

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA

ENCHIRIDION CLERICORUM

*DOCUMENTA ECCLESIAE
FUTURIS SACERDOTIBUS FORMANDIS*

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCMLXXV

ENCHIRIDION
CLETICORUM

Editio II funditus recognita et aucta

SACERDOTIUM CHRISTIANUM,
QUOD NOVUM EST, NEQUIT MEN-
TE COMPREHENDI, NISI AFFUL-
GENTE LUCE NOVITATIS CHRI-
STI, PONTIFICIS OMNIUM SUMMI
ET AETERNI SACERDOTIS,
QUI SACERDOTIUM SUIS MINI-
STRIS OBEUNDUM INSTITUIT,
UT VERAM COMMUNICATIONEM
UNIUS SUI IPSIUS SACERDOTII

P A U L U S V I

PROOEMIUM

Cum satis longum temporis spatium elapsum sit, ex quo « Enchiridion Clericorum » prima vice prodierit (Typis Polyglottis Vaticanis, a. D. MCMXXXVIII), peropportunum visum est novam ampliataque editionem eius parare. Quod quidem suadetur sive petitionibus variis ex partibus saepius manifestatis, sive summa ipsius rei utilitate et convenientia, quae postulat ut futurorum sacerdotum educatores et generatim omnes qui sacerdotii et sacerdotalis formationis quaestiones propius ex ipsis fontibus cognoscere atque perscrutare desiderent, universa Ecclesiae ad rem documenta in unum collecta prae manibus habere atque facile consultare possint.

Altera haec « Enchiridii » editio primam non solum continuat, subsequentium annorum — a fine scilicet pontificatus Pii XI fere usque ad praesens — officialia documenta assumendo, sed etiam ulterius perficit et novis incrementis auget, ita ut in omnibus voluminis partibus uberior materiae copia et integritas nunc habeatur. In argumentis seligendis ac ordinandis fere eadem ac prius criteria adhibita sunt, differenti tamen accentu. Etenim ad plenioram obtinendam imaginem, quam diversa tempora de sacra vocatione, de sacerdotio eiusque spiritualibus, pastoralibus et intellectualibus praerogativis habent, necessarium visum est multo magis attendere ad particularia variarum nationum Concilia; ad statuta et regulas aliquorum insignium sacerdotalis formationis Collegiorum necnon Familiarum religiosarum seminariis moderandis addictarum; et potissimum ad allocutiones recentium Summorum

Pontificum qui, novis necessitatibus impellentibus, plurima aptissimaque de argumentis illis edixerunt. Quo pacto in volumine hoc amplius et, sicuti sperari licet, completus praebetur doctrinae et disciplinae conspectus, qui sacerdotalis formationis et vitae contingentes temporum necessitates et simul perennes valores in claram lucem profert.

Faxit Deus, ut omnes qui ad operam hanc consultandam recurrant aptum auxilium in ea inveniant, quo rectae formationis sacerdotalis certa principia sublimesque fines et clarius cognoscere et facilius in effectum deducere possint.

Romae, die Festo SS. Petri et Pauli, anno jubilai 1975.

SIGLA ET VERBORUM NOTAE

- AAS = *Acta Apostolicae Sedis*. (Commentarium officiale). Romae 1909 (vol. 1) sqq.
Acta Eccl. Med. = *Acta Ecclesiae Mediolanensis*, ab eius initiis usque ad nostram aetatem, opera et studio Achillis Ratti: vol 2 et 3. Mediolani 1890, 1892.
 AGUIRRE, J. SAENZ DE, *Collectio maxima conciliorum omnium Hispaniae et Novi Orbis*. Romae 1753 (vol. 1).
Anal. Eccl. = *Analecta Ecclesiastica*, seu Romana Collectanea de disciplinis speculativis et practicis circa Theologiam, Ius Canonicum, Administrationem in Foro contentioso et gratioso, Sacram Liturgiam, Historiam etc.: volumina 19, Romae 1893-1911.
 AAS = *Acta Sanctae Sedis* (antea: *Acta ex iis decerpta*, quae apud Sanctam Sedem geruntur...): volumina 41, Romae 1865-1908.
 B.A.C. = Biblioteca de Autores Cristianos, Matriti 1944 sqq.
 BB = *Benedicti XIV Bullarium*; tomi 3, Prati 1845-1847; *Benedicti XIV Opera Omnia*, tomi 15.16.17.
 BBa = (Ben. XIV Bullarii appendix) *Benedicti XIV Acta*, sive nondum sive sparsim edita, nunc primum collecta cura Raphaelis De Martinis: volumina 2, Neapoli 1894.
Benedicti XIV Opera = *Benedicti XIV Pont. Opt. Max. Opera Omnia*, in tomos XVII distributa, Prati 1839-1847.
 BR = *Bullarium Romanum* (Taurinense): volumina 24, a. 1859-1872.
 BRa = *Bullarii Romani Appendix*, Augustae Taurinorum 1867.
 BR Cont. = *Bullarii Romani Continuatio*: tomi 9, Prati 1845-1856.
 CER Collect. = *Collectanea in usum Sacrae Congregationis Episcoporum et Regularium*, cura A. Bizzarri, Romae 1885.
 CG = *Concilia Galliae a. 511-695*, cura C. de Clercq. Turnholti 1963 (Corpus Christianorum. Series latina CXLVIII A).
 CI = *Corpus Iuris Canonici*: editum ab Aemilio Friedberg; volumina 2, Lipsiae 1879-1881.
 CIC = *Codex Iuris Canonici*.
 CIC Fontes = *Codicis Iuris Canonici Fontes*: volumina 7, Romae 1926-1935.
 CIC Interpr. = *Codicis Iuris Canonici Interpretationes Authenticae*, cura I. Bruno, Romae 1935.
 CL = *Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum Recentiorum* (Collectio Lacensis): tomi 7, Friburgi Brisgoviae 1870-1890.

- Concord.* = *Raccolta di Concordati* su materie ecclesiastiche tra la Santa Sede e le Autorità Civili: cura et studio A. Mercati, Romae 1919.
- CSEL = *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*: Vindobonae 1866 (vol. 1) sqq.
- CT = *Concilium Tridentinum: Diariorum, Actorum, Epistularum, Tractatum Nova Collectio* (Edidit Societas Goerresiana) Friburgi Brisgoviae 1901 (vol. 1) sqq.
- CT *Catech.* = *Catechismus ex decreto Concilii Tridentini ad Parochos*, Romae 1902.
- CV = *Concilios visigóticos e hispano-romanos*, cura J. Vives, T. Marin, G. Martinez, Barcinonis-Matriti 1963.
- Discorsi e Radiomessaggi* = *Discorsi e Radiomessaggi di Sua Santità Pio XII*: volumina 20, Typis Polyglot. Vaticanis 1939-1958.
- Discorsi* = *Discorsi Messaggi Colloqui del Santo Padre Giovanni XXIII*, volumina 5, Typis Polyglot. Vaticanis 1958-1963.
- EC = *Enchiridion Clericorum*: Documenta Ecclesiae Sacrorum alumnis instituendis, Romae 1938.
- Gregorii XVI Acta* = *Acta Gregorii Papae XVI*: volumina 4, Romae 1901-1904.
- HARDOUIN = *Conciliorum collectio regia maxima*, Parisiis 1715.
- HL = (Hefele-Leclercq) *Histoire des Conciles d'après les documents originaux* par Ch. J. Hefele... Nouvelle traduction française corrigée et augmentée des notes critiques et bibliographiques par Dom H. Leclercq. Parisiis 1907 (vol. 1) sqq.
- ICO *Fontes* = *Iuris Canonici Orientalis Fontes*: ed. a S. Congr. pro Eccl. Orient. necnon a Pont. Commissione ad redigendum Codicem Iuris Canonici Orientalis, Romae inde ab a. 1930.
- Insegnamenti* = *Insegnamenti di Paolo VI*: Typis Polyglot. Vaticanis 1963 sqq.
- Leges Ecclesiae* = *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, ed. Ochoa Xaverius, volumina IV, Romae, 1967 ...
- Leonis XIII Acta* = *Leonis XIII Pontificis Maximi Acta*: volumina 22, Romae 1881-1903.
- Leonis XIII Convent.* = *Conventiones de rebus ecclesiasticis inter S. Sedem et Civilem Potestatem initae sub Pontificatu Ssmi D. N. Leonis Pp. XIII usque ad diem 7 nov. 1893*, Romae 1893.
- Lib. Pont.* = *Le « Liber Pontificalis »*. Texte, Introduction et Commentaire par L. Duchesne: volumina 2, Parisiis 1886, 1892.
- MANSI = Mansi (Iohannes Dominicus), *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* [Florentiae 1759...]. Continuata et absoluta, curantibus L. Petit et I. B. Martin [Parisiis 1911 ...].
- MARTENE = Martène (Edmundus), *Veterum Scriptorum et Monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima Collectio*: tomi 9, Parisiis 1724-1733.
- MG = *Patrologiae Cursus Completus*: series Graeca. Accurante J. P. Migne: ¹Parisiis 1857 (tom. 1) sqq.
- MGH = *Monumenta Germaniae Historica*, inde ab anno Christi quin-

- gentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum. [Edidit Societas aperiendis fontibus rerum Germanicarum Medii Aevi].
- ML = *Patrologiae Cursus Completus*: series Latina. Accurante J. P. Migne: ¹Parisiis 1844 (tom. 1) sqq.
- OR = *L'Osservatore Romano* (Giornale quotidiano politico religioso).
- PA *Coll. Prec.* = *Poenitentiaria Apostolica: Collectio Precum Piorum-que Operum* quibus Romani Pontifices in favorem omnium Christianorum aut quorundam coetuum personarum Indulgentias adnexerunt ab anno 1899 ad 1928, Romae 1929.
- PF *Collect.* = *Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide*, seu Decreta, Instructiones, Rescripta pro Apostolicis Missionibus: volumina 2, Romae 1907.
- PF *Ius Pont.* = *Ius Pontificium de Propaganda Fide*, SS. D. N. Leonis XIII P. M. iussu recognitum: volumina 8, Romae 1888-1909.
- Pii IX Acta* = *Pii IX Pontificis Maximi Acta*. Pars Prima: Acta exhibens quae ad Ecclesiam universam spectant; volumina 7, Romae [1854 (vol. 1) sqq.].
- Pii X Acta* = *Pii X Pontificis Maximi Acta*: volumina 5, Romae 1905-1914.
- SCC *Thesaurus* = *Thesaurus Resolutionum Sacrae Congregationis Concilii* [ab anno 1718 ad annum 1908]: volumina 167, Urbini et Romae 1739-1908.
- SCI *Rescr.* = *Decreta Authentica Sacrae Congregationis Indulgentiis Sacrisque Reliquiis praeposita necnon Summaria Indultorum* (quae collegit et cum originalibus in Archivo Sacrae Congregationis Indulgentiarum asservatis contulit Iosephus Schneider, Societatis Iesu Sacerdos, S. C. Indulg. et SS. Reliq. Consultor), Ratisbonae 1885.
- SRC *Decr.* = *Decreta Authentica Congregationis Sacrorum Rituum*, ex actis eiusdem collecta eiusque auctoritate promulgata: volumina 7, Romae 1898-1927.

— Numeri marginales intra parenthesim () ad primam *Enchiridii Clericorum* editionem se referunt (cfr. superius EC).

— Numeri intra parenthesim [] ad numeros in margine huius *Enchiridii* se referunt.

INDEX GENERALIS

S. ANACLETUS (76?-88?)

De munere episcoporum et presbyterorum (Ex Epist. III <i>Benedictus Deus</i> ANACLETI PP. ad omnes Episcopos et presbyteros, 76?-88?)	3
---	---

S. MARCELLINUS (296-304)

De non ordinandis peregrinis vel qui moechati sint vel ex aliqua haeresi provenerint (<i>Conc. Eliberitanum</i> 300?-306?)	3
---	---

S. SILVESTER I (314-335)

Clericus mulierem corruptam ne ducat (<i>Conc. Arelatense</i> , 314) . . .	4
Ad ordines promovendi sunt qui in persecutionibus confessi sunt se esse christianos (<i>Conc. Ancyranum</i> , 314)	4
Presbyter ante triginta annos neque ordinetur neque aegrotans illuminatus (<i>Conc. Neocaesariense</i> , 314-316)	5
De non ordinandis nisi iis qui alios ordines exercuerint (<i>Conc. Romanum II</i> , 324)	5
Quicumque recens baptizatus non ordinandus est neque episcopus neque presbyter	6
De non ordinandis neophytis et lapsis (<i>Conc. Oecum. Nicaenum I</i> , 325)	6

S. DAMASUS (366-384)

Bigami aut internuptarum mariti non possunt ordinari (<i>Conc. Valentinum</i> , 374)	7
---	---

S. SIRICIUS (384-399)

De insolubili lege caelibatus qua sacerdotes et levitae constringuntur (Ex Epist. <i>Directa ad decessorem</i> ad Himerium episc. Tarracensem, 10 febr. 385)	7
Qui a saeculari militia reversi sint, ad clericatum non admittendi sunt (Ex Epist. <i>Cum in unum</i> ad Episcopos Africanos, 6 ian. 386)	8
Ut castitas a levitis et sacerdotibus custodiatur (<i>Conc. Carthaginiense</i> , 390)	8
De disciplina clericorum (<i>Conc. Hipponense</i> , 393 et <i>Conc. Carthaginiense III</i> , 397)	9

S. ANASTASIUS I (399-401)

- De disciplina clericorum (*Conc. Toletanum I*, 400) 10

S. INNOCENTIUS I (401-417)

- Ignarus in recitatione Psalterii ad subdiaconatum ne promoveatur (*Synodus Syriaca*, 405) 10
Aetas ac scientia ad presbyteratum necessaria (*Synodus Seleuc.-Ctesiphon.*, 410) 11

S. BONIFATIUS I (418-422)

- Concilium Carthaginiense XVII*, 419 11

S. CAELESTINUS I (422-432)

- Nullus sacerdos suos canones ignorare debet (Ex Epist. *Nulli sacerdotum* ad Episcopos Apuliae et Calabriae, 21 iul. 429) . . . 11

S. LEO I M. (440-461)

- De alieni clerici ordinatione (*Conc. Arausicanum I*, 441) 12
De non ordinandis apostatis (*Conc. Arelatense II*, 442) 12
De iis tantum ad sacerdotium promovendis quibus vitae merita suffragantur, atque de interstitiis servandis (Ex Epist. *Omnium quidem* ad Anastasium episc. Thessalonicens., Vicarium Summi Pontificis in Illyria delegatum, 12 ian. 444) 12
De sacrorum alumni a puerilibus exordiis disciplina ecclesiastica probandis (Ex Epist. *Cum de ordinationibus* ad Mauritaniae Caesariensis Episcopos, 10 aug. 440 et 446) 13
Quales eligendi sint episcopi. Episcopus cleri et populi consensu eligendus. Subdiaconis carnale coniugium prohibetur (Ex Epist. *Quanta fraternitate*, ubi nonnullas dubitationes ab Anastasio, Thessalonicensi Episcopo, Apostolicae Sedis Vicario, propositas diluit, 444) 14
Sacerdotalis et levitica ordinatio post sabbati ieiunium celebranda (Ex Epist. *IV Quantum dilectioni* ad Dioscorum episc. Alexandrinum, 21 iul. 444) 15
De virtute et perfectione episcopali (Ex Epist. *Profectionem dilectionis* ad Ravennium episc. Arelatensem, 22 aug. 449) . . . 15
De clericis a militia et saeculari dignitate arcendis (*Conc. Oecum. Chalcedonense* 451) (*Ex interpretatione Dionysii Exigui*) . . . 16

S. HILARIUS I (461-468)

- De sanctitate et puritate sacerdotum atque de illicitis ordinationibus. De clericis vagantibus. (*Conc. Turonicum I*, 461) . . . 16

S. GELASIUS I (492-496)

- De illitteratis et corpore vitiatis ad statum clericalem non assumendis (Ex Epist. *Necessaria rerum* ad Episcopos per Lucaniam et Brutios et Siciliam constitutos, 11 mart. 494) 17
Evangelizare Pontificis officium est; de auctoritate tum episcopi tum sacerdotum (Ex Epist. *Famuli vestrae pietatis* ad Anastasium Imperatorem, 494) 18
De qualitate ordinandorum et de tempore quo ordines sint accipiendi (Ex Epist. *Probabilibus desideriis* ad clerum et populum, 492-496) 19
De ordinatione presbyterorum (Ex Epist. *Consuluit dilectio* ad Victorem episcopum, a. 492-496) 19
De disciplina clericorum (*Statuta Ecclesiae Antiqua*, saec. V-VI) . . 19

S. SYMMACHUS (498-514)

- Ne facile admittantur laici ad ordines sacros (Ex Epist. *Hortatur nos* ad S. Caesarium episc. Arelatensem, 6 nov. 502). 22
De aetate et qualitate ordinandorum. De ordinatione paenitentium (*Conc. Agathense*, 506) 22
Circa laicorum et servorum ordinationem (*Conc. Aurelianense*, 511) 23
De adspirantibus ad sacerdotalem dignitatem (Ex Epist. *Hortatur nos* ad S. Caesarium episc. Arelatensem, 6 nov. 513) 23

S. HORMISDAS (514-523)

- De sacerdotibus secundum statuta canonum ordinandis (Ex Epist. *Benedicta Trinitas* ad universos Episcopos Hispaniae, 2 apr. 517) 23
Qui professi sunt paenitentiam ne ordinentur (*Conc. Epaonense*, 517) 25

S. FELIX IV (526-530)

- De pueris spei bonae in domum ecclesiae excipiendis (*Conc. Toletanum II*, 527) 25
De qualitate ordinandorum tum sacerdotum tum episcoporum (Ex Epist. *Legi, quod* ad S. Caesarium episc. Arelatensem, 3 febr. 528) 26
De dignis presbyteris parandis (*Conc. Vasense II*, 529) 26

S. AGAPITUS (535-536)

- Clericus cum muliere extranea ne habitet (*Conc. Arvernense*, 535) . 27

VIGILIUS (537-555)

- Consensus populi circa presbyteros aut diaconos eligendos (*Conc. Aspasii Episcopi Metropolitanii Elusani*, 551) 27

PELAGIUS I (556-560)

- De damnatione simoniace Ordinationis (Ex allocutione ad populum, 555) 28

IOANNES III (560-573)

- De cleri institutione (*Conc. Bracarense I*, 561) 28
De simonia in ordinationibus (*Conc. Turonense II*, 567). 29

PELAGIUS II (579-590)

- De veste ecclesiastica a clericis induenda et armis non gerendis (*Conc. Matisconense I*, 583) 29
In omni sacerdotali convivio legatur Sacra Scriptura (*Conc. Toletanum III*, 589) 30

S. GREGORIUS I M. (590-604)

- Qualis esse debeat sacerdos (Ex Epist. Synodali *Consideranti mihi* ad Ioannem episc. Constantinopolitanum et alios Patriarchas, febr. 591) 30
De castitate ante ministerii altaris susceptionem approbanda (Ex Epist. *Quod responsalem* ad Petrum, Sedis Romanæ subdiaconum, mai. 591) 31
De indignis et incognitis peregrinis non ordinandis (Ex Epist. *Pastoralis officii* ad Ioannem episc. Squillacinum, iul. 592) 31
Ne donum vel patrociniū in electione sacerdotis interveniat (Ex Epist. *Natalem, Salotinae ecclesiae* ad Antonium subdiaconum, mart. 593) 31
De cautelis in sacra ordinatione adhibenda (Ex Epist. *Qualiter erga* ad Adeodatum episc. primatem Numidia, iul. 593) 31
Ei qui implicatus fuerit publica administratione, ad ecclesiasticum officium venire ne liceat (Ex Epist. *Omnipotenti Deo* ad Mauritium Imperatorem, aug. 593) 32
De candidatis ante ordinationem probandis (Ex Epist. *Fratri et coepiscopi* ad Ianuarium episc. Calaritanum, mai. 594) 32
In Sacrae Scripturae expositione ne adhibeantur formae oratoriae profanae (Ex Epist. *Dudum te* ad S. Leandrum episc. Hispalensem, iul. 595) 33
De sacra ordinatione gratuito et dignis conferenda (Ex Epist. *O quam bona* ad Virgilium, Episc. Arelatensem, cui Summus Pontifex vices suas in regno Childeberti gerendas committit, 12 aug. 595) 33
De sacra ordinatione gratuito et dignis conferenda (Ex Epist. *Laetos* Nos ad Childebertum, regem Francorum, 15 aug. 595) 34
De vita ordinandorum subtiliter inquirenda (Ex Epist. *Iudicavit nobis* ad Candidum episc. Urbis Veteris Maioris, mart. 596) 35

- De servanda a clericis castitate (*Conc. Toletanum*, 597) 35
De simonia ac de ordinatione per saltum (Ex Epist. *Quanta in omnipotentia Dei* ad Brunechildam, reginam Francorum, sept. 597) 35
Ordinandi presbyteri vita inquiretur (Ex Epist. *Ante hoc biennium* ad Chrysanthum, episc. Spoletanum, iun. 599) 36

BONIFATIUS IV (608-615)

- De cura et sollicitudine pastorum (Ex Epist. *Multum, frater carissime* ad Florianum, episc. Arelatensem, 23 aug. 613) 36

HONORIUS I (625-638)

- De scientia pastorum (*Conc. Narbonense* 627) 37
De iuvenibus clericis in communi instituendis (*Conc. Toletanum IV*, 633) 38

S. MARTINUS I (649-655)

- De munditie quae in promovendis ad sacros ordines expostulatur (Ex Epist. *Fraternitatis tuae* ad Amandum episc. Traiectensem (Tungrensem), a. 649) 38

S. VITALIANUS (657-672)

- Presbyter aut clericus non accipiens Symbolum Apostolorum, condemnatur (*Conc. Leudegari* episc. Augustodunensis, 663-680) 38

S. GREGORIUS II (715-731)

- Impedimenta ordinationis. Distributio stipendiorum (Ex alloc. ad clerum, a. 714) 39

S. ZACHARIAS (741-752)

- Prohibeatur exercitium sacerdoti fornicario et sanguinario (Ex Epist. *Susceptis sanctissime* ad S. Bonifatium, 1 apr. 743) 39
De scientia et sanctitate clericorum (*Conc. Cloveshovia II*, 747) 40
Detestabile est invenire pastores in ludis et degere vitam in ventionibus (Ex Epist. *Gratias ago* ad Throandum et alios viros, 1 mai. 748) 41
De aetate ordinandorum (Ex Epist. *Benedictus Deus* ad S. Bonifatium, 4 nov. 751) 41

HADRIANUS I (772-795)

- De vita et officio magisterii sacerdotum (Ex CAROLI M. Epist. *Considerans pacifico* ad omnes ecclesiasticae pietatis ordines seu saecularis potentiae dignitates, 23 mart. 789) 41

S. LEO III (795-816)

De simonia; de sanctitate sacerdotum. Nemo cohabitaret cum muliere subintroducitur; nec exerceat officia saecularia (<i>Conc. Foroiulien- se</i> , 796-797)	42
De institutione clericorum; de vestitu; de cantu ac de recta execu- tione officii liturgici (<i>Conc. Rispacense</i> , 798)	44
De disciplina clericorum (Ex CAROLI M. Capitul. <i>Ideoque convenit</i> , 799-800)	44
De litteris colendis (Ex CAROLI M. Epist. <i>Notum igitur sit</i> ad regni Francorum metropolitanos, c.a. 800)	45
De vita communi et canonica ac de qualitatibus ordinandorum (Ex CAROLI M. Capitul. <i>Missorum generali</i> , initio 802)	46
De vita et officiis sacerdotum (Ex CAROLI M. Capitul. <i>Ut cuncti sacerdotes</i> , oct. ? 802)	46
De clericis examinandis (Ex CAROLI M. Capitul. <i>Omnes ecclesiasticos</i> , oct. ? 802)	47
De examine ordinandorum (Ex CAROLI M. Capitul. <i>Missorum De ecclesiis emendandis et ubi</i> , 803, et <i>Interrogo vos</i> , post a. 803)	47
De verbi Dei praedicatione (Ex CAROLI M. Capitul. - Epist. <i>Cog- noscatis quia</i> GHAERBALDI, episc. Leodiensis ad suae dioece- seos presbyteros, 803-811)	48
De praedicatione et exemplo sacerdotis (Ex CAROLI M. Capitul. <i>Primo omnium</i> , c. a. 809)	49
De vita communi clericorum et clericorum (<i>Conc. Moguntiense</i> , 813)	50
De institutione clericorum et de eorum praedicatione et vita com- muni (<i>Conc. Turonense III</i> , 813)	51
Constituantur scholae instituendis clericis; de vita eorum exemplari (<i>Conc. Cabilonense II</i> , 813)	52
Unusquisque ordinem, ad quem promovendus sit, agnoscat (<i>Conc. Remense</i> , 813)	53
De ordinatione luxuriosi et illegitimorum (<i>Conc. Constantinopolita- num</i> , 814)	53
Qualitates morales ordinandorum. De institutione adolescentium in peculiaribus domibus (<i>Conc. Aquisgranense</i> , 816)	53

S. PASCHALIS I (817-824)

De clericis ab Episcopis ecclesiastica disciplina instituendis (Ex LUDOVICI PI Capitul. <i>Eccles. Quia iuxta sanctorum</i> , a. 818 vel 819)	55
De scholis pro clericorum institutione (<i>Conc. Attiniacense</i> , 822)	55

EUGENIUS II (824-827)

De indoctis sacerdotibus (Ex LUDOVICI PI Capitul. <i>In nomine Do- mini</i> , 12 nov. 826)	56
--	----

De vita spirituali et communi clericorum deque scholis apud episco- pia et ecclesias (<i>Conc. Romanum</i> , 826)	57
De ministris altaris; de eorum praedicatione; de schola puerorum habenda (Ex <i>Collectione Capitularium ANSEGESI Abbatis</i> , a. 827)	58

GREGORIUS IV (827-844)

De sanctitate sacerdotum, de disciplina ordinationum deque vigi- lanti cura in educandis et erudiendis clericis (<i>Synodus Pari- siensis</i> , 829)	59
Sacerdos cognoscere ac meditari debet tum Sacram Scripturam tum documenta apostolica (<i>Conc. Aquisgranense II</i> , 836)	64

LEO IV (847-855)

De iusta cleri instructione (<i>Conc. Romanum</i> , 853)	65
---	----

IOANNES VIII (872-882)

De veste talari a clericis more Romano deferenda (Ex Epist. <i>Con- gregatis utique</i> ad universos Angliae clericos, inter a. 873 et 875)	65
De scholis habendis et de vitiis extirpandis (Ex Caroli II <i>Capitulari Papiensi</i> , febr. 876)	65

VICTOR II (1054-1057)

De scientia atque aetate clericorum. De simonia vitanda (<i>Conc. Compostellanum</i> , 1056)	66
---	----

NICOLAUS II (1059-1061)

De laicis non statim clero adscribendis (<i>Conc. Romanum</i> , 1059)	67
--	----

ALEXANDER II (1061-1073)

Litt. enc. <i>Vigilantia</i> , a. 1063	67
--	----

S. GREGORIUS VII (1073-1085)

De litterarum artibus tradendis apud ecclesias (<i>Conc. Romanum</i> , 1078)	67
De iuvenibus Romam mittendis qui, praedicatores facti, ad popu- lares suos revertantur (Ex Epist. <i>Licet ex universali</i> ad Ola- vum III regem Norvegiae, 15 dec. 1078)	67

URBANUS II (1088-1099)

De ordinandorum castitate (<i>Conc. Romanum</i> , 1099)	68
--	----

INNOCENTIUS II (1130-1143)	
Ut subdiaconi uxorati aut concubinariis officio ac beneficio careant (<i>Conc. Lateranense II</i> , 1139)	68
EUGENIUS III (1145-1153)	
Ne ecclesiasticae personae, et quaecumque regulariter vivere pro- posuerunt, matrimonium contrahant (<i>Conc. Remense</i> , 1148)	69
Ne recipiantur clerici passim et sine delectu (<i>Conc. Londinense</i> , 1151)	69
ALEXANDER III (1159-1181)	
Ne filii rusticorum ordinentur sine consensu domini (<i>Conc. Claren- donense</i> , 1164)	69
De qualitatibus ordinandorum et de scholarum cathedralium magi- stris qui clericos gratis doceant (<i>Conc. Oecum. Lateranense III</i> , 1179)	70
INNOCENTIUS III (1198-1216)	
De magistris ecclesiasticorum (<i>Conc. Siseos</i> , 1204, 1246)	71
De habitudine parochorum erga scientias profanas et de examine necessario ad ordines sacros accipiendos (<i>Conc. Parisiense</i> , 1212)	71
De magistro in qualibet cathedrali ecclesia constituendo et susten- tando deque clericis diligenter informandis. De simonia (<i>Conc. Oecum. Lateranense IV</i> , 1215)	72
HONORIUS III (1216-1227)	
De privilegiis magistrorum et discipulorum (Ex Epist. <i>Super spe- culum Domini</i> , 22 nov. 1219)	73
De ordinibus et ordinandis (<i>Conc. Oxoniense</i> , 1222)	74
Ut qui curam animarum habent ad sacerdotium promoveantur (<i>Conc. Narbonense</i> , 1227)	75
GREGORIUS IX (1227-1241)	
Vicarii presbyterorum in ecclesiis, si sint docibiles, studeant theo- logiae (<i>Conc. Rotomagense</i> , 1231)	75
De magistris theologiae; de modo exercendi eorum ministerium ac de scholaribus (Ex Epist. <i>Parvus scientiarum</i> , 13 april. 1231)	75
GREGORIUS X (1271-1276)	
De corrigendis circa scientias (<i>Conc. Lugdunense II</i> , 1274)	76
Ordinatio sacra vagorum et mores ordinandorum examinandi (<i>Sy- nodus Volodimiriensis</i> , 1274)	76

HONORIUS IV (1285-1287)	
De illitteratis non ordinandis (<i>Synodus Exoniensis</i> , 1287)	77
IOANNES XXII (1316-1334)	
De ignorantia in clericis quam diligentissime evitanda (<i>Conc. Pa- lentinum</i> , 1322)	78
De duabus personis mittendis ad studium et de qualitate ordinan- dorum (<i>Conc. Tarraconense</i> , 1329)	80
BENEDICTUS XII (1334-1342)	
Prima tonsura ne conferatur nisi intendenti sacros ordines accipere (<i>Conc. Tarraconense IV</i> , 1336)	81
Ut nullus nisi litteratus ad clericatum promoveatur. De iis qui mittendi sunt ad studia (<i>Conc. Toletanum</i> , 1339)	81
URBANUS V (1362-1370)	
De necessitate sciendi grammaticam ad sacros ordines accipiendos (<i>Conc. Vaurense</i> , 1368)	82
SIXTUS IV (1471-1484)	
De qualitate ordinandorum ac de necessitate sciendi linguam lati- nam (<i>Conc. Toletanum</i> , 1473)	82
IULIUS II (1503-1513)	
De extradiecesanis ordinandis ac de dignitate ordinandorum (<i>Sy- nodus Vilmensis</i> , 1509)	83
Ut evitentur preces circa ordinationem (<i>Conc. Hispalense</i> , 1512)	83
LEO X (1513-1521)	
Reformatio magistrorum in scholaribus erudiendis (Ex Const. <i>Su- pernae dispositionis</i> , 1514)	84
De sufficientia clericorum ordinandorum (<i>Conc. Florentinum</i> , 1517)	84
PAULUS III (1534-1549)	
De sacra ordinatione (Ex delectorum Cardinalium et aliorum Prae- latorum <i>Consilio De emendanda Ecclesia</i> [PAULO III iubente] a. 1538)	85
De magistro grammaticae pro clericis pauperibus (<i>Conc. Oecum. Tridentinum</i> , sessio V, 1546) (Ex Decreto <i>De Reformatione</i>)	86
De studiis clericorum. De collegiis et universitatibus (<i>Conc. Colo- niense II</i> , 1549)	86

IULIUS III (1550-1555)

- De efformatione clericorum (Ex Constitut. *Dum sollicita* IULII III Pp. de constitutione Collegii in Urbe pro scholaribus Germanicae nationis educandis, 1552) 90

PAULUS IV (1555-1559)

- Ut in cathedralibus certus initiatorum numerus educetur, ex quo, tanquam ex seminario eligi possint, qui digne ecclesiis praeficiantur (*Conc. Londinense*, 1555-1556) 91

PIUS IV (1559-1565)

- De vita et honestate clericorum (*Conc. Oecum. Tridentinum*, sessio XXII, 1562) (Ex Decreto *De Reformatione*) 93
De assumendis ad presbyteratum (*Conc. Oecum. Tridentinum*, sessio XXIII, 1563) (Ex Decreto *De Reformatione*) 93
De seminariorum erectione et regimine (Ex Decreto *De reformatione*) 94
De aetate et qualitate et examine promovendorum ad ordines maiores (*Conc. Rhemense*, 1564) 97
De Seminario. De doctrina et praedicatione verbi Dei (*Conc. Cameracense*, 1565) 99
De seminario clericorum (*Conc. Mediolanense I*, 1565) 101

S. PIUS V (1566-1572)

- De divina vocatione ad ecclesiastica ministeria (Ex *Catechismo Romano* ad parochos, S. PII V iussu edito, pars II, cap. 7: *De Ordinis Sacramento*) 103
Normae pro recta institutione clericorum (Ex Motu Proprio *Accipimus quod* S. PII Pp. V circa reformationem Collegii Capranicensis in Urbe Roma, 1566) 104
De promotione omnium clericorum tum saecularium tum regularium ad ordines sacros (Ex Decreto *Romanus Pontifex* S. PII V, a. 1568) 108
De examinatione ordinandorum, de eorum electione et promotione summa cura peragendis (*Conc. Salisburgense*, 1569) 108
De necessitate instituendi Seminaria (*Conc. Mechliniense*, 1570) 111

GREGORIUS XIII (1572-1585)

- De dignitate et praestantia sacerdotali; de alumnorum formatione intellectuali ac de officiis Episcopi erga sacerdotes (*Conc. Mediolanense III*, 1573) 112
De parochorum cura circa pueros ad vocationes ecclesiasticas promovendas. Ut idonei ad ministerium sacerdotale promovean-

- tur et de admonitione in Ordinibus conferendis (*Conc. Mediolanense IV*, 1576) 114
De clericis pie Romae educandis et instruendis (Ex Litt. Ap. *Quoniam divinae bonitatis* de institutione Collegii Anglici in Urbe, 23 apr. 1578) 115
De Seminario, de institutione clericorum ac de examinandi ratione (*Conc. Mediolanense V*, 1579) 116
De Collegio Seminario instituendo (*Conc. provinc. Limanum*, 1582) 117
De institutione et legibus Seminarii; de admissione clericorum, oeconomia, disciplina, pietate et correctione alumnorum (*Conc. Burdigalense*, 1583) 118
De Regularum in Collegiis ecclesiasticis maxima utilitate (Ex Litt. Ap. *Ex Collegio Germanico*, 1 apr. 1584) 123
De utilitate Collegiorum ecclesiasticorum in Urbe (Ex Litt. Ap. *Romana Ecclesia* pro Collegio Armenorum, 13 oct. 1584) 128

SIXTUS V (1585-1590)

- De scientia ad sacros Ordines et curam animarum necessaria. De vita, fama et moribus Ordinandorum (*Conc. Mexicanum*, 1585) 131
De qualitatibus in alumnis sacri Ordinis requisitis (Ex Litt. Ap. *Sanctum et salutare*, 5 ian. 1589) 133
De Seminarii Deputatis (Ex S. C. CONCILII in *Salernitana*, iul. 1589) 133
De sacra iuventute inde a teneris annis recte instituenda (Ex Litt. Ap. *Vehementer in Domino*, 11 nov. 1589) 134

GREGORIUS XIV (1590-1591)

- De Constitutionum Collegii Germanici obligatione (Ex Litt. Ap. *Expediit interdum*, 29 mai. 1591) 134

CLEMENS VIII (1592-1605)

- De animarum zelo in clericis iuxta vocationem suam studiose fovendo (Ex Litt. Ap. *Ea semper fuit* ad Rectores, Praefectos et Alumnos Seminariorum et Collegiorum Catholicorum, 23 iun. 1592) 135
De erectionis Seminarii necessitate (S. C. CONCILII in *Oxomen.*, 12 nov. 1592) 137
De Seminario optime regendo (Epist. S. C. EPP. ET REG. *Dall'informazione*, ad Placidum de Marra episc. Melphiensem, 20 aug. 1596) 137
De institutione, conservatione et promotione Seminariorum in omnibus dioecesibus. (*Conc. Aquileiense*, 1596) 137
Sacris Ordinibus viri probi tantum adscribantur. Tempora ordinationum et alia observentur (Ex Hortatione Past. *Dives in misericordia* ad episc. Galliae, 20 aug. 1599) 140
De Seminario dioecesano constituendo (Epist. S. C. EPP. ET REG. *Intendendosi*, ad Faustum Rebalium, Apostolicae Sedis commissarium pro Syracusana dioecesi, 20 aug. 1601) 141

PAULUS V (1605-1621)

- De numero Seminariorum in singulis Dioecesibus (S. C. CONCILII in *Lucana*, 21 ian. 1617) 142
- De munere Deputatorum Seminarii (S. C. CONCILII in *Patarina*, 11 ian. 1620) 142

URBANUS VIII (1623-1644)

- De statutis aliquot quibus ecclesiasticum Collegium est moderandum (Ex Constitutionibus Collegii Graecorum in Urbe, confirmatis per Litt. Ap. *Universalis Ecclesiae*, 23 nov. 1624) . . . 143
- De ratione admittendi alumnos in Collegium (Ex Litt. Ap. *Zelus domus Dei*, pro nova erectione Collegii Illyrici, 1 iunii 1627) . . 145
- De Indis ad sacros Ordines promovendis (Ex Decr. S. C. DE PROP. FIDE, 28 nov. 1630) 146
- De non habitandis domibus aedificatis super Cappellis (Decr. 756 C. SS. RITUM, 11 mai. 1641) 146

ALEXANDER VII (1655-1667)

- De promovendis ad Ordines in Urbe et in sex vicinis episcopatibus (Ex Litt. Ap. *Apostolica sollicitudo*, 7 aug. 1662) 147
- De Collegio ecclesiastico pro alumni indigenis apud Indos instituendis (Ex Decr. S. C. DE PROP. FIDE, 22 febr. 1663) 148

B. INNOCENTIUS XI (1676-1689)

- De spiritualibus Exercitiis ante sacram Ordinationem peragendis (Ex Litt. S. C. EPP. ET REG. *La Santità di Nostro Signore*, ad Episcopos Italiae, 9 oct. 1682) 148
- De Constitutionibus pro quibusdam clericorum Seminariis (Ex Litt. Ap. *Sacrosancti apostolatus*, 17 apr. 1684) 149

CLEMENS XI (1700-1721)

- « Conferentia » moralis theologiae instituitur (Conc. provinc. *Tarracconense*, 1717) 154
- De requisitis ante Ordinationem ac de qualitatibus ordinandorum (Conc. *Ruthenorum in Civitate Zamoscie*, 1720) 155

INNOCENTIUS XIII (1721-1724)

- De Episcopi iurisdictione in Seminario Religiosis concredito (S. C. CONCILII in *Americana*, 13 iun. 1722) 157
- De disciplina ecclesiastica sancte servanda (Ex Const. Ap. *Apostolici ministerii* pro regnis Hispaniae, 23 mai. 1723) 158

BENEDICTUS XIII (1724-1730)

- Virtutum exemplo ecclesiastici praeceant (Ex Const. Ap. *In Supremo* pro Hispania, 23 sept. 1724) 162
- De clericorum officio laicis praeceundi moribus et doctrina (Conc. *Romanum*, 1725) 162
- De Seminariorum erectione et dotatione; de peculiari Seminariorum Congregatione deque disciplinis tradendis (Ex Const. Ap. *Creditae Nobis*, 9 mai. 1725) 164
- De necessitate Seminariorum deque eorum munere (Conc. provinc. *Avenionense*, 1725) 167
- De Archivis in Seminariis constituendis (Ex Const. Ap. *Maxima vigilantia*, 14 iun. 1727) 168

CLEMENS XII (1730-1740)

- De disciplina et regimine Seminariorum (Constitutiones quorundam regni Aragoniae Seminariorum confirmatae per Litt. Ap. *Militantis Ecclesiae*, 6 nov. 1730) 168
- De sacra ordinatione et de qualitate ordinandorum (Synodus *Montis Libani*, 1736) 179
- De formatione clericali normae particulares (Ex Constitut. Congregationis seu Collegii sub titulo *Familiae Iesu Christi* pro educatione alumnorum Sinensium et Indorum, approbatis per Litt. Ap. *Iniuncti nobis*, 22 mart. 1736) 180

BENEDICTUS XIV (1740-1758)

- De accurato Ordinandorum delectu deque operariis ad messem paribus formandis (Ex Litt. Encycl. *Ubi primum*, 3 dec. 1740) 209
- De apostolica Seminariorum visitatione (Ex Litt. Ap. *Quanti ad Catholicam* ad Nuntios Apostolicos, 14 ian. 1741) 211
- De Seminariorum exemptionibus et de iis qui ad ss. Ordines aspirare possint (Ex Convent. cum Regno Neapolitano, 2 iun. 1741) 215
- De singulari prudentia adhibenda in admissione ad Sacram Ordinationem (Ex Instruct. *Essendo noto* ad Episcopos Regni Sardiniae, ian. 1742) 219
- De cantu sacro in Seminariis colendo (Ex Epist. Encycl. *Annus qui* ad Episcopos Ditionem Ecclesiasticam constitutos, 19 febr. 1749) 219
- De Seminarii clericorum exemptione ab iurisdictione paroeciali (S. C. CONCILII in *Colimbrien*, 12 mart.; 18 iun. 1757) 220

CLEMENS XIII (1758-1769)

- De sacrorum ministris magna cautione eligendis (Ex Litt. Encycl. *A quo die*, 13 sept. 1758) 222
- De clericis laicorum servitiis se addicentibus (Ex Litt. Encycl. *Cum primum*, 17 sept. 1759) 223
- De linguarum Hebraicae, Graecae, Latinae studio enixe promovendo (Ex Const. Ap. *Cum Scriptura*, 18 aug. 1760) 224
- De clericali disciplina instauranda (Ex Instruct. *Paternae* ad Episcopos Regni Sardiniae, 14 ian. 1761) 226

PIUS VI (1775-1799)

- De scientiarum studiis pietati morum coniungendis (Ex Litt. Encycl. *Inscrutabile*, 25 dec. 1775) 227
- De ratione consulendi vitae Seminariorum (S. C. CONCILII in *Fanen.*, 18 dec. 1790) 228
- De summa Seminariorum necessitate ad clerum accurate pleneque instituendum (Ex *Ordinamento Ecclesiastico in Corsica*, 30 sept. 1795) 228

PIUS VII (1800-1823)

- De Seminariis clericorum in Gallia (Ex Convent. cum Republica Gallica, 15 iul. 1801) 229
- De sollicita cura quam Episcopi in clericorum Seminaria conferre tenentur (Ex Litt. Ap. *Quod Ecclesiae*, 15 sept. 1801) 229
- De Ordinis Sacramento (*Synodus Sutchuensis*, 1803) 230
- De Seminariorum dotatione et regimine in Ditione Italica (Ex convent. cum Republica Italica, 16 sept. 1803) 231
- De Seminario statuendo pro universa natione Melchitarum ac de eius qualitatibus (*Synodus Nationalis Melchitarum*, 1811) 232
- De requisitis ad Sacros Ordines accipiendos (*Conc. provinc. Tuamense I*, 1817) 236
- De episcopali iurisdictione super Seminariis (Ex Convent. cum Regno Bavarico, 5 iun. 1817) 236
- De Seminariis stabiliter dotandis (Ex nova Convent. cum Regno Gallico, 11 iun. 1817) 237
- De congrua Seminariorum dotatione deque clericis titulo canonico providendis (Ex Convent. cum Regno Utriusque Siciliae, 16 febr. 1818) 237
- De Seminario in novis Dioecesis erigendo (Ex Const. Ap. *Provida*, de Conventione cum Principibus provinciae ecclesiasticae Rheni superioris, 16 aug. 1821) 238
- De studio Philosophiae et Theologiae in Seminario (*Conc. Posoniense*, 1822) 239

LEO XII (1823-1829)

- De Collegii ecclesiastici in Urbe fine praecipuo (Ex Constitutionibus Collegii Hibernorum in Urbe, confirmatis per Const. Ap. *Plura inter Collegia*, 14 febr. 1826) 239
- De Seminariis instituendis conservandisque (Ex Convent. cum Regno Belgico, 18 iun. 1827, approbata et rata habita per Litt. Ap. *Quod iamdiu*, 17 aug. eiusdem anni) 246
- De Seminario in omni Dioecesi recte constituendo (Ex Const. Ap. *Providi Pastoris*, 29 ian. 1828) 247
- De Seminariorum erectione et dotatione (Ex Convent. cum Pagis Lucernensi, Bernensi, Solodorensi, Tugiensi (Zugensi) in Helvetia, 26 mart. 1828) 247
- De Seminariorum momento ad mores populi christiani informandos (Ex Const. *Constat inter omnes*, 9 mai. 1828) 248

PIUS VIII (1829-1830)

- De impensa sollicitudine qua ab Episc. advigilandum est in Seminariis (Ex Litt. Encycl. *Traditi humilitati Nostrae*, 24 mai. 1829) 248

GREGORIUS XVI (1831-1846)

- De cura erigendi Seminaria iuxta normas Tridentini (*Conc. provinc. Baltimoreense II*, 1833) 248
- De catholica Universitate in Belgio condenda (Ex Epist. Ap. Gregorii XVI Engelberto episc. Mechliniensi eiusque suffraganeis in Belgio episcopis, 13 dec. 1833) 249
- De litteris et severioribus disciplinis sedulo a clero addiscendis (Ex Litt. Ap. *Catholicae religionis*, 8 apr. 1834) 250
- De sacerdotii alumnis ex omni gente et natione Romae educandis (Ex Motu Proprio *Romanam Ecclesiam*, 3 iun. 1836) 251
- De illegitimis in Seminaria non recipiendis (S. C. CONCILII in *Nulius*, 13 aug. 1836) 251
- De Seminarii alumnis in Choro incensandis (Ex Decr. 2791 C. SS. RITUM, 3 aug. 1839) 253
- De Episcopi officio adeundi saepe Seminarium (Ex Epist. *Has ad te litteras* ad Philippum Felicianum episc. Chelmensem, 23 mai. 1840) 254
- De sacra iuventute in Seminario ad omnem ecclesiasticam disciplinam informanda (Litt. circul. S. C. EPP. ET REG. *La educazione ecclesiastica*, ad Episcopos Sardiniae, 2 oct. 1842) 254
- De formatione cleri indigenae (*Synodus dioec. Pudicheriana*, 1844) 256
- De sacra militia in Seminario quam diligentissime paranda (Ex Epist. *Cum maxima* ad Aloisium Antonium, Arch. Pragensem, 31 mart. 1844) 259
- De Seminario gubernando et administrando sub Episcopi moderatione (Ex Convent. cum Pago Sangallensi, in Helvetia, 7 nov. 1845) 260
- De cleri indigenae formatione (Ex Instruct. S. C. DE PROP. FIDE *Neminem profecto*, de Clero Indigena, 23 nov. 1845) 260

PIUS IX (1846-1878)

De clero sancte scienterque instituendo (Ex Litt. Encycl. <i>Qui pluribus</i> , 9 nov. 1846)	262
De praestanti Episcopi moderamine in Seminarii disciplinam et doctrinam (Ex Convent. cum Imperio Russico, 3 aug. 1847)	263
De modis quibusdam instaurandae ecclesiasticae scientiae (<i>Conc. provinc. Parisiense</i> , 1849)	265
De ratione studiorum ecclesiasticorum (<i>Conc. Suessionense provinc. Remensis</i> , 1849)	266
De studiis ecclesiasticis et praesertim de Seminariis (<i>Conc. Rhodense provinc. Turonensis</i> , 1849)	270
De alumni a pueritia in Seminaria excipiendis (Ex Epist. Encycl. <i>Nostis et Nobiscum</i> ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1849)	273
Ratio melioris educationis clericorum (<i>Conventus Lauretani Episcoporum Marchiae</i> , 1850)	274
De recta educatione clericorum (<i>Conventus Frisingensis Episcoporum Bavariae</i> , 1850)	277
De Seminariis Generalibus et Conciliaribus in Hispanica Natione (Ex Convent. cum Regno Hispanico, 16 mart. 1851)	280
De adolescentibus ad sacerdotale munus formandis (Ex Epist. Encycl. <i>Nemo certo ignorat</i> ad Episcopos Hiberniae, 25 mart. 1852)	280
De Collegiis seu Seminariis (<i>Conc. provinc. Westmonasteriense I</i> , 1852)	281
De Seminariorum erectione et regimine in Dictione Costaricensi (Ex Convent. cum Republica Costaricae, 7 oct. 1852)	282
De Seminariorum erectione et regimine in Dictione Guatimalensi (Ex Convent. cum Republica Guatimalae, 7 oct. 1852)	283
De selectis adolescentibus ad omnem virtutem mature in Seminario fingendis (Ex Epist. <i>Inter multiplices</i> ad Episcopos Galliarum, 21 mart. 1853)	283
De Sacramento Ordinis et de Seminariis (<i>Synodus Chaldeckensis</i> , 1853)	284
De pia ac docta cleri institutione (Ex Litt. Ap. <i>Cum Romani Pontifices</i> , quibus Seminarium Pium in Urbe erigitur, 28 iun. 1853)	286
De Sacramento Ordinis (<i>Conc. Quebecense II</i> , 1854)	288
De Seminariorum necessitate (Ex Allocut. <i>Singulari quadam</i> , 9 dec. 1854)	288
De muneribus Episcoporum circa candidatos ad sacros Ordines promovendos (<i>Conc. Cincinnatiense I</i> , 1855)	289
De Episcoporum iure in Seminariis gubernandis et administrandis (Ex Convent. cum Austriae Imperio, 18 aug. 1855)	290
De accurata ecclesiasticae educationis methodo (Ex Epist. Encycl. <i>Optime noscitis</i> ad Episcopos universae Imperialis ac Regiae Austriacae Dicionis, 5 nov. 1855)	291
De alumni in spem Sacerdotii ab ineunte aetate in Seminario educandis (Ex Epist. Encycl. <i>Singulari quidem</i> ad Episcopos universae Imperialis ac Regiae Austr. Dicionis, 17 mart. 1856)	292

De Seminario constituendo et quibusdam Convictibus moderandis in Wirtembergensi Dictione (Ex Convent. cum Regno Wirtembergensi, 8 apr. 1857)	293
De iis qui in spem Ecclesiae succrescunt a probatissimis magistris ad ecclesiasticum spiritum conformandis (Ex Epist. <i>Etsi aliam</i> ad Episcopum Rottenburgensem, 30 iun. 1857)	294
De Sacramento Ordinis (<i>Conc. Halifaziense I</i> , 1857)	295
De clericis mature educandis et sedulo diligenterque probandis (Ex Epist. Encycl. <i>Cum nuper</i> ad Episcopos Regni Utriusque Siciliae, 20 ian. 1858)	296
De Institutis dioecesanis pro ecclesiasticae militiae alumni in Badensi Dictione (Ex Convent. cum Magno Ducatu Badensi, 28 iun. 1859)	297
De Seminariis Maioribus (<i>Conc. Strigoniense</i> , 1858)	299
De studiis divinae sapientiae religiosissime excolendis (Ex Litt. Ap. <i>In sublimi</i> , quibus Gallicum clericorum Seminarium in Urbe erigitur, 14 iul. 1859)	302
De Seminariis clericorum (<i>Conc. Venetum I</i> , 1859)	303
De ingressu clericorum saecularium in Ordines regulares (Epist. S. C. EPP. ET REG. <i>Acceptis Nobis litteris</i> , ad Episcopum N.N., 20 dec. 1859)	304
De Seminariis constabiliendis et sustentandis in Haitiana Dictione (Ex Convent. cum Republica Haitiana, 28 mart. 1860)	304
De Seminariis et scholis ac de disciplinis tradendis (<i>Conc. provinc. Coloniense</i> , 1860)	305
De Seminariorum directione Ordinibus regularibus aliisque Institutis sine venia S. Sedis non concedenda (Ex Animadversionibus S. C. EPP. ET REG. super Constitutionibus Piae Congr. Missionariorum sub titulo <i>S. Francisci Salesii</i> in Dioecesi Anneciensi, 23 mai. 1860)	309
De clericis educandis et instituendis (<i>Conc. provinc. Pragense</i> , 1860)	309
De Seminariis dotandis et moderandis in Dictione Hondurensi (Ex Convent. cum Republica Hondurensi, 9 iul. 1861)	314
De Seminariorum dotatione et regimine in Dictione Nicaraguensi (Ex Convent. cum Republica Nicaraguae, 2 nov. 1861)	315
De clericis Ecclesiarum ritus orientalis magna cum sollicitudine educandis (Ex Epist. Encycl. <i>Amantissimus humani generis</i> ad omnes Ordinarios Ecclesiarum ritus orientalis, 8 apr. 1862)	316
De Seminariorum dotatione et regimine in Dictione S. Salvatoris (Ex Convent. cum Republica S. Salvatoris, 22 apr. 1862)	316
De curis in clericorum institutione ab Episcopis adhibendis (Ex Epist. <i>Quo graviora</i> ad Card. Rodrigues Patriarcham Lisbonensem ceterosque Lusitaniae Episcopos, 3 iul. 1862)	317
De Seminariis erigendis, ordinandis, dotandis in Dictione Venetiolana (Ex Convent. cum Republica Venetiola, 26 iul. 1862)	317
De Seminariorum erectione et regimine in Dictione Aequatoriana (Ex Convent. cum Republica Aequatoris, 26 sept. 1862)	318
De recta cleri informatione (<i>Conc. provinc. Quitense I</i> , 1863)	319

De clericorum plena solidaque institutione (Ex Epist. <i>Maximae quidem</i> ad Episcopos Bavariae, 18 aug. 1864)	320
De erroribus rationalismi et liberalismi ab Ecclesia damnatis (Ex <i>Syllabo</i> seu collectione errorum modernorum, 8 dec. 1864).	320
De necessaria sacerdotibus scientia (<i>Conc. provinc. Ultraiectense</i> , 1865)	321
De vocationibus cleri indigenae (Ex Epist. Ap. ad Episcopos Americae Meridionalis, 30 sept. 1865)	325
De legis forma pro instituenda Facultate theologia (<i>Synodus Bucarestiensis</i> , 1865-1867)	326
De ecclesiasticis Seminariis erigendis in Civitatibus Foederatis Americae Septemtrionalis (Ex Instruct. S. C. DE PROP. FIDE ad Martinum Iohannem Spalding archiepisc. Baltimoremsem, 31 ian. 1866)	328
De Seminariis ecclesiasticis constituendis et ordinandis (<i>Conc. plen. Baltimoremense II</i> , 1866)	328
De usu librorum ethnicorum in humanioribus litteris tradendis (Epist. S. C. S. OFFICII <i>Ex tuis litteris</i> ad Episcopum Administr. Dioec. Quebecensis, 15 febr. 1867)	333
Postulata a pluribus Galliarum episcopis proposita (<i>Conc. oecum. Vaticanum I</i> , 1869-1870)	334
Postulata ab episcopis dicionis Neapolitanae proposita (<i>Conc. oecum. Vaticanum I</i> , 1869-1870)	335
De iure Episcopi super clericis saecularibus in monasticum Collegium cooptatis (Ex Litt. Ap. <i>Quod Monachis Ordinis S. Benedicti</i> , quibus novum Monasterium erigitur, 30 sept. 1870)	338
De cleri iunioris educatione et institutione (<i>Conc. provinc. Alba-Iuliense et Fogarasiense I</i> , 1872)	338
De iniquis legibus circa clericorum institutionem et educationem (Ex Litt. Encycl. <i>Etsi multa</i> , 21 nov. 1873)	340
De clericis militiae subiectis (Ex Instruct. Supremae Sacrae Congr. S. OFFICII <i>Suprema</i> , ad Italiae Episcopos, 16 sept. 1875)	341

LEO XIII (1878-1903)

De erectione Seminarii pro Bosnia et Herzegovina (Ex Convent. cum Gubernio Austriaco pro Bosnia et Herzegovina, 8 iun. 1881)	341
De christiana philosophia instauranda (Epist. Encycl. <i>Aeterni Patris</i> , 4 aug. 1879)	342
De idoneis Dei ministris rite instituendis (Ex Epist. <i>Etsi Nos</i> ad Episcopos Italiae, 15 febr. 1882)	357
De clericis sapienti disciplina optimisque praeceptis mature instituendis (Ex Epist. <i>Benevolentiae caritas</i> ad Hiberniae Episcopos, 1 aug. 1882)	358
De Seminariis ab Episcopis libere regendis et administrandis (Ex Convent. cum Gubernio Russico, 24 dec. 1882).	359
De disciplinarum historicarum momento (Ex Epist. <i>Saepenumero</i>	

ad Eñnos DD. Cardinales Vicecancellarium S.R.E., Bibliothecarium S.R.E., Tabulariis Vaticanis Praefectum, 18 aug. 1883)	359
De optimis ex christianis indigenis ad levitarum ordinem initiandis (Ex Instruct. S.C. DE PROP. FIDE <i>Quae a Praesulibus</i> , ad Vicarios App. Sinarum, 18 oct. 1883)	359
De Seminario et clericis in Guatemala (Ex Convent. cum Republica Guatimalensi, 2 iul. 1884)	363
De sacra iuventute efformanda et adiuvanda in Ticino (Ex Convent. cum Gubernio Ticinensi, in Helvetia, 23 sept. 1884)	364
De Clero congruenter temporibus diligenti praeparatione erudiendo (Allocut. <i>Alacritas ista</i> ad moderatores et alumnos Seminario- rum Collegiorumque Urbis, 18 ian. 1885)	364
De humaniorum litterarum studiis apud clericos maxime provehendis (Epist. <i>Plane quidem intelligis</i> ad Card. Urbis Vicarium, 20 mai. 1885)	366
De Episcoporum iure ac munere instituendi ad canonica praescripta Sacerdotii alumnos (Ex Epist. <i>Iampridem</i> ad Episcopos Borussiae, 6 ian. 1886)	368
De clericis studiorum causa Romam mittendis (Ex Convent. cum Principatu Montisnigri, 18 aug. 1886)	371
De industria diligentiaque in clericis instituendis necessaria (Ex Epist. Encycl. <i>Quod multum</i> ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886)	371
De imminuto cleri numero per legitimam Seminariorum disciplinam reficiendo (Ex Epist. Encycl. <i>Pergrata Nobis</i> ad Episcopos Lusitaniae, 14 sept. 1886)	372
De clericis ad virtutis et doctrinae laudem efformandis (Ex Epist. <i>Officio Sanctissimo</i> ad Episcopos Bavariae, 22 dec. 1887)	373
De Seminariorum et clericorum exemptionibus in Dicione Columbiana (Ex Convent. cum Republica Columbiae, 31 dec. 1887)	377
De alumnis Sacri Ordinis pietate doctrinaque idonea conformandis (Ex Epist. Encycl. <i>Exeunte iam anno</i> , 25 dec. 1888)	378
De Sacrae Theologiae praestantia (Ex Litt. Ap. <i>In magna</i> , de Facultate Theologica in Catholico Parisiensi Athenaeo instituenda, 10 dec. 1889)	379
De Collegio clericorum Bohemorum in Urbe condendo (Ex Litt. Ap. <i>Vicariam potestatem</i> , 1 ian. 1890)	379
De institutione cleri in insula Melita (Ex Convent. cum Gubernio Britannico per notas reversales, 22 ian. 1890)	380
De Collegiis ecclesiasticis in Urbe (Ex Litt. Ap. <i>In supremo</i> , quibus Seminarium SS. Ambrosii et Caroli in Urbe canonice constituitur, 15 dec. 1890)	381
De sacerdotum qualitatibus ac de disciplina Seminariorum (<i>Synodus Leopolitana Ruthenorum</i> , 1891)	382
De Seminariorum erectione et disciplina (Ex Litt. Ap. <i>Ad universas</i> , quibus novae Dioeceses in Brasiliae regionibus eriguntur, 27 apr. 1892)	388

De scientiis physicis et mathematicis (Ex Epist. <i>Quae praescripta ad Praesidem Academiae Scientiarum Parisiensis</i> , 2 nov. 1892)	389
De vera solidaque doctrina ex fontibus purissimis quaerenda (Ex Epist. <i>Pastoralis prudentiae</i> ad Augustinum Card. Bausa, Archiep. Florentinum, 15 nov. 1892)	389
De clero ex indigenis omni ope deligendo (Ex Epist. Encycl. <i>Ad extremas Orientis oras</i> , 24 iun. 1893)	390
De sacrorum alumni mature optimeque excolendis (Ex Epist. Encycl. <i>Constanti Hungarorum</i> ad Episcopos Hungariae, 2 sept. 1893)	392
De studiis Scripturae Sacrae (Ex Litt. Encycl. <i>Providentissimus Deus</i> , 18 nov. 1893)	393
De clericali ordine ad bonum certamen fidei et virtutis dignitatem comparando (Ex Epist. Encycl. <i>Caritatis providentiaeque</i> ad Episcopos Polonos, 19 mart. 1894)	405
De studiis clericorum in splendorem adducendis (Ex Epist. <i>Inter graves</i> ad Episcopos Peruvenses, 1 mai. 1894)	406
De Exercitiis spiritualibus peragendis (Ex Epist. <i>Quanta te</i> ad Georgium Posilović Archiepisc. Zagrabensem, 16 iun. 1894)	407
De sacrorum administris consentanea doctrina morumque sanctorum informandis (Ex Epist. <i>Litteras a vobis</i> , ad Episcopos Brasiliae, 2 iul. 1894)	407
De cantu Gregoriano a clericis addiscendo (Ex Ordinatio. C. SS. Rituum, 7 iul. 1894)	409
De disciplina Orientalium conservanda et tuenda in clericorum Seminariis in Oriente (Ex Litt. Apost. <i>Orientalium dignitas</i> , 30 nov. 1894)	409
De litteris testimonialibus pro ordinandis clericis iam militiae addictis (Ex S.C. CONCILII in <i>Urgellen.</i> , 26 ian. 1895)	410
De alumni in sortem Domini vocatis optime instruendis sancteque educandis (Ex Instruct. S.C. EPP. ET REG. <i>Quibus Hungaria</i> , ad Episcopos Hungariae, 28 mai. 1896)	411
De clericis Universitates civiles frequentantibus (Instruct. S.C. EPP. ET REG. <i>Perspectum est</i> , ad Italiae Episcopos et Familiarum Religiosarum Moderatores, 21 iul. 1896)	412
De usu editionum acatholicarum textus originalis et versionum S. Scripturae (Ex Const. Ap. <i>Officiorum ac munerum</i> , 25 ian. 1897)	415
De Seminariis deputatis (Litt. circul. S. C. CONCILII <i>De Clericorum Seminariis</i> , ad Ordinarios Americae Meridionalis, 15 mart. 1897)	416
De Clericis omni doctrinae genere erudiendis (Ex Epist. <i>Etsi paternam</i> ad Episcopos provinciae Campaniae Romanae, 22 aug. 1897)	418
De clericorum excommunicatione et incardinatione (Decretum S. C. CONCILII <i>A primis Ecclesiae saeculis</i> , 20 iul. 1898)	419
De sacramentalibus confessionibus alumnorum a Seminariis Superiore non excipiendis (Decret. S. C. S. OFFICII <i>Huic S. Congregationi</i> , 5 iul. 1899)	421

De sacri Ordinis dignitate congruenter temporibus tuenda (Ex Epist. Encycl. <i>Depuis le jour</i> ad Episcopos et Clerum Galliae, 8 sept. 1899)	421
De Seminariis cum Collegiis non admiscendis et de rusticationis domo pro clericis (Ex Epist. <i>Paternae providaeque</i> ad Episcopos Brasiliae, 18 sept. 1899)	428
De arcendis clericis ab ope utcumque ferenda bellis intestinis et politicis contentionibus (Decr. S. C. CONCILII <i>In perturbationibus</i> , 12 iul. 1900)	429
De maxima ecclesiasticae institutionis Romanae utilitate (Ex Epist. <i>Omnibus compertum</i> ad Patriarcham et Episcopos Graeco-Melchitas, 21 iul. 1900)	430
De Roma ministrorum sacrorum altrice atque magistra praeclarissima (Ex Litt. Ap. <i>Rei Catholicae</i> , de Collegio Clericorum Lusitanorum in Urbe condendo, 20 oct. 1900)	430
De christianis scriptoribus graecis et latinis cognoscendis (Ex Epist. <i>Ea disciplinae ratio</i> ad Thomam Ludovicum, episc. Namurcensem, 20 mai. 1901)	431
De clericis solida pietate et eximia doctrina summopere instituendis (Ex Motu Proprio <i>La vasta e ben diretta coltura</i> , de Collegio Apost. Leoniano in Urbe condendo, 31 aug. 1901)	431
De sacrae militiae tironibus in patria sua et Romae educandis (Ex Litt. Ap. <i>Quae mari sinico</i> , 17 sept. 1902)	431
De cura et usu Archivorum seu Tabulariorum et Bibliothecarum (Litt. circul. <i>Le cure</i> , Secretariae Status ad Italiae Episcopos, 30 sept. 1902)	432
De clero instituendo dirigendoque (Epist. Encycl. <i>Fin dal principio</i> ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1902)	434
De spe in Seminariis reposita (Ex Litt. Ap. <i>Actum praeclare</i> , pro Cubana Insula, 20 febr. 1903)	440

S. PIUS X (1903-1914)

De adolescente clero pietate, disciplina, scientia imbuendo (Ex Serm. <i>Io vi sono grato</i> ad Pont. Seminarii Gallici in Urbe alumnos, 24 sept. 1903)	441
De Seminariis rite ordinandis moderandisque (Ex Epist. Encycl. <i>E supremi</i> , 4 oct. 1903)	442
De cantus Gregoriani et musicae sacrae in Seminariis praeceptione (Ex Instruct. de Musica Sacra, Motu Proprio <i>Inter Pastoralis officii</i> edita, 22 nov. 1903)	443
De clericis ante sacram ordinationem iusto experimento probandis (Ex Litt. Encycl. <i>Iucunda sane</i> , de sollempnibus saecularibus S. GREGORII MAGNI, 12 mart. 1904)	445
De sacra iuventute inde a tenera aetate in Seminariis vel Collegiis ecclesiasticis educanda (Ex Epist. <i>La ristorazione</i> ad Petrum Card. RESPIGHI, vice sacra Antistitem Urbanum, 5 mai. 1904)	445

- De spiritu rebelli et censorio a clericorum Seminariis repellendo (Ex Allocut. *Io avei voluto* ad Episcopos, sollemniis quinquagenariis Immaculatae B. V. M. Conceptionis praesentes in Urbe, 12 dec. 1904) 448
- De Seminariis dioecesanis et interdioecesanis (Ex Chirographo *La Sacra Congregazione* ad Em.mum Card. FERRATA, S. Congregationis Ep. et Reg. Praefectum, 16 ian. 1905) 449
- De alumnis sacri Ordinis ad eximiam sanctitatem et ad doctrinam sanam informandis (Ex Serm. *Nessuna cosa* ad Pont. Seminarium Gallici in Urbe alumnos, 23 febr. 1905) 450
- De scientia in iis qui sunt sacerdotio initiandi severissime requisita (Ex Litt. Encycl. *Acerbo nimis*, de christiana doctrina tradenda, 15 apr. 1905) 452
- De sacrae iuventutis institutione studiosissime accuranda (Ex Epist. *Sollicito vehementer animo* ad Episcopos Lusitaniae, 5 mai. 1905) 453
- De doctrinae periculo subeundo ab iis omnibus qui ad sacrum ministerium accedere velint (Ex Motu Proprio *Sacrosancta Tridentina Synodus*, 16 iul. 1905) 454
- De quotidiana Ss. Eucharistiae sumptione in Seminariis promovenda (Ex Decr. S. C. CONCILII *Sacra Tridentina Synodus*, 20 dec. 1905) 455
- De alumnis ex aliquo Seminario dimissis in alia non excipiendis (Decretum S. C. CONCILII *Vetuit*, 22 dec. 1905) 455
- De ratione studiorum Sacrae Scripturae in Seminariis servanda (Litt. Ap. *Quoniam in re biblica*, 27 mart. 1906) 457
- De disciplinae et oboedientiae studio in clericis omni cura fovendo (Ex Litt. Encycl. *Pieni Vanimo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906) 460
- De clericorum excardinatione et incardinatione (Decretum S. C. CONCILII *Decreto*, 24 nov. 1906) 463
- De sanctitate qua sacerdotes niteant oportet utpote Dei amici, legati, ministri (Ex Serm. *Gratulor vobis* ad Pont. Seminarium Gallici in Urbe alumnos, 9 dec. 1906) 464
- De Sacrorum alumnis sub assidua vigilantia et cura Episcopi educandis (Ex Epist. *Nihil magis* ad Dominicum ex Ord. Cister. Episc. Limburgensem, 8 mai. 1907) 464
- De institutione Seminariorum in Statibus Foederatis Americae Septemtrionalis ad clericos ruthenos formandos et de eorum incardinatione (Ex Litt. Ap. *Ea semper*, 18 Kalendas Iulias 1907) 465
- De sacra iuventute a Modernismo vigilanter ac fortiter arcenda (Ex Litt. Encycl. *Pascendi dominici gregis*, 8 sept. 1907) 465
- De clericis Universitates Studiorum frequentantibus (Ex Epist. Card. R. MERRY DEL VAL a Secretis Status *J'ai reçu*, ad Alfridum Baudrillart, Instituti Cath. Parisiensis Rectorem, 2 oct. 1907) 468
- Studia Seminariorum ad S. C. Consistorialem pertinent (Ex Const. Ap. de Curia Romana *Sapienti Consilio*, 3 kalendas iulias 1908) 469

- De lingua Latina in Seminariis sedulo excolenda et adhibenda (Ex Epist. S. C. STUDIORUM *Vehementer sane*, ad Episcopos universos, 1 iul. 1908) 470
- De vitae sanctimonia a Seminariorum alumnis assequenda (Ex Exhortatione ad Clerum catholicum *Haerent animo*, 4 aug. 1908) 471
- De memorandis clericorum officiis (Ex Serm. *Vi ringrazio* ad A. Card. Ferrari et ad institutores alumnosque Seminarium Maioris Mediolanensis, 14 oct. 1908) 472
- De non excipiendis in religiosas familias qui e Seminariis dimissi sint (Ex Decreto S. C. DE RELIGIOSIS *Ecclesia Christi*, ex audientia SSmi, 7 sept. 1909) 473
- De muneribus in clericorum Seminario viro religioso ad saeculum revertenti vetitis (Ex Decreto S. C. DE RELIGIOSIS *Quum minoris*, 15 iun. 1909) 474
- De clericis scientia et pietate ita instituendis ut a Modernismo immunes serventur (Ex Motu Proprio *Sacrorum Antistitum*, 1 sept. 1910) 474
- De quibusdam dubiis circa praescripta contra Modernismi pericula (Ex Declarationibus, quas circa M. P. *Sacrorum Antistitum* edidit S. C. CONSISTORIALIS, 25 sept. 1910) 479
- De diariis et commentariis quae Seminarium alumnis permitti possint (Ex Epist. S. C. CONSISTORIALIS *Eminentiae Vestrae*, ad Claudium Card. Vaszary, Archiep. Strigoniensem, 20 oct. 1910) 480
- De disciplina ecclesiastica in Seminariis plene instauranda (Ex Epist. *Sollicitis Nobis* ad Ioh. Bapt. Castro, archiep. Caracensem, 8 dec. 1910) 480
- De studiorum cursu perficiendo et iuramento praestando ante sacram Ordinationem (Resp. S. C. CONSISTORIALIS *Propositis dubiis*, 24 mart. 1911) 481
- De illicita Reipublicae actione in Seminariis (Ex Litt. Encycl. *Iamdudum in Lusitania*, 24 mai. 1911) 482
- De consociatione ad sacerdotum sanctitatem fovendam et cleri delectum iuvandum (Ex Litt. Ap. *Plane compertum est*, 21 mai. 1912) 483
- De quibusdam rei biblicae commentariis in Seminaria non admitteendis (Decret. S. C. CONSISTORIALIS *Cum semper*, 29 iun. 1912) 483
- De vocatione sacerdotali (Epist. SECRETARIAE STATUS *En raison*, ad Carolum De Cormont, Episc. Aturensem, 2 iul. 1912) 484
- De latino sermone ad romanum usum pronuntiando (Epist. *Votre lettre* ad Ludovicum Ernestum Dubois, Archiep. Bituricensem, 10 iul. 1912) 485
- De disciplina et studiis in clericorum Seminariis (Ex Litt. circul. S. C. CONSISTORIALIS *Le Visite Apostolique*, ad Ordinarios Italiae, 16 iul. 1912) 475
- De aliquot libris a Seminariorum alumnis non adhibendis (Ex Litt. circul. S. C. CONSISTORIALIS *Con circolare*, ad Ordinarios Italiae, 17 oct. 1913) 491

- De Seminariis Regionalibus (Ex Const. Ap. *Susceptum inde*, qua Pont. Seminarium Maius Catacense in Calabria canonice erigitur, 25 mart. 1914) 492
- De Doctrina S. Thomae Aquinatis in scholis Philosophiae et Theologiae sequenda (Ex Motu Proprio *Doctoris Angelici*, 29 iun. 1914) 493
- De S. Thomae Aquinatis principiis et maioribus pronuntiatis in Philosophiae scholis sancte tenendis (Ex declarat. S. C. STUDIORUM *Postquam*, 27 iul. 1914) 496

BENEDICTUS XV (1914-1922)

- De sacrorum alumniis ad munus sacerdotale rite sanctaeque conformandis (Ex Litt. Encycl. *Ad beatissimi*, 1 nov. 1914) 498
- De S. Congregatione instituenda pro clericorum Seminariis (Motu Proprio *Seminaria clericorum*, 4 nov. 1915) 499
- De 24 thesibus philosophicis germanam S. Thomae doctrinam exprimentibus (Ex Resp. S. C. SEM. ET UNIV. *Cum Summus Pontifex*, 7 mart. 1916) 501
- De sacerdotii dignitate (Ex Epist. *Nous avons pris* ad Henricum Le Floch, Pont. Seminarium Gallici in Urbe Moderatorem, 9 aug. 1916) 501
- De vitae sanctitate qua clerici eniteant oportet (Codex J. Can. 124, 127) (Promulgatus per Const. Ap. *Providentissima Mater Ecclesia*, 27 mai. 1917) 502
- De competentia Sacrae Congregationis Seminariis et Universitatibus praepositae (Codex J. Can. 256) 502
- De indigenis Sacerdotio initiandis (Codex J. Can. 305) 503
- De canonico theologo sacras disciplinas in Seminario docente (Codex J. Can. 400) 503
- De professoribus excusatis a choro (Codex J. Can. 421) 503
- De ecclesiae cum Seminario coniunctae rectore (Codex J. Can. 480) 504
- De prohibitione quominus ex-religiosi magisterio et officio in Seminariis fungantur (Codex J. Can. 642) 504
- De confessarii munere a Superioris officiis discernendo (Codex J. Can. 891) 504
- De proprio Sacrae Ordinationis ministro (Codex J. Can. 955 s) 505
- De canonica ordinandorum idoneitate (Codex J. Can. 968-979, 981) 505
- De irregularibus et simpliciter impeditis ad Sacros Ordines (Codex J. Can. 984-988) 508
- De rebus sacrae Ordinationi canonice praemittendis (Codex J. Can. 992-994, 996-1001) 510
- De matrimoniis in Seminariorum oratoriis non celebrandis (Codex J. Can. 1109) 512
- De Seminariorum institutione, administratione, regimine (Codex J. Can. 1352-1371) 512

- De selectis clericis ad Universitates vel Facultates ab Ecclesia conditas vel approbatas mittendis (Codex J. Can. 1380) 517
- De usu editionum textus originalis et versionum Sacrae Scripturae (Codex J. Can. 1400) 517
- De emittendi professionem fidei obligatione (Codex J. Can. 1406) 517
- De poena in cogentes virum ad statum clericalem amplectendum (Codex J. Can. 2352) 518
- De quibusdam delictis et poenis in Ordinum administratione et susceptione (Codex J. Can. 2373 s) 518
- De institutione ad praedicationis ministerium (Ex Normis S. C. CONSISTORIALIS *Ut quae Beatissimus Pater*, pro Sacra Praedicatione, 28 iun. 1917) 518
- De consiliis a vigilantia deque iuramento antimodernistico (Decretum S. S. C. SANCTI OFFICII *Cum in Codice*, 22 mart. 1918) 519
- De clericis laicas Universitates celebrantibus (Decret. S. C. CONSISTORIALIS *Nemo de sacro clero*, 30 apr. 1918) 519
- De clericis qui militia perfuncti sint (Ex Decret. S. C. CONSISTORIALIS *Redeuntibus e militari servitio*, 25 oct. 1918) 521
- De delectis sacrorum alumniis in Urbe educandis (Ex Epist. *Pietatem et fidem* ad Arthurum Hinsley, urbani Anglorum Collegii Moderatorem, 6 ian. 1919) 522
- De clero indigena bene instituendo (Ex Epist. Ap. *Maximum illud*, de Fide Catholica per orbem terrarum propaganda, 30 nov. 1919) 522
- De cura ab Episcopis in Seminariis collocanda (S. C. SEM. ET UNIV. *Ordinamento dei Seminari*, ad Italiae Episcopos, 26 apr. 1920) 524
- De alumniis sacri Ordinis ad vitae sanctimoniam doctrinae praestantiam instituendis (Litt. S. C. SEM. ET UNIV. *Vixdum haec Sacra Congregatio*, ad Germaniae Episcopos, 9 oct. 1921) 545
- De clericorum Seminariis ad mentem Tridentinae Synodi et Codicis I. C. sive instituendis sive restituendis (Ex Epist. *Saepe Nobis* ad Episcopos Czechoslovachiae, 30 nov. 1921) 557

PIUS XI (1922-1939)

- De cleri exemptionibus deque Seminarii erectione et regimine (Ex convent. cum Lettonia, 30 mai. 1922) 560
- De doctrinae studio et pietatis cultu (Ex Serm. ad Pont. Seminarium Romani Superiores, Professores, Alumnos, 6 iul. 1922) 561
- De Seminariis deque studiis clericorum (Epist. Ap. *Officiorum omnium* ad Caietanum Card. BISLETI, Sacri Consilii Seminariis et Stud. Univ. curandis Praefectum, 1 aug. 1922) 561
- De Romana clericorum formatione (Ex Serm. ad Pont. Universitatis Gregorianae Professores et Alumnos, 21 nov. 1922) 567
- De bonae spei adolescentibus in Seminaria quamprimum excipiendis (Ex Epist. *Quod novas* ad Episcopos Reipublicae de Venezuela, 25 apr. 1923) 568

- De Thoma Aquinate sacrae inventuti studiorum duce habendo (Ex Litt. Encycl. *Studiorum Ducem*, 29 iun. 1923) 568
- De Sanctissima Eucharistia clericalis pietatis fonte locupletissimo (Ex Serm. ad Pont. Seminarii Romani alumnos, 10 iul. 1923) 571
- De veritatis luce cum puritatis candore deque pietatis momento (Ex Serm. ad Seminariorum Mediolanensium Superiores, Professores, Alumnos, 28 sept. 1923) 572
- De clericorum reverentia et amore erga Sacram Scripturam (Ex Epist. S. S. C. S. OFFICII *Iam Pluribus*, ad Moderatorem Supremum Societatis Presbyterorum a S. Sulpitio, 22 dec. 1923) 574
- De multiplici virtute a clericis animo magno fortique acquirenda (Ex Serm. ad Pont. Seminarii Romani alumnos, 28 dec. 1923) 574
- De Sacra Scriptura reverenter pieque tradenda et discenda (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. *Suprema Sacra Congregatio*, ad Rños Episcopos, 25 ian. 1924) 575
- De relatione circa Seminariorum statum singulis trienniis ad S. C. de Semin. et Stud. Univ. mittenda (Decret. S. C. SEM. ET UNIV. *Quo uberiore*, 2 febr. 1924) 576
- De Seminariorum bonis augendis tuendisque (Ex Convent. cum Bavaria, 29 mart. 1924) 577
- De Divinarum Litterarum magisteriis (Ex Motu Proprio *Bibliorum scientiam*, 27 apr. 1924) 578
- De Latini sermonis dignitate et excellentia deque latinitatis schola in Urbe (Ex Motu Proprio *Latinarum litterarum*, 20 oct. 1924) 579
- De Historia Artis Sacrae in Seminariis clare, accurate, prudenter tradenda (Ex Decret. S. C. SEM. ET UNIV. *Tra le materie*, ad Italiae Ordinarios, 1 nov. 1924) 581
- De clericorum dignitate ex ipso clerici nomine significata (Ex Serm. ad Pont. Seminarii Romani alumnos, 30 dec. 1924) 581
- De clericorum et Seminariorum exemptionibus (Ex Convent. cum Polonia, 10 febr. 1925) 582
- De cognitione et studio Missionum fovendis in Seminario (Ex Litt. *Ho letto* Card. BILSETI, S. C. SEM. ET UNIV. Praefecti, ad Mons. Aloisium Drago, delegatum Unionis Missionis, 20 aug. 1925) 583
- De vocationibus missionariis fovendis et indigenis in clerum coop-tandis (Ex Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae*, de sacris missionibus provehendis, 28 febr. 1926) 584
- De salutari Theologiae Moralis efficacitate deque Ss. Aloisii et Stanislai exemplo (Ex Serm. post disputationem Theologiae Moralis coram SSmo, Pont. Universitate Gregoriana auspice et moderatrice, habitam, 20 mart. 1926) 587
- De Catechetica disciplina in sacris Seminariis sedulo colenda (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. *Ad regnum Jesu Christi*, ad Rños Ordinarios, 8 sept. 1926) 588
- De clericis praefectis in Collegiis episcopalibus (Normae S. C. SEM. ET UNIV. *Per conoscere*, ad Italiae Episcopos, 30 ian. 1927) 590

- De incremento cleri impensius procurando (Ex Epist. *Gratissimae Nobis* ad Episcopos Czechoslovachiae, 20 febr. 1927) 591
- De constitutione sacri patrimonii interdioecesani deque episcopali Seminariorum regimine (Ex Convent. cum Romania, 10 mai. 1927) 592
- De perpetua Ecclesiae cura et sollicitudine comparandi sibi idoneos ministros (Ex Const. Ap. *Nostrarum partem*, de erectione et regimine Pont. Seminarii Maioris a SS. *Corde Iesu* in Sardinia, 5 aug. 1927) 593
- De Praefecto S. Congr. de Semin. et Stud. Univ. inter Patres Cardinales S.C.S. Officii et Pont. Comm. de Re Biblica cooptando (Motu Proprio *Inde ab initio*, 24 sept. 1927) 593
- De cleri exemptionibus deque Seminariorum regimine (Ex Convent. cum Lithuania, 27 sept. 1927) 594
- De recta clericorum institutione (Normae S. C. SEM. ET UNIV. *Ex his* ad Neerlandiae Episcopos, 30 oct. 1927) 595
- De clericis praefectis in Seminariis Minoribus (Litt. circul. S. C. SEM. ET UNIV. *Dopo Verezione*, ad Italiae Ordinarios, 25 mart. 1928) 597
- De sacri ordinis alumni in Statibus Foederatis Americae Septem. (Ex Litt. *The Sacred Congregation* ab Excmo Delegato Apost. ad Universos Civitatum Foed. Americae Sept. Ordinarios nomine S. C. De Semin. et Stud. Univ. missis, 26 mai. 1928) 598
- De adolescente clero recte fingendo (Ex Epist. *Peculiari quadam alacritate* ad Episcopos Lithuaniae, 24 iun. 1928) 605
- De adolescentibus clericis bene deligendis et in novos homines convertendis (Litt. circul. S. C. SEM. ET UNIV. *I Romani Pontefici*, ad Italiae Episcopos, 25 iul. 1928) 605
- De Rerum Orientalium elementis in cursu Theologico tradendis (Ex Litt. Encycl. *Rerum Orientalium*, 8 sept. 1928) 611
- De utroque clero in liturgica Musica instituendo (Ex Const. Ap. *Divini cultus sanctitatem*, 20 dec. 1928) 612
- De clericorum et Seminariorum exemptionibus (Ex Convent. cum Italia, 11 febr. 1929) 613
- Normae ad Seminaria Regionalia pertinentes (Normae S. C. SEM. ET UNIV. pro Seminariis Regionalibus Italiae, 7 mart. 1929) 613
- De ratione Seminariorum, de Superioribus et alumniis (Normae S. C. PRO ECCLESIA ORIENTALI, 15 mai. 1929) 615
- De scientifica clericorum institutione (Ex convent. cum Borussia, 14 iun. 1929) 617
- De Seminariis Regionalibus (Ex Serm. ad Episcopos Italiae qui alumnos habent in Seminariis Regionalibus, 24 iul. 1929) 617
- De pietate, scientia, puritate, humilitate quibus clerici niteant oportet (Ex Serm. ad Seminariorum alumnos, qui undique gentium Romam ad iubilarem sacerdotii eiusdem S. Pontificis memoriam celebrandam convenerunt, 24 iul. 1929) 618
- De notione administrationis bonorum Ecclesiae alumniis theologiae tradenda (Ex Litt. circul. S. C. SEM. ET UNIV. *Il diritto*, ad Italiae Episcopos, 24 aug. 1929) 621

- De opera in Orientalibus studiis ponenda deque sacrae Catechesis magisterio (Litt. circul. S. C. SEM. ET UNIV. *Quod catholicis*, ad Revmos Ordinarios, 28 aug. 1929) 621
- De studio diligenti et vera pietate quibus Ss. Augustinus et Thomas Aq. eminent in exemplum (Ex Serm. Hebdomadam Augustinianam-Thomisticam concludente, 30 apr. 1930) 624
- De Seminario pro Ruthenis in Canada erigendo (Ex Decr. S. C. ORIENT., 23 mai. 1930) 625
- De officio sacerdotum circa Actionem Catholicam (Ex Litt. *Vos Argentinae* ad Episcopos Argentinae Reipublicae, 4 dec. 1930) 626
- De scrutinio ordinandorum peragendo (Instructio S. C. DE SACRAMENTIS *Quam ingens Ecclesiae*, ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1930) 627
- De pia Societate CATHOLICA UNIO ad ecclesiasticas vocationes inter Orientales fovendas excolendas utcumque adiuvandas (Ex Decreto S. C. ORIENTALIS *Quanta laude*, 6 ian. 1931) 635
- De canonicis Seminariorum visitationibus (Motu Proprio *Praecipua sane*, 24 apr. 1931) 636
- Normae Generales de Universitatibus et Facultatibus Studiorum ecclesiasticorum ordinandis (Ex Const. Ap. *Deus Scientiarum Dominus*, 24 mai. 1931) 637
- Ordinationes ad Constitutionem Apost. «Deus Scientiarum Dominus» rite exsequendam (Ex Decret. S. C. SEM. ET UNIV., 12 iun. 1931) 647
- De Missionum Catholicarum studio in Seminariis excitando fovendoque (Epist. Caietani Card. BISLETI, S. C. SEM. ET UNIV. Praef., *Mi è tornato particolarmente gradito* ad R. Bovelli, Arch. Ferrar. et *Missionalis Consociationis Cleri* in Italia Praes., 10 mart. 1932) 661
- De scientifica clericorum institutione (Ex Convent. cum Republica Badensi, 12 oct. 1932) 662
- Romae ad sacerdotium institui magnum est donum (Ex Serm. ad Pont. Collegii Rutheni a S. Iosaphat in Urbe alumnos, 13 nov. 1932) 662
- De clero educando et doctrinis sacris imbuendo ad mentem Ecclesiae (Ex Convent. cum Austria, 5 iun. 1933) 663
- De iure Ecclesiae in Seminaria (Ex Convent. cum Republica Germanica, 20 iul. 1933) 665
- De Seminariorum regimine Religiosis viris committendo (Decret. S. C. SEM. ET UNIV., 18 nov. 1933) 666
- Actio Catholica multum confert ad sacerdotales vocationes excitandas (Ex Epist. *Observantissimas Litteras* ad Episcopos Columbiae, 14 febr. 1934) 666
- De Seminario in singulis Dioecesibus erigendo deque delectis alumni Romae instituendis (Ex Const. Ap. *Nobilis Argentinae*, qua novae eriguntur Dioeceses in Republica Argentina, 20 apr. 1934) 667

- De Seminariis Regionalibus in locis Missionum (Normae a S. C. DE PROP. FIDE statutae pro Seminariis Regionalibus in locis Missionum, 27 apr. 1934) 667
- De Protestantium doctrinis earumque propagatione a sacra iuventute dignoscendis (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. *È certamente noto*, ad Italiae Ordinarios, 5 mai. 1934) 669
- De peculiari die quotannis pro Oriente Christiano celebrando (Ex circul. S. C. SEM. ET UNIV. *Orientis Christiani*, ad locorum Ordinarios, 27 ian. 1935) 670
- De veritatis catholicae Romanae Apostolis (Ex Serm. ad Pont. Collegii de Prop. Fide alumnos, 14 aug. 1935) 671
- De sacris Seminariis ordinandis moderandisque (Ex litt. circul. S. C. SEM. ET UNIV., *In conventu plenario*, ad Lusitaniae Ordinarios, 8 sept. 1935) 672
- De Seminariorum alumni in apostolatu Actionis Catholicae edocendis (Epist. *Quamvis Nostra* ad Sebastianum Card. Leme de Silveira Cintra, Archiep. S. Sebastiani Fluminis Ianuarii, 27 oct. 1935) 675
- De sacrorum alumni ad excelsam Sacerdotii dignitatem studiose et sollicite informandis (Ex Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935) 679
- De magno sacerdotalis praeparationis opere (Ex Serm. ad Pont. Collegii Armeni in Urbe Alumnos, 23 ian. 1936) 690
- De Apostolis, gloria Christi, per Actionem Catholicam augendis (Ex Serm. ad Semin. et Collegiorum Eccles. in Urbe alumnos, qui peculiarem cursum de *Actione Catholica* peregerunt, 12 mart. 1936) 690
- De Seminariis Regionalibus Italiae ad Pontificias leges regundis (Normae a S. C. SEM. ET UNIV. statutae pro Pont. Seminariis Regionalibus Italiae, 25 mart. 1936) 694
- De praeparatione ad Sacerdotium Romana (Ex Serm. ad Pont. Collegii Americae Sept. in Urbe alumnos, 7 mai. 1936) 698
- De cura adhibenda a sacerdotibus in quaestione «de re sociali» (Ex Litt. Encycl. *Divini Redemptoris*, 19 mart. 1937) 699
- Alumnorum adscriptio Piae Unioni Cleri pro Missionibus (Ex Statutis Generalibus Piae Unionis Cleri pro Missionibus: Decret. S. C. DE PROPAGANDA FIDE, *Piae Unionis*, 14 apr. 1937) 701
- De Seminario ac de recta formatione alumnorum (Ex Litt. S. C. SEM. ET UNIV. *De Visitatione Apostolica*, ad Episcopos Poloniae, 8 oct. 1937) 701
- De Seminariis et eorum disciplina (Ex Litt. S. C. SEM. ET UNIV. *Iudicio Eminentissimorum* ad Episcopos Canadensis Dicionis et Terrae Novae, 21 sept. 1937) 707
- De vitandis erroribus «national-socialismi» in sacrorum alumnorum formatione (Instruct. S. C. SEM. ET UNIV., *In Nativitatis*, 13 apr. 1938) 710

- De Communione quotidiana in Seminariis et aliis Institutis ecclesiasticis et de abusibus in eadem praecavendis (Instruct. S. C. DE SACRAMENTIS *Postquam Pius*, ad Episcopatum, 8 dec. 1938) 710
- Episcoporum sollicita cura in sacrorum alumniis formandis (Ex Litt. Ap. *Con singular complacencia* ad Episcopos Insularum Philippinarum, 18 ian. 1939) 713
- De sacerdotum sanctitate deque studio et cura Actionis Catholicae ab Episcopis provehendis (Ex Epist. Encycl. *Firmissimam constantiam* ad Episcopatum Mexicanum, 28 mart. 1937) . . . 715

PIUS XII (1939-1958)

- Normae ad sacrorum alumnos sancte instituendos (Ex Serm. *Sollemnis conventus* in Palatio Apost. Vatic. habito ad alumnos Collegiorum Romanorum, 24 iun. 1939) 716
- De dignitate sacerdotali et de vocationibus ecclesiasticis (Ex Litt. S. C. SEM. ET UNIV. *Por razón* ad Episcopos Nationis Chile, 15 sept. 1939) 722
- De studiis sacris fovendis (Ex Epist. Encycl. *Sertum laetitiae* ad Episcopos Foederatarum Civ. Americae Sept., 1 nov. 1939) . . 727
- Quomodo sacerdotes et clerici ad militiam vocati se gerere debeant (Ex Adhortat. Ap. *Asperis commoti* ad sacerdotes et clericos ad exercitus ordines adscitos, 8 dec. 1939) 728
- De recta Cleri Orientalis institutione in territoriis Patriarchalibus (Decretum *Apostolicae Sedi* S. C. PRO ECCLESIA ORIENTALI, 27 ian. 1940) 732
- De excelso sacerdotii munere et dignitate (Ex Allocut. *Una cara* ad Parochos et Praedicatores Quadragesimae Romae, 6 febr. 1940) 735
- Normae Professorum Seminariorum Regionalium (Decret. *I Professori* S. C. SEM. ET UNIV., 4 mai. 1940) 736
- De Seminariorum iuribus in Lusitania (Ex Convent. cum Republica Lusitana, 7 mai. 1940) 737
- Seminariorum condicio iuridica in territoriis Missionum a Lusitania dependentibus (Ex Convent. missionaria inter S. S. et Rempubl. Lusitanam, 7 mai. 1940) 738
- De vocationibus missionalibus fovendis augendisque (Ex Epist. Encycl. *Saeculo exeunte* ad Episc. Lusitaniae, 13 iun. 1940) . . 739
- Normae pro vacationibus aestivis alumnorum (Dispositiones *Le attuali*, S. C. SEM. ET UNIV., 29 iun. 1940) 742
- Iuventus, ex qua sacrae vocationes oriuntur, spiritualibus curis cumulanda est (Ex Allocut. *Se a temperare* ad eos qui operam suam navant in Actione Catholica, 4 sept. 1940) 746
- Normae pro studiis Religiosorum (Ex Litt. S. C. DE RELIG. et S. C. SEM. ET UNIV. *Le Relazioni* ad Superiores Generales Ordinum et Congr. Relig. Italiae, 2 febr. 1941) 746

- Normae ad studia in Seminario moderanda (Disposit. *I Seminari*, S. C. SEM. ET UNIV., 11 febr. 1941) 747
- Hispaniae Episcopatus laudatur ob sollicitas curas in sacram iuventam instituendam (Ex Epist. *Intimo gaudio* ad Episcopos Hispanicos, 29 iun. 1941) 748
- De alumniis in Seminarium vel in familiam Religiosam admittendis (Decret. S. C. DE RELIG. et S. C. SEM. ET UNIV., *Consiliis initis*, 25 iul. 1941) 750
- De Pontificio Opere Vocationum sacerdotalium apud S. C. de Seminariis et Stud. Universitatibus constituendo (Motu Proprio *Cum Nobis*, 4 nov. 1941) 750
- Ex recta Cleri institutione pendet quam maxime status religionis (Ex Epist. Ap. *Haud mediocrem* ad Danielelem Rivero, Archiepisc. Sucrensis ceterosque Boliviae Episcopos, 23 nov. 1941) . 751
- Providum Seminariorum munus formandi dignos sacerdotes (Ex Epist. *Saeculo revoluta* ad Rev.mum D. Petrum Boisard, Societatis Presbyt. a S. Sulpitio Moderatorem Gen., 28 febr. 1942) . 753
- De S. Thoma Aquinate catholicarum scholarum Patrono (Ex Epist. *Quandoquidem* ad Rev.mum P. Martinum S. Gillet, Ordinis Fratrum Praed. Magistrum Generalem, 7 mart. 1942) 754
- Familia christiana sacrarum vocationum vivarium (Ex Allocut. *Una parola* ad sponsos novellos, 25 mart. 1942) 755
- De radiaesthesia clericis vetita (Decret. S. C. OFFICII *Suprema S. Congregatio*, 26 mart. 1942) 757
- De praestantia educationis clericorum Romae (Ex Epist. *Impensa qua urbanum* ad R. D. Antonium Torres, Hispanici in Urbe Collegii Moderatorem, 29 mart. 1942) 758
- Pietas ac sanctitas vitae clericis prae ceteris virtutibus commendantur (Ex Epist. *Denis transactis lustris* ad Rev.mum P. Wlodimirum Ledochowski, Praep. Gen. Societatis Iesu atque Moderatores et alumnos Univ. Comillensis, 5 mai. 1942) 759
- Normae pro Ecclesiasticis studia academica apud Universitates civiles peragentibus (Decret. S. C. SEM. ET UNIV., 20 aug. 1942) . 759
- De vocatione sacerdotali a familia christiana fovenda (Ex Nunt. Radioph. *Veneraveis Irmãos* ad Christifideles ad IV Conventum Eucaristicum in urbe S. Paulo coadunatos, 7 sept. 1942) . . 761
- Sacerdotes sunt « primaria ac principalia » membra Ecclesiae (Ex Litt. Encycl. *Mystici Corporis*, 29 iun. 1943) 761
- Sociale Catholici sacerdotii munus (Litt. Enc. *Mystici Corporis*) . . 762
- Frequens venialium peccatorum confessio ab iuvene clero non despicienda (Litt. Enc. *Mystici Corporis*) 762
- Preces ad Dominum fundendae ut mittat operarios in messem suam (Litt. Enc. *Mystici Corporis*) 762
- Solidam institutionem Romae acceptam alumni in patriam referant (Ex Allocut. *Dos motivos* ad Pontif. Collegium Hispanicum, 8 iul. 1943) 763

Normae ad tuendas et provehendas sacerdotales vocationes (Ex docum. S. C. SEM. ET UNIV., 8 sept. 1943)	764
De studio S. Scripturarum in Seminariis (Ex Litt. <i>Encycl. Divino afflante Spiritu</i> , 30 sept. 1943)	766
Sacerdotes hodie optime parandi (Ex Epist. <i>Primo exeunte saeculo</i> ad Rev. m. D. Oscar Joliet, Pont. Collegii Belgarum in Urbe Rectorem, 20 mart. 1944)	770
Virtutes candidatorum ad sacerdotium: scientia, prudentia evangelica, caritas (Ex Allocut. <i>Ihr seid gekommen</i> ad Alumn. Pont. Collegii Germanici-Hung., 12 oct. 1944)	770
De studio Paedagogiae in Seminario (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>La formazione pedagogica</i> ad Episcopos Italiae, 21 dec. 1944)	772
De Seminariis novis necessitatibus accommodandis (Ex Epist. <i>Au moment où la terrible épreuve</i> ad Episcopos Galliae, 6 ian. 1945)	774
De formatione alumnorum et de Officio Divino persolvendo (Litt. Circul. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Nell'Opera</i> ad Rectores, Directores Spiritus et Professores Seminariorum, 2 febr. 1945)	775
De momento rectae educationis clericorum in hodiernis circumstantiis (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>No desconoce</i> ad Episcopos Insulae Cuba, 8 iun. 1945)	780
De formatione eorum qui ad sacerdotium tendunt (Ex Epist. <i>Per hos postremos annos</i> ad Episcopos Poloniae, 29 iun. 1945)	784
De convenientia ut copia Alumnorum Romae instituantur (Ex Epist. <i>Provide hoc</i> ad Episcopos Reipublicae Cecoslovacae, 28 aug. 1945)	785
De laurea congruenti ad docendum in Facultate Theologica (Resp. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Proposito dubio</i> , 28 aug. 1945)	785
Imitatio Iesu Christi exigit firmitatem in calamitatibus (Ex Litt. <i>Encycl. Orientales omnes</i> , ad Episcopatum de unione Ecclesiae Ruthenorum cum Ap. Sede, 23 dec. 1945)	785
De iuribus et officiis sacerdotis in rebus ad vitam publicam spectantibus (Ex Hortat. Pastor. <i>Ci torna sempre</i> ad parochos Urbis et s. Quadragesimae concionatores, 16 mart. 1946)	786
Normae pro Sacerdotibus et Seminaristis Italicis Romae commorantibus et pro eorum inscriptione in Athenaeis Pontificiis (Normae S. C. SEM. ET UNIV. <i>Nessun Sacerdote</i> , 20 mai. 1946)	786
De observantia Constitutionum et sanctitate vitae (Ex Allocut. <i>Quamvis inquieti</i> ad Patres Societatis Iesu in XXIX Congregatione generali electores, 17 sept. 1946)	787
De assiduitate in studio et fervore in praedicatione (Ex Allocut. <i>Par est</i> ad Patres delegatos ad Capitulum generale Ordinis Fratrum Praedicatorum, 22 sept. 1946)	789
De tuendis et fovendis Seminariis in Hispania (Ex Convent. cum Gubernio Hispano, 8 dec. 1946)	790
De vocationibus sacerdotalibus opportune fovendis riteque curandis (Ex Epist. Ap. <i>Volvidos cinco anos</i> ad Episcopatum Brasiliae, 23 apr. 1947)	791

De variis quaestionibus circa Alumnorum formationem (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Romanorum Pontificum</i> ad Episcopos Brasiliae, 3 mai. 1947)	794
Normae pro recta institutione alumnorum: de vocationibus, disciplina, pietate et studiis (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Quamquam ad Te</i> ad Episcopos Venetiola, 13 iun. 1947)	796
De colendo gregoriano cantu deque re liturgica in Seminariis promovenda (Ex Litt. <i>Encycl. Mediator Dei</i> de Sacra Liturgia, 20 nov. 1947)	799
De essentia Sacramenti Ordinis: materia et forma (Constitut. Ap. <i>Sacramentum Ordinis</i> , 30 nov. 1947)	800
De aequiparatione Licentiae cum Laurea quoad effectus juridicos (Declaratio S. C. SEM. ET UNIV. <i>Cum, vi Constitutionis</i> , 23 mai. 1948)	803
Condiciones eminentes omnis sacerdotis (Ex Exhortat. <i>In auspiciando</i> ad Clerum indigenam, 28 iun. 1948)	803
Necessitas hodierni apostolatus exigit delectum accuratum Alumnorum. De Studiis Romae habendis (Ex Epist. <i>No próximo ano</i> Card. J. Pizzardo, Praefecti S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV. ad Card. Patr. Lisbon., 8 dec. 1949)	805
De vera et tuta doctrina in Seminario Maiore exponenda (Ex Epist. <i>Esta Sagrada Congregação</i> S. C. SEM. ET UNIV. ad Episc. Brasiliae, 7 mart. 1950)	807
De Scriptura Sacra in clericorum Seminariis et religiosorum Collegiis recte docenda (Instruct. <i>Sanctissimus Dominus</i> Pontif. Commissionis de Re Biblica, 13 mai. 1950)	814
De exemptione a servitio militari et de ministerio castrensi sacerdotum (Ex Convent. cum Gubernio Hispano, 5 aug. 1950)	820
De periculis novae Philosophiae in materia dogmatica atque de tuenda doctrina S. Thomae et scholasticae (Ex Litt. <i>Encycl. Humani generis</i> , 12 aug. 1950)	822
De sacerdotalis vitae sanctitate promovenda (Adhortatio ad Clerum universum <i>Menti Nostrae</i> , 23 sept. 1950)	827
Normae pro sacerdotibus Romae commorantibus et iis qui Universitates Civiles frequentant (Normae S. C. DE SEMIN. STUD. UNIV., 1 nov. 1950)	858
Qui ad sacerdotium contendunt non tantum scientias ecclesiasticas sed etiam alias artes rite addiscant (Ex Litt. <i>Encycl. Evangelii Praecones</i> , 2 iun. 1951)	859
Alumni Philosophiae et Theologiae in arte sacra erudiantur (Ex Instruct. S. C. S. OFFICII <i>Sacrae Artis</i> ad locorum Ordinarios, 30 iun. 1952)	860
Praeparatio scientifica et pietas sacerdotalis magis necessariae hodiernis temporibus (Ex Allocut. <i>Wir entbieten</i> , habita quatuor saeculis elapsis a Pont. Collegio Germanico-Hungarico condito, 9 oct. 1952)	860

De momento formationis clericorum in Urbe Roma (Ex Allocut. <i>Le centenaire</i> , habita saeculo elapso a Pont. Semin. Gallico Romae condito, 16 apr. 1953)	861
Ne permittantur clerici «operarii» inter vacationes (Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>En quelques</i> ad Episcopos Galliae, 27 iul. 1953)	862
De clericis et Seminariis dotandis atque fovendis in Hispania (Ex Convent. cum Gubernio Hispano, 27 aug. 1953)	863
De scientiis ecclesiasticis modo scholastico tradendis (Ex Allocut. <i>Animus Noster</i> , ad Pont. Universitatem Gregorianam Romae, 17 oct. 1953)	867
De excellentia virginitatis et castitatis et quomodo colendae sint a clericis (Ex Litt. Encycl. <i>Sacra Virginitas</i> , 25 mart. 1954)	872
De ecclesiasticis Seminariis tuendis in Republica Dominicana (Ex Convent. cum Rep. Dominicana, 16 iun. 1954)	879
Normae particulares pro Seminariis Galliae (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>La Sacrée Congrégation</i> ad Card. A. Liénart, Commissionis Episc. pro Seminariis Praesidem, 20 apr. 1954)	882
De vocationibus, Prae-Seminariis, Seminariis Maioribus et Minoribus, formatione clericorum, Professoribus, vacationibus alumnorum (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Feliciter peracta</i> ad Episcopos Nationis Columbianae, 24 febr. 1955)	884
De progressu humano in Seminariis adhibendo (Ex Allocut. <i>El grupo</i> ad Alumnos Convictorii «S. Eugenio», Valentiae in Hispania, 16 iun. 1955)	889
De necessitate fovendi augendique vocationes (Ex Epist. <i>Ad Ecclesiam Christi</i> ad Em.mum Card. Piazza, S. C. Consistorialis a Secr. et Conventus Episcoporum Americae Lat. Praesidem, 29 iun. 1955)	889
De vasta cultura clericis necessaria deque oratione et virtutibus (Ex Allocut. <i>Ê com viva</i> ad Moderatores et Alumnos Collegii Brasiliensis in Urbe, 27 febr. 1956)	890
Sacerdos sanctus et pastor esse debet (Ex Allocut. <i>Amadisimos Hijos</i> ad sacerdotes novellos et alumnos Pont. Collegii Hispani, 22 mart. 1956)	892
De religiosa et apostolica institutione in statibus perfectionis clericis impertienda (Ex Constitut. Ap. <i>Sedes Sapientiae</i> , 31 mai. 1956)	893
De vocationibus, de Seminariis eorumque regimine ac de perfecta formatione alumnorum (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Terminada felizmente</i> ad Episc. Lusitaniae, 6 aug. 1956)	901
De erectione Seminariorum (Ex Convent. cum Rhenania septentrionali atque Westphalia, 19 dec. 1956)	907
De regulis et ratione studiorum in Seminariis, de Prae-Seminariis et vocationibus ecclesiasticis (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Hemos terminado</i> , ad Episc. Peruviae, 6 ian. 1957)	908
Missiones ac missionarii in Seminariis foveantur (Ex Litt. Encycl. <i>Fidei Donum</i> , 21 apr. 1957)	910

Sacerdos cum sanetitate tum solida formatione praeditus esse debet (Ex Allocut. <i>Tràs-vos</i> ad Alumnos Pont. Collegii Lusitani in Urbe, 14 mart. 1957)	913
Proprietates romanitatis sunt: doctrina eximia, universalitas, sentire cum Ecclesia et eius Vicario (Ex Allocut. <i>Con la misma</i> ad novellos sacerdotes Pont. Collegii Hispani, 21 mart. 1957)	914
Pietas et oratio in primis necessariae sunt sacerdotibus (Ex Epist. <i>Le tricentenaire</i> ad Card. Feltin, Archiep. Parisiens. de Ven. Sac. Olier, 25 mart. 1957)	916
Qua ratione dimissi e Seminario denuo admitti possint (Decretum S. C. SEM. ET UNIV. <i>Sollemne habet</i> , 12 iul. 1957)	918
De Seminariis et Opere vocationum, de Moderatorum ac Professorum labore, deque delectu et formatione Alumnorum (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Terminada felizmente</i> ad Episcopos Hispaniae, 22 aug. 1957)	918
De convenientia Seminarii Minoris levitarum ad rectam formationem (Ex Allocut. <i>C'est une grande joie</i> ad Alumnos Seminariorum Minorum, ex Gallia Romam convenientes, 5 sept. 1957)	926
De lingua latina rite excolenda (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Latinam excolere</i> ad locorum Ordinarios, 27 oct. 1957)	927
Quomodo scientia cum oratione coniungenda sit (Ex Allocut. <i>Oculis Nostris</i> ad Moderatores, Professores et Alumnos Pont. Athenaei «Angelicum», 14 ian. 1958)	930
De convenientia mittendi alumnos Romam (Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Altioris sacrorum</i> ad locorum Ordinarios, 18 ian. 1958)	933
De formatione clericorum pro missionibus (Ex Convent. cum Republica Boliviana, 1 febr. 1958)	934
De alumnis Seminariorum inter vacationes operae manuali incumbantibus (Epist. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Este Sagrado</i> ad Episcopos Hispaniae, 14 iun. 1958)	934
Candidati ad sacerdotium in sacra liturgia et in cantu sacro instituendi (Ex Instruct. S. C. RITUM <i>De Musica sacra</i> , 3 sept. 1958)	935
Qualitates quibus alumni Seminarii Maioris exornandi sint (Ex Exhort. <i>Si todos</i> ad Rectores Seminariorum maiorum Americae Latinae Romae coadunatos, 23 sept. 1958)	935
De recta formatione sacerdotali (Ex Allocut. <i>Sull'esempio</i> non prolata Pii Pp. XII occasione quinquagesimi anni a condito Seminario Apulico)	938
IOANNES XXIII (1958-1963)	
De exemptione clericorum a servitio militari (Ex Convent. cum Republica Boliviana, 29 nov. 1958)	944
Vera gloria sacerdotii catholici (Ex Allocut. <i>Le espressioni</i> ad Professores et alumnos Pont. Collegii Urbani de Propaganda Fide, 30 nov. 1958)	944

- Quid studia sacerdotalia spectent (Ex Allocut. *Verba studiosae* ad Moderatores, Professores et Alumnos Pont. Universitatis Gregorianae, 18 ian. 1958) 945
- Sacerdos Liturgiam sentiat eiusque spiritu imbuatur (Ex Allocut. ad Moderatores et Alumnos Pont. Collegii Pii Latini Americani et Brasiliensis, 15 febr. 1959) 946
- Falsa notio et pericula sacerdotii hodierni (Ex Allocut. *Il Nostro cuore* ad Sacerdotes ex Apostolica Cleri Unione et tota Italia Romae congregatos, 12 mart. 1959) 946
- De excellentia sacerdotii (Ex Adhortat. *A quarantacinque anni* ad clerum qui e tota Venetorum regione Venetias convenerat, 21 apr. 1959) 949
- Familia christiana et vocationes sacerdotales ac religiosas (Ex Allocut. *Quelle joie* ad sodales Operis «Equipes Notre-Dame», 3 mai. 1959) 952
- Normae pro Convictoriis ecclesiasticis Romae (Ex Disposit. S. C. SEM. ET UNIV. *Tutti i Sacerdoti*, 21 mai. 1959) 952
- De dignitate Sacerdotii deque momento formationis Alumnorum ecclesiasticorum (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. *Ancora non è spenta* ad locorum Ordinarios, primo expleto saeculo a morte S. Ioannis M. Vianney, 5 iun. 1959) 955
- Servitium militare iuvare potest ad sacerdotalem formationem (Ex Allocut. *Vi esprimiamo* sacerdotibus olim militibus Italicis addictis, qui Conventui Romae habito interfuerunt, 11 iun. 1959) 960
- De Episcoporum fiducia in Deo quoad inopiam sacerdotum (Ex Litt. Encycl. *Ad Petri Cathedram*, 29 iun. 1959) 961
- Mirifica S. Ioannis M. Vianney exempla clero proponuntur. De excellentia et requisitis dotibus Sacerdotii (Ex Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, primo exeunte saeculo a morte S. Ioannis M. Vianney, 1 aug. 1959) 962
- Quid nostrae aetatis gentes in sacerdotibus requirant (Ex Epist. *Centum qui* ad Exeñum P. D. Martinum I. O'Connor, Archiep. tit. Laodic. in Syria, Pont. Collegii Americae Sept. Rectorem, 28 aug. 1959) 982
- Mirabile spectaculum iuventutis Deo dicatae (Ex Epist. Encycl. *Grata recordatio* de mariali Rosario per octobrem praesertim mensem recitando, 26 sept. 1959) 982
- Nihil prorsus est omittendum ad aptiorem sacerdotum institutionem (Ex Allocut. *Plures easque gratissimas* ad Moderatores et Alumnos Pont. Collegii Americae Sept., 11 oct. 1959) 983
- Puritas cordis, virilis animus, ardor caritatis: ornamenta contentium ad sacerdotium (Ex Allocut. *L'incontro* ad sacrorum alumnos ex quibusdam Italicis Seminariis, 22 nov. 1959) 984
- De Cleri institutione pro Missionibus et in locis Missionum (Ex Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959) 986

- De vocationibus, Prae-Seminariis, perseverantia alumnorum (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. *Es tarea* ad Episcopos Mexicanos, 16 iun. 1960) 990
- De dignitate et sanctitate sacerdotis (Ex Allocut. *Cum heri* in prima sessione Synodi Romanae, 25 ian. 1960) 999
- Virtutes dignitati sacerdotum necessariae: caput, cor et lingua sacerdotis (Alloc. *Ad vobiscum* in secunda Synodi Romanae sessione habita, 26 ian. 1960) 1003
- De pastoralis sacerdotis officio (Ex Allocut. *Catholicus sacerdos* in tertia Synodi Romanae sessione habita, 27 ian. 1960) 1009
- Sacerdotium viros postulat electos et recte a terrenis rebus seiunctos (Ex Allocut. *Flagrantissima voluntas*, ad sacrorum Alumnos Romanae dioecesis vel Romae studiorum causa commorantes, 28 ian. 1960) 1012
- Sacerdotii munus ad sacrarium tantum restringi non potest (Ex Allocut. *Laetemur admodum* in clausura Synodi Romanae, 1 febr. 1960) 1016
- De fraterna caritate in formatione Alumnorum adhibenda (Ex Epist. *Dilecte Fili* ad Em.mum P. D. Valerianum Card. Gracias, Archiep. Bombayensem, 20 aug. 1960) 1016
- Seminaria Regionalia condenda Episcopis Columbiae commendantur (Ex Epist. S. C. SEM. ET UNIV. *Ci è stato* ad Episcopatum Columbiae, 2 sept. 1960) 1017
- De sacerdotii novitate in Ecclesia Dei (Ex Allocut. *È grande la gioia* ad Alumnos Seminarii Maioris Romani, in Roccantica in Sabina, 12 sept. 1960) 1019
- Philosophicam Aquinatis disciplinam Ecclesia suam facit (Ex Allocut. *Singulariter sane*, iis qui interfuerunt Conventui V ex omni natione, a Pont. Academia a S. Thoma Romae coacto, 16 sept. 1960) 1021
- De problematibus summi momenti pro formatione ecclesiastica (Litt. S. C. SEM. ET UNIV. *In data* ad Episcopatum occasione tertii saeculi elapsi a morte S. Vincentii a Paulo, 27 sept. 1960) 1022
- De opere Actionis Catholicae vocationibus sacerdotalibus fovendis (Instruct. S. C. SEM. ET UNIV. *La preminente*, 1 oct. 1960) 1034
- De vita sacerdotali deque eius praestantia (Ex Allocut. *Da quando Ci* ad Romanum utriusque ordinis Clerum, postquam Romanae Synodi leges vim obligandi habere coeperunt, 24 nov. 1960) 1040
- De exemptione clericorum, seminaristarum et religiosorum a servitio militari (Ex Convent. cum Republica Paraquariana de erigendo Vicariatu Castrensi, 26 nov. 1960) 1044
- Excellentia et necessitas vocationum ad vitam contemplativam (Ex Alloc. *Gli innumerevoli* ad ecclesiasticorum Institutorum Romanorum Moderatores et alumnos, ceros offerentes, 2 feb. 1961) 1045
- De missionariorum necessitate ad formationem cleri indigenae (Ex Epist. Ap. *Sacrarum expeditionum* ad Episcopos Indonesiae Reip., 20 mart. 1961) 1045

- De sanctitate fovenda ac de servitio a sacerdotibus praestando non sine difficultatibus (Ex Alloc. *L'incontro di questa* ad sacrorum Alumnos ex variis Italiae dioecesibus, 6 apr. 1961) 1046
- De vocatione sacerdotali et qua ratione fovenda (Ex Alloc. *È grande* I Conventui Romae habito ex universa Italia pro vocationibus sacris fovendis, 21 apr. 1961) 1047
- Davidis mansuetudo et sapientia Salomonis: secreta ratio apostolatus sancti et sanctificantis (Ex Alloc. *La soave impressione* ad Excmos Praesules et christifideles e variis Orientis Ritibus, 23 apr. 1961) 1051
- Sociologia addatur disciplinis Seminariorum (Ex Litt. *Encycl. Mater et Magistra*, 15 mai. 1961) 1051
- De falsis quibusdam opinionibus circa peccata contra VI Decalogi praeceptum et de examinibus psychoanalyticis (Monitum S. C. S. OFFICII, 15 iul. 1961) 1052
- Formatio seminaristarum ad vitam vere sacerdotalem praesentibus condicionibus accommodatam (Ex Alloc. *L'incontro odierno* ad Seminariorum Rectores ex tota Italia conventos, 29 iul. 1961) 1052
- De cura interna et externa Seminariorum. De momento Directoris spiritus, deque sanctitate et studio (Ex Epist. *Pater misericordiarum* ad Em.mum P. D. Rufinum Card. Santos, Arch. Manilensem, 22 aug. 1961) 1055
- De musica sacra et de usu linguae latinae in liturgia deque canticis lingua vernacula (Ex Epist. *Iucunda laudatio* ad Rev. P. D. Hyginum Anglès Pamies, Praesidem Pont. Instituti Musicae Sacrae, 8 dec. 1961) 1056
- Institutio «Diei nationalis pro vocationibus ecclesiasticis fovendis» (S. C. SEM. ET UNIV. *L'Ecc.mo Signor* ad Ordinarios Italiae, 20 febr. 1962) 1057
- De lingua latina in Ecclesia (Ex Alloc. *L'incontro coi parroci* ad Urbis curiones sacrosque temporis quadragesimalis concionatores, 22 febr. 1962) 1059
- De lingua latina rite excolenda in Ecclesia et in Seminariis (Const. Ap. *Veterum Sapientia*, 22 febr. 1962) 1060
- Sacerdotes congrue formentur pro hodierni temporis necessitatibus (Ex Alloc. *Legentibus Nobis*, post exactos labores IV Commissionis Centralis Concilio Oecumenico Vat. II apparando, 27 febr. 1962) 1066
- Ordinationes ad Constitutionem Apost. «*Veterum Sapientia*» rite exsequendam (Ex Decreto S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV., 22 apr. 1962) 1067
- De mediis adhibendis ad vocationes sacras fovendas (Ex Alloc. *Quod spectaculum* ad eos qui primo Conventui internat. pro vocationibus eccl. interfuerunt, 26 mai. 1962) 1087
- De adhibendis cautelis in Operibus P. Petri Teilhard de Chardin legendis (Monitum SUP. S. CONGR. S. OFFICII, 30 iun. 1962) 1088

- De sequendo exemplo Boni Pastoris in sacerdotum vita (Ex Alloc. *L'ultimo incontro* ad sacrorum alumnos e variis Seminariis, 10 aug. 1962) 1088
- De gravi officio Moderatoris Spiritus in Seminario (Ex Alloc. *Questo incontro* ad Magistros pietatis Romae coadunatos, 9 sept. 1962) 1090
- De studio et amore Sacrae Scripturae (Ex Alloc. *La diciassettesima Settimana* ad S. Script. cultores, 24 sept. 1962) 1092
- De re Archivistica in Seminariis docenda (Ex Litt. *In una recente*, S. C. SEM. ET UNIV. ad Episcopos Italiae, 27 mai. 1963) 1094

PAULUS VI (1963-.....)

- De necessitate sacerdotum et christianorum laicorum ad mundum evangelizandum (Ex alloc. *A Lei, veneratissimo* ad Card. Clem. Micara, Vicarium Urbis et universum Clerum Romanum, 24 iun. 1963) 1095
- De urgenti necessitate cleri in America Latina (Ex Alloc. *Ancora gli inizi*, ad Pont. Commissionem pro America Latina, 9 iul. 1963) 1096
- De praeparatione catechetica omnibus candidatis ad sacerdotium necessaria (Instruct. S. C. SEM. ET UNIV. *Mentre in ogni parte* ad omnes Episcopos, 3 sept. 1963) 1097
- De sublimi natura ministerii pastoralis (Ex Alloc. *Voi avete partecipato*, ad eos qui ex italico clero interfuerunt Conventui, v. d. «aggiornamento pastorale», 6 sept. 1963) 1103
- De sacerdotii multiplici fecunditate (Ex Alloc. *Se bendice*, prolata occasione benedictionis auspicalis lapidis Pont. Collegii Mexicani in Urbe, 12 oct. 1963) 1105
- De potioribus normis servandis in candidatis ad sacerdotium efformandis (Epist. Ap. *Summi Dei Verbum*, ad Episcopatum quarto exacto saeculo a Decreto Conc. Trid. de Seminariis constituendis, 4 nov. 1963) 1105
- De sacrae vocationis inaestimabili praestantia (Ex Alloc. *Il grande rito*, quarto exacto saeculo post constituta a Trid. Synodo Seminaria, 4 nov. 1963) 1119
- De admittendis illegitimis in Seminarium (Ex Motu Proprio *Pastorale Munus*, 30 nov. 1963) 1121
- De Sacra Liturgia a Concilio instaurata clericis tradenda (Conc. oecum. *Vaticanum II*, 1962-1965) (Ex Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, 4 dec. 1963) 1122
- De instituendis alumnis ad rectum usum instrumentorum communicationis socialis (Conc. oecum. *Vaticanum II*, 1962-1965) (Ex Decr. de instrumentis communicationis socialis, *Inter mirifica*, 4 dec. 1963) 1126

De erectione Seminariorum in Rep. Venetiolae (Ex Convent. cum Republica Venetiolae, 6 mart. 1964)	1127
De sana doctrina rectaque methodo in ecclesiasticis studiis servanda (Ex Alloc. <i>Incensissimo desiderio</i> , ad Pont. Univ. Gregorianae Moderatores, Professores et alumnos, 12 mart. 1964)	1127
De studio Sacrae Scripturae in Seminariis (Ex Instruct. PONT. CONSILII STUD. BIBL. PROVEHENDIS, <i>Sancta Mater Ecclesia</i> , de historica Evangeliorum veritate, 21 apr. 1964)	1130
De vocationibus in Seminario Minore fovendis (Instruct. S. C. SEM. ET UNIV. ad Rectores Seminariorum et Directores Operum «Pro vocationibus» Italiae, 30 mai. 1964)	1131
De usu spectaculorum «televisivo-cinematographicorum» in Seminariis (Instruct. S. C. SEM. ET UNIV. <i>L'attenzione</i> , ad Rectores Seminariorum Italiae, 19 iun. 1964)	1132
De usu spectaculorum «televisivo-cinematographicorum» in Collegiis et Convictoriis Ecclesiasticis Urbis (Instruct. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Profondamente</i> , ad Rectores Collegiorum et Convictoriorum Urbis, 15 iul. 1964)	1134
Normae de Extra-collegialitate pro clericis Romae studia peragentibus (Instruc. S. C. SEM. ET UNIV. <i>Gli studenti</i> , 15 iul. 1964)	1135
Aliquae normae de institutione liturgica Clericorum (Ex Instruct. S. C. RIT. <i>Inter Oecumenici</i> , 26 sept. 1964)	1136
De indole sacra sacerdotum deque eorum dignitate ac missione salvifica (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Constit. dogm. de Ecclesia <i>Lumen Gentium</i> , 21 nov. 1964)	1138
Praescriptiones ad Ecclesiarum Orientalium ritus et clericos spectantes (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Decr. de Ecclesiis Oriental. Cath. <i>Orientalium Ecclesiarum</i> , 21 nov. 1964)	1143
De aspectu oecumenico institutionis theologicae (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Decr. de œcumenismo <i>Unitatis redintegratio</i> , 21 nov. 1964)	1145
De praecellentia vocationis sacerdotalis (Ex Alloc. <i>Our heart</i> , sacerorum alumni Bombayensis Seminarii, 4 dec. 1964)	1146
Doctoratus «in Studiis Ecclesiasticis Orientalibus» certis conditionibus aequiparatur ad docendi finem doctoratui «in Sacra Theologia» (Decr. <i>Optatissimam</i> S. C. SEM. ET UNIV., 27 ian. 1965)	1147
De theologica Facultate pro Saxonia Inferiore erigenda (Ex Convent. cum Saxonia Inferiore, 26 febr. 1965)	1148
De fidelitate in vocatione et in ministerio sacerdotali (Ex Alloc. <i>Non possiamo tacere</i> , ad Urbis curiones et quadragesimae concionatores, 1 mart. 1965)	1149
De sacerdotalibus vocationibus magna cura fovendis (Ex Epist. <i>Il felice esito</i> ad E. mos DD. Cardinales Iosephum Pizzardo, S. C. de SEM. ET UNIV. Praef., et Hild. Antoniutti, S. C. DE RELIG. Praef., 26 apr. 1965)	1151

De sublimi natura et unitate sacerdotii catholici (Ex Homil. <i>Due fatti</i> , ad sacerorum alumnos Seminariorum et Collegiorum Urbis, 6 iun. 1965)	1152
De paupertate, et suipsius abnegatione in vita sacerdotali (Ex Alloc. <i>Siamo particolarmente</i> , ad eos qui interfuerunt Coetui duodevicesimo habito a Sodalitate, v.d. «Federazione Assoc. del Clero Italiano», 30 iun. 1965)	1153
De momento S. Thomae in ecclesiasticis studiis renovandis (Ex Alloc. <i>Nous sommes</i> , iis qui interfuerunt Conventui sexto Internationali de S. Thomae Aq. doctrina, 10 sept. 1965)	1154
De obligatione Episcopi ecclesiasticas vocationes fovendi atque sacerdotum pastorem ac theologicam formationem altius provehendi (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Decr. de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia <i>Christus Dominus</i> , 28 oct. 1965)	1156
De urgenti necessitate vocationes ad religiosam vitam fovendi (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Decr. de accommodata renovatione vitae religiosae <i>Perfectae caritatis</i> , 28 oct. 1965)	1156
De universa efformatione sacerdotali novis necessitatibus nostri temporis accommodanda (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Decr. de institutione sacerdotali <i>Optatam totius</i> , 28 oct. 1965)	1157
De Facultatibus Ecclesiasticis novis necessitatibus accommodandis (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Declar. de educatione christiana <i>Gravissimum educationis</i> , 28 oct. 1965)	1169
De momento sacerdotalis formationis Romae pereipiendae (Ex Alloc. <i>Las bondadosas palabras</i> , occasione sollemnis caerimoniae, qua nova Collegii Hispanici sedes inaugurata est, 13 nov. 1965)	1171
De normis in catholica exegesi servandis (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) Ex Const. dogm. de divina revelatione <i>Dei verbum</i> , 18 nov. 1965)	1173
De revelatione divina tamquam principali scientiae sacrae fonte (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Const. dogm. de divina revelatione <i>Dei verbum</i> , 18 nov. 1965)	1174
De munere sacerdotis in apostolica laicorum actuositate fovenda (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Decr. de apostolatu laicorum <i>Apostolicam actuositatem</i> , 18 nov. 1965)	1175
De solida formatione liturgica sacerorum alumni impertienda (Ex Alloc. <i>Il Concilio</i> , ad Conferentiam Episcopalem Italicam, 6 dec. 1965)	1175
De peculiaribus necessitatibus respiciendis in missionalis cleri praeparatione promovenda (<i>Conc. œcum. Vaticanum II</i> , 1962-1965) (Ex Decr. de activitate missionali Ecclesiae <i>Ad Gentes divinitus</i> , 7 dec. 1965)	1176

- De presbyterorum ministerio et vita huius temporis necessitatibus aptanda (*Conc. œcum. Vaticanum II*, 1962-1965) (Decr. de presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum Ordinis*, 7 dec. 1965) 1180
- De necessitate accommodatae praedicationis necnon scientiae theologiae ad hodiernum mundum efficacius evangelizandum (Ex Constit. past. de Ecclesia in mundo huius temporis *Gaudium et spes*, 7 dec. 1965) 1207
- De arcta unione sacerdotis cum Deo et cum proprio Episcopo (Ex Alloc. *È bello*, occasione ordinationis sacerdotalis alumnorum Pont. Collegii Urbaniani in Urbe, 6 ian. 1966) 1209
- De perseverantia sacerdotis in sua vocatione (Ex Alloc. *Avremmo molle*, ad quadragesimae in Urbe concionatores, 21 febr. 1966) 1210
- De lingua latina diligenter excolenda (Alloc. *Salvere iubemus*, ad eos qui interfuerunt Coetui Internationali Latinis litteris et linguae fovendis, 16 apr. 1966) 1211
- De quibusdam immutationibus in dispensationibus clericis concedendis (Ex Motu Propr. *De Episcoporum muneribus*, 15 iun. 1966) 1212
- De necessitate consociatae operae ad sacerdotales vocationes fovendas (Ex Alloc. *Salutiamo l'Assemblea*, ad Conferentiam Episc. Italicam, 23 iun. 1966) 1213
- De necessitate sacerdotis in Americam Latinam mittendi (Ex Alloc. *Impossibile isolare*, occasione ordinationis sacerdotum destinatorum ad apostolatam in America Latina, 3 iul. 1966) 1214
- De Ecclesiae Magisterio in indagationibus theologicis sequendo (Ex Alloc. *Siamo particolarmente lieti*, ad eos qui interfuerunt Coetui a theologis habito de originali peccato, 11 iul. 1966) 1216
- De momento doctrinae Duns Scoti in ecclesiasticis disciplinis provehendis (Ex Epist. Ap. *Alma Parens*, ad Episcopatum Britannicum septimo expleto saeculo ab ortu Ioannis Duns Scoti, 14 iul. 1966) 1217
- De clericis ad universae Ecclesiae sollicitudinem educandis; de meliore cleri distributione deque peculiaris Praelaturae constitutione (Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966) 1218
- De ecclesiasticis studiis et scientiis pastoralibus fovendis (Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966) 1219
- Normae de habitu ecclesiastico deferendo (Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966) 1220
- De potestate Ordinarii loci Instituta religiosorum visitandi (Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966) 1220
- De sacerdotali religiosorum formatione normis Decreti «Optatam totius» aptanda (Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966) 1220
- De missionali spiritu in seminariis promovendo, vocationibus missionalibus fovendis deque scientiis sacris necessitatibus territoriorum missionalium uberius accommodandis (Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966) 1221

- De potioribus principiis servandis in novis indagationibus theologicis (Ex Epist. *Venerabilis Frater*, ad Em.mum Card. J. Pizzardo, Praefectum S. C. SEM. ET UNIV., occasione Congressus Intern. de Theologia Concilii Vat. II, 21 sept. 1966) 1222
- De munere Magisterii Ecclesiae in disciplinis sacris excolendis (Ex Alloc. *Libentissimo sane*, ad eos qui interfuerunt Conventui de Theologia Conc. Vaticani II, 1 oct. 1966) 1224
- De ratione qua experimenta quaedam ad Seminaria renovanda in effectum deduci debent (S. C. SEM. ET UNIV. *Praecedentibus litteris*, ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū, 12 oct. 1966) 1229
- De erectione Facultatis Theologiae Ratisbonae (Ex Convent. cum Bavaria, 28 oct. 1966) 1229
- De nova theologicorum studiorum ordinatione in Archid. Monacensi-Frisingensi (Ex Convent. cum Bavaria, 28 oct. 1966) 1130
- De lingua latina in Pontificio Instituto altioris Latinitatis profundius excolenda (Ex Alloc. *Abbiamo accolto*, occasione inaugurationis novae sedis Athenaei Salesiani in Urbe, 29 oct. 1966) 1231
- De necessitate laborum in favorem vocationum ad Ecclesiae renovationem efficiendam (Ex Alloc. *Non una de causa*, ad eos qui interfuerunt primo Coetui Nationalium Moderatorum Operum pro vocationibus, 3 dec. 1966) 1232
- De sanis principiis fidei in theologica indagatione tuendis ac servandis (Ex Adhort. Ap. *Petrus et Paulus*, saeculo XIX expleto postquam Sancti Apostoli Petrus et Paulus martyrium Romae fecerunt, 22 febr. 1967) 1234
- De institutione et praxi musica in Seminariis (Ex Instruct. S. C. Rit. *Musicam Sacram* de Musica in Sacra Liturgia, 5 mart. 1967) 1236
- De recta alumnorum formatione philosophica et spirituali deque eorum cooperatione in sua propria educatione (S. C. SEM. ET UNIV. ex Litt. *Plures menses*, ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū, 7 mart. 1967) 1236
- De attentione praestanda vocationi divinae ad sacerdotium (Ex Alloc. *Vous Nous offrez*, ad «Juvenes ministrantes» e diversis Europae Nationibus Romae conventis, 30 mart. 1967) 1238
- De quibusdam dispensationibus clericorum ritus orientalis Summo Pontifici reservatis (Ex Motu Pr. *Episcopalis potestatis*, normae Episcopis Ecclesiarum Orientalium, ad facultatem dispensandi spectantes, 2 mai. 1967) 1239
- De educatione ad sacrificium Missae actuose participandum (Ex Instruct. *Eucharisticum mysterium*, de cultu mysteriorum eucharistici, 25 mai. 1967) 1239
- Normae generales de diaconatu permanenti in Ecclesia Latina restituendo (Motu Propr. *Sacrum Diaconatus Ordinem*, 18 iun. 1967) 1240

- De quibusdam principiis paedagogicis servandis in educatione clericorum ad caelibatum (Ex Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, de sacerdotali caelibatu, 24 iun. 1967) 1245
- S. Congregationis pro Institutione Catholica competentia definitur (Ex Const. Ap. *Regimini Ecclesiae universae*, 15 aug. 1967) 1252
- De Seminariorum unitate servanda (Ex Litt. Em.mi Card. G. M. Garrone, Praefecti S. C. SEM. ET UNIV. ad Em.mum Card. R. Silva Henriquez, Arch. S. Iacobi in Chile, 28 oct. 1967) 1253
- De sacris vocationibus in Africa peculiari modo fovendis (Ex Nuntio scripto dato *Africae terrarum*, ad sacram Catholicam Ecclesiam in Africa Hierarchiam et univ. populos, 29 oct. 1967) 1258
- De praecipuis mediis ad vocationes ecclesiasticas efficacius fovendas (Ex Litt. *Haud parvo*, ad Em.mum Card. J. Pizzardo, S. C. SEM. ET UNIV. Praefectum, 4 dec. 1967) 1259
- De lege caelibatus fideliter servanda (Ex Alloc. *A Lei, Signor Cardinale*, ad Cardinales et Romanae Curiae Praelatos occasione festi Nativ. Dom., 22 dec. 1967) 1260
- Professionis Fidei formula adhibenda loco formulae Tridentinae et iuramenti antimodernistici (Ex deer. S. C. PRO DOCTRINA FIDEI, a. 1967) 1261
- De condicione vitae sacerdotalis hodierna aetate (Ex Alloc. *Questa Udienza*, ad Romanae dioecesis curiones et quadragesimalis temporis in Urbe concionatores, 26 febr. 1968) 1261
- De libertate servanda in sacerdotalibus vocationibus promovendis (Nuntius scripto datus *La quinta Giornata*, occasione diei celebrandae ecclesiasticis iuvandis vocationibus dicatae, 19 mart. 1968) 1263
- De instituenda Theologiae catholicae cathedra in Studiorum Universitate Saravica « Saarland » (Ex Conv. cum Civ. Foederata Saravica, 9 apr. 1968) 1265
- De necessitate linguae latinae profundius excolendae ad traditionis et S. Liturgiae thesauros aperiendos (Ex Alloc. *In Nostrum* ad eos qui a « Certamine Vaticano » victores abierunt, 26 apr. 1968) 1266
- De quibusdam potioribus principiis servandis in laboribus inceptis ad Constitutionem Apostolicam « Deus scientiarum Dominus » de studiis ecclesiasticis academicis recognoscendam (*Normae quaedam*, leges a S. C. PRO INSTITUTIONE CATHOLICA ad interim datae ad Const. Ap. « Deus scient. Dominus » recognoscendam, 20 mai. 1968) 1267
- De Seminariis Minoribus novis necessitatibus temporis accommodandis (*Nota*, adiuncta Litteris S. C. PRO INST. CATH. *Synodi Episcopalis*, ad Praesides Conf. Episc., 23 mai. 1968) 1284
- De momento profundioris studii Iuris Canonici pro sacerdotali vita (Ex Alloc. *Salvere Libenter*, ad disciplinarum Iuris Canonici cultores, qui interfuerunt Coetui ex omnibus Nationibus Romae habito, 25 mai. 1968) 1291

- De quibusdam principiis asceticis maxime necessariis pro sacerdotali ministerio et vita (Nuntius scripto datus *A voi Sacerdoti*, universis catholici orbis Sacerdotibus Anno Fidei ad finem vertente, 30 iun. 1968) 1292
- De sanis principiis servandis in scientiis ecclesiasticis promovendis (Ex Alloc. *Benedicamus Domino*, Ad Exc.mos Praesules ex Americae Latinae regionibus, II Coetui Generali Medellii interfuturos, 24 aug. 1968) 1296
- De necessitate clericos ad dialogum cum non credentibus apte praeparandi (Ex Documento *De dialogo cum non credentibus*, edito a SECRETARIATU PRO NON CREDITIBUS, 28 aug. 1968) 1297
- De constituendis peculiaribus Commissionibus « technicis » pro Seminariis deque specifica educatorum praeparatione promovenda (S. C. PRO INST. CATH. ex Litt. *Nuperrime*, ad Praesides Conferentiarum Episcopaliun, 7 nov. 1968) 1297
- De maximis curis impendendis in sacrorum alumnos recte efformandos (Ex Epist. Ap. *Antiquae nobilitatis*, ad Exc.mos Praesules, Clerum et Christifideles Cecoslovachiae, 2 febr. 1969) 1298
- De sacerdotis ministerio et vita in societate nostri temporis (Ex Alloc. *Questo annuale incontro*, ad Romanae dioecesis curiones et quadragesimarii temporis in Urbe oratores, 17 febr. 1969) 1298
- De potioribus muneribus totius communitatis christianae in vocationibus sacris excitandis (Nuntius scripto datus *La celebrazione*, universis Christifidelibus et clero occasione VI diei mundialis pro vocat., 19 mart. 1969) 1302
- De munere educatoris in sacrorum alumni recte efformandis (Ex Alloc. *Libenti fraternoque animo*, ad Praesides Membraque Commissionum Ep. pro Semin. Romam conventos ad Rationem Fund. praeparandam, 27 mart. 1969) 1304
- De necessitate futuros sacerdotes ad « turismi » phaenomenon intellegendum educandi (S. C. PRO CLER., Directorium generale pro ministerio pastoralis quoad « turismum », 30 apr. 1969) 1307
- De candidatis ad Diaconatum permanentem instituendis (S. C. PRO INST. CATH. Litt. *Come è a conoscenza*, ad Nuntios Apost., 16 iul. 1969) 1308
- De futuris sacerdotibus ad pastorem migratorum curam peculiari modo instituendis (S. C. PRO EPISC. Instruct. de pastoralis migratorum cura, 22 aug. 1969) 1310
- De munere theologorum in Ecclesia (Ex Alloc. *Gratia Domini*, membris Commissionis Theologiae Internationalis, primum plenarium Coetum habentibus, 6 oct. 1969) 1310
- De permanenti cleri, maxime iunioris, institutione et formatione (Instruct. S. C. PRO CLER. *Inter ea*, de permanenti cleri institutione, 4 nov. 1969) 1311

De condicione sacerdotalis vocationis et vitae in praesentibus rerum adiunctis (Ex Alloc. <i>Il Signor Cardinale</i> , ad Em.mos Cardinales et Romanae Curiae Praelatos occasione festi Nativ. D. N. Jesu Christi, 15 dec. 1969)	1321
Normae ad Concilii Vaticani II praescripta circa formationem sacerdotalem ad effectum deducenda (S. C. PRO INSTIT. CATH. <i>Ratio Fundamentalis Institutionis sacerdotalis</i> , 6 ian. 1970)	1322
De fidelitate servanda praescriptis et doctrinae Concilii Vat. II (Ex Alloc. <i>Nessuno sfugge</i> , Christifidelibus coram admissis, 14 ian. 1970)	1371
De studiis promovendis ad Ius Canonicum novis temporis necessitatibus aptandum (Ex Alloc. <i>La ringraziamo</i> , ad eos qui Coetui internationali Iuris Canonici peritorum interfuerunt, 20 ian. 1970)	1372
De sanctitate et convenientia legis caelibatus (Epist. <i>Le dichiarazioni</i> , ad Em.mum D. Card. J. Villot, a publicis Ecclesiae negotiis, 2 febr. 1970)	1372
De urgenti necessitate ecclesiasticas vocationes numero et qualitate augendi (Ex Alloc. <i>Questo incontro</i> , ad Romanum Clerum et quadragenarii temporis concionatores, 9 febr. 1970)	1376
De fiducia sacerdotis in suam propriam vocationem (Ex Alloc. <i>Diamo il benvenuto</i> , ad Conferentiam Episcopalem Italicam, 11 apr. 1970)	1377
De parte quam familiae et sacerdotes in vocationibus sacris fovendis habent (Nuntius scripto datus <i>Desideriamo ancora</i> , ob diem celebrandum ecclesiasticis vocationibus iuvandis dictum, 15 mart. 1970)	1379
De Seminariis Columbiae necessitatibus temporis et Concilii Vaticani II praescriptis uberius accommodandis (S. C. PRO INST. CATH. ex Litt. <i>Hace algun tiempo</i> , ad Conferentiam Episcopalem Columbianam, 19 mart. 1970)	1382
De ratione oecumenica institutionis religiosae et theologicae (SECR. AD CHRISTIANORUM UNITATEM FOVENDAM, <i>Directorium</i> ad ea quae a Concilio Vat. II de re oecum. promulgata sunt exsequenda, 16 apr. 1970)	1387
De necessitate mutuae cooperationis inter dioeceses Italicas ad Seminaria Regionalia sustentanda ac promovenda (S. C. PRO INSTIT. CATH. Litt. Circulares ad Archiepiscopos et Episcopos Regionum Conciliarium Italiae, 30 apr. 1970)	1399
De magna Patrologiae utilitate ad theologicas disciplinas profundius excolendas ac renovandas (Ex Alloc. <i>I Nostri passi</i> , occasione inaugurandi Instituti Patristici « Augustinianum », 4 mai. 1970)	1401
De dimensione missionali formationis sacerdotalis (Litt. <i>Puisque la Ratio</i> S. C. PRO EV. POP. ad Conferentias Episc., die Pentecost. 1970)	1403

De natura sacerdotii ministerialis (Ex Alloc. <i>Con gran alegría</i> , occasione sollemnis canonizationis B. Joannis de Avila, 1 iun. 1970)	1406
De studio atheismi et de institutione alumnorum ad dialogum cum non credentibus (SECR. PRO NON CRED. <i>Nota</i> circa studium atheismi et instructionem ad dialogum cum non credentibus habendum, 10 iul. 1970)	1407
De momento anthropologiae in disciplinis philosophicis ac theologis profundius excolendis (Ex Alloc. <i>L'homme existe-t-il?</i> , ad eos qui interfuerunt Internationali Conventui de S. Thomae Aq. doctrina, 12 sept. 1970)	1413
De Facultate Theologica Augustae erigenda (Ex Convent. cum Bavaria, 17 sept. 1970)	1414
Normae circa inscriptionem alumnorum in Athenaeis Romanis (S. C. PRO INSTIT. CATH. Litt. Circulares <i>Ci permettiamo</i> , ad Rectores et Praesides Athenaeorum eccl. Romanorum, 21 nov. 1970)	1416
De relatione catholici sacerdotis cum Christo et cum Ecclesia (Ex Alloc. <i>Dearly beloved</i> , ad novensiles sacerdotes Insularum Philippinarum, 28 nov. 1970)	1417
De catholicae disciplinae et doctrinae unitate in diversis conditionibus locorum et morum servanda (Ex Alloc. <i>We have come</i> , ad Exc.mos Praesules ex universae Oceaniae regionibus, 1 dec. 1970)	1418
De necessitate et praecellentia vocationis missionariae (Ex Alloc. <i>Our joy</i> , occasione consecrationis episcopalis primi sacerdotis e Nova Guinaea, 2 dec. 1970)	1419
De praecipuis muneribus theologorum in doctrina fidei profundius excolenda (Ex Adhort. Ap. <i>Quinque iam</i> , ad universos Episcopos, 8 dec. 1970)	1420
De quibusdam condicionibus servandis a sacerdotibus ad statum laicalem reductis (Ex Normis S. C. PRO DOCTR. FIDEI de reductione sacerd. ad statum laicalem, 13 ian. 1971)	1421
De vera imagine sacerdotis secundum exemplar B. V. Mariae formanda (Ex Alloc. <i>Venire</i> , ad alumnos Seminarii Romani Maioris, 20 febr. 1971)	1422
De urgenti necessitate ecclesiasticas vocationes impensa cura fovendi (E Nuntio scripto dato <i>Con animo</i> , ad universos Christi-fideles et clerum, 12 mart. 1971)	1426
De iis qui a sacerdotali vita defecerunt (Ex Homilia <i>A questo punto</i> , habita in Archibas. Lateranensi feria quinta « In Cena Domini », 8 apr. 1971)	1429
De alumnorum inscriptione in Universitatibus civilibus et in Pont. Athenaeis Ecclesiasticis Romanis (Litt. S. C. PRO INST. CATH. <i>Ci permettiamo</i> , ad Episcopos Italiae, 22 apr. 1971)	1430

- De pastoralis cura vocationum necessitatibus temporis nostri accommodanda (Ex Alloc. *C'est de tout*, ad Moderatores nationales Operum ad ecclesiasticas vocationes spectantium, 13 mai. 1971) 1432
- De instituendis alumnis ad rectum usum mediorum communicationis socialis (Ex Instr. Pastoralis *Communio et progressio* PONT. CONSILII INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS SOCIALIS PRAEPOSITI ad Decr. Conc. Vat. II de instrumentis commun. soc. rite applicandum, 23 mai. 1971) 1433
- Novae normae de Pont. Commissione Biblica ordinanda (Ex Motu Propr. *Sedula cura*, 27 iun. 1971) 1433
- De missione sacerdotis (Ex Alloc. *Questa volta* Christifidelibus coram admissis, 13 oct. 1971) 1434
- De caritate et animi fortitudine quae in sacerdotali vita refulgere debet (Ex Alloc. *Massimiliano Kolbe* in sollemni beatificatione eiusdem sacerdotis, 17 oct. 1971) 1437
- Ecclesiae disciplina circa sacerdotale ministerium et legem caelibatus confirmatur (Ex Alloc. *Quod, Deum* habita occasione conclusionis Synodus Episcopalis, 6 nov. 1971) 1438
- Capita doctrinae de sacerdotio atque de sacerdotum ministerio et vita (*Synodus Episcoporum* 1971) 1439
- De necessitate Philosophiae studium in Seminariis impensius promovendi (Ex Litt. S. C. PRO INST. CATH. ad universos Episcopos, 20 ian. 1972) 1457
- De Auctoritate competenti pro Seminariis Regionalibus erigendis (Resp. PONT. COMMIS. DECRETIS CONCILII VAT. II INTERPRETANDIS, 11 febr. 1972) 1467
- Omnes Christifideles vocationes sacras fovere debent (E Nuntio scripto dato *A voi, venerabili*, occasione IX diei mundialis vocationibus sacris dicatis, 18 mart. 1972) 1467

APPENDIX

- De scrutinio alumnorum ante ordinationes peragendo (S. C. DE SACRAM. Litt. Circul. *Magna equidem* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955) 1473
- Canones Ecclesiarum Orientalium ad clericos spectantes (Promulgati a Pro XII Litteris Ap. Motu Pr. datis *Cleri Sanctitati*, 2 iun. 1957) 1481
- De die mundi pro vocationibus ecclesiasticis quotannis celebrando (Litt. H. J. Card. Cicognani Secretarii Status ad J. Card. Pizzardo, Praef. S. C. SEM. ET UNIV. *È qui pervenuto*, 23 ian. 1964) 1493
- Pont. Institutum altioris Latinitatis in Urbe conditur (Litt. Ap. Motu Pr. d. *Studia latinitatis*, 22 febr. 1964) 1493

- Fideles ad ecclesiasticas vocationes impense fovendas invitantur (Nuntius Radiophonicus *Pregate il padrone* occasione Primi Diei mundialis pro vocationibus, 11 apr. 1964) 1497
- Seminaria Regionalia Italiae in Conferentiarum Episc. Regionalium iurisdictionem transferuntur (S. C. PRO INST. CATH. Litt. *Varie circostanze* ad Praesides Conferentiarum Episc. Regionalium, 6 iul. 1966) 1498
- Criteria et normae cum Exc.mis Episcopis communicantur de Seminariis Regionalibus in eorum iurisdictionem transferendis (S. C. PRO INST. CATH. Litt. *Questa Sacra* ad Archiepiscopos Praesides Commissionum Episc. pro Seminariis Regionalibus Italiae, 28 mai. 1968) 1499
- Disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina innovantur (Litt. Motu Pr. *Ministeria quaedam*, 15 aug. 1972) 1503
- Nonnullae normae ad S. Diaconatus Ordinem spectantes (Litt. Motu Pr. *Ad pascendum*, 15 aug. 1972) 1505
- De Seminariis Religiosorum vel a Religiosis moderatis, in quibus alumni cleri saecularis ad sacerdotium praeparantur (Litt. S. C. PRO INST. CATH. *The difficulties* ad Exc.mum L. J. Watters, Praesidem Commissionis Ep. Americae Sept. pro Seminariis, 2 dec. 1972) 1508
- Index rerum 1511

ENCHIRIDION CLERICORUM

S. ANACLETUS (76?-88?)

De munere episcoporum et presbyterorum

(Ex Epist. III *Benedictus Deus* ANACLETI Pp. ad omnes episcopos et presbyteros, 76?-88?).

1 Cap. I. - Sacerdotum, fratres, ordo bipartitus est, et sicut dominus illum constituit, a nullo debet perturbari. Scitis autem a domino apostolos esse electos et constitutos, et postea per diversas provincias ad praedicandum dispersos. Cum vero messis coepisset crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adjumentum septuaginta duos eligi praecepit discipulos (*L.* 10, 1). Episcopi vero, domini apostolorum; presbyteri quoque, septuaginta duorum discipulorum locum tenent.

2 Cap. II. - Episcopi autem non in castellis aut modicis civitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella et modicas civitates atque villas debent ab episcopis ordinari et poni; singuli tamen per singulos titulos suos. Et episcopus non ab uno, sed a pluribus debet episcopis ordinari: et (ut dictum est) non ad modicam civitatem,¹ ne vilescat nomen episcopi, aut alicubi, sed ad honorabilem urbem titulandus et denominandus est. Presbyter vero ad quemcumque locum vel ecclesiam in eo constitutam, est praeficiendus, atque in ea diebus vitae suae duraturus. Amplius quam isti duo, ordines sacerdotum, nec nobis a Deo collati sunt, nec apostoli docuerunt.

MANSI 1, 615 s.; MG 2, 810.

S. MARCELLINUS (296-304)

CONCILIUM ELIBERITANUM (300?-306?)

De non ordinandis peregrinis, vel qui moechati sint vel ex aliqua haeresi provenerint

3 Can. XXIV. - Omnes qui peregre fuerint baptizati, eo quod eorum
(10) minime sit cognita vita, placuit ad clerum non esse promovendos in alienis provinciis.²

4 Cap. XXX. - Subdiaconos eos ordinari non debere qui in adolescentia sua fuerint moechati; eo quod postmodum, per subreptionem, ad altiorum gradum promoveantur: vel si qui sunt in praeteritum ordinati, amoveantur.³

¹ Cfr. Conc. *Sardic.* (347) can. 6: HARDOUTIN 1, 645.

² *Dist.* 98, can. 4 (CI 1, 349).

³ *RABANUS, Lib. Poenit.*, cap. 4: ML 112, 1407.

- 5 Cap. LI. - Ex omni haeresi fidelis si venerit, minime est ad clerum promovendus: vel si qui sunt in praeteritum ordinati, sine dubio depellantur.¹

MANSI 2, 10; CV 6, 7, 10; cfr. *Collectio Hispana* ML 84, 304 s.

S. SILVESTER I (314-335)

CONCILIUM ARELATENSE (314)

Clericus mulierem corruptam ne ducat

- 6 Can. XXV.² - Placuit ut mulierem corruptam clericus non ducat uxorem, vel is qui laicus mulierem corruptam duxerit, non admittatur ad clerum.

CG 1, 25.

CONCILIUM ANCYRANUM (314)

Ad ordines promovendi sunt qui in persecutionibus confessi sunt se esse christianos

- 7 Can. III. - Eos qui fugientes comprehensi sunt, vel sunt a suis traditi, vel suis alioqui facultatibus privati, vel tormenta perpassi, vel in carcerem coniecti sunt, clamantes se esse Christianos, et divulsi ac distracti sunt, vel iis qui vim afferebant thus in manus immittentibus, vel cibo aliquo per necessitatem suscepto, se tamen esse Christianos perpetuo fatentes, et eius quod accidit dolorem et amictu, et habitu, et vitae humilitate prae se ferentes, a communione non arceri. Sin autem etiam ab aliquo sunt prohibiti, maioris cautionis gratia, vel etiam propter aliquorum ignorantiam, statim admittantur. Hoc autem similiter in clericis et aliis laicis. Hoc quoque est examinatum, an possint etiam laici, qui in eandem necessitatem inciderunt, ad ordinem promoveri. Visum est ergo, et eos ut qui nihil peccassent, si etiam praecedens eorum vitae instituendae ratio recta inveniatur, promoveri.

- 8 Can. XII. - Eos qui ante baptismum sacrificarunt, et postea baptizati sunt, visum est ad ordinem promoveri, ut qui abluti sunt.

- 9 Can. XIII. - Chorepiscopos non licere presbyteros vel diaconos ordinare, sed neque urbis presbyteros, nisi cum literis ab episcopo permisum fuerit, in aliena parochia.

MANSI 2, 514 s., 518.

¹ AGUIRRE: «qui ad nos fidelis venerit» (*Collectio Concil.* 2, 360).

² Ex canonibus suppositis ad finem Concil. *Arelatensis*.

CONCILIUM NEOCAESARIENSE (314-316)

Presbyter ante triginta annos neque ordinetur
neque aegrotans illuminatus

- 10 Can. XI. - Presbyter ante triginta annos non ordinetur, etiam si fuerit homo valde dignus, sed reservetur. Dominus enim Iesus Christus in trigesimo anno baptizatus est, et coepit docere (*L.* 3, 21-23).¹

- 11 Can. XII. - Si quis aegrotans fuerit illuminatus, non potest in presbyterum evehi. Fides enim eius non est ex instituto, sed ex necessitate nisi forte propter consequens eius studium et fidem, hominumque raritatem.²

MANSI 2, 542.

CONCILIUM ROMANUM II (c. 324)³

De non ordinandis nisi iis qui alios ordines exercuerint

- 12 Cap. XI. - Ut nullus ex laica persona ad honorem acolythus usque ad episcopatum sublevaretur, nisi prius fuisset lector annis triginta, deinde uno die exorcista, et postea caperet onus acolythi, et faceret in eodem ordine acolythi annos decem, ut acciperet onus subdiaconi, et in subdiaconatu esset annos quinque. Deinde ad diaconatus honorem pertingeret fixus rogantibus triginta presbyteris examen, ut esset subdiaconus cardinalis, quia a prima sede constitutum, ut serviret annos septem. Hoc enim quod si quis desideraret ordinem presbyteri, ita exigeretur ut in septem annis a cuncto clero Romano probaretur doctrinae, nativitatis, generositatis, et consilio non expetens praedam a quoquam opinione clara firmarent omnes presbyteri declararent et firmarent, et sic ad ordinem presbyterii accederet, et faceret in eodem ordine annos tres. Et si exigat ordo vel dispositio vel cura pietatis aut sanctitatis, ad onus episcopatus accederet, ut omnis clerus peteret ordinare ex uno voto perenni, quod ita gestum sit, quod et sermonibus Silvestri episcopi nil opponebat synodus, sed magis firmabat prece.

MANSI 2, 628.

¹ De aetate ordinandorum saepe agitur in primis documentis Ecclesiae. Et fere semper exiguntur vel viginti quinque anni ad ordinem diaconatus suscipiendum, vel triginta aetatis anni pro episcopatu vel presbyteratu. Cfr. Conc. *Arelat.* IV (524). *Francofurtense* (794). MANSI 8, 626; MGH, *Concil.* 2, 171.

² Cfr. Conc. *Laodic.* (c. 364): «Non oportere eos qui sunt recens illuminati, in ordinem sacerdotalem promoveri». MANSI 2, 564.

³ Ex Canone vel Constitutione Silvestri, sub eodem Concilio.

Quicumque recens baptizatus non ordinandus est neque episcopus neque presbyter

- 13 Can. III. - Quicumque recens baptizatus fuit, cuius fidei adhuc non dignoscitur experimento certitudo, ne episcopus aut presbyter aut diaconus ordinetur, donec post aliquod temporis intervallum, sacrarum scripturarum fuerit auditor, ut boni producantur inde in corde illius fructus. Et quidem si adolescens is fuerit, donec terminum excesserit adolescentiae. Qui vero cito intruditur, dein comperta fuerit in eo vel culpa aliqua, vel scandalum testimonio duorum, vel trium, sacerdotio deicendus est, tam ipse, quam ordinator. Qui autem huic contradixerit decreto, presbyter sit ille, vel pontifex, suo removeatur gradu, et synodi patrum anathemati subiectus est.

ICO Fontes, Series II, fasc. XXVII, p. 233.

CONCILIUM OECUM. NICAENUM I (325)

De non ordinandis neophytis et lapsis

(Ex interpretatione Dionysii Exigui)

- 14 Can. II. - Quoniam plura aut per necessitatem, aut alias urgentibus
(11) hominibus, adversus ecclesiasticam facta sunt regulam, ut homines ex gentili vita nuper accedentes ad fidem, et instructos brevi tempore, mox ad lavacrum spirituale perducerent, simulque ut baptizati sunt ad episcopatum vel ad presbyterium promoverent: optime placuit, nihil tale de reliquo fieri. Nam et tempore opus est ei, qui catechizatur, et post baptismum probatione quam plurima. Manifesta est enim apostolica scriptura, quae dicit: *Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat et in laqueum diaboli* (1 T. 3, 6).¹
- 15 Si vero processu temporis aliquod delictum animae circa personam
(12) reperiatur huiusmodi, et a duobus vel tribus testibus arguatur, a clero talis abstineat. Si quis autem praeter haec fecerit, quasi contra magnum concilium se efferens, ipse de clericatus honore periclitabitur.²
- 16 Can. IX. - Si qui presbyteri sine examine sunt proventi, vel cum
(13) discuterentur, peccata sua confessi sunt, et homines contra canones commoti, manus confessis imponere tentaverunt; tales regula (ὁ κανὼν) non admittit: quia quod irreprehensibile est, catholica defendit ecclesia.³
- 17 Can. X. - Quicumque de lapsis ad ordinem cleri promoti sunt per
(14) ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem; hoc ecclesiasticae non praeiudicat regulae: cogniti namque deponuntur.⁴

MANSI 2, 678-680. Cfr. *Collectio Dionysiana*, ML 67, 147-149; *Coll. Hispana*: ML 84, 93-95; HL 1, 532-536, 587-590.

¹ Dist. 48, can. 1a (CI 1, 174).

² Dist. 48, can. 1b (CI 1, 174).

³ Dist. 81, can. 4 (CI 1, 282).

⁴ Dist. 81, can. 5 (CI 1, 282).

Ex hoc tempore Ecclesia coepit ab episcopis seduliolem eorum et diligentiam exigere,

S. DAMASUS (366-384)

CONCILIUM VALENTINUM (374)

Bigami aut internuptarum mariti non possunt ordinari

- 18 Can. I. - Sedit igitur, neminem post hanc synodum, qua eiusmodi illicitis vel sero succurritur, bigamos aut internuptarum maritos ordinari clericos posse...

CG 1, 38.

S. SIRICIUS (384-399)

De insolubili lege caelibatus qua sacerdotes et levitae constringuntur

(Ex Epist. Directa ad decessorem ad Himerium episc. Tarraconensem, 10 febr. 385).

- 19 Cap. VII. - ...Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum,
(15) praeceptorque vitiorum: si aestimat quia in lege Moysi passim sacris ordinibus a Domino laxata sunt frena luxuriae, cur eos, quibus committentur sancta sanctorum praemonet dicens: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum, Dominus Deus vester?* (Lv. 21, 6-8), cur etiam procul a suis domibus, anno vicis suae, in templo habitare iussi sunt sacerdotes? (Nu. 18, 1-6; Lc. 1, 8) hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possent carnalem exercere commercium, ut conscientiae integritate fungentes, acceptabile Deo munus offerrent quibus expleto deservitionis suae tempore, uxore

maximeque in iis quae pertinebant ad requisitas qualitates et institutionem eorum qui, apostolicum ministerium appetentes, sacram ordinationem flagitabant. Sic excludebantur a ministerio sacerdotali tam servi contra voluntatem dominorum, quam poenitentes, qui recens poenitentiam egissent (Cfr. *Canones Apostolorum* (s. v.), can. 81; MANSI 1, 46; *Canones Arabici* in latinum conversi et recogniti anno 325, cap. II, III; MANSI 2, 952; Conc. Aurelian. V (549); can. 6, 9; MANSI 9, 130 s; CG. 2, 150; Synodus Strigoniensis (1114), can. 30; MANSI 21, 105).

Item excludebantur ineruditi et qui rite electi et examinati non essent, vel ignoti aut ex aliis dioecesibus oriundi. Eodem modo prohibebantur ordinationes, quae non per gradus sed *per saltum* fierent, et pariter ordinationes militum, simoniacorum, infamium, negotiatorum, magorum. Qui sacris ordinibus insigniti erant, iubeantur vitam ducere sobriam et piam, et satis exculsi esse litteris et doctrina christiana. Servare insuper tenebantur castitatem; neque eniquam licebat suspectas mulieres apud se habere. Cfr. Conc. Nic. (325), can. 22; Carthag. VI (419), cap. 9; HARDOUIN, I, 463, 1247. Conc. Carthag. III (397), can. 21; *Ibid.*, 963. Conc. Sardic. (347), can. 13; *Ibid.*, 545. *Canones Arabici*, cap. 49; Conc. Nic. (325), can. 49; MANSI 2, 968, 683. *Declar. Stephani Papae I*: HARDOUIN I, 142; Conc. Carthag. (348), can. 8; *Ibid.*, 687. Conc. Laodic. (372), can. 36; *Ibid.*, 787.

rius usus solius successionis causa fuerit relaxatus; quia non ex alia, nisi ex tribu Levi, quisquam ad Dei ministerium fuerat praeceptus admitti (Nu. 3, 5-13).

- 20 Unde et Dominus Iesus cum nos suo illustrasset adventu, in Evan-
(16) gelio protestatur quia legem venerit implere, non solvere (Mt. 5, 17). Et ideo Ecclesiae, cuius sponsus est, formam castitatis voluit splendore radiare, (Mt. 5, 27 s.) ut in die iudicii, cum rursus advenerit, sine macula et ruga eam possit, sicut per Apostolum suum instituit, reperire (Eph. 5, 27). Quarum sanctionum omnes sacerdotes atque levitas insolubili lege constringimur, ut a die ordinationis nostrae sobrietati ac pudicitiae et corda nostra mancipemus, et corpora: dummodo per omnia Deo nostro in his, quae quotidie offerimus, sacrificiis placeamus. *Qui autem in carne sunt*, dicente electionis vase, *Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis*, (R. 8, 8.s.) ubi poterit, nisi in corporibus, sicut legimus (Sap. 1, 4) sanctis, Dei spiritus habitare?¹

ML 13, 113 s. Cfr. Coll. Dionysiana, ML 67, 234 s.; Coll. Hispana, ML 84, 633 s.

Qui a saeculari militia reversi sint, ad clericatum non admittendi sunt

(Ex Epist. Cum in unum ad Episcopos Africanos, 6 ian. 386)

- 21 Can. III. - Item, si quis post remissionem peccatorum cingulum
(17) militiae saecularis habuerit, ad clerum admitti non debet.²

- 22 Idem Summus Pontifex in epistola Dominus inter caetera ad Gallos Episcopos (cap. 2, 7) rationem huius canonis adicit:

De eo qui militaverit iam fidelis militiae saeculari, notitia est quod utatur publica libertate. Quis enim potest illum custodire? quis negare vel spectaculis interfuisse, vel pecuniae utilitate impulsus a violentia et iniustitia immunem esse non potuisse?

ML 13, 1186.

CONCILIUM CARTHAGINIENSE (390)

Ut castitas a levitis et sacerdotibus custodiatur

- 23 Can. II. - *Ut castitas a levitis et sacerdotibus custodiatur.*

Epigonius episcopus Bullensium Regionum dixit: Cum in praeterito Concilio, de continentia et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres, qui constrictione quadam castitati per consecrationes annexi sunt, episcopus, inquam, presbyter, et diaconus, tractatu pleniore, ut

¹ Cfr. Conc. Dalmaticum (1199), cap. II: MANSI 22, 701.

² Cfr. n. 29. Idem ait paucos post annos Conc. Teleptense, sub Zosimo Papa (417-18), can. 3: MANSI, 380, et tandem S. GREGORIUS I in Epist. Legem quam ad Eusebium Thessalonicensem, nov. 597: MGH Epist. 2, 12 s.

pudicitiam custodiant, doceantur. Genethlius episcopus dixit: Ut superius dictum est, decet sacrosantos antistites et Dei sacerdotes, necnon et levitas, vel qui sacramentis Divinis inserviunt, continentes esse in omnibus: quo possint simpliciter, quod a Deo postulant impetrare: ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Ab universis episcopis dictum est; omnibus placet, ut episcopi, presbyteri et diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiae custodes, etiam ab uxoribus se abstineant: ut in omnibus et ab omnibus pudicitia custodiatur, qui altari deserviunt.

MANSI 3, 692 s. Cfr. Conc. Novat. sub Siricio Papa, can. 3: Conc. Carthag. II, circa tempora Caelestini Papae, can. 2: MANSI 3, 710, 868 s.

CONCILIUM HIPPONENSE (393)¹ et CONCILIUM CARTHAGINIENSE III (397)

De disciplina clericorum

- 24 Can. I (4)² - Ut Lectores populum non salutent. Et ut ante
(18) xxv aetatis annos nec clerici ordinentur, nec virgines consecrentur. Ut primum scripturis divinis instructi, vel ab infantia eruditi propter fidei professionem et assertionem clerici promoveantur.³

- 25 Can. II (3). - Ut ordinatis [ordinandis] Episcopis aut clericis prius
(19) placita Concilii inculcentur ab ordinatoribus eorum: ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse asserant.⁴

- 26 Can. XVII (18). - Ut Episcopi, Presbyteri et Diaconi non ordi-
(20) nentur priusquam omnes qui sunt in domo eorum Christianos Catholicos fecerint.

- 27 Can. XX (22). - Ut nullus ordinetur, nisi probatus vel Episcoporum
examine vel populi testimonio.

- 28 Can. XXVI (27). - Ut clerici, edendi vel bibendi causa, tabernas
(21) non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate.⁵

MANSI 3, 919-923: Ibid., 880-884. Cfr. Coll. Hispana, ML 84, 189-192.

¹ Canones Concilii Hipponensis traditi sunt nobis per Concilium Carthaginense III, quod eos confirmando iteravit (cfr. HL 2, 83 s. 100). Cfr. n. 34.

² Numeri romani exprimunt canonum ordinem qui in Concilio Hipponensi habetur: numeri vero arabici referunt nobis ordinem Concilii Carthaginensis III, qui in Collectionem Hispanam et etiam in Decretum Gratiani receptus est.

³ Dist. 77, can. 5: Caus. 20, q. I, can. 14 (CI I, 273, 846).

⁴ Dist. 38, can. 7 (CI I, 142).

⁵ Dist. 44, can. 4 (CI I, 157).

S. ANASTASIUS I (399-401)

CONCILIUM TOLETANUM I (400)

De disciplina clericorum

- 29 Cap. V. - Presbyter vel diaconus vel subdiaconus vel quilibet ec-
(22) clesiae deputatus clericus, si intra civitatem fuerit, vel in loco in quo ecclesia aut castello aut vico aut villa, et ad ecclesiam ad sacrificium quotidianum non accesserit, clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniam ab episcopo noluerit promereri.

- 30 Cap. VIII. - Si quis post baptismum militaverit et chlamydem
(23) sumpserit aut cingulum, etiamsi graviora non admiserit, si ad clerum admissus fuit, diaconi non accipiat dignitatem.¹

CV 21 s.: MANSI 3, 999 s. Cfr. *Coll. Hispana*, ML 84, 329 s.

S. INNOCENTIUS I (401-417)

- 31 Pontifex iste, egregiorum operum laude famosissimus, quae a SIRICIO de redeun-
(24) tibus a saeculari militia et de clericali caelibatu sanxerat (vid. supra nn. 21-25) ea fere eisdem verbis confirmavit. Cfr., ad milites quod attinet, Epist. *Elsi tibi frater* ad Victricium episc. Rothomagensis (15 febr. 404) cap. 2,² ad caelibatum autem quod spectat Epist. *Consulenti tibi* ad Exsuperium episc. Tolosanum (20 febr. 405) cap. 1,³; nec non laud. Epist. ad Victricium, cap. 9.

ML 20, 472, 475 s., 496 s. Cfr. *Coll. Dionysiana*, ML 67, 242, 243 s., 245 s.: *Coll. Hispana*, ML 84, 645 s., 649.

SYNODUS SYRIACA (405)

Ignarus in recitatione Psalterii
ad subdiaconatum ne promoveatur

- 32 Can. XXVI. - Qui vero ignarus est in doctrina, nisi dabit totum,
id est Psalterium, et ore suo recitet, neque subdiaconus fiat. Sed admonetur ne fiat, donec totum dabit, et ore suo addiscens, recitet. Ob hanc enim licentiam erit obtenebratio in Ecclesia. Quod si contigerit, et acceperit quis prius non eruditus, dexteram presbyteratus aut diaconatus, rursus colligat se, addiscat et consideret doctrinam, ne dormitent ministri Christi, et sint idiotae in verbo ac doctrina sua.

MANSI 7, 1185.

¹ *Dist.* 51, can. 4 (CI I, 204).

² *Dist.* 50, can. 61 (CI I, 200).

³ *Dist.* 82, can. 2 (CI I, 290).

SYNODUS SELEUC. - CTESIPHON (410)

Aetas ac scientia ad presbyteratum necessaria

- 33 Can. XVI. - C'est une coutume blâmable, relâchée et cause de trouble, que des jeunes gens qui ignorent la doctrine des Ecritures reçoivent l'imposition des mains promptement et rapidement sans examen.

Désormais cette limite sera fixée et conformément au précepte du Synode [de Neocésarée c. 11?] l'ordination sacerdotale ne sera pas donnée à celui qui a moins de trente ans... Celui qui est pauvre en science et ne peut réciter (les psaumes de) David par cœur ne peut pas même devenir sous-diacon. Qu'il soit rejeté jusqu'à ce qu'il ait appris à réciter par cœur David en entier. A cause de ce relâchement les ténèbres sont entrées dans les églises. Si par hasard, il a déjà reçu antérieurement l'ordination du diaconat, ou du sacerdoce, qu'il se recueille et s'instruise, afin que les ministres du Christ ne ressemblent pas par leurs discours et leur science aux laïques ignorants.

ICO *Fontes* - Series II, fasc. 27, p. 226 s.

S. BONIFATIUS I (418-422)

CONCILIUM CARTHAGINIENSE XVII (419)

- 34 Id celeberrimum Concilium, cui adstitit S. Augustinus et interfuit ut Romani
(25) Pontificis legatus Faustinus episc. Potentinus in Piceno, canones Conciliorum Hipponensis et Carthaginensis III, qui supra dicti sunt (nn. 24-28), solemniter approbavit; iidemque scripti inveniuntur in *Codice Canonum Ecclesiae Africanae*¹ ut canones 16. 18. 36. 40.²

MANSI 3, 718-734. Cfr. *Coll. Dionysiana*, ML 67, 189-194.

S. CAELESTINUS I (422-432)

Nullus sacerdos suos canones ignorare debet

(Ex Epist. *Nulli sacerdotum* ad Episcopos Apuliae et Calabriae, 21 iul. 429).

- 35 Cap. I. - Nulli sacerdotum suos liceat canones ignorare, nec quidquam
facere, quod patrum possit regulis obviare...³

MANSI 4, 469.

¹ *Concilii Carthaginensis XVII* statuta, quippe quae canones in veteribus Conciliis Africanis promulgatos repetant, *Codex Canonum Ecclesiae Africanae*, et interdum (praesertim altera eorum pars) *Concilium Africanum*, appellari solent. Ea ipsa statuta in *Collectionem* Dionysii Exigui seu *Dionysianam*, qua Ecclesia Romana saeculis VI-IX utebatur, recepta sunt. Cfr. Epist. S. LEONIS IV *Quanto studio* ad Episcopos Britanniae (inter an. 847 et 848) 14; MGH *Epist.* 5, 595. - *Dist.* 20, can. I (CI I, 65).

² Cfr. canones 19, 21 *Concilii Carthaginensis* a. 419 apud MANSI 4, 427 s.: iidem sunt qui canones 3, 7 *Concilii Africani*: MANSI 4, 483.

³ Cfr. *Canones Arabici* (c. 325), can. 65: MANSI 2, 1000.

S. LEO I M. (440-461)

CONCILIUM ARAUSICANUM I (441)

De alieni clerici ordinatione

36 Can. VIII. - Si quis alibi consistentem clericum ordinandum putaverit, prius definiat, ut cum ipso habitet. Sic quoque non sine consultatione eius episcopi cum quo ante habitavit, eum, qui fortasse non sine causa diu ab alio ordinatus non est, ordinare praesumat.¹

37 Can. XVI. - Qui palam aliquando arrepti sunt, non solum non assumendi ad ullum ordinem clericatus, sed etsi iam aliqui ordinati sunt, ab imposito officio repellendi.

MANSI 6, 437, 439. Cfr. *Coll. Hispana* ML 84, 255 s.; CG 1, 82.

CONCILIUM ARELATENSE II

(Collect. canonica, 442-506)

De non ordinandis apostatis

38 Can. XXV. - Hi qui post sanctam religionis professionem apostatant et ad saeculum redeunt, et postmodum paenitentiae remedia non requirunt, sine paenitentia communionem penitus non accipiant: quos etiam iubemus ad clericatus officium non admitti. Et quicumque ille post paenitentiam habitum saecularem non praesumat; quodsi praesumpserit, ab ecclesia alienus habeatur.

CG 1, 119.

De iis tantum ad sacerdotium promovendis quibus vitae merita suffragantur, atque de interstitiis servandis

(Ex Epist. *Omnium quidem* ad Anastasium episc. Thessalonicen., Vicarium Summi Pontificis in Illyria delegatum, 12 ian. 444).

39 Cap. III. - ... Per commissas tibi provincias tales Domino sacerdotes, quibus sola vitae et clericalis ordinis suffragantur merita, consecrantur. Nihil gratiae personali, nihil ambitioni, nihil redemptis permittas licere suffragiis. Examinentur diligentius, et per longum vitae tramitem disciplinis ecclesiasticis, qui ordinandi fuerunt, imbuantur.²

¹ Cfr. *Canones Arabici* (c. 325), can. 60; MANSI 2, 972.

² Cfr. Epist. S. GREGORII *Postquam excellentiae vestrae* ad Brunichildam, reginam Francorum, iul. 599, et *Cum regni vestri nomen* ad Theodoricum et Theodebertum, reges Francorum, iul. 599; MGH *Epist.* 2, 198 s., 201 s.

40 Cap. VI. - Presbyteros vero et Diaconos, circa quos par consecratio fieri debet, passim quolibet die dignitatem officii sacerdotalis accipere; quod contra canones et traditionem Patrum usurpatio corrigenda committit, cum mos quibus est traditus circa omnes sacros ordines debeat omnimodis custodiri; ita ut per longa temporum curricula, qui sacerdos vel levita ordinandus est, per omnes clericalis officii ordines provehatur, ut diuturno discat tempore, cuius et doctor ipse futurus est.

BRa 5 s.

De sacrorum alumnis a puerilibus exordiis disciplina ecclesiastica probandis

(Ex Epist. *Cum de ordinationibus* ad Mauritaniae Caesariensis Episcopos, 10 aug. 440 et 446).¹

41 Cap. II.² - ... Nam totius familiae Domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. Ubi est illa beati Pauli Apostoli per spiritum Dei emissa praeceptio, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur, et unicuique nostrum dicitur: *Manus cito nemini imposueris, neque communices peccatis alienis?* (1 T. 5, 22) Quid est *cito manus imponere*, nisi ante aetatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum obedientiae, ante experientiam disciplinae sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est *communicare peccatis alienis*, nisi et talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo sacerdote iudicium; ita gravi semetipsum afficit damno, qui in suum collegium assumit indignum. Non ergo in cuiusquam persona praetermittendum est, quod institutis generalibus continetur; nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit contra divinae legis praecepta collatus.³

42 Cap. IV.⁴ - ... Merito sanctorum Patrum venerabiles sanctiones, cum de Sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuerunt, quorum omnis aetas a puerilibus exordiis usque ad provectiores annos per disciplinae ecclesiasticae stipendia cucurrisset, et unicuique testimonium prior vita praeberet: nec posset de eius provectione dubitari cui pro laboribus multis, pro castis moribus, pro actibus strenuis, celsioris loci praemium deberetur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est pervenire, et notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuvant; quam diligens et quam prudens habenda est dispensatio divinorum munerum

¹ Huius Epistolae duplex habetur authentica recensio: quarum altera redacta est die 10 augusti, verosimiliter anno 440; altera autem, paulo longior, anno probabiliter 446.

² Recensio anni 446.

³ *Dist.* 61, can. 5a; 78, can. 3 (CI I, 228, 275).

⁴ Recensio anni 440.

et caelestium dignitatum, ne in aliquo apostolica et canonica decreta violentur, et his Ecclesia Domini regenda credatur, qui legitimarum institutionum nescii, et totius humilitatis ignari, non ab infimis sumere incrementum, sed a summis volunt habere principium? ¹

BR I, 39 s.; BRa 15-17. Cfr. *Coll. Dionysiana*, ML 67, 298-300; *Col. Hispana*, ML 84, 777 s.

Quales eligendi sint episcopi. Episcopus cleri et populi consensu eligendus. Subdiaconis carnale coniugium prohibetur

(Ex Epist. *Quanta fraternitate*, ubi nonnullas dubitationes ab Anastasio, Thessalonicensi Episcopo, Apostolicae Sedis Vicario, propositas diluit, 444).

43 Cap. III. - In civitatibus, quarum rectores obierint, de substituendis episcopis haec forma servetur: ut is, qui ordinandus est, etiam si bonae vitae testimonio fulciatur, non laicus, non neophytus, nec secundae coniugis sit maritus, aut qui vel unam quidem habeat, vel habuerit, sed nec qui sibi viduam copularit. Sacerdotum enim tam excellens est electio, ut haec, quae in aliis Ecclesiae membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita.²

44 Cap. IV. - Nam cum extra clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati et procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectae continentiae puritatem, nec subdiaconibus quidem connubium carnale conceditur, ut et qui habent, sint tamquam non habentes, (I C. 7, 29), et qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus a capite est, dignum est custodiri; quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio servandum est, ne aut levitico, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur qui se a voluptate uxoria necdum fraenasse detegitur?

45 Cap. V. - Cum ergo de summi sacerdotis electione tractabitur, ille omnibus praeponatur, quem cleri, plebisque consensus concorditer postularit, ita ut si in aliam forte personam partium se vota diviserint, metropolitani iudicio is alteri praeferatur, qui maioribus et studiis iuvatur et meritis, tantum ut nullus invitis et non petentibus ordinetur, ne plebs in vita episcopum non optatum, aut contemnat, aut oderit, et fiat minus religiosa, quam convenit, cui non licuerit habere, quem voluit.

BR I, 52.

¹ *Dist.* 61, can. 5b. 8 (CI I, 229, 230).

² Cfr. Epist. *Postquam litteras S. HILARI Pp. ad Episcopos Tarraconensis provinciae*, a. 465; BR I, 465.

Sacerdotalis et levitica ordinatio post sabbati ieiunium celebranda

(Ex Epist. IV *Quantum dilectioni* ad Dioscorum episc. Alexandrinum, 21 iul. 444).

46 Cap. I. - ... Quod ergo a patribus nostris propensiore cura novimus esse servatum, a vobis quoque volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus sacerdotalis vel levitica ordinatio celebretur; sed post diem sabbati, eius noctis, quae in prima sabbati lucescit, exordia deligantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis, et a ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem observantiae erit, si mane ipso dominico die, continuato sabbati ieiunio, celebretur, a quo tempore praecedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem resurrectionis, sicut etiam in Pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est.

BRa 7.

De virtute et perfectione episcopali

(Ex Epist. *Profectionem dilectionis* ad Ravennium episc. Arelatensem, 22 aug. 449).

47 Ad omnium enim fidelium decus atque utilitatem redundat, cum talis habetur antistes, cuius plurimi et adiuventur praesidio, et incitentur exemplo. Unde, quia non ignoras quid de sinceritate animi tui secundum praecedentem notitiam senserimus, iustissime nos agnoscis exigere, ut quod praesumimus, hoc probemus, frater carissime. Modestiae igitur tuae non desit auctoritas, constantiam mansuetudo commendet, iustitiam lenitas temperet, patientia contineat libertatem, et declinata superbia, cui proximum est ut decidat, ametur humilitas, cui semper debetur, ut crescat. Ecclesiasticarum legum non ignara est dilectio tua, ut intra earum regulas atque mensuras omnia potestatis tuae iura contineas. Iusto quippe ideo dicitur lex non esse posita, quia normam praeceptionis implet iudicio voluntatis, cum verus recti amor in semetipso habeat et apostolicas auctoritates et canonicas sanctiones. Quarum devotus sectator et diligens executor, in eorum procul dubio consortio gloriaberis, qui de creditorum sibi profectibus talentorum audire meruerunt: *Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui* (Mt. 25, 21-23).

BRa 47.

CONCILIUM OECUM. CHALCEDONENSE (451)

De clericis a militia et saeculari dignitate arcendis

(Ex interpretatione Dionysii Exigui).

- 48 Can. VII. - Qui semel in clero deputati sunt, aut monachorum vi-
(30) tam expetiverunt, statuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem
aliquam venire mundanam [saecularem] aut hoc tentantes et non agentes
paenitentiam, ut redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt,
anathematizari.¹

MANSI 7, 375. Cfr. Coll. Dionysiana, ML 67, 173; Coll. Hispana, ML 84, 167 s.

S. HILARIUS I (461-468)

CONCILIUM TURONICUM I (461)

De sanetitate et puritate sacerdotum
atque de illicitis ordinationibus. De clericis vagantibus

- 49 Can. I.² - Primo ergo in loco sacerdotes vel ministri ecclesiae, de
quibus dictum est, *Vos estis lux mundi* (Mt. 5, 14), ita in omni sancta
conversatione a Dei timore actus suos dirigant, ut et divinae possint pla-
cere clementiae, et bonum fidelibus praebeant exemplum: quia sicut vae
eis, per quos nomen Dei blasphematur, ita illi immortalitatis gloriam
consequentur, per quorum actus nomen Dei benedicatur. Si enim uni-
versis fidelibus secundum apostolicam doctrinam castitas custodienda
indicitur, ut qui habent uxores (1 C. 7, 29), ita sint quasi non habentes;
quanto magis sacerdotes Dei ac levitae divino mancipati altario, custo-
dire debent, ut non solum cordis, verum etiam corporis puritatem ser-
vantes, pro plebe supplicaturi preces suas ad divinum introire mereantur
auditum? quia secundum auctoritatem apostoli, *qui in carne sunt, Deo*
placere non possunt: vos autem non estis in carne, sed in spiritu (R. 8, 9), et
iterum: *Omnia munda mundis: coinquinatis et infidelibus nihil est mun-*
dum, sed polluta est eorum et mens et conscientia (T. 1, 15-16). Cum ergo
laico abstinencia imperetur, ut possit orationi vacans et Deum deprecans
exaudiri; quanto magis sacerdotibus, vel levitis, qui omni momento pa-
ficium offerre, aut baptizare, si id temporis necessitas poposcerit, cogan-
tur? Qui si contaminati fuerint carnali concupiscentia, qua mente excu-
sabunt, quo pudore usurpabunt, qua conscientia, quo merito exaudiri
se credent?

¹ [Cfr. n. 21].² Hic canon totus est conflatus ex cap. 7 Epist. SIRICH Pp. [Cfr. n. 19].

- 50 Can. II. - Et licet patribus nostris emissa auctoritate id fuerit cons-
titutum, ut quicumque sacerdos vel levita filiorum procreationi operam
dare fuisset convictus, a communione dominica abstinere: nos tamen
huic distictioni moderationem adhibentes, et justam constitutionem
molientes, id decrevimus, ut sacerdos vel levita conjugali concupiscentiae
inhaerens, vel a filiorum procreatione non desinens, ad altiore gradum
non ascendat, neque sacrificium Deo offerre, vel plebi ministrare praesu-
mat. Sufficiat his tantum, ut a communione non efficiantur alieni. Sed
ut haec valeant observari, fomitem omnium vitiorum oportet abscidi,
apostolo praecipiente: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria* (Eph. 5, 17).
Et quam gravi ebrietas supplicio expietur, idem apostolica manifestat
doctrina, inter cetera dicens, neque fornicatores, neque idolis servientes,
neque ebriosos regnum Dei possessuros (1 C. 6, 9-10). Si quis vero in omni
officio clericali Deo militans ab ebrietate se non abstinuerit, secundum sta-
tus sui ordinem competens in eum vindicta tribuatur.¹

- 51 Can. X. - Ordinationes vero illicitas in irritum devocamus, nisi sa-
tisfactione quae ad pacem pertinent, componantur.

- 52 Can. XI. - Si quis vero clericus, absque episcopi sui permissu, de-
relicta ecclesia sua, ad alium se transferre voluerit locum, alienus a com-
munionem habeatur.

- 53 Can. XII. - Et ut clerici non absque sacerdotum suorum commen-
datione ad alias provincias, sive civitates, ambulare disponant.

MANSI 7, 944-946.

S. GELASIUS I (492-496)

De illitteratis et corpore vitiatis
ad statum clericalem non assumendis(Ex Epist. *Necessaria rerum* ad Episcopos per Lucaniam et Brutios et Siciliam constitutos,
11 mart. 494).

- 54 XVIII. - Illiteratos et nonnulla parte corporis imminutos, sine ullo res-
(31) pectu ad ecclesiasticum didicimus venire servitium. Quod simul antiqua
traditio, et apostolicae sedis vetus forma non recipit: quia nec literis ca-
rens sacris esse potest aptus officiis, et vitiosum nihil prorsus Deo offerri

¹ Paucos post annos Concilium *Aurelianense* (538) haec habet can. 6: « De clericorum
praemittenda conversione id omnimodis observetur, ne ullus ex laicis ante annualem
conversationem vel aetatem legitimam, id est viginti quinque annorum diaconus et tri-
ginta presbyter, ordinetur, ita ut de ipsis quoque, qui ordinandi sunt clerici, regulare custo-
diatur studium, ne aut duarum uxorum vir aut renupte maritus aut poenitentiam professus
aut semus corpore vel qui publice aliquando adreptus est, ad supra scriptos ordines pro-
moveatur » (MGH. *Concil.* I, 75). Cfr. CG 2, 116.

legalia praecepta sanxerunt (*Lev.* 21, 16-24). Itaque de caetero modis omnibus haec vitentur, nec quisquam talis suscipiatur in clerum.¹

BR I, 105. Cfr. *Coll. Dionysiana*, ML 67, 307; *Coll. Hispana*, ML 84, 803.

**Evangelizare Pontificis officium est;
de auctoritate tum episcopi tum sacerdotum**

(Ex Epist. *Famuli vestrae pietatis* ad Anastasium Imperatorem, 494).

- 55 Quod cum vas electionis beatus Paulus apostolus formidet et clamet, multo magis mihi exiguo metuendum est, si divinitus inspiratum, et paterna devotione transmissum subtraxero ministerium praedicandi. Pietatem tuam precor, ne arrogantiam iudices divinae rationis officium. Absit, quaeso, a Romano principe, ut intimatam suis sensibus veritatem arbitretur iniuriam. Duo quippe sunt, imperator Auguste, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas. In quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus Domino in divino reddituri sunt examine rationem. Nosti etenim, fili clementissime, quod licet praesideas humano generi dignitate, rerum tamen praesulibus divinarum devotus colla submittis, atque ab eis causas tuae salutis expetis, inque sumendis coelestibus sacramentis, eisque (ut competit) disponendis subdi te debere cognoscis religionis ordine potius, quam praeesse. Nosti itaque inter haec, ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Si enim, quantum ad ordinem pertinet publicae disciplinae, cognoscentes imperium tibi superna dispositione collatum legibus tuis ipsi quoque parent religionis antistites, ne vel in rebus mundanis exclusae videantur obviare sententiae: quo (rogo) te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis? Proinde sicut non leve discrimen incumbit Pontificibus siluisse pro divinitatis cultu, quod congruit; ita his (quod absit) non mediocriter periculum est, qui, cum parere debeant, despiciunt. Et si cunctis generaliter sacerdotibus recte divina tractantibus fidelium convenit corda submitti; quanto potius sedis illius praesuli consensus est adhibendus, quem cunctis sacerdotibus et divinitas summa voluit praeminere, et subsequens Ecclesiae generalis iugiter pietas celebravit? Ubi pietas tua evidenter advertit, nunquam quolibet penitus humano consilio elevare se quemquam posse illius privilegio, vel confessioni, quem Christi vox praetulit universis, quem Ecclesia veneranda confessa semper est, et habet devota primatem. Impeti possunt humanis praesumptionibus, quae divino sunt iudicio constituta, vinci autem quorumlibet potestate non possunt. Atque utinam sic contra nitentibus perniciose non sit audacia, quemadmodum, quod ab ipso sacrae religionis auctore praefixum est, non potest ulla virtute convelli: *Firmamentum enim Dei stat* (2 T. 2, 19).

BRa 281.

¹ *Dist.* 36, can. I (CI I, 133).

**De qualitate ordinandorum
et de tempore quo ordines sint accipiendi**

(Ex Epist. *Probabilibus desideriis* ad clerum et populum, 492-496).

- 56 Cui dedimus in mandatis, ne unquam ordinationes praesumat illicitas; ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem; qui neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut expoiententem, vel curiae, aut cuilibet conditioni obnoxium, notatumque ad sacros ordines permittat accedere. Sed si quos huiusmodi forte repererit, non audeat promovere.

Ordinationes vero presbyterorum, seu diaconorum non nisi quarti septimi et decimi mensium ieiuniis; sed et ingressu quadragesimali atque medio, vespere sabbathi noverit celebrandas.

BRa 313.

De ordinatione presbyterorum

(Ex Epist. *Consuluit dilectio* ad Victorem episcopum, a. 492-496).

- 57 Quapropter quia invitos fieri ecclesiastica moderatio, gravitasque non patitur, ut ex nolentibus fiant volentes, ordinatio illa potest perficere, si quos habes vel in acolytis, vel subdiaconis maturiores aetate, et quorum sit vita probabilis, hos in presbyteratum studeas promovere, ut, qui in suis ordinibus proficere noluerint, reddantur suis inferioribus post minores ipsaque commoda presbyteri propensius, quam diaconi consequantur, ut hac saltem ratione constricti, et honorem, quem refugerant, appetere nitantur, et quaestum.

BRa 320.

STATUTA ECCLESIAE ANTIQUA (saec. V-VI)¹

De disciplina clericorum

- 58 X (22).² - Ut episcopus absque consilio compresbyterorum suorum
(32) clericos non ordinet ita ut civium conniventiam et testimonium quaerat.³
59 XIII (25). - Ut in sacerdotibus ordinandis etiam aetas requiratur.

¹ Haec Statuta, maximi quidem momenti, quia disciplinam ecclesiasticam tunc temporis communem nobis manifestant, in veteribus iuris canonici collectionibus (inde a Canonum Collectione Hispana) et in ipso *Decreto* Gratiani falso adscribebantur Concilio *Carthaginensi IV* (a. 398), quod nunquam habitum est.

² Numeri romani exprimunt canonum ordinem authenticum, qui in mss. antiquissimis invenitur; arabici vero dant rerum ordinem ex *Hispana* collectione.

³ *Dist.* 24, can. 6 (CI I, 89).

- 60 XVII (55). - Ut episcopus accusatores fratrum excommunicet; et
(33) si emendaverint vitium recipiantur ad communionem, non ad clerum.¹
- 61 XXV (44). - Clericus nec comam nutriat nec barbam.²
(34)
- 62 XXVI (45). - Clericus professionem suam etiam habitu et incessu
(35) probet; et ideo nec vestibus nec calceamentis decorem quaerat.³
- 63 XXVII (46). - Clericus cum extraneis mulieribus non habitet.
(36)
- 64 XXVIII (47). - Clericus per plateas et andronas certa et maxime
(37) officii sui necessitate ambulet.
- 65 XXIX (52). - Clericus victum et vestimentum sibi artificiollo, vel
(38) agricultura absque officii duntaxat sui detrimento praeparet.⁴
- 66 XXXIV (48). - Clericus qui non propter emendum aliquid in nun-
(39) dinis aut in foro deambulat, ab officio suo degradetur.⁵
- 67 XXXV (49). - Clericus qui absque corpusculi sui inaequalitate
(40) vigiliis deest, stipendiis privetur.⁶
- 68 XLII (54). - Clericus invidens fratrum profectibus, donec in vitio
(41) est, non promoveatur.⁷
- 69 XLIII (56). - Clericus qui adulationibus et proditiionibus vacare
(42) deprehenditur, degradetur ab officio.⁸
- 70 XLIV (57). - Clericus maledicus, maxime in sacerdotibus, cogatur
(43) ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur; nec unquam ad officium
absque satisfactione revocetur.⁹
- 71 XLV (53). - Omnes clerici qui ad operandum validi sunt, et artificio-
(44) lum et litteras discant.¹⁰
- 72 XLVI (58). - Eum qui frequenter litigat, et ad accusandum facilis
(45) est, in testimonium nemo absque grandi examinatione recipiat.

¹ *Dist.* 46, can. 4 (CI I, 168).² *Decretal.* 1, 3, t. I, cap. 5 (CI 2, 449).³ *Dist.* 41, can. 8 (CI I, 150).⁴ *Dist.* 91, can. 3a (CI I, 316).⁵ *Dist.* 91, can. 4c (CI I, 316).⁶ *Dist.* 91, can. 3b (CI I, 316).⁷ *Dist.* 46, can. 7 (CI I, 168).⁸ *Dist.* 46, can. 3 (CI I, 168).⁹ *Dist.* 46, can. 5 (CI I, 168).¹⁰ *Dist.* 91, can. 4b (CI I, 316).

- 73 XLVIII (59). - Discordantes clericos episcopus vel ratione vel po-
(46) testate ad concordiam trahat. Inobedientes synodus per audientiam
damnet.¹
- 74 LV (67). - Seditiosarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec
(47) usurarios, nec iniuriarum suarum ultores.²
- 75 LXXII (50). - Clericum inter tentationes ab officio suo declinan-
(48) tem, vel negligentius agentem ab ipso officio retrahendum.³
- 76 LXXIII (60). - Clericum scurrilem et verbis turpibus iocularem
(49) ab officio retrahendum.⁴
- 77 LXXIV (61). - Clericum per creaturas iurantem acerrime obiurgan-
(50) dum. Si perstiterit in vitio, excommunicandum.⁵
- 78 LXXV (62). - Clericum inter epulas cantantem supradictae senten-
(51) tiae severitate coercendum.⁶
- 79 LXXVI (63). - Clericum qui in tempore indicti ieiunii absque ine-
(52) vitabili necessitate ieiunium rumpit, minorem habendum.
- 80 LXXIX (51). - Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus artificio
(53) victum quaerat.⁷
- 81 LXXX (70). - Clericus haereticorum et schismaticorum tam con-
(54) vivia quam sodalitates specialiter vitet.⁸
- 82 LXXXIV (68). - Ex poenitentibus, quamvis bonus, clericus non
(55) ordinetur; et si per ignorantiam episcopi factus fuerit, deponatur a clero,
quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse poenitentem. Si autem
sciens episcopus ordinaverit talem etiam ipse ab episcopatus sui ordinandi
duntaxat potestate privetur.⁹

ML 56, 881-887. Cfr. *Coll. Hispana*, ML 84, 202-205; *Mansi* 3, 953-957.

¹ *Dist.* 90, can. I (CI I, 313).² *Dist.* 46, can. 8 (CI I, 169).³ *Dist.* 91, can. 4d (CI I, 316).⁴ *Dist.* 46, can. 6 (CI I, 168).⁵ *Caus.* 22, q. I, can. 9a (CI I, 863).⁶ *Caus.* 22, q. I, can. 9b (CI I, 863).⁷ *Dist.* 91, can. 4a (CI I, 316).⁸ *Caus.* 24, q. 3, can. 35a (CI I, 999).⁹ *Dist.* 50, can. 55a (CI I, 199).

S. SYMMACHUS (498-514)

Ne facile admittantur laici ad ordines sacros

(Ex Epist. Hortatur nos ad S. Caesarium episc. Arelatensem, 6 nov. 502).

- 83 III. - De laicis personis decernimus, ne facile ad sacerdotium permittantur accedere, quibus et tempora, et gradus constituti sunt, per quos ad hanc dignitatem debeant adspirare: quia quicumque sine instituto promovetur, non facile caret offensa, et sine experimento non potest quis electionis obtinere sententiam.

MANSI 8, 212.

CONCILIUM AGATHENSE (506)

De aetate et qualitate ordinandorum.

De ordinatione paenitentium

- 84 Can. XVI. - Episcopus benedictionem diaconatus minoribus quam viginti quinque annorum penitus non committat...
- 85 Can. XVII. - Presbyterum vel episcopum, ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti aetatem veniat, nullus metropolitanorum ordinare praesumat; ne per aetatem, quod aliquoties evenit, aliquo errore culpentur.
- 86 Can. XX. - Clerici qui comam nutriunt, ab archidiacono, etiamsi noluerint, inviti detondeantur: vestimenta vel calceamenta etiam eis, nisi quae religionem deceant, uti vel habere non liceat.¹
- (56)
- 87 Can. XXVII. - Monasterium novum nisi episcopo aut permittente aut probante nullus incipere aut fundare praesumat. Monachi etiam vagantes ad officium clericatus, nisi eis testimonium abbas suus dederit, nec in civitatibus nec in parrociis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut permissu aut voluntate ad alterum monasterium commigrantem nullus abbas suscipere aut retinere praesumat, sed ubicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum revocetur. Si necesse fuerit clericum de monachis ordinari, cum consensu et voluntate abbatis praesumat episcopus.
- 88 Can. XLIII. - De paenitentibus id placuit observari, quod sancti patres nostri synodali sententia statuerunt, ut nullus de his clericus ordinetur; et qui iam sunt per ignorantiam ordinati, ut sicut bigami aut internuptarum mariti locum teneant. Ministrare diaconus aut consecrare (in) altari huiusmodi presbyter non praesumat.

MANSI 8, 327 s. Cfr. *Coll. Hispana*, ML 84, 266; CG I, 205, 211.

¹ *Dist.* 23, can. 22 (CI I, 85).

CONCILIUM AURELIANENSE (511)

Circa laicorum et servorum ordinationem

- 89 Can. IV. - De ordinationibus clericorum id observandum esse censuimus, ut nullus saecularium ad clericatus officium praesumatur nisi aut cum regis iussione aut cum iudicis voluntate...

- 90 Can. VIII. - Si servus absente aut nesciente domino et episcopo sciente, quod servus sit, aut diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipso in clericatus officio permanentem episcopus eum domino dupli satisfactione compenset. Sin vero episcopus eum servum esse nescierit, qui testimonium perhibent aut eum supplicaverint ordinari, simili redhibitione teneantur obnoxii.

CG 2, 6 s.

De adspirantibus ad sacerdotalem dignitatem

(Ex Epist. Hortatur nos ad S. Caesarium episc. Arelatensem, 6 nov. 513).

- 91 II. - Illud magnopere commonens, ut hi, qui non Dei gratia, sed promissione rerum ecclesiasticarum praemissa ad sacerdotium conantur accedere, desideriorum talium reprimantur effectus. Qui autem huiusmodi se intentione non cohibent, vindictis canonum sciant se sine dubitatione subiiciendos, ne facile ad sacerdotium permittantur accedere, quibus, et gradus, et tempora constituta sunt, per quae ad hanc dignitatem debeant adspirare: quia quicumque sine statuto promovetur, non facile caret offensa, et sine experimento non potest quis electionis obtinere sententiam.
- (57)

BR 1, 130. Cfr. *Coll. Hispana*, ML 84, 811.

S. HORMISDAS (514-523)

De sacerdotibus secundum statuta canonum ordinandis

(Ex Epist. *Benedicta Trinitas* ad universos Episcopos Hispaniae, 2 apr. 517).

- 92 I. - Ut in sacerdotibus ordinandis, quae sunt a patribus praescripta, et definita cogitetis: quia sicut est caput Ecclesiae Christus, Christi autem vicarii sacerdotes, sic et in eligendis his curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse convenit, quos praeesse necesse est corrigendis: nec quidquid illi deesse personae, penes quam est religionis summa, et substantia disciplinae (1. *T.* 3, 2-7; 2. *T.* 3, 17; *Tt.* 1, 7-2). Aesti-
- (58)

met quis pretium dominici gregis, ut sciat, quod meritum constituendi deceat esse pastoris. Hoc ita fiet, si non sacerdotii gradus saltu quodam passim laicis transferantur. Longam debet vitam suam probatione monstrare cui gubernacula committuntur Ecclesiae. Non negamus esse in laicis Deo placitos mores, sed milites suos probatos sibi quaerunt instituta fidelia. Discere prius quisque debet, antequam doceat, et exemplum religiosae conversationis de se potius aliis praestare, quam sumere: emendatiorem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa observatione religiosus cultus retardatur, ut luceat, et clericalibus obsequiis erudiendus inserviat, ut ad venerandi gradus summa perductus, qui sit fructus humilitatis ostendat. Nec leve, nec vacuum fuit, quod nec apud veteres quidem, nisi levitici generis viri, ad sancta admittebantur altaria, ne pessime, meritis contemptis, aut pretio, aut praesumptione ad sacros cultus impar accederet. Tunc migrabant per illam praerogativam familiarum ad instituta cultorum: nunc est doctrina pro genere. Quod illis facit nasci, hoc nobis imbui. Illos tabernaculo dabat natura, nos altaribus parturit disciplina. Nec tantum de laicis consecrari inhibemus, sed nec de poenitentibus quisquam quidem ad huiusmodi gradum profanus temerator adspiret. Satis illi postulanti sit veniam. Qua conscientia absolvat reum, qui se per peccata sua populo sit teste confesum? Quis enim, quem paulo ante vidit iacentem, veneretur antistitem. Praeferens miserandi criminis labem, non habet lucidam sacerdotis dignitatem.¹

- 93 II. - Hoc quoque ad praemissa adiungimus, ne benedictionem, quae divina esse creditur per impositionem manus, quis pretio comparet: quoniam ante oculos esse convenit, quod Simon Spiritum Sanctum volens redemptione mercari, Apostoli fuerit detestatione percussus. Tunc deinde quis non vile putat esse, quod venditur? Istam sacerdotibus ordinandis reverentiam servet electio, ut in gravi murmure populorum divinum credatur esse iudicium. Ibi enim Deus, ubi simplex sine pravitate consensus. Verum nec hanc quidem partem sollicitudinis, et admonitionis omittimus, nec vel ille se a culpa aestimet alienum, qui, etsi ipse quidem a redemptione liber, initiaverit benedictione mystica sacerdotem, et tamen ad alterius redempti voluntatem vel sponte in hoc, vel necessitate consenserit. Quid prodest illi suo errore non pollui, qui consensum praestat erranti? Procul dubio contra mandata committit, et qui habet peccatum proprium, et qui peccatum sequitur alienum. Incassum animus resistit cupiditati, si non resistit et timori. Adversus haec facilius, Deo adiuvante, providebitur, si circa metropolitanos privilegia a sanctis patribus constituta permaneant: si metropolitani circa parochias suas ordinem suum ea, qua decet, veneratione custodiant, ut nec electio praesulis empti detur pretiis, et nec obsequentis sit quaesita operibus, sed ita fixa habeantur in cordibus, quemadmodum releguntur in Scripturis, si

¹ Dist. 61, can. 2, 3 (CI I, 227 s.).

nulla sint in templis emptionum semina, nulla erunt fomenta discordiae; sed regnante charitate, sub, illa quam nobis promisit Deus, et retribuit, pace vivatur. (Act. 8, 18 s.).

BR 1, 133 s. Cfr. Coll. Hispana, ML 84, 820 s.

CONCILIUM EPAONENSE (517)

Qui professi sunt paenitentiam ne ordinentur

- 94 Can. III. - Paenitentiam professi ad clericatum penitus non vocentur.¹
CG 2, 25.

S. FELIX IV [III] (526-530)

CONCILIUM TOLETANUM II (527)

De pueris spei bonae in domum ecclesiae excipiendis

- 95 (59) Cap. I. - De his quos voluntas parentum a primis infantiae annis clericatus officio emanciparit [manciparit] statuimus observandum, ut mox cum detonsi, vel ministerio electorum [lectorum] contraditi fuerint, in domo ecclesiae, sub episcopali praesentia, a praeposito sibi debeant erudiri. At ubi octavum decimum aetatis suae compleverint annum, coram totius cleri plebisque conspectu, voluntas eorum de expetendo coniugio ab episcopo perscrutetur. Quibus si gratia castitatis, Deo inspirante, placuit [placuerit] et professionem castimoniae suae, absque coniugali necessitate se sponderint servaturos, hi tanquam appetitores arctissimae viae, lenissimo Domini iugo subdantur: ac primum subdiaconatus ministerium habitu probationis suae [habita probatione sua] a vicesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter ac inoffense vicesimum et quintum annum aetatis suae peregerint, ad diaconatus officium, si scienter implere posse ab episcopo comprobantur, promoveri debent. Cavendum tamen est his, ne quando suae sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut furtivos concubitos ultra [ultro] recurrant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei damnentur, et ab ecclesia habeantur extranei. His autem quibus voluntas propria, interrogationis tempore, desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolis [Apostolo] sententiam² auferre non possumus; ita ut cum perfectae [profectae] aetatis in coniugio positi renunciaturos se pari consensu operibus carnis sponderint, ad sacros gradus aspirent.³

MANSI 8, 785. Cfr. CV 42; Coll. Hispana, ML 84, 335.

¹ « Nullus poenitentem... in praedictis honoribus audeat ordinare » (Concilium Arelaten-
se IV (524) can. 3; CG 2, 44).

² 1 C. 7, 2-9.

³ Dist. 28, can. 5 (CI I, 101 s.).

De qualitate ordinandorum tum sacerdotum tum episcoporum

(Ex Epist. Legi, quod ad S. Caesarium episc. Arelatensem, 3 febr. 528).

- 96 Legi, quod inter fraternitatem vestram est constitutum, non licere ex laica conversatione ad officium sacerdotale ante probationem temere promoveri; de qua re etiam ante ad nos pervenit opinio, aliquos post ordinationem ad saeculares vitae mores fuisse transgressos. Et licet sit talis nefanda praesumptio, plus tamen est periculosa neglectio. Qui enim potest venienti malo resistere et hoc dissimulans fieri permittit, ipse magis mali auctor operis adprobatur. Nemo se itaque per antiquam consuetudinem speret exuere, quia, quae illicite inchoata sunt, si damnentur in posterum, suos fructos generare non possunt; nam, quod gradibus eruditur, si sine perfectione doctrinae ad suum perveniat constitutum, errat per examinationem, quia non recipit firmitatem; nec honorem quis per timorem potest servare, qui in eius gloriam sine labore pervenit. Vas electionis ad suum vernaculum Timotheum scribit dicens: *Nemini cito manus imposueris, nec communicaveris peccatis alienis* (1. T. 5, 22). Quid sibi vult: ne citius imponas manus? Quia dignitas, quae datur, ideo datur, ut duret immobilis. Debet enim, antequam concedatur, longa sub deliberatione tractari. Unde magister, qui elementorum ignorat initia? Unde gubernator, qui inter nautas sua servitia non monstravit? Ignorat quatenam ratio magistris debetur, qui ad obedientiam sua corda non flexit, unde quemadmodum in domo Dei conversari debeat, posteris sit exemplum. Sit in omnibus clericis, et in his maxime, qui sunt ad sacerdotia deligendae apostolicae monitionis eloquium, qui ait: *Oportet et testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt* (1 T. 3, 7). Quapropter communi consensu, sub observatione venerabilium canonum, ordinandum eligite sacerdotem, ut et de nostra simus salute solliciti, et illorum utilitatibus consulamus, qui fuerint ad hunc ordinem diligenter adsciti. Deus te incolumem custodiat frater carissime.¹

BRa 468. Cfr. MGH. Epist. 3, 45.

CONCILIUM VASENSE II (529)²

De dignis presbyteris parandis

- 97 Can. 1. - Hoc placuit, ut omnes presbyteri, qui sunt in parrociis
(60) constituti, secundum consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, iuniores lectores, quantoscumque sine uxore habuerent, secum in domo ubi ipsi habitare videntur, recipiant, et eos quomodo boni patres spiritualiter nutriendos psalmis parare, divinis

¹ Cfr. Epist. Fidelis sermo MARTINI I Pp. ad Ioannem episc. Philadelphiae, a. 649: BR I, 194.² Apud MANSI (8, 725) id Concilium appellatur *Vasense III*; sed cfr. HL 2, 1110, n. 3.

lectionibus insistere et in lege Domini erudire contendant, ut et sibi dignos successores provideant et a Domino proemia aeterna recipiant.¹

Cum vero ad aetatem perfectam pervenerint, si aliquis eorum pro carnis fragilitate uxorem habere voluerit, potestas ei ducendi coniugium non negetur.

MGH Concil. 1, 56. Cfr. Coll. Hispana, ML 84, 261.

S. AGAPITUS (535-536)

CONCILIUM ARVERNENSE (535)

Clericus cum muliere extranea ne habitet

- 98 Can. XVI. - Episcopus, presbyter adque diaconus ita sancte conscientiae luce resplendeant, ut effugiant probitate actuum maledicorum obloquia et testimonium in se divinum implere contendant, quod Dominus ait: *Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videntes vestram bonam operam glorificent Patrem vestrum, qui est in caelis* (Mt. 5, 16). Igitur auctoritate canonica adque mansura in evum constitutione sancimus, ut fugiatur his extraneorum mulierum culpanda libertas et tantum cum avia, matre, sorore vel nepte, si necessitas tolerit, habitent; de quibus nominibus, ut priorum canonum series continet, nefas est aliud, quam natura constituit, suspicari.

MGH Concil. 1, 69.

VIGILIUS (537-555)

CONCILIUM ASPASII

EPISCOPI METROPOLITANI ELUSANI (551)

Consensus populi circa presbyteros aut diaconos eligendos

- 99 Can. V. - De ordinatione vero clericorum id convenit observari, ut, cum presbyter aut diaconus ab episcopo petitur ordinandus, precedentibus diebus VIII populus quemquam ordinandum esse cognoscat et, si

¹ Canon iste Concilii Vasensis (*Vaison*), cui S. CAESARIUS, episcopus Arelatensis et Summi Pontificis tam in Galliae quam in Hispaniae provinciis Vicarius, praefuit, magni est momenti, quia scholas *presbyterales* commemorat in universa Italia iam constitutas: quod, sine dubio, Summo Pontifice auctore factum erat.Harum scholarum notitiam non imperviam invenimus in Conc. *Emeritensi*, in Hispania, anno 666: « Proinde statuit haec sancta synodus, ut omnes parochiani praesbyteri, iuxta ut in rebus sibi a Deo creditis sentiunt habere virtutem, de ecclesiae suae familia clericos sibi faciant: quos per bonam voluntatem ita nutriendos, ut ad officium sanctum digna peragant, et ad servitium suum aptos eos habeant ». Can. 18: MANSI 11, 85. Conc. *Illerdense* (524) in redigendo c. 8 de re disciplinari, has exstare scholas videtur admittere: « Nullus clericorum servum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat vel flagellare praesumat ». MANSI 8, 613. Cfr. CV 338, 57.

qua vitia in eum quis e populo forte esse cognoscit, ante ordinationem dicere non desistat, ut, si nullus comprobationem certam contradicturus extiterit, absque ulla hesitatione benedictionem inspectus mereatur accipere.

MGH Concil. I, 114.

PELAGIUS I (556-560)

De damnatione simoniace Ordinationis

(Ex allocutione ad populum, a. 555).

100 Eodem tempore Narsis et Pelagius papa consilio inito, data laetania ad sanctum Pan-
(61) cratium, cum hymnis et canticis spiritualibus venerunt ad sanctum Petrum apostolum. Qui Pelagius tenens evangelia et crucem Domini super caput suum in ambone ascendit et sic satisfecit cuncto populo et plebi quia nullum malum peregisset contra Vigilium.

Item adiecit Pelagius papa et dixit: « Peto enim ut petitionem meam confirmetis, ut si quis ille est qui promovendus est in sancta Ecclesia, ab hostiario usque ad gradus episcopatus, ut neque per aurum neque per aliquas promissiones proficiat: vos omnes scitis quia simoniacum est. Sed si quis ille doctus in opere Dei, bonam vitam habens, non per dationem, sed iubemus eum per bonam conversationem usque ad primum gradum venire ».

Lib. Pont. I, 303.

IOANNES III (560-573)

CONCILIUM BRACARENSE I (561)

De eleri institutione

101 Can. XX. - Item placuit, ut ex laico ad gradum sacerdotii ante nemo
veniat, nisi prius anno integro in officio lectorati vel subdiaconati disciplinam ecclesiasticam discat: et sic per singulos gradus praedictus ad sacerdotium veniat. Nam satis reprehensibile est, ut qui necdum didicit, iam docere praesumat; dum et antiquis hoc patrum institutionibus interdictum sit.

MANSI 9, 779. Cfr. CV 75.

CONCILIUM TURONENSE II (567)

De simonia in ordinationibus

102 Can. XXVII. - Nullus episcoporum de ordinationibus clericorum
praemia praesumat exigere, quia non solum sacrilegium, sed et haereticum est, sicut in dogmatibus ecclesiasticis habetur insertum, ad ordinandum clericum per ambitionem ad imaginem Simonis Magi, pecuniam offerri sacerdoti, quia dicitur: *gratis accepistis, gratis date* (Mt. 10, 8). Et cum talis sit qui gratiam Dei a sacerdote aestimat pretio comparari, qualis ille qui vendit, uterque usque ad synodum ab Ecclesia segregetur. Cauta enim in salutem provisio ad effugiendam culpam delicti, aditum delinquendi repellere.¹

MANSI 9, 805.

PELAGIUS II (579-590)

CONCILIUM MATISCONENSE I (583)²

De veste ecclesiastica a clericis induenda et armis non gerendis

103 Can. V. - Ut nullus clericus sagum aut vestimenta vel calceamenta
(62) saecularia, nisi quae religionem deceant, induere praesumat.³ Quod si post hanc definitionem clericus aut cum indecenti veste aut cum arma [armis] inventus fuerit, a senioribus ita coherceatur, ut triginta dierum conclusionem detentus aquam tantum et modici panis usu [modico pane] diebus singulis sustentetur.

MGH Concil. I, 156 s.

¹ Agitur de eadem re in Concilio Bracarense II (572) can. 3 (MANSI 9, 893: CV 82); in Epistolis S. GREGORII I Pp.: *El antequam fraternitatis tuae ad Columbam, episc. Numidiaie, iul. 593; Postquam excellentiae vestrae ad Brunechildam, reginam Francorum, iul. 599: Cum regni vestri nomen ad Theodoricum et Theodebertum, reges Francorum, iul. 599; Quia bene olim ad Columbam, episc. Numidiaie, mart. 602* (MGH *Epist.* I, 203, 198, 201; II, 355 s.); in confirmatione canonum apostolicorum contra simoniacas ordinationes BENEDICTI VII Papae, a. 983 (BR I, 449); in Concilio Tolosano (1119), can. 1 (MANSI 21, 226); in Concilio Lateranensi I (1123) can. 1 (MANSI 31, 282); in Concilio Dalmatico (1199) cap. 1 (MANSI 22, 701); in Concilio Biterrensi (1233) can. 8 (MANSI 23, 275) ...

² MANSI 9, 933 habet an. 581: sed cfr. HL 3, 202.

³ Hoc idem invenitur praescriptum in concil. Agathensi, can. 20 [cfr. n. 86].

CONCILIUM TOLETANUM III (589)

In omni sacerdotali
convivio legatur Sacra Scriptura

- 104 Can. VII. - Pro reverentia Dei sacerdotum, id universa sancta constituit synodus; ut quia solent crebro mensis otiosae fabulae interponi, in omni sacerdotali convivio lectio scripturarum divinarum misceatur. Per hoc enim et animae aedificantur ad bonum, et fabulae non necessariae prohibentur.

MANSI 9, 994. Cfr. CV 127.

S. GREGORIUS I M. (590-604)

Qualis esse debeat sacerdos

(Ex Epist. Synodali *Consideranti mihi* ad Ioannem episc. Constantinopolitanum et alios Patriarchas, febr. 591).

- 105 ... Quid antistes ad Dominum nisi pro delictis populi intercessor eligitur? Qua itaque fiducia ad eum pro peccatis alienis intercessor venio, apud quem de propriis securus non sum? Si fortasse quispiam apud potentem virum, qui et sibi iratus et mihi esset incognitus, intercessorem suum me fieri quereret, protinus responderem: Ad intercedendum venire nequeo, quia eius notitiam ex sedula familiaritate non habeo. Si igitur recte homo apud hominem, de quo minime presumpsissem, fieri intercessor erubescerem, quantae hoc audaciae est, quod apud Deum pro populo locum intercessionis obtineo, cui familiarem me esse per vitae meritum non agnosco? Qua in re est mihi adhuc aliud gravius formidandum, quia sicut cuncti liquido novimus, cum is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.¹ Et valde pertimesco, ne comissa mihi plebs fidelium reatus mei additamento deperat, cuius nunc usque Dominus aequanimiter delicta tolerabat. Cum vero utcumque hunc timorem supprimo et consolatam mentem ad pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpendo quippe, quod omni cura vigilandum est, ut rector cogitatione sit mundus, operatione praecipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, prae cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum iustitiae erectus.² Quae videlicet cuncta dum subtili studeo inquisitione perscrutari, ipsa me in singulis latitudo considerationis angustat.

MGH *Epist.* 1, 28 s.

¹ *Regul. Pastor.* lib. I, cap. 10: ML 77, 23.

² *Regul. Pastor.* lib. II, cap. I: ML 77, 26.

De castitate ante ministerii altaris susceptionem approbanda

(Ex Epist. *Quod responsalem* ad Petrum, Sedis Romanae subdiaconum, cui Summus Pontifex vices suas intra provinciam Siciliam commiserat,¹ mai. 591).

- 106 Videtur mihi, ut a praesenti die episcopis omnibus dicatur, ut nul-
(63) lum facere subdiaconum praesumant, nisi qui se victurum caste promiserit, quatenus et praeterita, quae per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur et futura caute caveantur... Nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.²

MGH *Epist.* 1, 67.

De indignis et incognitis peregrinis non ordinandis

(Ex Epist. *Pastoralis officii* ad Ioannem episc. Squillacinum, iul. 592).

- 107 Praecipimus autem, ne umquam illicitas ordinationes facias... igno-
(64) rantem litteras, vel in qualibet parte corporis vitiatum, poenitentem, vel curiae aut cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere... Afros passim, vel incognitos peregrinos ad ecclesiasticos ordines tendentes nulla ratione suscipias, quia Afri quidem aliqui Manichaei, aliqui rebaptizati, peregrini vero plurimi, etiam in minoribus ordinibus constituti, fortiori de se praetendisse honori saepe probati sunt.³

MGH *Epist.* 1, 133.

Ne donum vel patrociniū in electione sacerdotis interveniat

(Ex Epist. *Natalem, Salotinae ecclesiae* ad Antoninum subdiaconum, mart. 593).

- 108 Illud quidem prae omnibus curae tibi sit, ut in hac electione nec
(65) datio quibusque modis interveniat praemiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia convalescant. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum cum fuerit ordinatus oboedire reverentia exigente compellitur, sicque fit, ut res illius minuantur ecclesiae, et ordo ecclesiasticus non servetur. Talem ergo te imminente debent personam eligere, quae nullius incongruae voluntati deserviat, sed vita et moribus decorata tanto ordine digna valeat inveniri.

MGH *Epist.* 1, 180.

De cautelis in sacra ordinatione adhibenda

(Ex Epist. *Qualiter erga* ad Adeodatum episc. primatem Numidia, iul. 593).

- 109 Estote ergo praecipue in ordinatione solliciti, et ad sacros ordines
(65) aspirare, nisi provectiores aetate et mundos opere, nullatenus ammittatis, ne forte semper esse desinant, quod immature esse festinant. Eorum enim,

¹ *Epist. Valde necessarium* ad Siciliae Episcopos, sept. 590: MGH *Epist.* 1, 1.

² *Dist.* 28, can. I: 31, can. I (CI I, 100, III). Cfr. *Decretal.* 1. I, t. 14, cap. 9 (CI 2, 129).

³ *Dist.* 98, can. 3 (CI I, 349).

qui in sacro sunt ordine conlocandi, prius vitam moresque discutite, et ut dignos huic officio adhibere possitis non vobis potentia aut supplicatio quarumlibet subripiat personarum. Ante omnia vero cautos vos esse oportet, ut nulla proveniat in ordinatione venalitas, ne quod absit et ordinatis et ordinantibus periculum maius imineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graves expertosque viros consiliis vestris adhibete participes, et cum eis communi de hoc deliberatione pensate.¹ Prae omnibus autem Columbum² fratrem et coepiscopum nostrum in cunctis adhibere vos convenit.

MGH *Epist.* 1, 204.

**Ei qui implicatus fuerit publica administratione,
ad ecclesiasticum officium venire ne liceat**

(Ex *Epist. Omnipotenti Deo* ad Mauritium Imperatorem, aug. 593).

- 110 ... dominorum pietas sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad ecclesiasticum officium venire non liceat.³ Quod valde laudavi, evidentissime sciens, quia qui saecularem habitum deserens ad ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult saeculum, non relinquere.⁴

MGH *Epist.* 1, 220.

De candidatis ante ordinationem probandis

(Ex *Epist. Fratris et coepiscopi* ad Ianuarium episc. Calaritanum, mai. 594).

- 111 Ne umquam hi qui ordinati sunt pereant, provideri debet quales ordinentur, ut prius aspiciatur, si vita eorum continens in annis plurimis fuit, si studium [orationis et] lectionis, si elemosynae amorem habuerunt... Videndum etiam, ne sine litteris, aut ne obnoxius curiae compellatur post sacrum ordinem ad exactionem publicam redire.⁵

MGH *Epist.* 1, 261.

¹ *Caus.* I, q. I, can. 119 (CI I, 404).

² Hunc Numidiaepiscopum S. Pontifex epistola *Et antequam* eodem die data hortatur, ut Adeodatum « primatem synodi suae » admoneat ne sacri ordines aut mercede aut pueris, quorum scilicet non sit aetas legitima, conferantur: MGH *Epist.* 1, 203; ML 77, 643. — Cfr. *Caus.* 1, q. 1, can. 120 (CI I, 404).

³ Cfr. PH. JAFFE, *Regesta Pontificum Romanorum*, I (Graz 1956) * 159.

⁴ Cfr. *Epist.* eiusdem Pontificis *Legem quam*, iam memoratam, nov. 597, ubi de eadem re agitur (MGH *Epist.* 2, 12 s.).

⁵ Cfr. MGH *Epist.* 1, 133.

**In Sacrae Scripturae expositione
ne adhibeantur formae oratoriae profanae**

(Ex *Epist. Dudum te* ad S. Leandrum, episc. Hispalensem, iul. 595).

- 112 Quaeso autem, ut huius operis dicta percurrens in his verborum folia non requiras, quia per sacra eloquia ab eorum tractatoribus infructuosae loquacitatis levitas studiose compescitur, dum in templo Dei nemus plantari prohibetur... Unde et ipsam loquendi artem, quam magisteria disciplinae exterioris insinuant, servare despexi. Nam sicut huius quoque epistolae tenor enuntiat non metacismi collisionem fugio, non barbarismi confusionem devito, situs¹ modosque et praepositionum casus servare contemno, quia indignum vehementer existimo, ut verba caelestis oraculi restringam sub regulis Donati. Neque enim haec ab ullis interpretibus in scripturae sacrae auctoritate servata sunt.

MGH *Epist.* 1, 357.

De sacra ordinatione gratuito et dignis conferenda

(Ex *Epist. O quam bona* ad Virgilium,² episc. Arelatensem, cui Summus Pontifex vices suas in regno Childeberti gerendas committit, 12 aug. 595).

- 113 2. - Quibusdam namque narrantibus agnovi, quod in Galliarum vel
(67) Germaniae partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perveniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Evangelio, quid Redemptor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus templum cathedras vendentium columbas evertit. Columbas enim vendere, est de Spiritu Sancto, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo, ut praedixi, malo iam innuitur, quid sequatur, quia qui in templo Dei columbas vendere praesumpserunt, eorum Deo iudice cathedrae ceciderunt (*Mt.* 21, 14). Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui ad sacrum honorem perduciatur, iam in ipsa proventus sui radice vitiatus, paratior est aliis venundare quod emit. Et ubi est quod scriptum est: « Gratis accepistis gratis date »? (*Mt.* 10, 12). Et cum prima contra sanctam Ecclesiam simoniaca heresis sit exorta, cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum pretio ordinat provehendo agit, ut haereticus fiat?

- 114 3. - Alia quoque nobis est res valde detestabilis nuntiata, quod qui-
(68) dam ex laico habitu per appetitum gloriae temporalis defunctis episcopis

¹ Hiatus?

² BR habet *Vigilium*; sed cfr. MGH *Epist.* 1, 368.

tonsurantur, et fiunt subito sacerdotes. Qua in re iam notum est, qualis ad sacerdotium venit, qui repente de laico habitu ad sacrum transit ducatum; et qui miles numquam extitit, dux religiosorum fieri non pertimescit. Quam iste suam praedicationem habiturus est, qui fortasse numquam audivit alienam? Aut quando aliena mala corrigat, qui nec deflevit sua? Et cum ad sacros ordines Paulus Apostolus neophytum venire prohibeat (1 T. 3, 6), sciendum nobis est, quia sicut tunc neophytus vocabatur, qui adhuc nova erat planetatus in fide, ita nunc inter neophytos deputamus, qui adhuc novus est in sancta conversatione.

BR I, 164; MGH *Epist.* 1, 369 s.

De sacra ordinatione gratuito et dignis conferenda

(Ex *Epist. Laetus Nos* ad Childebertum, regem Francorum, 15 aug. 595).

- 115 Pervenit autem ad nos obeuntibus episcopis quosdam ex laicis tonsurari atque ad episcopatum praecipiti saltu conscendere. Et qui discipulus non fuit, inconsiderata ambitione, magister efficitur; et quoniam quod possit docere non didicit, sacerdotium tantummodo gerit in nomine; nam laicus in sermone perseverat et opere. Quomodo ergo pro aliorum peccatis intercessurus est, qui sua primitus non deflevit? Talis enim pastor non munit gregem, sed decipit, quia, dum contradicente verecundia non potest aliis hoc quod ipse non facit persuadere, quid est aliud, nisi ut plebs dominica praedonibus populanda permaneat et inde sumat interitum, unde salutiferae protectionis magnum debuit habere subsidium? Quod quam pravam quamve perversum sit, ex sua quoque ordinatione excellentiae vestrae celsitudo perpendat. Certum namque est non vos ante exercitui ducem praeponere, nisi vobis labor eius fidesque constiterit, nisi eum ante actae vitae virtus et sollicitudo aptum esse monstraverit. Si vero non aliis nisi huiusmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux esse debeat animarum, ex istius bene rei comparatione colligitur. Sed verendum nobis est et dicere pudet, quia sacerdotes sibi ducatum arripiunt, qui exordium religiosae militiae non viderunt.

Simul autem et illud valde execrandum nobis est nuntiatur, quod sacri ordines per simoniacam haerese[m], id est accepto praemio, conferantur. Et quia pestiferum nimis est et sanctae ecclesiae universali contrarium in sacrum quempiam ordinem non meritis, sed pretio collocari, hortamur, ut tam detestabile facinus de regno suo excellentia vestra prohiberi praecipiat. Nam ipse se ad hoc officium ostendit prorsus indignum, qui donum Dei pecunia mercari non metuit et commodis praesumit appetere quod habere per gratiam non meretur.

MGH *Epist.* 1, 374.

De vita ordinandorum subtiliter inquirenda

(Ex *Epist. Indicavit nobis* ad Candidum episc. Urbis Veteris Maioris, mart. 596).

- 116 Illud prae omnibus estote solliciti, ut vitam actusque eorum qui in
(70) hoc sunt officio [i. e. presbyteri] constituendi subtiliter debeatis inquirere et tunc eos, si digni fuerint, ordinare. Si vero aliqua in eos culpa clauerit, quae eos ad hunc ordinem canonica prohibitione provehi non permittat, nullius vobis supplicatio aut gratia personae subripiat, ut talibus debeatis manum imponere, ne quod absit, hic honor et illis poena et vobis incipiat esse peccatum.

MGH *Epist.* 1, 406.

CONCILIUM TOLETANUM, sub Reccaredo rege (597)

De servanda a clericis castitate

- 117 Can. I. - Priscorum¹ patrum sequentes monita, id praecipunt Dei sacerdotes, ut quae sanctae Trinitati conveniunt operibus fidei catholicae in omnibus coniungantur: ita ut sanctam et amicam Dei observantes castitatem non solum retinendam pontifices suo corpore censeant, sed et presbyteris, et diaconibus ministrantibus Dei altaribus, modis omnibus observandam constituent: ut ex his qui castitatis voluerit patientiam violare tali sorte coerceatur; ut ultimus a quo est gradu deiectus, Deo amplius non ministret, sed sacerdotis sui electione sit tali clauastro conceptus, ut ceteros suo exemplo corrigat, et ille ex poenitentia reviviscat.

MANSI 10, 477; CV 157.

De simonia ac de ordinatione per saltum

(Ex *Epist. Quanta in omnipotentia Dei* ad Brunechildam, reginam Francorum, sept. 597).

- 118 Christianitatis vestrae sollicitudo diligenter invigilet et nullum, qui sub regno vestro est, ad sacrum ordinem ex datione pecuniae vel quarumlibet patrocinio personarum seu proximitatis iure patiat accedere, sed ille ad episcopatus vel alterius sacri ordinis officium eligatur, quem dignum vita et mores ostenderint, ne, si, quod non optamus, honor venalis fuerit sacerdotis, simoniaca in illis partibus haeresis, quae prima in ecclesia prodiit et patrum sententia est damnata, consurgat et regni vestri, quod absit, vires inminuat. Nam grave omnino et ultra, quam dici potest, facinus est spiritum sanctum, qui omnia redemit, venundare.

¹ In editione critica CV legitur *priorum* (p. 157).

Sed et hoc vobis curae sit, ut, quia, sicut nostis, neophytum egregius praedicator ad sacerdotii regimen omnino vetat accedere,¹ nullum ex laico patiamini episcopum consecrari. Nam qualis magister erit, qui discipulus non fuit? Aut quemadmodum ducatum gregi dominico praebeat, qui disciplinae pastoris subditus ante non fuerit? Si cuius ergo talis vita constiterit, ut ad hunc dignus sit ordinem promoveri, prius ministerio debet ecclesiae deservire, quatenus longae exercitationis usu videat, quod imitetur, et discat, quod doceat, ne forte onus regiminis conversionis novitas non ferat, et ruinae occasio de proventus immaturitate consurgat.

MGH *Epist.* 2, 6 s.

Ordinandi presbyteri vita inquiratur

(Ex *Epist.* *Ante hoc biennium* ad Chrysanthum, episc. Spoletanum, iun. 599).

- 119 ... cum omni studio ac vivacitate personas exquirite, qui illic in presbyterii ordine valeant consecrari. Quorum vitam actusque ita suptili primitus inquisitione discutite, ut in nullo eis vel sacri canones vel ecclesiasticae regulae valeant obviare, ut hac provisione populus illic degens communionem, qua se privatos ob sacerdotum necessitatem flebiliter conqueruntur, recepissem se gaudeant et in ecclesiis illis sacra missarum sollemnia deesse non debeant.

MGH *Epist.* 2, 165.

BONIFATIUS IV (608-615)

De cura et sollicitudine pastorum

(Ex *Epist.* *Multum*, frater carissime ad Florianum, episc. Arelatensem, 23 aug. 613).

- 120 Officium etenim sacerdotis assumere, si interiori vigilantia perpendamus, plus est oneris quam honoris: quippe cui propria curare non sufficit, nisi et salubriter gesserit aliena.² Nam si pastores ovium solem geluque pro gregis sui custodia die ac nocte ferre contenti sunt, ut ne qua ex eis aut errando pereat aut ferinis laniata morsibus rapiatur, oculis semper vigilantibus circumspectant: quanto sudore quantaque sollicitudine debemus esse pervigiles nos, qui pastores animarum dicimur? Attendamus et susceptum officium exhibere erga custodiam dominicarum ovium non cessemus, ne inde post desidiam nostram ante summum pastorem negligentiae reatus excruciet, unde modo honoris reverentia subli-

¹ Cfr. *I T.* 3, 6.

² Cfr. *Liber diurnus Romanorum Pontificum*, XLVI (Ed. SICKEL, p. 35).

miores inter ceteros iudicamur.¹ Sic itaque nos oportet esse sollicitos, ut callido antiquoque humani generis inimico aditum praecludamus et totis contra eius voracitatem viribus obsistamus, ne nostra, ut diximus, forte desidia rabida, quod absit, quemquam fauce deglutiat et eius ad nostram non inmerito applicetur poenam perditio, qui commissos sollicita custodire cautela negleximus. Exhibeamus ergo, quod dicimur, et, quibus divini dispensatione consilii praeesse nos contigit, prodesse quantum possumus festinemus, ut, dum creditor rationes nobiscum positurus advenerit, lucrum fecisse repperiat et sua nos, sicut promisit, remuneratione laetificet...²

Haec itaque, frater carissime, tota virtute considera et locum, quem adeptus est, non ad requiem, sed ad laborem te suscepisse cognosce. Adhortationis ope fidelium corda corrobora, infidelium vero converte. Quod ut facilius assequi merearis, praedicationem tuam vita commendet; ipsa eis instructio, ipsa magistra sit; ad desiderium aeternae vitae, te docente, suspirent, tuo viventes exemplo perveniant;³ quia ideo, divina gratia suffragante, ad hoc honoris culmen vocatus es, ut fraternitatis tuae doctrina, quae soli tibi utilis prius inter ceteros latebat, iam nunc in altum ducta multis proficiat et divinae sapientiae radios spargat.

MGH *Epist.* 3, 453 s.

HONORIUS I (625-638)

CONCILIIUM NARBONENSE (627)

De scientia pastorum

- 121 Can. XI. - Amodo nulli liceat episcoporum ordinare diaconum, aut presbyterum litteras ignorantem: sed si qui ordinati fuerint cogantur discere. Qui vero diaconus aut presbyter fuerit litteris ineruditus, et desidiose legere vel implere officium distulerit, et in ecclesia ad omnia utilis non fuerit; ab stipendio reiciendum, et inclinandum, quoadusque curvatus impleat et defendat, quod esse cognoscitur. Ad quid erit in ecclesia Dei, si non fuerit ad legendum exercitatus? Et si perseveraverit desidiose, et non vult proficere, mittatur in monasterio, quia non potest aedificare populum.

Mansi 9, 1027.

¹ *Liber diurnus*, XLV (p. 32 s.).

² *Liber diurnus*, XLVI (p. 35 s.).

³ *Liber diurnus*, XLVI (p. 36).

CONCILIUM TOLETANUM IV (633)

De iuvenibus clericis in communi instituendis

- 122 Cap. XXIV. - *Prona est omnis aetas ab adolescentia in malum;*¹
 (71) nihil enim incertius, quam vita adolescentium. Ob hoc constituendum [constituere] oportet ut si qui in clero puberes [impuberes] aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur: ut lubricae aetatis annos non in luxuria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori quem et magistrum disciplinae, et testem vitae habeant.² Quod si aliqui ex his pupilli existunt, a sacerdotali tutela foveantur, ut et vita eorum a criminibus intacta sit, et res ab iniuria improborum. Qui autem his praeceptis resultaverint, monasteriis deponentur, ut vagantes animi et superbi severiori regula dstringantur.

MANSI 10, 626; CV 201 s.; Cfr. *Coll. Hispana*, ML 84, 374.

S. MARTINUS I (649-655)

De munditie quae in promovendis ad sacros ordines expostulatur

(Ex Epist. *Fraternitatis tuae* ad Amandum episc. Traiectensem [Tungrensem], a. 649).

- 123 ... tales quaerimus ad sacros ordines promovendos, quibus nulla ru-
 (72) ga, nullumque vitae contagium mentes et corpora praepediat.

ML 87, 136; Cfr. *MGH Script. Rer. Merov.* 5, 453.

S. VITALIANUS (657-672)

CONCILIUM LEUDEGARI episc. Augustodunensis (663-680)

Presbyter aut clericus
non accipiens Symbolum Apostolorum, condemnetur

- 124 Can. I. - Si quis presbyter aut diaconus aut clericus symbolum, quod sancto inspirante Spiritu apostoli tradiderunt et fidem sancti Athanasii presulis inreprehensibiliter non recensuerit, ab episcopo condemnetur.

CG 2, 319.

¹ Cfr. *Gn.* 8, 21.

² Haec sententia Concilii Toletani IV, cui praefuit S. Isidorus Hispalensis, in Concilio Tridentino decreto de Seminariorum erectione repetitur [cfr. n. 290].

S. GREGORIUS II (715-731)

Impedimenta ordinationis. Distributio stipendiorum

(Ex allocutione ad clerum et populum, a. 714).

- 125 Probabilibus desideriis nihil tarditatis praestantes, fratrem iam et coepiscopum nostrum Bonifacium vobis ordinavimus sacerdotem. Cui dedimus in mandatis, ne unquam ordinationes praesumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus uxorem, neque illiteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex poenitente, vel curiae, aut cuilibet conditioni obnoxium, notatumque, ad sacros ordines permittat accedere; sed si quos huiusmodi forte repererit, non audeat promovere. Afros passim ad ecclesiasticos ordines praetendentes nulla ratione suscipiat, quia aliqui eorum Manichaei, aliqui rebaptizati saepius sunt probati. Ministeria atque ornatum ecclesiae, vel quidquid illud est in patrimonio eiusdem, non minuere studeat, sed augere. De reditu vero ecclesiae, vel oblatione fidelium, quatuor faciat portiones, quarum unam sibi ipse retineat, alteram clericis pro officiorum sedulitate distribuat, tertiam pauperibus et peregrinis, quartam ecclesiasticis fabricis noverit reservandam; de quibus divino erit iudicio redditurus rationem. Ordinationes vero presbyterorum, sive diaconorum, non nisi quarti, septimi et decimi mensis ieiuniis, sed et in ingressu quadragesimali, atque medio, vespere sabbati noverit celebrandas. Sacrosancti autem baptismi sacramentum, non nisi in paschali festivitate et pentecoste noverit esse praebendum, exceptis iis, quibus mortis urgente periculo, ne in aeternum pereant, talibus oportet remediis subvenire. Huic ergo sedis nostrae praecepta servanti devotis animis obsequi vos oportet, ut irreprehensibile placitumque fiat corpus ecclesiae, per Christum Dominum nostrum, qui vivit et regnat cum Deo Patre omnipotente, per omnia saecula saeculorum.

MANSI 12, 239 s.

S. ZACHARIAS (741-752)

Prohibeatur exercitium sacerdoti fornicario et sanguinario

(Ex Epist. *Susceptis sanctissime* ad S. Bonifatium, 1 apr. 743).

- 126 Quis enim sapiens habens cor eos aestimet sacerdotes, qui neque a fornicationibus abstineunt neque ab effusione sanguinum manus servant innoxias? Quisve eorum sacrificiis Deum esse credit placatum, dicente propheta: *Virum sanguinum et dolosum abhominabitur Dominus* (Ps. 5, 7). Isti namque, ut praemisi, ne sacerdotium fungi patiantur neque divina

contingere misteria, commonemus. Quicquid vero aliud, ut dictum est, eos contra aecclesiasticam regulam excessisse reppereris, canones sive instituta patrum prae manibus habeto et, iuxta quod in eis edoctus fueris, discerne.

MGH *Epist.* 3, 303.

CONCILIUM CLOVESHOVIAE II (747)

De scientia et sanctitate clericorum

127 Can. VI. - Sexto statuitur decreto, ut episcopi nullum de clericis seu monachis ad sacrum presbyterii gradum ordinent, nisi prius eius vitam qualis extiterit, vel tunc quae morum probitas ac scientia fidei existat, manifeste perquirant: qua namque potest ratione aliis integritatem fidei praedicare, sermonis scientiam conferre, peccantibus discretionem poenitentiae indicare, nisi prius vigilanti intentione, haec pro viribus ingenioli sui studeat ediscere, ut iuxta apostolum *Potens sit exhortare in doctrina sana* (1 Th 1, 9).

128 Can. VII. - Septimo decreverunt condito, ut episcopi, abbates atque abbatissae... studeant, et diligenti cura provideant, ut per familias suas lectionis studium indesinenter in plurimorum pectoribus versetur, et ad lucrum animarum laudemque regis aeterni multorum vocibus innotescat; nam dictu dolendum est, quod his temporibus perpauci inveniantur, qui ex intimo corde sacrae scientiae rapiantur amore; et vix aliquid elaborare in discendo voluerint; quin potius a iuvenili aetate vanitatibus diversis, et inanis gloriae cupiditatibus occupantur, atque praesentis vitae instabilitatem plusquam sacrarum scripturarum assiduitatem vagabunda mente sequuntur. Proinde coerceantur et exercentur in scholis pueri ad dilectionem sacrae scientiae, ut per hoc bene eruditi inveniri possint ad omnimodam ecclesiae Dei utilitatem, nec sint rectores terrenae tam avidi operationis, ut domus Dei desolatione spiritalis ornaturae vilescat.

129 Can. VIII. - Octavo monuerunt capitulo, ut presbyteri indesinenter reminiscant, ad quod divina ordinatione prae caeteris promoti sint; quod Dei videlicet ministri et dispensatores mysteriorum Christi vocantur, et tunc *quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur* (1 Cor. 4, 2): unde sciant se necessario pro Dei intuitu debere a saecularibus negotiis causisque in quantum praevaleant, vacare; altaris officium divinique cultus obsequium summa intentione persolvere: oratorii domum, et cuncta ad cultum ipsius pertinentia sub sua cura conservare; lectioni, orationi, missarum celebrationi, psalmisque canendis invigilare, abbatibusque suis sive abbatissis diligenter ac fideliter, ubicumque opus fuerit, auxilium praebere, pro iniuncto scilicet sibi divinitus officio reminiscant, id est in admonendo, et corripiendo, atque exhortando subjectos, ut pariter et exemplis et hortamentis illorum alii, ut decet, ad Dei famulatum semper incitentur.

MANSI 12, 397 s.

Detestabile est invenire pastores in ludis et degere vitam in venationibus

(Ex *Epist. Gralias ago ad Throandum et alios viros*, 1 mai. 748).

130 Detestabile est enim et iniquum opus, clericorum in ludis inveniri aut cum acceptoribus vel venationibus degere vitam; tantisque scenicis causis sauciatum ad episcopatum aut presbiterium vel quodlibet sacerdotale officium accedere, non bonis, sed malis vitiis plenum. Scriptum namque est: *Qui diligitis Dominum, odite malum* (Ps. 96, 10).

MGH *Epist.* 3, 364 s.

De aetate ordinandorum

(Ex *Epist. Benedictus Deus ad S. Bonifatium*, 4 nov. 751).

131 Inquisisti etiam et hoc: si ante tricesimum annum liceat sacerdotem ordinari. Bonum et congruum est, carissime, si fieri et inveniri potest, ut provecte aetatis et boni testimonii viri iuxta sacrorum canonum instituta ordinentur sacerdotes. Si autem minime repperiuntur et necessitas exposcit, a viginti quinque annorum et supra levitae et sacerdotes ordinantur,¹ quemadmodum in lege Domini continetur.

MGH *Epist.* 3, 371.

HADRIANUS I (772-795)

REGUM FRANCORUM CAPITULARIA

Reges Francorum una cum Episcopis, in conventibus generalibus, ad clerum litteris sacraque disciplina instituendum multa constituerunt, quae S. Sedes rata habuit et confirmavit.² Ex quibus praecipua hic subiicere visum est.

De vita et officio magisterii sacerdotum

(Ex CAROLI M. *Epist. Considerans pacifico* ad omnes ecclesiasticae pietatis ordines seu saecularis potentiae dignitates, 23 mart. 789).

132 LXXII. - Sacerdotibus. Sed et hoc flagitamus vestram almitatem, ut ministri altaris Dei suum ministerium bonis moribus ornent, seu alii canonicè observantiae ordines vel monachici propositi congregationes; obsecramus, ut bonam et probabilem habeant conversationem, sicut ipse

¹ *Decret. Grat.* D. 75 C. 5.

² Ex litterarum monumentis quae supersunt cfr. *Epist. S. LEONIS IV De capitulis* (a. 853) ad Lotharium augustum; MGH *Epist.* 5, 601 s. - *Dist.* 10, can. 9 (CI I, 21).

Dominus in euangelio praecipit: «*sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in caelis est*» (Mt. 5, 16), ut eorum bona conversatione multi protrahantur ad servitium Dei, et non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios adgregent sibi que sociant. Et ut scholae legentium puerorum fiant. Psalmos, notas, cantus, compotum, grammaticam per singula monasteria vel episcopia et libros catholicos bene emendate; quia saepe, dum bene aliqui Deum rogare cupiunt, sed per inemendatos libros male rogant. Et pueros vestros non sinite eos vel legendo vel scribendo corrumpere; et si opus est euangelium, psalterium et missale scribere, perfectae aetatis homines scribant cum omni diligentia.

- 133 LXXX - Omni clero. Ut cantum Romanum pleniter discant, et ordinabiliter per nocturnale vel gradale officium peragatur, secundum quod beatae memoriae genitor noster Pippinus rex decertavit ut fieret, quando Gallicanum tulit ob unanimitatem apostolicae sedis et sanctae Dei ecclesiae pacificam concordiam.

MGH Capitul. 1. 59. 61.

S. LEO III (795-816)

CONCILIUM FOROIULIENSE (796-797)

De simonia; de sanctitate sacerdotum. Nemo cohabitaret cum muliere subintroducta; nec exerceat officia saecularia

- 134 Cap. I. - Primum igitur, ut iuxta priscas patrum divinitus aeditas sanctiones nullus Domini sacerdotum vel quicumque sub canone sunt constituti canonicas, quinimmo apostolicas ignorantes aut parvipendentes definitiones inordinate vel inhoneste in domo Dei, quae est ecclesia, conversentur, sed, in suo ordine cuncta persistentia, pulchritudo ecclesiastici decoris inviolata permaneat. Illud summopere vigilantique studio praecaventes decernere curavimus, ut nullus canonicae deditus ditioni donum sancti Spiritus pecunia, praetio fraudulenter deceptus, vendere vel emere praesumat, ne cui in quemlibet sacrum ecclesiastici ordinis gradum muneris exigente merito liceat quempiam subvehens promovere patentique semper cordis aure pertimescat, intellegat clarissimam illam Domini vocem dicentis: *Gratis accepistis, gratis date* (Mt. 10, 8). Hanc quippe pestiferam simoniacam heresem primus pastor ecclesiae in ipsa, ut ita dixerim, originali cupiditatis radice anathematis ferro funditus resecare curavit.¹

¹ Cfr. A. 8, 18 ss.

- 135 Cap. II. - Ut longe altius excellat vita pastoris comparata subditi gregis, quoniam singulariter boni pastoris voce dicitur: *Vos estis lux mundi*, et rursus: *Vos estis sal terrae*, et iterum: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum, qui in caelis est* (Mt. 5, 14, 13, 16). Hinc etenim colligi potest, in quantum distare debet pastor a grege, dum istos homines et illos plus quam homines, id est lucem hominum, Dominus voluit appellari. Si ergo lux mundi sumus, lucere utique absque nebula hypocrisis ammixtione debemus et, si sal terrae sumus, condire nichilominus terrenas mentes sapientiae sapore per verbum praedicationis debemus.

- 136 Cap. IV. - Ut iuxta Niceni venerandi diffinitionem concilii nullus patiat subintroductas mulieres secum in domo propria habere vel private cum eis cohabitantes conversari. Et quamquam de quibusdam inhonesta carentibus suspitione clementius aliquo modo inibi legatur indultum, nos autem omnes omnino nunc necessarium vetare prospeximus, eo quod experimento didicerimus ob illarum velamentum alias licentius ad eos aditum veniendi perditionis causam habuisse. Non autem vetamus quempiam, sed potius adortamur pauperibus personis iure sibi cognationis coniunctis benefacere, cum sit omnibus benefaciendum; sed ab eis segregate in suis degentes domiciliis perseverent.

- 137 Cap. V. - Ut secularia negotia ultra modum mensurae nulli liceat exercere. Ait enim Apostolus: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit* (2 T. 2, 4). Intueri quapropter subtilius libet, cuius nos esse regis milites gratulamur. Et quia in castris dominicis militamus, solliciti pensare constringimur, quibus armis muniti cum tanto adversario certaminis bella adgressi pugnare valeamus, ut expediti ab omni praesentis saeculi impedimento, intrepidi in prima acie persistentes, post palmam victoriae triumphatricis gloriae coronam ab eo rege, qui nos de antiquo hoste triumphavit, suscipere mereamur.

- 138 Cap. VI. - Item placuit, ut eas prorsus mundanas dignitates, quas seculares viri vel principes terrae exercere solent, in venationibus scilicet vel in canticis secularibus aut in resoluta et inmoderata laetitia, in liris et tibiis et his similibus lusibus, nullus sub ecclesiastico canone constitutus ob inanis laetitiae fluxum audeat fastu superbie tumidus quandoque praesumendo abuti, nisi forte, si in ymnis et spiritualibus canticis delectatur, de sacris videlicet scripturarum voluminibus digne honesteque compositis utatur. Ab his igitur non solum non inhibemus abstinere, verum etiam connibentes licentiae concedimus votum.

MGH Concil. 2, 190 s.

CONCILIUM RISPACENSE (798)

De institutione clericorum; de vestitu;
de cantu ac de recta exsecutione officii liturgici

139 IV. - ... hoc consideret episcopus, ut ipsi presbyteri non sint idiotae, sed sacras scripturas legant et intellegant, ut secundum traditionem Romane aeclesiae possint instruere et fidem catholicam debeant ipsi agere et populos sibi commissos docere, missas secundum consuetudinem celebrare, sicut Romana traditio nobis tradidit.

140 VII. - Qui sunt ministri altaris Domini debent esse dissimiles caetero populo. Clericali vestitu vestiantur, sicut canones constituerunt;¹ arma non praesumant portare nec laicum vestitum ullus canonicus clericus. Sicut sunt dissimiles moribus inter saeculares, ita et in vestitu debent esse dissimiles.

141 VIII. - Episcopus autem unusquisque in civitate sua scolam constituat et sapientem doctorem, qui secundum traditionem Romanorum possit instruere et lectionibus vacare et inde debitum discere, ut per canonicas horas cursus in aeclesia debeat canere unicuique secundum congruum tempus vel dispositas festivitates, qualiter ille cantus adornet aeclesiam Dei et audientes aedificentur. Et cum summa reverentia et amore Dei ministrent in altare Domini, ut populus, qui hoc audiverit vel viderit, cum alia praedicatione vel illa compunctione, quam videt et audit, adtrahatur ad amorem caelestem et compunctus hoc agat, quod placeat.

MGH Concil. 2, 198 s.

De disciplina clericorum

(Ex CAROLI M. Capitul. Ideoque convenit, 799-800).

142 XVII. - Ut nullus ex clero feminam secum in domo habitare permittat propter suspicionis causam, nisi matrem et sororem aut amitam, sive eas quae suspensiones malas effugiant, sicut in Niceno concilio continentur.²

143 XXVI. - Ut nullus ex clero domnum regem inquietare audeat, antequam notetur causa episcopo suo...

¹ Cfr. Concil. Matis. (583) can. 5; Latun. (663-75) can. 2; Suession. (744) can. 3; Admon. gener. (789) can. 79 (MGH Concil. 1, 156, 218; Capitul. 1, 29, 59).

² Cfr. Capit. eiusdem Imperatoris Primo commemorandus est (811): MGH Capitul. 1, 162, 164.

144 XXXVI. - Ut hi qui ad sacrum ministerium ordinati sunt presbyteri nullatenus praetermittere audeant indesinenter missarum sollemnia celebrare, nisi certis ex causis quae nostra sunt definire, pro quibus abstinere magis oportet usque ad tempus.

MGH Capitul. 1, 228 s.

De litteris colendis

(Ex CAROLI M. Epist. Notum igitur sit ad regni Francorum metropolitanos, c. a. 800).

145 (73) ... nos una cum fidelibus nostris consideravimus utile esse, ut episcopia et monasteria nobis Christo propitio ad gubernandum commissa praeter regularis vitae ordinem atque sanctae religionis conversationem etiam in litterarum meditationibus eis qui donante Domino discere possunt secundum uniuscuiusque capacitatem docendi studium debeant impendere, qualiter, sicut regularis norma honestatem morum, ita quoque docendi et discendi instantia ordinet et ornet seriem verborum, ut, qui Deo placere appetunt recte vivendo, ei etiam placere non negligant recte loquendo ... Nam cum nobis in his annis a nonnullis monasteriis saepius scripta dirigerentur, in quibus, quod pro nobis fratres ibidem commorantes in sacris et piis orationibus decertarent, significaretur, cognovimus in plerisque praefatis conscriptionibus eorundem et sensus rectos et sermones incultos; quia, quod pia devotio interius fideliter dictabat, hoc exterius propter negligentiam discendi lingua inerudita exprimere sine reprehensione non valebat. Unde factum est, ut timere inciperemus, ne forte, sicut minor erat in scribendo prudentia, ita quoque et multo minor esset quam recte esse debuisset in sanctarum scripturarum ad intelligendum sapientia. Et bene novimus omnes, quia, quamvis periculosi sint errores verborum, multo periculosiores sunt errores sensuum. Quamobrem hortamur vos litterarum studia non solum non negligere verum etiam humillima et Deo placita intentione ad hoc certatim discere, ut facilius et rectius divinarum scripturarum mysteria valeatis penetrare. Cum autem in sacris paginis schemata, tropi et caetera his similia inserta inveniantur, nulli dubium est, quod ea unusquisque legens tantocius spiritualiter intelligit, quanto prius in litterarum magisterio plenius instructus fuerit. Tales vero ad hoc opus viri eligantur, qui et voluntatem et possibilitatem discendi et desiderium habeant alios instruendi. Et hoc tantum ea intentione agatur, qua devotione a nobis praecipitur. Optamus enim vos, sicut decet ecclesiae milites, et interius devotos et exterius doctos castosque bene vivendo et scholasticos bene loquendo, ut, quicumque vos propter nomen Domini et sanctae conversationis nobilitatem ad videndum expetierit, sicut de aspectu vestro aedificatur visus, ita quoque de sapientia vestra, quam in legendo seu cantando perceperit, instructus omnipotenti Domino gratias agendo gaudens redeat.

MGH Capitul. 1, 79.

De vita communi et canonica ac de qualitatibus ordinandorum

(Ex CAROLI M. Capitul. *Missorum generali*, initio 802).

- 146 XXII. - Canonici autem pleniter vitam observent canonicam, et domo episcopali vel etiam monasteria cum omni diligentia secundum canonicam disciplina erudiantur. Nequaquam foris vagari sinantur, sed sub omni custodia vivant, non turpis lucri dediti, non fornicarii, non fures, non homicides, non raptores, non litigiosi, non iracundi, non elati, non ebriosi, sed casti corde et corpore, humiles, modesti, sobrii, mansueti, pacifici, ut filii Dei digni sint ad sacro ordine promovere; non per vicos neque per villas ad ecclesiam vicinas vel terminantes sine magisterio vel disciplina, qui sarabaiti dicuntur, luxuriando vel fornicando vel etiam caetera iniqua operando, quae consentiri absurdum est.
- 147 XXIII. - Presbyteri clericos quos secum habent sollicite praevideant, ut canonicè vivant: non inanis lusibus vel conviviis secularibus vel canticis vel luxuriosis usum habeant; sed caste et salubre vivant.

MGH *Capitul.* 1, 95 s.

De vita et officiis sacerdotum

(Ex CAROLI M. Capitul. *Ut cuncti sacerdotes*, oct. 802).

- 148 II. - Ut unusquisque sacerdos cotidianis adsistat orationibus pro pontifice cuius gubernatur regimine.
- 149 III. - Ut unusquisque sacerdos ecclesiam suam cum omni diligentia aedificet et reliquias sanctorum cum summo studio vigiliarum noctis et divinis officiis conservet.
- 150 IV. - Ut omnibus festis et diebus dominicis unusquisque sacerdos euangelium Christi populo praedicet.
- 151 V. - Ut unusquisque sacerdos orationem dominicam et symbolum populo sibi commisso curiose insinuet ac totius religionis studium et christianitatis cultum eorum mentibus ostendat.
- 152 VI. - Ut unusquisque sacerdos cunctos sibi pertinentes erudiat, ut sciant qualiter decimas totius facultatis aecclesiis divinis debite offerant.
- 153 XII. - Ut nullus presbyter sacrum officium sive baptismatis sacramentum aut aliquid donorum spiritalium pro aliquo pretio vendere praesumat, ne vendentes et ementes in templo columbas imitentur; ut pro his qui adepti sunt gratiam divinam non pretia concupiscant terrena, sed solam regni coelestis gloriam promereantur accipere.
- 154 XV. - Ut nullus sacerdos extranearum mulierum habeat familiaritatem nec in sua domo, in qua ipse habitat, nullam mulierem umquam permittat habitare.

MGH *Capitul.* 1, 106 s.

De clericis examinandis

(Ex CAROLI M. Capitul. *Omnes ecclesiasticos*, oct. 802).

- 155 Omnes ecclesiasticos de eorum eruditione et doctrina diligenter examinare, et in eadem examinatione nos quamvis imperiti simus per provinciam istam, et non solum aecclesiasticorum dogma, sed etiam laicorum investigare iussa sunt nutrimenta vel benivolentia sanctae exercende iustitiae.
- 156 I. - Primo qualiter unusquisque aecclesiasticus, sive episcopus seu abbas vel presbyter omnesque canonici vel monachi, suum habeant officium praeparatum, quidque neglectum quidve emendationi condignum, ut is qui bene noverit officium suum gratias exinde habeat et in melius semper proficere suadetur; qui autem negligens aut desidiosus inde fit, condigna satisfactione usque ad emendationem congruam constringatur.
- 157 II. - Qualiterque presbyteri psalmos habeant, qualiterque cursum suum sive diurnum vel nocturnum adimplere secundum Romanum usum prevaleant.
- 158 III. - Quomodo catecuminos de fide christiana instruere soleant, ac deinde quomodo missas speciales sive pro defunctis vel etiam pro vivis sciant commutare rationabiliter secundum utrumque sexum sive in singulari numero sive in plurali.
- 159 IV. - Similiter et in doctrina populorum et in officio praedicandi necnon et confessione peccatorum, qualiter eos agere doceant, qualiter eis remedium peccatorum imponere sciant vel procurent.
- 160 V. - Super omnia autem de eorum conversatione et castitate, quomodo formam et exemplum praebeat christianis.
- 161 VI. - Quomodo oboedientes sint episcopis suis, qua verecundia et pace vel caritate inter se invicem vivant.

MGH *Capitul.* 1, 109 s.

De examine ordinandorum

(Ex CAROLI M. Capitul. *Missorum De ecclesiis emendandis et ubi*, 803, et *Interrogo vos*, post a. 803).

- 162 (74) 2. - Ut presbyteri non ordinentur priusquam examinentur.
1. Cap. *Interrogo vos*, presbyteri, quomodo credetis ut fidem catholicam teneatis seu symbolum et orationem dominicam quomodo sciatis vel intellegitis.
2. Canones vestras quomodo nostis vel intellegitis.
3. Benitentialem quomodo scitis vel intellegitis.
4. Missam vestram secundum ordinem Romanam quomodo nostis vel intellegitis.

5. Euangelium quomodo legere potestis vel alios inperitos erudire potestis.
6. Homelias orthodoxorum patrum quomodo intellegitis vel alios instruere sciatis.
7. Officium divinum secundum ritum Romanorum in statutis sollemnitatibus ad tecantandum quomodo scitis.
8. Baptisterium quomodo nostis vel intellegitis.

In palatio regis inventum habent, ut presbyteri non ordinentur priusquam examinentur. Haec sunt quae iussa sunt discere omnes ecclesiasticos:

1. Fidem catholicam sancti Athenasii et cetera quaecumque de fide;
2. Symbolum etiam apostolicum;
3. Orationem dominicam ad intellegendum pleniter cum expositione sua;
4. Librum sacramentorum pleniter tam canonem missasque speciales ad commutandum pleniter;
5. Exorcismum super caticuminum sive super demoniacos;
6. Commendationem animae;
7. Paenitentialem;
8. Compotum;
9. Cantum Romanorum in nocte;
10. Et ad missa similiter;
11. Euangelium intellegere, seu lectiones libri comitis;
12. Omelias dominicis diebus et sollemnitatibus dierum ad praedicandum canonem; monachi regulam similiter et canonem firmiter;
13. Librum pastorem canonici atque librum officiorum;
14. Epistolam Gelasii pastorem;
15. Scribere cartas et epistulas;

MGH Capitul. 1, 115, 234 s.

De verbi Dei praedicatione

(Ex CAROLI M. Capitul. - Epist. *Cognoscatis quia* GHAERBALDI, episc. Leodiensis ad suae dioeceseos presbyteros, 803-811).

- 163 Mandamus vobis atque contestamur per tremendam omnipotentis magestatem, ut negligentes de hac re amplius non existatis, sed pleniter cum omni studio et omni diligentia, ut unusquisque vestrum ad suam basilicam, vel in quantascumque basilicas missarum sollemnina celebrat, praedicare et commonere unusquisque iuxta modum capacitatis suae faciat...

MGH Capitul. 1, 242.

De praedicatione et exemplo sacerdotis

(Ex CAROLI M. Capitul. *Primo omnium*, c. a. 809).

- 164 I. - Primo omnium admonendi sunt de rectitudine fidei suae, ut eam et ipsi teneant et intelligant et sibi subiectis populis vivo sermone annuntient. Et unusquisque eos quos habet in suo ministerio cognoscat, sive viros sive feminas, ut noverit singulorum confessiones et conversationem, quia pro omnibus redditurus est rationem Deo.

- 165 II. - Secundo, ut ipsi sacerdotes talem ostendant suam conversationem subiectis sibi populis quae imitabilis sit, videlicet, sicut apostolus dixit (*T. 1, 7 s.; 1 T. 3, 2-3*), in castitate, in sobrietate, ut non deserviant gulae et cupiditatibus huius seculi, ut quod alios monent observare in se ipsis ostendant, ut caveant se ab omni avaritia et cupiditate... Necnon mulierum declinent consortium et secum habitare non permittant, ut auctoritas est canonica.

- 166 III. - Tertio, ut orationem dominicam, id est Pater noster, et Credo in Deum omnibus sibi subiectis insinuent et sibi reddi faciant tam viros et feminas quamque pueros.

- 167 IV. - Quarto, ut ipsi presbyteri a comessationibus, potationibus, ut apostolus monet, se subtrahant; nam quidam illorum cum quibusdam vicinis suis utuntur usque ad mediam noctem et eo amplius cum ipsis bibendo morantur; et qui religiosi et sancti esse videntur non quidem tunc ibi manent, sed tamen saturati vel ebrii revertuntur ad ecclesias suas et neque in die neque in nocte officium Deo in ecclesia sibi credita persolvunt; nonnulli vero in eodem loco, ubi ad convivium pergunt, dormiunt.

- 168 V. - Quinto, ut ipsi presbyteri tales scholarios habeant, id est ita nutritos et insinuos, ut si forte eis contingat non posse occurrere tempore competenti ad ecclesiam suam officii gratia persolvendi, id est tertiam, sextam, nonam et vespas, ipsi scholarii et signum in tempore suo pulsant et officium honeste Deo persolvant.

- 169 VI. - Sexto, ut diligenter resciant post ordinationem uniuscuiusque presbyteri, quantum quisque fecerit in suo ministerio: quia qui ante ordinationem pauperes fuerunt, post ordinationem vero de rebus cum quibus debuerant ecclesiis servire emunt sibi alodium et mancipia et caeteras facultates, et neque in sua lectione aliquid profecerunt neque libros congregaverunt aut ea quae pertinent ad cultum religionis augmentaverunt, sed semper convitiis et contritionibus et rapina vivunt.

MGH Capitul. 1, 237 s.

CONCILIUM MOGUNTIENSE (813)

De vita communi canonicorum et clericorum

170 De vita canonicorum. Cap. IX. In omnibus igitur, quantum humana permittit fragilitas, decrevimus, ut canonici clerici canonice vivant, observantes divinae scripturae doctrinam et documenta sanctorum patrum, et nihil sine licentia episcopi sui vel magistri eorum positi agere praesumant in unoquoque episcopatu et ut simul manducant et dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit vel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt, et in suo claustris maneat et singulis diebus mane prima ad lectionem veniant et audiant quid eis imperetur. Ad mensam vero similiter lectionem audiant et oboedientiam secundum canones suis magistris exhibeant.

171 De vita clericorum. Cap. X. - Discretionem igitur esse volumus atque decrevimus inter eos, qui dicunt se saeculum reliquisse, et adhuc saeculum sectantur. Placuit itaque sancto concilio, ut ita discernantur, sicut in regula clericorum dictum est. His igitur lege patrum cavetur, ut a vulgari vita seclusi a mundi voluptatibus sese abstineant, non spectaculis, non pompis intersint, convivia inhonesta et turpia fugiant. Tamen Hieronimus in epistola ad Nepotianum dicit: *Omnium Christianorum domos quasi proprias amare debemus, ut consolatores nos in meroribus suis potius quam convivas in prosperis noverint.*¹ Item Isidorus: *Clerici tamen convivia privata non tantum pudica, sed et sobria colant, usuris nequaquam incumbant neque turpium occupationes lucrorum fraudisque cuiusquam studium appetant. Amorem pecuniae quasi materiam cunctorum criminum fugiant, saecularia officia negotiaque abiciant, honorum gradus per ambitionem non subeant, pro beneficiis medicinae Dei munera non accipiant, dolos et coniurationes caveant, odium, aemulationem, obreclationem atque invidiam fugiant. Non vagis oculis, non infreni lingua aut petulanti tumidoque gestu incedant, sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessuque ostendant, obscenitatem etiam verborum sicut et operum penitus execrentur. Viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant, contubernia feminarum nullatenus appetant, castimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conservare studeant. Seniores quoque debitam praebeant oboedientiam nec ullo iactantiae studio se adtollant. Postremo in doctrina, in lectionibus, psalmis, ymnis et canticis exercitio iugi incumbant. Tales enim esse debent, qui divinis cultibus se mancipandos student exhibere, scilicet ut, dum scientiae operam dant, doctrinae gratiam populis administrent.*²

MGH Concil. 2, 262 s.; MANSI 14, 67 s.

¹ Epist. ad Nepotianum: ML 22, 527.

² De officiis Ecclesiast. 2, cap. 2: ML 6, 777 s. De hac vita communi loquitur saeculo XII INNOCENTIUS III Papa in Epist. Ad tollendas lites (1193): BR 3, 116 s.

CONCILIUM TURONENSE III (813)

De institutione clericorum
et de eorum praedicatione et vita communi

172 Can. II. - Ut omnes episcopi studiose operam divinae dent lectioni: sanctum evangelium, et epistolas B. Pauli apostoli, non solum crebro lectitent, sed etiam quantum possint, memoriae studeant commendare: sanctorumque patrum opuscula super eadem exposita devote frequentent. Similiter et de ceteris libris canonicis faciant.

173 Can. III. - Nulli episcopo liceat canones, aut librum pastorem a B. Gregorio papa editum, si fieri potest, ignorare, in quibus se debet unusquisque, quasi in quodam speculo, assidue considerare.

174 Can. IV. - Sollicite studeat unusquisque episcopus gregem sibi commissum sacra praedicatione, quid agere, quidve vitare debeat, informare. Et ipse episcopus vita, habitu, forma et conversatione sancta, suis sit subjectis exemplum, ut juxta dominicam vocem, videant opera ejus bona, et glorificent patrem Deum, qui in caelis est. (Mt. 5, 16).

175 Can. V. - Episcopum non oportere nimium profusis incumbere conviviiis: sed parco et moderato contentus sit cibo, ne videatur Domini abuti sententia dicentis: *Attendite ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate* (L. 21, 34). Et quamdiu convivatur, potius sacra lectio ante mensam ejus recitetur, quam otiosa a susurronibus resonent verba.

176 Can. VIII. - Sacerdotibus non expedit, saecularibus et turpibus quibuslibet interesse joci: venationes quoque ferarum vel avium minime sectentur.

177 Can. IX. - Presbyteri quoque et diaconi in omnibus bonorum exhibitionibus sui episcopi vestigia sectentur; et in bonorum morum probitate, quae episcopo sunt observanda, eadem et sibi observanda esse cognoscant.

178 Can. X. - Episcopi quidem maximam curam et sollicitudinem circa pauperes habeant, et res ecclesiasticas ecclesiis collatas cauta circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, non quasi turpis lucri sectatores: illisque ita utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis.

179 Can. XII. - Presbyterum ordinari non debere ante legitimum tempus, hoc est ante xxx. aetatis annum: sed priusquam ad consecrationem presbyteratus accedat, maneat in episcopio discendi gratia officium suum tamdiu, donec possint et mores et actus ejus animadverti: et tunc, si dignus fuerit, ad sacerdotium promoveatur.

180 Can. XVII. - Visum est unanimitati nostrae, ut quilibet episcopus habeat homilias continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur, id est de fide catholica, prout capere possint, de perpetua retributione bonorum, et aeterna damnatione malorum; de resurrectione quoque futura, et ultimo iudicio, et quibus operibus possit promereri beata vita, quibusve excludi. Et ut easdem homilias quisque aperte transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo facilius cuncti possint intelligere quae dicuntur.

181 Can. XXI. - Servandum presbyteris firmiter statuimus, ne tabernae ingrediantur comedendi bibendive causa. Quod si, post haec statuta, facere praesumpserint, canonica decernimus sententia feriendos.

182 Can. XXIII. - Canonici et clerici civitatum, qui in episcopis conversantur, consideravimus ut in claustris habitantes, simul omnes in uno dormitorio dormiant, simulque in uno reficiantur rectorio, quo facilius possint ad horas canonicas celebrandas occurrere, ac de vita et conversatione sua admoneri et doceri: victum et vestimentum juxta facultatem episcopi accipiant, ne paupertatis occasione compulsi per diversa vagari, ac turpibus se implicare negotiis cogantur: dimissoque ecclesiastico officio incipiant indisciplinate vivere, et propriis deservire voluptatibus.

MANSI 14, 83-86; MGH *Concil.* 2, 288.

CONCILIUM CABILONENSE II (813)

Constituantur scholae instituendis clericis;
de vita eorum exemplari

183 Can. III. - Oportet etiam, ut sicut dominus imperator Carolus, vir singularis mansuetudinis, fortitudinis, prudentiae, justitiae, et temperantiae praecepit, scholas constituent, in quibus et litteras sollertia disciplinae, et sacrae scripturae documenta discantur, et tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur a Domino: *Vos estis sal terrae* (Mt. 5, 13) et qui condimentum plebibus esse valeant, et quorum doctrina non solum diversis haeresibus, verum etiam antichristi monitis, et ipsi antichristo resistatur: ut merito de illis in laude ecclesiae dicatur: *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium* (Cl. 4, 4).

184 Can. IV. - Opportunum ducimus, ut humilitatem atque religionem et in vultu, et in opere, et in habitu, et in sermone demonstrent: ut bene agentes et habitu et vultu demulceant; male agentibus vero ipso suo visu terribiles sint, juxta illud quod in tabernaculo Dei boum et leonum effigies expressae fuisse memorantur: et Dominus in evangelio, et astutiam serpentis, et simplicitatem columbae habendam percenset.

185 Can. V. - Ut juxta apostoli vocem sacerdotes irreprehensibiles sint, et moribus ornati: et nequaquam turpibus lucris deserviant, juxta illud quod ait scriptura: *Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat cui se probavit* (2 T. 2, 4). Et a turpibus lucris et usuris non solum ipsi abstineant, verum etiam plebes sibi subditas abstinere instituant.

MANSI 14, 94; Cfr. MGH *Concil.* 2, 274 s.

CONCILIUM REMENSE (813)

Unusquisque ordinem, ad quem promovendus sit, agnoscat

186 Can. III. - Ut quicumque ad gradus ecclesiasticos condigne ascendere voluerit, unusquisque intellexeret, qualiter secundum possibilitatem intellectus sui in eo gradu, ubi constitutus est, Deo militare et se ipsum valeret custodire.

MGH *Concil.* 2, 254.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM (814)

De ordinatione luxuriosi et illegitimorum

187 Can. VIII. - Si quis ad annos viginti et deinceps dissolute et in luxu vixerit, deinde studiosus apparuerit virtutis, non est ordinandus. Sacrum enim impollutum est.

188 Can. XV. - Qui ex concubina et scorto, et ex bigamis et trigamis nati sunt, si virtutibus praediti appareant, et sint sacerdotio digni, ordinentur.

MANSI 14, 122.

CONCILIUM AQUISGRANENSE (816)

Qualitates morales ordinandorum. De institutione adolescentium
in peculiaribus domibus

189 Can. VII. - Item Esidori de diaconibus...¹: *Tales enim decet Dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, sed potius eminentia castitatis splendeant. Quales autem diaconi ordinentur, apostolus Paulus plenissime scribit ad Timotheum. Nam cum praemisisset de sa-*

¹ De *Eccles. Officiis*, 2, cap. 8: ML 6, 788 s.

cerdotum electione, continuo subiunxit: Diacones similiter, inreprehensibiles, hoc est sine macula sicut episcopi, pudici utique, id est a libidine continentes, non bilingues, scilicet ne conturbent habentes pacem, non multum vino dediti, quia ubi ebrietas, ibi libido dominatur et furor, non turpe lucrum sectantes, ne de caelesti ministerio lucra terrena sectentur. Est quoque et turpis lucris appetitio plus de praesentibus quam de futuris cogitare. Post haec subiicit: Hi autem probentur primum et sic ministrent, nullum crimen habentes.¹ Hi utique sicut episcopi ante ordinationem probari debent, si digni sint, et sic postea ministrare.

- 190 Can. IX. - Item Esidori de sacerdotibus...:² *Iam vero, quod seculares viri nequaquam ad ministerium ecclesiae adsumantur, eadem auctoritas apostolica docet et dicit: Manus cito nemini imposueris, et iterum: Non neoflitum, ne in superbiam elatus (1 T. 5, 22; 3, 6) putet se non tam ministerium humilitatis quam administrationem saecularis potestatis adeptum et in condemnationem superbiae sicut diabolus per iactantiam deiciatur. Quomodo enim valebit secularis homo sacerdotii magisterium adimplere, cuius nec officium tenuit nec disciplinam cognovit, aut quid docere poterit, cum ipse non didicerit? Nunc vero sepe cernimus plurimos ordinationem talibus facere: nec eligunt qui ecclesiae prosint, sed quos vel ipsi amant vel quorum sunt obsequiis deliniti vel pro quibus maiorum quispiam rogaverit et, ut deteriora dicam, qui, ut ordinarentur, muneribus impetrarunt. Taceo de reliquis. Alii successores, filios vel parentes faciunt et conantur posteris praesulatus relinquere dignitatem, cum hoc nec Moyses amicus Dei facere potuit, sed Iosue de alia tribu elegit, ut sciremus principatum in populo non sanguine defendendum esse, sed vitae merito.³... Quia lex peccatores a sacerdotio removet, consideret se unusquisque et sciens, quia potentes potenter tormenta patientur, (Sap. 6, 7) retrahat se ab hoc non tam honore quam onere et aliorum locum, qui digni sunt, non ambiat occupare. Qui enim in erudiendis atque de instruendis de virtute populis praeerit, necesse est in omnibus sanctus sit et in nullo reprehensibilis habeatur. Qui enim alium de peccatis arguit, ipse a peccato debet esse alienus...*

- 191 Can. CXXXV. - Ut erga pueros, qui nutriuntur vel erudiuntur in congregatione canonica, instantissima sit adhibenda custodia.⁴ Sollerter rectores ecclesiarum vigilare oportet, ut pueri et adolescentes, qui in congregatione sibi commissa nutriuntur vel erudiuntur, ita iugibus ecclesiasticis disciplinis constringantur, ut eorum lasciva aetas et ad peccandum valde proclivis nullum possit repperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in huiusmodi custodiendis et spiritaliter erudiendis talis a praelatis constituendus est vitae probabilis frater, qui eorum curam summa gerat industria eosque ita arctissime constringat, qualiter ecclesiasticis doctrinis imbuti et armis spiritalibus induti et ecclesiae utili-

¹ Cfr. 1 T. 3, 8 s.

² De Eccles. Officiis, 2, cap. 5: ML 6, 780 s.

³ Cfr. Nu. 27, 18.

⁴ Cfr. Regula S. CHRODEGANI, cap. 2: ML 89, 1058.

tatibus decenter parere et ad gradus ecclesiasticos, quandoque digne possint, promoveri. Libuit praeterea ob aedificationem congruam et instructionem negotii, de quo agitur, quandam sanctorum patrum sententiam huic operi inserere, quae ita se habet: *Prona est omnis aetas ab adolescentia in malum, nihil incertius quam vita adolescentium.*¹ Ob hoc constituendum oportuit, ut, si quis in clero puer est aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricae aetatis annos non in luxoria, sed in disciplinis ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem et magistrum doctrinae et testem vitae habeant,² et caetera. His ita premissis oportet, ut probatissimo seniori pueri ad custodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero, cui haec cura committitur, si eorum curam parvipenderit et aliud quam oportet docuerit aut eis in aliquo cuiuslibet laesionis maculam ingesserit, severissime correptus ab officio amoveatur et fratri alio id committatur, qui eos et innocentis vitae exemplis informet et ad opus bonum peragendum excitet.³

MGH Concil. 2, 321. 324-325. 413.

S. PASCHALIS I (817-824)

De clericis ab Episcopis ecclesiastica disciplina instituendis

(Ex LUDOVICI PII Capitul. Eccles. Quia iuxta sanctorum, a. 818 vel 819).

- 192 XXVIII. - Episcopos... ut clerum sibi commissum in sobrietate et castitate nutrent divinisque officiis imbuerent, qui rite ad sacrosanctos ecclesiasticos ordines promoveri possint... diligenter admonuimus.

MGH Capitul. 1, 279.

CONCILIUM ATTINIACENSE (822)

De scholis pro clericorum institutione

- 193 Can. II. - Quia vero liquido constat, quod salus populi maxime in doctrina et praedicatione consistat, et praedicatio eadem impleri ita ut oportet non potest nisi a doctis, necesse est, ut ordo talis in singulis sedibus inveniatur, per quem et presens emendatio et futura utilitas sanctae ecclesiae preparetur. Qualiter autem hoc fieri debeat et possit, in sequenti capitulo demonstrabitur.

¹ Cfr. Gn. 8, 21.

² Concil. Toletanum IV (633) can. 24. [Cfr. n. 122].

³ Cfr. Capitul. LUDOVICI PII Neminem in genere (819): MGH Capitul. 1, 356.

- 194 Can. III. - Scolas itaque, de quibus hactenus minus studiosi fuimus quam debueramus, omnino studiosissime emendare cupimus, qualiter omnis homo sive maioris sive minoris aetatis, qui ad hoc nutritur, ut in aliquo gradu in ecclesia promoveatur, locum denominatum et magistrum congruum habeat. Parentes tamen vel domini singulorum de victu vel substantia corporali, unde subsistant, providere studeant, qualiter ita solatium habeant, ut propter rerum inopiam a doctrinae studio non recedant. Si vero necessitas fuerit propter amplitudinem parochiae, eo quod in uno loco colligi non possunt, propter amministrationem, quam eis procuratores eorum providere debent, fiat locis duobus aut tribus vel prout necessitas et ratio dictaverit.
- 195 Can. IV. - Sed quia huiusmodi doctrina minus utiliter agitur, si aequaliter his, qui docere debent, discendi oportunitas non ordinatur, necesse est, ut his praesulibus, quibus omnimodis agendi facultas aut funditus aut certe magna ex parte per dioceses suas deest, a dominis rerum, ut id fieri congrue possit, provideatur. Hi autem, qui res ecclesiasticas aut baptismales ecclesias iure suo in promptu habent, officium praedicationis inexcusabiliter implere valent.¹

MGH Concil. 2, 471 s.

EUGENIUS II (824-827)

De indoctis sacerdotibus

(Ex LUDOVICI PII Capitul. In nomine Domini, 12 nov. 826).

- 196 IV. - Quamquam admonita doctorum et statuta patrum sacerdotes indoctos prohibent consecrari, oportuni temporis moderatione, si episcopus inveniatur indoctus, a metropolitano proprio, et deinceps sacerdotes id est presbyteri, diaconi vel etiam subdiaconi, a suo proprio episcopo ut doceri possint admoneantur; et interim subiecti sacerdotes et tales clerici ad tempus a celebratione divini misterii et officiis suspendantur, ut docti valeant ad debitum ministerium advenire. Si autem non potuerint edoceri, in potestate episcopi sint.

MGH Capitul. 1, 372.

¹ Cfr. Capitul. LUDOVICI PII *Omnibus vobis* (825); MGH Capitul. 1, 304; Concil. Ticinense (876) can. 10. « Ut episcopi in civitatibus suis proximum ecclesiae claustrum instituant, in quo ipsi cum clero secundum canonicam regulam Deo militent »; MANSI 17, 327.

CONCILIUM ROMANUM (826)

De vita spirituali et communi clericorum deque scholis apud episcopia et ecclesias

- 197 Can. IV. - De sacerdotibus indoctis. Quamquam admonita doctorum et statuta patrum sacerdotes indoctos prohibeant consecrari, oportuni temporis moderatione, si episcopus inveniatur indoctus, a metropolitano proprio et deinceps sacerdotes, id est presbyteri, diaconi vel etiam subdiaconi, a suo episcopo, ut doceri possint, admoneantur, et interim subiecti sacerdotes et tales clerici ad tempus a celebratione divini mysterii et officiis suspendantur, ut docti valeant ad debitum ministerium advenire. Sin autem non potuerint edoceri, in potestate episcopi sint canonicae indicandi.
- 198 Can. V. - Itaque sacerdotes et ministri Christi, qui inter gradus clericorum ordinati existunt, debito officio secundum Deum et doctrinam patrum in omnibus conversentur, eruditi existentes in divinis libris, valeantque se conspiciere et alios emendando docere, ut quibus commissa sunt divina tractare misteria prudenter atque decenter cum Dei timore sua valeant ministeria adimplere, ut Deo, cui assistunt, profecto placere possint. Cavendum quippe est, ut non ineruditi ad ministerium Christi vel inlitterati, ut dedecet, accedant, ne, quod absit, eveniat, sicut Dominus ait: *Si caecus caeco ducatum praestitit, ambo in foveam cadunt* (Mt. 18, 14), quia non eos convenit saeculares curas peragere vel etiam per domos alienas inconvenienter conversari, sed potius in ecclesiis habitantes debita studeant officia exercere.
- 199 Can. VII. - Ubi clerici consistere debeant. Necessaria etenim res (76) existit, ut iuxta ecclesiam claustra constituentur, in quibus clerici disciplinis ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus unum sit refectorium ac dormitorium seu ceterae officinae ad usus clericorum necessariae. Ministri vero post episcopum super eos tales eligantur, quorum vita atque doctrina illos potius exornet quam dehonestet.¹
- 200 Can. VIII. - Ut clerici non plus quam sufficiant ordinentur. Itaque in congregandis clericis modus discretionis teneatur, videlicet ne plus admittantur, quam facultas rerum eis canonicae adtributa sufficere possit.
- 201 Can. IX. - De sacerdotibus, qui in ecclesiis vel monasteriis non habitant. Sacerdotes namque constitui non oportet, nisi in ecclesiis aut speciali monasterio deputentur,² ne necessitas in saecularibus domibus illis

¹ Caus. 12, q. 1, can. 3 (CI 1, 677).

² Cfr. Conc. Chalcedonense, can. 6; MANSI 7, 375.

habitandi occurrat. Alioquin a propriis episcopis aut in episcopia aut in monasteria habitandi et conversandi pro exercendo officio constituantur; in quibus enim mulieres conversari nulla ratio permittit. Ideoque ibi eos conversari et enutrirī oportet.

- 202 Can. XV. - De suspectis sacerdotibus. Si quispiam sacerdotum, id est episcopus, presbyter aut diaconus vel etiam subdiaconus, de quacumque femina crimine fornicationis suspicatus, post primam secundamque et tertiam ammonitionem metropolitani vel alterius episcopi aut eius, cui subiacere videtur, inveniatur fabulari cum ea aliquove modo conversari, canonicae iudicetur. Quapropter unusquisque episcopus in tali re studiosae hac diligenter curam habere debet, ne ecclesia Christi a propriis possit sordidari ministris, quia, cum propriam uxorem habere non permittitur, maximae ab omni femina sit abstinendus.

- 203 Can. XXXIV. - De scolis reparandis pro studio litterarum. De quibusdam locis ad nos refertur non magistros neque curam inveniri pro studio litterarum. Idcirco in universis episcopis subiectisque plebibus et aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura et diligentia habeatur, ut magistri et doctores constituantur, qui, studia litterarum liberaliumque artium ac sancta habentes dogmata, assiduae doceant, quia in his maximae divina manifestantur atque declarantur mandata.¹

MGH Concil. 2, 566-568, 570 s. 581: MANSI 14, 1003. 1008.

De ministris altaris; de eorum praedicatione;
de schola puerorum habenda

(Ex *Collectione Capitularium ANSEGESI Abbatis*, a. 827).

- 204 LXVIII. - De ministris altaris et de schola. Sed et hoc flagitamus vestram almitatem, ut ministri altaris Dei suum ministerium bonis moribus ornent, seu alii canonici observent eorum ordines, vel monachi propositum consecrationis; obsecramus, ut bonam et probabilem habeant conversationem, sicut ipse Dominus in euangelio praecepit: *sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in coelis est* (Mt. 5, 16), ut eorum bona conversatione multi protrahantur ad servitium Dei, et non solum servilis conditionis infantes, sed etiam ingenuorum filios aggregent sibi que societ. Et ut scholae legentium puerorum fiant. Psalmos, notas, cantus, compotum, grammaticam per singula monasteria vel episcopias et libros catholicos bene emendate; quia saepe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, sed per inemendatos libros male rogant. Et pueros vestros non sinite eos vel legendo vel scribendo corrumpere; et si opus est euangelium et psalterium et missale scribere, perfectae aetatis homines scribant cum omni diligentia.

¹ Dist. 37, can. 12 (CI 1, 139).

- 205 LXXVI. - De praedicatione episcopi vel presbyterorum. Sed et vestrum videndum est, dilectissimi et venerabiles pastores et rectores ecclesiarum Dei, ut presbyteri quos mittitis per parrochias vestras ad regendum et praedicandum per ecclesias populum Deo servientem, ut recte et honeste praedicent; et non sinatis nova vel non canonica aliquos ex suo sensu et non secundum scripturas sacras fingere et praedicare populo. Sed et vosmetipsi utilia honeste et recte, et quae ad vitam ducunt aeternam praedicate aliosque instruite, ut haec eadem praedicent.

MGH Capit. 1, 403 s.

GREGORIUS IV (827-844)

SYNODUS PARISIENSIS (829)¹

De sanctitate sacerdotum, de disciplina ordinationum
deque vigilantī cura in educandis et erudiendis clericis

- 206 Lib. I, Cap. IV. - Quod in successoribus apostolorum religio Christiana vigere et salvatio subiectorum debeat consistere. Quia constat religionem Christianam per successores apostolorum salubriter administrari populisque ad vitam aeternam ducatum exhiberi debere, primo necessarium iudicavimus, ut quicquid in nobis reprehensibile sacrisque ministeriis, quibus indigne mancipamur, inconveniens et indecens contrariumque videbatur toto annisu, Domino opem ferente, corrigeremus et per exempla sanctorum sacerdotum, quorum vice ecclesiae Christi sanguine redemptae praelati sumus, vitam et actus moresque nostros in melius componere satageremus. Quoniam praedicatio sacerdotalis contemnitur, quando quod verbis praedicat operibus non adimplet...

- 207 Cap. VIII. - Quod hi, qui extra statuta tempora baptizantur, ad gradus ecclesiasticos provehendi non sint. Sicut in plerisque, ita et in eo auctoritas a nonnullis saepe violatur canonica, quando scilicet hi, qui in aegritudine baptismatis suscipiunt sacramenta, ad gradus ecclesiasticos contra fas provehuntur. Is usus, quia auctoritati canonicae resultat, oportet ut corrigatur, quoniam huiusmodi baptizatos, quos vulgaris sermo gravatarios vocat, canonica auctoritas a gradibus ecclesiasticis patenter repellit. Unde in concilio Neocaesariensi capitulo XII. legitur: *Si quis in aegritudine fuerit baptizatus, ad honorem presbyterii non potest promoveri, quia non ex proposito fides eius, sed ex necessitate descendit, nisi forte propter sequens studium eius et fidem atque hominum raritatem talis possit admitti.*² Quodsi hi, qui in egritudine baptizantur, a gradibus

¹ Haec Synodus, quae die 6 iunii 829 habita est, inscribi solet *Concilium Parisiense VI*; Cfr. MANSI 14, 529.

² MANSI 3, 545 s.

arcentur ecclesiasticis, multo magis illi arcendi sunt, qui aut per cupiditatem aut per temeritatem, contempta canonica auctoritate, baptizantur et postea similiter ad gradus ecclesiasticos provehantur. Quia ergo hactenus in hac re sive propter negligentiam sacerdotum sive propter incuriam laicorum minus caute, immo aliter, quam auctoritas ecclesiastica doceat, actum est, decet ut abhinc observetur, ne amplius ad iniuriam canonicae institutionis et dehonorationem ecclesiasticorum graduum haec transgressio iteretur.

208 Cap. X. - Sicut studendum est sacerdotibus ut auditores sui mysterium sacri baptismatis intelligant, et Deo opem ferente operibus compleant, ita nihilo minus procurare debent, ut abrenuntiationes, quas in diabolum suaeque opera, ejusque pompas fecerunt, intelligant, et his intellectis, ne ad eas denuo redeant, solliciti invigilent. Quibus etiam admonendo saepius inculcandum est, ne iugo satanae quod rejecerunt, ejusque dominationi, quam aspernati sunt, quoquomodo succumbant. Magna quippe ex parte Christianum decus vilescit, quando renati in Christo, ea, quibus in baptismo renuntiaverunt, nec intelligere curant, nec ab his se, ut Christo polliciti sunt, abstinere satagunt. Quae si intellexissent, procul dubio, adjuvante Christi gratia, se ab his vigilantius custodissent. Unde necesse est ut praedicatores in admonendo, et auditores in discendo, et opere complendo, abhinc, ut suum cavere periculum possint, majus adhibeant studium. Abrenuntiare igitur diabolo est penitus eum respuere, spernere, rejicere, eique contradicere, seque et unumquemque ab eo alienare, sive aliud quid, quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. Opera ejus sunt, quae utique operibus salvatoris contraria existunt. Primum superbia, cujus ille auctor est, et quae eum ex angelo daemonem fecit, quae est etiam initium omnis peccati, et cetera vitia quae ex radice prodeunt superbiae. Pompa diaboli, haec est quae pompa mundi, id est, ambitio, arrogantia, vana gloria, omnisque cujuslibet rei superfluitas in humanis usibus. Unde crescit elatio, quae multoties honestati solet adscribi, et cetera hujusmodi quae de fonte superbiae procedere noscuntur. Haec et his similia sunt, quae unusquisque fidelis tempore baptismatis a se rejecit, Christoque se mancipavit pactumque cum Deo fecit, ne penitus ad ea quibus abrenuntiavit rediret. Verum si jura humanae pactionis firmiter conservantur, fixius tamen atque ferventius jura tanti pacti, quae cum Deo facta sunt, inviolabiliter sunt observanda.

209 Cap. XI. - Qualiter observandum sit de electione et promotione eorum, qui ad formam et exemplum aliis praeficiuntur. Providendum ac summopere cavendum est, ut hi, per quos et religio Christiana constare et ceteri ab offensione debent salvari, tales posthabita symoniaca peste eligantur, quales et apostolicus sermo et canonicus ordo et beati Gregorii pastoralis regula docet,¹ scilicet ut nullius terrenae rei gratia nisi Dei solius eligantur...

¹ S. GREGORIUS, *Regula Pastoralis*: ML 77, 26 s.

Cap. XII. - Qualiter ad culmen regiminis veniendum, qualiter in eo vivendum qualiterque docendum, vel qualiter quotidie propriae infirmitatis consideratio sacerdoti ante oculos sit ponenda, praefati beati Gregorii regula plenissime docet. A cujus doctrina, quod valde dolendum et contremiscendum est, multi nostrorum, qui pastorum nomine censemur, longe peccatis praepedientibus distare convincimur. Unde et nostrum, et eorum quibus prodesse debemus, magnum periculum imminere cognoscimus. Quapropter solliciti vigilantique nobis satagendum est, ut per ejusdem doctoris et ceterorum sanctorum dicta et exempla, vitam nostram in melius componamus, quatenus nobis et illis, quibus ad vitam aeternam ducatum praebere debemus, Domino auxiliante, salutiferum consultum ferre possimus. Persona quoque sacerdotis qualis esse debeat, in memorato pastoralis libro, et in apologetico Gregorii Nazianzeni, copiose taxatum est. Sed et in libro Levitico tit. XXVIII. ita personam sacerdotis Dominus describit, loquens ad Aaron: *Vinum et omne quod inebriare potest non bibetis tu et filii tui, quando intratis in tabernaculum testimonii, ne moriamini: quia praeceptum sempiternum est in generationes vestras. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum: doceatisque filios Israel omnia legitima mea, quae locutus sum ad eos per manum Moysis (Lv. 10, 8-11).* In Ezechiele: *Victimam igitur et pro peccato et pro delicto, sive pro ignorantia, comedent sacerdotes (Ez. 44, 29).* Hieronymus: Nec tantum, inquit, gaudendum est ad oblationem munerum, quantum timendum ad honoris condemnationem, si eo abutamur indigne. Item post pauca: hoc autem facimus ut reponat sacerdos benedictionem et oblationem nostram in domo sua, sive ut ad imprecationem ejus Dominus benedicat domibus nostris. Grandis dignitas sacerdotum, sed grandis ruina, si peccent. Laetamur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum. Non est tanti gaudii excelsa tenuisse, quam moeroris de sublimibus corruisse. Nec enim solum pro delictis nostris reddemus rationem, sed pro omnium quorum abutimur donis, et nequaquam sumus de eorum salute solliciti. In Aggaeo: *Interroga sacerdotes legem (Agg. 2, 12).* Idem Hieronymus: Considera sacerdotum esse officii, de lege interrogatos respondere. Si sacerdos est, sciat legem Domini: si ignorat legem, ipse se arguit non esse Domini sacerdotem. Sacerdotis enim est scire legem, et ad interrogationem respondere de lege. Item in Malachia: *Lex veritatis in ore ejus (Ma. 2, 7-9),* hoc est doctrina populorum, quae in sacerdote nullo debet mendacio deturpari, sed tota de veritatis fonte procedere. Et post pauca: *Et multos avertit ab iniquitate.* Qui sacerdos est, et non corripit delinquentes, sacerdotis officium praeterit: *Labia sacerdotis custodient scientiam (Ibid. 2, 7).* Non dixit, proferent, sed custodient. Et post non multa: *Sicut non servastis vias meas, et accepistis faciem in lege (Ibid. 2, 9).* Inter omnia peccata Levi, sive eorum qui ex Levi sunt sacerdotum Dei, illud et ultimum et maximum ponitur, quare accipiant faciem in lege, ut non caussam, sed personam considerent, justumque pauperem despicientes iniquos divites suscipiant et honorent. In evangelio: *Pastor bonus animam suam dat pro ovibus suis (J. 10, 11).* Hanc sententiam beatus Gregorius exponens ait: Qui non dat pro ovibus

substantiam suam, quando pro eis daturus est animam suam? Primum itaque nostrum est, exteriora nostra ovibus ejus impendere: postmodum vero, si necesse sit, pro iisdem ovibus animam ponere. Paulus ad Timotheum, nec non ad Titum, quid sit episcopatum desiderare (1 Tl. 3, 1; Tl. 1, 6 s.) et qualis persona episcopi esse debeat, regente ejus calamus sancto Spiritu, affatim salubriterque describit. Haec igitur quae praelibata sunt, quisquis ad pastorale magisterium aspirat, sobrie diligenterque perpendat, seque sagaciter metiri studeat, ne, quod absit, terrenis desideriis succensus, propriisque reatibus adstrictus, dum loco, ut beatus Gregorius ait, delectatur gloriae, fiat subditis auctor ruinae. Omnibus igitur sacerdotibus illa specialiter sententia beati Gregorii ante oculos constituenda est, in qua inter cetera: Cum rerum, inquit, necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat, atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat, et bene vivens qualiter doceat, et recte docens, infirmitatem suam quotidie quanta valet consideratione cognoscat.¹

211 Cap. XX. - Ut conversatio sacerdotalis testes vitae probabilis habeat. Quod moderni pontifices sanctorum decedentium patrum exempla usquequaque sectari debeant, in praecedentibus iam dictum est. Sed quia nonnullos socios ordinis nostri sine his personis, qua sua religiosa conversatio testes habere et quibus exemplum bonum debuit praebere, cubilia secreti sui didicimus incolere, id non sine magna turbidaque indignatione ferre potuimus et, ne deinceps quispiam praelatorum id facere pertemptet, pari consensu inhibuimus, quia in hoc facto conversatio sacerdotalis commaculatur et detrahentibus locus praebetur et animarum perditio generatur. Ut ergo sacerdos discipulis suis de se ipso exemplum bonum debeat praebere, apostolus scribens ad Titum docet dicens: *In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in castitate* (Tl. 2, 7). Beatus quoque Gregorius in decretis suis ita ait: *Verecundus mos torpore indiscretionis inolevit, ut huius sedis pontificibus ad secreta cubili servitia laici pueri eis seculares obsequantur: et, cum pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplum, plerumque clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt et, ut dictum est, saeculares pueri sciunt. De qua re praesenti decreto constituo ut quidam ex clericis vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculi pontificalis obsequantur, ut his, qui in loco est regiminis, habeat testes tales, qui eius in secreto conversationem videant et ex visione sedula exemplum provectus subeant.*² Haec igitur beatus Gregorius scripserit. Ceterum si qui de hac re copiosiora exempla quaerere voluerint, vitas beati Augustini et Ambrosii et ceterorum aliorum sanctorum virorum legant et perspicue invenient, quod vita et conversatio pontificis semper testes vitae probabilis habere debeat.

212 Cap. XXX³. - Iamdudum a pio et orthodoxo principe domno (78) Hludowico Deo amabili imperatore iussum et admonitum est, ut rectores

¹ Concil. Romanum (595) can. 2; *Opera S. GREGORII* 2. app. V: ML 79, 1372.

² Cfr. *Opera S. GREGORII. Reg. Pastor.* cap. IV: ML 77, 30.

³ Cfr. huius Synodi 1. 3, c. 12 (MGH Concil. 2, 675); nec non *Episcoporum relatio*, aug. 829, c. 39 (MGH Capit. 2, 40).

ecclesiarum in ecclesiis sibi commissis strenuos milites Christi, quibus Deus placari posset, praepararent et educarent,¹ adtendentes illud Danielis prophetae: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti et qui ad iustitiam erudiunt alios, sicut stellae in perpetuas aeternitates* (Dn. 12, 3). Sed super hac eiusdem principis ammonitione, immo iussione a nonnullis rectoribus tepide et desidiose hactenus actum est. Unde omnibus nobis visum est, ut abhinc postposita totius torporis negligentia ab omnibus diligentior in educandis et erudiendis militibus Christi et vigilantior adhibeatur diligentia, et quando ad provinciale episcoporum concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum, sicut iam in praecedentibus² memoratum est, scolasticos suos eidem concilio adesse faciat, ut suum sollers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.³

213 Lib. III, Cap. I. - Igitur quia constat religionem Christianam per successores apostolorum salubriter administrari populisque ad vitam aeternam ducatum exhiberi debere, primo necessarium iudicavimus, ut quicquid in nobis reprehensibile sacrisque ministeriis, quibus indigne mancipamur, inconveniens et indecens contrariumque videbatur, toto adnusu Domino opem ferente corrigeremus, id est in vita nostra et doctrina et conversatione et morum probitate et studio praedicationis et in consacerdotum et ministrorum subiectorumque nostrorum correctione diligentior deinceps cum omni studio et sollicitudine curam et providentiam adhiberemus et ut nos non tantum in cupiditatibus mundanis et curis et sollicitudinibus, sed potius in divinis officiis implicaremus et in scholis habendis et educandis militibus sanctae Dei ecclesiae operam daremus. Quae nos Deo miserante in omnibus pro viribus imitari et exercere ad nostram et universorum salutem cupimus, in quantum nobis divina favente gratia sacerdotalis libertas et optatum otium adtributum fuerit. Nam et in statutis conventibus primo omnium pari voto parique consensu decrevimus, ut unusquisque nostrum in parrochia sua dictis et exemplis plebes sibi subiectas ad meliora incitare studeret easque, ut se a malis cohiberent et ad Deum ex toto corde converterent, solliciti admonerent Deumque, quem peccando sibi iratum fecerant, digna paenitentiae satisfactione et elemosynarum largitione sibi placabilem facere satagerent necnon et pro vita vestra coniugum prolisque vestrae incolumitate Dei immensam misericordiam cernuis precibus implorarent.

214 Cap. XXII. Iterum monendo magnitudini vestrae suppliciter suggerimus, ut deinceps in bonis pastoribus rectoribusque in ecclesiis Dei constituendis magnum studium atque sollertissimam adhibeatis curam,⁴

¹ Cfr. LOTHARI, Italiae regis, Capitulare Olonnense ecclesiasticum primum *Placuit nobis ut si pro quibuscumque* (mai. 825) c. 6: MGH Capit. 1, 327.

² Cap. 26: MGH Concil. 2, 629.

³ De huiusmodi scholis ecclesiasticis habendis actum est, ut vidimus in nonnullis Conciliis huius temporis. [Cfr. nn. 141, 183, 194]. Insuper cfr. Concil. *Valentinum* III (a. 855) c. 18: et Concil. *Tullense apud Saponarias* (a. 859) c. 10: MANSI 15, 11, 539.

⁴ Cfr. *Relatio episcoporum ad Ludovicum Imperatorem Nos famuli* (a. 829) cap. 1, 2, 3, 4: MGH Capit. 2, 29 s.

quia, si aliter factum fuerit, et ordo ecclesiasticus suam non habebit dignitatem et religio Christiana in multis labefactando detrimenti sui iacturam patietur et animae vestrae, quod non optamus, periculum generabitur.

MANSI 14, 538. 542-546. 553. 594. 601.

CONCILIUM AQUISGRANENSE II (836)

Sacerdos cognoscere ac meditari debet
tum Sacram Scripturam tum documenta apostolica

- 215 Can. IV. - Convenit insuper sacerdotali ministerio scire formam evangelicam, documenta apostolica, canonum instituta, normam regulae pastoralis a sanctissimo pontifice Gregorio editae, ne juxta eundem sanctissimum virum ab imperitis, quod absit, pastorale magisterium aliqua temeritate usurpetur, aut vilescat.
- 216 Can. V. - Sed et hoc scire convenit, quantum rector sacrae legis meditationibus esse debeat intentus, juxta quod in libro pastoralis habetur,¹ id est quod omne bonum rite a rectore agitur, si supernae formidinis et dilectionis spiritu afflatus, studiose quotidie sacri eloqui praecepta meditetur; ut in eo vim sollicitudinis, et erga caelestem vitam providae circumspectionis, quam humanae conversationis usus indesinenter destruit, divinae admonitionis verba restaurent; et qui ad vetustatem vitae per societatem saecularium ducitur, ad amorem semper spiritualis patriae compunctionis aspiratione renovetur.
- 217 Can. VI. - Sic denique ignorari non licet, quanta debet esse diversitas atque discretio in arte praedicationis, prout in libro pastoralis digestum habetur, ita inquit sancto Gregorio: Ut enim ante nos longe reverendae memoriae Gregorius Nazianzenus² edocuit, non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Saepe namque aliis officiunt, quae aliis prosunt. Ideoque rector scire debet discretionem personarum, quae in eodem libro a plenius scire volentibus inveniri possunt.
- 218 Can. VII. - Similiter scire convenit praesulibus, res ecclesiasticas non ut proprias, sed a Domino sibi pro aliorum necessitatibus commissas: atque, juxta Prosperi documentum,³ nihil aliud esse res ecclesiae, quam vota fidelium, pretia peccatorum, et patrimonia pauperum. Idcirco summo opere est decertandum, ne aliquis pontificum ea quae ecclesiasticis tradita sunt ministeriis pro remissione peccatorum, aut aliis aptanda officiis, aut pauperibus eroganda, ne aliquis ea propria cupiditate, aut

¹ *Regula Pastor.*: ML 77, 48 s.

² In prologo libri III *Regulae Pastor.*: ML 77, 50.

³ *De vita contemplat.* lib. 2, c. 9. Hoc opus JULIANO POMERIO a critica restitutum est: ML 59, 451. Cfr. Capitulum *Domino glorioso* (845-850): MGH *Capitul.* 2, 81 s.; Synodus *Regaticina* (850) c. 5: MANSI 14, 931.

potentem terrore, parentumque procuracione, ad alios usus retorqueat: ne forte, quod aliis extat remissio peccatorum, ipsis sit damnationis augmentum: sed potius sollerti meditatione indigentibus eas et ecclesiasticis ministeriis distribuat, ne exinde a Domino velut inutilis dispensator damnetur; verum, quod beatius est, desiderabili voce laudetur, juxta evangelicae parabolae exemplum: *Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini Dei tui.* (Mt. 25, 21).

MANSI 14, 677 s.

S. LEO IV (847-855)

CONCILIUM ROMANUM (853)

De iusta Cleri instructione

Confirmantur decreta Concilii Romani an. 826, quae supra dicta sunt (n. 197 - 203). Canonem autem XXXIV S. Leo IV haec adiecit:

- 219 (79) Et si liberalium artium praeceptores in plebibus, ut assolet, raro inveniuntur; tamen divinae Scripturae magistri, et institutores ecclesiastici officii nullatenus desint: qui et annualiter proprio episcopo de eiusdem actionis opere sollicitè inquisiti debeant respondere. Nam qualiter ad divinum utiliter cultum aliquis accedere possit, nisi iusta instructione doceatur?

MANSI 14, 1014.

IOANNES VIII (872-882)

De veste talari a clericis more Romano deferenda

(Ex Epist. *Congregatis utique* ad universos Angliae clericos, inter a. 873 et 875).

- 220 (80) Congregatis itaque omnibus Anglorum proceribus, qui tunc ad beatum Petrum debebant apostolum, post alterutrarum partium congruas ratiocinationes apostolicę sententia usque adeo sedis prevaluit, ut voluntarię omnes Anglorum clerici sub ipsis vigiliis sancti Gregorii laicalem et sinuosum set et curtum habitum deponentes talares tunicas secundum Romanum morem induerent. Huius rei gratia, quia et vos pari modo in sanctę Ecclesię nostrę corpore, veluti propria membra complectimur, pro deponendis laicalibus vestimentis et resumendis clericalibus infulis secundum Romanę ecclesiae morem auctoritate apostolica monemus.

MGH *Epist.* 7, 293 s.

De scholis habendis et de vitiis extirpandis

(Ex Caroli II Capitulari Papiensi, febr. 876).

- 221 VIII. - Ut episcopi in civitatibus suis proximum ecclesiae suae claustrum instituant, in quo ipsi cum clero suo secundum canonicam regulam Deo militant; et sacerdotes suos ad hoc constringant, ut ecclesias

suas non relinquant et aliubi habitare praesumant... Huiusmodi vero sacerdotes episcopalis ilico censura disciplinis ecclesiasticis subdat. Nefas est omnium eorum sollicitudinem episcopos non gerere, quibus, in committendis sacris ordinibus dignum visum est communicasse.

- 222 IX. - Ut a domibus sacerdotum propter malae opinionis famam habitatio feminarum penitus tollatur; neque illi in domos earum intrare indiscrete praesumant, ne nomen Dei, quod absit, per illos blasphemetur, per quos laudari pie et iugiter debet. Venationem quoque nullus tam sacri ordinis exercere praesumat neque arma militaria pro qualicumque seditione portare audeat aut habitum quemlibet tantum apicem sacerdotum non decentem assumat.

MGH *Capitul.* 2, 102.

VICTOR II (1054-1057)

CONCILIUM COMPOSTELLANUM (1056)

De scientia atque aetate clericorum. De simonia vitanda

- 223 Can. II. - Adjungimus ut per omnes dioeceses tales eligantur Abbates, qui mysterii S. Trinitatis rationem fideliter faciant, et in divinis Scripturis, et sacris Canonibus sint eruditi. Hi autem Abbates per proprias Ecclesias canonicas faciant scholam, et disciplinam componant, ut tales deferant ad Episcopos clericos ordinandos. Subdiaconus annos XVIII. habeat, diaconus 25. presbyter 30. et ipsi qui totum Psalterium, cantica et hymnos, salisparsionem, baptisterium, insufflationem, et commendationem, et horas, et ipsum cantare de festis unius justii, unius confessoris, unius virginis, de virginibus, de defunctis, et omnia responsoria perfecte sciant. Et nullus praesumat Simoniacus esse quaerens sibi ipsam ordinationem; nec episcopus, nec presbyter, nec diaconus, nec omnibus ministris ecclesiae emere, nec vendere, nec ipsa sacra ministeria, nec oleum, nec ulla de ordine ecclesiastico. Quod qui fecerit, simoniacum se esse cognoscat, non verissimum Christianum. Nec ullus minister ecclesiae arma saecularis portet. Et omnes... detonso desuper capite, ut circulos coronae deorsum dimittant, et abscissas habeant barbas.¹

MANSI 19, 856.

¹ « Quinto autem titulo decrevimus, ut archidiaconi tales clericos constitutis quatuor temporibus ad ordines ducant, qui perfecte totum psalterium, hymnos, et cantica, epistolas, evangelia et orationes sciant. » Concilii *Coyancensis* (1050), c. 5; « Ut ad sacros ordines, nisi eruditi, et aetate legitima non promoveantur » Concilii *Rotomagensis* (1050) c. 8; MANSI 19, 788, 753. « Sancitum est etiam auctoritate apostolica et totius Concilii, ne admittantur ad lectionem divinitatis, nisi literati, ubi secreta divini mysterii pertractanda sunt. Atque haec medicina est inventa contra morbum, qui multum invaluit. Nam inliterati lectionem divinae paginae audientes, et non intelligentes, in plateis coram mulierculis disputant, et in errorem inducuntur, et in verba profana prorumpunt. » Concil. INNOCENTII II Pp. (1130-1143); MANSI 19, 788, 753; 21, 464.

NICOLAUS II (1059-1061)

CONCILIUM ROMANUM (1059)

De laicis non statim clero adscribendis

- 224 Can. XIII. - Ut nullus laicus ad quemlibet gradum ecclesiasticum
(81) repente promoveatur; nisi post mutatum habitum saecularem diuturna conversatione inter clericos fuerit comprobatus.

Vos ergo haec et alia sanctorum Patrum statuta fideliter et christiana reverentia observate, si vultis de sanctae romanae Ecclesiae et Apostolicae Sedis pace et communione atque benedictione gaudere.¹

BR 1, 662.

ALEXANDER II (1061-1073)

- 225 Quae in Synodo Romana anno 1059 statuta sunt (vid. supra n. 224) ALEXANDER II lit-
(82) teris encyclicis *Vigilantia* (a. probabiliter 1063) c. 12, universae Ecclesiae iisdem verbis iubendo mandavit.

BR 2, 25.

S. GREGORIUS VII (1073-1085)

CONCILIUM ROMANUM (1078)

De litterarum artibus tradendis apud ecclesias

- 226 Ut omnes episcopi artes litterarum in suis ecclesiis doceri faciant.²
(83) MANSI 20, 509.

De iuvenibus Romam mittendis qui, praedicatores facti, ad populares suos revertantur

(Ex Epist. *Licet ex universali* ad Olavum III, regem Norvegiae, 15 dec. 1078).

- 227 Notum autem vobis esse volumus, quoniam desiderium nostrum est,
(84) si quo modo possemus, ad vos aliquos de fratribus³ mittere, qui fideles et docti essent ad erudiendum vos in omni scientia et doctrina in Christo

¹ [Cf. n. 225].

² Huius decreti, die 19 nov. 1078 dati, servatus est nobis titulus tantum.

³ I. e. sacerdotes Ecclesiae Romanae.

Iesu, ut secundum evangelicam et apostolicam doctrinam decenter instructi in nullo vacillantes essetis, sed radicati atque fundati super stabile fundamentum, quod est Christus Iesus, abundantius atque perfectius in virtute Dei cresceretis, et secundum operationem fructum fidei eterna retributione dignum redderetis.¹ Quod quia nobis tum propter longinquitatem terrarum et maxime propter ignaras linguas valde difficile est, rogamus vos, sicut et regi Danorum denuntiavimus, ut de iunioribus et nobilibus terrę vestre ad apostolicam aulam mittatis, quatenus sub alis apostolorum Petri et Pauli sacris ac divinis legibus diligenter edocti apostolicę sedis ad vos mandata referre non quasi ignoti, sed cogniti et, quę christianę religionis ordo postulaverit, apud vos non quasi rudes aut ignari, sed lingua ac scientia moribusque prudentes digne Deo prædicare et efficaciter ipso adiuvante excolere valeant.

MGH *Epist. Selectae* 2, 416 s.

URBANUS II (1088-1099)

CONCILIUM ROMANUM (1099)

De ordinandorum castitate

- 228 Cap. XIV. - Nemo præterea ad sacrum ordinem permittatur accedere nisi aut virgo aut probatae sit castitatis, et qui usque ad subdiaconatum unicam et virginem uxorem habuerit.²

MANSI 20, 963.

INNOCENTIUS II (1130-1143)

CONCILIUM LATERANENSE II (1139)

Ut subdiaconi uxorati aut concubinariis officio ac beneficio careant

- 229 Can. VI. - Decernimus etiam ut ii, qui in ordine subdiaconatus, et supra, uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templum Dei, vasa Domini, sacrarium Spiritus Sancti debeant esse et dici: indignum est eos cubilibus et immunditiis deservire.

MANSI 21, 527.

¹ Cfr. *Sap.* 4, 3; 1 *C.* 3, 2; *E.* 3, 17, 20.

² Erga clericos concubinam habentes cfr. *Epist. Nicolai II Pp. ad Episcopos catholicos*, anno 1059: BR 1, 661.

EUGENIUS III (1145-1153)

CONCILIUM REMENSE (1148)

Ne ecclesiasticę personę, et quaecumque regulariter vivere proposuerunt, matrimonium contrahant

- 230 Can. VII. - Quia vero continentia, et Deo placens munditia, in ecclesiasticis personis et sanctis ordinibus dilatanda est, sanctorum patrum, et prædecessoris nostri papę Innocentii vestigiis inhaerentes statuimus, quatenus episcopi, presbyteri, subdiaconi, regulares canonici, monachi atque conversi professi, qui sacrum transgredientes propositum, uxores sibi copulare præsumpserint, separentur. Huiusmodi namque copulationem, quam contra ecclesiasticam rationem constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam poenitentiam agant. Idipsum quoque de sanctimonialibus, si, quod absit, nubere tentaverint, observari præcipimus.

MANSI 21, 715.

CONCILIUM LONDINENSE (1151)

Ne recipiantur clerici passim et sine delectu

- 231 Can. VI. - Prava nimis et statutis canonum contraria inolevit consuetudo ut in ecclesiis Anglię clerici passim et sine delectu recipiantur. Quod ne de caetero fiat modis omnibus prohibemus.¹

MANSI 21, 752.

ALEXANDER III (1159-1181)

CONCILIUM CLARENDONENSE (1164)

Ne filii rusticorum ordinentur sine consensu domini

- 232 Can. XVI. - Filii rusticorum non debent ordinari absque assensu domini, de cuius terra nati dignoscuntur.

MANSI 21, 1196.

¹ Cfr. *Concil. Avenionense* (1209) can. 19: MANSI 22, 792.

CONCILIUM OECUM. LATERANENSE III (1179)

De qualitatibus ordinandorum et de scholarum cathedralium magistris qui clericos gratis doceant

- 233 Cap. III. - *Quales debeant esse qui eligendi sunt ad regimen ecclesiae.* Cum in sacris ordinibus, et ministeriis ecclesiasticis, et aetatis maturitas, et morum gravitas, et scientia litterarum sit inquirenda: multo fortius haec in episcopo oportet inquiri, qui ad curam positus aliorum, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Domini oporteat conversari. Eapropter, ne quod a quibusdam ex necessitate temporis factum est, in exemplum trahatur a posteris: praesenti decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum aetatis annum egerit, et de legitimo sit matrimonio natus, qui etiam vita et scientia commendabilis demonstretur. Cum autem electus fuerit, et confirmationem electionis acceperit, et ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore, de consecrandis episcopis a canonibus definito, is, ad quem spectant beneficia quae habuerat, disponendi de illis liberam habeat facultatem. Inferiora etiam ministeria utpote decanatus, archidiaconatus, et alia, quae animarum curam habent annexam, nullus omnino suscipiat sed nec parochialium ecclesiarum regimen: nisi qui jam vigesimum quintum aetatis annum attigerit, et qui scientia, et moribus existat commendandus. Cum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconum, et decani, et reliqui admoniti, non fuerint praefixo a canonibus tempore in presbyteros ordinati: et ab illo removeantur officio, et alii conferatur, qui et velit, et possit convenienter illud implere. Nec prosit illis appellationis diffugium, si forte in transgressionem constitutionis istius per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed de his etiam, qui jam promoti sunt, si canones non obsistant, praecipimus observandum. Clerici sane si contra formam istam quemquam elegerint: et eligendi potestate tunc privatos, et ab ecclesiasticis beneficiis triennio se noverint suspensos. Dignum est enim, ut quos timor Dei a malo non revocat, ecclesiasticae saltem coerceat severitas disciplinae. Episcopus autem si cui fecerit, aut fieri consenserit contra hoc: in conferendis praedictis potestatem suam amittat, et per capitulum, aut per metropolitanum si capitulum concordare nequieverit, ordinetur.¹

- 234 Cap. V. - *Ne aliquis ordinetur sine certo titulo.* Episcopus, si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinauerit, tamdiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei ecclesia convenientia stipendia militiae clericalis assignet: nisi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna haereditate subsidium vitae possit habere.

¹ De eadem re loquuntur sequentibus annis Concil. Rotomagense (1223) can. 10 et 11; Biterrense (1233) can. 6 et 7; Londinense (1237) can. 7; Monspeliense (1258) can. 2; Moguntinum (1261) can. 32 et 50; Exoniense (1287) can. 8 et 20; Biterrense (1310) can. 1-6; et Ravennatense (1314) can. 2; MANSI 22, 1199; 23, 271. 450. 990. 1091. 1103; 24, 796; 25, 360. 537.

- 235 (85) Cap. XVIII. - Quoniam ecclesia Dei et in his, quae spectant ad subsidium corporis, et in iis, quae ad profectum proveniunt animarum, indigentibus, sicut pia mater, providere tenetur: ne pauperibus, qui parentum opibus iuvare non possunt, legendi et proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem ecclesiam magistro, qui clericos eiusdem ecclesiae et scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium praebetur, quo docentis necessitas sublevetur, et discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoque restituatur ecclesiis seu monasteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis ad hoc fuerit deputatum. Pro licentia vero docendi nullus omnino pretium exigat, vel sub obtentu alienius consuetudinis ab eis, qui docent, aliquid quaerat, nec docere quemquam, qui sit idoneus, petita licentia interdicat. Qui autem contra hoc venire praesumpserit, ab ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe esse videtur, ut in ecclesia Dei fructum sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectum nititur impedire.¹

MANSI 22, 218. 220. 227 s.

INNOCENTIUS III (1198-1216)

CONCILIUM SISEOS (1204, 1246)

De magistris ecclesiasticorum

- 236 Le premier devoir de l'évêque est de designer avec le discernement le plus scrupuleux, comme maîtres chargés de l'enseignement ecclésiastique, des hommes irréprochables et doués de capacité, qui instruiront la jeunesse.

ICO *Fontes*, Series I, fascic. 7, n° 692, p. 579. Cfr. *Canoni del Concilio di Sis dell'anno 1204 e del 1246*, versio M. BROUSSET, cap. 44, p. 150, c. 2.

CONCILIUM PARISIENSE (1212)

De habitudine parochorum erga scientias profanas
et de examine necessario ad ordines sacros accipiendos

- 237 Can. IV. - Item, statuimus ut nulli habenti curam parochialem liceat saeculares scientias addiscere, ex quibus nullatenus possit subditorum suorum saluti prodesse. Immo si a praelato suo licentiam adeundi scholas obtinuerit, nihil nisi veram litteram aut sacram paginam ad in-

¹ *Decretal.* 1. 5. t. 5, cap. 1 (CI 2, 768 s.).

formationem parochianorum suorum addiscat. Si enim de scholis suis omnibus quisquillas saecularis scientiae attulerit, et nullos flores de pratis caelestis philosophiae, secundum evangelium, tamquam infatuatus rejiciatur, et ab omnibus conculcetur.

- 238 Can. XII. - Nullus sacerdos saecularis vel religiosus, vel alius clericus ab episcopo admittatur ad curam animarum, nisi praemissa canonica examinatione. Unde si episcopo praesentetur sacerdos, qui sit quasi truncus, nesciens idioma illius parochiae, ad quam praesentatur, talis non recipiatur. Et episcopus, si dignus praesentetur, non differat illum recipere bona fide, et talis sit aetatis qui fuerit praesentatus, qualem determinat concilium Lateranense,¹ et in brevi possit et debeat ordinari.

MANSI 22, 845.

CONCILIUM OECUM. LATERANENSE IV (1215)

De magistro in qualibet cathedrali ecclesia constituendo et sustentando deque clericis diligenter informandis. De simonia

- 239 (86) Cap. XI. - Quia nonnullis propter inopiam et legendi studium et opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi Consilio² pia fuit institutione provisum, ut per unamquamque cathedralem ecclesiam magistro, qui clericos eiusdem ecclesiae aliosque scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium praeberetur, quo et docentis relevaretur necessitas et via pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis ecclesiis id minime observatur: nos praedictum roborantes statutum, adiicimus, ut non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus a praelato cum capitulo, seu maiori ac saniori parte capituli, eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum et aliarum gratis in grammaticae facultate ac aliis instruat iuxta posse. Sane metropolitana ecclesia theologum nihilo minus habeat, qui sacerdotes et alios in sacra pagina doceat, et in his praesertim informet quae ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet magistrorum a capitulo unius praebendae proventus, et pro theologo a metropolitano tantumdem: non quod propter hoc efficiatur canonicus, sed tamdiu redditus ipsius percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quod si forte de duobus magistris metropolitana ecclesia gravetur, theologo iuxta modum praedictum ipsa provideat: grammatico vero in alia ecclesia suae civitatis sive dioecesis, quod sufficere valeat, faciat provideri.³

¹ [Cfr. n. 233].

² [Cfr. n. 235].

³ *Decretal.* 1. 5, t. 5, cap. 4 (CI 2, 770).

- 240 (87) Cap. XXVII. - Cum sit ars artium regimen animarum, districte praecipimus, ut episcopi promovendos in sacerdotes diligenter instruant et informant, vel per se ipsos, vel per alios viros idoneos, super divinis officiis et ecclesiasticis sacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare: quoniam si ignaros et rudes de cetero ordinare praesumpserint (quod quidem facile poterit deprehendi), et ordinatores et ordinatos gravi decrevimus subiacere ultioni. Satius est enim, maxime in ordinatione sacerdotum, paucos bonos quam multos malos habere ministros:¹ quia si caecus caecum duxerit (*Mt.* 15, 14; *Lc.* 6, 39), ambo in foveam dilabuntur.²

- 241 Cap. LXIII. - Sicut pro certo didicimus, in plerisque locis, et a plurimis personis quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones et extorsiones turpes et pravae pro conservationibus episcoporum, benedictionibus abbatum, et ordinibus clericorum, estque taxatum quantum sit isti vel illi, quantumve alteri vel alii persolvendum et ad cumulum damnationis majoris, quidam turpitudinem et pravitatem huiusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam.

Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem huiusmodi, quae magis dicenda est corruptela, penitus reprobamus: firmiter statuentes, ut pro iis, sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quocumque praetextu exigere ac extorquere praesumat. Alioquin et qui receperit et qui dederit huiusmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi et Simone condemnetur.

MANSI 22, 999, 1015, 1051.

HONORIUS III (1216-1227)

De privilegiis magistrorum et discipulorum

(Ex Epist. *Super speculum Domini*, 22 nov. 1219)³

- 242 (88) Volumus et mandamus, ut statutum editum in concilio generali⁴ de magistris Theologis per singulas metropoles statuendis, inviolabiliter observetur. Decernentes insuper de consilio fratrum nostrorum ac discrete [districte] praecipiendo mandantes, ut quia super hoc propter raritatem magistrorum se possent aliqui forsitan excusare, ab earum praelatis et capitulis ad theologicae professionis studium aliqui docibiles

¹ Cfr. *Dist.* 23, can. 4 (CI 1, 81).

² *Decretal.* 1. 1, t. 14, cap. 14 (CI 2, 130 s).

³ Haec Epist. data est *eodem die*: Patriarchae Antioch. et universis Archiep. et Epp. ac ceteris Ecclesiarum Praelatis in Patriarchatu Antiocheno constitutis; Archiep. et Epp. et ceteris Praelatis et Capitulis per Sweciam constitutis; *die autem* 25 nov. Patriarchae Gradensi et Suffrag. et ceterarum Eccl. Praelatis et Capitulis in Gradensi provincia constitutis. - Cfr. *Regesta Honorii Pp.* III, 1 (Romae 1888) nn. 2267, 2270.

⁴ *Conc. Lat.* III, c. 18; *Conc. Lat.* IV, c. 11; [Cfr. nn. 235, 239].

destinentur, qui cum docti fuerint in Dei ecclesia, velut splendor fulgeant firmamenti, ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellae in perpetuas aeternitates mansuri, ad iustitiam valeant plurimos erudire,¹ quibus si proprii proventus ecclesiastici non sufficiunt, praedicti necessaria subministrent. Docentes vero in theologica facultate, dum in scholis docuerint, et studentes in ipsa integre per annos quinque percipiant de licentia Sedis Apostolicae proventus praebendarum et beneficiorum suorum, non obstante aliqua contraria consuetudine, vel mandato statuto: cum denario defraudari non debeant in vinea Domini operantes.²

MARTENE 1, 1147 s.

CONCILIUM OXONIENSE (1222)

De ordinibus et ordinandis

- 243 Cum quanta reverentia, cordis contritione, et animi devotione ad sacramentum ordinis sit accedendum, ex eo patet, quod non nisi a summo sacerdote in episcopo conferatur, nec passim, sed certis anni temporibus, et jejuniis non solum ab ordinandis, sed ab universa plebe praemisso. Hinc est, quod sanctorum canonum statuta observantes, prohibemus, ut nullus ad ordines accedat aut admittatur, nisi qui fuerit canonice examinatus. Item minores clerici ad inferiores gradus, non admittantur, nisi idoneos habeant procuratores, et per testimonium eorundem admittantur. Nullus simoniacus, homicida, excommunicatus, aut suspensus, furarius, aut falsarius, aut aliter huiusmodi canonicum impedimentum ad quoscumque ordines praesumat accedere. Ordinati in Hibernia, Wallia, seu Scotia, aut alias cum litteris nostris commendatitiis seu dimissoriis non quocumque modo, ad ordinis sic suscepti executionem in episcopatu nostro, nisi magna necessitas urgeat aut a nobis dispensetur, inducantur; nec tunc etiam admittantur, nisi prius constiterit legitime de eorum ordinatione, vitae munditia, pariter et litteratura. Universi rectores ecclesiarum, qui vulgariter dicuntur personae, qui non sunt in sacris ordinibus constituti, ad ordinis celebrationem accedant, ut ibi promoveantur ad minus in subdiaconos, et ad hoc frequenter moneantur, et si necesse fuerit, compellantur. Clerici, qui vicarias habet, servato debito et canonico ordinum instituto, faciant se promoveri in presbyteros, si voluerint poenam evitare canonicam, et in ecclesiis, in quibus vicarias obtinent, pariter deserviant. Idem dicimus de personis admissis ad sua beneficia, cum honore deservendi in propriis personis in eisdem; prohibemus etiam, ut nullus abbas aut prior monachos aut canonicos suos ab aliis episcopis faciat ordinari, nisi cum litteris nostris aut gerentium vices nostras assensum nostrum exprimentibus.

MANSI 22, 1178.

¹ Cfr. *Dn.* 12, 3.

² *Decretal.* 1, 5, cap. 5 (CI 2, 771).

CONCILIUM NARBONENSE (1227)

Ut qui curam animarum habent ad sacerdotium promoveantur

- 244 Can. XVIII. - Item quia in multis canonibus et frequenter ordinatum est et statutum, ut archipresbyteri, praepositi, abbates, et alii qui curam animarum habent, debeant ad sacerdotium promoveri, mandamus et praecipimus, ut tales, et illi qui ecclesias parochiales habent, ad sacerdotii gradum promoveantur, et ibi serviant ut tenentur.

MANSI 23, 25 s.

GREGORIUS IX (1227-1241)

CONCILIUM ROTOMAGENSE (1231)

Vicarii presbyterorum in ecclesiis, si sunt docibiles, studeant theologiae

- 245 Can. XXIX. - Praecipimus ut clerici qui habent perpetuos vicarios in ecclesiis suis, si sint docibiles, studeant principaliter in theologia, nisi iusta et rationabili causa episcopus suus cum eis aliter duxerit dispensandum; et nisi sint in sacris ordinibus constituti, ad sacros ordines promoveantur. Illi autem de quibus merito praesumendum sit quod in studio proficere non debeant, ordinentur, et in suis ecclesiis deserviant in ordine sacerdotali, si de eorum et vicariorum extiterit voluntate, vel alibi in eodem ordine Domino studeant deservire.

MANSI 23, 217.

De magistris theologiae; de modo exercendi eorum ministerium ac de scholaribus

(Ex *Epist. Parvus scientiarum*, 13 april. 1231).

- 246 Magistri vero et scholares theologiae, in facultate, quam profitentur, se studeant laudabiliter exercere, nec philosophos se ostentent, sed sagittant fieri theodoti, nec loquantur in lingua populi, et populi linguam hebraeam cum azotica confundentes, sed de illis tantum in scholis quaestionibus disputent, quae per libros theologicos, et sanctorum Patrum tractatus valeant terminari. Praeterea de bonis scholaribus, qui intestati decedunt, vel rerum suarum ordinationem aliis non committunt, sic duximus providendum, videlicet ut episcopus et unus de magistris, quem ad hoc Universitas ordinaverit, recipientes omnia bona defuncti, et in

loco tuto et idoneo deponentes, statuent certum diem, quo illius obitus in patria sua valeat nunciari, et illi, ad quos bonorum eius est successio devoluta, possint Parisiis accedere, vel idoneum nuncium destinare, et si venerint, vel miserint, restituentur eis bona cum cauthela, quae fuerit adhibenda. Si vero non comparuerit aliquis, ex tunc episcopus et magister bona ipsa pro anima defuncti, prout expedire viderint, erogabunt; nisi forsan ex aliqua iusta causa venire nequiverint successores, et tunc erogatio in tempus congruum differatur. Verum quia magistri et scholares, qui damnis et iniuriis lacessiti, iuramento invicem sibi praestito, a civitate Parisien. dissipato studio discesserunt, visi sunt causam agere non tam propriam, quam communem, nos generalis Ecclesiae necessitate ac utilitate pensata, volumus et mandamus, ut postquam a charissimo in Christo filio nostro illustri rege Francorum magistris et scholaribus privilegia exhibita fuerint, et de ipsorum malefactoribus amen-dae taxatae, Parisiis licite studeant, nulla prorsus de mora, vel reditu, infamia vel irregularitate notandi.

BR 3, 457.

GREGORIUS X (1271-1276)

CONCILIUM LUGDUNENSE II (1274)

De corrigendis circa scientias

- 247 Cap. X. - Primo, in grammatica corrigendum est, quod aliqua turpia leguntur, per quae iuvenes ad lasciviam excitantur. Secundo, pro theologia videretur expediens, quod Biblia glossaretur continue de dictis sanctorum in libris non glossatis. Tertio, circa statuta patrum, quod concilia, maxime universalis, in metropolitanis ecclesiis omnibus haberentur.

MANSI 24, 132.

SYNODUS VOLODIMIRIENSIS (1274)

Ordinatio sacra vagorum et mores ordinandorum examinandi

- 248 Art. VI. - Quoniam vero advenae et vagabundi sacros ordines quantoque suffurantur: statuimus, ne homines nobis ignoti ordinentur iuxta Concilii canonem VI. Servus itidem aut subditus nequaquam admittatur ad ministerium altaris, nisi prius illum dominus a servitute dimiserit, et coram multis testibus per libellum plenam ei libertatem in perpetuum donaverit.

249

Art. VII. - Episcopus volens ordinare presbyterum aut diaconum examinet prius diligenter vitam ordinandi ac mores, quomodo nimirum vixerit in saeculo, vocenturque ad hoc testes, qui sint eius noti ac vicini, et qui ipsum a puero noverint, ut docet canon VII Theophili Archiepiscopi Alexandrini. Exploret quoque Episcopus sententiam cleri sui, et, perspecto unanimi assensu, manum ordinando imponat.

Unusquisque ordinandus hoc modo examinari debet. An vitam castam in iuventute duxerit? An virginem intactam in uxorem sibi copulaverit? An habeat sufficientem scientiam? An non sit scurrilitatibus, dolis, crapulae, periuriis aut rixis assuetus? Utrum turpis alicuius vitii habitum aliquando contraxerit? Utrum peccatum sodomiticum aut bestialitatis aut molitiei frequenter commiserit? Utrum ante nuptias cum legitima uxore virginitatem suam corruperit, aut in statu coniugali adulterium expleverit? Utrum falsum testimonium aliquando praebuerit, aut homicidium sive voluntarium sive involuntarium patraverit? Utrum operariis mercedem negaverit? Vim alicui intulerit, aut veneficia, superstitionesque exercuerit?

Si quis autem vel unico ex praedictis impedimentis innodatus fuerit, talis nec presbyter nec diaconus nec clericus esse potest. Porro si quem pater spiritualis, et septem alii presbyteri ad examinandum clerum deputati invenerint nulla ex dictis causa impeditum, statuunt eum coram Episcopo, qui tonsum ordinandum, ac clero adscriptum, tradat seniori Cathedralis presbytero, ut huius sub disciplina ministeria ordinum minorum exerceat, donec ad maiores promoveatur.

Qui ordinatur in diaconum, vigintiquinque, qui in presbyterum, triginta annos aetatis habere debet. Prout vero ego Metropoli constitui in mea archidioecesi, ita servetur in omnibus Episcoporum nostrorum Ecclesiis, hoc est, clerus cathedralis et cantores accipiant a presbyteris et diaconis septem minas, nec aliud quidpiam. Nemini igitur liceat plus aliquid supra nostrum mandatum percipere sive a diacono, sive a presbytero, sive ab hegumeno.

ICO Fontes, Series I, fasc. XI, p. 599, 613.

HONORIUS IV (1285-1287)

SYNODUS EXONIENSIS (1287)

De illitteratis non ordinandis

250

Cap. XX. - De inquisitione facienda super litteratura ecclesiasticarum personarum. Omnium mater errorum ignorantia, praecipue sacerdotibus est vitanda, qui in populo Dei docendi officium susceperunt: quorum opus in praedicatione et doctrina consistit, ut aedificent cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina. Ne igitur per caecitatis igno-

rantiam, dum ducatum praestant populo Christiano, ambo in foveam delabantur: singulis locorum archidiaconis iungimus, ut diligenter inquirant, qui rectores, vicarii, aut sacerdotes, in litteratura enormem patiuntur defectum: et postquam eis de hoc constiterit, nobis denunciare quam citius non omittant.

De parochialibus sacerdotibus frequenter assumant experientiam, an habeant et sciant decalogum, id est, praecepta legis Mosaicae, ipsaque subditae plebi exponant, et sollicitè praedicent observanda. An etiam sciant septem peccata mortalia, ipsaque praedicent populo fugienda: sciant etiam septem sacramenta ecclesiastica, et qualiter habent conferri, ut supra diximus, unumquodque: et an articulorum fidei Christianorum saltem simplicem habeant intellectum, prout in psalmo, Quicumque vult, et in utroque symbolo continentur; ni quilibet, qui fidem catholicam firmiter non crediderit, salvus esse non poterit.

Sacerdotes, autem, si quos invenerint, circa praemissa, nimia ignorantia laborare, ipsos protinus suspendant ab officio sacerdotali, maxime a regimine animarum, ad quos quidem Divinus sermo dicitur: *Tu vero scientiam repulisti, et ego te repellam, ne fungaris mihi sacerdotio* (Os. 4, 6).

Ut autem quilibet sacerdos, cui animarum cura incumbit, melius sciat et intelligat, qualiter debeat in ipsa versari: praecipimus, quod quilibet, cui parochialis ecclesiae regimen incumbit, quamdam summulam plurimum utilem, immo verius necessariam, a diversis tractatibus extractam sub compendio: (quae summula sub eisdem verbis incipit) quilibet, et praesentem synodum, citra festum S. Michaelis, habeant scriptam, et ipsam sane intelligant, ac ea utantur sub poena unius marcae, loci archidiacono applicandae. Quam si archidiaconus remiserit, et ipsam vel ipsius partem quartam levare poterit, et recipere praetermiserit: eundem archidiaconum, in duabus marcis, fabricae ecclesiae Exoniensi volumus obligari.

MANSI 24, 809 s.

IOANNES XXII (1316-1334)

CONCILIUM PALENTINUM (Vallisoleti, a. 1322)¹

De ignorantia in clericis quam diligentissime evitanda

- 251 Cap. XX. - Ignorantia, quae mater cunctorum errorum esse digno-
(89) scitur, in clericis, qui ad animarum curam et docendi officium assumendi sunt, est diligentius evitanda.² Ideoque ab eis studiose vigilandum est,

¹ Huic Concilio nationali praefuit GUILLERMUS, episc. Sabinensis, Sedis Apostolicae Cardinalis Legatus.

² Concil. Toletan. IV (a. 633), c. 25; MANSI 10, 626; Dist. 38, can. 1 (CI 1, 141).

ut per sollicitudinem studii eam a se abiciant, quasi pestem. Volentes igitur ut clerici ad ecclesiasticos ordines promovendi, utilius in scientia valeant informari; optantes etiam, ut constitutio Lateranensis Concilii¹ effectum debitum sortiatur: statuimus, ut in qualibet civitate et in aliis locis insignibus, duobus vel tribus in unaquaque dioecesi, ubi et prout praelatis, considerata dioecesis qualitate et latitudine, videbitur expedire, ponantur magistri in grammatica, qui scholares in dicta scientia instruant et informant. In civitatibus vero solemnibus magistri in logicalibus deputentur, et eis salaria de circumadiacentibus ecclesiis ipsis praelatis subiectis assignentur, secundum ordinationem et providentiam eorundem.

- 252 In locis quoque maioribus, ubi opulenta monasteria sunt constituta,
(90) vel collegiatae ecclesiae saeculares consistunt, magistri in grammatica statuuntur, quibus per abbates et conventus de ecclesiarum redditibus eis pleno iure subiectarum, in quibuscumque existant dioecesibus, provideatur de salario competenti.

- 253 Ut autem clerici ad proficiendum in scientia facilius inducantur: sta-
(91) tuimus, quod volentes studio litterarum insistere, pro tempore, quo insistent, iidem fructus beneficiorum suorum usque ad triennium percipiant, aut etiam maiori tempore, si hoc praelatis et suis capitulis expediens videatur. Negligentes vero in scientia proficere, si ad hoc apti fuerint, per subtractionem beneficiorum suorum ab ordinariis compellantur. Et ut hoc salubre statutum efficacius valeat observari; volumus et mandamus, quod quilibet praelatus aliquem de ecclesia sua specialiter deputet, qui de magistris et eorum salariis curam habeat, ac eis provideri faciat, prout superius est expressum. Qui si negligens fuerit, per episcopum pro negligentia puniatur. Nos vero praelatis in virtute obedientiae districte praecipimus, ut in proximis synodis in suis dioecesibus celebrandis hanc nostrae constitutionis ordinationem diligentius exequantur.

Per hoc autem circa dignitates, quibus onus annexum est providendi de salario magistri in grammatica, nihil intendimus immutare.

- 254 Cathedrales ecclesiae personis litteratis, providis et discretis indi-
(92) gent, per quos verbum Dei recte praedicari valeat, et causarum ambiguitates et strepitus commodius expediri. Volentes igitur, ut beneficiati in ipsis ecclesiis opportunitatem habeant proficiendi in scientia, et possint bonis moribus informari; statuimus, ut in qualibet cathedrali et collegiata ecclesia aliqui etiam ex beneficiatis apti et docibiles, iudicio episcopi vel praelati sui et capituli, saltem unus ex decem de residentibus, assumantur, qui ad studia generalia theologiae, iuris canonici, ac liberalium artium accedere compellantur, et ibidem utiliter perseverare tempore debito, donec ad statum scientiae competentem perveniant, [et suis Ecclesiis possint perfectius deservire. Circa scientias vero iuris civilis,] et medicinae quoad illos quibus ipsas audire a iure non est prohibitum, idem volumus observari. Sic autem electis et approbatis, tempore quo episcopo et capitulo expedire videbitur, fructus beneficiorum, di-

¹ [Cfr. nn. 235, 239].

stributionibus, quotidianis dumtaxat exceptis, integraliter assignentur, consuetudinis vel constitutionis statuti illius ecclesiae obstaculo non obstante. Praelatis vero sub interminatione Divini iudicii praecipimus et mandamus, ut praesentem constitutionem in proximis synodis diligenter exequi non omittant.¹

MANSI 25, 716 s.

CONCILIUM TARRACONENSE (1329)

De duabus personis mittendis ad studium,
et de qualitate ordinandorum

- 255 Cap. LXVIII. - *De duabus personis mittendis ad studium.* Quia viris litteratis ecclesia in suis actibus noscitur indigere; praedecessorum nostrorum sequentes vestigia, provide duximus statuendum, quod de qualibet ecclesia cathedrali per episcopum et capitulum, duae personae docibiles ad theologiae vel iuris canonici studium transmittantur: et cum per tempus sufficiens ad mittentium arbitrium studuerint in altera de dictis scientiis, ad ecclesiam propriam revocentur, et duae aliae ad dictum studium destinentur, non obstante contraria consuetudine vel statuto. Qui sic mittere personas praedictas cessaverit per sex menses; extunc ea vice potestas eligendi et mittendi easdem ad nos et successores nostros Terraconae archiepiscopos devolvatur: et idem in aliis conventualibus ecclesiis nostrae provinciae, ubi ad minus sint decem personae tamquam collegium, ut habeant praelatum, praecipimus observari; salvis constitutionibus seu consuetudinibus ecclesiarum, in quibus haec missio ad episcopum tantum dignoscitur pertinere: ita tamen quod si episcopus infra dictum tempus negligens fuerit, ad nos missio huiusmodi, ut praedicitur, devolvatur. Personae vero praedictae in dicto studio existentes, omnia ea, quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis, percipiant quae perciperent, si in eisdem ecclesiis personaliter residerent.

- 256 Cap. LXXXII. - *De qualitate ordinandorum.* Quoniam illi sunt ad honores ecclesiasticos promovendi, qui moribus, aetate et scientia pollere noscuntur; statuimus prohibentes, ne ad sacros promoveantur ordines, nisi personae quae grammaticam sciant, seu latinis verbis loqui valeant competenter: illi vero ad quos ratione dignitatum vel personatum, quos obtinent, competit examinare clericos, et ad ordines praesentare, propensius caveant, si huiusmodi cupiunt honore gaudere, ne defectum super hoc patientes, scienter ad ordines audeant praesentare, potestatem autem dispensandi super his ex causa, et quantumvis a iure permittitur, per hoc non intendimus episcopis interdictam.

MANSI 25, 870 s. 875 s.

¹ Cfr. Concil. Parisiense (1429) c. 8; Dertusanum (1429) c. 5; Edimburgense (1549) c. 26, 27, 28; MANSI 28, 1101, 1146; 35, 445 s.

BENEDICTUS XII (1334-1342)

CONCILIUM TARRACONENSE IV
sub. Arnaldo archiep. Tarraconensi, a. 1336.

Prima tonsura ne conferatur nisi intendenti sacros ordines accipere

- 257 Can. II. - Prima tonsura nemini conferatur, de quo non sit verosimile, quod intendat ad sacros ordines promoveri...

MANSI 25, 1077.

CONCILIUM TOLETANUM (1339)

Ut nullus nisi litteratus ad clericatum promoveatur.
De iis qui mittendi sunt ad studia

- 258 Cap. II. - *Ut nullus, nisi litteratus, ad clericatum promoveatur.* Quia in constitutione recolendae memoriae domini fratris Gullielmi quondam episcopi Sabinensis, in Castellae et Legionensibus partibus apostolicae sedis legati, quae incipit, *Cum in personis*¹ continetur, quod in personis ecclesiasticis ad sacros ordines et beneficia curam animarum habentia promovendis, idoneitas maior requiritur, et amplior desideratur peritia litterarum; sitque ibi salubriter statutum, quod nullus clericus ad sacros ordines promoveatur, nisi saltem litteraliter sciat loqui: pari ratione sacro approbante concilio statuimus, quod quamdiu inveniat clericus, qui litterate sciat loqui, vel promotus ad sacerdotium, qui possit et velit in beneficio, cui cura imminet animarum, instituti, episcopis dispensandi, ut is promoveatur ad sacros ordines et ad beneficium cum cura, qui litteraliter nescit loqui, et illud eidem conferendi facultas, praeterquam circa beneficiatos in ecclesiis cathedralibus et collegiatis, sit penitus interdicta. Quod si secus factum fuerit, sit irritum et inane.

- 259 Cap. III. - *Ut ex qualibet cathedrali vel collegiata ecclesia saltem unus ex decem clericis assumatur, qui ad studia theologiae et iuris canonici accedere compellatur.* In alia etiam constitutione eiusdem legati, quae incipit, *Cathedrali ecclesiae*, statutum est, ut in qualibet cathedrali vel collegiata ecclesia, aliqui clerici ex beneficiis apti et docibiles, iudicio episcopi vel praelati et capituli, saltem unus ex decem de residentibus assumatur, qui ad studia generalia, theologiae, et iuris canonici, ac liberalium artium accedere compellatur. Quia nonnulli in executione huiusmodi constitutionis sunt remissi; volentes eorum negligentiam iuris executione suppleri, sacro approbante concilio statuimus, ut si infra sex mensium spatium, juxta constitutionem ipsam ad studia litterarum mittere distulerint, extunc ea vice potestas eligendi et mittendi, ad nos et successores nostros totaliter devolvatur, consuetudinis vel statuti illius ecclesiae obstaculo non obstante.

MANSI 25, 1145 s.

¹ [Cfr. n. 251].

URBANUS V (1362-1370)

CONCILIUM VAURENSE (1368)

De necessitate sciendi grammaticam ad sacros ordines accipiendos

- 260 Cap. XX. - *Ne ignorans grammaticam praesentetur aut ad Ordines dignetur promoveri.* Quoniam illi sunt ad honores ecclesiasticos promovendi, qui moribus, aetate et scientia pollere noscuntur: statuimus, prohibentes, ne ad sacros promoveantur Ordines, nisi personae quae grammaticam sciant, seu Latinis verbis loqui valeant competenter. Illi vero ad quos, ratione dignitatum vel personatum quos obtinent, competit examinare clericos, et ad Ordines praesentare, propensius caveant, si huiusmodi cupiunt honore gaudere, ne defectum super hoc patientes scienter ad Ordines audeant praesentare. Potestatem autem dispensandi super iis ex causa, et quatenus a iure permittitur, per hoc non intendimus episcopis interdictam.

MANSI 26, 498 s.

SIXTUS IV (1471-1484)

CONCILIUM TOLETANUM (1473)

De qualitate ordinandorum ac de necessitate sciendi linguam latinam

- 261 Cap. III. - *Agri dominici cultura non est indignis operariis committenda, sed illi dumtaxat conducendi sunt in domo domini, qui secundum apostolum sciant quae sit longitudo, latitudo, sublimitas et profundum, et inter lepram et non lepram discernere noverint.* Ideoque sacro approbante concilio statuimus, nullum ad sacros ordines de cetero promovendum, nisi sciat Latinaliter loqui. Quia tamen plerumque contingit ob defectum, negligentiam vel dolum eorum quibus ab episcopis ordinum examinatio committitur, quod indocti et omnino ignari, tam iuris dispositione, quam earumdem constitutionum tenore, aliasque indigni ut digni et idonei praedictis episcopis praesentantur, sicque per eos ad sacros ordines promoventur. Nos religionis nostrae aditum pervigili cura custodire volentes, episcopos per viscera misericordiae domini nostri Jesu Christi hortamur, et in virtute obedientiae monemus, quatenus si praedictorum ordinum celebrationi, et promovendorum ad sacros ordines examini personaliter non adfuerint, duos saltem viros idoneos scientia et moribus approbatos deputent, quibus officium examinationis pariter committant, iniungendo eisdem sub excommunicationis poena, ut onus hoc sibi creditum fideliter exequantur, nec quidquam dolo, prece, negligentia, munere, vel alias indebite agant. Praelati autem sacrum ordinem per seipsos contra praedictam prohibitionem non scientes loqui Latinaliter conferentes, praeter poenas a iure statutas, a quorumcumque sacrorum ordinum, quos tali contulerit, ipsumque indigne promotum ab executione suscepti ordinis: examinatores vero in praemissis culpabiles ab officio et beneficio per annum noverint se suspensos, nisi ex causa rationabili et multum necessaria, ut in dicta constitutione continetur, cum eisdem promotis praelati viderint dispensandum.

262

Cap. IV. - *Ut non vituperetur ministerium nostrum, melius est in domum Dei paucos ministros idoneos adire, quam plures et indignos.* Quoniam autem plerumque contingit, ut clerici aliarum dioecesium excommunicati, quidam suspensi, vel interdicti, seu alias inhabiles, propriam patriam deserentes, in nostras se trasferant regiones, ibique incogniti divina officia celebrare nitantur: Nos fidelium salutis animarum, ubi maius vertitur periculum, consulere volentes, universis ac singulis archiepiscopis, vicariis, rectoribus, capellanis, clericisque curatis et non curatis per nostram provinciam ubilibet constitutis, nostro approbante concilio praecipimus, ne de cetero huiusmodi clericos ad sanctae matris ecclesiae sacramentorum administrationem recipiant, aut in suis ecclesiis ministrare permittant, nostra vel episcoporum, in quorum dioecesi moram traxerint, non obtenta atque edocta commendationis licentia. Si vero secus fecerint, triginta regali poenam eo ipso incurrant, dimidium fabricae suarum ecclesiarum, dimidium vero pro expensis futuri sequentis concilii applicandum.

MANSI 32, 385 s.

IULIUS II (1503-1513)

SYNODUS VILNENSIS (1509)

De extradioecesanis ordinandis ac de dignitate ordinandorum

- 263 Can. II. - *Fremde Diözesanangehörige dürfen zu den Weißen nicht zugelassen werden.*
- 264 Can. III. - *Zu Priestern sollen nur würdige Männer geweiht werden, und wenn selbst der Landesherr einen Unwürdigen zur Weihe schicken sollte, so ist es Pflicht des Bischofs und des Metropoliten, sich zum Landesherrn zu begeben und die Unwürdigkeit des betreffenden Kandidaten zu beweisen, und ihn zu den Weißen nicht zuzulassen.*

ICO Fontes, Series I, fasc. XI, p. 619.

CONCILIUM HISPALENSE (1512)

Ut evitentur preces circa ordinationem

265

Cap. XXXII. - *Cum in personis Ecclesiasticis, signanter in illis, qui sunt promovendi ad sacros ordines, vel ad officium, et munus curae Animarum, requiratur prudentia, et idoneitas scientiarum, statuimus, ut nullus imposterum promoveatur ad Ordines sacros, nisi saltem fuerit peritus linguae latinae competenter, et in rebus de iure necessariis, et habuerit qualitates, quas sacri Canones disponunt, super quo mandamus, ut nostri provisores et examinatores se prius informant cum magna diligentia.*

Item quia reperimus accidisse, quod per intercessionem et preces nonnullorum Magnatum, et aliorum, plures fuerunt ordinati absque eo quod meruissent ordinari, mandamus, ut si quis imposterum intercessores insumpserit ad effectum suscipiendi sacros Or-

dines, non admittatur, nec recipiatur, et fiat inhabilis ad suscipiendum Ordinem, quem petit.

Item etiam mandamus, ut nulli absenti concedantur literae Dimissoriales, nisi personaliter comparuerit ad se subiiciendum examini; excepto tamen si lauream Doctoratus obtinuerit in Academia generali; et ut pariter non dentur literae dimissoriales, nisi ad unum tantum ordinem sacrum, ut viso quomodo se gerit ordinatus in Subdiaconatu, vel Diaconatu, appareat an mereatur promoveri ad maiorem ordinem.

MANSI 32, 609.

LEO X (1513-1521)

Reformatio magistrorum in scholaribus erudiendis

(Ex Constitut. *Supernae dispositionis* LEONIS X Pp. de reformatione generali praelatorum ... 1514).

- 266 § 32. - Et cum omnis aetas ab adolescentia prona sit ad malum, et a teneris assuefieri ad bonum magni sit operis et effectus, statuimus et ordinamus ut magistri scholarum et praeceptores pueros suos sive adolescentes, ne dum in grammatica et rhetorica ac ceteris huiusmodi audire et instruere debeant, verum etiam docere teneantur ea, quae ad religionem pertinent, ut sunt praecepta divina, articuli fidei, sacri hymni et psalmi ac sanctorum vitae; diebusque festis nihil aliud eos docere possint, quam in rebus ad religionem et bonos mores pertinentibus; eosque in illis instruere, hortari et cogere in quantum possunt teneantur, ut nedum ad missas, sed etiam ad vespas divinae officia audienda, ad ecclesias accedant, et similiter ad praedicationes et sermones audiendos impellant, nihilque contra bonos mores aut quod ad impietatem inducat eis legere possint.

BR 5, 610.

CONCILIUM FLORENTINUM (1517)

De sufficientia clericorum ordinandorum

- 267 Proposuit Abbas in synodo: R. P. de temporis nostri clericorum ignorantia; deque immodestia nihil est, ut in conspectu vestro verba faciam, res plusquam par sit in confesso est; ob cleri ignorantiam et clericalis ordinis maiestatem, et provincialium nostrorum animas periclitari video. Quid ita? docti indoctique ad sacerdotium nullo discrimine promoventur. Occurrite, si placet, provinciam hanc nostram a tali labe vendicantes. Laudaverunt universi dicentem, et ut sequitur statuerunt.

Statuit igitur sancta synodus, ut nullus admittatur ad ordines sacros, nisi praesentetur ab aliquo honesto viro, qui iureiurando fidem faciat

examinatori praesentatum non habere aliquos defectus occultos, quibus arceri possit ab ordinatione si detegerentur: verbi gratia, iuret ipsum esse bonis moribus praeditum, et honestae conversationis, liberum, legitimo natum matrimonio, sanae mentis, non epilepticum, non simoniacum, non homicidam, non percussorem, non rixosum, non bigamum, non abstemium.

Deinde examinatur inspicitur si est claudus, caecus, vel alia apparenti deformitate notandus, si habet titulum sufficientem beneficii vel patrimonii.

Et postea examinet eum de literis, ut videat si intelligat, saltem grosso modo, quid legit, ita ut ex una epistola vel evangelio sciat elicere sensum literalem, cognoscendo quid importent verba, singillatim materno sermone explicando, et si vult promoveri ad sacerdotium, examinatur super sacramentis ecclesiae, super materia confessionum. Et si super praemissis non erit saltem mediocriter eruditus eum nullatenus admitti voluit. Declarando examinatore qui non (ut praemittitur) idoneum admiserit, ad reddendam rationem de tali re ante tribunal Domini nostri Jesu Christi in die extremi iudicii teneri.

Si autem fuerit repertus idoneus scribatur per tabellionem nomen ordinandi et praesentantis et tituli.

Deinde hora ordinationis vadant examinatores, vel unus ex eis, et praesentent istos ordinandos episcopo, vocando unumquemque singillatim, ut moris est, et notarius semper stet praesens ordinationi.

Finite autem ordinatione, idem notarius vocet ordinatos eodem ordine, et publicum de omnibus conficiat instrumentum, reponatque in libro episcopalis vel archiepiscopalis curiae ad usum hunc specialiter deputato. Quem librum in omnibus ordinariis curiis publice teneri voluit.

MANSI 35, 255 s.

PAULUS III (1534-1549)

De sacra ordinatione

(Ex delectorum Cardinalium et aliorum Praelatorum *Consilio De emendanda Ecclesia* [PAULO III iubente] a. 1538).

- 268 (93) Primus abusus in hac parte est ordinatio clericorum, et praesertim presbyterorum, in qua nulla adhibetur cura, nulla adhibetur diligentia: quod passim quicumque sint, imperitissimi sint, vilissimo genere orti, sint malis moribus ornati, sint adolescentes, admittantur ad ordines sacros, et maxime ad presbyteratum, ad characterem, inquam, Christum maxime exprimentem. Hinc innumera scandala, hinc contemptus ordinis ecclesiastici, hinc divini cultus veneratio non tantum diminuta, sed etiam prope iam extincta. Ideo putamus optimum fore, si Sanctitas Tua primo in hac urbe praeficeret huic negotio duos aut tres praelatos, viros doctos et probos, qui ordinationibus clericorum praesentent. Iniungeret etiam episcopis omnibus, adhibitis etiam poenis censurarum,

ut id curarent in suis dioecesisibus. Nec permittat Sanctitas Vestra ut quispiam ordinetur, nisi ab episcopo suo, vel cum licentia deputatorum in urbe, aut episcopi sui: insuper ut in Ecclesiis suis quisque episcopus magistrum habeat, a quo clerici minores et literis et moribus instruantur, ut iura praecipiant.

MANSI 35, 349.

CONCILIIUM OECUM. TRIDENTINUM (1545-1563)

SESSIO V (17 iun. 1546)

De magistro grammaticae pro clericis pauperibus

(Ex Decreto De Reformatione).

- 269 (94) Cap. I. (3). - Ecclesiae vero, quarum annui proventus tenues fuerint, vel ubi tam exigua est cleri et populi multitudo, ut theologiae lectio in eis commode haberi non possit, saltem magistrum habeant, ab episcopo cum consilio capituli eligendum, qui clericos aliosque scholares pauperes grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsa sacrae Scripturae studia (annuente Deo) transire possint.

CT 5, 241.

CONCILIIUM COLONIENSE II (1549)

De studiis clericorum. De collegiis et universitatibus

Pars I. - Cap. III. - Quos auctores iuventuti praelegere, et quos vitare oporteat.

- 270 Interest quoque reipublicae Christianae, quales auctores iuventuti impletatis juxta ac pietatis capaci, praelegantur, ut rectissime reformationis formula monuerit, ne libri obsoleti, suspecti, aut contagiosi, eorum qui perfidiae suae virus, religionisque et pietatis odium tenerae iuventuti suis scriptis instillant, sed tantum casti, pii, et religioni orthodoxae consentientes auctores praelegantur: quos iudicium cum non sit penes omnes, statuimus nullum auctorem in trivialibus ludis praelegendum, qui non sit a decano artium vicinae et catholicae universitatis examinatus, et ad praelegendum iuventuti admissus. Aut si procul distent ludi ab universitatibus catholicis, examen et admissio pertinebit ad vicinae civitatis praestantis eruditionis praelatum, aut alium aliquem doctum virum, cui episcopus illius dioeceseos hoc muneris delegaverit. Quod vero bonis et receptis auctoribus repudiatis, quidam gloriae aucupandae studio, nova quotidie grammatica comminiscuntur, et adolescentium ingenia suis figmentis confunduntur; omnino prohibendum et vetandum censemus. Maxime vero omnium sub anathemate interdichimus et prohibemus lectionem eorum librorum in triviis qui ad seducendam in pravas opiniones iuventutem, aliud agentem et quaerentem scripti videntur. Quales sunt quorundam grammaticae, dialecticae et rhetoricae institutiones, in quibus exempla fere e pravis adversariorum dogmatibus petuntur, quo iuventus incauta haeresum et sectarum dogmata simul cum artibus imbibet. Quales item quaedam familiarium colloquiorum formulae, in ordinem monastici instituti, et ceremoniarum ecclesiasticarum contemptum, compositae atque effictae, quarum praecipua vis est, animos iuvenum corrumpere, et iam a teneris eos ab huiusmodi

pietatis exercitiis, ac vitae monasticae institutis alienare. Dabimus idcirco viros aliquot pios et doctos, qui ferant iudicium suum de auctoribus, quos iuventuti potissimum praelegere conveniat, eosque comprovincialibus episcopis significabimus, quo in instituenda recte iuventute eadem per universam provinciam servetur.

- 271 Cap. V. - De studiosis canonicis mittendis ad studia universitatum sumptibus collegiorum.

Ne quod in formula reformationis juxta sanctorum patrum decreta salubriter institutum est vitio vel collegiorum vel adolescentum canonicorum evanescat, decernimus et statuimus, ut dent collegia uni, duobus, vel tribus, ut multus vel exiguus fuerit personarum numerus in collegio, bonae spei ac studiosis adolescentibus, non minus quam triennii tempus, quo possint in studio potissimum theologico versari: in quo si laudis aliquid obtineant, tempus eis prorogetur, atque interim percipiant integros praebendae suae fructus, quotidianis distributionibus exceptis, aut saltem quantum ad victum et libros necessarios sufficiat: nisi de competenti subsidio sit olim per capitula studiosis provisum: dum tamen certis testimoniis singulis annis ad collegia mittendis constet, nec perversis moribus eos deditos, nec studia vana, quae ad ecclesiae aedificationem non conferant, sectari: committendum enim non est, ut cultui divino dedicata stipendia, in huiusmodi canonicos dyscolos erogentur. Debent tamen curare, ut ipsis absentibus, alii eorum in divinis suppleant vices.

- 272 Cap. VI. - De cautione quam dare debeant mittendi ad universitates.

Cum formula reformationis exigit, ut iuniores in gymnasiis alantur impensis collegiorum, ad hoc, quo collegia claris et doctis viris ornentur, ut huic menti satisfiat, et collegia non fraudentur expectatione sua, statuimus, et communi consensu decernimus, ut canonici, nondum in maioribus ordinibus constituti, poscentes hoc nomine aut fructus integros, aut decreta subsidia, a collegiis, quae pro more habent, ut de fructibus participant etiam in minoribus constituti ordinibus, prius dent cautionem sufficientem, se non velle ordinem et institutum ecclesiasticum deserere, aut si mutato proposito forsitan resiliant, tum se velle et debere fructus perceptaque subsidia collegio illi integraliter solvere ac restituere.

- 273 Cap. VII. - Collegia in universitate aliqua sita, quo suos studiosos mittere debeant.

Ceterum in locis ubi universitas catholica est, iuxta primariam institutionem reformatam et probata, non videtur causa digna esse, collegia magnis sumptibus gravandi, et mittendi studiosos foras ad universitatem exteram. Proinde statuimus, ut tales dent operam literis bonis in ipsa universitate ubi ad mores et studia ipsorum potest haberi respectus; nisi decanus et collegium causam habeant, cur censeant eos ad exterarum universitates mittendos. Quod si qui fugientes disciplinam, velint omnino non ad eam, quae eis a suo decano et capitulo designatur, sed ad aliam, quae ipsimet videbitur, universitatem proficisci, non tenebitur collegium illis dare subsidium decretum. Ne vero canonici, vicarii et chorisocii cleri nostri Coloniensis vigiliis defunctorum, quas mane hora septima persolvere consueverunt, a frequentatione lectionum praecipuarum impediuntur, volumus, ut posthac vigiliae tempore pomeridiano ad horam circiter secundam incipiantur, ut ante preces vesperinas compleantur.

- 274 Cap. VIII. - Qui gaudere possint universitatum privilegiis.

Ad prohibendum gravem abusum, quo se quidam ad universitates, non studii, sed privilegiorum gratia, conferunt, statuimus et mandamus, sicut ante nos in synodo Leodiensi statutum est, ut nulli, nisi ad studia litterarum idonei, et illarum praecipue gratia, se ad universitatem conferentes, in membra seu supposita, atque ad usum privilegiorum

huiusmodi universitatis recipiantur, aut suorum beneficiorum fructibus eo praetextu gaudeant: nec recepti ipsis privilegiis et beneficiorum fructibus uti sinantur, nisi quamdiu causa studii permanserint, et spes sit, quod ex studio suo fructum uberiores in ecclesia Dei sint parituri. Qui vero desides et otiosi comperti fuerint, ab eorumdem privilegiorum usu et fructuum perceptione repellantur.

275 Cap. IX. - *De theologo qui doceat, in collegiis alendo.*

Quo vero et reliqui sive canonici sive vicarii, capellani, sive chorisocii, cantores quoque, seu chorales collegiorum, quae extra universitates, aut in universitatibus, procul a scholis sita sunt, habeant etiam occasionem in sacris discendi et proficiendi; decernimus et statuimus, ut eiusmodi collegia singula, aut si vicina sint invicem duo aut plura, simul alant theologum aliquem docentem, vel binos, qui hanc operam inter se partiantur, concessionem fructuum unius praebendae, auctoritate apostolica in hunc usum supprimendae; aut si illa non sufficiat, unione beneficiorum vel vicariorum, quae nullam vel non adeo necessariam functionem requirunt, iudicio visitorum episcopaliū decernenda et conficienda; sic tamen, ut fructus praebendae vel stipendii dividantur secundum numerum lectionum: ut quando non legit, detrahatur illi etiam de fructibus portio destinata. Quod si inter ipsosmet fratres inveniatur, qui hoc docendi munus velit et possit obire, huic par est, ut distributiones quotidianae, praeter iustum stipendium, a choro absenti pridie quam legat, et eo die quo legit, concedantur.

276 Cap. X. - *De instaurandis lectionibus theologicis in universitate Coloniensi.*

Ut Caesareae majestatis voluntatis sanctissimae de reformandis universitatibus, juxta modum in formula praescriptum, satisfiat, et ratio sit, quare collegia in Colonia non teneantur suos canonicos mittere ad exterarum universitates, et eis absentibus, aut integros praebendae suae fructus, aut quantum in victum et libros sufficiat, suppeditare, danda est collegiis illis opera, ut lectiones, potissimum sacrae theologiae, in ipsa universitate vigeant, et canonici illi, qui habent praebendas, sibi ex indulto apostolico cum onere legendi collatas, suo muneri juxta tenorem bullae summi Pontificis, unde praebendas illas conferendi auctoritas manavit, satisfaciant. Quam ob rem monemus et hortamur eos, qui de praebendis gratiae primae gaudent, ut aut legant ipsi in sua facultate, aut si legitimo impedimento teneantur, conducant alios idoneos magistros, qui vices eorum in docendo suppleant. Qui si monitionibus nostris paternis auscultare noluerint, cum nostra (ad quos pertinet bonum publicum promovere) intersit, lectiones apostolicae sedis beneficio universitati debitas persolvi, censuimus totius concilii nomine requirendos universitatis rectorem et provisores, ut munere suo perfungantur, et eos quibus de praebendis seu beneficiis providerunt, requirant ad legendum et satisfaciendum oneri praebendae annexo, et iuxta apostolici privilegii tenorem, contra non parentes procedant: alioqui negligentiam eorum deserendam ad summum pontificem, et petendam provisionem, qua huic casui provideatur.

277 Pars II. - Cap. I. - *De altero medio, ad consequendam reformationis executionem necessario, quod est examen ordinandorum.*

Deinde visum nobis fuit, ad stabilem et duraturam ecclesiastici ordinis reformationem comparandam, necessarium esse, ut initiandi sacris ordinibus rite examinentur. Hi vero, qui ad praelaturas et regimen animarum assumuntur, novo, eidemque rigidiore examini submittantur, propterea quod mortales omnes sequi suum genium quotidie experiamur, et asinum manere asinum, etiamsi exuviis leonis induatur: atque ita evenire, ut cum vitiis dediti homines assumuntur ad dignitates et praelaturas, vertant dignitates et curas non quo oportet, sed vel ad avaritiam implendam, vel in ventrem saginandum, aut ad fastum et pompam: quidam etiam ut in luxu et deliciis vivant. Quibus profecto rebus fit, ut plane in diversum abeant officia et munera divinae iussionis, nec ferre ulla

sit animarum et rerum ecclesiasticarum cura vera, sed imagines tantum et apparatus: nec seria bene institutae reformationis executio, sed major in dies morum et doctrinae corruptela. Quamobrem in primis statuimus, et ordinamus, ne quis ad sacrorum ordinem perceptionem admittatur, nisi diligenter examinatus de fide quam teneat, de affectu quo ducatur ad petendos ordines, de scientia quae sufficiat ad ordinis, quem petit, ministeria explenda, de moribus ordinem decentibus, et aetate legitima.

278 Cap. II. - *Ad quos pertineat examen.*

Quoniam vero difficile erat, ubi sunt magnae ecclesiae et multi ordinati, episcopos, ad quos examinatio proprie pertinet, hoc negotii per se obire, olim ea cura in quibusdam dioecibus in scholasticos cathedralium ecclesiarum, in aliis vero in praelatos alios relegata est, quibus jam examinandi ius est quaesitum, et maiora quam ceteris canonicis stipendia ab ecclesia decreta: verum quales nunc sunt plerique scholastici, et illi penes quos est examinandi potestas, iura quidem sua timentur, nec tamen docent juventutem, nec examinant: officiumque et curas alias aliis, non multo melioribus, examinadoribus interdum delegant: quo fit, ut alio in alium hanc curam transferente, aut nullae, aut perfunctoriae et admodum frigidae fiant ordinandorum examinationes. Quem defectum supplere cupientes, et examen ad sua principia, hoc est, ad episcopos revocare, quibus ex lege divina incumbit, nemini cito manus imponere, matura deliberatione praehabita, declaramus, episcopos non debere huiusmodi examinationibus (quando non ignorant eas perfunctorie factas) statim acquiescere, et inquisitionis specie, quam ex reliquiis antiqui moris retinent, in altari cum rogant utrum sint digni, iusti et sancti, putare se satisfecisse, atque ita inutiles et indignos homines nonnumquam etiam sceleratos, ab aliis forte (quos ea cura non admodum tangit) dignos iudicatos, sacris illis ordinibus contra conscientiam propriam insignire. Eaque de causa requirimus provinciae nostrae episcopos in domino, ut vel ipsimet huic suo muneri satisfaciant, vel curam illam imponant viris piis, doctis et de ecclesiae profectu sollicitis, quorum diligentia sit eis explorata, nisi certissimo experimento cognoverint Scholasticum, vel eum ad quem hoc pertinet, diligentiam talem, cui merito fidant, adhibuisse.

279 Cap. VI. - *De examine instituendorum ad dignitates, curas animarum, aut alia officia.*

Porro quo plus negotiorum incumbit eis, qui ad praelaturas, dignitates et curas animarum vocantur, hoc magis interest ecclesiae et Christi fidelium, ut tales singulari examine, maioriique diligentia, quam reliqui explorentur, utrum sufficiant ad praestanda munera illa ad quae vocantur. Praecipue vero episcoporum interest, quales habeant in excolendo agro dominico cooperarios. Hinc statuimus et ordinamus, ut nemo electus confirmetur, nemoque praesentatus ad dignitatem, vel animarum curam instituatur, priusquam sit a suo episcopo aut archidiacono episcopi, aut hac in parte vicario, aliisve sacrarum literarum, canonum, et traditionum ecclesiasticarum peritis viris, quos episcopus aut archidiaconus ad hoc designabit, examinatus et comprobatus idoneus, possitque et velit muneri, ad quod vocatus est, pro virili satisfacere, et formulam reformationis qua parte eum concernit exequi. Quod si quis archidiaconorum, vel ius instituendi habentium, contra hanc constitutionem praesumpserit aliquem non ita examinatum investire, ipse quidem pro iudicio episcopi, per certum tempus ab officii sui executione, et fructuum perceptione, suspendetur: institutus vero eoque, donec episcopo comprobabitur qualificatus et idoneus. Neque tamen per examen episcopale derogatum volumus iuri examinandi, si quod alii praelati habent.¹

MANSI 32, 1365-1370.

¹ Cfr. Concil. Moguntinum (1549) c. 81; Narbonense (1551) cc. 2-10; MANSI 32, 1420; 33, 1252-1255.

IULIUS III (1550-1555)

De efformatione clericorum

(Ex Constitut. *Dum sollicita* IULII III Pp. de constitutione Collegii in Urbe pro scholaribus Germanicae nationis educandis, 1552).

280

§ 1. - Hinc est quod nos, attendentes quanta sit fidelium et strenuorum operariorum penuria, praecipue in illis regionibus, ubi cultus verae religionis per varias haereses maxime imminutus, et catholicae ac sanae doctrinae necnon vitae lumen multis errorum tenebris obscuratum, quantumque christianae reipublicae et fidei orthodoxae conducatur, ut militans Dei Ecclesia ubique, et praesertim in Germania, viris exemplari vita et literarum scientia praeditis, quorum opera veritatis lumen protendi, et illud obumbrare nitentes dissipari valeant in dies, abundet, motu proprio, non ad alienius nobis super hoc oblatae petitionis instantiam, sed de mera deliberatione et certa scientia nostris, ad omnipotentis Dei laudem et gloriam, ac ipsius militantis Ecclesiae exaltationem et Germaniae spirituale auxilium, in alma Urbe nostra, et loco ad id convenienti et apto per infrascriptos protectores assignando, unum collegium scholarium, *Germanicum* nuncupandum, cum dote, ecclesia vel cappella, in qua missae et alia divina officia, iuxta providam ordinationem eorum qui collegii gubernationem suscipient, celebrentur; necnon structuris, aedificiis, cameris et locis ac dote simili collegio convenientibus et necessariis, in quo aliqui nationis Germanicae iuvenes dociles et bonae indolis, et si fieri possit id, aliqua bonarum artium et sincerarum doctrinae principia habentes, Deum timentes et religionem zelantes, ex regionibus, provinciis et locis Germaniae educendi, instituuntur et alantur, ac bonis et sanctis moribus imbuantur, necnon literarum et piae vitae studio continuo vacent sub magistris sive praeceptoribus eis per dilectos filios Societatem de Iesu nuncupatam constituendis, qui literas humaniores trium linguarum latinae, graecae et hebraicae, ac logicam, physicam et alias liberales disciplinas et demum sacram theologiam publice legant et doceant, et alias ipsorum scholarium curam, regimen et administrationem, in his quae ad morum integritatem et verbi Dei praedicationem ac explicationem et ad officium christiani pastoris, necnon bene beateque vivendum pertinent et spectant, suscipiant, et, nullis parcendo laboribus, quantum in eis fuerit, aedificent, et divina praecepta eorum animis infigere conentur, et tales se erga eosdem scholares exhibeant, ut ipsi tandem, divinae legis capaces, necnon aetate, doctrina et probitate maturi, postquam de beneficiis ecclesiasticis competenter provisi fuerint, tam intrepidi fidei athletae in suas regiones ad alios exemplo vitae suae ad Christum trahendos, et qui id talentum acceperint, ad verbum Dei praedicandum et docendum, curam animarum sibi commissam ad Dei laudem et gloriam ac spiritualem fidelium profectum exercendum et administrandum, necnon haeresum latens venenum deprehendendum, et errores apertos convincendum et resecandum, ac denique fidem ipsam totis viribus defendendam, ac verbo et exemplo ampliandam, et ubi extirpata fuit, denuo plantandam cum animarum salute, remitti et destinari possint, auctoritate apostolica, tenore praesentium, erigimus et instituimus.

BR 6, 460.

PAULUS IV (1555-1559)

CONCILIUM LONDINENSE (1555-1556)

Ut in cathedralibus certus initiatorum numerus educetur,
ex quo, tanquam ex seminario eligi possint,
qui digne ecclesiis praeficiantur

281

Decret. XI.¹ - Cum magna sit hoc tempore ecclesiasticarum personarum penuria, praesertim idonearum, quae ecclesiis, seu ecclesiasticis muneribus vel praeficiantur, vel inserviant: atque huic incommodo nulla ratione magis occurri possit, quam si soboles quaedam, et tanquam seminarium ministrorum saltem in cathedralibus ecclesiis instituantur, et conservetur: hac eadem synodo approbante statuimus, et decernimus, ut singulae metropolitanae, et cathedrales hujus regni ecclesiae, pro cuiusque censu, et facultatibus, proque dioecesis amplitudine certum numerum puerorum alere teneantur.

282

In hunc vero qui cooptandi erunt, annos sint minimum undecim, vel duodecim nati, qui et legere sciant, et scribere, et quorum indoles, ac voluntas certiore spem afferat, eos sacerdotes futuros, et ecclesiasticis muneribus perpetuo inservituros.

283

Pauperum autem filios praecipue eligi volumus, neque tamen ditiorum excludimus, modo studium praeseferant Deo et ecclesiae inserviendi. Hi primum grammaticam discant: post, in ipsam metropolitanam, seu cathedralem ecclesiam adsciti, sub cancellario ecclesiae, aut alio docto, et gravi viro, qui ad hoc munus delectus sit, in ecclesiastica doctrina, et disciplina erudiantur. Horum classes instituentur duae, altera provectionum aetate, et literis, quos acolytos esse volumus, quibus, praeter victum, et togam, quam liberalem vocant, mercedis etiam aliquid in singulos annos attribuetur: altera iuniorum, quibus toga, et mensa tantum dabitur. Universi autem tam prioris classis, quam posterioris, tonsura, et habitu clericali, eademque vivendi ratione utentur, et divinis in ecclesia officiis opportune inservient. Porro ex acolytorum classe quicumque ad aetatem legitimam pervenerint, et in moribus, atque in literis profecerint, sacris ordinibus initiabuntur, et ipsi cathedrali, seu metropolitanae ecclesiae, in quocumque ministerio episcopo, et capitulo commodum videbitur, operam suam navabunt: atque in his ut pro cuiusque merito beneficium aliquod ecclesiasticum deferatur, ipse episcopus, et capitulum curabit. In eorum autem locum, qui ex acolytorum classe ad ordines sacros, et majora ecclesiae munera adsciscuntur, substituendi erunt, qui ex classe inferiori moribus, aetate, ac literis proxime accedant.

¹ Haec dispositio Concilii Londinensis, praesidente Card. Reginaldo Pole, agnoscitur etiam sub denominatione generali *de Reformatione Angliae*.

284 Ad scholam grammaticae, et alia commoda, discendi causa, admittantur alii etiam civitatis et dioecesis pueri: qui tamen sint honeste educati, bonis moribus praediti: quibus eodem vestitu, quo ceteris, utendum erit, atque eodem modo vivendum. Ex his autem, qui maxime idoneus erit, et ecclesiae inserviendi voluntatem praeseferet, in eius locum sufficietur, qui ex clericorum numero desiderabitur. Et quia, ad hanc puerorum sobolem alendam, necesse est, ut quoad certa dos ex redditibus beneficiorum, quae deinceps vacaverint, huic tam pio operi in perpetuum assignandorum, seu quo alio modo erit constituta, quod brevi factum iri speramus, census aliquis annuus ad tempus provideatur, qui tam puerorum victui, quam praeceptorum stipendiis sufficere possit, statuimus ut archiepiscopi, et episcopi omnes fructuum annuorum, quos ex proventibus episcopatum suorum percipiunt, deductis decimis, subsidiis, et feudis, quadragesimam partem cum ad ipsos pueros alendos, tum etiam ad mercedem solvendam magistris, qui eos in grammatica, et ecclesiastica doctrina et disciplina erudient, in singulos annos pendant.

285 Quod item ab omnibus praebendas, vel beneficia quaecumque ecclesiastica aut iam obtinent aut posthac obtinebunt, fieri volumus, ac iubemus, ut scilicet ex fructibus beneficiorum suorum, quae vel singula, vel plura simul, decimis, subsidiis, et feudis, ut praefertur, deductis, ad annum censum viginti librarum ascendant, partem quadragesimam ad hos ipsos usus in ea dioecesi, in qua beneficia obtinent, quotannis persolvant. Id quod eos, licet aliis multis oneribus gravatos, pro sua tamen erga Deum pietate, et in ejus ecclesiam, quae nunc ministrorum idoneorum penuria magnopere deformatur, officio, et studio haud gravatim facturos esse confidimus.

286 Praeterea statuimus, ut episcopus simul cum decano, et capitulo cathedralis ecclesiae huius puerorum scholae curam gerant, certisque hominibus negotium dent, ut hunc censum ab omnibus iis, qui solvere tenebuntur, in terminis, et locis, ac sub censuris, et poenis eorundem episcopi, et capituli arbitrio statuendis, exigant. Reliqua vero, quae ad hanc scholam bene ac feliciter administrandam, tuendamque erunt statuenda, quae multa adhuc restant, in proxima convocatione, Deo favente, providebuntur.

287 Cum autem ad sanam doctrinam, et bonos mores conservandos maxime conducat, ut erudiendae iuventuti magistri rectitudine fidei, honestate vitae, et eruditione commendabiles praeficiantur: idcirco statuimus, ut ne quis ulli scholae in quocumque loco magister praeficiatur, aut quomodo libet munus docendi suscipiat, nisi prius a loci ordinario diligenter examinatus, ac probatus fuerit, deque iis libris admonitus, qui in scholis tam ad eruditionem, quam ad excolendos iuventutis mores legendi sunt. Qui vero huic decreto non paruerit, sententiam excommunicationis incurrat, et munere docendi ad triennium prohibeatur. Eorum autem, qui iam scholis praefecti sunt, fides, mores, et doctrina sedulo examinentur: et, si tales reperti fuerint, quales in praesenti constitutione requirimus, confirmantur, et de omnibus supradictis admoneantur: sin aliter, eos amoveri, et in eorum locum alios idoneos suffici mandamus.

Mansi 33, 1029-1031.

PIUS IV (1559-1565)

CONC. TRID. Sessio XXII (17 sept. 1562)

De vita et honestate clericorum

(Ex Decreto De Reformatione).

288 Can. I. - Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum as-
(95) siduo instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim a rebus saeculi in altiore sublati locum conspiciantur,¹ in eos tanquam speculum reliqui oculos iniiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum prae se ferant. Levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Cum igitur, quo maiore in ecclesia Dei et utilitate et ornamento haec sunt, ita etiam diligentius sint observanda: statuit sancta synodus, ut, quae alias a Summis Pontificibus et a sacris conciliis de clericorum vita, honestate, cultu doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, commessationibus, choreis, aleis, lusibus ac quibuscumque criminibus, nec non saecularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum eisdem poenis, vel maioribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur. Nec appellatio executionem hanc, quae ad morum correctionem pertinet, suspendat. Si qua vero ex his in desuetudinem abiisse compererint, ea quam primum in usum revocari et ab omnibus accurate custodiri studeant. Non obstantibus consuetudinibus quibuscumque, ne subditorum neglectae emendationis ipsi condignas, Deo vindice, poenas persolvant.

CT 8, 965.

CONC. TRID. Sessio XXIII (15 iul. 1563)

De assumendis ad presbyteratum

(Ex Decreto De Reformatione).

289 Can. XIV. - Qui pie et fideliter in ministeriis anteactis se gesserint,
(96) ad presbyteratus ordinem assumantur; bonum habeant testimonium (1 T. 3, 7), et hi sint, qui non modo in diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob ecclesiae utilitatem ac necessitatem aliud episcopo videretur, mini-

¹ Cfr. Mt. 5, 14.

straverint, sed etiam ad populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem ac administranda sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur, atque ita pietate ac castis moribus conspiciui, ut praeclarum bonorum operum exemplum et vitae monita ab eis possint exspectari.

CT 9, 627.

De Seminariorum erectione et regimine

(Ex Decreto De Reformatione).

290 Can. XVIII. - Cum adolescentium aetas, nisi recte instituatur, prona
(97) sit ad mundi voluptates sequendas,¹ et, nisi a teneris annis ad pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, numquam perfecte ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio in disciplina ecclesiastica perseveret: sancta synodus statuit, ut singulae cathedrales, metropolitanae atque his maiores ecclesiae, pro modo facultatum et dioecesis amplitudine certum puerorum ipsius civitatis et dioecesis, vel eius provinciae, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc prope ipsas ecclesias vel alio in loco convenienti, ab episcopo eligendo, alere, ac religiose educare et ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. In hoc vero collegio recipiantur qui ad minimum duodecim annos et ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere et scribere competenter noverint, et quorum indoles et voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros. Pauperum autem filios praecipue eligi vult, nec tamen ditiorum excludit, modo suo sumptu alantur et studium prae se ferant Deo et ecclesiae inserviendi. Hos pueros episcopus in tot classes, quot ei videbitur, divisos, iuxta eorum numerum, aetatem ac in disciplina ecclesiastica progressum, partim, quum ei opportunum videbitur, ecclesiarum ministerio addicet, partim in collegio erudiendos retinebit, aliosque in locum eductorum sufficiet, ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit.

291 Ut vero in eadem disciplina ecclesiastica commodius instituantur, tou-
(98) sura statim atque habitu clericali semper utentur, grammatices, cantus, computi ecclesiastici aliarumque bonarum artium disciplinam discent; sacram Scripturam, libros ecclesiasticos, homilias sanctorum, atque sacramentorum tradendorum, maxime quae ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, et rituum ac caeremoniarum formas ediscent. Curet episcopus, ut singulis diebus missae sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata, et iuxta confessoris iudicium sumant corpus Domini nostri Iesu Christi; cathedrali et aliis loci ecclesiis diebus festis inserviant. Quae omnia atque alia ad hanc rem opportuna

¹ [Cfr. n. 122 nec non n. 95].

et necessaria episcopi singuli cum consilio duorum canonicorum seniorum et graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggesserit, constituent, eaque ut semper observentur, saepius visitando operam dabunt. Dyscolos et incorrigibiles ac malorum morum seminatores acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo, omniaque impedimenta auferentes quaecumque ad conservandum et augendum tam pium et sanctum institutum pertinere videbuntur, diligenter curabunt.

292 Et quia ad collegii fabricam instituendam et ad mercedem praecep-
(99) toribus et ministris solvendam, et ad alendam iuventutem, et ad alios sumptus certi redditus erunt necessarii, ultra ea, quae ad instituendos vel alendos pueros sunt in aliquibus ecclesiis et locis destinata, quae eo ipso huic seminario sub eadem episcopi cura applicata censeantur: iidem episcopi cum consilio duorum de capitulo, quorum alter ab episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur, itemque duorum de clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad episcopum, alterius vero ad clerum pertineat: ex fructibus integris mensae episcopalis et capituli, et quarumcumque dignitatum, personatum, officiorum, praebendarum, portionum, abbatiarum et prioratum, cuiuscumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, et hospitalium, quae dantur in titulum vel administrationem iuxta constitutionem concilii Viennensis, quae incipit *Quia contingit*,¹ et beneficiorum quorumcumque, etiam regularium, etiam si iurispatronatus cuiuscumque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius dioecesis, vel aliis ecclesiis, monasteriis et hospitalibus, et aliis quibusvis locis piis, etiam exemptis, annexa, et ex fabricis ecclesiarum et aliorum locorum, etiam ex quibuscumque aliis ecclesiasticis redditibus seu proventibus, etiam aliorum collegiorum (in quibus tamen seminaria discentium vel docentium ad commune ecclesiae bonum promovendum actu non habentur; haec² enim exempta esse voluit, praeterquam ratione reddituum, qui superflui essent ultra convenientem ipsorum seminariorum sustentationem) seu corporum vel confraternitatum, quae in nonnullis locis scholae appellantur, et omnium monasteriorum, non tamen Mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solvi solent, et milites cuiuscumque militiae aut ordinis pertinentibus (fratribus S. Ioannis Hierosolymitani duntaxat exceptis): partem aliquam vel portionem detrahent, et eam portionem sic detractam, nec non beneficia aliquot simplicia, cuiuscumque qualitatis et dignitatis fuerint, vel etiam praestimonia vel praestimoniales portiones nuncupatas, etiam ante vacationem, sine cultus divini et illa obtinentium praeiudicio, huic collegio applicabunt et incorporabunt. Quod locum habeat, etiamsi beneficia sint reservata vel affecta, nec per resignationem ipsorum beneficiorum uniones et applicationes suspendi vel ullo modo impediri possint, sed omnino, quacumque vacatione, etiamsi in Curia, effectum suum sortiantur, et quacumque constitutione

¹ Clement. 1, 3, t. 2, cap. 2 (CI 2, 1170).

² i. e. illa, in quibus eiusmodi Seminaria actu iam habentur.

non obstante. Ad hanc autem portionem solvendam beneficiorum, dignitatum, personatum, et omnium et singulorum supra commemoratorum possessores non modo pro se, sed pro pensionibus, quas aliis forsan ex dictis fructibus solverent, retinendo tamen pro rata, quicquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, ab episcopo loci per censuras ecclesiasticas et alia iuris remedia compellantur, etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachii saecularis; quibusvis, quoad omnia et singula supradicta, privilegiis, exemptionibus, etiam in specialem derogationem requirerent, consuetudine, etiam immemorabili, et quavis appellatione et allegatione, quae executionem impediat, non obstantibus. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes vel aliter seminarium ipsum in totum vel in partem dotatum reperiatur, tunc portio ex singulis beneficiis, ut supra, detracta et incorporata ab episcopo, prout res ipsa exegerit, in totum vel pro parte remittatur. Quodsi cathedralium et aliarum maiorum ecclesiarum praelati in hac seminarii erectione eiusque conservatione negligentes fuerint ac suam portionemolvere detrectaverint: episcopum archiepiscopus, archiepiscopum et superiores synodus provincialis acriter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat, ita ut quam primum hoc sanctum et pium opus, ubicumque fieri poterit, promoveatur, studiose curabit. Rationes autem reddituum huius seminarii episcopus annis singulis accipiat, praesentibus duobus a capitulo et totidem a clero civitatis deputatis.

- 293 Deinde ut cum minori impensa huiusmodi scholis instituendis provideatur, statuit sancta synodus, ut episcopi, archiepiscopi, primates et alii locorum ordinarii, scholasterias obtinentes et alios, quibus est lectionis vel doctrinae munus annexum,¹ ad docendum in ipsis scholis instituendos per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos ab eisdem scholasticis eligendos et ab ordinariis approbandos, etiam per subtractionem fructuum cogant et compellant. Quodsi iudicio episcopi digni non fuerint, alium, qui dignus sit, nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint, episcopus ipse deputet. Docebunt autem praedicti, quae videbuntur episcopo expedire. — De cetero vero officia vel dignitates illae, quae scholasteriae dicuntur, non nisi doctoribus vel magistris aut licentiatis in sacra Pagina aut in iure canonico, et aliis personis idoneis et qui per se ipsos id munus explere possint, conferantur, et aliter facta provisio nulla sit et invalida. Non obstantibus quibusvis privilegiis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

- 294 Si vero in aliqua provincia ecclesiae tanta paupertate laborent, ut (101) collegium in aliquibus erigi non possit: synodus provincialis, vel metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis, in ecclesia metropolitana, vel alia provinciae ecclesia commodiori unum aut plura collegia, prout opportunum indicabit, ex fructibus duarum aut plurium ecclesiarum, in quibus singulis collegium commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum ecclesiarum educuntur.

¹ Iuxta Sess. 5, *De Ref.* c. 1 CT 5, 241 s.

- 295 In ecclesiis autem amplas dioeceses habentibus possit episcopus (102) unum vel plura in dioecesi, prout sibi opportunum videbitur, habere seminaria, quae tamen ab illo uno, quod in civitate erectum et constitutum fuerit, in omnibus dependeant.

- 296 Postremo si vel pro unionibus, seu pro portionum taxatione vel assig- (103) gnatione et incorporatione, aut qualibet alia ratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius seminarii institutio vel conservatio impediretur aut perturbaretur: episcopus cum supra deputatis, vel synodus provincialis pro regionis more, pro ecclesiarum et beneficiorum qualitate, etiam suprascripta, si opus fuerit, moderando et augendo: omnia et singula, quae ad felicem huius seminarii profectum necessaria et opportuna videbuntur, decernere ac providere valeat.¹

CT 9, 628-630.

CONCILIUM RHEMENSE (1564)

De aetate et qualitate et examine promovendorum ad ordines maiores

- 297 Cap. XII. - *Ut omnes clerici sint certae alicui ecclesiae addicti.* Dum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui episcopi non sit utilis aut necessarius ecclesiis, eum sanctis synodis generalibus statuimus, ut nullus imposterum quocumque in gradu ordinetur, qui illi ecclesiae aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non ascribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis sedibus vagetur; quod si locum nobis inconsultis deseruerit, ei sacrorum ordinum exercitium interdicatur. Nullus praeterea clericus peregrinus, sine commendatitiis sui ordinarii literis in nostra dioecesi ad divina celebranda et sacramenta administranda admittatur.

- 298 Cap. XIII. - *De aetate et qualitate promovendorum ad maiores ordines.* Ne quis etiam regularis cuiuscumque ordinis, subdiaconatus ordinem a nobis expectet ante annum aetatis suae vigesimum secundum, vel diaconatus ante vigesimum tertium, vel presbyteratus ante vigesimum quintum. Praeterea cum non deceat eos qui divino ministerio ascripti sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercere, compertumque sit complures multis in locis ad sacros ordines nullo fere delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt se beneficium ecclesiasticum, aut etiam facultates idoneas obtinere, ex

¹ Eadem doctrina invenitur postea in Concil. Provinc. *Toletano* (1556) 2°, *Sipontino* (1567), *Ravennatensi* (1568) cap. 1-8, *Urbinalensi* (1569) cap. 1-6, *Bisuntino* (1571): MANSI 34 A, 556; 35, 881 s., 608 s., 654 s.; 36 B, 62-64.

summorum pontificum et conciliorum constitutionibus decernimus, ne quis deinceps clericus saecularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia et aetate, ad sacros ordines accedat, nisi prius legitime constet eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestum sufficiat, pacifice possidere. Id vero beneficium resignare non possit, nisi facta mentione quod ad illius beneficii titulum sit promotus, neque ulla de illo resignatio nobis inconsultis fiat, nisi constiterit quod aliunde vivere commode possit. De possidentibus vero patrimonium, vel pensionem, si aliquos pro necessitate sive commoditatestrarum ecclesiarum ordinare expedierit, prius nostros vicarios perscrutari iubemus, an patrimonium illud vel pensio vere ab eis obtineatur, ac talia sint quae ad vitam sustentandam ipsis sufficiant, neque ab illo deinceps sine licentia nostra alienari aut extinguere vel remitti ullatenus possint, donec beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti qui sic ordinantur, vel aliunde habeant unde vivere possint. Si aliquos nobis contigerit aliter promovere, antiquorum canonum penas nos, et vicarios nostros, atque omnes qui praesenti nostro statuto fraudem fecerint, subire oportebit.

Beneficia simplicia in ecclesiis parochialibus, quorum proventus tam tenuis est, ut ex illis ali beneficiarii non possint, uniantur pro obitu ecclesiis parochialibus in quibus fundatae sunt, dummodo fundatores debitis non fraudentur obsequiis, et vocatis quorum interest, aut interesse poterit.

- 299 Cap. XIV. - *De examine promovendorum ad maiores ordines.* Ad haec qui ad singulos maiores ordines erunt assumendi, per mensem ante ordinationem ad nos vel vicarios nostros veniant, qui parochio aut alteri cui magis expedire videbitur, committant, ut nominibus ac desiderio eorum qui vellent promoveri publice in ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, aetate, moribus, et vita a fide dignis diligenter inquirat, et literas testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad nos transmittat. Porro ordinandi feria quarta ante diem ordinationis statutum a iure, se conspectui nostro praesentent, ut adscitis prudentibus viris peritisque legis divinae, ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, genus illorum, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam ac fidem examinent et dicto die in cathedrali nostra ecclesia coram nostris canonicis, aut in alio dioecesis nostrae celebriori templo, praesente clero loci publice promoveamus eos, quos ut dignos admiserimus: promoti ad sacrum presbyteratus ordinem missa saepius celebretur, vel in altari maiore cum magna missa saltem in anno, sub poena privationis fructuum unius mensis pro quolibet defectu, et aliis poenis a iure statutis nisi petita licentia a superiore et pro causa legitima excusentur.

MANSI 33, 1296.

CONCILIUM CAMERACENSE (1565)

De seminario. De doctrina et praedicatione verbi Dei

- 300 Pars IV. Cap. I. - *De seminario.* Cum ad haereses extirpandas, et reddendum ecclesiae Dei pristinum suum nitorem, et clero, sacerdotioque pristinum suum decus: ac consequenter, ut intra non multos annos ecclesia mire floreat eruditione sacra, pietate, vitaeque puritate: habeantque singulae dioeceses plerosque omnes ministros bene idoneos ad laudabiliter obeundum munus suum, et non paucos excellentes eruditione, et pietate: nihil dici, aut cogitari possit exquisitius illo decreto sacrosanctae synodi Tridentinae,¹ quo jubetur, ut in singulis dioecesibus instituantur seminaria ministrorum: atque adeo iam inde ab initio ecclesiae vix quicquam praeclarior, aut efficacius institutum esse videatur, ad reddendum ecclesiae Dei florentissimum statum literarum sacrarum cognitione, pietate, religione, vitaeque puritate: sanctissimum, et utilissimum illud decretum complectens sancta synodus vehementer hortatur, et obsecrat omnes ordinis ecclesiastici viros, maximeque eos qui bonis ecclesiasticis utuntur, in hanc rem et utilissimam, et singularis apud Deum et homines meriti, omnes conatus intendant, quo brevi perfici possit, ut uberem segetem reipublicae Christianae haec literarum seminaria proferant. Quae ubi per aetatem maturaverit, ornet ecclesiam, et expleat horrea domini: neque enim melius opes ecclesiasticae, neque sanctius collocari possunt. Nam cum sint varia officiorum genera, quibus caritas erga proximos exercetur: tamen hoc genus officii in ceteris est maxime laudabile: in quo genere cum ecclesiastici praeferre ceteris debeant: debent et ipsi in tanta calamitate, ac necessitate promptum, hilarem, ac liberalem animum praebere. Quare praecipit sancta synodus, ut, quamprimum fieri possit, modus constituatur facta omnium beneficiorum, atque eorum omnium, quorum decretum concilii Tridentini sessionis XXIII. cap. XVIII. mentionem facit, aestimatione, quoad haec seminaria ponenda, et constituenda, sufficiens contributio fiat.

- 301 Cap. II. - Hic autem modus ubi certam, ac praescriptam summam pecuniae comprehenderit: tum videatur, quot quaeque dioecesis alumnos in literis ad ecclesiarum adiumentum possit alere.

- 302 Cap. III. - Id ubi constiterit: quaeratur locus idoneus huic paedagogio, et accommodetur suppellectile. Quaerantur item magistri, qui doceant: quae omnia intra diem festum divi Gregorii proximi perfici debent, vel citius, ut cuique commodum erit.

- 303 Cap. IV. - Sint autem pueri, qui assumantur instituendi, aetatis non minoris quam duodecim annorum: teneant prima literarum rudimenta: sitque tempus studii singulorum in seminario quadriennium, aut eo plus, minusve, ut episcopo visum fuerit, et iis, quorum ex concilio Tridentino intererit, ex praeceptoris, et eorum iudicio, qui seminario praefuerint: ne vel inutiles studiis locum aliorum, qui frugi sunt, occupent,

¹ Sess. 23, c. 18 *De Ref.* [Cfr. n. 290].

vel bonae spei iuvenibus tempus ad confirmanda studia praecludatur. Quo exacto ii, quos indoles commendaverit, quique bonam literis operam navaverint, ad maiora studia mitti poterunt.

- 304 Cap. V. - Et cum sint tria hominum genera: alii pauperes, alii divites, alii mediae cuiusdam conditionis, et fortunae, qui non ea quidem sunt fortuna, ut possint sine subsidio aliquo liberos suos in studiis alere, sed tamen partem aliquam sumptuum ferre possunt: cuiusmodi sunt plurimi, qui filios habent magnae indolis, et spei, si in literis alerentur; decernit sancta synodus instituenda esse duo genera portionum, ut pauperum filiis pro victu, et amietu in singulos conferantur librae triginta sex, quarum singulae valent XL, grossos Flandriae. At mediae conditionis hominum filiis, in subsidium studii, octodecim librae: plus, minusve, pro modo facultatum cuiusque et ingenio adolescentum tribuatur. Sic enim et pluribus succurri poterit, et nullum hominum genus (quod quidem indigeat auxilio) conqueri poterit suos filios, quos habebunt boni ingenii, a seminariis beneficio excludi: nulliusque virtutibus obstabit res angusta domi.

- 305 Cap. VI. - Et cum admodum incerta esse soleant voluntas, et propositum adolescentum: nedum puerorum, quibus locus petetur in seminario: pater, aut tutores declarabunt se esse eius propositi, ut, qui assumuntur ad seminarium, vitae genus ecclesiasticum sequantur: illudque animi sui propositum iureiurando confirmabunt.

- 306 Cap. VII. - Reliqua vero omnia quae ad utilitatem, atque commoditatem horum seminariis pertinebunt: ut sunt collecta, rationes, provisiones, officarii: ea omnia providebunt in dioecesana synodo.

- 307 Pars V. Cap. I. - *De doctrina, et praedicatione verbi Dei.* Quod sacrum concilium Tridentinum de explicanda doctrina in sacris literis expressa, eadem synodus provincialis servari praecipit: scilicet ut rectores ecclesiarum omnem diligentiam adhibeant, ut singulis saltem dominicis diebus, et festis solennibus populo sibi credito verbum Dei pure, et fideliter proponant, explicentque: ut res et opportunitas exegerint, vel evangelium, vel epistolam eius diei, omnis enim scriptura, divinitus inspirata, utilis est ad docendum, arguendum, corrigendum, et erudiendum in iustitia. Idem pastores articulos fidei subinde, sacramentorumque fructum, et usum legitimum, maxime in illorum administratione, si sit commodum, doceant: nec praecepta decalogi, et ecclesiae praeternitent, ut eorum ministerio perfectus sit homo, ad omne opus bonum instructus.¹

- 308 Cap. II. - Hortatur praeterea, ut iidem pastores apostolicarum traditionum, ac sacrarum ceremoniarum vim, et institutionem pro re nata doceant: sic enim religiosius, et utilius, ac maiore reverentia ab omnibus, qui pietatem colunt, servabuntur.

- 309 Caput. III. - Ceterum in exponendis quaestionibus, de quibus controversia nobis est cum haereticis, non iactent temere convicia: sed caritatem

¹ Cfr. 2 T. 3, 17.

erga omnes, et benevolentiam prae se ferant. Explicent autem eas quaestiones pure, ac simpliciter: doceantque quid sit credendum: ac ante omnia diluant haereticorum calumnias, dicentium saepe, ecclesiam id sentire, quod re ipsa non sentit: caveantque ne cum volunt errorem haereticorum fugere, in alium incidant. Quod si minus docti fuerint, quam ut ea dilucide, ac solide queant exponere: sint contenti simplici doctrina ecclesiae: hortenturque plebem ad timorem domini, religionem, bonos mores: dehortenturque ab omni scelere, ac flagitio, atque ab his maxime vitiis, ad quae propensos senserint esse populares suos.

- 310 Cap. IV. - Pastores non ferant quemquam in suis ecclesiis concionari sine mandato ordinarii. Doceant autem pure, Christiane, ac catholice. Abhorreant non tantum ab omni haeresi, sed etiam ab omni superstitioso, ac fabuloso dogmate.

- 311 Cap. V. - Mandat praeterea synodus pastoribus, ne libros apud se teneant, aut legant, ex quibus corrumpi religio, bonique mores, ac studium boni operis, timorque, et amor domini languere possit: ut sunt libri, qui lasciva, scurrilia, vana, et impura continent: ne horum librorum frequenti lectione seipsos, et populos sibi creditos corrumpant, proclive est enim, ut quae quis studiose legat, et eadem doceat. Instruant autem bibliothecas suas bonorum, et piorum auctorum libris ab academiis catholicis approbatis, ex quibus doctrinam hauriant, quam salubriter suis popularibus docendo, et concionando possint effundere. Quisquis autem non paruerit, puniatur: et, si libros suspectos, aut reprobos servaverit, agatur in eum, ut in suspectos agi iure debet: nisi consensu ordinarii, aut ecclesiae habeant ad refutationem: de quo consensu docere tenebuntur.

- 312 Cap. VI. - Si pastor impeditus vel aegritudine, vel alio quovis impedimento concionari non possit: teneatur saepe alienam operam certis temporibus, ex arbitrio tamen, atque mandato ordinarii, ad id munus adhibere, et eos apud populum suum habere commendatos, tanquam operarios mercede sua dignos. Quod si contempserit, episcopus sumptu eiusdem pastoris id curet.

MANSI 33, 1395-1400.

CONCILIUM MEDIOLANENSE I (1565)

De seminario clericorum

- 313 Cap. X. - *De seminario clericorum.* Mandatum est a sacro Tridentino concilio¹ provincialibus synodis, quamprimum in eam curam incumberent, ut seminarium clericorum, ubicumque id fieri posset, constitueretur, omnique ratione propagaretur: quamobrem etiam illis facultatem dedit moderandi, et augendi omnia, et singula, quae pii et sancti huius operis institutionem et progressionem adjuvare possent. Itaque nos provin-

¹ Sess. 23, c. 18 *De Ref.* [Cfr. n. 290].

ciae nostrae statu, et ecclesiarum, ac beneficiorum genere diligenter considerato, duximus ad hanc rationem confugiendum esse, ut detrahamus, quemadmodum iam nunc detrahimus, decimam partem fructuum cuiuslibet mensae episcopalis, et capituli, et quarumcumque dignitatum, personatum, officiorum, praebendarum, portionum, abbatiarum, et prioratum ejuscumque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, etiam hospitalium, quae dantur in titulum vel administrationem, iuxta constitutionem concilii Viennensis, et beneficiorum quorumcumque, etiam regularium, etiamsi iurispatronatus cuiuscumque fuerint, etiamsi nullius dioecesis, vel aliis ecclesiis, monasteriis vel hospitalibus, et aliis quibusvis locis piis, etiam exemptis annexa, et ex fabricis ecclesiarum, et aliorum locorum, etiam ex quibuscumque aliis ecclesiasticis redditibus, seu proventibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen seminaria discentium, vel docentium, ad commune ecclesiae bonum promovendum actu non habentur, haec enim exempta esse volumus, praeterquam ratione reddituum, qui superflui essent ultra convenientem ipsorum seminariorum sustentationem corporum, vel confraternitatum, quae in nonnullis locis scholae appellantur, et omnium monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solvi solent, et milites cuiuscumque militiae, aut ordinis pertinentibus [fratribus sancti Joannis Hierosolymitani dumtaxat exceptis] eamque suprascriptorum fructuum decimam sic detractam, seminariis, singulis provinciae nostrae dioecesium erigendis, seu iam erectis, applicamus et incorporamus.

314 Possessores autem huiusmodi beneficiorum ad eandem fructuum decimam non modo pro se, sed pro pensionibus, quas alii forsan ex dictis fructibus solvant, retinendo tamen pro rata quidquid pro dictis pensionibus illis erit solvendum, omnino teneri volumus, et mandamus eiusdem Tridentini concilii auctoritate quibusvis, quoad omnia, et singula supradicta privilegiis, exemptionibus, etiamsi singularem derogationem requirerent, consuetudine etiam immemorabili, et quavis appellatione, et allegatione, quae executionem non impediatur, non obstantibus.

Hanc autem fructuum decimam iuxta maiorem singulorum beneficiorum taxationem, quae hactenus facta reperiatur, exigere iubemus. Quod si aliqua beneficia non reperiuntur taxata; episcopi de consilio eorum, qui sacrae Tridentinae synodi jussu ad id munus delecti fuerint, ea taxent.

Quam decimam duobus terminis intra sequentem annum 1566. et deinceps singulis annis eodem modo solvi volumus, si quis huius anni taxationem a se impositam exigere coepisset, eandem exactionem prosequatur; deinceps vero hanc exigendi rationem a nobis praescriptam servabit.

Praeterea damus auctoritatem singulis provinciae nostrae episcopis, ut de eorum qui huic muneri praefecti erunt, consilio, et metropolitani scripto consensu, possint eam decimam augere, ac perducere usque ad decimam veri annui redditus, et imminuere vel universe vel sigillatim; atque iis etiam beneficiis, quae tenuiora fuerint, praesertim curatis, totam omnino exactionem remittere.

315 Decernimus item, ut episcopi, ex auctoritate eiusdem concilii Tridentini, intra sex menses ecclesiastica aliqua simplicia beneficia, cuiuscumque qualitatis et dignitatis fuerint, vel etiam praestimoniales portiones nuncupatas, et etiam nondum vacantes, huic collegio seu seminario applicent et incorporent; ea videlicet quae illi seminario magis opportuna et idonea videbuntur: sine tamen cultus divini detrimento, et beneficia obtinentium praeiudicio.

Quod si episcopi illorum beneficiorum fructus ad id pium opus non satis esse animadverterint, dispiciant si quae alia sint, quae seminario attribui possint. Deque his metropolitanum admoneant, qui, ut res ex sententia confici possit, a sanctissimo domino nostro opem implorandam, et eius auctoritatem interponendam curabit.

Haec autem unio beneficiorum ex praescripta concilii Tridentini formula locum habeat etiam si beneficia sint reservata, vel affecta; nec per resignationes ipsorum beneficiorum uniones et applicationes suspendi, vel impediri possint; sed omnino quacumque vacatione, etiamsi in curia effectum suum sortiatur, et quacumque constitutione non obstante; succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter seminarium ipsum in totum, vel in partem dotatum reperiatur; tunc portio ex singulis beneficiis, ut supra, detracta, et incorporata, ab episcopo, prout, res exegerit, in totum, vel pro parte ad ratam remittatur.

MASSI 34 A, 25-27.

S. PIUS V (1566-1572)

De divina vocatione ad ecclesiastica ministeria

(Ex *Catechismo Romano* ad parochos, S. PII V iussu edito, pars II, cap. 7: *De Ordinis Sacramento*).

316 § 3. - ... Huius igitur tanti officii onus nemini temere imponendum (104) est, sed iis tantum, qui illud vitae sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. Nec vero *quisquam*umat sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron (*Hb.* 5, 4); vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur: nam qui in hoc ministerium seipsum arroganter inferunt atque intrudunt, de his Dominum intellexisse docendum est, cum inquit: *Non mittebam Prophetas, et ipsi currebant* (*Ir.* 23, 21), quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miserius, nihil Ecclesiae Dei calamitosius esse potest.

317 § 4. - Sed quoniam in omni actione suscipienda magnopere refert, (105) quem sibi quisque finem constituat (optimo enim fine posito, recte omnia consequuntur), de hoc in primis, qui sacris initiari volunt, admonendi sunt, ut nihil sibi tanto munere indignum proponant: qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles solent. Alii enim eo consilio ad hanc vivendi rationem se convertunt,

ut quae ad victum vestitumque necessaria sunt, parent, ita ut praeter quaestum nihil aliud in sacerdotio, quemadmodum vulgo ceteri homines in quovis sordidi artificii genere, spectare videantur. Quamvis enim, ex Apostoli sententia, natura et divina Lex iubeat, ut qui altari servit, ex altari vivat:¹ tamen quaestus et lucri causa ad altare accedere maximum sacrilegium est.² Alios honorum cupiditas et ambitio ad sacerdotalem ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt: cuius quidem rei illud argumento est, quod nisi opulentum aliquod ecclesiasticum beneficium eis deferatur, nullam Sacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero sunt, quos Salvator noster mercenarios appellat (*I.* 10, 12), et quos Ezechiel dicebat, semetipsos, et non oves pascere (*Ez.* 34, 8): quorum turpitudine et improbitas non solum Sacerdotali Ordini magnas tenebras offundit, ita ut iam nihil fere a fidei populo haberi possit contemptius et abiectius, verum etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex sacerdotio consequantur, quam Iudas ex apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit. Illi autem ostio in Ecclesiam introire merito dicuntur,³ qui a Deo legitime vocati, ecclesiastica munera eius unius rei causa suscipiunt, ut Dei honori inserviant.

- 318 § 5. Neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi eadem lex aequae
(106) omnibus sit imposita. Homines enim ob eam rem conditi sunt, ut Deum colant: quod praecipue fideles, qui baptismi gratiam consequuti sunt, *ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus* praestare debent.⁴ Verum qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc sibi proponant opus est, ut non solum Dei gloriam in omnibus rebus quaerant (quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune esse constat), sed etiam, ut alicui certo ecclesiae ministerio addicti, *in sanctitate et iustitia* illi serviant.⁵

CT Catech. 288 s.

Normae pro recta institutione clericorum

(Ex Motu Proprio *Accepimus quod* S. PII Pp. V circa reformationem Collegii Capranicensis in Urbe Roma, 1566).

- 319 Accepimus quod,⁶ postquam pia memoriae Dominicus et Angelus cardinales de nobili familia Capranicensi, et Stephanus cardinalis Nardinus collegia scholasticorum in Urbe, illud Capranicense, istud Nardinum nuncupata, fundaverunt et erexerunt et dotaverunt; ac constitutiones pro vita et moribus, habitu, vestitu et professione inibi studentium scholarium ediderunt, et eorumdem collegiorum gubernatores, dilectos filios

¹ Cfr. 1 C. 9, 9-14; *Di.* 18, 1-3; 25, 4.

² Cfr. 1 T. 3, 8.

³ Cfr. *I.* 10, 2.

⁴ Cfr. *Di.* 6, 5; *Ma.* 22, 37; *Mc.* 12, 30; *L.* 10, 27.

⁵ Cfr. *L.* 1, 74.

⁶ Privilegia autem scholarium generalis gymnasii almae Urbis vide in Bonifacii VIII constitutione 20, *In supremis* (20 apr. 1303); BR 4, 166.

nobiles viros custodes pro tempore pii hospitalis Imaginis Sancti Salvatoris ad Sancta Sanctorum de Urbe creaverunt et esse voluerunt, quibus omnimodam potestatem corrigendi, mulctandi, puniendi et alias, prout in dictis constitutionibus latissime continetur, concesserunt, dictique custodes in praemissorum pacifica et quieta possessione extiterunt.

- 320 § 1. - Iidem scholares, in pravum animum conversi, iuramenti per eos praestiti immemores, contra praedictarum laudabilium constitutionum formam, quaerentes se a iurisdictione, protectione et gubernio dilectorum filiorum custodum praedictorum eximere, et dicto collegio et pio loco abiectis, diversas in dies inhibitiones a diversis Urbis tribunalibus, ac diversas a Signatura iustitiae commissiones extorquere tentabant et extorquebant, per quas dictorum dilectorum filiorum administrationem, gubernium et correctionem evitare tentabant.

- 321 § 2. - Cumque praedicta ad notitiam felicitis recordationis Pauli Papae tertii, praedecessoris nostri, pervenissent, idem praedecessor, quaerens non minus menti et voluntati dictorum piorum cardinalium, quam animabus ipsorum scholarium consulere, suo proprio motu voluit, iussit et mandavit quod illucisque omissae causae, ipso iure ad eosdem custodes redirent, quos solum in solidum iudices eorumdem scholarium ordinarios, iuxta earundem constitutionum formam, esse declaravit, reservata solum eisdem scholaribus facultate appellandi a diffinitiva, et tunc ad solos dilectos filios conservatores Urbis. Ac de cetero inhibuit commissiones aut inhibitiones contra praedicta decerni non posse, et insuper voluit et mandavit dictas constitutiones de cetero, ut iacent, observari.¹

- 322 § 3. - Et quod qui e scholaribus secundum statuta conclusiones infra tempus constitutum sustinere cessarent, ipso facto, sine ulla monitione, privati existerent, et a collegiis expellerentur, et alii pro illis substituerentur, et ad restitutionem expensarum, quibus se indignos iudicaverant et fecerant, collegii omnino tenerentur.

- 323 § 4. - Et successive sanctae memoriae Paulus Papa quartus, praedecessor noster, de praemissis certioratus, praedicta omnia per suas in forma motus proprii literas confirmavit, et perpetuis futuris temporibus servari mandavit.²

- 324 § 5. - Nos igitur, cupientes non solum quae pie et sancte constituta sunt observari, sed etiam prolapsa ad viam salutis revocari, et quae ad animarum salutem et vitae christianae cultum conveniunt, augeri et in ampliorem formam redigi, praedecessorum constitutiones et ordinationes praedictas ac dicti collegii constitutiones, auctoritate apostolica et de potestatis plenitudine, motu proprio et ex certa nostra scientia, confirmamus et approbamus.

¹ Cfr. BR 6, 548 ss.

² Ibid.

325 § 6. - Ac motu simili et simili potestate, ad augmentum quietis dicti collegii, salutem animarum scholarium praedictorum et cultum christianae fidei, de novo hac nostra in perpetuum constitutione valitura statuimus, decernimus et mandamus quod de cetero in dicto collegio nullus scholaris, nec etiam ipsum collegium possit retinere aut habere, neque publice neque occulte, aliquod genus armorum, tam defensibilium quam offensibilium, excepto solo ense, quem ipsis scholaribus in eorum cameris retinere permittimus; et quae erunt in dicto collegio, tam ipsorum scholarium quam collegii, arma cuiusvis generis, excepto solo ense, in visitatione per dilectum filium Franciscum cardinalem Aleiatum tituli Sanctae Susannae diaconum et per dictos dilectos filios custodes, de mandato nostro nuper facta, reperta fuerunt, illa omnia per praefatos custodes vendi mandamus, et pretium ex eis producendum dominis ipsorum, sive sint scholares sive ipsum collegium, assignari mandamus. Conscientiam eorundem dilectorum filiorum custodum onerantes in hoc, videlicet ut pugiones, et quos appellant pistolesios necnon et falcatos enses, quos vulgo stortas aut alio simili nomine appellant, vendant magistris, qui eos fundant, et ad rudem materiam reducant. Et quia qui bonis literis operam navare et in sacris initiari incipiunt, paci et quieti ac togae et non armis incumbere debent, volumus et mandamus quod quicumque scholaris de cetero de die vel de nocte et quocumque tempore cum ense, quem his solum retinendum, videlicet ut supra, reliquimus, vel alio genere armorum per Urbem incedere repertus fuerit, etsi licentiam a quovis ad id potestatem habente, excepta sola nostra licentia et successoris nostri, legitime se habere asserant et habeant, illico per quoscumque executores, nullo alio expectato mandato, carcerentur, et in carceribus per sex continuos menses detineantur, absque eo quod aliquid de mensa dicti collegii participant, et ulterius illico a loco dicti collegii priventur. Qui vero de cetero in eorum cameris aut alio loco dicti collegii reperti fuerint tenere aliquod genus armorum, excepto ense solum, ut praefertur, pro prima vice, priventur expensis unius mensis; pro secunda vero vice, eiiciantur statim de collegio.

326 § 7. - Non minus etiam quia non solum in scholaribus et viris togatis, quam in omnibus hominibus ludum aleae seu taxillorum et chartarum, cuiuscumque generis, tamquam a legibus et sacris canonibus ac bonis moribus abhorrentem, detestamur, praecipimus, mandamus et inhibemus ne de cetero aliquis scholarium seu familiarium et servientium in dicto collegio aliquod genus chartarum seu aleae aut taxillorum, publice vel occulte, retinere possit et valeat. Quod si alicui chartae aut aleae seu taxilli in eorum camera aut alio loco collegii reperti fuerint, illico, pro prima vice, a mensa et victu per unum integrum mensem arceantur; et si iterum in tale crimen inciderint, a collegio arceantur, et tamquam incorrigibiles priventur.

327 § 8. - Insuper, quia ex habitu mens et animus ut plurimum et cognoscitur et demonstratur, inhaerentes piaie menti testatorum, volumus

et mandamus quod, incipiendo a proximis futuris kalendis mensis novembris, scholares perpetuo, quando eunt extra collegium, quocumque eant per Urbem, incedere debeant in habitu longo et veste longa cum solito capucio, iuxta dictarum constitutionum formam. Volentes et mandantes quod illi qui fuerint reperti extra dictum collegium sine dicto habitu et capucio, prima vice, per quemcumque executorem, etiam absque aliquo alio mandato, carcerentur, et in carceribus per tres continuos menses detineantur, absque eo quod de mensa collegii aliquod participant; secunda vero vice, a dicto collegio arceantur et locis eiusdem collegii priventur.

328 § 9. - Et quia nonnunquam controversum accepimus circa studia et professiones ipsorum scholasticorum, declaramus dictas constitutiones, ac etiam, quando opus sit, supplemus et emendamus: volumus et mandamus quod de cetero dictorum collegiorum scholastici logicae et philosophiae operam eo usque dare, quantum et quousque eis sufficiat pro ingressu ad sacram theologiam; et similiter possint iuri civili eo usque operam dare, quantum et quousque eis sufficiat pro ingressu ad ius canonicum; medicinae autem eos operam dare omnino prohibemus et inhibemus.

329 § 10. - Cassantes et irritantes ac annullantes omnem licentiam, etiam per felicis recordationis Pium Papam quartum eisdem concessam, tamquam piaie menti fundatorum contrariam; quibuscumque in ea clausulis existentibus non obstantibus.

330 § 11. - Et quamvis constitutiones collegiorum praedictorum arceant scholasticos ad se promoveri faciendum, post triennium a die ingressus collegii, saltem ad sacrum subdiaconatus ordinem; nihilominus, respicientes ad decreta sacri concilii Tridentini, volumus quod dicti scholares, elapso triennio, teneantur dumtaxat accipere quatuor ordines minores, et teneantur et obligati sint quotidie officium Sacratissimae Virginis Mariae recitare, et ulterius se aliter praeparare, ut in eventum quod a nobis et successoribus nostris illis, ut speramus, ecclesiastica beneficia conferentur, vel probaretur legitime habere eos sufficienter patrimonium, possint apparere habiles et idonei ad suscipiendos sacros ordines, et tunc vel ad titulum beneficii, quos eis conferetur, vel patrimonii, quod habere eos probabitur, teneantur omnino promoveri ad dictos ordines sacros.

331 § 12. - Mandantes propterea dilectis filiis custodibus hospitalis praedicti, ut praedicta diligenter attendant et totis viribus, auctoritate nostra, inviolabiliter observari faciant, prout inviolabiliter nos, motu proprio et de apostolicae potestatis plenitudine, observari volumus et mandamus.

**De promotione omnium clericorum tum saecularium
tum regularium ad ordines sacros**

(Ex Decreto Romanus Pontifex S. PII PP. V, a. 1568).

332 Romanus Pontifex, sacrorum conciliorum auctor et interpres, illa quae in huiusmodi conciliis a prudentibus patribus, in Spiritu Sancto legitime congregatis, salubriter sancita sunt, pro sui pastoralis officii debito, cum aequitas, honestas et decus suadet, sicuti declarare et moderari, ita etiam ad alios casus extendere consuevit.

§ 1. - Sane, cum non decet divino ministerio adscriptos cum ordinis dedecore mendicare aut sordidum aliquem quaestum exercere, a sacro Tridentino concilio, inter alia, decretum fuit ne quis deinceps clericus saecularis, quamvis alias moribus, scientia et aetate esset idoneus, ad sacros ordines promoveretur, nisi prius legitime constaret eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficeret, pacifice possidere; vel alias ordinari non posset, nisi iuxta decreti ab ipso concilio desuper editi formam et tenorem.

333 § 2. - Cum autem nulla in huiusmodi decreto religiosorum clericorum mentio facta fuerit, ac propterea nonnulli, uti moleste accepimus, certorum Ordinum religiosi seu canonici vel clerici, intra claustra monasteriorum seu domorum, more regularium, in communi viventes, qui nunquam, seu non nisi ad certum tempus professionem emittunt, et ex claustro exire vel dimitti, ad saeculum redire libere et licite possunt, Religionis praetextu, titulo sufficientis beneficii, nec iuxta dicti decreti tenorem, ad sacros ordines se promoveri praetendant, et a nonnullis episcopis passim promoveantur, atque inde plerumque illud inconueniens eveniat, ut sic promoti et e claustro exeuntes et per saeculum vagantes, vel mendicare vel sordidum quaestum exercere, non sine ipsorum dedecore ac Ordinis vilipendio et quamplurimorum christifidelium scandalo cogantur.

334 § 3. - Nos igitur, qui singulorum Dei ministrorum honorem et decus, quantum in nobis est, sinceris exoptamus affectibus, motu proprio et ex certa nostra scientia, deque apostolicae potestatis plenitudine, hac perpetuo valitura sanctione, decretum praedictum, de clericis saecularibus loquens, ad omnes et singulos, etiam cuiuscunque Ordinis clericos religiosos sive saeculares, more religiosorum, viventes in communi, non professos, harum serie extendimus et ampliamus, ac religiosis et aliis praedictis non professis, ut ad sacros ordines promoveri; necnon omnibus et singulis venerabilibus fratribus nostris patriarchis, archiepiscopis et episcopis, gratiam et communionem Sedis Apostolicae habentibus, ut ordines ipsos huiusmodi religiosis personis impendere, nisi observata forma dicti decreti, nos, virtute sanctae obedientiae, et sub indignationis nostrae poena, interdiciamus et prohibemus, ac contrafacientes per annum a praestatione talium ordinum ipso iure suspendimus.

BR 7, 722-724.

CONCILIUM SALISBURGENSE (1569)

**De examinatione ordinandorum,
de eorum electione et promotione summa cura peragendis**

335 Cap. II. - *De examinatione ordinandorum, et a quibus ea fieri debeat.*

Licet hoc munus eos examinandi atque approbandi, qui se in sortem domini adscribi desiderant, proprium sit episcoporum, qui iuxta antiquorum canonum, etiam Tridentini synodi traditiones, sacerdotibus, et aliis prudentibus viris, peritis divinae legis, ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi adscitis, eorundem ordinandorum genus, perso-

nam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam, et fidem, ac reliqua diligenter deberent investigare, nihilominus propter varias et diversas, quae indies ipsis occurrunt occupationes, quibus admodum implicati detinentur, quod praesertim his evenit, qui amplissimas habent dioeceses, eis indulgendo consentimus, ut qui per se ipsos hoc praestare non valent, per suos officiales, sive vicarios generales, et alios sacerdotes, eos praesertim, qui in cathedralibus ecclesiis illa obtinent officia, quibus ex antiqua consuetudine hoc munus est iniunctum: nec non et alios (si visum fuerit) graves tamen et pios, ac huius negotii peritiam habentes, atque in maiorum ordinum aliquibus saltem constitutos: laicos enim, et eos, qui in minoribus tantum sunt ordinibus, ab hoc munere prorsus excludimus. Non negamus autem, quin boni viri, sacris etiam non initiati, veluti assessores, et cathedralium ecclesiarum iudimoderatores, ut illi, ne sacris canonibus derogetur, intendant, et hi ut uniuscuiusque promovendi in humanioribus literis sufficientia comprobetur animadvertant, et experiantur, huiusmodi ordinandorum examini possint interesse, sed non iudicare. Turpe est enim clerico, quod in his, quae ad ecclesiae ministerium attinent, illius, qui vel laicus, vel inferioris ministerii, quam ipse in ecclesia est, subeat iudicium.

336 Cap. III. - *Summos scholasticos, et cantores, vel eorum vicarios idoneos, examini ordinandorum interesse debere.*

Hortamur quoque et paterne iniungimus nostrae metropoliticae, atque cathedralium ecclesiarum summis scholasticis, et cantoribus, ut hac in re officiis suis facto respondeant, et dum futuri ecclesiae Dei ministri probantur, ipsi personaliter cum officialibus atque in spiritualibus vicariis generalibus suorum ordinariorum intersint, atque his cuiuslibet ecclesiae cathedralis minorem scholasticum, nec non et theologum ab illius ecclesiae episcopo assumptum, vel alium ad episcopi beneplacitum adiungant. Quod si tales quandoque fuerint absentes, aliqui alii sacerdotes, huius rei non ignari, maturi ab ordinario in absentium locum subrogentur. Si autem proventus officiorum summi scholastici, et cantoris, ita tenues extiterint, quod mercedem laboribus debitam non ferant: volumus, quod episcopi et capitula provisionem aliquam faciant, ut tam necessaria in ecclesiis officia pinguiora, et talia reddantur, ne omnino extinguantur.

337 Cap. IV. - *Electionem, promotionem, atque examen ordinandorum, tanquam rem maximi momenti, non segniter, sed summa fide, ac sollicitudine esse peragendam.*

Et quia in huiusmodi eligendis ecclesiae ministris, maxima est difficultas, neque res ipsa per transennam contuenda, vel agitanda, sed summa cum diligentia est tractanda: nos illos, qui huic negotio a nobis, sive ex ipsorum officiis praeficiuntur, serio hortamur, admonemus, atque sub interminatione districti Dei iudicii ipsis iniungimus, ne rem illam tam arduam perfunctorie agant, sed memores etiam, quod si secus, quam debent, egerint, alieni se peccati (ut Paulus dicit)¹ participes faciunt: memores tandem, quod sicut boni operis sibi comparat fructum, qui rectum sectatur in eligendo sacerdotum iudicium: ita gravi semetipsum afficit damno, qui ad suae dignitatis collegium sublimat indignum, suo per omnia satisfaciant officio, nullius potestatem pertimescant, non corrumpantur cupiditate praemii, nihil moliantur odio, neque amor favorve eorum obnubilet iudicium, sed eam mercedem expectent, quam ipsis dabit iudex iustus in illa die, qua mali poenis, boni vero praemiis afficientur.

338 Cap. V. - *Parentes admonentur, ut filios sacris ministeriis dedicandos a prima iuventa in bonis literis atque moribus educent.*

Ut autem ordinandi, idoneos coram examinadoribus se facile possint exhibere, suis parentibus erit curae, ut si quos filios ad hoc tantum ecclesiae ministerium constituerint mancipare, illos a primis statim cunabulis ecclesiasticae disciplinae submittant, hos enim

¹ Cfr. IT. 5, 22.

maiores nostri demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis aetas a puerilibus exordiis usque ad provectiores annos per disciplinae ecclesiasticae stipendia cucurrisset. Neque enim poterit de eius professione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis, celsioris loci praemium debetur.

339 Cap. VI. - *De modo inquirendi, et examinandi ordinandos.*

Forma vero iuxta quam ad ordines aspirantes in ordinario examine probari debeant, peculiari libello, nostra opera et sollicitudine, brevi in publicum iuxta ritum sanctae Romanae ecclesiae emittetur; interim autem ordinamus, ut sacris initiandi, in his primo et principaliter diligenter probentur articulis: nempe de persona, affectu, fide, scientia, et doctrina, aetate, libertate, continentia, bigamia, moribus, et natalium corporumque defectibus. De persona, an huius, vel alterius sit dioecesis oriundus; et si alienigena, an a suo episcopo literas habent dimissoriales, quas si non praesentaverit, prorsus eiciatur. De affectu vero: an voluntarie et proprio motu, vel parentum aut aliorum persuasionem petat ad ordines promoveri. De fide: an semper crediderit, et credat, quae sancta mater ecclesia docet, vel si de ipsis quandoque dubitaverit, et quid de unoquoque sentiat, vel credat; an etiam sit Neophytus. De scientia atque doctrina: quia labia sacerdotis custodiunt scientiam. De aetate, quia nulli est sacer ordo conferendus, nisi conveniente tempore, a sacro concilio Tridentino determinato, fuerit praeditus. De moribus vero, quia si oculus corporis initiandi fuerit nequam, totum corpus erit tenebrosus: et ne dum alios docere voluerit, ipse reprobis inveniat. De libertate autem: an domino alicui, vel mulieri iure matrimoniali sit adstrictus. De continentia, an continens perpetuo perseverare voluerit. De bigamia, an uxorem unquam duxerit: et si habuerit, an unam duntaxat, et virginem. De natalium autem vel corporis defectu, quia si ex illegitimo thoro fuerit procreatus, vel aliquo membro mancus, secundum sacras canonum sanctiones, neque in numerum ministrorum altaris Dei potest assumi. Deinde et circa reliqua progrediatur, quae in concilio quarto Toletano c. 18 enumerantur, quae et in decretis habentur canonicis, c. Qui in aliquo, d. 51, ita tamen quod circa aetatem iura novissima concilii videlicet Tridentini observentur: ¹ in quo est definitum, ut nullus in posterum ad subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad diaconatus ante vigesimum tertium, ad presbyteratus ante vigesimum quintum aetatis suae annum promoveatur. Quapropter ut examinatores unumquemque probandum citius, et in conscientia securius expediant, statuimus etiam et ordinamus, ² iuxta sacri concilii Tridentini instructionem, ut ordinandorum quilibet, legitimae aetatis a parentibus et praeceptoribus, suae educationis, institutionis, eruditionis, honestatis etc. nec minus a parochis, vel praelato aliquo, si casu apud quempiam in proximo triennio, ante illud tempus commoratus fuerit, vitaeque suae consuetudinem egerit, literas secum afferant testimoniales. A qua testimoniorum exhibitione, praecedentis synodi Salisburgensis sequentes decretum, nullum plane sive regularem, sive clericum saecularem qualiscumque sit conditionis et dignitatis excipimus, quia volumus apud omnes aequalitatem observari, ita tamen, ut regulares suae conversationis ac vitae testimonium a suis exhibeant praelatis.

340 Cap. VII. - *Ne quispiam ordinandus, cuiuscumque sit gradus et conditionis ab examine sit immunis, nisi gradu aliquo theologico decoratus fuerit, qui etiam licet non sit ipse examinandus, alios tamen examinare debeat, ut de ipsius eruditione periculum fiat.*

Simili modo, ³ iuxta eiusdem Salisburgensis Synodi constitutionem ordinamus et statuimus, ut ordinandi indifferenter omnes cuiuscumque sint gradus, dignitatis et praecminentiae, tam clerici saeculares, quam regulares, in ordinario examine iuxta suprascri-

¹ Sess. XXIII, c. 12, de reform.

² Sess. XXIII, c. 5, de reform.

³ C. 8, de ordine et qual. ministror. eccl.

pta omnia interrogentur, atque probentur, nisi quispiam doctoratu, vel licentia, sive baccalaureatu in theologia fuerit insignitus, tales enim circa doctrinae sufficientiam, absque examine (nisi circa ea quae doctrinae tentamen non attingunt) erunt admittendi. Et ut de ipsius eruditione periculum etiam fiat, alios, unum vel alterum, ordinandus ipse examinet.

341 Cap. VIII. - *Quis ordinandos episcopo praesentare debeat.*

Quia etiam abusus non exiguum in actu conferendorum ordinum irrepsisse reperimus: quod cum ordinandi, pro suscipiendis ordinibus, per archidiaconum aliquem episcopo debeant praesentari, non per ipsum, neque per aliquem alium in dignitate constitutum, sed per Laicum, vel nullius reputationis simplicem clericum praesententur: quod in vilipendium vertitur ipsius sacramenti ordinis. Quapropter ad maiorem tanti sacramenti colationis maiestatem ostendendam, talem abusus tollentes volumus atque praecipimus, ut deinceps ordinandorum praesentatio, qualibet vice per archidiaconum, vel ad minus, eo impedito, per aliquem alium sacerdotem alicuius dignitatis hominem, archidiaconi vice et nomine constituatur, qui etiam usque ad finem officii episcopalis maneat, et diligenter attendat, quomodo ordinandi se in recipiendis ordinibus honeste et devote gerant, et postquam aliquis ordinem suscepit, ad librum cationum accedat, aliisque sit in cantando officio auxilio. Poenas autem his, qui indignos ad ordines admiserunt, statuimus, quas concilium Herdense commemorat.

342 Cap. IX. - *Quis ordines conferre debeat, et de dimissorialibus concedendis nec ne.*

Episcopi autem per semetipsos, ¹ si possunt, ordines conferant: sin minus, per suos ordinarios suffraganeos, si qui habent. Quod si uterque etiam in una dioecesi fuerit aegritudine impeditus, subditos suos non aliter quam iam probatos, et examinatos, ad alium episcopum nominatum ordinandos dimittant. Si vero quispiam ad sacros ordines aspirans, in longinquas partes studiorum, vel alterius rei gratia profecturus, literas petat dimissoriales, ut temporibus suis ab alio catholico episcopo sacris ordinibus valeat initiari: statuimus et ordinamus, ut nullus nostrum aut officialium nostrorum generalium, vel in spiritualibus vicariorum, cuiuspiam suae dioecesis ad ordines aspiranti supradictas dimissoriales literas ad quoscumque episcopos ulterius generaliter concedat, quemadmodum hactenus male usurpatum est, sed ad unum, vel duos nominatim determinatos. Quae etiam concedi non debent, nisi is qui illas obtinere desiderat, iustas et relevantes suae petitionis assignaverit causas, in literis exprimendas, et ab examinatore, in fide, moribus, et literis, rite et sufficienter, pro illius aetate, ipse supplicans fuerit probatus, et ab omni canonico impedimento immunis repertus. Nonnulli enim eruditionis et vitae non satis probatae, aut alioqui censuris ecclesiasticis obnoxii, conscientiam eorum quibus noti sunt subterfugientes, ad remotiores dioeceses quaerunt se conferre, ut ab ignotis episcopis ordines, qua possunt fraude, valeant extorquere.

MANSI 36 A, 177-180.

CONCILIIUM MECHLINIENSE (1570)

De necessitate instituendi Seminaria

343 Cap. I. - *Ne diutius ut pia, ita prorsus necessaria seminariorum institutio a concilio Tridentino decreta differatur; ordinat et mandat synodus provincialis, ut, ubi hactenus illorum institutio facta non est,*

¹ Conc. Trid. sess. XXIII, cap. 3, de reform.

in proxima synodo dioeciesana, aut alias commodiori tempore, ita tamen, ut ultra sex menses non differatur, episcopi dioeciesani omnia, et singula ad hanc rem opportuna et necessaria constituent, secundum eiusdem concilii Tridentini ordinationem: et prima futura synodus dioeciesana non solvatur, donec certa erigendi seminarii ratio in singulis dioeciesibus fuerit constituta.

MANSI 34 A. 601.

GREGORIUS XIII (1572-1585)

CONCILIUM MEDIOLANENSE III (1573)

De dignitate et praestantia sacerdotali; de alumnorum formatione intellectuali ac de officiis Episcopi erga sacerdotes

344 Cap. X. - Qui in sacerdotio sancto constituti sunt, ad offerendum illud Deo acceptabile corporis domini sacrificium, sicut eam functionem gerunt, qua nulla maior excogitari potest, ita in omni sacerdotalis vitae officio sic se gerant, ut morum etiam praestantia et splendore alios alliciant, atque excitent ad debitum sacerdotio honorem illis praestandum.

Episcopus autem, cuius in primis est sacerdotalem dignitatem tueri, ut laici homines discant, illos tamquam parentes, ab ipsis unice in Christo diligere et colere etiam debere, cum hoc saepe, prout usuvenerit, monendos fideles sibi commissos curet; tum efficiat, ut ubicumque vel publico, vel privato loco sint, semper illis a laicalis ordinis viris debitus tribuatur locus et honor.

345 Item domi praeterea suae ne patiat sacerdotem quemquam abiectius se gerere, quam sacerdotis dignitas postulat. Sacerdotes vero morbo, senectutisve incommodis affectos, qui sacerdotale munus praestare nequeunt, inopiaque premuntur, in locum aliquem cogi curet, aut alio modo eis consulat et provideat, ubi victus ex fidelium eleemosynis, allave ratione suppeditetur, ne ostiatim miserrime mendicent non sine sacri ordinis contumelia.

346 Magna et salutaris populo fidei utilitas ex eo existit, cum clerus is est, qui et doctrina et vitae moribus praeleceat. Quare in praecipuis curis episcopi cum haec esse debeat, eius tum ad studia, tum ad ecclesiasticae disciplinae cultum progressionem omni paterna sollicitudine ille adinvare studeat. Itaque episcopus, inferioris ordinis clericos adolescentes, qui spem aliquam praebent posse eos longius progredi ad doctrinarum eruditionem, ne patiat aetatem, quae ad discendum apta est, frustra consumere; sed in iis literarum initiis de studiis tempus ponere iubeat, quibus aditus eis et progressio fiat, vel ad theologiae scientiam, vel ad sacrorum canonum peritiam, ad ecclesiasticarumque rerum cognitionem.

347 Parochus vero et alios proveciori aetate clericos, qui apti sint iis studiis atque exercitationibus, adscribat, ut et in sacrosancti evangelii sensibus si potissimum cognoscendis ac percipiendis versentur, qui ad populum Christiana disciplina moribusque informandum pertinent; et in comparanda etiam doctrina se exercent, quae in explicandis est conscientiae casuum quaestionibus.

348 Reliquos autem, de quibus aut ob ingravescentem aetatem, aut ob ingenii tarditatem, ob aliamve causam, ad literarum doctrinam capessendam exigua progressionis spes est, in id saltem incumbere iubeat, ut in Romano, vel alio breviori probati auctoris catechismo, pro eorum ingenii captu instruantur: sique si rudiores iam olim sacerdotio, allive sacro ordini adscripti sint, in sacrificii missae mysteriorum et sacrorum rituum, sta-

tarumque ceremoniarum cognitione, et in sanctioribus earum significationibus, atque in sui ordinis ecclesiasticarum functionum disciplina, brevi aliqua institutionis ratione erudiantur.

349 Hanc autem diligentiam et in urbe et in dioecesi episcopus exequatur, tum omni qua poterit ratione, tum aut opera publice docentium, theologorumve, seu magistrorum, qui in singulis cathedralibus, collegiatisque insignium opidorum ecclesiis ex Tridentino decreto iam instituti, instituendive sunt, aut adiumento regularium, in monasteriis sacras literas interpretantium, sive hoc ipsum munus bonarum artium disciplinis clericos erudiendi suscipientium; aliqua illis studio suo erogata attributave eleemosyna, vel, si opus erit, ab eisdem etiam clericis contributa, aut saecularium sacerdotum, quos in sua urbe, dioecese, sive, peritiores probatioresque habuerit, studio.

350 Quorum sacerdotum caritati ac diligentiae clericos imperitiores, aut singulos, aut complures simul, literis et clericalium virtutum disciplina instituendos commendabit. Diligentiae huius fructus quo uberius existat, is aliquando per annum doctis adhibitis viris, illorum singulorum ad studia progressionem, prout expedire existimarit recognoscat omni paterna sollicitudine et diligenti ratione, institutis etiam per sacerdotes homines doctos pro studii ratione, disciplinarum, quibus se eorum quisque dederit, interrogationibus.

351 Cognoscat etiam aliquando progressum, quem in sacrarum ceremoniarum, rituumque disciplina iidem fecerint; opera adhibita sacerdotum, ecclesiasticarum ceremoniarum usu peritorum, a quibus eos ex alterius provincialis synodi decreto instrui iusserit.

Deinde, ut non solum in literarum studiis atque exercitationibus, verum etiam in disciplinae morum officiis clerus se studiosius contineat, in diesque magis ad clericales virtutes progrediatur; idem et inferioris ordinis clericos ut altera provinciali synodo iussum est, et sacerdotes praeterea, modo universos, modo partem eorum, modo certos aliquos singulos ad se aliquando convocet, illorumque uniuscuiusque vitae rationes, Christianarum virtutum exercitationes et progressus cognoscat; adhibitis sacerdotibus in vitae spiritualis, clericaliumque virtutum disciplina exercitatis.

352 Convocato praeterea saepe per annum, ut alias iussum est, ad se clero, aut ipse, aut sacerdos aliquis vir doctus, in ecclesiasticaque disciplina versatus, eius nomine ad illum remotis laicis, sermones, concionesve habeat de ordinis eorum praestantia et sanctissimis officiis, de virtutibus, quibus clericalis ordinis homines praeferre debent; de vitiis, quibus in populo offensionem praebere possunt, de omni denique clericali morum disciplina, virtutumque perfectione.

Idem quoque praestet pridie eius diei, quo statas sacras ordinationes habebit, convocatis illo die tum clericis, qui postridie ecclesiasticis ordinibus adscribendi erunt, tum aliis, quos de clero urbano tunc accersendos esse censuerit.

Idque praestet praeter officium, quod ipse episcopus ex provincialibus nostris decretis die sequenti praestare debet sermone in explicanda clero populoque doctrina rituum, sanctiorique significatione mysteriorum, quae tunc in ecclesia publice ipse agit.

Cleri autem sui et doctrinae et disciplinae ratio omnis, quo sibi exploratio sit, singulorum tum sacerdotum, tum inferioris ordinis clericorum nomina, vitae rationem, studia, exercitationes, progressionem, statum omnem denique certo libro notari mandet.

353 Ne a dioecesi clerico cuiquam, neque ab ecclesiae suae residentia alii, ecclesiasticum beneficium obtinenti, quod quacumque ratione personalis residentiae munus iure vel consuetudine requirat studii causa abesse liceat, nisi eius rei facultate literis ab episcopo permissa.

Quibus sane literis haec episcopus nominatim adiungat, ac praescribat iis, qui ad locum alienae dioecesis studii causa proficiscuntur; ut et regulas nostro provinciali primo et secundo concilio de habitus ratione, frequentique sacramentorum usu, clericis praescriptas, et reliqua nostris item provincialibus, ac suis dioeciesanis synodis decreta, ad honestam clericalis vitae disciplinam pertinentia, et alia, si quae praeterea eo sibi in genere illi praescribenda videbuntur, servet diligenter. Ut de iis praescriptis rebus, ab eo praestitis, scrip-

tum testimonium ab episcopo loci, quo studii causa profectus est; de literarum autem progressionem ab doctoribus, quos audit, ad tempus, primo nostro provinciali consilio praescriptum, sibi exhibeat.

MANSI 34 A, 154-156.

CONCILIUM MEDIOLANENSE IV (1576)

De parochorum cura circa pueros ad vocationes ecclesiasticas promovendas. Ut idonei ad ministerium sacerdotale promoveantur et de admonitione in Ordinibus conferendis

354 Cap. VIII. - Ut ad ecclesiae ministerium complures instituantur, qui ab ineunte pene aetate ad pietatem, vitaeque innocentiam, cum literarum doctrina coniunctam, accurate instructi ei sancte, utiliterque post inserviant; illud unusquisque parochus valde studeat, ut quamplurimos potest pueros, praesertim pauperes, bona indole praeditos, qui spem afferant, se sacris initiatos, ecclesiae ministros utiles fore, ad ecclesiasticae vitae normam accurate erudiat, eosdemque praeterea cum ante, tum etiam in primis post susceptam clericalem tonsuram, ac deinceps minoribus ordinibus adscriptos, pro paternae caritatis studio, optimis moribus, clericali religioni congruentibus, clericaliumque functionum disciplinam bene informet; literisque item instruat, eos praesertim, qui ab aliis probatis viris artem literariam profitentibus, ob inopiam, aliamve causam, commodius, diligentiusque erudiri non possunt.

Eorum autem singulorum mores, studia, literarumque progressionem episcopo parochus aliquando significet; ut suo tempore, vel in seminarium cooptati, vel alia quacunque via adiuti, pro aetatis ratione, proque ingenii captu, studiis gravioribus se dedere queant.

Sacrae ordinationes, tum statis solum quatuor anni temporibus, nisi ob urgentem causam illas alio tempore aliquando, facultate a sede apostolica literis data, haberi necesse sit, tum in ecclesia cathedrali, ritu solemniori, canonicisque praesentibus, habeantur. Si vero quandoque in dioecesano loco habentur, in illius loci ecclesia primaria celebrentur, clero eiusdem praesente, ut decreto Tridentino¹ cautum est.

355 Saepe illud facileque evenit, ut vel hominis mores mutantur, vel, quod de illius vita minus antea notum atque exploratum erat, id postea aliquo modo pateat; quo fit, ut quem episcopus superiorve aliquando probavit, dignumque existimavit aliquo etiam sacro ordine initiari, illum ipsum post inveniat indignum, neque idoneum esse cui aut maior ordo conferatur. Quare ut et erroribus, multiplicique fraudi occurratur, et plane serventur decreta illa Tridentina,² unum, quo vetatur ad superioris ordinis gradum illos ascendere, qui in inferiori aliquamdiu, episcopi iudicio, versati non sint; quique cum aetate, vitae etiam merito, doctrinaque maiori non processerint, alterum, quo cavetur, nemini licere ab alio episcopo primam tonsuram, aut ordinem aliquem suscipere, nisi eius probitas, et mores, ordinarii sui testimonio primum commendentur; episcopus, aliisve superior, prout pro sua prudentia, pietateque expedire censuerit, in primis videat, ne cuiquam, antequam sacrae ordinationis tempus proxime instet, literas eiusmodi testimoniales, dimissoriasve pro ordinibus, ab alio episcopo suscipiendis, sine necessaria causa unquam concedat.

¹ Sess. 23 *De Ref.* c. 8: CT 9, 626.

² *Ibid.* c. 8 ss.

Neque item iisdem literis facultatem det, plures ordines suscipiendi, quam illos ipsos tantum, quos uno eodemque tempore ab eo suscipi voluerit, ac per sacros canones, conciliaque licuerit. Praefiniat praeterea in illis ipsis certum suscipiendi ordinis, cui quisquam adscribendus est, tempus, menstruum scilicet, vel bimestre, vel longius, ut pro loci distantia, pro aliave eiusmodi causa opus esse viderit. Quo praestituto tempore transacto, eas literas, illo nomine a se concessas, ei in posterum nihil suffragari, nihilque roboris habere iisdem literis declaret; quas etiam cancellario episcopali ab illo, cui concessae sunt, reddi decernat.

Nec vero alienae dioecesis clerico saeculari, neque ulli omnino regulari, literarum auctoritate, quas dimissorias, testimonialesve hic ab superiore, aut ille ab ordinario suo habet, episcopus ordinem aliquem, vel minorem, vel maiorem, ac ne primam quidem tonsuram, tempore illarum literarum praeterito, conferat.

Quod si nullum iisdem literis spatium temporis praescriptum sit, ne item in sacra ordinatione quemquam promoveat, nisi eas recenter aut scriptas, aut renovatas confirmatasve is afferat; atque ita recenter quidem ut non amplius duobus tribusve mensibus ante sacrae ordinationis, qua ille proxime initiandus est, tempus datae confirmatae sint; si modo aut loci distantia, aut eius, qui ordinem suscepturus est, diuturna ab suo episcopo, superioreve absentia, aliave id generis causa vetustiores literas, eiusdem episcopi iudicio, admitti probarive non postulet. Id ipsum quoque episcopus in testimonialibus morum literis cavebit, quas suae etiam dioecesis clerici, aliive quicumque eo de genere afferent.

Literas autem eiusmodi, de moribus testatum facientes, ab alienae dioecesis clericis, regularibusve item, qui ab sua dioecesi, monasteriove proxime aliquamdiu abfuerint, sibi asseri exhiberive curet, non solum ab eorum episcopo, superioreve, sed ab illo etiam, apud quem proxime manserint, eiusve auctoritate scriptas atque obsignatas.

MANSI 34 A, 231-232.

De clericis pie Romae educandis et instruendis

(Ex Litt. Ap. *Quoniam divinae bonitatis* de institutione Collegii Anglici in Urbe, 23 apr. 1578).

356 § 1. - Quare cum quotidie, non sine gravi animi nostri dolore, sanctam Domini nostri Iesu Christi sponsam diversorum eius hostium conspiratione et violento in multis partibus incursu oppugnari cernamus, antiquisque hostibus infidelibus turcis iudaeisque novos haereticos et schismaticos accessisse, qui, omni impietate et scelere imbuti, ac, veluti adversarii nostri furiis exagitati, in pie matris exitium feruntur, quod officii nostri actio a nobis expostulat, ad hominum impetus, quo maxime opus esse videmus, vires nobis a Domino traditas opponimus, populosque imbecillitati nostrae a divina benignitate concreditos praesidiis contra hostium oppugnationes paratis communimus. Cumque nullum firmiter praesidium aut remedium certius inveniri possit quam ut regionum ab hac peste oppressarum iuventus, cuius teneros animos facile est ad virtutem flectere, catholica religione imbuatur, ab initio usque nostri pontificatus operam dedimus ut diversarum nationum collegia, veluti catholicae religionis et sinceræ ad eam institutionis Seminaria, nostris sumptibus in Urbe erigerentur.

BR 8, 208 s.

CONCILIUM MEDIOLANENSE V (1579)

De Seminario, de institutione clericorum ac de examinandi ratione

357 P. III, Cap. I. - *De seminario.*

Seminarii institutio quam utilis, ac necessaria ad cleri disciplinam in singulis ecclesiis propagandam, cum ex concilii¹ Tridentini decreto facile intelligi potest, tum ex eo etiam, quod rei illius salutaris ratio aliquando intermissa, damna, et detrimenta non medioeria rei ecclesiasticae attulit. Cum igitur in nonnullis provinciae nostrae ecclesiis iam omnino, aut aliqua ex parte desitum sit, decimas, fructuum portiones, quae concilii provincialis primi decreto ex sacrosanctae oecumenicae synodi Tridentinae auctoritate ad illius sustentationem constitutae sunt, exigi: atque inde in iis ipsis ecclesiis pene collapsum sit tam salutare institutum: ob eam causam provinciali hoc decreto id cavemus, ut quae decimarum, fructuumve exactio illo Tridentino provincialique decreto iampridem seminarii nomine instituta est, de ea nihil plane quidquam per episcopos remitti liceat, nisi ut et iam eo ipso concilio provinciali, et nunc hac ipsa sanctione infra cavetur. Quod si hactenus quidquam de eo genere, aut plane totum remissum est, id ad pristinam exactionis rationem revocari, atque omnino restitui iubemus. Ubi vero nihil unquam eo nomine exactum est, ibi episcopus mensium duorum spatio exactionem ad illius concilii provincialis primi praescriptum ita plane instituat, ut dimidiam tamen partem decimae illa non excedat.

Atque eam quidem exactionem, sic praefinitam, tamdiu durare decernimus, quoad seminarium eo censu, iisque redditibus constitutum, atque auctum erit, quos pro loco, dioceseon, censuumque amplitudinis ratione, singulis provinciae ecclesiis re mature deliberata infra praestituimus; ea tamen lege, ut pro rata parte reddituum, quos jam nunc, aut in posterum beneficiorum accessione, aliave ratione seminarium possidere habereve contigerit, tantundem de exactione remittatur ad eiusdem concilii, et Tridentini, et provincialis primi praescriptum. Ne vero in posterum aliqualis, et controversia ex eo existat, quod saepe dubitatur, cui potissimum seminario illam praescriptam decimae partem certa quaedam beneficia in sustentationem conferant; de iis sic decernimus. Beneficia porro, quae dioecesis nullius sunt, illam subministrent, et solvant dioecesis eius seminario, intra cuius limites ea olim erant, et censebantur. At vero quae beneficia in hac, et in illa dioecesi praedia, bonave habent, id praescriptae decimae dent seminario dioecesis, locive, ubi sita est primaria ecclesia beneficii, cui ea praedia attributa olim fuerant; etiamsi alia ecclesia, quae beneficio illi primario adiuncta est, aedificata deinceps sit censu illorum praediorum. Sin autem in iis praediis ecclesia ante aedificata est, quam illa adipisceretur, posteaque una cum illis aliis ecclesiae primariae adiuncta est, tunc eius contributio ad seminarium pertineat, in qua praedia una cum ecclesia sita sunt.

Ut autem seminarium et suis facultatibus perpetuo sustentari possit, et aliquando brevi fore speretur, ut ea exactio denique cesset; ei episcopus, deputatis in consilium adhibitis, decreti Tridentini auctoritate tot beneficia simplicia adiungat, attribuatve, quot, iis etiam supputatis, qui iam quovis nomine, aut iure eidem attributi sunt redditibus, summam efficiant annui census mox infra praefinitam. At cum primum ad eam ipsam summam pervenerit, si quae beneficia, antea quam vacaverint, iure unionis adiuncta sint, neque dum ea adiunctio, uniove suum adhuc sortita effectum, illam iam nunc rescissam ac plane irritam esse declaramus. Atque ut quidem ab eo onere quam citissime fieri poterit, clerus liberetur et eximatur; episcopus caveat, ne beneficia simplicia, qualia qualia sint, quae interea vacare contigerit, cuiquam conferat, aliive usui attribuat: sed quaecumque illa sint, seminario iure unionis coniungat; nisi fortasse quaedam vel ecclesiae parochiali, quae

¹ Sess. 23, c. 18 *De Ref.* [Cfr. n. 290].

tenulori censu est, vel alii ecclesiae, vel loco, operive pio potius attribuenda, adiungenda-ve censuerit, pro ratione facultatis, sibi canonum iure, Tridentinoque concilio datae, ac permissae. Si contra episcopus ullo modo fecerit, seminarii detrimento, damnoque, quod inde inferetur, de suo primum satisfaciatur: deinde istiusmodi culpa norit se in concilio provinciali proximo rationem redditurum; tum praeterea illa ipsa beneficiorum collatio, provisiove, quam aliter contra huius decreti praescriptum fecerit, irrita nihilo minus statim sit, nullaue omnino.

358 Cap. II. - *De examinandi ratione.*

In ecclesiae administratione, ut necessarium, ita multiplex est examinis de literarum peritia, et disciplina officium. Modo namque ab episcopo, cum ad eorum qui ordinis sacramento initiandi sunt, tum etiam ad concionatorum, confessoriorumque approbationem adhibetur; tum praeterea ad indagandam prospiciendamque cleri in literarum studiis rationem progressionemve, ad aliaque item multa episcopo idem adiumento, atque usui est. Modo autem non solum de illis, qui in ecclesiis parochialibus, aliisque curam animarum habentibus, praeficiuntur, illud instituitur, et conficitur, sed de iis etiam, quibus beneficia ecclesiastica cuiuscumque generis, ut literarum apostolicarum, quae in forma dignum, conscribi solent, auctoritate, vel alio iure conferuntur, quive ad ea praesentationis, nominationis, electionisve nomine instituuntur. Quamobrem, ut omnis, quacumque causa suscipitur, haec examinandi ratio per examinatores, ut fieri potest, quam rectissime conficiatur praeter aliqua, quae praesertim concilio provinciali quarto enucleatius decreta sunt, has etiam instructiones conficiendas censuimus, quae partim ad universum hunc examinandi modum pertinent, partim vero certorum examinum propriae sunt.¹

MANSI 34 A, 428 s. 431.

CONCILIUM PROVINC. LIMANUM (1582)

De Collegio Seminario instituendo

359 Cap. XLIV. - *De collegio seminario instituendo.* Quoniam in sacro concilio Tridentino inter alia in synodo provinciali tractanda, peculiari quadam ratione iniunctum est, ut de seminariis, tanta patrum imo Spiritus sancti auctoritate decretis, instituendis agatur; atque illud maxime perspicuum est, nullam hoc salutari instituto ecclesiam perinde indigere, ut hanc nostram Indicanam, in qua novae plantae evangelicae accurate nutriendae sunt, et ad propagandam Christi fidem instituendae: haec sancta synodus, officium suum agnoscens, episcopos omnes atque pastores ex parte omnipotentis Dei obtestatur, atque eorum conscientias, quantum potest, onerat, ut in ecclesiis suis quamprimum seminaria praedicta puerorum excitanda curent, omnibus impedimentis quacumque ratione postpositis. Porro, ad erigenda et constituenda convenienter praedicta seminaria, ex auctoritate nobis ab universali concilio in hac parte spe-

¹ Cfr. Concilia: *Rothomagensis* (1581) nn. 11-17; *Toletanum* (1582) VI; *Rhemense* (1583) *De Seminario*; *Burdigalense* (1583) cap. XXIV; *Bituricense* (1584) *De Seminariis*; *Aquense* (1585) *De Seminario*: MANSI 34 A, 662. 664-669; 36 B, 167; 34 A, 669 s.; 777 s.; 910 s.; 34 B, 1000 s.

cialiter concessa, uno consensu statuimus et ordinamus contributionem ex quibuscunque redditibus et bonis ecclesiasticis in hunc modum faciendam: ut ex decimis, beneficiis, capellaniis, hospitalibus, confraternitatibus, iuxta eiusdem concilii statutum, sive episcopales sive capitulares sive beneficiales redditus sint, etiam ex doctrinis Indorum, etiamsi regulares doctrinas teneant, tria de centum in perpetuum applicentur, et ex nunc applicata censeantur; ad quam sane portionem, satis certe moderatam, omnes clerici et praedictae personae in conscientia teneantur, necnon oeconomi ipsi et officiales, aut quicumque persolvere habent eiusmodi ecclesiasticos redditus, praefatam portionem, trium videlicet de quolibet centenario, retineant pro seminario; cuius foundationem et administrationem episcopi fideliter et sollicite curent, secundum tenorem et formam a concilio Tridentino traditam, scientes se Deo omnipotenti et sanctae eius ecclesiae rationem, si quid minus recte egerint, reddituros.

MANSI 36 B, 209 s.

CONCILIUM BURDIGALENSE (1583)

De institutione et legibus Seminarii; de admissione clericorum, oeconomia, disciplina, pietate et correctione alumnorum

(Ex Const. *Aedes Seminarii* qua regi debent Seminaria Provinciae Burdigalensis).

360 Cap. I. - De aedibus.

Aedes seminarii, quantum fieri poterit, in loco amplo et spaciofo, et qui non longe ab ecclesia cathedrali dissitus sit, extruantur et aedificentur. Quod si aliquod collegium ad iuventutem erudiendam, huic pio et religioso instituto accommodatum et utile iam constructum sit, eidem ex eorum consensu, quorum interest, applicetur. Qua in re nullus audiatur, qui privatum dumtaxat adducat incommodum.

In huiusmodi aedibus sacellum sit, quo singulis diebus ad sacrum et orationem clerici conveniant.

Dormitorium commune et patens sit, in quo unusquisque cubile proprium habeat, e cuius regione cubiculum praefecti collocetur.

Valetudinarium in loco salubri constituatur, in quo aegrotantibus summa animi pietate et caritate omnia provideantur atque subministrentur.

Reliquae aedificii partes pro ratione facultatum, et numero personarum, exaedificentur: quamvis non tam habenda sit ratio eorum, qui primoquoque tempore in huiusmodi seminaria admittentur, quam qui postea, crescente numero illis adiungentur.

361 Cap. II. - De clericorum in seminaria admittendorum ratione.

Electio et admissio clericorum penes episcopum erit, aut eos quibus ab ipso haec cura nominatim demandata fuerit.

Ut autem ex omni iuventute maxime idonei eligantur adolescentes, praecipiet et mandabit episcopus denunciari per universas suae dioecesis civitates et oppida, praesertim ubi sunt scholae, ut si qui sint pauperes et ex legitimo matrimonio nati, qui ad sacerdotium promoveri cupiant, quique duodecimum attigerint annum, nec vigesimum excesse-

rint, atque in grammatica progressus aliquos fecerint, loco et tempore, quae eis praestituet, examinandi compareant.

In ipso autem examine episcopus cum viris ecclesiasticis a clero designatis, primum intuebitur iuvenum vultum, totiusque corporis habitum. Nam quos insigni quadam deformitate, vel membrorum mutilatione notatos deprehenderit, ne ad examen quidem admittet.

Postea de parentum conditione, statu, moribus, et religione diligenter inquiret. Ac deinde quos progressus ipsi iuvenes in literis fecerint experietur, atque ingenium eorum, virtutem et indolem explorabit: ac praecipue an aliqua in ipsis ad pietatem propensio eluceat. Quos autem manifestis coniecturis ad literas, ad pietatem, et sacerdotium ineptos iudicaverit, nullo modo in seminarium admittet.

Priusquam aliquis in seminarium admittatur, sedulo monendus erit, non licere sibi seminarii bonis ali atque educari, si aliud vitae genus, praeter ecclesiasticum in animo propositum habeat. Itaque iureiurando spondeat, voveat, ac sancte promittat, se nunquam ad aliam vitae rationem discessurum, sed perpetuo ecclesiae Christi, fideliter inserviturum in eo gradu et ordine, qui a reverendissimo domino episcopo ipsi assignabitur.

Polliceatur etiam se primario seminarii, ei que substitutis in omnibus obtemperaturum, ac omnes leges et statuta seminarii observaturum: alioquin intelligat se in seminario nullam moram facturum esse, sed statim ex eo electum iri. Eaque de causa illi statuta illico legentur.

Ne autem quisquam ab hisce promissionibus cum maximo seminarii dispendio resiliere possit, in ipso ingressu tenebitur, duos ex propinquis suis episcopo sistere, qui pro eo caveant ac fideiubeant se pensionem illius persoluturos pro tempore, quo in seminario vixerit, si in ordine et statu ecclesiastico perseverare nolit: nisi aliud episcopo iusta de causa visum fuerit.

Nemo vero ex ditiori familia recipietur, nisi parentes pro eo pensionem solvere velint. Qui vero ex mediocri fuerint, partem aliquam persolvendo admitti poterunt.

Nullus item recipiatur, quin lecto, toga, pileo, indusiis, et aliis vestimentis, necnon superpelliceo et breviario instructus sit.

362 Cap. III. - De primario et praefectis seminarii.

Nullus in seminarium aliquo functurus officio admittatur, quin prius diligenter ab episcopo examinatus et probatus fuerit: cuius etiam arbitrio omnes ab officio, si ita expedire in domino iudicaverit, amovebuntur.

Curandum erit diligentissime, ut qui seminario praeficiantur, viri sint graves, prudentes, et omni virtutum genere ornat, quique suo exemplo et cohortationibus auditorum animos ad pietatis et virtutis studium accendere possint. Nec, quamdiu in seminario idonei aliqui reperientur, extranei assumantur. Professionem vero fidei, iuxta formam in concilio provinciali expressam, omnes, antequam recipiantur, in manibus episcopi emittant.

In seminario unus erit primarius venerandae gravitatis, et singularis pietatis sacerdos, cui omnes, qui in seminario erunt, tam in spiritualibus, quam temporalibus parebunt.

Primario, duo alii sacerdotes, si fieri possit, adiungentur: quorum alter procurator omnium seminarii negotiorum erit; alter rerum domesticarum curam habebit, vocabiturque submagister seminarii. Quamquam, ubi non ita amplum erit seminarium, utrumque officium unus et idem praestare poterit.

In seminario tot erunt famuli et ministri, quot pro numero clericorum, arbitrio episcopi, et ab ipso delegatorum, videbuntur necessari. Feminis vero non solum officia et ministeria, sed etiam aditus in seminarium penitus denegetur.

Praeceptorum seu praefectorum seminarii officium erit, a discipulis repetitionem lectionis diligenter exigere, et clericorum mores in omnibus dirigere, atque illos, quocumque perrexerint, deducere. Unus vero eorum tantum ecclesiasticum clericos docebit. Non

erit tamen incommodum, ad expensas vitandas, ut qui aetate, prudentia, et eruditione provectiores fuerint, iunioribus praeficiantur.

Assiduus sit in seminario primarius, suae praesentia, et sollicitudine omnes in officio contineat: severitatem vero potius prae se ferat, quam exerceat.

Episcopum saepissime conveniat, ad eumque totius seminarii rationem referat.

Librum habeat primarius, in quo, eorum omnium qui in seminarium admittentur, nomina, cognomina, conditionem, diem et annum receptionis, et praeterea quicquid suppellectilis quisque attulerit describat.

363 Cap. IV. - *De oeconomia seminarii.*

Constituatur procurator negotiis tractandis aptus, et rei domesticae administrandae et gubernandae non ignarus, qui primarium opera sua iuvabit in rebus temporalibus, negotiaque cum domi, tum foris sedulo procurabit.

Procurator redditus omnes ac fructus seminarii suo tempore colliget: pecunias vero collectas statim primario in arca asservandas tradet. Habebit autem librum, in quo diligenter, et summa fide describet quicquid recipiet fructuum, pecuniarum, et a quibus, et qua de causa, notabitque diem, mensem et annum.

Singulis mensibus accepti expensique rationem reddet primario: librum vero rationum manu propria consignabit primarius: easdem vero rationes tertio quoque mense examinabit episcopus, una cum quibusdam ex delegatis a clero.

Obsonator, seu ciborum, et aliarum rerum emptor, constituatur vir fidelis et bonae conscientiae, qui singulis diebus pecuniam necessariam a procuratore accipiet: rationemque accepti et expensi singulis diebus eidem procuratori reddet, et id quidem particulatim et minutatim.

Suppellectilem, et omnia seminarii vasa, et instrumenta in libro suo numerata et descripta habebit procurator, eorumque rationem reddet primario, sexto quoque mense.

Victus moderatus, frugaliter et minime delicatus ab episcopo et delegatis, habita loci ratione, praescribetur.

364 Cap. V. - *De disciplina seminarii, et primo de pietate.*

Moneantur saepissime clerici a magistris et praeceptoribus, ut pietatis et religionis in primis rationem habeant: necnon in virtutum, et spiritualium rerum studium incumbant: maioresque progressus ea ratione sperent se facturos, quam ex assiduo in libris et indefesso studio.

Singuli, ubi mane hora quarta excitati surrexerint, in unum locum convenient, et per dimidiam horam, genibus flexis, orationi incumbunt, recitabuntque, uno praeunte, aliis clara voce respondentibus, horarias preces B. Mariae virginis. Breviarium vero qui sacris ordinibus initiati fuerint, congruo tempore et magna animi attentione recitabunt.

Vesper, antequam hora nona quieti se tradant, omnes simul recitabunt litanias, ac mox conscientiam suam diligenter discutient et examinabunt. Conscientiae vero examinandae rationem imprimis teneant, tum ut sibi, tum ut aliis aliquando prodesse possint.

Singulis mensibus sacerdoti peccata sua singuli confiteantur: sacramque eucharistiam, nisi confessario aliud videatur, magna diligentia et devotione praeparati sumant.

Omnibus diebus festis ad missam maiorem et vespas cathedralis ecclesiae civitatis, in qua seminarium extiterit, bini ex seminario prodeuntes, superpellicis induti convenient: ibique locis designatis stent ac sedeant, et cum choro psallant: nec inde unquam se moveant, nisi cum ad officia et munera illis ab episcopo et capitulo iuncta accedendum erit, eisdem quoque diebus concioni publicae eadem in ecclesia, vel alio loco, arbitrio episcopi, intererunt.

Primarius etiam vel alius pietate et eruditione vir singularis aliquoties in mense breves adhortationes habebit ad clericos de virtutum dignitate, vitiorum turpitudine,

eorumque remediis, de beatitudine, de poenis inferni, de morte, de extremo Dei iudicio, et similibus argumentis, quibus in suscepto vitae genere magis in dies proficiant.

Initio prandii et coenae unus ex sacerdotibus benedictionem praemittat, in fine gratiarum actio subsequatur: omnes praeenti sacerdoti alta voce modeste respondeant: addatur psalmus *De profundis*, et alia collecta pro fundatore et benefactoribus.

Tempore prandii et coenae legat unus e suggestu caput aliquod ex sacris bibliis, cui addatur pii alicuius libri lectio, quam omnes attente audient, ut dum corpus cibis alitur, mens nequaquam ineunet otiosa.

Inter cetera vero piorum hominum atque doctorum scripta, crebro insignem illam D. Hieronymi ad Nepotianum epistolam de vita clericorum privatim et publice legant, ut mature singuli ad illius normam sese dirigere assuescant.

365 Cap. VI. - *De obedientia, et aliis clericorum seminarii officiis.*

Cum obedientia sit bonorum omnium parens, nullusque recte praeesse possit, qui prius parere non didicerit, ideoque nihil iucundius seminarii clericis esse debet, quam praefectorum et moderatorum suorum praeceptis et mandatis in omnibus obtemperare.

Nemo e collegio sine facultate, et comite sibi adiuncto egrediatur, cum quo etiam in seminarium revertatur.

Nemo literas mittat, aut aliunde accipiat, nisi per manum primarii, qui eas diligenter perleget, nequid in illis sit, quod eos ab instituto divertat.

Extra seminarium nemo apud aliquem comedat, nisi apud suos parentes et propinquos, idque raro, et cum facultate: nec extra seminarium dormiat. Quod si quis, inscio primario, egressus fuerit, aut foris remanserit, rursus non admittatur nisi consulto episcopo, cuius erit statuere an sit ille recipiendus in seminarium, necne.

Nemo quicquam retinebit, quod primario velit esse occultum. Itaque nemo arcam habebit clave obseratam: aut si certe habeat, clavem, quoties iubebitur, primario tradet.

Non superiores modo, sed et maiores omnes colant et observent, eosque, qua par est modestia, alloquantur. Sint in loquendo prudentes, et caveant alios verbis offendere, studeantque concordiam cum omnibus retinere. Quod siquid contra acciderit, quamprimum in gratiam redire conentur.

Nemo, ne loco quidem, alium tangat: sed ubique, et apud omnes, eandem servant modestiam et gravitatem.

Silentium ubique religiose servetur, in templo, in scholis, in coenaculo, inter eundem, et redeundum e gymnasio: in omnibus denique locis ecclesiastica modestia eniteat.

Caveant per seminarium vagari, studiorum praesertim tempore. Cum iis vero non colloquantur, qui sibi obviam flent, excepta decenti salutatione atque verecunda, quae praetereundo fieri potest.

Quoties autem, sive ad templum, sive ad gymnasium ibunt, modeste bini procedent, subsequente eos praefecto, cui commissi fuerint.

Cum iis tantum conturbernalibus agant, cum quibus agere permittentur, ad eorum utilitatem. Cum vero studendum erit, nemo cum alio colloquatur: nec vesperi post orationem, nec mane ante eandem.

Ibunt omnes cubitum hora nona: surgent vero hora quarta: singuli in singulis dormient lectis, ut valetudinem tueantur.

A prandio, et a coena horam unam honestae relaxationi dabunt. Quamquam nihil impedit illius horae mediam partem cantui ediscendo, aut alicui literariae exercitationi attribuire ex primarii praescripto.

Mundities servetur in omni vestimento, in cubiculo, in lecto, et in libris. Cubiculum suum aut dormitorium verrent, quoties in hebdomada submagistro videbitur: lectos vero suos summo mane recte component.

In refectione corporis sumenda, omnes in eodem triclinio mensis accumbent: ubi

non sobrietatis tantum habenda est ratio, sed omnis etiam honestatis. Quod ut facilius fiat, diversis in locis, primarius et sacerdotes, atque ipsi praefecti accumbent, ut omnes oculis lustrent. Et si quis immodestius se gesserit, eum admoneant.

366 Cap. VII. - *De re literaria.*

Nihil aliud prius discant omnes, quam memoria teneant catechismi catholici compendium. Cuius postmodum numquam intermittere debet repetitio: ut per mutuas interrogationes de ipso, omni poscenti, rationem reddere possint fidei catholicae. Ipsa vero repetitio bis in hebdomada poterit institui. Ubi vero provectiores fuerint, diligenter illis commendetur catechismi Romani lectio, ut inde altiorem sacramentorum doctrinam addiscant.

Latine loquendi legem perpetuo servent, sintque in ediscendis lectionibus diligentes, et iis praefixo tempore memoriter recitandis: stylium etiam assidue exerceant, caveantque ne aliis exercitationibus literariis ullo modo desint. Id vero praestabunt, pariterque in literis plurimum proficient, si praeceptoribus pareant.

Nemo a scholis absit constituto tempore. In gymnasio clerici, qui eiusdem fuerint classis simul assideant, et omni modestia ceteris praestare curent.

Libros nullos emant, nec habeant, nisi quos primarius eorum studiis fore utiles indicaverit. Libros a sancta sede apostolica damnatos et impudicos ne norint quidem de nomine, multo vero minus eos unquam legere audeant.

Exercebuntur in omni genere disciplinarum, quae ad theologiam praesertim cognoscendam iuvant; atque ubi literas humaniores et philosophiam didicerint, in ea potissimum theologiae parte diligenter instruendi erunt, quae conscientiae casus explicat. Libros etiam ecclesiasticos, et quos vocant rituales, diligenter legant.

Exerceantur etiam omnes suo ordine, pro captu ingenii et doctrinae, in concionibus et hortationibus faciendis de mandatis Dei et ecclesiae, de articulis fidei, virtutibus sequendis, vitiis evitandis, aut de aliqua scripturae sententia. Ea vero conciuncula poterit fieri toto tempore coenae, aut etiam prandii. Qui vero provectiores erunt, solennioribus diebus, episcopi arbitrio in diversas paroecias mitti poterunt, ut dum plebi aliquid consolationis impertient, etiam in concionando exerceantur.

Dum fient repetitiones in seminario, aut disputationes, ut plurimum aderit primarius, tum ut singulorum ingenium et indolem melius cognoscat; tum etiam ut animadvertat siquid corrigendum sit.

367 Cap. VIII. - *De correctione.*

Quicumque praeerunt in seminario, ament et foveant sibi subditos, tamquam filios quos generant in Christo, ministros Dei futuros: desiderentque potius ab eisdem amari, quam timeri. Ad bene agendum et proficiendum incitent ipsos magis pudore et libertate, quam metu et formidine.

Si qui sint tamen dyscoli et protervi, praesertim, qui aliorum mores inficiant et corrumpant, omni ope conandum est, ne quid seminario detrimenti adferant, si in eos indulgentiores fuerint moderatores. Neque vero qui difficiles natura fuerint, nisi se verbis, aut castigatione correxerint, diu erunt in seminario retinendi.

Et quamvis desides ac rudes, quique in studio literarum nihil promovent, nulla ratione sint ferendi in seminario: multo tamen magis animadvertere oportet in eos, qui pietatem negligant: qui seminarii statuta passim violent: qui societatem cum protervis ineant: qui externorum colloquiis delectentur: qui facile obrectare et murmurare soleant: qui

suos errores (licet ob eorundem utilitatem id fiat) deferri moleste ferant: qui mentiri, aut sua errata inficari, aut excusare soleant: qui poenas iniunctas graviter ferant: qui singulare aliquid, quod iis nequaquam expedire censeatur, velint: qui procaciter, impudice, ironice loquantur, aut respondeant. Haec enim et similia vitia sunt imprimis a toto seminario arcenda, et acriter, nemine excepto, corrigenda.

MANSI 34 A, 795-801.

De Regularum in Collegiis ecclesiasticis maxima utilitate

(Ex Litt. Ap. *Ex Collegio Germanico*, 1 apr. 1584).

368 Ex collegio Germanico, quod superioribus annis in Urbe constituimus,¹ magnisque
(108) hucusque sumptibus auximus et locupletavimus, religionis christianae, praesertimque charissimae nobis Germanicae nationis, cuius causa initio institutum est, magna cum animi nostri voluptate, iam fructus consequuntur non mediocres. Unde magis in dies invitamur ut studiosius in eam curam incumbamus: frustra tamen a nobis suscepta esse omnia satis intelligimus, nisi illud, quemadmodum optimis disciplinis et sacra praesertim theologiae doctrina curamus imbuendum, ita etiam salubribus institutis communicamus, ut iuvenes in ipsum cooptati normam aliquam habeant ad cuius praescriptionem, et ipsi suas dirigant actiones, et superiores omnia suorum momenta perpendant officiorum; aetasque illa lubrica ac saepe prolapsa, cuius iter cognitum est perdifficile, in circumscripto ei a nobis virtutis curriculo se exercens, suam modestiam probet et continentiam paternisque nostris monitis innitens, et monstratam semitam assidue tenens, ad propositam gloriae palmam non illam quidem corruptibilem, sed aeternam inoffenso cursu deferatur.

369 § 1. - Quare, motu proprio certaue nostra scientia, in perpetuum statuimus et ordinamus ut, pro subveniendis spiritualibus Germaniae necessitatibus, quo collegii institutio spectat, in opportunis ipsius Germaniae locis, viri aliqui pii et prudentes constituentur, qui praeclarae indolis iuvenes conquirant, examinatosque collegio proponant, ex quibus collegii superiores optimos quosque deligent. Sint etiam Romae tres examinatores, qui coram rectore collegii iuvenes examinent, eosque iuramento, quod tamen si superioribus minime necessarium videbitur, possit remitti, approbent aut reproben. Debent autem viri religiosi et ecclesiastica beneficia iam obtinentes aliis praeferri.

370 § 2. - Iuvenes vero in hoc collegium admittendi, ex superiore Germania, Westphalia, Saxonia, Prussia, Rheno atque ex regno Hungariae, ut hucusque factum est, accipiantur: oportet enim ex Germania provinciisque praedictis centum alumnos, quod in aliis litteris apostolicis fuit expressum, in collegio esse. Si vero aliqua collegii loca vacua remanebunt, ea poterunt ex aquilonaribus provinciis, haeresi etiam infectis, expleri: modo iuvenes ex his provinciis valde sint idonei, protectoresque et superiores eorum admissionem catholicae Ecclesiae utilem fore indicaverint et necessariam. Nemo tamen ex quacumque gente aut provincia admittatur, qui, studiis absolutis et sacris ordinibus susceptis, certum locum non habuerit, ad quem se recipiat et in quo boni et eruditi sacerdotis munere perfungatur.

371 § 3. - Omnes legitimo matrimonio sint nati, bona fama commendati, sano praeterea sint corpore, lingua minime impedita, et aspectu non deformi, nullius religionis desertores, Latinae et Germanicae linguae periti, nihil Romae negotii aut litium habentes, sint etiam aetatis maturae, viginti circiter annos nati. Quod si fuerint nobiles, quique in superiori Germaniae cathedralibus ecclesiis admitti consueverunt, tunc ad minimum sexdecim annos attingant, et grammaticam scientiam: ceteri omnes ad theologica vel philosophica sint

¹ Bulla *Postquam Deo placuit*, 6 aug. 1573: BR 6, 52-56.

idonei: ignoti, amplumque de vita et moribus testimonium non habentes, vel qui extra Germaniam in aulis aut Universitatibus vixerunt, aut vagi, cuius domino inservientes, ingentem germanicam illam simplicitatem amiserunt, ad hanc disciplinam, idoneos non indicamus, eosque ab ingressu collegii relinimus, quod collegii praedicti superiores observabunt in eis omnibus, quos ad hoc vitae institutum minime aptos esse cognoverint. Verum qui bonae fuerint indolis, nullumque huiusmodi habuerint impedimentum, post legitimum examen, a praeposito generali recipi poterunt, iis, qui defectum patientur, reiectis, qui omnino admitti non debeant, nisi gravis aliqua causa intercedat, et de unanimi omnium protectorum et superiorum consensu; paterna vero praepositi generalis in hoc maxime se ostendat sollicitudo, ut omnes Germaniae dioeceses, pro singularum necessitate et amplitudine, inventur, ex eisque quot poterunt in collegii loca distribuatur, quae distributio mutari poterit, ut se mutabit Germaniae status, et animarum salus postulaverit. Si qua vero in dioecesi non reperiatur ad hanc institutionem idonei iuvenes alii ex finitima aut alia provincia deligantur, qui, in collegio instituti, ad desolatas eiusmodi ecclesias exemplo et doctrina sublevandas, postea dimittantur; plures autem non recipiantur, quam quot superiorum iudicio atque experientia in collegio praedicto poterunt commode sustentari.

372 § 4. - Antequam collegio quisquam admittatur, vel in fine sex primorum mensium, in superiorum manibus iusiurandum dare debeat velle se statum ecclesiasticum amplecti, et ad omnes sacros et presbyteratus ordines, cum visum fuerit superioribus, promoveri, cumque iidem mandaverint, in patriam statim reversurum, iuris civilis aut medicinae studia non professurum, aliam rationem vitae, aulicam praesertim, non sectaturum, sed continuo, ubi a collegio dimissus fuerit, in Germaniam ad iuvandas animas remigraturum, etiam ante constitutum studiis ordinarium terminum, si ita animarum salutem conducere aut pro collegii commodo superioribus videbitur expedire. Iuret etiam se collegii instituta secundum superiorum interpretationem observaturum, nec a communi omnium alumnorum vivendi ratione discessurum.

373 § 5. - Postquam autem praedicti in collegium fuerint recepti, christianam pietatem et Dei timorem primum, et summum religionis studium sibi esse propositum in animum inducant; inde enim salutaris et vera initium habet sapientia. Quare statim pietatis et ecclesiasticae vitae fundamenta iaciant; vocationem, quam Deus illis impertiri dignatus est, etiam atque etiam considerent; generalem totius vitae confessionem instituant. Divinum officium recitare et coelestia meditari discant, catechismo studeant, hisque in domo Dei et in choro, quae a clericis peragenda sunt, diligenter assuescant, atque id genus alia, quibus novi alumni perdiscendis dies ut minimum quadraginta impendant; nec, antequam in his se bene exercuerint, alumnorum veste induantur aut ad disciplinarum studia mittantur, etiamsi nobiles fuerint aut religiosi et in sacerdotio constituti.

374 § 6. - Sex item menses cuique tribuantur, quibus an in collegio perseverare, institutionemque huiusmodi observare et propositum ad finem perducere velint, secum deliberent, et tantum pecuniae penes collegii ministros deponant, quantum, infra sex menses aut post studiorum cursum discedentibus, ad reditum in patriam sufficiat, ne collegium viaticis gravetur; pauperum tamen ratio habeatur, quae sex mensium praescriptio ad novorum alumnorum probationem concessorum superiores non arcebit quo minus, si deprehenderint iuvenes ad huiusmodi disciplinam ad sacrosque ordines parum aptos, eos intra sex menses praedictos sine mora possint dimittere. Nemo enim hoc in collegio est alendus, qui sine spe solidi in pietate fundamenti hinc videatur discessurus, ne forte malus pravi unius alumni exitus ea destruat, quae multorum in religione et pietate profectus aedificaverit; neque enim, quibus severitate poenarum opus est coercendis, digni sunt huius vitae instituto, tantum igitur retineri eos volumus, qui, sua sponte et amore virtutis, pietatis litterarumque studio vacabunt.

375 § 7. - Omnes in collegio fraterna charitate devincti, eisdem legibus vivant, eadem praecepta servant, sive nobiles sive sacerdotes sint; omnium etiam religiosorum idem sit victus et vestitus, honestus tamen et personis ecclesiasticis superiorum iudicio conveniens; et ut (quod intendimus) spirituale aedificium ad culmen, Deo dante, perducatur, statuatur ante omnia fundamenta pietatis. Itaque sacramentorum pius et assiduus usus conservetur, singulisque mensibus solemnibusque festis ac dominicis Adventus et Quadragesimae, omnes, constitutis per superiores sacerdotibus delicta confessi, nisi legitimum intercedat impedimentum, communicent; quotidie missam audiant; et mane, antequam studiis operam dare incipiant, dimidiatam horam pie meditationi impendant; et vespere, antequam cubitum eant, quartam horae partem litanis et discutiendae conscientiae tribuant; et si quis officium ecclesiasticum recitare debet, id aliis horis absolvat; sacerdotes missae sacrificium frequentius Deo offerant, in quo peragendo non minus dimidiata hora insistant; pie quoque consuetudines nascentis collegii omnes praescribantur, et posteris observandae proponantur.

376 § 8. - Praeter constitutos per superiores collegii confessarios, sint in tanta multitudine aliqui rerum spiritualium magistri, qui pietatis disciplinam primum quidem novis alumni, deinde etiam adultis ceterisque omnibus accuratissime tradant; quod si tales magistri ex ipsa Societate deligi non potuerint, optimi quique ex ipsis alumni assumantur, qui, ab omni cura omnino vacui, hoc tantum munus sollicite subeant; alumni vero studiis quidem addicti, in pietate vero desidiosi, quique suis moribus alios ab ardenti pietatis studio tepefecerint aut quomodolibet averterint, vel a rectis superiorum consiliis aut obedientia abduxerint, vel huiusmodi facere tentaverint, statim a collegio dimittantur.

377 § 9. - Festis diebus domi se contineant, orationi, pie lectioni, divinis officiis, sacris caeremoniis perdiscendis et exercendis dent operam. Quod si superioribus incommodum videretur omnibus diebus festis totum divinum officium decantare, in solemnioribus tamen diebus et dominicis Adventus, Quadragesimae, et in diebus festis Beatissimae Virginis Mariae, Sanctorum Omnium, Apostolorum et Angelorum partim decantetur, partim distincte et devote sine cantu recitetur.

378 § 10. - At cum autumnii tempore a lectionibus vacant, tum maxime in divinis officiis perdiscendis et cantandis, ut superioribus videbitur, sese exerceant; in quo tamen ne remissius aut indulgentius agatur, rectoris conscientiam oneramus. Eo quoque tempore aut alio, cum studia intermittuntur, ea doceri curent, quae celebrando missae sacrificio sunt accommodata, praesertim hostias et corporalia parare; diebusque festis nulla umquam litteraria exercitatio aut divinum officium aut ecclesiarum curam quomodolibet interrumpat seu impediatur; beneficiorum in collegium a Dei benignitate collatorum memoriam pie colant, memoresque sint bene de collegio praedicto et de se meritorum et superiorum praecipue defunctorum, quorum nomina in ecclesiarum suarum sacrario aut in choro descripta habebunt; proque iis, qui maiore fuerint in se usu beneficentia, anniversaria sacra perpetuo solemniter fiant, singulisque hebdomadis pro illis orationes et sacrificia Deo offerantur.

379 § 11. - Alumni morientes, et in ipso agone et ab hora transitus usque ad horam sepulturae, fraternis alumnorum obsequiis atque orationibus adiuventur, quorum funeri omnes intersint, et intra octo dies exequiae illis pie persolvantur. Quando autem contigerit aliquem ex cardinalibus protectoribus decedere e vita, triduo orationes et sacrificia pro illius anima Deo offerantur, cuius misericordia pro futuro protectore rogetur, ut talem dignetur nobis aut pro tempore futuris Romanis Pontificibus suggerere, qui tantum opus amplecti velit, et quam maxima poterit charitate tueri.

380 § 12. - Qui ex alumni, superiorum iudicio, in pietatis studio et ecclesiasticis functionibus bene fuerint versati, ad omnes sacros, etiam presbyteratus, ordines promoveantur,

etiam sine litteris dimissorialibus suorum ordinariorum, et sine titulo beneficii aut patrimonii, etiam extra legitima ordinationum tempora; antequam vero sacris ordinibus initientur, in spiritualibus exercitiis et piis meditationibus per dies, ut minimum, quindecim contineantur; unoque anno, antequam in patriam sint profecturi, aut, si commode fieri possit, adhuc citius, ad sacerdotium assumantur, quo tempore in sacerdotalibus officiis atque in sacramentorum administratione et in concionibus ad populum exerceantur, ita tamen ut hac occasione sacerdotes neque liberiores sint quam antea, neque extra collegium comedant aut pernotent; omnesque collegii nostri alumni a cauponis et hospitibus locandis et a quorumvis negotiorum procuracione abstineant, nullis ecclesiasticorum beneficiorum litibus aut controversiis implicentur, nec per aulas, tribunalia laicorum aut externorum aliorumve domos discurrant; constituatur autem aliquis pius, prudens et experiens vir, qui ipsorum alumnorum negotia, sine eorum interventu, expediri curet. Alumni, sine comite a superiore illis adiuncto, e collegio egredi non audeant; quod si fecerint, aut comitem deseruerint, vel, eo pro foribus relicto, negotia intus occulte tractaverint, in collegium amplius non recipiantur.

381 § 13. - Non prandium aut coenam extra collegium capiant, sine expresso rectoris et praepositi generalis consensu, qui alumni ipsis, ut extra collegium pernotent aut post solis occasum coeant, facultatem concedere minime poterunt. Siquis autem ex alumni extra collegium ebrius fiat, in collegium amplius non recipiatur; quod si cuiquam in collegio non semel neque casu idem accadat, debet a collegio dimitti. Ad tollendas autem commensationes et quae inde oriuntur scandala, non possit rector quemquam externum in collegii vineas atque hortos introducere sine praepositi generalis consensu, qui eam diligentiam in hoc collegio gubernando adhibeat, quam, si esset suae Societatis collegium, adhiberet; consuetudine autem et modo suae Societatis non utatur, sed novas regulas proponat, quibus alumni collegii privatim et publice secundum canones et clericorum saecularium mores instituantur.

382 § 14. - Litterae, quas alumni perscribent, item eorum libri diligenter inspiciantur, quae si quidpiam amatorum aut bonis moribus perniciosum contineant, comburantur, et qui eos habuerunt, severe puniantur. Si quis autem deprehendatur litteras impuras scribere, seditiosas vel detractorias, malum aliquod consilium vel vitia quorumvis continentes, statim e collegio eiciatur; eandem poenam subeant, qui seditionis speciem aliquam excitarint, vel occasionem praeberint atque auctores fuerint quominus aliquis superioribus obtemperaverit, aut si quem contra eos re aut verbo concitaverit; ii etiam eiciantur, qui iniunctam sibi poenam detraxerint, aut, invitis superioribus, pecuniam occulte retinuerint; quique quemvis maledictis aut iniuriis dictis affecerint aut percusserint, vel collegii pacem quomodocumque turbaverint, factis item et verbis inhonestis, statim, tamquam pestis quaedam, e collegio extrudantur. Ad ea se quisque studia applicabit, eosque libros habebit, quos rector censuerit; interpretationes auctorum in gymnasio tantum Societatis audient.

383 § 15. - Ad theologica studia quatuor annos assignamus, ad philosophica tres, totidem ad conscientiae casus perdiscendos; iuris autem civilis aut humanarum litterarum studia nullum in hoc collegio locum habeant; harum, quas demonstravimus, disciplinarum studiis ultimus annus alumni non concedatur, nisi prius in subdiaconatus saltem ordine sint constituti; quod si quis ad sacros ordines aptus non videbitur aut illis indignus, is in collegio nequaquam retineatur, nec ei permittatur theologiae aut quodvis aliud studium inchoare; sacerdotes autem et virtute et doctrina praestantes in theologia magistri creentur, sine ullo tamen collegii sumptu; qui autem sacerdotii ordinem non fuerint consecuti, ad huiusmodi gradus non sunt admittendi.

384 § 16. - Studiis absolutis, dies triginta in collegio permanendi alumni concedantur, quibus transactis, non possint superiores amplius eos in collegio retinere; triginta vero

illis diebus, non erunt alumni a collegii legibus soluti, sed omnia facient ex superiorum praescripto; quae vero pauperibus alumni vestes aut, pro vestibus, quae pecuniae in discessu dandae sint, ita rectori praescribatur, ut querelarum et invidiae occasio praecidatur; alumni vero, qui pauperes non fuerint, aut qui studiorum cursum non absolverint, aut qui ob culpam aliquam dimissi iverint, nihil detur.

385 § 17. - Superiores facultatem habeant aliquos egregiae virtutis alumnos, etiam post absoluta studia in collegio retinendi, quorum opera utantur in collegii administratione et cura rerum ad collegium pertinentium, vel et ut alumni praedicti concionibus et administratione sacramentorum Germanos invent in Urbe commorantes, et ob alias huiusmodi pias causas ad collegii commodum et animarum salutem pertinentes.

386 § 18. - Nullus autem in collegio vel postquam e collegio egressus fuerit, causarum in Curia procurator; nec cuiusvis principis aut praelati negocia, etiam spiritualia, procuret; nec, absolutis studiis, quisquam vel in collegio vel in Urbe permaneat, ut Curiae proxim ediscat.

387 § 19. - Si quis alumnus, divinae gratiae impulsu, ad perfectionis statum et ad aliquod religiosae vitae genus aspiret, non debet a quoquam, quavis de causa, impediri, etiamsi eo consilio fuisset in collegium ingressus, ut, studiis absolutis, e saeculi fluctibus se in tutum reciperet, dummodo, virtute confirmatus, in aliquam Germaniae provinciam se conferat.

388 § 20. - Loca discedentium alumnorum ultra annum non vacent, et si ii, ad quos loca vacua pertinent, non advenerint, superiores eorum loco alios recipiant idoneos iuvenes, qua in re nemo poterit superiores impedire erga absentes alumnos atque in Germania commorantes. Rector collegii paterna utatur sollicitudine eorum labores cognoscendo, eosque, qua decet charitate, consolando. Collegii superiores primum pii sint, animarum salutis studiosi, et maximam divini cultus habeant rationem. Deinde iuvenes maximo cum delectu recipiant, receptos statim in Dei timore accurate institui procurent. Postremo pietati negligentius vacantes et ad virtutem non valde propensos sine ulla mora dimittant, quae tria, ut superioribus cordi sint, sub obtestatione divini iudicii mandamus.

389 § 21. - Maxima quoque habeatur cura ecclesiarum, divinusque in illis cultus ac ornatus religiosissime conservetur, piique sacerdotes a superioribus eligantur, qui in illis semper resideant, ac, ut debebunt, missas et divina officia celebrent; ipsique superiores, pro honore Dei, ecclesiis praedictis liberaliter, quidquid opus erit, provideant, cultumque in eis exhibeant, ut earum redditus primum illis ipsis ecclesiis serviant. Divinorum officiorum tempore nullus alumnus absit, sacerdotesque viri pii et graves choro praesint, sacrarumque caeremoniarum magistri sint divini officii moderatores. Si quis autem ex alumni indignum quid orationis domo, aut inhonestum dicto vel facto, nutu vel aspectu minus honesto commiserit, confestim e collegio dimittatur; si quis etiam sacras caeremonias discere vel exercere neglexerit, aut ab ecclesiasticis et clericalibus officiis alienus fuerit, vel templum et chorum fugitet, nisi monitus resipuerit, in collegio non tolleretur.

390 § 22. - Quae omnia, quia a rectoris pietate pendent, praepositus generalis rectorem in hoc collegio constituat virum aliquem rectum, sobrium, prudentem, pietatis et timoris Dei studiosissimum, qui omnes nationes pari charitatis studio complectatur, et christianum inter alumnos amorem conservet, vitae suae exemplis omnes ad sui imitationem et ad caelestis cum sanctis consortii desiderium inflammet, bonos in virtutis soliditate confirmet, malos a bonis discernat, et ex hoc loco intrepide, nulla cuiusque ratione habita, expellat. Saepe alumni eorum vocationem exponat. In Adventus et Quadragesimae octavo quoque die alumni verbum Dei pro statu cuiusque explicet. Aliis vero temporibus bis quolibet mense salutaria documenta publice proponat, omnesque ad timorem Dei et

amorem excitet atque inflammet: sit etiam rector divini cultus, ecclesiastici officii, sacrarum caeremoniarum ritusque Romani valde studiosus, domus Domini decorem amet, neque tamen suae Religionis non necessarias hic retineat consuetudines aut in collegium inducere studeat, sed pro pia tot alumnorum institutione saecularium clericorum ritum imitetur, ut alumni non solum eum monentem audiant, sed ea quoque facientem videant, quae ipsis facienda proponuntur.

391 § 23. - Spiritualis iurisdictio et animarum cura, quam ecclesiae habent collegio unitae, totam ad collegii ipsius protectores pertinere volumus; quae autem tam in spiritualibus rebus quam ecclesiis curandis fieri debent, marmoreis tabulis incisa in choro affixis habeantur.

392 § 24. - Superioribus non liceat suppellectilem ecclesiarum vel earum ornamenta cuiquam commodare; ex reliquiis vero ne minimum quidem, vel ipsis regibus, tradi possit, nisi ex subscripto nostra manu aut pro tempore futuri Romani Pontificis mandato. Si quis aliter fecerit, sententiam excommunicationis incurrat eo ipso.

393 § 25. - Et quia spiritualia sine temporalium adminiculo consistere minime possunt, ideo eorum cura esse non debet in postremis. Quare ipse rector viros fideles atque idoneos, quot ad hoc erunt necessarii, habere curet, quibus etiam praestandi ab eis officii leges et quod in pietate et moribus observare debeant praescribat, quorum primus sit oeconomus generalis, quem si superiores eligere recusent, duo vel tres probatae vitae viri, superioribus ipsis et protectoribus cogniti, proponantur, ex quibus protectores, quem omnium aptissimum iudicaverint, eligant, et oeconomum deputent generalem, qui administrationis suae rationem reddat et superioribus ipsis ac protectoribus, quoties ipsi petierint, Oeconomo generali adiungantur a superioribus alii particulares oeconomi, praecipue vero fidelis aliquis vir, qui oeconomum generalem in tanta rerum multitudine adiuvet, quique ipsius ceterisque contrariis non obstantibus quibuscumque.

BR 8, 447-454.

De utilitate Collegiorum ecclesiasticorum in Urbe

(Ex Litt. Ap. Romana Ecclesia pro Collegio Armenorum, 13 oct. 1584).

394 Romana Ecclesia, cunctarum gentium pia sollicitaque mater et magistra, ita in omnes partes consuevit suae charitatis ubera protendere, salutarisque doctrinae pabulum esurientibus filiis administrare, ut qui longiori terrarum marisque intervallo a se disiuncti et calamitate oppressi sunt, eos digna miseratione et arctiori pietatis dilectionisque vinculo amplecti ac fovere studeat.

§ 1. - Sane Armeniorum gens numero amplissima ac prope infinita, antiquitate et nomine celeberrima, christianae religionis studio et constantia supra universos Orientis populos laudatissima, cum initio nascentis Ecclesiae, gloriosis apostolis Bartholomaeo et Thaddaeo docentibus, evangelicam degustasset fidem, ac deinde, beati Silvestri Pontificis et Constantini magni imperatoris tempore, publico omnium consensu, una cum rege suo Tyridate (ita videtur dicendum), ut apud eos traditum est, recepisset, adeo pie et religiose illam deinceps coluit, ac tanta praeterea veneratione Pontificem Romanum omni tempore est prosecuta, ipsum scilicet verum Christi vicarium, beati Petri successorem Ecclesiaeque catholicae caput fatendo, eius doctrinam disciplinamque sequendo, ac in omnibus se suosque patriarchas Apostolicae Sedi subicendo, quemadmodum in generali concilio Florentino, sub Papa Eugenio huius nominis IV, missis illuc praelatis ac procuratoribus suis, non obscure testatum reliquit, ut merito nobis Sedi et Apostolicae charissima et acceptissima esse debeat.

395 § 2. - Et vero, inter alia eiusdem nationis de Ecclesia republicaque christiana merita, illud praecipuum ac singulari memoria dignum est, quod, principibus exercitibusque christianis saepius olim ad recuperationem Terrae Sanctae proficiscentibus, nulla natio, nullus populus promptius alacriusque eis suppetias tulit, quam Armenii, qui viris, equis, armis, commeatu, consilio ac denique omni ope christianos sacro illo in bello fortissime ac fidelissime iuverunt. Postquam vero Turcarum teterrimae servitutis iugum subire coacti sunt, id quod gravissimo cum dolore referimus, nulla illi dominantium vi ac feritate, nullis acerbitatibus, nullis iniuriis, nullis oppressionibus de christianae religionis cultu et observantia ac Apostolicae Sedis obedientia dimoveri potuerunt (ita dicendum); et siqui errores inter eos irrepserunt, il non pravae aut perversae eorum voluntati seu naturae, sed temporum iniuriae et calamitati omnino adscribendi sunt.

396 § 3. - Nos igitur, ex intimo corde desiderantes tam numerosae tamque pie nationi, qua possumus ratione, subvenire, in his praecipue, quae ad animarum salutem sanctamque religionem et fidem orthodoxam retinendam augendamque pertinent, proprium collegium eidem nationi in alma Urbe erigere decrevimus, in quo adolescentes selecti bonaeque indolis et expectationis, Sedis Apostolicae impensis, alantur, et bonis moribus sanaeque doctrina imbuantur, ut iidem postea, ad suos remeantes, quam maximo eis adiumento et consolationi spiritualibus in rebus esse possint. Ideoque, ad omnipotentis Dei gloriam sanctaeque fidei catholicae incrementum, totiusque Armenicae nationis honorem, commodum et utilitatem, motu proprio etc., apostolica auctoritate, tenore praesentium, collegium unum adolescentum Armeniorum, de eodem nomine nuncupandum, in hac alma Urbe nostra et in loco per infra nominandos cardinales protectores eligendo, erigimus et instituimus, cui sumptus necessarios, quousque aliter ei provisum fuerit, ex nostris et Camerae Apostolicae pecuniis subministrari omnino volumus atque iubemus.

397 § 4. - Volumus etiam hoc ipsum collegium, illiusque rectores, oeconomos, magistros, praeceptores atque scholares pro tempore in eo existentes, eorumque domesticos et officiales ac ministros, necnon collegii et illorum bona mobilia, cuiuslibet qualitatis et quantitatis, in dicta Urbe et extra eam ubique locorum consistentia, exempta esse ab omni iurisdictione, visitatione, dominio, superioritate et potestate pro tempore existentis senatoris, conservatorum ac reformatorum dictae Urbis, necnon rectoris Studii generalis et vicarii Urbis, ac ordinarii cuiusvis locorum, aliorumve quorumcumque iudicium et officialium in ipsa Urbe vel alias ubilibet constitutorum; ipsumque collegium et eos, in propriis eorum rebus et bonis, ac alios cum ipsis contrahentes a solutione et exactione omnium et quorumcumque, ut vocant, pedagii, gabellae, bolletini, decimarum et cuiusvis alterius, tam ordinarii quam extraordinarii, oneris, ex quacumque causa impositorum et imponendorum, eximimus et prorsus liberamus, ac sub beati Petri Sedisque Apostolicae ac nostra protectione suscipimus et collocamus, nobisque et dictae Sedi immediate subicimus, ac liberos, immunes et exemptos declaramus.

398 § 5. - Eidem quoque collegio, rectoribus, scholaribus, praeceptoribus, magistris, oeconomis, officialibus et ministris, ut quibuscumque privilegiis, exemptionibus, libertatibus, facultatibus et indultis, quibus Studium generale almae Urbis, et illius rector, doctoresque in eo etiam actu legentes quovis modo utuntur potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere poterunt quomodolibet in futurum, ad eorum instar et pari modo uti, potiri et gaudere valeant in omnibus et per omnia concedimus et indulgemus, illaque eis communicamus. Praeterea senatori, conservatoribus, reformatibus, rectorique et aliis iudicibus, officialibus personisque praedictis, ac pro tempore existenti et clericis Camerae Apostolicae, ac quibusvis commissariis ad exactionem decimarum et aliorum onerum praefactorum pro tempore deputatis, ne quarumvis litterarum, eis sub quibuscumque tenoribus et formis concessarum, praetextu, collegium, rectores, scholares, praeceptores, magistros, oeconomos, officiales et ministros praedictos seu eorum aliquem in praemissis quovis modo molestant seu molestari permittant, districtius inhibemus.

399

§ 6. - Et deinde regentibus ac superioribus dicti collegii, cum assistentia tamen cardinalium protectorum, qui pro tempore fuerint, seu alicuius eorum, vel de ipsorum consilio et expresso consensu, illos, quos in dicto collegio et alibi per debitum tempus studuisse, ac litterarum scientia et moribus idoneos esse repererint, ad baccalaureatus, licentiatursae doctoratusque et magisterii gradus, servata forma concilii Viennensis, iuxta Universitatis eiusdem Urbis consuetudinem, seu alias promovendi, et ipsorum graduum solita insignia eis exhibendi; quodque sic promoti facultates, in quibus studuerint, legere et interpretari ac de eis disputare, et quoscumque gradui seu gradibus huiusmodi convenientes actus exercere, ac omnibus et singulis gratiis, favoribus, praerogativis et indultis, quibus alii in praedicta seu aliis Universitatibus et alibi, iuxta illius et aliarum Universitatum huiusmodi constitutiones et mores, ad gradus praedictos promoti de iure vel de consuetudine utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere poterunt quomodolibet in futurum, uti, potiri et gaudere possint ac debeant, perinde ac si gradus praedictos in ipsa Universitate, iuxta consuetudinem et mores praedictos, suscepissent, concedendi et indulgendi liberam eadem auctoritate damus facultatem et potestatem.

400

§ 7. - Sed ut ipsius etiam collegii conservationi bonoque regimini, tam in his quae ad institutionem et disciplinam, quam quae ad victum vestitumque et alia huiusmodi necessaria pertinent, opportunius consulatur, dilectos filios nostros Iulium Antonium tituli S. Bartholomaei in Insula Sanctae Severinae et Antonium tituli S. Eusebii Carafam nuncupatos presbyteros cardinales, eiusdem collegii protectores ac defensores constituimus et deputamus, quorum consilio et ope, supradicta et alia quaecumque ad eosdem in collegium admittendos spectantia agantur, statuuntur et ordinantur. Dantes eisdem et pro tempore existentibus protectoribus plenam et liberam facultatem et auctoritatem, pro salubri directione et conservatione dicti collegii illiusque bonorum et rerum ac iurium, tam temporalium quam spiritualium, rectores, praeceptores, magistros, regentes, oeconomos, advocatos, procuratores aliosque ministros et officiales in eo deputandi et amovendi, aliosque eorum loco sufficiendi, ordinationesque et statuta, licita tamen et honesta sacrisque canonibus et concilio Tridentino non repugnantia faciendi et edendi, eaque, cum visum fuerit, revocandi, mutandi et corrigendi, aliaque denuo condendi, et postquam facta et edita, revocata, mutata et correctata fuerint, perinde haberi volumus, ac si auctoritate apostolica approbata et confirmata essent; illaque ab omnibus rectoribus, magistris, scholaribus ceterisque in collegio ministrantibus ac servientibus inviolabiliter observari; ac iuxta eorundem dispositionem a quibusvis iudicibus, sublata eis quavis aliter iudicandi facultate, iudicari et diffiniri debere; et si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentari contigerit, irritum et inane decernimus.

§ 8. - Non obstantibus quibusvis constitutionibus et ordinationibus apostolicis; ac ipsius Urbis, etiam iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus; privilegiis quoque, indultis et litteris apostolicis eisdem senatori, conservatoribus, reformatorebus, camerario, Universitatibus ac earum collegiis, rectoribus et personis, necnon praedictae Urbi et populo Romano, sub quibuscumque tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, etiam iteratis vicibus concessis, approbatis et innovatis; quibus omnibus, illorum tenores praesentibus pro sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§ 9. - Volumus autem quod praesentium transumptis, manu notarii publici subscriptis et sigillo personae in dignitate ecclesiastica etc.

§ 10. - Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae erectionis, institutionis, etc.

BR S, 493-495.

SIXTUS V (1585-1590)

CONCILIIUM MEXICANUM (1585)

De scientia ad sacros Ordines et curam animarum necessaria.
De vita, fama et moribus Ordinandorum

401

§ I. - Sacerdotalis dignitas, et eorum, qui altari deserviunt celsitudo non patitur, quemquam ad id muneris admitti, nisi prius eius merita probata fuerint, ac bene perspecta. Praesertim cum illud grave damnum ecclesiae catholicae importet, quod multi ad sacros ordines sine delectu promoveantur, qui absque ullis meritis in tam sublimi gradu collocati, postea clericali instituto iniuriam irrogantes misere ceciderunt. Quapropter vehementer exoptans haec synodus praeterita damna resarcire ecclesiasticumque ordinem, in pristinum dignitatis, et splendoris locum restituere; quantum potest, episcopos huius provinciae exhortatur, ne contra apostoli praeceptum cito manus imponant, sed cum omni diligentia, et animi contentione, ordinandorum qualitates examinent, et merita expendant, neque eos, qui minus fuerint idonei, paucitatis ministrorum praetextu, ad sacros ordines suscipiendos ullatenus admittant; cum divinus cultus, animarumque commodum, paucis digne, quam multis indigne ministrantibus magis accrescat; Quae omnia, ut melius dirigantur, decernit primum, ne ullus ad maiores, vel minores ordines admittatur, nec ei, ut admitti possit licentia concedatur, nisi prius de eo, periculo facto, his esse praeditum qualitatibus constiterit, quae ad illum gradum, vel ordinem ex concilii Tridentini decretis sunt requisitae.

402

§ II. - Verum ad speciem magis descendendo, praeter scientiam, et aetatem, quae ex concilii Tridentini decreto necessaria sunt: Nullus nisi prius, iuramento praestito de intentione permanendi in habitu clericali, admittatur, nec ad primam tonsuram promoveatur. Illi vero ante quartum decimum annum poterunt prima tonsura initiari, qui in cathedrali ecclesia clericali toga, et superpelliceo induti, per duos saltem annos, divino cultui inservierunt, si prius eorum parentes, vel tutores propositum sibi esse iuraverint in ecclesiae ministerio conservandi.

403

§ III. - Nemo ad quatuor minores ordines promoveatur, nisi quantum fieri poterit ecclesiastici cantus rudimentis instructus.

404

§ IV. - Ad subdiaconatum promovendi, in cantu ecclesiastico periti sint, et in recitando horarum officio, iuxta ordinem breviarii editi ex concilii Tridentini decreto, exercitati.

405

§ V. - Diaconatum suscepturi, non in his solum; sed in ceremoniis etiam illi ordini competentibus, examinentur.

406

§ VI. - Qui ex praescripto concilii Tridentini idonei reperti, in sacro presbyteratus ordine fuerint constituti, primam missam ne celebrent, nisi prius ut in titulo de celebratione missarum et divinarum officiorum habetur, a ceremoniarum magistro, examinati, et approbati, ab eodem celebrandi licentiam obtineant: formam praeterea absolvendi a peccatis, et censuris sciant; ut vero tanti celebratio mysterii in suarum animarum salutem cedat, promotos ad sacerdotium monet, et hortatur haec synodus: ut quantum sit illud dominici corporis sacrificium, toto corde, totaque mente contemplantes, ad illud celebrandum divinae gratiae auxilio se praeparent, eaque animi puritate, ac sinceritate, quibus aequum est, sanctissimumque corporis, et sanguinis domini sacrificium accedant, sicque sanctuarium Dei ingrediantur, ut tamquam mediatores, inter Deum, et populum pacem componant.

407 § VII. - Sacerdotes, quibus animarum cura committenda est, quantum doctrina praestare debeant, vel ex eo facile intelligere licet, quod veluti duces, magistri, et medici existant, qui subditos in caelum dirigant, sanam doctrinam doceant; spiritualibus eorum morbis medeantur. Quare nullus curatum beneficium obtineat, nisi prius probatus, et examinatus, idoneusque repertus, in sacramentorum praesertim, poenitentiae administratione versatus sit, et conscientiae casibus bene instructus, ad formam ab hac synodo dispositam, et una cum directorio confessorum, et poenitentium comprobata, quae in omnibus, et per omnia observetur, et executioni mandetur. Aptus praeterea sit, ad exponendum sanctum evangelium subditis, eo saltem modo, quo magis ad salutem necessaria edocere possint. Hinc enim fiet, ut subditi de suis parochis bonam opinionem concipiant, eosque tamquam patres spirituales confidenter adeant, ut quibus oportet ad salutem documentis instruatur.

De vita, fama, et moribus ordinandorum.

408 § I. - Quia vitae integritas, et morum honestas in iis, qui ad ecclesiasticos ordines promovendi sunt, literarum scientiae praeferrere debet, haec synodus decernit, et iubet, ne ullus episcopus sibi subditos ad ordines admittat, aut admitti concedat, nisi prius a fide dignis, et morum gravitate probatis testibus, tam ecclesiasticis, quam saecularibus cum quibus promovendus societatem inierit, vel alias fuerit conversatus, habito testimonio, quo possit constare ordinandum eo tempore, et per multos antea menses, quibus decet puritate, et honestate vixisse, aleae aut aliis illicitis ludis prave assuetum non fuisse, aut esse, nec statutis a iure temporibus, peccatorum confessionem omisisse. Quod si secus constiterit, nullatenus promoveatur, donec vitae, ac morum conversatione in melius commutata maculam deleat, ex ante acta vita susceptam. Difficile enim est eos in novo dignitatis gradu positos fieri meliores, qui vitiis, et sceleribus defoedati, non sine multorum scandalo, quibus eorum prave facta nota sunt; ad illum statum pervenerunt.

409 § II. - Ecclesiastici ordinis perturbatio inde saepe secuta est, quod iis aditus non sit oclusus, qui caducarum rerum cupiditate ducti, pravis cogitationibus sancta ministeria concupiscunt: Quare nullus ad sacros ordines admittatur, qui commisso crimine poena sanguinis puniendo, magis, ut poenam sibi a saeculari iudice infligendam evadat, quam ut in sacris ordinibus proficiat promoveri velit. Qui vero ob hanc cautelam sacros ordines susceperit, sit ipso facto suspensus, et si de crimine constiterit, tamdiu in exilium relegatus sit, quamdiu episcopo videbitur expedire.

410 § III. - Ut honor, et reverentia clericali ordini deferatur, sacris est canonibus constitutum, ut qui aliquos patiuntur naturales defectus, aut alios, qui tametsi non impuntentur ad culpam, minus decent clericalem statum, non ordinentur, ne sacris ordinibus infamati contemnantur, eorumque ministerium vituperetur. Propterea interdicat haec synodus, ne descendentes ab his qui a sanctae inquisitionis officio damnati fuerint, in primo, et secundo gradu quo ad patrem, quo ad matrem vero in primo tantum, ad sacros ordines admittantur: quia vulgari infamia notati. De quorum natalibus tunc sufficiens erit inquisitio, cum ad parentes, et avos usque perventum fuerit, difficile enim esset propter antiquitatem ulterius progredi, indeque varia periuria, calumniae et inimicitiae orirentur. Inde etiam, et Mexici, tam ab Indis, quam a Mauris, necnon ab illis, qui ex altero parente Aethiope nascuntur, descendentes in primo gradu, ne ad ordines sine magno delectu non admittantur.¹

MANSI 34 B. 1032-1035.

¹ Cfr. Concilia: *Cameracense* (1586) tit. XXI; *Tolosanum* (1590) cap. IV et V; *Avenionense* (1594) cap. XLIX; *S. Severinae* (1597) *De Seminario*; *Beneventanum* (1599) tit. IX et LXIII; *Cameracense* (1631) tit. XXIII; *Beneventanum* (1693) tit. VI; *Neapolitanum* (1699) tit. IX, cap. VII; tit. X, cap. I; *Tarraconense* (1717) cap. VIII: MANSI 34 B. 1255-1257; 1297-1299; 1359; 35, 1405; 36 B. 429-454; 36 Ter. 191 s.; 552 s.; 748. 781 s.; 941.

De qualitatibus in alumnis sacri Ordinis requisitis

(Ex Litt. Ap. *Sanctum et salutare*, 5 ian. 1589).

411 Sanctum et salutare sacri Ordinis sacramentum ab ipso Domino et
(109) Salvatore nostro Iesu Christo institutum, beatisque apostolis et eorum legitimis successoribus singulari divinae bonitatis munere traditum, ita ad Dei omnipotentis gloriam salutemque animarum sancte et religiose administrari decet, ut quae vel ex typo et figura Veteris Legis, vel alias ex multa SS. Patrum providentia, circa ordinandorum natales, aetatem, vitae ac morum probitatem, sanctitatem, scientiam et alias qualitates in sacris ordinationibus requisitas, per sacros canones vel apostolicas constitutiones, aut generalium conciliorum decreta salubriter statuta fuerunt, ea inviolate observentur. Nam si in Veteri Testamento tam multa de integritate et munditia sacerdotum et ministrorum altaris deque eorum praestantia et dignitate legimus, de quibus dixit Dominus, per Malachiam prophetam: *Labia sacerdotis custodient scientiam et legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est* (Ma. 2, 7); certe multo maior ratio et diligentia adhibenda erit in promovendis tam inferiorum graduum clericis quam etiam presbyteris, qui *ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi* constituuntur, (E. 4, 12) prout de his ipsis et divino verbo et beatorum Apostolorum praeceptis, ac simul sanctorum Patrum statutis saepissime traditum est.

BR 9, 63; CIC *Fontes* 1, 311.

De Seminarii Deputatis

(Ex S. C. CONCILII in *Salernitana*, iul. 1589).

- 412 1. An duo Canonici electi ab Archiepiscopo ad constituendam educationem puerorum Seminarii possint pro libito Archiepiscopi mutari.
2. An eorum consilium adhibendum tam in constituendis regulis universalibus Seminarii, electione loci, et similibus, an etiam in singulis rebus, ut puta electione singulorum puerorum introducendorum, electione Magistrorum, librorum legendorum, Confessoris, punitione, discolorum expulsionem, visitatione et similibus.
3. An alii quatuor sunt deputandi, et deputati adhibendi sint in consilio tantummodo in taxatione, contributione fructuum ex unione beneficiorum, ut in aliis difficultatibus, ob quas Seminarii instructio vel conservatio impediretur aut perturbaretur, an etiam in exactione et temporalium administratione tam dicti Seminarii, ut puta deputatione vel expulsionem ministrorum et famulorum, temporalium expensis quotidianis provisionis bladorum, quam etiam bonorum quorumcumque et reddituum ipsius Seminarii etiam ex beneficiis unitatis ut puta locationibus, concessionibus aliisque contractibus, litibus.
7. An sede vacante Capitulum possit unire beneficia vacantia isto medio tempore ad dictum Seminarium.

Ad 1. Congregatio Concilii respondit: *Non posse amoveri, nisi ex legitima causa.*

Ad 2. *In omnibus his adhibendum.*

Ad 3. *Teneri Episcopum adhibere deputatorum consilium tam circa institutionem, disciplinam et mores, quam temporalium rerum administrationem.*

Ad 7. *Non posse.*

CIC Fontes 5, 162.

De sacra iuventute inde a teneris annis recte instituenda

(Ex Litt. Ap. *Vehementer in Domino*, 11 nov. 1589).

- 413 (110) Vehementer in Domino gaudemus audientes aetatem adolescentium ad pietatem et religionem informari, quae, nisi a teneris annis recte instituat, numquam perfecte, sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina ecclesiastica perseverat.¹

BR 9, 125.

GREGORIUS XIV (1590-1591)

De Constitutionum Collegii Germanici obligatione

(Ex Litt. Ap. *Expedit interdum*, 29 mai. 1591).

- 414 Expedit interdum ea, quae per Romanos Pontifices, licet originis suae initio provido consilio statuta sunt, ad conscientiarum scrupula removenda aliquantulum moderari.

§ 1. - Sane cum alias felicis recordationis Gregorius Papa XIII, praedecessor noster ad felicem directionem et prosperum gubernium collegii Germanici de Urbe a se pridem erecti, illiusque alumnorum superiorumque et aliorum ibi degentium provida consideratione prospiciens, nonnullas regulas, constitutiones et ordinationes illius collegii regimen concernentes per suas litteras kalendis aprilis, pontificatus sui anno XII, datas ediderit,² quas in virtute sanctae obedientiae et sub obtestatione divini iudicii, conscientiam quoque ipsius collegii rectoris desuper onerando observari praecepit, ac alias prout in ipsis litteris plenius continetur;

§ 2. - Cumque, sicut accepimus, ex hoc tam in superiorum quam subditorum mentibus scrupulus generetur, ne omnia in dictis litteris contenta, quae plurima sunt et minima, ad peccati poenam obligent:

§ 3. Nos omnem, super praemissis dubitandi materiam praecidere, simulque conscientiarum rectoris et collegialium personarum dicti collegii securitati consulere volentes, ac litterarum praedictarum tenores praesentibus pro sufficienter expressis habentes, motu proprio et ex certa nostra scientia, per praesentes apostolica auctoritate decernimus et declaramus, praeceptum et verba praedicta ac alia in eisdem litteris contenta ad peccati poenam nisi in his tantum, quae ex sui natura peccatum inducunt, minime obligare: neque ipsius Gregorii praedecessoris voluntatis fuisse ipsos superiores et subditos ex his peccati poenam incurrere, sed eo pacto constitutionum et ordinationum praedictarum observantiam arctiori studio illis commendare, sicque deinceps ab omnibus interpretari debere.

¹ [Cfr. n. 290].

² Litt. Ap. *Ex Collegio Germanico*: BR 8, 447-454; [cfr. nn. 368 ss.].

§ 4. - Non obstantibus praedictis litteris, ac aliis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac dicti collegii statutis et consuetudinibus, etiam iuramento et apostolica vel alia confirmatione roboratis, caeterisque contrariis quibuscumque.

§ 5. - Hortamur autem in Domino eosdem rectorem, superiores et collegiales personas collegii praedicti, ut huius declarationis praetextu, ordinationum praedictarum observantiam nec ullatenus relaxent, neque minori quam antea studio complectantur.

BR 9, 428-430.

CLEMENS VIII (1592-1605)

De animarum zelo in clericis iuxta vocationem suam studiose fovendo

(Ex Litt. Ap. *Ea semper fuit* ad Rectores, Praefectos et Alumnos Seminariorum et Collegiorum Catholicorum, 23 iun. 1592).

- 415 (111) Ea semper fuit Sedis Apostolicae pro salutis animarum cura et in omnes universi terrarum orbis homines charitas, ut illos, licet longissimis locorum intervallis distentos, ac vitae etiam ratione et sermonis genere inter se maxime differentes, aequalibus tamen paterni amoris sui officii ad catholicae religionis cultum alliciendos et sibi adiungendos perpetuo aexistimaverit. Id cum permulta Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum de catholica ecclesia benemerenda studia et praeclara rerum ab eisdem gestarum monumenta declarant, tum pleraque adolescentium natura et ingenio praestantium, recenti memoria, ad religionis et bonarum artium cultum pie liberaliterque instituta seminaria clarissime ostendunt. Quibus quidem seminariis stabilitis iam et firmatis, ipsi etiam, pro pastoralis nostri munere, quantum cum Domino possumus, favere cupientes, ut qui in illis exercentur, eo magis catholicae religionis propagandae desiderio accendantur, quo clarior est crescentium quotidie in eos nostrorum et Sedis Apostolicae beneficiorum magnitudo: ideo inter alia, quae gravissimum apostolicae servitutis onus (divina disponente clementia, tenuitati nostrae nuper impositum) a nobis exigit, et nostri etiam muneris hoc tempore esse duximus ut ad vos Sedis Apostolicae alumnos scriberemus.

- 416 (112) § 1. - Quocirca, cum seminariorum erectio et omnis, quae in ipsis adolescentibus pie sapienterque instituendis, cura hactenus suscepta est et adhuc suscipitur, eo praesertim spectet ut Sedis Apostolicae regendarum animarum munus, sociatis sibi multorum studiis atque laboribus, facilius exequatur; propterea vos omnes et singulos paterne monemus ac in Domino hortamur ut, facta in primis omnium vestrarum cogitationum summa, animum statim ad ea consilia traducatis, quae nationum vestrarum bene et catholice vivendi rationes, ob haeresum pravitatem gravissimis ante difficultatibus implicatas, hactenus vobis expeditas reddiderunt. Hisce enim propositis diligenterque vobiscum consideratis,

illud etiam, quod est proximum, facillime intelligetis, nihil videlicet maiori studio nos et Sedem Apostolicam a vobis expectare quam ut, iactis firmissimis eiusdem catholicae fidei pietatis et doctrinae fundamentis, omnique studiorum cursu plene absoluto, tales vos praebeatis ut quantum ipsi et Sedes Apostolica de uniuseiusque vestrum salute laboramus, tantum etiam vos de vestra et eorum, qui vestrae fidei committentur, salute laboretis; quod tum pro singulari vestra in Romanam Ecclesiam fide et in nos observantia, tum pro beneficii, quo cumulati estis, magnitudine et muneris vobis iniuncti administratione vos omnino praestatueros esse confidimus.

417 Neque enim in eo dumtaxat tota officii vestri ratio consistit, ut ipsi in
(113) propria bene vivendi disciplina constanter persistatis, sed illud praeterea a vobis optimo iure exigitur, ut singuli privatos, tum in studiis, tum in omni virtutum genere progressus, ad publicam eorum, quibus profuturi estis, utilitatem ac salutem, etiamsi maximi propterea cruciatus subeundi, ac certissima ipsiusmet vitae pericula substinenda sint, libenti pioque animo (quod aetate nostra plerique collegae vestri ad divini nominis gloriam, pie ac fortiter fecerunt) studiose conferatis. In primis vero omni studio danda est vobis opera, maximeque curandum ne, humani generis adversario instigante, detestandam paucorum quorundam perfidiam proiecramque impudentiam ullo umquam tempore imitandam statuatis, qui, obliti promissorum, ac violata fide, qua se atque operam suam Deo ac Romanae Ecclesiae addixerant, ad miserrimas voluptatum illecebras et ad saecularia desideria, elusa, quam in seminariis concitaverant, spe, turpissime sese converterunt. A cuius sane infamiae periculo ac suspicione, quo longius abesse vos certo scimus, eo impensius etiam unumquemque vestrum diligimus, hunc ipsum amorem libentissimo officio ac re ipsa testaturi, quotiescumque vestra studia piosque conatus iuvandi aliqua sese obtulerit occasio.

418 § 2. - Caeterum, quoniam ea est humanarum virium imbecillitas
(114) ut plane infirmi simus ad omnia, nisi divina in primis ope fulciamur, propterea, quo munitiora vobis praesidia comparetis, vehementer cupimus, atque vos etiam in Domino valde hortamur, ut aliquot dies (eos nimirum qui vobis a moderatoribus praescribentur) in ea cognitione impendatis, ex qua cognitae vobis ac perspectivae reddantur causae, ob quas in hanc lucem vos Deus produxerit, quantam ad felicitatem creaverit, quid perpetua moderatorum, sub quorum disciplina degitis, de pietate ac virtutibus vestris cura et sollicitudo a vobis exposcat, ut deinceps, peccatis omnibus expiatis, et nos et reliquam christianam rem apud Dominum Deum iuvetis.

BR 9, 573 s.

De erectionis Seminariorum necessitate

(S. C. CONCILII in *Oxomen.* 12 nov. 1592).

419 Congregatio Concilii censuit, Episcopum non excusari super erec-
(115) tione Seminariorum iuxta decretum Concilii, c. XVIII, Sess. XXIII,¹ eo praetextu, quod sit fundatum collegium Sanctae Catharinae extra muros Burgi illius civitatis.

CIC *Fontes* 5, 175.

De Seminario optime regendo

(Epist. S. C. EPP. ET REG. *Dall'informazione*, ad Placidum de Marra episc. Melphensem, 20 aug. 1596).

420 Dall'informazione che V. S. ha mandato del seminario di Muro, si
(116) raccoglie la poca cura che fin hora ne ha tenuto il vescovo, del quale perchè similmente si ha poca speranza di diligenza nell'avvenire, questi miei S. I.² hanno pensato di commettere tutto questo negotio a V. S. affinché pigli tutte quelle provisioni per il buon governo di quel seminario che le saranno dettate dalla prudenza sua. Primieramente doverà procurare che il Seminario sia governato da deputati ecclesiastici come comanda il SACRO CONCILIO DI TRENTO,³ et che questi riconoscano li conti degli anni passati, et dalli disordini seguiti cavino li rimedi opportuni per il buon governo nell'avvenire. Poi non mancherà di far ordine espresso che gl'allievi del seminario non siano impiegati in altri esercitii che puramente ecclesiastici e concernenti lo studio delle lettere. Poi darà ordine che dentro il seminario risieda persona più grave et idonea per istruire li chierici nella pietà christiana et buoni costumi. Insomma la Sacra Congregazione rimette alla prudenza di V. S. et in virtù di questa le dà piena facoltà di stabilire tutte quelle regole et ordini che secondo lo stato et possibilità d'esso, ella giudicherà esser ispediente per il buon governo del seminario, a finchè se ne cavi il frutto che si pretende per servizio di quella chiesa. Non manchi V. S. d'abbracciare questo negotio con ogni caldezza d'affetto.

CIC *Fontes* 4, 677 s.

CONCILIUM AQUILEIENSE (1596)

De institutione, conservatione et promotione Seminariorum in omnibus dioecibus

421 Cap. XII. - Seminariorum institutionem, conservationem, et promotionem in ecclesia Dei summe fructuosam, quo clericalis militiae propagatur ordo, et progressio, tantopere necessariam, ut stare ecclesiastica disciplina sine illorum subsidio, et adminiculo vix

¹ [Cfr. nn. 290 ss].

² i. e. Signori Illustrissimi.

³ Sess. 23. *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 291 s.].

possit; in provinciae Aquileiensis civitatibus audivimus, et incredibili animi iucunditate etiam vidimus; doluimus autem metropolitanam ecclesiam nostram propter maximas difficultates hactenus seminario caruisse, quo tamen modo laetamur nunc ita carere, ut habere pene dici possit; ita enim comparata, ac pene instituta sunt, quae ad ipsius corpus informandum, et instruendum prima et necessaria sunt, ut parum desit, quo actu perfici aliquando tandem, et brevi quidem temporis spatio valeat.

422 Qui episcopi seminarium nondum habent; et nihil hactenus pararunt, ut aliquando haberent, monemus illos, quamprimum cogitent de seminario in sua dioecesi erigendo, et sex mensium spatio nobis, qui hoc de genere cogitarint, pararint, effecerint, omnino significent. Si enim vel propter dioecesis paupertatem, vel angustiam erigere seminarium proprium non valeant, erit quod cogitent, qua possint ratione, si non longe a seminario Aquileiensi absint, dimidiam decimam suae dioecesis in illud conferre, ut in idem clerici pro quantitate decimae, et suae dioecesis commodo et necessitate inferantur, et cum reliquis clericis, qui fuerint ex dioecesi Aquileiensi, alantur, et doceantur.

423 Quod si plures sint episcopi, qui seminarii erigendi difficultatem patiantur, ac sit in causa paupertas ecclesiarum; decernimus et plurium episcoporum collatione debere commune seminarium quamprimum erigi et confici, ut quod singuli non possunt, universi faciant; quod valeat ad singulorum utilitatem aliquando derivari: in qua habendam rationem decernimus fructuum, et decimae attribuendae singulorum episcoporum clericis, et numeri clericorum, ne praegravetur seminarium, sed partitione quadam iusta oneris et honoris sustentetur. Si negligentes, (quod opinari non debemus) fuerint, et necessario operi erigendo defuerint; erunt partes nostrae urgere, et a sacra Tridentina synodo sancte, pieque instituta de hoc genere fuerunt, omnino exequi, et actu perficere.

424 Locus seminarii si apud ecclesiam cathedralem fieri possit, non alibi optandum ut fiat; quo enim propius adsunt clerici, eo facilius, et minore temporis dispendio in ecclesiam se conferunt; nec divagatione spatium, nec longinquitatis spatio, studiorum ac disciplinae iacturam facere coguntur. Quod si locus apud ecclesiam non pateat, ad episcopum pertinebit locum idoneum eligere, et in eo seminarii domum aptare et erigere.

425 Duo sunt in seminario clericorum perpetua exercitatione retinenda, ut clerici discant, et ministrent. Ex his, quae addiscere debent, item duo proponunt: alterum ad pietatis, religionis, et devotionis documenta, quod est omnium rerum certissimum fundamentum, pertinet: ut Christianae fidei rudimenta in primis inter se iuniores addiscant et recitent qui proveciores sunt, doceant et exerceant; quod singulis dominicis et festis diebus curandum, et faciendum omnino praecipimus. Curabunt item episcopi, ut singulis diebus iidem clerici missae sacrificio intersint, et saltem singulis mensibus confiteantur peccata, et iuxta confessoris iudicium sumant corpus domini nostri Jesu Christi. Alterum pertinet ad studia: Grammatices autem, cantus, computi ecclesiastici, aliarumque bonarum artium scientiam addiscant. Item cum primum capere animo, et intelligentia possint, sacram scripturam, libros ecclesiasticos, homilias sanctorum, atque sacramentorum tradendorum, maxime quae ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, et rituum ac caerimoniarum formas. Pars altera ministeria respicit, quae ab his, qui in seminariis degunt, clericis diligenter obeunda. Sunt autem, quae vel minorum, vel maiorum etiam ordinum executionem respiciunt, ut res videbitur postulare, et praefectus caerimoniarum singulis aut universis in ecclesia praescripserit. Haec autem ut fiant ab illis expedite, et apte, institutione, ac exercitatione diligenti curandum erit; quod praefectorum, et magistrorum solertia effecerit.

426 Huiusmodi vero ministeria festis diebus ac dominicis tam in ecclesia cathedrali, quam in aliis praestare debebunt; ut coram episcopo, qui fuerint instructiores, serviant; qui tardiores, alibi: quod ut accommodate fieri aliquando valeat, in primis cupimus, seminarium apud aliquam ecclesiam construi, in qua dominicis diebus ac festis horas canonicas psallere, ac divinis inservire seminarii pueri valeant; haec enim exercitatione facilius ad rituum, et caerimoniarum cognitionem pervenerint. Ut autem in disciplina ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim, atque habitu clericali utantur.

427 Praefecti, magistri, ministrique ad inserviendum seminario, et domestica ministeria, etiam inferiora obeunda, adsciscantur probatae vitae, et spectatae pietatis homines: qui non modo voluntate, et studio in rei conversationem, et incrementum propendeant, sed idonei ad provinciam sibi impositam iudicentur; in quo sit episcoporum praecipua vigilantia, et diligens sollicitudo.

428 Ut autem minore impensa scholis seminarii provideatur, ad episcopi munus spectat, scholasterias obtinentes, et alios, quibus est lectionis, vel doctrinae munus annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos per seipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos ab eisdem scholasticis eligendos, et ab ordinariis approbandos etiam per subtractionem fructuum cogant et compellant. Quod si episcopi iudicio digni non fuerint, alium qui dignus sit, nominent omni appellatione remota: quod si neglexerint, episcopus ipse deputet: docebunt autem praedicti, quae videbuntur episcopo expedire. Meminerint autem episcopi, concilium Tridentinum statuisse, ut officia, vel dignitates illae, quae scholasteriae dicuntur, non nisi doctoribus, et magistris, aut licentiatibus in sacra pagina, aut iure canonico, et aliis personis idoneis, et qui per seipsos id munus explere possint, conferantur, et aliter facta provisio nulla sit, et invalida, ideoque id decretum diligenter observari episcopi curent.

429 At vero ad seminarii fabricam instituendam, et mercedem praeceptoribus, et ministris solvendam, et ad alendam iuventutem, et ad alios sumptus cum certi redditus sint necessarii ultra ea, quae ad instituendos, et alendos pueros sunt in aliquibus ecclesiis et locis destinata; quae ei ipsi seminario ex concilio Tridentino applicata censenda sunt: debent ab episcopo cum consilio eligendorum ad ipsius concilii praescriptum ex fructibus integrae mensae episcopalis et aliorum quorumcumque beneficiorum, quae sunt ab ipso concilio Tridentino sigillatim expressa et nominata, portiones, aut partes aliquae detrahi, quibus tota seminarii impensa fulciatur et sustineatur.

430 Ut autem aliquando tandem beneficia portionibus praedictis detrahendis leventur ac liberentur, sit, episcopalis caritatis et sollicitudinis munus, beneficia aliquot simplicia, cuiuscumque qualitatis ac dignitatis fuerint, vel etiam praestimonia vel praestimoniales portiones nuncupatas ante vacationem sine cultus divini et illa obtinentium praeiudicio, de consilio duorum de capitulo, ac item duorum de clero, seminario applicare, et incorporare, etiamsi beneficia sint reservata, vel affecta. Succedente vero casu, quo per uniones effectum suum sortientes, vel aliter seminarium ipsum in totum, vel in partem datum reperiatur, tunc portionem ex singulis beneficiis, ut supra, detractam, et incorporatam decernimus ab episcopo, prout res exegerit, in totum, vel pro parte remittendam.

De reverendissimorum coepiscoporum pietate, ac diligentia hoc nobis pollicemur, nunquam fore, ut portionem de mensa episcopali detrahendam, et seminario applicandam solvere recusent; sed ipsi ceteris exemplo praeceant seminarii erigendi, et provehendi, et suum praecipue munus hac ipsa de re prompte exequendi; cum sacro Tridentino concilio cautum sit, ut detractantes corripiantur, et compellantur.

431 Totum vero seminarii opus, ut bene dirigatur, debet certorum hominum diligentia, pietate, prudentia, ac fide sustineri. Eligant igitur episcopi singuli duos ex canonicis senioribus, et gravioribus, prout Spiritus sanctus suggesserit, quorum consilio ad seminarium gubernandum, et provehendum, quae fuerint opportuna, et necessaria constituent, et exequenda mandabunt: dyscolos et incorrigibiles, malorum morum seminarios acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo.

432 Iidem episcopi cum consilio duorum de capitulo, quorum alter ab episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur; itemque duorum de clero civitatis: quorum quidem alterius electio similiter ad episcopum; alterius ad clerum pertineat; portiones de mensa episcopali, ac ex fructibus aliorum beneficiorum quorumcumque in concilio Tridentino pro contributione ad seminarium instituendum, et conservandum expressorum detrahent, et seminario applicabunt, ut opus, cui sustinendo necessaria est non mediocri impensa, ac praeterea plurimarum rerum circumspecta provisio, episcopi sedulitate, et adscitarum personarum adiumento egregie pro Dei gloria muniat, et sustineatur.

In primis vero si qua hactenus beneficia, vel quia proximo tempore instituta, vel per incuriam (non enim putamus per industriam) omissa decimali taxa, comprehensa non fuerunt, illa curent episcopi eadem, qua reliqua beneficia, demensione carpi, et pari decimationis lege limitari et concludi.

Quae suprascripta omnia et singula pro regionis more, et pro ecclesiarum, et beneficiorum qualitate, etiamsi opus fuerit, moderando, et augendo episcopi ad felicem seminarii profectum necessaria, et opportuna decernere, ac providere poterunt.

433 Leve est, quod puerili aetati insitum est, ut vel minimo negotio deleatur et extingatur: ideo summo opere laborandum, ut qui pueri in seminarii disciplina educantur, et pietatis studio, ac modestiae lege adstricti sunt, ab ea non discedant, quamdiu confirmationes fuerint. Quod animadvertentes episcopi acute prospicient, ne pueri, dum in instituta seminarii educatione vivunt, permittantur a disciplina discedere, et libere divagari sine magistro, custode, et reliquorum puerorum communi victu, et exercitatione. Ut alicubi factum est, habent post studia et obedientiam recreationes liberiores aetati convenientes, et professioni: ad laxiora ne dimittantur.

434 De seminariis, ubi dioeceses tenuitate laborant, Tridentino concilio statutum est, ut ad plurimum praelatorum commoditatem, et plurimum contributione commune aliquod seminarium constituatur. Cujus decreti auctoritatem sequentes, statuimus in tota Istria pro illius regionis episcopis unicum, ac illud quidem commune seminarium institui pro communi religionis commodo ad cleri propagationem, et ecclesiasticae disciplinae restitutionem.

MANSI 34 B, 1402-1405.

Sacris Ordinibus viri probi tantum adseribantur. Tempora ordinationum et alia observentur

(Ex Hortatione Past. *Dives in misericordia* ad episc. Galliae, 20 aug. 1599).

435 § 5. - Iam vero quanti momenti sit clericorum ordinatio, quantam ea in re episcoporum curam et sollicitudinem sacri canones requirant, non ignoratis, fratres; haec enim prima aut bonorum aut malorum multorum, quae postea consequuntur, causa et origo. Nisi enim is qui ad clericalem militiam adscribitur, aut sacris ordinibus initiatur, talis sit et tali proposito ad hoc vitae genus accedat, ut in corde vero et simplici cultum Deo praestare, et illi fidelem servitutem servire cupiat, atque ita in sortem Domini adscribatur, ut vere et ex animo Deum ipsum sortem suam et portionem habere desideret, profecto si aliter fiat, quam plurima et gravissima incommoda et mala existere necesse est.

436 § 6. - Hinc illa veterum sanctorum Patrum et sacrorum conciliorum tam exquisita diligentia et veluti anxietas, quam in hac ipsa ordinandorum materia ab omni Ecclesiae antiquitate observare licet, ut statutis anni temporibus, quando Spiritus Sancti gratia per totius fidelis populi orationem et ieiunium praecipue imploratur, ordinationes habeantur; ut in cathedrali et in primaria ecclesia a proprio episcopo, publice, ritu solemniori, celebrentur; ut non nisi probati et examinati initientur, ita ut episcopus ipse piis et prudentibus sacerdotibus, et divinae legis peritis, atque in ecclesiasticis functionibus exercitatis secum adhibitis, de ordinandorum genere, natalibus, aetate, institutione, vita, moribus, doctrina et fide diligenter inquirat atque investiget; ut non nisi digni et probati,

bonum testimonium habentes, qui, Deo auctore, sperent se continere posse, qui pie et fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, paulatim et per temporum intervalla, ad altiores gradus assumantur et ad sacratissima mysteria, quibus nihil est divinius, merito admittantur.

437 § 7. - Denique in collegiis et seminariis clericorum instituendis, et clericis ipsis ab ineunte aetate ad pietatem et religionem informandis, magna omni tempore ab episcopis diligentia est adhibita: idque merito propterea quod optime perspicerent, ecclesiasticam disciplinam iis fundamentis niti, et bonorum operariorum copiam in primis in ecclesia necessariam esse intelligerent.

438 § 8. - Quas ob causas, fratres, quam maxima possumus efficacia vos hortamur, monemus et rogamus, per viscera misericordiae Dei nostri, ut non nisi idoneos et ecclesiis vestris utiles, clero adnumeretis, et ad ordines, praesertim sacros, promoveatis. Aetas quidem, ut scitis, unicuique ordini praescripta est, sed non ea sufficit, nisi in vita et moribus eorum, qui sacris ordinibus initiandi sunt, senectus sit, nisi Christi bono odore compleant domum Dei, et nisi ea eruditione et scientia sint instructi, quae ad ordinem exercendum pertinet: quod cum in aliis sacris ordinibus observandum est, tum maxime in presbyteris initiandis, qui sublimiore loco supra candelabrum ponuntur, et tamquam lucernae accenduntur ut luceant omnibus qui in domo sunt, quibus animarum cura committitur, quae est ars artium, qua nulla difficilior, aut maioribus periculis obnoxia. Hi nimirum adiutores vestri sunt, qui ad populum regendum, et salutaribus sacramentis pascendum eliguntur, qui doctrina, pietate, castis moribus et illustribus bonorum operum exemplis ita aliis praelucere debent, ut vere lux et sal populi sint et habeantur. Nunc autem crebro apud vos sacris ordinibus initiari audimus, et multo cum animi dolore audimus, homines viles, infimae et abiectae conditionis, nulla eruditione, nullis meritis, nulla generis honestate commendatos, immo vero rudes, illiberales, sordidos, ineptos, vitiis plerumque commaculatos, a quibus nihil plane boni, aut ad virtutem, aut ad prudentiam, aut ad rerum usum sit expectandum, multum vero mali iure optimo sit metuendum. Itaque videte, fratres, ne contra Apostoli praeceptum manus cuiquam nimis propere imponatis, et ne communicetis peccatis alienis, neque enim aliam ob rem, quam ob collatos ordines, gravius iudicium apud iustum Iudicem subibitis.

BR 10, 524. 526 s.

De Seminario dioecesano constituendo

(Epist. S. C. Epp. ET REG. *Intendendosi*, ad Faustum Rebalium, Apostolicae Sedis commissarium pro Syracusana dioecesi, 20 aug. 1601).

439 (117) Intendendosi, che nella Chiesa e Diocesi di Siragusa, al cui governo V. S. è destinata, non è stato mai istituito Seminario conforme alli Decreti del SACRO CONCILIO DI TRENTO,¹ e che perciò la Disciplina Eccle-

¹ Sess. 23: De reform, c. 18 [cfr. n. 290].

siastica ne viene a patire grandemente, la S. Congregazione ha risoluto di commettere a V. S., che quanto prima giunto in quella Città cominci a trattare questa erezione per istituire il Seminario secondo la disposizione del medesimo Concilio, e che ricerca particolarmente il bisogno della Diocesi, levando ogn'altro istituto fatto per modo di provizione per abuso, o per avvanzar la spesa, il che però si desidera da questi miei Ill^{mi} Signori, che ella eseguisca con ogni destrezza e facilità senza insistere sopra gl'errori passati, ne manco per riscuotere le tasse decorse, mentre il Seminario non è stato in piedi, vogliono bene, che trovando, che le Case, o beni applicati al medesimo Seminario siano stati usurpati, o si trovino in mani di altri, V. S. li faccia recuperare con li termini debiti della giustizia, e restituirli al medesimo Seminario, dandoseli con la presente sopra tutto questo negozio piena facoltà, e particolarmente di poter imporre tassa al Clero per sustentazione del Seminario conforme al medesimo Concilio, ed il Signore la conservi.

CIC Fontes 4, 698.

PAULUS V (1605-1621)

De numero Seminariorum in singulis Dioecibus

(S. C. CONCILII in Lucana, 21 ian. 1617).

- 440 SACRA CONGREGATIO Cardinalium Concilii Tridentini interpretum
(118) respondit ad 2. Posse Episcopum unum, vel plura in Dioecesi, prout sibi opportunum videbitur, habere Seminarium, quae ab illo uno, quod in Civitate constitutum fuerit, in omnibus dependant. Ita tamen, ut si unum tantum erigere voluerit, totius Dioecesis beneficia taxet pro illius contributione: sin autem plura, quo quolibet Seminario taxet beneficia eius partis Dioecesis, quam ipse cum deputatorum consilio pro suo arbitrio, et prudentia designaverit.

CIC Fontes 5, 215 s.

De munere Deputatorum Seminarum

(S. C. CONCILII in Palatina, 11 ian. 1620).

- 441 Congregatio Concilii ad omnia superius proposita respondit: Canonicos, ut proponitur, deputatos nec in pueris utcumque idoneis in Seminario admittendis, nec in Magistris, Oeconomis, aut aliis officialibus amovendis, nec in moderandis sumptibus posse quidquam authoritatis sibi vindicare absque Episcopi consensu. Quod si discordes fuerint, nihilominus omnia esse constituenda ab Episcopo, quippe qui ex eiusmodi Concilii decreto c. 18, Sess. 23, iubetur quidem procedere cum deputatorum consilio, sed illud sequi non tenetur.

CIC Fontes 5, 221.

URBANUS VIII (1623-1644)

De statutis aliquot quibus ecclesiasticum Collegium est moderandum

(Ex Constitutionibus Collegii Graecorum in Urbe, confirmatis per Litt. Ap. Universalis Ecclesiae, 23 nov. 1624).

- 442 Postquam in collegium admissi fuerint, separatim a ceteris ad dies minimum decem habitent, quo tempore, quae ad pietatem et vitam, secundum disciplinam et instituta collegii, moderandam pertinent, privatim doceantur, neque cum aliis, aut in cubiculis versentur, aut separatim agant, vel colloquantur, exceptis iis qui ad id a superioribus fuerint designati.
- 443 Generalem per id tempus totius vitae confessionem facient apud collegii confessarium, aut alium, qui magis ad rem superiori videatur, qui eos a censuris omnibus et casibus Sedi Apostolicae, etiam in bulla Coenae Domini reservatis, iuxta facultates ab eadem Sede concessas absolvet.
- 444 Quod si quis, propter aetatis teneritudinem, ad secessum minus idoneus, neque ex confessione generali utilitatem capturus videatur, decem saltem diebus ante iuramentum secedat, ac piae meditationi, confessioni generali, et vitae secundum suam vocationem instituendae vacet; omnes tamen initio doceantur fidei rudimenta, et cetera ad pietatem conducant, quae pro captu aetatis suae discere possunt.
- 445 Sed illis mensibus, qui illis conceduntur ad deliberandum, an manere in collegio, eiusque institutum amplecti velint, attendat diligenter rector, num ad collegii disciplinam et finem illi propositum idonei sint. Quod si quem minus idoneum deprehenderit, sine mora dimittat.
- 446 Nemo in hoc collegio alatur, qui sine spe solidi in pietate fundamenti discessurus videatur, ne malus unius exitus ea destruat, quae multorum in religione et pietate profectus aedificavit. Quapropter rectoris conscientiam districtius oneramus, ne huiusmodi homines, postquam eos, sive ante sive post iuramentum deprehenderit, remanere in collegio diutius patiatur; quemadmodum ne eos quidem, qui minus in litteris profecturi videntur, ubi satis eorum indoles explorata fuerit.
- 447 Omnes in collegio fraternam charitatem devincti iisdem legibus vivant, etiamsi sacerdotes, religiosi, et magistri sint et communem cum ceteris vitae rationem in victu, vestitu, habitatione et ceteris omnibus rebus sequantur.
- 448 Sit domi praefectus rerum spiritualium, qui alumnorum confessiones accipiat; praeterea vero sit unus aliquis, qui Graecos advenas in fide ac ceteris ad pietatem pertinentibus instruat; curetque, ut fidei professionem, quibus necessaria est, et confessionem faciant; quod munus, si nullus sit de Societate qui commode obire possit, superioris iudicio unus e cappellanis ecclesiae, aut alius ex alumnis, cuius virtuti ac fidei, re mature considerata, credi possit munus hoc, obeat.
- 449 Alumni, quamvis alioqui ingeniosi ac studiosi, in pietate tamen desides, quique alios exemplo aut consiliis suis ab obedientia, pietatis stu-

dio, et collegiali observantia avertere tentaverint, ne alios inficiant, statim e collegio dimittantur. Festis diebus domi se contineant, nisi quando ad actus litterarios, aut ad concionem lectionemve sacram eundum sit, quam audiant cum habebitur, nisi divinorum officiorum aut litterarum exercitationum occupatio impediatur.

450 Quia totius spiritualis aedificii fundamentum pietas est, in eo diligenti-
(119) tiam omnem impendat rector, ut eam in alumnorum pectoribus inserat; curet igitur, ut frequens sacramentorum, precum ac piorum librorum usus in collegio vigeat, ac verbo Dei et ipse eos ad studium pietatis incitet, et iuvandos ab aliis identidem curet, ita ut praeter lectiones aut conciones sacras, quas in templis audient, saltem quintodecimo quoque die privatis cohortationibus ad ea, quae vocationis et instituti sui sunt propria, animentur.

451 Librorum, qui tum in scholis praelegendi, tum privatim permittendi
(120) sunt, magnus delectus habeatur, ne morum puritati ac pietati per linguae addiscendae praetextum officiant. Ob eamque rem alumnorum capsas et scrinia rector per se vel per alium virum fidelem frequens invisat.

452 Curent superiores ut alumnorum nemo ad sacros ordines promovea-
(121) tur, nisi in litterarum et pietatis studio bene probatus, ut ex eius ordinatione fructus merito sperari possit.

453 Cubiculorum distinctio, ut quae magni momenti ad bonam collegii
(122) gubernationem ac iuventutis instructionem est, diligenter servetur, nullaque ratione permittat rector, ut domi, aut alibi, qui unius cubiculi sunt, cum iis colloquantur, qui ad alterum cubiculum spectant, sine peculiari, ac toties quoties concedendâ, facultate, quam non facile cuiquam concedat, nisi fratribus, aut consanguineis, aut discipulis, ut cum magistris suis colloquantur. Extra cubiculum vero nemo alumnorum exeat, nisi impetratâ prius a cubiculi praefecto facultate, et indicato negotio, cuius causâ exire velit, quae non animi sed necessitatis causâ concedatur. In officinas vero et loca privatis famulorum ministeriis assignata, aut a communi conspectu dissita, nemo ingrediatur.

454 Litteras neque mittere, neque accipere nisi conscio et approbante
(123) superiore, cuiquam liceat, qui eas, priusquam mittat aut reddat, per se vel per aliquem e Societate gravem et multae confidentiae virum omnino perlegat. Qui autem clam mittere vel accipere litteras deprehensus fuerit, severe puniatur: nisi forte materia, quod absit, eiusmodi fuerit, ut dimitti eum ex collegio, ac graviore etiam poenâ vindicari expediat.

455 Pacifice inter se ac fraterne agant, neque iocis modo procacioribus,
(124) sed iis etiam abstineant, qui cum offensione aliquâ esse possunt, et rixas deinde contentionesque gignere: quam etiam ob rem, ne per iocum quidem, alter alterum tangat.

456 Rectorem atque officiales ceteros, qui eorum curam gerunt, reveren-
(125) ter tractent, atque impositas ab iis poenitentias obedienter et humiliter peragant. Quod si quis subire poenas contumaciter renuerit, aut admodum irreverenter se in superiores gesserit, aut contra eosdem, eorumque ordinationes, alios instigaverit, dimittatur.

457 Unicuique cubiculo proprius praefectus praesideat, qui neque domi,
(126) neque foris, alumnos sibi commissos deserat, cuique in iis, quae ad disciplinam et bonum cubiculi sui statum pertinent, omnes obediant, a quo identidem de alumnorum rebus et modo, quo se gerunt, rector doceatur; neque idem praefectus patiat, ut eum verbis aut factis alumni minus reverenter tractent; sit vero ipse sacerdos, atque eâ aetate et moribus, ut eum merito vereantur. Quod si quem ex praefectis animadverterit rector alumnis placendi nimium studiosum, neque ita fidelem in officio suo, continuo dimittat.

458 Famulorum vero aut officialium neminem patiat, ut rector cum alum-
(127) nis agere.

459 Nulla neque in sedendo, neque in ambulando, neque in re aliâ inter
(128) alumnos praecedentiae ratio habeatur, nisi cum, aut sacerdotes cum non sacerdotibus, aut cum discipulis suis magistri versantur: curent potius omnes, ut alter alterum honore praeveniat, et christianae modestiae et humilitatis exemplum sibi invicem praebeant.

460 In studia diligenter incumbant, ut utiles Ecclesiae operarii aliquando
(129) esse possint, ob eamque rem rectoris conscientiam oneramus; curet ut omnium studiorum impedimenta serio tollantur de collegio, ne per incuriam tantus in alumnis educandis atque instituendis labor irritus et inanis reddatur.

461 Curet denique rector, ut neque inutiles, neque discoli in collegio de-
(130) tineantur, atque alumni in pietatis studio, atque erga sanctam Romanam Ecclesiam amore ac reverentiâ, atque animarum et reductionis Graeciae zelo educentur.

BR 13, 247-254; PF *Ius Pont.* 1, 36-41.

De ratione admittendi alumnos in Collegium

(Ex Litt. Ap. *Zelus domus Dei*, pro nova erectione Collegii Illyrici, 1 iunii 1627).

462 § 7. - Ut autem admissio et receptio dictorum alumnorum debito ordine procedat, ut nemo intra eorum numerum in praefato collegio acceptetur, qui litteras testimoniales Ordinarii sui et capituli loci, ubi fieri poterit, non habeat, quibus constet illum in et de legitimo matrimonio natum, et saltem primâ tonsurâ initiatum, nec esse neophitum, multo minus aliquo tempore haeresi vel mahumetismo adhaesisse, sitque sanus et absque ullâ infirmitate habituatâ, vel incurabili, ac sine ullo vitio vel

deformitate notabili corporis, linguâ minime impeditâ, parentibus Illyricis, Illyricaeque linguae, et, si fieri poterit, litteraturae quoque Illyricae peritus, qui vagus non fuerit, nihilque negotii ac litium habeat, et praeferat voluntatem ac speciem proficiendi in disciplinâ pietatis et litterarum ad effectum, ut evadat utilis operarius in culturâ Illyricanae ecclesiae, idemque non sit inferior quatuordecim annis, nec vigesimum annum excedat, habeatque aliquam grammaticae cognitionem (quae omnia, sicut in duodecim Dalmaticis alumnis, ab episcopis et capitulis, ut praefertur, deligendis, omni rigore, ita in subditis turcarum mitius observentur).

BR 13, 542 s.

De Indis ad sacros Ordines promovendis

(Ex Decr. S. C. DE PROP. FIDE, 28 nov. 1630).

- 463 Omnino providendum esse ut qui ex Indis fuerint magis habiles, post
(131) diligentem et exactam eorum instructionem, morumque eorumdem per aliquot annos probationem, et in pietate christianaque Religionis functionibus exercitationem, ad sacros Ordines usque ad Sacerdotium inclusive promoveantur.

Huius rationes sententiae sunt:

1. quia id factum fuisse ubique per Apostolos et in primitiva Ecclesia per Episcopos, satis ex Scriptura Sacra et historiis ecclesiasticis constat;
2. quia indigenae maiorem habent apud suos fidem;
3. linguas civium suorum, eorumque mores et inclinationes magis norunt.

PF Collect. 1, 15; CIC Fontes 7, 6.

De non habitandis domibus aedificatis super Cappellis

(Decr. 756 C. SS. RITUM, 11 mai. 1641).

- 464 Deputati Seminarii *Caiacen.* supplicarunt declarari: an liceat Clericis Seminarii habitare diu noctuque, et etiam dormire in domibus aedificatis super Cappellis dexteræ navis Ecclesiae Cathedralis, in quibus quotidie celebratur?

Et S. R. C. respondit: *Non licere, sed omnino prohibendum.*

SRC Decr. 1, 162; CIC Fontes 7, 847.

ALEXANDER VII (1655-1667)

De promovendis ad Ordines in Urbe et in sex vicinis episcopatibus

(Ex Litt. Ap. Apostolica sollicitudo, 7 aug. 1662).

- 465 Apostolica sollicitudo humilitati nostrae divinitus imposita nos ad-
(133) monet ut circa illos, qui in almâ Urbe nostrâ, ex qua in omnes christiani orbis partes bonorum operum exempla ubertim promanant, vicinisque episcopatibus, sacris addicuntur ministeriis, et in hierarchicum Ecclesiae coetum cooptantur, ea salubriter constituamus, quae, maturâ consultatione adhibitâ, in omnipotentis Dei gloriam et animarum salutem cedere et cessura esse arbitramur.

- 466 § 1. - Motu itaque proprio, et ex certâ scientiâ et maturâ delibera-
(134) tione nostris, deque apostolicae potestatis plenitudine, tenore presentium statuimus et ordinamus, ut, quicumque in eâdem Urbe, ratione originis, vel beneficii ecclesiastici, aut domicilii, vel cum litteris dimissoriis proprii Ordinarii, ad minores vel sacros ordines promoveri volent, per mensem ante generales ordinationes dilectum filium nostrum et pro tempore existentis Romani Pontificis in dictâ Urbe vicarium in spiritualibus generalem adeant, et de ipsius mandato ab examinadoribus ad hoc deputatis, non paucioribus quam tribus, ac simul congregatis, super scientiâ ad unumquemque ordinem requisitâ sedulo examinentur, et peracto examine renunciatur quotcumque ab his idonei iudicati fuerint.

- 467 § 2. - Deinde ad minores quidem ordines promovendi bonum a pa-
(135) rocho et a magistro scholae, in qua educantur, testimonium habeant, de quo publicum eidem vicario exhibeant documentum. Pro iis vero qui ad singulos maiores ordines erunt assumendi, idem vicarius parochus, aut alteri cui magis expedire videbitur, committat, ut, nominibus ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publice in basilicâ Lateranensi et in propriâ cuiusque parochiali ecclesiâ propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, genere, aetate, moribus et vitâ, ordinibus ante susceptis, titulis ad quos promoti sunt vel promoveri cupiunt, ceterisque qualitatibus requisitis iuxta sacrorum canonum et Concilii Tridentini dispositionem a fide dignis diligenter inquirat, et litteras testimoniales ipsam inquisitionem factam continentes ad ipsum vicarium quamprimum transmittat.

- 468 § 3. - Et nihilominus, quoties aliquem ex sacris ordinibus suscipere
(136) voluerint, ad sacerdotes in id deputatos personaliter se conferant, a quibus decem saltem dierum spatium ante ordinationem in eorum domo inclusi de omnibus ad digne suscipiendos et rite exercendos ordines requisitis erudiantur, et de hoc testimoniales eorumdem sacerdotum ad ipsum vicarium deferant, nec sine huiusmodi litteris quisquam ad ullum sacrum

ordinem promoveatur, nec cum aliquo super examine et inclusione huiusmodi dispensari possit, nisi consultis nobis seu Romano Pontifice pro tempore existente.

- 469 § 4. - Denique in sex episcopatibus prope Urbem, in quibus non
(137) sunt suffraganei, quicumque ad minores vel sacros ordines volent promoveri cum litteris dimissoriis sui Ordinarii ad memoratum vicarium et non ad alium antistitem directis ad Urbem accedant, ibique et non alibi ordinentur, servatâ in omnibus formâ superius praescriptâ. Ubi vero sunt suffraganei, nemo ad aliquem ex maioribus ordinibus assumatur, nisi prius, praeter ea quae a sacris canonibus et eiusdem concilii decretis sancita sunt, ad minus per decem dies a dictis sacerdotibus in Urbe deputatis, in eorum aedibus inclusus ut supra, fuerit eruditus, ac litteras testimoniales eorundem sacerdotum ad ipsum suffraganeum detulerit. Suffraganeus autem, qui contra fecerit, ab exercitio pontificalium per annum, promoti vero tam ab eisdem suffraganeis, quam etiam in Urbe, non servatâ formâ praesentis Constitutionis, ab exequutione ordinum sic susceptorum, donec nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus visum fuerit, ipso iure sint suspensi.

BR 17, 52 s.; CIC Fontes 1, 459 s.

De Collegio ecclesiastico pro alumnis indigenis apud Indos instituendis

(Ex Decr. S. C. DE PROP. FIDE, 22 febr. 1663).

- 470 Pro Ordinatione Indorum, curandum ut sacerdotum nationalium
(138) numerus inibi et in omnibus regionibus instituaturs et promoveatur, ut per totam regionem et per domesticas domos diffusi, fides firmiter agat radices, nec facile sit persecutoribus eos et cum ipsis fidem pro libito ablegare. Atque idecirco modis omnibus procuretur ut, statim ac res politicae id permiserint, Collegium alumnorum indigenarum ibi instituaturs, qui ad sacros Ordines suscipiendos instruanturs.

PF Collect. 1, 51; CIC Fontes, 7, 28.

B. INNOCENTIUS XI (1676-1689)

De spiritualibus Exercitiis ante sacram Ordinationem peragendis

(Ex Litt. S. C. EPP. ET REG. *La Santità di Nostro Signore*, ad Episcopos Italiae, 9 oct. 1682).

- 471 La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine riflette
(139) del continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute delle anime, conoscendo col suo santo zelo, quanto

sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito per degnamente prepararsi, tanto circa li promovendi al ricevimento degli ordini, quanto rispetto alle Spose di Cristo al vestir l'Abito, e professare lo stato religioso; vuole, e comanda, che tutti li promovendi sì agli ordini Minori, come Sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l'Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizi Spirituali nella stessa conformità prescritta alli promovendi in Roma nella Costituzione 126 della fel. mem. ALESSANDRO VII, che comincia *Apostolica sollicitudo*.¹

CER Collect. 374; CIC Fontes 4, 793.

De Constitutionibus pro quibusdam clericorum Seminariis

(Ex Litt. Ap. *Sacrosancti apostolatus*, 17 apr. 1684).

- 472 § 1. Alias, siquidem pro parte dilectorum filiorum clericorum saecularium in com-
(140) muni viventium nobis exposito, quod anno MDCXL, operâ tunc in humanis agentis Bartholomaei Holtzhauser inchoatum fuerat eorum institutum, quod, Deo opitulante, in dies adeo exereverat, ut non tantum a bonae memoriae Ioanne Philippo, dum vixit, archiepiscopo Moguntino Sacri Romani Imperii principe electore, sed etiam ab aliis pluribus archiepiscopis et episcopis in eorum dioeceses receptum et expresse approbatum extitisset; et in eadem expositione subiuncto quod institutum praedictum sub immediata iurisdictione Ordinarii ac directione unius supremi praesidis, prout dicti exponentes eisdem suberant, salubriter ordinatum, ac pro felici ipsorum exponentium et instituti huiusmodi directione rectaque inventutis institutione nonnullae constitutiones factae fuerunt: nos, supplicationibus eorundem clericorum saecularium et aliorum nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, institutum praedictum sub immediata iurisdictione Ordinarii et directione unius generalis praesidis, ac constitutiones praefatas, toto illarum tenore inserto, auctoritate apostolica confirmamus et approbamus, ac eisdem clericis saecularibus alias constitutiones praedictis non contrarias pro spirituali temporalique dicti instituti directione ab hac Sancta Sede postmodum approbandas condendi facultatem impertiti sumus, et alias, prout in nostris desuper in simili forma Brevis die VII iunii MDCCLXXX expeditis litteris, quarum tenorem praesentibus pro plene et sufficienter expresso, ac de verbo ad verbum inserto haberi volumus, uberius continetur.

- 473 § 2. - Cum autem, sicut clerici saeculares in communi viventes praedicti denuo nobis nuper exponi fecerunt, aliae constitutiones huiusmodi pro felici prosperoque tam in spiritualibus, quam temporalibus instituti praefati, et sub illo nunc et pro tempore Deo militantium regimine et gubernio conditae et in tres partes distributae fuerint, quarum tenor, a primâ primaeque partis, quae ad directionem studiosae inventutis et Seminariorum pertinet, constitutione incipiendo, est qui sequitur, videlicet:

Constitutiones de directione inventutis et Seminariorum

- 474 I. - Superiores in susceptione singulorum adolescentum provide attendant, ut tam
(141) innocentia integros, quam ingenio et indole praestantiores, servatis servandis, admittant. In hunc finem ad puerorum ingenia in oppidis et aliis locis a sacerdotibus circumspiciantur, qui ex omnibus ad propositum huius clericalis vitae habiliores videntur.

¹ [Cfr. nn. 465-469].

- 475 II. - Deinde aliqui bonae indolis pueri ad domum sacerdotum in Parochiis cum con-
(142) sensu parentum recipiantur, et in certis locis, tam hi, quam alii adolescentes, a sacerdoti-
bus in rudimentis et grammatica informantur, ut pro receptione ad Seminaria qualificentur.
- 476 III. - Ut exclusis ineptis aut indignis talis delectus fiat, superiores studeant accu-
(143) ratam suscipiendorum notitiam praehabere, ne dimissio post facienda damno aut cui-
piam oneri sit.
- 477 IV. - Suscipiendi, quantum fieri potest, habeant vehemens quoddam desiderium
(144) studendi, praestantis aut saltem mediocris sint ingenii, pietate in Deum ac devotione
erga Deiparam, speciem filiorum Dei de se praebeant, naturalis eorum indoles ad virtutum
viam facile flexilis sit.
- 478 V. - Animo ita sint compositi et supra saecularia desideria humiliter elato, ut mo-
(145) destiam, submissionem intellectus, et voluntatis flexibilitatem practicam ostendant, mo-
derata quoque irae et aliarum passionum temperies, filialis quidam affectus erga hoc in-
stitutum ita in illis elucere debet, ut prudenter conici possit, quod fructuose et filialiter
hunc clericalem statum suo tempore sint exornaturi.
- 479 VI. - Prius quam ad seminaria suscipiantur, superiores notitiam parentum, edu-
(146) cationis puerorum aliarumque circumstantiarum, item testimoniales studiorum et na-
taliū habeant, fiat examen practicum studiorum, et alia omnia observentur, quae pro
seminariis praescribi solent. Quibus peractis, admittendi superioribus huius instituti sim-
plicem promissionem faciant, quod in hac clericali vita, quantum fieri potest, ad dies
vitae vivere intendant, ita tamen, ut, si in progressu temporis sub studiis a proposito ex
rationabili causa recederent, solummodo sumptus eorum sustentationis causa factos re-
fundere obligati sint, nisi paupertas excuset, aut, qui ditiores sunt, ob morbum, vel aliam
rationabilem causam, et non ex culpa, aut propria voluntate eorum, dimittantur.
- 480 VII. - Ut inventutis educatio debito ordine instituat, illa in tres classes studio-
(147) rum distribuatur, per quas, tamquam per gradus, iuvenilis animus ad scientiarum et vir-
tutum viam in ordine ad clericalem statum sursum ducatur.
- 481 VIII. - In prima classe erunt adolescentes tonsura clericali insigniti a syntaxi usque
(148) ad rhetoricam inclusive, et haec prima classis pro qualitate mediorum ordinanda erit.
- 482 IX. - Secunda classis complectitur philosophos, a principio usque ad finem philo-
(149) sophiae, qui, suscepta tonsura clericali, se dignos reddiderint ut iam solidius in disciplina
et scientiis adolescant.
- Ut praedicti adolescentes sic admittantur, requiruntur: 1° ut singulis annis gradum
ad altiorem scholam fecerint, et, in summo vel saltem mediocri gradu docti, ex rhetorica
ad philosophiam sint promoti; 2° ut, quantum fieri potest, sint in aequali aetate; 3° ut
illud specimen morum, maxime fraternae concordiae, modestiae et obedientiae dederint,
quod solidam spem faciat, eos strenuos huius clericalis vitae et Ecclesiae Catholicae mi-
lites evasuros; 4° ut revelationem sui hominis interioris filiali candore eos fecisse iudicetur; 5°
ut zelum animarum, pietatem erga Deum et Sanctos, et affectionem erga res coelestes
habere agnoscantur; 6° ut nullum canonicum impedimentum vel corporis deformitatem ac
defectum contraxerint, quae huic clericali statui damnosa esse possit. In defectu autem
praedictarum qualitatum potius mature dimittendi erunt; praedictis vero concurrenti-
bus, et promissione superioribus huius instituti facta quod in hac clericali vita constan-
ter vivere velint, ad secundam classem admittentur.
- 483 X. - In tertia classe continentur theologi, canonistae, alique a fine philosophiae
(150) usque ad sacerdotium, qui tales vita et moribus extiterint, ut de illorum clericali voca-
tione rationabiliter dubitari non possit, et hi, susceptis minoribus ordinibus, iuxta stu-
dia publica, in universitatibus, domi, sive in seminariis, potissimum in iis, quae ad salu-
tem animarum procurandam necessaria sunt, informabuntur.

- 484 XV. - Iuxta classium praedictarum distinctionem, inventus etiam tres vias spiri-
(151) tuales tenebit, videlicet viam purgativam, in quam ad vitae innocentiam, ad moderan-
das passiones, ad fugienda peccata, pro cuiusque aetate et data gratia, sedulo impellan-
tur: viam illuminativam, in qua dogmata fidei nostrae catholicae universaeque doctri-
nae christianae principia, et proprii sui hominis interioris cognitio, una cum facillioribus re-
cte vivendi regulis, ipsis ex proposito mature instillantur; viam denique perfectivam, in
qua ad consequendam perfectionem status clericalis sibi possibilem et Ecclesiae saluta-
rem conabuntur.
- 485 XVI. - Ut adolescentes in praedictis instituantur, saltem singulis diebus domini-
(152) cis a meridie per horam in loco cuiusque classis pater spiritualis certam materiam ita suc-
cincte et clare tractabit, ut singuli terminorum seriem memoriae tradere, et praedicta-
rum viarum scientiam successive facili negotio assequi valeant.
- 486 XVII. - Ante omnia magistri virtutum adolescentes primae classis instruant de recta
(153) intentione in examine aliisque exercitationibus spiritualibus persolvendis, quomodo sub
sacrificio missae spiritualiter communicare possint. In scientia quoque rerum caelestium
ex professo a patre spirituali probe perito informantur. In doctrina christiana principia
fidei, uberius quam in communi parvulorum catechesi fieri solet, ex *Cathechismo Romano*
per ordinem iisdem traduntur, uti et significatio sacrarum caeremoniarum, virtus sacra-
mentalium, et similia.
- 487 XVIII. - Contra insidias hostium, spiritualium caute roborentur per instructio-
(154) nem cognitionis sui ipsius et diversarum tentationum notitiam, in quem finem inserviet
libellus beati SALESII Philothea dictus, et ille qui *De Imitatione Christi* inscribitur, ex qui-
bus pater spiritualis, uti etiam ex materia de discretionem spirituum, clientes suos pruden-
ter informabit.
- 488 XIX. - Pariter magistro spirituali cura sit ut ex cognitione Dei et beneficiorum eius
(155) clientes suos ad divinum et filialem amorem, ex praestantia et benignitate BEATAE VIRGINIS
MARIAE ad eiusdem devotionem, ex custodia sanctorum Angelorum et meritis Sancto-
rum ad eorum cultum ac patronorum electionem, ex quatuor novissimis et poenis implo-
rum ad timorem Domini, ex notitia passionum ad propriam cognitionem, et ex hac ad
sui ipsius contemptum et diffidentiam, atque ex aliis virtutibus spiritualibus ad studium
rerum caelestium impellantur, super quae, tamquam rudimenta, solidae virtutes, successu
temporis, aedificantur.
- 489 XX. - Ut adolescentes secundae classis in via spirituali progrediantur, a patre spi-
(156) rituali in modo meditandi instruantur, et non tantum praecepta meditandi tradat, ve-
rum etiam in praxi ostendat quomodo ex particulari themate meditatio ordinanda sit;
materias quoque subinde eisdem designet, easque in puncta dividat; peracta quoque medi-
tatione, examen desuper instituat, in qua successus examinetur, et errores per utilia do-
cumenta ostendantur; ea vero materia pro hac classe studiorum ex doctrina et vita Christi
et Sanctorum desumatur, quae ad extirpationem vitiorum et solidarum virtutum im-
plantationem ordinata visa fuerit.
- 490 XXI. - Post instructionem de modo meditandi, pater spiritualis ad tradendam
(157) christianarum virtutum et oppositorum vitiorum doctrinam progredietur, quam ex ma-
teria de christiana clericorum perfectione desumet, instruendo clientes suos, primo in
virtutibus theologicis, ex quibus Deum timere et diligere addiscant, deinde naturam et
finem virtutum cardinalium, quae sunt veluti columnae salutis nostrae, eosdem instruat;
non minus de vera humilitate, patientia, et abnegatione propriae voluntatis, earumque
oppositis defectibus, informantur; et denique in omnibus aliis virtutibus, quibus homo
interior in ordine ad salutem aeternam perficitur; medium quoque discretionis in omni
virtute perspicuis rationibus et exemplis practice edoceantur, ne ad extrema deflectant.

- 491 XXII. - In hunc finem inserviat libellus qui inscribitur *Pugna Spiritualis*, a Sancto
(158) FRANCISCO SALESEO summopere commendatus, accedente practica instructione patris provincialis ad pugnandum contra passiones et vitia per virtutes oppositas, praesertim contra vitium quoddam particulare, super quo, eiusque virtute opposita exercenda, etiam particulare examen frequentius instituendum erit; in quibus et in omni alia congrua occasione pater spiritualis clientibus suis practicum exercitium ad manus dabit.
- 492 XXIII. - Ex singulis erroribus occasio erudiendi et contra vitia pugnandi proposi-
(159) tumque in posterum formandi adolescentibus a patre spirituali ad manus detur, ea practica instructione, qua virtutis via et ipsum exercitium congrua perspicuitate pateat, et animus ingenuus cum facilitate et iucunditate ad illud inducatur. In quem finem pater spiritualis cum clientibus suis toties colloquium particulare instituet, quoties singulorum indigentia propria requirat. Exercitia quoque spiritualia annua statuto tempore eidem praescribet.
- 493 XXIV. - Adolescentes tertiae classis vocationis suae clericalis scopum mature cordi
(160) habentes, viae perfectivae se accingant, ut eorum homo interior et exterior in omnibus iis qualitatibus perficiatur, quae in ordine ad salutem proximorum imprimis ordinantur, ut iam non solum sibi, verum etiam aliis vivere et studere incipiant.
- 494 XXV. - Postquam in reformatione hominis sui interioris rite instructi fuerint, viae
(161) regiae virtutum insistentes, ad reformandum suum hominem exteriorem convertentur, eas virtutes et qualitates sub directione patris spiritualis sibi comparando, quae in statu clericali ad vitam activam in hoc saeculo necessaria sunt; in quem finem informabuntur per ordinem in exercitio externarum virtutum, qualiter se erga omnis generis homines christiane exhibere debeant, similiter de discretionem spirituum et universo officio pastoralis in multa charitate praestando practice erudiantur, ut in singulis actionibus secundum unam uniformemque normam se moderari sciant.
- 495 XXVI. - Primum locum, in ordine doctrinae, discretio obtinebit, tamquam mode-
(162)atrix humanarum actionum: et, cum duo hominem exteriorem in ordine ad vitam activam perficiant, 1° ipsae virtutes, 2° modus operandi ad extra, adolescentes in utroque informandi sunt. Inter virtutes, quoad modum instruendi iuventutem, prima est mansuetudo hominis christiani, consistens in verbis et actionibus, quae erga omnes omni occasione superabundare debet; deinde humilitas, coniuncta tamen cum decore vestium, actionum, verborum, et totius hominis venustate, personaeque sacrae gravitate.
- 496 XXVII. - Tertium locum affabilitas sibi vindicat, ut cum christiana suavitate ad aedi-
(163)ficationem conversatio fiat; cuius comes est modestia, plurimarum rerum moderatrix, quae effusionem nimiam sui ipsius coërcet; sequitur eutrapelia, ut cum iucunditate recreationi locus detur; deinde charitas externa, quae prae se aliis cedit, in multis condescendit, pacem cum omnibus habet, et alios obsequiis praevenire gestit, neque est sensitiva aut apprehensiva.
- 497 XXVIII. - Praeterea modum recte operandi ad extra aliae quaedam virtutes prin-
(164)cipales discretum reddunt, quae sunt prudentia, fortitudo spiritus, iustitia, temperantia et circumspectio.
- 498 XXIX. - Inter obiecta operandi ad extra, conversatio utilis in omni occasione et
(165) quaestione proposita cum omnis generis hominibus primum locum obtinet; cui succedit modus catechizandi parvulos cum ratione et dextritate; item modus docendi scholas particulares, ut adolescentes ingenio praestantes in doctrina proficiant; item discretio spirituum, ingeniorum et naturarum.
- 499 XXX. - Praesertim vero modus audiendi confessiones, iuvandi animas, agendi cum
(166) aegrotis, scrupulosis et desperabundis, pusillanimibus, melancholicis, et aliis hominibus qui vel corpore, vel sensu, vel anima periclitantur, qui scilicet dextritate ad eorumdem medicinam salutarem et aedificationem sit agendum; cui succedit modus concionandi

- et perorandi, ut animae utiliter ac nervose saepe verbi Dei condiantur; sequitur modus administrandi res temporales, ut cum debita dextritate et discretionem, sine nota avaritiae et prodigalitatis in omnibus agatur; denique modus regendi sibi subditos, tam saeculares in beneficiis curatis, quam ipsosmet huius instituti clericos, cum moderatione, dextritate, charitate, ad aedificationem.
- 500 XXXI. - Superiores enixe laborent quatenus adolescentes omni tempore honesta
(167) aliqua occupatione a vago mentis intuitu et otio revocent. In quem finem distributio diurni temporis in quovis seminario ordinetur, quae huiusmodi (mutatis mutandis) esse poterit:
- 501 XXXII. - Mane surgentes statuto tempore, ea observent quae in stationibus sunt
(168) praescripta; quibus finitis, adolescentes inferiorum scholarum per quadrantem horae lectionem spirituales instituant, studiosi vero secundae et tertiae classis per mediam horam meditentur; deinde omnes simul sacrificio missae devote intersint; reliquo tempore studiis invigilent usque ad tempus frequentandi scholas; post scholas, si tempus supersit, studia continuabunt; uno quadrante ante prandium litanias Omnium Sanctorum iuxta stationes persolvant; sub prandio et coena studiosi tertiae classis per ordinem legent Scripturam Sacram, constitutiones, aliosque libros asceticos, iuxta superiorum dispositionem; studiosi vero secundae classis per ordinem ad secundam mensam legent.
- 502 XXXIII. - Post prandium recreatio uniformiter ab adolescentibus observetur; fi-
(169)nita recreatione aliquid temporis addiscendo cantui tribuant; theologi vero maturiores pro illo tempore in caeremoniis et ritibus sacris exerceantur; postea rursum studiis invigilabunt; ita tamen ut theologi per quadrantem horae ante studia in Sacrae Scripturae explanatione se exerceant; finita frequentatione scholarum, assignato tempore studia vel repetitiones fiant; uno quadrante horae ante coenam pro meditatione sequentis diei se praeparabunt; post coenam, diebus veneris et sabbati, breve colloquium spirituale paulo ante rosarium instituetur.
- 503 XXXIV. - Diebus festis et dominicis tam sacrum solemne quam concio captui et
(170) fructui adolescentium accommodata in seminariis pro adolescentibus trium harum classium habeatur, reliquum tempus pro superiorum ordinatione utiliter impendant.
- 504 XXXV. - Praedictis his diebus, finita schola spirituali et vespere cantatis, exerci-
(171)tia reliqua, ut diebus aliis, perficient. Ceterum ad divina officia aut conciones foris frequentandas non facile emittantur. Sub coena, loco lectionis, theologi per ordinem succinctum sermonem per modum concionis in lingua vulgari habebunt.
- 505 XXXVI. - Ad scholas publicas, ubi adsunt, cuiusque loci, audito prius domi sacro,
(172) mittentur, servato a rectoribus gymnasiorum et universitatum praefixo tempore. Ad scholas per plateas bini modeste incedant, ac finitis scholis, sic revertantur, prudentiore semper direttore constituto. In scholis seorsim ei modestia sedeant, ut aliis maiorum exemplum praebeant.
- 506 XXXVII. - Ut adolescentes primae classis solidius in studiis progrediantur, iis pae-
(173)dagogos quosdam domesticos pro repetendis lectionibus et conficiendis argumentis superiores adiungant, qui eisdem pariter in disputationibus domesticis praesint, et in studiis suis per omnia ad debitum profectum sedula diligentia eos excolant.
- 507 XXXVIII. - Philosophi, praeter privatas inter se repetitiones, singulis septimanis,
(174) determinata die, repetitionem omnibus praesentibus per ordinem habebunt, et in fine studiorum suorum, praevio examine domestico, nisi ad publicas in universitatibus defensiones fuerint admissi, saltem in Seminario ex universo studio suo theses defendent.
- 508 XXXIX. - Adolescentes tertiae classis, ex theologia speculativa, statuto die, una hora,
(175) repetitionem instituant; similis repetitio saltem singulis mensibus semel distinctis diebus instituetur ex theologia morali, iure canonico et studio controversistico, iuxta particu-

larem superiorem ordinationem, uti et Scripturae Sacrae expositio, repetitio pastoralis; pro quibus utiliter expediendis, universo studiorum negotio praeficiatur unus sacerdos, qui in singulis studiis aptior ad hoc praestandum iudicabitur.

509 XL. - Universim superiores pro viribus laborabunt ut Seminarium bene sint ordi-
(176) nata, eorumque debita cura habeatur. Pro custodia domus ac ianuæ homo laicus fidelis et maturus constituatur, qui, sine expressa superioris licentia, extraneos ad adolescentes in domum non intromittat, aut adolescentes exire permittat; coqui et alii domestici pariter sint fideles, maturi, patientes et charitativi.

510 XLI. - In communi oratorio et refectorio suas consuetas preces omnes persolvant
(177) ac refectionem sumant; cetera in tres contignationes distinguantur, et in singulis singularum classium iuvenes in uno amplo musæo, vel duobus, cohabitent, ibique repetitiones solitae peragantur.

511 XLII. - Pariter unum vel duo dormitoria in quavis contignatione cum annexa ca-
(178) mera magistri spiritualis constituantur, ita ut in dormitorio, cum certa interdistinctione, secundum debitam honestatem, extra conspectum mutuum seorsim dormiant.

512 XLIII. - In victu, vestitu, omnes aequaliter habeantur, et ingenue eatenus tractentur,
(179) quatenus animorum ingenuitas ad superandos studiorum labores magis iucunditate quam servili timore excitetur.

513 XLIV. - Unde mensa quotidiana frugalis erit, ut non solum temperantiam, una
(180) cum vera ingenuitate, ab adolescentia imbibant, sed etiam bonam corporis complexionem, animumque alacrem acquirant. Color vestium perpetuo niger sit; qualitates autem ceterae nullam vanitatem, aut inaequalitatem, vel luxum, sed magis honestatem et modestiam demonstrent.

514 XLV. - Pro servando debito in omnibus ordine, sit in quovis Seminario horologium
(181) et campanula exactae temporis distributioni serviens. Sit item infirmaria, ex qua ad oratorium fiant fenestrae, per quas infirmi quotidianum sacrum ac preces reliquorum valeant percipere.

515 XLVI. - Superiores debite attendant ad bibliothecam, vestiarium, dormitoria, cellam,
(182) culinam et similia: claves ad portam Seminarii noctu director habeat.

BR 19, 530-538.

CLEMENS XI (1700-1721)

CONCILIUM PROV. TARRACONENSE (1717)

"Conferentia" moralis theologiae instituitur

516 Cap. IX. - Cum litterarum studia, a sanctis patribus ardentissime
commendata, presbyteri omnes, praesertim parochi et confessarii, diligenter colere sint obstricti, ne in tenebris ambulent, qui a Deo lux mundi vocati sunt, ut coram omnibus hominibus eorum luceat disciplina: igitur ad conservandam, immo et ad augendam in parochiis et confessoribus caeterisque presbyteris theologiae moralis peritiam, sanctorum patrum insequendo vestigia sacrorumque conciliorum inhaerendo decretis: statuimus, quod omnes parochi et confessarii in loco et diebus ordinariarum arbitrio designandis ad interessendum casuum conscientiae conferentiis sub

poenis, prout ipsis ordinariis placuerit, infligendis compellantur; clerici vero alique sacerdotes saeculares, ut in ipsis conferentiis intersint, hortentur et moneantur; in quibus, ut de rubricis breviarii et de missae caeremoniis disserteretur, speciales indici dies debebunt.

MANSI 36 Ter, 942.

CONCILIUM RUTHENORUM IN CIVITATE ZAMOSCIE (1720)

De requisitis ante Ordinationem ac de qualitatibus ordinandorum

517 Tit. III. - Illi qui ad ordines assumendi erunt, per duos menses ante
ordinationem suscipiendam, adeant loci illius decanum, qui nomina ipsorum, ac preces recipiat, eaque statim ad ordinarium, vel ipsius officialem deferat, ordinarius autem, aut parochus loci, in quo promovendus versari solet, aut alteri, cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus eorum, qui promoveri volunt, publice in ecclesia inter missarum solemnias propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus, aetate, moribus, ac vita inquirere inter populum valeat, et literas testimoniales peractae a se inquisitionis, vel clausas ordinando tradat ad episcopum deferendas, vel ipse ad ordinarium, seu illius officialem transmittat.

518 Post examen vitae, ac morum, alterum instituatur coram episcopo
super doctrina, ac peritia ordinandorum vitaeque ecclesiasticae ratione, ne de his merito dici possit, quod quia scientiam repulerunt, repulsi sunt, ne Dei sacerdotio fungerentur; illud autem quamquam in examinatorum prudentia, ac iudicio positum sit; potissime tamen versari debet super Sacramentis, rectaque eorum administratione, aliisque parochialibus officiis, ut inde appareat ordinandos muneri suo satisfacere posse, si velint. Si quis autem vel illiteratus, vel pravis moribus imbutus ad ordines promoveri, suspensus sit ab ordinum collatione per annum: indigne vero promotus ordinem sibi collatum exercere nequaquam possit, quousque sufficienter eruditus non fuerit, aut sese correxerit.

519 Ut autem promovendi ad sacros ordines maiori cum praeparatione,
ac deliberatione, magno, et Angelicis humeris formidando, oneri se supponant; praecipit sancta synodus, ut nullus omnino ordinari possit, qui non manserit spatio sex hebdomadarum penes cathedram, quo temporis intervallo, et spiritualia exercitia sub direttore ab episcopo constituendo in loco aliquo a saecularibus remoto absolvat per decem dies, et erudiatur ante examen coram episcopo, ac caeteris examinadoribus subeundum super iis, quae pertinent ad sacrum ministerium, quod assumet. Is autem, qui non habebit a direttore, quem episcopus probaverit, testimonium de absolutis spiritualibus exercitiis, neque eiusdem directoris iudicio in scriptis dando fuerit declaratus idoneus ad examen, nedum ab ordine, verum etiam ab ipso solemniter examine reiciatur.

520 Si vero quis idoneus repertus fuerit, visum est sanctae synodo prohibere, ne contra ecclesiae Graecae morem antiquissimum, nullis servatis interstitiis ipsi ordines conferantur, sed praeter lectoratum, ac subdiaco-

natum, qui conferri potuerunt eadem ordinatione, et die, inter subdiaconatum, et diaconatum decem dies, itemque decem inter diaconatum, et sacerdotium interponantur; ut hoc pacto, ea, quae fieri potest, ratione, ac quousque a sancta sede aliud praescriptum non fuerit, in his Regionibus servetur disciplina sacrorum canonum, quibus sanctissime praescriptum fuit, ut nemo promoveretur, qui prius probatus non esset in ministerio minorum ordinum, ac dignus existimatus, qui ad altiores ascenderet.

521 Nullus praeterea saecularis ordinetur, qui non habeat titulum perpetuum sufficientis ecclesiae, alioquin ille ab exercitio ordinum suspensus sit; episcopus vero, qui manus scienter imposuit, ad alimenta teneatur erga ordinatum.

522 Cum ab Apostolo moneantur Episcopi, ne manus cito cuiquam imponant, ut non communicent peccatis alienis,¹ et nihil aliud revera sit, cito manus imponere, quam, ut ait sanctus Leo,² ante aetatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinae, sacerdotalem honorem tribuere; unde, teste divo Chrysostomo,³ ipsi ordinantes participes efficiuntur eorum omnium, quae sic ordinatus peccaverit; merito a sacris Canonibus, ac praecipue a S. Tridentino Concilio praescriptum est, ut Ordinarii exactissime probent vitam, mores, doctrinam, aliasque ordinandorum qualitates, priusquam ad manuum impositionem deveniant.⁴ Quapropter sancta Synodus hanc adeo necessariam Ecclesiae disciplinam conservari, ac promoveri cupiens decernit, ac praecipit, ut praeter theologum episcopalem, et officialem, qui examini interesse debent, eligant Episcopi certos examinatores, viros prudentes, peritos divinae Legis, ac in ecclesiasticis functionibus exercitatos, quibus tam grave munus committi possit; iique penes cathedram resideant, ac iuramentum praestent de officio fideliter exercendo. Quia vero sancta Synodus iubet, ut Episcopi eos dumtaxat sacris initient ordinibus, quos ipsi examinatores ad tantum ministerium implendum idoneos esse iudicaverint; caveant hi, ne spe aliqua, praemio, metu, aut alio affectu ducti, vel reiiciendum approbent, vel approbandum reiiciant; sed graviter, prudenter, mature deliberent, rectumque iudicium ferant, ne quem vel indignum obtrudendo, vel dignum arcendo, Deum, eiusque Ecclesiam gravi iniuria afficiant, ac pro ratione culpae castigari mereantur. Examinatores autem diligenter investigent, et expendant genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam, et fidem ordinandorum, quorum honestas, ac probitas, quamquam in Orientali Ecclesia comprobata esse deberet testimonio confessarii; tamen sancta Synodus, si huiusmodi consuetudo alicubi vigeat, eam abrogandam omnino censuit, sacrosque Concilii Tridentini canones ad hanc rem pertinentes ubique observari iubet.

MANSI 35, 1501 s.; ICO *Fontes*, Series I, fascic. XI, pp. 607-609. 617. 619.

¹ 1 T. 5, 22.

² Epist. 87. cap. 21: ML 54, 926.

³ Hom. XVI. in Epist. ad Tim.: MG 62, 567.

⁴ Sess. 23, cap. 7 et 12 *de Ref.*: CT 9, 627.

INNOCENTIUS XIII (1721-1724)

De Episcopi iurisdictione in Seminario Religiosis concredito

(S. C. CONCILII in *Americana*, 13 iun. 1722).

523 Civitas Conceptionis est in America meridionali, et in ora maris Pacifici, cum Portu capaci, et est ex primis Regni Ciles sub dominio Catholici Regis Hispaniarum.

Huiusce civitatis Episcopus Summo Pontifici litteras dedit, in quibus post enarratum deplorabilem suae Dioecesis statum, inquit, omne malum processisse, et procedere ex defectu idoneorum magistrorum, qui iuvenes Clero adscribendos probis moribus et litteris excolere valeant, et se nullum aliud efficacius remedium excogitare potuisse, quam Seminarii institutionem ad tramites Conc. Trid. et se iam a biennio fundamenta iecisse, ita ut, verba sunt litterarum, *ex nunc illius fundamenta non contemnendo profectu a biennio iacta sint, idque unum cogito, haec mea prima sollicitudo, et studium, in id omnia, quae Divina Providentia mihi largita est, fortunae bona, ne suppellectile quidem necessaria servata, perlucubenter impendam.*

In iisdem litteris habetur, quod pro congrua magistrorum et alumnorum sustentatione fiet contributio necessaria, tum a mensa Episcopali, tum a Beneficiis ecclesiasticis, iuxta ea, quae in Concilio Tridentino praescripta sunt, sed opus tanta impensa, tantisque laboribus inceptum et perficiendum, non esse permansurum, nisi PP. Societatis Iesu committatur, cum homines ex Clero saeculari apti non inveniantur pro Seminarii gubernio.

Addit Episcopus, se tum cum Patribus, tum cum eorum Superiore Generali rem egisse, et exorasse, ut memorati Seminarii curam in se suscipere dignarentur, sed responsum habuisse obstare specialia Societatis decreta de non acceptanda administratione Seminariorum, quam cum omnimoda tam Seminarii administrandi, quam Patrum administrantium immunitate et independentia, concluditque Episcopus, Summum Pontificem exorando pro facultate committendi administrationem PP. Societatis, eademque confirmanda per litteras apostolicas in forma Brevis cum clausula quod neque Capitulum, neque Cathedralis Ecclesiae pro tempore Episcopi huic concessionem derogare possint: cumque a Sanctitate sua fuerint preces remissae ad hanc Sacram Congregationem quaeritur in praesenti, an petitis sit annuendum.

... PIUS PAPA IV Seminarium Clericorum Urbis commisit curae, et regimini PP. Soc. uti legitur in Bulla 134¹ URBANI VIII, § 4,² *Bullar.* tom.

¹ i. e. Motu Pr. *Cum sicut nobis innotuit*, 26 aug. 1629: BR 14, 79.

² secundum Bullarii edit. Romanam Rev. Camerae Apost. a. 1672 (tom. 5, p. 221); secundum vero edit. Taurinensem, § 3 (BR 14, 82).

5, ibi: *ipsumque Seminarium sic erectum, et institutum Curae, Regimini, et Administrationi Praepositi Generalis, et Presbyterorum Societatis Iesu, et sui ac Romani Pontificis pro tempore existentis in dicta Urbe Vicarii in spiritualibus Generalis tutelae, patrocínio, et protectioni commisit.*

His stantibus, quaeritur:

An, et quomodo petitis sit annuendum in casu etc.

SACRA CONGREGATIO respondit:

Pro facultate, ita tamen ut Alumni nominentur ab Episcopo, et Seminarium sit sub patrocínio, protectione, et subiectione Episcopi.

Bened. XIV Opera 12, 347 s.

De disciplina ecclesiastica sancte servanda

(Ex Const. Ap. *Apostolici ministerii* pro regnis Hispaniae, 23 mai. 1723).

524 § 2. - Primum igitur (cum a patribus memorati CONCILII TRIDENTINI,
(184) divino afflante Spiritu, sapientissime animadversum fuerit,¹ quantum christianae reipublicae intersit accuratum haberi delectum circa eos, quibus sacra ministeria committenda sunt, et in quorum vitam ceteri fideles iugiter oculos coniicientes, sumpturi inde sunt exemplum quod imitentur, proptereaque provide ab iisdem patribus cautum fuerit ecclesiasticae militiae per primam tonsuram adscribendos nonnisi illos esse, qui probabilem praebeant coniecturam, se, non saecularis iudicii declinandi consilio, sed sincero animo praestandi fidelem cultum ac servitium Deo, hoc vitae genus elegisse) volumus, ut pro tutiori ipsius conciliaris sanctionis executione ab omnibus regnorum Hispaniarum huiusmodi archiepiscopis et episcopis non alii ad primam tonsuram in posterum admittantur, quam quibus ecclesiasticum aliquod beneficium statim conferendum sit, aut quos constiterit litterarum studio operam sic dare ut quasi in via ad ordines tum minores tum etiam deinde maiores suscipiendos versari videantur, vel demum quos viderint expedire alicuius ecclesiae servitio vel ministerio deputari.

525 § 3. Et tam in his, qui ad primam tonsuram, quam in aliis, qui pro-
(185) moveri ad ordines etiam minores optaverint, omnino servetur pariter regula ab eodem CONCILIO TRIDENTINO tradita:² nimirum, ut nullus ordinetur, qui, iudicio sui Episcopi, non sit utilis aut necessarius suis ecclesiis, quique illi ecclesiae, aut pio loco, pro cuius utilitate aut necessitate assumitur, non adscribatur, ubi re ipsa functiones muneris suo consentaneas exerceat. Quod si qui modo reperiantur vel clericali tonsura iam initiati, vel ad ordines sive minores sive maiores iam promoti, qui nulli certae ecclesiae vel

¹ Sess. 23, *De Ref.* c. 4: CT 9, 625.

² *Ibid.* c. 16: CT 9, 627.

loco pio adscripti fuerint, episcopi adscriptionem huiusmodi, vel a seipsis vel a praedecessoribus suis omissam, statim suppleant, non minus quoad omnes in maioribus ordinibus etiam presbyteratus constitutos, quam quoad eos, qui, vel sola prima tonsura, vel minoribus ordinibus initiati, beneficium tamen ecclesiasticum possident. Ex reliquis autem, ut praefertur, vel sola prima tonsura insignitis, vel in minoribus ordinibus constitutis, sed beneficio carentibus, nonnisi eos adscribant, quos ecclesiis suis utiles vel necessarios esse iudicaverint. Ceterum antedictae adscriptionis executionem differri posse per aliquod temporis spatium, quod ipsis episcopis conveniens videbitur, permittimus quoad eos, qui a dioecesi, in qua tonsuram vel ordines susceperunt, causa ediscendi litterarum scientias in aliqua publica universitate vel gymnasio sive ex alia rationabili causa a suo episcopo approbata vel approbanda, absentes reperiantur.

526 § 4. - Cum autem clerici, qui in episcopalibus Seminariis educan-
(186) tur, ut commodius ad litterarum sacrarumque rerum studium operam conferre aliisque a CONCILIO TRIDENTINO praescriptis addiscendis magis assidue incumbere possint, teneantur, iuxta eiusdem Concilii decretum, diebus tantum festis cathedrali aliisque loci ecclesiis inservire,¹ hanc quidem servitii per eos obeundi rationem servari in omnibus Hispaniarum dioecesibus, necnon ipsos generalibus dumtaxat totius cleri supplicationibus sive processionibus interesse, volumus et mandamus, sublata quacumque maioris servitii consuetudine, etiam immemorabili, postpositaque etiam quacumque appellatione aut inhibitione. Si quod autem seminarium reperiat, in cuius fundatione aliter cautum esset ob adiectam gravioris servitii legem ab illo qui seminarium ipsum fundaverit seu dotaverit vel [ei] piam aliquam largitionem contulerit, episcopi ad nos et pro tempore existentem Romanum Pontificem id referant, ut de super opportune provideri valeat.

527 § 5. - Praeterea, cum maxime deceat eos, qui propius ad sacratis-
(187) sima mysteria accessuri sunt, ultra cetera requisita, congruenti etiam pollere scientia, qua praediti viam salutis indicare aliis christifidelibus possint, episcopi nonnisi eos ex clero tam saeculari quam regulari ad sacros ordines admittant, quos ob scientiam aliasque qualitates eo gradu vere dignos per diligentem inquisitionem compererint, adeo ut satis non sit illos qui promoveri ad ordines praedictos optant, linguam latinam intelligere, catechismo instructos esse, atque apte respondere quaesitis circa ordinem suscipiendum sibi in examine propositis; qui vero ad presbyteratum erunt assumendi, idonei prius per accuratum similiter examen comprobentur ad ministranda sacramenta et ad populum docendum ea quae scire omnibus necessarium est ad salutem; quod quidem ut

¹ *Ibid.* c. 18 [cfr. n. 291].

recte praestari possit, eosdem episcopos in Domino hortamur, ut quantum fieri potest, eos tantum ad sacerdotium assumant, qui saltem theologiae moralis competenter periti sint.

528 § 6. - Quod si domicilium in una dioecesi habentes, beneficium vero
(188) in altera, ordinari ad eiusdem beneficii titulum optaverint ab episcopo, in cuius dioecesi beneficium huiusmodi situm est, Episcopus domicilii debeat eos, si in suam dioecesim reversuri sunt, super scientia vel idoneitate examinare ante concessionem litterarum testimonialium super eorum natalibus, aetate, moribus et vita, iuxta constitutionem felicitis recordationis INNOCENTII Papae XII praedecessoris nostri quae incipit *Speculatores*,¹ obtinendarum; addito quoque compertae idoneitatis testimonio in iisdem litteris; haeque concedi nullatenus debeant, si antedicto examine tamquam habiles approbati non fuerint; iisque iuxta praemissam formam non impetratis, minime possint ab alio episcopo, cui etiam ratione obtenti beneficii subiecti sint, ad ordines promoveri; sique secus fiat, ordinans quidem a collatione ordinum per annum, ordinatus vero a susceptorum ordinum executione quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipso suspensus sit, aliisque insuper gravioribus poenis pro modo culpaе nostro et pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis uterque subiaceat.

529 § 7. - Cumque etiam iuxta memoratam INNOCENTII praedecessoris
(189) constitutionem ratione ac titulo beneficii in aliena dioecesi obtenti non aliter liceat ordines ab episcopo eiusdem dioecesis suscipere, quam si beneficium praedictum sit eius redditus ut ad congruam vitae sustentationem, detractis oneribus, per se sufficiat; declaramus sufficientiam huiusmodi praefiniendam esse, non iuxta taxam synodalem sive morem pro promovendis ad sacros ordines vigentem in loco praedicti beneficii (nisi tamen illud continuam et praecisam residentiam requirat), sed iuxta taxam, vel, ea deficiente, iuxta morem in alio loco domicilii vigentem.

530 § 8. - Porro ad sartam tectamque servandam ecclesiasticam di-
(190) sciplinam, non minus momenti habet quod clericali militiae nomen dare non permittatur iis qui haud satis idonei sint, quam quod eidem militiae iam adscripti laudabilem vivendi rationem sectentur, eamque morum exhibeant innocentiam quae sanctitati suscepti instituti respondeat, multoque magis quod abstineant iis quae a sacris canonibus iure meritoque vetita sunt uti prorsus indigna hominibus tabernaculum Domini inhabitantibus et venerando altaris ministerio dedicatis. Statuimus propterea atque decernimus, quod, si qui sunt clerici, aut prima tonsura aut ordinibus minoribus initiati, nullumque ecclesiasticum beneficium pos-

¹ d. d. 4 nov. 1694: BR 20, 662; CIC *Fontes* I, 501.

sidentes, qui, neglectis CONCILII TRIDENTINI decretis,¹ habitum clericalem ac tonsuram non deferant, vel, si etiam deferant, non tamen certae ecclesiae aut loco pio, cui ex mandato episcopi adscripti fuerint, inserviant, sive in seminario ecclesiastico vel in aliqua schola aut universitate de licentia sui Ordinarii non versentur: episcopi, nulla etiam praemissa monitione, eos privilegio fori privatos declarent, eorumque adscriptionem servitio certae ecclesiae antea factam deleri iubeant. Sique ii meliorem vitae rationem non inierint, aut etiam si alii sint, quos, ex propria culpa, efficiendos idoneos promotioni ad sacros ordines sperari nequeat; iidem episcopi, servata forma a sacris canonibus tradita, ad privationem aliorum clericalium privilegiorum contra ipos procedant. Ubi vero reperiantur clerici capellanas vel beneficia cuiuscumque etiam [tenuis] redditus obtinentes, quorum improba vita, aliis offensionem praebens, destruat potius quam aedificet, vel concubinari, aut foeneratores, vel ebrietati ludisve alearum dediti, vel satores rixarum, vel negotiatores, vel arma gestantes, vel incertis sedibus vagantes, vel clericalem habitum tonsuramque non deferentes, vel ecclesiastica immunitate in fraudem tributorum et vectigalium a laicis non exemptis solvendum temere abutentes, vel qui demum, similia aut maiora crimina patrantes, numero magis quam merito ad Ecclesiam pertinere visi fuerint; episcopi, praemissis tamen necessariis monitionibus, servatisque aliis de iure servandis, contra ipsos ad poenas a Romanis Pontificibus praedecessoribus nostris et a sacris conciliis impositas, et etiam ad privationem beneficiorum, capellaniarum et ecclesiasticorum officiorum in omnibus illis casibus in quibus praedicta privatio a sacris canonibus imposita est, humanis quibuscumque rationibus postpositis, procedant, memores seipsos neglectae subditorum emendationis condignas, Deo vindice, poenas persoluturos.

531 § 9. - Sed et cum personae ecclesiasticae nunquam satis in obse-
(191) quii supremo Numini exhibendis, iisque praestandis quae eorum statui consentanea sunt, exerceri valeant, plurimum in Domino commendamus pium morem in plerisque Hispaniarum dioecesibus vigentem, ut clerici tam in minoribus quam in maioribus ordinibus constituti, atque etiam presbyteri, tametsi beneficia vel officia ecclesiastica non habentes, superpelliceo induti in ecclesiis, quibus adscripti fuerint, missae conventuali cum cantu celebratae, necnon primis et secundis vespere officii diebus dominicis aliisque festis assistant. Quinimo enixe hortamur, ut episcopi aliarum dioecesium, in quibus mos ille institutus hactenus non fuerit, id in posterum servari curent in omnibus, ac insuper satagent ut omnes ecclesiastici praedicti etiam collationibus habendis coram parochis suis vel aliis ab episcopo deputandis super casibus conscientiae forum concernentibus et super ritibus ac caeremoniis sacris intersint.²

BR 21, 932-935; CIC *Fontes* I, 583-586.

¹ Sess. 14, *De Ref.* c. 6; MANSI 33, 105.

² [Cfr. n. 532].

BENEDICTUS XIII (1724-1730)

Virtutum exemplo ecclesiastici praeceant

(Ex Const. Ap. In supremo pro Hispania, 23 sept. 1724).

Repetita Constitutione Apostolici ministerii Innocentii XIII (cfr. n. 524 s.), additur:

- § 2. - Cum autem, sicut accepimus, tametsi praemissa a memorato
 532 INNOCENTIO praedecessore maturo ac saluberrimo fuerint constituta et
 (192) ordinata consilio, illa nihilominus necdum plenariae executioni, ut par
 erat, demandata fuerint, neque proinde optatos fructus usquequaque
 proferre valuerint: hinc est quod Nos, probe considerantes *nihil magis alios
 ad veram pietatem et Dei cultum assidue instruere et excitare, quam eorum
 vitam et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt*,¹ facileque fieri
 posse, ut populus in via Domini prospere et feliciter progrediatur, si
 clerus illi praeluceat, ac suavem in eo sanctioris disciplinae bonorumque
 operum odorem diffundat: ... praecipimus, mandamus, ut illa omnia et
 singula, omni mora, dilatione et cunctatione sublata, debita obedientia
 exequantur.

BR 22, 100; CIC Fontes 1, 608 s.

CONCILIUM ROMANUM (apr. - mai. 1725)

De clericorum officio laicis praeceundi moribus et doctrina

- 533 Tit. VII, Cap. I. - *Scholares ad primam Tonsuram admittendi ratio prae-*
scribitur. Cum per Apostolum scriptum sit, *Nemini cito manum imposueris*
 (1 T. 5, 22), Episcopis animadvertendum significamus; quam periculosa sit
 sacra manuum impositio, debita diligentia neglecta. Super iis itaque,
 qui prima Tonsura sunt initiandi, curam omnem adhibeant, et inquisitio-
 nem; an tales sint, qui probabile iudicium, non humano quidem consilio,
 aut fori saecularis declinandi, vel a laicalibus se muneribus, et oneri-
 bus eximendi causa, ecclesiasticae eos militiae adscribi velle, praeseferant;
 sed tale ipsos vitae genus eligere, ut, iugi Ecclesiae servitio mancipati,
 maiorem Deo cultum valeant exhibere. Caveant insuper, ne alios ad
 clericalem ipsam Tonsuram admittant, quam quos, iuxta Tridentini
 concilii sanctiones,² literarum studiis operam sic dare constiterit, ut quasi
 in via ad reliquos Ordines suscipiendos versari videantur, et quos tan-
 tummodo pro Ecclesiarum necessitate, vel utilitate divinis ministeriis
 deputari noverint expedire.

¹ [Cfr. n. 288].² Cfr. Sess. 23 De Ref. c. 4.

- 534 Tit. VII, Cap. II. - *Clericali Tonsura initiandi, certo Ecclesiarum ser-*
vitio in ipsa Ordinatione per Episcopos adscribantur.

Clericali insuper Tonsura nullus initietur, nisi eodem tempore Eccle-
 siae illi adscribatur, pro cuius servitio debet ordinari.¹ Si qui vero sint,
 etiam minoribus, aut sacris Ordinibus insigniti; qui nulli certae Ecclesiae
 fuerint adscripti, Episcopi adscriptionem huiusmodi, etiam a suis Prae-
 decessoribus omissam, suppleant, et pro arbitrio servitium, toties quoties
 opus fuerit, praestandum designent: quam adscriptionem, quando eos,
 qui iam promoti, extra Dioecesim, vel studiorum causa, vel alia, ab Epi-
 scopis probata, commorantur, ad tempus, ipsismet Episcopis benevisum,
 differri posse indulgemus. Ita autem adscripti, etsi Clerici sint, etiam
 coniugati, aut beneficia, vel officia ecclesiastica non obtineant, ab Ec-
 clesiae servitio, cui fuerint deputati, festis diebus singulis, praesertim
 solemnioribus, ne absint, propria ibi munia obituri; alias ad altiores
 gradus promovendi, non promoveantur, et iam promoti, Episcoporum
 arbitrio pro inobedientiae gravitate multentur. Crescente vero contu-
 macia, Episcopi, ultra poenas a Tridentino Concilio indictas, post tri-
 nam canonicam monitionem, contra inobedientes, et contumaces pro-
 cedant ad omnium usque privilegiorum clericalium privationem; servata
 in reliquis nupera super hoc Constitutione nostra quae in citata exhibe-
 bitur Appendice.

- 535 Tit. VII, Cap. III. - *Ad sacros Ordines promovendorum qualitates.*
 Ceterum qui propius ad sacratissima Mysteria accessuri sunt, ultra
 cetera requisita, ea volumus scientia polleant, et pietate, ut Ecclesiae
 sacramenta digne ministrare, Christi fideles sanam doctrinam edocere, et
 eos in via salutis, non minus exemplo, quam verbis, valeant anteire.
 Quapropter Episcopi nonnisi illos ad sacros Ordines promoveant, quam
 quos vere dignos, et habiles, requisita etiam habentes, a sacra ipsa Tri-
 dentina Synodo² praescripta, per diligentem inquisitionem compererint.
 Verum, qui ad Presbyteratum erunt assumendi, idonei prius ad sacramenta
 ministranda per diligens examen comprobentur, et ad ea populum do-
 cendum, quae scire omnibus pertinet ad salutem; quod quidem, ut recte
 praestari possit, eosdem Episcopos in Domino exhortamur, ut, quantum
 fieri potest, eos tantum ad sacerdotium assumant, quos saltem Theolo-
 giae moralis competenter peritos agnoscant.

- 536 Tit. XVI, Cap. III. - Cum Clericorum vitam non minus habitu et ton-
 (193) sura quam scientia et conversatione integram esse et laudabilem videri
 deceat, ut, qui laicis gradu et ordine praesunt, moribus eos etiam prae-
 ceant ac doctrina: omnem nostram requirit sollicitudinem, quidquid ad ca-
 nonicam eorum noscimus pertinere institutionem. Quamobrem Clericos
 omnes monemus, ut in sortem Domini vocati, quae saeculi sunt, amare
 dediscant: mittentes enim manum ad aratrum et respicientes retro aptos

¹ Conc. Trid., cit. sess., c. 6 et 16.² Loc. cit., cc. 13 et 14.

non esse Regno Dei, sapientia edixit Divina (Lc. 9, 62). In optimis itaque se studiis sacrisque literis diligenter exerceant: sacros ritus, rubricas et caeremonias calleant: cantum Gregorianum addiscant: divinaque munia in Ecclesiis cum pietate obeant et maiestate. Officia vero profana ne agant: a prohibitis se absteineant: mulierum consuetudinem omnino devitent et cum eis, nisi primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis gradus coniunctis, multoque magis extraneis non cohabitent. Quique insuper ignominiam saecularis habitus et comas capitum pro Christi amore deposuerunt, veste ac tonsura Clericis congruente semper utantur.

537 Tit. XVI, Cap. V. - *Sacramentorum frequentia Clericis commendatur.*

Ipsi autem Clerici, sive in minoribus sive in Subdiaconatus, aut Diaconatus Ordinibus constituti, quatenus in dies valeant de virtute progredi in virtutem, et laicis etiam exemplo possint esse maiori, sacris initiati, singulis quibusque quindenis diebus, ultra solemniore anni festivitates, sacramentali mudentur exomologesi, et sacratissima, quotiescumque fieri poterit, intra Missarum solemnia, communionem reficiantur. Clerici vero alii inferiores id semel quolibet saltem mense efficiant, optamus; super quorum omnium executione, instante ordinationis tempore, proprii Parochi, respective, Rectores Ecclesiarum, et Sacristae Maiores deputato ab ordinandorum requisitis ministro fidele testimonium perhibeant; tepidos autem, et incurios, qui ea adimplere neglexerint, ad Episcopum deferant coercendos.

MANSI 34, 1861 s. 1880 s.

**De Seminariorum erectione et dotatione:
de peculiari Seminariorum Congregatione deque disciplinis tradendis**

(Ex Const. Ap. *Credita Nobis*, 9 mai. 1725).

538 (194) *Credita nobis caelitus dispensationis officium salubriter exequi, adiuvante Domino, satagentes, ad ea mentem curasque nostras convertimus, per quae sedulae clericorum institutioni opportune prospicitur. Ubi enim illi a teneris annis, ceu plantae novellae, benigniori cura educuntur, litterarumque scientia in Seminariis accurate informantur, cum postea ad laboriosa ecclesiastica ministeria in vineam dominicam transplantantur, ecclesiarum regimini populorumque saluti maxime fructuosos ac utiles esse diuturna plurimorum annorum experientia satis compertum habemus.*

539 (195) § 1. - Cum itaque Seminarium ecclesiasticum erectio a Sacra TRIDENTINA SYNODO, cap. 18. Sess. XXIII, *de reformatione*,¹ episcopis omnibus tantopere commendata, et ad ecclesiasticam disciplinam conservandam adeo necessaria, in pluribus cathedralibus ecclesiis, quemadmodum non sine gravi animi nostri moerore accepimus, hucusque neglecta fuerit:

¹ [Cfr. n. 290].

nos, pro pastoralis vigilantiae nostrae debito pium hoc et sanctum opus strenue promovere cupientes, motu proprio, ex certa scientia ac matura deliberatione, deque apostolicae potestatis plenitudine, universis et singulis locorum Ordinariis Italiae insularumque adiacentium, hac nostra perpetuo valitura constitutione districte iniungimus, praecipimus et mandamus, ut in cathedralibus, in quibus seminarium hactenus erectum non fuit, illud quamprimum erigi ac omnino institui curent: ubi vero iam reperitur erectum, sed congruis redditibus ad alumnorum magistrorumque sustentationem necessariis instructum non est, de iis, ut infra, opportune provideant.

540 (196) § 2. - Utroque igitur casu, nimirum tam pro erectione novi seminarii quam pro supplemento reddituum seminarii iam erecti, taxam cum consilio duorum de capitulo et totidem de clero conficiant a memorato TRIDENTINO, cap. 18, Sess. XXIII, *de reformatione*,¹ praescriptam, incipiendo ab integris fructibus mensae episcopalis, et absque ullo discrimine proseguendo iuxta normam ibidem expressam et provide constitutam; eidem vero taxae omnia et singula beneficia saecularia et regularia per quoscumque etiam venerabiles fratres nostros S. R. E. Cardinales, necnon nostros et pro tempore existentis Romani Pontificis familiares et Camerae nostrae Apostolicae clericos, ministros ac officiales quoscumque praesentes et futuros obtenta, et in posterum obtinenda, ac omnia insuper beneficia saecularia prioratibus, commendis vel baiulivatibus Ordinis fratrum sancti Ioannis Hierosolymitani quomodocumque unita, aut de cetero unienda, necnon fructus ac redditus confraternitatum laicorum ex certis fundis et capitalibus provenientes (non autem summas pecuniarias, quae a confratribus quolibet mense vel anno, vel per modum eleemosynae vel in vim statutorum contribuuntur) subiici, et ad illius solutionem perpetuo teneri, decernimus, statuimus et mandamus; declarantes et ab ea exemptos esse debere regulares pro iis tantum beneficiis vel fructibus, quorum ratione ipsis Apostolica Sedes diserte ac expresse et ex causâ vere ac proprie onerosâ indulsit ut ab onere taxae pro seminario exempti sint.

541 (197) § 7. - Cum autem, sicut accepimus, seminaria plerisque in locis ideo erecta minime reperiantur, vel quia episcopi taxam conficere detrectant, ne illam a semetipsis inchoare cogantur, vel quia beneficia simplicia, quorum dispositio ad eos libere spectat, occurrente illorum vacatione, suis familiaribus aliisve personis sibi gratis et benevisis conferre volunt: hinc est quod nos, omnem scrupulum et obicem impeditivum boni spiritualis ab huiusmodi seminariorum erectione provenientis e medio prorsus tollere ac removeare intendentes, motu, scientia, ac potestatis plenitudine paribus, Congregationem Seminariorum nuncupandam, in qua venerabiles fratres nostri S. R. E. Congregationis super negotiis et consultationibus episcoporum et regularium, necnon Congregationis interpretum

¹ [Cfr. nn. 290-296].

Concilii Tridentini praefati, utriusque Congregationis secretarii, datarius seu prodatarius ac subdatarius nunc et pro tempore existentes esse debeant, tenore praesentium perpetuo erigimus ac instituimus, eiusdemque Congregationis secretarium illum ipsum, qui Congregationis Concilii praedicti secretarius pro tempore fuerit, constituimus ac deputamus; praedictaeque Congregationi ac illius secretario omnium et singulorum seminariorum in locis, ubi adhuc erecta non sunt, erigendorum, et ubi erecta quidem sunt, sed sufficientes non habent redditus, iis pro modo indigentiae, ut praefertur, augendorum omnimodam curam committimus ac demandamus, necnon eiusdem Congregationis deputatis praedictis semel singulis mensibus et quoties opus fuerit, se congregandi, dictorum seminariorum erectionem promovendi, iam erectorum et proventus recognoscendi, eorum necessitatibus opportune consulendi, taxas approbandi, reformandi et augendi, numerum alumnorum in singulis seminariis taxandi et praefigendi, eumque pro modo reddituum augendi et minuendi, statuta pro recto felicitque eorundem seminariorum regimine et administratione condendi, eaque mutandi, variandi, corrigendi, ac, toties quoties illis expedire videbitur, de novo faciendi, emergentes controversias summarie, solaque facti veritate inspecta, cognoscendi et definiendi, visitatores etiam (qui eiusmodi seminaria diligenter perlustrent, et an recte atque fideliter administrentur, ac in iis potissimum regulae a Tridentino Concilio praescriptae sedulo adimpleantur, inspiciant et recognoscant), ubi et quando et quoties opus esse iudicaverint, facto tamen prius verbo cum Romano Pontifice pro tempore existente, delegandi ac deputandi, aliaque in praemissis necessaria et opportuna, pro data ipsis a Domino prudentia, decernendi et gerendi et exequendi, plenariam atque omnimodam facultatem, potestatem et auctoritatem tribuimus, concedimus ac impartimur.

542 § 9. - Omnibus insuper episcopis praefatis, ne de cetero pro se vel
(198) suis vicariis, aut familiaribus quibuscumque, sub quovis colore et praetextu, habitatione, coquina, famulis, ministris aut officialibus seminarii, vel lectoribus, magistris, sacerdotibus, clericis, quoquomodo inservientibus eidem seminario, et alumnis, vel a seminario salariatis, ac quomodocumque retentis, uti audeant, districte, sub poena interdicti ab ingressu Ecclesiae, vetamus ac inhibemus: non tamen per hoc prohibere intendimus episcopo pontificalia exercenti, ne caeremoniarum magistro vel sacerdotibus a seminario retentis uti possit: imo ut eorum opera ac assistentia in huiusmodi sacris functionibus uti valeat, plenam ipsi episcopo tribuimus facultatem.

543 § 10. - Postremo, saluberrimae praefati Concilii dispositioni inhae-
(199) rentes, volumus, praecipimus et sancimus, ut in omnibus seminariis, tam hactenus erectis quam in posterum erigendis, alumni grammatices, cantus gregoriani, computi ecclesiastici aliarumque bonarum artium tantum disciplina erudiantur, et Sacrae Scripturae, catechismi, aliorumque ecclesiasticorum librorum, praesertim vero de sacramentis sacrisque ri-

tibus et caeremoniis tractantium, lectioni diligenter incumbant, ut, cum ad vineam Domini excolendam vocati fuerint, dignos, peritos utilesque operarios sese probare valeant, fructumque ei reddant uberrimum temporibus suis.

BR 22. 174-178; CL 1, 451-454; CIC *Fontes* 1, 618-621.

CONCILIUM PROV. AVENIONENSE (1725)

De necessitate Seminariorum deque eorum munere

544 Tit. XXXIII. *De seminariis.*

Seminaria, ubi instituta sunt, recte gubernentur; instituuntur, ubi nulla sunt. Qui in eis informandi vitam degunt, educantur ad debitam episcopis reverentiam et obedientiam; exerceantur in omni ecclesiastico munere, artemque catecheticae ac concionatoriae edoceantur. De caeteris in pastoralis visitatione pro suo iudicio decernant episcopi.

Prooemium. Quam vehementer optaverint patres concilii Tridentini seminariorum institutionem ab episcopis sollicite ac diligenter procurari, nemo nescit. Noverant siquidem viri perspicacissimi et clericalis dignitatis tuendae atque reparandae studiosissimi, quantae id futurum esset utilitatis, si certis in locis clerici ad pietatem et rerum sanctarum scientiam educarentur. Enimvero, sicut haereses multae ex imperitia cleri lapsisque ab antiqua disciplina moribus ortae sunt; sic ex assiduo eiusdem cleri studio, sacrarum litterarum gnaritate rectaque ac pia institutione juventutis altaribus consecrandae fiet, ut suos fides habeat acerrimos defensores. Quae cum ita sint, ubi instituta jam reperiuntur seminaria, quantum maximam potest, vigilantiam adhibeat episcopus quisque in sua dioecesi, ut recte gubernentur. Ubi vero nulla sunt, de instituendis quam cito satagat, postulata, si necesse fuerit, a summo pontifice beneficiorum collatione ac etiam multiplicium accessione ad tanti operis consummationem, et exstimulatis consulibus primariisque viris, ut sui intercessus operam opportunaque subsidia ad concivium clericalem educationem pro rei momento conferant.

545 Cap. I. - Cum autem clericales domus, quae seminaria nuncupantur, sint antiquo more ac jure domicilia episcoporum, ideo vult sancta synodus, in hoc potissimum studere atque incumbere sacerdotibus omnes, qui domos id genus regunt, ut, clericis sibi commissis dum rectam vitae rationem praefiniunt, eos itidem ad debitam episcopis reverentiam et obedientiam educare nitantur. Hac etenim, veluti corpus nervis, coalescit in unum totus ecclesiasticus ordo mirisque modis coagmentatur.

546 Cap. II. - Cum pariter domorum illarum institutio ad hunc praecipue finem a Tridentino concilio commendata fuisse videatur, ut alumni in iis conviventes utili scientiarum suppellectile instrui et ad munia clericalia exerceri possint: idcirco earum superiores et rectores, quorum pietati ac prudentiae valde confidimus, hortatur sancta synodus, ut fiduciae nostrae plene respondeant, omnimodam scilicet adhibendo diligentiam in edocendis clericis, de iis praesertim rebus, quae ad ecclesiarum cultum atque ministerium, ad animarum curam, ad munia curialia pertinent, quales sunt ritus sacri, caeremoniae, rubricae, theologia moralis et modulatio cantus Gregoriani, quem *planum* appellant. Non ad haec tamen, tanquam ad officii sui metas, haereant supradicti seminariorum moderatores. Operae enim pretium est, clericos ad explicanda etiam christianae doctrinae rudimenta sacrasque orationes ad populum apposite habendas erudiri, ut sic exercitati habiliores fiant fungendo muneri, quodeumque illud sit, ad quod ab episcopis sunt aliquando destinandi.

Cap. III. - Caetera, quae ad praedictarum domuum disciplinam aut condendam aut firmandam augendamve in melius conducere possunt, metropolitani respective et com-provincialium iudicio in visitatione pastoralis disponenda relinquit sancta synodus.

MANSI 37, 331 s.

De Archivis in Seminariis constituendis

(Ex Const. Ap. *Maxima vigilantia*, 14 iun. 1727).

547 In Seminariis autem Episcopalibus Archivum, ut supra, erigatur, et
(205) inventarium scripturarum per publicum Notarium, ab Episcopo sive Ordinario eligendum, qui non sit Cancellarius Curiae Episcopalis sive ordinariae, conficiatur coram Vicario Generali aut alia persona Ecclesiastica a praedictis Ordinariis substituenda, et coram uno ex deputatis Seminarii, ad horum beneplacitum, etiam alternis vicibus, cum subscriptione illius, qui eidem confectioni interfuerit.

BR 22, 561; CIC *Fontes* 1, 637.

CLEMENS XII (1730-1740)

De disciplina et regimine Seminariorum

(Constitutiones quorundam regni Aragoniae Seminariorum confirmatae per Litt. Ap. *Militantis Ecclesiae*, 6 nov. 1730).

548 § 1. - Nuper siquidem pro parte venerabilium fratrum nostrorum archiepiscopi CaesarAugustani ac episcoporum Barbastrensis, Tirasonensis, Albaracinensis et Terulensis nobis expositum fuit, quod aliàs, videlicet ingruentibus in Hispaniarum regnis non sine ingenti cristifidelium in spiritualibus ac temporalibus damno et praesertim disciplinae ecclesiasticae detrimento novissimis bellorum motibus, pravisque exinde in omni fere personarum genere sensim pullulantibus moribus, dilectus filius Franciscus Ferrer, ac quinque alii presbyteri saeculares, divino numine ducti, hisce malis ac incommodis occurrere et praeae disciplinae ecclesiasticae instaurationi spiritualibusque animarum eorumdem fidelium necessitatibus aliqua opportuna ratione prospicere cupientes, in B. M. Virginis de la Bella nuncupata civitatis Barbastrensis sanctuarium insimul convenerunt, ibique, divino implorato praesidio, post maturam considerationem, ac cum consilio et approbatione tunc existentis episcopi Barbastrensis aliorumque infrascriptorum dioecesum Ordinariorum licentia et consensu, ad maiorem Dei gloriam animarumque eiusmodi salutem et ecclesiasticae disciplinae praefatae instaurationem, unum in Barbastrensi, aliud in Tirasonensi, duo in CaesarAugustana, alterum in Albaracinensi, unum in Terulensi, ac demum alia in aliis dioecesibus seminaria pro nonnullis presbyteris, seu clericis saecularibus, operariis nuncupatis, nullo voto adstrictis, sed solo charitatis vinculo coniunctis, qui, sub obedientia pro tempore existentis ipsorum seminariorum superioris praesidis nuncupati ibidem vivere debeant, ordinari auctoritate fundari et erigi curarunt, ac pro bono die-

torum seminariorum regimine quaedam statuta, constitutiones et regulas, ab iisdem Ordinariis subinde approbata, in omnibus et singulis seminariis huiusmodi iam fundatis et erectis ac deinceps fundandis et erigendis exacte servanda condiderunt, tenoris qui sequitur, videlicet:

Prooemium.

549 I. - Horum seminariorum finis est gloria divina, domini nostri Iesu Christi imitatio, et non modo proprium profectum, sed ecclesiasticorum iuvamen et perfectionem ac proximorum omnium salutem procurare; proprium profectum oratione, mortificatione, mundi despectu et Christi domini in omnibus suis virtutibus imitatione; ecclesiasticorum iuvamen et perfectionem in ecclesiasticis etiam et sacerdotibus instituendis, qui dedicari apostolicis ministeriis desiderant, et in spiritualibus exercitiis nedum ordinandis, verum etiam parochis et quibusvis ecclesiasticis ministrandis, proximorum salutem in eorum confessionibus audiendis, in concionibus, exhortationibus et frequentibus missionibus habendis; pro quibus omnibus bene rectoque ordine observandis sequentes regulae, ex vita ipsius Christi domini expressae, sub cuius magisterio vivunt, et quem imitari profitentur huiusmodi seminariorum operarii, perpetuo custodiendae traduntur.

De iis quae pertinent ad personas et officia seminariorum

550 II. - Christus dominus, quum in oratione pernoctasset, vocavit discipulos, et elegit duodecim ex ipsis, quos apostolos nominavit, amoris vinculo ac lege eos congregando sub visibili capite, quod fuit Christus, et post eum S. Petrus eius vicarius. Ad ipsius imitationem haec ordinantur seminaria ex sacerdotibus et ecclesiasticis, nullo voto, sed solo charitatis vinculo copulatis, sub obedientia episcoporum in quorum dioecesibus seminaria erecta sint, adhuc et sui immediati praesidis.

551 III. - In S. Matthiae (A. 1, 15) electione totum intervenit apostolicum collegium; sic in electione praesidis uniuscuiusque seminarii sacerdotes omnes, qui per biennium in eo fuerint commorati et permanentes in eodem vivant, concurrere debeant, et de eorum numero suum praesidem per suffragia secreta eligant, qui triennii spatio seminarium regat et gubernet. Eligendus etiam erit ab iisdem vice-praesides, qui in praesidis absentia vices eiusdem gerat; et, si iste defecerit, praeceat, tamquam superior, antiquior seminarii sacerdos, necnon procurator, qui sedulo, sed sine sollicitudine, necessaria opportuno provideat tempore, ordineque distribuat, nihil absque praesidis nutu mutuando nec dando, et quotannis integram congregationi rationem de omnibus reddendo, quam si praefati domini episcopi petierint, ipsis continuo danda sit; secretarius, qui seminarii resolutiones in libro ad hoc conficiendo notet, epistolae, aliaque gravia seminarii negotia scribat; director seminaristarum, qui in ipsorum conferentiis et exercitiis praesideat, curamque habeat; director sacrarii, qui seminaristarum domesticorumque iuvamine curet, ut, quaecumque ad ecclesiam, altaria et paramenta pertinent, honesta, purissima, rectoque ordine disposita sint et collocata; director caeremoniarum et cantus, qui seminaristas et alios in cantu sacrisque ritibus instruat; director tyronum, qui clericos et laicos ad probationem admissos dirigat, et in omnibus eorum vocationi congruentibus erudiat; directores exercitiorum et missionum, qui extra seminarium praesideant ceteris operariis tamquam superiores; corrector, qui, iuxta charitatis legem, errantes corripiat; minister infirmorum, qui omnem curam de ipsis habeat, ac de necessariis prompte et charitative provideat, atque solatium omne in corporalibus et spiritualibus ipsis praestet. Et ut omnia supra dicta recto dirigantur ordine, ac debitum sortiantur effectum, omnibus in spectantibus ad cuiuscumque munia tenebuntur praesidem consulere et illi penitus obedire.

552 IV. - Ad eosdem sacerdotes pertinebit nedum admissio sacerdotum seu ecclesiasticorum, qui in seminario tamquam operarii persistere desiderent, verum eorum, qui ad tempus in eo erudiri velint, atque etiam admissio fratrum laicorum, qui ad temporalia ministeria dedicari possint; quae omnia tam officia proxime descripta, quam sacerdotum seu ecclesiasticorum admissiones, approbari omnino a domino episcopo, in cuius dioecesi seminarium sit, debeant; et pariter si forte contingat ut aliquem a seminario expelli conveniat, ita ut nulla a seminario expulsio fieri valeat, nisi consulto prius domino episcopo, eoque approbante; nullusque a seminario expelli possit, nisi gravibus de causis, incorrigibilitate nimirum, aut scandaloso crimine; nemo vero ob aegritudinem, etsi ineptus ad munia seminarii efficiatur, poterit unquam excludi.

553 V. - Operariorum admissioni, Christi domini sectando exemplum, fervidae sunt orationes praemittendae. Itaque eorum, qui permanent in seminariis vivere quaerent, vocationis, virtutum, scientiae, talenti, indolis, zeli salutis animarum, sollicita fiat indagatio. Ut autem hae qualitates in admittendis necessariae melius cognoscantur, valde conveniens erit ut eorum electio, si fieri potest, sit ex his, qui vel in seminario sint educati, aut in missionibus cum operariis versati fuerint. Praefatis ergo praediti qualitatibus et ordine sacro initiati, seu ad eum proxime dispositi, ad unius anni probationem, et, si, in seminario vel operariorum comitatu non se exerceverint, duorum annorum, cum maiori parte sacerdotum suffragantium et episcopi approbatione admittendi sunt. Quo tempore respective finito, calculis albis et nigris ad electionem vel reprobationem devenietur; isque in seminarium censebitur admissus, cui calculorum alborum maior numerus suffragabitur et domini episcopi approbatio: quod si tot albi quot nigri reperiantur, admissio usque ad maiorem probationem differatur; qui autem in aliquo seminario non perseveraverit, in nullum aliud admittatur, nisi hoc fiat de communi utriusque seminarii, a quo et ad quod, consensu, quando ob aliquam rationabilem causam convenire existimetur, consulto tamen et approbante domino episcopo; admissio autem eorum sacerdotum seu ecclesiasticorum qui pro sui ipsorum instructione in seminario degere ad tempus desiderant, vel in domibus suis viventes in ministeriis instituti operarios adjuvare et in iis sese exercere velint eodem modo per maiorem partem sacerdotum suffragantium fieri debeat, quando prudenti iudicio, attentis eorum qualitatibus, scientiâ et moribus, profuturi existimentur.

554 VI. - Electio omnium officiorum erit ad triennium; quo transacto, in ipsis vel in aliis, prout opportunius iudicetur, est repetenda; nullus tamen honorifica munia ambire praesumat (quod si quis aliter fecerit, inhabilis maneat), neque sub humilitatis specie recusare contendat, sed aliorum sese subiiciens iudicio onus humiliter acceptet, non tamquam dominaturus, sed ut charitate, mansuetudine, vigilantia, ceterisque virtutibus, aliis praebeat, et omnia sui muneris fortiter suaviterque disponat et dirigat. Et omnium vita dirigi per sequentes regulas debeat.

De iis, quae pertinent ad communem seminariorum observantiam.

555 VII. - Quum orationi et ministerio verbi Iesus et apostoli instantes fuerint, scriptumque sit: *Domus mea domus orationis vocabitur* (Mt. 21, 3), operarii illud omnino implere contendunt: *Oportet semper orare et non deficere* (Lc. 18, 1), tum affectuosam Dei praesentiam in ipsis et in aliis promovendo, tum mentali orationi per duas horas in loco destinando congregati vacando, hiemali tempore tam mane quam vespere a quinta usque ad sextam horam, aestate autem a quarta et dimidia usque ad quintam et dimidiam mane, et a quinta usque ad sextam vespere; oratio quidem matutina finietur cum litanis maioribus, additis orationibus pro Papa, pro episcopis et congregationibus, pro rege et pro aliis necessitatibus occurrentibus, ad praesidis libitum recitandis; vespertina vero cum litanis, antiphona, versu et oratione B. M. Virginis; missionum autem tempore unius saltem horae spatio, quum magis opportunum videbitur, orationi vacabunt; eiusque usum clericis

omnibus efficaciter suadebunt, et ipsi sicut operarii alios orationem in concionibus edocebunt et ad illius exercitium hortabuntur; quam etiam in qualibet parochia tum publice, tum in privatis domibus introduci, augeri et conservari curabunt, ut sic haec seminaria vere domus orationis ab omnibus gentibus vocari queant.

556 VIII. - Cum vocali oratione mentalis semper coniungatur, ne de nobis illud verificetur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (Mt. 15, 8; Ir. 48, 10). Itaque in Rosario B. M. Virginis (quod in sacello hora congrua vespertina recitandum quotidie erit cum litanis) eiusdem mysteria consideranda sunt, propriae necessitates B. Virgini exponendae, et magna cum fiducia remedium ab ea petendum. Similiter in divino officio statutis horis ab unoquoque persolvendo attentio ad verum sensum, seu aliquod Christi mysterium, vel ad aliquam aliam veritatem salutis animae proficuum, studiose adhibenda est, omnia ad Deum praesentem referendo, et semper curando ut exterior reverentia interiorem comitetur. Psalmi paulatim atque cum pausa unoquoque in versiculo persolvendi erunt, ac tam mentalis oratio quam vocalis flexis genibus (nisi aliqua inciderit corporis imbecillitas) implenda, praesens semper in omnibus illud habendo: *Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter* (Ir. ibid.).

557 IX. - Ad exemplum Iesu Christi domini nostri, cuius opera, verba et cogitationes divina cum voluntate conformia semper fuere, omnes in seminariis commorantes suae conscientiae examini generali et particulari ante prandium et coenam in loco destinando quotidie convenient: et singillatim unusquisque ante quodlibet opus diligenter exquiret, num ex charitate nascatur et eius finis sit gloria divina; opere vero completo, defectus eorumque radices penitus evellere curabunt.

558 X. - Christi domini, qui Nazarethi synagogam intrans surrexit legere (Lc. 4, 18), exemplum sectantes, omnes hora secunda vespertina per duos quadrantes spirituali incumbant lectioni, et aliquod Novi Testamenti semper perlegant caput, ut ita mens illustretur, voluntas moveatur, atque in animo, quidquid ad nostrum aliorumque spirituales profectum Dominus donaverit, infigatur. Spirituales etiam lectio qualibet in comestione est habenda, ut quum alitur corpus, anima quoque reficiatur, cui debita adhibeatur attentio.

559 XI. - Christi domini silentium adhuc Pilato magnam attulit admirationem. Illum imitando, idem silentium perpetuo in seminario observabitur (tempore recreationis dumtaxat excepto, tribus videlicet quadrantibus post prandium, duobusque post coenam, ubi omnes convenient); extra id tempus, nonnisi de speciali aut generali praesidentis licentia, in loco ad id praefinito, necessitate, charitate aut urbanitate instante, et quidem voce leni, sermones conferentur: quae quidem circumstantiae, ut quis alienum ingrediat cubiculum, quantum fieri possit, observentur.

560 XII. - Quum Christus dominus extra tempus suae praedicationis, et quando charitatis officia aliter non postulabant, solitudinem semper quaesierit, operarii, quando alicui ex suis ministeriis non incumbant, hanc solitudinem omnino curare debeant. Et ut commodius reguletur animi collectio, stricta in seminario servabitur clausura, ita ut nemo absque expressa praesidis licentia de domo egrediatur, neque sine necessitate aliqua aut utilitate e cubiculo suo discedat, et de hoc veniam prius a domino Iesu humiliter deprecando; in sensum vero potentiarumque recollectione peculiarem ubique curam omnes habeant, discretionis tamen, modestiae, christianaeque urbanitatis regulas in omnibus custodiendo.

561 XIII. - Christi domini, qui in Coenâ feriâ quintâ, et sequenti in arâ Crucis, atque frequenter se obtulit aeterno Patri quoad vixit, exemplum sequendo, omnes seminarii sacerdotes exactâ praeparatione, reverentia, devotione et Ecclesiae rituum impletionem, dum legitime impediti non fuerint, hora cuique a praeside praescriptâ, sacrum quotidie celebrabunt, dimidia horae tempus in celebratione impendendo, tantumdemque temporis in gratiarum actione semper insument, nisi poenitentium multitudo aliave iusta causa

gratiarum actionem brevare cogat. Sacrum vero peragentes, ad Eucharistiam sumendam paratis eam semper ministrabunt.

562 XIV. - Ad maiorem autem sacrorum rituum observantiam, ritus attente quolibet mense relegant, alique aliorum sacrificiis inserviant, et de defectibus, quos notaverint, ipsos discrete admoneant; sed, ut maiori cum puritate et gratiâ ad tantum accedant sacramentum, charitatis fervorem quotidie in se ipsis accurate studeant promovere, et unâ-quaque hebdomadâ, ut minimum, ter, et singulis diebus, si commode fieri potest, sacramentaliter confiteantur, et frequenter cum confessario a praesule ad id specialiter deputato; laici semel in hebdomadâ utroque sacramento reficientur.

563 XV. - Iesu Christi vita continua mortificatio semper fuit: ad cuius imitationem omnes in seminario degentes summam curam in se interne et externe mortificatione ponere continuo debere sciant. Itaque, quoad externam mortificationem, omnibus feriis sextis et sabbatis totius anni (feriâ autem sextâ maiorem hebdomadae pane et aqua contenti) ieiunabunt: qualibet feriâ quartâ et sextâ, totoque Adventus et Quadragesimae tempore feriâ etiam secundâ, post Rosarium in sacello congregati, carnem flagellis macerabunt, nisi aliquibus in solemnitatibus, aut aliâ iustâ de causâ id in aliud praeses commutaverit: de consilio tamen proprii directoris, congruum erit alias pro eiusque viribus mortificationes exercere.

564 XVI. - Tempore vero missionum operariorum directores ministeriorum fatigationes cum ipsorum viribus appendent: et, si incompatibiles aut valde difficiles praedictas mortificationes in se vel in aliis esse repperint, eas, aut aliquam ex iis, dispensare cum debito consilio valebunt, ut ita operarii vires, quas in dispensatis mortificationibus impendere debebant, in proximorum salutem avidius insumere valeant.

565 XVII. - Quoad interiorem mortificationem,strarum omnium passionum, sensuum, potentiarumque fraenatio summopere est servanda, eorum operationes et delectationes, nedum illicitas et periculosas, verum etiam et inutiles depellendo, atque rationi et divinae voluntati totaliter subiiciendo. Quam necessaria nobis, qui Iesum imitari contendimus, sit ista mortificatio, ipse expressit, dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me* (Lc. 9, 23); et Apostolus, dum ait: *Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris* (2 C. 4, 10).

566 XVIII. - Iesu, qui cum doctoribus in templo et cum discipulis saepe disseruit, exemplum sectando, operarii primo cuiusque hebdomadae feriato die, ab horâ secundâ et dimidiâ post meridiem usque ad tertiam et duos quadrantes, super materiâ octo ante dies assignatâ a praeside tum de morali tum de mysticâ theologiâ conferentias habebunt, ad quas omnes sacerdotes et ecclesiastici, tam qui ad tempus in seminariis pro eorum instructione commorantur, quam qui in domibus suis viventes pro eâdem instructione seminaria frequentant, intervenire possint: in omnibus tamen modestiâ intentioque pura servetur, non disputandi livore, sed scopo veritatis inveniendi, ut verior uniformiorque imbibatur doctrina tam moralis in confessionibus audiendis sine relaxatione observandâ, quam mystica in animarum directione omnino secunda tenenda. Singulis pariter in hebdomadis feriâ sextâ ab eâdem horâ secundâ cum dimidiâ usque ad tertiam soli operarii congregabuntur, ut inter se de iis omnibus conferant, quae remedio indigere existiment, ut provideatur quidquid ad seminarii regimen utilius appareat, et ad constitutionum rigidiorum observantiam humilitatemque in omnibus fovendam; quod ut utilius obtineri possit, licitum unicuique sit, et praecipue correctori supra destinato, summâ cum modestiâ, discretione et claritate aperire in genere lapsus, quos remedio indigere agnoverint. Et praeses circa omnia, quae tractata fuerint et exposita, suam brevem hortationem faciet, ut, quae decreta fuerint, accurate servantur. Praefectusque corrector memor sit sui officii, ut debitâ cum charitate, discretione et modestiâ, tempore opportuno, secreto de defectibus quos observaverit fratres suos moneat.

567 XIX. - Christi domini, qui talari semper tunicâ incedebat indutus, in itineribus et cubiculis talarem semper deferant vestem, nihil sericum habentem, sed omni ex parte honestam, et Ecclesiae statutis et saecularibus sacerdotibus, moderatius viventibus, prorsus conformem; fratres vero laici breviori utantur indumento.

568 XX. - Christum dominum, qui exemplum temperantiae semper fuit, quoad fieri possit imitando, omnes in seminario viventes temperantiam accurate custodient, ac potum tamquam medelam suo tempore sument, solitâ qualitate et quantitate contenti, octo videlicet unciarum arietinae carnis pondo, cum suillâ et oleribus iuxta temporum varietatem, pro meridianâ comestione, et sex pro nocturnâ, horis debitis pro temporum diversitate assignandis. Diebus autem ieiuniorum tria calida in prandium fercula ministrantur, et in hoc aliquid addere seu commutare aliquâ de causâ, cuiusdam puta solemnitatis, aut necessitatis, praeses valebit. Habituali autem aegritudine laborantes, ni imbecillitas obfuerit, ieiunii custodiant formam, et vespertinam ut ieiunantes sumant refectiunculam; in quantitate tamen ciborumque condimento omnino servetur aequalitas. Quamlibet ante comestionem fiat mensae benedictio, et postea gratiarum actio; confestimque, B. M. Virginis canticum alternatim dicentes, ecclesiam petant, in qua genuflexi antiphonam *Salve regina* cum versu et oratione Virginis recitantes, gratiarum actioni finem imponent, et ad locum recreationis se conferent. Cum infirmis autem minister, ad eorum assistentiam supra destinatus, tamquam mater cum filiis se gerat, curam ita de illis habendo, ut nedum nihil ex necessariis illis desit, verum etiam nec quidquam quod ad eorum solatium proficere possit.

569 XXI. - Christus dominus, qui caeli et terrae habebat imperium, pauperrimam nihilominus vitam duxit; quem operarii imitando, spiritus paupertatem summâ procurabunt diligentia; et, licet rerum dominium non amittant, ab administratione tamen, quantum possint, abstineant; quam seminarium nunquam in se recipiat, nec aliud inquirat quam illud, quod, iuxta statutum domus, existimatum fuerit, unumquemque contribuere posse. Itaque eam plene suis procuratoribus committere debeant, et redditus ita distribuere et expendere curent ut ex ipsis ecclesiasticis omnes sumere exemplum possint.

570 XXII. - Iesus Christus dominus noster non tantum perfectissime illibatam servavit puritatem, sed ita in omnibus se gessit, ut neque inimicos eius, qui tot illi falso calumnias imposuere, minimam in eo notam legatur exprobasse. Quem imitatione prosequendo in seminario commorantes, dum ministeria sua exercebunt in quibus proximorum salutem incumbere debent, quidquid puritatem obumbrare possit, accurate fugere studebunt; et insuper mulierum quantumvis honestarum consortia vitabunt, sensus et potentias ab huiusmodi obiectis enixe cohibebunt, otium totaliter fugient, cibi potusque, maxime vini, temperantiam perfecte custodient, ac denique a Domino castitatem enixe deprecabuntur.

571 XXIII. - Iesus, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Ph. 2, 8), huius magnae virtutis nobis reliquit exemplum, quod omnes his in seminariis degentes adeo imitari curabunt, ut in omnibus, quantumvis difficilioribus rebus, voluntatis promptitudine iudicique subiectione suis superioribus, Iesum in ipsis considerando, magnâ ubique obediunt alacritate.

572 XXIV. - Et primo Pontifici Maximo, universalis Ecclesiae pastori, strictissimam profitebuntur obedientiam et observantiam apostolicarum constitutionum et conciliarium decretorum et signanter eorum quae a sacro Concilio Tridentino edita fuerunt ad morum et ecclesiasticorum disciplinae reformationem. Quae omnia solerter scire, promovere et observare curabunt.

573 XXV. - Dominis episcopis dioecesium, in quibus seminaria erecta sint, uti propriis praelatis et superioribus reverenter in omnibus obediunt; mox praesidi seminarii, eoque absente, eiusdem vices gerenti, quibus cum gaudio et perseverantiâ omnes pariter subii-

cientur. Iis dominis episcopis, quorum in territoriis operarii laboraverint, in spectantibus ad illorum ovium salutem sicut subditi obsequuntur; et unusquisque directori deputato pro ministeriis, in quibus exercetur, pariter obsecundabit. Ac tandem quisque, in attentibus ad suae animae profectum, suo penitus directori, quem habere omnes debent, obediet.

574 XXVI. - Praeterquamquod tota Iesu Christi vita, passio et mors, humilitatis et mansuetudinis est viva et efficax exhortatio, ipse propriis verbis nos docet dicens: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Mt. 11, 29). Quibus morantes in his seminariis obtemperando, has suis in cordibus transcribere virtutes sollicito studebunt, ut requiem animabus suis inveniant: in iniuriis, persecutionibus, contumeliis gaudere semper curabunt, ut sic veri Christi imitatores efficiantur, illud semper memoria retinentes: *Sed et gloriamur in tribulationibus* (R. 5, 3).

575 XXVII. - Iesus Christus, ab Incarnatione divinam intuens totisque viribus diligens bonitatem, divinum propagare honorem decrevit, arcana suae divinitatis atque humanitatis verbo et exemplo hominibus ostendens, ipsisque infinitos gratiae thesauros lucrificans, instituensque sacramenta, ut homines, ea bene dispositi recipientes, vitam habeant et abundantius habeant. Huius charitatis praeclaro exemplo illuminati ac moti seminariorum alumni, a se ipsis, rebusque omnibus imperfectam affectionem arcantes, viribus omnibus appetitive et intensive dominum Deum ob infinitam eius bonitatem toto prosequuntur amore, zeloque divini amoris et gloriae accensi cum in proximos pro viribus propagare studebunt; tum, sicut Christus dilexit nos, eos diligendo; tum ad perfectam eorum reformationem, utque omnes convertantur et vivant, verbo et exemplo lis persuadendo; tum ut eandem vitam frequenti ac digna sacramentorum receptione augeant et perpetuo conservent, atque ut etiam uberrima et copiosa auxilia a Domino ad hunc finem enixe deprecantur, eos exhortando; tum demum in seminariis, exercitiis et ministeriis ita se exercendo, ut omnibus prodesse possint, et ad omnes se extendant, summam in eo curam semper adhibendo, ut omnia a charitate proficiantur et cuncta fiant pro Dei gloria, illud in cordibus suis iugiter repetendo: *Soli Deo honor et gloria* (1 T. 1, 17); et illud: *Non nobis, Domine, sed nomini tuo da gloriam* (Ps. 113, 9).

576 XXVIII. - Ut autem operariorum charitas praeemineat, eorumque actiones dirigat, iidemque accendere valeant ignem, quem Christus venit in terram mittere, hoc sese implere, sicut et sancti apostoli, curabunt, id a Deo suppliciter et lacrymose implorando, necnon profunda veneratione ardentique affectu considerando mutuum et infinitum amorem, quo tres divinae Personae sese invicem diligunt, pariterque eum amorem, cuius divitias non dedignatae sunt in homines effundere, ut tot ac tanta beneficia in eos collata testantur; quod facientes operarii, profecto optime cognoscent, qua charitate, quibusve mediis, etsi asperrimis, sese in victimam pro proximorum salute tradere debeant. Idque ut in se et in proximis consequantur devotionem erga deiparam Virginem Mariam, sub cuius protectione vivimus, nedum in cordibus suis, tamquam certissimum medium ad hoc et omnia bona consequenda, firmam perpetuo habebunt, verum etiam eam in proximorum omnium corde inserere semper curabunt.

577 XXIX. - Quod si omnes externos sic diligere debemus, et, ut se mutuo diligant, tantam curam adhibere; quid de mutuo inter operarios amore dicendum erit, verba hunc exprimentia non suppetunt. Id tantum proferre liceat, quod omnes ita cor paratum habere debent, ut, si aliquis infirmatur, ceteri infirmantur, adeo ut dicere unusquisque valeat: *Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis* (R. 9, 3). *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate. In hoc cognoscimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere.* (1 I. 3, 16-18).

578 XXX. - Omnes virtutes morales eminebant in Christo Iesu: quare, cum huiusmodi seminariorum scopus sit eius imitatio, omnes in iis commorantes magnopere satagant illas discere a divino magistro; illas in cordibus suis altissime defigere; illas opportune et utiliter

exercere; illas demum perficere et custodire tamquam pretiosas margaritas; ut omnibus virtutibus suffulti et vestiti operarii benigne aspiciantur a Christo Iesu, eoque adiuvante, in proximis verbo et exemplo easdem facilius inserere possint.

De iis, quae pertinent ad ecclesiasticorum instructionem.

579 XXXI. - Iesus, ad divinam gloriam propagandam mundumque convertendum et reformandum, quos sacerdotio atque evangelicae praedicationi destinavit, ad suam scholam admisit, eos trium annorum spatio doctrinam et exemplo illuminans, atque orationis, virtutum et mysteriorum ad animarum salutem spectantium praxim efficaciter iisdem ostendens. Caeleste hoc exemplum sequens seminarium, nedum ecclesiasticos perpetuo in eo commorantes, sed etiam sacerdotes et ecclesiasticos eius dioecesis in qua situm erit, et, si locus adsit, aliarum etiam dioecesium, qui, de domini episcopi licentia et approbatione, de iis omnibus instrui in ipso velint quae in eodem exercentur, si ornati existimentur qualitatibus illis de quibus supra, omnino amplectetur, ac solertem habebit curam ut in singulis ministeriis mox exprimendis omnes instituantur.

580 XXXII. - Itaque eorum directori debita incumbet cura nedum de ipsorum profectu spirituali, verum etiam de eorum instructione in iis omnibus ministeriis sacerdotum omnium adeo propriis ut in eis se omnes exercere deberent. Quoad eorum profectum, curabunt ut iidem quolibet die intersint mentali orationi per horam integram mane, et per tantundem temporis vespere; sacrae etiam et spirituali lectioni per dimidiam horam; insuper missae celebrandae vel audiendae, ac B. Mariae Virginis officio parvo (nisi ad maius teneantur) et eiusdem Rosario, necnon duplici conscientiae examini. Quoad eorum instructionem, director parem habebit curam ut tribus diebus in hebdomada, mane una hora cum dimidia, conferentias de materiis moralibus, eas dirigendo, inter se habeant, quas fieri debeant declaratione unius ex propositionibus ab Ecclesia damnatis; itemque conferentias de materiis mysticis duobus diebus vespere per horam, easque concludent declaratione unius capituli Concilii Tridentini; poteruntque etiam conferentiis de morali et mystica doctrina tenendis singulis secundis feriis ab operariis seminarii assistere, quibus exercitiis non parum in utraque doctrina instruentur: una etiam die cuiuslibet hebdomadae in cantu et caeremoniis per suum ad id destinatum directorem exercitabuntur.

581 XXXIII. - Festis autem diebus, recensitae conferentiae atque officii parvi loco, divinum officium omnes in unum collecti persolvent, et conventuali missae modulantes assistant: Poenitentiae, et, iuxta directoris consilium, Eucharistiae sacramenta, nisi in sacerdotali gradu sint constituti, recipient, et ex ipsis, qui ab eorum direttore fuerit assignatus, christianam in Ecclesia doctrinam explicabit, ad quam simul cum concione a direttore habenda, et aliquando ab aliquo ex ipsis sacerdotibus, per duos aut tres quadrantes faciendae, omnes attente assistere debebunt: ieiunia, flagellationes et silentium sicut operarii seminarii servabunt.

582 XXXIV. - Quae dicta sunt de iis qui ad tempus in seminario conviventes instrui desiderant, observari pariter debebunt ab iis qui foris in domibus suis viventes admissi sint ut instrui similiter possint, et, proportionem servata, ab iis qui iam bene instructi sint, et iuvare operarios in muneribus suis velint. At in fine cuiuslibet anni (quod est tempus, quo in seminario mansionem facere primi solent) de vocatione, progressu, indole et talento uniuscuiusque seminaristae domino episcopo fidelis ratio, si ab eo vel ab ipsis petatur, reddenda erit. Et ut praedicta omnia debitum sortiantur effectum, magnopere curabitur ut seminaristarum director et confessarius sint virtute, scientiis, zelo et experientia insigues.

583 XXXV. - Christus Iesus, qui adulterorum educationi adeo invigilavit, parvulorum immemor non fuit, immo eos ad se venire impediri aegre ferens: *Sinite, inquit, parvulos*

venire ad me, et ne prohibueritis eos (Mt. 19, 14). Hoc igitur exemplar sectando, sicut et id quod de seminariis a sacro Tridentino Concilio stabilitum habemus, si accidat ut aliquod puerorum seminaristarum ecclesiasticum collegium pro eius curâ, instructione et eruditione his nostris seminariis commendetur, illud ordinante domino episcopo admittere non recusetur, ut ita omnibus viis exempla sequentes magistri nostri Iesu animarum saluti et christianae disciplinae itemque ecclesiasticae incremento modis omnibus curemus incumbere.

584 XXXVI. - Iesus Christus, antequam inchoaret suam praedicationem, in desertum se contulit, ibique quâdraginta diebus immoratus fuit; adhucque praedicationis tempore frequenter cum discipulis suis petere solebat solitaria loca, ipsique discipuli, ad Spiritum Sanctum recipiendum et ad fructuosiorem praedicationem, decem diebus in coenaculo manserunt. Haec exemplaria sequentes operarii ad exercitia spiritualia decem dierum ut minimum spatio semel quotannis, et unius diei singulis mensibus, sese recipiant.

585 XXXVII. - Spiritualia etiam decem dierum exercitia seminaristis, de quibus supra, operarii annuatim ministrabunt, postquam ille seminarium ingressi erunt, et similiter ordinandis ante singula ordinum collationis tempora (in quibus qui ad maiores ordines assumendi sunt in caeremoniis etiam horis commodis exercitabuntur), itemque sacerdotibus, tam sine curâ quam cum curâ animarum, tempore a domino episcopo assignando, necnon illis ecclesiasticis, quos dominus episcopus per particulares epistolas remittet, ita ut omnes dioecesis sacerdotes quolibet triennio semel saltem spiritualibus intersint exercitiis, prout dominus episcopus disposuerit, iuxta ordinem et distributionem ab eo faciendam, eorum qui anno quolibet exercitari debeant: ac demum cuilibet cuiuscumque status personae extraordinaria poscenti exercitia etiam pro opportunitate ministrabuntur, et omnes instruuntur ut suis in domibus singulis mensibus unam diem eisdem dedificent exercitiis.

586 XXXVIII. - In praefatis exercitiis ministrandis illi ex operariis exercitabuntur, qui ad id specialiter a domino episcopo deputati fuerint ex illis qui a praeside tamquam aptiores et proponuntur. Illi octodecim habebunt conciones per unam horam, binas singulis diebus, quarum octo, quia ad instructionem praecipue tendunt, nuncupantur conferentiae, sed omnes decem et octo ad status ecclesiastici munia, reformationem, animarum suarum directionem, ac Iesu Christi imitationem spectabunt.

587 XXXIX. - Spiritualibus exercitiis vacantes ad generalem praeparantur confessionem, et interim a missae celebratione, si sacerdotes sint, sese abstineant, conveniens erit. Orationi per duas saltem horas, lectione praecedente (in illis minime computandâ), quarum altera mane, altera vero vespere, uniti assistent; lectioni spirituali per tempus ipsis assignandum vacabunt, et divinum officium ac rosarium B. Mariae Virginis cum litiis in ecclesiâ mediocri voce recitabunt; duplici conscientiae examine quotidie sedulo exercebuntur; silentium totis decem diebus servabunt, et ad Dei praesentiam maxime attendent; nonnullis praeterea diebus moderatae fient mortificationes, quae omnia cum horarum distributione iam sunt ordinata.

De illis quae pertinent ad proximorum omnium salutem

588 XL. - Iesus Christus iter faciebat per civitates et castella, praedicans et evangelizans regnum Dei, et duodecim cum illo. Haec vestigia sequentes operarii, de domini episcopi licentiâ, aliquot sacerdotes ex illis qui in seminario fuerint educati vel actu educantur, aut alios aptos, si oportuerit, secum ducentes, omnes populos, castella solitariasque domos dioecesis in missionibus peragrabunt. Qui, parvis in oppidis bini manebunt, in maioribus omnes associabuntur, et ex vicinis locis, si opus fuerit, aptiores convocabunt

confessarios, ut ita omnes sani et infirmi maiori cum libertate et animi solatio generalem confessionem explere valeant.

589 XLI. - Christianam doctrinam suis in his missionibus quotidie explicabunt: fidei mysteria, sacramenta, missae sacrificium, decalogi et sanctae Ecclesiae praecepta, ac modum actus fidei, spei et charitatis eliciendi, dilucide declarabunt; et ea praecipue, quae ad salutem sunt necessaria necessitate medii, multoties breviter iterabunt: singulis item diebus apostolicâ simplicitate et facili methodo populis praedicabunt quae Christus dominus praedicabat ut peccatores ad poenitentiam moveret, ac vitam ipsius eiusque passionem et mortem in concionibus non semel inculcabunt, ac meditationem horum mysteriorum doctrinaeque evangelicae praxim enixe persuadebunt: obligationesque parentum erga filios circa eorum educationem, et aliorum erga parentes quoad illorum obedientiam frequenter declarabunt; atque omnia cetera, quae movere ad poenitentiam ac mutationem vitae possunt, in suis concionibus, exemplis et similitudinibus, ignito spiritu insinuabunt.

590 XLII. - Et quia de eo ab ipso Christo domino satis edocti sumus quod maxime offenditur ex neglecto in suis templis divini numinis cultu, ut ostendit quando de templo euentes et vendentes eiecit, quum nostris temporibus experiamur, quot irrerentis multo maioribus ecclesiae, ubi ipsummet Christum dominum praesentem habemus, afficiantur; operarii unum diem in qualibet missione assignabunt ad ponderandum, quantum Deus ex hoc laeditur, et mala quae populis inde obveniunt, et quanto maiora timere iure debent nisi emendentur.

591 XLIII. - Et quoniam praecipuus missionum fructus in perseverantiâ consistit, dicente Domino, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (Mt. 10, 22), missionem suam concludent ad hanc perseverantiam fideles exhortando, quam ut consequi a Deo possint, frequentiam sacramentorum, Deiparae Virginis devotionem, S. Iosephi, S. Michaelis archangeli, Angeli Custodis, et aliorum sanctorum, et etiam animarum purgantium, tamquam tutissimum medium ad eam consequendam, efficaciter persuadebunt, necnon quotidianam missae sacrificio assistentiam debitâ cum devotione. Alias etiam regulas quotidie observandas illis ministrabunt. Pro indulgentiis enim consequendis, illis etiam, quas ignorant, et quae operibus, seu orationibus, in quibus se exercent, sunt annexae, ne ipsas ex ignorantia vel negligentia amittant, populis persuadebunt, ut mane saltem singulis diebus generalem intentionem concipiant eas omnes lucrandi, quamquam ignotae illis sint; et etiam opera, quibus annexae sunt, applicandi iuxta intentionem Romanorum Pontificum, vel episcoporum, qui eas concesserunt: quam intentionem si quotidie repetant, eas consequentur. Similiter, ne pauperes perdant, ut communiter accidit, meritum laborum suorum, tam eorum, quos ratione paupertatis vel alio ex titulo seu occasione patiuntur, quam eorum, quos pro alimentis quaerendis in terrae culturâ, in officiis et exercitiis continuo sustinent, illos de eo instruunt ut singulis diebus multoties, vel saltem mane, ea omnia cum cunctis suis operibus Deo pro eius amore et gloria et pro satisfactione suorum peccatorum offerant: idemque consilium dare fidelibus omnibus in cunctis sermonibus non praetermittant, illud Apostoli repetendo: *Sine ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite* (1 C. 10, 31); et illud: *Omnia vestra in charitate fiant* (Ibid. 16, 14).

592 XLIV. - Ab ortu diei usque ad meridiem (dempto tempore ad missae sacrificium et quatuor minorum horarum divini officii recitationem necessario) sacramentales pro viribus confessiones excipient, poenitentes veluti Dei imagines, Iesu Christi sanguine redemptos, respicientes, et ad generalem confessionem peccatorumque radices aperiendas leniter et charitative disponent et iuvabunt, et praeter satisfactorias poenitentias, pro poenitentium captu et necessitate, medicinales etiam adhibebunt; et in oratione mentali eos, quos paratos invenerint, etiam instruunt, maximeque eam omnibus commendabunt; et debitum modum vocalis exercendae, ne fructum eius perdant, edocebunt: unicuique pro suo

capto et statu recte in posterum vivendi formam tradent: an in christianâ doctrinâ sint bene instructi pro qualitate contentium semper explorabunt, et ob eius imperitiam aliamve causam indispositis absolutionem different.

593

XLV. - Populorum discordias conciliare, litesque componere, vel ad arbitros iudices reducere sedulo studebunt; at ex operariis nemo fiat litium arbiter, Christi verborum memor: *Quis me constituit iudicem inter vos?* (L. 12, 14). Praeterea scholam Christi, nempe congregationem (ex qua uberes fructus ab iis colliguntur qui eam frequentant) in populosis locis, ubi nondum fundata fuerit, fundari curabunt; et parochis persuadebunt ut qualibet in parochiâ rosarium B. M. V. recitandum stabiliant, et, si fieri possit pro qualitate locorum, oratio mentalis per horae dimidium fiat. Si quae autem sint parochiae, in quibus doctrinae christianae et sancti evangelii declarationem iuxta sacri Concilii Tridentini decreta omitti forte invenerint, charitative et discrete parochum ad-moneant ut tanti muneris non sit immemor. Rectores quoque et primarios populorum accurate, sed summâ cum discretione et dexteritate, hortabuntur ut scandalis ab origine extinguendis invigilent, bonisque operibus stabilitis perficiendis ipsimet populo praeire studeant.

594

XLVI. Operarii unoquoque in oppido tanto temporis spatio consistent, quantum ad oppidanorum instructionem, confessiones audiendas, et omnia necessaria explenda necessarium esse cognoverint; et communione generali peractâ, semotâque omni visitatione praeterquam infirmorum, aliò se conferent; nihil temporale, praeter necessarium ad communem frugalemque victum, etiamsi sponte oblatum accipient; nec precibus acquiescentes ultra necessarium tempus in oppido commorentur, memores Christum simili occasione respondisse: *Aliis civitatibus oportet me evangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum* (L. 4, 43).

595

XLVII. - Iesus Christus Iudaeam et eius finitima primum lustravit verbo et exemplo; sed quum eius charitas ad omnes extenderetur, dixit apostolis: *Euntes in mundum universum, praedicate evangelium omni creaturae* (Mc. 16, 15). Quare ii mundum peragrantes fundaverunt ecclesias, suosque in illis rectores constituerunt, quorum adiutorio regiones fecundari, et in viam salutis aeternae dirigi melius possent. Sacris igitur his vestigiis inherentes operarii primum fecundare studebunt exercitiis, missionibus, clericorumque formatione et directione propriam dioecesim et territoria finitima; sed, sine eorum praeludicio, de domini episcopi licentiâ, alias quoque dioeceses, praesertim si a dominis episcopis sint vocati, perlustrabunt, spiritalia decem dierum exercitia ministrando omnibus sacerdotibus cum curâ et sine curâ animarum in qualibet regione aliquo in conventu seu sacello vel in alio ipsius territorii loco ab ipsis dominis episcopis assignando, ad quem suos convocaverint sacerdotes; finitisque decem exercitiorum diebus, in loco, ab eisdem describendo, missionem incipient, et prosequuntur, nisi ab eadem incipi dominis episcopis melius visum fuerit, servatis semper omnibus, quae supra dicta sunt, ut ita transeant de regione in regionem.

596

XLVIII. - Ut autem omnia supradicta magis propagentur, si nova seminaria stabiliantur, per quae Dei gloria, disciplina ecclesiastica, et animarum profectus amplifictur, id apprime animadvertetur, iuvante Domino, ut in unumquodque seminarium competens operariorum numerus admittatur. Itaque de domini episcopi licentiâ ad novas seminariorum foundationes, si ab aliis dominis episcopis requirantur, tot mittendi erunt, quot fuerint necessarii, dummodo in proprio seminario sufficiens operariorum numerus remaneat; quum ratio, charitas, zelusque animarum exigant ut seminaria omnia, quamvis inter se quoad gubernium separata, sibi invicem auxillentur, quo possint ad dioeceses omnes extendi. Fundatores autem ad novum seminarium transeuntes, huius regulas et munia ad praxim redigere curabunt; et exinde, quandocumque necessitas postulaverit, vel opportunitas sese obtulerit, vel proprii superioris praeceptum accesserit, ad suum seminarium tamquam ad propriam domum redeant, necesse erit.

597

XLIX. - Ut autem plura in unum colligantur, operariorum muneris erit ad omnia suae vocationi consentanea, a domino episcopo ordinanda, charitatem extendere; cuiusmodi sunt: clericos correctione indigentes ad seminarium missos benigne et fraterne suscipere ac dirigere; tempore visitationis dioecesis dominum episcopum sociare, vel ei praeire docendo, praedicando et confessiones audiendo.

598

L. - Ceterum, tametsi in his constitutionibus totum dictorum seminariorum institutum, eiusque declaratio et observantia concludatur, eaque omnia a seminariis omnibus sub iisdem regulis fundatis summopere optetur adimpleri; tamen, quia multa in iis continentur, quae non omnia in omnibus aequè fieri poterunt, praesertim in principio alienius foundationis, quando tot non adsunt operarii, quot sunt necessari ad ea penitus exequenda, et quia etiam nonnulla in iis continentur, quae initio ardua videri possunt: idcirco, adimendi causâ animi anxietates ac peccandi pericula, declaratur quod hae constitutiones obligant ultra ullum peccatum. Praeses vero maximam adhibeat curam, ut, quaecumque per operarios, qui in seminario sunt, exerceri possunt, adamussim observentur; qui etiam tenetur contravenientes corrigere et contumaces ad seminarium deferre.¹

BR 23, 292-306.

SYNODUS MONTIS LIBANI (1736)

De sacra ordinatione et de qualitate ordinandorum

599

18. In sacra ordinatione ab episcopo facienda considerari diligenter debet locus ordinationis et tempus. Locus quidem, ut sit proprius, sacer et publicus: proprius, quia in propria, non aliena dioecesi nisi ex ordinarii consensu, ab episcopo celebrari debet ordinatio, ut supra diximus; sacer et publicus, quia ordines, neque maiores, neque minores, conferri possunt, nisi in ecclesia et inter missarum solemnities quemadmodum in rituali nostro praescribitur, quidquid sit de aliorum ritu, quibus extra missarum solemnities ad primam tonsuram vel ad quatuor minores ordines promovere fas est; vel aliorum, qui etiam in missa praesantificationum diaconum, subdiaconum et lectorem, et hunc etiam sine missa ordinant; vel aliorum, qui ordines omnes usque ad presbyteratum inclusive extra missam conferunt. Id vero in nostra ecclesia fieri nulli episcopo permittimus.

Tempus autem, quo sacra celebrari debet ordinatio, episcopi arbitrio relinquitur; qui, quamvis quolibet anni mense et qualibet hebdomadae die ordines etiam maiores conferre possit, id tamen curare debet, ut dominicas potius ac festos dies eligat, quibus inter missarum, ut diximus, solemnities et in publico cleri ac populi conventu sacras peragat ordinationes. Et quoniam a summis Romanis pontificibus patriarchae nostri saepius admoniti fuere, ut ritibus sanctae Romanae ecclesiae, quoad fieri potest, in sanctorum sacramentorum administratione conformius inhaerent; idcirco episcopos et archiepiscopos hortamur, ut in ordinum,

¹ Cfr. Constitutiones Collegii Corsini Italo-Graecorum-Albanensium, a. 1736 (BR 24, 186-192).

ac praesertim majorum, collatione, si non sabbata quatuor anni temporum, et quae dominicam de passione et dominicam resurrectionis antecedunt, saltem servant dominicas quatuor anni jejuniorum, quadragesimalis scilicet, apostolorum, assumptionis Deiparae et nativitatis Domini, quae in nostra ecclesia observantur.

600 19. Ordinari non possunt furiosi, amentes, criminosi, infames, peregrini et ignoti, servi, homicidae, irregulares, suspensi, interdicti, excommunicati, bigami, neophyti, illiterati, insigni corporis vitio deformes, manci et illegitimi, sine dispensatione r^mi d. patriarchae, quae tamen raro et ex urgenti necessitate, vel ob evidentem ecclesiae utilitatem, et iis tantum concedenda est, quos ius ecclesiasticum a sacris arcet ordinibus. Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit, sed omni ordine et officio ecclesiastico careat; si vero homicidium non ex proposito, sed ex casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, fuisse commissum narretur, quam ob causam etiam ad sacrorum ordinum et altaris ministerium iure quodammodo dispensatio debeat, committatur loci ordinario seu viciniore episcopo, qui nonnisi causa cognita, et probatis precibus ac narratis, nec aliter dispensare possit.

601 20. Quando episcopus ordinationem facere disposuerit, sacerdotibus et aliis prudentibus viris peritis divinae legis ac in ecclesiasticis functionibus exercitatis committat, ut ordinandorum genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam et fidem diligenter investigent et examinent; iique, vel saltem eorum unus, penes episcopum resideant, ac iuramentum praestent de officio fideliter exercendo. Quia vero sacris canonibus cavetur, ut episcopus eos dumtaxat sacris initiet ordinibus, quos ipsi examinatores idoneos esse iudicaverint, oneratur horum conscientia, ne spe aliqua, praemio, metu, aut alio affectu ducti, vel reiiciendum approbent, vel approbandum reiiciant; sed prudenter et secundum Deum deliberent, rectumque iudicium ferant. Episcopus autem circa mores, doctrinam aut fidem ordinandi examinerum non confessarii testimonium recipiat.

MANSI 38, 136 s.

De formatione clericali normae particulares

(Ex Constitut. Congregationis seu Collegii sub titulo *Familiae Iesu Christi* pro educatione alumnorum Sinensium et Indorum, approbatis per Litt. Ap. *Iniuncti nobis*, 22 mart. 1736).

Cap. I.

602 IV. - Il collegio è degli alunni Cinesi, Indiani, o di qualsivoglia altra nazione, e costoro sono giovanetti, i quali aspirano allo stato sacerdotale, e divenire ministri dell'Evangelo nelle straniere missioni; e saranno in questa nostra casa di Europa e ne' paesi degli

infedeli istruiti e mantenuti a spese del collegio, e dovranno fare i seguenti voti semplici: primo di povertà; secondo d'ubbidienza; terzo di farsi sacerdoti; quarto d'andare e persistere nelle missioni; quinto di militare sempre sotto questo istituto.

603 Cap. III. - Della povertà.

Benchè questa congregazione non sia fondata in povertà, nè li congregati facciano voto di questa virtù, nondimeno dovranno tutti amarla come preziosa margarita, e studiarla di praticarla diligentemente in tutte le cose, nelle quali si potrà; imperocchè, così per menare la vita a similitudine della vita di Gesù Cristo, come per conseguire più facilmente e senza intoppi il fine che ci siamo proposti, dobbiamo concepire un odio irreconciliabile agli interessi mondani che ci distraerebbero con non piccolo danno dai nostri apostolici impieghi. Dobbiamo ben persuaderci del gran tesoro e guadagno che nella santa povertà sta rinchiuso, e tener fisso sempre nel pensiero il bel detto di S. Paolo: *Est autem quaesitus magnus pietas cum sufficientia* (1 T. 6, 6), e dobbiamo desiderare fervidamente di non privarci di quella pace che gode chi non desidera niente qua sulla terra. Teniamo per regola l'ammaestramento di S. Paolo: *Habentes alimenta, et quibus legamur, his contenti simus* (1 T. 6, 8). Per praticarla adunque utilmente si prescrivono le regole seguenti.

I. - Ognuno si contenti della povertà del vitto che somministra la comunità, e guardi di lagnarsi se lo trova mal apparecchiato, anzi più tosto ringrazii sempre il Signore che per mera bontà conceda a lui ciò che tanti poveri e mendicchi stimerebbero una lautezza, ed alzerebbero le mani al Cielo se lo avessero. E per praticare santamente questo, rifletta ognuno che tutto gli vien dato per elemosina sopra i meriti suoi, e non solo non si lagni alcuno, ma tutti con allegrezza abbraccino questo piccolo incomodo del povero alimento, considerando che con questo soddisfanno alla divina giustizia per le proprie colpe. Rifletta finalmente con serietà ognuno, che chi ha meritato le pene dell'altra vita, non dee mai lagnarsi per quanto patisca nel brevissimo corso di questa.

II. - Cerchi anche ognuno di praticare questa virtù nel vestire, nel letto, ed in tutto il mobile, dovendosi da' congregati fuggire in ogni cosa il superfluo, vano, e curioso, e massimamente il vestir drappi di seta, e l'usar argenteria. Stiano però bene avvertiti a non declinare nell'opposto estremo, cioè nella sordidezza, con andar macchiati, o sporchì, o cenciosi; imperocchè si dee amare la povertà, ma praticare insieme con santa avvedutezza di sfuggire le sordidezze e le lordure, con porre ogni studio acciocchè in tutte le cose e in tutta la casa apparisca una povera e non affettata politezza.

III. - Abborriscano però sempre l'accumular denaro, nè permettano a questa sfrenata passione, che abbia neppur piccolo ingresso nel loro cuore; ma quanto più presto si può, ognuno faccia buon uso delle sue entrate, spendendole, o servandone qualche porzione, secondo richiederà una santa e discreta prudenza, che ci ammonisce di provvedere a nostri bisogni, ma senza sollecitudine; non serbi però alcuna somma di danaro niuno per impiegarlo in compre di nuovi fondi o altri stabili senza espressa licenza del superiore.

IV. - Se avranno cura della coscienza da'alcuno, non s'ingeriscano ne' suoi interessi in modo alcuno, neppur pregati assistano a' testamenti di queste persone.

V. - Procurino tener l'animo e il cuore sempre alieno dal desiderio di ottenere dignità, benefizi o pensioni ecclesiastiche; ed il procurarle o direttamente o indirettamente cercandole o facendole cercare, e l'andar cercando mezzi per ottenerle, sarebbe una delle cause potenti per esser licenziati, se però ciò si facesse senza licenza della consulta, come si dirà qui sotto.

VI. - Si permette tuttavia che li soggetti ritengano que' benefizi o altre rendite ecclesiastiche che possedevano pria d'entrare in congregazione, purchè non richieggano residenza, nè abbiano annessa cura d'anime.

VII. - E colla licenza del superiore da darsi previa la discussione e la maggior parte dei voti consultati, si possano accettare quei benefici e quelle pensioni che i superiori da per sé ci offeriranno, senza che neppur piccola industria o diligenza sia stata fatta per parte nostra, purché non portino seco obbligo di residenza o cura d'anime.

VIII. - E perché potrebbero nascere vari accidenti ne' quali fosse espediente, anzi necessario, che alcun de' nostri dovesse procurarsi alcun beneficio o pensione, come a cagion d'esempio in caso che, per qualche infortunio, o perisse il suo patrimonio, o in gran parte si deteriorasse, in questi e simili casi, ne' quali chiaramente si veda che non si cerca il superfluo, ma il puro necessario per l'onesta sustentazione, il superiore deve dar licenza al soggetto bisognoso che usi le diligenze per ottenere tanto beneficio o pensione, quanto basti per provvedere a' suoi bisogni, purché tuttavia i passi, che darà o farà dare per ciò, non siano strepitosi, e purché né a voce né in scritto allegli che egli è soggetto della Congregazione della Sacra Famiglia, e molto meno esponga le fatiche in essa fatte; e s'avverta che l'osservanza di questa regola dee essere custodita con singolare esattezza, e la trasgressione dee esser castigata con gran rigore.

IX. - Finalmente si prescrive che se pervenisse alla notizia d'alcuni de' nostri, che qualcheduno della congregazione avesse dato passo alcuno, o fatto far diligenze per ottenere qualche dignità, beneficio o pensione, questi, che ne averà avuto la notizia, dee subito parteciparlo al superiore, il quale lo manifesterà alla consulta per farne il debito risentimento, e correggere la trasgressione, e quando la cosa il meritasse, per licenziare ancora dalla congregazione chi avrà in ciò mancato.

X. - Se alcuno de' congregati aspirasse a pratica più perfetta di povertà, potrebbe incorporarsi al collegio, alla qual cosa basterà il fare i voti che si fanno dai collegiali, ancorché non volesse far quello d'andare nelle missioni straniere; in qual caso, benché egli resti padrone della proprietà del suo patrimonio, tuttavia non ne potrà aver l'uso, né l'amministrazione, ma la comunità gli somministrerà il tutto, e gli assegnerà per il suo mantenimento parte delle rendite, e dell'altre ne distribuirà come ed a chi meglio le parerà, cioè prima d'entrare, perocché quando sarà entrato e si sarà incorporato nel collegio, per ciò che spetta all'uso ed amministrazione delle sue rendite, egli ha da portarsi come se affatto non fossero sue. In quanto all'abitazione non è necessario che convivano in collegio, potendo convivere con i nostri della congregazione, e dopo dieci anni di comunità, inclusivi anche quello del noviziato, avranno questi, come ogni altro de' nostri, la voce attiva e passiva.

604 Cap. IV. - Della povertà de' collegiali.

I collegiali fanno il voto semplice di povertà, perché dovendo imitar Gesù Cristo, ed abbracciar la vita apostolica, debbono sopra tutto distaccarsi da ogni affetto all'aver e alla roba, onde oltre le pratiche già descritte, devono osservare le seguenti regole.

I. - Essi per lo voto non possono possedere né aver propria cosa alcuna, né ritenere o usare come propri alcun beni, o mobili o stabili che siano, che lor pervenissero, o per donazione, o per limosina, o per qualsivoglia altro titolo d'eredità, o legato, eccetto che se pervenisse loro qualsivoglia cosa per qualsivoglia giusto titolo da parenti fino al quinto grado, poichè in questo caso si permette loro rilasciarlo o donarlo a' parenti fino allo stesso grado, se vi saranno, altrimenti s'intenda tutto che si acquisti alla comunità, ed è e dee essere del collegio, del quale sono figliuoli, e dal quale hanno ricevuto la dottrina e mantenimento, ed al quale sono debitori di tutto ciò che acquistano, acciocché possa mantenersi e vie più crescere ed aumentarsi per la maggior gloria di Dio e per li vantaggi del prossimo, e dee essere con piena libertà soggetto alla disposizione ed amministrazione del superiore.

II. - Senza licenza del superiore nessun di loro può donare, disporre, commutare, e né men dare in prestito cosa alcuna, come ancora non potrà nessuno dimandare o prendere in prestito né accettare verun dono.

III. - Ne' viaggi che dovranno fare per andare in missione, pria di partire, chiedano licenza dal superiore per le robe necessarie che devono condurre seco, e senza detta licenza non portino cosa alcuna.

IV. - Finalmente, oltre la continua vigilanza del rettore, dovrà il superior istesso, almeno una volta l'anno, far la visita delle loro stanze e di tutto il collegio, e se in esse trovasse qualche cosa aliena dalla povertà, dovrà subito portarla via, e castigare la trasgressione, secondo la sua qualità.

605 Cap. V. - Della castità.

I. - Benché a tutte le persone ecclesiastiche e religiose sia necessario un attentissimo studio per conservare la castità, così interna che esterna, essenziale al loro stato, tuttavia i nostri nel radicare nell'anima questa virtù devono avere principal cura ed esattissima, imperocché a buon'ora devono colle debite cautele imprimer bene nell'animo l'amor d'essa per la necessità che hanno che questa virtù s'impadronisca del loro cuore, e lo renda gagliardo e saldo contro degli assalti che ponno ricevere in varie occasioni; imperocché dovendo essi conversare quasi di continuo con secolari dell'uno e l'altro sesso, e specialmente nelle missioni straniere in paesi di gran libertà, ove i pericoli di cadere sono gravi e frequenti, se non avranno un amore ben radicato nell'animo e potenze di questa bella virtù, e se non si rivolgeranno sempre a chieder a Dio l'aiuto per custodirla, e se con tutta l'avvedutezza non s'ingegneranno di serbare illeso questo bel giglio con tutte le cautele più sottili e minute, mal potranno esercitare con frutto dell'anime e con loro profitto il ministero che imprenderanno.

II. - Primo adunque custodiscano con vigilanza i sensi esterni, e vegliino pure sopra gl'interni, essendo i sensi le parti per le quali entra il nemico per rubarci sì bella gioia.

III. - Mai non si permetta che alcuna donna entri in casa, e richiedendo la necessità che si debba parlare con qualcheduna, si faccia ciò in chiesa, ma colla porta aperta, e giammai dopo dei tocchi dell'*Ave Maria*; e dovendosi andare a confessare qualch'una in casa in tempo d'infermità, s'osservino le cautele di lasciar aperta la porta della stanza in guisa, che, benché non debbano i domestici sentire, possano però ben vedere il confessore. E ne' colloqui colle penitenti, e nelle lettere che alcuna volta converrà scrivere loro, s'osservi da' nostri il decoro e la gravità de' ministri di Gesù Cristo.

IV. - Non si riceva, né si dia regalo a persona alcuna, la corrispondenza della quale potesse recare scandalo o sospetto, ovvero fomentare qualche simile affezioncella.

V. - Si proibisce ancora l'ingresso nella nostra casa a' giovanetti non condotti da conosciuti e lodati soggetti, li quali debbono sempre essere presenti; e similmente a qualsivoglia altro uomo, che non sia ben conosciuto e di gravi costumi; ed ancor questi non s'introducano da alcuno massimamente nella propria stanza senza espressa licenza del superiore, potendosi solamente condurre nella foresteria.

VI. - Nessuno tenga chiusa la porta in modo che il superiore non possa da sé entrare, mentre starà in camera accompagnato con qualunque persona sia forestiera o domestica; ed il contravenire a questa regola sarà stimato delitto grave.

VII. - Nessuno de' nostri entri in camera altrui senza licenza espressa del superiore, ed ottenutala, pria d'entrare, bussi la porta, ed aspetti ad entrare finché abbia inteso dir da dentro: *Entrate*.

VIII. - Senza special licenza del superiore a nessuno si permette l'entrare nelle scuole, studi, e camerate.

IX. - Si fugga l'ozio, come la peste, perchè nell'ozio suol nascere o prender vigore il vizio opposto a questa virtù della castità. Per lo che ognuno procuri star quanto più può occupato secondo il suo impiego; e se alcuna volta avanzasse tempo, sano consiglio sarebbe d'impiegarsi in qualche esercizio manuale.

X. - Ciascuna mattina, subito che ciascuno si leva dal letto, dopo aver fatto gli atti di cristiano dica con la faccia sul suolo con divozione, e tenerezza tre *Ave Maria*, pregando nostro Signore della purità, acciocchè c'impetri dal divino suo figliuolo la grazia di mantenerci sempre illibati e puri, e la sera poi si dicano le dette tre *Ave Maria* dopo l'esame in comune.

XI. - Perchè il solo sospetto, benchè totalmente vano, di questo vizio più nuocerebbe a questa adunanza ed a' suoi apostolici impieghi, che la taccia d'altri vizi che ci fossero imposti, operando queste ombre e questi sospetti che niun frutto si raccoglierebbe dalle nostre fatiche in pro dell'anime, perciò in nome di Gesù e della Sacra Famiglia seriamente s'incarica a' superiori ad esser tutti zelo per l'osservanza puntuale e religiosa delle regole fin ora prescritte, ad essere tutti occhi per provvedere a buon'ora ai disordini, e tutti provvidenza per declinarli; per la qual cosa dovranno usare non solo tutti i mezzi ordinari, ma anche talvolta, richiedendolo la cosa, gli straordinari, come, a cagion d'esempio, proibendo alcune cose, benchè in sè lecite e buone e sante, qualora, secondo il loro prudente giudizio, si temesse che potessero essere fomenti a tali sospetti.

XII. - E finalmente quando alcuno dei congregati fosse incolpato di dar sospetto di familiarità poco onesta e pericolosa, ed ancor di qualcuna che desse ammirazione, e dopo la correzione fattagli dal superiore alla presenza dei consultori non si emendasse, allora si tenga la consulta, e si licenzi.

606 Cap. VI. - *Del voto semplice de' collegiali di farsi sacerdoti, e d'alcune altre cose da osservarsi circa la castità.*

I. - I collegiali non fanno special voto di castità, ma fanno voto di farsi sacerdoti subito che saranno giudicati abili dalla consulta a tal grado, imperocchè, essendo essi mantenuti ed istruiti per attendere alle missioni, di necessità devono obbligarsi di ascendere al sacerdozio, stato necessario per le missioni, e la consulta non dee abilitarli a questa gran dignità se pria non averà ben conosciuto e sperimentato in essi quelle doti di bontà di vita e profitto negli studi che al sacerdozio si richieggono.

II. - I collegiali Cinesi e Indiani, che hanno fatto il loro studio in Europa, benchè con lode l'abbiano compito, non si promuovano al sacerdozio ordinariamente prima dell'età di trent'anni, e così ancora coloro, che faranno i corsi degli studi ne' loro paesi, non si promuoveranno prima dell'età d'anni trentatré, e per costoro è necessario requisito, che, se dopo il compimento degli studi non averanno detta età, debbano questo tempo che loro avanza fino alla detta età stabilita impiegarlo in esercitare l'ufficio di catechista.

607 Cap. VII. - *Dell'ubbidienza e maniera con che dobbiamo portarci con i superiori.*

I. - L'ubbidienza è quella virtù, per cui principalmente le comunità sono ordinate adunanze; imperocchè allora l'ordine in tutte le cose, e la pace tra tutti, e lo spirito di veri congregati in Gesù fioriscono nelle comunità, quando tutti, spogliati del proprio parere e volontà, che sono l'origine e la sorgiva copiosa d'ogni disordine e disturbo, unicamente seguitano i comandi e l'parere del superiore, e, in tutto ciò che ordina e prescrive,

si persuadono di sentir Gesù che comandi, e senz'altro scrutinio l'ubbidiscono pienamente, e seguitano a chiusi occhi le ordinanze da lui prescritte con esecuzione sollecita e pronta. Acciocchè adunque virtù cotanto necessaria getti profonde radici nel nostro cuore, ed ognun di noi coll'aiuto di Dio possa pervenire al suo acquisto, si sforzi ognuno persuader l'animo della verità delle seguenti massime e si studi di praticar con esattezza le regole che seguono.

II. - Questa virtù ci fa simile a nostro signor Gesù Cristo, che, per amor nostro e nostro bene, *factus obediens usque ad mortem* (Phil. 2, 8), e dobbiamo onorare e ringraziare la sua ubbidienza al divin Padre, praticata in cose così dure e penose, collo studiarci d'ubbidire in tutto con prontezza ed affetto, ricordevoli delle parole di Gesù: *Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me* (I. 6, 38).

III. - Il superiore sta in luogo di Gesù Cristo il quale ci ha lasciato scritto: *Qui vos audit me audit* (L. 10, 16); onde chi ascolta il superiore, dee immaginarsi di sentir il benedetto Signore che comandi.

IV. - Chi opera senza la guida dell'ubbidienza, ma secondo il proprio parere e piacimento, genio, inclinazione, ancorchè metta mano all'opere di cose grandi, s'espone a pericolo di non secondare in quelle opere il divino volere, e d'essere illuso.

V. - Chi poi si regola colla scorta dell'ubbidienza, negando il proprio giudizio e la propria volontà per seguire l'indirizzo del superiore, vive con sicurezza di piacere al Signore in quell'opera che intraprende, quando non consti chiaramente che sia peccato.

VI. - Vagliano più le azioni fatte per ubbidire, e colla regola dell'ubbidienza, che le opere di gran mortificazione fatte con volontà propria e di proprio capriccio, anzi dee tremare ognuno che vuol regolarsi col proprio capriccio e volontà, ricordevoli del detto del Signore per Isaia: *In die ieiunii vestri invenitur voluntas vestra* (Is. 58, 3), e si dee persuadere che corre gran rischio ed entra in un principio di gran rovina dell'anima sua. Acciocchè adunque ciò si eviti coll'aiuto del Signore, si prescrivono le regole seguenti.

VII. - Tutti coloro, che si ascriveranno in quest'adunanza della Sacra Famiglia, devono prima d'ogni altra cosa lasciare la propria volontà fuori della porta di questa casa, e vivamente immaginarsi d'esser morto ad ogni proprio lor parere e volontà, e perciò dover in ogni cosa esser pienamente regolati e mossi dalla pura volontà del superiore, e dovranno, abbandonati interamente alla sua ubbidienza, senza replica e mormorazione, eliggere non ciò che potrebbe loro apparir buono, ma ciò che il superiore ordinerà, e con pace d'animo riposato facciano quelle opere, abbraccino quell'impiego ed ufficio a che verranno destinati, eseguiscano ciecamente tutto ciò che loro sarà imposto, non eccettuandosi altro che ciò che manifestamente si conosce esser peccaminoso.

VIII. - Si dovrà ubbidire non solo al superiore, ma ancora agli uffiziali ne' comandi che faranno nell'esercizio del loro impiego, e così, chi per esempio sarà posto in aiuto nella cucina, dovrà nelle cose a quella appartenenti ubbidire al cuciniere.

IX. - Si dovrà prontamente ubbidire alli segni della comunità per eseguire ciò che da quelli viene significato doversi fare, dovendo ciascuno interrompere pur la lettura per ubbidire.

X. - Gli infermi dovranno esattamente ubbidire agli ordini del medico e dell'infermiere senza ritrosia nè replica alcuna.

XI. - Se l'ufficio, impiego, o altra cosa imposta si temesse che fosse nociva o pericolosa all'anima o alla salute corporale, dee il suddito esaminare prima innanzi a Dio l'affare, e se tuttavia gli rimane il dubbio, ponendosi in stato di perfetta indifferenza, lo proponga al superiore, aspettando con umiltà sentire dalla sua bocca la volontà di Dio, ed avuta che averà dal superiore la risposta, in essa debba subito senza una minima replica quietarsi.

XII. - Niuno ardisca ricorrere al superiore maggiore, o per ottenere qualche licenza, facoltà, o altro che dal superiore della casa gli sia stato negato, senza che spieghi a detto superiore maggiore la negativa avuta, dovendo, nel ricorso che fa, spiegar così questa come la cagione, se gli sia nota.

XIII. - Senza licenza del nostro superiore niuno ardisca procurarsi nè direttamente nè indirettamente qualsivoglia privilegio, dispensa, o altra simile grazia, per sè o per altri della comunità, anzi nè meno per la comunità stessa, dal Sommo Pontefice, o da altro superiore ecclesiastico, e nè pure senza detta licenza procuri qualche grazia da principi secolari.

XIV. - Al cospetto del superiore ognuno usi tutta la modestia e rispetto. Lo stesso rispettoso ossequio usino li studenti con loro lettori, e massimamente i novizi col loro maestro, il quale non sia facile a farli sedere, nè coprire, fuor del tempo delle conferenze spirituali in comune, o nelle ricreazioni.

XV. - Non presuma alcuno d'imporre qualche cosa ad altri, nè di comandare ad alcuno, se'l proprio ufficio non lo richieda, o non abbia special commissione del superiore.

XVI. - Niuno lasci di eseguire ciò, a che l'astringe il proprio ufficio o l'ordine del superiore, per altro negozio che gli sopravvenisse, se pria preventivamente non ne avrà fatto consapevole il superiore, acciocchè sostituisca altri in sua mancanza.

XVII. - Nessuno entri in cucina, in dispensa, o in altri luoghi non comuni, e ne' quali non avrà da eseguire qualche commissione datagli; e se mai nascesse ad alcuno necessità di portarvisi, chieda prima licenza al superiore o al prefetto almeno di quel luogo.

XVIII. - Essendoci radunati in questa comunità per vivere e morire sotto l'ubbidienza, persuasi di sentire dalla bocca del superiore la volontà di Dio, per incontrare in tutte le nostre azioni il divino volere; perciò dovrebbe ognuno con gran umiltà svelargli il tutto ed ogni avvenimento, sia di cose interne, sia di cose esterne, e ciascun mese dargli conto di coscienza, e ricevere la sua moderazione e consiglio, per eseguirlo esattamente; ma perchè la molteplicità degli affari potrebbe impedire il superiore di ascoltar tutti, e taluno potrebbe avervi qualche ripugnanza, perciò dovrà la congregazione de' votanti di ciascuna cosa colla maggior parte de' voti eleggere un direttore di spirito, per mutarlo quando alla medesima congregazione parerà, al quale ognuno, in qualsivoglia ora non impedita dagli esercizi di comunità, dovrà ricorrere per direzione e consiglio nelle cose concernenti alla guida delle anime, svelandogli umilmente tutte le sue cose interne ed esterne, ed ogni mese dargli conto di coscienza, per eseguire esattamente i suoi consigli. Si avverta tuttavia che questo direttore non potrà permettere cosa alcuna che esiga dispensa di regole, o induca novità o singolarità, o qualunque altra esterna pubblicità, senza espressa licenza del superiore, la di cui autorità si richieda in tali casi.

XIX. - Nessuno esca di casa senza licenza del superiore, e nel far ritorno in casa ne lo facciano ancor consapevole. Se il superiore dimanderà chi esce di casa, dove vada, e a che fare, ognuno sarà tenuto a palesarglielo con ischiettezza e verità, e nel ritorno ognuno domandato del dove siasi portato, e de' negozi fatti, risponderà alla stessa maniera.

XX. - Nell'uscire dalla propria stanza, e nel ritorno in essa, ognuno s'inginocchi d'avanti il crocifisso, domandandogli la sua benedizione, indirizzando anco alla Maestà Sua l'azione. Si passi poi per la chiesa, e dopo aver adorato il SS. Sacramento, si devono rinnovare gli atti di indirizzare ogni azione alla gloria di Dio avanti la Maestà Sua.

XXI. - Finalmente concludiamo questo capo cotanto importante dell'ubbidienza con questa notevole istruzione che dà S. Tommaso l'Angelico II, II, q. 104, a 2: *Voluntas superioris, quomodocumque innotescat, est quoddam tacitum praeceptum, et tanto videtur obedientia promptior, quanto expressum praeceptum obediendo praevenit, voluntate tamen superioris intellecta*; nè dovrà raffreddarsi dall'ubbidir prontamente lo scorgere qualche difetto

nella persona del superiore, ma dovremo più tosto ubbidirlo perchè comanda, che mai disubbidirlo perchè difetta, purchè tal cosa che comanda, non sia peccato: essi dovranno dar conto a Dio dei loro propri difetti, e noi se abbiamo o no ubbidito.

608 Cap. VIII. - *Dell'ubbidienza e degli altri due voti semplici de' collegiali.*

I. - I collegiali, oltre all'essere astretti ad osservare le regole nel precedente capo descritte con ogni esatta puntualità, fanno di più il voto semplice d'ubbidienza, per lo quale sono obbligati, in virtù del voto, sotto peccato mortale ad ubbidire; ma per peccare mortalmente, ed essere violatori del voto, si richiede che il superiore faccia loro comando espresso, ed usi la solita formalità, *vi comando in virtù di santa ubbidienza*.

II. - Il quarto voto de' collegiali è l'andare e persistere nelle missioni straniere con dipendere intieramente dalla sacra Congregazione *de Propaganda Fide*, in vigor del qual voto restano i collegiali astretti sotto colpa mortale: 1. Ad andare subito ne' paesi degli infedeli, per li quali saranno destinati dalla consulta della nostra congregazione, e dove saranno mandati dalla sacra Congregazione *de Propaganda Fide*, senza il decreto della quale niuno de' nostri potrà partire per tali missioni straniere; 2. Dove portandosi, sotto colpa mortale è obbligato a proseguire il viaggio, purchè alcuna necessità o impedimento non lo forzasse a far qualche dimora in qualche luogo; eccetto adunque questi casi, dee sempre proseguire il cammino senza trattenersi per tempo notabile per strada fuor di necessità conosciuta o d'utilità, o altro motivo dettato dalla prudenza; 3. E col medesimo obbligo di colpa grave sono tenuti i detti collegiali di persistere effettivamente nelle missioni; 4. Nelle quali i sacerdoti sono tenuti di esercitare effettivamente il ministero apostolico annunziando Gesù Crocifisso ai gentili, ed amministrando i santi sacramenti a' cristiani. Coloro poi, che non sono ancor sacerdoti, esercitino l'ufficio di catechista.

III. - Il quinto ed ultimo voto de' collegiali è di militare per tutta la loro vita in servizio della Chiesa in questo istituto e costituzioni, onde per questo voto e promessa niuno può professare qualsivoglia altra religione, nè iscriversi a qualsivoglia altra congregazione, collegio, seminario o istituto, qualunque egli si sia, senza la dispensa del superiore, attesa la maggior parte de' voti della sua consulta.

IV. - Ma se alcuni de' collegiali per mancanza di dottrina sufficiente, o per altra cagione, non saranno dalla consulta promossi al sacerdozio, sono in virtù di detto voto obbligati a servire, o in ufficio di catechista, o in altro impiego della comunità, al quale dal superiore saranno destinati.

V. - Si avverta finalmente che soltanto ciò che han promesso con questi voti i collegiali sono astretti ad eseguire sotto grave colpa, in guisa che peccheranno mortalmente qualora li violassero colla trasgressione di qualche punto sostanziale di detti voti, massimamente col disubbidire al formale precetto d'ubbidienza dato loro dal superiore: del rimanente, qualora non vi sia disprezzo, niuna delle nostre regole obbliga a colpa nè pur veniale, ma alla pena che il superiore, secondo la qualità della trasgressione, stimerà di dare a' delinquenti.

609 Cap. IX. - *Degli esercizi quotidiani di comunità.*

I. - La mattina, intesi il primo segno del campanello, ciascuno levatosi subito dal letto senza punto trattenersi, alzerà la mente a Dio, e cominciandosi vestire, l'accompagnerà con qualche pia meditazione o alcuna orazione vocale; subito che sarà vestito, si porrà inginocchiato, e farà i soliti atti da cristiano, di adorazione, ringraziamento, preghiera, fede, speranza e carità, indirizzando a Dio le azioni del giorno, ed offerendogli anche

i pensieri e le parole che dirà in unione de' meriti di Gesù Cristo, e farà l'intenzione di guadagnare tutte le indulgenze che può; reciterà poi tre *Ave Maria* alla Vergine Santissima della purità, acciocchè in quel giorno e sempre ci mantenga colla sua intercessione illesa si bella gioia; indi l'orazione al santo Angelo Custode, ed un *Pater* ed *Ave* ad onore dei santi speciali avvocati; e si tratterà in qualche pio pensiero finchè non si dia il secondo segno di dover andare a far l'orazione: avvertendo ognuno studiosamente di non fare occupare l'animo da qualche pensiero vano o straniero, ma custodisca il suo cuore acciocchè nel principio del giorno lo pasca solo di pensieri di Dio, del cielo e di spirito, e possa dire col santo Davide: *Quoniam ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam* (Ps 5, 4); sonato poi che sarà il secondo segno, si raduneranno tutti nel luogo destinato, ed adorato il SS. Sacramento, e dettosi il *Veni, sancte Spiritus, etc.*, si farà la mezza ora di orazione mentale, come si è detto.

II. - Nelle stagioni che le notti sono corte, subito finita l'orazione, e nelle stagioni che sono lunghe, all'alba chiara, si suonino le campane per la prima messa, e per segno altresì della rottura del silenzio. S'apra la chiesa, e si celebri la prima messa, alla quale assisteranno tutti coloro che non la celebrano. Dopo la quale ognuno si ritiri con modestia, e con raccoglimento ed umile tranquillità attenda poi al proprio ufficio.

III. - L'esame di coscienza da far per la mattina si farà immediatamente innanzi al pranzo, e si suonerà il campanello per darne il segno, ed incomincerassi col *Veni, sancte Spiritus, etc.*; indi ognuno adorerà Gesù Cristo sacramentato, e dinanzi alla sua divina presenza farà l'esame generale e particolare, dando una accurata rivista ai suoi pensieri, opere e parole, ad a' proponimenti presi nell'orazione, per vedere se li ha adempiti, e facendo appresso gli atti di pentimento e proposito: in tutte le quali cose, per serbarsi uniformità, il superiore accennerà gli atti, e finito che sarà il tutto, egli intonerà la *Salve Regina*, che si dirà, secondo il solito, con pausa e divozione, e finita che sarà, il superiore s'alzerà, e dopo d'esso gli altri, e si andrà con modestia e decoro nel refettorio, dove si osserverà ciò che vien prescritto nel capo XXII della mensa.

IV. - Dopo il pranzo, mentre si fa l'azione di grazie, si darà il segno per la seconda tavola: dopo l'azione di grazie, si ritornerà nel coretto, ed ivi adorato Gesù sacramentato, si reciteranno le litanie della Madonna per li benefattori viventi, ed il *Deprofundis* per i benefattori defunti, e finito ciò, si andrà nel luogo della ricreazione.

V. - Coloro che sono della congregazione, faranno la ricreazione in luogo distinto da quello dove si raduneranno i collegiali per la loro, e così si osserverà con fratelli laici. Questa ricreazione durerà per lo spazio d'un'ora, e senza averne licenza, niuno n'è dispensato.

VI. - Finita l'ora suddetta, si darà il segno del silenzio, che sarà da tutti osservato, e ciascuno si ritirerà in stanza, o per riposare, o vero per impiegarsi in silenzio ad alcun manuale esercizio che non apporti applicazione faticosa, e che non sia di disturbo a' compagni.

VII. - Quando li giorni sono lunghi, il riposo durerà per due ore, dopo le quali, al suono del campanello, ognuno con modestia e silenzio si porterà al luogo destinato, ove si farà la mezz'ora di orazione mentale. Quando i giorni sono corti, il riposo sarà di tre quarti d'ora, e la mezz'ora d'orazione si farà la sera con osservarsi il metodo prescritto nel capo XV nell'orazione della mattina.

VIII. - Nelle stagioni che le giornate sono lunghe, e la seconda orazione si fa ad ora di vespero, il suono del campanello della prima tavola per la cena sarà il segno del silenzio; quando poi le giornate sono più brevi, e la seconda orazione si fa la sera, il segno del silenzio sarà il tocco dell'*Ave Maria*.

IX. - Le conferenze, delle quali si parla a suo luogo, in tempo di estate si potranno fare tutte ciascuna nel suo giorno dopo l'orazione che si fa ad ora di vespero. Nel tempo

poi dell'inverno, si potranno fare anche dopo il vespero, subito dopo rotto il silenzio, come oggi felicemente si pratica: si eccettua sol quella delle colpe, che si farà la sera dopo l'orazione in comune.

X. - Ne' tempi che detta orazione si farà il giorno, si dee osservare il seguente metodo per apparecchio: Prima d'andare a cena, si raccoglieranno tutti in cappella, ove, dopo un breve raccoglimento, si adorerà il SS. Sacramento, si dirà il *Sub tuum praesidium, etc.*, e poi s'anderà a cena, nella quale s'osservierà il metodo del pranzo.

XI. - Dal tempo della seconda tavola del pranzo fino a quello della cena devano scorrere al meno otto ore, qualche poco più ne' giorni di digiuno.

XII. - Mentre si fa l'azione di grazie dopo la cena si darà il segno per la seconda tavola, e dal refettorio tutti si condurranno modestamente nel coretto, dove, dopo essersi adorato il SS. Sacramento, si diranno alcuni *Pater* ed *Ave* per la conversione degli infedeli, peccatori, per li benefattori, ecc. Si starà poi in modesta ricreazione per lo spazio di tre quarti d'ora, quando non si digiuna, e ne' giorni di digiuno, per sola mezz'ora, e tutti dovranno onninamente intervenire, esentandone solo i dispensati dal superiore.

XIII. - Finita la ricreazione, sonato il campanello per l'esame di coscienza (e questo anche sarà il segno del silenzio, che durerà fin al segno della prima messa della mattina), per l'esame tutti si condurranno nel coretto, dove adorato Gesù sacramentato si fa l'esame generale e particolare cogli atti che per chiarezza maggiore si ripetono qui, cioè di dolore e proponimento, di fede, speranza, carità, ringraziamento, preghiere, e con indirizzare a Dio le azioni tutte. Si diranno tre *Ave Maria* colla faccia per terra, dimandando umilmente e con confidenza la benedizione alla Vergine nostra madre, e la grazia di mantenerci sempre puri. Si dirà la preghiera al S. Angelo Custode, ed un *Pater* ed *Ave*, dopo il quale il superiore benedirà tutti coll'acqua benedetta, ed ognuno dopo il silenzio si porterà nella sua stanza.

XIV. - Dopo mezz'ora si darà il segno col campanello, acciocchè ognuno smorzi il lume, e vada a letto, ed il superiore averà l'avvertenza di quando in quando d'andare per le stanze, o di mandarvi, per vedere se ciò s'osserva.

XV. - Da questo segno all'altro che sarà dello svegliarsi la mattina, devono passare sette ore quando le notti sono lunghe, e sei quando le notti sono corte, perchè all'ora per lo riposo del sonno si supplirà dopo pranzo.

610 Cap. X. - Della conferenza sopra le regole.

I. - Se mai qualche comunità decadde dal primiero spirito nel quale fu eretta, ciò sarebbe unicamente perchè non si osservano più le leggi sotto delle quali fu stabilita. Non serve che abbiano i fondatori lasciato ottime regole, se dai sudditi non si mettono in pratica e vanno in disuso, e così la comunità perde il suo spirito e la sua vita, che è l'osservanza esatta delle sue costituzioni ed ordini, il che conoscendosi dal comune nimico, cerca per varie vie e raggiri rallentare il fervore dell'osservanza, e così farsi strada ad introdurre il rilassamento, e poi il disprezzo delle regole e la rovina della comunità. Acciocchè adunque col favor di Dio ciò non avvenga alla nostra minima comunità, ma sempre vegeto e fresco vi si vegga mantenere lo spirito e l' buon ordine con cui si è fondata, mezzo opportuno ed efficace si giudica il tener sempre innanzi agli occhi le regole, ancor le più minute e che sembrano a prima veduta di poco rilievo, e riflettere insieme che tali regole sono i fondamenti, su cui si mantiene in piedi, e li sostegni e puntelli che la sostengano e difendano dalle cadute. Si stabilisce perciò la conferenza da farsi sulle regole comuni e particolari della prima e seconda parte, e ciascun lunedì, nella maniera che siegue.

II. - Il detto giorno del lunedì nelle giornate lunghe finita che sarà l'orazione dopo il riposo, e nelle giornate corte, nelle quali l'orazione si farà la sera, al tocco della rottura del silenzio, tutti dovranno al suono del campanello, che ne darà il segno, radunarsi al luogo destinato.

III. - Radunati che saranno, il superiore comincerà l'esercizio col *Veni, Sancte Spiritus, etc.*, e poi posti a sedere, leggerà, o farà leggere questa regola per lo spazio d'un quarto d'ora incirca, cominciando dal preludio.

IV. - Finita che sarà la lettura suddetta, il superiore dimanderà a tutti se hanno notato esservi nella comunità qualche rilassamento o mancanza, e chiederà ancora il rimedio che da ognuno si stima opportuno per metterlo in osservanza, ed ognuno è tenuto dire con tutta la modestia e sincerità il suo sentimento. Non essendovi niente da notare, si dovrà proseguire la lettura per un altro quarto d'ora incirca, osservandosi il metodo immediatamente detto, e così dovrà farsi finché finisca la lettura di tutta la regola, e poi si comincerà di nuovo. Quando dopo il primo quarto vi sarà alcuna cosa di rilassamento da notare, se andrà la conferenza in lungo, di maniera che si occupi un'ora, scorsa l'ora, non si farà altro; di maniera che la lettura non dovrà mai eccedere la mezz'ora, e la lettura e lo scrutinio delle mancanze conosciute nella lettura o dal primo quarto o di tutta la mezz'ora insieme, non dovranno mai eccedere l'ora.

V. - Si deve poi notare, che in questa conferenza si tratta delle mancanze di tutta, o parte della comunità, e non già di quella de' particolari, imperocchè di queste se ne parla nella conferenza delle colpe, che si fa il venerdì.

VI. - Nel caso che si trovasse qualche rilassamento, il superiore dee essere tutto zelo in esortare tutti all'osservanza; ed in pubblico, o, dismessa che sarà la conferenza, in privato, secondo richiede la qualità della materia, conferire con li consultori per prendere quegli espedienti che avanti Dio si stimano più propri ed opportuni per introdurre di nuovo l'osservanza della comunità; e questo importa tanto, quanto importa l'osservanza perpetua in questa comunità.

VII. - Questa conferenza si stima di tanta importanza, che, se per qualche festa di prima classe che concorresse o occorresse, o per qualche altro legittimo impedimento, non si potesse fare il lunedì, s'ordina che si supplisca il primo giorno non impedito, imperocchè se si farà sempre coll'avvertenza e spirito che si deve, sarà ciò un de' potentissimi mezzi per mantenere sempre vigorosa l'osservanza delle regole in questa minima comunità.

611 Cap. XI. - Della conferenza spirituale.

I. - Gli antichi padri, ricordevoli del detto dello Spirito Santo: *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor eius* (Os. 2, 14), per trovare più facilmente Dio e trattar seco de' loro eterni interessi, benchè volontariamente esiliati ne' monti, e carcerati in strettissime celle, avessero dato bando ad ogni umano commercio, pure considerando il gran utile che si cava dalle conferenze di spirito, per esser queste non solo la scuola, nella quale si apprendono le regole della perfezione, ma anche la fornace nella quale riscaldansi i cuori da vivi sentimenti proferiti da fervorosi compagni, si acquista forza e lena per sempre più attendere all'acquisto delle virtù, lasciata per qualche ora la solitudine da quando in quando si radunavano e conferivano delle cose eterne. Noi dunque, che per il solo desiderio della perfezione ci ritroviamo congregati in questa casa, volendo con maggior facilità pervenirvi, oltre l'orazione mentale ed esame di coscienza che si fanno in comune, dobbiamo anche radunarci per conferire sopra de' mezzi per giungere alla perfezione che si desidera, non solo per sempre più apprenderne le regole, ma per via più infervorarci, e far nuovo acquisto di forze per porle in pratica; che per tanto si prescrive la conferenza da farsi nel modo che siegue.

II. - Ne' giorni non impediti dalla conferenza delle regole e da quella delle colpe o della teologia morale, al segno del campanello, dovranno tutti i nostri radunarsi nel luogo destinato, e dopo d'essersi detto il *Veni, Sancte Spiritus, etc.*, al cenno del superiore si comincerà la lettura d'un libro spirituale, sopra della quale il superiore, o altro di sua commissione, dirà qualche cosa d'edificazione sopra l'istessa materia, e poi dimanderà a qualcheuno degli astanti il sentimento avuto circa la detta lettura, e costui dovrà dire con semplicità quello che stimerà avanti Dio, avvertendo però tutti di non essere troppo prolissi, ma di dire succintamente il loro sentimento, non affettato nè studiato, ma con santa semplicità, e, parendo al superiore, potrà egli spiegare più a lungo il suo o l'altrui sentimento, purchè tra la lettura e conferenza mai non passi un'ora.

612 Cap. XII. - Della conferenza delle colpe.

I. - Per la perpetua osservanza di queste regole, oltre de' mezzi proposti nel cap. X, conferendo molto la conferenza delle colpe, perciò s'ordina che ogni venerdì, immediatamente dopo l'orazione del giorno, si faccia la detta conferenza nel modo che siegue.

II. - Il luogo, se comodamente si può, deve essere oscuro, con porta e fenestre serrate, col crocifisso e due candele sopra del tavolino o sopra l'altare: dall'una e dall'altra parte del tavolino vi devono esser de' banchi bassi e senza spalliera, ne' quali ognuno secondo suo ordine deve sedere, e solo al lato del tavolino dee porsi una sedia per sederci il superiore.

III. - Dopo che saranno tutti radunati e seduti, dettosi in ginocchioni il *Veni, Sancte Spiritus, etc.*, e riposti a sedere, il superiore o altro da lui destinato dirà quattro parole *ad fratres* incitandoli all'umiltà ed emenda delle colpe; e finito che egli avrà di dire, potrà ordinare a qualche altro di aggiungere il suo sentimento sopra l'istessa materia; e dopo essersi trattenuto qualche tempo con questi esercizi, darà il segno per cominciarsi la conferenza delle colpe: ed allora il fratello laico più antico si porrà in ginocchioni nel mezzo di tutti, e col capo chino e scoperto, e colle mani giunte avanti il petto, accuserà e non escuserà le sue colpe, supplicando il superiore della penitenza e gli astanti a volerlo ammonire degli altri suoi difetti che egli non conoscesse, sentendo in profondo silenzio e senza scusarsi tutti quelli che gli faranno la carità di avvisarlo de' suoi difetti, ancorchè non fossero tali come gli vengono rappresentati.

IV. - Qui però si deve avvertire che il solo superiore, che starà seduto e colla beretta in testa, potrà avvisarlo degli altri difetti, fargli la fraterna correzione, e bisognando, dargli congrua penitenza. Potrebbe altresì ordinare a qualche congregato prudente e discreto d'ammonirlo di qualche altro difetto che conoscesse, ma questo non dovrà inoltrarsi a far correzione alcuna: il che finito, il fratello bacerà la terra, ed andrà a sedere nel pristino luogo, ed in tanto succederà a lui l'altro fratello laico, e così fino all'ultimo, quale, dopo d'aver baciato la terra, andrà fuori seguendo tutti gli altri fratelli. Gli altri poi siano fratelli laici, chierici o sacerdoti, conoscendo qualche difetto nel compagno, sono tenuti anticipatamente avvisare il superiore, acciocchè egli gli faccia la correzione in questa conferenza in pubblico, o in altri tempi in privato, come meglio stimerà nel Signore.

V. - Immediatamente dopo i laici, succederanno li chierici, quali, finito che averanno, anderanno via, osservandosi con questi e coi sacerdoti l'istesso che poco anzi si è detto con i fratelli laici, colla sola differenza, che il superiore in fare alli sacerdoti la correzione, dovrà farla colla beretta in mano.

VI. - Dopo i chierici, succederanno i sacerdoti, i quali, dopo essersi accusati, ed aver umilmente ricevuto dal superiore le ammonizioni e penitenze, e dopo che il superiore averà intonato l'azione di grazie al modo solito, anderanno via, restando il solo superiore col suo ammonitore. Il superiore allora s'inginocchierà avanti di lui, e lo pregherà volerlo am-

monire, il che dovrà fare, ma con ogni rispetto ed umiltà, senza riprenderlo, e senza imporgli penitenza, ma solo esporgli i suoi difetti, e lo scandalo che avesse causato.

VII. - Li difetti, che si devono accusare o riprendere in questa conferenza, saranno le trasgressioni della regola, le negligenze ed errori commessi nell'amministrazione dei propri uffizi, le mancanze ed offese fatte a' compagni con dimandar loro pubblicamente perdono, li difetti occulti, che non sono scandalosi, e sono in danno del comune, come il versar olio, vino, rompere vasi, ecc., e li difetti resi già pubblici in comunità.

VIII. - Li difetti poi, che non sono pubblici, e ricercano una confessione segreta al confessore, non si devono dire in questo luogo e molto meno se, dicendoli, generassero qualche scandalo.

IX. - Niuno si contristi per qualsivisia correzione, dovendo piuttosto rallegrarsi, e ricevere con rendimento di grazie l'avviso che tende al profitto, emendazione e decoro.

X. - La penitenza da darsi dal superiore in simili casi, sarà una delle seguenti, o altre simili, secondo la qualità del difetto, ed egli stimerà meglio nel Signore: per esempio baciare qualche volta la terra, recitare alcuni *Pater et Ave*, o il *Deprofundis* o il *Miserere* colle braccia aperte, servire nella prima tavola, recitare una corona per l'aumento della fondazione, o per l'anime dei nostri defunti, visitare gl'infermi di nostra casa, far baciare li piedi alli primi o agli ultimi sacerdoti, sedere nell'ultimo luogo della tavola, cibarsi seduto in terra, stare in ginocchioni avanti il refettorio, e pregar tutti quelli che entrano a pregar Dio per lui, mentre tutti siedono a tavola, andare in giro dimandando a tutti qualche cosa per limosina, o altre simili.

XI. - Si avverta qui, che, quando offendesse taluno l'altro, non si deve aspettare sino al venerdì per riconciliarsi, ma secondo l'avviso di nostro Signor Gesù Cristo, che dice: *Sol non occidat super iracundiam vestram* (E. 4, 26), deve la stessa sera dopo cena in refettorio, subito finita l'azione di grazie, pubblicamente inginocchiarsi, e dimandar perdono al compagno, ed allora il compagno, benchè offeso, deve ancora egli subito inginocchiarsi, e dimandare ancor egli perdono, e riconciliarsi. Il superiore poi essendo consapevole del difetto, farà una breve riprensione con dare o no la penitenza secondo meglio stimerà nel Signore; questo però si deve intendere quando la colpa fosse pubblica, poichè essendo segreta, dovranno segretamente far questi atti tra di loro.

XII. - Le colpe e difetti de' novizi li sentirà ogni giorno il loro maestro.

XIII. - Li collegiali, finchè non abbiano finito i loro studi, sono dispensati da questo esercizio.

613 Cap. XIII. - *Degli altri esercizi da farsi in diversi altri tempi.*

I. - Avendo noi sortiti la gran ventura d'essere radunati sotto il dolcissimo e potentissimo patrocinio della sagra famiglia di Gesù Cristo, ognuno dee mantenere, e sempre più aumentare quei soavi sentimenti e dovuti di tenera ed ossequiosa divozione verso famiglia cotanto felice e beata, i quali di certo si sentirà ciascuno sorgere nell'animo e sperimenterà sempre nel suo cuore per poco che rifletta alla qualità ed amabilità de' personaggi che godiamo per protettori. Onde ognuno dia fiato spesse volte al fuoco della divozione fervorosa verso la sagra famiglia, e si ecciti il più che può ad offerir loro i più fervidi affetti del cuore, e procuri di cercare occasione per onorarli, amarli, trattenerli in dolce conversazione con essi, e talmente imbeverne lo spirito della tenerezza inverso loro, che diano segno al di fuori, facendosi da ognuno conoscere per figli, alunni e confidenti amici e servi della beata famiglia di Cristo, e diffondendo ne' cuori de' prossimi lo stesso affetto, lo stesso ossequio, la stessa tenerezza, la stessa riverenza, fiducia e divozione.

II. - In tutte le feste principali di Gesù Cristo e di nostra Signora, come anche nelle feste dei santi Giuseppe, Gioacchino, ed Anna, il superiore intimerà le novene, le quali si faranno con quegli esercizi di pietà che detterà ad ognuno la propria divozione coll'indirizzo del direttore. Nei giorni poi della loro festività, tutti siano tenuti comunicarsi.

III. - Tutti li sacerdoti si confesseranno almeno una volta alla settimana, e non essendo legittimamente impediti, diranno messa ogni giorno; gli altri poi, che non sono sacerdoti, si confesseranno almeno ogni sabbato, ed ogni vigilia di festa di precetto, e de' santi padroni di questa fondazione, per comunicarsi poi il dì seguente, se così parerà al direttore.

IV. - La comunione si deve fare pubblicamente in chiesa da tutti insieme all'istessa messa. Li novizi poi, oltre le dette giornate, si comunicheranno un'altra volta ogni settimana, sempre però coll'approvazione del maestro, alla prudenza del quale si lascia di comunicarsi più spesso.

V. - Eccetto i fratelli laici, tutti gli altri si esortano ogni giorno a leggere in ginocchioni e con testa scoperta un capo del Nuovo Testamento, studiandosi di praticare quanto in quello si comanda e consiglia, con riflettere poi ed esaminarsi nell'osservanza e trasgressione in quel giorno.

VI. - Ogni anno, ciascuno dovrà fare per otto giorni gli esercizi spirituali con la confessione annua e rinnovazione di spirito. Questi esercizi potranno cominciarli al 30 di dicembre, e si farà la rinnovazione di spirito nella vigilia dell'Epifania, festa della manifestazione di Gesù Cristo, ed in cui la santa Chiesa rammemora il principio della sua predicazione, ed il primo miracolo operato a' prieghi della santissima Madre a pro degli sposi di Cana, considerando ciascuno seriamente che noi dobbiamo esser posti sul candeliere per essere da ognuno mirati, e per fare che colle nostre opere, fatiche e buon esempio si convertano alla santa fede i gentili, e tornino alla amicizia di Dio i peccatori: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est* (Mt. 5, 16), ed insomma dobbiamo in faccia a tutto il mondo comparire come ministri di Gesù: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei* (1 C. 4, 1).

VII. - Il superiore, qualche giorno prima, intimerà nel refettorio la rinnovazione suddetta, la quale si farà in chiesa, a porte serrate, dopochè saranno finite le messe, e dopo essere andati via tutti i forestieri.

VIII. - Ogni mese, in un giorno destinato dal superiore, ognuno dovrà fare un giorno di ritiro, e la confessione di quel mese, e nel giorno seguente, o in altro da destinarsi dal superiore, ognuno darà il conto di coscienza al direttore di spirito, e dovrà ognuno accettare con pronta e cieca ubbidienza tutti i consigli che gli saranno dati, come si è detto nel cap. VII, ove si tratta dell'ubbidienza.

IX. - Ne' giorni, ne' quali non si fa la conferenza di spirito, tutti dovranno per un quarto d'ora fare la lezione spirituale.

614 Cap. XIV. - *Del modo come dobbiamo conversare fra di noi.*

I. - La nostra conversazione e colloqui familiari devono dimostrare il sincero e cristiano amore, che tutti scambievolmente dobbiamo portarci, e così dee quella essere tutta amore e carità cordiale, che abbia Iddio per principio, e Iddio per fine; amandoci con quell'amore al quale esortava i fedeli l'apostolo diletto: *Quoniam haec est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum* (1 I. 3, 11).

II. - Questo amore ci dovrà fare compassionevoli co' compagni, desiderosi del loro bene spirituale, e pazienti nel soffrire i loro difetti: *Supportantes invicem in charitate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (E. 4, 2. 3).

III. - Dee regnar ancora tra noi uno scambievole rispetto e stima, considerandosi ognuno come suddito e discepolo del compagno, ponendo sempre mente alle parole del Redentore: *Non veni ministrari, sed ministrare* (Mt. 20, 28), e dell'altre riferite da S. Giovanni: *Si ego laici pedes vestros, dominus et magister, et vos debetis aller alterius lavare pedes* (I. 13, 14).

IV. - Ma ingegnandosi ciascuno di mostrarsi amico caritatevole ed ossequioso di ogni fratello, avverta a non fomentare amicizia particolare con veruno, essendo questa, non men che l'avversione, origine di rotture, di discordie, e della rovina delle comunità, le quali non possono ben regolarsi e camminar con buon ordine, se non regna in esse una pace equabile in tutti e con tutti, onde sfuggansi le soverchie familiarità e confidenze che non si confanno colla sodezza e rigore del vero spirito, il quale dee, non dico diminuirsi, ma crescere nella santa fraterna cordiale nostra amicizia in Gesù Cristo.

V. - Nell'incontrarsi l'uno l'altro si salutino i nostri con rispetto e decoro, così in casa come fuori. A mensa però si levi la beretta solo al superiore, e a qualche personaggio forestiero e di condizione distinta.

VI. - Si fugga più che la peste ogni sorte di contesa, e se ne tronchi a buon'ora qualsivoglia radice ancor con perder le proprie ragioni, e se (il che tolga Iddio) accadesse alcun disturbo, sia ognuno ricordevole dell'avviso della sagra Scrittura come altrove si è incaricato: *Sol non occidat super iracundiam vestram* (E. 4, 26).

VII. - Niuno ardisca di riprendere o correggere il compagno de' suoi difetti o mancamenti, ancorchè naturali, essendo questo uffizio proprio del superiore, ed il quale niuno dee arrogarsi, ma osservandosi nel compagno alcun mancamento o difetto, se ne dia con segretezza e carità al superiore l'avviso, il quale con la sua prudenza ed autorità metterà in opera i mezzi opportuni per emendare, correggere e castigare ancor il fratello, se il difetto lo richiede, e far cessare il disordine e le mancanze.

VIII. - Senza licenza del superiore niuno ardisca parlare con collegiali, con novizi, studenti, e parimente niuno si porti nei luoghi destinati al loro uso o per gli esercizi loro.

IX. - Niuno s'intrometta nell'uffizio o impiego del compagno, eccetto quando venisse pregato dagli uffiziali subalterni a porgere aiuto in alcuna cosa, perchè allora, potendo, dia subito la mano, e caritatevolmente l'aiuti, purchè però possa in breve tempo spedirsi la faccenda, perchè, se vi si richiede molto tempo, si dee prima chiedere licenza al superiore.

X. - Nelle ore di ricreazione severamente si proibiscono le dispute su punti di scienze, per non riscaldare il capo, impedire la digestione ed il sollievo delle anime, che si pretende in questo tempo. Il luogo del disputare è la scuola, ove s'attende nelle scienze e ne' studi.

XI. - S'incarica fortemente a servar rigoroso silenzio intorno a tutto ciò che si fa o si dice in casa, niente scorrendone con forestieri, specialmente se siano difetti o imperfezioni, ancorchè minime. Il buon nome è pur troppo necessario agli evangelici ministri, onde di loro con tutti bisogna parlar di tal guisa, che ognuno resti di loro conversazione e vita edificati. E la pace e fraterno amore è pure assai richiesto nelle comunità, e si dee porre da ognuno qualsivoglia studio e fatica, acciocchè, senza ombra e diminuzione, viva nel cuor di tutti, e con ogni sollecitudine e zelo dee ognuno avvertire, che non abbia a ricevere mancanza, nè a raffreddarsi per colpa sua; onde se in ciò accadesse alcuna mancanza o trasgressione, il superiore non lasci impunito il trasgressore, per leggiero che sia stato il fallo, essendo ciò cagione che l'amore tra i fratelli si raffreddi, cosa che noi dobbiamo sfuggire con tutte le forze possibili.

XII. - Non presuma alcuno lamentarsi del vitto, della camera, o di qualsivoglia altra cosa della comunità, nè di qualche mancanza di comodo; e se mai avvenisse cosa

alcuna che non soddisfacesse, o dasse non leggiero fastidio, se ne dia segreto e subito avviso al superiore, il quale con discreta prudenza dovrà porvi il rimedio.

XIII. - Parlandosi d'altri regni o paesi dei quali sono gli astanti, non se ne dicano i difetti, potendo essere ciò cagione di rompersi la carità fraterna.

XIV. - Coloro che hanno deposto l'affetto al mondo, e si sono liberi dalle cure di quello, consecrati agli esercizi apostolici, senza alcuna mira di proprio interesse, debbono anche spogliarsi del soverchio desiderio di sapere le avventure delle guerre e delle cose che succedono ne' governi degli Stati, ma dovan piuttosto vivere come se per loro non ci fosse mondo, sebbene però non dobbiamo dimenticarci del nostro essenzialissimo obbligo di pregar sempre il Signore per li nostri sovrani in primo e principal luogo, indi per tutti i principi cristiani, e loro pace e concordia.

XV. - Nelle lettere che si scriveranno i nostri fratelli scambievolmente, evitino ogni soverchia cerimonia ed affettazione, ma così ne' titoli come nelle espressioni riluca in essi la carità, l'amorevolezza, la confidenza, e sopra tutto la semplicità cristiana. Legga ognuno il cap. XXV del *Cammino di perfezione* di S. Teresa di Gesù, e rifletta a quei mirabili documenti che ivi dà, acciocchè le sorelle si reputino tutte eguali, e certamente ognuno si persuaderà, che niuna distinzione, nè pur nello scriversi l'un l'altro, e niuna maniera che odori di mondo, debba permettere nelle ben regolate comunità.

615 Cap. XV. - Dell'orazione mentale.

I. - Se, come dice S. Teresa, la meditazione è cosa che a tutti i cristiani importa la vita il cominciarla, chi mai potrà dubitare che noi dobbiamo con una cura particolarissima far che questo santo esercizio sia l'unico nostro pensiero e le nostre vere delizie, dacchè non solo è debito della nostra vocazione il procurare coll'aiuto del Signore accostarci a lui, e seco in dolce conversazione deliziarci il più che possiamo per mezzo di questo santo esercizio e degli altri atti inverso Dio che negli altri capitoli si prescrivono, ma è altresì principal nostro impiego il trasfondere lo spirito di orazione negli altri prossimi ed istillarli ne' cuori de' collegiali; onde essendo l'amore dell'orazione il principal fondamento su cui si erige il grande edificio di questa minima radunanza, quanto con più o meno fervore, assiduità e vigilanza si attenderà da noi a tal santo esercizio, tanto maggiore o minore sarà lo spirito della nostra comunità; nella quale benchè un'ora solo d'orazione da farsi in comune s'ordini e comandi, tale determinazione di tempo sia data solamente per tor via tutte le scuse che alcuno volesse pretendere per non intervenire, non già perchè, soddisfattosi all'obbligo della comunità, dobbiamo menare il resto del giorno senza volger la mente al nostro grande Iddio e dolcissimo padre, essendo tenuto ognuno a sapere che lo spirito del presente istituto esige da ognuno l'osservanza puntuale e fedele delle parole di Gesù Cristo: *Oportet semper orare et numquam deficere* (L. 18, 1), la qual cosa anco nella folla delle faccende, e nel mezzo degl'impieghi nei quali saranno posti i nostri, potranno facilmente colla grazia di Dio conseguire, osservando la pratica seguente.

II. - Si studii e si sforzi ognuno di contrarsi l'abito di purificare l'intenzione nel principio di qualsivoglia azione, con indirizzarla a Dio ed alla sua maggior gloria, e continuare poi di quando in quando lo stesso atto nel progresso dell'opera, similmente procurando ravvivare di quando in quando la fede della divina presenza, avendo di continuo avanti gli occhi che noi andiam sempre sotto gli occhi di Dio, e così faremo brevemente con sua divina maestà di tempo in tempo alcun colloquio amoroso o qualche aspirazione fervorosa, o alcun atto di fede, speranza e carità, per fare i quali atti non si richiede lunghezza di tempo, ma fervore di volontà e brevissimo lancio d'ossequioso pensiero verso Dio. Si facciano anche familiare i nostri l'uso delle giaculatorie orazioni, particolarmente di quelle che dall'orazione fatta in comune si sono prese, o che l'anima, riflettendo alle verità me-

ditate, ha fatte e fa, essendo utilissimo consiglio quello del grande S. Francesco di Sales che noi dobbiamo raccorre dalla meditazione alcuni sentimenti che più ci han mosso, e per rimeditarli fra il giorno, come chi raccoglie da un orto i fiori che più gli sono piaciuti, e poi tra via gli va tratto tratto odorando; e finalmente nelle ore, nelle quali i nostri saranno liberi e sbrigati dalle necessarie occupazioni, utile pratica sarà o di portarsi in chiesa a fare un poco d'orazione innanzi il santissimo sacramento, o di leggere nelle loro stanze qualche buon libro che accenda la volontà e la porti a far qualche atto fervido verso il suo Dio, ed in questa maniera nelle azioni avendo riguardo a Dio, e per fine Iddio, e nelle ore libere dalle fatiche colla lettura e meditazione illustrando la mente ed intenerendo l'anima, si farà sempre orazione, e si acquisterà il bell'abito di star sempre con Dio anche nel mezzo delle più distrattive faccende, e si eseguirà il comando di S. Leandro vescovo di Siviglia alle religiose: *Lectio sit tibi assidua, iugisque oratio, dividantur tibi tempora et officia, ut, postquam legeris, ores, postquam oraveris, legas.*

III. - La mentovata ora d'orazione in comune, acciocchè riesca facile a tutti e niuno possa allegare scusa per non intervenire, si dividerà in due volte: una mezz'ora se ne farà la mattina, e l'altra la notte nella stagione d'inverno, e dopo il riposo del giorno nella stagione di estate. Subito intesi il segno della detta orazione, ognuno s'immagini d'esser chiamato da nostro signor Gesù Cristo, per andar a trattar seco da solo a solo il grande affare dell'eterna salute, e con tal pensiero, lasciando subito ogn'altra cosa che si stesse facendo, vada nel luogo destinato, pensando sempre a chi è colui che lo chiama, ed al negozio per cui lo chiama. Arrivato che sarà ognuno nel detto luogo si porrà in ginocchio, trattenendosi, fintanto che s'incominci l'orazione, in atti d'adorazione e di amore inverso il santissimo sacramento, il che si praticherà anche quando per la mattina e sera si raduneranno per l'esame di coscienza.

IV. - L'orazione si farà da tutti posti in ginocchioni, e se taluno non potesse proseguire in tal sito, dopo la preparazione potrà levarsi e stare in piedi, ma niuno potrà stare appoggiato o a sedere, senza che pria n'abbia ottenuto la licenza dal superiore.

V. - Datosi il segno, il superiore aspetterà uno spazio determinato nel quale ciascuno possa venire dalla sua stanza, dopo il quale, benchè non tutti si siano radunati, egli non aspetterà oltre, ma darà principio all'orazione col *Veni, Sancte Spiritus, etc.*; e lo stesso dovrà farsi in ciaschedun altro esercizio di comunità, non dovendo aspettare più tempo per far ragunare tutti.

VI. - Dopo recitato il *Veni, Sancte Spiritus, etc.*, si farà la preparazione, suggerendone il superiore in poche parole il motivo degli atti suoi, e frapponendo fra l'uno e l'altro motivo tanto di spazio, che ciascuno possa brevemente fare gli atti, e nel fine di essa si dirà l'*Ave Maria* col *Gloria Patri*.

VII. - Finita che sarà la preparazione, si leggerà un punto per meditare o da' libri del padre Spinola, o da altri scelti dal superiore; e passato che sarà un quarto d'ora in circa, nel quale ognuno ben rifletterà a ciò che ha inteso e si studierà destarsi agli affetti e risoluzioni corrispondenti; si leggerà poi l'altro punto, circa il quale ognuno farà lo stesso, dovendo sempre la meditazione dell'intelletto accendere la volontà, e muoverci all'acquisto e pratica delle virtù. Circa il fine il superiore darà il segno ed i motivi per gli atti della conclusione; e finita la mezz'ora, si dirà con pausa devota la *Salve Regina*, prima della quale potrà il superiore o dire o far dire a chi gli parerà qualche sentimento che siasi ricavato dall'orazione.

VIII. - La meditazione che si farà per la mattina dovrà farsi sulla Passione di nostro signor Gesù Cristo, fuori de' giorni di comunione, ne' quali dee essere su dello stesso soggetto della comunione; la sera poi si farà su qualche punto della vita purgativa, e spesso sui novissimi.

IX. - Durando l'orazione mentale, a niuno sia lecito recitare qualsivisia orazione vocale, ma ciascuno sia intento a meditare il punto proposto.

X. - Per tutto il tempo che dura la meditazione, si studi ognuno di osservare un esatto e divoto silenzio, seguitando l'esempio de' santi padri antichi, i quali nelle comuni adunanze benchè fossero in numero grandissimo, stavano tuttavia con sì fatta modestia e silenzio, che sembrava che niuno ivi fosse; non tossivano nè raschiavano, anzi neppur piangevano nè sospiravano per non disturbare gli altri. Ognuno dunque rifletta seriamente che ivi si sta per meditare, parlare con Dio, con se stesso, e con serietà proporre ciò che conosce ognuno esser necessario per la riforma de' difetti ed aumento delle virtù, per ricordarsene spesso tra il giorno, e mettere in esecuzione ed in opera i fatti proponimenti.

XI. - Se alcuno si addormentasse, sia tenuto chi gli è vicino a destarlo.

XII. E finalmente chi per legittimo impedimento non potesse intervenire all'ora suddetta, dovrà poi supplire in altro tempo e luogo.

616 Cap. XVI. - Della mortificazione.

I. - Gran nemico ed insidiatore continuo è ciascuno a se stesso, ed il secondare le nostre voglie ed appetiti, è un far più forte un tal nemico e renderlo più gagliardo ai nostri danni, e l'unica maniera per superarlo e sottrarsi alle sue insidie ed assalti, è il contrastarlo sempre e mortificare in noi ogni piccol moto di appetito non ben regolato, e star sempre avvertito a considerare, che si pensa, che si desidera, che si stima, che si ambisce, per vedere se in qualche cosa in noi nascesse desiderio di cosa non conforme alla nostra vocazione, per sradicare subito dal cuore tal cattiva semenza che potrebbe far germogliare erbe velenose che soffocherebbero tutto il buon grano che con aiuto di Dio si spera che abbia da raccorsi dalle nostre pratiche ed osservanze della regola che abbiamo abbracciato. Per ben esercitare la mortificazione bisogna prima riflettere che diceva David: *Anima mea in manibus meis semper* (Ps. 118, 109), cioè porto il mio cuore nelle mie mani, per ben osservare e vedere che pensa, che desidera, e dove si muove; e bisogna poi rompere le voglie disordinate, la sregolata concupiscenza, eseguire il bell'avviso di S. Paolo: *Carnis curam ne feceritis in desideriis* (R. 13, 14), anzi per consiglio ed avviso di tutti i direttori di spirito bisogna anche nei desideri leciti mortificarci e andar contro alle proprie inclinazioni per renderci padroni di noi stessi e togliere l'armi al nemico, il quale non può di leggieri credersi quanto si faccia poderoso e terribile, se secondando spesso i suoi appetiti si lascia prender forza contro allo spirito che lo dee tener soggetto e abbattuto; inoltre la mortificazione è qual forte muro per difendere la religiosa osservanza dagli assalti de' nostri nemici, e per fare che quell'anima, che di tal saldo muro è cinta e difesa; porti senza tema d'alcuno i frutti di acquisto di virtù, di santo zelo, e d'utile nelle anime de' prossimi, che sono le cose alle quali sono indirizzate tutte le nostre fatiche.

II. - Si parla adunque in questo capo della mortificazione interna, reprimendo la concupiscenza immoderata delle cose sensibili con mortificare i sensi interiori e le proprie passioni.

III. - Il fondamento, sul quale ognuno deve stabilire la sua mortificazione, è il risolversi di lasciar affatto la propria volontà, il proprio giudizio, e regolare ogni azione per tutto il corso della giornata, secondo prescrive la regola, e non andar cercando altro, nè pensando oltre, radicando ben nell'animo la risoluzione di volere con esattezza religiosissima puntualmente osservare ogni minuzia della regola, stimando ogni suo prescritto come un mezzo datoci non dagli uomini, ma da Dio signor nostro per farci diventare gran santi col favor suo. Oh bella, sicura e meritoria sommamente maniera di praticare con frutto grandissimo la mortificazione si è questa, nè creda taluno che sia picciola. Ella è più grave

e di maggior difficoltà che pare a prima vista, ma è la maniera sicurissima voluta da Dio, ed alla quale noi abbracciati in breve faremo grandi progressi nella perfezione, e senza questa anderemo piuttosto indietro, benchè d'altre volontarie mortificazioni ci caricassimo di proprio capriccio e giudizio. All'incontro, chi esattamente osserverà tutte le regole, ancor le più minute, senza altre mortificazioni di cilizi, digiuni ed altro, diverrà perfetto, e riuscirà, mercè la grazia del Signore, gran santo. E sia così geloso ognuno di tal esatta osservanza, che fissi bene nell'animo tal pensiero, che sarebbe certamente tentazione del nemico il preferire mortificazioni di propria elezione e volontà agli ordini della regola, e ci cagionerebbe non piccol danno e gran ritardamento nell'intrapreso viaggio; imperocchè siccome sarebbe sciocchezza propria ed illusione del comune nemico il trasgredire alcun precetto divino o ecclesiastico per osservare un punto di regola, così sarebbe ancora inganno del nemico se alcuno volontariamente ed avvertitamente trasgredisce un minimo punto di regola o di costituzione per operare mortificazioni supererogatorie abbracciate per proprio parere e consiglio.

IV. - Chi sarà ben della necessità persuaso dell'interna mortificazione, e la praticherà come si deve, sarà amico dell'esterna, tanto più che questa è molto utile per essere uomini d'orazione, quali dobbiamo essere, mentre dice S. Teresa, che spirito d'orazione ed accarezzamento di corpo non possono star insieme. E poi chi attende a rompere e frenare le voglie proprie in cose anche lecite per avvezzarsi ad essere padrone di se stesso, come non cercherà ogni maniera (prudente però e discreta) di domare anche il suo corpo, sapendo ognuno, che se questo si cura bene, e si tratta con gentilezza e mollezza, dà dei calci e fa gran danno. In questa regola tuttavia poche esterne mortificazioni si prescrivono, e ciò sia fatto acciocchè l'osservanza sia uniforme, e per torre tutte le occasioni di scuse, esenzioni e dispense; del resto, benchè abbiamo cotanto inculcato la mortificazione interna, non intendiamo per questo di lasciar senza gagliarde esortazioni di stimolar tutti all'esterna, ma di quella abbiamo con più espressione parlato, come più difficile ed essenzialissima al nostro istituto, e la pratica della quale non si può mai dire che sia eccessiva o soverchia; a questa poi accendiamo tutti, ma con prescrivere, che si regolino col savio parere del direttore per non inciampar in estrema; generalmente però intimano a tutti, che la vita del missionario dee essere aspra e mortificata, niente amica di comodi e lautezze, acciocchè possiamo avvezzarci a patimenti ben gravi che s'incorrono nell'esercizio del missionare; perchè se non strapazziamo i nostri corpi, nelle battaglie campali poi, ne' viaggi lunghi e disastrosi e nelle persecuzioni ci sbugottiremo, e forte daremo volta; e principalmente perchè l'evangelizzare porta seco l'obbligo d'imitar la vita di Gesù Cristo e degli apostoli, fa d'uopo spesso riflettere sensatamente alle parole di S. Paolo, che scrisse nella prima lettera ai Corinti nel cap. IV dal verso 9 fino al 12. Si avverte però, che, come si è detto, niuno impenda mortificazione dalla regola non prescritta senza espressa licenza del superiore o direttore di nostra casa, coll'approvazione del superiore.

617 Cap. XVII. - *Delli digiuni e discipline.*

I. - Oltre a' digiuni comandati dalla santa Chiesa, che si dovranno osservare con somma diligenza, si digiunerà ogni venerdì in onore della passione e morte di nostro signor Gesù Cristo, ed ogni sabato in onore di Nostra Signora e di tutta la Sagra Famiglia; sebbene nel tempo pasquale si dovrà fare il solo sabato, se questo ancor non paresse al superiore dispensarlo; e così parimente quando concorresse festa di prima classe, o quando si fosse digiunato il giovedì, dovrà tralasciarsi il digiuno.

II. - Si digiunerà di più le viglie delle feste della Circoncisione del Signore e del Santissimo Sacramento, della Natività e Purificazione della Vergine Santissima, come anche in quella di S. Giuseppe, S. Giovacchino e S. Anna.

III. - Si asterranno dalla carne in tutte le viglie de' santi protettori, cioè S. Giovanni Nepomuceno martire, S. Francesco di Sales, S. Carlo Borromeo, S. Francesco Saverio, S. Filippo Neri e S. Teresa di Gesù, poichè nella vigilia del primo protettore S. Tommaso apostolo s'osserverà la vigilia della Chiesa.

IV. - In tutti i venerdì di marzo, eccettuati gl'infermi o convalescenti, tutti gli altri seduti in terra mangeranno una sola cosa calda; e nel venerdì santo, sol pane ed acqua.

V. - Ogni venerdì si farà la disciplina, eccetto sol quelli che occorreranno nell'ottava di Pasqua, Pentecoste e Natale; ed in quelli venerdì, ne' quali occorreranno feste di prima classe, o de' santi della Sagra Famiglia o protettori della fondazione, allora la disciplina si farà nelle loro viglie.

VI. - La disciplina dovrà durare un *Miserere*, un *Deprofundis* ed una *Salve Regina* cantati.

618 Cap. XVIII. - *Del silenzio.*

I. - Essendo il silenzio uno dei principali argini della disciplina regolare, è perciò stimato molto ed osservato con gran rigore dai padri antichi, e da essi pubblicato per uno dei principali mezzi per venire alla santa perfezione; ed avendo noi abbandonato la casa paterna, quanto di comodo e dilettevole il mondo ci esibiva, ed essendoci ritirati in questa comunità, tutto a fine di procurare ad ogni costo l'acquisto delle virtù, per pervenire alla santa desiderata perfezione: pertanto in questo capo s'intima a tutti l'esercizio di questa virtù tanto importante del silenzio, e da tutti se n'esige un'esatta ed intiera osservanza ne' tempi e ne' luoghi, che qui si prescrive.

II. - Circa i luoghi, s'osserva silenzio rigorosissimo nel coro, nella chiesa, nella sagrestia, nella libreria, né luoghi comuni, ne' dormitori, nelle scuole, nel mentre s'insegna, e tanto nella prima quanto nella seconda tavola. E se in detti luoghi occorresse dire qualche cosa necessaria, si dica, ma in voce bassa ed in poche parole.

III. - Circa il tempo, s'osservi silenzio rigoroso nelle ore già stabilite nel cap. IX; nelle altre ore del giorno sarà lecito il parlare, ma nei soli luoghi pubblici ed a ciò destinati dal superiore.

IV. - Per custodire il silenzio bisogna essere amici della camera, ed inimici d'andar vagando per la casa e molto più entrare nelle camere altrui; per essere amici della camera bisogna essere ricordevoli sempre della presenza di Dio, ed inimici dell'ozio che rende fastidiosa la camera e fa desiderare la conversazione; e sarà obbligo del superiore che non si vada girando per la casa, e far che ognuno stia applicato nella sua camera. Chi però ha bisogno di sollievo, si sollevi pure, ma ne' luoghi a ciò destinati.

V. - Nella camera poi del superiore, ed in sua assenza, in quella del suo sostituto, vi si può entrare in ogni ora e tempo, quando essi stanno in camera; in loro assenza poi, nessuno ardisca entrarvi.

VI. Nessuno faccia qualsivoglia sorta di rumore ne' tempi di silenzio, tanto fuori quanto dentro la propria stanza; e dovendo però farlo in tempo lecito e durar lungo tempo, lo faccia con licenza del superiore.

619 Cap. XIX. - *Della modestia.*

I. - Siccome la modestia nei ministri evangelici ha tanta forza e fa tanta impressione ne' cuori de' secolari, che, senz'altra predica, questa sola l'edifica, e non rare volte e causa di singolari conversioni; così all'opposto un minimo atto d'immodestia, che scovrono in essi, li scandalizza, e spesso volte distrugge tutto quel bene che con le loro apostoliche fa-

tighe a gran stento averanno procurato. Il che essendo pur troppo vero, per ciò con special forza s'incarica a tutti d'osservare rigorosamente in tutte le loro azioni questa santa virtù, dovendo ognuno come di continuo tener scolpito nel cuore il ricordo che S. Paolo incaricò alli primi cristiani: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus* (Ph. 4, 5); e con tutta diligenza dovrà osservare le seguenti regole.

II. - Siano modesti nel vedere, non andando or qua or là curiosamente guardando, specialmente verso persone di altro sesso.

III. - Siano modesti nel parlare, non mai dicendo parole che ridondino in lode e stima propria, e molto meno in discapito della stima e decoro altrui, ma piuttosto, quando la prudenza il richiegga, lodino le altrui azioni senza affettazione alcuna.

IV. - Si sfugga il contrastare e dimostrarsi pertinace nel proprio parere; anzi nelle cose indifferenti, dopo aver bastantemente detto colla solita modestia il proprio sentimento, non bisogna contristarsi, ma si lasci ognuno nella sua opinione.

V. - Si esorta ognuno ad una santa allegrezza, con la quale ci dice il Profeta reale che dobbiam servire il Signore; onde sfuggano la tristezza e malinconia, della quale lo Spirito Santo parlando dice: *Spiritus tristis excital ossa* (Pr. 17, 22). Avvertano però che allora sarà santa l'allegrezza, quando sarà moderata.

VI. - Incontrandosi per la casa si salutino l'un l'altro, ma non si trattengano lungo tempo a parlare, dovendosi ciò fare ne' luoghi a ciò destinati.

VII. - Nel trattare con forestieri e cogli istessi di casa, in tal modo deve ognuno portarsi, che non comparisca nè leggiero, nè rustico, ma sia ciascuno docile et affabile con tutti, e procurino tutti esser sempre li primi in onorare e cedere il miglior luogo.

VIII. - Così nel gestire che nel camminare sfuggano ogni incompostezza, ogni puerilità, ogni leggerezza, dovendo esser gravi in tutte le azioni, sfuggendosi però sempre l'affettazione.

IX. - Si ricerca parimente una gran modestia nel vestire e ne' mobili della camera: circa il vestire la materia non sia di seta, e la forma poi sia come quella degli onesti preti secolari.

X. - La sottana dei fratelli laici sia lunga sino a mezza gamba, ed il mantello due o tre dita più lungo.

XI. - Così anche nelle vesti interiori nessuno userà seta, nè sorte alcuna di vanità e leggerezza d'ornamenti superflui e curiosi.

XII. - Li calzoni e calzette siano di color nero, e procurino per quanto sarà possibile essere uniformi in ogni cosa.

XIII. - I mobili della camera siano parimente poveri, modesti e ben ordinati: non sia la stanza sporca, non sia confusa, ma ogni cosa stia pulita e nel suo luogo. Il letto stia sempre rifatto, e la camera sempre spazzata: pertanto ognuno dovrà rifarsi il letto, alzato che sarà la mattina, prima di andare all'orazione, e spazzare la sua stanza almeno una volta la settimana.

XIV. - Di notte nessuno cammini per casa senza lume, nessuno esca dalla camera con berettino bianco in testa, o con cinta sciolta, o con fazzoletto al collo, o con altra simile indecenza; ed acciocchè con maggior prestezza e facilità si acquisti la modestia in pubblico, s'eserciti con rigore nel mentre si sta in camera serrato; e questo si farà più facilmente, considerando che si sta alla presenza di Dio e del nostro angelo custode.

XV. - Il resto che spetta alla modestia ed alla buona educazione che s'insegna nel noviziato, s'incarica ad ognuno a mal volersene scordare, ma sino alla morte osservare il tutto con rigore.

Cap. XX. - *Del distacco del mondo, e quanto dobbiamo star lontani dagli affari e negozi de' secolari.*

I. - Il fine per lo quale, secondando la chiamata di Dio, ci siamo ritirati in questa casa, è acciocchè lontani da tumulti ed affari del mondo, e così sciolti da que' lacci che potevano legarci lo spirito, potessimo fissare la nostra mente nei pensieri delle cose celesti, e deposta ogni cura, ogni affetto, ogni speranza di mondo, unirci con Dio, cominciando a menare quella felice vita che vivea S. Paolo, e che diceva: *Vivo ego, iam non ego, vivit vero in me Christus* (G. 2, 20), e dee ciascuno così bandire dal cuore qualsivoglia pensiero e speranza del mondo, che possa dire collo stesso: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (G. 6, 14). E se ciascuno dee stimare il mondo crocifisso, cioè vile, abominevole, e da non prezzarsi dal suo cuore, che errore sarebbe se, accostandosi di nuovo al mondo e fomentando nell'animo di nuovo pensieri del secolo, dimostrasse che ancor lo prezza, e lo ha in istima e l'onora? E qual miseria sarebbe di chi, dopo la generosa risoluzione di vivere in questa comunità come crocifisso al mondo, e dopo d'essersi liberato dalla sua tirannia, e aver preso il porto di sua volontà, per sua colpa ritornando ai pericoli, si sottogettasse di nuovo al mondo, e coll'ingerirsi in faccende dei secolari movesse a' suoi danni la tempesta nel porto? Acciocchè adunque tal disgrazia a niuno intervenga, si prescrivono le seguenti regole, e si esorta ognuno a ben ponderare le parole di S. Paolo: *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum* (1 C. 7, 23).

II. - Si esorta a tutti e a qualsivoglia dei nostri di procurare di togliere i lunghi discorsi, e le frequenti ed inutili conversazioni con secolari, essendo ciò un far cattivo uso del tempo, e perderlo malamente in cosa che è cagione di distrazione, esca avvelenata che alletta e trae l'animo pria al compiacimento, indi al desiderio delle cose ed affari del mondo.

III. - A niuno sia lecito il battezzare, il tener nel battesimo o confermazione qualunque persona, senza licenza del superiore, il quale non la dia facilmente, ma in casi nei quali ci sia manifesta cagione e ragionevole.

IV. - Essendo cose nonchè aliene, ancor contrarie al nostro istituto, il difendere o sollecitare le cause o liti criminali o civili, l'assistere a' testamenti, l'essere esecutori testamentari; si proibiscono con ogni rigore queste cose a tutti, e specialmente il trattar matrimoni, contratti o altre simili cose che son proprie de' secolari, e l'Apostolo ci ammonisce: *Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus* (2 T. 2, 4).

V. - Niuno dia testimonianza nè in cause civili nè in criminali, se non in caso che venisse a ciò obbligato da legittima potestà, e ne' casi ne' quali la carità o altro degno rispetto ci obbligasse a comparire, e si faccia con la licenza del superiore.

VI. - Finalmente si proibisce non solo il governare luoghi pii e trattare i loro affari, ma anche il mostrarsi propensi e inclinati a detti governi e maneggi, se prima non si sia ottenuta licenza del superiore e della consulta, avanti la quale niuno mostri detta inclinazione ad altri, e molto meno il prometta.

Cap. XXI. - *Dello spirito d'umiltà che si ricerca in questa comunità, e della stima in cui si devono tenere le altre.*

I. - Essendo il nostro intento di condurre anime alla luce dell'Evangelo ed alla perfezione della vita cristiana, avendo prescritto a' nostri un esatto e gelosissimo studio per conservarsi puri innanzi a Dio e agli uomini, dobbiamo ben tenerci fermi sullo stabile, sicuro e necessario fondamento della santa umiltà, riflettendo al bell'avvertimento di S. Cipriano: *Custos virginitatis charitas, locus autem huius custodis humilitas*. La carità verso Dio e il prossimo ci farà sempre mantenere illibati, e l'umiltà raccoglierà come in sicuro soggiorno le virtù che coll'aiuto di Dio coltiveremo nei nostri cuori. Stimati adunque ognuno

e si persuada che questa nostra radunanza sia la minima fra tutte le altre, e nel parlare, parli secondo questo fermo giudizio, che così non la preporrà a niuna, ma la posporrà come deve a tutte.

II. - Non mai alcun de' nostri dee tacciare o in qualsivoglia modo dir male di qualsivoglia altra comunità, nè del loro modo di governarsi e procedere.

III. - Sempre dovranno sentir piacere nell'udire che la tale o tale, questa o quella comunità superi la nostra nella gloria, fama e lode degli uomini, nel favore dei grandi, e nelle occupazioni onorate nelle quali li loro soggetti sono impiegati; e molto più dovremo sinceramente rallegrarci del loro spirituale profitto e della conquista gloriosa di anime a gloria di Gesù, dovendo sempre ricordarci che il fine per il quale è eretta questa nostra minima comunità si è il raccogliere le miche che cadono dalla mensa, e le spiche che fuggono dalle fruttuose falci di tante altre religioni e comunità che con tanto frutto faticano nella vigna del Signore; onde dobbiamo con sincero affetto e consolazione dell'animo compiacerci del bene che quelle fanno nelle anime, e delle loro fatiche ad onore del nostro Dio. Epperò ciascuno de' nostri dee ben fissarsi nell'animo questa massima che il fine di questo nostro istituto è che Cristo sia annunziato e glorificato; or come venga glorificato Gesù Cristo, sia per nostro mezzo o di qualsivoglia altra comunità, dobbiamo sempre rallegrarcene e godere, per essersi già ottenuto il fine che da noi si pretende, e se per avventura taluno non ne godesse, darebbe segno che non ama Gesù Cristo, ma ben se stesso, e colle sue azioni e fatiche non cerca la pura gloria di Dio, ma con amor proprio sè medesimo. Dobbiamo ancora ben persuaderci e fissare nell'animo questo pensiero e questa massima cristiana che rallegrandoci e compiacendoci noi del ben fatto dagli altri per puro fine dell'onore di Dio e per il desiderio della salvezza dei prossimi, potremo talvolta meritare più che se da noi medesimi quel bene si fosse procurato ed eseguito; imperocchè facendolo noi, sarà facile che vi si mischiasse amor proprio, che si facesse con compiacenza e soddisfazione di noi medesimi, con intenzione talvolta viziosa o almeno imperfetta; laddove con sincero compiacimento rallegrandoci dell'altrui fruttuose fatiche, dette imperfezioni nel nostro cuore non avranno luogo.

IV. - E ponga finalmente ognuno mente in ciò, che in questa umile e caritatevole compiacenza facciamo nostre in parte le altrui fatiche, senza nostro travaglio, ma con gran merito ed utile nostro. Si veda dunque ognuno del generoso spirito di Mosè, il quale consigliato a proibire di profetare ad alcune persone che profetavano, esclamò: *Quis tribuet ut omnis populus prophetet, et dei eis Dominus spiritum suum* (Nu. 11, 20); e questo è non avere spirito d'invidia ed aver spirito buono, che è ciò che ardentemente si desidera in questa piccola radunanza.

V. - Avvertasi tuttavia, che, benchè dobbiamo stimare e apprezzare ogni altra radunanza più degna di questa minima nostra, dobbiamo però amare più questa nostra che qualsivoglia altra, con l'amore filiale che ad essa dobbiamo, a guisa de' figliuoli di buona indole che teneramente amano la loro madre, benchè povera e brutta, più che qualsivoglia altra donna tuttochè ricca e bella, e i loro fratelli, benchè miserabili e disprezzati, più che altri uomini benchè di maggior condizione e di miglior fortuna. Questo amor dunque dee essere verso la comunità come verso una madre quale essa si sia, non come verso una comunità che contenesse il pregio di qualche eccellenza speciosa e stimabile agli occhi del mondo; imperocchè dobbiamo fuggire nonchè l'applauso particolare nostro, ma ancora l'andar procurando l'applauso di tutta la Congregazione, dovendo solo desiderare che così i soggetti particolarmente, come tutta la Congregazione serva il più che possa al Signore, ma con ispirito d'umiltà. Dee anco all'istesso modo esser tenuto l'amor nostro coi fratelli, desiderando loro gran progresso nelle virtù, grand'animo negli apostolici ministeri, e forza per le fatiche, ma intraprese per pura gloria di Dio; e non desiderando mai loro nome, gloria e stima negli occhi del mondo, ma solo aumento di spirito e merito appresso il nostro grande Iddio e Signore.

I. - Nella nostra casa due sole tavole si dovranno fare: e nella prima dovranno venire tutti coloro che non sono destinati a servire nella comunità, nè sono legittimamente impediti, non permettendosi a niuno l'andare alla seconda tavola, fuori che a coloro che sono di servizio, o sono legittimamente impediti, o avranno l'espressa licenza del superiore.

II. - Appena intesosi il segno del campanello, subito dovranno tutti venire e radunarsi nel coretto; dovranno fare l'esame di coscienza generale e particolare; qual finito, ed alzatosi il superiore, si leveranno tutti, e seguitatolo, entreranno in refettorio, ove fatto profondo inchino al crocifisso, aspetteranno che il superiore faccia la benedizione: la quale nella prima tavola si farà da lui secondo il rito romano, nella seconda tavola la farà ciascuno con voce bassa, usando la forma breve; e lo stesso si eseguirà allo stesso modo nell'azione di grazie e nella cena.

III. - Finita che sarà la benedizione, ognuno sederà al suo luogo, e con rispettosa civiltà niuno ardisca di scovire il pane, finchè il superiore ne dia il segno.

IV. - Il lettore però, il quale starà come gli altri in piedi e col capo scoperto, mentre il superiore benedice, dopo aver detto il versetto: *Iube, Domine, benedicere*, dee aspettare che tutti sedano, e dopo gli altri sedere ancora lui; e covertosi il capo, incomincerà la lezione da un capo della sacra Scrittura, il quale finito, leggerà qualche libro, o di vita de' santi, o d'altra materia divota, secondo la scelta ed ordine del superiore, senza l'avviso del quale non cesserà dalla lettura; se in leggendo commettesse il lettore alcun errore, il superiore potrà subito correggerlo con pronunziar rettamente quella voce, nella quale si è errato, senza aggiungere altro, ed il lettore è tenuto ripeterla così come il superiore l'ha detta.

V. - Verso il fine del pranzo e della cena, il superiore darà il segno al lettore, e costui subito darà fine alla lezione, ed allora si dovrà cominciare il seguente esercizio. Si proporrà un dubbio la mattina intorno ai casi di coscienza, e la sera di Scrittura: questi non devono essere molto intrigati nè difficili, e saranno proposti da un prefetto destinato dal superiore, e dovranno rispondere coloro che destinerà il superiore: nel fine scioglierà la questione colui che ha proposto, e risolverà il dubbio o approverà la risoluzione forse già fatta da alcuno, ma senza additarlo nè generalmente nè determinatamente nominandolo. Le risposte che si daranno da ciascuno, dovranno essere brevi e senza minima ombra di ostentazione o di riprensione delle altrui.

VI. - Al pranzo si darà principio dal superiore, dopo che avrà veduto tutti assisi ed all'ordine, e dopo che con un paio di versi della sacra Scrittura si sarà cominciata la lezione.

VII. - Chi giungerà nel tempo che si legge il capo della Scrittura, si dovrà inginocchiare vicino alla porta a vista di tutti; e dopo una breve orazione, levatosi, fatta la riverenza al superiore, si andrà a sedere, ma non già al suo luogo, per non cagionar disturbo, ma dopo l'ultimo seduto. Solo il superiore in qualsivoglia tempo che entri, dovrà sedere al suo luogo. Coloro che giungeranno dopo le lezioni della sacra Scrittura, dovranno aspettare il segno della seconda tavola per entrare in refettorio. Si accettano però i confessori, e coloro che dall'ubbidienza saranno occupati, perchè costoro, come legittimamente impediti, potranno entrare in ogni ora.

VIII. - Se alcuno non ha potuto venire alla prima tavola; non manchi di venire alla seconda, non dovendosi nella nostra casa fare in verun modo la terza; ma chi non sarà venuto prima che si finisca la prima pietanza della seconda tavola, non ardisca d'entrare in refettorio prima d'essere andato a dire la sua colpa al superiore, ed ottenuto da lui la licenza: in quel caso il superiore, conoscendovi colpa, deve correggerlo, acciocchè non s'introduca in casa un tal disordine.

IX. - Se ad alcuno non fosse data per isbaglio, o mancasse qualche cosa di quelle che si porgono a tutti, ne farà cenno con segni, e se non sarà inteso, potrà con bassa voce farne accorto chi serve, acciocchè subito ne sia provveduto.

X. - Nella seconda tavola egualmente che nella prima s'osservi rigoroso silenzio; nè differiscono esse in altro, se non che nella seconda si lascia la lezione e la proposizione del caso. In niuna volta si porti da alcuno in alcuna delle due tavole cosa alcuna particolare, o particolarmente apparecchiata, dovendo nella nostra comunità trattarsi in ciò tutti dal superiore fino all'ultimo fratello laico senza veruna parzialità, e dovendosi a ciascuno apprestare il medesimo numero di pietanze, e dell'istessissima forma apparecchiate.

XI. - La quantità del vitto sia sufficiente, in guisa che possa bastare ad ognuno, onde si desidera che piuttosto si dia più, che si manchi in dar meno, nel che i superiori pongano cura diligente; ma in quanto alla qualità, sia questa ordinaria e comune, non delicata e sontuosa che lusinghi la gola, sia però sana e che non possa nuocere alla salute, il che dovrà osservarsi ancorchè un dì la casa venisse ad esser abbondante di entrata, dovendo ciascuno de' nostri contentarsi di soddisfare alla necessità, e voler solo il convenevole mantenimento. Ed ognuno nell'esser chiamato a questa comunità stimi essere stato detto a sè ciò che scrive alle sue figliuole S. Teresa: *Risolvelevi, sorelle, a credere che venite a morire per Cristo, e non ad accarezzarvi per Cristo.*

XII. - Nei giorni delle solennità non si proibisce un pranzo un poco più lauto, ma sempre ne' termini di una religiosa moderazione; e nei medesimi giorni, come ancora nelle domeniche e nei giovedì dell'anno, ed in qualche altro ad arbitrio del superiore, si potrà dispensare dal medesimo il silenzio.

XIII. - Senza espressa licenza del superiore niuno potrà leggere in tavola lettere o altra scrittura, e si proibisce al portinaro ed a qualsivoglia altro portar lettere in tavola, o ambasciate a coloro che siedono in refettorio; ed il superiore, ne' soli casi che non patiscano dilazione, dispensi in questo.

XIV. - Finito che sarà il pranzo o la cena, si ordina, come conviene ed è decente, che niuno si alzi prima che sia alzato il superiore: allora poi tutti usciranno dai loro luoghi, ed avanti della tavola si fermeranno con modestia e decoro in piedi per fare l'azione di grazie.

XV. - Finita l'azione di grazie, uscirà il superiore, e dopo d'esso usciranno tutti, e lavatesi le mani in silenzio, e senza punto trattenersi, si porteranno nel coretto ad adorare il santissimo Sacramento, e dire le *Litanie* ed il *Deprofundis* per i defunti, ed indi si condurranno al luogo della ricreazione per sollevarsi.

XVI. - Ognuno, così nel mangiare come nel bere, abbia sempre la mira alla temperanza, studiandosi di praticarla al possibile.

XVII. - A niuno sia permesso pranzare e cenare fuori di casa, eccetto il tempo de' viaggi, e coll'espressa licenza del superiore in altri casi, ne' quali però il superiore non sia troppo facile a condescendere, se non sia ragionevole e giusta cagione che a ciò lo spinga.

XVIII. - In casa finalmente niuno fuor di tavola possa, senza licenza espressa del superiore, mangiare cosa alcuna.

XIX. - Niuno avrà l'ardimento di invitare alcun forastiere alla nostra mensa senza licenza del superiore.

XX. - I fratelli laici devono servire nella mensa, non già gli altri, se non quando lo ordinasse ad alcuno il superiore.

Cap. XXIII. - *Delle cose concernenti agl'infermi e defunti.*

I. - Essendo lo spirito di carità quello che ci ha radunati in questa malima Congregazione, dobbiamo negli atti di carità segnarci verso de' nostri fratelli, e con più specialità ne' loro maggiori bisogni: e perchè, tra tutti gli atti di carità corporale, meritamente sono raccomandati quelli s'esercitano verso gl'infermi ed i defunti, ciascuno dee considerare con quali viscere di carità, di affetto e compassionevole pazienza dee portarsi cogl'infermi, visitandoli, confortandoli, sollevandoli ne' loro patimenti; e similmente ognuno dee concepire un ardore per aiutare appresso il Signore le anime dei trapassati.

II. Acciocchè adunque nell'assistenza degl'infermi si proceda con buon ordine, infermandosi alcuno, subito ne dia avviso al superiore o all'infermiere, e niuno, senza licenza dell'uno o dell'altro, mandi a chiamare il medico o chirurgo, e molto meno altro medico forastiero.

III. - Il superiore ed infermiere, in sentendo l'infermità d'alcuno, devono tutti carità e piacevolezza portarsi coll'infermo, e con procurare di sovvenirlo in tutte le maniere possibili, senza risparmio di denaro o altro; e mancando il denaro, dovrà il superiore, quando altra via non ci fosse, col parere della consulta, vendere anche i calici, se sia bisogno, per le spese necessarie.

IV. - Il superiore deve destinare due dei nostri, acciocchè in diverse ore del giorno si portino a visitare i nostri infermi, ed egli ancora procuri di visitarli, sempre che gli sarà permesso dalle sue occupazioni, e dimandi con premura ed affetto se hanno bisogno o desiderio di cosa alcuna per sovvenire loro e consolarli. Egliino all'incontro, oltre all'aver pazienza a' loro travagli, e ricevere tutto con uniformità al divino volere, senza risentimento, senza affliggersi soverchiamente, o lagnarsi, abbandonarsi nel volere divino, non dovranno molto angustiarsi nel desiderare la sanità, ma quietamente e con tranquillità d'animo attenderanno dalle misericordiose e giuste mani del signore Iddio ciò che vuol che succeda o d'infermità o di sanità o d'altro.

V. - Devono inoltre segnalarsi nell'ubbidienza non solamente verso il superiore ed infermiere, ma anche verso il medico o chirurgo, eseguendo con prontezza ciò che costoro conforme alle regole loro prescriveranno.

VI. - Li infermi devano comunicarsi ogni otto giorni almeno, e si porterà il Santissimo Sacramento con tutta la decenza ed ossequio al loro leticciuolo; e se il male aggraverà, si stia con ogni accorgimento per dare loro gli altri sacramenti, prima che perdano i sentimenti. Il superiore subito allora destini due de' nostri sacerdoti, i quali scambievolmente raccomandino l'anima agli infermi così aggravati dal male, e gli esortino con sugose ma brevi parole di tanto in tanto all'imitazione di Gesù Cristo, al desiderio delle cose eterne, al disprezzo del mondo e sua gran vanità, alla pazienza, ecc. Ma spesso, ora con versetto dei salmi, ora con brevi sentenze, porgano al loro cuore motivi di dolore, di speranza e di amore. Quando si avvicinerà il punto del passaggio, se ne dia il segno colla campana, e tutti allora saranno costretti a portarsi nella stanza del moribondo, ove mentre uno gli raccomanda l'anima, gli altri posti in ginocchioni vicino al letto, con salmi e colle altre orazioni approvate dalla Chiesa, raccomanderanno la sua anima a Dio.

VII. - Dopochè alcuno sarà morto, si dee subito decentemente vestire, ma non se gli laverà il corpo, eccetto le mani e faccia, nè si faranno altre particolarità strepitose, nè in alcun modo si permetteranno. Poi si dee esporre in chiesa con quattro candele accese ne' quattro angoli del cataletto, e si reciterà per esso l'offizio de' morti, e poi si canterà la messa, se sarà di mattina, altrimenti si canterà il giorno seguente, e nel tempo che si offizia si porranno sei candele sull'altare. Se poi il defunto fosse assente, ciascuno reciterà per esso privatamente l'offizio, e la messa si canterà tuttavia allo stesso modo dalla comunità. Ciascun sacerdote poi, oltre li suddetti suffragi, sarà tenuto celebrare una messa per l'anima

del defunto, e nell'altre messe che celebrerà, e nell'orazioni che farà ognuno raccomandi specialmente e faccia memoria de' nostri fratelli defunti, e per qualche tempo li nominerà espressamente col pensiero nel *Memento*. Gli altri poi che non sono sacerdoti, se sono chierici reciteranno tre uffizi dei morti, se fratelli laici tre rosari ciascuno di quindici poste, e tutti faranno tre comunioni, nelle quali con ispecialità pregheranno il Signore per il defunto, e quanto prima potranno applicheranno tre volte l'indulgenza plenaria che sia applicabile *per modum suffragii*. Nelle orazioni comuni sempre si raccomandino l'anime de' nostri defunti, e sia ognuno sollecito per guadagnare le indulgenze ed applicarle loro in suffragio. E da ognuno dentro l'ottava dei Morti si celebri per tutti li nostri defunti una messa cantata.

VIII. - Non solo i nostri usino con ogni diligenza ed affetto la carità d'assistere ai nostri infermi, lo estendano ancora verso de' secolari, come quelli che sono d'ordinario più bisognosi del nostro spirituale aiuto; onde se di giorno saranno chiamati da qualche infermo, chi può non lasci di andare, ma coll'espressa licenza del superiore, e procuri apprestar all'infermo tutto quell'aiuto spirituale che può; e ciò finalmente si dovrà osservare con ispecial cura nelle missioni.

IX. - In entrare nella casa dell'infermo si dice: *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea: Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, etc.*, ed essendovi dell'acqua benedetta nella stanza, con essa s'asperga l'infermo e la stanza. Coll'infermo discorrerà con parole che possano consolarlo ed edificarlo; nè usino i nostri meno carità coi poveri, ma maggiore, e loro mostrino maggior diligenza in servire loro, ricordevoli del detto di Gesù Cristo: *Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* (Mt. 25, 11).

X. - Di nottetempo non escano i nostri di casa per condursi dagl'infermi, et essendo loro chiamati, modestamente e con carità si scusino, allegando la regola che lo proibisce. Non s'intenda però qui proibire al superiore che possa dargli licenza, quando la prudenza o il bisogno lo detterà.

XI. - Finalmente, dovendosi ascoltare le confessioni di donne inferme, ciò si faccia con la porta aperta della stanza; e si proibisce assistere a' testamenti di chichessia, come si è parimente detto nel capo XX di questa prima parte.

624 Cap. XXIV. - *Degli ordinandi, de' confessori e sacerdoti.*

I. - Se dalla buona o mala scelta dei soggetti, che dovranno vivere in questa comunità, dipende in gran parte la sua buona edificazione o il suo rilassamento, non vi ha dubbio che la diligente scelta di coloro che dovranno esser promossi agli ordini, o al sentire le confessioni ed esercitare altri impieghi apostolici, importerà molto per il profitto che si pretende ne' prossimi, e gli errori commessi in questa elezione potrebbero di gravi danni essere cagione; onde si osservi ed esami con ogni accorgimento e per sottile chi siano coloro ne' quali spiccano e rilucano le doti necessarie per ascendere al sacro altare, e per esercitare, con frutto e proprio e de' prossimi, gli apostolici ministeri di ascoltare le confessioni, predicare, catechizzare, istruire; et acciocchè si possa ovviare agl'inconvenienti che potessero mai in ciò accadere, si prescrivono le regole seguenti.

II. - A niuno sia lecito dar alcun passo per ricevere gli ordini o l'approvazione per le confessioni senza l'approvazione della consulta, e perciò coloro che desiderano esser promossi debbano umilmente spiegar il loro desiderio al superiore, con abbandonarsi nel suo giudizio e con sincera risoluzione di voler dipendere dal suo parere e comando.

III. - Il superiore allora proporrà ciò alla consulta: e fattosi in essa da tutti un serio esame della loro abilità e doti, il superiore risolverà dargli o no la licenza, ma è tenuto egli però proporli all'Ordinario del luogo, supplicandolo che si contenti di ammetterli.

IV. - I confessori però, anche dopo aver ricevuto dall'Ordinario l'approvazione, non dovranno sporsi ne' confessionari per sentire le confessioni, se a ciò non verranno applicati dal superiore.

V. - Si proibisce strettamente a' nostri di aver cura di monasteri di monache, conservatori o altre adunanze di donne, ed ancora si proibisce l'essere delle medesime confessori ordinari; possano perciò i nostri, colla licenza del superiore, essere confessori straordinari. È ancora a tutti severamente proibito d'esorcizzare gli ossessi, siano uomini o donne.

VI. - Primachè alcuno della Congregazione predichi la prima volta, e faccia catechismo al popolo o altro esercizio pubblico, dee essere a ciò espressamente destinato dalla consulta, nella quale abbia avuto perciò l'inclusiva con due terzi di voti. Dopo poi, ogni volta che dovrà far qualche esercizio dei suddetti, sarà tenuto domandare ed ottenere licenza dal superiore, quando comodamente si possa.

VII. - S'incarica a' predicatori di non voler predicare sè stessi, ma Gesù Cristo. Coloro predicano Gesù Cristo, che, scordati d'ogni applauso che potessero esigere dagli uditori, ed ogni vantaggio che potesse loro nascere dal predicare, unicamente mirano la gloria del Signore e il profitto de' prossimi, e nello scegliere la materia, e nel disporla e dichiararla, fuggono tutto ciò che può tornare in loro lode solamente, ma quella materia prendano a trattare che possa compungere e muovere i cuori di chi li ascolta e condurli a Dio, e con quel modo e con quelle figure, che, lontane da ogni vana pompa di eloquenza, servono solo a meglio imprimere negli animi degli ascoltatori le forti e sode verità che sporranno. Tremino tutti alle parole del Redentore: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam* (Mt. 6, 2), e riflettano sempre d'operare in modo, che il Signore non abbia loro a dire le medesime parole nel giorno del giudizio; facciano un po' più stima de' loro sudori; e delle fatiche non ne facciano getto così lagrimevole, che dopo molti e molti anni di stento negli apostolici impieghi consumati, avessero poi a restar nonchè vuoti di merito e di mercede, ma con debiti e reità nel cospetto del Signore, che giustissimamente renderà ad ognuno secondo le opere sue.

VIII. - Siano dunque avvertiti di purificare l'intenzione, di non oscurar l'occhio dello spirito, di rimirar unicamente la gloria di Dio da cui si aspetta il premio, e siano insieme diligenti ed indefessi in raccogliere forte, soda e cristiana materia per predicare, e la dispongano in modo che colpisca, ferisca e santamente spaventi i peccatori, consoli e porti al fervoroso esercizio delle virtù i giusti, e non si risparmi veruna fatica per istudiare, riflettere e meditare ciò che diranno, acciocchè così da una parte si declini la temerità nella quale incorrerebbe chi senza il debito apparecchio avesse l'ardire di predicare, e dall'altra, procurando di meditare e ponderare prima bene le cose e i sentimenti che si avranno da dire, l'animo nostro, commosso pria anch'esso dalle verità che si predicheranno, vaglia con più spirito, vigore e fervore sparle al popolo che ci ascolterà; ed in questo devono affaticarsi, non già in abbellire affettatamente la materia, la quale per questi abbellimenti perde sempre, e scema di quel vigore che noi dobbiamo studiosamente procurare che abbiano le nostre prediche, proponendo al popolo schiette verità, studiandoci allontanarlo dal vizio con fargliene capir bene la schifezza, ed allettarlo alla vita cristiana con proponergli sinceramente la bellezza e gran frutto. In somma dobbiamo seguitare l'esempio del divino maestro, che con ammirabile sincerità e chiarezza insegnava nelle sue divine prediche sublimissime verità, ma in modo che potesse essere inteso da ognuno, e che tutti potessero dalle sue divine adorabilissime parole ed istruzioni cavar profitto per le anime loro in ordine all'eterna salute; e questo unicamente dee essere il nostro scopo, acciocchè non meriti (il che cessi Iddio) la taccia di alberi infruttuosi, benchè al parer nostro faticassimo assai, ma non secondo il nostro obbligo nè secondando la vocazione di Dio. Onde se mai accadesse che alcuno dei nostri, invanito de' suoi talenti, volesse nel predicare mostrarsi uomo di bell'ingegno, ed usasse ornamenti vani ed affettati che snervano le prediche, severamente si riprenda, e non emendandosi, se gli proibisca il predicare finchè si emendi.

625 Cap. XXV. - *Degli studi e conferenze sopra la teologia morale e sopra la maniera pratica di predicare.*

I. - Dedicandoci noi al servizio di nostro signor Gesù Cristo ed a' ministeri apostolici per la propagazione della santa religione, per il profitto spirituale de' prossimi, ciascuno apertamente conosce quanto ci sia necessario lo studio della divina Scrittura e della sacra dottrina, acciocchè, ben provveduti e corredati di massime sode e sante, possiamo custodire e raccogliere nella nostra mente quella scienza che illumini ed accenda le menti e i cuori di coloro che *legem requirent de ore nostro* (Ma. 2, 7), e possiamo spezzar a tutti quel pane che porga loro sodo e sostanzioso nutrimento che li faccia crescere in uomini adulti e perfetti in ordine alla gloria di Dio ed alla salute eterna, e possano così le nostre fatiche condurre a ciò che scrive S. Paolo: *Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi* (E. 4, 12).

II. - È necessario adunque principalmente far buona scelta di maestri e lettori, la quale si farà nella seguente forma: cioè si radunerà la consulta, e per essere taluno eletto a maestro o lettore, dee in esso concorrere la maggior parte de' voti dei consultori, i quali avranno la mira di trovar nei soggetti che vogliano scegliere non solo abilità e perizia per insegnare, ma anche spirito e pietà, la quale li muova a distillare insieme colle dottrine buone massime, che dalle dottrine speculative si possono trarre, e si sanno ben trarre da coloro che nello studiare ed insegnare hanno il riguardo alla gloria di Dio e l'occhio lucido e puro, cioè santa intenzione, e si sanno bene insinuare a' discepoli da que' maestri che avvezzi alla vita interiore ben conoscono la pratica d'indirizzare ogni cosa ad onore del sommo Dio.

III. - Perchè le opinioni nove e particolari d'ordinario sono nocive e mal fondate, perciò ognuno dei nostri dee stare molto avveduto a non abbracciarle, ed i lettori molto attenti devono essere a non insegnarle: onde, acciocchè fra noi si conservi sempre la dottrina pura e lontana da ogni pericolo di errore, ed acciocchè, così nei nostri scritti, come anco nelle prediche, discorsi familiari e conferenze, ed insomma in pulpito, nelle cattedre e confessionari, s'osservi uniformità di dottrina, e tutti possan seguire l'avvertimento dato in vari luoghi dall'Apostolo: *Omnes idem sapere et sentire, ac etiam idem dicere possimus*. Perciò la nostra regola comanda a' nostri di non seguire altra dottrina nè altre opinioni che quelle di S. Tommaso d'Aquino dottore angelico, avvertendo i lettori a tenersi lontani da quelli autori, che, non facendo della dottrina del Santo quel buon uso ch'essa merita, e dandole quelle interpretazioni che non le convengono nelle circostanze presenti, vengono ad aprire la strada a' meno cauti d'incorrere in qualche errore. La sua dottrina si spieghi e si siegua sempre da ognuno, e per farsela ognuno vieppiù familiare, s'ordina che dopo il corso e compimento degli studi ciascuno legga ogni giorno un articolo della sua *Somma*.

IV. - Avvertano i lettori a non riempire i loro scritti di alcune questioni inutili, soverchie, speculative ed astratte, che poco o nulla giovano, ma propongansi il fine per cui devono istruire ed abilitare i giovani, il quale è confutare gli errori de' gentili ed eretici nelle missioni, e nei pulpiti e confessionari insegnare ai cattolici le verità di santa fede, e proporre le sode massime per convertire i peccatori, e le pratiche delle virtù per far crescere in ispirito i buoni. E conforme a questo nostro fine e si fatti nostri esercizi, devono esporre a' nostri giovani la santa dottrina e le più sane e sode opinioni.

V. - Niuno de' nostri ardisca dare alle stampe un'opera, per picciola che sia, senza aver pria ottenuto la licenza in scritto della consulta, dalla quale si commetterà la revisione a due o tre de' nostri teologi, dopo l'approvazione dei quali si darà la licenza e si richiederanno le debite licenze de' superiori, *servata constitutionum apostolicarum forma*.

VI. - Richiede il nostro istituto un'esatta e profonda cognizione e scienza della teologia morale, onde si prescrive che se ne faccia conferenza tra i nostri ciascun mercoledì, coll'intervento di tutti i sacerdoti, li quali si conferiranno nel luogo destinato ben preparati a rispondere. La conferenza suddetta si farà nel seguente modo.

VII. - Si destinerà dalla consulta uno dei nostri per prefetto della conferenza, e si scelga uno che sia riputato de' più abili per questo esercizio. Costui poi è obbligato di spiegare un capo di questione morale, seguendo l'ordine de' trattati e materie, colla scorta di qualche buon libro che contenga tutto il corso della morale da destinarsi dalla medesima consulta. Dopo spiegato il capo, dee raccogliere nel fine i principi che in esso si contengono, e con quali si risolvano i casi particolari. Indi voltatosi ad uno di coloro che non sono ancor confessori, gli proporrà un caso sopra la stessa materia da risolversi cogli stessi principi, e costui dovrà rispondere. Il che fatto, ognuno per ordine, incominciandosi dai più antichi, potrà proporre allo stesso le difficoltà che sovra il caso occorreranno, ed egli è obbligato a rispondere; e se per avventura errasse, si darà da chi domanda con modestia e carità la vera risoluzione. Se dopo vi restasse ancora tempo, il prefetto proporrà altri casi, finchè scorra e finisca tutto il tempo destinato per questa conferenza, avvertendo però che non potrà dimandare le risoluzioni de' casi sempre ad uno, ma per ordine, proponendoli pria al primo, poi al secondo, ecc.; sicchè nella conferenza seguente nell'altra settimana proporrà il prefetto il caso a colui che sedeva dopo colui nel quale finì la conferenza. E ciò s'ordina d'aversi osservare esattamente, cioè tutti egualmente siano istruiti e si esercitino in questa scienza, non essendo conveniente che il prefetto faccia esercitare più questo che quello.

VIII. - Può nondimeno il prefetto, dopo finita la risoluzione del primo caso da lui proposto, invece di proporre degli altri, pregare i confessori acciocchè essi propongan dei casi agli altri non ancor confessori, e così un dopo l'altro proponendo e risolvendo si lascerà passare l'ora destinata, dopo la quale si darà termine alla conferenza coll'azione di grazie a Dio. Convien pertanto che ciascuno tenga nella propria stanza il suddetto libro di corso di morale, acciocchè s'apparecchi alla conferenza con istudiarlo ed esaminare il caso che dee proporsi e sul quale si ha da conferire; dovrà però il superiore fare che nella libreria comune vi sia almeno un corpo del corso medesimo, per comodità di chi voglia ivi studiarlo.

IX. - Dopo ogni quarta conferenza, invece del suddetto esercizio, si farà la pratica del penitente e del confessore, e per ordinario s'introdurranno casi pratici che si risolvano con principi discussi nelle passate conferenze, e dovrà il prefetto anticipatamente destinare a far il confessore qualche sacerdote che non ancora lo sia, e dopo avere questo fatto il suo ufficio, domanderà agli stanti la correzione di quello in che avesse errato, e per ultimo il prefetto deciderà.

X. - La maniera pratica di predicare si comincerà ad insegnare nel noviziato dal maestro dei novizi o da altro soggetto destinato dalla consulta. I novizi poi di quando in quando dovranno fare in refettorio alcun breve discorso per proprio esercizio, componendolo essi, e servirà allora tal discorso per la lezione spirituale. E lo stesso con più esattezza s'osserverà nello studentato, e similmente alcuna composizione farà farsi talvolta dagli studenti, acciocchè da tutti possa conoscersi l'abilità e talento di ciascheduno.

BR 24, 127-158.

BENEDICTUS XIV (1740-1758)

De accurato Ordinandorum delectu deque operariis ad messem paribus formandis

(Ex Litt. Encecl. Ubi primum, 3 dec. 1740).

626 § 1. - In primis vero date operam, omnique studio, atque ope sata-
(216) gite, ut morum integritas, et Divini cultus studium eluceat in Clero, utque Ecclesiastica Disciplina sarta tecta servetur, et ubi collapsa fuerit,

redintegretur. Satis enim constat, nihil esse, quod omnem populum ad pietatem, religionem et Christianae vitae institutionem efficacius instruat, excitet, inflammet, quam eorum exemplum, qui Divino se ministerio dedicarunt.¹ Itaque in id mentis vestrae acies primum dirigenda est, ut cum accurato delectu ii Clericali militiae adscribantur, a quibus merito possit exspectari, ut iis *in lege Domini* ambulantes,² et *de virtute in virtutem* euntibus,³ eorum vita cunctis afferat venerationem, et eorum opera Ecclesiis vestris spiritualem afferat utilitatem.⁴ Melius enim profecto est pauciores habere Ministros,⁵ sed probos, sed idoneos, atque utiles, quam plures, qui in aedificationem Corporis Christi, quod est Ecclesia, nequicquam sint valituri. Quantam ideo Episcoporum cautionem ea in re Sacri Canones requirant, non ignoratis, Fratres; sed ab eorum norma, quae omnino servari debet, ne patiamini vos abduci humano ullo respectu, vel importunis ambientium suggestionibus, vel fautorum precibus. Apostoli vero praeceptum, ut ne manus cuiquam nimis propere imponantur (1 T. 5, 22), tunc potissimum servari necesse est, ubi de promovendis ad Sacros Ordines et ad Sacratissima Mystera, quibus nihil est divinius, agendum sit. Non enim sufficit aetas, quae per sacras Ecclesiae leges unicuique Ordini praescripta est, nec indiscriminatim omnibus, qui in inferiori aliquo Ordine iam sint constituti, suo quasi iure patere debet aditus ad sublimiorem: sed studiose, magnaue adhibita diligentia investigandum a vobis est, an eorum, qui priora susceperint ministeria, talis fuerit vivendi ratio, et in sacris scientiis progressio, ut vere digni iudicandi sint, quibus dicatur: *ascende superius*;⁶ cum alioquin expediat in inferiori potius aliquos remanere gradu, quam cum suo maiori periculo, et aliorum scandalo ad altiorem provehi.

- 627 § 2. - Et quoniam supra quam dici possit, interest eos, qui in sorte Domini vocantur, ab ineunte aetate ad pietatem, morumque integritatem, et ad canonicam disciplinam, veluti *novellas plantationes in iuventute sua* (Ps. 143, 12), informari: cordi ideo vobis esse debet, ut ubi forsitan nondum instituta fuerint Clericorum Seminaria, quam citissime instituantur, vel iam instituta amplificentur, si maiori alumnorum numero pro Ecclesiarum conditione opus sit, adhibitis in eum finem mediis quorum parandorum potestate Episcopi iam sunt instructi, et quibus alia etiam, si de eorum necessitate edocti a vobis fuerimus, addituri et Nos sumus. Eadem vero Collegia singulari vestra sollicitudine foveantur, necesse est, videlicet ea saepe invisendo, singulorum adolescentium vitam, indolem et in studiis profectum explorando, Magistros idoneos, virosque ecclesiastico spiritu praeditos ad eorum culturam destinando, lite-

¹ [Cfr. n. 288].

² Cf. Ps. 118, 1.

³ Cf. Ps. 83, 8.

⁴ [Cf. nn. 288, 289].

⁵ [Cf. n. 240].

⁶ Cf. L. 14, 10.

rarias ipsorum exercitationes, sive ecclesiasticas functiones quandoque praesentia vestra decorando, aliqua demum Beneficia iis, qui virtutum suarum specimen clarius praestiterint, maioremque laudem retulerint, conferendo. Huiusmodi enim irrigationem arbusculis hisce, dum adolescent, ministrasse non vos poenitebit, sed vestra opera laetissimum deinde vobis referet fructum in uberi bonorum operariorum copia. Consueverunt quippe Episcopi saepius dolere *messem quidem esse multam, operarios autem paucos* (Mt. 9, 37; L. 10, 2); at fortasse eis quoque dolendum esset, non eam, quam debuissent, industriam ipsos adhibuisse, ut operarii ad messem pares, aptique formarentur: boni namque, et strenui operarii non nascuntur, sed fiunt; ut autem fiant, ad Episcoporum solertiam, industriamque maxime pertinet.¹

BB I, 3 s.; CIC Fontes I, 670 s.

De apostolica Seminariorum visitatione

(Ex Litt. Ap. *Quanti ad catholicam* ad Nuntios Apostolicos, 14 ian. 1741).

- 628 Quanti ad catholicam Religionem, rem ecclesiasticam, animarumque
(218) salutem intersit, ut clerici ad Sanctuarii ministerium vineaeque dominicae cultum rite pieque ab ineunte aetate instituantur et informantur, satis superque intelligentes praedecessores nostri Romani Pontifices, nihil, in quo apostolicae sollicitudinis officium alacrius collocare gestirent, unquam, maxime post Tridentinae Synodi statutum,² habuerunt antiquius, quam ut saluberrimum Seminariorum ubique sive erigendorum, sive novis legibus confirmandorum, sive pontificiae auctoritatis pecuniarumque subsidiis provehendorum, opus studiosius susciperent et accuratissime urgerent.

- 629 § 1. - Itaque non solum traditam praescriptamque ab ipsa Tridentina Synodo normam approbarunt, et ut cathedralium, metropolitana-
(219) rum et his maiorum ecclesiarum Antistitibus, dum iisdem singuli praeficiuntur ecclesiis, aut Seminariorum, ubi erecta non fuissent erectioni onerata eorumdem praesulum conscientia, inter caetera praestanda pro viribus incumbendum iniungatur, decreverunt; verum etiam Seminaria huiusmodi sive Collegia, tam in hac alma Urbe, quam alibi, ac praesertim in istis legationumstrarum partibus pontificiis sumptibus, unde *pontificia* dicta sunt, tum excitanda, tum instauranda, tum sustentanda curaverunt, praecipue inter alios fel. record. GREGORIUS XIII et URBANUS VIII.

¹ [Cf. n. 711].

² [Cf. nn. 290-296].

630 § 2. - Nos sane, etsi propter gravissimas notasque universis angu-
 (220) stias pontificii aerarii, cui effuso, mutuisque acceptis ingentibus pecunia-
 rum summis iamdudum obnoxio, ut aliquo pacto opitularemur, ex de-
 tractis prius, quantum fieri potuit, sumptibus in commodum nostrum
 nostrique palatii ministrorum emolumenta impendendis, compendia fa-
 cere incepimus, nobis haud fore pollicemur, ut praeclara eorundem prae-
 decessorum nostrorum hac in re exempla persequamur; tamen minime
 patimur, inter ipsa sacrosancti Apostolatus auspicia quascumque no-
 strae apostolicae vigilantiae partes iisdem Seminariis Collegiisque deesse.
 In hac enim Urbe, omnium nationum domicilio, a primis annis commo-
 rati, in collegio instituti, muneribus etiam amplissimis fere semper oc-
 cupati, probe novimus, quaecumque quamvis optima instituta, nisi saepe
 saepius advigiletur, a primaeva disciplina sensim desciscere. Quin ipsa se-
 minaria et collegia hic, sive sub unius sive plurium, aut ex venn. fratribus
 nostris S. R. E. Cardinalibus, aut Romanae Curiae praelatis, protecto-
 rum, sive sub alicuius Congregationis eorundem Cardinalium et praela-
 torum ductu auspicioque posita, pro adolescentium non modo Italiae,
 sed etiam exterarum nationum, ad missiones potissimum in haereticorum
 et infidelium partibus peragendas aliquando mittendorum, educatione,
 scimus interdum per alios quoque inspecta atque recognita fuisse, ut si
 quid tum in doctrinis, tum in moribus, tum in sumptibus paulatim de-
 clinari constitisset, id ad pristinum statum opportune revocaretur; que-
 madmodum id saepe accidisse exploratum habentes, non sine gravi cor-
 dis nostri moerore commemoramus pluries repertum esse, per negligentiam
 ministrorum studia, mores, redditus, ac proventus recta ferri in exitium.
 Quamobrem amotis ministris non curantibus novi suffecti, et antiquis
 regulis legibusque, sive oblitteratis sive immutatis, novae additae et prae-
 scriptae.

631 § 3. - Atque haec quidem de seminariis collegiisque, de quibus cura
 (221) est tot insignibus viris, sub ipsis Summi Pontificis oculis: quae vero co-
 niicienda sunt de seminariis collegiisque hinc tam longe dissitis, unus-
 quisque sapienter expendat. Quod nostrum est, quamvis ne dubitamus
 quidem, quidquam vel minimum in iis a prima institutione decessisse,
 tamen, ut muneri nostro satisfaciens in earum de quibus certiores fieri
 optamus, rerum notitiam veniremus, pecuniarum summam quotannis
 ex pontificio aerario in eorundem Seminariorum collegiorumque com-
 modum corrogandam ab initio inhibitam volumus. Postquam igitur
 omnia inferius significanda apertissime constiterint, unicuique persuasum
 esse cupimus, Nos, ut seminaria et collegia huiusmodi non modo in eo-
 dem permaneant, sed in meliorem quoque statum adaugeantur, omni ope
 atque impendio fore adlaboraturos, dummodo in praecipuum sacrosanc-
 tae Religionis Catholicae, pro qua pecuniam omnem, sacram etiam supel-
 lectilem, et vitam ipsam profundere parati sumus, incrementum cessura
 prospexerimus. Porro huius inhibitae pecuniarum erogationis occasione
 rescivimus, non aliter sese gessisse fel. rec. INNOCENTII Papam X itidem
 praedecessorem nostrum, qui pecuniarum eiusmodi contributionem,

neque penitus auferendi causâ, sed ulterius etiam Seminariorum Colle-
 giorumque rationes quomodo sese haberent inquirendi studio, in aliud
 tempus protraxit, donec ex legitimis documentis, per peculiarem trium
 Cardinalium ab ipso deputatam Congregationem expensis, doctus, omnia
 pro votis bene procedere, integram summam restitui mandavit. Hinc ne-
 minem esse existimamus, qui non intelligat, quatenus fuerit animi nostri
 sententia, nimirum vera ne an falsa essent quaecumque de pontificiis
 seminariis collegiisque ad nos relata fuissent.

632 § 4. - Plurimum igitur de vestra spectata fide, pietate, prudentia,
 (222) religionis zelo, et in rebus apostolicae huius S. Sedis agendis dexteritate
 fiduciam in Domino habentes, vos, venn. fratres, hortamur, ut omnia et
 singula, quae pontificium animum nostrum sollicitum tenent super Se-
 minariorum collegiorumque pontificiorum in legationibus vestris exi-
 stentium negotiis res tam spirituales, quam temporales respicientibus
 sciscitando accuratissime investigetis.

633 I. - Primum quidem omnium, quam diligentissime inspicite funda-
 (223) tionem institutionemque uniuscuiusque seminarii aut collegii, et an leges
 eodem, quo praescriptae a principio fuerunt, modo servantur?

II. An per temporum vices quae alias salutaria visa ac propterea
 statuta fuerunt abrogari contigerit, aut in praesentia iure ac merito abro-
 gari oporteat?

III. An ad maiorem utilitatem novae condendae sint leges?

IV. Quot sint alumni, qui in unoquoque seminario et collegio edu-
 cantur?

V. Numerus alumnorum praescriptus, ne, an ad superiorum, et
 quorum, arbitrium imminuatur et augeatur?

VI. Praeter alumnos in idem Seminarium et collegium recipiantur
 ne convictores, qui suo sumptu alantur; et sumptus ipse sumptum pro
 alumni impendendum adaequet?

VII. Sitne distinctio ulla alumnos inter convictoresque quoad om-
 nia?

VIII. An in admittendis recipiendisque alumni periculum et pro-
 batio tum indolis ingenique, tum indigentiae locorum oppidorumque;
 et plurium candidatorum, ut meliores seligantur, concursus, ut dicitur,
 habeatur?

IX. An, cum pontificii alumni recipiendi sunt, quilibet vestrum,
 quemadmodum et debita huic S. Sedi observantia et instituti iurisque
 ratio exigit, certior fiat?

X. An gratiam familiarum sibi promerendi studio earundem com-
 modis potius, quam orthodoxae Religionis utilitati ac necessitati provi-
 dere adnituntur seminariorum collegiorumque superiores, cum alumnorum
 huiusmodi receptio fieri debet?

XI. Quae leges servantur cum alumni propter ingenium pravum malumque eliciendi sunt?

XII. Superioribus magistrisque ad praesidendum docendumque necessariis alii ne in speciem sub titulo eiusmodi in iisdem seminariis collegisque inutiles additi convictitent?

XIII. Quibus in studiis erudiantur et informantur alumni; ac sint ne illa, quae ad haereticos et infideles ad catholicam Religionem potius adducendos, quam ad inutiles et sine disciplina quaestiones conferant?

XIV. Quis ad hanc usque diem, quis in praesentia ex seminariis collegisque reipsa percipiatur, quis in futurum fructus sperari possit?

XV. Quanti aestimetur fundus sive bonorum census, unde redditus proveniunt; et an redditibus proventibusque respondeat alumnorum numerus?

XVI. Exceptis pontificiis subsidiis, quodlibet seminarium vel collegium habeatne alios redditus, quibus solis sustentari valeat? Qui redditus hi, unde, quando, a quibus constituti, et quanta eorumdem summa?

XVII. An codex accepti et expensi singulis annis vel mensibus conficiatur, ut omnium rerum ratio reddatur; et an reddatur; a quibus, cui, quo pacto, integrane, et legitimis documentis munita, an exhibeatur parva schedula, in qua dumtaxat exaratum est: hoc anno, videlicet, redditus ad tria, vel quatuor, vel quinque millia scuta; impendia ad totidem, sive plura sive minora, unde redditus impendia, vel impendia redditus plus minusve superant; et, denique, an Antistites Seminaria sua vel collegia in propria quisque dioecesi ad iniunctam ipsis Seminarii erigendi legem etiam inibi ubi pontificia seminaria et collegia sunt, erecta habeant; et qui nunquam crexerint, an quidquam et quantum pecuniae pro singulis suis subditis adolescentibus in pontificio Seminario collegioque in sua dioecesi sito alendis impendant?

634 § 5. - Etsi haec tantummodo nos inter pontificiarum curarum a-
(224) stus significanda habemus, tamen plura vobis suggeret ipsa rerum praesentia locorumque facies. Quamobrem, ut apertam omnium singularumque rerum notitiam cognitionemque ad nos maximopere sollicitos ea, qua par est, celeritate transmittendam curetis, quisque sive per se ipsum, sive, quolibet vestrum legitime impedito, per alios ecclesiastici ordinis viros probos, prudentes, solertes et nullarum partium studiis affectos a vobis eligendos vobisque adiungendos, id praestare potest. Omnem enim hac in re necessariam et opportunam facultatem ad effectum, ut votorum nostrorum compotes reddamur, vobis tribuimus, et impertimur. Par nobis gratum quoque erit, ut ad omnia saluberrime perficienda videntem fratrum Archiepiscoporum, Episcoporum et Abbatum cuiusque loci Ordinariorum consilia et suffragia exquiratis, eorumque opera et industria utamini.

PF Ius Pont. 3, 15-17; BBa I, 36-38.

De Seminariorum exemptionibus et de iis qui ad ss. Ordines adspirare possint

(Ex Convent. cum Regno Neapolitano, 2 iun. 1741).

635 Cap. I. - *Immunità Reale*. - 14. A' Seminarii dovrà bonificarsi la
(225) franchigia a proporzione del numero di tutti gli Alunni, che mantengono, o laici o ecclesiastici che sieno, a ragione di cinque tomola per ciascheduno, come anche de' servitori e ministri laici necessari al loro actual servizio, purchè ne' gran Seminarii non sieno più di quattro, e ne' piccioli più di due, a riserva de' Suddiaconi, Diaconi, e Sacerdoti che ivi servissero, a' quali si darà la franchigia di sei tomola, in conformità di quanto si è detto di sopra.

636 19. Si dichiara bensì, che tutto quello che si è fin qui disposto in ma-
(226) teria delle franchigie, non dovrà aver luogo rispetto all'Arcivescovo, Clero Secolare, e Seminario della Città di Napoli, per li quali seguirà a praticarsi inalterabilmente quello che si è per lo più costumato da trenta anni in qua, senz'alcun riguardo a qualunque novità si fusse fatta in contrario: ma lo avrà bensì rispetto a tutto il resto del Regno, nonostante qualsisia consuetudine, o transazione, colla quale fussero state stabilite le franchigie suddette in quantità maggiore.

637 Cap. IV. *Requisiti dei Promovendi agli Ordini*. - Avendo la
(227) Sede Apostolica in varie occasioni e tempi presi diversi espedienti per moderar nel Regno di Napoli il numero degli Ecclesiastici, e specialmente GREGORIO XV, quando con decreto di una Congregazione particolare di Signori Cardinali del 1º Luglio 1623¹ furono a questo effetto stabilite alcune profittevoli ordinazioni, e non essendosene finora veduti quegli effetti che si desideravano, quindi bramando Nostro Signore dare a questo disordine pronto ed efficace riparo, e che nel tempo medesimo si stabilisca in esso una disciplina, in vigor della quale gli Ecclesiastici del Regno si rendano veramente utili alla Chiesa e di edificazione a' popoli, si è perciò la Santità Sua compiaciuta commetterne l'esame ad alcuni signori Cardinali, i quali avendo su di ciò fatte le dovute diligenze, finalmente sono in istato di consigliar Sua Beatitudine a pubblicare un *Decreto*, che contenga in sostanza i seguenti punti,² con dichiarazione però che con questo non s'intenda in cos'alcuna derogare agli usi e consuetudini di quelle Diocesi, dove si osserva maggior disciplina.

638 1. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima tonsura,
(228) se non che a titolo di Benefizio, o Cappellania perpetua, le cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel patrimonio sacro nella Diocesi del promovendo.

¹ [Cf. n. 699].

² [Cf. nn. 648-662].

639 2. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla
(229) Chiesa conferir la prima tonsura a qualche giovane, benchè non abbia verun beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il medesimo una pensione ecclesiastica perpetua della rendita, che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sacro nella sua Diocesi, o l'intero Patrimonio, il quale, per evitar qualunque frode ed inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse, e dovrà regolarsi a tenore della tassa sinodale di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta.

640 3. Oltre al requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o pensione
(230) ecclesiastica perpetua, nella maniera spiegata di sopra, o dell'intero patrimonio, a niuno potrà conferirsi la prima tonsura, il qual dopo aver terminati dieci anni di sua età non sia andato a dimorare almeno per un triennio in qualche Seminario, o Convitto ecclesiastico, e, dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l'abito chiericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle Feste di Precetto di ciascuno de' tre anni, non abbia servito a qualche Chiesa, nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta, scomputando questo servizio con la dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto ecclesiastico.

641 4. Volendo qualche giovane condursi in qualche pubblica Univer-
(231) sità, o in altro luogo a fine di ivi applicarsi alle scuole, ed agli studii, potrà farlo, ed il tempo, che ivi dimorerà, potrà servirgli di requisito a fine di prendere la prima tonsura, come se stasse in un Convitto ecclesiastico, purchè però lo faccia con la permissione del proprio Vescovo, e con le sue lettere commendatizie si presenti al Vescovo del luogo, e con la direzione di questo si faccia assegnare al servizio di qualche Chiesa, portando l'abito clericale, e prestando quivi per un triennio, o almeno per la maggior parte di ciascuno de' tre anni, come sopra, quel medesimo servizio alla Chiesa assegnatagli, che presterebbe dimorando nella propria Diocesi, con condizione espressa, che volendo essere iniziato alla prima tonsura, debba ottener le lettere testimoniali del Vescovo del luogo, dove ha dimorato, *de vita et moribus*, e di aver esattamente adempito quanto gli è stato prescritto, a vista delle quali potrà esser promosso.

642 5. Dal qual obbligo si debbano eccettuar solamente coloro che sono
(232) *artati*, cioè a dire, che sono chiamati in virtù della fondazione a qualche Beneficio, o a qualche Cappellania ecclesiastica vacante, i quali potranno promoversi alla prima tonsura, quantunque non abbiano potuto osservare le regole prescritte, cioè la delazione dell'abito chiericale, la frequenza delle scuole e de' Sacramenti, ed il servizio triennale della Chiesa, e benchè non abbiano l'età ne' precedenti articoli determinata, ove si tratti di beneficii fondati prima del S. Conc. di Trento: con dichiarazione inoltre

che dalle disposizioni sopraccegnate s'intendano eccettuati coloro che sono artati nel solo caso, in cui il Beneficio, o la Cappellania sia veramente ecclesiastica, cioè fondata coll'autorità ecclesiastica perpetua, e debba provvedersi *titulo collativo*, o d'istituzione, e che i padroni di essi non possano differire oltre al tempo stabilito da' Sagri Canonì la nomina e presentazione ai medesimi, e con condizione finalmente, che le rendite di detti Beneficii, e Cappellanie ecclesiastiche debbano, detratti i pesi, costituire almeno la metà di quel che importa la tassa del patrimonio sacro stabilita nella propria Diocesi del promovendo.

643 6. E perchè talvolta essendo molti chiamati allo stesso Beneficio, o
(233) Cappellania ecclesiastica, sono gli Ordinarii costretti a conferire a tutti la prima tonsura a fine di renderli capaci del Beneficio, o della Cappellania, donde ne segue l'inutile molteplicità de' Chierici, non potendo il Beneficio o Cappellania conferirsi che ad un solo, perciò quando questo accada da ora innanzi basterà, che presentandosi nel tempo congruo avanti il proprio Ordinario coloro che pretendono aver diritto al controverso Beneficio, o Cappellania, e ritrovandosi dal medesimo idonei così *quoad scientiam*, che *quoad bonos mores*, e che non abbiano impedimento canonico, per esser promossi alla prima tonsura, spedisca loro le lettere testimoniali sopra la detta idoneità, e di non aver impedimento canonico per esser promossi alla prima tonsura: in virtù delle quali potranno essi instituire la loro pretensione, e proseguir la causa avanti al Giudice ecclesiastico anche in concorso di Chierici pretendenti, appunto come se avuta avessero già la prima tonsura, la quale potrà poi conferirsi a colui che, terminata la causa, avrà ottenuto il Beneficio, o Cappellania, riputandolo a tal effetto artato, e facendogli godere que' privilegi, che a' medesimi di sopra sono stati conceduti.

644 7. Dopo essere stati così ordinati alla prima tonsura, dovranno tutti
(234) i Chierici, compresi anche gli artati, seriamente applicarsi così allo studio, come alle opere di pietà per rendersi degni di ascendere agli Ordini sacri, avendo l'età legittima: al qual effetto dovranno continuare a dimorare in qualche seminario, o Convitto ecclesiastico, e non potendo ciò fare, dovranno almeno prestare per ogni anno, o per la maggior parte di esso, come sopra, nella Chiesa loro assegnata dal proprio Ordinario quel servizio, che dal medesimo verrà loro prescritto, o dimorando in qualche Università, o altro luogo, per proseguir le scuole e gli studii, dovranno adempir quelle medesime cose di sopra ordinate per coloro che debbon essere iniziati alla prima tonsura.

645 8. Dovranno tutti i Chierici così di prima tonsura, come di Ordini
(235) minori far costare nel principio d'ogni anno avanti gli Ordinarii de' luoghi, ne' quali hanno il domicilio, di avere osservati i requisiti del S. Concilio di Trento intorno all'abito, e tonsura chiericale, ed intorno a tutte le altre cose stabilite di sopra, e ciò mediante l'attestazione del proprio Rettore, e Superiore del Seminario, o Convitto ecclesiastico per quei che sono in

Seminario, o in Convitto ecclesiastico, e per quei Chierici che non sono in Seminario, nè in Convitto ecclesiastico mediante le attestazioni de' Parrochi, e Rettori delle Chiese, alle quali sono ascritti, intorno alla delazione dell'abito, e tonsura clericale, frequenza de' Sacramenti, e servizio della Chiesa, e con le attestazioni de' Maestri, e Lettori intorno alla continuazione delle scuole, e studii, ed alla delazione dell'abito e tonsura clericale. Ed all'incontro dovranno gli stessi Ordinarii tener pubblicamente appesa nella Sagrestia della lor Cattedrale, affinchè possa da tutti leggersi, una tabella in cui dopo di aver riconosciuta la sussistenza delle dette attestazioni, le quali dovranno rimanere nella loro Cancelleria, faranno scancellare dalla medesima ogni anno i nomi di coloro, che ritroveranno non avere esattamente osservati i requisiti predetti, e per lo contrario faranno registrarvi i nomi solamente di quei che gli avranno osservati, a' quali consegneranno ogni anno *gratis* una declaratoria in iscritto, acciocchè possa da' medesimi senz'alcun contrasto godersi di tutt'i privilegi chiericali. De' quali privilegi all'incontro non goderanno que' Chierici di prima tonsura o di ordini minori, che per non avere osservati i suddetti requisiti, saranno stati cancellati dalla detta tabella da tenersi pubblicamente in Sagrestia, e non avranno la menzionata declaratoria del Vescovo.

- 646 9. I Vicarii capitolari non potranno da ora innanzi senza il voto del
(236) pieno Capitolo, da darsi nel luogo solito capitolare per maggioranza di voti segreti, da calcolarsi secondo il costume di ciascun Capitolo, e da registrarsi negli atti capitolari, concedere le lettere dimissoriali a laici, benchè sieno realmente artati per ragion di Beneficio, o di Cappellania, che sia veramente ecclesiastica nel modo spiegato all'Art. 5, o pure a coloro che avendo già la prima tonsura, sono presentati a qualche Beneficio, o Cappellania, che *actu requirat certum ordinem*; e con l'espressa condizione che così nell'uno, che nell'altro caso colui che chiede di esser promosso, non sia stato altre volte rigettato dal Vescovo antecessore, ma, ove si tratti di persone che non sono veramente artate nel senso di sopr'accennato, non potranno concedere le lettere dimissoriali, nè pure *post annum luctus Ecclesiae*, senza una espressa licenza della sagra Congregazione del Concilio.

- 647 10. Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori,
(237) o agli Ordini sacri contro la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopr'accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall'esercizio dell'Ordine già conferitogli, e chi l'avrà così ordinato, o pure gli avrà a tale effetto concesse le dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall'esercizio de' Pontificali, e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore con l'uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempre dall'esercizio de' medesimi, e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque altra persona costituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall'esercizio dell'Ufficio, e de' suoi Ordini.

Concord. 341 s. 350-353; BBa I, 53 s. 60-63.

De singulari prudentia adhibenda in admissione ad sacram Ordinationem

(Ex Instruct. *Essendo noto* ad Episcopos Regni Sardiniae, ian. 1742).

- 648 XIV. - Non essendovi cosa, che coll'assistenza dell'aiuto Divino più
(238) conferisca alla pace fra la podestà ecclesiastica e la podestà secolare, che la vita innocente degli ecclesiastici, e conferendo molto a questo intento il tener gli occhi aperti, come anche vien prescritto da' Sacri Canon, allora che si tratta di ammettere qualcheduno al chiericato, come pure che gli ammessi al chiericato vivano in un modo, che si rendano degni de' privilegi chiericali, e di ascendere agli ordini superiori; si prescrivono in questo e nel seguente paragrafo alcune regole da osservarsi inviolabilmente dai Vescovi e Ordinarii de' luoghi.

Deinceps eadem praescribuntur, eisdemque verbis, quae supra, nn. 638-647, praescripta inveniuntur.

Concord. 378-381; BBa I, 100-102.

De cantu sacro in Seminariis colendo

(Ex Epist. Encycl. *Annus qui* ad Episcopos per Ditionem Ecclesiasticam constitutos, 19 febr. 1749).

- 649 § 2. - ... Demum ut cantus vocibus unisonis peragatur, et Chorus
(239) a peritis in cantu Ecclesiastico (qui cantus planus, seu firmus dicitur) regatur. Huiusmodi cantus ille est, quem ad musicae artis regulas dirigendum, efformandumque multum elaboravit S. GREGORIUS MAGNUS Praedecessor noster, ut testatur Ioannes Diaconus *in eius vita*, lib. 2, cap. 7.¹ Hoc autem loco plura addere, quae ad Ecclesiasticam eruditionem pertinent, de Ecclesiastici cantus origine, de Cantorum Schola, et Primitivo, qui ei praesidebat, haud difficile Nobis esset; sed praetermissis quae minus necessaria videntur, eo, unde paulo digressi sumus, rem propositam exequentes revertamur. Cantus iste ille est, qui fidelium animos ad devotionem et pietatem excitat; denique ille est, qui si recte decenterque peragatur in Dei Ecclesiis, a piis hominibus libentius auditur; et alteri, qui cantus harmonicus, seu musicus dicitur, merito praefertur. Hunc quidem Monachi a Presbyteris saecularibus didicerunt; et cum ab ipsis accurate, diligenterque tractetur, sacrisque in functionibus adhibeatur: contra autem negligatur a nonnullis Clericis, oscitanterque persolvatur; haec potissima causa est, cur a Christiano populo frequentius Regularium Ecclesiae, quam Saecularium adeantur; ut bene advertit IACOBUS EVEILLON in suo Tractatu *De recta ratione psallendi*,² ad cap.

¹ ML 75, 90 s.

² Editio Flexiae an. 1646.

9, art. 9, pag. 99: *Sordescit quippe sanctis auribus omnis musici concentus titillatio prae hac pleni cantus, et simplicis psalmodiae harmonia, si recta fuerit. Atque eo fit, ut relictis hodie Ecclesiis Collegiatis et Parochialibus, tam libenter, et avide concurrat populus fidelis ad Ecclesias Monachorum, qui magistram habentes in colendo Deo pietatem, sancte, moderate, et ut Psalmistarum Princeps olim dixit, sapienter psallunt, et Domino suo, ut Domino, et Deo, cum summa reverentia famulantur. Quod sane pudori debet esse Ecclesiis primariis, et maioribus, a quibus Monachi et canendi, et psallendi artem, ac regulam didicerunt.* Et ideo Sacrum CONCILIUM TRIDENTINUM, quod nihil eorum, quae ad reformationem Cleri conferre poterant, praetermisit, cap. 18, sess. 23 *De Reformatione*, ubi agit de Seminariis instituendis, inter caetera quae Seminariorum alumnos edocendos praecipit, etiam cantum recenset his verbis: *Ut vero in disciplina Ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim, atque habitu Clericali semper utentur, Grammatices, Cantus, Computi Ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discent.*¹

BB 3, 1. 18: CIC Fontes 2, 201 s.

De Seminarii clericorum exemptione ab iurisdictione paroeciali

(S. C. CONCILII in Colimbrien. 12 mart.; 18 iun. 1757).

650 Statuit Episcopus locum certum fundandi Seminarium extra moenia
(240) Civitatis intra limites Collegiatae et Parochialis Ecclesiae S. Petri, ad quam etiam pertinebat fundus, quem conduxit contractu emphyteusis perpetuae. Statuta quoque novi Seminarii condere coepit, quae Sacratissimus Princeps Noster literis suis apostolicis in forma brevis confirmavit,² data Episcopo potestate addendi, mutandi, corrigendi, prout ipsi optimum visum fuisset. Ad erudiendos pueros censuit satius esse advocandi *Pios Operarios* Congregationis Aragonensis, quorum institutum idem est cum eo Patrum *Missionariorum*, eorumque Congregationi novum Seminarium perpetuo unire. Utens igitur facultate data a Sanctissimo Domino Nostro, nova Statuta condidit, in quibus Seminarium eidem Congregationi *Piorum Operariorum* perpetuo univit, et illud exemit a iurisdictione Parochi, subiecitque Rectori tum in adimplemento Paschalis praecepti, quod in ecclesia publica Seminarii impleri voluit, tum in administratione Sacramentorum infirmitatis tempore, tum in sepultura decedentium, quae nisi alibi electa fuisset, tradi voluit in ecclesia publica eiusdem Seminarii. Haec nova Statuta atque unionem Seminarii Congregationi *Piorum Operariorum* novis literis apostolicis confirmavit probavitque Sanctissimus Dominus Noster,³ perfectoque demum opere Seminarii et ecclesiae, apertum fuit novum Collegium, quod a *Piis Operariis* moderatur.

¹ [Cfr. n. 291].

² Cf. Litt. Ap. *Exponi nobis*, 2 mai. 1753; BBa 2, 431.

³ Cf. Litt. Ap. *Exponi nobis*, 10 mart. 1755; BBa 2, 228.

651

(241)

Exemptiones illas aegre ferens Prior Collegiatae et Parochialis Ecclesiae S. Petri, adiit Indicem Civitatis, petiitque manutentionem in possessione iurium parochialium in Seminario, sed Rector iudicium declinans, libellum obtulit Sacro huic Tribunali, a quo auditus, ut fieri solet, Episcopus, hic et allegationes Parochi et responsa Rectoris adiungens, sententiam suam aperuit pro confirmatione exemptionis. Causa itaque proponitur, et disputat Parochus, ex iuris dispositione liberum sibi esse exercitium actuum omnium et functionum parochialium in quibuscumque locis intra Parochiam suam sitis, et in personis eam incolentibus: ideoque non potuisse Episcopum exemptionem Seminario dare, eoque amplius, quod et ipse et duo antecedentes Parochi, in quorum Parochia sitae erant conductitiae aedes Seminarii, in hac possessione essent exercendi iura parochialia in Seminario; neque ullam a Rectore vim fieri posse in privilegiis, cum literae apostolicae ne unum quidem verbum habeant de exemptione, et confirmatio Statutorum, cum sit in forma *communi*, non vero *specifica*, trahi non possit ad exemptionem a iuribus parochialibus, quam Summus Pontifex ignoravit. Unionem vero Seminarii Congregationi *Piorum Operariorum*, cum non sit *subiectiva*, sed *aeque principalis*, nihil mutare de iuribus et statu utriusque loci et personarum *aeque principaliter* unitorum. Salva igitur atque integra debere esse Priori iura parochialia in Seminario, cum praesertim nulla sit causa, ob quam has exemptiones concedere debuerit Episcopus, quas enim ipse proponit in epistola sua ad hoc Sacrum Tribunal, insubsistentes esse et ineptas. Rector contra silere iuris dispositionem quae Parochis favet, ubi constat de exemptione: neque posse Episcopo denegari hanc potestatem eximendi sive tamquam Episcopo, sive tamquam Fundatori. Et quidem, uti Episcopo, cum res non esset de iure quaesito, sed de iure quaerendo ab Ecclesia Parochiali; uti Fundatori, quia cognitissimum est, licere fundatoribus leges et condiciones apponere etiam iuri contrarias, eoque amplius, quod nihil novi factum fuerit ab Episcopo, cum in Hispaniis, et praesertim in Dioecesi Toletana atque Oriolensi, ubi Seminaria unita sunt Regularium Ordinibus, aut Congregationibus Presbyterorum, quae privilegia Regularium habent, ita servetur; omnemque dubitationem adimi ex confirmatione apostolica, quae necesse non fuerit, ut esset in forma *specifica*, cum satis sit Summum Pontificem unionem expresse confirmasse, ex qua sequuntur exemptiones Seminario datae. Unio enim *subiectiva* fuit, cum Seminarium *incorporatum* fuerit Congregationi *Piorum Operariorum*; Parochum S. Petri nullos iurisdictionis actus exercuisse in Seminario: factum id ab eo et a duobus praecedentibus Parochis in aedibus conductitiis, quo tempore non erat Seminarium, sed scholae potius et scholares, qui parochis subduntur.

Videant igitur Eminentissimi Patres, qua ratione expediendum sit dubium:

An sit locus exercitio iurium et functionum parochialium in Seminario Colimbriensi, seu potius constet de libertate eiusdem Seminarii in casu?

Die 12 martii 1757 Sacra, etc. respondit:

Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Contra hanc definitionem audiri postulavit Parochus S. Petri. Unde reposita causa sub forma:

An sit standum, vel recedendum a decisis?

Die 18 iunii 1757 Sacra, etc. respondit: *In decisis, et amplius.*

CIC Fontes 5, 1084 s.

CLEMENS XIII (1758-1769)

De sacerorum ministris magna cautione eligendis

(Ex Litt. Encycl. A quo die, 13 sept. 1758).

652 § 12. - ... considerandum maxime est, quam multa in iis esse oporteat, quos ad Sacerdotale ministerium, instruendumque Christianis institutionibus populum, elegeritis, quanta vitae innocentia, quanta morum integritas, quanta castitas, iustitia, pietas, religio: Quam magnum sit, si quid pravum, si quid vitiosum, si quid improbum consuetudine mala inhaeserit moribus, illud Parochos caute, et prudenter avellere: proximum quemque salutaribus monitis, consiliisque iuvare, et instruere: animae fideli denique pennas dare, quibus se humo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mundo ereptam Deo tradere, divinamque in illa imaginem in pristinum revocare. Contra, quam non ferendum, a fidelibus sibi commissis eos Parochos rationem vitae reposcere, qui reddere non possint suae; et ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipsi redarguantur, recusare non queant. Ad puros sanctosque mores accedat oportet digna ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina. Scripturas cognitae habeant: *Omnis enim Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus* (2 T. 3, 16 s). Sacrum igitur utriusque foederis codicem, Ecclesiae traditiones, Sanctorumque Patrum scripta, veluti fontes adeant, unde pura, et incorrupta fidei, morumque doctrina profunditur: Romanum vero Catechismus, Catholicae Doctrinae summam, assidue versent, et lectitent, unde sacras conciones ad populum habendas depromant.

653 § 13. - Non studiis igitur privatis, nec ex cuiusquam commendatione, sed optimum quemque, illumque praesertim, cuius timida virtus ministerium defugiat, fidelem fore putetis ministrum, cui partem gregis dominici committatis. In universum, *manus cito nemini imposueritis* (1 T. 5, 22); quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnisi semel aut iterum homines expendimus, et probamus; quem contra accurate, exquiriteque

exploratum, ac severe indicatum oportuit, *ne alienis peccatis communicantes*,¹ inconsultae temeritatis Deo poenas demus. Neque vos taedeat, Venerabiles Fratres, si in ea re, quae magnam cautionem habet, paullo diutius immoremur. Cuiusmodi enim sunt Sacerdotes, eiusmodi plerumque esse solet et populus.² In eos, praesertim si Parochi sint, tanquam in speculum omnes inspiciunt. Quapropter neminem perniciosius de Ecclesia mereri, quam vitiosos Clericos existimandum est³ qui sua vitia infundunt in populum, eumque ita corrumpunt ut plus exemplo suo, quam peccato nocere videantur.

BR Cont. 4, 34 s.; PF Ius Pont. 4, 11 s.

De clericis laicorum servitiis se addicentibus

(Ex Litt. Encycl. Cum primum, 17 sept. 1759).

654 § 15. - Et parem quidem, vel etiam maiorem pastoralis zeli vestri
(244) sollicitudinem atque constantiam requirit aliud corruptelae genus, quod plures ecclesiasticos viros inficere, et ab Ecclesiae servitiis abductos, ad saeculi curas convertere accepimus. Sunt enim, qui industriam operamque suam, quam totam divino cultui, et proximorum utilitatibus, ex caritatis lege, impendere deberent, laicorum obsequiis abiectisque servitiis addicere, aliquando etiam eorum negotiis administrandis curandisque, pro temporali eaque satis vili mercede, locare non recusant. In quo difficile est iudicare, an magis deffenda sit eorum caecitas, qui proprii gradus dignitatem ipsi proculcant, an potius reprehendenda sit laicorum praesumptio, qui Sanctuarii Ministros, a quibus christianae vitae documenta aeternaeque salutis subsidia petere deberent, tam parvipendunt, ut eos in domesticis officiis sibi dicto audientes, servilibus ministeriis adhibere non vereantur.

655 § 16. - Verum, quod altius animum nostrum sollicitat, illud est, ne
(245) forte huiusmodi malum ex alio non minus detestabili abusu profluat; quod nempe aliquibus ad clericalem statum temere adspirantibus quandoque contingat, fallacibus corruptisque documentis Ordinarium suum decipere, conficto sibi patrimonio, cuius fructus aut nulli sint, aut ad ipsos non vere pertingant, ad sacros Ordines, absque redditibus ad honestam vitae sustentationem sufficientibus, promoveri. Quare ne quis vestrum miretur, Venerabiles Fratres, si hac occasione arrepta, vos omnes et singulos enixe hortamur atque monemus, ut cautiore hac in re oculatioresque vos praebeatis, ne cui subditorum vestrorum detur ad sacram Ordinationem obrepere, qui ex beneficio ecclesiastico, vel ecclesiastica pensione, aut ex patrimonio sibi constituto, in casibus a iure

¹ 1 T. 5, 22.

² [Cf. n. 968].

³ [Cf. n. 316].

permissis, omni submota collisione ac fraude, eam reipsa non percipiat annui redditus summam, quae synodalibus cuiusque dioecesis statutis, aut legitima consuetudine, definita dignoscitur.

- 656 § 17. - Clericos autem et sacerdotes in laicorum domibus eiusmodi
(246) ministeriis addictos, quae eorum gradum et professionem dedeceant, quaeque eos a divinis obsequiis, et propriae perfectionis cultura, ad illiberalium occupationum et saecularium negotiorum agitationem traducant, quantumvis honestioribus in speciem titulis susceptum servitii genus aliquando obtegere adnitantur, ne patiamini quietos in suo dedecore insordescere, aut forte obfirmatos, de sua ab Ecclesiae castris defectione impune gloriari; sed omni pastoralis sollicitudinis studio, et, quatenus opus sit, tota ordinariae ac delegatae iurisdictionis auctoritate, servatis servandis, eosdem ad ecclesiasticae vitae instituta, et ad clericalis militiae munera revocare curetis.

BR Cont. 4, 252 s.; PF Ius Pont. 4, 32 s.; Collect. 1, 270; CIC Fontes 2, 593 s.

De linguarum Hebraicae, Graecae, Latinae studio enixe promovendo

(Ex Const. Ap. Cum Scriptura, 18 aug. 1760).

- 657 § 1. - Cum Scriptura omnis divinitus inspirata, teste Apostolo, utilis
(247) sit ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, et ad omne opus bonum instructus (2 T. 3, 16 s.), duo in primis necessaria sunt: Divini luminis illustratio quae Fidelium mentibus in Ecclesia Dei sensum veritatis aperiatur, deinde assidua cura ac diligentia in sacris paginis evolvendis, perscrutandisque, ut, quemadmodum scribit D. GREGORIUS MAGNUS Praedecessor Noster, *Discamus cor Dei in verbis Dei, et ad caelestia gaudia ardentius suspiremus*.¹ Cum autem pleraque ardua sint, ac intellectu difficilia in iisdem explicandis, interpretandisque, plurimum conducere indubium est trium praesertim linguarum peritiam Hebraicae, nempe, Graecae, et Latinae; unde inquit S. AUGUSTINUS: *Magnum remedium est linguarum cognitio: Latinae quidem linguae homines quos instruendos suscipimus, duabus aliis ad Scripturarum Divinarum cognitionem opus habent, Hebraea scilicet, et Graeca, ut ad exemplaria praecedentia recurratur*.²

- 658 § 2. - Hanc ob causam Romani Pontifices Praedecessores Nostri,
(248) firmissimum Catholicae veritatis praesidium in sacrorum librorum usu, unde incorrupta fidei, morumque doctrina dimanat, divinitus positum recensentes, eo praecipuam suam curam, et providentiam contulerunt, ut linguarum eiusmodi studium excoleretur: e quibus CLEMENS V, in Viennensi Concilio sapientissime constituit, ut non solum apud Romanam

¹ Epist. lib. 4, ep. 31 (ad Theodorum medicum): ML 77, 706.

² De doctr. christ. 2, 11, 16: ML 34, 42.

Sedem, sed et in insignioribus tunc temporis Academiis, scholae erigerentur ad eiusmodi idiomatum notitiam adipiscendam:¹ itidem Sacrosancta TRIDENTINA SYNODUS, ne caelestis iste Sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus Sanctus summa liberalitate hominibus tradidit per incuriam Saecularis, et Regularis Cleri neglectus iaceret, ad Veteris ac Novi Testamenti expositionem potissimum, praebendam Theologicam in Cathedralibus aliisque insignioribus Collegiatis institui mandavit, in Coenobiis vero Sacrae Scripturae lectiones haberi praecepit.² Ad haec Summus Pontifex PAULUS V, pariter Decessor Noster in sua Constitutione, quae incipit *Apostolicae servitutis*, die 31 iulii 1610,³ strictius quoque Praelatis Regularium tam mendicantium, quam non mendicantium indixit, ut iis in Coenobiis, ubi studia vigent, Magistri atque Doctores eiusmodi linguarum honeste sustentarentur.

- 659 § 3. - Extat etiam CONGREGATIONIS Cardinalium FIDEI PROPAGANDAE praepositorum decretum diei XI aprilis anno MDCXXV evulgatum,
(249) quo exequutio Bullae PAULI V demandatur, ut apud religiosos praesertim viros Sanctissimae Religionis Nostrae propagatores, Hebraicae, Graecae, ac Latinae linguae cultus promoveatur:⁴ neque desunt exempla illustrium Episcoporum, qui suis in Seminariis, Clericos hac Orientalium linguarum disciplina instruendos enixe curarunt, e quibus illud commemorare lubet clarissimi in Patavina Sede Antecessoris Nostri Venerabilis GREGORII BARBADICI, quem semper uti Antesignanum, Magistrum, Ducemque Nostrum in ea regenda suspeximus, cuius nominis inter Caelites referendi causa modo feliciter agitur. Is enim Apostolicarum eiusmodi sanctionum egregie conscius, et pietatis, et doctrinae amplificandae cupidissimus non tam scholam aperuit ad Hebraici, Graecique idiomatis eruditionem in Patavino Seminario comparandam,⁵ verum etiam utriusque linguae formas in Typographiam invexit, ut firmiores studia haec inibi radices agerent, indeque in alias quoque Christiani Orbis plagas diffunderentur.

- 660 § 4. - Quibus ex causis cum Summorum Pontificum Decessorum
(250) Nostrorum in Romana Cathedra, tum vero etiam illius Ven. Antistitis in Patavina, vestigiis inhaerentes, ipsi quoque muneris Nostri esse intelligimus, Pontificiam omnem auctoritatem, ac gratiam Nostram iis conferre, qui in sanctionum eiusmodi implementum ad Divini Nominis gloriam, et Catholicae fidei, atque pietatis incrementum, in Sacris eloquiis ad verum, germanumque Ecclesiae sensum explanandis, interpretandisque naviter, ac laboriose desudant.

BR Cont. 4, 403 s.; PF Ius Pont. 4, 59 s.

¹ Clementin. 1. 5, t. 1, cap. 1 (CI 2, 1179).

² Sess. 5, De Ref. c. 1: MANSI 33, 29 s.

³ BR 11, 625.

⁴ Cf. S. C. DE PROP. FIDEI decr. *Quoniam a Concilii Viennensis*, 16 oct. 1623; PF Ius Pont. 8, 10.

⁵ Cf. *Institutionum ad universum Seminarium Patavinum regimen pertinentium epitome*, pars IV, cap. 13 et 14.

De clericali disciplina instauranda

(Ex Instruct. Paternae ad Episcopos Regni Sardiniae, 14 ian. 1761).

661 § 2. - Cum sicut nuper non sine animi Nostri molestia accepimus,
(251) plures, nonnulli ab hinc tempore, in isto Regno Sardiniae suborti sint, ac vigeant abusus, tum quoad Scholares, qui Clericali Militiae adscribi desiderant, tum quoad Clericos Coniugatos, tum etiam quoad Laicos, seu Saeculares personas ob exemptionem Fori ratione servitii, quod praestant Curiae Ecclesiasticae, aliisque Locis Pii, quibus sunt addicti: hinc est, quod Nos, omnes abusus inordinationesque huiusmodi, quantum cum Domino possumus, corrigere, reformare, et e medio tollere, ac piis charissimi in Christo filii Nostri Caroli Emmanuelis Sardiniae Regis Illustris votis benigne obsecundare volentes, quamdam *Instructionem* Vobis tradendam, ad dictos abusus in Regno praedicto penitus evellendos accomodatam, quam certi sumus ipsi Carolo Emmanueli Regi, gratam acceptamque fore, concedere curavimus tenoris sequentis, videlicet:

662 « Dopo aver Noi secondate le retissime intenzioni di S. M. il Re di
(252) Sardegna, provvedendo mediante un nuovo special Breve in data 21 marzo 1759 ai gravissimi disordini, che succedevano in quel Regno, con pregiudizio della giustizia e della pubblica tranquillità, per il troppo facile e comodo confugio dei rei all'asilo delle Chiese, ed altri luoghi immuni, eccitati nuovamente dall'instancabile zelo della M. S., non meno per la conservazione della disciplina della Chiesa ne' suoi Domini, che per il bene de' suoi Sudditi, abbiamo creduto di dover dare anche nuovi provvedimenti per rapporto all'Immunità personale, ed al miglior sistema della Gerarchia Ecclesiastica in quel Regno.

« Informati pertanto degli abusi introdotti in quegli Ecclesiastici, e passati anche nei Laici, a titolo di vari Impieghi, e Uffizi in servizio delle Curie Ecclesiastiche, e Luoghi Pii, con disdoro degli uni, e con molto danno dell'universale degli altri, dopo sentito il parere di alcuni Cardinali e Prelati sperimentati, e pratici di questa materia, abbiamo stabilito coll'intelligenza della M. S. la presente Istruzione, sulle tracce di quella, che dalla Santa Memoria di BENEDETTO XIV fu nel 1742 fissata per il Piemonte,¹ sicuro, che come intesa anche col Regio Ministro Plenipotenziario in Roma incontrerà il pieno gradimento di S. M., e che dando perciò Ella gli ordini necessari ai suoi Regi Ministri di uniformarsi alla medesima, ne sarà col concorso di ambedue le Podestà più costante ed esatto l'adempimento, e si renderà sempre più inalterabile in quel Regno la perfetta pace ed armonia fra il Sacerdozio e l'Impero.

« E per procedere nella presente Istruzione colla dovuta chiarezza, si tratterà in primo luogo dei veri Chierici, e Chierici Coniugati, e della loro Riforma, e successivamente della qualità, e numero de' Laici, che

¹ [Cfr. n. 648].

essendo addetti al servizio della Chiesa, e della Curia Ecclesiastica debbano, o non debbano godere dei Privilegi del Foro, e dell'Immunità personale, in conformità di quanto si dispone negli articoli seguenti ».

Deinceps in art. I-XII eadem normae scriptae inveniuntur, et quidem fere fisdem verbis, quae pro Regno Neapolitano supra, nn. 638-647, datae sunt.

BR *Cont.* 4, 431-434.

PIUS VI (1775-1799)

De scientiarum studiis pietati morum coniungendis

(Ex Litt. Encycl. *Inscrutabile*, 25 dec. 1775).

663 § 4. - ... Quum satis persuasum vobis omnibus arbitremur, praeci-
(253) pium Ecclesiae bonum ex eo derivari, ut nemo, nisi per omnia probatus, clericali adscribatur militiae; necesse non est, ut eorum, quae in hanc rem sanctionibus sunt constituta canonicis, diligentissimam vobis commendemus observationem. Pro eo enim, quo incensi estis studio, id accuratissime perficietis, ut qui sanctitate morum non praestant, qui docti in lege Domini non sunt, qui demum aut nullam, aut tenuissimam de se suaque industria praebent expectationem, illis ad ecclesiasticam militiam nullus pateat aditus; ne qui vobis manus debent adiutrices in pascendo regendoque grege exhibere, ii labori vestro addant laborem, molestiam molestiae, sintque vobis impedimento, ne eos vineae fructus Dominus a suis cultoribus accipiat, quos in futuri retributione iudicii a vobis severissimus aequae ac iustissimus exactor Christus requiret.

664 Sanctitate praecellat oportet et doctrina, qui sacerdos est futurus;
(254) repellit quippe a se Deus, ne sacerdotio sibi fungantur, qui scientiam a se repulerint (*Os.* 4, 6), nec operarius ad messem par aptusque esse potest,¹ qui morum pietati scientiarum non coniunxerit studia. Quod quum fieri sine accurata institutione non valeat, eapropter opportune decretum est, ut in unaquaque dioecesi clericorum collegium *pro modo facultatum*, si deesset, institueretur;² institutum autem studiosissime conservaretur. *Nisi enim a teneris annis ad pietatem et religionem informetur*, atque in literarum palaestra exerceatur, ad lubricum iter *prona* ac proclivis *adolescentium aetas*, quo pacto fieri poterit ut vel in *disciplina ecclesiastica* sancte *perseveret*,³ vel eos in humanis ac sacris literis progressus faciat, quos ad populi fidelis exemplum atque institutionem ministerium Ecclesiae postulat? Collegia huiusmodi recte instituta, sancte conservata studio vestro atque aptissimis legibus diligenter communita, multoque magis quam antea amplificata esse in singulis dioecesibus fa-

¹ [Cf. n. 627].² [Cf. n. 290].³ *Ibid.*

cile Nobis persuademus; praesertim posteaquam immortalis memoriae BENEDICTUS XIV praedecessor Noster id operis, tamquam muneri vestro pernecessarii, unicuique vestrum tantopere commendavit.¹ Quamobrem sicuti apostolicae laudationis praeconio eximios labores ac diligentiam in iisdem colendis augendisque fraudare non possumus; ita, si forte in aliqua dioecesi, aut instituta adhuc non essent, aut otiosa detinerentur, non possumus non vehementer eos, ad quos spectat, impellere, illisque etiam praecipere, ut in rem adeo utilem omni virtute enitantur.

BR Cont. 6, 182 s.; CIC Fontes 2, 650 s.

De ratione consulendi vitae Seminariorum

(S. C. CONCILII in Fanen. 18 dec. 1790).

- 665 [§ 5.] - Quantum Religioni proficua sit clericorum institutio in Se-
(255) minariis, nemo est qui ignoret; maximeque propterea sollicitum de ea fuit *Sacrum Concilium Tridentinum*, sess. 23, cap. 18 de reform.² Certa ad illorum conservationem atque incrementum praescripsit *Sancta Synodus* media: sed ubi deficiunt, consulendum est ex superfluis saecularium Confraternitatum, aliarumque piarum, licet immunium, institutionum redditibus...

SCC Thesaurus 59, 233 s.

De summa Seminariorum necessitate ad clerum accurate pleneque instituendum

(Ex *Ordinamento Ecclesiastico in Corsica*, 30 sept. 1795).

[Istanze fatte a Pio VI circa oggetti di ecclesiastica disciplina, e Risposte di Sua Santità]

De' Preti

- 666 Art. 21. - Dopo che l'Università di Corsica sarà stabilita, veruno
(256) potrà essere promosso agli ordini sacri, se non giustifica aver fatto il corso degli studj per tre anni nell'Università, o in qualunque altra del continente, e se non presenta il certificato di frequenza e di diligenza degli studj.

Risposta. Le leggi veglianti di Santa Chiesa hanno a sufficienza provveduto per mezzo de' seminarj vescovili all'istruzione ed educazione della gioventù che desidera esser promossa agli ordini sacri; e all'istruzione poi de' regolari abbastanza han provveduto con quei conventi che chiamansi di studio; laddove col corso degli studj da farsi nella università non si provvede alla compiuta istruzione di coloro che desiderano essere

¹ *Epist. Encycl.* a. 1741 [Cfr. nn. 628-634].

² [Cf. nn. 290-296].

promossi agli ordini sacri, tanto più che non s'ignora da chicchessia che in qualunque università del continente s'insegnano massime ugualmente contrarie ai diritti della religione e a quelli del principato. Per questi ed altri motivi, che per brevità si tralasciano, Sua Santità si è creduta in dovere di negare l'assenso all'istanza proposta nel presente articolo.

Concord. 535.

PIUS VII (1800-1823)

De Seminariis clericorum in Gallia

(Ex Convent. cum Republica Gallica, 15 iul. 1801).¹

- 667 Art. 11. - Poterunt iidem episcopi habere unum capitulum in ca-
(257) thedrali ecclesia, atque unum seminarium in sua quisque dioecesi, sine dotationis obligatione ex parte gubernii.

Concord. 564; BR Cont. 7, 156.

(Ex Const. Ap. *Ecclesia Christi*, qua Convent. cum Republica Gallica confirmatur, 15 aug. 1801).

- 668 § 22. - Cum vero tum clericorum institutioni, tum episcoporum
(258) consilio, suaeque ecclesiae administrationi consulere necesse sit, illud non omisimus, ut iidem episcopi unum habeant in cathedrali ecclesia capitulum, unumque seminarium in sua quisque dioecesi, quamvis gubernium ad dotationis obligationem non se adstringat.

CIC Fontes 2, 716; cf. BR Cont. 7, 171.

De sollicita cura quam Episcopi in clericorum Seminaria conferre tenentur

(Ex Litt. Ap. *Quod Ecclesiae*, 15 sept. 1801).

- 669 § 1. - Quod Ecclesiae, civitatisque utilitas, et salus maxime postu-
(259) lat, ut aetatis tenerae ad virtutem omnem, ac pietatem, et ad bonas artes fingantur, et informantur ingenia, et mores, id omni studio, et diligentia curare praecipue debent ubique gentium Romani pontifices, et in sua quisque dioecesi episcopi. Ex quo sollicitos illos vehementer esse oportet, CONCILII quoque TRIDENTINI praeceptis saluberrimis admonitos,² de Seminariis clericorum recte constituendis, sustentandis, conservandis, amplificandis: neque est eiusmodi negotio aliud quidem in humanis praestabilis, aut potius habendum.

BR Cont. 7, 182 s.

¹ [Cf. n. 697].

² [Cf. nn. 290-296].

SYNODUS SUTCHUENSIS (1803)

De Ordinis Sacramento

670 Ea est messis multitudo et operariorum paucitas, ut quisquis zelum animarum habet, continue rogare debeat Dominum messis, ut mittat operarios in vineam suam; tanta vero est dignitas ordinis ecclesiastici, praesertim sacerdotalis ad vineam excolendam destinati, tot et tam sancta sunt eius officia, ut nemo ad illum assumendus sit, qui morum innocentia, vel probitate, indolis mansuetudine et docilitate, ingenii aptitudine et intentionis rectitudine se a Deo vocatum non comprobet, quique per longum tempus non fuerit probatus et in disciplina ecclesiastica rebusque divinis recte institutus atque edoctus. Hinc sequentia statuere decrevimus:

671 I. - Quicumque adolescens postulaverit in seminarium admitti, missionarius nec statim annuat, nec renuat; sed admoneat illum, ut abdicatis propriis affectionibus, divinam voluntatem precibus enixis et assiduis prudentique consilio inquirat et agnoscere satagat; interim vero ipse missionarius serio exquirat, perpendat et probet, quantum fieri poterit, an habeat dotes supradictas. Quodsi post unum aut duos annos eum aptum iudicaverit, vicarium apostolicum certiore faciat, adolescentisque animi, indolis et ingenii qualitates diligenter et sincere aperiat, ut decernat quid factu opus sit.

672 II. - Nullus deinceps in seminarium admittatur, nisi eius sit aetatis, in qua, quid agat et quam viam sibi aperiat, plene dignoscere possit, annumque saltem decimum quartum compleverit, nec non prius a nobis ipsis, vel ab alio sacerdote ad hoc praeposito per unum aut alterum mensem probatus fuerit, an dotibus enuntiatis praeditus sit et studiis aptus.

673 III. - Latini sermonis peritia et accurata scriptio, sacrae theologiae ceteraque studia, quantum fieri potest, promoveantur in seminario, inter alumnos aemulatio provocetur. Praeter quotidiana studiorum exercitia et privatas disceptationes de latino sermone vel theologia, bis in anno fiant disputationes sive examinationes communes, praesentibus, superiore et aliis, si qui adsint, sacerdotibus, de iis libris vel tractatibus, quibus praecedenti semestri studuerint; quolibet anno aut saltem biennio certior fiat vicarius apostolicus de singulorum profectu cum in litteris et scientiis, tum in pietate, nec non de eorum moribus et indole.

674 IV. - Quilibet alumnus, quandocumque superiori seminarii pro tempore existenti visum fuerit, cui facultatem concedimus ad id alumnos adigendi, emittat iuramentum iuxta formulam consuetam, inserviendi tantummodo huic missioni, neque ad alias transmigrandi, vel dimittatur. Si autem in posterum collegium generale extra fines harum missionum in regione extranea restauretur, ut spes quaedam affulget, volumus ut tunc praedicto iuramento, hoc aliud superaddatur, commeandi scilicet ad dictum collegium, si ita mandaverit vicarius apostolicus, ibique studiis operam dandi, donec in suam provinciam verti iussus fuerit.

675 V. - Qui ad ordinem ecclesiasticum se a Deo electos et vocatos existimant, gaudeant quidem de dono, sed trepident de merito; potius respiciant ad exiguitatis suae tenuitatem et indignitatem statusque magnitudinem et periculum, quam ad honoris et gloriae humanae splendorem; caveant ne elata aviditate culmen appetant, unde multi exciderunt et misere perierunt, sed potius onus reformidantes, placida humilitate expectent, donec ipse Deus assumat et statuatur quos vocavit. Interim alumni omnes diligentissimam dent operam, ut in scientia pietate et virtutibus de die in diem proficiant, nec unquam tam excellenti vocatione indignos se praebeant.

676 VI. - Multis quidem operariis opus est, ut vinea Domini ex illius praecepto rite semper colatur, multaue messis in eius horreum reportetur, sed testibus ss. patribus et conciliis, satius est paucos habere bonos et doctos, quam multos malos vel ignorantes, qui vi-

tae pravitate aut ignorantia perniciem, non salutem, plebi christianae afferre solent; unde ad ordines sacros, praesertim sacerdotalem, nullus assumatur sive praesentetur, nisi quem post longam in seminario probationem coelestis sapientia, probi mores, diuturna iustitiae et castitatis observantia competentisque scientiae acquisitio commendant.

677 VII. - Alumnus, quem superior seminarii post confectum theologiae curriculum sufficienter probatum et idoneum exhibuerit, priusquam ad sacerdotium promoveatur, per unum saltem annum, nisi aliter vicario apostolico visum fuerit, exerceat officium catechistae in comitatu alicuius missionarii europaei, qui eum iterum probare atque in disciplina ecclesiastica scientiaque theologica magis ac magis erudire debeat.

678 VIII. - Sacros ordines suscepturus, quo diligentius perpendat vitae rationem, cui se illos suscipiendo sancte adstringet, ac proinde re tota accuratius deliberata, puriori mente ardentiorque animi voluntate ad rem tanti momenti accedat, priusquam iis sacris ordinibus initietur, ab hominum congressu sive conversatione se subducat et in locum secedat, ubi ab omnibus curis et occupationibus liber, cum omnis anteactae vitae suae peccata diligenti conscientiae discussione rite consteatur, tum in salutaribus meditationibus aliisque spiritualibus exercitationibus totus versetur, duce et moderatore sibi adhibito viro religioso et perito, quem episcopus praefecerit: in illis autem quinque saltem diebus persistat.¹

MANSI 39, 37 s.

De Seminariorum dotatione et regimine in Ditione Italica

(Ex Convent. cum Republica Italica, 16 sept. 1803).

679 Art. 9. - Servabuntur capitula Ecclesiarum metropolitanarum et
(260) cathedralium, itemque collegiatarum saltem insigniorum, eaque convenienti bonorum dotatione fruentur. Convenienti item bonorum dotatione fruentur mensae archiepiscopales et episcopales, seminaria, fabricae Ecclesiarum metropolitanarum, cathedralium et collegiatarum saltem insigniorum, et parociae.

Hae dotationes, quam citius fieri poterit, a Sanctitate sua, collatis cum gubernio consiliis, constituentur.

680 Art. 10. - Doctrinae ac disciplinae institutio, educatio et admini-
(261) stratio seminariorum episcopali auctoritati Episcoporum respectivorum iuxta formas canonicas.

681 Art. 18. - Clerus a quolibet servitio militari exemptus erit.
(262)

Concord. 569, 571: BR Cont. 7, 476 s.

¹ Cf. Synodus Nationalis in monasterio S. Antonii apud Carcafe in monte Libano celebrata, 23 iul. - 7 aug. et 4-19 aug. 1806: MANSI 46, 755 s.

SYNODUS NATIONALIS MELCHITARUM,
in monasterio Sanc.mi Salvatoris celebrata (11-14 et 23-26 maii 1811)

De Seminario statuendo pro universa natione Melchitarum
ac de eius qualitatibus

- 682 ... Che se poi lo [il seminarista] vedrà [= il rettore] inclinato al santo matrimonio, non lo impedirà, col patto che debba ricevere l'ordinazione in appresso, e gli farà il suddetto attestato e lo dirigerà al suo vescovo... dopo un anno o più dal contratto del matrimonio... riceverà gli ordini sagri dal suo legittimo vescovo.

[*Collegii condendi...*, pars III, cap. I, Reg. IV (MANSI, t. 46, col. 909-910)].

- 683 Che se qualche giovane si trovasse legato con un legittimo spozalizio e vorrà presentarsi al collegio per imparare le cose per lui necessarie, e di poi ritornare a casa sua per contrarre il matrimonio, e dopo lo spazio sufficiente ordinarsi dal suo vescovo, che ciò non gli sia impedito, col patto che prometta, 1° di ricever l'ordinazione; 2° che sia contento il suo legittimo vescovo e la maggior parte del clero secolare; 3° che ciò sia palese alla sua sposa ed ai di lei genitori mediante il loro autentico consenso. Lo spazio dello studio non eccederà l'anno o al più due anni, secondo la volontà del suo vescovo o delli suddetti...

[*Collegii condendi...*, pars III, cap. I, Reg. VI (MANSI, t. 46, col. 910)].

- 684 Allorchè alcuno degli alunni secolari del collegio avrà compito il corso de' suoi studi, sarà poi chiamato dal rettore alla presenza de' maestri congregati e gli esporrà primieramente i doveri della virtù della castità compartita da Dio a quelli solamente che la chiedono di cuore... In secondo luogo gli esporrà che anche il matrimonio è rispettabile e ch'è un sacramento grande... Dopo ciò gli farà conoscere ch'egli è tenuto ad abbracciare lo stato ecclesiastico per la gloria di Dio... Qui poi gli farà decidere quali delle due vocazioni vorrà abbracciare, e. e. se vorrà ordinarsi come curato celibe dal suo vescovo in conformità delli canoni, oppure di maritarsi e poi ordinarsi sacerdote, conforme si è detto. Ed a tenore di questa forma il rettore lo introdurrà per fare gli esercizi per lo spazio di otto giorni... affinchè liberamente scelga una delle due vocazioni suddette.

[*Collegii condendi...*, pars III, cap. I, Reg. III (MANSI, t. 46, col. 909)].

Siccome le diocesi della nostra nazione sono tenute di sovvenire per quanto possano questo collegio... così è dovere di questo collegio di ricevere alcuni determinati giovani di queste diocesi...

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. I, Reg. I (MANSI, t. 46, col. 892)].

Decretiamo, 1° che non sia ricevuto alcuno in questo collegio se non ha intenzione di entrare nel ceto clericale, essendo specialmente eretto il collegio a questo fine... 3° che non venga ricevuto alcuno nel nostro collegio se non che i figli della nostra nazione e non delle altre.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. I, Reg. II (MANSI, t. 46, col. 894)].

... Sceglieranno [i sacerdoti] pel collegio quei giovani che hanno tenuta morigerata condotta, che sono d'indole buona, di mente sagace e di prospera salute e simile (dopo però di avere precedentemente intesa la volontà del loro vescovo...). Quindi [il vicario generale] gli rilascerà la fede del battesimo per conoscere la sua età e la validità del battesimo.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. I, Reg. IV (MANSI, t. 46, col. 895)].

- 685 In caso poi commetterà [l'alunno = il seminarista] delle mancanze gravi, per le quali merita di essere licenziato, e. e. se suscita delle continue turbolenze e litigii, o va pubblicando spesse volte i casi segreti degli scandalosi avvenimenti nel collegio, o si ubbriaca, o trasgredisce il sesto precetto, o attende al divertimento e al continuo ozio... se questi o simili delitti ad essi succederanno... siano per la prima volta severamente castigati dal rettore, per la seconda volta rigorosamente puniti, e per la terza volta sia cacciato il delinquente, perchè non perverta gli altri compagni.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. V, Reg. IX (MANSI, t. 46, col. 907-908)].

- 686 Ordiniamo che non si venda assolutamente cosa alcuna dei fondi addetti al collegio; e se la circostanza indurrà a far ciò, sia questo eseguito conforme è stato disposto al n. 4 del capitolo 3 della parte I negli atti del nostro sinodo [= Qarqafen. t. c. col. 708], e non si effettuerà la vendita se non col permesso del patriarca, del rettore e di una congregazione dei suoi maestri, ed ogni istromento di vendita sarà emanato a nome del patriarca e del rettore, mediante li loro sigilli col consenso di tutti i maestri; in tal caso quell'istromento sarà riconosciuto come giuridico. Noi imponiamo un grave peso alla coscienza de' suddetti, affinchè nulla vendino, conforme abbiamo detto, se non che in occasione di motivi evidenti, come di necessità o di bene generale o di vantaggio, come si è esposto nel canone del suddetto sinodo.

[*Collegii condendi...*, pars III, cap. III, Reg. IV (MANSI, t. 46, col. 912)].

- 687 Gli alunni devono confessarsi e comunicarsi una volta la settimana o almeno ogni quindici giorni, oltre le feste domenicali, della Madonna od altre distinte feste.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. V, Reg. I (MANSI, t. 46, col. 905)].

- 688 Noi mediante l'autorità di questo nostro santo sinodo, 1° accordiamo la facoltà al rettore del collegio ed alli detti maestri di poter ascoltar tutte le confessioni dei loro discepoli e delli servi particolari, delli visitanti e di quelli ancora, che si presenteranno in collegio (purchè non sia vicino il luogo delle loro parrocchie) esercitando verso di loro la pienezza della servitù spirituale a loro necessaria, come se fossero loro curati particolari, di qualunque diocesi essi siano di nostra nazione. 2° Riserverà a sè il rettore l'assoluzione di alcuni peccati, che di rado accadono, e consegnerà alli maestri un foglio, in cui venga espressa la di loro impotenza nell'assolverli.

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. I, Reg. V (MANSI, t. 46, col. 884)].

Però tanto li confessori ordinarii che straordinarii egualmente siano destinati dal rettore...

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. V, Reg. I (MANSI, t. 46, col. 905)].

Ciascheduno alunno [seminarista] dovrà palesare la sua coscienza ed i suoi pensieri al rettore o al prefetto, almeno una volta al mese, per aver da questo direttore tutto ciò che gli sarà di vantaggio per la quiete della sua coscienza, suo progresso nelle virtù.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. V, Reg. I (MANSI, t. 46, col. 906)].

Per la recita dell'offizio, per la messa cantata... delle ore diurne... mezz'ora per... una breve meditazione...

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. IV, Reg. I et III (MANSI, t. 46, col. 902)].

Nei detti giorni (domeniche e feste) sarà fatta la conferenza spirituale dai maestri.

(*Ibidem*, cap. V, Reg. I, col. 905).

Ogni anno nella prima settimana di quaresima si faranno gli esercizi generali... Nel primo giorno della quaresima di mattina... sino alla sera del sabato prima dell'orazione del tramontare del sole.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. V, Reg. X (MANSI, t. 46, col. 908)].

689 Comanderà il rettore di fare un libro di conti particolari, in cui registrino le provenienze stabili od avventizie... e nel mese di dicembre di ciaschedun'anno si tireranno tutti i conti del dare ed avere annuale, e si registrerà nel libro maestro. Ed il patriarca avrà il diritto di riscontrare questi libri e carte e di esaminarle una o due volte l'anno, e non potrà il rettore del collegio occultargli alcuna cosa.

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. I, Reg. III (MANSI, t. 46, col. 888)].

Però se non si troveranno persone pie a stabilire questa fratellanza pel servizio del collegio, allora il rettore procurerà di procacciarsi persone secolari pie...

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. III, Reg. I (MANSI, t. 46, col. 888)].

Convieni ad ogni vescovo della nostra nazione di avere cura del bene di questo collegio, e lo aiutino per quanto loro è possibile...

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. II, Reg. IV (MANSI, t. 46, col. 886)].

Le messe poi e l'esequie particolari da eseguirsi per l'anime di coloro, i quali avranno nelli loro ultimi testamenti lasciato qualche posizione a favore del collegio, queste saranno fissate dal rettore, a cui anche incomberà fissar ciò secondo l'intenzione di coloro, i quali avranno esibita qualsiasi elemosina in vantaggio del collegio; siccome pure converrà che fissi ciò che sarà necessario per suffragare l'anime dei patriarchi, vescovi e dei curati allievi del collegio e di altri per quel che avranno lasciato nei loro ultimi testamenti.

[*Collegii condendi...*, pars III, cap. II, Reg. II, (MANSI, t. 46, col. 911)].

690 Che se qualcuno dei maestri [del seminario] avrà commesso un delitto degno di sospensione o di gran gastigo, sarà eseguito dal patriarca se sarà presente; altrimenti dal rettore...

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. I, Reg. IV, n. 7 (MANSI, t. 46, col. 884)].

Siano li detti maestri [del seminario] sotto l'ubbidienza del rettore in tutto ciò, che loro comanderà.

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. I, Reg. IV, n. 2 (MANSI, t. 46, col. 883)].

I maestri, che dovranno essere necessariamente in questo collegio, saranno quattro. Il primo di essi insegnerà gli elementi, i precetti e sintassi dell'araba lingua, e la retorica, per quanto farà d'uopo. Il secondo sarà il maestro di grammatica greca, che dovrà essere molto versato in questa lingua, e il medesimo sarà ancora maestro del coro e di tutto ciò, che riguarda i riti e le cerimonie. Il terzo, il maestro di filosofia... e fisica ancora per quanto sarà conveniente. Il quarto sarà un valente maestro di teologia dogmatica e morale.

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. I, Reg. IV (MANSI, t. 46, col. 883)].

691 ... È necessario che abbia [il collegio = seminario] un rettore particolare, perchè presti al medesimo, la sua assistenza e lo governi in tutto ciò che appartiene al di lui regolamento e buon ordine... Inoltre benchè questo rettore deve dipendere generalmente nelle cose di rilievo dalla volontà del patriarca per il rispetto a lui dovuto, nulladimeno si è contentato egli, che non s'istalli questo rettore nè si muti se non col consenso ed unione della maggior parte de' vescovi della nazione unitamente a lui...

[*Collegii condendi...*, pars I, cap. I, Reg. II (MANSI, t. 46, col. 911)].

Che se poi il defonto sarà il rettore del collegio, sarà prescelto un'altro in sua vece dal Sinodo de' vescovi della nazione o dal patriarca col consenso della maggior parte dei vescovi, conforme abbiamo disposto nel capitolo I della parte I di queste disposizioni.

[*Collegii condendi...*, pars III, cap. II, Reg. I (MANSI, t. 46, col. 911)].

Noi vescovi congregati sinodalmente... presiedendo sua beatitudine abbiamo compilato in questo volume le regole e costituzioni del collegio [= seminario] della nostra nazione... è nostra intenzione che le regole stabilite si conservino e si proceda letteralmente a forma di esse... Ed a manifestare il nostro assenso in tutto ciò ch'è stato esposto, sia di ordini, sia di regolamenti e costituzioni, come della loro pubblicazione, e per dichiarare in ciò solamente obbligati noi stessi e tutte le nostre diocesi, abbiamo di nostro pugno sottoscritti questi atti sinodali e gli abbiamo muniti dei nostri sigilli con l'ecclesiastiche solennità.

Nella chiesa di S. Giorgio nella residenza patriarcale presso il monistero di S. Salvatore, dipendenza di Sidone, li 14 maggio 1811. [Seguono le firme].

[*Decretum synodale quo regulae* (pro seminario patriarchali) approbantur et confirmantur (MANSI, t. 46, col. 913-916)].

- 692 Quindi sarà necessario un'anno o poco più per la logica e suoi rapporti, e due anni per la teologia dogmatica e morale... non si prescrive a ciò una regola generale obbligatoria, ma soltanto un'incirca.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. III, Reg. III (MANSI, t. 46, col. 901)].

Decretiamo inoltre e comandiamo che questa [la teologia] venga insegnata secondo le regole cattoliche ed i principi generali e le pure opinioni ricevute nella Chiesa Universale, e non si associno in questa scienza od altra le opinioni o principi che sono contrarii alla Chiesa romana, madre e maestra di tutte le chiese.

[*Collegii condendi...*, pars II, cap. III, Reg. II (MANSI, t. 46, col. 900)].

MANSI 46, 882-916. *ICO Fontes*: Series I, fascic. XV, pp. 61. 63. 511. 513. 515. 519. 521. 523. 531. 535. 533. 535. 537. 541. 543.

CONCILIUM PROVINCIALE TUAMENSE I (6 maii 1817)

De requisitis ad Sacros Ordines accipiendos

- 693 XXII. - Nullus dehinc ad sacros ordines promoveatur, nisi authenticum instrumentum habeat, se cursum theologicum duorum saltem annorum in aliqua academia perfecisse. Quoad regulares vero, qui se praesentant ut sacros ordines recipiant, requiritur solummodo ut in catechismo ad ordinandos examinentur, et ab ordinario approbentur. Praeterea litteras sui provincialis exhibeant, attestantes, sic praesentatos, statim post ordinationem, mittendos esse vel ad collegium aliquod transmarinum vel domi instruendos.

MANSI 39, 244.

De episcopali iurisdictione super Seminariis

(Ex Convent. cum Regno Bavarico, 5 iun. 1817).

- 694 5. Sua singulis Dioecibus Seminaria Episcopalia conserventur, et (263) dotatione congrua in bonis fundisque stabilibus provideantur: in iis autem Dioecibus, in quibus desunt, sine mora cum eadem pariter dotatione in bonis fundisque stabilibus fundentur.

In Seminariis autem admittentur atque ad normam Sacri Concilii Tridentini efformabuntur atque instituentur adolescentes, quos Archiepiscopi et Episcopi pro necessitate vel utilitate Dioecesium in iis recipiendos iudicaverint. Horum Seminariorum ordinatio, doctrina, gubernatio et administratio Archiepiscoporum et Episcoporum auctoritati pleno liberoque iure subiectae erunt iuxta formas canonicas.

Rectores quoque et Professores Seminariorum ab Archiepiscopis et Episcopis nominabuntur, et quotiescumque necessarium aut utile ipsis iudicabitur, removebuntur.

Cum Episcopis incumbat Fidei ac morum doctrinae invigilare, in huius officii exercitio etiam circa scholas publicas nullo modo impiedientur.

- 695 8. Bona seminariorum, parochiarum, beneficiorum, fabricarum, om- (264) niumque aliarum Ecclesiasticarum foundationum semper et integre conservanda erunt, nec distrahi, nec in pensiones mutari poterunt.

Ecclesia insuper ius habebit, novas acquirendi possessiones, et quidquid de novo adquisierit, faciet suum, et censebitur eodem iure ac veteres foundationes ecclesiasticae, quarum, uti et illarum, quae in posterum fient, nulla vel suppressio vel unio fieri poterit absque Sedis Apostolicae auctoritatis interventu, salvis facultatibus a Sacro Concilio Tridentino Episcopis tributis.

- 696 12. Pro regimine Dioecesium Archiepiscopis et Episcopis id omne (265) exercere liberum erit, quod in vim pastoralis eorum ministerii sive ex declaratione, sive ex dispositione Sacrorum canonum secundum praesentem et a Sancta Sede adprobatam Ecclesiae disciplinam competit, ac praesertim: a) ...

b) Ad statum clericalem assumere et approbatis a Sacris canonibus titulis ad ordines etiam maiores, praevio examine ab ipsis Archiepiscopis et Episcopis aut eorum Vicariis cum Examinatoribus synodalibus instituendo, promovere quos necessarios aut utiles suis Dioecibus iudicaverint, et e contrario, quos indignos censuerint, a susceptione ordinum arcere, quin ab ullo quovis obtentu impiediri queant.

Concord. 593-595; *BR Cont.* 7, 1466-1468.

De Seminariis stabiliter dotandis

(Ex nova¹ Convent. cum Regno Gallico, 11 iun. 1817).

- 697 Art. VIII. - Conveniens dos cunctis tam existentibus, quam denuo (266) erigendis Ecclesiis in bonis stabilibus, ac in redditibus super Regni debito fundatis, vulgo *Rentes sur l'Etat*, quamprimum fieri poterit, constituetur, assignato interim earum Pastoribus redditu in ea quantitate, quae statum eorum meliorem reddat.

Pari ratione consuletur dotationi Capitulorum, Paroeciarum, et Seminariorum tum existentium, tum erigendorum.

Concord. 599.

De congrua Seminariorum dotatione deque clericis titulo canonico providendis

(Ex Convent. cum Regno Utriusque Siciliae, 16 febr. 1818).

- 698 Art. V. - Quaelibet ecclesia, tam archiepiscopalis quam episcopalis, (267) suum habebit Capitulum ac Seminarium, quibus, si dos sufficiens erit, conservabitur, sin secus augebitur, aut si opus fuerit etiam ex integro constituetur in bonis stabilibus...

Seminaria dirigentur, eorumque bona administrabuntur iuxta concilium Tridentinum.

¹[*Cf.* n. 667].

699 Art. XXI. - Archiepiscopi et episcopi, praemisso praescripto exa-
(268) mine, clericos de necessario patrimonio, aut alio canonico titulo provi-
sos, quos suis dioecesis necessarios aut utiles iudicaverint, ad sacros
ordines promovebunt, servatis tamen cautelis et praescriptionibus in
decreto die 1 iulii anni 1623 a sa. me. GREGORIO XV lato,¹ nec non capite
4 Conventionis anni 1741, cuius titulus est *Requisiti de' promovendi*,²
contentis, quibus cautelis et praescriptionibus per praesentem conventio-
nem non derogatur.

Ne autem ecclesiasticis ad vitam sustentandam necessaria desint,
annona praesentibus temporibus arctiore facta, archiepiscopi et episcopi,
post huius conventionis publicationem, taxam sacri patrimonii promo-
vendum ad sacros ordines, quae in bonis stabilibus constituenda erit,
augebunt, ita tamen ut nec minor sit ducatis quinquaginta, nec ducatis
octoginta maior.

Quia vero experientia compertum est, in regno per artem et fraudem
clericis ad sacros ordines promovendis pro sacro patrimonio eos fundos
saepe assignari, qui vel ficti sunt, vel hypothecis aliisque vinculis obnoxii,
quo fit ut pluribus ecclesiasticis post ordinationem modus sustentandae
vitae desit; ut huiusmodi abusus evitetur, ad facti veritatem adstruen-
dam, de pertinentia, ut aiunt, atque exemptione ab omni hypothecae
vinculo fundi vel fundorum, qui a promovendis ad sacros ordines pro
sacro patrimonio exhibentur, legaliter constare debebit; ad quem effectum
curiae ecclesiasticae documentum authenticum de pertinentia, ut supra
dictum est, et libertate fundi a tribunali civili provinciae exquirent, a quo
illud recusari non poterit.

Si qui vero clerici ad sacros ordines beneficii ecclesiastici, aut cappel-
laniae titulo promovebuntur, quoties talis beneficii, aut cappellaniae
annuus redditus ad taxam dioecesanam, ut supra, non pertingat, tantum-
dem sibi ex aliis liberis fundis constituent, quantum supradictae taxae inte-
gritas postulaverit.

Excipiuntur illae dioeceses, in quibus ex dioecesana lege taxa sacri
patrimonii in maiori summa canonice constituta reperiatur, respectu
quarum nulla mutatio fiet.

Concord. 622 s. 632 s.; *BR Cont.* 7, 1714-1718 et 1720-1724.

De Seminario in novis Dioecesis erigendo

(Ex Const. Ap. *Provida*, de Conventione cum Principibus provinciae ecclesiasticae Rheni
superioris, 16 aug. 1821).

700 § 8 (al. 5). - Cumque ad praescriptum sacri CONCILII TRIDENTINI
(269) pro cleri educatione ac institutione seminarium puerorum ecclesiasticum
ab episcopo libere regendum et administrandum existere debeat, in sin-

¹ per SACRAM CONGR. EPP. ET REG. — Cf. *Concordato fra Sua Santità Pio VII Sommo Pontefice e Sua Maestà Ferdinando I Re del Regno delle Due Sicilie*, I (Napoli 1818) 96.

² [Cf. nn. 637-647].

gulis ex praedictis, tam archiepiscopali quam episcopalibus, ecclesiis is
alumnorum alatur numerus, quem respectivae dioecesis necessitas, et
utilitas postulat; cumque in quatuor ex illis iam adesse sciamus, in re-
liqua ecclesia quam primum poterit congrue erigendum mandamus.

BR Cont. 7, 2159; *PF Ius Pont.* 7, 288; *Concord.* 669.

CONCILIIUM POSONIENSE (8 sept. 1822)

De studio Philosophiae et Theologiae in Seminario

701 4. De seminariis illud decretum est, philosophiam quoque in his esse
tradendam, quo iuventus incorruptior, quam adhuc factum est, e scholis
studiisque exiret. Itemque in mores educationemque suscipiendorum iu-
venum inquirendum esse. Ceterum, in his institutis, lectissimos tantum
viros rectores rerumque spiritualium praefectos constitui oportere; qui
quidem suo tempore honoribus et idoneis beneficiis essent remunerandi.
In Pestinensi academia decrevit synodus instituendum esse quintum
theologicorum studiorum annum, quo ingeniosi invenies iam sacerdotio
initiati accuratius sacris disciplinis expolirentur, atque ita domi potis-
simum perficeretur tanti momenti consilium, cum foris haud sane multum
hoc in genere sperari posset.

MANSI 39, 264.

LEO XII (1823-1829)

De Collegii ecclesiastici in Urbe fine praecipuo

(Ex Constitutionibus Collegii Hibernorum in Urbe, confirmatis per Const. Ap. *Plura
inter collegia*, 14 febr. 1826).

702 § 4. - ... Duo potissimum sunt huiusce institutionis fines. Primus quidem ut Hi-
(270) bernorum adolescentium animi erigantur, excitentur, atque ab ineunte aetate vehementi
inflammari possint desiderio in pietate, ac bonis artibus alios praestandi, ea spe quodam
veluti praemio allecti, fore ut, si confecto summa cum laude studiorum curriculo aliis
in Hibernorum collegiis, ubi praeclarum dederint religionis, ingenii, eorumque profectus
specimen, ac simul sacris sint initiati ordinibus, titulum, et ius quoddam acquirant, ve-
niendi Romam, ac degendi in hoc nationali collegio. Hic vero ... alentur, ut non modo
magis magisque ad theologicas disciplinas, ac pontificium ius instruantur, verum etiam
quidquid ad Ecclesiae disciplinam ad vetera monumenta, atque ad liturgicas res perti-
net, et theoretice, et actu penitus ediscant in Urbe, quae catholicae religionis princeps
est, et sacrarum rerum magistra.

703 Alter vero institutionis finis in eo versatur, ut adolescentes, qui rite delecti, et com-
(271) mendati a praesulibus Hiberniae Romam venerint, ita informantur, ut ad verbum Dei
praedicandum, sive ad obeundas in patria missiones plane idonei reperiuntur, et omni-
bus exemplo sint, non minus vitae integritate ac doctrina, quam christiana humilitate,
morum suavitate, et charitate, ita scilicet ut erunt, qui et episcopis operam in excolendo

grege poterunt praestare, et Catholicam religionem adversus eius hostes invicte propugnare, quae una si attentius, ut par est, perpendatur, non solum in altera, sed etiam hac ipsa in vita civilis societatis pacem, tranquillitatem, felicitatemque comparat.

704

§ 5. - Rector omnibus praeest, sive maioribus, sive inferioribus collegii administris, ipse tamen suberit in omnibus eminentissimo collegii patrono, sacrae vero congregationi Propagandae Fidei, vel singulis mensibus, vel quodcumque ei libuerit, accuratam reddet rationem, tum de collegii redditibus, impensis et statu, tum quomodo se gerant alumni, vel in pietate vel in disciplinarum studio.

Rei domesticae cura Hibernorum adolescentium indoles, magis accommodata eorundem institutio, facilius denique subsidiorum adeptio, merito quidem postulare videntur, ut collegii rector ex eadem Hiberniae natione constituatur. Itaque congruum est, ut eius electio fiat a quatuor Hiberniae metropolitibus, qui quotiescumque res postulabit ad tanti momenti munus omni studio, ac maturitate eligendum curabunt eximium aliquem sacerdotem qui non solum prudentia, pietate, atque doctrina, sed omni virtutum genere praeferat. Qui vero ab episcopis delectus fuerit, delati muneris nullum exercendi ius acquirat, nisi prius ipsius electio a sacra congregatione Propagandae Fidei probata, et confirmata fuerit.

Præcipuum rectoris munus erit sollicite diligenterque curare non solum ut ea omnia, quae collegii legibus praescripta sunt a singulis accurate serventur; sed etiam ut ea ipsa non aegro, sed aequo promptoque animo adimpleantur. Quare ipsemet exemplo suo monita, atque praecepta exequi, et confirmare sataget, atque ut caeteris gratior, et amabilior communis vitae disciplina reddatur, ipse primum pro viribus, et, prout sui muneris partes ferent, eam servare studebit.

Rector ut suo munere perfungatur adiutoribus eget, tum in iis, quae disciplinam, et oeconomicam administrationem spectant, tum quoad ea, quae doctrinarum studia respiciunt. Ad primum quod attinet, ipsius erit idoneum sacerdotem, eminentissimo patrono approbante in vice rectorem constituere, qui de recto collegii moderamine, et rei familiaris ministerio sub rectoris obedientia curam gerat. Maxima vero de sollicitudine doctrina exhibenda est. Quamobrem stabile semper in eodem collegio domicilium habebit, egregius aliquis presbyter studiorum praefectus qui Italus sit, quique maiori, qua fieri potest, diligentia, et cura eligendus erit, ut plane idoneus sit ad iuvenes edocendos omne sacrarum literarum genus. Eius erit, alumnos in recto studiorum ordine, ac librorum delectu dirigere, ea repetere et magis explicare, quae in scholarum praelectionibus tradita sunt, iuvenum ingenium eorumque erga literarum studia voluntatem investigare, quid unusquisque in studiis profecerit experiri, demum libenter ea omnia praestare, quae ad eorundem progressum conferre possunt. Rectoris partes erunt exquirere, et eminentissimo patrono proponere virum, quem ad tam arduum obeundum munus aptiorem iudicaverit; erit autem eiusdem cardinalis patroni perpensis propositi viri dotibus decernere utrum ille ad studiorum praefecturam constituendus, nec ne. Tum vice rector, tum studiorum praefectus ex communi collegii mensa alentur.

705

Quod autem attinet ad spiritualem alumnorum curam rectoris munus erit, assentiente semper eminentissimo patrono sacerdotem doctrina, et pietate ornatum Italum in ordinarium collegii confessorium seu conscientiae moderatorem eligere. Hic non modo semel in hebdomada, statis diebus, et horis collegium adire tenebitur ad sacramentales iuvenum confessiones audiendas, verum etiam praeter ordinem, quodcumque vocatus fuerit, eiusmodi officii partes implebit. Praeterea curabit solida pietate alumnos imbuere, et quicquid ad spiritualem tum illorum, tum etiam inservientium utilitatem expedire censebitur, in id operam, studiumque suum diligenter conferre.

Agendum superest de aliorum administratorum, inferiorumque inservientium delectu, et muneribus. Verum cum redditus satis ampli nondum sint, il tantummodo in praesentia excipientur, quibus eminentissimi patroni, rectorisque iudicio opus erit, iisque pro re, et tempore, et munus, et stipendium constituetur. Quoque vero tempore rector maxime

sollicitus erit ne collegii redditus ex nimio famulantium numero, vel negligentia distrahantur, sed omni studio curabit, ut sumptus omnes in manifestam eiusdem collegii utilitatem cedant.

Interea ut collegii huius moderatores, et administri sentiant, se iure teneri ad ea sedulo, fideliterque adimplenda, quae eorum muneris sunt ex collegii praescriptis, cuique certum quolibet mense stipendium persolvetur ab eminentissimo patrono designandum.

706

§ 6. - Omnes qui ecclesiastica munia obire cupiunt ad eam vitae perfectionem contendant oportet, quae praecipue ab Ecclesiae ministris requiritur, quorum munus est caeteros ad omnem sanctitatem verbo, et exemplo allicere atque excitare. Nemo proinde, qui alumnus in collegio excipitur, satis muneri suo divinae vocationi, atque hominum expectationi se fecisse putat, nisi magis divinae, quam humanae sapientiae studiis eo potissimum tempore, quo in collegio moratur, vacaverit. Ea omnia propterea, quae pietatem spectant, quaeque in hoc capite observanda proponuntur, non perfunctorie sed prompto alacrique animo omnes adimplere conentur.

Itaque primo mane surgendi signo dato, et audita voce « laudetur Jesus Christus » singuli respondebunt « semper laudetur » statimque e lecto surgentes, et sanctissimo crucis signo muniti, singuli vestibus suis maxima cum modestia se induent; hinc ablucendis manibus aptandis lectulis, componendisque cubiculis operam dabunt, idque per horae dimidium. Si quid autem temporis his omnibus peragendis supererit, illud ab iis, qui citius sese expediunt in piis matutinis precibus privatim recitandis impendetur.

Ad campanulae signum cuncti in sacellum convenient, ibique Sancti Spiritus in primis ope implorata, aliisque praescriptis precibus recitatis, horae dimidium in profunda coelestium rerum, et christianarum virtutum meditatione, proposito prius argumento, transigent, ut nempe in iis meditandis mentis oculi divina quadam luce perfundantur, et iuvenum spiritus divino quodam veluti alimento percepto, tota die quodammodo nutriatur, atque pinguescat.

Omnes praeter sacerdotes, qui sacris operantur incruento missae sacrificio quotidie religiosissime intererunt, alumno clerico superpelliceo induto alternatim ministrante.

Sit semper ex alumnis sacerdos aliquis oratorii, seu domestici sacelli praefectus a moderatoribus constitutus, qui curet, ut sacri Ecclesiae ritus et caeremoniae tum in sacro celebrando, tum in recitandis horis canonicis, accurate serventur, quique caeteros non sacerdotes alumnos edoceat circa modum ministrandi sacerdoti sacris operanti, altare concinne componendi, et pro tempore ornandi. Idem curabit, ut sacellum a domestico famulo statis diebus, et quodcumque oportuerit everratur, atque mundetur. Singuli vero sacerdotes, rectore mandante, sacrum facient pro benefactoribus, et collegii necessitatibus. Omnes quotidie ante prandium, et coenam dato signo in idem oratorium convenient recitaturi litanias Beatae Mariae virginis, et antiphonam « Salve regina » aut aliam pro tempore una cum consuetis precibus. Prandio et coena absoluta cuncti pariter in idem sacellum recta pergent, ibique Eucharistico sacramento humiliter salutato dominicam orationem, et salutationem angelicam secreto ter recitabunt. Vespere autem priusquam adeant cubicula per horae quadrantem suae quisque conscientiae examini in eodem sacello vacare debebit, hinc meditationis argumentum pro die postero ex praescripto rectoris, vel vice rectoris significabitur, quibus peractis neque confabulari, neque ad studium incumbere licebit, sed cuncti summa cum modestia et silentio petent conclavia, et ad cubandum sese component.

Rector autem curabit ne umquam desit meditandi materies, quam vel in scriptis, vel in pio aliquo libello legendam proponet, vel ipsemet viva voce explicabit. In caenaculo nemo discumbat nisi peracta a rectore, vel vice-rectore benedictione. Facto denique edendi fine, signoque dato ab illo, qui praeest simul omnes surgent, et ad breviarii Romani praescriptum debitas Deo gratias persolvent. Dum mensae accumbitur interea semper aliquid perlegetur, nisi aequa aliqua occasio se praebeat rectori aliter praescribendi, initio sumpto, ab integro fere sacrae scripturae capite; reliquum vero temporis impende-

tur in legendo libro a rectore praescripto, qui liber intellectum simul foveat, et dirigat voluntatem, ut, cum cibo corpus alitur, aliquod etiam quasi pabulum menti praebatur.

Qui ad divinum officium recitandum tenentur id una simul quotidie pro tempore in oratorio sive ecclesia iis horis, quae in horaria tabella designata peragent. Caeteri vero dominicis et festis anni diebus id ipsum cum sacerdotibus praestabunt.

Omnes vero qui nondum sacerdotio funguntur tenentur quinto decimo quoque die, itemque in solemnioribus anni festis ad poenitentiae sacramentum statutis horis bene parati accedere, et Eucharistico sacramento ea, qua par est pietate, animique ardore se reficere, nisi confessarius alicui sacram synaxim differendam censuerit. Quo si confessarius pro uberiore cuiuspiam spirituali profectu putet frequentiore sacrae mensae usum posse illi conferre, id quidem, prout directori in Domino visum fuerit, plane licebit.

Cum invenum numerus satis erit, debebunt ii singulis dominicis, festisque diebus in collegii ecclesiae sacra mysteria, et officia celebrare, ut collegiales ecclesiae quam ad rem sedulo instituentur in sacris caeremoniis, et cantu Gregoriano. Quamdiu tamen id commodum fieri non possit cuncti nisi legitime impediti singulis diebus festis se conferant in ecclesiam s. Apollinaris, vel presbyterorum saecularium congregationis Missionis in Campo Martio, ibique cum aliis de clero summa cum modestia assistent in choro solenni missae sacrificio ut nempe iam nunc sacras caeremonias addiscant, et dies festos, ut ecclesiasticos decet viros, sacro ritu sanctificent.

Non praetermittant festis praesertim diebus sacram scripturam, catechismum Romanum, gesta sanctorum, aliosque pios libellos maxime Thomam a Kempis subsecivis horis attente perlegere, ut ad omne virtutum genus eximiamque pietatem, divina opitulante gratia sese componant.

Horis pomeridianis praesertim festis diebus collegio exeuntes sanctissimam Eucharistiam in ecclesia, in qua per urbem exponi contigerit, adorare non negligant, indulgentias lucraturi, populoque exemplo sint. Adolescentibus autem advertendum est, ut in templum ingressi, et humi procumbentes non surgant nisi ex praefecti signo.

Denique certis anni temporibus, praecipue vero feriis literariis antequam sacros collegii alumni ordines suscipiant, et ad sacras obeundas missiones contendant, dies aliquot in divinarum rerum meditatione, aliisque spiritualibus exercitiis ex rectoris praescripto transigent.

707

7. - Cum ii, qui Dei ministri, et ministeriorum eius dispensatores sunt futuri non solum perlucere exemplo, sed etiam verbo alios instruere debeant in via Domini, opus quidem est, ut rerum divinarum scientia implorato a patre luminum auxilio penitus imbuantur, et ad illius gloriam omne eorum studium, et laborum fructus referant. Ut autem in scholasticis exercitationibus a sensu suo quispiam non decipiatur, oportet, ut nemo suum sensum, et voluntatem sequatur, sed moderatorum iudicio se quisque conformet. Nemo libris utatur, qui a praefecto studiorum approbati non sunt, ideoque rectoris erit alumnorum cubicula saepius obire, ut si forte libros male olentes ipse repererit, eos illico tollat, et in detentores severius inquirat, et animadvertat. Nemo dum in collegio versatur, peculiares libros sibi comparandos curet, nisi ex praesidium venia. In libris autem, quos ipsi acceperint, nec scribant quidquam, nec ullas ducant lineas, multo autem minus licebit filios cuiquam commodare, praesertim extra collegium, sed eos diligenter custodient, ut integri reddi possint, et in suum locum referri. Nemo quoque librum ullum, ex communi collegii bibliotheca extrahere, et ad suum cubiculum perferre audeat, nisi prius praesidis facultatem acceperit, qua habita libri titulus in tabella describendus erit, ut suo tempore ibi reponatur.

Caveant alumni in disputationibus ne sint iracundi, mordaces, et pervicaces, sed mites atque demissi, nec solum praeceptoribus, sed etiam praefectis sese obediens exhibeant. In iis omnibus, quae studio, scientiasque respiciunt, studiorum praefecto se omnino dirigendos sciant, eoque petente parati sint suorum studiorum rationem reddere. In exercitatione studiorum latine loquentur.

Statis diebus, et horis alumni ad scholas seminarii Romani penes ecclesiam sancti Apollinaris pergunt, alumni sacerdotes, qui theologicum cursum in aliis Hiberniae collegiis jam absolverunt iis dabunt operam studiis, quae sibi opportuniora ex rectoris, et studiorum praefecti sententia praestituta fuerint. Adolescentes autem, qui humaniores tantum literas in patria didicerunt, reliquum studiorum cursum in eodem Romani seminarii lyceo prosequuntur.

Nemo e scholis, vel a domesticis etiam exercitationibus absit, nisi praesidis venia. Dum autem scholis intersunt omni plane modestia ita se gerant, ut sint aliis exemplo. Adolescentes tam in eundo, quam redeundo bini procedent, eos comitante aliquo ex alumnis primae classis. Ii vero, qui sunt in sacris ordinibus constituti bini, vel terni incedent non servato adolescentium ordine, semper vero cum sociis a rectore assignandis. Per vias non disputabunt, non contendunt, neque colloquuntur, nisi submissa voce, et quoties opus fuerit. Incedentes per urbem si viri dignitate praestantes, vel religiosi occurrant, ii omnibus debita reverentiae signa praestabunt.

Studiorum cursus quoad inferiores alumnos a praesidibus statuatur pro cuiusque capto et ingenio, plerumque tamen nisi quid impediat, anni quatuor ad theologica et canonica, duo ad philosophica studia obeunda impenduntur, nisi aliter praesidibus visum fuerit. Si quis autem, vel propter adversam valetudinem vel aliis de causis ad scholasticodogmaticam theologiam idoneus praesidium iudicio non videatur, huic anni tres ad conscientiae casus et controversias addiscendas assignabuntur, ut citius in patriam reverti possit. Quod ut clarius dignoscatur singulis annis sub scholarum finem omnes adolescentes alumni qui primo, secundo et tertio anno dant operam theologiae scholastico-dogmaticae, per horae saltem dimidium periculum facient de iis, quae illius anni curriculo didicerunt; ex quo patebit, quae studia sint unicuique assignanda. Theses publice propugnandae non nisi praevio praesidium permissu defendendae assumantur.

Horae quibus alumni in collegio studiis vacare debent a rectore ex praefecti studiorum sententia statuuntur, eaque horarum ratio ab alumnis diligenter servabitur. Feriis, in quibus scholae vacent, non tamen diebus festis de praecepto doceantur alumni unius horae spatio a praefecto studiorum theorice, ac practice sacros ritus, et caeremonias, praesertim eas quae ad missae celebrationem, et sacramentorum administrationem pertinent. Erit etiam magister, qui iisdem diebus in cantu Gregoriano alumnos instituat.

Maxime demum momenti est, ut qui ad verbum Dei disseminandum vocati sunt ab ineunte aetate huiusmodi ministerio vernacula illorum lingua exercendo assuescant. Quare nimis expedire videtur, ut ipsi iam nunc in lucubrandis Anglico sermone concionibus sub disciplina periti viri, qui a rectore statuatur, adeo dent operam, ut unusquisque praeside mandante paratus sit ingenii, et eloquentiae suae coram aliis specimen dare.

708

§ 8. Communem vitae rationem collegii legibus, et institutis praescriptam cuncti sequantur, nec peculiare quidquam agere audeant sive in vestibulis, sive in lecto, aliisque suppellectilibus, aut alia qualibet re, et in omnibus pendeant a nutu rectoris.

Qui in sacris ordinibus sunt constituti talarem induant vestem instar cleri Romani saecularis. Ruri vero permittitur ut breviori viatoria veste decenti tamen, et nigri coloris utantur. Adolescentes autem nigram tunicam cum epitogio, seu toga eiusdem coloris semper induant.

Nemini licebit sine praesidis facultate emere quidquam, neque ullas apud se retinere pecunias, sed eas, quas secum quisque attulerit, vel aliunde receperit penes rectorem deponat, qui ad necessarios cuiusque usus illas servabit.

Nemo in scio, et non consentiente rectore se immisceat externis negotiis, tametsi pia sint. Exterorum colloquia tam domi quam foris, quantum fieri potest, vitentur; domi vero non permittuntur nisi habita a praeside facultate.

Nemo adolescentium sine expressa venia ingrediatur aliorum cubicula, nec habeat quisquam in cella sua scrinium, arcam, aut aliud quidlibet obserratum, nisi altera cla-

vis sit penes rectorem, qui ea possit pro libitu adaperire. Si quis autem deprehensus fuerit aliquid subripuisse ex alterius cubiculo, is e collegio dimittetur.

Silentium statutis horis ad pacem, quietemque fovendam, et ad colenda studia maxime necessarium sancte servetur, et si aliquando loqui opus fuerit sermones sint vel necessarii, vel utiles, pii et ecclesiastico viro digni. Generatim autem omnium alumnorum verba, oculi, vultus, ac motus omnes modestiam praeseferant, redolantque pietatem, ac disciplinam.

Epistolas mittere, vel accipere nemo adolescentium debet absque praesidis permissu, cui etiam ostendendae erunt, ut nempe si velit eas legat, lectasque pro arbitrio suo mittat, nec ne prout satius in Domino iudicaverit nisi is ad quem scribitur maiorem habuerit, quam rector auctoritatem.

Si quis in grave aliquod crimen inciderit quod pacem, bonos mores, et domesticam disciplinam perturbat eo accepto viatico quod deposuerat e collegio egredietur. Si quis autem levius aliquid commiserit paratus esse debebit praesidis arbitrio eas luere poenas, quae ipsi ad conservandam disciplinam, et pro communi bono impositae fuerint.

Tempore quo singuli ad privata sua studia debent incumbere ne vagentur, aut invicem colloquantur, nisi quid breve necessitas postulet. Loca autem, et officinas domesticorum vel artificum adire non audeant, neque cum iis agere, aut quidquam ab iis, vel alio quovis accipere, nisi impetrata prius a praeside venia.

Nemo e collegio sine praesidis facultate, et socio ab eo designato egrediatur, et eodem comitante unusquisque semper hora praescripta domum redeat. Nemini omnino liceat extra collegium pernoctare, neque fas erit extra collegium prandere, seu coenare, nisi impetrata a rectore facultate, quae tamen perraro, et nonnisi graves ob causas impertietur.

Statuentur a praeside opportuna ad deambulandum horae pro tempestatum ratione. Loca vero quo pergant animi relaxandi gratia numquam sint in alumnorum arbitrio, sed a praeside ipso vel saltem a praefecto praefinienda. Praesidis autem erit curare, ne alumni pergant ad loca urbis frequentiora, uti strepitus atque tumultus. Caeteris exeuntibus nemo domi remaneat sine urgente necessitate, ac de rectoris permissu.

Non concitato cursu deambulent, sed modeste per vias incedant, submissa voce, si opus sit, inter se colloquentes, caveantque ne sensuum suorum portas daemoni apertas relinquant. Adolescentes vero neque a praefecto et sociis ullo pacto recedant, neque cum obviis amicis subsistant.

In recreationibus nihil immodeste agant, neque ab aliorum coetu discedere cuilibet liceat sine praesidis facultate. Vigilent etiam praesides, atque praefecti ne nocua colloquia inducantur inter alumnos, ut sunt iurgia, contentiones, contumeliae, comparationes odiosae, temerarii sermones de rebus publicis, detractiones contra praesides, et alios quoslibet, verba immodesta, et alia huiusmodi, quae quidem omnia diligentissime sunt vitanda, et si forte flant severe punienda.

Ut sacra simul, et profana eruditione, quae tamen ecclesiasticos decet viros possint iuvenes huius collegii commodius exornari diebus ferialibus, vel quandocumque rectori visum fuerit licebit iis simul euntibus celebriores adire bibliothecas, templa urbis, egregia artium opera, et alia Romanae maiestatis monumenta invisere.

De externa quoque munditia omnes solliciti sint, quare unusquisque cubiculum suum saepe verrere, suppellectilem decenter dispositam servare non faedata maculis vestimenta, ac sese mundum in omnibus exhibendum curabit.

Si quid aliquando acciderit, quod neque hisce constitutionibus cautum, aut praescriptum sit, vel etiam pro temporum opportunitate commutandum videatur, rector continuo eminentissimo patrono denunciaret, ut si quid forte ad disciplinae firmamentum, vel augmentum ipse in Dominum melius atque opportunius expedire iudicaverit, auctoritate sua constituat, et iubeat.

Demum sciant omnes, se nisi e collegio dimitti velint rectorem, aliosque praepositos, et praeceptores colere, omnibusque officiis ac reverentia prosequi debere, eos modesto alloqui, iisque omnem praestare obedientiam. Atque ut huiusmodi leges hactenus relatae

ab omnibus diligenter servantur, eae bis in anno, scilicet exeunte mense junio, atque decembri coram omnibus perlegentur, earumque exemplar in aula collegii asservabitur.

709

§ 9. - Volumus demum, ut qui tempore quovis erit in urbe cardinalis negotiis, et consultationibus propagandae fidei praefectus patroni Hibernae iuventutis partes gerat, utque in praesentia eorumdem negotiorum congregatio suo caret praefecto, dilectus filius Noster Franciscus Sanctae Romanae Ecclesiae presbyter cardinalis Bertazzolius nuncupatus, quamdiu vita suppetat patroni munere perfungatur. Erit praeterea sacrae ipsius congregationis tum ecclesiasticis, tum pecuniariis, et familiaribus huiusce collegii rebus praeesse, ac sacerdotem morum integritate, virtutis ac doctrinae copia, aliisque nominibus insignem a quatuor Hiberniae archiepiscopis in unum consentientibus adiectum in rectorem constituere, quotiescumque ad id muneris idoneum censebit. Rectori autem liceat studiorum praefectum, et confessarium nominare, quorum uterque a cardinali patrono, si ei videbitur, erit deinde adprobandus; itemque alumnos, convictores ex ejusdem patroni sententia admittere, vel minus idoneos arcere. Ne vero Umbriae provinciae huiusmodi consilio Nostro aliquid habeat detrimenti, quippe quae commemoratam domum Umbro-Fuccioli summa novem mille, et biscentum nummorum scutatorum sibi comparavit, thesaurario Nostro committimus, et mandamus, ut a pontificio aerario huiusce summae pendatur annuus fructus nummorum scutatorum tercentum sexaginta, ut necessarii ad victum, cultumque illius provinciae instruantur alumni, qui pro re, et tempore in episcopali Tiferiati seminario degunt, idque donec eidem Umbriae provinciae integra summa novem mille, et biscentum argenteorum fuerit restituta, vel secus ei consulatur. Denique congregationi Fidei Propagandae onus iniungimus eos alendi Hiberniae alumnos, qui in Urbano collegio nunc sunt, ut priusquam patriam revisent divinarum rerum cursum conficiant, suisque muneribus obeundis idonei omnino evadant. Haec apostolica Nostra potestate constituimus, et sancimus.

§ 10. - Decernentes insuper has literas firmas, validas et efficaces existere, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, et eorum causae, quae expressae sunt hoc futurisque temporibus plenissime suffragari: sicque in praemissis per quoscumque indices ordinarios, et delegatos etiam causarum palatii Nostri apostolici auditores iudicari, et definiri debere, ac irritum et inane si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§ 11. - Non obstantibus constitutionibus, et sanctionibus apostolicis, ac legibus foundationis primae Hiberniae collegii etiam iuramento, confirmatione apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, et consuetudinibus, quibus omnibus et singulis illorum tenores praesentibus pro plene et sufficienter expressis, et de verbo ad verbum insertis habentes, illis alias in suo robore permansuris ad praemissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter et expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscumque. Enixis interim precibus ab Deo exposcimus, ut congerat in sancti Patricii apostolos plena manu charismata gratiarum, et det illis spiritum sapientiae, qua elucescere possint in domo Dei, et lux eorum luceat praesertim coram civibus, ita ut quos sibi patria iunctos in terris habuere perpetuo beatitudinis coelestis habeant socios. Datum Romae apud s. Petrum sub annulo piscatoris die decima quarta februarii anno millesimo octingentesimo vigesimo sexto, pontificatus Nostri anno tertio.

BR Cont. 8, 378-383; PF *Ius Pont.* 4, 662 s.

De Seminariis instituendis conservandisque

(Ex Convent. cum Regno Belgico, 18 iun. 1827, approbata et rata habita per Litt. Ap. Quod iamdiu, 17 aug. eiusdem anni).

- 710 Art. II. - Quaelibet dioecesis suum Capitulum, suumque Seminarium
(272) habebit.

Deinde Summus Pontifex Litteris Ap. Quod iamdiu haec, praeter alia, edixit atque decrevit:

- 711 Porro tum archiepiscopi tum episcopi cuiusque praecipua cura ver-
(273) sabitur circa Seminaria. In illis enim adolescentes, qui in sortem domini vocantur, opportuno tempore ad pietatem morumque integritatem et ad ecclesiasticam omnem disciplinam sicut novellae plantationes in iuventute sua (Ps. 143, 12) informandi sunt. Enim vero boni ac strenui in vinea domini operarii non nascuntur, sed fiunt: ut autem fiant, ad episcoporum solertiam industriamque pertinet.¹ In executionem itaque articuli II novissimae conventionis a nobis cum serenissimo Rege Gulielmo initae seminaria in qualibet dioecesi, eo qui sequitur modo, constituentur, regentur et administrabuntur. Ac primo quidem is adolescentium numerus in iisdem ali, institui atque educari debet, qui necessitatibus cuiusque dioecesis et populi commoditati plane respondeat, quique ab episcopo congrue erit definiendus. Quum vero maxime intersit, ut qui sacris se ministeriis addicunt, non solum in ecclesiasticis, verum etiam in philosophicis disciplinis aliisque ad ecclesiasticas conducentibus rite instituuntur, ut forma gregis fiant et semper parati sint rationem reddere omni poscenti; (1 P. 5, 3; 3, 15) idcirco episcopi in seminariis eas omnes cathedras constituent, quas ad completam clericorum suorum institutionem necessarias iudicabunt. Doctrinae denique ac disciplinae institutio, educatio, et administratio seminariorum subiiciuntur auctoritati episcoporum respectivorum iuxta formas canonicas. Hinc libera erit episcopis tum clericorum in seminariis admissio et ab eisdem expulsio, tum etiam rectorum et professorum electio, eorumque, quoties id necessarium aut utile iudicabunt, remotio.

- 712 Quae autem necessaria sunt pro his Seminariis vel instituendis vel
(274) conservandis, ea liberaliter a Serenissimo Rege suppeditabuntur, qui magnanimi principis animum ostendens congrue se providere velle iis omnibus, quae ad ecclesiasticam instructionem necessaria sunt, atque eo modo, qui nobis sit gratus, per extraordinarium suum apud nos oratorem professus est.

Concord. 705. 709; BR Cont. 8, 557. 559.

¹ [Cfr. n. 627].

De Seminario in omni Dioecesi recte constituendo

(Ex Const. Ap. Providi Pastoris, 29 ian. 1828).

- 713 § 1. - Providi pastoris universae Ecclesiae, unius Dei voluntate, munus
(275) obeuntibus, omnis cura omnisque sollicitudo adhibenda est, in iis praesertim ad mores et literas informandis, qui florente aetate suavissimo Iesu Christi amore in eius partem adlecti, tamquam novellae plantationes in circuitu tabernaculi Domini spem gregis prae se optimam ferunt. Seminarium idcirco quum in civitatibus, ubi episcopi sedent, deesse videamus, instare non praetermittimus, et quantum in Nobis est, aliqua ratione moras etiam auferre, ut illud celeriter instituat idque aptis instruat rectoribus atque magistris, quo adolescentes clerici inibi excepti idonei reperiantur, qui vineam Domini excolant.

BR Cont. 8, 637.

De Seminariorum erectione et dotatione

(Ex Convent. cum Pagis Lucernensi, Bernensi, Solodorensi, Tugensi [Zugensi], in Helvetia, 26 mart. 1828)¹

- 714 8. Il sera établi à Soleure, résidence de l'Evêque et du chapitre, un
(276) Séminaire pour lequel les Gouvernements fourniront la dotation et les bâtiments.

Si d'autres Séminaires étaient jugés nécessaires, l'Evêque les érigera d'accord avec les Gouvernements respectifs, qui fourniront la dotation et les bâtiments.

L'Evêque dirigera et administrera ces Séminaires conjointement avec quatre Chanoines de différents Cantons, dont deux seront nommés par l'Evêque et les deux autres par son Sénat.

- 715 11. Pour la dotation de la Mense épiscopale, des Prébendes, et des
(277) Séminaires, les Gouvernements s'accorderont avec le Saint-Siège dans une négociation postérieure: en attendant ils fourniront des rentes assurées et fixes; les Gouvernements en garantiront la perception libre et régulière ainsi que l'inaliénabilité; ils prendront aussi soin de l'entretien des logements des Chanoines.

Il sera pourvu par l'entremise du Gouvernement de Soleure à l'entretien de l'Eglise Cathédrale, de l'Evêché et des bâtiments du Séminaire qui sera établi à Soleure. Les bâtiments des Séminaires qui devraient être établis ailleurs, seront entretenus par les Cantons que cela concerne.

Concord. 712 s.; PF Ius Pont. 7, 301.

¹ Cfr. Const. Ap. Inter praecipua (7 mai. 1828) § 16; BR Cont. 8, 678; Concord. 718.

De Seminariorum momento ad mores populi christiani informandos

(Ex Const. Ap. *Constat inter omnes*, 9 mai. 1828).

- 716 § 1. - Constat inter omnes, idque TRIDENTINI CONCILII decretis,¹
 (278) et vigili episcoporum cura ac laboribus comprobatur, populi Christiani mores tunc ad pietatem ac religionem componi cum ipse sacrorum administratorum exemplis dictisque informetur, ac foveatur; eos vero nunquam adfuturos, nisi Seminaria pateant ubi iuventus sacris initiata ministeriis literarum studiis excolatur, et pietatis artibus muniatur.

BR *Cont.* 8, 679.

PIUS VIII (1829-1830)

De impensa sollicitudine qua ab Episcopis
advigilandum est in Seminariis(Ex Litt. Encycl. *Traditi humilitati Nostrae*, 24 mai. 1829).

- 717 In id porro impensiori quadam sollicitudine advigiletis in Seminariis,
 (279) quorum omnis procuratio vobis peculiariter est a Tridentinis patribus adtributa.² Inde enim educendi sunt, qui ad christianae et ecclesiasticae disciplinae cultum, atque ad sanioris doctrinae principia apprime instructi, eam in divinis officiis obeundis religionem, eam in populis instituendis scientiam, eam in suis moribus gravitatem praeseferant, ut ab illis etiam, qui foris sunt, commendetur traditum iisdem ministerium, ipsique possint verbo virtutis eos redarguere, qui ab iustitiae semitis recedant.³

BR *Cont.* 9, 26; PF *Ius Pont.* 4, 714.

GREGORIUS XVI (1831-1846)

CONCILIUM PROVINCIALE BALTIMORENSE II

(20 oct. 1833)

De cura erigendi Seminaria iuxta normas Tridentini

- 718 VIII. - Episcopis commendant patres ut omni studio curent seminaria in suis dioecesibus, iuxta Tridentinorum patrum decreta, erigere; eamque, quatenus locorum adiuncta patiuntur, in omnibus sequi formam,

¹ Sess. 22, *De Ref.* c. I [Cfr. n. 288]; Sess. 25, *De Ref.* c. I; CT 8, 965; 9, 1085.² [Cfr. nn. 290-296].³ Cfr. 2 C. 6, 3 s.; C. 4, 3-6; Tt. 1, 9; 2, 7 s.

quam ipsi Tridentini patres praescribunt. Fidelium autem studium saepius episcoporum hortationibus accendendum duxerunt, ut eleemosynam in opus adeo ecclesiae profectui necessarium liberaliter conferant.¹

MANSI 39, 312.

De catholica Universitate in Belgio condenda

(Ex Epist. Ap. Gregorii XVI Engelberto episc. Mechliniensi eiusque suffraganeis in Belgio episcopis, 13 dec. 1833).

- 719 Maiori certo solatio affici non possumus, quam cum eos qui in partem sollicitudinis Nostrae sunt vocati, pastoralis zelo flagrare acriterque ad spirituale commissarum sibi ovium bonum novimus vigilare. Licet porro praecipuam fraternitatum vestrarum virtutem satis iam multa declarassent eaque de causa iure Nobis laetari liceret, conceptam tamen animo Nostro opinionem confirmarunt Nostrumque gaudium abunde auxerunt obsequentissimae literae, quas die decima quarta proxime elapsi mensis ad Nos dedistis et quibus nedum vestrum de catholica in Belgio constituenda et a vobis tantum regenda studiorum universitate consilium significastis, sed etiam expositis commodis, quae tum animarum salus, tum religio ipsa inde possunt accipere, apostolica Nostra auctoritate probare illud voluistis. Hanc vos rationem sequuti, id egistis, quod ab antiquis temporibus consuetudo induxit quodque debita huic Sanctae Sedi reverentia et observantia merito exigit. Cum enim ad Romanos Pontifices pro concredito ipsis apostolici officii munere maxime pertineat catholicam fidem tueri sanctaeque eius doctrinae depositum integrum ac intemeratum custodire: eorum quoque esse debet sacrarum disciplinarum, quae publice in universitatibus traduntur, institutionem moderari. Atque haec causa fuit, cur catholici etiam principes, cum de eiusdem accademis seu universitatibus studiorum statuendis cogitarunt, Apostolicam Sedem consulendam eiusque auctoritatem exquirendam duxerint. Hinc celebriores illustrioresque Europae universitates nonnisi ex sententia et assensu Romanorum Pontificum fuisse constitutas gravissimae illarum historiae amplissimae testantur. Nobis itaque, quibus persuasum est ex recte comparatis studiorum universitatibus plurimum emolumenti in christianam rempublicam dimanare, iucundius nihil accidere potest quam ut vobis gratificemur et ad litterarum praesertim sacrarum praesidium et incrementum supremae Nostrae auctoritatis robur adiciamus; atque hinc sapientissimum, quod una simul inivistis consilium, adprobamus vestramque ea de re sollicitudinem summa laude ac commendatione prosequimur. Eo autem libentius vestris votis annuimus, quo certius vestra industria, opera et cura futurum confidimus, ut quotquot ad istam universitatem convenient bene morati iuvenes, non scientia quae inflat, sed scientia quae cum caritate aedificat, non sapientia huius

¹ Cfr. *Concilium Graeco-Melchiticum*, 3 dec. 1835; MANSI 39, 334-335.

saeculi, sed sapientia, cuius initium timor Domini est, imbuantur. At illud probe intelligitis, venerabiles fratres, memoratam mox universitatem ita quidem constitui oportere, ut nihil prorsum derogetur iuribus, quae singulis episcopis circa clericorum in suis dioecesanis seminariis institutionem eorumque in litteris et disciplinis maxime theologicis eruditionem Tridentini patres adiudicarunt. Agite igitur, et ille a quo omne datum optimum ac omne donum perfectum est, dexter vobis propitiusque adsit, ut quae salubriter cogitatis, feliciter possitis implere. Interim apostolicam benedictionem paternae Nostrae charitatis et benevolentiae testimonium erga fraternitates vestras peramanter vobis impertimur.

Gregorii XVI Acta 1, 327.

De litteris et severioribus disciplinis sedulo a clero addiscendis

(Ex Litt. Ap. Catholicae religionis, 8 apr. 1834).

720 Catholicae religionis salus et populorum bonum ac utilitas omnino
(280) postulant, ut ii omnes, qui in sortem Domini vocati, ecclesiasticae militiae nomen dare exoptant, non solum virtutum omnium splendore prae-fulgeant, quo seipsos praebeant in omnibus *exemplum bonorum operum*, (Tl. 2, 7), verum summa etiam animi contentione in literas severioresque disciplinas addiscendas sedulo incumbant, quo possint *exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradicunt, arguere* (Tl. 1, 9). Cum enim sacerdotis labiis scientia sit custodienda et lex requirenda ex ore eius,¹ tum ignorantia, quae cunctorum mater errorum, maxime in sacerdotibus vitanda, qui docendi officium in populis suscipiunt.²

721 Quamobrem iure meritoque Romani Pontifices omni quidem vigi-
(281) lantia et studio id unum vel maxime semper spectarunt, ut ecclesiastici viri non modo vitae integritate, verum doctrinae laude elucerent et crescerent *in scientia Dei* (C. 1, 10). Nihil enim est, quod populorum animos ad pietatem et religionem magis excitet atque inflammet, quam eorum exemplum et doctrina, qui divino se ministerio dicarunt.³ Atque iccirco providissimis gravissimisque Ecclesiae legibus cautum semper fuit, ut adolescentes clerici vel ab ineunte aetate in Seminariis praesertim ad pietatem, probitatem omnemque virtutem et doctrinam rite efformentur,⁴ quo esse possint in tempore vere *adiutores Dei et Christi ministri* atque operarii missi in vineam suam, qui fructus afferant,⁵ et oppositores *murum pro domo Israel* praelientur praelia Domini.⁶

¹ Cfr. Ma. 2, 7.

² [Cfr. n. 251].

³ [Cfr. n. 288].

⁴ [Cfr. n. 290].

⁵ Cfr. 1 C. 3, 9; 4, 1; C. 1, 7; Mt. 20, 4, 7; I. 15, 8, 16.

⁶ Cfr. Ez. 13, 5.

722 Quod quidem si semper, hisce praesertim asperrimis ac luctuosissi-
(282) mis civilis non minus, quam christianae reipublicae temporibus magis magisque summopere curandum, quibus perditissimi homines *despuman-tes confusiones suas et secundum desideria sua ambulantes*, (Jud. 13; 16) tot opinionum commentis, tot omnigenum scelerum monstris iura quaeque divina et humana violare, perturbare, permiscere moliantur et religionis fundamenta labefactare, imo funditus evertere maximo cum omnium christifidelium detrimento impie nefarieque conantur.

723 Maiore igitur vigilantia, cura et studio est prospiciendum, ut eccle-
(283) siastici homines non solum virtutis et pietatis laude floreat, verum etiam literis severioribusque disciplinis potissimum sacris praestent, quo tamquam lucernae ardentes luceant coram hominibus,¹ et loquentes *quae decent sanam doctrinam* (Tl. 2, 1), possint vaferrimos impiorum conatus refringere, fraudes detegere et aculeata sophismata fallacesque errores refellere atque eorum obstruere ora, quorum labia loquuntur iniquitatem, et linguae meditantur mendacium.²

Gregorii XVI Acta 1, 388.

De sacerdotii alumni ex omni gente et natione Romae educandis

(Ex Motu Proprio Romanam Ecclesiam, 3 iun. 1836).

724 Romanam Ecclesiam omnium ecclesiarum matrem et magistram
(284) maxime decet ut in ipsa Urbe, in qua d. Petri Apostolorum principis Sedes posita est, pateant domicilia, ad quae ex longe dissitis regionibus adolescentes confluant, in iisque ad scientiarum studia, ad omnem pietatem atque ad ecclesiasticum ministerium rite obeundum informantur. Summopere enim congruum est, ut ad religionem propagandam sacerdotes proficiscantur ex ea Urbe cui Apostoli acceptam a Christo doctrinam proprio sanguine firmatam tradiderunt. Haec praecipue causa fuit cur Romani Pontifices praedecessores Nostri tanta sollicitudine curarint, ut Romae collegia gentium exterarum quanta potuit amplitudine instituerentur, atque iis privilegiis ornarentur, quae ad ecclesiasticum ministerium utiliter in patria sua implendum adolescentes alumnos idoneos efficerent.

Gregorii XVI Acta 2, 111.

De illegitimis in Seminaria non recipiendis

(S. C. CONCILII in Nullius, 13 aug. 1836).³

725 Ratio autem potissima ob quam nequeunt illegitimi in Seminarium
(285) recipi, ea esse videtur, quod ex Tridentinae Synodi dispositione, in diet. sess. 23, cap. 18 *de reform.*, ii tantum pueri in Seminarium admitti debent,

¹ Cfr. Mt. 5, 14, 16.

² Cfr. Job 27, 4.

³ Quamplurimae iuris auctoritates, quae in textu *Causae* laudantur, brevitate gratia hic omittuntur.

quorum indoles et voluntas spem afferat eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros fore; atqui illegitimi omnes *tum ab Ordine, tum a Beneficiis* ex apertissima Iuris dispositione arcantur; ratio ergo isthaec prohibet, quominus iidem in Seminarium recipiantur. Ab Ordinibus autem et Beneficiis sive nothi, sive spurii, sive reliqui omnes illegitimi arcantur praeprimis propter Ordinis dignitatem et praestantiam, quae turpibus et infamibus committi non debet. Ob detestationem deinde criminis paterni ipsi ab Ecclesia excluduntur, ut per id puniatur pater. Arcantur praeterea ob metum paternae incontinentiae, cum soleant filii parentum imitatores esse. Tandem ab ecclesiasticis Ordinibus et Beneficiis ipsi arcantur propter scandalum eorum, inter quos promoventur. Iamvero quum *spurii* omnes *infames* sint, oratoris filii qui ex adulterio nati sunt, haud possent in Seminarium admitti, quum ad ecclesiasticos Ordines et Beneficia ipsi promoveri prohibeantur. In iis praeterea cadit vehemens paternae incontinentiae metus, nam omnis macula quae est in patre *regulariter* descendit in filium.

Et quamvis oratoris filii a Principe legitimati fuerint, non ideo ab *irregularitate dispensati, et ad Ordines habilitati* censeantur, nam Princeps saecularis tali non fruitur potestate. Imo tam a Lege Mosaica quam Canonica ita ipsi detestantur et oduntur, ut usque *ad decimam generationem* ingredi ad Ecclesiam ipsis sit nefas, namque apud Deum neque amabiles, neque apud homines honorabiles sunt, quibus de causis nequit iisdem petita dispensatio elargiri; nam prohibita censetur contra Concilium dispensatio, eo ipso quod nunquam reperitur concessa.

Haec vero licet gravia sint, haud tamen tanti facienda sunt, ut non debeat oratori petita dispensatio concedi. Quamvis enim possit Summus Pontifex dispensationem tribuere absque eo quod sibi a Canone concedatur potestas, cum de iure sit supra ius, attamen talis dispensandi facultas Summo Pontifici *in iure* tributa invenitur, et talia in themate concurrunt, quae dispensatio ab eodem elargienda venit. Praeprimis enim quum *culpa filiorum non fuerit, si de adulterio* nati sunt, digni ipsi venia videntur. In rigore enim nasci de adulterio non est culpa eius qui nascitur, sed tantum eius qui generat.

Caeterum pia Mater Ecclesia non imputat filiis parentum vitia, sed illos admittit praevia dispensatione in Ecclesiam, quatenus morum honestas eos commendabiles reddiderit, et meruerint, ut Ecclesia cum iis legitime dispense; quandoquidem ob legalitatem et probitatem personae receditur saepe a communibus Iuris regulis. Quamobrem *spurii* bonae vitae et famae funguntur *ex iure Civili* muneribus et honoribus, et ad Decurionatum admittuntur non minus quam legitimi. Spurios enim haud esse infames multis demonstrant eruditissimi Iuriconsulti.

Quoniam itaque oratoris filii honestate morumque candore praefulgent, digni reapse inveniuntur ut in Seminarium admittantur. Ut igitur possint Oratoris filii adhuc a teneris annis ad pietatem morumque candorem informari, in Seminarium admitti posse videtur; ibi enim ad religionem informantur, iis occasio magis removetur a teneris annis mundi

voluptates ac vitiorum illecebras sequendi; quod certe non obtinerent si patria domo conversarentur.

Legitimae porro accedunt in themate dispensationis causae; eadem enim ut docet *S. Thomas*, 2, *quaest.* 63, *art.* 2 et *quaest.* 67, *art.* 4 ad tria capita rediguntur: nimirum *primo ad publicam sive privatam utilitatem; secundo ad communem, sive particularem necessitatem; tertio ad pietatem.* Iamvero in themate *privata* adest puerorum *utilitas, particularis necessitas et pietas.* Dispensatio itaque absque difficultate eisdem tribuenda venit.

Hisce accedit quod praefati pueri per Principis legitimationem ad primaevum ius naturae *iure positivo sublato restituti sunt*, et ita legitime natis sunt equiparati; quandoquidem legitimatio adeo *spurii nomen cessare facit*, ut talis amplius dici non possit. Ex vulgatissima porro regula quod *odia restringi, favores convenit ampliari*, iisdem dispensatio tribui debet. Nullum porro scandalum exinde timetur, si pueri illi in Seminarium recipiantur.

Erit proinde in re maximi momenti EE. VV. definire, quod dirimendum proponitur dubium:

An sit consulendum Ssmo pro gratia dispensationis in casu etc.

Die 13 aug. 1836 Sacra, etc. respondit:

Negative.

SCC Thesaurus 96, 355-360. Cfr. CIC Fontes 6, 335 s.

De Seminarii alumnis in Choro incensandis

(Ex Decr. 2791 C. SS. RITUM, 3 aug. 1839).

726 Quum Reverendissimus *Bobien.* Episcopus constituerit quamprimum
(286) coadunare Synodum Dioecesanam, ut leges in ea condendae certo innituntur fundamento, Sacram Rituum Congregationem supplex adivit exposcens solutionem nonnullorum dubiorum, quae hisce concepta terminis ipse proposuit; nimirum:

4. An Seminarii Episcopalis Alumnii Choro assistentes cotta induti thurificandi sint?

Et Eminentissimi ac Reverendissimi Patres Sacris tuendis Ritibus praepositi, probe sentientes Reverendissimi Episcopi oratoris eo tendere vota, ut omnia in sua Dioecesi recta procedant methodo, in Ordinariis Comitibus ad Quirinale subsignata die coadunati, respondendum censuerunt:

Ad 4. *Incensandos esse per modum unius.*

SRC Decr. 2, 286 s.

De Episcopi officio adeundi saepe Seminarium

(Ex Epist. Has ad te litteras ad Philippum Felicianum episc. Chelmensem, 23 mai. 1840).

- 727 Tu etiam, ven. fr., ne cesses adire saepius ad Seminarium aedes, ut de
(287) profectu alumnorum, ac de ipsa praesidium magistratorum ratione certior
fias, eorumque labores adiuves praesentia monitisque tuis, atque ut
invigiles efficacius ne quis ab officio declinet.

Gregorii XVI Acta 3, 55.

De sacra iuventute in Seminario
ad omnem ecclesiasticam disciplinam informanda

(Litt. circul. S. C. EPP. ET REG. La educazione ecclesiastica, ad Episcopos Sardiniae, 2 oct. 1842).

- 728 La educazione ecclesiastica e scientifica dei giovani, che debbonsi
(288) ammettere nel Clero e consacrarsi al servizio del Signore, è stata sempre
con indefessa cura promossa nella Chiesa per formare atti ed idonei Mi-
nistri del Santuario, i quali forniti di scienza e ricchi di virtù possano
colla dottrina, colla prudenza, e colla santità della vita essere di edifica-
zione, e di utilità al popolo cristiano nell'esercizio del sacro ministero.

- 729 Al conseguimento di questo fine è stata riconosciuta come mezzo più
(289) sicuro ed efficace la istituzione dei Seminari, perchè nei medesimi, i gio-
vani fin dalla loro tenera età allontanati dai mondani piaceri, ai quali sareb-
bero proclivi, si formano alla pietà, alla religione, ed alla disciplina ec-
clesiastica. E per tal motivo i Padri del TRIDENTINO CONCILIO hanno
prescritta la erezione dei Seminari, e la disciplina da osservarsi nei mede-
simi, senza la quale quei sagri luoghi lungi dall'essere semenzai di piante
elette pel Santuario, diverrebbero riunioni non solo inutili, ma benan-
che dannose di giovani indisciplinati.

- 730 Quindi è che la S. Sede Apostolica ha sempre invigilato tanto per la
(290) erezione dei Seminari, quanto per l'osservanza dei disciplinari regola-
menti. Ed essendosi pertanto riferito a questa Sagra Congregazione dei
Vescovi e Regolari, che in alcuni Seminari di cotesta Isola di Sardegna
si sono introdotti degli abusi, e che i medesimi non si sono potuti togliere
dai rispettivi Vescovi, la stessa S. Congregazione dopo avere verificato l'es-
posto, e conosciuti i rimedi da prendersi, ne ha fatta relazione al S. Padre,
il quale sollecito sempre di accorrere colla sua autorità ove il bisogno de'
fedeli lo chiama, ha commesso alla stessa Sagra Congregazione di emanare
per i Seminari della Sardegna le seguenti disposizioni:

- 731 1. Si ammettano nei Seminari, sia come alunni, sia come convittori,
(291) quei giovanetti soltanto che abbiano almeno dodici anni; che sappiano
leggere e scrivere; che siano nati di legittimo matrimonio, di buona con-
dotta, e di tale indole e volontà da potersi sperare, che essi vogliano in
realtà proseguire nella carriera ecclesiastica.

- 732 2. Si debba diligentemente invigilare sulla condotta dei giovani am-
(292) messi, sulla frequenza de' Sagramenti, e sulle altre opere di pietà secondo
le prescrizioni del TRIDENTINO, sess. 23, de reform. cap. 18;¹ non che rap-
porto al profitto nello studio; e con imparzialità si puniscano i colpevoli,
e si proceda ancora senza eccezione di persone alla espulsione degl'incor-
regibili, specialmente se siano causa di mal costume.

- 733 3. Si proibisce che i chierici del Seminario, e le altre persone addette
(293) al medesimo, si prestino in servizio de' particolari di qualunque grado,
e che il locale si faccia servire ad uso degli estranei.

- 734 4. È assolutamente vietato che i Seminaristi prestino assistenza alla
(294) Cattedrale, o ad altre Chiese nei giorni feriali eccettuati i primi Vespri
delle solennità, in cui dovrebbe il Vescovo fare i Pontificali. Assisteranno
per altro nei giorni festivi alle sole funzioni solenni del Coro.

- 735 5. I Chierici Seminaristi nell'assumere gli uffizi da prestarsi nel Coro
(295) dipenderanno unicamente dai Superiori del Seminario, ed a questi esclusiva-
mente spetterà di mandare i Seminaristi, che crederanno, oltre quelli che
sono necessari, al servizio del Coro medesimo.

- 736 6. I Chierici Seminaristi dovranno avere un conveniente posto nel
(296) Coro, in cui quando non siano occupati nel loro particolare ministero,
siedano, uniformandosi però come si conviene al rimanente del Coro.

- 737 7. I Vescovi dovranno richiamare in osservanza quanto hanno pre-
(297) scritto i Padri del Tridentino ed i Romani Pontefici pel retto andamento
e regolamento de' Seminari, per la educazione ecclesiastica dei giovani,
per gli esercizi di pietà, per gli studi, e per l'amministrazione delle rendite
del Seminario.

- 738 V. S. pertanto sopra le accennate basi formerà un regolamento pel
(298) suo Seminario col rispettivo piano degli Studi.

- 739 Il S. Padre non dubita, ch'Ella animata da vero zelo, e sull'esempio
(299) di tanti Vescovi voglia adoperare ogni sua cura per la esecuzione di quanto
è stato prescritto; spera che i Capitoli si uniformeranno di buon grado
alle disposizioni della S. Sede e confida che i Superiori dei Seminari, memori
delle loro obbligazioni, vorranno corrispondere colla loro assidua opera
ad un oggetto di tanto momento, dovendo essere tutti ben persuasi, che
*Seminariorum institutionem, conservationem, et promotionem in Ecclesia
Dei summe fructuosam, qua Clericalis militiae propagatur ordo et progressio,
tantopere necessariam esse constat, ut stare ecclesiastica disciplina sine
illorum subsidio et adminiculo vix possit.*²

CER Collect. 597 s.; CIC Fontes 4, 905-907.

¹ [Cf. nn. 290-296].² Conc. Prov. Aquileien. (a. 1596) cap. 12: MANSI 34, 1402.

SYNODUS DIOECESANA PUDICHERIANA
(18 ian. 1844)

De formatione cleri indigenae

740

Propositum speciale, ad quod nostrae congregationis¹ fundatorum conatus, labores atque invictus zelus semper spectaverunt, fuit institutio cleri indigenae. Ad quam perficiendam, quam ardentem desideraret ecclesia, opera ac documentis suorum pontificum manifestare non destitit: «Potissima ratio (inquit sacra congregatio de Propaganda fide, in prima instructione ad tres primos vicarios apostolicos in remotas nostras missiones mox profecturos directa), quae sacram congregationem movit ut vos episcopos in has missiones mitteret, ea fuit ut omnibus modis et rationibus curaretis iuventutem illam sic instituere, ut sacerdotes capaces reddantur et a vobis consecrentur suisque locis per vastas illas regiones collocentur, rem illic christianam summa diligentia, vobisque dirigentibus curaturi. Itaque hunc finem semper ob oculos habete, ut ad sacros ordines quam plurimos et quam aptissimos adducatis, instituatis et suo tempore promoveatis».

Omnium temporum ac omnium populorum testimonia, documenta historica ac monumenta ecclesiastica ad hoc conspirant, ut quam evidentissime probent necessariam esse cleri indigenae, qui propagetur, institutionem, si velimus ut fides altiores radices in aliquo populo agat ac firmiter stabiliatur.

In cleri indigenae formatione vividam sollicitudinem, non secus ac animi dolorem, quod missionariorum inopia non sineret hanc operam navare, synodus unanimiter manifestavit. Laetanter tamen aspexit ista tempora consolatione et spe plena, quae divina providentia sibi offerre videtur ad hoc opus aggrediendum. Missionarii synodo praesentes, permoti ardenti desiderio efficiendi ac longe lateque dilatandi opus sibi divinitus creditum, sciscitati sunt quodnam primitivum ac efficax medium adhibendum esset ad tantum opus solide ac laudabiliter adimplendum.

Ut talem assequi possint finem, ad iuventutis instructionem cognitionibus solidis efformandam, conspirare debere omnes labores ac conatus suos unanimiter assensi sunt. Qua in re instructioni superius allatae sese conformes esse praestiterunt. Haec enim, quae sequuntur, in ista reperiuntur verba: «Scholas ubique summa cura et diligentia erigite, iuventutem illarum regionum gratis docete linguam latinam et doctrinam christianam vernaculo idiomate, et conemini quoque ut nullus catholicus tradat filios suos infidelibus erudiendos, sed vobis vestrisque. In his scholis, si quos iuvenes inveneritis bonae indolis, pia mentis, devoti generosique animi, aptos studiis litterarum et qui spem faciant vitae ecclesiasticae, nutrite illorum zelum, opem ferite ut studia litterarum prosequantur et cum satis instructi litteris et pietate fuerint, poteritis eos in clericorum numerum adscribere, et suo tempore ad sacros ordines promovere, multis primum spiritualibus exercitiis probatos, et examinatis eorum intentionibus et ad clericalem vitae rationem vocationibus.² Hanc agendi normam sibi statuerunt primi vicarii apostolici statim ac ad Siamensem missionem pervenerunt.

741

Aliunde, omni tempore et apud omnes populos, iuventutis instructio non solum ad christianitates erigendas ac instaurandas, sed etiam ad animos sacerdotio aptos excitandos, efficaciter inservivit. Hunc ad finem secure assequendum, non in sola educatione clericis necessaria sistendum est; sed a teneris annis iuvenes cognitionibus imbuendi sunt, et ad scientias liberales promovendi. Nam iuvenis qui inter illecebras saeculi absque institutione familiae, absque adminiculo optimorum institutorum versatus fuisset, a perniciosissimis tentationibus difficile se coerceret. Aliquot anni in seminario transacti non

¹ Congregatio seu seminarium Missionum ad externos.

² Instructio ad Vicarios Apostolicos ad regna Sinarum, Tonkini et Cocincinae proficiscentes.

satis sunt, ut animum ac cor fortitudine, quae ministerium altaris munire debet, roborare valeant. Nam, ut ait concilium Tridentinum: «cum adolescentium aetas, nisi recte instituat, prona sit ad mundi voluptates sequendas; et nisi a teneris annis ad pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, numquam perfecte ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina ecclesiastica perseveret: sancta synodus statuit, ut singulae cathedrales, metropolitanae atque his maiores ecclesiae, pro modo facultatum et dioecesis amplitudine, certum puerorum ipsius civitatis et dioecesis, vel eius provinciae, si ibi non reperiantur, numerum, in collegio ad hoc, prope ipsas ecclesias, vel alio in loco convenienti, ab episcopo eligendo, alere ac religiose educare et ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur».¹ Decrevit ergo synodus operam statim imponendam esse in erigendis, prout tempus et media suppeditaverint, variis istis institutis, quae sacrum concilium Tridentinum ac pontificales constitutiones tam stricte commendaverunt, quaeque ob penuriam operariorum missioni tam necessaria sunt.

Ideo prima quaestio, quae synodo deliberanda erat, et quae ab omnibus ad unum admissa est, fuit erectio ac provectio 1° scholarum apprime rectarum pro pueris; 2° minoris seminarii ubi adolescentes scientiis ac artibus liberalibus imbuerentur; 3° maioris seminarii in quo clerici theologiam docerentur.

742

§ 1. - De scholis.

Cum synodus compertum haberet scholas multum iuvare ad propagandam religionis cognitionem ac mores informandos, unanimiter decrevit scholas existentes non solum fovendas ac tutandas, sed etiam quantocius providendum esse, quo meliori ac efficaciori modo, novae ac scite ordinatae erigerentur, non solum pro indigenis, sed etiam pro pueris europaeis et ex europaeis prognatis, intuitu ac spe vocationes ad sacerdotium inveniendi. Similiter optaret synodus ut quam cito in educandis ac instituendis puellis opera navaretur. Omnes enim aut fere omnes puellae, in India, a tanto instructionis beneficio, per infaustam opinionem consuetudinemque corruptam, excluduntur. Cuiusque missionarii erit christianos edocere et pravam hanc agendi rationem suis instructionibus et alio quovis medio, prout prudentia dictaverit, abolere.

Cum in congregatione particulari quaedam elementa de re gravi scholarum instituendarum ac de modo illas erigendi discussa ac praeparata fuissent, synodus, de iis cognitione habita, noluit decreta statuere singillatim de pluribus rebus quae ad materiam tanti momenti pertinent. Satius iudicavit demandare hanc curam congregationi ex minoris seminarii moderatoribus constanti. Cum autem forma et regulae statutae fixaeque fuerint, earum exemplar manuscriptum ad unumquemque statim transmittetur missionarium, qui flagitetur ut examinet et omissa indicet, prout propria ipsius experientia utile et necessarium illi suadebit.

743

§ 2. - De minori seminario.

Omnes synodo assistentes significaverunt quam vehementer exoptarent in regionibus istis erectionem minoris seminarii, tam recte constituti, ut non modica spes religionis propagandae effulgere possit. Ad hunc assequendum finem, statutum fuit ut, dando operam in imbuendis puerorum animis praeceptis religionis, simul incumbatur in eorum ingenia ornanda quam maxime utilibus cognitionibus. Pro tali seminario haec ideo, quae sequuntur, decreta sunt.

1° Usque ad rhetoricam inclusive, studium linguae latinae, secundum methodum quae, experientia duce, ad promovendos alumnorum progressus efficacior est.

¹ Sess. 23, *De Ref.*, cap. 18; [cfr. n. 290].

2° Item linguae Tamilicae; naturae ac decentiae consentaneum est, ut adolescentes lingua vernacula pure loqui discant. Ob peritiam propriae linguae, gentiliū honore ac cultu dignabuntur, qui presbyterum, idiomatis materni imperitum, contemptui haberent.

3° Similiter linguae gallicae; arbitrata est enim synodus 1° ex hac lingua, tanquam ab uberiore fonte, multiplicem religionis ac scientiarum cognitionem ipsis manandam esse; 2° multum collaturum hoc idioma ad fovenda, inter europaeos et indigenas sacerdotes, arctiora necessitudinis et caritatis vincula; 3° inde stabiliorem ac ampliori honore dignum futurum esse in societate statum adolescentis, qui ad sacerdotium divinitus vocatum se non cognosceret, vel qui dotibus ad clericatum requisitis destitutus reperiretur.

4° Pariter linguae anglicae; nam consentaneum visum est, ut sacerdotes indigenae ministerium suum erga multos solam istam linguam callentes exercere valeant, et cum magistratibus mutuam ac saepe pro tempore necessariam negotiorum rationem habere possint.

5° Tandem rudimentorum historiae, geographiae, arithmeticae, astronomiae et physicae; quia cognitiones istae omnis institutionis complementum habentur, et insuper eo utiliores in his regionibus evadunt quo saepius brachmanes cognitionibus incertis et informibus, quas tenent, utuntur ad dolis captandam plebis credendi temeritatem.

Usque nunc, minoris seminarii moderamen ac institutio commissa fuerant uni sacerdoti, qui saepe, necessitate compulsus, christianos sacramentis et verbi divini pabulo pascebat. Heu! infaustam necessitatem, quae cassam efficiebat spem totam, quae de tali instituto concipi poterat.

Idcirco statutum fuit inter moderatores minoris seminarii saltem tres deinceps futuros esse presbyteros;

1° Unus presbyter europaeus superior, spirituale et temporale moderans, superiora documenta impertietur.

2° Alius presbyter pariter europaeus, studiorum moderator et professor.

3° Unus presbyter indigena, cuius probitas ac pietas perspectae erunt, alumnis constanter advigilabit.

4° Certus numerus professorum laicorum ac rectorum secundariorum, quos scholae postulabunt.

Non solum non circumscribendus est numerus alumnorum in seminario manentium, sed potius adlaborandum ut, quantum fieri potest, augeatur, cum spe plures inde exspectandi vocationes: in delectu tamen puerorum, magna prudentia ac perspicacia opus erit. Cuiusque igitur missionarii opus erit omni ope investigare ac excitare vocationes inter pueros gregis sibi commissi. Ad hoc tendunt, hoc suadent omnes instructiones sacrae congregationis.

Quibus admissis ac statutis, aedibus seminarii accessionem facere necessarium evadit.

744 *Quaenam conditiones requiruntur ut pueri et adolescentes in seminario admittantur.*

Omnes pueri ex tribus dictis Soudrae (*Choutres*) oriundi, ad scholas tantum admittentur. In interioribus vero seminarii aedibus morabuntur omnes pueri qui rite instructi ac postea ad sacerdotalem dignitatem evecti, munia sacra, pro temporibus, dignanter et decenter obire poterunt.

Nullus annorum numerus assignatus fuit ac determinatus pro admissione alumnorum in seminario, sed relinquitur haec cura prudentiae superiorum. Pro pueris Pudicherianis requiritur ut, per sex menses, scholas frequentaverint: qui vero ex provinciis venient, necesse est ut missionario per sex menses adhaeserint. Aucto alumnorum numero, cum missio tanto ferendo oneri, victum et vestitum gratis praebendo impar esset, parentes quamdam pecuniae summam ad minuendas impensas, pro facultatibus suis et ex aestimatione superioris singulis mensibus conferent, quantum fieri poterit.

Gentiles pueros ad scholas admittendos esse decisum est, tanquam rationi ac iusti-

tiae consentaneum. Haec decisio instructionibus sacrae congregationis confirmatur, ac nititur spe illos paulatim, per institutionem, adducendi ad amplectendam religionem christianam, et in illis divinum afflatum pro munere clericali excitandi. Si a scholis removerentur, timendum esset ne haurirent doctrinam veneno infectam, quam inimicus omnis iustitiae iam illis oblaturus est.

Institutum, de quo actum est, Pudicherii stabilitum remanet.

Quos cogere poterit missionarius alumnos, illos quantocius ad minus seminario mittendos curabit et saltem antequam sublimioribus cognitionibus imbuti fuerint.

Procurator suppediet necessaria missionariis qui pueros instruunt et ad seminarium disponunt.

745 § 3. *De maiori seminario.*

Erectio maioris seminarii, a minori segregati, statuta fuit.

In eo, sicut mos est in Gallia, philosophia, theologia ac scriptura sacra explanabuntur.

Regulae tam sapienter positae in Europa, pro moderamine talium institutorum, in eo vigeant.

Opinantur patres synodi nihil satius esse ad probandam vocationem alumnorum seminarii, antequam sacris ordinibus insigniantur, quam illos committere missionariis, quos per aliquantum temporis sequantur.

Visum est expedire ut, emenso philosophiae curriculo, et ordinarie antequam sacrae tonsurae initientur, modo memorato missionariis adhaerescant.

Quoad collationem tonsurae, id decisioni et prudentiae concilii seminarii committitur, ea tamen conditione, ut aliqua commoratio in seminario semper requiratur.¹

MANSI 39, 414-418.

De sacra militia in Seminario quam diligentissime paranda

(Ex Epist. Cum maxima ad Aloisium Antonium, Archiep. Pragensem, 31 mart. 1844).

746 (300) Ut autem, ven. fr., tot impendentibus periculis maximis maiorem in modum occurrere posses, curas omnes cogitationesque in tuum istud episcopale Seminarium conferre nunquam desinas, quo adolescentes clerici inibi ad omnem virtutem atque pietatem mature fingantur, ac literis et severioribus disciplinis praesertim theologicis, sacraeque historiae cognitione, ad germanam catholicae doctrinae indolem et normam rite imbuantur. Ita enim rebus optimis instituti, vitae morumque integritate praediti, sanisque doctrinis exulti, poterunt in tempore, Deo bene iuvante, in aciem prodire, ac fidelium mentes et animos sanctissimis fidei praeceptis recte erudire, ab erroribus defendere, contradicentes revincere, et praeliari praelia Domini.²

Gregorii XVI Acta 3, 329.

¹ Cfr. item *Conc. Nationale Graeco-Melchiticum* in monasterio SSmae. Annuntiationis habitum, 1-6 et 13-18 dec. 1838: MANSI, 46, 1008.

² [Cfr. n. 717].

De Seminario gubernando et administrando sub Episcopi moderatione

(Ex Convent. cum Pago Sangallensi, in Helvetia, 7 nov. 1845).

747 Art. 5. - Canonici residentiales ordinarie Senatum Episcopi consti-
(301) tuent, et in rebus gubernandae Dioecesis atque in regendo et curando Seminario ipsi inservient...

748 Art. 14. - Eligibiles pro Canonicatu sunt Presbyteri saeculares, qui
(302) habeant requisita canonica in genere, et in specie sint Dioecesani Sangallenses ibidemque diutius in cura animarum cum zelo et prudentia versati, aut aliis functionibus ecclesiasticis addicti, vel Curiae Episcopalis aut Seminarii directione aut munere docendi bene meriti et insigniter commendati ac praefulgentes.

749 Art. 15. - Seminarium pro informandis Clericis Dioecesis Sangal-
(303) lensis iam institutum iuxta praescripta Ecclesiae sub directione Episcopi erit. Senatus administrativus catholicus eidem pro sua conditione hucusque servata congruentem habitationem et fundos assignabit.

750 Art. 20. - Pro constituenda et tuenda dotatione tum sustentationis
(304) Ecclesiae Cathedralis et Seminarii clericalis, tum proventuum et reddituum Episcopi et Capituli hae summae capitales et respondentes fundi titulis rite et secure hypothecatis constituentur et assignabuntur, et tamquam dotatio illorum inalienabilis declarabuntur: a)...

b) Seminario clericali et huic adiunctae praebendae flor. 75.000, quorum tituli in eodem Cathedralis Archivo extant et asservabuntur.

Concord. 748-750; PF *Ius Pont.* 7, 343 s.

De cleri indigenae formatione

(Ex Instruct. S. C. DE PROP. FIDE *Neminem profecto*, de Clero Indigena, 23 nov. 1845).

751 Porro autem Romanos Pontifices pro supremi officii sui sanctitate
(305) in id aequae omni ope atque opera incubuisse, ut, qui in diversas terrae partes abibant, earumque Ecclesiis praeficiebantur Episcopi, ii indigenae cleri institutionem vehementissime urgerent, res est, ut cuique perspecta, ita multiplices documentorum genere confirmata. Huc revera spectant omnigena subsidia in Episcopos remotissimarum etiam regionum pluries collata ad seminaria erigenda, ubi pueri indigenae sacris deinceps initiandi, ad pietatem et scientiam informarentur. Huc permulta nationalia collegia eundem in finem sive Romae, sive alibi ingenti sumptu ac labore instituta, et vel a fundamentis exstructa. Huc peculiare facultates Episcopis et Vicariis Apostolicis extra ordinem tributae; quo scilicet aliquibus praesertim in locis facilior esset indigenarum hominum ad presbyterii honorem et gradum ascensus. Huc demum innumerae fere Romanorum Pontificum epistolae, et constitutiones, itemque tot ac tanta ipsorum

auctoritate per Sacram hanc Congregationem edita documenta et decreta, perspicuum procul dubio testimonium Apostolicae de ista re sollicitudinis in aevum extitura...

752 2. - Illud insuper aequae studiosissime curent, quod etiam praeci-
(306) pui illorum muneris est, ut ex christianis indigenis, seu incolis earum partium, probati clerici instituantur, ac sacerdotes initientur; quo scilicet... crescente fide, fideliumque numero, disciplinae ecclesiasticae usus paulatim invalescat, ac religionis catholicae stabilitati prospiciatur. Huius rei causa maxime proderit, immo necessarium erit, seminaria condere in quibus adolescentes, qui a Deo ad sacerdotium vocati fuerint, bene diuque educantur, sacrisque doctrinis imbuantur.

3. - Ad omnem vero scientiam ac pietatem levitae indigenae informandi, et in sacro ministerio sedulo exercendi sunt; ita quidem ut, quod iamdudum apostolica sedes in votis habet, ad ecclesiastica quaevis munia atque ad ipsum missionum regimen idonei fiant, et episcopali etiam characterem digni existant. Quae tamen maximi sane momenti res ut tutior evadat, et non sine religionis emolumento perfici suo tempore possit, qui ad tantum onus designantur, illi ferendo assuescant oportet. Quapropter, quos ex indigenis clericis missionum praesides praestantiores censuerint, eos gradatim ad potiora implenda munera instituant, ac suos quoque vicarios pro opportunitate deputare non renuant.

4. - Hinc reiiciendus ac omnino abrogandus erit mos indigenas presbyteros ad cleri tantum auxiliaris conditionem eis merito molestam deprimendi. Quin potius paulatim, et cum fieri prudenter poterit, ea regula inducenda, ut inter evangelicos operarios, sive indigenae ii sint, sive europaei, ceteris paribus, praelationis ordo ex antiquiori missionis exercitio servetur, atque adeo honores, officia et gradus illis tribuantur, qui diutius sacro munere perfuncti sint.

5. - Ad haec compluribus in locis factum est, ut, neglecta et posthabita indigenae cleri institutione, evangelici iidem operarii laicos catechistas adiutores sibi in ministerio adsciscere consueverint; et forsitan eorum operam plerumque fidei dilatationi perutilem experti sint. At, cum non satis consentanea apostolicae sedis menti atque ecclesiastici ministerii rationi id egerint, et graves etiam, hac in re, abusus, ex praedictorum catechistarum seu imperitia seu licentia, praevaluisse innotuerit, sacra haec congregatio singulis missionum praesidibus mandare non praetermittit, ut, donec eiusmodi laicorum auxilium, ob cleri indigenae defectum vel paucitatem, necessarium fuerit, viros morum integritate et fide omnino conspicuos, ad id muneris eligi, ac erudiri rectissime satagant. Ceterum, hac etiam de causa, omnem per eos operam in cleri indigenae institutionem dari iubet, ut nempe, progressu temporis, iuvenes potius levitae et novus idem clerus catechistarum officia pedetentim occupent, et diligentius impleant.

PF *Collect.* 1, 542-544; CIC *Fontes* 7, 325-328; Cfr. *Gregorii XVI Acta* 3, 456 s.

PIUS IX (1846-1878)

De clero sancte scienterque instituendo

(Ex Litt. Encycl. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846).

753 § 7. - Verum cum nihil sit, quod alios magis ad pietatem, et Dei cul-
(307) tum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministe-
rio dedicarunt,¹ et cuiusmodi sunt Sacerdotes, eiusmodi plerumque esse
soleat et populus,² pro vestra singulari sapientia perspicitis, Venerabiles
Fratres, summa cura et studio Vobis esse elaborandum, ut in Clero morum
gravitas, vitae integritas, sanctitas, atque doctrina eluceat, et ecclesia-
stica disciplina ex Sacrorum Canonum praescripto diligentissime servetur,
et ubi collapsa fuerit, in pristinum splendorem restituatur. Quapropter,
veluti praeclare scitis, Vobis summopere cavendum, ne cuiquam, iuxta
Apostoli praeceptum,³ cito manus imponatis, sed eos tantum sacris initie-
tis ordinibus, ac sanctis tractandis admoveatis mysteriis, qui accurate
exquisiteque explorati, ac virtutum omnium ornatu, et sapientiae laude
spectati, vestris dioecesium usui et ornamento esse possint, atque iis
omnibus declinantes, quae Clericis vetita, et attendentes *lectioni, exhorta-
tioni, doctrinae* (1 T. 4, 13), exemplum sint fidelium *in verbo, in conversa-
tione, in caritate, in fide, in castitate*, (1 T. 4, 12), cunctisque afferant ve-
nerationem, et populum ad christianae religionis institutionem fiant,
excitent, atque inflamment. *Melius enim profecto est, ut sapientissime
monet immortalis memoriae BENEDICTUS XIV Decessor Noster, pauciores
habere ministros, sed probos, sed idoneos, atque utiles, quam plures qui in
aedificationem Corporis Christi, quod est Ecclesia, nequidquam sint vali-
turi...*⁴

754 § 8. - Cum autem Venerabiles Fratres, vestram sapientiam mini-
(308) me fugiat, idoneos Ecclesiae ministros nonnisi ex optime institutis cle-
ricis fieri posse, magnamque vim in recta horum institutione ad reliquum
vitae cursum inesse, pergite omnes episcopalis vestri zeli nervos in id
potissimum intendere, ut adolescentes clerici vel a teneris annis tum ad
pietatem solidamque virtutem, tum ad litteras severioresque discipli-
nas, praesertim sacras, rite informantur. Quare Vobis nihil antiquius, nihil
potius esse debet, quam omni opera, sollertia, industria clericorum Semi-
naria ex Tridentinorum Patrum praescripto instituere,⁵ si nondum exi-
stunt, atque instituta, si opus fuerit, amplificare, eaque optimis mode-
ratoribus et magistris instruere, ac intentissimo studio continenter ad-

¹ CONC. TRID. Sess. 22, *De Ref.* c. 1 [cfr. n. 288].² [Cfr. n. 653].³ 1 T. 5, 22.⁴ Epist. Encycl. *Ubi primum* [cfr. n. 626].⁵ CONC. TRID. Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. nn. 290-296].

vigilare, ut inibi iuniores clerici in timore Domini, et ecclesiastica disci-
plina sancte, religioseque educantur, et sacris potissimum scientiis iuxta
catholicam doctrinam ab omni prorsus cuiusque erroris periculo alienis,
et Ecclesiae traditionibus, et sanctorum Patrum scriptis, sacrisque cae-
remoniis, ritibus sedulo ac penitus excolantur, quo habere possitis navos
atque industrios operarios, qui ecclesiastico spiritu praediti, ac studiis
recte instituti valeant in tempore dominicum agrum diligenter excolere
ac strenue proeliari proelia Domini.¹ Porro cum Vobis compertum sit
ad ecclesiastici ordinis dignitatem, et sanctimoniam retinendam et con-
servandam pium Spiritualium Exercitiorum institutum vel maxime con-
ducere, pro episcopali vestro zelo tam salutare opus urgere, omnesque in
sortem Domini vocatos monere, hortari ne intermittatis, ut saepe in
opportuno aliquem locum iisdem peragendis exercitiis secedant, quo,
exterioribus curis sepositis, ac vehementiori studio aeternarum divina-
rumque rerum meditationi vacantes, et contractas *de mundano pulvere*
*sordes detergere,*² et ecclesiasticum spiritum renovare possint, atque
expoliantes *veterem hominem cum actibus suis*, (C. 3, 9), novum induant,
qui creatus est in iustitia, et sanctitate (E. 4, 24). - Neque Vos pigeat
si in Cleri institutione et disciplina paulo diutius immorati sumus. Etenim
minime ignoratis multos existere, qui errorum varietatem, inconstan-
tiam, mutabilitatemque pertaesi, ac sanctissimam nostram religionem
profitendi necessitatem sentientes, ad ipsius religionis doctrinam, praecep-
ta, instituta eo facilius, Deo bene iuvante, amplectenda colenda addu-
centur, quo maiori Clerum pietatis, integritatis, sapientiae laude, ac vir-
tutum omnium exemplo, et splendore ceteris antecellere conspexerint.

Pii IX Acta 1, 16 s. 19-21; PF *Ius Pont.* 6, 1, 16-18; CIC *Fontes* 2, 813-815.De praestanti Episcopi moderamine in Seminarii
disciplinam et doctrinam(Ex Convent. cum Imperio Russico, 3 aug. 1847).³

755 VII. - In novo Chersonensi Episcopatu erit Dioecesanum Seminarium:
(309) ibi quindecim usque ad vigintiquinque Alumni alentur Gubernii impen-
diis, veluti qui in aliis Seminariis pensione fruuntur.

756 IX. - Episcopi Camenecensis et Chersonensis statuent numerum
(310) clericorum Armeniorum catholicorum, qui in eorum Seminariis Gubernii
impendiis ali debent. In unoquoque ex dictis Seminariis aderit Presbyter
Armenius catholicus, ut alumnos Armenios proprii ritus caerimoniis
erudiat.

¹ [Cfr. n. 721].² Cfr. S. LEO M. *Sermo* 42 (*De Quadrages.* 4) I: ML 54, 275.³ Cfr. Allocut. Consist. *Probe noscitis*, 3 iul. 1848: Pii IX Acta 1, 103, 104 (et 143); PF
Ius Pont. 6, 1, 66.

757 XXI. - Episcopus supremum habet moderamen in docendi rationem,
(311) in doctrinam, in disciplinam omnium suae Dioecesis Seminariorum iuxta praescripta a Concilio Trid., Cap. XVIII, Sess. XXIII.¹

758 XXII. - Electiones Rectorum, Inspectorum, Professorum et Ma-
(312) gistrorum pro Dioecesanis Seminariis Episcopo reservantur. Antequam eos nominet certior fieri debet, huiusmodi electiones, quod ad civilem vivendi rationem, haud praebere Gubernio obiciendi locum. Cum Episcopus necessarium duxerit amovere Rectorem, velInspectorem, vel aliquem ex Professoribus, aut Magistris, statim illis eadem ratione successorem dat. Ipse libertate pollet intermittendi pro tempore unum, vel plura studiorum curricula in suo Seminario. Cum necessarium existimaverit intermittere omnes insimul studiorum cursus, et alumnos ad suos parentes mittere, continuo Gubernium instruet.

759 XXIII. - Archiepiscopus Metropolitanus Mohilowiensis exercet in
(313) Ecclesiasticam Academiam Petropolis eandem auctoritatem, quam quisque Episcopus in proprium Dioecesanum Seminarium exercet. Is unice eiusdem Academiae Caput, et supremus Moderator est. Coetus Consiliariorum vel Moderatorum Academiae consultationis tantum partes habet.

760 XXIV. - Electio Rectoris, Inspectoris et Professorum Academiae
(314) ab Archiepiscopo fiet ex relatione Consilii Academici. Quae in articulo XXII praescripta sunt hisce electionibus item aptantur.

761 XXV. - Professores, et Adiuncti scientiarum Theologicarum semper
(315) ex Ecclesiasticis Viris eliguntur. Alii Magistri eligi poterunt ex Laicis catholicam religionem Romanam profitentibus, iisque praehabitis, qui studiorum curriculum confecerint in aliquo maiore Imperii Athenaeo, atque Academicos gradus fuerint consequuti.

762 XXVI. - Conscientiae Moderatores alumnorum, tum cuiusque Se-
(316) minarii tum Academiae, nullam sibi arrogent partem in dirigenda Instituti disciplina; ipsi eligentur et nominabuntur ab Episcopo, vel Archiepiscopo.

763 XXVII. - Post novam Dioecesium circumscriptionem Archiepi-
(317) scopus semel et in perpetuum cum Ordinariorum consilio statuet numerum alumnorum, qui ab unaquaque Dioecesi ad Academiam mitti poterunt.

764 XXVIII. - Programma studiorum pro Seminariis redigetur ab Epi-
(318) scopis. Pro Academia ab Archiepiscopo, postquam rem cum suo Academico Consilio contulerit.

Concord. 753 s. 758-760; *Pii IX Acta* 1, 115 s. 127-131; *PF Ius Pont.* 6, I, 64-66; 7, 304-306.

¹ [Cfr. nn. 290-296].

CONCILIUM PROV. PARISIENSE (18 sept. 1849)

De modis quibusdam instaurandae ecclesiasticae scientiae

Tit. IV, Cap. I - *De studiis ecclesiasticis.*

Cum studiorum et scientiae splendor plurimum, omni tempore, auxilii et gloriae in opus ministerii ecclesiastici contulerit, Domino ita disponente, qui Deus scientiarum in scripturis sacris voluit appellari; vehementer hortatur synodus, et in visceribus Christi obsecrat sacerdotes quotquot in seminariis, tum minoribus tum maioribus, curam erudiendae clericalis iuventutis susceperunt, ut magno et alacri animo huic tam pretioso et laudabili muneri vires suas omnes impendant.

1. Inter alumnos seriam et solidam doctrinam, simulque disciplinae et laboris vigorem, quam fidelissime promoveant, una cum virtutum et pietatis augmento.

2. Linguarum veterum honorem, et usum linguae praesertim latinae, quae est ipsius ecclesiae lingua et scientiae catholicae instrumentum, omni conatu foveant ac tueantur, nec ullus censeatur scholare curriculum absolvisse, qui satis plena et perfecta huiusce linguae intelligentia non polleat. Ideoque nonnunquam in rhetoricis, semper aut fere semper in philosophicis ac theologicis exercitationibus, latine loquantur tum magistri tum etiam discipuli, omni perrupta difficultate.

3. Optat concilium ut in dioecesi metropolitana erigatur schola provincialis humaniorum litterarum professoribus informandis atque instruendis apta et accommodata: quae nempe constitutionem atque regimen ab ipso provinciali concilio Parisiense accipiat, et mutuo metropolitani ac suffraganeorum consilio gubernetur.

4. Scientias illas mathematicas et physicas quae hodiernis temporibus divino dogmati et libris sanctis saepius in quoddam auxilium adduci queunt, argumentaque extrinseca afferunt, ne unquam negligant studiorum moderatores: ita ut communius alumni ad theologiae studia non accedant qui saltem baccalaureatus in litteris gradum attingere non possint.

5. In seminario maiori, philosophiae iuxta methodum scholasticam in primis, et saltem per annum, studeant omnes qui ad clericalem statum sese disponunt.

Theologicis vero disciplinis ac sacrarum scripturarum studiis adficiantur, quamprimum fieri poterit, de historia ecclesiastica semel in hebdomada praelectiones, necnon sedulae et practicae eloquentiae sacrae exercitationes, per quas actionem, elocutionem simul et stylum, tum principiorum tum exemplorum ope, edoceantur discipuli.

6. In decursu vel sub fine theologici curriculum, de iure canonico, de administratione spirituali et temporali paroeciarum sufficientes tradantur notiones; ideoque exoptandum est ut addatur theologicis studiis quartus annus, quem omnes in seminario peragant, nisi qui eminentiori theologiae daturi essent operam.

7. Accommodetur autem diligenter et ita dispensetur divinorum dogmatum expositio, ut maiorum vestigiis inhaerentes, quaecumque solida, vera et ad rem facientia, in doctrinis ecclesiasticis non omittant magistri; ex quo fonte depromant ea quibus errores hoc tempore grassantes accurate definiant ac confutent. Quae omnia ita ordinanda erunt, ut in fine seminarii ad gradum theologici baccalaureatus facile promoveri possint iuniores sacerdotes.

8. In exigenda a theologiae alumnis eorum quae didicerunt ratione, nunquam desistant professores, ut discipuli doctrinae specimen exhibere teneantur. Examina in fine semestris spatii et totius anni sint omnino accurata, et, quantum fieri potest, sollemnia. Convocentur ab episcopo qui et ipse interesse curabit, iudices apti et docti, qui [ab] ordina-

illis magistris adiuti, alumnos interrogent et examinent. Sacri vero ordines differantur illis qui in examine non satisfecerint, nisi tamen, subsequentibus temporibus, per nova et praestantiora examina dilationem illam compensaverint.

9. Iterum atque iterum tantique benefici per id munus in opus divinum collati nunquam immemores, nostrorum seminariorum professores adhortamur, ut novo zelo accensi, ad ecclesiasticae scientiae gloriam et augmentum totos sese dedant; certi quod a Domino amplissimam mercedem sint adepturi, et a nobis, quibus episcopale onus incumbit, inter sollicitudinis nostrae praecipuos adiutores habendi.

MANSE 43, 489 s.

CONCILIUM SUESSIONENSE PROVINCIAE REMENSIS (2 oct. 1849)

De ratione studiorum ecclesiasticorum

Tit. XVIII. - *De ratione studiorum ecclesiasticorum.*

767

Cum, id nobis omnino persuasum sit nihil ad instaurandam augendamque christianam religionem magis conferre, quam ut clerici omnes a pueritia piis, liberalibus ac theologis disciplinis ad sacerdotale ministerium sedulo praeparantur et adducantur; nos, sacrosancti Tridentini concilii decretis inhaerentes, eisque, prout postulare videtur temporum ratio, adicientes, volumus, ut quae in huius provinciae unaquaque dioecesi iam existunt seminaria, haec summa diligentia servet episcopus, paterna foveat sollicitudine, atque accuratissimo tutamine moderetur et promoveat.

Quoniam vero hic clericalis educationis scopus est, ut iuvenes, sancto religionis magisterio edocti et efformati, ea omnia sibi comparent et cognita habeant, quibus aliquando homines ab errorum tenebris et a vitiorum coeno facilius retrahere, necnon doctrinam catholicam virtutesque tum theologicas, tum morales efficacius praedicare et tueri possint; summopere satagent comprovinciales episcopi, ut, quos inter septa seminariorum habent quasi filios et futuros laboris pastoralis participes, iidem quotidie in fide, pietate, scientia crescant, sanis et urbanis moribus coonestentur, rectum et facilem eloquendi modum adipiscantur, et ita ad erudiendum alios cum potestate et dignitate, utcumque divina providentia ordinaverit, idonei fiant.

Quapropter, ad hoc dirigendae et edocendae clericalis inventutis tam grave munus, cautissima prudentia seligere oportet magistros, qui doctrina, virtute et ingenio spectatissimi sint, mansueti sicut et forti praediti animo, studio constanter addicti, regulae lugum et vitae operosae pondus hilarius supportantes, congrua morum urbanitate conspicui, et discipulos quoscunque sincero et pari charitatis affectu complectentes. Quos quidem, ut ad maximi momenti officium deputatos, quomodo poterit, honestabit episcopus; eosque pro suismet facultatibus, habita laborum diuturnitatis ratione, constituta pensione, redde et assecurare conabitur.

768

Cap. I. - *De studiis in minoribus seminariis.*

In minoribus seminariis, quotquot erunt alumni, in diversas classes, quibus singulis praerit professor, pro more solito, dividuntur, inclusa, siquidem expedire iudicaverit episcopus, philosophiae schola. Quae studenda erunt a cuiusque classis discipulis, haec ordinarius ipse per programma certum et explicitum indicabit, adiunctis sibi viris quibusdam inventutis edocendae peritis.

Hoc in programme praecipuum locum habebit quod ad sanctam catholicae religionis doctrinam attinet. Documenta enim fidei caeteris omnibus anteferenda sunt, quatenus necessitate et sublimitate multo praestantiora. Quare, magistri alumnos suos sollicitius impensaque omni opera sacris in dogmatibus erudiant, ea tamen lege, ut quasi laicis pueris, solidius vero maiori proventus aetate pabulum praebant. Tironibus igitur, qui nondum divinae mensae maturi exstiterint, genuinum dioecesei catechismi sensum, quotiescumque utile erit, simplici interpretatione enodabunt. Illis, qui non nihil in studiis iam progressi sunt, nec adhuc ad tertiam classem pervenere, doctrinam christianam amplioribus explicationibus evolvent, identidem credendorum et agendorum rationes, sicuti patientur vires mentium, afferendo. Illis autem, qui litteras humaniores attigerint, et ideo studiis licet aliis melius apparati idoneique erunt, christianae societatis historia exponenda erit, ut, per explanatam factorum seriem, persentiscant quomodo doctrina sacra, in mundo sensim evoluta, firmis semper et ineluctabilibus terminis constiterit, ab impiis quidem et haereticis multoties et acriter impugnata, defensa vero fortiter a patribus, et conciliorum decretis ac sanctionibus definita. Quinimo viderint societatem humanam legibus, institutis continuoque impulsu ecclesiae sublevatam simul et auctam fuisse.

Rhetorices demum et philosophiae candidatis demonstrabunt fundamenta fidei, scilicet Dei existentiam, divinam Christi missionem atque catholicae matris ecclesiae auctoritatem, multiplicibus validisque argumentis credenda defensantes, ostendentesque quantaluce Christus, sicut sol oriens ex alto, mundum illuminaverit, et quam vivifico calore fecundaverit, ipse salutis principium, certa veritatis ac virtutis norma patensque felicitatis humanae fons et origo. Expendant pariter magistri praecipuos, qui nunc grassantur, errores, eosque congruis confutationibus contendant. Denique satagent ut, quae variis in istis lectionibus, una saltem vice per hebdomadam, dicta demonstrataque fuerint, haec auditores ore resumant, styloque enucleato consignent.

769

Quia vero educationis christianae disciplina per verba et litteras acquiritur et invalescit, incumbit iuvenes linguarum studio, et imprimis linguae vernaculae quam ita addiscant, ut ea recte, facile quinimo eleganter, in sermocinationibus et scriptis uti queant. Linguam latinam, utpote catholicae propriae ecclesiae, quasi maternam habebunt, et graecam, a tot et tantis scriptoribus sive profanis sive sacris illustratam, sibi comparare aequa diligentia adnitentur. Quarum ut regulas necnon ut lepores facilius addiscant, praeter grammaticorum libellorum studia, auctores quosque luculentissimos quotidie manu versabunt, eosdem indefesse, quo meliores sunt, meditantes, nunc latine vel graece scripta in vernaculum sermonem transferentes, aut vice versa, nunc aemula oratione vel carmine tentantes exemplaria imitari et assequi.

Haec in admittendis scriptoribus ratio habenda erit, ut, quae castas mentes possunt offendere, suppressa expellantur. Copiosae sane suppeditabuntur alumni perveterum auctorum paginae; sed ut eis pariter subministrentur, praesertim in scholis superioribus, non pauca e sanctis ecclesiae patribus et doctoribus selecta, summopere curandum erit. Haec enim, si forsitan minus sermonis quadam venustate et expolito verborum contextu nitent, certe tamen sententiarum veritate et excellentia formaque rebus supernis accommodata multo praestant. Unde magistri comparationes saepe saepius inter auctores sive paganos sive christianos instituere non praetermittent, ad hunc finem, ut alumni ab utrisque, quod melius et exquisitius fuerit, valeant mutuare; caeterum ipsi pervideant quam coelesti lumine hominum mentes irradiaverit revelata Dei veritas.

In istis tamen linguarum studiis, non ita penitus infigendi sunt animi, ut historiam etiam profanam perlegere et ediscere negligant. Adeundus est e contra hic omnis humanae experientiae fons, e quo scaturiunt et profluviae manant vividissimae notiones. Si quis enim, veri sitiens, historiae incumbit, pretiosissima ille documenta hauriet; scilicet, collocationem plus minusve violentam semper extitisse bonos inter et malos, inter civitatem, quae desursum est, et alteram, quae terrena est et perversa; innumeras erupisse a peccatis et cupiditatibus calamitates; a religione vero divina virtutumque cultu plurimam effluxisse felicitatem; omnia demum quibusdam temporibus turbata fuisse et pene col-

lapsa; Deo autem superius moderante, restituta fuisse et ad finem determinatum tandem pervenisse.

Nemo igitur non videt quam multum fructum afferat historiae studium, dummodo professor, ea qua par est peritia, illam edoceat, epochas certas statuens circa quas plurima quasi ultro convenienter facta; considerate de tot diversis disserens, et res eo modo coniungens depingensque, quo facilius uno conspectu adspiciantur. His addendum venit quod ad ediscendam pertinet geographiam, quam multi non immerito historiae lumen appellant.

Practerea, utile erit mathematica necnon naturalium et physicarum rudimenta scientiarum alumni tradere. Illa, sicuti demonstratione certa et logicae regulis accommodata indigent, ideo ratioeandi vim acunt, multisque conducunt usibus; hae vero visibilia Dei opera recensentes et aliquo modo penetrantes, pia et gratae admirationis sensum excitant, et insuper oblectamento vitae simul ac commodo non parum inserviunt. Verumtamen intra iustos limites redigenda sunt ista studia, ne desit tempus, quod litteris et doctrinae sacrae devolutum est atque debetur.

Meminerint interea magistri, quicumque munus edocendi habent, discipulos ad strenue constanterque studendum omni solertia provocare necessarium esse. Quare, animos mutua aemulatione moveant, atque decertationibus quibusdam inoffensis stimulent. Quaestionibus varis necnon et problematibus vim mentis excitent, memoriamque expressa recitandi ac narrandi quae vel perlecta vel audita fuerunt, obligatione exercent. Non enim sufficit quaelibet singularis et passiva attentio ab auditoribus in lectionum decursu praestita; sed continuo cienda est vis animorum propria et quaedam ingeniorum evolutio, adeo ut quisque, quod possit, pro viribus assequatur et obtineat.

Expediet etiam, ut in scholis praesertim superioribus quaedam collationes instituuntur, in quibus spectatiores alumni de rebus sive litterariis, sive historicis, sive sacris, inter se, magistro semper praeside, et nonnunquam aliis professoribus et condiscipulis assistentibus, disserere attentabunt. Has ad exercitationes facile pellicientur adolescentes, dummodo qui praecrit tractandas quaestiones discretim elegerit, et non tam austerus fuerit rerum et verborum exactor, ut si quid alienum forte vel insulsum ab ore loquentium lapsus fuerit, illud acriter et inclementer retundat. In his omne tulerit punctum, qui ad id perducet alumnos, ut fortius allaborent, recto et facili sermone paulatim utantur, et mentem suam argumentis concinnatis ingenue aperiant.

770

Quoad philosophiae scholam, hunc sibi scopum dabit professor, ut huiusce scientiae historiam narret, atque exponat quot ac quantis, et vanis saepius mens humana ad superiora nisibus aspiraverit; discipulorum mentes severis logicae regulis flectat, certas methodi tradat regulas et in quaestionibus metaphysicis, psychologicis et moralibus, auspice et socia fide, per tramitem, quem illustrarunt tot egregii christianae religionis asseclae, semper procedat. Cum autem observatione rerum crescat philosophia, nonnullaque attentiori investigatione acquisita possideat, divitias, utcumque sunt ab auctoribus novis comparatae, considerate sibi vindicet magister, fugiens quae systema unice redolent, erroresque maxime abhorrens: ita tamen ut nihil damnet aut reprobet nisi quod damnat aut reprobat ecclesia, opiniones liberas nec traducens nec imponens, sed tantum sicuti deviae vel periculosae videbuntur sedulo indicans. Formam, quae nuncupatur scholastica, argumentantes plerumque servabunt alumni, ut res theologicas in maiori seminario dialectici non imperiti aggrediantur.

Cunctis sic instructis, superior et caeteri magistri, pluries per annum, proposito sibi programme de quo supra, alumnos omnes districte interrogabunt, de labore et progressu cuiusque attentè inquirentes. Anno scholari exeunte, iidem alumni, coram pluribus etiam extraneis ab episcopo delegatis, comparebunt denuo examinandi, et ad diversas ex dicto programme excerptas quaestiones ore simul et scriptis responsuri. Si quis interrogationibus pensare non satisfecisse iudicatus erit, is per sequentem annum in eadem classe demorabitur, nec in seminario maiori admittetur, licet rhetorices aut philosophiae curriculum fuerit emensus.

171 Cap. II. - De studiis in maiori seminario.

Seminarium maius, cum sit ad sacros ordines aditus et novissima schola, qua clerici ad sacerdotale ministerium informati, proxime praeparantur, sicuti pietate eximia, ita disciplinis altioribus et ferventiori studio excellere et inclarescere debet. Hic enim, praeter omnes illas sive dogmaticas sive morales quaestiones inter quas imprimis et quotidie quasi est arandum, sacram scripturam dari a nemine negatur tanquam agrum immensum et feracem, in quo segetem amplam colligendam habent et mens et cor clericorum. Hic labore multo, vel in patrum et doctorum libris, vel in ecclesiastica historia, sanctae traditiones canonicaeque regulae indagandae sunt et comparandae. Hic, praecepta artis bene dicendi non audienda tantum, sed et inquirenda aut etiam experienda sunt, ut clerici, sacerdotes tandem effecti, melius norint quo maiori fructu, aut catechisantes elementa fidei pueris tradituri sint, aut per homiliam evangelium fidelibus exposituri, aut varios daturi populo monitus, aut divini verbi praecones concionem habituri. Hic denique [discendum] quodcumque de ritibus exercitandis, de divinorum celebratione, de regimine animarum, necnon de temporali parochiarum administratione, scire sacerdotem necesse est.

Quamobrem, omnibus mature perpensis, arbitramur et indicamus maiorum seminariorum studia, et ea scilicet, quae nuncupantur theologica, nonnisi per curriculum quatuor ad minus annorum absolvi posse. Et quidem ut istud temporis spatium vere sit sufficiens, quaestiones curiosas nimium, subtiliores et supervacaneas, quomodocumque occurrent, perstringere aut etiam eicere professoribus fortiter suademus. Non enim singularibus istis insudandum est controversiis, quae nec unquam speculative dirimi, nec quidpiam ad veram scientiam conferre possunt. Multo perutilius sane erit ut novos, qui tam luctuose ad animarum et fidei christianae detrimentum, frequenter exundant, et vi praelorum indefessa diffusi exspatiantur errores, attentius insectentur, et erudita strenuaque argumentatione pro viribus cohibeant. Si enim clericos decet et expedit nosse quibus armis suos hostes antiquos confoderit semper victrix religio, qua via nunc ipsi circumstantes inimicos aggrediantur, et, Deo iuvante, perfringant, apprime scire magis opportunum est et necessarium.

172

Opportunum pariter et aequè necessarium est, ut theologiae candidati de iure canonico accuratius quam pridem edoceantur. Iuris enim illius ignorantia non indecora solum perhibetur, sed clerico admodum funesta. Nescienti nempe quibus decretis, legibus, constitutionibusve res ac personae ecclesiasticae semper rectae fuerint et nunc etiam regendae, multa sordescunt, quae veneranda nimis atque excolenda manent; et quia non plures sancitae fuerint regulae, quas observandas habet, in reatus plurimos caecutiens misere impingit. Quod, ut pro nostra parte avertamus, iubemus canonici iuris disciplinam, in quolibet maiori seminario, quam primum fieri poterit, diligentia opera restitui. Eodem pacto, scholam historiae ecclesiasticae aut incipi aut ineptam continuari praecipimus, exhortantes magistros, ut, e vena ista uberiori penitus effossa, divitias omnis generis, proposita sibi fidei norma, abundanter eliciant.

Quoniam vero valde optandum est non solummodo clericorum studia, quo utilia et proficua sunt directum iri, sed etiam argumentationes in determinatis limitibus consistentes non abreptas vagari, formae, quae dicitur scholastica, plerumque adhaerere curabuntur magistri, ut lucidius doceant, tum discipuli, ut facilius ac tutius discant; nec in disputationibus huc illucque deflectentes deerrent. Insuper linguam latinam in praelectionibus theologice usitatam habebunt.

Non inde tamen concludendum venit ad illud impelli oportere auditores, ut in omni penso scriptive mentis suae cogitata syllogistice evolvant. Nedum res ita se habeat, providebunt professores ut discipuli cuncti, per publicas narrationes, per scriptiones et allocutiones saepe numero repetitas, easque ut plurimum vernaculas, in expedito sermone exercitati fiant. Dolendum namque maxime foret, quod homines, ad concludendos po-

pulos in diem destinati, materna haesitarent lingua, et rectae faciliq[ue] elocutioni omnino inhabiles forent.

Ad hanc igitur eloquendi facilitatem assequendam necnon ad acquirendam aliunde omnem rerum et sententiarum copiam, fortius et continuo studeant quicumque sacerdotale munus aemulantur.

Auditores non tantum existant, sed quae in scholis edocta aut in libris variis scripta habent, ea secum reputent et revolvant. Meditentur insuper, ad firmandum animum, se ad quamdam militiam esse vocatos, sed vocanti Deo nunquam satisfacturos esse, nisi laborent ut boni milites Christi, et sanctum catholicae religionis vexillum virtute et doctrina vindicare valeant. Ita gradum bonum sibi acquirant, et seipsos salvos faciant, necnon eos qui se postea audituri sunt.

773

Magistri autem, pro sua parte, discipulorum laborem et progressus adiuvent, quaerentes verba utilia et sermones rectissimos ac veritate plenos, similes homini patrifamilias qui profert de thesauro suo nova et vetera, quam opere quotidiano et piis precibus copiosam doctrinam collegerint, luentem methodo, elocutione clara, et recta concinnitate tradant auditoribus. Gradatim tamen semper procedant, necessaria primum omnibus suppeditantes, deinde quae utilia vel congrua, habita diversorum ingeniorum ratione. Interrogationibus non paucis animos provocent, et cunctos, per propositas quaestiones, quae studio nonnisi longiori solvendae sunt, ad versandos atque scrutandos auctores, solerter adigant. In disputationibus quibilibet moderato sermone utantur, et inter morales controversias medium iter, neque laxiores neque rigidiores, prudenter teneant.

Meminerint tandem et hoc principaliter attendant, se sibi suisque necnon religioni christianae maximam utilitatem allaturos, si in iis omnibus quae ad ecclesiae et apostolicae sedis auctoritatem pertinent, unitati summopere et omni nisu faveant, filialem atque observantissimam obedientiam praedicantes, et petram, quam ipse Christus posuit, tanquam fundamentum fidei inconcussam fideliter et assidue ostensantes.

Disciplinis omnibus ita compositis, instituentur complures per annum argumentationes, ad quas invitare non abs re erit qui in civitate commorantur sacerdotes, ut ipsi studiorum testes sint, atque, si libuerit, interrogare et argumentari queant. Praeter quod, duae vel tres, singulis annis, diverso quidem intervallo, sed peculiariter ante scholarum ferias, examinationes succedent, in quibus, ad interrogata responsuri, aderunt auditores singuli, ut de cuiusque labore et habilitate verius constet. Examinationes quae exeunte anno obveniant, ab episcopo et a viris praestantioribus specialiter delegatis celebrabuntur, et examinati ore vel scriptis responsa dabunt. Insuper ante sacras ordinationes severius examinabuntur clerici ad ordines maiores promovendi. Non enim insolubili vinculo clericos ecclesiae devincire oportet, qui non satis idonei sint et scientia certo congrua pollentes.

MANSI 43, 613-618.

CONCILIUM RHEDONENSE PROVINCIAE TURONENSIS (11 nov. 1849)

De studiis ecclesiasticis et praesertim de Seminariis

774

Dec. IX. - De studiis ecclesiasticis et praesertim de seminariis; de collationibus ecclesiasticis.

Iuxta concilii Tridentini mentem, qui ecclesiasticis ministeriis, Deo volente, sunt inservituri, eos oportet a teneris annis fovere et sollicitudine quam maxima educare¹. Ideo Galliarum episcopi quaedam semina, unum videlicet maius, et unum aut alterum

¹ Concil. Trid. Sess. 23, De Ref., cap. 18; [cfr. n. 290].

minus, sua quisque in dioecesi iampridem erigenda curaverunt. Ea nunc, benigno Dei omnipotentis auxilio, stant, et ubique vigent, ad ordinem sacerdotalem apud nos servandum et propagandum pernecessaria, et supra modum utilia.¹

Cum autem omni tempore, et his praesertim diebus nostris, duo potissimum in sacerdotibus requirantur, morum scilicet integritas, et veritatis scientia quam falsae seculi scientiae opponant; quatenus quisque Christi sacerdos, virtutis simul et doctrinae quasi ornamento duplici, medios inter homines praefulgeat; vehementer exoptant et movent concilii patres in seminariis sedulo servari, et, si opus fuerit, roborari regulas quibus iuvenes ad sinceram informetur pietatem et ad studia quam plurimum incitentur; ac etiam statuunt quaedam ad clericorum educationem sive in minori sive in maiori seminario apprimè conducentia, decernere.

Et quia emenso scholasticorum exercitiorum curriculo, magni interest quemcumque sacerdotem nec a studendo cessare, nec in virtutibus deficere, sed e contra, quantum sacri ministerii sinunt officia, assidue versari in iis quae adeptus est servandis et augendis: visum est patribus, ad ampliores et uberiores doctrinae ac institutionis ecclesiasticae fructus efficiendos, nonnulla mandare:

1. - De minoribus seminariis.

Viros igitur diligenter eligat episcopus, sicuti doctrina pollentes, ita virtute et moribus eminentes, quos in seminario variis praeponat muneribus.

Et haec quidem non intelligantur solum de professoribus proprie dictis, sed de his omnibus, qui cum praesint iuvenibus, eos vel studio vacantes, vel etiam ludis indulgentes, continua sollicitudine informare ac regere tenentur. Ex hac enim indefessa vigilantia constat morum custodiam, correctionem indolis, studiorumque profectum maxime pendere.

Id vero primum inter alia providendum est, ut nonnisi accuratissime selecti, iuvenes in seminario admittantur.

Quapropter, satagant parochi ut pueros, vel adolescentulos reperiant, pietate, egregia indole, faciliq[ue] ingenio praeditos, quos maturius a seculi contagiis arceant, et caritate paterna custoditos, in seminaria puros piosque deducant. Et magistris illud sit in mente, non tanti esse momenti, ut quisque discipulus scientiam et litteras ediscat, quam ut eius informetur animus et mens; imo si ex ea parte deficiat educatio, ipsi parum, ex litteris humanis, utilitatis in posterum accesserit.

In scholis ea teneatur ratio studiorum quae iam diuturna temporis experientia, approbata est. In varias classes dividantur alumni, et ita gradatim litterarum curriculum emetiantur.

Oportet autem ut, inter studia, primum locum obtineat religionis scientia, omnibusque diligentissime ministretur, modo tamen diverso et singulorum aetati accommodato.

Maximam curam impendant in addiscendis et cognoscendis linguis veteribus, et speciatim lingua latina, quae sanctae matris ecclesiae perpetuo usu consecrata et catholicae traditionis interpret, ad scientiam ecclesiasticam aditus est quasi necessarius. In qualibet schola, si fieri possit, non omittantur scriptores ecclesiastici, dum profani explantur. Hi quidem saepius forma insigniores, illi semper pie vivendi regulam praebentes, et quidquid in profanis est inane, verae sapientiae documentis salubriter corrigentes. Nedom tamen antiquis idiomatibus incumbentes patriam linguam negligant alumni, huius principis a pueritia magis ac magis studeant; paulatimque allaborent ut ea recte ac eleganter et loqui et scribere valeant.

Docendae historiae una cum geographia professor addicatur: id enim scientiae genus, in se sacrorumque studiorum respectu admodum utile, hodiernis temporibus eo amplius

¹ Concil. Turon. (a. 1583) tit. 21 De Seminar.: MANSI 34, 853.

excolendum est, quo a pluribus coevis scriptoribus, in odium religionis, fuerit adulteratum.

Mathematicis initientur alumni; et scientiarum naturalium, quarum notitia in dies ubique diffunditur, non sint ignari.

At summopere curandum est haec studia adeo multa et diversa, tanta discretione ordinari, ut neque postponatur quod praecipuum est, neque mens alumnorum potius opprimatur quam imbuatur. Praemiis, consiliis, piis adhortationibus, variisque incitamentis utantur praeceptores, quo alacrior in studiis excitetur aemulatio.

Erga discipulos suos sese gerant ut animae parentes plusquam scientiae magistros, seque existiment in locum illius magistri coelestis succedere, qui, dum viveret in terris, pueros in sinum advocabat, et amplexabatur et benedicebat eis, dicens: «*Sinile parvulos venire ad me*». Cuius exempli pie memores, alumnorum infantiam iuventutemque curent ac revereantur, et in omnibus mansuetudinis et gravitatis moderamine quodam utentes, seminarii studiorum annos suaves ac serenos efficiant.

Pauperum autem filios praecipue vult eligi sacrosanctum concilium Tridentinum, nec tamen ditiorum excludi¹ et quidem his in nostris praesertim diebus, non multi potentes, non multi divites militiae dant nomen ecclesiasticae; quippe qui mundanis cupiditatibus et desideriis abrepti, a sacris sacerdotii muneribus avertuntur: unde seminariorum sustentatio in eleemosynis fidelium fere tota reponitur. Propterea, caveant parochi et quisquis de bono religionis est sollicitus, ne, inter tot et tam pretiosa pietatis et beneficentiae opera, unquam in neglectum vel oblivionem venire possint seminariorum necessitates.

Quoad alias scholas, quovis nomine nuncupentur, nullus presbyter, sive dioecesanus sive extraneus, vel instituat, vel regendas suscipiat, nisi consulto et annuente episcopo.

770 2. - De seminariis maioribus

Si tantam ab episcopis sollicitudinem, non quidem immerito, expostulent minora seminaria, quid dicendum de maioribus, ubi iuvenes ad sacros ordines obeundos, et sacerdotale munus peragendum proxime praeparantur?

Quamobrem, omni ope nitantur episcopi suis huiusmodi seminariis, pietate praecellentes, doctrina eximios et sapientia consummatos directores praeficere, quorum curis laboribusque committantur clerici iuniores erudiendi, maximeque ad religionem, pietatem ecclesiasticamque disciplinam instituendi.

Sane optandum esset ut communibus seminarii exercitiis directores cuncti possint interesse: saltem in quo clerici eodem coenaculo mensae assideant; et per horas remissionibus assignatas, quantum tempus et corporis valetudo cuique sinant, medios inter alumnos colloquiorum sint participes, summam prae se ferentes caritatem, benignamque simplicitatem, docentes ea quae decent, exemplis potius quam praeceptis.

Frequenter de clericali vita et virtutibus, de sacris ministeriis et officiis, de rebus liturgicis et caeremoniis, de modo agendi erga superiores et cuiuslibet generis personas, coram omnibus sermones habeantur.

Et cum nihil ad sanctitatem sacerdotalem magis conferre valeat quam meditatio oratione mentalis assidua, studiose de methodo, variisque modis orandi doceantur alumni, ut huiusce exercitii adeo necessarii amorem fructusque concipientes, nunquam ab eo, per reliquum vitae tempus, abstineant.

Nemo ad theologicos cursus ineundos admittendus est qui prius de philosophia stricto examinatus non fuerit. Tum deinde in scholis, per triennium vel etiam per quadriennium, tradatur theologia, dogmatica scilicet et moralis, quae in studiis ecclesiasticis maiores et praecipuas partes semper tenere debet, et in qua docenda et addiscenda, monet synodus scholastica forma utendum et latino idiomate.

¹ Concil. Trid. Sess. 23, De Ref., cap. 18 [Cfr. n. 290].

Habeatur praeterea expositio et interpretatio sacrae scripturae, utpote «*coelestis illius thesauri quem Spiritus sanctus summa liberalitate hominibus tradidit*»¹ ex quo praecipue depromantur et explanentur liber psalmorum, quatuor evangelia, actus apostolorum et epistolae.

Exponantur insuper, in quantum licuerit, iuris canonici notiones quae in decursu tractatum theologicorum non sufficienter evolverentur.

Alumnis etiam suppedientur libri et diversa media quibus historiae studeant ecclesiasticae, cuius notitia in se necessaria, tantum iuvat etiam ad plenam rerum theologicarum scientiam perfectius adipiscendam.

Tandem, per quasdam institutiones publicasque exercitationes, sacro verbi ministerio efficaciter adimplendo initientur.

Caeterum, in quocumque studiorum genere experientia constat non satis esse ut professores audiant alumni, sed ut ipsi ea, quae didicerint, verbis exponant, et quidem latinis, quoties de philosophia agitur aut theologia. Argumentationi scholasticae assuefiant; necnon iis frequenter quaedam quaestiones scripto tractandae assignentur. Bis demum, singulis annis, diligenter examinentur omnes de iis omnibus quibus studuerint.²

MANSI 43, 642-644.

De alumni a pueritia in Seminaria excipiendis

(Ex Epist. Encycl. *Nostis et Nobiscum* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1849).

777 27. - Ad saecularis Cleri delectum revocato sermone, commenda-
(319) tam in primis volumus Fraternitatibus Vestris instructionem et educationem minorum Clericorum; quandoquidem idonei Ecclesiae Ministri vix aliter haberi possunt, quam ex illis, qui ab adolescentia et prima ipsa aetate ad sacra eadem officia rite informati fuerint.³ Pergite igitur, Venerabiles Fratres, omnem impendere industriam atque operam, quo sacrae militiae tirones a teneris annis, quoad eius fieri poterit, in Ecclesiastica Seminaria recipiantur, atque inibi, tanquam novellae plantationes succrescentes in circuitu Tabernaculi Domini,⁴ ad vitae innocentiam, religionem, modestiam et ecclesiasticum spiritum conformentur, simulque litteras et minores maioresque disciplinas, praesertim sacras, addiscant a selectissimis magistris, qui scilicet doctrinam sectentur ab omni cuiusque erroris periculo alienam.

Pii IX Acta 1, 216 s.; CIC Fontes 2, 846 s.

¹ Ibid. Sess. 5, De Ref., cap. 1: CT.

² Cfr.: *Conventum Spoletanum Episcop. Umbriae*, 29 nov. 1849, tit. 9; *Concilium Avenionense*, 8 dec. 1848, tit. 10; *Conventum Pisanum*, 5 mai. 1850, sess. IV, cap. 1; *Concilium Albiense*, 23 iun. 1850, tit. 7; *Concilium Lugdunense*, 30 iun. 1850, tit. 26; *Concilium Senense*, 30 iun. 1850; *Concilium Rothomagensis*, 10 iul. 1850, decret. 5; *Concilium Burdigalense*, 14 iul. 1850, tit. 5; *Concilium Senonense*, 2 sept. 1850, cap. 5; *Concilium Aquense*, 8 sept. 1850, tit. 9; *Concilium Tolosanum* 10 sept. 1850, cap. 4; *Concilium Claramontense*, 6 oct. 1850; *Concilium Auscitatum*, 17 aug. 1851, tit. 5; et *Concilium Ravennatense*, 28 mai. 1855, cap. 6: MANSI 43, 715-718; 762-765; 855-857; 935-940; 977 s.; 44, 9 s.; 40; 101-108; 243 s.; 336-340; 405 s.; 473 s.; 635-637; 47, 248-251.

³ [Cfr. n. 754].

⁴ [Cfr. n. 713].

CONVENTUS LAURETANUS EPISCOPORUM MARCHIAE
(23 febr. 1850)

Ratio melioris educationis clericorum

778 *Metodo per migliorare l'educazione del clero futuro.*

A fare in modo che il chiericato risalga a quell'alto grado di eccellenza e riputazione, nel quale per lo passato si teneva, e risponda all'esigenza de' tempi colla forza della dottrina, e colla santità degli esempi, soprattutto fa di mestieri che si mettano in opera quei mezzi, coi quali possa conseguirsi un miglioramento intellettuale e morale dei giovanetti che nell'ecclesiastica milizia si vengono addestrando. Da una migliore educazione del clero, ne verrà al certo maggior gloria alla chiesa di Gesù Cristo, si fiaccherà l'orgoglio di coloro, che massime a' giorni nostri si studiano di spargere qua e là il veleno di false dottrine, e il lume della vera scienza rischiarerà le menti di tanti figli incauti da reprobo senso affascinati e travolti. A ciò ottenere tre cose principalmente son necessarie, cioè:

1. Stabilire che in ciascuna diocesi vi siano dei seminari che possano ricevere gratuitamente un numero di chierici poveri proporzionato al bisogno.

2. Istituire dei convitti pei sacerdoti novelli.

3. Diffondere l'unità d'insegnamento nell'istruzione del clero di ciascuna diocesi.

Di questi tre articoli si passa a parlare partitamente.

Art. I. - Stabilire perchè in ciascuna diocesi vi siano de' seminari, che possano ricevere gratuitamente un numero di chierici poveri proporzionato al bisogno.

Ognuno conosce, per fatto di costante esperienza, che ai giorni nostri pochissimi giovanetti di famiglie nobili e facoltose si dedicano alla milizia ecclesiastica, o che la maggior parte del clero di ciascuna diocesi proviene da famiglie o di poveri campagnuoli ed artigiani, o di cittadini sprovvisti i più de' beni di fortuna. Da questa mancanza assoluta di mezzi procede, che molti di buona volontà non possono entrare in seminario per bene rispondere al fine di loro vocazione, e, vivendo in vece in mezzo al secolo, crescono viziati nell'educazione ed imperfetti negli studj, per modo che al proprii vescovi tornano piuttosto d'aggravio che di sollievo nell'esercizio del santo ministero. A riparare pertanto a siffatto disordine, ed a provvedere al miglioramento dell'educazione futura del clero, non evvi miglior espediente, che l'istituire seminari pei poveri, o a meglio dire apprestare ai seminari già esistenti i mezzi bastanti per poter mantenere gratuitamente tanti giovanetti poveri di quanti ciascun vescovo ha bisogno per la sua diocesi: lo che si può agevolmente rilevare se avrassi ragione del numero dei sacerdoti che egli ha continuamente in attività di esercizio. Ma, prima di trovare i mezzi che a tal'uopo si richieggono, tornerà bene di fissare una proporzione, e su questa calcolare l'entrata che ogni seminario dovrebbe avere. Posta adunque la proporzione, che in una diocesi quaranta sacerdoti attivi addimandino quattordici alunni, facendo durare l'attività dell'esercizio di ciascun sacerdote quarant'anni, e computando il tempo di anni quattordici che mette un chierico per terminare il corso degli studj, dovrà il seminario avere in preventivo un'entrata de sc. 2428, tra spese variabili ed invariabili, come apparisce dal seguente prospetto, in cui si vede posta distintamente la spesa che occorre pei due mesi di vacanze nell'autunno, in cui deve esser cura di tutti i vescovi di adottare il sistema già in molti seminari introdotto di non rimandare gli alunni alle loro case, ma potendo avere un casino di campagna, permettere, che ivi si rechino a prendere onesto ricreamento senza rallentare l'osservanza della disciplina e di qualche esercizio scolastico. Se poi questo casino mancasse, nè vi fossero mezzi per procacciarselo, allora si faccia in modo, che rimanendo gli alunni in seminario, si prendano di quando in quando lecito e moderato divertimento con qualche gita in campagna ecc.

179 Art. II. - *Istituire convitti pe' sacerdoti novelli.*

Non vi sarebbe al certo cosa tanto adatta a formare buoni operai evangelici nella vigna del Signore, quanto l'istituire in ogni diocesi un convitto pei sacerdoti novelli. Doppio vantaggio ne verrebbe da cosiffatta istituzione, cioè i sacerdoti, dopo aver conosciuto il corso degli studj in seminario, troverebbero in esso il modo di esercitarsi e perfezionarsi nelle varie incombenze del loro ministero, in guisa, che all'uopo ne uscirebbero quali adatti a sostenere l'incarico di una parrocchia, quali istrutti per reggere una cattedra, e quali portati ad ammaestrare il popolo dagli altari. Inoltre, tutti i sacerdoti di ciascuna diocesi avrebbero in esso una casa di ritiro, in cui fare per turno i sacri esercizi una volta almeno per biennio. E avventurato sarebbe quel vescovo, che fornito di tutto l'occorrente il suo seminario potesse por mano ad una intrapresa così utile, ed eccellente. Siccome però gravi ostacoli si parano dinanzi, perchè siffatto utile divisamento non si compia, e specialmente vengono meno i mezzi che molti si addimandano pel buon impianto e mantenimento di questa novella istituzione, così si crede bene di poter raggiungere, se non in tutto almeno in parte, lo stesso scopo applicandosi al seguente partito in supplemento provvisorio, cioè:

1. Che a nessuno dei sacerdoti novelli per qualsiasi cagione sia permesso di uscire di seminario prima di aver compito l'intero corso de' studj.

2. Che uscitine, ancora per altri due anni si occupino assiduamente nel praticare i doveri del sacerdozio, coadiuvando i parrochi nelle varie incombenze del loro ufficio, abilitandosi ad ascoltare le confessioni, e facendo bene spesso dei discorsetti morali ad istruzione del popolo.

3. Se poi, in qualche seminario si veddessero fiorire dei giovanetti di straordinario ingegno, i quali col tempo render potessero gran frutto a vantaggio del clero e ad onore della chiesa, allora, per accordo già stabilito tra i vescovi di una sola provincia, dovranno esser mandati nel seminario di quella diocesi, in cui si conoscerà esservi professori idonei a perfezionare questi chierici in quella scienza cui addimostrino speciale propensione, ed ivi lasciarli fino a tanto che non siano per modo istruiti da poterne ammaestrare gli altri, pagandosi pel mantenimento di ciascuno l'annua dozzina di sc. 14 più sopra determinata, compreso il tempo delle vacanze autunnali. Ed ecco, per tale espediente trovato il modo di formare in ciascuna diocesi zelanti sacerdoti ed eccellenti maestri, e raggiunto in parte lo scopo, cui mirava l'istituzione di un convitto diocesano.

780 Art. III. - *Diffondere l'unità d'insegnamento nell'istruzione del clero di ciascuna diocesi.*

Perchè più agevolmente possa conseguirsi nel clero una buona istruzione, che è il principale nerbo della sua educazione futura, soprattutto fa d'uopo che in ogni seminario si tenga un egual metodo di studj, e che i precettori minutamente a questo si attengano. Chiarezza nel dare i precetti, ordine nel progredire dal noto all'ignoto, adeguata distribuzione delle classi, scelta di buoni libri: ecco le basi fondamentali da cui può procedere la vera unità d'insegnamento, e da questa il vantaggio di una migliore istruzione del clero. A tale effetto brevemente qui si danno alcune regole generali che riguardano un buon ordinamento di studj e si determina in seguito quai libri debba ciascun istruttore tenere nella sua scuola.

1. L'intero corso degli studj che si fanno in seminario deve durare quattordici anni: sei anni cioè si consumano dai primi elementi insino alla filosofia, ed altri otto nello studio delle scienze.

2. Ogni corso parziale si compie in un'anno, tranne la retorica e filosofia, che due ne addimandano, e le scuole di scienze sacre per cui sei anni vengono designati.

781

3. Nella scuola elementare s'insegnano le prime regole di lingua italiana e latina, e le quattro operazioni di aritmetica, dovendo essere a cuore del maestro di esercitare gli allievi nel leggere e nello scrivere senza errori, e quindi declinare e coniugare e concordare.

4. Dalla scuola elementare si passa alla grammatica infima, in cui l'insegnamento comincia dalle regole degli attivi sino ai verbi locali, e inoltre si spiega la prima parte della grammatica italiana del Puoti. Avverta il maestro di non tralasciare mai l'esercizio delle concordanze, e di ben istradare i giovanetti nella versione dei classici latini.

5. Dall'infima si viene alla grammatica superiore, in cui il maestro imprende l'istruzione dai verbi locali sino alla fine della grammatica comprensivamente alla prosodia, e prosegue l'insegnamento della lingua italiana esercitando gli allievi soprattutto nell'analisi grammaticale, e nelle versioni italiane e latine; deve poi spiegare per intero la prima parte del catechismo Romano, obbligando gli scolari a trascriverne e conservarne la traduzione.

6. I maestri di queste scuole di grammatica procurino di dare ai loro allievi le prime nozioni di geografia coll'esercitarli una o due volte la settimana a conoscerne e spiegarne le carte principali.

782

7. Finito il corso della grammatica latina si passa all'umanità, in cui il maestro si occupa nel dare il trattato *de elocutione* ed i principj di poesia latina ed italiana, come pure nell'insegnare l'arte di scrivere lettere. Continua nella versione e nell'analisi letteraria dei classici, e nell'esercizio della memoria. Anch'egli deve fare per intero la spiegazione della seconda parte del catechismo Romano, obbligando gli allievi come sopra, e deve pure spiegare il primo libro delle epistole scelte di san Girolamo.

8. Al professore di retorica si spetta di cominciare dall'invenzione insino a tutte le altre parti dell'arte oratoria, e di avvezzare i giovanetti nel comporre in tutti i generi, ma specialmente nella prosa latina ed italiana, esercitandone la memoria col far loro imparare i classici soprattutto latini. Si rimette al suo arbitrio lo scegliere fra gli autori (stando però sempre a quelli che più sotto si descriveranno) quali siano da tenersi nel primo, e quali nel secondo anno, come pure il trattenersi più a lungo sopra un autore che sopra un altro, solo non potrà omettere di spiegare per intero il 2° e 3° libro dell'epistole scelte di san Girolamo, e la 3ª parte del catechismo Romano, obbligando gli allievi come sopra.

9. Si raccomanda al maestro di umanità e retorica di dare ai loro allievi brevi nozioni di storia e geografia, specialmente quelle che sono indispensabili a bene intendere i classici.

783

10. Finito il corso della retorica, si comincia quello delle scienze, ed in prima quello della filosofia, le cui materie sono così distribuite: nel primo anno s'insegna, nella mattina, logica e metafisica, e, nella sera, aritmetica ragionata, algebra e geometria; nel 2° anno poi, nella mattina, si danno lezioni di etica, e, nella sera, lezioni di fisica generale.

11. Le materie che s'insegnano nell'intero corso degli studj sacri, sono così distribuite: nel primo anno si danno le istituzioni canoniche e civili; nel 2° si comincia lo studio della teologia dogmatica e morale, e della storia ecclesiastica; nel 3° si prosegue il medesimo studio del 2° anno; nel quarto si continua lo studio della teologia dogmatica e morale, ed, in luogo della storia, si comincia lo studio della scrittura sacra; nel 5° come nel 4° anno, e nel 6° si danno le lezioni di eloquenza sacra.

12. I maestri di filosofia ec. si attengano alle determinazioni della bolla Leonina e singolarmente all'articolo 84 per la filosofia ed all'articolo 82 per la teologia, adottando l'esercizio delle dissertazioni da farsi in ogni mese sopra un argomento rispondente allo studio, la soluzione dei problemi aritmetici ed algebrici, la dichiarazione dei teoremi, la

dichiarazione tanto in materie filosofiche quanto teologiche in ogni sabato, e la soluzione dei casi morali due volte la settimana.

13. I giovani che attendono allo studio delle scienze siano obbligati di fare da se il ristretto di ciascuna lezione che viene loro spiegata.

14. Nessun allievo potrà essere ammesso alla scuola superiore senza la regolarità degli studj inferiori, e senza un preventivo esame.

15. Ogni maestro adempia alle disposizioni degli articoli 87 e 88 della mentovata bolla sulle note in cui si designano i meriti, e le mancanze dei giovani per aversene ragione nel concorso ai premj.

16. Ogni anno si diano, in ciascuna scuola, tre esami tanto verbali che in scritto, due privati di trimestre in trimestre, e l'altro con maggior apparato alla fine del corso scolastico, che viene chiuso con una solenne distribuzione di premj.

17. In ogni seminario, oltre i deputati prescritti dal concilio di Trento, vi sia prefetto degli studj, il quale siccome deve assistere agli esami, così almeno una volta il mese deve regolarmente visitare le scuole e chieder conto ai maestri del profitto di ciascun allievo; vi sia pure un numero sufficiente di esaminatori cui si appartenga di dare negli esperimenti il tema in ciascuna scuola, e quindi giudicare del merito a pluralità di suffragj segreti.

18. Sarà cura speciale del rettore che gli alunni si esercitino nelle ceremonie sacre, e nel canto gregoriano, per le quali due istruzioni fisserà i giorni di vacanza, badando bene di non fare attendere al canto se non quegli alunni che abbiano compiuti gli anni 18, e per ciò che riguarda le ceremonie sacre obbligando ad esercitarsi nella parte pratica tutti quanti, e facendo istruire nella parte teoretica solamente quelli che abbiano compiuto il corso di filosofia. Per la parte pratica farà tenere l'operetta di monsignor Sillani: per le teorie poi il corso di liturgia di monsignor Fornici.

19. Perchè poi i maestri abbiano una regola più determinata e sicura nell'insegnamento, qui sotto si prescrivono i libri che dovranno tenere in ciascuna scuola.

MANSI, 43, 820. 821-826.

CONVENTUS FRISINGENSIS EPISCOPORUM BAVARIAE (1 oct. 1850)

De recta educatione clericorum

784

Es schmerzt die ehrfurchtsvollst Unterzeichneten innigst, Eurer Königlichen Majestät sagen zu müssen, dass der katholischen Kirche Bayerns in dieser Beziehung noch Vieles mangelt, und dass die so fühlbare Lücke baldigst ausgefüllt werden muss. Kein Artikel des Concordates hat der Kirche ihre Rechte so vollständig und mit so bestimmten Worten gewährt, als der fünfte im Zusammenhalte mit Art. XII, b⁽¹⁾, und doch ist er nur ganz ungenügend vollzogen worden.

Man wird freilich einwenden, dass ja wohl überall Klerikalseminarien bestehen — aber sie bestehen nicht, wie das Concordat ausdrücklich stipulirt, nach der Vorschrift des

¹ [Cfr. n. 694].

Tridentinums. Denn dieser heilige Kirchenrath (sess. XXIII, c. 18, *de ref.*)¹ hat in Erwägung der Gefahren, welche der Jugend von allen Seiten drohen, und des furchtbaren Uebels für die Kirche, wenn sittlich Verdorbene in ihren Dienst eintreten, anbefohlen, dass die vom Bischof zu leitende Erziehung des Klerus schon im Knabenalter mit dem zwölften Jahre beginnen und in dem bischöflichen Diöcesanseminar stattfinden, und dass der Bischof den Unterricht in dieser Anstalt von den Rudimenten an bis zur Theologie hinauf ordnen soll.

Dieser Vorschrift des Tridentinums, welche durch das Concordat staatsgrundgesetzliche Anerkennung hat, ist nirgends genügt. Die Dotation mancher Seminarien und die bisherige Einrichtung der Studien gestattete die Aufnahme der Candidaten des geistlichen Standes erst im letzten Jahre vor der Priesterweihe, oder höchstens zwei Jahre vorher, — ein Umstand, welcher dem Bischof die so streng von ihm zu verantwortende Erziehung des Klerus geradezu unmöglich und es gegen seinen Willen unvermeidlich macht, dass sich Unwürdige und schlecht Vorbereitete in das Heiligthum einschleichen. In jenen Diöcesen aber, wo es durch milde Stiftungen von Privaten und durch die Wohlthätigkeit der Gläubigen gelungen ist, mit den mager dotirten Seminarien Convicte für die Studirenden der Theologie oder Knabenconvicte für die Schüler der Gymnasien und lateinischen Schulen zu errichten, da sind diese Anstalten für die Bedürfnisse der Diöcesen nicht ausreichend und — was ganz besonders in's Auge zu fassen ist — die vom Tridentinum so nachdrücklich geforderte Anordnung des Unterrichts durch den Bischof besteht nirgends. Die Zöglinge der bischöflichen Seminarien machen ihre Studien an öffentlichen Anstalten, Gymnasien und Lyceen, auf deren Leitung und Doctrin die Bischöfe keinen oder nur sehr geringen Einfluss haben, deren Professoren sie nicht ernennen oder nach Bedarf entfernen können, während das Concordat ihnen dieses Recht ausbedungen hat; ja selbst die Anstellung der Rectoren und Subregenten der Seminarien, die Aufnahme von Zöglingen in dieselben und die Verwaltung ihres Vermögens hat der Staat beaufsichtigen und beschränken wollen. Dieser Zustand der Dinge kann aber um so weniger fortauern, als die beklagenswerthen Mängel der Erziehung und des Unterrichts an den öffentlichen Anstalten, welche wir Eurer Königlichen Majestät sogleich darstellen werden, es den Bischöfen von Tag zu Tag unvermeidlicher machen, selbst für die Bildung des Klerus zu sorgen. Das Oberhaupt der Kirche hat ebenfalls, wie Eure Königliche Majestät aus dem in Abschrift anliegenden Breve an die Erzbischöfe Bayerns zu entnehmen geruhen werden, diese Angelegenheit ernstlich in Erwägung gezogen, und es ist daher hohe Zeit, dass Art. V des Concordates ganz erfüllt werde. Zur Vermeidung von Missverständnissen möge die Bemerkung erlaubt sein, dass der Episcopat keineswegs die Aufhebung der an den bischöflichen Seminarien schon bestehenden Lehranstalten beabsichtigt, im Gegentheil deren Fortdauer und Hebung wünscht, aber zugleich verlangen muss, dass der concordatmässigen Verpflichtung des Staates zur Dotation der Seminarien durch Uebergabe dieser Anstalten an den Bischof, wo dies möglich ist, oder durch Freigebung der Errichtung solcher Studienanstalten in den bischöflichen Seminarien genügt werde. Auch dürfte zur Beseitigung allenfallsiger Bedenken zu erwähnen sein, dass es zur besseren Erreichung des Seminarzweckes namentlich in grösseren Diöcesen nach den Vorschriften des Tridentinums dem Bischofe unbenommen ist, die zur Erziehung des Klerus nothwendige Anstalt in mehreren Abtheilungen und in verschiedenen Häusern, jedoch im engsten moralischen Verband mit einander, zu errichten.

Nach diesen Vorbemerkungen erlauben sich die allerunterthänigst Unterzeichneten die auf das Concordat begründeten Postulate der Kirche in folgenden Sätzen niederzulegen.

1. Es ist eine heilige Pflicht der Kirche, zu fordern, dass der Art. V des Concordates ganz und ohne Rückhalt ausgeführt, und der entgegenstehende § 76 im Zusammenhalte mit den §§ 77 und 78 des Religionsedictes, so wie alle ältern und neuern Verordnungen, welche die

¹ [Cfr. n. 290].

Bischöfe in der Ausübung der ihnen durch Art. V des Concordates gewährleisteten Rechte hemmen, völlig aufgehoben werden;

2. dass es, um diese Seminarien nach dem Wortlaute des Concordates ad normam s. Concilii Trid. einrichten zu können, den Bischöfen freistehe und möglich gemacht werde, jene Lehranstalten, welche zur Bildung der zukünftigen Priester vom Knabenalter an bis zu den höheren Weihen nothwendig sind, das ist nach unserer Einrichtung lateinische Schulen, Gymnasium und Lyceum, mit diesen Seminarien untrennbar zu vereinigen, resp. in denselben zu errichten, die Seminarien sammt diesen Lehranstalten zu organisiren und den Unterricht darin anzuordnen, ohne alle Behinderung und Einmischung von aussen, und dass es den Bischöfen unbenommen sei, diese Seminarien je nach den Bedürfnissen ihrer Diöcesen in verschiedenen Abtheilungen und an verschiedenen Orten zu gründen.

3. Dass die Vorstände an diesen Anstalten ausschliesslich vom Bischofe ernannt und eine staatliche, an gewisse Bedingungen geknüpfte Genehmigung dafür nicht erfordert werde.

4. Dass die Lehrer und Professoren an den Seminarien, resp. an den damit verbundenen Lehranstalten, wie es das Concordat ausdrücklich zusichert, vom Bischofe völlig frei ernannt werden, ohne dass eine königliche Genehmigung erfordert wird, und dass die Bedingungen von Pfarr- oder reinstaatlichem Professorenconcurs wegfallen, wobei sich jedoch die Bischöfe das Recht vorbehalten, die für ein besonderes Lehrfach anzustellenden Lehrer oder Professoren entweder selbst zu prüfen oder durch eine von ihnen zusammengesetzte Commission prüfen zu lassen.

5. Dass die Aufnahme in diese Seminarien und die dafür anzuordnenden Prüfungen völlig frei seien, und zu ersterer eine königliche Genehmigung nicht mehr eintrete.

6. Dass die Erlangung des Tischtitels als Vorbedingung der Ordination dadurch vereinfacht werden möge, dass für jede Diöcese eine ergiebige Aversalsumme für die Tischtitel geleistet werde.

7. Dass der Staat seine Dotationspflicht der Seminarien erfülle, wobei jedoch um so weniger zu besorgen ist, dass ihm allzuschwere neue Lasten zugemuthet werden, als diese Dotation theils, wo es thunlich ist, durch Ueberlassung bestehender Gymnasial- und lateinischer Schulstiftungen oder Exigenzen, sowie von Lycealfonds und Exigenzen, theils durch Beiträge aus den Renten des Kirchenvermögens, theils durch Inanspruchnahme der Wohlthätigkeit der Gläubigen grossentheils herbeigeschafft werden kann, und man neue Dotationszuschüsse nur dann begehren wird, wenn die genannten Mittel nicht ausreichen oder benützt werden können.

8. Dass den Bischöfen die völlig freie Verwaltung der Seminarfonds nach Maassgabe der kirchlichen Gesetze ohne Curatel von Seite des Staates übergeben werde.

9. Dass jedenfalls die Lyceen, welche neben bischöflichen Seminarien bestehen, sogleich als bischöfliche Anstalten erklärt, mit den Seminarien untrennbar verbunden, und ihre Professoren nach Art. V des Concordates künftig von den Bischöfen ernannt werden, wobei es sich von selbst versteht, dass erworbene Rechte schon Angestellter unangetastet bleiben.

Die allerunterthänigst Unterzeichneten werden sich beeilen, Eurer Königlichen Majestät nach Maassgabe vorstehender Punkte Vorschläge zur Herstellung von Diöcesanseminarien ad normam s. Concilii Trid. nach den Bedürfnissen der einzelnen Diöcesen zu unterbreiten, aus welchen sich Allerhöchstdieselben überzeugen werden, dass die Herstellung solcher Anstalten überall möglich ist oder wenigstens für die Zukunft angebahnt werden kann.

De Seminariis Generalibus et Conciliaribus
in Hispanica Natione

(Ex Convent. cum Regno Hispanico, 16 mart. 1851).

786 Art. 28. - Regiae Maiestatis Catholicae Gubernium, firmo alio-
(320) quin proposito opportune, et quo citius circumstantiae id sinant, reque prius cum Apostolica Sede concordata, Seminaria *Generalia* instituendi, in quibus latiori, ut par est, modo ecclesiastica studia excolantur, provide pro sui parte curabit, ut Seminaria *Conciliaria* in Dioecesibus, ubi nunc desunt, sine mora erigantur, quo nempe in posterum nulla in Hispanica ditione Ecclesia sit, quae unum saltem Seminarium sui Cleri educationi sufficiens non habeat. In Seminariis admittentur, atque ad normam Sacri Concilii Tridentini informabuntur ac instituentur adolescentes, quos Archiepiscopi, et Episcopi pro Dioecesium necessitate vel utilitate in eadem recipiendos iudicaverint. In omnibus vero quae ad Seminariorum regimen, doctrinam, bonorumque administrationem pertinent, Tridentini ipsius Concilii decreta servabuntur.

Si novae Dioecesium circumscriptionis causa duo Seminaria in aliquibus supersint, alterum in principe Episcopatus Civitate, alterum in Dioecesi adgreganda, utrumque conservabitur quamdiu Regio Gubernio atque Episcopis id unanimi consensu utile videatur.

787 Art. 35. - Seminariis Conciliaribus iuxta necessitatum et circumstan-
(321) tiarum varietatem intra nonaginta et centumviginti millia argenteorum quotannis attribuentur. ...

788 Art. 36. - Quae in superioribus Articulis statuta est Cultui ac Clero
(322) redituum assignatio ita quidem intelligetur, ut cum per circumstantias liceat, augeri possit. ...

789 Art. 37. - Rata pars redituum cuilibet Mensae Episcopali pro tem-
(323) pore vacationis debita, deductis tum emolumentis, quae respondeant Oeconomo per Capitulum ipso actu electionis Vicarii Capitularis deputando, tum sumptibus ad urgentem Episcopalis palatii restorationem requisitis, inter Seminarium Conciliare et futurum Praelatum aequaliter dividetur. ...

Concord. 785 s. 790 s.; *Pii IX Acta* 1, 326 s. 332 s.

De adolescentibus ad sacerdotale munus formandis

(Ex Epist. Encycl. *Nemo certe ignorat* ad Episcopos Hiberniae, 25 mart. 1852).

790 § 3. - Nunc vero cum *nihil sit*, veluti compertum exploratumque Vobis
(324) est, Venerabiles Fratres, *quod alios magis ad pietatem, et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt*,¹ ne intermittatis unquam vestram omnem industriam, et operam

¹ [Cfr. n. 288].

impendere, ut omnes in sortem Domini vocati propriae vocationis et officii memores ab iis omnino declinent quae Clericis vetita, quaeque eos nequaquam decent, et exemplum sint fidelium *in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate*, (1 T 4, 12), ut honestum clericale habitum illorum ordini, ac dignitati congruentem deferant,¹ ac proprii ministerii partes pie, riteque obeant, ut sanctissima Ecclesiae Sacramenta, per quae omnis vera iustitia vel incipit, vel coepta augetur, vel amissa reparatur, ea, qua par est religione, decore et cultu fidelibus ministrent, ut orationi instent, et sacrarum praesertim disciplinarum studia sedulo colant, ac sub vestro ductu animarum saluti studiosissime inserviant. Quisque autem Vestrum apprime nescit quam vehementer in hac praesertim tanta temporum asperitate Ecclesiae intersit, idoneos habere Ministros, qui non nisi ex Clericis optime institutis fieri possunt.² Quapropter vestras omnes curas, cogitationesque in id intentissimo studio conferre numquam desinite, Venerabiles Fratres, ut adolescentes Clerici vel *a teneris annis* ad omnem pietatem, virtutem, atque ecclesiasticum spiritum mature fingantur, ac tum humanioribus litteris, tum severioribus disciplinis potissimum sacris, ab omni prorsus cuiusque *profanae novitatis*,³ et erroris periculo alienis accurate erudiantur, quo virtutum omnium ornatu fulgentes, ac salutaris, solidaeque doctrinae praesidio muniti possint in tempore christianam plebem verbo et exemplo docere, *et eos qui contradicunt arguere*. (1 T 1, 9).⁴

Pii IX Acta 1, 358 s.; *PF Ius Pont.* 6, 1, 130; *CIC Fontes* 2, 868.

CONCILIUM PROVINCIALE WESTMONASTERIENSE I
(6 iul. 1852)

De Collegiis seu Seminariis

791 Cap. XXVI. - *De collegiis seu seminariis*. Summopere religionis
augmento profuturum putamus, si seminaria, in quibus seorsim educarentur clerici, possent fundari. Sed cum in nostris collegiis ipsi, iuventuti saeculari immisti, nunc instituantur, debemus pro virili parte adlaborare, ut ecclesiasticus spiritus inter eos vigeat, nec ad mundana desideria ipsorum corda deflectantur.

1. Iuvenes seu pueri igitur eligantur qui signa vocationis non aequivoca dederunt; in quibus iam fulgeat vitae innocentia, docilitas et pietas, cum ingenio non mediocri coniuncta. Examinatores deputentur, qui omnes in collegium inter clericos admittendos examini subiiciant; quique

¹ [Cfr. *Ibid.* n. 288].

² [Cfr. n. 754].

³ Cfr. 1 T. 6, 20.

⁴ Pius IX ad haec eadem, litteris *Probe noscitis* (17 mai. 1852), Hispaniarum Archiepiscopos et Episcopos hortabatur: *Pii IX Acta* 1, 363 s.

de illorum anteacta vita, non minus quam de animi dotibus, investigationem instituant.

2. Iuvabit etiam, si per concursum alumni in collegia admittantur, ita tamen ut iura nulla existentia vel futura laedantur.

3. - Quovis anno rector collegii episcopo, vel episcopis, rationem reddet de profectu et moribus uniuscuiusque alumni.

4. - Diligenter instruantur, etiam si expediat seorsim, de re ascetica, in collationibus quovis mense habendis: methodum meditandi doceantur; rubricas ac caeremonias ecclesiae apprimè discant.

5. - In cantu ecclesiastico exerceantur, postquam theorice didicerint. Et ut uniformitas introducatur, volumus ut ubique, sed maxime in collegiis, ubicumque in missa et in officiis adhibetur cantus planus seu Gregorianus, cantus Romanus solus adhibeatur. Orationes ergo, responsoria, epistola, evangelium et alia huiusmodi, prout in caeremoniali episcoporum, vel in aliis authenticis libris traditur, canantur. Idem dicendum de rubricis et caeremoniis ecclesiasticis; in quibus non pro lubito adoptandae consuetudines aliarum nationum, sed adhaerendum striete definitionibus et regulis, et, his deficientibus, usibus et praxi sanctae Romanae ecclesiae.

MANSI 44, 747.

De Seminariorum erectione et regimine in Ditione Costaricensi

(Ex Convent. cum Republica Costaricae, 7 oct. 1852).

792 (325) Art. 10. - Sancta Sedes proprio utens iure novas dioeceses eriget, ac novas earundem peraget circumscriptiones, cum id fidelium necessitas aut utilitas postulaverit. Verumtamen ubi id contigerit cum Costaricensi Gubernio consilia conferet. In unaquaque earundem dioecesium instituentur Canonorum Capitulum et Episcopale Seminarium accomodatam ad Cleri Dioecesani numerum et ipsarum dioecesium indigentias. Pro dote cuiusque Sedis, Capituli et Seminarii, quae erigenda erunt, ea norma erit sequenda, quae statuta est pro Costaricensi Ecclesia, quae quamprimum Canonorum Capitulum habebit efformatum iuxta schema inferius referendum. In Seminaria excipientur et instituentur iuxta Tridentinae Synodi praescripta ii adolescentes, quos Episcopi ex propria dioecesis necessitate vel utilitate admittendos esse censuerint. Ea omnia quae ad eorumdem Seminariorum regimen, ordinationem, doctrinam, gubernationem et administrationem pertinent a Dioecesano antistite unice pendere debent, qui suam liberam plenamque auctoritatem et ius in ea exercebit. Rectores quoque et professores seminariorum ab episcopis libere nominabuntur, et quotiescumque necessarium vel utile ab ipsis indicabitur removebuntur.

Concord. 803 s.; Pii IX Acta 1, 455 s.; PF Ius Pont. 7, 314 s.

De Seminariorum erectione et regimine in Ditione Guatimalensi

(Ex Convent. cum Republica Guatimalae, 7 oct. 1852).

793 (326) Art. 10. - Sancta Sedes proprio utens iure novas Dioeceses eriget, ac novas earundem peraget circumscriptiones, cum id fidelium necessitas aut utilitas postulaverit. Verumtamen ubi id contigerit, cum Guatimalensi gubernio consilia conferet. In unaquaque earundem Dioecesium instituentur Canonorum Capitulum et Episcopale Seminarium accomodatam ad Cleri Dioecesani numerum, et ipsarum Dioecesium indigentias. Pro dote cuiusque Sedis, Capituli et Seminarii, quae erigenda erunt, ea norma erit sequenda quae pro aliis iam existentibus est statuta, collatis inter Apostolicam Sedem et Gubernium consiliis, quo eiusmodi dos decora ac plane libera, seu independens sit.

794 (327) Art. 12. - In Guatimalensi dioecesi, Seminarium Archiepiscopale erit conservandum, in iis autem Dioecesibus, quae futuro tempore constituentur, nulla interposita mora, cum praedicta pariter dote erunt erigenda. In Seminaria autem admittentur, ibique ad normam Sancti Concilii Tridentini instituentur, ii adolescentes, quos Archiepiscopus et Episcopi ex propria Dioecesis necessitate vel utilitate excipiendos esse iudicaverint. Ea omnia quae ad eorumdem Seminariorum regimen, Ordinationem, doctrinam, gubernationem et administrationem pertinent a Dioecesano Antistite unice pendere debent, qui suam liberam, plenamque auctoritatem, et ius in ea exercebit. Rectores quoque et Professores Seminariorum ab Episcopo libere nominabuntur et quotiescumque necessarium, vel utile ab ipso iudicabitur, removebuntur.

Concord. 815 s.; Pii IX Acta 1, 514 s.; PF Ius Pont. 7, 311.

De selectis adolescentibus ad omnem virtutem mature in Seminario fingendis

(Ex Epist. Inter multiplices ad Episcopos Galliarum, 21 mart. 1853).

795 (328) Atque imprimis cum compertum exploratumque Vobis sit quanto pere ad rei tum sacrae tum publicae prosperitatem conducat recta praesertim Cleri institutio, ne intermittatis concordibus animis in tanti momenti negotium curas, cogitationesque vestras conferre. Pergite ut facitis nihil unquam intentatum relinquere, ut adolescentes Clerici in vestris Seminariis ad omnem virtutem, pietatem et ecclesiasticum spiritum mature fingantur, ut in humilitate crescant, sine qua nunquam possumus placere Deo, ac simul humanioribus literis severioribusque disciplinis, potissimum sacris ab omni prorsus cuiusque erroris periculo alienis ita diligenter imbuantur, ut non solum germanam dicendi scribendique elegantiam, eloquentiam tum ex sapientissimis Sanctorum Patrum operibus,

tum ex clarissimis Ethnicis Scriptoribus ab omni labe purgatis addiscere, verum etiam perfectam praecipue solidamque theologicarum doctrinarum, Ecclesiasticae Historiae et Sacrorum Canonum scientiam ex auctoribus ab hac Apostolica Sede probatis depromptam consequi valeant.¹

Ita porro illustris iste Galliae Clerus, qui tot viris ingenio, pietate, doctrina, ecclesiastico spiritu ac singulari in hanc Apostolicam Sedem obsequio spectatis refulget, magis in dies abundabit navis et industriis operariis, qui virtutum ornatu praestantes ac salutaris scientiae praesidio muniti valeant in tempore auxiliariam Vobis in Dominica vinea excolenda operam praeberere, eos qui contradicunt arguere (1re Th. 1, 9), ac non solum Galliae fideles in sanctissima nostra religione confirmare, verum etiam illam apud longinquas et infideles nationes sacris expeditionibus propagare, quemadmodum Clerus idem summa cum sui nominis laude, religionis bono et animarum salute hactenus peragendum curavit.

Pii IX Acta 1, 443 s.; *CL* 4, 192.

SYNODUS CHALDEENSIS (7-21 iun. 1853)

De Sacramento Ordinis et de Seminariis

796 Chap. XVI. - Nous professons que le sacrement de l'ordre est l'un des sacrements de l'Eglise, par lequel les ordinands reçoivent le pouvoir d'exercer certaines fonctions et services ecclésiastiques, de consacrer le Corps et le Sang du Seigneur, de lier et délier les péchés.

L'Evêque seul a le pouvoir d'ordonner le prêtre. Cependant il ne lui est pas permis d'ordonner quelqu'un en dehors de son diocèse, sans l'autorisation de l'Ordinaire respectif. Le Patriarche non plus n'a pas le droit d'ordonner quelqu'un d'un autre diocèse que le sien, sauf en cas de nécessité.

Nous recommandons aussi à tous les Evêques de n'élever personne, surtout aux ordres majeurs, sans qu'il ait fait une retraite spirituelle pour se préparer à la réception de cet ordre auguste. La collation des ordres sacrés doit se faire dans l'église devant le public et à la messe solennelle. Il n'est pas permis à l'Evêque de demander ou de prendre quoi que ce soit à l'occasion de l'ordination.

Les ordres hiérarchiques dans notre rite sont au nombre de huit; dont cinq mineurs, à savoir: les ordres de Portier, Lecteur, Exorciste, Acolyte et Sous-diacre (la tonsure se donne dans l'ordination du portier); et trois majeurs: Diaconat, Prêtrise et Episcopat.

L'âge requis pour la réception des (premiers) ordres est 12 ans; pour le sous-diaconat 15 ans; pour le diaconat 23 ans; pour la prêtrise 25 et pour l'Episcopat 30.

¹ [Cfr. n. 686. 690].

Quant à la science requise chez les ordinands, les candidats aux ordres mineurs doivent savoir le catéchisme, la lecture de la langue chaldéenne et le chant ecclésiastique. Le diacre, en plus de cela, doit savoir écrire et expliquer la langue chaldéenne. Le prêtre doit avoir les connaissances nécessaires pour l'administration des sacrements.

Nous n'avons pas de temps fixé pour les ordinations.

797

En conférant les ordres mineurs, après la récitation des prières indiquées dans le pontifical, l'Evêque revêt le portier de l'aube et du cordon et lui remet les clés des portes de l'église; au lecteur il remet la sainte Bible; à l'exorciste, le livre des exorcismes; à l'acolyte, le chandelier et les deux burettes de vin et d'eau; au sous-diacre, après lui avoir mis l'étole sur l'épaule gauche, il remet le livre des Epîtres et l'encensoir.

Dans l'ordination du diacre, l'Evêque, après avoir récité les prières liturgiques, met sa main droite sur la tête de l'ordinand en disant: « Reçois le Saint-Esprit, etc. »; puis il lui passe la manchette à l'avant-bras gauche, lui attache l'étole sous l'épaule droite, et le revêt de la dalmatique en lui remettant le livre des Evangiles.

Dans l'ordination des prêtres, nous usons de l'imposition des mains et de la porrection des vases sacrés. Au début de l'ordination, l'Evêque met l'étole au cou de l'ordinand en récitant les prières indiquées pour cela. Lorsqu'il a posé la main sur la tête de l'ordinand, les prêtres présents eux aussi posent les mains sur ses épaules. L'Evêque alors implore pour lui de Dieu le pouvoir de prêcher, confesser, etc.... Puis il lui souffle au visage en disant: « Reçois le Saint-Esprit, etc. ... » Pendant ce temps, il le revêt de l'ornement, oint sa tête et ses mains du saint Chrême, et lui présente le calice avec le vin et la patène avec le pain pour qu'il les touche. Ensuite il lui accorde le pouvoir de consacrer le corps et le sang du Christ; enfin il lui remet l'Evangile.

798

Dans l'ordination de l'Evêque, il faut que l'Evêque consécrateur se fasse assister par deux autres Evêques. Au début du sacre on récite quelques prières avec la Profession de foi et les Litanies des Saints. Mais l'essence de cette consécration consiste dans l'imposition des mains de l'Evêque consécrateur et des deux Evêques assistants avec la récitation de la prière:

« Reçois le Saint-Esprit, etc. ... » Après quoi l'Evêque consécrateur oint la tête et les mains de l'ordinand du saint Chrême. Ensuite il bénit la crosse, l'anneau et la mitre et lui remet le livre des Evangiles.

Il y a encore, dans notre rite, le chorévêque et l'archidiaque. Mais il s'agit là de purs offices, qui n'ont rien à faire avec le sacrement de l'Ordre. C'est pourquoi nous ne parlons pas de leur ordination, de même que nous passons sous silence le sacre du Patriarche qui est une simple cérémonie.

799

Chap. XXII. - Nous savons que la majorité de notre clergé est dépourvue de la science suffisante à l'accomplissement des devoirs sacerdotaux. C'est ce qui nous a persuadés que notre Nation a besoin d'un séminaire pour l'instruction et l'éducation du clergé, afin que les prêtres, qui y seront formés, puissent être utiles aux âmes par leur enseignement, leur zèle et l'exemple de leur vie honnête.

On recevra dans ce séminaire les élèves envoyés par les Évêques de la Nation. Il faut que les élèves y vivent sous des règles adaptées à la fin voulue.

Il faut qu'ils aient des heures déterminées pour l'étude, la prière et les autres exercices, qui conviennent à leur état, afin qu'ils acquièrent non seulement une science suffisante, mais surtout la piété et les vertus exigées des clercs, à savoir: l'humilité, la modestie, l'obéissance, l'abnégation des biens de la terre, le zèle pour la gloire de Dieu et le salut des âmes.

On apprendra dans ce séminaire les règles grammaticales des deux langues chaldéenne et arabe, les cérémonies de l'Église avec leurs chants liturgiques, les principes de la rhétorique, de la philosophie, et de la théologie morale. Que s'il y a quelques élèves capables d'une plus grande instruction, on emploiera des moyens appropriés pour qu'ils puissent progresser selon leurs talents.

Et comme il nous est impossible de réaliser nous-mêmes ce grand bien si urgent, à cause de la pauvreté de notre Nation, nous nous tournons vers le R^{év.} Père Pro-délégué Apostolique et nous le prions d'avoir lui-même à cœur cette œuvre. Dans ce but nous lui présentons le couvent de Mar-Gorguis à Bawira, pour qu'il l'aménage et l'ordonne selon sa prudence et y place un personnel capable de l'administrer.

En vérité il ne peut faire pour notre Nation un bien plus grand ni plus méritoire. C'est pourquoi toute la Nation lui sera obligée, lui saura grée et n'oubliera pas son bienfait.

Nous recommandons aux Évêques d'avoir à cœur d'ouvrir des écoles, pour l'instruction de la jeunesse, dans tous les villages de leurs diocèses.

ICO Fontes. Series II, fasc. XVII, 61. 75.

De pia ac docta cleri institutione

(Ex Litt. Ap. Cum Romani Pontifices, quibus Seminarium Pium in Urbe erigitur,¹ 28 iun. 1853).

800 Cum Romani Pontifices Decessores Nostri de Christianae et civilis
(330) reipublicae bono vel maxime solliciti, deque ingenuarum artium optimorumque studiorum incremento tot sane nominibus splendide meriti probe noscerent, quantopere ad augustae religionis et humanae societatis incolumitatem prosperitatemque procurandam, atque ad veram sanamque doctrinam tuendam conducant recta et accurata Cleri institutio, tum suas omnes curas cogitationesque in id praesertim singulari vigilantia conferre nunquam intermiserunt, ut omnes vocati in sortem Domini ad pietatem omnemque virtutem sedulo fingerentur, ac literis et disciplinis potissimum sacris rite imbuerentur, quo et morum gravitate et sapientiae praestantia elari fulgerent tamquam lucernae ardentes in Domo Dei, et magno sacrae publicaeque rei usui et ornameto essent. Quapropter iidem Pontifices providentissimo quidem sapientissimoque consilio, ac mirifica prorsus munificentia innumeras prope non solum in hac alma Urbe, sed

¹ [Cfr. n. 694].

ubique locorum Academias, Seminaria, Collegia, Lycea vel a fundamentis excitare, vel instaurare, eaque rebus omnibus munire, effusisque largitionibus, redditibus locupletare, et amplissimis quibusque honoribus, praemiis, privilegiis cumulare nunquam destiterunt, ut bonas artes, pulcherrimasque disciplinas interdum misere afflitas ac prostratas ad novam quasi vitam lucemque revocarent, easque in venustatis gloriaeque splendorem restituerent, et viros divino praecipue ministerio addictos ad illas una cum religione excolendas, atque ad errorum tenebras profligandas excitarent et inflammarent.

801 Quae quidem egregiae, ac plane singulares Praedecessorum Nostro-
(331) rum de pia ac docta Cleri institutione sollicitudines et curae, omni certe praedicatione maiores effecerunt, ut quamplurimi ex ipso Clero semper prodierint viri, qui excellenti ingenio praediti, rebusque optimis instituti, ac vitae sanctitate spectati, et penitissima divinarum, sacrarum humanarumque rerum scientia, et omnigena eruditione clarissimi, atque de catholica Ecclesia, deque humana societate et literaria republica mirifice meriti eorum nomen immortalitati commendarunt. Et quidem omnes norunt permulta, eaque magna et insignia, ac nunquam interitura opera ab ecclesiasticis viris doctissime sapientissimeque elucubrata, atque in lucem edita, quibus philosophicarum praesertim, ac theologicarum rerum scientiam, et utriusque iuris doctrinam, et sacrae profanaeque historiae cognitionem et humaniorum literarum, atque ingenuarum artium cultum cum maximo christianae et civilis reipublicae bono et utilitate illustrarunt, amplificarunt, atque ab interitu et erroribus vindicarunt. Ac nemo ignorat, vel ignorare potest, ipsos ecclesiasticos viros rite institutos, ac pietatis et doctrinae laude praestantes suis assiduis, gloriosisque laboribus nihil unquam intentatum reliquisse, ut ignorantiae et vitiorum tenebras profligarent, errorum caliginem depellerent, atque hominum mentes animosque suavissima veritatis luce collustrarent, eosque saluberrimis divinae nostrae religionis praeceptis imbuerent, atque ad pietatem, religionem, omnemque virtutem, honestatem, et pietatem, religionem, omnemque virtutem, honestatem, et humanitatem informarent.

802 Iam vero si maxima semper vigilantia, ac singularis plane sollicitudo
(332) fuit adhibenda, ut ii omnes, qui in castris Domini militare cupiunt, pie sancteque educarentur, et optimis erudirentur disciplinis, neminem certe latet, quantoque christianae civilisque reipublicae intersit, tam salutare opus ubique ingeminatis studiis urgeri hisce praesertim asperrimis temporibus, quibus Ecclesiae rationes omnino postulant, ut quotidie magis optimorum Sacerdotum subolescat copia, qui virtutum omnium ornatu fulgentes, ac sana solidaque pollentes doctrina valeant proprii ministerii muneribus pie, sciteque perfungi, christianam plebem sedulo erudire, animarum saluti accurate consulere, errantes ad veritatis et iustitiae semitas reducere, ac Dei, Eiusque Sanctae Ecclesiae causam strenue, scienterque defendere, et insidiantium hominum fallacias detegere, errores refellere, insaniam ac temeritatem redarguere, et impetus frangere.

Pii IX Acta 1, 473-475.

CONCILIUM QUEBECENSE II (28 mai. 1854)

De Sacramento Ordinis

803

Cap. XII. - De sacramento ordinis.

1. Sacrificium et sacerdotium ita Dei ordinatione coniuncta sunt, ut utrumque in omni lege exstiterit. Cum igitur in Novo Testamento sanctum eucharistiae sacrificium visibile, ex Domini institutione, ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile et externum sacerdotium in quod vetus translatus est.

2. Quamvis autem omni tempore summam dignitatem obtinuerint, tamen Novi Testamenti sacerdotes caeteris omnibus honore longe antecellunt. Potestas enim tum corpus et sanguinem Domini nostri conficiendi, et offerendi, tum peccata remittendi quae illis collata est, humanam quoque rationem atque intelligentiam superat.

3. Declarat ergo synodus huius tanti officii onus nemini temere imponendum esse, sed iis tantum qui illud vitae sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. « *Nec quisquam sumet sibi honorem sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron* ». (Hb. 5, 4).

804

4. Itaque, valde exoptant patres concilii ad clericos pietate et scientia melius informandos, ut tribus annis, post exantlatum philosophiae cursum, in maiori seminario obedientia et sacris litteris se exerceant. Cum, antequam ordinentur, clerici interdum in paroecia sua commorantur, eorum agendi rationi incessanter invigilent parochi, ne lupi rapaces gregem invadant; caveant magnopere ne bonum de illis reddant testimonium, nisi pia conversatione digni habeantur. Itaque, animarum rectores synodus vult monitos gravis culpae reos fore, qui episcopum monere negligerent cum tanto ecclesiae damno.

5. Si quis aliorum sacramentorum naturam et rationem diligenter considerarit, facile perspiciet ea omnia ab ordinis sacramento ita pendere, ut sine illo partim confici et administrari nullo modo queant, partim solemni caeremonia et religioso quodam ritu ac cultu carere videantur. Quare, necesse est ut pastores, institutam sacramentorum doctrinam persequentes, eo diligentius de ordinis etiam sacramento sibi agendum arbitrentur.

MANSI 47, 39.

De Seminariorum necessitate

(Ex Allocut. Consist. Singulari quadam, 9 dec. 1854).

805

(333) Illud ad animi Nostri curam grave et acerbum, quibusdam in locis non deesse ex Clero aliquos, qui non semet exhibeant in omnibus *ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei* (1 C 4, 1; 2 C 4, 6). Hinc deest christiano populo divini verbi pabulum, unde nutriatur ad vitam,

hinc infrequens sacramentorum usus, quibus tanta vis inest ad Dei gratiam vel conciliandam vel retinendam. Monendi hi quidem sunt, Venerabiles Fratres, ac vehementius excitandi, ut sacri ministerii partes recte ac fideliter explendas curent; docendi sunt quam gravi se culpa obstringant, qui messis multa cum sit laborare detrectent in agro Domini. Hortandi sunt, ut quanta sit divinae hostiae virtus ad propitiandum Deum et flagitiorum poenas avertendas frequenter explicent fidelibus, ut iidem salutari Missae sacrificio religiose adesse, uberesque ex illo fructus percipere studeant. Sane quidem promptiores alicubi fideles essent ad pietatis actus exercendos, si vehementiora haberent a Clero et incitamenta et praesidia. Videtis hinc, Venerabiles Fratres, ad comparandos idoneos ministros Christi quanta sit Seminariorum necessitas et opportunitas; in quibus moderandis non civilis potestatis, sed Episcoporum dumtaxat versari debet cura et industria. Collectos ibi iuvenes in spem religionis succrescentes ad pietatem doctrinamque sedulo informetis, ut duplici quasi instructi gladio boni olim milites esse queant ad praelianda praelia Domini. Tum in theologicis, tum vero in philosophicis etiam disciplinis probatae fidei scriptores eisdem proponatis, ne qua imbuantur opinione catholicae doctrinae minus consentanea.

Pii IX Acta 1, 628 s.

CONCILIUM CINCINNATENSE I (13 mai. 1855)

De muneribus Episcoporum circa candidatos
ad sacros Ordines promovendos

806

4. Iuxta sacri concilii Tridentini monita curent episcopi ut nullos ad sacros ordines promoveant nisi eos qui, rite examinati, vel ab ipsis episcopis, vel a sacerdotibus divinae legis peritis sibi adscitis, doctrina, probitate atque omnibus dotibus quae requiruntur a sanctionibus canonicis instructi inveniantur; neminique munus confessiones excipiendi committant nisi praemisso ad hoc speciali examine, toties etiam renovando quoties cuique ordinario necessarium videbitur.

5. Cum valde in votis habeamus ut in omnibus nostrae provinciae sacerdotibus scientia rerum divinarum nequaquam e mente labatur vel parvi aestimetur, sed potius in dies augeatur, enixe hortamur ut collationes de argumentis theologicis fiant inter sacerdotes, quoties per distantiam locorum, aliaque rerum adiuncta, iudicio ordinarii opportuna vel factu possibiles videantur.

6. Cum innotuisset patribus deesse in plerisque seminariis dioecesanis tum copiam quae decet magistrorum, tum numerum alumnorum ad alendam aemulationem in studiis scientiae et pietatis necessarium, placuit omnibus, seminarium commune pro universa provincia instituere,

seminariis dioecesanis tamen minime sublati; aedemque seminarii Sanctae-Mariae ad Montem, prope urbem Cincinnatiensem, munificentissime a reverendissimo ac illustrissimo domino domino archiepiscopo Cincinnatiensi oblatam, eligere in situm novi instituti.

7. Perpensis quoque incrementis, quae exinde sacrarum rerum scientia atque decore, quem catholica religio in his regionibus caperet, censuerunt omnes supplicandam esse sanctam sedem ut ex sua dignatione hoc seminarium provinciale aliquo modo collegium pontificium fieret, quatenus per auctoritatem apostolicam facultate conferendi gradus philosophiae et theologiae, atque exigendi ab alumni, post sex mensium probationem, iuramentum manendi in propria missione in eiusmodi collegiis consuetum, decoraretur.

8. Ut autem ad studia philosophiae et theologiae adolescentes huius provinciae, statui ecclesiastico sese devotentes rite praeparentur, placuit omnibus, seminarium ad Sanctum Thomam in dioecesi Ludovicopolitana, ad hoc munificentia illustrissimi ac reverendissimi domini domini Spalding oblatum, seminarium praeparatorium totius provinciae eligere.

Mansi 47, 182.

De Episcoporum iure in Seminariis gubernandis et administrandis

(Ex Convent. cum Austriae Imperio, 18 aug. 1855).¹

807 Art. IV. - Archiepiscopis et Episcopis id quoque omne exercere
(334) liberum erit, quod pro regimine Dioecesium, sive ex declaratione, sive ex dispositione sacrarum Canonum iuxta praesentem et a S. Sede approbatam Ecclesiae disciplinam ipsis competit, ac praesertim: a)...

b) Ad statum clericalem assumere et ad sacros Ordines secundum Canones promovere, quos necessarios aut utiles Dioecesium suis indicaverint, et e contrario quos indignos censuerint a susceptione Ordinum arcere.

808 Art. VI. - Nemo sacram Theologiam, disciplinam catechetica, vel religionis doctrinam in quocumque instituto vel publico vel privato tradet, nisi cum missionem tum auctoritatem obtinuerit ab Episcopo dioecesano, cuius eandem revocare est, quando id opportunum censuerit. Publici Theologiae professores et disciplinae catecheticae magistri, postquam sacrarum Antistes de candidatorum fide, scientia ac pietate sententiam suam exposuerit, nominabuntur ex iis, quibus docendi missionem et auctoritatem conferre paratum se exhibuerit. Ubi autem theologiae facultatis professorum quidam ab Episcopo ad Seminarii sui alumnos in

¹ Cfr. Allocut. Consist. *Quod pro Apostolica*, 3 nov. 1855: *Pii IX Acta* 2, 451.

Theologia erudiendos adhiberi solent, in eiusmodi professores nunquam non assumuntur viri, quos sacrarum Antistes ad munus praedictum obeundum prae ceteris habiles censuerint. Pro examinibus eorum, qui ad gradum doctoris Theologiae vel sacrarum Canonum adspirant, dimidiam partem examinantium Episcopus dioecesanus ex doctoribus Theologiae vel sacrarum Canonum constituet.

809 Art. XVII. - Seminaria episcopalia conservabuntur et ubi dotatio
(336) eorum haud plene sufficiat fini, cui ad mentem S. Concilii Tridentini inservire debent, ipsi augendae congruo modo providebitur. Praesules dioecesani eadem, iuxta sacrarum Canonum normam, pleno et libero iure gubernabunt, et administrabunt. Igitur praedictorum Seminariorum rectores, et professores, seu magistros nominabunt, et quotiescumque necessarium aut utile ab ipsis censebitur, removebunt. Adolescentes et pueros in iis efformandos recipient, prout Dioecesium suis expedire in Domino iudicaverint. Qui studiis in Seminariis hisce vacaverint, ad scholas alius cuiuscumque instituti, praevio idoneitatis examine, admitti, nec non servatis servandis, pro qualibet extra Seminarium cathedra concurrere poterunt.

Concord. 822 s. 825; *Pii IX Acta* 2, 466-468. 472 s.

De accurata ecclesiasticae educationis methodo

(Ex Epist. Encycl. *Optime noscitis* ad Episcopos universae Imperialis ac Regiae Austriae Dicionis, 5 nov. 1855).

810 Et quoniam compertum exploratumque Vobis est quam vehementer rei cum sacrae tum publicae intersit, adolescentes praesertim Clericos vel a teneris annis ad pietatem, omnemque virtutem, et ecclesiasticum spiritum mature conformari, ac litteris, et disciplinis potissimum sacris ab omni prorsus cuiusque erroris periculo alienis sedulo imbui, et erudiri, ideo collatis inter vos consiliis omni studio prospicite, ut in vestris Seminariis accurata sit ecclesiasticae educationis ratio, et ea optimorum studiorum vigeat methodus, quae rerum, temporum, ac locorum perpensis adiunctis et maiorem Ecclesiae utilitatem parere possit, ac simul efficiat, ut Clerus salutari solidaque scientia, ac doctrina prae-fulgeat.¹ In seligendis autem professoribus, seu magistris, singularem diligentiam et vigilantiam adhibete, et gravissimum docendi munus nolite unquam committere, nisi viris, qui religione, pietate, vitae integritate, morum gravitate, ac sanae doctrinae laude omnino praestent.

Pii IX Acta 2, 488 s.; Concord. 843.

¹ [Cfr. n. 795].

De alumni in spem Sacerdotii ab ineunte aetate
in Seminario educandis

(Ex Epist. Encycl. *Singulari quidem* ad Episcopos universae Imperialis ac Regiae Austriacae Dicionis, 17 mart. 1856).

811 8. Quoniam vero Sacerdotum labia custodire debent scientiam, qua
(338) et respondere possint iis qui legem requirunt de ore ipsorum, et contradicentes revincere,¹ idcirco, Dilecti Filii Nostri ac Venerabiles Fratres, in rectam, accuratamque Cleri institutionem omnes vestras curas convertatis oportet. Summa igitur contentione omnia conamini, ut in vestris praecipue Seminariis optima ac plane catholica vigeat studiorum ratio, qua adolescentes Clerici vel a prima pueritia per probatissimos magistros ad pietatem, omnemque virtutem, et ecclesiasticum spiritum mature fingantur, ac Latinae linguae cognitione, et humanioribus litteris, philosophicisque disciplinis ab omni prorsus cuiusque erroris periculo alienis sedulo imbuantur. Atque in primis omnem adhibete vigilantiam ut cum dogmaticam, tum moralem Theologiam ex divinis libris, sanctorumque Patrum traditione, et infallibili Ecclesiae auctoritate haustam ac depromptam, ac simul solidam divinarum litterarum, sacrorum Canonum, ecclesiasticaeque historiae, rerumque liturgicarum scientiam congruo necessarii temporis spatio diligentissime addiscant. Ac Vobis summopere cavendum in librorum delectu, ne in tanta grassantium errorum colluvie a sanae doctrinae semita ecclesiastici adolescentes temere abducantur, cum praesertim haud ignoretis, viros eruditos a Nobis in religione dissidentes, et ab Ecclesiae praecis, in vulgus edere tam divinos libros, quam Sanctorum Patrum opera, concinna illa quidem elegantia, sed saepe, quod maxime est dolendum, vitiata, ac praeposteris commentariis a veritate detorta.

812 Neminem Vestrum latet quantopere Ecclesiae hisce praesertim tem-
(339) poribus intersit idoneos habere ministros, qui vitae sanctitate, et salutaris doctrinae laude praestantes, ac potentes *in opere et sermone*² valeant Dei, eiusque sanctae Ecclesiae causam strenue tueri, et aedificare Domino domum fidelem.³ Nihil itaque intentatum est relinquendum, ut iuniores Clerici vel a teneris annis sancte ac docte educantur, quandoquidem non nisi ex ipsis rite institutis utiles Ecclesiae ministri fieri possunt. Quo vero facilius pro eximia vestra religione ac pastoralis sollicitudine accuratam Cleri institutionem, ex qua Ecclesiae bonum ac populorum salus tantopere pendet, quotidie magis promovere valeatis, ne Vos pigeat exhortari, rogare egregios vestrarum Dioecesium ecclesiasticos, laicosque viros divitiis

¹ Ma. 2, 7; Mt. 1, 9.

² Cfr. L. 24, 19.

³ Cfr. 1 Ro. 2, 35; 3 Ro. 11, 38.

pollentes, et in rem catholicam praeclare animatos, ut vestrum sectantes exemplum aliquam pecuniae vim perlibenter tribuere velint, quo nova etiam Seminaria erigere, et congrua dote instruere possitis, in quibus adolescentuli Clerici vel ab ineunte aetate rite instituantur.

Pii IX Acta 2, 522 s.; CIC Fontes 2, 907.

De Seminario constituendo et quibusdam
Convictibus moderandis in Wirtembergensi Dicione

(Ex Convent. cum Regno Wirtembergensi, 8 apr. 1857).

813 Art. VIII. - Liberum erit Episcopo erigere Seminarium iuxta for-
(340) mam Concilii Tridentini, in quod adolescentes et pueros informandos admittet, quos pro necessitate et utilitate Dioecesis suae recipiendos iudicaverit. Huius Seminarii ordinatio, doctrina, gubernatio, et administratio Episcopi auctoritati pleno liberoque iure subiectae erunt. Rectores quoque et Professores seu Magistros Episcopus nominabit, et quotiescumque necessarium, vel utile ab ipso censebitur, removebit.

814 Quamdiu vero Seminarium ad normam Tridentini Concilii deside-
(341) ratur, et Convictus publici aerarii maxime sumptibus sustentati, Ehingae, Rotvilae et Tubingae existent, haec observabuntur:

a) Quod attinet ad educationem religiosam et disciplinam domesticam, ea instituta regimini et inspectioni Episcopi subdita sunt.

b) Alumni horum institutorum, quatenus erudiuntur in scholis publicis, aequae ac ceteri discipuli legibus, quae scholis illis constitutae sunt, et normis de ratione et cursu studiorum praescriptis subiacent.

Si ea in re Episcopus (quoad Gymnasia) immutationem quamdam necessariam vel magis opportunam iudicaverit, consilia conferet cum Regio Gubernio, quod item pro sua parte nihil, nisi antea collatis cum Episcopo consiliis, mutabit.

c) Episcopus institutorum eorundem Rectores et Repetitores deputabit, eosque removebit; quos tamen gravibus de causis factoque innitentibus circa res civiles et politicas Regio Gubernio minus acceptos esse resciverit, nunquam eliget. Item quos postea ob easdem causas ingratos Gubernio evasisse comperit, dimittet.

d) Episcopo competit eadem instituta visitare, delegatos suos ad examina publica, praesertim pro recipiendis alumni, mittere, relationes periodicas exigere.

e) Prospiciet Regium Gubernium, ut in Gymnasiis, quibuscum coniuncti sunt convictus inferiores, paulatim non alii, nisi ex Clericorum ordine, Professores instituantur.

Concord. 858 s.; Pii IX Acta 2, 598 s.

De iis qui in spem Ecclesiae succrescunt
a probatissimis magistris ad ecclesiasticum spiritum conformandis

(Ex Epist. *Etsi aliam* ad Episcopum Rottenburgensem, 30 Iun. 1857).¹

815 Cum vero rei tum sacrae, tum publicae bonum et prosperitas ma-
(342) xime pendeat ex illorum vita et exemplo, qui se divino ministerio dedi-
carunt,² Nobis temperare non possumus, quin Te, Venerabilis Frater, sum-
mopere in Domino moneamus, hortemur et excitemus ut omnes Tuas cu-
ras cogitationesque ad ecclesiastici ordinis coetum assidue conferas, ac
serio diligenterque prospicias ut Tuae Dioecesis Clerus propriae voca-
tionis ac dignitatis memor suam vitam ad Sacrorum Canonum normam
et ecclesiasticae disciplinae rationem semper dirigat et morum gravitate,
vitae integritate, ac virtutum omnium exemplo praeluceat, orationi in-
stet, proprii ministerii munia sancte, scienter ac sedulo obeat, sacrarum
praesertim disciplinarum studia nunquam intermittat, atque in sempi-
ternam hominum salutem procurandam intentissima industria incum-
bat.

816 Cum autem idonei Ecclesiae Ministri nonnisi ex Clericis optime in-
(343) stitutis fieri et haberi possint,³ tum pastoralis Tuae vigilantiae nervos
in id potissimum intendas oportet, ut adolescentes clerici vel a teneris
annis per probatissimos Magistros ad pietatem, religionem et ecclesiasti-
cum spiritum mature fingantur, ac litteris et philosophicis theologicisque
disciplinis ab omni prorsus cuiusque erroris periculo omnino alienis di-
ligentissime imbuantur. Nullis ideo curis nullisque studiis et consiliis
parce, ut Clericorum Seminarium ex Concilii Tridentini praescripto quam-
primum istuc erigas, illudque recte sapienterque instituas. Hanc maximi
sane momenti rem prae oculis habentes volumus ut in octavo Conven-
tionis articulo clarissimis verbis sartum tectumque haberetur ius, quo
pollet Episcopus, erigendi Clericorum Seminarium, illudque plena sua
libertate et arbitrio regendi moderandique et administrandi sive in ado-
lescentibus Clericis excipiendis, sive in Rectoribus Professoribusque eli-
gendis amovendisque, sive in praescribenda doctrinae tradendae ratione.
Atque etiamsi ob peculiaria istius Regni adiuncta toleremus ut, donec
idem Seminarium fuerit constitutum, qui ecclesiasticae militiae nomen
dare cupiunt temporario modo in Convictibus Ehingae et Rotvilae litte-
rariae institutioni, atque in Convictu Tubingae philosophicis theologi-
cisque disciplinis operam navare, ibique educari queant, a pastoralis Tuae
solicitudine omnino exposcimus ut omnia coneris, quo Clericorum Se-
minarium iuxta Tridentinas sanctiones maiori, qua fieri potest, celeritate

¹ Pius IX his litteris vigilantiam Episcopi Rottenburgensis etiam atque etiam in Domino excitabat, ut Conventio a se cum Wirtembergae Rege nuper inita (Cfr. nn. 813 s.) executioni diligenter mandaretur.

² [Cfr. n. 288].

³ [Cfr. nn. 754. 790].

aperiendum cures. Hac sane de causa nihil inexpertum reliquimus, ut Gu-
bernium idem declararet redditus, qui ex intercalari, uti appellant, fundo
supersunt, attribui posse eidem Seminario erigendo, nihilque obstat quo-
minus et facultatem Tibi ab ipso Tridentino Concilio tributam libere
adhibeas ad ea comparanda, quae ad idem Seminarium excitandum
requiruntur et istorum quoque fidelium pietatem excites, ut in hunc saluta-
rem finem velint suam operam auxiliumque conferre.

Equidem maximam Nobis consolationem afferres, Venerabilis Fra-
ter, si interim ad eiusdem Concilii Tridentini normam parvum saltem
puerorum Seminarium constituendum curares, veluti plures spectatissimi
Germaniae Sacrorum Antistites fecerunt.

Concord. 870 s.

CONCILIUM HALIFAXIENSE I (8 sept. 1857)

De Sacramento Ordinis

817 Cap. XVI. - De sacramento ordinis. « Nemo sumit sibi hunc hono-
rem, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron » (Hb. 5, 4). Imo Christus ipse,
sicut subdit apostolus, seipsum non glorificavit ut pontifex fieret, sed ab
aeterno patre sempiternum suscepit sacerdotium.

Quibus divinis testimoniis liquido constat, vocationem Dei omnino
esse necessariam ad ordines sacros digne suscipiendos, ideoque singulis
episcopis gravi monitione dicit idem apostolus: « Manus cito nemini im-
posueris » (1 T. 5, 22). Quid magis prodest hominum saluti vel ecclesiae
decori, quam ut fideles tantum dispensatores in domo Dei constituentur?
aut quid maioris detrimenti christiana patitur respublica, quam cum fures
et latrones, indigni scilicet pastores, aliunde praeter ostium intrant in
ovile? Quapropter, episcopalis sollicitudinis munus est praecipuum, ma-
ximam adhibere curam in iis seligendis, qui ad talem honorem et onus
tam formidandum sunt promovendi. Quam innumera mala, soli Deo co-
gnita, christiano populo afferuntur etiam per unum sacerdotem indignum!
Meminerint episcopi districtam rationem Deum ab eis exacturum esse,
de omnibus quae ad ordinum sacrorum collationem pertinent: unde ea
cuncta quae in materia tam gravi ab ecclesia et a sacris canonibus prae-
scripta sunt, summo studio observare debent.

1. Moneantur parentes eos graviter peccare, si, ob mundanas rationes,
ecclesiasticum statum liberos suos vel eligere vel reiicere compellunt.

2. Edoceatur populus, ut, si aliquam culpam gravem et publicam in
iis cognoscat qui pro sacro ministerio candidati sunt, vel in eorum familia
aliquam infamiae notam quae in ecclesiae dedecus redundaret, illos coram
Deo teneri talia facere tempestive nota, ut repulsis indignis, honori sa-
cerdotalis ordinis atque ecclesiae utilitati consulatur.

3. Priusquam studia ecclesiastica inceperint, examini subiiciantur omnes candidati.

4. Habeantur ordinationes in ecclesiis cathedralibus, ubi fieri potest, et in temporibus a iure statutis. Serventur quoque interstitia ut uniuscuiusque ordinis officia clericus cognoscere et implere possit, antequam ad alium promoveatur.

MANSI 47, 517.

De clericis mature educandis et sedulo diligenterque probandis

(Ex Epist. Encycl. Cum nuper ad Episcopos Regni Utriusque Siciliae, 20 ian. 1858).

818 2. ... Nihil unquam intentatum relinquit, ut iuniores Clerici vel a
(344) teneris annis ad pietatem, religionem et ecclesiasticum spiritum mature instituuntur, atque ad optimas artes, et severiores disciplinas ac praesertim ad solidam incorruptamque theologicarum rerum sacrarumque Canonum scientiam informantur.

819 Atque in primis Apostoli praeceptum prae oculis semper habentes,¹
(345) diligentissime cavete, ne cito manus cuiquam unquam imponatis, et in sacris conferendis Ordinibus summam curam, cautionemque impendite. Absit, Venerabiles Fratres, ut in tanti momenti re aliquis ex Vobis sit, qui alienis officiis, studiis, gratiae, humanisque rationibus indulgens velit unquam illos in Clerum cooptare, et ad ecclesiasticos gradus et Ordines promovere, qui minime pollentes dotibus per sacros Canones praescriptis sunt omnino a sacro ministerio reiiciendi. Etenim probe nostis quam gravem culpam committat, quantum Ecclesiae damnum afferat, et quam districtam ac plane tremendam Christo Domino rationem reddere debeat, qui indignos sacris Ordinibus initiare non pavet. Quocirca, Venerabiles Fratres, pro egregia vestra religione in admittendis adprobandisque Clericis nihil Vobis potius sit quam sapientissimas ac providentissimas sacrarum Canonum praescriptiones studiosissime servare, et accurata investigatione et examine noscere ac perpendere cuiusque Clerici originem, institutionem, indolem, ingenium, doctrinam, atque eos dumtaxat sacris Ordinibus decorare, divinisque mysteriis tractandis admove, qui sedulo diligenterque probati, virtutum omnium ornatu, ac salutaris doctrinae laude, et vero ecclesiastico spiritu spectati vestris Dioecesibus usui et ornameto esse possint, quique sedulo declinantes ab iis omnibus, quae Clericis vetita, quaeque eos nequaquam decent, exemplum sint fidelium *in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate* (1 T. 4, 12). In illorum autem praecipue mores, probitatem, integritatem, pietatem, scientiam ac prudentiam inquire, quibus animarum cura ac regimen est committendum.

PI IX Acta 3, 10 s.; CIC Fontes 2, 917 s.

¹ Cfr. 1 T. 5, 22.

De Institutis dioecesanis pro ecclesiasticae militiae alumni in Badensi Dione

(Ex Convent. cum Magno Ducatu Badensi, 28 iun. 1859).¹

820 Art. VIII. - Liberum erit Archiepiscopo erigere Seminarium iuxta
(346) formam Concilii Tridentini, in quod adolescentes et pueros informandos admittet, quos pro necessitate et utilitate Dioeceseos suae recipiendos duxerit. Cuius Seminarii ordinatio, doctrina, gubernatio, et administratio Archiepiscopi auctoritati pleno liberoque iure subiectae erunt. Propterea Rectores et Professores seu Magistros Archiepiscopus nominabit, et quotiescumque aut necessarium aut utile ab ipso censebitur, removebit.

821 Art. IX. - Quamdiu vero Seminarium iuxta formam Tridentini
(347) Concilii non fuerit constitutum, Sancta Sedes ob peculiaria rerum adiuncta consentit, ut interim theologiae candidati in scholis publicis Universitatis Friburgensis studiis vacent, atque Collegium theologicum seu Convictus, qui iam antea existerat, instauretur.

Collegii istius vero regimen et inspectio omnino penes Archiepiscopum erit, qui proinde domesticam disciplinam praescribet, viros ex quibus consilium seu commissio constabit oeconomicae eiusdem Collegii administrationi praeposita, itemque Rectorem, Repetitores et Oeconomum nominabit, atque eos omnes in exercendo munere diriget, ab eoque removebit, si id necessarium esse iudicaverit. Sine ipsius consensu nullus alumnorum admittatur, et qui admissi fuerint, ab ipso quovis tempore, si opus fuerit, dimitti poterunt. In hoc Collegium Archiepiscopus admittere poterit, quos ecclesiasticae militiae nomen dare cupientes ipse amplioribus philosophiae studiis in Universitate erudiri voluerit.

Consentit Sancta Sedes, ut Archiepiscopus in huiusmodi sustentando Collegio summam impendere pergat, quam hactenus ex bonis Seminario attributis in Collegium idem erogare consuevit, dummodo ex fundis ecclesiasticis generalibus, aliisque pro re catholica destinatis ea praebeantur, quae hactenus tributa sunt, atque si haec non sufficiant, omne id suppletur, quod collatis cum Archiepiscopo consiliis necessarium esse censeatur.

Omnes vero eiusdem Collegii alumni peractis in scholis Universitatis studiis, in Seminarium sic dictum Clericale apud S. Petrum prope Friburgum situm admittendi erunt, ibique manebunt donec presbyteratus ordine fuerint initiati. Quod quidem Seminarium Archiepiscopo pleno liberoque iure subiectum erit, velut aliud ad Concilii Tridentini formam in posterum erigendum, de quo in praecedenti articulo habita mentio est.

¹ Cfr. Litt. Ap. Optime nosis ad Archiep. Friburgensem in Br., 29 sept. 1859; Concord. 905 s.

822 Art. X. - Cum autem Gubernium ad rectam catholicae iuventutis
(348) institutionem Convictus quosdam iis in locis erigere intendat, in quibus iam publica gymnasia seu lycea pro Catholicis destinata existunt, poterunt interea et quamdiu Seminaria puerorum desiderantur, inter ceteros illi quoque pueri et adolescentes admitti, qui clero adscribi cupiunt.

Horum autem Convictuum statuta et regulae initis Archiepiscopum inter et Gubernium consiliis praescribenda, ac dein, si opus fuerit, mutanda erunt.

Superiores quoque et Repetitores nonnisi initis cum eodem Archiepiscopo consiliis ex viris ecclesiasticis erunt eligendi. Omnes autem alii in iisdem convictibus quovis munere fungentes catholici sint oportet.

Inter alumnos catholici tantum pueri et adolescentes erunt admittendi, praemisso tamen examine, cui Archiepiscopi delegatus assistere debet. Nemo porro admittatur sine Archiepiscopi consensu, nemo item in Collegio retineatur, quem idem Archiepiscopus removendum esse duxerit.

Magistri omnes, qui in eiusmodi gymnasiis et lyceis docendi munus exercent, ex catholicis viris erunt deligendi. Si vero Archiepiscopus aliquid de Magistris, aliisque cuique Convictui addictis, vel de studiorum ratione, vel de disciplina animadvertendum aut reprehendendum esse duxerit, tunc Gubernium eo quo potuerit modo curabit, ut Archiepiscopi animadversionibus et desideriis satisfiat.

Liberum porro erit Archiepiscopo ordinare et statuere ea omnia, quae ad religiosam alumnorum educationem et instructionem in Convictu spectant, et advigilare, ne in quavis tradenda disciplina quidpiam adsit, quod catholicae religioni morumque honestati adversetur. Proinde eosdem Convictus visitare, ad examina deputatos mittere, atque a Superioribus periodicas relationes exigere poterit.

823 Art. XIV. - Bona vero quae ad Mensam Archiepiscopalem, et ad
(349) illud Canonicorum Collegium, Metropolitanum Templum, et ad Seminarium pertinent, ea ab ipso Archiepiscopo vel ab eodem Canonicorum Collegio iuxta canonicas sanctiones omnino libere erunt administranda, veluti etiam omnes alii fundi, qui vel ex eorundem bonorum administratione, vel ex Archiepiscopalis Sedis, vel cuiusque Metropolitanis Templi beneficii vacatione supererunt, vel ex novis privatorum hominum foundationibus collecti fuerunt, vel in posterum colligi poterunt.

Fundi vero et bona stabilia, quae a Gubernio pro dote eiusdem Archiepiscopalis Ecclesiae iam attributa sunt, vel in posterum attribuentur, sine Gubernii consensu nec alienari, nec ulli oneri subiaci poterunt. Nihil vero obstat, quominus ipsum Gubernium identidem noscere possit, utrum bona ipsa sarta tectaue sint.

Concord. 885-888. 890; Pii IX Acta 3, 111-116.

CONCILIUM STRIGONIENSE (19 sept. 1858)

De Seminariis Maioribus

5. - De seminariis maioribus.

Ecclesia militans nullis, magis quam vivis innititur columnis et lapidibus, qui non aliunde eruuntur, quam ex promptuariis et officina scholarum. Quantam curam rectae seminarii coordinationi impendi oporteat, cum ex concilii Tridentini decreto,¹ tum ex eo etiam facile intelligitur, quod ab eorum, qui in seminario vivunt, recta institutione totius dioecesis reformatio pendeat. Ut iuvenes in sortem Domini vocati in bonos milites Iesu Christi et fideles dispensatores mysteriorum Dei formentur, id vero est, ut a teneris annis ad pietatem, religionem, bonos mores, literas et ecclesiasticam disciplinam erudiantur, semper quidem magno labore venit, his autem temporibus eo maiori labore veniet, quo minorem e domo parentum adferunt pietatem, e contra autem quo magis genio aevi, perversorum exemplorum vi, et saepius directa etiam seductione in transversum acti sunt.

Qui speculatores sumus super domum Domini, cuncta haec non tantum videmus, sed etiam multum deflemus; nec cessamus exorare patrem misericordiarum, ut emittat spiritum suum, quo renovet faciem terrae.

Hunc in finem, quoad credita curae nostrae seminaria, sequentia statuimus:

1. Insignis ecclesiae utilitas, item piorum fundatorum veneranda voluntas poscit, ut instituta haec non modo conserventur, verum etiam destinationi suae aptiora usque reddantur. Talem igitur haec synodus exoptat eorum administrationem spirituales et temporales, quae seminariorum superiores, de credito sibi hoc pretiosissimo talento Deo rationem reddituros, aliquando coronet, non damnet. Ut id obtineatur.

2. Superiores seminarii nonnisi tales eligere adnitemur, qui fervore fidei, vitae integritate, morum gravitate, conversationis affabilitate, ecclesiae amore, ac zelo disciplinae ecclesiasticae inde a primo clericali vitae tirocinio semet tam gravi oneri pares tantoque honore dignos reddiderunt.

3. Has ipsas dotes, cum eximia scientia, aut saltem sincero scientiarum amore, etiam in professoribus requiremus, tanto magis, quod sibi mutuum praesidium praestent pietas et doctrina: non patiemur ut arida scientiarum propositione munus suum absolvant, sed eo inviabimus² ut alumnis vocationis suae amorem, dignitatis sacerdotalis aestimum, et morum sanctimoniam propositione doctrinarum instillent; superioribus seminarii in conservanda et firmanda disciplina totoque educationis ecclesiasticae negotio auxiliatricem manum praebeant, ac cum illis creditos curae suae iuvenes in viros perfectos, in mensuram aetatis plenitudinis Christi formare contendant.

4. In id mentis nostrae aciem primum dirigemus, ut cum accurato delectu ii clericali militiae adscribantur, a quibus merito possit expectari, ut, iis in lege Domini ambulantes et de virtute in virtutem euntibus, eorum vita cunctis afferat venerationem, et eorum opera ecclesiis nostris spirituales afferat utilitatem.³ In susceptione alumnorum unice pietatem, morum probitatem et factos in literis progressus attendemus, posthabita carnis et sanguinis vel amicitiae aut commendationis ratione. Neminem clericali militiae adscribemus, qui testimonio proprii parochi destituetur, quo nos certos reddi volumus, quod et adspirantes inde a teneris [annis] probos mores prae se tulerint, et eorum parentes christianam honestatem sectentur.

¹ Sess. 23 *De Ref.* cap. 18 [cfr. n. 290].

² Forte *invigilabimus*.

³ Benedictus XIV, *Litt. Encycl. Ubi primum*, 3 dec. 1740 [cfr. n. 626].

5. Quoniam, supra quam dici possit, interest eos, qui in sortem Domini vocantur, ab incunte aetate ad pietatem morumque integritatem, et ad canonicam disciplinam informari:¹ ut alumni genuino ecclesiastico spiritu imbuantur, seminariis nostris de statutis providebimus.

825

6. Quia labia sacerdotis custodiunt scientiam et legem requirent ex ore eius, (cfr. *Ma.* 2,7), omnem curam impendimus, ut alumni seminarii sacratioribus scientiis sufficienter imbuantur. Hinc, sicut magistris calcar addere non intermittemus, ut munere docendi quam optime defungantur, ita nos ipsi etiam tentaminibus assidue interesse admitemur. Ut in sacra eloquentia debite exerceantur, eo magis curabimus quo sensibilibus est insigniorum concionatorum defectus. Quo autem lingua ecclesiae loquendi et scribendi facilitatem consequantur, omnes disciplinae sacrae per magistros latine proponuntur, et per discipulos eadem lingua responsa dabuntur, nec alia in studio tirocinii ecclesiastici erit conversationis lingua quam latina.

7. Professores sex vel saltem quatuor in quolibet seminario praeerunt quatuor separatis classibus theologiae studentium; iidem de regula ope concursus deligentur, dempto canonico theologo, praemissa tamen diligentissima inquisitione, num ipsa caesarea et regia apostolica maiestas aliquid contra illos habeat circa res politicas. Nec nisi superato anno probationis definitive pro magistris reputabuntur. Ab his deposcimus, ut alumnos ex propositis materiis, tam in privatis colloquiis, quam in publicis quimestralibus examinibus pertentent, quo diligentia et profectus alumnorum pateant.

8. In re literaria, a magistris faciliore breviorique ducantur via prolixitatem devitantibus, quae experientia teste tardiores non iuvat, subtilibus autem et ingeniosis molesta esse solet. Philosophiae maxime rationali sedulam ac diuturnam ante ii operam navent in seminariis, qui sacris disciplinis inibi fuerint instituendi. Scholae sanctae scripturae et ecclesiasticae historiae in iisdem seminariis habeantur, in quibus theologia integra omnino, servata scholastica methodo, tradatur. Professores agant solerter, ut discendi amorem in discipulis excitent.

9. Nos quidem, tamquam homines divini sensus et summae rationis ignari, promovendorum ad ordines vitam, quantum possumus, aestimare studebimus; ut tamen ordinandis maiori cum securitate manus imponamus, neque nos illos provexisse, nec illos tantum officium suscepisse unquam poeniteat: sicut superiores, ita professores etiam ante sacram ordinationem provocabimus, ut nobis, asservato secreto scrutinio, referant scripto quid de eorum actibus aut moribus, quid de eorum merito sentiant. Denique nunquam sine praevisis exercitiis spiritualibus et examine ordinandorum (hactenus etiam ubique usitatis) clericos ad sacros ordines promovebimus.

826 6. - *De seminariis puerorum.*

* Cum adolescentium aetas, nisi recte instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas, et nisi a teneris annis ad pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum habitus totum hominem possideat, nunquam perfecte ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina ecclesiastica perseveret: sancta synodus statuit, ut singulae cathedrales, metropolitanae, atque his maiores ecclesiae, pro modo facultatum et dioecesis amplitudine, certum puerorum ipsius civitatis et dioecesis, vel eius provinciae, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc prope ipsas ecclesias, vel alio in loco convenienti ab episcopo eligendo, alere ac religiose educare, et ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. Sunt verba concilii Tridentini.² Quare,

¹ *Ibid.*² Sess. 23 *De Ref.* cap. 18 [cfr. n. 290].

1. Sancto huic decreto nos eo promptius obsequemur, quod ad illud sequentibus verbis summi pontificis excitemur: «Pergite, venerabiles fratres, omnem impendere industriam, quo sacrae militiae tirores a teneris annis in ecclesiastica seminaria recipiantur, atque inibi tamquam novellae plantationes succrescentes in circuitu tabernaculi Domini, ad vitae innocentiam, religionem, modestiam et ecclesiasticum spiritum conformentur».¹ Idcirco ampliore in dies sollicitudine eo connitemur, ut seminaria minora, puerorum dicta, quamprimum per temporum adiuncta licuerit, erigantur.

2. Cum recipiendos ad hoc seminarium, e mente concilii Tridentini, ad minimum duodennes et tales esse conveniat, quorum indoles et voluntas spem adferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros esse: hortamur parochos et magistros puerorum, ut ex adolescentulis morum ingenuitate conspicuis, eos mature segregent et paterna sollicitudine foveant, quos ad clericale tirocinium vocatos et idoneos indicaverint. Quo amplius leviticam istam tribum multiplicabunt, eo iucundius Deo praestabunt obsequium et ecclesiae magnificabunt laetitiam.

3. Quoniam idmodi institutum magnis solum impendiis coadunari valet, talibus autem ferendis quaelibet dioecesis par non est; opportune duae tresve dioeceses viciniores unirentur, respectu loci et expensarum, pro numero educandorum, per concernentes dioeceses ferendarum.

4. In perstringendas educationis huius necessitates, universim sint illi fontes, quos loco citato concilium Tridentinum non proponit solum, sed mandando designat. Tales sunt:

- a) Pars proventuum seminarii maioris theologici, quae a necessariis expensis penes iustam parsimoniam supernatat.
- b) Annua portio ecclesiarum cathedralium, parochialium et filialium, quae abundante dote gaudent.
- c) Stipendia ecclesiastica studentibus sublevandis, vel in convictibus educandis destinata.
- d) Simplicia beneficia in hunc finem convertenda.
- e) Taxa a beneficiatis iuxta praevigentes normas desumenda.

His accedent oblata et legata in finem tam sanctum per clerum et laicos, ut speramus, facienda.

5. Ordo domesticus totaque disciplina in his institutis iudicio ordinariorum definietur. Muneris, ad quod alumni aspirant, ratio exigit, ut studio linguae latinae peculiarem impendant solertiam, et e linguis in dioecesi vernaculis ad minimum duas addiscant.

6. «Eadem collegia», verba sunt Benedicti XIV, «singulari episcoporum sollicitudine foveantur necesse est, videlicet ea saepe visendo, singulorum adolescentum vitam, indolem et in studiis profectum explorando; aliqua demum beneficia iis, qui virtutum suarum specimen clarius praestiterint maioremque laudem, retulerint, conferendo».²

7. Denique meminerint tam moderatores quam alumni horum institutorum, se nec in scientiis, nec in moribus quidquam proficere, nisi Christum elegerint laborum suorum ducem ac magistrum. Ad illum itaque confugiant, illum in venerabili eucharistia quotidie saepius adorent et invocent, ut magister noster, unus cum ille sit, primum quidem ostendat viam, in qua unumquemque ambulare oporteat, dein vero viam vocationis ingressos

¹ Pius IX, *Epist. Encycl. Nostis et Nobiscum* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1849 [cfr. n. 777].² *Litt. Encycl. Ubi primum*, 3 dec. 1740 [cfr. n. 627].

bonitatem, disciplinam et scientiam doceat. Ille, qui ascendens in coelum sedensque ad dexteram Patris, promissum Spiritum sanctum in filios adoptionis effudit, gratia sua efficiet, ut domus in qua tenella haec gregis dominici portio congregata est, repleatur tota spiritu sapientiae et intellectus, spiritu consilii et fortitudinis, spiritu scientiae et pietatis ac timoris Domini.¹

MANSI 47, 693-696.

De studiis divinae sapientiae religiosissime excolendis

(Ex Litt. Ap. *In sublimi*, quibus Gallicum clericorum Seminarium in Urbe erigitur, 14 iul. 1859).

827 Cum autem omnes qui ecclesiastica obeunt munia, ad eam vitae per-
(350) fectionem contendant oportet, quae in Ecclesiae ministris omnino requiritur, quorum munus est ceteros ad omnem sanctitatem verbo et exemplo allicere et excitare, iccirco huius Seminarii Alumni haud existiment, se muneri suo ac divinae vocationi, hominumque expectationi satisfecisse, nisi magis divinae quam humanae sapientiae studiis religiose vacaverint, et ea omnia, quae pietatem spectant, quaeque hic observanda proponuntur, prompto alacrique animo adimplere conentur.

828 Quocirca iidem Alumni summo mane, Sancti Spiritus ope implorata,
(351) aliisque praescriptis precibus recitatis, horae dimidium in sedula ac profunda caelestium rerum ac sacerdotalium praesertim virtutum et officiorum meditatione transigent, quo eorum mentes in his meditandis divina quadam perfundantur luce, eorumque spiritus divino quodam alimento veluti percepto, tota die quodammodo nutriatur, et pinguescat. Omnes Alumni, praeter Sacerdotes qui sacris operantur, debebunt quotidie in cruento Missae Sacrificio religiosissime interesse, ac tum generali tum peculiari examine propriam conscientiam explorare, ad rerum spiritualium colloquia convenire, et Christum Iesum in Eucharistia latentem humillime ac piissime venerari, et precatoriam sanctissimae et Immaculae Virginis Mariae coronam, vulgo *Rosarium*, devote recitare. Singulis vero hebdomadibus omnes Alumni ad Poenitentiae sacramentum accedent, et iuxta proprii conscientiae moderatoris iudicium ea qua par est pietate, animique ardore se Eucharistico pane reficient.

829 Eiusdem Seminarii Alumni tenentur bis in mense Magistrum pietatis
(352) adire, ac singulis Dominicis, aliisque festis diebus adsistere sacris Missarum ac Vesperarum solemnibus, et altaris ministerio inservire quo sacerorum ritus et caeremonias magis magisque calleant.

Pii IX Acta 3, 93 s.

¹ Cfr.: *Concilium Viennense*, 18 oct. 1858, cap. 1 ss.; *Concilium Urbinatense*, 5 iun. 1859, tit. 8; *Concilium Westmonasteriense* III, 13 iul. 1859, tit. 1; *Concilium Provinciae Burdigalensis*, 8 sept. 1859 tit. 5; MANSI 47, 825-830; 895-897, 923-925; 980-991; 1066-1069.

CONCILIUM VENETUM I (18 oct. 1859)

De Seminariis Clericorum

830 Cap. XVI. - *De seminariis clericorum.*

Seminaria ad hoc instituta ex sapientissimi concilii Tridentini decreto, ut in his inventus in sortem Domini vocata, in litteris, scientia divinarum rerum, pietate ac bonis moribus excolenda suscipiatur, quantum emolumenti attulerint christianae reipublicae, et exemplis illustrium praelatorum, divi Caroli Borromaei praesertim et beati Gregorii Barbadici, et experientia praeteritorum saeculorum, amplissime comprobatur. Quocirca episcopi singuli in id maxime incumbunt, ut haec sacra instituta, quae potissimum fundamentum totius regiminis ecclesiastici constituunt, nedum sedula opera conservent ac foveant, sed ad maiorem prosperitatem, quoad fieri potest, adducant.

«Cum vestram sapientiam, venerabiles fratres, minime fugiat, idoneos ecclesiae ministros non nisi ex optime institutis clericis fieri posse, magnamque vim in recta horum institutione ad reliquum vitae cursum inesse, pergite omnes episcopalis vestri zeli nervos in id potissimum intendere, ut adolescentes clerici vel a teneris annis tum ad pietatem solidamque virtutem, tum ad litteras severioresque disciplinas, praesertim sacras, rite informantur. Quare vobis nihil antiquius, nihil potius esse debet, quam omni opera, solertia, industria, clericorum seminaria ex Tridentinorum patrum praescripto institueret, si nondum existant, atque instituta, si opus fuerit, amplificare, eaque optimis moderatoribus et magistris instruere, ac intensissimo studio continenter advigilare, ut inibi iuniores clerici in timore Domini et ecclesiastica disciplina sancte religioseque educantur et sacris potissimum scientiis, iuxta catholicam doctrinam, ab omni prorsus cuiusque erroris periculo alienis, et ecclesiae traditionibus et sanctorum patrum scriptis sacrisque caerimoniis, ritibus, sedulo ac penitus excolantur; quo habere possitis navos atque industrios operarios, qui ecclesiastico spiritu praediti ac studiis recte instituti, valeant in tempore dominicum agrum diligenter excolere ac strenue praeliari praelia Domini».¹

Quibus adhortationibus pressissime inhaerens, haec sacra synodus monet et obtestatur singulos episcopos, ut quae a praefata Tridentina synodo salubriter circa seminaria constituta sunt, quoad eorum foundationem, dotationem, bonorum administrationem, regimen disciplinae, studiorum ordinem ac religiosam vitae institutionem iuxta temporum et locorum circumstantias, accurate et ad amussim servari curent, prout in recenti conventionione inter sanctam sedem et imperatorem nostrum inita de his ratio habita fuerit. Et cum compertum sit, ea potissimum, quae attingunt tum deputatos e capitulo duos pro assidua inspectione regiminis, pro moderanda educatione clericorum; tum quatuor alios, duos ex capitulo et duos e clero civitatis, pro taxatione super redditibus quorumcumque beneficiorum, aliarumque piarum institutionum cuiuscumque nominis, paucis exceptis, ac bonorum et ipsorum reddituum recta administratione; tum quatuor similiter, quorum duo e capitulo, duo e clero eligi debent pro rationibus eiusdem administrationis expendendis ad finem cuiuslibet anni, alicubi in desuetudinem abiisse: praecipit et stricte iungit synodus, ut haec in pristinum vigorem revocentur et applicentur ad praxim iuxta mentem declarationis sacrae concilii congregationis.

MANSI 47, 1117 s.

¹ Pius IX, Litt. *Encycl. Qui pluribus*, 9 nov. 1846, *Pii IX Acta* 1, 19-20 [cfr. n. 754].

De ingressu clericorum saecularium in Ordines regulares

(Epist. S. C. EPP. ET REG. *Acceptis nobis litteris*, ad Episcopum N. N., 20 dec. 1859).

831 (358) *Acceptis novis litteris amplitudinis Tuae die 7 proxime praeteriti mensis novembris ad Ssmum D. N. Pium Pp. IX datis ad obtinendam prohibitionem, ne Clerici Saeculares tuae Dioecesis infra triennium a die, quo ad Sacrum Presbyteratus Ordinem promoti fuerint, computan. regularia Instituta amplecti possint, Sanctitas Sua pro ea, qua Te prosequitur benevolentia, iussit ut ab hac S. Congregatione Negotiis et Consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita Litterae ipsae cum annexis animadversionibus a Te exaratis diligenti examine expendere. Idcirco omnibus sedulo perpensis laudandam quidem esse Esm Patres existimarunt pastorem sollicitudinem tuam, qua omni studio bonum ovium Tibi commissarum curas; sed tamen eis visum est magni momenti vulnus infligi ecclesiasticae disciplinae, si petita generalis prohibitio concederetur, praesertim cum pro aliquo urgenti et extraordinario casu, de quo citati a Te scriptores loquuntur, a Benedicto XIV satis provisum sit, nec generalis huius concessionis exemplum habeatur, siquidem S. Carolus Borromaeus eam obtinuit relate ad unicum dumtaxat Institutum, cui Seminarii sui curam commiserat. Hisce etiam accedit, quod alii quoque locorum Antistites, qui in eisdem circumstantiis reperiuntur, hoc exemplo ducti, eandem petitionem urgerent, quo facto occasio praeberetur insimulandi Episcopos adversari vocationes ad religiosos ordines, quorum alumni evangelica consilia sectantes adiutricem operam Antistitibus locorum praestant. Nec dissimulandum est petitam prohibitionem Regularibus gravissimam fore, eamque querelarum causam futuram non sine periculo, ut eorum animi alieni fierent ab Episcopis, qui huiusmodi prohibitionem efflagitarent, cum suarum Dioecesium detrimento praesertim tristissimis hisce temporibus, quibus necesse prorsus est, ut uterque Clerus saecularis nempe, et regularis conspirantibus animis, coniunctisque studiis in vineam Domini excolendam sedulo incumbat.*

Quae cum Sanctitati Suae relata sint, ea Tibi communicanda mandavit.

CER Collect. 669 s.

De Seminariis constabiliendis et sustentandis in Haitiana Dione

(Ex Convent. cum Republica Haitiana, 28 mart. 1860).¹

832 (359) *Art. 7. - Dans les grands et petits Séminaires, qui selon le besoin pourront être établis, le régime, l'administration et l'instruction seront réglés conformément aux lois canoniques, par les Archevêques ou les Evê-*

¹ Cfr. Constitutiones Apostolicas quibus die 3 oct. 1861 novae in Haitiana Dione dioeceses institutae sunt: *Vel a primis; Christianae religionis; Catholicae Romanae Ecclesiae; Proprium fuit; Gravissimum sollicitudinis.* — *Pii IX Acta* 3, 298, 316, 337, 355, 372.

ques, qui nommeront librement aussi les Supérieurs, Directeurs, et Professeurs de ces établissements.

833 (360) *Art. 14. - Les fonds Curiaux ne seront employés dans chaque paroisse qu'à l'entretien du culte, et de ses Ministres, ainsi qu'aux frais et dépenses des Séminaires, et autres établissements pieux. L'administration de ces fonds sera confiée, sous la haute surveillance de l'Archevêque ou de l'Evêque Diocésain, au Curé de la paroisse, et au Directeur du Conseil des Notables, lesquels choisiront un caissier parmi les citoyens du lieu.*

Concord. 931-933. Cfr. Pii IX Pont. 7, 323 s.

CONCILIUM PROVINCIALE COLONIENSE
(29 apr. 1860)

De Seminariis et scholis ac de disciplinis tradendis

834 *Cap. XXIV. - De scholis superioribus.*

Quicumque historiam ecclesiasticam aut profanam vel obiter tetigerit, ignorare non potest, quanta cura et sollicitudine scholas illas, quae sensim e cathedralium et monasteriorum scholis in eas, quae hodie gymnasiorum nomine veniunt, aut in alia instituta, quas scholas reales vocant, immutatae sunt, ecclesia, postquam ortum eis dedit, fovere ac promoveri semper perrexerit et quam larga manu eas dotaverit.

Ecclesia enim intellexit, se maternam sollicitudinem huiusmodi scholarum alumnis non ideo solum debere, quod aetate infirma adhuc et lubrica in studiis litterarum multis periculis sint obnoxii, sed ideo etiam, quia iidem in ecclesia vel in civitate aliis aliquando regendis sint destinandi, aut saltem in aliorum vitam et mores haud exiguum vim et auctoritatem sint habituri: atque ita, quod illis impendatur, fidelium multitudinibus impendi censet. Unde ut simul cum litteris fidei doctrina imbuantur, ut pietate in Deum ac morum puritate praestent, ut, quidquid vel fidei adversetur, vel pietatem extinguat, vel mores pessumdet, ab iisdem arceatur, ecclesia etiam nunc exigere et pro viribus curare debet. Hinc etiam illius, cui hae partes potissimum nunc demandatae sunt, seu religionis praeceptoris officium gravissimum esse colligitur.

Cum fidei doctrinam tradendi munus a Christo ecclesiae soli commissum sit, de ecclesiae hic partibus agi non est dubium; idque eo magis etiam elucescit, quia religionis praeceptores munus quasiparochi alumnorum exercent, cum eorum sit officium divinum pro iisdem persolvere, sacramenta iisdem administrare, hinc animarum curam gerere. Hoc autem munus, utpote iurisdictionis potestatem delegatam, a solo ordinario, a quo iurdictio emanat, conferri posse prespicuum est. Quibus perpensis, ordinarii sibi ius ac facultatem praeservant collationis canonicae proprio decreto exprimendae, quo religionis praeceptores in officium immittantur; nullusque deinceps, etiam aliunde designatus, huius officii partes sine nostra collatione et fidei professione coram nobis emittenda implere audeat.

Praeceptores hac ratione nominati memores semper sint, se ab ecclesia mitti ad munus exercendum gravissimum. Sedulo et sapienter adolescentes in religione instituant, neque solum doctrina illuminent intellectum, sed etiam pietate inflamment affectum. Omnibus enim et mentis et animi viribus Deo praestare debemus obsequium, et vovendum est.

Cap. XXVII. - De seminariis clericorum.

837

Ut apostoli, quamvis sedula magistri cura per triennium instituti, tamen, priusquam Spiritum sanctum acciperent, singulari prorsus modo animum praeparare et sedere in civitate iussi sunt, donec induerentur virtute ex alto (cfr. L. 24, 49): ita etiam sacerdotii alumni, licet eisdem a pueris ad munus tam altum praeparari cupiat ecclesia, tamen sub ipsam ordinationis tempus a mundi contagione magis etiam separantur, et variis virtutibus exercendi, altioribus meditationibus instituendi, ritibusque ecclesiasticis ac variis disciplinis accuratius initiandi curantur in clericorum seminariis. Eam in rem sanctus Carolus Borromaeus, illorum, quae Tridentina synodus de seminariis statuerat, executor quam maxime strenuus: «Sunt igitur», inquit, «ea potissimum de causa seminaria erecta, ut in iis boni strenuque operarii ad curationem animarum, quas suo sanguine pretiosissimo Christus redemit, instituantur; et ii quidem adolescentes... in operibus virtutum erudiri debent, ut eam vitae perfectionem adipiscantur, quae in iis, qui doctores populorum futuri sunt, elucere debet, et severioribus disciplinae legibus coercendi».¹

Ad hunc finem gravissimum consequendum volumus, ut omnia, quae per canones et praesertim a patribus Tridentinae synodi et a sancta sede apostolica de seminariis statuta et praescripta sunt, omni cura et sollicitudine observentur. Propterea hortamur rectores et ceteros moderatores eosque omnes, qui in educandis clericis auxilium praestant, ut, assidue memores vocationis suae, in omnibus sese praebeant formam et exemplum, quod alumni imitentur. Rectores omni erantur studio, ut seminarii leges seu statuta ad amussim impleantur; simul animum intendant, ut disciplina ab omnibus, qui in seminario degunt, observetur, ipsique tum mansuetudine et suavitate, tum gravitate et fortitudine praestent. Quod monitum est in synodo Aquileiensi anno 1569 celebrata, enixe inculcamus, ut «praefecti et magistri adsciscantur probatae vitae et spectatae virtutis et pietatis homines, qui non modo voluntate et studio in rei conservationem et incrementum propendeant, sed idonei ad provinciam impositam iudicentur; in quo sit episcoporum praecipue vigilantia et diligens sollicitudo».²

In seminaria e concilii Tridentini praescripto illi solum recipiantur, «quorum indoles et voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros».³ Gravissimis id verbis sanctus Carolus Borromaeus monet, dum ait: «Maxima cautio adhibenda est in eo praecipue, ut idonei clerici in seminario recipiantur; neque solum ingenium et habilitas ad studia litterarum functionesque ecclesiasticas exercendas spectetur, sed multo magis morum, ac disciplinae in singulis ratio habeatur; quales enim ii fuerint, qui admittentur, tales prorsus e seminario fructus existent».⁴ Nemo porro inter seminarii alumnos est alendus, qui sine spe solidi in pietate fundamenti hinc videatur discessurus, ne forte pravi unius alumni vita ea destruat, quae multorum in religione et pietate profectus aedificaverit, neque enim, quibus severitate poenarum opus est coercendis, digni sunt huius vitae instituto.

Omnes autem in seminario caritate fraterna devincti eisdem legibus vivant, modestia, obedientia et animi candore conspicui. Christianam pietatem et Dei timorem sibi primum et summum religionis studium propositum esse in animum inducant. Quare statim ac recepti fuerint, pietatis et ecclesiasticae vitae fundamenta sacris exercitationibus iaciant; divinum officium recitare et coelestia meditari discant; studiis praescriptis aliisque exercitiis, quae ad ecclesiasticam vitae institutionem pertinent, sedulam operam navent. Frequens sit sacramentorum usus et confessoriorum etiam extraneorum copia, quod et de puerorum seminariis intelligi volumus.

MANSI 48, 153-157.

¹ Act. Eccl. Mediolan., part. V, inst. sem., part. III, cap. I.

² [Cfr. n. 427].

³ [Cfr. n. 290].

⁴ Act. Eccl. Mediolan., part. V, inst. sem., part. III, cap. I.

De Seminariorum directione Ordinibus regularibus aliisque Institutis sine venia S. Sedis non concedenda

(Ex Animadversionibus S. C. EPP. ET REG. super Constitutionibus Piae Congr. Missionariorum sub titulo *S. Francisci Salesii* in Dioecesi Annectensi, 23 mai. 1860).

- 838 4. - Non possunt Episcopi concedere directionem seminariorum
(361) Ordinibus regularibus, aliisque institutis sine venia Apostolicae Sedis.
CER Collect. 798.

(Ex Animadversionibus S. C. EPP. ET REG. super Constitutionibus Congr. Presbyterorum sub titulo *Immaculae Conceptionis B. M. V. a S. Mehenno* in Dioecesi Rhedonensi, 2 mart. 1861).

- 839 5. - Cum ex CONCILIO TRIDENTINO directio Seminariorum ad Epi-
(362) scopos, audito deputatorum consilio, omnino spectet, ipsi eorum curam non possunt alicui instituto committere inconsulta Sede Apostolica, licet institutum ipsum in genere pro directione Seminariorum ab Apostolica Sede approbatum sit. Hinc oportet in singulis casibus Summi Pontificis licentiam obtinere.

CER Collect. 791.

CONCILIUM PROVINCIALE PRAGENSE (9 sept. 1860)

De clericis educandis et instituendis

- 840 Tit. I, Cap. IX. - De clericis educandis et instituendis.

Nihil unquam ecclesiae, honorem ac decorem ordinis sacerdotalis vindicaturae, tantopere curae fuit, quam ut idoneos piosque contingat ubivis acquirere augustissimi sacrificii ministros populi christiani fidos pastores. Magna enim sublimitas magnam habere debet cautelam, et honor grandis grandiori debet sollicitudine circumvallari. Hinc potissimum patres in sancta synodo Tridentina congregati sapientissimis ordinationibus providerunt, ut ad ecclesiae ministerium eligendi coelesti sapientia, probis moribus et diuturna iustitiae observatione commendari mereantur. Quem in finem praecipue seminaria per singulas dioeceses erigenda esse, inter alia mandarunt.¹

Quanto successu, Deo iuvante, saluberrima hac ordinatione clero recte educando et instituendo providerint, nostra quoque provincia grate loquitur: siquidem pia sollicitudine maiorum et benefactorum, quorum nomina sunt in libro vitae, singulae dioeceses clericorum seminariis et scholis dudum provisae, novissime erectis etiam cleri populi liberalitate minoribus seu puerorum seminariis in Domino gloriantur.

Obsequium decretis ecclesiae debitum, et pro perceptis donis gratitudo patribus in hac synodo congregatis tantopere cordi est, ut ad ampliandum sacerdotii honorem et meritum sequentia quoad provinciae huius seminaria statuere censuerint:

841

1. Recenter erecta puerorum seminaria, cum plantationes sint adhuc tenellae, episcopi omni, qua poterunt, sollicitudine augebunt, provisuri, quantum Deo propitio fieri

¹ [Cfr. n. 290].

poterit, ne sufficiente dote careant, sed pedetentim abundantius habeant, quo maiorem puerorum numerum pro indigentis dioecesium alere ac religiose educare contingat.

Omnis autem administrationis, educationis et institutionis ratio, quatenus et copia dotis et peculiares studii gymnasialis circumstantiae permiserint, supralaudato sacrosancti concilii Tridentini decreto innitatur. Hinc inter alia tales potissimum pueri suscipiantur, quorum indoles et voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inseruituros. Pauperum quoque filii praecipue eligantur, non exclusis utique ditiorum filiis, modo suo sumptu alantur, et studium prae se ferant Deo et ecclesiae inserviendi. Magnopere etiam proderit curare, ut pueri a teneris annis tantum ecclesiasticum et rituum ac caerimoniarum formas ediscant utque adolescentes humanioribus literis erudiendi ecclesiasticas etiam disciplinas sapere incipiant.

Cum porro, hisce praesertim diebus, messis quidem multa sit, operarii autem pauci: monemus in Domino et impense rogamus parochos ceterosque sacerdotes, ut pueros bona indole praeditos, qui spem afferant, se, cum sacris initiati fuerint, ecclesiae ministros utiles fore, ad literarum atque ad ecclesiasticae vitae normam accurate informant, moribusque clericali religioni congruentibus erudiant, atque parentes ipsos moneant, ut filios suos ad suscipiendos ordines sancte inducant. Qua sollicitudine cum huius provinciae clerus avite excellit: nova meritis merita superaddere eo minus recusabit, quo magis opportunam ab erectis puerorum seminariis occasionem animadvertens, ab episcopis impetrare poterit, ut maxime idonei tales morigerique discipuli prae reliquis iuvenili seminariarum familiae aggregentur.

Adolescentibus tandem domibus hisce iam adscriptis, dum feriarum tempore extra seminarium septa morantur, vigiles animarum pastores manum paternam porrigant, sedulo hortantes, ut adolescentiam suam nulla sorde commaculent, sed potius, si Deo placuerit, suo tempore ad altare Christi quasi virgines de thalamo procedant. Hinc eam quoque per singulas dioeceses legem dabunt episcopi, ut minorum seminariarum alumni parochis loci, ubi feriarum tempore morari voluerint, venientes se praesentent, et abeuntes per eundem parochum testimonio probitatis commendari mereantur.

842

2. Quo certius pio sperare liceat, fore ut ipse Deus, quos sacris altaribus servituros elegerit, ostendat, solertissimam antistitem vigilantiam et industriam sibi vindicant maiora seu clericorum seminaria.

Cum melius profecto sit, prout sapientissime monuit Benedictus papa XIV, pauciores habere ministros, sed probos ac idoneos, quam plures, qui in aedificationem ecclesiae nequaquam sint valituri: statuit haec synodus, ut, postposito respectu, ad deficientem cleri copiam maioribus seminariis nullo modo iuvenes aggregentur, qui vel ob exiguum in studio gymnasiali progressum ab ipsis etiam condiscipulis minus idonei et tardioris ingenii dignoscuntur, vel sacculi corruptelis sauciati, ne vix quidem optandae conversionis coniecturam praebent.

Nihil porro episcopis, ex voto beatissimi patris nostri, antiquius, nihil potius erit, quam instituta clericorum seminaria optimis moderatoribus et magistris instituere, ut inibi iuniores clerici in timore Domini et ecclesiastica disciplina sancte religioseque educantur, et sacris potissimum scientiis iuxta catholicam doctrinam ab omni prorsus cuiuslibet erroris periculo alienis excolantur, atque ecclesiastico spiritu praediti ac studiis recte instituti, valeant in tempore dominicum agrum diligenter excolere ac strenue procellari procella Domini.

Quod ut opitulante Deo fauste eveniat, seminaria in primis ac inis ad literam et mentem legis ecclesiasticae disposita sint adeo, ut clerici cum primis spiritu ecclesiae animentur. Hinc non tantum quotidianis christianae pietatis, sed etiam officii sacerdotalis

¹ Epist. Encycl. *Ubi primum*, 3 dec. 1740, BB 1, 4: [Cfr. n. 626].

² Pius IX, Litt. Encycl. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846, *Pii IX Acta* 1, 19-20 [cfr. n. 754].

exercitiis, praecipuis horis canonicis debite persolvendis, frequentissimo sacramenti poenitentiae usui, devotissimo sanctissimo eucharistiae cultui, frequentandis recollectionibus sacris mature assuescant, et omnia insuper pietatis exercitia ab ecclesia approbata et commendata religiose tractare et adamare sciant. Eundem in finem, praeter theologicas praelectiones, quae in scholis habentur, domesticas explanationes theoreticopracticas excipiant, quibus potissimum sacrae scripturae et sanctorum patrum, catechismi Romani concilii Tridentini, totumque breviarii, missalis, ritualis, pontificalis Romani et caerimonialis episcoporum copiosissimum thesaurum bene nosse, diligenter colligere et pie venerari discant. Cum porro spiritus ecclesiae, quo clerici ardescant, zelosa praesertim administratione sacramenti poenitentiae probandus sit: plurimum interest, ut solidissima theologiae casuisticae doctrina imbuantur, et ad sedulo et libenter excipiendas confessiones poenitentium, et promovendam sacramentorum frequentationem quoque modo inflammantur. Optamus etiam, ut decorem domus Dei dilecturi, spiritu ecclesiae se animatos manifestent. Quo rectius in tempore huic officio sacerdotalis pietatis satisfaciant, praeter exactam sacrae liturgiae cognitionem archaeologiam quoque ecclesiasticam ediscant.

843

3. Systematicum totius theologiae studium, novissime stabilito per episcopos diocesis Austriacae ordine, annis quatuor sic absolvendum est, ut primo biennio institutiones biblicae et dogmaticae tradantur, quibus anno tertio studia theologiae moralis et historiae ecclesiasticae, anno demum quarto, praeter doctrinam pastorem, institutiones iuris canonici et artis catecheticae superstruantur.

Exceptis praelectionibus, quae practicam pastorem institutionem concernunt, reliquae idiomate latino habebuntur.

Ad presbyteratus ordinem, non absoluto cursu huius theologiae quadriennio, episcopi neminem promovebunt, nisi casu peculiari aliter illis visum fuerit.

Cum sacrae theologiae tam late pateat campus, ut profundioris scientiae thesauri statuto quadrienni termino indicari potius, quam copiosius hauriri queant: volumus quidem, ut theologiae magistri reconditam in ecclesia divinae scientiae abundantiam tiro-nibus qualibet occasione monstrare non omittant, attamen salva semper institutione explicita, qua iuvenes disciplinis theologicis, ad obeunda munia ecclesiastica scitu necessariis, accuratissime excolantur. Bonam enim et confertam solidae et necessariae doctrinae mensuram habentes, et sanam profundioris scientiae praelibationem experti, si studio divinorum sublimiori vires eximiis dotibus praediti et magistrorum testimonio commendati, exactioris quoque eruditionis sacrae copiam acquirere possint.

Cum non raro ceterum eveniat, ut vel iuniores clerici, impetratis ab episcopo literis dimissoriis ad continuandum tirocinium theologicum, in alius dioecesis seminarium suscipiantur, vel viri ecclesiastici potissimum a patronis praesentati ad alterius dioecesis beneficium promoveantur: valde optandum est, ut omnes huius provinciae clerici pari modo et methodo educantur et instituantur. Episcoporum itaque erit, collatis quantocius procurare consiliis, ut tota dirigendorum provinciae huius seminariarum, nec non instituendi studii theologici norma et dispositio, quantum peculiare loci circumstantiae non impediunt, illis ordinibus innitatur.

844

Cap. X. - De clericorum in seminariis moderatoribus et theologiae magistris.

Si animarum pastores severo exagitantur iudicio de populo sibi concredito, cuius sanguinem exitialis diei iudex ab ipsorum manibus requiret, nemo non intelligit, quanto pavore coarctentur cleri duces et magistri vel leviter cogitantes, ab eorum manibus sanguinem et ovium et pastorem forsitan repetendum.

Ne hos inter duces et magistros primi, videlicet ipsi sacrorum antistites tremenda supremi iudicis sententia perstringantur, cautissime procedent in seligendis iuniorum clericorum moderatoribus et studii theologici magistris, quorum vita senectute probata per-

fectior, quorum doctrina absque omni mendacio falsitatis clero et populo spiritualis medicina sit oportet.

Hunc in finem sequentia synodus in Domino congregata nominatim censuit statuenda:

1. Cum seminarium maiorem moderatores clericos non tantum ad pietatem et vitae sacerdotalis perfectionem tutissime informare, sed et solidissimis explanationibus priori capite recensitis excolere et in studio theologiae quoquo modo iuvare debeant: par eorum exquisitae eruditionis et scientiae sacrae copia sit, quam in theologiae magistris postulamus. Hinc episcopi, non postposito respectu, ad vitae morumque candorem, eos tamen inter idoneos et experientia pastoralis probatos potius eligant rectores et moderatores seminarium, qui vel doctorum theologiae aut sacrorum canonum laurea insigniti sunt, vel editis scriptis aliove modo, publicam sanae doctrinae et exactae eruditionis theologiae laudem meruerunt.

845

2. Facta conventionem inter sedem apostolicam et augustissimum Austriae imperatorem,¹ nemo sacram theologiae, disciplinam catecheticae vel religionis doctrinam in quocumque instituto vel publico vel privato tradere potest, nisi cum missionem, tum auctoritatem obtinuerit ab episcopo dioecesano, cuius eandem revocare est, quando id opportunum censuerit.

Publici theologiae professores et disciplinae catecheticae magistri, postquam sacrorum antistes de candidatorum fide, scientia ac pietate sententiam suam exposuerit, nominantur ex his, quibus docendi missionem et auctoritatem conferre paratum se exhibuerit.

Vacante autem cathedra publici in huius civitatis facultate theologiae professoris, cuius quoque erit erudire seminarium clericos, archidioecesis antistes, si virum ecclesiasticum doctrinae laude alioquin celebrem et meritissimum praesto habuerit, cui vacans magisterium tuto concedi possit, audita professorum theologiae sententia, eundem suae maiestati commendabit assumendum.

Quodsi autem, indicto concursu publico, cathedrae vacanti melius prospici visum fuerit, curabit antistes, ut interrogationes, quas pro subeundo tentamine scripto designaverit, legitimo modo professorum collegio communicentur. Lectioni de vacantis magisterii disciplina, quam concurrentes coram professoribus habebunt, vir ab antistite deputatus intererit. Audita dein sententia non huius tantum, sed et alterius cuiusdam facultatis theologiae professorum, et aliorum etiam, si visum fuerit, virorum doctorum, sua maiestas ex ambientium numero, si nullum aderit circa res politicas obstaculum, eum nominabit, quem antistes ad praedictum munus obeundum prae ceteris habilem censuerit.

Simili ratione, reliqui huius provinciae episcopi vacantibus cathedris theologici sui instituti prospicient. Nisi virum eligere praeferant probatae vitae ac scientiae laude conspicuum, quem alioquin noverint maxime idoneum: curabunt, ut, indicto per totam dioecesim concursu publico, aptissimum eligere theologiae magistrum contingat. Concurrentes non tantum designatis ab episcopo interrogationibus scripta elucubratione satisfaciant, sed et quadam lectione coram theologiae professoribus et viro ab antistite deputato docendi facundiam monstrabunt, nisi, probata aliunde unius alteriusve candidatorum dicendi dexteritate, dispensatio episcopi quoad praelectionem habendam interveniat. Dicta de singulorum tentamine sententia professorum tam eiusdem instituti theologici quam alterius cuiusdam, episcopus, modo mandato beatissimi patris² quoad non eligendos viros propter res politicas minus acceptos satisfecerit, professorem constituat, quem inter concurrentes ad munus docendi maxime habilem ac promotione dignissimum censuerit.

846

3. Monemus tandem et in Domino obsecramus clericorum moderatores et studii theologici magistros, ut stirpem leviticam, germen sacerdotale, propaginem sanctifi-

¹ [Cfr. nn. 807-809].

² Cfr. Pius IX Epist. Encycl. *Optime noscitis*, 5 nov. 1855, *Pii IX Acta*, 2, 489.

catam, tirores videlicet sibi concreditos omni, quo potuerint, fervore ac industria foveant, et quod facundo ore iis persuaserint, vivis propriae perfectionis operibus exponant.

Sed et reliquos omnesque huius provinciae viros ecclesiasticos per viscera misericordiae Dei nostri rogamus, ut qui spirituales sunt, et a rebus saeculi in altiore locum sublatis, iuniores ministerii divini tirores, data quavis occasione, verbo et exemplo doceant, quomodo oporteat clericos in domo Dei conversari, et ex sacerdotibus sumere, quod imitentur.

Imprimis autem parochi, ad quos, tempore feriarum, seminariorum alumni pervenerint, sedulo curent, ut illi, quo diligentius clericalis disciplinae vitaeque religiosae institutis imbuantur, ecclesiam frequenter adeant, functiones clericales ceteraque id generis ministeria cernant, ecclesiasticorum hominum consuetudine utantur, atque multiplici ratione clericalis vitae officiis assuescant. Vigilabunt etiam, ut qui tonsura clericali iam insigniti sunt, capitis coronam deferant patentem, vestibusque induti proprio ordini congruentibus per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant. Cum porro minoribus initiati ordinibus, etsi quandoque necessitate postulati, in solemni missae sacrificio sacri ministri vices gerere et lectionem dicere queant, e suggestu sacro tamen pro concione dicere prohibeantur: parochi istiusmodi damnablem abusum minime patiantur. His omnibus intenti, testimonium, quo clericos ad sacros ordines promovendos, ceterosque seminariorum alumnos commendari volumus, parochi petentibus magis pro merito, quam affectione aliqua tribuant oportet.

347

Tit. IV, Cap. X. - *De sacramento ordinis.*

Quoniam per sacramentum ordinis fideles mysteriorum Dei dispensatores constituentur, et in regendis ecclesiis adiutores assumuntur, legibus propterea sapientissimis praecerunt patres in sancta synodo Tridentina congregati, ut episcopi in conferendis sacris ordinibus summa circumspectione et exquisito delectu procedant. Legibus illis fideliter obtemperaturi, ut idem studium in exsequendo praestemus, quod in praecipiendo adhibuit intelligimus, sequentia in conferendis ordinibus constituimus servanda.

Cum illud maxime cavendum sit episcopis, ne vel ipsi de singulorum profectione, vel ordinati de sacri officii susceptione a Domino damnentur: hinc prae ceteris examinatores ordinandorum constituent, viros videlicet divinae legis peritos ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatos, quibus sibi adscitis, insistentes tum concilii Tridentini decretis, tum constitutionibus pontificiis, ordinandorum genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam et fidem atque factam de honesta sustentatione provisionem diligenter investigabunt et examinabunt; ne alicui ante aetatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinae cito manus imposuisse tristes experiantur.

Quia de vita et conversatione praesentandi, quod nonnumquam ignoratur a pluribus, scitur a paucis, cumque facilius ei quis obedientiam exhibeat ordinato, cui assensum praebuerit ordinando, non frustra fuit a patribus institutum, ut de electione illorum, qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur etiam populus. Antistites huius provinciae, prout vel editum in hac synodo decretum de clericis educandis et instituendis loquitur, omni studio vigilabunt, ut ad ministerium sanctuarii adhibendi Deo et hominibus placeant, et vel ideo instante ordinum sacrorum collatione, praeceptis canonicis satisfacturi curabunt, ut cum promulgatione faciendae ordinationis, promovendorum ad ordines maiores nomina et desiderium tum in ecclesia cathedrali, tum in ecclesiis parochiarum, quae sunt in civitate episcopali, atque illarum, e quibus singuli oriundi sunt vel domicilium acquisierunt, publice denuntientur. Parochi autem hac occasione fideles monebunt, ut quid de ordinandorum actibus aut moribus noverint, quid de merito sentiant, libera voce pandant, et si aliquid contra illos habent, pro Deo et propter Deum cum fiducia dicant, verumtamen memores sint conditionis suae. Relationes parochorum

de peracta ordinandorum promulgatione curiae episcopali exhibendas, examinatores ordinandorum iusto iudicio probabunt.

Pie admodum in ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut statis diebus, quibus etiam sollemnia ieiunia ex vetustissimo catholicae ecclesiae more indicuntur, ordinationes fiant, ut scilicet fidelis populus sacrorum ministros a Deo impetret, qui ad tanti ministerii potestatem recte et cum ecclesiae utilitate gerendam aptiores esse videantur. Quamvis cursus studii theologici et attemperata illi ad sacros ordines suscipiendos in seminariis clericorum praeparatio, in hac provincia morem induxerit, ut, adhibito dispensationis in angaria remedio, extra statuta a iure tempora ordinationes fiant; tamen quatuor temporum ieiunia augendo spirituali cleri profectui dicata manere volumus: tum quia fidelium preces, quas ecclesia istis diebus desiderat, ieiunio sanctificatae fient magis proficuae, tum ut ordinationes, quae sacris his temporibus alibi per orbem catholicum aguntur, totius ecclesiae precibus suffulciantur, cum maxime deceat, ut communem causam communis prosequatur oratio.

Mandamus itaque, ut recurrentibus quatuor temporum ieiuniis, atque indictis antea publice diebus quibus sacrae ordinationes fient, preces communes ab episcopo praescribendae in omnibus per dioecesim ecclesiis peragantur, monentes simul ecclesiarum rectores, ut fideles ad frequentandum his diebus missae sacrificium et preces pro ordinandis et universis ecclesiasticis ordinibus devote persolvendas suaviter convocent. Proderit etiam, ut his vel aliis opportunis occasionibus de ordinis sacramento et tantis, quae ex illo in ecclesiam et societatem humanam universim diffunduntur, beneficiis populum instruant; unde tum ipsi ad excitandam gratiam, quam ex hoc sacramento adepti sunt, fortius movebuntur, tum fideles clarius intelligent, quo honore digni sint ecclesiae ministri, et quantopere oporteat rogare dominum messis, ut mittat operarios in messem suam, et ut mittantur opere allaborare.

Praecipimus tandem, ut praesertim maiores ordines magna cum solemnitate, et quidem in ecclesia cathedrali, vocato etiam eiusdem capitulo, conferantur; quodsi in alio dioecesis loco ordinationes fiant, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia eligatur.

MANSI 48, 216-220; 287 s.

De Seminariis dotandis et moderandis in Ditione Hondurensi

(Ex Convent. cum Republica Hondurensi, 9 iul. 1861).

848
(363) Art. 5. - Hondurensis Gubernium obligatione se obstringit ut decimae sartae tectae habeantur, illaeque sua etiam interposita auctoritate solvantur; declarans decimas ipsas semper absque ulla exceptione esse solvendas etiam tempore quo Episcopalis Sedes vel quodlibet beneficium vacaverit. Namque ipsae omnino destinatae sunt tum ad dotem Episcopatus, Capituli et Seminarii constituendam, tum ad impensas sustentendas pro divino cultu, pro aedificio Cathedralis Templi aliarumque ecclesiasticarum aedium, secundum peculiarem propositum modum, qui in huius Conventionis fine exhibetur. Quidquid vero ex decimarum redditibus reliquum fuerit in promovenda publicae institutionis et beneficentiae instituta erit erogandum. Si autem decimae haud sufficiant omnibus commemoratis sustentendis expensis, Hondurensis Gubernium spondet ac promittit se quotannis eam pecuniae vim esse daturum, quae divini cultus et Cleri dotem plane perficiat...

849
(364) Art. 10. - Sancta Sedes proprio utens iure novas dioeceses eriget, ac novas earumdem peraget circumscriptiones, cum id fidelium necessitas aut utilitas postulaverit. Verumtamen ubi id contigerit, cum Hondurensi Gubernio consilia conferet. In unaquaque earumdem dioecesium instituetur Canonorum Capitulum et Episcopale Seminarium accommodatum ad Cleri Dioecesani numerum et ipsarum dioecesium indigentias... In Seminaria excipientur et instituentur iuxta Tridentinae Synodi praescripta ii adolescentes, quos Episcopi ex propriae dioecesis necessitate vel utilitate admittendos esse censuerint. Ea omnia quae ad eorumdem Seminariorum regimen, ordinationem, doctrinam, gubernationem et administrationem pertinent a dioecesano Antistite unice pendere debent, qui suam liberam plenamque auctoritatem et ius in ea exercebit. Rectores quoque et professores Seminariorum ab episcopis libere nominabuntur, et quotiescumque necessarium vel utile ab ipsis indicabitur removebuntur.

Concord. 938, 941; PF *Ius Pont.* 7, 328.

De Seminariorum dotatione et regimine in Ditione Nicaraguensi

(Ex Convent. cum Republica Nicaraguae, 2 nov. 1861).¹

850
(365) Art. 2. - Hinc iuventutis institutio in Universitatibus, Collegiis, Scholis et aliis omnibus educationis seu instructionis institutis erit plane conformis doctrinae eiusdem catholicae religionis, et ideo Episcopi et locorum Ordinarii liberi omnino erunt in dirigenda doctrina, quae ad Theologicas, et canonici iuris facultates et ad alias ecclesiasticas eiusque generis disciplinas pertinet. Insuper iidem Ordinarii et Episcopi praeter illam sollicitudinem, quam ex proprii ministerii officio in religiosam iuventutis educationem exercent, advigilabunt etiam, ut in quavis tradenda disciplina nihil adsit, quod catholicae religioni morumque honestati adversetur.

851
(365) Art. 5. - Gubernium de Nicaragua obligatione se obstringit praestandi et integram servandi dotem pro Episcopo, Capitulo, Seminario et divini cultus, ac sacrarum aedium expensis super fundis aerarii nationis de Nicaragua iuxta designationem in fine huius Conventionis expressam. Et quoties novae Dioeceses erunt erigendae, eadem norma locum habebit pro dote cuiusque ecclesiae, capituli, et seminarii. Cum autem huiusmodi dotes assignentur compensatione, immo loco decimarum, quibus hoc modo supplendis Gubernium propria illius loci utilitatis causa et Episcopo consentiente a Sede Apostolica huiusmodi veniam petiit et obtinuit, ideo dotes ipsae habendae omnino erunt, prout sunt, titulo *oneroso*, ac propterea Gubernium, tamquam verum Ecclesiae creditum erga nationem de Nicaragua dotes ipsas agnoscit, quae ita liberorum, seu omnino independentium reddituum naturam rationemque acquirant.

¹ Cfr. Allocut. Consist. *Omnibus notam*, 16 mart. 1863; *Pii IX Acta* 3, 560.

- 852 Art. 10. - Sancta Sedes proprio utens iure novas dioeceses eriget,
(366) ac novas earundem peraget circumscriptiones, cum id fidelium necessitas, aut utilitas postulaverit. Verumtamen ubi id contigerit, cum Gubernio de Nicaragua consilia conferet. In unaquaque earundem dioecesium instituetur Canonorum Capitulum et Episcopale Seminarium accommodatum ad Cleri Dioecisani numerum, et ipsarum dioecesium indigentias. Pro dote cuiusque Sedis, Capituli et Seminarii, quae erigenda erunt, ea norma erit sequenda, quae statuta est pro Ecclesia Assumptionis B. M. V. in republica de Nicaragua, quae quamprimum Canonorum Capitulum habebit efformatum iuxta schema inferius referendum. In Seminaria excipientur et instituentur iuxta Tridentinae Synodi praescripta ii adolescentes, quos Episcopi ex propria dioecesis necessitate vel utilitate admittendos esse censuerint. Ea omnia quae ad eorundem Seminariorum regimen, ordinationem, doctrinam, gubernationem et administrationem pertinent, a dioecesano Antistite unice pendere debent, qui suam liberam plenamque auctoritatem et ius in ea exercebit. Rectores quoque et professores seminariorum ab Episcopis libere nominabuntur, et quotiescumque necessarium vel utile ab ipsis iudicabitur removebuntur.

Concord. 950 s. 953 : Pii IX Acta 3, 575 s. 578 s.; PF Ius Pont. 7, 325 s.

De clericis Ecclesiarum ritus orientalis magna cum sollicitudine educandis

(Ex Epist. Encycl. *Amanatissimus humani generis* ad omnes Ordinarios Ecclesiarum ritus orientalis, 8 apr. 1862).

- 853 5. - Ut facilius navos et industrios operarios habere possitis, qui in
(367) vinea Domini excolenda auxiliariam Vobis operam in tempore exhibere valeant, nullis parcite curis, nullisque consiliis, Venerabiles Fratres, ut adolescentes clerici vel ab ineunte aetate per lectissimos magistros ad pietatem, verumque ecclesiasticum spiritum mature fingantur, ac litteris et disciplinis praecipue sacris ab omni cuiusque erroris periculo omnino alienis diligentissime erudiantur.

Pii IX Acta 3, 433 s.; PF Ius Pont. 6, I, 371; CIC Fontes 2, 960.

De Seminariorum dotatione et regimine in Ditione S. Salvatoris

(Ex Convent. cum Republica S. Salvatoris, 22 apr. 1862).

- 854 Art. 5. 10, eadem pacta sunt quae cum Republica de Nicaragua [cfr. supra nn. 851 s.].
(368)

Concord. 962, 964 s.; Pii IX Acta 3, 591, 593 s.; PF Ius Pont. 6, I, 399 s.; 7, 328.

De curis in clericorum institutione ab Episcopis adhibendis

(Ex Epist. *Quo graviora* ad Card. Rodrigues Patriarcham Lisbonensem ceterosque Lusitaniae Episcopos, 3 iul. 1862).

- 855 Ignorare autem minime potestis, Dilecte Fili Noster ac Venerabiles
(369) Fratres, quam vehementer Ecclesiae intersit hisce potissimum luctuosissimis temporibus idoneos habere ministros, qui nonnisi ex Clericis optime institutis fieri possunt. Atque iccirco vestras omnes curas, cogitationesque in id praecipue intendatis oportet, ut adolescentes Clerici in vestris Seminariis vel ab ineunte aetate per magistros pietatis, sanaeque doctrinae laude spectatos ad ecclesiasticum spiritum mature fingantur, ac litteris et disciplinis praesertim sacris ab omni cuiusque *profanae novitatis*¹ et erroris periculo alienis diligentissime erudiantur.² Ac summo opere cavete, ne in theologiarum praesertim rerum, et iuris canonici scientia tradenda ii adhibeantur libri, quibus falsae opiniones et errores, verae germanaeque catholicae Ecclesiae et huius Apostolicae Sedis doctrinae repugnantes et adversi continentur.

Pii IX Acta 3, 464 s.; CIC Fontes 2, 967 s.

De Seminariis erigendis, ordinandis, dotandis in Ditione Venetiola

(Ex Convent. cum Republica Venetiola, 26 iul. 1862).

- 856 Art. III. - Seminaria in Dioecibus Reipublicae de Venezuela exi-
(370) stentia erunt conservanda; atque Dioecisani Antistites ad normam S. Concilii Tridentini, liberi omnino erunt in Seminariorum erectione, ordinatione, doctrina atque administratione. Rectores quoque et Professores Seminariorum ab Episcopo nominabuntur atque removebuntur, quotiescumque necessarium ab ipso iudicabitur.

- 857 Art. VI. - Gubernium de Venezuela per suum Plenipotentiarium
(371) Ministrum petiit et ab Apostolica Sede, ob extraordinaria temporum et locorum adiuncta, obtinuit ut in decimarum locum substitueretur ecclesiastica dos. Quocirca Gubernium idem se obligat ad solvendam ex publico Aerario, uti debitum Status, eandem dotem ecclesiasticam, iuxta notam huic Conventioni adiectam pro congrua sustentatione Archiepiscopi et cuiusque Episcopi, Capituli ecclesiastici, Parochi, Seminarii et Aedificii Templorum, et pro consuetis et necessariis divini cultus expensis; atque id pro legitima compensatione redditus decimarum sublatis. Parochi pergunt frui iure percipiendi primitias et emolumenta, quae vulgo appellantur *a stola* ex cuiusque Dioecesis more, ac iuxta taxam ex praescriptis Synodorum in praesentia vigentem, vel quae in posterum a competenti ecclesiastica auctoritate statui contigerit.

¹ Cfr. 1 T. 6, 20.

² [Cfr. nn. 790, 816].

858 Art. XIII. - Cum iam in Dioecesi de Guayana Capitulum Cathe-
(372) drale erectum sit, Sancta Sede approbante, Seminarium, ad normam Concilii Tridentini, eiusdem Dioecesis quamprimum erigetur.

859 Art. XVII. - Sancta Sedes proprio utens iure novas Dioeceses eri-
(373) get, ac novas earundem peraget circumscriptiones, cum id fidelium necessitas aut utilitas postulaverit; collatis antea cum Reipublicae de Venezuela Gubernio consiliis. In unaquaque earundem Dioecesium instituentur Canonorum Capitulum et Episcopale Seminarium. Pro dote cuiusque Sedis, Capituli et Seminarii, quae erigenda erunt, ea norma erit sequenda, quae pro aliis iam existentibus statuta est.

860 Art. XXIII. - Ob rerum ac temporum adiuncta Sancta Sedes con-
(374) sentit ut fundi et ecclesiastica bona publicis subiiciantur vectigalibus, aequae ac bona aliorum civium Reipublicae de Venezuela; exceptis semper Ecclesiis, Seminariis, caeterisque institutis divino cultui dicatis.

Concord. 972-977; PF Ius Pont. 7, 329 s.

De Seminariorum erectione et regimine in Ditione Aequatoriana

(Ex Convent. cum Republica Aequatoris, 26 sept. 1862).¹

861 Art. 2. - In omnibus Dioecesibus, quae in praesentia existunt, vel in
(375) posterum erigentur, existere debet Seminarium Dioecesanum, cuius procuratio, regimen et administratio libere atque unice pertinebit ad Dioecesanos Ordinarios iuxta Concilii Tridentini praescripta et alias canonicas leges. Rectores, Professores et alii aliquo munere fungentes tum in tradendis doctrinis tum in iisdem dirigendis Seminariis ab ipsis Ordinariis libere erunt nominandi vel amovendi.

862 Art. 9. - Sancta Sedes permittit ut personae et ecclesiastica bona
(376) subiiciantur publicis vectigalibus veluti subiiciuntur personae et bona aliorum civium Aequatoris, ita tamen ut Civilis Auctoritas cum Ecclesiastica consilia conferat ad obtinendam veniam, quoties necessaria sit coactio. Ab huiusmodi vectigalibus eximuntur Seminaria, bona et res divino cultui immediate destinatae et beneficentiae Instituta.

Concord. 984. 987; PF Ius Pont. 7, 331 s.

¹ Leo XIII et Praeses Reipublicae Aequatoris die 2 maii 1881 de nova huius Concordati recognitione seu redactione convenerunt. Cfr. *Concord. 1001; Leonis XIII Convent. 1; PF Ius Pont. 7, 335.*

CONCILIUM PROV. QUITENSE I (24 mai. 1863)

De recta cleri informatione

863 Cap. VIII. - *De clero informando.*

Ut in ecclesia sancta Dei digni ministri et iuxta spiritum ecclesiasticum informati semper existant, utque illi, quibus sacra ministeria iam commendata fuere ad maiorem Dei gloriam animarumque salutem, tanto munere dignius fungantur, sequentium ordinationum executio episcopis demandatur.

1. In seminariis ecclesiasticis iuvenes, qui ex legitimo matrimonio orti non sint, itemque illi, qui ad Deo serviendum et ecclesiam sanctam iuvandam nullum vel modicum seu ingenii seu virtutis specimen dederint, non admittentur.

2. Quod attinet ad scholasticos, qui in seminario dioecesano instruantur, sanctae Tridentinae synodi ordinationes quoad habitum clericalem et frequentem sacramentorum usum stricte servantur.

3. In seminariis dioecesanis et in privatis conventualium religiosorum scholis, lectiones tum philosophiae rationalis, tum disciplinae ecclesiasticae universae idiomate latino tradantur.

864 4. Nemo ad sacros ordines ascendere praesumat, quin prius per triennium saltem in seminario episcopali, vel in aliqua domo ad id deputata, argumenta non dubia praeberit, se non solum scientiis ecclesiasticis excolendis, sed etiam virtutibus acquirendis serio operam dedisse. Bonum insuper, vel a proprio paroco, vel a studiorum magistro, de honestate et probitate vitae testimonium exhibeat. Ad conscientiam tamen praelati spectat cum aliquo ordinando dispensare, dum illum doctrina, virtute et vocatione sufficienti praeditum esse cognoverit.

5. Praelati sacerdotibus iunioribus ad audiendas mulierum et monialium confessiones facultatem negabunt. Immo sacerdotibus ipsis aetate iam provectoribus facultas ad audiendas confessiones non concedetur absque praevio examine, et licentia ad definitum tempus et in scriptis exarata.

6. Sacerdotes tamen quadragenarii, qui quater examen synodale subiissent et singulis canonicam approbationem obtinuissent, insuper sacerdotes nondum quadragenarii, quorum scientia, prudentia et virtus iudicio praelati perspecta sit, superioris articuli ordinationi non subiiciuntur.

7. Confessarii cum mulieribus, quarum confessiones excipiunt, nullam familiaritatem vel consuetudinem contrahant, nec ullo pacto domum frequentare vel sese mutuo visitare poterunt, nisi forte contrarium urbanitas vel christiana caritas suaserit.¹

MANSI 48, 467.

¹ Cfr. *Concil. Prov. Colocense*, 8 sept. 1863, cap. I: MANSI 48, 546-552.

De clericorum plena solidaque institutione

(Ex Epist. *Maximac quidem* ad Episcopos Bavariae, 18 aug. 1864).

- 865 Vos impensissime hortamur, ut vestras omnes curas cogitationesque
(377) in accuratam Cleri institutionem educationemque quotidie magis promo-
vendam indesinenter conferatis, nihilque intentatum relinquatis, ut
vester Clerus plenam illam, solidamque habeat institutionem, quae ex puris
incontaminatisque fontibus hausta, et communi Catholicae Ecclesiae
docendi ratione innixa illa omnia removeat pericula, quibus nova hodierna
docendi systemata super scientiae libertatem vel potius licentiam fun-
data, ac tantopere iactata sunt necessario obnoxia. Quamobrem vel ma-
xime optamus, Venerabiles Fratres, ut memoria repetere, et exsequi ve-
litis ea omnia, quae iam alias vel omnibus, vel singulis vestri Episcopalis
Ordinis significavimus vehementerque commendavimus quoad Clerico-
rum Seminaria ex providentissimis Concilii Tridentini praescriptis eri-
genda et moderanda.

Pii IX Acta 3, 678 s.; *CIC Fontes* 2, 992.

De erroribus rationalismi et liberalismi ab Ecclesia damnatis

(Ex *Syllabo* seu collectione errorum modernorum, 8 dec. 1864).

- 866 VIII. - Quum ratio humana ipsi religioni aequiparetur, iccirco theo-
(378) logicae disciplinae perinde ac philosophicae tractandae sunt.

Allocut. Consist. *Singulari quadam perfusi*, 9 dec. 1854.¹

- 867 XIII. - Methodus et principia, quibus antiqui Doctores scholastici
(379) Theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt.

Epist. *Tuas libenter* ad Archiep. Frisingen., 21 dec. 1863.³

- 868 XXXII. - Absque ulla naturalis iuris et acuitatis violatione potest
(380) abrogari personalis immunitas, qua clerici ab onere subeundae exercendae-
que militiae eximuntur; hanc vero abrogationem postulat civilis pro-
gressus, maxime in societate ad formam liberioris regiminis constituta.

Epist. *Singularis Nobisque* ad Episc. Montisregal., 29 sept. 1864.

- 869 XXXIII. - Non pertinet unice ad ecclesiasticam iurisdictionis po-
(381) testatem proprio ac nativo iure dirigere theologiarum rerum doctrinam.

Epist. Tuas libenter ad Archiepisc. Frisingen., 21 dec. 1863.³

¹ *Pli IX Acta* 1, 623.

¹ *Pii IX Acta* 3, 639, 644 s.

³ *Pil IX Acta 3, 637.*

- 870 XLVI. - Immo in ipsis clericorum seminariis methodus studiorum
(382) adhibenda civili auctoritati subiicitur.

Allocut. Consist. *Nunquam fore*, 15 dec. 1856.¹

Pii IX Acta 3, 703-710; *PF Ius Pont.* 6, I, 420-422; *CIC Fontes* 2, 1001-1005.

CONCILIUM PROV. ULTRAIECTENSE (25 sept. 1865)

De necessaria sacerdotibus scientia

- §71 Cap. I. - *De necessaria sacerdotibus scientia.*

Perfectam sacri operarii imaginem Dominus ac salvator noster proposuit, cum ait: « Vos estis sal terrae ... vos estis lux mundi » (Mt 5, 13-14). Lux quidem mundi non aliter erunt sacerdotes, nisi illud divini magistri praeceptum explentes: « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est » (Mt 5, 16). Sed et insuper sal terrae illos esse oportet « per doctrinae virtutem », ac inter eos numerari de quibus dictum est: « Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno coelorum » (Mt 5, 19). Ipsi enim positi sunt « rerum coelestium praedicatores, immortalitatem omnibus corporibus, quibus eorum sermo aspersus fuerit, conferentes ».³

Fidelis divinarum veritatum custos, interpres legis ac voluntatis Dei, dux hominibus in itinere ad patriam coelestem sacerdos esse debet, iuxta id quod Dominus ait per os Malachiae: « *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est* » (Ma. 2, 7). Nequit autem gravissimis hisce muniis satisfacere nisi scientiae ac doctrinae praesidiis apprime instructus. « Ignorantia, mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est »: sacra vero scientia eo vel magis fulgere ipse debet, quod aetate praesertim nostra nefarii homines, falsi nominis scientiae studentes et tenebras magis quam lucem diligentes, nihil non moliantur ut, lumine evangelicae doctrinae extincto, mundum operiant caliginosa nocte erroris et impietatis, atque animas pretiosissimo Christi sanguine redemptas a fide et disciplina christiana avertant. Haec itaque synodus, in nomine eius congregata, qui « Deus scientiarum » (1 Reg. 2, 3) est, sacerdotibus omnibus iterum iterumque commendat, nihil potius habere, quam ut armis lucis induti, gladio verbi et doctrinae accincti, catholicae veritatis scientia commissos sibi fideles erudire valeant, et a fraudibus eorum qui contradicunt defendere.

Sacris studiis, sine quibus scientia ipsa non acquiritur, et iis quidem assiduis, vacent necessum est sacri ministri. Divinarum litterarum lectioni sociam adfuant operam e sanctis patribus et interpretibus et ecclesiae conciliis: probatissimos theologiae, tum polemicæ tum moralis, auctores, rerum liturgicarum expositores, sedulo attenteque discurrant; in ecclesiasticæ historiae annalibus aliisque ecclesiasticis studiis accurate diligenterque versari non omittant. Caveant ne tantæ huius studiis vacandi obligationis oblitæ, et turpi otio torpentes, animabus sibi concreditæ fiant in ruinam, in lapidem offensionis et in petram scandali.

Etsi porro studiis sacris primae semper debeantur partes in ecclesiastico viro, profanae tamen disciplinae negligendae non sunt, sed et plurimum excolendae, cum non

¹ *Phil IX Acta* 2, 545.

¹ S. HILARIUS, *Comm. in Matth.*, cap. 4: ML 9, 935.

³ S. HILARIUS, *loc. cit.*

⁴ Conc. Tolet. IV, a. 633 c. 25: MANSI 10, 626.

peritio tantum, verum et subinde necessarium praesidium conferant in veritatis divinae illustrationem ac defensionem. Nostris praesertim temporibus, in quibus tantus fit nominis philosophiae ac scientiarum naturalium abusus, proderit sane maxime, ad blasphemantes redarguendos et fideles confirmandos, divinarum rerum studiis humanarum quoque disciplinarum peculiarem scientiam studiumque coniungere.

Utilibus studiis incumbentes ecclesiastici viri in vinea Domini laborantes, satagant in necessaria ipsis scientia in dies proficere, eaque uti pro suis quisque facultatibus, in fidelium bonum atque errantium utilitatem, memores quod «*omni ... cui multum datum est, multum quaeretur ab eo*» (L. 12, 48). Temporis iacturam non faciant in iis libris legendis, qui «*inebriant curiositate, non caritate, implent non nutriendos, inflant non aedificantes, ingurgitant non confortantes*».¹ Sed et ab eorum lectione plane abstineant, quae bene agendi studium, morum disciplinam, timorem caritatemque Dei laedere vel imminuere possunt. Qui peculiaribus ingenii dotibus a Deo ditati, non modo verbis, sed etiam scriptis religionis ac veritatis causam defendendam suscipiant, laudem sane merebuntur eximiam, omnemque opem a nobis obtinebunt. Atque ut alacriores etiam in eo consilio exequendo reddantur, contra prava praesertim libellos, qui passim in vulgus eduntur, audiant quae ratione consilium ipsum promovendum censuerit summus pontifex Pius IX, ad Italiae episcopos scribens: «*Ad ipsam vero, inquit, pravorum librorum contagionem comprimendam peritio erit, venerabiles fratres, ut quicumque penes vos sint insignis sanaeque doctrinae viri, alia, parvae item molis scripta, a vobis scilicet antea probata, edant in aedificationem fidei ac salutem populi instructionem*».²

Dum sacras scientias aliasque utiles disciplinas excolunt clerici, petere non intermitant a patre luminum, ut det illis sedium suarum assisticem sapientiam, ut mittat illam de coelis sanctis suis, et a sede magnitudinis suae, ut cum ipsis sit et laboret, ut sciant quid sit acceptum apud Deum. Meminerint constanter quod apostolus Iacobus ait: «*Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo qui dat omnibus affluentem, et non impropere, et dabitur ei*» (Ia. 1, 5).

872 Cap. II. - De institutione clericorum in seminariis.

Inter sapientissima decreta a Tridentinis patribus, Spiritu sancto afflante edita, illud sane apprimè salutiferum recensendum est, quod legem continet de erigendis seminariis episcopalis, pro ecclesiastica iuniorum clericorum educatione et institutione. Cum enim idonei ecclesiae ministri non nisi ex optime institutis clericis fieri possint, cumque adolescentium aetas, nisi recte instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas; et nisi a teneris annis ad pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, nunquam perfecte, ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio, in disciplina ecclesiastica perseveret,³ interest profecto plurimum [ad] religionis incolumitatem et incrementum, ut rectae huic clericorum educationi peculiari cura et instituto provideatur. Praestant id vero seminaria: quae, dum illud utilitatis conferunt, ut, ceu inquit Benedictus XIV, ingressus in clerum et ad sacras ordinationes aditus, quantum fieri potest, immerentibus interclusus maneat,⁴ scaturigines praeterea sunt ac veluti fontes unde hauriuntur salutis aquae ad irrigationem dominici agri, loca insuper ac palaestrae, a quibus praeparantur et exeunt primo mane boni ac strenui operarii ad vineam Domini excolendam custodiendamque.

Ut e seminariis nostris, de quorum institutione in omnibus iam huius provinciae dioecibus facta maxime gratulamur, uberes ac laetissimos eos fructus percipere liceat, quos referre destinata ipsa sunt, volumus ac districte postulamus, ut ea quae in sacrosancti

¹ S. BERNARDUS, *Sermo 9 in Cant.*: ML 183, 818.

² Epist. Encycl. *Nostis et Vobiscum*, 8 dec. 1849: *Pii IX Acta* 1, 208.

³ Conc. Trid. Sess. XXIII, de ref., cap. 18 [Cfr. n. 290].

⁴ De syn. dioec. lib. XI, cap. 2, n. 5: *Opera omnia*, t. IX, p. 385.

concilii Tridentini decretis et summorum pontificum constitutionibus, de hisce clericorum collegiis praescripta sunt, impenso studio observentur et adimpleantur.

Fiat itaque in primis diligens selectus adolescentium alumnorum, et il soli in seminariis puerorum admittantur, «*qui ad minimum duodecim annos, et ex legitimo matrimonio nati sunt, ac legere et scribere competenter noverint, et quorum indoles et voluntas spem afferat eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros*».¹ Pueri autem inter seminarii alumnos cooptati, grammatices, cantus aliarumque bonarum artium disciplinis diligenter erudiantur. Sollicita adhibeatur cura, ut pietatis exercitia iuxta seminarii regulas peragant, ut potissimum singulis diebus missae sacrificio intersint, ut singulis saltem mensibus ad sacramentalem confessionem accedant, et iuxta confessoris iudicium sumant corpus domini nostri Iesu Christi, utque demum quotannis sacro recessui in seminarii solitudine per dies aliquot vacent.

Moderatores et magistri omni solertia adnitentur, ut de cuiusque alumni indole, moribus, vocatione et in pietate studiisque profectu optime certiores fiant, non modo ut emendationi consulatur eorum qui a recto deflectunt, sed etiam ut tempestive amoveri possint inhabiles ministerio et arrogantem aut pertinacem indolem praeseferentes, quippe qui divina vocatione destitutos se esse ostendunt. Curas in id convertentes, ut futuri ecclesiae ministri a prima pueritia ad sanctimoniam et ecclesiasticum spiritum mature fingantur, maxima sollicitudine eos praeservabunt tum a lectione librorum, qui doctrinam omnino puram non praebent vel argumenta tractant, quae magnopere adolescentium animos labefactant vel a seriis studiis nimis avocant; tum ab omni conversatione et consuetudine, qua ipsorum mentes et corda inquinari utcumque possint.

873

Commendata haec ipsa volumus moderatoribus et professoribus altioris seminarii sectionis. Quos praeterea omni qua valemus instantia exhortamur obtestamurque, ut nihil intentatum relinquant, quo, collatis viribus, gnavos atque industrios operarios efforment, «*qui ecclesiastico spiritu praediti ac studiis recte instituti, valeant in tempore documentum, quod ad clericali vitae perfectionem efficacius excitet, quam exemplum eorum qui duces et magistri constituti sunt: idcirco vitae suae ratione integerrimam ecclesiasticae virtutis formam referentes, studeant implere apostoli monitum: In omnibus teipsum praebere exemplum bonorum operum*» (1. 2, 7).

Praecellentis sollicitudine ac perindustria simul discretionem vigilant moderatores, ut de sacerdotii candidatorum dotibus ac progressu plenam episcopo interroganti rationem reddere possint, ne ad ordines promoveantur qui vocationis et aptitudinis suae indicia minime dubia non praebuerint, neve illud tristissimum impleatur: «*Vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus praeceperas ne intrarent in ecclesiam tuam*» (Thren. 1, 10). Eisdem praeterea alumnis solida sacerdotali virtute imbuendis, in omni patientia et mansuetudine allaborent. Sermonem ad illos, in unum congregatos, identidem habeant, «*non tam concionando, quam instructionis et catechismi ritu, iis demonstrando quibus dotibus atque virtutibus instructos esse oporteat illos, qui ad sanctuarii ministeria digne accedere cupiunt; quatenus sint vera ecclesiasticae vocationis indicia, quae ratio vitae, tum ex ipso clericali professionis debito, tum ad proximorum aedificationem servandam ipsis erit, postquam in clerum adlecti, vel ad minores aut maiores ordines promoti fuerint*».² Frequenti sacrae exomologesis et ss. mae eucharistiae usu, spiritualibus exercitiis singulis annis rite tradendis, ac aliis pietatis exercitationibus per seminarii regulas praescriptis, adolescentes veterem hominem deponere satagant, novumque induere, qui secundum Deum creatus est. Advigilent ut in ecclesiasticis caeremoniis practice etiam versentur, ac interstitiorum tempore in suscepti ordinis ministerio se exerceant. Neque omittant

¹ Conc. Trid., *loc. cit.*

² Pius IX, Litt. Encycl. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846; [Cfr. n. 754].

³ BENEDICTUS XIV, De syn. dioec., lib. XI, cap. 2, n. 12: *Opera omnia* t. XI, p. 388.

moderatores, accedente feriarum tempore, suos alumnos instruere, qua ratione in omni modestia et sanctitate debeant inter consanguineos et concives versari, quae pericula fugere, ut immaculatos se custodiant ab hoc saeculo; quibus exercitiis pietatis quotidie indulgere, ut clementissimus Deus, quemadmodum diem benedixit quo requievit ab omni opere quod patrarat, ita et tempus benedicere dignetur, quo alumni post exantlato labores feriarum quiete fruuntur.

874

Quod ad sacras disciplinas iam attinet et ad modum eas tradendi, haec synodus solemnia ista prae oculis habet summi pontificis Pii IX verba: « Imprimis omnem adhibete diligentiam ut cum dogmaticam tum moralem theologiam, ex divinis litteris sanctorumque patrum traditione et infallibili ecclesiae auctoritate haustam ac depromptam, ac simul solidam divinarum litterarum, sacrorum canonum, ecclesiasticaeque historiae, rerumque liturgicarum scientiam congruo necessarii temporis spatio (adolescentes clerici) diligentissime addiscant. Ac vobis summopere cavendum in librorum delectu, ne in tanta grassantium errorum colluvie a sanae doctrinae semita ecclesiastici adolescentes temere abducantur ».¹

A professoribus itaque strictim exigimus, ut in tradendis, iuxta dioecesanæ legis normam, sacris disciplinis a summo pontifice indigitatis, catholicam studiorum suorum rationem in primis sequantur. Investiget unusquisque quid de disciplina sua doceant sacrae scripturae intelligendae iuxta eum sensum quem tenuit et tenet sancta mater ecclesia, quidque doceat traditio, quid decernant sacrarum congregationum decreta. Ad dictissimi scriptis sanctorum patrum et doctorum ecclesiae, incumbant simul operibus theologorum scholasticorum aliorumque recentiorum doctrinam sacram ad catholicam normam apprimè explanantium. Ita, Domino opitulante, continget, ut sanae doctrinae pabulo adolescentes nutrant, et ab omni errandi periculo in defensione catholicae fidei morumque regulæ se suosque alumnos praeservent. Quod eo certius eveniet, quo altius in adolescentium animis imprimere satagant sincerissimos pietatis ac obsequii sensus erga Romanum pontificem, « verum Christi vicarium, totiusque ecclesiae caput, et omnium christianorum patrem et doctorem ».²

876

Institutioni alumnorum non alia proponuntur auctorum compendia et volumina, nisi quae antea fuerint ab ordinario approbata, quo et praesidio et profectui discentium consulendum erit. Praelectiones theologicae omnes latina lingua traduntur, iis exceptis quae ad pastorem disciplinam pressius referuntur, uti eloquentia sacra et catecheticae praecepta. Disputationes in forma, uti aiunt, scholastica multam utilitatem conferunt, atque ideo, de consilio ordinarii, professorum erit efficere, ut adolescentes eisdem assuescant. Disciplinis theologis per quatuor saltem annos incumbendum esse edicimus; et ne hoc ipsum quadriennii spatium, nimis iam breve si amplissimus theologicae scientiae campus respiciatur, insufficiens prorsus reddatur, necessariis utilia cedent, et inter utilia ipsa, quae magis utilitate praestant, professores seligent. Alia vero ex parte episcopi, quantum circumstantiae sinent, quos ingenio et doctrinâ potiores ad rerum divinarum scientiam noverint, profundiori eruditionis sacrae copia imbuendos ornandosque curabunt.

Postremo alumni ipsi paterne compellendi veniunt: eorum animis numquam excidat finis nobilissimus, ob quem in seminarium recipiuntur, quique est ut cen novellae ecclesiae plantationes fructus copiosissimos pietatis et sapientiae suo tempore edant, et in ecclesiae utilitatem religionisque subsidium succrescant. Ecclesiasticae vivendi rationis ex proprii ordinis et conditionis officio sint apprimè avidi, religionis sensus fovere semper et augere studeant, rebus divinis vacare ardentissime ament, pudicos ac verecundos mores sectentur, modestiae ac obedientiae virtutibus emineant, caritate fraterna sese invicem diligant. Institutores omnes reverentia et obsequio prosequantur. Moderatorem ea animi affectione habeant qua parentes: suos eidem sensus libere exponant, ut per

¹ Epist. Encycl. *Singulari quidem*, 17 mart. 1856 [Cfr. n. 811].
² Conc. Flor., *Definitio*: MANSI 31, 1031 E.

illum, prouti opus fuerit, eisdem consulatur, scientes nihil esse difficilius, quam immoderatis animi affectionibus per se moderari. Seminarii regulas sancte religioseque observent, eius disciplinam lubentissime ferant: etenim « omnis disciplina in praesenti quidem videtur non esse gaudii, sed moeroris: postea autem fructum pacatissimum exercitantis per eam reddet iustitiae » (Hb. 12, 11).

MANSI 48, 784-789.

De vocationibus cleri indigenae

(Ex Epist. Ap. ad Episcopos Americae Meridionalis, 30 sept. 1865).

876

Venerabiles Fratres salutem et Apostolicam Benedictionem. Meridionali Americae tot undique calamitatibus oppressae, non sine peculiari animi Nostri solatio laetissimam spem affulgere videmus ex indigena illo adolescente Clero, quem solida pietate sanisque doctrinis apud Nos imbuendum curamus. Vos certe non latet quanto molimine Collegium ei excipiundo instituendoque parari voluerimus, et quam alacriter, non obstante rerum Nostrarum angustia, studuerimus necessaria tantae rei conferre subsidia. Scilicet agebatur de comparandis idoneis Ecclesiae ministris, de procuranda per eos istis in regionibus animarum salute, ac etiam de novo Clero per ipsos in patriam reversos informando. At cum tenuitatem Nostrarum virium imparem prorsus experiamur oneri ferendo, ac vereamur iccirco, ne opus tanto nisu excitatum et adeo faustis initum auspiciis mole ipsa sua corruat; haud ingratum Vobis futurum esse arbitrati sumus, si, ad omen avertendum, illud pastoralis Vestrae caritatis officiis commendaremus. Nam etsi apprimè itelligamus, nec excitatione nec stimulis indigere zelum Vestrum in negotio, ubi agitur de accurata Cleri indigenae institutione, seu de praecipua spe et emolumento gregis Vobis crediti; Vos tamen non inopportunos ducturos censuimus, illud Vobis obverti, quorum animadversionem tot inter perturbationes, angores, sollicitudines, res a conspectu remota, utut gravissima, effugere posset aliis oblitterata curis. Nos sacro huic ephebeo, quod paterna complectimur caritate, pro viribus certe non deerimus: dum vero amplissima ei ominamur incrementa, Vobis, Venerabiles Fratres, constantiam, caelestem opem ac solamen omne adprecamur, cuius auspicem simulque praecipuae benevolentiae Nostrae testem esse volumus Apostolicam Benedictionem, quam Vobis et Clero ac populo unicuique Vestrum commisso peramanter impertimus.

Pii IX Acta 4, 29-30.

SYNODUS BUCARESTIENSIS (1865-1867)

De legis forma pro instituenda Facultate theologiae

877 Caput. I. De instituenda facultate theologiae.

Art. 1. - In Romania instituitur, saltem anno proximo venturo, prius una tantum facultas theologiae.

Art. 2. - Scientiae edocendae in hac facultate proponuntur in indice pensorum inferius descripto, ac seinduntur in exegeticas, historicas, sythematicas et practicas.

Art. 3. - Facultas theologiae iisdem iuribus ac immunitatibus fruetur qua et reliquae universitatis facultates.

Art. 4. - Facultas theologiae, prout hac lege instituenda decernitur, susceptibilis est in posterum cuiuslibet incrementi ac emendationis, praesertim synodo id petente.

Caput II. - Temperatio facultatis theologiae.

Art. 5. - Pro unaquaque specie scientiarum initio unus erit professor; posterius autem tot professores creabuntur quot necessitas postulat.

Art. 6. - Professores nominabuntur virtute vel examinis competitorum, vel documentis probantis quod candidatus studiis theologicis incubuit atque saltem spatium trium annorum haec studia docuit.

Capitolul I. - Despre instituirea facultății teologice.

Art. 1. - Se va înființa în România, cel mult în anul viitor, deocamdată o facultate de teologie.

Art. 2. - Științele, ce se vor propune în această facultate, vor fi cele prevăzute în programul aici alăturat, și cari se împart în exegetice, istorice, sistematice și practice.

Art. 3. - Facultatea de teologie se va bucura de aceleași drepturi și imunități ca și celelalte facultăți universitare.

Art. 4. - Facultatea de teologie înființată în limitele legii prezente este primitoare în viitor de verice dezvoltare și ameliorare, mai ales când acestea vor fi cerute de sinod.

Capitolul II. - Organizarea facultății teologice.

Art. 5. - Pentru fiecare specie de știință va fi deocamdată câte un profesor; mai târziu însă se vor numi atâți profesori câți va cere trebuința.

Art. 6. - Profesorii vor fi numiți în puterea unui concurs, sau probând prin titluri, că au absolvit cursuri teologice, și că au fost cel puțin trei ani de zile profesor de aceste studii.

Art. 7. - Verumtamen professores huius facultatis oportet esse rumenos nativitate et orthodoxos religione; clerici praeferantur.

Art. 8. - Examen competitorum detur coram arbitris ex synodo electis generali atque coram aliis viris materiae peritis.

Art. 9. - Professores facultatis theologiae iisdem iuribus et immunitatibus gaudebunt ac professores reliquarum universitatis facultatum.

Caput III. - De convictu ac ratione admittendi studiosos in facultatem.

Art. 10. - Studiosi facultatis theologiae in convictu degebunt a gubernio sustentato; sed etiam studiosi alibi habitantes curriculo facultatis assistere possunt.

Art. 11. - Facultas theologiae et convictus collocabuntur in aliquo monasterio abrogato.

Art. 12. - Non admittentur inter studiosos theologiae nisi iuvenes qui documento vel periculo publico probare possunt, sese curriculum seminarii 2-di gradus absolvisse.

Art. 13. - Tempus curriculum facultatis theologiae, vacationes, examina, electio decani, eiusdem attributa professorumque, modus conferendi gradum licentiati vel doctoris, haec omnia erunt eiusdem rationis ac in reliquis universitatis facultatibus.

Art. 7. - Nu vor fi admiși ca profesori la această facultate decât numai cei născuți români și de religiune ortodoxă, preferându-se persoanele clericale.

Art. 8. - Concursurile pentru numirea profesorilor se vor ținea în fața unei comisiuni alese dintre membrii sinodului general și dintre bărbații cei mai competenți.

Art. 9. - Profesorii facultății teologice se vor bucura de aceleași drepturi și imunități, ca și cei dela celelalte facultăți universitare.

Capitolul III. - Despre internat și modul admiterii studenților în facultate.

Art. 10. - Studenții facultății de teologie vor fi interni și întreținuți de stat; vor fi liberi însă și studenții externi a urma cursurile facultății teologice.

Art. 11. - Facultatea de teologie, împreună cu internatul său, se va așeza în localul veri-uneia din monăstiri.

Art. 12. - Nu vor fi admiși ca studenți în facultatea teologică decât numai cei cari vor justifica prin titluri sau prin concurs, că au absolvit cursul seminariilor de gradul 2.

Art. 13. - Durata cursurilor facultății teologice, vacanțele, examenele, alegerea decanului, atribuțiunile lui, atribuțiunile profesorilor, modul conferirii gradelor de licențiat sau doctorat, vor fi ca și pe la celelalte facultăți universitare.

De ecclesiasticis Seminariis erigendis in Civitatibus Foederatis
Americae Septemtrionalis

(Ex Instruct. S. C. DE PROP. FIDE ad Martinum Iohannem Spalding archiepisc. Baltimoremensem, Apostolicum pro Concilio Plen. Baltimorensi II Delegatum, 31 ian. 1866).

- 878 IV. - Quandoquidem vero ex defectu Cleri uniuscuiusque Ecclesiae
(383) proprii haec necessitas enascitur advenas sacerdotes admittendi, ne Christianus populus absque Pastoribus relinquatur, in id quisque omne studium atque operam impendat, ut, cum primum fieri poterit, Ecclesiastica Seminaria, ubi adhuc desunt, erigantur in quibus Clerici educari, sacrisque disciplinis institui valeant. Quod quidem superiore Concilio peculiariter constitutum, cum Can. XIV decretum est: *Consulendum Episcopis qui propria Seminaria non habent, ut collatis consiliis cum aliis Episcopis eiusdem provinciae, unum saltem Seminarium in unaquaque provincia constituent.*¹ Adhuc tamen, temporum iniuria, multi Praesules prohibiti sunt ne id perficere possent. Verum modo, armis positis, dum regiones istae pace fruuntur, tanta bona suis Ecclesiis provisuros minime dubitandum. Et quoniam huiusmodi Collegia ideo institui Tridentini Patres voluerunt, uti essent *perpetua Seminaria Ministrorum Dei*,² qui sanctitate vitae in populi aedificationem deinde elucerent, ad id Episcoporum studium convertendum erit, ut Clerici Alumni nedum in literis scientiisque proficiant, sed quod maxime interest, ad sinceram pietatem morumque integritatem formentur.

MANSI 48, 823 s.; CL 3, 329.

CONCILIUM PLEN. BALTIMORENSE II (7 oct. 1866)

De Seminariis ecclesiasticis constituendis et ordinandis

- 879 Cap. VII. - De seminariis ecclesiasticis constituendis et ordinandis.

170. - Apostoli, quamvis rudes et illiterati homines, cum relictis retibus Iesum magistrum secuti essent, quaecumque ab eo acceperant, non solum invicte tueri, sed etiam caeteris docte luculenterque proponere et efficacissime persuadere potuerunt. Sapientia tamen, cuius ope id consecuti sunt, non ipsorum labore aut studio et exercitatione parata, sed divinitus concessa fuit. Iam vero singularis illa suadendi docendique vis ac potestas, quae mirando prodigio illis christianae religionis initio contigit, ab eorum successoribus, usitata divinae providentiae lege, non nisi arduo ac diuturno labore comparari potest. Hinc magna semper sollicitudine id egit ecclesia, ut scholae et collegia ubique constituerentur, in quibus traderetur sacra illa scientia, quam labia sacerdotis custodire debent et populo praebere qui legem requirit ab ore eius. Praedecessoribus quoque nostris id maxime semper cordi fuit, ut in hac regione seminaria existerent, in quibus clerici theologicis disciplinis rite imbuerentur. Quod, quae sequuntur, decreta Baltimorensia testantur:

¹ Concil. Plen. Baltimorensis I, seu Concil. Plen. Americae Septemtrionalis Foederatae (a. 1852), c. 14: CL 3, 147; MANSI 44, 675.
² [Cfr. n. 290].

171. - *Episcopis commendant.*¹

172. - *Consulendum.*²

173. - Neque unquam destitit sancta sedes eosdem commonere et adhortari, ut coepta via pergerent, nullumque hac in re laborum supervacaneum putarent. Nuperrime vero emimus ac revimus sacrae congregationis de Propaganda fide praefectus, in sua ad apostolicum pro concilio hoc plenario habendo delegatum instructione, id ipsum gravissimis verbis iterum inculcavit.³

174. - Optandum quidem foret, ut suum quaeque dioecesis seminarium haberet. Verum id apud nos prohibet tum episcoporum quorundam paupertas, tum sacerdotum paucitas, qui vix aut ne vix quidem ecclesiarum curae et sacris missionibus sufficiunt. Volumus tamen ac praecipimus, ut in unaquaque provincia unum saltem existat seminarium, quod episcopi, prout inter eos convenerit, collatis pecuniis erigant, aut iam erectum servant ac tueantur.

880

175. - Valde etiam optamus, ut praeter maius hoc seminarium, aliud quod parvum aut praeparatorium vocant, in unaquaque dioecesi existat. Quod si nondum fieri possit, unum omnino pro unaquaque provincia constituatur. Non parva sane ex parvis hisce seminariis capitur utilitas. In iis enim adolescentuli certiora in dies indicia prodent, quinam clericali militiae adscribendi sint, quinam ab ea repellendi. Praeterea tenerrima puerorum aetatura a pravis exemplis et mundana conversatione tuta defenditur, dum doctrina et moribus se parant, idoneosque reddunt, qui in seminaria maiora admittantur. Habent etiam hoc commodi, ut cum in iis ea omnia, quae ad literas ac scientiam profanam pertinent, doceantur, in maioribus theologia tantum et disciplinae sacrae discendae supersint.

176. - Principio igitur episcopus eos tantum in minora seminaria admittendos eligat, qui ad minimum duodecim annos et ex legitimo matrimonio nati sint,⁴ quique sua pietate, modestia, caeterisque virtutibus spem praebeant fore, ut digni Dei ministri olim evadant, eique perpetuo in ministerio ecclesiastico inserviant. Pauperum filios praecipue eligi vult concilium Tridentinum;⁵ ditiorum tamen non excludit, modo suo sumptu alantur, ac studium praese ferant Deo et ecclesiae perpetuo inserviendi. Hi praeter linguam patriam, latinam et graecam, caeteraque quibus apud nos puerorum aetas imbui solet, addiscant etiam cantum gregorianum, et saltem prima elementa rei liturgicae et historiae tam biblicae quam ecclesiasticae. Quumque puerorum animi tenella hac aetate molliores sint ac quasi cerei, qui in utramque partem flecti facile possint, rectores seminariorum praeceptis, hortatu, exemplo, indefessa vigilantia fortiter id suaviterque efficiant, ut ad pietatem et sanctitatem fingantur.

881

177. - In seminariis maioribus per optimos, quos habere liceat, magistros ea omnia tradantur, quae quemque scire decet, ut sacerdotali munere rite fungatur: ante omnia vero theologia tam quae mores quam quae dogmata respicit; canonici iuris rudimenta; hermeneutica, sive sacrorum librorum interpretatio; denique sacrae eloquentiae praecepta. Ac ne iuvenum animi otio tabescant, sed magis magisque ad optimos studiorum fructus percipiendos excitentur, singulis annis ante ferias aestivas vel autumnales, in unaquaque disciplina per episcopum vel, eo absente aut impedito, per tres, quos ipse designaverit, presbyteros examinentur. Praeterea, quo melius eloquentiae sacrae praecepta

¹ Conc. prov. Balt. II, decr. 8: MANSI 39, 312.

² Conc. Balt. plen. I, decr. 14: MANSI 44, 675.

³ [Cfr. n. 878].

⁴ Conc. Trid. sess. XXIII, De Ref., cap. 18 [cfr. n. 290].

⁵ Ibid.

ordines a legitimis et veris episcopis, iis scilicet qui auctoritate Romanae sedis assumuntur, irritos esse, sine populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione, a Tridentina synodo anathematis poena plectuntur.¹

884

316. - Cum sacerdotum munus et officium sit, populum christianum sanctae fidei mysteriis imbuere, et in via mandatorum Domini currentes incitare, vacillantes confirmare et lapsos erigere; satis inde patet, quanta sacrarum rerum scientia pollere, quanta morum sanctitate enitere debeant. Secus enim, quomodo poterit ecclesiae minister veram et sinceram Christi doctrinam, ab omni humani erroris luto ac veneno immunem, fidelibus propinare? aut qua fronte se gregi suo ducem et exemplar offerre, ad eas virtutes consequendas, ad quas ipse invitat et hortatur? Ne quis igitur in posterum ordinandus accedat, qui non sufficienti literarum et doctrinae sacrae suppellectili sit instructus, volumus ut in singulis harum provinciarum dioecibus quatuor vel tres ad minus in posterum ab episcopo constituantur examinatores, qui, facto ordinandorum scientiae periculo, perpensisque omnium, quibus testari competit, de eorum genere, persona, aetate et vitae honestate testimoniis, scienter et sincere de omnibus ad episcopum referant, suamque in scriptis de unoquoque candidato patefaciant sententiam; utrum scilicet dignus an indignus sit, qui ad ordines admittatur. Idem, quoad scientiae periculum, cum regularibus qui ordinandi sistuntur, servandum decernimus.

317. - Iuxta ecclesiae mentem, quae ex saepe repetitis canonici iuris sanctionibus manifeste eruitur, unusquisque a proprio episcopo ordinandus est. Quo nomine appellatur episcopus, cui subditur ratione sive originis, sive domicilii. Locus originis dicitur urbs, oppidum aut pagus, ubi quis naturaliter ortus est, scilicet ubi pater verum domicilium habet. Si autem alibi per accidens nascatur, verbi gratia occasione itineris, legationis, mercaturae vel cuiusvis alterius temporalis morae, tum nullatenus huiusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum et naturalis patris origo erit attendenda. Quod si pater in alieno loco, ubi filius nascitur, tamdiu eoque animo permanserit, ut inibi domicilium de iure contraxerit, tunc non origo patris, sed domicilium pro filii ordinatione attendi debet. In neobaptizatis, ex haeresi aut infidelitate conversis, locus originis censetur ille, in quo baptismum accipiunt. Ita enim a Paulo III constitutum fuit,² et ita se habet praxis curiae Romanae.

318. - Subditus autem ratione domicilii, ad effectum suscipiendi ordines, is dumtaxat censeatur, qui, licet alibi natus fuerit, illud tamen stabiliter constituit in aliquo loco, vel decennali habitatione, vel illuc maiorem bonorum partem cum aedibus instructis transferendo, ibique per notabile tempus commorando, atque insuper animum permanendi habere iureiurando affirmat. Plura hinc ad domicilium vere dictum pro ordinandis constituendum lege positiva requiri patet, quam pro caetera sacramenta suscepturis. Si quis duo habeat domicilia, poterit ab utriuslibet loci episcopo ordines petere, quia uterque proprii episcopi loco habetur.

319. - Ab alieno episcopo nemo ordinari potest, nisi secum afferat proprii episcopi literas dimissoriales, et has quidem non generalibus verbis conceptas, sed quae clare et determinate exprimant ordinem vel ordines, pro quibus conferendis facultas datur.

320. - Si quis ab episcopo proprio ad clericalem tonsuram seu etiam ad minores ordines promotus fuerit, non potest ab alio episcopo, ratione aut titulo beneficii cuiuscumque, ad ultiores ordines promoveri, nisi antea literas testimoniales proprii episcopi, tam originis quam domicilii, super suis natalibus, aetate, moribus et vita episcopo ordinanti, in actis illius curiae conservandas, exhibuerit. Quod ad quemcumque titulum extenditur a sacra congregatione concilii Tridentini interprete.

¹ Conc. Trid., loc. cit., cap. 7-8.

² Const. *Cupientes iudaeos*, 22 maii 1542, § 3: BR 6, 336.

885

321. - Si quis a propriae originis loco discesserit, tenetur literas testimoniales ordinarii suae originis episcopo ordinanti offerre; et de his mentio expressa facienda est in literis susceptorum ordinum. Neque refert, utrum ordinandus a loco originis in ea aetate discesserit, qua potuerit canonico impedimento irretiri, an antea, cum huiusmodi impedimento ob annorum defectum subiaccere non posset. Praedictae literae testimoniales requiruntur, etiam cum episcopus ordinaturus est ratione domicilii proprius, aut est alioquin certus de moribus ordinandi. Praeterea, si quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo non naturaliter, sed ex accidenti, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibidem canonicum aliquod impedimentum contrahere, tunc etiam testimoniales ab ordinario eius loci literas episcopo ordinanti exhibere teneatur, earumque in susceptorum ordinum testimonio mentio fiat.

322. - Cum igitur ecclesia tot legibus ac decretis plane ostendat, providere se voluisse, ut tota, quam longa est, candidatorum anteacta vita episcopo ordinanti pateat, quo ipse tutiori conscientia et sine ullo legum canonicarum aut rei christianae detrimento ad ordines conferendos procedat; cumque experientia constet apud nos nonnullos eorum qui sacros ordines ambiunt, huc illuc vagari, et ex uno collegio aut seminario in alterum saepius migrare solitos esse: statuimus ut episcopi eorumque examinatores in posterum ab omnibus huiusmodi, praeter caetera requisita, exigant insuper literas testimoniales a rectoribus aut superioribus collegiorum et seminariorum subscribendas, in quibus patefiat qualemcumque studiis operam dederint; necnon a parochis vel probatae vitae sacerdotibus aliorum locorum, in quibus per aliquod notabile tempus commorati fuerint.

323. - Sacerdotes sine titulo ordinari non possunt, sive is ex patrimonio, seu beneficio, seu paupertate religiosa oriatur. Apud nos, sanctae sedis indulgentia, saeculares sacerdotes, nemine fere excepto, ad titulum missionis hucusque ordinati fuere. Cum vero quinquennium, per quod facultas ordinandi ad huiusmodi titulum concessa est, iam effluerit, censemus sanctae sedi supplicandum esse, ut eadem harum provinciarum episcopis iterum concedatur, si summo pontifici visum fuerit.¹ Supplicandum quoque censemus, ut liceat ordinandis in posterum titulum missionis acquirere, quin iureiurando se obligare teneantur ad perpetuo missionibus inserviendum.

MANSI 48, 942-945; 970-973.

De usu librorum ethnicorum in humanioribus litteris tradendis

(Epist. S. C. S. OFFICII *Ex tuis litteris* ad Episcopum Administr. Dioecesis Quebecensis, 15 febr. 1867).

886

(384) Ex tuis litteris die 23 Novembris anno proxime elapso ad me datis, Eminentissimi Patres Cardinales una mecum Sacrae Inquisitioni praepositi aegre admodum intellexerunt, graves in ista dioecesi obortas esse et adhuc commoveri dissensiones inter viros potissimum ecclesiasticos, propterea quia in tradendis humanioribus litteris tum in Seminario dioecetano, tum in aliis puerorum iuvenumque collegiis vigilantiae atque auctoritati tuae commissis libri ab ethnicis auctoribus conscripti, licet emendati, praele-

¹ Hanc facultatem singulis Foederatorum Statuum episcopis, usque ad terminum uniuscuique eorum pro aliarum facultatum exercitio assignatum S. Pontifex benigne concessit 24 ian. 1868. Cfr. Decretum II S. Congr. de Prop. Fide: MANSI 48, 888.

guntur. Non est profecto, cur qui huiusmodi libros a litterarum studiis amandandos existimant, hac in re vehementer sollicitos anxiosque se praebeant. Explorata enim res est et antiqua constantique consuetudine comprobata, adolescentes etiam clericos germanam dicendi scribendique elegantiam et eloquentiam sive ex sapientissimis Sanctorum Patrum operibus, sive ex clarissimis ethnicis scriptoribus ab omni labe purgatis absque ullo periculo addiscere optimo iure posse. Id ab Ecclesia non toleratur modo, sed omnino permittitur, et a Ssmo Domino Nostro Pio Papa IX perspicue declaratum fuit in Epistola encyclica *ad Galliarum Episcopos* die 21 Martii 1853 missa.¹ Quum igitur antiqui libri ab ethnicis graece aut latine conscripti, qui in seminario et collegiis istis adhibentur, non ii nimirum sint, qui res lascivas seu obscenas tractant, narrant, aut docent, imo ab omni labe sint iam diligentissime expurgati, sicuti insigni testimonio tuo ultro fateris, idcirco nihil est quod in usu huiusmodi librorum iure possit reprehendi. Verumtamen illud maxime dolendum est, quod hanc ob causam, disturbata isthic cleri concordia, non parum commoti sint animi: quia si semper, nunc certe viri catholici praesertim ecclesiastici non in agitandis fovendisque importunis controversiis, sed in catholica tuenda veritate et in Sanctae Ecclesiae iuribus, quae adeo divexatur, propugnandis omnem operam et industriam debent impendere. Quare Te maximopere Sacra haec Congregatio in Domino cohortatur, ut non minori contentione quam pastoralis caritate ecclesiasticos istos viros concordissimis animis idipsum dicere omnes et in eodem sensu atque in eadem sententia perfectos esse moneas; atque efficias, ut ab omni quaestionum vanitate abhorrentes, sedulo naviterque Dei et proximorum negotium agant.

CIC *Fontes* 4. 302 s.; ASS 2, 673 s.

CONCILIUM OECUM. VATICANUM I (1869-1870)
POSTULATA A PLURIBUS GALLIARUM EPISCOPIS PROPOSITA

887 DE SEMINARIIS CLERICORUM UBIQUE INSTITUENDIS.

(385) Instituantur in omnibus dioecesebus maiora seminaria, a minoribus prorsus distincta, in quibus omnes ordinandi teneantur habitare et communiter vivere, per quatuor, aut tres saltem annos, studiisque ecclesiasticis et exercitiis spiritualibus, sub sancto piorum et doctorum sacerdotum regimine, operam dare.

Si quae vero dioeceses non possent statim proprium sibi seminarium constituere, ordinandi harum dioeceseon collocentur interim in aliorum episcoporum seminariis, ut sic deinceps nemo ad sacerdotium promoveatur, quin et diu riteque probatus, et competentem scientiam instructus, et ad virtutes, mores ingeniumque status clericalis per sanctam disciplinam et competentem institutionem fuerit efformatus.

¹ [Cfr. nn. 795 s.].

Ut autem clericorum educatio in seminariis, tum maioribus tum minoribus, perfectior et accuratior esse posset, valde utile videretur speciales aliquas scholas institui, in quibus et ars docendi, et ars altior et difficilior virtutes clericales in iuvenibus efformandi addiceretur.

DE PROMOVENDO IN SEMINARIIS SACRARUM LINGUARUM STUDIO.

888 Revelationis divinae adversarii nihil intentatum relinquunt, ut sacrarum librorum
(386) auctoritatem convellant, et ad hunc pessimum finem assequendum, multas oblectiones depromere maligne student ex primigeniis biblicorum idiomatibus, praesertim ex hebraica lingua, aliisque linguis semiticis. Valde igitur optandum est, imo prorsus necessarium, ut apud catholicos non torpescat harum linguarum studium. Quapropter in omnibus clericorum seminariis tradenda esset, saltem peritioribus alumnis, hebraicae linguae sufficiens notitia, ut facile possent, privatis postea studiis, ad pleniorum huius linguae scientiam usumque pervenire. Turpe siquidem foret ecclesiam catholicam, quae vera est sacrarum librorum custos et interpres, studio linguarum, in quibus primitive scripti sunt illi libri, minorem zelum ac protestantes et incredulos impendere.

Quoad linguam graecam, in qua et plures quoque libri sacri scripti fuerunt, et tot supersunt traditionis catholicae eximia monumenta, quis non doleat eius studium ita in maioribus seminariis praetermitti, ut huius linguae notitia prorsus in iis ipsis iuvenibus obliteretur, qui ei addiscendae plures annos in minoribus seminariis insumpserant? Praescribendum igitur omnino esset, ut linguae graecae studium in maioribus etiam seminariis continuari deberet.

DE SUPERIORIBUS STUDIIS ECCLESIASTICIS RESTAURANDIS.

889 Evidentissimum est elementa scientiae, sive sacrae, sive profanae, qualiter in semi-
(387) nariis, tum minoribus, tum maioribus tradi solent necessaria quidem esse, et quasi ulterioris doctrinae fundamenta, nequaquam tamen sufficere, nec ad expositionem, nec ad defensionem dogmatum christianorum, prout id nostrae aetatis necessitates postularent.

Valde igitur optandum esset quosdam nunc, sicut olim, in cuiusque ecclesiae clero viros inveniri, qui specialius et plenius superioribus studiis incumberent. Cum autem hoc communiter nec facile, nec sufficienter praestari possit absque publicis quibusdam institutionibus, — quales exstant, verbi gratia, in Urbe Roma, apud Belgas, et alibi. — utilissimum videretur episcopis, communicatis consiliis et conatibus, curare et allaborare ut, praeter seminaria, ubique servanda et in meliorem statum adducenda, instituerentur etiam, prout leges moresque cuiusque gentis sinnerent, vel magna collegia, vel universitates, in quibus eminentior scientia coli tradique posset.

MANSI 53, 333 s.; CL 7, 833.

POSTULATA AB EPISCOPIS DITIONIS
NEAPOLITANAE PROPOSITA

DE STUDIIS CLERICORUM.

Pars II, c. 3: § XXXVI. *Mixta docendi forma etiam atque etiam servetur in omnibus scholis latinarum litterarum studio addictis.*

890 Neminem praeterire existimamus illam, quae, diu non est quaestio inter Galliae
(388) episcopos exorta fuit, utrum in litteris latinis edocendis et eloquentiae praeceptis tradendis evolvendi dumtaxat forent classici ethnicorum libri, an sanctorum patrum opera christiana sapientia plane referta, an utrisque simul animum clericalis iuventus adiciat.

ditionis episcopatus collegium ecclesiasticum Romae habeat. Maior est enim Romae pro unaquaque facultate excellentium professorum copia, et potissimum pro ecclesiastico iure; de quo iuniores sacerdotes exerceri quoque possent in praxi inter alumnos sacrae Concilii congregationis.

Sed quoniam collegia istiusmodi satis omnino non sunt, quo praestantes praebeant seminariis praeceptores, quorum inopia est, quantum conferret in quavis ditione aliquod centrale seminarium constabilire? Huc enimvero accommodari posset quae statuta fuit norma Seminario Pio, nuper instituto in obsequium principum Apostolorum,¹ cuius programma, quoad scholas, haec omnino habet: « Quoniam scopus praecipuus seminarii sanctae sedis est, ut idoneos faciat magistros, qui possit pro summis locorum indigentis alios instruere ». Quod vero spectat ad redditus collegio et centrali seminario addicendos, expedire videtur, illis tribuendum tertiam partem conventam titulo pensionum super ditioribus mensis episcopalibus. Et si quid aliud necesse foret, ceterae mensae episcopales, et redditus, dioecesanis seminariis addicti, pro rata suppeditarent.

MANSI 53, 437-440; CL 7, 815-818.

De iure Episcopi super clericis saecularibus in monasticum Collegium cooptatis

(Ex Litt. Apost. Quod Monachis Ordinis S. Benedicti, quibus novum Monasterium erigitur, 30 sept. 1870).

895 Si in monasticum Collegium studiorum causa saeculares clericos
(393) cooptari contigerit, ius Episcopo competat super eorumdem doctrina et moribus investigandi.

Pii IX Acta 5, 251.

CONCILIUM PROV. ALBA-IULIENSE ET FOGARASIENSE I (5-14 mai. 1872)

De cleri iunioris educatione et institutione

Tit. IX, Cap. I.

Despre educatiunea si institutiunea clerului tineru.

896

Deora-ce guvernarea sufletelor este maestri'a malestrierelor, baserie'a totu de a un'a a fostu cu luare aminte destinsa la ace'a, ca din tineretie se pregatesca individi caror'a se li concreda pastoreia sufletelor. Pentru ace'a si infienti'a institute teologice pre langa episcopii si manastiri, in cari pre langa cunoscentiele

¹ [Cfr. n. 800].

necesarie gramaticali si filosofice se propuneau candidatilor de preotia mai virtosu scientile santei scripturi, si a sante-loru canone basericesci,¹ si din tineretie se deprindeau aceia in pietate si in virtutile recerute de statulu, pentru care se pregateau.

Aceste institute teologice numite astadi si seminarii, fiendu in interesulu celu mai mare pentru binele si venitorulu santei baserice, pretindu tota solitudinea ordinarietelor. Dreptu ace'a sinodulu nu pote din destulu a recomanda ordinarietelor, ca acele din tote poterile si dupa tote medulocce, ce li stau sub dispusetiune, se ne nasulasca, nu numai a infienti'a seminarii teologice proprii in diecesele lor; ci acele astufeliu a le organisá, in catu atatu cu privire la dotarea si la buna administrarea interna economica si disciplinaria, catu si cu privire la institutiunea teologica preadeplinu se respunda cerintieloru tempului, si asceptarei basericei nostre greco-cato-lice. (106).

Si anume directiunea seminarietelor se se concredá barbatileru intielepti, cu esperintia, si devotati crescerei tinerime clercali, si incatu este cu potintia la barbatu celbi. Iara pentru manuducerea spiritala a clericiloru, in fie-care seminarium se se constitue cate unu spiritalu, barbatu blandu, piu, affabilu, eloquentu si erudit in scientiele sacre, mai virtosu in scientia ascetica. Asemenea si catedrele professorali se se concredá pre calea concursulu barbatiloru de eruditune si pietate comprobata, cari fiendu dotati dupa cuvenintia, in decursulu mai indelungatu de servitiu, se aiba ocaziune a se perfectiona in studiile loru speciali, si spre scopulu acest'a seminarietole se fie inzestrate cu bibliotece bine organisate si din tempu in tempu inavutite cu operile cele mai alese si mai necesarie.

Limb'a propunerei in seminarietole nostre diecesane este limb'a cultulu domnediescu, cu tote aceste sinodulu nu vrea a prejudeca dreptulu ordinarietelor de a dispune, ca in seminariile loru unulu ori altu studiu se se propuna si in limb'a latina.

sertim sanctae scripturae ac sacrorum canonum scientia tradebatur. — Ibiq; a tenera aetate, in pietate ac virtutibus statui, ad quem se parabant, convenientibus exercitabantur.

Instituta isthaec theologica, hodie seminaria quoque dicta, cum pro bono ac futura sanctae ecclesiae prosperitate maximi momenti sint, omnem ordinarietorum sollicitudinem exposcunt. — Itaque synodus haud potest sat sufficienterque ordinariis commendare, ut illi pro cunctis suis viribus ac omnibus, quae praesto sunt, mediis adhibitis non solum propria seminaria theologica in dioecesibus propriis erigere, verum eadem ita quoque instituere adlaborent, ut tum quoad dotationem se bonam internam oeconomicam nec non disciplinarem administrationem, quam quoad theologicam institutionem, exigentiae aevi atque ecclesiae nostrae graeco-catholicae expectationi adamussim respondeant. (106)

Ac in specie regimen seminarietorum viris prudentibus, ac cleri iunioris educationi addictis, ac quantum fieri potest caelibis vitae demandetur. Pro directione vero spiritali clericorum in quolibet seminario constituatur spiritalis, vir nempe mansuetus, pius, affabilis, eloquens, ac in scientiis sacris, praesertim in ascesi eruditus. — Pariter cathedrae quoque disciplinarum theologicarum via publici concursus, eruditionis ac pietatis comprobatae concredantur viris, qui salario convenienti remunerati, decursu diuturnioris servitii, occasionem semet in studiis specialibus perficiendi nanciscantur, atque hunc in finem seminaria bibliothecis bene constitutis, ac pedetentim operibus selectissimis et necessariis auctis instructa sint.

Lingua, qua in seminariis nostris dioecesanis obiecta tradantur, est lingua cultus divini; nihilominus synodus haud vult derogare ordinarietorum iuri praecipendi, ut in eorum seminariis unum vel aliud obiectum lingua latina tradatur.

Studii obligatorie pre lunga cele in-datinat se fie si studiulu dreptului base-ricel de ritulu grecu, a ritului basericescu, si alu eloquentiei sacre in modu teoreticu si practic. — Era ce se tiene de educa-tiunea spirituala a clerului tineru, sino-dulu decide, ca in tote seminarile diece-sane se se tiena exercitii spirituali de doue ori in anu, la inceputulu cursului anuallu, si la santii pasci, era clericii se fie datori a se marturisi celu putinu odata intru un'a luna, si se se indemne la pri-mirea desa a santei cuminecaturi (107). Asemenea se se tiena in tota diu'a lec-tiune spirituala.

Pentru a stérni emulatiunea in cle-rulu tineru din aceast'a provincia si spre a dá ocaziune mai ampla de a se perfec-tioná in scientie teologice, sinodulu pri-mesce in principiu infientiarea unui se-minariu greco-catholicu centralu pentru tota provinci'a redicandu la scaunulu metropolitanu, la care se se tramita ti-neri destinsi din tote diecesele compro-vinciali. Catedrele profesori la acestu institutu se se conceda barbatiloru doc-tori de teologia, ori licentiatu in dreptulu basericescu, pre calea concursului pu-blicandu in tota provinci'a. Profesorii acestia se se indatoreze a elucrá manua-lele din respectivele loru studii, cari apro-bandu-se de sinodulu provincialu si tipa-rindu-se pentru uniformitate se se adop-téze ca manuale la tote institutele teolo-gice din provincia.

MANSI 42, 594-596.

De iniquis legibus circa clericorum institutionem et educationem

(Ex Litt. Encycl. *Etsi multa*, 21 nov. 1873).

897 9. Praeter multas et graves iniurias catholicae Ecclesiae superiori
(394) anno irrogatas, Gubernium Borussicum rudissimis et iniquissimis per-latis legibus a pristino more prorsus alienis universam Clericorum insti-tutionem et educationem laicae potestati ita subiecit, ut ad hanc pertineat inquirere ac decernere, quomodo clerici erudiendi ac fingendi sint ad sa-cerdotalem vitam et pastorem...

Pii IX Acta 6, 260; CIC Fontes 3, 81.

Studia obligata praeter consueta sint quoque studium iuris ecclesiae graeci ritus, insuper scientia ritus ecclesiastici atque sacrae eloquentiae, modo tam theo-retico quam practico. — Quod educatio-nem spiritualem cleri iunioris attinet, sy-nodus decernit, ut in omnibus seminariis dioecesanis exercitia spiritualia bis per annum, initio nempe cursus annui nec non tempore paschatis habeantur. — Cle-rici vero decursu anni scholastici semel saltem in mense confiteri teneantur et excitentur ad frequentem communio-nem (107). Item quovis die lectioni spi-rituali adsint.

Ad cleri iunioris huiusce provinciae aemulationem excitandam, atque ad oc-casionem semet in scientiis theologicis excolendi praebendam, synodus in prin-cipio admittit, ut penes sedem metropo-litanam pro universa provincia semina-rium graeco-catholicum centrale erigatur, ad quod iuvenes selecti e cunctis dioece-sibus compvincialibus mittantur. Scien-tiarum ad isthoc institutum cathedrae concedantur viris in theologia vel in iure canonico doctoribus vel saltem licentia-tis, via concursus in universa provincia publicandi. Huiusce instituti professores pro specialibus studiis respectivis elucu-brare obligentur manualia, quae a sy-nodo provinciali approbata atque typis vulgata uniformitatis gratia in omnibus huiusce provinciae institutis theologicis qua manualia adhibeantur.

De clericis militiae subiectis

(Ex Instruct. Supremae Sacrae Congr. S. OFFICII Suprema, ad Italiae Episcopos, 16 sept. 1875).

898 8. Ut moralis certitudo habeatur de bonis animi dispositionibus,
(395) quas iuniores Clerici inter arma, et contuberniorum pericula servarint, Rm̃i Episcopi sollertissimam navabunt operam, iis omnibus adminiculis utentes quae haud paucas occurrentes difficultates, sin minus superare, minuere saltem valeant: quorum aliqua heic subiecta suggeruntur.

a) Iis iuvenibus, qui cum firmo animi proposito discedunt in sancta vocatione constanter persistendi, praeter salutaria monita, ut spiritum, Religionis officia quoad fieri poterit, frequentando, librosque ecclesiasti-cos, praesertim vero Kempisianum *De Imitatione Christi* perlegendo, exco-lant atque conservent, obligatio imponenda esset, si opus sit, etiam scripto tradita, proprium Episcopum certiore continenter faciendi de locis ubi identidem cum militiae sociis diutius constituti sint, ut eosdem lo-calis Episcopi vigilantiae, charitati ac prudentiae commendare, atque ab ipso opportunas de illis cognitiones accipere possit, adscito adiutore ibi aliquo probo viro ecclesiastico, vel etiam laico. ... Haec tutelae species necessaria, nedum valde utilis, reputatur; nec Rm̃is Episcopis adeo grave videatur huiusmodi officium sibi mutuo exhibere.

b) Si de quorum moribus satis aequae relationes habitae fuerint, domum reversi in Clericorum numerum denuo admitti poterunt, at vero non ita facile ad sacros Ordines; prius enim haud dubia divinae vocatio-nis argumenta exigenda forent, imposita iisdem Clericis mora unius alteri-usve anni in aliquo ecclesiastico Collegio, aut in ipso Seminario, disiunc-tim tamen ab Alumnis; et ubi huiusmodi loca desint, eos regimini ac sollerti vigilantiae alicuius probi, docti et prudentis Presbyteri subiicere praestat; ut in ipsis iuvenibus spiritus ecclesiasticus reviviscat, vitiaque corrigantur, quae quantumlibet cauti fuerint, summopere difficile est, eos in militiae exercitio nequaquam contraxisse.

CIC Fontes 4, 361; AAS 23, 45 s.

LEO XIII (1878-1903)

De erectione Seminarii pro Bosnia et Herzegovina

(Ex Convent. cum Gubernio Austriaco pro Bosnia et Herzegovina, 8 iun. 1881).

899 Nell'Archidiocesi di Serajevo verrà aperto per ora e senza ritardo un
Seminario provinciale che soddisfi ai bisogni non solo dell'Archidiocesi, ma ancora delle altre diocesi suffraganee, affinché per questo mezzo si formino abili soggetti del Clero secolare, che si occupino alacremen-te nel sacro ministero e nella cura delle anime insieme al Clero regolare, cui, at-tesi i lunghi servizi prestati alla Chiesa, sono da usarsi i dovuti riguardi. Il Governo di Sua Maestà Imperiale e Reale Apostolica fornirà i mezzi occorrenti a tale istituto.

Leonis XIII Acta, Convent., 24.

De christiana philosophia instauranda

(Epist. Encycl. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879).¹

900 Aeterni Patris Unigenitus Filius, qui in terris apparuit, ut humano
(396) generi salutem et divinae sapientiae lucem afferret, magnum plane ac mirabile mundo contulit beneficium, cum caelos iterum ascensurus, Apostolis praecepit, ut *euntes docerent omnes gentes* (Mt. 28, 19); Ecclesiamque a se conditam communem et supremam populorum magistram reliquit. Homines enim, quos veritas liberaverat, veritate erant conservandi: neque diu permansissent caelestium doctrinarum fructus, per quos est homini parata salus, nisi Christus Dominus erudiendis ad fidem mentibus perenne magisterium constituisset. Ecclesia vero divini Auctoris sui cum erecta promissis, tum imitata caritatem, sic iussa perfecit, ut hoc semper spectarit, hoc maxime voluerit, de religione praecipere et cum erroribus perpetuo dimicare. Huc sane pertinent singulorum Episcoporum vigilati labores; huc Conciliorum perlatae leges et decreta, et maxime Romanorum Pontificum sollicitudo quotidiana, penes quos, beati Petri Apostolorum Principis in primatu successores, et ius et officium est docendi et confirmandi fratres in fide.

901 Quoniam vero, Apostolo monente, *per philosophiam et inanem fallaciam* (C 2, 8) Christifidelium mentes decipi solent, et fidei sinceritas in hominibus corrumpi, ideoque supremi Ecclesiae Pastores muneris sui perpetuo esse duxerunt etiam veri nominis scientiam totis viribus provehere, simulque singulari vigilantia providere, ut ad fidei catholicae normam ubique traderentur humanae disciplinae omnes, praesertim vero *philosophia*, a qua nimirum magna ex parte pendet ceterarum scientiarum recta ratio. Id ipsum et Nos inter cetera breviter monuimus, venerabiles Fratres, cum primum Vos omnes per Litteras encyclicas allocuti sumus;² sed modo rei gravitate et temporum conditione compellimur rursus Vobiscum agere de ineunda philosophicorum studiorum ratione, quae et bono fidei apte respondeat, et ipsi humanarum scientiarum dignitati sit consentanea.

902 Si quis in acerbiter nostrorum temporum animum intendat, earumque rerum rationem, quae publice et privatim geruntur, cogitatione complectatur, is profecto comperiet, fecundam malorum causam, cum eorum quae premunt, tum eorum quae pertimescimus, in eo consistere, quod prava de divinis humanisque rebus scita, e scholis philosophorum iam pridem profecta, in omnes civitatis ordines irrepserint, communi plurimorum suffragio recepta. Cum enim insitum homini natura sit, ut in agendo rationem ducem sequatur, si quid intelligentia peccat, in id et voluntas facile labitur: atque ita contingit, ut pravitas opinionum, quarum est in intelligentia sedes, in humanas actiones influat, easque pervertat. Ex

¹ [Cfr. n. 1214].² Epist. Encycl. *Inscrutabili*, 21 apr. 1878: *Leonis XIII Acta* 1, 46 s. 53 s.

adverso, si sana mens hominum fuerit, et solidis verisque principiis firmiter insistat, tum vero in publicum privatumque commodum plurima beneficia progignet.

903 Equidem non tantum humanae philosophiae vim et auctoritatem
(399) tribuimus, ut cunctis omnino erroribus propulsandis vel evellendis parem esse iudicemus: sicut enim, cum primum est religio christiana constituta, per admirabile fidei lumen *non persuasibilibus humanae sapientiae verbis* diffusum, *sed in ostensione spiritus et virtutis* (1 C. 2, 4), orbi terrarum contigit ut primaevae dignitati restitueretur: ita etiam in praesens ab omnipotenti potissimum virtute et auxilio Dei expectandum est, ut mortalium mentes, sublatis errorum tenebris, resipiscant. Sed neque spernenda, neu posthabenda sunt naturalia adiumenta, quae divinae sapientiae beneficio, fortiter suaviterque omnia disponentis, hominum generi suppetunt; quibus in adiumentis rectum philosophiae usum constat esse praecipuum. Non enim frustra rationis lumen humanae menti Deus inseruit; et tantum abest, ut superaddita fidei lux intelligentiae virtutem extinguat aut imminuat, ut potius perficiat, auctisque viribus, habilem ad maiora reddat.

904 Igitur postulat ipsius divinae Providentiae ratio, ut in revocandis ad
(400) fidem et ad salutem populis etiam ab humana scientia praesidium quaeratur: quam industriam, probabilem ac sapientem, in more positam fuisse praeclarissimorum Ecclesiae Patrum, antiquitatis monumenta testantur. Illi scilicet neque paucas, neque tenues rationi partes dare consueverunt, quas omnes perbreve complexus est magnus AUGUSTINUS, huic *scientiae tribuens ... illud quo fides saluberrima ... gignitur, nutritur, defenditur, roboratur*.¹

Ac primo quidem philosophia, si rite a sapientibus usurpetur, iter ad veram fidem quodammodo *sternere et munire valet*, suorumque alumnorum animos ad revelationem suscipiendam convenienter *praeparare*; quomobrem a veteribus modo *praevia ad christianam fidem institutio*,² modo *christianismi praeludium et auxilium*,³ modo ad *Evangelium paedagogus*⁴ non immerito appellata est.

905 Et sane benignissimus Deus, in eo quod pertinet ad res divinas, non
(401) eas tantum veritates lumine fidei patefecit, quibus attingendis impar humana intelligentia est, sed nonnullas etiam manifestavit, rationi non omnino impervias, ut scilicet, accedente Dei auctoritate, statim et sine aliqua erroris admixtione omnibus innotescerent. Ex quo factum est, ut quaedam vera, quae vel divinitus ad credendum proponuntur, vel cum doctrina fidei arctis quibusdam vinculis colligantur, ipsi ethnicorum sapientes, naturali tantum ratione praelucente, cognoverint, aptisque argumentis

¹ De Trin. 14, 1, 3: ML 42, 1037.² CLEMENS A. Strom. I, 16; 7, 3: MG 8, 796; 9, 425.³ ORIGENES, Epist. ad Greg. I: MG 11, 88.⁴ CLEMENS A. Strom. I, 5: MG 8, 718 s.

demonstraverint. *Invisibilia enim ipsius, ut Apostolus inquit, a creatura mundi per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus et divinitas* (R. 1, 12); et *gentes quae legem non habent... ostendunt nihilominus opus legis scriptum in cordibus suis* (R. 2, 14 s.). Haec autem vera, vel ipsis ethnicorum sapientibus explorata, vehementer est opportunum in revelatae doctrinae commodum utilitatemque convertere, ut reipsa ostendatur, humanam quoque sapientiam, atque ipsum adversariorum testimonium fidei christianae suffragari.

- 906 Quam agendi rationem, non recens introductam, sed veterem esse con-
(402) stat, et sanctis Ecclesiae Patribus saepe usitatam. Quin etiam venerabiles isti religiosarum traditionum testes et custodes formam quamdam eius rei et prope figuram agnoscunt in Hebraeorum facto, qui Aegypto excessuri, deferre secum iussi sunt argentea atque aurea Aegyptiorum vasa cum vestibus pretiosis, ut scilicet, mutato repente usu, religioni veri Numinis ea supellex dedicaretur, quae prius ignominiosis ritibus et superstitioni inservierat. GREGORIUS NEOCAESARIENSIS laudat *Origenem* hoc nomine, quod plura ex ethnicorum placitis ingeniose decerpta, quasi erepta hostibus tela, in patrocinium christianae sapientiae et perniciem superstitionis singulari dexteritate retorserit.¹ Et parem disputandi morem cum GREGORIUS NAZIANZENSIS,² tum GREGORIUS NYSSENUS³ in *Basilio Magno* et laudant et probant; HIERONYMUS vero magnopere commendat in *Quadrato* Apostolorum discipulo, in *Aristide*, in *Iustino*, in *Irenaeo*, aliisque permultis.⁴ AUGUSTINUS autem, *Nonne aspicimus*, inquit, *quanto auro et argento et veste suffarcinatus exierit de Aegypto Cyprianus, doctor suavissimus et martyr beatissimus? quanto Lactantius? quanto Victorinus, Optatus, Hilarius? ut de vivis taceam, quanto innumerabiles Graeci?*⁵ Quod si vero naturalis ratio opimam hanc doctrinae segetem prius fudit, quam Christi virtute fecundaretur, multo uberiores certe progignet, posteaquam Salvatoris gratia nativas humanae mentis facultates instauravit et auxit. — Ecquis autem non videat, iter planum et facile per huiusmodi philosophandi genus ad fidem aperiri?

- 907 Non his tamen limitibus utilitas circumscribitur, quae ex illo philoso-
(403) phandi instituto dimanat. Et revera divinae sapientiae eloquiis graviter reprehenditur eorum hominum stultitia, qui *de his quae videntur bona, non potuerunt intelligere Eum qui est: neque, operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex* (Sap. 13, 1). Igitur primo loco magnus hic et praeclarus ex humana ratione fructus capitur, quod illa Deum esse demonstret: *a magnitudine enim speciei et creaturae cognoscibiliter poterit Creator horum videri* (Sap. 13, 5). Deinde Deum ostendit omnium perfectionum cumulo

¹S. GREGORIUS THAUM. *Orat. paneg. in Origen.* 13 s.; MG 10, 1088-1093.

²*Carmina* 2, 1, 11; 2, 3 119; MG 37, 1045; 38, 72 s.

³*De vita Moysis*: MG 44, 360.

⁴*Epist.* 70 (*ad Magnum*) 4: ML 22, 667.

⁵*De doct. christ.* 2, 40: ML 34, 63.

singulariter excellere, infinita in primis sapientia, quam nulla usquam res latere, et summa iustitia, quam pravus nunquam vincere possit affectus, ideoque Deum non solum veracem esse, sed ipsam etiam veritatem falli et fallere nesciam. Ex quo consequi perspicuum est, ut humana ratio plenissimam verbo Dei fidem atque auctoritatem conciliet. — Simili modo ratio declarat, evangelicam doctrinam mirabilibus quibusdam signis, tanquam certis certae veritatis argumentis, vel ab ipsa origine emicuisse: atque ideo omnes, qui Evangelio fidem adiungunt, non temere adiungere, tamquam *doctas fabulas secutos* (2 P. 1, 16), sed rationabili prorsus obsequio intelligentiam et iudicium suum divinae subiicere auctoritati. Illud autem non minoris pretii esse intelligitur, quod ratio in perspicuo ponat, Ecclesiam a Christo institutam (ut statuit VATICANA SYNODUS) *ob suam admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus locis fecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum esse motivum credibilitatis, et divinae suae legationis testimonium irrefragabile.*¹

- 908 Solidissimis ita positis fundamentis, perpetuus et multiplex adhuc
(404) requiritur philosophiae usus, ut sacra Theologia naturam, habitum, ingeniumque verae scientiae suscipiat atque induat. In hac enim nobilissima disciplinarum magnopere necesse est, ut multae ac diversae caelestium doctrinarum partes in unum veluti corpus colligantur, ut suis quaeque locis convenienter dispositae, et ex propriis principiis derivatae apto inter se nexu cohaereant; demum ut omnes et singulae suis iisque invictis argumentis confirmetur. — Nec silentio praetereunda, aut minimi facienda est accuratior illa atque uberior rerum, quae creduntur, cognitio, et ipsorum fidei mysteriorum, quoad fieri potest, aliquando lucidior intelligentia, quam Augustinus aliique Patres et laudarunt et assequi studuerunt, quamque ipsa VATICANA SYNODUS fructuosissimam esse decrevit.² Eam siquidem cognitionem et intelligentiam plenius et facilius certe illi consequuntur, qui cum integritate vitae fideique studio ingenium coniungunt philosophicis disciplinis expoliturum, praesertim cum eadem SYNODUS VATICANA doceat, eiusmodi sacrorum dogmatum intelligentiam *tum ex eorum, quae naturaliter cognoscuntur, analogia; tum e mysteriorum ipsorum nexu inter se et cum fine hominis ultimo peti oportere.*³

- 909 Postremo hoc quoque ad disciplinas philosophicas pertinet, veritates
(405) divinitus traditas religiose tueri, et iis qui oppugnare audeant resistere. Quam ad rem, magna est Philosophiae laus, quod Fidei propugnaculum ac veluti firmum Religionis munimentum habeatur.⁴ *Est quidem*, sicut CLEMENS ALEXANDRINUS testatur, *per se perfecta et nullius indiga Salvatoris doctrina, cum sit Dei virtus et sapientia* (1 C. 1, 18, 24; R. 1, 16).

¹ Const. dogm. *de Fide Cath.* c. 3: ASS 5, 464-466; MANSI 51, 432 s.; CL 7, 252.

² Const. laud. c. 4: ASS 5, 467; MANSI 51, 433 s.

³ *Ibid.*

⁴ [Cfr. n. 1328].

*Accedens autem graeca philosophia veritatem non facit potentio-rem; sed cum debiles efficiat sophistarum adversus eam argumentationes, et propulset do-losas adversus veritatem insidias, dicta est vineae apta sepes et vallus.*¹ — Profecto sicut inimici catholici nominis, adversus religionem pugnaturi, bellicos apparatus plerumque a philosophica ratione mutantur, ita di-
vinarum scientiarum defensores plura e philosophiae penu depromunt, quibus revelata dogmata valeant propugnare. Neque mediocriter in eo triumphare fides christiana censenda est, quod adversariorum arma, hu-
manae rationis artibus ad nocendum comparata, humana ipsa ratio po-
tenter expediteque repellat. Quam speciem religiosi certaminis ab ipso
gentium Apostolo usurpatam commemorat S. HIERONYMUS scribens ad
Magnum: *Ductor christiani exercitus Paulus et orator invictus, pro Christo
causam agens, etiam inscriptionem fortuitam (A. 17, 23) arte torquet in ar-
gumentum fidei: didicerat enim a vero David extorquere de manibus hostium
gladium, et Goliath superbissimi caput proprio mucrone truncare.*² Atque
ipsa Ecclesia istud a philosophia praesidium christianos doctores petere
non tantum suadet, sed etiam iubet. Etenim CONCILIUM LATERANENSE
V, posteaquam constituit omnem assertionem veritati illuminatae fidei con-
trariam omnino falsam esse, eo quod verum vero minime contradicat, philo-
sophiae doctoribus praecipit, ut in dolosis argumentis dissolvendis stu-
diose versentur:³ siquidem, ut AUGUSTINUS testatur, *si ratio contra di-
vinarum Scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta sit, fallit veri
similitudine; nam vera esse non potest.*⁴

- 910 Verum ut pretiosis hisce, quos memoravimus, afferendis fructibus
(406) par philosophia inveniatur, omnino oportet, ut ab eo tramite numquam
deflectat, quem et veneranda Patrum antiquitas ingressa est, et Vaticana
Synodus solenni auctoritatis suffragio comprobavit. Scilicet cum plane
compertum sit, plurimas ex ordine supernaturali veritates esse accipien-
das, quae cuiuslibet ingenii longe vincunt acumen, ratio humana, pro-
priae infirmitatis conscia, maiora se affectare ne audeat, neque easdem
veritates negare, neve propria virtute metiri, neu pro lubitu interpretari;
sed eas potius plena atque humili fide suscipiat, et summi honoris loco
habeat, quod sibi liceat, in morem ancillae et pedisequae, famulari cae-
lestibus doctrinis, easque aliqua ratione, Dei beneficio attingere. — In
iis autem doctrinarum capitibus, quae percipere humana intelligentia na-
turaliter potest, aequum plane est, sua methodo, suisque principiis et argu-
mentis uti philosophiam: non ita tamen, ut auctoritati divinae sese audac-
ter subtrahere videatur. Imo, cum constet, ea, quae revelatione innotescunt,
certa veritate pollere, et quae fidei adversantur pariter cum recta ratione
pugnare, noverit philosophus catholicus se fidei simul et rationis iura
violaturum, si conclusionem aliquam amplectatur, quam revelatae doc-
trinae repugnare intellexerit.

¹ Strom. 1, 20; MG 8, 817.

² Epist. 70 (ad Magnum) 2; ML 22, 665.

³ Bulla Apostolici regiminis (19 dec. 1513) § 2 s.: BR 5, 602; MANSI 32, 842.

⁴ Epist. 143 (ad Marcellin.) 7; ML 33, 588.

- 911 Novimus profecto non deesse, qui facultates humanae naturae plus
(407) nimio extollentes, contendunt hominis intelligentiam, ubi semel divinae
auctoritati subiiciatur, e nativa dignitate excidere, et quodam quasi ser-
vitutis iugo demissam plurimum retardari atque impediri, quominus ad
veritatis excellentiaeque fastigium progrediatur. — Sed haec plena erroris
et fallaciae sunt; eoque tandem spectant, ut homines, summa cum stultitia,
nec sine crimine ingrati animi, sublimiores veritates repudient, et divi-
num beneficium fidei, ex qua omnium bonorum fontes etiam in civilem
societatem fluxere, sponte reiiciant. Etenim cum humana mens certis fini-
bus, iisque satis angustis, conclusa teneatur, pluribus erroribus, et mul-
tarum rerum ignorationi est obnoxia.

- 912 Contra fides christiana, cum Dei auctoritate nitatur, certissima est
(408) veritatis magistra; quam qui sequitur, neque errorum laqueis irretitur,
neque incertarum opinionum fluctibus agitur. Quapropter qui philoso-
phiae studium cum obsequio fidei christianae coniungunt, ii optime phi-
losophantur: quandoquidem divinarum veritatum splendor, animo ex-
ceptus, ipsam iuvat intelligentiam; cui non modo nihil de dignitate de-
trahit, sed nobilitatis, acuminis, firmitatis plurimum addit.

- 913 Cum vero ingenii aciem intendunt in refellendis sententiis, quae fidei
(409) repugnant, et in probandis, quae cum fide cohaerent digne ac perutiliter
rationem exercent: in illis enim prioribus, causas erroris deprehendunt,
et argumentorum, quibus ipsae fulciuntur, vitium dignoscunt: in his au-
tem posterioribus, rationum momentis potiuntur, quibus solide demon-
strentur et cuilibet prudenti persuadeantur. Hac vero industria et exer-
citatione augeri mentis opes et explicari facultates qui neget, ille veri
falsique discrimen nihil conducere ad profectum ingenii, absurde conten-
dat necesse est. Merito igitur VATICANA SYNODUS praeclara beneficia,
quae per fidem rationi praestantur, his verbis commemorat: *Fides ra-
tionem ab erroribus liberat ac tuetur, eamque multiplici cognitione instruit.*¹
Atque ideo homini, si saperet, non culpanda fides, veluti rationi et na-
turalibus veritatibus inimica, sed dignae potius Deo grates essent haben-
dae vehementerque laetandum, quod, inter multas ignorantiae causas et
in mediis errorum fluctibus, sibi fides sanctissima illuxerit, quae, quasi
sidus amicum, citra omnem errandi formidinem portum veritatis com-
monstrat.

- 914 Quod si, Venerabiles Fratres, ad historiam philosophiae respiciatis,
(410) cuncta, quae paullo ante diximus, re ipsa comprobari intelligetis. Et sane
philosophorum veterum, qui fidei beneficio caruerunt, etiam qui habe-
bantur sapientissimi, in pluribus deterimine errarunt. Nostis enim, inter
nonnulla vera, quam saepe falsa et absona, quam multa incerta et dubia
tradiderint de vera divinitatis ratione, de prima rerum origine, de mundi
gubernatione, de divina futurorum cognitione, de malorum causa et prin-

¹ Const. dogm. de Fide Cath. c. 4: ASS 5, 468; MANSI 51, 434.

cipio, de ultimo fine hominis aeternae beatitudine, de virtutibus et vitiis, aliisque doctrinis, quarum vera certaue notitia nihil magis est hominum generi necessarium.

- 915 Contra vero primi Ecclesiae Patres et Doctores, qui satis intellexe-
(411) rant, ex divinae voluntatis consilio, restitutorem humanae etiam scientiae esse CHRISTUM, qui *Dei virtus est Deique sapientia* (1 C. 1, 24), et *in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi* (C. 2, 3), veterum sapientium libros investigandos, eorumque sententias cum revelatis doctrinis conferendas susceperunt: prudentique delectu quae in illis vere dicta et sapienter cogitata occurrerent, amplexi sunt, ceteris omnibus vel emendatis, vel reiectis. Nam providissimus Deus, sicut ad Ecclesiae defensionem martyres fortissimos, magnae animae prodigos, contra tyrannorum saevitiam excitavit, ita philosophis falsi nominis aut haereticis viros sapientia maximos obiecit, qui revelatarum veritatum thesaurum etiam rationis humanae praesidio tuerentur.

- 916 Itaque ab ipsis Ecclesiae primordiis, catholica doctrina eos nacta
(412) est adversarios multo infensissimos, qui christianorum dogmata et instituta iridentes, ponebant plures esse deos, mundi materiam principio caussaue caruisse, rerumque cursum caeca quadam vi et fatali contineri necessitate, non divinae providentiae consilio administrari. Iamvero cum his insanientis doctrinae magistris mature congressi sunt sapientes viri, quos *Apologetas* nominamus, qui, fide praeunte, ab humana quoque sapientia argumenta sumpserunt, quibus constituerent, unum Deum, omni perfectionum genere praestantissimum esse colendum; res omnes e nihilo omnipotentis virtute productas, illius sapientia vigere, singulasque ad proprios fines dirigi ac moveri. - Principem inter illos sibi locum vindicat S. IUSTINUS martyr, qui posteaquam celeberrimas graecorum Academias, quasi experiendo, lustrasset, plenoque ore nonnisi ex revelatis doctrinis, ut idem ipse fatetur,¹ veritatem hauriri posse pervidisset, illas toto animi ardore complexus, calumniis purgavit, penes Romanorum Imperatores acriter copioseque defendit, et non pauca graecorum philosophorum dicta cum eis composuit. Quod et *Quadratus* et *Aristides*, *Hermias* et *Athenagoras* per illud tempus egregie praestiterunt. - Neque minorem in eadem causa gloriam adeptus est *Irenaeus*, martyr invictus, Ecclesiae Lugdunensis Pontifex: qui, cum strenue refutaret perversas orientalium opiniones, Gnosticorum opera per fines Romani Imperii disseminatas, *origines haereseon singularum* (auctore HIERONYMO) et *ex quibus philosophorum fontibus emanarint ... explicavit*.²

- 917 Nemo autem non novit *Clementis Alexandrini* disputationes, quas
(413) idem HIERONYMUS sic, honoris caussa, commemorat: *Quid in illis indoctum? imo quid non de media philosophia est?*³ Multa ipse quidem incredibili

¹ Dialog. cum Tryphone, 8: MG 6, 492.

² Epist. 70 (ad Magnum), 4: ML 22, 667.

³ Loc. laud.

varietate disseruit ad condendam philosophiae historiam, ad artem dialecticam rite exercendam, ad concordiam rationis cum fide conciliandam utilissima. — Hunc secutus *Origenes*, scholae Alexandrinae magisterio insignis, graecorum et orientalium doctrinis eruditissimus, perplura eademque laboriosa edidit volumina, divinis litteris explanandis, sacrisque dogmatibus illustrandis mirabiliter opportuna; quae licet erroribus, saltem ut nunc extant, omnino non vacent, magnam tamen complectuntur vim sententiarum, quibus naturales veritates et numero et firmitate augentur. — Pugnat cum haereticis TERTULLIANUS auctoritate sacrarum litterarum; cum philosophis, mutato armorum genere, philosophice: hos autem tam acute et erudite convincit, ut iisdem palam fidenterque obiciat: *Neque de scientia, neque de disciplina, ut putatis, aequamur*.¹ — ARNOBIUS etiam, vulgatis *Adversus Gentiles* libris,² et LACTANTIUS *Divinis* praesertim *Institutionibus*, pari eloquentia et robore dogmata ac praecepta catholicae sapientiae persuadere hominibus strenue nituntur, non sic philosophiam evertentes, ut Academici solent,³ sed partim suis armis, partim vero ex philosophorum inter se concertatione sumptis eos revincentes.⁴ — Quae autem de anima humana, de divinis attributis, aliisque maximi momenti quaestionibus, magnus *Athanasius* et *Chrysostomus* oratorum princeps, scripto reliquerunt, ita, omnium iudicio, excellunt, ut prope nihil ad illorum subtilitatem et copiam addi posse videatur. — Et ne singulis recensendis nimii simus, summorum numero virorum, quorum est mentio facta, adiungimus *Basilium* magnum et utrumque *Gregorium*, qui, cum Athenis, ex domicilio totius humanitatis, exiissent philosophiae omnis apparatu affatim instructi, quas sibi quisque doctrinae opes inflammato studio pepererat, eas ad haereticos refutandos, instituendosque christianos converterunt. — Sed omnibus veluti palmam praeripuisse visus est *Augustinus*, qui ingenio praepotens, et sacris profanisque disciplinis ad plenum imbutus, contra omnes suae aetatis errores acerrime dimicavit fide summa, doctrina pari. Quem ille philosophiae locum non attigit; imo vero quem non diligentissime investigavit, sive cum altissima fidei mysteria et fidelibus aperiret, et contra adversariorum vesanos impetus defenderet; sive cum, Academicorum aut Manichaeorum commentis deletis, humanae scientiae fundamenta et firmitudinem in tuto collocavit, aut malorum, quibus premuntur homines, rationem et originem et causas est persecutus? Quanta de Angelis, de anima, de mente humana, de voluntate et libero arbitrio, de religione et de beata vita, de tempore et aeternitate, de ipsa quoque mutabilitate corporum natura subtilissime disputavit? — Post id tempus per Orientem *Ioannes Damascenus*, Basilii et Gregorii Nazianzeni vestigia ingressus, per Occidentem vero *Boetius* et *Anselmus*, Augustini doctrinas professi, patrimonium philosophiae plurimum locupletarunt.

¹ *Apolog.* 46: ML 1, 507 s.

² *Div. Inst.* 7, 7: ML 6, 759.

³ *De opif. Dei*, 20: ML 7, 77.

⁴ ML 5, 713-1288.

918 Exinde mediae aetatis Doctores, quos *Scholasticos* vocant, magnae
 (414) molis opus aggressi sunt, nimirum segetes doctrinae fecundas et uberes, amplissimis Sanctorum Patrum voluminibus diffusas, diligenter congerere, congestasque uno velut loco condere, in posterorum usum et commoditatem. — Quae autem scholasticae disciplinae sit origo, indoles et excellentia, iuvat hic, Venerabiles Fratres, verbis sapientissimi viri Praedecessoris Nostri, SIXTI V fusius aperire: *Divino Illius munere, qui solus dat spiritum scientiae et sapientiae et intellectus, quique Ecclesiam suam per saeculorum aetates, prout opus est, novis beneficiis auget, novis praesidiis instruit, inventa est a maioribus nostris sapientissimis viris, Theologia scholastica, quam duo potissimum gloriosi Doctores, angelicus S. Thomas et seraphicus S. Bonaventura, clarissimi huius facultatis professores, ... excellenti ingenio, assiduo studio, magnis laboribus et vigiliis excoluerunt atque ornavunt, eamque optime dispositam, multisque modis praeclare explicatam posteris tradiderunt. Et huius quidem tam salutaris scientiae cognitio et exercitatio, quae ab uberrimis divinarum Litterarum, summorum Pontificum, sanctorum Patrum et Conciliorum fontibus dimanat, semper certe maximum Ecclesiae adiumentum afferre potuit, sive ad Scripturas ipsas vere et sane intelligendas et interpretandas, sive ad Patres securius et utilius perlegendos et explicandos, sive ad varios errores et haereses detegendas et refellendas: his vero novissimis diebus, quibus iam advenerunt tempora illa periculosa ab Apostolo descripta, et homines blasphemii, superbi seductores proficiunt in peius, errantes et alios in errorem mittentes, sane catholicae fidei dogmatibus confirmandis et haeresibus confutandis pernecessaria est.*¹

919 Quae verba quamvis Theologiam scholasticam dumtaxat complecti vi-
 (415) deantur, tamen esse quoque de Philosophia eiusque laudibus accipienda perspicitur. Siquidem praeclarae dotes, quae Theologiam scholasticam hostibus veritatis faciunt tantopere formidolosam, nimirum, ut idem Pontifex addit, *apta illa et inter se nexa rerum et causarum cohaerentia, ille ordo et dispositio tamquam militum in pugnando instructio, illae dilucidae definitiones, et distinctiones, illa argumentorum firmitas et acutissimae disputationes, quibus lux a tenebris, verum a falso distinguitur, haereticorum mendacia multis praestigiis et fallaciis involuta, tamquam veste detracta, patefiunt et denudantur,*² praeclarae, inquam, et mirabiles istae dotes unice a recto usu repetendae sunt eius Philosophiae, quam magistri scholastici, data opera et sapienti consilio, in disputationibus etiam theologicis, passim usurpare consueverunt. — Praeterea cum illud sit scholasticorum Theologorum proprium ac singulare, ut scientiam humanam ac divinam arctissimo inter se vinculo coniunxerint, profecto Theologia, in qua illi excelluerunt, non erat tantum honoris et commendationis ab opinione hominum adeptura, si mancā atque imperfectam aut levem philosophiam adhibuissent.

¹ Bulla *Triumphantis Ierusalem* (14 mart. 1888) § 10: BR S, 1009 s.
² Bulla laud. § 10: BR S, 1010.

920 Iamvero inter Scholasticos Doctores, omnium princeps et magister,
 (416) longe eminet *Thomas Aquinas*; qui, uti CAIETANUS animadvertit, veteres *doctores sacros quia summe veneratus est, ideo intellectum omnium quodammodo sortitus est.*¹ Illorum doctrinas, velut dispersa cuiusdam corporis membra, in unum THOMAS collegit et coagmentavit, miro ordine digessit, et magnis incrementis ita adauxit, ut catholicae Ecclesiae singulare praesidium et decus iure meritoque habeatur. — Ille quidem ingenio docilis et acer, memoria facilis et tenax, vitae integerrimus, veritatis unice amator, divina humanaque scientia praedives, Soli comparatus, orbem terrarum calore virtutum fovit, et doctrinae splendore complevit. Nulla est philosophiae pars, quam non acute simul et solide pertractarit: de legibus rationcinandi, de Deo et incorporeis substantiis, de homine aliisque sensibilibus rebus, de humanis actibus eorumque principiis ita disputavit, ut in eo neque copiosa quaestionum seges, neque apta partium dispositio, neque optima procedendi ratio, neque principiorum firmitas aut argumentorum robur, neque dicendi perspicuitas aut proprietas, neque abstrusa quaeque explicandi facilitas desideretur.

921 Illud etiam accedit, quod philosophicas conclusiones angelicus Doc-
 (417) tor speculatus est in rerum rationibus et principiis, quae quam latissime patent, et infinitarum fere veritatum semina suo velut gremio concludunt, a posterioribus magistris opportuno tempore et uberrimo cum fructu aperienda. Quam philosophandi rationem cum in erroribus refutandis pariter adhibuerit, illud a se ipse impetravit, ut et superiorum temporum errores omnes unus debellarit, et ad profligandos, qui perpetua vice in posterum exoriturum sunt, arma invictissima suppeditarit. — Praeterea rationem, ut par est, a fide apprime distinguens, utramque tamen amice consocians, utriusque tum iura conservavit, tum dignitati consuluit, ita quidem ut ratio ad humanum fastigium Thomae pennis evecta, iam fere nequeat sublimius assurgere; neque fides a ratione fere possit plura aut validiora adiumenta praestolari, quam quae iam est per Thomam consecuta.

922 Has ob causas, doctissimi homines, superioribus praesertim aetatibus,
 (418) theologiae et philosophiae laude praestantissimi, conquisitis incredibili studio Thomae voluminibus immortalibus, angelicae sapientiae eius sese non tam excolendos, quam penitus innutriendos tradiderunt. — Omnes prope conditores et legiferos Ordinum religiosorum iussisse constat sodales suos, doctrinis S. Thomae studere et religiosius haerere, cauto, ne cui eorum impune liceat a vestigiis tanti viri vel minimum discedere. Ut Dominicianam familiam praetereamus, quae summo hoc magistro iure quodam suo gloriatur, ea lege teneri Benedictinos, Carmelitas, Augustinianos, Societatem Iesu, aliosque sacros Ordines complures, statuta singulorum testantur.

Atque hoc loco magna cum voluptate provolat animus ad celeberrimas illas, quae olim in Europa floruerunt, Academias et Scholas, Parisiensem

¹ In 2m 2ae, q. 148, a. 4 in fin.: S. THOMAE AQ. *Opera omnia*, 10 (Romae 1899) 174.

nempe, Salmantinam, Complutensem, Duacenam, Tolosanam, Lovanien- sem, Patavinam, Bononiensem, Neapolitanam, Conimbricensem, aliasque permultas. Quarum Academiarum nomen aetate quodammodo crevisse, rogatasque sententias, cum graviora agerentur negotia, plurimum in omnes partes valuisse, nemo ignorat. Iamvero compertum est, in magnis illis humanae sapientiae domiciliis, tamquam in suo regno, Thomam consedissem principem; atque omnium vel doctorum vel auditorum animos miro consensu in unius angelici Doctoris magisterio et auctoritate con- quievisse.

- 923 Sed, quod pluris est, Romani Pontifices praedecessores Nostri sa-
(419) pientiam Thomae Aquinatis singularibus laudum praeconiis, et testimo- niis amplissimis prosecuti sunt. Nam CLEMENS VI,¹ NICOLAUS V,² BE- NEDICTUS XIII³ alique testantur, admirabili eius doctrina universam Ecclesiam illustrari; S. PIUS V⁴ vero fatetur eadem doctrina haereses confusas et convictas dissipari, orbemque universum a pestiferis quoti- die liberari erroribus; alii cum CLEMENTE XII,⁵ uberrima bona ab eius scriptis in Ecclesiam universam dimanasse, Ipsumque eodem honore colendum esse affirmant, qui summis Ecclesiae doctoribus, Gregorio, Ambrosio, Augustino et Hieronymo defertur; alii tandem S. Thomam proponere non dubitarunt Academiis et magnis Lyceis exemplar et ma- gistrum, quem tuto pede sequerentur. Qua in re memoratu dignissima videntur B. URBANI V verba ad Academiam Tolosanam: *Volumus et tenore praesentium vobis iniungimus, ut B. Thomae doctrinam tamquam veridicam et catholicam sectemini, eandemque studeatis totis viribus am- pliari.*⁶ Urbani autem exemplum INNOCENTIUS XII⁷ in Lovaniensi studiorum Universitate, et BENEDICTUS XIV⁸ in Collegio Dionysiano Granatensium renovarunt. — His vero Pontificum maximorum de Tho- ma Aquinate iudiciis, veluti cumulus, INNOCENTIUS VI testimonium acce- dat: *Huius (Thomae) doctrina prae ceteris, excepta canonica, habet pro- prietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita ut numquam qui eam tenuerint, inveniantur a veritatis tramite deviasse; et qui eam impugnaverit, semper fuerit de veritate suspectus.*⁹

¹ Bulla *In Ordine* (6 febr. 1344): *Bullar. O. P.* 2 (Romae 1730) 226.

² Breve *Cum et plantare* ad FF. Ord. Praed. (20 iul. 1451): *Bullar. O. P.* 3 (1731) 299.

³ Bulla *Pretiosus in conspectu Domini* (25 mai. 1727) § 30: *BR* 22, 536.

⁴ Bulla *Mirabilis Deus* (11 apr. 1567) § 1: *BR* 7, 564.

⁵ Bulla *Verbo Dei* (28 aug. 1733) § 1: *BR* 23, 527.

⁶ Const. *Laudabilis Deus* ad Universit. Tolosanam (31 aug. 1368): *Bullar. O. P.* 2 (Romae 1730) 260.

⁷ Litt. in forma Brevis *Tradidit mensibus* ad Universit. Lovaniensem (6 febr. 1694): *Bullar. O. P.* 7 (Romae 1739) 498.

⁸ Litt. in forma Brevis *Saluberrimam* ad Collegium S. Dionysii Granaten. (21 aug. 1752): *Monumenta O. P. Hist.* 14 (Romae 1904) 220-226.

⁹ *Sermo de S. Thoma.* — Haec verba Innocentio VI adscribi solent; alii autem ea nomini Clementis VI addicunt. Neutra vero sententia testimoniis historicis confirmari potest.

Ipsa quoque Concilia Oecumenica,¹ in quibus eminet lectus ex toto orbe terrarum flos sapientiae, singularem Thomae Aquinati honorem habere perpetuo studuerunt. In Conciliis *Lugdunensi, Viennensi, Floren- tino, Vaticano*, deliberationibus et decretis Patrum interfuisse Thomam et pene praefuisse dixeris, adversus errores Graecorum, haereticorum et rationalistarum ineluctabili vi et faustissimo exitu decertantem. — Sed haec maxima est et Thomae propria, nec cum quopiam ex doctoribus catholicis communicata laus, quod Patres TRIDENTINI, in ipso medio conclavi ordini habendo, una cum divinae Scripturae codicibus et Ponti- ficum Maximorum decretis *Summam* Thomae Aquinatis super altari pate- re voluerunt, unde consilium, rationes, oracula peterentur.

- 924 Postremo haec quoque palma viro incomparabili reservata videba-
(420) tur, ut ab ipsis catholici nominis adversariis obsequia, praeconia, admira- tionem extorqueret. Nam exploratum est, inter haereticarum factionum duces non defuisse, qui palam profiterentur, sublata semel e medio doc- trina Thomae Aquinatis, se facile posse cum omnibus catholicis doctori- bus subire certamen et vincere, et Ecclesiam dissipare. Inanis quidem spes, sed testimonium non inane.

- 925 His rebus et caussis, Venerabiles Fratres, quoties respicimus ad bo-
(421) nitatem, vim praeclarasque utilitates eius disciplinae philosophicae, quam maiores nostri adamarunt, iudicamus tenere esse commissum, ut praesertim cum philosophiae scholasticae et usum diuturnum et maxi- morum virorum iudicium, et, quod caput est, Ecclesiae suffragium favisse constaret.

- 926 Atque in veteris doctrinae locum nova quaedam philosophiae ratio
(422) hac illac successit, unde non ii percepti sunt fructus optabiles ac saluta- res, quos Ecclesia et ipsa civilis societas maluissent. Adnitentibus enim Novatoribus saeculi XVI, placuit philosophari citra quempiam ad fidem respectum, petita dataque vicissim potestate quaelibet pro lubitu inge- nioque excogitandi. Qua ex re pronum fuit, genera philosophiae plus aequo multiplicari, sententiasque diversas atque inter se pugnantibus oriri etiam de iis rebus, quae sunt in humanis cognitionibus praecipuae. A multitudine sententiarum ad haesitationes dubitationesque persaepe ventum est: a dubitationibus vero in errorem quam facile mentes homi- num delabantur, nemo est qui non videat.

- 927 Hoc autem novitatis studium, cum homines imitatione trahantur,
(423) catholicorum quoque philosophorum animos visum est alicubi pervasisse: qui patrimonio antiquae sapientiae posthabito, nova moliri, quam ve- tera novis augere et perficere maluerunt, certe minus sapienti consilio, et non sine scientiarum detrimento. Etenim multiplex haec ratio doctrinae, cum in magistrorum singulorum auctoritate arbitrioque nitatur, mutabile

¹ Cfr. J. J. BERTHIER, *S. Thomas Aq. « Doctor Communis » Ecclesiae*, I (Romae 1914) 281-319.

habet fundamentum, eaque de causa non firmam atque stabilem neque robustam, sicut veterem illam, sed nutantem et levem facit philosophiam. Cui si forte contingat, hostium impetu ferendo vix parem aliquando inveniri, eius rei agnoscat in seipsa residere causam et culpam. — Quae cum dicimus, non eos profecto improbamus doctos homines atque solertes, qui industriam et eruditionem suam, ac novorum inventorum opes ad excollandam philosophiam afferunt: id enim probe intelligimus ad incrementa doctrinae pertinere. Sed magnopere cavendum est, ne in illa industria atque eruditione tota aut praecipua exercitatio versetur. — Et simili modo de sacra Theologia iudicetur; quam multiplici eruditionis adiumento iuvare atque illustrari quidem placet; sed omnino necesse est, gravi Scholasticorum more tractari, ut, revelationis et rationis coniunctis in illa viribus, *invictum Fidei propugnaculum*¹ esse perseveret.

928 Optimo itaque consilio cultores disciplinarum philosophicarum non
(424) pauci, cum ad instaurandam utiliter philosophiam novissime animum adiecerint, praeclaram THOMAE AQUINATIS doctrinam restituere, atque in pristinum decus vindicare studuerunt et student. Pari voluntate plures ex ordine Vestro, Venerabiles Fratres, eandem alacriter viam esse ingressos, magna cum animi Nostri laetitia cognovimus. Quos cum laudamus vehementer, tum hortamur, ut in suscepto consilio permaneant: reliquos vero omnes ex Vobis singulatim monemus, nihil Nobis esse antiquius et optabilius, quam ut sapientiae rivos purissimos ex angelico Doctore iugi et praedivite vena dimanantes studiosae iuventuti large copioseque universi praebeatis.

929 Quae autem faciunt, ut magno id studio velimus, plura sunt. — Principio quidem, cum in hac tempestate nostra machinationibus et astu fallacis cuiusdam sapientiae, christiana fides oppugnari soleat, cuncti adolescentes, sed ii nominatim qui in Ecclesiae spem succrescunt, pollenti ac robusto doctrinae pabulo ob eam causam enutriendi sunt, ut viribus validi, et copioso armorum apparatu instructi, mature assuescant causam religionis fortiter et sapienter agere *parati semper*, secundum Apostolica monita, *ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quae in nobis est, spe* (1 P. 3, 15); et *exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt, arguere* (Tit. 1, 9).

930 Deinde plurimi ex iis hominibus, qui, abalienato a fide animo, instituta catholica oderunt, solam sibi esse magistrum ac ducem rationem profitentur. Ad hos autem sanandos, et in gratiam cum fide catholica restituendos, praeter supernaturale Dei auxilium nihil esse opportunius arbitramur, quam solidam Patrum et Scholasticorum doctrinam, qui firmissima fidei fundamenta, divinam illius originem, certam veritatem, argumenta quibus suadet, beneficia in humanum genus collata, perfectamque cum ratione concordiam tanta evidentia et vi commonstrant,

¹ SIXTUS V, Bulla *Triumphantis Ierusalem* (14 mart. 1588) § 10: BR 8, 1010.

quanta flectendis mentibus vel maxime invitis et repugnantibus abunde sufficiat.

Domestica vero, atque civilis ipsa societas, quae ob perversarum opinionum pestem quanto in discrimine versetur universi perspicimus, profecto pacatior multo et securior consisteret, si in Academiis et scholis sanior traderetur et magisterio Ecclesiae conformior doctrina, qualem Thomae Aquinatis volumina complectuntur. Quae enim de germana ratione libertatis, hoc tempore in licentiam abeuntis, de divina cuiuslibet auctoritatis origine, de legibus earumque vi, de paterno et aequo summorum Principum imperio, de obtemperacione sublimioribus potestatibus, de mutua inter omnes caritate; quae scilicet de his rebus et aliis generis eisdem a Thoma disputantur, maximum atque invictum robur habent ad evertenda ea iuris novi principia, quae pacato rerum ordini et publicae salutis periculosa esse dignoscuntur.

931 Demum cunctae humanae disciplinae spem incrementi praecipere,
(427) plurimumque sibi debent praesidium polliceri ab hac, quae Nobis est proposita, disciplinarum philosophicarum instauratione. Etenim a philosophia, tamquam a moderatrice sapientia, sanam rationem rectumque modum bonae artes mutuari, ab eaque tamquam vitae communi fonte spiritum haurire consueverunt. Facto et constanti experientia comprobatur, artes liberales tunc maxime floruisse, cum incolumis honor et sapiens iudicium philosophiae stetit; neglectas vero et prope oblitteratas iacuisse, inclinata atque erroribus vel ineptiis implicita philosophia.

932 Quapropter etiam physicae disciplinae, quae nunc tanto sunt in pretio, et tot praeclare inventis singularem ubique cient admirationem sui,
(428) ex restituta veterum philosophia non modo nihil detrimenti, sed plurimum praesidii sunt habiturae. Illarum enim fructuosae exercitationi et incremento non sola satis est consideratio factorum, contemplatioque naturae; sed, cum facta constiterint, altius assurgendum est, et danda solerter opera naturis rerum corporearum agnoscendis, investigandisque legibus, quibus parent, et principiis, unde ordo illarum, et unitas in varietate et mutua affinitas in diversitate proficiscuntur. Quibus investigationibus mirum quantam philosophia scholastica vim et lucem et opem est allatura, si sapienti ratione tradatur.

Qua in re et illud monere iuvat, nonnisi per summam iniuriam eidem philosophiae vitio verti, quod naturalium scientiarum profectui et incremento adversetur. Cum enim Scholastici, sanctorum Patrum sententiam secuti, in Anthropologia passim tradiderint, humanam intelligentiam nonnisi ex rebus sensibilibus ad noscendas res corpore materiaque carentes evehi, sponte sua intellexerunt, nihil esse philosopho utilius, quam naturae arcana diligenter investigare, et in rerum physicarum studio diu multumque versari. Quod et facto suo confirmarunt: nam S. Thomas, B. Albertus Magnus, alique scholasticorum principes, non ita se contemplationi philosophiae dediderunt, ut non etiam multum operae in naturalium rerum cognitione collocarint: imo non pauca sunt in hoc ge-

nere dicta eorum et scita, quae recentes magistri probent, et cum veritate congruere fateantur. Praeterea, hac ipsa aetate, plures iique insignes scientiarum physicarum doctores palam aperteque testantur, inter certas ratasque recentioris Physicae conclusiones, et philosophica Scholae principia nullam veri nominis pugnam existere.

- 933 Nos igitur, dum edicimus libenti gratoque animo excipiendum esse
(429) quidquid sapienter dictum, quidquid utiliter fuerit a quopiam inventum atque excogitatum; Vos omnes, Venerabiles Fratres, quam enixe hortamur, ut ad catholicae fidei tutelam et decus, ad societatis bonum, ad scientiarum omnium incrementum auream sancti Thomae sapientiam restituatis, et quam latissime propagetis. Sapientiam sancti THOMAE dicimus: si quid enim est a doctoribus Scholasticis vel nimia subtilitate quaesitum, vel parum considerate traditum, si quid cum exploratis posterioris aevi doctrinis minus cohaerens, vel denique quoquo modo non probabile, id nullo in pacto animo est aetati nostrae ad imitandum proponi. — Ceterum, doctrinam Thomae Aquinatis studeant magistri, a Vobis intelligenter lecti, in discipulorum animos insinuare; eiusque prae ceteris soliditatem atque excellentiam in perspicuo ponant. Eandem Academiae a Vobis institutae aut instituendae illustrent ac tueantur et ad grassantium errorum refutationem adhibeant. — Ne autem supposita pro vera, neu corrupta pro sincera bibatur, providete ut sapientia Thomae ex ipsis eius fontibus hauriatur, aut saltem ex iis rivis, quos ab ipso fonte deductos, adhuc integros et illimes decurrere certa et concors doctorum hominum sententia est: sed ab iis, qui exinde fluxisse dicuntur, re autem alienis et non salubribus aquis creverunt, adolescentium animos arcendos curate.

- 934 Probe autem novimus conatus Nostros irritos futuros, nisi commu-
(430) nia cepta, Venerabiles Fratres, Ille secundet, qui *Deus scientiarum* in divinis eloquiis appellatur (1 Rg. 2, 3); quibus etiam monemur *omne datum optimum et omne donum perfectum desursum esse descendens a Patre luminum* (Ia. 1, 17). Igitur hac quoque in re exempla sequamur DOCTORIS ANGELICI, qui numquam se lectioni aut scriptioni dedit, nisi propitiato precibus Deo;¹ quique candide confessus est, quidquid sciret, non tam se studio aut labore suo sibi peperisse quam divinitus accepisse;² ideoque humili et concordii obsecratione Deum simul omnes exoremus, ut in Ecclesiae filios spiritum scientiae et intellectus emittat, et aperiat eis sensum ad intelligendam sapientiam. Atque ad uberiores percipiendos divinae bonitatis fructus, etiam B. VIRGINIS MARIAE, quae *sedes sapientiae* appellatur, efficacissimum patrocinium apud Deum interponite; simulque de-

¹ GUILLELMUS DE TOCCO, *Vita S. Thomae Aq.* 6, 30-32; apud BOLLAND, *Acta SS.* die 7 mart.

² *Ibid.* 6, 31 (al. 30); BERNARDUS GUIDONIS, *Vita S. Thomae Aq.* 15; apud D. PRÜMMER, *Fontes Vitae S. Thomae Aq.* 2 (Saint-Maxim 1924) 104 s.; 3 (Saint-Maxim 1927) 183.

precatores adhibete purissimum Virginis Sponsum B. IOSEPHUM, et PETRUM ac PAULUM Apostolos maximos, qui orbem terrarum, impura errorum lue corruptum, veritate renovarunt, et caelestis sapientiae lumine compleverunt.

Leonis XIII Acta 1, 255-284; CIC Fontes 3, 136-150.

De idoneis Dei ministris rite instituendis

(Ex Epist. *Etsi Nos* ad Episcopos Italiae, 15 febr. 1882).

- 935 Praecipuae autem curae cogitationesque Vestrae, Venerabiles Fratres,
(431) in eo evigilare debent, ut ministros Dei idoneos rite instituatis. Quod si Episcoporum est plurimum operae et studii in fingenda probe omni iuventute ponere, longe plus ipsos elaborare in clericis verum est, qui in Ecclesiae spem adolescunt, et participes adiutoresque munerum sanctissimorum sunt aliquando futuri.
- 936 Causae profecto graves et omnium aetatum communes decora vir-
(432) tutum multa et magna in sacerdotibus postulant: verumtamen nostra haec aetas plura quoque et maiora admodum flagitat. Revera fidei catholicae defensio, in qua laborare maxime sacerdotum debet industria, et quae est tantopere his temporibus necessaria, doctrinam desiderat non vulgarem neque mediocre, sed exquisitam et variam; quae non modo sagacitas, sed etiam philosophicas disciplinas complectatur, et physicorum sit atque historicorum tractatione locuples. Eripiendus est enim error hominum multiplex, singula christianae sapientiae fundamenta convellentium: luctandumque persaepe cum adversariis apparatissimis, in disputando pertinacibus, qui subsidia sibi ex omni scientiarum genere astute conquirunt.
- 937 Similiter cum hodie magna sit et ad plures diffusa corruptela morum,
(433) singularem prorsus oportet in sacerdotibus esse virtutis constantiaeque praestantiam. Fugere quippe consuetudinem hominum minime possunt: immo applicare se propius ad multitudinem ipsis officii sui muneribus iubentur: idque in mediis civitatibus, ubi nulla iam fere libido est, quin permissam habeat et solutam licentiam. Ex quo intelligitur, virtutem in Clero tantum habere virium hoc tempore debere, ut possit se ipsa tueri firmiter, et omnia cum blandimenta cupiditatum vincere, tum exemplorum pericula sopes superare.
- 938 Praeterea conditas in Ecclesiae perniciem leges consecuta passim
(434) clericorum paucitas est: ita plane, ut eos, qui in sacros ordines Dei munere leguntur, duplicare operam suam necesse sit, et excellenti sedulitate, studio, devotione exiguum copiam compensare. Quod quidem utiliter facere non possunt, nisi animum gerant tenacem propositi, abstinentem, incorruptum, caritate flagrantem, in laboribus pro salute hominum sempiterna suscipiendis promptum semper atque alacrem. Atqui ad huius-

modi munera est adhibenda praeparatio diuturna et diligens: non enim tantis rebus facile et celeriter assuescitur. Atque illi sane in sacerdotio integre sancteque versabuntur, qui sese in hoc genere ab adolescentia excoluerint, et tantum disciplina profecerint, ut ad eas virtutes, quae commemoratae sunt, non tam instituti quam nati videantur.

- 939 His de caussis, Venerabiles Fratres, iure Seminaria clericorum sibi
(435) vindicant plurimas et maximas animi, consilii, vigilantiae Vestrae partes. Quod ad virtutes et mores, minime fugit sapientiam Vestram, quibus abundare praeceptis et institutis adolescentem clericorum aetatem oporteat. — In gravioribus autem disciplinis, Litterae Nostrae Encyclicae *Aeterni Patris* viam rationemque studiorum optimam indicaverunt.¹ Sed quoniam in tanto ingeniorum cursu plura sunt sapienter et utiliter inventa, quae minus decet non habere perspecta, praesertim cum homines impii quidquid incrementi affert dies in hoc genere, tamquam nova tela in veritates divinitus traditas intorquere consueverint, date operam, Venerabiles Fratres, quantum potestis, ut alumna sacrorum iuventus non modo sit ab investigatione naturae instructior, sed etiam iis artibus apprime erudita, quae cum sacrarum Litterarum vel interpretatione vel auctoritate cognationem habeant.

Leonis XIII Acta 3, 23-25.

De clericis sapienti disciplina optimisque praeceptis mature instituendis

(Ex Epist. *Benevolentiae caritas* ad Hiberniae Episcopos, 1 aug. 1882).

- 940 Etenim sacerdotes, si unquam alias, certe in istis procellis popula-
(436) ribus solertes et operosos conservandi ordinis adiutores esse necesse est. Et quia ut optima quisque opinione floret, ita in aliorum animos maxime potest, eniti debent ut approbationem hominum moveant gravitate, constantia, moderatione factorum atque dictorum: nec vero agere quidquam, quod a prudentia aut a studio pacandorum animorum alienum videatur. Facile autem intelligitur, talem fore Clerum, qualem temporum ratio postulat, si sapienti disciplina optimisque praeceptis fuerit mature institutus. Nam, ut Patres TRIDENTINI monuerunt, adolescentium aetas, nisi a teneris annis ad pietatem et religionem informetur, nunquam perfecte ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio in disciplina ecclesiastica perseverat.²

Leonis XIII Acta 3, 131 s.

¹ [Cfr. nn. 900-934].

² Sess. *De Ref.* c. 18 [Cfr. n. 290]. Cfr. Epist. *Encycl. Caritatis studium* ad Episcopos Scotiae, 25 iul. 1898: *Leonis XIII Acta* 18, 112 s.; *CIC Fontes* 3, 531.

De Seminariis ab Episcopis libere regendis et administrandis

(Ex Convent. cum Gubernio Russico, 24 dec. 1882).

- 941 B. - a) *Convenzione fra la Santa Sede ed il Governo Russo circa i Se-*
(437) *minari.*
... les Séminaires diocésains demeureront sous la direction des Ordinaires. En particulier, les points suivants seront à observer:
942 1. L'Ordinaire compose et nomme le personnel du Séminaire. Le
(438) recteur, l'inspecteur et les professeurs seront nommés comme par le passé avec l'agrément du gouvernement.
943 2. L'Ordinaire peut, s'il le juge nécessaire pour de justes motifs, éloi-
(439) gner le recteur, l'inspecteur, les professeurs, et autres personnes adjointes et en désigner d'autres à leur place. S'il ne désigne pas de suite un remplaçant, il en avise le gouvernement.
944 3. La formation du règlement du séminaire concernant son organi-
(440) sation, sa partie administrative et économique, les droits et les devoirs du personnel, ainsi que la formation du plan et du programme des études, incombe à l'Evêque; quant à la partie qui concerne l'étude de la langue, de l'histoire et de la littérature russes, il prend des accords préalables avec le gouvernement, et les maîtres enseignants ces branches seront nommés avec l'agrément préalable du gouvernement. L'Evêque demeure d'ailleurs libre dans la direction des cours, de la doctrine dans l'enseignement et de la discipline intérieure.

Concord. 1016 s.; *Leonis XIII Convent.* 27 s.; *PF Ius Pont.* 7, 303.

De disciplinarum historicarum momento

(Ex Epist. *Saepe numero* ad Emos DD. Cardinales Vicecancellarium S. R. E., Bibliothecarium S. R. E., Tabularis Vaticanis Praefectum, 18 aug. 1883).

- 943 Igitur si de disciplinis historicis optime omni memoria Ecclesia meruit, mereat et in
(441) praesens: praesertim quod ad hanc laudem ipsa ratione impellitur temporum. Etenim cum hostilia tela, uti diximus, potissimum ab historia peti soleant, oportet ut aequis armis congruatur Ecclesia, et qua parte oppugnatur acius, in ea sese ad refutandos impetus maiore opere muniat.

Leonis XIII Acta 3, 269 s.

De optimis ex christianis indigenis ad levitarum ordinem initiandis

(Ex Instruct. S. C. DE PROP. FIDE Quae a Praesulibus, ad Vicarios App. Sinarum, 18 oct. 1883).

- 946 IV. *De Seminariis.* — Quoniam vero inter praecipua argumenta a
(442) VV. AA. pertractata magni plane ponderis est quod spectat cleri indigenae institutionem ac doctrinam, Emi PP. de tanto negotio vel imprimis solliciti, ac prae oculis habentes nunquam christianam religionem in

Sinis firmam stabilitatem ac praepotentem progressum consecuturam, nisi homines illius nationis in clerum adscripti exemplo maxime, ne dum verbo, contribulibus suis praeluceant, atque propriae vitae morum speculo ad christianas virtutes informant, ad haec adeo pretiosa bona assequenda, quae sequuntur omnibus Episcopis indicanda censuerunt.

Primum quidem commemorarunt *Instructionem* ab ipso S. Consessu ad omnes missionum Praesules anno 1845 datam, in qua de missione Episcoporum, et maxime de sedula indigenae cleri institutione accuratissima ratio habetur.¹ In ea siquidem multa de necessitate initiandi optimos ex christianis incolis locorum missionis ad levitarum ordinem, de institutione seminariorum iisdem ad scientiam ac pietatem informandis atque in ministerio exercendis mirifice indigitantur; de dignitate vero eorum curanda atque etiam iuxta circumstantias augenda adduntur multa: ac propterea utilissima exinde documenta Praesulibus missionum erui possunt. Verum, quod ipsi etiam Sinenses Vic. Apostolici in conventu Romae habito an. 1870 apud S. Congregationem animadverterunt, nonnulla clero indigenae earum missionum peculiaria adhuc desiderabantur, quaeque ad eiusdem instructionis specialem pro iis locis applicationem pertinerent.

Hoc itaque occasione recensionis synodorum sinensium S. Consilium efficere aggressum est. Quod quidem dum libenter laudibus prosequitur ea quae huc usque Sinarum Praesules ad Seminaria sive initianda, sive augenda perfecerunt, quaeque etiam novissime in synodis decrevere, censet nihilominus, quod et nonnulli ex dictis conventibus innuerunt, decretum CONCILII TRIDENT. Sess. 23, c. 18 de *Reform.*² in memoriam Patrum revocare, atque illud, inspectis iis quae ex ipsis missionibus, vel tractatione praefatorum synodorum S. Congregationi innotuerunt, cleri sinensis institutioni specialiter, quantum adiuncta earum missionum sinunt, applicare.

- 947 1. Iuxta memorati decreti Tridentini ordinationem certus puerorum
(443) numerus in seminario alendus ac religiose educandus praescribitur. Quo vero certiores fiant VV. AA. de bona puerorum inclinatione quos ad hunc numerum eligunt, servant in primis ordinationes SYNODI SUTCHUENSIS (c. 8, n. 1).³ Imo optimum foret consilium ut cum quis admitti peteret, vel fortasse missionarii idoneum putarent, ipsi eum in servitio altaris per unum aut duos annos saltem exerceant, vel etiam si fieri posset apud se retineant, illius propensionem, mores, docilitatem probaturi: cum vero eum idoneum arbitrentur, Vicario Ap. praesentent ut in seminarium, vel scholam praeparatoriam, si adsit, introducatur. Quod quidem iudicio ipsius Vicarii Ap. decernendum erit. Sint vero pueri duodecim annorum vel ad minimum decem, et generatim loquendo non ultra quatuordecim: qui ceteris qualitatibus a Concilio requisitis instructi sint. Biennio autem

¹ [Cfr. nn. 751-752].

² [Cfr. nn. 290-296].

³ [Cfr. n. 670].

veluti in probatione in ipso seminario maneant; deinde si idonei inveniantur in alumnorum numerum recenseantur. Quippe maxime interest, attenta sinensium natura, adolescentulos ipsos quamprimum fieri potest sub cura missionariorum ipsiusque ecclesiae versari, de eorum indole diligenter inquiri, neque eos admitti nisi vere spes affulgeat eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo et sancte inservituros.

- 948 2. Optimum quoque consilium S. Congregatio existimat, quod a
(444) nonnullis Vic. App. susceptum est, ut singularis schola instituat in qua pueri huiusmodi ab aliis separati ad seminarium praeparantur: vel satius, ut iam in pluribus missionibus factum est, collegium puerorum praeparatorium (*Petit Séminaire*) a seminario proprie dicto divisum constitutur.

- 949 3. Quoniam vero complures adhuc Vicariatus in Sinis vix figuram
(445) quamdam ac veluti initium seminariorum exhibent, nec media ad ea constituenda necessaria adhuc in promptu habentur, nec brevi reperiri poterunt, ne huius institutionis utilitate priventur, imo ut statim illius fructibus perfrui possint, Eñi PP. earum missionum Praesulibus commendarunt ut consiliis simul initis seminaria quae appellant *centralia* sive provincialia unum aut plures in singulis regionibus iuxta opportunitatem instituere satagant, in quibus facilius et magistrorum et moderatorum copia, et pecunia collata caetera media necessaria comparari poterunt. Quod TRIDENTINI PP. iam in decreto memorato aperte innuunt iis verbis: *si vero in aliqua provincia ecclesiae tanta paupertate laborent ut collegium in aliquibus erigi non possit, Synodus provincialis vel metropolitana cum duobus antiquioribus suffraganeis, in ecclesia metropolitana vel alia provinciae ecclesia commodiori, unum aut plura collegia, prout opportunum iudicabit ex fructibus duarum aut plurium ecclesiarum, in quibus singulis collegium commode institui non potest, erigenda curabit ubi pueri illarum ecclesiarum educantur.*¹

- 950 4. Districte vero praecipit S. Consilium ut in maius Seminarium
(446) (*Grand Séminaire*), ubi erectum sit, nullimode admittantur laici; qui vero vocatione ecclesiastica carere dignoscantur, statim ab eo excludantur, ita ut de tali collegio verissime dici possit illud *Dei ministrorum perpetuum seminarium esse.*² Nec minori severitate servanda est Tridentini praescriptio; ut nimirum *discolos et incorrigibiles ac malorum morum seminarios acriter* (VV. AA.) *puniant, eos etiam si opus fuerit expellendo, omniaque impedimenta auferentes, quaecumque ad conservandum et augendum tam pium et sanctum Institutum pertinere videbuntur diligenter curent.*³

- 951 5. Quod quidem ut efficaciter assequantur necesse omnino est ut
(447) commodiori Seminariorum curae et regimini opportune ita provideant, ut quos sacerdotes iis praeficiant ab omnimoda aliorum ministeriorum ad-

¹ [Cfr. n. 294].

² [Cfr. n. 290].

³ [Cfr. n. 291].

ministratione dispensent atque eximant; ne dum diversis sollicitudinibus distinentur huic tanti momenti negotio non diligentissimam dent operam. Quod si accideret, teneram iuvenum naturam ad praecellentem sacerdotii vocationem non ita fingere possent uti, ipso praeeunte Concilio, Ecclesiae intensionem firmissimam esse, cuique legenti patet. Quin etiam curent Episcopi ut moderatori seminarii spiritualis director alumnorum assignetur, cuius ministerio quot ad pietatem ac sanctorum doctrinam hauriendam stimuli alumnis addantur vix credibile est.

- 952 6. Laudat S. C. consilium PP. in nonnullis Synodis expressum quoad
(448) instaurationem studiorum: de qua re Decretum CONCILII TRIDENTINI adeo sollicitum fuit.¹ Verum cum accuratissime consideraverit, quae ad ipsam de statu studiorum in seminariis sinensibus his postremis temporibus relata sunt, non solum sui muneris esse existimavit tenorem memorati decreti Vicariis App. in memoriam revocare, verum etiam nonnulla specialiter indicare quae ad rectam instaurationem studiorum in Sinis censeret pertinere. Itaque in primis monendos esse autumat optimum fore consilium si in singulis regionibus quorum Praesules in Synodum conveniunt ab ipsis communi consensu doctiores quidam et experientia spectati deligantur viri qui simul congregati de ratione studiorum in seminariis inducenda pertractent, ac relatione sententiarum in quas descenderint elucubrata, eam Episcopis in proximis conventibus synodalibus discutiendam tradant. Necesse autem erit ut peculiariter de libris in scholis seminariorum adhibendis sermonem faciant, discutiantque an in classibus linguae latinae auctores aureae aetatis indiscriminatum alumnis tradere expediat, tum etiam an et quomodo classici auctores sinenses adolescentibus addiscendi tradi debeant. Praesertim vero ad examen revocabunt quaestionem de auctoribus in philosophia rationali ac theologia adhibendis. Qua in re laeto animo pervidit S. Congregatio plures ex patribus sollicitos se ostendisse ut philosophia ad methodum S. Thomae in hisce scholis introduceretur. Hoc itaque propositum laudat, ac optimum autumat si praedicti viri de ratione eam rem ad praxim deducendi tractaverint eos auctores indicando qui idonei ad id, inspectis locorum et iuvenum circumstantiis reperti fuerint. Id sane, ut notum est, gratissimum SSmo D. N. erit qui tantam de philosophia S. THOMAE restituenda sollicitudinem ostendit, uti ex eius Literis Encyclicis patet.² Item animadvertendum erit qua ratione in philosophicis et praesertim theologicis doctrinis tradendis errores et praeiudicia nationis prae oculis haberi ac refutari debeant. Neque inopportunos esset si aliquod opus expresse contra haec ipsa praeiudicia concinnatum exhibeatur, ut scilicet iuvenes ad sacerdotium designati veri certatores adversus gentis suae errata efformarentur. Denique in id maxime contendendum est ut in doctrina De Ecclesia tradenda alumni de vi ac ratione primatus Romani Ponti-

¹ [Cfr. n. 291].

² [Cfr. nn. 900-934].

ficis ac de eius praerogativis ac dotibus diligentissime iuxta Concilii Vaticani decreta¹ edoceantur, ac Romanae Ecclesiae amore ac reverentia intima imbui valeant.

- 953 8. Quod vero pertinet ad redditus ad Seminaria constituenda iu-
(449) nesque alendos, cum ea quae Tridentinorum PP. Decretum statuit² in locis missionum locum habere nequeant, id tantum S. C. enixe commendat omnibus Vicariis App. ut in eleemosynis ad opera missionum applicandis primam potioreque partem post necessariam missionariorum sustentationem seminario attribuant, Tridentinae Synodi sollicitudinem imitantes, quae adeo gravibus verbis in horum collegiorum redditibus statuendis auctoritate sua providere non dubitavit.

- 954 9. Cum autem alumni ad eam aetatem pervenerint, quae ad ordines
(450) sacros suscipiendos necessaria est, non statim nec nimia facilitate iis manus imponant: at prae oculis habeant ea quae SYNODUS SUTCHUENSIS (C. VIII) eloquitur, nimirum ut nemo ad sacerdotii dignitatem assumatur qui *per longum tempus* non fuerit probatus,³ et iterum: nemo ad ordines sacros assumatur nisi quem *post longam in seminario probationem*, caelestis sapientia, probi mores, *diuturna iustitiae et castitatis observantia*, competentisque scientiae acquisitio commendent (*ib.*).⁴ Et, si necesse sit, sacram ordinationem ultra communem annorum terminum, n. annos 24 absolutos, retardare pro sua prudentia non dubitent.

Haec quidem si sinenses Praesules, quantum prae locorum ac temporum difficultate licuerit ad effectum perducere curabunt, indubie fructus non exiguos ex collegiis ministrorum Dei in ecclesiae utilitatem referre poterunt.

PF Collect. 2, 188-190; CIC Fontes 7. 494-497.

De Seminario et clericis in Guatemala

(Ex Convent. cum Republica Guatimalensi, 2 iul. 1884).

- 955 3. - Nella Diocesi di Guatemala si ristabilirà il Seminario diocesano
(451) a norma del sacro Concilio di Trento.

L'ammissione ed esclusione degli alunni, la nomina e remozione del personale insegnante e dirigente, e quanto appartiene all'insegnamento, alla disciplina, al regime ed all'amministrazione dell'istituto dipenderà unicamente dal Prelato diocesano.

Le stesse libertà sono garantite agli altri stabilimenti destinati alla educazione ed istruzione del Clero.

¹ CIC Fontes 1, 5-15.

² [Cfr. n. 292].

³ Cap. 8, prooem.: MANSI 39, 37; CL 6, 618; [cfr. n. 670].

⁴ Cap. 8, n. 6: MANSI 39, 38; CL 6, 619; [cfr. n. 676].

956 6. - Al mantenimento del Seminario saranno restituite le quote
(452) parrocchiali dette *Cuartas de Colegio*.

957 11. - Tutti i membri del Clero saranno esenti dall'obbligo del servizio
(453) militare.

Concord. 1019.

De sacra iuventute efformanda et adiuvanda in Ticino

(Ex Convent. cum Gubernio Ticinensi, in Helvetia, 23 sept. 1884).¹

958 Art. 4. - ... il Governo del Cantone Ticino si obbliga a costituire al-
(454) l'Amministrazione apostolica, propria del Cantone Ticino e direttamente dipendente dalla Santa Sede, un patrimonio, il cui annuo reddito non sarà inferiore a franchi diciassettemila (fr. 17.000).

Questa somma, per franchi dodicimila (fr. 12.000), costituirà l'assegno dell'Amministrazione apostolica, e per franchi cinquemila (fr. 5.000), sarà erogata per le spese occorrenti alla istituzione di cattedre di filosofia e teologia, destinate all'istruzione dei chierici di ambedue i riti, romano e ambrosiano, intorno ai quali riti non sarà fatta alcuna innovazione.

959 Art. 5. - Il Governo del Cantone Ticino continuerà a corrispondere
(455) annualmente al Seminario di Pollegio la somma di franchi seimila (fr. 6.000).

960 Art. 6. - L'Amministratore apostolico avrà completa libertà su
(456) tutto ciò che riguarda l'ordinamento, l'istruzione e l'amministrazione del Seminario o Seminari del Cantone. Sarà per conseguenza in suo potere nominare e rimuovere i direttori, Superiori e professori di tali istituti.

Concord. 1024; *Leonis XIII Convent.* 42; *PF Ius Pont.* 7, 348.

De Clero congruenter temporibus diligenti praeparatione erudiendo

(Allocut. *Alacritas ista* ad moderatores et alumnos Seminariorum Collegiorumque Urbis, 18 ian. 1885).

961 Alacritas ista et concordia pietatis, quae post saecularia solemnina in
(457) honorem CAROLI BORROMAEI huc vos, dilecti filii, hodierna die perduxit, obsequium Nobis vestrum coram significaturos, sicut digna clientibus est magni sanctissimique Episcopi, ita Nobis accidit perineunda; eamque libenti et grata voluntate complectimur. Quin imo cogitatione permotos tanti viri, qui de clericorum disciplina egregie et in exemplum meruit, ipse Nos adspectus vester non parum delectat. — Vos enim cum intuemur, ad ceteros etiam sacrorum alumnos collegas vestros sponte provolat co-

¹ Cfr. Litt. Ap. *Ad universam*, 7 sept. 1888; *Leonis XIII Acta* 8, 305, 308 s.

gitatio: iuvatque animo cernere nondum sane maturitatem, sed spem et expectationem quam universi sustinetis, quaeque maior est in praesens, quam forte alias. — Nam grande et sacrosanctum sacerdotale munus, cui vos, Deo adspirante, proluditis, aliquanto est ad gerendum difficilius in hac asperitate temporum: propterea quod, nimis iam multis Dei recusantibus imperium, Ecclesiamque divinitus conditam in excidium perentibus, quotidianae sunt dimicationes subeundae pro rebus maximis et praestantissimis, quibus non modo privata sed etiam publica hominum continetur salus. Laborante vero ab hostilibus odiis Ecclesia catholica, ipsos eius administros in eadem esse invidiae flamma necesse est. — Hinc multa Clerum circumveniunt perpessu aspera: ita ut quicumque nomen sanctae huic militiae dare decreverint, plus fortasse in hoc vitae cursu habituri sint quod angantur, quam quod gaudeant.

962 Nihilominus erigere animum oportet, dilecti filii, conscientiaque
(458) officii et fide promissorum Iesu Christi opportune confirmare. Cessuri quippe aliquando sunt errores veritati: freta Deo, ad immortalitatem nata, omnes inimicorum conatus invicta et sospes eludet Ecclesia. — Verumtamen in tam formidolosa hostium conspiratione, Clerus omnis victoriam nomini catholico deproperaturus, descendat in aciem opus est, duasque res afferat magnopere necessarias, cognitionem scientiarum, eamque minime vulgarem, et animum pro salute communi fortia facere et pati paratum. — Hac Nos de caussa curas non mediocres neque postremas in adolescentibus clericis posuimus, itemque in posterum, Deo iuvante, posituri sumus; nimirum ut in spem sacerdotii diligenti praeparatione erudiantur, virtutibus iis, quas maxime diximus hoc tempore necessarias, mature comparandis.

963 Maiorem rerum scientiam quod spectat, utiliter videmur et conve-
(459) nienter temporibus fecisse, quod ad disciplinam THOMAE AQUINATIS studia clericorum revocavimus.¹ Et hac de re quod per litteras, nec semel, aperte monuimus, idem hodie viva voce renovamus: Angelicum Doctorem oportere ducem ac magistrum sequi: in quo vos, dilecti filii, quanto plus operae studiique collocaveritis, tanto plus ad excellentiam doctrinae propius accessisse indicatote.

964 De pietate vero, de studio hominum servandorum, intuemini in ip-
(460) sum istud Ecclesiae catholicae lumen ac decus, CAROLUM BORROMAEUM, patronum vestrum caelestem: ab eoque arripite in hoc genere formam officii. Is enim, ut probe scitis, politus doctrina et litteris, praeclaras istas ingenii opes in utilitatem Ecclesiae et salutem transtulit proximorum, industria et assiduitate mirabili. In omni autem actione vitae immortalia sacerdotalis fortitudinis exempla reliquit: itemque per infensa, ut tunc quoque erant, Sedi Apostolicae tempora, nihil habuit sanctius, quam ut in obtemperazione Romano Pontifici confidenter acquiesceret, omnem inde sumens et cogitandi normam et agendi. — Date igitur ope-

¹ [Cfr. nn. 900-934].

ram, dilecti filii, ut tantam viri praestantiam, si minus consequi licet, liceat saltem, quantum contentione potestis, imitari. Atque in hoc imitandi Caroli Borromaei studio, si quicquam curae est proficere, saepe et multum cogitate, neque illum efficere tantas res potuisse, neque vos posse ulla sine caritate, quae omnium est domina et regina virtutum.

Leonis XIII Acta 5, 185-187.

De humaniorum litterarum studiis apud clericos maxime provehendis

(Epist. *Plane quidem intelligis* ad Card. Urbis Vicarium, 20 mai. 1885).

965 (461) Plane quidem intelligis, quod saepe Nos et non sine causa diximus, summa esse contentione et assiduitate enitendum, ut Clericorum ordo quotidie magis doctrinarum cognitione floreat. Cuius necessitatem rei maiorem efficit natura temporum: propterea quod in tanto ingeniorum cursu tamque inflammato studio discendi, nequaquam posset Clerus in muneribus officiisque suis cum ea, qua par est, dignitate atque utilitate versari, si quae ingenii laudes tanto opere expetuntur a ceteris, eas ipse neglexerit. — Hac Nos de causa ad disciplinam eruditionis, praesertim in alumnis sacri ordinis, animum adiunximus: et a scientia rerum graviorum exorsi, philosophiae theologiaeque studia ad veterum rationem, auctore THOMA AQUINATE, revocanda curavimus,¹ cuius quidem opportunitatem consilii is ipse, qui iam consecutus est, exitus declaravit. — Verum quoniam permagna doctrinae pars, et ad cognitionem incunda et ad usum urbanitatemque longe fructuosa, humanioribus litteris continetur, ideo nunc ad illarum incrementa nonnihil constituere decrevimus.

966 (462) Quod primo loco illuc pertinet, ut suum Clerus teneat decus: est enim litterarum laus multo nobilissima: quam qui adepti sint, magnum aliquod existimantur adepti; qui careant, praecipua quadam apud homines commendatione carent. — Ex quo intelligitur, quale esset illud IULIANI imperatoris callidissimum et plenum sceleris consilium, qui ne liberalia studia exercerent christianis interdixerat.² Futurum enim sentiebat, ut facile despicerentur expertes litterarum, nec diu florere christianum posse nomen, si ab humanitatis artibus alienum vulgo putaretur. — Deinde vero quoniam ita sumus natura facti, ut ex iis rebus quae sensibus percipiuntur ad eas assurgamus quae sunt supra sensus, nihil est fere ad invandam intelligentiam maius, quam scribendi virtus et urbanitas. Nativo quippe

¹ Cfr. nn. 900-934.

² per decretum d. an. 362: G. HAENEL, *Corpus legum ab Imper. Rom. ante Iustinianum latarum* (Lipsiae 1857) 215; J. BIDEZ, *L'Empereur Julien, Œuvres compl.* 1, 2 (Paris 1924) 45 s. — Cfr. SOCRATES, *Hist. Eccl.* 3, 12, 16; MG 67, 412, 417; SOZOMENUS, *Hist. Eccl.* 5, 18; MG 67, 1269; S. GREGORIUS NAZ. *C. Iulian.* 1, 5, 101-112; MG 35, 536, 636-649; S. AUGUSTINUS, *Conf.* 8, 5, 10; *De Civit. Dei*, 18, 52, 2; ML 32, 753; 41, 615; AMMIANUS MARCELLINUS, *Rerum gestarum lib.* 22, 10, 7; 25, 4, 20. — *Codex Theod.* 13, 3, 5 (= *Cod. Iust.* 10, 53, 7) et 6; BARONIUS, *Annal. Eccl.* an. 362, nn. 285-288; an. 264, n. 20.

et eleganti genere dicendi mire invitantur homines ad audiendum, ad legendum; itaque fit ut animos et facilius pervadat et vehementius teneat verborum sententiarumque luminibus illustrata veritas. Quod habet quamdam cum cultu Dei externo similitudinem: in quo scilicet magna illa inest utilitas, quod ex rerum corporearum splendore ad numen ipsum mens et cogitatio perducitur. Isti quidem eruditionis fructus nominatim sunt a Basilio et Augustino collaudati: sapientissimeque PAULUS III decessor Noster scriptores catholicos iubebat stili elegantiam assumere, ut haeretici refellerentur, qui doctrinae laudem cum litterarum prudentia coniunctam sibi solis arrogarent.¹

967 (463) Quod autem litteras dicimus excoli a Clero diligenter oportere, non modo nostrates intelligimus sed etiam graecas et latinas. Immo apud nos plus est priscorum Romanorum litteris tribuendum, tum quod est latinus sermo religionis catholicae Occidente toto comes et administer, tum etiam quia in hoc genere aut minus multi aut non nimis studiose ingenia exercent, ita ut laus illa latine cum dignitate et venustate scribendi passim consenuisse videatur. Est etiam in scriptoribus graecis accurate elaborandum: ita enim excellunt et praestant in omni genere exemplaria graeca, nihil ut possit politius perfectiusque cogitari. Huc accedit quod penes Orientales graecae litterae vivunt et spirant in Ecclesiae monumentis usuque quotidiano: neque minimi illud faciendum, quod eruditi graecis litteris, hoc ipso quod graece sciunt, plus habent ad latinitatem Quiritium facultatis.

968 (464) Quarum rerum utilitate perspecta, Ecclesia catholica, quemadmodum cetera quae honesta sunt, quae pulchra, quae laudabilia, ita etiam humanarum litterarum studia tanti semper facere consuevit, quanti debuit, in eis provehendis curarum suarum partem non mediocrem perpetuo collocavit. — Revera sancti Ecclesiae Patres, quantum sua cuique tempora siverunt, exculi litteris omnes: nec in eis desunt, qui tantum ingenio et arte valuerunt, ut veterum romanorum graecorumque praesantissimis non multum cedere videantur. — Similiter hoc summum beneficium Ecclesiae debetur, quod libros veteres poetarum, oratorum, historicorum latinos graecosque magnam partem ab interitu vindicavit. Et, quod nemo unus ignorat, quibus temporibus bonae litterae vel per incultum et negligentiam iacerent, vel inter armorum strepitum Europa tota conticescerent, in communibus monachorum ac presbyterorum domiciliis unum nactae sunt ex tanta illa turba barbariaeque perfugium. — Neque praetereundum, quod ex Romanis Pontificibus decessoribus nostris plures numerantur clari scientia harum ingenuarum artium, quas qui tenent eruditi vocantur. Quo nomine permansura profecto memoria est Damasi, Leonis Gregoriique magnorum, Zachariae, Silvestri II, Gre-

¹ Cfr. G. TIRABOSCHI, *Storia della letteratura italiana*, 7, 1 (Modena 1777) 18.

Cfr. Epist. *Pro nostri* ad card. Lambertum Goossens, archiepisc. Mechliniensem, 6 febr. 1896 et Epist. *Obsequii pietatisque* ad Moderatores et Alumnos sacrorum Seminariorum Ecclesiae Mediolanensis, 21 apr. 1901: *Leonis XIII Acta* 16, 51; 21, 61 s.

gorii IX. Eugenii IV. Nicolai V. Leonis X. Et in tam longo Pontificum ordine vix reperiatur, cui non debeant litterae plurimum. Providentia enim munificentiaque illorum, cupidae litterarum iuventuti passim scholae et collegia constituta: bibliothecae alendis ingeniis paratae: iussi Episcopi ludos aperire in Dioecesibus litterarios; eruditi viri beneficiis ornat, maximisque propositis praemiis ad excellentiam incitati. Quae quidem tam vera sunt, tamque illustria, ut ipsi saepe Apostolicae Sedis vituperatores, praeclare romanos Pontifices de studiis optimis meritos, assentiantur.

- 969 Quamobrem et explorata utilitate et exemplo decessorum Nostro-
(465) rum adducti, curare diligenterque providere decrevimus, ut huius etiam generis studia apud Clericos vigeant et in spem gloriae veteris revirescant. Sapientia autem operaque tua, dilecte fili Noster, plurimum confisi, hoc, quod exposuimus, consilium in sacro Seminario Nostro Romano exordiemur: nimirum volumus, ut in eo certae destinataeque scholae adolescentibus aperiantur acrioris ingenii diligentiaeque: qui emenso, ut assolet, italicarum, latinarum, graecarumque curriculo litterarum, possint sub idoneis magistris limatius quiddam in illo triplici genere perfectiusque contingere. Quod ut ex sententia succedat, tibi mandamus ut viros idoneos deligas, quorum consilium atque opera, Nobis auctoribus, ad id quod propositum est adhibeatur.

Leonis XIII Acta 5, 61-65.

De Episcoporum iure ac munere instituendi
ad canonica praescripta Sacerdotii alumnos

(Ex Epist. Iampridem ad Episcopos Borussiae, 6 jan. 1886).

- 970 5. Ut hoc quod votis et spe Nostra prosequimur auspiciato contingat,
(466) praecipue curandum est, ut a publicis legibus exulent quae contraria sunt rationibus catholicae disciplinae in eo quod sanctius et antiquius pietati fidelium est; itemque quae libertatem impediunt Episcoporum propriam, Ecclesias suas regendi ad normas divinitus constitutas, atque instituendae in sacris Seminariis ad canonicarum sanctionum praescripta iuventutis. — Quamquam enim sincero pacis studio teneamur, non tamen fas est Nobis contra ea, quae divinitus constituta et sancita sunt, quidquam audere; pro quibus profecto, si ad ea tuenda opus esset, extrema quaeque perpeti, exemplo Decessorum Nostrorum, non dubitarem.
- 971 6. Vos autem, Venerabiles Fratres, non ignari estis quae sit intima
(467) Ecclesiae natura, et qualem ipsam divinus eius conditor constituerit, quaeque iura exinde dimanent, quorum vim convellere aut detrectare nemini licet. Nimirum, uti Nos ipsi litteris Nostris encyclicis *Immortale Dei* nuperrime declaravimus,¹ Ecclesia societas est supernaturalis atque in

¹ 1 nov. 1885: Leonis XIII Acta 5, 118-150.

suo ordine perfecta. Quemadmodum enim id sibi propositum habet, ut filios suos ad aeternam beatitudinem adducat, ita divinitus datis praesidiis et instrumentis est praedita, quibus eos aeternorum bonorum compotes faciat, inceptans in terris et in huius vitae militia aedificium, quod supremum fastigium supremumque decus est habiturum in caelis. Ad solam autem Ecclesiam pertinet statuere de iis quae interiorum eius vitam spectant, cuius ratio a Christo Domino restitutore salutis nostrae fuit constituta. Hanc potestatem liberam et nemini obnoxiam unum penes esse Petrum et successores eius Christus iussit, ac sub auctoritate et magisterio Petri penes esse Episcopos in suis cuiusque Ecclesiis: quae Episcoporum potestas natura sua disciplinam Cleri, tum in iis quae ad sacra munera, tum in iis quae ad sacerdotalis vitae rationem pertinent, praecipue complectitur: *presbyterium enim Episcopo cooptatum est sicut chordae citharae*.¹

- 972 7. Cum porro sacerdotalis ordo, tam sublimis ministerii heres, aliis
(468) post alios succedentibus, numquam sui dispar saeculorum cursu renovetur, cumque opus sit, ut qui in hunc ordinem vocati sunt, sinceritate doctrinae et innocentia vitae, quantum fieri potest, eorum vestigiis insistant, quos Christus primos fidei satores elegit, nemini dubium esse potest, non aliis quam Episcopis ius munusque esse docendi et instituendi iuvenes, quos Deus singulari beneficio *ex hominibus assumit* (Hb. 5, 1), ut sint ministri sui ac *dispensatores mysteriorum* suorum. (1 C. 4, 1; 2 C. 6, 4). — Ac sane, si ab iis quibus dictum est, *docete omnes gentes* (Mt. 28, 19), religionis doctrinam homines debent excipere, quanto validiori iure ad Episcopos cura pertinet, ea quam potiore duxerint ratione, eorumque docentium ope quos maxime probaverint, sanae doctrinae pabula tradendi iis qui pro suo ministerio *sal terrae* futuri sunt (Mt. 5, 13), et *pro Christo* apud homines *legatione* functuri? (2 C. 5, 20) Nec solum hoc gravissimo munere obstriguntur Episcopi, sed eo insuper ut vigilantiam suam bono alumnorum sacri ordinis impertiant, eosque mature imbuant solidae pietatis sensibus, qua dempta, nec ii sacerdotii honore digni sunt, nec muneribus eius rite implendis pares esse possunt.

- 973 8. Vos certe, Venerabiles Fratres, ratione atque experientia edocti
(469) optime nostis quam arduum sit, quam diuturni laboris opus tales iuvenes fingere et instituere. Cum enim qui primoribus annis Deum elegerunt in *hereditatem* suam,² ex Apostolorum Principis praecepto teneantur se ipsos vivam virtutis continentiaeque *formam* oculis christiani populi exhibere (1 P. 5, 3), ii mature discant oportet, sub magisterio Episcoporum ac delectorum moderatorum disciplina, cupiditatibus suis dominari, terrena despiciere, caelestia appetere, quorum et cogitatione muniti et amore inflammati, facilius possint inter mundi corruptelas caste integreque versari. Oportet insuper ut cito assuescant constanti et impavido esse

¹ S. IGNATIUS M. Epist. ad Ephes. 4, 1: F. X. FUNK, *Patres Apostolici*, 1^a (Tubingae 1901) 217.

² PONT. ROM. De Clerico faciundo (cfr. Ps. 15, 5).

animo in munere explicandae populis tuendaeque catholicae veritatis, quam mundus spernit ac pertinaci odio prosequitur. Quid sane, Venerabiles Fratres, expectandum esset, si cum tempora incidunt, quae vehementiorem postulant pro tuenda Ecclesiae causa dimicationem, sacri ordinis viri, sanctae disciplinae et caritatis ope, in id iampridem comparati non sint ut Episcopis suis cum fide adhaereant, eorum excipiant voces, et aspera quaeque pro Iesu Christi nomine perferre non vereantur? Scilicet iuvenilium annorum disciplina, quae in Seminariis aliisque sacrae institutionis sedibus traditur, ea est qua sacrorum alumni, procul ab humanarum curarum aestu, ad apostolica ministeria rite obeunda informantur, et ad quaeque vitae incommoda atque ad omne laborum genus laeto animo subeundum in salutem animarum. Ea est quae efficit, vigilantibus ac praecedentibus Episcopis delectisque ab iis presbyteris diuturna sacrae disciplinae peritia spectatis, ut alumni discant aequa lance metiri vires suas et quid ipsae valeant agnoscant: ac Pastores vicissim, compertis cuiusque ingeniis et moribus, scienter decernere possint, qui sint ex iis sacerdotii honore digni, et cavere ne quis immerito aut praepostere sacris ordinibus initiatur. At qui poterunt huiusmodi salutares fructus haberi, nisi plena sacris Pastoribus sit facultas impedimenta removendi et opportunis ad id assequendum utendi praesidiis? — Qua in re, quoniam nationis vestrae homines, praeter alia ornamenta, armorum quoque gloria excellunt, passurine unquam essent qui rei publicae praesunt, ut qui iuvenes rudimenta militiae ad ducendos ordines et bellica munera administranda in militaribus institutis accipiunt, ab aliis potius quam a peritis bellicae artis scientiam armorum ediscerent, atque ab aliis magis quam ab idoneis militiae magistris disciplinam castrorum, usum rerum et martios spiritus haurirent?

- 974 9. Ex his facile intelligitur cur a vetustissimis Ecclesiae temporibus
(470) Romani Pontifices et catholici Episcopi omnem curam gesserint, ut candidatis sacri ordinis contubernia constituerent, in quibus eos aut per se ipsi, aut probatis adhibitis magistris, quos interdum e sacerdotibus Cathedralis Ecclesiae legebant, ad litteras, ad severiores doctrinas et praecipue ad mores sua vocatione dignos excolerent. Adhuc hominum memoria celebrantur domus olim ab Episcopis et coenobitis clericis excipendis apertae, atque inter eas illustris adhuc fama viget Patriarchii Lateranensis, ex quo, velut ex arce sapientiae et virtutis, Pontifices maximi et Antistites sanctimonia ac doctrina clari prodierunt. Ac tanti momenti hoc studium accuratae diligentisque clericorum disciplinae, et tam necessarium visum est, ut iam inde ab initio saeculi sexti SYNODUS TOLETANA, de iis quos voluntas parentum a primis infantiae annis clericatus officio manciparat, statuerit observandum ut mox cum detonsi vel ministerio lectorum contraditi essent, in domo Ecclesiae sub Episcopali praesentia a Praeposito sibi deberent erudiri.¹

¹ [Cfr. n. 93].

975 Inde liquet quam gravi iustaque de causa vehementer contendamus,
(471) vestrarum Dioecesium Seminaria ad eas normas constitui, ordinari atque componi, quas CONCILII TRIDENTINI Patres, ut notum pervulgatumque est, tradidere.¹ Nec alia profecto fuit causa cur Apostolica Sedes, cum inter romanos Pontifices et supremos rerum publicarum Moderatores pactionum foedera pro variis temporum rationibus inita sunt, diligenter in iis cautum consultumque sacris Seminariis voluit, et Episcoporum ius in iis regendis, alia quavis potestate exclusa, sartum tectumque esse curavit. Cuius rei perspicuum inter alia documentum praebent Apostolicae litterae, quarum initium *De salute animarum*, quae a fel. rec. PIO VII Decessore Nostro die decima sexta Iulii anno MDCCCXXI editae fuere,² conventionem ab Eo inita cum Borussiae Rege, in qua de nova Dioecesium descriptione agebatur.³

10. Sit igitur integrum, sit liberum ius et potestas Episcopis in Seminariorum palaestra mansuetae Christi militiae fingendae conferre operam; sit integrum sacerdotes iudicio suo deligere alios aliis ministeriis praeficiendos, ac nulli impedimento obnoxios pastoralis suo munere transigere perfungi.

Leonis XIII Acta 6, 6-11; *CIC Fontes* 3, 251-254.

De clericis studiorum causa Romam mittendis

(Ex Convent. cum Principatu Montisnigri, 18 aug. 1886).

- 976 Art. 12. - Per la formazione di giovani montenegrini idonei al sacer-
(472) dozio cattolico, il Governo montenegrino, di comune accordo coll'Arcivescovo di Antivari, ne sceglierà alcuni dei più meritevoli che saranno inviati a Roma per farvi i loro studii, ai quali passerà pel medesimo scopo un conveniente annuo sussidio.

Nei primi cinque anni dalla data della presente convenzione, questi giovani saranno in numero di due per ogni anno, in seguito sarà uno solo per ciascun anno. Gli stessi giovani saranno obbligati di studiare in Roma anche la lingua Serba.

Concord. 1050; *Leonis XIII Convent.* 74; *PF Ius Pont.* 7, 358.

De industria diligentiaque in clericis instituendis necessaria

(Ex Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886).⁴

- 977 8. Verum ad salutem publicam si tantopere pertinet institutio ado-
(473) lescentium in universum, multo pertinet magis eorum, qui sacris initiari volunt. Ad hoc quidem debetis, Venerabiles Fratres, nominatim atten-

¹ Sess. 23, *De Ref.* c. 18. [Cfr. nn. 290-296].

² *BR Cont.* 7, 2135-2148; *PF Ius Pont.* 4, 594-606.

³ *Concord.* 648-666.

⁴ [Cfr. nn. 978, 1071].

dere, in hoc maximam partem vigiliarum laborumque vestrorum consumere: sunt enim adolescentes clerici spes et velut inchoata forma sacerdotum: in sacerdotibus vero quantopere nitatur decus Ecclesiae, et ipsa populorum aeterna salus, Vos plane cognoscitis. — Omnino in instituendis clericis sunt duae res necessariae, doctrina ad cultum mentis, virtus ad perfectionem animi. Ad eas humanitatis artes, quibus adolescens aetas informari solet, adiungendae disciplinae sacrae et canonicae, cauto ut earum doctrina rerum sana sit, usquequaque incorrupta, cum Ecclesiae documentis penitus consentiens, hisque maxime temporibus, vi et ubertate praestans, *ut potens sit exhortari... et eos, qui contradicunt arguere* (Tl. 1, 9). Vitae sanctitas, qua dempta, inflat scientia, non aedificat, complectitur non solum probos honestosque mores, sed eum quoque virtutum sacerdotalium chorum, unde illa existit, quae efficit sacerdotes bonos, similitudo Iesu Christi, summi et aeterni Sacerdotis. Huc sane spectant sacra Seminaria: Vosque, Venerabiles Fratres, non pauca habetis tum pueris ad clericatum praeparandis, tum clericis instituendis praeclare fundata. In iis maxime evigilent curae et cogitationes vestrae: efficiate, ut litteris disciplinisque tradendis lecti viri praeficiantur, in quibus doctrinae sanitas cum innocentia morum coniuncta sit, ut in re tanti momenti eis confidere iure optimo possitis. Rectores disciplinae, magistros pietatis eligite prudentia, consilio, rerum usu prae ceteris commendatos: communisque vitae ratio, auctoritate vestra, sic temperetur, ut non modo nihil unquam alumni offendant pietati contrarium, sed abundant adiumentis omnibus, quibus alitur pietas; aptisque exercitationibus incitentur ad sacerdotalium virtutum quotidianos progressus. Ex industria diligentiaque in instituendis sacerdotibus posita fructus percipietis summo opere optabiles, munusque vestrum episcopale multo sentietis esse ad gerendum facilius, ad utilitatem uberius.

Leonis XIII Acta 6, 157 s.; CIC Fontes 3, 261 s.

De imminuto cleri numero per legitimam Seminariorum disciplinam reficiendo

(Ex Epist. Encycl. *Pergrata Nobis* ad Episcopos Lusitaniae, 14 sept. 1886).

978 Quaedam alioqui sunt, eaque non parvi momenti, quibus nominatim
(474) debet industria vestra, Venerabiles Fratres, mederi. Eiusmodi in primis est paucitas sacerdotum, ex eo maxime profecta, quod pluribus locis, nec brevi annorum intervallo, vel ipsa Seminaria alumnis sacrorum instituendis desiderata sunt. Hac de causa saepe vel christianae institutioni multitudinis, vel sacramentorum administrationi vix aegreque consultum. Nunc vero, quoniam divinae providentiae beneficio in Dioecibus singulis

sua sunt Clericorum seminaria, et ubi nondum restituta sunt, brevi, uti speramus et cupimus, restituentur, supplendi collegia sacerdotum in promptu est ratio, si modo disciplina alumnorum eâ, qua decet, ratione constituta sit.

Deinde Summus Pontifex eadem commendat, quae Hungariae Episcopis commendaverat: cfr. n. 777.

Leonis XIII Acta 6, 187 s.; CIC Fontes 3, 267.

De clericis ad virtutis et doctrinae laudem efformandis

(Ex Epist. *Officio sanctissimo* ad Episcopos Bavariae, 22 dec. 1887).

979 4. Ac primum omnium ad clerum parandum et ornandum, auctores
(475) vobis hortatoresque sumus. — Clerus nimirum instar exercitus est, qui, quoniam instituta sua et suorum perfunctio munerum ita ferunt, ut, sub magisterio episcoporum, cum christiana multitudine assiduo fere usu versetur, decus idcirco praesidiumque tanto amplius est rei publicae alaturus, quanto et numero praestet et disciplina. Quapropter Ecclesiae haec fuit semper antiquissima cura, ut illos deligeret educeretque ad sacerdotium adolescentes, *quorum indoles et voluntas spem afferat eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros*;¹ eademque, *ut adolescentium aetas... a teneris annis ad pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat*;² ipsis proprias sedes et ephebea condidit, atque regulas, in sacro praesertim CONCILIO TRIDENTINO,³ sapientiae plenas praescripsit, *ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit*.⁴ Alicubi quidem quaedam latae sunt valentque leges, quae sin minus impediunt, interturbant quominus uterque clerus sua sponte conflatur, suaeque disciplina instituatur. Nos hac in re, quae tanti interest quanti interesse maxime potest, sicut alias, ita nunc oportere existimamus, sententiam Nostram aperte eloqui, et omni qua possumus ratione ius Ecclesiae sanctum inviolatumque retinere. Ecclesiae nimirum, quippe quae societas sit genere suo perfecta, ius nativum est cogendi instruendique copias suas, nocentes nemini, plurimis auxiliantes, in pacifico regno quod salutis humani generis Iesus Christus in terris fundavit.

980 5. Clerus autem concredita sibi officia integre profecto et cumulate
(476) explebit, ubi, curam Episcopis adhibentibus, talem e sacris Seminariis disciplinam mentis animique sit nactus, qualem dignitas sacerdotii christiani et ipse temporum morumque cursus requirit; eum scilicet oportet doctrinae laude, et, quod caput est, summa laude virtutis excellere, ut animos hominum conciliet sibi atque in observantiam adducat.

¹ *Conc. Trid.* Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

² *Ibid.*

³ *Ibid.* [cfr. nn. 290-296].

⁴ *Ibid.* [cfr. n. 290].

cohaerentes, omnes ad capita pertinentes suprema; tum in contemplationem erigit Dei, qui rerum omnium et caussa effectrix est et vis et summum exemplar, ad quem demum omnis philosophia et homo quantus est, debent referri. Sic vere per Thomam scientia rerum divinarum et humanarum, caussarumque, quibus hae res continentur, quum praeclarissime illustrata, tum firmissime munita est: cuius conflictione disciplinae, veteres sectae errorum penitus corruerunt, itemque novae, nomine potius et specie, quam re illis dispares, simul emisere caput, et eiusdem ictibus deiectae interciderunt; quod iam non unus ostendit de scriptoribus nostris. Ratio quidem humana ad cognitionem rerum interiorum reconditamque libera vult acie penetrare, nec non velle potest: verum, Aquinate auctore et magistro, hoc ipso facit expeditius et liberius, quia tutissime facit omni procul periculo transiliendi fines veritatis. Neque enim libertatem recte dixeris, quae ad arbitrium libidinemque opiniones consecratur et spargit, immo vero licentiam nequissimam, mendacem et fallacem scientiam, dedecus animi et servitutem. Ille reapse sapientissimus Doctor intra veritatis fines graditur, qui non modo cum Deo, omnis veritatis principio et summa, nunquam decertat, sed ipsi adhaeret semper arctissime semperque obsequitur, arcana sua quoquo modo patefacienti; qui neque sancte minus Pontifici romano est dicto audiens, et auctoritatem in eo reveretur divinam, et *subesse romano Pontifici* tenet omnino *de necessitate salutis*.¹ Eius igitur in schola adolescat et exerceatur clerus ad philosophiam, ad theologiam: existet enimvero doctus et ad sacra praelia valens quam qui maxime.

- 985 8. Lux tamen doctrinae a clero in christiani populi ordines diffun-
(481) denda vix dici potest quam magnam habeat utilitatem, si quasi a candelabro virtutis effulserit. — In praeceptis enim, quae sunt ad corrigendos hominum mores, plus fere possunt, quam dicta, facta magistrorum; nec quisquam negotio tam facili habiturus est ei fidem, cuius a dictis praeceptisque discrepent facta. In Iesum Christum Dominum oculos intendamus et mentes: qui, ut *veritas* est, perdocuit nos quae credere deberemus, ut *vita* est et *via* (L. 14, 6), semetipsum proposuit nobis exemplar absolutissimum, quo modo ageremus honeste vitam et bonum ultimum studiose appetere. Ipsemet discipulos suos ita de se voluit institutos et perfectos: *sic luceat lux vestra*, hoc est doctrina, *coram hominibus, ut videant opera vestra bona*, non secus atque doctrinae argumenta, *et glorificent Patrem vestrum qui in coelis est* (Mt. 5, 16), doctrinam in unum et bonitatem Evangelii complexus, quod ipsis ad propagandum committebat. — Sunt haec nempe instituta divina, quibus vita sacerdotum componatur et dirigatur oportet. Omnino oportet et necesse est habere eos sibi persuasum ac prope insculptum in animis, se iam non de saeculi esse consortione, at vero Dei consilio electos esse, qui, in communione saeculi aetatem agentes, vitam tamen Christi Domini vivant. Qui, si de ipso in ipsoque vere vivant, minime *quae sua sunt* quaeritabunt, sed in iis profecto *toti erunt quae*

¹ *Contra errores Graecorum* 32 (§ 37): S. THOMAE AQ. *Opera omnia*, 17, 1 (Romae 1570) 9 c.

sunt Iesu Christi (Ph. 2, 21), neque hominum captabunt inanem gratiam, sed gratiam Dei solidam expetent: ab his autem infimis rebus et corruptelis abstinebunt, abhorrebunt, et lucra bonorum caelestium industrie facientes, de iis effundent large hilareque, ut sanctae est caritatis: nusquam porro committent, ut iudicio et arbitrio Episcoporum aut opponant aut anteferant suum, sed ipsis parendo et obediendo personam gerentibus Christi, felicissime elaborabunt in vinea Domini, copiam fructuum lectissimorum ad vitam sempiternam mansura. Quisquis vero se a pastore suo atque a pastorum maximo, romano Pontifice, sententia et voluntate abiungit, nullo pacto coniungitur Christo: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit* (L. 10, 16): quisquis autem est a Christo alienus, dissipat verius quam colligit.¹

Leonis XIII Acta 7, 224-232; CIC Fontes 3, 271-275.

De Seminariorum et clericorum exemptionibus in Ditione Columbiana

(Ex Convent. cum Republica Columbiae, 31 dec. 1887).

- 986 Art. 6. - Ecclesiae proprietates poterunt publicis subiici vectigalibus
(482) aequae ac aliorum civium bona; exceptis tamen aedificiis divino cultui dicatis, Seminariis conciliaribus, Episcoporum et Parochorum domibus, quae tum a vectigalibus immunita erunt, tum occupari aut aliis usibus addici numquam poterunt.
- 987 Art. 7. - Clerici tum saeculares tum regulares adigi nequebunt pu-
(483) blica obire munera, quae ipsorum sacro ministerio, vitaeque institutioni adversentur; insuper a quolibet servitio militari in perpetuum exempti erunt.
- 988 Art. 25. - In huius beneficii compensationem Columbianum Guber-
(484) nium semet obstringit aliquam quotannis in perpetuum addicere expeditam pecuniae vim, quae in praesenti ad centena Columbianorum scutatorum millia constituta, quum aerarii conditio meliori fuerit loco aequae adaugebitur: quo, ea ratione et modo qui inter summas utrasque potestates ex composito conveniat, ope auxilioque iuvabuntur dioeceses, capitula, seminaria, missiones aliaque id genus opera, quibus Ecclesia gentes ad humaniorem vitae cultum adducit.

Concord. 1053. 1058 s.; Leonis XIII Convent. 76 s. 82 s.; PF *Ius Pont.* 7, 359. 361.

¹ Cfr. L. 11, 23.

De alumnis Saeri Ordinis pietate doctrinaque idonea conformandis

(Ex Epist. Encycl. *Exeunte iam anno*, 25 dec. 1888).

989 8. Locus admonet, ad vos cogitationem orationemque convertere, (485) quotquot Deus ad sua dispensanda mysteria, collata divinitus potestate, adiutores adseivit. Si caussae indagantur privatae publicaeque salutis, dubitandum non est, vitam moresque clericorum posse plurimum in utramque partem. — Meminerint, igitur, se *lucem mundi* a Iesu Christo appellatos (Mt. 5, 14), quod *luminis instar universum orbem illustrantis, sacerdotis animam splendescere oportet*.¹ Lumen doctrinae, neque illud vulgare, in sacerdote requiritur, quia muneris eius est implere sapientia ceteros, evellere errores, ducem esse multitudini per itinera vitae ancepitia et lubrica. In primis autem vitae innocentiam comitem doctrina desiderat, praesertim quod in emendatione hominum longe plus exemplo, quam peroratione proficitur. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona* (Mt 5, 16). Cuius divinae sententiae ea profecto vis est, talem esse in sacerdotibus perfectionem oportere absolutionemque virtutis, ut se tamquam speculum praebere intuentibus queant. *Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt: cum enim a rebus saeculi in altiore sublati locum conspiciantur, in eos tamquam in speculum reliqui oculos coniciunt, ex eisque sumunt, quod imitentur*.² Quare si omnes caveant vigilanter oportet, ne ad vitiorum scopulos adhaerescant, seu consecentur res caducas appetitione nimia, apparet quando id efficere sacerdotes religiosius et constantius debeant.

990 Nisi quod nec satis est non servire cupiditatibus: illud etiam sanctitudo (486) dignitatis postulat ut sibimetipsis acriter imperare assuescant, itemque omnes animi vires, praesertim intelligentiam ac voluntatem, quae summum in homine obtinent locum, in obsequium Christi cogere.³ *Qui relinquere universa disponis, te quoque inter relinquenda connumerare memento imo maxime et principaliter abnega te ipsum*.⁴ Soluti ac libero ab omni cupidine animo, tum denique alaere et generosum studium concipient salutis alienae, sine quo nec satis consulerent suae. *Unus erit de subditis quaestus, una pompa, unaque voluptas, si quomodo possent parare plebem perfectam. Id omnibus satagent etiam multa contritione cordis et corporis, in labore et aerumna, in fame et siti, in frigore et nuditate*.⁵ Cuiusmodi virtutem semper expectatam et ad ardua quaelibet, proximorum gratia, impavidam mire fovet et corroborat bonorum caelestium contemplatio fre-

¹ S. IOHANNES CHRYS. *De Sacerd.* 6, 4: MG 48, 681.² *Conc. Trid.* Sess. 23, *De Ref.* c. 1 [Cfr. n. 288].³ Cfr. 2 C. 10, 5.⁴ GAUFRIDUS, *Declamationes* (ex S. BERNARDI sermonibus collectae) 3, 3: ML 182, 438.⁵ S. BERNARDUS, *De consid.* 4, 3: ML 182, 774.

quens. In qua sane quanto plus posuerint operae, tanto liquidius magnitudinem munerum sacerdotalium et excellentiam et sanctitatem intelligent. Iudicabunt illud quam sit miserum, tot homines per Iesum Christum redemptos, ruere tamen in interitum sempiternum: divinaeque cogitatione naturae in amorem Dei et intendent sese vehementius et ceteros excitabunt.

Leonis XIII *Acta* 8, 406-408: CIC *Fontes* 3, 320 s.

De Sacrae Theologiae praestantia

(Ex Litt. Ap. *In magna*, de Facultate Theologica in Catholico Parisiensi Athenaeo instituenda, 10 dec. 1889).

991 In magna et multiplici disciplinarum copia quae menti veritatis cupi- (488) dae obicitur, neminem latet sacram Theologiam ita principem sibi locum vindicare, ut vetus sapientum effatum sit ceteris scientiis atque artibus officium incumbere, ut ei inserviant ac velut ancillarum more famulentur.¹ Haec siquidem caelestia mysteria scrutatur, quae Deus ipse hominibus revelata voluit, eaque omnia, quae aeternam beatitudinem spectant eique adipiscendae conducunt, explanat, divinae sapientiae thesauros recludit, atque in eo rerum ordine versatur, qui, quidquid naturae ambitus elatius atque sublimius continet toto caelo supergreditur. Inde con-tingit ut pro munere atque officio homines docendi a Christo sibi tradito Ecclesia catholica maxime semper sollicita fuerit de sacrae doctrinae cultu, eamque et intactam caute servari, et naviter atque fideliter tradi et diligentissime excoli summa semper sedulitate curaverit.

Leonis XIII *Acta* 9, 267 s.

De Collegio clericorum Bohemorum in Urbe condendo

(Ex Litt. Ap. *Vicariam potestatem*, 1 ian. 1890).

992 Cum ad divina ministeria Dei munere se vocatos, et eruditionis iter in urbe catholici orbis principe sibi apertum intelligant, nihil eis potius esse debet, quam omni ope niti, ut gratis animis solidique profectus fructibus divino beneficio respondeant. Quare ab ipso institutionis initio, ad pietatis et doctrinae laudem, ad observandas fideliter et obedienter disciplinae leges, ad omne genus officii, quod iuvenes decet in sortem Domini vocatos, animum diligenter adicient.

Opera praeterea ipsis danda est, ut mutuam inter se caritatem concordiamque retineant, quam nulla offensus perturbet: studioseque animum intendant his addiscendis quae ad divina officia, ad chori disciplinam, ad ministerium sacrorum pertinent, nec non cum vacua a studiorum curis tempora inciderint, scribendis habendisque in utraque lingua germanica et bohema sacris privatim concionibus, quo ad sacrum verbi ministerium in patria obeundum, umbratili exercitatione mature informetur.

¹ [Cfr. n. 1246].

Cum porro alumni, doctrinae et pietatis studio probati, aetatisque maturitatem adepti, moderatorum iudicio digni habeantur qui sacris ordinibus initientur, statuimus ut iidem in urbe, dimissorialibus litteris suorum Episcoporum relatis, ad sacros ordines provehantur, eosque a legibus solvimus, quibus iure canonum cautum est ut denunciations habean- tur, stata temporis intervalla inter ordines servantur, itemque ne ordines extra tempora a iure constituta suscipiantur.

Leonis XIII Acta 10, 4 s.

De institutione cleri in insula Melita

(Ex Convent. cum Gubernio Britannico per notas reversales, 22 ian. 1890).

Nota Diplomatica

dell'Emo Card. Rampolla, Segretario di Stato di S. S. a S. E. il Generale Lintorn Arabin Simmons, Inviato Straord. e Ministro Plenipot. di S. M. Britannica.

- 993 Il sottoscritto Cardinale Segretario di Stato, in seguito alle conferenze tenute con
(490) Vostra Eccellenza, avendo richiamata l'alta attenzione di Sua Santità sui desideri esterna-
tigli da parte del Governo Inglese relativamente al Seminario di Malta, ha ora l'onore di
manifestarle in modo più preciso quali sieno le disposizioni di Sua Santità a tal riguardo.

Innanzi tutto ha il piacere di dichiarare a V. E. che il divisamento di rialzare la istru-
zione del Clero Maltese entra pienamente nelle vedute di Sua Santità.

Il Santo Padre trova inoltre ragionevole che il Clero Maltese riceva una educazione
adatta alle condizioni speciali dell'Isola, tale, cioè, che lo metta in grado di esercitare con
prestigio e con frutto il suo ministero non solo presso le classi inferiori del popolo, ma al-
tresi presso le classi più elevate della società e di mantenere convenevoli rapporti colle
autorità governative e coll'elemento avventizio di origine inglese. — I miglioramenti però
che a tal uopo si avrebbero ad introdurre dovrebbero essere gradualì, a misura, cioè, dei mezzi
di cui si potrebbe disporre.

Volendo nondimeno il Santo Padre fin da ora dar prova di deferenza al Governo in-
glese, è disposto a far sì che si renda comune tra i Chierici la conoscenza della lingua inglese
e che per riuscire a questo intento la lingua inglese sia adoperata nell'insegnamento della
geografia, della storia, dell'aritmetica e delle matematiche. Si studierà ancora che il Ret-
tore del Seminario di Malta, oltre le qualità di cui è d'uopo sia fornito per l'adempimento
del suo compito, sia maltese di origine ed in ogni modo soggetto alla dominazione inglese.
Ove poi il Governo locale somministrasse i mezzi necessari pel mantenimento di alcuni
Padri e Maestri inglesi, sarebbe facile ad adottarsi fin da ora questa ulteriore misura.

Per condurre tutto ciò ad effetto, Sua Santità fa assegnamento sulle intenzioni ma-
nifestate dal Governo inglese di rinunciare dal canto suo alla collazione di benefici eccle-
siastici ritenuti di patronato, consentendo che a misura che essi venissero a vacare, la Santa
Sede possa sopprimerli ed applicarne le rendite in vantaggio della educazione dei giovani
chierici; come anche di destinare allo stesso scopo una conveniente porzione da determinarsi
dei beni appartenenti alla Grotta di S. Paolo.

Nota Diplomatica

di S. E. il Generale Lintorn Arabin Simmons, Inviato Straord. e Ministro Plenipot. di S. M.
Britannica all'Emo Card. Rampolla, Segretario di Stato di S. S.

- 994 Il sottoscritto, Inviato Straordinario e Ministro Plenipotenziario della Regina d'In-
(491) ghilterra, ha l'onore di accusare il ricevimento di una Nota di Vostra Eminenza, in data
di oggi, dalla quale apprende che il Santo Padre trova ragionevole che la educazione da im-
partirsi al Clero maltese sia conveniente alle condizioni speciali dell'Isola di Malta, vale a

dire che possa porlo in grado di esercitare le sue funzioni con prestigio e vantaggio non
solo nelle classi basse del popolo, ma similmente nelle classi più alte della Società, e di
conservare le debite relazioni colle autorità governative e con l'eventuale (avventizio)
elemento di origine inglese.

Vostra Eminenza inoltre mi fa conoscere che il S. Padre, desiderando fin da questo
momento di dare una prova di deferenza al Governo Inglese, è disposto a far sì che la co-
gnizione della lingua inglese sia diffusa nel Clero ed in vista di conseguire questo fine, a
fare in modo che la lingua inglese venga adottata nell'insegnamento della geografia, della
storia, aritmetica e matematica, e che procurerà di far sì, che il Rettore del Seminario,
oltre al possedere le qualifiche che lo rendano atto al disimpegno dei doveri annessi al suo
ufficio, sia di origine maltese e, comunque siasi, suddito britannico.

Volenteroso di dar prova del suo desiderio di aiutare le intenzioni espresse dal S. Pa-
dre, di migliorare la educazione del Clero Maltese, e specialmente di far sì che sia questo
istruito nella lingua inglese e versato nelle inglesi istituzioni, il Governo di Sua Maestà sarà
pronto a cedere la collazione di certi benefici ecclesiastici in Malta, ed a consentire a che,
a misura che vacino, la Santa Sede possa sopprimerli ed applicarne le rendite a pro della
educazione nel Seminario, confidando che il Rettore del Seminario stesso, oltre all'essere
abile al disimpegno dei doveri annessi al suo ufficio, inclusavi la sorveglianza della istru-
zione in lingua inglese, sia di origine maltese, o, in ogni modo suddito britannico.

Il sottoscritto peraltro deve lasciare la determinazione dei particolari Benefizii da
sopprimersi, come particolarità, alla futura considerazione del Governo e delle Autorità
Ecclesiastiche in Malta.

Concord. 1071-1074; *Leonis XIII Convent.* 104-107; *PF Ius Pont.* 7, 368 s.

De Collegiis ecclesiasticis in Urbe

(Ex Litt. Ap. In supremo, quibus Seminarium SS. Ambrosii et Caroli in Urbe canonice
constituitur, 15 dec. 1890).

- 995 In supremo quo fungimur ministerio nihil rei christianae opportu-
(492) nius, nihil Nobis expetendum magis censemus, quam ut iuvenes ex omni
regione in sortem Domini vocati, non sancta solum vitae disciplina, sed
sincera etiam solidaque scientia instituantur, ut pro sui muneris ratione
ubique *lux mundi, sal terrae* esse possint,¹ bonumque illud fermentum,
cuius virtus inter fideles ad rectam sentiendi vivendique rationem dif-
fundatur. Cum enim Ecclesia sit regnum a Christo Domino fundatum
in salutem omni credenti (R. 1, 16), sit *columna et firmamentum veritatis*,
(1 T. 3, 15), oportet ut valida in ministris suis instrumenta habeat, qui-
bus commode possit salutaria sua munera explere, et in fundamento
veritatis ac iustitiae in quo ipsa constituta est, vicissim filios suos, omnes-
que accedentes ad se, per ministerium sacrorum virorum, stabili ratione
ubique constituere. — Quamobrem nunquam Nos curas Nostras in hoc
opus conferre praetermisimus, ut nempe domicilia ecclesiasticae disci-
plinae solidaeque doctrinae clericis non urbanis solum, sed etiam extera-

¹ Cfr. *MT.* 5, 13 s.

rum dioecesium in hac alma Urbe paterent, in qua Principis Apostolorum Cathedra posita est, purique fontes ad doctrinas hauriendas Nobis vigilantibus cuique parati sunt; Nostrique muneris omni tempore esse duximus, iis domicilliis non modo liberalitate, sed auctoritate etiam praesto esse, ubi maturum tempus visum est, ut eis legitimo esse iure, ad canonicam formam tribueremus.

Leonis XIII Acta 10, 334 s.

SYNODUS LEOPOLITANA RUTHENORUM (1891)

De sacerdotum qualitatibus ac de disciplina Seminariorum

Caelibatus perfectior, aptior pro sacerdotibus

996 Haec Synodus firmiter quidem profitetur, statum caelibem perfectiorem esse statu coniugali, dicente Apostolo: *qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est* (1 C. 8, 32-33). Cum tamen Ecclesia catholica ex gravibus rationibus siverit et sinat ut clerici nostri ritus ante manuum impositionem seu in minoribus constituti libertatem habeant secundum gratiam sibi a Deo datam, vel in coelibatu perpetuo manere, quod optimum esset, vel uxorem virginem ducere, Synodus dum libertatem hanc agnoscit et integram relinquit, respectu tamen habito ad Ecclesiae nostrae utilitatem et necessitatem, Seminariorum moderatores hortatur ut alumnos bene dispositos ad caelibatum amplectendum, benevolo ac prudenti consilio in hoc proposito foveant atque confirmant (Tit. VII, cap. II, N. 13).

Ordinandorum aetas

997 Praeter ea, quae de sacramento Ordinis sancivit Synodus Zamoscensis, Synodus praesens constituenda opportunum duxit sequentia: 1. Quoad aetatem ordinandorum: quamquam canones antiqui Ecclesiae ad susceptionem subdiaconatus praescribant annos 20, ad susceptionem diaconatus annos 24, ad susceptionem presbyteratus annos 30, nihilominus post praescriptionem Concilii Tridentini, quam iam Synodus Zamoscena nobis quoque sequenda proposuit, requiruntur ad susceptionem subdiaconatus anni 21, ad diaconatus 22, ad presbyteratus 24 completi, quae praescriptio apud nos accurate ex tunc servetur (*Til. II, cap. 6, N. 1*).

Ordinandorum exercitia spiritualia (et fidei professio)

998 Quoad praeparationem Ordinandorum ad digne suscipiendos Ordines sacros, praeter ea, quae salubriter ad normam Conc. Tridentini decernit Synodus Zamoscensis, declarat Synodus praesens nominatim quoad exercitia spiritualia: requiri octo dies continuos ante susceptionem ordinum minorum, idemque servandum in susceptione diaconatus et presbyteratus, si in eorundem collatione longa intercedit intermissio; quod si successivis diebus festis non interpolatis hi maiores ordines conferantur, pro hoc ultimo sufficit una dies. Addit tamen Synodus haec, ut ante susceptionem tum subdiaconatus, tum diaconatus, tum presbyteratus expurgent ordinandi conscientias suas per S. Confessionem. Insuper

convertit Synodus Ordinariorum attentionem ad servandum Synodi Zamoscensis iussum praescriptum circa fidei professionem ab initiandis Ordinibus sacris emittendam, ut scilicet eadem perficiatur iuxta formulam Urbani PP. VIII praescriptam Orientalibus et quidem praecise die susceptionis Ordinis presbyteratus (*Tif. II, cap. 6, N. 3*).

Ordinandorum iuramenta fidelitatis Romano Pontifici et tuendi bona Ecclesiae

Denique, quoniam in Pontificali nostro immediate ante presbyteratus susceptionem ponitur forma iuramenti fidelitatis atque obedientiae tum Summo Pontifici, tum Ordinario proprio, nec non tuendi bona Ecclesiae, quae ipsi tradita fuerint regenda, atque perpetuo adhaerendi eidem Ecclesiae, Synodus praesens laudans hanc praxim, deinceps eandem servandam iubet (*Tit. II, cap. 6, N. 4*).

Sacerdotum sacra doctrina

1000 Sacerdos in adimplemento muneris sui duabus veluti alis instructus esse debet: sancti-
monia vitae atque scientia sacra. Ad quod quidem declarandum vestes Aaronis sacrae
evidenter conducunt, quarum quaedam, ut supra monuimus, praefigurant vitae sancti-
tatem, quaedam scientiae eruditionem; atque insuper potestas attributa Aaroni docendi
Israellem praecepta Domini et legem Eius. Quapropter et per Malachiam Dominus Ange-
lum appellans sacerdotem, scilicet nuntium voluntatis Dei, subiungit: « Labia enim sacer-
dotis custodient scientiam et legem requirunt ex ore eius » (*Ma.* 2, 7). Et in Novo Testa-
mento vas electionis Paulus monet Timotheum, dicens: « Attende tibi et doctrinae; insta
in illis, hoc enim faciens et teipsum salvum facies et eos, qui te audiunt » (1 *T.* 4, 13-16).

Quoniam autem inter homines inveniuntur etiam mundi, qui veram religionem falsis argumentationibus inter fideles oppugnant, ideo idem Apostolus exigit in sacerdote doctrinam talem, ut: « potens sit exhortari in doctrina sana et eos, qui contradicunt, arguere » (1Th. 1, 9).

Quapropter Deus eos, qui doctrinam hanc sibi comparare negligunt, repellit a sacerdotio dicens: « Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi » (Os. 4, 6).

Cum vero inter libros, ex quibus scientia secunda hauritur, primum locum occupet Scriptura, utpote a Deo inspirata, atque, ut loquuntur SS. PP. Augustinus et Gregorius M. est quasi epistola missa a Deo ad homines, et quam S. Ambrosius appellat «librum sacerdotalem», et Origines «mannam, continentem in se omnem saporem»,¹ ideo oportet sacerdotem Dei principale suum studium ponere in sacro codice, «ne caelestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus S. summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus iaceat».² Praecipue vero versatus sit sacerdos in Tetraëvangelio, quoniam exinde praecipue desumere debet materiam pro concionibus sacris ad populum.

Cum vero Scriptura S. ex textu graeco versa fuerit in linguam palaeoslavicam seu sacram, ideo in hoc idiomate oportet sacerdotem eam legere; atque ad hunc finem selen-
tiam sibi comparare sufficientem debet grammaticae linguae ecclesiasticae, cuius studio
iam in Seminario eos incumbere necesse est. Ad eundem finem comparent sibi etiam ali-
quos Commentarios saltem breviores, veluti Massi, Allioli, Brentano, Servatovski, Pelzel,
etc. Cum lectione S. Scripturae alternent frequenter lectionem vitarum Sanctorum, quae
pabulum spirituale sapidissimum et ipsis et ex ipsorum ore etiam populo suae curae com-
misso praebeant. Secundum locum habeat Theologia dogmatica et moralis, cuius studium
animarum curatoribus est imprimis necessarium cuiusque ultimae probabilissimus fons

¹ ORIGENES, *Homil.* 7 in *Exod.*: MG 12, 346.

¹ Concil. Trid., Sess. V, *De Ref.*, c. 1.

existunt opera S. Alphonsi de Liguorio, et veluti compendia quaedam logice ordinata sunt Theologia moralis Gury atque Müller. Tertium locum occupet catechismus ex auctoritate Conc. Tridentini editus, qui praeter scientiam dogmaticam plenissime continet evolutionem universae christianae catecheseos. Quartum locum scientia canonica in compendium redacta, quia noster Clerus fere totus incumbit curae animarum, ita ut sine tali scientia maxime in causis matrimonialibus parochus officio suo rite fungi non posset.

Non tamen ultimum locum tenere debet scientia liturgica coniungenda cum incessabili praxi, quae cum stricte sit cum dogmatibus connexa, oportet sacerdotem et litteram et spiritum caeremoniarum diligenter scrutari, ut de thesauris istis spiritualia epula populo in suis instructionibus proferat. Qua in re non modo oportet eum ritus atque caeremonias nosse, prouti in libris liturgicis ponuntur, sed etiam prouti ex legitima praescriptione firmata usurpantur, ad quorum ambiguitatem tollendam observabunt sacerdotes, atque imprimis ediscent accurate ea quae Synodus praesens iam elucubrata atque a se probata clero universae provinciae observanda proponit.

Generaliter vero aliae quoque scientiae sive sacrae sive etiam profanae, quae adminiculo esse possunt ad sacerdotalem scientiam perficiendam, negligi non debent. (*Tit. IX, cap. III, N. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7*).

1001

Sacerdotum vita privata, oratio, habitus, munia

Domus ne recitationem horarum canonicarum negligant, neque ad mensam absque oratione accedant, recedantque ab ea absque gratiarum actione; neque omittant sacerdotes invigilare, ut universa membra familiae atque famuli absque quotidianis pietatis exercitiis vitam transigant, ne diebus festis Sacris interesse omittant, statisque temporibus Sacramenta suscipere satagant, pacem et concordiam in domo sua inter membra servare studeant, memores verborum Apostoli, dicentis: « Si quis autem domui suae praeesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit? » (1 *Ti.* 3, 5). Insuper quam severissime prohibet Synodus praesens, ne diebus ieiunii, praecipue vero diebus festis et titularibus, quibus ieiunium praecipitur, uti die exaltationis S. Crucis, Decollationis S. Ioannis Baptistae et aliis carnes sive publice sive occulte et ipsi sacerdotes edant et alios edere patiantur. (*Tit. IX, cap. II, N. 3*).

1002

Seminarium: Exercitia pietatis

Quoad observantiam disciplinae, satis provisum est regulis quae proinde tamquam medium potens dirigendae erunt ad plenam et perfectam alumnorum institutionem. Speciatim tamen invigilabunt Seminariorum moderatores, ut alumni frequenter, et, si possibile fuerit, qualibet hebdomada, prouti in Seminariis communiter fit, aut saltem duabus vicibus in mense, accedant ad Paenitentiae et SS. Eucharistiae Sacramentum suscipiendum; ut adhibeant quotidie meditationem saltem per mediam horam, lectionem spiritualem atque conscientiae examen: suoque tempore exercitiis spiritualibus vacent, et tandem quotidie devote Missae sacrificio intersint, nec non Sanctissimum visitare non omittant, quae omnia in communi sunt facienda. Quoniam autem totius boni plenitudinem Dominus in Maria posuit et quoniam tantum Ei contulit gratiae, quantum ad omnium salutem sufficit, vehementer exoptat Synodus praesens, ut alumni in vera devotione erga Eandem gloriosissimam Matrem Domini nostri inflammentur: atque moderatori spirituali maxime commendat, ut eosdem subinde ad hanc informet, curetque perpetuare atque in suo vigore conservare sodalitium in Seminario Leopoliensi nuper erectum sub titulo: « Praesentationis B. V. » quod a SSmo D. N. Leone PP. XIII ditatum fuit pluribus indulgentiis et altari privilegiato, eo fine, ut sub protectione B. Virginis olim in templo educatae, alumni simili pietatis spiritu in Seminario imbuantur, egressique dein eodem valeant exemplo, verbo et opere parere in cordibus hominum Christum Dominum. (*Tit. VIII, cap. II, N. 15*).

Seminarium: Studia

1003

Quoad opera vero scientifica, praeter illa, quae in scholis publice a professoribus traduntur, curabunt moderatores iidem, ut alumni ex ordine elaborandis et proferendis conclusionibus exerceantur atque insuper in frequenti lectione SS. Scripturarum in lingua slavoliturgica, atque in grammatica eiusdem linguae, nec non in studio ac praxi caeremoniarum et cantus Ecclesiae nostrae complete instructi evadant (*Tit. VIII, cap. II, N. 16*).

Seminarium: Vocatio ad statum clericalem

1004

Quum vero nemo assumere sibi debeat honorem, nisi qui vocatus fuerit a Deo tamquam Aaron (*Hb.* 5, 4, qui imo tamquam ipse Christus Dominus, ideo in admittendis invenibus ad Seminaria ecclesiastica imprimis oportet habere exploratam vocationem eorumdem ad statum ecclesiasticum; ad quod obtinendum Episcopi exigant a catechistis gymnasiolorum relationem accuratissimam super moralitate, ingenio atque universa eorum conversatione, nec non signis contestantibus eorumdem propensionem atque tendentiam ad statum clericalem. Praeterea parochi locorum diligenter scrutentur atque dirigant vitam, ingenium moresque illorum adolescentium, qui tempore feriarum in sua parocchia commorantur, atque in casu, quo ipsi in statum clericalem assumendi sunt, et quos tantae vocationi impares esse compererint, Ordinariatui per litteras testimoniales significare teneantur.

Ceterum ut de tali vocatione evidentius constet, invigilabunt moderatores Seminariorum super singulis invenibus atque etiam super vita eorumdem, ut haec sit vocationi proportionata et consona, quare etiam moderatores oneratos se sciant in conscientia de exacta notitia vitae alumnorum, atque in hunc finem statis temporibus relationem super singulis eorum in communibus consiliis Rectoratus reddere atque de conversatione singulorum in scriptis tabellas elucubrare proponendas quotannis Ordinario; quod si compertum fuerit aliquem alumnorum non ostendere signa vocationis sacerdotalis aut maculare eandem operibus ab hac vocatione abhorrentibus, tales, siquidem incorrigibiles reperiantur, tempestive e Seminario eliminantur (*Tit. VIII, cap. II, N. 11, 12*).

Seminarii administrator bonorum temporalium

1005

Curet insuper Rm̃s Metropolita una cum Episcopis, ut adsit in utroque Seminario solers rei familiaris administrator, qui consulat opportune alumnorum aliorumque in Seminario existentium rectae sustentationi aliisque eiusdem instituti necessitatibus temporalibus. Officium suum sic temperet ut, dum personis congrue providet, Seminarii redditus in eius profectum impendat (*Tit. VIII, cap. II, N. 4*).

Seminarii alii officiales, eorumque munera

1006

Quod attinet autem ad inferiores Seminarii moderatores seu pro-Rectores et disciplinae praefectos, hos Rm̃i Episcopi, habito consilio cum Rectore, seligant et proponant. Pro-Rectorum officium erit Rectorem in omnibus coadiuvare, eoque absente illius personam gerere. Praefectorum vero est in eodem contubernio una cum alumnis diu noctuque versari. Quorum vigilantia ut efficax sit, singula contubernia non debent continere plus quam 15 circiter alumnos. Illorum munus est regularum observantiae invigilare, horarium singulis occupationibus praestitum curare, ut strictissime observetur, nemini permittere, ut e contubernio exeat absque gravi necessitate. Invigilent Praefecti, ut tempore studio ac quieti constituto silentium ab alumnis servetur, atque recreationis hora non inutilis, vel inhonesti vel politici sermones inter alumnos conferantur, sed quales decent clericorum pietatem et vitam, et ne ludis ipsi indulgeant, qui personis Deo dicatis minime conveniant. Si qui autem in contubernio abusus irrepserint, eos eliminare quam citius studeant,

quod si impossibile illis evadat, ad Rectorem deferant, qui pro munere suo providere tenetur. Quae omnia, Praefecto absente, venia Rectoris obtenta, supplet sic dictus censor.

Quoties alumni debent e Seminario in publicum exire sive ob assistantiam in choro cathedralis Ecclesiae praestandam, sive ob deambulationem in horario assignatam, sive ad lectiones in Universitate frequentandas, pro quolibet contubernio bini et bini procedant, comitante Praefecto. (*Tit. VIII, cap. II, N. 7, 8*).

1007

Seminarii director spiritualis

Pariter Episcopi sedulo curent, ut director spiritualis seu pietatis magister quam aptissimus sit ad conscientias moresque clericorum moderandas. Ipsius muneris erit clericos edocere de muneribus ad statum ecclesiasticum spectantibus, de vitae sanctitate, de animarum zelo, de propriae voluntatis abnegatione, de vera obedientia superioribus debita, de charitate erga proximum et maxime erga condiscipulos, de amore Dei, B. Virginis Mariae et Sanctorum, deque officiis pietatis erga eos. Insuper pietatis magister doceat alumnos de non ambiendis dignitatibus et honoribus deque vanitate rerum saecularium. Praesertim oportet eum alumnorum animos ita sibi devincire, ut ipsi confidenter eidem suos intimos sensus aperiant, utque quoties angustiis spiritus angantur, sciant se patrem amantissimum habere, qui verum solatium potest praebere. (*Tit. VIII, cap. II, N. 4*).

Seminarii disciplina

1008

Cum ab accurata disciplinae Seminarii observantia pendeat ferme totus fructus atque prosperitas fidelium universaeque nationis, ideo omnem operam atque studium tum Episcopi, tum reliqui Seminariorum moderatores in id conferant, ut disciplina haec rite observetur, atque ipsi et verbo et exemplo alumnos ad eandem incitent, hoc universi animo reputantes, nihil Deo gratius Ecclesiae et societati utilius, quam recta Seminarii cura et clericorum ad omnem virtutem, scientiam et christianam civilitatem tempestiva et solers informatio. (*Tit. VIII, cap. II, N. 16*).

Seminarii professores

1009

Ad officium docendi seligant Episcopi studiorum magistros (professores Theologiae) qui ingenio, doctrina, pietate et morum gravitate spectatissimi sint, qui, studiis constanter addicti, regulae iugum et vitae operosae pondus hilari animo perferant, atque servando ordinem alumnis praecant; qui iuvenes clericos humilitatem, mundi fugam, laboris et solitudinis amorem, orationis assiduam praxim exemplo non minus quam verbo edoceant; qui maxime idonei deprehendantur non solum ad tradendam scientiam ab omni errore alienam, verum etiam ad discipulorum animos gloriae Dei et salutis animarum zelo inflammandos. (*Tit. VIII, cap. II, N. 6*).

Seminarii rector

1010

Quapropter Episcopi solerter invigilent, ut utriusque Seminarii regimen committatur viris, qui morum integritate, gravitate, experientia et consilio sint eximii, ac pietate, zelo omnibusque virtutibus sacerdotalibus praestantes; qui animi fortitudinem in disciplina tuenda cum mansuetudine et suavitate copulent; qui curam omnem et vigilantiam adhibeant, ut omnes Seminarii officiales ac ministri suo munere rite fungantur.

Ut autem haec omnia rite persolvere possit praesertim Rector Seminarii, nulla alia munera sive ecclesiastica, sive civilia suscipiat, sed totus deditus sit Seminarii regimini, nulla alia occupatione distentus. (*Tit. VIII, cap. II, N. 3, 4*).

Seminarii rector, spiritualis director, administrator residere debent in Seminario

Ratione officii sui Rector Seminarii, Magister pietatis, alique moderatores ad residendum in Seminario adstringuntur, a quo sustentatione aliisque ad vitam necessariis provisi, nullis aliis occupationibus operam navare possunt, nisi ob gravissimas causas aliter censuerit Rmus Metropolitae. (*Tit. VIII, cap. II, N. 5*).

Seminarii regulae

1011

Quae omnia, ut diligenter et rite custodiantur, Episcopi in hac Synodo congregati, ab Ordinariatu Metropolitano concinnatas et in eadem Synodo propositas communi consilio excussas et Synodi huius auctoritate munitas regulas ab omnibus et singulis, qui Seminarii curam gerunt, servari praecipunt. Pro fidei regularum omnium adimplemento, pro abusibus praesertim, si irreperint, removendis, pro firma et religiosa Seminariorum disciplinae observantia, Rmus Metropolitae curet frequenter intra annum Seminarium visitare. (*Tit. VIII, cap. II, N. 10*).

Seminaria Minora instituenda

1012

Tandem vero censet Synodus Episcopis inculcare, ut quoniam praesens aetas deteriori progeniem tulit, corruptioque morum perversaque opinionum dogmata serpunt, clerum iuniorum sibi iam a pueritia ad pietatem scientiarumque doctrinam informare satagant, ne educatio alumnorum iam disciplinis theologicis addictorum nimis ardua evadat, ac proinde iam summa ope Seminaria sic dicta puerorum instituant, eaque instituta recto regimine provideant. (*Tit. VII, cap. III, N. 3*).

Quandoquidem sacerdos talem plerumque habet exitum in vita, quale habuit initium a pueritia; et: «Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedit ab ea», (*Pr. 22, 6*), magni profecto interest, ut futuri Ecclesiae ministri a teneris unguiculis singulari studio ad pietatem et doctrinam informantur. Quapropter haec Synodus decernit, ut in hac provincia nostra ecclesiastica unum saltem instituantur puerorum seminarium, ad quod convenire possint adolescentuli ex metropolitana aliisque diocesis suffraganeis. (*Tit. VIII, cap. I, N. 1*).

Seminariorum minorum regimen, disciplina, studia

1013

Ut vero, prout usus ac temporum ratio postulat, puerorum seminarium ad accuratorem normam redigatur, maioremque proinde Ecclesiae utilitatem parere valeat, haec Synodus adificianda censet, quae huiusmodi instituti moderamen ac regimen attingunt, nec non studiorum rationem religiosamque vitae institutionem.

Cum puerorum seminarium fovendae pietatis ac formandi characteris sacerdotalis veluti tyrocinium, eo fine institutum sit, ut pueruli ad vitae innocentiam, religionem, modestiam, et ecclesiasticum spiritum conformentur, simulque litteras maioresque disciplinas addiscant, Episcopi imprimis omnem curam et diligentiam adhibeant, ut seminario praeparatorio praeficiantur moderatores et magistri, virtute et moribus, zelo et prudentia non minus quam ingenio et scientia commendati.

Moderatores autem et professores omni ope atque opera connitantur, ut alumni de die in diem crescant in doctrina solida et accurata, in fide et pietate; studeant discendi amorem in discipulis excitare, simulque disciplinae et laboris vigorem promovere. Insuper summa ope contendant, ut adolescentes a prima pueritia, spiritu saeculi magis magisque sese exuentes, ad ecclesiasticum spiritum fingantur, animis eorum instillent status ecclesiastici rectam aestimationem, amorem ac venerationem; sedulo laborem conferant, exemplo non minus quam praeceptis, in veros firmosque orationis et charitatis, humilitatis et obedientiae, candoris et sinceritatis habitus inserendos stabiliendosque; ab ipso curriculi clericalis limine duces sint eis in cunctis suis actionibus ex amore Dei perficiendis,

adeo ut cura disciplinae dilectio sit, et dilectio custodia legum; edoceant eos Sacramenta pie frequentare, SSimum Sacramentum adorare, Beatissimam Virginem devote colere, Missae Sacrificio attente ac pie interesse, cum fructu meditari et spirituales libros legere. Sedulo provideant, ut regulae pro Seminariis moderandis, ab hac Synodo constituendae, ab omnibus accurate observentur; quo fiet, ut in alumnis ordinis etiam sensus excolatur, ipsique mature ordini in cunctis rebus diligentissime servando assuefiant. Assidue invigilent discipulis sibi concreditibus sive studio vacantibus, sive ludis indulgentibus; ex infessa enim vigilantia maxime pendet morum custodia, indolis correctio, studiorumque profectus.

In eo etiam Seminarii moderatores industriam ponant, ut pueri urbanitatis leges ad discant et ad quamdam comitatem informantur. Quidquid igitur in eorum moribus asperum et durum, inurbanum et dissonum notaverint, id melius corrigere et eliminare studeant. Sane christiana urbanitas et morum suavitas, quae ex charitate et humilitate prodeunt, clericis ornamento sunt et dignitati, splendorisque non parum doctrinae ac pietati afferunt, idque demum efficient, ut ministri Dei hominibus sese acceptos reddant eosque facilius Christo iherificare valeant.

Si qui deprehendantur facultatibus seu animo statui clericali consentaneis destituti, religioni aut virtuti minime dediti, disciplinae impatientes, arrogantem vel pertinacem indolem praeseferentes, aut alii sive dictis, sive factis offendiculo esse comperiantur, et saepius admoniti ad meliorem frugem se non recipiant, e Seminario dimittantur.

Ut iam ab adolescentia clericalibus intuentur moribus et in caeremoniis graviter et accurate observandis exerceantur alumni, sacris officiis in sacelli choro inservient, insuper in cantu liturgico exerceantur per integrum curriculum.

Ceterum Episcopi, cupientes Seminarium puerorum quantocius instituere, omni studio curabunt, ut media idonea compareantur pro saluberrimi operis executione. Quia vero admodum difficile expensis in id necessariis proprio Marte valent occurrere, spem firmam enutrient S. Congregationem Propagandae Fidei, cui valde cordi est opus praedictum, ei in auxilium venturam. (*Tit. VIII, cap. I, N. 2-8*).

ICO *Fontes*, Series I, fasc. XI, pp. 147-149; 607. 611. 851-855; 891-893; 895. 901-919.

De Seminariorum erectione et disciplina

(Ex Litt. Ap. *Ad universas*, quibus novae Dioeceses in Brasiliae regionibus eriguntur, 27 apr. 1892).¹

- 1014 Et quoniam maximopere interest, ut tamquam olivae fructiferae in
(493) Christi Domini agris constanter pro unaquaque dioecesi probi doctique parentur Presbyteri operam accurate navaturi tum divinis officiis et ecclesiasticis, tum animarum aedificationi, aeternaeque illarum saluti, iubeamus idcirco quod in unaquaque dioecesi, cum primum fieri poterit, episcopale erigatur Seminarium, atque in alumnorum sacrorum disciplinam et profectum omnis cura et vigilantia ab Episcopis conferatur; in quo excipiantur et instituantur iuxta Tridentinae Synodi praescripta ii adolescentes, quod Episcopi ex propriae dioecesis utilitate vel necessitate censuerint esse admittendos. Ipsius seminarii Rectores et Professores ab eodem Episcopo libere nominabuntur, et quotiescumque necessarium vel utile ab ipso iudicabitur, removebuntur. Summopere autem Nos urget,

¹ [Cfr. n. 1065].

ut Sacri Antistites sedulam navent operam, quo iuventus in spem et in incrementum Ecclesiae instituenda, sacra doctrina ex Angelici Doctoris fontibus hausta imbuatur; ¹ ex voluminibus enim S. Thomae eruet unde fundamenta fidei christianae valide demonstret, veritates supernaturales persuadeat, nefarios hostium impetus a religione sanctissima propulset. Demum ea omnia, quae ad Seminarii regimen, ordinationem, gubernationem, et administrationem pertinent, a Dioecetano Antistite unice pendere debere praecipimus: qui quidem Antistes suam liberam plenamque auctoritatem et ius in eo exercebit. Liberum insuper sit Episcopis ad statum clericalem et ad sacros ordines secundum ecclesiasticos canones promovere, quos necessarios aut utiles suae Dioecesi in Domino iudicaverint, et e converso quos indignos vel ineptos putaverint a susceptione ordinum arcere.

Leonis XIII Acta 12, 95 s.

De scientiis physicis et mathematicis

(Ex Epist. *Quae praescripta* ad Praesidem Academiae Scientiarum Parisiensis, 2 nov. 1892).

- 1015 Nobis enim non modo probantur summopere ecclesiastici viri, qui
(494) huic tam nobili disciplinarum generi vacant [*i. e.* physicis et mathematicis scientiis], sed necessaria eorum opera videtur hoc tempore ad catholicam veritatem tuendam, quae imperfectae cuiusdam et fucatae scientiae nomine solet oppugnari.

Leonis XIII Acta 12, 271.

De vera solidaque doctrina ex fontibus purissimis quaerenda

(Ex Epist. *Pastoralis prudentiae* ad Augustinum Card. Bausa, Archiep. Florentinum, 15 nov. 1892).

- 1016 ... singulas variasque disciplinas, clericis ad colendum propositas,
(495) apte ostendisti uno quasi conceptu inter se conspirare, ut illis adiumenta omnia suppeditent ad sacra officia utiliter et cum dignitate aliquando fungenda. Eisdem autem de rebus quoniam iudicium tu Nostrum et auctoritatem rogasti, sic habe, tuam plane Nobiscum convenire sententiam; eaque potissimum Nobis cordi esse duo capita, quae persaepe ediximus, in studiis adolescentis cleri curandum et enitendum ut doctrinam ipse hauriat optimam, haustam ut optime in alios derivet. Qua enim versamur inani aetate et superba, quibus et fallaciis et corruptelis fides passim moresque tentantur, sacerdotalis ordo non solum integerrimo praestet exemplo necesse est, sed polleat etiam vera solidaque doctrina, solidissime

¹ [Cfr. n. 933].

ex eis fontibus quaesita, quos inde ab exordio pontificatus Nostri monstravimus, iussimus adeundos.¹ Ita instructus, ad concionandi munus, grande et divinum, aggredi rite poterit, ut edoceat, refellat, confirmet, moveat, triumphet, unice in sempiternam animorum salutem: id quod ei profecto succedet, modo fecerit, ut recte est a te praescriptum, cur rerum delectu quae convenient audientibus, divinis magis argumentis quam humanis adhibitis, eo demum ardore quem caritas Christi succendat et regat.

Leonis XIII Acta 12, 280 s.

De clero ex indigenis omni ope deligendo

(Ex Epist. Encycl. *Ad extremas Orientis oras*, 24 iun. 1893).

1017 3. Sed tamen res est una reliqua, unde Indiarum salus magnopere
(496) pendet; ad quam rem vos, Venerabiles Fratres, et quotquot humanitatem diligunt nomenque christianum, volumus maiorem in modum attendere. Scilicet fidei catholicae apud Indos intuta incolumitas est et incerta propagatio tamdiu futura, quoad Clerum desiderabitur lectus ex *indigenis* ad munera sacerdotalia probe institutis, qui non solum adiumento esse sacerdotibus peregrinis, sed ipsimet in civitatibus suis rem christianam administrare recte queant. Proditum est memoriae, hanc ipsam insedissem sententiam FRANCISCO XAVERIO, quem negare aiunt solitum, rem christianam constare in India posse firmiter, nisi assidue incumbens piis strenuisque sacerdotibus Indiâ natis.² Eâque ille in re quam acute viderit, facile apparet. Nam apostolicorum virorum operam, qui ex Europa advehuntur, multa praepediunt, maxime vero vernaculi inscientia sermonis, cuius perdifficile est arripere cognitionem; itemque insolentia institutorum atque morum, quibus ne longo quidem tempore assuescitur: ita ut necesse sit, europaeos Clericos illic ut in alieno loco versari. Quapropter cum aegre se multitudo credat peregrinis, perspicuum est, sacerdotum indigenarum longe futuram fructuosiore operam. Explorata enim habent studia, ingenium, mores gentis suae: norunt loquendi, norunt tacendi tempora: denique Indi inter Indos sine ulla suspitione versantur: quod vix attinet dicere quanti sit, maxime in rebus trepidis.

1018 4. Deinde oportet animadvertere, Missionarios peregre advectos multo
(497) pauciores esse, quam ut excolendis iis, quae nunc sunt, christianorum communitatibus sufficiant. Id plane eminet ex tabulis Missionum: ex eoque confirmatur quod Missiones Indicae a sacro Consilio christiano nomini propagando alios atque alios Evangelii praecones implorare et flagitare non desinunt. Iamvero si culturae animorum ne in praesens quidem sunt pares sacerdotes externi, quid in posterum, aucto christianorum numero?

¹ [Cfr. n. 933].

² Propterea Collegiis in quibus Indi in spem Sacerdotii succrescebant, quam maxime favebat. Cfr. *Monumenta Historiae S. I.: Xaveriana*, I (Matriti 1903) 261, 304, 361.

neque enim spes est fore ut eorum, quos Europa mittit, crescat pro portione copia. Igitur si placet Indorum saluti consulere nomenque christianum in spem diuturnitatis fundare in illa infinitate regionum, legere ex indigenis opus est, qui muneribus officiisque sacerdotalibus, diligenti praeparatione adhibita, perfungantur.

1019 5. Tertio loco illud non est praetereundum, quod abest quidem a
(498) veri similitudine plurimum, sed tamen fieri aliquando posse nemo negaverit: nimirum talia posse in Europa Asiave incidere tempora, ut vi ac necessitate cogantur Indias destituere sacerdotes advenae. Quo facto, si Clerus indigena desit, qui posset religio salva consistere, nullo nec administro sacrorum nec magistro disciplinae? Satis aperte hac de re historia loquitur Sinensium, Iaponiorum, Aethiopum. Scilicet plus semel apud Iaponios, apud Sinenses, incumbens nomini christiano odiis cladibusque, inimica vis, necatis vel in exilium actis sacerdotibus externis, pepercit nativis: qui linguam moresque patrios apprime docti, et propinquitatibus amicitisque subnixi, non modo impune manere in patria, sed rem sacram administrare, et officia quae ad regendos animos pertinent, libere exequi in omnibus provinciis potuerunt. Contra in Aethiopia, ubi iam christiani ad biscentum millia numerabantur, cum Clerus indigena nullus esset, caesis vel pulsis Missionariis europaeis, diuturni laboris fructum subitaria insectationis procella funditus sustulit.

1020 6. Denique respicienda antiquitas est, quodque olim salubriter insti-
(499) tutum videmus, id religiose servandum. Iamvero in apostolici perfectionis munere, primum quidem imbuere christianis praeceptionibus multitudinem; mox lectos ex popularibus nonnullos initiare sacris, et ad ipsum episcopatum evehere, fuit in more positum institutoque Apostolorum. Quorum postea secuti exemplum romani Pontifices, in mandatis dare apostolicis viris perpetuo consueverunt, ut ubi christianorum communitas satis ampla coaluisset, ibi Clerum ex indigenis deligere omni ope contenderent. Ut igitur incolumitati et propagationi catholici nominis apud Indos consultum sit, Indos instituere ad sacerdotium oportet, qui videlicet procurare sacra et popularibus suis christianis praeesse, qualiacumque tempora incubuerint, commode possint.

1021 7. Hac quidem de caussa Praefecti Missionum Indicarum, consilio hor-
(500) tatuque Sedis Apostolicae, collegia Clericorum, ubicumque facultas fuit, condidere. Immo vero in Synodis Columbensi, Bangalorensi, Allahabadensi, ineunte anno MDCCCLXXXVII habitis, decretum est, ut Dioeceses singulae suum habeant Clericis indigenis instituendis Seminarium: si qui ex Episcopis suffraganeis suum habere inopiâ prohibeatur, in metropolitano Clericos dioecesanos alat suis sumptibus. Ista quidem salubriter decreta efficere Episcopi pro viribus nituntur: sed in eorum egregiam voluntatem transversa incurrit angustia rei familiaris, et penuria sacerdotum idoneorum, qui studiis praesint sapienterque regant disciplinam. Quare vix aut ne vix quidem Seminarium est ullum, in quo institutio alumnorum expleta cumulataque habeatur: idque hoc tempore, cum rerum civilium

Gubernatores et Protestantes non exiguo numero nullis parcunt nec impendiis nec laboribus, ut omnis erudiatur subtiliter ac polite inventus.

- 1022 8. Illud igitur perspicitur, quam sit opportunum, quam saluti publi-
(501) cae consentaneum, constituere in Indiis Orientalibus Collegia quaedam, ubi iuvenes incolae in spem Ecclesiae adolescentes erudiantur ad omnem elegantiam doctrinae ad easque virtutes, sine quibus nec sancte nec utiliter exerceri sacra munera queunt. Amotis dissensionum caussis per pacta conventa,¹ ordinataque administratione Dioeceseon per Hierarchiam ecclesiasticam,² si licuerit Nobis, quod propositum est, institutioni Clericorum apte consulere, quasi fastigium operi videbimur imposuisse. Nam conditis semel, uti diximus, Clericorum Seminariis, certa spes esset, sacerdotes idoneos magna copiâ inde exituros, qui pietatis doctrinaeque lumen late funderent, quique in disseminanda Evangelii veritate praecipuas industriae suae partes scienter insumerent. — In opus tam nobile, idemque infinitae mortalium multitudini saluti futurum, dignum est, aliquam Europaeos conferre operam; praesertim quod pares esse magnitudini sumptuum soli non possumus. Christianorum est homines universos, ubicumque degant, in fratrum habere loco, et alienum a caritate sua putare neminem: idque in iis rebus maxime, in quibus proximorum vertitur sempiterna salus. Quamobrem petimus a vobis magnopere, Venerabiles Fratres, ut consilium et conata Nostra re adiuvare, quantum in vobis est, velitis. Date operam ut in comperto sit rei catholicae in tam remotis regionibus conditio: effice ut vulgo intelligant, conari aliquid pro Indiis oportere: idque maxime sentiant ii, qui posse beneficentia uti, optimum putant pecuniae fructum.

Leonis XIII Acta 13, 192-196; CIC Fontes 3, 399-401.

De sacrorum alumnis mature optimeque excolendis

(Ex Epist. Encycl. Constanti Hungarorum ad Episcopos Hungariae, 2 sept. 1893).

- 1023 8. ... Profecto si vestrum est, Venerabiles Fratres, plurimum consilii
(502) atque operae in recte instituenda omni iuventute ponere, multo vos magis in iis elaborare necesse est, qui in Ecclesiae spem adolescunt, ut nempe et sacerdotii honore digni sint et muneribus eius rite obeundis aptam pro temporibus virtutem praeseferant. In quo quum praecipuas vigilantiae vestrae partes iure sibi vindicent sacra Seminaria, alacriore in dies studio contendite ut optimis ea institutis floreat, abundantque adiumentis iis omnibus quae necessaria sunt; ita sane ut, delectorum moderatorum disciplina, ad mores, ad virtutes sui ordinis proprias, atque ad decus omne doctrinae, vel divinae vel humanae, sacrorum alumni mature optimeque excolantur.

Leonis XIII Acta 13, 276 s.; CIC Fontes 3, 408.

¹ Cfr. Concord. 1029-1048; Leonis XIII Convent. 46-70; PF Ius Pont. 7, 349-357.

² Litt. Ap. Humanae salutis, 1 sept. 1886; Leonis XIII Acta 6, 164-179.

De studiis Scripturae Sacrae

(Ex Litt. Encycl. Providentissimus Deus, 18 nov. 1893).¹

- 1024 1. ... Tanta quum sit praestantia et dignitas Scripturarum, ut Deo
(503) ipso auctore confectae, altissima eiusdem mysteria, consilia, opera complectantur, illud consequitur, eam quoque partem sacrae Theologiae, quae in eisdem divinis Libris tuendis interpretandisque versatur, excellentiae et utilitatis esse quam maximae.
- 1025 7. Itaque ea prima sit cura, ut in sacris Seminariis vel Academiis
(504) sic omnino tradantur divinae Litterae, quemadmodum et ipsius gravitas disciplinae et temporum necessitas admonent. Cuius rei causâ, nihil profecto debet esse antiquius magistrorum delectione prudenti: ad hoc enim munus non homines quidem de multis, sed tales assumi oportet, quos magnus amor et diuturna consuetudo Biblicorum, atque opportunus doctrinae ornatus commendabiles faciat, pares officio. Neque minus prospiciendum mature est, horum postea locum qui sint excepturi. Iuverit idcirco, ubi commodum sit, ex alumnis optimae spei, theologiae spatium laudate emensis, nonnullos divinis Libris totos addici, facta eisdem plenioris cuiusdam studii aliquandiu facultate. Ita delecti institutique doctores, commissum munus adeant fidenter: in quo ut versentur optime et consentaneos fructus educant, aliqua ipsis documenta paulo explicatius imperitare placet.
- 1026 Ergo ingeniiu tironum in ipso studii limine sic prospiciant, ut iudicium
(505) in eis, aptum pariter Libris divinis tuendis atque arripiendae ex ipsis sententiae, conforment sedulo et excolant. Huc pertinet tractatus de introductione, ut loquuntur, biblica, ex quo alumnus commodam habet opem ad integritatem auctoritatemque Biblicorum convincendam, ad legitimum in illis sensum investigandum et assequendum, ad occupanda captiosa et radicitus evellenda. Quae quanti momenti sit disposite scienterque, comite et adiutrice theologia, esse initio disputata, vix attinet dicere, quum tota continenter tractatio Scripturae reliqua hisce vel fundamentis nitatur vel luminibus clarescat.
- 1027 Exinde in fructuosiore huius doctrinae partem, quae de interpreta-
(506) tione est, perstudiose incumbant praeceptoris opera; unde sit auditoribus, quo dein modo divini verbi divitias in profectum religionis et pietatis convertant. Intelligimus equidem, enarrari in scholis Scripturas omnes, nec per amplitudinem rei, nec per tempus licere. Verumtamen, quoniam certa opus est via interpretationis utiliter expediendae, utrumque magister prudens devitet incommodum, vel eorum qui e singulis libris cursim delibandum praebent, vel eorum qui in certa unius parte immoderatus consistunt. Si enim in plerisque scholis adeo non poterit obtineri, quod in Academiis maioribus, ut unus aut alter liber continuatione quadam

¹ [Cfr. nn. 1061. 1121. 1222].

et ubertate exponatur, at magnopere efficiendum est, ut librorum partes ad interpretandum selectae tractationem habeant convenienter plenam: quo veluti specimine allecti discipuli et edocti, cetera ipsi perlegant adamentque in omni vita.

- 1028 Is porro, retinens instituta maiorum, exemplar in hoc sumet versio-
(507) nem vulgatam; quam CONCILIUM TRIDENTINUM in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus pro authentica habendam decrevit,¹ atque etiam commendat quotidiana Ecclesiae consuetudo. Neque tamen non sua habenda erit ratio reliquarum versionum, quas christiana laudavit usurpavitque antiquitas, maxime codicum primigeniorum. Quamvis enim, ad summam rei quod spectat, ex dictionibus Vulgatae hebraea et graeca bene eluceat sententia, attamen si quid ambiguit, si quid minus accurate inibi elatum sit, « inspectio praecedentis linguae », suasore AUGUSTINO,² proficiet. Iamvero per se liquet, quam multum navitatis ad haec adhiberi oporteat, quum demum sit « commentatoris officium, non quid ipse velit, sed quid sentiat ille quem interpretetur, exponere ».³

- 1029 Post expensam, ubi opus sit, omni industria lectionem, tum locus erit
(508) scrutandae et proponendae sententiae. Primum autem consilium est, ut probata communiter interpretandi praescripta tanto experrectiore observentur cura, quanto morosior ab adversariis urget contentio. Propterea cum studio perpendendi quid ipsa verba valeant, quid consecutio rerum velit, quid locorum similitudo aut talia cetera, externa quoque appositae eruditionis illustratio societur: cauto tamen, ne istiusmodi quaestionibus plus temporis tribuatur et operae quam pernoscendis divinis Libris, neve corrogata multiplex rerum cognitio mentibus iuvenum plus incommodi afferat quam adiumenti.

- 1030 Ex hoc, tutus erit gradus ad usum divinae Scripturae in re theologica.
(509) Quo in genere animadvertisse oportet, ad ceteras difficultatis causas, quae in quibusvis antiquorum libris intelligendis fere occurrunt, proprias aliquas in Libris sacris accedere. Eorum enim verbis, auctore Spiritu Sancto, res multae subiiciuntur quae humanae vim aciemque rationis longissime vincunt, divina scilicet mysteria et quae cum illis continentur alia multa; idque nonnunquam ampliore quadam et reconditiore sententia, quam exprimere littera et hermeneuticae leges indicare videantur: alios praeterea sensus, vel ad dogmata illustranda vel ad commendanda praecepta vitae, ipse litteralis sensus profecto adseiscit. Quamobrem diffitendum non est religiosa quadam obscuritate sacros Libros involvi, ut ad eos, nisi aliquo viae duce, nemo ingredi possit:⁴ Deo quidem sic providente (quae vulgata est opinio Ss. Patrum), ut homines maiore cum desiderio

¹ Sess. 4, de cr. De edit. et usu Sac. Libr.: CT 5, 92.

² De doct. chr. 3, 3, 7: ML 34, 68.

³ S. Hieronymus, Epist. 48 (ad Pammach.) 17: ML 22, 507.

⁴ S. Hier. Epist. 53 (ad Paulinum) 4-6: ML 22, 543 s.

et studio illos perscrutarentur, resque inde operose perceptas mentibus animisque altius infigerent; intelligerentque praecipue, Scripturas Deum tradidisse Ecclesiae, qua scilicet duce et magistra in legendis tractandisque eloquiis suis certissima uterentur. Ubi enim charismata Domini posita sint, ibi discendam esse veritatem, atque ab illis, apud quos sit successio apostolica, Scripturas nullo cum periculo exponi, iam sanctus docuit IRENAEUS:¹ cuius quidem ceterorumque Patrum doctrinam SYNO-DUS VATICANA amplexa est, quando Tridentinum decretum de divini verbi scripti interpretatione renovans, hanc illius mentem esse declaravit, ut in rebus fidei et morum, ad aedificationem doctrinae christianae pertinentium, is pro vero sensu sacrae Scripturae habendus sit, quem tenuit ac tenet sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum; atque ideo nemini licere contra hunc sensum aut etiam contra unanimum consensum Patrum ipsam Scripturam sacram interpretari.²

- 1031 Qua plena sapientiae lege nequaquam Ecclesia pervestigationem
(510) scientiae biblicae retardat aut coercet; sed eam potius ab errore integram praestat, plurimumque ad veram adiuvat progressionem. Nam privato cuique doctori magnus patet campus, in quo, tutis vestigiis, sua interpretandi industria praeclare certet Ecclesiaeque utiliter. In locis quidem divinae Scripturae qui expositionem certam et definitam adhuc desiderant, effici ita potest, ex suavi Dei providentis consilio, ut, quasi praeparato studio, indicium Ecclesiae maturetur; in locis vero iam definitis potest privatus doctor aequae prodesse, si eos vel enucleatius apud fidelium plebem et ingeniosius apud doctos edisserat, vel insignius evincat ab adversariis. Quapropter praecipuum sanctumque sit catholico interpreti, ut illa Scripturae testimonia, quorum sensus authentice declaratus est, aut per sacros auctores, Spiritu Sancto afflante, uti multis in locis novi Testamenti, aut per Ecclesiam, eodem Sancto adistente Spiritu, sive solemni iudicio, sive ordinario et universali magisterio,³ eadem ipse ratione interpretetur; atque ex adiumentis disciplinae suae convincat, eam solam interpretationem, ad sanae hermeneuticae leges, posse recte probari. In ceteris analogia fidei sequenda est, et doctrina catholica, qualis ex auctoritate Ecclesiae accepta, tamquam summa norma est adhibenda: nam, quum et sacrorum Librorum et doctrinae apud Ecclesiam depositae idem sit auctor Deus, profecto fieri nequit, ut sensus ex illis, qui ab hac quoquo modo discrepet, legitima interpretatione eruatur. Ex quo apparet, eam interpretationem ut ineptam et falsam reiiciendam, quae, vel inspiratos auctores inter se quodammodo pugnantes faciat, vel doctrinae Ecclesiae adversetur.

- 1032 Huius igitur disciplinae magister hac etiam laude floreat oportet, ut
(511) omnem theologiam egregie teneat, atque in commentariis versatus sit Ss. Patrum Doctorumque et interpretum optimorum. Id sane inculcat

¹ Adv. haer. 4, 26, 5: MG 7, 1056.

² Sess. 3, cap. 2 De Revel. (MANSI 51, 431) ex Concil. Trid. Sess. 4, de cr. De edit. et usu Sac. Libr.: CT 5, 92.

³ Concil. Vatic. I Sess. 3, cap. 3 De Fide: MANSI 51, 432.

HIERONYMUS,¹ multumque AUGUSTINUS, qui iusta cum querela, « Si unaquaeque disciplina, inquit, quamquam vilis et facilis, ut percipi possit, doctorem aut magistrum requirit, quid temerariae superbiae plenius, quam divinorum sacramentorum libros ab interpretibus suis nolle cognoscere! ».² Id ipsum sentire et exemplo confirmavere ceteri Patres, qui « divinarum Scripturarum intelligentiam non ex propria praesumptione, sed ex maiorum scriptis et auctoritate sequebantur, quos et ipsos ex apostolica successione intelligendi regulam suscepisse constabat ».³

1033 Iamvero Ss. Patrum, quibus « post Apostolos, sancta Ecclesia plan-
(512) tatoribus, rigatoribus, aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit »,⁴ summa auctoritas est, quotiescumque testimonium aliquod biblicum, ut ad fidei pertinens morumve doctrinam, uno eodemque modo explicant omnes: nam ex ipsa eorum consensione, ita ab Apostolis secundum catholicam fidem traditum esse nitide eminet. Eorundem vero Patrum sententia tunc etiam magni aestimanda est, quum hisce de rebus munere doctorum quasi privatim funguntur; quippe quos, non modo scientia revelatae doctrinae et multarum notitia rerum, ad apostolicos libros cognoscendos utilium, valde commendat, verum Deus ipse, viros sancti- monia vitae et veritatis studio insignes, amplioribus luminis sui praesidiis adiuvit. Quare interpretes suum esse noverit, eorum et vestigia reverenter persequi et laboribus frui intelligenti delectu.

1034 Neque ideo tamen viam sibi putet obstructam, quo minus, ubi iusta
(513) causa adfuerit, inquirendo et exponendo vel ultra procedat, modo prae- ceptioni illi, ab AUGUSTINO sapienter propositae, religiose obsequatur, videlicet a litterali et veluti obvio sensu minime discedendum, nisi quae eum vel ratio tenere prohibeat vel necessitas cogat dimittere,⁵ quae praeceptio eo tenenda est firmitus, quo magis, in tanta novitatum cupidine et opinionum licentia, periculum imminet aberrandi. Caveat idem ne illa negligat quae ab eisdem Patribus ad allegoricam similemve sententiam translata sunt, maxime quum ex litterali descendant et multorum auctoritate fulciantur. Talem enim interpretandi rationem ab Apostolis Ecclesia accepit, suoque ipsa exemplo, ut e re patet liturgica, comprobavit; non quod Patres ex ea contenderent dogmata fidei per se demonstrare, sed quia bene frugiferam virtuti et pietati alendae nossent experti.

1035 Ceterorum interpretum catholicorum est minor quidem auctoritas,
(514) attamen, quoniam Biblicorum studia continuum quemdam progressum in Ecclesia habuerunt, istorum pariter commentariis suis tribuendus est honor, ex quibus multa opportune peti liceat ad refellenda contraria,

¹ Epist. 53 (ad Paulinum) 6-8: ML 22, 544-548.

² De utilit. cred. 17, 35: ML 42, 91.

³ RUFINUS, Hist. eccl. 2, 9: ML 21, 518.

⁴ S. AUGUSTINUS, C. Iulian. 2, 10, 37: ML 44, 700.

⁵ De Gen. ad litt. 8, 7, 13: ML 34, 378.

ad difficiliora enodanda. At vero id nimium dedecet, ut quis, egregiis operibus, quae nostri abunde reliquerunt, ignoratis aut despectis, heterodoxorum libros praeoptet, ab eisque cum praesenti sanae doctrinae periculo et non raro cum detrimento fidei, explicationem locorum quaerat, in quibus catholici ingenia et labores suos iamdudum optimeque collocarint. Licet enim heterodoxorum studiis, prudenter adhibitis, iuvare interdum possit interpretes catholici, meminerit, tamen, ex crebris quoque veterum documentis,¹ incorruptum sacrarum Litterarum sensum extra Ecclesiam nequitiam reperiri, neque ab eis tradi posse, qui, verae fidei expertes, Scripturae, non medullam attingunt, sed corticem rodunt.²

1036 8. Illud autem maxime optabile est et necessarium, ut eiusdem di-
(515) vine Scripturae usus in universam Theologiae influat disciplinam eiusque prope sit anima: ita nimirum omni aetate Patres atque praeclarissimi quique theologi professi sunt et re praestiterunt. Nam quae obiectum sunt fidei vel ab ea consequuntur, ex divinis potissime Litteris studuerunt asserere et stabilire; atque ex ipsis, sicut pariter ex divina traditione, nova haereticorum commenta refutare, catholicorum dogmatum rationem, intelligentiam, vincula exquirere. Neque id cuiquam fuerit mirum qui reputet, tam insignem locum inter revelationis fontes divinis Libris deberi, nisi eorum studio usuque assiduo, nequeat theologia rite et pro dignitate tractari. Tametsi enim rectum est iuvenes in Academiis et scholis ita praecipue exerceri ut intellectum et scientiam dogmatum assequantur, ab articulis fidei argumentatione instituta ad alia ex illis, secundum normas probatae solidaeque philosophiae, concludenda; gravi tamen eruditio- que theologo minime negligenda est ipsa demonstratio dogmatum ex Biblicorum auctoritatibus ducta: « Non enim accipit (theologia) sua principia ab aliis scientiis, sed immediate a Deo per revelationem. Et ideo non accipit ab aliis scientiis, tamquam a superioribus, sed utitur eis tamquam inferioribus et ancillis ». Quae sacrae doctrinae tradendae ratio praeceptorem commendatoremque habet theologorum principem, AQUINATEM:³ qui praeterea, ex hac bene perspecta christianae theologiae indole, docuit quemadmodum possit theologus sua ipsa principia, si qui ea forte impugnent, tueri: « Argumentando quidem, si adversarius aliquid concedat eorum, quae per divinam revelationem habentur; sicut per auctoritates sacrae Scripturae disputamus contra haereticos, et per unum articulum contra negantes alium. Si vero adversarius nihil credat eorum quae divinitus revelantur, non remanet amplius via ad probandum articulos fidei per rationes, sed ad solvendum rationes, si quas inducit contra fidem ».⁴

¹ Cfr. CLEMENS A. Strom. 7, 16: MG 9, 529-545; ORIGENES, De princ. 4, 8; In Levit. hom. 4, 8: MG 11, 356-360; 12, 443 s.; TERTULLIANUS, De praescr. 15-20: ML 2, 28-32; S. HILARIUS PICT. In Matth. 13, 1: ML 9, 993.

² S. GREGORIUS M. Moral. 20, 9, 20: ML 76, 149.

³ Summa Theol. I, q. 1, a. 5 ad 2.

⁴ Ibid. a. 8.

1037 Providendum igitur, ut ad studia biblica convenienter instructi muni-
(516) tique aggrediantur iuvenes; ne iustam frustrentur spem, neu, quod deterius est, erroris discrimen incaute subeant, Rationalistarum capti fallaciis apparatusque specie eruditionis. Erunt autem optime comparati, si, quâ Nosmetipsi monstravimus et praescripsimus via,¹ philosophiae et theologiae institutionem, eodem S. Thoma duce, religiose coluerint penitusque perceperint. Ita recte incedent, quum in re biblica, tum in ea theologiae parte quam *positivam* nominant, in utraque laetissime progressuri.

1038 9. Doctrinam catholicam legitima et sollerti sacrorum Bibliorum
(517) interpretatione probasse, exposuisse, illustrasse, multum id quidem est: altera tamen, eaque tam gravis momenti quam operis laboriosi, pars remanet, ut ipsorum auctoritas integra quam validissime asseratur. Quod quidem nullo alio pacto plene licebit universeque assequi, nisi ex vivo et proprio magisterio Ecclesiae: quae *per se ipsa, ob suam nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem et inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium irrefragabile.*² Quoniam vero divinum et infallibile magisterium Ecclesiae, in auctoritate etiam sacrae Scripturae consistit, huius propterea fides saltem humana adserenda in primis vindicandaque est; quibus ex libris, tamquam ex antiquitatis probatissimis testibus, Christi Domini divinitas et legatio, Ecclesiae hierarchicae institutio, primatus Petro et successoribus eius collatus, in tuto apertoque collocentur.

1039 Ad hoc plurimum sane conducet, si plures sint e sacro ordine paratiores, qui hac etiam in parte pro fide dimicent et impetus hostiles propulsent, induti praecipue *armatura Dei*, quam suadet Apostolus (*Eph.* 6, 13-17), neque vero ad nova hostium arma et praelia insueti. Quod pulchre in sacerdotum officiis sic recenset CHRYSOSTOMUS: «Ingens adhibendum est studium ut *Christi verbum habitet in nobis abundanter*;³ neque enim ad unum pugnae genus parati esse debemus, sed multiplex est bellum et varii sunt hostes; neque iisdem omnes utuntur armis neque uno tantum modo nobiscum congredi moliuntur. Quare opus est, ut is qui cum omnibus congressurus est, omnium machinas artesque cognitatas habeat, ut idem sit sagittarius et funditor, tribunus et manipuli ductor, dux et miles, pedes et eques, navalis ac muralis pugnae peritus ... nisi enim omnes dimicandi artes noverit, novit diabolus per unam partem, si sola negligatur, praedonibus suis immissis, oves diripere».⁴ Fallacias hostium artesque in hac re ad impugnandum multiplices supra adumbravimus: iam, quibus praesidiis ad defensionem nitendum, commoneamus.

¹ [Cfr. III. 900-934].

² *Concil. Vatic. I Sess. 3, cap. 3 De Fide*: MANSI 51, 432.

³ Cfr. C. 3, 16.

⁴ S. IOHANNES CHRYS. *De Sacerd.* 1, 4: MG 48, 666.

1040 Est primum in studio linguarum veterum orientalium simulque in
(519) arte quam vocant criticam. Utriusque rei scientia quum hodie in magno sit pretio et laude, eâ clerus, plus minusve pro locis et hominibus exquisita, ornatus, melius poterit decus et munus sustinere suum; nam ipse *omnia omnibus* fieri debet (1 C. 9, 22), paratus semper *ad satisfactionem omni ponenti rationem de ea quae in ipso est spe* (1 P. 3, 15). Ergo sacrae Scripturae magistris necesse est atque theologos addecet, eas linguas cognitatas habere quibus libri canonici sunt primitus ab hagiographis exarati, easdemque optimum factu erit si colant alumni Ecclesiae, qui praesertim ad academicos theologiae gradus aspirant. Atque etiam curandum ut omnibus in Academia quod iam in multis receptum laudabiliter est, de ceteris item antiquis linguis, maxime semiticis, deque congruente cum illis eruditione, sint magisteria, eorum in primis usui qui ad sacras Litteras profitendas designantur.

1041 Hos autem ipsos, eiusdem rei gratiâ, doctiores esse oportet atque
(520) exercitiores in vera artis criticae disciplina: perperam enim et cum religionis damno inductum est artificium, nomine honestatum criticae sublimioris, quo, ex solis internis, uti loquuntur, rationibus, cuiuspiam libri origo, integritas, auctoritas diiudicata emergant. Contra perspicuum est, in quaestionibus rei historicae, cuiusmodi origo et conservatio librorum, historiae testimonia valere prae ceteris, eaque esse quam studiosissime et conquirenda et exentienda: illas vero rationes internas plerumque non esse tanti, ut in causam, nisi ad quamdam confirmationem, possint advocari. Secus si fiat, magna profecto consequentur incommoda. Nam hostibus religionis plus confidentiae futurum est ut sacrorum authenticitatem Librorum impetant et discerpant: illud ipsum quod extollunt genus criticae sublimioris, eo demum recidet, ut suum quisque studium praediudicatamque opinionem interpretando sectentur: inde neque Scripturis quaesitum lumen accedet, neque ulla doctrinae oritura utilitas est, sed certa illa patebit erroris nota, quae est varietas et dissimilitudo sentiendi, ut iam ipsi sunt documento huiusce novae principis disciplinae: inde etiam, quia plerique infecti sunt vanae philosophiae et rationalismi placitis, ideo prophetias, miracula, cetera quaecumque naturae ordinem superent, ex sacris Libris dimovere non verebuntur.

1042 Congrediendum secundo loco cum iis, qui sua physicorum scientia
(521) abusi, sacros Libros omnibus vestigiis indagant, unde auctoribus inscitiam rerum talium opponant, scripta ipsa vituperent. Quae quidem insimulationes quum res attingant sensibus obiectas, eo periculosiores accidunt, manantes in vulgus, maxime in deditam litteris iuventutem; quae, semel reverentiam divinae revelationis in uno aliquo capite exuerit, facile in omnibus omnem eius fidem est dimissura. Nimium sane constat, de natura doctrinam, quantum ad percipiendam summi Artificis gloriam in procrea-
tis rebus impressam aptissima est, modo sit convenienter proposita, tantum posse ad elementa sanae philosophiae evellenda corrumpendosque mores, teneris animis perverse infusam. Quapropter Scripturae sacrae

doctori cognitio naturalium rerum bono erit subsidio, quo huius quoque modi captiones in divinos Libros instructas facilius detegat et refellat.

- 1043 Nulla quidem theologum inter et physicum vera dissensio interces-
(522) serit, dum suis uterque finibus se contineant, id caventes, secundum S. AUGUSTINI monitum, «ne aliquid temere et incognitum pro cognito asserant».¹ Sin tamen dissenserint, quemadmodum se gerat theologus, summatim est regula ab eodem oblata: «Quidquid, inquit, ipsi de natura rerum veracibus documentis demonstrare potuerint, ostendamus nostris Litteris non esse contrarium; quidquid autem de quibuslibet suis voluminibus his nostris Litteris, idest catholicae fidei, contrarium protulerint, aut aliqua etiam facultate ostendamus, aut nulla dubitatione credamus esse falsissimum».² De cuius aequitate regulae in consideratione sit primum, scriptores sacros, seu verius «Spiritus Dei, qui per ipsos, loquebatur, noluisse ista (videlicet intimam adspectabilium rerum constitutionem) docere homines, nulli saluti profutura».³ quare eos, potius quam explorationem naturae recta persequantur, res ipsas aliquando describere et tractare aut quodam translationis modo, aut sicut communis sermo per ea ferebat tempora, hodieque de multis fert rebus in quotidiana vita, ipsos inter homines scientissimos. Vulgari autem sermone quum ea primo proprieque efferantur quae cadant sub sensus, non dissimiliter scriptor sacer (monuitque et Doctor Angelicus) «ea secutus est, quae sensibilibus apparent».⁴ seu quae Deus ipse, homines alloquens, ad eorum captum significavit humano more.

- 1044 Quod vero defensio Scripturae sanctae agenda strenue est, non ex eo
(523) omnes aequae sententiae tuendae sunt quas singuli Patres aut qui deinceps interpretes in eadem declaranda ediderint: qui, prout erant opiniones aetatis, in locis edisserendis ubi physica aguntur, fortasse non ita semper iudicaverunt ex veritate, ut quaedam posuerint, quae nunc minus probentur. Quocirca studiose dignoscendum in illorum interpretationibus, quaenam reapse tradant tamquam spectantia ad fidem aut cum ea maxime copulata, quaenam unanimi tradant consensu: namque «in his quae de necessitate fidei non sunt, licuit Sanctis diversimode opinari, sicut et nobis», ut est S. THOMAE sententia.⁵ Qui et alio loco prudentissime habet: «Mihi videtur tutius esse, huiusmodi, quae philosophi communiter senserunt, et nostrae fidei non repugnant, nec sic esse asserenda ut dogmata fidei, etsi aliquando sub nomine philosophorum introducantur, nec sic esse neganda tamquam fidei contraria, ne sapientibus huius mundi occasio contemnendi doctrinam fidei praebeatur».⁶ Sane, quamquam ea, quae speculatores naturae certis argumentis certa iam esse affirmant, interpret ostendere debet nihil Scripturis recte explicatis obsis-

¹ In Gen. op. imperf. 9, 30: ML 34, 233.

² De Gen. ad litt. 1, 21, 41: ML 34, 262.

³ S. AUG. ibid. 2, 9, 20: ML 34, 270.

⁴ Summa Theol. 1, q. 70, a. 1, ad 3.

⁵ In Sent. 2, dist. 2, q. 1, a. 3: S. THOMAE AQ. Opera Omnia 6, 1 (Romae 1570) 9 b.

⁶ Opusc. 10, prooem.: Ibid. 17, 1: 80 a.

tere, ipsum tamen ne fugiat, factum quandoque, esse ut certa quaedam ab illis tradita, postea in dubitationem adducta sint et repudiata. Quod si physicorum scriptores terminos disciplinae suae transgressi, in provinciam philosophorum perversitate opinionum invadant, eas interpretes theologus philosophis mittat refutandas.

- 1045 Haec ipsa deinde ad cognatas disciplinas, ad historiam praesertim,
(524) iuvabit transferri. Dolendum enim, multos esse qui antiquitatis monumenta, gentium mores et instituta, similiumque rerum testimonia magnis, ii quidem laboribus perscrutentur et proferant, sed eo saepius consilio, ut erroris labe in sacris Libris deprehendant, ex quo illorum auctoritas usquequaque infirmetur et nutet. Idque nonnulli et nimis infesto animo faciunt nec satis aequo iudicio; qui sic fidunt profanis libris et documentis memoriae praeae, perinde ut nulla eis ne suspicio quidem erroris possit subesse, libris vero Scripturae sacrae, ex opinata tantum erroris specie, neque eâ probe discussa, vel parem abnuunt fidem.

- 1046 Fieri quidem potest, ut quaedam librariis in codicibus describendis
(525) minus recte exciderint; quod considerate iudicandum est, nec facile admittendum, nisi quibus locis rite sit demonstratum: fieri etiam potest, ut germana alicuius loci sententia permaneat anceps; cui enodandae multum afferent optimae interpretandi regulae: at nefas omnino fuerit, aut inspirationem ad aliquas tantum sacrae Scripturae partes coangustare, aut concedere sacrum ipsum errasse auctorem. Nec enim toleranda est eorum ratio, qui ex istis difficultatibus sese expediunt, id nimirum dare non dubitantes, inspirationem divinam ad res fidei morumque, nihil praeterea, pertinere, eo quod falso arbitrentur, de veritate sententiarum quum agitur, non adeo exquirendum quaenam dixerit Deus, ut non magis perpendatur quam ob causam ea dixerit. Etenim libri omnes atque integri, quos Ecclesia tamquam sacros et canonicos recipit, cum omnibus suis partibus, Spiritu Sancto dictante, conscripti sunt; tantum vero abest ut divinae inspirationi error ullus subesse possit, ut ea per se ipsa, non modo errorem excludat omnem, sed tam necessario excludat et respuat, quam necessarium est, Deum, summam Veritatem, nullius omnino erroris auctorem esse.

- 1047 Haec est antiqua et constans fides Ecclesiae, solemni etiam senten-
(526) tia in Conciliis definita Florentino et Tridentino; confirmata denique atque expressius declarata in CONCILIO VATICANO, a quo absolute edictum: *Veteris et novi Testamenti libri integri cum omnibus suis partibus, prout in eiusdem Concilii (Tridentini) decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec ideo dumtaxat, quod revelationem sine errore contineant: sed propterea quod Spiritu Sancto inspirante conscripti, Deum habent auctorem.*¹ Quare nihil admodum refert,

¹ Sess. 3, cap. 2 De Revel.: MANSI 51, 431.

Spiritum Sanctum assumpsisse homines tamquam instrumenta ad scribendum, quasi, non quidem primario auctori, sed scriptoribus inspiratis quidpiam falsi elabi potuerit. Nam supernaturali ipse virtute ita eos ad scribendum excitavit et movit, ita scribentibus adstitit, ut ea omnia ea-que sola quae ipse iuberet, et recte mente conciperent, et fideliter conscribere vellent, et apte infallibili veritate exprimerent: secus, non ipse esset auctor sacrae Scripturae universae.

- 1048 Hoc ratum semper habuere Ss. Patres: « Itaque, ait AUGUSTINUS, quum
(527) illi scripserunt quae ille ostendit et dixit, nequaquam dicendum est, quod ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognoverunt »¹ pronunciatque S. GREGORIUS M.: « Quia haec scripserit, valde supervacaneae quaeritur, quum tamen auctor libri Spiritus Sanctus fideliter credatur. Ipse igitur haec scripsit, qui scribenda dictavit: ipse scripsit qui et in illius opere inspirator exstitit ».² Consequitur, ut qui in locis authenticis Librorum sacrorum quidpiam falsi contineri posse existiment, ii profecto aut catholicam divinae inspirationis notionem pervertant, aut Deum ipsum erroris faciant auctorem.

- 1049 Atque adeo Patribus omnibus et Doctoribus persuasissimum fuit,
(528) divinas Litteras, quales ab hagiographis editae sunt, ab omni omnino errore esse immunes, ut propterea non pauca illa, quae contrarii aliquid vel dissimile viderentur afferre (eademque fere sunt quae nomine novae scientiae nunc obiciunt), non subtiliter minus quam religiose componere inter se et conciliare studuerint; professi unanimes, Libros eos et integros et per partes a divino aeque esse afflatu, Deumque ipsum per sacros auctores elocutum nihil admodum a veritate alienum ponere potuisse. Ea valeant universe quae idem AUGUSTINUS *ad Hieronymum* scripsit: « Ego enim fateor caritati tuae, solis eis Scripturarum libris qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam. Ac si aliquid in eis offendero litteris quod videatur contrarium veritati, nihil aliud quam vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minime intellexisse non ambigam ».³

- 1050 10. At vero omni graviorum artium instrumento pro sanctitate Bi-
(529) bliorum plene perfecteque contendere, multo id maius est, quam ut a sola interpretum et theologorum sollertia aequum sit expectari. Eodem optandum est conspirent et connitantur illi etiam ex catholicis viris, qui ab externis doctrinis aliquam sint nominis auctoritatem adepti. Horum sane ingeniorum ornatus, si nunquam antea, ne nunc quidem, Dei beneficio, Ecclesiae deest; atque utinam eo amplius in fidei subsidium augescat. Nihil enim magis oportere ducimus, quam ut plures validioresque nanciscatur veritas propugnatores, quam sentiat adversarios; neque res ulla

¹ *De consensu Evangel.* 1, 35, 54: ML 34, 1070.

² *Moral. Praef.* 2: ML 75, 517.

³ *Epist.* 82 (*ad Hieronymum*) 1, 3: ML 33, 277; et crebrius alibi.

est quae magis persuadere vulgo possit obsequium veritatis, quam si eam liberrime profiteantur qui in laudata aliqua praestent facultate. Quin facile etiam cessura est obtreptatorum invidia, aut certe non ita petulanter iam traducere illi audebunt inimicam scientiae, fidem, quum viderint a viris scientiae laude nobilibus summum fidei honorem reverentiamque adhiberi.

- 1051 Quoniam igitur tantum ii possunt religioni importare commodi, qui-
(530) bus cum catholicae professionis gratia felicem indolem ingenii benignum Numen impertiit, ideo in hac acerrima agitatione studiorum quae Scripturas quoquo modo attingunt, aptum sibi quisque eligant studii genus, in quo aliquando excellentes, obiecta in illas improbae scientiae tela, non sine gloria, repellant.

- 1052 Quo loco gratum est illud pro merito comprobare nonnullorum catho-
(531) licorum consilium, qui ut viris doctioribus suppetere possit unde huiusmodi studia omni adiumentorum copia pertractent et provehant, coactis societatibus, largiter pecunias solent conferre. Optima sane et peropportuna temporibus pecuniae collocandae ratio. Quo enim catholicis minus praesidium in sua studia sperare licet publice, eo promptiorem effusioemque patere ducet privatorum liberalitatem; ut quibus a Deo aucti sunt divitiis, eas ad tutandum revelatae ipsius doctrinae thesaurum velint convertere.

- 1053 Tales autem labores ut ad rem biblicam vere proficiant, insistant
(532) eruditi in iis tamquam principiis, quae supra a Nobis praefinita sunt; fideliterque teneant, Deum, conditorem rectoremque rerum omnium, eundem esse Scripturarum auctorem: nihil propterea ex rerum natura, nihil ex historiae monumentis colligi posse quod cum Scripturis revera pugnet. Si quid ergo tale videatur, id sedulo submovendum, tum adhibito prudenti theologorum et interpretum iudicio, quidnam verius verisimiliusve habeat Scripturae locus, de quo disceptetur, tum diligentius expensa argumentorum vi, quae contra adducantur. Neque ideo cessandum, si qua in contrarium species etiam tum resideat; nam, quoniam verum vero adversari haudquaquam potest, certum sit aut in sacrorum interpretationem verborum, aut in alteram disputationis partem errorem incurrisse: neutrum vero si necdum satis appareat, cunctandum interea de sententia. Permulta enim ex omni doctrinarum genere sunt diu multumque contra Scripturam iactata, quae nunc, utpote inania, penitus obsolevere: item non pauca de quibusdam Scripturae locis (non proprie ad fidei morumque pertinentibus regulam) sunt quondam interpretando proposita, in quibus rectius postea vidit acrior quaedam investigatio. Nempe opinionum commenta delet dies; sed « veritas manet et invalescit in aeternum » (3 *Esd.* 4, 38). Quare, sicut nemo sibi arrogaverit ut omnem recte intelligat Scripturam, in qua se ipse plura nescire quam scire fassus est AUGUSTINUS,¹ ita, si quid inciderit difficilius quam explicari possit, quis-

¹ *Epist.* 55 (*ad Ianuarium*) 21, 38: ML 33, 222.

que eam sumet cautionem temperationemque eiusdem Doctoris: « Melius est vel premi incognitis sed utilibus signis, quam, inutiliter ea interpretando, a iugo servitutis eductam cervicem laqueis erroris inserere ».¹

1054 Consilia et iussa Nostra si probe verecundeque erunt secuti qui sub-
(533) sidiaria haec studia profitentur, si et scribendo et docendo studiorum fructus dirigant ad hostes veritatis redarguendos, ad fidei damna in iuventute praecavenda, tum demum laetari poterunt dignâ se opera sacris Litteris inservire, eamque rei catholicae opem afferre, qualem de filiorum pietate et doctrinis iure sibi Ecclesia pollicetur.

1055 11. Haec sunt, Venerabiles Fratres, quae de studiis Scripturae sacrae
(534) pro opportunitate monenda et praecipienda, aspirante Deo, censuimus. Iam sit vestrum curare, ut qua par est religione custodiantur et observentur: sic ut debita Deo gratia, de communicatis humano generi eloquiis sapientiae suae, testatius eniteat, optataeque utilitates redundent, maxime ad sacrae iuventutis institutionem, quae tanta est cura Nostra et spes Ecclesiae. Auctoritate nimirum et hortatione date alacres operam, ut in Seminariis, atque in Academiis quae parent ditioni vestrae, haec studia iusto in honore consistent vigeantque. Integre feliciterque vigeant, moderatrice Ecclesia, secundum saluberrima documenta et exempla Ss. Patrum laudatamque maiorum consuetudinem: atque talia ex temporum cursu incrementa accipiant quae vere sint in praesidium et gloriam catholicae veritatis, natae divinitus ad perennem populorum salutem.

1056 Omnes denique alumnos et administros Ecclesiae paterna caritate
(535) admonemus, ut ad sacras Litteras adeant summo semper affectu reverentiae et pietatis: nequaquam enim ipsarum intelligentia salutariter ut opus est patere potest, nisi remotâ scientiae terrenae arrogantia, studioque sancte excitato eius quae desursum est sapientiae.² Cuius in disciplinam semel admissa mens, atque inde illustrata et roborata, mire valebit ut etiam humanae scientiae quae sunt fraudes dignoscat et vitet, qui sunt solidi fructus percipiat et ad aeterna referat: inde potissime exardescens animus, ad emolumenta virtutis et divini amoris spiritu vehementiore contendet: *Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum* (Ps. 118, 2).

Leonis XIII Acta 13, 327. 340-364; *CIC Fontes* 3, 410 s. 417-427.

¹ *De doctr. chr.* 3, 9, 13: *ML* 34, 71.

² *Cfr. Ia.* 3, 15, 17.

De clericali ordine ad bonum certamen fidei et virtutis dignitatem comparando

(Ex Epist. Encycl. *Caritatis providentiaeque* ad Episcopos Polonos, 19 mart. 1894).

1057 4. Haec satis per se ipsa monent, singulari opus esse diligentia et
(536) opera ad informandum ordinem clericalem; qui, divino oraculo, talis succrescere debet atque sacrum ita tenere propositum, ut *sal terrae et lux mundi* habeatur et sit (*Mt.* 5, 13 s). Utraque laus, quae doctrinâ sana vitaeque sanctimonia praecipue continetur, in adolescente quidem clero potissime accuranda est, neque tamen minus est custodienda et provehenda in clero adulto, qui proxime incumbit *ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi* (*E.* 4, 12).

1058 De sacris Seminariis clericorum bene est Nobis cognitum, Venerabiles
(537) Fratres, minime partes deesse vestras; ut, potius quam admoveamus incitamenta, probationem testari deceat vobis eisque omnibus quorum ipsa laetantur procurandi et docendi labore assiduo. Sane, temporibus quae inciderunt tam Ecclesiae iniquis, quum hostes veritatis invalescunt, quum corruptelarum pestis iam non serpit occulta, sed impudens in omnia grassatur, si plura quam antea levamenta et remedia expectanda sunt a sacerdotali ordine, is nimirum maiore quam antea cura et exercitatione comparandus est ad *bonum certamen fidei* (1 *T.* 6, 12) et ad parem virtutis omnis dignitatem.

1059 Quae de ratione dirigenda studiorum sunt a Nobis identidem normae
(538) praestitutae, in re praesertim philosophica, theologica, biblica, probe nostis: ad eas instate ut sese magistri perdiligenter componant, ne ullam praeterrmittant ex doctrinis ceteris, quae gravioribus illis ornammento sunt, et sacerdotalibus muniis addunt commendationem. Instantibus similiter vobis, moderatores, disciplinae et pietatis (homines qui esse debent integritate et prudentia spectatissimi), sic rationem temperent vitae communis, sic alumnorum animos conforment, exerceantque, ut virtutum congruentium quotidiani in ipsis progressus eluceant: atque hoc illud etiam spectet, omnem ut addiscant matureque induant prudentiam in iis attingendis quae civilis sint potestatis. Hoc sane modo ex sacris illis veluti palaestris et castris nova continenter militia, eaque optime instructa, prodibit, quae suppetias veniat laborantibus in pulvere et sole, atque defessos emeritosque integra suppleat. Verum, in ipsa sacrorum munerum perfunctione, facile videtis quantum periculi virtus vel solida offendat, et quam sit humanum languescere in propositis ab eisque deficere. Itaque eo simul pertineant curae vestrae ut sacerdotibus apposite praebeatis quo studia doctrinae recolere possint et augere, in primis quo contentius possint, redintegratis interdum animorum viribus, et perfectioni vacare suae et aliorum sempiternae saluti prodesse.

¹ [*Cfr. nn.* 900-934; 1024-1056. 984].

Talem vos, Venerabiles Fratres, rite in oculis vestris eductum atque probatum si habueritis clerum, sentietis profecto vobis pastorale munus, non alleviari solum, sed etiam abundare optatis in grege fructibus: quorum licet sperare copiam a cleri maxime exemplo et actiosa caritate.

Leonis XIII Acta 14, 72 s.: *CIC Fontes* 3, 433 s.

De studiis clericorum in splendorem adducendis

(Ex Epist. *Inter graves* ad Episcopos Peruvianses, 1 mai. 1894).

1060 4. Quod primum igitur est, eo studiorum vestrorum spectabunt
(539) praecipua, ut opportuna adiumenta excogitetis, quibus in alumni sacri ordinis, non modo disciplina morum servetur sancte, verum etiam doctrinarum acquirendarum stet vivax ardor; quo fiat, ut quae inter ephebos in spem Ecclesiae succrescentes inclinari forte ac languescere videntur studia, in eum adducantur splendorem, quem Nos iure optamus, quemque religionis expetunt tempora. Nostis enim, Venerabiles Fratres, id fuisse Dei providentis consilium, ut, quo primum pacto fortissimis martyribus usus est ad apertam tyrannorum vim saevitiamque frangendam, ita ut martyrum sanguinem semen christianorum faceret;¹ eodem pacto viros insigni sapientia nullo non tempore destinarit, qui veritatis thesauros, quos Unigenitus Filius e sinu Patris in terras detulit et Ecclesiae concreditos voluit,² non sacra solum auctoritate, sed vel humanae rationis praesidiis tuerentur. Nunc autem, quum perversarum opinionum contagione infecta et corrupta sint omnia ac, specie progredientis doctrinae, sapientiae a Deo traditae obsistatur maxime et repugnetur; pronum est intelligere, iis defensoribus opus esse, qui, omnigeno armorum genere e scientiis deprompto, parati semper sint, uti monet Apostolus, *ad satisfactionem omni poscenti rationem de ea, quae in nobis est, spe* (1 Pt. 3, 15), et *exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere* (Tit. 1, 9).

1061 In moderanda vero pro Seminariis vestris studiorum ratione, vobis,
(540) Venerabiles Fratres, ob oculos esse volumus quae Nosmet encyclicis litteris ea de re praescripsimus. Ut nempe in philosophicis disciplinis tradendis maximus Angelico Doctori Thomae Aquinati habeatur honos,³ et quae ex eius voluminibus iugi et praedivite vena dimanat sapientia, ab romanis Pontificibus perpetuis honestata laudibus, studiosae iuventuti large effuseque impertiatur.⁴ Tum physicarum doctrinarum studia ne negligantur; nam, praeterquamquod tanto nunc sunt in pretio, inde potissimum catholicorum dogmatum osiores argumenta petunt ad illo-

¹ Cfr. TERTULLIANUS, *Apolog.* 50: ML 1, 535.

² Cfr. I. 1, 18.

³ [Cfr. nn. 900-934].

⁴ [Cfr. n. 928].

rum veritatem debilitandam; quapropter cavendum ne in sacro ordine desiderentur qui, ad huiusmodi bellum prudentes, eisdem ipsorum armis adversarios homines evertant, errores refellant. Demum quae nuper de biblicis studiis excolendis ediximus,¹ religiose custodiantur.

Haec si praestabitis, et clerus florebit honore suo et Ecclesiae laus manebit, quae semper optimorum studiorum faultrix et altrix est habita vereque habenda est: vobis praeterea idonei homines praesto erunt, qui, vocati in partem ministerii vestri, magno vobis erudiendis populis pietatique fovendae usui futuri sint et adiumento.

Leonis XIII Acta 14, 134-136: *CIC Fontes* 3, 438 s.

De Exercitiis spiritualibus peragendis

(Ex Epist. *Quanta te* ad Georgium Posilović, Archiepisc. *Zagrabiensem*, 16 iun. 1894).

1062 Ad seminarium quidem quod attinet, illud meminisse te volumus.
Venerabilis Frater, perperam in adolescentibus germanum Ecclesiae spiritum requiri, nisi pietas in eorum animis apprime foveatur; in ceteris autem sacerdotio iam auctis conceptus semel pietatis fervor vix servabitur, nisi apta in id media adhibeantur, inter quae illa primo veluti loco connumeranda, quae vulgo exercitia spiritualia nominantur.

Leonis XIII Acta 14, 218.

De sacrorum administris consentanea doctrina morumque sanctimonia informandis

(Ex Epist. *Litteras a vobis* ad Episcopos Brasiliae, 2 iul. 1894).

1063 2. Elaborandum in primis ut homines sacri ordinis disciplinis opti-
(541) mis instituantur, iis praesertim quibus maxime est opus, ut catholicam veritatem et apte pro officio proponere et strenue ab oppugnationibus possint tutari. Nimis quotidie experiendo patet fidei ac religionis ignorantia ibi fere populos premi, ubi administris sacrorum consentanea vacent doctrina. Os etenim sacerdotis est unde legem edictum legimus: *Labia sacerdotis custodient scientiam* (Ma. 2, 7): Apostolus vero ceteris cum rationibus quibus se exhibuit *sicut Dei ministrum*, scientiam quoque commemorat (2 Cor. 6, 4-6). Quae quidem scientia quum abest, id etiam consequitur ipsis sacerdotibus perniciosum, ut nimirum, Deo neglecti officii poenam repetente, contemnantur a plebe: *Propterea dedi eos contemptibiles et humiles omnibus populis* (Ma. 2, 9).

¹ [Cfr. nn. 1024-1056].

1064 Hoc tamen doctrinae ornamentum idem et praesidium nequaquam
(542) ad propositum vere conducet, si a vitae sit morumque sanctimonia seiunctum. Praeterquam etenim quod scientia sine caritate *non aedificat, sed inflat*, (1 C. 8, 1) illud fere est hominum ingenium ut, quamvis Christus edixerit, doctrinam quidem ab sacrorum ministris accipiendam, opera vero eorum non attendenda si a doctrina dissenserint;¹ proclivius tamen in ea ferantur quae usurpent oculis, quam quae per aures demittantur. Proptereaque de ipso Servatore Deo, qui pastorum sui gregis non magister solum sed forma etiam est factus, praeclare testatum legimus eum *coepisse facere et docere* (Act 1, 1), ut scilicet quam sacerdos tradit commendatque doctrinam, eam re ipse confirmet. Prae ceteris, qui paroeciis regundis praefectus est, laboris ne sit impatiens, vocatusque in vineam Domini, hanc impigre et constanter exerceat et colat, religiose memor, de animabus sibi creditis rationem se aliquando Domino gravissimam redditurum.² Operam vero ne perdat, in omni studeat et tempore et re disciplinae esse retinentissimus. Strenue quidem Christo militandum; non tamen nisi eorum nutu et auctoritate, quos ipse Christus duces elegit.

1065 3. Tales vobis, Venerabiles Fratres, adiutores educere, vester est labor: siquidem exploratum, eos demum sacerdotes futuros, quales vos
(543) formandos curaveritis. Habetis nempe ubi, ad vestrum et Ecclesiae votum, ministros effingatis *probabiles Deo, operarios inconfusibiles* (2 T 2, 15): in sacris videlicet Seminariis, quae cui bono magno sint instituta, vel ipso nomine³ apertum est. Huc igitur intendite animos et sedulitatem, sic ut ecclesiastica Seminaria, quae iam sunt, omnino vigeant floeantque, tum ad studia sacrarum disciplinarum quod attinet, tum quod spectat ad animos adolescentium sanete fingendos. Studia quidem ut recte procedant, optimis doctoribus opus est, non modo sana doctrina imbutis, verum qui illam accomodate tradant et ad Nostra praescripta fideliter. Ut autem adolescens clerus germanum Ecclesiae spiritum hauriat et excolatur virtutibus, magistri pietatis diligentissime deligendi sunt; quorum tamen operam vestra etiam plena industria sollicitudo adiuvet et perficiat. At vero in dioecesibus ubi nulla adhuc Seminaria existunt, curent omni ope Antistites ut ea quamprimum quamque optime constituentur; omnia pro potestate exequendo, quae in hanc partem tum a Tridentina Synodo sancita sunt,⁴ tum Nosmetipsi praecipimus Apostolicis litteris v. cal. maii anno MDCCCXII datis.⁵ Ipsa docendi libertas, quae apud gentem vestram nunc valet, facultatem affert vobis maiorem, ut ea praestetis quae de apta ratione studiorum commendavimus.

1066 Ad haec praeclarum quoque adiumentum paratum est in clericorum
(544) Collegio, quod Romae, commode Americae meridionalis, PIUS IX Decessor

¹ Cfr. Mt. 23, 3.

² Cfr. Hb. 13, 17.

³ [Cfr. n. 290].

⁴ [Cfr. nn. 290-296].

⁵ [Cfr. n. 1014].

Noster fel. rec. condendum curavit,¹ quodque Nosmetipsi provehere studuimus valdeque fovemus.² Expectationem vero exitus felicis in dies complet: satisque est commemorare, ex ipso vestro numero, Venerabiles Fratres, nonnullos censeri quos habuisse alumnos iure idem Ephebeum laetatur. Iuverit ergo, et auctores praecipue sumus ut, quos egregiae spei adolescentes habueritis, Romam formandos mittatis, iisdem postmodum qua ad docendum qua cetera ad munia commode usuri.³

Leonis XIII Acta 14, 231-234; CIC Fontes 3, 451 s.

De cantu Gregoriano a clericis addiscendo

(Ex Ordinat. C. SS. RITUUM, de Musica Sacra, 7 iul. 1894).

1067 Pars II. - 2. Curent Rm̃i Ordinarii ut Clerici obligationi Cantus litur-
(545) gici discendi sedulo satisfaciant, prout hic praesertim in libris extat a S. Sede approbatis. Quoad ceterum musicae genus atque organi sonitum addiscendum, Clericis haud onus imponant, ne gravioribus disciplinis, quibus vacandum est, iidem distrahantur. Qui vero eiusmodi artem cal- lent, vel aptam ad id genus indolem praeseferunt, iis adhuc progrediendi studium permitti poterit.

SRC Decr. 3, 272. Cfr. ASS 27, 46; Leonis XIII Acta 14, 246.

De disciplina Orientalium conservanda et tuenda in clericorum Seminariis in Oriente

(Ex Litt. Apost. Orientalium dignitas, 30 nov. 1894).

1068 Iam Nos clericorum ephebeis earum gentium proxime conditis hanc
(546) etiam dedimus praescriptionem,⁴ dabimus eandem condendis, ut maxima religione ritus colant et observent suos, in eisque cognitionem usumque alumni capiant. Siquidem in rituum orientalium conservatione plus inest quam credi possit momenti.

... Maxime Nos tenet cura, quod supra attigimus, ut condantur opportunioribus in Oriente locis seminaria, collegia, instituta omne genus, eaque prorsus ad iuvenes incolas ipso ritu patrio formandos in suorum auxilia. Hoc propositum, in quo dici vix potest quanta religioni inhaereat spes, studiose Nos aggredi, prolixisque subsidiis provehere, affluente, ut

¹ Cfr. Epist. Meridionali Americae ad Episcopos Americae Meridionalis, 30 sept. 1865; Pii IX Acta 4, 29 s.

² Cfr. Litt. circul. SECRETARIAE STATUS ad Episcopos Americae Latinae, 20 iul. 1893 (Anal. Eccl. 12, 485); Allocutio ad Episcopos Americae Latinae, qui Concilio Plenario in Urbe interfuerunt, 10 iul. 1899, in: Acta et Decreta Concilii Plenarii Americae Latinae (Romae 1900) CIV.

³ [Cfr. n. 1156].

⁴ Cfr. Leonis XIII Acta 14, 359 s.; 21, 175.

confidimus, catholicorum ope, deliberatum habemus. Sacerdotum indigenarum operam, quippe et convenientius impensam et cupidius acceptam, multo futuram, quam advenarum fructuosiore, paulo fusius est a Nobis monstratum in Encyclicis Litteris quas dedimus superiore anno *de collegiis clericorum* in Indiis Orientalibus constituendis.¹ Ita porro sacrae inventutis institutioni semel consulto, profecto studiis rei theologiae et biblicae apud Orientales accrescet honos; vigeat linguarum veterum eruditio aequae ac in recentibus sollertia; doctrinae et litterarum census, quo Patres eorum scriptoresque abundant, in commune bonum, largius proficiet: eo demum peroptato exitu, ut sacerdotii catholici emergente doctrina integrique exempli laude praelucente, propensius eiusdem matris complexum fratres dissidentes requirant.

Leonis XIII Acta 14, 360 s. 367; *CIC Fontes* 3, 455. 458.

De litteris testimonialibus pro ordinandis clericis iam militiae addictis

(Ex S. C. CONCILII in Urgellen. 26 ian. 1895).

1069 Episcopus Urgellensis animo perpendens, tum quae praescribuntur in Bulla *Apostolice Sedis* (§ 5, art. 3),² nempe Ordinarios incurrere suspensionem per annum ab Ordinum administratione si ordinent subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum ibi contrahere potuerit, absque Ordinarii eius loci litteris testimonialibus: tum resolutionem huius Sacrae Congregationis Concilii 9 septembris 1893,³ in qua decernitur necessarias esse has litteras testimoniales, quando subditus proprius moratus sit alibi spatio trium mensium; huic S. C. C. exponit:

Frequenter accidere, iuvenes scholares percurrere varias dioceses tum ratione servitii militaris, tum aliis de causis: ita ut non raro eveniat, quod morati fuerint in pluribus diocesis spatio trium mensium, quin aliquis sit, qui testimonium reddere possit de ipsorum natalibus, aetate, moribus, vita, fama, conditione, scientia, neque utrum aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretiti sint: cum, ut plurimum, omnibus sint ignoti, praecipue cum populosae sint civitates in quibus parum temporis morati fuerint.

Hisce praenotatis, huic S. C. C. sequentia proponit dubia:

1. Utrum in omnibus prorsus casibus, ad ordinandum subditum proprium necessariae sint litterae testimoniales omnium Episcoporum locorum in quibus moratus fuerit, vel relinqui possit prudenti arbitrio Episcopi proprii, attentis circumstantiis subditi ordinandi.

2. Utrum Episcopus ordinans subditum proprium absque hisce litteris testimonialibus alieni Episcopi, in omnibus prorsus casibus incurrat ipso iure suspensionem per annum ab Ordinum administratione.

3. Utrum sufficientes censendae sint litterae testimoniales alieni Episcopi, quando testatur nihil constare de ordinando; eo quia nemo sit qui de ordinando testimonium reddere possit, cum sit, ut iudicatur, omnibus ignotus.

¹ [Cfr. nn. 1017-1022].

² d. d. 12 oct. 1869: cfr. *Pii IX Acta* 5, 67; *CIC Fontes* 3, 29.

³ I. e. in *Firmana*, de litteris testimonialibus ordinandorum: *ASS* 26, 428-431; *CIC Fontes* 6, 720 s.

4. Utrum in casu sufficiat apponere ad valvas paroeciae in qua moratus fuerit ordinandus vel ad valvas palatii episcopalis litteras Episcopi dioecesei praecipientis omnibus et singulis eas inspecturis, ut ostendant, utrum ipsis constet de aliquo impedimento canonico ordinandi.

SACRA CONGREGATIO respondit:

Pro clericis ordinandis iam militiae addictis, sub poena a Const. *Apostolicae Sedis* comminata, requiri litteras testimoniales Ordinarii, in cuius dioecesi per trimestre commorati fuerint, et quatenus Ordinarii litterae plenum testimonium non reddant, Episcopus, obtemperata ad hoc facultate ab Apostolica Sede, provideat per iuramentum suppletorium.

PF *Collect.* 2, 317. Cfr. *CIC Fontes* 6, 737-740.

De alumni in sortem Domini vocatis optime instruendis sanctaeque educandis

(Ex Instruct. S. C. EPP. ET REG. *Quibus Hungaria*, ad Episcopos Hungariae, 28 mai. 1896).

1070 I. Singularem Episcopi curam eo intendat ut Clerum efficaciter revo-
(548) cent opportunisque remediis inducant ad plenam earum rerum observantiam, quas sacri canones et ecclesiasticae leges praescribunt quoad vitam et mores clericorum.

II. Quoniam vero huius vitae morumque fundamenta in dioecesanis Seminariis iaciuntur, Ordinarii nullum sedulitatis modum omittant, quo alumni in sortem Domini vocati optime instruantur sanctaeque educantur. Persuasum habeant, nihil in administratione episcopali esse, quod curam suam sollicitam, et operosam aequae postulet, quam Seminarium, in quo totam spem salutis et profectus animarum, de quibus summo pastori Christo rationem reddituri sunt, positam esse constat. Itaque ad officium rectoris in primis virum eligant doctum, prudentem, Christi spiritu plenum, qui tum sermone tum opere adolescentes clericos probe recteque, sicut oportet, instituat et dirigat. Praefectum etiam pietatis constituent sacerdotem aetate maturum, gravem, experientia et usu vitae spiritualis eximium, gloriaeque divinae studiosum, qui non solum confessiones alumnorum audiat, sed eos etiam in exercitiis vitae clericalis, oratione, meditatione aliisque quasi manuducere, et ad virtutes sacerdotales comparandas vehementer incitare valeat. Neque alios magistros disciplinarum in Seminariis adhibeant, nisi qui alumnos, quum solida doctrina imbuere, tum vitae simul integritate et probitate exemplo suo informare possint.

1071 Cordi etiam sit Episcopis, ut ipsi aliquoties per annum «Seminarium»
(549) visitent, in eoque visitationis munere... tum de magistrorum diligentia, tum de progressu, quem in disciplina et studiis clerici fecerint, accurate

inquirant»,¹ paternaque cum caritate alumnos alloquantur et cohortentur. Seminarii moderatores operam dent, ut alumni, sin minus octavo quoque die, qui mos in plerisque Seminariis laudabiliter observatur, certe frequenter ad sacramentum Poenitentiae frequentiusque ad divinam Eucharistiam rite accedant. Universim, eo adnitantur ut adolescentes sibi commissi non externa tantum disciplina contineantur, vel quasdam tantummodo habilitates clericali statui proprias acquirant, sed id totis viribus agant ut ad pietatem veram studiumque gloriae divinae et salutis animarum accendantur, ut spiritum abnegationis vocationi ecclesiasticae suapte natura congruentem pectore concipiant et in solidis virtutibus quotidie magis adolescant. Quibus de rebus ea quoque valeant quae habentur in pontificiis litteris *Quod multum diuque*, ad episcopos Hungariae datis die XXII augusti anno MDCCCLXXXVI.²

- 1072 (550) Episcopi autem, memores gravissimae Apostoli admonitionis: *manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (I Tim 5, 22), summa cum diligentia explorent num forte sint qui, non vocati a Deo, seipsos sive ob quaestum sive ob ambitionem terrenamque quamecumque cupiditatem ad sacerdotium ecclesiasticumque ministerium intrudant, *quo quidem hominum genere mercenariorum nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiae Dei calamitosius esse potest*.³

Leonis XIII Acta 16, 133-135: CIC Fontes 4, 1074 s.

De clericis Universitates civiles frequentantibus

(Instruct. S. C. EPP. ET REG. *Perspectum est*, ad Italiae Episcopos et Familiarum Religiosarum Moderatores, 21 iul. 1896).⁴

- 1073 (551) *Perspectum est Romanos Pontifices, quavis aetate et ubique locorum, cogitationes curasque suas contulisse in rectam institutionem eorum, qui in sortem Domini vocati sunt. Scholas enimvero, Seminaria, Universitates ipsas studiorum vel erexerunt vel favore prosequuti sunt, in quibus utriusque cleri alumni tum humanioribus litteris, quum scientiis omnibus sacris et profanis imbui et academicis etiam quibuscumque gradibus honestari possent. Ita tamen ut ad veram germanamque scientiam cum fide et pietate coniunctam informarentur; quandoquidem doctrinae ac disciplinae, fidei ac morum moderatio et vigilantia a Sede Apostolica et ab Episcopis exercebantur.*

Contingit autem hisce diebus, ob mutatas rerum vices in Italia, nonnullos a clero sive saeculari sive regulari adstrictos censi ad certos studiorum cursus perficiendos apud civilis Gubernii Universitates; a quibus sapiens ac salutifera Ecclesiae vis sacrorumque pastorum vigilantia omnino excludantur. Cum res ita se habeant, quae quantaque discrimina et damna ecclesiasticae iuventuti obvenire possint nemo est qui non videat. Cautè

¹ Concil. Prov. Mediolanense II (an. 1569, S. CAROLO BORR. Archiepisc.) tit. 2, decr. 25: MANSI 34, 119; *Acta Eccl. Med.* 2, 186.

² [Cfr. n. 977].

³ *Catech. Rom.* 2, 7, 3 [cfr. n. 316].

⁴ [Cfr. nn. 1145, 1251, 1255-1257, 1503].

itaque providendum est ut et assertae necessitatis limites non excedantur et instantia pericula diligenter vitentur. Quamobrem sacra Congregatio Episcoporum et Regularium negotiis praeposita praesentem instructionem, ad mentem Sanctissimae Domini Nostri LEONIS PP. XIII. Episcopis ac Superioribus Ordinum et Congregationum in Italia imperitire constituit.

- 1074 (552) I. Quatenus in Universitates admittantur etiam alumni, qui sibi idoneitatem comparaverint extra lycea Gubernii, Episcopi ac Superiores Ordinum et Congregationum religiosarum subditos suos praeparandos non mittant ad dicta Lycea, sed potius ad Instituta ecclesiastica, ad scholas, ad collegia, quorum omnino explorata sit optima ac vere catholica instruendi ratio. Si vero ob talium institutorum, scholarum, collegiorum defectum, vel ob alias graves causas, aliquos mittere ad lycea Gubernii omnino necesse sit, accurate serventur hoc in casu quae infra de accessu ad Universitates constituuntur.

- 1075 (553) II. Nemo e saeculari clero Universitates Gubernii frequentet absque expressa licentia Episcopi sui; qui in ea concedenda prae oculis tantum habeat quid dioecesis necessitas exigit, ut in institutis ad instructionem erectis, sive erigendis, idonei et diplomate muniti professores compareantur.

III. Ordines et Congregationes quae munus docendi non profitentur, non mittant alumnos suos ad Universitates Gubernii. Ordinum autem et Congregationum ex instituto docentium novitii nunquam ad dictas Universitates mittantur: professi vero eas non frequentent, nisi praehabita expressa licentia Superioris Generalis, qui eam concedet iis tantum qui requiruntur et sufficiunt pro suis collegiis et scholis.

- 1076 (555) IV. Utriusque cleri alumni ea tantum emetiantur in dictis Universitatibus studio-rum curricula, quae referuntur ad lauream vel ad gradus academicos, quibus indigent, obtinendos.

- 1077 (556) V. Maximi ponderis est mittendorum ad Universitates accuratus delectus. Venia non detur alumni antequam laudabiliter absolverint integrum cursum tum philosophiae tum theologiae, a statutis dioecesanis pro clero saeculari, a Constitutionibus Ordinis seu Congregationis pro religiosis, praescriptum.

- 1078 (557) VI. Attendendae equidem sunt in mittendis intellectus vis et perspicacia, assiduitas in studiis, ingenii indoles, quam bene educatam esse decet, fortem etiam et boni propositi tenacem. Sed summopere inspicendum est quatenam sit in deligendis animi honestas ac morum integritas. Sint oportet iuvenes qui donum fidei et vocationem qua in sortem Domini vocati sunt maximi faciant, catholicam Ecclesiam ardentè diligant, venerationem et obedientiam erga Sanctam Sedem Apostolicam mente, verbo et opere profiteantur; iuvenes qui sanctissimae religionis nostrae documentis imbuti et piis exercitationibus addicti, morum integritate et vitae vere ecclesiasticae laude praefulgeant. Tales denique deligantur qui fundatam ingerant spem fore ut sua quisque agendi ratione ecclesiastico coetui honorem addant per supereminentiam in scientiis, ac venerationem vindicent per suarum laudem virtutum.

- 1079 (558) VII. Ad pericula tutius praecavenda curent Episcopi ut sui ecclesiastici alumni, quamdiu Universitatem celebrant, morentur in Seminario: hoc non extante, in aliqua domo religiosa, vel saltem apud aliquem probatum sacerdotem saecularem; nisi forte habeant ibi parentes in quorum domo habitare possint. Laude etiam ac favore digni viderentur sollertes sacerdotes, vel saeculares viri spectatae pietatis qui instituerent, ubi fieri potest, aliquam hospitali domum pro studentibus ecclesiasticis, in qua isti invenirent, modico impendio, habitationem tutam, studiorum quieti et placae vitae exercitationibus accommodatam.

1080 VIII. Si Universitas sita est extra dioecesim, Ordinarii alumnorum hos commen-
(559) dent Episcopo loci; cui alumni se sistere cum advenerint, et identidem obsequium prae-
stare teneantur dum ibi permanserint. Ordinarius et Episcopus loci mutuo conveniant ut
alumni committantur curae et vigilantiae alicuius sacerdotis virtute, scientia ac iuventutis
experientia praestantis, qui eos dirigat et de eorum agendi ratione identidem Ordinarium
instructum reddat. Exigat praeterea Episcopus a suis alumnis frequentes epistolas; et
ipse hoc epistolari commercio libenter utatur ut consiliis et monitis eos instruat, excitet
et in sancto proposito confirmet.

1081 IX. Superiores Ordinum et Congregationum praeferant semper Universitates loco-
(560) rum in quibus habent sui Ordinis vel Congregationis domum, et in hac studentes habitare
praecipiant. Si domum propriam non habent in ulla Universitatis sede, curent omnino ut
alumni recipiantur in aliam domum religiosam, vel in Seminarium episcopale, vel in aliud
institutum ecclesiasticum.¹ Deficiente conventu aut domo propria, numquam mittant
ad Universitatem frequentandam unum tantum e suis subditis, sed duos simul aut plures,
ut se invicem custodiant, adiuvent et ad officiorum suae vocationis implementum exci-
tent. Iubeant Superiorem domus viciniorem, vel alium religiosum virum virtute scientia ac sol-
ertia praeditum, alumnos ipsos identidem visitare; qui eorum vitae genus, studiorum
assiduitatem exploret, ac referat: ut opportunis consiliis Superior Generalis, prout opus
fuerit, providere possit. Curet praeterea Superior Generalis ut alumni sibi litteras dent;
et frequenter ipsis rescribat, ut eorum unionem cum Ordinis seu Congregationis capite
foveat, eosque paternis instructionibus ac monitis in obedientiae atque observantiae spi-
ritu conservet.

1082 X. Zelo ac prudentiae Episcoporum et Superiorum committitur cura eam Universi-
(561) tatem inter plures eligendi, in qua minora praevideantur pericula, faciliorque ex adiunctis
appareat usus consiliorum, quibus quieti, moribus et progressibus alumnorum prospectum
sit. Si forte contingat aliquem professorem habere aliquando lectiones ex professo contra
religionem vel contra mores, curent Episcopus et Superior Generalis ut alumni vel tran-
seant ad aliam Universitatem, vel huiusmodi lectionibus non adsint; freti nimirum
dispositioni legis quae inscriptionem quidem ad cursum Universitatis requirit, sed ad omnes
et singulas lectiones assistantiam non exigit. Ceterum, hoc semoto casu, alumni eccle-
siastici lectionibus diligenter adsint, ut proprio in scientiis progressui consulant, condiscipu-
lis exemplum assiduitatis, professoribus vero obsequii testimonium exhibeant.

1083 XI. Quod ad libros attinet et ad lectionum compendia, in quibus nonnulla fortasse
(562) occurrant contra religionem aut mores, aut veritatem ecclesiasticae historiae, aut iura
catholicae Ecclesiae vel romani Pontificis, quatenus talium librorum vel compendiorum
usus vitari nequeat, Episcopi et Superiores prout oportet provideant in casu; ac praeterea
curent veneno antidotum praebere per optimos libros suis alumnis comparandos, perque
auxilium sacerdotum doctrina, pietate ac experientia praestantium, qui alumnis opem
ferant ad dignoscendas sophismatum insidias, et ad refutandos errores, quibus forte libri
scholares vel lectionum summaria inficerentur.

Enixe autem alumnos suos deterreant a lectione ephemeridum vel periodicorum li-
bellorum, qui falsis vel periculosis doctrinis, narrationibus atque illicitis decipiunt, et recte
sentiendi agendique rationem sensim sine sensu turbant atque pervertunt.

1084 XII. Episcopi et Superiores religiosi hortentur subditos suos ut moderatoribus et
(563) professoribus Universitatis observantes se ostendant cum dignitate; condiscipulos vero
urbane quidem omnes, at neminem valde familiariter tractent. Prohibeant omnino ne
nomen dent circulis aut aliis quomodocumque vocatis consortiis politicae vel contentiosae

¹ Cfr. CIC can. 587, § 4.

indolis; nec unquam adsint convocatis fortasse studentium coetibus, quorum finis aut
propositum sit adversus moderatores vel professores conqueri sive quomodocumque pro-
testari.

1085 XIII. Episcopi sedem habentes in civitatibus Universitatum curent circulos sive
(564) societates studentium ecclesiasticorum peramanter fovere ubi existunt, sollicite fundare
ubi desiderantur. Adhibeant ad hoc operam sacerdotum sive saecularium sive regularium,
quos magis idoneos indicaverint; quorum unus saltem Assistantis ecclesiastici munere
fungatur. Huius Assistantis erit studentium conventus indicere, eisque praesidere. In
his conventibus, studentes ecclesiastici, semotis politicis contentionibus et partium studiis,
de humanioribus litteris, de historicis disciplinis, de philosophicis vel theologicis thesibus,
disserant, decertent vel legant. Nec omittant pias quasdam preces simul omnes fundere;
aliosque opportunos religionis ac pietatis actus, statis diebus implendos, constituere: ita
ut in his consociationibus laudabilis aemulatio, fraterna caritas, et christiana pietas re-
gnet. In hos ecclesiasticorum circulos admitti etiam poterunt, caute tamen et appro-
bante Assistente ecclesiastico, studentes saeculares: at ii tantum qui sentiendi aeque ac
agendi ratione bene audiant; religione, pietate et optimis moribus commendentur.

1086 XIV. Episcopi et Superiores religiosi suos quisque studentes enixe hortentur ut in
(565) sanctae vocationis spiritu firmiter perseverent. Ad quem finem mediis omnibus efficacio-
ribus alacriter utantur: oratione scilicet, Sacramentorum frequentia, piorum actuum
exercitio, vanitatum despectu, malorum et etiam desidiorum hominum fuga. Religiosis
praesertim studentibus commendanda est fidelitas in actibus observantiae qui eorum
statui consentanei sunt, videlicet: singulis diebus mentalis oratio, examen conscientiae,
lectio spiritualis, silentium et recessus.

Annualium vacationum tempore studentes religiosi redeant omnino ad suum con-
ventum vel ad domum religiosam sui instituti; ibique regularis observantiae actus cum
communitate resumant. Omnes studentes, e clero sive saeculari sive regulari, dictarum
vacationum tempore vacent sanctis spiritualibus exercitiis.

1087 XV. Si vero, non obstantibus cautelis et diligentis huc usque indicatis, aliisque
(566) quas pastoralis ac paterna sollicitudo suggesserit, Episcopi aut Superiores religiosi nove-
rint aliquem ex suis subditis a recto tramite veritatis aut virtutis declinare, aberrantem,
absque mora, ab Universitate revocent; praestat enim eius cursum studiorum abrumpe-
re, potiusquam ita permittere ut animae ille suae detrimentum patiatur.

Leonis XIII Acta 16, 220-227; ASS 29, 359-364. Cfr. PF Collect. 2, 337-339; CIC Fontes
4, 1078-1082.

De usu editionum acatholicarum textus originalis et versionum S. Scripturae

(Ex Const. Ap. *Officiorum ac munerum*, 25 ian. 1897).

De editionibus textus originalis et versionum non vulgariarum Sacrae Scripturae

1088 5. Editiones textus originalis et antiquarum versionum catholicarum Sacrae Scriptu-
(567) rae, etiam Ecclesiae Orientalis, ab acatholicis quibuscumque publicatae, etsi fideliter et
integre editae appareant, iis dumtaxat, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam,
dummodo tamen non impugnentur in prolegomenis aut adnotationibus catholicae fidei
dogmata, permittuntur.

- 1089 6. Eadem ratione, et sub iisdem conditionibus, permittuntur aliae versiones Sacro-
(568) rum Bibliorum sive latina, sive alia lingua non vulgari ab acatholicis editae.

De versionibus vernaculis Sacrae Scripturae

- 1090 7. Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine dis-
(569) crimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis
oriri: versiones omnes in lingua vernacula, etiam a viris catholicis confectae, omnino pro-
hibentur, nisi fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae sub vigilantia Episcopo-
rum cum adnotationibus desumptis ex sanctis Ecclesiae Patribus, atque ex doctis catholi-
cisque scriptoribus.

- 1091 8. Interdicuntur versiones omnes Sacrorum Bibliorum, quavis vulgari lingua ab
(570) acatholicis quibuscumque confectae, atque illae praesertim, quae per Societates Biblicas,
a Romanis Pontificibus non semel damnatas, divulgantur, cum in iis saluberrimae Ecce-
siae leges de divinis libris edendis funditus posthabeantur.

Hae nihilominus versiones iis, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, per-
mittuntur: iis servatis, quae supra (n. 5) statuta sunt.

Leonis XIII Acta 17, 24 s.; *CIC Fontes* 3, 506 s.

De Seminariorum deputatis

(Litt. circul. S. C. CONCILII *De Clericorum Seminariis*, ad Ordinarios Americae Meridio-
nalis, 15 mart. 1897).

- 1092 De Clericorum Seminariis agens S. TRIDENTINA SYNODUS in Sess.
(571) XXIII, cap. 18, *De Reform.*, praescriptis pluribus quae ad alumnorum ad-
missionem et ad religiosam et litterariam eorum educationem spectant,
haec addit: « Quae omnia atque alia ad hanc rem opportuna et necessaria
Episcopi singuli, cum consilio duorum canonicorum seniorum et gravio-
rum quos ipsi elegerint, prout Spiritus Sanctus suggererit, constituent,
eaque ut semper observentur saepius visitando operam dabunt ».¹

Pergens deinde ad ea quae oeconomicam administrationem respi-
ciunt, statuit, ut « iidem Episcopi cum consilio duorum de Capitulo, quo-
rum alter ab Episcopo, alter ab ipso Capitulo eligatur; itemque duorum
de Clero Civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad Episco-
pum, alterius vero ad Clerum pertineat », omnibus provideant, quae ad
Collegii fabricam instituendam, ad mercedem praeceptoribus et ministris
solvendam, ad alendam inventutem et ad alios sumptus referuntur.²

Duplex itaque S. Synodus iubet adesse consilium in Seminariis con-
stituendis et regendis, alterum *pro re disciplinari*, alterum *pro temporali*
administratione, distincta personarum numero, electionis forma ac officio;
etsi nihil vetat quominus duo canonici, qui in coetu sunt consultorum pro
re oeconomica, ipsi ab Episcopo eligantur et deputentur etiam pro disci-
plina, dummodo muneris distinctio servetur.

¹ [Cfr. n. 291].

² [Cfr. n. 292].

Quae omnia quam sapienter ordinata fuerint, quisque facile intelli-
get qui secum reputet, quantum a prospero Seminarii statu et a sana Cle-
ricorum institutione profectus religionis pendeat; unde duplicem hunc con-
sultorum ordinem adesse, qui in Seminariorum regimine et administra-
tione Episcopis adsit suppetias ferens, et in tanto pondere sustinendo
eisdem opituletur, nonnisi prudentissima cautio ac saluberrima provisio
est. Eo vel magis quod Episcopi aut visitatione dioecesis aut aliis nego-
tiis, quibus necessario debent intendere, ita saepe occupentur, ut sui Se-
minarii curae, indesinenter vacare, et omnibus per se et directe consulere,
plerumque omnino impediuntur.

- 1093 Nec opponi potest, exinde Ordinarios in expedita pii instituti guber-
(572) natione impediri; si quidem recepta regula est, a S. hac C. inde ab anno
1585 tradita ac saepius deinde confirmata, ut Episcopi adhibere quidem de-
putatorum consilium teneantur, non item sequi. Sane in *Oscen.* mensis
Octobris 1585 S. C. censuit « sufficere quod Episcopus huiusmodi consi-
lium requirat, eorumque consilio adhibito posse Episcopum statuere et
deliberare quae pro prudentia sua magis expedire iudicaverit ».¹ Quod
autem solummodo pro consilio stat, impedimento esse non potest; sed lu-
mini potius, directioni et auxilio inservit.

Noverint ergo Episcopi quanti intersit, quantoque studio satagen-
dum sit, ut haec tam salubriter instituta lex executioni ubique deman-
detur, et fideliter servetur.

- 1094 Quod si ex Cleri defectu, aut ex gravibus aliis conditionum adiunctis,
(573) in quibus Americae Meridionalis dioeceses plerumque versantur, haec
omnia impleri non possint, universam legem corrumpere, aut eius observan-
tiam in iis quoque quae possibilia sunt praetermitti pati non debent
Ordinarii; sed S. Sedem adire opportune tunc poterunt, quae pro variis
locorum circumstantiis et casuum diversitate consilio suo Episcopis ade-
rit, et salva legis substantia, in iis quae ad formam pertinent opportuna
temperamenta adhibere non omittet.

Pro viribus tamen nitendum, ut, si fieri potest, in omnibus lex vigeat,
nihilque ex ea detrahatur; adeo ut uterque consultorum coetus ad prae-
scriptam formam constitutus munere suo iuxta legem defungatur.

- 1095 Quae vero sit electionis forma in deputatis constituendis servanda,
(574) ex adducto Concilii textu perspicue patet.

Nec minori claritate innotescit, in quibusnam negotiis consultorum
votum sit exquirendum; in omnibus scilicet, quae tum ad disciplinam
et educationem Clericorum, tum ad sumptuariam pia domus rationem
spectant. Unde S. hac C. in *Oscen.* anni 1585 superius adducta declara-
vit, « Episcopum cum consilio deputatorum teneri tam circa institutio-
nem, disciplinam et mores Clericorum, quam circa temporalium rerum
administrationem providere ... exactionem vero quae fit pro Seminario
ad solum Episcopum spectare ».

¹ *CIC Fontes* 5, 119.

Et in *Salernitana* mensis Iulii 1589 propositis dubiis:¹

«II. An eorum (duorum scilicet deputatorum super disciplina) consilium adhibendum sit tam in constituendis regulis universalibus Seminarii, quam in electione puerorum singulorum introducendorum, in electione magistrorum, librorum legendorum, confessoris, punitioe discolorum, expulsionem, visitatione et similibus?

«III. An alii quatuor sint deputandi, et deputati adhibendi sint in consilio tantummodo in taxatione, contributione fructuum ex unione beneficiorum et in aliis difficultatibus ob quas Seminarii instructio vel conservatio impediretur vel perturbaretur; an etiam in exactione et temporalium administratione tam dicti Seminarii, ut puta, deputatione vel expulsionem ministrorum et famulorum temporalium, expensis quotidianis, provisione bladorum; quam etiam bonorum quorumcumque et reddituum ipsius Seminarii, etiam ex beneficiis unitis, ut puta, locationibus, concessionibus, aliisque contractibus et litibus?»: responsum fuit:

Ad II.: *In omnibus his esse adhibendum.*

Ad III.: *Teneri Episcopum adhibere deputatorum consilium tam circa institutionem, disciplinam et mores, quam temporalium rerum administrationem.*

Cum autem unus ex consultoribus, super temporalibus negotiis deputatus, a Clero sit eligendus, Clerus ius suum exercere potest in Synodo, si haec tunc habeatur, prout Doctores tradunt: aliter electio in peculiari totius Cleri Civitatis conventu est peragenda.

Omniumque denique electorum munus perpetuum esse debere et neminem nisi ex legitima causa amoveri posse, S. haec C. in cit. *Salernitana* anni 1589 resolvit, idque saepius deinde confirmavit.

Quod si ex morte, ex discessu aut ex alia iusta ratione alter eorum a suo munere cesset, eius subrogatio per eos facienda est per quod prior electio est acta.

Haec praecipua sunt canonicae disciplinae capita quibus deputatorum Seminarii institutum continetur et regitur, quae de mandato SS^{mi} D. N. Papae LEONIS XIII, praesentibus S. C. litteris, omnibus Americae Meridionalis Ordinariis in mentem revocantur, ut consultissimae legis observantia, ubi obsolevit, restituatur, et ubi adhuc inducta non fuit, quamprimum in usum adducatur.

ASS 29, 680-682; PF *Collect.* 2, 353 s.; CIC *Fontes* 6, 763-765.

De Clericis omni doctrinae genere erudiendis

(Ex Epist. *Elsi palernam* ad Episcopos provinciae Campaniae Romanae, 22 aug. 1897).

1096 Nulla enim res vehementius incolumitatem prosperitatemque publi-
(576) cam continet quam mores probi et christianarum studia virtutum: ad utramque vero laudem quanta vis in exemplo operaque clericorum resi-

¹ CIC *Fontes* 5, 162.

deat, vix attinet dicere. Quapropter qui in spem sacerdotii adolescent, eos ad innocentiam vitae, ad sedulitatem officiorum sanctissimorum sapienti disciplina informari, ipsius reipublicae interest plurimum. Iidem ad ornamenta animae adiungant ea necesse est quae pertinent ad ingenium, scilicet varietatem et copiam doctrinarum. Idque si unquam alias, maxime quidem expedit atque opportunum est aetate nostra: propterea quod in tam celeri ingeniorum cursu, in tanta discendi sciendique cupiditate, contententibus hominibus ad limatius quotidie genus urbanitatis, profecto dignitas ipsa sacerdotii postulat ut, quotquot in sacris muneribus versantur, sint et habeantur eruditione, auctoritate, existimatione haud sane inferiores, quam ceteri. Est praeterea luctandum pro fidei sanctae integritate cum adversariis apparatusis, versutis, callidis, persaepe ingeniosis ac doctis, qui undecumque libeat, ex philosophia, ex historia, ex rerum physicarum scientia, ex recentioribus hominum repertis armamentuarii consueverunt. Atqui sacerdotes, quibus hac in re priores sustinendae sunt partes, qui possunt esse dimicationi pares, nisi in aciem descendant eodem instructu ornatuque comitati? Itaque doctrinae opus est dedant se totos, et nullam humanitatis artem contemnere, sed omnes habere comites ac ministras ab adolescentia assuescant.

Leonis XIII Acta 17, 270 s.

De clericorum excommunicatione et incardinatione

(Decretum S. C. CONCILII A primis Ecclesiae saeculis, 20 iul. 1898).¹

1097 A primis Ecclesiae saeculis plura Sacra Concilia decreverunt,² quod recentius confir-
(577) mavit TRIDENTINUM cap. 8, sess. 23 *de Reform.*³ neminem nisi a proprio Episcopo posse ordinari.

Proprius autem alicuius Episcopus, iuxta ea quae praefinivit in primis BONIFACIUS VIII in Sexto Decret cap. *Cum nullus, De tempore Ordin.*⁴ intelligitur in hoc casu Episcopus de cuius dioecesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus, seu in cuius dioecesi beneficium obtinet ecclesiasticum, seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in eadem. Deinde cum consuetudo invaluerit, ut Episcopi familiares suos, etsi alienae dioecesis, sacris initiarent, et sancta TRIDENTINA SYNODUS cap. 9, sess. 23 *de Reform.*⁵ id certis sub conditionibus probaverit, obtinuit, ut tribus prioribus titulis, originis, domicilii et beneficii, quibus ius fiebat Episcopis aliquem ad ordines promovendi, quartus quoque accenseretur, scilicet familiaritatis, INNOCENTIUS XII apostolicis literis incipientibus *Speculatores*, datis die IV novembris MDCXCIV,⁶ determinavit ac constituit quo sensu et extensione iidem essent accipiendi ad eum effectum, ut quis proprius fieret alicuius Episcopi subditus, quo legitime ordinari valeret. Quae Constitutio ut suprema lex deinde habita est, eaque duce omnes quaestiones diremptae.

¹ [Cfr. nn. 1239-1241].

² Cfr. *Dist.* 71, can. 1-4; 72, can. 2; *Caus.* 9, q. 2, can. 6. 7. 9. 10; *Sexti Decretal.* (I. I. t. 9, cap. 1 s. (CI 1, 257 s. 259 s. 604 s.; 2, 975).

³ CT 9, 626.

⁴ I. e. *Sexti Decretal.* I. I. t. 9, cap. 3 (CI 2, 975 s.).

⁵ CT 9, 626.

⁶ BR 20, 662; CIC *Fontes* 1, 501.

1098 Verum nostris temporibus novae contentioni frequens se praebuit occasio. Pluribus
(578) enim in locis usu receptum est ut clerici, qui e sua dioecesi digredi et in alia sibi sedem constituere desiderarent, *excardinationem*, quam vocant, id est plenam et perpetuam dimissionem a suo Ordinario peterent; eaque innixi in alia dioecesi *incardinationem* seu adscriptionem implorarent: qua obtenta, eo ipso ut proprii novi Episcopi subditi ad ultiores ordines suscipiendos admitterentur. Quae agendi ratio, ubi caute prudenterque adhibita fuit, absque querelis processit, sed nonnullis in locis, ubi necessaria cautio defuit, controversiis et abusibus viam saepenumero patefecit.

Quapropter Eius S. C. Concilii Patres, rebus omnibus mature perpensis, praesenti generali decreto haec statuenda censuerunt:

1099 1° *Excardinationem* fieri non licere nisi iustis de causis, nec effectum undequaue
(579) sortiri, nisi *incardinatione* in alia dioecesi executioni demandata.

1100 2° *Incarnationem* faciendam esse ab Episcopo non oretenus, sed in scriptis, abso-
(580) lute et in perpetuum, id est nullis sive expressis sive tacitis limitationibus obnoxiam; ita ut clericus novae dioecesi prorsus mancipetur, praestito ad hoc iuramento ad instar illius quod Constitutio *Speculatores* pro domicilio acquirendo praescribit.

1101 3° Ad hanc *incardinationem* deveniri non posse, nisi prius ex legitimo documento
(581) constiterit alienum clericum a sua dioecesi fuisse in perpetuum dimissum, et obtenta insuper fuerint ab Episcopo dimittente, sub secreto, si opus sit, de eius natalibus, vita, moribus ac studiis opportuna testimonia.

1102 4° Hac ratione adscriptos posse quidem ad ordines promoveri. Cum tamen nemini
(582) sint cito manus imponendae (1 T. 5, 22), officii sui noverint esse Episcopi, in singulis casibus perpendere, an, omnibus attentis, clericus adscriptus talis sit, qui tuto possit absque ulteriori experimento ordinari, an potius oporteat eum diutius probari. Et meminerint quod sicut « nullus debet ordinari qui iudicio sui Episcopi non sit utilis aut necessarius suis Ecclesiis » ut in cap. 16, sess. 23 *de Reform.* TRIDENTINUM statuit; ¹ ita pariter nullum esse adscribendum novum clericum, nisi pro necessitate aut commoditate dioecesis.

1103 5° Quo vero ad clericos diversae linguae et nationis, oportere ut Episcopi in iis ad-
(583) mittendis cautius et severius procedant, ac numquam eos recipiant, nisi requisiverint prius a respectivo eorum Ordinario, et obtinuerint, secretam ac favorabilem de ipsorum vita et moribus informationem, onerata super hoc graviter Episcoporum conscientia.

1104 6° Denique quoad laicos, aut etiam quoad clericos, qui *excardinationis* beneficio uti
(584) nequeunt vel nolunt, standum esse dispositionibus Constitutionis *Speculatores* quae, nihil obstante praesenti decreto, ratae ac firmae semper manere debent.

Facta autem de his omnibus relatione Srmo Domino Nostro per infrascriptum Cardinalem S. C. Concilii Praefectum, Sanctitas Sua resolutionem Eminentissimorum Patrum benigne approbare et confirmare dignata est; contrariis quibuscumque minime obstantibus.

Leonis XIII Acta 18, 93-96; *PF Collect.* 2, 370 s.; *AAS* 2, 103 s.; *CIC Fontes* 6, 776-778.

¹ CT 9, 627.

De sacramentalibus confessionibus alumnorum a Seminarii Superiore non excipiendis

(Decret. S. C. S. OFFICII Huic S. Congregationi, 5 iul. 1899).

1105 Huic S. Congr. S. R. et U. Inquisitionis relatum est, quod in hac Alma Urbe non-
(588) nulli Religiosarum Communitatum, necnon Seminariorum et Collegiorum Superiores, suorum alumnorum in eadem domo degentium sacramentales excipiant confessiones. Ex quo quanta incommoda, immo quot gravia mala oboriri possint, nemo qui in sacris ministeriis vel mediocriter sit versatus pro comperto non habet. Ex una enim parte minuitur alumnorum peccata confitendi libertas, ipsaque confessionis integritas periclitatur; ex alia vero Superiores minus liberi esse possent in regimine communitatis, ac suspicioni exponuntur aut se notitiis in confessione habitis uti, aut benevolentiores se praebere erga alumnos, quorum confessiones excipiunt.

Quapropter ut hisce aliisque malis, quae ex huiusmodi abusu facile oriri queunt, occurratur, Suprema haec S. Officii Congregatio, de expresso Sanctissimi D. N. LEONIS PP. XIII mandato, districte prohibet, ne ullus cuiusquam Religiosae Communitatis aut Seminarii aut Collegii Superior, sive maior sive minor, in hac Alma Urbe, (excepto aliquo raro necessitatis casu, de quo eius conscientia oneratur) suorum alumnorum in eadem domo manentium sacramentales confessiones audire ullo pacto audeat.

ASS 32, 64; *PF Collect.* 2, 392; *CIC Fontes* 4, 516 s.

De sacri Ordinis dignitate congruenter temporibus tuenda

(Ex Epist. Encycl. *Depuis le jour* ad Episcopos et Clerum Galliae, 8 sept. 1899).¹

1106 C'est d'abord chose évidente que, plus un office est relevé, complexe,
(589) difficile, plus longue et plus soignée doit être la préparation de ceux qui sont appelés à le remplir. Or, existe-t-il sur la terre une dignité plus haute que celle du sacerdoce, et un ministère imposant une plus lourde responsabilité, que celui qui a pour objet la sanctification de tous les actes libres de l'homme? N'est-ce pas du gouvernement des âmes que les Pères ont dit avec raison, que c'est « l'art des arts », c'est-à-dire le plus important et le plus délicat de tous les labeurs auxquels un homme puisse être appliqué au profit de ses semblables: *ars artium regimen animarum*?² Rien donc ne devra être négligé pour préparer à remplir dignement et fructueusement une telle mission, ceux qu'une vocation divine y appelle.

1107 Avant toute chose, il convient de discerner, parmi les jeunes enfants,
(590) ceux en qui le Très-Haut a déposé le germe d'une semblable vocation. Nous savons que, dans un certain nombre de diocèses de France, grâce à vos sages recommandations, les prêtres des paroisses, surtout dans les campagnes, s'appliquent avec un zèle et une abnégation que Nous ne saurions trop louer, à commencer eux-mêmes les études élémentaires des enfants dans lesquels ils ont remarqué des dispositions sérieuses à la piété

¹ [Cfr. nn. 1143 s.].

² S. GREGORIUS M. *Regula Past.* 1, 1: ML 77, 14.

et des aptitudes au travail intellectuel. Les Écoles Presbytérales sont ainsi comme le premier degré de cette échelle ascendante qui, d'abord par les petits, puis par les grands Séminaires, fera monter jusqu'au sacerdoce les jeunes gens auxquels le Sauveur a répété l'appel adressé à Pierre et à André, à Jean et à Jacques: Laissez vos filets, *suivez-moi; je veux faire de vous des pêcheurs d'hommes* (Mt 4, 19).

1108 Quant aux Petits Séminaires, cette très-salutaire institution a été
(591) souvent et justement comparée à ces pépinières, où sont mises à part les plantes qui réclament des soins plus spéciaux et plus assidus, moyennant lesquels seuls elles peuvent porter des fruits et dédommager de leurs peines ceux qui s'appliquent à les cultiver. Nous renouvelons à cet égard la recommandation que, dans son *Encyclique* du 8 Décembre 1849, notre prédécesseur PIÉ IX adressait aux Evêques.¹ Elle se référait elle-même à une des plus importantes décisions des Pères du S. Concile de Trente. C'est la gloire de l'Eglise de France, dans le siècle présent d'en avoir tenu le plus grand compte, puisqu'il n'est pas un seul des quatre-vingt-quatorze diocèses dont elle se compose, qui ne soit doté d'un ou de plusieurs petits Séminaires.

1109 Nous savons, Vénérables Frères, de quelles sollicitudes vous entourez
(592) ces institutions si justement chères à votre zèle pastoral, et Nous vous en félicitons. Les prêtres qui, sous votre haute direction, travaillent à la formation de la jeunesse appelée à s'enrôler plus tard dans les rangs de la milice sacerdotale, ne sauraient trop souvent méditer devant Dieu l'importance exceptionnelle de la mission que vous leur confiez. Il ne s'agit pas pour eux, comme pour le commun des maîtres, d'enseigner simplement à ces enfants les éléments des lettres et des sciences humaines. Ce n'est là que la moindre partie de leur tâche. Il faut que leur attention, leur zèle, leur dévouement soient sans cesse en éveil et en action, d'une part pour étudier continuellement sous le regard et dans la lumière de Dieu, les âmes des enfants et les indices significatifs de leur vocation au service des autels; de l'autre, pour aider l'inexpérience et la faiblesse de leurs jeunes disciples, à protéger la grâce si précieuse de l'appel divin contre toutes les influences funestes soit du dehors, soit du dedans. Ils ont donc à remplir un ministère humble, laborieux, délicat, qui exige une constante abnégation. Afin de soutenir leur courage dans l'accomplissement de leurs devoirs, ils auront soin de le retremper aux sources les plus pures de l'esprit de foi. Ils ne perdront jamais de vue, qu'ils n'ont point à préparer pour des fonctions terrestres, si légitimes et honorables soient-elles, les enfants dont ils forment l'intelligence, le cœur, le caractère. L'Eglise les leur confie pour qu'ils deviennent capables un jour d'être des prêtres, c'est-à-dire des missionnaires de l'Evangile, des continuateurs de l'œuvre de Jésus-Christ, des distributeurs de sa grâce et de ses sacrements. Que cette considération toute surnaturelle se mêle incessamment à leur double action

¹ [Cfr. n. 777].

de professeurs et d'éducateurs, et soit comme ce levain qu'il faut mélanger au meilleur froment, suivant la parabole évangélique (Mt 13, 33), pour le transformer en un pain savoureux et substantiel.

1110 Si la préoccupation constante d'une première et indispensable for-
(593) mation à l'esprit et aux vertus du sacerdoce doit inspirer les maîtres de vos petits Séminaires dans leurs relations avec leurs élèves, c'est à cette même idée principale et directrice que se rapporteront le plan des études, et toute l'économie de la discipline. Nous n'ignorons pas, Vénérables Frères, que, dans une certaine mesure, vous êtes obligés de compter avec les programmes de l'Etat et les conditions mises par lui à l'obtention des grades universitaires, puisque, dans un certain nombre de cas, ces grades sont exigés des prêtres employés soit à la direction des collèges libres, placés sous la tutelle des Evêques ou des Congrégations religieuses, soit à l'enseignement supérieur dans les Facultés catholiques que vous avez si louablement fondées. Il est d'ailleurs d'un intérêt souverain, pour maintenir l'influence du clergé sur la société, qu'il compte dans ses rangs un assez grand nombre de prêtres ne le cédant en rien pour la science, dont les grades sont la constatation officielle, aux maîtres que l'Etat forme pour ses lycées et ses Universités.

Toutefois et après avoir fait à cette exigence des programmes la part qu'imposent les circonstances, il faut que les études des aspirants au sacerdoce demeurent fidèles aux méthodes traditionnelles des siècles passés. Ce sont elles qui ont formé les hommes éminents dont l'Eglise de France est fière à si juste titre, les Pétau, les Thomassin, les Mabillon et tant d'autres, sans parler de votre Bossuet, appelé l'aigle de Meaux, parce que, soit par l'élévation des pensées, soit par la noblesse du langage, son génie plane dans les plus sublimes régions de la science et de l'éloquence chrétienne. Or, c'est l'étude des belles lettres qui a puissamment aidé ces hommes à devenir de très vaillants et utiles ouvriers au service de l'Eglise, et les a rendus capables de composer des ouvrages vraiment dignes de passer à la postérité et qui contribuent encore de nos jours à la défense et à la diffusion de la vérité révélée.

1111 En effet, c'est le propre des belles lettres, quand elles sont enseignées
(594) par des maîtres chrétiens et habiles, de développer rapidement dans l'âme des jeunes gens tous les germes de vie intellectuelle et morale, en même temps qu'elles contribuent à donner au jugement, de la rectitude et de l'ampleur, et au langage, de l'élégance et de la distinction.

Cette considération acquiert une importance spéciale quand il s'agit des littératures grecque et latine, dépositaires des chefs-d'œuvre de science sacrée que l'Eglise compte à bon droit parmi ses plus précieux trésors. Il y a un demi-siècle, pendant cette période trop courte de véritable liberté, durant laquelle les Evêques de France pouvaient se réunir et concerter les mesures qu'ils estimaient les plus propres à favoriser les progrès de la religion et, du même coup, les plus profitables à la paix publique, plusieurs de vos Conciles provinciaux, Vénérables Frères, recom-

mandèrent de la façon la plus expresse la culture de la langue et de la littérature latines. Vos collègues d'alors déploraient déjà que, dans votre pays, la connaissance du latin tendit à décroître.¹

1112 Si depuis plusieurs années, les méthodes pédagogiques en vigueur
(595) dans les établissements de l'Etat réduisent progressivement l'étude de la langue latine, et suppriment des exercices de prose et de poésie que nos devanciers estimaient à bon droit devoir tenir une grande place dans les classes des collèges, les petits Séminaires se mettront en garde contre ces innovations inspirées par des préoccupations utilitaires, et qui tournent au détriment de la solide formation de l'esprit. A ces anciennes méthodes, tant de fois justifiées par leurs résultats, Nous appliquerions volontiers le mot de S. Paul à son disciple Timothée, et avec l'Apôtre, Nous vous dirions, Vénérables Frères, *Gardez en le dépôt* (1 *Tm* 6, 20), avec un soin jaloux. Si un jour, ce qu'à Dieu ne plaise, elles devaient disparaître complètement des autres écoles publiques, que vos petits Séminaires et collèges libres les gardent avec une intelligente et patriotique sollicitude. Vous imitez ainsi les prêtres de Jérusalem qui, voulant soustraire à de barbares envahisseurs le feu sacré du Temple, le cachèrent de manière à pouvoir le retrouver et à lui rendre toute sa splendeur, quand les mauvais jours seraient passés (2 *M.* 1, 19-22).

1113 Une fois en possession de la langue latine, qui est comme la clef de
(596) la science sacrée, et les facultés de l'esprit suffisamment développées par l'étude des belles lettres, les jeunes gens qui se destinent au sacerdoce passent du petit au Grand Séminaire. Ils s'y prépareront, par la piété et l'exercice des vertus cléricales, à la réception des saints Ordres, en même temps qu'ils s'y livreront à l'étude de la Philosophie et de la Théologie.

1114 Nous le disions dans Notre Encyclique *Aeterni Patris*,² dont Nous
(597) recommandons de nouveau la lecture attentive à vos séminaristes et à leurs maîtres, et Nous le disions en Nous appuyant sur l'autorité de S. Paul: c'est par les vaines subtilités de la mauvaise philosophie, *per philosophiam et inanem fallaciam* (Col. 2, 8), que l'esprit des fidèles se laisse le plus souvent tromper et que la pureté de la foi se corrompt parmi les hommes. Nous ajoutons, et les événements accomplis depuis vingt ans ont bien tristement confirmé les réflexions et les appréhensions que Nous exprimions alors: « Si l'on fait attention aux conditions critiques du temps où nous vivons, si l'on embrasse par la pensée l'état des affaires tant publiques que privées, on découvrira sans peine que la cause des maux qui nous oppriment, comme de ceux qui nous menacent, consiste en ceci que des opinions erronées sur toutes choses, divines et humaines, des écoles des

¹ « Porro linguam latinam apud nos obsolescere nec quisquam est qui nesciat, et viri prudentes conqueruntur. Discitur tardissime, celerrime dediscitur ». *Litterae Synod. Patrum Concil. Prov. Parisiensis* (an. 1849) 4: MANSI 43, 534; CL 4, 86.
² [Cfr. nn. 900-934].

philosophes se sont peu à peu glissées dans tous les rangs de la société et sont arrivées à se faire accepter d'un grand nombre d'esprits.¹

Nous réprouvons de nouveau ces doctrines qui n'ont de la vraie philosophie que le nom, et qui, ébranlant la base même du savoir humain, conduisent logiquement au scepticisme universel et à l'irréligion.

1115 Ce nous est une profonde douleur d'apprendre que, depuis quelques
(598) années, des catholiques ont cru pouvoir se mettre à la remorque d'une philosophie qui, sous le spécieux prétexte d'affranchir la raison humaine de toute idée préconçue et de toute illusion, lui dénie le droit de rien affirmer au-delà de ses propres opérations, sacrifiant ainsi à un subjectivisme radical toutes les certitudes que la métaphysique traditionnelle, consacrée par l'autorité des plus vigoureux esprits, donnait comme nécessaires et inébranlables fondements à la démonstration de l'existence de Dieu, de la spiritualité et de l'immortalité de l'âme, et de la réalité objective du monde extérieur. Il est profondément regrettable que ce scepticisme doctrinal, d'importation étrangère et d'origine protestante, ait pu être accueilli avec tant de faveur dans un pays justement célèbre par son amour pour la clarté des idées et pour celle du langage. Nous savons, Vénérables Frères, à quel point vous partagez là-dessus Nos justes préoccupations, et Nous comptons que vous redoubleriez de sollicitude et de vigilance pour écarter de l'enseignement de vos Séminaires cette fallacieuse et dangereuse philosophie, mettant plus que jamais en honneur les méthodes que Nous recommandions dans Notre Encyclique précitée du 4 août 1879.

1116 Moins que jamais à notre époque, les élèves de vos petits et de vos
(599) grands Séminaires ne sauraient demeurer étrangers à l'étude des sciences physiques et naturelles. Il convient donc qu'ils y soient appliqués, mais avec mesure et dans de sages proportions. Il n'est donc nullement nécessaire que, dans les cours de sciences, annexés à l'étude de la philosophie, les professeurs se croient obligés d'exposer en détail les applications presque innombrables des sciences physiques et naturelles aux diverses branches de l'industrie humaine. Il suffit que leurs élèves en connaissent avec précision les grands principes et les conclusions sommaires, afin d'être en état de résoudre les objections que les incrédules tirent de ces sciences contre les enseignements de la Révélation.

1117 Par dessus tout, il importe que, durant deux ans au moins, les élèves
(600) de vos grands Séminaires étudient avec un soin assidu la Philosophie rationnelle, la quelle, disait un savant bénédictin, l'honneur de son ordre et de la France, D. MABILLON, leur sera d'un si grand secours, non seulement pour leur apprendre à bien raisonner et à porter de justes jugements, mais pour les mettre à même de défendre la foi orthodoxe contre les arguments captieux et souvent sophistiques des adversaires.²

¹ Encycl. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 [Cfr. n. 902].

² *De studiis monasticis*, 2, c. 9. Cfr. MABILLON, *Traité des études monastiques* (Paris 1691) 242.

1118 Viennent ensuite les sciences sacrées proprement dites, à savoir la
(601) Théologie dogmatique et la Théologie morale, l'Écriture Sainte, l'Histoire ecclésiastique et le Droit Canon. Ce sont là les sciences propres au prêtre. Il en reçoit une première initiation pendant son séjour au grand Séminaire; il devra en poursuivre l'étude tout le reste de sa vie.

1119 La Théologie, c'est la science des choses de la foi. Elle s'alimente,
(602) nous dit le Pape SIXTE-QUINT, à ces sources toujours jaillissantes qui sont les Saintes Écritures, les décisions des Papes, les décrets des Conciles.¹
Appelée positive et spéculative, ou scolastique suivant la méthode qu'on emploie pour l'étudier, la Théologie ne se borne pas à proposer les vérités à croire; elle en scrute le fond intime, elle en montre les rapports avec la raison humaine, et à l'aide des ressources que lui fournit la vraie philosophie, elle les explique, les développe, et les adapte exactement à tous les besoins de la défense et de la propagation de la foi. A l'instar de Béséléel, à qui le Seigneur avait donné son esprit de sagesse, d'intelligence et de science, en lui confiant la mission de bâtir son Temple,² le théologien « taille les pierres précieuses des divins dogmes, les assortit avec art, et par l'encadrement dans lequel il les place, en fait ressortir l'éclat, le charme et la beauté ».³

C'est donc avec raison que le même SIXTE-QUINT appelle cette théologie (et il parle spécialement ici de la théologie scolastique) un don du ciel et demande qu'elle soit maintenue dans les écoles et cultivée avec une grande ardeur, comme étant ce qu'il y a de plus fructueux pour l'Eglise.⁴

1120 Est-il besoin d'ajouter que le livre par excellence où les élèves pour-
(603) ront étudier avec plus de profit la théologie scolastique, est la *Somme Théologique* de ST. THOMAS D'AQUIN? Nous voulons donc que les professeurs aient soin d'en expliquer à tous leurs élèves la méthode, ainsi que les principaux articles relatifs à la foi catholique.

Nous recommandons également que tous les Séminaristes aient entre les mains et relisent souvent le livre d'or, connu sous le nom de *Catéchisme du St. Concile de Trente* ou *Catéchisme Romain*, dédié à tous les prêtres investis de la charge pastorale (*Catechismus ad parochos*). Remarquable à la fois par la richesse et l'exactitude de la doctrine et par l'élégance du style, ce catéchisme est un précieux abrégé de toute la théologie dogmatique et morale. Qui le posséderait à fond, aurait toujours à sa disposition les ressources à l'aide desquelles un prêtre peut prêcher avec fruit, s'acquitter dignement de l'important ministère de la confession et de la direction des âmes, et être en état de réfuter victorieusement les objections des incrédules.

¹ Const. Ap. *Triumphantis Ierusalem* (14 mart. 1588) § 10: BR 8, 1009 b. [Cfr. n. 918].

² Ex. 31, 2 s.; 35, 30-36, 1.

³ « Pretiosas divini dogmatis gemmas insculpe, fideliter coapta, adorna sapienter; adice splendorem, gratiam, venustatem ». S. VINCENTIUS LIR. *Commonit.* 1, 22: ML 50, 667.

⁴ Const. Ap. *Triumphantis Ierusalem* (14 aug. 1588) § 10: BR 8, 1009 b. [Cfr. n. 918].

1121 Au sujet de l'étude des Saintes Écritures, Nous appelons de nouveau
(604) votre attention, Vénérables Frères, sur les enseignements que Nous avons donnés dans Notre Encyclique *Providentissimus Deus*,¹ dont Nous désirons que les Professeurs donnent connaissance à leurs disciples, en y ajoutant les explications nécessaires. Ils les mettront spécialement en garde contre des tendances inquiétantes qui cherchent à s'introduire dans l'interprétation de la Bible, et qui, si elles venaient à prévaloir, ne tarderaient pas à en ruiner l'inspiration et le caractère surnaturel. Sous le spécieux prétexte d'enlever aux adversaires de la parole révélée l'usage d'arguments qui semblaient irréfutables contre l'authenticité et la véracité des Livres Saints, des écrivains catholiques ont cru très habile de prendre ces arguments à leur compte. En vertu de cette étrange et périlleuse tactique, ils ont travaillé, de leurs propres mains, à faire des brèches dans les murailles de la cité qu'ils avaient mission de défendre. Dans Notre Encyclique précitée, ainsi que dans un autre document, Nous avons fait justice de ces dangereuses témérités.² Tout en encourageant nos exégètes à se tenir au courant des progrès de la critique, Nous avons fermement maintenu les principes sanctionnés en cette matière par l'autorité traditionnelle des Pères et des Conciles, et renouvelés de nos jours par le CONCILE DU VATICAN I.³

1122 L'Histoire de l'Eglise est comme un miroir où resplendit la vie de
(605) l'Eglise à travers les siècles. Bien plus encore que l'histoire civile et profane, elle démontre la souveraine liberté de Dieu et son action providentielle sur la marche des événements. Ceux qui l'étudient ne doivent jamais perdre de vue qu'elle renferme un ensemble de faits dogmatiques, qui s'imposent à la foi et qu'il n'est permis à personne de révoquer en doute. Cette idée directrice et surnaturelle qui préside aux destinées de l'Eglise est en même temps le flambeau dont la lumière éclaire son histoire. Toutefois, et parce que l'Eglise, qui continue parmi les hommes la vie du Verbe incarné, se compose d'un élément divin et d'un élément humain, ce dernier doit être exposé par les maîtres et étudié par les élèves avec une grande probité. Comme il est dit au livre de Job, *Dieu n'a pas besoin de nos mensonges* (Jb 13, 7).

L'historien de l'Eglise sera d'autant plus fort pour faire ressortir son origine divine, supérieure à tout concept d'ordre purement terrestre et naturel, qu'il aura été plus loyal à ne rien dissimuler des épreuves que les fautes de ses enfants, et parfois même de ses ministres, ont fait subir à cette Epouse du Christ dans le cours des siècles. Étudiée de cette façon, l'histoire de l'Eglise, à elle toute seule, constitue une magnifique et concluante démonstration de la vérité et de la divinité du Christianisme.

¹ d. d. 18 nov. 1893 [Cfr. nn. 1024-1056].

² « *Genus interpretandi audax atque immodice liberum* ». Lettre au Ministre général des Frères Mineurs, 25 nov. 1898: *Leonis XIII Acta* 18, 188 s.

³ Sess. 3 (24 apr. 1870) Const. dogm. *De Fide cath.* et can. *De Revel.* 4; *De Fide* 4: ASS 5, 461, 463 s. 470; CL 7, 249-251, 255.

1123 Enfin, pour achever le cycle des études par lesquelles les candidats
(606) au sacerdoce doivent se préparer à leur futur ministère, il faut mentionner le Droit Canonique, ou science des lois et de la jurisprudence de l'Eglise. Cette science se rattache par des liens très intimes et très logiques à celle de la Théologie, dont elle montre les applications pratiques à tout ce qui concerne le gouvernement de l'Eglise, la dispensation des choses saintes, les droits et les devoirs de ses ministres, l'usage des biens temporels, dont elle a besoin pour l'accomplissement de sa mission. « Sans la connaissance du Droit canonique (disaient fort bien les Pères d'un de vos conciles provinciaux), la théologie est imparfaite, incomplète, semblable à un homme qui serait privé d'un bras. C'est l'ignorance du droit canon qui a favorisé la naissance et la diffusion de nombreuses erreurs sur les droits des Pontifes Romains, sur ceux des évêques, et sur la puissance que l'Eglise tient de sa propre constitution, dont elle proportionne l'exercice aux circonstances ».¹

1124 Nous résumerons tout ce que Nous venons de dire sur vos petits et
(607) vos grands Séminaires par cette parole de S. PAUL, que Nous recommandons à la fréquente méditation des maîtres et des élèves de vos athénées ecclésiastiques: *O Timothée, gardez avec soin le dépôt qui vous a été confié. Fuyez les profanes nouveautés de paroles et les objections qui se couvrent du faux nom de science; car tous ceux qui en ont fait profession, ont erré au sujet de la foi* (1 Tm 6, 20 s.).

Leonis XIII Acta 19, 160-174; PF Collect. 2, 486-490; CIC Fontes 3, 544-550.

De Seminariis cum Collegiis non admiscendis et de rusticationis domo pro clericis

(Ex Epist. Paternae providaeque ad Episcopos Brasiliae, 18 sept. 1899).

1125 Sunt quaedam tamen ad rei catholicae profectum ita necessaria, ut ea
(608) semel attigisse non satis sit; commemorari saepius et commendari velint. Huc potissimum pertinet cura in Seminariis collocanda, quorum cum statu fortuna Ecclesiae coniungitur maxime. In eorum igitur disciplina instauranda illud in primis cordis est, quod nonnulli sacrorum antistites iam feliciter praestiterunt, ut separatim aedibus, suisque seorsim institutis ac legibus, degant alumni, qui spem afferant sese Deo mancipandi per sacros ordines, eorumque domus retineant *Seminarii* nomen; aliae, instituendis ad civilia munia adolescentibus, Convictus vel Collegia episcopalia nuncupentur. Quotidiano enim usu constat, mixta Seminaria Ecclesiae consilio ac providentiae minus respondere; ea contubernia cum laicis causam esse quamobrem clerici plerumque a sancto proposito dimoveantur. Hos decet vel a prima aetate iugo Domini assuescere, pietati vacare plurimum, inservire sacris ministeriis, vitae sacerdotalis exem-

¹ Cfr. Concil. Prov. Burdigalen. a. 1868, c. 10, 3, 1: CL 4, 841.

plo conformari. Arcendi ergo mature a periculis, seiungendi a profanis, instituendi iuxta propositas a sancto CAROLO BORROMAEO leges saluberrimas,¹ quemadmodum in Europae Seminariis praecipuis fieri videmus.

1126 Eadem vitandi periculi ratio suadet ut comparetur alumnis rusticatio
(609) ad feriandum, nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum adeundae familiae. Multa enim pravitatis exempla manent incautos, praesertim in coloniciis iis domibus, ubi operariorum familiae glomerantur; quo fit ut, in iuveniles cupiditates prona, aut ab incepto deterreantur, aut sacerdotes futuri sint offensionis populo. Rem istic iam tentatam feliciter a quibusdam Episcopis maxime commendamus, auctoresque sumus vobis, Venerabiles Fratres, ut facta communiter eiusmodi lege, adolescentis cleri tutelae melius in posterum prospiciatis.

Leonis XIII Acta 19, 194 s.

De arcendis clericis ab ope utcumque ferenda bellis intestinis et politicis contentionibus

(Decr. S. C. CONCILII In perturbationibus, 12 iul. 1900).

1127 In perturbationibus et intestinis bellis, quibus aliquoties civiles sta-
(610) tus exagitantur, ultimis hisce annis interdum accidit, ut ecclesiastici viri, partium studio abrepti, uni vel alteri politicae factioni ultro se manciparent, et pro ea contra canonicas leges plura agere et moliri non vererentur, fidentes absolutionem in posterum se facile consecuturos.

Tam gravi malo occurrere cupiens Ss^{mus} D. N. LEO Pp. XIII, inhaerendo dispositionibus SS. CONCILII TRIDENTINI sess. 14, de reform. in prooem. et cap. 4, nec non sess. 22, de reform. cap. 1,² et prae oculis habita doctrina BENEDICTI XIV in *Instit.* 101,³ per praesentes S. C. Concilii litteras statuit atque decernit, ut in posterum quisquis ex clero, ut intestinis bellis et politicis contentionibus opem utcumque ferat, proprium residentiae locum absque iusta causa, quae a legitima ecclesiastica auctoritate recognita sit, deseruerit, vel clericales vestes exuerit, quamvis arma non sumpserit, et humanum sanguinem minime fuderit; et eo magis qui in civili bello sponte sua nomen militiae dederit, aut bellicas actiones quomodocumque dirigere praesumpserit, etsi ecclesiasticum habitum retinere pergat; ab Ordinum et graduum exercitio, et a quolibet ecclesiastico officio et beneficio suspensus illico et ipso facto maneat; et inhabilis praeterea fiat ad quaelibet officia aut beneficia ecclesiastica in posterum assequenda, donec ab Apostolica Sede restitutus non fuerit, sublata ad hunc

¹ CAROLUS BORR. *Institutiones ad universum Seminarium regimen pertinentes*; nec non *Regole et ordini del Seminario di Milano*; in: *Acta Eccl. Med.* 3, 93-146 et 1268-1285.

² MANSI 33, 102 s. 133.

³ *Bened. XIV Opera* 10, 432-439.

effectum respectivis dioecesium Ordinariis qualibet dispensandi potestate, etiamsi amplissimis, sive solitis (ut vocant) sive extraordinariis facultatibus rehabilitandi clericos gaudeant.

PF Collect. 2, 408 s.; ASS 33, 53 s.; CIC Fontes 6, 789 s.

De maxima ecclesiasticae institutionis Romanae utilitate

(Ex Epist. Omnibus compertum ad Patriarcham et Episcopos Graeco-Melchitas, 21 iul. 1900).

- 1128 Plures alumnos ex eadem natione graeco-melchita, Nostris expensis,
(611) Romae in Athanasiano Collegio instituendos curamus, ut ad fontem ipsum catholicam veritatem hauriant, et unitatis centrum, quod in Sede Apostolica divinitus constitutum est, venerari coram atque adamare adsuescant.¹

Leonis XIII Acta 20, 200.

De Roma ministrorum sacerorum altrice atque magistra praeclarissima

(Ex Litt. Ap. Rei Catholicae, de Collegio Clericorum Lusitanorum in Urbe condendo, 20 oct. 1900).

- 1129 Consiliorum omnium illud in primis secundum optata Nostra cessit,
(612) quod est de adolescentibus ad sacerdotale munus exquisitiore quadam cultura formandis: quo uno beneficio omnia propemodum Ecclesiae praesidia continentur.

... Multum quidem operae ac laboris in huius deflexu aetatis episcopi contulerunt, ut imminuti cleri reficeretur numerus et legitima disciplina vigeret, iuventutis sacrae vel excitatis contuberniis vel restitutis. Nihilominus iidem multa adhuc desiderari professi sunt, nec satis ecclesiis suis consultum fore censuerunt, nisi Collegium in Urbe conderetur clericis instituendis, ex omni Lusitania delectis. In hoc enimvero quasi perfugio, prope veneranda sepulera Apostolorum Principum augustamque Petri cathedram, multo licet plenius saluberrimam haurire doctrinam, quae Dei ministros deceat; hic ad probatissimae disciplinae solidaeque pietatis consuetudinem sanctius adduci; hic multiplici rerum ope ea arma expeditius instruere, quibus muniti, boni Christi milites, perutile religioni neque minus civitati exhibeant ministerium. Res in usu versatur, quum neminem profecto lateat, quantam fecerint et faciant messem, non modo ceteri exterorum collegiorum et sodalitatum alumni, sed unus etiam aut alter e Lusitanis ipsis, quorum prima aetas altricem Romam habuerit atque magistram.

Leonis XIII Acta 20, 289 s.

¹ Cfr. Litt. Ap. *Benigna hominum parens*, quibus Collegium Clericorum Armeniorum canonice in Urbe erigitur, 1 mart. 1883: *Leonis XIII Acta* 3, 195.

De christianis scriptoribus graecis et latinis cognoscendis

(Ex Epist. *Ea disciplinae ratio* ad Thomam Ludovicum, episc. Namurcensem, 20 mai. 1901).

- 1130 Ea disciplinae ratio quae adolescentes, in sacris praesertim Seminariis, sic vult ad
(614) litteras institui ut, praeter exemplaria veterum graeca et latina diligenter versanda, etiam clariores e christianis scriptoribus cognoscant et quanti dignum est faciant, non caret profecto sua laude; quod ipsum alias Sedes Apostolica per occasionem significavit.¹ In quo tamen moderatoris ducisque opus est prudentia; neque ea certe defutura est, tuis evigilantibus curis. Tunc enim certius uberiusque res proficiet, quum alumni iam sibi facultatem scribendi et iudicii elegantiam satis paraverint, ex eorum scilicet praeceptis atque exemplis qui, probe nosti, ipso testimonio usuque Sanctorum Patrum explorataque fructuum perpetua copia, omnis humanitatis iure habentur magistri optimi. Cautio igitur studio fiet ut ea quae alumni sacrorum, dicendo vel scribendo, de religione efferant, utraque optabili laude commendentur, et pie permoventis animos veritatis et aptae tantis rebus dignitatis.

Leonis XIII Acta 21, 86 s.

De clericis solida pietate et eximia doctrina summopere instituendis

(Ex Motu Proprio *La vasta e ben diretta coltura*, de Collegio Apost. Leoniano in Urbe condendo, 31 aug. 1901).

- 1131 La vasta e ben diretta coltura del Clero, estesa non solo alle scienze
(615) filosofiche e teologiche, ma ancora ad una cognizione profonda di tutte le altre discipline atte a formare uomini eminenti per eletto ingegno, per illuminata dottrina e soda pietà, per poi condurli al più alto grado di perfezione nei molteplici ministeri ecclesiastici, Ci fu in ogni tempo somamente a cuore, tanto che ad avviare sacerdoti al conseguimento di queste esimie qualità, furono ispirati non pochi atti del Nostro Pontificato. Il che fu da Noi sempre ritenuto di suprema necessità, giacché ben chiaro apparisce che al saggio e prudente governo di una Diocesi, di un Istituto, di un Seminario, di una Parrocchia è intimamente connesso il bene e la salute del popolo cristiano.

Leonis XIII Acta 21, 150.

De sacrae militiae tironibus in patria sua et Romae educandis

(Ex Litt. Ap. *Quae mari sinico*,² 17 sept. 1902).

- 1132 VI. *De Seminariis*. - Quanti faciat Ecclesia adolescentium Seminaria,
(616) qui in cleri spem educantur, perspicere licet ex Tridentinae Synodi decreto,³ quo ea primum sunt instituta. Oportet ideoque Episcopos omnem operam industriamque impendere ut domum in sua quisque dioecesi ha-

¹ [Cfr. n. 795].

² pro Insulis Philippinis.

³ [Cfr. nn. 290-296].

beat, in quam tirunculi militiae sacrae a teneris annis recipiantur atque ad vitae sanctimoniam et ad minores maioresque disciplinas formentur. Consultius autem erit si adolescentes, qui litteris student, aliis utantur aedibus; aliis vero iuvenes, qui, litterarum cursu emenso, in philosophiam ac theologiam incumbunt. Utrobique autem alumni perpetuo degant quoad sacerdotio, si meriti quidem fuerint, initientur; nulla unquam, nisi ex gravi causa, facultate facta ad suos remeandi. Seminarii regimen Episcopus optimo cuique demandet, sive e saeculari clero sive e regulari, qui scilicet prudentia usuque praestet vitaeque sanctitate praecellat. Quae autem a Nobis Nostrisque decessoribus saepe sunt edicta, abunde docent quo pacto quove modo in sacris Seminariis studia sint ordinanda. Sicubi vero Seminarium desit, Episcopus alumnos dioecesis suae, in viciniorum dioecesium Seminariis educandos curabit. Nulla insuper ratione permittant Episcopi ut Seminarii aedes ulli pateant, nisi iis adolescentibus qui spem afferant sese Deo per sacros ordines mancipandi. Qui vero ad civilia munia institui volent, alias, si res sinunt, obtineant aedes, quae convictus vel collegia episcopalia nuncupentur.

- 1133 Illud denique cavendum summopere, ex Apostoli praecepto, ne cui-
(617) piam Episcopi cito manus imponant (1 T. 5, 22); sed eos tantum ad sacra evehant, sacrisque tractandis adhibeant, qui diligenter explorati, debitaque scientia ac virtute exculi, ornamento dioecesis usuique esse possint. E Seminario autem egressos ne sibi permittant penitus; sed, ut vitent otia nec sacrarum scientiarum studia intermittant, consilium est quam optimum illos, quinquennio saltem a sacerdotio suscepto, periculo quotannis subiacere de re dogmatica et morum, coram doctis gravibusque viris faciendo.

- 1134 Quia vero aedes Romae patent etiam iuvenibus e Philippinis insulis
(618) qui maioribus disciplinis dare operam velint; pergratum Nobis eveniet si Episcopi delectos subinde adolescentes huc mittent, qui religionis scientiam, in ipso veritatis centro acquisitam, cum suis deinde civibus utiliter communicent. Sancta autem haec Sedes pro sua parte curabit opportunis modis ad potiore culturam melioremque ecclesiasticam formam clerum saecularem provehere ita ut apto tempore reperiatur idoneus qui cleri regularis partes in pastoralis muneris procurazione suscipiat.

Leonis XIII Acta 22, 199 s.

De cura et usu Archivorum seu Tabulariorum et Bibliothecarum

(Litt. circul. *Le cure Secretariae Status ad Italiae Episcopos*, 30 sept. 1902).¹

- 1135 Le cure delle religiose e civili memorie furon sempre stimate argomento di eletta
(619) cultura, siccome, per lo contrario, il disprezzo dei monumenti storici si ebbe sempre qual contrassegno di animi inculti. È perciò che fin dai più fiorenti secoli dell'antica civiltà vediamo tramandati ai posteri gli esempi delle avite virtù: perciò ancora la Chiesa Cattolica nulla ebbe più a cuore che di trasmettere intatta ai suoi figli l'eredità della sua sto-

¹ [Cfr. n. 547].

ria. È noto poi come la Società Cristiana, fin dagli stessi suoi inizi siasi mostrata adorna di tale pregio, e come nelle età susseguenti, essa, pur mirando anzitutto al bene soprannaturale delle anime, abbia tuttavia acquistate sempre nuove benemerenze del civile progresso. Non devesi peraltro dimenticare che parte precipua delle provvide sollecitudini della Chiesa a favore delle sacre e profane memorie l'ebbero i Romani Pontefici. Imperocchè per opera loro furono adunati immensi tesori letterari e artistici nello *Scrinio*, nell'*Archivio*, e nella *Biblioteca Apostolica*, traendone emolumento non meno il sacro Ministero che la cultura degli studiosi. Che se nel corso dei secoli tali pontificie provvidenze non poterono sfuggire a gravi danni per invasioni straniere o per pubbliche calamità, è manifesta nondimeno la diligenza usata dai Sommi Pontefici nell'ovviare ai mali e nel salvare dall'oblio gran parte della storia.

- 1136 Laonde, la Santità di Nostro Signore, emulando gli esempi dei Suoi predecessori,
(620) rivolse, fin dai primordi del Suo Pontificato, speciali cure all'incremento dell'Archivio e della Biblioteca Vaticana,¹ e li volle eziandio, per quanto le presenti condizioni il consentono, aperti alle indagini di tutti i dotti, senza distinzione veruna. Da tali sapienti premure molti vantaggi provennero alla Religione ed alla Scienza, ed unanime ancora ed universale fu la riconoscenza mostrata alla Santità Sua. — Ma la Suprema vigilanza della Santa Sede non poté dimenticare le somiglianti ricchezze possedute da Istituti ecclesiastici, e soggette all'ordinaria potestà episcopale del pari che all'alta giurisdizione del Sommo Pontefice. E giustamente temendosi che tali preziosi, ed, all'età nostra, insidiati monumenti di fede, di sacra disciplina, di lettere e di arti non avessero a soffrire alcun danno, il Santo Padre richiamò su di essi la particolare attenzione dei Vescovi con la circolare del 30 Agosto 1898, emanata dalla S. Congregazione del Concilio. Perchè poi gli Ordinari d'Italia fossero preceduti ed animati dall'esempio della Sede Apostolica, Sua Santità si degnò disporre che nella Biblioteca Vaticana si attendesse a riparare con tutte le cautele necessarie i preziosi Codici Capitolari, e che si preparassero idonei custodi delle Biblioteche Capitolari.

- 1137 Animato pertanto dalla stessa sollecitudine, e consapevole delle speciali difficoltà che si
(621) frappongono al regolare andamento degli Archivi diocesani, l'Augusto Pontefice si è indotto, oltrechè ad inculcare l'osservanza delle precedenti esortazioni, a rivolgere, per mezzo dei Vescovi, opportune Istruzioni a tutti gli Istituti ecclesiastici da essi dipendenti, e ad offrire ai medesimi Istituti l'aiuto degli Amministratori della Biblioteca e dell'Archivio Vaticano, perchè se ne avvantaggino nella formazione di valenti custodi e nei casi di straordinarie difficoltà.

Se non che, persuaso del valido concorso che l'Episcopato Italiano può apportare all'adempimento dei Suoi provvidi desideri, il Santo Padre non vuol tralasciare di rivolgergliene vivo l'invito. Affinchè poi sia resa vie più agevole l'esecuzione degli esposti disegni, per ordine di Sua Santità trasmetto ai singoli Ordinari opportune *Istruzioni*, alla osservanza delle quali essi sono esortati a vegliare solleciti in tutti gli atti del loro ministero, e specialmente nelle visite Pastorali, prendendo in questi incontri notizia e cura dei cimeli letterari e artistici, negletti, forse, od ignorati nelle varie Chiese. Stima inoltre il Santo Padre che nelle Diocesi d'Italia sia molto giovevole promuovere la formazione di *Bibliotecari* e di *Archivisti*: imperocchè costoro potranno non solo custodire, ma illustrare gli Archivi ecclesiastici, e saranno altresì in grado di occupare degnamente nei Seminari le Cattedre di Storia e di Sacra Liturgia, e di infondere nuova vita alle pubblicazioni accademiche.²

Ex Archivio Secretariae Status.

¹ Cfr. Motu Proprio *Quanto grandi e provvide* (9 sept. 1878); Motu Proprio *Augustum* (1 oct. 1888) et adnexae « Ordinationes »; *Leonis XIII Acta* 1, 112-138; 8, 326-366.

² Sequitur *Forma di Regolamento per la custodia e l'uso degli Archivi e delle Biblioteche Ecclesiastiche*: EC (Roma 1938) nn. 622-691.

De clero instituendo dirigendoque

(Epist. Encycl. *Fin dal principio* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1902).¹

1138 1. Fin dal principio del Nostro Pontificato, ponendo Noi mente
(692) alle gravi condizioni della società, non tardammo a riconoscere, come uno dei più urgenti doveri dell'Apostolico ufficio fosse quello di rivolgere specialissime cure alla educazione del Clero. Vedevamo infatti che ogni Nostro divisamento ad operare nel popolo una restaurazione di vita cristiana sarebbe tornato in vano, ove nel ceto ecclesiastico non si serbasse integro e vigoroso lo spirito sacerdotale. Pertanto mai non cessammo, quanto era da Noi, di provvedervi, sia con opportune istituzioni, sia con parecchi documenti diretti a tale intento. Ed ora una particolare sollecitudine verso il Clero d'Italia Ci muove, Venerabili Fratelli, a trattare ancora una volta un argomento di sì grande rilievo. — Belle invero e continue testimonianze esso ne porge di dottrina, di pietà, di zelo; tra le quali Ci piace di additar con lode l'alacrità onde, secondando l'impulso e la direzione dei Vescovi, coopera al movimento cattolico che Ci è sommamente a cuore. Non possiamo tuttavia dissimulare la preoccupazione dell'animo Nostro al vedere come da qualche tempo vada qua e là serpeggiando una cotal brama d'innovazioni inconsulte, così rispetto alla formazione, come all'azione multiforme dei sacri ministri. Ora è facile avvisare le gravi conseguenze che sarebbero a deplorarsi, ove a siffatte tendenze innovatrici non si apportasse pronto rimedio. — Ond'è che a preservare il clero italiano dalle influenze perniciose dei tempi, stimiamo cosa opportuna, Venerabili Fratelli, richiamare in questa Nostra lettera i veri e invariabili principi che debbono regolare l'educazione ecclesiastica e tutto il sacro ministero.

1139 2. Il Sacerdozio cattolico, divino nella sua origine, soprannaturale
(693) nella sua essenza, immutabile nel suo carattere, non è tale istituzione che possa accomodarsi alla volubilità delle opinioni e dei sistemi umani. Partecipazione del sacerdozio eterno di Gesù Cristo, esso deve perpetuare fino alla consumazione dei secoli la missione stessa dal divin Padre affidata al suo Verbo Incarnato: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (I. 20, 21; cf. 17, 18). Operare la salute eterna delle anime sarà sempre il grande mandato, a cui esso non potrà mai venir meno; come, per fedelmente attuarlo, non dovrà mai cessar di ricorrere a quei soprannaturali presidi e a quelle norme divine di pensiero e di azione che gli diè Gesù Cristo, quando inviava i suoi Apostoli per tutto il mondo a convertire i popoli al Vangelo.² Quindi S. Paolo nelle sue lettere vien ricordando, non essere altro il Sacerdote che il *legato*, il *ministro di Cristo*, il *dispensatore dei suoi misteri* (2 Cr 5, 20; 6, 4; 1 Cr 4, 1), e ce lo rappresenta quasi collocato in luogo eccelso,³ quale intermediario fra il cielo e la terra per trattare con Dio gli interessi sommi dell'uman genere, che sono quei della vita sempiterna.

¹ [Cfr. n. 1231].² Cfr. Mt. 28, 19; Mc. 16, 15.³ Hb. 5, 1.

Tale il concetto, che i Libri santi ne danno del Sacerdozio cristiano, cioè di un'istituzione soprannaturale, superiore a tutti gl'istituti terreni e affatto separata da essi come il divino dall'umano. — La stessa alta idea emerge chiara dalle opere dei Padri, dal magistero dei Romani Pontefici e dei Vescovi, dai decreti dei Concili, dall'unanime insegnamento dei Dottori e delle Scuole cattoliche. Che anzi tutta la tradizione della Chiesa è una voce sola nel proclamare che il Sacerdote è un *altro Cristo*, e che il Sacerdozio *si esercita bensì in terra ma va meritamente annoverato tra gli ordini del cielo*,¹ poichè *gli son date da amministrare cose del tutto celesti, e gli è conferito un potere che Dio non affidò neppure agli Angeli*,² potere e ministero che riguardano il governo delle anime, ossia *l'arte delle arti*.³ Perciò educazione, studi, costumi, quanto insomma si attiene alla disciplina sacerdotale, venne sempre dalla Chiesa considerato come un tutto a sé, non pur distinto, ma separato altresì dalle ordinarie norme del vivere laicale. — Tal distinzione e separazione deve dunque rimanere inalterata anche ai tempi nostri, e qualunque tendenza ad accomunare o confondere l'educazione e la vita ecclesiastica con la educazione e la vita laicale, ha da giudicarsi riprovata nonchè dalla tradizione dei secoli cristiani, ma dalla dottrina stessa apostolica e dagli ordinamenti di Gesù Cristo.

1140 3. Certamente nella formazione del clero e nel ministero sacerdotale
(694) ragion vuole che si abbia riguardo alle varie condizioni dei tempi. Quindi è ben lungi da Noi il pensiero di rigettare quei mutamenti che rendano l'opera del Clero sempre più efficace nella società in mezzo a cui vive; che anzi appunto per tale considerazione Ci è sembrato conveniente di promuovere in esso una più solida e squisita coltura, e di aprire un campo più largo al suo ministero. Ma ogni altra innovazione che potesse recar qualche pregiudizio a ciò ch'è essenziale al sacerdote, dovrebbe riguardarsi come affatto biasimevole. Il sacerdote è sopra tutto costituito maestro, medico e pastore delle anime, e guida ad un fine che non si chiude nei termini della vita presente. Ora non potrà egli mai corrispondere appieno a così nobili uffici, se non sia, quant'è mestieri, versato nella scienza delle cose sacre e divine; se non sia fornito a dovizia di quella pietà che ne fa un *uomo di Dio* (1 Tm 6, 11; cf. 2 Tm 3, 17); se non ponga ogni cura in avvalorare i suoi insegnamenti colla efficacia dell'esempio, conforme all'ammonimento dato ai sacri pastori dal Principe degli Apostoli: *Forma facti gregis ex animo* (1 Pt 5, 3). Comunque volgano i tempi, e le condizioni sociali cangino e si tramutino, queste sono le proprie e massime doti che debbono rifulgere nel Sacerdote cattolico, giusta i principi della fede; ogni altro corredo naturale ed umano, sarà certo commendevole, ma non avrà, rispetto all'ufficio sacerdotale, che una secondaria e relativa importanza.

¹ « Sacerdotium enim in terra peragitur, sed caelestium ordinum classem obtinet: et iure quidem merito ». S. IOHANNES CHRYS. *De Sacerd.* 3, 4; MG 48, 642.² « Etenim qui terram incolunt in eaque commorantur, ad ea quae in caelis sunt dispensanda commissi sunt, potestatemque acceperunt, quam neque Angelis, neque Archangelis dedit Deus ». *Ibid.* n. 5; MG 48, 643.³ « Ars est artium regimen animarum ». S. GREGORIUS M. *Regula Past.* 1, 1; ML 77, 14.

1141 Se pertanto è ragionevole e giusto che il Clero si pieghi, fin dove è
(695) lecito, ai bisogni dell'età presente, è altresì doveroso e necessario che alla prava corrente del secolo, non che cedere, fortemente resista. E ciò, mentre risponde naturalmente all'alto fine del sacerdozio, vale altresì a renderne più fruttuoso il ministero, crescendogli decoro e procacciandogli rispetto.

1142 Ora è noto pur troppo come lo spirito del naturalismo tenti inquina-
(696) re ogni parte anche più sana del corpo sociale: spirito che inorgoglisce le menti e le ribella ad ogni autorità; che avvilisce i cuori e li volge alla ricerca dei beni caduchi, trascurati gli eterni. Di questo spirito, così malefico e già troppo diffuso, grandemente è a temere che qualche influsso non possa insinuarsi anche fra gli ecclesiastici, massime fra i meno esperti. Tristi effetti ne sarebbero, il venir meno a quella gravità di condotta, che tanto si addice al sacerdote; il cedere con leggerezza al fascino di ogni novità; il diportarsi con indocilità pretenziosa verso i maggiori; il perdere quella ponderatezza e misura nel discutere che tanto è necessaria, particolarmente in materia di fede e di morale. Ma effetto ben più deplorabile, perchè congiunto col danno del popolo cristiano, ne seguirebbe nel sacro ministero della parola, inducendovi un linguaggio non conforme al carattere di banditore dell'Evangelo.

1143 4. Mossi da tali considerazioni, Noi sentiamo di dover nuovamente
(697) e con più vivo studio raccomandare, che innanzi tutto i Seminari siano con gelosa cura mantenuti nello spirito proprio, così rispetto all'educazione della mente come a quella del cuore. Non si perda giammai di vista, ch'essi sono esclusivamente destinati a preparare i giovani non ad uffici umani, per quanto legittimi ed onorevoli, ma all'alta missione, poc'anzi accennata di *ministri di Cristo e dispensatori dei misteri di Dio* (1 Cor 4, 1). Da tale riflesso, tutto soprannaturale, sarà sempre agevole, come notammo già nella Enciclica *al Clero di Francia* data l'8 settembre 1899,¹ ritrarre norme preziose non pure per la retta formazione dei chierici, ma per allontanare altresì dagli Istituti, ne quali si educano, ogni pericolo così interno come esterno, d'ordine morale o religioso.

1144 Rispetto agli studi, poichè il clero non dev'essere estraneo agli avan-
(698) zamenti d'ogni buona disciplina, si accetti pure quanto di veramente buono ed utile si riconosca nell'innovati metodi: ogni tempo suol contribuire al progresso del sapere umano. Però vogliamo che su tal proposito siano ben ricordate le prescrizioni Nostre intorno allo studio delle lettere classiche, e principalmente della Filosofia, della Teologia, e delle scienze affini: prescrizioni che demmo in più documenti, massime nella detta *Enciclica*, di cui Ci piace perciò trasmettere a voi un esemplare, unito alla presente.

1145 Sarebbe al certo desiderabile che i giovani ecclesiastici potessero tutti,
(699) com'è dovere, fornire il corso degli studi sempre all'ombra dei sacri Istituti.

¹ *Depuis le jour*: [cfr. nn. 1106-1124].

Ma poichè gravi ragioni talora consigliano che alcuni di essi frequentino le pubbliche Università, non si dimentichi con quali e quante cautele i Vescovi debbano ciò loro permettere.¹

1146 Vogliamo del pari che s'insista sulla fedele osservanza delle norme
(700) contenute in altro più recente documento, in ispecial modo per quanto concerne le letture od altro che potesse dare occasione ai giovani di prender parte comechessia ad agitazioni esterne.² Così gli alunni dei Seminari, facendo tesoro di un tempo prezioso e colla massima tranquillità degli animi, potranno raccogliersi tutti intorno a quegli studi che li rendano maturi ai grandi doveri del sacerdozio, singolarmente al ministero della predicazione e delle confessioni. Ben si rifletta, quanto grave sia la responsabilità di quei sacerdoti che, in tanto bisogno del popolo cristiano, trascurano di prestar l'opera propria nell'esercizio di questi sacri ministeri; e di coloro altresì che non vi portano una illuminata operosità; sì gli uni come gli altri mal corrispondono alla propria vocazione in cosa che troppo importa alla salute delle anime.

1147 E qui dobbiamo richiamare l'attenzione vostra, Venerabili Fratelli,
(701) sulla speciale *Istruzione* che volemmo data in ordine al ministero della divina parola;³ e desideriamo che se ne traggano più copiosi frutti. Rispetto poi al ministero delle confessioni, si rammenti quanto severo suonino le parole del più insigne e mite dei moralisti verso coloro che non dubitano di sedere inetti nel tribunale di penitenza;⁴ e come non meno severo sia il lamento dell'insigne Pontefice BENEDETTO XIV, che poneva tra le maggiori calamità della Chiesa il difetto nei confessori di una scienza teologica morale qual s'addice alla gravità di così santo ufficio.⁵

1148 5. Ma al nobile scopo di preparare degni ministri del Signore è ne-
(702) cessario, Venerabili Fratelli, che sia volto, e con sempre maggior vigore e vigilanza, oltre l'ordinamento scientifico, anche il disciplinare e l'educativo dei vostri Seminari. — Non vi si accolgano che giovani i quali offrano fondate speranze di voler consecrarsi *in perpetuo al ministero ecclesiastico*.⁶ Si tengano segregati dal contatto e più dalla convivenza con giovani non aspiranti al sacerdozio: tale comunanza potrà per giuste e gravi cause tollerarsi a tempo e con singolari cautele, finchè non sia dato di pienamente

¹ *Instructio S. C. EPP. ET REG. Perspectum est*, ad Italiae Episcopos et Familiarum Religiosorum Moderatores, 21 iul. 1896 [cfr. nn. 1073-1077].

² Istruzione della S. C. DEGLI AA. EE. *Nessuno ignora*, sull'azione popolare cristiana e democratico-cristiana in Italia, 27 gennaio 1902: *Leonis XIII Acta* 22, 8-28; *PF Collect.* 2, 494-500.

³ Istruzione della S. C. DEI VESC. E REGOL. *La Santità di N. S.* (seu *Sanctissimus Pater*), a tutti gli Ordinari d'Italia ed ai Superiori degli Ordini e Congregazioni religiose, 31 luglio 1894; *Leonis XIII Acta* 14, 265-276; *PF Collect.* 2, 309-312; *CIC Fontes* 4, 1061-1067.

⁴ S. ALFONSO M. DE' LIGUORI, *Istruzione e pratica pei Confessori* 16, 6, 99 s.; *Pratica del Confessore* 1, 3, 18; *Opere*, 9 (Torino 1855) 409 s., 790.

⁵ *Instit. Eccl.* 32, 3 s.; *Bened. XIV Opera* 10, 138.

⁶ *Concil. Trid.* Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

provvedere, conforme allo spirito della disciplina ecclesiastica. Si rimandino quanti nel corso della loro educazione manifestassero tendenze men convenevoli alla vocazione sacerdotale, e nell'ammettere i chierici agli ordini sacri si usi somma ponderazione, giusta l'ammonimento gravissimo di San Paolo a Timoteo: *Manus cito nemini imposueris* (1 *Tm* 5, 22). In tutto ciò conviene posporre qualsiasi altra considerazione, che sarebbe sempre da ritenersi inferiore a quella relevantissima della dignità del sacro ministero.

1149 Importa poi grandemente, che a formare negli alunni del santuario
(703) un'immagine viva di Gesù Cristo,¹ nel che si assomma tutta l'educazione ecclesiastica, i moderatori e gl'insegnanti alla diligenza e alla perizia proprio del loro ufficio congiungano l'esempio di una vita al tutto sacerdotale. La condotta esemplare di chi presiede, massime ai giovani, è il linguaggio più eloquente e persuasivo per ispirare negli animi loro il convincimento dei propri doveri e l'amore del bene.

1150 Un'opera di tanto rilievo richiede principalmente dal Direttore di
(704) spirito prudenza non ordinaria e cure indefesse; onde un tale ufficio, che desideriamo non manchi in verun Seminario, vuol essere affidato ad ecclesiastico molto esperto nelle vie della perfezione cristiana. Ed a lui non sarà mai abbastanza raccomandato d'infondere e coltivar negli alunni colla maggiore sodezza quella pietà la quale è per tutti feconda, ma specialmente pel clero, di utilità inestimabili.² Perciò sia egli sollecito di premunirli altresì da un pernicioso inganno, non infrequente tra' giovani, cioè di lasciarsi talmente prendere all'ardore degli studi, da non curar poi a dovere il proprio avanzamento nella scienza dei Santi. Quanto più la pietà avrà messo radici profonde nei chierici, tanto meglio saranno temprati a quel forte spirito di sacrificio, ch'è al tutto necessario per zelare la gloria divina e la salvezza delle anime. — Non mancano, la Dio mercè, nel clero italiano sacerdoti che diano nobili prove di quanto possa un ministro del Signore, penetrato di siffatto spirito; mirabile la generosità di quei tanti che per dilatare il regno di Gesù Cristo, corrono volentieri in lontane terre ad incontrare fatiche, privazioni e stenti d'ogni maniera, ed anche il martirio.

1151 6. Di questa guisa, scorto da provvide ed amorevoli cure nella con-
(705) veniente coltura dello spirito e dell'ingegno, verrà a grado a grado formandosi il giovane levita, quale lo richieggono la santità della sua vocazione ed i bisogni del popolo cristiano. Il tirocinio in verità non è breve; eppure vorrà essere protratto anche oltre il tempo del Seminario. Convien infatti che i giovani sacerdoti non siano lasciati senza guida nelle prime fatiche, ma vengano confortati dalla esperienza de' più provetti che ne maturino lo zelo, la prudenza, e la pietà; ed è spedito altresì che, ora con eserci-

¹ Cfr. *Rm* 13, 14; *Gal* 3, 27.

² Cfr. 1 *Tm* 4, 7 s.

tazioni accademiche, ora con periodiche conferenze, si allarghi l'uso di tenerli continuamente esercitati negli studi sacri.

1152 7. È manifesto, Venerabili Fratelli, che quanto abbiamo sin qui
(706) raccomandato, lungi dal menomamente nuocere, giova anzi in singolar modo a quella operosità sociale del Clero, da Noi in più occasioni inculcata come necessaria ai nostri giorni. Poichè coll'esigere la fedele osservanza delle norme da Noi richiamate, si viene a tutelare ciò che di siffatta operosità dev'essere l'anima e la vita. — Ripetiamo dunque anche qui, e più altamente, esser mestieri che il Clero vada al popolo cristiano, insidiato da ogni parte, e con ogni sorta di fallaci promesse adescato segnatamente dal *Socialismo* ad apostatare dalla fede avita; subordinando però tutti la propria azione all'autorità di coloro, cui lo *Spirito Santo* ha costituito *Vescovi per reggere la Chiesa di Dio* (*At* 20, 28); senza di che seguirebbe confusione e disordine gravissimo, a detrimento anche della causa che hanno a difendere e a promuovere. Anzi a tal fine desideriamo che i candidati al sacerdozio, sul termine della loro educazione nei Seminari, vengano convenientemente ammaestrati nei documenti pontifici che riguardano la questione sociale e la democrazia cristiana,¹ astenendosi peraltro, come più sopra abbiain detto, dal prendere qualsiasi parte al movimento esterno. Fatti poi sacerdoti si volgano con particolare studio al popolo, stato sempre l'oggetto delle più amorevoli cure della Chiesa. Togliere i figli del popolo alla ignoranza delle cose spirituali ed eterne, e con industriosa amorevolezza avviarli ad un vivere onesto e virtuoso; rafforzare gli adulti nella Fede dissipandone i contrari pregiudizi, e confortarli alla pratica della vita cristiana; promuovere tra il laicato cattolico quelle istituzioni che si riconoscano veramente efficaci al miglioramento morale e materiale delle moltitudini; propugnar sopra tutto i principii di giustizia e carità evangelica, ne' quali trovano equo temperamento tutti i diritti e i doveri della civil convivenza: tale è nelle precipue sue parti il nobile compito della loro azione sociale. Ma abbiamo sempre presente, che anche in mezzo al popolo il sacerdote deve serbare integro il suo augusto carattere di *ministro di Dio*,² essendo egli posto a capo dei fratelli, principalmente *animarum causa*.³ Qualsivoglia maniera di occuparsi del popolo, a scapito della dignità sacerdotale, con danno dei doveri e della disciplina ecclesiastica, non potrebbe essere che altamente riprovata.

1153 8. Ecco quanto, Venerabili Fratelli, la coscienza dell'Apostolico
(707) ufficio C'imponeva di far rilevare, considerate le condizioni odierne del Clero d'Italia. Non dubitiamo, che in cosa di tanta gravità ed importanza, alla sollecitudine Nostra voi saprete congiungere le più solerti ed amorevoli industrie del vostro zelo, ispirandovi specialmente ai luminosi esempi

¹ Cfr. praesertim *Litt. Encycl. Rerum novarum* (15 mai. 1891) et *Epist. Encycl. Graves de communi* (18 ian. 1901); *Leonis XIII Acta* 11, 97-144; 21, 3-20.

² Cfr. *Rm* 15, 16; 1 *Ts* 3, 2.

³ S. GREGORIUS M. *Regula Past.* 2, 7; *ML* 77, 38.

del grande Arcivescovo, San CARLO BORROMEO. Pertanto a dare effetto a queste Nostre prescrizioni, avrete cura di farne argomento delle vostre regionali *Conferenze*, e di consigliarvi su quei provvedimenti pratici che secondo i particolari bisogni delle singole Diocesi vi sembreranno più opportuni. Ai divisamenti ed alle deliberazioni vostre non mancherà, ove sia d'uopo, il presidio della Nostra autorità.

- 1154 (708) 9. Ed ora con parola che ne viene spontanea dall'intimo del Nostro cuore paterno, Ci volgiamo a voi, quanti siete sacerdoti d'Italia, raccomandando a tutti e a ciascuno, che mettiate ogni impegno nel corrispondere sempre più degnamente allo spirito proprio della vostra eccelsa vocazione. A voi ministri del Signore diciamo con più ragione che non disse San Paolo ai semplici fedeli: *Obsecro itaque vos ego vincetus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis* (Ef 4, 1). L'amore della comune madre la Chiesa rinsaldi e rinvigorisca tra voi quella concordia di pensiero e di azione, che raddoppia le forze e rende più feconde le opere. In tempi tanto infesti alla religione e alla società, quando il Clero d'ogni nazione è chiamato ad unirsi compatto per la difesa della fede e della morale cristiana, si appartiene a voi, figli diletteggianti, cui particolari vincoli congiungono a questa Sede Apostolica, precedere a tutti gli altri coll'esempio, ed essere i primi nella illimitata obbedienza alla voce e ai comandi del Vicario di Gesù Cristo. — Così le benedizioni di Dio scenderanno copiose, quali Noi le invochiamo, a mantenere il Clero d'Italia sempre degno delle illustri sue tradizioni.

Leonis XIII Acta 22, 246-259; *PF Collect.* 2, 434-438; *CIC Fontes* 3, 592-598.

De spe in Seminariis reposita

(Ex Litt. Ap. *Actum praeclare*, pro Cubana Insula, 20 febr. 1903).

- 1155 (709) Magnum profecto negotium institutio sacri ordinis alumnorum, cuius rei spes ferme omnis est in Seminariis reposita. In eiusmodi ergo domicilia excitanda incumbant Episcopi, de iisque gerant sollicitam curam, caventes potissimum ne alii admittantur nisi quorum *indoles et voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros*.¹ Qua super re plura sunt a memorato Concilio plenario Americae Latinae declarata sapienter et opportune sancita.²

- 1156 (710) Ad spiritualem autem utilitatem totius Cubanae insulae, enixe commendamus *Seminarium Pio-Latino-Americanum*, in quo multi et praeclari evangelici praecones et animarum rectores, in Urbe totius christiani orbis principe et sub ipsis Romanorum Pontificum oculis, educati fue-

¹ *Concil. Trid.* Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

² Can. 605-630: *Acta et Decreta Concilii Plenarii Americae Latinae*, in Urbe celebrati anno Domini 1899 (Romae 1900) 265-273.

runt, plurimique futuri illorum imitatores educantur. Quare volumus quemadmodum a ceteris Americae dioecesisibus,¹ ita etiam ab unaquaque Cubanae insulae saltem binos adolescentes alendos in eo Collegio, non intermissa vice, collocari.

Leonis XIII Acta 22, 317.

S. PIUS X (1903-1914)

De adolescente clero pietate, disciplina, scientia imbuendo

(Ex Serm. *Io vi sono grato* ad Pont. Seminarium Gallici in Urbe alumnos, 24 sept. 1903).

- 1157 (711) I cari chierici, che oggi ancora abitano nel Seminario, si ricordino le parole del Salmo 118, in cui il re Davide dice al Signore: *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me*.

Bonitatem. La bontà è la cosa più cara e più tenera al nostro cuore. Nella bontà tutti gli altri doni sono intesi; bontà è la stessa cosa di santità. E santi devono essere i sacerdoti; a loro specialmente è stato detto: *Sancti estote quoniam ego sanctus sum* (Lv. 11, 44; 19, 2; cf. 11, 45; 20, 7; 26; 21, 8).

Devono essere santi, perchè amici, rappresentanti e ministri di un Dio santo.

Eadem velle, eadem nolle, ea demum firma amicitia est.² *Amicitia pares aut accipit aut facit*.³ Se vogliamo essere amici di Gesù Cristo, dobbiamo avere con Lui la stessa volontà, gli stessi affetti, gli stessi sentimenti: *Sacerdos alter Christus*.

Dobbiamo essere rappresentanti di Gesù Cristo.⁴ Per rappresentare Gesù Cristo, bisogna rivestire gli stessi sentimenti,⁵ avere per così dire sulle labbra le stesse parole. Siccome alla partenza del sole rimangono le stelle, così dobbiamo essere altrettante stelle che illuminino il mondo nell'assenza del Sole di Giustizia, Gesù Cristo.

Noi siamo e dobbiamo essere i ministri di Gesù Cristo;⁶ ma qui io vi dirò le parole di S. GIOVANNI CRISOSTOMO: *Quo non oportet igitur esse puriorem tali fruentem sacrificio? Quo solari radio splendidiorem manum carnem hanc dividentem?*⁷

Difatti, che noi dobbiamo essere buoni, santi, lo mostra la Chiesa, che con un lungo tirocinio di studio e di santa educazione, vuol preparati

¹ [Cfr. n. 1066].

² S. HIERONYMUS, Epist. 130 (ad Demetriadem virg.) 12: ML 22, 1117. Cfr. SALLUSTIUS, *Catil.* 20, 4.

³ S. HIER. *In Mich.* 7, 5-7: ML 25, 1219.

⁴ Cfr. 2 Cor. 5, 20.

⁵ Cfr. Ph. 2, 5.

⁶ Cfr. 1 Cor. 4, 1; R. 15, 16.

⁷ Ex BREV. ROM. Dom. *infra Oct. Corporis Christi*, 2 Noct. lect. 6. Cfr. S. IOH. CHRYS. *In Matth. Hom.* 82, 5: MG 58, 743.

i suoi chierici nei Seminari, come in una officina ove si fabbricano le armi per battaglia. Li mette sotto la direzione di persone dotte e sante, affinché mettano i piedi sulle loro orme; non introduce mai quei che chiama il Signore, senza far loro ripetere; *Dominus pars hereditatis meae et calicis mei; tu es qui restitues hereditatem meam mihi.*¹ Perchè dice S. GIROLAMO: *Qui vel ipse pars Domini est vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut et ipse possideat Dominum et possideatur a Domino.*²

1158 *Disciplinam.* Voi sapete quello che dice S. TOMMASO: la disciplina non
(712) è altro che l'ordine.³ Per avere l'ordine, è necessario ubbidire; e bisogna dire che oggi giorno non si sa più ubbidire.

Anche nel Santuario si respira l'aria micidiale che infetta tutta la società, l'aria dell'indipendenza. Forse per quei sentimenti, sotto il pretesto di fare del bene, molti giovani e pure dei sacerdoti mancano ad un dovere imposto a tutti, specialmente ai ministri del Signore. Voi non avete bisogno di questa mia raccomandazione perchè sarete figli di ubbidienza (I Pt 1, 14), ne tengo promessa dal vostro degnissimo oratore.

1159 *Scientiam.* È necessaria la scienza, ma delle scienze profane fatene
(713) l'uso che ne fece San Tommaso, che aveva in mente come in un serbatoio tutte le scienze, e se ne serviva per mettere in luce la vera scienza, la scienza divina, la sacra teologia.

Anal. Eccl. 11, 433; *Le Saint-Siège et le Séminaire Français de Rome* (Rome 1935) 69-71.

De Seminariis rite ordinandis moderandisque

(Ex Epist. Encycl. *E supremi*. 4 oct. 1903).

1160 11. ... Curarum haec prima sunt, ut Christum formemus in iis, qui
(714) formando in ceteris Christo officio muneris destinantur. Ad sacerdotes mens spectat, Venerabiles Fratres. Sacris namque quotquot initiati sunt, eam in populis quibuscum versantur, provinciam sibi datam norint, quam Paulus suscepisse testatus est amantissimis iis verbis: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* (G. 4, 19). Qui tamen explere munus queant, nisi priores ipsi *Christum induerint*?⁴ atque ita induerint, ut illud Apostoli eiusdem usurpare possint: *Vivo autem, iam non ego: vivit vero in me Christus* (G. 2, 20); *Mihi vivere Christus est* (Ph. 1, 21). Quamobrem, etsi ad fideles omnes pertinet hortatio ut *occurramus ... in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi* (E. 4, 13):

¹ PONT. ROM. *De Clerico faciendo* (cfr. Ps. 15, 5).

² Epist. 52 (ad Nepotianum) 5; ML 22, 531.

³ Quod quidem ex plurimis Angelici Doctoris testimoniis colligitur. Cfr. Epist. Solemne illud ad Ludovicum Pèchenard, Instituti Cath. Parisiensis Rectorem, 22 febr. 1905 (*Pii X Acta* 2, 49).

⁴ Cfr. R. 13-14; G. 3, 27.

praecipue tamen ad illum spectat qui sacerdotio fungitur: qui ideo dicitur *alter Christus*,¹ non una sane potestatis communicatione, sed etiam imitatione factorum, qua expressam in se Christi imaginem praeferat.

1161 12. Quae cum ita sint, quae vobis quantaque, Venerabiles Fratres,
(715) ponenda cura est in clero ad sanctitatem omnem formando! Huic, quaecumque obveniant, negotia cedere necesse est. Quamobrem pars potior diligentiarum vestrarum sit de Seminariis sacris rite ordinandis moderandisque, ut pariter integritate doctrinae et morum sanctitate floeant. Seminarium cordis quisque vestri delicias habetote, nihil plane ad eius utilitatem omittentes, quod est a TRIDENTINA SYNODO providentissime constitutum.² — Quum vero ad hoc ventum erit ut candidati sacris initiari debeant, ne quaeso excidat animo quod Paulus Timotheo perscripsit: *Manus cito nemini imposueris*, (I T. 5, 22) illud attentissime reputando. Tales plerumque fideles futuros, quales fuerint quos sacerdotio destinabitis.³ Quare ad privatam quaecumque utilitatem respectum ne habetote; sed unice spectetis Deum et Ecclesiam et sempiterna animorum commoda, ne videlicet, uti Apostolus praecavet, communicetis *peccatis alienis* (*Ibid.*).

Pii X Acta 1, 8-10; *CIC Fontes* 3, 604 s.

De cantus Gregoriani et musicae sacrae in Seminariis praeceptione

(Ex Instruct. de Musica Sacra, Motu Proprio *Inter pastoralis officii* edita, 22 nov. 1903).⁴

1162 25. In clericorum Seminariis atque in ecclesiasticis Collegiis, ex Triden-
(716) tinis decretis,⁵ magna cum diligentia et amore ab omnibus colatur, quem supra laudavimus, Gregorianus cantus traditione acceptus; quique praesunt rem adiuvent, late subiectorum animos confirmando, laudibusque cumulantes. Item, ubi fieri poterit, inter Clericos *Scholae Cantorum* institutio provehatur ad sacram polyphoniam bonamque musicam liturgicam optime exsequendam.

1163 26. In ordinariis praeceptionibus Liturgiae, Moralis disciplinae,
(717) Iuris Canonici, quae Theologiae tironibus impertiuntur, ea ne omittantur, quae ad principia legesque musicae sacrae propius accedant; imo curetur, ut eiusmodi institutio peculiari eruditione de pulchri specie, seu de *aesthetica* artis sacrae perficiatur, ne clerici e Seminariis dimittantur harum

¹ [Cfr. n. 1139].

² [Cfr. nn. 290-296].

³ [Cfr. nn. 653. 753. 1168].

⁴ Cfr. C. SS. RITUM, Decr. *Sanctissimus Dominus*, 8 ian. 1904; SRC Decr. 6, 46 — Insuper cfr. Litt. Encycl. *Iucunda sane*, de solemnibus saecularibus S. GREGORII M. (12 mart. 1904); *Pii X Acta* 1, 211 s.

⁵ [Cfr. n. 291].

cognitionum ignari, quae necessariae sunt ad cultum ecclesiasticum integre absolvendum.

SRC Decr. 6, 37; PF Collect. 2, 451; CIC Fontes 3, 614; cfr. Pii X Acta 1, 86.

(Ex Epist. Quod Nobis est in votis ad Petrum Card. RESPIGHI, in Urbe Vicarium in spiritualibus Generalem, 8 dec. 1903).¹

- 1164 Percupimus tandem ut Sacra Musica singulari tractetur cura ac iustis
(718) modis in omnibus et singulis Urbis Seminariis et Collegiis ecclesiasticis, ubi ingens illudque electissimum iuvenum Clericorum agmen ex omni mundi regione, scientiis sacris et vero spiritu ecclesiastico foecundatur. Novimus, et id Nobis magno est solatio, in pluribus Institutis sacram musicen adeo florere, ut eadem aliis esse possint exemplo. Sed nonnulla Seminaria, nonnulla Collegia, aut superiorum neglectu, aut minima idoneitate gustuque haud sano eorum quibus cantus instructio et musices sacrae directio commissa sunt, plurimum desiderare sinunt.

Tuum erit, sollicite et huic rei omnem curam impendere, instando maxime, ut cantus Gregorianus, iuxta Concilii Tridentini, et innumera-bilium aliorum, ex omni regione, Provincialium et Dioecesanorum, prae-scriptiones, peculiari apprehendatur diligentia, et, ut plurimum, in publicis privatisque Instituti functionibus praeferatur.

- 1165 Alias, ut verum fateamur, cantum Gregorianum pars maior non nove-
(719) rat, nisi in libris erratis, corruptis, contractis. Verumtamen sedulum diuturnumque studium, quod circa illud insignes viri, iidemque de arte sacra maxime meriti, posuerunt, res penitus immutavit.

Cantus Gregorianus suae primaevae puritati tam concinne, iuxta vota, restitutus, qualis a maioribus transmissus est, et in codicibus plurium Ecclesiarum invenitur, dulcis, suavis, facillimus intellectu apparet, et pulchritudine adeo nova ac inopinata praeditus, ut, ubi introductus fuit, veram in iuvenibus cantoribus animi voluptatem excitare minime retardaverit. Nunc autem, cum in iussis exsequendis voluptas immiscetur, cuncta maiori fiunt alacritate, fructuque durabiliori.

- 1166 Volumus igitur, in omnibus Collegiis et Seminariis huius almae Ur-
(720) bis, perantiquum cantum Romanum rursus introduci, qui iamdudum in nostris Ecclesiis et Basilicis resonabat, et deliciae fuerunt praeteritarum generationum, pulchriori christianae pietatis aetate. Et quemadmodum olim e Romana Ecclesia ille cantus in alias occidentis Ecclesias diffusus erat, ita est in votis, iuvenes Clericos, sub Nostris ipsismet oculis instructos, rursus illum in suis Dioecesibus invehere ac diffundere, eo cum reversi fuerint Sacerdotes, pro Dei gloria operaturi.

SRC Decr. 6, 42 s.; CIC Fontes 3, 618 s.; cfr. Pii X Acta 1, 72 s.

¹ Cfr. ASS 36, 383 s.

De clericis ante sacram ordinationem iusto experimento probandis

(Ex Litt. Encycl. *Iucunda sane*, de sollemnibus saecularibus S. GREGORII MAGNI, 12 mart. 1904).

- 1167 Quam serio, igitur, Venerabiles Fratres, Episcopo secum et coram
(721) Deo est reputandum, antequam novis levitis manus imponat! *Neque gratia alicuius*, inquit GREGORIUS, *neque supplicatione, aliquos ad sacros ordines audeat promovere nisi eum, quem vitae et actionis qualitas ad hos dignum esse monstraverit.*¹ Quanta eidem opus est maturitate consilii, antequam recens iniunctis sacerdotibus apostolatus munia committat! Qui, nisi iusto fuerint experimento probati sub vigili custodia prudentiorum sacerdotum, nisi habeant unde plane constet de honeste acta vita, de prono in pietatem ingenio, de animo ad obediendum parato iis omnibus quae vel Ecclesiae consuetudo induxerit vel diuturna experientia com-probarit vel quos *Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei* (A. 20, 28) ipsi praeceperint, sacerdotio fungentur, non in plebis christianae salutem, sed in perniciem. Nam et iurgia serent, et plus minus latentes cie-bunt rebelliones, triste sane spectaculum populo exhibentes quasi discrepantium in coetu nostro voluntatum, quum deploranda haec pau-corum superbiae et contumaciae sint adscribenda. Procul, oh procul ab omni officio sunt excitatores discordiarum; nec enim his apostolis eget Ecclesia, neque hi pro Christo cruci adfixo apostolatam gerunt, sed ipsi sibi apostoli sunt.

Pii X Acta 1, 208 s.; ASS 36, 526.

De sacra iuventute inde a tenera aetate in Seminariis vel Collegiis ecclesiasticis educanda

(Ex Epist. *La ristorazione* ad Petrum Card. RESPIGHI, vice sacra Antistitem Urbanum, 5 mai. 1904).

- 1168 *La ristorazione d'ogni cosa in Cristo,*² che ci siamo proposti coll'aiuto del
(722) Cielo nel governo della Chiesa,³ esige, come più volte abbiamo già manife-stato, la buona istituzione del clero, la prova delle vocazioni, l'esame sull'integrità della vita degli aspiranti e la cautela per non aprir loro con troppa indulgenza le porte del santuario. Per far regnare Gesù Cristo nel mondo,⁴ nessuna cosa è così necessaria come la santità del clero, perchè con l'esempio, con la parola e con la scienza esso sia guida ai fedeli, che, come dice un antico proverbio, saranno sempre quali sono i sacerdoti: *sicut sacerdos, sic populus.*⁵

¹ Epist. lib. 5, ep. 58 (ad Episc. Helladae); ML 77, 794.

² Cfr. E. 1, 10.

³ Cfr. Epist. Encycl. *E Supremi* (4 oct. 1903) 3; CIC Fontes 3, 601 s.; Pii X Acta 1, 3; Allocut. Consist. *Primum vos* (9 nov. 1903); ASS 36, 195.

⁴ Cfr. 1 C. 15, 25.

⁵ [Cfr. nn. 653. 753. 1161. 1884].

Leggiamo infatti nel S. CONCILIO DI TRENTO: *Nihil est quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicaverunt; quum enim a rebus saeculi in altiorum sublatis locum conspiciantur, in eos, tamquam in speculum, reliqui oculos coniciunt, ex iisque sumunt quod imitentur.*¹

- 1169 Da questo emerge chiara la necessità, che i chiamati nella sorte del
(723) Signore, fin dai primi anni, siano non solo informati a quella pietà e a quella dottrina che li rendano *sale della terra e luce del mondo* (Mt. 5, 13 s.), ma la santità della vita abbiano meditata e praticata sotto una vigilante osservanza ed una accurata disciplina nei Seminari. Nei Seminari infatti si educano le tenere piante, che, fatte alberi, daranno frutti copiosi; nei Seminari si preparano gli operai, che dovranno coltivare la vigna del Signore, e finalmente si esercitano i coraggiosi atleti, che dovranno sostenere con fermezza le divine battaglie.²

Con molta ragione pertanto i padri del S. Concilio di Trento, dopo la Sessione XXIII (cap. 18 *de Reform.*), in cui fu decretata l'istituzione di questi noviziati ecclesiastici, pieni di santa allegrezza si congratularono a vicenda, ripetendo che, se il Concilio di Trento non avesse stabilito che questo, non si sarebbe dovuto lamentare nè la sua lunga durata, nè le gravi difficoltà e pene, che si erano sostenute.³

- 1170 E qui Noi dobbiamo ringraziare la Provvidenza, che, per la sollecitudine e generosità dei Nostri Venerati Predecessori, la città nostra, non
(724) solo è provveduta di ottimi Seminari pei bisogni della Diocesi, ma è ricca di Seminari e Collegi per quasi tutte le nazioni: il che apre il cuore non solo alla speranza, ma alla certezza che la pietà e la scienza di questi alunni che si spargono per tutto il mondo produrranno frutti di benedizione.

- 1171 Convinti pertanto e persuasi della necessità che quanti aspirano al Sacerdozio siano educati nei Seminari per mantenere e coltivare la vocazione allo stato ecclesiastico, ed affinchè le vocazioni vere si possano meglio conoscere dai Superiori, che devono rendere il *bonum testimonium* prima che sugli aspiranti stessi vengano imposte le mani; ⁴ persuasi che quanti hanno la vera vocazione niente maggiormente desiderano che di entrare in questi cenacoli, dove pei celesti carismi dello Spirito Santo si preparano alla missione, a cui sono divinamente chiamati (e chi sente altrimenti lascia molto a dubitare sulla verità e sincerità della sua vocazione); col voto, che quanti si credono chiamati al Sacerdozio, fin dai primi anni, se fosse possibile, entrino in questi asili della pietà e dello studio; confermando piena-

¹ Sess. 22, *De Ref.* c. 1 [cfr. n. 288].

² [Cfr. nn. 713-727].

³ Cfr. G. Card. PALEOTTUS apud: A. THEINER, *Acta genuina Concilii Tridentini*, 2 (Zagrabiae 1874) 661 a. 662 a. — [Cfr. n. 1358].

⁴ [Cfr. n. 289].

mente quanto Ella, Sig. Cardinale, ha disposto in proposito con le *lettere circolari* dirette ai Revmi Ordinari d'Italia negli ultimi tre anni decorsi;¹ siamo inoltre venuti nella determinazione di stabilire:²

- 1172 1° Tutti i Chierici della Diocesi di Roma, come quelli che dalle diverse
(726) Diocesi d'Italia vengono mandati a Roma dai loro Revmi Ordinari per attendere agli studi, debbono essere convittori in un Seminario o Collegio ecclesiastico.

- 1173 2° Per provvedere, quanto è possibile, a quegli aspiranti della Diocesi di Roma che non potranno pagare la retta, vogliamo che i posti gratuiti nel Seminario Romano siano riservati agli studenti di Teologia che si trovino in detta condizione; e solo nel caso che non vi fossero aspiranti teologi, possano goderne studenti di Liceo. Vogliamo altresì che a tali posti possano essere nominati anche gli studenti non romani di nascita, purchè appartengano per domicilio a questa Diocesi.

- 1174 3° I Sacerdoti che a domanda dei loro Vescovi verranno a Roma
(728) dalle Diocesi d'Italia, sia per un corso di perfezionamento nella Filosofia o Teologia, sia per frequentare le scuole di Diritto Canonico e Civile negli istituti ecclesiastici, sia per gli studi universitari, od anche per la pratica nelle Sacre Congregazioni Romane; dovranno essi pure entrare come alunni in un Seminario o Collegio ecclesiastico.

- 1175 4° Gli studenti esteri, con le commendatizie dei loro Revmi Ordinari,
(729) dovranno procurarsi il posto nei Collegi delle rispettive nazioni, e, qualora questi mancassero, in un altro Collegio ecclesiastico.

- 1176 5° In conseguenza di tali disposizioni non potranno essere accolti
(730) nei Collegi laici di Roma, quantunque retti da persone ecclesiastiche, i chierici e sacerdoti studenti per esercitare l'ufficio di prefetti dei convittori. È doloroso il dover privare siffatti Collegi dei giovani studenti, che coll'abito ecclesiastico vi esercitano tale ufficio; ma a questo bisogno, al quale potranno provvedere a tempo i Direttori dei singoli Istituti, deve prevalere la necessità di informare quei giovani allo spirito ecclesiastico con la disciplina dei Seminari.

- 1177 6° In nessuno dei Seminari o Collegi ecclesiastici di Roma potrà essere
(731) accettato come alunno chi non presenti la domanda del suo Ordinario, il quale s'impegna di riceverlo in Diocesi a studi finiti, o quando per altre ragioni i Superiori stimassero di doverlo licenziare. Le suddette domande dovranno essere riconosciute da cotesto Vicariato.

- 1178 7° Le Università Gregoriana e della Minerva, i Seminari Romano
(732) e Vaticano, e il Collegio di Propaganda non potranno ammettere alle lezioni, come uditore ordinario, nessun Chierico o Sacerdote, che non esi-

¹ l. e. 10 aug. 1901; 15 aug. 1902; 15 aug. 1903; ASS 36, 191 s.

² Normae quae sequuntur, latine legi possunt apud A. M. MICHELETTI, *Ius Pium* (Augustae Taurin. 1914) 384 s.

bisca la prova scritta di essere convittore in un Collegio ecclesiastico, o in un Seminario. Per i Sacerdoti romani non appartenenti a comunità ecclesiastiche si richieda il permesso scritto di cotesto Vicariato. Tali disposizioni valgono anche per gli ecclesiastici che desiderano far pratica nelle Congregazioni romane.

- 1179 8° Non potrà essere promosso al Sacerdozio chi non abbia compiuto
(733) il 4° anno di Teologia, e non ne abbia superata la prova,¹ e non sia stato alunno, almeno per tre anni, in un Seminario o Collegio ecclesiastico.

Le comunichiamo, Signor Cardinale, per tempo queste disposizioni, perchè, nel suo zelo illuminato pel governo della Nostra Diocesi, Ella ne intimi e ne sorvegli pel prossimo venturo anno scolastico la scrupolosa osservanza, derogando affatto a qualunque consuetudine o privilegio in contrario.

Pii X Acta 1, 257-261; *CIC Fontes* 3, 624-626.

De spiritu rebelli et censorio a clericorum Seminariis repellendo

(Ex Allocut. *Io avrei voluto* ad Episcopos, sollemniis quinquagenariis Immaculatae B.V.M. Conceptionis praesentes in Urbe, 12 dec. 1904).

- 1180 I tempi si fanno difficili e dolorosi per la Chiesa cattolica: non turbia-
(734) moci. Sulla terra la Chiesa è militante: a noi l'essere i capitani che conducono le milizie al combattimento. Non abbiamo noi, come potente incoraggiamento, la certezza della vittoria? Davanti ai nostri occhi sono sempre queste divine parole: *Non veni pacem mittere sed gladium* (Mt. 10, 34). *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* (L. 15, 20). *Sed confidite, Ego vici mundum* (L. 16, 33). Se noi sappiamo essere, per la dottrina, la luce del mondo (Mt. 5, 14); per i nostri esempi, il sale della terra (Mt. 5, 13); se in una parola noi facciamo valere come un tesoro, ciò che SAN PAOLO raccomandava ai suoi discepoli, *Tito e Timoteo*, cioè primo la santità e la perfezione della vita, secondo il vigore della dottrina, terzo lo spirito di abnegazione e di sacrificio, quarto lo zelo attivo ed illuminato, quinto la carità forte e dolce ad un tempo, noi ci concilieremo l'amore e la venerazione dei buoni, la stima e il rispetto dei nostri stessi nemici.

In quest'opera difficile sia nostro sostegno l'amorosa Provvidenza di Colui che inviando i propri Apostoli per il mondo come agnelli in mezzo ai lupi, li rassicurò e li esortò a non temere di nulla, persuasi che egli si terrebbe sempre allato a loro: *Ecce Ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi* (Mt. 28, 20). D'altra parte la difficoltà dell'opera, posta a confronto delle nostre povere forze, ci porterà a considerarci sempre come strumenti inutili nelle mani del Signore,² ed a ricorrere a Lui nelle nostre più grandi necessità. Egli ci esaudirà e così ci farà ripetere: *Omnia possum in eo qui me confortat* (Ph. 4, 13).

¹ [Cfr. n. 1293].

² Cfr. L. 17, 10; G. 6, 3.

- 1181 Io non vi faccio, Venerabili Fratelli, che una sola raccomandazione:
(735) vegliate sui Seminari e sugli aspiranti al Sacerdozio; voi lo sapete: troppo spira sul mondo un soffio d'indipendenza mortifero per le anime, e questa indipendenza si è introdotta anche nel Santuario; indipendenza non solo riguardo all'autorità, ma altresì riguardo alla dottrina. Ne deriva che alcuni dei nostri giovani chierici, animati da questo spirito di critica senza freni che domina oggidì, giungono a perdere ogni rispetto per la scienza derivata dai nostri grandi maestri, dai Padri e Dottori della Chiesa, interpreti della dottrina rivelata. Se mai aveste nei Seminari uno di questi sapienti di nuovo conio, liberatevene prestamente, e a nessun costo imponetegli le mani. Voi ve ne ripentirete sempre di averlo ordinato, non fosse che uno solo; non mai di averlo escluso.

ASS 37, 434 s.

De Seminariis dioecesanis et interdioecesanis

(Ex Chirographo *La Sacra Congregazione* ad Emum Card. FERRATA, S. Congregationis Episcoporum et Regularium Praefectum, 16 jan. 1905).¹

- 1182 La Sacra Congregazione dei Vescovi e Regolari, prescrivendo con la
(736) *Circolare* del 24 agosto 1889, almeno una volta l'anno, le Conferenze Episcopali, dichiarava che uno degli argomenti da trattarsi fosse la retta formazione del Clero nei Seminari. Ma da molte relazioni dei Visitatori Apostolici sono venute a conoscere, che in molti Seminari si è ben lungi dal raggiungere lo scopo per cui sono istituiti, causa la piccolezza della Diocesi, la mancanza dei mezzi materiali, e specialmente la impossibilità, in cui si trovano i Revmi Vescovi di trovare Direttori e Maestri adatti alla buona educazione ed istruzione degli aspiranti al sacerdozio. Nè è da far le meraviglie, perchè è impossibile che offrano un numero conveniente di alunni e meno ancora i necessari Maestri quelle Diocesi, che contano appena trenta o quaranta mila anime, senza dire di quelle (e sono pur molte) che ne hanno un numero inferiore.

- 1183 Ora il S. CONCILIO DI TRENTO nell'intimare l'istituzione in ogni Dio-
(737) cesi dei Seminari, ha stabilito però che ove qualche Diocesi fosse così povera da non poter comodamente aprire un Seminario, il Sinodo Provinciale, o il Metropolita coi due Suffraganei più anziani decretasse o nella stessa Metropolitana o in altra Diocesi della Provincia, l'erezione di uno o più collegi i quali, coi frutti di due o più Chiese, fossero mantenuti ed educati i fanciulli ad esse appartenenti.² Che se anche il S. CONCILIO ha previsto il nostro caso, prego l'Eminenza Vostra Revma di richiamare

¹ S. C. EPP. ET REG. hoc pontificium documentum cum Italiae Ordinariis communicavit litteris *Con venerato Autografo*, 23 iul. 1905. Cfr. *Programma e Norme per l'ordinamento scolastico, educativo e disciplinare dei Seminari d'Italia* (Roma 1908) 9. [Cfr. n. 1231].

² Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 294].

su questo argomento l'attenzione di tutti i Revmi Vescovi d'Italia, perchè s'accordino per la concentrazione dei Seminari di quelle Diocesi che non possono per qualunque motivo convenientemente provvedere alla educazione degli aspiranti al sacerdozio.

L'Eminenza Vostra Revma poi mi obbligherà altamente se, nella lettera, che dirigerà ai Revmi Vescovi farà notare questi miei desideri:

- 1184 1° Che in tutte le Diocesi *possibilmente* si mantengano gli studi gin-
(738) nasiali, perchè i Venerandi Vescovi abbiano l'occasione di conoscere l'in-
dole e la capacità dei giovanetti e possano avere la necessaria assistenza
nelle funzioni pontificali.
- 1185 2° Che i Revmi Vescovi delle Diocesi accennate stabiliscano di co-
(739) mune accordo in tre, quattro, e anche più, un Seminario per gli studi
filosofici e un altro per gli studi teologici dei loro aspiranti al sacerdozio.
- 1186 3° Che per la scelta di questi centri di studio si abbia pur riguardo
(740) ai Metropolitani, ma dato che questi non potessero offrire un locale conve-
niente pel sito, per l'igiene o per qualunque altro motivo, i Metropolitani
stessi accettino qualunque altro locale più adatto.
- 1187 4° Che la scelta dei Maestri per tutti gli studi sia fatta di pieno ac-
(741) cordo dai Vescovi delle singole Diocesi, che dovranno permettere ai loro
sacerdoti di trasferirsi temporaneamente nel Seminario, al quale saranno
chiamati.
- 1188 5° Che i Vescovi siano liberi di sorvegliare la disciplina e gli studi
(742) e di visitare questi Seminari Centrali senza la più piccola opposizione od
osservazione del Vescovo nella cui Diocesi sta il Seminario.
- 1189 6° Che tutti i Vescovi concorrano coi legati e colle rendite delle loro
(743) Diocesi specialmente all'onorario dei Maestri e per la diminuzione, se sarà
possibile, della retta dei giovani.

Programma e Norme per l'ordinamento scolastico educativo e disciplinare dei Seminari d'Italia (Roma 1908) 7 s.

De alumnis sacri Ordinis ad eximiam sanctitatem
et ad doctrinam sanam informandis

(Ex Serm. Nessuna cosa ad Pont. Seminarium Gallici in Urbe alumnos, 23 febr. 1905).

- 1190 Nessuna altra cosa potrebbe riuscirci più gradita, di sapervi convinti
(745) essere necessario che diventiate buoni ministri di Gesù Cristo. Ed a ciò è
d'uopo che vi diate alla dottrina ed alla pietà. Rammentatevi della pa-
rola di SAN GREGORIO: Al sacerdote sono necessarie e la pietà e la dottrina.

Senza la pietà la dottrina fa arrogante il sacerdote; senza dottrina la pietà lo fa inoperoso: *Doctrina sine pietate arrogantem; pietas sine doctrina inutilem facit*.¹

- 1191 Che la pietà abbia da essere la caratteristica di un chierico, nessuno
(746) questo pone in dubbio; perchè se il sacerdozio è un riflesso del sacerdozio di Gesù, i sacerdoti devono ricopiarne le virtù. Devono essere gli amici, i rappresentanti ed i ministri di Gesù.

Amici di Gesù Cristo:² ma *amicitia aut pares invenit aut facit*.³ *Idem velle, idem nolle, ea demum firma amicitia est*.⁴ Devono dunque i sacerdoti avere i medesimi affetti, i medesimi sentimenti, i medesimi pensieri che Gesù.⁵

Rappresentanti di Gesù Cristo:⁶ ma chi rappresenta degnamente una persona conviene che porti in sé tutte le qualità della persona rappresentata. Sia dunque il sacerdote *sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus* (Hb. 7, 26).

Ministri di Gesù Cristo:⁷ debbono rinnovare tutti i misteri della Redenzione, debbono essere i dispensatori, gli immolatori di colui che sul Calvario si offrì per gli uomini. Ogni giorno hanno il conforto prezioso di consacrare il corpo ed il sangue di Gesù Cristo nel sacramento dell'Eucarestia. E dice il CRISOSTOMO: *Quo non oportet igitur esse puriorem, tali fruentem sacrificio? quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc dividentem? os quod igni spiritali repletur linguam, quae tremendo nimis sanguine rubescit?*⁸ Perciò la vostra vita deve essere una vita di santità per eccellenza, non solo esteriore, ma che abbia i suoi fondamenti nell'interno. *Omnis gloria eius ab intus* (Ps. 44, 14). Anche all'esterno le vostre opere buone appaiono naturalmente, come è scritto *ut videant opera vostra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui est in caelis* (Mt. 5, 16). Ma di questo non dovete occuparvi: basta per ora che coltivate l'interno e il cuore, ed allora le vostre azioni, le vostre parole, i vostri atteggiamenti, eserciteranno un apostolato di esempio.

- 1192 Dovete essere santi, di una santità non dimezzata, ma piena, né co-
(747) mune, ma speciale; cosicché rifuggiate non solo dai peccati gravi, ma anche dai più lievi. Anzi un antico canone della Chiesa dice: *Si quis praecedenti tempore peccata admisit, recedat a sacerdotio*.⁹ Se la Chiesa, identica nelle

¹ Summus Pontifex, ut videtur, id prae mente habuit testimonium: « Nulla est scientia, si utilitatem pietatis non habet... et valde inutilis est pietas, si scientiae discretionem careat ». *Moral.* 1, 32, 45; *ML* 75, 547.

² Cfr. *I.* 15, 15.

³ Cfr. S. Hieronymus, *In Mi.* 7, 5-7; *ML* 25, 1219.

⁴ Sallustius, *Catil.* 20, 4. — Cfr. S. Thomas Aq. *Sum. Theol.* 2, 2 q. 104, a. 3.

⁵ Cfr. *Ph.* 2, 5.

⁶ Cfr. 2 *C.* 5, 20.

⁷ Cfr. 1 *C.* 4, 1.

⁸ *In Mi. Hom.* 82, 5; *MG* 58, 743. [Cfr. n. 1157].

⁹ Cfr. *Conc. Neocaesariense* (inter an. 314 et 325) can. 9 s.; nec non *Conc. Nicaenum I* (an. 325) can. 9 s. — *Caus.* 15, q. 8, can. 1. 4; atque *Dist.* 81, can. 4 s. (CI 1, 759 s.; et 1, 282).

sue pratiche, ha diminuito il rigore delle sue proibizioni, vuole però nell'ammetterci al sacerdozio che abbiamo pianto le miserie passate, i peccati commessi. Vuole che al presente i sacerdoti evitino ogni peccato, *quia quae in aliis essent levia, in ipsis sunt gravia*.¹

- 1193 Né basta la pietà: è necessaria la scienza. *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore eius* (Ma. 2, 7). *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi* (Os. 4, 6). Che se nell'antico Testamento, dove i sacerdoti erano semplice figura di quelli del nuovo Patto, s'esigeva tanta scienza, quanta non se ne domanda al presente? Se mai in alcun tempo la scienza fu necessaria ai sacerdoti, adesso lo è ancor più. Molto bisogno v'è dunque unire alla pietà la scienza. Il mondo si lascia facilmente sedurre da questi bagliori della scienza. Bisogna approfondire soprattutto la scienza sacra, per essere pronti a rispondere a quelli che vi fanno obbiezioni. Dovete essere il *sale della terra*, il *lume del mondo*.² Ma per essere veramente il sale della terra, non dovete porre il piede innanzi per sapere più di quello che la Chiesa domanda... Nei primi capi della *Genesi* si narra che Adamo ed Eva, i nostri primi genitori, per voler sapere più di quanto ne permetteva loro Iddio, furono sedotti dal maestro della scienza, e rovinarono se stessi e i loro discendenti. *De fructu ligni quod est in medio paradisi, praecepit nobis Deus ne comederemus ... ne forte moriamur. Nequaquam morte moriemini ... aperientur oculi vestri, et eritis sicut dii scientes bonum et malum* (Gn. 3, 3-5). Ma quando misero il piè in fallo ed assaggiarono il frutto loro vietato, conobbero di essere stati ingannati. *Et aperti sunt oculi eorum; cumque cognovissent se esse nudos consuerunt folia ficus et fecerunt sibi perizomata* (Gn. 3, 7). Il Signore chiederebbe a voi che pretendiate di saperne più dei Padri e dei Dottori della Chiesa, colonne di quel mistico tempio, più di questi Santi che furono suscitati apposta da Dio e donati da speciali lumi, per insegnare le verità lasciate da Gesù Cristo? Badate a non essere tratti dal demonio della scienza, dico, della scienza falsa: che facilmente avreste da pentirvene, e senza che ve n'avvediate sarete trascinati in una estrema rovina.

Le Saint-Siège et le Séminaire Français de Rome (Rome 1935) 77-81.

De scientia in iis qui sunt sacerdotio initiandi severissime requisita

(Ex Litt. Encycl. *Acerbo nimis*, de christiana doctrina tradenda,³ 15 apr. 1905).

- 1194 9. ... In sacerdote ad vitae sanctimoniam debere scientiam adiici, quis (749) neget? *Labia ... sacerdotis custodient scientiam*. (Ma. 2, 7). Atque illam reapse severissime Ecclesia requirit in iis qui sint sacerdotio initiandi. Quorsum id vero? Quia scilicet ab eis divinae legis notitiam christiana plebs expectat, illosque ad eam impertiendam destinat Deus: *Et legem re-*

¹ Cfr. Conc. Trid. Sess. 22, *De Ref.* c. 1 [cfr. n. 288].

² Cfr. Mt. 5, 13 ss.

³ [Cfr. n. 1653].

quirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est (Ibid). Quamobrem Episcopus, in sacra initiatione, Sacerdotii candidatos alloquens: *Sil, inquit, doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei: ... sint providi cooperatores ordinis nostri; ... ut in lege tua die ac nocte meditantes, quod legerint credant, quod crediderint doceant*.¹

Pii X Acta 2, 75; *CIC Fontes* 3, 650.

De sacrae iuventutis institutione studiosissime accuranda

(Ex Epist. *Sollicito vehementer animo* ad Episcopos Lusitaniae, 5 mai. 1905).

- 1195 Sollicito vehementer animo hisce vos litteris alloquimur, adducti, (750) ut intelligitis, earum indignitate rerum, quae, non uno quidem nomine improbandae, claram Lusitaniae urbem recens commoverunt. Haenimirum cum pro ea cura, quam de alumnis sacrorum gerimus, incredibilem quamdam Nobis aegritudinem afferunt, tum causam nimis idoneam dant, quam memores Nostrarum partium, capimus, cohortandi vos, ut ipsam sacrae iuventutis institutionem studiosissime accuretis. Equidem non diffitemur, huic vos officio haudquaquam deesse solitos, ac praesertim his viginti annis studuisse vestrorum disciplinam temperationemque Seminariorum melius constituere. At in hoc genere, etsi bonos cepistis adhuc laborum fructus, videtis tamen ipsi, multa esse reliqua, in quibus elaborare necesse sit. Iamvero desiderari aliquid vestrae, in hac causa, diligentiae pastoralis, quaesumus, ne patiamini. Nimium quantum Ecclesiae populiue christiani interest, talia esse clericorum Seminariorum qualia TRIDENTINA SYNODUS providentissime voluit:² pietatis nempe artiumque bonarum domicilia, ubi rite atque ordine lecta in spem divini ministerii iuventus virtutibus doctrinisque debitis instruat. Ut enim ex illis, si quidem instituti sui rationem inviolate retineant, praeclarae sunt utilitates in commune expectandae, ita si vel paulum ab ea ratione deficiant, maxima sunt ex iisdem metuenda incommoda: id quod tristis rerum experientia confirmat.

- 1196 Quare si vobis est, quod summopere debet esse, cordi, suppleri Cle- (751) rum vestrum sacerdotibus iis, qui non inscientia aut desidia aut probrosis moribus sanctissimum munus dedecorent, verum scientiae ornatu, studio animarum, integritate vitae eo se nomine dignos praestent, similiter vestrum cuiusque Seminarium vobis esse cordi patet oportere. Hoc igitur omni ope excolite, hunc, inquam, praecipuum industriae vestrae campum, in quo quum sancte studioseque versati eritis, tum putate cetera officii vestri munia magnam partem vos exsecutos.

- 1197 Quamquam ad parandam sacerdotum copiam, qui dignitatem de- (752) cusque Cleri retineant, non satis fuerit eam tantam curam in Seminario collocasse: magnum profecto istud, sed nequaquam in isto omnia. Relin-

¹ PONT. ROM. *De Ordinatione Presbyteri*.

² [Cfr. 290-296].

quitur enim, ut in adsciscendis ministris sacrorum nihil temere, nihil nisi ex conscientia officii fiat. Religiosissime servandum est Episcopo quod Paulus Apostolus graviter admonuit: *Manus cito nemini imposueris* (1 T. 5, 22); quippe periculis plena est omnis, in negotio huius momenti ac ponderis, festinatio: at multo magis cavendum, ne quo studio et favore hominum adducatur, ut manus cuiquam, minus digno, imponat. Enimvero hoc adeo tetrum est facinus, ut minime suspicio eius cadere in quemquam vestrum possit: illud potius, ut in consecrandis clericis nullum cautionis genus supervacaneum vobis videatur, etiam atque etiam rogamus.¹

- 1198 Verum in tota hac re, quae ita unumquemque vestrum attingit, ut
(753) attingat universos, propterea quod ad ipsius Lusitaniae Ecclesiae salutem pertinet, ne satis habetote, pro viribus contendere et eniti singulos, sed consilia inter vos conferendo, deliberetis identidem, cupimus, quid maxime ad commune propositum conducat. Itaque, quoniam intermissum istic accepimus esse morem solemnes Episcoporum coetus habendi, dabitis operam, ut eum quamprimum atque ob hanc potissimum causam, de qua loquimur, revocetis.²

Pii X Acta 2, 92-94; *CIC Fontes* 3, 655 s.

De doctrinae periculo subeundo ab iis omnibus qui ad sacrum ministerium accedere velint

(Ex Motu Proprio Sacrosancta Tridentina Synodus, 16 iul. 1905).

- 1199 Sacrosancta TRIDENTINA SYNODUS de iis agens, qui ad sacra initiandi
(754) forent, sic perscribebat: *Sancta Synodus, antiquorum canonum vestigiis inhaerendo, decernit ut quando Episcopus ordinationem facere disposuit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem vel quando Episcopo videbitur, ad civitatem evocentur. Episcopus autem, sacerdotibus et aliis prudentibus viris, peritis divinae legis ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi adscitis, ordinandorum genus, personam, aetatem, institutionem, mores doctrinam et fidem diligenter investiget et examinet.*³

Ex quibus profecto patet neminem omnino excipi a doctrinae periculo subeundo, qui velit ad sacros ordines promoveri; itemque doctrinae periculum eiusmodi, non quasi pro forma atque obiter, sed diligenti investigatione faciendum. Ac merito quidem: non enim promiscuum est, doctus sit an indoctus qui sacris initiatur; sed ea prorsus ratione qua castis rectisque moribus commendari illum oportet, eadem et doctrina exornari necesse est.

Pii X Acta 2, 149 s.; *ASS* 33, 8 s.

¹ [Cfr. n. 109].

² *Ibid.*

³ Sess. 23, *De Ref.* c. 7: *CT* 9, 625.

De quotidiana Ss. Eucharistiae sumptione in Seminariis promovenda

(Ex Decr. S. C. CONCILII Sacra Tridentina Synodus, 20 dec. 1905).

- 1200 7. Communio frequens et quotidiana praesertim in religiosis Institutis
(755) cuiusvis generis promoveatur; pro quibus tamen firmum sit decretum *Quemadmodum* diei 17 mensis Decembris 1890 a S. Congr. Episcoporum et Regularium latum.¹ Quam maxime quoque promoveatur in clericorum Seminariis, quorum alumni altaris inbiant servitio; item in aliis christianis omne genus ephebeis.

Pii X Acta 2, 255; *PF Collect.* 2, 466; *CIC Fontes* 6, 830.

De alumni ex aliquo Seminario dimissis in alia non excipiendis

(Decretum S. C. CONCILII *Vetuit*, 22 dec. 1905).²

- 1201 *Vetuit* S. TRIDENTINA SYNODUS ad sacros ordines ascendere, vel or-
(756) dines iam susceptos exercere eos omnes qui a suo Episcopo fuerint etiam extrajudicialiter prohibiti. Ita namque in cap. 1, Sess. 14, *De Ref.* statuitur:

*Cum honestius ac tutius sit subiecto, debitam Praepositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quam cum Praepositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem; ei, cui ascensus ad sacros ordines a suo Praelato, ex quacumque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis ordinibus, seu gradibus vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus et dignitates sive honores, restitutio suffragetur.*³

- 1202 Cum vero generalis haec lex Seminariorum quoque alumnos compre-
(757) hendat, si quis eorum, sive clericus, sive clericatui adhuc non initiatus, epio loco dimittatur eo quod certa vocationis signa non praebeat, aut qualitatibus ad ecclesiasticum statum requisitis non videatur instructus, hic certe deberet, iuxta grave S. CONCILII monitum, sui Pastoris iudicio subesse et acquiescere.

At contra saepe contingit ut e Seminario dimissi, eorum qui praesunt iudicium parvipendentes et in sua potius opinione confisi, ad sacerdotium nihilominus ascendere studeant. Quaeritant itaque aliud Seminarium, in quod recipiantur, ubi studiorum cursum expleant, ac denique aliquo exhibito plus minusve sincero ac legitimo domicili aut incardinationis titulo, ordinationem assequuntur. Sanctuarium autem ingressi haud recta via, quam saepissime fit ut Ecclesiae utilitati minime sint. Passim vero utrumque Ordinarium, et originis et ordinationis, diu fastidioseque ve-

¹ *CIC Fontes* 4, 1050-1052.

² [Cfr. n. 1240].

³ *MANSI* 33, 103.

xant ut sibi liceat ad natale solum regredi, ibique consistere, dioecesi in qua et pro qua ordinati sunt derelicta, et alia optata, pro cuius necessitate aut utilitate minime assumpti sunt, ubi imo eorum praesentia otiosa est et quandoque etiam damnosa: unde Episcopi in graves angustias coniciuntur.

- 1203 His itaque de causis nonnullarum provinciarum Episcopi inter se con-
(758) venerunt statuantes in sua Seminaria neminem admittere qui ante fuerit a proprio dimissus.

Sed cum particularis haec conventio non plene neque undique sufficeret, complures Ordinarii S. Sedem rogaverunt ut generalem legem ferret, qua malum radicitus tolleretur.

His itaque attentis et omnibus ad rem mature perpensis, SS^{mus} D. N. Pius Pp. X, cui cordi quam maxime est ecclesiasticam disciplinam integram conservare, et a sacris avertere quemlibet qui probatissimus non sit, accedente etiam voto *Em. S. C. Concilii Patrum* in Congregatione diei 16 mensis Decembris 1905 emissio, praesentibus litteris statuit atque decernit:

- 1204 1° Ut in posterum nullus loci Ordinarius alterius dioecesis subditum
(759) sive clericum sive laicum in suum Seminarium admittat, nisi prius secretis litteris ab Episcopo Oratoris proprio expetierit et cognoverit, utrum hic fuerit olim e suo Seminario dimissus. Quod si constiterit, omittens indicare de causis, aut determinare utrum iuste an iniuste alius Episcopus egerit, aditum in suum Seminarium postulanti praecludat.

- 1205 2° Qui vero bona fide admissi sunt, eo quod reticuerint se antea in
(760) alio Seminario versatos esse et ab eo deinde dimissos, statim ut haec eorum conditio cognoscatur, admonendi sunt ut discedant. Quodsi permanere velint, et ab Ordinario id eis permittatur, eo ipso huic dioecesi adscripti maneant, servatis tamen canonicis regulis pro eorum incardinatione et ordinatione; sed aucti sacerdotio in dioecesim, e cuius Seminario dimissi fuerint, regredi ibique stabile domicilium habere prohibentur.

- 1206 3° Pariter cum similis ferme ratio vigeat, qui dimissi ex Seminariis
(761) aliquod religiosum Institutum ingrediuntur,¹ si inde exeant postquam sacris initiati sunt, vetantur in dioecesim redire, e cuius Seminario dimissi fuerint.

- 1207 4° Dimissi vero ex aliquo religioso Instituto in Seminarium ne ad-
(762) mittantur, nisi prius Episcopus secretis litteris a moderatoribus eiusdem Instituti notitias requisierit de moribus, indole et ingenio dimissorum, et constiterit nil in eis esse quod sacerdotali statui minus conveniat.

¹ [Cfr. n. 1268].

- 1208 Denique meminerint Episcopi fas sibi non esse, nomine proprio ma-
(763) nus cuiquam imponere qui subditus sibi non sit eo modo et uno ex iis titulis, qui in Constitutione *Speculatores* INNOCENTII XII¹ et in Decreto S. C. CONCILII quod incipit *A primis* die XX mensis iulii 1898² statuuntur. Ac pariter neminem ordinari posse qui non sit utilis aut necessarius pro ecclesia aut pio loco pro quo assumitur, iuxta praescripta a S. TRIDENTINO CONCILIO in cap. 16, Sess. 23 *De Reform.*³

Vult autem Sanctitas Sua ut statuta haec et cautelae omnes a sacris canonibus in re tam gravi adiectae, ab omnibus Ordinariis ad unguem servantur; idque ipsorum conscientiae et sollicitudini quam maxime commendat.

Pii X Acta 2, 257-260; *PF Collect.* 2, 466 s.; *CIC Fontes* 6, 831-833. Cfr. *AAS* 2, 106-108.

De ratione studiorum Sacrae Scripturae in Seminariis servanda

(Litt. Ap. *Quoniam in re biblica*, 27 mart. 1906).

- 1209 Quoniam in re biblica tantum est hodie momenti, quantum fortasse
(764) nunquam antea, omnino necesse est, adolescentes clericos scientia Scripturarum imbui diligenter; ita nempe, ut non modo vim rationemque et doctrinam Bibliorum habeant ipsi perceptam et cognitam, sed etiam scite probeque possint et in divini verbi ministerio versari, et conscriptos Deo afflante libros ab oppugnationibus horum hominum defendere, qui quidquam divinitus traditum esse negant. Propterea in Litt. *Encycl. Providentissimus*, recte Decessor Noster illustris edixit: *Prima cura sit, ut in sacris Seminariis vel Academiis sic omnino tradantur divinae Litterae, quemadmodum et ipsius gravitas disciplinae et temporum necessitas admonent.*⁴ In eandem autem rem haec Nos, quae magnopere videntur profutura, praescribimus:

- 1210 I. - Sacrae Scripturae praeceptio, in quoque Seminario impertienda,
(765) ista complectatur oportet: primum, notiones de inspiratione praecipuas, canonem Bibliorum, textum primigenium potissimasque versiones, leges hermeneuticas; deinde historiam utriusque Testamenti; tum singulorum, pro cuiusque gravitate, Librorum analysim et exegsim.

- 1211 II. - Disciplinae Biblicae curriculum in totidem annos partiendum
(766) est, quot annos debent alumni Ecclesiae intra Seminarii septa commorari ob sacrarum disciplinarum studia: ita ut, horum studiorum emenso spatio, quisque alumnus id curriculum integrum confecerit.

¹ d. d. 4 nov. 1694; BR 20, 662; *CIC Fontes* 1, 501; *PF Collect.* 1, 79.

² [Cfr. nn. 1097-1104].

³ CT 9, 627.

⁴ [Cfr. n. 1025].

- 1212 III. - Magisteria Scripturae tradendae ita constituentur, quemadmo-
(767) dum cuiusque Seminarii conditio et facultates ferent: ubique tamen ca-
vebitur, ut alumni copia suppetat eas res percipiendi, quas ignorare sa-
cerdoti non licet.
- 1213 IV. - Quum ex una parte fieri non possit, ut omnium Scripturarum
(768) accurata explicatio in schola detur, ex altera necesse sit omnes divinas
Litteras sacerdoti esse aliquo pacto cognitae, praeceptoris erit, peculia-
res et proprios habere tractatus seu *introductiones* in singulos Libros, eo-
rumque historicam auctoritatem si res postulaverit, asserere, ac analysim
tradere: qui tamen aliquanto plus, quam in ceteris, in eis Libris immora-
bitur ac Librorum partibus, quae graviores sunt.
- 1214 V. - Atque is ad Testamentum vetus quod attinet, fructum capiens
(769) ex iis rebus, quas recentiorum investigatio protulerit, seriem actarum
rerum, quasque Hebraeus populus cum aliis Orientalibus rationes habuit,
edisseret; legem Moysi summatim exponet; potiora vaticinia explanabit.
- 1215 VI. - Praesertim curabit, ut in alumni intelligentiam et studium
(770) *Psalmorum*, quos divino officio quotidie recitaturi sunt, excitet: nonnul-
losque Psalmos exempli causa interpretando, monstrabit, quemadmo-
dum ipsi alumni suapte industria reliquos interpretentur.
- 1216 VII. - Quod vero ad novum Testamentum, presse dilucideque docebit,
(771) quatuor Evangelia quas habeant singula proprias tamquam notas, et
quomodo authentica esse ostendantur; item totius evangelicae historiae
complexionem, ac doctrinam in Epistolis ceterisque Libris comprehen-
sam exponet.
- 1217 VIII. - Singularem quandam curam adhibebit in iis illustrandis u-
(772) triusque Testamenti locis, qui ad fidem moresque christianos pertinent.
- 1218 IX. - Illud semper, maxime vero in novi Testamenti expositione
(773) meminerit, suis se praeceptis conformare eos, qui postea voce et exemplo
vitae erudire ad sempiternam salutem populum debeant. Igitur inter do-
cendum commonefacere discipulos studebit, quae sit optima via Evange-
lii praedicandi: eosque ex occasione ad exequenda diligenter Christi Do-
mini et Apostolorum praescripta alliciet.
- 1219 X. - Alumni, qui meliorem de se spem facient, Hebraeo sermone et
(774) Graeco biblico, atque etiam, quoad eius fieri possit, aliqua alia lingua se-
mitica, ut Syriaca aut Araba, erunt excolendi. *Sacrae Scripturae magi-
stris necesse est atque theologis addecet, eas linguas cognitae habere, quibus
libri canonici sunt primitus ab hagiographis exarati, easdemque optimum
factu erit si colant alumni Ecclesiae, qui praesertim ad academicos theologiae
gradus aspirant. Atque etiam curandum, ut omnibus in Academiis de ce-
teris item antiquis linguis, maxime semiticis, sint magisteria.*¹

¹ Litt. Encycl. *Providentissimus*, 18 nov. 1893 [cfr. n. 1040].

- 1220 XI. - In Seminariis, quae iure gaudent academicos theologiae gra-
(775) dus conferendi, augeri praelectionum de Sacra Scriptura numerum; al-
tiusque propterea generales specialesque pertractari quaestiones, ac bi-
blica vel archaeologiae, vel geographiae, vel chronologiae, vel theologiae,
itemque historiae exegesis plus temporis studiiue tribui oportebit.
- 1221 XII. - Peculiaris diligentia in id insumenda erit, ut secundum leges
(776) a Commissione Biblica editas,¹ delecti alumni ad academicos Sacrae Scrip-
turae gradus comparentur: quod quidem ad idoneos divinarum Litterarum
magistros Seminariis quaerendos non parum valebit.
- 1222 XIII. - Doctor Sacrae Scripturae tradendae sanctum habebit, nun-
(777) quam a communi doctrina ac Traditione Ecclesiae vel minimum discedere:
utique vera scientiae huius incrementa, quaecumque recentiorum sol-
ertia peperit, in rem suam convertet, sed temeraria novatorum commenta
negliget: idem eas duntaxat quaestiones tractandas suscipiet, quarum
tractatio ad intelligentiam et defensionem Scripturarum conducatur: de-
nique rationem magisterii sui ad eas normas diriget, prudentiae plenas,
quae Litteris Encyclicis *Providentissimus* continentur.²
- 1223 XIV. - Alumni autem quod scholae praelectionibus ad hanc asse-
(778) quendam disciplinam deerit, privato labore suppleant oportet. Quum
enim particulatim omnem enarrare Scripturam magister prae angustis
temporis non possit, privatim ipsi, certo ad hanc rem constituto spatio
in dies singulos, veteris novique Testamenti attentam lectionem conti-
nuabunt: in quo optimum factu erit, breve aliquod adhiberi commenta-
rium, quod opportune obscuriores locos illustret, difficiliore explicet.
- 1224 XV. - Alumni in disciplina biblica, ut in ceteris theologiae, quan-
(779) tum nimirum e scholae praelectionibus profecerint, periculum subeant,
antequam ex una in aliam classem promoveri et sacris ordinibus initiari
possint.
- 1225 XVI. - Omnibus in Academiis quisque candidatus ad academicos
(780) theologiae gradus, quibusdam de Scriptura quaestionibus, ad *introductio-
nem* historicam et criticam, itemque ad *exegesis* pertinentibus, respon-
debit; atque experimento probabit, satis se interpretationis gnarum ac
hebraei sermonis graecique biblici scientem.
- 1226 XVII. - Hortandi erunt divinarum Litterarum studiosi, ut, praeter
(781) interpretes, bonos lectitent auctores, qui de rebus cum hac disciplina co-
iunctis tractant; ut de historia utriusque Testamenti, de vita Christi
Domini, de Apostolorum, de itineribus et peregrinationibus Palestinensi-
bus: ex quibus facile locorum morumque biblicorum notitiam imbibent.

¹ Cfr. Litt. Ap. *Scripturae sanctae*, 23 febr. 1904; *Pii X Acta* 1, 176-179; ASS 36, 530-532.

² [Cfr. nn. 1024-1056].

- 1227 XVIII. - Huius rei gratia, dabitur pro facultatibus opera, ut modica
(782) conficiatur in quovis Seminario bibliotheca, ubi volumina id genus alumnis in promptu sint.

Pii X Acta 3, 72-76; *PF Collect.* 2, 469-471; *CIC Fontes* 3, 672-674.

De disciplinae et oboedientiae studio in clericis omni cura fovendo

(Ex Litt. Encycl. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906).¹

- 1228 2. Il motivo, che Ci spinge a levare di nuovo la voce, è del più grave
(783) momento. Trattasi di richiamare tutta l'attenzione del vostro spirito e tutta l'energia del vostro pastoral ministero contro un disordine, di cui già si provano i funesti effetti: e, se con mano forte non si svelle dalle più ime radici, conseguenze ancor più fatali si proveranno coll'andare degli anni. - Abbiamo infatti sott'occhi le lettere di non pochi fra voi, o Venerabili Fratelli; lettere piene di tristezza e di lagrime, le quali deplorano lo spirito d'*insubordinazione* e d'*indipendenza*, che si manifesta qua e là in mezzo al clero. - Purtroppo un'atmosfera di veleno corrompe largamente gli animi ai nostri giorni; e gli effetti mortiferi sono quelli che già descrisse l'apostolo S. Giuda: *Hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant* (*Iud.* 8); oltre cioè alla più degradante corruzione dei costumi, il disprezzo aperto di ogni autorità e di coloro che la esercitano. Ma che tale spirito penetri comeccchessia fino nel santuario ed infetti coloro, ai quali più propriamente convenir dovrebbe la parola dell'Ecclesiastico: *Natio illorum, oboedientia et dilectio* (*Eccl.* 3, 1); è cosa questa che Ci ricolma l'animo d'immenso dolore. - Ed è soprattutto fra i giovani sacerdoti che si funesto spirito va menando guasto, spargendosi in mezzo ad essi nuove e riprovevoli teorie intorno alla natura stessa dell'obbedienza. E, ciò ch'è più grave, quasi ad acquistar per tempo nuove reclute al nascente stuolo dei ribelli, di tali massime si va facendo propaganda più o meno occulta fra i giovani, che nei recinti dei Seminari si preparano al sacerdozio.

- 1229 3. Pertanto, o Venerabili Fratelli, sentiamo il dovere di fare appello
(784) alla vostra coscienza, perchè, deposta ogni esitazione, con animo vigoroso e con pari costanza diate opera a distruggere questo mal seme, fecondo di esizialissime conseguenze. Rammentate ognora che lo Spirito Santo vi ha posti a reggere.² Rammentate il precetto di S. Paolo a Tito: *Argue cum omni imperio. Nemo te contemnat* (*Ti.* 2, 15). Esigete severamente dai sacerdoti e dai chierici quella obbedienza, che, se per tutti i fedeli è assolutamente obbligatoria, pei sacerdoti costituisce parte precipua del loro sacro dovere.

¹ Quae Litt. Encycl. in latinum sermonem conversae sunt ab A. M. MICHELETTI (*Inus Pianum* [Augustae Taur. 1914] 378-383).

² Cfr. *A.* 20, 28.

- 1230 4. A prevenire però di lunga mano il moltiplicarsi di questi animi
(785) riottosi, gioverà assaissimo, Venerabili Fratelli, l'aver sempre presente l'alto ammonimento dell'Apostolo a Timoteo: *Manus cito nemini imposueris* (1 *T.* 5, 22). È la facilità infatti nell'ammettere alle sacre ordinazioni quella, che apre naturalmente la via ad un *moltiplicarsi di gente* nel santuario, che poi *non accresce letizia*.¹ Sappiamo esservi città e diocesi, ove, lungi dal potersi lamentare scarsità nel clero, il numero dei sacerdoti è di gran lunga superiore alla necessità dei fedeli. Deh! qual motivo, o Venerabili Fratelli, di rendere così frequente la imposizione delle mani? Se la scarsità del clero non può essere ragione bastevole a precipitare in negozio di tanta gravità, là dove il clero sovrabbonda al bisogno, nulla è che scusi dalle più sottili cautele e da somma severità nella scelta di coloro, che debbano assumersi all'onore sacerdotale.² Nè l'insistenza degli aspiranti può menomare la colpa di siffatta facilità. Il sacerdozio, istituito da Gesù Cristo per la salvezza eterna delle anime, non è per fermo un mestiere od un ufficio umano qualsiasi, al quale ognun che il voglia e per qualunque ragione abbia diritto di liberamente dedicarsi. Promuovano adunque i Vescovi, non secondo le brame o le pretese di chi aspira, ma, come prescrive il TRIDENTINO,³ secondo la necessità delle diocesi; e nel promuovere di tal guisa, potranno scegliere solamente coloro che sono veramente idonei, rimandando quelli che mostrassero inclinazioni contrarie alla vocazione sacerdotale, precipua fra esse la indisciplinatezza e ciò che la genera, l'orgoglio della mente.

- 1231 5. Perchè poi non manchino i giovani che porgano in sè attitudine
(786) per essere assunti al sacro ministero, torniamo, Venerabili Fratelli, ad insistere con più premura su ciò che già più volte raccomandammo: sull'obbligo cioè che vi corre, gravissimo dinanzi a Dio, di vigilare e promuovere con ogni sollecitudine il retto andamento dei vostri Seminari. Tali avrete i Sacerdoti, quali voi li avrete educati.⁴ Gravissima è su ciò la *Lettera* che vi diresse, in data 8 dicembre 1902, il Nostro sapientissimo Predecessore, quasi testamento del suo diuturno pontificato.⁵ Nulla noi vogliamo aggiungervi di nuovo: richiamiamo solo alla vostra memoria le prescrizioni in essa contenute; e raccomandiamo vivamente, che al più presto sieno messi in esecuzione i Nostri ordini, emanati per organo della Sacra Congregazione dei Vescovi e Regolari,⁶ sulla concentrazione dei Seminari, specialmente per gli studi della Filosofia e della Teologia, a fine di ottenere così il grande vantaggio derivante dalla separazione dei Seminari piccoli dai Seminari maggiori, e l'altro non meno rilevante della necessaria istruzione del clero.

¹ Cfr. *Is.* 9, 3.

² Cfr. *Hb.* 5, 4, 1208.

³ Sess. 21, *De Ref.* c. 2; Sess. 23, *De Ref.* c. 16; MANSI 33, 125, 146. [Cfr. n. 763].

⁴ [Cfr. n. 627].

⁵ [Cfr. nn. 1138-1154].

⁶ [Cfr. 736-743, 1182-1189].

1232 6. I Seminari siano gelosamente mantenuti nello spirito proprio, e
(787) rimangano *esclusivamente* destinati a preparare i giovani, non a civili carriere, ma all'alta missione di *ministri di Cristo*.¹

1233 Gli studi di Filosofia, di Teologia e delle scienze affini, specialmente
(788) della Sacra Scrittura, si compiano, tenendosi alle pontificie prescrizioni, e allo studio di S. Tommaso, tante volte raccomandato dal venerato Nostro Predecessore² e da Noi nelle Lettere Apostoliche del 23 Gennaio 1904.³ I Vescovi poi esercitino la più scrupolosa vigilanza sui maestri e sulle loro dottrine, richiamando al dovere coloro, che corressero dietro a certe novità pericolose,⁴ ed allontanando senza riguardo dall'insegnamento quanti non approfittassero delle ricevute ammonizioni.

1234 Il frequentare le pubbliche Università non sia permesso ai giovani
(789) chierici se non per molto gravi ragioni e con le maggiori cautele per parte dei Vescovi.⁵

1235 Sia onninamente impedito che dagli alunni dei Seminari si prenda
(790) parte comechessia ad agitazioni esterne; e perciò interdiciamo loro la lettura di giornali e di periodici, salvo per questi ultimi, e per eccezione, qualcuno di sodi principi, stimato dal Vescovo opportuno allo studio degli alunni.⁶

1236 Si mantenga con sempre maggior vigore e vigilanza l'ordinamento
(791) disciplinare.

1237 Non manchi da ultimo in verun Seminario il Direttore di spirito, uomo
(792) di prudenza non ordinaria ed esperto nelle vie della perfezione cristiana, il quale, con cure indefesse, coltivi i giovani in quella soda pietà, ch'è il primo fondamento della vita sacerdotale.

Queste norme, o Venerabili Fratelli, ove siano da voi coscienziosamente e costantemente seguite, vi porgono sicuro affidamento di vedervi crescere intorno un clero, il quale sia vostro gaudio e corona vostra.⁷

1238 13. Del resto, Venerabili Fratelli, a porre un argine efficace a questo
(793) fuorviare d'idee ed a questo dilatarsi di spirito d'indipendenza, colla Nostra autorità proibiamo d'oggi innanzi assolutamente a tutti i chierici e sacerdoti di dare il nome a qualsiasi società che non dipenda dai Vescovi.

Pii X Acta 3, 163-168. 172; *CIC Fontes* 3, 676-678. 681.

¹ Cfr. R. 15, 16; 1 C. 4, 1; C. 1, 7; E. 3, 7. [Cfr. nn. 1143, 1519].

² [Cfr. n. 984, not. 1].

³ I. e. *In praecipuis*; quibus Litteris suam Pontifex erga *Romanam a S. Thoma Aquinate* *Academiā* gratiam testatur, et cultum doctrinae thomisticae catholicis Orbis scholis commendat. — ASS 36, 467-470; *Pii X Acta* 1, 135-138; *CIC Fontes* 3, 621 s.

⁴ Cfr. 1 T. 6, 20.

⁵ [Cfr. nn. 1073-1077. 1252; 1256-1258].

⁶ [Cfr. nn. 1253].

⁷ Cfr. Ph. 4, 1.

De clericorum excardinatione et incardinatione

(Decretum S. C. CONCILII Decreto, 24 nov. 1906).

Praemissis Normis quas Leo XIII per Decr. A primis, d. d. 20 iul. 1898, mandaverat (cfr. supra nn. 899-904) haec sequuntur:

1239 Sed pluribus in locis mos iam pridem invaluerat ut quaedam litterae quasi *excardi-*
(794) *natoriae*, seu *excorporationis* aut *exeat* nuncupatae, laicis quoque traderentur, eodem ferme modo ac pro clericis fieri consueverat: quibus litteris Episcopus originis laicum suae dioecesis subditum dimittebat, et ius nativum, quo pollebat eum in clericalem statum adscribendi, in alium Ordinarium transferre eique cedere videbatur; et vicissim hic illum suscipiens eum proprium subditum sibi facere, et qua talem ad primam tonsuram et ss. Ordines promovere libere posse arbitrabatur, quin aut ratione domicilii aut ratione familiaritatis subditus sibi esset iuxta Constitutionis *Speculatores*¹ praescripta.

1240 Porro evulgato decreto *A primis*, de huius praxis legitimitate disputari coepit, et
(795) plura dubia hac de re ad S. Sedem delata sunt.

Quapropter de mandato Ssmi quaestione semel et iterum in hac S. Congregatione examinata, tandem die 15 Septembris 1906 Esmi Patres censuerunt, permitti posse, si Sanctitas Sua id probaverit, ut praefatae litterae, quibus laici a propria dioecesi dimittuntur, ab Ordinariis concedantur, earum vi extradiecesanus fieri proprius valeat Episcopi benevoli receptoris, et hoc titulo ad clericalem tonsuram et ad ss. Ordines ab eo promoveri; dummodo tamen:

1° Dimissio ab Episcopo proprio ex iusta causa, in scriptis et pro determinata dioecesi concedatur.

2° Acceptatio ne fiat nisi servatis regulis quae pro clericis *incardinandis* statutae sunt, et superius sub num. II, III, IV et V recensentur;² et servato quoque Decreto *Venerabilis* diei 22 Decembris 1905 quoad alumnos a Seminariis dimissos.³

3° Sed iuramentum ad tramitem Constitutionis *Speculatores* requisitum, praestandum esse ante clericalem tonsuram. Verum cum obligatio permanendi in dioecesi non propria, eique in perpetuum serviendi, ante maiorem aetatem non sine difficultatibus et periculis suscipi possit, cavendum esse ab Episcopis ne ad clericalem tonsuram admittant qui aetate maior non sit.

1241 Facta autem de his omnibus relatione Ssmo D. N. Pro Papae X ab infrascripto Se-
(796) cretario in *audientia* diei 16 Septembris 1906, Sanctitas Sua deliberationem Esmorum Patrum probavit et confirmavit, mandavitque ut evulgaretur per litteras S. C. Concilii, ut omnibus ad quos spectat lex et regula esset, contrariis quibuscumque minime obstantibus.

Pii X Acta 3, 220-222; *PF Collect.* 2, 475 s.; *CIC Fontes* 6, 842 s. Cfr. AAS 2, 105 s.

¹ d. d. 4 nov. 1894; [cfr. n. 1097].

² [Cfr. supra nn. 1100-1103].

³ [Cfr. nn. 1201-1208].

De sanctitate qua sacerdotes niteant oportet utpote
Dei amici, legati, ministri

(Ex Serm. *Gratulor vobis* ad Pont. Seminarii Gallici in Urbe alumnos, 9 dec. 1906).

1242 Si Christus dicitur *innocens, sanctus, impollutus segregatus, a peccato-*
(797) *ribus* (Hb. 7, 26), quomodo nos dici poterimus amici Dei et imitatores Iesu Christi Summi Sacerdotis,¹ absque sanctitate? Eritis utique sapientes huius saeculi, sed sapientia mundi huius ad finem aeternum non perducit.² Ad finem hunc consequendum debetis esse sancti, pii, perfecti.

Revera sacerdotes sunt Dei amici, legati, ministri. Sed *amicitia aut pater invenit aut facit.*³ *Eadem velle, eadem nolle, ea demum firma amicitia est.*⁴ Si volumus esse Iesu Christi amici,⁵ debemus esse sancti.

Sumus Dei legati.⁶ Sed ad legationem feliciter implendam, non sufficit vestire tantum verba, sed et sensus et amorem illius qui nos mittit. Si sumus Dei legati, debemus vestire sensum et amorem Dei.

Sumus Dei ministri.⁷ Sed quomodo poterimus ascendere ad altare, si non sumus sancti, immaculati; si, personam Christi portantes, non sumus participes sanctitatis eius?

Le Saint-Siège et le Séminaire Français de Rome (Rome 1935) 83 s.

De Sacrorum alumni sub assidua vigilantia
et cura Episcopi educandis

(Ex Epist. *Nihil magis* ad Dominicum ex Ord. Cister., Episc. Limburgensem, 8 mai. 1907).

1243 Nam etsi videri potest, satis consultum esse usque adhuc alumni istius
(798) Ecclesiae, quum in aliena Seminaria distribuerentur, tamen multo praestat eos sub oculis et assidua vigilantia et cura Episcopi sui ad sacerdotales virtutes disciplinasque rite institui; idque quum aliis causis, tum praesertim ut ab ipso queant cognosci penitus, a quo ad sacrum munus promovendi sunt.

Pii X Acta 5, 41 s.

¹ Cfr. 1 C. 4, 16; 11, 1.

² Cfr. 1 C. 1, 20; 2, 6.

³ Cfr. S. Hieronymus, *In Mt.* 7, 5-7: ML 25, 1219.

⁴ Sallustius, *Catil.* 20, 4: cfr. n. 1157.

⁵ Cfr. *I.* 15, 15.

⁶ Cfr. 2 C. 5, 20.

⁷ Cfr. 2 C. 6, 4; 1 Th. 3, 2.

De institutione Seminariorum in Statibus Foederatis
Americae Septemtrionalis ad clericos ruthenos formandos
et de eorum incardinatione

(Ex Litt. Ap. *Ea semper*, 18 kalendas iulias 1907).

1244 Art. X. - Cum nondum habeantur sacerdotes rutheni, qui vel nati
vel saltem educati sint in Civitatibus Foederatis Americae, Episcopus rutheni ritus, praevia intelligentia cum Delegato Apostolico et Ordinario loci, omni studio curet, ut seminarium pro clericis ruthenis in iisdem Civitatibus Foederatis educandis quantocius instituat. Interim vero clericis rutheni in seminaria latina locorum, in quibus nati sunt, vel domicilium acquisiverunt, admittantur. Sed nonnisi caelibes, sive nunc sive in posterum, ad sacros Ordines promoveri poterunt.

Art. XVI. - Laici rutheni candidati ad Ordines, cuiuscumque originis et domicilii fuerint, illi dioecesi incardinati censeantur, a cuius Ordinario acceptati fuerint, et pro qua emiserint iuramentum missionis seu stabilitatis ad inserviendum in dicta dioecesi. Ab ea autem dioecesi, in qua incardinati sunt, in aliam transire nequeant, nisi praehabito consensu Ordinarii a quo et ad quem, ac opportune reddito certiore Episcopo rutheni ritus.

ASS 41, 6-7.

De sacra iuventute a Modernismo vigilanter ac fortiter arcenda

(Ex Litt. Encycl. *Pascendi dominici gregis*, 8 sept. 1907)¹

1245 44. ... I. Primo igitur ad studia quod attinet, volumus probeque man-
(805) damus ut Philosophia Scholastica studiorum sacrorum fundamentum ponatur. - Utique, si quid a doctoribus scholasticis vel nimia subtilitate quaesitum, vel parum considerate traditum; si quid cum exploratis posterioris aevi doctrinis minus cohaerens, vel denique quoquo modo non probabile; id nullo pacto in animo est aetati nostrae ad imitandum proponi.² Quod rei caput est, philosophiam scholasticam quam sequendam praescribimus, eam praecipue intelligimus quae a sancto THOMA AQUINATE est tradita:³ de qua quidquid a Decessore Nostro sancitum est, id omne vigere volumus, et qua sit opus instauramus et confirmamus, stricteque ab universis servari iubemus. Episcoporum erit, sicubi in Seminariis neglecta haec fuerint, ea ut in posterum custodiantur urgere atque exigere. Eadem religio-

¹ [Cfr. nn. 1270, 1278].

² LEO XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 [cfr. n. 933].

³ [Cfr. nn. 1326 s.; 1332-1356].

sorum Ordinum moderatoribus praecipimus. Magistros autem monemus ut rite hoc teneant. Aquinatem deserere, praesertim in re metaphysica,¹ non sine magno detrimento esse.²

1246 (806) Hoc ita posito Philosophiae fundamento, theologicum aedificium exstruatur diligentissime. - Theologiae studium, Venerabiles Fratres, quanta potestis ope provehite, ut clerici e Seminariis egredientes praeclara illius existimatione magnoque amore imbuantur, illudque semper pro delictis habeant. Nam in magna et multiplici disciplinarum copia quae menti veritatis cupidae obicitur, neminem latet sacram Theologiam ita principem sibi locum vindicare, ut vetus sapientium effatum sit, ceteris scientiis et artibus officium incumbere, ut ei inserviant ac velut ancillarum more famulentur.³ Addimus heic, eos etiam Nobis laude dignos videri, qui, incolumi reverentia erga Traditionem et Patres et ecclesiasticum magisterium, sapienti iudicio catholicisque usi normis (quod non aequè omnibus accidit) Theologiam positivam, mutuato a veri nominis historia lumine, collustrare studeant. Maior profecto quam antehac positivae theologiae ratio est habenda: id tamen sic fiat, ut nihil scholastica detrimenti capiat, iique reprehendantur, utpote qui modernistarum rem gerunt, quicumque positivam sic extollunt ut scholasticam theologiam despicere videantur.

1247 (807) De profanis vero disciplinis satis sit revocare quae Decessor Noster sapientissime dixit: *In rerum naturalium consideratione strenue adlaboretis: quo in genere nostrorum temporum ingeniosa inventa et utiliter ausa, sicut iure admirantur aequales sic posteris perpetua commendatione et laude celebrabunt.*⁴ Id tamen nullo sacrorum studiorum damno; quod idem Decessor Noster gravissimis hisce verbis prosequutus monuit: *Quorum causam errorum, si quis diligentius investigaverit, in eo potissimum sitam esse intelliget, quod nostris hisce temporibus, quanto rerum naturalium studia vehementius fervent, tanto magis severiores altioresque disciplinae deflo- ruerint: quaedam enim fere in oblivione hominum conticescunt; quaedam remisse leviterque tractantur, et quod indignum est, splendore pristinae dignitatis deleta, pravitate sententiarum et immanibus opinionum portentis inficiuntur.*⁵ Ad hanc igitur legem naturalium disciplinarum studia in sacris Seminariis temperari praecipimus.

1248 (808) II. ⁶ His omnibus praeceptionibus tum Nostris tum Decessoris No- stri oculos adiacere oportet, quum de Seminariorum vel Universitatum catholicarum moderatoribus et magistris eligendis agendum erit. — Qui-

¹ [Cfr. n. 1329].

² In Motu Proprio *Sacrorum Antistitum*, 1 sept. 1910 (cfr. infra, ante n. 1270) post hanc gravem monitionem, subicitur: «Parvus error in principio, sic verbis ipsius AQUINATIS licet uti, est magnus in fine» (*De Ente et Essentia*, prooem.: S. THOMAE AQ. *Opera omnia* 4, 2 [Romae 1570] 1).

³ LEO XIII, Litt. Ap. *In magna*, 10 dec. 1889 [cfr. n. 991].

⁴ Allocut. *Pergratus Nobis* ad catholicos scientiarum cultores, 7 mart. 1880: ASS 12, 488.

⁵ Allocut. laud.: ASS 12, 486.

⁶ [Cfr. n. 1276: nec non nn. 1255-1258].

cumque modo quopiam modernismo imbuti fuerint, ii, nullo habito rei cuiusvis respectu, tum a regundi tum a docendi munere arceantur; eo si iam funguntur, removeantur: item qui modernismo clam aperteve favent, aut modernistas laudando eorumque culpam excusando, aut Scholasticam et Patres et magisterium ecclesiasticum carpando, aut ecclesiasticae potestati, in quocumque ea demum sit, oboedientiam detrectando: item qui in historica re, vel archaeologica, vel biblica nova student: item qui sacras negligunt disciplinas, aut profanas anteponere videntur. — Hoc in negotio, Venerabiles Fratres, praesertim in magistrorum delectu, nimia nunquam erit animadversio et constantia; ad doctorum enim exemplum plerumque componuntur discipuli. Quare, officii conscientia freti, prudenter hac in re at fortiter agitote.

1249 (809) Pari vigilantia et severitate ii sunt cognoscendi ac deligendi, qui sa- cris initiari postulent. Procul, procul esto a sacro ordine novitatum amor: superbos et contumaces animos odit Deus!¹

1250 (810) Theologiae ac Iuris Canonici laurea nullus in posterum donetur, qui statutum curriculum in scholastica philosophia antea non elaboraverit. Quod si donetur, inaniter donatus esto.

1251 (811) Quae de celebrandis Universitatibus sacrum Consilium Episcoporum et Religiosorum negotiis praepositum clericis Italiae tum saecularibus tum regularibus praecepit anno MDCCCXCVI,² ea ad Nationes omnes posthac pertinere decernimus.

1252 (812) Clerici et sacerdotes qui catholicae cuipiam Universitati vel Instituto item catholico nomen dederint, disciplinas, de quibus magisteria in his fuerint, in civili Universitate ne ediscant. Sicubi id permissum, in poste- rum ut ne fiat edicimus. — Episcopi, qui huiusmodi Universitatibus vel Institutis moderandis praesunt, curent diligentissime ut quae hactenus imperavimus, ea constanter serventur.³

1253 (813) III. - Episcoporum pariter officium est modernistarum scripta quae- ve modernismum olent provehantque, si in lucem edita, ne legantur ca- vere, si nondum edita, prohibere ne edantur. — Item libri omnes, epheme- rides, commentaria quaevis huius generis neve adolescentibus in Semina- riis neve auditoribus in Universitatibus permittantur: non enim minus haec nocitura, quam quae contra mores conscripta; immo etiam magis, quod christianae vitae initia vitiant.⁴ Nec secus iudicandum de quorum- dam catholicorum scriptionibus, hominum ceteroque non malae mentis, sed qui theologicae disciplinae expertes ac recentiori philosophia imbuti, hanc cum fide componere nituntur sed ad fidei, uti iniquiunt, utilitates

¹ Cfr. *Pr.* 8, 13.

² I. e. *Instruct. Perspectum est*, 21 iul. 1896: [cfr. nn. 1073-1087].

³ [Cfr. n. 1503].

⁴ [Cfr. nn. 1235, 1275].

transfere. Hae, quia nullo metu versantur ob auctorum nomen bonamque existimationem, plus periculi afferunt ut sensim ad modernismum quis vergat.

- 1254 VII. - Haec quae praecepimus ne forte oblivioni dentur, volumus
(814) et mandamus ut singularum dioecesium Episcopi, anno exacto ab editione praesentium litterarum, postea vero tertio quoque anno,¹ diligenti ac iurata enarratione referant ad Sedem Apostolicam de his quae hac Nostra Epistola decernuntur, itemque de doctrinis quae in clero vigent, praesertim autem in Seminariis ceterisque catholicis institutis, iis non exceptis quae Ordinarii auctoritati non subsunt. Idipsum Moderatoribus generalibus ordinum religiosorum pro suis iniungimus.

Pii X Acta 4, 102-106. 113; ASS 40, 640-643. 649 s.; CIC *Fontes* 3, 718-720. 724. Cfr. AAS 2, 656-659. 665 s.

De clericis Universitates Studiorum frequentantibus

(Ex Epist. Card. R. MERRY DEL VAL a Secretis Status *J'ai reçu*, ad Alfridum Baudrillart, Institutum Catholici Parisiensis Rectorem, 2 oct. 1907).

- 1255 Relativement à la défense faite par l'Encyclique *Pascendi*¹ aux clercs et aux prêtres qui
(815) ont pris quelque inscription dans une Université ou Institut catholique de suivre, pour les matières qui y sont enseignées, les cours des Universités civiles, je puis vous confirmer que les dispenses et exceptions, accordées par le décret de 1896 visé par l'Encyclique,² s'étendent aux Universités de France; toutefois, le Saint-Père excepte de cette autorisation les cours les plus sujets à devenir dangereux, comme ceux d'histoire, de philosophie et des matières similaires.

Pour suivre ces cours, il faut que chaque étudiant ecclésiastique ait une permission expresse de son évêque.

ASS 41, 137.

(Litt. circul. SECRETARIAE STATUS *Le Saint-Siège*, ad Galliae Metropolitans, 10 oct. 1907).⁴

- 1256 Le Saint-Siège a reçu des réclamations contre le procédé de certains ecclésiastiques
(816) français, qui, pour être plus rapidement et plus facilement munis de grades universitaires, s'inscrivent aux Facultés de l'Etat, renonçant à suivre les cours des Facultés catholiques.

Votre Grandeur comprend aisément que, si on en venait à généraliser cet usage, la saine doctrine, chez les ecclésiastiques, ainsi que l'avenir des Universités catholiques, pourraient être sérieusement compromis. En effet, il ne peut pas échapper à la pénétration de Votre Grandeur que l'intégrité de la foi des jeunes étudiants, même s'ils sont clercs, ou prêtres, est exposée dans les Facultés civiles à de bien graves dangers.

¹ Cfr. n. 1623, Instruct. S. S. C. OFFICII *Recentissimo Decreto*, 28 aug. 1907 (*Pii X Acta* 5, 97 s.; ASS 40, 727 s.) et Motum Proprium *Praestantia Scripturae Sacrae*, 18 nov. 1907, de periculo Modernismi in Seminario (*Pii X Acta* 4, 236; CIC *Fontes* 3, 726).

² [Cfr. nn. 1251 s.].

³ [Cfr. n. 1251].

⁴ [Cfr. 1258].

- 1257 Pourtant, d'ordre de Sa Sainteté, je m'empresse de vous rappeler que, sauf de très
(817) rares exceptions, la préférence doit être *toujours* donnée aux Universités catholiques. Les évêques sont autorisés, conformément au décret de 1896, visé par l'Encyclique,¹ à permettre à leurs ecclésiastiques de suivre les cours des Facultés de l'Etat, seulement en cas de nécessité et, en tant que cette nécessité l'exige, en prenant d'autre part toutes les précautions requises. Les évêques se montreront *particulièrement difficiles* à donner cette autorisation pour les cours les plus sujets à devenir dangereux, comme ceux d'histoire, de philosophie et des matières similaires, et les recteurs des Universités catholiques ne permettront pas, de leur côté, que les ecclésiastiques, inscrits dans l'Institut dirigé par eux, qui ne sont pas munis, à cet effet, d'une autorisation expresse et spéciale de leurs évêques, suivent ces cours dans les Universités civiles.

Je prie Votre Grandeur de vouloir bien porter ces instructions du Saint-Père à la connaissance de ses suffragants.

ASS 41, 41 s.

(Epist. SECRETARIAE STATUS *Vous avez*, ad Revmum D. Pasquier, Institutum Catholici Andegavensis Rectorem, 5 nov. 1907).

- 1258 Monseigneur, Vous avez récemment proposé au Saint-Siège les questions suivantes:
(818) 1. Est-il contraire à l'Encyclique *Pascendi* que les clercs, les prêtres et les religieux préfèrent aux Facultés catholiques des lettres et des sciences les facultés civiles, s'inscrivent à ces dernières et en suivent les cours, lorsqu'il n'y a en réalité aucune nécessité vraie, comme le témoignent les succès des Facultés catholiques?

2. Les clercs et les prêtres, professeurs ou surveillants dans un collège d'une ville où se trouvent seulement des Facultés civiles, sont-ils dans le cas de nécessité visé par la lettre aux évêques (n° 26051)?² Peuvent-ils s'inscrire à ces Facultés et en suivre les cours?

3. Peut-on regarder comme une *très rare exception* (lettre aux évêques, n° 26051)³ les cas où un collège comptera parmi ses professeurs et ses surveillants six ou sept prêtres ou clercs s'inscrivant à ces Facultés civiles et en suivant les cours?

Or, d'ordre de Sa Sainteté, je m'empresse de vous communiquer les réponses aux questions susdites:

Ad 1. *Affirmative*;

Ad 2. *Negative*, à moins que, dans des cas exceptionnels, des raisons très graves et spéciales s'y ajoutent, dont l'appréciation est réservée à l'évêque;

Ad 3. *Negative*.

ASS 41, 137 s.

Studia Seminariorum ad S. C. Consistorialem pertinent

(Ex Const. Ap. de Curia Romana *Sapienti Consilio*, 3 kalendas iulias 1908).

- 1259 « (Congregatio Consistorialis)... ad hanc proinde in posterum spectent... denique ea omnia quae ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem, studia Seminariorum pertinent ».

Pii X Acta 4, 149 s.

¹ [Cfr. nn. 1251 s.].

² I. e. Epist. ad Galliae Metropolitans d. d. 10 oct. 1907: [cfr. nn. 1256 s.].

³ Cfr. item Litt. circul. SECRETARIAE STATUS *Au milieu*, ad Galliae Metropolitans, 30 sept. 1908 (ASS 41, 772 s.).

De lingua Latina in Seminariis sedulo excolenda et adhibenda

(Ex Epist. S. C. STUDIORUM *Vehementer sane*, ad Episcopos universos, 1 iul. 1908).¹

1260 In primis, quod maximi momenti et ponderis est, notari atque ani-
(820) madverti volumus, linguam latinam iure meritoque dici et esse linguam
Ecclesiae propriam. Et profecto hac lingua, si quando necessitas exi-
gat, Sacerdotes disiunctarum diversarumque civitatum colloqui et scri-
bere inter se solent ad sensa mentis pandenda, quae aliter inter se pan-
dere non possent. Hac lingua, in quam sacri libri veteris novique Testa-
menti versi sunt, Clerus canonicas recitat preces, Sacrum facit om-
nesque sacros ritus et caeremonias, quas Liturgia praescribit, exequitur.
Quin etiam hac lingua Summus Pontifex et sacra Consilia Ecclesiae ne-
gotiis curandis in litteris actisque omnibus edendis utuntur. Accedit
quod quos doctissimos libros sancti Patres Ecclesiaeque Doctores latini
scripsere, eos et huic linguae commendarunt.

1261 Sed praeterea lingua latina cum Philosophiae, tum sacrarum discipli-
(821) narum lingua facile dicenda est. Cum enim ipsius vis et natura ea sit, ut
aptissima existimetur ad difficillimas subtilissimasque rerum formas et
notiones valde commode et perspicue explicandas, hac perpetuo usi sunt
a media quae vocatur aetate usque ad totum saeculum XVIII eademque
usque adhuc uti solent et scriptores in libris scribendis sive de Theologia,
sive de Iure Canonico, sive de ipsa Philosophia, et magistri in iisdem
docendis disciplinis.

1262 Quapropter, quum ex his quae diximus satis appareat summa sacro-
(822) rum alumnis huius linguae cognitione opus esse, hoc S. Consilium Studiis
regundis etiam atque etiam hortatur cum magistros, ut ad normam Con-
stitutionis LEONIS Pp. XII *Quod divina Sapientia*,² tit. VI, cap. 82-84,³
hac lingua disciplinas tradant, tum discipulos, quo alacrius pleniusque,
secundum Litteras Encyclicas *Depuis le jour*, die VIII mens. Sept. a.
MDCCCXCIX a Summo Pontifice LEONE Pp. XIII datas,⁴ in huius linguae
studium incumbant, prout sacra studia potissimum apud Archigymnasia
requirunt.

Anal. Eccl. 16, 494.¹ [Cfr. nn. 1288. 1540].² Qui Pontifex gloriosissimus hac Constitutione, d. d. 28 aug. 1824, rectam praescrip-
sit *studiorum rationem* pro Sacri Principatus Universitatibus: BR *Cont.* 8, 95-117.³ BR *Cont.* 8, 100.⁴ [Cfr. nn. 1106-1124].

De vitae sanctimoniam a Seminariorum alumnis assequenda

(Ex Exhortatione ad Clerum catholicum *Haerent animo*, 4 aug. 1908).¹

1263 Ad hanc ipsam vitae sanctimoniam, de qua iuvat paulo fusius dicere,
(823) magnis Ecclesia spectat perpetuisque curis. Sacra idcirco Seminaria insti-
tuta: ubi, si litteris ac doctrinis imbuendi sunt qui in spem cleri adolescent, at
simul tamen praecipueque *ad pietatem omnem a teneris annis* sunt con-
formandi.² Subinde vero, dum candidatos diuturnis intervallis gradatim
promovet, nusquam, ut mater sedula, hortationibus de sanctitate asse-
quenda parcat. Iucunda quidem ea sunt ad recolendum. Quum enim pri-
mo in sacram militiam cooptavit, voluit nos ea rite profiteri: *Dominus*
pars haereditatis meae, et calicis mei: tu es, qui restitues haereditatem meam
mihi (Ps. 15, 5).³ Quibus, inquit HIERONYMUS, monetur clericus ut *qui, vel*
ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibeat, ut et
ipse possideat Dominum, et possideatur a Domino.⁴ Subdiaconis accensendos
ipsa quam graviter est allocuta! *Iterum atque iterum considerare debetis*
attente quod onus hodie ultro appetitis; ... quod si hunc ordinem susceperitis,
amplius non licebit a proposito resilire, sed Deo ... perpetuo famulari, et casti-
tatem, illo adiuvante, servare oportebit. Tum denique: *Si usque nunc fuistis*
tardi ad ecclesiam, amodo debetis esse assidui: si usque nunc somnolenti,
amodo vigiles: ... si usque nunc inhonesti, amodo casti ... Videte cuius mi-
*nisterium vobis traditur!*⁵ — Diaconatu porro augendis sic per Antistitem
a Deo precata est: *Abundet in eis totius forma virtutis, auctoritas modesta,*
pudor constans, innocentiae puritas et spiritualis observantia disciplinae.
In moribus eorum praecepta tua fulgeant, ut suae castitatis exemplo imita-
*tionem sanctam plebs acquirat.*⁶ — Sed eo acrius movet commonitio ini-
tandis Sacerdotio facta: *Cum magno timore ad tantum gradum ascendendum*
est, ac providendum ut caelestis sapientia, probi mores et diuturna iustitiae
observatio ad id electos commendet ... Sit odor vitae vestrae delectamentum
Ecclesiae Christi, ut praedicatione atque exemplo aedificetis domum, idest
*familiam Dei.*⁷ Maximeque omnium urget illud gravissime additum: *Imita-*
mini quod tractatis; quod profecto cum Pauli praecepto congruit: ut exhi-
beamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu. (C. 1, 28).

1264 Talis igitur quum sit mens Ecclesiae de sacerdotum vita, mirum ne-
(824) mini esse possit, quod sancti Patres ac Doctores omnes ita de ea re con-
sentiant, ut illos fere nimios quis arbitretur; quos tamen si prudenter aesti-
memus, nihil eos nisi apprime verum rectumque docuisse iudicabimus.
Eorum porro sententia haec summatim est. Tantum scilicet inter sacer-
dotem et quemlibet probum virum intercedere debet discriminis, quantum

¹ [Cfr. n. 1357].² Concil. Trid. Sess. 23, *De Ref.* c. 18: [cfr. n. 290].³ PONT. ROM. *De Clerico faciendo*.⁴ Epist. 52 (*ad Nepotianum*) 5; ML 22, 531.⁵ PONT. ROM. *De Ordin. Subdiaconi*.⁶ Ibid. *De Ordin. Diaconi*.⁷ Ibid. *De Ordin. Presbyteri*.

inter caelum et terram: ob eamque causam, virtuti sacerdotali cavendum non solum ne gravioribus criminibus sit affinis, sed ne minimis quidem. In quo virorum tam venerabilium iudicio TRIDENTINA SYNODUS stetit, quum monuit clericos ut fugerent *levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent*:¹ maxima scilicet, non re ipsa, sed respectu peccantis, in quem potiore iure quam in templorum aedificia, illud convenit *Domum tuam decet sanctitudo* (Ps. 92, 5).

Pii X Acta 4, 242-244; *CIC Fontes* 3, 739.

De memorandis clericorum officiis

(Ex Serm. *Vi ringrazio* ad Andream Card. Ferrari et ad Institutores alumnosque Seminarium Maioris Mediolanensis, 14 oct. 1908).

1265 *Bonitatem, et disciplinam, et scientiam doce me* (Ps. 118, 66).

(826) Ricordatevi queste tre parole: se vi conserverete buoni, amanti della disciplina e della regola, studiosi della vera scienza del sacerdote, avrete raggiunto il fine, sarete sempre di consolazione al vostro Arcivescovo e procurerete sempre il bene delle anime vostre e di quelle alle vostre cure affidate.

La bontà è la base ed il fondamento della vocazione ecclesiastica; se un giovane non è buono, è certo che non ha alcun titolo per accostarsi al Santuario.

E la vostra bontà non sia soltanto esteriore, ma risieda propriamente nel fondo del cuore; non basta la virtù esterna, ma occorre anzitutto l'interna che ha di mira la gloria di Dio e la perfezione dell'anima.

Non importa che grandi opere esterne manifestino la virtù del cuore, perchè questa ha tale influenza che si rileva nello sguardo, nella parola, negli atteggiamenti di un giovane buono, tanto che incontrando un giovane buono si sente quasi il bisogno di chinare il capo per riverenza.

1266 La disciplina è la regola della vita ed il sentiero delle virtù; se per tutti (827) è necessaria la regola della vita, tanto più per i chierici che sono chiamati al Sacerdozio. Quindi la disciplina del Seminario, l'osservanza della regola, anche nei piccoli precetti deve essere a cuore ai chierici.

I superiori son necessari; è necessario che il loro occhio vigile stia sopra di voi, ma i chierici debbono diportarsi in guisa da non aver bisogno di un occhio che li vigili per compiere il loro dovere.

Ricordatevi che dovete essere fedeli alla vostra regola, anche nelle cose piccole, perchè lo spirito del male è astuto; egli non vi tenterà sul principio ad infrangerla nelle cose grandi, ma nelle più piccole per abitarvi a poco a poco a disprezzarla.

¹ Sess. 22, *De Ref.* c. 1 [cfr. n. 288].

1267 Buono deve essere il chierico; egli deve osservare la disciplina fin dai primi anni della sua educazione sacerdotale, ma egli deve pure apprendere (828) quella scienza che gli sarà necessaria per tutta la vita.

Se nell'Antico Testamento il Signore non voleva sacerdoti ignoranti,¹ molto meno lo vuole nella legge novella; se allora erano ripudiati coloro che avevano ripudiata la scienza,² molto più sono indegni del sacerdozio cristiano, quelli che, o per difetto d'ingegno, notate bene questo, o per poca volontà di studiare, non si sentono al caso di applicarsi con ogni impegno ad acquistare la scienza necessaria.

Ma per acquistare questa scienza non bisogna attendere di essere adulti, ma applicarsi fin dai primi anni del Seminario. Se in questi anni non si studia, si corre grave pericolo che, all'uscita dal Seminario, siano del tutto messi in disparte i libri tanto necessari alla formazione della vita intellettuale e spirituale del sacerdote.

Ricordatevi queste tre parole e siate certi che nessuno più grato ricordo potrete riportare con voi di questo bel giorno in cui avete offerto i vostri omaggi al Vicario di Gesù Cristo.

Pii X Acta 4, 293 s.

De non excipiendis in religiosas familias qui e Seminariis dimissi sint

(Ex Decreto S. C. DE RELIGIOSIS *Ecclesia Christi*, ex audientia SSmī diei 7 sept. 1909).³

1268 Nullimode, absque speciali venia Sedis Apostolicae, et sub poena nullitatis professio- (830) nis, excipiantur, sive ad novitiatum sive ad emissionem votorum postulantes: 1°) ...

2°) qui a Seminariis et collegiis ecclesiasticis vel religiosis quacunque ratione dimissi fuerint.

AAS 1, 700 s.

De muneribus in clericorum Seminario viro religioso ad saeculum revertenti vetitis

(Ex Decreto S. C. DE RELIGIOSIS *Quum minoris*, 15 iun. 1909).

1269 Quum minoris esse soleat aedificationis, salvis extraordinariis nonnullis casibus, (829) quod in officiis dioecesanis eminere conspiciantur, qui, vel in aliquo Ordine regulari vota solennia professi, indultum saecularizationis sive perpetuae sive ad tempus obtinuerint, vel in Instituto aliquo religioso, emissis votis perpetuis, ab istis dispensati fuerint; ne alii inde Religiosi induci possint ut varios egrediendi claustra praetextus exquirant, quod nimis frequens accidere experientia docet, sanctissimus Dominus noster Pius Papa decimus decernere dignatus est, ut omnibus deinceps rescriptis, quibus saecularizatio per-

¹ Cfr. *Ma.* 2, 7.

² Cfr. *Os.* 4, 6.

³ [Cfr. n. 1206].

petua vel ad tempus, aut votorum perpetuorum relaxatio, prout supra, sacerdotibus et clericis in Sacris ordinibus constitutis conceditur, adnexae intenduntur, licet non expressae, sequentes clausulae, quarum dispensatio Sanctae Sedi reservatur:

Vetitis, absque novo et speciali Sanctae Sedis indulto: 1° ...

2°) quolibet magisterio et officio in Seminariis clericalibus Maioribus et Minoribus, aliisque Institutis, in quibus clerici educantur, nec non in Universitatibus et Institutis, quae privilegio apostolico gaudent conferendi gradus academicos in re philosophica, theologica et canonica.¹

AAS 1, 523.

De clericis scientia et pietate ita instituendis ut a Modernismo immunes servantur

(Ex Motu Proprio *Sacrorum Antistitum*, 1 sept. 1910).² *Pluribus praeceptionibus ex Encycl. Pascendi* (8 sept. 1907) *ad verbum repetitis*,³ haec adiciuntur:

1270 His, quae plane confirmamus omnia ⁴ sub poena temeratae conscientiae
(831) adversus eos, qui dicto audientes esse renuerint, peculiaribus quaedam adiicimus, quae ad sacrorum alumnos in Seminariis degentes et ad instituti religiosi tirones referuntur.

1271 In Seminariis quidem oportet partes omnes institutionis eo tandem
(832) aliquando conspirent ut dignus tali nomine formetur sacerdos. Nec enim existimare licet, eiusmodi contubernia studiis dumtaxat aut pietati patere. Utraque re institutio tota coalescit, suntque ipsa tamquam palaestrae ad sacram Christi militiam diuturna praeparatione fingendam. Ex iis igitur ut acies optime instructa prodeat, omnino sunt duae res necessariae, doctrina ad cultum mentis, virtus ad perfectionem animi. Altera postulat ut alumna sacrorum inventus iis artibus apprime erudiatur quae cum studiis rerum divinarum arctiorem habent cognationem; altera singularem exigit virtutis constantiaeque praestantiam.

1272 Videant ergo moderatores disciplinae ac pietatis, quam de se quisque
(833) spem iniciant alumni, introspeciantque singulorum quae sit indoles; utrum suo ingenio plus aequo indulgeant, aut spiritus profanos videantur sumere; sintne ad parendum dociles, in pietatem prони, de se non alte sentientes, disciplinae retinentes; rectone sibi fine proposito an humanis ducti rationibus ad sacerdotii dignitatem contendunt; utrum denique convenienti vitae sanctimonia doctrinaque polleant; aut certe, si quid horum desit, sincero promptoque animo conentur acquirere. Nec nimium difficultatis habet investigatio: siquidem virtutum, quas diximus, defectum cito produnt et religionis officia ficto animo persoluta, et servata metus

¹ [Cfr. nn. 1380 s.].

² [Cfr. nn. 1279-1284, 1326].

³ Quae ad Seminariorum alumnos spectant, referuntur sub [nn. 1245-1253].

⁴ [Cfr. n. 1503].

causa, non conscientiae voce, disciplina. Quam qui servili timore retineat, aut animi levitate contemptive frangat, is a spe sacerdotii sancte fungendi abest quam longissime. Haud enim facile creditur, domesticae disciplinae contemptorem a publicis Ecclesiae legibus minime discessurum. Hoc animo comparatum si quem deprehenderit sacri ephebei moderator, et si semel iterumque praemonitum, experimento facto per annum, intellexerit a consuetudine sua non recedere, eum sic expellat, ut neque a se neque ab ullo episcopo sit in posterum recipiendus.¹

1273 Duo igitur haec ad promovendos clericos omnino requirantur; inno-
(834) centia vitae cum doctrinae sanitate coniuncta. Neve illud praetereat, praecepta ac monita, quibus episcopi sacris ordinibus initiandos compellant, non minus ad hos quam ad candidatos esse conversa, prout ubi dicitur: *Providendum, ut caelestis sapientia, probi mores et diuturna iustitiae observatio ad id electos commendet ... Sint probi et maturi in scientia simul et opere ... eluceat in eis totius forma iustitiae*.²

1274 Ac de vitae quidem probitate satis dictum esset, si haec a doctrina
(835) et opinionibus, quas quisque sibi tuendas assumpserit, posset facili negotio seiungi. Sed, ut est in Proverbiorum libro: *Doctrina sua noscetur vir; (Pr. 12, 8) utque docet Apostolus: Qui ... non permanet in doctrina Christi, Deum non habet* (2 I. 9). Quantum operae vero dandum sit addiscendis rebus multis equidem et variis, vel ipsa huius aetatis conditio docet, nihil gloriosius efferentis quam lucem progredientis humanitatis. Quotquot igitur sunt ex ordine cleri si convenienter temporibus velint in suis versari muneribus; si cum fructu *exhortari in doctrina sana, et eos, qui contradiunt, arguere* (Tit. 1, 9); si opes ingenii in Ecclesiae utilitatem transferre, oportet cognitionem rerum assequantur, eamque minime vulgarem, et ad excellentiam doctrinae propius accedant. Luctandum est enim cum hostibus non imperitis, qui ad elegantiam studiorum scientiam saepe dolis consutam adiungunt, quorum speciosae vibrantesque sententiae magno verborum cursu sonituque feruntur, ut in iis videatur quasi quid peregrinum instrepere. Quapropter expedienda mature sunt arma, hoc est, opima doctrinae seges comparanda omnibus, quicumque sanctissimis perarduisque muneribus in umbratili vita se accingunt.³

1275 Verum, quia vita hominis iis est circumscripta limitibus ut ex uber-
(836) rimo cognoscendarum rerum fonte vix detur aliquid summis labiis attingere, discendi quoque temperandus est ardor et retinenda Pauli sententia: *non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem* (R. 12, 3). Quare, quum clericis multa iam satis eaque gravia sint imposita studia, sive quae pertinent ad sacras litteras, ad Fidei capita, ad mores, ad scientiam pietatis et officiorum, quam *asceticam* vocant, sive quae ad historiam Ecclesiae, ad ius canonicum, ad sacram eloquentiam referuntur;

¹ [Cfr. nn. 1201-1208].

² PONT. ROM. *De Ordinatione Presbyteri*.

³ [Cfr. n. 936].

ne iuvenes aliis quaestionibus consecrandis tempus terant et a studio praecipuo distraherentur, omnino vetamus diaria quaevis aut commentaria, quantumvis optima, ab iisdem legi, onerata moderatorum conscientia, qui ne id accadat religiose non caverint.

- 1276 Ut autem suspicio segregetur omnis clanculum se inferentis *modernismi*, non solum omnino servari volumus quae sub numero secundo¹ (837) *nismi*, non solum omnino servari volumus quae sub numero secundo¹ superius praescripta sunt, sed praeterea praecipimus ut singuli doctores, ante auspicandas ineunte anno praelectiones, Antistiti suo textum exhibeant, quem sibi quisque in docendo proposuerit, vel tractandas quaestiones, sive *theses*; deinde ut per annum ipsum exploretur sua cuiusque magisterii ratio; quae si videatur a sana doctrina discedere, causa erit quamobrem doctor illico amoveatur. Denique, ut, praeter Fidei professionem, iusiurandum det Antistiti suo, secundum adiectam infra formulam, et subscripto nomine.

- 1277 *Iusiurandum hoc*, — praemissa *Fidei professione* per formulam a sa. (838) me. Decessore Nostro Pro IV praescriptam,² cum adiectis definitionibus Concilii Vaticani,³ — suo Antistiti item dabunt:

¹ Scilicet Encycl. *Pascendi*: [cfr. nn. 1248-1252].

² Const. Ap. *Iniunctum nobis* (13 nov. 1864) § 2: BR 7, 327; CIC *Fontes* 1, 193 s.

³ Cfr. S. C. CONCILII Decr. *Quod a praeis*, 20 ian. 1877: *Pii IX Acta* 7, 274-279; CIC *Fontes* 6, 597 s. — Cfr. PF *Ius Pont.* 7, 264-286.

Quae formula his verbis continetur; Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula quae continentur in Symbolo Fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei [Unigenitum. Et ex Patre natum, ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de caelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine et Homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato; passus, et sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum Scripturas. Et ascendit in caelum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos, et mortuos; cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur, et conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et Unam, Sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi saeculi. Amen.

Apostolicas et Ecclesiasticas traditiones, reliquiasque eiusdem Ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector. Item sacram Scripturam, iuxta eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto; nec eam unquam, nisi iuxta unanimem consensum Patrum accipiam, et interpretabor.

Profiteor quoque septem esse vere et proprie Sacramenta novae legis a Iesu Christo Domino instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam Unionem, Ordinem et Matrimonium: illaque gratiam conferre, et ex his Baptismum, Confirmationem, et Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. — Receptos quoque et approbatos Ecclesiae Catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemnem administrationem recipio et admitto. — Omnia et singula, quae de peccato originali et de iustificatione in Sacrosancta Tridentina Synodo definita et declarata fuerunt, amplector et recipio. — Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, et propitiatorium Sa-

I. Clerici maioribus ordinibus initiandi;¹ quorum singulis antea tradatur exemplar tum professionis fidei, tum formulae edendi iurisiurandi ut eas accurate praenoscant, adiecta violati iurisiurandi, ut infra, sanctione.

... Si quis autem, quod Deus avertat, iusiurandum violare ausus fuerit, ad Sancti Officii tribunal illico deferatur.

Iurisiurandi Formula

- 1278 «Ego... firmiter amplector ac recipio omnia et singula, quae ab in- (839) ranti Ecclesiae magisterio definita, adserta ac declarata sunt, praesertim ea doctrinae capita, quae huius temporis erroribus directo adversantur. Ac primum quidem Deum, rerum omnium principium et finem, naturali rationis lumine per ea quae facta sunt, hoc est per *visibilia* creationis opera, tamquam causam per effectus, certo cognosci, adeoque demonstrari etiam posse,² profiteor. Secundo: Externa revelationis argumenta, hoc est facta divina, in primisque miracula et prophetias admitto et agnosco tamquam signa certissima divinitus ortae christianae Religionis, eademque teneo aetatum omnium atque hominum, etiam huius temporis, intelligentiae esse maxime accommodata. Tertio: Firma pariter fide credo, Ecclesiam, verbi revelati custodem et magistram, per ipsum verum atque historicum Christum, quum apud nos degeret, proxime ac directo insti-

crificium pro vivis et defunctis; atque in sanctissimo Eucharistiae Sacramento esse vere, realiter et substantialiter Corpus et Sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Iesu Christi, fierique conversionem totius substantiae panis in Corpus, et totius substantiae vini in Sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia Transubstantiationem appellat: Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. — Constante teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuvare. Similiter et Sanctos una cum Christo regnantes venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmiter assero imagines Christi ac Deiparae semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. — Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. — Sanctam, Catholicam et Apostolicam Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem et magistram agnosco Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori ac Iesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo ac iuro.

Caetera item omnia a sacris Canonibus et Oecumenicis Conciliis, ac praecipue a Sacrosancta Tridentina Synodo et ab oecumenico Concilio Vaticano tradita, definita ac declarata, praesertim de Romani Pontificis Primatu et infallibili magisterio, indubitanter recipio atque profiteor; simulque contraria omnia atque haereses quascumque ab Ecclesia damnatas et reiectas et anathematizatas, ego pariter damno, relicto et anathematizo.

Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor et veraciter teneo, eandem integram et inviolatam usque ad extremum vitae spiritum, constantissime, Deo adiuvante, retinere et confiteri, atque a meis subditis, sen illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri et doceri et praedicari, quantum in me erit curaturum, ego idem N. spondeo, rogo ac iuro. Sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia.

¹ [Cfr. nn. 1292, 1294, 1502].

² Cfr. R. 1, 20.

tutam, eandemque super Petrum, Apostolicae hierarchiae principem eiusque in aevum Successores aedificatam. Quarto: Fidei doctrinam ab Apostolis per orthodoxos Patres eodem sensu eademque semper sententia ad nos usque transmissam, sincere recipio; ideoque prorsus reiicio haereticum commentum evolutionis dogmatum, ab uno in alium sensum trans-euntium, diversum ab eo, quem prius habuit Ecclesia; pariterque damno errorem omnem, quo, divino deposito, Christi Sponsae tradito ab Eaque fideliter custodiendo, sufficitur philosophicum inventum, vel creatio humanae conscientiae, hominum conatu sensim efformatae et in posterum indefinito progressu perficiendae. Quinto: Certissime teneo ac sincere profiteor, Fidem non esse caecum sensum religionis e latebris *subconscientiae* erumpentem, sub pressione cordis et inflexionis voluntatis moraliter informatae, sed verum assensum intellectus veritati extrinsecus acceptae ex auditu, quo nempe, quae a Deo personali, creatore ac domino nostro dicta, testata et revelata sunt, vera esse credimus, propter Dei auctoritatem summe veracis.

« Me etiam, qua par est reverentia, subiicio totoque animo adhaereo damnationibus, declarationibus, praescriptis omnibus, quae in Encyclicis litteris *Pascendi*¹ et in Decreto *Lamentabili* continentur, praesertim circa eam quam historiam dogmatum vocant. — Idem reprobo errorem affirmantium, propositam ab Ecclesia fidem posse historiae repugnare, et catholica dogmata, quo sensu nunc intelliguntur, cum verioribus christianae religionis originibus componi non posse. — Damno quoque ac reiicio eorum sententiam, qui dicunt christianum hominem eruditorem induere personam duplicem, aliam credentis, aliam historici, quasi liceret historico ea retinere quae credentis fidei contradicant, aut praemissas adstruere, ex quibus consequatur dogmata esse aut falsa aut dubia, modo haec directo non denegentur. — Reprobo pariter eam Scripturae Sanctae diiudicandae atque interpretandae rationem, quae, Ecclesiae traditione, analogia Fidei, et Apostolicae Sedis normis posthabitis, *rationalistarum* commentis inhaeret, et critice textus velut unicam supremamque regulam, haud minus licenter quam temere amplectitur. — Sententiam praeterea illorum reiicio qui tenent, doctori disciplinae historicae theologicae tradendae, aut iis de rebus scribenti, seponendam prius esse opinionem ante conceptam sive de supernaturali origine catholicae traditionis, sive de promissa divinitus ope ad perennem conservationem uniuscuiusque revelati veri; deinde scripta Patrum singulorum interpretanda solis scientiae principiis, sacra qualibet auctoritate seclusa, eaque iudicii libertate, qua profana quaevis monumenta solent investigari. — In universum denique me alienissimum ab errore profiteor, quo *modernistae* tenent in sacra traditione nihil inesse divini; aut, quod longe deterius, pantheistico sensu illud admittunt; ita, ut nihil iam restet nisi nudum factum et simplex, communibus historiae factis aequandum; hominum nempe sua industria, solertia, ingenio scholam a Christo eiusque Apostolis inchoatam per sub-

¹ *Pii X Acta* 4, 47-114. [Cfr. nn. 1245-1254].

sequentes aetates continuantium. Proinde fidem Patrum firmissime retineo et ad extremum vitae spiritum retinebo, de *charismate veritatis certo*, quod est, fuit eritque semper in *episcopatus ab Apostolis successione*;¹ non ut id teneatur quod melius et aptius videri possit secundum suam cuiusque aetatis culturam, sed ut *nunquam aliter credatur, nunquam aliter intelligatur* absoluta et immutabilis veritas ab initio per Apostolos praedicata.²

« Haec omnia spondeo me fideliter, integre sincereque servaturum et inviolabiliter custoditurum, nusquam ab iis sive in docendo sive quomodolibet verbis scriptisque deflectendo. Sic spondeo, sic iuro, sic me Deus etc. ».

AAS 2, 666-672; CIC *Fontes* 3, 781-784.

De quibusdam dubiis circa praescripta contra Modernismi pericula

(Ex Declarationibus, quas circa Motum Proprium *Sacrorum Antistitum* edidit S. C. CONSISTORIALIS, 25 sept. 1910).

1279 Propositis ad hanc Sacram Congregationem quae sequuntur dubiis circa Motum
(840) proprium *Sacrorum Antistitum*,³ datum die prima mensis huius:

I. An praeceptum quod nemo Theologiae laurea sit donandus, nisi in philosophicis disciplinis lauream obtinuerit, vel saltem de curriculo in Philosophia scholastica absoluto certum praebuerit testimonium, stricte sit observandum?

1280 IV.⁴ An prohibitio alumni in seminariis et ecclesiasticis collegiis facta legendi diaria
(841) quaevis et commentaria quantumvis optima etiam ad iuvenes regulares in monasteriis et in congregationibus studiis operam dantes extendatur?

1281 V. An *quotannis* doctores in seminariis teneantur textum, quem sibi quisque in docendo, proposuerit, vel tractandas quaestiones, sive theses, Episcopo exhibere, et ineunte anno iusiurandum dare?

1282 VIII. An in casibus particularibus, data iusta causa, Episcopi et Moderatores ordinum et congregationum religiosarum delegare possint ad recipiendum iuramentum sacerdotem aliquem sive saecularem sive regularem in aliqua dignitate vel officio constitutum?

1283 IX. An ad Sanctum Officium sint deferendi non solum qui iusiurandum violaverint, sed
(844) etiam qui iurisiurandi formulam subscribere renuerint?

1284 SS.MUS DOMINUS NOSTER in *audientia* die 24 huius mensis Eno Cardinali Secretario
(845) Congregationis Consistorialis concessa respondendum mandavit:

Ad I, IV, V, VIII et IX, *affirmative*.

Iussit porro omnes vocatos iurisiurando obligari infra diem 31 decembris huius anni.

AAS 2, 740 s.; CIC *Fontes* 5, 45 s.

¹ Cfr. S. IRENAEUS, *Adv. Haeres.* 4, 26, 2. 5; MG 7, 1053. 1056.

² Cfr. TERTULLIANUS, *De Praescr.* 28; ML 2, 40.

³ [Cfr. nn. 1270-1278].

⁴ [Cfr. n. 1285].

De diariis et commentariis quae Seminarii alumni permitti possint

(Ex Epist. S. C. CONSISTORIALIS *Eminentiae Vestrae*, ad Claudium Card. Vaszary, Archiep. Strigoniensem et Primatem Hungariae, 20 oct. 1910).

- 1285 Ssmi Domini Nostri mens est ut firma sit lex qua prohibetur ut diaria et commen-
(846) taria, etiam optima,¹ quae tamen de politicis rebus agunt quae in dies eveniunt, aut de socialibus et scientificis quaestionibus quae pariter in dies exagitantur quin adhuc de iis certa sententia habeatur, haec, inquam, in manibus alumnorum Seminarii libere non relinquantur. Nil tamen vetat quominus superiores Seminarii aut magistri, si agatur de quaestionibus scientificis, legant alumni aut legendos articulos in sua praesentia tradant eorumdem diariorum et commentariorum, quos ad alumnorum instructionem utiles vel opportunos censent.

Commentaria vero in quibus nil contentionis continetur, sed notitias religiosas, S. Sedis dispositiones et decreta, Episcoporum acta et ordinationes referunt, vel alia quae quamvis periodica non aliud sunt quam lectiones ad fidem et pietatem fovendam utiles, haec, inquam, possunt, probantibus Seminarii moderatoribus, prae manibus alumnorum relinqui tempore a studio et ab aliis praescriptis officiis libero.

AAS 2, 855 s.

De disciplina ecclesiastica in Seminariis plene instauranda

(Ex Epist. *Sollicitis Nobis* ad Ioh. Bapt. Castro, archiep. Caracensem, 8 dec. 1910).

- 1286 Dum Cleri rationibus consultis in praesens tempus, necesse est etiam,
(847) in futurum prospiciatis. Si vultis enim, uti debetis velle, ut istic Religioni meliora aliquando tempora illucescant, praecipua quaedam pars industriae vestrae insumenda scilicet est in sacram iuventutem, quae quidem spem ecclesiastici ordinis omnem continet. Quare dabitur operam, ut vestra Seminaria talia existant, qualia SYNODUS TRIDENTINA iussit,² id est religionis doctrinaeque domicilia, in quibus adolescentes clerici rite ad sacerdotii officia et munia instituantur.

- 1287 In primis igitur, quod ad disciplinam morum attinet, gravis ea et
(848) austera, vobis instantibus, ibi dominetur; alumnique sacrorum iis virtutibus conformentur penitus, quae sacerdotis maxime sunt, pietate, castimonia, animarum sollicitudine christianaque humilitate, quae ceterarum est fundamentum virtutum.

- 1288 De studiorum autem ratione, qualem in Seminariis vestris vigere oportet,
(849) teat, documentum ex iis potestis capere, quae Nos in universum praescriptissimus.³ Tantum admonemus, ut in Philosophiae ac Theologiae doctrinis

¹ [Cfr. nn. 1280, 1284].

² [Cfr. nn. 290-296].

³ Cfr. S. C. EPP. ET REG. Litt. circul. *La Sacra Congregazione* (10 mai. 1907) quibus eadem S. Congregatio cum omnibus Italiae Ordinariis communicavit Normas, a Summo Pontifice die 5 mai. 1907 approbatas, de ratione studiorum (*Programma generale di studi*) in Seminariis adhibenda: *Pii X Acta* 5, 43-51; *ASS* 40, 336-343; *Anal. Eccl.* 15, 243-245; *Programma e Norme per l'ordinamento scolastico, educativo e disciplinare dei Seminari d'Italia* (Roma 1908) 13-24. Versio latina legi potest apud A. M. MICHELETTI, *Ius Pianum* (Augustae Taur. 1914) 766 s.

ducem et magistrum THOMAM AQUINATEM et habendum edicatis et sequendum curetis: huius enim institutis exculsi discipuli errores et fallacias recentiorum facilius cavebunt. Ac de litteris, plerumque negligi linguae Latinae studium, minime gentium probamus. Nostis, quid hac super re sacrum Consilium studiis regundis nuper Episcopis universis mandarit, Nostro nomine.¹ Vestrum erit igitur huic Nostrae praescriptioni diligenter curare, ut satisfiat.

- 1289 Denique memineritis, sapienter Tridentinos Patres constituisse, ut
(850) Seminariorum et disciplinae et rei oeconomicae tuendae duplex adesset *deputatorum commissio*, quarum altera ex binis canonicis aedis cathedralis, altera ex binis item canonicis atque binis de clero urbis episcopalis constaret.² Quoniam hanc sancte inviolateque servari legem, permagni ad rectam Seminariorum administrationem regimenque interest, vos *commissiones* eiusmodi, sicubi non adsunt, quamprimum, uti vestrum officium requirit, instituetis.

- 1290 Postremo, sinite inculcemus auribus animisque vestris illam Apostoli
(851) gravissimam vocem: *nemini cito manus imposueris* (1 T. 5, 22). Nam, si, procuratis comparatisque rebus omnibus, quae ad educandos rite alumnos Cleri pertinent, tamen non cavebitis, ut ne aditum detis ad Sacerdotium nisi dignis, omnem operam vestram frustra fuisse putatote. Indignum est autem rudem esse aut non satis a doctrina instructum sacerdotem, qui erudire alios ad salutem debeat; longe vero indignius, qui apud populum magisterium exerceat christianarum virtutum, ipsum haerere in caeno vitiorum. Itaque admittere quemquam in sacros ordines, nisi intra Seminarii septa legitimum studiorum cursum cum laude diligentiae confecerit, scitote vobis non liciturum. Si quis vero, quamvis bene versatus in studiis, tamen non admodum integris esse moribus videatur, hunc initiari sacris, ipsi intelligitis grande nefas fore. Omnino enim praestat nullum alicubi adesse sacerdotem qui curam animarum gerat, quam adesse eiusmodi, qui vitae perversitate offendens, pestem ac perniciem christianae plebi, pro salute, paret.

AAS 4, 25 s.

De studiorum cursu perficiendo
et iuramento praestando ante sacram Ordinationem

(Resp. S. C. CONSISTORIALIS *Propositis dubiis*, 24 mart. 1911).

- 1291 Propositis dubiis quae sequuntur, scilicet:
(852) 1° utrum ad effectum sacrae Ordinationis studiorum anni expleti dici possint ad festum Pentecostes seu Ssmæ Trinitatis;³

¹ [Cfr. nn. 1260-1262].

² [Cfr. nn. 291 s].

³ *Huic dubio originem dederant* Normae « per l'ordinamento educativo e disciplinare dei Seminari d'Italia » a S. C. EPP. ET REG. *concinnae*, a Pio X die 1 jan. 1908 *approbate*.

- 1292 2° utrum iuramentum praestandum ante susceptionem ss. Ordinum, a Motu Proprio
(853) *Sacrorum Antistitum* 1 septembris 1910 praescriptum,¹ emittendum sit ante singulos ss. Ordines, vel solummodo ante s. Subdiaconatum:

S. C. CONSISTORIALIS, die 24 martii 1911, respondit:

- 1293 Ad 1. *Negative*; sed requiri ut expleatur cursus scholasticus novem mensium cum
(854) examine finali feliciter emenso.²
1294 Ad 2. Sufficere ut praestetur ante ineundum sacrum Subdiaconatus ordinem, salvo
(855) Ordinarii iure illud denuo exigendi ante collationem singulorum ss. Ordinum si ex qualibet causa necessarium vel utile ducat.

AAS 3, 181 s.

De illicita Reipublicae actione in Seminariis

(Ex Litt. Encycl. *Iamdudum in Lusitania*, 24 mai. 1911).

- 1295 5. ... Denique Respublica [Lusitana] – id quod maxime est acerbum
(856) et grave – non dubitat regnum invadere auctoritatis Ecclesiae, ac plura de ea re praescribere, quae cum ad ipsam sacri ordinis constitutionem spectet, praecipuas curas Ecclesiae sibi vindicat: de disciplina dicimus et institutione sacrae iuventutis. Neque enim solum cogit alumnos Cleri, ut doctrinae et litterarum studiis, quae theologiam antecedunt, in lyceis publicis dent operam, ubi ipsorum integritas fidei, ob alienum a Deo Ecclesiaeque institutionis genus, praesentissimis sane periculis est obiecta; verum in domesticam etiam Seminariorum vitam temperationemque sese infert Respublica, sibi ius arrogat designandi doctores, probandi libros, sacra Clericorum studia moderandi. Ita vetera in usum revocantur scita *Regalistarum*; quae quidem molestissimam arrogantiam habuerunt, dum Civitatis Ecclesiaeque concordia stetit, nunc vero, quum Civitas sibi cum Ecclesia nihil iam vult esse, nonne pugnantia et plena insaniae videantur?

AAS 3, 221; CIC *Fontes* 3, 796.

et ab eadem S. Congr. litt. circularibus Con l'intento die 18 ian. eiusdem anni ad Ordinarios Italiae missae:

Art. 13: «Nessuno, che pure abbia l'età prescritta dal S. Concilio di Trento, sarà ordinato Suddiacono prima di aver compiuto il terzo anno di Teologia; Diacono prima della Pasqua del quarto anno; Sacerdote prima della fine del quarto anno medesimo».

Art. 113: «Se alcuno non si presenterà agli esami di riparazione, oppure ripresentatosi non verrà approvato, se alunno del Ginnasio o del Liceo, potrà ripetere la classe con la facoltà della doppia prova di esami; se poi sarà alunno di Teologia, non essendo possibile di fargli ripetere la stessa classe (per il fatto che gli alunni di due o tre corsi si trovano insieme per alcune materie) dovrà fare un anno di più, e di ciò si terrà conto nell'ammetterlo agli Ordini Sacri».

AAS 41, 215 s. 229 s.; *Anal. Eccl.* 16, 133, 138. Cfr. *Programma e Norme per l'ordinamento scolastico, educativo e disciplinare dei Seminari d'Italia* (Roma 1908) 34, 56 s.

¹ [Cfr. nn. 1277 s.].

² [Cfr. nn. 1179, 2018].

De consociatione ad sacerdotum sanctitatem fovendam et cleri delectum iuvandum

(Ex Litt. Ap. *Plane compertum est*, 21 mai. 1912).

- 1296 Plane compertum est Nobis piam consociationem in aede parochiali
(857) S. Nicolai vulgo *du Chardonnet* civitatis Parisiensis iam inde ab anno MCMVIII canonice institutam esse, quae sub titulo *Deiparae Virginis Immaculatae, Cleri Reginae*, presbyteros ac fideles allicere studet ut, vel precibus effundentes, vel aliquid sibi pro amore Dei negantes, non modo sacerdotum sanctitatem, sed cleri quoque saecularis regularisque delectum foveant ac iuvent. Quae quidem consociatio Nobis tam grata acceptaque fuit, ut eodem anno, solemnitate Christi Domini in caelum redeuntis, ipsam, Litteris Nostris autographis comprobata, peculiaribus privilegiis atque indulgentiis ditaremus. Cum vero nunc frugifera huiusmodi sodalitas in alias dioeceses et usque in longinquas regiones, Deo opitulante, progressa sit, atque a compluribus Episcopis exoptetur, Nos, benigne vota excipientes Curionis ad S. Nicolaum, eam tum Archisodalitatis titulo, tum facultate sibi alias consociationes adiungendi libentissime cohonestare properamus. Quare apostolica auctoritate Nostra, praesentium tenore, memoratam sodalitatem Mariae Immaculatae, sub titulo *Reginae Cleri*, in parochiali templo S. Nicolai vulgo *du Chardonnet* civitatis Parisiensis existentem, in Archisodalitatem cum solitis privilegiis perpetuum in modum erigimus atque instituimus. Archisodalitatis sic erectae officialibus et sodalibus praesentibus et futuris eadem apostolica auctoritate Nostra hisce Litteris perpetuo item concedimus ac largimur, ut ipsi alias quasdam eiusdem nominis atque instituti sodalitates, ubique terrarum erectas vel erigendas, servatis tamen forma Constitutionis r. m. CLEMENTIS Pp. VIII decessoris Nostri *Quaecumque a Sede Apostolica*¹ aliisque apostolicis Ordinationibus desuper editis, aggregare, et cum illis omnes ac singulas indulgentias, peccatorum remissiones ac poenitentiarum relaxationes ipsi sodalitati, ita in archisodalitatem a Nobis erectae, a Sede Apostolica concessas, et quae aliis impertiri queant, licite communicare possint ac valeant.

AAS 4, 439.

De quibusdam rei biblicae commentariis in Seminaria non admittendis

(Decret. S. C. CONSISTORIALIS *Cum semper*, 29 iun. 1912).

- 1297 Cum semper et ubique cavendum sit ne quis Scripturas Sanctas *contra eum sensum*
(858) interpretetur, *quem tenuit ac tenet sancta Mater Ecclesia*:² id maxime necessarium est in Seminariis inter alumnos qui in spem Ecclesiae adulescunt. Hos enim prae ceteris oportet sanis doctrinis imbui, quae venerandae Patrum traditioni sint conformes et a legitima Ec-

¹ d. d. 7 dec. 1604: BR 11, 138-143; CIC *Fontes* 1, 366-370.

² CONC. TRID. SESS. 4, *Decret. de edit. et usu Sac. Libr.*; MANSI 33, 23; CT 5, 92.

clesiae auctoritate probatae; arceri autem a novitatibus, quas in dies audax quisque molitur, quaeque *quaestiones praestant magis quam aedificationem Dei, quae est in fide* (1 T. 1, 4); si vero insolitae legitimeque damnatae, in destructionem sunt et non in aedificationem.¹

- 1298
(859) Iam vero evulgatum nuper est Paderbornae opus quod inscribitur *Kurzgefasstes Lehrbuch der speziellen Einleitung in das Alte Testament* auctore D. CAROLO doct. HOLZHEY,² in quo iuxta neotericas rationalismi et hypercriticae theorias de libris Veteris Testamenti fere omnibus, ac potissimum de Pentateucho, de libris Paralipomenon, Tobiae, Iudith, Esther, Ionae, Isaiae et Danielis, sententiae audacissimae propugnantur, quae antiquissimae traditioni Ecclesiae, venerabili Ss. Patrum doctrinae et recentibus pontificiae Commissionis Biblicae responsis adversantur, et authenticam atque historicum valorem sacrorum Librorum nedum in dubium revocant, sed pene subvertunt.

Hunc itaque librum S. haec C. de mandato Ssmi D. N. Papae prohibet omnino, quominus in Seminaria introducat, ne ad consultationem quidem.

Cum vero alia habeantur similis spiritus commentaria in Scripturas Sanctas tum Veteris tum Novi Testamenti, seu scripta plura P. LAGRANGE et recentissimum opus, cui titulus *Die Heilige Schrift des Neuen Testaments*, editum Berolini an. 1912, auctore Dr. FRITZ TILLMANN, haec quoque expungenda omnino esse ab institutione clericorum Ssmi D. mandat et praescribit, salvo ampliore de iis iudicio ab illa auctoritate ferendo ad quam de iure pertinet.

AAS 4, 530 s.

De vocatione sacerdotali

(Epist. SECRETARIAE STATUS *En raison*, ad Carolum De Cormont, episc. Aturensem, 2 iul. 1912).

- 1299
(860) En raison des dissensions qui se sont produites à l'occasion du double ouvrage du chanoine JOSEPH LAHITTON sur *La vocation sacerdotale*, et de l'importance de la question doctrinale y soulevée, Notre Très Saint-Père le Pape PIE X a daigné nommer une Commission spéciale d'Évêques Cardinaux.

Cette Commission, après avoir mûrement examiné les arguments en faveur de l'une et de l'autre thèse, a prononcé, dans sa réunion plénière du 20 juin dernier, le jugement suivant:

« Opus praestantis viri Iosephi canonici LAHITTON, cui titulus *La vocation sacerdotale*, nullo modo reprobandum esse; imo, qua parte adstruit: 1° Neminem habere unquam ius ullum ad ordinationem antecedenter ad liberam electionem episcopi; — 2° Conditionem, quae ex parte ordinandi debet attendi, quaeque *vocatio sacerdotalis* appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinaria, in interna quadam adspiratione subiecti, seu invitamentis Spiritus Sancti, ad sacerdotium ineundum; — 3° Sed e contra, nihil plus in ordinando, ut rite vocetur ab episcopo, requiri quam rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiae et naturae dotibus reposita, et per eam vitae probitatem ac doctrinae sufficientiam comprobata, quae spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire eiusdemque obligationes sancte servare queat: esse egregie laudandum ».

Sa Sainteté PIE X a pleinement approuvé, dans l'audience du 26 Juin, la décision des Eminentissimes Pères.

AAS 4, 485.

¹ Cfr. 2 C. 10, 8; 13, 10.

² In *Indicem librorum prohibitorum* relatum a Suprema Sacra Congr. S. OFFICII, Decr. 13 ian 1913.; AAS 5, 9.

De latino sermone ad romanum usum pronuntiando

(Epist. *Votre lettre* ad Ludovicum Ernestum Dubois, Archiep. Bituricensem, 10 iul. 1912).

- 1300
(861) Votre lettre du 21 juin dernier, comme aussi celles que Nous avons reçues d'un grand nombre de pieux et distingués catholiques français, Nous ont appris, à Notre grande satisfaction, que, depuis la promulgation de Notre *Motu proprio* du 22 novembre 1903 sur la musique sacrée,¹ on s'applique avec un très grand zèle, dans divers diocèses de France, à faire en sorte que la prononciation de la langue latine se rapproche de plus en plus de celle qui est usitée à Rome; et que l'on cherche en conséquence à rendre plus parfaite, selon les meilleures règles de l'art, l'exécution des mélodies grégoriennes, ramenées par Nous à leur ancienne forme traditionnelle.

Vous même, quand vous occupiez le siège épiscopal de Verdun, vous étiez entré dans cette voie et vous aviez pris, pour y réussir, des dispositions utiles et importantes. Nous apprenons d'autre part, avec un vif plaisir, que cette réforme s'est déjà répandue en beaucoup d'endroits, et qu'elle a été introduite avec succès dans un grand nombre d'églises cathédrales, de séminaires, de collèges, et jusque dans des simples églises de campagne.

C'est qu'en effet la question de la prononciation du latin est intimement liée à celle de la restauration du chant grégorien, objet constant de Nos pensées et de Nos recommandations, depuis le commencement de Notre Pontificat.

L'accent et la prononciation du latin eurent une grande influence dans la formation mélodique et rythmique de la phrase grégorienne; et par suite il est important que ces mélodies soient reproduites, dans l'exécution, de la manière dont elles furent artistiquement conçues à leur origine. Enfin la diffusion de la prononciation romaine aura encore cet autre avantage, comme vous avez fort bien remarqué, de consolider de plus en plus l'œuvre de l'unité liturgique en France, unité accomplie par l'heureux retour à la liturgie romaine et au chant grégorien.

C'est pourquoi Nous souhaitons que le mouvement de retour à la prononciation romaine du latin se continue avec le même zèle et les mêmes succès consolants qui ont marqué jusqu'à présent sa marche progressive; et pour les motifs énoncés plus haut, Nous espérons que, sous votre direction et celle des autres membres de l'épiscopat, cette réforme puisse heureusement se propager dans tous les diocèses de France.

AAS 4, 577 s.

De disciplina et studiis in clericorum Seminariis

(Ex Litt. circul. S. C. CONSISTORIALIS *Le Visite Apostolique*, ad Ordinarios Italiae, 16 iul. 1912).¹

- 1301
(862) Poichè per le divine promesse è certo che mai si inaridirà in Israele la stirpe levitica, e che l'assistenza divina e le vocazioni allo stato ecclesiastico non mancheranno nella Chiesa *usque ad consummationem saeculi*,² nè faranno giammai difetto anime generose che rispondano alla voce del Signore, anche quando le chiama alle privazioni od al sacrificio; non vi è da cadere di animo pel disagio presente di cui soffrono molte diocesi.

¹ *Pii X Acta*, I, 75-87. [Cfr. nn. 1162 s.].

² Cfr. versio latina apud A. M. MICHELETTI, *Ius Pianum* (Augustae Taurin. 1914) 779-782.

³ Cfr. *Mt.* 28, 20.

Ben piuttosto conviene pensare al riparo. Ed a tale effetto è necessario che gli Ordinari eccitino lo zelo dei parrochi e di zelanti sacerdoti, affinchè cerchino nelle loro parrocchie giovinetti di buona indole, di sufficiente ingegno, inclinati alle cose di chiesa; e trovati, ne abbiano una cura speciale e li coltivino nella pietà e negli studi con pazienza, con amore, con ogni industria ed anche con qualche aiuto temporale, affinchè, se la voce di Dio li chiamasse, possano esser atti e preparati a rispondervi e ad entrare a suo tempo nei Seminari. In questa guisa in più diocesi si è procurato alla Chiesa del Signore un drappello di eletti chierici e sacerdoti.¹

- 1302 Ma ciò che interessa più ancora del numero è la santa e perfetta for-
(863) mazione dei futuri ministri di Dio. Ed è a questa che conviene soprattutto e con ogni studio mirare, non contentandosi dei miglioramenti sin ora ottenuti, ma cercando e di mantenerli e di accrescerli ognor più.

A tale effetto il S. Padre, mentre in generale ed a tutti raccomanda l'osservanza delle norme pontificie e dei principi su cui si basa il *Programma di studi* pubblicato dalla S. C. dei Vescovi e Regolari,² nonchè delle disposizioni sia generali sia speciali susseguentemente emanate dalla S. Sede, compatibilmente con ciò che appresso si dirà; richiama l'attenzione dei Rm Ordinari sui seguenti punti speciali, che, in seguito ai risultati delle visite apostoliche, secondo il desiderio espresso da molti Vescovi, e col voto degli Emi Padri di questa S. C., ha creduto necessario segnalare e stabilire:

- 1303 1.º In primo luogo, ottimo, per non dire necessario, consiglio sarebbe
(864) di separare nei Seminari gli alunni grandi dai piccoli, e, dove fosse possibile, formarne due istituti. Ciò è già in uso da gran tempo in alcune grandi diocesi, come Torino, Milano, ecc., e si è recentemente attuato dove per concentramenti avvenuti gli alunni di teologia e talora anche di filosofia, di più diocesi furono riuniti in un solo istituto interdiocesano, rimanendo nel Seminario diocesano gli altri.³

La ragione di questo consiglio è data da ciò, che non si può convenientemente ed utilmente appropriare la stessa disciplina, le stesse prediche, le stesse istruzioni, le stesse pratiche di pietà, le stesse comuni letture ai giovanetti di 12 o 15 anni, di limitata intelligenza, incerti ancora del loro avvenire, ed ai maggiori di età, nel pieno sviluppo della mente e con propositi già formati. Una disciplina poi media, atta a formare convenientemente gli uni e gli altri, è cosa impossibile.

- 1304 2.º Non si ammettano mai nel Seminario, sia pure per le prime classi
(865) di studio, giovanetti che chiaramente professino di non volersi far sacerdoti; ma si esiga almeno che manifestino un'iniziale inclinazione allo stato ecclesiastico. Coloro che positivamente aspirano allo stato secolare

¹ Cfr. SUPREMAE S. C. OFFICII Decr. *Adest profecto* (29 mai. 1913) quo Sodalitates promovendis iuvandisque Ecclesiasticis Vocationibus constitutae spiritualibus gratiis ditantur.

² Haec studiorum ratio pro Seminariis Italiae, de qua supra dictum est [cfr. n. 1288 not. 3], cum iam plene non vigeat, in praesenti volumine omittitur.

³ [Cfr. n. 1325].

si trovano e debbono trovarsi necessariamente a disagio nel Seminario, dove tutto tende e deve tendere non a mire mondane, ma alla pietà, al raccoglimento, alla formazione ecclesiastica. Inoltre la promiscuità di alunni non chiamati e di altri chiamati allo stato ecclesiastico riesce sempre fatale a questi ultimi, e, secondo che l'esperienza ha dimostrato, causa la perdita di molte vocazioni.

Se quindi i Rm Ordinari credono utile o necessario aprire a giovanetti laici un luogo di educazione sotto la tutela della Chiesa, formino un collegio separato, interamente diviso dal Seminario. In questo caso però ben si guardino, come di dovere, da ciò, che le rendite destinate dalla pietà dei fedeli o per speciale grazia della S. Sede, alla formazione dei chierici, siano devolute anche in piccola parte a vantaggio del Collegio secolare.

- 1305 3.º È di somma importanza che si abbia tanto per i piccoli quanto per
(866) grandi Seminari un luogo di villeggiatura, e che siano accorciate al possibile le vacanze in famiglia. In altri tempi, con vacanze scolastiche autunnali ben più limitate, il ritorno in famiglia poteva riuscire meno pericoloso. Oggi con tre mesi ed oltre di vacanze scolastiche, con la grande libertà di usi e costumi introdotta nella società e nelle famiglie e con la grande diffusione di libri e giornali perniciosi, la libera e lunga permanenza degli alunni nei loro paesi non può non essere dannosa e spesso fatale.

Dati quindi, secondo la prudente discrezione dei Rm Ordinari, un 10 o 15 giorni agli alunni affinchè riveggano i loro parenti, e possano un poco conoscere che cosa sia il mondo, si richi amino nel Seminario o nella villeggiatura, ed ivi si dia loro il mezzo di ricrearsi onestamente per riprendere con maggior animo gli studi nel susseguente anno, in guisa però che non abbandonino interamente i libri, e coltivino sempre collo stesso amore le pratiche di pietà.

- 1306 4.º Divisi i Seminari grandi dai piccoli, sorge il problema del come
(867) provvedere di prefetti le camerate del Ginnasio. A questa difficoltà si è in non una diocesi ottimamente ovviato coll'approvazione della S. Sede, affidando quest'ufficio ai giovani sacerdoti usciti dai Seminari teologici, compito già il loro corso di studi.

Questa misura, mentre provvede al bisogno dei piccoli Seminari, ha anche il vantaggio di preparare meglio i nuovi sacerdoti alla vita pubblica, con un graduale passaggio dalla vita ritirata del Seminario a quella di una limitata libertà, quale essi possono avere come prefetti del piccolo Seminario.

Inoltre con tal mezzo essi potranno meglio coltivare gli studi supplementari tanto utili per la pratica del sacro ministero, come la teologia pastorale ed altro, secondo il prudente giudizio dei rispettivi Ordinari. Questi poi, avendo presso di sé uno o due anni i giovani sacerdoti, potranno meglio conoscerli, ed a suo tempo più utilmente collocarli secondo le loro attitudini; senza dire che intanto avrebbero sotto mano un piccolo drappello di sacerdoti pieno di forza e di vergini aspirazioni, che potrebbero adibire per qualche opera o bisogno straordinario delle parrocchie di città, o non lontane da essa.

L'unica difficoltà che si è opposta e può opporsi a questa misura è la necessità di provvedere subito a qualche chiesa, e di soddisfare quei fedeli che reclamano un parroco proprio od un coadiutore che risieda. Ma se si considera che è molto meglio dare un sacerdote perfettamente formato e sicuro col ritardo di un anno o due, piuttosto che lanciarlo ancor fresco dell'ordinazione in mezzo ai pericoli del mondo: e che i vantaggi che si hanno col ritenere uno o due anni i sacerdoti in questo stato di formazione transitoria sono immensamente maggiori del bene di provvedere subito a luoghi ed uffici vacanti, non vi ha dubbio che, per quanto è possibile, conviene tener fermo all'accennato consiglio: tanto più che il disagio dell'attendere non sarà che per uno o due anni; ed introdotto una volta il sistema, non riuscirà più sensibile. Si raccomanda quindi ai Rm Ordinari di adottarlo con quei modi e temperamenti che riputeranno opportuni o necessari.

- 1307 5.º Quanto alle scuole si curerà che esse siano interne e per i soli seminaristi od aspiranti allo stato ecclesiastico; e ciò sia per preservare gli (868) alunni da dissipazione e da quelle pericolose relazioni che sono sì facili in scuole frequentate da secolari, sia perchè le scuole del Seminario, anche se ginnasiali e liceali e sostanzialmente conformi ai programmi di stato, debbono avere un carattere ed un indirizzo loro proprio, quale si richiede per gli aspiranti al sacerdozio secondo le norme che si determinano qui appresso.

Potranno tuttavia gli Ordinari che hanno un collegio secolare annesso al Seminario permettere che gli alunni del medesimo frequentino le scuole ginnasiali del Seminario. Ma in tal caso è necessario che vi siano in queste scuole maestri civilmente patentati, e che si seguano in esse totalmente i programmi dello Stato. Inoltre gli Ordinari dovranno curare con ogni studio che niun nocumento ne venga allo spirito ed alla disciplina dei seminaristi; e provvedere che questi ultimi in ore proprio distinte dalla scuola abbiano quella istruzione supplementare che si richiede sin dai primi anni per chi aspira al sacerdozio.

- 1308 6.º Dovendo i giorni festivi di precetto essere dai seminaristi in spe- (869) cial modo dedicati al culto e servizio divino, e non potendosi quindi considerare come giorni di intera vacanza, è necessario dare agli alunni un altro giorno per settimana di riposo; non così però che non si possa nel medesimo stabilire un'ora d'insegnamento per materie meno gravose e secondarie, secondo il prudente giudizio degli Ordinari, sentiti i deputati e superiori del Seminario. E quest'ora d'insegnamento dovrà esser fatta dai maestri ordinari, e potrà rientrare nell'ambito delle materie di esame e di premiazione.

- 1309 7.º Nei giorni di scuola le ore d'insegnamento saranno quattro (o (870) tutto al più quattro e mezzo, se si farà un giorno per settimana di intera vacanza), non consecutive, ma divise opportunamente secondo il giudizio degli Ordinari, sentito il consiglio dei deputati e dei superiori del Seminario.

Un maggior numero di ore di scuola non sembra possibile, attesa la necessità di dare un tempo sufficiente allo studio privato ed alle pratiche di pietà doverose in un Seminario, e di non recare nocumento al riposo e sollievo necessario per il benessere fisico degli alunni. D'altronde la vita di raccoglimento durante l'anno e lo studio non del tutto sospeso durante le vacanze autunnali, valgono a ben compensare questa limitazione.

- 1310 8.º Nel Ginnasio, pur attenendosi in linea generale ai programmi (871) d'insegnamento civili, si darà speciale impulso allo studio della lingua latina: di più in ogni settimana nelle ore di scuola vi sarà un'ora di catechismo ed un'ora di storia del Vecchio e Nuovo Testamento.

- 1311 9.º Nel Liceo vi sarà in tutti e tre gli anni ed in ciascun giorno di scuo- (872) la un'ora di insegnamento di Filosofia secondo il metodo scolastico, e di più per questa stessa materia un'ora di ripetizione ogni settimana e un'altra ora di disputa ogni quindici giorni. Nel primo anno di liceo s'insegnerà la logica e la filosofia del linguaggio; nel secondo la ontologia, la psicologia e la cosmologia; nel terzo la teodicea, l'etica e la storia della filosofia. In ciascuna settimana inoltre si farà un'ora di catechismo superiore e di apologia della religione.

Le residue ore di scuola saranno equamente divise secondo il prudente giudizio degli Ordinari, sentito il consiglio dei maestri, dei deputati e dei superiori del Seminario, così da dar luogo in giuste proporzioni allo studio delle matematiche, delle scienze naturali, delle scienze fisiche, della letteratura italiana, latina e greca e della storia civile. Nell'insegnamento letterario non si trascurerà di far conoscere i migliori fra i Padri e scrittori cristiani, latini e greci; e più che all'analisi filologica si cercherà con letture, con le traduzioni e composizioni di formare gli alunni al buon gusto ed all'esercizio della lingua che studiano.

Applicandosi questo nuovo programma di liceo filosofico, non sarà più necessario l'anno di propedeutica, il quale perciò viene gradatamente ad essere abolito.

- 1312 10.º Per regola generale tutti gli alunni di Ginnasio dovranno con- (873) correre alla licenza di Stato, e conseguirla prima di essere ammessi alle scuole liceali. Le eccezioni al riguardo non dovranno essere che in casi rarissimi di età inoltrata, pietà distinta e sicurezza di vocazione: dovendosi considerare la capacità di conseguire la licenza ginnasiale come prova di quella sufficienza di ingegno che si richiede per un ecclesiastico.

La licenza liceale di Stato non sarà obbligatoria per tutti; ma bensì:

a) per quei pochi che gli Ordinari crederanno utile o necessario avviare agli studi universitari di Stato, onde ivi conseguano una laurea in qualche facoltà;

b) per quelli della cui vocazione non fossero interamente sicuri.

Per tutti poi onde essere ammessi in teologia si richiede l'approvazione di passaggio nell'esame interno del terzo anno di liceo. Per coloro però che avessero conseguita la licenza liceale di Stato questo esame potrà essere limitato alla filosofia, catechismo ed apologia della religione.

1313 11.º Nella Teologia si abbiano per materie principali la dommatica
(874) nei vari suoi rami o trattati, la morale, la S. Scrittura, la storia ecclesiastica.

a) Alla *Dommatica* si assegnerà un'ora in ciascun giorno di scuola e per tutti e quattro gli anni; e nell'insegnamento di essa si seguirà il metodo scolastico completato coi sani sussidi dell'erudizione moderna di storia e Sacra Scrittura. All'ora di scuola giornaliera sarà poi aggiunta per ciascuna settimana un'ora di disputa ed un'altra di ripetizione.

b) Nella scuola di *Morale* si avrà cura di dare anche le nozioni fondamentali di sociologia, e si aggiungeranno le istituzioni di diritto canonico.

c) Per lo studio della *Sacra Scrittura* si assegneranno quattro ore di scuola per settimana, dedicandole tutte, nei due primi anni all'insegnamento detto di *introduzione*, e nei due ultimi anni all'*esegesi*. Nella *esegesi* poi quanto al Vecchio Testamento non si ometta mai lo studio di alcuni salmi principali, e quanto al Nuovo degli Evangelii e di alcune lettere apostoliche.

d) Nella *Storia Ecclesiastica* si curi che nell'insegnamento orale e nei testi non sia trascurata od omessa la parte soprannaturale, che è vero, essenziale, indispensabile elemento nei fasti della Chiesa, senza di cui la Chiesa stessa riesce incomprensibile: e si faccia sì che la narrazione dei fatti non sia disgiunta da quelle alte e filosofiche considerazioni di cui furono maestri S. Agostino, Dante, Bossuet, che fanno vedere la giustizia e la provvidenza di Dio in mezzo agli uomini, e la continua assistenza del Signore data alla Chiesa.¹

1314 12.º Alle materie secondarie, quali sono il *Greco Biblico*, l'*Ebraico*,
(875) la *Sacra Eloquenza*, la *Patristica*, la *Liturgia*, l'*Archeologia* ed *Arte Sacra* ed il *Canto Gregoriano*, si assegni nei quattro anni di teologia un tempo sufficiente, affinché gli alunni possano averne una giusta nozione, senza troppo distrarli dalle materie principali.

1315 13.º Cureranno gli Ordinari che almeno l'insegnamento della teologia,
(876) si dommatica che morale e, per quanto sarà possibile, anche quello della filosofia, almeno in generale, sia impartito *in latino*.

Vigileranno inoltre, sia direttamente, sia per mezzo del rettore del Seminario o del prefetto degli studi, affinché i maestri nel tempo loro assegnato svolgano tutta la materia del programma, e che non si fermino a lunghe discussioni su qualche punto loro benevisso, sia pure importante, con detrimento del resto: considerando come inadatti alla scuola coloro che non si attenessero a queste norme.

1316 14.º Nei testi scolastici si abbia somma cura di scegliere i più adatti
(877) e di sicura dottrina; escludendo nel ginnasio e liceo quelli che, benché civilmente approvati, fossero meno rispettosi della religione e della moralità: e nella teologia quelli che non avessero il comune suffragio e specialmente quello della Santa Sede per la sicurezza dei principi; ma andassero accarezzando idee peregrine o pericolose, contrarie alle sante e venerate tradi-

¹ [Cfr. n. 1531].

zioni dei Padri, dei teologi, della Chiesa in generale. — I maestri poi curino di istillare con la scienza non solo la pietà, ma anche il rispetto e l'amore alla verità e all'autorità della Chiesa e del Sommo Pontefice.

1317 Ordinati con queste nuove norme la disciplina e gli studi nei Semi-
(878) nari, è da ritenere che si andrà formando con la divina grazia un clero sempre più degno della santa e sublime missione sua, a santificazione delle anime ed a maggior gloria di Dio.

Confida il S. Padre che i Rm̃i Ordinari, e con essi quanti hanno cura di questi istituti, che sono tanta parte nella speranza della Chiesa, metteranno tutto il loro impegno perchè queste norme siano nel miglior modo e nel più breve tempo tradotte in atto.

AAS 4, 491-498; CIC *Fontes* 5, 52-57.

De aliquot libris a Seminariorum alumniis non adhibendis

(Ex Litt. circul. S. C. CONSISTORIALIS *Con circolare*, ad Ordinarios Italiae, 17 oct. 1913).

1318 La S. C. [Concistoriale] raccomanda anzitutto che si escludano dalle scuole ginnasiali e
(879) liceali dei Seminari quelle antologie letterarie di prosa o di poesia e quei manuali di storia civile, che offendono la purezza e la santità della fede o anche la profonda venerazione dovuta alla Chiesa e al Pontificato Romano.

1319 Egualmente sono da escludersi quei testi di Filosofia che sono contrari al sentire
(880) cattolico od anche semplicemente difforni dalle note direttive della S. Sede per l'insegnamento di questa disciplina, quale fra essi è p. es. *Il primo passo alla filosofia*, di LUIGI AMBROSI. Nè per ammetterli vale il pretesto che si adottano per segnalarne gli errori e combatterli: giacchè è un rovesciare ogni retto principio pedagogico mettere i discepoli per una falsa via onde poi farli tornare addietro ed avviarli per la vera, ammaestrarli nell'errore onde poi istituirli nella verità.

1320 Quanto poi alle scuole teologiche, la S. C. intende che siano esclusi dai seminari quei
(881) testi di Storia Ecclesiastica che « trascurano od omettono la parte soprannaturale, che è vero, essenziale, indispensabile elemento nei fasti della Chiesa, senza di cui la Chiesa stessa riesce incomprensibile ». ¹ E siccome a queste esigenze non soddisfano i manuali di storia ecclesiastica di F. S. FUNK e di F. S. KRAUS, questa S. C. non permette che si adoperino nei Seminari.

La S. C. raccomanda inoltre che si usi molta diligenza nella scelta dei testi di Patrologia. Nessuno ignora con quanti sforzi la critica razionalistica abbia tentato di distruggere o almeno indebolire l'autorevole e veneranda testimonianza, che portano alla fede cattolica i Padri della Chiesa, torturandone gli scritti con un'esegesi cavillosa, o peggio ancora estenuandone l'altezza dell'ingegno e il valore della dottrina. È necessario quindi precludere l'adito del Seminario a quelle opere di patrologia, che possono offuscare nelle vergini menti giovanili la grande idea che la Chiesa ha dei suoi Padri, e scegliere soltanto quelle che, tenendo calcolo della cultura moderna, non si allontanano dai canoni sicuri della teologia cattolica. Tale non è il manuale di patrologia del RAUSCHEN, in cui la dottrina dei Padri anche sui dogmi fondamentali del Cristianesimo è frequentemente esposta in modo difforme dalla verità oggettiva e dal senso della Chiesa; onde i Rm̃i Ordinari avranno cura di eliminarlo affatto dai loro Seminari.

¹ Litt. circul. *Le Visite Apostoliche*, 16 iul. 1912; [cfr. n. 1313].

1321 Richiama infine alla loro memoria quanto dispose in proposito la S. C. dei Vescovi
(882) e Regolari nel *Programma generale degli studi* del 10 maggio 1907, cioè che « il testo di Filosofia e di Teologia sia proposto dal Consiglio dei professori e sottomesso all'approvazione del Vescovo ». ¹ Questa norma per disposizione del S. Padre deve estendersi a tutti i testi scolastici dei Seminari e quindi anche delle scuole ginnasiali e liceali, avvertendo inoltre che i testi interdetti nella scuola s'intendono vietati nell'uso privato dei seminaristi, da cui resteranno pure escluse le opere di consultazione e di erudizione non conformi ai criteri già esposti, come sarebbero fra le altre le *Leggende agiografiche* del DELEHAYE, e simili.

1322 Applicando queste cautele, il S. Padre confida che nel sacro recinto del seminario
(883) non si trovino altre opere se non quelle che armonizzino con la dottrina e lo spirito della Chiesa, ciò che è assolutamente necessario, onde l'istituzione letteraria e scientifica anziché ostacolare concorra alla formazione spirituale piena e perfetta dei futuri ministri del santuario.

AAS 5, 456 s.

De Seminariis Regionalibus

(Ex Const. Ap. *Susceptum inde*, qua Pont. Seminarium Maius Catacense in Calabria canonice erigitur, 25 mart. 1914).²

1323 Susceptum inde ab initio Pontificatus humanae in Christo instaurationis
(885) propositum ita exsequendum, Deo iuvante, duximus ut curarum Nostrarum partem multo maximam ea sibi vindicarent instituta, in quibus adolescentes clerici in Ecclesiae spem succrescunt. Nemo quippe est qui non experiendo compererit, bonos laicorum mores studiaque christianarum virtutum adeo cohaerere cum sancta clericorum vita, ut alterum, altero sublato, frustra quis se persequi posse confidat. Hinc perpetua Ecclesiae cura ut a sacerdotio arceantur indigni vel non satis idonei ministri; hinc assidua eiusdem sollicitudo ut qui probati vocatique a Deo sunt, ad illud ita comparentur, ut bonitate, disciplina ac scientia perutile religioni ac civitati exhibeant ministerium.

Hisce sane de causis, oblatas numquam non avide arripuimus occasiones ut pontificiae, hac in re, providentiae praeberemus argumenta. Nam et venerabiles fratres, Episcopos, quoties eos affari contigit, hortati vehementer sumus ut praecipuo quodam studio Seminaria complecterentur, et viros misimus qui plura ex iis praesentes inviserent ad Nosque de eorum statu referrent, et datis litteris subsidiisque submissis, et solertia prudentiaque in rem accita SS. RR. Congregationum, et alia, quaecumque praesto esset, ratione, ita eiusmodi sacrae iuventutis domicilia fovimus, proveximus, ut non modo illud contenderemus quod praecipuum est, *Christi nimirum bonum odorem* ³ ad disciplinae sanctae vigorem tueri, sed cetera etiam, ut facultas tulit accuraremus quae, in ipso caducae huius vitae ordine, clericis ad proposita optima iuvandis usui esse dignoscentur.

¹ *Pii X Acta* 5, 48. [Cfr. n. 1302, not. 2].

² [Cfr. n. 1598].

³ Cfr. 2 C. 2, 15.

1324 Quoniam in dioecesibus bene multis, vel rei familiaris tenuitate, vel
(886) exiguo alumnorum numero, vel ceterarum inopia rerum, fieri non poterat ut Seminaria suppeterent in quibus una cum litterarum studiis graviores etiam rite traderentur disciplinae, idcirco locorum Ordinariis auctores haud semel fuimus ut, collatis viribus, communia quaedam constituerent clericorum domicilia, in quibus plenius uberiusque philosophiam ac theologiam liceret attingere. Consiliis hisce in rem deductis in pluribus, vel extra Italiam, dioecesibus, factum est ut clericis iunioribus seorsum ab aliis constitutis, disciplina, vitae regimen, pietatis opera et cetera huc pertinentia ita praescriberentur, ut forent singulorum aetati studiisque magis accommodata, congregatisque numero pluribus adolescentibus scholae paterent auditorum diligentia doctrinaque magistrorum longe florentiores.

1325 Sed quod in aliis regionibus utile videbatur, id in Italia, ob rerum
(887) adiuncta in quibus versamur, necessarium adeo visum est, ut nullam res pateretur moram. Hinc litteris die xvi ianuarii mcmv datis ad Cardinalem Praefectum sacri Consilii Episcoporum et Regularium, ¹ quam maxime Nobis curae esse ediximus ut in variis Italiae regionibus, ubi maior esset necessitas, communia haec seminaria conderentur, ac summatim iura attigimus quibus ea regi oporteret. Ceptis Nostris adfuit divina gratia, et adnitentibus Episcopis, quibus apprime perspectum erat quid Ecclesiae causa, quid tempora postularent, paucis vix elapsis annis, in omni fere Italia eiusmodi excitata sunt maiora clericorum domicilia, quae favore semper, saepe collata etiam pecunia iuvare vel Ipsi haud omisimus.

AAS 6, 213-215.

De doctrina S. Thomae Aquinatis in scholis Philosophiae et Theologiae sequenda

(Ex Motu Proprio *Doctoris Angelici*, 29 iun. 1914).

1326 Doctoris Angelici nemo sincere catholicus eam ausit in dubium vo-
(888) care sententiam: *Ordinare de studio pertinet praecipue ad auctoritatem Apostolicae Sedis qua universalis Ecclesia gubernatur, cui per generale studium providetur*.² Quo Nos magno quidem officii munere cum alias functi sumus, tum praesertim die 1 sept. a. mcmx, quum datis litteris *Sacrorum Antistitum* ad omnes Episcopos summosque Religiosorum Ordinum magistris, ³ quibus cura rite instituendae sacrae iuventutis incumberet, haec in primis eos admonebamus: « Ad studia quod attinet, volumus probeque mandamus ut philosophia scholastica studiorum sacrorum funda-

¹ [Cfr. nn. 1182-1189].

² Opusc. *Contra impugnantes Dei cultum et religionem*, 3: S. THOMAE AQ. *Opera Omnia* 17,

1 (Romae 1570) 133 a.

³ [Cfr. nn. 1270-1278].

mentum ponatur ... Quod rei caput est, philosophiam scholasticam quam sequendam praescribimus, eam praecipue intelligimus, quae a Sancto Thoma Aquinate est tradita: de qua quidquid a Decessore Nostro sancitum est, id omne vigere volumus et, qua opus sit, instauramus et confirmamus, stricteque ab universis servari iubemus. Episcoporum erit, sicubi in Seminariis neglecta fuerint, ea ut in posterum custodiantur, urgere atque exigere. Eadem Religiosorum Ordinum Moderatoribus praecipimus.¹

- 1327 Iam vero, cum dictum hoc loco a Nobis esset *praecipue* Aquinatis
(889) sequendam philosophiam, non *unice*, nonnulli sibi persuaserunt, Nostrae sese obsequi aut certe non refragari voluntati, si quae unus aliquis e Doctoribus scholasticis in philosophia tradidisset, quamvis principiis S. Thomae repugnantia, illa haberent promiscua ad sequendum. At eos multum animus fefellit. Planum est, cum praecipuum nostris scholasticae philosophiae ducem daremus THOMAM, Nos de eius principiis maxime hoc intelligi voluisse, quibus, tamquam fundamentis, ipsa nititur. Ut enim illa reiicienda est quorundam veterum opinio, nihil interesse ad Fidei veritatem quid quisque de rebus creatis sentiat, dummodo de Deo recte sentiat, siquidem error de natura rerum falsam Dei cognitionem parit; ita sancte inviolateque servanda sunt posita ab Aquinate principia philosophiae, quibus et talis rerum creatarum scientia comparatur quae cum Fide aptissime congruat;² et omnes omnium aetatum errores refutantur; et certo dignosci licet quae Deo soli sunt neque ulli praeter ipsum attribuenda,³ et mirifice illustratur tum diversitas tum analogia quae est inter Deum eiusque opera; quam quidem et diversitatem et analogiam CONCILIUM LATERANENSE IV sic expresserat: *inter Creatorem et creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda.*⁴

- 1328 Ceterum, his Thomae principiis, si generatim atque universe de iis
(890) loquamur, non alia continentur, quam quae nobilissimi philosophorum ac principes Doctorum Ecclesiae meditando et argumentando invenerant de propriis cognitionis humanae rationibus, de Dei natura rerumque ceterarum, de ordine morali et ultimo vitae fine assequendo. Tam praeclaram autem sapientiae copiam, quam hic a maioribus acceptam sua prope angelica facultate ingenii perpolivit et auxit et ad sacram doctrinam in mentibus humanis praeparandam, illustrandam tuendamque⁵ adhibuit, nec sana ratio vult negligi nec Religio patitur ulla ex parte minui.⁶ Eo vel magis quod si catholica veritas valido hoc praesidio semel destituta fuerit,

¹ [Cfr. n. 1245].

² *Contra Gentiles*, 2, c. 3 et 2; S. THOMAE AQ. *Opera Omnia* 13 (Romae 1918) 275-278.

³ *Ibid.* c. 3; *Sum. Theol.* 1, q. 12, a. 4; q. 54, a. 1.

⁴ *Decretal.* l. 1, t. 1 csp. 2 (*Damnamus ergo*) § 1 (CL 2, 7). Cfr. S. THOMAS, *Quaest. Disp. De scientia Dei*, a. 11; *Opera Omnia* 8 (Romae 1570) 306 s.

⁵ In *Boëtium de Trinitate*, q. 2, a. 3; S. THOM. AQ. *Opera Omnia* 17, 2 (Romae 1570) 120.

⁶ [Cfr. nn. 909, 929]. — Similiter PIUS PP. XI in *Sermone* quem die 28 nov. 1936, Conventum Thomisticum Intern. concludendi causa, habuit: «*San Tommaso infatti è là come il cavaliere, il difensore intellettuale della Religione*». OR 29 novembre 1936 (I, 1).

frustra ad eam defendendam quis adminiculum petat ab ea philosophia, cuius principia cum *Materialismi*, *Monismi*, *Pantheismi*, *Socialismi* variisque *Modernismi* erroribus aut communia sunt aut certe non repugnant. Nam quae in philosophia sancti Thomae sunt capita, non ea haberi debent in opinionum genere, de quibus in utramque partem disputare licet, sed velut fundamenta in quibus omnis naturalium divinarumque rerum scientia consistit: quibus submotis aut quoquo modo depravatis, illud etiam necessario consequitur, ut sacrarum disciplinarum alumni ne ipsam quidem percipiant significationem verborum, quibus revelata divinitus dogmata ab Ecclesiae magisterio proponuntur.

- 1329 Itaque omnes qui Philosophiae et sacrae Theologiae tradendae dant
(891) operam, illud admonitos iam volumus, si ullum vestigium, praesertim in metaphysicis, ab Aquinate discederent, *non sine magno detrimento fore*.¹ — Nunc vero hoc praeterea edicimus, non modo non sequi THOMAM, sed longissime a sancto Doctore aberrare eos, qui, quae in ipsius philosophia principia et pronuntiata maiora sunt,² illa perverse interpretentur aut prorsus contemnant. Quod si alicuius auctoris vel Sancti doctrina a Nobis Nostrisque Decessoribus unquam comprobata est singularibus cum laudibus atque ita etiam, ut ad laudes suasio iussioque adderetur eius vulgandae et defendendae, facile intelligitur eatenus comprobata, qua cum principiis Aquinatis cohaereret aut iis haudquaquam repugnaret.

- 1330 Haec declarare et praecipere Apostolici officii duximus, ut in re ma-
(892) ximi momenti, quotquot sunt ex utroque Clero, saeculari et regulari, mentem voluntatemque Nostram et penitus perspectam habeant, et ea, qua par est, alacritate diligentiaque efficiant. Id autem peculiari quodam studio praestabunt christianae Philosophiae sacraeque Theologiae magistri, qui quidem probe meminisse debent non idcirco sibi factam esse potestatem docendi, ut sua opinionum placita cum alumnis disciplinae suae communicent, sed ut iis doctrinas Ecclesiae probatissimas imperiant.

- 1331 Iam, quod proprie attinet ad sacram Theologiam, huius quidem di-
(893) sciplinae studium semper eius luce Philosophiae, quam diximus, illustratum esse volumus, sed in communibus Seminariis clericorum, modo idonei praeceptores adsint, adhibere liceat eorum libros auctorum, qui, derivatas de Aquinatis fonte doctrinas, compendio exponunt; cuius generis libri suppetunt, valde probabiles.

AAS 6, 336-339; CIC *Fontes* 3, 830-832.

¹ [Cfr. n. 1245].

² [Cfr. nn. 1332-1356].

**De S. Thomae Aquinatis principiis et maioribus
pronuntiatis in Philosophiae scholis sancte tenendis**

(Ex declarat. S. C. STUDIORUM *Postquam*, 27 iul. 1914).¹

1332 Postquam sanctissimus Dominus Noster PIUS Papa X Motu proprio *Doctoris Ange-*
(894) *lici*, edito die XXIX iunii MCMXIV, salubriter praescripsit, ut in omnibus Philosophiae scho-
lis principia et maiora THOMAE AQUINATIS pronuntiata sancte teneantur,² nonnulli di-
versorum Institutorum magistri huic sacrae Studiorum Congregationi theses aliquas pro-
posuerunt examinandas, quas ipsi, tamquam ad praecipua sancti Praeceptoris principia
in re praesertim metaphysica exactas, tradere et propugnare consueverunt.

SACRA haec CONGREGATIO, supra dictis thesibus rite examinatis et sanctissimo Do-
mino subiectis, de eiusdem Sanctitatis Suae mandato, respondet, eas plane continere sancti
Doctoris *principia et pronuntiata maiora*.

Sunt autem hae:

1333 I. Potentia et actus ita dividunt ens, ut quidquid est, vel sit actus purus, vel ex po-
(895) tentia et actu tamquam primis atque intrinsecis principiis necessario coalescat.

1334 II. Actus, utpote perfectio, non limitatur nisi per potentiam, quae est capacitas
(896) perfectionis. Proinde in quo ordine actus est purus, in eodem nonnisi illimitatus et unicus
existit; ubi vero est finitus ac multiplex, in veram incidit cum potentia compositionem.

1335 III. Quapropter in absoluta ipsius esse ratione unus subsistit Deus, unus est simplicissi-
(897) mus, cetera cuncta quae ipsum esse participant, naturam habent qua esse coarctatur, ac
tamquam distinctis realiter principiis, essentia et esse constant.

1336 IV. Ens, quod denominatur ab esse, non univoce de Deo ac de creaturis dicitur, nec
(898) tamen prorsus aequivoce, sed analogice, analogia tum attributionis tum proportionalitatis.

1337 V. Est praeterea in omni creatura realis compositio subiecti subsistentis cum formis
(899) secundario additis, sive accidentibus; ea vero, nisi esse realiter in essentia distincta reci-
peretur, intelligi non posset.

1338 VI. Praeter absoluta accidentia est etiam relativum, sive *ad aliquid*. Quamvis enim
(900) *ad aliquid* non significet secundum propriam rationem aliquid alicui inhaerens, saepe tamen
causam in rebus habet, et ideo realem entitatem distinctam a subiecto.

1339 VII. Creatura spiritualis est in sua essentia omnino simplex. Sed remanet in ea com-
(901) positio duplex: essentiae cum esse et substantiae cum accidentibus.

1340 VIII. Creatura vero corporalis est quoad ipsam essentiam composita potentia et
(902) actu; quae potentia et actus ordinis essentiae, materiae et formae nominibus designantur.

1341 IX. Earum partium neutra per se esse habet, nec per se producitur vel corrumpi-
(903) tur, nec ponitur in praedicamento nisi reductive ut principium substantiale.

1342 X. Etsi corpoream naturam extensio in partes integrales consequitur, non tamen idem
(904) est corpori esse substantiam et esse quantum. Substantia quippe ratione sui indivisibilis
est, non quidem ad modum puncti, sed ad modum eius quod est extra ordinem dimensio-
nis. Quantitas vero, quae extensionem substantiae tribuit, a substantia realiter differt,
et est veri nominis accidens.

¹ [Cfr. n. 1367; nec non nn. 1245, 1126 s].

² [Cfr. n. 1329].

1343 XI. Quantitate signata materia principium est individuationis, id est, numericae
(905) distinctionis, quae in puris spiritibus esse non potest, unius individui ab alio in eadem
natura specifica.

1344 XII. Eadem efficitur quantitate ut corpus circumscriptive sit in loco, et in uno tan-
(906) tum loco de quacumque potentia per hunc modum esse possit.

1345 XIII. Corpora dividuntur bifariam: quaedam enim sunt viventia, quaedam expertia
(907) vitae. In viventibus, ut in eodem subiecto pars movens et pars mota per se habeantur,
forma substantialis, animae nomine designata, requirit organicam dispositionem, seu
partes heterogeneas.

1346 XIV. Vegetalis et sensilis ordinis animae nequaquam per se subsistunt, nec per se
(908) producuntur, sed sunt tantummodo ut principium quo vivens est et vivit, et cum a ma-
teria se totis dependeant, corrupto composito, eo ipso per accidens corrumpuntur.

1347 XV. Contra, per se subsistit anima humana, quae, cum subiecto sufficienter dispo-
(909) sito potest infundi, a Deo creatur, et sua natura incorruptibilis est atque immortalis.

1348 XVI. Eadem anima rationalis ita unitur corpori, ut sit eiusdem forma substantialis
(910) unica, et per ipsam habet homo ut sit homo et animal et vivens et corpus et substantia
et ens. Tribuit igitur anima homini omnem gradum perfectionis essentialis; insuper com-
municat corpori actum essendi, quo ipsa est.

1349 XVII. Duplicis ordinis facultates, organicae et inorganicae, ex anima humana per
(911) naturalem resultantiam emanant: priores, ad quas sensus pertinet, in composito subiec-
tantur, posteriores in anima sola. Est igitur intellectus facultas ab organo intrinsece in-
dependens.

1350 XVIII. Immaterialitatem necessario sequitur intellectualitas, et ita quidem ut secun-
(912) dum gradus elongationis a materia, sint quoque gradus intellectualitatis. Adaequatum
intellectionis obiectum est communiter ipsum ens; proprium vero intellectus humani in
praesenti statu unionis, quidditatibus abstractis a conditionibus materialibus continetur.

1351 XIX. Cognitionem ergo accipimus a rebus sensibilibus. Cum autem sensibile non
(913) sit intelligibile in actu, praeter intellectum formaliter intelligentem, admittenda est in
anima virtus activa, quae species intelligibiles a phantasmatibus abstrahat.

1352 XX. Per has species directe universalis cognoscimus; singularia sensu attingimus, tum
(914) etiam intellectu per conversionem ad phantasmata; ad cognitionem vero spiritualium per
analogiam ascendimus.

1353 XXI. Intellectum sequitur, non praecedit, voluntas, quae necessario appetit id quod
(915) sibi praesentatur tamquam bonum ex omni parte explens appetitum, sed inter plura bona,
quae iudicio mutabili appetenda proponuntur, libere eligit. Sequitur proinde electio iudi-
cium practicum ultimum; at quod sit ultimum, voluntas efficit.

1354 XXII. Deum esse neque immediata intuitionem percipimus, neque a priori demon-
(916) stramus, sed utique a posteriori, hoc est, *per ea quae facta sunt* (R. 1, 20), ducto argumento
ab effectibus ad causam: videlicet, a rebus quae moventur et sui motus principium adae-
quatum esse non possunt, ad primum motorem immobilem; a processu rerum mundana-
rum e causis inter se subordinatis, ad primam causam incausatam; a corruptibilibus quae
aequaliter se habent ad esse et non esse, ad ens absolute necessarium; ab iis quae secun-

dum minoratas perfectiones essendi, vivendi, intelligendi, plus et minus sunt, vivunt, intelligunt, ad eum qui est maxime intelligens, maxime vivens, maxime ens; denique, ab ordine universi ad intellectum separatum qui res ordinavit, disposuit, et dirigit ad finem.

- 1355 XXIII. Divina Essentia, per hoc quod exercitae actualitati ipsius esse identificatur,
(917) seu per hoc quod est ipsum Esse subsistens, in sua veluti metaphysica ratione bene nobis constituta proponitur, et per hoc idem rationem nobis exhibet suae infinitatis in perfectione.

- 1356 XXIV. Ipsa igitur puritate sui esse, a finitis omnibus rebus secernitur Deus. Inde
(918) infertur primo, mundum nonnisi per creationem a Deo procedere potuisse; deinde virtutem creativam, qua per se primo attingitur ens in quantum ens, nec miraculose ulli finitae naturae esse communicabilem; nullum denique creatum agens in esse cuiuscumque effectus influere, nisi motione accepta a prima Causa.

AAS 6, 383-386.

BENEDICTUS XV (1914-1922)

De sacrorum alumnis ad munus sacerdotale rite sancteque conformandis

(Ex Litt. Encycl. *Ad beatissimi*, 1 nov. 1914).¹

- 1357 Ad haec omnia vero — ut eum, quem expectamus, exitum habeant —
(919) nostis, venerabiles Fratres, illorum necessariam esse prudentem sedulamque operam, quos Christus Dominus *operarios in messem suam* misit,² id est clericorum. — Quare intelligitis praecipuam vestram curam in hoc debere versari, ut et qui apud vos de sacro ordine iam sunt, in eis consentaneam sanctimoniam foveatis, et qui sunt alumni sacrorum, eos optimis institutis praeceptisque ad munus tam sanctum rite conformetis. Id vos ut quam diligentissime facere velitis — tametsi vestra diligentia hortatione non indiget — hortamur atque etiam obsecramus. Res enim eiusmodi agitur, ut nulla sit maioris momenti ad Ecclesiae bonum: qua de re, cum Decessores Nostri fel. rec. LEO XIII et PIUS X egerint data opera, Nos hic plura dicere non habemus. Tantum rogamus, ut illa Pontificum sapientissimorum acta, praesertim Piana *Exhortatio ad Clerum*,³ suadentibus atque instantibus vobis, ne unquam obruantur oblivione, sed studiosissime observentur.

AAS 6, 579; CIC *Fontes* 3, 843.

¹ [Cfr. n. 1527].

² Cfr. *Mt.* 9, 38; *L.* 10, 2.

³ [Cfr. nn. 1263 s.].

De Sacra Congregatione instituenda pro clericorum Seminariis

(Motu Proprio *Seminaria clericorum*, 4 nov. 1915).

- 1358 Seminaria clericorum usque ab initio tantae esse utilitatis ad Ecclesiae
(920) disciplinam visa sunt, ut PATRES TRIDENTINI cum de iis constituendis in Sessione XXIII, cap. XVIII decretum confecissent,¹ affirmare non dubitarint et sacrosanctam Synodum, hac re una peracta, si nihil aliud egisset, bene meruisse de Ecclesia, et ipsos communium laborum suorum pretium tulisse.² Itaque ii sacrorum antistites, praeunte quidem S. CAROLO BORROMAEO, ut a Concilio domum reversi sunt, atque omnes deinceps diligentissimi Episcopi, quos inter commemorandus est B. BARBADICUS, Patavinae ecclesiae lumen, in reformatione vitae christianae curanda nihil habuerunt antiquius quam ut, hanc salutarem Concilii praescriptionem exsequentes, sacris Seminariis in sua quisque dioecesi condendis operam darent, eaque condita optimis legibus instruerent.³ Apostolica vero Sedes quanti hoc ipsum faceret, praeclare ostendit non modo quum *Seminarium Romanum* excitare maturavit, quod quidem praecipua fovere cura non desiit, sed etiam quum propriam *Cardinalium Congregationem* constituit *sacris Seminariis* toto terrarum orbe tuendis.⁴

- 1359 Quod munus, etsi postea divisum partim Sacrae Congregationi Con-
(921) cillii, partim Episcoporum et Regularium attribuerunt, nihil tamen Romani Pontifices de pristina Seminariorum cura remiserunt; quin immo vel dioecesibus post legitimas relationes consulendo, vel quorundam religiosorum sodalium leges approbando, vel episcopos Romam ex praescripto adeuntes alloquendo, nunquam non de Seminariis eorumque statu rationem habuerunt. In id maxime incubuit postremus decessor Noster sanctae memoriae PIUS X, qui in Constitutione *Sapienti consilio* de Romana Curia ordinanda,⁵ cum alia statuit, tum *ea omnia quae ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem et studia Seminariorum* pertinerent, ei Sacrae Congregationi attribuit cui Summus ipse Pontifex praest, et cuius est vigilare in ea, *quae ad singularum dioecesium regimen universim referuntur* ⁶ hoc est Sacrae Congregationi Consistoriali.

- 1360 Verum cum apud hanc Sacram Congregationem negotiorum moles
(922) praeter modum excreverit, et Seminariorum cura maiorem in dies operam postulet, visum est Nobis ad omnem eorum disciplinam moderandam novum aliquod consilium inire.

¹ [Cfr. nn. 290-296].

² [Cfr. n. 969].

³ [Cfr. nn. 859, 891, 1125, 1531].

⁴ S. Congregationis de Seminariis et Stud. Univ. origo et historia descriptae inveniuntur in: *Seminaria Ecclesiae Catholicae* (Romae 1963) 175-255. Praeterea [cfr. nn. 538-543].

⁵ d. d. 29 iun. 1908: *PI X Acta* 4, 146-161; AAS 1, 7-19; CIC *Fontes* 3, 726-736.

⁶ AAS 1, 9 s.

Alias quidem, cum Romanae Curiae nova pararetur ordinatio, de peculiari S. Congregatione instituenda cogitatum est, quae Seminariis praeesset; quod consilium cum temporum adiuncta prohibuerint quominus efficeretur, Nos revocandum censemus, non ita tamen ut tractatio rerum quae de Seminariis sunt, detracta ac omnino seiuncta a S. Congregatione Consistoriali habenda sit, cum unam et alteram Congregationem aliquo nexu velimus inter se coniungi.

Re igitur mature considerata, exploratisque aliquot Cardinalium sententiis, haec apostolica auctoritate decernimus ac statuimus quae infra scripta sunt.

- 1361 I. - De Seminariis propria iam esto Sacra Congregatio, ad formam
(923) ceterarum Romanae Curiae, ad eamque omnia pertineant quae usque adhuc de Seminariorum rebus apud Congregationem Consistorialem agebantur, ita ut eius posthac sit clericorum tum mentes tum animos fingere.
- 1362 II. - Huius Sacrae Congregationis muneribus munera accedant
(924) Congregationis Studiorum;¹ itaque haec eadem Congregatio *De Seminariis et de Studiorum Universitatibus* appelletur.
- 1363 III. - Praefectus huius Congregationis unus esto e S. R. E. Cardi-
(925) nalibus: cui Secretarius cum idoneo administrorum numero operam navet.
- 1364 IV. - Qui Sacrae Congregationi Praefectus dabitur, is ex officio in-
(926) ter S. Congregationis Consistorialis Cardinales numerabitur: qui Secretarius, inter Consultores. Vicissim autem Cardinalis Sacrae Congregationis Consistorialis Secretarius inter Cardinales novae Congregationis ex officio cooptetur et Adessor inter Consultores.²
- 1365 V. - Qui in praesens inter Sacrae Congregationis Studiorum Cardi-
(927) nales numerantur, iidem novae *de Seminariis et de Studiorum Universitatibus* Congregationi ipso iure adscripti censeantur. His accedet Noster in spiritualibus Generalis Vicarius, durante munere.
- 1366 VI. - Leges pro Seminariis tum dioecesanis tum regionalibus, a de-
(928) cessore Nostro sanctae memoriae latas a Nobisque approbatas, in omnes partes diligenter servari volumus et iubemus, ita ut in Seminariorum regimine, disciplina ac studiis nihil immutatum censeatur.

AAS 7, 493-495; CIC Fontes 3, 855 s.

¹ Cfr. AAS 1, 14.

² Ex Motu Proprio *Inde ab initio* (24 sept. 1927) Cardinalis S. Congr. de Semin. et Stud. Univ. Praefectus pro tempore inter Patres Cardinales S. Congregationis S. Officii et Pontificalis Commissionis pro Studiis Biblicis iure atque ex officio cooptatur. [Cfr. infra nn. 1664-1665].

De 24 thesibus philosophicis germanam S. Thomae doctrinam exprimentibus

(Ex Resp. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. Cum Summus Pontifex, 7 mart. 1916).

- 1367 Proposito dubio: Utrum omnes vigintiquatuor theses philosophicae, a Sacra Studio-
(929) rum Congregatione probatae,¹ germanam S. THOMAE doctrinam revera contineant, et, in casu affirmativo, utrum imponi debeant Scholis Catholicis tenendae?

S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. in plenario coetu, habito diebus 22 et 24 febr. 1916, ita respondendum decrevit:

Omnes illae *vigintiquatuor theses* philosophicae germanam S. Thomae doctrinam expriment, caeque proponantur veluti tutae normae directivae.²

S. P. BENEDICTUS XV, die 25 febr. 1916, sententiam Eñorum Patrum suprema sua auctoritate ratam habuit et confirmavit.³

AAS 8, 157.

De sacerdotii dignitate

(Ex Epist. *Nous avons pris* ad Henricum Le Floch, Pont. Seminarii Gallici in Urbe Moderatorem, 9 aug. 1916).

- 1368 Le sacerdoce est la *lumière du monde* et le *sel de la terre*⁴; il est, comme
(930) vous le dites fort bien, l'honneur des familles et le rempart des sociétés. Son rôle ne peut être que de premier ordre dans les restaurations futures.
- 1369 Nous souhaitons donc, en conséquence, que tous les cœurs chrétiens
(931) associent leurs efforts et leurs prières en une sainte croisade. Que les pères et les mères de famille ne craignent point de diriger le regard de leurs enfants vers les radieuses clartés du sanctuaire; que les prêtres à charge d'âmes mettent tout leur zèle à découvrir et à cultiver les prédispositions au sacerdoce; que les maîtres chrétiens aient cette constante préoccupation dans l'œuvre de l'enseignement et que les évêques donnent l'impulsion et la coordination à tous ces efforts.

AAS 9, 78 s.

¹ [Cfr. nn. 1332-1356].

² Subtiliter clareque de hoc Sacrae Congregationis Decreto disseruit Eñus R. VILLENEUVE S. R. E. Cardinalis, Archiep. Quebecens., in oratione quam habuit in Pontificio Instituto Intern. « Angelicum » die 15 nov. 1935. Cfr. *Angelicum: Status personalis professorum et alumnorum* 1935-1936, pag. 20-22.

³ Cfr. eiusdem Summi Pontificis Epist. Quod de fovenda ad Włodimirum Ledóchowski, Praepositum Gen. S. I., 19 mart. 1917:

Recte Nos te sensisse arbitramur, quum eos putasti Angelico Doctori satis adhaerere, qui universas de Thomae doctrina theses perinde proponendas censeant, ac tutas ad dirigendum normas, nullo scilicet omnium amplectendarum thesium imposito officio. — *Zeitschrift für Katholische Theologie*, 42 (1918) 206.

⁴ Cfr. *Ml.* 5, 13 s.

Codex iuris canonici

(Promulgatus per Const. Ap. *Providentissima Mater Ecclesia*, 27 mai. 1917).¹

- 1370 *Infra recensere visum est etiam canones plures qui potius clericos ordinandos quam*
(932) *Seminariorum alumnos recte respiciunt, tum quia in Seminarium eos tantum excipi licet qui*
Sacris Ordinibus idonei sint, tum quia alumni Seminarii educantur in spem Sacerdotii.

De vitae sanctitate qua clerici eniteant oportet

- 1371 Can. 124. - Clerici debent sanctiorem prae laicis vitam interiorem
(933) et exteriorem ducere eisque virtute et recte factis in exemplum excellere.
- 1372 Can. 127. - Omnes clerici, praesertim vero presbyteri, speciali obliga-
(934) tione tenentur suo quisque Ordinario reverentiam et obedientiam exhibendi.

De competentia Sacrae Congregationis Seminariis et Universitatibus praepositae

- 1373 Can. 256.² - § 1. Congregatio de Seminariis et Universitatibus stu-
(935) diorum vigilat super omnibus quae ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem et studia Seminariorum pertinent, incolumi iure Congregationis de Prop. Fide.³ Eidem pariter commissa est moderatio regiminis ac studiorum, in quibus versari debent athenaea seu quas vocant Universitates vel Facultates quae ab Ecclesiae auctoritate dependent, comprehensis iis quae a religiosae alicuius familiae sodalibus diriguntur. Novas institutiones perpendit approbatque; facultatem concedit academicos gradus conferendi normasque tradit quibus ii conferri debeant, et, ubi agitur de viro singulari doctrina commendato, potest eos ipsa conferre.⁴

¹ AAS vol. 9, pars 2, pag. 5-8; CIC initio.

² [Cfr. nn. 1358-1366].

³ Can. 252, § 3: ... Eidem [S. C. de Prop. Fide] pariter subsunt societates ecclesiasticorum ac Seminariorum quae exclusive fundatae sunt eo fine, ut in eis instituantur missionarii pro exteris missionibus, praesertim quod attinet ad eorum regulas, administrationem atque opportunas concessionem ad sacram ordinationem alumnorum requisitas.

Ad normam autem Canonis 257 reservantur Sacrae Congregationi Orientali Seminariorum rituum orientalium.

⁴ Proposito dubio: Utrum concessio facultatis alienandi bona, quae spectant ad Seminariorum dioecesanorum, pertineat ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiis Universitatibus an ad Sacram Congregationem Concilii?

COMITUS S. R. E. CARDINALIUM, ad dirimenda dubia circa competentiam Sacrarum Congregationum constitutus (can. 245), diebus 13 et 27 nov. 1922 respondit: *Pertinere ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiis Universitatibus.*

Quam responsionem S. R. E. P. P. XI die 5 dec. 1922 approbare dignatus est.

AAS 15, 40; CIC *Interpr.* 20.

— Pius Pp. XI, Constitutione Apost. *Deus scientiarum Dominus* (24 mai. 1931) art. 4 Sacrae Congregationi de Seminariis et Studiis Universitatibus reservat erectionem canonicam supremumque moderamen cuiusvis Universitatis et Facultatis studiorum

- 1374 § 2. In hac Sacra Congregatione connumerantur inter alios Cardinales
(936) Secretarius Congregationis Consistorialis et inter Consultores Assessor eiusdem Congregationis.

De indigenis Sacerdotio initiandis

- 1375 Can. 305. - [Vicarii et Praefecti Apostolici] studiosissime curent, one-
(937) rata graviter eorum conscientia, ut ex christianis indigenis seu incolis suae regionis probati clerici rite instituantur ac sacerdotio initiarentur.

De canonico theologo sacras disciplinas in Seminario docente

- 1376 Can. 400. - § 3. Episcopus gravi de causa potest canonico theologo
(938) committere ut, loco lectionum in ecclesia, sacras disciplinas in Seminario doceat.¹

De professoribus excusatis a choro

- 1377 Can. 421. - § 1. Excusantur a choro, sed percipiunt praebendae
(939) fructus dumtaxat, non autem distributiones:

1.º Qui de licentia Ordinarii loci publice docent in scholis ab Ecclesia recognitis sacram theologiam aut ius canonicum:²

2.º Dantes operam studio sacrae theologiae aut iuris canonici in publicis scholis ab Ecclesia probatis, de Ordinarii licentia; ...

ecclesiasticorum « in locis quoque et Institutis quae Sacris Congregationibus pro Ecclesia Orientali et de Propaganda Fide subiecta sunt, atque etiam Facultatum quae sunt pro Religiosis Familiis quibuslibet ». — AAS 23, 248.

Ad eandem Sacram Congregationem de Semin. et Stud. Univ. pertinere quoque competentiam circa Scholas et Instituta educationis catholicae, declaratum est pro Italia litteris SECRETARIAE STATUS datis ad E. M. Cardinalem BISLETI, eiusdem Sacrae Congregationis Praefectum, tum die 14 apr. 1932 *Il Santo Padre*, tum die 23 aug. 1934 *In seguito*. Cfr. S. C. DE RELIGIOSIS Notificatio *Per ottemperare*, 24 apr. 1932: AAS 24, 149. Cfr. OR 26 agosto 1934 (1, 2).

¹ [Cfr. n. 269].

² Propositis dubiis:

I. Utrum in § 1 n. 1 Canonis 421: *qui de licentia Ordinarii loci publice docent in scholis ab Ecclesia recognitis sacram Theologiam aut Ius Canonicum*, etiam comprehendendi debeant canonici, qui de Ordinarii licentia docent, retributione peculiari pro lectione percepta; an tantum qui absque tali retributione Theologiam vel Ius susceperint edocendum?

II. Utrum illud: *Sacra Theologia vel Ius*, in praefata paragrapho *stricte* sit interpretandum (ut theologiam fundamentalem, theologiam dogmaticam et moralem; et in iure, institutiones canonicas, necnon textum Codicis tantum significet); vel *ampliore ratione* illa verba sint sumenda, pro *Facultate* videlicet Sacrae Theologiae vel Iuris Canonici, ita ut ibi etiam comprehendantur disciplinae, quae ad normam statutorum uniuscuiusque Seminarii in praeiudicatis Facultatibus edocentur (historia nimirum ecclesiastica, archaeologia sacra, linguae biblicae, etc.)?

PONTIFICIA COMMISSIO ad Codicis Canones authentice interpretandos, die 24 nov. 1920 respondit:

Ad I. *Affirmative ad primam partem; Negative ad secundam.*

Ad II. *Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam.*

AAS 12, 573; CIC *Interpr.* 39 s.

- 1378 § 2. Quod si omnes praebendae fructus consistant in distributionibus,
(940) vel adeo sint tenues, ut tertiam distributionum partem non attingant, tunc memorati omnes duas tantum tertias partes distributionum lucrantur, cumulas ex fructibus praebendae et distributionibus.

De ecclesiae cum Seminario coniunctae rectore

- 1379 Can. 480. - § 3. Si ecclesia coniuncta sit cum Seminario aliove col-
(941) legio quod a clericis regitur, Superior Seminarii vel collegii est simul ecclesiae rector, nisi aliter loci Ordinarius constituerit.

De prohibitione quominus ex-religiosi magisterio et officio in Seminariis fungantur

- 1380 Can. 642. - § 1. Quilibet professus, ad saeculum regressus, licet
(942) valeat, ad normam can. 641, sacros ordines exercere, prohibetur tamen, sine novo et speciali Sanctae Sedis indulto: 1.º ...

2.º Quolibet magisterio et officio in Seminariis maioribus et minoribus seu collegiis, in quibus clerici educantur, itemque in Universitatibus et Institutis, quae privilegio apostolico gaudent conferendi gradus academicos; 1.º ...

- 1381 § 2. Haec valent quoque de iis qui vota temporaria, vel iuramen-
(943) tum perseverantiae, vel peculiares quasdam promissiones ad normam suarum constitutionum ediderunt et ab eisdem dispensati fuerunt, si per sex integros annos eisdem ligati fuerint.²

De confessarii munere a Superioris officiiis discernendo

- 1382 Can. 891.³ - Magister novitiorum eiusque socius, Superior Semi-
(944) narii collegiive, sacramentales confessiones suorum alumnorum secum in eadem domo commorantium ne audiant, nisi alumni, ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus, sponte id petant.

¹ [Cfr. n. 1269].

² Proposito dubio:

Utrum prohibitiones, de quibus in can. 642, obstent quominus Religiosi officia vel beneficia adipiscantur, tantum si ad saeculum post promulgationem *Codici* sint regressi, an etiam eos complectantur qui iam ante promulgationem *Codici* extra religionem, venia pontificia, versabantur, non obstante can. 10?

PONTIFICIA COMMISSIO ad *Codici* canones authentice interpretandos, die 20 nov. 1920 respondit: *Negative ad primam partem; Affirmative ad secundam.*

AAS 12, 575; CIC *Interpr.* 69.

³ [Cfr. n. 1105].

De proprio Sacrae Ordinationis ministro

- 1383 Can. 955. - § 1. Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur aut cum
(945) legitimis eiusdem litteris dimissoriis.¹
- § 2. Episcopus proprius, iusta causa non impeditus, per se ipse suos subditos ordinet; sed subditum orientalis ritus, sine apostolico indulto, licite ordinare non potest.

- 1384 Can. 956. - Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem sae-
(946) cularium, est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine aut simplex domicilium sine origine; sed in hoc altero casu promovendus debet animum in dioecesi perpetuo manendi iureiurando firmare, nisi agatur de promovendo ad ordines clerico qui dioecesi per primam tonsuram iam incardinatus est, vel de promovendo alumno, qui servitio alius dioecesis destinatur ad normam can. 969, § 2, vel de promovendo religioso professo, de quo in can. 964, n. 4.²

De canonica ordinandorum idoneitate

- 1385 Can. 968. - § 1. Sacram ordinationem valide recipit solus vir bap-
(947) tizatus; licite autem, qui ad normam sacrorum canonum debitis qualitatibus, iudicio proprii Ordinarii, praeditus sit, neque ulla detineatur irregularitate aliove impedimento.

- 1386 § 2. Qui irregularitate aliove impedimento detinentur, licet post
(948) ordinationem etiam sine propria culpa exorto, prohibentur receptos ordines exercere.

¹ Proposito dubio:

An vi canonis 111 § 2, conlati cum canone 955 § 1, Episcopus alienum subditum sine legitimis proprii Episcopi litteris dimissoriis ad Primam Tonsuram promovere liceat?

PONTIFICIA COMMISSIO ad *Codici* canones authentice interpretandos, die 17 febr. 1930 respondit: *Negative.*

AAS 22, 195; CIC *Interpr.* 7.

— Proposito dubio:

Utrum in praesenti, mutatis temporum et locorum adiunctis et Codice Iuris Canonici promulgato, privilegia nonnullis Seminariis seu Collegiis Ecclesiasticis iampridem concessa promovendi ad Ordines alumnos sine litteris dimissorialibus suorum Ordinariarum, dumtaxat de consensu Superiorum Collegii vel de licentia Cardinalis Protectoris Collegii et de consensu Rectoris, vel etiam cum litteris testimonialibus Rectoris, adhuc perseverent?

S. CONGR. CONSISTORIALIS, in plenario consensu diei 8 ian. 1920, respondit:

Memoratum privilegium, cessatis causis ob quas concessum est, cessare debere, et ius commune esse restituendum, incolumi tamen iure Collegii S. Congregationis de Propaganda Fide ab URBANO VIII Brevi *Ad uberes*, die 18 maii 1638 concessio, aliorumque Seminariorum seu Collegiorum pro Missionibus, a S. C. de Propaganda Fide dependentium. Cfr. PF *Jus Pont.* I, 173 s.

S. P. BENEDICTUS XV, die 5 nov. 1920, hanc resolutionem ratam habuit et confirmavit, eamque publici iuris fieri mandavit.

AAS 13, 259; CIC *Interpr.* 98 s.

² Cfr. S. C. CONCILII in *Dioecesium N. et X.* circa clerici incardinationem, 10 mart. 1923: AAS 16, 51-55.

- 1387 Can. 969. - § 1. Nemo ex saecularibus ordinetur, qui iudicio pro-
(949) prii Episcopi non sit necessarius vel utilis ecclesiis dioecesis.
- 1388 § 2. Non prohibetur tamen Episcopus proprium promovere subditum,
(950) qui in futurum, praevia legitima excardinatione et incardinatione, servitio
alius dioecesis destinetur.
- 1389 Can. 970. - Proprius Episcopus vel Superior religiosus maior potest
(951) suis clericis ex quavis canonica causa, occulta quoque, etiam extraiudi-
cialiter, ascensum ad ordines interdicere, salvo iure recursus ad Sanctam
Sedem, vel etiam ad Moderatorem generalem, si agatur de religiosis quibus
ascensum interdixerit Superior provincialis.
- 1390 Can. 971. - Nefas est quemquam, quovis modo, ob quamlibet ra-
(952) tionem, ad statum clericalem cogere, vel canonice idoneum ab eodem
avertere.
- 1391 Can. 972. - § 1. Curandum ut ad sacros ordines adspirantes inde
(953) a teneris annis in Seminario recipiantur;¹ sed omnes ibidem commorari
tenentur saltem per integrum sacrae Theologiae curriculum, nisi Ordina-
rarius in casibus peculiaribus, gravi de causa, onerata eius conscientia,
dispensaverit.
- § 2.² Qui ad ordines adspirant et extra Seminarium legitime moran-
tur, commendentur pio et idoneo sacerdoti, qui eis invigilet eosque ad
pietatem informet.
- 1392 Can. 973. - § 1. Prima tonsura et ordines illis tantum conferendi
(954) sunt, qui propositum habeant ascendendi ad presbyteratum et quos me-
rito conicere liceat aliquando dignos futuros esse presbyteros.
- 1393 § 2. Ordinatus tamen qui superiores ordines recipere recuset, nec
(955) potest ab Episcopo ad eos recipiendos cogi, nec prohiberi a receptorum
ordinum exercitio, nisi impedimento canonico detineatur aliave gravis,
iudicio Episcopi, obsit causa.
- 1394 § 3. Episcopus sacros ordines nemini conferat quin ex positivis ar-
(956) gumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus non solum
gravissime peccat, sed etiam periculo sese committit alienis communi-
candi peccatis.³
- 1395 Can. 974. - § 1. Ut quis licite ordinari possit, requiruntur:
(957) 1.º Recepta sacra confirmatio;
2.º Mores ordini recipiendo congruentes;
3.º Aetas canonica;
4.º Debita scientia;

¹ [Cfr. n. 290].² [Cfr. n. 1489].³ Cfr. I T. 5,22.

- 5.º Ordinum inferiorum susceptio;
6.º Interstitiorum observatio;
7.º Titulus canonicus, si agatur de ordinibus maioribus.
- 1396 Can. 975. - Subdiaconatus ne conferatur ante annum vicesimum
(958) primum completum; diaconatus ante vicesimum secundum completum;
presbyteratus ante vicesimum quartum completum.
- 1397 Can. 976. - § 1. Nemo sive saecularis sive religiosus ad primam
(959) tonsuram promoveatur ante inceptum cursum theologicum.
- 1398 § 2. Firmo praescripto can. 975, subdiaconatus ne conferatur, nisi
(960) exeunte tertio cursus theologici anno; diaconatus, nisi incepto quarto anno;
presbyteratus, nisi post medietatem eiusdem quarti anni.¹
- 1399 § 3. Cursus theologicus peractus esse debet non privatim, sed in
(961) scholis ad id institutis secundum studiorum rationem can. 1365 deter-
minatam.
- 1400 Can. 977. - Ordines gradatim conferendi sunt ita ut ordinationes
(962) per saltum omnino prohibeantur.
- 1401 Can. 978. - § 1. In ordinationibus servantur temporum interstitia
(963) quibus promoti in receptis ordinibus, secundum Episcopi praescriptum,
sese exerceant.
- 1402 § 2. Interstitia primam tonsuram inter et ostiariatum vel inter sin-
(964) gulos ordines minores prudenti Episcopi iudicio committuntur; acoly-
thus vero ad subdiaconatum, subdiaconus ad diaconatum, diaconus ad
presbyteratum ne antea promoveantur, quam acolythus unum saltem
annum, subdiaconus et diaconus tres saltem menses in suo quisque ordine
fuerint versati, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae, iudicio Episcopi, aliud
exposcat.
- 1403 § 3. Numquam tamen, nisi de peculiari licentia Romani Pontificis, mi-
(965) nores ordines cum subdiaconatu duove sacri ordines uno eodemque die,
reprobata quavis contraria consuetudine, conferantur; imo nec primam
tonsuram conferre licet una cum aliquo ex ordinibus minoribus, neque om-
nes ordines minores una simul.
- 1404 Can. 979. - § 1. Pro clericis saecularibus titulus canonicus est ti-
(966) tulus beneficii, eoque deficiente, patrimonii aut pensionis.
- 1405 § 2. Hic titulus debet esse et vere securus pro tota ordinati vita et
(967) vere sufficiens ad congruam eiusdem sustentationem, secundum normas
ab Ordinariis pro diversis locorum et temporum necessitatibus et adiunctis
dandas.

¹ [Cfr. infra n. 1402].

1406 Can. 981. - § 1. Si ne unus quidem ex titulis de quibus in can. 979,
(968) § 1, praesto sit, suppleri potest titulo servitii dioecesis, et, in locis Sa-
erae Congregationi de Prop. Fide subiectis, titulo missionis, ita tamen
ut ordinandus, iureiurando interposito, se devoveat perpetuo dioecesis
aut missionis servitio, sub Ordinarii loci pro tempore auctoritate.

§ 2. Ordinarius presbytero, quem promoverit titulo servitii eccle-
siae vel missionis, debet beneficium vel officium vel subsidium, ad con-
gruam eiusdem sustentationem sufficiens, conferre.

De irregularibus et simpliciter impeditis ad Sacros Ordines

1407 Can. 984. - Sunt irregulares ex defectu:

(969) 1° Illegitimi, sive illegitimitas sit publica sive occulta, nisi fuerint
legitimati vel vota sollemnia professi;¹

1408 2° Corpore vitiati qui secure propter debilitatem, vel decenter propter
(970) deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant. Ad impediendum
tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus,
neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt;

1409 3° Qui epileptici vel amentes vel a daemone possessi sunt vel fuerunt;
(971) quod si post receptos ordines tales evaserint et iam liberos esse certo con-
stet, Ordinarius potest suis subditis receptorum ordinum exercitium
rursus permittere;

1410 4° Bigami, qui nempe duo vel plura matrimonia valida successive con-
(972) traxerunt;

1411 5° Qui infamia iuris notantur;
(973)

1412 6° Iudex qui mortis sententiam tulit;
(974)

1413 7° Qui munus carnificis susceperint eorumque voluntarii ac immediati
(975) ministri in executione capitalis sententiae.

1414 Can. 985. - Sunt irregulares ex delicto:

(976) 1° Apostatae a fide, haeretici, schismatici;²

1415 2° Qui, praeterquam in casu extremae necessitatis, baptismum ab
(977) acatholicis quovis modo sibi conferri siverunt;

1416 3° Qui matrimonium attentare aut civilem tantum actum ponere
(978) ausi sunt, vel ipsimet vinculo matrimoniali aut ordine sacro aut votis
religiosis etiam simplicibus ac temporariis ligati, vel cum muliere iisdem
votis adstricta aut matrimonio valido coniuncta;

¹ [Cfr. n. 1469].

² Cfr. Authentica interpretatio Canonis 542, d. d. 16 oct. 1919 et 30 iul. 1934: AAS
11, 477; 26, 494; CIC Interp. 56 s.

1417 4° Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut fetus humani abor-
(979) tum procuraverunt, effectu secuto, omnesque cooperantes;

1418 5° Qui seipsos vel alios mutilaverunt vel sibi vitam adimere tentave-
(980) runt;

1419 6° Clerici medicam vel chirurgicam artem sibi vetitam exercentes,
(981) si exinde mors sequatur;

1420 7° Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum,
(982) ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica sive
personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti.

1421 Can. 986. - Haec delicta irregularitatem non pariunt, nisi fuerint
(983) gravia peccata, post baptismum perpetrata, salvo praescripto can. 985,
n. 2, itemque externa, sive publica sive occulta.

1422 Can. 987. - Sunt simpliciter impediti:

(984) 1° Filii acatholicorum, quamdiu parentes in suo errore permanent;¹

1423 2° Viri uxorem habentes;
(985)

1424 3° Qui officium vel administrationem gerunt clericis vetitam cuius
(986) rationes reddere debeant, donec, deposito officio et administratione atque
rationibus redditis, liberi facti sint;

1425 4° Servi servitute proprie dicta ante acceptam libertatem;
(987)

1426 5° Qui ad ordinarium militare servitium civili lege adstringuntur,
(988) antequam illud expleverint;²

¹ Proposito dubio:

Utrum, ad normam can. 987, impeditis adnumerandus sit is, cuius pater vel mater
tantum est acatholicus, alter parens catholicus? — Et, quatenus affirmative:

An etiam eo in casu, quo matrimonium mixtum datis cautionibus, cum dispensatione
ab hoc vetito, contractum fuit?

PONTIFICIA COMMISSIO ad Codicis canones authentice interpretandos, die 16 oct.
1919, respondit: *Affirmative in omnibus*.

AAS 11, 478; CIC Interp. 100 s.

— Proposito dubio:

Utrum nomine *filiorum*, de quibus in can. 987, n. 1, intelligendi sint tantum descen-
dentes in linea paterna usque ad primum gradum?

PONTIFICIA COMMISSIO ad Codicis canones authentice interpretandos, die 14 iul.
1922, respondit: *Affirmative*.

AAS 14, 528; CIC Interp. 101.

² Propositis dubiis:

I. Utrum ad sensum canonis 987, n. 5, impediti sint qui ad militiam forsan voca-
buntur, sed de facto nondum sunt vocati, vel quia aetate impares sunt, vel quia, examine
recte peracto, ad tempus inhabiles sunt declarati? — Et, quatenus negative:

II. Utrum praedicti non solum ad primam tonsuram et minores Ordines, sed etiam
ad maiores licite promoveri possint, servato tamen, quoadusque hoc bellum perduraverit,
Decreto *Ut ius certum*?

PONTIFICIA COMMISSIO ad Codicis canones authentice interpretandos, diebus 2-3 iun.
1918, respondit:

Ad I. *Affirmative*; ad II. *Provisum in primo*.

AAS 10, 344 s.; CIC Interp. 101.

- 1427 6° Neophyti, donec, iudicio Ordinarii, sufficienter probati fuerint;
(989)
- 1428 7° Qui infamia facti laborant, dum ipsa, iudicio Ordinarii, perdurat.
(990)
- 1429 Can. 988. - Ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu
(991) atque impedimentorum ab eisdem non excusat.

De rebus sacrae Ordinationi canonice praemittendis

- 1430 Can. 992. - Omnes tum saeculares tum religiosi ad ordines promo-
(992) vendi per se ipsi vel per alios Episcopo aliive qui Episcopi hac in re vices
gerat, suum propositum ante ordinationem opportuno tempore aperiant.
- 1431 Can. 993. - Promovendi saeculares aut religiosi qui, quod pertinet
(993) ad ordinationem, saecularium iure reguntur, afferant:
- 1° Testimonium ultimae ordinationis aut, si de prima tonsura agatur,
recepti baptismatis et confirmationis;
 - 2° Testimonium de peractis studiis, pro singulis ordinibus, ad normam
can. 976, requisitis;
 - 3° Testimonium rectoris Seminarii, aut sacerdotis cui candidatus
extra Seminarium commendatus fuerit, de bonis eiusdem candidati mo-
ribus;
 - 4° Testimoniales litteras Ordinarii loci in quo promovendus tantum
temporis moratus est ut canonicum impedimentum contrahere ibi potue-
rit;
 - 5° Testimoniales Superioris maioris religiosi, si cui religioni promo-
vendus adscriptus sit.
- 1432 Can. 994. - § 1. Tempus quo promovendus potuit canonicum im-
(994) pedimentum contrahere est, regulariter, pro militibus trimestre, pro aliis
semestre post pubertatem; sed Episcopus ordinans pro sua prudentia
exigere potest litteras testimoniales etiam ob brevius commorationis
tempus, et ob tempus quoque quod pubertatem antecessit.
- 1433 § 2. Si loci Ordinarius neque per se neque per alios promovendum
(995) satis noverit, ut testari possit eum, tempore quo in suo territorio moratus
est, nullum canonicum impedimentum contraxisse, aut si promovendus
per tot dioeceses vagatus sit ut impossibile vel nimis difficile evadat om-
nes litteras testimoniales exquirere, provideat Ordinarius saltem per iu-
ramentum suppletorium a promovendo praestandum.
- 1434 § 3. Si post obtentas litteras testimoniales et ante peractam ordinatio-
(996) nem, promovendus praedicto temporis spatio in eodem territorio rursus
moratus sit, novae litterae testimoniales Ordinarii loci necessariae sunt.
- 1435 Can. 996. - § 1. Quilibet promovendus sive saecularis sive religio-
(997) sus debet praevidium ac diligens examen subire circa ipsum ordinem susci-
piendum.

- 1436 § 2. Promovendi vero ad sacros ordines in aliis quoque de sacra theo-
(998) logia tractationibus periculum faciant.
- 1437 § 3. Episcoporum est statuere qua methodo, coram quibus exami-
(999) natoribus et quibus in tractationibus sacrae theologiae promovendi pe-
riculum facere debeant.
- 1438 Can. 997. - § 1. Hoc examen sive pro clericis saecularibus sive pro
(1000) religiosis recipit loci Ordinarius qui iure proprio ordinat, aut dat dimis-
sorias litteras; qui tamen potest quoque, ex iusta causa, illud Episcopo
ordinaturo committere, qui id oneris suscipere velit.
- 1439 § 2. Episcopus alienum subditum sive saecularem sive religiosum
(1001) ordinans cum legitimis litteris dimissoriis, quibus asseritur candidatum
examinatum fuisse ad normam § 1, et idoneum repertum, potest huic
attestationi acquiescere, sed non tenetur; et si pro sua conscientia cen-
seat candidatum non esse idoneum, eum ne promoveat.
- 1440 Can. 998. - § 1. Nomina promovendorum ad singulos sacros or-
(1002) dines, exceptis religiosis a votis perpetuis sive sollemnibus, sive simpli-
cibus, publice denuntientur in paroeciali cuiusque candidati ecclesia;
sed Ordinarius pro sua prudentia potest tum ab hac publicatione dispen-
sare ex iusta causa, tum praecipere ut in aliis ecclesiis peragatur, tum
publicationi substituere publicam ad valvas ecclesiae affixionem per ali-
quot dies, in quibus unus saltem dies festus comprehendatur.
- 1441 § 2. Publicatio fiat die festo de praecepto in ecclesia inter Missarum
(1003) sollemnia aut alia die et hora quibus maior populi frequentia in ecclesia
habeatur.
- 1442 § 3. Si sex intra menses candidatus promotus non fuerit, repetatur
(1004) publicatio, nisi aliud Ordinario videatur.
- 1443 Can. 999. - Omnes fideles obligatione tenentur impedimenta ad
(1005) sacros ordines, si qua norint, Ordinario vel parocho ante sacram ordina-
tionem revelandi.
- 1444 Can. 1000. - § 1. Parocho qui publicationem peragit, et etiam alii,
(1006) si id expedire videatur, Ordinarius committat ut de ordinandorum mori-
bus et vita a fide dignis diligenter exquirat, et litteras testimoniales,
ipsam investigationem et publicationem referentes, ad Curiam trans-
mittat.
- 1445 § 2. Idem Ordinarius alias percontationes etiam privatas, si id ne-
(1007) cessarium aut opportunum iudicaverit, facere ne omittat.
- 1446 Can. 1001. - § 1. Qui ad primam tonsuram et ordines minores pro-
(1008) movendi sunt, spiritualibus exercitiis per tres saltem integros dies; qui
vero ad ordines sacros, saltem per sex integros dies vacent; sed si qui,
intra semestre, ad plures ordines maiores promovendi sint, Ordinarius

potest exercitiorum tempus pro ordinatione ad diaconatum reducere, non tamen infra tres integros dies.

1447 § 2. Si, expletis exercitiis, sacra ordinatio qualibet de causa ultra se-
(1009) mestre differatur, exercitia iterentur; secus iudicet Ordinarius utrum iteranda sint, necne.

1448 § 3. Haec spiritualia exercitia religiosi peragant in propria domo
(1010) vel in alia de prudenti Superioris arbitrio; saeculares vero in Seminario, aut in alia pia vel religiosa domo ab Episcopo designata.

1449 § 4. De peractis spiritualibus exercitiis Episcopus certior fiat testi-
(1011) monio Superioris domus, in qua peracta fuerint; vel si de religiosis agatur, attestazione proprii Superioris maioris.

De matrimoniis in Seminariorum oratoriis non celebrandis

1450 Can. 1109. - § 2. Matrimonium in aedibus privatis celebrari Ordi-
(1012) narii locorum in extraordinario tantum aliquo casu et accedente semper iusta ac rationabili causa permittere possunt; sed in ecclesiis vel oratoriis sive Seminarium sive religiosarum, Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate, ac opportunis adhibitis cautelis.

De Seminariorum institutione, administratione, regimine

1451 Can. 1352. - Ecclesiae est ius proprium et exclusivum eos insti-
(1013) tuendi qui ecclesiasticis ministeriis sese devovere cupiunt.

1452 Can. 1353. - Dent operam sacerdotes, praesertim parochi, ut pueros,
(1014) qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceant, ad pietatem informant, primis litterarum studiis imbuant divinaeque in eis vocationis germen foveant.

1453 Can. 1354. - § 1. Unaquaeque dioecesis in loco convenienti ab
(1015) Episcopo electo Seminarium seu collegium habeat in quo, pro modo facultatum et dioecesis amplitudine, certus adolescentium numerus ad statum clericalem instituatur.¹

1454 § 2. Curandum ut in maioribus praesertim dioecesibus bina consti-
(1016) tuantur Seminarium: minus, scilicet, pro pueris litterarum scientia imbuendis, maius pro alumniis philosophiae ac theologiae vacantibus.

1455 § 3. Si constitui Seminarium dioecesanum nequeat, aut in constituto
(1017) Seminario conveniens institutio, praesertim in philosophicis ac theologicis disciplinis, desideretur, Episcopus alumnos in alienum Seminarium mittat, nisi Seminarium interdioecesanum vel regionale, auctoritate apostolica, constitutum fuerit.

¹ [Cfr. n. 290].

1456 Can. 1355.¹ - Pro constitutione Seminarium et alumnorum susten-
(1018) tatione, si proprii redditus deficient, Episcopus potest:

1.º Parochos aliosve ecclesiarum etiam exemptarum rectores iubere ut statis temporibus in ecclesia ad hunc finem stipem exquirant;

2.º Tributum seu *taxam* in sua dioecesi imperare;

3.º Si haec non sufficiant, attribuere Seminario aliqua beneficia simplicia.

1457 Can. 1356.² - § 1. Tributo pro Seminario obnoxia sunt, quavis
(1019) appellatione remota, reprobata qualibet contraria consuetudine et abrogato quolibet contrario privilegio, mensa episcopalis, omnia beneficia etiam regularia aut iurispatronatus, paroeciae aut quasi-paroeciae, quavis alios redditus, praeter fidelium oblationes, non habeant, domus hospitalis auctoritate ecclesiastica erecta, sodalitates canonice erectae et fabricae ecclesiarum, si suos redditus habeant, quaelibet religiosa domus, etsi exempta, nisi solis eleemosynis vivat aut in ea collegium discentium vel docentium ad commune Ecclesiae bonum promovendum actu habeatur.

§ 2. Hoc tributum debet esse generale eiusdemque proportionis pro omnibus, maius vel minus secundum Seminarium necessitatem, sed quinas quotannis centesimas partes (5%) redditus vectigalis non excedens, minuendum prout redditus Seminarium augentur.

§ 3. Redditi tributo obnoxii is est qui, deductis oneribus et necessariis expensis, supersit in anno; nec in eo redditu computari debent distributiones quotidianae, vel, si omnes beneficii fructus distributionibus constant, tertia earundem pars; nec fidelium oblationes, nec, si omnes paroeciae redditus coalescant fidelium oblationibus, tertia earundem pars.

1458 Can. 1357. - § 1. Episcopi est omnia et singula quae ad rectam
(1020) Seminarium dioecesanum administrationem, regimen, profectum necessaria et opportuna videantur, decernere, eaque ut fideliter observentur, curare, salvo praescriptionibus a Sancta Sede pro casibus peculiaribus latis.

1459 § 2. Potissimum studeat Episcopus frequenter Seminarium ipse per
(1021) se visitare, in institutionem quae alumni traditur sive litterariam et scientificam sive ecclesiasticam sedulo vigilare, et de alumnorum indole, pietate, vocatione ac profectu plenior sibi comparare notitiam, maxime occasione sacrarum ordinationum.

¹ Cfr. Authentica interpretatio Canonis 1355: AAS 11, 479; CIC *Interpr.* 134 s.

² Cfr. Authentica interpretatio Canonis 1356: AAS 11, 479; CIC *Interpr.* 134 s.

- 1460 § 3. Unumquodque Seminarium suas leges habeat ab Episcopo ap-
(1022) probatas, in quibus quid agere, quid observare debeant, doceantur tum
qui in eodem Seminario in spem Ecclesiae instituuntur, tum qui in horum
institutionem operam suam impendunt.
- 1461 § 4. Seminarii interdioecesani vel regionalis regimen universum et
(1023) administratio regitur normis a Sancta Sede statutis.
- 1462 Can. 1358. - Curandum ut in quolibet Seminario adsint rector pro
(1024) disciplina, magistri pro instructione, oeconomus pro curanda re familiari,
a rectore distinctus, duo saltem confessarii ordinarii et director spiritus.
- 1463 Can. 1359. - § 1. Dioecesanis Seminariis bini constituentur coetus
(1025) deputatorum, alter pro disciplina, alter pro administratione bonorum
temporalium.
- § 2. Utrumque deputatorum coetum constituunt bini sacerdotes,
ab Episcopo, audito Capitulo, electi; sed excluduntur Vicarius Generalis,
familiares Episcopi, rector Seminarii, oeconomus, et confessarii ordinarii.
- § 3. Munus deputatorum per sexennium durat, nec electi sine gravi
causa amoveantur; sed rursus eligi poterunt.
- § 4. Episcopus debet consilium deputatorum in negotiis maioris
momenti petere.
- 1464 Can. 1360. - § 1. Firmo praescripto can. 891, ad munus rectoris,
(1026) directoris spiritus, confessariorum et magistrorum Seminarii eligantur
sacerdotes non doctrina tantum, sed etiam virtutibus ac prudentia prae-
stantes, qui verbo et exemplo alumni prodesse possint.
- 1465 § 2. Rectori Seminarii in propriis muneribus implendis obtemperare
(1027) omnes debent.
- 1466 Can. 1361. - § 1. Praeter confessarios ordinarios, alii confessarii
(1028) designentur ad quos libere alumni accedere possint.
- § 2. Si ii confessarii extra Seminarium degant, et alumnus aliquem
eorum acciri postulet, illum rector arcessat, nullo modo petitionis ratio-
nem inquirens neque se aegre id ferre demonstrans; si in Seminario habi-
tent, ipsos alumnus libere adire potest, salva Seminarii disciplina.
- 1467 § 3. Quando agitur de alumno ad ordines admittendo vel e Semi-
(1029) nario expellendo, nunquam confessariorum votum exquiratur.
- 1468 Can. 1362. - Reditus legati pro clericis instituendis tribui possunt
(1030) alumni in Seminarium sive maius sive minus rite receptis, licet nondum
clericali tonsura initiatis, nisi aliud in tabulis foundationis expresse ca-
veatur.

- 1469 Can. 1363. - § 1. In Seminarium ab Ordinario ne admittantur nisi
(1031) filii legitimi,¹ quorum indoles et voluntas spem afferant eos cum fructu
ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros.²
- 1470 § 2. Antequam recipiantur, documenta exhibere debent de legiti-
(1032) mitate natalium, de susceptis baptismate et confirmatione ac de vita et
moribus.
- 1471 § 3. Dimissi ex aliis Seminariis vel ex aliqua religione ne admittantur,
(1033) nisi prius Episcopus etiam secreto a Superioribus aliisve notitias requi-
sierit de causa dimissionis, ac de moribus, indole et ingenio dimissorum,
et certo compererit nihil in eis esse quod sacerdotali statui minus con-
veniat; quas notitias, veritati conformes, eorum conscientia graviter
onerata, suppeditare Superiores debent.³
- 1472 Can. 1364. - In inferioribus Seminariis scholis:
(1034) 1.º Praecipuum locum obtineat religionis disciplina, quae, modo sin-
gularum ingenio et aetati accommodato, diligentissime explicetur;
- 1473 2.º Linguas praesertim latinam et patriam alumni accurate addiscant;
(1035)
- 1474 3.º Ea in ceteris disciplinis institutio tradatur quae conveniat com-
(1036) muni omnium culturae et statui clericorum in regione ubi alumni sacrum
ministerium exercere debent.
- 1475 Can. 1365. - § 1. In philosophiam rationalem cum affinibus discipli-
(1037) nis alumni per integrum saltem biennium incumbant.
- 1476 § 2. Cursus theologicus saltem integro quadriennio contineatur, et,
(1038) praeter theologiam dogmaticam et moralem, complecti praesertim debet
studium sacrae Scripturae, historiae ecclesiasticae, iuris canonici, litur-
giae, sacrae eloquentiae et cantus ecclesiastici.
- § 3. Habeantur etiam lectiones de theologia pastoralis, additis practi-
cis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisve cate-
chismum, audiendi confessiones, visitandi infirmos, assistendi moribundis.
- ¹ Proposito dubio:
An filii legitimati per subsequens parentum matrimonium habendi sint uti *legitimi* ad
effectum, de quo in canone 1363 § 1?
PONTIFICIA COMMISSIO ad Codicis canones authenticos interpretandos, die 13 iul.
1930, respondit: *Affirmative*.
AAS 22, 365; CIC *Interpr.* 135.
Cfr. *Authentica interpret.* Can. 1116. Proposito dubio:
An vicarius 1116 per subsequens parentum matrimonium legitima efficiatur proles, ab
eisdem genita detentis impedimento aetatis vel disparitatis cultus, quod cessaverit tempore
initi matrimonii?
PONTIFICIA COMMISSIO ad Codicis canones authenticos interpretandos, die 6 dec. 1930,
respondit: *Negative*.
AAS 23, 25; CIC *Interpr.* 113 s.
² [Cfr. nn. 290, 1407].
³ [Cfr. nn. 1204, 1207].

- 1477 Can. 1366. - § 1. Ad magisterii munus in disciplinis philosophicis,
(1039) theologicis et iuridicis, ii, ceteris paribus, iudicio Episcopi et deputatorum Seminarii, praeferantur, qui laurea doctorali potiti sint in Universitate studiorum vel Facultate a Sancta Sede recognitis, aut, si agatur de religiosis, qui simile testimonium a suis Superioribus maioribus habeant.
- 1478 § 2. Philosophiae rationalis ac theologiae studia et alumnorum in
(1040) his disciplinis institutionem professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant.
- 1479 § 3. Curandum ut saltem sacrae Scripturae, theologiae dogmaticae,
(1041) theologiae moralis, et historiae ecclesiasticae, totidem habeantur distincti magistri.
- 1480 Can. 1367. - Curent Episcopi ut alumni Seminarii:
- (1042) 1.º Singulis diebus communiter matutinas et serotinas preces recitent, per aliquod tempus mentali orationi vacent, sacrificio Missae intersint;
- 1481 2.º Semel saltem in hebdomada ad sacramentum poenitentiae accedant
(1043) et frequenter, qua par est pietate, Eucharistico pane se reficiant;
- 1482 3.º Dominicis et festis diebus, sacris Missarum et Vesperarum sol-
(1044) lemnibus adsint, altari inserviant sacrasque caeremonias exerceant, praesertim in ecclesia cathedrali, si id, iudicio Episcopi, sine disciplinae et studiorum detrimento fieri possit;
- 1483 4.º Singulis annis per aliquot dies continuos exercitiis spiritualibus
(1045) vacent;
- 1484 5.º Semel saltem in hebdomada adsint instructioni de rebus spiritua-
(1046) libus quae pia exhortatione claudatur.
- 1485 Can. 1368.¹ - Exemptum a iurisdictione paroeciali Seminarium
(1047) esto; et pro omnibus qui in Seminario sunt, parochi officium, excepta materia matrimoniali et firmo praescripto can. 891, obeat Seminarii rector eiusve delegatus, nisi in quibusdam Seminariis fuerit aliter a Sede Apostolica constitutum.
- 1486 Can. 1369. - § 1. Seminarii rector et alii omnes moderatores sub
(1048) eius auctoritate curent ut alumni statuta ab Episcopo probata studio- rumque rationem adamussim servant ac spiritu vere ecclesiastico imbuantur.
- 1487 § 2. Saepius eis verae et christianae urbanitatis leges tradant, eosque
(1049) exemplo suo ad illas colendas excitent; hortentur praeterea ut praecepta hygienica, vestium et corporis munditiam et quandam in conversando comitatem cum modestia et gravitate coniunctam, iugiter servant.

¹ [Cfr. n. 650].

- 1488 § 3. Sedulo vigilant ut magistri suo munere rite fungantur.¹
(1050)
- 1489 Can. 1370. - Quoties alumni ob quamlibet causam extra Semina-
(1051) rium morentur, servetur praescriptum can. 972, § 2.
- 1490 Can. 1371. - E Seminario dimittantur dyseoli, incorrigibiles, sedi-
(1052) tiosi, ii qui ob mores atque indolem ad statum ecclesiasticum idonei non videantur; itemque, qui in studiis adeo parum proficiant ut spes non affulgeat eos sufficientem doctrinam fore assecuturos; praesertim vero statim dimittantur qui forte contra bonos mores aut fidem deliquerint.

De selectis clericis ad Universitates vel Facultates
ab Ecclesia conditas vel approbatas mittendis

- 1491 Can. 1380. - Optandum ut locorum Ordinarii, pro sua prudentia,
(1053) clericos, pietate et ingenio praestantes, ad scholas mittant alicuius Universitatis aut Facultatis ab Ecclesia conditae vel approbatae, ut inibi studia praesertim philosophiae, theologiae ac iuris canonici perficiant et academicos gradus consequantur.

De usu editionum textus originalis et versionum Sacrae Scripturae

- 1492 Can. 1400. - Usus librorum de quibus in can. 1399, n. 1,² ac libro-
(1054) rum editorum contra praescriptum can. 1391,³ iis dumtaxat permittitur qui studiis theologicis vel biblicis quovis modo operam dant, dummodo iidem libri fideliter et integre editi sint neque impugnentur in eorum prolegomenis aut adnotationibus catholicae fidei dogmata.⁴

De emittendi professionem fidei obligatione

- 1493 Can. 1406. - § 1. Obligatione emittendi professionem fidei secun-
(1055) dum formulam a Sede Apostolica probatam,⁵ tenentur:

7.º Coram loci Ordinario eiusve delegato, ... rector, professores sacrae theologiae, iuris canonici et philosophiae in Seminariis, initio cuiuslibet anni scholastici vel saltem initio suscepti muneris; omnes promovendi ad ordinem subdiaconatus; ...

¹ [Cfr. n. 1315].² Can. 1399: Ipso iure prohibentur:³ 1.º Editiones textus originalis et antiquarum versionum catholicarum sacrae Scripturae, etiam Ecclesiae Orientalis, ab acatholicis quibuslibet publicatae; itemque eiusdem versiones in quamvis linguam, ab eisdem confectae vel editae.⁴ Can. 1391: Versiones sacrarum Scripturarum in linguam vernaculam typis imprimi nequeunt, nisi sint a Sede Apostolica probatae, aut nisi edantur sub vigilantia Episcoporum et cum adnotationibus praecipue excerptis ex sanotis Ecclesiae Patribus atque ex doctis catholicisque scriptoribus. — [Cfr. supra n. 1090].⁵ [Cfr. nn. 567. 1088. 1089. 1091].⁶ [Cfr. n. 1277].

De poena in cogentes virum ad statum clericalem amplectendum

- 1494 Can. 2352. - Excommunicatione nemini reservata ipso facto plectun-
(1056) tur omnes, qualibet etiam dignitate fulgentes, qui quoquo modo cogant
sive virum ad statum clericalem amplectendum, sive virum aut mulie-
rem ad religionem ingrediendam vel ad emittendam religiosam profes-
sionem tam sollemnem quam simplicem, tam perpetuam quam tempo-
rariam.

De quibusdam delictis et poenis
in Ordinum administratione et susceptione

- 1495 Can. 2373. - In suspensionem per annum ab ordinum collatione
(1057) Sedi Apostolicae reservatam ipso facto incurrunt:

1° Qui contra praescriptum can. 955, alienum subditum sine Ordinarii
proprii litteris dimissoriis ordinaverint;

2° Qui subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit ut
canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, ordinaverint contra
praescriptum can. 993 n. 4, 994;

3° Qui aliquem ad ordines maiores sine titulo canonico promoverint
contra praescriptum can. 974, § 1, n. 7; ...

- 1496 Can. 2374. - Qui sine litteris vel cum falsis dimissoriis litteris, vel
(1058) ante canonicam aetatem, vel per saltum ad ordines malitiose accesserit,
est ipso facto a recepto ordine suspensus; qui autem sine litteris testi-
monialibus vel detentus aliqua censura, irregularitate aliove impedimento,
gravibus poenis secundum rerum adiuncta puniatur.

De institutione ad praedicationis ministerium

(Ex Normis S. C. CONSISTORIALIS *Ut quae Beatissimus Pater*, pro Sacra Praedicatione, 28
Iun. 1917).¹

- 1497 34. Ordinarii et Superiores religiosorum stricte obligantur proprios
(1059) clericos ad sanctam salutaremque praedicationem ab ipsa iuvenili aetate
formare studiorum tempore, tum ante tum post susceptum sacerdotium.

- 1498 35. Curabunt igitur ut dicti clerici, dum sacrae theologiae dant ope-
(1060) ram, de variis praedicationum generibus doceantur; praeque manibus
habeant et gustent exemplaria insignia quae in omni concionum genere
Sancti Patres reliquerunt, praeter illa quae in sacris Evangeliiis, in Actibus
et Epistolis Apostolorum ubique accesserunt.

- 1499 36. Studebunt item Ordinarii ut iuvenes instituantur de actione
(1061) et pronuntiatione in concionibus servandis, ut eam deinde gravitatem,
simplicitatem et concinnitatem praeseferant, quae nihil histrionem sa-

¹ [Cfr. n. 1549].

piat, sed verbo Dei conveniat, probetque concionantem pro animi per-
suasione et ex corde loqui sublimemque spectare finem, qui ministerio
suo est praestitutus.

- 1500 37. Haec dum in Seminariis vel studiorum locis peragentur, Supe-
(1062) riores scrutabuntur quod genus praedicationis singulorum alumnorum
dispositioni magis respondeat, ut deinde ea super re ad Ordinarium re-
ferant.

- 1501 38. Initialem autem institutionem, quam clerici in Seminariis vel in
(1063) studiorum domibus habuerunt, Ordinarii, etiam post sacros Ordines
susceptos, perficiendam curabunt.

AAS 9, 334.

De consiliis a vigilantia deque iuramento antimodernistico

(Decretum Supremae S. C. SANCTI OFFICII *Cum in Codice*, 22 mart. 1918).

- 1502 Cum in Codice Iuris Canonici, a proximo die festo Pentecostes obligandi vim habituri,
(1064) nulla fiat mentio *Consiliorum a vigilantia et Iuramenti antimodernistici*, de quibus respec-
tive agitur in Constitutione *Pascendi Dominici gregis*¹ et Motu Proprio *Sacrorum Antisti-*
*tum*² s. m. Pii Pp. X, inspecto Codicis ipsius can. 6, n. 6, propositum est dubium:

*An praescriptiones ad duo supra memorata capita spectantes, post dictum diem festum
Pentecostes, in vigore manere pergant an non?*

Re, iussu Ss^{mi} D. N. BENEDICTI Pp. XV, feliciter regnantis, ad Supremam hanc Sa-
cram Congregationem Sancti Officii delata, Emi ac Rev^{mi} DD. Cardinales in rebus fidei
et morum Inquisitores Generales, in plenario conventu habito feria IV, die 20 martii 1918,
expresse declarandum decreverunt:

*Praescriptiones praedictas, ob serpentes in praesenti modernisticos errores latas, natura
quidem sua, temporarias esse ac transitorias, ideoque in Codicem Iuris Canonici referri non
potuisse; aliunde tamen, cum virus Modernismi diffundi minime cessaverit, eas in pleno suo
robore manere debere usquedum hac super re Apostolica Sedes aliter statuerit.*

Et sequenti feria V eiusdem mensis et anni idem Ss^{mus} D. N., in solita audientia
R. P. D. Adessori impertita, relatam Sibi Emorum Patrum resolutionem plane adprobare
ac suprema Sua auctoritate confirmare dignatus est.

AAS 10, 136.

De clericis laicas Universitates celebrantibus

(Decret. S. C. CONSISTORIALIS *Nemo de sacro clero*, 30 apr. 1918).

- 1503 Nemo de sacro clero laicas Universitatum facultates frequentare
(1065) potest ibique profana quaevis studia peragere, nisi de Episcopi sui vo-
luntate vel beneplacito. Id ex praescriptis *Codicis Canonici* aperte dedu-
citur. Neve haec dispositio nova est aut primum inducta. Etenim tum
LEO XIII, tum PIUS X, f. ambo r., id aperte sanxerunt; alter per *Instruc-*

¹ § 44, n. 6; *Pii X Acta* 4, 114; *CIC Fontes* 3, 723. [Cfr. nn. 1245-1254].

² [Cfr. nn. 1276-1278; 1292. 1294].

tionem sub die 21 iulii 1896 a Sacra Congregatione EE. et RR. ad Ipsius mentem impertitam, quaeque incipit *Perspectum est Romanos Pontifices*,¹ alter vero in Encyclica *Pascendi* sub die 8 septembris 1907,² necnon Motu Proprio diei 1 septembris 1910, qui incipit *Sacrorum Antistitum*.³

Hinc patet totam hanc de frequentandis Universitatibus laicis materiam in Episcoporum iure ac potestate esse positam, nec deesse regulas quibus ipsi in re dirigantur.

Quoniam tamen nonnulli locorum Ordinarii pressiores exquisierint normas, quibus ipsi ex iure procedant, ac maxima caveantur discrimina quae ex diuturna tristisque experientia tam vitae sanctitati quam catholicae doctrinae puritati sacerdotibus laicas Universitates celebrantibus impendunt; Ssmus D. N. BENEDICTUS Pp. XV, causa prius rite discussa penes S. C. Consistorialem, de consulto Emorum eiusdem S. Congregationis Patrum, Decessorum Suorum Leonis XIII et Pii X supra memoratas ordinationes confirmans easque in suo pleno robore permanere declarans, haec insuper edicenda ac statuenda suoque nomine promulganda constituit:

- 1504 1. Nullus ad laicas Universitatum facultates destinetur nisi sacer-
(1066) dotio auctus, quique spem bonam ingerat fore ut sua agendi ratione ecclesiastico ordini honorem tam ingenii vi ac perspicacia, quam sanctitate morum adiiciat.
- 1505 2. Episcopus in destinando sacerdotes suos ad laicas studiorum Uni-
(1067) versitates frequentandas nihil aliud prae oculis habeat, nisi quod dioecesis suae necessitas vel utilitas exigit, ut nempe in Institutis ad inventutem erudiendam destinatis idonei comparentur magistri.
- 1506 3. Qui, pro hac norma, ad Universitates laicas frequentandas desti-
(1068) nabuntur sacerdotes, si novensiles sunt, ab examinibus, quae in can. 130 et 590 praescripta sunt, minime eximantur, quin potius eadem subire vel strictius iubeantur, ne, profanarum scientiarum studio abrepti, ecclesiastica studia praetereant, contra praescriptum can. 129.
- 1507 4. Expletis demum in laica quavis Universitate praescriptis studio-
(1069) rum cursibus, sciant sacerdotes ac meminerint se Ordinario suo pari omnino ratione ac antea subiectos ac dioecesis servitio manere emancipatos. Quamobrem nemini fas erit magisteria saecularia aliave officia pro suo lubitu, maxime contra Ordinarii sui voluntatem, suscipere; quod si quis fecerit, congruis poenis, non exclusa suspensione a divinis, plectatur.
- 1508 5. Haec omnia quae de clero saeculari sunt dicta, religiosos etiam
(1070) regulares, congrua congruis referendo, sunt applicanda.

AAS 10, 237 s.

¹ [Cfr. nn. 1073-1087].

² [Cfr. nn. 1251 s.].

³ [Cfr. n. 1270].

De clericis qui militia perfuncti sint

(Ex Decret. S. C. CONSISTORIALIS *Redeuntibus e militari servitio*, 25 oct. 1918).

1509
(1071)

Redeuntibus e militari servitio clericis, oportet ut Ordinarii omnes maximo cum studio nitantur eos omnes a *mundano pulvere* detergere, quo inter armorum strepitus et quotidiana pericula primum est *etiam religiosa corda sordescere*,¹ eosque ab irregularitatibus et ab impedimentis quae dimicando contraxerint liberare. Hoc sane exigit ipsorum clericorum bonum, fidelium animarum salus et Ecclesiae utilitas.

1510
(1072)

Itaque Beatissimus Pater BENEDICTUS Pp. XV, dum cum Episcopis universis impense dolet grave vulnus ecclesiasticae disciplinae illatum clericos adigendo ad militare stipendium faciendum, quod, praeter reliqua, tot paroecias spiritualibus subsidiis et Seminaria suis alumnis magno cum christianae plebis detrimento privavit; in praesenti cum pax diu desiderata in eo iam sit ut lucescere videatur, ad sanctum finem assequendum renovandi in sacerdotibus a militia reversis ecclesiasticum spiritum² et diluendi noxas quas forte contraxerint, auditis haud paucis Archiepiscopis nationum omnium quae inter se praesenti bello dimicarunt, de consulto peculiaris coetus Emorum Cardinalium, haec quae sequuntur, statuit ac decrevit:

CAP. IV. - De alumnis Seminariorum

10. Omnes Seminariorum alumni, qui post militare servitium ad pium locum redire volunt:

a) Ordinario suo se sistent, eodem prorsus modo ac de sacerdotibus superius est dictum.³

b) Ordinarius circa examen et notitias assumendas eadem ratione se geret ac cum sacerdotibus.

c) Si ex hoc examine aliisque argumentis et documentis constiterit aliquem haud bene se gessisse in militia, Episcopus, habito cum deputatis super disciplina et cum rectore Seminarii consilio, eum a regressu in Seminarium repellat.

d) Si aliter constiterit, Episcopus, habito cum iisdem deputatis et rectore Seminarii consilio, petitionem admittat; sed sub modo et conditionibus quae in sequentibus indicantur.

e) In primis alumnus iubeat spiritualia exercitia peragere et quoad locum, tempus et modum spiritualis recessus Episcopus statuatur ac decernat quod magis in Domino expedire in singulis casibus censeat, servatis, quantum fieri poterit, iisdem regulis ac cum sacerdotibus.

f) Post spiritualia exercitia, videat pariter, pro sua prudentia et cum consilio ut supra, utrum expediat alumnus a militia reversum cum ceteris statim admittere, an per aliquod tempus seorsim sub speciali vigilantia eum cum aliis a militia reversis detinere.

¹ Cfr. S. LEO M. *Serm.* 42 (*De Quadrages.* 4) 1: ML 54, 275.

² [Cfr. n. 754].

³ Cfr. *eiusdem Decreti cap. III, n. 4*: Sacerdotes, sive saeculares sive religiosi, redeuntes e militia, intra decem dies a reditu tenentur se sistere coram Ordinario suo eique exhibere litteras Ordinarii Castrensis vel saltem militaris cappellani sui, aliaque documenta quae omnia proinde secum afferre curabunt. Ordinario autem eos percontanti de iis quae pertinent ad externam seu publicam vitae rationem quam in militia duxerunt, de operibus ibi actis, de locis ubi commorati sint, respondere ex conscientia secundum veritatem iubentur.

AAS 10, 482 s.

- 1511 11. Alumni in Seminarium reversi studia prosequantur inde adamussim incipiendo
(1073) ubi ea abruperunt, et integrum cursum perficiant.
- 1512 12. Quoad ordinationem, Episcopi, memores plus quam alias apostolici illius praecepti:
(1074) *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (1 T. 5, 22), caveant a promovendis suis alumni, praesertim ad maiores Ordines, antequam per aliquot menses eos rite comprobaverint, onerata super hoc gravissime eorum conscientia.
- AAS 10, 481. 484 s.

De delectis sacrorum alumni in Urbe educandis

(Ex Epist. *Pietatem et fidem* ad Arthurum Hinsley, urbani Anglorum Collegii Moderatorem, 6 ian. 1919).

- 1513 Verum praecipue commendatam rem volumus operae et navitati
(1075) Episcoporum: quibus profecto, utpote ante alios Apostolicae huic Sedi maxime devinctis ac deditis, convenit prae ceteris esse curae, ut urbanum Ecclesiae Anglicae Seminarium non modo ne, opportuna destitutum ope, languendo deficiat, sed magis magisque confirmatum vigeat et floreat. Nam, ut omittantur quae ad eruditionem et disciplinam pertinent. — etsi enim sancte doctaque domi possunt alumni sacrorum institui, multo maiora tamen adiumenta pietatis et doctrinae in hac Urbe catholici nominis capite eis suppetere planum est. — illud dumtaxat memoramus quod apud homines Ecclesiae matris perstudiosos maximum pondus habere debet: ad astringendos vel arctius christianas gentes cum beati Petri Cathedra, tamquam cum centro catholicae unitatis, praeclarum inesse vinculum in iis quae Romae pro unaquaque natione patent domus sacrae iuventuti educandae, ubi optimae spei adolescentes, sub oculis Pontificis maximi, apud sacros principes Apostolorum cineres, inter augustissima christianae vetustatis monumenta, sacris initientur, et quaesitum de ipso fonte spiritum Romanae Fidei, quo se in disciplinae cursu penitus imbiberint, eundem in suos cives deinceps effundant.

AAS 11, 36 s.

De clero indigena bene instituendo

(Ex Epist. Ap. *Maximum illud*, de Fide Catholica per orbem terrarum propaganda, 30 nov. 1919).

- 1514 Illud est quo quicumque Missionem regunt, ii suas praecipue curas
(1076) oportet habeant conversas, ut sacrorum ministros de gente ipsa, in qua versantur, educent atque instituant: id quod novarum ecclesiarum spem maxime continet. Nam sacerdos indigena, utpote qui ortu, ingenio, sensibus studiisque cohaereat cum suis popularibus, mirum quantum valet ad Fidem eorum mentibus insinuandam: multo enim melius, quam quisquam alius, novit quibus modis quidpiam eis persuaderi queat. Ita saepe fit ut illuc faciles aditus habeat, quo advenae sacerdoti pedem inferre non licet.

- 1515 Iam vero clerum indigenam, ut speratos fructus afferat, omnino ne-
(1077) cesse est bene conformare et fingere. At nequaquam satis erit ad hoc institutio quaedam inchoata et rudis, talis videlicet ut quis ad sacerdotium ineundum evadat idoneus, sed plena debet esse perfecta et numeris omnibus absoluta, qualis sacerdotibus cultarum gentium tradi solet. Neque enim clerus indigena eatenus parandus est, ut missionarios advenas, humilioribus ministeriis addicti, adjuvent, verum ut ipse, par divino muneri obeundo, recte possit populi sui gubernationem aliquando suscipere. Nam ut Ecclesia Dei catholica est nullamque apud gentem vel nationem extranea, ita consentaneum est ex una quaque gente sacrorum administratos existere quos divinae legis magistros viaeque ad salutem duces sequantur populares sui. Ubi cumque igitur adsit quantum sat est indigenae cleri eiusque bene instituti et vocatione sua sancta digni, ibi Missionarii opus feliciter expletum ecclesiamque praeclare esse fundatam iure dixeris. Quod si forte ad eam labefaciendam procella deinceps persecutionis oriatur, non verendum est ne, eo fundamento iisque radicibus, non sit hostiles impetus latura.

- 1516 Hoc enimvero tam grave muneris officium ut ex veritate aestima-
(1078) rent diligenterque exsequerentur, semper apud Missionum rectores institit Apostolica Sedes; cuius quidem in hoc genere studium clare indicant vetera et recentia huius Urbis Collegia clericis exterarum nationum instituendis, praesertim Orientali ritu. At, post hanc instantiam Pontificum, dolendum est, regiones esse, in quas abhinc pluribus saeculis catholica Fides illata sit, atque ibi tamen clerus indigenam, nisi deterioris notae, non reperias: item populos esse nonnullos, mature Evangelii luce illustratos, qui ex barbaria ad eum iam humanitatis gradum emergerint, ut in omni civilium artium varietate praestantes viros habeant, quique, cum multa iam saecula salutaris Evangelii Ecclesiaeque virtute sint affecti, tamen adhuc nec Episcopos, a quibus regerentur, nec sacerdotes, quorum disciplina civibus imperitaret, efferre potuerint. Apparet igitur mancam mendosamque esse rationem ad hunc diem alicubi usitatam in educando clero qui se ad Missiones applicet: cuius quidem incommodi removendi causa, Sacro Consilio Propagandae Fidei mandamus, ut quae variis regionibus opportuna sint, constituat, et Seminaria, quae regionibus singulis pluribusque simul dioecesibus usui sint, vel condenda curet vel condita iam recte gubernanda, praesertim vero sollicitum sit quemadmodum novus in Vicariatibus ceterisque Missionum locis clerus adolescat.

- 1517 ... Missionalium paucitati medendum est; quae cum antea non exi-
(1079) gua esset, summa iam facta est confecto bello, ut multae Dominici agri partes a cultoribus vacent. In quo vestram praecipue, Venerabiles Fratres, advocatam desideramus diligentiam; vosque rem facturi estis vestro Religionis amore in primis dignam, si et in clero et in Seminario dioecesano apostolatus semina, quae quis forte sibi inesse ostenderit, studiose foveatis. Nec vos ulla species recti decipiat aut humana aliqua

ratio permoveat, quasi, quod exteris Missionibus permiseritis, id de utilitate dioecesis vestrae detraxisse videamini. In locum enim unius quem dimiseritis foras, plures domi sacerdotes perutiles Deus vobis suscitabit.

AAS 11, 444-446. 452.

De cura ab Episcopis in Seminariis collocanda

(S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Ordinamento dei Seminari*, ad Italiae Episcopos, 26 apr. 1920).¹

- 1518 I. - IL CODICE DI DIRITTO CANONICO, trattando, nella IV parte del
(1080) libro III, del *Magistero ecclesiastico*, si occupa, come è naturale, dei Seminari, i quali sono appunto destinati a formare i Maestri del *popolo santo di Dio*.² Subordinati al titolo XXI del libro citato, parecchi Canonici contengono le principali disposizioni, che i Sommi Pontefici, dall'epoca del S. Concilio di Trento fino ai nostri giorni, hanno emanato per il retto andamento degli Istituti di educazione ecclesiastica.³ — Esse, tuttavia, per quanto sagge, non possono esercitare sull'andamento dei Seminari una influenza efficace, se non vengano messe in pratica con lo spirito ed intendimento con il quale furono prese. Perciò questa S. CONGREGAZIONE si fa un dovere di richiamare l'attenzione dei Rm̃i Ordinari d'Italia su quelle, delle suddette disposizioni, a cui, come alle più importanti, è necessario attenersi, perchè il Seminario sia realmente, quale deve essere, un vero e perenne *semenzaio di Ministri del Santuario*.⁴ — Nè questo richiamo parrà inutile, quando si pensi che con la buona formazione dei candidati al Sacerdozio si collegano le sorti stesse della Chiesa, come si esprimeva il Santo Padre LEONE XIII: «Sunt quaedam ad rei catholicae profectum ita necessaria, ut ea semel attigisse non satis sit: commemorari saepius et commendari velint. Huc potissimum pertinet cura in Seminariis collocanda, quorum cum statu *fortuna Ecclesiae coniungitur maxime*». ⁵ — Alcune di queste disposizioni riguardano la formazione *morale* dei Seminaristi, altre quella *intellettuale*.

* * *

- 1519 II. - IL CODICE DI D. C. comincia dal dichiarare il *fine* del Semi-
(1081) nario, che è la preparazione dei giovani allo stato ecclesiastico (can. 1352). Il S. CONCILIO DI TRENTO aveva già detto: *Hoc Collegium ministrorum Dei perpetuum Seminarium sit*.⁶ È un fine proprio ed esclusivo. Il Pontefice LEONE XIII ricordava questa verità ai Vescovi d'Italia nella Enciclica *Fin dal principio* (8 dicembre 1902) con le seguenti parole: «Non

¹ [Cfr. nn. 1582. 1676].

² MISSALE ROM. *Feria VI in Parasceve*, ante Orat. II et III. — Cfr. *DI*. 26, 19.

³ I. e. can. 1352-1371: [cfr. nn. 1451-1490].

⁴ [Cfr. nn. 290. 1519].

⁵ Epist. Encycl. *Paternae* ad Episcopos Brasillae, 18 sept. 1899 [cfr. n. 1125].

⁶ Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

si perda di vista che essi (i Seminari) sono *esclusivamente* destinati a preparare i giovani non ad uffici umani, per quanto legittimi ed onorevoli, ma all'alta missione di Ministri di Cristo e dispensatori dei misteri di Dio». ¹ La stessa ammonizione ripeté più e più volte il S. P. PIO X, specialmente nella Enciclica *Pieni l'animo*, diretta agli Ordinari d'Italia (28 luglio 1906): «I Seminari siano gelosamente mantenuti nello spirito proprio, e rimangano *esclusivamente* destinati a preparare i giovani, non a civili carriere, ma all'alta missione di Ministri di Cristo». ²

- 1520 Stabilita questa verità fondamentale, ne segue che nel Seminario
(1082) possono essere raccolti soltanto quei giovanetti, i quali diano fondata speranza di volersi consacrare in perpetuo al ministero ecclesiastico. Tale prescrizione, fatta primieramente dal S. CONCILIO DI TRENTO³, rinnovata innumerevoli volte dai Sommi Pontefici⁴ e confermata nel *Codice* (can. 1363, § 1), è categorica, assoluta. Perciò quei postulanti, che non presentassero disposizioni e qualità da far concepire tale speranza, ma dessero ad intendere di avere altra mira, non possono nè debbono per alcuna ragione essere ammessi nel luogo santo. La presenza di costoro non può recar altro che pregiudizio a quelle anime, che il Signore chiama allo stato sacerdotale. Il S. P. LEONE XIII, nella Enciclica *Paternae* (18 settembre 1899) diretta ai Vescovi del Brasile, diceva: «Quotidiano usu constat *mixta* Seminaria Ecclesiae consilio ac providentiae minus respondere; ea contubernia cum laicis causam esse quamobrem clerici *plerumque a sancto proposito dimoveantur*». ⁵ (cfr. cit. Enc. *Fin dal principio*).⁶ Così pure ordinava la S. C. CONCISTORIALE nella *Circolare* del 16 luglio 1912: «Non si ammettano mai nel Seminario, sia pure per le prime classi dello studio, i giovanetti i quali apertamente professino di non volersi fare Sacerdoti; ma si esiga almeno che manifestino un'inclinazione allo stato ecclesiastico». ⁷ E ne dà la medesima ragione, soggiungendo: «La promiscuità di alunni non chiamati e di altri chiamati allo stato ecclesiastico *riesce sempre fatale a questi ultimi*, e, secondo che l'esperienza ha dimostrato, causa la perdita di molte vocazioni». ⁸

- 1521 Siccome poi non è sempre facile pronunziare un esatto giudizio su
(1083) le disposizioni di giovanetti di tenera età, è necessario che i Rm̃i Vescovi s'informino della condotta di ciascun alunno, ne sorvegliino con ocultezza l'andamento e la piega che vanno gradualmente prendendo, e, appena consti che a qualcuno manca o è venuta meno la vocazione, si rimandi quanto prima, secondo la prescrizione del S. P. LEONE XIII (Enc. *Fin dal principio*),⁹ confermata dal CODICE (can. 1371).

¹ [Cfr. n. 1143].

² [Cfr. n. 1232].

³ Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

⁴ [Cfr. nn. 626. 731. 1179].

⁵ [Cfr. n. 1125].

⁶ [Cfr. n. 1149].

⁷ [Cfr. n. 1304].

⁸ Cfr. *Ibid.*

⁹ [Cfr. n. 1148].

1522 Se quindi i Rm̃i Ordinari credessero utile o necessario aprire a gio-
(1084) vanetti laici un luogo di educazione sotto la tutela della Chiesa, l'aprano pure, ma a condizione che esso sia completamente distinto e separato dal Seminario; e questa distinzione e separazione non solo deve riguardare l'abitazione, ma anche il tenore della disciplina, gli esercizi di pietà, il programma degli studi. Difatti, come dice lo stesso Pontefice LEONE XIII, «educazione, studi, costumi, quanto insomma si attiene alla disciplina sacerdotale, venne sempre dalla Chiesa considerato come un tutto a sè, non pur distinto ma separato altresì dalle ordinarie norme del vivere laicale. Tale distinzione e separazione deve dunque rimanere inalterata anche ai nostri tempi; e qualunque tendenza ad accomunare o confondere l'educazione e la vita ecclesiastica con l'educazione e la vita laicale, ha da giudicarsi riprovata nonchè dalla tradizione dei secoli cristiani, ma dalla dottrina stessa apostolica e dagli ordinamenti di Gesù Cristo».¹ Non meno esplicita è la prescrizione del S. P. Pio X: «In Seminariis oportet partes omnes institutionis eo tandem aliquando conspirent ut dignus tali nomine formetur Sacerdos».² — Oltre a questo come si legge nella cit. *Circolare* dalla S. C. Concistoriale, «si guardino i Rm̃i Prelati, come di dovere, da ciò che le rendite destinate dalla pietà dei fedeli o per speciale grazia della Santa Sede alla formazione dei chierici, siano devolute, anche in piccola parte, a vantaggio del Collegio secolare».³

1523 Nè si tema che dalla esatta applicazione di queste norme, pur così
(1085) giuste e necessarie, scemi e si assottigli sempre più il numero degli aspiranti al Sacerdozio. L'eterno Pastore delle anime, che ha promesso alla Chiesa la sua assistenza sino alla fine dei secoli, non mancherà di dare in ogni tempo e in ogni luogo la grazia della vocazione in proporzione dei bisogni delle anime stesse.⁴ Così non mancasse mai un occhio vigile a scrutare le disposizioni dei cuori giovanili, e una mano pietosa, che scoperto in qualcuno il germe della vocazione divina, si adoperasse amorosamente a coltivarlo, a svolgerlo ed a portarlo a maturità! Da qui le continue e pressanti raccomandazioni della Chiesa ai Sacerdoti, specialmente ai Parroci.⁵ — Se si facesse così, il numero dei Seminaristi diverrebbe forse più esiguo di quello che è oggi, ma tutti o quasi tutti si consacrerebbero al servizio dell'Altare; mentre ora avviene, e non di rado, che da un grande numero di alunni esca appena, se pure esce, qualche Sacerdote. — L'opera della formazione di un degno ecclesiastico è ardua e diuturna; ma i frutti, che se ne raccolgono, non potrebbero essere nè più utili alla Chiesa nè più dolci al cuore di un Vescovo.

¹ Epist. Encycl. *Fin dal principio* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1902 [cfr. n. 1139].

² Motu Proprio *Sacrorum Antistitum*, 1 sept. 1910 [cfr. n. 870].

³ [Cfr. n. 1304].

⁴ [Cfr. n. 1301].

⁵ LEONE XIII, Epist. Encycl. *Depuis le jour* ad Episcopos et Clerum Galliae, 8 sept. 1899 [cfr. n. 1107]; Litt. circul. S. C. CONSISTORIALIS ad Ordinarios Italiae, 16 iul. 1912 [cfr. n. 1301]; CIC can. 1353.

1524 III. - Ogni diocesi, secondo le prescrizioni del *Codice*, al canone
(1086) 1354, § 1, deve avere il suo Seminario, in proporzione della sua grandezza e delle sue rendite, destinato a formare un certo numero di giovani allo stato clericale. Tale prescrizione, emanata primieramente dal S. Concilio di Trento,¹ fu spesso rinnovata negli ultimi tempi dai Sommi Pontefici.²

1525 Nelle diocesi più vaste si abbia cura di costituire due Seminari: uno
(1087) *Minore*, dove i piccoli alunni siano istruiti nelle lettere; l'altro *Maggiore*, dove i grandi attendano allo studio delle discipline filosofiche e teologiche (can. 1354, § 2). — La stessa cosa era stata già inculcata dalla S. C. CONCISTORIALE, nella suddetta *Circolare*: «Ottimo, per non dire necessario consiglio sarebbe di separare nei Seminari gli alunni grandi dai piccoli e, dove fosse possibile, formare due Istituti La ragione di questo consiglio è data da ciò, che non si può convenevolmente ed utilmente appropiare la stessa disciplina, le stesse prediche, le stesse istruzioni, le stesse pratiche di pietà, le stesse comuni letture ai giovanetti di 12 o 15 anni, di limitata intelligenza, incerti ancora del loro avvenire, ed ai maggiori di età, nel pieno sviluppo della mente e con propositi già formati. Una disciplina poi media, atta a formare convenientemente gli uni e gli altri, è cosa impossibile».³

1526 Aggiunge ancora il cit. can. 1354, § 3, una cosa di suprema impor-
(1088) tanza, ed è che, se non potesse fondarsi il Seminario diocesano, o se, nel Seminario esistente, non potesse darsi una *formazione conveniente*, il Vescovo debba mandare i suoi alunni al Seminario di un'altra diocesi, a meno che non vi sia un Seminario regionale o interdiocesano, costituito per autorità apostolica. Anche questa disposizione, la quale in sostanza si trova nel decreto del S. Concilio di Trento,⁴ non potrebbe essere più opportuna. L'obbligo, che ai Vescovi incombe di formare degni ministri del Santuario, è altrettanto grave, quanto indeclinabile. Perciò, qualora essi, o per la deficienza di Superiori e Maestri capaci, o per l'esiguo numero degli alunni, o per mancanza di risorse finanziarie, o per qualsivoglia altro motivo, non potessero dare ai loro alunni un'educazione morale o intellettuale conforme alle norme ripetutamente inculcate dalla Santa Sede, sono tenuti a mandarli al rispettivo Seminario regionale o interdiocesano, o, in mancanza di questo, al Seminario di un'altra diocesi, dove s'impartisce una buona istruzione, conveniente all'ufficio sacerdotale. Incontreranno molte difficoltà ed opposizioni; ma la coscienza li conforterà di aver compiuto un grande dovere, e, come ammoniva il S. P. LEONE XIII, ne sentiranno il loro pastorale ministero non solo alleviato,

¹ Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

² PIUS IX, Litt. Encycl. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846 [cfr. nn. 753 s.]; Epist. *Inter multiplices* ad Episcopos Galliarum, 21 mart. 1853 [cfr. nn. 795 s.]. — LEONE XIII, Epist. *Litteras a vobis* ad Episcopos Brasiliae, 2 iul. 1894 [cfr. nn. 1063-1066]. — PIUS X, Litt. Encycl. *E supremi*, 4 oct. 1903 [cfr. nn. 1160 s.].

³ [Cfr. n. 1503].

⁴ [Cfr. n. 294].

ma ancora reso più fecondo nei frutti desiderati: « Ex industria diligentiaque in instituendis Sacerdotibus posita fructus percipietis summopere optabiles, munusque vestrum episcopale multo sentietis esse ad gerendum facilius, ad utilitatem uberius ».¹

- 1527 IV. - Le buone disposizioni dei giovani debbono trovare nel Seminario tutti i mezzi e gli aiuti che le secondino e le confortino a raggiungere quello stato di perfezione, che si chiama *santità sacerdotale*. La Chiesa di N. S. Gesù Cristo ha bisogno di Sacerdoti veramente santi. E n'è prova luminosa la costante sollecitudine dei Romani Pontefici nell'esortare i Rm̃i Vescovi ad adempiere, con la più grande solerzia, questo gravissimo dovere, che è la formazione dei Seminaristi alla virtù ed alla santità, propria dello stato sacerdotale. Il S. P. BENEDETTO XV rinnovava questa esortazione nella sua prima Enciclica *Ad beatissimi* (1 nov. 1914) e mostrava il desiderio che i documenti, emanati in proposito dai suoi augusti Predecessori Leone XIII e Pio X, non cadessero in oblio, ma fossero sempre scrupolosamente osservati.² E, in verità, quei documenti sono così numerosi e ripieni di uno zelo così ardente, che ben danno a divedere quanta cura i due Sommi Pontefici si prendessero di una questione vitalissima per l'avvenire della Chiesa. Ora la santità sacerdotale, come dice il S. P. LEONE XIII, non si limita appena all'onestà dei costumi, ma esige tale un complesso di virtù che faccia del Sacerdote un'immagine ed una somiglianza di Gesù Cristo, sommo ed eterno Sacerdote.³ — « Importa perciò grandemente — soggiunge lo stesso Pontefice — che a formare negli alunni del Santuario un'immagine viva di Gesù Cristo, nel che si assomma tutta l'educazione ecclesiastica, i moderatori e gl'insegnanti alla diligenza ed alla perizia propria del loro ufficio congiungano l'esempio di una vita in tutto sacerdotale. La condotta esemplare di chi presiede, massime ai giovani, è il linguaggio più eloquente e persuasivo per ispirare negli animi loro il convincimento dei propri doveri e l'amore al bene. Un'opera di tanto rilievo richiede principalmente dal Direttore di spirito prudenza non comune e cure instancabili; onde un tal ufficio, che desideriamo non manchi in nessun Seminario, vuol essere affidato ad ecclesiastico molto esperto nelle vie della perfezione cristiana ».⁴ — Così pure il S. P. PIO X, nella sua prima Enciclica, raccomandava a tutti i Vescovi della Chiesa Cattolica, che la principale cura fosse quella di

¹ Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977]. — Per quanto concerne i Seminari Interdiocesani o Regionali, il CODICE prescrive ciò che segue: *Seminarii Interdiocesani vel Regionalis regimen universum et administratio regitur normis a Sancta Sede statutis* (can. 1357, § 4).

² [Cfr. n. 1357].

³ « Vitae sanctitas, qua dempta, inflat scientia, non aedificat, complectitur non solum probos honestosque mores, sed eum quoque virtutum sacerdotalium chorum, unde illa existit quae efficit sacerdotes bonos, similitudo Iesu Christi, summi et aeterni Sacerdotis. Huc sane spectant sacra Seminaria ». — Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977].

⁴ Epist. Encycl. *Fin dal principio* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1902 [cfr. nn. 1149 s.].

formare Gesù Cristo in coloro, che erano destinati a formarli nei fedeli.¹ E perciò prescriveva: « Non manchi in verun Seminario il Direttore di spirito, uomo di prudenza non ordinaria ed esperto nelle vie della perfezione cristiana, il quale, con cure indefesse, coltivi i giovani in quella soda pietà, che è il primo fondamento della vita sacerdotale ».²

In armonia con le dette disposizioni ed in ordine allo stesso scopo, nel CODICE DI D. C.: agli alunni si prescrivono i principali esercizi di pietà (can. 1367); ai Superiori si ordina, fra le altre cose, di adoperarsi a formare nei giovani uno spirito veramente ecclesiastico (can. 1369, § 1); e ai Rm̃i Vescovi s'ingiunge di scegliere all'ufficio di rettore, di direttore spirituale, di confessori e di maestri, Sacerdoti commendevoli non solo per dottrina, ma anche per virtù e prudenza, i quali, con la parola e con l'esempio, possano essere di giovamento agli alunni (can. 1360, § 1).

- 1528 V. - Crediamo opportuno richiamare qui l'attenzione dei Rm̃i Or-
(1090) dinari su due punti, che sono di suprema importanza per il buon andamento del Seminario e che riguardano i *Prefetti di Camerata* e il tempo delle *Vacanze autunnali*.

1. I *Prefetti di Camerata*, ai quali è affidata la diretta sorveglianza dei giovani, possono esercitare ed esercitano nella formazione di questi un'influenza efficace e, qualche volta, decisiva. Donde la convenienza che i Prefetti siano scelti, per quanto è possibile, fra i Sacerdoti. Il servo di Dio D. Giuseppe FRASSINETTI scrive in proposito: « Se si pensi che i Prefetti sono all'immediato contatto dei Chierici alunni, in cappella, in refettorio, nello studio, nella ricreazione, in casa, al passeggio, continuamente, la notte e il dì, tolte soltanto le ore della scuola, si deve ben comprendere quale influenza debbono essi avere sopra i seminaristi; e perciò quanto importi che i *Sacerdoti-Prefetti* siano bene istruiti, pii, e perciò stesso rispettabili, se i seminaristi debbano riuscire buoni ».³

La S. C. CONCISTORIALE, nella suddetta *Circolare*, dice molto a proposito: « Divisi i Seminari grandi dai piccoli, sorge il problema del come provvedere di prefetti le camerate del ginnasio. A questa difficoltà si è in alcune diocesi ottimamente ovviato con l'approvazione della Santa Sede, affidando quest'ufficio a giovani Sacerdoti usciti dai Seminari teologici, compito già il loro corso di studi. Questa misura, mentre provvede al bisogno dei piccoli Seminari, ha anche il vantaggio di preparare meglio i nuovi Sacerdoti alla vita pubblica, con un graduale passaggio dalla vita ritirata del Seminario a quella di una limitata libertà quale essi possono avere come prefetti del piccolo Seminario. Inoltre con tal mezzo essi potranno meglio coltivare gli studi supplementari tanto utili per la pra-

¹ « Curarum haec prima sunt, ut Christum formemus, in his, qui formando in ceteris Christo officio muneris destinantur... Quae vobis quantaque, Venerabiles Fratres, ponenda cura est in clero ad sanctitatem omnem formando! Huic, quaecumque obveniant, negotia cedere necesse est ». — Litt. Encycl. *E supremi*, 4 oct. 1903 [cfr. nn. 1160 s.].

² Epist. Encycl. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906 [cfr. n. 1237].

³ *Memorie intorno al Sac. Luigi Sturla*, c. 3, in: *Opere edite ed inedite del Sac. Giuseppe Frassinetti*, 13 (Roma 1912) 415.

tica del sacro ministero, come la teologia pastorale ed altro, secondo il prudente giudizio dei rispettivi Ordinari. Questi poi, avendo presso di sé per uno o due anni i giovani Sacerdoti, potranno meglio conoscerli, ed a suo tempo più utilmente collocarli secondo le loro attitudini; senza dire che intanto avrebbero sotto mano un piccolo drappello di Sacerdoti pien di forza e di vergini aspirazioni, che potrebbero adibire per qualche opera o bisogno straordinario delle parrocchie di città, o non lontane da essa. — L'unica difficoltà che si è opposta e può opporsi a questa misura è la necessità di provvedere subito a qualche chiesa, e di soddisfare quei fedeli che reclamano un parroco proprio od un coadiutore che risieda. Ma se si considera che è molto meglio dar un Sacerdote perfettamente formato e sicuro col ritardo di un anno o due, piuttosto che lanciarlo ancor fresco dell'ordinazione in mezzo ai pericoli del mondo; e che i vantaggi che si hanno col ritenere uno o due anni i Sacerdoti in questo stato di formazione transitoria sono immensamente maggiori del bene di provvedere subito a luoghi ed uffici vacanti, non vi ha dubbio che, per quanto è possibile, conviene tener fermo all'accennato consiglio: tanto più che il disagio dell'attendere non sarà che per uno o due anni; ed introdotto una volta il sistema, non riuscirà più sensibile. Si raccomanda quindi ai Rm Ordinari di adottarlo con quei modi e temperamenti che reputeranno opportuni o necessari ».¹

- 1529 2. Quanto, poi, siano funeste alle anime ed alle vocazioni le pro-
(1091) lungate vacanze autunnali in famiglia, un'esperienza dolorosa l'attesta. Perciò il S. P. LEONE XIII, nella Enciclica *Paternae* (18 settembre 1899), ordinava: « Nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum (alumnorum) adeundae familiae; multa enim pravitate exempla manent incautos; quo fit ut, in iuveniles cupiditates prona, aut ab incepto deterreantur, aut Sacerdotes futuri sint offensioni populo ».² S. ALFONSO dice: « Oporteret statuere ne tempore feriarum Seminaristae domos adirent; nam tunc isti intermittunt omnia exercitia spiritualia, et illo mense aut bimestri cum foris vivunt, quantum boni acquisiverunt, amittunt, et regrediuntur in Seminarium vitiis et peccatis onusti ».³ — Laonde, ad evitare tali pericoli, lo stesso S. P. LEONE XIII, nella memorata *Enciclica*, diceva: « Vitandi periculi ratio suadet ut comparetur alumnis rusticatio ad feriantum ».⁴ — A queste considerazioni ed a questi criteri si ispirava la S. C. CONCISTORIALE, quando, nella più volte citata *Circolare*, diceva: « È di somma importanza che si abbia, tanto per i piccoli quanto per i grandi Seminari, un luogo di villeggiatura, e che siano abbreviate il più possibile le vacanze in famiglia. In altri tempi, con vacanze scolastiche autunnali ben più limitate, il ritorno in famiglia poteva riuscire meno pericoloso. Oggi, con tre mesi e più di vacanze scolastiche, con la grande libertà di

¹ [Cfr. n. 1306].

² [Cfr. n. 1126].

³ *Homo apostolicus* 7, 2, 53, in: *Opere*, 7 (Torino 1848) 153 a.

⁴ [Cfr. n. 1126].

usi e costumi introdotta nella società e nelle famiglie e con la grande diffusione di libri e giornali perniciosi, la libera e lunga permanenza degli alunni nei loro paesi non può non essere dannosa e spesso fatale. Dati quindi, secondo la prudente discrezione dei Rm Ordinari, 10 o 15 giorni agli alunni affinché riveggano i loro parenti, si richiamino nel Seminario o nella villeggiatura, ed ivi si dia loro il modo di ricrearsi onestamente per riprendere con maggior animo gli studi nel susseguente anno, in guisa però che non abbandonino interamente i libri e coltivino sempre con lo stesso amore le pratiche di pietà ».¹ — I Rm Ordinari non manchino di raccomandare alla sollecitudine e alla vigilanza del rispettivo Parroco, o di qualche altro degno Sacerdote, gli alunni che dovessero tornare, per qualche tempo, in famiglia.

* * *

- 1530 VI. - Non solo la pietà, ma anche l'istruzione deve essere esclusi-
(1092) vamente subordinata al fine, per il quale furono istituiti i Seminari, perchè *finis mensura mediorum*. Tale è anche la prescrizione della S. C. CONCISTORIALE nella citata *Circolare*: « Si curerà che le scuole siano per i soli Seminaristi od aspiranti allo stato ecclesiastico, ... perchè le scuole del Seminario, anche se ginnasiali e liceali, devono avere un carattere ed indirizzo loro proprio, quale si richiede per gli aspiranti al Sacerdozio ».² — Acciocchè le scuole del Seminario abbiano un carattere e indirizzo proprio, conviene attendere al *metodo d'insegnamento*, ai *libri di testo* e soprattutto al *programma degli studi*.

- 1531 I. METODO D'INSEGNAMENTO. — Il maestro, che vuole adempiere
(1093) coscienziosamente al proprio dovere, deve seguire tutte le norme suggerite dal buon criterio e trovate utili dall'esperienza, come sono quelle che riguardano la precisione e la chiarezza dell'esposizione, lo sviluppo progressivo delle materie, gli esercizi pratici, le ripetizioni giornaliere e periodiche delle cose spiegate, le dispute fra gli scolari (tanto raccomandate da S. CARLO BORROMEO,³ e dal B. GREGORIO BARRABIGO.⁴ Inoltre, non perda mai di vista questa verità, cioè che la scuola è e deve essere, ad un tempo, una palestra di dottrina e di virtù. Per la unione e mutua dipendenza dell'intelligenza e della volontà nello stesso spirito umano, non si può separare la istruzione dall'educazione; l'istruzione ha naturalmente uno scopo educativo. Se tale è l'obbligo di ogni maestro, molto più lo è di chi insegna nei Seminari. Il S. P. LEONE XIII, scrivendo ai *Vescovi e al Clero di Francia*, così si esprimeva a questo ri-

¹ [Cfr. n. 1305].

² [Cfr. n. 1307].

³ *Institutiones ad universum Seminarium regimen pertinentes*, I, 2: *Acta Eccl. Med.* 3, 100.

⁴ *Institutionum ad universum Seminarium Patavinum regimen pertinentium epitome*, pars IV, cap. 10.

guardo: « I preti, che sotto l'alta vostra direzione lavorano alla formazione della gioventù, chiamata ad arruolarsi più tardi tra gli ordini della sacerdotale milizia, non potrebbero abbastanza spesso meditare innanzi a Dio l'eccezionale gravità della missione, che Voi loro confidate. Non si tratta già per essi, come per la comune dei maestri, d'insegnare semplicemente a questi giovani gli elementi delle lettere e delle scienze umane. Questa è appena la minima parte dell'ufficio loro. Occorre che la loro attenzione, il loro zelo, la loro abnegazione siano incessantemente vigilanti ed operosi, per esaminare da un lato continuamente, sotto lo sguardo e la luce di Dio, le anime dei giovani ed i manifesti indizi della vocazione loro al servizio degli altari; per eccitare dall'altro l'inesperienza e la debolezza dei loro discepoli a proteggere la grazia sì preziosa della divina chiamata contro tutte le funeste influenze sì esterne che interne. ... Non perderanno mai di vista che essi non debbono già preparare per terrene funzioni, pur legittime ed onorevoli, i giovani dei quali formano la intelligenza, il cuore, il carattere. La Chiesa li ha loro confidati, perchè divengano un giorno capaci di essere Sacerdoti, cioè missionari del Vangelo, continuatori dell'opera di Gesù Cristo, distributori della sua grazia e dei suoi sacramenti. Che una tale considerazione, tutta soprannaturale, penetri e guidi incessantemente la loro duplice azione di *professori* e di *educatori*.¹ L'esortazione non potrebbe essere più autorevole ne più saggia. Solo si vuol notare che per questa opera educativa non è necessario che ogni scuola si trasformi in Scuola di Religione e di Morale; basta cogliere opportunamente, e senza sforzo, dalla materia insegnata l'occasione per istillare nell'anima degli scolari gli alti principi di pietà cristiana e sacerdotale. Così educerà: a) il Professore di storia civile, notando la lotta perenne fra il bene ed il male, le sue cause e le sue conseguenze; b) il Professore di letteratura, osservando nella bellezza dell'arte il riflesso di una bellezza infinita, perchè *invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur; sempiterna quoque Eius virtus et divinitas*;² c) il Professore di storia naturale, addimostrando in tutte le cose create la sapienza, la potenza e la bontà del Creatore. Era un vero maestro e un vero educatore LINNEO, che scriveva queste parole: « Quando mi destai, Iddio eterno, immenso, onnisciente, onnipotente era appena passato. Lo vidi lontano, e rimasi profondamente ammirato. Seguitai le vestigia dei suoi passi attraverso le opere della creazione, e dovunque, anche nelle più piccole cose, che potere! che sapienza! che perfezione ineffabile! Il sole e tutto il sistema planetario, immenso, incalcolabile, mi apparvero sospesi dal Primo Motore, Causa delle cause, Governatore e Conservatore dell'universo. Tutte le cose, adunque, attestano la Sapienza divina; la bellezza, l'armonia, le giuste proporzioni delle creature proclamano il potere del grande Iddio ».³

¹ Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [cfr. n. 1109].

² R. 1, 20.

³ LINNAEUS, *Systema Naturae*, 1us (Lipsiae 1788), 3.

1532
(1094) 2. LIBRI DI TESTO. — I libri di testo, come tutti i libri che vanno per le mani degli alunni, debbono essere perfettamente sani, santamente educativi e compilati con vero spirito ecclesiastico; perchè anch'essi debbono concorrere a formare lo spirito dei futuri operatori dell'Altissimo nella santificazione delle anime. Quindi siano assolutamente eliminati dai Seminari non solo i libri infetti di spirito antireligioso e settario, e quelli di letteratura atea e materialistica, ma ancor quelli che si dicono *neutri* e non sono informati ai santi principii del Vangelo, e quelli che potessero in qualsiasi modo essere di scoglio alla debole virtù di giovani incauti. La S. C. CONCISTORIALE nella cit. *Circolare* del 16 luglio 1912, dettò norme opportunissime al riguardo,¹ le quali debbono essere rigorosamente osservate. — Nè si dica che la parola di un buon maestro basta per confutare un errore o dissipare un equivoco, insinuato dal testo. La ragione e l'esperienza insegnano che non vi è antidoto che valga a paralizzare e a distruggere gli effetti di dottrine velenose, istillate negli animi giovanili, incapaci di lunga riflessione e naturalmente instabili e superficiali. L'errore apparisce spesso più seducente della verità, e vi sono dubbi, che nessuna spiegazione, anche esauriente, può dissipare. — Quanto all'opportunità di avere un libro di testo, specialmente nelle scienze, ci riportiamo al parere di S. ALFONSO, il quale dice: « Circa le scienze io stimo essere molto meglio il servirsi di libri che di scritti, avanzandosi così molto di tempo e molto di sanità ».²

1533
(1095) 3. PROGRAMMA DEGLI STUDI. — Il programma determina l'estensione e l'intensità delle materie da imparare. Quale e quanta deve essere la scienza del Sacerdote? Il S. P. LEONE XIII, nella Enc. *Etsi Nos* ai Vescovi d'Italia (15 febbraio 1882), dice che la dottrina, propria del Sacerdote, deve essere « non volgare nè mediocre, ma profonda e varia, che abbracci non solo le sacre discipline, ma anche le filosofiche, e sia ricca in cognizioni di fisica e di storia »;³ e nell'altra Enc. *Fin dal principio* aggiunge che « il clero non deve essere estraneo agli avanzamenti di ogni disciplina e perciò si accetti quanto di veramente buono e utile si riconosca negli innovati metodi ».⁴ La riserva è chiara; ma, ad evitare malintesi, il solerte Pontefice avvisa che l'ordinamento degli studi « si deve riferire sempre alla stessa idea principe e direttiva, che è la formazione degli alunni allo spirito e alle virtù del Sacerdozio, ... e che gli studi dei Seminaristi debbono rimanere fedeli ai tradizionali metodi dei tempi passati ».⁵ L'alunno del Seminario deve adunque studiare non per abilitarsi ad un esame di licenza di Stato, ma unicamente per rendersi capace di esercitare il ministero pastorale. Ora, per l'esercizio di questo augusto ministero, è necessaria al Sacerdote una profonda e chiara conoscenza delle cose sacre e

¹ in § 14° [cfr. n. 1316].

² *Regolamento per i Seminari* 1, 1, in: *Opere*, 3 (Torino 1874) 879.

³ [Cfr. n. 936].

⁴ [Cfr. 1144].

⁵ Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [cfr. n. 1110].

di quelle che hanno stretta relazione con le sacre, ed è utilissima una sufficiente conoscenza di quelle materie che si addicono a una persona colta ed aggiungono prestigio e decoro all'ufficio del Sacerdote. — Tuttavia, secondo che detta il semplice buon senso, un programma di studi, anche se fatto per i futuri Ministri del Santuario, *le labbra dei quali debbono custodire la scienza*¹, non può abbracciare tutto ciò che è necessario ed utile a sapersi, come se ogni cosa dovesse impararsi nella scuola e dopo la scuola non dovesse impararsi più nulla; come neppure alle singole materie, che s'insegnano, si può dare tutto lo svolgimento, di cui esse son capaci. — Perciò le materie siano scelte in ordine al fine, e tale ne sia lo svolgimento, che quelle sole prevalgano, le quali sono indispensabili a una conveniente formazione intellettuale dei Chierici. — Il Sacerdote deve sapere *molto*, ma non è necessario che sappia *molte cose*. Più che ad un'erudizione molteplice e varia, ma indigesta e superficiale, bisogna badare ad una conoscenza profonda e completa di cose utili.²

Il criterio da seguirsi nella redazione di un programma di studi in generale, deve applicarsi alle singole parti di esso, le quali riguardano il *corso ginnasiale*, il *corso filosofico o liceale* ed il *corso teologico*.

- 1534 VII. - PROGRAMMA PER IL CORSO GINNASIALE. — Il *Codice di D. C.*,
(1096) nel canone 1364, traccia il programma delle materie da insegnarsi nelle scuole *inferiori* dei Seminari, le quali corrispondono al così detto *corso ginnasiale*. Si determina in quel canone che il primo posto si dia all'istruzione religiosa, impartita con grande diligenza e in modo adatto alla capacità ed all'età di ciascuno; che gli alunni imparino accuratamente le lingue, soprattutto la latina e la lingua patria; che per le altre materie s'insegni ciò che conviene e quanto conviene alla comune coltura di tutti e alla posizione dei chierici nella regione dove dovranno esercitare il sacro ministero (can. 1364). Queste materie possono essere quelle che presentemente s'insegnano, cioè la Storia e la Geografia, la Matematica, la Botanica, la Zoologia, e qualche altra, che i Vescovi credessero utile ai propri chierici. Pertanto, nel *corso ginnasiale* dei Seminari d'Italia, la materia che, dopo il Catechismo e la Storia Sacra, deve avere genuina e costante preponderanza, è la *letteratura*, specialmente latina ed italiana; e l'insegnamento del ginnasio deve essere prevalentemente *letterario*, deve, cioè, avere in mira la disciplina del pensiero e dell'espressione del pensiero, che è la parola orale e scritta. La prevalenza delle lettere sulle altre materie non solo ha la sua ragione nelle esigenze del ministero ecclesiastico, ma anche nella efficacia che le stesse lettere hanno nella formazione in-

¹ *Ma.* 2, 7.

² Con molto senno ingiungeva il CONCILIO PROVINCIALE DI BORDEAUX, tenuto l'anno 1850: « Ea sit ratio ac methodus ut non nimis multa, sed ea dumtaxat quae vere sint clericis utilia, ipsis addiscenda proponantur. Neque enim interest ut multa scire videantur et gloriantur, sed ut quae sciverint, sciant multum et apprime calleant ». — Tit. 5, cap. 1, n. 2: MANSI 44, 101 s.; CL 4, 591.

tellettuale dei giovani, in quanto la lingua latina (e, per riflesso, l'italiana), concorre in modo efficace al perfezionamento della facoltà di pensare e così prepara allo studio delle scienze filosofiche e teologiche.¹

- 1535 Il *corso ginnasiale* è di cinque anni. Nei primi tre anni (Ginnasio *inferiore*),
(1097) allo studio metodico e graduale delle due grammatiche, latina ed italiana, reso facile da regole chiare, precise, corredate di esempi, si unisca lo studio dei rispettivi classici, appropriati a ciascuna età ed a ciascun corso. — Per la lingua latina, oltre ai classici pagani (testi purgati), si abbiano alla mano i migliori fra gli scrittori cristiani, come hanno spesso raccomandato i Sommi Pontefici;² per la lingua italiana si tenga speciale conto degli scrittori del secolo d'oro, che fu il Trecento. Nella lettura e spiegazione dei classici si faccia rilevare sopra ogni cosa l'applicazione delle regole grammaticali, l'esattezza della parola e della frase. — L'insegnamento delle due lingue sia sfrondato da ogni superfluità di erudizione storica e filologica; e s'insista intensamente nel metodo pratico di lettura, di componimenti (l'argomento sia tratto dai migliori scrittori cristiani e dai classici), di versioni e di esercizi di memoria. — Negli ultimi due anni (Ginnasio *superiore*) s'intensifichi lo studio grammaticale e stilistico delle due lingue; gli scolari si rendano sempre più famigliari i classici e si abituino, per mezzo di componimenti in prosa e in verso, ad usare della parola con correttezza ed eleganza.³ — Nel terzo anno può cominciare l'insegnamento del greco e del francese, e più con la pratica che con le teorie filologiche, da proseguirsi nel quarto e nel quinto anno.

- 1536 Le altre materie s'insegnino nella misura proporzionata al fine ac-
(1098) cennato dal *Codice* e sempre in coordinazione con le principali, di modo che vi sia unità d'indirizzo, come vi è unità di fine. Lo studio della Storia si renda facile e dilettevole; dopo un'idea generale, si presentino pochi personaggi fra i più influenti dell'epoca e si narrino pochi fatti fra i più notevoli, aggruppati intorno ai detti personaggi, senza il sopraccarico di troppi nomi e di date soverchie. La Geografia si faccia imparare più su le carte che sui libri. La Matematica deve essere insegnata in modo elementare; tanto più che l'Aritmetica razionale, l'Algebra e la Geometria fanno parte delle materie del *corso filosofico o liceale*, dove si possono studiare con minore dispendio di forze e di tempo e con maggiore profitto. Lo stesso si dica della Botanica e della Zoologia, delle quali basterà dare nel ginnasio alcune nozioni elementari, non potendo distrarsi i giovani dallo studio delle materie principali.

¹ Cfr. LEO XIII, Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [n. 1111].

² PIUS IX, Epist. Encycl. *Inter multiplices* ad Episcopos Galliarum, 21 mart. 1853; LEO XIII, Epist. *Ea disciplinae ratio* ad Episcopum Namurcensem, 20 mai. 1901. [Cfr. nn. 795 s.; 1130].

³ Cfr. LEO XIII, Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [n. 1112].

Con queste norme, la mente dei giovani, al termine del corso *ginnasiale*, sarà seria, disciplinata e ben preparata ad intraprendere gli studi superiori.

- 1537 VIII. - PROGRAMMA PER IL CORSO FILOSOFICO O LICEALE. — Il ca-
(1099) none 1365 del *Codice di D. C.* ordina che gli alunni debbano attendere allo studio della Filosofia razionale e delle scienze affini almeno per un intero biennio. Il CODICE, legiferando per tutto il mondo e per ogni tempo, mira sopra tutto alla sostanza e presenta un programma *minimo* quanto alle materie e quanto alla durata dello studio, omettendo ciò che naturalmente si sottintende o ciò che si ritiene meno necessario. — Il corso *filosofico*, o *liceale*, nei Seminari d'Italia, abbraccia, oltre al Catechismo superiore ed all'Apologetica,¹ la Filosofia razionale con altre scienze, la Letteratura e la Storia civile, e non può durare meno di tre anni.

- 1538 La Filosofia razionale ha le sue parti, che sono: la Logica, la Meta-
(1100) fisica generale, la Cosmologia, la Psicologia, la Teodicea, l'Etica col Diritto Naturale; le altre scienze sono specialmente la Matematica, la Fisica e la Storia Naturale; la Letteratura comprende il latino, l'italiano e il greco. — Come si vede, nel corso *filosofico*, o *liceale*, prosegue e si compie quel graduale ed armonico svolgimento dell'intelligenza cominciato sin dalle prime classi del ginnasio, in quanto, con lo studio della Letteratura e della Logica, si disciplina sempre più e si perfeziona la facoltà di pensare e di ragionare, e con lo studio delle altre parti della Filosofia e di altre scienze, si giunge ad investigare le ragioni di tutto l'universo dalle più accessibili alle più elevate, e così si acquista l'abito della scienza. — Laonde l'insegnamento nel corso filosofico, o liceale, è prevalentemente *scientifico*; e questo carattere deve ritenersi sempre, anche quando si tratta di Letteratura e di Storia civile. Non è inutile ripetere che ogni cosa deve essere coordinata allo studio della Teologia e subordinata all'altissimo fine, che è la formazione dei Ministri di Gesù Cristo.

- 1539 La Filosofia razionale abbia sull'insegnamento il primato che le è
(1101) dovuto; essa è la vera scienza dell'uomo. La Filosofia, degna di questo nome, è la tradizionale, la *Scolastica*, coltivata dai Santi Padri ed elevata dal genio dell'Angelo delle Scuole a tal grado di perfezione, che non sarà forse possibile raggiungere, molto meno sorpassare. — I vantaggi, che la Filosofia Scolastica reca allo studio della Teologia rivelata, sono enumerati, con mirabile elevatezza di concetto ed eleganza di espressione, nella celebre Enciclica *Aeterni Patris* del S. P. LEONE XIII.² — Le prescrizioni di questo Pontefice, riguardo all'insegnamento della Filosofia Scolastica secondo S. Tommaso, sono perentorie. Citiamo le sue stesse parole: «Doctrinam Thomae Aquinatis studeant magistri, a Vo-

¹ Circolare della S. C. CONCISTORIALE del 16 luglio 1912, § 9 [cfr. n. 1311].
² [Cfr. nn. 918 s.].

bis intelligenter lecti, in discipulorum animos insinuare, eiusque prae ceteris soliditatem atque excellentiam in perspicuo ponant. Eamdem Aca-
demiam a Vobis institutae, aut instituendae, illustrent ac tueantur, et ad
grassantium errorum refutationem adhibeant». ¹ Anche più espliciti sono
gli ordini del S. P. Pio X: «Volumus probeque mandamus ut *Philosophia*
Scholastica studiorum sacrorum fundamentum ponatur... Quod rei ca-
put est, *Philosophiam Scholasticam*, quam sequendam praescribimus,
put est, *Philosophiam* quae a sancto Thoma Aquinate est tradita; de
eam praecipue intelligimus quae a sancto Thoma Aquinate est tradita; de
qua quidquid a Decessore Nostro sancitum est, id *omnino vigere* volumus
et, qua sit opus, instauramus et confirmamus, stricteque ab universis
servari iubemus. Episcoporum erit, sicubi in Seminariis neglecta haec
fuerint, ea ut in posterum custodiantur urgere atque exigere... Magistros
autem monemus ut rite hoc teneant: *Aquinatem deserere, praesertim in re*
metaphysica, non sine magno detrimento esse». ² Nello stesso senso si è più
volte espresso il Sommo Pontefice BENEDETTO XV. Così nel Motu Pro-
prio *Sacrae Theologiae*, del 3 dicembre 1914, conferendo al Collegio dei
Teologi di Bologna alcuni privilegi, impone le seguenti condizioni: «ser-
vatis rite praescriptionibus vel sacri Consilii studiis provehendis, - in pri-
misque decreto Doctoris Angelici die 29 iunii huius anni edito de summis
Thomae Aquinatis principiis in philosophia sancte tenendis deque ipsa
Summa Theologica in scholis theologiae praelegenda, — vel aliis quae Se-
des Apostolica praeceperit praecepturaque sit». ³ E nell'altro Motu Pro-
prio *Non multo post*, del 31 dello stesso mese e anno, che riguarda l'Aca-
demia Romana di S. Tommaso, si esprime in questi termini: «Nos vero,
cum, aequae ac Decessores Nostri, persuasissimum habeamus de illa tan-
tum philosophia Nobis esse laborandum quae sit *secundum Christum*
(Col. 2, 8), ac propterea ipsius philosophiae studium ad principia et
rationem Aquinatis omnino exigendum esse, ut plena sit, quantum per
humanam rationem licet, explicatio invictaque defensio traditae divi-
nitatis veritatis, hanc S. Thomae Academiam, non minus quam illis, No-
bis esse curae volumus appareat». ⁴ Tali disposizioni sono confermate
nel *Codice di Diritto Canonico* (can. 1366, § 2).

- 1540 Nel primo anno s'insegnerà la Logica e la Metafisica generale; nel
(1102) secondo la Cosmologia e la Psicologia; nel terzo la Teodicea e l'Etica con
il Diritto naturale, e non si ometterà la Storia della Filosofia. Il Profes-
sore, nelle sue spiegazioni, segua il metodo *scolastico*, che è fra tutti il più
chiaro, il più logico ed il più efficace, perchè nato fatto per disciplinare
e, come si dice, per *quadrare la testa* — renda accessibile a tutti il lin-
guaggio della scuola, spiegandone i termini, le distinzioni e gli assiomi,
acciocchè tutti comprendano la verità e l'eccellenza di quella Filosofia,
che meritamente fu chiamata la *Filosofia del senso comune*; — svolga

¹ Epist. Encycl. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 [cfr. n. 933].

² Litt. Encycl. *Pascendi*, 8 sept. 1907; cfr. Motu Proprio *Doctoris Angelici*, 29 iun.
1914 [cfr. nn. 1245; 1329].

³ AAS 6, 691.

⁴ AAS 7, 6 s.

convenientemente gli alti ed immutabili principii della Metafisica e li applichi soprattutto alla soluzione dei problemi più importanti ed alla confutazione dei più perniciosi errori; — illustri, quando se ne porge il destro, le verità razionali con le verità sperimentali e mostri il perfetto accordo fra le une e le altre. — L'insegnamento sia impartito in latino, come ordinò la S. C. DEGLI STUDI nella lettera *Vehementer* del 1° luglio 1908,¹ poggiandosi su precedenti disposizioni del Santo Padre LEONE XIII. Questo non vieta che, in qualche caso, il Professore, dopo fatta la spiegazione in latino, non possa esprimere il suo pensiero anche in lingua italiana, per venire in aiuto di coloro che non avessero bene inteso.

- 1541 (1103) Lo studio della Filosofia razionale deve essere accompagnato da quello di altre scienze, quali la Matematica, la Fisica, l'Astronomia, le Scienze naturali (Geologia, Mineralogia, Botanica, Zoologia).² Lo studio di queste scienze fa parte integrante dello studio della Filosofia, sia perchè un intimo nesso congiunge tutte le scienze (essendo le cause prossime subordinate e coordinate alle cause supreme), sia perchè la intelligenza del giovane viene allenata al metodo di ragionamento, di osservazione e di riflessione. — Il S. P. LEONE XIII raccomandò più volte lo studio delle scienze *fisiche e naturali*, e ne determinò la misura. Nella Enciclica *Deus le jour* dice così:³ «Oggi meno che mai gli Alunni dei piccoli e dei grandi Seminari potrebbero rimanere estranei allo studio delle scienze fisiche e naturali. Occorre dunque che essi vi si applichino, ma con misura e con saggia proporzione. Non è quindi necessario che, nei corsi di scienze annessi allo studio della Filosofia, i professori si credano obbligati ad esporre minutamente le quasi innumerevoli applicazioni delle scienze fisiche e naturali ai diversi rami della industria umana. Basta che i loro alunni ne conoscano con precisione i *grandi principii* e le *conclusioni sommarie*, per potere essere in grado di risolvere le obiezioni che gli increduli deducono da queste scienze contro gl'insegnamenti della Rivelazione». — La Matematica s'insegni in modo pratico. Nella Fisica si preferisca ordinariamente il metodo *descrittivo*, congiunto con quello *sperimentale*, nè si trascuri l'esposizione dei principii, o delle cause, dalle quali traggono origine i fenomeni. L'insegnamento della Storia naturale sia condotto con metodo di *osservazione*, e si abbia cura di svolgere debitamente quelle conclusioni, che presentano un lato pratico o che hanno connessione con qualche verità di ragione o di fede. — Nella Zoologia si facciano rilevare le nozioni fisiologiche su le funzioni del cervello, che sono indispensabili per spiegare i nessi delle facoltà sensitive con le intellettuali, specialmente nell'origine delle idee.

¹ [Cfr. nn. 1260-1262].

² La Matematica, la Botanica e la Zoologia, è chiaro che debbano avere, nel corso filosofico, un programma ed uno sviluppo più ampio di quello con cui sono insegnate nel Ginnasio.

³ [Cfr. n. 1116].

⁴ Cfr. Epist. Encycl. *Etsi Nos* ad Episcopos Italiae, 15 febr. 1882; Breve *Inter graves* ad Episcopos Peruvenses, 1 mai. 1894 (nn. 936. 1060 s.).

- 1542 (1104) La Letteratura greca, latina e italiana deve avere anche una parte in questo corso, ma molto secondaria, essendo il corso prevalentemente scientifico. — Perciò allo studio di perfezionamento nella letteratura, come pure allo studio della storia civile, si dia qualche giorno della settimana o qualche ora del giorno; e questo studio sia sempre informato a criteri filosofici. Siano quindi ragionati i precetti del bello scrivere; nella lettura dei classici, più che alla critica filologica, si badi alla precisione e profondità dei pensieri, alla naturalezza delle espressioni e dei sentimenti propri non di un'epoca o di un popolo, ma di tutti i tempi e di tutti i popoli, alla proporzione delle parti ed al nesso di una con l'altra e di ciascuna con il tutto. S'insista sempre negli esercizi di memoria e nelle composizioni, le quali conviene che abbiano di preferenza per tema una questione o un problema filosofico. Nelle versioni, si attenda a ciò che il pensiero rivesta la forma e l'espressione propria dell'indole di ciascuna lingua. — Anche nel corso filosofico, non si trascuri la lettura dei migliori fra i Padri e scrittori cristiani, latini e greci, secondo la raccomandazione del S. P. LEONE XIII.¹

- 1543 (1105) La Storia civile abbia essa pure un'interpretazione filosofica, fermandosi, più che alla minuziosa narrazione dei fatti, al complesso di essi, al loro concatenamento, e subordinandoli tutti a quella sovrana Provvidenza, che tutto muove e governa secondo i suoi eterni consigli e decreti.

- 1544 (1106) IX. - PROGRAMMA PER IL CORSO TEOLOGICO. — Il canone 1365 (§§ 2 e 3) dice così: «Il corso teologico deve durare almeno quattro anni interi, e, oltre la *Teologia Dommatica* e *Morale* comprenderà lo studio della S. Scrittura, della *Storia Ecclesiastica*, del *Diritto Canonico*, della *Liturgia*, della *Sacra Eloquenza* e del *Canto Ecclesiastico*. Si diano inoltre lezioni di *Teologia Pastorale*, integrate da esercizi pratici sul modo d'insegnare il Catechismo, di amministrare il Sacramento della Penitenza, di visitare gli ammalati, di assistere i moribondi». — A queste materie si sogliono aggiungere, come discipline sussidiarie, il *greco biblico*, l'*ebraico*, la *patriistica*, l'*archeologia*, l'*arte sacra*. — La Teologia Dommatica e Morale, la S. Scrittura, il Diritto Canonico e la Storia Ecclesiastica sono considerate materie *principali*, le altre sono *secondarie* o *complementari*. Non si può pretendere che in tutti i Seminari s'insegnino tutte le materie enumerate.² Le *principali* si debbono insegnare in tutti i Seminari, dove si fa il corso completo di Teologia; e il tempo destinato all'insegnamento di ciascuna deve essere corrispondente alla importanza di essa. In ordine alle se-

¹ Epist. *Plane quidem* ad Card. in Urbe Vicarium, 20 mai. 1885; Encycl. *Deus le jour*, 8 sept. 1899 [cfr. nn. 968 s. 1111].

² [Cfr. n. 1476].

³ [Quae hoc loco de disciplinis *secundariis* statuuntur abrogata habenda sunt, cum eadem S. C. de Seminariis et Studiorum Universitatibus, iam inde a pluribus annis, omnibus Seminariis theologicas disciplinas non solum *principales* sed *secundarias* quoque praecipere soleat. Insuper potestas est Ordinariis locorum disciplinis principalibus et secundariis alias adiungere quas utiles et opportunas in Domino iudicaverint].

condarie, il criterio, che ne regola l'uso e la proporzione, deve variare secondo la importanza del Seminario; poichè non si può esigere da un Seminario diocesano ciò che conviene a un Seminario regionale o interdiocesano, specialmente se gode del privilegio di conferire i gradi accademici. — Parimenti si deve avvertire che quelle stesse materie, le quali sono necessarie e indispensabili al ministero sacerdotale, non possono avere, in un corso di quattro anni, se non uno svolgimento *elementare*. Il S. P. LEONE XIII, dopo di aver detto, nell'Enc. *Depuis le jour*, che le scienze sacre, nel senso rigoroso della parola, sono la Teologia Domatica e la Teologia Morale, la Santa Scrittura, la Storia Ecclesiastica e il Diritto Canonico, soggiunge: « Sono queste le scienze proprie del Clero. Esso ne riceve una *prima iniziazione* durante la sua dimora nel grande Seminario e dovrà continuarne lo studio per tutto il resto della sua vita ». ¹ Laonde il dovere di ciascun professore non è quello di trattare in modo completo ed esauriente alcune questioni, per quanto importanti; ma di svolgere nel tempo assegnato tutta la materia del programma col criterio anzidetto, e di eccitare nell'animo degli scolari il desiderio di completare, con un lavoro personale, le immancabili deficienze della scuola. Ciascuno si limiti alla sua materia, e si eviti che gli stessi punti di dottrina siano trattati in più di una scuola. Ciò che molto importa è che l'insegnamento delle singole discipline sia pratico, cioè s'impartisca in ordine all'esercizio del ministero pastorale e si accomodi alla capacità e coltura *media* degli studenti, senza lasciar d'indicare in pari tempo agli ingegni più eletti la via a più profonde ricerche. — I trattati *fondamentali* della Domatica e della Morale, come pure i Prolegomeni alla S. Scrittura, alla Storia Ecclesiastica, al Diritto Canonico, debbono essere invariabilmente assegnati al primo anno del corso.

- 1545
(1107) a) « La Teologia (Domatica) è la scienza delle cose della fede. Essa si alimenta — dice il Papa Sisto V — a quelle fonti sempre zampillanti, che sono le Sacre Scritture, le decisioni dei Pontefici, i decreti dei Concilii. ² Chiamata *positiva*, o *speculativa*, o *scolastica*, secondo il metodo che si adotta per studiarla, la Teologia non si limita a proporre le verità da credere; essa ne scruta l'intimo fondo, ne mostra i nessi con l'umana ragione, con l'appoggio degli aiuti che le fornisce la vera Filosofia, le esplica, le sviluppa e le adatta esattamente a tutti i bisogni della difesa e della propagazione della Fede. Ben a ragione dunque il medesimo Sisto V chiama questa Teologia (e parla qui specialmente della Teologia *Scolastica*) un *dono del cielo*, ³ e vuole che sia mantenuta nelle scuole e coltivata con sommo ardore, come quella che è la *più fruttifera* per la Chiesa ». ⁴ — Il testo per gli Istituti, che hanno il privilegio di conferire i gradi accademici, deve essere la *Somma Teologica* di S. Tommaso, integrata da un altro

¹ [Cfr. n. 1118].

² Const. *Triumphantis Ierusalem*, 14 mart. 1588 [cfr. n. 1119].

³ *Ibid.*

⁴ Leo XIII, Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [cfr. n. 1119].

libro, che contenga la parte *positiva* e l'ordine logico delle questioni, ¹ e per gli altri Seminari deve essere un corso redatto secondo il metodo, i principii e la dottrina dello stesso S. Dottore. ² Tuttavia i due metodi — *positivo* e *scolastico* — si adoperino e armonizzino in modo che l'uso dell'uno non sia a scapito dell'altro. ³ Il Professore abitui gli scolari ai termini e alle formole scolastiche, interpretandole e traducendole nel linguaggio moderno; esponga, con la possibile chiarezza e precisione, le grandi verità della Fede, ne faccia vedere il nesso, le applichi alla vita cristiana ed all'esercizio del ministero, e dimostri la fatuità delle obiezioni degli increduli. — L'insegnamento segua il metodo scolastico e sia impartito in latino.

- 1546
(1108) b) Lo studio della S. Scrittura è diretto all'intelligenza della parola di Dio scritta ed è anche il più necessario, perchè la S. Scrittura è una delle principali fonti della Rivelazione soprannaturale e perciò è, come disse il S. P. LEONE XIII, l'anima della stessa Teologia. ⁴ — Il S. P. Pio X non solo confermò tutte le disposizioni date a questo riguardo, ma prescrisse ancora altre sapientissime norme nella Lettera *Quoniam in re biblica*, 27 marzo 1906, ⁵ delle quali si accennano le principali. — L'insegnamento sia impartito con grande spirito di pietà e con l'intento principale d'istillare nell'animo degli alunni i veri principii della Teologia, della Morale e dell'Ascetica; e gli alunni, alla loro volta, si accingano a questo studio con grande affetto, riverenza ed umiltà.

- 1547
(1109) Il Professore procuri di far conoscere e amare *tutti* i libri sacri, seguendo possibilmente nell'esposizione l'ordine cronologico. Non ometta la *Introduzione critica*, nè trascuri le questioni che s'impongono a cagione delle difficoltà mosse da avversari audaci, come, per es., l'origine Mosaica del *Pentateuco*, la questione Giovannea, ecc. Ma l'importanza maggiore la dia all'*argomento*, al *contenuto*, secondo il fine che si prefisse lo Spirito Santo nell'ispirare la S. Scrittura (2 *Tim.* 3, 16), facendone risaltare i sublimi esempi di virtù, i profondi insegnamenti. — Dovendo l'*esegesi* restringersi a pochi libri, nel *Vecchio Testamento* si esponga sommariamente

¹ PIUS X, Motu Proprio *Doctoris Angelici*, 29 iun. 1914 (AAS 6, 340); Decretum S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. d. d. 7 mart. 1916 [cfr. n. 1367].

² Motu Proprio *Doctoris Angelici* [cfr. n. 1331]; CIC can. 1366, § 2.

Il S. P. LEONE XIII, nella Enc. *Depuis le jour*, dice: « Occorre forse aggiungere che il libro per eccellenza, nel quale gli alunni potranno con maggiore vantaggio studiare la teologia scolastica, è la *Somma Teologica* di S. Tommaso d'Aquino? Noi vogliamo adunque che i professori abbiano cura di spiegarne il metodo a tutti i loro alunni, del pari che i principali articoli relativi alla fede cattolica ». Il Sommo Pontefice raccomanda egualmente il *Catechismo* del S. Concilio di Trento, notevole per dovizia ed esattezza di dottrina e per eleganza di stile. [Cfr. n. 1120].

³ « Maior profecto quam antehac *positivae* theologiae ratio est habenda; id tamen sic fiat ut nihil *scholasticae* detrimenti capiat, iique reprehendantur, utpote qui *modernistarum* rem gerunt, quicumque *positivam* sic extollunt ut *scholasticam* theologiam despiciere videantur ». PIUS X, Litt. Encycl. *Pascendi*, 8 sept. 1907 [cfr. n. 1246].

⁴ Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893 [cfr. n. 1036].

⁵ [Cfr. nn. 1209-1227].

mente la legge di Mosè, si spieghino i principali vaticini relativi al Messia ed alla sua opera redentrice, e s'interpretino alcuni Salmi, dando agli alunni norme e criteri per interpretare gli altri, — e nel Nuovo Testamento siano specialissimo oggetto di studio i santi Vangeli e le Lettere Apostoliche. — Nell'esegesi si abbia sempre riguardo alle conclusioni dommatiche e alle decisioni della Santa Sede, e si consultino di preferenza i commenti dei Santi Padri e dei Dottori della Chiesa; perchè nessuno meglio di essi, forniti di scienza e santità eminente, ha saputo penetrare nei segreti della Sapienza divina. — L'insegnamento sia impartito in latino e il suo scopo sia sempre lo stesso: formare veri pastori di anime.

- 1548 c) Quanto allo studio della *Teologia Morale*, crediamo opportuno
(1110) citare le seguenti parole di S. ALFONSO: «Soprattutto i Vescovi debbono attendere a far istruire i giovani in Seminario nella Teologia Morale, acciò tra essi possano poi scegliere i soggetti più idonei a coltivare le loro diocesi; altrimenti i medesimi usciti che saranno dal Seminario, poco la studieranno, e il Prelato poi piangerà, come ho veduto piangere taluno, di non aver Sacerdoti a cui dare la confessione e le cure. Questo è il maggior utile che un Vescovo può ricavare dal Seminario: l'aver confessori e parrochi». ¹ È inutile aggiungere che lo stesso S. ALFONSO è il Dottore, che, specialmente nelle cose di Morale, si può seguire con ogni sicurezza. Il Papa Pio IX, nelle sue lettere apostoliche del 7 luglio 1871, ² dice che S. Alfonso, «in Dei gloriam spiritualeque hominum salutem unice intendens animum, plurimos libros conscripsit, sacra eruditione et pietate refertos, sive inter implexas Theologorum tum laxiores tum rigidiores sententias ad tutam muniendam viam, per quam Christifidelium animarum moderatores inoffenso pede incedere possent, sive ad clerum informandum, instituendum». — Anche l'insegnamento della Teologia Morale deve essere impartito in latino. — In questa Scuola, il Professore, quando se ne porga l'occasione, richiami le nozioni fondamentali di *Sociologia*, secondo le prescrizioni del S. P. LEONE XIII, e non manchi di esporre e di confutare le deleterie teorie del *Comunismo*. ³ — Complemento della Morale è la *Teologia Ascetica e Mistica*, indispensabile per la direzione delle anime. ⁴

¹ *Regol. per i Seminari* 1, 1, in: *Opere*, 3 (Torino 1847) 879.

² I. e. Litt. Ap. *Qui Ecclesiae suae*: cfr. *Pii IX Acta* 5, 337.

³ «Clerici circa suae institutionis exitum, de his doceantur quae ad christianam sociologiam pertinent». LEO XIII, *Epist. Encycl. Fin dal principio*, 8 dec. 1902 [cfr. n. 1152; nec non n. 1974].

[Cfr. Pius PP. XI, Litt. *Encycl. Divini Redemptoris*, De Comunismo atheo, 19 mart. 1937: AAS 29, 65-106].

⁴ *Idem Summus Pontifex BENEDICTUS XV Litteris* Con viva soddisfazione, d. d. 10 nov. 1919, ad P. Octavium Marchetti S. I., in *Pont. Universitate Gregoriana professorem, scholam Theologiae ascetico-mysticae magnopere commendat*:

Con viva soddisfazione vedemmo nel passato anno sorgere in cotesta illustre Università, insieme all'opportunitissima iniziativa di un Istituto di cultura filosofica e religiosa per il laicato, anche quella non meno opportuna, e del pari necessaria, di una Cattedra di Teologia ascetico-mistica, mirante a procurare una più profonda formazione religiosa del clero,

- 1549 d) Il Codice di D. C. (can. 1365, § 3) indica il programma delle
(1111) lezioni di *Teologia Pastorale*. È necessario che i novelli Sacerdoti, prima che escano dal Seminario, siano istruiti, praticamente, nel modo di amministrare i Sacramenti, di comporre le omelie, di spiegare il catechismo agli adulti ed ai bambini, di assistere i moribondi. — Il Professore di Teologia Pastorale potrebbe anche dar lezioni di *Eloquenza sacra*, seguendo, spiegando e inculcando le norme proposte dalla S. C. CONCISTORIALE con decreto del 28 giugno 1917. ¹

- 1550 e) Lo studio del *Diritto Canonico* perfeziona e completa quello
(1112) della Teologia, della quale il Diritto mostra le pratiche applicazioni a tutto ciò che concerne il governo della Chiesa, l'amministrazione delle cose sante, i diritti e i doveri dei suoi ministri, l'uso dei beni temporali, di cui essa ha bisogno per l'adempimento della sua missione. ² Il *Diritto Canonico* dovrà essere insegnato in forma d'*Istituzione*, facendo cioè una esposizione succinta e ordinata delle prescrizioni contenute nel *Codice*, con le opportune nozioni e principii, ricevuti comunemente in questa scienza. Tale insegnamento sia impartito in modo che gli alunni, al termine del corso teologico, abbiano acquistato una sufficiente cognizione delle singole parti del *Codice*, prevalentemente di quelle che hanno maggiore attinenza col ministero sacerdotale. Non si omettano, all'occorrenza, i necessari confronti fra la legislazione canonica e la civile. — A questo studio si premetta un breve ma succoso trattato di *Diritto Pubblico Ecclesiastico*, dove si espongano nettamente i poteri della Chiesa e la posizione giuridica di essa di fronte allo Stato. — Ne' Seminari, dove esiste una Facoltà giuridica, dotata del privilegio di conferire i gradi accademici, è necessario attenersi a quanto fu prescritto da questa stessa Congregazione nei due Decreti del 7 agosto 1917 e del 31 ottobre 1918, riportati negli *Acta Apostolicae Sedis* del 1° settembre 1917 e del 2 gennaio 1919. ³

- 1551 f) «Nella *Storia Ecclesiastica* — come ordinò la Sacra Congre-
(1113) gazione CONCISTORIALE ⁴ — si curi che nell'insegnamento orale e nei testi non sia trascurata od omessa la parte soprannaturale, che è vero, essenziale, indispensabile elemento nella vita e nei fasti della Chiesa, senza

mercè lo studio scientifico e pratico delle principali questioni concernenti la perfezione cristiana. Il Nostro cuore si aprì allora alle più liete speranze, facilmente presagendo quali eletti frutti di pietà e di zelo avrebbe recato un insegnamento che le anime più eminenti per santità e per dottrina ritengono rispondere alla realtà di un sentito bisogno. Suole infatti accadere che, non esistendo la trattazione di tal genere di studi negli ordinari corsi di Teologia Domatica e Morale, il giovane clero, mentre si nutre di svariate sacre discipline, rimanga poi digiuno dei veri principii della vita spirituale, il cui sano e arduo discernimento gli è indispensabile per la propria perfezione e per il successo di quel sacro ministero a cui è chiamato da Dio.

AAS 12, 29 s.

¹ AAS 9, 328-341. [Cfr. nn. 1497-1501].

² Cfr. *Epist. Encycl. Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [n. 1123].

³ I. e. AAS 9, 439; II, 19.

⁴ *Circolare* del 16 luglio 1912 [cfr. n. 1313].

di cui la Chiesa stessa riesce incomprensibile; e si faccia sì che la narrazione dei fatti non sia disgiunta da quelle alte e filosofiche considerazioni, di cui furono maestri S. Agostino, Dante, Bossuet, che fanno vedere la giustizia e la provvidenza di Dio in mezzo agli uomini e la continua assistenza dal Signore data alla Chiesa ».¹

- 1552 g) Di somma importanza è anche lo studio della *Sacra Liturgia*
(1114) per la conveniente preparazione degli alunni all'esercizio delle funzioni sacerdotali. Essa ha due parti: la *pratica* e la *dottrinale*. La prima abbraccia i riti e le cerimonie, considerate tanto in generale quanto in particolare, cioè in ordine ad una determinata solennità; la seconda indaga l'origine, lo svolgimento, la ragione, il significato, sia di ciascuna solennità, che del complesso di tutte, onde ha origine il magnifico *Anno Liturgico*, espressione viva di fede e di speranza, alimento ed esercizio di carità e di pietà genuina, schietta, soprannaturale. — Mentre la prima parte può e deve essere insegnata nel corso ginnasiale e filosofico, la seconda deve essere svolta nel corso teologico. E questo studio non solo renderà la pietà degli alunni più illuminata e più fervorosa, ma sarà anche molto utile per una più esatta e chiara intelligenza dei dommi, poichè, secondo l'adagio, *lex orandi lex credendi*; ² e i fedeli, che non hanno agio di studiare, profitteranno nella vita cristiana, quando la voce del pastore farà loro gustare le bellezze del cielo liturgico della Chiesa Cattolica.

- 1553 X. - GLI ESAMI E LE AMMISSIONI AI CORSI. — A rendere efficace
(1115) l'insegnamento e garantito il profitto negli studi, sono utili e necessari gli esami fatti nel proprio Seminario e con molta serietà e giusto rigore. In massima, nessun alunno può essere promosso ad una classe o a un corso superiore, senza previo esame ed approvazione nel proprio Istituto. Il giovane, che chiede di essere ammesso alla prima classe del ginnasio, deve presentare un attestato di avere seguito regolarmente il corso precedente, o deve provare la sua idoneità mediante un esame. Nessuno può venire ammesso alla prima classe del corso filosofico, o liceale, che non abbia percorso regolarmente tutte le classi ginnasiali e soddisfatto alle prove degli esami; come pure nessuno può essere ammesso a seguire il corso teologico, se non abbia fatto tutte e tre le classi del corso filosofico e riportata l'approvazione negli esami.

- 1554 I Rm Ordinari, in casi particolari e per giuste ragioni, possono per-
(1116) mettere ai loro Seminaristi di presentarsi agli esami negli Istituti pubblici per il conseguimento della licenza *ginnasiale* e *liceale*. In ogni ipotesi, tuttavia, sono vietati gli esami *intermedi*, o di *passaggio*, che si volessero fare nei suddetti Istituti.

¹ Cfr. LEONE XIII, Breve *Saepe numero*, 18 agosto 1883; Encicl. *Depuis le jour*, 8 sett. 1899 [nn. 945, 1122].

² Cfr. S. COELESTINUS I, Epist. 21 (ad *Episcopos Galliarum*) II, 12: ML 50, 535. — AAS 21, 33.

Queste norme, esaminate dagli Emi Cardinali, Membri di questa S. Congregazione, ed approvate dal Santo Padre BENEDETTO XV, si trasmettono ai Rm Ordinari d'Italia, nella fiducia che, qualora vengano convenientemente attuate, i Seminari possano raggiungere il loro altissimo scopo, dando alla Chiesa Sacerdoti, i quali, per eccellenza di virtù e per sodezza di dottrina, siano di fatto quali debbono essere, cioè *sal terrae et lux mundi*. (Mt. 5, 13).

S. CONGR. DEI SEMINARI E DELLE UNIVERSITÀ DEGLI STUDI, *Ordinamento dei Seminari* (Romae 1920) 2-36.

De alumnis sacri ordinis ad vitae sanctimoniam et doctrinae praestantiam instituendis

(Litt. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Vixdum haec Sacra Congregatio*, ad Germaniae Episcopos, 9 oct. 1921).

I. De Episcoporum iure et officio Clericos instituendi

- 1555 Et in primis quidem ac generatim illud Episcoporum insideat ani-
(1117) mis oportet, ipsorum exclusivum et proprium ius esse et officium instituendi, qui ecclesiasticis ministeriis sese cupiunt devovere (*Cod. Iur. Can. can. 1352*); ac propterea Ipsorum est omnia et singula, quae ad rectam Seminarum Dioecesanum administrationem, regimen, profectum necessaria et opportuna videantur, decernere (*can. 1357*). Quod Episcoporum ius et officium, Summus Pontifex LEO XIII urgere et declarare numquam praetermisit, idque fecit praesertim in suis *ad Episcopos Bavariae et Borussiae* Litteris encyclicis. Ait enim: «Alicubi quidem quaedam latae sunt valentque leges, quae, sin minus impediunt, inturbant quominus uterque clerus sua sponte conflatur, suaeque disciplina instituitur. Nos hac in re, quae tanti interest quanti interesse maxime potest, sicut alias, ita nunc oportere existimamus sententiam Nostram aperte eloqui, et omni qua possumus ratione, ius Ecclesiae sanctum inviolatumque retinere. Ecclesiae nimirum, quippe quae societas sit genere suo perfecta, ius nativum est cogendi instruendique copias suas, nocentes nemini, plurimis auxiliantes, in pacifico regno quod salutis humani generis Iesus Christus in terris fundavit ».¹ Addit autem: «Cum sacerdotalis ordo, tam sublimis ministerii heres, aliis post alios succedentibus, numquam sui dispar, saeculorum cursu renovetur, cumque opus sit ut qui in hunc ordinem vocati sunt, sinceritate doctrinae et innocentia vitae, quantum fieri potest, eorum vestigiis insistant, quos Christus primos fidei satores elegit, nemini dubium esse potest, non aliis quam Episcopis ius munusque esse docendi et instituendi iuvenes, quos Deus, singulari beneficio, ex hominibus assumit, ut sint ministri sui ac dispensatores mysteriorum suorum. Ac sane, si ab iis quibus dictum est: *docete omnes gentes*, religionis doctrinam homines debent excipere, quanto validiori iure ad Episcopos cura pertinet, ea quam potiore duxerint ratione, eorumque docentium ope quos

¹ Epist. Encycl. *Officio sanctissimo* ad Episcopos Bavariae, 22 dec. 1887 [cfr. n. 979].

maxime probaverint, sanae doctrinae pabula tradendi iis qui, pro suo ministerio, sal terrae futuri sunt, et pro Christo apud homines legatione functuri? Nec solum hoc gravissimo munere obstringuntur Episcopi, sed eo insuper ut vigilantiam suam bono alumnorum sacri ordinis impertiant, eosque *mature* imbuant *solidae pietatis* sensibus, qua dempta, nec ii sacerdotii honore digni sunt, nec muneribus eius rite implendis pares esse possunt.¹

II. - De Clericis ad vitae sanctimoniam instituendis

1556 Ad vitae sanctimoniam quod attinet, quam a sacris ministris Deus
(1118) exigit, hoc tenendum est eam non in bonis tantum et honestis moribus consistere, sed ex cunctis his constare virtutibus, quibus Sacerdos divinam in se referat imaginem Iesu Christi, summi et aeterni Sacerdotis, ita ut vitam ipsam Christi Domini vivat ac sit *alter Christus*, non modo potestatis participatione, sed etiam imitatione factorum. Haec habet idem S. P. LEO XIII: « Vitae sanctitas, qua dempta, inflat scientia, non edificat, complectitur non solum probos honestosque mores, sed eum quoque *virtutum sacerdotalium chorum*, unde illa existit, quae efficit sacerdotes bonos, *similitudo Iesu Christi*, summi et aeterni sacerdotis ».²

1557 Primum omnium igitur illud est curandum ut *Christus formetur in*
(1119) iis, qui *formando* in *ceteris Christo* officio muneris destinantur. Itaque « instantibus vobis, *moderatores disciplinae et pietatis* (homines qui esse debent integritate et prudentia spectatissimi) sic rationem temperent vitae communis, sic alumnorum animos conforment exerceantque, ut virtutum congruentium quotidiani in ipsis progressus eluceant ».³

1558 Rector siquidem Seminarii, cuius curae demandatur disciplinae cu-
(1120) stodia, omni ope eniti debet ut alumni spiritu vere ecclesiastico, qui ipsius Christi spiritus est, mature et plene imbuantur (can. 1369), et, licet is alumnis a sacris confessionibus esse nequeat, nisi in peculiari casu a lege statuto (can. 891), nec interiorem conscientiae ipsorum rationem moderari, eius tamen est, conlatis cum *Directore spiritus* consiliis, externa pietatis exercitia statuere et ea omnia praestare, quae pietati fovendae virtutibusque provehendis conducunt.

1559 Sed potiores hac in re partes sunt eiusdem *Directoris spiritus*, cui
(1121) proinde *Moderatoris* seu *Magistri pietatis* nomen factum est. Sit igitur Director spiritus vere *homo Dei* (1 T. 6, 11), virtutibus floreat quae Sacerdotem decent, praesertim caritate et prudentia, dogmaticae et asceticae theologiae sit peritissimus, ut sive exemplis sive doctrinis alumnos ad perfectionem hortari possit ac deducere valeat. Cum ipsi spiritualia

¹ Epist. Encycl. *Iampridem* ad Episcopos Borussiae, 6 ian. 1886 [cfr. n. 972].

² Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977].

³ LEONIS XIII Epist. Encycl. *Caritatis providentiaeque*, ad Episcopos Polonos, 19 mart. 1894 [cfr. n. 1059].

et divina sint commissa, nulla umquam ratione externo disciplinae ordini sese immisceat, nullaue aliarum rerum cura distineatur, sed ad munus suum toto pectore incumbat. Alumni uniuscuiusque vitam et mores sic habeat exploratos, ut de ipsorum divina vocatione satis certum ferre possit iudicium; quosque intellexerit invocatos esse, eis persuadebit de statu clericali recedere, quos vero vocatos, eos ad omnem virtutum progressionem fortiter suaviterque stimulabit. Praecepta autem, quae a doctoribus rerum moralium de alumnis ad sacros ordines provehendis traduntur, religiose servet, erga eos praesertim, qui pravam aliquam consuetudinem, congruum post experimentum, haud exuerint. — De Sacerdotii dignitate, muneribus, officiis; de orationis, praesertim mentalis, necessitate et ratione; de conscientiae discussione; de his denique, quae ad piam Clericorum institutionem prosunt, quum singulos tum omnes saepius adloquatur, atque in hisce ceterisque rebus meminerit quanta ipsum maneat gloria, qui idoneos regno Iesu Christi in terris instaurando ministros comparaverit.

1560 Directori spiritus, in confessionibus excipiendis, duo saltem confes-
(1122) sarii ordinarii sunt adiungendi, praeter extraordinarios, quos alumni libere adeant (can. 1358 et 1361).

1561 Peculiari denique cura prosequantur Episcopi sacros alumnos, qui
(1123) publicas Studiorum Universitates ut adeant, in Convictibus seu Collegiis per triennium vel quadriennium degunt ac postremo dumtaxat educationis disciplinaeque suae anno in Seminarium proprie dictum se recipiunt, ubi ad sacrorum Ordinum susceptionem et ad ecclesiastica munera rite obeunda accuratius excolantur. Nam quia « ad huiusmodi munera est adhibenda *praeparatio diuturna et diligens*, non enim tantis rebus facile et celeriter assuescitur ».¹ oportet omnino ut iuvenes, qui sacro altaris ministerio sese mancipari cupiunt, dum in ipso Collegio seu Convictu manebunt, vitam agant Clerico dignam, ab iis omnibus quae statum suum minus decent prorsus abstineant, virtutes colant sacri ordinis proprias, et sacramentorum frequentia et aliis pietatis operibus ad sacrorum Ordinum susceptionem et ad sacerdotalia officia sese rite disponant. Convenit siquidem ut eo studiosius ad pietatem contendant, quo propius ad sanctum Dei altare accedunt; sed ii tantum id praestare valent, qui per complures annos in clericalis militiae officiis impigre sese exercuerunt. Forma enim, quae non gradatim, sed violento veluti conatu inducta est, vel non adhaerescit, vel brevi suapte natura dilabitur.

III. De Clericis ad doctrinae praestantiam instituendis

1562 Non modo vitae sanctimonia, sed etiam doctrinae praestantia in ado-
(1124) lescente clero potissime curanda est. « Revera, *Fidei catholicae defensio*, in qua laborare maxime sacerdotum debet industria, et quae est tan-

¹ LEONIS XIII Epist. Encycl. *Etsi nos* ad Episcopos Italiae, 15 febr. 1882 [cfr. n. 938].

topere his temporibus necessaria, *doctrinam* desiderat, non vulgarem neque mediocrem, sed *exquisitam* et *variā*; quae non modo sacras, sed etiam philosophicas disciplinas complectatur, et physicorum sit atque historicorum tractatione locuples. Eripiendus est enim error hominum multiplex, singula christianae sapientiae fundamenta convellentium; luctandumque persaepe cum adversariis apparatissimis, in disputando pertinacibus, qui subsidia sibi ex omni scientiarum genere astute conquirunt.¹ — Iamvero quae in *Codice Iuris Canonici* de Clericorum studiis sunt, ita sapienter statuta comperimus, ut ea, si rite servantur, talem videantur posse Clericis parare doctrinae laudem, qualem dignitas sacerdotii christiani et ipse temporum morumque cursus requirit.²

- 1563 A) « In inferioribus scholis, praecipuum locum obtineat Religionis
(1125) disciplina, quae, modo singulorum ingenio et aetati accommodato, diligentissime explicetur. Linguas latinam et patriam alumni accurate addiscant; ea in ceteris disciplinis institutio tradatur, quae conveniat communi omnium culturae et statui clericorum in regione, ubi alumni sacrum ministerium exercere debent » (can. 1364). — Sed curent praesertim diligenterque provideant Episcopi ut studium latini sermonis, qui Religionis Catholicae Occidente toto comes est et administer, in spem veteris gloriae revirescat. Dolendum est enim, plerumque Clericos et Sacerdotes, huiusmodi sermonis haud satis gnaros, posthabito antiquae sapientiae patrimonio ac neglectis eximiis nostrorum operibus, quibus solide ac dilucide proponuntur Fidei dogmata, atque ab adversariorum impugnationibus strenue et invictè defenduntur, doctrinam sibi comparare ex libris et ephemeridibus, vernacula lingua conscriptis, unde saepissime abest orationis perspicuitas, accuratus disserendi modus, fida dogmatum interpretatio. Quae igitur PAULUS Timotheo praescripsit: *Formam habe sanorum verborum ... Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt,*³ haec vigere semper et servari necesse est, sed his praesertim temporibus, quum hostes catholicae veritatis invalescunt variasque erroris versutias sub scientiae specie venditando, multos in exitium pertrahunt. Quorum conatus et fallacias dignoscere penitus et repellere nemo potest, nisi dogmatum Fidei sensum retineat et formulam, qua sunt expressa, adeoque nisi sermonem ipsum, quo Ecclesia filios suos alloquitur, apprime calleat.

- 1564 B) Humanitatis et litterarum studio expoliti, Ecclesiae alumni prae-
(1126) stantissima sacrae Theologiae studia ne attingant, prius quam diligentem
adhibuerint praeparationem in studio Philosophiae. *Philosophiam*, hoc
dignam nomine, eam intelligimus, quae, ab Ecclesiae Patribus et Doc-
toribus scholasticis naviter exulta, opera et ingenio Sancti THOMAE

¹ Encycl. laud. *Etsi* nos [cfr. n. 936].

¹ [Cfr. nn. 1451-1490; 1518].

* 2 T. 1, 13; 1 T. 6, 20 s.

AQUINATIS ad tam excelsum perfectionis et dignitatis gradum evecta est, ut iam sublimius assurgere non posse videatur. Hinc mirum non est, si Romani Pontifices sapientiam Doctoris Angelici summis semper laudibus extulerint, eamque studiosae inventuti colendam proposuerint atque praescripserint. Liceat hic unum vel alterum afferre testimonium. LEO XIII, f. r., qui mirabili illa encyclica epistola *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879, Philosophiam Christianam instaurandam curaverat,¹ ita ad Peruvianos Episcopos rescripsit: «In moderanda pro Seminariis vestris ratione studiorum, vobis, Venerabiles Fratres, ob oculos esse volumus quae Nosmet encyclicis litteris ea de re praescripsimus: ut nempe, in philosophicis doctrinis tradendis, *maximus Angelico Doctori Thomae Aquinati habeatur honos*, et quae ex huius voluminibus iugi et praedivite vena dimanat sapientia, a Romanis Pontificibus perpetuis honestata laudibus, studiosae inventuti large effuseque impertiatur».² Pius vero X, in litteris encycl. *Pascendi*, 8 sept. 1907, haec decernit: «Volumus probeque mandamus ut *philosophia scholastica* studiorum sacrorum *fundamentum* ponatur ... Quod rei caput est, philosophiam scholasticam, eam praecipue intelligimus quae a *Sancto Thoma Aquinate* est tradita, de qua quidquid a Decessore Nostro sancitum est, id *omne vigere volumus*, et qua sit opus instauramus et confirmamus, *stricteque* ab universis servari iubemus. Episcoporum erit, sicubi in Seminariis neglecta haec fuerint, ea ut in posterum custodiantur urgere atque exigere... Magistros autem monemus ut rite hoc teneant: *Aquinatem deserere, praesertim in re metaphysica, non sine magno detrimento esse*».³ — Decessorum suorum vestigiis inhaerens, Summus Pontifex BENEDICTUS XV in Motu Proprio de *Romana Sancti Thomae Academia*, 31 dec. 1914, haec habet: «Nos vero, cum aequae ac Decessores Nostri, persuasissimum habeamus de illa tantum philosophia Nobis esse laborandum quae sit secundum Christum (Colos. 2, 8), ac propterea ipsius philosophiae studium ad principia et rationem Aquinatis omnino exigendum esse, ut plena sit, quantum per humanam rationem licet, explicatio invietaque defensio traditae divinitus veritatis, hanc S. Thomae Academiam, non minus quam Illis, Nobis esse curae volumus appareat».⁴ Quas praescriptiones his paucis complectitur et confirmat CODIX IURIS CANONICI: *Philosophiae rationalis ac Theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutionem professores pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant* (can. 1366, § 2).

- 1585 Quo autem uberiores ex Philosophia iuvenes in sortem Domini vocati
(1127) percipiant fructus atque idonei evadant ad studium Theologiae Dog-
maticae ceterarumque sacrarum disciplinarum, oportet ut illud can.
1365 praescriptum religiose servetur: « In Philosophiam rationalem cum
affinibus disciplinis alumni *per integrum saltem biennium incumbant* ».

¹ [Cfr. nn. 900-934].

² Breve *Inter graves*, 1 mai. 1894 [cfr. n. 1061].

³ [Cfr. n. 1245].

⁴ *Motu Proprio Non multo post*, 31 dec. 1914; AAS 7, 6 s.

Statuitur quidem *minimum* temporis spatium; fieri enim nequit quod infra biennium congrua possit de re philosophica et pro temporibus apta doctrina comparari. Si quis enim universam Philosophiae rationalis materiam cogitatione complectatur, atque eius varietatem, pondus et difficultatem perpendat, simulque perspectos habeat multiformes errores, qui fundamenta ipsa tum naturalis tum supernaturalis ordinis appetunt, quique iam in omnes civitatis classes irrepserunt, is profecto intelliget Clericos, non festinanter aut leviter, sed considerate et attente animum adiungere debere ad studium Philosophiae Scholasticae, quae a Summo Pontifice LEONE XIII *Fidei propugnaculum ac veluti firmum Religionis munimentum* merito appellata est.¹

- 1566 (1128) *Scholastica* autem Philosophia tradatur ratione seu methodo sua, quae ad mentes conformandas mire facta est quaeque ceteris multo tutior est, expeditior atque praestantior. Quare magistri ad hanc scholasticam methodum sese diligenter accommodent, in quaestionibus enodandis, non praepostere nec saltuatim procedant sed ordine et gradatim, ita ut conclusiones subsequentes praecedentibus conclusionibus innituntur; quae asserunt, invicte probent, nisi agatur de illis veritatibus, quae per se apertae sunt et perspicuae; declarent atque explicent vim terminorum seu vocum, distinctionum et axiomaticum, quae in Schola vigent; evolvant congruenter alta et immutabilia Metaphysicae principia, eaque adhibeant in gravioribus quaestionibus solvendis, in perniciosioribus erroribus profligandis; veritates rationalis ordinis, cum occasio tulerit, veritatibus ordinis experimentalis illustrent. Decet vero quam maxime magistros, qui obeundo muneri suo pares esse cupiunt, latino sermone uti, id quod praescripsit etiam S. CONGREGATIO STUDIORUM litteris *Vehementer*, die 1 iulii 1908;² debitaque honestandi sunt laude, qui huiusmodi praescripto iam obtemperant. Insuper, quotidie aut certe saepissime, discipuli provocentur ad ea repetenda, quae lecta vel audita sunt, ac disputationes seu concertationes inter eos instituantur, utilissime quidem ad iuvenum ingenia exacuenda honestamque aemulationem fovendam. In disputationibus forma adhibeatur syllogistica, qua quidem ad veritatem tuendam, ad errores detegendos et profligandos, nihil efficacius, nihil validius. Curandum est ut discipuli, dum repetunt, vel disputant, latine loquantur; quod ipsis haud ita erit difficile, qui, in scholis inferioribus, sedulam huius linguae studio dederint operam; usu autem et exercitatione linguae optime ediscuntur.

- 1567 (1129) Nec praetereundae rerum naturalium doctrinae, quae cum Philosophia rationali maxime cohaerent. Neque enim Cosmologia sine Chemia et Physica, neque Psychologia rationalis sine Physiologia aut experimentalis, quae dicitur, Psychologia, apte tradi potest. Huc accedit quod, quum homines veritatis osores ex naturalium scientiarum inventis arma sibi

¹ Litt. Encycl. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 [cfr. n. 909 coll. 929].

² [Cfr. nn. 1200-1262].

comparent ad singula christianae sapientiae fundamenta oppugnanda, omnino sacrorum alumni, pro ipsis officii sui muneribus, ad huiusmodi disciplinarum studia se conferant oportet. Qua de re S. P. LEO XIII ait: «Tum physicarum doctrinarum studia ne negligantur. Nam, praeterquam quod tanto nunc sunt in pretio, inde potissimum catholicorum dogmatum osores argumenta petunt ad eorum veritatem debilitandam. Quapropter cavendum ne in sacro Ordine desiderentur, qui, ad huiusmodi bellum prudentes, *eisdem ipsorum armis*, adversarios homines evertant, errores refellant». ¹ Huic autem ut satis fiat officio, sufficiet generalia naturalium principia et conclusionum capita alumni exponi. ² Summa vero rei haec est, ut iis tradendis disciplinis lecti viri praeficiantur, in quibus rerum naturalium scientia cum scientia veritatum rationalium sit coniuncta.

- 1568 (1130) C) Posito Philosophiae Scholasticae fundamento, theologicae doctrinae tamquam aedificium diligentissime extruatur. Qua ratione autem Theologia Philosophiae fundamento nitatur, accipimus ex S. Thoma: «In sacra doctrina philosophia possumus tripliciter uti. *Primo* ad demonstrandum ea, quae sunt praecambula Fidei, quae necessaria sunt in Fidei scientia, ut ea, quae naturalibus rationibus de Deo probantur, ut Deum esse, Deum esse unum, et huiusmodi de Deo vel de creaturis in philosophia probata, quae Fides supponit. *Secundo* ad notificandum per aliquas similitudines ea quae sunt Fidei; sicut Augustinus in libris *de Trinitate* utitur multis similitudinibus, ex doctrinis philosophicis sumptis ad manifestandam Trinitatem. *Tertio* ad resistendum his, quae contra Fidem dicuntur, sive ostendendo esse falsa, sive ostendendo non esse necessaria». ³ Unde patet Philosophiam erga Theologiam revelatam dumtaxat famulatus officio fungi. Siquidem Theologia non modo Philosophiae, sed et ceteris disciplinis humanis longe antecellit — tum praestantia *obiecti*, cum principaliter sit de his, quae humanam excedunt rationem, — tum ratione *certitudinis*, quae lumine nititur scientiae divinae, falli et fallere nesciae, — tum ratione *finis*, quae est aeterna hominum beatitudo. ⁴ Hinc iure Summus Pontifex Pius X ad Episcopos orbis catholici: «Theologiae studium. Venerabiles Fratres, quanta potestis ope provehite, ut clerici praeclara illius existimatione magnoque amore imbuantur, illudque semper pro deliciis habeant». ⁵

- 1569 (1131) «Cursus theologicus *saltem* integro quadriennio continueatur, et praeter Theologiam dogmaticam et moralem complecti praesertim debet studium Sacrae Scripturae, Historiae ecclesiasticae, Iuris canonici, Liturgiae,

¹ Breve *Inter graves*, 1 mai. 1894 [cfr. n. 1061].

² Cfr. LEONIS XIII Epist. Encycl. *Depuis le jour* ad Episcopos Galliae, 8 sept. 1899 [n. 1116].

³ In *Boëthium de Trinitate*, q. 2, a. 3; M. DE MARIA, *S. Thomae Aq. Opuscula Philos. et Theol.* 3 (Tiferni Tiberini 1886) 303.

⁴ *Summa Theol.* I, q. 1, a. 5.

⁵ Litt. Encycl. *Pascendi*, 8 sept. 1907 [cfr. n. 1246].

Sacrae eloquentiae et cantus ecclesiastici. Habeantur etiam lectiones de Theologia pastoralis, additis practiceis exercitationibus, praesertim de ratione tradendi pueris aliisque Catechismum, audiendi confessiones, visitandi infirmos, assistendi moribundis » (can. 1365, § 2 et 3). — Theologia dogmatica et moralis, Sacra Scriptura, Ius canonicum et Historia ecclesiastica principem sibi locum vindicant in cursu theologico; ac proinde in has disciplinas incumbendum est impensius. — Sacrarum doctrinarum studiis Clerici in Seminario vix *initiantur*; quum ipsis operam, quamdiu vixerint, dare debeant.¹ Hinc magistrorum est, non cuncta doctrinae capita sic explicare discipulis, ut nihil iam supersit quod addiscant in posterum; sed statutum singulis disciplinis programma, praestituto tempore, absolvere; quod ipsis facile cedet, si, in quaestionibus enodandis, non plus immorentur quam ipsarum momentum et aliarum iura sinant.

- 1570 a) *Theologiae dogmaticae* studium pertractandum est et ipsum
(1132) ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia (can. 1366, § 2).

Quaenam sit Theologiae Scholasticae indoles et excellentia, satis colligitur ex his Summi Pontificis SIXTI V verbis: « Huius quidem tam salutaris scientiae cognitio et exercitatio, quae ab uberrimis *divinarum Litterarum, Summorum Pontificum, sanctorum Patrum* et *Conciliorum* fontibus dimanat, semper certe maximum Ecclesiae adiumentum afferre potuit, sive ad *Scripturas ipsas vere et sane intelligendas et interpretandas*, sive ad *Patres securius et utilius perlegendos, et explicandos*, sive ad varios errores et haereses detegendos et refellendos; his vero novissimis diebus, quibus iam advenerunt tempora illa periculosa ab Apostolo descripta, et homines blasphemi, superbi et seductores proficiunt in peius, errantes et alios in errorem mittentes, sane catholicae Fidei dogmatibus confirmandis et haeresibus confutandis pernecessaria est ».² Praeclarae autem dotes, quae Theologiam scholasticam hostibus veritatis faciunt tantopere formidolosam, ab eodem Pontifice sic enumerantur: « Apta illa et inter se nexa rerum et causarum cohaerentia, ille ordo et dispositio tamquam militum in pugnando instructio, illae dilucidae definitiones et distinctiones, illa argumentorum firmitas et acutissimae disputationes, quibus lux a tenebris, verum a falso distinguitur, haereticorum mendacia, multis praestigiis et fallaciis involuta, tanquam veste detracta, patefiunt et denudantur ».³ Quae verba satis evincunt cur adversarii catholici nominis Theologiam scholasticam summopere horreant.

- 1571 Nec tamen desunt catholicae veritatis magistri et scriptores, qui ita
(1133) methodum, quam vocant *positivam*, extollunt et sequuntur, ut *scholasticam* methodum, tamquam temporum nostrorum necessitatibus et scientiarum progressui haud congruentem, despectui habeant, et Ecclesiae hostibus, sal-

¹ LEO XIII, Epist. Encycl. *Depuis le jour* [cfr. n. 1118]; CIC can. 129.

² Bulla *Triumphantis Ierusalem*, 14 mart. 1588 [cfr. n. 918].

³ Bulla laud. *Triumphantis Ierusalem* [cfr. n. 919].

tem factis, morem gerant. Iure igitur S. P. PIUS IX hanc damnavit propositionem: « Methodus et principia, quibus antiqui doctores scholastici Theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt ».¹ Et PIUS X: « Certum est studium novarum rerum cum odio scholasticae methodi coniungi semper, nullumque est indicium manifestius quod quis *modernismi* doctrinis favere incipiat, quam cum incipit scholasticam horrere methodum ».² Utraque igitur methodus — *positiva* et *scholastica* — est adhibenda, cum utraque ad demonstrationem catholicae veritatis sit necessaria; sed utriusque usus ita debet temperari, ut altera non modo non excludat alteram, sed adiuvet etiam et perficiat. Hinc idem S. P. PIUS X: « Addimus heic, eos etiam Nobis *laude dignos* videri qui, incolumi reverentia erga Traditionem et Patres et ecclesiasticum magisterium, sapienti iudicio, catholicisque usi normis (quod non aequè omnibus accidit), Theologiam *positivam*, mutuato a veri nominis historia lumine, collustrare studeant. Maior profecto quam antehac positivae Theologiae ratio est habenda; id tamen, sic fiat ut *nihil scholastica detrimentum capiat* ».³

- 1572 In Universitatibus, magnis Lyceis, Collegiis, Seminariis, Institutis
(1134) quae habent vel habitura sunt ex Apostolico Indulto potestatem gradus academicos et Lauream in S. Theologia conferendi, *Summa Theologica* S. THOMAE habenda est uti *textus praelectionum in parte scholastica* quaestionum; ita scilicet ut, una cum aliquo textu, qui ordinem logicum quaestionum indicet et *partem positivam* contineat, *habeatur prae manibus* et explicetur *Summa Theologica* quoad *partem scholasticam*.⁴ In aliis vero Seminariis seu Institutis, textus praelectionum confectus sit ad mentem ipsius Angelici Doctoris.⁵ — Quae de ratione docendi, de repetitionibus et concertationibus, de usu latini sermonis, supra ediximus, cum de disciplina philosophica ageremus, heic iteranda et urgenda ducimus, ubi res est de disciplina theologica, per quam, ut ait AUGUSTINUS, *fides saluberrima, quae ad veram beatitudinem ducit, gignitur* (indirecte), *nulritur, defenditur, roboratur*.⁶ Id unum addimus quod ad latini sermonis usum in scholis theologicis attinet, arctissimum inter unitatem Fidei et unitatem sermonis intercedere vinculum.

- 1573 b) *Theologiae Moralis* studium sit tum *doctrinale*, seu per *regulas*,
(1135) — tum *practicum*, seu per *casus*, quibus principia illa in usum deducuntur. — *Regulae* organico quodam nexu et necessitudine sint inter se colligatae, ut ad summa principia facile possint revocari. *Casus* vero ad regulas et principia exigendi sunt, atque ex eorum solutione discant ele-

¹ *Syllabus*, prop. 13 [cfr. n. 867].

² Litt. Encycl. *Pascendi* (8 sept. 1907) § 42; *Pii X Acta* 4, 98; *CIC Fontes* 3, 716.

³ Encycl. laud. *Pascendi*, § 44 [cfr. n. 1246].

⁴ PIUS X, Motu Proprio *Doctoris Angelici*, 29 iun. 1914: AAS 6, 340; *CIC Fontes* 3, 833. — S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. Decretum d. d. 7 mart. 1916 [cfr. n. 1367].

⁵ Motu Proprio *Doctoris Angelici* [cfr. n. 1331]; *CIC can.* 1366, § 2.

⁶ *De Trinit.* 14, 1, 3; *ML.* 42, 1037.

rici quemadmodum in administrando Poenitentiae Sacramento se gerere debeant. Inter implexas Theologorum, sive laxiores sive rigidiores, sententias, media magistri utantur via, S. Thomae Aquinatis et S. Alphonsi M. de Ligorio vestigia sectantes. Idem ne tempus frustra terant obsoletas opiniones revocando, verum quae solidae sunt et temporibus nostris magis conveniunt, dilucide proponant et validis fulciant argumentis. Cum autem res exigit aut patietur, principia *Sociologiae* tradere ne omitant, ad praescriptum S. P. LEONIS XIII, qui ait: « Clerici sub suae institutionis exitum, de iis doceantur, quae ad christianam sociologiam pertinent ».¹ — Studium Theologiae *Moralis* absolvi et perfici debet studio Theologiae *Ascetico-Mysticae*, ut Pastores sacri et se et animas sibi concreditas moderari, et ad omnem virtutis et sanctitatis laudem excolere valeant.²

- 1574 e) ³ *Sacrae Scripturae* studium ad eas leges dirigendum est, quas (1136) postremis temporibus statuerunt Summi Pontifices: LEO XIII,⁴ PIUS X,⁵ BENEDICTUS XV.⁶ — Ad magisterii igitur munus ii tantum deligantur, qui praeter peculiarem Sacrae Scripturae scientiam, solida etiam tum philosophica tum theologica doctrina emineant. — « Sacrae Scripturae magistris necesse est, atque theologos addecet, eas linguas cognitatas habere, quibus libri canonici sunt primitus ab hagiographis exarati, easdemque optimum factu erit si colant alumni Ecclesiae, qui praesertim ad academicos theologiae gradus aspirant. Atque etiam curandum est ut, omnibus in Academiis, de ceteris item antiquis linguis, maxime semiticis, sint magisteria ».⁷

- 1575 Praeceptoris erit peculiare et proprios habere tractatus seu *Introductiones* (1137) in singulos libros eorumque historicam auctoritatem, si res postulerit, asserere et analysim tradere; qui tamen, aliquanto plus quam in ceteris, in *Libris* immorabitur ac *Librorum partibus* quae graviores sunt. — Praecipue genuina tradatur ac vindicetur notio de *inspiratione* et *inerrantia* Sacrae Scripturae, secundum antiquam et constantem Ecclesiae traditionem, erroresque oppositi invicte refellantur.

At in huius doctrinae fructuosiore parte, quae de *interpretatione* est, perstudiose incumbat praeceptoris opera; unde percipiant auditores quo modo divini verbi divitias deinceps in profectum religionis et pietatis convertant.

¹ Epist. Encycl. *Fin dal principio*, 8 dec. 1902 [cfr. n. 1152].

² [Cfr. n. 1548].

³ [Cfr. nn. 1621 s.].

⁴ Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893 [cfr. nn. 1024-1056]. Litt. Ap. *Vigilantiae*, 30 oct. 1902; *Leonis XIII Acta* 22, 232-233.

⁵ Litt. Ap. *Scripturae Sanctae*, 23 febr. 1904; *Pii X Acta* 1, 176-179. — Litt. Ap. *Quoniam in re biblica*, 27 mart. 1906 [cfr. nn. 1209-1227]. — Motu Proprio *Praestantia*, 18 nov. 1907 — Litt. Ap. *Vinea electa*, 7 mai. 1909; AAS 1, 447-449.

⁶ Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitus*, 15 sept. 1920; AAS 12, 385-422.

⁷ Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893 [cfr. n. 1040].

Cum autem interpretatio ad omnes Sacrae Scripturae Libros nequeat extendi, ad *Vetus Testamentum* quod attinet, *legem Moysi* summam exponet; potiora *vaticinia*, quae de Messia sunt, explicet; quosdam *Psalmos* interpretetur, simulque alumni rationem tradat, qua ipsi suapte industria reliquos valeant enarrare; — et, quod ad *Novum Testamentum*, dilucide exponat totius Evangelicae historiae complexionem, indicet eas, quas singula Evangelia habent, *notas proprias*, ac doctrinam, quae in *Epistolis ceterisque Libris* continetur, exponat. Singularem autem curam adhibeat in illustrandis utriusque Testamenti locis, qui ad *fidem moresque christianos* pertinent. — Solemne vero sanctumque habeat nunquam a *communi doctrina ac traditione Ecclesiae* vel minimum discedere. Decisiones, Pontificiae COMMISSIONIS BIBLICAE plurimi faciat,¹ easque explanet diligentissime. Utique *vera scientiae huius incrementa*, quaecumque recentiorum sollertia peperit, in rem suam convertet, sed *temeraria novatorum commenta* negliget, omnemque interpretationem ut ineptam et falsam reiiciet quae, vel inspiratos auctores inter se quodammodo pugnantem faciat, vel doctrinae Ecclesiae adversetur. — Cavendum est ne catholicus interpres, heterodoxorum et rationalistarum more, Libros divinitus inspiratos, quorum nempe auctor Deus est, tamquam profanos habeat ac tractet, aut in quaestionibus philologiae, archaeologiae, criticae historicae enodandis omne insumat tempus, eos imitatus qui Sacrae Scripturae, *non medullam attingunt, sed corticem rodunt*.² Omnes denique alumni et administri Ecclesiae monendi sunt, ut ad sacras Litteras adeant semper sensu quodam *reverentiae et pietatis* affecti; nequaquam enim ipsarum intelligentia salutariter, ut opus est, patere potest, nisi remota scientiae terrenae arrogantia, studioque sancte excitato eius, quae *desursum est*, sapientiae.³

- 1576 d) *Iuris Canonici* scientia scientiam Sacrae Theologiae complet (1138) quodammodo ac perficit, siquidem in disciplina Iuris principia theologica adhibentur iis rebus omnibus, quae spectant ad Ecclesiae regimen, ad ministrorum iura et officia, ad usum bonorum temporalium, quibus ipsa eget ad finis sui assecutionem. — Ius autem Canonicum tradatur ad modum *institutionum*, in quibus summam atque ordine exponendae sunt praescriptiones, quas *Codex* habet, additis opportune notionibus et principiis, in hac doctrina communiter receptis. Qua quidem in re sic erudiantur alumni, ut sub exitum cursus theologici, congruam singularem *Codicis* partium cognitionem iam acceperint atque ea omnia probe perspecta habeant, quae muneribus sacerdotalibus rite obeundis necessaria sunt. Ubi autem res postulaverit, non omittet magister legem canonicam cum civili lege conferre. — Huic studio praemitti debet brevis sed plenus de *Iure Publico Ecclesiastico* tractatus, in quo Ecclesiae na-

¹ Cfr. *Enchiridion Biblicum*, auctoritate PONT. COMMISSIONIS DE RE BIBLICA Romae anno 1927 editum.

² Cfr. S. GREGORIUS M. *Moral.* 20, 9, 20; ML 76, 149.

³ Cfr. *Ia.* 1, 5, 17.

tura societatis perfectae defendatur, eiusque iura et ad societatem civilem relationes illustrentur. — Quod si adsit in Seminario *Facultas iuridica*, privilegio aucta gradus academicos conferendi, ea omnia servanda sunt, quae haec S. CONGREGATIO in decretis *Cum novum*, 7 augusti 1917, et *Legum canonicarum*, 31 octobris 1918, praescripsit.¹

- 1577 e) *Historia quoque Ecclesiastica accuratissime tradatur*. Cum enim
(1139) Ecclesiae osiores saepe ab historia petere sua tela soleant, aequis armis, oportet, cum eis congregiatur Ecclesia, et, qua ex parte oppugnatur acrius, in ea sese ad refutandos impetus maiore opere muniat.² Diligenter admoneat discipulos magister Ecclesiam, quae inter homines vitam et opus Verbi incarnati continuat, duplici etiam constare elemento, *divino et humano*. Divinum est ipse *Spiritus Christi*,³ quo *totum corpus Ecclesiae sanctificatur et regitur*,⁴ humanum autem ex ipsis conflatur hominibus, qui Christo Capiti coagmentantur. Curandum est igitur ut ea quae de elemento *divino* manant, ut doctrinae sanctitas, ut virtutum excellentia, ut charismatum dona, ut miraculorum gloria, luce sua supernaturali appareant circumfusa. Demonstretur praesertim sanctitatem et stabilitatem Ecclesiae Catholicae perpetuam Illius arguere praesentiam, qui dixit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi*.⁵ Cum agitur de his, quae ad elementum spectant *humanum*, ea tenenda sunt, quae edixit S. P. LEO XIII: neque enim fas est inficiari aut dissimulare quas indignitates et molestias Ecclesia suis a filiis, et iis aliquando sacerorum administris, illatas, pertulit, *cum Deus non indigeat nostro mendacio*; ⁶ sed simul ostendendum est humanis infirmitatibus Ecclesiae originem et naturam non modo non infusari, sed etiam illuminari, tunc enim luculentius patet virtus Dei, cum virtus hominis deficit.⁷ Vitanda denique est *hypercritica* quae dicitur. Quare quae pie creduntur a maioribus tradita ne contemptui habeantur, neve tam facile carpantur acta Sanctorum. Etenim danda est doctrinae studiis opera *in aedificationem, non in destructionem*.⁸

- 1578 Haec sunt quae amplissimis Germaniae Episcopis sacra haec CON-
(1140) GREGATIO maxime in memoriam revocanda censuit, ideo ut Seminaria, ad leges composita et ordinata, quas Apostolica Sedes statuit, uberiores in posterum edant fructus sanctitatis et doctrinae. Neque enim talia frustra recoluntur. «Sunt quaedam, ait Summus Pontifex LEO XIII, ad rei catholicae profectum ita necessaria, ut ea semel attigisse non satis sit:

¹ AAS 9, 439; II, 19. [Cfr. n. 1550].

² LEO XIII, Breve *Saepenumero*, 18 aug. 1883 [cfr. n. 945].

³ I P. 1, 11; cfr. R. S. 9; Ph. 1, 19.

⁴ MISSALE ROM. *Feria VI in Parasceve*, Orat. III, quae eadem est ac III in *Orationibus diversis*.

⁵ Mt. 28, 20.

⁶ Iob 13, 7.

⁷ Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 [cfr. n. 1122].

⁸ Cfr. 2 C. 10, 8; 13, 10.

commemorari saepius et commendari velint. Huc potissimum pertinet cura in Seminariis collocanda, quorum cum statu *fortuna Ecclesiae* coniungitur maxime.¹

Placet autem rei finem facere his verbis, quibus idem Pontifex Episcopos Peruviae in simili causa hortabatur: «Haec si praestabitis, et Clerus florebit honore suo, et Ecclesiae laus manebit, quae semper optimorum studiorum faultrix et altrix est habita vereque habenda est. Vobis praeterea idonei homines praesto erunt, qui, vocati in partem ministerii vestri, magno vobis erudiendis populis pietatique fovendae usui futuri sint et adiumento». ²

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De clericorum Seminariis ad mentem Tridentinae Synodi et Codicis I. C. sive instituendis sive restituendis

(Ex Epist. *Saepe Nobis* ad Episcopos Czechoslovachiae, 30 nov. 1921).

- 1579 Probe nostis, venerabiles fratres, quam necessarium sit sacerdoti,
(1141) qui debet in Christi doctrina erudire ceteros, eam habere penitus perceptam planeque cognitam: quae cognitio efficit nimirum ut ipse vere *lux mundi* (Mt. 5, 14) existat et, quod ei ab Ecclesia demandatum est in populo christiano magisterium veritatis, illud rite sancteque exercent. Qui quidem non tantum *magister*, sed *medicus* etiam est animarum. «Si ergo in eius opere passiones vivunt, qua praesumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat?». ³ Idem denique in grege fidelium gubernando praestare se debet *pastorem bonum*: «qui — ut verbis utamur Decessoris Nostri saepe. Pii X — idcirco dicitur *alter Christus* non una sane potestatis communicatione, sed etiam imitatione factorum qua expressam in se Christi imaginem referat». ⁴ Quapropter in huius Apostolicae Sedis litteris documentisque de clero illud crebro occurrit, non posse sacerdotem, ut *legatum*, ut *ministerium Christi*, ut *dispensatorem mysteriorum Dei*, se suo sanctissimo muneri praestare parem, nisi et idonee sit sacrarum divinarumque rerum scientia instructus, et ea copia pietatis abundet, qua demum is *homo Dei* efficitur.⁵ Etenim necesse est sic eum in veritatis virtutisque possessione constare, ut ab omni vel errore vacet vel vitio: «quod si utramvis in partem sive ob vitae improbitatem sive ob imperitiam propenderit, haud leve periculum tum ipsi, tum iis quibus praest, imminet». ⁶

¹ Epist. Encycl. *Paternae providaeque* ad Episcopos Brasiliae, 18 sept. 1899 [cfr. n. 1125].

² Breve *Inter graves*, 1 mai. 1894 [cfr. n. 1061].

³ S. GREGORIUS M. *Regula Past.* 1, 9; ML 77, 22.

⁴ Litt. Encycl. *E supremi*, 4 oct. 1903 [cfr. n. 1060].

⁵ LEO XIII, Epist. Encycl. *Fin dal principio*, 8 dec. 1902 [cfr. nn. 1039 s.].

⁶ S. GREG. NAZ. *Oratio apolog. de fuga sua*, 34; MG 35, 441.

1580 Ex his apparet quanti aestimanda sint clericorum Seminaria, quae
(1142) quum nata sint factaque sacrae iuventuti et proprio studiorum curriculo et apta virtutum exercitatione ad sacerdotium conformandae, consequens est ut eisdem Seminariis praesertim debeat referri acceptum, si quis clerus doctrinae laude vitaeque sanctimonia florere videatur. Huiusmodi autem instituta, ut recte clerus saecularis in eis sacrum suum tamquam tyrocinium recte ponat, nemini non liquet, talia esse oportere, qualia et Patres Tridentinae Synodi voluerunt,¹ et haec Apostolica Sedes, semper deinceps, sed maxime nostra memoria, esse iussit. Quare, venerabiles fratres, auctores Nos vobis sumus, ut detis operam, ne ulla iam sit nationis vestrae dioecesis, in qua suum desit Seminarium; ubi autem illud adsit, ad novi *Codici* canones ordinandum curetis.² Quod si dioecesis alicuius exiguitas vel paupertas huius instituti copiam non patitur, praescriptum canonis 1354, § 3 de Seminariis *interdioecesanis* servari oportebit.

1581 Atque hic diligentissime, pro officii conscientia, vos attendere volumus, quanta cura obtemperandum sit eis Apostolicae Sedis praescriptionibus quae sunt de munerum in hoc genere distinctione conservanda deque deligendis iis quorum disciplinae et gubernationi committantur adolescentes clerici et a quibus illi bonam mentis ac spiritus conformationem habeant. «Efficite, ut litteris disciplinisque tradendis lecti viri praeficiantur, in quibus doctrinae sanitas cum innocentia morum coniuncta sit, ut, in re tanti momenti, confidere iure optimo possitis. Rectores disciplinae, magistros pietatis, eligite prudentia, consilio, rerum usu prae ceteris commendatos».³

1582 Praesertim oportet atque adeo necesse est, per biennium frequentent alumni praelectiones Philosophiae Scholasticae, eoque in studio magistrum religiose sequantur Thomam Aquinatem; quadriennio deinceps ipsi versentur, eodem duce, in sacra Theologia coniunctisque disciplinis, ut canone 1365 praecipitur. De studiorum autem ratione convenienter temporibus constituenda illas quoque *Litteras* cupimus in vestrum usum convertatis, quibus hac de re ipsa SACRUM CONSILIUM SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS praepositum die 26 aprilis an. 1920 Italiae sacrorum Antistites edocuit.⁴ Ceterum propositae rei minime expedit disciplinas seu facultates, ut aiunt, Theologiae tradendae, in quibus ad academicos honorem gradus contendere liceat, multas patere, easque a maxima clericorum parte celebrari: neque enim homines sacri ordinis omnes doctores debent esse, verumtamen cum boni tum eruditi omnes. Quoniam vero, qui scholarum magisteria quaedam vel maiora munera obtineant, eos decet supra ceteros eminere doctrina atque etiam doctri-

¹ [Cfr. nn. 290-296].

² [Cfr. nn. 1451-1490].

³ Leo XIII, Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977].

⁴ i. e. *Ordinamento dei Seminari* [cfr. nn. 1518-1554].

nae insignibus esse ornatos, idcirco, ut satis vobis suppetat sacerdotum talium, vos in eas, quas dicimus, facultates tot alumnos vestros mittetis studiis altioribus excolendos, quot dioecesi opus esse indicaveritis, qui quidem ingenio virtutisque indole praestent aequalibus fiduciamque in omnibus rebus vobis afferant exitus boni.

1583 Hoc loco peropportuno ducimus, venerabiles fratres, hortari vos
(1145) ut *Collegium Bohemum* huius almae Urbis,¹ sedulo diligenterque praecipuis quibusdam curis fovere velitis. Hic enim sub oculis Nostris optima cleri vestri spes aluntur, atque vel ad severitatem disciplinae, vel ad soliditatem pietatis, vel ad integritatem doctrinae tam feliciter succrescunt tantoque Nostro cum gaudio, ut eos in hac *corona nostra*,² clericorum ex diversis nationibus, Romae studiorum causa consistentium, partem lectissimam habeamus.

1584 Sed enim praecipuum Episcopi studium summamque diligentiam
(1146) iure sibi Seminarium dioecesanum vindicat; in eoque maxime curas cogitationesque vestras evigilare scimus, venerabiles fratres, cum ipsum, hortante decessore Nostro, Nobisque valde probantibus, *cordis quisque vestri delicias* habeatis.³ Itaque non est, cur vobis demonstremus hoc esse mirifice utile, ut perpetua sit vestra cum Seminarii alumnis consuetudo. Quod qui faciunt, sancto funguntur officio; quandoquidem *Episcopi est omnia et singula quae ad rectam Seminarii dioecesanis administrationem, regimen, profectum necessaria et opportuna videantur, decernere eaque ut fideliter observentur, curare*.⁴ Sacrorum Antistes igitur ut suorum progressionem clericorum ad verum bonumque assequendum paterno studio persequi possit et provehere, optimum factu erit, sancti ALFONSI Doctoris iudicio, si ipse identidem Seminarium adeat, alumnos ad colendas virtutes litterasque opportunis cohortationibus incendat, scholasticis quoque circulis ac disputationibus intersit, quo eos ad aemulandum inter se studiorum contentione mirum quantum excitabit.⁵ Ita etiam fiet ut Episcopus, qui suos per se clericos penitus cognoverit, non temere eis manus imponat, verum sacerdotes faciat qui sint secundum Cor Iesu, id est qui ministerium suum honorificent implentes in se ipsis *voluntatem Dei*,⁶ quae est omnium *sanctificatio*.⁷

1585 Iam vero, quoniam in hac causa parum Episcopi profecerint, nisi suae
(1147) quisque dioecesis sacerdotes adiutores habuerint, Nos istos, quotquot sunt, omnes impense hortamur ut, ad Seminarium sive instituendum

¹ PIUS PP. XI, Constitutione Ap. *Ubi primum* (23 apr. 1930) a viro illo sanctissimo IOHANNI, qui sane est sacri ordinis gloria et patriae decus, *Pontificium Collegium Nepomucenum* in posterum nuncupari mandavit. — AAS 22, 341. [Cfr. n. 992].

² Cfr. Ph. 4, 1.

³ Litt. Encycl. *E supremi*, 4 oct. 1903 [cfr. n. 1161].

⁴ CIC can. 1357, § 1.

⁵ *Riflessioni utili ai Vescovi*, c. 1, § 1, n. 3, in: *Opere*, 3 (Torino 1847) 866.

⁶ 1 Th. 4, 3; cfr. R. 12, 2; E. 5, 17.

⁷ Cfr. PIUS X, Exhort. ad Clerum *Haerent animo*, 4 aug. 1908: *Pii X Acta* 4, 262 s.; CIC *Fontes* 3, 749.

sive restituendum, suis Ordinariis, quacumque possint ope, sint adiumento. Habeant hanc pacis sedem et studiorum domum et virtutum officinam, qua ipsi sunt usi, tamquam dioecesis cor, unde in omnes Ecclesiae venas spiritualis vita diffundatur.¹ Huc et libentes operam suam rogati, conferant; et parvulorum de suo grege, in quibus aliquod divinae vocationis lumen deprehenderint, accuratissima diligentia praeparent animos;² et stipem etiam, pro suis facultatibus, mittant, feracem optimorum sane fructuum. Nec vero eorum exemplum exiguum vim habebit apud laicos viros, ut, inter cetera caritatis et religionis officia, de suis bonis quam maxime promovere studeant Seminarium dioecesanum, ubi ii educantur, qui pro universi populi salute sunt laboraturi.³

AAS 13, 555-558.

PIUS XI (1922-1939)

De cleri exemptionibus deque Seminarii erectione et regimine

(Ex Convent. cum Lettonia, 30 mai. 1922).

1586 IX. - Les ecclésiastiques, à partir de l'ordre de sousdiacre inclusivement, sont exempts du service militaire et des autres fonctions civiles incompatibles avec la vocation sacerdotale, comme par exemple: jurés, membres du tribunal, etc.

1587 XI. - Pour la formation d'un clergé letton, un Séminaire ecclésiastique diocésain sera fondé selon les prescriptions canoniques et sous l'autorité de l'Archevêque. La langue employée dans l'enseignement du Séminaire, sauf pour la philosophie et les matières ecclésiastiques, sera le letton.

Pour ce qui concerne la fondation d'un Collège letton à Rome ou l'allocation d'un nombre déterminé de bourses à ceux des élèves que l'Archevêque voudra envoyer à Rome pour y faire des études ecclésiastiques supérieures, le Gouvernement letton s'entendra avec le Saint-Siège.

Ex Declaratione Concordatae adnexa:

1588 Les édifices et les fonds nécessaires pour la fondation d'un Séminaire ecclésiastique diocésain seront donnés par le Gouvernement de Lettonie et seront de même maintenues les autres allocations payées jusqu'au présent par le Gouvernement.

AAS 14, 578 s. 581.

¹ [Cfr. n. 1959].

² [Cfr. nn. 1592. 1942. 1969 s.].

³ [Cfr. n. 1971].

De doctrinae studio et pietatis cultu

(Ex Serm. ad Pont. Seminarii Romani Superiores, Professores, Alumnos, 6 iul. 1922).

1589 Siate un poco avidi del sapere; scrupolosamente attenti a non lasciare passar nulla, negli studi e nelle scienze; nulla a cui non dedichiate il maggior sforzo possibile per mettere da parte, per tesoreggiare; verrà un giorno in cui tutto sarà buono.¹ Non potete immaginare oggi quello che vi domanderanno domani nel compimento del ministero sacerdotale. E allora godrete una grande soddisfazione, se avrete la coscienza di aver studiato tutto con santa avidità. Non vi lamentate del sacrificio a cui dovete sottoporvi. Il tempo speso nello studio verrà ricompensato sovrabbondantemente; avrete il vantaggio di aver imparato di più. Una maggiore tensione vi porterà ad una maggiore elevazione, e vi metterà in più stretto contatto con la verità, con più piena visione di essa, nello stesso tempo che contribuite a consolidare in voi la purezza e il candore dell'anima, senza di cui non si può avere la vera sapienza, secondo il detto: *In malevolam animam non introibit sapientia* (Sap. 1, 4). La verità eleva il candore dell'anima.

1590 E con lo studio della verità il culto della pietà, tenendo sempre l'occhio rivolto a Dio, (1435) acquistando dimestichezza con Lui che è tutta la verità: di rimando la pietà vi aiuterà maggiormente nello studio.

OR 8 luglio 1922.

De Seminariis deque studiis clericorum

(Epist. Ap. *Officiorum omnium* ad Caietanum Card. BISLETI, Sacri Consilii Seminariis et Studiorum Universitatibus curandis Praefectum, 1 aug. 1922).¹

1591 Officiorum omnium sanctissimorum, quaecumque Apostolici muneris (1151) amplitudo complectitur, nullum sane nec maius est nec patet latius, quam curare et efficere ut Ecclesiae ad divina sua munia obeunda bonorum ministrorum satis magna copia suppetat. Id enim est eiusmodi, quod Ecclesiae et dignitatem et efficientiam et vitam ipsam coniunctam habet; quodque ad salutem humani generis tam interest quam quod maxime: siquidem quae mundo parta sunt a Iesu Christo Redemptore immensa beneficia, ea non cum hominibus, nisi per *ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei*, (1 C. 4, 1) communicantur. Iam vero ex hac beati Petri Cathedra, in qua nullo merito Nostro divinitus collocati sumus, circumspicientibus Nobis eum, qui proximis Nostris curis de-

¹ Cfr. HUGO DE S. VICTORE: « Ego affirmare audeo nihil me unquam quod ad eruditionem pertineret contempsisse, sed multa saepe didicisse, quae aliis ioco, aut deliramento similia viderentur. Memini me dum adhuc scholasticus essem elaborasse, ut omnium rerum oculis subiectarum, aut in usum venientium vocabula scirem, perpendens libere rerum naturam illum non posse prosequi, qui earundem nomina adhuc ignoraret... Sicut in virtutibus ita in scientiis quidam gradus sunt... Alia propter se scienda sunt, alia autem quamvis non propter se videantur nostro labore digna, quia tamen sine ipsis illa enucleate sciri non possunt, nullatenus debent negligenter praeteriri. Omnia disce, videbis postea nihil esse superfluum. Coarctata scientia iucunda non est ». *Eruditio didascal.* 6, 3: ML 176, 799-801. [Cfr. infra n. 1718].

² [Cfr. n. 1955].

mandatus est, orbem catholicum, existimare licet ex una parte quae et quam magnae sint animarum necessitates, ex altera autem quam non eis plurifariam Clerus, pro sua praesertim paucitate, sufficiat: difficultatesque ad eum rite supplendum, quae iam gravissimae aderant, quanto factae sint recentis belli damnis iacturisque graviores. Quod si omnibus, quotquot divinae gloriae alienaeque salutis student, longeque ante alios sacris Pastoribus, permolestum accidat oportet, facile intelligitur Nos, cum omnium Ecclesiarum curam sustineamus, multo vehementius quam ceteros, eam ipsam ob causam anxios esse atque sollicitos. Itaque in exordio Pontificatus maximi nihil Nobis est antiquius, quam singulare quoddam studium ad rem tanti momenti conferre: praecipueque advocatam adhibere operam istius Urbani Consilii cuius est educationem doctrinamque sacrae iuventutis universae moderari. Novimus enim multa iam a decessoribus Nostris eodem Consilio, ut instrumento, usis peropportune esse praescripta, quae Nos et valde probamus omnia et Nostrae auctoritatis suffragio confirmamus: verum nonnulla ex iis sunt, quae omnino volumus eo vel impensius urgeri, tamquam sancto proposito maxime conducibilia. Quapropter ad te, dilecte Fili Noster, eiusdem sacri Consilii praefectum, has damus litteras, ut quemadmodum huius Nostrae tantae sollicitudinis in primis es particeps, ita ad ea significanda quae eandem levare possunt, te ipso interprete utamur.

1592 Principio, quoniam sacri ordinis Ecclesiaeque rationes arctissime,
(1152) uti diximus, inter se cohaerent, non est dubitandum quin omni tempore satis hominum a Deo ad sacerdotium destinetur; alioquin necessaria in re Deus unquam deesset Ecclesiae suae, quod nefas est dicere.

Quamquam hac ipsa in re, aequae ac in ceteris quae ad communem animarum salutem opus sunt, ea divinae providentiae lex valet, ut communes preces amplissimum locum habeant ad impetrandum. Apertum enim notumque omnibus est illud: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* (Mt. 9, 37). Quoniam igitur huic officio optimus quisque satisfacere, Ecclesia praeunte, consuevit, iam ut candidatorum ad sacra numerus accrescat, in primis servari cupimus optamusque quod in Iuris Canonici Codice ita praescriptum est: *Dent operam sacerdotes, praesertim parochi, ut pueros, qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis, peculiaribus curis a saeculi contagiis arceant, ad pietatem informant, primis litterarum studiis imbuant divinaeque in eis vocationis germen foveant.*¹ Qui quidem, ubi maturum tempus esse iudicaverint, suos alumnos studebunt sacro alicui Seminario tradere in disciplinam, ut in eis quod ipsi inchoaverint, rite perficiatur. Quod si huic rei tenuitas adolescentulorum fuerit impedimento, nec sacerdotes sumptus suppeditare ipsi possint, bonorum animos excitent ad succurrendum, proposita rei tum sanetitate, tum etiam incredibili utilitate. Quo loco facere non possumus quin rogemus omnes, quicumque Ecclesiam diligunt, ut illud *Opus Vocationum Ecclesiasti-*

¹ Can. 1353 [cfr. n. 1452].

carum quod, pueris spei bonae et domi et apud Parochos et intra Seminariorum saepa sedulo adiuvandis, salubriter institutum est, omni foveant studio atque promoveant.

1593 Illud enimvero maximae Nobis est curae, modisque omnibus efficien-
(1153) dum est, quod decessores Nostri LEO XIII et PIUS X saepius praeceperunt, ut sacra Seminaria, nisi ad eam rem, cuius causa condita sunt, ne adhibeantur, id est ad sacrorum administros, ut oportet, instituendos. Quare non modo in eis locus esse non debet pueris vel adolescentulis, qui nullam ad sacerdotium praeferant propensionem voluntatis, — horum enim consuetudo clericis mirum quantum obest — sed etiam cum pietatis exercitationes, tum ratio studiorum, tum ipsum gubernationis genus huc omnino spectent oportet, ut ad perfunctionem divini muneris accommodate alumnorum animi praeparentur. Haec esto Seminariorum omnium, nullo excepto, sanctissima lex; cui quidem si religiosius usque adhuc obtemperatum esset, tanta fere ubique non esset paucitas sacerdotum. Nam hoc est in proclivi, quae non congruenter suae propriae naturae regantur Seminaria, ea suum quidem retinere nomen, re autem vera societati civili multum prodesse posse, at sacro ordini vix aliquid aut omnino nihil proficere.

1594 Iam quomodo constituta esse oporteat Seminaria ut idonea existant
(1154) sacerdotibus educandis, qui et a pietate et a doctrina bene instructi sint, non est Nobis in animo hic explicare: dumtaxat nonnulla sunt, quae praecipue, ut maximi momenti et ponderis, cupimus, dilecte Fili Noster, universos sacrorum Antistites diligenter attendere.

Primum est de linguae latinae studio in litterariis clericorum ludis omni cura fovendo atque provehendo, quam linguam scientia et usu habere perceptam non tam humanitatis et litterarum, quam religionis interest. Etenim Ecclesia, ut quae et nationes omnes complexu suo contineat, et usque ad consummationem saeculorum sit permansura, et prorsus a sui gubernatione vulgus arceat, sermonem suapte natura requirit universalem, immutabilem, non vulgarem. Huiusmodi cum sit sermo latinus, divinitus provisum est ut is mirifico esset usui Ecclesiae docenti, idemque Christifidelibus doctioribus ex omni gente magnum ministraret vinculum unitatis; iis dando scilicet non solum unde, vel locorum intervallo disiuncti vel in unum locum congregati, facile inter se sensa mentis et consilia conferrent, sed etiam, quod maius est, unde, quae Ecclesiae matris sunt, altius cognoscerent et cum Ecclesiae capite artius cohaerent. Utraque de causa, ut cetera omittamus, liquet clerum, ante alios, latinae linguae perstudiosum esse oportere; neque enim hic laudes persequimur, quibus hoc commendatur loquendi genus, pressum, locuples, numerosum, maiestatis plenum et dignitatis quod mire dixeris comparatum ad serviendum Romani Pontificatus gloriae, ad quem ipsa Imperii sedes tamquam hereditate pervenerit. Quod si in quopiam homine laico, qui quidem sit tinctus litteris, latinae linguae, quam dicere *catholicam* vere possumus, ignoratio quemdam amoris erga Ecclesiam languorem indicat, quanto magis omnes clericos, quotquot sunt, decet eius-

dem linguae satis gnaros esse atque peritos! Horum profecto est latinitatem tanto tueri constantius, quanto a sapientiae catholicae adversariis qui saec. XVI Europae in una Fidei doctrina consensionem labefactarunt, acrius eam norunt oppugnatam. Quare — quod ipsum in *Iure Canonico* cautum est¹ — in litterarum ludis, ubi spes sacri ordinis adulescent, accuratissime sermone latino volumus alumnos institui, hanc etiam ob causam, ne deinde, cum ad maiores disciplinas accesserint, quae latine utique et tradendae et percipiendae sunt, fiat, ut prae sermonis insecitia plenam doctrinarum intelligentiam assequi non possint, nedum se exercere scholasticis illis disputationibus, quibus egregie iuvenum acuuntur ingenia ad defensionem veritatis. Ita iam non continget, quod saepius dolemus fieri, ut nostri clerici sacerdotesque, cum haud satis operae litterarum latinarum studio dederint, neglectis Patrum Doctorumque Ecclesiae copiosis voluminibus, quibus Fidei dogmata exhibentur cum dilucide proposita tum invicte defensa, idoneam sibi doctrinae copiam a recentioribus petant auctoribus, in quibus fere non modo perspicuum dicendi genus et accurata disserendi ratio solet, sed fidelis etiam dogmatum interpretatio desiderari. Quae igitur Paulus Timotheum admonuit: *Formam habe sanorum verborum* ... (2 T. 1, 13). *Depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt* (1 T. 6, 20 s.), haec, si unquam alias, his praesertim temporibus valent, cum varias errorum fallacias, scientiae nomine specieque oblectas, nimis multi usquequaque venditare consueverunt. Has autem quis detegere possit ac redarguere, nisi Fidei dogmatum probe sensum teneat vimque verborum quibus solemniter sunt expressa, denique nisi ipsum, quo Ecclesia utitur, sermonem calleat?

- 1595 Alterum in quo singularem Episcoporum vigilantiam requirimus, ad al-
(1155) tiora adolescentis Cleri studia pertinet. Omnino quae hac de re sunt in *Iure Canonico* providentissime statuta,² ea sancte inviolateque observari debent, si quidem consilium est sacerdotum parare copiam, qui tantae magnitudini muneris impares non sint. Confecto igitur litterarum curriculo, nostri alumni, ut sacrae Theologiae aptam praeparationem adhibeant, minimum biennio diligentissime in Philosophiae studio versentur. *Scholasticam* intelligimus Philosophiam, a sanctis Patribus Scholaeque Doctoribus quadam laborum continuatione naviter expolitam, ac denique opera et ingenio THOMAE AQUINATIS ad summum perfectionis gradum adductam, quam quidem decessor Noster illustris LEO XIII *Fidei propugnaculum ac veluti firmum Religionis munimentum* appellare non dubitavit.³ Profecto ipsius Leonis magna laus est Philosophiam Christianam, excitato Doctoris Angelici amore cultuque, instaurasse:⁴

¹ CIC can. 1364 [cfr. n. 1473].

² CIC can. 1365 s. [cfr. nn. 1475-1479].

³ Litt. Encycl. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 [cfr. n. 909].

⁴ [Cfr. n. 934, not. 1].

atque etiam sic iudicamus, omnium rerum, quas in diuturno Pontificatu pro Ecclesia et pro societate civili utilissime gesserit, hoc adeo fuisse caput, ut si cetera non adessent, haec una res satis esset ad tanti Pontificis nomen immortalitati commendandum. Itaque in primis sibi curae habeant magistri Philosophiae in hac disciplina clericis tradenda non solum rationem seu methodum, verum etiam doctrinam et principia sequi sancti THOMAE: idque eo faciant vel studiosius, quod sciunt nullum Ecclesiae Doctorem *modernistis* ceterisque fidei catholicae hostibus ita esse terrori ac formidini, ut Aquinatem.

- 1596 Quod autem de Philosophia dicimus, idem est de sacrae Theologiae
(1156) disciplina intelligendum. Nam, ut SIXTI V verbis utamur: *Huius quidem tam salutaris scientiae cognitio et exercitatio, quae ab uberrimis divinarum Litterarum, Summorum Pontificum, Sanctorum Patrum et Conciliorum fontibus dimanat, certe semper maximum Ecclesiae adiumentum afferre potuit, sive ad Scripturas ipsas vere et sane intelligendas et interpretandas, sive ad Patres securius et utilius perlegendos et explicandos, sive ad varios errores et haereses detegendas et refellendas; his vero novissimis diebus, quibus iam advenerunt tempora illa periculosa ab Apostolo descripta, et homines blasphemii, superbi et seductores proficiunt in peius, errantes et alios in errorem mittentes, sane catholicae Fidei dogmatibus confirmandis et haeresibus confutandis pernecessaria est.*¹ Etenim id quod efficit ut hoc disciplinae genus vim scientiae veri nominis habeat, in eoque — ut desideratissimus decessor Noster praeclare ait — *plena sit, quantum per humanam rationem licet, explicatio invictaeque defensio traditae divinitus veritatis,*² nihil est aliud nisi Philosophia Scholastica, duce et magistro Aquinate, in usum ipsius sacrae disciplinae conversa. Hinc *apta illa et inter se nexa rerum et causarum cohaerentia, ille ordo et dispositio tamquam militum in pugnando instructio, illae dilucidae definitiones et distinctiones, illa argumentorum firmitas et acutissimae disputationes, quibus lux a tenebris, verum a falso distinguitur, haereticorum mendacia, multis praestigiis et fallaciis involuta, tamquam veste detracta, patefiunt et denudantur.*³ Consequens est, non bene sacrae iuventuti consulere, qui omnem de Theologia institutionem, scholastica ratione neglecta, ad *positivam methodum*, ut dicitur, exigendam putent; multoque minus eos officio suo satisfacere, qui huius doctrinae magisterium non aliter exerceant, nisi ordinem seriemque dogmatum atque haeresum doctis disquisitionibus exsequendo. Illa enim positiva methodus necessario quidem scholasticae adiungenda est, sed sola non sufficit; cum bene comparari nostros oporteat ad Fidei veritatem non modo convincendam, sed illustrandam etiam ac defendendam; Fidei autem dogmata contrariosque errores ex ordine temporum recensere, ecclesiasticae quidem historiae est, non vero munus Theologiae.

¹ Bulla *Triumphantis Ierusalem* (14 mart. 1588) § 10; BR 8, 1009 s. [Cfr. n. 918].

² BENEDICTUS XV, Motu Proprio *Non multo post*, de Romana S. Thomae Academia, 31 dec. 1914: AAS 7, 6 s.

³ SIXTUS V, Bulla laud. *Triumphantis Ierusalem*, § 10; BR 8, 1010. [Cfr. n. 919].

1597 Tertio loco, quod ad clericorum studia pertinet, qui, pro conscientia
(1157) officii, ea moderetur, non is profecto praescriptiones Iuris Canonici negliget de Theologia *Pastorali*:¹ imo plurimum tribuet huic disciplinae, qua quidem proxime animarum quaeritur salus. Nec vero dumtaxat, quam sancte sint divina tractanda, praecipiet; sed praeterea quemadmodum sint maiore semper cum fructu hominibus applicanda. In quo ei erit temporum habenda ratio diligentissime. Multa enim in populi christiani mores rerum cursus induxit, patrum nostrorum inaudita temporibus: quae pernovisse hodie sacerdotem oportet, ut nova novis remedia malis in Iesu Christi virtute reperiatur, et salutarem Religionis vim in omnes venas afferat humanae societatis.

1598 Denique scito, dilecte Fili Noster, admodum cordi Nobis illud esse
(1158) quod pariter in Iuris Canonici Codice statuitur: *Si constitui Seminarium dioecesanum nequeat, aut in constituto Seminario conveniens institutio, praesertim in philosophicis ac theologicis disciplinis, desideretur, Episcopus alumnos in alienum Seminarium mittat, nisi Seminarium Interdioecesanum vel Regionale, auctoritate apostolica, constitutum fuerit.*² In quo quidem optandum est ut Episcopi, quorum id refert, Apostolicae Sedis providentiam aestiment eique libentibus animis suffragentur. Quam multi enim sunt, qui vel moderatorum praeceptorumque inopia, vel forum angustias, vel alia de causa nequeunt adolescentes clericos, si quos habent maioribus studiis maturos, apud se curare, ut dignum est, instituendos? Iis igitur, ut possent permagno sui muneris officio fungi, opportune haec Apostolica Sedes opitulata est, conditis, maxime per Italiam, in singularum regionum commodum, nonnullis Seminariis, iisque praesidium doctorumque nobilitate florentibus, unde sacerdotes existerent *ad omne opus bonum* instructi,³ paratique se devovere totos Dei gloriae animarumque salutem. Nos equidem id instituti genus, in quo sapientia aequae ac munificentiae decessorum Nostrorum PII X⁴ et BENEDICTI XV spectata est, cum sartum et tectum conservare volumus, tum etiam, quantum est in Nobis, omni ope in maius provehere.⁵ — At vero par est et consentaneum, sacrorum quoque Antistites, qui eius sint regionis, cuius gratia Seminarium huiusmodi sit excitatum, debere omnes eidem pro virili parte prospicere. Quos quidem rogamus, ne inviti id faciant, quod non solum communis ab eis, sed propriae etiam ipsorum utilitatis ratio postulat. Etenim si reputaverint — quod res est — suam cuiusque causam hic agi, et Seminarium Interdioecesanum vel Regionale suarum cuiusque dioecesium Seminarii maioris instar esse, in quo ipsi eadem iura eademque officia singuli habeant, nihil sane, quod intelligant a se in eius bonum conferri posse, unquam recusabunt.

¹ CIC can. 1365, § 3 [cfr. n. 1476].

² Can. 1354, § 3 [cfr. n. 1455].

³ Cfr. 2 T. 3, 17.

⁴ [Cfr. nn. 1323-1325].

⁵ Cfr. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Elenchus Seminariorum* (Romae 1934) 145-152. [Cfr. n. 1961].

1599 Haec habuimus, dilecte Fili Noster, ad te de clericorum institutione
(1159) scribere. Iam istius, cui praees, Urbani Consilii erit curare, ut tum in sacris Seminariis Collegiisque clericorum, tum in magnis Lyceis et facultatibus seu doctorum ordinibus, quicumque eidem Consilio subiecti sunt, ea diligenter ubique ad effectum adducantur. Eadem ipsa igitur, ex auctoritate Nostra, omnibus, quorum interest, tu significabis. Deprecante autem Virgine beatissima, Eius Matre qui est *Sacerdos in aeternum* (Hb. 5, 6; 7, 17), confidimus rem magno cum emolumento sacri ordinis, Dei miserentis gratia, successuram.

AAS 14, 449-458. Cfr. S. C. DEI SEMINARI E DELLE UNIV. DEGLI STUDI, *Ordinamento dei Seminari* (Roma 1925) 30-35.

De Romana clericorum formatione

(Ex Serm. ad Pontificiae Universitatis Gregorianae Professores et Alumnos, 21 nov. 1922).

1600 Mei cari giovani, studenti, alunni del Santuario — quanti titoli in queste sole parole,
(1437) e non sono i soli — quanti motivi di predilezione, di intima consolazione, di radiose speranze! La vostra presenza Ci dice che la vostra suprema aspirazione, come quella dei vostri Pastori che qui vi inviarono, è la vostra formazione romana.

Che questa *romanità* che siete venuti a cercare in quella Roma eterna della quale il grande Poeta — non solo italiano, ma di tutto il mondo, perchè poeta della filosofia e della teologia cristiana — proclamava Cristo *Romano*,¹ si faccia signora del vostro cuore, così come Cristo ne è Signore. Che questa *romanità* vi possieda, voi e l'opera vostra, così che tornando nei vostri paesi ne possiate essere maestri ed apostoli.

Ci pare che ben a ragione possiamo ripetere a voi le parole che Gesù già disse a Pietro: *Confirma fratres tuos* (L. 22, 32). Anche voi confermerete i vostri fratelli in quella fede che vi ha qui condotti, in quella *romanità* della quale porterete loro più caro e più potente il palpito.

E ripeteremo ancora le altre parole evangeliche: *Euntes, docete omnes gentes* (Mt. 28, 19). Venuti da tutte le parti e rappresentanti di tutte le genti, tornerete alle vostre genti, porterete loro il saluto di Roma e l'amore di Roma. E lo accenderete sempre più vivo in loro questo amore, portando con voi la benedizione del Papa e con essa la benedizione dello stesso Gesù Cristo. L'amore a Gesù sarà in voi l'amore al Suo Vicario, a Pietro e al Suo Successore, chiunque Egli sia e comunque Egli si nomi, e questo amore voi porterete in tutte le opere vostre, per tutte le parti del mondo.

1601 ... E con voi siano benedetti questi uomini che vi sono maestri e guida. Di essi voi con-
(1438) serverete imperitura e sempre venerata la memoria, così come il Nostro memore pensiero ed affetto — e non solo in questo momento, ma bene spesso — va ai venerandi uomini che dal vostro posto Noi stessi abbiamo negli anni lontani veduto, ascoltato, ammirato. La vostra riconoscenza per loro, o cari figli, non è soltanto vostra, ma è anche Nostra.

¹ DANTE, *Purg.* 32, 102.

1602
(1439)

... Il Venerabile BELLARMINO,¹ levato così in alto e in tanto splendore, continuerà ad essere più che mai quel grande maestro, quel grande controversista ed apologeta della dottrina cattolica che è sempre stato. Egli col suo aspetto, colla sua memoria rinnovata, e col suo esempio, continuerà sempre più intensamente quella apologia che riuscì in ogni tempo la più efficace di tutte nello spettacolo di una vita tutta consacrata alla scienza e alla fede, all'amore della scienza e della fede.

È la stessa apologia che voi, o giovani, cominciate a scrivere non sulla carta e con fuggitivi caratteri, ma con la vita, e della quale i vostri maestri vi danno luminoso esempio, poichè in questa consacrazione della vita alla scienza e alla fede sta la migliore risposta alla domanda che tanto spesso si ripete: *possono la scienza e la fede stare insieme e darsi la mano?*

OR 23 novembre 1922; *Acta Romana S. I.* 3 (1919-1923) 430 s.

De bonae spei adolescentibus in Seminaria quamprimum excipiendis

(Ex Epist. *Quod novas* ad Episcopos Reipublicae de Venezuela, 25 apr. 1923).

1603
(1173)

Id primum omnium, venerabiles fratres, efficit, ut, quibus in adolescentulis divinae vocationis semina deprehenderit, ii non modo ad pietatem accuratius informantur, sed etiam in Seminaria dioecesana quamprimum excipiantur. Quae quidem Seminaria ut sint, quemadmodum esse debent, domicilia ad rectam sanctamque adolescentium institutionem undique bene instructa et comparata, ea, quam optime fieri poterit, ordinetis oportet et locupletetis.

AAS 15, 276.

De Thoma Aquinate sacrae iuventuti studiorum duce habendo

(Ex Litt. *Encycl. Studiorum Ducem*, 29 iun. 1923).

1604
(1174)

Studiorum Ducem sacrae iuventuti in maioribus disciplinis haud ita pridem per Apostolicam Epistolam² Nos, *Iuris Canonici* statuta confirmantes, habendum esse ediximus Thomam Aquinatem.

... Leviter adumbratis magnis Thomae virtutibus, iam non difficile intelligitur eiusdem praestantia doctrinae; cuius quidem in Ecclesia mirum quantum valet auctoritas. Profecto Nostri decessores tamquam uno ore semper eam laudibus extulerunt. Ipso etiam tum vivo, ALEXANDER IV ita perscribere non dubitavit: *Dilecto filio, Thomae de Aquino, viro*

¹ Idem Summus Pontifex hunc fortissimum catholicae veritatis propugnatorem die 13 mai. 1923 *Beatorum* numero adscripsit, die 29 iun. 1930 in album *Sanctorum* retulit, die 17 sept. 1931, ex Sacrorum Rituum Congregationis consulto, *Universalis Ecclesiae Doctorem* declaravit. — AAS 15, 269-275; 22, 293b-295b. 593-603; 23, 433-438.

² *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922; [cfr. nn. 1595 s.].

*utique nobilitate generis et morum honestate conspicuo ac thesaurum litteralis scientiae per gratiam Dei assecuto.*¹ Postquam autem e vivis excesserat, eius non solum virtutes sed doctrinam etiam consecrare visus est IOANNES XXII, cum, ad Patres Cardinales verba faciens, memorabilem illam edidit in Consistorio sententiam: *Ipse plus illuminavit Ecclesiam quam omnes alii Doctores; in cuius libris plus proficit homo uno anno quam in aliorum doctrina toto tempore vitae suae.*²

Cum igitur hic intelligentiae scientiaeque, humana maioris, existimatione floreret, eum PIUS V in sanctorum Doctorum numerum ratio Angelici titulo adscripsit.³ Ceterum Ecclesiae de hoc Doctore opinionem maximam quid tam aperte indicat quam quod Patres Tridentini duo dumtaxat volumina, *Sacram Scripturam* et *Summam Theologicam*, sibi consiliantibus patere super altare reverenter proposita voluerunt?⁴ Atque in hoc genere, ne persequamur ex ordine omnia Sedis Apostolicae documenta, quae innumerabilia sunt, feliciter nostra memoria contigit ut, LEONIS XIII auctoritate et instantia, Aquinatis disciplina revivisceret; quod quidem illustris decessoris Nostri promeritum tanti est, ut, quemadmodum alias diximus, si multa praeclara sapientissime ab eo constituta gestave non essent, ad immortalem Leonis gloriam hoc unum sufficeret.⁵ Iisdem mox vestigiis ingressus est sanctae recordationis Pontifex, PIUS X, praesertim Motu Proprio *Doctoris Angelici*,⁶ in quo illud praeclare dictum: *Post beatum exitum sancti Doctoris nullum habitum est ab Ecclesia Concilium in quo non ipse cum doctrinae suae opibus interfuerit.*⁷ Proxime autem, BENEDICTUS XV, decessor Noster desideratissimus, plus semel id ipsum sibi placere professus est: cui dandum est laudi quod *Iuris Canonici Codicem* promulgavit, ubi, Angelici Doctoris *ratio, doctrina et principia* plane consecrantur.⁸ Nos vero haec tanta divinissimo ingenio tributa praeconia sic probamus ut non modo Angelicum, sed etiam *Communem* seu universalem Ecclesiae Doctorem appellandum putemus THOMAM,⁹ cuius doctrinam, ut quam plurimis in omni genere litterarum monumentis testata est, suam Ecclesia fecerit.

1605

(1175) ... Intueantur oportet sanctum THOMAM nostri praesertim adolescentem, magnarumque virtutum decora quae in eo elucent, diligenter imitando consecretur; ante omnia humilitatem quod est spiritualis vitae fundamentum et castimoniam. Discant ab homine summi ingenii

¹ Epist. *Delectabile Nobis* ad Universitatis Parisiensis Cancellarium, 11 mart. 1256: *Bullar. O. P.* 1 (Romae 1739) 298.

² Allocutio hab. in Consistorio an. 1318, in: *Vita S. Thomae Aq.* 81, apud BOLLAND. *Acta Sanct.* die 7 mart.

³ Bulla *Mirabilis Deus*, 11 apr. 1567: BR 7, 564.

⁴ Cfr. J. J. BERTHIER, *S. Thomas Aq. « Doctor Communis » Ecclesiae*, 1 (Romae 1914) 312-315. [Cfr. n. 923].

⁵ Epist. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922: [cfr. n. 1595].

⁶ d. d. 29 iun. 1914; [cfr. nn. 1326-1331].

⁷ AAS 6, 339.

⁸ Can. 1366, § 2 [cfr. nn. 1478. 1608].

⁹ Cfr. BERTHIER, *Op. laud.* pp. LV-LXVII.

summaeque doctrinae, cum omnem tumorem animi horrere, tum submissione supplicii divini luminis copiam suis conciliare studiis; discant, eodem magistro, nihil tam vigilanter quam voluptatis blandimenta refugere, ne scilicet ad sapientiam contemplandam caligantes mentis oculos adiciant. Nam quod ipse vivendo praestitit, ut diximus, sic confirmat praecipiendo: *Si quis absteineat a delectationibus corporalibus ut liberior vacet contemplationi veritatis, pertinet hoc ad rectitudinem rationis.*¹ Quare divinis admonemur Litteris: *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis* (Sap. 1, 4). Itaque si Thomae pudicitia tum cum in extremum discrimen adductam vidimus, cecidisset, verisimile est nequaquam Ecclesiam suum Doctorem Angelicum habituram fuisse.

1606 Quandoquidem igitur videmus, corruptelarum illecebris deceptos,
(1176) invenum plerosque iacturam maturrime facere sanctae puritatis, seque dedere voluptatibus, Nos, Venerabiles Fratres, vehementer vobis auctores sumus ut *Militiae Angelicae* societatem, castimoniae Thomae praesidio conservandae custodiendae conditam, usquequaque, praecipue in sacrorum alumniis propagetis;² indulgentiae autem pontificalis munera, quibus a BENEDICTO XIII aliisque decessoribus Nostris cumulata est,³ equidem confirmamus. Et quo facilius animum quis inducat huic Militiae dare nomen, iis qui eam participant facimus potestatem, loco cinguli, gestandi suspensum collo sacrum numisma, cuius in adversa parte imago expressa sit sancti Thomae cum Angelis ei zonam accingentibus, in aversa Dominae Nostrae Reginae Sacratissimi Rosarii.

1607 Quoniam autem sanctus THOMAS omnium scholarum catholicarum
(1177) rite est patronus constitutus,⁴ is qui utramque sapientiam, ratione quae sitam divinitusque inditam, mirabiliter in se, ut diximus, coniunxit; qui difficillimis nodis expediendis ieiunia precesque fere adhibuit,⁵ qui instar omnium librorum Iesu Christi Crucifixi imagine usus est; idem, inquit, sacrae iuventuti sit documento, quemadmodum in studiis optimis recte magnoque cum fructu se exerceat.

1608 ... Nos autem, quae et decessores Nostri in primisque LEO XIII⁶
(1178) et PIUS X⁷ decreverunt et Nosmet ipsi anno superiore mandavimus,⁸ ea omnia volumus sedulo attendant inviolateque servant ii praesertim quicumque in clericorum scholis maiorum disciplinarum magisteria obti-

¹ *Summa Theol.* 2, 2 q. 152, a. 2.

² De erectione *Militiae Angelicae* in Seminariis cfr. S. C. CONCILII Rescriptum *Procurator Generalis O. P.*, 9 ian. 1925; *Analecta Ord. Praed.* 17 (1925-26) 50.

³ Cfr. *Summarium Indulgentiarum et Indulgentiarum Contraternitatis Militiae Angelicae* seu Cinguli S. Thomae, a S. POENITENTIARIA APOST. approbatum die 26 febr. 1923: *Analecta Ord. Praed.* 16 (1923-24) 364-367.

⁴ per Litt. Ap. *Cum hoc sit*, 4 aug. 1880: *Leonis XIII Acta* 2, 108-113.

⁵ [Cfr. n. 934].

⁶ Litt. *Encycl. Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 [cfr. nn. 900-934].

⁷ Motu Proprio *Doctoris Angelici*, 29 iun. 1914 [cfr. nn. 1326-1331].

⁸ [Cfr. nn. 1595 s.].

nent. Iidem vero sibi persuadeant tum se suo officio satisfacturos itemque expectationem Nostram expleturos esse, si cum Doctorem Aquinatem, scripta eius diu multumque volutando, adamare coeperint, amoris huius flagrantiam cum alumniis disciplinae suae, ipsum Doctorem interpretando, communicent, idoneosque eos reddant ad simile studium in aliis excitandum.

Scilicet inter amatores sancti Thomae, quales omnes decet esse Ecclesiae filios qui in studiis optimis versantur, honestam illam quidem cupimus iusta in libertate aemulationem unde studia progrediuntur, intercedere, at obtrectionem nullam, quae nec veritati suffragatur et unice ad dissolvenda valet vincula caritatis. Sanctum igitur unicuique eorum esto quod in Codice Iuris Canonici praecipitur ut *Philosophiae rationalis ac Theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutionem professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant*;¹ atque ad hanc normam ita se omnes gerant ut eum ipsi suum vere possint appellare magistrum. At ne quid eo amplius alii ab aliis exigant, quam quod ab omnibus exigit omnium magistra et mater Ecclesia: neque enim in iis rebus, de quibus in scholis catholicis inter melioris notae auctores in contrarias partes disputari solet, quicquam prohibendus est eam sequi sententiam quae sibi verisimilior videatur.

1609 ... Praeterea faciendum est, ut apud sacra Seminaria ceterasque do-
(1179) mos clericis instituendis hoc toto temporis spatio² aliqua celebris de philosophia aliisque gravioribus disciplinis disputatio in honorem Angelici Doctoris habeatur. Atque ad agendum posthac ita festum diem sancti THOMAE, quemadmodum patrono omnium scholarum catholicarum dignum est, volumus eum diem studiosis esse feriatum, eumque non tantum solemniter sacro, sed etiam — saltem in Seminariis et apud Religiosorum familias — eiusmodi disputatione celebrari, quam modo diximus.³

AAS 15, 309. 313 s. 320-325.

De Sanctissima Eucharistia clericalis pietatis fonte locupletissimo

(Ex Serm. ad Pont. Seminarii Romani alumnos, 10 iul. 1923).

1610 La vita del Seminario, durante l'anno scolastico, è vita ben regolata ed equamente
(1140) distribuita fra la pietà e la scienza: e sta bene. Ma benchè non possa dirsi che la pietà e la scienza stiano allo stesso livello, dovendosi riconoscere alla prima la propria eccellenza e superiorità, tuttavia per il sacerdote, destinato a diventare il maestro del popolo e la luce

¹ Can. 1366, § 2. — Cfr. can. 589, § 1.

² I. e. sexto anno saeculari vertente a Sanctorum caelorum honoribus Thomae Aquinatis a IOHANNES XXII (Const. *Redemptionem misit*, 18 iul. 1323: BR 4, 302-308) decretis.

³ [Cfr. n. 2007].

della terra¹ non basta. La scienza illumina la pietà, specialmente la scienza sacra, alla quale si dedica il sacerdote, poichè se qualsiasi scienza, cioè ricerca della verità, eleva la mente, quanto più la scienza del sacerdote, sacra per l'oggetto, per il fine, per i mezzi di cui dispone! Alla sua volta la pietà rettamente intesa, che è cognizione e culto filiale verso Dio nostro padre, se viene sinceramente praticata, feconda, illumina, dirige la scienza. Quindi pietà e scienza, nonchè escludersi, si aiutano e si sublimano a vicenda. Ma durante le vacanze lo studio riduce le sue esigenze, ed è giusto, perchè *l'arco troppo teso si spezza*; non egualmente però deve avvenire della pietà; anzi, siccome pietà e studio devono equilibrarsi, avendo dato nel corso dell'anno scolastico più tempo allo studio e minore alla pietà, nelle vacanze devono invertirsi le parti, dovendosi risarcire, se fosse il caso, le perdite che la pietà avesse subito.

1611 Questa pietà, consistente nel filiale amore verso Dio, si manifesta in modo tutto particolare con l'assistere ai divini misteri, con l'unione a Gesù nell'Eucaristia, poichè, quando (1441) vive Gesù in noi, tutto prende vita novella: l'individuo, la famiglia, la società...

L'orientamento della società verso l'Eucaristia deve essere capitanato e diretto dal sacerdote, che solo ha ricevuto il sublime potere di operare la più stretta unione dell'anima con Dio. Il prete zelante però deve formarsi in Seminario e alla sua formazione gioverà sommamente il dirigere le azioni tutte della sua giornata ad una continua preparazione e ad un perenne ringraziamento a Gesù Sacramentato. Per tal modo l'Eucaristia sarà il mezzo più efficace nella formazione del santo e pio prete, del prete dell'Eucaristia.

Sursum Corda 6, 8 (Pont. Seminario Romano Maggiore, 1 agosto 1923) 3 s.

De veritatis luce cum puritatis candore deque pietatis momento

(Ex Serm. ad Seminariorum Mediolanensium Superiores, Professores, Alumnos, 28 sept. 1923).

1612 Non farà meraviglia se il Papa « bibliotecario » cominci col parlarvi di libri, rivolgen- (1442) dovi la medesima parola cioè che San PAOLO nella prima e nella seconda Epistola al suo prediletto Timoteo, pronuncia quando insiste sullo studio: *Attende tibi et doctrinae; insta in illis. Hoc enim faciens et teipsum salvum facies et eos qui te audiunt* (1 T. 4, 16). Non vi farà meraviglia, dico, che un Papa il quale non ha inaridito il cuore suo sui libri, ripeta a voi la parola dell'apostolo: *Affer libros, membranas; attende doctrinae* (2 T. 4, 13; 1 T. 4, 16).

Figliuoli nostri, amate la scienza. Avete udito più volte questa parola di invito alla quale è impossibile sottrarsi, anche per non incorrere la tremenda minaccia del Signore: *Quia repulisti scientiam, ego repellam te* (Os. 4, 6). Voi dunque accettatela e seguitela. Intendiamo anzitutto la scienza ordinata alla salvezza eterna, quella scienza coltivando la quale salverete voi stessi e quelli che da voi aspettano la parola della salvezza, la scienza della virtù, la scienza della verità, la scienza della santità; quella scienza che si legge anzitutto nel libro dei libri che è il cuore stesso di Dio, e in quell'altro libro di cui sono pagine i Santi, imitatori ed attuatori della dottrina di Dio.

Dopo questa prima e fondamentale scienza, coltivate anche le altre, che, quante più ne potrete raggiungere, tanto sarà meglio. I corsi del *Ginnasio* e del *Liceo* vi mettono a contatto di una quantità di scibile, di altro genere che non sia quello delle scienze sacre. Non per questo voi dovrete trascurarlo. Voi vedrete in appresso — come tante volte lo abbiamo veduto Noi stessi stando in mezzo al mondo, in posizione talvolta eminente e di grave responsabilità — voi vedrete che tutto ciò può servire alla gloria di Dio e che talvolta quello

¹ Cfr. *Mt.* 5, 13 s.; 28, 19 s.

che era sembrato una inezia, una briciola di sapere, può valere — si può ben dire — la salvezza di un'anima. Voi dunque non disprezzate nulla di quanto la Provvidenza vi mette a portata di mano, di modo che possiate constatare un giorno di avere sovrabbondato nel sapere, piuttosto che di averlo trascurato.

Ma innanzi tutto siano vostro primo amore le scienze sacre. A un militare — e con tanta maggior ragione quanto più è elevato in grado — si chiede che conosca l'arte della guerra, a un ingegnere si chiedono conoscenze tecniche proprie della sua professione; a un sacerdote si ha ragione di chiedere anzitutto la scienza delle cose divine, la scienza alla quale hanno diritto i popoli, ha diritto l'ultimo dei fedeli, la scienza che salva le anime.

1613 Ma questa scienza, figliuoli carissimi, non può sussistere da sola. Essa richiede le mi- (1443) gliori e le più intatte energie dell'anima vostra. E perciò è necessario che all'amore per le scienze sacre e per tutte le scienze voi congiungete l'amore per la purezza dell'anima vostra.

Amate la scienza e amate la purezza, poichè di tutte le scienze può dirsi in certo senso quello che lo Spirito del Signore afferma della sapienza: *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis* (*Sap.* 1, 4). C'è una sovrana ed ascosa corrispondenza tra la luce della verità e il candore della purezza. Come la purezza è il misterioso farmaco che conserva le migliori energie della vita, così essa è il segreto per raggiungere più speditamente la verità, è la luce che meglio rischiarerà gli orizzonti dello scibile e che con il suo candore dà un riverbero che disperde le tenebre di molti errori.

Fate dunque che la purezza sia il dono da voi più insistentemente implorato da Dio. Un dono tale Egli ve lo ha già dato in parte, perchè esso è il dono che accompagna inseparabilmente quello della vocazione. Ma se al principio è un dono, esso poi diventa un dovere e una condizione del vostro stato, una di quelle condizioni che domandano la più fedele cooperazione, quella cooperazione che Iddio ha il diritto santissimo di richiedere a quelle anime a cui ha rivolto un invito tanto sublime.

1614 Amate la scienza, amate la purezza. Ma ecco che da voi chiediamo un altro amore: (1444) amate la pietà. E questo vi chiediamo non tanto perchè San Paolo ha detto che la pietà è utile a tutto,¹ quanto per il motivo che la rende tale. E non si tratta di una utilità secondaria, ma di una utilità fondamentale, come per i corpi nostri l'aria, l'atmosfera, sono talmente utili che senza di esse è impossibile sostenere la vita. In questa misura è utile, cioè necessaria, indispensabile la pietà, parte di quella virtù regina che sopravvive anche nella vita eterna, senza la quale nulla è tutto il resto, e con la quale tutto il resto si santifica, cioè la carità.² La pietà è la perfezione della carità: essa ci rende filiali verso Iddio, ci fa benigni verso il prossimo; essa ci insegna la preghiera, espressione, esercizio di quella pietà filiale per la quale Gesù ci insegnava a dire: *Padre nostro che sei nei cieli*.³

Senza la pietà la scienza diviene vanità, e la purezza stessa diviene superbia che inorgoglisce lo spirito;⁴ senza la pietà la fermezza è dura, l'umiltà diventa debolezza, l'ubbidienza servilità. È la pietà che dà a tutte le virtù il giusto valore, perchè ci mette nel vero rapporto verso Iddio e verso il Prossimo, figli di Dio e fratelli del Prossimo.

Ecco dunque o diletteggianti figli le tre parole che vi avevamo riservato, le tre raccomandazioni che vi facciamo con tutta la nostra premura paterna, *l'amore alla scienza, l'amore alla purezza, l'amore alla pietà*. Ciò facendo — vi ripeteremo ancora con l'Apostolo — salverete voi stessi e quelli che vi ascoltano.⁵

OR 30 sept. 1923.

¹ 1 T. 4, 8.

² Cfr. 1 C. 13, 1-13.

³ *Mt.* 6, 9.

⁴ Cfr. 1 C. 8, 1.

⁵ 1 T. 4, 16.

**De clericorum reverentia et
amore erga Sacram Scripturam**

(Ex Epist. Supremae S. C. S. OFFICII *Iam pluribus*, ad Moderatorem Supremum Societatis Presbyterorum a S. Sulpitio, 22 dec. 1923).

- 1615 Ipsa [Ecclesia] enim vehementer cupit ut ii, qui in spem altaris succrescunt, reveren-
(1180) tiam ac amorem altissimum erga Sacram Scripturam concipiant, ita ut, sacerdotio aucti
et vincam Domini ingressi, experimento noscant quam sit *utilis omnis Scriptura divinitus
inspirata ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut per-
fectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*. (2 T. 3, 16 s.).

AAS 15, 619.

**De multiplici virtute
a clericis animo magno fortique acquirenda**

(Ex Serm. ad Pont. Seminarium Romani alumnos, 28 dec. 1923).

- 1616 Il giorno è opportuno: il giorno dei santi INNOCENTI. Badate bene, figliuoli miei, badate
(1445) attentamente a questa coincidenza, perchè bellissima: considerate un po' profondamente
come nella Chiesa i gigli si tingano di sangue: gigli di purezza e sangue di martirio, purezza
di vita e generosità nella più alta espressione della parola. Eccovi adunque due virtù, che
dopo la carità, *che è vincolo di perfezione*,¹ sono le sostenitrici di ogni santità, di ogni altezza
spirituale; ecco ancora due grandi contribuzioni vostre alla grazia grande della vocazione,
che Iddio vi ha concesso: purezza e generosità.
- 1617 Vi è necessaria la purezza di vita, perchè *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum vide-*
(1446) *bunt*, (Mt. 5, 8) e bisogna che voi vediate Dio, non soltanto negli splendori sempre miste-
riosi della Fede, ma dovete cercar di vederlo nella vostra vita quotidiana, nei vostri studi:
nei vostri primi studi: nella vostra Filosofia, nella vostra Teologia e in tutte le scienze poste
al servizio di queste. Voi dovete cercar di vedere Dio quanto più luminosamente possibile,
quanto più da vicino che vi è dato, essendo questa una somma necessità, perchè col sacro
ministero dovete mostrare Dio agli altri, dovete additare agli altri la via che a Dio con-
duce: e come potrete farlo, se voi non la conoscete?
- 1618 Anzitutto adunque gigli di purezza, e poi spirito di martirio. Ci vuole questo spirito
(1447) di martirio, perchè senza un po' di generosità nulla si conchiude. Il martirio di sangue non
è necessario a tutti, anzi a pochi è data la grande grazia di compiere il più magnifico atto
concesso a una creatura ragionevole, di dare la vita per la verità e per la giustizia; ma se
questo non è necessario a tutti e non è a tutti possibile, è però necessario per tutti, almeno
in una certa misura, lo spirito di martirio.
- L'esperienza che avete fatto nei pochi anni di Seminario vi avrà persuasi che senza
generosità nel vincersi, nel sacrificarsi, nel mortificarsi, non vi è più disciplina, non vi è più
ordine, pur tanto necessari. La necessità di questa virtù si rivela in ogni azione: ci vuole
generosità per studiare e per osservare puntualmente la regola; ma la generosità è soprat-
tutto necessaria per fare quello che dovete con una certa abbondanza. Non dovete lesinare
mai, dovete usare larghezza in tutto: nella disciplina, nello studio, nel divertimento: sì,
pure nel giuoco dovete essere di cuore generoso, recandovi con gioviale trasporto. Nostro
Signore, infatti, è venuto al mondo, *ut vitam habeant, et abundantius habeant* (I. 10, 10); è

¹ C. 3, 14.

venuto per darci, non una piccola vita rachitica e misera, ma per darci la pienezza della
vita, l'abbondanza della vita; dovete quindi essere abbondantemente buoni, e attendere
a tutti i vostri doveri, e soprattutto alla pietà e allo studio, con cuore sempre più largo.

- 1619 Pietà e studio: non sappiamo quale di queste due cose raccomandarvi di più, quale
(1448) preferire, perchè, se esse s'intendono come vanno intese, lo studio diventa pietà e la pietà
studio. Quando si attende allo studio con la mente rivolta a Dio, all'altare, alla vocazione,
lo studio diventa sublime preghiera; e la preghiera, intesa come unione con Dio, come pe-
netrazione in Dio, diventa un occuparsi più intimamente di Dio per meglio conoscerlo,
diventa uno studiarli di entrare nel cuore e nello spirito di Dio per farlo entrare nello spi-
rito nostro, diventa nobile studio.

- 1620 Perciò, figliuoli dilette, vogliamo che con generosità e con quella penetrazione
(1449) che è tutta propria della purezza, voi studiate e preghiate. Purezza, generosità, pietà,
studio, son tutte cose di prima necessità, nessuna è superflua; se vi mancasse una sola di
queste virtù tutto mancherebbe, ed è proprio il caso di dire: *Bonum ex integra causa,
malum ex quolibet defectu*.

Sursum Corda 7, 2 (Pont. Seminario Romano Maggiore, 1 febbraio 1924) 4 s.

**De Sacra Scriptura reverenter pieque
tradenda et discenda**

(Ex Epist. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Suprema Sacra Congregatio*, ad Rmos Episcopos,
25 ian. 1924).

- 1621 Sacrae Scripturae studium ad eas leges dirigatur, quas extremis
(1181) praesertim temporibus statuerunt Summi Pontifices: LEO XIII,¹ PIUS
X,² BENEDICTUS XV.³
- Ex his legibus unam vel alteram, utpote maximi momenti et pon-
deris, iuvat recensere. Ac primo quidem ut ad huius magisterii munus ii
tantum deligantur, qui et peculiarem, eamque rectam, in Sacrae Scrip-
turae scientia institutionem nacti sint, et solida tum philosophica tum
theologica doctrina emineant. Magistri, sic diligenter electi, sollemne
sanctumque habeant nunquam a *communi doctrina et Ecclesiae tradi-*
tione vel minimum discedere; decisiones Pontificiae Commissionis Bi-
blicaе plurimi faciant, easque explanent diligentissime; *vera scientiae*
huius incrementa, quaecumque recentiorum scientia peperit, in rem suam
convertant, sed *temeraria novorum commenta* negligent, omnemque
interpretationem ut ineptam et falsam reiiciant, quae vel inspiratos
auctores inter se quodammodo pugnantes facit, vel doctrinae Ecclesiae
adversatur.⁴

¹ Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893; Litt. Ap. *Vigilantiae*, 30 oct. 1902.
[Cfr. n. 1574].

² Litt. Ap. *Scripturae Sanctae*, 23 febr. 1904; *Quoniam in re biblica*, 27 mart. 1906;
Motu Proprio *Praestantia*, 18 nov. 1907; Litt. Ap. *Vinea electa*, 7 mai. 1909. [Cfr. n. 1574].

³ Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitus*, 15 sept. 1920. [Cfr. n. 1574].

⁴ [Cfr. nn. 1574 s.].

- 1622 Omnes autem Alumni et Administri Ecclesiae, prae oculis habentes
(1182) salutare illud monitum, a piissimo Auctore libri *De Imitatione Christi* traditum, nempe quod *omnis Scriptura Sacra eo spiritu debet legi, quo facta est*,¹ ad Sacras Litteras adeant semper sensu quodam *reverentiae* et *pietatis* affecti; nequaquam enim ipsarum intelligentia salutariter, ut opus est, patere potest, nisi remota scientiae terrenae arrogantia, studioque sancte excitato eius, quae *desursum est*, sapientiae.²

Haec si fuerint praestita, Sacrorum alumni ex Divinae Scripturae studio non modo maximam colligent utilitatem ad catholicum dogma tuendum ac vindicandum, verum etiam sibi acquirant *supereminentem* illam *Iesu Christi scientiam*,³ qua perfecti evadant verbi divini administri, *ad omne opus bonum* instructi.⁴

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De relatione circa Seminariorum statum singulis trienniis ad S. C. de Semin. et Stud. Univ. mittenda

(Decret. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. Quo uberiore, 2 febr. 1924).⁵

- 1623 Quo uberiore cum fructu S. Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus
(1183) munere suo gravissimo perfungi valeat, omnino necesse est ut de Seminariorum statu ac conditione saepe et accurate certior fiat.

Itaque, de mandato Ssmi D. N. Pii Pp. XI, Sacra eadem Congregatio quae sequuntur decernit:

1. Omnes locorum Ordinarii tenentur, singulis trienniis, relationem Sacrae huic Congregationi facere super Seminarii statu, secundum formulam praesenti decreto adiectam.⁶

2. Ordinarius qui Seminario praesit Interdioecetano vel Regionali,⁷ de eo etiam, iuxta quaestiones in formula positas, referat.

3. Triennia sunt fixa et computantur a die 1^a Ianuarii huius anni 1924. In hoc primo triennii anno relationem exhibere debent Ordinarii Italiae, Galliae, Hispaniae Insularumque adiacentium; in altero, ceteri Europae Ordinarii; in tertio Ordinarii Americae universi.

Et ita per vices continuas singulis quae sequuntur trienniis.

4. Relatio lingua latina conscribenda est, et ab ipso Ordinario subsignanda, adiectis die, mense et anno quibus data fuerit.

5. In relatione danda, responderi debet accurate et plene ad singulas quaestiones quae in formula ponuntur.

6. Si, durante triennio quod relationem sequetur, textus quidam praelectionum cursus Philosophiae, Theologiae, S. Scripturae, Iuris Canonici, mutetur, id statim ad S. hanc Congregationem referatur.

¹ *De Imit. Chr.* 1, 5, 1.

² [Cfr. n. 1575].

³ Cfr. *E.* 3, 19.

⁴ Cfr. 2 *T.* 3, 17.

⁵ [Cfr. nn. 1254. 1752].

⁶ Cum formula, de qua fit sermo, opportunis immutationibus facile sit obnoxia, omittitur.

⁷ [Cfr. nn. 1985-1998].

7. Praesenti decreto nihil derogatur de lege relationis super Seminario S. Congregationi Consistoriali exhibendae, quum ad eandem S. Congregationem de statu dioecesis, ad normam can. 340, debet referri.

AAS 17, 547 s.

De Seminariorum bonis augendis tuendisque

(Ex Convent. cum Bavaria, 29 mart. 1924).¹

- 1624 Art. 3. - § 1. Die Ernennung oder Zulassung der Professoren oder
(1193) Dozenten an den theologischen Fakultäten der Universitäten und an den philosophisch-theologischen Hochschulen, sowie der Religionslehrer an den höheren Lehranstalten wird staatlicherseits erst erfolgen, wenn gegen die in Aussicht genommenen Kandidaten von dem zuständigen Diözesanbischofe keine Erinnerung erhoben worden ist.

§ 2. Sollte einer der genannten Lehrer von dem Diözesanbischofe wegen seiner Lehre oder wegen seines sittlichen Verhaltens aus triftigen Gründen beanstandet werden, so wird die Staatsregierung unbeschadet seiner staatsdienerlichen Rechte alsbald auf andere Weise für einen entsprechenden Ersatz sorgen.

- 1625 Art. 4. - § 1. Der Unterricht an den theologischen Fakultäten der
(1194) Universitäten und an den philosophisch-theologischen Hochschulen muss den Bedürfnissen des priesterlichen Berufes nach Massgabe der kirchlichen Vorschriften Rechnung tragen.

- 1626 Art. 10. - § 1, h) Der Bayerische Staat wird an die bestehenden, nach
(1195) den Bestimmungen des *Codex Iuris Canonici* eingerichteten Knaben- und Priesterseminare angemessene Zuschüsse leisten.

- 1627 § 4. Die Güter der Seminarien ... werden innerhalb der Schranken
(1196) des für alle geltenden Gesetzes gewährleistet und können ohne Zustimmung der zuständigen kirchlichen Obrigkeit nicht veräußert werden. Die Kirche hat das Recht neues Eigentum zu erwerben und als Eigentum zu haben. Dieses so erworbene Eigentum soll in gleicher Weise unverletzlich sein.

AAS 17, 43. 49 s.

¹ [Cfr. n. 1895].

De Divinarum Litterarum magisteriis

(Ex Motu Proprio *Bibliorum scientiam*, 27 apr. 1924).

1628 Bibliorum scientiam quanti Ecclesia Dei perpetuo fecerit, vel scripta
(1197) testantur, a christianae religionis primordiis usque adhuc, ad fidem docendam tuendamque edita. Libris enim sacris, altero divinae revelationis fonte, haud secus ac traditis sine scripto doctrinis, quicquid de Deo, de Christo hominum Redemptore, de nativa Ecclesiae constitutione deque morum disciplina scimus, innitur id omne ac fulcitur. Quamobrem rei biblicae studia tanto plus viguerunt, quanto oportuit acrius aut veritatem inlustrare aut errores inimice infestaeque in Christi divinitatem inque Ecclesiam prolatos refellere; acatholicis autem et rationalistis eo usque temeritatis audaciaeque progressis, ut ipsam Scripturae Sanctae auctoritatem atque ab errore immunitatem appetere, iam nostris necesse fuit, magna sanae eruditionis copia instructis, in certamen descendere, ut divinum Caelestis Sapientiae donum a falsae scientiae commentis defenderent.

1629 In qua quidem palaestra si omnes ex utroque clero alumni, per sa-
(1198) crorum studiorum cursum, graviter institui atque exerceri debent, at plenissimam tamen incorruptamque rei biblicae cognitionem ii percipiant oportet, qui ad eiusmodi disciplinam aut in Seminariis studiorumque Universitatibus tradendam aut scripto tractandam peculiari quadam ingenii sui propensione allici et reservari videantur: qui si tantulum ab Ecclesiae sensu aberrarint, iam apud plures alios integritas fidei in periculum discrimenque vocabitur. Rei huiusce momenta cum proximi decessores Nostri provido intentoque animo ponderassent, *Commissione*, ut aiunt, Purpuratorum Patrum et *Instituto* item *Biblico* conditis,¹ datisque haud semel, ut Sacrae Scripturae studia proveherent, ad universos etiam catholici orbis Antistites, Litteris,² inter alia id quoque edixerunt, magistros eius disciplinae esse caute prudenterque deligendos, et alumnos optima spei, qui nati apti ad Bibliorum studia viderentur, ad promerenda etiam huius disciplinae insignia excitari adiuvari debere, quibus aliquando divinarum Litterarum magisteria committerentur. Quae quidem hortamenta et iussa sapientissimorum Pontificum magno sane emolumento fuere; verumtamen ut eadem, additis per Nos praescriptis atque incitamentis, quae temporum condicio postulat, uberiores solidioresque afferant utilitates, placet haec, quae sequuntur, auctoritate Nostra decernere:

1630 I. - Gradus academici, apud Commissionem Biblicam vel Institu-
(1199) tum Biblicum, facto scientiae periculo, impetrati, eadem pariant iura eosdemque canonicos effectus, ac gradus in sacra theologia vel in iure canonico a quibusvis Pontificiis Athenaeis et Catholicis Institutis conlati.

¹ Cfr. Litt. Ap. *Vigilantiae*, quibus Consilium instituitur studiis Sacrae Scripturae provehendis (30 oct. 1902): *Leonis XIII Acta* 22, 232-238; et Litt. Ap. *Vinea electa*, quibus Pontificium Institutum Biblicum in Urbe erigitur (7 mart. 1909): AAS 1, 447-451.

² [Cfr. nn. 1173. 1621].

II. - Beneficium, in quo canonice insit onus Sacrae Scripturae populo explanandae,¹ ulli ne conferatur, nisi, praeter alia, sit is licentia aut laurea in re biblica potitus.

III. - Nullus item Sacrarum Litterarum disciplinae in Seminariis tradendae doctor esto, nisi, confecto peculiari eiusdem disciplinae curriculum, gradus academicos apud Commissionem Biblicam vel Institutum Biblicum adeptus legitime sit. Volumus autem ut baccalaurei titulus iis ab Instituto Biblico tributus, qui ibidem primum alterumque curriculum annum — graviore nempe doctrinas percipiendo — peregerint, satis sit cum ad rem biblicam docendam, tum ad beneficium, de quo n. II, assequendum, incolumi tamen iure eos anteferendi qui licentia laurea aucti sint.²

AAS 16, 180 s.

De Latini sermonis dignitate et excellentia deque latinitatis schola in Urbe.

(Ex Motu Proprio *Latinarum litterarum*, 20 oct. 1924).

1631 Latinarum litterarum quae quantaque sit dignitas ac praestantia, nulli obscurum
(1200) putamus, qui antiqua earum monumenta non ignoret atque in humanitatis optimarumque artium studiis aliquem sensum habeat. Romani enim scriptores — quos perperam dixeris, exscribendo imitandoque, meros Graecorum pedisequos fuisse, cum horum, contra, sapientiam atque inventa ad patrium accommodaverint ingenium suaeque ipsorum industria elaboraverint — tali commentaria et volumina sua rerum sententiarumque gravitate ornare, eamque in amplo apteque composito verborum circuitu praeferunt maiestatem cum concinnitate elegantiaque coniunctam, ut latinam linguam, quae, in omnes gentes pervagatissima, Imperii universitati servierat, Romanus Pontificatus delegerit habueritque dignam, qua tamquam magnifica caelestis doctrinae sanctissimarumque legum veste uteretur. Nec facile quisquam infuturabitur, complures e Patribus, Doctoribus et christianae fidei defensoribus latine ita scripsisse, ut optimis ethnicorum non multum vi ac venustate orationis cedere videantur, idque praeterea Ecclesiae esse honori tribuendum, quod non modo vetustissimos latinos codices iniuria temporis eripuit incolumesque posteritati servavit, sed etiam quod, hac latinitatis laude si qui saeculorum decursu floruerunt, ii plerumque aut in utroque clero numerabantur aut Urbis plausum ac praemia assecuti sunt. E qua quidem operosae artis quasi palaestra alium percipi licere fructum, eundemque sane laetissimum, est apud intellegentes communiter receptum: scilicet, quo plus studii laborisque in latinas insumitur litteras, eo maiorem inde efficientiam aptioremque verborum structuram ad usum patrii sermonis traduci. Quo in genere memoriae proditum est, Iacobum BOSSUET et Paulum SEGNERI, qui inter oratores suae quisque gentis principem locum obtinent, solitos fuisse dicere, si quid dignitatis ac virtutis in suis orationibus esset, id se in primis Marci Tullii studio acceptum referre.

¹ Cfr. CIC can. 400.

² His privilegiis, Baccalaurei titulo adnexis, derogatum est die 10 apr. 1929 per *Rescriptum* S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus, quae simul declaravit eadem privilegia cum Licentiae gradu in posterum coniungenda esse. — *Acta Pont. Instituti Biblici* 3, 3 (1 iunii 1929) 13 s.

1632
(1201)

Cum igitur non tam humani civilisque cultus quam religionis ipsius Ecclesiaeque catholicae interesset, latini sermonis plenissimam in clero scientiam provehi ac propagari, eandemque non praeceptis et arte circumscriptam, sed etiam ad usum exercitationemque polite ornatque scribendi translata, nihil mirum si decessores Nostri, nunquam, pro rerum temporumque condicione, sibi temperaverunt, quin latinitatis rationibus prospicerent: quod eo studiosius egerunt, quo deteriore in statum Latinae litterae decidissent. Quem quidem suum purioris latinitatis amorem iidem Romani Pontifices vel hoc ipso ostendere visi sunt, quod, quotiescumque sibi licuit — atque non uni quidem eorum licuit — adiutoribus usi sunt Latinae scriptionis haud mediocriter peritis. Commemorare autem vix refert, cum in re versemur notissima, quam impense imm. mem. decessor Noster LEO XIII litterarum disciplinam, praesertim Latinarum, in clericis provehere studuerit.¹ Ad Nos vero quod attinet, quae hac in re esset mens Nostra, haud semel — datis videlicet Epistolis Apostolicis *Officiorum omnium et Unigenitus Dei Filius*, altera die 1 mensis augusti anno MDCCCXXII, altera XIX mensis martii hoc anno — aperte significavimus: sive enim de Seminariis et de studiis clericorum promovendis, sive de alumnis Ordinum regularium aliarumque Sodalitatum religiosarum rite instituendis loquebamur, non tam peremptorium, ut aiunt, Codicis praescriptum invocavimus, quam, addita argumentorum copia, velle Nos diximus, praecipuaque quadam voluntate, ut linguam Latinam uterque clerus haberet scientia et usu perceptam.² Qua in re etsi non dubitamus quin ad futura Nobis sit moderatorum diligentia, in quos cura et periculum recidit aptae suorum institutionis, in spem sacri ordinis succrescentium, nullum tamen non experiri consilium volumus, ut laus illa, quae antehac in utroque clero eluxit, perfectioris latinitatis, ne omnino depereat, immo etiam, quoad fieri poterit, feliciter augeat. Consentaneum enim est, ut Romanae Curiae, Cancellariis episcopalibus, religiosis Sodalitatibus adiutores seu officiales non desint, qui in decretis sententiisque conficiendis, in epistolarum, quod vocant, commercio, tam decore latinum tractent sermonem, ut eorum scripta Ecclesiam, optimarum artium altricem, nullo pacto dedeant.

1633
(1202)

Itaque haec, quae sequuntur, Motu proprio, apostolica Nostra auctoritate decernimus:
I. Apud Athenaeum Gregorianum, Societati Iesu iterum centesimo ante anno ab Apostolica Sede concredita, a proximo mense peculiaris esto *Schola litteris latinis tradendis*.

II. Quicumque Societatis vel Athenaei moderatores ad tale munus, de Nostro consensu, delegerint, is sibi religiose proponat, ut auditores, seu praestantissimorum latinitatis exemplarium commentatione, seu crebris latine scribendi exercitationibus, ad exquisitiorem orationis formam excolat atque evehat.

III. Eiusmodi litterarum Latinarum curriculum, in praesens atque interim, biennio contineatur. Auditoribus, qui, post completum biennium, se, periculo facto, delectis iudiciis probaverint, testimonium, seu *diploma*, curriculum egregie peracti tradatur. Quod quidem testimonium, seu diploma, quicumque impetrarint, iidem in certaminibus ad quaevis officia apud Sacras Congregationes, Curias dioecesanarum et Seminariorum ludos consequenda propositis, ceteris paribus, praeferrantur.

IV. Qui, dato post biennium Latinae scriptionis experimento, non modo reliquis discipulis praestiterit sed iudiciis peculiari dignus praemio communiter visus erit, eundem nomismate aureo donabimus.

V. Schola omnibus pateat, ne laicis quidem hominibus exceptis. Eandem celebrari cupimus ab iis etiam Seminariorum religiosarumque Sodalitatum alumnis, qui aut domi aut apud alia Athenaea docentur, immo — quod certe emolumento vacuum non foret —

¹ [Cfr. nn. 965-969; 1110-1113].² [Cfr. nn. 1594].

vel a sacerdotibus iunioribus, qui Romanae Curiae operam suam navant. Episcopi autem Italiae atque exterarum gentium rem dioecesibus suis utilissimam Nobisque pergratam facturi sunt, si quos habent clericos hec disciplinis sacris imbuendos, eorum aliquem, prae ceteris ad latinitatis studia propensum, Scholam propediem aperiendam frequentare inusserint.

AAS 16, 417-420.

De Historia Artis Sacrae in Seminariis clare, accurate, prudenter tradenda

(Ex Decret. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Tra le materie*, [ad Italiae Ordinarios, 1 nov. 1924].)

1634
(1203)

Tra le materie dell'insegnamento da impartirsi nei Seminari, secondo le disposizioni della Santa Sede, è stata introdotta fin dai tempi di S. S. Papa Pio X, la *Storia delle Arti Belle* e, in particolare, dell'*Arte Sacra*. In tale insegnamento, mentre sarà necessario che tutta la materia ad esso appartenente sia esposta dall'insegnante, almeno in compendio, in modo chiaro ed esatto, e siano rigorosamente tutelate le norme della sana morale, dovranno altresì esser difesi i veri principi che sono guida agli artisti per rappresentare in terra quella bellezza di cui Iddio stesso è il principio e la fonte; come dovranno esser fatte rilevare le molte benemerenzze della Chiesa per l'incremento delle Arti in ogni secolo dell'era cristiana.

Ma la parola viva dell'insegnante dovrà esser confortata da un buon libro di testo che, specialmente agli alunni che aspirano al sacerdozio, dimostri ampiamente la grandezza della nostra arte, specialmente quando si è ispirata ai santi ideali della fede; e li sappia educare a divenire un giorno fedeli e intelligenti custodi dei tesori di arte religiosa che verranno loro affidati.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De clericorum dignitate ex ipso clerici nomine significata

(Ex Serm. ad Pont. Seminarium Romani alumnos, 30 dec. 1924).

1635
(1450)

È grande il nome che portate, il nome di clerici: *Clericus*, in sortem Domini vocatus.¹ Sorte divina, porzione prediletta nell'immensa famiglia di Dio, porzione chiamata a una sorte speciale, a una eredità particolare. Figliuoli miei, ricordate sempre anche solo questo nome, e vi sarà continuo stimolo e incoraggiamento forte a rispondere alla bontà, alla benignità, alla tenerezza di quel Dio che in tale sorte vi ha chiamati; una sorte, figliuoli miei, alla quale se voi — come voi tutti ne avete il proposito e lo sappiamo — alla quale se voi corrisponderete, avanzando sempre più negli anni, sempre più constaterete l'eccellenza di quest'atto di predilezione divina sin da questo giorno della prima giovinezza, e per molti di voi, della prima fanciullezza. Oh, sì! Quando sarete molto avanti nella vita, vedrete di che luce risplenda la grazia che Dio vi fa; e perciò vi ripetiamo quel che diceva il Signore: *Si scires donum Dei!* (I. 4, 10).

Cercate di conoscerlo questo dono di Dio, cercate di corrispondere generosamente a quello che il nome vostro dice: *Clerici*, sorteggio di Dio, collocati nella sorte sua!

Sursum Corda 8, 2 (Pont. Seminario Romano Maggiore, 1 febbraio 1925) 6.

¹ CONC. TRID. SESS. 22, *De Ref.* c. 1 [vid. supra n. 288]; cfr. *Dist.* 21, can. 1; *Caus.* 12, q. 1, can. 5 (CI 1, 67. 677).

De clericorum et Seminariorum exemptionibus

(Ex Convent. cum Polonia, 10 febr. 1925).

- 1636 (1204) Art. V. - Les ecclésiastiques jouiront dans l'exercice de leur ministère d'une protection juridique spéciale. A l'égard des fonctionnaires de l'Etat, ils bénéficieront du droit d'exemption de la saisie judiciaire pour une partie de leurs traitements. Les ecclésiastiques ayant reçu les ordres, les religieux ayant prononcé leurs vœux, les élèves des Séminaires et les novices, qui se seraient présentés aux Séminaires et aux Noviciats avant une déclaration de guerre, seront exemptés du service militaire, excepté les cas de levée en masse. Dans ces derniers cas les prêtres ordonnés exerceront dans l'armée leur ministère, sans qu'il soit porté préjudice, cependant, aux intérêts des paroisses, tandis que les autres membres du Clergé seront affectés au service sanitaire. Les ecclésiastiques seront libérés des fonctions civiles, incompatibles avec la vocation sacerdotale, telles que celles de jurés, de membres des Tribunaux, etc.
- 1637 (1205) Art. XIII. - 2. Dans tous les diocèses l'Eglise catholique possédera des Séminaires ecclésiastiques en conformité avec le Droit Canon, qu'Elle dirigera et dont Elle nommera les enseignants.
- Les brevets d'études délivrés par les grands Séminaires seront suffisants pour enseigner la Religion dans toutes les écoles publiques, exceptées les écoles supérieures.¹
- 1638 (1206) Art. XV. - Les ecclésiastiques, leurs biens et les biens des personnes juridiques ecclésiastiques et religieuses, sont imposables à l'égal des personnes et des biens des citoyens de la République et des personnes juridiques laïques, à l'exception toutefois des édifices consacrés au service divin, des Séminaires ecclésiastiques, des maisons de formation des religieux et religieuses, de même que des maisons d'habitation des religieux et religieuses qui ont fait vœu de pauvreté, et des biens et titres dont les revenus sont destinés aux besoins du culte religieux et ne contribuent pas aux revenus personnels des bénéficiaires. Les habitations des Evêques et du Clergé paroissial, de même que leurs locaux officiels, seront traités par le Fisc à l'égal des habitations officielles des fonctionnaires et des locaux des Institutions de l'Etat.
- 1639 (1207) Art. XXIII. - Aucun changement à la langue employée dans les diocèses de Rite latin pour les sermons, les prières supplémentaires et les cours, autres que ceux des sciences sacrées dans les Séminaires, ne sera fait que sur une autorisation spéciale donnée par la Conférence des Evêques de Rite latin.
- 1640 (1208) Art. XXIV. - 3. La question des biens dont l'Eglise a été privée par la Russie, l'Autriche et la Prusse et qui se trouvent actuellement en possession de l'Etat polonais, sera réglée par un arrangement ultérieur.

¹ i. e. universitariis.

Jusqu'à cette date l'Etat polonais garantit à l'Eglise des dotations annuelles non inférieures comme valeurs réelle aux dotations que les Gouvernements russe, autrichien et prussien allouaient à l'Eglise sur les territoires appartenant actuellement à la République de Pologne. Les dotations susmentionnées seront calculées et réparties comme cela est indiqué à l'annexe A. Au cas de morcellement des dits biens, les Menses épiscopales, les Séminaires et les bénéfices paroissiaux, ne possédant pas actuellement de terres, ou en possédant des quantités insuffisantes, en obtiendront en propriété, dans la mesure des disponibilités jusqu'à concurrence de 180 hectares par Mense épiscopale, et de 180 hectares par Séminaire, et, selon la qualité du sol, de 15 à 30 hectares par bénéfice paroissial. La somme globale des dotations en argent, fixées dans l'annexe A, sera réduite, pour les diocèses, dans lesquels aura lieu cette attribution de terres, de 50 zlotys annuellement par chaque hectare qui serait attribué comme ci-dessus.

ANNEXE A. — Les dotations attribuées à l'Eglise Catholique par l'Etat polonais, conformément à l'art. XXIV du présent Concordat, seront calculées comme suit:

I. - Dotation du Clergé:

Dotations mensuelles d'après le coefficient courant pour les fonctionnaires de l'Etat.

9° Professeurs des Séminaires: 600 points.

10° Elèves des Séminaires: 125 points.

13° Enseignants des Instituts Theologiques, ayant les droits de professeurs de gymnase (Traitement égal à celui des enseignants des écoles secondaires).

V. - Subvention annuelle pour les Institutions ecclésiastiques: 20.900 zlotys.

AAS 17, 274-286.

De cognitione et studio Missionum fovendis in Seminario

(Ex Litt. Ho letto Card. BISLETI, S. C. Seminariorum et Univ. Praefecti, ad Mons. Aloisium Drago, delegatum Unionis Missionis, 20 aug. 1925).

1641

Ma, quanto alla propaganda missionaria nei Seminari, la S. V. comprende che lo svolgimento di questa opera deve farsi in maniera che non rechi verun pregiudizio alle altissime finalità proprie di questi Istituti di educazione ecclesiastica.

Quindi in risposta alle sue domande debbo significarle che si potrà permettere la detta propaganda nei Seminari, previo sempre il consenso in iscritto dei rispettivi Ordinari ed in conformità alle istruzioni di questa S. Congregazione e alle direzioni che gli stessi Ordinari daranno ai Rettori.

Non si dovrà inoltre perdere mai di vista che la Chiesa ha fondato questi Istituti per formare santi e dotti sacerdoti, i quali esercitino poi il loro ministero nelle rispettive Diocesi, specialmente nella reggenza delle Parrocchie (molte delle quali si trovano vacanti) ed anche nella istituzione intellettuale e morale degli alunni stessi nei Seminari; parecchi dei quali non si possono aprire o traggono una penosa esistenza per mancanza degli elementi indispensabili.

Pertanto se si può permettere che nei Seminari si tenga qualche conferenza allo scopo di far conoscere le necessità delle Missioni cattoliche e il dovere che hanno tutti, specialmente del Clero, di cooperare alla salvezza delle anime con la preghiera, con qualche obolo, specialmente col sacrificio dell'esatto adempimento del proprio dovere, nulla si può permettere che possa alterare la disciplina o distrarre gli alunni dai loro studi o farli deviare in qualsiasi modo da quel fine, che, come si è detto, è proprio ed esclusivo di questi Istituti.

Non sono per questo indispensabili i Circoli Missionari, e molto meno è indispensabile la così detta Federazione fra gli stessi Circoli, potendosi promuovere la coltura e la preghiera con altri mezzi, che, mentre sono egualmente e più efficaci, non presentano verun inconveniente.

Ex Arch. S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De vocationibus missionariis fovendis et indigenis in clerum cooptandis

(Ex Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae*, de sacris missionibus provehendis, 28 febr. 1926).

- 1642 Praeterea, sive infinitas locorum magnitudines spectemus, quae
(1209) christianae humanitati nondum patuere, sive ingentem eorum numerum, qui redemptionis beneficiis ad hunc diem carent, sive necessitates et difficultates, quibus missionales, pro eorum paucitate, implicantur ac praepe-
diuntur, eo concordēs Episcoporum catholicorumque omnium conatus ferri oportet, ut sacrorum legatorum numerus augeatur et multiplicetur. Si qui igitur in dioecesi cuiusque vestra aut adulescentes aut clerici aut sacerdotes ad apostolatū eiusmodi praecellentissimum vocati divinitus videantur, propensis eorum consiliis studiisque gratia et auctoritas vestra obsecundet, nedum aliquo pacto obsistatis. Liceat quidem vobis, animo integro, probare spiritus si ex Deo sint (1 I. 4, 1); at si saluberrimum propositum Deo auctore haberi coepisse et maturescere iudicaveritis, iam nulla vos aut cleri penuria aut dioecesis necessitas exanimet atque ab consentiendo detineat, cum populares vestri, salutis adiumenta ad manum, ut ita dicamus, habentes, longe absint minus a salute, quam ethnici, ii praesertim qui in sua feritate ac barbarie consistunt. Data vero eius rei occasione, aequo animo, ob Christi animarumque caritatem, alicuius e clero iacturam faciatis, si quidem iactura dicenda est; quem enim amiseritis adiutorem laborumque vestrorum socium, eundem, vel copiosiore gratiarum in dioecesi effusione vel aliis excitatis sacri ministerii tironibus, divinus Ecclesiae Conditor profecto supplebit.¹

¹ [Cfr. nn. 1517; 2081].

- 1643 ... Operi autem a Fidei Propagatione principi duo alia adiuncta sunt, ut
(1210) diximus, quae, cum Apostolica Sedes fecerit sua, christifideles prae ceteris operibus, quae peculiare aliquid sibi propositum habent, conrogata collatave stipe adjuvent ac sospitent, alterum scilicet a *S. Infantia*, alterum a *S. Petro Apostolo* nuncupatum.¹ Illius est, ut habent omnes exploratissimum, pueros nostros asciscere, qui peculium suum reponere assuescant praesertim infidelium infantibus, ubicumque eos proici vel necari contingit, redimendis catholiceque educandis; huius vero et precibus et collecta pecunia efficere, ut delectos indigenas in Seminariis rite excoli et ad sacros Ordines evehi liceat, quo ipsorum tribules facilius, successu temporis, ad Christum traducantur vel in fide confirmentur.

- 1644 Petriano huic sodalicio, ut nostis, THERESIAM AB INFANTE IESU haud
(1211) multo ante caelestem patronam attribuimus,² utpote quae, cum in terris claustralem vitam ageret, unum vel alterum missionalem, sibi, quasi quodam adoptionis iure, adiuvandum sumpsisset, pro quo et preces et voluntarias vel praeceptas corporis castigationes et praecipue vehementes morbi, quo laborabat, cruciatus Divino Sponso offerre consueverat. Atque, auspice Lexoviensi virgine, uberiores rei fructus Nobis pollicemur: quo in genere magnopere laetamur, quod Episcopis bene multis placuit inter socios Operis perpetuos se numerari et quod Seminaria aliique catholicorum iuvenum coetus aliquem unum clericum indigenam communi suo ipsorum sumptu alendum instituendumque susceperē.

- 1645 ... Primum omnium, cogitationes eo vestras revocamus, quanti in-
(1212) tersit, indigenas in clerum cooptari: quod nisi pro viribus effeceritis, non tam mancum fore censem apostolatū vestrum, quam Ecclesiae in regionibus istis constitutioni atque ordinationi diutius moram allatum iri ac tarditatem. Cui quidem necessitati libenter fatemur atque agnoscimus alicubi consuli ac provideri coeptum Seminariis excitandis, ubi optimae spei adulescentes indigenae ad adipiscendam sacerdotii dignitatem atque ad suae stirpis homines fide christiana imbuendos recte instituuntur ac conformantur; verumtamen ab iis rei progressionibus quas haberi necesse est, nimio longius absumus. Meministis quaenam fel. rec. decessor Noster BENEDICTUS XV hac in re conquestus sit: *Dolendum est, regiones esse, in quas abhinc pluribus saeculis catholica Fides illata sit, atque ubi tamen clerum indigenam, nisi deterioris notae, non reperias: item populos esse nonnullos, mature Evangelii luce illustratos, qui ex barbaria ad eum iam*

¹ De Pontificiorum Operum Missionalium coordinatione et regimine cfr. Motu Proprio *Decessor Noster et Vix ad summi*, utrumque d. d. 24 iun. 1929: AAS 21, 342-349. — Praeterea [cfr. n. 1757].

² per Litt. Ap. *Ad Fidei Christianae propagationem*, 29 iul. 1925; in: *Communicanda a Consilio Centrali Superiori Operis Pontificii a S. Petro Apostolo pro Clero indigena in locis Missionum* 1 (1926) 12 s.; cfr. *Les Annales de Ste Thérèse de Lisieux*, 1 (1925) 135 s. — Per Decretum autem C. SS. RITUUM *Quam laeto* (14 dec. 1927) S. THERESIA A IESU INFANTE peculiaris Missionum omnium, sive virorum sive mulierum, necnon Missionum in toto orbe existentium Patrona aequae principalis cum S. FRANCISCO XAVIERIO declarata est: AAS 20, 147 s.

*humanitatis gradum emergerint, ut in omni civilium artium varietate praestantes viros habeant, quique, cum multa iam saecula salutari Evangelii Ecclesiaeque virtute sint affecti, tamen adhuc nec Episcopos a quibus regerentur, nec sacerdotes, quorum disciplina civibus imperitaret, efferre potuerint.*¹

- 1646 ... Alicubi quidem, ut paulo ante significavimus, Seminaria erigi
(1213) coepta sunt alumnis indigenis excipiendis, et ea pleraque medio sita loco inter finitimas Missiones, uni eidemque Ordini vel Congregationi commissas; atque illuc adulescentes Vicarii ac Praefecti Apostolici mittunt singuli lectissimos, sumptu cuiusque suo alendos, quos sacerdotio initiatos et ad sacra idoneos ministeria aliquando recipiant. Itaque quod alicubi a nonnullis inchoatum, id ab omnibus, qui Missionibus praesunt, haud dissimili ratione perfici non tam cupimus quam volumus et inebemus: ut ex indigenis nullus bonae spei sit, quem ab sacerdotio et apostolatu, utique a Deo instinctum vocatumque, arceatis. Certe, alumnos rite instituendos quo plures delegeritis — et plurimos delegi omnino opus est — eo vos maiorem facere sumptum cogemini: verum, ne animo concidite, amantissimo hominum Redemptori confisi, cuius providentiâ futurum, ut, aucta catholici orbis liberalitate, Apostolicae Sedis ne desit unde vobis, ad saluberrimi effectum consilii, largius opituletur.

- 1647 At si curandum, ut alumnorum indigenarum frequentia sit unicuique
(1214) vestrum quam maxima, eos praeterea rite effingere atque excolere studete ad sanctitatem sacerdotali vitae congruentem ad eumque apostolatus spiritum cum studio fraternae salutis coniunctum, ut parati sint vel vitae iacturam pro tribulibus civibusve suis facere. Summopere tamen interest, eos uno tempore de disciplinis profanis ac sacris non confusam atque incompositam, non brevior et quasi compendiarium institutionem suscipere, sed per usitatum studiorum curriculum bona doctrinarum copia instrui. Quos enim et integritate vitae ac pietate conspicuos et ad sacra ministeria aptos et peritissimos divinarum legum magistros intra Seminarium saepe effeceritis, ii non modo apud suos, vel optimates litteratosve homines, in honore erunt, sed etiam paroeciis ac dioecesibus tandem aliquando, vixdum Deo placuerit, constituendis nihil quicquam obstat quominus auspicio praeponantur. Perperam sane indicat quisquis eiusmodi indigenas quasi inferioris generis ac retusi ingenii homines habet. Etenim diu experiundo cognitum est, populos, qui dissitas orientales australesque incolunt regiones, interdum nostris non cedere, atque etiam certare mentis acie et contendere cum his posse; quodsi in hominibus ex intima barbaria summam fere tarditatem reperias, id quasi quadam necessitate fit, cum ad cotidianas vitae necessitates, sane exiguas, eorum intelligentiae usus contrahatur.

AAS 18, 70-77.

¹ Litt. Encycl. *Maximum illud*, 30 nov. 1919 [cfr. n. 1516].

De salutari Theologiae Moralis efficacitate deque Ss. Aloisii et Stanislai exemplo

(Ex Serm. post disputationem Theologiae Moralis coram SSmo, Pont. Universitate Gregoriana auspice et moderatrice, habitam, 20 mart. 1926).

- 1648 Il Santo Padre esprimeva sentimenti di grande compiacimento perchè l'onore, la bel-
(1451) lezza di quel convegno e di quell'ora andavano dedicati alla Teologia Morale, e non soltanto perchè la Teologia Morale è quella grande scienza che, come la Teologia Dogmatica può dirsi la scuola della *Verità* di Cristo, così può essere detta in certo modo la scuola della *Carità* di Cristo, di quella Carità Regina alla quale tutto si eleva e si sublima cercando da essa il lume per il campo dell'azione. Non soltanto da questo nasceva la soddisfazione del Santo Padre, ma anche dalla considerazione delle condizioni speciali dei tempi che la Divina Provvidenza ha voluto che fossero i nostri, allorchè in essi ci pose la sua mano paterna e in essi ci assegnò il campo dell'apostolato e del combattimento.

Perchè mai forse come ai nostri giorni la Teologia Morale è stata chiamata a portare la luce dei suoi principii benefici, delle sue direzioni, in materia così importante e in un campo così vasto. Che cosa sono quei grandi, quei tanti problemi politici, sociali, economici, tutti quei pubblici contendimenti di classi, di lavoro, di capitale, che cosa sono se non altrettanti nuovi sterminati campi dove la Teologia Morale è chiamata a dire il verbo suo, a far sentire la sua benefica influenza, se tutto non voglia ridursi al cozzo di forze brutali!

È per questo che forse mai come in questi momenti è stato necessario che coloro che sono destinati ad essere domani i pastori dei popoli, i maestri di quei popoli che si agitano, si muovono, si combattono, avessero da studiare a fondo la Teologia Morale, accanto alla Teologia Dogmatica, perchè è necessario che siano tanto più padroni dei principii della scienza coloro che sono chiamati a farne applicazioni così immense, vaste, complicate, importanti, tanto importanti che ad esse sono legati i destini dei popoli.

- 1649 Il Santo Padre era pertanto lietissimo di vedere quella convocazione di scienza fattasi
(1452) inizio del Centenario dell'*angelico giovane* San LUIGI GONZAGA,¹ perchè quella di San Luigi Gonzaga non è — come molti sembravano, almeno fino ad un certo tempo fa, figurarselo — una di quelle santità fatte piuttosto per essere ammirate da lontano, come una intuizione bella ma infinitamente delicata, scolpita, cesellata con arte perfetta, ma — sia permesso dirlo — di infinita e quasi inafferrabile minutezza di tratti, tanto da non poter essere tradotta nella pratica forte e talvolta dura della vita. No: la santità di Luigi Gonzaga — e non può da essa dissociarsi quell'altra santità alla sua così somigliante, quella del *beniamino tra i Santi*, del Santo più giovane tra i Santi,² Santo STANISLAO KOSTKA — è di quelle santità, che, sotto l'aspetto delicato e tenue, sono di una forza e robustezza meravigliosa e insieme di una purezza ancor più meravigliosa.

Da una parte la brevità della vita, la delicatezza della salute, la finezza dell'educazione, la nobiltà della stirpe, e dall'altra il vigore dell'intelligenza molto più che ordinaria, l'energia della volontà, la consapevolezza umile, ma virile del proprio valore, della propria volontà, e con questo l'eroicità dell'obbedienza, la carità veramente eroica, ed eroica fino al martirio per il servizio del prossimo. E per questo, come dei giovani, degli studenti ancora alla scuola delle cose di Dio per esserne domani i maestri, come potrebbero non soffermarsi a gustare quell'unione felicissima del genio, dello studio, dell'energia, dell'eroismo, con un tale squisito ed allettante profumo di purezza? Poichè essi debbono sapere per felicissima

¹ Qui iuvenibus in spem Sacerdotii succrescentibus mirâ vitae innocentia cum poenitentia sociata praeluxit. [Cfr. n. 2007 (§ 8)].

² Cfr. Epist. Ap. *Singulare illud* ad Włodimirum Ledóchowski, Praepositum Gener. S. I., 13 iun. 1926: AAS 18, 267.

esperienza che nella purezza è la più bella preparazione alla verità, alla scuola della verità. È all'anima pura che Iddio si rivela; è l'anima pura che spazia sovrana, in una atmosfera sempre serena e limpida; è l'anima pura che si eleva liberamente alle verità, massime poi a quella verità che ha per oggetto Iddio e le sue cose.

OR 22-23 marzo 1926; *Sint unum*, Sodalicii Gregoriani Comment. 2 (Romae 1926) 156-158.

De Catechetica disciplina in sacris Seminariis sedulo colenda

(Ex Epist. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Ad regnum Iesu Christi*, ad Rños Ordinarios, 8 sept. 1926).¹

1650 Ad regnum Iesu Christi, Servatoris nostri, in terris instaurandum,
(1215) nulla res plus confert, ex ipso divino instituto, quam eximia Sacerdotalis Ordinis sanctitas et doctrina. « Causae profecto graves, et omnium aetatum communes, decora virtutum multa et magna in Sacerdotibus postulant: verumtamen nostra haec aetas plura quoque et maiora admodum flagitat ».²

1651 Cum autem idonei Altaris ministri et studiosi animarum curatores
(1216) nequeant evadere nisi qui, in sacris Seminariis septis adolescentes, ad omnem virtutis et scientiae decorem rite instituuntur, Sancta Sedes Apostolica sapientissimas edidit leges de huiusmodi Institutis, quorum cum statu ipsa Ecclesiae fortuna coniungitur maxime.³

Nos quidem omnia, quae de hac re statuta sunt, ab omnibus, quorum interest, religiose servari confidimus; sed unum est maximi momenti et ponderis, quod universos Sacrorum Antistites diligenter attendere percipimus, idque spectat *ad rationem seu methodum Christianae Doctrinae tradendae*.

1652 Canone 1365, § 3 *Iuris Canonici* praescribitur ut in Cursu theologico, qui
(1217) saltem integro quadriennio debet contineri, « habeantur etiam lectiones de Theologia pastoralis, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisque Catechismum ».⁴

Quam congruenter quamque necessario haec praecipiantur, facile intelliget quisquis animadvertit officium docendi christianam plebem, quo tenentur sacerdotes omnes, praesertim curiones, omnium officiorum primum esse et maximum: ex eius enim observatione aut neglectu salus vel ruina animarum magna ex parte pendet. Apertum notumque est gravissimum BENEDICTI XIV, sapientissimi Pontificis effatum: *Illud affirmamus, magnam eorum partem, qui aeternis suppliciis damnantur, eam calamitatem perpetuo subire ob ignorantiam mysteriorum fidei, quae scire et credere necessario debent, ut inter electos cooptentur*.⁵

¹ [Cfr. n. 1727].

² Leo XIII, Epist. Encycl. *Etsi Nos* ad Episcopos Italiae, 15 febr. 1882 (cfr. n. 932).

³ [Cfr. n. 1125].

⁴ [Cfr. n. 1476].

⁵ *Instit. Eccl.* 27, 18; cfr. 44, 14 coll. 72, 15; *Bened. XIV Opera* 10, 117; et 10, 202, 304.

1653 Hinc, ex *Iuris Canonici* praescripto, debet Parochus, ut gravissimum
(1218) impleat officium suum *de catechetica populi christiani institutione*, pueros ad sacramenta Poenitentiae, Confirmationis et Eucharistiae rite suscipienda praeparare, eosque, postquam primum Sancta de altari libaverint, uberius ac perfectius excolere, item fidelibus adultis catechismum, sermone ad eorum captum accommodato, explicare (can. 1329-32).

Huiusmodi autem officio ceteros Presbyteros, atque etiam clericos, teneri, constat ex sequenti: *Presbyteri aliique clerici, nullo legitimo impedimento detenti, proprio parocho in hoc sanctissimo opere adiutores sunt, etiam sub poenis ab Ordinario infligendis* (can. 1333, § 2).

At, cum rudium praesertim et imperitorum institutio de rebus altissimis, sermone ad eorum captum accommodato, res sit perdifficilis aequae ac pernecessaria, ideo ad tantum opus diuturna ac prorsus diligens adhibenda est praeparatio. Haec fieri debet in sacris Seminariis: ad hoc enim sunt ipsa constituta. Ut autem munus docendi christianum populum rite et fructuose quis obeat, non sufficit praeparatio doctrinalis, quae in veritatum tradendarum cognitione versatur quaeque fit per studium Sacrae Theologiae, praesertim dogmaticae, sed requiritur etiam illa quae dicitur *didascalica*, ad modum pertinens quo veritates tradi debent, eaque fit tum per congrua praecepta tum per practicas exercitationes.

Ad rem Summus Pontifex PIUS X in memorabili Encyclica *Acerbo nimis* (15 apr. 1905): « Facilius longe est reperire oratorem, qui copiose dicat ac splendide, quam catechistam, qui praeceptionem habeat ex omni parte laudabilem. Quaecumque igitur facilitatem cogitandi et loquendi quis a natura sit nactus, hoc probe teneat, numquam se de christiana doctrina ad pueros vel ad populum cum animi fructu esse dicturum, nisi multa commentatione paratum atque expeditum. Falluntur sane qui plebis imperitia ac tarditate fusi, hac in re negligentius agere se posse autumant. E contrario, quo quis rudiores nactus sit auditores, eo maiore studio ac diligentia utatur oportet, ut sublimissimas veritates, adeo a vulgari intelligentia remotas ad obtusorem imperitorum aciem accomodet, quibus aequae ac sapientibus, ad aeternam beatitudinem adipiscendam sunt necessariae ».¹

1654 Quae cum ita sint, Amplitudinem tuam enixe rogamus ut hoc *Iuris*
(1219) *Canonici* praeceptum² vehementer urgeas operamque des ut in Seminario tuo impense excolatur *disciplina catechetica*; quam ob rem magister Theologiae Pastoralis praelectiones de ratione doctrinae christiana tradendae frequentes habeat, et clerici ipsi ad tantum opus sese practice exerceant, sive in Seminario, sive in Ecclesiis, prout prudentia suaserit.

AAS 18, 453 s.

¹ *Pii X Acta* 2, 83; *CIC Fontes* 3, 654. [Cfr. n. 1194].

² i. e. can. 1365, § 3.

De clericis praefectis in Collegiis episcopalibus

(Normae S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Per conservare*, ad Italiae Episcopos, 30 jan. 1927).

I. - Scelta del personale

1655 Per conservare ai Collegi Vescovili il loro carattere Ecclesiastico, che ha apportato
(1220) finora tanti frutti di bene, è necessario mantenere in essi un personale direttivo e disciplinare, scelto fra il clero, donde deriva a tali Istituti il loro carattere speciale.

Però, in linea di massima, i soggetti ai quali è affidata tale mansione, devono essere reclutati fra quella parte di clero, che abbia già ricevuto una formazione completa, e, solo in via d'eccezione e transitoriamente, fra seminaristi, in conformità della deliberazione presa dagli Emi Padri della S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi nella Plenaria del 18 gennaio 1927, ed approvata dal S. Padre:

Gli Emi Padri, considerando il grave danno che ordinariamente ne viene a questi Seminaristi Prefetti, in ordine alla loro formazione tanto morale, quanto intellettuale, sono d'avviso che tale uso debba essere radicalmente eliminato, sebbene gradualmente e con la dovuta prudenza.

1656 Intanto per attenuare in qualche modo tale danno per quei giovani seminaristi, che
(1221) in questo periodo di transizione venissero conservati in tale ufficio, il permesso per destinare i seminaristi all'ufficio di Prefetti nei Collegi vescovili è riservato a questa S. Congregazione, alla quale i Rm Ordinari rivolgeranno annualmente una speciale domanda in base alle necessità e richieste dei Rettori dei rispettivi Collegi. Tale domanda dovrà indicare il numero e la qualifica dei chierici che si ritengono necessari, il corso a cui appartengono, ed il tempo che avessero già trascorso nella carica di Prefetto fuori di Seminario.

Vengono inoltre suggeriti ed inculcati i seguenti provvedimenti:

a) Modificare l'attuale criterio di scelta del personale, ed invece di fondarsi esclusivamente sulle condizioni economiche del candidato, tenere in prima considerazione le qualità intellettuali e morali del soggetto, con speciale riguardo alle sue attitudini alla missione specifica.

b) Destinare a Prefetti preferibilmente i seminaristi del secondo e terzo corso teologico, perchè ne venga meno ostacolata sia la loro prima formazione, che la preparazione prossima ai sacri Ordini.

c) Adattare un prudente sistema di rotazione nella destinazione dei Prefetti, perchè i chierici non restino troppo a lungo esposti alle influenze pericolose dell'ambiente.

II. - Formazione spirituale

1657 Perchè i provvedimenti da introdursi per preservare nei Chierici-Prefetti lo spirito e
(1222) la formazione ecclesiastica abbiano efficacia, è necessario che essi siano disciplinati ed abbiano un indirizzo autorevole ed unico, quello del Vescovo, perciò:

a) sia compilato ed imposto a tutti i Collegi vescovili uno speciale *Regolamento* per i Chierici-Prefetti, lasciati talora, praticamente, alla discrezione dei Rettori dei Convitti. In esso si prescriva ad ogni seminarista la sua mezz'ora di meditazione quotidiana, l'esame particolare e generale, la Visita al Ssimo Sacramento, la lettura spirituale, ecc.

b) Alla formazione interiore dei Chierici-Prefetti sia preposto un ottimo Direttore Spirituale (eventualmente anche quello del Collegio stesso), che ne controlli e diriga l'attività dello spirito con istruzioni, conferenze pubbliche e private.

c) Il Direttore Spirituale del Seminario teologico o altro ecclesiastico designato dall'Ordinario, visiti periodicamente questi chierici, predichi loro il ritiro mensile ed eserciti così un alto controllo sulla loro formazione ecclesiastica, richiamandoli in Seminario almeno per gli annuali Esercizi Spirituali.

III. - Formazione intellettuale

1658 a) Siano scelti e destinati ottimi professori per la formazione scientifica dei Chierici-
(1223) Prefetti; si compili e sia osservato scrupolosamente, fin dal principio dell'anno, un orario per le lezioni e per lo studio; e si vigili perchè i Prefetti non abbiano a perdere il tempo nell'assistenza delle classi dei giovani durante le eventuali assenze dei professori del Collegio.

b) Restino sempre sotto l'alto controllo del Rettore del Seminario, il quale li visiti periodicamente e si mantenga con loro in corrispondenza epistolare e li richiami in Seminario per gli esami finali.

IV. - Disciplina

1659 Per la parte disciplinare i Chierici-Prefetti restino affidati alla responsabilità del Ret-
(1224) tore del Collegio, al quale si dovrà ricordare, che essi non sono unicamente degli elementi da utilizzare a vantaggio esclusivo del Collegio, ma giovani Leviti, che devono anzitutto prepararsi alla delicata missione di pastori di anime.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De incremento cleri impensius procurando

(Ex Epist. *Gratissimae Nobis* ad Episcopos Czechoslovachiae, 20 febr. 1927).

1660 Persensimus equidem expressam in vestris litteris magnam aegritu-
(1225) dinem sollicitudinemque quam vobis, in tanta curarum varietate distentis, sacerdotum affert inopia: quapropter commune Nobis est optatum vestrum alios quaerendi adiutores sacros, qui quidem, religionis spiritu calentes rationibusque pares horum temporum, in transfugarum loco sufficientur. Ad rem assequendam nihil plus, uti patet, conferre potest quam rogare *Dominum messis ut mittat operarios in messem suam*:¹ date igitur operam ut, publicis indictis supplicationibus, novos a Deo sacerdotes impetretis; nec dubium est quin vobis, pro sua providentia, is favere velit, cum de ipsius gloria deque aeterna animarum salute agatur. Praeterea vestrum erit eos omnes hortari qui quoquo modo puerorum educationi praesunt (curiones nempe, catechistas, catholicarum consociationum et collegiorum moderatores) ut inquirant si forte adulescentes bonae indolis frugique in sortem Domini vocentur: quae quidem tamquam sacerdotii primitiae ne vitiorum errorumque veneno inficiantur, nihil salutaris est vel opportunius quam efficere ut *Seminaria Minora* (quae iam nonnulli ex vobis instituere) in unaquaque dioecesi condantur: si quidem haec sunt domicilia sacra quae tantopere et a *Tridentina Synodo*

¹ Mt. 9, 38; Lc. 10, 2.

et in *Codice Iuris Canonici* commendantur;¹ ubi cum facilius puerorum animi recte conformentur, tum ii parantur sacrorum alumni qui postea, a pietate atque doctrina probe instructi, sacerdotes evadant quales ab Ecclesia Dei exspectantur.

AAS 19, 135.

De constitutione sacri patrimonii interdiocessani
deque episcopali Seminariorum regimine

(Ex Convent. cum Romania, 10 mai. 1927).

1661 Art. XIII. - § 1. Un *Patrimoine sacré* interdiocésain sera consti-
(1226) tué avec les titres de rente roumaine, qui appartiennent actuellement aux prébendes des Evêques, des Chanoines, des Curés et aux Séminaires théologiques.

§ 2. La destination du *Patrimoine sacré* est l'entretien des Ordinaires et des Ordinariats, des Séminaires théologiques, des Chanoines, et des personnes au service des paroisses. Dans le cas où les revenus, visés au § 1, n'atteindraient pas la quantité due selon l'article X, l'Etat y suppléera, conformément aux lois en vigueur concernant les honoraires du Clergé.

§ 3. Ce *Patrimoine sacré* sera administré par le Conseil des Evêques diocésains selon les Statuts rédigés par eux-mêmes, et approuvés par le Saint-Siège et par le Gouvernement.

§ 4. Le même Conseil administrera les revenus de la rente provenant du *Fond général catholique de Religion* et du *Fond général catholique d'Instruction*, lesquels jouissent déjà de la personnalité juridique et restent dans l'état patrimonial et juridique actuel.

§ 5. Le *Patrimoine sacré* jouira de la personnalité juridique conformément au droit commun du pays.

1662 Art. XVI. - § 1. Dans chaque Diocèse, le Séminaire pour la for-
(1227) mation du jeune clergé sera sous la dépendance exclusive de l'Ordinaire.

§ 2. Les professeurs seront citoyens roumains, sauf les exceptions admises d'un commun accord, par le Saint-Siège et le Gouvernement Royal.

§ 3. Le programme des études sera fixé par l'autorité ecclésiastique compétente.

§ 4. Dans les Séminaires, l'étude de la langue et de l'histoire nationale sera obligatoire, selon le programme établi par la Conférence des Evêques diocésains d'accord avec le Ministère compétent, dans la mesure qu'il n'empêche pas les études théologiques et de manière à être compatible avec le caractère religieux de ces Instituts; à cet effet, le dit Ministère aura connaissance du programme visé au paragraphe précédent.

AAS 21, 446-448.

¹ [Cfr. nn. 290-296; 1451-1490].

De perpetua Ecclesiae cura et sollicitudine comparandi sibi
idoneos ministros

(Ex Const. Ap. *Nostrarum partem*, de erectione et regimine Pont. Seminarii Maioris a SS. Corde Iesu in Sardinia, 5 aug. 1927).¹

1663 Nostrarum partem curarum praecipuam sibi vindicant ea Instituta, in
(1228) quibus adulescentes clerici in spem Ecclesiae succrescunt. Nemo quippe est qui non experiendo comperit bonos laicorum mores studiaque christianarum virtutum adeo cohaerere cum sancta clericorum vita, ut alterum cum altero arctissimo vinculo devinciatur et ad bonum commune coniuret amice.² Hinc perpetua Ecclesiae cura ut a sacerdotio arceantur indigni vel non satis idonei ministri; hinc assidua eiusdem sollicitudo ut qui probati vocatique a Deo sunt, ad tam grande munus ita comparentur ut bonitate, disciplina, scientia,³ ceteris prae luceant ac religioni et civitati perutilem navent operam. Quapropter numquam non intermisimus sollicitudinis apostolicae ac pontificiae providentiae signa argumentaque pro re nata praebere.

AAS 19, 334 s.

De Praefecto S. Congr. de Semin. et Stud. Univ. inter Patres
Cardinales S. C. S. Officii et Pont. Comm. de Re Biblica cooptando

(Motu Proprio *Inde ab inito*, 24 sept. 1927).⁴

1664 Inde ab inito Pontificatu partes officii Nostri paene praecipuas esse duximus, ut rec-
(1229) tam in diesque solidiorem uberioremque clericorum institutionem promoveremus, omnibus amotis incommodis, quaecumque ipsi officere aliquo pacto videbantur. Quam quidem curam et sollicitudinem Nostram Sacra Congregatio de Seminaris catholicisque Athenaeis regundis studiose sane naviterque participat. Siquidem, in munere quod sibi proprium ac peculiare est exsequendo, ea videt ac prospicit, ut non modo magistri deligantur eruditiores atque aptiores, qui disciplinas sibi ad docendum commissas recte fructuoseque tradant, verum etiam in libris, qui studiosorum manibus ex praescripto teruntur, cum sint omnia utiliter egregieque dicta, tum nihil contineatur unde mentes animique iuvenum aliquid capere detrimenti queant.

1665 In eiusmodi tamen doctorum librorumque delectu Sacra Congregatio, quam diximus,
(1230) non posset aut consulendo aut praeciando auctoritatem interponere suam, nisi commentaria atque volumina cognosceret, quae de litteris deque ecclesiasticis doctrinis cum ab nostris tum ab ceteris, saltem graviora, eduntur. Nemo enim non intellegit, ad eam demum Congregationem propius pertinere, ut qui apti non sint, qui ab sacra doctrina praeceptores et libri recedere videantur, eosdem de scholis deque Athenaeis nostris missos fieri iubeat.

¹ Cfr. Epist. *Quas prope* ad Eñum Caietanum Card. BISLETI (16 sept. 1927) de Seminario Maiore Sardiniae prope Kularim auspiciando: AAS 19, 345.

² [Cfr. nn. 288, 532, 626, 721, 753, 790, 815].

³ [Cfr. nn. 1157-1159; 1265-1267].

⁴ [Cfr. n. 1364].

1666 Cum autem, ut canonem 247 § 4 *Codici Iuris Canonici* afferamus, ad Supremam S.
(1231) Officii Congregationem spectet *non solum delatos sibi libros diligenter excutere, eos, si oportuerit, prohibere... sed etiam ex officio inquirere, qua opportuniore licebit via, quae in vulgus edantur scripta cuiuslibet generis damanda*, cumque, praeterea, in scripta, quae de re biblica prodeunt, ipsa quoque advigilet Pontificalis Patrum Cardinalium pro Studiis Bibliis Commissio, quam vocant a decessore imm. mem. Nostro LEONE XIII constituta,¹ liquido patet, tam arctis rationibus hinc inde intercedentibus, Cardinali Praefecto, quem ante memoravimus, si in Supremam Congregationem eamque Biblicam Commissionem adscitus erit, iam in hoc ipso plurimum praesidii ad munus suum exercendum adfore, quod amplior profecto illi tutiorque hominum rerumque notitia, in hac tanta ecclesiasticae institutionis quasi palaestra, facile suppetet.

1667 Itaque, motu proprio et de certa scientia ac matura deliberatione Nostra, volumus
(1232) ac decernimus, Cardinalem Sacrae Congregationis de Seminariis Studiorumque Universitatibus Praefectum *pro tempore* iam nunc et perpetuo posthac inter Patres Cardinales Supremae Congregationis S. Officii itemque Pontificalis Commissionis pro Studiis Bibliis iure atque ex officio referri ac numerari.

AAS 19, 329 s.

De cleri exemptionibus deque Seminariorum regimine

(Ex Convent. cum Lithuania, 27 sept. 1927).

1668 Art. V. - Les ecclésiastiques jouiront dans l'exercice de leur ministè-
(1233) re d'une protection juridique spéciale. A l'égal des fonctionnaires de l'Etat, ils bénéficieront du droit d'exemption de la saisie judiciaire pour une partie de leurs traitements.

Les ecclésiastiques ayant reçu les Ordres, les religieux ayant prononcé leurs vœux, les élèves aux Séminaires et les novices dans les Noviciats, s'ils persévèrent dans leur état ecclésiastique ou religieux, seront exempts du service militaire, même dans le cas de guerre et de levée en masse. Les ecclésiastiques seront aussi libérés des fonctions civiques, incompatibles avec la vocation sacerdotale selon le Droit Canon.

1669 Art. XIII. - 2. Dans tous les diocèses, l'Eglise catholique en con-
(1234) formité avec le Droit Canon possédera des Séminaires ecclésiastiques subventionnés par l'Etat, qu'Elle dirigera et dont Elle nommera les enseignants.

Les brevets d'études délivrés par les grands Séminaires seront suffisants pour enseigner la Religion dans toutes les écoles publiques ou subventionnées par l'Etat.

1670 Art. XVI. - Les ecclésiastiques, leurs biens et les biens des person-
(1235) nes juridiques ecclésiastiques et religieuses, sont imposables à l'égal des personnes et des biens des citoyens de la République et des personnes juridiques laïques, à l'exception toutefois des édifices consacrés au ser-

¹ per Litt. Ap. *Vigilantiae*, 30 oct. 1902: *Leonis XIII Acta* 22, 232-238.

vice divin, des Séminaires ecclésiastiques, des maisons de formation des religieux et religieuses de même que des maisons d'habitation des religieux et des religieuses, qui ont fait vœu de pauvreté, et des biens et titres dont les revenus sont destinés aux besoins du culte religieux et ne contribuent pas aux revenus personnels des bénéficiaires. Les habitations des Evêques et du Clergé paroissial, de même que leurs locaux officiels, seront traités par le Fisc à l'égal des habitations officielles des fonctionnaires et des locaux des Institutions de l'Etat.

1671 Art. XXII. - § 1. La République de Lithuanie reconnaît les droits
(1236) de propriété des personnes juridiques ecclésiastiques et religieuses à tous les biens meubles et immeubles, capitaux, rentes et autres droits, que ces personnes juridiques possèdent actuellement dans le territoire de l'Etat.

§ 2. La République de Lithuanie consent à ce que les droits de propriété susmentionnés, dans les cas où ils ne seraient pas encore inscrits aux registres hypothécaires ou autres instruments juridiques équivalents, aux noms des personnes juridiques qui les possèdent (Evêchés, Chapitres, Congrégations, Ordres religieux, Séminaires, bénéfices paroissiaux, autres bénéfices, etc.), y soient inscrits, et cela sur une déclaration de l'Ordinaire compétent, certifiée par l'autorité civile compétente.

1672 Art. XXIV. - L'Archevêque, les Evêques, le Clergé et le corps en-
(1237) seignant dans les grands Séminaires ont droit à la retraite. Leur participation à la caisse de retraite sera réglée ultérieurement d'accord avec les Ordinaires.

AAS 19, 426-432.

De recta clericorum institutione

(Normae S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Ex his* ad Neerlandiae Episcopos, 30 oct. 1927).

1673 Itaque, ad *moralem* alumnorum institutionem quod attinet, nondum constitutum in
tuis Seminariis invenimus, de quo loquitur can. 1358 Cod. Iuris Canonici, Directorem spiritus. Huius officium ad efformandos sanctos sacerdotes summi est momenti et efficaciae. Non sufficit enim ut disciplina Seminarii etiam adamussim observetur, ut pietatis exercitia regulariter habeantur, ut morales ad virtutem exhortationes a Praeside vel aliquo Professore ad iuvenes instituantur, ut alumni frequenter ad Sacramentum Poenitentiae et S. Synaxim accedant; necesse est ut continua cura specialique studio Christus formetur in iis, qui formando in aliis Christo, ex ipso muneris officio destinantur. Quemadmodum pro singulis disciplinis, uti philosophia, theologia, S. Scriptura, etc., specialis constituitur professor, ita pro spirituali iuvenum formatione adsit oportet specialis Director spiritus ac pietatis Magister. Hic, uti ipsa officii natura postulat, vir sit spectatae virtutis, solidae spiritualis doctrinae, conspicuae prudentiae et caritatis, dogmaticae et asceticae doctrinae peritissimus.

Huius est alumnorum animos ad vitam vere sacerdotalem informare, iisque adistere in virtutibus sacerdotalibus acquirendis. Huius est alumnos paterna caritate docere ratio-

nem, qua ipsi propria vitia extirpent, inclinationes malas reprimant, motus animi non rectos vincant, virtutes christianas exerceant. Huius quoque est gravibus fervidisque instructionibus, sanctisque qua publicis qua privatis hortamentis vitam spiritualem promovere ac alere continuo. Centrum ipse sit et focus in Seminario vitae spiritualis.

Quum vero ipsi spiritualia et divina in Seminario sint commissa, nulla unquam ratione externo disciplinae ordini sese immisceat, nullaque aliarum rerum officiorumque cura detineatur, sed ad munus suum totis viribus incumbat.

Vix dici potest quantum contribuat officium hoc bene exercitum ad veros sanctosque sacerdotes efformandos. Qua ducti ratione SS. Pontifices gravibus saepius praeceperunt atque institerunt verbis ut cuilibet S. Seminario suus adesset Director spiritus (LEO XIII, Enc. *Fin dal principio*, 8 Dec. 1902; PIUS X, Enc. *Pieni l'animo*, 28 Iul. 1906). Atque salutare et providentissimum hoc praescriptum Codex Iuris Canonici (can. 1358) suum fecit et novo robore firmavit.

1674

Ad congruam autem alumnorum intellectualem institutionem haec tradenda et praecipienda sunt. Primum, ut linguae latinae studium omni cura foveatur et provehatur; hoc enim non tam litterarum quam Religionis interest. S. Pontifex PIUS XI, qui Ecclesiae Dei feliciter praeest, voluntatem suam in Ep. Apost. *Officiorum omnium* (1 Aug. 1922) asserit his verbis: « Quare — quod ipsum in Iure Canonico cautum est (can. 1364) — in litterarum studiis, ubi spes sacri Ordinis adolescunt, accuratissime volumus alumnos institui, hanc etiam ob causam, ne deinde, cum ad maiores disciplinas accesserint, quae latine utique et tradendae et percipiendae sunt, fiat ut, prae sermonis insecitia, plenam doctrinarum intelligentiam assequi non possint, nedum se exercere scholasticis illis disputationibus, quibus egregie juvenum acuuntur ingenia ad defensionem veritatis ».

Quod de studio linguae latinae dicta sunt, dicenda sunt potiori iure de studio philosophiae scholasticae, quam LEO XIII merito appellavit « Fidei propugnaculum ac veluti firmum Religionis munimentum » (Enc. *Aeterni Patris*, 4 Aug. 1879), et PIUS X voluit ac mandavit « Studiorum sacrorum fundamentum poni » (Enc. *Pascendi*, 8 Sept. 1907). Unde in Iure Canonico statutum est ut « in philosophiam rationalem cum affinis disciplinis alumni per integrum saltem biennium incumbant ». Statuitur minimum temporis spatium; neque enim fieri potest ut breviori tempore alumni congruam de re philosophica et pro temporibus aptam sibi comparent doctrinam.

Posito philosophiae scholasticae fundamento, theologicae doctrinae tamquam aedificium extruatur diligentissime. « Cursus theologicus saltem integro quadriennio contineatur » (can. 1365, § 2). Pensanda sunt sequentia PII X verba ad Episcopos Orbis Catholici: « Theologiae studium, venerabiles fratres, quanta potestis ope provehite, ut clerici praeclara illius aestimatione magnoque amore imbuantur illudque semper pro deliciis habeant » (Enc. *Pascendi*).

1675

Quaedam nunc de Magistris. In primis sibi ipsi curae habeant in disciplinis philosophicis et theologicis tradendis non modo rationem seu methodum, verum etiam doctrinam et principia Divi Thomae Aquinatis sancte tenere et fideliter sequi (can. 1366, § 2); idque eo faciant vel studiosius, quod sciunt nullum Ecclesiae Doctorem Modernistis ceterisque fidei catholicae hostibus ita esse terrori et formidini ut Aquinatem (PIUS XI, Ep. Apost. *Officiorum omnium*). Unde Magistros, sicut et discipulos, summam Theologicam, prae manibus habere summopere convenit. Insuper oportet ut ipsi in praelectionibus de philosophia rationali, de theologia dogmatica et morali, de S. Scriptura et iure canonico, idiomate utantur latino, ut ex praescripto S. Congr. Studiorum (Litt. *Vehementer*, 31 Iul. 1908) et S. Pontificis PII XI in allata Epist. Apost. In disciplinis autem tradendis Magistri librum typis impressum, veluti textum, declarent et explicant; multum siquidem officit alumnorum profectui, si illi Magistrorum praelectiones, magna cum temporis iactura, conscribere teneantur.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De clericis praefectis in Seminariis Minoribus

(Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Dopo l'erezione*, ad Italiae Ordinarios, 25 mart. 1928).

1676
(1938)

Dopo l'erezione dei Seminari Maggiori Interdiocesani e Regionali, alcuni Revini Arcivescovi e Vescovi hanno sottoposto all'esame di questo S. Dicastero la questione dei prefetti nei Seminari Minori delle rispettive diocesi.

Tale questione fu già studiata e risolta dalla S. Congregazione Concistoriale, e la risoluzione fu comunicata agli Ordinari dalla medesima Congregazione con *Circolare* del 16 luglio 1912, riportata in parte nell'*Ordinamento dei Seminari* pubblicato il 26 aprile 1920.¹

È mente del Santo Padre che resti fermo il principio, più volte confermato: che cioè a prefetti nei Seminari siano destinati giovani Sacerdoti, i quali, avendo già ricevuto una conveniente formazione, possano spendere tutte le loro energie e tutto il loro tempo nel coltivare le tenere piante che crescono a Dio nell'ombra del Santuario.

« Questa misura (come è detto nella citata *Circolare*), mentre provvede al bisogno dei piccoli Seminari, ha anche il vantaggio di preparar meglio i nuovi Sacerdoti alla vita pubblica, con un graduale passaggio dalla vita ritirata del Seminario Maggiore a quella di una limitata libertà, quale essi possono avere come prefetti del Piccolo Seminario ».²

1677
(1939)

Tuttavia in alcuni casi particolari, quando ve ne sia la necessità, si potrà permettere che qualche chierico resti *ad tempus* come prefetto nel Seminario Diocesano.

Per ottenere però tale permesso è necessario che se ne faccia espressa domanda a questa S. Congregazione, avendo cura di indicare in essa nome, cognome, età dello studente, corso che frequenta, e se già altre volte sia stato adibito all'ufficio di prefetto.

Alla fine dell'anno scolastico i chierici prefetti dovranno recarsi al Seminario Maggiore, Interdiocesano o Regionale, per subirvi gli esami regolarmente secondo il programma in esso svolto.³

A tal uopo sarà cura dei Revini Ordinari chiedere a principio di ogni anno scolastico, al Rettore del Seminario Maggiore, Interdiocesano o Regionale, copia del programma di studi che sarà svolto nei singoli corsi per farlo compiere ai prefetti sotto la guida di competenti insegnanti.

Ad assistere agli esami di dotti chierici prefetti ogni Ordinario, qualora lo credesse utile, potrà inviare per sua maggior tranquillità, un professore del suo Seminario diocesano.

Nella scelta dei prefetti poi, invece di fondarsi esclusivamente sulle condizioni economiche del candidato, bisognerà tenere in considerazione le qualità intellettuali e morali del soggetto, con speciale riguardo alle attitudini di lui alla missione specifica che si intende affidargli.⁴

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

¹ [Cfr. n. 1528].

² *Ibid.*

³ De hac ipsa re E. mus Praefectus eiusdem S. C. de Semin. et Stud. Univ. die 5 sept. 1929 ad Italiae Ordinarios scribebat:

Sono in dovere di significare a V. S. Revina che il SANTO PADRE ha aggiunto la seguente sanzione: « I suddetti chierici prefetti non potranno essere ammessi agli Ordini sacri se prima non avranno subito il prescritto esame nel Seminario Regionale ». [Cfr. nn. 1702, 2012].

⁴ [Cfr. n. 1656].

De sacri ordinis alumnis
in Statibus Foederatis Americae Sept.

(Ex Litt. The Sacred Congregation ab Excmo Delegato Apost. ad universos Civitatum Foed. Americae Sept. Ordinarios, nomine et auctoritate S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. missis, 26 mai. 1928).

1678 Their Eminences [of the Sacred Congregation of Seminaries and Uni-
(1240) versities¹] appreciate full well the supreme importance which *Catholic parish schools* possess not only as regards a sane and safe education for youth, but also because these schools are the most fertile and favorable soil in which ecclesiastical vocations may be planted and reared.

Their Eminences are greatly pleased with the continued growth exhibited by *Institutes of higher learning* in the United States, institutions which merit so well of the Church. They wish to say a word of encouragement likewise in behalf of the manifold activities of the clergy both as regards their work of religious instruction of children on Sundays and their interest in those boys who assist at the functions of the sacred liturgy, from among whom they are in a position to help along many who manifest signs of a priestly vocation.

Their Eminences desire more particularly to bestow special praise on those pastors who, inspired by an intelligent and practical zeal and often at great financial expense and many personal sacrifices, have established *Catholic elementary schools* in connection with their parishes. At the same time Their Eminences appeal most earnestly to all Ordinaries that they do not cease for an instant calling upon their priests, who are charged with the care of souls and who have not as yet founded parochial schools, to put forth even greater efforts to that end. By increasing their labors in this direction, by trust in the help of God and the generosity of the Faithful — *quorum causa agitur* — these parish priests may thus more effectually assist the Church in her special duty of education (Canon 1379), and, at the same time, build up for themselves a most effective instrument for the success of their own ministry. In so doing they will likewise increase and perpetuate the fruits of their holy apostolate. Moreover, parish schools present the means of fully and in a most practical manner making concrete the dispositions of Canon 1353² which refers specifically to the subject of vocations for the priesthood.

1679 The Society for Developing Priestly Vocations (*Opera delle Voca-*
(1241) *zioni Ecclesiastiche*), so dear to the heart of our August Pontiff, PIUS XI, now happily reigning,³ is an organization necessary likewise for the United States where many Bishops, even up to the present times, have found themselves obliged to take in foreign priests in order to provide for the spiritual needs of their people. This Society should be established in every diocese. Their Eminences in this recommendation make their own

¹ in plenariis comitiis diei 24 Ianuarii 1928. [Cfr. n. 1693].

² [Cfr. n. 1452].

³ Cfr. Epist. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922 [n. 1592].

the views of the Holy Father, and urge upon all Ordinaries this holy work. In this way the Bishops will very directly do their share in providing the means for continuing the mission upon earth of Our Savior, Jesus Christ.

By priestly vocations we understand the vocations of those youths who give positive signs of desiring to embrace the priesthood or the religious state, and not the vocations of adults, which are to be looked upon as exceptional cases. Vocations to the priesthood must be sought out with loving care. This is one of the principal duties of parish priests (Canon 1353), and upon its fulfilment depend to a large extent the development and spread of the Catholic Religion in the United States.

1680 If vocations must be sought out with great solicitude, they must
(1242) afterwards be fostered with no less thoughtful diligence than watchfulness, both on the intellectual and on the spiritual and moral side, especially in *Seminaries* which have been established by the Church for that specific purpose.

1681 We understand that there exist in the United States over and above
(1243) *Seminaries* properly so called, which are organized and governed according to the traditions and laws of the Church, other institutions known as *Preparatory Seminaries*. In many cases the students who frequent these Preparatory Seminaries attend school only during the day, spending the night at their parents' homes. Such students are required to observe special rules of conduct. Sometimes, especially if the Preparatory Seminary is located in a small city or town, it is also attended by students from outside the city who live with families approved by the authorities.

Their Eminences, having in mind the lack of experience on the part of youth who are so easily led away by the bad example of others, believe firmly that the training of young men who aspire to the sanctity of the priesthood should be safeguarded more adequately than it can be under such circumstances. They, therefore, after mature deliberation have decided:

1. That Preparatory Seminaries which now exist in smaller cities shall be changed by decree into Minor Seminaries, where students reside both day and night under the watchful care of responsible Superiors.

2. In the larger centers, likewise, the Preparatory Seminary shall be changed into a Minor Seminary.

3. However, before any action is taken in the premises, Ordinaries should, through the medium of this Apostolic Delegation, refer each specific case to the Sacred Congregation of Seminaries and Universities.

1682 With reference to Seminaries in the strict sense of the word, Their
(1244) Eminences wish again to call the attention of Ordinaries to certain prescriptions and directions of the Holy See, which, since they are based on the very nature of such institutions, have as their purpose the realization of the principal object of the Seminary, namely, the spiritual, disciplinary, and intellectual formation of seminarians.

Spiritual training does not consist merely in the acquisition of goodness and moral honesty; it embraces also all that group of virtues by means of which the priest ought to become a living image of Our Savior, Jesus Christ, to live His divine life, to be an *alter Christus*, and all this not only because the priest participates in the divine powers of Christ, but especially because he imitates the example which Christ has left us. Therefore, above everything else you must see to it that *Christus formetur in iis, qui formando in ceteris Christo ipso muneris officio destinantur*.¹

1683 Moreover, Ordinaries should insist that the Rector and Spiritual
(1245) Director of Seminaries, which positions must be confided only to persons of blameless morals and great prudence, regulate the order of Seminary life and fashion the souls of their students in such a way that they may be able daily to make progress along the paths of virtue. Now, it is not enough that the disciplinary rules of the Seminary be observed scrupulously, that the common religious exercises be attended by all, that conferences be given on spiritual subjects, or that students frequent the Sacraments. All this, of course, is necessary, as it is necessary to have professors adequately prepared to teach the various subjects. These matters, however, are presupposed in a well-organized and well-governed Seminary. What is just as important, and to this we call your special attention, is that in every Seminary there be one who will make it his special office to look after the spiritual formation of the students, a person who is both competent and a specialist in spiritual matters as the other professors are in their subjects. (Canons 1358).²

1684 The Spiritual Director, since he must devote all his time to the things
(1246) of God and of the soul, should never, for any reason whatsoever, interfere with the external discipline of the Seminary, neither should he occupy himself with tasks incompatible with his true work. His duty is to know the life and character of the seminarians so as to be able to give them prudent and safe advice regarding their vocation. Those who should not continue to the priesthood, because they have not been called, he will dissuade from their intention of becoming priests, but those who are true to their calling he will encourage — *fortiter* and *suaviter* — to ever greater efforts toward perfection. Both in private conversation and in conferences to the students, he should speak of the dignity, the office, and the duties of the priesthood of Christ. He should also treat such subjects as the examination of conscience and anything else which will assist them to develop more fully their spiritual lives.

It is, likewise, his duty not only to preach the need of prayer, but especially of mental prayer, and to teach students the method of practicing such prayer. He should select for them a suitable meditation book which all will use when they make their meditation in common in the

¹ Pius X, Epist. Encycl. *E supremi*, 4 oct. 1903; [cfr. n. 1160].
² [Cfr. n. 1462].

chapel. At this exercise, too, he should assist personally. It is understood that, from time to time, instead of the reading of the meditation he himself shall give an appropriate meditation to the seminarians. If the Spiritual Director follow these rules he will succeed in establishing the students in the habit of daily meditation. And he will make secure his own work in their souls, especially for the time after ordination when his seminarians are thrown out into the many occupations and distractions which surround the work of the sacred ministry in the United States.

From what we have written it is easy to conclude that only a person of maturity and of adequate experience in the spiritual life, a *homo Dei*,¹ one who possesses all the priestly virtues and in whom are united to charity and prudence a comprehensive knowledge of ascetic and dogmatic theology, should be appointed to this most important and delicate position of Spiritual Director. And when such a capable person as we have described is found, if you desire that his work of guiding and stimulating seminarians in the way of Christian perfection bear copious and lasting fruit, he should not be removed from his position except it be for the most serious reasons.

1685 The Code of Canon Law prescribes that besides extraordinary con-
(1247) fessors, at least two other priests² assist the Spiritual Director in hearing the confessions of seminarians. (Canons 1358, 1361).³ In a Seminary in charge of a Religious Order the office of confessor may be exercised by professors in service, provided, of course, they are approved confessors and have been appointed to this office by their own Superior and by the Ordinary. The mere fact that one is a professor is not sufficient title to empower him to hear the confessions of seminarians. He must be appointed specifically for this work and receive the approval above mentioned. — In Seminaries conducted by the secular clergy, however, professors are only permitted to be extraordinary confessors.⁴

1686 The general government of the Seminary, and, in a special manner,
(1248) the training of students in the discipline of the Church, are the particular tasks of the Rector, in dependence always on the Ordinary. (Canon 1360, § 2).⁵ The Rector should so order all things that the different parts

¹ 2 Tim. 3, 17; 1 Tim. 6, 11.

² *tamquam confessarii ordinarii*.

³ [Cfr. nn. 1462, 1466].

⁴ Summus Pontifex Pius XI, die 14 dec. 1934, in *audientia* Secretario S. C. de Seminariis et Stud. Univ. concessa, de confessariis in clericorum Seminariis quae presbyteris Societ. a S. Sulpitio, Congr. Missionum, Eudistarum et aliarum huiusmodi conceduntur, haec statuere dignatus est;

1) in omni Seminario habeatur Director spiritus seu Moderator pietatis alius a Superioribus vel Professoribus;

2) Professores confessiones alumnorum excipere possunt, non qua tales, sed qua a legitima auctoritate ecclesiastica Ordinaria approbati;

3) ne umquam desint confessarii qui ad Seminarium communitatem non pertineant.

⁵ [Cfr. n. 1465].

of the Seminary will work together in harmony to the attainment of its true and final purpose; the formation of priests according to the spirit of Jesus Christ. The spirit of charity should govern the Seminary in such a way that it will embrace everyone and everything, making of the Institution one family of which the Rector is the father. This spirit of charity and of sacrifice, the Rector, together with the other superiors, and not only by word, but particularly by deed, should seek to impress on the hearts of the youths committed to their loving care.

For the above reasons Their Eminences recommend strongly to all Ordinaries that they select for the office of Rector only such persons as possess the qualifications laid down in the Sacred Canons for this office (Canon 1360, § 1),¹ and that they watch over with great care the words of the Rector so that it will meet all the demands of the high mission bestowed upon him.

1687 (1249) The harmonious interworking of all the parts of the Seminary certainly will result in the achievement of its true purposes. But to disturb this order there is only necessary that some part assume functions which do not belong to it. An organ which is itself necessary to the work of the organism can easily become an obstacle and impediment to the functioning of the whole. To cite one example: In some Seminaries an exaggerated importance is given to athletics, to the detriment of study and the work of spiritual formation.

A reasonable amount of recreation is indispensable in a Seminary as a mere matter of relief, spiritual and mental, to students who grow tired under the burden of their studies, and, likewise, in order to assist them toward a proper physical development. However, sports are a means not an end in themselves, and therefore ought to be chosen not only with this idea in mind, but also with due consideration for the special nature and general purpose of the Seminary itself, which has not been established to turn out athletes who are able to exhibit their skill and prowess before the public on the athletic field. Rather, the purpose of the Seminary is to turn out athletes who will *fight bravely the battles of the Lord*.²

1688 (1250) Certainly, personal cleanliness and care of the body are praiseworthy, and this for easily understood reasons of hygiene. However, even this care of the body should always be circumscribed by such precautions as Christian modesty demands, precautions which unfortunately the world often pays little attention to; for which reason the Church disapproves and condemns such practices.

1689 (1251) Assuredly, knowledge is a necessary part of the equipment of every priest in order that he may exercise with fruit his ministry. It is extremely important for those priests who live in a country where the Church must live and grow in the very midst of hostile sects. Now the sciences in which

¹ [Cfr. n. 1464].

² [Cfr. n. 754].

the Catholic priest ought to be well grounded are the Sacred Sciences. The Sacred Sciences beget in us a knowledge of the deposit of the Faith which is contained in the inspired books of Sacred Scripture and in the traditions handed down by the Fathers of the Church. The whole deposit of the Faith, sacred in truth to us, and presented in an orderly and scientific manner, is what must be taught students who frequent the theological courses of the Seminary.

1690 (1252) Assuredly, there is no one who is ignorant of the fact that a large part of this deposit of the Faith has come down and that practically all of it is taught us, according to the scientific methods of the Schools, in the Latin language. In Latin are performed the liturgical services and in Latin the canonical prayers of the Church are recited. Moreover, the legislation of the Church and the documents which possess ecumenical authority are all transmitted to us in the same language. For these reasons our reigning Pontiff Pope Pius XI, in his Apostolic Letter already cited (*Officiorum omnium*) called the Latin language the *Catholic language*, and ascribed to a special disposition of Divine Providence the fact that by means of this tongue — *magnum vinculum unitatis*, — “*quae Ecclesiae Matris sunt, (doctiores christifideles ex omni gente) altius cognoscerent et cum Ecclesiae capite arctius cohaerent*”.¹ From this assuredly follows a special obligation for the clergy to study Latin with a peculiar zeal. Moreover, ignorance of Latin can only be regarded as a sign of languishing love for the Church itself.

Moreover, the Holy Father has commanded: „*Quare — quod ipsum in Iure Canonico cautum est — in litterarum ludis, ubi spes sacri ordinis adulescent, accuratissime sermone latino volumus alumnos institui, hanc etiam ob causam, ne deinde, cum ad maiores disciplinas accesserint, quae latine utique et tradendae et percipiendae sunt, fiat ut, prae sermonis inscitia, plenam doctrinarum intelligentiam assequi non possint, nedum se exercere scholasticis illis disputationibus, quibus egregie iuvenum acuuntur ingenia ad defensionem veritatis*”.²

Their Eminences, members of this Sacred Congregation, in their desire to give practical application to the wise dispositions of the Holy Father in this important matter, have ordered that:

1. In the literary courses of the Seminary the Latin language be regarded as the most important element, and that it have precedence over every other subject. Moreover, the course in Latin must not be purely theoretical. By oral and written exercises, by competitions and like practical means, the aim of such course should be, as the Holy Father points out in the Letter just quoted, *ut scientia et usu percepta habeatur*.³

2. Students must not be admitted to the study of philosophy and theology who do not possess a sufficient mastery of the Latin language.

¹ [Cfr. n. 1594].

² Ibid.

³ Ibid.

If students transfer from another institution, they must be given an examination in order to ascertain how much Latin they know. A compulsory special course in Latin must be conducted for all who are found not to possess a working knowledge of that language.

- 1691 Their Eminences desire that where such subjects as Philosophy and
(1253) Theology are concerned, a precise and exact observance of the regulations as laid down in Canon Law (Canons 1365, 1366-)¹ concerning the number, length, the method of teaching, and the subject-matter of these courses be observed. What is more, conformable to what has just been prescribed, they insist that the lectures on Philosophy, Theology, and Canon Law, as well as the recitations in the same subjects, be held in the Latin language. All examinations, and especially those which students are required to take before being admitted to Sacred Orders, must be held in Latin.

- 1692 The study of Canon Law should be given a more important place in
(1254) the curriculum of the Seminary than it has held up to date. A knowledge of Canon Law is of daily use in the priests' ministry and is of especial value in the government of dioceses. Therefore, it would be most opportune if Ordinaries, in conformity with the prescriptions of Canon 1366, confide the teaching of Canon Law to a professor who has taken his academic degree in the subject at a University approved by the Holy See. This professor might also assist the Bishop in the capacity of legal consultor in diocesan matters.

- 1693 However, the level of culture which the priest should attain can never
(1255) reach the high plane of his sacred ministry if professors who must bring such culture by word, example, and encouragement to their students do not themselves possess those gifts of mind, love for study, and ability to teach which will prepare them adequately for the function of teacher, or if, perchance, they are not imbued with that consideration for others which lies at the foundation of their sacred mission.

Therefore, in order that Seminary professors in the fulfilment of their duties should not be unduly preoccupied by distractions of an economic nature and should be able to obtain the means necessary to develop and perfect themselves in their chosen fields of study, Their Eminences ask the Ordinaries to consider whether it would not be opportune to establish for the professoriate of their Seminaries a suitable and progressively increasing scale of salaries so that salary given will assure to each professor the means necessary to live with dignity as he should, and will permit him to lay aside something in case of sickness or of old age when he will no longer be able physically to continue his professorial work. The improvements in the economic situation, together with such other provisions for his betterment as the affectionate concern of the Bishops will

¹ [Cfr. nn. 1475-1479].

surely prompt them to devise — especially in behalf of the more deserving members of the staff — will avail beyond doubt to secure for the faculty higher standing and respect, both among their brother clergy and the laity. Thereby also their work itself will become more efficient. To the Bishops, too, there will be presented greater opportunities for finding better equipped professors than have been possible heretofore.

All of the above prescriptions and recommendations of Their Eminences were approved and confirmed by HIS HOLINESS in an audience which he granted on January 25, 1928, to the Secretary of the Sacred Congregation of Seminaries and Universities.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De adolescente clero recte fingendo

(Ex Epist. *Peculiari quadam alacritate* ad Episcopos Lithuaniae, 24 iun. 1928).

- 1694 Praeterea, quod maxime Nobis cordi est, impensam vos operam da-
(1256) bitis, venerabiles fratres, ut et iuvenes qui in spem sacerdotii adolescunt rite instituantur et ecclesiasticam disciplinam, qui iam sacerdotio aucti sunt firmiter constanterque retineant. Novum profecto clerum instructum omnino esse oportet a pietate, a doctrina, a virtute, cum non solum sibi sed etiam aliis, boni pastoris ac magistri partibus obeundis, sempiternam salutem parere debeat: etenim si, in tanta errorum vitiorumque colluvie, quibus periclitantur animae, virtute is ac doctrina careret, fideles ipsos sibi concreditos in extremum interitum secum traheret. Habetis igitur, venerabiles fratres, quomodo dioecesium vestrarum bono consulatis recte adolescentem clerum fingendo. Itaque in eo desudet uniuscuiusque vestrum industria ut Seminaria, ad normam sacrorum canonum, condatis, quibus optimi moderatores ac magistri praeificentur; et qui inde proficietur maior cotidie instructorumque sacerdotum numerus, erit is corona vestra et solacium praemiumque vestrorum laborum optatissimum.¹

AAS 20, 255 s.

De adolescentibus clericis bene deligendis et in novos homines convertendis

(Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *I Romani Pontefici*, ad Italiae Episcopos, 25 iul. 1928).

- 1695 I Romani Pontefici, preposti dall'Eterno Pastore al governo delle
(1257) anime, hanno sempre ritenuto per uno dei più gravi e imprescindibili doveri inerenti all'apostolico ministero, quello di dare alla Chiesa fedeli ministri e idonei dispensatori dei misteri divini.²

¹ Cfr. Ph. 4, 1.

² Cfr. 1 Cor. 4, 1; 2 Cor. 6, 4.

Rileggendo le Lettere Encicliche degli Augusti Vicari di Nostro Signore Gesù Cristo, specialmente di questi ultimi tempi, non è difficile scorgervi la loro preoccupazione nei riguardi della formazione del Clero e la loro sollecitudine nel raccomandare insistentemente ai Vescovi, che le cure pastorali siano soprattutto rivolte alla formazione intellettuale e morale degli aspiranti al Sacerdozio. Questa preoccupazione e sollecitudine basterebbe da sola a dimostrare, che la retta istituzione del clero è cosa di supremo interesse, d'importanza capitale per la vita stessa della Chiesa, e che perciò non solo si debbono rimuovere tutti gli ostacoli, che si oppongono al raggiungimento del fine, assegnato ai Sacri Seminari, ma è ancora necessario che si adoperino tutti quei mezzi prescritti, i quali a tale fine conducono.

- 1696
(1258) Questa Sacra Congregazione, messa a parte della sollecitudine del Sommo Pontefice nel promuovere e dirigere la educazione della gioventù che nelle diocesi si destina allo stato ecclesiastico, sin dai primordi della sua esistenza, non ha ommesso di soddisfare fedelmente alla sua missione, secondando con tutto l'impegno le Pontificie prescrizioni; ed anche adesso, nello stesso scrivere questa lettera, compie l'augusto incarico del S. PADRE felicemente regnante.

Possiamo affermare che, con la grazia di Dio, molto si è compiuto; però, molto più resta a fare. Se si considera, con attenzione e sotto tutti i rapporti, la vita dei nostri Istituti ecclesiastici, non è difficile convincersi che essa non è sempre, come dovrebbe essere, rigogliosa e fiorente, ma che essendo spesso travagliata da molte e varie difficoltà, non produce tutti quei frutti sani e salutarì, che dovrebbe produrre. Laonde, questa S. Congregazione, mentre inculca di nuovo ai Revmi Ordinari la esatta osservanza di tutte e singole le prescrizioni, emanate al riguardo dalla Santa Sede, tanto per i Seminari diocesani, quanto per gli interdiesani o regionali e centrali, crede opportuno, anzi necessario, richiamare la loro attenzione su di alcune di esse, opportunissime a conseguire il santo intento. Diceva infatti il S. P. LEONE XIII: *Sunt quaedam ad rei catholicae profectum ita necessaria, ut ea semel attigisse non satis sit: commemorari saepius et commendari velint. Huc potissimum pertinet cura in Seminariis collocanda, quorum cum statu fortuna Ecclesiae coniungitur maxime.*¹

- 1697
(1259) Anzi tutto, è necessario fare un'accurata e coscienziosa scelta fra quanti domandano di essere ricevuti in Seminario. Siccome il fine proprio ed esclusivo di questo Istituto è la preparazione allo stato ecclesiastico, ne segue che in esso non possono essere ammessi che i giovani, i quali danno fondata speranza di volersi consacrare in perpetuo al servizio dei Santi Altari. Tale prescrizione, fatta primieramente dal S. Concilio di Trento,² rinnovata innumerevoli volte dai Sommi Pontefici e confermata nel Codice (can. 1363, § 1),³ è categorica, assoluta. Perciò quei postu-

¹ Epist. Encycl. *Paternae* ad Episcopos Brasiliae, 18 sept. 1899 [cfr. n. 1125].

² Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [cfr. n. 290].

³ [Cfr. n. 1469].

lanti, che non presentassero disposizioni e qualità da far concepire tale speranza, ma dessero ad intravedere, essi o i parenti, di avere altre mire — di essere mossi dall'attrattiva di vantaggi economici e morali, che lo stato ecclesiastico può anche oggi presentare, — di obbedire al timore servile di fronte alla ingiunzione dei congiunti, — di profittare della generosità della Chiesa per compiere gli studi e prepararsi con minore dispendio ad ufficii umani: questi non possono e non debbono essere ammessi nel luogo santo. La scelta dei Ministri del Santuario deve essere fatta con criterii esclusivamente soprannaturali, di modo che ad essi possa Gesù ripetere le parole dette agli Apostoli: *Ego elegi vos* (I. 15, 16) Che se, malgrado tutte le cautele, fosse stato ammesso un giovane, che per le sue *deficienze intellettuali o morali o fisiche*, si prevede incapace di esercitare, con frutto e con decoro, il santo ministero, gli si neghi qualsiasi sussidio ecclesiastico riservato soltanto ai meritevoli, e sia dimesso inesorabilmente. Ma ascoltiamo un grande Santo e un grande Dottore, ALFONSO MARIA DE' LIGUORI, che nessuno potrà mai tacciare di rigorismo o di esagerazione. Dice così: «Sopra tutto deve il Vescovo invigilare a non ricevere nel Seminario, e a licenziare quei figliuoli, che danno poca speranza di riuscire buoni ecclesiastici. In ciò vi bisogna un rigore che non sia piccolo nè mediocre nè grande, ma sommo; dovendo ciascuno persuadersi che il rimettere qualche volta questo rigore, non è atto di carità, ma contro la carità; mentre la benignità che si userà con alcuno, sarà cagione del danno comune del Seminario. Meglio è certamente l'aver pochi e buoni Seminaristi, e che tutti riescano verisimilmente utili alla Chiesa, che molti,¹ e tra questi anche gli imperfetti, i quali infetteranno poi anche i buoni ».²

- 1698
(1260) Ammessi i giovani nei Seminarii, la responsabilità dei Revmi Ordinari non solo non cessa o diminuisce, ma aumenta oltremodo innanzi a Dio ed alla Chiesa. Il Seminario è un vero Cenacolo, dove gli aspiranti al Sacerdozio si racchiudono per alcuni anni, allo scopo santissimo di essere trasformati in *uomini nuovi*,³ sotto l'azione dello Spirito Santo. Entrano essi ignoranti delle cose divine, circondati dalla nativa debolezza, soggetti a tante passioni; ma è propriamente nel Seminario che essi debbono spogliarsi dei loro difetti e rivestire quella forma di santità, che è propria dello stato sacerdotale. Questa santità, come insegna il S. P. LEONE XIII, non si deve limitare appena alla onestà dei costumi, ma esige un tale complesso di virtù, che faccia del sacerdote una immagine ed una somiglianza di Gesù Cristo, Sommo ed Eterno Sacerdote.⁴

- 1699
(1261) Al conseguimento di tale altissimo e santissimo scopo, il Codice (can. 1360, § 1)⁵ ingiunge ai Revmi Ordinari di scegliere all'ufficio di Rettore, di Direttore Spirituale, di Confessori e di Maestri, Sacerdoti commendevoli

¹ [Cfr. nn. 240 626. 1968].

² *Regolamento per i Seminari* 1, 4, in: *Opere*, 3 (Torino 1847) 880.

³ Cfr. *Eph.* 4, 24.

⁴ Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977].

⁵ [Cfr. n. 1464].

non solo per dottrina, ma anche per virtù e prudenza, i quali, con la parola e con l'esempio, possano essere di giovamento agli alunni. Il Rettore non sia occupato in altro ufficio, chè non venga distratto dai suoi doveri verso gli alunni. Il Direttore Spirituale risieda abitualmente nel Seminario. Ma non è tutto. Dice S. ALFONSO: «Procuri il Prelato di avere un buon Rettore per il Seminario e buoni prefetti; perchè se l'uno o gli altri mancano al proprio dovere, per quanta sia la sua attenzione, il Seminario andrà certamente in rovina. Così il Rettore, come i Prefetti, oltre l'essere di buoni costumi, debbono essere accorti e pratici, in qualche modo, di Seminari. Spesso cerchi il Vescovo d'intendere dal Rettore come si portano i Prefetti e i Seminaristi, e sopra tutto s'informi, in tutte le maniere che può, dei portamenti, carità e vigilanza del Rettore. Una o due volte l'anno faccia lo scrutinio generale dei Seminaristi, per sentire e indagare gli sconcerti e i difetti, così degli altri Seminaristi come degli altri ufficiali».¹ E il mitissimo Santo aggiunge queste tremende parole: «Se mai io sapessi un Vescovo, che avesse il Seminario mal regolato o governato da un malo Rettore o da mali Prefetti, certamente lo pregherei, se vuole salvarsi l'anima e non vuol vedere maggiormente rovinata la sua diocesi, a dimetterlo, e a rimediare d'altro modo, come meglio può, al bisogno della sua Chiesa. Oh Dio, e quanti Prelati si dannaranno e saranno cagione della dannazione di tante loro pecorelle per questa causa, cioè la poca attenzione che hanno al buon regolamento dei loro Seminari! Volesse Iddio che ciò non fosse!».²

1700 Il Codice (can. 1371)³ prescrive che dal Seminario siano dimessi, fra
(1262) gli altri, gli incorreggibili e gli scandalosi. S. ALFONSO così ne parla: «Deve il Vescovo usare rigore, e maggior rigore, in licenziare dal Seminario gli incorreggibili e gli scandalosi. — Per *incorreggibili* intendo quei che, dopo più ammonizioni e dopo il castigo, danno poca speranza di emenda dei loro difetti, quando i difetti sono molti ed abituali, benchè non siano di scandalo diretto o positivo, nè siano gravi, perchè un soggetto di tal fatta dà poca speranza di riuscire buon ecclesiastico. — Per gli *scandalosi* poi intendo quei che commettono mancanze di scandalo positivo, come sarebbe l'indurre i compagni a trasgredire qualche regola o a non sottoporsi a qualche ordine del Vescovo o del Rettore, o a commettere qualche grave furto o insolenza. Scandalo più nocivo poi sarebbe, se un Seminarista desse mal esempio contro l'onestà col parlare o con qualche azione immodesta. Alcuno di questa sorta appena potrebbe sopportarsi la prima volta che cade in tali difetti, dopo avergli dato un castigo esemplare e lungo. Dico, appena la prima volta, del resto è più sicuro consiglio il licenziarlo subito, perchè un tale scandaloso, dopo essere stato scoperto e castigato, facilmente starà accorto a nascondere le sue consimili mancanze, le quali, finchè non saranno di nuovo conosciute, frattanto già saranno causa del comune danno, a cui difficilmente appresso potrà ri-

¹ Regolamento per i Seminari 1, 2, in: Opere, 3 (Torino 1847) 879.

² Regolamento per i Seminari, Introduzione, in: Opere, 3 (Torino 1847) 878.

³ [Cfr. n. 1490].

pararsi, almeno in tutto: sicchè un solo può apportare la rovina di molti. E perciò qual prudenza vuole che, per la speranza dell'emenda di un solo, si abbia a patire il pericolo della sovversione di molti? Non è gran male licenziare un tal giovane scandaloso, ancorchè possa questi emendarsi col tempo; ma la rovina della comunità è un male molto maggiore, che molto più deve temersi ed evitarsi prima che succeda. Il primo, se è danno, è danno privato di un solo; ma il secondo è danno gravissimo e comune. In questa materia (torno a dire e lo direi mille volte) l'usar piacevolezza non è carità, ma imprudenza e tirannia: per usare carità a un solo, voler permettere la rovina di molti o almeno il pericolo. E bisogna in ciò tenere per certo che nel Seminario, dove stanno giovani, che son facili ad essere tirati al male o al bene, secondo gli incentivi che hanno, un solo scandaloso può infettare tutti gli altri. Ed infettati che saranno, probabilmente non vi sarà più rimedio: l'unico rimedio sarà poi di cacciarli tutti e prendere soggetti nuovi: altrimenti sempre ivi resterà l'infezione introdotta, che si tramanderà dagli uni agli altri in perpetuo. Sicchè una tale severità non deve chiamarsi (come da alcuni si chiama) troppo rigore, ma dovere, carità e giustizia; giacchè il Vescovo è tenuto con obbligo grave di carità e di giustizia a procurare il bene e il maggior bene della sua diocesi, il quale certamente in gran parte dipende dall'avere un Seminario ben regolato. Preghiamo il Signore che faccia intendere questa verità a tutti i Prelati, che governano la Chiesa».¹

1701 Nè meno grave è la responsabilità dei Revmi Vescovi nei riguardi
(1263) della promozione dei Seminaristi agli Ordini Sacri. Ascoltiamo ancora S. ALFONSO: «Oh quanto sarà stretto il conto che dovrà rendere a Dio ogni Vescovo del grande obbligo che tiene di escludere dall'altare gli indegni e di ammettere i degni! Tremava S. Francesco di Sales pensando a questo; e perciò egli non ammetteva se non quelli, di cui sperava fondatamente buona riuscita, non avendo in ciò riguardo nè a raccomandazioni, nè a nobiltà, e neanche ai talenti del soggetto, se non erano accompagnati dalla buona vita. Ond'era che pochi egli n'ordinava, conforme soglion praticare tutti i buoni Vescovi, perchè in verità pochi sono quelli, che si fanno sacerdoti per vera chiamata e per fine di farsi santi, e perciò poi ne avviene che pochi sacerdoti son quelli, che riescono buoni e di profitto alle anime. Diceva S. Francesco di Sales che non sono necessari alla Chiesa i molti sacerdoti, ma i buoni sacerdoti».² Aggiunge il S. Dottore, che non basta contentarsi della sola bontà negativa del soggetto, cioè della mancanza di colpe gravi in foro esterno, ma si deve esigere la bontà positiva, cioè quella somma di virtù, che già si possa chiamare santità sacerdotale.³ È la dottrina comune. Scrive S. TOMMASO: *Ordines Sacri praeexi-gunt sanctitatem: unde pondus Ordinum imponendum est parietibus iam per sanctitatem desiccatis ab humore vitiorum*.⁴

¹ Regolamento per i Seminari 1, 4, in: Opere, 3 (Torino 1847) 880 s.

² Riflessioni utili ai Vescovi 2, in: Opere, 3 (Torino, 1847) 866 s.

³ Ibid. — [Cfr. n. 1966].

⁴ Summa Theol. 2, 2 q. 189, a. 1 ad 3. [Cfr. n. 1966].

E il S. CONCILIO DI TRENTO dette ai Vescovi il seguente avviso: *Sciant Episcopi debere ad hos (sacros) ordines assumi dignos dumtaxat, et quorum probata vita senectus sit.*¹ La stessa prescrizione, che scaturisce dalla natura stessa delle cose, si trova confermata e rinnovata negli atti dei Romani Pontefici. Aggiunge l'ANGELICO, che di questa bontà positiva si debba avere una notizia non dubbia, ma certa, cioè attinta da fonti disinteressate, sicure, insospette.²

- 1702 Bontà positiva e dottrina eminente richiede la Chiesa da coloro, che
(1264) desiderano ascendere al Sacerdozio. Essi debbono essere non solo il *sale della terra*, ma anche la *luce del mondo*.³ Il Sommo Pontefice LEONE XIII, nella Enciclica *Etsi nos* (15 febbraio 1882) ai Vescovi d'Italia diceva: *La difesa della fede cattolica, che è tanto necessaria ai giorni nostri, richiede nei sacerdoti una dottrina nè volgare, nè mediocre, ma profonda e varia, la quale abbraccia non solo le sacre discipline, ma anche le filosofiche, e sia ricca in cognizioni di fisica e di storia.*⁴ La Santa Sede ha determinato (can. 1365)⁵ il *minimum* del tempo che si deve impiegare nello studio della Filosofia e della Teologia, ed ha pure indicato e prescritto le materie o discipline, che debbono essere studiate. — Tale studio è imposto a tutti e singoli gli alunni, non solo a quelli che eserciteranno il ministero nelle città, ma anche a quelli che lo eserciteranno nei piccoli centri: perchè a tutti e singoli i Sacerdoti è imposto il precetto: *Labia sacerdotis custodient scientiam*: (Ma. 2, 7). Gli errori, contrari alla fede e alla morale, si spargono dappertutto, anche nei piccoli centri; specialmente per propaganda protestante e socialista; e se il Sacerdote non li sa scoprire e confutare, alle anime ne verrà gran danno e al Sacerdote il disprezzo del popolo. Con ragione affermava lo stesso Pontefice che la imperizia del clero è *massimamente inimica alla Religione*.⁶ E non può essere altrimenti. Anche nei piccoli centri vi sono anime che hanno bisogno di essere illuminate nelle verità della fede e dirette nella via della santità e della giustizia. Ora, per insegnare la dottrina cristiana, specialmente a gente ignorante e rozza, e insegnarla con chiarezza ed esattezza, e in una maniera accessibile a intelligenze non educate, è necessario conoscere bene la Teologia Dogmatica, come pure è necessario uno studio coscienzioso della Morale, prima di assumere il governo delle anime, il quale da S. GREGORIO è detto: *Arte delle arti*.⁷ Dice S. ALFONSO: «Circa la dottrina è certo che l'ignoranza negli ecclesiastici fa gran danno e per essi e per gli altri. E il peggio si è che l'ignoranza negli ecclesiastici è un male senza rimedio, come diceva S. Francesco di Sales. Onde deve il Vescovo sommamente attendere che i suoi chierici stiano sempre applicati allo studio, senza del quale non saranno

¹ Sess. 23, *De Ref.* c. 12: CT 9, 627.

² *Sum. Theol. Suppl.* q. 36, a. 4 ad 3.

³ Mt. 5, 13 s.

⁴ [Cfr. n. 936].

⁵ [Cfr. nn. 1475 s.].

⁶ Epist. Encycl. *Officio sanctissimo* ad Episcopos Bavariae, 22 dec. 1887 [cfr. n. 981].

⁷ [Cfr. n. 1106].

mai buoni per la Chiesa, ma saranno necessariamente cattivi, giacchè l'ozio è il padre di tutti i vizi». Laonde questa Sacra Congregazione non ha mai lasciato d'inculcare l'esatta osservanza delle prescrizioni della Santa Sede a questo riguardo; e, se qualche volta, per ragioni gravissime ha permesso che studenti di Filosofia o di Teologia fossero tratti tenuti nei Seminari diocesani per disimpegnare l'ufficio di Prefetti, ha sempre ordinato che questi alunni, sotto la guida di maestri capaci, avessero però atteso allo studio di tutte le materie del programma, e che, alla fine dell'anno, si fossero recati al Seminario Maggiore o Regionale a subire i rispettivi esami.² Si deve deplorare che, sotto l'assillo del bisogno presente, si sia sacrificato talora l'avvenire, e che non sempre si sia obbedito a questi ordini, onde i Visitatori Apostolici hanno constatato che alcuni di questi chierici, minorati nella loro formazione intellettuale e morale, sono stati promossi, senza superiore permesso, ai Sacri Ordini! Anche in questo caso esclamerebbe S. ALFONSO: che grande responsabilità davanti a Dio e alla Chiesa!

- 1703 Se le accennate prescrizioni della Santa Sede nei riguardi dei Seminari,
(1265) fossero, come debbono essere, rettamente comprese e fedelmente applicate, gli alunni scemerebbero, ma più grande sarebbe il numero degli eletti al Sacerdozio; mentre ora avviene, e non di rado, che da un grande numero escano pochi Sacerdoti, e questi non sempre convenientemente preparati al divino ministero.

L'opera della formazione di degni ecclesiastici, ardua e diuturna, esige dai Rm Ordinari una cura e vigilanza assidua. Incontreranno essi molte difficoltà e opposizioni; ma la coscienza li conforterà di aver compiuto un grande dovere, e, come ammoniva LEONE XIII di v. m. e vuole sia ricordato il regnante Pontefice: *Ex industria diligentiaque in instituendis Sacerdotibus posita fructus percipietis summopere optabiles, munusque vestrum episcopale multo sentietis esse ad gerendum facilius, ad utilitatem uberius.*³

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De Rerum Orientalium elementis in cursu Theologico tradendis

(Ex Litt. Encycl. *Rerum Orientalium*, 8 sept. 1928).⁴

- 1704 Cum nihil omnino negligendum sit quod ad optatissimam tam con-
(1266) spicuae Dominici gregis partis unitatem cum vera Christi Ecclesia restaurandam conferre videatur, vel ad maiorem caritatem erga illos fovendam, qui, ritibus diversi, Romanae Ecclesiae Christique Vicario menti-

¹ *Riflessioni utili ai Vescovi* 2, in: *Opere*, 3 (Torino 1847) 867.

² [Cfr. n. 1677].

³ Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 473].

⁴ [Cfr. n. 1723].

bus animisque intime adhaerent, vehementer vos, Venerabiles Fratres, obsecramus ut singuli unum aliquem saltem e sacerdotibus vestris deligendum curetis, qui, orientalibus disciplinis probe eruditus, easdem Seminarii alumni opportune tradere sit paratus. Equidem non ignoramus Universitatum Catholicarum esse peculiarem quamdam de rebus orientalibus facultatem, quam vocant, instituere; cui quidem officio, Nobis ipsis auctoribus atque adiutoribus, Parisiis, Lovanii, Insulis, satisfieri iam coeptum esse ex animo gratulamur: quemadmodum in nonnullis aliis theologicorum studiorum sedibus, gaudemus, ipsorum etiam rerum publicarum moderatorum sumptibus, nec sine sacrorum Antistitum consensu hortatuque, recens instituta fuisse orientalium huiusmodi magisteria disciplinarum. Verum, haud ita difficile sit in singulis theologicis Seminariis unum aliquem haberi doctorem, qui una cum disciplina vel historica vel liturgica vel iuris canonici, nonnulla de rebus orientalibus saltem elementa tradere valeat. Atque ita alumnorum mentibus animisque ad Orientalium doctrinas ritusque conversis non tenue emolumentum capiatur necesse est; neque id solum in Orientalium commodum, at ipsorum alumnorum, quos par est et uberiores exinde catholicae theologiae latinaeque disciplinae cognitionem haurire et vehementiorem erga veram Christi Sponsam amorem animis concipere, cuius miram pulchritudinem, et in ipsa rituum varietate unitatem, splendidiore quodam modo effulgentem conspexerint.

AAS 20, 284 s.

De utroque clero in liturgica Musica instituendo

(Ex Const. Ap. *Divini cultus sanctitatem*, 20 dec. 1928).

1705 I. - Quicumque sacerdotio initiari cupiunt, non modo in Seminariis sed etiam in religiosorum domibus, iam inde a prima aetate Cantu Gregoriano et Musica Sacra imbuantur; propterea quod facilius tum ea perdiscunt, quae ad modulationes sonosque pertinent; et vocis vitia, si fortasse habeant, eradicare vel saltem corrigere queunt, quibus quidem postea, adultiores aetate, mederi prorsus non possent. Ab ipsis primordiorum scholis institutio cantus et musicae incipienda est, ac deinde in Gymnasio et Lycaeum continuanda; ita enim qui sacros ordines suscepturi sunt, cum iam cantus periti sensim sine sensu facti sint, in Theologicorum studiorum curriculo, sine ullo quidem labore ac difficultate, altiore illa disciplina institui poterunt quam verissime *Aestheticam* dixeris monodiae gregorianae ac musicae artis, polyphoniae atque organi, quamque clerum pernoscere omnino decet.

1706 II. - Esto igitur in Seminariis ceterisque studiorum domiciliis, utriusque clero recte conformando, brevis quidem sed frequens ac paene cotidiana Cantus Gregoriani et Musicae Sacrae lectio vel exercitatio; quae si liturgico spiritu peragatur, solatium potius quam onus, post severiorum disciplinarum studium, alumnorum animis afferet. Auctior ita plenior-

que utriusque cleri in liturgica musica institutio id certe efficiet ut ad dignitatem priscam splendoremque *chorale officium* restituatur, quod pars est divini cultus praecipua; itemque ut *scholae et capellae musicorum*, quas vocant, ad veterem gloriam revocentur.

AAS 21, 36 s.

De clericorum et Seminariorum exemptionibus

(Ex Convent. cum Italia, 11 febr. 1929).¹

1707 Art. 3. - Gli studenti di teologia, quelli degli ultimi due anni di pro-
(1269) pedeutica alla teologia avviati al sacerdozio ed i novizi degli istituti religiosi possono, a loro richiesta, rinviare, di anno in anno, fino al ventesimo-sesto anno di età l'adempimento degli obblighi del servizio militare.

1708 I chierici ordinati *in sacris* ed i religiosi, che hanno emesso i voti,
(1270) sono esenti dal servizio militare, salvo il caso di mobilitazione generale. In tale caso, i sacerdoti passano nelle forze armate dello Stato, ma è loro conservato l'abito ecclesiastico, affinché esercitino fra le truppe il sacro ministero sotto la giurisdizione ecclesiastica dell'Ordinario militare ai sensi dell'art. 14. Gli altri chierici o religiosi sono di preferenza destinati ai servizi sanitari.

Tuttavia, anche se siasi disposta la mobilitazione generale, sono dispensati dal presentarsi alla chiamata i sacerdoti con cura di anime. Si considerano tali gli Ordinari, i parroci, i vice parroci o coadiutori, i vicari ed i sacerdoti stabilmente preposti a rettorie di chiese aperte al culto.

1709 Art. 39. - Le Università, i Seminari maggiori e minori, sia diocesi-
(1271) sani, sia interdiocesani, sia regionali, le accademie, i collegi e gli altri istituti cattolici per la formazione e la cultura degli ecclesiastici continueranno a dipendere unicamente dalla Santa Sede, senza alcuna ingerenza delle autorità scolastiche del Regno.²

AAS 21, 277, 292.

Normae ad Seminarium Regionalia pertinentes

(Normae S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. pro Seminariis Regionalibus Italiae, 7 mart. 1929).

1710 Il Seminario regionale, *auctoritate Apostolica constitutum*, a norma del can. 1354, III, è retto, oltre che dal Diritto comune, dalle seguenti Norme (cfr. can. 1357, IV):

1° Il Pio Istituto, quale Seminario Maggiore della Regione, è destinato ad accogliere tutti gli alunni di Filosofia e di Teologia delle diocesi della regione stessa. Perciò gli alunni delle suddette discipline dovranno trascorrere in esso il corso prescritto per essere promossi agli Ordini Sacri.

¹ [Cfr. nn. 1722; nec non n. 2007, § 5].² Seminarium personam agere iuridicam confirmatur Articolo 29, a: AAS 21, 286.

2° L'alta direzione del Seminario spetta ai Rm̃i Vescovi della Regione, i quali, pur avendo gli stessi diritti e doveri, che ad ogni Vescovo competono verso il proprio Seminario, eserciteranno la loro vigilanza per mezzo di una Commissione composta di tre o quattro membri, compreso il Presidente, fra loro nominati ogni triennio, dei quali uno sarà preposto alla disciplina, un secondo agli studi, un terzo all'economia.

3° La direzione interna del Seminario spetterà al Rettore, il quale dovrà essere coadiuvato per la disciplina da uno o più Vicerettori, a seconda del numero degli alunni.

4° La scelta e la nomina del Rettore è riservata alla S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi.

Venendo invece a mancare un altro superiore subalterno od un insegnante, il Rettore ne darà sollecito avviso al Presidente della Commissione di vigilanza, il quale, sentiti i colleghi e, occorrendo, interpellati gli altri Vescovi, d'intesa col Rettore, proporrà alla S. Congregazione i soggetti ritenuti idonei per occupare gli uffici rimasti vacanti.

5° Il Rettore informerà i Revm̃i Vescovi della Commissione di vigilanza nelle periodiche adunanze, che si terranno in Seminario, e quante volte ne sarà richiesto, su l'andamento del Seminario stesso; ogni trimestre manderà ai singoli Ordinari una relazione concisa, ma esatta, sulla condotta, pietà e profitto negli studi dei rispettivi alunni diocesani e presenterà alla fine di ogni anno scolastico al Presidente della Commissione vescovile una relazione generale sullo stato morale, igienico ed economico del Pio Istituto.

6° Nella conferenza che i Revm̃i Vescovi terranno annualmente nel Seminario regionale o altrove, il Presidente della Commissione darà comunicazione della suddetta relazione generale ai Revm̃i suoi colleghi, i quali la esamineranno e faranno, all'occasione, le loro osservazioni, da transmettersi poi dal Revm̃o Presidente alla S. Congregazione.

1711

7° I Revm̃i Vescovi hanno libero accesso al Seminario regionale, essendo il loro Seminario Maggiore.

È conseguentemente di spettanza dei medesimi visitare, quando credono, i seminaristi della propria Diocesi, rendersi conto personalmente del loro profitto sia nella virtù che nel sapere e dei loro bisogni particolari.

Essi saranno invitati normalmente dal Rettore agli esami finali, alle dispute, alle premiazioni, all'apertura e chiusura dell'anno scolastico ed alle eventuali feste straordinarie dell'Istituto.

8° Il Rettore farà sempre tesoro dei consigli e dei suggerimenti dei Revm̃i Vescovi, nè mancherà di significarli alla Sacra Congregazione.

I Revm̃i Ordinari però, solleciti come sono della uniformità e del buon ordine del Seminario, si asterranno dal dare, anche per gli alunni loro diocesani, particolari disposizioni *extra communes regulas atque inconsulto vel abnuente Rectore*.

9° Essendo la promozione agli Ordini sacri di esclusiva competenza dei Vescovi, il Rettore avrà cura di rimettere loro a tempo le domande dei rispettivi alunni diocesani, accompagnate da informazioni sui medesimi e dal suo coscienzioso giudizio.

Se le sacre Ordinazioni si terranno durante l'anno scolastico, verranno conferite nella Cappella del Seminario dal Vescovo, che ne avrà ricevuto l'incarico dai suoi Illm̃i e Revm̃i Colleghi. — L'Ordine del Presbiterato per altro potrà essere conferito in Diocesi, dietro richiesta dei rispettivi Ordinari. — In questo caso l'assenza dell'ordinato dal Seminario non dovrà protrarsi oltre la settimana.

10° Gli alunni delle singole diocesi, per essere ammessi al Seminario regionale, dovranno aver compiuto l'intero corso ginnasiale e superato, nello stesso Regionale, un esame di idoneità, al quale potrà essere presente l'Ordinario di ciascun alunno ed anche un professore del rispettivo Seminario diocesano.

11° Il Rettore procederà alla dimissione degli alunni incapaci od indegni, a norma del can. 1351, dopo aver sentito il rispettivo Ordinario, salvo che le circostanze siano tali da non ammettere dilazione; nel quale caso però informerà immediatamente l'Ordinario stesso del provvedimento preso.

12° L'anno scolastico avrà la durata di nove mesi, esclusi i periodi degli esami; sarà preceduto da un corso di Esercizi Spirituali e verrà inaugurato con particolare solennità, previa celebrazione della Messa « de Spiritu Sancto », alla presenza degli alunni e professori, i quali presteranno poi nelle mani del Vescovo a ciò deputato dalla Commissione di vigilanza la professione di fede ed il giuramento antimodernistico.

1712

13° In conformità a quanto è disposto nell'*Ordinamento dei Seminari d'Italia*, nel periodo delle ferie estive gli alunni saranno mandati presso le loro famiglie per 15 o 20 giorni, che il Rettore, d'intesa col Presidente della Commissione di vigilanza, avrà cura di fissare e comunicare tempestivamente ai singoli Ordinari; il tempo restante delle così dette « grandi vacanze » sarà da tutti trascorso nel Seminario o nella rispettiva villa, secondo un apposito regolamento, che concili la gravità della vita seminaristica con l'onesta e giusta ricreazione propria dei periodi di riposo.

Sono proibite le vacanze in famiglia durante l'anno scolastico, nè potranno legittimare eccezioni a questa norma le feste diocesane, le solennità parrocchiali, le ricorrenze domestiche o somiglianti motivi.

14° L'Economo attenderà, sotto la dipendenza ed il controllo del Rettore, a tutto ciò che riguarda l'ordinaria amministrazione, ed ogni trimestre, per il tramite del Rettore stesso, renderà esatto conto delle entrate e delle uscite alla S. Congregazione, la quale, per lo stesso tramite, invierà una somma corrispondente alle esigenze economiche.

15° Non si potranno fare spese straordinarie senza espressa autorizzazione della S. Congregazione.

16° La retta degli alunni dovrà essere pagata a trimestri anticipati all'Economo, il quale, in caso di morosità di un trimestre, si rivolgerà ai rispettivi Ordinari per sollecitarne il pagamento.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De ratione Seminariorum, de Superioribus et alumnis

(Normae S. C. PRO ECCLESIA ORIENTALI, 15 mai. 1929).

1713

I. - In alumnis admittendis Rector procedere debet de consensu Delegati Apostolici prae oculis habens necessitates singularum Patriarchatus dioecesium, loca in Seminario vacantia, atque Seminariorum redditus, audito a Delegato Apostolico super iisdem necessitatibus Domino Patriarcha.

Nullus adolescens in Seminarium admittatur, nisi praesentetur vel commendetur sive a D. Patriarcha pro sua dioecesi particulari, sive ab aliquo ex Rm̃is Ordinariis, Episcopo aut Instituti Religiosi superiore; vel ab iisdem in scriptis declaretur nihil ob stare quominus admittatur.

Si super alicuius admissione non omnes conveniant seu dissensus exstet, rem dirimet Delegatus Apostolicus.

II. - Si quem alumnum sive non idoneum, sive forsan indignum Rector indicaverit, eum Delegato Apostolico denunciaret, qui, Ordinario alumni certiore facto, vel decerneret de alumni expulsionem, vel quid sit agendum iudicabit. In casibus vero urgentioribus, ipse Rector decerneret de expulsionem, certiore statim facto Delegato Apostolico atque alumni expulsi Ordinario.

III. - Alumnus in Seminarium admissus pro una eparchia, non potest pro alia ordinari, inaudito proprio Ordinario si memoratus alumnus adhuc sit laicus; et absque consensu in scriptis dato si sit clericus.

IV. - Firmo manente decreto « *Insignem Sacram Aedem* » et iis quae ibidem statuta sunt, declarat a. 6, ita intelligendum esse ut Seminarium [a S. Anna] immediate dependeat a S. Sede, seu a S. C. pro E. O., quae ad idem munus seu officium iurisdictionis exercendae in Seminarium delegat seu deputat Delegatum Apostolicum Palaestinae pro tempore existentem.

V. - Firmis conventionem inita inter Gallicum Gubernium et Card. Lavignerie die 30 martii 1878 et decreto S. C. de P. F. diei 8 febr. 1878, si quae donatio aut fundatio fiat, sive inter vivos sive mortis causa, in favorem Ecclesiae aut Seminarii S. Annae, Delegati Apostolici est eas acceptare, sedulo attendendo ad mentem seu intentionem donatoris aut fundatoris, utrum nempe fiat in favorem ecclesiae S. Annae, ex. gr. ad ecclesiam reficiendam, ad quasdam functiones ecclesiasticas inibi explendas: vel fiat pro servandis, reparandis aedificiis aut novis extruendis: vel fiat in favorem ipsius Seminarii pro Melchitis, ex. gr. fundatio pro studiis...: ideoque firmis iisdem conventionem et decreto, ei diligenter curandum est, ut voluntas donatoris vel fundatoris religiose servetur, atque, si de fundatione agatur, ea fiat in forma etiam iure civili valida.

VI. - Alumnus Seminarii S. Annae, qui post susceptum S. Presbyteratus Ordinem, Seminarium reliquerit, omnino et exclusive subest plenae iurisdictioni et obedientiae proprii Ordinarii et Domini Patriarchae iuxta leges pro Melchitis.

VII. - Rectorem Seminarii eligit S. C. pro E. O., ex tribus sacerdotibus dignis atque idoneis, doctrina, virtutibus et prudentia praestantibus, e Congregatione Missionariorum Africae, ad praesentationem Superioris generalis eiusdem Congregationis, auditis Delegato Apostolico Palaestinae et D. Patriarcha Antiocheno Melchitarum, cui primum, per eundem Delegatum, peracta electio notificabitur.

Rector Seminarii constituitur ad sexennium; et hoc tempore exacto, poterit ad id munus iterum adsumi. Mutatio Rectoris ante expletum sexennium uni S. C. pro E. O. reservatur.

VIII. - Singulis annis Rector relationem mittet ad Delegatum Apostolicum Palaestinae de statu et conditione Seminarii, seu de eius profectu, de institutione ecclesiastica, litteraria, scientifica, atque de administratione oeconomica.

De scientifica clericorum institutione

(Ex Convent. cum Borussia, 14 iun. 1929).¹

1714 (1272) Art. 12. - 1. Für die wissenschaftliche Vorbildung der Geistlichen bleiben die katholisch-theologischen Fakultäten an den Universitäten in Breslau, Bonn und Münster und an der Akademie in Braunsberg bestehen. Ihr Verhältnis zur kirchlichen Behörde regelt sich entsprechend den für die katholisch-theologischen Fakultäten in Bonn und Breslau geltenden Statuten.²

2. Der Erzbischof von Paderborn und die Bischöfe von Trier, Fulda, Limburg, Hildesheim und Osnabrück sind berechtigt, in ihren Bistümern ein Seminar zur wissenschaftlichen Vorbildung der Geistlichen zu besetzen. Der Unterricht an diesen Seminaren wird ebenso wie den kirchlichen Vorschriften dem deutschen theologischen Hochschulunterricht entsprechen. Die genannten Diözesanbischöfe werden dem Preussischen Minister für Wissenschaft, Kunst und Volksbildung von den Statuten und dem Lehrplan der Seminare Kenntnis geben. Zu Lehrern an den Seminaren werden nur solche Geistliche berufen werden, die für die Lehrtätigkeit in dem zu vertretenden Fach eine den Anforderungen der deutschen wissenschaftlichen Hochschulen entsprechende Eignung haben.

AAS 21, 530 s.

De Seminariis Regionalibus

(Ex Serm. ad Episcopos Italiae qui alumnos habent in Seminariis Regionalibus, 24 iul. 1929).

1715 (1463) Voi sapete quanto Ci stiano a cuore i Seminari Regionali; più che con le parole, l'abbiamo dimostrato coi fatti, che hanno un'eloquenza molto superiore alle parole. Siamo quindi gratissimi ai Pastori delle Diocesi che, partecipando alle nostre stesse cure e preoccupazioni, li circondano di particolare affetto. Siamo davvero lieti di rendervi testimonianza che voi avete bene meritato della provvidenziale istituzione. Sappiamo quali tesori di sollecitudini, di cure e di premure prodigate ad essi. Conosciamo i sacrifici che per essi sostenete. Tutte le cose belle e preziose costano sacrifici, come il vero amore si manifesta col sacrificio. Non ignoriamo lo zelo e la docilità, con cui corrispondete alle norme della Sacra Congregazione dei Seminari. Per tutto questo e per tutto quello che avete fatto e fate per i Seminari Regionali — tanto cari al Nostro cuore — abbiatevi l'espressione della Nostra riconoscenza più affettuosa e più cordiale.

1716 (1464) Ed ora una raccomandazione, o meglio, una preghiera: continuate e, se è possibile, accrescite queste cure e queste premure.

I Seminari Regionali raccolgono e custodiscono i tesori più preziosi che Dio ci ha affidato. Formano ed alimentano le speranze nostre e della

¹ [Cfr. n. 1895].

² De quibus in *Schlussprotokoll*: AAS 21, 534 s.

Chiesa. Da essi dipende l'avvenire delle nostre Diocesi. Davvero meritano tutte le sollecitudini dei sacri Pastori. Carissimi anche i Piccoli Seminari delle singole Diocesi e degni d'ogni premura affettuosa; ma se è lecito fare confronti in cose care e preziose senza misura, la preferenza e la predilezione dovrebbero essere per i Regionali, perchè più vicini alla mèta i giovani ch'essi educano, più sicure le vocazioni che alimentano, più grandi e promettenti le speranze che custodiscono.

Nè dimenticate che i Seminari Regionali sono Nostri, ma sono pur vostri, anzi più vostri che Nostri. Quindi occupatevi ed interessatevi come di cosa vostra, tutta vostra, visitateli frequentemente, e quando alle vostre Diocesi è richiesto qualche buon sacerdote per i Seminari Regionali, fatene volentieri sacrificio per il bene comune. È ben vero ch'essi non appartengono alle singole Diocesi nè ai singoli Pastori, ma a tutta una regione; questo però indica ch'è maggiore la somma di beni che custodiscono e promettono, più largo il campo di attività al quale estendono la loro azione, e che per conseguenza hanno maggiori diritti alle sollecitudini dei sacri Pastori. Molto più che in un certo senso si può dire che i Seminari Regionali appartengono alla regione e anche alle singole Diocesi, all'Episcopato regionale ed ai singoli Vescovi. V'è anche in questo una solidarietà di uffici, di cure, di preoccupazioni e di responsabilità. Lo ripetiamo volentieri: sono i Seminari Nostri e vostri, di tutti e dei singoli, e più vostri che Nostri.

Pellegrinaggio Internazionale dei Seminaristi, 21-25 luglio 1929 (Roma 1930) 20-22.

De pietate, scientia, puritate, humilitate quibus clerici niteant oportet

(Ex Serm. ad Seminariorum alumnos, qui undique gentium Romam ad iubilarem sacerdotil. eiusdem Summi Pontificis, memoriam celebrandam convenerant, 24 iul. 1929).

1717
(1465)

Ecco il primo ricordo: un ricordo di pietà, di quella pietà che è innanzi tutto perfezione, di quella in un certo senso regina di tutte le virtù che è la virtù della religione; pietà che faccia perfetti nei rapporti con Dio stesso, che faccia con Dio veramente filiali, perchè si dice pietà filiale quella che si nutre propriamente verso il padre e la madre ed è proprio così che si deve trattare con Iddio benedetto come con il Padre, con il grande Padre infinitamente grande e infinitamente buono, in una confidenza ispirata a rispetto senza confine ed insieme a tenerezza senza limiti. Più verso Iddio innanzi tutto, più di una pietà che faccia aspirare ad essere sempre più e sempre meglio veri sacerdoti nella Chiesa santa di Dio; non dei funzionari, non degli impiegati, ma dei figli, ma dei veri figli affezionati, devoti, teneri verso il Padre loro. E poi c'è anche una Madre, verso la quale si deve portare il profumo ed il calore della pietà. C'è questa antica, venerabile, magnifica madre romana, questa madre di tutte le chiese, la Santa Chiesa di Roma. Di tal madre si deve essere i figli sempre devoti, sempre pronti ad ogni richiesta, sempre gloria e conforto al cuore di lei. Dice San Pietro: *Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus* (1 P. 2, 3). Anche i seminaristi hanno veduto, gustato, ammirato quanto è bella questa madre santa, nelle sue basiliche, nelle sue catacombe, nei suoi monumenti, nella sua atmosfera di fede, di santità, di martirio, di di-

vinità; se tutto ciò si è veduto e gustato, non si può non nutrire verso questa benedetta madre gli affetti più teneri della pietà. E poi, accanto alla madre c'è un Padre, quel Padre che si è venuto a visitare mentre suonano più solenni le ore della Sua vita, per dividere con Lui le gioie e le azioni di grazie del Suo giubileo sacerdotale; c'è questo Padre, è il Vicerario di Gesù Cristo, e lo si deve sempre circondare di filiale pietà, una pietà che renda verso Lui non soltanto disposti alla esatta ubbidienza, ma alla ubbidienza affettuosa, che studi il pensiero paterno per intenderlo sempre meglio, per eseguirlo con sempre più perfetta ed affettuosa fedeltà. Un ricordo dunque di pietà divina, di pietà romana, di pietà papale, e questo triplice ricordo sia sempre tesoro inestimabile del cuore sacerdotale.

1718
(1466)

Ricordo di pietà, e poi ricordo di scienza. Alunni del Santuario, avviati alle altezze del sacerdozio, come non ricorderanno quella parola così tremenda: *Quia tu repulisti scientiam et ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi?* (Os. 4, 6). È l'amore della scienza inculcato con tutta la forza che si possa immaginare; si direbbe, anzi si deve dire che questa parola è stata scritta per tutti i sacerdoti. Bisogna amare la scienza, perchè amare la scienza è amare la verità, è amare il raggio schietto che viene dal Cuore di Dio. *Deus veritas est: Ego sum veritas.*¹ S'intende anzitutto la scienza del sacerdozio, che renda abili a comprenderlo e ad adempierne le funzioni. Il sacerdote è posto in *illis quae sunt ad Deum* (Hb. 5, 1). Dunque, innanzi tutto, la scienza delle cose di Dio, la scienza divina e di quello che più conferisce al vantaggio e alla salute delle anime, quella scienza che sola può fare i veri salvatori delle anime, i *cooperatori* di Cristo stesso nella redenzione del mondo.² Ricordo di scienza, della scienza divina, anzitutto; ma poi anche di tutte le scienze, di tutti i pascoli preziosi che in ogni più vario modo possono essere offerti. Si abbia proprio la preoccupazione di non perdere atomo di questa ricchezza di scienza che viene offerta: *Particula boni doni ne te praeterat* (Eccl. 14, 14). Si vedrà, poi, come tutto può e deve essere indirizzato ad utilità delle anime. Quante volte anche un poco di quel prestigio che per felice necessità conferisce un po' di cultura, un po' di quella che comunemente si dice la scienza, è la salute delle anime? Quante volte un po' d'istruzione nelle scienze profane può concorrere, servire mirabilmente all'onore della scienza sacra ed ai suoi benefici effetti? Ricordo di scienza: alunni del santuario, alunni dei Seminari, tutti cari al cuore del Papa come cari al cuore dei Vescovi, quasi focolari in cui si accende questa luce di scienza sacra che giova alle anime, alunni di queste scuole di sacerdozio, non devono perdere un atomo del tesoro che viene loro offerto. Raccolgano i tesori di scienza che possono, tutti, anche a costo di sacrificio. Vedranno poi, in mille circostanze della vita, divenuti veramente apostoli, vedranno come tutto può mirabilmente giovare agli scopi non di inane, umana gloria e vanità, ma di ministero divino, di salvezza delle anime.³

1719
(1467)

Ricordo di pietà, ricordo di scienza, e poi ricordi di scienza e di pietà insieme. La pietà deve fin d'ora essere soprattutto, in tutto, sempre, una pietà eminentemente eucaristica. E come no? Chiamati a essere gli angeli dell'altare e del tabernacolo, a cibarsi e a cibare delle carni e del sangue del divino Agnello, domestici del tabernacolo, che sarebbe la loro vita se non fosse eucaristica? E come lo sarà, se fin d'ora non faranno dell'Eucaristia santa l'oggetto precipuo della loro pietà? E perchè essi possano comprendere tutti i tesori d'immensa bontà, tutte le dolcezze che si adunano nel divino Sacramento, essi devono fare fin d'ora di questo Sacramento divino l'oggetto della loro meditazione, e poi propriamente del loro studio, della loro scienza teologica. Allora veramente sarà eucaristica la loro pietà, se sarà eucaristica anche la loro scienza. Diceva un grande Teologo: *Io amo la teologia in*

¹ Cfr. I. 14, 6; 1 I. 5, 6.

² Cfr. 1 C. 3, 9; 4, 1; E. 3, 7.

³ [Cfr. n. 1589].

⁴ I. e. Card. Ioh. Bapt. FRANZELIN (1816-1886).

cui abunda l'ascetica, amo l'ascetica in cui abunda la teologia; ma teologia e ascetica vuole essere nella quale il tema precipuo, la luce che tutto illumina, sia il divin Sacramento della Eucaristia.

1720 Ed allora ecco un altro ricordo che particolarmente s'impone: un ricordo di purezza, quale si conviene a chi deve continuamente nutrirsi delle carni dell'Agnello che si pasce di gigli,¹ di quella purezza divina della quale la Chiesa, come ogni giorno preghiamo e cantiamo, si meraviglia che non abbia avuto orrore della stessa purezza ineffabile della Vergine Maria: *non horruisti Virginis uterum*.² Che cosa diremo noi della nostra purezza? Qual purezza basterà per coloro, che son destinati a essere ministri della divina Eucaristia? Ricordo di purezza: sia purezza angelica come è angelico e più che angelico il ministero al quale si è da Dio chiamati. Ricordo di purezza, perchè essa non è solo necessaria per la pietà, ma anche per la scienza, giacchè sta scritto: *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdilo peccatis* (Sap. 1, 4). La scienza è un raggio della divina luce purissima, è un profumo che non può vivere in mezzo al fango. Ricordo di purezza: purezza intellettuale, purezza di mente, purezza di cuore, purezza di tutta la vita, di tutte le opere, di tutta l'esistenza, come appunto di chi sta sempre non solo sotto lo sguardo di Dio, ma vicino al Cuore di Dio.

1721 Ricordo di purezza, e finalmente ricordo di umiltà. Tutto c'invita alla virtù fondamentale, a questa base, come fu chiamata, di tutto l'edificio spirituale.³ Se non saremo così piccoli figli verso il Padre divino, se ci crederemo, in un momento di pazzia, qualcosa di non piccolissimo davanti a Lui, come ci troveremo nella casa Sua? Umiltà di mente e umiltà di cuore, anche in servizio della scienza, perchè non siamo noi a misurare la verità, ma è la verità che ci misura, tutti, inesorabilmente. È la prima disposizione per potere corrispondere alle esigenze, alle condizioni della verità. Guai allo spirito arrogante; esso non potrà trovar grazia nella verità, e cadrà o nelle tenebre o nel fango, o in tutti e due. — Ricordo di umiltà anche per una ragione necessaria, qual'è quella del ministero e delle funzioni a cui si è chiamati nella Chiesa santa di Dio. Chiamati ad essere cooperatori dei Vescovi, e di Cristo medesimo, nella redenzione delle anime, non si potrà esserlo assolutamente senza l'umiltà del cuore e della mente, che faccia strumenti docili, generosi, volenterosi, dei propri pastori. Unicamente l'umiltà farà trovare le vie dell'ubbidienza e della disciplina, dell'ubbidienza tanto necessaria che si direbbe che il Maestro divino non avesse avuto da insegnare altro che questo. La maggiore parte della vita di Gesù stesso si comprende in quelle parole: *Et erat subdilus illis* (Lc. 2, 51), soggetto, obbediente, come se dovesse questo insegnare innanzi tutto e soprattutto. Senza l'umiltà non è possibile trovare le vie di quell'ubbidienza per cui i sacerdoti nella opera loro non guardano alle condizioni e alla umiltà del lavoro, ma solo alle speranze dei beni infiniti.

Pellegrinaggio Internazionale dei Seminaristi, 21-25 luglio 1929 (Roma 1930) 24-26. Cfr. OR 27 luglio 1929.

¹ Cfr. Cl. 2, 16; 6, 2.

² Hym. Ambr. *Te Deum*.

³ Cfr. S. AUGUSTINUS, *Serm.* 69, 1, 2: ML 38, 441.

De notione administrationis bonorum Ecclesiae alumnis theologiae tradenda

(Ex Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Il diritto*, ad Italiae Episcopos, 24 aug. 1929).

1722 Il diritto che il Concordato fra la Santa Sede e il Regno d'Italia riconosce agli Istituti ecclesiastici di acquistare e possedere beni temporali, e di gestire direttamente l'amministrazione, sotto la vigilanza e il controllo della competente Autorità ecclesiastica,¹ richiede nei Sacerdoti, come è naturale, un'adeguata preparazione tecnica.

Ora, perchè si corrisponda in modo efficace a questa grave responsabilità, in ossequio al volere del Sommo Pontefice, espresso altresì nel Suo discorso del giorno 25 luglio u. s. al Vescovi italiani convenuti in Roma, per il pellegrinaggio internazionale dei Seminaristi, questa S. Congregazione prescrive quanto segue:

Nell'ultimo anno del corso teologico si provveda a far impartire agli alunni da persona competente, che potrebbe essere anche un ragioniere facente parte delle organizzazioni cattoliche, alcune lezioni teoriche e pratiche di amministrazione, col fine immediato di far noti gli elementi necessari di Computisteria e le loro applicazioni più comuni.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De opera in Orientalibus studiis ponenda deque sacrae Catechesis magisterio

(Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Quod catholicis*, ad Rños Ordinarios, 28 aug. 1929).²

1723 Quod catholicis hominibus semper fuit in votis ut quotquot in orientali-
(1274) bus regionibus a Romanae communionis Sedis dissident ad eiusdem unitatem Ecclesiae Matris tam diu revocati se recipiant, id sane cum primis Ecclesiae universae Pastori ac Patri, Pio XI Pontifici Maximo, cordi est et curae praecipuae, tamque sollicitae ut iam inde a Pontificatus sui exordiis in id omnem operam studiumque contulerit. Cuius quidem sollicitudinis documentum exstat praestantissimum in Encyclicis illis litteris *Rerum orientalium* datis die 8 Septembris anni 1928, de studiis nimirum orientalium rerum provehendis.³

Hisce igitur Pontificis Summi curis votisque obsecundans, Sacra haec ecclesiasticis studiis provehendis instituta Congregatio, nihil sibi praetermittendum statuit quod ad mutuam illam populorum ignorationem et despicientiam, atque, ex praeiudicatis praesertim opinionibus consecutam, diuturnam animorum alienationem tollendam conferre, penitiorumque tum historiae, tum doctrinarum, ac theologiae, praesertim Orientalium cognitionem alere possit, quemadmodum eadem Encyclicae litterae commendant, apud clericos potissimum ac sacerdotes.

¹ Concordato fra la S. Sede e l'Italia (11 febr. 1929) art. 29 s.: AAS 21, 286-289. — Cfr. Litt. circul. S. C. CONCILII *In conformità*, ad omnes Ordinarios Italiae, de administratione bonorum beneficialium et ecclesiasticorum ad normam Iuris Canonici et Pacti inter Apost. Sedem et Regnum Italiae concordati, d. d. 20 iun. 1929: AAS 21, 384-437.

² [Cfr. n. 1921].

³ [Cfr. n. 1704].

1724 Principio autem id generatim decernendum existimat haec SACRA
(1275) CONGREGATIO, ut in sacrae Theologiae curriculo universo earum peculiaris ratio quaestionum ac rerum habeatur, quae ad orientales Ecclesias ac populos quoquomodo pertineant.

Quamquam enim maioribus tantum athenaeis sacris munus instituendi peculiares theologiae orientalis cursus, seu magisteria propria, attribuendum videtur, congruum est tamen ac paene necessarium, ut in ceteris quoque clericorum Seminariis, ubicumque iuvenum soboles in spem Ecclesiae adolescit studiisque sacris eruditur, id minime negligatur ut instructi paratique prodeant nonnulli saltem ad eam quoque Ecclesiae portionem excolendam, in qua primum christianum nomen exortum, fidei grandioribus factis inclaruit atque ad reliquum deinde terrarum orbem fama, virtute ac praedicatione processit.

1725 Ii vero potissimum in orientalibus hisce studiis ponendam sibi operam
(1276) arbitrentur, quibus vel sacrae Theologiae vel Historiae Ecclesiasticae vel Liturgiae magisterium fuerit proprie demandatum.

Ita nempe, ut exemplo res pateat, in ea quae de fidei praeambulis, seu fundamento, est Theologia, quam propterea *fundamentalem* vocamus, explicanda atque illustranda, curent praeceptores ut quae contra primatum Romani Pontificis eiusdemque infallibile magisterium a dissidentibus Orientalibus obiici ac iactari solent, dilucide fortiterque disiciantur, oppositis nimirum is quae a catholicis doctoribus efficacius reponi consueverunt.

In reliqua item Theologiae disciplinae parte, quam *specialem* appellamus, perspicue dissolvantur ab Orientalibus passim obiecta contra processionem Spiritus Sancti a secunda persona Ssmae Trinitatis, adiunctamque Symbolo fidei vocem *Filioque*, contra doctrinas item sive de Immaculato Virginis Deiparae conceptu, sive de Purgatorii veritate singillatim.

In Theologia quae de Sacramentis est, fusius enucleentur quaecumque ad Baptismum, ad SS. Eucharistiam (ad quaestionem, ex. gr., de epiclesi) ad Sacramenta cetera spectant.

In Liturgia haud minus accurata diligentia quam veneratione et observantia rituum catholicorum diversitas explanetur.

In Historia denique Ecclesiae ea presse enarrentur quae de septem prioribus Conciliis Oecumenicis sunt, deque subsequentibus, Lugdunensi praecipue ac Florentino; neque illa omittenda quae deinceps Romani Pontifices ad unitatem redintegrandam inchoarunt ac perfecerunt, in primisque aetate nostra Pius IX sanctae recordationis, cum occasionem nactus Concilii Vaticani cogendi, orientales Episcopos paternis litteris invitavit,¹ ac LEO XIII, immortalis item memoriae Pontifex, qui toties

¹ Litt. Ap. *Arcano Divinae Providentiae*, ad omnes Episcopos Ecclesiarum ritus orientalis communionem cum Apost. Sede non habentes, 8 sept. 1868; *Pius IX Acta* 4, 429; CL 7, 7.

diuturni Pontificatus sui tempore, tam multa tamque sapienter in eundem finem instituit,² ac denique PIUS XI feliciter regnans, quem iisdem vestigiis tam alacriter insistentem conspiciamus.³

1726 Atque haec quae summatim attigimus, satis declarant studia orien-
(1277) talia quanti sint momenti, quantique propterea intersit ut ab Ordinariis omnibus in scholis praesertim theologicis, ea quidem via ac ratione, quam diximus, provehantur in dies.

Quod si quis inter sacrae theologiae alumnos animi, doctrinae, ingenii laudibus se praecipue commendaverit, spemque fecerit bonam fore ut aliquid in utilitatem Orientalium aliquando conferre possit, id sibi locorum ordinarii persuasum habeant nihil se Romano Pontifici gratius atque divini Regis Cordi sacratissimo sanctius acceptiusque facturos quam si eundem alumnum ad *Institutum Orientale* in Urbem transmiserint, studiorum curricula perfectius emensurum.

1727 Hanc opportunitatem nacta, Sacra Congregatio unum aliud urgen-
(1278) dum existimat, ea etiam de causa, ne prae altioribus studiis humiliora quae videntur, at multo etiam maioris sunt reipsa necessitatis ac ponderis, neglegantur. Id autem est quod a sanctissimis Ecclesiae Pastoribus aliisque apostolicis viris tam saepe tamque impense commendatum accepimus quodque haec quidem ipsa Sacra Congregatio non semel nec segniter inculcavit, ut in singulis clericorum Seminariis, apud alumnos theologiae praesertim, schola seu magisterium instituatur ac rite foveatur de sacra Catechesi proprium. Constat enimvero catechesim huiusmodi, prout est apta in primis ratio ac via christianae religionis rudimentis populum instituendi, totius veluti sacerdotalis ministerii fundamentum esse eiusdemque fructum et progressionum causam praecipuam, nostris praesertim temporibus, quae apostolicis verbis *tempora ignorantiae* vere dici possunt.⁴ Hanc prohi dolor! saepenumero neglectam videmus, et haud raro implexa nimium vel obscura ratione, quae ad animos audientium alliciendum omnino sit impar, ineptissime tradi plebi christianae ac pueris ipsis prima religionis elementa: ut illud dolendum sit Ieremiae prophetae ingemiscens: *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis* (Ir. 4, 4).

Illud igitur curent locorum Ordinarii ut, quod can. 1365 *Codiciis Iuris Canonici* statuitur quodque item *Epistola* huius Congregationis, die 8 Septembris 1926 data,⁴ impense commendatur, sacrorum alumni qui in singulis dioecesibus ad spem Ecclesiae succrescunt, tum opportuniore via ac ratione imbuantur, tum vehementiore desiderio inflammentur

¹ Cfr. Epist. Ap. *Praeclara* ad Principes populosque universos, 20 iun. 1894; Litt. Ap. *Orientalium dignitas*, 30 nov. 1894; Epist. Encycl. *Christi nomen*, 24 dec. 1894; Epist. *Quum nuper* ad Patriarcham Antiochenum Syrorum, 1 iul. 1895; Epist. *Libet quidem* ad Decanum Sacri Collegii, 5 iul. 1897. — *Leonis XIII Acta* 14, 195. 358. 405; 15, 246; 17, 212.

² Cfr. Litt. Encycl. *Rerum orientalium*, 8 sept. 1928: AAS 20, 282 s.

³ Cfr. A. 17, 30.

⁴ [Cfr. nn. 1650-1654].

christianae plebis ac iuventutis praesertim fidei nostrae elementis maiore cum fructu in dies erudiendae.

De iis denique omnibus quae in singulis Seminariis vel sancte instituta vel rite custodita et observata fuerint, ut harum litterarum satis utrique capiti fiat, gratissimum fecerint locorum Ordinarii si hanc Sacram Congregationem studiose docuerint.

AAS 22, 146-148.

De studio diligenti et vera pietate quibus Ss. Augustinus et Thomas Aq. eminent in exemplum

(Ex Serm. Hebdomadam Augustinianam-Thomisticam¹ concludente, 30 apr. 1930).

1728 Ma forse, aggiungeva Sua Santità, davanti a siffatte grandezze di pensiero e di carità,
(1473) forse tutti i convenuti a quella eletta adunanza si domandavano che cosa poteva restare se non ammirare attoniti. Ma no; il Santo Padre sapeva che la comune ansia non si limitava ad un muto atto di ammirazione. Nella luminosa elevazione di quelle figure e di quel pensiero tutti avevano sentito, nella propria anima, riaccendersi più vivo, riaffermarsi più solido, più nobile, più operoso il proposito di sempre maggiormente studiare le pagine immortali, che le due grandi intelligenze di S. AGOSTINO e di S. TOMMASO — quelle intelligenze nelle quali forse più fulgido che in tutte le altre si è riverberato lo splendore infinito della Intelligenza creatrice — ci hanno lasciato.

Tale studio servirà ad approfondire alcuno di tanti tesori di verità, di scienza, di virtù e di amore.

E sarebbe già questo — continuava l'Augusto Pontefice — un risultato grande e veramente pratico che veniva ad aggiungersi al godimento intellettuale del quale il Signore, in quella solenne adunanza, aveva fatto grazioso dono ai Convenuti.

1729 Ma il Santo Padre non poteva non rivolgere un particolare pensiero a quelli tra i Suoi
(1474) ascoltatori, i giovani allievi del Santuario, che sono *novelli germogli* del Sacerdozio, essi che, come li penserebbe e li chiamerebbe Agostino, del Sacerdozio sono oggi i *catecumeni* e i *neofiti*² per essere, domani, i portatori del ministero sacerdotale in tutti i cuori, in tutte le direzioni a cui li chiamerà la Divina Provvidenza e la disciplina della obbedienza santa.

Il pensiero che a Sua Santità veniva in mente, guardando i due grandi Santi, era intorno a qualche cosa di essi che è molto imitabile. POSSIDIO, nella *Vita*, da lui scritta, dell'amato Maestro, rileva — come è stato anche rilevato nel corso di questi riuscitissimi lavori — la incontentabile, infaticabile, si direbbe quasi infinita diligenza di S. AGOSTINO sul continuo ritorno alla lettura: ³ leggere, leggere, leggere le altrui opere e quelle che egli aveva scritto, per rivedere, correggere, perfezionare, con una diligenza di studio veramente eroica, come di chi tutto dovesse aspettarsi da quelle diligenze; offrendo, in tal modo, la mirabile congiunzione di una non mai eguagliata minuzia e diligenza nello studio con la più alta scala del genio.

Eguale siffatta cura si riscontra in S. TOMMASO. Ed al Santo Padre era caro, rievocando il Suo passaggio alla Biblioteca Ambrosiana ed alla Biblioteca Vaticana, richiamarsi agli *autografi*, ivi custoditi, di S. Tommaso; nei quali si nota, come in uno specchio

¹ Quae recurrente XV centenario anno a felici transitu S. AUGUSTINI habita est. — Cfr. Pius PP. XI, Litt. Encycl. *Ad salutem humani generis*, 20 apr. 1930: AAS 22, 201-234.

² Cfr. *Sermo ad neophytos*: ML. 39, 2075.

³ *Vita S. Aug.* 24: ML 32, 54.

rifulgente, la meticolosa cura anche della scrittura. Vi si riscontra la più scrupolosa fedeltà anche alle più rigorose regole della grafia, con una meticolosità che è teneramente sollecita di non disturbare mai la simmetria, la limpidezza nello scrivere, proprio con un infinito studio di diligenza diligentissima.

1730
(1475)

E d'altra parte, accanto a questa bella comune prerogativa dei due Santi, basta il ricordo delle tante e tante loro pagine, per avvertire opere di squisita ascetica nutrita dalla più solida teologia in quella comunità di intenti e di sentimenti dell'Uno e dell'Altro, che era stata tanto opportunamente ricordata dall'Eminentissimo Oratore.¹

Bastava dunque questo ricordo per avvertire qualche cosa di veramente imitabile nei due giganti della Santità. Studio e Pietà: studio diligente ed operoso, pietà vera, salda e profonda; lo studio che domanda alla pietà le divine ricompense che essa sola può dare, la pietà che domanda allo studio gli splendori della scienza.

Studio e pietà: ecco quanto — continuava Sua Santità — quei diletteggianti figli non dimenticheranno mai, nè possono dimenticare, poichè, come aveva detto, essi sono i germogli, le speranze più belle e più promettenti della Chiesa, Madre e Maestra. Solo unendo quei due elementi di vita, dei quali i due Santi hanno lasciato così sublime esempio, essi potranno rispondere alle stesse speranze di tanta Maestra e di tanta Madre; e soltanto allora avverrà in essi quello che si verificò nelle due anime giganti: la identificazione — mercè lo studio e la pietà — della scienza con la carità e con la dilezione divina. Di qui l'apparizione di visioni nuove allo spirito, riscaldati ed illuminati, appunto dalla Carità, da quella *dilectio Dei* di cui parla la S. Scrittura quando dice: *Dilectio Dei honorabilis sapientia. Quibus autem apparuerit in visu, diligunt eam in visione, et in agnitione magnalium suorum* (Eccl. 1, 14 s.). Tutta la vita, tutte le opere dei due grandi luminari della scienza e della Fede, AGOSTINO e TOMMASO, costituiscono un avvicinamento a quella splendidezza nella quale ad essi è apparsa la verità con tutto il suo fulgore, bella della celeste seduzione della verità. Ed essi l'hanno amata e l'hanno fatta oggetto di quella cognizione di cui sono ripieni i loro scritti e le loro opere.

OR 2 maggio 1930.

De Seminario pro Ruthenis in Canada erigendo

(Ex Decr. S. C. ORIENT, 23 mai. 1930).

1731

Cum necesse sit ut habeantur sacerdotes indigenae, integrae vitae, zelo ac prudentia praediti, in scientiis sacris eruditi, curet Ordinarius, ut, quam primum erigatur Seminarium saltem minus (cum pro Seminario maiore aliquatenus Romae provisum sit) pro pueris graeco-ruthenis rite instituendis. Quare S. Congregatio enixe rogat Ordinarium Ruthenorum et Delegatum Apostolicum, ut, collatis consiliis, et adiuvantibus aliquot saltem Episcopis regionis Canadensis, omnia parent quae necessaria sunt ad hoc Seminarium excitandum et aedificandum, pro modo facultatum et amplitudine Ordinariatus.

Ad subveniendum clericorum educationis expensis, tum rectores ecclesiarum tum ipsi fideles ritus graeci-rutheni in Canadensi regione pro posse contribuant. Enixe Ordinarius commendabit clero fidelibusque pium opus vocationum ecclesiasticarum, curabitque ut sacerdotes, praesertim parochi, pueros, qui indicia praebeant ecclesiasticae vocationis, a saeculi contagiis arceant, ad pietatem informet, divinaeque in eis vocationis germen

¹ I. e. Card. Camillus LAURENTI: cuius *Oratio*, coram Ssmo habita, legi potest in: *Acta Hebdomadae Augustinianae-Thomisticae*, Romae 23-30 aprilis 1930 (Taurini-Romae 1931) 201-219.

foveant. Sed non nisi qui se caelibatum perpetuo servaturos coram Ordinario promiserint, in Seminarium admittere licebit, et non nisi caelibes ad sacros Ordines promoveri poterunt.

Interim vero, seu donec Seminarium aedificatum fuerit, Ordinarius Ruthenorum roget Episcopos latinos, ut in sua Seminaria unum vel alterum puerum ruthenum qui indicia praebeat ecclesiasticae vocationis admittant, ibique ad pietatem et ad sacras scientias efforment, firmis quoad caelibatum quae in superiore articulo statuta sunt. Si vero studiis expletis non satis calleant caeremonias proprii ritus, Ordinarius Ruthenorum satagat, ut in iisdem, quatenus indigeant, per sacerdotem eiusdem ritus plene diligenterque edoceantur.

ICO *Fontes*, Series I, Fasc. XI, pp. 893-895.

De officio sacerdotum circa Actionem Catholicam

(Ex Litt. *Vos Argentinae* ad Episcopos Argentinae Reipublicae, 4 dec. 1930).

1732

Ante omnia, pernecesse est ut clerus laicique homines non modo naturam, proposita rationesque Actionis Catholicae, sed etiam officium, quo sacerdotes et laici, etsi absimili modo, obstringuntur, hanc apostolatus rationem provehendi pernoscant, quae reapse, ut diximus, a priscis Ecclesiae temporibus incepit: nec ignorare debent Actionis Catholicae necessitatem, beneficia sane plurima in supernaturali et naturali ordine, ad religiosae civilisque rei emolumentum.

Quod vero ad clerum pertinet, in hac causa sanctissima considerari oportet Actionem Catholicam, quamvis laicorum hominum actio sit, ipsamet rerum natura, neque oriri, neque proficere, neque demum suos edere fructus sine sedula diligentique sacerdotum opera. Hi enim laicos ita moderari debent ne eorum actio a recta via, quo tendere debet abducatur utque, qua par est animorum fidelitate ecclesiasticae Hierarchiae normas nullo non tempore sequatur. Praeterea sacerdotum est Actionis Catholicae sodales christiano more plane conformare, eos maxime qui moderatorum munia suscepturi sint; siquidem dumtaxat e sacro ordine homines, qui sunt « ministri Christi et dispensatores mysteriorum Dei » (1 C. 4, 1) ut divinum mandatum obtinet ita necessariis subsidiis non indigent.

Etenim nemo apostolus esse potest nisi prius fuerit christiana virtute pollens: quandoquidem liquide patet non posse homines Iesu Christi spiritu alios imbuere qui hoc eodem spiritu non ferveant, secundum illud: « Nemo dat quod non habet ». Christiana huiusmodi animorum conformatio, quae sacerdotum navitati imprimis committitur, conditio est tam necessaria, ut, si ea desit, nec mansurus nec frugifer apostolatus esse possit.

Novimus equidem quam alacrem studiosamque operam clerus in hoc coepto persequendo, in quod tam sedulo incumbit, impendere debeat. At vero Sacerdos nonne vitae laboris et doloris plenae sese devovit? Ceterum hos ipsos labores doloresque beneficia non pauca consequi solent; sacerdotes enim in Actionis Catholicae sodalibus sollertes fidelesque operis socios agnoscent, qui apostolicam ipsorum operam valde auge-

bunt, quin immo ulterius provehent, qua ipsimet sacerdotes pertingere nequeant. Huc accedit quod adulescentes non pauci — ut in aliis regionibus experiendo exploratum est — ex Actionis Catholicae catervis in sortem Domini vocabuntur, qui clerum, quo nonnullae Dioeceses vestrae dolenter indigent, adaugebunt.

Non ignoramus, Venerabiles Fratres, qua vos pastoralis sollicitudine curetis ut clerus vester aptior in dies fiat peculiaribus eis officiis quae ab ipso Actio Catholica postulat; quidam enim ex clero in almam hanc Urbem, Beati Petri Sedem, a vobis missi sunt ut propius Nostram in hac re voluntatem pernoscere: de quo gratulantes, merita vos laude prosequimur.

AAS 34, 244 s.

De scrutinio ordinandorum peragendo

(Instructio S. C. DE SACRAMENTIS *Quam ingens Ecclesiae*, ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1930).¹

§ 1. - De Ordinariorum munere sedulo scrutandi mores candidatorum ante Ordinationem

1733

(1279)

1. - Quam ingens Ecclesiae atque animarum saluti detrimentum inferant qui, divina destituti vocatione, sacerdotale ministerium inire praesumunt, angelicis ipsis humeris formidandum,² neminem profecto fugit.

Unde qui a Spiritu Sancto sunt positi regere Ecclesiam Dei (A. 20, 28), ad plurima atque ingentia avertenda mala ab ipsa Ecclesia atque a Christifidelibus, sedulissimam adhibeant curam oportet, ne tanti ministerii aditus illis pateat, quibus ob defectum sacerdotalis vocationis aptandum est illud Christi Domini: *Amen amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ovile ovium sed ascendit aliunde, ille fur est et latro.* (I. 10, 1).

Haec S. CONGREGATIO de Disciplina Sacramentorum, quae vi can. 249 § 3 competens est in causis, quibus agitur de nullitate sacrae Ordinationis aut onerum eidem adnexorum, in iisdem agitandis, rem, ut plurimum, esse animadvertit de sacerdotibus querelam moventibus adversus sacram Ordinationem, qui, etsi probare non valeant se vi aut gravi metu fuisse adactos ad sacros Ordines suscipiendos, tamen ex iis quae in actis deducuntur, aperte ostendunt, se fuisse praepostero modo in sacram militiam adlectos, seu non satis fuisse exploratam vocationem, nec libera et spontanea voluntate ss. Ordines suscepisse. Quod grave incommodum ut penitus removeatur, eadem Sacra Congregatio ea instantanter recolere satagit, quae S. Paulus ad Timotheum scribens commendabat: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*

¹ [Cfr. n. 1967]. — DOMINICUS JORIO, S. Congregationis de disciplina Sacramentorum iam Excelsus Secretarius, nunc Eius Praefectus, de hac gravissima Instructione praecellarum commentarium edidit, cui titulus: *Sacerdos aller Christus*, Romae 1933.
Cfr. CONC. TRID. Sess. 6, *De Ref.* c. 1; CT 5, 802.

(2 T. 5, 22), quaeque relata sunt in Codice atque fusius explicata: *Episcopus sacros ordines nemini conferat, nisi ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate: secus non solum gravissime peccat, sed etiam periculo se committit alienis communicandi peccatis* (can. 973, § 3).

1734 2. - In primis itaque Episcopus rationem habere debet eorum, quae
(1280) vicens ius de Seminariorum disciplina constituit, necnon ceterarum normarum, quas ad nostra usque tempora S. Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus ad rem praestituere placuit, uti Seminariorum alumni, iis qualitatibus se ornatos exhibeant, quae ad rite, sancte ac fructuose ministerium sacerdotale exercendum hodie requiruntur. His praeterea sunt accensenda quae ius canonicum praescribit quaeque respiciunt, praeter irregularitates, impedimenta quoad sacros Ordines suscipiendos, uti in cann. 983-987 cautum est,¹ ceteraque, quae can. 973 in subiecto sacrae Ordinationis exigunt.²

1735 3. - Quae ut probe executioni demandentur, Episcopus seu Ordina-
(1281) narius in perscrutandis moribus eorum qui adscribi petunt sacrae militiae, prae oculis habeat oportet, maxime interesse ut a limine eiiciantur, seu ne ad tonsuram et minores Ordines admittantur ii, qui sacerdotio fungendo non sint apti, seu a Deo non sint vocati. Nam sacri Ordines, iuxta sacrorum canonum praescriptum, sub finem curriculum studiorum conferuntur:³ sed *turpius eiicitur, quam non admittitur hospes*,⁴ videlicet nemo nescit quam sit grave et difficile negotium, iuvenem dimittere quum paene absolverit studia theologica, nedum ob iam progressam aetatem, quocirca non facilis patet via ad aliud capessendum vitae et studiorum institutum, sed etiam ob humanarum relationum respectum, praecipue cum consanguineis et amicis, qui soliti sunt culpa, seu levitati ingenii, vertere huiusmodi mutationes in vitae ratione, unde fit ut nullus non moveatur lapis ut ultra procedat qui eatenus progressus est.

1736 4. - Praeterea, prout eruitur ex processibus apud hanc S. C. agita-
(1282) tis de nullitate s. Ordinationis aut adnexarum obligationum, scrutatores bene perspectas habere debent rationes, quae passim adducuntur ab asserentibus, se veram voluntatem non habuisse recipiendi sacram Ordinationem, aut saltem se submittendi gravibus sacrae Ordinationi adnexis obligationibus. Hae rationes sunt aliae ipsis assertoribus *intimae* seu *intrinsecae*, veluti cupiditas commodiori clericali vitae, uti vulgaris opinio est, indulgendi, honores aucupandi, lucra sibi facile comparandi, effugiendi (et haec est hodie communissima ratio) manuum laborem, — ne cogantur fodere, seu agros excolere cum parentibus et fratribus, aut aliam similem vitae rationem prosequi; — vel fruendi privilegiis clericalibus, et po-

¹ [Cfr. nn. 1407-1428].

² [Cfr. nn. 1392-1394].

³ [Cfr. n. 1398].

⁴ OVIDIUS, *Trist.* 5, 6, 13.

tissimum exemptione a servitio militari, aut a foro saeculari; vel saltem cum clericali statu altiore gradum, etiam civiliter aestimatum, consequendi. *Extrinseca* ratio ipsi postulanti et veluti *classica* in his causis, est metus gravis, sive absolutus sive relativus, uti est metus reverentialis; utraque autem species metus est perspectissime a canonica iurisprudentia explanata.

1737 Itaque haec S. CONGREGATIO, quo facilius Rm̃i locorum Ordinarii prae-
(1283) scriptis SS. Canonum obtemperare valeant, sequentes tradit normas, respicientes scilicet *methodum scrutationum*, fontesque determinans unde veritas hauriri possit. Sed mens non est Sacrae Congregationi ut omnes et singulae inquisitiones in singulis casibus absolute peragantur, cum non semel ex his nonnullae supervacaneae sint, aut non possibiles; sed ut ea colligantur, quae de moribus ordinandorum cognosci et explorata esse debent, antequam ad sacram Ordinationem tuto procedi possit.

5. - Acta, quae in huiusmodi perscrutationibus conficiuntur, asserenda erunt sub secreto in Curiae tabulario.

§ 2. - De scrutinio ante collationem primae tonsurae et minorum Ordinum faciendo

1738 1. - Appropinquante tempore, quo candidati erunt primam ton-
(1284) suram et Ordines minores recepturi, scriptam ipsi exhibeant, duos saltem ante menses, moderatori Seminarii *petitionem*, sua manu exaratam et subscriptam, qua candide significant, se libera omnino voluntate atque spontanea, primam tonsuram et postea Ordines minores postulare.

1739 2. - Eiusmodi petitio, cui attestatio addenda erit de suscepto Baptis-
(1285) mate et de recepto Confirmationis sacramento, ab eodem Seminarii moderatore, una cum sua personali informatione de oratoris idoneitate ad clericalem statum, Excm̃o Episcopo exhibebitur, qui nisi, attenta eiusdem moderatores informatione habitisque forte prae oculis aliis notitiis sibi certo cognitis, dictam petitionem a limine reiiciendam esse existimaverit, normas de quibus infra observabit.

1740 3. - Quod si agatur de alumniis in Regionalibus Seminariis vel in
(1286) Ecclesiasticis Collegiis, tum italicis tum exteris, praesertim huius almae Urbis, degentibus, horum moderator, nisi habitualiter peculiare mandatum inquirendi iuxta sequentes normas de eiusmodi petitionibus ab Episcopis alumnorum, attenta locorum distantia, habuerit, petitionem pariter ab ipsis alumniis sibi traditam, proprio eorum Episcopo, sua informatione munitam mittendam curabit.

1741 4. - Ordinarius, in utroque casu, uti par est, ipsam petitionem ad
(1287) eundem Seminarii moderatorem remittet, cum mandato inquirendi eius nomine et auctoritate de idoneitate et qualitatibus oratoris, pro tempore quo ipse in Seminario fuit.

Si forte desit Seminarii moderator et alius eius vices gerat, aut Seminarii moderatorem non eum esse, qui in casu utilem inquisitionem peragere valeat, censeat Ordinarius, hic mandatum inquirendi alii deferat.

- 1742
(1288) 5. - Seminarii moderator, diligentissime notitiam de promovendis exquirere curabit ab alumnorum praefectis, praecipue si isti sacerdotali dignitate exornentur, tum etiam ab iis qui in Seminario doctorum gerunt munus, ipsosque non solum seorsum audiet, sed etiam insimul convocatos, de singularibus nempe vocationis signis, uti sunt pietas, modestia, castitas, de propensione ad sacras functiones, de studiorum profectu, de bonis moribus, ad quod inservire poterunt interrogatoria, congrua congruis referendo, quae in Appendice habentur, iuxta Mod. II et III.

Quia in Seminariis dioecesanis coetus adesse debet deputatorum pro disciplina tuenda ad normam can. 1359,¹ hi etiam, si de personis edocti sint, percontandi erunt in scrutiniis faciendis.

Quum Seminarii moderator Episcopo remittit notitias a se collectas illius mandato, suum pandat iudicium seu opinionem suam manifestet exinde habitam de candidati moribus et ingenio. Huiusmodi iudicium non parvi ponderis profecto erit: siquidem praesumitur, moderatorem, prae ceteris, de alumnis rectum iudicium fore laturum.

- 1743
(1289) 6. - Ad rem autem intimius in singulis casibus perscrutandam, Episcopus, alumnorum, eorumque familiae parochi praeterea mandabit sedulo exquirere non modo de vocationis signis promovendorum, deque eorumdem virtutibus, seu pietate, sed etiam de anteacta ipsorum vitae ratione et de praesenti; ac maxime percontabitur quomodo sese gesserint feriarum tempore, an videlicet quamdam animi levitatem ostenderint, vel profanis rebus indulerint; et quaenam sit publica ipsorum fama (Mod. II). Insuper num candidatorum parentes bona gaudeant existimatione, et quae sint rei familiaris rationes; num lucri seu quaestus causa, eos reluctantes importunis suasionibus, precibus vel minis, vel alio modo impellant ad sacerdotium ineundum, pertimescentes scilicet aliquod familiae obventurum damnum, sacra Ordinatione posthabita. Quod si haec incitamenta aut inconvenientia sint manifesta, vel prudens de iisdem adsit dubium, Ordinarius omnibus viribus ut ab incepto desistant ipsis suaviter suadebit, vel, si casus ferat, fortiter eosdem moneat parentes de poena excommunicationis ipso facto incurrenda, ab Ecclesia contra quocumque modo cogentes ad suscipiendos sacros Ordines statuta (can. 2352).²

- 1744
(1290) 7. - Quod si parochus consanguinitate vel affinitate sit cum promovendo coniunctus, Episcopus ab alio parochi aut sacerdote in loco commorante notitias sumere curabit; idque praecipue quum aliquis sacros Ordines, antequam canonicae perficiantur publicationes, vel iisdem legitime dispensatis vi can. 998,³ erit suscepturus. Non parum etiam pro-

¹ [Cfr. n. 1463].

² [Cfr. n. 1494].

³ [Cfr. nn. 1440-1442].

derit ad praecavenda mala, quae ex sacrae Ordinationis oneribus temere susceptis oriri solent, inquirere, num aliquod abnorme ex parentibus in candidatum manavisse coniici aut suspicari fas sit, ac praecipue num corporis habitus ad libidinem sit proclivis, quod atavismum sapiat (Mod. II). Hanc inquisitionem quisquis Episcopus peragere curet pro suis subditis.

- 1745
(1291) 8. - Praeterea Episcopus a Seminarii moderatore et ab huius gerente vices, seorsim auditis, quid de candidatis sincera fide sentiant, si fieri potest, expetat: quod quidem erit peragendum post iam acceptas notitias de ipsius mandato ab eodem moderatore collectas.

Aliae etiam personae sive ecclesiasticae sive saeculares probitate insignes, quae peculiare notitias de promovendis praebere possint, iuxta Mod. III interrogandae erunt, si eas interrogare, ex rerum et personarum circumstantiis, opportunum ducat Ordinarius, praecipue quum aliquid supersit dubii de moribus et canonica promovendi idoneitate.

- 1746
(1292) 9. - Nec satis; nam penitus candidatorum animus singulatim erit explorandus ab Episcopo proprio vel, eo impedito, a Vicario Generali, vel ex mandato, a Seminarii moderatore, seu etiam ab iis qui totius Seminarii disciplinae tutandae deputantur. Quod si agatur de alumnis degentibus in Seminariis extra dioecesim, mandatum ad hoc fieri poterit Episcopo loci commorationis vel ecclesiasticae personae dignitate fulgenti, vel ipsi Seminarii moderatori. Oportet enim, ne decipiat assensio vel fallat affectio, ut ordinandorum voluntatem Episcopus experiatur per se vel per alias memoratas personas, planeque noscat, num promovendi alienis potius suasionibus, obtestationibus, pollicitationibus pressi, seu etiam minis compulsi ac perterriti, sacram Ordinationem expetant; num etiam cognitum eis prorsus exstet, quaenam erunt onera ab eis suscipienda, ac praecipue quid caelibatus lex importet, et an parati sint hanc integre constanterque servare, divinae gratiae ope, atque opportunis rationibus pericula vitantes, adeo ut eorum conversatio, prout in *Pontificali Romano* legitur, probata et Deo placita exsistat, et digna ecclesiastici honoris augmento.¹ Unde expediens erit ut idem Episcopus verba, quae in *Pontificali Romano* referuntur, candidatis perlegat, atque accuratius explicet, scilicet quod promovendi iterum atque iterum considerare debeant attente, quale onus appetant; quod ante sacram Ordinationem, cum sint liberi, liceatque eis pro arbitrio ad saecularia vota transire; sacris autem susceptis Ordinibus, amplius per se non possint a proposito resilire, sed Deo famulari perpetuo et castitatem servare ipsos oporteat; ideoque, dum tempus est, adhortetur promovendos ut sedulo et coram Deo cogitent, quo certior idem Episcopus fiat, num in eiusmodi proposito perseverare ex animo intendunt, atque ad eadem promissa implenda sint parati.² Itaque verbis humanissimis ac more paterno eis

¹ De Ordinatione Presbyteri (Prima allocutio).

² Cfr. De Ordinatione Subdiaconi (Prima allocutio).

suadebit, ut suum candide sibi animum pandant fidentissime, ipsis spondens suam, si opus fuerit, se praebiturum libenter operam, ut debita libertate fruantur; adeo ut, vero deficiente proposito, in re tam gravi, aliud comparare sibi munus possint, magis sui ingenii proclivitati accommodatum.

§ 3. - *De scrutinio habendo antequam clerici maioribus Ordinibus initientur*

1747 1. - Quando ex peractis perscrutationibus prudenter inferri possit,
(1293) postulatorem ad studia theologica admitti posse, et primam tonsuram et deinde minores Ordines ei conferri, de inquisitionum actis in Curiae archivo asservatis iterum ratio habenda erit, quum alumnus postulabit ut ad subdiaconatum promoveatur. Ast Episcopus, seu loci Ordinarius non solum attendere debet quae iam acta sunt, sed, antequam Subdiaconatus conferatur, candidati mores iterum perscrutetur oportet, servata methodo iam explicata. Verum supervacaneum est adnotare, haud necesse esse denuo inquirere de iis, quae ad alumni originem, eiusque parentum indolem et ingenium atque anteactos alumni mores spectant, nisi iusta exorta sit suspicio notitias ante habitas veritati non fuisse consentaneas. Interest vero semper inquirere de alumni moribus eiusque moralibus qualitatibus, quomodo nempe istae se exhibuerint ex vita in Seminario acta, atque ex profectu in studiis. Quibus peractis inquisitionibus, si nulla adsit canonica ratio, quae alumnus a subdiaconatu arcendum fore suadeat, hic scribere debet sua manu *declarationem* iuramento ab ipso firmandam in Appendice relatam (Mod. I), qua scil. ipse fatetur omnimoda libertate ad s. Ordinem accedere, riteque perspecta habere omnia onera eidem adnexa. Quae quidem declaratio erit similiter a candidato exaranda antequam ad reliquos ss. Ordines promoveantur, Diaconatum nempe et Presbyteratum.

1748 2. - Quum res est de Diaconatu conferendo, ut plurimum sufficit
(1294) prae oculis habere iam peractas inquisitiones, nisi interim novae perpendendae sint circumstantiae, quae dubitare cogant de sincero proposito candidati, aut de eius morali idoneitate servandi onera, obligationesque exsequendi ss. Ordinibus susceptas.

Eiusmodi forte exortum dubium depellendum erit, iis adhibitis inquisitionibus, iuxta normas traditas, pro casus qualitate, opportunis aut necessariis. Si vero res eo deducatur, ut clare pateat subdiaconum ad diaconatum promovendum, vel sacram vocationem reapse nunquam habuisse, aut eandem corruptis moribus amisisse, tunc res erit intimius perscrutanda, prouti modo dicemus de subdiacono ad Diaconatum promovendo, et de Presbyteratu conferendo.

1749 3. - Quoties Episcopus, antequam quis ad diaconatum aut ad sacer-
(1295) dotium initietur, pro certo habeat ex promovendi confessionibus aut ex aliis certis indiciis et probationibus susceptis, ipsum sacra revera

vocatione esse destitutum, S. Sedem adire non omittat, candide et plane referens rerum statum, seu argumenta, quibus vehemens fovetur dubium de subdiaconi aut diaconi idoneitate ad onera maiora digne et fideliter perferenda. Res quidem agitur tanti momenti, ut Ordinarius conscientia graviter onerata maneat de hac obligatione, ut periculum amoveatur manus imponendi Diacono vel Presbytero, qui gravissimo ss. Ordinum oneri sustinendo, impar sit.

1750 4. - Ne autem ad hoc extremum res perducatur, in animo Episcopo-
(1296) rum et locorum Ordinarius alte sit repositum, magnopere interesse, ab ipso limine sacrae Ordinationis eos esse depellendos, qui sunt indigni et non vocati. — Hi enim sanctuarium cum ingressi sint, ut humanae cupiditati aut alterius voluntati obsequantur, ut plurimum, non se praebent uti a Deo non vocatos, sed suam minus indignam agendi rationem omnimode obtegere seu simulare solent. — Sunt alii, qui bona fide minores et sacros Ordines susceperunt, sed antequam presbyteratum consequantur, experiuntur se impares esse oneribus s. Ordinationis sustinendis, aut se vitiis vel moribus saecularibus implicarunt: in his, nimirum, facilius et apertius sanctae vocationis patebit defectus, iidemque ipsi, ut suae miserrimae conditioni consulatur, ultro efflagitabunt.

1751 5. - Maxime proinde interest praescriptas normas adamussim et
(1297) diligentissime servari, antequam Episcopi candidatos ad clericalem militiam admittant, seu ad hunc finem dimissorias litteras pro suis subditis in aliena dioecesi degentibus Episcopo loci tradant. Exinde consequatur ut sacro Ordini adscripti digni *dispensatores mysteriorum Dei* evadant,¹ atque magnopere tueantur provehantque in terris regnum Dei, quod tum catholicae tum civili reipublicae feliciter benevertet.

1752 In plenariis Comitibus die 19 Decembris 1930 in Civitate Vaticana ha-
(1298) bitis, E. m. ac Rev. m. Patres Cardinales *Instructionem* hanc diligenti perpensam examine, concordi suffragio adprobarunt; eamque SS. m. Dominus Noster Pius divina Providentia Pp. XI, in audientia diei 26 dicti mensis et anni, audita relatione infrascripti Secretarii Sacrae Congregationis, ratam habere et confirmare dignatus est, mandans praeterea ut eadem *Instructio* omnibus R. m. locorum Ordinariis notificetur, ab ipsis adamussim observanda; praecipiens etiam ut in Seminariis quolibet anno, studiorum curriculo ineunte, alumni perlegatur, deque hisce praescriptionibus fideliter adimpletis in ordinaria de statu dioecesis relatione S. Sedem edocere non omittant; contrariis quibuscumque non obstantibus.

¹ Cfr. 1 C. 4, 1.

Appendix ad Instructionem

Mod. I

Declaratio propria manu subscribenda a Candidatis in singulis sacris Ordinibus suscipiendis, iuramento coram Ordinario praestito:

1753
(1299) « Ego subsignatus N. N., cum petitionem Episcopo exhibuerim pro recipiendo Subdiaconatus (seu Diaconatus vel Presbyteratus) Ordine, sacra instante Ordinatione, ac diligenter re perpensa coram Deo, iuramento interposito, testificor in primis, nulla me coactione seu vi, nec ullo impelli timore in recipiendo eodem sacro Ordine, sed ipsum sponte exoptare, ac plena liberaque voluntate eundem velle, cum experiar ac sentiam a Deo me esse revera vocatum.

« Fateor mihi plene esse cognita cuncta onera caeteraque ex eodem sacro Ordine dimanantia, quae sponte suscipere volo ac propono, eaque toto meae vitae curriculo, Deo opitulante, diligentissime servare constituo.

« Praecipue quae caelibatus lex importet clare me percipere ostendo, eamque libenter explere atque integre servare usque ad extremum, Deo adiutore, firmiter statuo.

« Denique sincera fide spondeo iugiter me fore, ad normam sacrorum canonum, obtemperatum obsequentissime iis omnibus, quae mei praecipient Praepositi, et Ecclesiae disciplina exiget, paratum virtutum exempla praebere sive opere sive sermone, adeo ut tanti officii susceptione remunerari a Deo merear.

« Sic spondeo, sic voveo, sic iuro, sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manibus meis tango ».

(Loco) ... die ... mensis ... anni ...

Mod. II

Inquisitio ope Parochorum peragenda

1754 Parochus in sua scripta relatione super his mentem suam aperiet:

- (1300)
1. Num clericus in explendis pietatis operibus, videlicet in piis peragendis commendationibus, in audienda Missa, in visitatione Ssmi Sacramenti, atque in mariali rosario recitando sedulus et devotus extet.
 2. Num ad sacram Confessionem et ad sacram Synaxim crebro ac devote accedat.
 3. Num diligenter ac pie in sacris functionibus suum ministerium expleat.
 4. Num christianae doctrinae tradendae, quatenus huic extra Seminarium addictus fuerit, suam operam navet.
 5. Num studium curamque prodat divinum provehendi cultum, animarum curandi bonum, atque ad sacra exercenda ministeria propensionem patefaciat.
 6. Quibus speciatim intendat studiis, et qua sedulitate.
 7. Num profanis perlegendis libris diariisque, odium contra fidem, vel bonos mores, foventibus, sit deditus.
 8. Num autumnalibus feriis, extra Seminarium clericali veste usus sit atque utatur.
 9. Num praedictis feriis cum aliquibus utriusque sexus personis non bonae famae, aut etiam bonae famae sed cum scandalo et admiratione fidelium, si agatur de personis alterius sexus, familiaritatem foverit, vel loca frequentaverit haud suspitione carentia.
 10. Num in loquendo probum ac integrum sese ostenderit.
 11. Num occasionem praebuerit ut censoria nota afficeretur circa mores, vel Ecclesiae doctrinam et praecepta.
 12. Quomodo se gerat cum pueris, aliisque diversi sexus personis.

¹ Priusquam vero candidatus ad ultiores sacros Ordines promoveatur, si nondum praefato muneri addictus fuerit, addici debet.

13. Num se proclivem exhibeat ad vitae commoda, ad copiosum hauriendum vinum, ad liquores sumendos, atque ad profana oblectamenta capienda.

14. Num caritatem ostendat, demissionemque atque obsequium iis, qui praesunt, praebat.

15. Quae sit publica de ipsius vocatione opinio.

16. Num inter parentes alienius infirmitatis indicia, ac praecipue mentis morumque pravorum, adsint, quae atavismum suspicari sinant.

17. Num parentes vel alter e familia ipsum impellant ad sacerdotium ineundum.

Mod. III

Interrogatorium aliis personis probis proponendum

1755
(1301) Quo autem facilius personae probae interrogationibus responsa praebant, haec ab ipsis erunt exquirenda:

1. An clericus sive in ecclesia, sive in consuetudine cum aliis habenda, pie, graviter, prudenterque se gesserit ac gerat.

2. An aliquod de sua vocatione ad sacros Ordines foveri possit dubium, et qua ratione.

3. An parentes vel alter e familia ad eosdem suscipiendos sacros Ordines ipsum impellant.

4. An familiariter utatur cum iis, qui in suspicionem veniant de fidei carentia, vel de malis moribus.

5. Quae sit publica et praecipue praestantiorum hominum existimatio de agendi ratione, tum morali tum religiosa, eiusdem clerici, et de eius vocatione ad sacerdotium ineundum.

AAS 23, 120-129.

De pia Societate Catholica Unio
ad ecclesiasticas vocationes inter Orientales
fovindas, excolendas, utcumque adjuvandas

(Ex Decreto S. C. ORIENTALIS *Quanta laude*, 6 ian. 1931).

1756
(1302) Quanta laude digni sint qui ecclesiasticas vocationes adjuvant, pluribus insignibus documentis S. Sedis, praesertim nostris diebus datis, clarissime apparet. Qua in re, bene peculiariter de Ecclesia merentur qui vires suas impendunt ut rite instituantur sacerdotes orientales, qui ad dissidentes in Oriente fratres ad unitatem Ecclesiae reducendos destinati sunt. Iam, pro iuvenibus orientalibus nonnulla florent Seminaria, sive in Oriente, sive in Occidente, praesertim Romae; et iam satis patet quantum ipsa inserviant ad faciliorem reddendum dissidentium reditum in Christi ovile. Memoranda huc faciunt verba Summi Pontificis LEONIS XIII, f. r., in Litteris Apostolicis *Orientalium dignitas*: « Maxime Nos tenet cura, ut condantur opportunioribus in Oriente locis Seminaria, Collegia, instituta omne genus, eaque prorsus ad iuvenes incolas ipso ritu patrio formandos in suorum auxilia. Hoc propositum, in quo dici vix potest quanta religioni inhaereat spes, studiose Nos aggredi, prolixisque subsidiis provehere, affluente, ut confidimus, catholicorum ope, deliberatum habemus. Sacerdotum indigenarum operam, quippe et convenientius impensam et

cupidius acceptam, multo futuram quam advenarum fructuosiore, paulo fusius a Nobis monstratum in encyclicis litteris quas dedimus superiore anno de collegiis clericorum in Indiis Orientalibus constitendis.¹

- 1757 Cum vero inter instituta et societates quae pro reditu dissidentium
(1303) quomodocumque adlaborant, pia Societas quae *Catholica Unio* nuncupatur, hunc finem praesertim sibi proposuerit, vocationes nempe ecclesiasticas pro Oriente fovendi et excolendi, eius Praeses R. P. D. Marius Besson, Episcopus Lausannen., Geneven. et Friburgensis, preces Sacrae huic Congregationi obtulit, ut iste peculiaris finis Societatis *Catholica Unio* confirmaretur, et ipsa Societas novo publico documento a Sede Apostolica approbaretur.

Hisce precibus SACRA CONGREGATIO annuendum esse censens, rem totam maturo examini subiecit in plenariis Comitibus, die 4 iulii 1930 in Civitate Vaticana habitis, et Eñi ac Revñi Patres, approbante Summo Pontifice, Pro div. Prov. Pp. XI, statuerunt:

« Proprium ac peculiarem finem piae Societatis *Catholica Unio* esse adlaborare pro fovendis, excolendis et utcumque adiuvandis ecclesiasticis vocationibus orientalium indigenarum, et providere necessitatibus Seminariorum ubi alumni orientales indigenae aluntur ac instituuntur, id imitando pro Orientalibus, quod Pontificium Opus a *S. Petro Apostolo* prosequitur pro Latinis,² iuxta statuta ipsius Societatis *Catholica Unio*, quae approbationem nacta fuerunt mense septembri anno 1924, nonnullis tantummodo immutatis ».

AAS 23, 162 s.

De canonicis Seminariorum visitationibus

(Motu Proprio *Praecipua sane*, 24 apr. 1931).

- 1758 Praecipua sane inter pastorales muneris Nostri partes ea adnume-
(1304) randa est, qua efficere contendimus ut sacra clericorum Seminaria cum gravissimo ipsis praestituto fine magis aptiusque in dies convenient; ut scilicet adulescentes, qui in eadem recepti sint, quam diligenter ad vitae sanctimoniam atque ad sacras disciplinas formentur, utpote qui Dei viventis altaribus inservire, ac christifidelium magistri pastoresque evadere aliquando debeant.
- 1759 Quapropter instantibus ad Deum profusis precibus, maturaque
(1305) deliberatione adhibita, necnon Sacrae Congregationis de Seminariis Studiorumque Universitatibus explorata sententia, peculiare in eodem Sa-

¹ [Cfr. n. 1068].

² [Cfr. n. 1643].

cro Consilio, et sub eiusdem regimine, munus condere decrevimus, et per has Litteras motu proprio datas condimus, viro ecclesiastico commitendum, qui *Visitor Ordinarius* proprio nomine nuncupabitur, cuique curae sit Seminariorum Italiae (ab his enim, ut par est, incipiendum censemus) visitationem peragere.

Cum autem inter Italiae Seminaria ea, quae Regionalia seu Interdioecesana dicuntur, singulari quodam titulo, ad Sanctam Sedem pertineant, ideo iubemus ut eadem, omnia et singula, saltem quotannis ab Ordinario Visitatore inspiciantur.

- 1760 Visitor hic Ordinarius alterum post Secretarium in eadem Congre-
(1306) gatione dignitatis locum obtinebit, atque inter Consultores eiusdem Congregationis ipso iure numerabitur.

AAS 23, 151.

Normae Generales de Universitatibus et Facultatibus Studiorum ecclesiasticorum ordinandis

(Ex Const. Apost. *Deus Scientiarum Dominus*, 24 mai. 1931).

- 1761 Omne genus errores, nostris potissimum temporibus, sapientiae
specie fucari solent, quo magis ab omnibus credantur, cum doctrinae lumen plurimum possit multorum animos allicere. Perneceesse igitur est eos christifideles, qui scientiarum pervestigationi aptiores se praebeant, ac potissimum delectos sacrorum alumnos, fuis ad Patrem Luminum precibus¹ memoresque illius sententiae « in malevolam animam non introibit sapientia » (*Sap.* I, 4), penitus in sacras disciplinas et in eas, quae quomodocumque cum iisdem cohaereant, animum intendere atque ita id omne adipisci, ut possint, occasione data, catholicam veritatem rite docere et contra adversariorum incursus ac fallacias strenuissime tutari.

Equidem, pro Nostra parte pro Nostraque facultate, nihil Nobis reliqui faciemus, ut sacrae disciplinae, sicut olim in publicis studiorum Universitatibus primas ferebant, ita nunc quoque, potiore locum teneant, cum id ditissimus postulet, quem impertiuntur, veritatis thesaurus, et salutaris ille impulsus, quem in catholica confirmanda fide, in errorum tenebris profligandis, in omnium moribus ad evangelica praecepta conformandis pro natura sua exercent. Ita enim auspiciato continget, ut omnes homines, de tenebris in admirabile lumen fidei vocati,² ad agnitionem veritatis veniant,³ et omnis intellectus, adiuvante Dei gratia, in captivitatem redigatur in obsequium Christi.⁴

¹ Cfr. *Ia.* I, 17.

² Cfr. *I P.* 2, 9.

³ Cfr. *I T.* 2, 4.

⁴ Cfr. *2 C.* 10, 5.

Quibus Nos propositis rationibusque permoti, prope Sacram Seminariarum Studiorumque Universitatum Congregationem peculiare constitutum volumus Consilium ex viris rerum intellegentia et usu praestantibus, cui quidem incumberet rebus omnibus studere atque consulere, quae ad studiorum ecclesiasticorum Universitates et Facultates ordinandas perficiendasque pertinerent — missis interim quae postea cum de aliis institutionibus tum praesertim de Pontificia Romana a S. Thoma Aquinate Academia, quam peculiari prosequimur cura, magis magisque promovenda adiungere opportunum videbitur.

Quod quidem Consilium, post diuturnam diligentemque operam, adiutum sane a lectissimis variarum nationum doctoribus, laudabili omnino sollertia concreditum sibi munus, sub auspicio ac ductu Nostro, feliciter explevit. Quapropter Nos, optata Nostra tandem ad effectum adducentes, omnibus mature perpensis, ac suppleto, quatenus opus sit, quorum intersit vel eorum qui sua interesse praesumant consensu, certa scientia ac de Apostolicae potestatis plenitudine has, quae sequuntur, leges et normas decernimus atque statuimus, easdemque ab omnibus, ad quos pertinent, observari iubemus.

TITULUS I

Normae generales

- 1762 Art. 1. - Universitates et Facultates studiorum ecclesiasticorum eae sunt, quae auctoritate Sanctae Sedis ad disciplinas sacras vel cum sacris conexas tradendas et excolendas instituuntur, cum iure conferendi gradus academicos.
- 1763 Art. 2. - Universitatum et Facultatum studiorum ecclesiasticorum finis est: auditores disciplinis, quae sacrae vel cum sacris conexas sunt, secundum doctrinam catholicam altius instituere; eos ad fontium cognitionem, ad investigationis laborisque scientifici usum atque ad magisterium exercendum instruere; denique iisdem disciplinis excolendis provehendisque quam maxime consulere.
- 1764 Art. 3. - § 1. Facultates studiorum ecclesiasticorum censentur: Theologicae, Iuridicae, Philosophicae, aliae denique omnes, quae ad finem, de quo in art. 2, a Sancta Sede instituuntur.
- § 2. - Nomine Universitatum vel Facultatum comprehenduntur etiam haec Instituta a Sancta Sede in Urbe erecta:
Pontificium Institutum Biblicum, Pontificium Institutum Studiorum Orientalium, Pontificium Institutum Utriusque Iuris, Pontificium Institutum Archaeologiae Christianae, Pontificium Institutum Musicae Sacrae.
- 1765 Art. 4. - Canonica erectio et suprema moderatio cuiusvis Universitatis et Facultatis studiorum ecclesiasticorum, in locis quoque et Institutis quae Sacris Congregationibus pro Ecclesia Orientali et de Propaganda Fide subiecta sunt, atque etiam Facultatum quae sunt pro Religiosis Familiis quibuslibet, reservantur Sacrae Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

1766 Art. 5. - Statuta una cum Ratione studiorum uniuscuiusque Universitatis vel Facultatis indigent approbatione Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

1767 Art. 6. - Solis Universitatibus vel Facultatibus canonice erectis et ad normam huius Constitutionis approbatis ius est conferendi gradus academicos qui effectus canonicos habeant, salvo praescripto art. 36 § 2.

1768 Art. 7. - § 1. Gradus academici tres sunt: Baccalaureatus, Licentia seu Prolytatus, Laurea seu Doctoratus.

§ 2. - Quaevis Facultas confert Licentiam et Lauream; liberum est singulis Facultatibus conferre etiam Baccalaureatum.

§ 3. - Gradus academici e disciplinis praecipuis Universitatum vel Facultatum, in quibus conferuntur, appellationem trahunt.

1769 Art. 8. - Baccalaureatus est gradus academicus ex quo cognoscitur eum qui hoc gradu donatur tale suae doctrinae specimen dedisse, ut idoneus censeatur ad curriculum persequendum pro gradibus academicis superioribus.

1770 Art. 9. - Licentia est gradus academicus ex quo cognoscitur eum qui hoc gradu donatur praestitutum studiorum curriculum absolvisse et tale suae doctrinae specimen dedisse, ut idoneus haberi possit ad docendum in scholis quae gradus academicos non conferunt.

1771 Art. 10. - § 1. Laurea est gradus academicus ex quo cognoscitur eum qui hoc gradu donatur tale suae doctrinae et peritiae specimen dedisse, ut idoneus haberi possit, salvo praescripto art. 21, ad docendum etiam in Universitate vel Facultate.

§ 2. - Laurea peculiariter iura confert, quae in can. 1378 C. I. C. recensentur.

§ 3. - Laurea in Re biblica, apud Pontificiam Commissionem Biblicam vel Pontificium Institutum Biblicum acquisita, eadem clericis parit iura eosdemque canonicos effectus ac Laurea in sacra Theologia.

1772 Art. 11. - Ad hanc Constitutionem accommodandae sunt etiam Facultates studiorum ecclesiasticorum in civilibus Universitatibus erectae, ratione habita Conventionum quae a Sancta Sede cum variis nationibus initae sunt et adhuc vigent.

1773 Art. 12. - Ad hanc Constitutionem rite exsequendam servantur Ordinationes Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

TITULUS II

De personis et regimine

1. - Auctoritates Academicae — Officiales

1774 Art. 13. - § 1. Universitatis vel Facultatis regimen exercent Auctoritates Academicae, quarum praecipuae sunt: Magnus Cancellarius, Rector Magnificus vel Praeses, Facultatum Decani.

§ 2. - Auctoritates Academicas in Universitate vel Facultate regenda et administranda adiuvant Officiales.

1775 Art. 14. - § 1. Universitati vel Facultati praeest Magnus Cancellarius, qui nomine Sanctae Sedis rebus omnibus, quae ad regimen ac studia pertinent invigilat.

§ 2. - Magnus Cancellarius est Praelatus Ordinarius a quo Universitas vel Facultas iure pendet, nisi Sancta Sedes expresse alium constituerit.

1776 Art. 15. - Universitas regitur a Rectore Magnifico, singulae eius Facultates a Decanis, Facultas vero quae una sit a Praeside. His autem Auctoritatibus, pro locorum consuetudine et singularum Universitatum vel Facultatum natura, ad res scientificas, disciplinares, oeconomicas administrandas unum vel plura adsunt Consilia.

1777 Art. 16. - Rector et Praeses a Sacra Congregatione de Seminariis et Studiorum Universitatibus nominantur aut saltem, sicubi ex iure peculiari ad alios eorum nominatio pertineat, eiusdem Sacrae Congregationis confirmatione indigent.

1778 Art. 17. - Universitatis vel Facultatis Statuta definiant: num, praeter Magnum Cancellarium, Rectorem Magnificum vel Praesidem, Facultatum Decanos, habeantur aliae Auctoritates; quomodo hae et praeterea quomodo Decani Facultatum, Consilia, Officiales constituentur et quamdiu munere fungantur; quae singulorum sint officia ac iura.

1779 Art. 18. - Si Universitas vel Facultas cum clericorum Seminario vel Collegio coniuncta sit, Statuta clare et efficaciter provideant, ut illius rectio academica ab huius vita et disciplina rite distinguatur.

2. - Professores

1780 Art. 19. - § 1. In unaquaque Universitate vel Facultate iustus sit Professorum numerus. Habeantur in primis Professores ordinarii, seu qui pleno ac firmo iure in Professorum Collegium sunt cooptati.

§ 2. - Praeter Professores ordinarios sint quoque extraordinarii, seu qui, etsi debitis dotibus ornati, nondum omni ac pleno iure gaudent.

§ 3. - Pro opportunitate etiam alii assumi possunt Professores, qui ad certum tempus munere fungantur tradendi aliquam disciplinam.

1781 Art. 20. - Statuta Universitatis vel Facultatis decernant:

a) quot, saltem, pro numero et momento disciplinarum debeant esse Professores et quot ex iis ordinarii;

b) quot sint Professorum ordines et quae cuiusque ordinis officia et iura, ratione habita iustarum consuetudinum et traditionum;

c) a quibus, quomodo, quibus condicionibus Professores cuiusque ordinis nominentur ac promoveantur.

1782 Art. 21. - Ut quis in Professorum Collegium legitime cooptetur, requiritur ut:

1° doctrinae copia et bonis moribus et prudentia praeferat;

2° Laurea congruenti praeditus sit;

3° certis documentis, praesertim libris vel dissertationibus scriptis, se ad docendum idoneum probaverit;

4° professionem Fidei emisit secundum formulam a Sancta Sede approbatam, ad normam can. 1406 § 1, 8° C. I. C. et Decreti Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 Martii 1918;

5° missionem canonicam docendi, post impetratum *Nihil obstat* Sanctae Sedis, a Magno Cancellario acceperit.

1783 Art. 22. - Si quis Professor vel doctrinam catholicam laeserit vel a vitae integritate defecerit, pro gravitate culpa ad normam Statutorum puniatur et, si res ferat, missione canonica docendi a Magno Cancellario privetur.

3. - Auditores

1784 Art. 23. - Auditores dividuntur in eos qui ad gradus academicos contendunt et eos qui ad gradus academicos non contendunt.

1785 Art. 24. - Ut quis in Universitatem vel Facultatem ascribi possit, exhibeat oportet,

si sit clericus: litteras commendatitias Praelati sui Ordinarii, servatis ceteris praescriptionibus ecclesiasticis quae forte sint;

si sit laicus: competentis Auctoritatis ecclesiasticae litteras testimoniales de vita et moribus.

1786 Art. 25. - Ut quis in Universitatem vel Facultatem ad gradus academicos adipiscendos ascribi possit, afferre debet, praeter ea quae in art. 24 praecipuntur, authentica testimonia, ex quibus appareat eum:

1° curriculum medium studiorum classicorum rite absolvisse;

2° a) pro Facultate Theologica: studiis mediis classicis rite peractis, saltem per biennium universae Philosophiae scholasticae studuisse et praescripta examina superasse;

b) pro Pontificio Instituto Biblico: consecutum esse Licentiam in sacra Theologia;

c) si sit clericus, pro Facultate Iuris Canonici, Pontificio Instituto Studiorum Orientalium, Pontificio Instituto Utriusque Iuris, Pontificio Instituto Archaeologiae Christianae, Pontificio Instituto Musicae Sacrae: cursum philosophico-theologicum ad normam can. 1365 C. I. C. complevisse.

1787 Art. 26. - Nemo simul ascribi potest in plures Facultates ad gradus academicos in illis assequendos.

1788 Art. 27. - Ab una Universitate vel Facultate ad aliam transire licet, servatis Ordinationibus Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

1789 Art. 28. - Auditor qui aliqua ratione deliquerit, meritis poenis ad normam Statutorum puniatur et in casibus gravioribus ab Universitate vel Facultate excludatur.

TITULUS III

De ratione studiorum

1. - *Methodus generalis docendi*

1790 Art. 29. - Methodus in singulis Universitatibus vel Facultatibus talis adhibeatur, sive in disciplinis seligendis et ordinandis sive in argumentis proponendis et explicandis, qualis requiritur ut auditorum mentes ad finem, iisdem Universitatibus vel Facultatibus propositum, cohaerenter excolantur.

Nominatim:

a) In *Facultate Theologica* principem locum teneat sacra Theologia. Haec autem disciplina methodo cum positiva tum scholastica tradenda est; ideo veritatibus fidei expositis et ex sacra Scriptura et Traditione demonstratis, earum veritatum natura et intima ratio ad principia et doctrinam S. Thomae Aquinatis investigentur et illustrentur.

b) In *Facultate Iuris Canonici* tam historia et textus legum ecclesiasticarum quam earundem ratio et nexus modo scientifico exponantur.

c) In *Facultate Philosophica* Philosophia scholastica tradatur, eaque ita ut auditores plena cohaerentique synthesi doctrinae ad methodum et principia S. Thomae Aquinatis instituantur. Ex hac autem doctrina diversa philosophorum systemata examinentur et diiudicentur.

d) In *Pontificio Instituto Biblico* disciplinae, quae ad sacram Scripturam utrumque illustrandam conducunt, ita tradantur, ut sacrarum Litterarum auctoritas cum humana tum divina vindicetur, atque sensus verbi divinitus inspirati ad mentem Ecclesiae indagetur et explicetur.

e) In *Pontificio Instituto Studiorum Orientalium* disciplinae, quae ad intellegendas condiciones religiosas totius vicini Orientis conducunt, ita ex ipsis fontibus illustrentur, ut auditores etiam non catholici plenam veritatem de unius Catholicae Ecclesiae missione divina percipiant.

f) In *Pontificio Instituto Utriusque Iuris*, fontibus investigatis iuridico apparatu adhibito atque legibus inter se collatis, sive in Iure canonico sive in Iure civili, cum romano tum vigenti, solida tradatur institutio.

g) In *Pontificio Instituto Archaeologiae Christianae* ita in antiqua monumenta christiana studio historico-critico inquiratur, ut auditores ad doctrinam, instituta, vitam pristinae Ecclesiae per tutam certioreque illorum monumentorum interpretationem illustranda idonei efficiantur.

h) In *Pontificio Instituto Musicae Sacrae* disciplinae methodo historico-critica et theoretico-practica ita tradantur, ut auditores, secundum normas Motu Proprio Pii Pp. X *De Musica Sacra* d. d. 22 Novembris 1903, et Constitutione Pii Pp. XI *Divini Cultus Sanctitatem* d. d. 20 Decembris 1928 editas, historia, scientia, peritia sive cantus gregoriani sive compositionis sacrorum concentuum sive organi pulsandi, in usum maxime et decus sacrae Liturgiae, instituantur.

1791 Art. 30. - § 1. In singulis Facultatibus, praeter lectiones, fiant exercitationes, quibus auditores scientificam investigandi methodum et artem proponendi etiam scriptis ea quae studio assecuti sint, sub Professorum ductu addiscant.

§ 2. - In Facultate Theologica et Philosophica habeantur disputationes scholasticae, quibus auditores doctrinam penitus cognoscere, dilucide exponere, efficaciter tueri assuescant.

2. - *Studiorum curriculum*

1792 Art. 31. - Studiorum curriculum absolvitur:

- a) in Facultate Theologica annis quinque;
- b) in Facultate Iuris Canonici annis tribus;
- c) in Facultate Philosophica annis quattuor;
- d) in Pontificio Instituto Biblico annis tribus;
- e) in Pontificio Instituto Studiorum Orientalium annis tribus;
- f) in Pontificio Instituto Utriusque Iuris annis quattuor;
- g) in Pontificio Instituto Archaeologiae Christianae annis tribus;
- h) in Pontificii Instituti Musicae Sacrae *sectione* Cantus gregoriani annis tribus, *sectione* Compositionis sacrorum concentuum annis quinque, *sectione* Organi annis quattuor.

1793 Art. 32. - Statuta Universitatis vel Facultatis decernant quae ratio habenda sit graduum academicorum qui in aliis disciplinis acquisiti sint, atque studiorum alibi, praesertim in clericorum Seminariis vel Collegiis, peractorum ad curriculum opportune contrahendum, spectatis Ordinationibus Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

3. - *Disciplinae tradendae et examina*

1794 Art. 33. - § 1. Disciplinae dividuntur in:

principales, quae essentialiter requiruntur ad finem Facultatis assequendum;

auxiliares, quae ad principales bene tractandas necessariae sunt;

speciales, quae disciplinas, sive principales sive auxiliares, complement quodammodo atque perficiunt.

§ 2. - In singulis Facultatibus, pro suis cuiusque peculiaribus traditionibus et pro locorum rationibus, praeter disciplinas principales et auxiliares, etiam aliquot ex specialibus tradantur vel peculiares cursus de quaestionibus maioris momenti ex disciplinis sive principalibus sive auxiliaribus instituantur. Quae speciales disciplinae vel peculiares cursus apte in sectiones distribui possunt.

§ 3. - Auditoribus ad gradus academicos contendentibus praescribuntur omnes disciplinae principales et auxiliares ac praeterea una alterave ex specialibus aut aliquot cursus peculiares, ad normam Statutorum Universitatis vel Facultatis.

- 1795 Art. 34. - Ad validitatem graduum academicorum examina subeunda sunt de omnibus et singulis disciplinis ad normam art. 33 § 3 praescriptis.

TITULUS IV

De collatione graduum academicorum

- 1796 Art. 35. - Gradus academici in Universitatibus vel Facultatibus studiorum ecclesiasticorum nomine Summi Pontificis regnantis et, Sede vacante, nomine Sanctae Sedis conferuntur.
- 1797 Art. 36. - § 1. Gradus academici ab Academiis vel Collegiis vel Institutis cuiuscumque generis quae scholas proprias non habent, conferri nequeunt, salvo praescripto § 2.
- § 2. - Pontificia Commissio de Re Biblica, ex Litteris Apostolicis Pii Pp. X *Scripturae Sanctae* d. d. 23 Februarii 1904, Licentiam et Lauream in Re biblica conferre potest, ad normam tamen, congrua congruis referendo, praescriptorum art. 24, 25 1º, 2º b), 26, 38, 39, 40, 43 d), 44, 45 d), 46, 52.
- 1798 Art. 37. - Firmis praescriptis art. 24, 25, 26, 32, 36, ut quis ad gradus academicos consequendos admitti possit, necesse est scholas de omnibus disciplinis, ad normam art. 33 § 3 praescriptis, rite frequentaverit in Facultate canonice erecta et approbata.
- 1799 Art. 38. - Qui gradibus academicis donandi sunt professionem fidei emittant secundum formulam a Sancta Sede approbatam, ad normam can. 1406 § 1, 8º C. I. C. et Decreti Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 Martii 1918.
- 1800 Art. 39. - Nemo Laurea donetur, nisi Licentiam antea consecutus sit.
- 1801 Art. 40. - Universitates vel Facultates Lauream *ad honorem* conferre nequeunt, nisi ex peculiari concessione singulis in casibus a Sancta Sede impetranda.

1. - *Baccalaureatus*

- 1802 Art. 41. Baccalaureatus conferri non potest:
- a) in sacra Theologia ante expletum annum secundum ab incepto studiorum curriculo;
 - b) in Iure canonico ante expletum annum primum;
 - c) in Philosophia ante expletum annum secundum;
 - d) in Re biblica ante expletum annum primum;
 - e) in Studiis orientalibus ante expletum annum primum;
 - f) in utroque Iure ante expletum annum secundum;
 - g) in Archaeologia christiana ante expletum annum primum;
 - h) in Cantu gregoriano ante expletum annum primum, in Compositione sacrorum concentuum ante expletum annum tertium, in Organo ante expletum annum secundum.

- 1803 Art. 42. Firmo praescripto art. 37, qui ad Baccalaureatum contendit, talibus examinibus de disciplinis superiore tempore traditis subiciatur, ut liqueat num ad curriculum persequendum ad normam art. 8 idoneus sit.

2. - *Licentia*

- 1804 Art. 43. - Licentia conferri non potest:
- a) in sacra Theologia ante expletum annum quartum ab incepto studiorum curriculo;
 - b) in Iure canonico ante expletum annum secundum;
 - c) in Philosophia ante expletum annum tertium;
 - d) in Re biblica ante expletum annum secundum;
 - e) in Studiis orientalibus ante expletum annum secundum;
 - f) in utroque Iure ante expletum annum tertium;
 - g) in Archaeologia christiana ante expletum annum secundum;
 - h) in Cantu gregoriano ante expletum annum secundum, in Compositione sacrorum concentuum ante expletum annum quartum, in Organo ante expletum annum tertium.
- 1805 Art. 44. - Firmo praescripto art. 37, qui ad Licentiam contendit, subiciatur examini peculiari, ex quo appareat eum sibi comparasse doctrinam ad normam art. 9.

3. - *Laurea*

- 1806 Art. 45. - Laurea conferri non potest:
- a) in sacra Theologia ante expletum annum quintum ab incepto studiorum curriculo;
 - b) in Iure canonico ante expletum annum tertium;
 - c) in Philosophia ante expletum annum quartum;
 - d) in Re biblica ante expletum biennium post Licentiam;
 - e) in Studiis orientalibus ante expletum annum tertium;
 - f) in utroque Iure ante expletum annum quartum;
 - g) in Archaeologia christiana ante expletum annum tertium;
 - h) in Cantu gregoriano ante expletum annum tertium; in Compositione sacrorum concentuum ante expletum annum quintum, in Organo ante expletum annum quartum.
- 1807 Art. 46. - § 1. Candidatus, omnibus praemittendis examinibus superatis et opera exercitationibus ad normam Statutorum Universitatis vel Facultatis data, ut Lauream assequi possit, debet praeterea:
- 1º exhibere dissertationem scriptam, quae eum investigationibus scientificis aptum esse demonstret et ad scientiae profectum conducat quaeque saltem ex parte, secundum Statuta Universitatis vel Facultatis, typis edatur;
 - 2º hanc ipsam dissertationem coram Auctoritatibus Academicis et Professoribus Universitatis vel Facultatis palam defendere.
- § 2. - Universitas vel Facultas, praeter dissertationem et dissertationis defensionem, aliquod aliud statuatur experimentum a candidato coram dandum.

TITULUS V

De rebus didacticis et oeconomicis

1. - *Aedificium*

- 1808 Art. 47. - Quaevis Universitas vel Facultas auditoria habeat non solum scholis et exercitationibus unice destinata, sed etiam, tam amplitudine quam numero, disciplinis tradendis atque auditorum frequentiae respondentia.

2. - *Bibliotheca et adiumenta scientifica*

- 1809 Art. 48. - In unaquaque Universitate vel Facultate bibliotheca adsit ad Professorum auditorumque usum accommodata, in ordinem redacta, opportunis catalogis instructa, quae Universitatis vel Facultatis disciplinis tam tradendis quam discendis atque exercitationibus servire possit.
- 1810 Art. 49. - Universitas vel Facultas, pro peculiari suo fine, institutis et laboratoriis scientificis ac rebus omnibus quae pro scholis requiruntur praedita sit.

3. - *Professorum et Officialium honoraria atque auditorum tributa*

- 1811 Art. 50. - § 1. Professoribus honoraria pendantur vitae honeste, pro amplissimi muneris dignitate, sustentandae et sui status necessitatibus consentanea.
- § 2. - Officialibus digna remuneratio concedatur.
- 1812 Art. 51. - Omnibus qui Universitati vel Facultati stabiliter servierint, cum a munere, iusta de causa, cessaverint, honoraria emerita ita statuuntur, ut vitam decenter agere possint.
- 1813 Art. 52. - Statuta Universitatis vel Facultatis decernant quid auditores pro admissione, ascriptione annua, examinibus, diplomate persolvere debeant.

TITULUS VI

Normae transitoriae

- 1814 Art. 53. - Universa haec Constitutio valere incipiet a primo die anni academici 1932-1933; articuli vero 4, 35, 36, 38, 39, 40 a primo die anni academici 1931-1932.
- 1815 Art. 54. - Studia et examina, quae in Universitatibus vel Facultatibus ad gradus academicos consequendos ante annum academicum 1932-1933 secundum leges usque adhuc vigentes facta sint, valida habentur. Reliqua vero studia et examina a primo die anni academici 1932-

1933, etiam auditoribus qui curriculum iam antea inceperint, facienda sunt ad normam huius Constitutionis et Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus Ordinationum.

- 1816 Art. 55. - Facultates Theologicae canonice erectae pro iis qui, curriculum philosophico-theologico ad normam can. 1365 C. I. C. expleto, aliquas disciplinas theologicas altius pleniusque excolere intendunt, manere permittuntur, donec Sanctae Sedi aliud visum fuerit, interim tamen Statuta sua, quantum salvo peculiari earum fine fieri potest, ad hanc Constitutionem et Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus Ordinationes accommodare debent.
- 1817 Art. 56. - Omnes Universitates vel Facultates studiorum ecclesiasticorum a Sancta Sede iam erectae et approbatae, comprehensis his de quibus in art. 55, Statuta sua, ad hanc Constitutionem et Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus Ordinationes accommodata, ante diem trigesimum mensis Iunii anni 1932 eidem Sacrae Congregationi exhibere debent, simul cum relatione de vita academica et oeconomica superioris triennii.
- 1818 Art. 57. - Si qua Universitas vel Facultas praescripto art. 56 non obtemperaverit, ius vel privilegium gradus academicos conferendi ipso facto amittet.
- 1819 Art. 58. - Vigentes in praesenti contra hanc Constitutionem leges vel consuetudines, sive universales sive particulares, etiam specialissima et individua mentione dignae, abrogantur. Item privilegia a Sancta Sede ad haec usque tempora personis sive physicis sive moralibus concessa, quae eiusdem Constitutionis praescriptis contraria sint, omnino revocantur.

AAS 23, 241-262.

Ordinationes ad Constitutionem Apost.
"Deus Scientiarum Dominus" rite exsequendam

(Ex Decret. S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV., 12 Iun. 1931).

ORDINATIONES

AD CONSTITUTIONEM APOSTOLICAM "DEUS SCIENTIARUM DOMINUS" DE UNIVERSITATIBUS ET FACULTATIBUS STUDIORUM ECCLESIASTICORUM RITE EXSEQUENDAM.

Sacra Congregatio Seminariis et Studiorum Universitatibus praeposita, ad normam art. 12 Constitutionis Apostolicae "Deus scientiarum Dominus" d. XXIV Maii anno MDCCCXXXI datae, Ordinationes quae sequuntur Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum tradit easdemque religiose servandas praescribit.

TITULUS I

Normae generales
(*Const. Apost.*, art. 1-12)

1820

Art. 1. - Cum a Sacra Congregatione de Seminariis et Studiorum Universitatibus petitur ut Universitas vel Facultas canonice erigatur cum iure conferendi gradus academicos,

1° ostendatur ob locorum et temporis rationes opportunum esse novam Universitatem vel Facultatem erigi et spem certam fore, ut erigenda Universitas vel Facultas veram afferat utilitatem;

2° demonstretur haberi posse omnia quae requiruntur, ut Universitas vel Facultas vitâ scientificâ floreat:

a) iustum Professorum numerum ad normam art. 19 Constitutionis Apostolicae,

b) auditoria, bibliothecam, supellectilem, sicut in art. 47-49 Constitutionis Apostolicae et in art. 44-46 harum Ordinationum praescribitur,

c) pecuniae summam quae necessitatibus Universitatis vel Facultatis sufficiat;

3° exhibeantur:

a) *Statuta* cum *Ratione Studiorum* Constitutioni Apostolicae et his Ordinationibus congruentia,

b) aedium descriptio,

c) accepti et expensi annui accurata propositio.

1821

Art. 2. - Sacra Congregatio ius conferendi gradus academicos non ante concedet, quam ea quae requiruntur ad effectum perducta sint; neque ius illud in modum stabilem confirmabit, nisi nova Universitas vel Facultas vitae suae academicae Constitutioni Apostolicae et his Ordinationibus congruentis per aliquot annos experimentum dederit.

1822

Art. 3. - Ad Statuta conficienda ante oculos habeantur Normae quae *Appendice II*, his Ordinationibus adiuncta, continentur.

1823

Art. 4. - Singulae Universitates vel Facultates canonice erectae et approbatae tertio quoque anno ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus relationem de statu suo tam academico quam oeconomico, secundum Normas his Ordinationibus *Appendice III* adiunctas, mittere debent.

TITULUS II

De personis et regimine
(*Const. Apost.*, art. 13-28)

1. - *Auctoritates Academicae - Officiales*
(*Const. Apost.*, art. 13-18)

1824

Art. 5. - *Magnus Cancellarius*

1° doctrinae orthodoxiam tutatur;

2° providet ut praescripta Sanctae Sedis fideliter observentur;

3° Sacrae Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus nomina proponit eorum qui ad Rectoris vel Praesidis officium exercendum apti habeantur, aut ab eadem confirmationem petit eius qui Rector vel Praeses ad normam art. 16 Constitutionis Apostolicae ab aliis nominatus sit;

4° professionem fidei Rectoris vel Praesidis, secundum formulam a Sancta Sede approbatam, ad normam art. 1406 § 1, 8° C. I. C. et Decreti Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 Martii 1918, accipit;

5° Professoribus legitime nominatis missionem canonicam confert eosdemque hac missione ad normam art. 22 Constitutionis Apostolicae privare potest;

6° examiniibus ad Lauream consequendam, de quibus in art. 46 § 1, 2° et § 2 Constitutionis Apostolicae, de iure praesidet;

7° documentis authenticis Licentiae et Laureae primo loco subscribit vel suo nomine ab alio subscribendum curat;

8° Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus de rebus gravioribus, quae ad Universitatem vel Facultatem pertinent, certiore facit, eique tertio quoque anno accuratam relationem, de qua in art. 4 harum Ordinationum, exhibet.

1825

Art. 6. - *Rector vel Praeses*

1° exsequitur praescripta Sanctae Sedis et Statuta Universitatis vel Facultatis;

2° accipit professionem fidei secundum formulam a Sancta Sede approbatam omnium Professorum Universitatis vel Facultatis, ad normam can. 1406 § 1 n. 8° C. I. C. et Decreti Supremae Sacrae Congregationis S. Officii d. d. 22 Martii 1918, itemque eorum qui, examine superato, academicis gradibus donandi sunt;

3° curat ut Professores in docendo Rationem Studiorum rite approbatam accurate sequantur;

4° convocat Universitatis vel Facultatis Consilia, eisque praesidet;

5° auditores ad Universitatem vel Facultatem admittit, eorum studiis et moribus prospicit eosque, si quid culpa commiserint, meritis poenis ad normam art. 28 Constitutionis Apostolicae plectit;

6° examiniibus, ad normam art. 42 et 44 Constitutionis Apostolicae subeundis, si intersit, praesidet;

7° documentis authenticis Baccalaureatus primo loco et ceterorum graduum academicorum secundo loco subscribit;

8° ad Magnum Cancellarium de studiis, disciplina, rebus pecuniariis refert;

9° quotannis ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus summaria ad rem *statisticam* pertinentia, secundum schemata ab eadem Sacra Congregatione redigenda, mittit.

1826

Art. 7. - *Facultatis Decanus*

1° vigilanter custodit doctrinam in propria Facultate tradendam;

2° praeest conventibus Facultatis, nisi ipse Rector intersit;

3° refert ad Rectorem quae a Facultate proponuntur;

4° quae ab Auctoritatibus superioribus statuuntur, in Facultate exsequenda curat;

5° de iure praeest examiniibus de quibus in art. 34 Constitutionis Apostolicae, salvis art. 5, 6° et art. 6, 6° harum Ordinationum.

1827

Art. 8. - *Officiales* pro muneris sui gravitate in maiores et minores dividuntur.

1828

Art. 9. - Rector Magnificus, Praeses, Decani in rebus, quae maioris momenti sunt, sua cuiusque Consilia interrogare debent.

2. - *Professores*
(*Const. Apost.*, art. 19-22)

1829

Art. 10. - Qui praesunt Universitati vel Facultati caveant, ne cui Professore munus concedant tradendi disciplinas inter se dispares, neve quemquam numero scholarum ita onerent, ut a debita earum praeparatione et a labore scientifico prohibeatur.

1830

Art. 11. - Professoribus non licet onera vel officia obire, quibus a munere docendi rite implendo impediuntur.

3. - *Auditores*

(Const. Apost., art. 23-28)

- 1831 Art. 12. - Universitatis vel Facultatis auditores, qui quacumque de causa ad gradus academicos non contendunt, admitti possunt sive ad omnes scholas frequentandas sive ad aliquas tantum, quas sibi eligerint, firmo tamen praescripto art. 24 Constitutionis Apostolicae.
- 1832 Art. 13. - Curriculum medium studiorum classicorum, de quo in art. 25, 1° Constitutionis Apostolicae, praeter convenientem institutionem religiosam et linguas litterasque latinas, graecas, patrias, quae disciplinae praecipuae sunt, complecti debet etiam Historiam naturalem, Mathesim, Physicam, Chimiā, Geographiam, Historiam civilem, et quidem tantum quantum in eo qui ad studia academica accedit requiri solet, secundum normas Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus.
- 1833 Art. 14. - Curriculum medium studiorum classicorum rite peractum esse documentis authenticis Auctoritatis ecclesiasticae vel civilis probari debet, firmo iure Universitatis vel Facultatis imponendi examen, quandocumque documenta allata non sufficere censeantur.
- 1834 Art. 15. - Si quis alumnus e schola media sive civili sive ecclesiastica venerit, in qua vel plures disciplinae, de quibus in art. 13, omnino non sint aut saltem non satis sint traditae, earum studium supplere atque in examine satisfacere debet, secundum Statuta Universitatis vel Facultatis.
- 1835 Art. 16. § 1. - Biennium Philosophiae scholasticae, quod ex art. 25, 2° a) Constitutionis Apostolicae prorsus requiritur ut quis in Facultate Theologica gradus academicos appetere possit, complectitur studium Logicae, Cosmologiae, Psychologiae, Criticae seu Criteriologiae, Ontologiae, Theologiae naturalis, Ethicae et Iuris naturalis, Historiae philosophiae.
- § 2. - Biennium, de quo in § 1, rite absolvi debet, curriculo medio studiorum classicorum confecto, in Facultate Philosophica vel in aliqua schola superiore ad Philosophiam scholasticam docendam destinata et ab Auctoritate ecclesiastica ad hoc approbata.
- § 3. - Qui legitimis documentis probaverit se cursum Philosophiae scholasticae aliter ac in § 2 praescribitur absolvisse, in Facultatem Theologicam ascribi non potest, nisi in illius disciplinae studium saltem per annum in Facultate Philosophica vel in schola, de qua in eadem § 2, incubuerit et in examine de omnibus Philosophiae scholasticae partibus satisfecerit.
- 1836 Art. 17. § 1. - Ab una Universitate vel Facultate ad aliam transire licet etiam ad eadem studia continuanda, ea tamen condicione ut nemo ad Licentiam admittatur, quin tempore curriculi peracti omnes disciplinas ad normam art. 33 § 3 Constitutionis Apostolicae praescriptas rite absolverit.
- § 2. - Transitus, de quo in § 1, fieri potest tantum initio anni academici aut, ubi annus academicus in semestria dividitur, initio singulorum semestrium; ne fiat tamen nisi iusta de causa.
- § 3. - Firmis praescriptis § 1 et § 2, Universitatibus vel Facultatibus ius est iis qui ab aliis ad se transierint rationem et ordinem studiorum statuendi.

TITULUS III

De ratione studiorum (Const. Apost., art. 29-34)

1. - *Methodus generalis docendi*
(Const. Apost., art. 29-30)

- 1837 Art. 18. - § 1. - Quae in art. 29 a) et c) Constitutionis Apostolicae de institutione ad Angelici Doctoris rationem, principia, doctrinam statuuntur sancte servantur, ad normam Litterarum Encyclicarum Leonis Pp. XIII Aeterni Patris d. d. 4 Augusti 1879 et Pii Pp. XI Studiorum Ducem d. d. 29 Iunii 1923.

§ 2. - In parte disciplinarum *positiva* auditores ita instituantur, ut non solum ipsam doctrinam probe addiscant, sed etiam fontes singulis disciplinis proprios legesque eosdem interpretandi cognoscant atque laboris scientifici subsidia et adiumenta cum fructu adhibere assuescant.

§ 3. - In quaestionibus *speculativis* sive Theologiae sive Philosophiae adhibeatur methodus quam scholasticam vocant, non neglecta, tam in proponendis argumentis quam in afferendis, disputandis, solvendis difficultatibus, forma *sylogistica*. Hac autem methodo auditorum mentes ita excolantur, ut apti paratique efficiantur non solum ad falsa systemata erroresque antehac exortos diiudicandos et refutandos, sed etiam ad discernendas et ex veritate aestimandas sententias novas quae forte in disciplinis theologicis vel philosophicis exoriantur.

- 1838 Art. 19. - Disciplinarum principalium, quae Universitatis vel Facultatis veluti summam constituunt, gravitas et excellentia etiam ex numero lectionum et professorum eluceant.
- 1839 Art. 20. - In Facultate Theologica, Iuris Canonici, Philosophica disciplinae principales totae tradendae sunt in scholis.
- 1840 Art. 21. - Sacra Scriptura, Theologia dogmatica, Theologia moralis, Philosophia scholastica, Codex iuris canonici et Ius romanum tradantur lingua latina. Professores autem operam dent ut auditores vim locutionum *technicarum* plene et accurate intellegant.
- 1841 Art. 22. - In exercitationibus, de quibus in art. 30 § 1 Constitutionis Apostolicae, professoris est principia methodica propriae scientiae exponere, nisi id in cursu peculiari fiat, et eorundem rectae applicationi invigilare, ita ut singuli discipuli ad legendos et interpretandos fontes, ad tractandas et diiudicandas quaestiones peculiare et praesertim ad scribendum, etiam in lingua vernacula, de selectis scientiae argumentis instituantur.
- 1842 Art. 23. - Exercitationes initium sumere debent: in Facultate Theologica et Philosophica saltem a *tertio* curriculi anno, in Facultate Iuris Canonici saltem a *secundo*, in Pontificio Instituto Utriusque Iuris a *secundo*, in Pontificio Instituto Biblico, in Pontificio Instituto Studiorum Orientalium, in Pontificio Instituto Archaeologiae Christianae, in Pontificio Instituto Musicae Sacrae iam inde ab anno *primo*.
- 1843 Art. 24. - In disputationibus scholasticis, de quibus in art. 30 § 2 Constitutionis Apostolicae, aliquis ex auditoribus thesīm a Professore indicatam, eodemque vel alio Professore moderante, exponet, demonstrabit atque vindicabit a difficultatibus, quas condiscipuli antea designati, et post hos, pro opportunitate, etiam alii opposuerint.
- 1844 Art. 25. - Ultimo curriculi anno scholae paucae sint; exercitationes autem continentur quidem, ita tamen ut amplum temporis spatium dissertationi pro Laurea praeparanda relinquantur.

2. - *Studiorum curriculum*
(Const. Apost., art. 31-32)

- 1845 Art. 26. - Ut studiorum curriculum ad normam art. 32 Constitutionis Apostolicae contrahatur, haec quae sequuntur in primis servantur:
- 1° *In Facultate Theologica:*
qui studiis mediis classicis rite peractis, Philosophiae scholasticae per biennium operam dederint ad normam art. 16 harum Ordinationum et deinde quadriennium theologicum ad normam can. 1365 C. I. C. rite absolverint, ad quartum curriculi annum, praemisso examine, admitti possunt.
- 2° *In Facultate Iuris Canonici:*
a) qui quadriennium theologicum in aliqua Facultate Theologica canonice erecta et approbata rite peregerint, admitti possunt, nullo facto examine, in primum curriculi annum;

b) qui quadriennium theologicum extra Facultatem Theologicam rite absolverint, ut in Facultatem Iuris Canonici ascribi possint, superare debent examen de Institutionibus Iuris Canonici;

c) qui quadriennium theologicum, de quo sub litt. a) et b), non peregerint, in Facultatem Iuris Canonici ascribi non possunt, nisi in examine de principiis Philosophiae moralis, Iuris naturalis, Theologiae fundamentalis ac de Institutionibus Iuris Canonici rite satisfecerint;

d) qui lauream in Iure civili consecuti fuerint, curriculum Facultatis Iuris Canonici biennio conficere possunt, firma pro laicis obligatione examinis praescripti sub litt. c).

3° In Facultate Philosophica:

a) qui, studiis mediis classicis rite peractis, biennium philosophicum absolverint in schola superiore Philosophiae scholasticae, ab Auctoritate ecclesiastica ad hoc approbata, cui tamen non sit ius conferendi gradus academicos, recipi possunt, facto examine, in tertium annum Facultatis Philosophicae;

b) qui cursum Philosophiae scholasticae extra scholam, de qua sub litt. a), peregerint, curriculum Facultatis Philosophicae triennio conficere possunt.

3. - *Disciplinae tradendae et examina* (*Const. Apost.*, art. 33-34)

1846 Art. 27. - *Disciplinae principales et auxiliares ab omnibus Universitatibus et Facultatibus tradendae hic subiciuntur, facta singulis Universitatibus et Facultatibus potestate aliquot alias disciplinas omnibus auditoribus praescribendi.*

Pro Facultate Theologica, Iuris Canonici, Philosophica in *Appendice I*, his Ordinationibus adiuncta, recensentur, in modum exempli, complures disciplinae speciales et cursus peculiare atque indicantur aliquot eorum sectiones ad normam art. 33 § 2 Constitutionis Apostolicae.

I. - FACULTAS THEOLOGICA

1847

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Theologia fundamentalis;
- b) Theologia dogmatica;
- c) Theologia moralis;
- d) Scriptura sacra (i. e. Introductio et Exegesis Veteris et Novi Testamenti);
- e) Historia ecclesiastica, Patrologia, Archaeologia christiana;
- f) Institutiones Iuris Canonici.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Lingua hebraica et graeco-biblica;
- b) Institutiones systematice-historicae Liturgiae;
- c) Ascetica;
- d) Quaestiones theologicae ad Orientales maxime spectantes.

3. - *Disciplinarum specialium et cursuum peculiarium exempla vid. in App. I, n. 1.*

II. - FACULTAS IURIS CANONICI

1848

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Introductio in scientias iuridicas (Ius naturale, Philosophia Iuris);
- b) Normae Generales - *Liber I Codicis I. C.*;
- c) De Personis - *Liber II Codicis I. C.*;
- d) De Rebus - *Liber III Codicis I. C.*;
- e) De Processibus - *Liber IV Codicis I. C.*;
- f) De Delictis et Poenis - *Liber V Codicis I. C.*;
- g) Ius publicum ecclesiasticum.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Institutiones Iuris Romani;
- b) Ius concordatarium (*ubi viget Concordatum*);
- c) Elementa Iuris civilis vigentis;
- d) Historia Iuris Canonici (fontes, instituta, scientia).

3. - *Disciplinarum specialium et cursuum peculiarium exempla vid. in App. I, n. 2.*

III. - FACULTAS PHILOSOPHICA

1849

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Philosophia scholastica, exponenda secundum omnes suas partes (Logica, Cosmologia, Psychologia, Critica seu Criteriologia, Ontologia, Theologia naturalis, Ethica et Ius naturale), praemissa Introductione generali;
- b) Historia philosophiae.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Psychologia experimentalis;
- b) Quaestiones scientificae cum Philosophia coniunctae ex
Biologia,
Anthropologia,
Mathesi,
Physica,
Chimia;
- c) Interpretatio textuum selectorum ex Aristotele et S. Thoma Aquinate.

3. - *Disciplinarum specialium et cursuum peculiarium exempla vid. in App. I, n. 3.*

IV. - PONTIFICIUM INSTITUTUM BIBLICUM

1850

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Quaestiones graviores Introductionis generalis et specialis in sacram Scripturam;
- b) Exegesis pericoparum selectarum ex sacris Litteris;
- c) Theologia biblica;
- d) Cursus altiores de linguis biblicis (hebraica, aramaica, graeco-hellenistica);
- e) Lingua aliqua orientalis (praeter hebraicam et aramaicam). Linguae autem inter quas selectio fieri potest, in primis sunt hae: syriaca, accadica et sumerica, arabica, aegyptiaca antiqua.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Historia biblica;
- b) Geographia biblica;
- c) Archaeologia biblica.

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare in propriis Statutis recensentur.*

1851

V. - PONTIFICIUM INSTITUTUM STUDIORUM ORIENTALIU

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Theologia fundamentalis et dogmatica cum doctrinis Orientalium dissidentium comparata;
- b) Patrologia orientalis;
- c) Liturgiae orientales;
- d) Historia ecclesiastica orientalium;
- e) Ius canonicum orientale.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Introductio in studia orientalia christiana;
- b) Archaeologia Orientis christiani;
- c) Una ex his linguis: aethiopica, arabica, armena, coptica, georgiana, graeca antiqua et recentior, palaeoslavica, rumena, russica, syriaca, turcica.

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare in propriis Statutis recensentur.*

VI. - PONTIFICIUM INSTITUTUM UTRIVSQUE IURIS

1852

Praeter disciplinas Facultatis Iuris Canonici proprias

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Ius romanum;
- b) Ius publicum internum comparatum;
- c) Ius poenale comparatum;
- d) Ius processuale comparatum;
- e) Ius privatum comparatum;
- f) Ius internationale.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Oeconomia socialis;
- b) Notiones statisticae;
- c) Medicina legalis;
- d) Historia iuris romani;
- e) Historia iuris civilis, praesertim iuris communis.

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare*s in propriis Statutis recensentur.

1853

VII. - PONTIFICIUM INSTITUTUM ARCHAEOLOGIAE CHRISTIANAE

1. - *Disciplinae principales:*

- a) Historia, Liturgia, Hagiographia Ecclesiae antiquae;
- b) Architectura et Historia aedificiorum sacrorum Ecclesiae antiquae;
- c) Descriptio et Historia coemeteriorum christianorum primae aetatis;
- d) Iconographia sacra Ecclesiae antiquae (pictura, sculptura, artes minores);
- e) Epigraphia Ecclesiae antiquae.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Introductio critica in fontes historiae Ecclesiae antiquae;
- b) Methodologia studiorum de monumentis christianis;
- c) Institutiones romanae primorum Ecclesiae temporum;
- d) Technologia de antiquis monumentis effodiendis servandisque.

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare*s in propriis Statutis recensentur.

1854

VIII. - PONTIFICIUM INSTITUTUM MUSICAE SACRAE

A) *Cantus gregorianus*1. - *Disciplinae principales:*

- a) Theoria gregoriana generalis;
- b) Aesthetica, altior Theoria, Palaeographia gregoriana;
- c) Institutiones sacrae liturgiae;
- d) Exercitationes cantus gregoriani.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

- a) Historia musicae, cantus gregoriani, legislationis ecclesiasticae de musica sacra;
- b) Solmisationis variae species;
- c) Ars recte canendi;
- d) Ars gregorianos concentus moderandi;
- e) Harmonia et Contrapunctum;
- f) Ars pulsandi organum et «pianoforte» quod *complementare* dicitur;
- g) Ars consociandi organum cum cantu gregoriano.

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare*s in propriis Statutis recensentur.B) *Compositio sacrorum concentuum*1. - *Disciplinae principales:*

Praeter disciplinas de quibus sub litt. A) 1-a), c), d)

- a) Harmonia, Contrapunctum, Fuga;
- b) Ars componendi secundum varias musicas formas.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

Praeter disciplinas de quibus sub litt. A) 2-a), b), c), f), g)

- a) Musicologia;
- b) Polyphonia sacra secundum normas veterum summorumque auctorum;
- c) Ars chorum moderandi;
- d) Ratio iudicandi de musicis compositionibus;
- e) Ars symphonica (*Strumentazione*).

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare*s in propriis Statutis recensentur.C) *Organum*1. - *Disciplinae principales:*

Praeter disciplinas de quibus sub litt. A) 1-a), c), d) et B) 1-a)

- a) Ars pulsandi organum quod *principale* dicitur;
- b) Ars consociandi ex improvise organum cum cantu gregoriano;
- c) Ars componendi in organo modos musicos secundum antiquum ac recentiore

stilum.

2. - *Disciplinae auxiliares:*

Praeter disciplinas de quibus sub litt. A) 2-a) b), c), g) et B) 2-b), d)

Historia, Structura, Aesthetica organi — Illustriores musicae cum organo auctores — Ratio docendi artem pulsandi organum.

3. - *Disciplinae speciales et cursus peculiare*s in propriis Statutis recensentur.

1855 Art. 28. - *Disciplinae speciales* seligantur pro cuiusque Universitatis vel Facultatis traditionibus et regionis necessitatibus, ad principia doctrinae catholicae in varias vitae intellectualis provincias efficacius diffundendas.

1856 Art. 29. - § 1. - Auditores scholas omnes disciplinarum, quae in art. 33 § 3 Constitutionis Apostolicae praescribuntur, frequentare debent. Si quis auditor ab iis ita afuerit (cum vel sine causa), ut omnes absentiae simul sumptae tertiam partem anni aut semestris academici adaequent, annus ille aut semestre numero praescripto non comprehendetur, salvo poenis quibus, si culpam commiserit, vi Statutorum Universitatis vel Facultatis obnoxius esse poterit.

§ 2. - Exercitationibus, quae Statutis Universitatis vel Facultatis ad normam art. 30 § 1 Constitutionis Apostolicae praescribuntur, auditores ad gradus academicos contententes non solum interesse, sed communi cum sodalibus labore et propriis commentationibus operam dare debent.

1857 Art. 30. - Horae scholarum ne tot sint numero, ut auditores ultra modum onerentur et tempore, quod studio privato, exercitationibus, examinibus parandis impendendum est, priventur.

1858 Art. 31. - § 1. - Examina, de quibus in art. 34 Constitutionis Apostolicae, possunt esse, pro singulis disciplinis, sive unica sive plura, modo universam materiam complectantur.

§ 2. - Examina, de quibus in § 1, possunt fieri aut solum coram aut etiam scripto.

1859 Art. 32. - Statutis Universitatis vel Facultatis definiatur, qua ratione examinatores suum de candidato iudicium significare debeant.

- 1860 Art. 33. - In iudicio ultimo de candidatis ad singulos gradus academicos ratio habeatur omnium sufragiorum quae li in diversis experimentis, sive scripto sive coram factis, tulerunt.
- 1861 Art. 34. - Ad omnia examina coram subeunda Professoribus et auditoribus liber patet aditus.

TITULUS IV

De collatione graduum academicorum
(*Const. Apost.*, art. 35-46)

(*Const. Apost.*, art. 35-42)

- 1862 Art. 35. Firmo praescripto art. 40 Constitutionis Apostolicae, potestas conferendi Lauream *ad honorem* tum tantum a Sancta Sede postulari poterit, cum Magnus Cancellarius et duae saltem partes Professorum ordinariarum Universitatis vel Facultatis in id consenserint.
- 1863 Art. 36. § 1. - Documenta authentica de collatis gradibus academicis mentionem faciant iuris conferendi gradus academicos, quod Universitas vel Facultas a Sancta Sede impetravit.
- § 2. - Documentis, de quibus in § 1, ab omnibus, ad quos secundum praescripta art. 5, 7° et 6, 7° harum Ordinationum et peculiaria Universitatis vel Facultatis Statuta pertinent, subscribatur; eademque sigillo Universitatis vel Facultatis signentur.

1. - *Licentia*

(*Const. Apost.*, art. 43-44)

- 1864 Art. 37. - § 1. - Ut quis ad examen Licentiae admittatur, requiritur ut omnibus scholis et exercitationibus a Statutis Universitatis vel Facultatis, ad normam art. 30 et 33 § 3 Constitutionis Apostolicae atque art. 22 et 29 § 1 harum Ordinationum praescriptis, interfuerit et praeterea ut, ad normam art. 29 § 2 earundem Ordinationum, aptitudinis ad laborem scientificum dederit experimentum etiam scriptum.
- § 2. - Experimentum, de quo in § 1, in aliqua schola exercitationum dandum et a Professore ad quem pertinet diiudicandum est.
- 1865 Art. 38. - § 1. - Qui ad Licentiam contendit in Facultate Theologica, Iuris Canonici, Philosophica, etsi iam annua vel semestria examina superaverit, subiiciendus est examini peculiari ex quo appareat eum praecipuam Facultatis disciplinam universe callere. Quare hoc examen in Theologia sit: *de universa sacra Theologia* (Theologia fundamentalis, dogmatica, morali speculativa); in Iure canonico: *de universo Codice iuris canonici*, ratione simul habita legum ecclesiasticarum praecedentium; in Philosophia: *de universa Philosophia scholastica*.
- Quae sit in Pontificiis Institutis, de quibus in art. 3 Constitutionis Apostolicae, materia examinis peculiaris, ad normam art. 44 Constitutionis eiusdem subeundi, eorum Statutis definiatur.
- § 2. - Peculiare examen, de quo in § 1, coram dandum est et sit saltem per horam.
- § 3. - Professores, qui in experimento, de quo in § 2, suffragium ferant, sint saltem quattuor.
- 1866 Art. 39. - Salvo praescripto art. 37, ad assequendam Licentiam, praeter examen coram subeundum, de aliqua saltem disciplina e principalibus examen etiam scripto faciendum est.

2. - *Laurea*

(*Const. Apost.*, art. 45-46)

- 1867 Art. 40. - Statutis Universitatis vel Facultatis de dissertatione definiatur: 1° quomodo componenda sit, 2° quando et quot exemplaribus sit Universitati vel Facultati exhibenda.
- 1868 Art. 41. § 1. - Argumentum dissertationis approbandum est a Professore disciplinae ad quam dissertatio pertinet, de consensu Rectoris vel Praesidis Universitatis vel Facultatis.
- § 2. - Dissertatio examinanda et diiudicanda est a duobus saltem Professoribus rerum, de quibus agitur, peritis. Prius autem quam a censoribus dissertatio approbata sit, Prolyta seu Licentiatas ad eam palam defendendam admitti nequit.
- § 3. - Dissertationis defensio sollemniter fiat, invitatis, praeter Auctoritates ecclesiasticas, etiam aliis doctrina atque vitae condicione praestantibus.
- § 4. - Dissertationem oppugnare possunt, praeter censores, de quibus in § 2, et nonnullos Professores ad id designatos, etiam alii qui adsunt.
- § 5. - Professores qui in dissertationis defensione, de qua in § 3, et in experimento ad normam art. 46 § 2 Constitutionis Apostolicae subeundo suffragium ferant, sint saltem quinque.
- 1869 Art. 42. - Examen coram faciendum, de quo in art. 46 § 2 Constitutionis Apostolicae, vel versabitur in definito numero thesium, quae artius sive cum rebus in dissertatione tractatis sive cum disciplinis quibus candidatus peculiariter operam dederit conectuntur; vel erit lectio palam habenda de argumento delecto ex disciplinis quibus candidatus in primis studuerit.
- 1870 Art. 43. - Universitas vel Facultas exemplar singularum dissertationum approbatarum ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus et ad omnes Universitates vel Facultates studiorum ecclesiasticorum canonice erectas et approbatas, saltem propriae nationis, mittere debet.

TITULUS V

De rebus didacticis et oeconomicis
(*Const. Apost.*, art. 47-52)

1. - *Aedificium*

(*Const. Apost.*, art. 47)

- 1871 Art. 44. - Auditoria sint satis ampla, aëri pervia, decora, ad leges hygienicas et ad consuetudines scholarum in singulis regionibus vigentes accommodata.

2. - *Bibliotheca et adiumenta scientifica*
(*Const. Apost.*, art. 48-49)

- 1872 Art. 45. § 1. - Quaevis Universitas vel Facultas bibliotheca *consultationis* instruat, in qua inveniatur opera sacra et profana praecipua, ad laborem scientificum tam Professorum quam auditorum necessaria.
- § 2. - Diligenter providendum et certâ pecuniae summâ depositâ cavendum est, ut bibliotheca non solum primo constituatur, sed etiam singulis annis voluminibus tam antiquis quam recens scriptis atque praecipuis *periodicis* secundum naturam Universitatis vel Facultatis augeatur.
- § 3. - Bibliothecae leges et normae tales statuantur, ut necessitatibus Professorum et auditorum quam maxime consulatur, simulque auditores a periculo vel temporis inutiliter terendi vel damni in fide vel moribus patiendi sedulo praeserventur.

§ 4. - Si singula instituta et laboratoria scientifica suam quodque bibliothecam non habeant, saltem curandum est ut accessus ad bibliothecam omnibus communem facile pateat.

1873 Art. 46. - § 1. - Instituta ac laboratoria scientifica secundum rerum usum et necessitates aetatis nostrae adiumentis omnibus instruuntur.

§ 2. - Nulli disciplinae ea desint quibus, pro sua quaeque natura, opus habet ad res suas accurate explanandas et illustrandas, ut sunt tabulae geographicae et historicae, summaria statistica, instrumenta scientifica.

3. - *Professorum et Officialium honoraria atque auditorum tributa*
(*Const. Apost.*, art. 50-52)

1874 Art. 47. - Universitatis vel Facultatis Statutis definiatur quanta Professoribus et Officialibus pro diversis eorum gradibus pendenda sint honoraria. Qua in re ratio habeatur legitimarum consuetudinum in singulis regionibus vigentium et iustarum legum quas similia Athenaea sive publica sive privata sequuntur.

1875 Art. 48. - § 1. - In statuendis quae ad normam art. 51 Constitutionis Apostolicae ratione muneris depositi addicenda sunt, generatim ea servantur quae in singulis regionibus pro casibus similibus statui solent.

§ 2. - Statutis Universitatis vel Facultatis accurate definiatur secundum quas regulas et normas singulis emerita honoraria addicantur.

§ 3. - In regulis et normis, de quibus in § 2, clare significetur qua cautione oeconomica Universitas vel Facultas fidem interponat fore, ut emerita honoraria certo solvantur.

1876 Art. 49. - § 1. In definiendo quantum auditores ad Universitatis vel Facultatis sumptus conferre debeant, servantur normae in aliis Athenaeis similibus vigentes, ratione tamen habita communis condicionis oeconomicae auditorum.

§ 2. - Universitas vel Facultas opportunis modis provideat, ne tributorum lege via graduum academicorum illis praeccludatur, qui claro ingenio praediti spem faciunt se Ecclesiae valde utiles esse futuros.

§ 3. - Quibus condicionibus tributorum solutio auditoribus aut plene remitti aut in posterum differri possit, simili modo definiatur ac in aliis eiusdem regionis Athenaeis.

§ 4. - Universitas vel Facultas enitatur ut, quantum fieri potest, eae pecuniae augeantur ex quibus auditorum, qui id merentur, indigentiae succurratur, atque peculiaria constituentur beneficia scholastica, quae vulgo *Bursae studiorum* appellantur, in auditores optimos alendos et sublevandos eroganda.

§ 5. - Universitas vel Facultas singulis annis pervulget quae et quibus condicionibus beneficia scholastica auditoribus conferantur.

APPENDIX I

Disciplinae speciales et cursus peculiare secundum art. 27 Ordinationum

(*Quae hic exempli causa subiciuntur, neque numero neque nominibus definita sunt, cum et augeri et dividi et diverso modo appellari possint*).

1877

1. - *Facultas Theologica*

Historia sacra Veteris et Novi Testamenti;

Theologia biblica Veteris et Novi Testamenti;

Quaestiones selectae de Inspiratione et Hermeneutica, ratione praesertim habita relationis ad Theologiam fundamentalem et dogmaticam;

Exegesis praecipuorum textuum dogmaticorum Veteris et Novi Testamenti;

Doctrina theologica alicuius Patris vel Doctoris Ecclesiae;
Quaestiones selectae ex Patrologia;
Interpretatio textuum selectorum SS. Patrum et S. Thomae Aquinatis;
Quaestiones selectae ex Theologia dogmatica speculativa;
Quaestiones selectae ex Theologia morali speculativa;
Quaestiones recentiores Apologeticae;

Mariologia;

Theologia pastoralis;

Theologia mystica;

Theologia liturgica;

Quaestiones selectae ex Archaeologia christiana;

Eloquentia sacra;

Catechetica;

Paedagogia;

Historiographia ecclesiastica;

Historia religionis;

Historia dogmatum;

Historia conciliorum;

Historia theologiae, in primis scholasticae eiusque methodi;

Historia et Fontes theologiae morales;

Historia et Fontes iuris canonici;

Historia liturgiae;

Historia missionum;

Missiologia;

Ars sacra;

Linguae antiquae ad disciplinas Facultatis utiles.

SECTIONES: *Biblica, Dogmatica, Historica, Moralis, Iuridica.*

1878

2. - *Facultas Iuris Canonici*

Ius ecclesiasticum orientale;

Ius liturgicum;

Ius missionum;

Ius romanum;

Diplomatia ecclesiastica;

Oeconomia socialis;

Notiones statisticae;

Medicina legalis;

Iurisprudentia ecclesiastica;

Praxis processualis canonica;

Methodologia historico-iuridica;

Epigraphia iuridica;

Diplomatica et Palaeographia iuridica;

Historia iuris romani;

Historia diplomatiae ecclesiasticae.

SECTIONES: *Dogmatica, Practica, Historica.*

1879

3. - *Facultas Philosophica*

Quaestiones selectae ex singulis partibus philosophiae;

Aesthetica;

Moralis socialis et Sociologia;

Expositio doctrinae alicuius ex praecipuis philosophis cum interpretatione textuum selectorum;

Ius gentium;
 Paedagogia;
 Philosophia scientiarum;
 Biologia generalis;
 Anthropologia;
 Mathesis superior;
 Physica theórica;
 Chimia generalis;
 Methodologia historica;
 Historia unius alteriusve partis philosophiae.
 SECTIONES: *Melaphysica, Ethica, Sociologica, Scientifica, Historica.*

APPENDIX II

1880

Normae ad quas, secundum art. 3 Ordinationum,
 Universitatis vel Facultatis «Statuta» conficienda sunt

Statuta Universitatis vel Facultatis, praemissa brevi eiusdem historia, declarare debent:

1. - Quem finem Universitas vel Facultas prosequatur; ex quibus scholis constet; quos gradus academicos conferat.
2. - Quis sit Magnus Cancellarius; ex quibus et quomodo eligatur Rector Magnificus vel Praeses et quamdiu munere fungatur.
3. - Quomodo nominentur Decani ceteraeque, si quae sint, Auctoritates Academicae atque Officiales tam maiores quam minores; quamdiu officio fungantur; quae sint eorum munera; ob quas rationes munus suum deponere possint; quae sint eorum honoraria ordinaria et emerita.
4. - Quae consilia habeantur; quomodo consiliarii nominentur; quamdiu in officio permaneant et quae eorum sint munera et iura.
5. - Quae inter Universitatem vel Facultatem ex una parte et clericorum Seminaria vel Collegia ex altera sint rationes; quomodo inter illam et ista distinctio servetur et mutuum auxilium foveatur.
6. - Qui sint Professorum ordines et quot saltem in ordinem Professorum ordinario- rum cooptari debeant; quomodo singulorum ordinum Professores nominentur; quae sint normae petendae vel dandae missionis canonicae; qua ratione ab uno ad alium ordinem ascendere possint; quamdiu officio fungantur; quae singulorum ordinum sint munera et iura; quae in singulis sint annua honoraria et horum statis temporibus amplificationes; quae sint honoraria emerita; quibus poenis et quando professores plecti possint.
7. - Quanam auditorum sint genera; quanam documenta et quae condiciones ante ascriptionem requirantur; quae pecuniae sint solvendae; quibus condicionibus tributa remitti possint; quae sint condiciones ut quis ex alia Universitate vel Facultate recipi possit; quibus poenis et quando auditores plecti possint.
8. - Quae sit studiorum ratio cum elenebo disciplinarum principalium et auxilliarum et specialium atque etiam cursuum peculiarium pro unaquaque Facultate et pro singulis gradibus academicis consequendis; quae disciplinae pro singulis curriculi annis praescriptae sint; quae disciplinae speciales seu cursus peculiare ab auditoribus seligi possint; quot horis in hebdomada singulae disciplinae et cursus tradantur; quae exercitationes, instituta et laboratoria scientifica singulis curriculi annis ab auditoribus frequentari debeant; quae praescribantur examina et quae sint condiciones necessariae ad singulos gradus academicos adipiscendos; quomodo Professores iudicium suum de candidatis proferant; quae documenta graduum academicorum concedantur.

9. - Quae bibliothecae, instituta ac laboratoria scientifica habeantur et quibus normis generalibus haec omnia regantur.

10. - Quodnam patrimonium habeat Universitas vel Facultas, quomodo id admini- stretur eiusdemque redditus impendantur; cuiusnam iudicio annua ratio accepti et expensi tam praeventiva quam consumptiva, quae dicuntur, subsit; quanam inspectiones sive ordinariae sive extraordinariae ad pecuniae in scrinio asservatae tutelam habeantur.

APPENDIX III

1881

Normae pro «Relatione triennali» ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus, secundum art. 4 Ordinationum, mittenda

Quattuor partes distinguantur: *scientifica, didactica, moralis, oeconomica*. De singulis haec referri debent:

1. - Incrementa quae scholis, bibliothecis, institutis et laboratoris scientificis allata sint; quid Universitas vel Facultas ad scientiarum incrementum contulerit; quae opera vel dissertationes sive a Professoribus, sive ab aliis, auspice tamen Universitate vel Facultate, edita sint.
2. - Quae calendaria et scholarum programmata Universitas vel Facultas secuta sit.
3. - Quae sive ad Professorum sive ad auditorum statum spectent.
4. - Ratio accepti et expensi superioris triennii.

AAS 23, 263-284.

De Missionum Catholicarum studio in Seminariis exeitando fovendoque

(Epist. Caietani Card. BISLETI, S. C. de Semin. et Stud. Univ. Praefecti, *Mi è tornato particolarmente gradito* ad Rogerium Bovelli, Archiep. Ferrariensem et *Missionalis Con- sociationis Cleri* in Italia Praesidem, 10 mart. 1932).

1882

(1310) Mi è tornato particolarmente gradito apprendere i frutti consolanti ottenuti con soddisfazione degli Eccm Vescovi, per la propaganda missionaria promossa nei Seminari d'Italia dalla benemerita *Unione Missionaria del Clero*, alla quale Vostra Eccellenza così degnamente presiede.

Nel manifestarle pertanto il compiacimento di questo Sacro Dicastero e mio personale, per un'iniziativa così vantaggiosa alla causa della propagazione della Fede nel mondo, ben volentieri approvo ed incoraggio il proposito dell'Eccellenza Vostra di riprendere nelle prossime vacanze l'opera così felicemente iniziata, e ciò tanto più in quanto viene così ad aggiungersi un capitolo di prima importanza e, voglio dire, indispensabile alla Teologia Pastorale. È pur necessario, oggi più che mai, che gli alunni del santuario imparino per tempo a conoscere e ad amare le Missioni Cattoliche, per poterle poi far conoscere ed amare dai fedeli che dalla Divina Provvidenza verranno, in un avvenire non lontano, affidati alle loro cure pastorali.

Quanta tristezza dovette provare il Cuore di Gesù nell'Orto degli Ulivi dinanzi al doloroso spettacolo di popoli numerosi, di vastissime regioni, che per lunghi secoli sarebbero rimasti *nelle tenebre dell'errore e*

nelle ombre di morte!¹ Come quindi non facilitare il sublime apostolato assumtosi dall'Unione Missionaria del Clero con l'aprire ad essa le porte dei nostri Seminari? Abbia dunque, Eccellenza Reverendissima, insieme al permesso di questo Sacro Dicastero, l'assicurazione che io l'accompagno con i miei voti e con le mie preghiere, onde si estenda presto *usque ad fines terrae*² il regno di giustizia e di pace,³ di amore e di misericordia di Gesù Cristo Nostro Signore.

OR 14 aprile 1932 (2, 1); UNIONE MISSIONARIA DEL CLERO IN ITALIA, *Corsi di Missiologia nei Seminari Maggiori*, 1 (Roma 1934) 89; cfr. *Rivista dell'Unione Missionaria del Clero in Italia*, 18 (1936) 287.

De scientifica clericorum institutione

(Ex Convent. cum Republica Badensi, 12 oct. 1932).⁴

- 1883 (1311) Art. IX. - Für die wissenschaftliche Vorbildung der Geistlichen bleibt die Katholisch-theologische Fakultät der Universität Freiburg i. Br. mit den zur Zeit des Vertragsabschlusses geltenden Rechten bestehen, unter besonderer Beachtung des *Codex Iuris Canonici* und der Constitutio Apostolica *Deus scientiarum Dominus* vom 24. Mai 1931 mit den dazu ergangenen Ausführungsbestimmungen.⁵ Die Studienordnung an dieser Fakultät muss den kirchlichen Vorschriften gemäss und auch den Bedürfnissen der Seelsorge entsprechend in Einverständnis mit dem Erzbischof aufgestellt werden. Der Erzbischof ist berechtigt, für die Ausbildung der Kandidaten zum Priesteramte Konvikte und ein Priesterseminar zu unterhalten und in seinem Namen zu leiten.

AAS 25, 186.

Romae ad sacerdotium institui magnum est donum

Ex Serm. ad Pont. Collegii Rutheni a S. Iosaphat in Urbe alumnos, 13 nov. 1932).

- 1884 (1481) Speranze altissime la Chiesa ripone in essi perchè gli alunni odierni del Santuario, domani diventeranno i Ministri dell'altare, i Sacerdoti di Dio, i padri e i maestri dei popoli, tutto quello in una parola, che può esservi di più grande, di più alto, di più santo e di più efficace, giacchè bene è stato detto che *come saranno i Sacerdoti tali saranno i popoli*.⁶ Que-

¹ Lc. 1, 79; cfr. Ps. 106, 10, 14; Is. 9, 2.

² Cfr. A. 1, 8; 13, 47; R. 10, 18.

³ Cfr. MISSALE ROM. In festo D. N. Iesu Christi Regis, Praefatio.

⁴ [Cfr. n. 1895].

⁵ AAS 23, 241-284. [Cfr. nn. 1761 ss.].

⁶ Cfr. Os. 4, 9; S. GREGORIUS M. *Regul. Past.* 1, 2: ML 77, 16; S. FRANCISCUS SALESIUS, apud: HAMON, *Vie de Saint François de Sales*, 1^a (Paris 1856) 451. — Insuper cfr. supra nn. 653, 753, 1168.

sto perciò è il pensiero che deve sempre essere presente, ammonire ed invitare a fare sempre più e sempre meglio per corrispondere alla vocazione divina avuta da Dio; non si tratta infatti soltanto della salute di qualche anima, ma della salute di intere popolazioni.

- 1885 (1482) Voglia dunque Iddio — continuava Sua Santità — che da questo Seminario, come da una pura sorgente escano sempre più numerosi, sempre meglio pronti e preparati, santi e dotti Sacerdoti. Non bisogna, è vero, dimenticare la necessità della dottrina; ma prima e sopra ogni cosa deve ricercarsi la pietà, poichè la scienza senza la santità diventa una vanità, una gelida intellettualità. Invece colla santità la scienza si illumina di una luce nuova e calda. D'altra parte anche la santità sacerdotale riceve la sua luce dalla scienza, perchè la santità dei sacerdoti non può essere quella che basta ai semplici fedeli,¹ ma deve essere una santità di maestri e di guide, e perciò qualche cosa di più alto e perfetto; la scienza pertanto deve portare il suo contributo a questa santità specifica sacerdotale.

- 1886 (1483) Ed è per questo che quei cari giovani devono approfittare della grande ventura che la Provvidenza ad essi concede, di quella possibilità che non è comune (di essa il Papa stesso ha avuto esperienza, e per essa ne ha sempre ringraziato in modo speciale il Signore), la possibilità, diceva, di poter perfezionare i propri studi nel centro stesso dell'unità tanto vicini al cuore della madre di tutte le Chiese, la Santa Chiesa Romana e in tanta prossimità del Padre comune, il Vicario di Gesù Cristo, in un ambiente unico di memorie storiche e soprattutto di memorie religiose. A tale possibilità essi devono rispondere sempre più profondamente e pienamente, e così corrisponderanno ai desideri del cuore di Gesù, ai desideri del cuore della grande Madre, la Chiesa, ai desideri del cuore del Padre, il Vicario di Gesù Cristo. Alunni così fortunati devono dunque sentire tutta la forza di siffatti desideri e venire crescendo secondo essi e secondo lo zelo della scienza sacra, nell'acquisto della santità sacerdotale, nell'esercizio della perfezione della purezza sacerdotale, anzi a meglio dire, nel profumo dei vergini.

OR 14-15 nov. 1932.

De clero educando et doctrinis sacris imbuendo ad mentem Ecclesiae

(Ex Convent. cum Austria, 5 iun. 1933).

- 1887 (1312) Art. V. - § 1. Die wissenschaftliche Heranbildung des Klerus erfolgt an den vom Staate erhaltenen katholisch-theologischen Fakultäten oder an den von den zuständigen kirchlichen Stellen errichteten theologischen Lehranstalten.

¹ [Cfr. n. 1371].

- 1888 Die für die Erziehung der Priesteramtskandidaten bestimmten Se-
(1313) minare, Konvikte und dergleichen kirchlichen Anstalten unterstehen in ihrer Einrichtung ausschliesslich der kirchlichen Oberbehörde.
- 1889 Die innere Einrichtung sowie der Lehrbetrieb der vom Staate erhal-
(1314) tenen katholisch-theologischen Fakultäten wird grundsätzlich nach Massgabe der Apostolischen Konstitution *Deus scientiarum Dominus* vom 24. Mai 1931¹ und der jeweiligen kirchlichen Vorschriften geregelt werden. Jene Durchführungsmassnahmen, die sich hiebei im Hinblick auf den besonderen Charakter dieser Fakultäten bzw. ihre Stellung im Universitätsverbände als notwendig erweisen, werden jeweils im Einvernehmen mit der zuständigen kirchlichen Behörde getroffen.
- 1890 Es besteht Einverständnis darüber, dass die theologische Fakultät
(1315) der Universität Innsbruck insbesondere bezüglich der Zusammensetzung ihres Lehrkörpers in ihrer Eigenart erhalten bleibt.
- 1891 § 2. Die von den päpstlichen Hochschulen in Rom verliehenen aka-
(1316) demischen Grade in der heiligen Theologie sind in Oesterreich hinsichtlich aller ihrer kirchlichen und staatlichen Wirkungen anerkannt.
- 1892 § 3. Die Ernennung oder Zulassung der Professoren oder Dozenten an
(1317) den vom Staate erhaltenen katholisch-theologischen Fakultäten wird nur nach erfolgter Zustimmung der zuständigen kirchlichen Behörde erfolgen.
- § 4. Sollte einer der genannten Lehrer in der Folge seitens der zustän-
digen kirchlichen Behörde der obersten staatlichen Unterrichtsverwal-
tung als für die Lehrtätigkeit nicht mehr geeignet bezeichnet werden,
wird er von der Ausübung der betreffenden Lehrtätigkeit enthoben.
- Im Falle einer solchen Enthebung wird alsbald auf andere Weise für
einen entsprechenden Ersatz im Sinne des im § 3 geregelten Vorganges
gesorgt werden.
- Katholische Religionslehrer an anderen Lehranstalten, welchen die
missio canonica entzogen wird, müssen von der Erteilung des Religions-
unterrichtes entfernt werden.
- 1893 Art. XXII. - Alle anderen auf kirchliche Personen oder Dinge be-
(1318) züglichen Materien, welche in den vorhergehenden Artikeln nicht behan-
delt wurden, werden dem geltenden kanonischen Recht gemäss geregelt
werden.
- Sollte sich in Zukunft irgendeine Schwierigkeit bezüglich der Aus-
legung der vorstehenden Artikel ergeben oder die Regelung einer in die-
sem Konkordate nicht behandelten, kirchliche Personen oder Dinge
betreffenden Frage, die auch den staatlichen Bereich berührt, notwendig
werden, so werden der Heilige Stuhl und die Bundesregierung im ge-
meinsamen Einverständnis eine freundschaftliche Lösung herbeiführen,
bzw. eine einvernehmliche Regelung treffen.

¹ [Cfr. n. 1883].

Mit dem Inkrafttreten des gegenwärtigen Konkordates werden alle in Oesterreich noch in Geltung stehenden Gesetze und Verordnungen, insoweit sie mit den Bestimmungen dieses Konkordates in Widerspruch stehen, ausser Kraft treten.

Zusatzprotokoll. - Zu Artikel V, § 1, Absatz 3:

1894 Seitens der obersten staatlichen Unterrichtsverwaltung wird nach Anhörung der
(1319) zuständigen Diözesanbischöfe festgestellt werden, von welchen kirchlichen theologischen Lehranstalten der Uebertritt an eine vom Staate erhaltene katholisch-theologische Fakultät während des Studienganges bei Erfüllung der für die Zulassung zum ordentlichen Universitätsstudium sonst vorgeschriebenen Voraussetzungen möglich ist. Im Hinblick darauf wird auch der Heilige Stuhl dafür Sorge treffen, dass der Studienplan dieser kirchlichen Lehranstalten im Rahmen der ihnen gestellten Aufgaben dem Studienplane der vom Staate erhaltenen katholisch-theologischen Fakultäten in den wesentlichen Punkten nach Möglichkeit angepasst werde.

AAS 26, 253-255. 271 s. 273 s.

De iure Ecclesiae in Seminaria

(Ex Convent. cum Republica Germanica, 20 iul. 1933).

- 1895 Art. 19. - Die Katholisch-Theologischen Fakultäten an den staa-
(1320) tlichen Hochschulen bleiben erhalten. Ihr Verhältnis zur kirchlichen Be-
hörde richtet sich nach den in den einschlägigen Konkordaten und dazu
gehörenden Schlussprotokollen¹ festgelegten Bestimmungen unter Beach-
tung der einschlägigen kirchlichen Vorschriften.² Die Reichsregierung wird
sich angelegen sein lassen, für sämtliche in Frage kommenden katho-
lischen Fakultäten Deutschlands eine der Gesamtheit der einschlägigen
Bestimmungen entsprechende einheitliche Praxis zu sichern.³
- 1896 Art. 20. - Die Kirche hat das Recht, soweit nicht andere Vereinba-
(1321) rungen vorliegen, zur Ausbildung des Klerus philosophische und theolo-
gische Lehranstalten zu errichten, die ausschliesslich von der kirchlichen
Behörde abhängen, falls keine staatlichen Zuschüsse verlangt werden.
- 1897 Die Errichtung, Leitung und Verwaltung der Priesterseminare sowie
(1322) der kirchlichen Konvikte steht, innerhalb der Grenzen des für alle gelten-
den Gesetzes, ausschliesslich den kirchlichen Behörden zu.
- 1898 Art. 33. - Die auf kirchliche Personen oder kirchliche Dinge bezü-
(1323) glichen Materien, die in den vorstehenden Artikeln nicht behandelt wur-
den, werden für den kirchlichen Bereich dem geltenden kanonischen
Recht gemäss geregelt.

¹ [Cfr. nn. 1624-1627; 1714; 1883].² [Cfr. n. 1833].³ Cfr. huius Concordati *Schlussprotokoll* (Zu Art. 19): AAS 25, 410.

Sollte sich in Zukunft wegen der Auslegung oder Anwendung einer Bestimmung dieses Konkordates irgendeine Meinungsverschiedenheit ergeben, so werden der Heilige Stuhl und das Deutsche Reich im gemeinsamen Einvernehmen eine freundschaftliche Lösung herbeiführen.

Schlussprotokoll. - Zu Artikel 20:

- 1899 Die unter Leitung der Kirche stehenden Konvikte an Hochschulen und Gymnasien
(1324) werden in steuerrechtlicher Hinsicht als wesentliche kirchliche Institutionen im eigentlichen Sinne und als Bestandteil der Diözesanorganisation anerkannt.

AAS 25, 400 s. 407 s. 410.

De Seminariorum regimine Religiosis viris committendo

(Decret. S. C. SEM. ET STUD. UNIV., 18 nov. 1933).

- 1900 I. - Excellentissimus Ordinarius, antequam Ordini vel Congregationi Religiosae Seminarii moderamen committat, cum Superioribus Maioribus Ordinis, vel Congregationis Religiosae, scriptam conventionem inire debet eamque approbationi S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus subicere.

II. - Conventio, de qua sub n. I, necesse est sequentibus condicionibus satisfiat:

a) temporis spatium quo conventio vigere debet nec tam longum statuatur ut Ordinarii libertatem diutius coarctet, nec tam breve ut Ordini vel Congregationi Religiosae nocumentum afferre possit;

b) ut neutra pars conventionem rescindere vel immutare possit, etiam expleto temporis spatio per quod adprobata fuerit, nisi huius S. Congregationis consensu praehabito atque altera parte anno vel saltem sex mensibus ante praemonita;

c) Ordinario ius reservetur — proponentibus Moderatoribus Maioribus Religiosis — Rectorem, Vicerectorem, Oeconomum, Professores, Directorem Spiritus ac Confessores Seminarii approbandi;

d) Superiores Maiores Religionis aut Religiosi viri regimini Seminarii praepositi de ecclesiastica, litteraria ac scientifica alumnorum institutione necnon de rei oeconomicae administratione certis temporibus Ordinario referant;

e) Lex — vulgo «regolamento» — iuxta quam Seminarii regimen moderandum est dilucide ac concinne significetur;

f) Privilegia ab Apostolica Sede in Seminariorum cura gerenda Ordini vel Congregationi Religiosae concessa expresse dicantur.

III. - In ceteris omnibus in quibus nihil pactis conventis statuitur, normae de Seminariorum regimine ab Apostolica Sede tum iure communi cum iure particulari constitutae fideliter servandae sunt.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Actio Catholica multum confert ad sacerdotales vocationes excitandas

(Ex Epist. Observantissimas Litteras ad Episcopos Columbiae, 14 feb. 1934).

- 1901 Hi profecto erunt consociationum veluti columnae, et apostolicae excitatores navitatis; ac sacrorum Antistitum partes hac in re ita exsequuntur, ut consociationum externo regimine atque procuratore laicis viris permissis, id efficiant, ut principia ac normae, quae Hierarchiae auctoritas constituerit, fideliter constanterque in usum deducantur.

Hoc quidem munus, quod impensam prae se fert sese abnegandi devotioneque voluntatem, si difficultate non caret, dignum tamen est quod a sacerdotibus in sortem Domini vocatis obeatur, quibus quandoque summo Dei Numine opitulante, grata quoque gignet solacia, cum ex sua iidem sollertia strenuos visuri sint Christo milites interdum exsurgere, ad proelia Domini proelianda paratissimos. Atque iidem Dei administri maiorem procul dubio suae sollicitudinis mercedem suavioremque coelitus gratiam se percepisse arbitrabuntur, cum ex iis, quos cum Christo Iesu magis ipsi magisque coniunxerint, vel sacerdotio nonnullos initiari, vel religiosa vota nuncupare conspiciant.

AAS 34, 250.

De Seminario in singulis Dioecesibus erigendo deque delectis alumnis Romae instituendis

(Ex Const. Ap. *Nobilis Argentinae*, qua novae eriguntur Dioeceses in Republica Argentina, 20 apr. 1934).

- 1902 Mandamus insuper ut, quamprimum fieri poterit, iuxta *Codicis Iuris*
(1326) *Canonici* praescripta et normas a Sacra Congregatione de Seminariis et Studiorum Universitatibus traditas aut tradendas, in unaquaque nova hac Dioecesi parvum saltem Seminarium erigatur; itemque ut singulae Dioeceses, suis sumptibus binos delectos iuvenes, aut modo saltem unum, in *Pontificium Seminarium Pium Latinum Americanum de Urbe*, non interrupta vice mittant, ut sub fere Romani Pontificis oculis in spem Ecclesiae illi instituantur.

AAS 27, 260.

De Seminariis Regionalibus in locis Missionum

(Normae a S. C. DE PROP. FIDE statutae pro Seminariis Regionalibus in locis Missionum, 27 apr. 1934).

I. - De alta directione

- 1903 1. - Seminarium Regionale pertinet ad Sanctam Sedem, quae eius gubernium alicui
(1327) Instituto Religioso vel Missionali committit sub alta tamen directione Sacrae Congregationis de Propaganda Fide. Disciplina Seminarii, eius scholae et ordinaria administratio relinquuntur curae Instituti.
- 1904 2. - Seminarium comprehendit cursum Philosophicum duorum saltem annorum et
(1328) cursum Theologicum quattuor annorum.
- 1905 3. - Institutum, cui committitur directio Seminarii Regionalis, Sacrae Congregationi
(1329) de Propaganda Fide submittet adprobandas:
- 1°) Regulas disciplinares Seminarii;
- 2°) Rationem studiorum, distributionem disciplinarum, horarium scholasticum et notam librorum textus.

- 1906 4. - a) Electio Rectoris Seminarii ad Sacram Congregationem de Propaganda spectat
(1330) post praesentationem candidati ex parte Superioris Generalis Instituti.
b) Electio coetorum moderatorum necnon professorum spectat ad Superiorem Generalem Institutum, qui postea eorum nomina Sacrae Congregationi de Propaganda communicabit.
c) Remotio vel mutatio Rectoris Seminarii fieri non potest absque praevio consensu Sacrae Congregationis de Propaganda; mutatio professorum aliorumque moderatorum communicabitur eidem Sacrae Congregationi.
- 1907 5. - Ad Seminarium Regionale ordinarie pergunt omnes alumni Philosophiae et Theologiae regionis. Ordinariis non licebit ex Seminario Regionali suos alumnos revocare eosque alio educandos mittere, sine expressa licentia Sacrae Congregationis de Propaganda Fide.
- 1908 6. - Alumni Seminarii qui in vocatione ecclesiastica perseverant, nequibunt vel in cursu studiorum vel ante triennium completum a suo sacerdotio in aliquod religiosum Institutum introire, absque peculiari licentia proprii Ordinarii et Sanctae Sedis, firmis manentibus quae statuuntur cann. 981, § 1 et 542 C. I. C.

II. - De iuribus et officiis Superioris Generalis Instituti

- 1909 7. - Nominatio et munerum attributio omnium superiorum et magistrorum Seminarii
(1333) (salvo praescripto art. 4), remittitur curae Superioris Generalis Instituti.
- 1910 8. - Director Spiritus alumnorum nunquam seligetur ex moderatoribus Seminarii,
(1334) idemque intra septa Instituti residentiam continuam habebit.
- 1911 9. - Superior Generalis cum Ordinariis Regionis circa administrativam gestionem
(1335) Seminarii conveniet.

III. - De iuribus et officiis Ordinariorum Regionis

- 1912 10. - Ordinariis regionis cum suis alumnis colloqui et commercium epistolare habere
(1336) licebit. Iisdem facultas erit libere ad Seminarium accedendi, lectionibus scholasticis quandoque adstendi, periculis, disputationibus et praemiorum distributioni adstandi.
- 1913 11. - Promotio ad Sacros Ordines exclusivae competentiae est Ordinariorum singulorum alumnorum, quibus proinde tempestive a Rectore necessariae circa pietatem, scientiam coeterasque promovendorum qualitates informationes mittentur.
- 1914 12. - Ordinarii Regionis quotannis convenient ut de rebus Seminarii, videlicet de pietate, de disciplina, de studio, et de oeconomica administratione, accurate agant et examini subiciant relationem circa haec a Rectore Seminarii conscriptam. Conventui praerit Episcopus primus iuxta canonicas praecedentiae normas: Secretarii munere fungetur Ordinarius consecratione recentior. In hoc conventu singuli Ordinarii adprobabunt atque subsignabunt relationem annuam moralem et oeconomicam, iuxta hic adnexum schema redigendam atque ad Sacram Congregationem de Propaganda transmittendam.
- 1915 13. - Si quae sint animadversiones faciendae, hae generatim per Ordinarium loci
(1339) Rectori communicentur.

IV. - De iuribus et officiis Rectoris Seminarii

- 1916 14. - Rector est Superior immediatus Seminarii eique coeteri moderatores et magistri parebunt.
(1340)
- 1917 15. - Quotannis, quin personaliter ordinarie intersit, Episcoporum conventui exactam
(1341) relationem de statu morali et oeconomico Seminarii submittet.
- 1918 16. - Seminarium cum suis adiacentibus a iurisdictione paroeciali loci eximitur; officia
(1342) paroecialia naturae pii instituti consentanea Rectori tribuuntur, qui relate ad confessiones alumnorum se gerat ad mentem canonis 518, § 2 C. I. C.

SCHEMA RELATIONIS ANNUAE

Seminarium Regionale de ... pro anno scholastico ...

(ad Sacram Congregationem de Propaganda Fide mittendae ante diem 31 decembris singulorum annorum)

- 1919 1. Elenchus nominativus omnium Moderatorum et Magistrorum Seminarii.
(1343) 2. Numerus alumnorum distinctus pro singulis Ordinariatibus et pro singulis classibus. Numerus alumnorum qui durante anno ingressi sunt. Numerus alumnorum durante anno egressorum quia ad Ordines ascenderunt (*dentur breves notae circa qualitates singulorum*). Numerus alumnorum qui durante anno egressi sunt ob alias causas... Expulsi sunt... (*indicetur causa cur singuli expulsi sint*).
3. Numerus alumnorum qui in periculis scholasticis promoti sunt. Numerus alumnorum qui in periculis scholasticis reiecti sunt.
4. Ratio oeconomica:
a) Summa accepta in singulis suis capitulis divisa.
b) Summa expensa in singulis suis capitulis divisa (*indicetur quatenus fuerit media summa expensa pro singulis alumnis*).
5. Animadversiones:
a) Circa statum spiritualem et disciplinam Seminarii.
b) Circa studia.
c) Circa statum hygienicum.
d) Circa statum oeconomicum.
e) Varia.
- Datum...
Subscriptiones singulorum Ordinariorum et Rectoris Seminarii.
Ex Archivo S. C. de Propaganda Fide.

De Protestantium Doctrinis earumque propagatione a sacra inventute dignoscendis

(Ex Epist. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. E certamente noto, ad Italiae Ordinarios, 5 mai. 1934).

- 1920 Considerando che il mezzo più efficace per ostacolare la propaganda
(1344) dei protestanti ed impedirne il proselitismo, è che i sacerdoti premuniscano ed istruiscano i fedeli, questo Sacro Dicastero è venuto nella determinazione di ordinare che a tale scopo venga impartito un insegnamento adeguato nel Seminario.

Provveda quindi l'Eccellenza Vostra, se ancora non l'avesse fatto, perchè gli alunni di cotesto Seminario, nel corso di Teologia pastorale o mediante un apposito ciclo annuale di conferenze, imparino a conoscere l'origine storica, gli errori fondamentali e le controversie del protestantesimo, in particolare le varie forme che attualmente il medesimo assume e i subdoli metodi che adopera per insinuare nelle menti e nei cuori le massime riprovate dell'eresia, profittando della indifesa tenerezza degli anni, della insufficienza della cultura, della semplicità degli animi e soprattutto delle tristi condizioni economiche di molti.¹

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

¹ Cfr. LEO XIII, Epist. Già fin dagli esordi ad Petrum Card. Respighi, suum in Urbe Vicarium, 19 aug. 1900: *Leonis XIII Acta* 20, 238-243.

**De peculiari die quotannis
pro Oriente Christiano celebrando**

(Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Orientis Christiani*, ad locorum Ordinarios, 27 ian. 1935).

1921 Orientis Christiani res ab alumni Sacri Ordinis optime cognosci
(1345) non solum utile, sed maxime necessarium esse Summi Pontifices hand
semel edixerunt.¹

Quapropter haec SACRA CONGREGATIO studiis regundis praeposita, *Litteris* d. d. 28 augusti 1929, Excellentissimos et Reverendissimos locorum Ordinarios enixe hortata erat ut Seminariorum alumnos christianorum rerum orientalium scientia sedulo instituendos curarent.² Quod cum Ecclesiae Sanctae maxime intersit, non est dubium quin Episcopi, pro sua animarum sollicitudine, id statim in actum deduxerint.

Nunc autem ut, quae studiis Christiani Orientis excolendis feliciter coepta sunt, magis magisque provehantur, Summus Pontifex PIUS XI, fel. regn., per hanc Sacram Congregationem praecipit ut quotannis in clericorum Seminariis et in ceteris catholicae iuventutis Collegiis *dies peculiaris Orientali Christiano celebrando instituat*. Hoc autem die publicae dissertationes, sermones, academiae et si quae alia ad commendatum propositum conducant, sollemniter haberi poterunt: sed imprimis preces supplicationesque³ ad Deum misericordiarum Patrem,⁴ per Deiparam Immaculatam Christianorum omnium Auxiliatricem potentissimam, alumni in Ecclesiae civilisque societatis spem succrescentes fundant, ut ex Oriente fratres, longe ab una Matre iam diu aberrantes, ad Iesu Christi, animarum Pastoris,⁵ ovile tandem aliquando revertant.⁶

Quibus Litteris eadem Sacra Congregatio de Semin. et Stud. Univ. has, in modum exempli, proponebat Quaestiones quae pertractari possunt in die peculiari Orientali Christiano celebrando:

- 1922 1. Historia separationis Orientalium dissidentium ab Ecclesia catholica.
(1346) 2. De constitutione et historia Coetuum christianorum Orientalium.
3. De litteris christianorum orientalium.
4. De ritibus orientalibus Catholicis.
5. De reditu Orientalium dissidentium ad Ecclesiam catholicam promovendo.
6. De missionibus apud Orientales dissidentes earumque historia.
7. Impedimenta ordinis psychologici quae reditui Orientalium dissidentium obstant.
8. Quanam ope reditus Orientalium dissidentium promoveri possit.
9. Curae et sollicitudines quibus Romani Pontifices ad Ecclesiae Unitatem Orientales reducere iugiter contenderunt.

¹ [Cfr. n. 1704].

² [Cfr. nn. 1723-1726].

³ Cfr. BENEDICTUS XV, *Litterae Apostolicae Cum Catholicae Ecclesiae*, quibus Oratio ad populos christianos Orientis cum Ecclesia Romana iungendos indulgentiis datur, 15 apr. 1916: AAS 8, 137 s.; cfr. PA Coll. Prec. n. 934.

⁴ Cfr. *Ib.* 5, 7; 1 C. 1, 3.

⁵ Cfr. 1 P. 2, 25.

⁶ Cfr. 1. 10, 16.

10. De differenti notione Ecclesiae apud catholicos et dissidentes.
11. Primatus S. Petri et Christiani Orientales.
12. De *Filioque* in Conciliis Toletanis.
13. Cultus Beatae Mariae Virginis apud Orientales dissidentes.
14. Doctrina Orientalium dissidentium de Sacramentis.
15. Orientalium erga Sanctissimum Sacramentum pietas.
16. De *Epiclesi* in liturgiis orientalibus.
17. De cultu liturgico Ecclesiae Orientalis.
18. De variis liturgiis ritus Byzantini, earumque historia.
19. De differentiis circa dies festos inter Ecclesiam latinam et Ecclesias Orientales.
20. De Doctore Ecclesiae Orientalis S. Iohanne Chrysostomo.
21. De differentiis inter disciplinam ecclesiasticam latinam et disciplinam ecclesiasticam orientalem.
22. De S. Iosaphat, praeclaro Ecclesiae unitatis promotore.
23. De persecutionibus quibus christiani in Russia a bolscevicis vexantur.
24. De oratione pro reditu Orientalium dissidentium.
25. De momento et utilitate Pontificii Instituti Orientalium Studiorum.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De veritatis catholicae Romanae apostolis

(Ex Serm. ad Pont. Collegii de Prop. Fide alumnos, 14 aug. 1935).

1923 E il pensiero dei paesi dai quali provenivano ne provocava un altro:
(1497) quelli che erano stati i loro punti di partenza diverranno domani dei punti d'arrivo, ove quei figli dilette andranno ad esercitare quell'apostolato cattolico, cattolico e romano, dei quali essi erano venuti ad arricchire il loro animo con la formazione spirituale, scientifica e disciplinare curata nella Città, Sede di Pietro.

Formazione preziosa per essi e per la Santa Chiesa, Madre di tutte le Chiese, alla quale essi in giovane età erano venuti come figli affettuosi, per partirne più adulti, rafforzati, nella formazione dello spirito: nell'intelligenza mediante la luce delle scienze sacre, e nella volontà mediante la disciplina e la vita comune condotta sotto la guida dei loro superiori.

Sarebbero così tornati ai loro punti di partenza per divenire apostoli della verità cattolica romana; perchè dire *spirito romano*, dopo aver detto *cattolico*, è dire quello spirito particolare di cui il Redentore ha voluto che il Suo Vangelo, il beneficio della sua Redenzione fosse permeato, perchè è stato Egli a fare di Roma il centro della sua Fede. Si è potuto così, con profonda verità, dire:

... quella Roma onde Cristo è romano,¹

non fosse altro perchè romana è la persona del Suo Vicario e la Sede è Roma.

Il Santo Padre sa bene quanto quei cari figli apprezzino questa vera fortuna, che anche l'Augusto Pontefice ha avuto, e della quale, benchè siano passati tanti anni, Egli continua a ringraziare Iddio come per uno

¹ DANTE, *Purg.* 32, 102.

dei più grandi benefici che gli abbia elargito, poichè dalle tombe dei Santi Apostoli, dalle tenebre e dai labirinti delle Catacombe affiora e traspira qualche cosa di grande, come un'energia soprannaturale e divina che si fa sentire ovunque.

Il Santo Padre si congratulava con i cari giovani di quella fortuna ed esprimeva la sua speranza che essi avrebbero mostrato la loro corrispondenza a questo beneficio cooperando con tutta la generosità e ricchezza a quell'apostolato che è diretto alla espansione e dilatazione del Regno di Gesù Cristo.

OR 16-17 agosto 1935.

De sacris Seminariis ordinandis moderandisque

(Ex Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. In conventu plenario, ad Lusitaniae Ordinarios, 8 sept. 1935).

1924
(1347)

I. - Ante omnia, maxima cura adhibenda est in primo iuvenum delectu, qui Seminarium petunt; ab Ordinariis nempe ne admittantur, nisi filii legitimi, quorum indoles ac voluntas spem afferant eos, cum fructu, ecclesiasticis ministeriis in perpetuum inseruituros.¹ Quod sperare non licet nisi iidem, secundum ipsius Summi Pontificis mentem, exhibeant:²

- a) morum integritatem;
- b) voluntatem bonam, peculiarem pietatem atque erga Ecclesiam sacrasque res proclivem animum;
- c) sufficientem ingenii vim, quae ex laudabiliter superatis scholis elementariis comperta habeatur.

1925
(1348)

II. - Ad pietatem quod attinet... quodlibet Seminarium, iuxta praescriptum can. 1358,³ suum habeat rerum spiritualium moderatorem, qui in gravissimum munus suum constanter diligenterque incumbat. Ipse autem, ad mentem Summi Pontificis Pii X, s. r., « vir esse debet peculiari prudentia praeditus, christianae perfectionis studiosissimus, qui iuvenes assidue ad solidam illam pietatem informet, quae primum fundamentum est vitae sacerdotalis ».⁴

1926
(1349)

Porro sacrorum alumnos, ut ait gloriosissimus LEO XIII, « decet vel a prima aetate iugo Domini assuescere, pietati vacare plurimum, inservire sacris ministeriis, vitae sacerdotalis exemplo conformari ».⁵ Illi igitur cotidie per semihoram orationi mentali attendant: iuniores quidem simul, seniores vero (nimirum qui disciplinis philosophicis et theologicis student) meditationem, quamquam in sacello congregati, singillatim unusquisque super libro proprio, peragant, ut deinde sacerdotio aucti piissimam hanc et summe necessariam precandi rationem servant. Ordinarii autem satagent ut selectiores meditationum libri necnon de re ascetica opera probatissima opportune ab alumnos cognoscantur.

¹ CIC can. 1363 § 1 [cfr. n. 1469].

² [Cfr. n. 1463].

³ [Cfr. n. 1462].

⁴ Litt. Encycl. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906 [cfr. n. 1237].

⁵ Epist. *Paternae providaeque Nostrae* ad Episcopos Brasiliae, 18 sept. 1899 [cfr. n. 1125].

3. Iuvenes assidue vigilantique custodiæ subsint; e Seminario ne exeant nisi legitima verneque necessitatis causa (haud tamen facile agnoscenda!), numquam autem sine prudenti fidoque socio.

4. Ferae quas alumni penes suos traducant, opportune contrahantur iidemque, vacationum tempore, sub proprii Parochi vel alius pii Sacerdotis ductu maneant, ne brevi id amittant quod diuturna opera cotidianoque labore eorum cordibus insertum est.

Quam in rem aptissime cadunt verba illustris recordationis Leonis XIII qui Epistola Encyclicae *Paternae* (d. d. XVIII septembris MDCCCXCIX) monebat: « ... vitandi periculi ratio suadet ut comparetur alumnis rusticatio ad feriandum, nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum adeundae familiae. Multa enim pravitatis exempla manent incautos, praesertim in colonicis iis domibus, ubi operariorum familiae glomerantur; quo fit ut, in iuveniles cupiditates prona, aut ab incepto deterreantur, aut sacerdotes futuri sint offensioni populo ».¹

5. Locorum Ordinarii singulariter caveant ne alumni ludis festisque mundanis intersint, corporis exercitationibus (vulgo « sports ») nimis indulgeant, societates dramaticae sive musicae artis agant, conventus annuatim inter se habeant, qui occasionem praebeant clericali pacis deturbandae.

E) De Studiis ac Scholis

1. Praeter ea quae de linguis classicis deque christiana philosophia addiscendis superius diximus, operae pretium est singulos sacrorum Antistites intentos monitosque facere de praecipua quam habent necessitate Seminariis suis vere probos providendi magistros, summa prudentia, consilio, rerum usu prae ceteris commendatos, qui litteris ac disciplinis, maxime sacris, iuvenes sedulo imbuere sciant. Multum itaque iuvabit ut professores alienis officiis anxiusque curis eximantur, quae illos impediunt quominus et uberius percipiant et aptius alumnos tradant disciplinas, ipsis honesto repenso honorario ad decoram vitam, etiam in aegritudine et in senectute, agenda.

2. In theologico cursu prae omnibus disciplinis, necessario tradendis, « principem locum habeat sacra theologia. Haec autem disciplina methodo cum positiva tum scholastica tradenda est: ideo veritatibus fidei expositis et ex Sacra Scriptura et Traditione demonstratis, earum veritatum natura et intima ratio ad principia et doctrinam S. Thomae Aquinatis investigentur et illustrentur ».²

3. Pericula tum annua cum menstrua iusto cum rigore fiant, ad leges scholares firmiter stabiliterque latas.

riae, d. d. 20 oct. 1910, cuius tenor hic est: « ... Summi Domini Nostri mens est ut firma sit lex qua prohibetur ut diaria et commentaria, etiam optima, quae tamen de politicis rebus agunt quae in dies eveniunt, aut de socialibus et scientificis quaestionibus quae pariter in dies exagitantur quin adhuc de iis certa sententia habeatur, haec, inquam, in manibus alumnorum seminarii libere non relinquuntur. Nil tamen vetat quominus superiores seminarii aut magistri, si agatur de quaestionibus scientificis, legant alumnos aut legendos articulos in sua praesentia tradant eorumdem diarium et commentariorum, quos ad alumnorum instructionem utiles vel opportunos censent.

Commentaria vero in quibus nil contentione continetur, sed notitias religiosas, S. Sedis dispositiones et decreta, Episcoporum acta et ordinationes referunt, vel alia quae quamvis periodica non aliud sunt quam lectiones ad fidem et pietatem fovendam utiles, haec, inquam, possunt, probantibus seminarii moderatoribus, prae manibus alumnorum relinquere, tempore a studio et ab aliis praescriptis officiis libero » (AAS, 2, 855 s.). [Cfr. n. 1285].

¹ Cfr. *Leonis XII Acta*, 19, 195. [Cfr. n. 1126].

² Pius XI, Const. Ap. *Deus Scientiarum dominus*, 24 mai 1931 (AAS 23, 253). [Cfr. n. 1790].

becca nostra. A quest'alto concetto sacerdotale propostoci dal Dottore delle Genti solleviamo, diletti Figli, il nostro sguardo, le nostre aspirazioni e i nostri intendimenti; e con l'operoso nostro zelo esaltiamo e rendiamo in mezzo al popolo cristiano veneranda la nostra dignità di mediatori e ambasciatori di Cristo. Ma nella sacra gerarchia chi è mai più vicino al popolo se non il parroco, la cui missione caratterizzano e definiscono tre parole: apostolo, padre, pastore!

Siete cooperatori del Vescovo, successore degli Apostoli, col quale costituite un'unità morale, sicché anche per ognuno di voi vale il mandato della grande missione di Cristo: siete padri dei vostri parrocchiani, e potete ripetere loro le parole dell'Apostolo ai novelli Cristiani: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* (G. 4, 19); siete pastori del vostro gregge, secondo le impareggiabilmente belle ed esaurienti descrizioni e irraggiungibile modello del Buon Pastore, Gesù Cristo. Attorno a queste parole di così densa comprensione: apostolo, padre, pastore, vogliamo esporvi alcuni brevi punti, che concernono il benessere e la prosperità della Nostra Diocesi di Roma.

Discorsi e Radiomessaggi 1, 578.

Normae Professorum Seminariorum Regionalium

(Decret. I Professori S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV., 4 mai. 1940).¹

2069

I Professori dei Seminari Regionali representeranno singolare privilegio l'essere stati chiamati al gravissimo e delicato ministero di collaborare alla formazione dei futuri ministri di Dio.

Porranno perciò ogni impegno nel corrispondere degnamente a una grazia sì grande, rendendosi quali la Chiesa li desidera *sacerdotes non doctrina tantum, sed etiam virtutibus ac prudentia praestantes, qui verbo et exemplo alumnis prodesse possint*. (C. I. C. can. 1360, § 1).

Pertanto la S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi dispone le seguenti Norme:

1. *Rectori Seminarum in propriis muneribus implendis obtemperare omnes debent* (C. I. C. can. 1360, § 2).

2. Anche per edificazione degli alunni, i Professori dei Seminari Regionali prenderanno parte alle comuni pratiche di pietà, e in particolare:

- a) alla recita quotidiana del santo Rosario, che a tale scopo avrà luogo dinanzi al SS. Sacramento nella cappella comune, e verrà fissata immediatamente prima della cena;
- b) alle novene, funzioni ed altri pii esercizi, che seguiranno la recita del santo Rosario;
- c) alla Messa solenne nei giorni festivi, qualora non fossero occupati in altre opere di ministero;

d) al ritiro mensile, al quale interverranno anche i Professori che non risiedono nel Pio Istituto.

3. Porranno ogni loro impegno nel curare il profitto intellettuale dei giovani, con una seria e costante applicazione alla scuola, la quale riuscirà tanto più proficua quanto maggiore sarà lo studio nel preparare le lezioni, la diligenza nella revisione dei lavori e l'osservanza degli orari e dei programmi stabiliti.

4. Per poter consacrare alla scuola del Seminario tutta la loro attività, non daranno ripetizioni private, né lezioni presso altri Istituti. Anche se richiesti di impartire l'insegnamento della Religione nei Corsi superiori di istruzione media, non accetteranno senza il consenso di questa S. Congregazione.

¹ [Cfr. nn. 1994-2003].

1927 (1350) Praeterea ... conscientiae discussio sive generalis sive particularis ne praetermittatur, qua nihil efficacius ad vitia extirpanda et virtutes acquirendas.

1928 (1351) Alumnus Rosarium B. Mariae Virginis coram SSmo Sacramento recitent, et saltem per horae quadrantem librum qui de Ascetica pertractet, vel, et praecipue, vitam alicuius Sancti pie legant.

1929 (1352) Expedit quoque ut dies Dominici et dies festi de praecepto inter hebdomadam solemniorem Sacrae Liturgiae caeremoniis et peculiaribus pietatis actibus sanctificentur, praesertim Missae solennis celebratione, cantu Vesperarum et Benedictione SSmi Sacramenti.

1930 (1353) Deinde praeter menstruam recollectionem, semel in anno fiant Exercitia Spiritualia, saltem per quinque dies plenos.

Quae omnia si digne, attente ac devote compleantur, iuvenes in spem Ecclesiae succrescentes sibi certissime acquirant: non solum probos honestosque mores, sed eum quoque virtutum sacerdotium chorum, unde illa existit, quae efficit sacerdotes bonos, similitudo Iesu Christi, summi et aeterni Sacerdotis.¹

1931 (1354) III. - De disciplina: ... Secundum Codicis Iuris Canonici praescripta,² unicuique Seminario Rector praesit oportet; cum vero Ordinarius, ob peculiare causas, sibi Rectoris nomen et officium retineat, ut interdum contigit, Pro-Rectorem eligit, qui continenter vitam inter iuvenes degat eorumque disciplinam prudenter moderetur, eidemque alium Sacerdotem adiungat qui Vice-Rectoris munere fungatur.

1932 (1355) Praeterea Praefecti nonnulli constituantur, ex neo-sacerdotibus selecti, qui solliciti, ab aliis muneribus liberi, omnem curam alumnis impendant.

1933 (1356) Summopere etiam cavendum est ne alumni ex timore disciplinam Seminarum servent, sed, pietate in Deum acti, illam adament et libenti animo religiose custodiant.

1934 (1357) Necesse est insuper morem antiquum et venerabilem deferendi, sive in Seminario sive extra, vestem talarem, inde saltem ab ineunte cursu philosophico restitui. Quanti enim id valeat ad mores vitamque clericorum spiritu ecclesiastico informanda non est qui ignoret.

1935 (1358) Si qui vero e Seminario dimittendi sint, curetur ut id fortiter sane, sed simul suaviter fiat. Manifestum est enim eos qui rustice expulsi fuerint, facile in Seminarium eiusque Superiores odium ac simultatem fovere et non raro, citius seriusve, christianis moribus abdicatis, partibus sectisque Ecclesiae infensis se addicere. Eis enim persuadendum est posse utiliter et fructuose Deo in saeculo servire sive in plis Sodaliciis, sive in Actione Catholica, sive in Consociationibus paroecialibus; atque miserrimum Dominum, qui dixit multas esse mansiones in domo Patris sui,³ eos sua gratia adiuturum ut piam, honestam et sobriam vitam ducant. Cum autem Seminarium dereliquerint, Superiores paterno animo eos prosequantur atque, quantum possunt, adiuvent ut convenientem vivendi condicionem sibi comparare valeant.

1936 (1359) IV. - De ratione studiorum: ... ultimis cursus theologici annis praelectiones de *Actione Catholica* habeantur,⁴ quibus genuina haec de re Ecclesiae mens proponatur, notiones de

¹ LEO XIII, Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977].

² CIC can. 1369, § 1 [cfr. n. 1486].

³ Cfr. I, 14, 2.

⁴ Cfr. PIUS XI, Epist. *Observantissimas Litteras* ad Episcopos Columbiae, 14 febr. 1934 [cfr. n. 1901].

Sociologia christiana atque Summorum Pontificum de hac re documenta clare et concinne illustrentur.¹

- 1937 Ad methodum etiam docendi quod pertinet, ... alumni ad proprium privatum laborem
(1360) incitandi sunt, itemque disputationes et dissertationes, quibus bona aemulatio foveatur, sunt inducendae.²

- 1938 Quae omnia certe ad actum deduci nequeunt, nisi congruus habeatur idoneorum
(1361) magistrorum numerus.

Primo vero qui docendi munere functuri sunt rite et solide instituuntur. Quod ut obtineatur numquam satis commendabitur *Pontificium Collegium Lusitanum de Urbe*. Iamque ad id vehementer hortabatur LEO XIII: «Mittantur — inquit — [in urbanum collegium] ex omnibus dioecesibus Lusitanis, tum quae in continenti, tum transmarinis; bini, saltem ex continenti, ab unaquaque dioecesi mittantur»³ et eo proposito, ut prope veneranda Apostolorum principum sepulera, summo inspectante Ecclesiae Antistite, incorruptam Christi sapientiam ex ipso Petri fonte haurirent, quam, sacerdotio aucti, iidemque in patriam remissi, inter populares suos efficaciter praedicare valerent.⁴

- 1939 Secundo id agendum est ut Seminariorum magistri, quoad fieri potest, in aedibus
(1362) Seminarii vitam degant et congruis honorariis rependantur, ne, aliis officiis distracti, munus suum praestantissimum negligere cogantur.⁵

- 1940 V. - ... Item enitendum ut alumni, quotidie, plene quidem servata christiana modestia,
(1363) quibusdam gymniciis exercitationibus vel aptis ludis sese exercent et opportunas deambulationes faciant. Decet enim adolescentes socordiam fugere et mentis alacritatem valetudine corporis sibi comparare.⁶

- 1941 VI. - Pariter nihil intentatum relinquendum est ut singularum Dioecesium Seminarium
(1364) propriam habeant rusticationis domum, in qua feriae autumnales traduci possint. Mos enim vacationes apud suos agendi multa affert incommoda et pericula; quare LEO XIII praescribebat: «Nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum (alumnorum) adenudae familiae. Multa enim pravitatis exempla manent incautos ... quo fit ut, in juveniles cupiditates prona, aut ab incepto deterreantur, aut sacerdotes futuri sint offensionis populo».⁷

- 1942 VII. - ... Magno sane erit auxilio *Opus Vocationum Ecclesiasticarum* a Summis Pontificibus
(1365) valde commendatum; quod propterea in singulis Dioecesibus et paroeciis, constituendum et summo opere fovendum est. «Facere non possumus — ita Romanus Pontifex fel. regn. — quin rogemus omnes, quicumque Ecclesiam diligunt, ut illud *Opus Vocationum Ecclesiasticarum* quod, pueris spei bonae et domi et apud Parochos et intra Seminariorum saepa sedulo adiuvandis, salubriter institutum est, omni foveant studio atque promoveant».⁸

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

¹ [Cfr. nn. 1152. 1584].

² [Cfr. n. 1531].

³ Litt. Apost. *Rei catholicae*, 20 oct. 1900: *Leonis XIII Acta* 20, 291. — Cfr. PIUS X, Epist. *Documentum sane evidens* ad Lusitaniae Episcopos, 10 febr. 1907: *Pii X Acta* 5, 14.

⁴ Cfr. PIUS X, Epist. *Supremi pastoralis muneris* ad Olyssiponensium Patriarcham, 19 apr. 1904: *Pii X Acta*, 1, 238.

⁵ [Cfr. n. 1693].

⁶ [Cfr. nn. 1687].

⁷ Epist. Encycl. *Paternalis providaeque Nostrae*, 18 sept. 1899 [cfr. n. 1126].

⁸ Epist. Ap. *Officiorum omnium* ad Card. Bisleti, 1 aug. 1922 [cfr. n. 1592].

De Seminariorum alumniis in apostolatu Actionis Catholicae edocendis

(Epist. *Quamvis Nostra* ad Sebastianum Card. Leme de Silveira Cintra, Archiep. S. Sebastiani Fluminis Ianuarii, ceterosque Archiepiscopos Brasiliae, 27 oct. 1935).

- 1943 Quamvis Nostra de Actione Catholica mens, in primis iam Litteris
(1366) Encyclicis *Ubi arcano Dei*¹ proposita,² pluribus deinde editis documentis³ aperte declarata sit,⁴ tamen, votis nunc vestris libentissime adnuentes et optatis praesertim obsecundantes, quae, cum Romam haud ita pridem venisses, Nobis, aperuisti, peculiaria vobis verba de re tam gravi facienda censuimus. Ita enim clarius patebit, quantopere Nos adiutricem operam aestimemus, quam laici ecclesiasticis viris praebere possint, non modo ut fidei veritatem christianosque mores ab insidiis undique minantibus tuentur, verum etiam ut ipsi, Pastorum ductu, validissimum efficiantur auxilium ad rem religiosam civilemque magis magisque perficiendam.

- 1944 Illud autem Nobis apprime persuasum est Actionem Catholicam
(1367) esse gratiam Dei singularem tum fidelibus, qui ad suam cum ecclesiastica Hierarchia industriam proprius consociandam advocantur, tum Episcopis presbyterisque, qui in sacro munere satius quotidie latiusque obeundo adiutores idoneos inter Actionis Catholicae ordines semper invenient. Quis enim non cernit, apud ipsas catholicas gentes, clericorum copiam omnibus fidelium necessitatibus non suppetere? Atque in ista quoque dilecta natione, ubi Dei religio ac pietas sane excoluntur, quoties tu, Dilecte Fili Noster, tuique in episcopatu Conlegae exiguum sacerdotum numerum, praesertim saecularium, conquesti vehementer estis, in ista, inquam, regione, quae, natura locorumque situ atque ingenti ipsa amplitudine, maiorem profecto clericorum ubertatem, quam alibi, expostulat?

- 1945 Quid, quod nunc temporis tot sacro ministerio difficultates obsis-
(1368) tunt, tot curae incumbunt, ut Dei ministri universos christifideles in sacerdotali munere obeundo plerumque attingere nequeant? Quid, quod integritas fidei morumque in periculis omne genus quotidie augescentibus versatur, apud praecipuas praesertim nationes, uti in Brasilia, ubi, una cum tot bonis tantisque utilitatibus, tam multa infandaque pullulant germina malorum? Nos quidem novimus quanta apud vos cura ecclesiasticae vocationes excitentur atque foveantur, et clericorum Seminarium ad nobilissimum, quem spectant, finem magis in dies idonea reddantur. Huius curae studiique vestri praeclarum documentum exstat *Brasilianum in Urbe clericorum Collegium*, auspiciis vestris opibusque conditum, quod *Pontificio* nomine exornatum tantopere Nobis, uti scitis, cordi est. Eiusmodi sane labores, caelesti gratia irrorati, indubiam in posterum bonorum

¹ d. d. 23 dec. 1922.

² AAS 14, 692-695.

³ Cfr. [A. M. CAVAGNA], *Pio XI e l'Azione Cattolica*, Roma 1929; A. M. CAVAGNA, *La parola del Papa su l'Azione Cattolica*,² Milano 1936.

⁴ [Cfr. n. 1978].

fructuum segetem proferent. At vero quanto eorum copia exstabit ditior, si prope manipulos sacerdotum — qui quidem optamus, ut minus atque minus impares ad opus magis magisque ingens efficiantur — densa glomerabunt agmina probi fideique laici, qui sacerdotibus praesto sint ad eorum munus praeparandum vel complendum, vel, si quibusdam in rebus opus fuerit, nonnullis in partibus, uti in religiosa puerorum institutione, etiam supplendum!

Verumtamen in praeclaro hoc certamine, ad regnum Christi tuendum atque amplificandum indicto, necesse omnino est, aequae ac ceteris in proeliis exercitibusque, ut milites ordine, ratione, consilioque procedant. Haud itaque iniucunda vobis erunt monita ac praecepta, hisce literis breviter comprehensa, quae Nobis suaserunt non modo perspectae rerum vestrarum condiciones ac peroptati — in hoc ipso campo — vestri successus, verum longa quoque experientia, quae adiumenta ad propositum finem maxime in singulis nationibus consentanea Nobis ante oculos fere posuit.

1946 Ac primo quidem vos hortamur, ut omni studio ad eorum formandos effingendosque animos incumbatis, qui in Actionis Catholicae agminibus militare velint; horum namque institutio de re religiosa, morali ac sociali ad apostolatum hac aetate efficaciter obeundum perquam necessaria videtur. Itaque initio, non ingentes coacervandae fidelium copiae, sed parvae quaedam cohortes seligendae, quae doctrina usuque praeditae, evangelici fermenti vi totam massam fervefaciant attollantque.¹ Neque vero res ardua erit in singulis paroeciis salutare hoc aggredi opus, molles praesertim fingendo animos puerorum ad christianas excolendas virtutes; at iuvenes quoque, spes ecclesiae patriaeque surgentes, et ipsi viri, quibus tum domestica tum civilis fulcitur societas, ad catholicas sodalitates industrie ciendi.

1947 Illud vero etiam atque commendandum, ut initae consociationes non modo felici vivant concordia, verum aptissime ad unum copulentur: sodalicia nempe paroecialia, dioecesana consiliumque nationale dirigens, omnia congruenter vineta atque contexta sunt. Ut membra scilicet corporis unius, ita invicti exercitus cohortes. Virium compactio non dissipatio; non fortuitus quidam operum concursus, sed ordinata ad commune bonum conspiratio, non singularum partium sponte egermantis florentisque vitae compressio, sed progrediens artuum viriumque auctus, ita ut decor et venustas cum apta membrorum compositione in toto corpore eniteant.

1948 Incongruum ergo graviterque noxium esset, si in paroeciis, si in dioecibus ad consequenda eadem fere, quae Actioni Catholicae proponuntur, aliae constituerentur fidelium sodalitates, nullo prorsus nexu vinetae nullamque omnino cum Actione Catholica rationem habentes, vel, eo deterius, cum ipsa misere contententes. Ita enim singularia commoda,

¹ Cfr. Mt. 13, 33; L. 13, 21.

quae parvo fidelium numero ea sodalicia parerent, gravissimo sane eliderentur damno, quae ex dissipatione ac dissolutione catholicarum virium vel conflictu proficiscerentur; quae quidem vires, hisce quidem temporibus, sub Pastorum ductu concordēs omnino et colligatae, ut superius diximus, ad Ecclesiae utilitatem exercendae sunt.

1949 Summopere urgenda virium nisuumque unitas minime prohibet, ut, cum varios civium ordines Actio Catholica gremio suo comprehendat, (1373) peculiaris singulis cura et institutio tribuatur, ideoque agricolae, opifices, scholastici, artes quaslibet profitentes vel disciplinas callentes singillatim excolantur. Hoc experiendo valde necessarium comperimus ad praecipuum finem Catholicae Actionis consequendum, qui id maxime spectat, ut quisquis sub eius signis militat ibi acer Christi apostolus existat, ubi exigat vitam. Maxima vero cura in humiliores classes adhibenda, in operarios praesertim agrorumque cultores, quos omni tempore Ecclesia, divini Conditoris, premens vestigia, ante omnes diligit, atque caros habet, tot miserata labores, quibus illi adsidue urgentur, tantisque anxia periculis, quibus eorum animae, conceleratis turbulentisque doctrinae figmentis inter tenuiores latissime vulgatis, magis magisque periclitantur.

1950 In hac organorum structura aptanda et componenda id valde expedit, (1374) ut colligantur et apparentur in singulis dioecibus, uti potest, sacerdotes laicorumque manipuli, qui, res divinas edocti, liberalitate animarumque studio flagrantēs, devoti Apostolicae huic Sedi Pastoribusque dediti, tamquam alacres Actionis Catholicae praecones, paroecias suae dioecesis vel alterius, si vocentur, iussu Episcoporum frequenter invisent, ad praestantiam atque emolumenta Actionis Catholicae clarissima luce conlustranda, ad recte informandos tanti operis moderatores, sine quibus nulla consociationibus datur vivendi florendive potestas, ad cunctas denique vires omniaque incepta ita disponenda unaque componenda, ut quaelibet consociatio illud ipsum, quod proprie sibi persequitur, sine ceterarum detrimento plane consequatur. In hoc autem apostolatus genere ipsi quoque Seminariorum alumni edoceantur, pariterque mature excolantur sacerdotes recentes,¹ ex iisque nonnulli, perdiscendi gratia, in eas regiones mittantur, ubi Actio Catholica, prosperoque eventu iucundaque fructuum copia, vim suam atque efficaciam manifesto comprobavit.

1951 Quo vero magis in dies idonei efficiantur ad Actionem Catholicam (1375) sacerdotes ac religiosi ex utroque sexu et laici fideles, plurimum prodesse censemus, ut frequentes, nunc per diem, nunc per hebdomadam, coetus seu congressus habeantur, ut iam alicubi moris est, addiscendi quidem causa auxiliumque Dei implorandi, non modo ex universa natione, sed etiam ex tota dumtaxat dioecesi vel paroecia, ita ut ii, qui in unum conveniant, per pia exercitia rerumque divinarum meditationes, per lectiones orationesve tempori usuique accommodatas, a peritis rerum socialium et ad Actionem Catholicam pertinentium habitas, et studiose ad apostolatum incenduntur, et genuinis Ecclesiae doctrinis haud leviter imbuantur.

¹ [Cfr. n. 1732].

Expedit praeterea ad singulos eiusmodi coetus advocare certos sociorum ordines, ut iuvenum, scholasticorum, hominum catholicorum mulierumve, opificum vel eorum qui aliquam artem profitentur, ut medicinam, operam forensem, mercaturam, quaestum etc.; pariterque coetus peculiare conflandi ex sacerdotibus, ex religiosis viris feminisve, ex praeceptoribus ac magistris, etc., ita ut in huius generis congressionibus id potissimum agatur, quod cuiusque consociationis vel ordinis, habita ratione cum religione et apostolatu Actionis Catholicae proprio, quam plurimum interesse videatur.

- 1952 Bene quidem cognitum est Nobis, Dilecte Fili Noster ac Venerabiles
(1376) Fratres, nec paucas nec leves, initio praesertim difficultates huic labori tam nobili ac necessario obstande et officere. Sed ea verba meminisse iuvabit, quae olim Apostolus gentium, divino numine afflatus, proferre non dubitavit: *omnia possum in eo qui me confortat* (Ph. 4, 13). Si cuncti igitur ecclesiastici viri laicique fideles, qui in Actionem Catholicam incumbunt, omnem spem ac fiduciam in Deo reponentes, supernis gratis plane obsecundaverint et singulis Actionis Catholicae industriis, iis quoque, quae parvi momenti videantur, assiduam sollertemque operam dederint, cetera quoque auxilia, vel extraordinaria, ad incepta feliciter persequenda a Deo adipiscuntur. Contra frustra illi ad novandam christianam civitatem desudabunt, nisi simul aedificabit ipse Deus.¹

Neque vero tanto operi, praeter divina auxilia, alia quoque adiumenta deesse videntur. Actio enim Catholica numquam alia bonorum piaque coepta impedit vel perturbat, nedum destruat ac pessumdet; quin immo omnes boni rectique vias ac rationes excitat, fovet, moderatur; quare ipsa ultro quaerit sociasque sibi addit ceteras vires, institutiones, industrias, quae, licet ab eo seiunctae, ad animarum bonum pari ratione contendunt.

- 1953 Praevalidum sane amplissimumque Actioni Catholicae adiuven-
(1377) tum praestabunt tam multae religiosae ex utroque sexu familiae, quae iam praeclara istae beneficia Ecclesiae attulere. Quod quidem subsidium ipsae semper allaturae sunt, non modo preces Deo iugiter admovendo, vero alacrem quoque operam sacerdotibus navando, etiamsi peculiarem animarum curam non acceperint. Singulari vero ratione, tam religiosi quam religiosae Actionis Catholicae favebunt, si ad ipsam ab ineunte aetate pueros puellasve apparare studuerint, quibus in scholis vel collegiis moderantur. Initio enim adulescentes ad apostolatus studium suaviter alliciendi, deinde, assiduo diligentique studio cohortandi, ut ineant Actionis Catholicae consociationes, quae, ubi desint, ab ipsis religiosiis promoveantur oportet. Nulla profecto ratio, nulla facultas ad erudiendam in Actione Catholica inventutem magis idonea videtur, quam quae in scholis collegiisque exhibetur. Haec autem selectae iuventutis institutio toti ipsi gymnasio vel ephebeo magis erit utilitati; facile enim intelligitur, si lectissimi saltem ex alumni in quovis instituto ad christianum

¹ Cfr. Ps. 126, 1.

apostolatum rite informetur, quale et quantum boni ceteri quoque percepturi sint. At ipsis praecipue adulescentibus proficiet, qui ad Actionem Catholicam apparantur; namque, ut pluries declaravimus, caelesti praemuniti doctrina supernaque virtute roborati, in ipsis consociationibus, aetate maxime lubrica provide obvenerint, praesidium et iuvamen invenient ad pericula, eaque multa et gravia, media in societate in qua necessario versantur, fortiter subeunda invictoque animo superanda. Hac sane ratione ipsae quoque sodalitates atque instituta, quae ad excolendam pietatem, ad religionis doctrinam latius impertiendam, ad reliqua apostolatus socialis genera fovenda pertinent, auxiliares Actionis Catholicae vires efficientur, atque, ambitu cuiusque integre servato, *concordiam et consensum, ordinatam colligationem, mutuamque intelligentiam*, quae saepe saepius commendavimus, auspicio firmabunt.

1954

- (1378) Actio igitur Catholica, rite sapienterque disposita, validisque exornata munimentis opibusque instructa, erit profecto exercitus ille pacificus, qui gloriosum certamen suscipiet ad regnum Christi tuendum ac proferendum, regnum nempe iustitiae et pacis et caritatis.¹ Quocirca Actio Catholica licet cavere debeat, ut ipsa eius postulat natura, ne politicarum partium studia atque commoda persequatur, tamen ad bonum totius civitatis re et efficaciter spectat, quum liqueat eandem esse *quandam veluti viam ac rationem, qua ad beneficia omne genus rationibus impertienda utitur Ecclesia*.²

Deum denique instantanter precamur, ut frugiferos benigne reddat labores, quos tuque, Dilecte Fili Noster, tuique in Episcopatu Conlegae, sollerti clero selectoque grege auxiliantibus, iugiter exantlatis, ut hoc firmum validumque Actionis Catholicae adiuventum ad bonos mores in societate restituendos ubique constituatur, ita ut quam primum in omnibus dioecesibus praeclara haec agmina cogantur et strenuis militibus, qui Dei Ecclesiaeque iura ac rationes fortiter tueantur et quocumque inducant *sensum Christi*,³ qui et singulis et familiis et societati ipsi civili est prosperitatis pignus atque praesidium.

AAS 28, 159-164. Cfr. OR 16 febbraio 1936.

De Sacrorum alumniis ad excelsam Sacerdotii dignitatem studiose et sollicite informandis

(Ex Litt. Encycl. *Ad catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935).

1955

- (1379) Ad catholici Sacerdotii fastigium vixdum Nos arcano Providentis Dei consilio evecti, actuosam voluntatem Nostram ad eos convertere numquam destitimus, qui, in multis quos habemus in Christo filiis, sacerdotali dignitate aucti, id muneris susceperunt, ut *sal terrae et lux*

¹ Cfr. MISSALE ROM. In festo D. N. Iesu Christi Regis, Praefatio.

² Epist. *Quae Nobis* ad Adolphum Card. Bertram, episc. Wratislaviensem, 13 nov. 1928: AAS 20, 387.

³ Cfr. 1 C. 2, 16. — AAS 24, 188.

mundi (Mt. 5,13) evaderent; ac peculiari modo ad eam iuventutem Nobis sane carissimam curas adicere non praetermisimus, quae, intra sacrarum aedium saepta, ad pernobile eiusmodi officium obeundum animum prae-
parat atque componit.

Quin immo, paucis exactis mensibus ab inito Pontificatu, antequam universum catholicum orbem, datis ex more Litteris,¹ alloqueremur, per Epistolam Apostolicam *Officiorum omnium*,² quam ad Dilectum Filium Nostrum misimus, qui sacro Consilio praest Seminariis studiorumque Universitatibus praeposito, eas normas decernere curavimus, quibus sacerorum alumni instituendi conformandique essent.³ Quotiescumque autem eo pastoralis sollicitudo Nos admovet, ut Ecclesiae rationes necessitatesque intentiore animo reputemus, eadem sacerdotes et levitas prae primis complectitur, quos, uti nostis, in oculis ferimus.

Quam quidem de sacri ordinis viris pastorem sollicitudinem Nostram ea luculenter testantur Seminaria non pauca, quae, vel ubi deerant, inibi excitavimus, vel angustiora — ingentibus impensis sumptibus — novis amplioribusque sedibus ditavimus, itaque omni ope instruximus, ut dignius aptiusque, id quod conantur, assequi possent.⁴

- 1956 (1380) Quodsi Nobis, quinquagesimo sacerdotii Nostri exeunte anno, istiusmodi faustitatem sollemniter celebrari libuit; eaque filiorum studia placuit, quae ex universo terrarum orbe in Nos deferebantur, paterna prosequi voluntate; id eo consilio fecimus, quod potiusquam privatam personam Nostram, sacerdotalem ipsam dignitatem ipsumque munus iure meritoque dilaudari cernebamus. Atque itidem, per Apostolicam Constitutionem *Deus scientiarum Dominus* die XXIV mensis maii, anno MDCCCXXXI datam,⁵ Ecclesiasticas studiorum Universitates in meliorem esse ordinem redigendas ea ratione decrevimus, ut cleri culturam sacramque disciplinam etiam atque etiam proveheremus.

- 1957 (1381) *Deinde Summus Pontifex excelsam catholici sacerdotii maiestatem demonstrat, atque sacri ordinis viros ad absolutae sanctimoniae officium, maxime quidem ad pietatem, ad perfectam animi munditiam morumque castimoniam, ad germanam et sinceram ab externis bonis continentiam, ad animarum amorem, ad oboedientiae studium, ad eximiam scientiarum, praesertim sacrarum, culturam vehementer adhortatur.*

- 1958 (1382) III. - At si tam grandis est catholici sacerdotii dignitas,⁶ si tam eximias postulat animi dotes, consequitur indidem, Venerabiles Fratres, necessarium omnino esse ut sacerorum alumni recta consentaneaue ratione instituuntur. Necessitatis huius sibi conscia ac memor Ecclesia

¹ *Ubi arcano Dei*, 23 dec. 1922: AAS 14, 673-700.

² d. d. 1 aug. 1922: AAS 14, 449-458.

³ [Cfr. nn. 1591-1599].

⁴ Cfr. Allocut. Consist. *Iterum Vos*, 13 mart. 1933: Litt. Ap. *Paterno animo et Fixum*, d. d. 1 oct. 1933: AAS 25, 110; 26, 52-55. — S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Elenchus Seminariorum* (Romae 1934) 84, 145-152, 230.

⁵ AAS 23, 241-284. [Cfr. nn. 1761 ss.].

⁶ Cfr. S. Hieronymus, *In Ezech.* 44, 30; ML 25, 443.

nihil fortasse magis, per saeculorum decursum, actiosa maternaque sollicitudine provexit, quam idoneam suorum conformationem sacerdotum. Ea siquidem non ignorat, quemadmodum populorum mores eorumque christianae fidei professio e cleri opera pendent,¹ ita eandem operam ex accepta a sacerorum administris institutione vim haurire suam, cum in eos etiam illa Spiritus Sancti sententia cadat: *Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea* (Pr. 22, 6). Quamobrem ipsamet, Numinis instinctu ducta, Seminaria esse ubicumque gentium instituenda decernit, in quibus singulari cura sacri ordinis alumni educuntur.

- 1959 (1383) Quotquot igitur, Venerabiles Fratres, gubernandae Ecclesiae munus Nobiscum participatis, Seminaria veluti in oculis feratis oportet; eademque praecipuae sunt vestrarum curarum partes.² Diligens imprimis esto moderatorum magistrorumque delectus atque illius, peculiari modo, cui gravissimum concedatur officium sacerdotalis animorum conformationis. Sacris eiusmodi conlegiis sacerdotes tribuite maxima virtute ornatos; neque gravemini eos e muneribus abstrahere, specie quidem maioris ponderis, quae tamen cum hac capitali re, cuius partes nulla alia susceperit, comparari nequeunt. Aliunde etiam eos exquirite, ubicumque ad pernobile hoc institutum aptos idoneosque inveniatis. Eiusmodi sunt, ut sacerdotales virtutes exemplo vel magis quam alloquio doceant; atque ita doctrinam impertiant, ut fortem, virilem et apostolicum animum in sacerorum alumnis effingant. Eorum operâ, pietas, castimonia, morum studiorumque disciplina in Seminario efflorescant; atque instituendi iuvenes et in praesens adversus vitiorum illecebras et in posterum contra ea quae ingruant, gravioris momenti discrimina, — quibus quidem obsistant oportet, ut omnes faciant salvos³ — sedulo praemuniantur.

- 1960 (1384) Utque qui futuri sunt sacerdotes, illam, ut diximus, quam tempora postulant, doctrinam assequi valeant, id gravissimum officium est, ut, posteaquam classicas, quas vocant, disciplinas calluerint, *Scholasticam Philosophiam* affatim imbibant, recteque in eadem se exercent ad *Angelici* nempe *Doctoris rationem, doctrinam et principia*.⁴ Haec *Philosophia* perennis, quemadmodum Deceptor Noster immortalis memoriae LEO XIII eam vocabat, non dumtaxat iisdem necessaria est ut altius christianae veritatis capita speculentur, sed etiam ut, adversus quaslibet nostrae huius aetatis fallacias, communiantur, et in quavis, quam instituturi sint, studiorum pervestigatione eorum mentis acies ita exacuatur, ut vera discipere magis aptiusque possint quam ii, qui huius philosophicae sint institutionis expertes, quantumvis ampliore eruditione praediti.

¹ [Cfr. n. 1161].

² [Cfr. n. 1585].

³ Cfr. 1 C. 9, 22.

⁴ CIC can. 1360, § 2 [cfr. n. 1478].

1961 (1385) Quodsi, ut alicubi contingit, vel angustiores Dioecesis fines, vel exigua eademque lamentabilis alumnorum copia, vel denique idoneorum hominum rerumque penuria non concedant ut Episcopus quisque proprium optimeque instructum Seminarium habeat — ad normas nempe *Codici Iuris Canonici*,¹ ceterasque Ecclesiae praescriptiones — tum summo opere opportunum est ut sacri eiusdem regionis Antistites vires fraterno animo coniungant, easque in commune Seminarium conferant, quod nobilissimo demando muneri omnino respondeat.

Haud mediocres, quae inde orientur, utilitates procul dubio suscepta incommoda atque impensas resarcient; ac vel id, quod Episcoporum animos nonnumquam maestitia afficit — suos nimirum sacrorum alumnos cernere ab Pastore per temporis spatium abstractos, qui apostolicum, quo flagrat, studium in suos laboris socios transfundere percuperet, itemque a locorum finibus abductos, ubi aliquando ipsimet suam navabunt operam — id etiam, dicimus, satis superque idcirco compensabitur quod eos stato tempore excipient illa spiritualium rerum copia institutos conformatosque, quam maiore cum Dioecesis suae profectu, ceteris imperient. Quapropter id genus incepta non modo Nos provehere atque fovere numquam intermisimus, sed eadem etiam, occasione data, suasimus ac vehementer commendavimus.² Ac pro Nostra parte, ut omnes norunt, magnis impensis curis grandique pecunia, haud pauca istiusmodi Seminarium, ubi, necessitas hoc postulare videbatur, aut e solo excitavimus, aut amplificare voluimus, aut aptiora denique reddidimus,³ idque, quod in Ecclesiae utilitatem, si unquam aliud, cessurum esse reputamus, et in posterum, iuvante Deo, accuraturi sumus.

1962 (1386) Hoc veruntamen, quod laudabiliter eo nititur, ut sacrorum alumni quam rectissime instituuntur, parum sane profectus pepererit, si eorum delectus, quorum causa Seminarium exstant, haud consentanea diligentia fiat. Ad quem quidem delectum omnes, pro virili cuiusque parte, adiutricem operam conferant, quotquot cleri conformationi praeponuntur. Moderatores nempe, animorum disciplinae rector, ac confessarii — ad sui tamen cuiusque muneris fines ac terminos — quemadmodum hanc, divino instinctu inditam, ad ineundum sacerdotium inclinationem omni ope fovere ac roborare debent, ita eos arceant, quos non idoneos perspexerint atque adeo inutiles ad digne sacerdotalia officia sustinenda. Ac quamvis aptius sit haud nimio serius ad hanc electionem devenire, quod mora soleat hisce de rebus et errores inducere et detrimenta afferre, at tamen, quaelibet remorandi causa fuerit, cum primum e recto itinere deerratum esse aperte patuerit, tum, nullo habito hominum respectu, vitio medendum est. Quibus vero hanc ineundi deliberationem officium est, eos non falsi nominis misericordia moveat, quae non modo in Ecclesiam,

¹ CIC tit. XXI, can. 1352-1371 [cfr. nn. 1451-1490].

² [Cfr. nn. 1958; 1715 s. 1470].

³ [Cfr. n. 1973].

cui quidem iners vel indignus administer praeberetur, sed in iuvenem ipsum crimen evaderet,¹ qui viâ deceptus, summo cum aeternae salutis discrimine, sibi ceterisque offensionem esset.

1963 (1387) Neque is, qui prudenti vigilantique cura Seminario praeest, quique concreditos sibi iuvenes, alium ex alio, studiosa sollicitudine prosequitur, eorumque mentis dotes impulsionesque diligenter rimatur, perdifficuler dispexerit atque compererit quisnam ex iis ad suscipiendum sacerdotium superno nutu advocetur. Quae quidem ad sacra capessenda munia proclivis inclinatio, uti probe nostis, Venerabiles Fratres, potiusquam ex intimo conscientiae invitamento sensuumque motu, quae interdum deesse possunt, ex recta eorum propensione eruitur intentioneque mentis qui sacerdotio inhiant, cum iis corporis animique virtutum ornamentis coniuncta, quae eosdem ad hoc officium amplectendum idoneos reddant. Qui ad sacrum huiusmodi institutum ea una nobilique de causa contendat, ut divino famulatu animarumque saluti se dedat, simulque et solidam pietatem et probatam vitae castimoniam, et consentaneam, ut diximus, doctrinam assecutus sit vel assequi nitatur, is profecto, ut perspicuo patet, ad sacerdotale ministerium a Deo vocatur.²

1964 (1388) At qui, contra, ab improvidis forsitan parentibus compulsus, hoc idem eo consilio complecti velit, ut terrena, quae captanda prospexerit, emolumenta ac commoda potiatur — quod quidem elapso tempore crebrius contingere poterat —; qui ab disciplina obtemperatoneque plerumque abhorreat, parum sit ad pietatem proclivis, nec satis laboris animarumque salutis studiosus; qui, peculiari modo, ad libidinis illecebras sese primum impertiat, neque iam diu experiendo ostenderit illius dehonestamenta effugere posse; qui denique ad disciplinarum studia ita haud idoneus evadat, ut portendi liceat praescriptum eorum curriculum non posse eum, satis moderatoribus facientem, perficere; hi omnes ad sacrum hoc munus ineundum non nati aptique sunt: atque adeo si ab Seminarii aedibus opportuno tempore non arceantur, difficilius in posterum inde se abducere poterunt, ac forsitan, quamquam non divino instinctu neque sacerdotalis animi studio ducti, gravissimi tamen huius officii vinculis se obstringent. Perpendant igitur Seminariorum rectores, animadvertant ii qui in id genus domiciliis vel iuvenum animis moderantur vel sacras confessiones excipiunt, quam magni periculi — ad Deum, ad Ecclesiam et ad ipsos iuvenes quod attinet — auctores fiant, si suas cuiusque partes omni ope non expleant, ne eiusmodi erratum perpetretur. Quod vero diximus spiritualis etiam disciplinae moderatores itemque sacros confessarios hoc discrimen, pro concredito officio, in se recipere; hoc ita intellegendum est non quasi iidem possint extrinsecus quoque ac publice operam proferre suam — quod immo vel ex religiose suscepto munere, vel ex inviolabili sacramenti secreto iisdem vetitum est — sed ita potius, ut in cuiusque iuvenis animum efficacem vim exserant, eosque firma paternaque constantia regant, prout

¹ [Cfr. n. 116].

² [Cfr. n. 1924].

assequenda sempiternae salutis bona postulent. Quamobrem ipsi — tum praesertim, cum externae rei moderatores vel nequiquam, vel enervate ac languide suas partes peragant — non aptos aequae atque indignos, humano nullo habito respectu, pro officio iubeant e sacris Seminarii saeptis, dum tempus est, recedere, eaque in causa pertractanda tutiorem semper sententiam amplectantur, quae quidem, ad rem quod attinet, multo magis sacrorum alumni favet, cum eos ex itinere avertat, per quod ad aeternam ruinam adduci possent.

Quodsi interdum non luculenter satis huiusmodi officium pateat, eam saltem iidem auctoritatem adhibeant quae ex sibi credito munere pater-naque in alumnos caritate oritur, ut eos ad sponte sua ab instituto recedendum inducant, quos non ita, ut oportet, animatos noverint. Habeant alte confessarii illa in animis insculpta, quae S. ALPHONSUS DE LIGORIO haud absimili de causa docet: « Ut plurimum, quo severius (hac in re) confessarius cum paenitentibus agit, eo tutius ipsorum saluti consulit; ac contra, eo se duriores paenitentibus praestat, quo ipsis se faciliorem impertit. S. Thomas a Villanova confessarios id genus, aequo nempe leniores, *impie pios* vocabat. Huiusmodi caritas contra caritatem repugnat ».¹

1965 At rei, de qua dicimus, periculum in Episcopum, uti perspicuum
(1389) est, potissimum recidit, cui ex restricto Ecclesiae iure imperatur ut *sacros ordines nemini conferat, quin ex positivis argumentis moraliter certus sit de eius canonica idoneitate; secus non solum gravissime peccat, sed etiam periculo sese committit alienis communicandi peccatis*.² Quod legis praescriptum hanc S. Pauli ad Timotheum sententiam quodammodo refert: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (1 T. 5, 22). « Quid est cito manus imponere — quemadmodum S. LEO MAGNUS, Decessor Noster, commentatur — nisi ante aetatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum oboedientiae, ante experientiam disciplinae, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est *communicare peccatis alienis* nisi et talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari? »³ quandoquidem, ut CHRYSOSTOMUS, Episcopum alloquens, dicit: « Peccatorum eius tam praeteritorum quam futurorum tu quoque poenam dabis, qui illi dignitatem dedisti ».⁴

1966 Gravissima hac sententia, Venerabiles Fratres, maximopere formi-
(1390) dosum significatur onus, quo perterritus insignis Mediolanensium Episcopus S. CAROLUS BORROMAEUS aiebat: « Qua in re modica etiam negligentia mea maximam irrogare mihi potest culpam ».⁵ Saluberrimum

¹ S. ALFONSO M. DE LIGUORI, *Selve di materie predicabili ed istruttive* 2, 4, 14: *Opere*, 3 (Torino 1847) 122.

² CIC can. 973, § 3 [cfr. n. 1394].

³ S. LEO M. Epist. 12 (ad Episcopos Maurilaniae Caesariensis) 2: ML 54, 647. — [Cfr. n. 41].

⁴ S. IOH. CHRYS. In 1 Tim. Homil. 16, 1: MG 62, 587.

⁵ Homil. ad ordinandos, 1 iun. 1577: S. CAROLUS BORR. *Homiliae*, 4 (Mediolani 1747) 326.

igitur S. IOANNIS CHRYSOSTOMI monitum amplectamini: « Non post primam probationem, nec post secundam vel tertiam, sed postquam saepius circumspexeris et accurate examinaveris, tunc impone manus ».¹ Quod quidem de candidatorum sanctimonia in primis intellegatur oportet. Auctore enim piissimo Episcopo et Doctore, ALPHONSO nempe MARIA de Ligorio: « Non sufficit quod Episcopus nihil mali noverit de ordinando, sed debet fieri certus de eius positiva probitate ».² Hac in causa, nimiae austeritatis invidiam quae facile inde oritur, posthabentes, ita concredito vobis iure officioque utamini, ut hanc experimentis cognoscendam probitatem in antecessum expostuletis, ac, si quid dubii relictum fuerit, ad aliud tempus sacrorum ordinum collationem prolatetis. « Apta namque — ut S. GREGORIUS MAGNUS egregie docet — aedificationibus de silvis ligna succiduntur, nec tamen adhuc viridibus aedificii pondus imponitur, nisi eorum viriditatem multorum dierum mora siccaverit, et apta ad necessarium usum effecerit; quae observantia si forte negligatur, citius superimposita mole franguntur »;³ cui comparationi haec ANGELICI DOCTORIS dilucida verba apprime resonare videntur: « Ordines sacri praeexigunt sanctitatem...; unde pondus ordinum imponendum est parietibus iam per sanctitatem desiccatis... ab humore vitiorum ».⁴

1967 Ceterum si, quoad suae cuiusque sunt partes, ecclesiasticis praescriptis
(1391) plene perfecteque fuerit satisfactum itemque normis obtemperatum, quas hac super re per SACRUM CONSILIUM Sacramentorum disciplinae praepositum paucos abhinc annos edidimus,⁵ causae profecto magnam partem demovebuntur, cur catholica Ecclesia lacrimas fundat simulque christianus populus in sacerdotum moribus offendat. Ac verba Nostra hoc loco ad supremos moderatores Religiosorum Ordinum convertentes, eos monitos vehementer volumus, ut in instituendis ad sacerdotium alumni, si quos forte habeant, non modo legibus obsequantur, non secus ad eos⁶ atque ad saecularem clerum a Nobis datis, sed ad se etiam ea omnia spectare arbitrentur, quae hactenus de sacra iuventute colenda in universum perdociimus; ea vel etiam de causa, quod Episcopus religiosos iuvenes sacris ordinibus initiaturus, ad moderatorum suorum iudicium rem ut plurimum defert.

¹ S. IOH. CHRYS. In 1 Tim. Homil. 16, 1: MG 62, 587.

² S. ALPHONSUS M. DE LIGUORI, *De Sacramento Ordinis*, in: *Theologia Moral*, 6, n. 803. — [Cfr. n. 1701].

³ S. GREG. M. Epist. lib. 9, ep. 106 (ad Syagrium Augustodunensem episc.): ML 77, 1031.

⁴ S. THOMAS AQ. *Summa Theol.* 2, 2 q. 189, a. 1, ad 3. — Cfr. Dist. 48, can. 2 (CI 1, 174).

⁵ *Instructio Quam ingens Ecclesiae, super scrutinio candidatorum instituendo antequam ad Ordines promoveantur*, d. d. 27 dec. 1930 [cfr. nn. 1733-1755].

⁶ Per Instructionem S. CONGREGATIONIS DE RELIGIOSIS *Quantum Religiones*, ad supremos Religionum et Societatum Clericalium Moderatores, de formatione clericali et religiosa alumnorum ad Sacerdotium vocatorum, deque scrutinio ante Ordinum susceptionem peragendo, d. d. 1 dec. 1931: AAS 24, 74-81.

1968 (1392) Nec quidquam de debita severitate vel Episcopi vel religiosarum sodalitatum rectores remittant, eo ducti metu, ne aut in Dioecesi aut in religioso Instituto sacerdotum copia imminuatur. Hanc opinionis captionem S. THOMAS AQUINAS, ut iam occupaverat, ita, quo erat ingenii acumine sententiarumque planitate, revicerat: «Deus numquam ita deserit Ecclesiam suam, quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis si digni promoverentur et indigni expellerentur».¹ Ceteroqui praeclarissimus idem Doctor, verba Concilii Oecumenici LATERANSIS IV ex verbis propemodum reddens,² peropportune monet: «Si non possent tot Ministri inveniri, quot modo sunt, melius esset habere paucos Ministros bonos, quam multos malos».³ Qua quidem cum magni ponderis sententia id plane concinit, quod frequens Episcoporum ex Italia multitudo tum a Nobis excepit, cum undique gentium sacrorum alumni Romam convenerunt, iubilarem sacerdotii Nostri memoriam celebrandi causa; monuimus videlicet plurius esse procul dubio unum tantummodo sacerdotem haberi, qui sit omni ex parte ad sacerrimum officium suum institutus, quam plures, qui aut nihil aut parum sint ad idem conformati. In his enimvero nihil spei Ecclesia reponere potest, ut ei non sit potius horum causa effuse lugendum.⁴ Reformidandae equidem aliquando, Venerabiles Fratres, a nobis reddendae erunt rationes *Pastorum Principi*⁵ eidemque supremo *animarum Episcopo*,⁶ si populos rectoribus inertibus imperitisque magistris permiserimus!

1969 (1393) At quamquam eorum qui probe sacrae iuventuti fingendae impendunt studia, nullo pacto oportet praecipuas curas de alumnorum copia esse, omnium tamen est conari ut, spiritualibus publicae rei augescantibus necessitatibus, strenuae simul peritaeque in vinea Domini operae augeantur. Cuius quidem optima rei assequendae rationem prae ceteris efficacem adituque omnibus facilem, precandi nimirum assiduitatem, ex IESU CHRISTI praecepto commendamus, qui dixit: *Messis quidem multa, operarii autem pauci; rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (Mt. 9, 37 s.; Lc. 10, 2). Num qua vota sacratissimo Redemptoris Cordi his gratiora susceperimus? Quandonam citius copiosiusque nobis precantibus satis speremus fieri, quam cum haec rogamus, quae tantopere cum divinissimi illius Cordis studiis consentiunt? *Petite* — igitur — *et dabitur vobis* (Mt. 7, 7); precando videlicet, bonos sanctissimosque sacerdotes Ecclesiae suae a Deo excitari efflagitate. Non deerit profecto supplicationibus ille vestris, qui si tales nullo non tempore per saecula impertiit sacerdotes, vel frequentiores tunc largitus est, eum temporum morumque cursus magis videbatur sacrorum alumniis conscribendis inimicus; cuius rei, ut ceteros praetermittamus, testimonio sunt

¹ Sum. Theol. Supplem. q. 36, a. 4, ad 1.

² Concil. Lateran. IV (an. 1215) can. 27 [cfr. n. 240].

³ S. THOMAS AQ. Sum. Theol. Suppl. q. 36, a. 4, ad 1. — Cfr. Dist. 23, can. 4 (CI 1, 81).

⁴ Allocutio ad Episcopos Italiae, 25 iul. 1929; OR 29-30 luglio 1929.

⁵ 1 P. 5, 4.

⁶ 1 P. 2, 25.

praestantissimi viri saeculo XIX ex utroque clero exorti; in quibus, siderum praecipuae magnitudinis instar, tres illi sanctitatis heroes, ob egregia etsi absimilis generis facinora, eminent, quos Ipsimet, summo cum animi solacio, in Sanctorum album rettulimus: Sanctos dicimus Ioannem Mariam Vianney, Iosephum Benedictum Cottolengo et Ioannem Bosco.¹

1970 (1394) Nihilominus nullae ex homini permissis industriis curisque neglegendae sunt, quae illuc in primis spectent, ut in generosis invenum animis divinitus acceptus afflatus quam diligentissime excitetur; quapropter et merita laude hoc loco extollimus, et, fausta cupientes, Nostra commendatione vehementer saluberrima illa praedicamus opera sedula, quae incepta, Sancti quidem Spiritus instinctu exorta, quae, vel tuendis, vel provehendis iuvandisque ad sacerdotalia munia animorum propensio-nibus maxime conducant. Ita ut illud appareat a S. VINCENTIO A PAULO, insignis caritatis viro, verissime dictum: «Quantumcumque cogitatione effecerimus, semper utique experiemur ad maioris momenti institutum nunquam nos conferre potuisse operam, quam si bonos sacerdotes excitaverimus».² Re enim ipsa nihil sive summo Dei numini acceptius, sive catholicae Ecclesiae honestius, sive denique hominum animis muneri dari salubrius potest, quam sancti sacerdotes. Si qui igitur calicem aquae ex Christi discipulis minimo praebuerit *non perdet mercedem suam* (Mt. 10, 42; Mc. 9, 40), quam mercedem pretiumque eos esse laturos arbitramini, qui sacrum Calicem, Redemptoris sanguine rubescentem, integris adolescentis levitae manibus quasi porrexerint, eidemque iuveni, in extollendo ad caelum tanto pacis ac prosperitatis pro hominibus pignore, veluti adiutores accesserint?

1971 (1395) Atque heic iterum gratissimo animo Nostro Actio illa Catholica succurrit, tantopere a Nobis imperata, provecta atque propugnata, quae, ut laicos homines cum ecclesiastica hierarchia communione laborum coniungit, ita facere haudquaquam potest quin hoc tam magni ponderis negotium ad se potissimum pertinere putet.³ Enimvero pernobilem hanc militiam ut quovis christiane coeptorum genere, ita hoc maxime praecellere libentissime videmus; cui plane laudandae navitati id Deus praemii tribuere amplissime videtur, ut quam plurimos e iuvenum consociationibus ad utrumque clerum educat atque deligat. Quod praeterea argumento est quam recte Actio Catholica vel cum frugifero agro comparari possit, ubi virtutum omne genus semina contineantur vel, verius cum diligenter consaepta impigreque exculta areola, ubi fragrantiores suavioresque flosculi, a periculis remoti, dehiscant. Intellegant igitur so-

¹ Qui in sanctis caelitibus numerati sunt: I. M. VIANNEY die 21 mai. 1925; I. B. COTTOLONGO die 19 mart. 1934; I. BOSCO die 1 apr. 1934. — AAS 17, 222; 26, 169, 217.

² Cfr. P. RENAUDIN, *Saint Vincent de Paul* (Marseille 1927) 121. [Ex *Sermone* quem S. VINCENTIUS A PAULO habuit ad sodales suae Congregationis die 6 dec. 1658].

³ [Cfr. n. 1585].

dales quanto hisce de causis honore Actio Catholica afficiatur; habeantque sibi omnes persuasum laicos homines nullo potius pacto quam augendis utriusque cleri ordinibus, illam *regalis sacerdotii* se dignitatem participaturos, quam Apostolorum Princeps universae redemptorum hominum multitudini asseruit.¹

1972 Verum enim vero, praecipuum nativumque viridarium, ubi propa-
(1396) gandos in sacra ephebea flores germinare atque emergere oportet, est procul dubio habendus domesticus convictus, qui christiane quidem sapiat, christianeque agat. Re enim ipsa constat sacrorum Antistitem ac sacerdotum plerosque « quorum laudem nuntiat Ecclesia »² tum dignitatis tum sanctimoniae suae germina vel a patre accepisse christiana fide ac virtute spectato, vel a matre castimoniae ac pietati apprime dedita, vel a tota denique familia, cuius membra caritatis in Deum atque in proximos integre perfecteque formam referrent.

Quod contra minus saepe fit, clarius convincit quid sit ex communi providentissimi Dei ordine statutum. Ubi namque familia tam sanete sit informata ut parentes, Tobiae et Sarae progenitorum instar, frequentem a Deo deposcant posteritatem *in qua benedicatur nomen Domini in saecula saeculorum*,³ grateque coeleste donum carissimumque pignus divinitus acceptum, subolem nempe, a primis aetatulis ad Dei timorem, ad incensum erga Iesum eucharisticis velis delitescens atque erga Deiparam Virginem amorem, ad sacrorum denique virorum locorumque observantiam effingant et alant; ubi liberis semetipsos parentes absolutum probitatis, laboris, ac pietatis exemplar proponant; ubi item liberi parentes suos videant inter sese amare, sacra saepe per annum participare, ac non modo statis ab Ecclesia diebus certo ciborum genere abstinere ac ieiunii legi obtemperare, sed voluntariae etiam corporis castigationis studio permoveri; ubi cunctam videant in unum congregatam familiam communes Deoque gratas fundere preces; ubi iidem praeterea videant parentes, misericordia ductos, proximorum egestati pro potestate opitulari; tunc non contingere non potest ut et omnes filii vitam cuiusque suam parentum exemplis conforment, et unus saltem huic Divini Magistri assentiat vocatui: *Veni sequere me*⁴ « et faciam te fieri piscatorem hominum ».⁵ O fortunati coniuges qui, si ea animi excelsitate non sunt, ut, quod superioribus saeculis quam nunc crebrius fieri consueverat, divinos istiusmodi invitatus filiis suis precando a Deo concilient, cum tamen hi ad sacerdotalia munera vocantur, tantum abest ut iisdem assistant, ut etiam insigni honore sese affectos, familiamque suam peculiari caritatis pignore donatam arbitrentur.

¹ I P. 2, 9. — Cfr. Litt. Encycl. *Ubi arcano Dei*, 23 dec. 1922: AAS 14, 695.

² Cfr. Eccl. 44, 15.

³ Tob. 8, 9.

⁴ Mt. 19, 21; Mc. 10, 21; L. 18, 22.

⁵ Cfr. Mt. 4, 19; Mc. 1, 17.

1973 At vero, vel ex iis qui in catholica fide se iactant, parentes saepenu-
(1397) mero non desunt — praesertim in sublimioribus atque eruditioribus Civitatis ordinibus — qui non modo aegre ferant Deo mancipari filios suos, verum etiam huic delectui eiusmodi fallaciis obniti non vereantur, quibus carissimae subolis simul divinitus facta selectio, simul fides aeternaeque salus periclitentur. Quae pessima exempla, e quibus necessario profiscitur ut populi primores nonnisi perpauca sacerdotali cohorti suppeditent adulescentes, non minori nunc probro ipsis vertunt, quam, antea temporibus, ad ecclesiastica ministeria vel invitos vel ineptos adegisse filios.¹ Etenim, si hodiernae vitae oblectamenta, si innumerabiles corruptelarum illecebrae, quae in frequentioribus nominatim urbibus inventuti struuntur, si discendi ludi multis locis praecipua in causa sunt, cur in nobilium atque opulentorum domibus Christo invitanti, ut plurimum, aures non dentur, diffitendum tamen non est id palam quoque facere quatenus in huiusmodi domibus catholicae fidei acies hebescere coeperit. Si namque christiani coniuges ad fidei praecepta res omnes referrent, quamnam iidem filiis suis ampliorem dignitatem, quodnam munus exoptarent excellentius illo, quod hominum angelorumque religione dignum esse declaravimus? Res ipsa antiquo ac peracerbo experimento confirmat multas lacrimas tum liberis suis, tum sibi nullius consilii parentes excussisse, qui prodizione quadam — vocem hanc ne habeatis aequo duriorem — subolem suam a divino delectu abduxissent. Atque utinam eorum lacrimae ne adeo effundantur serius, ut in aeternitatis aevum eliciantur.

1974 Summus Pontifex hoc loco quotquot ex utroque clero ubique gentium versantur patris
(1398) animo cohortatur, ut digne ambulent vocatione qua vocati sunt.² Quod maxime salutare propositum ad effectum deducant, si Spiritualia Exercitia non praeterrmittent, nec eadem per temporis dumtaxat spatia, ecclesiasticis legibus praescripta,³ peragent, sed quoad licuerit, saepius atque diutius; ac praeterea singulis mensibus, a colidianis negotiis remoti, peculiari secessui diem destinabunt.

1975 Sed ante quam scribendi finem facimus, ad vos iuvenes, qui ad sa-
(1399) cerdotium adulescitis, mente cogitationeque Nos studiose convertimus, quamque maxime vos hortamur, ut ad praestantissimum, quod appetitis munus, diligenter digneque componatis animos. Vobis enim omnes innuntantur Catholicae Ecclesiae et populorum spes; cum a vobis omnes salutis aeternae opes rationesque expectentur, quarum caput est agens illa et efficax Dei ac Christi Iesu cognitio, in qua sempiterna hominum vita vertitur.⁴ In eo igitur opera vestra nunc praecipue certet, ut vosmet ipsos pietate, castimonia, vestri despicientia, obtemperacione, disciplina doctrinarumque studiis ornantes, tales aliquando existatis sacerdotes, quales Christus vos esse iubet. Vobis nimirum omnino persuasum habeatis quantumvis constantiae ac diligentiae illuc intenderitis, ut ita

¹ Cfr. CIC can. 971 [n. 1390].

² Cfr. E. 4, 1.

³ CIC can. 126, 595, 1001, 1367.

⁴ Cfr. I. 17, 3.

vestros conformetis animos, numquam sane vos esse, praeter quod res postulat, allaboraturos, quippe cum exploratum probe sit ex huiusmodi institutione vestra frugiferam sacerdotalis muneris perfunctionem fore magnam partem manaturam. Quapropter, omni quo potestis studio et contentione, efficite, ut iam nunc iis animi ornamentis fulgeatis, quae Ecclesia sacris vos initiatura ministeriis per haec verba a vobis postulabit: *Caelestis sapientia, probi mores et diuturna iustitiae observatio vos commendent, ut videlicet, sit odor vitae vestrae oblectamentum Ecclesiae Christi, ut praedicatione atque exemplo aedificetis domum, idest familiam Dei.*¹

AAS 28, 5 s. 37-52.

De magno sacerdotalis praeparationis opere

(Ex Serm. ad Pont. Collegii Armeni in Urbe alumnos, 23 ian. 1936).

1976 Il Santo Padre con sentimento particolare e paterna compiacenza li vedeva, li salutava, dava a tutti il benvenuto nella Casa del *Padre Comune*, perchè essi sono figli così qualificati considerando soprattutto ciò che oggi sono, quello che saranno domani, quello che fanno a Roma, in questo centro della fede, con tanto zelo al ministero sacerdotale, e con tanta e così devota sollecitudine alla grande opera della preparazione sacerdotale. Un'opera, davvero grande per la sua estensione ed essenza, e che esige la totalità della dedizione ed applicazione.

Opera di volontà e di intelletto, mediante le scienze e l'acquisto delle virtù necessarie e più essenziali alla vita sacerdotale, al ministero sacerdotale; vera partecipazione a quella paternità spirituale di cui la pienezza è piaciuto alla Divina Bontà di affidare al Suo Vicario in terra.

Opera di scienza, che vuole illuminare l'intelletto e formare l'intelligenza. E nessuno avrebbe osato proclamarne la assoluta necessità, se Iddio stesso, dal Quale viene ogni bene, ogni vocazione, ogni santa vocazione, non avesse ispirato le sante parole: *quia tu repulisti scientiam, et ego repellam te ne sacerdotio fungaris mihi* (Os. 4, 6). Ogni volta che torna l'occasione di riconsiderare queste parole, tale riflessione colpisce profondamente anche perchè quelle parole furono dette dal Dio dei Santi e della Bontà. E che cosa sarà della santità; con quale potenza, con quale intensità di divino volere Dio vuole la santità dei Sacerdoti, se tante severe parole Egli ha per la scienza?

OR 25 gennaio 1936.

De Apostolis, gloria Christi, per Actionem Catholicam augendis

(Ex Serm. ad Semin. et Collegiorum Eccles. in Urbe alumnos, qui peculiarem cursum de *Actione Catholica* peregerant, 12 mart. 1936).

1977 Il primo invito, diletteggianti figli, che ci fate intimamente sentire, è quello di ripensare con voi, e con voi rigodere quello che il vostro e Nostro carissimo Monsignor PIZZARDO ha così bene detto, con espressioni tanto consolanti, e le cose tanto vere, che egli ha esposte. Ma è pur certo che voi, cari giovani, dite e manifestate con la vostra presenza e con il vostro contegno quelle stesse consolanti cose; chè, infatti, proprio la vostra visita è argo-

¹ PONT. ROM. *De Ordinal. Presbyteri* (Altera allocutio). — [Cfr. n. 1263].

mento magnifico, magnificamente bello e profondamente consolante per il Padre, non fosse altro che per il gran numero, il quale, insieme alla straordinaria varietà di provenienze — vera rappresentanza mondiale — di tanti popoli, di tante lingue, aggiunge all'udienza un incanto ed una importanza speciali.

Ci pare difficile perciò esprimere ciò che un siffatto spettacolo Ci fa sentire nel cuore, esultando e vibrando esso in un modo profondo, per quella stessa universale paternità spirituale, che al Signore misericordioso è piaciuto affidarCi. Veramente voi fate sentire al Padre, in maniera anche più accentuata, siffatta paternità, e in un momento che avete preparato così singolarmente bello: bello già di per sé solo, ma per il Papa anche più consonante in una congiuntura così felice, poichè voi venite a dirci quello che il vostro alto Interprete ha così bene enunciato: a riaffermare cioè il vostro amore, l'interessamento e lo zelo per l'Azione Cattolica, che è universalmente noto quanto Ci stia a cuore. Voi avete dimostrato di amarla e di apprezzarla meglio che il rimanente del mondo; voi, che siete al Papa più vicini, a continuo contatto di quanto si passa nella Sua Casa, che è la Casa di tutti i Suoi figli. Siete venuti a dirCi quello che avete voluto e saputo fare, negli speciali corsi di *Azione Cattolica*, tenutisi negli Atenei, nei diversi Seminari e Collegi: corsi generali, corsi particolari. Sicuramente avete intuito l'attenzione con cui Noi abbiamo cercato di amorevolmente seguirvi in così alto cammino; ed ora dovete esser lieti di sapere che il Papa ha veduto, intraveduto e pregustato ciò che ora Ci fate godere in modo tanto vero e profondo, nel considerare la magnifica impresa, oltremodo importante, da voi portata a compimento.

È un'impresa, che mette chi vi attende in condizione di accingersi ad altre opere tutte belle e tutte sante, giacchè questi corsi hanno sicuramente contribuito a perfezionare nei giovani alunni del Santuario la loro missione di apostoli, per imprimere in tante altre anime appunto lo spirito di apostolato, per moltiplicare in tante altre vie e direzioni il numero degli apostoli, necessario per un'attività squisitamente apostolica.

1978 Apostolica davvero è l'Azione Cattolica. La prerogativa più bella, più simpatica, più attraente dell'Azione Cattolica di oggi è di essere stata appunto la compagna fedele dei primi Apostoli, del primo apostolato. È una cosa, questa, che Ci seduce in modo particolare tutte le volte che vi soffermiamo il pensiero. È una cosa che ricorda ciò che furono i grandi Apostoli, i primi Apostoli, dei quali colui, che tanto si intendeva di apostolato, San Paolo, diceva una parola che sicuramente è tra le più ambiziose parole concesse all'umanità, all'uomo: *Apostoli gloria Christi* (2 C. 8, 23). Quale abisso di grandezza e di splendore in questa frase! Sicuramente è Cristo la gloria degli Apostoli, e noi tutti così avremmo detto; ma ecco invece la luce straordinaria, l'espressione insuperabile: un vero avvenimento che l'Apostolo abbia detto: *Apostoli gloria Christi*. È una cosa singolarmente bella, santa, importante che, proprio al cospetto di Dio e nella contemplazione della divinità, si debba e si possa dare un'attribuzione così sublime all'apostolato: *Apostoli gloria Christi*.

È appunto nello splendore di questa gloria, destinata a diffondersi in tutto l'universo, per tutta l'umanità redenta, che è comparsa l'Azione Cattolica. Il primo gesto di questa glorificazione di Cristo, di questo apostolato grandioso da parte degli Apostoli, che si erano ovunque sparsi per evangelizzare il mondo, è l'accenno che essi hanno per raccomandare all'amore, alla gratitudine dei primi fedeli coloro che li avevano aiutati nella evangelizzazione: *Quae collaboraverunt nobis in Evangelio* (Ph. 4, 3). E si parlava di donne, dunque di laici: *Quae collaboraverunt nobis in Evangelio*. Si direbbe proprio che, con queste parole, l'Apostolo abbia preparata l'odierna definizione, che il Papa ha data all'Azione Cattolica: *La collaborazione dei laici all'apostolato gerarchico*,¹ a quella cioè che fu ed è l'opera della

¹ Chirograph. Abbiamo sotto gli occhi, ad Emum Petrum Card. GASPARRI, a Secretis Status, 24 ian. 1927; AAS 19, 45. — Cfr. Litt. Enycl. *Ubi arcano Dei*, 23 dec. 1922; Epist.

Redenzione; l'opera che rimane sempre la grande missione di portare il pensiero, il sentimento, la parola di Nostro Signore ai popoli ad alle singole anime.¹

1979
(1503) Quando dunque il Papa ha data questa definizione dell'Azione Cattolica: *la collaborazione dei laici all'apostolato gerarchico*, non ha fatto che ripetere ciò che l'Apostolo aveva già detto e formulato, tanto tempo prima.²

Questa Azione Cattolica, che entra nel mondo da Dio visitato, abitato e redento, vi giunge al momento stesso delle prime vicende del Cristianesimo e della Redenzione. È proprio dunque questa l'opera a cui voi, dilettissimi figli, avete atteso con tutto il fervore delle vostre anime e lo zelo del vostro cuore. Una grande benedizione è così passata sopra le vostre anime, una benedizione di speciale grandezza, di particolare beneficio, giacché è la prima benedizione passata sui primi Apostoli e sui loro collaboratori.

1980
(1504) Ed ora voi vi preparate a propagare tra voi stessi e fra gli altri questi tesori, divenendo centri irradiatori di un così eletto apostolato; che apostoli voi siete e sarete ancor più domani, per quel Sacerdozio che è essenzialmente apostolato; apostolato di preghiera, di buon esempio, di parola, di opere.

Non solo; voi avete voluto imparare come creare attorno alla vostra persona dei nuclei, delle schiere di apostoli, i quali moltiplicheranno, a loro volta, la vostra opera sacerdotale.

1981
(1505) Considerando questo magnifico spettacolo, questa bellissima corona, che in questo momento voi Ci presentate dinanzi agli occhi. Ci viene alla memoria una udienza ormai lontana, di LEONE XIII, alla quale Noi avemmo la ventura di assistere, ai primi giorni del Nostro sacerdozio.³ Il grande — non diciamo *vecchio* ma *antico* Pontefice, giacché si era ancora ai verdi inizi del suo pontificato — aveva anch'egli intorno a sé un bellissimo gruppo di sacerdoti e di giovani leviti, non molto imponente, ma pur importante e promettente, vera promessa, vera preparazione di quello che la massa attuale a sua volta assicura e promette. Dinanzi a quella antica assemblea il Pontefice Leone XIII, verso la fine del suo dire, quasi antivedendo ciò che sarebbe poi avvenuto, esclamava: *auguror, propheto* — parlava latino poiché l'ambiente così comportava — *auguror, propheto*: ed era una vera profezia riguardante precisamente la fecondazione di quei semi, che allora davano i primi segni di vita, i primi movimenti, preannunciando giorni migliori per la Chiesa, non solo in Italia, ma in tutto il mondo.

È ciò che Noi vediamo e sentiamo in questo momento, come una nuova ispirazione. Tante volte Noi sentiamo, a questo proposito, di poter *augurare* e *profetare* — ed è, grazie

Cum ex epistula ad Ernestum Card. VAN ROEY Archiep. Mechliniensem, 15 aug. 1928: AAS 14 692-695; 20, 296.

Insuper cfr. *Sermo*, quem Summus Pontifex die 29 mai. 1937, ad complures Actionis Catholicae sodales, habuit: «... Non c'è [nella Chiesa] apostolato laico: c'è solo quello gerarchico, istituito da Nostro Signore; e non c'è altro modo di fare dell'apostolato, che partecipando all'apostolato gerarchico. L'apostolato gerarchico è l'Episcopato, e l'Episcopato è uno solo attraverso gli spazi e i secoli, come Gesù Cristo lo ha istituito, traendolo dalla profondità del pensiero divino e dal divino Suo Cuore». OR 30 maggio 1937 (1, 4).

¹ Cfr. A. CAVAGNA, *La parola del Papa su l'Azione Cattolica* (Milano 1936) 6-9.

² Cfr. Epist. *Quae Nobis* ad Adolpum Card. BERTRAM, Episc. Wratislaviensem, de communibus Actionis Catholicae principiis et fundamentis, 13 nov. 1928: AAS 20, 384 s.

³ Summus Pontifex Presbyteratus Ordinem Romae recepit die 20 dec. 1879; Urbem autem reliquit, curriculo altiorum studiorum confecto, sub finem mensis iulii an. 1882.

Cfr. *Sermo*, quem die 28 nov. 1936, Conventum Thomisticum Inter. quasi Ipse concludens, habere dignatus est: OR 29 nov. 1936 (1, 2).

al Signore, facile profezia — nuove molte meraviglie dinanzi a quello che è così largamente preparato ed è ormai acquisito alla storia dei giorni nostri, sì da poter Noi, con ogni sicurezza e fede, aspettarci sempre più numerosi frutti e solidi benefici nei giorni futuri. Noi non possiamo infatti pensare alla Azione Cattolica senza vedere — attraverso le informazioni che Ci provengono da ogni parte, anche dalle più remote regioni, anche dalle terre di missione — senza sentire nel cuore la fiducia di una nuova profezia, che Ci appare nient'altro che un seguito di storia; senza sentire la previsione fiduciosa, l'aspettazione certa di un avvenire sempre più benedetto, benefico per le anime e per il mondo intero, nella salvezza di tutte le anime. Allorché Noi vediamo lo spirito di apostolato attuarsi e diventare sempre più reale e profondo nelle anime sacerdotali, e diventare come elemento essenziale del sacerdozio stesso; quando vediamo intorno a questo sacerdotale apostolato accorrere — come per richiamo dello Spirito di Dio — tante anime generose del laicato, di tutte le età, classi, condizioni e gradazioni sociali, allora Ci si apre l'animo a sempre più vasti e consolanti orizzonti.

1982
(1506) C'è da pensare alla indicibile consolazione del Cuore di Dio nel vedere — e ben più profondamente che non lo possa fare il Papa — quello che voi, cari giovani, fate; perché il Signore ammira in ciascuno dei vostri cuori, in ciascuna delle vostre anime tanta forza di zelo apostolico, tanti propositi di lavorare in questo apostolato, sì da procurare in tutto il mondo, tra le anime che a voi saranno affidate, dei generosi collaboratori. Il Papa sa e non dimentica, che, ciò facendo, voi aggiungete nuovi lavori alla somma dei vostri lavori; sa e pensa che, con tutti i sacerdoti dell'intero mondo cattolico, voi, cari giovani — e a questo titolo anche più cari — aggiungete, alla già piena giornata, generose fatiche, rivolte a questi nuovi campi dell'Azione Cattolica, ove si lavora con fede, con generosità di propositi, con ardore di volontà, poiché ampia e promettente è la messe preziosa di salvezza di anime e di grande gloria di Dio.

1983
(1507) Anche sopra voi, perciò, Noi vediamo discendere lo splendore e tutta la magnificenza di quella luce, di cui è circonfusa la parola di S. Paolo: *Apostoli gloria Christi*. Che può il Papa augurarsi di meglio, e che può Egli augurare di più felice, se non questo sublime elogio, a chi già tanto effettivamente e fattivamente lavora in sì redditizio campo, seguendo i solchi tracciati secondo le stesse direttive apostoliche?

Con questo particolare, vivissimo augurio Noi vi salutiamo, o dilettissimi figli, salutando con voi tutti i sacerdoti che lavorano e desiderano di lavorare nell'opera santa, che è l'Azione Cattolica, *Apostoli gloria Christi*: ecco l'altissima splendida ricompensa, tale da superare ogni desiderio, ogni immaginazione. Tendendo a tale ambito premio, conformandosi a così eccelsa divisa, di voler diventare cioè, la gloria, le glorie di Cristo, arriverete ad essere precisamente quei sacerdoti che Gesù Cristo, il Divino Re, desidera e vuole. È tutto dire: ed è anche questo, precisamente, il desiderio Nostro, che Noi raccomandiamo alla vostra quotidiana meditazione, al continuo gustamento: il vedere cioè formarsi, moltiplicarsi una grande, immensa corona a gloria di Cristo, per opera vostra e di coloro che da voi impareranno a formarsi apostoli e apostoli dell'Azione Cattolica.

1984
(1508) In queste altissime sommità Noi vogliamo considerare tutto l'altro bene che l'alto Interprete ha ricordato: i frutti squisiti cioè che, sia per la scienza sacra, sia per la vita, l'Azione Cattolica produce nel Sacerdote che con zelo vi attende. Con grandissima consolazione si vede l'odierno fiorire della letteratura di Azione Cattolica,⁴ che ha dischiuso nuovi

⁴ Ex. gr. L. CIVARDI, *Manuale di Azione Cattolica* (Vicenza 1936); vol. I: *La teoria*; vol. II: *La pratica*. Quod praeclarum opus in plures linguas vernaculas conversum est.

L'Azione Cattolica nel mondo (Settimana di studio nel Pont. Collegio Urbano di Propaganda Fide: 30 agost. - 7 sett. 1936), Roma 1936.

A. OTTAVIANI, *Institutiones Iuris Publici Ecclesiastici*, 2 (Romae 1936) 432-444: «*Actio Catholica*» ad Christi Regni restorationem in Civitatibus.

e così numerosi orizzonti, aprendo il campo a nuove ricerche, raffronti, studi sui fondamenti biblici, dogmatici, giuridici dell'Azione Cattolica: tutto un grande tesoro dato proprio dall'Azione Cattolica, non ignoto certo, ma che attendeva una mano esperta che rimuovesse la zolla che l'ascondeva, e la dissodasse.

Ecco nuovi efficaci ausiliari per la vita cristiana, per la vita sacerdotale. Voi, carissimi giovani, vi trovate a godere, a usufruirne per felice necessità, con immenso vantaggio per la vostra attività di domani, che sarà tanto più preziosa, quanto più attingerete dalle primigenie sorgenti, dal Primo Sacerdote, Gesù Redentore; quanto più attenderete alla conoscenza ed alla pratica di quell'apostolato — il più efficace, il più indispensabile — del Sacerdozio, della vita sacerdotale vissuta per sé e per gli altri, anche con tutti i mezzi dati dall'unione del sacerdozio e del laicato nell'opera dello sviluppo e della dilatazione del Regno di Dio, e per provvedere ai tanti bisogni della vita cristiana. Perciò Noi raccomandiamo vivamente tali studi¹ unendo questo Nostro voto a quelli che facciamo costantemente per coloro, soprattutto, che hanno l'alta ventura di curare la propria formazione di intelligenza e di volontà, di scienza e di virtù, in Roma.²

Discorso di S. S. Pio XI su l'Azione Cattolica a 1000 alunni degli Istituti Ecclesiastici di Roma (Roma 1936) 4-14. Cfr. OR 14 marzo 1936.

De Seminariis Regionalibus Italiae ad Pontificias leges regundis

(Normae a S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. statutae pro Pont. Seminariis Regionalibus Italiae, 25 mart. 1936).

I. - NORME PER LA DIREZIONE

- 1985 (1400) 1. - Il Seminario Regionale è da considerarsi quale Seminario Maggiore delle singole Diocesi che ad esso inviano i loro alunni e perciò l'alta Direzione del medesimo spetta agli Eccmī Ordinari di tali Diocesi, sotto la dipendenza della Santa Sede a tenore del can. 1357 § 4 del *Codice di Diritto Canonico*.³
- 1986 (1401) 2. - Gli Eccmī Ordinari esercitano la loro alta Direzione nel Seminario Regionale mediante una Commissione di tre membri, scelti tra loro stessi, di triennio in triennio, nella Conferenza Episcopale.
- 1987 (1402) 3. - Uno dei tre Eccmī Commissari, preferibilmente l'Ordinario del luogo ove ha sede il Seminario Regionale, è preposto alla disciplina; un altro agli studi; il terzo all'economia.
- 1988 (1403) 4. - L'Eccmī Commissario per la disciplina ha il compito di visitare con opportuna frequenza il Seminario Regionale, vigilando perché l'andamento spirituale, morale, disciplinare, igienico del Pio Istituto sia conforme alle direttive della Santa Sede e alle disposizioni dell'Episcopato regionale.
- Egli stabilirà mensilmente il giorno del Ritiro Spirituale per i Professori del Seminario e il giorno per la soluzione dei casi morali e liturgici da discutersi dai medesimi sotto la sua presidenza.

¹ [Cfr. n. 2038].

² Cfr. Sermones habiti: *die 19 apr.* 1934 ad Semin. et Collegiorum Eccl. in Urbe alumnos; *die 14 mart.* 1935 ad eosdem; *die 29 aug.* 1935 ad sodales Societatis Iesu, Moderatores Collegiorum S. I. et Pont. Seminariorum Region. in Italia; *die 7 sept.* 1936 ad alumnos Pont. Collegii Urbaniani de Propaganda Fide. — OR 21 aprile 1934; 16 marzo 1935; 31 agosto 1935; 10 settembre 1936; cfr. A. CAVAGNA, *La parola del Papa su l'Azione Cattolica* (Milano 1936) 240, 242 s. 478.

³ [Cfr. n. 1461].

- 1989 (1404) 5. - L'Eccmī Commissario per gli studi, d'intesa col Rettore e col Prefetto degli studi ogni anno entro il mese di settembre determinerà gli orari delle lezioni e il programma che dovrà essere svolto, nell'anno successivo, in ciascuna classe e sceglierà i testi da seguirsi. Egli visiterà spesso le scuole e la Segreteria delle medesime per rendersi conto esatto sia dell'insegnamento impartito dai Professori, sia del profitto degli alunni, e presiederà altresì agli esami finali.

- 1990 (1405) 6. - L'Eccmī Commissario per l'economia sorveglierà l'Amministrazione del Seminario; esaminerà e firmerà il Rendiconto da trasmettersi trimestralmente a questa Sacra Congregazione.

- 1991 (1406) 7. - Gli Eccmī Commissari procureranno di trattare insieme le questioni di maggior importanza.

- 1992 (1407) 8. - I singoli Eccmī Commissari manderanno annualmente al loro Eccmī Collegi, quindici giorni prima della Conferenza Episcopale, un'ampia relazione sulle condizioni del Seminario sotto ogni aspetto, nella quale ne siano rilevati i progressi e le deficienze e vengano date precise informazioni circa i provvedimenti presi e quelli che sembrasse necessario prendere.

A questa Sacra Congregazione si invierà copia di dette relazioni e copia del verbale della Conferenza Episcopale nella quale le relazioni stesse sono state esaminate.

- 1993 (1408) 9. - La Sacra Congregazione si riserva:
- a) la nomina del Rettore, del Direttore Spirituale e del Prefetto degli studi;
 - b) la concessione del *nulla osta* per la nomina degli altri Superiori e Professori;
 - c) l'approvazione dei regolamenti disciplinari e didattici.

II. - NORME PER I PROFESSORI

- 1994 (1409) 1. - I Professori riconosceranno come loro diretto Superiore il Rettore in ordine all'andamento generale del Seminario, e il Prefetto degli Studi per quanto concerne l'insegnamento.
- 1995 (1410) 2. - Attenderanno con ogni cura agli esercizi di pietà a tenore del canone 125 del *Codice di Diritto Canonico*, procurando anche per edificazione degli alunni, di prender parte alle pie pratiche della Comunità.
- Nella recita del Divino Ufficio potranno seguire il Calendario della Chiesa Universale.
- 1996 (1411) 3. - Procureranno di fare annualmente gli Esercizi Spirituali; e faranno insieme il Ritiro mensile nel giorno che verrà stabilito dall'Eccmī Commissario per la disciplina.¹
- 1997 (1412) 4. - Interverranno con puntualità alla soluzione dei casi morali e liturgici, che una volta al mese avrà luogo per essi sotto la presidenza dell'Eccmī Commissario per la disciplina.²
- 1998 (1413) 5. - Perché possano dedicarsi come conviene alla preparazione delle lezioni e al profitto degli alunni, non assumeranno impegni fissi o periodici fuori del Seminario, che li impediscano dal compiere esattamente e diligentemente il loro importante ufficio, e per questo stesso motivo non impartiranno lezioni private.
- A norma dell'art. 16 del *Regolamento organico*, nessuno può assumere impegni fissi fuori del Seminario senza il beneplacito della Sacra Congregazione.

¹ [Cfr. n. 1988].

² [Cfr. n. 1988].

- 1999
(1414) 6. - Non si ingeriranno nella disciplina del Seminario, e — sia tra loro, sia trattando con gli alunni — metteranno singolare cura per evitare qualunque giudizio od apprezzamento che possa in qualche modo turbare quella santa armonia che è condizione indispensabile per il buon andamento della Comunità.
- 2000
(1415) 7. - Cercheranno di contribuire con l'esempio alla fedele ed esatta osservanza delle regole del Seminario e porranno ogni diligenza per adattarsi alla vita comune dell'Istituto, seguendone puntualmente l'orario ed avvertendo opportunamente il Rettore ogniqualvolta dovessero assentarsi.
- 2001
(1416) 8. - Salvo rara eccezione da approvarsi nei singoli casi dal Rettore, non riceveranno visite di estranei al Seminario se non nelle sale destinate alle udienze.
Non è permesso avere nelle proprie camere apparecchi radio o grammofoni; essi potranno tenersi soltanto in una sala comune, dove ne verrà regolato l'uso dal Rettore.
- 2002
(1417) 9. - Se avranno bisogno di trattare con le RR. Suore addette al Seminario, si serviranno del tramite del Rettore.
Useranno ogni carità e discrezione verso il personale di servizio, e si rivolgeranno sempre al Rettore quando comunque avessero da fare qualche osservazione.
- 2003
(1418) 10. - Non si abboneranno a giornali non cattolici, e dovendo per serie ragioni leggere o l'uno o l'altro, osserveranno le maggiori cautele.

III. - NORME SCOLASTICHE

- 2004
(1419) 1. - L'anno scolastico ha inizio il 15 ottobre; per tale giorno devono essere terminati gli esami di riparazione e gli esercizi spirituali. Le lezioni terminano il 30 giugno.
- 2005
(1420) 2. - L'anno scolastico è diviso in tre parti, delle quali la prima termina con il 15 gennaio, la seconda con le vacanze di Pasqua, la terza con gli esami finali.
- 2006
(1421) 3. - Giorni di lezione ad orario completo sono: lunedì, martedì, mercoledì, venerdì e sabato. Al giovedì può essere assegnata qualche ora di scuola o qualche disputa accademica. I giorni di lezione ad orario completo devono essere almeno 150.
- 2007
(1422) 4. - Giorni di vacanza, oltre le domeniche e le altre feste di precetto, sono per tutti i Regionali i seguenti:
- 1) 2 novembre: Commemorazione di tutti i Fedeli Defunti.
 - 2) 4 novembre: Festa di S. Carlo Borromeo, Patrono dei Seminari.
 - 3) Dal 24 al 31 dicembre: Vacanze natalizie.
 - 4) 2 febbraio: Festa della Purificazione di Maria Santissima.
 - 5) 11 febbraio: Anniversario dei Patti Lateranensi.¹
 - 6) 7 marzo: Festa di S. Tommaso d'Aquino, Patrono delle Scuole cattoliche.²
 - 7) 25 marzo: Festa dell'Annunciazione di Maria Santissima.
 - 8) 21 giugno: Festa di S. Luigi Gonzaga, Patrono della Gioventù studiosa.³
 - 9) Mercoledì delle Ceneri.
 - 10) Dal Mercoledì Santo al giovedì di Pasqua: Vacanze pasquali.

¹ [Cfr. nn. 1707-1709].² [Cfr. 1609 nec non nn. 1607].Cfr. Epist. Ap. *Singulare illud* (13 iun. 1926) qua S. ALOISIVS GONZ. confirmatur Patronis iuventutis, praesertim studiosae: AAS 18, 265 s. — Insuper [cfr. n. 1649].

- 11) Vigilia, Feria II e III di Pentecoste.
12) Festa del Sacro Cuore.
13) Festa del Santo Patrono del luogo.
14) Anniversario dell'Elezioe del Sommo Pontefice.
15) Anniversario dell'Incoronazione del Sommo Pontefice (*Festa del Papa*).
16) Natalizio di S. M. il Re d'Italia.
- L'Eccmo Commissario per gli studi, d'intesa con l'Eccmo Commissario per la disciplina, può concedere qualche altro giorno di vacanza per solennità o ricorrenze locali, salva la norma stabilita al n. 3 comma 2.
- 2008
(1423) 5. - Le ore settimanali di lezione devono essere non meno di 22 per il Liceo e non meno di 20 per la Teologia.
Nel detto numero di ore non è computato il tempo destinato alla scuola di *Cerimonie*, di *Canto*, di *Urbanità*, di *Educazione fisica*.
- 2009
(1424) 6. - Nei giorni di scuola l'orario dev'essere distribuito in modo che siano destinate circa ore 8,30 all'applicazione intellettuale (scuola e studio) ed ore 8 al sonno.
- 2010
(1425) 7. - Gli alunni, oltre le ordinarie interrogazioni ed esercitazioni, abbiano ogni mese:
1) nella teologia una disputa teologica e la discussione di un caso morale;
2) nel liceo filosofico: a) almeno una disputa filosofica (durante gli ultimi due anni);
b) almeno due saggi d'italiano, due di greco e quattro di latino.
- 2011
(1426) 8. - Alla fine del primo e secondo trimestre si facciano ripetizioni generali del programma svolto durante il trimestre stesso.
Tali ripetizioni comprenderanno prove tanto orali che scritte per le lingue: solamente orali o scritte per le altre materie.
- 2012
(1427) 9. - Al termine dell'anno tutti gli alunni, anche quelli che fossero rimasti, con dispensa di questa Sacra Congregazione, nel Seminario Diocesano,¹ dovranno sostenere presso il Pontificio Seminario Regionale l'esame nelle singole discipline prescritte sull'intero programma dell'anno stesso.
- 2013
(1428) 10. - L'esame finale, di cui al numero precedente, comprenderà prove tanto orali che scritte per le lingue, e almeno orali per le altre materie.
- 2014
(1429) 11. - Le votazioni di profitto siano espresse in decimi: per la sufficienza è necessario siano raggiunti i 6/10. Per le materie nelle quali l'esame è scritto ed orale l'esito è dato dalla media delle due votazioni, avvertendo però che la media non può essere fatta quando la votazione in una delle due prove sia inferiore ai 5/10.
- 2015
(1430) 12. - Gli alunni non promossi nella sessione di luglio possono ripresentarsi nella sessione di ottobre, ad eccezione:
- 1) degli alunni del corso teologico che nella prima sessione siano stati riprovati in più di due materie, di cui almeno una fra quelle contemplate dal can. 1366 § 3 del *Codice di Diritto Canonico*;²
 - 2) degli alunni del corso liceale-filosofico che nella prima sessione siano stati riprovati in più di due materie o gruppi di materie.
- Formano rispettivamente un solo gruppo:
- a) scienze naturali, chimica e geologia;
 - b) matematica e fisica.

¹ [Cfr. nn. 1676 s. 1702].² [Cfr. n. 1479].

2016 13. - Gli alunni rimandati nella sessione di ottobre, se appartenenti al corso liceale-
(1431) filosofico e ai due primi anni di teologia, ripeteranno la classe; se appartenenti ai due ultimi anni di teologia ripeteranno gli esami sui trattati in cui non avranno meritato l'approvazione, però dopo aver compiuto regolarmente il quarto anno ed aver atteso, per un periodo di tempo non inferiore a un trimestre, alla necessaria preparazione rimanendo nel Regionale.

2017 14. - Gli alunni assenti per malattia dal Seminario Regionale durante l'anno scola-
(1432) stico per un periodo inferiore ai tre mesi, hanno facoltà di presentarsi regolarmente agli esami della sessione di luglio.

Gli alunni assenti per un tempo compreso fra i tre e i quattro mesi non possono presentarsi per gli esami alla suddetta sessione.

L'assenza superiore ai quattro mesi importa l'obbligo della ripetizione dell'anno, salvo il caso in cui:

1) si tratti di un alunno il quale presenti buone qualità morali e pregi intellettuali non comuni ed inoltre abbia riportato negli scrutini degli esami finali dell'anno precedente una media non inferiore ai 7/10.

2) intervenga il parere favorevole del Rettore del Regionale e dei Professori del corso al quale il medesimo alunno appartiene.

2018 15. - Nessun alunno può essere ordinato Sacerdote prima che abbia superato rego-
(1433) larmente tutti gli esami del corso teologico.¹

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De praeparatione ad Sacerdotium Romana

(Ex Serm. ad Pont. Collegii Americae Sept. in Urbe alumnos, 7 mai. 1936).

2019 Anche altrove e bene ci si può preparare al Sacerdozio, ma è certo
(1509) che la preparazione romana ha delle caratteristiche altrettanto speciali che preziose. Si direbbe proprio che qui è nell'atmosfera stessa la memoria, la presenza, la influenza dei Santi Apostoli. Qui sono tante le voci che parlano di Dio, delle anime, della fede, dei tesori della fede, dei benefici della fede; tante voci quante sono le chiese, i santuari di Roma, le zolle di Roma. Dalle catacombe fino al bel sole che scende su Roma, tutto è destinato ad avere una influenza benefica sulle anime che sono aperte a riceverla.

OR 9 maggio 1936.

¹ Qua norma tempus Ordinationis presbyteralis (cfr. CIC can. 976, § 2) pro alumni Seminariorum Regionalium Italiae definitur.

Pro ceteris autem clericis SUMMUS PONTIFEX fel. reg. declaratum ac statutum voluit omnes qui ante studiorum curriculum confectum (cfr. CIC can. 1365) Sacerdotio, quacumque causa initiati fuerint, nulli ministerio pastoralis, nisi Missae celebrandae diebus festis de praecepto, cum pericopae evangelicae explicatione, in commodum fidelium, et Catechesi pueris tradendae, addici posse, donec quartum annum Theologiae, in Seminario commorantes, rite expleverint eiusdemque examina feliciter superaverint.

Ex Audientia SSmi diei 2 mart. 1937.

(Ex Serm. ad Pont. Seminarii Gallici in Urbe alumnos, 9 nov. 1936).

2020 Vous le savez aussi qu'au Séminaire Français, comme dans tout Sé-
(1510) minaire qui répond à son mandat et à sa mission, il ne s'agit pas seulement de l'étude, ou d'une préparation scolaire, ni d'une préparation de l'intelligence par les sciences sacrées, mais bien plus, infiniment plus, d'une préparation de la volonté, d'une préparation à la sainteté, par l'acquisition de bonnes habitudes, les vertus, qui sont le fond de toute sainteté. En effet, l'œuvre, la grande œuvre, c'est votre formation à la vie ecclésiastique, à la vie sacerdotale. Voilà le grand cadre où tout trouve sa place et sa valeur absolue et relative aussi.

C'est vous dire, chers fils, avec quelle particulière bienveillance et avec quelle paternelle complaisance Nous vous souhaitons la bienvenue. Nous souhaitons aussi que cette nouvelle année soit pour vous excellente et remplie des bénédictions divines. Le Bon Dieu vous donne une grande grâce en vous permettant de vous former pour ainsi dire sur les genoux de l'Eglise, de cette Mère antique et vénérable qu'est l'Eglise de Rome, ici tout près du Père de cette Eglise, sur cette terre vraiment sainte,

*nella presenza del Figliuol di Dio;*¹

c'est bien ce que le « Vicaire du Christ » signifie pour tous ceux qui le voient avec les yeux de la foi.

OR 11 novembre 1936.

De cura adhibenda a sacerdotibus in quaestione « de re sociali »

(Ex Litt. Encycl. Divini Redemptoris, 19 mart. 1937).

2021 Sicut ad salutare huiusmodi ubique terrarum perficiendum opus,
quod dicendo haecenus persecuti sumus, ita ad remedia, quae praecise docuimus, morbis adhibenda, effectores ac ministros Christus Iesus sacerdotes suos in primis elegit atque constituit. His namque munus, peculiari Dei numine, mandatum quidem est, ut, sacris Pastoribus usi ducebantur ac Christi in terris Vicario modestissime studioseque obsecuti, ardentem fidei faciem universo hominum generi nullo non tempore praeferant, simulque illam catholicis viris supernam spem perpetuo iniciant, qua Ecclesia nisa semper, tot retulit victorias quot praelia Christi causa commisit: *haec est victoria quae vincit mundum, fides nostra* (1 J. 5. 4).

Qua in re illud nominatim in sacerdotum memoriam revocantes quod f. r. Decessor Noster Leo XIII in iis cohortandis pronuntiavit, ad opifices nempe iisdem adeundum esse, id ipsum Nostrum faciendum hoc additamento putamus: « Ad opifices egenos potissimum prodite; immo, in universum, ad indigentes prodite »; quemadmodum Christi eiusque Ecclesiae doctrina iubet. Turbulenti enim homines eos, qui in egestate ver-

¹ DANTE, *Parad.* 27, 24.

santur, insidiis prae ceteris petunt; quandoquidem e miseris, quibus hi conflictantur rebus, facilem confingunt causam, qua eosdem in divitum invidiam rapiant vehementerque commoveant, ut in omnia violenter involent, quae sibi inique recusata a fortuna arbitrentur. Quodsi sacerdos opificibus atque egenis non occurrat, ut a qualibet eos, tum praeiudicata opinione, cum doctrina commenticia aut prohibeat aut liberet, nullo negotio iidem sunt *communismi* praeconibus in arbitrium cessuri.

Enimvero non diffitemur in huiusmodi provinciam, post datas praesertim Encyclicas Litteras *Rerum novarum*¹ et *Quadragesimo anno*², multum operis collatum ad hoc tempus fuisse; ac propterea paterno studio eorum Episcoporum ac Sacerdotum sollertes curas hoc loco prosequimur, qui, cautiones, quas res habeat, opportune adhibentes, novas vias novosque aditus ad nostram hanc aetatem accommodata, in hoc genere explorant atque experiuntur. Attamen quae in istiusmodi rem adhuc usque gesta sunt, nostrorum temporum usibus nimio opere imparia esse constat. Quemadmodum, cum publica res periclitatur, cetera posthabentur omnia, quae vel ad vitam necessaria minime sint, vel directo ad civitatis propugnationem non spectent, eodem fere modo, in re de qua loquimur, alia cuius vis generis coepta, quamvis utilissima atque pulcherrima, postferri oportet necessitati ipsa christianae fidei christianaeque humanitatis communiendi fundamenta. Quam ob causam, qui in singulis quibusque parocciis versantur sacerdotes, cum primum, ut par est, in communem curationem et administrationem fidelium incubuerit, mox optimam maximamque diligentiae suae vim illuc intendant necesse est, ut simul operariorum multitudines Christo recipiant et Ecclesiae, simul hominum consociationes et communitates, quae magis desipuerint, christiano spiritu ab integro imbuant. Quod porro si praestiterint qui e sacro ordine sunt, ne addubitent quin aliquando e sollicitudine sua sint nec opinorum fructuum affatim percepturi, qui loco eis mercedis equidem futuri sunt, ob datam primum laboriose operam animis funditus novandis. Hoc, ut exemplis utamur, revera contigisse Romae aliisque in frequentissimis urbibus animadvertimus, ubi, ad sacras aedes in extremis vicis recens exaedificatas, paroeciales fidelium coetus studiose coalescunt, ac mirifice eorum mores civium commutantur, qui religionem hac una de causa aversati fuerint, quod eam omnino ignoraverint.

Verumtamen vis una omnium validissima egenorum tenuiorumque turbis christiane excolendis, exemplo equidem continetur sacerdotis, qui earum choro virtutum circumfundatur, quarum in Litteris Encyclicis a Nobis datis *Ad catholici sacerdotii*³ seriem adhortando recensuimus; sed hac in causa Dei administros nominatim opus est vitae modestia, tenuitate, abstinencia eo usque eminere ut sese apud fideles ad absolutissimam referant formam Divini Magistri, qui de seipso fidenter loquebatur: *Vulpes foras habent et volucres caeli nidos: Filius autem hominis*

¹ 15 maii 1891, *Leonis XIII Acta* 11, 97 ss.

² 15 maii 1931, AAS 23, 177 ss.

³ AAS 28, 23 ss.

non habet ubi caput reclinet (Mt. 8, 20). Quotidianis enim experimentis cognitum est tenuioris vitae sacerdotes, qui ex evangelica doctrina suis reipsa utilitatibus nullo modo inserviant, mirificam semper conferre in christianam plebem beneficia: uti exemplis S. Vincentii a Paulo, S. Ioannis B. Vianney, S. Iosephi Cottolengo, S. Ioannis Bosco, innumerabilium aliorum confirmatur; dum, contra, avari sacerdotes, qui omnia emolumentis suis et commodis metiantur, ut in eisdem Encyclicis Litteris Nostris ostendimus, quamvis eo impietatis non processerint, quo Indas Christi proditor, nihilominus vanum *aes sonans* atque inane *cymbalum tinniens* (1 Co. 13, 1) existent; ac saepe numero tantum aberit ut iidem in fideles divinam defundant gratiam, ut potius ab iisdem prohibeant. Quodsi utriusque cleri sacerdotes e suo cuiusque muneris officio opes convenit administrare, meminerint tamen, non modo caritatis iustitiaeque leges sibi esse diligentissime observandas, verum etiam singulariter enitendum ut sese pauperum reipsa patres exhibeant.

AAS 29, 97-99.

Alumnorum adscriptio Piae Unioni Cleri pro Missionibus

(Ex Statutis Generalibus Piae Unionis Cleri pro Missionibus: — Decret. S. C. DE PROPAGANDA FIDE, *Piae Unionis*, 14 apr. 1937).

2022

7. - Piae Unioni Cleri pro Missionibus adscribi possunt omnes sacerdotes cum saeculares tum regulares, necnon clerici qui sacrae theologiae studiis incumbunt.

8. - Adscriptio fit sive a Consilio dioecesano, sive a Consilio nationali, sive, his deficientibus, a Secretariatu Internationali Romae constituto.

9. - Ipsa adscriptione suscipiuntur onera Piae Unionis propria, et acquiritur ius ad indulgentias lucrandas et ad favoribus privilegiisque fruendum, quae a Sancta Sede Piae Unioni concessa sunt. Sciant tamen sodales non sufficere nomen dare Piae Unioni, sed naviter et fideliter exsequenda esse ea officia, quae nomen dantes susceperunt, si gratis Piae Unioni ab Ecclesia concessis vere frui desiderent.

28. - Director Nationalis praesertim curabit Unionem, tum verbo tum scriptis, apud sacerdotes et clericos in Seminariis propagandam: Commentarium Officiale Unionis Cleri pro sua ditione edendum.

AAS 29, 437. 440.

De Seminario ac de recta formatione alumnorum

(Ex Litt. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *De Visitatione Apostolica* ad Episcopos Poloniae, 8 oct. 1937).

2023

I. - Prae primis id dolendum est quod, si paucas Poloniae dioeceses, laude sane dignas, excipias, pluribus minora desunt Seminarium quae vere proprieque dicantur. Etenim si qui ecclesiasticae praebent vocationis indicia una cum adolescentibus ad laicalia officia adspirantibus, in iis educari solent Collegiis, quae et suis Scholis et iusta quoque carent disciplina.

Locorum Ordinarios minime latet quam Romanae Ecclesiae, a Tridentina Synodo ad dies usque nostros maternae et actuosae sollicitudini sit ut sacri ordinis alumni, inde a te-

neris annis, mature instituantur in sacris aedibus ipsorum propriis, quae *Seminarii* nomine legitime honestantur.¹

Quo circa Eminentissimi Patres sacrorum Antistites instantissime monent ut, quam primum fieri possit, nec impensae nec labori parcentes huius generis condant Instituta, ea quidem spe certissima freti quae passi fuerint fructus uberrimos consecutura.

2024

II. - Cum minoribus Seminariis erigendis alumnorum quoque in litteris humanioribus atque in scholastica philosophia institutio arctissime coniungitur, cum hucusque nec illae nec ista in polonicis Ephebeis tantam habeant partem, quantam ad ordinem ecclesiasticum praeparatio expostulet.

Nemo sane existimaverit eos qui in sortem Domini vocati fuerint congruenter educari posse in scholis quae iuvenes utriusque sexus ad civilia munia simul instruere natae sunt.

Si vero minora Seminaria erigantur, latini, graeci, patrii sermonum studio plane facileque consuletur atque sacra inventus apte praeparabitur ad illam disciplinam recte, sicuti decet, addiscendam quae theologiae est « ancilla », fidei propugnaculum ac veluti firmum religionis munimentum.²

Multis sane argumentis compertum est quantum Romani Pontifices scholasticam philosophiam commendaverint eandemque in Seminariis provexerint.

Ad rem attulisse sufficiat verba quae Leo XIII Epistola Encyclica *Officio sanctissimo* (d. d. XXII dec. MDCCLXXXVII) edixerat: alumni Ecclesiae « ut erunt humanitatis artibus informati et politi, praestantissima sacrae Theologiae studia ne attingant, prius quam diligentem adhibuerint praeparationem in studio philosophiae. Philosophiam eam intelligimus, intimam solidamque, altissimarum indagatricem causarum, patronam optimam veritatis; cuius virtute neque ipsi fluctuent neve abripiantur *omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris* »³ et queant etiam doctrinis ceteris adiumenta veritatis subministrare, captionibus praestigiisque opinionum discussis et refutatis. Huius rei gratia, ut opera magni Aquinatis essent in manibus et assidue apteque exponerentur iampridem monuimus⁴ idemque saepius inculcavimus verbisque gravissimis; et gestit animus optimos inde fructus esse a clero perceptos, perquam optimos uberrimosque spe certa expectamus. Scilicet disciplina Doctoris Angelici mire facta est ad conformandas mentes, mire usum parit commentandi, philosophandi, disserendi presse invieteque...⁵

Item Augustus Pontifex, feliciter regnans, vix ad Petri Cathedram evectus, Apostolica Epistola *Officiorum omnium* (d. d. 1 augusti MCMXXII) praecipiebat: « Confecto igitur litterarum curriculo, nostri alumni, ut sacrae Theologiae aptam praeparationem adhibeant, minimum biennio diligentissime in Philosophiae studio versentur. Scholasticam intellegimus Philosophiam, a sanctis Patribus Scholaeque Doctoribus quadam laborum continuatione naviter expolitam, ac denique opera et ingenio Thomae Aquinatis ad summum perfectionis gradum adductam ».⁶

Quae Summorum Pontificum monita Polonorum Praesules certissime urgebunt ut omni, qua par est, alacri impigraque solertia in disciplina tanti momenti institutioni statim provideant.

¹ Cfr. Conc. Trid. sess. XXIII, *de ref.*, c. 18 (*Conc. Tridentinum*, ed. Societas Goerresiana, IX, 596); *Benedictus XIV*, Ep. Enc. *Ubi primum*, 3 dec. 1740 (*Benedicti XIV Bullarium* I, 4); Pius IX, Ep. Enc. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846 (*Pii IX Acta*, I, 19); Leo XIII, Ep. Enc. *Ad extremas Orientis*, 24 iun. 1893 (*Leonis XIII Acta XIII*, 195); Pius XI, Ep. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922 (AAS 14, 451 s.). [Cfr. n. 1595].

² LEO XIII, Litt. Enc. *Aeterni Patris*, 4 aug. 1879 (cfr. *Leonis XIII Acta*, I, 263).

³ Eph. 4, 14.

⁴ Cfr. Litt. Enc. *Aeterni Patris* (*Leonis XIII Acta*, I, 283); Litt. *Iampridem*, 15 oct. 1879 (*Acta*, I, 300-303); Litt. Ap. *Cum hoc sit*, 4 aug. 1880 (*Acta*, 2, 108-113); Ep. *Quae diligenter*, 4 ian. 1887 (*Acta*, 7, 4); Ep. *Quod in novissimo*, 10 apr. 1887 (*Acta*, 7, 67).

⁵ *Leonis XIII Acta*, 7, 229.

⁶ AAS, 14, 154; [cfr. n. 1595].

Recens autem quae inducta est civilis *Scholae mediae* reformatio aptissimam huius rei offert occasionem, qua adulescentes, curriculo *Gymnasiali et Lycaali* in Seminariis minoribus sex per annos emenso, maius adeant Seminarium, ut duce et magistro Angelico Doctore, in scholasticam Philosophiam, cum affinibus disciplinis, saltem *per biennium*, et in sacram Theologiam, *per quadriennium*, naviter incumbant.¹

III. - Deinde Eñi Patres tum in Seminaria, cum in episcopalia Collegia, non sine animi moerore, conspexerunt quomodo paullatim ea principia ac educandi rationes irrepserint quae ab ingenue vetustoque Ecclesiae sensu longe aberrant. Nullo etenim pacto id probari potest quod iuvenes suo cuiusque arbitrio fere relinquuntur, debitaе vigilantiae veluti expertes; ephemerides atque diaria pro lubito ac indiscriminatim legant, productas iteratasque ferias apud suos agant, cuicumque societati inter studentes nomina dent; immo, pro dolor!, eo usque processerint ut, effrena cum licentia, probra facinora aliquando, patraverint.

Quapropter Apostolica Sedes cum diutius abstinere non posset quin huiusmodi tristissimae rerum conditioni sua auctoritate obviam iret, haec quae sequuntur praescribere censuit:

A) De Seminariorum Regimine

1. Poloniae Ordinarii ante omnia cunctas adhibeant industrias ut cum suis cuiusque Seminariis frequenti visitatione communicent, id pro certo tenentes eo magis ecclesiastica Instituta florescere quo maiorem solertiam in ipsa contulerint.²

2. Efficiant praeterea ut in unoquoque Seminario adsit Rector, vitae honestate, regendi prudentia ingenique cultu vere praestans, qui vires suas omnes insumat in rectam alumnorum conformationem, una cum illis communem perpetuamque vitam in ipso Seminario degens.

Quod si lecti viri e saeculari clero desint, Episcopus, pro sua prudentia, Seminarium regimen Congregationi religiosae committat, opportunam Conventionem, a Sancta Sede approbandam, cum eadem ineundo.

3. Devitetur omnino ne Rectoris munere fungatur Episcopus Auxiliaris aut Sacerdos nimis alienisque distantibus occupationibus, ea sane de causa quia neuter munus alumnos rite educandi, qua par est, sedulitate obire potest.

4. In Seminario moderando Rectorem adiuvent tum Oeconomus pro re familiari³ cum Vicerector, cui onus incumbat, opera collata quorundam contuberniis Praepositorum, alumni propius advigilandi.

5. Ut autem Seminarii regimen suo ordine custodiatur Episcopi omni ope curent Regularum Librum, Seminarii naturae et fini congruentium, clare et concinne conficiendum, quae, codicis instar, cotidianae vitae alumnorum res et actus sancte dirigant.⁴

6. Alumnos inter ac Superiores mutua fiducia animorumque concordia adeo vigeant, ut iuvenes Sacerdotem qui Seminarii regimini praest, non tam habeant legis *extractorem* districtumque iudicem, qui iustis poenis ordinis violatores mulcet, quam *patrem* venerentur amabilem, ipsorum in virtute et doctrina profectui unice intentum.

B) - De alumni Seminario excipiendis

1. Ea recoili oportet quae de excipiendis Seminario alumni sacri Canones iamdudum servanda praecipiant,⁵ ipsa praesertim quae Summus Pontifex, feliciter regnans, saepis-

¹ Can. 1365, §§ 1-2 CIC; cfr. Can. 1366, § 2 CIC [cfr. nn. 1475 s.].

² Can. 1357, §§ 1-2 CIC [cfr. nn. 1458 s.].

³ Can. 1358 CIC [cfr. n. 1462].

⁴ Can. 1357, § 3 CIC [cfr. n. 1460].

⁵ Can. 1363 CIC [cfr. n. 1469].

2026

sime et vehementer admonuit: eos tantum scilicet admitti posse quibus, praeter testimonia de legitimitate natalium familiaeque honestate, suffragia ferant:

- a) puritas vitae;
- b) voluntas alacris et ad sacras res proclivis animus;
- c) sufficiens ingenii acies, opportunis de peractis studiis documentis serio comprobata.

2. Curetur insuper ut in theologicum cursum nemo inscribatur qui periculum « classicae — uti vocant — maturitatis » feliciter non superaverit, latinam graecamque linguas probe non calleat atque, secundum Codicis Iuris Canonici praescripta, scholastica philosophia rite imbutus non sit.¹

2027

C) De Pietate

1. - Praeter Confessarios,² nulli Seminario Magister pietatis vel Director spiritus desit, summa cum diligentia selectus. Cognitum sane perspectumque est huic exercendo officio sacerdotes requiri egregiis animi dotibus eminenter ornatos « qui indefessa cura iuvenes ad solidam illam pietatem informant, quae universae ecclesiasticae educationis fundamentum est ».³

2. - Cum spiritualis Director tum Confessarii meminerint alumnos ad sacerdotalium virtutum cotidianum progressum, maxime ad spiritum abnegationis et obedientiae, plane esse excitandos, ut mature discant cupiditatibus suis dominari, terrena despiciere et amare caelestia atque Christum induere qui formandum in ceteris Christum ipso muneris officio destinantur.

Quod si Seminarium ingressi fuerint iuvenes, quorum indoles ac voluntas spem minime afferant eos fidelem cultum ac servitium Deo fore praestituros, praecipue quod morum integri non sint, conscientiarum Moderatores, in suo cuiusque gravissimo munere, suaviter fortiterque satagent ut illi e sacris saeptis sponte ultroque recedant.

3. - Neminem effugerit quantum ad Altaris administratos idoneos comparandos valeant Sanctissimae Eucharistiae cultus ferventissimus et erga Deiparam Mariam filialis devotio, religionis exercitiis sincero animo cotidie expletis.

Ne itaque pietas forma quadam externa absumatur, sed ex praecordiis flagret, ut ad sanctimoniam acquirendam iuge sit incitamentum.

2028

D) De Disciplina

Nullam autem esse pietatem si a disciplina, qua universus Ecclesiastici Instituti ordo constat, dissocietur est in aperto. Quod ne umquam eveniat:

1. Sacrorum alumni, inde saltem a primo anno quo in maius Seminarium admissi fuerint, vestem talarem, secundum morem Romanum, induant eamque semper retineant, feriarum quoque tempore quas apud suos transigere solent.

2. Iidem prohibeantur quominus ephemeridibus utcumque operam dent; ad eam autem lectionem quod attinet, ea fideliter servantur quae Motu Proprio *Sacrorum Antistitum* (d. d. 1 septembris MCMX)⁴ praescribuntur, secundum S. Congregationis Consistorialis Declarationes.⁵

¹ Cfr. Can. 1365, § 1 CIC [cfr. n. 1475].

² Can. 1358 CIC; cfr. Can. 1361 CIC [cfr. nn. 1462, 1466].

³ PIUS X, Litt. Enc. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906 (PII X *Acta*, 3, 167 s.; A. MICHELETTI, *Ius Pium*, Augustae Taurinorum [1914] 379 s.). [Cfr. n. 1237].

⁴ AAS, 2, 659, 668. [Cfr. nn. 1270 ss.].

⁵ Cfr. *Declaratio* die 25 sept. 1910 facta (AAS, 2, 740 s.); Ep. *Eminentiae Vestrae* ad Claudium Cardinalem Vaszary, Archiepiscopum Strigoniensem et Primatem Hunga-

5. Per lo stesso motivo non è loro permesso assumere prediche o altre opere di sacro ministero che li impegnino notevolmente o possano in qualche modo tornare a detrimento della necessaria preparazione alle lezioni e degli altri doveri inerenti alla scuola.

6. Sia in scuola che fuori, nelle parole e nel contegno avranno sempre presente il fine altissimo della missione loro affidata dalla Chiesa, di contribuire cioè con la dottrina e con l'esempio alla formazione spirituale e intellettuale dei futuri ministri del Santuario.

7. Sarà loro dovere non ingerirsi nell'andamento interno del Seminario, e sia tra loro sia specialmente trattando con i giovani eviteranno giudizi e apprezzamenti che possano in qualche modo turbare l'armonia tra Superiori, Professori ed alunni che deve sempre regnare nel Seminario.

8. Pur non essendo soggetti alle singole regole del Seminario, potranno ogni cura per favorirne, anche con l'esempio, l'osservanza da parte dei giovani, evitando altresì tutto ciò che possa recar danno alla comune disciplina.

9. Non sarà permesso avere nelle proprie camere apparecchi radio o grammofoni, che potranno soltanto tenersi nella sala di convegno comune, e l'uso sarà regolato dal Rettore.

10. È vietato avere abbonamenti a riviste e giornali non cattolici, e anche leggerli senza grave ragione.

11. Così pure non è permesso fumare nei luoghi che possono essere frequentati dagli alunni, e specialmente in pubblico, sia in Seminario che fuori.

12. I Professori si asterranno dal recarsi non soltanto nei pubblici ritrovi della città, ma anche in famiglie private senza gravi motivi.

13. Qualora dovessero assentarsi dal Seminario anche in giorni di vacanza durante l'anno scolastico, o rimaner fuori per il pranzo o per la cena, non mancheranno di farne consapevole il Rettore.

14. Procureranno con ogni impegno di evitare gli inconvenienti derivanti dalla mancanza di puntualità agli atti comuni e dal richiedere speciale trattamento senza vera necessità.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De Seminariorum iuribus in Lusitania

(Ex Convent. cum Republica Lusitana, 7 mai. 1940).

2070

Art. VI. - É reconhecida à Igreja Católica em Portugal a propriedade dos bens que anteriormente lhe pertencian e estão ainda na posse do Estado, como templos, paços episcopais e residências paroquiais com seus passais, seminários com suas cârcas, casas de institutos religiosos, paramentos, alfaias e outros objectos affectos ao culto e religião católica, salvo os que se encontrem actualmente applicados a serviços públicos ou classificados como « monumentos nacionais » ou como « imóveis de interesse público ».

2071

Art. VIII. - São isentos de qualquer imposto ou contribuição, geral ou local, os templos e objectos nêles contidos, os seminários ou quaisquer estabelecimentos destinados à formação do clero, e bem assim os editais e avisos afixados à porta das igrejas, relativos ao ministério sagrado; de igual isenção gozam os eclesiásticos pelo exercício do seu munus espiritual.

dei più grandi benefici che gli abbia elargito, poichè dalle tombe dei Santi Apostoli, dalle tenebre e dai labirinti delle Catacombe affiora e traspira qualche cosa di grande, come un'energia soprannaturale e divina che si fa sentire ovunque.

Il Santo Padre si congratulava con i cari giovani di quella fortuna ed esprimeva la sua speranza che essi avrebbero mostrato la loro corrispondenza a questo beneficio cooperando con tutta la generosità e ricchezza a quell'apostolato che è diretto alla espansione e dilatazione del Regno di Gesù Cristo.

OR 16-17 agosto 1935.

De sacris Seminariis ordinandis moderandisque

(Ex Litt. circul. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. In conventu plenario, ad Lusitaniae Ordinarios, 8 sept. 1935).

1924
(1347)

I. - Ante omnia, maxima cura adhibenda est in primo iuvenum delectu, qui Seminarium petunt; ab Ordinariis nempe ne *admittantur, nisi filii legitimi, quorum indoles ac voluntas spem afferant eos, cum fructu, ecclesiasticis ministeriis in perpetuum inseruituros*.¹ Quod sperare non licet nisi iidem, secundum ipsius Summi Pontificis mentem, exhibeant:

- a) morum integritatem;
- b) voluntatem bonam, peculiarem pietatem atque erga Ecclesiam sacrasque res proclivem animum;
- c) sufficientem ingenii vim, quae ex laudabiliter superatis scholis elementariis comperta habeatur.

1925

(1348)

II. - Ad pietatem quod attinet... quodlibet Seminarium, iuxta praescriptum can. 1358,² suum habeat rerum spiritualium moderatorem, qui in gravissimum munus suum constanter diligenterque incumbat. Ipse autem, ad mentem Summi Pontificis Pii X, s. r., « vir esse debet peculiari prudentia praeditus, christianae perfectionis studiosissimus, qui iuvenes assidue ad solidam illam pietatem informet, quae primum fundamentum est vitae sacerdotalis ».³

1926

(1349)

Porro sacrorum alumnos, ut ait gloriosissimus LEO XIII, « decet vel a prima aetate iugo Domini assuescere, pietati vacare plurimum, inservire sacris ministeriis, vitae sacerdotalis exemplo conformari ».⁴ Illi igitur cotidie per semihoram orationi mentali attendant: iuniores quidem simul, seniores vero (nimirum qui disciplinis philosophicis et theologicis student) meditationem, quamquam in sacello congregati, singillatim unusquisque super libro proprio, peragant, ut deinde sacerdotio aucti piissimam hanc et summe necessariam precandi rationem servant. Ordinarii autem satagent ut selectiores meditationum libri necnon de re ascetica opera probatissima opportune ab alumnos cognoscantur.

¹ CIC can. 1363 § 1 [cfr. n. 1469].

² [Cfr. n. 1463].

³ [Cfr. n. 1462].

⁴ Litt. Encycl. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906 [cfr. n. 1237].

⁵ Epist. *Paternae providaeque Nostrae* ad Episcopos Brasiliae, 18 sept. 1899 [cfr. n. 1125].

3. Iuvenes assidue vigilantique custodiæ subsint; e Seminario ne exeant nisi legitima veræque necessitatis causa (haud tamen facile agnoscenda!), numquam autem sine prudenti fidoque socio.

4. Feriae quas alumni penes suos traducant, opportune contrahantur iidemque, vacationum tempore, sub proprii Parochi vel alius pii Sacerdotis ductu maneant, ne brevi id amittant quod diuturna opera cotidianoque labore eorum cordibus insertum est.

Quam in rem aptissime cadunt verba illustris recordationis Leonis XIII qui Epistola Encyclicæ *Paternae* (d. d. XVIII septembris MDCCCXCIX) monebat: « ... vitandi periculi ratio suadet ut comparetur alumnis rusticatio ad feriandum, nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum adeundae familiae. Multa enim pravitatis exempla manent incautos, praesertim in colonicis iis domibus, ubi operariorum familiae glomerantur; quo fit ut, in iuveniles cupiditates prona, aut ab incepto deterreantur, aut sacerdotes futuri sint offensioni populo ».¹

5. Locorum Ordinarii singulariter caveant ne alumni ludis festisque mundanis intersint, corporis exercitationibus (vulgo « sports ») nimis indulgeant, societates dramaticae sive musicae artis agant, conventus annuatim inter se habeant, qui occasionem praebeant clericali pacis deturbandae.

E) De Studiis ac Scholis

1. Praeter ea quae de linguis classicis deque christiana philosophia addiscendis superius diximus, operae pretium est singulos sacrorum Antistites intentos monitosque facere de praecipua quam habent necessitate Seminariis suis vere probos providendi magistros, summa prudentia, consilio, rerum usu prae ceteris commendatos, qui litteris ac disciplinis, maxime sacris, iuvenes sedulo imbuere sciant. Multum itaque iuvabit ut professores alienis officiis anxiusque curis eximantur, quae illos impediunt quominus et uberius percipiant et aptius alumnos tradant disciplinas, ipsis honesto repenso honorario ad decoram vitam, etiam in aegritudine et in senectute, agendam.

2. In theologico cursu prae omnibus disciplinis, necessario tradendis, « principem locum habeat sacra theologia. Haec autem disciplina methodo cum positiva tum scholastica tradenda est: ideo veritatibus fidei expositis et ex Sacra Scriptura et Traditione demonstratis, earum veritatum natura et intima ratio ad principia et doctrinam S. Thomae Aquinatis investigentur et illustrentur ».²

3. Pericula tum annua cum menstrua iusto cum rigore fiant, ad leges scholares firmiter stabiliterque latas.

riae, d. d. 20 oct. 1910, cuius tenor hic est: « ... Summi Domini Nostri mens est ut firma sit lex qua prohibetur ut diaria et commentaria, etiam optima, quae tamen de politicis rebus agunt quae in dies eveniunt, aut de socialibus et scientificis quaestionibus quae pariter in dies exagitantur quin adhuc de iis certa sententia habeatur, haec, inquam, in manibus alumnorum seminarii libere non relinquuntur. Nil tamen vetat quominus superiores seminarii aut magistri, si agatur de quaestionibus scientificis, legant alumnos aut legendos articulos in sua praesentia tradant eorumdem diariorum et commentariorum, quos ad alumnorum instructionem utiles vel opportunos censent.

Commentaria vero in quibus nil contentione continetur, sed notitias religiosas, S. Sedis dispositiones et decreta, Episcoporum acta et ordinationes referunt, vel alia quae quamvis periodica non aliud sunt quam lectiones ad fidem et pietatem fovendam utiles, haec, inquam, possunt, probantibus seminarii moderatoribus, prae manibus alumnorum relinqui, tempore a studio et ab aliis praescriptis libero » (AAS, 2, 855 s.). [Cfr. n. 1285].

¹ Cfr. *Leonis XII Acta*, 19, 195. [Cfr. n. 1126].

² Pius XI, Const. Ap. *Deus Scientiarum dominus*, 24 mai 1931 (AAS 23, 253). [Cfr. n. 1790].

F) De muliebri Famulatu

Eminentissimi Patres id quam maxime reprehendendum putarunt quod in Polonicis Seminariis mulieres sive religiosae sive laicae fere omnibus domesticis servitiis addicantur. Non est cur declaretur quantum mos iste iam a primaeve Ecclesiae disciplina dissideat quantaque pericula secum ferat.

Sacra igitur Congregatio enixe Polonorum Praesules monet ut a quocumque obeundo munere mulieres laicas in ecclesiasticis Institutis arceant; religiosas autem mulieres culinae servitio, linteis mundandis atque custodiendis aliisque id genus officiis tantum reservent, domo tamen ab aedibus quae moderatoribus, professoribus et alumnis destinantur, penitus separata.

2030

G) De Episcopalibus Convictibus aliisque Collegiis

1. Dum Seminariis minoribus erigendis prospicitur, necesse omnino est in Convictibus aliisque episcopalibus Collegiis peculiare institui « sectiones » iis qui divino ministerio mancipari cupiant, ut ipsi, a ceteris seiuncti, ad clericalem disciplinam conformari incipiant.

2. Locorum Ordinarii de reformandis suis cuiusque Collegiis quam cito seduloque cogitent. Etenim quum clero recte educando sollicitam navarint operam, dignum sane iustumque est ut ipsi, ovium pastores et episcopi animarum, in eos iuvenes catholica institutione fingendos intendunt, qui in civium consortione quandoque viri futuri sint, mentis cultu, morum pietate prudentiaque regiminis spectatissimi. Profecto in comperto est unumquodque Collegium, quamquam catholico nomine ornatum et a sacerdotibus directum, si in ipso rerum ordo graviter collapsus fuerit plus detrimenti quam utilitatis Ecclesiae fore.

Sacrorum igitur Antistites strenua acerrimaque opera remedia ad rem opportuna adhibeant maximeque curent ut:

a) singula episcopalia Instituta proprium aptumque habeant normarum Codicem, quo universa disciplina moderetur;

b) iisdem Sacerdotes praeficiant, qui, ecclesiastico spiritu et vitae integritate, idonei sint adolescentibus catholice educandis;

c) caveant insuper ne alumni: 1° societatibus quae quomodocumque religioni catholicae adversentur nomina dent; 2° ludis theatralibus choreisque intersint, quae publicis in Gymnasiis flant; 3° nimia familiaritate cum puellis scholarum communicent, quibus una simul succrescere coguntur;

d) in eadem Instituta iuvenes acatholicos ne admittant, nisi gravibus de causis et impetrata in singulis casibus venia a Sancta Sede;

e) adolescentium animos ad religionem studiose informant, opportunis pietatis exercitiis inductis;

f) si demum scholae penes ipsa Collegia habeantur, eas ita foveant atque promoveant ut gradum semper attingant quem civiles leges exigunt.

Iis quae supra edicuntur alia quoque accedunt, quae ad singula Seminaria vel Collegia praecipue spectant, de quibus utile visum est peculiaribus agi in litteris cuique Polonorum Ordinario mittendis.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De Seminariis et eorum disciplina

(Ex Litt. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. Iudicio Eminentissimorum ad Episcopos Canadensis Dicionis et Terrae Novae, 21 sept. 1937).

I. - De Seminariis maioribus

2031

1. - Numquam desit in Seminario Director spiritus, « vir non communis prudentiae et in semitis christianae perfectionis peritus, qui indefessa cura in alumnorum animis solidam illam pietatem foveat atque promoveat, quae sacerdotalis vitae primum est fundamentum ».¹

2. - Singulis alumnorum contuberniis Praefecti disciplinae praeponantur, pietate, studio, iudicii maturitate praestantes, quibus onus incumbat iuvenibus propius advigilandi, sub Rectoris et Vicerectoris potestate.

3. - Quemadmodum Ordinarii Canadenses in Plenario Concilio, anno MCMLX Quebeci habito, iam statuerant,² sacrorum alumni ad disciplinas sive in minore Seminario, sive in Collegiis tradendas ne deputentur, neve ad munere Praefecti ibidem fungendum assumantur.

4. - Curriculo litterario-philosophico, rite ad leges patrias emenso, in altius diligentiusque scholasticae philosophiae et latini sermonis studium alumni *annum* (sacrae Theologiae veluti *propaedeuticum*) insumere iubeantur. Omnium enim in aperto est tum *christianae philosophiae* cum linguae, quae « catholica » iure meritoque appellatur, singularis praestantia atque momentum.³

5. - A primo anno quo theologico cursui adscripti fuerint omnes vestem talarem, secundum morem Romanum, in Seminario induant; extra autem Seminarii aedes habitum ecclesiasticum, « quem legitima consuetudo et Ordinarii loci praescriptum in propria regione *ordini clericali congruentem* agnoverint »⁴ digne semperque deferant.

6. - Ferae quas apud suos traducant opportune imminuantur, iisdemque perdurantibus, alumni sub Parochi vel alius pii Sacerdotis custodia maneant, qui, rusticationis tempore exacto, de eorum vita ac moribus *scripto* ad Seminarii Rectorem referre teneantur.

¹ PIUS X, Litt. Enc. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906 (*Pii X Acta*, 3, 167 s.). [Cfr. n. 1237].

² *Acta et Decreta Concilii Plenarii Quebecensis Primi* (Quebeci 1912) n. 173, p. 195 s.; cfr. *Convent. Plen.* diebus 3-4 Oct. 1928 Quebeci habitum.

³ Ad rem attulisse sufficiat verba LEONIS XIII, qui Epistola Encyclica *Officio Sanctissimo* (d. d. 22 dec. 1887; cfr. LEONIS XIII *Acta*, 7, 229) de scholastica philosophia ita edixerat: alumni Ecclesiae « ut erunt humanitatis artibus informati et politi, praestantissima S. Theologiae studia ne attingant, prius quam diligentem adhibuerint praeparationem in studio philosophiae. Philosophiam eam intelligimus intimam solidamque, altissimarum indagatricem causarum, patronam optimam veritatis; cuius virtute neque ipsi fluctuent neve abripiantur *omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris* (Eph. 4, 14) et queant etiam doctrinis ceteris adiumenta veritatis subministrare, captionibus praestigiisque discussis et refutatis ». [Cfr. n. 984].

Ad latinum vero sermonem quod attinet S. P. Pius Pp. XI, feliciter regnans, Apostolica Epistola *Officiorum omnium* (d. d. 1 aug. 1922; AAS 14, 452) scripsit: « Primum est de linguae latinae studio in litterarum clericorum ludis omni cura fovendo atque provehendo, quam linguam scientia et usu habere perceptam non tam humanitatis et litterarum quam religionis interest... Quodsi in quopiam homine laico, qui quidem sit tinctus litteris, latinae linguae, quam dicere *catholicam* vere possumus, ignoratio quemdam amoris erga Ecclesiam languorem indicat, quanto magis omnes clericos, quotquot sunt, decet eiusdem linguae satis gnaros esse atque peritos! ». [Cfr. n. 1594].

⁴ Cfr. Decretum S. C. Concilii *Prudentissimo sane consilio* d. d. 28 iul. 1931 (AAS 23, 337).

In id apte cadunt verba Leonis XIII:

«... vitandi periculi ratio suadet ut comparetur alumnis rusticatio ad feriandum nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum adeundae familiae; multa enim pravitate exempla manent incautos ... quo fit ut, in juveniles cupiditates prona, aut ab incepto deterreantur, aut Sacerdotes futuri sint offensioni populo».¹

7. - De diariis ac ephemeridibus legendis fideliter servantur, secundum S. Congr. Consistorialis Declarationes,² quae sanctae memoriae Pius X Motu Proprio *Sacrorum Antistitum* (d. d. 1 septembris MCMX) edixit.³

II. - De Seminariis minoribus

Enim Patres dolentes conspexerunt in universa Canadensi Ditione et in Terra Nova vix esse *Seminarium minus*, quod vere proprieque dicatur.

Il enim qui divinae vocationis praebent indicia in Collegiis sive Convictibus, una cum adolescentibus ad civilia munia adspirantibus, educari solent.

Quod ut excusetur quodammodo, id asseritur, eosdem fere fructus, dimidiatis expensis, e Collegiis *mixtis* percipi, qui et e Seminariis minoribus percipiuntur.

Ex huiusmodi inducto more utilitates quasdam derivari Sacra haec Congregatio non infitatur; qui tamen mos perpetuae Ecclesiae consuetudini, inde a Tridentina Synodo, atque gravissimis Summorum Pontificum monitis manifesto adversatur.⁴

Quo circa iidem Patres Cardinales unanimes existimarunt tandem aliquando tempus advenisse solvendi votum implendique desiderium laudati Concilii Plenarii Quebecensis primi:

«Vehementer optamus ut Seminaria minora ad mentem Tridentini Concilii mox in dioecesibus nostris haberi queant».⁵

Sacrorum igitur Antistites in proximo annuali Conventu (*Conferentia*) quae ad rem sint agenda simul deliberent, eademque Sacrae huic Congregationi proponant.

Interim, dum minoribus erigendis Seminariis efficaciter consulitur, necesse omnino est ut Episcopi Collegiorum alumnis, qui in spem Sacerdotii succrescant, sedulo studioque prospiciant, haec pro ipsis quam primum ad effectum adducant:

1° Quantum fieri potest a ceteris adolescentibus, providis definitisque normis, seiungantur;

2° crebrioribus religionis exercitiis, praesertim cotidiana rerum divinarum meditatione, frequentibus cohortationibus, piorum librorum lectione, ad spiritum ecclesiasticum mature conformentur.⁶

Insuper leges seu regulae singulis Collegiis-Seminariis *scripto* statuuntur, quibus christiana alumnorum educatio magis magisque in tuto collocetur, atque studia ita augeantur et apte ordinentur ut iuvenes ad maiores addiscendas disciplinas vere idonei efficiantur.

¹ Ep. Enc. *Paternae*, 18 sept. 1899 (*Leonis XIII Acta*, 19, 195). [Cfr. n. 1126].

² Cfr. *Declarationes* die 25 sept. 1910 factas (AAS 2, 740 s.); Ep. *Eminentiae Vestrae* ad Claudium Cardinalem Vaszary Archiepiscopum Strigoniensem et Primatem Hungariae, d. d. 20 oct. 1910; [cfr. nn. 1285; 2028].

³ AAS 2, 659, 668.

⁴ Cfr. Conc. Trid., sess. XXIII, *de ref.*, c. 18 (*Conc. Tridentinum*, ed. Societas Goerresiana, IX, 596); BENEDICTUS XIV, Ep. Enc. *Ubi primum*, 3 dec. 1740 (*Benedicti XIV Bullarium*, I, 4); PIUS IX, Ep. Enc. *Qui pluribus*, 9 nov. 1846 (*Pii IX Acta*, I, 19); LEO XIII, Ep. Enc. *Ad extremas Orientis* 24 iun. 1893 (*Leonis XIII Acta*, 13, 195); PIUS XI, Ep. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922: AAS 14, 451 s. [cfr. nn. 1591].

⁵ *Acta et Decreta Concilii Plenarii Quebecensis Primi*, n. 161, p. 191.

⁶ Can. 1367, §§ 1-5 CIC [cfr. nn. 1480 ss.].

III. - De muliebri famulatu

Usus omnia propemodum domestica munia, tum in Seminariis cum in catholicis Collegiis, mulieribus, sive religiosis sive laicis, committendi S. Congregatio putat non approbandum, utpote traditae Ecclesiae disciplinae minime congruentem et periculis facile obnoxium.

Locorum Ordinarii instantissime monentur ut a quocumque obeundo officio laicas mulieres in Seminariis Collegiisque arceant; religiosas vero culinae servitio, linteis sive mundandis sive custodiendis ceterisque id genus muneribus tantum addicant, domo tamen ab aedibus, quas moderatores, professores, alumni incolant, penitus seiuncta.

IV. - De Coetu Deputatorum

Ea est lex,¹ iam a Tridentina Synodo lata, ut cunctis in Seminariis bini adsint Deputatorum Coetus, alius *pro disciplina*, alius *pro re oeconomica*.

Studeant itaque Excellentissimi Episcopi ut eosdem in suis, tum Seminariis cum Collegiis, quae *Seminarii* vices gerunt, quam cito instituant, quorum consilio in negotiis maioris momenti probe utantur.²

Civiles autem, uti vocant, *Corporationes* seu Administrationis Coetus, quae in Seminariis et Collegiis haberi solent, Deputatorum *pro re familiari* munere fungi quidem possunt, modo haec sancte servantur:

1° Episcopus huiusmodi Coetibus praesit aut saltem facultate auctoritateque polleat ipsorum *rata habendi* decreta;³

2° *Corporationes* e sacerdotibus constent, a locorum Ordinariis selectis.

V. - De Seminario interdioecesano in regione occidentali (West-Canada) erigendo

Ad regionem occidentalem quod attinet Canadensis Ditionis, Purpurati Patres, non sine animi moerore, compererunt fere nullum ibi adesse Seminarium maius, quod illarum dioecesium (a Winnipegensi usque ad Victoriensem) clericos excipiat sacrisque informet disciplinis. In tam vasto terrarum tractu alumni longe inter se dissita Instituta petere coguntur, non parva tum ecclesiasticae educationis, cum rei oeconomicae discrimina inde referentes.

Qua de causa Sacra haec Congregatio Venerabiles Praesules urget ut, auxiliis a Deo impetratis collatisque viribus, *Interdioecesanum Seminarium*, suis rite instituendis sacrorum alumnis, in regione occidentali condendum curent.

Huius vero Seminarii erigendi moderandique rationem, ubi primum concordia opera eam definierint, Apostolicae Sedis iudicio subicere ne omittant.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

¹ Can. 1359, §§ 1-3 CIC [cfr. n. 1463].

² Can. 1359, § 4 CIC [cfr. n. 1463].

³ Cfr. Can. 1357 § 1 CIC [cfr. n. 1458].

De vitandis erroribus « national-socialismi » in sacrorum alumnorum formatione

(Instruct. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV., In Nativitatis 13 apr. 1938).

2035

Reverendissime Domine,

in Nativitatis Domini Nostri pervigilio, proxime elapso anno, Augustus Pontifex, feliciter regnans, ad Eminentissimos Purpuratos Patres et ad Romanae Curiae Praelatos de gravi, qua catholica Ecclesia in Germania afficitur insectatione, ut omnes norunt, moerens allocutus est¹.

Id vero Beatissimi Patris quam maxime opprimit animum quod ad tantam iniustitiam excusandam impudentes interponunt calumnias atque doctrinas perniciosissimas, falsi nominis scientia fucatas, longe lateque spargentes et mentes pervertere et veram religionem eradicare conantur.

Quae cum ita sint Sacra haec Congregatio studiorum Universitates Facultatesque catholicas admonet ut omnem suam curam atque operam ad veritatem contra grassantes errores defendendam conferant.

Itaque magistri, pro viribus, e biologia, historia, philosophia, apologetica et disciplinis iuridico-moralibus arma sedulo mutuent ut perabsurda quae sequuntur dogmata valide sciteque *refellant*:

1. Stirpes humanae indole sua, nativa et immutabili, adeo inter se differunt ut infima ipsarum magis distet a suprema hominum stirpe quam a suprema specie brutorum.
2. Stirpis vigor et sanguinis puritas qualibet ratione conservanda et fovenda sunt; quidquid autem ad hunc finem ducit eo ipso honestum licitumque est.
3. Ex sanguine, quo indoles stirpis continetur, omnes qualitates intellectuales et morales hominis, veluti e potissimo fonte, effluunt.
4. Finis praecipuus educationis est indolem stirpis excolere atque animum flagranti amore propriae stirpis, tamquam summi boni, inflammare.
5. Religio legi stirpis subest eique aptanda est.
6. Fons primus et summa regula universi ordinis iuridici est instinctus stirpis.
7. Non existit nisi KOSMOS, seu Universum, Ens vivum; res omnes, cum ipso homine, nihil aliud sunt quam variae formae, per longas aetates succrescentes, *Universi Viventis*.
8. Singuli homines non sunt nisi per « Statum » et propter « Statum »; quidquid iuris ad eos pertinet ex Status concessione unice derivatur.

Quisquis autem his infensissimis placitis alia facile adicere poterit.

Sanctissimus Dominus Noster, huius S. C. Praefectus, pro certo habet Te, Reverendissime Domine, nihil intentatum relicturum ut quod a Sacra Congregatione praesentibus litteris praecipitur, ad effectum plene adducatur.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De Communione quotidiana in Seminariis et aliis Institutis ecclesiasticis et de abusibus in eadem praecavendis

(Instruct. reservata S. C. DE SACRAMENTIS Postquam Pius, ad Episcopatum, 8 dec. 1938).

2036

Postquam Pius s. r. Papa X fideles ad frequentem ac quotidianam Communionem excitavit, edito die 20 decembris 1905 a S. C. Concilii decreto *Sacra Tridentina Synodus*,¹ atque ad eandem pueros quoque vocavit per decretum *Quam singulari* ² S. H. C. diei 8 augu-

¹ AAS 30, 21 ss.

² ASS 38, 400 ss.

³ AAS 2, 577 ss.

sti 1910 — quae decreta Codex iuris canonici sua fecit (can. 863) — uti perspectum quisque habet, usus Communionis frequentis ac quotidianae diffusus est feliciter.

Qui usus, innumerabilium causa bonorum, nedum laudandus sed et ulterius diffundendus est, neque dumtaxat in fideles in genere, sed in iuvenes puerosque iuxta praecceptum a praefatis decretis impositum et servatis normis ad rem ibi praestitutis.

*Communio frequens et quotidiana... quam maxime promoveatur in clericorum Seminariis... item in aliis christianis omne genus ephebeis.*¹ *Et puerorum curam habentibus omni studio conandum est ut post primam Communionem iidem pueri ad sacram mensam saepius accedant et, si fieri possit, etiam quotidie, prout Christus et mater Ecclesia desiderat, utque id agant ea omni devotione quam talis fert aetas.*²

I. - Sed, ut laudanda Communio frequens ac quotidiana, ita urgenda est observantia conditionum, quae necessariae sunt, quaeque in *statu gratiae* atque *recta intentione* sunt positae. Item opportuna adhibeantur cautelae ad impediendum quominus indigne quis hunc Panem manducet. Ait enim Apostolus: Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit Corporis et Sanguinis Domini (1 C. 11, 27).

Etenim periculum Communionis haud rite sumendae, quod quasi ipsi inhaerere cernitur praxi sacrae Synaxis frequentis et quotidianae late diffusae, spectata hominum natura cui assueta vilescent, augetur cum fideles praesertim iuniores, non singillatim sed generatim et universe ad S. Mensam accedunt, ut in Seminariis et communatibus religiosis quotidie accidit, saepe vero in collegiis et ephebeis pro christiana iuvenum institutione et eruditione, atque interdum in conventibus, qui tempore paschali vel sollemni alia occasione, Ss. Eucharistiae suscipiendae causa, habentur.

Fieri enim potest ut quis, gravis peccati conscius, ad sacram Mensam nihilominus accedat exemplo sodalium permotus atque vano timore ne admirationi aliorum, praesertim Superiorum, exponatur adeoque suspicioni gravis culpae commissae.

II. - Itaque ad abusum omnem, quatenus fieri potest, praecavendum, huic Sacrae Congregationi visum est necessarium investigare opportuna remedia eademque communicare animarum Pastoribus. Sunt autem quae infra recensentur.

1. Concionatores atque spiritus moderatores, hortantes publice vel privatim fideles, adolescentulos praesertim, ad frequentem et quotidianam Communionem, in hac hortatione ne acquiescant, sed simul aperte doceant: a) *eam non praecipit*; b) *eandem fieri non posse nisi necessariis concurrentibus conditionibus*.

a) Frequens et quotidiana Communio, valde quidem commendatur, sed nulla lege praecipitur. Relinquitur ideo uniuscuiusque devotioni ac pietati. Quod adeo verum est, ut ipsa obligatio Communionis paschalis temperetur per clausulam *nisi forte de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam (fidelis) ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum* (can. 859, § 1). Ex hoc autem sequitur nulli admirationi vel suspicioni esse locum si quis, ubi Communionis quotidianae vigeat usus, ab eadem interdum abstinere. Qua veritate clara in luce posita, radicitus amputabitur vanus timor qui Communionis indigne sumendae occasio esse potest.

b) Sacra Communio, quae est *vita bonis*, eadem *mors est malis*. Ideo requiritur praemis *status gratiae*. Maximopere inspirandus est sacrilegii horror, atque recolenda lex iuxta quam *nemo, quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione ad Sacram Communionem accedat...* (can. 856).

Requiritur quoque *recta* seu pia intentio, quae in eo est ut qui ad sacram mensam accedit non usui aut vanitati aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, et arctius caritate coniungi ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere.³

¹ Decret. *Sacra Tridentina Synodus*, n. 7.

² Decret. *Quam singulari*, n. 6.

³ Decret. *Sacra Tridentina Synodus*, n. 2.

Praeterea, ut frequens et quotidiana Communio maiore prudentia fiat uberioreque merito augeatur, oportet ut confessarii consilium intercedat.¹

2. Una cum Communionem frequenti promovenda est frequens confessio: non quod singulis Communionibus praemittenda sit confessio, nisi quis de lethali sibi conscius sit, sed ut fideles in communitatibus viventes, non tantum statis diebus ad confessionem accedant, sed iisdem facultas fiat libere accedendi, sine ulla moderatorum animadversione, ad confessarium sibi benevisum, et, quod peculiaris est momenti, potestas detur peragendi confessionem etiam paulo ante Communionis tempus.

a) Itaque animarum Pastores omni ope contendant, ut in singulas communitates, pro membrorum numero, unum alterumve confessarium praestituant, ad quem quisque libere accedere valeat. Prae oculis autem habeant normam, iuxta quam, ubi frequens ac quotidiana Communio est in honore, ibi confessionis sacramentalis danda est, quatenus fieri potest, frequens ac quotidiana facultas. Optandum quoque est ut communitatibus omnibus frequentius dentur alii confessarii ex approbatis.

b) Quod ad Seminaria refert, in re prostant statuta can. 1358, 1461, et 1367 C.I.C., iuxta quae duo saltem confessarii ordinarii directorque spiritus adsint, necesse est in quolibet Seminario, ac praeter ordinarios alii sunt designandi, ad quos libere alumni accedere possint: si hi confessarii extra Seminarium degant et alumnus eorum aliquem acciri postulet, illum rector arcessat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque se aegre id ferre demonstrans: si in Seminario habitent, ipsos alumnos libere adire potest, salva Seminarii disciplina. Gravem S. Alphonsi sententiam perpendant moderatores, nempe Seminarii alumnos in magno versari discrimine sacrilegia patrandi si peccata sua semper confiteantur confessariis sibi notis.² Episcopi autem curent ut alumni semel saltem in hebdomada ad sacramentum poenitentiae accedant.

c) Quoad vero communitates religiosas virorum et mulierum quaslibet, praecepta desumuntur ex can. 518 et seq., eaque sunt religiose servanda, ipsorum inspectis littera et spiritu. In singulis religionis clericalis domibus deputentur plures pro sodalium numero confessarii legitime approbati, cum potestate, si agatur de religione exempta, absolventi etiam a casibus in religione reservatis (can. 518, § 1).

Caveant Superiores ne quem subditum aut ipsi per se aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducant ut peccata apud se confiteatur (can. 518, § 3).

Si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (can. 519).

Ceterum huiusmodi conscientiae libertatis exercitium congruenter aptetur oportet cum regulari uniuscuiusque disciplinae observantia cuius integritati consulendum est ab Ordinariis locorum, quorum pariter est officium cavendi ne exinde abusus irrepant, aut, quatenus irrepserint, ut iidem caute et prudenter removeantur, salva semper conscientiae libertate (can. 520, § 2).

Etiam in laicalibus virorum religionibus deputandus est confessarius ordinarius et extraordinarius; et si religiosus aliquem speciale confessarium expostulet illum superior concedat, nullo modo petitionis rationem inquirens neque id aegre se ferre demonstrans.

d) In omnibus denique communitatibus adolescentulorum utriusque sexus pro sedulo pro viribus curandum est ut, quo tempore communitati distribuitur Communio, confessarius praesto sit, ad quem facilis est accessus.

3. Praeter haec generalia remedia, singularum communitatum moderatores alia adhibeant ad eundem finem assequendum opportuna.

a) Superior apertissimis verbis dicat subditis, se laetari quidem in genere de frequenti eorundem accessu ad sacram Mensam, sed in singulis non accedentibus se nihil

¹ Ibid., n. 5.

² Cfr. S. ALPHON. Regolamentoo per i Seminari, 1, n. 3.

reprobatione dignum animadvertere, immo in fismet colligere signum libertatis ac timoratae delicataeque conscientiae. Idem vero dicta factis non neget, neque ullum prodat indicium quo videatur ipse adnotare eos qui frequenter ad Communionem accedant eosdemque extollere, reprobare vero ceteros.

In Seminariis vero aliisque id genus institutis, ubi statis temporibus indicium proferatur a Superioribus de unoquoque alumno quod ad pietatem, studium et disciplinam attinet, iidem Superiores, in promenda sententia de iuvenis in pietate profectu, de maiore vel minore assiduitate ipsius in Ss. Eucharistia sumenda rationem ne habeant.

b) Numquam in communitatibus puerorum et puellarum indicatur Communio generalis singulari quadam sollemnitate peragenda, atque etiam extra communitates vel nuncupatio ipsa « Communio generalis » ne usurpetur quidem, vel huius appellationis sensus rite declaretur: invitari scilicet omnes ad S. Mensam neminem vero ad eandem cogi, immo singulis relinqui facultatem et libertatem ab Eadem abstinendi. Quod vero attinet ad communitates religiosas, animadvertatur praeterea ad ea quae referuntur in Decret. Sacra Tridentina Synodus ad n. 8: *Si quae sint Instituta, sive colorum sollemnia sive simplicium, quorum in regulis aut constitutionibus, vel etiam in calendaris Communiones aliquibus diebus affixae et in iis iussae reperiuntur, hae normae tanquam mere directivae non tanquam praeceptivae putandae sunt.*

c) Cum ad sacram Mensam acceditur, ea omnia vitentur, quae difficiliorem reddunt conditionem adolescentuli, qui abstinere quidem vult a Communionem, ita tamen ut ipsius abstinencia minus advertatur; devitanda igitur sunt expressa ad S. Synaxim invitatio, rigidus atque pene militaris ordo accessus, insignia a communicantibus ferenda, etc.

d) Caveat communitatis Superior ne Ss. Eucharistia deferatur infirmis eam expresse non postulantibus.

e) Promotores et moderatores iuvenium conventuum qui indicuntur ex. gr. in publicis scholis Communionis sumendae gratia, attendant in iis conventibus existere pericula haud dissimilia ab iis quae in communitatibus habentur, atque omnes cautelas ad ea propulsanda adhibeant, non tantum proclamando libertatem accessus ad sacram Mensam et congruam confessariorum copiam praebendo, sed etiam nitendo, ut omnia removeantur quae non accedentes admirationi aliorum exponere valeant, prout supra dictum est.

III. - Haec praecipua sunt remedia quae haec S. Congregatio suppeditanda censuit Exc.mis. Episcopis, locorum Ordinariis ac Superioribus maioribus religiosis ad praecavendos abusus aut, si alicubi forte (quod Deus avertat) irrepserint, ad eosmet prorsus compescendos. Quibus remediis alia superaddere, quae accommodatiora reperiuntur, spectatis cuiusque instituti locorum ac personarum adiunctis, Exc.mos Praesules valde in Domino adhortatur eadem S. Congregatio pro ipsorum prudentia atque zelo in salutem animarum. Attente enim advigilandum est atque cavendum, ne Sacramentum Ss.mae Eucharistiae, quod in profectum atque spirituale salutem hominum divinitus institutum est, ipsorum hominum malitia aut culpabili negligentia in praecavendis aut removendis abusibus, subversis ipsius Sacramenti institutionis ratione atque finibus, in detrimentum ac supremam animarum perniciem convertatur.

Ex Archivo S. O. de Semin. et Stud. Univ.

Episcoporum sollicita cura in sacrorum alumniis formandis

(Ex Litt. Ap. Con singular complacencia ad Episcopos Insularum Philippinarum, 18 ian. 1939).

2037

Y ante todo conviene poner de manifiesto de cuán grande y decisiva importancia es para el bien espiritual de una nación la preparación de buenos sacerdotes.

Los sacerdotes, efectivamente, por voluntad de Jesucristo, deben ser *sal terrae et lux mundi*, (Mt. 5, 13), porque son los continuadores de Su misión redentora y santificadora. *Ego veni, ut vitam habeant, et abundantius habeant* (I. 10, 10) dice el Divino Maestro. Y para transmitir a todos los hombres de todos los siglos esta vida sobrenatural, de que es autor y causa, Jesucristo fundó la Iglesia e instituyó el Apostolado Jerárquico, confiriendo a simples hombres — Obispos y sacerdotes — la facultad altísima de dar a las almas la vida de la gracia, porque quiso salvar al hombre por medio del hombre.

Por eso hemos considerado siempre la formación de sacerdotes idóneos como la más grave entre las gravísimas responsabilidades que Nos incumben, y hemos querido reservarnos la Prefectura de la Sagrada Congregación de los Seminarios y de las Universidades de los Estudios,¹ a fin de poder cumplir más de cerca este Nuestro principal deber, que compartimos con los Pastores de las Diócesis. Por esta razón estimamos como Nuestro Documento más importante la Encíclica *Ad Catholici Sacerdotii*,² en la cual exponemos Nuestro pensamiento acerca de la altísima dignidad del sacerdocio, y hemos ordenado que sea leída y comentada no sólo a los seminaristas, sino también a todos los sacerdotes.

Nos consta, y de ello sentimos profunda complacencia, con qué amorosos cuidados atendéis a la preparación lo más perfecta posible de los jóvenes levitas, al mismo tiempo que procuráis que los Seminarios Mayores y Menores respondan mejor cada día a las graves necesidades de esta edad moderna.

Preparación perfecta, decimos, y formación completa, cual corresponde a quienes deben ser consagrados para tan sublimes ministerios; y por ende, santidad y ciencia, que son los resortes indispensables del celo sacerdotal. No basta una bondad ordinaria para el sacerdote, quien, llamado a ser otro Cristo, debe edificar a los fieles por la profundidad de su virtud y la perfección de su vida; y su ciencia no puede ser superficial o mediocre, sino sólida y vasta, cual la exige Dios de su ministro y el pueblo espera justamente del sacerdote.

Y creemos deber Nuestro insistir aquí nuevamente, a fin de que invitéis a quienes vosotros habéis confiado el cuidado de las vocaciones y de la formación del Clero, a que reflexionen seriamente sobre las gravísimas advertencias que hicimos en la mencionada Encíclica. Y a este respecto, os exhortamos también a que tengáis siempre presentes las severas palabras del Doctor Angélico: «Deus numquam ita deserit Ecclesiam suam, quin inveniantur idonei sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur et indigni expellerentur... Si non possent tot Ministri inveniri, quot modo sunt, melius esset habere paucos Ministros bonos quam multos malos».³

¹ Cfr. Chirogr. *È piaciuto* ad Em.mum D. Eugenium Card. Pacelli, 3 sept. 1937: AAS 34, 381.

² [Cfr. nn. 1955 ss.].

³ *Summ. Theol. Supplem.*, q. 36, a. 4, ad 1um.

Y queremos que Nuestro paternal llamamiento no se limite a la selección diligente de los candidatos a las sagradas Ordenes, sino que se extienda también a una estrecha disciplina que debe ser observada en la vida del Seminario y en la misma vida sacerdotal; puesto que una justa severidad es absolutamente necesaria como preparación y salvaguardia de la vida pura y apostólica, especialmente en estos tiempos de vivir muelle y excesivamente libre...

2038

Conocedores de vuestra paternal solicitud por la salvación de las almas, sabemos también que cuidaréis de que todos vuestros sacerdotes reciban esta preparación: los jóvenes levitas en el Seminario, en el curso de Teología Pastoral, de la que actualmente la Acción Católica debe ser parte integrante, como son las formas clásicas de apostolado; los sacerdotes que se hallan ya en campo de trabajo, por medio de cursos especiales de retiro y de estudio y por medio de todas aquellas industrias que sabría sugeriros vuestro celo.¹

AAS 34, 254-255. 257.

De sacerdotum sanctitate deque studio et cura Actionis Catholicae ab Episcopis provehendis

(Ex Epist. Encycl. *Firmissimam constantiam* ad Episcopatum Mexicanum, 28 mart. 1937).

2039

... Nos valemus de esta ocasión para recordaros cómo, en las actuales difíciles circunstancias, los medios más eficaces para una restauración cristiana son, también entre vosotros, antes de todo, la santidad de los sacerdotes... Por eso, nuestro pensamiento se fija en primer lugar en aquellos que deben ser luz que ilumina, sal que conserva, fermento bueno que penetra toda la masa de los fieles; quiero decir, vuestros sacerdotes. Y con esta ocasión recordamos con paternal insistencia Nuestra voluntad expresa de que se dé a conocer y se explique convenientemente, no sólo a los clérigos, sino a todos los sacerdotes, nuestra Encíclica *Ad Catholici Sacerdotii*,² la cual expone Nuestro pensamiento en esta materia, que es la más grave y transcendental entre todas las materias graves y transcendentales por Nos tratadas.

Formados así los sacerdotes mejicanos según el Corazón de Jesucristo, sentirán que en las actuales condiciones de su patria... sería difícil reconquistar para Dios tantas almas extraviadas, sin el auxilio providencial que prestan los seglares mediante la Acción Católica. Tanto más que entre éstos prepara a veces la gracia almas generosas prontas a desarrollar la más fructuosa actividad si encuentran un clero docto y santo que sepa comprenderlas y guiarlas.

Así que a los sacerdotes mejicanos, que han dedicado toda su vida al servicio de Jesucristo, de la Iglesia y de las almas, es a quienes dirigimos este primero y más caluroso llamamiento, para que se decidan a

¹ [Cfr. nn. 1732, 1950, 1877].

² [Cfr. nn. 1955 ss.].

secundar Nuestra solicitud y la Vuestra por el desarrollo de la Acción Católica, dedicando a ella las mejores energías y la más cuidadosa diligencia.

Los métodos de una eficaz colaboración de los seglares a vuestra acción en el apostolado no saldrán fallidos, si los sacerdotes se emplean con diligencia en cultivar al pueblo cristiano con una sabia dirección espiritual y con una esmerada instrucción religiosa, no diluida en discursos vanos, sino nutrida de sana doctrina tomada de las Sagradas Escrituras y llena de unción y de fuerza.

... Pero ya que Nos dirigimos a Pastores que deben reconquistar una grey tan vejada y en cierto modo dispersa, hoy más que nunca os recomendamos que os sirváis de aquellos seglares a los cuales, como a piedras vivas de la santa casa de Dios, San Pedro atribuía una recóndita dignidad que los hace en cierto modo partícipes de un sacerdocio santo y real.

... Pero la magnitud de la obra no debe hacer que os preocupéis más del número que de la calidad de los colaboradores. Conforme al ejemplo del Divino Maestro, que quiso precediera a unos pocos años de su labor apostólica una larga preparación, y se limitó a formar en el Colegio Apostólico no muchos, pero sí escogidos instrumentos, para la futura conquista del mundo; así también vosotros, venerables Hermanos, procuraréis en primer lugar la formación sobrenatural de vuestros directores y propagandistas, sin preocuparos ni afligiros demasiado porque sean a los principios un «pusillus grex».

... El clero y la Acción Católica, estando, por su misión de paz y de amor, consagrados a unir a todos los hombres «in vinculo pacis» (Eph. 4, 3) deben contribuir a la prosperidad de la nación principalmente fomentando la unión de los ciudadanos y de las clases sociales, y colaborando a todas aquellas iniciativas sociales que no se opongan al dogma o a las leyes de la moral cristiana.

AAS 29, 200-209.

PIUS XII (1939-1958)

Normae ad sacrorum alumnos sancte instituendos

(Ex Serm. *Sollemnis conventus* in Palatio Apost. Vatic. habito ad alumnos Seminariorum, Collegiorum et Institutum utriusque cleri, qui Romae ad sacerdotium instituuntur, 24 iun. 1939).

2040

Sollemnis conventus ad quem confluxistis, ut Jesu Christi in terris Vicario observantiae pietatisque vestrae testimonium exhibeatis, singulari Nos, filii carissimi, perfundit laetitia ac summo opere delectat. Videmus enim ante oculos nostros frequentiam huiusmodi, in qua cum omnia rerum genera ornamenta congesta sunt, tum vero amplissimam genii abundantiam admirari necesse sit. Recreat quippe Nos electa manus doctorum in sacris disciplinis insignium moderatorumque corona qui sollertissimam navant operam, ut alumni sibi concrediti sancte instituan-

tur optimique evadant sacerdotes; sed mirifice Nos capit oblata species lectissimae iuventutis, quae non huius Urbis modo haud Italiae, sed Europae universique terrarum orbis clericis coalescit. Quos cum cernimus eadem voluntatum conspiratione atque agendarum rerum similitudine coniunctos, ut apti fiant qui — Successore Sancti Petri duce ac magistro — doctrinam et gratiam Jesu Christi in omnium hominum animos diffundant, temperare Nobis non possumus quin maximas Omnipotenti Deo gratias agamus, pro hac divinae vocationis plenitudine; idque eo magis, quod invenes, qui adsunt, velut vices gerunt illorum omnium ad milia bene multa, qui toto terrarum orbe sese sacerdotio vovere cupiunt.

Christus Dominus, ut omnibus compertum est, Apostolis dixit: *Vos estis lux mundi* (Mt. 5, 14). Lux lucet, sol calefacit. Ecce igitur finis vester, ecce catholici sacerdotii assignatum propositum: solem esse supernaturalem qui hominum mentes veritate Christi illustret, eorumque animos inflammet amore Christi. Huic autem fini assignatoque proposito omnis etiam ad sacerdotium praeparatio ac conformatio respondeat oportet:

Si lux veritatis, quae ex Christo est, vos omnes fieri vultis, ipsi primum hac veritate illustrandi estis. Propterea in sacrarum disciplinarum studia incumbitis.

Si caritate Christi hominum animos informare cupitis, ipsi primum caritate illa incendi debetis. Cui quidem rei educatio vestra religiosa-ascetica inservit.

2041

Probe nostis, filii dilectissimi, clericorum studia praeclara illa Constitutione regi *Deus Scientiarum Dominus*,¹ quam Decessor Noster f. r. Pius XI edidit. Qua in Constitutione sedulo discriminatum est, illudque diligenter in usum traducendum, inter disciplinas principales (ad quas accedunt auxiliares), et ceteras quae speciales audiunt. Illae — professores in ratione docendi et examinandi studiose hoc attendant — principem locum teneant et veluti centrum studiorum sint oportet; hae vero sic tradendae sunt atque exercendae, ut disciplinas principales apte comitentur atque compleant, at non nimium laboris sibi vindicent nec unquam ita, ut studium accuratum et vere summum praecipuarum doctrinarum detrimentum vel minimum patiatur.

2042

Id sapientissime porro statutum est riteque servandum ut «philosophiae rationalis ac theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutione professores omnino pertractent ad *Angelici Doctoris* rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant»². Ea enim est Aquinatis sapientia quae veritates rationi non impervias vivida luce illustratas aptissimo eodemque solido unitatis nexu mirifice colliget; ea est quae ad dogmata fidei declaranda et defendenda, maxime aptetur; ea denique est quae grassantes primarios errores cuiusvis temporis efficienter valeat arcere et invicto debellare. Quapropter, dilectissimi filii, animum afferte plenum amoris et studii erga Sanctum Thomam: totis viribus incumbite ut

¹ AAS 23, 241-266 [Cfr. nn. 1561 ss.].

² CIC can. 1366, § 2 [Cfr. n. 1478].

luculentam eius doctrinam intellectu perspiciatis: quidquid ad eam manifesto pertinet et tuta ratione ut praecipuum in ea habetur, libenter amplectimini.

Haec praecepta a Decessoribus Nostris iampridem data,strarum partium ducimus in praesenti recondere et, si alicubi desiderantur, ex integro instaurare; simulque eorundem Decessorum Nostrorum monita nostra facimus, quibus veri nominis in scientia progressum et legitimam in studiis libertatem tueri voluerunt. Probamus prorsus ac commendamus novis disciplinarum inventis antiquam sapientiam, ubi opus sit, aequari; ea de quibus bonae notae Angelici Doctoris interpretes disputare solent, libere agitari; nova vero subsidia ex historia deprompta in textibus Aquinatis plenius intelligendis adhiberi. Neque ullus privatus «se in Ecclesia pro magistro gerat»;¹ nec «quid eo amplius alii ab aliis exigant quam quod ab omnibus exigit omnium magistra et mater Ecclesia»;² neque denique vana dissidia foveantur.

Quae omnia si, ut confidimus, praestabuntur, copiosa exoptanda erunt disciplinarum emolumenta. Aemulatio enim in veritate quaerenda et propaganda per commendationem doctrinae Sancti Thomae non supprimitur, sed excitatur potius ac tuto dirigitur.

2043

Verum, ut pretiosis fructibus institutio vestra cumuletur, necesse est, dilectissimi iuvenes, idque vos hortamur, ut doctrinae haustus quos studiorum cursus emetientes excipitis, non ad scholastica tantummodo specimina superanda dirigantur, sed ut potius quandam quasi formam animis vestris imprimant, quae sic permaneat, ut numquam elabatur, et ex qua, cum usus postulabit, quidquid qua voce qua scriptis ad catholicam veritatem propagandam hominesque ad Christum convectandos conducat, exprimere possitis.

Haec quae diximus, tum ad veritatem divinitus patefactam quod attinet valent, tum ad eius rationalia praemissa; ad principia scilicet *philosophiae christianae* sive illustranda sive defendenda. Relativismo illi, quem Decessor Noster im. memoriae Pius XI modernismo dogmatico exaequans et «impense reprobans» «modernismum moralem, iuridicum ac sociale»³ nuncupavit, — utpote qui supremam normam veri et falsi boni et mali non iam immutabiles recti iustique leges agnoscat, sed singulorum hominum, civilium ordinum, reipublicae, generis mutabilem utilitatem statuere contendat — huic, dicimus, modernismo vos, impavido pectore ut Evangelii praecones decet, veritates perfectas atque absolutissimas obicere debetis, quae ex Deo natae sunt, unde primaria officia et iura singulorum, domestici convictus ac Civitatum necessario permanent, et sine quibus civilis societatis dignitas et felicitas consistere nequeunt. Quod sane egregie praestabitis si veritates huiusmodi ita mentes vestras occupaverint, ut pro iisdem, sicut pro sanctae fidei mysteriis nullum laborem refugere, nulla incommoda recusare parati sitis.

¹ BENEDICTUS XV, Litt. Enc. *Ad beatissimi*, 1 nov. 1914: AAS 6, 576.

² PIUS XI, in AAS 15, 324 [Cfr. n. 1608].

³ Litt. Encycl. *Ubi arcano*: AAS 14, 696.

Illud quoque curandum vobis est, ut veritatem ita proponatis quae recte intelligatur et gustetur, perspicuo semper nec unquam ambiguo sermone adhibito, vitatisque superfluis et noxiis mutationibus quae veritatis substantiam facile inficiunt. Hic semper mos, haec consuetudo fuit, catholicae Ecclesiae. Ad haec etiam illud S. Pauli quadrat, quod scilicet *Jesus Christus... non fuit est et non, sed est in illo fuit* (2 C. 1, 19).

Quodsi ad veritatis divinitus datae et ad mysteriorum fidei catholicae ordinem respicimus, verum quidem est ingentes progressus in investigandis et utendis naturae viribus, multoque magis strepitum, quo cultura de rebus mere terrenis disseminatur, plurimorum mentes perturbasse, ita ut supernaturalia vix iam percipere possint; ast non minus verum est sollertes sacerdotes, veritatibus fidei intime imbutos et spiritu Dei repletos maiores hodie et mirabiliores successus, quam fortasse numquam antea, in hominibus Christo lucrandis reportare. Ut tales et ipsi efficiantur sacerdotes, auctore et exemplo Sancto Paulo, nihil antiquius vobis sit studio *Theologiae* sive biblicae-positivae sive speculativae. Alte insidat menti vestrae a fidelibus hodie bonos animarum pastores et confessarios eruditos summo desiderio quaeri. Pio ergo fervore in studium theologiae moralis et iuris canonici incumbite! Etiam iuris canonici disciplina ad animarum salutem dirigitur et omnibus normis legibusque suis in id denique potissimumque tendit, ut homines gratia Dei sancti effecti vivant et moriantur.

2044

Disciplinae *historicae*, quatenus in scholis tractantur, non tam in quaestionibus criticis et mere apologeticis haereant, quamvis hae quoque suum momentum habeant, sed potius semper id spectent, ut actuosam Ecclesiae vitam demonstrent: quantum videlicet Ecclesia laboraverit; quanta passa sit; quibus viis et quo felici exitu sui muneri mandato satisfecerit; quomodo caritatem opere expleverit; ubinam pericula lateant, quae florescenti statui obstant; qua in conditione publicae rationes inter Ecclesiam et Civitates intercedentes se bene habuerint, in qua vero minus bene; quantum Ecclesia politicae potestati cedere possit, quibusnam autem in adiunctis immobilis stare debeat: maturum denique de Ecclesiae condicione iudicium et sincerum erga Ecclesiam amorem — ecce quae schola historiae ecclesiasticae in alumno praestare et fovere debet, ac praesertim in vobis, dilectissimi filii, qui hac in Urbe versamini, in qua antiqua monumenta, bibliothecae instructissimae ac patentia studio et conquisitioni tabularia, Ecclesiae catholicae vitam per decurrentia saecula velut sub oculos ponunt.

2045

Ne autem constantiam et virtutem vestram labefactari sinatis, quotidie, dilecti filii, quantum fieri potest, ex inexhaustis Sacrorum librorum fontibus, Novi praesertim Testamenti, genuinum Jesu Christi et Apostolorum spiritum haurite; qui semper in mentibus, in verbis, in operibusque vestris resplendeat. Indefessi estote in labore, vacationum etiam tempore, ut qui vobis praesunt fidenter dicere possint: *Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui in caelis est* (Mt. 5, 16).

Divinae est vocationis vestrae ad Jesu Christi amorem et gratiam viam in hominum animis sternere. Ad quod quidem assequendum vos ipsos primum amore illo incendi necesse est. Christi autem amorem in vobis incendite per coniunctionem cum Christo in *oratione et sacrificio*.

2046 Per coniunctionem, dicimus, in oratione: siquidem si a Nobis quaeritis, quodnam verbum initio Pontificatus nostri ad Ecclesiae catholicae sacerdotes habeamus, respondemus: Orate, magis magisque et instantius orate!

Per coniunctionem vero in sacrificio: in Sacrificio Eucharistico. At non solum in Eucharistico, sed una simul in sui ipsius quodammodo sacrificio. Nostis enim ex effectibus Sanctissimae Eucharistiae unum esse, ut adstantibus et recipientibus robur ad sese veluti sacrificandum et abnegandum conferat. Varias christianae asceseos formae quoad secundaria multa differentes quidem sint et maneant; earum tamen nulla viam ad Dei caritatem novit citra sacrificium etiam sui ipsius. Id enim Christus a suis sectatoribus expostulat, qui dixit: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me* (L. 9, 23) qui viam ad amorem Dei in observatione mandatorum divinatorum esse expressis verbis definivit;¹ qui denique — Apostolis suis potissimum — illam etiam mirabilem sententiam impertiit: *Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert* (I. 12, 14-25).

2047 Sacerdotale munus singularia a vobis, ut ita dicamus, sacrificia requirit, inter quae praecipuum illud ac sui ipsius plenum sacrificium obsequii erga Christum per caelibatum. Probate vos ipsos! Et si qui deprehenderit se impares esse ad illum servandum, eos obsecramus ut a Seminario discedentes alio se conferant, ubi aetatem honeste ac fructuose transigant, quam non sine salutis aeternae discrimine et Ecclesiae dedecore in Sanctuario essent acturi. Eos vero qui in statu sacerdotali iam vivunt, aut eum ingredi parati sunt, hortamur, ut se devoveant totos et animo magno. Cavete, ne in hac liberalitate ab innumeris fidelibus superemini, qui hodie pro Dei gloria et Jesu Christi fide durissima quaeque patienter ferunt; sed omnibus in hoc certamine exemplo vestro praelucete, vestroque labore devotioneque ipsis et omnibus divinam gratiam in vita et in morte procurete.

2048 Porro hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum (1 I. 4, 21). Hanc in proximos caritatem Jesus Christus signum ac veluti tesseram cuiusvis christiani hominis declaravit,² eademque multo magis catholici sacerdotis quasi insigne habenda est, quae ceteroquin a caritate in Deum dissociari nequit, ut aperte ostendit Paulus Apostolus, qui grandiloquo praeconio caritatem celebrans, Dei proximorumque amorem perbelle reciprocet.³ Haec proximorum caritas limitum

¹ I. 15, 10.

² I. 13, 35.

³ 1 C. 13.

ignara ad omnes homines, linguas, nationes, genera sese porrigit. Iamvero, carissimi filii, optatissima et singulari opportunitate utamini, quam romana commoratio vobis praebet, huius caritatis exercendae erga tantam iuvenum multitudinem, qui, licet ex diversissimis et maxime inter se dissitis nationibus, omnes tamen eiusdem sunt temporis, eiusdem fidei, eiusdem vocationis, eiusdem in Jesum Christum amoris, ac denique eiusdem omnino iuris in Ecclesia. Hac, dicimus, occasione utamini ad hanc fovendam caritatem, nec quidquam sive verbis sive re a vobis agatur, quod eam vel leviter laedat. Concertationes politicarum partium aliis relinquit: haec tractare vestrum non est. Vos communicate invicem quae apostolatum, curam animarum, conditionem Ecclesiae eiusque incrementa spectant et iuvare possunt.

2049 Denique si amore Christi crescere vultis, foveatis oportet oboedientiam qua filiorum, fiduciam, *amorem erga Jesu Christi Vicarium*. Christo enim in Eo reverentiam et oboedientiam exhibetis, Christus in ipso vobis praesens est. Perperam secernitur ecclesia iuridica ab ecclesia caritatis. Non ita, sed illa Ecclesia iure fundata, cuius caput Pontifex est, eadem est Ecclesia Christi, Ecclesia caritatis, universaque christianorum familia. Sensus illi, qui in familia vere christiana patrem cum filiis, filios vero cum patre arctissime coniungunt, inter Nos et vos regnent. Vos autem qui hac in Urbe degentes testes estis quomodo Apostolica haec Sedes, humanis posthabitis considerationibus, nihil aliud cogitet, nihil aliud quaerat nisi bonum, felicitatem, salutem denique fidelium totiusque humani generis, fiduciam illam quam de ea experiendo concepistis, cum fratribus vestris toto terrarum orbe communicate, ut omnes in caritate Christi cum Summo Pontifice unum sitis.

Sacerdotalis apostolatus vester divina veritate illuminatus et informatus amore Christi inter saevissimas mundi a veritate et amore aversi tempestates, mediisque in difficultatibus et aerumnis — quae omnium in apostolatu laborantium veluti privilegium sunt eosque quasi naturali necessitate comitantur — nec fructu uberrimo pro animarum salute nec beante illa consolatione, Dei favente gratia, carebit qua repletus Sanctissimus Doctor gentium asseverabat: *Per Christum abundat consolatio nostra* (2 C. 1, 5).

Unus scit Deus, per quas vias providentia sua unumquemque vestrum ducturus sit, quae ascensiones et qui descensus, quot denique passus per saxeta et senticeta vos expectent. At unum definita certitudine vitae cuiusvis sacerdotis insidet, qui veritate et amore Christi imbuitur: spes scilicet in illum *qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum* (1 C. 15, 57).

Haec igitur supernaturalis victoriae certitudo in quibusnam altiores radices egerit, quam in vobis, qui ad Apostolorum sepulcra et ad catacumbas martyrum spiritus illos hausistis, qui anteactis temporibus hominum genus renovarunt, quique etiam hodie, Jesu Christi promissiones vigere validas sibi conscii sunt? Quapropter vobis, dilectissimi filii, ea graviter iteramus quae beatissimus Paulus laetus et securus de fructu

laboris apostolici profitetur: *Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote et immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino* (1 C. 15, 58).

AAS 31, 245-251.

De dignitate sacerdotali et de vocationibus ecclesiasticis

(Ex Litt. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. Por razón ad Episcopos nationis Chile, 15 sept. 1939).

2050

Dignidad excelsa y ministerio sublime que exigen del sacerdote que, por su conducta y doctrina sea siempre «*luz del mundo*» (Mt. 5, 14) que refleje, sin veladuras ni empaños, «*la luz verdadera que ilumina a todo hombre que viene a este mundo*» (I. 1, 9); que por su piedad, no meramente externa y sensible, sino sólida, profunda e hija de razonado convencimiento, edifique a los fieles; que por su pureza los estimule a vivir castamente; que por su desapego de los bienes terrenos, mueva a unos a cumplir generosamente los deberes de caridad y de justicia social, y a otros a no considerar las riquezas como único o principal bien, puesto que son infinitamente superiores los bienes del espíritu; que su ejemplaridad en la virtud sea tal que, al mismo tiempo que corroboración de la doctrina que enseña y predica, sea prenda de las gracias y bendiciones con que el Señor hace fecundo el apostolado de aquel sacerdote que, «*atento a sí mismo y a la doctrina*» (1 T. 4, 16) y fiel a las inspiraciones del Espíritu Santo, pone todo su empeño en acrecer, mediante la oración y el estudio, «*la gracia que le fué dada en la imposición de las manos del Presbiterio*» (1 T. 4, 14), en una palabra, que por su conducta y doctrina sea para todos testimonio vivo y edificante de la verdad y de la santidad del Eterno Señor a quien sirve.

Por esto la Iglesia, con una insistencia y un rigor que a primera vista podrían parecer excesivos, recuerda a los Obispos, aún a aquellos cuyas diócesis están faltadas de sacerdotes, la severa amonestación de San Pablo a Timoteo: «*Manus cito nemini imposueris neque communicaveris peccatis alienis*» (1 T. 5, 22), a fin de que no admitan a las sagradas Ordenes sino a aquellos aspirantes de quienes les consta de manera positiva que son realmente dignos. Sabe la Iglesia que Dios no ha de abandonarla y que ha de bendecir con largueza a los Pastores que, celosos del bien espiritual de sus diocesanos, prefieren tener pocos sacerdotes santos y doctos, a muchos tibios y disipados, cuando no indignos.

Siempre necesarios los sacerdotes santos y doctos a la Iglesia, para que ésta pueda continuar hasta la consumación de los siglos la misión misma de Jesucristo, su necesidad se ha hecho más apremiante en nuestros tiempos por haberse multiplicado las necesidades espirituales de los fieles, expuestos cada día a nuevos y mayores peligros de error y de corrupción por el rápido propagarse de doctrinas materialistas y de métodos de seduc-

ción y de inmoralidad. Y debemos constatar con dolor que no crece en proporción, antes bien parece que tiende a disminuir el número de jóvenes candidatos al Sacerdocio.

2051

Son de todos conocidas las principales causas que en todos los países contribuyen a la disminución de las vocaciones eclesiásticas, haciendo cada día más difícil la divina misión de Nuestra Madre la Iglesia.

Entre ellas cabe señalar: el desconocimiento, y la consiguiente falta de estima, de la naturaleza y dignidad del Sacerdocio, considerado, no como ministerio sagrado para la gloria de Dios y la salvación de las almas, sino como carrera que exige graves y continuos sacrificios y ofrece menguadas compensaciones; la educación que se da en muchas familias que se llaman cristianas, y aún en no pocos colegios católicos, que descuida aquella exquisita formación religiosa y moral a que los niños tienen derecho, y que podría preparar sus tiernos corazones para recibir la preciosa semilla de la vocación; la educación de la escuela pública, areligiosa, indiferente, cuando no hostil a la Iglesia, que acostumbra a los niños a vivir fuera de la influencia sobrenatural del catolicismo: el ambiente social y público, indiferente, naturalista, sino inmoral y corruptor; la vida distraída y desarreglada en que se agita desde los primeros años la juventud, por la múltiple variedad de solaces, diversiones y deportes; la escasez de medios económicos de tantas familias y no pocas Diócesis, que dificulta la formación, larga y dispendiosa, de muchos jóvenes pobres que se sienten llamados por el Señor; la guerra sorda o abierta en desprestigio de la Iglesia y de sus ministros. A estas causas de carácter general conviene añadir otras de carácter particular, propias de cada país; y así en Chile la grandísima penuria de sacerdotes — la mayor y más importante dificultad con que debe luchar el Episcopado en su labor apostólica para la salvación de las almas — más que fomentar y excitar las vocaciones, parece que provoca su escasez, puesto que Obispos y sacerdotes, solicitados de continuo por urgentes necesidades del ministerio, no pueden consagrar a esta parte importantísima del mismo la atención y la diligencia requeridas.

2052

Sin embargo, es evidente la necesidad de laborar con noble constancia y decidido entusiasmo por la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas, que «*es la Causa misma de Dios y de la Iglesia*»,¹ porque a ella va indisolublemente ligada la salvación de las almas, redimidas con la sangre inmaculada de Jesucristo.

Porque, si es cierto que la vocación sacerdotal es don gratuito de la infinita bondad de Dios, «*de quien descende todo don perfecto*» (Cfr. 1a. 1, 17), y que «*nadie puede asumir para sí tal honor sino solo el que es llamado por Dios*» (Hb. 5, 4), no es menos cierto que, como toda gracia ésta de la vocación exige ordinariamente para su eficacia la cooperación del hombre.

¹ Sermo Emmi. Cardinalis Pacelli in templo «Trinità dei Monti», Romae, die 31 dec. 1931, ad Dominas cooperatrices operis cui nomen «Opera delle Vocazioni Ecclesiastiche di Roma».

Y este grave y dulce deber de fomentar, asistir, cuidar y educar las vocaciones con acendrada diligencia y maternal asiduidad, incumbe en primer lugar y de manera principal a los Pastores, que deberán «*rendir cuentas al Señor de las almas que les confiara*» (Cfr. *Hb.* 13, 17), y a los Párrocos y sacerdotes que con aquellos comparten la asistencia espiritual del pueblo fiel. El Código Canónico recuerda de manera categórica a sacerdotes y Párrocos esta importantísima obligación en su canon 1353.¹

No están exentos de este deber de coadyuvar de alguna manera a la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas los simples fieles, ya que, como miembros del Cuerpo Místico de Cristo, deben concurrir «*a la edificación del mismo*» (Cfr. *E.* 4, 12). Y ¿qué mejor modo y más eficaz de contribuir a la edificación de la Iglesia, que ayudando generosamente a la formación de los sacerdotes, ministros de la palabra vivificadora y dispensadores de la gracia por las que aumenta la vida divina en las almas y el Cuerpo crece y se dilata con la unión de otros miembros?

2053 Particularmente obligados están los padres de familia y los educadores — religiosos o seglares — que hacen sus veces, puesto que son en verdad *adiutores Dei* y de la Iglesia, pues su misión consiste en educar a los hijos para que sean «*adoradores de Dios en espíritu y verdad*» (Cfr. *I.* 4, 23), para gloria suya y bien de sus propias almas, de tal manera que — salva siempre la legítima libertad — puedan responder, como el niño Samuel, con presteza y corazón limpio a todo llamamiento del Señor y sepan decirle con sinceridad: «*Habla, Señor, que tu siervo escucha*» (*Rg.* 3, 10).

2054 Pero toca de manera singular a la amada Acción Católica² ponerse enteramente a las órdenes del Episcopado y del Clero para la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas. Ella, en efecto, ha sido llamada oficialmente³ por la Iglesia a colaborar en el apostolado de la Jerarquía para la difusión del Reino de Cristo, mediante la formación de fervientes cristianos que, en todas las circunstancias, en todos los estados y profesiones vivan integralmente la vida católica. Y sin el sacerdote es imposible esta formación de cristianos integros y aún es imposible la misma Acción Católica, de la cual el sacerdote es el animador e inspirador, pues es él quien forma espiritualmente a sus miembros y los sostiene, guía y dirige en su apostolado...⁴

... El primer medio de que ha de valerse la Obra de las Vocaciones, es el medio efficacísimo de la oración, que hace dulce violencia al corazón de Dios. Es Jesús mismo quien nos ordena orar pro esta sagrada intención. «Además de la oración — dice Pio XI, de santa memoria — con que nos enseñó a rogar a Nuestro Padre que está en los cielos, *sic ergo orabit*» (*Mt.* 6, 9), hay otra plegaria que Él (Jesucristo) ha enseñado directamente, pública y solemnemente: *Rogate Dominum messis ut mittat*

¹ [Cfr. n. 1452].

² Pii XI Litt. Enc. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 46 [cfr. n. 1971].

³ Pii XI Litt. Enc. *Ubi arcano*, 23 dec. 1922, AAS 14, 673 ss.

⁴ [Cfr. n. 2039].

operarios in messem suam (*Mt.* 9, 38; *Lc.* 10, 2). Es la petición, es el pensamiento, es el ansia que el Divino Maestro presenta y sugiere a todas las almas para que pidan a Él mismo santos sacerdotes...¹

Medio eficaz, medio divino la oración, y medio al alcance de todos y cada uno de los cristianos. La oración para la Obra de las Vocaciones debe ser individual y colectiva; sabido es que ésta tiene una eficacia singular. Es, pues, de aconsejar, que los Centros diocesanos organicen jornadas especiales de rogativas y súplicas invitando a ellas al pueblo fiel. La oración debe ser incesante; por ello en algunas Diócesis, en Roma por ejemplo, se han establecido turnos entre las Comunidades y Asociaciones religiosas, de manera que cada día alguna de ellas ruega en común y como oficialmente en nombre de la Iglesia por la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas.

2055 Siendo el desconocimiento una de las causas de la disminución o al menos de la insuficiencia de las vocaciones, es necesario ilustrar a los fieles sobre la naturaleza, dignidad y misión del Sacerdocio católico, principalmente por medio de la predicación y de conferencias. Podría dedicarse a este objeto una de las principales festividades de la Iglesia, pareciendo muy indicada la de Pentecostés, que nos recuerda el descenso del Espíritu Santo sobre los primeros Pastores y Sacerdotes para santificarlos con su gracia, iluminarlos con su luz divina y fortalecerlos con sus dones, antes de que comenzaran el sagrado ministerio para el cual habían sido llamados y preparados durante tres años por el mismo Maestro y Salvador Jesucristo.

2056 Espiritual por su fin, material por su sustancia es el medio que tiende a eliminar el impedimento de la falta de recursos de muchos jóvenes pobres y de la insuficiencia de fondos de Seminarios. La formación de los jóvenes para el Santuario es hoy larga y dispendiosa, que son muchas y delicadas las exigencias del ministerio sacerdotal en nuestra edad tan trabajada por múltiples y antagónicas ideologías y por tantas necesidades de orden moral, económico y social. Conviene, pues, excitar la generosa caridad de los fieles para la fundación de becas y el sostenimiento de tantos jóvenes que invocan su socorro, para que puedan responder al llamamiento del Señor.

2057 Como se ha indicado más arriba, los Colegios católicos — sean de religiosos o de seglares — pueden aportar una importante colaboración a la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas cuidando de dar a los niños, que los padres les tienen confiados, una exquisita y sólida formación religiosa y moral. Los Directores de los colegios cuiden de proveer que en el colegio haya un Director espiritual de probado celo y piedad, de acrisolada prudencia y discreción, que vele por el bien espiritual de los pequeños, entre los cuales el Señor le hará descubrir seguramente a aquellos que Él llama a su servicio, y a los cuales, con abnegación y delicadeza maternas, el Padre espiritual cuidará de dirigir, asistir y aconsejar.

¹ OR 8-9 iul. 1935.

2058

Y por lo que atañe particularmente a la Acción Católica, no cabe dudar de que sus miembros se inscribirán a la Obra de las Vocaciones en su respectiva parroquia y que participarán gustosos en las cruzadas de oración y en las jornadas de estudio y propaganda, de acuerdo con las normas y las instrucciones emanadas de los Centros Nacionales y Diocesanos, con la aprobación de la Jerarquía.

Pero además, cada una de las Ramas de la Acción Católica puede prestar una especial colaboración, conforme a su modo de ser y a sus actividades particulares. Y así la Rama de los Hombres puede contribuir a la labor, por demás necesaria y delicada, de ilustrar las benemerencias, dignidad y necesidad del Sacerdocio católico. Los caballeros pertenecientes a la Acción Católica deben hacerse un deber de manifestar respeto y veneración al sacerdote, de mantener y acrecer su prestigio; estén dispuestos a todos los sacrificios para procurar a la Iglesia nuevos ministros, aún al sacrificio de sus propios hijos no sólo no obstaculizando su vocación, sino fomentándola y asistiéndola, sin menoscabo de la legítima y necesaria libertad; al sacrificio de los propios bienes, siendo los primeros en contribuir a las colectas por la Obra de las Vocaciones.

Parte importantísima tiene reservada la Rama de las Mujeres de la Acción Católica, pues le pertenece, como por derecho propio, el apostolado para la recristianización de la madre y, por ende, de la familia, y ello significa coadyuvar grandemente a la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas, puesto que éstas florecen generalmente en el ambiente familiar cristiano y suele ser dulce privilegio de la madre el adivinarlas y cuidarlas desde el primer momento; sólo el fino instinto maternal de una madre cristiana, de una madre que sabe orar, humilde y confiada, descubre el silencioso trabajar de la gracia en el corazón puro de su hijo. Laborar por la santificación de la madre; fomentar en ella el espíritu de oración; despertar en su corazón el deseo de que el Señor se enamore del hijo de sus oraciones, o quizás de sus lágrimas, como el mayor honor que puede hacer a la familia, como la mejor bendición que puede otorgarle: tal es la cooperación que pueden prestar las Damas de la Acción Católica, las cuales, además, con sus oraciones y limosnas pueden ayudar a los adolescentes pobres en su preparación para el Sacerdocio.

Y no es menos importante la parte que corresponde a la Juventud Masculina de Acción Católica. Ella en efecto puede contribuir a esta Causa ya sea por la exquisita educación espiritual que debe dar a sus miembros, formándolos en la piedad sólida y en el espíritu de sacrificio y de apostolado — esta preparación despertará en muchos casos en el ánimo del joven el deseo de vida más perfecta y de consagrarse al Señor en el servicio del altar, como lo ha demostrado ya una consoladora experiencia; ya sea procurando que sus Centros lo sean de edificación y de defensa contra los peligros del mundo; ya finalmente, por medio de las Asociaciones internas de Acción Católica, constituidas en los Colegios a iniciativa o con el beneplácito de los respectivos Directores, las cuales, completando y perfeccionando la educación religiosa y moral de los jóvenes estudiantes para prepararlos al apostolado, pueden crear el clima favorable para que

en él germinen las vocaciones sacerdotales. Los jóvenes de la Acción Católica, de corazón noble y generoso, querrán también sin duda contribuir con el sacrificio de su tiempo, apoyando la propaganda, y aún de su peculio, privándose alguna vez de algún solaz, para ofrecer su óbolo — preciosa y bendita prodigalidad de una digna escasez — a Jesucristo en la persona de un seminarista pobre.

Campo vastísimo de fecundo apostolado para el fomento de las Vocaciones ofrece a los miembros de la Acción Católica la enseñanza del catecismo a los niños, auxiliando y tal vez supliendo a los párrocos. Es ésta una de las actividades más características de la Acción Católica, y en el desempeño de la misma, los catequistas avisados y discretos, celosos y de buen espíritu podrán con la luz de la gracia, que no ha de faltarles, y con el consejo de sacerdotes buenos y prudentes, discernir indicios de vocación en algunos niños. Y a éstos procurarán rodear de especiales y exquisitos cuidados y de formarlos en la piedad y en el amor a la humildad y a la pureza.¹

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De studiis sacris fovendis

(Ex Epist. Encycl. *Sertum laetitiae* ad Episcopos Civitatum Foederatarum Americae Sept., 1 nov. 1939).

2059

Quo tanta nocumenta abscedant, id potissimum confert, si divinae veritatis plenitudo singulorum mentibus affulgeat et populis integre innotescat via salutis. Quam ob rem enixe sacerdotes hortamur, ut divinarum humanarumque rerum scientia abundant; ne contenti vivant scientia juvenili hausta aetate; legem Domini, cuius eloquentia argento sunt superiora, attento animo considerent; continenter gustent delibentque castas Sacrarum Scripturarum delicias; Ecclesiae res gestas, dogmata, sacramenta, iura, praescripta, ritus, sermonem altius, labentibus annis, pervestigent, ut tum virtute tum veri ornatu et instructu crescant. Litterarum quoque studia et profanas disciplinas praesertim eas, quae cum religione maiorem habent necessitudinem, colant, ut facunde et nitide valeant salutifera tradere praecepta et docta quoque ingenia levi Christi sarcinae iugoque subicere. O quam felix Ecclesia, si ita *fundabitur in sapphiris*.²

Hoc insuper valde probamus quod Romae Pontificio Collegio adolescentibus ex America septentrionali ad sacra fingendis augustiores et aptiores vultis aedes erigere. Quodsi quidem utiliter lectissimi ingenio iuvenes ad politiorum doctrinam hauriendam longinquas petunt oras, felix diutinus usus vitae demonstrat ad sacerdotalia munia candidatis

¹ Eadem fere dicuntur in Litt. ad Episcopatum Venetiolae, 7 oct. 1939.

² Cfr. Is. 54, 11.

permagno adiumento esse, si ii heic penes Petri Sedem educantur, ubi purissimus bibitur fidei fons, ubi tot christianae antiquitatis monumenta sanctorumque vestigia ad fortia exantlanda generosa pectora accendunt.

AAS 31, 641 s.

Quomodo sacerdotes et clerici, ad militiam vocati, se gerere debeant

(Ex Adhortat. Ap. *Asperis commoti* ad sacerdotes et clericos ad exercitus ordines adscitos, 8 dec. 1939).

2060

Asperis commoti anxietatibus et sollicitudinibus belli, quod omni ope, at frustra deprecari conati sumus, vehementius vestram sortem conditionemque dolemus, dilectissimi Nobis sacerdotes et clerici, qui, subita correpti procella, sacri ministerii opera ac tranquilla doctrinae domicilia reliquistis et ad signa militaria, ad arma deducti estis.

Haud assuefacti vitae generi quam nunc ducitis, improvise rerum eventu stipendia meretis in castris stativis, in nosocomiis, in erraticis valetudinariis ipsa in bellantium acie utpote sacerdotes de militibus spiritalem curam habentes, magna autem ex parte obeuntes munia vocationi vestrae dissentanea.

Ubicumque estis, Vicarii castrenses seu Cappellani maiores vos sedulo, vigili, paterno prosequuntur obtutu. In ipsorum opere fidenter acquiescimus, quia id sapienti disciplina temperatum est, quia insomne est, quia salutaribus innititur consiliis. Qua re haud dubitandum est, quin ipsi in sua cuiusque patria operam navent quoquoersus magno in pretio habendam ac salutaribus fructibus opimam, quia officii conscientia permoti ad ardua quaevis agenda sunt parati. Tam sollertem navitatem confirmata fiducia Nostra honestamus vobisque libenter memoramus ut in provisos vestros sitis grati eisdemque docili voluntate obsequamini: praepositi enim mandata sibi commissa expedite persolvere valent, si subiecti sponte eorum praeceptis obsecundent.

Ut nec vos ipsi nec viri vestrae curae crediti spiritualibus careatis solaciis, in animo habemus facultatibus iam a Nobis Vicariis castrensibus seu Cappellanis maioribus nationum vel regionum ubi bellum aut ad arma convocatio est vel erit concessis, alias praeter ordinem adicere.¹ Hac ex re patentior innotescet vobis effusus paternae caritatis affectus, quo vos in molestias et angustias adductos diligimus.

Vicariis castrensibus seu Cappellanis maioribus huiusmodi concredita a Nobis cura Nos e munere, quo tenemur, non eximit, vobis directo sensus animi Nostri aperiendi itemque vos tanto in discrimine hortandi ut quae novae vitae ratio deposcit, diligenter animadvertatis et impigre perficiatis, vocationis vestrae consideratione et afflatu incitati.

2061

Spiritus, qui suetae actioni vestrae praesidebat, licet vestis mutetur, exuendus vobis non est. Inter tela is vos afflet, sicut tum contigebat,

¹ Cfr. AAS 31, 710-713.

cum domi sacerdotii vestri partes explebatis. Caelestis Pater, qui vos ad altaria arcessivit, Ipse est, qui sivit vestras piorum studiorum laborumque consuetudines abrumpi. Ad Se vos vocavit — id mementote — non tantum divino cultui mancipandos, cuius absolutione nequaquam sacerdotium catholicae Ecclesiae terminatur, verum etiam hac de causa, ut sitis Dei verbi praecones, Evangelii satores, pro Christo legatione fungentes, Cuius debetis quam maxime diffundere notitiam, excitare desiderium, accendere amorem. Vestrum esto beatissimi Pauli Apostoli propositum, qui gloriabatur se nihil scire, nihil afferre gentibus nisi Christum et hunc crucifixum. Christum haud minus testimonio vitae quam oris is advehebat in omnia loca, omni tempore, privatim ac publice, sive cum posset caerulea convexa caeli suspicere, sive cum vinculis detineretur. In carcerem coniectus, ubi ad se ventitantes excipiebat et Dei regnum libere praedicabat, ad Philippenses scripsit: *Scire autem volo, fratres, quia quae circa me sunt magis ad profectum venerunt evangelii* (Ph. 1, 12).

Permisit modo Deus, ut, suetis relictis muneribus, ad exercitum adiungeremini ad homines scilicet institutis, moribus, doctrina et artibus, religione varios, haud raro averso animo a Deo, Iesu Christi et Evangelii nescios, fidei vel rudimentorum expertes, de omnibus negotiis sollicitos potius quam de iis, quae ad animos spectant eorumque sempiternam beatitatem. Dei misratio en vos misit ad eos, qui vos fortasse aspernabantur, qui recusabant a vobis accipere verbum salutis et gratiam Iesu Christi Servatoris nostri; hos ad vos allicit, vestrorum laborum et periculorum, vestrarum asperitatum et aerumnarum socios.

Iusto aestimate pretio quod fluens fert hora. Nolite ad hominum captum modumque adiuncta iudicare, unde praesens rerum asperitas consecuta est, sed in his inspicite caelestis Patris voluntatem, quae optima semper et adoranda elicit e malis bona, quaeque, per vos ad militaria signa advocatos, tot inter ruinas, devios deerrantesque ad rectae fidei semitam et ad christianae disciplinae mores perducere cupit. Quod annitenti bus cuncta vobis possunt prodesse, propterea quod quo magis sacerdos apostolico studio ardet ad strenue agendum, eo crebriores carpit secundas occasiones, eo patientiores invenit aditus. Quod autem praecipuum est, sub patriis signis militantes pro Ecclesia quoque ita militate, ut tamquam viva e forma Christi apostolatus relucescat. Ita vero, etiam tacentes, eritis, si in primis officiorum vestrorum fida custodia et absoluta morum integritate vocationi vestrae honorem detuleritis.

Vos igitur eo monemus hortatu, quo Paulus Apostolus compellebat Philippenses, ut ii cum gentibus civium usus societatemque habentes, virtutum decore fidem, quam profitebantur, honestarent: *Digne Evangelio Christi conversamini* (Ph. 1, 27). Et iterum: *Omnia autem facite sine murmurationibus et haesitationibus, ut sitis sine querela et simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravae et perversae: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo* (ibid., 2, 14-15).

Eluceat e vobis semper indoles administrorum Dei. Tales cum sitis, officii vestri estote retinentissimi, praepositis vestris in exemplum, salva

Dei lege, obsequimini, dura hilares sustinete; at nullo pacto nulloque tempore iis indulgete, quae futilia, corrupta, vituperanda circa vos intuemini. Severis instructi moribus, nescientes cum malo pacisci aut id mulcere vel contrahere, exemplis saltem vestris aliena vitia castigate. Nequaquam autem prohibet, quin, evangelica mansuetudine comite, ipsi vos omnia omnibus faciatis ut omnes Iesu Christo lucrificiatis, haec morum severitas, ceterum militari disciplinae consentanea, cuius singularis nota est impavidi pectoris fortitudo. Animi utique firmitate inter ceteros praestare debetis, ut ubique palam libere vos sacerdotes aut sacerdotii candidatos demonstretis.

Quodsi Evangelii spiritu inflati, qui quidem spiritus est libertatis, sicut et Apostolus gentium, efficitis vos omnium servos, cum liberi sitis ex omnibus, ut plures lucrificiatis,¹ eiusdem Apostoli oportet crebro in memoriam revocetis salubria consilia, sapientiae plena, quae vestrum dirigant in agendis rebus iter: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant* (1 C. 10, 22-23).

Si ita cogitaveritis, salutari auctoritate movebitis eos qui vos circumdabunt homines et, vel nescii vel conscii, in animorum praecordiis aliquid boni seminis ponetis, quod in terram iactum, testante Domino, germinat et succrescit, etiamsi deses maneat sator (Mc. 4, 26 seq.). Vobis persuasum erit, vos non neglexisse fidei vestrae commissa mandata ac Iesum Christum divinum praeceptorem vestrum, pro viribus, variis hominum classibus esse confessos.

Vos quidem unius cuiusque ordinis civibus, artes exercentibus liberales et operosas, doctis et indoctis, ingenio praeditis tractabili et moribus duris, inter strepentia arma, cognitum facietis evangelicum nuntium redemptionis et salutis, neque noxam committetis commilitones ad id opinandum inducendi, in Christi assecclis, imo in iis, qui ad sempiternam assequendam vitam sunt ductores, facta cum dictis discrepare. Ecclesiae multorum conciliabit benevolentiam et gratiam ac, decore in patrio exercitu militantes multos parabit vobis amicos, quos haud difficulter ad fidei semitam traducetis aut vestros efficietis auxiliatores.

Numquam denique ex animo vestro excidat hortamen a Paulo Apostolo datum glorioso illo aevo fidelibus, cum per cruciatus et dolores maturescebat Ecclesiae triumphus: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum* (R. 12, 21).

Videte igitur, dilecti Filii, quam latum agrum Dei Providentia generosa virtute excolendum attribuerit vobis e sacerdotalis ministerii tranquilla perfunctione et e sacris Seminariis dimotis. Est cur de his sincero pectore gloriemini pura haurientes solacia, quae etiamsi nequeant extinguere, minuunt tamen cuncta adversa et aspera bello vobis illata.

Ceterum nonne dolores quae dicimus, quae docemus, quae agimus fecundant? Patiendo utique magis quam operando Veritati bonum reddimus testimonium.

¹ 1 C. 9, 19.

2062

Multa praeterea vobis istis in adiunctis acquirenda sunt, quae animis vestris proderunt. E variis enim et aerumnosis militiae discriminibus quantum rerum hominumque usum desumere potestis, vestrae in agendo rationi sapientiam additurum et virtuti vestrae necnon apostolico labori vestro virilis roboris maturitatem quandam ingesturum. Non dispensanda, sed commoda sacerdotio vestro afferet id temporis, quod in curricula vitae vestrae perniciosum videtur intervallum, si prudentes fueritis, si coram Domino ambulaveritis, si numquam Eius averteritis manum, quae perpetua celebranda laude vos in terra deserta et invia et inaquosa sursum et ad potiora producit.

Verumtamen ambulare coram Deo ac Dei numquam relinquere ductricem dexteram idem est — hoc vos haud latet — ac studiose christianam colere pietatem, cuius ope tantum mens sublime ascendit et recte agendi assiduis votis inardescit. Potestne fieri, ut inter gladios et tela evangelicae pietatis flos redoleat? Ita vero est. Reliquis praetermissis documentis, revocate memoriam eorum hominum, sanctitatis lumine fulgentium, qui e militari ordine prodierunt. Qui, dum disciplina adstringuntur vestrae haud dissimili, vixere iunctissimi cum Deo et pro Deo, quoniam unum summopere quaerebant, videlicet cunctis satisfaciendo officiis divinam implere voluntatem. Vos ipsi ubicumque et semper Dei beneplacitum scrutari eidemque, etiam reluctante natura, adhaerere omni ope studete; hic vester cotidianus sit labor, hoc facile tutumque sit viae compendium ad eam pietatem, quae in praesenti statu et condicione sacerdotali vocationi vestrae fido tutamini erit ac toto vitae vestrae cursu ad optima quaeque exantlanda valido incitamento et stimulo.

Ut autem complendae divinae voluntatis constanti voto et magno desiderio afficiamini, oportet — quis dubitet? — spiritus precum vobis, novorum officiorum perfunctione detentis, haud languescat et torpeat, sed intimo flammescente igne dilatetur. Assiduum ei praebeant alimentum cum Eucharisticum Sacrificium devote actum aut Panis fortium fervide sumptus, tum ea omnia, quae diuturno fidelium usu comprobata, Spiritus Sancti aspirante gratia, quam maxime eo conducunt, ut hominum animi se culpis abstineant et virtutes solidiores usque appetant. Difficulter christifidelibus praesertimque sacerdotibus tantae negotiorum molestiae contingere possunt, ut prohibeantur, quin, quodammodo se introrsum inflectentes, crebro piis vacent meditationibus, bene et male acta in se attente inquirant, ardenti studio divinum Magistrum ac Dominum coram sacris Tabernaculis saepe, proh! dolor, desertis adorent, unde Is ad se venientes infusa gratia collustrare et corroborare solet.

Quam plurimum potestis, dilectissimi Nobis, hanc pietatem vobis comparate, hac ditamini. Qua comite, pericula ubi, sinente Deo, versamini, ita suscipietis, ut ipsi meritorum proventum assequamini, fratres autem commilitones vestri uberes colligant salutis fructus: nam administer Evangelii sive iuvamine operis sive miserentis animi indulgentia proximis suis cuncta est semper dare paratus.

Conspecti undique studiosa indagatione ab hominibus, vestrum ho-

norate sacerdotium, honorate Ecclesiam, cuius bene multum in vos suscepistis onus. De patria ita insigniter merebimini, cuius cives arduo in discrimine exempli vestri praestantia erexeritis, eorum animos in tranquillum redigentes itemque ad fortiter agendum et ad maiora sibi imposita officia obeunda excitantes. Certatim vobis gratias persolvent matres et sponsae, quas ipsarum caros iuvando multipliciter solati eritis. Praemio vobis erit rei bene gestae conscientia, quae vobis intus susurrabit etiam ista tempestate non diminutum sacerdotium vestrum esse, sed Spiritus munere actionis efficientia, devotionis propensione adauctum. Ante omnia autem — quod plurimi ducendum est — animadvertetis vos a Deo fallere nescio probari itemque ad vos ipsos humiles, verum puro gaudio gestientes quasi praeivum iudicium coronaturi olim vos Iesu evangelicum adhiberi promissum: *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego coram Patre meo, qui in caelis est (Mt. 10, 32).*

Firma demum freti fiducia desiderii Nostri expectationem impletum iri, vos, dilecti Filii paternis prosequimur votis, valde cupientes, ut animo et corpore optime valeatis, et a periculis semper absitis. Ac, dum Deum exoramus, ut vobis et universis hominibus calamitosum belli tempus corripiat et, redintegrata cito populorum pace, vos ad quietas sacerdotalis ministerii sedes vel ad sacrarum disciplinarum optata studia restituat, Apostolicam Benedictionem, paternae Nostrae benevolentiae testem, libenti volentique animo vobis impertimus.

AAS 31, 696-701.

De recta Cleri Orientalis institutione in territoriis Patriarchalibus

(Decretum Apostolicae Sedis S. C. PRO ECCLESIA ORIENTALI, 27 ian. 1940).

2063

Apostolicae Sedis id semper cordi fuit, ut quos sua Dominus benignitate ad sublimem sacerdotii honorem dignaretur vocare, spiritualibus atque ad scientiam pertinentibus disciplinis adprime imbuerentur, quatenus re quidem vera, sal terrae et lux mundi futuri essent atque haberentur.

Maternae huius sollicitudinis circa juveniles sacros manipulos, spem sanctae Ecclesiae, futuros animarum pastores, haud ultimum sane argumentum his nostris temporibus Litterae Encyclicae exstitere *Ad catholici sacerdotii*,¹ necnon Constitutio Apostolica *Deus scientiarum Dominus*,² quorum documentorum alterum morum institutioni, alterum vero rationi studiorum clericalis militiae pressius consuluit.

Sacra haec Congregatio pro Ecclesia Orientali quae sub immediata Summi Pontificis directione, peculiari studio bonum fovet orientalium fidelium, ac proinde eorum praesertim qui, sacerdotali aucti dignitate, per multiplicem miramque varietatem sacrarum rituum, illorum animas ad Deum ducere atque comitari debent, plurimis atque in dies gravioribus regionum ac populorum sibi curae commissorum perspectis necessitatibus, officii sui censet, ut quae supra memoravimus documenta, quantum fieri possit, peculiarem applicationem sortiantur etiam pro iuvenibus levitis orientalibus, quos, praeter officia cuique sacer-

¹ AAS 28, 5-52 [Cfr. nn. 1955 ss.].

² AAS 23, 241-266 [Cfr. nn. 1761 ss.].

doti communia, naturali quadam necessitate, missionales quoque esse oportet erga eos qui catholicam fidem non habeant, simulque apologetas erga dissidentes fratres, apud quos sen quibuscum vivere debent.

His porro, quae quidem gravissimae sunt, aliae quoque non minoris momenti accedunt rationes, si hodierna tempora ac res, quae ubique progrediuntur, prae oculis habeantur.

Si enim, antea actis temporibus, tantum in urbibus hic rerum progressus fieri consuevit, hodie contra, vel in oppidis et in vicis, patenter habetur; ubi quoque propterea sacerdotibus, sanctitate ac scientia praeditis, omnino opus est: huiusmodi nempe qui verbo apostolico, zelo ac doctrina omnibus duces se praebeant, arceantque periculum, ne Christifideles erroris malitiaeque facili evadant praeda.

Neque vero praetereundum est cuique sacerdoti gravissimum officii munus incumbere praedicandi ubique atque docendi divinam veritatem, iuxta illud *vos estis sal terrae, vos estis lux mundi (Mt. 5, 13)*: gravissimum profecto munus, quod si omittere nefas est, adimpleri tamen quidem non potest, nisi sacerdotes scientiae thesauro ac virtutibus eximii sint praediti.

Quod si in ceteris vitae institutis, utpote iurisperiti, magistratus, medici etc., per plures annos opportunis disciplinarum studiis est incumbendum, praescriptamque lauream oportet adipisci, immo si vel manualium artium cultores, antequam artem exerceant, diuturna indigent praeparatione, multo sane diuturniore ac diligentiore instituto opus est Christi ministris, tum ob sublimem sacerdotii dignitatem, tum denique ob eidem adnexum gravissimum pondus, regimen scilicet animarum, de quibus Christo ab iisdem ratio est reddenda.

Neque reapse cogitari possunt sacerdotes — quibus officium est pascere verbo vitae, veritatem docere, dirigere atque firmare per vias iustitiae caritatisque animas a Christo redemptas — minus docti ac parati quam illi, qui corporum solummodo rerumve terrenarum curam susceperint.

Eo igitur consilio ut, quantum fieri liceat, nobilissimum hoc propositum ad effectum deducatur, consulendi nempe sufficienti ac solidae institutioni morali ac doctrinali eorum qui in sortem Domini vocantur, et praecavendi abusus qui, sensim sine sensu, in conferendis sacris Ordinibus haberi forte potuerint, Sacra haec Congregatio, in Plenario Conventu Eminentiorum Cardinalium, habito die 20 martii a. 1939, totam quaestionem sedulo examinavit, rebusque mature perpensis, haec quae sequuntur statuit ac decrevit:

2064

I - De admissione candidatorum

1° Ut quis in seminarium seu domum religiosam admittatur, ut postea Sacros maiores Ordines recipiat, testimonium exhibeat vitae irreprehensibilis, scripto datum ab ipsius parocho vel Ordinario, quod iidem ne tradant nisi sua onerata coram Domino conscientia.

2° In seminaria ne admittantur qui ex aliis seminariis, monasteriis, piisque institutis dimissi fuerint, nisi prius consulta S. Congregatione pro Ecclesia Orientali.

3° Si quem vero ad Sacros Ordines vocatum non constet, nec idoneum ad munera eisdem inherentia — sacramentorum nempe administrationem, praedicationem verbi Dei, christianam catechesim — neque viribus animoque obsistendi separatim ab unitate Ecclesiae sufficienter sit praeditus, is omnino neque in seminariis, neque in domibus clericalium studiorum, neque in religiosis institutis, uti alumnus, retineri potest, neque denique in sacris constitui, ac sacerdotio initiari.

2065

II - De alumnorum in seminariis institutione

4° Tum doctrinalis, tum vero moralis et ascetica alumnorum institutio in seminariis impertienda est, in collegiis nempe seu domibus reservatis tantum alumnis sacerdotio initiandis, quaeque ad huiusmodi finem apposite constituta et ordinata sint.

5° Expleto superiori curriculo litterarum, ad sacerdotium candidati unum saltem annum philosophiae studio, tres vero sacrae theologiae impendere debent, firma tamen studiorum ratione Seminariorum atque Institutorum Religiosorum in quibus cursus philosophicus ac theologicus amplior et perfectior laudabiliter iam absolvitur. Patriarchae erit harum rationem disciplinarum seu, uti aiunt « programma » conficere et ad S. Congregationem pro approbatione transmittere.

6° Peculiari denique sollicitudine S. Congregatio commendat, ut candidati idoneos quoque se reddant ad docendum in scholis publicis, necessariamque attestationem, seu diploma, a civili auctoritate adipiscantur, ita ut ad munus publici magistri eligi possint.

III - De ascensu ad Ordines Sacros

2066

7° Nequit Episcopus manus cuiquam imponere, nisi prius moraliter ac positive certior factus fuerit de canonica idoneitate eligendi; alioquin non modo gravissime peccat, sed et periculo sese committit cum peccatis alienis communicandi. Quamobrem attestationem sibi procuret necesse est Superioris seminarii seu domus vel monasterii, ubi studiorum curriculum candidatus peregerit, necnon sententiam sive iudicium Commissionis, quam vocant, Ordinandorum Examinatricis, uti per ea quae sequuntur, statuitur.

8° Attestatio Superioris seminarii, monasterii seu domus piae, per secretum scrutinium et cum maiore parte suffragiorum exquirenda, in consilio professorum confici debet; inde vero Ordinario, seu Supremo Ordinis Moderatori, si de religioso agitur, scripto communicari, simulque Commissioni Ordinandorum Examinatrici.

9° Antequam Sacros Ordines conferat, Episcopus sedulo quoque perpendat, se, cum ad sacerdotium aliquem admittit, eum acceptare, suoque mancipare servitio, nempe dioecesi atque animabus suae curae commissis, ideoque sibi fieri obnoxium non modo quoad eiusdem statum vel condicionem, sed etiam quoad temporalem substantiationem, nisi forte electum substantiationis titulum personalem, securum, vereque sufficientem, habere constiterit.

10° Ex hoc gravissimo episcopali officio circa sacerdotum statum ac temporalem condicionem, necessario consequitur Sacros Ordines iis tantum esse conferendos quos animarum bonum exoptulat. Sacrilegus reapse abusus plenitudinis sacri characteris censendus est, sacerdotalem conferre ordinem, alienius familiae seu factionis favore, amicorum vel hominum potentium instantia, vel cuiuslibet humani commodi intuitu.

11° Unusquisque ad Sacros Ordines maiores candidatus, cuiusvis sit aetatis vel condicionis, antequam Ordinem recipiat, coram Commissione Examinatrice se sistere debet, eique de sua ipsius praeparatione satisfacere.

12° Singuli Patriarchatus Commissionem Examinatricem, vi huius Decreti, habent. Haec vero:

a) aliquot membris constare debet nempe 5, 7, 9; numquam tamen minus tribus selectis ex clero saeculari ac regulari, alterius vel proprii ritus;

b) constituatur per Patriarcham una cum Delegato Apostolico; ab eodemque Delegato, nomine huius S. Congregationis, approbetur;

c) examinatores Commissionis studiorum titulum in facultatibus theologicis ac philosophicis regulariter adepti sint, vel saltem bene compleverint integrum studiorum curriculum apud facultatem quandam seu seminarium, notique sint probata doctrina;

d) Ordinario seu Superiori cuiusvis ordinandi officium sit conventum Commissionis Examinatricis tempestive promovere — nisi forte certa tempora Patriarcha statuerit — ad eamque mittere candidatos. Est autem penes Ordinarium seu Superiorem, ratione temporis vel commoditatis, ad Commissionem alterius Patriarchatus praesentare ordinandos;

e) Commissio sententiam det scripto exaratam duplicique exemplari, quorum alterum servetur in tabulario Eparchiae sive Ordinis ad quem pertinet candidatus, alterum in tabulario seminarii seu instituti ubi studia peracta fuerint;

f) Commissio quoties pro examinibus congregatur, tria saltem membra habeat, et iudicium proferat per suffragium secretum, quod unanimitem praese ferre debet ut quis ad Sacros maiores Ordines admitti possit. Candidatus vero qui unanimitem non retulerit, Commissioni, aliquo elapso temporis spatio, denuo se sistendi ius habet, eique contra sententiam recursus patet ad Sacram Congregationem;

g) in examine coram Commissione subeundo unusquisque candidatus satisfacere debet: 1) de sua ipsius praeparatione morali et ascetica; 2) de scientia practica atque theologia cuiusvis Ordinis suscipiendi; 3) de institutione doctrinali, inspectis in primis theologia dogmatica, morali et sacramentaria, liturgia et iure canonico;

h) huiusmodi examen superandum est antequam candidatus ad Sacros maiores Ordines admittatur, atque iterum, secunda vice, priusquam sacerdotio initietur.

13° Ut vero recens ordinati suo munere, qua par est dignitate, fungi pergant, per integrum quinquennium ab initio sacerdotio tenentur singulis annis Commissioni Examinatrici se sistere, ut diversis sacrarum scientiarum disciplinis, antea opportune designatis, satisfaciant et interesse peculiaribus curriculum seu collationibus, quae locorum Ordinarii ac S. Congregatio quotannis promovere curaverint.

Documentum comprobans exitum annui periculi ad Episcopum, vel, si agatur de religiosis, ad Superiorem Ordinis, necnon ad S. Congregationem pro Ecclesia Orientali mittatur.

14° Condicionibus, quas supra recensuimus, circa praeparationem et ascensum ad Sacros Ordines, omnes candidati obstringuntur sive caelibes, sive uxorati advocentur.

IV - Derogationes et sanctiones

2067

15° Quaevis derogatio seu dispensatio ab his quae praesenti decreto statuta sunt, maxime vero circa ea quae attinent ad obligationem ac tempus commorationis in seminario seu domo ecclesiastica, ad sententiam Superioris seminarii seu instituti pii, necnon Commissionis Examinatricis, S. Congregationi reservatur.

16° Qui sine praevia in aliquo seminario seu domo ecclesiastica, praescripta commoratione, vel non obtentis, quae supra enumerantur ac requiruntur, documentis favorabilibus, Sacris maioribus Ordinibus initiatus fuerit, ipso facto ab exercitio ordinis suspensus manet, et ad S. Sedem recurrere debet.

17° Suspensionem item a collatione Sacrorum Ordinum Episcopus ipso facto incurrit, qui scienter Sacros maiores Ordines candidato de quo in num. 16 contulerit.

AAS 32, 152-156.

De excelso sacerdotii munere et dignitate

(Ex Allocut. *Una cura* ad Parochos et Praedicatorum Quadragesimae Romae, 6 febr. 1940).

2068

Non è forse vero che noi tutti sacerdoti siamo costituiti mediatori di riconciliazione fra Dio e gli uomini? Mediatori, bensì, subordinati a Cristo, unico Mediatore fra Dio e gli uomini *unus mediator Dei et hominum homo Christus Jesus*, che diede se stesso in redenzione per tutti, e per il quale Dio ci ha a se riconciliati e ha dato a noi il ministero della riconciliazione *dedit nobis ministerium reconciliationis*, e ci ha incaricati della parola di riconciliazione *posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur*.¹ Siamo ambasciatori per Cristo in mezzo al mondo, come se Dio esortasse gli uomini per

¹ Cfr. 1 Tm 2, 5-6; 2 Cor 5, 18-20.

bocca nostra. A quest'alto concetto sacerdotale propositoci dal Dottore delle Genti solleviamo, diletti Figli, il nostro sguardo, le nostre aspirazioni e i nostri intendimenti; e con l'operoso nostro zelo esaltiamo e rendiamo in mezzo al popolo cristiano veneranda la nostra dignità di mediatori e ambasciatori di Cristo. Ma nella sacra gerarchia chi è mai più vicino al popolo se non il parroco, la cui missione caratterizzano e definiscono tre parole: apostolo, padre, pastore!

Siete cooperatori del Vescovo, successore degli Apostoli, col quale costituite un'unità morale, sicchè anche per ognuno di voi vale il mandato della grande missione di Cristo: siete padri dei vostri parrocchiani, e potete ripetere loro le parole dell'Apostolo ai novelli Cristiani: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis* (G. 4, 19); siete pastori del vostro gregge, secondo le impareggiabilmente belle ed esaurienti descrizioni e irraggiungibile modello del Buon Pastore, Gesù Cristo. Attorno a queste parole di così densa comprensione: apostolo, padre, pastore, vogliamo esporvi alcuni brevi punti, che concernono il benessere e la prosperità della Nostra Diocesi di Roma.

Discorsi e Radiomessaggi 1, 578.

Normae Professorum Seminariorum Regionalium

(Decret. *I Professori* S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV., 4 mai. 1940).¹

2069

I Professori dei Seminari Regionali reputeranno singolare privilegio l'essere stati chiamati al gravissimo e delicato ministero di collaborare alla formazione dei futuri ministri di Dio.

Porranno perciò ogni impegno nel corrispondere degnamente a una grazia sì grande, rendendosi quali la Chiesa li desidera *sacerdotes non doctrina tantum, sed etiam virtutibus ac prudentia praestantes, qui verbo et exemplo alumnis prodesse possint*. (C. I. C. can. 1360, § 1).

Pertanto la S. Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi dispone le seguenti Norme:

1. *Rectori Seminarum in propriis muneribus implendis obtemperare omnes debent* (C. I. C. can. 1360, § 2).

2. Anche per edificazione degli alunni, i Professori dei Seminari Regionali prenderanno parte alle comuni pratiche di pietà, e in particolare:

- a) alla recita quotidiana del santo Rosario, che a tale scopo avrà luogo dinanzi al SS. Sacramento nella cappella comune, e verrà fissata immediatamente prima della cena;
- b) alle novene, funzioni ed altri pii esercizi, che seguiranno la recita del santo Rosario;
- c) alla Messa solenne nei giorni festivi, qualora non fossero occupati in altre opere di ministero;

d) al ritiro mensile, al quale interverranno anche i Professori che non risiedono nel Pio Istituto.

3. Porranno ogni loro impegno nel curare il profitto intellettuale dei giovani, con una seria e costante applicazione alla scuola, la quale riuscirà tanto più proficua quanto maggiore sarà lo studio nel preparare le lezioni, la diligenza nella revisione dei lavori e l'osservanza degli orari e dei programmi stabiliti.

4. Per poter consacrare alla scuola del Seminario tutta la loro attività, non daranno ripetizioni private, nè lezioni presso altri Istituti. Anche se richiesti di impartire l'insegnamento della Religione nei Corsi superiori di istruzione media, non accetteranno senza il consenso di questa S. Congregazione.

¹ [Cfr. nn. 1994-2003].

1927 (1350) Praeterea ... conscientiae discussio sive generalis sive particularis ne praetermittatur, qua nihil efficacius ad vitia extirpanda et virtutes acquirendas.

1928 (1351) Alumnus Rosarium B. Mariae Virginis coram SSmo Sacramento recitent, et saltem per horae quadrantem librum qui de Ascetica pertractet, vel, et praecipue, vitam alicuius Sancti pie legant.

1929 (1352) Expedit quoque ut dies Dominici et dies festi de praecepto inter hebdomadam solemniorem Sacrae Liturgiae caeremoniis et peculiaribus pietatis actibus sanctificentur, praesertim Missae solemnis celebratione, cantu Vesperarum et Benedictione SSmi Sacramenti.

1930 (1353) Deinde praeter menstruam recollectionem, semel in anno fiant Exercitia Spirituales, saltem per quinque dies plenos.

Quae omnia si digne, attente ac devote compleantur, iuvenes in spem Ecclesiae succrescentes sibi certissime acquirant: non solum probos honestosque mores, sed eum quoque virtutum sacerdotium chorum, unde illa existit, quae efficit sacerdotes bonos, similitudo Iesu Christi, summi et aeterni Sacerdotis.¹

1931 (1354) III. - De disciplina: ... Secundum Codicis Iuris Canonici praescripta,² unicuique Seminario Rector praesit oportet; cum vero Ordinarius, ob peculiares causas, sibi Rectoris nomen et officium retineat, ut interdum contigit, Pro-Rectorem eligit, qui continenter vitam inter iuvenes degat eorumque disciplinam prudenter moderetur, eidemque alium Sacerdotem adiungat qui Vice-Rectoris munere fungatur.

1932 (1355) Praeterea Praefecti nonnulli constituantur, ex neo-sacerdotibus selecti, qui solliciti, ab aliis muneribus liberi, omnem curam alumnis impendant.

1933 (1356) Summopere etiam cavendum est ne alumni ex timore disciplinam Seminarum servent, sed, pietate in Deum acti, illam adamant et libenti animo religiose custodiant.

1934 (1357) Necesse est insuper morem antiquum et venerabilem deferendi, sive in Seminario sive extra, vestem talarem, inde saltem ab ineunte cursu philosophico restitui. Quanti enim id valeat ad mores vitamque clericorum spiritu ecclesiastico informanda non est qui ignoret.

1935 (1358) Si qui vero e Seminario dimittendi sint, curetur ut id fortiter sane, sed simul suaviter fiat. Manifestum est enim eos qui rustice expulsi fuerint, facile in Seminarium eiusque Superiores odium ac similitudinem fovere et non raro, citius seriusve, christianis moribus abdicatis, partibus sectisque Ecclesiae infensis se addicere. Eis enim persuadendum est posse utiliter et fructuose Deo in saeculo servire sive in plis Sodaliciis, sive in Actione Catholica, sive in Consociationibus paroecialibus; atque miserrimum Dominum, qui dixit multas esse mansiones in domo Patris sui,³ eos sua gratia adiuturum ut piam, honestam et sobriam vitam ducant. Cum autem Seminarium dereliquerint, Superiores paterno animo eos prosequantur atque, quantum possunt, adiuvent ut convenientem vivendi condicionem sibi comparare valeant.

1936 (1359) IV. - De ratione studiorum: ... ultimis cursus theologici annis praelectiones de *Actione Catholica* habeantur,⁴ quibus genuina haec de re Ecclesiae mens proponatur, notiones de

¹ LEO XIII, Epist. Encycl. *Quod multum* ad Episcopos Hungariae, 22 aug. 1886 [cfr. n. 977].

² CIC can. 1369, § 1 [cfr. n. 1486].

³ Cfr. I. 14, 2.

⁴ Cfr. PIUS XI, Epist. *Observantissimas Litteras* ad Episcopos Columbiae, 14 febr. 1934 [cfr. n. 1901].

sime et vehementer admonuit: eos tantum scilicet admitti posse quibus, praeter testimonia de legitimitate natalium familiaeque honestate, suffragia ferant:

- a) puritas vitae;
- b) voluntas alacris et ad sacras res proclivis animus;
- c) sufficiens ingenii acies, opportunis de peractis studiis documentis serio comprobata.

2. Curetur insuper ut in theologicum cursum nemo inscribatur qui periculum « classicae — uti vocant — maturitatis » feliciter non superaverit, latinam graecamque linguas probe non calleat atque, secundum Codicis Iuris Canonici praescripta, scholastica philosophia rite imbutus non sit.¹

2027

C) De Pietate

1. - Praeter Confessarios,² nulli Seminario Magister pietatis vel Director spiritus desit, summa cum diligentia selectus. Cognitum sane perspectumque est huic exercendo officio sacerdotes requiri egregiis animi dotibus eminenter ornatos « qui indefessa cura iuvenes ad solidam illam pietatem informant, quae universae ecclesiasticae educationis fundamentum est ».³

2. - Cum spiritualis Director tum Confessarii meminerint alumnos ad sacerdotalium virtutum cotidianum progressum, maxime ad spiritum abnegationis et obedientiae, plane esse excitandos, ut mature discant cupiditatibus suis dominari, terrena despiciere et amare caelestia atque Christum induere qui formandum in ceteris Christum ipso muneris officio destinantur.

Quod si Seminarium ingressi fuerint iuvenes, quorum indoles ac voluntas spem minime afferant eos fidelem cultum ac servitium Deo fore praestituros, praecipue quod morum integri non sint, conscientiarum Moderatores, in suo cuiusque gravissimo munere, suaviter fortiterque satagent ut illi e sacris saeptis sponte ultroque recedant.

3. - Neminem effugerit quantum ad Altaris administratos idoneos comparandos valeant Sanctissimae Eucharistiae cultus ferventissimus et erga Deiparam Mariam filialis devotio, religionis exercitiis sincero animo cotidie expletis.

Ne itaque pietas forma quadam externa absumatur, sed ex praecordiis flagret, ut ad sanctimoniam acquirendam iuge sit incitamentum.

2028

D) De Disciplina

Nullam autem esse pietatem si a disciplina, qua universus Ecclesiastici Instituti ordo constat, dissocietur est in aperto. Quod ne umquam eveniat:

1. Sacrorum alumni, inde saltem a primo anno quo in maius Seminarium admissi fuerint, vestem talem, secundum morem Romanum, induant eamque semper retineant, feriarum quoque tempore quas apud suos transigere solent.

2. Idem prohibeantur quominus ephemeridibus utcumque operam dent; ad earum autem lectionem quod attinet, ea fideliter servantur quae Motu Proprio *Sacrorum Antistitum* (d. d. 1 septembris MCMX)⁴ praescribuntur, secundum S. Congregationis Consistorialis Declarationes.⁵

¹ Cfr. Can. 1365, § 1 CIC [cfr. n. 1475].

² Can. 1358 CIC; cfr. Can. 1361 CIC [cfr. nn. 1462, 1466].

³ PIUS X, Litt. Enc. *Pieni l'animo* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906 (PII X *Acta*, 3, 167 s.; A. MICHELETTI, *Ius Pium*, Augustae Taurinorum [1914] 379 s.). [Cfr. n. 1237].

⁴ AAS, 2, 659, 668. [Cfr. nn. 1270 ss.].

⁵ Cfr. *Declaratio* die 25 sept. 1910 facta (AAS, 2, 740 s.); Ep. *Eminentiae Vestrae* ad Claudium Cardinalem Vaszary, Archiepiscopum Strigoniensem et Primatem Hunga-

5. Per lo stesso motivo non è loro permesso assumere prediche o altre opere di sacro ministero che li impegnino notevolmente o possano in qualche modo tornare a detrimento della necessaria preparazione alle lezioni e degli altri doveri inerenti alla scuola.

6. Sia in scuola che fuori, nelle parole e nel contegno avranno sempre presente il fine altissimo della missione loro affidata dalla Chiesa, di contribuire cioè con la dottrina e con l'esempio alla formazione spirituale e intellettuale dei futuri ministri del Santuario.

7. Sarà loro dovere non ingerirsi nell'andamento interno del Seminario, e sia tra loro sia specialmente trattando con i giovani eviteranno giudizi e apprezzamenti che possano in qualche modo turbare l'armonia tra Superiori, Professori ed alunni che deve sempre regnare nel Seminario.

8. Pur non essendo soggetti alle singole regole del Seminario, porranno ogni cura per favorirne, anche con l'esempio, l'osservanza da parte dei giovani, evitando altresì tutto ciò che possa recar danno alla comune disciplina.

9. Non sarà permesso avere nelle proprie camere apparecchi radio o grammofoni, che potranno soltanto tenersi nella sala di convegno comune, e l'uso sarà regolato dal Rettore.

10. È vietato avere abbonamenti a riviste e giornali non cattolici, e anche leggerli senza grave ragione.

11. Così pure non è permesso fumare nei luoghi che possono essere frequentati dagli alunni, e specialmente in pubblico, sia in Seminario che fuori.

12. I Professori si asterranno dal recarsi non soltanto nei pubblici ritrovi della città, ma anche in famiglie private senza gravi motivi.

13. Qualora dovessero assentarsi dal Seminario anche in giorni di vacanza durante l'anno scolastico, o rimaner fuori per il pranzo o per la cena, non mancheranno di farne consapevole il Rettore.

14. Procureranno con ogni impegno di evitare gli inconvenienti derivanti dalla mancanza di puntualità agli atti comuni e dal richiedere speciale trattamento senza vera necessità.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De Seminariorum iuribus in Lusitania

(Ex Convent. cum Republica Lusitana, 7 mai. 1940).

2070

Art. VI. - É reconhecida à Igreja Católica em Portugal a propriedade dos bens que anteriormente lhe pertencian e estão ainda na posse do Estado, como templos, paços episcopais e residências paroquiais com seus passais, seminários com suas cârcas, casas de institutos religiosos, paramentos, alfaías e outros objectos affectos ao culto e religião católica, salvo os que se encontrem actualmente applicados a serviços públicos ou classificados como « monumentos nacionais » ou como « imóveis de interesse público ».

2071

Art. VIII. - São isentos de qualquer imposto ou contribuição, geral ou local, os templos e objectos nêles contidos, os seminários ou quaisquer estabelecimentos destinados à formação do clero, e bem assim os editais e avisos afixados à porta das igrejas, relativos ao ministério sagrado; de igual isenção gozam os eclesiásticos pelo exercício do seu munus espiritual.

2072 Art. IX. - Os Arcebispos e Bispos residenciais, seus coadjutores *cum iure successionis* e auxiliares, os párocos, os reitores dos seminários, e em geral os directores e superiores de institutos ou associações dotados de personalidade jurídica com jurisdição em uma ou mais províncias do País, deverão ser cidadãos portugueses.

2073 Art. XIV. - O serviço militar será prestado pelos sacerdotes e clérigos sob a forma de assistência religiosa às forças armadas e, em tempo de guerra, também nas formações sanitárias. Todavia o Governo providenciará para que mesmo em caso de guerra o dito serviço militar se realize com o menor prejuízo possível para a cura de almas das populações na Metrópole e no Ultramar Português.

2074 Art. XX. - É livre a fundação dos seminários ou de quaisquer outros estabelecimentos de formação ou alta cultura eclesiástica. O seu regime interno não está sujeito à fiscalização do Estado. A êste deverão, no entanto, ser comunicados os livros adoptados de disciplinas não filosóficas ou teológicas. As autoridades eclesiásticas competentes cuidarão que no ensino das disciplinas especiais, como no da História, se tenha em conta o legítimo sentimento patriótico português.

AAS 32, 221-227.

Seminariorum condicio iuridica in territoriis Missionum a Lusitania dependentibus

(Ex Convent. missionaria inter S. S. et Rempubl. Lusitanam, 7 mai. 1940).

2075 Art. V. - As corporações missionárias reconhecidas estabelecerão em Portugal continental ou ilhas adjacentes casas de formação e de repouso para o seu pessoal missionário. As casas de formação e de repouso de cada corporação constituem um único instituto.

2076 Art. VIII. - Às dioceses e circunscrições missionárias, às outras entidades eclesiásticas e aos institutos religiosos das colónias, e bem assim aos institutos missionários, masculinos e femininos, que se estabelecerem em Portugal continental ou ilhas adjacentes, é reconhecida a personalidade jurídica.

2077 Art. IX. - As corporações missionárias e femininas, serão, independentemente dos auxílios que receberem da Santa Sé, subsidiadas segundo a necessidade pelo Governo da Metrópole e pelo Governo da respectiva colónia. Na distribuição dos ditos subsídios, ter-se-ão em conta não somente o número dos alunos das casas de formação e o dos missionários nas colónias, mas também as obras missionárias, compreendendo nelas os seminários e as outras obras para o clero indígena. Na distribuição dos subsídios a cargo das colónias, as dioceses serão consideradas em paridade de condições com as circunscrições missionárias.

2078 Art. XV. - As missões católicas portuguesas podem expandir-se livremente, para exercerem as formas de actividade que lhes são próprias e nomeadamente a de fundar e dirigir escolas para os indígenas e europeus, colégios masculinos e femininos, institutos de ensino elementar, secundário e profissional, seminários, catecumenatos, ambulâncias e hospitais.

AAS 32, 233-242.

De vocationibus missionalibus fovendis augendisque

(Ex Epist. Encycl. *Saeculo exeunte* ad Episc. Lusitaniae, 13 iun. 1940).

2079 Nos igitur, Dilecte Fili Noster ac Venerabiles Fratres, dum patriae vestrae illustres eiusmodi memoriae gloriaeque mentem voluptate repleant animumque Nostrum, dumque ad paene innumeros homines respicientis cupimus, qui in coloniis vestris illos opperiantur adhuc, qui eos Dei veritatem doceant, iisdemque *investigabiles divitias Christi* (E. 3, 8) impertiant, haec hortamenta ac verba, a Divino Redemptore Apostolis habita, vobis iteramus: *Levate oculos vestros et videte regiones, quia albae sunt iam ad messem* (L. 4, 35); *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (Lc. 10, 2).

Utique «operarii autem pauci»! Veteres Lusitanae Africae dioeceses magna praeconum divini verbi afficiuntur penuria, amplaeque terrarum circumscriptiones paucis sunt Missionalibus concredita.

«Rogate ergo Dominum messis»; imprimisque rogate ut benignissimus Deus cum in Lusitaniae populo, tum in indigenarum gentibus vestrae dicioni subiectis, quam plurimos dignetur, vel sacerdotes, vel adiutores fratres religiosasque feminas, vel denique catechistas, ad huius apostolatus munus afflatu suo vocare.

In singulorum sacerdotum precibus haec sancta altissimaque ratio praecipuam partem habeat; ac peculiari hac de causa ii comprecantur, qui in sacros umbratilis vitae Ordines adseiti sunt; neque christifideles, cum praesertim Rosarium recitant, tantopere a B. Virgine Maria Fatimana commendatum, eidem Deiparae Virgini supplicare praetermittant, ut divinam ad missionale munus vocationem, uberi cum fructu, quam pluribus impetret.

Ac necessarium omnino videtur peculiare statuere dies, quibus, Augusto altaris Sacramento adorationi proposito, atque opportunis habitis sermonibus, sacrarum expeditionum opera foveantur. Idque cupimus fiat quovis anno in singulis paroeciis, in iuvenum collegiis sacrarumque Seminariis. Accurent omnes ut, statutis hisce diebus, Ecclesiae sacramenta participant; ac inventus potissimum ad Eucharisticam mensam accedat, ut panem fortium ac *frumentum electorum* (Z. 9, 17) sumat: tum enim forsitan hoc evenerit ut ex hisce non pauci divinum afflatum divinumque id genus vocationem, summo cum animi gaudio, sentiant.

2080 At quisnam aptius quam clerus poterit haec sanctissima incepta fovere! Venerandos igitur Lusitaniae sacerdotes paterno compellamus animo eosque enixe adhortamur ut in missionalem cleri consociationem libenter coeant. Haec pia sodalitas, ut profecto nostis, quam proximi Decessores Nostri tantopere commendarunt, ac spiritualibus ditaverunt largitionibus, quamque Nosmet ipsi, bene eidem omnia precantes, summis honestamus laudibus, in fere omnibus Nationibus iam exstat, atque christiani populi conscientiam voluntatemque ad actuosum missionalium rerum studium excitat atque conformat.

Id etiam atque etiam in votis Nobis est, ut nempe missionalis Lusitani cleri consociatio, quae in initio est, citato gradu plena quamprimum incrementa capiat; quandoquidem ex sacerdotibus potissimum consociationis huius sollertem illam obventuram speramus operam, qua parvulae illae arbusculae studiose seligantur atque educantur, quas Christus Dominus idcirco in vinea sua excitaverit, ut aliquando in sacrarum Missionum campum transponantur.

Immo etiam Deus ipsemet praecipuum aliquid atque primarium ab administris suis expectat, hoc est ut agros diligenter apparent atque excolant, in quibus eiusmodi arbusculae germinare queant. Sacerdotum enim est missionalium rerum cognitionem inter fideles omnes propagare, in eorumque animis incendere apostolatus huius flammam; quapropter — quod Decessor Noster fel. rec. Pius XI admonuit — nemo unus habeatur sacerdos qui caritate erga sacras expeditiones non ardeat.¹

Vobis igitur, Dilecte Fili Noster ac Venerabiles Fratres, haec verba atque mandata iteramus, quae in Encyclicis Litteris *Rerum Ecclesiae* habentur: « Consociationem cleri missionalem apud vos aut iubeatis constitui, aut iam constitutam ad acriorem in dies actionem consilio, horatu, auctoritate vestra incitatis ».²

Ac principio, sodalitatis huius officium esto typis editas hisce de rebus scriptiones omni ope fovere ac propagare. Si quae prelo excudentur de gravissima hac causa silebunt deque ingentibus Missionalium necessitatibus, tum procul dubio de iisdem non modo christianus populus sed clerus etiam fere nihil pensi habebunt.

Ephemeridi igitur, quam Lusitani cleri consociatio missionalis edit, quaeque inscribitur « O clero e as missões » bene ex animo dicimus, optamusque vehementer ut magis cotidie vigeat, omnesque Lusitaniae sacerdotes eorum memores officiorum reddat, quae ad catholicam promovendam fidem pertineant; eosdemque actuosiore apostolatus huius ardore inflammet.

Ceteris item de re commentariis, qui Religiosarum Communitatum operâ prostant, bene pari voluntate dicimus; iisdemque ominamur ut, populum edocendo excitandoque, uberiores in dies felicioresque fructus afferant.

At peculiarem Benedictionem sacerdotibus illis impertimus, qui missionalem cleri consociationem generoso animo propagare contendunt. Iisdem eorumque navitati bene omnia precamur, idque nominatim ut apostolicum illud, quo flagrant, studium innumeras iisdem vias rationesque praebeat, quibus sanctissimum propositum suum assequi queant.

2081

Ac cupimus praeterea ut in ipsis sacrarum Seminariis sacerdotii candidatos exquisita imbuat ac solida missionalium rerum cognitio, quae quidem tantopere valet ad sacerdotalem animorum conformationem ro-

¹ Cfr. AAS 18, 71; Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae*, 28 febr. 1926.

² *Ibid.* [Cfr. n. 1882].

borandam, quaeque valde erit cuivis muneri opportuna, Providentis Dei consilio singulis sacricolis destinando.

Quodsi, Dilecte Fili Noster ac Venerabiles Fratres, ex benignissima Dei voluntate aliquis eorum ad sacras suscipiendas expeditiones vocetur, « iam nulla vos aut cleri penuria, aut dioecesis necessitas exanimet atque ab consentiendo detineat, cum populares vestri, salutis adiumenta ad manum, ut ita dicamus, habentes, longe absint minus a salute, quam ethnici... Data vero eius rei occasione, aequo animo, ob Christi animarumque caritatem, alicuius e clero iacturam faciatis, si quidem iactura dicenda est; quem enim amiseritis adiutorem laborumque vestrorum socium, eundem, vel copiosiore gratiarum in dioecesim effusione, vel aliis excitatis sacri ministerii tironibus, divinus Ecclesiae Conditor profecto supplebit ».¹

Id autem potissimum Nobis cordi est ut, quemadmodum in Goana Archidioecesi Sacerdotes ac Religiosi sodales ex ea gente delecti abunde affluunt, ita in ceteris quoque regionibus, Lusitaniae subiectis, ecclesiasticae eorum locorum circumscriptiones, initum hoc in genere opus generose provehendo, clerum indigenam in exemplum florentem quam primum habeant; neque inibi, necessitatibus pares, sacrae desint virgines ex eadem terra ortae, in qua suum obeant munus.

Quandoquidem vero patriae vestrae nullo non tempore honori ducitur transmarinos dicionis suae populos cum Lusitanorum fortuna consociare, eosdemque ad eundem suae christianae culturae gradum efferre, Nos ex laudabili eiusmodi more vestro futurum confidimus ut quod, aetate hac nostra, summis Ecclesiae in votis est — clerum nempe ex indigenis rite institui atque educari — id feliciter, ad effectum deducatur. Vos igitur, Dilecte Fili Noster ac Venerabiles Fratres, quidquid in facultate vestra est, pro certo effecturi estis ut haec spes ne irrita cadat, sed maturime exitum sortiatur optimum... Ac praeterea necessarium est sacrarum Missionum candidatum ad ea omnia rite conformari, quae tum ad solidam doctrinam, tum ad pastorale munus pertineant, ita ut quasi sapiens architectus Regni Dei existere queat.

Neque satis est amplam eum atque exquisitam adeptum esse sacrarum rerum scientiam, sed profanas etiam disciplinas, quae ad munus suum pertineant, pernoscat oportet; quarum quidem sacrarum profanarumque disciplinarum si sit expers, soloque ardore suo ductus, in mobili arena exstruendae fabricae fundamenta ponat.

Divini Magistri vestigiis insistens, qui pertransiit benefaciendo et sanando (Ac. 10, 38), eiusque mandatis obsequens, qui edixit: curate infirmos (Lc. 10, 9), et docete omnes gentes (Mt. 28, 19), Missionalis, non modo docte sapienterque de Regno Dei loquatur, sed tot etiam corporibus sanandis, infectis morbo miserisque, ad rem opportune instructus ac Iesu Christi caritate permotus, manus admoveat; atque ita una simul mentes

¹ AAS 18, 70 s. [Cfr. nn. 1517, 1642].

erigat, animosque superstitionum impietati addictos, et in incompam barbariam ingurgitados, ad humaniorem vitae cultum relevet, iisdem. que illucescere iubeat evangelicae doctrinae lumen.

AAS 32, 252-257.

Normae pro vacationibus aestivis alumnorum

(Dispositiones *Le attuali*, S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV., 29 iun. 1940).

2082

Le attuali circostanze hanno reso necessario chiudere anzitempo i Pontifici Seminari Regionali d'Italia, prolungando così le vacanze degli alunni. Sono cresciute in conseguenza le preoccupazioni che le vacanze rinnovano ogni anno, perchè è noto che se conferiscono alla salute fisica non sono di profitto per la formazione ecclesiastica.

Questo Sacro Dicastero ben sa che gli Ecc.mi Vescovi hanno sempre avuto grandi premure per i loro alunni durante tale periodo, accogliendoli nelle ville dei Seminari Diocesani e seguendoli con sollecitudine paterna nel tempo che trascorrono in famiglia.

Un saggio provvedimento è stato preso da qualche Ecc.ma Commissione di Vigilanza, la quale volle che gli alunni prima di lasciare il Regionale facessero un ritiro di sei giorni per premunirsi contro i pericoli delle vacanze.

Allo scopo però di tutelare maggiormente la loro santa vocazione, questo stesso Sacro Dicastero ritiene opportuno ricordare, qui appresso, ciò che già si fa con tanta lode dagli Ecc.mi Vescovi, i quali potranno ora valersi anche dell'invito che parte da questa Sacra Congregazione.

I Vescovi molto opportunamente sogliono:

1) esortare i Rev.mi Parroci ad aver una cura tutta particolare degli alunni loro figliani: a) sorvegliandone attentamente la condotta religiosa e morale; b) rendendo loro facile l'adempimento delle pratiche di pietà, che diventano anche più necessarie durante il soggiorno in famiglia; c) tenendo periodicamente informato l'Ecc.mo Ordinario del comportamento di ciascun Seminarista (il Parroco dovrebbe ogni quindici giorni fare relazione al Vescovo);

2) chiamare una o più volte intorno a sé i Seminaristi per un breve ritiro spirituale;

3) dove è possibile, trattenere i Seminaristi per un certo periodo nelle Ville estive.

Mediante queste cautele si verrebbe a neutralizzare, almeno in parte, il disagio spirituale e morale di una permanenza troppo prolungata fuori del Seminario.

NORME PER I SEMINARISTI IN VACANZA

I - PIETÀ

2083

1. Ogni mattina i Seminaristi in vacanza attenderanno, possibilmente in Chiesa, alla consueta Meditazione, valendosi di un libro opportuno: assisteranno devotamente alla S. Messa, e, ove occorra, si faranno un dovere di servirla.

2. Nel pomeriggio faranno ogni giorno la Lettura Spirituale. Non ometteranno la Visita al Ssimo Sacramento in Chiesa: ove non possano farla, suppliranno con una visita spirituale in casa. Si faranno un dovere di assistere al S. Rosario, qualora si recitasse in Chiesa, o almeno lo reciteranno in famiglia.

3. Ove siano più Chierici in una parrocchia, faranno in comune la Meditazione, la Lettura Spirituale e la Visita al Ssimo Sacramento, nelle ore stabilite dal Parroco; ciò concorrerà a loro maggior vantaggio spirituale e a edificazione del popolo.

4. Si raccomanda ai Chierici anche la recita dell'Ufficio della B. V. da farsi anche essa, ove sia possibile, insieme, e ogni venerdì il pio esercizio della *Via Crucis*.

5. Non ometteranno il solito esame di coscienza particolare e generale.

6. Ogni settimana si accosteranno al S. Sacramento della Penitenza: riguardo poi alla Ssma Comunione seguiranno il consiglio del Confessore.

Si raccomanda vivamente di scegliersi un Confessore ordinario.

7. Ogni festa assisteranno alla Messa solenne, alle Sacre Funzioni, alla Dottrina Cristiana, mettendosi a disposizione del Parroco per l'istruzione dei giovanetti.

8. Non potranno recarsi ad altre parrocchie per prestare servizio nelle Sacre Funzioni, se non col permesso del proprio Parroco.

9. In Chiesa terranno un contegno modesto e devoto, e si guarderanno bene dal trattenersi ciarlare od oziando per le sacrestie, dove invece è sempre da osservarsi un rispettoso silenzio. Così nell'entrare come nell'uscire di Chiesa, si fermeranno ad adorare il Ssimo Sacramento.

10. Siano fedeli alla pia pratica del Ritiro Mensile.

II - STUDIO

2084

11. Ogni giorno impiegheranno qualche tempo nello studio, attendendo anzitutto ai suggerimenti che fossero stati dati dai Professori. Sarà bene che i Seminaristi abbiano un orario che procureranno di seguire fedelmente.

12. Non leggano nessun libro senza il consiglio del Confessore o d'altro Sacerdote; e sebbene in Seminario, per giuste ragioni, sia proibito leggere giornali, viene permessa durante le vacanze una moderata lettura di giornali prettamente cattolici, esclusa tuttavia la lettura di qualsiasi altro giornale o periodico.

13. Non è permesso ai Chierici, nemmeno durante le vacanze, di scrivere sui giornali e periodici; come pure è loro proibito di tenere in pubblico qualsiasi discorso, sia pur sacro, senza avere prima ottenuta licenza dal Rettore del Seminario.

14. Ove siano più Chierici in una parrocchia, i Maggiori faranno opera di carità fraterna, aiutando i Minori anche nelle cose di studio.

III - CONTEGNO

2085

15. Siano i Chierici sempre rispettosi e ossequienti verso tutti i sacerdoti e specialmente verso i Parroci ed anziani del Clero.

16. In famiglia siano di buon esempio a tutti.

17. Nelle parole e nel portamento nulla vi sia che disdica alla gravità, al decoro, alla santità dello stato ecclesiastico, sia in pubblico che in privato.

18. Usino con tutti quella urbanità di modi e quella buona civiltà, che deriva principalmente da umiltà e carità, e che tanto serve a procurare stima e benevolenza.

19. Si asterranno dal promuovere questioni scientifiche o novità di qualsiasi genere, che richiedono una scienza e pratica superiore alla loro età, nè faranno in qualsiasi modo sfoggio del loro sapere; memori dell'insegnamento di san Paolo al discepolo Timoteo: *Stultas autem, et sine disciplina quaestiones evita: sciens quia generant lites. Servum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes...* (2 T. 2, 23 s.).

20. Eviteranno la familiarità con persone secolari, specialmente d'altro sesso, ben guardandosi dallo sprecare il tempo in visite e relazioni sempre inutili, spesso dannose e fatali per un giovane Chierico.

21. Non prenderanno parte minimamente a questioni di paese, sotto nessun pretesto, dovendo i Chierici, anche durante le vacanze, attendere a sè e mantenersi nel raccoglimento della pietà e dello studio.

22. È vietato di smettere la veste, giuocare troppo a lungo o in pubblico, fumare, prender parte a divertimenti che per qualsiasi ragione non convenissero ai giovani Chierici.

23. Non si recheranno mai in luoghi, nè prenderanno parte a conversazioni che sconvengano ad un allievo del Santuario: se per necessità di circostanze dovessero trovarvisi, non potendo altrimenti, almeno con un dignitoso silenzio disapproveranno quanto vi sarà di riprovevole.

24. Non andranno girando di paese in paese, sotto pretesto di mutue visite, importunando le famiglie private e le Canoniche.

25. Dovendo recarsi fuori di parrocchia per qualche ragionevole motivo, devono ottenerne il permesso del proprio Parroco. Se l'assenza si sarà prolungata oltre quindici giorni, dovranno presentare attestato di buona condotta rilasciato dal Parroco del luogo, dove si saranno trattenuti.

26. Se per alcuno le condizioni di salute esigessero le cure di bagni, di acque, di stazioni climatiche, a tempo dovrà presentare all'Eccell. Ordinario un certificato medico, vidimato dal Parroco, dal quale risulti la assoluta necessità della cura.

27. Nel giorno della partenza dal Seminario o in quello del ritorno, è vietato ai Chierici di andar girando per la città, di entrare nei caffè, osterie o altri luoghi pubblici.

Partendo, potranno uscire solamente nell'ora assegnata dai Superiori: tornando, dopo le vacanze, dovranno presentare al Rettore il certificato di buona condotta rilasciato dal Parroco.

CONCLUSIONE

In generale i giovani Chierici, anche durante le vacanze, attendano con ogni cura alla pietà e allo studio, due armi potenti per combattere un giorno le sante battaglie del Signore. Crescano al santo amor di Dio, all'amore e all'obbedienza verso la Chiesa e il Vicario di Gesù Cristo; e alieni da pericolose novità, seguano in tutto fedelmente quell'indirizzo che in Seminario vanno ricevendo dai loro Superiori.

CONSIGLI PER LE VACANZE¹

2086

Un seminarista che passi il tempo delle vacanze o tutto o in parte fuori del Seminario, non che riceverne nocimento alla santa sua vocazione, può anzi ritrarne profitto, ove sappia regolarsi a dovere. A ciò intendono i presenti consigli:

I. Tenersi unito al Seminario e custodirne gelosamente lo spirito; prima, chiedendo mattina e sera la benedizione alla Ssma Vergine Regina Apostolorum con una devota Ave-

¹ Ex Scriptis asceticis di Mons. Vincenzo Tarozzi (Roma 1939) pp. 323-325.

maria; poi fissandosi un orario e un metodo abbastanza conforme a quello del Collegio, e osservarlo diligentemente, specie per quanto riguarda la meditazione, i sacramenti, gli esami, il ritiro mensile.

II. Nella prima quindicina conviene un più abbondante riposo al corpo e svago alla mente; ma conviene ancora un più copioso alimento allo spirito, comunemente snervato dalle fatiche e ansie scolastiche. Possono pur giovare i devoti pellegrinaggi, e la stessa quiete e amenità della villeggiatura che eleva alle cose celesti.

III. Seguire il consiglio di san Filippo, che, nei giorni di gite, feste e divertimenti straordinari, non si tralasci alcuna delle consuete opere spirituali: tale fedeltà rende le ricreazioni più gustose e insieme meno esposte alla dissipazione e all'offesa di Dio.

IV. In casa, per le vie, soprattutto in Chiesa, portare quel contegno, che è prescritto dalla Chiesa, *nil nisi grave, moderatum et religiose plenum prae se ferant*.² Da un Chierico, da un Sacerdote educati in Roma, quale edificazione giustamente si attende! e che stretto conto ne dovrà a Dio chi disonori comechessia l'abito e presti occasione di mormorare!

V. Adoperarsi prudentemente e alacramente, con la debita dipendenza dal Parroco, al bene dei prossimi, e più che mai al bene dei fanciulli, con istruirli, disporli ai sacramenti, avviarli alla devozione della Madonna, ricrearli in varie maniere. Similmente in famiglia usare sante industrie a crescerci la concordia e a coltivarvi le virtù cristiane.

VI. Un'occupazione, niente gravosa, e assai confacente alla cultura della mente e del cuore, sia pur questa, di leggersi giornalmente un tratto della sacra Scrittura, detta da sant'Ambrogio *Liber sacerdotalis*. Meglio adatti sono: dell'Antico Testamento, i libri sapienziali e i salmi più frequenti nel divino ufficio; del Nuovo, i vangeli, le epistole meno difficili di san Paolo, come quelle a Timoteo, a Tito, ai Filippesi, e quelle di san Pietro e di san Giovanni. Può bastare il commento erudito e pio, del Martini.

VII. Un'altra occupazione non meno proficua può essere, l'esercitarsi con amore in prove scritte di predicazione, da sottomettere man mano al parere di qualche persona intelligente o del Collegio. Questo, oltre che un sollievo dall'intensità degli studi, è anche un utilizzare praticamente gli studi stessi, affinché non isteriliscano in una bacca o fronda d'alloro. Chi non lo fa da giovane e sgorbiando carta, non lo fa più, o almeno non così agevolmente e fruttuosamente.

VIII. Preferire la compagnia degli ecclesiastici a quella dei secolari; affabilità e franchezza con tutti, ma soverchia familiarità con nessuno; riservatezza nel parlare di sè e degli studi fatti, piuttosto attenuando che amplificando; rispetto particolare ai Sacerdoti anziani, ancorchè in apparenza meno colti e ragguardevoli.

IX. Astenersi recisamente da ogni giornale che non sia di parte sana e cattolica, e in questi stessi evitare le appendici e simili frivolezze, per lo meno distrattive del buon spirito. In generale circa i libri, massime nuovi, usar cautela e chiedere consiglio, sì per l'integrità della loro dottrina e sì per la loro opportunità.

X. Guardarsi con salutare timore dalle molteplici attrattive del mondo, non meno che dai discorsi sì facili d'interessi e speranze: all'occasione, ripetere con viva fede la protesta: *Dominus pars hereditatis meae et calicis mei*.

È bello e desiderabile elogio per un giovane ecclesiastico, che d'anno in anno, al suo ritorno in patria, si noti nella sua condotta un progressivo incremento di saviezza, di modestia, di zelo. Anche San Paolo lo desiderava nel suo Timoteo: *Profectus tuus manifestus sit omnibus* (1 T. 4, 15). Ciò stesso è il miglior presagio della felice sua riuscita nei sacri ministeri che gli verranno dipoi affidati e del bene che recherà alla diocesi, a decoro parimente del Paese e della famiglia.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

² Conc. Trid. Sess. 23, De Ref., can. 1 [Cfr. n. 288].

**Iuventus, ex qua sacrae vocationes oriuntur,
spiritualibus curis cumulanda est**

(Ex Allocut. *Se a temperare ad eos qui operam suam navant in Actione Cathol.*, 4 sept. 1940).

2087

Gesù medesimo predilesse i fanciulli, e amò il giovane virtuoso; e nelle brigate della gioventù, avida di avvenire, calda nei suoi ardimenti, non pavida di ostacoli, trova la sposa di Cristo i suoi leviti, quei cuori ardenti e generosi che custodiranno l'arca santa e porteranno la buona novella in mezzo al popolo e alle genti sino ai confini della terra. In mezzo alla gioventù fatevi antesignani, maestri, compagni; fatevi giovani coi giovani, fanciulli coi fanciulli, per trarli tutti intorno a Cristo, perchè sentano la carezza di lui ed il suo abbraccio divino; entrate nei loro animi per conservarvi i fiori dell'innocenza e della virtù e inserirvi il seme di quella sapienza di via, verità e vita, che è la lampada della fede da posarsi infine sull'estremo riposo della tomba.

AAS 32, 370.

Normae pro studiis Religiosorum

(Ex Litt. S. C. DE RELIG. et S. C. SEM. ET STUD. UNIV. *Le Relazioni ad Superiores Generales Ordinum et Congregationum Religiosarum Italiae*, 2 febr. 1941).

2088

1. Prima del quadriennio teologico, si deve compiere un corso di studi della durata di almeno otto anni — dopo le classi elementari —, quanti ne sono prescritti per i Seminari.

2. Il suddetto corso dovrà dividersi in due *periodi*, rispettivamente di tre anni (Scuola media) e di cinque anni (Liceo classico), a misura che andrà attuandosi questa nuova divisione nelle scuole pubbliche. Il Liceo classico sarà altresì suddiviso in due *periodi*, rispettivamente di due anni, corrispondenti alle classi IV e V dell'attuale corso ginnasiale, e di tre anni, corrispondenti alle tre classi dell'attuale Liceo classico.

3. Il periodo triennale della « Scuola media », iniziata quest'anno in base alla Legge 1° Luglio 1940, n. 899, deve essere organizzato in accordo con il metodo tradizionale della Chiesa, in modo da dare maggiore svolgimento allo studio della Religione, del Latino e dell'Italiano, come vuole il can. 1364, nn. 1 e 2, tenuti presenti i programmi delle Scuole pubbliche e conformemente allo spirito dello stesso canone, n. 3. Lo stesso dovrà farsi per il Liceo.

4. È necessario che gli alunni religiosi, tutti, per quanto sarà possibile, salvo eccezioni giustificate, si provvedano dei titoli legali, di studio, a tempo opportuno, secondo gli intervalli prescritti dalle Leggi, nell'ordine seguente:

a) Per l'ammissione al corso medio è necessario il titolo legale di studio, detto « Ammissione alla Scuola media ».

b) Inoltre, alla fine del triennio di Scuola media, gli alunni saranno obbligati a munirsi del titolo di « licenza », da conseguirsi a norma dell'art. 14 della Legge sopra menzionata, perchè, senza tale titolo, non potranno essere ammessi alla prima classe del Liceo classico quinquennale, nè, successivamente, alla fine di questo, presentarsi all'Esame di Stato, che dà adito alle varie Facoltà Universitarie.

Pertanto, gli aspiranti religiosi che, quest'anno, non avessero potuto premunirsi del titolo di ammissione alla Scuola media, prima di entrare nell'Istituto, dovranno conseguirlo nella prossima sessione di esami.

Intanto, nel periodo transitorio, sino alla compiuta attuazione della Carta della Scuola, gli alunni di quinta ginnasiale siano preparati in modo da poter conseguire il titolo legale d'ammissione al Liceo classico, senza il quale non potranno poi, a distanza di tre anni, presentarsi all'Esame di Stato di maturità.

5. Gli esperimenti di lavoro manuale, da introdursi a norma dei programmi della Scuola media di Stato, devono essere naturalmente conformi, il più possibile, alle attitudini dell'aspirante religioso. Potrebbero organizzarsi esercitazioni di orticoltura, floricoltura, apicoltura, di legatoria e tipografia, di intaglio, intarsio e traforo, di impianti e applicazioni elettriche, di decorazione murale ecc., lavori tutti che potranno avere pratica utilità anche per un Religioso. Nella prima classe della Scuola media i programmi di Stato assegnano al lavoro manuale due ore settimanali.

6. Lo studio della Filosofia, di cui ai canoni 589, § 1; 1365, § 1; 1366 §§ 1 e 2 C. I. C., potrà essere compiuto — attualmente, nel periodo transitorio, durante il corso triennale di Liceo — in seguito, negli ultimi tre anni del Liceo quinquennale; sempre però con la debita cura e solidità, secondo lo spirito dei citati canoni, e a norma della Costituzione Apostolica « *Deus scientiarum Dominus* » (art. 25, 2° a) 29 c); 30 § 2; cfr. *Ordinationes*, (art. 16, 18, 21, 24), essendo esso necessario fondamento allo studio della sacra Teologia.¹

Si procuri di osservare nel miglior modo quanto prescrive l'art. 21 delle *Ordinationes* sull'uso del Latino nell'insegnamento della Filosofia scolastica e sulla piena ed accurata intelligenza dei termini tecnici, l'uno e l'altra tanto necessari al susseguente studio della Teologia. Si userà la lingua italiana solo per quel che si riferisce alla preparazione degli alunni agli esami di Stato di maturità, per lo studio cioè di alcuni autori e per la Storia della Filosofia.

7. I Professori devono essere sufficienti per numero e competenza, muniti di congrui titoli di studio. Di regola vi sarà un Professore per ciascuna classe per le materie letterarie.

8. Per assicurare alla scuola il regolare andamento ed il necessario profitto negli studi, si deve avere un conveniente numero di alunni, di modo che vi siano, per i singoli anni del corso, classi distinte. Nel caso che non si potessero organizzare convenientemente le classi distinte, per lo scarso numero di alunni, o per difetto di insegnanti, si procederà a norma del can. 587, C. I. C.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Normae ad studia in Seminario moderanda

(Disposit. *I Seminari*, S. C. SEM. ET STUD. UNIV., 11 febr. 1941).

2089

1. I Seminari, pur mantenendo i metodi tradizionali della Chiesa, a cominciare dal prossimo anno scolastico 1941-1942 introdurranno, secondo lo spirito del can. 1364, 3° C. I. C., le modifiche prescritte dai recenti programmi civili circa la nuova Scuola Media, di cui alla legge 1° luglio 1940, n. 899 e che sostituirà le prime tre classi del corso ginnasiale.

2. Quanto al metodo d'insegnamento si continueranno a seguire le direttive impartite nell'Ordinamento dei Seminari,² del 26 aprile 1920, tenuto presente il prescritto del can. 1364, 2° C. I. C. circa l'importanza dovuta allo studio della Religione e delle lingue latina e italiana.

3. Tutti gli alunni della Scuola Media dovranno fornirsi della relativa licenza al termine del corso. Non potranno perciò essere iscritti alla classe immediatamente superiore senza tale titolo.

¹ [Cfr. nn. 1786, 1790, 1791; 1835, 1837, 1840, 1843].

² [Cfr. n. 1531].

4. Nessuno potrà essere iscritto al 1° anno della Scuola Media in Seminario se non sia già fornito del titolo di ammissione alla medesima, senza del quale non è consentito presentarsi agli esami di licenza, di cui all'art. 3.

5. Gli aspiranti al Seminario, i quali, per difficoltà dei luoghi donde provengono, non avessero potuto premunirsi del detto titolo prima di entrare nel pio Istituto, dovranno conseguirlo nella sessione di esami immediatamente successiva.

6. Il lavoro manuale, da introdursi a norma dei programmi della Scuola Media, deve essere naturalmente conforme, il più possibile, al carattere di seminarista. Potrebbero quindi essere organizzate esercitazioni di orticoltura, floricoltura, apicoltura oppure di legatoria, tipografia, intarsio, traforo, impianti elettrici ecc.: le conseguenti attitudini avrebbero pratica utilità anche nel sacro ministero.

DISPOSIZIONE TRANSITORIA

Gli alunni, che nel corrente anno scolastico 1940-1941 frequentano la prima classe del ginnasio e non sono forniti del titolo di ammissione alla Scuola Media, potranno conseguire tale titolo alla fine dell'anno medesimo, per essere poi in grado di munirsi della licenza.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Hispaniae Episcopatus laudatur ob sollicitas curas in sacram inventam instituendam

(Ex Epist. *Intimo gaudio* ad Episcopos Hispanos, 29 iun. 1941).

2090

Ipse Dominus messis mittet utique vobis, Dilecti Filii Nostri ac Venerabiles Fratres, adulescentulos qui, a vobis comparati atque instituti, vastatae vineae suae boni evadant operarii exoptatis Iesu Christi Eiusque Ecclesiae Sanctae.

Qua de causa, Nos in comperto habentes vestrum, quo Seminaria prosequimini, fervens studium, in magna spe sumus vos dilectis hisce adulescentibus, paterno animo exceptis, institutionem esse impertituros consentaneam et quam maxime hodiernis fidelium necessitatibus accommodatam; dum vobis cordi erit eorum animos ea pietate imbuere, quae ad omnia utilis sit, quaeque eos moneat de sanctissimis clericorum officiis, atque imitatores constituat Iesu Christi, cuius et ministri erunt et, arcana quadam societatis necessitudine, amici.

Etenim si ab omni sacerdote id procul dubio requiritur ut videatur ac reapse sit *perfectus homo Dei ad omne bonum opus instructus* (2 T. 3, 17), eo vel magis hoc est ab Hispaniae sacerdotibus ex postulandum, utpote ab adiutoribus vestris non in Sacramentis dumtaxat administrandis, sed in caritatis operibus potissimum exercendis, quae Ecclesia tanquam ius et officium sibimet ipsi proprium iure vindicat, ut per suos ministros dolores consolando levet, amara leniat vulnera, duram soletur inopiam egestatemque: utpote sollertem operam praestet ad pacandos animos, ad fideles confortandos, ad revocandos denique in maternos suos amplexus omnes, quotquot sive falsis opinionibus et erroribus circumventi sive imbecillitate ac infirmitate oppressi, ab ea recesserint.

Itaque necesse est ut quilibet sacerdos, deposita quavis saeculi sollicitudine remotoque omnino partium factionumque studio atque intestina

discidia penitus adhorrens, fieri nitatur *bonus miles Christi... non implicans se negotiis saecularibus, ut placeat cui se probavit* (2 T. 6, 3-4), sibi et doctrinae attendat ut sectans *iustitiam, pietatem, caritatem, patientiam, mansuetudinem* (1 T. 6, 11), *in omnibus semetipsum praebet exemplum bonorum operum, in integritate, in gravitate... ut is qui ex adverso est vereatur nihil habens malum dicere de nobis* (Tit. 2, 7-8).

Ad haec omnia assequenda plurimum profecto conferent Disciplinae Regulae, vestris Seminariis datae, quas peculiaribus illorum necessitatibus et condicionibus aptiores fieri vestri erit pastoralis muneris.

Instructis vero ad pietatem et virtutem alumnis, opus est ut ea eruditio in disciplinis litterisque ab iisdem comparetur, qua postea efficaciter ac fructuose sacro ministerio apud omnes civium ordines fungi valeant, quandoquidem oportet ut sacerdos non modo sacram doctrinam unde quaque calleat, sed ea quoque non ignoret, quae generatim ac in universum exculti suae nationis homines norunt, quibus quidem suo ipsorum loquendi modo facile utens ac congrua mentibus eorum atque captui idonea edisserens, fidei cibum porrigat, semper tamen se praebens *bonum ministrum Christi enutritum verbis fidei et bonae doctrinae* (1 T. 4, 6) *recte tractantem verbum veritatis* (2 T. 2, 15).

Ad id haec Ratio Studiorum spectat, maximo procul dubio futura vobis adiumento; quam tamen non ut exemplar undique absolutum, sed ut augendum in dies et perficiendum suscipietis, praesertim in litterarum disciplinarumque studiis, simul ac temporum adiuncta id postulaverint, ratione etiam habita eorum quae Civitas in suis scholis instauranda vel immutanda censuerit.

Arduum sane opus esse, quod aggredimini, Nos minime latet: Deum igitur enixe precamur qui vobis actuose volentibus adsit; atque lumen gratiae suae vobis impertitus, tum Moderatores et Magistros vere idoneos atque iuvenes in Ecclesiae spem succrescentes praestet, tum fideles permoveat ut generoso animo ac munifica manu opem auxiliumque vobis praebeant ad ea omnia, quae tanto operi moliendo sive pro aedificandis aedibus sive pro instruendis alumnis omnino sint necessaria.

2091

In quo vobis erit firmissimo efficacissimo subsidio Opus Ecclesiasticarum Vocationum, in pluribus Dioecesibus iam conditum, — utinam quam primum in omnibus! — quo edocti fideles quam excelsum sit Sacerdotium Catholicum, quam necessarium agnoscent; itemque animadvertent qua urgeantur necessitate, utpote Christi Corporis Mystici membra, curas cogitationesque non modo, sed perseverantes etiam preces corrogatamque stipem in id conferendi, ut Ecclesia bonos intercessores apud Deum et Patrem populo ipsi dare queat.

Actioni vero Catholicae, quae tam impenso studio sanctissimum Opus hoc fovet, volumus sensus grati animi Nostri patefieri, simulque ipsam instantissime exhortari et excitare ut nullo non tempore incrementum progressionemque huius Nobis acceptissimi Operis semper sibi cordi quam maxime esse velit.

De alumni in Seminarium vel in familiam Religiosam admittendis

(Decret. S. C. DE RELIG. et S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Consiliis initis*, 25 iul. 1941).

- 2092 Consiliis initis inter S. Congregationem de Religiosis et S. Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus, decreta sunt quae sequuntur:

Antequam in Seminarium admittantur qui, quocumque titulo, ad familiam Religiosam pertinuerint, Ordinarius ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus recurrat, quae de iudicio suo Ordinarium certiore faciet, peractis iis omnibus quae casus ferat.

Itemque antequam familiae Religiosae adscribantur qui, quavis de causa, e Seminario egressi sint, Superiores Religiosi ad Sacram Congregationem de Religiosis recurrant, quae de suo iudicio Superiores certiores faciet, peractis iis omnibus quae casus ferat.

Quae omnia SS. mus D. N. Pius Div. Prov. Papa XII approbare atque confirmare dignatus est atque publici iuris fieri mandavit.

AAS 33, 371.

De Pontificio Opere Vocationum sacerdotalium
apud S. C. de Seminariis et Stud. Universitatibus constituendo(Motu proprio *Cum Nobis*, 4 nov. 1941).

- 2093 Cum Nobis Sacra Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus praeposita peropportuno fore renuntiaverit Opus primum Sacerdotalium Vocationum condere, quod sibi proponat in Christifidelibus — omni sane consilio, sed potissimum per diversa in singulis Dioecesibus constituta id genus Opera — voluntatem excitare fovendi, tuendi iuvandique Ecclesiasticas Vocationes, rectam de dignitate ac necessitate Catholici Sacerdotii notitiam pervulgare, itemque fideles ex omnibus orbis partibus in communionem precum ac piorum exercitiorum vocare; Nos, motu proprio ac de Apostolica plenitudine potestatis, *Opus*, quod *Pontificium* nominamus, *Vocationum Sacerdotalium* apud eandem Sacram Congregationem constitutum volumus ac decernimus, addita facultate aggregandi Opera ac personas, quae id postulaverint, simulque omnes Indulgentias et favores spirituales, concessos vel concedendos, ad universos adscriptos extendendi.

Quod quidem ratum firmumque sit ac permaneat, contrariis quibuscumque non obstantibus.

AAS 33, 479.

Ex recta Cleri institutione pendet quam maxime status religionis

(Ex Epist. Ap. *Haud mediocrem* ad Danielelem Rivero, Archiepisc. Sucrensensem ceterosque Boliviae Episcopos, 23 nov. 1941).

- 2094 ... Ac vehementer cupimus a Deoque ominamur ut quae est Ecclesiae doctrina de catholici sacerdotii dignitate deque eius praerogativis ac muneribus, eam sacri ordinis candidati saepenumero impenseque meditentur, ut ad necessarios exantlandos labores rerumque superandas gravitates excitatos se sentiant, atque adeo minus indigni divina vocatione evadant.

Ita profecto fiet ut Seminarium, divino adspirante iuvanteque Spiritu, sacri Caenaculi imaginem referant; in iisdemque alumni efficiantur veluti renovati homines, qui animo integerrimo, voluntate recta, flagrantique studio, sua munia utpote *ministri Christi et dispensatores mysteriorum Dei*¹ exsequi valeant ...

Ac peculiari modo futurum confidimus, ut vos omni ope eo contentis ut Seminarium Maius quam primum constituatur, quod ceterorum omnium, quae Minora Seminarium vocantur, veluti centrum sit ad altiores addiscendas disciplinas.

Quam ad rem ea vobis in memoriam revocamus, quae Decessor Noster v. r. Pius XI in iisdem scripsit Encyclicis Litteris *Ad catholici sacerdotii*, cum necessitatem animadverteret, pro quarundam regionum dioecesibus, commune condendi Seminarium, quod indito proposito ac muneri satius meliusque responderet. « Haud mediocres, quae inde orientur, utilitates procul dubio suscepta incommoda atque impensas resarciunt; ac vel id, quod Episcoporum animos nonnumquam maestitia afficit — suos nimirum sacrorum alumnos cernere ab Pastore per temporis spatium abstractos, qui apostolicum, quo flagrat studium in suos laboris socios transfundere percuperet, itemque a locorum finibus abductos, ubi aliquando ipsimet suam navabunt operam — id etiam, dicimus, satis superque ideoque compensabitur, quod eos stato tempore exceperint illa spiritualium rerum copia institutos conformatosque, quam, maiore cum Dioecesis suae profectu, ceteris impertient²... »

- 2095 Eos igitur omnes, qui in patria vestra catholico gloriantur nomine, paterno adhortamur animo ut effusa generosaque voluntate, quemadmodum omnibus officio est, adiutricem vobis velint navare operam — admodum potissimum ad Deum precibus atque undique corrogata stipe — ad divinas excitandas alendasque ad sacerdotium vocationes et ad gravissimam Seminariorum causam apud vos promovendam.

Atque in primis pro certo habemus eos ipsos, qui rem publicam apud vos moderantur, cum procul dubio pernoscant Clerum optime institutum ad spirituales augendam relevandamque populi condicionem, ad eius

¹ Cfr. 1 C. 4, 1.² AAS 28, 5 s. [Cfr. n. 1961].

probe conformandos cives multum multumque conferre, ea omnia adiumenta ac fulcimina vobis esse praestatueros quibus indigeatis, quibusque eiusmodi labor vester minus arduus fiat.

Patres vero matresque familias, pro parte cuiusque sua efficient, ut domesticus convictus veluti viridarium evadat, ubi parvula futuri sacerdotii germina sponte succrescant ac floeant. Iidem igitur, quamquam liberum atque integrum suae suboli remittant oportet propriam sibi ducendae vitae rationem ac viam deligere, debent tamen omni, quo possunt, modo — intemeratis nempe suis moribus in exemplum propositis, assiduis ad Deum adhibitis precibus, atque opportunis praebitis suasionibus — divinam alicuius e filiis suis ad sacra capessenda munia vocationem fovere; quam quidem vocationem praecipuum supernae gratiae supernique amoris signum agnoscent, itemque sibi suisque omnibus caelestium munerum fontem.

2096

Iis autem, qui in Actionis Catholicae¹ agminibus militant, peculiare huius quoque rei provehendae officium est, utpote qui auxiliares Sacerdotii et ecclesiasticae Hierarchiae copiae habendi sint; quapropter laeta spes Nobis est eosdem, in dilecta etiam Bolivianorum Natione, modis illis ac rationibus, quae vos, Venerabiles Fratres, opportuna decreveritis, hortamentis hisce Nostris volenti esse animo responsuros.

Haud tamen dubium est praecipuum gravissima hac in causa laborem ad sacerdotes pertinere; qui quidem et pro credito sibi munere et ex ipsa Ecclesiae lege² eos iuvenes deligere debent, qui divinae ad sacerdotium vocationis indicia praebeant; eosque ad pietatem fovendam, et ad disciplinarum amplectenda studia excitabunt, dum eorum innocentiam pro viribus sartam tectamque tuebuntur. Cum vero nihil magis ad virtutem compellat omnes, quam optime vivendi exempla, tum solummodo poterunt sacrorum administri huic officio respondere, cum suam vitam traducunt pietate fervidam, morum integritate nitentem, ac se devovendi studio conspicuam; ita enim excelsa ac luculentissima sacerdotalis muneris species fidelium oculos alliciet. Quamobrem etiam atque etiam eos obtestamur ut omni nisu apostolicum studium in semet ipsis alant, et quam in sacra Ordinatione susceperunt gratiam, eam, precando ac sese coram Deo recolligendo, ita adaugeant ac corroborent, ut nulla quisquis macula eos umquam adspargere valeat³ sed iidem ipsi sincere queant Apostoli gentium sententia commonere fideles: «*Imitatores mei estote, sicut et ego Christi*» (1 C. 4, 16; 11, 1).

AAS 34, 234-237.

¹ [Cfr. nn. 1971, 2091].² Cfr. CIC can. 1353 [Cfr. n. 1452].³ Cfr. Th. 2, 8.

Providum Seminariorum munus formandi dignos sacerdotes

(Ex Epist. *Saeculo revoluta* ad Revmum D. Petrum Boisard, Societatis Presbyt. a S. Sulpitio Moderatorem Gen., tertio exeunte saec. ab eadem Soc. condita, 28 febr. 1942).

2097

Considerantibus autem Nobis Societatis vestrae exordia, illud imprimis elucet ac summa cum delectatione menti Nostrae affulget, numquam Catholicae defuisse Ecclesiae, numquam deesse, atque numquam esse in posterum defuturos lectissimos excelsosque viros, qui praecipuas suorum temporum necessitates pernoscentes ac meditantes, ad iisdem occurrendum toto pectore volentique animo nitantur. Iamvero saeculo ineunte septimo decimo, cum gravissima Episcopis demandata cura esset, ut ad normam Sacrae Tridentinae Synodi in sua quisque Dioecesi collegium pro facultate constituerent, quod «*ministorum Dei perpetuum seminarium esset*»,¹ nulla re magis videbatur indigere Ecclesia, quam piissimis sacerdotibus qui sana doctrina instructi divinaque exardescentes caritate, ad succrescentem iuvenem clerum rite sancteque instituendum se totos dederent. Quo quidem laudabili proposito ductus conditor vester, cum diu multumque hanc summae gravitatis causam perpendisset, collatis etiam consiliis cum prudentibus sanctisque viris; cumque a caelestium donorum datore Deo supremum lumen supplicii prece petisset, presbyterorum Societatem instituit, quibus praecipuum hoc esset concreditum munus. Ac vobis profecto cognitum est quot uberes fructus, divina suffragante gratia, inde evenerint in adaugendam Dei gloriam animarumque salutem. Siquidem non modo per Galliam, sed per Canadensem etiam regionem, per Foederatas Septentrionalis Americae Civitates et in longinquas quoque terras ab Evangelii praeconibus exultas, Societas vestra salutari cum adulescentium sacrificarum profectu Ecclesiae emolumento se feliciter propagavit. Pergite igitur, ut facitis, sanctissimum inceptum persequi. Nostis enim quam grandis sit quamque excelsa catholici sacerdoti dignitas. Siquidem «*inter divinam et humanam naturam sacerdotium velut medium interiectum est ut illam colat atque observet, hanc autem in melius commutet*»,² Ac nostis imprimis quantopere intersit eos, qui divino instinctu ad sacra sint capessenda munia vocati, ita edoceri ac conformari, ut divinae sapientiae evadant christianaeque virtutis magistri. Nostis praeterea a Romanis Pontificibus summam semper in Seminariis fuisse curam collocatam, «*quorum cum statu fortuna Ecclesiae coniungitur maxime*»,³ Neque profecto ex memoria vestra mota illa excessere sapientissima, quae proximus Decessor Noster felic. Pius XI per Encyclicas Litteras *Ad catholici sacerdotii*⁴ impertiit; ad quae quidem repetenda meditandaque studiosa vos voluntate adhortamur. Ac Nosmet ipsi, paucis exactis mensibus ab inito Pontificatu, cum in

¹ Cfr. Sess. 23, *De Ref.* c. 18 [Cfr. n. 290].² S. ISIDORUS PELUS. *Epist.* III, 20: MG 78, 476 C.³ LEO XIII, *Epist. Palernae providaeque*, 18 sept. 1899: *Leonis XIII Acta* 19, 194 s. [Cfr. n. 1125].⁴ AAS 28, 5 s. [Cfr. nn. 1955 ss.].

Vaticana S. Damasi aula ad alumnos, qui ex omni gente in alma hac Urbe ad sacra instituuntur, verba fecimus, paternum Nostrum aperientes animum haec inter alia diximus, quae tantopere, ut videtis, ad peculiare Institutum vestri munus pertinent: « Ecce catholici sacerdotii assignatum propositum: solem esse supernaturalem, qui hominum mentes veritate Christi illustret, eorumque animos inflammet amore Christi. Huic autem fini assignatoque proposito omnis etiam ad sacerdotium praeparatio ac conformatio respondeat oportet ».¹ At nostis etiam operam vestram inanem fore, neque supernos posse edere fructus, nisi animus cuiusque vester ita antea evangelico spiritu enutritus foveatur et ardeat, ut alumnis vobis creditis in exemplum praeluceat. Quamobrem piissimus conditor vester, cum « de pietate Seminarii S. Sulpitii » scriberet, gravissimam hanc sententiam initio posuit: « Primarius et ultimus finis huius Institutum erit vivere summe Deo in Christo Iesu Domino Nostro,² ita ut interiora Filii eius intima cordis nostri penetrent, et liceat cuilibet dicere quod Paulus fiducialiter de se praedicabat: *Vivo... iam non ego; vivit in me Christus* (G. 2, 20). Haec erit una omnium spes et meditatio, unicum exercitium, vita vivere Christi interius, eamque operibus manifestare in nostro mortali corpore ».³ Si igitur, ut futurum omnino confidimus, sapienti hac via rationemque, auspice B. V. Maria, ducemini in ecclesiastica vestra vestrumque conformitate adipiscenda, messem procul dubio uberiores usque metetis sanctissimarum frugum.

AAS 34, 94-96.

De S. Thoma Aquinate catholicarum scholarum Patrono

(Ex Epist. *Quandoquidem* ad Revmum P. Martinum S. Gillet, Ordinis Fratrum Praed. Magistrum Generalem, 7 mart. 1942).

2098

Angelicus siquidem Communisque⁴ Doctor Aquinas eos omnes, qui e superioribus aetatibus defluerant sapientiae rivulos veluti mare in se recipiens, quidquid philosophando lucubrandoque humana ratio attigerat, id universum miro ordine luculentaque perspicuitate digestum superna luce ex Evangelio radiante ita composuit ordinavitque, ut reapse « facultatem imitandi posteris reliquisset, superandi potestatem ademisset videatur ».⁵ Ac non modo divi Thomae doctrina ad veteres profligandas haereseos aptissima evadit, atque adeo « fidei propugnaculum ac veluti firmum religionis munimentum »⁶ exstat, sed ad pervincendos quoque errores, perpetua vice renascentes novitatisque species fucatos arma praebet validissima. Ut igitur omnes, quotquot catholicas cuiusvis ge-

¹ AAS 31, 256 [Cfr. n. 2040].

² Cfr. R. 6, 11.

³ Opusculum *Pietas Sem. S. Sulp.*, p. 1-2. Cfr. 2 C. 4, 10.

⁴ Litt. Encycl. *Studiorum Ducem*: AAS 15, 314 [Cfr. n. 1604].

⁵ Litt. Apost. *Cum hoc sit*, 4 aug. 1880: *Leonis XIII Acta* 2, 110.

⁶ Litt. Enc. *Aeterni Patris*: *Leonis XIII Acta* 1, 263 [Cfr. n. 909].

neris scholas celebrant, Thomam Aquinatem caelestem Patronum colere, revereri atque imitari debent, ita ii potissimum, qui in philosophicis ac theologicis studiis exercentur, ac nominatim sacrorum alumni, qui, ad sacerdotium divinitus vocati, in spem Ecclesiae adolescent, eundem ducem atque magistrum sequantur oportet;¹ probe animo retinentes « in doctrinis Thomisticis eximiam quamdam inesse praestantiam, et ad sananda mala, quibus nostra premitur aetas, vim virtutemque singularem ».² At quemadmodum Angelicus Doctor hoc sibi proprium praecipuumque habet ut ea universa, quae ad divinam humanamque vitam pertinent, quaestionesque omnes, quae id respectent, luce sumpta de caelo illuminet ratiocinandoque collustret, et quidquid philosophia attigerat, in summam redigens, miro ordine componat ac coagmentet.

AAS 34, 96 s.

Familia christiana sacrarum vocationum vivarium

(Ex Allocut. *Una parola* ad sponsos novellos, 25 mart. 1942).

2099

Pensate, diletti figli e figlie: dalla famiglia, fondata secondo il divino volere sulla legittima unione dell'uomo e della donna, Cristo e la Chiesa universale traggono i ministri e gli apostoli del Vangelo, traggono i sacerdoti e gli araldi che pascono il popolo cristiano e varcano gli oceani per illuminare e salvare le anime. Che farete voi, qualora il Maestro divino venisse a domandarvi la « parte di Dio », cioè l'uno o l'altro dei figli o delle figlie, che Egli si sarà degnato di accordarvi, per formarne il Suo sacerdote, il Suo religioso o la Sua religiosa? Che risponderete voi quando, ricevendo le loro confidenze filiali, vi manifestassero le sante aspirazioni destinate nel loro animo dalla voce di Lui che amorosamente mormora *si vis?* Deh, ve ne supplichiamo, in nome di Dio: no, non chiudete allora in una anima, con gesto brutale ed egoistico, l'ingresso e l'ascolto della divina chiamata. Voi non conoscete le aurore e i tramonti del sole divino sul lago di un giovane cuore, i suoi affanni e la sua lena, i suoi desideri e le sue speranze, le sue fiamme e le sue ceneri. Il cuore ha abissi inscrutabili anche a un padre ed a una madre; ma lo Spirito Santo, che sostiene la nostra debolezza domanda per noi con gemiti inenarrabili, e Colui, che scruta i cuori, conosce quel che brami lo Spirito.³

Senza dubbio di fronte a un desiderio di vita sacerdotale o religiosa i genitori hanno il diritto — in certi casi anche il dovere — di assicurarsi che non si tratta di semplice impulso di immaginazione o di sentimento vagheggiante un bel sogno fuori della casa, ma di una deliberazione seria, ponderata, soprannaturale, esaminata ed approvata da saggio e prudente confessore o direttore di spirito. Se però all'attuazione di un tale desiderio si volessero imporre ritardi arbitrari, ingiustificati, irragionevoli, sarebbe un lottare contro i disegni di Dio; peggio poi, quando si pretendesse di tentarne, sperimentarne e cimentarne la solidità e fermezza, con prove inutili, pericolose, audaci, che rischierebbero non solo di sconcertare e scoraggiare la vocazione, bensì anche di mettere in forse la salute stessa dell'anima.

Da veri cristiani, i quali sentono in se la grandezza e l'altezza della fede nel governo divino delle famiglie e della Chiesa, qualora Iddio vi facesse un giorno l'insigne onore di

¹ Cfr. CIC, can. 1366, 2 [Cfr. nn. 1478; 1604].

² Litt. Apost. *Cum hoc sit*, 4 aug. 1880: *Leonis XIII Acta* 2, 109.

³ Cfr. R. 8, 26-27.

ricercarvi uno dei vostri figli o delle vostre figlie per il suo servizio, sappiate dunque apprezzare il valore e il privilegio di tanta grazia, per il figlio o per la figlia eletta, per voi e per la famiglia vostra. È un gran dono del cielo che entra nella vostra casa; è un fiore cresciuto del vostro sangue, irrorato di celeste rugiada, olezzante di profumo verginale, che voi offrite all'altare e all'ossequio del Signore, perché si svolga una vita consacrata a Lui e alle anime; vita, della quale, per chi rettamente corrisponde all'invito divino, nessun'altra né più bella né più veramente felice può viverci quaggiù; vita che, anche per voi e per i vostri, diventa una fonte di benedizioni. Ci par di vedere cotesto figlio o cotesta figlia da voi donati a Dio prostrarsi dinanzi a Lui e invocare sopra di voi il cumulo dei favori celesti in compenso del sacrificio richiesto al vostro amore con l'offrirlo a Lui. Quanti voti, quante preghiere innalzeranno per voi, per i loro fratelli, per le sorelle loro! Quelle preghiere ogni giorno accompagneranno i vostri passi, le vostre azioni e i vostri bisogni; più ardenti si moltiplicheranno alle ore difficili e tristi; vi seguiranno e vi conforteranno in tutto il corso del vivere vostro, fino all'ultimo sospiro, ed anche più oltre, in quel mondo ch'è tutto e solo di Dio. Non vogliate credere che questi cuori, i quali si saranno dati interamente a Nostro Signore e al suo servizio, siano per amarvi o debbano amarvi di un amore meno forte o meno tenero: l'amore di Dio non nega né distrugge la natura, ma la perfeziona ed esalta in una sfera superiore, dove la carità di Cristo e il palpito umano si incontrano, dove la carità santifica il palpito, e insieme si uniscono e si abbracciano. Che se la dignità e l'austerità della vita sacerdotale o religiosa esigeranno qualche rinunzia ad alcune manifestazioni dell'affetto filiale, non dubitate: questo medesimo affetto non rimarrà scemato o intepidito, ma dalla rinunzia prenderà ardore più intenso e più profondo, sarà più libero da ogni egoismo e da ogni umana divisione,¹ mentre Iddio solo condividerà quei cuori con voi.

Elevatevi nell'amore di Dio e nel vero spirito della Fede, diletti sposi, e non temete il dono di una santa vocazione che scende dal cielo in mezzo ai vostri figli. Per chi crede e s'innalza nella carità, per chi entra in un sacro tempio o in un ritiro religioso, non è forse un conforto, un vanto, una felicità il vedere all'altare il proprio figlio che, vestito degli arredi sacerdotali, offre l'incruento sacrificio e ricorda a Dio il padre e la madre sua? non è una consolazione che fa vibrare di intimi battiti il seno materno, il mirare una figlia, sposa di Cristo, che lo serve e lo ama nei tuguri dei poveri, negli ospedali, negli asili, nelle scuole, nelle missioni, e anche sui campi di battaglia e nei ricoveri dei feriti e dei moribondi? Date gloria a Dio, e ringraziatelo che del vostro sangue scelga prediletti eroi e eroine a servirlo; e non siate da meno di molti genitori cristiani, i quali implorano da lui che si degni di togliere la sua parte nella bella corona del loro focolare, pronti anche a offrirgli l'unico rampollo delle loro speranze.

Ma la vostra preghiera di genitori cristiani vuol essere mossa e guidata da alti pensieri dello Spirito divino. In altri tempi, e pur oggi là ove la condizione del clero è meno incerta, ove la vita sacerdotale o religiosa può a occhi profani apparire ancora come una professione desiderabile, il bramarla in alcuni genitori non sarebbe lungi dall'originarsi da motivi più o meno umani e interessati: miglioramento ed elevazione dello stato di famiglia merco dell'influenza e dei vantaggi di un figlio sacerdote; speranza di trovare presso di lui, a pro di se stessi, dopo una vita laboriosa, un tranquillo riposo nell'età senile. Sebbene siffatti sentimenti, purtroppo frequenti in anni più lontani, non rivestono d'ordinario e al presente il carattere di bassi calcoli di ambizione o di interesse, rimangono però sempre di natura assai terrena, e non valgono nelle nostre invocazioni devote al cospetto di Dio.

Sursum corda. Più alto ha da sollevarsi il vostro spirito e l'intenzione dell'animo vostro. Come per le famiglie che riservano la « parte di Dio » sui beni ricevuti da Lui e di cui esse godono, così per voi quel che sopra ogni cosa conviene che ecciti le sane ambizioni di tanta bella vocazione per qualcuno dei vostri figli, dovrebbe muovere dal pensiero

¹ Cfr. 1 C. 7, 32-34.

di quanto nella vita spirituale, così abbondantemente, ci viene largito da Cristo per mezzo della Chiesa, dei suoi sacerdoti, dei suoi religiosi. Voi vivete in paesi di antica fede cattolica, dove lo zelo dei ministri di Dio vigila sopra di voi e vi conforta nei travagli e nelle pene, dove le Chiese e gli oratori vi offrono per la pietà e la devozione pascolo di sacramenti, di uffici e di messe, di predicazione e di opere sante, tutti i soccorsi che per il bene delle vostre anime la sollecitudine materna della Chiesa moltiplica in ogni circostanza, lista o triste della vita. Quanta cura per voi, per i vostri figli, per la felicità vostra, nel cuore del pio sacerdote che vi visita e a tutti soprintende quelli a sé affidati! Di qual famiglia è uscito quel sacerdote? donde è venuto fra voi? Chi lo manda? Chi gli ha infuso l'amore paterno per voi, la parola e il consiglio di amico? Lo manda la Chiesa, lo manda Cristo. E saranno per voi, la parola e il consiglio di amico? Lo manda la Chiesa, lo manda Cristo. E saranno soltanto gli altri, con donare a Dio i loro figli e le loro figlie, a procacciarsi e assicurarsi il ricevere di continuo così gran copia di benefici spirituali? La vostra fiera patriottica si appagherebbe forse di stare neghittosa e di lasciare tutto agli altri il peso dei sacrifici per la prosperità e la grandezza del vostro Paese? E dove sarebbe l'alterezza del vostro senso cristiano, se voleste sottrarvi all'onore di concorrere, cooperare ed aiutare anche voi, non solo con le offerte materiali, ma altresì col dono più prezioso dei figli che Dio vi domandasse, alla esaltazione ed alla propagazione della fede e della Chiesa cattolica, in una parola, al compimento della sua divina missione nel mondo, a pro delle anime dei vostri fratelli? Aiutate la Sposa di Cristo, diletti sposi, aiutate Cristo, Salvatore degli uomini, anche coi figli del vostro sangue; aiutate Noi, indegno suo Vicario, ma che nel cuore portiamo tutti gli uomini come figli Nostri, pecorelle adunate nell'unico ovile o raminghe per aridi pascoli: a tutti siamo debitori della via della verità e della vita che è Cristo. Crescete i vostri figli e le vostre figlie nella fede la quale è vittoria che vince il mondo;¹ non soffocate nel loro animo lo spirito che viene dal cielo; piantatevi quella fede non finta ma sincera, che l'Apostolo Paolo era certo essere nel suo diletto discepolo Timoteo, come già prima era stata nell'ava di lui Loide e nella madre Eunice.² Non siate avari con Dio: rendetegli quella parte di benedizione ch'Egli fosse per chiedere al vostro nido.

Non vi riesca quindi importuno, diletti sposi, se alla Benedizione Apostolica, che vi impartiamo con tutta la effusione del Nostro cuore di Padre per voi e, fin da ora, anche per i figli che verranno a circondarvi, noi aggiungiamo la preghiera che tra essi il Divino Maestro, se così a Lui piacerà, vi conceda l'onore e la grazia di scegliersi la sua parte e vi dia fede e amore per non rifiutargliela e contestargliela, anzi per ringraziarlo, non solo come del migliore dei suoi benefici, ma anche come del pegno più sicuro delle sue predilezioni per voi e del premio che vi prepara nel cielo.³

Discorsi e Radiomessaggi 4, 11-17.

De radiaesthesia clericis vetita

(Decret. S. C. OFFICII *Suprema S. Congregatio*, 26 mart. 1942).

Suprema S. Congregatio S. Officii, incommotis mature perpensis, quae in religionis veraeque pietatis detrimentum cedunt ex Radiaesthesiae consultationibus a clericis peractis circa personarum circumstantias et eventus divinandos, ac prae oculis habitis quae in can. 138 et 139, § 1 Codicis Iuris Canonici statuuntur ad clericos religiososque ab iis rebus arcendos quae ipsorum officium dignitatemque dedecant aut eorum auctoritati nocere

¹ Cfr. 1 I. 5, 4.

² Cfr. 2 T. 1, 5.

³ Cfr. Allocut. Pii XII in XXV anniversario a conditis Puellis ab Actione Cathol. italica: *Discorsi e Radiomessaggi 5, 37-49.*

possint, haec quae sequuntur decernit, quin tamen quaestiones scientificas de Radiaesthesia hoc Decreto attingere velit:

Excellentissimis nempe locorum Ordinariis et Religiosorum Superioribus mandat, ut suis clericis et religiosis districta ratione prohibeant quominus ad illas Radiaesthas scrutationes unquam procedant, quae supradictas consultationes respiciant.

Eorundem Ordinariorum vel Superiorum Religiosorum erit, si id necessarium vel opportunum duxerint, huiusmodi vetito poenaliu[m] sanctionu[m] minas addere.

Quod si quis ex clericis et religiosis hoc vetitum transgrediens recidivus fiat vel gravioribus incommodis aut scandalo locum dederit, Ordinarii vel Superiores id deferant ad hoc S. Supremum Tribunal.

AAS 34, 148.

De praestantia educationis clericorum Romae

(Ex Epist. *Impensa qua urbanum* ad R. D. Antonium Torres, Pont. Hispanici in Urbe Collegii Moderatorem, 29 mart. 1942).

2101

Quinquagesimus enim vertitur annus, postquam id voluntate et munificentia Leonis XIII Pontificis Maximi conditum est.¹ Ex quo primordio usque adhuc confectum iter remetientes, haud sine paterna gratulatione palam profiteamur, omnia et vota, quibus Decessor Noster eius prosecutus est initia, ad maius dilectae Hispaniae emolumentum et decus cumulate et egregie in rem deducta esse. Id Romae nimirum constitutum, ut apud Apostolicam Sedem lecti ex Hispania sacerdotii candidati sincera ab Apostolis praedicata fide imbuerentur iidemque sacris disciplinis et litteris instruerentur, ac tot inter christianae vetustatis monumenta Sanctorumque vestigia versantes generosum caritatis et fortitudinis spiritum sibi adsumerent, in se positam spem non fefellit, quin etiam per emensum a suo ortu temporis spatium augescentem protulit bonorum fructuum segetem. Multi sane istinc prodierunt sacerdotes et episcopi, virtutis et sapientiae ornamentis praediti, qui sua in patria de catholico nomine insigniter meriti sunt. In quibus iuvat Nos praecipui honoris causa illorum recordari cohortem, qui recens pro sacris religionis iuribus sanguinem profuderunt. De qua coelestium munerum largitate tecum et cum iis universis, quibus Collegium istud cordi est, debitas Deo persolvimus grates, Eumque deprecamur, ut id assidua favoris sui benignitate tegat, foveat, adaugeat. Neque temperare Nobis possumus, quin Hispanis sacrorum Praesulibus aequam impertiamus laudem, quod aemula contentione Collegio isti prospiciunt, ac minime dubitamus, providam hanc benevolentiam etiam in posterum constantem esse firmamque permansuram. In praesenti enimvero extremo discrimine rerum apprime necesse est, sacrorum administri evangelica gratia in exemplum relucescant ac scientiae praesidio et actionis alacritate obeundis officiis sint quam maxime pares. Tales igitur istinc exeant, et maiorum aemulati exempla, Christi agent, quam strenuissime causam:

¹ Constit. Apost. *Non mediocri cura*, d. 25 oct. 1893: *Leonis XIII Acta* 13, 317-322.

pii, intemerati, sollertes suaque non aucupantes commoda, ministerio suo dediti, etiam rebelles mentes fidei subicere et ad celsas Evangelii normas hominum mores fingere valeant, hoc sibi persuasum habentes, nihil esse gloriosius quam Dei mancipari servitio, nihil esse praestantius quam suae et proximorum sempiternae consulere saluti.

AAS 34, 124-125.

Pietas ac sanctitas vitae clericis prae ceteris virtutibus commendantur

(Ex Epist. *Denis transactis lustris* ad Revmum P. Wlodimirum Ledochowski, Praep. Gen. Societatis Iesu atque ad Moderatores et alumnos Pont. Semin. Studiorumque Universitatis Comillensis ob dena lustra ab eodem Seminario condito, 5 mai. 1942).

2102

At si opus omnino est ut sacrorum alumni recta sanaque doctrina valeant ac praestent, multo quidem magis necesse est, ut virtute sanctitateque eniteant, qua dempta, inflat scientia, non aedificat. Quamvis igitur pernoscamus — idque magno Nobis solatio sit — ad utramque rem assequendam actuose allaborare ac contendere Comillensis Universitatis discipulos, cupimus tamen eos paterno adhortari animo ut, sapienti praceptorum suorum magisterio ac regimine ducti, non tantum ad sacra capessenda munia doctrina cotidie altiore conformentur, sed virtuti potissimum, imprimis pietati, tam impensa exercitatione assuescant, ut ad eam non tam instituti, quam veluti nati videantur. Ita profecto fiet ut Episcopi, qui eos in suam Dioecesim aliquando excipient, ex eorum sibi praestita navitate suum cuiusque pastorale munus sentiant multo esse ad gerendum facilius, ad utilitatem uberius.

AAS 34, 229.

Normae pro Ecclesiasticis studia academica apud Universitates civiles peragentibus

(Decret. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV., 20 aug. 1942).

2103

1. Nessun Ecclesiastico può chiedere l'iscrizione ad Istituti civili di Studi Superiori (Universitari) se questa Sacra Congregazione non ha dato in precedenza il suo *Nulla osta*.
2. Nessun Ecclesiastico potrà essere inviato ad una Università se non è già Sacerdote, se non ha compiuto lodevolmente il regolare corso di studi filosofico-teologico, e se non è esemplare sia per particolari doti d'ingegno e di volontà sia, soprattutto, per virtù e spirito di pietà.
3. Gli Ordinari, nell'inviare i loro Sacerdoti alle Università, abbiano come scopo quello di provvedere alle necessità e utilità delle proprie Diocesi.
4. Per la iscrizione a qualsiasi Università gli Ordinari chiedano direttamente a questa Sacra Congregazione il necessario *Nulla osta*, inviando le opportune informazioni circa il candidato.
5. I Sacerdoti che frequentano l'Università dovranno dimorare, durante gli studi, in un Convitto Ecclesiastico o in una casa Religiosa o, in mancanza dell'uno e dell'altra, presso qualche buon Sacerdote, designato dall'Ordinario del luogo.
6. Se l'Università è fuori della propria Diocesi, l'Ordinario raccomanderà il suo Sacerdote al Vescovo del luogo, col quale prenderà gli opportuni accordi per la dimora. Il

Sacerdote studente si presenterà al Vescovo della Diocesi ove ha sede l'Università e sarà a lui soggetto, oltre che al proprio Ordinario, durante la sua permanenza nella Diocesi stessa.

7. I Sacerdoti studenti non sono affatto esentati dagli esami prescritti dal Codice di Diritto Canonico (can. 130; cfr. 590).

8. Gli Ordinari procureranno che, durante gli studi, gli Ecclesiastici universitari non abbiano a ricevere alcun danno dalla lettura dei libri, stampe, giornali o dalla compagnia di elementi non buoni, e li esorteranno vivamente, non solo a non trascurare le pratiche di pietà, ma ad intensificare la loro vita spirituale.

9. I Sacerdoti studenti non daranno il proprio nome ad associazioni studentesche; eviteranno altresì di prendere parte a circoli e manifestazioni che siano in contrasto con la dignità sacerdotale.

10. I Vescovi di Diocesi in cui si trovano Università istituiscano un'Associazione per gli Universitari Ecclesiastici, affidando ad un Sacerdote particolarmente idoneo l'ufficio di Assistente e promuovendo opportune adunanze di carattere religioso e scientifico.

11. Qualora un Sacerdote, nonostante le cautele su accennate, tenesse una condotta aliena dallo spirito ecclesiastico, sarà cura del suo Vescovo richiamarlo, e non permettergli più la frequenza dell'Università, dandone comunicazione a questo Sacro Dicastero.

12. Terminati gli studi, i Sacerdoti rimarranno sotto la piena giurisdizione del proprio Ordinario, e perciò non sarà loro lecito assumere incarichi o uffici civili senza l'espresso consenso dell'Ordinario medesimo.

13. Il *Nulla osta*, che la Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi concede per la iscrizione ad una Università civile, è subordinato alla fedele osservanza delle presenti Norme.

NORME

per i Sacerdoti che intendono compiere studi accademici presso i Pontifici Atenei di Roma

2104

1. Nessun Sacerdote può iscriversi ad una Facoltà di Studi Ecclesiastici senza il *Nulla osta* di questo Sacro Dicastero.

2. Gli Econi Ordinari richiederanno direttamente il *Nulla osta* a questo Sacro Dicastero, specificando la Facoltà alla quale intendono che il Sacerdote sia iscritto, dichiarando altresì che il conseguimento della laurea è necessario o almeno utile per la Diocesi.

3. Questa Sacra Congregazione concederà il *Nulla osta* a condizione che il Sacerdote studente

a) abiti in un Seminario, oppure in un Collegio o Convitto Ecclesiastico approvato da questo Sacro Dicastero;

b) sia sottoposto al Rettore del Seminario, Collegio o Convitto per quanto riguarda la vita comune e la disciplina;

c) frequenti regolarmente le lezioni;

d) non si allontani da Roma senza grave motivo riconosciuto dal Superiore, tranne che nei giorni stabiliti per le vacanze di Natale e di Pasqua, se il Vescovo lo richiedesse;

e) non assuma impegno alcuno che sia incompatibile con la regolare frequenza della Scuola e l'assiduità dello studio;

f) celebri la S. Messa prima dell'inizio delle lezioni;

g) alla fine dell'anno scolastico dia i prescritti esami.

4. Il *Nulla osta* si intende concesso per un solo anno accademico; così che, mancando l'alunno ad una delle condizioni sopra prescritte, esso non sarà più rinnovato.

5. I Rettori dei Convitti Ecclesiastici

a) sono responsabili di fronte ai Vescovi e alla Sacra Congregazione per tutto quanto riguarda l'osservanza dell'art. 3;

b) informeranno ogni trimestre gli Econi Ordinari circa la condotta e il profitto dei rispettivi Sacerdoti studenti;

c) alla fine dell'anno ne daranno relazione a questo Sacro Dicastero, specificando per ciascuno l'esito degli esami.

6. Le Autorità Accademiche considereranno il Rettore come il rappresentante dei Vescovi per tutto quanto concerne gli studi e la disciplina dei Sacerdoti studenti.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Univ. Stud.

De vocatione sacerdotali a familia christiana fovenda

(Ex Nunt. Radioph. *Veneráveis Irmãos ad Christifideles ad IV Conventum Eucharisticum e tota Brasilia in urbe S. Paulo coadunatos*, 7 sept. 1942).

2105

Seja este um dos grandes frutos do Congresso: que saibais todos apreciar a vida divina que vos dá a Eucaristia; e por conseguinte, que sintais a necessidade e aprecieis a honra de ter abundantemente quem vos prepare e ministro aquêlo pão. ¡Oh feliz aquêlo a quem o Senhor escolhe, como escolheu os apóstolos, para seu cooperador no mais augusto dos divinos mistérios! Feliz e honrada sobre todas a familia cristã da qual Jesus escolhe um ou mais filhos, para os enobrecer e divinizar com a participação ao Seu divino Sacerdócio! Como não há nos céus e na terra dignidade mais alta e real que a do Sacerdote divino, de quem toda a dignidade descende, assim não pode o homem neste mundo ser sublimado a mais alta nobreza, que a participar do Sacerdócio eterno.

Por iso os pais verdadeiramente católicos, longe de arrancarem do coração dos filhos o germen da vocação sacerdotal — porque têm consciência clara de que, se tal fizessem, se tornariam réus diante de Deus de uma gravíssima falta de lesa religião e lesa pátria — procuram eles mesmos lançar a semente e fomentá-la com a oração, com a boa educação, com a remoção dos perigos que a poderiam prejudicar. E se um dia vêem vir a vocação e o sonho da sua fé se realiza, então dão graças a Deus e sentem-se felizes por terem quem a eles próprios e a tantas almas prepare e distribua o pão de vida e a vida eterna.

AAS 34, 269.

Sacerdotes sunt « primaria ac principalia » membra Ecclesiae

(Ex Litt. Encycl. *Mystici Corporis*, 29 iun. 1943).

2106

Minime autem reputandum est hanc ordine digestam, seu « organicam », ut aiunt, Ecclesiae Corporis structuram solis hierarchiae gradibus absolvi ac definiri; vel, ut opposita sententia tenet, unice ex *charismaticis* constare; qui quidem donis prodigialibus instructi, numquam sunt in Ecclesia defuturi. Omnino utique retinendum est, qui sacra potestate in eiusmodi Corpore fruuntur, primaria eos ac principalia membra existere, cum per eosdem, ex ipso Divini Redemptoris mandato, munera Christi doctoris, regis, sacerdotis perennia fiant. Attamen iure meritoque Eccle-

siae Patres, cum huius Corporis ministeria, gradus, professiones, status, ordines, officia dilaudant, non eos tantum prae oculis habent, qui sacris fuerint ordinibus initiati; sed eos quoque omnes, qui evangelica consilia amplexi, vel operosam inter homines, vel umbratilem in silentio vitam agant, vel utrumque pro peculiari instituto suo efficere contendunt; eosque etiam, qui licet in saeculo vivant, actiosa tamen voluntate misericordiae operibus se dedant, sive animis, sive corporibus iuvandis; ac denique eos quoque, qui casto sint connubio coniugati.

Sociale Catholici sacerdotii munus

- 2107 Sacro autem Ordine ii Deo mancipantur ac consecrantur, qui Eucharisticam Hostiam immolent, qui fidelium gregem Angelorum Pane et doctrinae pabulo enutrient, qui divinis eum praeceptis consiliisque dirigant, qui ceteris denique supernis muneribus confirment.

Frequens venialium peccatorum confessio ab iuvene clero non despicienda

- 2108 Quod ex falsis etiam eorum placitis evenit, qui asseverant non tanti esse faciendam frequentem admissorum venialium ut aiunt, confessionem, cum praestet potius generalis illa confessio, quam singulis diebus Sponsa Christi cum filiis suis sibi in Domino coniunctis, per sacerdotes faciat ad altare Dei accessuros. Pluribus utique modis, iisque summopere laudandis, ut probe nostis, Venerabiles Fratres, haec admissa expiari possunt; sed ad alacriorem cotidie per virtutis iter progressionem faciendam maxime commendatum volumus pium illum, non sine Spiritus Sancti instinctu ab Ecclesia inductum, crebrae confessionis usum, quo recta sui ipsius cognitio augetur, christiana crescit humilitas, morum eradicatur pravitas, spirituali neglegentiae torporique obsistitur, conscientia purificatur, roboratur voluntas, salutaris animorum moderatio procuratur, atque ipsius sacramenti vi augetur gratia. Il igitur animadvertant, qui inter iuvenis cleri ordines frequentioris confessionis aestimationem minuant atque extenuent, rem se aggredi a Christi Spiritu alienam, ac mystico Servatoris nostri Corpori funestissimam.

Preces ad Dominum fundendae ut mittat operarios in messem suam

- 2109 Peculiari autem modo Redemptor noster suum erga Ecclesiam flagrantissimum amorem piis ostendit supplicationibus, ad caelestem Patrem pro eadem admotis. Siquidem — ut haec solummodo in memoriam revocemus — omnes norunt, Venerabiles Fratres, eum, mox Crucis pa-

tibulum subiturum, incensissimas effudisse preces pro Petro,¹ pro ceteris Apostolis,² pro omnibus denique, qui divini verbi praedicatione eidem essent credituri.³ Quod quidem nos Christi exemplum imitantes, cotidie Dominum messis adprecemur, ut mittat operarios in messem suam;⁴ ac cotidie omnium nostrum adprecatio ad caelestia evehatur omniaque commendet mystici Iesu Christi Corporis membra.

AAS 35, 200 s.; 202. 235. 241 s.

Solidam institutionem Romae acceptam alumni in patriam referant

(Ex Allocut. *Dos motivos* ad Pontif. Collegium Hispanicum, 8 iul. 1943).

- 2110 Vuestra Patria, convaleciente todavía, tiene necesidad de vuestro superior ministerio, juntamente con el de vuestros hermanos, salidos de las aulas de las demás Universidades Pontificias eclesiásticas; de aquel ministerio que consistirá probablemente en transmitir a los futuros apóstoles de vuestro pueblo los tesoros de piedad y de ciencia fatigosamente depositados en vuestra alma por vuestros celosos y edificantes Superiores — Nuestros amadísimos hijos los Sacerdotes Operarios Diocesanos del Corazón de Jesús — y por vuestros piadosos y cultos maestros, los profesores de Nuestra Universidad Gregoriana. Dios, en sus maravillosos designios, os llamó para promover en vuestra querida Patria la alta cultura católica y esta vocación exigirá probablemente mucho. Requerirá toda la selección que ya se ha puesto al enviaros a Roma; reclamará en vuestros educadores todo aquel espíritu de sacrificio, de amor y de ciencia, que Nos complacemos ya en reconocer; necesitará un ambiente propicio en vuestros seminarios, para que podáis desarrollar en ellos vuestra labor; pedirá comprensión en los que deben procuraros el modo de transmitir lo que habéis con todos sudores atesorado; y supondrá en vosotros mismos toda aquella gracia de lo alto, todo aquel deseo y aquel serio esfuerzo y cooperación que han de hacer de cada uno de vosotros *bonus... minister Christi, enutritus verbis fidei et bonae doctrinae* (1 T. 4, 6), varón eminente en la vida y en la piedad, plasmador de los futuros obreros evangélicos con el ejemplo y con la palabra, en el aspecto doctrinal y literario tanto como en el ascético y moral, sin descuidar la preparación de guías capacitados, aptos para ponerse al frente del potente resurgir espiritual de su Patria y encauzar el amplio movimiento religioso cultural, cuyos perfiles ya se dibujan en el mundo seglar español.

Este es vuestro trabajo, vuestra labor: *attende lectioni... et doctrinae.*

¹ Cfr. L. 22, 32.

² Cfr. I. 17, 9-19.

³ Cfr. I. 17, 20-23.

⁴ Cfr. Mt. 9, 38; L. 10, 2.

Noli negligere gratiam, quae in te est (1 T. 4, 13-14). Daos con toda vuestra alma juvenil a la virtud y la ciencia; y antes que a la ciencia a la virtud: *Amate scientiam sed antepone caritatem.*¹

Discorsi e Radiomessaggi 5, 113-115.

Normae ad tuendas et provehendas sacerdotales vocationes

(Ex Docum. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV., 8 sept. 1943).

2111

PONTIFICIUM OPUS VOCATIONUM SACERDOTALIUM

STATUTA

I. - Pontificium Opus Vocationum Sacerdotalium est opus princeps a Ssmo Dño Pio Pp. XII constitutum per Apostolicas Litteras motu proprio datas *Cum Nobis*, d. IV Novembris a. MCMXLI,² ad tuendas, provehendas, iuvandas sacerdotales vocationes.

II. - Pontificium Opus Vocationum Sacerdotalium suam sedem habet apud Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus.

III. - Ad finem, qui praestitutus est, adsequendum Pontificium Opus:
1) curat in primis propagationem verae et clarae notionis de sacerdotii natura, necessitate, excellentia;

2) promovet oblationem Missarum, Communium, precum, operum poenitentiae et caritatis, ut Deus multas easque optimas vocationes sacerdotales concedat;

3) fovet incrementum Operis quod pro sacerdotalibus vocationibus in dioecesibus erectum est, et curat ut constituatur ubi nondum constitutum sit.

IV. - Ad Pontificium Opus adgregari poterunt societates et adscribi personae.
Societates adgregantur tamquam:

« Filiales »: Opera Dioecesana Vocationum Sacerdotalium.
« Adhaerentes »: Domus Generalitiae et Provinciales Religiosorum; Instituta, « Consilia Generalia » consociationum catholicarum, et similia, quae fines singularum dioecesium excedant.

Personae, quae dignitate speciali insignitae sint vel maioribus officiis ecclesiasticis fungantur, aut de Sancta Ecclesia bene meritae sint, adscribi possunt directe Pontificio Operi.

V. - Pontificium Opus Vocationum Sacerdotalium consecratur Domino Nostro Iesu Christo summo et aeterno Sacerdoti; committitur tutelae maternas B. V. Mariae Reginae Apostolorum et patrocinio S. Ioseph Patroni Ecclesiae universae; colit praecipue Ss. Apostolorum Principes Petrum et Paulum.

2112

NORMAE AD STATUTA EXSEQUENDA

REGIMEN

ROMAE

Pontificio Operi Vocationum Sacerdotalium praestit Eminentiissimus Cardinalis Praefectus Sacrae Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus; vices eius gerit Excellentissimus Secretarius eiusdem Congregationis.

¹ S. AUGUSTINUS, *Serm.* 354, c. 6; ML 39, 1566.

² Cfr. AAS 33, 479. [Cfr. n. 2093].

IN SINGULIS DIOECESIBUS

Opus Pontificium nulla in re autonomiam atque libertatem adimit Operibus Dioecesanis, quae propriis legibus continentur et ordinantur.

ADSCRIPTIO

SOCIETATUM

Petitio adscriptionis Pontificio Operi pro Societatibus « Filialibus » fit ab Ordinario; pro Societatibus « Adhaerentibus » ab earumdem moderatoribus.

Titulus « Pontificium » iure et facto pertinet ad Opus apud Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus constitutum. Opus Dioecesanum Vocationum Sacerdotalium, rite adscriptum, vocari potest « Pontifici Operis Vocationum Sacerdotalium Opus Filiale ».

PERSONARUM

Petitio adscriptionis Pontificio Operi pro iis qui in Ecclesia speciali dignitate insigniti sint vel maioribus officiis fungantur, formulis non indiget.

In actu adgregationis, Pontificium Opus tradit Societatibus diploma et personis speciale testimonium.

Omnes adscripti modicam stipem annuam conferunt.

DIVULGANDA DOCTRINA DE SACERDOTIO

Quo melius in dies cognoscatur et magis aestimetur dignitas et necessitas sacerdotii, oportet Societates « Filiales »:

Invitent *sacerdotes* ut ad hoc pertractandum argumentum omnes opportunitates nanciscantur (e. g.: conciones quadragesimales, exercitia spiritualia, supplicationes novendiales, catecheses pro adultis).

Incitent *fideles* ut studeant tum documentis a Sancta Sede datis tum scriptis Sanctorum Patrum et piorum Auctorum de sacerdotio, praesertim vero Litteris Encyclicis Pii Pp. XI *Ad Catholicos Sacerdotes*.¹

Foveant in *pueris et adolescentibus* sacerdotii aestimationem et intimum perfectionis christianae desiderium in eisdem alant.

PIAE EXERCITATIONES

Quae sequuntur valde commendantur, ut Deus optimas vocationes ad statum ecclesiasticum concedere dignetur una cum auxiliis necessariis quibus vocationes ipsae ad felicem exitum adducantur:

Quattuor Tempora quae ab Ecclesia iam inde a primis saeculis instituta sunt etiam ut oratione et ieiunio adspirantes ad sacerdotium adiuventur.

Dies sacerdotalis pium exercitium approbatum per Decretum Sacrae Congregationis Rituum (11 Martii 1936)² atque peculiaribus indulgentiis a Sacra Paenitentiarum Apostolica ditatum (Decr. 12 Aprilis 1937).³

Preces quas Familiae Religiosae *per vices* sine intermissione ad Deum fundant.

Dies doloris, quo thesaurus dolorum inter aegrotos colligatur.

¹ AAS 28, 5-53; [cfr. nn. 1955 ss.].

² AAS 28, 240 s.

³ AAS 29, 285 s.

PONTIFICII OPERIS NAVITAS

Quo impensius Opera Dioecessana Vocationum Sacerdotalium floreat atque Conso-
ciationum catholicarum studium et adiumentum ad ea ipsa convertantur, Pontificium
Opus

providet ut *typis* apta edantur *scripta*. Societates autem « Filiales » sollicite iis utentur
quae ad ipsas missa fuerint aut ipsis commendata, atque ea pervulgent;

convocat *congressus*, sive ordinarios sive solemnes, inter

Delegatos Operum Dioecesanorum,

Directores et socios variarum Societatum quae Pontificio Operi adgregatae sunt,
alias personas quae, iudicio Pontificii Operis vel Operum Dioecesanorum, aptae
sint ad adiutricem operam praestandam;

servat *necessitudinem et rationes* cum Societatibus adgregatis. Opera Dioecessana
Vocationum Sacerdotalium certis temporibus ad Pontificium Opus de omnibus quae ege-
rint et consecuta sint, breviter, plene, accurate referant.

FIDELIUM ADIUTORUM ORDINES

Opera Dioecessana Vocationum Sacerdotalium personas adscribendas curant et stipem
corrogant ratione quae aptissima iisdem videatur.

Ut Christifideles excitentur ad succurrendum adolescentulis spei bonae et iis qui in
sacris Seminariis educantur, utile erit describere socios in plures ordines, e. g.: *bene meritos*,
benefactores, *socios in perpetuum*.

Peculiares coetus constitui possunt:

- 1) ex *pueris*, qui, etiam nulla oblata stipe, precibus et parvis sacrificiis rem adiuvent;
- 2) ex *aegrotis*, qui infirmitatis suae aerumnas offerant.

Adscribi poterunt non tantum singuli fideles, sed etiam *communitates religiosae* viro-
rum et mulierum atque *consociationes catholicae* dioecessanae.

DIES FESTI

Festum praecipuum Pontificii Operis est Fer. V in Coena Domini, qua die institutio
sacerdotii commemoratur.

Festa specialia sunt:

- 1) *Sabbatum infra Oct. Ascensionis*: Solemnitas B. V. Mariae Reginae Apostolorum;
- 2) Fer. IV infra hebdomadam II post Oct. Paschae: Solemnitas S. Joseph Patroni Ecclesiae
universalis;
- 3) 29 iunii: Solemnitas Ss. Apostolorum Petri et Pauli.

AAS 35, 369-373.

De studio S. Scripturarum in Seminariis

(Ex Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu*, 30 sept. 1943).

2113

Haec autem haud abs re alienum videtur grate recolere, quae Nostri
subinde Decessores in eundem finem praecipua et utiliora contulerunt,
quaeque felici incepti Leoniani dixerimus sive complementa sive fructus.
Ac primo quidem Pius X, volens « certam suppeditare rationem, unde
bona paretur copia magistrorum, qui gravitate et sinceritate doctrinae
commendati, in scholis catholicis Divinos interpretentur Libros, ... aca-

demicos prolytae et doctoris in Sacrae Scripturae disciplina gradus ...
a *Commissione* Biblica conferendos » instituit;¹ deinde legem tulit « de
ratione studiorum S. Scripturae in Seminariis Clericorum servanda » eo
nempe spectans, ut sacrorum alumni « non modo vim rationemque et
doctrinam Biblicorum haberent ipsi perceptam et cognitam, sed etiam scite
probeque possent et in divini verbi ministerio versari, et conscriptos Deo
afflante libros ab oppugnationibus ... defendere »;² denique, « ut in Urbe
Roma altiorum studiorum ad Libros Sacros pertinentium haberetur
centrum, quod efficaciore, quo liceret, modo doctrinam biblicam et studia
omnia eidem adiuncta, sensu Ecclesiae catholicae promoveret », Ponti-
ficium Institutum Biblicum condidit, quod, inclitae Societatis Iesu cu-
ris concreditum, « altioribus magisteriis omnique instrumento eruditionis
biblicae ornatum » voluit, eiusque leges ac disciplinam praescripsit, hac in re
« salutare ac frugiferum propositum » Leonis XIII sese exsequi professus.³

2114

Haec denique omnia proximus Decessor Noster fel. rec. Pius XI per-
fecit, inter alia decernens, ne ullus esset « Sacrarum Litterarum discipli-
nae in Seminariis tradendae doctor, nisi, confecto peculiari eiusdem
disciplinae curriculo, gradus academicos apud *Commissionem* Biblicam
vel Institutum Biblicum adeptus legitime esset ». Quos quidem gradus
eadem iura eosdemque effectus parere voluit, ac gradus in Sacra Theolo-
gia vel in iure *canonico* rite collatos; itemque statuit ne ulli conferretur
« beneficium, in quo *canonice* inesset onus Sacrae Scripturae populo ex-
planandae, nisi, praeter alia, is esset licentia aut laurea in re biblica po-
titus ». Atque una simul exhortatus tam summos Ordinum regularium
Sodalitatumque religiosarum Moderatores, quam catholici orbis Episco-
pos, ut ex alumniis suis aptiores ad Scholas Instituti Biblici celebrandas
et ad gradus academicos ibi adipiscendos mitterent, hortationes eius-
modi suo exemplo confirmavit, annuis, in id ipsum efficiendum, ex lar-
gitate sua redditibus constitutis.⁴...

2115

Non modo autem hisce Decessorum Nostrorum institutis, praecep-
tis, incitamentis, sed eorum etiam omnium, qui diligenter iisdem obse-
cundarunt, operibus ac laboribus, cum in meditando, in pervestigando,
in scribendoque, tum in docendo, in concionando, in Sacrisque Libris
vertendis ac propagandis exantlatis, aequum ac gratum est profiteri Sa-
crarum Scripturarum scientiam et usum inter catholicos haud parum
profecisse. Permulti enim e scholis, in quibus altiores de re theologia
et biblica disciplinae traduntur, ac praecipue e Nostro Pontificio Instituto
Biblico, iam prodierunt et in dies prodeunt Scripturae Sanctae cultores,

¹ Litt. Ap. *Scripturae Sanctae* d. d. 23 febr. 1904; *Pii X Acta* 1, 176-179; *Ench. Bibl.* nn. 142-150; v. nn. 143-144. [Cfr. n. 1209].

² Cfr. Litt. Ap. *Quoniam in re biblica* d. d. 27 mart. 1906; *Pii X Acta* 3, 72-76; *Ench. Bibl.* nn. 155-173, v. n. 155. [Cfr. n. 1209].

³ Litt. Ap. *Vinea electa* d. d. 7 maii 1909; AAS 1, 447-449; *Ench. Bibl.* nn. 293-306, v. nn. 296 et 294.

⁴ Cfr. Motu proprio *Biblicorum scientiam* d. d. 27 apr. 1924; AAS 16, 180-182; *Ench. Bibl.* nn. 518-525; [cfr. n. 1630].

qui incenso studio erga Sacra Volumina animati, hoc eodem impenso studio adolescentem clerum imbuunt, eamque, quam hauserunt, doctrinam eidem sedulo impertiunt. Eorum non pauci scriptis quoque rem biblicam multifariam provexerunt et provehunt; sive cum sacros textus ad criticae artis normas concinnatos edunt, eosque explicant, illustrent, in vulgatas linguas vertunt, sive cum fidelibus ad piam eorumdem lectionem et meditationem proponunt, sive denique cum profanas disciplinas ad Scripturam explanandam utiles excolunt atque adsciscunt. Ex hisce igitur aliisque inceptis, quae in dies latius propagantur et invalescunt, ut, exempli gratia, de re biblica consociationibus, congressibus, coetibus per hebdomadam habitis, bibliothecis, sodalitatibusque meditandis evangelis, spem concipimus haud dubiam fore, ut in posterum et reverentia et usus et scientia Sacrarum Litterarum etiam atque etiam ad animorum bonum ubique proficiant, dummodo studiorum biblicorum rationem a Leone XIII praescriptam,¹ ab eius Successoribus luculentius perfectiusque declaratam, a Nobis vero confirmatam et auctam — quae quidem unice tuta est atque experimento comprobata — firmitus, alacrius, fidentiusque retineant omnes, illis haudquaquam impediti difficultatibus, quae, ut in humanis rebus assolet, huic quoque praeclaro operi numquam deerunt...

2116 Qui ingentes illos consideraverit labores, quos exegesis catholica per duo fere annorum milia suscepit, ut verbum Dei, per Sacras Litteras hominibus impertitum, penitus cotidie perfectiusque intellegatur, vehementiusque adametur, facile is sibi persuaserit christifidelibus, ac praesertim sacerdotibus, grave eiusmodi officium esse, ut thesauro illo a summis ingeniis per tot saecula congesto, copiose et sancte utantur. Sacros enim Libros Deus hominibus non ideo concessit, ut eorum satisfaceret curiositati, vel ut studendi investigandique praeberet argumentum, sed quemadmodum animadvertit Apostolus, ut divina haec eloquia nos possent *instruere ad salutem per fidem quae est in Christo Iesu et ut perfectus esset homo Dei ad omne opus bonum instructus* » (2 T. 3, 15. 17). Sacerdotes igitur, quibus aeternae fidelium salutis procuratio commissa est, postquam sacras paginas diligenti studio ipsi perquisierint, suasque precando meditandoque effecerint, supernas divini verbi opes sermonibus, homiliis, exhortationibus sedulo promant; iidemque christianam doctrinam sententiis ex Sacris Libris haustis confirmant, praeclaris exemplis e sacra historia, ac nominatim e Christi Domini Evangelio illustrent, atque haec omnia — accommodationibus illis, privato arbitrio inductis et ex rebus longe alienis expetitis, quae quidem divini sermonis non usus sed abusus sunt, studiose diligenterque vitatis — adeo eloquenter, adeo lucide clareque proponant, ut fideles non solum ad vitam recte conformandam moveantur et incendantur, sed summam etiam animo concipiant Scripturae Sacrae venerationem. Hanc porro venerationem sacri Antistites in fidelibus sibi commissis satius in dies augere [et perficere stu-

¹ Cfr. Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893: *Leonis XIII Acta* 13, 326 ss., [cfr. nn. 1024 ss.].

deant, provectis omnibus inceptis illis, quibus viri, apostolico studio repleti, Sacrorum Librorum inter catholicos cognitionem et amorem excitare ac fovere laudabiliter nituntur. Faveant igitur atque auxilium praestent piis illis consociationibus, quibus propositum sit Sacrarum Litterarum, Evangeliorum potissimum, edita exemplaria inter fideles diffundere, eorumque cotidiana lectio studiosissime curare ut in christianis familiis rite sancteque fiat; Sacram Scripturam, in vulgatas hodie linguas probante Ecclesiae auctoritate conversam, et alloquio et usu, ubi per liturgiae leges licet, efficaciter commendent; ac publicas de rebus biblicis dissertationes, seu acroases, aut ipsi habeant, aut ab aliis apprimere peritis sacris oratoribus habendas curent. Commentarios vero, qui tanta cum laude tantoque cum fructu in variis terrarum orbis partibus statis temporibus eduntur, sive ad quaestiones ex scientiae ratione tractandas et exponendas, sive ad huiusmodi investigationum fructus, vel ministerio sacro, vel fidelium utilitati accommodandos, omnes sacrorum administri pro viribus sustentent et inter varios gregis sui coetus et ordines apposite divulgent. Qui quidem sacrorum administri haec omnia, et quaecumque id genus alia apostolicum studium ac sincerus divini verbi amor ad excelsum hoc propositum apta invenerit, efficax sibi in animorum cura auxilium esse futurum persuasum habeant.

2117 Neminem autem fugit haec omnia a sacerdotibus rite perfici non posse, nisi ipsimet, dum in Seminariis commorati sunt, Sacrae Scripturae actuosum ac perennem imbiberint amorem. Quare sacrorum Antistites, quibus Seminariorum suorum paterna incumbit cura, diligenter vigilant, ut in hac quoque re nihil omittatur, quod ad eiusmodi finem assequendum iuvare possit. Sacrae autem Scripturae magistri totam de re biblica institutionem in Seminariis ita perficiant, ut adolescentes ad sacerdotium atque ad divini verbi ministerium efformandos ea Sacrarum Litterarum cognitione instruant, eoque erga illas imbuant amore, sine quibus uberes apostolatus fructus haberi nequeunt. Quare exegetica explanatio ad rationem potissimum theologicam spectet, supervacaneis vitatis disputationibus, atque iis praetermissis, quae curiositatem potius nutriendam, quam veram foveant doctrinam solidamque pietatem; sensum *litteralem*, quem vocant, ac praesertim theologicum, ita solide proponant, ita scite explicant, ita ardentem inculcent, ut id quodammodo eorum alumnis contingat, quod Iesu Christi discipulis evenit Emmaus euntibus, qui, auditis Magistri verbis, exclamarunt: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum aperiret nobis Scripturas?* (Lc. 24, 32). Sic Divinae Litterae futuris Ecclesiae sacerdotibus fiant et propriae cuiusque vitae spiritualis fons purus atque perennis, et sacri concionandi muneris, quod suscepturi sunt, alimentum ac robur. Quod quidem si gravissimae huius disciplinae in Seminariis magistri assecuti fuerint, se ad animorum salutem, ad rei catholicae profectum, ad Dei honorem et gloriam summopere contulisse, seseque opus perfecisse apostolico officio coniunctissimum, laeti sibi persuadeant.

Sacerdotes hodie optime parandi

(Ex Epist. *Primo exeunte saeculo* ad Rev. m. D. Oscar Joliet, Pontificii Collegii Belgarum in Urbe Rectorem: primo exeunte saeculo ab eodem Collegio condito, 20 mart. 1944).

2118

Ex hoc profecto pietatis ceterarumque virtutum domicilio, in ipsa beati Petri Sede aptissime collocato, ubi adolescentium advenarum animi, dum sacris litteris doctrinisque copiose exornantur, vivida quoque Romanorum fide spirituque commode instruuntur, itemque indelebili tot hominum heroicorum memoria ac suavi sanctorum martyrum reliquiarum fragrantia aluntur atque inebriantur, non parva manus prodit strenuorum virorum, qui, sive in umbratili sacerdotum munere, sive in patenti augustoque Episcoporum ministerio, de catholica pariter ac civili communitate cultuque praeclare meruerunt. Debitas igitur tribuimus laudes sacris Belgarum Praesulibus, qui tanta gratia et favore Collegium Urbanum prosequuti, lectissimos iuvenes, qui in spem Ecclesiae adolescentunt, almae Romae instituendos educandosque committunt, tibi quoque ipsi, Dilecte Fili, qui in fingenda probe inventute, tuis curis concredita, tantum sollertiae studii ponere consuevisti. Quod si Collegium istud, tot labentibus annis, dignos hominum existimatione edidit fructus, laetam spem facit constanter pares editurum, quin immo, auspice faventeque Deo, etiam atque etiam maiores. Causae sane graves et omnium temporum communes decora virtutum multa et magna in sacerdotibus postulant; verumtamen nostra haec aetas plura quoque et maiora admodum efflagitat. Revera in tanta publicarum domesticarumque rerum perturbatione ac paene subversione, singularem prorsus oportet in sacerdotibus esse virtutis constantiaeque praestantiam, eosque necesse omnino est duplicare operam suam et excellenti sedulitate, studio, pietate exiguam copiam pro viribus compensare. Quod quidem utiliter facere non possunt, nisi animum gerant tenacem propositi, incorruptum, caritate flagrantem, in laboribus pro salute hominum sempiterna suscipiendis promptum semper atque alacrem. Siquidem illi in sacerdotio integre sancteque versabuntur, qui sese in hoc genere ab adolescentia excoluerint, ac tantum in disciplina profecerint, ut ad virtutes in sacris Ordinibus exercendas non tam instituti, quam nati plane videantur.

AAS 36, 165.

Virtutes candidatorum ad sacerdotium:
scientia, prudentia evangelica, caritas

(Ex Allocut. *Ihr seid gekommen* ad Alumn. Pont. Collegii Germanici-Hungarici, 12 oct. 1944).

2119

Fassen Wir nun jene Zukunft ins Auge, so glauben Wir sagen zu dürfen, dass ihr jetzt nicht nur in ein neues Heim einzieht; der Krieg und das Kriegsende werden vielmehr wohl für die Gesamtentwicklung eurer Stiftung einen merkbaren Einschnitt bedeuten. Die Wirkungen des gegenwärtigen erschütternden Geschehens werden für alle beteiligten Län-

der und auch für das kirchliche Leben in ihnen viel zu tiefgehend sein, als dass ein für Mitteleuropa so zentrales kirchliches Institut wie das eure davon unberührt bleiben könne.

Nach einer Richtung freilich ist eurem Hause der Weg in die Zukunft klar gewiesen: sein Geist wird derselbe sein wie in den vergangenen Jahrhunderten.

Wir spüren diesen Geist zunächst in der Atmosphäre, die euer tägliches Leben erfüllt und die eine der edelsten Gestalten unter den Germanikern des 19. Jahrhunderts, Franz Hettinger, treffend gekennzeichnet hat mit den drei Worten: reges wissenschaftliches Streben, echte Frömmigkeit, aufrichtige Bruderliebe.¹ Diese Dreieit bezeichnet in der Tat die traditionelle Haltung des jungen Germanikers. Sie hat das Gemeinschaftsleben im Kolleg frisch und gesund erhalten. Sie war der stets fruchtbare Nährboden, aus dem dasselbe edle, fähige, gotterfüllte Priester zog. Echte Frömmigkeit: Vergesst nicht, dass das einzig sichere Zeichen einer solchen der Verzicht auf sich selbst, die Selbstüberwindung ist. Kein Lehrer des geistlichen Lebens hat dies so scharf betont wie der erste heilige Gründer eures Hauses in seinen Geistlichen Uebungen (Schluss der Zweiten Woche). Die Statuten, die Regeln und die Lebensordnung eures Kollegs stellen denn auch, was Selbstüberwindung angeht, erhebliche Ansprüche an den jungen Mann. Aber haltet das Bewusstsein dafür in euch lebendig, dass gerade darin die Stärke seiner Priesterbildung lag, und dass sie darin auch immer liegen wird.

Wir finden den Geist eures Hauses sodann in der Treue zur Kirche. Der hl. Petrus Canisius, der den Anfängen des Kollegs so nahe stand, hat von ihm vor allem Priester erhofft, die fest auf dem Felsen Petri gegründet seien.² Dieser Wunsch des zweiten Apostels Deutschlands ist in Erfüllung gegangen. Ja, man kann sagen, dass das Sentire cum Ecclesia das Rückgrat, der innere Sinn eurer Stiftung war. Die Männer, die aus ihr hervorgegangen, haben ein nicht geringes Verdienst daran, wenn in ihren Heimatländern trotz der Stürme der Glaubensneuerung die Liebe zur Kirche und die Treue zum Stellvertreter Christi wieder mehr und mehr erstarkten und der katholischen Haltung schliesslich geradezu ihr Gepräge gaben. Wir glauben nicht fehlzugehen, wenn Wir hier das Geheimnis des besonderen Segens erblicken, der auf eurer Stiftung ruhte und dessen sie sich auch in Zukunft immer würdig erweisen möge.

Der Eid,³ den ihr zu Beginn eurer Kollegszeit ablegt, gesellt der Treue zur Kirche noch eine andere Treuehaltung hinzu, gleichsam als deren Gegenstück oder Ergänzung: die Treue zur Heimat. Der Sache Jesu Christi und der Kirche in eurer Heimat, dem wahren Besten eures eigenen Volkes sollt ihr euer Priesterleben weihen. Auch das gehört zum Geiste eures Hauses und ist ein feinsinniger Ausdruck dafür, wie sehr die Liebe zur Kirche und die Liebe zum Vaterland sich freundschaftlich

¹ *Aus Welt und Kirche* (Freiburg i. B. 1897) 14.

² *Epist. et Act.* p. 150.

³ Cfr. Litt. Ap. *Ex Collegio Germanico*, 1 apr. 1584; [cfr. n. 372].

begegnen und verbinden. Es besteht auch keine Gefahr, dass der Aufenthalt und die priesterliche Erziehung in Rom heimatfremd machen. Wohl aber machen sie weltweit und fügen so der Heimatliebe ein wertvolles Element seelischen Ausgleichs bei.

Auch der menschlichen und priesterlichen Liebe der Germaniker zum eigenen Volk hat die Geschichte ihre Anerkennung ausgesprochen. Die Annalen eures Hauses sind reich, ja überreich an Namen, die man in ihrer Heimat immer mit Ehren, und oft mit hohen Ehren nennen wird.

Alles dieses wird auch in Zukunft bleiben, eben weil es das Wesen, den Geist, den Ursegen eurer Stiftung bedeutet. Eure Liebe zur Heimat verdient sogar in der gegenwärtigen Stunde eine besondere Betonung: Wo immer eure Wiege gestanden haben mag, wohl alle findet ihr, nach Hause zurückgekehrt, euer Volk in einer erschütternden leiblichen und noch grösseren seelischen Not. In solchen Verhältnissen kann nur ein Priester mit einem Herzen voll unerschöpflicher Liebe das rechte, einfache Wort finden und fruchtbringend arbeiten. Möge diese Liebe aus dem Herzen des göttlichen Guten Hirten in reichster Fülle in euer Inneres überströmen.

Discorsi e Radiomessaggi 6, 169-172.

De studio Paedagogiae in Seminario

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *La formazione pedagogica* ad Episcopos Italiae, 21 dec. 1944).

2120

La formazione pedagogica, didattica, catechistica dei Seminaristi è stata sempre oggetto per questo Sacro Dicastero di molte cure e gravi preoccupazioni.¹

Dalle pagine del Vangelo, dalle Lettere apostoliche, da tutta la Storia ecclesiastica risulta chiaramente che il Sacerdote di Cristo non è soltanto un ministro del culto, un ufficiale della liturgia, ma è altresì educatore, istruttore, formatore di intelligenze e di coscienze. Anzi, nel mandato di Cristo agli Apostoli il *magistero* precede il *ministero* sacramentale e liturgico: *Andate, istruite tutte le genti, battezzandole nel nome del Padre, del Figliuolo e dello Spirito Santo* (Mt. 28, 19).

Gli Apostoli, in conformità a questo mandato divino, anteposero realmente il magistero a qualsiasi altra attività; tanto che S. Paolo ha potuto affermare: *Cristo non mi ha mandato a battezzare, ma a predicare il Vangelo* (1 C. 1, 17).

La ragione di questa precedenza del magistero è evidente: non si può arricchire un'anima della grazia, se prima non è stata illuminata dalla verità.

Di qui l'importanza somma, per i Sacerdoti, della *Pedagogia*, che tratta dell'educazione in generale, della *Didattica* che si riferisce all'insegnamento in generale e al suo metodo, della *Catechistica* che è didattica applicata all'insegnamento della Religione.

Si potrebbe obiettare che le leggi fondamentali dell'educazione si ricavano da facili esperienze, e che le buone disposizioni naturali, congiunte con le virtù cristiane e gli ausili della grazia, hanno sempre portato abbondanti frutti nel campo pedagogico. Ma è pur vero che l'arte perfeziona la natura, e, quando trattasi di educazione religiosa, è proprio il caso di chiamarla *arte delle arti*.

L'importanza di siffatta preparazione è grandemente aumentata negli ultimi tempi. I sacerdoti devono spesso esercitare l'ufficio di Assistenti di Azione Cattolica e Direttori

¹ Cfr. Litt. circul. *Quod catholicis*, 28 aug. 1929; [cfr. n. 1727]; Litt. circul. *Ad regnum Iesu Christi*, 8 sept. 1926; [cfr. nn. 1652. 1654].

di associazioni religiose, e tali uffici hanno un compito prevalentemente educativo. « Agli Assistenti ecclesiastici — diceva Sua Santità Pio XII fel. regn. — spetta in modo speciale il plasmare e l'istruire i soci dell'Azione Cattolica, alimentandoli e crescendoli nei pascoli di una sicura, sana e intima spiritualità ».¹

Più recentemente al Clero s'è aperto un nuovo campo nelle scuole governative, dove è chiamato a insegnare la Religione. Ora quegli ambienti, che accolgono la maggioranza dei giovani che si danno agli studi, presentano — come è stato più volte rilevato — speciali esigenze e difficoltà che richiedono nel maestro doti pedagogiche non comuni, dalla mancanza delle quali dipende in gran parte la scarsità dei frutti ricavati finora.

Appare quindi chiaro che oggi, più che nei tempi passati, occorre dare ai candidati al Sacerdozio una conveniente istruzione anche in materia di pedagogia e di didattica.

Perciò si dispone quanto segue:

I - CORSO FILOSOFICO

2121

Si istituiscia un corso teorico-pratico (biennale per un'ora settimanale) di *Pedagogia* e *Didattica*; che può essere affidato al Professore di Filosofia, essendo quelle discipline strettamente connesse con la Psicologia e l'Etica.

In tale corso non sarà possibile fare un'ampia trattazione dei vari argomenti, ma si dovranno impartire, con chiarezza e precisione, i principi e le direttive generali:

Concetto dell'educazione;

Fine, leggi, mezzi dell'educazione;

Natura dell'educando nel suo svolgimento educativo attraverso l'età;

L'educatore: suoi doveri e doti;

Diritto educativo: Chiesa, Famiglia, Stato;

Ambiente educativo: Famiglia, Scuola, Collegio, Istituzioni educative; Oratorio, Associazioni, ecc. Sport;

Didattica: suo concetto, sistemi, metodi più acconci ai vari insegnamenti.

Tutte queste nozioni devono essere volta per volta illustrate dall'attuazione che le medesime riceveranno dai grandi Santi e dai grandi educatori, di cui è ricca la storia antica e recente della Chiesa.

Vanno poi aggiunti, come complemento, cenni di Storia della Pedagogia, allo scopo di formare nei giovani il retto criterio per ben discernere quello che vi ha di vero e di buono da quanto è erroneo e pericoloso nelle varie teorie e nei vari metodi.

Così i futuri Sacerdoti — oltre che non saranno da meno dei maestri elementari, ai quali è stata insegnata pedagogia e la sua storia durante i corsi magistrali — sapranno meglio orientarsi nelle varie mansioni del sacro ministero, e particolarmente nell'insegnamento della Religione.²

Sarà di non poca utilità il suggerimento di far svolgere dai Seminaristi, in forma di lezioni — a studenti di scuole medie superiori, a persone colte e a circoli di cultura — alcune

¹ *Discorso ai Dirigenti dell'A.C.I.* del 4 settembre 1940; *Discorsi e Radiomessaggi* 2, 224.

² Nelle presenti, difficili circostanze, in mancanza di manuali di pedagogia adatti e dottrinalmente sicuri, il professore detterà ai giovani le nozioni essenziali che svolgerà nelle lezioni, e, tenendo sempre presente l'Enciclica di Pio XI di v. m. *De christiana instructione educatione* (31 dicembre 1929), si servirà, potendo, della trattazione magistrale, fondata sulla filosofia perenne, di AUSONIO FRANCHI, *Pedagogia*, con prefazione del P. M. Cordovani, O. P., Maestro del S. Palazzo, edizione Salani, Firenze, 1911; dei due volumi del P. D. VALLE, S. I., *La Pedagogia* e *La Didattica*, ed. Marietti, Torino, 1928; della commendevole opera, in due volumi, del Canonico Prof. G. MILANESE, *Pedagogia e Metodica e Storia della Pedagogia*, Treviso, 1884-85; della *Storia della Pedagogia* del P. RUIZ AMADO, S. I., tradotta, con aggiunte per l'Italia, dal P. Valle, S. I., Marietti, Torino, 1913; e del *Manuale di Storia della Pedagogia* dei RR. D. C. BORLA e P. C. TESTORE, S. I., ed. Paravia, 1935.

di quelle tesi studiate nel corso filosofico che più si oppongono agli errori contemporanei (p. es.: la spiritualità, l'immortalità, la libertà dell'anima umana, il fine dell'uomo, la legge morale e la sua sanzione, ecc.). Del pari si procurerà di far discutere i Seminaristi tra loro, sotto la direzione del Professore, sui metodi più adatti per presentare e per dimostrare efficacemente tali verità, abituandoli a utilizzare in pratica quanto hanno appreso in teoria.

II - CORSO TEOLOGICO

2122

Si istituisca un corso pratico di *Catechetica*, con speciale riguardo all'insegnamento religioso per gli alunni delle scuole. Più che di istituzione, si dovrebbe parlare di valorizzazione e specificazione del corso di *Catechetica*, che è già inclusa nella *Teologia Pastorale*. Pertanto, delle quattro ore destinate alla Pastorale due verranno assegnate alla *Catechetica*.

I giovani teologi svolgeranno per iscritto e oralmente argomenti di Teologia che hanno attinenza con la *Catechetica*, non solo a modo di omelia e di spiegazione del Vangelo, ma anche in forma di *lezioni a studenti* delle varie scuole, sotto la guida del Professore, e discuteranno sul miglior metodo d'impartire tali lezioni.

Occorrerà inoltre introdurre, quando non fossero in uso, esercitazioni pratiche di insegnamento catechistico¹ — oltre che in qualche Parrocchia — in una scuola (pubblica o privata) o nello stesso Seminario. Per esempio i giovani del quarto anno di Teologia potrebbero tenere qualche lezione agli alunni di Liceo, sempre però sotto la guida del Professore di *Catechetica* che, alla fine del corso teologico, darà il suo motivato giudizio sulla idoneità e sulla attitudine dei singoli seminaristi all'insegnamento della Religione nelle scuole.

* * *

Si noti bene che nelle esercitazioni scritte e orali, sia durante il corso filosofico sia in quello teologico, si deve mirare alla parte positiva, cioè a *stabilire chiaramente e solidamente la verità*, evitando polemiche inutili e tanto più le invettive nel confutare erranee dottrine.

Si persuadano i giovani leviti che l'insegnamento della Religione non è soltanto l'insegnamento della più nobile delle scienze, ma è la trasmissione del *verbum vitae*, che il Signore farà fruttificare nel cuore degli ascoltatori. Non è quindi un semplice compito di dottrina, cui basti la preparazione scientifica, ma è soprattutto un apostolato, per il quale è indispensabile la grazia di Dio e la cooperazione del buon esempio da parte dell'insegnante.

AAS 37, 173-176.

De Seminariis novis necessitatibus accommodandis

(Ex Epist. *Au moment où la terrible épreuve* ad Episcopos Galliae, 6 ian. 1945).

2123

Cependant, ne vous laissez pas de rappeler à vos fils qu'ils ne pourront rien donner au monde que dans la mesure où eux-mêmes auront su participer à la « plénitude du Christ ».² Qu'ils sachent bien que, appelés à répondre aux intimes aspirations de la société, ils n'accompliront leur mission que selon le degré où ils seront parvenus dans la connaissance du Christ, de son œuvre, de sa doctrine, de l'Eglise qu'il a fondé en vue de perpétuer sa vie dans les âmes.

Tout cela regarde en particulier le Clergé et les jeunes gens qui, à l'ombre du Sanctuaire, se préparent à devenir un jour le sel et la lumière

¹ Cfr. CIC can. 1365, § 3; [n. 1476].

² Cfr. E. 4, 13.

de la terre. Nous n'ignorons pas, certes, de quelle sollicitude empressée vous les entourez dans vos Séminaires, avec quel zèle et quel esprit de sacrifice vous cherchez à former leurs intelligences et leurs cœurs. Aussi bien, cette sollicitude et ce zèle ont-ils été déjà, en partie du moins, récompensés par la Divine Bonté. Il nous revient, en effet, que, malgré les très graves difficultés de l'heure, plusieurs Séminaires se sont rouverts cette année avec un nombre très consolant de jeunes candidats au sacerdoce, tout comme il Nous revient aussi que, jusque dans les camps de prisonniers, a germé plus d'une vocation. Plaise à Dieu que Nous voyons se perpétuer dans tous vos Séminaires les grandes traditions de science et de piété qui ont formé dans le passé tant de prêtres et de prélats illustres.

Veillez donc à ce que, dès les premières années, vos jeunes clercs croissent dans la science des Saints, c'est-à-dire dans la pratique du sacrifice et de la prière, et à ce que leur culture se développe dans un terrain riche et fécond.

D'autre part, étant donné que Dieu appelle ses enfants à agir dans des circonstances déterminées de temps et de lieu, de personnes et d'exigences concrètes, ayez soin en outre, de pourvoir à ce que votre Clergé, tout en demeurant immuablement fidèle aux principes, s'efforce constamment de s'adapter en toute sagesse, dans son action, aux nécessités de l'heure présente. Encouragé par votre parole et par votre exemple, il cherchera à se rendre compte de telle nécessité, en approfondissant l'étude des problèmes sociaux, d'où dépend, s'ils sont résolus à la lumière de l'Évangile et des enseignements répétés de cette Chaire Suprême, l'ascension des travailleurs à un niveau de vie plus convenable et plus conforme à l'éminente dignité de la personne humaine.

AAS 37, 181 s.

De formatione alumnorum et de Officio Divino persolvendo

(Litt. Circul. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Nell'Opera* ad Rectores, Directores Spiritus et Professores Seminariorum, 2 febr. 1945).

2124

Nell'opera per la formazione degli alunni del Santuario alla vita sacerdotale, vita santa e di santificazione delle anime, una tra le principali cure di coloro che ne sono responsabili, è certamente quella di ben prepararli a corrispondere degnamente alle intenzioni della Chiesa nel prescrivere, ai chierici *in sacris*, il compimento di quella parte della sua preghiera pubblica, che è detta *Ufficio Divino*.

È vero che la preparazione immediata alla recita consapevole e degna del Divino Ufficio può compiersi in un periodo di parecchi mesi, durante i quali il novello Suddiacono ha modo di addestrarsi convenientemente, acquistando abitudini sane e insieme solide e sicure, così da non essere poi mai abbandonate per tutto il corso della vita. Ma questa preparazione sarà tanto più efficace se si radicherà nel seminarista, anche se ancora lontano dagli Ordini Sacri, una grande stima di così sublime preghiera.

Pertanto gli educatori delle speranze della Chiesa si indurranno di fare apprezzare il S. Breviario, spiegandone ed illustrandone le molteplici parti: Salmi e altri brani della Divina Scrittura, antifone e responsori, inni e orazioni, lezioni dei Santi Padri e vite dei Santi. Ottime considerazioni suggerirà altresì l'ordine liturgico, che svolge davanti all'oc-

chio e al cuore del Sacerdote i profondi misteri ed i mirabili avvenimenti della Redenzione, con al centro Gesù, il dolcissimo Redentore, a cui fanno corona la sua e nostra Madre Celeste, gli Angeli e i Santi. Ma soprattutto la dignità del Divino Ufficio risulta dalle sue altissime finalità, essendo esso *totius Ecclesiae vox una* come lo chiama S. AGOSTINO,¹ la preghiera unisona di tutta la Chiesa, la quale, per mezzo dei Sacerdoti, degnamente adora, loda, ringrazia, propizia e supplica Iddio per tutti i suoi figli e per tutta l'umanità.

Dal che si vede quale doviziosa fonte di grazia e santità sia per la vita sacerdotale il Divino Ufficio. In esso infatti la fede è alimentata dai grandi misteri che via via nell'anno liturgico vengono commemorati e celebrati; la speranza è ravvivata dalle frequenti e commoventi espressioni di fiducia, che erompono dai Salmi e dall'esempio confortatore dei Santi; soprattutto la carità viene ridestata incessantemente dai sentimenti di viva contrizione, di santo timore filiale e di puro amore di Dio e della sua santa legge, onde riboccano i passi della Sacra Scrittura e tutto il complesso del Breviario.

Pertanto l'ora consacrata a questa preghiera, tutta propria del Sacerdote, dovrebbe essere l'ora di elevazione della mente e del cuore alle cose celesti e di filiale conversazione con Dio; dal quale intimo colloquio il Sacerdote non dovrebbe uscire senza sentirsi più ricco di grazie celesti, più illuminato nella mente, più generoso nella volontà, più pronto al compimento dei doveri. Allora, nonchè considerarne la recita come un peso, esclamerebbe egli pure con S. AGOSTINO: *Psallere meum, gaudium meum!*²

2125

Orbene, ad ottenere sì opportune disposizioni e salutarî effetti, devono concorrere tutti coloro che, in qualità di Superiori o Professori, hanno l'alta missione della diretta educazione degli alunni del Santuario.

Il Professore di Teologia Dogmatica, procurando ai giovani una cognizione sempre più approfondita dei dogmi, come, in generale, pone basi sicure per una pietà soda, così, in particolare, nell'esposizione della dottrina, tra le fonti del dogma, traendo opportunamente partito dalla Sacra Liturgia e quindi anche dall'Ufficio Divino, ne metterà in valore il pregio, ricordando che esso, insieme con la santa Messa, è un richiamo continuo ed efficace alle grandi verità della fede, secondo la sentenza di S. CELESTINO I: *Legem credendi lex statuat supplicandi*.³

Il Professore di Morale, parlando della preghiera e particolarmente di questa preghiera obbligatoria per il Sacerdote, pur segnando i giusti limiti, oltre i quali si cadrebbe nella colpa — perchè si formino coscienze rette e santamente spigliate — non manchi di inculcare che il Sacerdote, l'uomo di Dio, non può e non deve trattare col Signore dosando quasi il suo servizio, ma deve essere pronto ad adempiere generosamente il sublime incarico di pregare per tutto il popolo cristiano; motivo questo che può essere ripreso ancora meglio dal Professore di Ascetica, il quale saprà additare il Breviario, come già abbiamo notato, come un grande mezzo di santificazione per il Sacerdote.

Parte precipua dell'ammaestramento dei giovani Chierici intorno al Breviario, spetta, evidentemente, al Professore di Liturgia. Questi dedicherà cura particolare all'esposizione della storia e della struttura del Breviario romano. Anzichè insistere esclusivamente o anche principalmente su punti di erudizione, che ai giovani potrebbero riuscire gravi e noiosi, inquadrerà la storia complessa delle successive riforme e innovazioni, nelle aspirazioni ardenti della spiritualità monastica ed ecclesiastica di attuare il precetto divino: *Oportet semper orare*.

Potrà inoltre accordarsi con i Professori di Lettere perchè in Liceo facciano tradurre gli inni del Breviario (in connessione, eventualmente, con lo studio di S. Ambrogio, Prudenzio, S. Gregorio Nazianzeno, S. Paolino di Nola) e indirichino agli alunni le buone traduzioni italiane dei Salmi e degli inni.

¹ *In librum Psalmorum prologus*: ML 36, 64.

² *In Ps. 137*: ML 36, 1775.

³ DENZINGER, *Enchir. Symb.*, 139.

E poichè la Sacra Scrittura è tanta parte del Breviario, largo contributo alla recita sempre più consapevole del Divino Ufficio dovrà portare il Professore di Scienze Bibliche, il quale da questo Sacro Dicastero¹ ha già l'incarico di tenere un corso speciale sui Salmi.

Vorremmo ora insistere perchè in questo corso sia messo in risalto il significato di *preghiera* (lode, ringraziamento, propiziazione, supplica, abbandono in Dio) che è l'anima di tutti i Salmi. Mostri il Professore quanto queste preghiere siano accomodate ai più differenti bisogni del cuore umano e a tutte le vicende della vita. Non ometta di far vedere quanto belli e profondi siano i pensieri dei Salmi su Dio e sulla sua provvidenza, sulla natura e sui doveri degli uomini verso Dio e verso gli altri uomini. In tal modo la serie delle osservazioni storiche e filologiche non soffocherà il tema fondamentale, ed i giovani sentiranno palpitar nei Salmi la pietà e l'ardore degli affetti che liricamente prorompono dall'anima dell'Autore ispirato.

L'azione coordinata dei Professori,² i quali sapranno cogliere discretamente le varie occasioni, presentate dal loro insegnamento, per aiutare il giovane Seminarista a meglio comprendere ed apprezzare il Divino Ufficio, non potrà non influire favorevolmente e con frutto sugli alunni del Santuario.

2126

È però evidente che in prima linea dovranno adoperarsi il Rettore e il Direttore spirituale, che hanno in questo campo responsabilità dirette ed insieme maggiori possibilità.

Il Rettore dovrà rivelare ai giovani le grandezze e le bellezze di quel mirabile « corpus » di preghiere e di insegnamenti, così atto ad ottenere che *reveletur... per Ecclesiam multis sapientia Dei* (E. 3, 10). Il risalto dato ai periodi e alle solennità della Liturgia, il canto dei Vespri domenicali e festivi, l'accuratezza del canto gregoriano, le ufficiature solenni eseguite in varie ricorrenze, debbono formare un ambiente che attragga il chierico a partecipare alla vita della Chiesa orante, che commenti alla sua mente e al suo cuore la *vox sponsae*. Sarà sollecito il Rettore che la preghiera ufficiale collettiva fiorisca, nell'anima di ognuno, in preghiera personale. Non pago delle apparenze, cercherà, con paterna discrezione, di accertarsi se il novello Suddiacono ami il Breviario, ne apprezzi la svariate ricchezza e ne gusti la multiforme bellezza. Seguirà e farà seguire ciascun Suddiacono nell'adempimento di questo sacro dovere e avrà in ciò uno degli elementi più sicuri (anche se meno avvertiti) per giudicare con sicurezza della pietà vera del giovane.

Ci piace qui ricordare le sapienti regole date da S. CARLO nelle sue *Admonitiones ad Clerum* (c. 2, n. 12): « *Horas dicite attente, pie, decore, supplicique mente, puro corde et casto corpore, non pigri, non somnolenti, non osecitantes, non mente vaga, non vagis oculis, non indecenti corporis statu; rite, religiose, divinas laudes concelebrate, cantantes in cordibus vestris Deo* ». Questi santi richiami, quasi eco dell'esortazione della Chiesa di recitare il Breviario « *pie, attente ac devote* » potranno, particolarmente nella parte esterna, servire di norma ai Superiori, ai quali anche in questa azione nobilissima spetta assistere, vigilare e, se occorre, correggere il giovane perchè si avvezzi a dare all'Ufficio Divino il tempo necessario, secondo le indicazioni liturgiche, e a recitarlo in luogo conveniente e con atteggiamento anche esternamente dignitoso. Soprattutto i Superiori non permettano mai che il Breviario sia sacrificato alle apparenti necessità dello studio, con una recitazione affrettata o spezzettata, nè relegato alle ore più disagiate del giorno: l'esempio di S. Tommaso insegna che la preghiera

¹ Litt. circ. d. d. 5 aug. 1941.

² Suggestiamo alcuni libri, tra i migliori, intorno al Breviario che potranno essere utilmente adibiti nei Seminari, oltre quelli già indicati a proposito del Salterio. Torniamo a raccomandare l'ottima opera del P. CARLO WILLI, *Il Breviario spiegato*. Utilissima al Professore di Liturgia (e agli altri) sarà la *Storia del Breviario* di S. BAUMER in due volumi in-8° (traduzione francese di R. Biron, Paris, Letouzey, 1905), nonchè PIERRE BATIFFOL, *Histoire du Bréviaire Romain*, 3° ed. (Paris, Gabalda, 1911). Potrà essere messa in mano agli alunni la concisa opera di J. BAUDOT, O. S. B., *Le Bréviaire* (Paris, Blond et Gay, 1928), precedentemente uscita in traduzione italiana sulla prima edizione (Roma, Desclée, 1909).

non solo non è mai a detrimento dello studio, ma lo conforta, lo eleva, lo rende fecondo, specialmente allorché si tratta di studi sacri.

Il prezioso insegnamento guiderà il giovane anche per l'avvenire, quando, fatto Sacerdote, sarà tentato, per l'attività esterna in opere di apostolato, di rimandare la recita del Divino Ufficio alle ore più stanche della giornata, o a recitarlo in ambiente di evidente dissipazione, o ad accumularne più parti o a sbrigarsene con una recita affrettata. Fedele alle sane abitudini del Seminario e alle sapienti indicazioni ricevute, ricorderà che appunto con la recita devota, attenta e dignitosa del Breviario, le sue fatiche apostoliche riusciranno feconde.

2127

Infine spetterà particolarmente a chi dirige e forma spiritualmente le anime dei giovani Chierici, l'alto compito di guidarli ad elevare l'ora del Breviario in un'ora di unione intima con Dio, e renderla uno degli elementi decisivi della loro formazione. La recita del Breviario non è infatti e non deve essere un puro esercizio di intelligenza e di memoria, un vago ricordo di studi fatti o una semplice lettura: essa è e deve essere una *preghiera*: la mente e il cuore del giovane levita devono rispondere a quanto egli legge, sì da riportare dal Breviario una luce più viva di fede e un fuoco più ardente di amore divino.

Perciò il Direttore spirituale si studierà di far comprendere ai chierici che il Divino Ufficio attua la « *conversatio in coelis* » voluta dall'Apostolo.¹ Terrà appropriate istruzioni sull'argomento e raccomanderà ai chierici *in sacris* di sempre fondere insieme i due elementi essenziali alla formazione sacerdotale — pietà ed azione — e quindi di porre a fondamento di una energica ed instancabile azione esterna una solida vita interiore. Esorterà i giovani a fare spesso convergere gli esami particolari e generali di coscienza sul compimento di questo sacro dovere. Raccomanderà di vedere nel Breviario *la voce della Chiesa*, di fare spesso la meditazione su brani o pensieri tratti dal Breviario; di avvezzarsi gradatamente alla triplice attenzione: materiale, letterale, spirituale; di variare le intenzioni col variare delle ore canoniche.

Così avrà cura di rappresentare al seminarista il Divino Ufficio (come poi la santa Messa) in armonia con l'apostolato, che dovrà essere il frutto spontaneo della sua vita interiore.

2128

Già abbiamo accennato, ma qui insistiamo di proposito, sulla necessità di preparare i giovani leviti ad un apostolato generoso ed operoso.

In questi tempi di rivolgimenti straordinari, mentre purtroppo si contano così numerosi gli indifferenti, i disorientati, i delusi, è necessario che il Sacerdote ricerchi e percorra ogni via per avvicinare, influire, sostenere, convertire. Fortunatamente le conquiste non sono difficili né rare, quando il Sacerdote sia veramente l'uomo di Dio, pieno il cuore dell'amore di Dio, dello zelo della sua gloria, e quindi della salvezza delle anime.

Già in Seminario il giovane può partecipare a questo grande apostolato, offrendo, ad esempio, le Ore canoniche sia per coloro che maggiormente hanno bisogno dell'assistenza spirituale e dell'opera sacerdotale, sia per le molteplici istituzioni e congregazioni che lavorano in questi campi, sia in generale per i Sacerdoti e per l'Azione Cattolica che più da vicino collabora con il Sacerdote. Sarà, in Seminario, solo preghiera, che però si ripercuoterà efficacemente nel futuro, rendendo più naturale, spontanea, vibrante nel novello Sacerdote l'attività apostolica, e tanto più fruttuosa quanto più sostenuta e fomentata dalla preghiera. Il Santo Breviario diventa in tal modo la forma più efficace dell'Apostolato della preghiera, ancora di recente lodato e raccomandato dall'Augusto Pontefice felicemente regnante, Pio XII.²

Che anzi sapendosi già unito a migliaia e migliaia di Sacerdoti nel coro delle lodi divine e nella implorazione delle grazie necessarie per tutto il popolo cristiano, il seminarista proverà più vivo il senso della santa solidarietà sacerdotale e dell'impegno comune di portare

¹ Cfr. Ph. 3, 20.

² Cfr. Motu proprio *In collidianis precibus*, 24 mart. 1945: AAS 37, 65 ss.

le anime a Cristo, e più facilmente farà tesoro dei molti eccitamenti che il Breviario presenta per accendersi l'animo di ardore apostolico. E da questa amata preghiera quotidiana, meditata e gustata fin dal Seminario con profondo senso di pietà, saprà il seminarista, fatto Sacerdote, attingere come da miniera inesauribile, temi di esortazioni e di conforti da proporre ai fedeli, sia dal pergamo, sia al tribunale di penitenza.

Così illustrato, il Breviario procurerà ai cuori dei giovani leviti una delle ore più belle e spiritualmente feconde della giornata. E non avverrà, come purtroppo è da deplorare in alcuni, che, decadendo dal primiero fervore, vengano a considerarlo come un peso importuno e a ridurlo ad un affrettato meccanismo di labbra, con il cuore lontano da Dio.

Se Superiori e Professori, con l'esempio e con le sagge esortazioni, con continuità e con azione concorde, attenderanno ad indirizzare tutti e ciascuno dei giovani ad essi affidati, particolarmente se già negli Ordini Sacri, nel santo uso di questo nobilissimo strumento di bene, così come abbiamo creduto di suggerire, ne raccoglieranno essi stessi sicuri vantaggi. Preghiera che accompagna le ore della giornata, quale luce sicura alla mente e valido sostegno alla volontà, avrà felici ripercussioni non solo nella vita spirituale, intellettuale e disciplinare di ciascun giovane, ma sullo stesso andamento collettivo dei corsi maggiori, dai quali principalmente dipende la vita del Seminario intero.

Ci ottenga Maria Santissima, sublime modello della lode a Dio nel *Magnificat*, che questa nostra esortazione, ispirata dal desiderio vivissimo di preparare alla Chiesa santi Sacerdoti, trovi in tutti gli animi a cui è diretta una pronta e docile corrispondenza per la sua felice attuazione.

2129

Lettera circolare agli Ecc.mi Commissari per gli studi dei Pontifici Seminari Regionali d'Italia circa l'istituzione di un corso speciale per la spiegazione dei Salmi.

La Santità di Nostro Signore Pio Pp. XII, felicemente regnante, nella Sua vigile sollecitudine per tutto ciò che concerne la vita interiore e la pietà del Clero, desidera che si dedichi cura particolare all'intelligenza dei Salmi, perchè la recita del Divino Ufficio, la quale costituisce per il Sacerdote la preghiera di tutta la vita e di tutte le ore, sia compiuta con maggiore attenzione e devozione.

In ossequio all'augusto desiderio del Santo Padre, questa Sacra Congregazione è venuta nella determinazione che, a partire dal prossimo anno scolastico 1941-42, nel programma degli studi Teologici dei Pontifici Seminari Regionali venga introdotto un corso pratico sul Salterio secondo le seguenti norme:

1. - Il Corso è biennale per gli alunni riuniti del 3° e 4° anno di Teologia, con una lezione settimanale.
- L'ora necessaria allo scopo viene presa dal corso affine di Liturgia, che è quindi limitato al primo biennio, rimanendo però integro l'insegnamento delle SS. Cerimonie da impartirsi settimanalmente da un superiore a tutti gli alunni di Teologia in orario extra scolastico.
2. - Il Corso è affidato al Professore di Sacra Scrittura, il quale d'ora innanzi dovrà tenere complessivamente dieci lezioni per settimana come gli altri insegnanti di Teologia.
3. - Il Corso ha scopo eminentemente pratico e deve comprendere la spiegazione di tutto il Salterio.
4. - Perchè sia possibile dare ai Chierici, con una cinquantina di lezioni, — quante se ne possono tenere nel biennio — una comprensione abbastanza esatta dei 150 Salmi, è bene:
 - a) premettere la introduzione al Salterio, con tutte le questioni inerenti (senso biblico, poesia ebraica ossia parallelismo e ritmo, ecc.) nel primo anno di Teologia;
 - b) raggruppare i Salmi in serie secondo l'argomento: così è anche più facile evitare inutili ripetizioni e raggiungere maggior chiarezza nell'esposizione;
 - c) svolgere i Salmi messianici e qualche altro dei più importanti nella scuola ordinaria di esegesi, con l'ampiezza che meritano;
 - d) il Professore si preoccupi che gli alunni comprendano bene il senso del testo Volgato, che è quello del Breviario: per maggiore speditezza può usare la lingua italiana.

Egli, premessa per ogni Salmo una brevissima introduzione (circostanze storiche che vi hanno dato origine, argomento, divisione, caratteristiche principali letterarie e dottrinali) legga il testo latino, lo traduca e dove il senso presenti qualche difficoltà, ne dia brevemente la spiegazione, ricorrendo al testo ebraico soltanto quando la Volgata non sia chiara, omettendo però sempre ogni discussione.

5. - All'inizio del Corso si legga e si commenti brevemente la bolla di Pio X di s. m. *Divino afflatu* (1 nov. 1911),¹ e si insista sull'alto valore e l'uso liturgico dei Salmi.

6. - Al termine del terzo e del quarto anno di Teologia gli alunni devono sostenere un esame sui Salmi letti e spiegati.

7. - Sarebbe bene che il Professore prescrivesse un testo unico e lo seguisse. Se non esiste ancora un libro di testo che possa dirsi sotto ogni riguardo completo e soddisfacente, non mancano certo esposizioni e volgarizzazioni del Salterio. Mons. VINCENZO TAROZZI di s. m. nel suo aureo opuscolo *Psallite sapienter* a chi non abbia modo e tempo di attingere a copiose esposizioni suggerisce, tra i moderni *Il Nuovo Salterio del Breviario Romano* dell'egregio Sulpiziano L. CL. FILLION, testo, traduzione e commento disposto secondo le riforme di Papa Pio X. Ma nessuno e più competente del Professore nella scelta della traduzione e del commento che meglio rispondano alle giuste esigenze dei suoi alunni, i quali potrebbero giovare molto del Salterio contenuto nella ormai celebre *Biblia Sacra Vulgatae Editionis* pubblicata da P. MICHELE HETZENAUER.

Il Revmo Prefetto degli Studi di ciascun Seminario Regionale alla fine del prossimo anno scolastico farà ampia relazione circa i risultati del Corso all'Eccmo Presule Commissario per gli Studi, il quale ne informerà questo Sacro Dicastero, e questi ne approfitterà per migliorare, eventualmente, il Corso stesso.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De momento rectae educationis clericorum in hodiernis circumstantiis

(Ex Epist. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. *No desconoce* ad Episcopos Insulae Cuba, 8 iun. 1945).

2130

Ahora que las graves preocupaciones de la guerra han disminuido un tanto con el cese de las hostilidades en Europa, y se van normalizando poco a poco los servicios postales, deseamos comunicarnos directamente con Vuestra Excelencia y con sus Venerables Hermanos del Episcopado, con la presente carta, para estudiar de conjunto los remedios que reclama la gravedad de la hora presente.

Nos encontramos hoy de frente a una sociedad impregnada de neopaganismo, causado principalmente por la deficiente asistencia religiosa del pueblo por parte de los Sacerdotes, insuficientes por su escasez para las necesidades del apostolado moderno. Las consecuencias, sin embargo, son dolorosísimas: ignorancia e indiferencia religiosa cada vez más profunda; desaparición progresiva de la vida cristiana en el hogar; sistemáticos prejuicios sobre la dignidad y ministerio del Sacerdote; lamentable disminución de las vocaciones eclesíásticas.

Ante esta situación cundiría más el desaliento, aún entre las almas vigorosas, sino viniera a nuestra mente el pensamiento confortador de la divina Providencia, o no se trataba de la causa de Dios y de las almas por la que todo sufrimiento es dulce y todo sacrificio fecundo. Trabajar con celo y generosidad para que el Señor reine en las almas es el mayor consuelo para los verdaderos apóstoles y el mayor timbre de gloria para el hombre.

¡ Con que ansias, Excmo. Señor, pedimos que surjan almas de las consagradas a Dios, que se entreguen incondicionalmente a la grande obra de renovar la faz de la tierra! Pero,

¹ Constitut. Ap. *Divino afflatu*: AAS 3, 633-638.

por desgracia, escasean los obreros evangélicos; y entre los pocos que tenemos no abundan los que se enuncian a la altura de su misión. Creemos por tanto hacer cosa muy grata a Vuestra Excelencia, y cooperar de algún modo a su ministerio pastoral, proponiendo algunas reflexiones sugeridas por la actual situación religiosa de esa grande Isla.

...

2131

Queremos manifestarle en primer lugar el grandísimo consuelo que hemos experimentado al saber que la divina Providencia, que maternal y sablamente bendice y secunda los esfuerzos de la buena voluntad, está coronando y llevando a feliz término la construcción del Seminario de San Basilio a los pies mismos de la excelsa Patrona de Cuba, y del grandioso Seminario del Buen Pastor: grandes y modernos, donde los alumnos puedan crecer «in sapientia et gratia coram Deo et hominibus»,¹ según el Modelo Divino y según las esperanzas y deseos de los Reverendísimos Prelados. A este propósito nos place recordar un nobilísimo pensamiento de San Carlos Borromeo, Patrono de los Seminarios, traído repetidas veces por el Sumo Pontífice Pio XI: «Sacrorum Alumnus ex seminariorum forma et decore dignitatem vocationis suae grato animo agnoscat».²

Por tanto ningún gasto debe reputarse excesivo cuando se trate de adaptar el Seminario a su alta misión. Su decisivo valor educativo exige y justifica todos los dispendios que se hagan a este efecto.

Son evidentes las ventajas de tan próspera determinación. El nuevo edificio del Seminario Central ofrece, sin duda, óptimas condiciones para la observancia disciplinar y para la formación científica, con ordenados y bien provistos gabinetes de física y química, con la biblioteca general y otras particulares; ni se echarán de menos las modernas exigencias de la higiene en la enfermería, los baños, duchas e incluso en el gimnasio para la educación física. Además la espléndida construcción de la nueva sede, superior con mucho a la precedente, atraerá la simpatía de los fieles y favorecerá no poco el fomento de las vocaciones sacerdotales, que muchas veces se retraen por el mísero estado del Seminario.

Por estas razones tenemos los ojos puestos con fundada esperanza en el nuevo Instituto eclesíástico, que prosiguiendo en la alta misión del glorioso Seminario conciliar de los Santos Carlos y Ambrosio, y contando con el favor y el apoyo de todos los Excmos. Señores Obispos de la Isla, podrá dar los copiosos frutos que ellos desean obtener.

Para que el nuevo centro pueda prosperar siguiendo las directivas de la Santa Sede y los deseos del Episcopado, es preciso gran tino en la selección de los Superiores y del claustro de Profesores, que han de ser una garantía de su normal funcionamiento, convirtiéndolo en un cenáculo y centro de irradiación espiritual. Los educadores de los futuros sacerdotes deben darles la formación literaria, científica, filosófica y teológica que la Iglesia prescribe, y vigilar para que los jóvenes levitas estudien intensamente todo el curriculum por ella trazado. La misma gloria cultural del antiguo Seminario conciliar cubano, tan benemérito de la cultura patria, sea para ellos un noble estímulo.

Teniendo en cuenta la escasez de Sacerdotes, de que se resienten todas las diócesis de Cuba y que hace todavía más difícil la selección del personal directivo del Seminario Central, esta Sagrada Congregación determinó hace tiempo confiar su dirección a los Padres de la Sociedad del Verbo Divino, que se han acreditado con los magníficos resultados conseguidos en otros Seminarios. La guerra ha interrumpido las gestiones que se habían iniciado entre la Santa Sede y dicha Sociedad; pero esta Sagrada Congregación confía que, con la aprobación y consentimiento del Episcopado Cubano, se lleven pronto a feliz término. Entonces estará asegurado, con la gracia de Dios, el porvenir de ese importante Centro, esperanza de la Iglesia en esa Nación.

¹ Cfr. L. 2, 52.

² *Discorsi di Pio XI* (Torino 1960): 2, 535; 3, 495.

* * *

2132

Otro motivo de íntima alegría ha sido para esta Sagrada Congregación el considerable aumento de los aspirantes al Sacerdocio, que tan palpable se ha hecho en estos últimos años, no solo para el Clero secular, sino también para el regular; como son prueba los fecundos y florecientes Noviciados que están surgiendo. Vemos en ello una particular bendición de Dios y una prueba de su misericordia con el pueblo cubano. Es preciso aprovechar este momento, esta hora de gracia: colaborar generosamente con la divina Providencia, fomentando de mil modos los gérmenes de tantas y tan santas vocaciones. Por eso recomendamos vivamente la Obra de las Vocaciones Sacerdotales, conforme al reglamento publicado en el «Acta Apostolicae Sedis» del año 1943.¹ Sabemos que ha sido establecida en diversos lugares; pero conviene extenderla más e intensificar su espíritu, sin perder de vista sus principales actividades: 1) dar a conocer la sublime dignidad sacerdotal y sus méritos; 2) intensificar la oración según la inculcada recomendación del Divino Maestro; 3) aportar medios económicos que permitan la fundación de becas a favor de los alumnos pobres y mejoren la economía del Seminario para que pueda sustentar con holgura a los Seminaristas, y pueda recompensar adecuada y dignamente a cuantos en el trabajan: Superiores, Profesores, Religiosas y personas de servicio.

Esta benéfica Obra deberá establecerse en todas las Parroquias, de modo que los fieles la conozcan y contribuyan generosamente con sus limosnas. Con el edificante ejemplo de santos Sacerdotes, con oportunas conferencias y por medio del apostolado de la pluma se procurará elevar el prestigio del Clero para que todos tengan de la dignidad sacerdotal la justa y adecuada idea, que es fuente de amor y de estima.

Entonces será fácil organizar el apostolado de la oración en las diversas clases de la sociedad, con el ofrecimiento de santas Comuniones y Misas, con la práctica de pequeños sacrificios y jaculatorias, la celebración de funciones públicas y solemnes, las ofertas de obsequios y especiales sacrificios entre los niños, los enfermos y los que sufren.

Haciéndolo de este modo se creará entre los fieles un ambiente favorable para las vocaciones eclesíasticas; no se las mirará con desprecio sino como preclaro don de Dios y prenda de la divina predilección. Las familias más distinguidas por su rango y posición, que hoy tienen a menos encaminar sus hijos hacia el Santuario, se estimarán honradas si alguno de sus familiares traspasa los umbrales del Sacerdocio, porque apreciarán la sublime misión salvadora y santificadora del Sacerdocio en la sociedad.

La difusión e incremento de esta Obra providencial, tan recomendada por los Sumos Pontífices y últimamente erigida como PONTIFICIA en esta Sagrada Congregación por el Santo Padre Pío XII fel. reinante, con el Motu Proprio «Cum Nobis» del 4 de Noviembre de 1941,² no solo dependerá de la actividad del Clero, sino también de la cooperación que a ella aporte la Acción Católica, de fecundidad siempre admirable.

* * *

2133

Con este motivo recomendamos vivamente, en cuanto de nosotros depende, las organizaciones de la Acción Católica, milicias auxiliares de la Jerarquía, instrumento efficacísimo para la restauración cristiana de la sociedad. De ellas escribía en su primera carta Encíclica el Santo Padre: «Una aguerrida falange de hombres y de mujeres, de jóvenes y jovencitas, obedientes a la voz del Supremo Pastor y a las directivas de los respectivos Obispos, se consagran con todo el entusiasmo de su corazón a las obras de apostolado para devolver a Cristo las masas del pueblo que de El se habían alejado».³

¹ AAS 35, 369-373. [Cfr. nn. 2111 ss.].

² AAS 33, 479 [cfr. n. 2093].

³ Litt. Encycl. Summi Pontificatus: AAS 31, 443.

De este modo la Acción Católica coopera eficazmente con el apostolado sacerdotal, que con frecuencia resulta insuficiente. Más de una vez llamó Pío XI la atención de los Señores Obispos sobre estos puntos y sobre las múltiples relaciones de la Acción Católica con el Seminario;¹ ya que está llamada a reportar muchas ventajas a los aspirantes al Sacerdocio, ora fomentando las vocaciones y haciendo que salgan directamente de sus filas, ora procurando que florezcan en las familias formadas según los principios del Santo Evangelio.

Además se debe tener en cuenta que si el celo por las Misiones entre infieles, y la celebración (al menos en el Seminario Mayor) del «Día pro Oriente», contribuyen en gran manera a formar en los generosos corazones de los seminaristas el espíritu de sacrificio y de apostolado, no es menor el influjo que se ejerce en este mismo sentido adiestrándolos en la Acción Católica, como se aconsejaba en las instrucciones emanadas de esta Sagrada Congregación.² Reservando la enseñanza metódica de lo que constituye la parte técnica de la Acción Católica para las clases de Teología Pastoral, no se debe omitir a lo largo de los cursos de formación el conocimiento de su espíritu y de los edificantes ejemplos de muchos de sus miembros. (Recuérdese a este propósito el heroísmo de algunos jóvenes Mejicanos y de otros muchos de la España católica). De este modo los seminaristas, después de haber aprendido a amar la Acción Católica desde los primeros años del Seminario, cuando salgan Sacerdotes sabrán difundirla con entusiasmo y generosidad.

* * *

2134

Respecto del Seminario menor, nos place recalcar su extraordinaria importancia, ya que muchas veces depende de su regular funcionamiento la elevación espiritual del mismo Seminario Mayor. Es por tanto de sumo interés que sean puestos al frente Sacerdotes escogidos, que se distingan por sus virtudes personales y por sus cualidades pedagógicas.

El Rector sobre todo y el Director Espiritual, libres de otras ocupaciones, deben vivir consagrados exclusivamente a su alta misión, siempre a la completa disposición de los alumnos. Con el ejemplo de su vida, con una prudente dirección y oportunas pláticas espirituales y formativas, toca a ellos crear en el Seminario aquel ambiente de sobrenaturalidad que lo eleve sobre un simple Colegio.

Los Profesores, bien formados y competentes, graduados a ser posible en las materias que enseñan o en otras afines, deben constituir un Claustro docente que acreciente el prestigio del Seminario ante la opinión pública. Deben ser hombres que desde la cátedra, con el entusiasmo por la ciencia y la consciente responsabilidad de su alta misión de educadores, den a la enseñanza tal eficacia sobrenatural que excite en los seminaristas el amor al saber y al estudio como medios eficacísimos de elevación y de apostolado.

* * *

2135

La imposibilidad por parte de algunas diócesis de dar a sus alumnos una adecuada formación espiritual e intelectual sigue siendo una de las razones más poderosas que justifica la creación de los Seminarios interdiocesanos.³ Esta Congregación se hace cargo de los sacrificios que una tal situación exige a los Reverendísimos Prelados que se ven privados de algún Seminario; por eso les exhorta a que quieran suplir tan lamentable laguna erigiendo en sus diócesis una «Escuela o Seminario Preparatorio», donde se eduquen niños de buena índole con el fin primordial de cultivar en ellos los preciosos gérmenes de la vocación sacerdotal y enviarlos, después, debidamente escogidos y preparados, al Seminario Menor.

¹ [Cfr. nn. 1901, 1943-1954, 1971, 1977 ss.].

² [Cfr. n. 1936].

³ [Cfr. n. 1961].

Para Centros de esta naturaleza basta poco personal; pero es muy conveniente que esté siempre como Director algún Sacerdote distinguido que se gane la confianza de los niños y el aprecio de los padres. A falta de Sacerdotes seculares idóneos se podría echar mano de algún celoso Religioso; e incluso se podría recurrir a la cooperación de algún maestro ejemplar, escogido, a ser posible, entre las filas de la Acción Católica.

• • •

2136

Una palabra, en fin, sobre las vacaciones en familia. La experiencia ha demostrado que estas acarrear gravísimos peligros a los jóvenes seminaristas. Está el mal tan difundido que hasta el hogar más cristiano se resiente, y el seminarista por necesidad se tiene que encontrar muchas veces en una situación violenta para su espíritu; y su ánimo impresionable y voluble por naturaleza corre grave riesgo de pervertirse. De aquí la necesidad ineludible de disminuir el tiempo de vacaciones, como se viene practicando con excelentes resultados en muchas diócesis.

Lo mejor sería disponer de una buena casa de campo situada en lugar ameno y agradable para el veraneo. Pero donde esto no sea posible, sería conveniente dividir el largo período de vacaciones, haciendo volver por algunas semanas los alumnos en el Seminario, donde lejos de los mil peligros y seducciones del mundo se entonarían de nuevo. El retorno a la vida ordenada de piedad y de estudio, algo más llevadero, las largas y frecuentes excursiones y los juegos adaptados a la edad juvenil, dan al veraneo en comunidad un singular atractivo.

La Sagrada Congregación de los Seminarios y Universidades, consciente de su grande responsabilidad, no puede eximirse de dirigir una ardiente súplica a los Exmos. Obispos, en cuyas manos está el porvenir temporal y eterno de tantas almas, para hacer de una Isla, tan llena de dones divinos, faro de civilización cristiana en el mundo mediante la preparación de sacerdotes apóstoles.

Este es también el intenso deseo de Su Santidad, que en sus graves penas y angustias querría recibir en breve tiempo noticias consoladoras sobre el progreso de la vida religiosa cubana, la cual está unida estrechamente a la formación de los sacerdotes hijos de ese Noble país, rico de promesas. Para alentarle en tan delicada labor y como prenda de los favores celestiales, el Augusto Pontífice envía a Vuestra Excelencia Reverendísima una especialísima Bendición Apostólica.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De formatione eorum qui ad sacerdotium tendunt

(Ex Epist. *Per hos postremos annos* ad Episcopos Poloniae, 29 iun. 1945).

2137

Neque pastorales curas vestras sacra Seminaria desiderant, « quorum cum statu — ut Decessor Noster fel. rec. Leo XIII iure meritoque asseverat — fortuna Ecclesiae coniungitur maxime ».¹ Pateant ea iterum iis iuvenibus omnibus, qui divino quodam instinctu ad sacerdotalia vocantur capessenda munia; ibique iidem recte instituantur, riteque ad pietatem, ad doctrinam, ad religionis amplificandae studium conformentur.

AAS 37, 207.

¹ Epist. *Paternae providaeque*, Leonis XIII Acta: 19, 194. [Cfr. n. 1125].

De convenientia ut copia Alumnorum Romae instituatur

(Ex Epist. *Provide hoc* ad Episcopos Reipublicae Cecoslovacae, 28 aug. 1945).

2138

Nomine insignitum caelestis Patroni, cui obsequia praestare contentis, est Romae Pontificium Collegium, quod nunc silentio praeterire non possumus. Nobiscum admiramini lectorum sacerdotum segetem, qua illud terram vestram donavit: quam ob rem summopere optandum est, ut, faventibus vobis, idem quam primum nova eaque copiosa alumnorum agmina recipiat, quae Romae apud Apostolorum Principum cineres sacris litteris et catholice agendi studio imbuantur. Deum denique, sine quo nihil, quocum possumus omnia, sedulis votis exoramus, ut vobis et laboribus vestris opifer semper assistat et evangelicae lenitatis munere sedet aspera, incunda sufficiat, Sancto Joanne Nepomuceno deprecatore, cuius patrocinio quaecumque Nobis et vobis cordi sunt, commendamus.

AAS 37, 254.

De laurea congruenti ad docendum in Facultate Theologica

(Resp. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Proposito dubio* 28 aug. 1945).

2139

PROPOSITO DUBIO: An ad quaecumque disciplinam in Facultate Theologica tradendam laurea congruenti praeditus, ex praescripto art. 21 Constitutionis Apostolicae *Deus scientiarum Dominus*,¹ praeter doctorem in Sacra Theologia, ille haberi possit qui lauream adeptus sit — apud Facultatem studiorum ecclesiasticorum — vel in Re Biblica, vel in Iure Canonico, vel in Studiis Orientalibus, vel in Historia Ecclesiastica, vel in Missiologia, vel in Archaeologia christiana, vel in Philosophia; haec Sacra Congregatio de Seminariis et studiorum Universitatibus

RESPONDENDUM CENSUIT: *Affirmative*, modo candidatus ornatus sit etiam Licentia in Sacra Theologia, vel Licentia in ea disciplina quam tradere debet.

AAS 37, 272.

Imitatio Iesu Christi exigit firmitatem in calamitatibus

(Ex Litt. *Encycl. Orientales omnes*, ad Episcopatum de unione Ecclesiae Ruthenorum cum Ap. Sede, 23 dec. 1945).

2140

Vos dein paterne alloquimur, dilecti filii, qui sacerdotio insigniti, Christi, qui passus est pro nobis² propius vestigia sequi, atque adeo prae ceteris certaminis impetum ferre ac sustinere debetis. Dum calamitates vestrae tam vehementer Nos afficiunt, laetamur tamen quod Nobis licet, Divini Redemptoris verba mutuantes, ita plerosque ex vobis affari: *Novi opera tua et fidem et caritatem tuam et ministerium et patientiam et opera tua novissima plura prioribus* (Ap. 2, 19). Pergite, hortamur,

¹ [Cfr. n. 1782].

² Cfr. 1 C. 4, 1.

luctuosis hisce temporibus firmi constantesque perstare in fide vestra; pergite sustinere debiles, vacillantesque fulcire. Monete, quatenus opus est, commissos vobis christifideles haudquaquam licere, ne extrinsecus quidem vel ore tenus, Christum suamque Ecclesiam negare vel deserere; ac callidas eorum artes detegite, qui hominibus terrena commoda auctioremque in praesenti vita felicitatem pollicentur, dum eorum animos perdunt. Exhibete vosmet ipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis... in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae a dextris et a sinistris» (2 C. 6, 4, s.).

AAS 38, 61.

De iuribus et officiis sacerdotis in rebus ad vitam publicam spectantibus

(Ex Hortat. Pastor. *Ci torna sempre ad parochos Urbis et sacros Quadragesimae concionatores*, 16 mart. 1946).

2141

4°. - Il sacerdote cattolico non può essere semplicemente equiparato ai pubblici ufficiali o agli investiti di un pubblico potere o funzione civile o militare. Questi sono impiegati o rappresentanti dello Stato, da cui, salva sempre la legge divina, dipendono e del quale curano i legittimi interessi; lo Stato perciò può emanare disposizioni attinenti alla loro condotta anche nelle questioni della politica. Il sacerdote invece è ministro della Chiesa ed ha una missione, che, come abbiamo già accennato, si estende a tutta la cerchia dei doveri religiosi e morali dei fedeli, e nell'adempimento della quale egli stesso può essere quindi obbligato a dare, sotto quell'aspetto, consigli o istruzioni riguardanti anche la vita pubblica. Ora è evidente che gli eventuali abusi di una tale missione non possono essere per se stessi lasciati al giudizio dei poteri civili, esponendo inoltre i pastori delle anime ad impedimenti e a molestie provocate da gruppi non bene affetti verso la Chiesa, sotto il facile pretesto di voler separare il clero dalla politica. Non si dimentichi che appunto con l'appiglio di voler combattere il cosiddetto «cattolicesimo politico», il nazionalsocialismo, il quale in realtà non mirava che a distruggere la Chiesa, mosse contro di questa tutto quell'apparato di persecuzioni, di vessazioni, di spionaggio poliziesco, contro cui ebbero a difendersene e a lottare coraggiosamente, anche dal pergamo, uomini di Chiesa, il cui eroismo è oggi ammirato da tutto il mondo.

AAS 38, 187 s.

Normae pro Sacerdotibus et Seminaristis italicis Romae commorantibus et pro eorum inscriptione in Athenaeis Pontificiis

(Normae S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Nessun Sacerdote*, 20 mai. 1946).

2142

1. Nessun Sacerdote può dimorare in Roma per ragioni di studio, se non è ospitato in uno dei Seminari, o Collegi, o Convitti Ecclesiastici indicati nell'unito elenco.

2. Gli Ecc.mi Ordinari Diocesani, prima di permettere che i Sacerdoti della loro Diocesi si rechino a Roma per ragioni di studio, si assicurino che questi possano essere ospitati in uno dei Seminari, o Collegi, o Convitti Ecclesiastici suddetti.

A tale scopo abbiano cura di rivolgere *personalmente* domanda, in tempo utile, al Superiore del Seminario, o Collegio, o Convitto Ecclesiastico, presso il quale desiderano che i loro Sacerdoti siano ospitati, e ne attendano risposta prima di concedere il permesso di assentarsi dalla Diocesi per recarsi a Roma.

3. Gli Ecc.mi Ordinari diocesani sono pregati di assicurarsi che i suddetti Sacerdoti dispongano di mezzi sufficienti per sostenere le spese occorrenti per la loro permanenza in Roma, e di ciò diano garanzia nella domanda di cui sopra.

4. I medesimi Sacerdoti dovranno essere muniti del «discessit» del proprio Ordinario, che presenteranno al Superiore dell'Istituto, che li ha accettati.

Sarà poi cura del Superiore procurar loro il prescritto «celebret» del Vicariato di Roma.

5. Le stesse Norme, di cui agli articoli 1, 2, 3, valgono anche per i Seminaristi, i quali però possono essere ospitati soltanto nei Seminari o nei Collegi Ecclesiastici aventi per fine la formazione del Clero.

6. Le domande di iscrizione alle Facoltà degli Atenei Pontifici debbono essere presentate alle Segreterie degli Atenei prima dell'inizio dell'anno scolastico, in ogni caso non più tardi del 15 novembre. Trascorso tale termine nessuna domanda potrà essere accettata.

7. Le domande di iscrizione debbono essere accompagnate da una dichiarazione del Superiore del Seminario, o Collegio, o Convitto Ecclesiastico, presso cui il richiedente ha preso dimora, nella quale si affermi che il richiedente stesso è presente nell'Istituto ed è ivi ospitato in seguito a domanda del suo Ordinario Diocesano.

8. I Superiori dei Seminari, Collegi e Convitti Ecclesiastici comunicheranno, entro il mese di novembre, alla Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi nome e cognome dei Sacerdoti e Seminaristi ospitati per ragioni di studio, con l'indicazione della Diocesi alla quale appartengono, dell'Ateneo e delle Facoltà a cui sono iscritti e della classe che frequentano.

Alla chiusura dell'anno scolastico riferiranno brevemente alla stessa Sacra Congregazione sul profitto negli studi dei singoli studenti, sulla loro condotta morale ed ecclesiastica se Sacerdoti, e sul progresso della loro formazione ecclesiastica se Seminaristi.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De observantia Constitutionum et sanetitate vitae

(Ex Allocut. *Quamvis inquieti* ad Patres Societatis Iesu in XXIX Congregatione generali electores, 17 sept. 1946).

2143

Si veri nominis et intrepidi apostoli esse velitis, in id adsidue nitamini, ut, toti spiritu Exercitiorum S. Patris vestri Ignatii instituti atque imbuti,¹ solidas supernaturales virtutes vobis comparetis et fide ardenti omnes facultates vestras in famulatum Christi Domini impendatis; nitamini, ut hac via caelestis gratiae opes, utpote viva mystici Corporis Christi membra, vobis augeatis; divini Redemptoris caritate permoti, pravi amoris sui sensus contundite, abnegate vos, in primis animorum motus coercendo moderandoque, cuius quidem abstinentiae disciplina ad omnia officia explenda, ad omnia ardua exaltanda idonei et parati efficiamini.

¹ Cfr. *Epit. Inst. S. I.* n. 174 bis.

Ex hoc etiam fiet, ut oboedientiae virtus numquam concussis fundamentis innitatur. Tessera vestra, laus vestra, firmitas vestra oboedientia, quae eo quam maxime spectet oportet, ut ad moderatorum vestrorum nutum omnino flexibiles sitis sine querimoniis, sine murmurationibus, sine reprehendenda censura, quae, nostrae aetatis morbus, dissipat vires atque languida et infructuosa apostolica reddit incepta. Onerosa, quae austera oboedientia imponit, fient vobis levia, afflante caritate, quae si adest, Deus ipse adest, quia *Deus caritas est*. Sit ergo in vobis *caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta* (1 T. 1, 5).

Vestrum est nomine et re non solum viros religiosos, sed magnae quoque doctrinae esse. Ipsi officium exercetis, sive ore sive scriptis, theologiam, Sacras Litteras, ceterasque ecclesiasticas disciplinas, philosophiam quoque docendi: eximius hic vobis honor, nobilis labor, at magna quoque suscepti huius ministerii vobis ratio impendetur. Universis et singulis, quibus haec concredita provincia est, alta sonat Apostoli vox: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates et oppositiones falsi nominis scientiae* (1 T. 6, 20)...

2144

Quodsi iidem apprime fidem debent colere, debent etiam accuratam perfectamque scientiam sibi adipisci et, praeclara sui Instituti vestigia secuti, doctrinarum progressus, quantum possunt et quomodo possunt, sectari, id sibi persuasum habentes, se hoc itinere, quamvis aspero, plurimum ad maiorem Dei gloriam et ad aedificationem Ecclesiae conferre posse. Insuper suae aetatis hominibus, sive ore sive scriptis, debent, ita loqui, ut intelligenter et libenter audiantur. Ex quo id infertur, ut in proponendis et proferendis quaestionibus, in argumentationibus ducendis, in dicendi quoque genere deligendo, oporteat sui saeculi ingenio et propensione sapienter orationem suam accommodent. At quod immutabile est, nemo turbet et moveat. Plura dicta sunt, at non satis explorata ratione, «de nova theologia» quae cum universis semper volventibus rebus, una volvatur, semper itura numquam perventura. Si talis opinio amplectenda esse videatur, quid fiet de numquam immutandis catholicis dogmatibus, quid de fidei unitate et stabilitate?

Dum igitur inocciduum Veritatem vereri sanctum sollemneque habetis, operam date problemata, quae labens fert tempus, studiose investigare et exsolvere, praesertim si ea eruditus christifidelibus obstacula et difficultates progignere possint; quin etiam eadem illustrando, in auxilium convertentes impedimentum, illorum fidem inde confirmate. Verumtamen, cum novae vel liberae agitantur quaestiones, catholicae doctrinae principia semper mentibus praefulgeant; quod in re theologica omnino novum sonat, evigilanti cautione perpendatur; certum firmumque ab eo, quod coniectura ducitur, ab eo, quod labilis nec semper laudabilis mos etiam in theologiam et philosophiam introducere et invehere potest, secernatur; errantibus amica praebeatur manus, nihil autem indulgeatur opinionum erroribus.

De assiduitate in studio et fervore in praedicatione

(Ex Allocut. *Par est* ad Patres delegatos ad Capitulum generale Ordinis Fratrum Praedicatorum, 22 sept. 1946).

2145

In studio assidui. Non est pax vestra languidum otium; habet immo ea negotium, quod quodlibet aliud granditate et praestantia adaequat. Vestrum enim est doctrinae studio pollere, praesertim divinarum rerum uberius in diem notitia ditescere, vera caelitus data meditari, illustrare, defendere. Unumquemque igitur vestrum exstimulent ad copiosorem semper scientiam assequendam, a sanctitudine morum non disclusam, illa S. Hieronymi opportuna hortamenta: «Numquam de manu et oculis tuis recedat liber; discatur Psalterium ad verbum; oratio sine intermissione; vigil sensus, nec variis cogitationibus patens. Corpus pariter animusque tendatur ad Dominum».¹

Ipsi, qui theologiae et philosophiae excolendis semper praecipuum locum addixistis, iure meritoque vobis eximiam laudem vindicatis: S. Thomam Aquinatem, harum disciplinarum communem Magistrum, Ecclesiae dedistis, cuius sive in tironibus erudiendis, sive in absconditorum verorum investigatoribus porro ducendis, singularis est auctoritas, ipso in Codice iuris canonici decretorio modo asserta: «Philosophiae rationalis ac theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutionem professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant».²

Quod quidem praescriptum quanti faciendum sit, Decessorum Nostrorum consilia vestigiaque secuti, alias animadvertimus.³ Hae autem in re nunc minoris videntur esse momenti quaestiones, in quibus sub ecclesiastici magisterii ductu auspicioque semper libera fuit opinandi et disputandi potestas, quantaecumque eadem in philosophicis et theologicis indagationibus et disceptationibus ducendae sunt. Eoque minus nunc sermo est de illis doctrinarum ad physica seu ad rerum naturam attinentium opinionationibus et formulis, quae praeteriti temporis propriae et peculiare erant, aut de illarum consecrariis, quatenus quidem opiniones illas nostra aetate reperta et inventa humanarum disciplinarum exsuperarunt et praetergressa sunt: quibus repertis et inventis Ecclesia favet, nedum adversetur, ea provehit, nedum metuat.

Nunc vero agitur de ipsis philosophiae perennis et theologiae fundamentis, quae quaelibet ratio et disciplina, re ac nomine catholica aestimanda, agnoscit et veretur; agitur de scientia et de fide, de earum natura ac mutua ratione; agitur de ipsa fidei basi, quam nullum censurae iudicium labefactet; agitur de veris a Deo patefactis, an nempe mentis acies ea certis notionibus penetrare atque ex eis ulteriora colligere possit. Paucis dicimus: de hac re quaeritur, an videlicet quod S. Thomas Aquinas

¹ S. Hieronymus, *Ep.* 125 ad Rusticum, n. 11: ML 22, 1078.

² Can. 1366 § 2.

³ Cfr. AAS 31, 246-247. [Cfr. n. 2042].

nas aedificavit, ultra et supra quodlibet tempus una compositis et compactis elementis, quae omnium temporum christianae sapientiae cultores suppeditaverant, solida rupe innitatur, perpetuo vigeat et valeat, catholicae fidei depositum efficaci praesidio etiam nunc tueatur, novis quoque theologiae et philosophiae progressibus securo usui et moderamini sit.

Id sane Ecclesia asserit, cum id sibi persuasum habeat hoc itinere ad veritatem cognoscendam et solidandam tuto procedi. Ideo Constitutione Apostolica «Deus scientiarum Dominus», die XXIV Maii anno MCMXXXI edita, ipsa memoratam praescriptionem Codicis iuris Canonici confirmavit. Philosophia proponatur oportet — hoc ibidem praecipitur — «ita ut auditores plena cohaerentique synthesis doctrinae ad methodum et principia S. Thomae Aquinatis instituantur»; et in theologia, «veritatibus fidei expositis et ex sacra Scriptura et Traditione demonstratis, earum veritatum natura et intima ratio ad principia et doctrinam S. Thomae Aquinatis investigentur et illustrentur».¹

Quodsi opus fuerit arduum non contigerit, ut experientia et usus ostendunt, laicis hominibus in hodierni sermonis perspicuitatem vertere et ampliorem verborum gyro, explicare formulas quasdam, ut aiunt, techniques, quae huius disciplinae imperitis obscurae esse consueverunt.

Propterea quod haec pondus habent legis, quae cunctis philosophiae et theologiae catholicis scholis viget, multo magis a vobis speramus fore, ut non solum externo ductu verum etiam intimo iudicio et studio celsis his obsequamini normis ad universam catholicam doctrinam, ad ea quoque, quae iura et socialem ordinem attingunt, spectantibus.

Adsidua manu versate codices, ubi religionis instituta, leges, historia continentur; quae vero nova ferunt tempora sagaci indagatione perpendite et in scientiae sacrae usum convertite. Pax vestra, placidae operositatis amica et comes, caelestibus veris reflexis refulgeat. Ita inter arduos montes lacus abietibus coronatus tranquillus caeruleorum poli arcum repercussam reddit imaginem.

Neque volumus silentio praeterire aliud quod Nobis valde cordi est, Leonianam videlicet Operum S. Thomae Aquinatis Editionem, quae novo studio oportet provehatur: de incepto enim agitur, quod eximio vobis decori erit ac philosophicis et theologicis disciplinis, quarum Doctor Angelicus dux semper peritissimus et inoccidua lux est, emolumento perenniter mansuro et olim aequa aestimatione pendendo.

AAS 38, 385-388.

De tuendis et fovendis Seminariis in Hispania

(Ex Convent. cum Gubernio Hispano, 8 dec. 1946).

2146

Art. 1.ª - Las Diócesis tendrán, libremente y de conformidad con el Derecho Canónico, Seminarios Eclesiásticos, cuya organización y dirección corresponde a las competentes Autoridades de la Iglesia.

¹ Art. 29; [cfr. n. 1790].

Art. 2. - El Estado español contribuirá, con arreglo al presente Convenio, a la dotación de los Seminarios Menores y Mayores establecidos en armonía con las prescripciones del Derecho Canónico y las disposiciones ejecutivas emanadas del Episcopado español.

Art. 3. - El Estado español contribuirá a la dotación de un Seminario Menor en cada Diócesis por los siguientes conceptos:

- a) Personal directivo y docente.
- b) Gastos de conservación y reparaciones, biblioteca y material.

2147

Art. 5. - Teniendo presente que la finalidad de los Seminarios es de formar sacerdotes santos y doctos y que a esta finalidad deben contribuir Profesores dotados de adecuadas condiciones religiosas, morales, eclesiásticas y culturales, los nombramientos para las cátedras dotadas con arreglo al presente Convenio los hará el Obispo Diocesano previa oposición a la cual podrá permitir que concurren también sacerdotes de otras Diócesis, que posean las cualidades indicadas y tengan el permiso de su propio Prelado. Por lo que se refiere a las cualidades culturales, podrán concurrir los sacerdotes que presenten calificaciones correspondientes a las exigencias de la enseñanza a la cual aspiran, como son trabajos científicos que merezcan consideración, o bien reúnan las siguientes condiciones:

- a) Para las cátedras del Curso Humanístico: los que estén en posesión de grados académicos en Filosofía, Teología o Derecho Canónico, y con preferencia los que estuvieran graduados en Lenguas clásicas o en Historia.
- b) Para las cátedras del Curso Filosófico: los que estén en posesión de grados académicos mayores en Filosofía, Teología o Derecho Canónico, o que estuvieran graduados en Filosofía y Letras o en Ciencias.
- c) Para las cátedras del Curso Teológico: los que estén en posesión de grados académicos mayores por una Universidad o Facultad teológico-jurídica de estudios eclesiásticos.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De vocationibus sacerdotalibus opportune fovendis riteque curandis

(Ex Epist. Ap. *Volvidos cinco anos* ad Episcopatum Brasiliae, 23 apr. 1947).

2148

Hoje Nós Nos rejubilamos convosco, Veneráveis Irmãos, ao verificar os ingentes trabalhos realizados em favor dos Seminários Brasileiros e da causa das Vocações em várias dioceses. Nós Nos alegramos convosco, pelos magníficos esforços de tantos devotísimos Pastores que à custa de penosos sacrifícios mantêm os seus Seminários florescentes na proficiência dos Mestres, na vigorosa e sadia formação dos levitas, Seminários que já produzem óptimos frutos para a Igreja de Deus.

Contudo, como em negócio de tão grande importância nunca é demais o que fazemos, sendo necessário não parar mas progredir sempre, desejamos que se cultivem intensamente as vocações eclesiásticas para dotar cada dia mais os Seminários do Brasil de muitos e escolhidos jovens. A mesma extraordinária extensão da vossa imensa Pátria e o continuo aumento da população Nos fazem espontaneamente pensar na necessidade de multiplicar o número dos obreiros do Senhor para que em toda a parte e a todo o tempo possam sa-

tisfazer às exigências espirituais dos fiéis. A escolha e a formação dos Sacerdotes « é a mais grave entre as gravíssimas responsabilidades que sobre Nós pesam », ¹ e vós compreendeis mui facilmente, Veneráveis Irmãos, o vivíssimo desejo que nutrimos se procure recrutar e educar convenientemente o maior número possível de seminaristas afim de assegurar ao Brasil, em futuro não remoto, um número suficiente de bons sacerdotes. Deixai-Nos repetir hoje aquilo que, quando éramos ainda Cardeal, já dizíamos à Obra das Vocações Sacerdotais de Roma: « A Igreja tem necessidade de sacerdotes... Oh! a quanta mocidade, a quantos espíritos hesitantes, a quantas almas angustiadas, a quantos corações desejosos de maior virtude, a quantos infelizes que lutam com a mais triste miséria material e moral sem conhecer o bálsamo da resignação, falta o sacerdote... » ²

2149

E como é necessário que as vocações encontrem, para sua tutela e desenvolvimento, ambiente propício, desejamos ardentemente que se conjuguem todos os esforços para a fundação próxima de novos Seminários onde ainda não existem e para a ampliação dos que felizmente já existem colocando-os em proporção à grandeza e à população das promissoras regiões onde se encontram. Sem Seminário próprio parece-Nos mui difícil possa cada Diocese ou Prelazia ter no dia de amanhã clero diocesano radicado à região, devotado inteiramente à Igreja local. Por esse motivo sem dúvida todos os Sumos Pontífices, desde o Concílio Tridentino, têm insistido tanto na fundação de Seminários em cada Diocese. ³ E se nas atuais circunstâncias não fosse possível criar na Diocese ou Prelazia o Seminário Menor completo, deveríamos pensar em começar ao menos com o Pre-Seminário ou Seminário Preparatório. Por pequeno que seja este primeiro cenáculo há de agir naturalmente como centro de atracção suscitando, só pela sua presença, interesse e afeto no coração dos fiéis. A ele virão ter com o tempo novos e numerosos pequenos candidatos em demanda de um providencial amparo e de uma inicial orientação para o chamamento divino que, em hora feliz, sentirem.

2150

Mas talvez se pudesse pensar que a dolorosa escassez de vocações não vos permitirá, Veneráveis Irmãos, realizar tão auspicioso desejo. Na verdade não Nos são desconhecidas as inúmeras dificuldades que até hoje têm obstado a um viçoso florescimento das vocações no Brasil. Não desanimemos porém; o trabalho persistente e organizado há de superar todos os obstáculos, como No-lo atesta a copiosa colheita de candidatos obtida pelo zelo de indefessos Pastores e vigilantes Congregações Religiosas em regiões anteriormente havidas por ingratas e estéréis. Nem podia ser de outro modo. Nosso Senhor que sabe suscitar ainda entre povos pagãos viveiros magníficos de seminaristas indígenas, não havia de olhar paternalmente e providenciar oportunamente a que não escasseiem vocações na Sua Terra de Santa Cruz que desde os primórdios do descobrimento e através de toda a sua gloriosa história não desmentiu nunca os foros de Nação genuinamente cristã? Será preciso sim dispor os corações para receberem o influxo da graça, principalmente difundindo entre os fiéis o conhecimento da sublime dignidade do Sacerdócio por meio da instrução religiosa, das Associações religiosas, da Acção Católica, da imprensa, do rádio, para que as famílias apreciem a vocação como um grande dom do céu e singular predilecção de Deus e se considerem felizes em consagrar ao Senhor alguns de seus filhos. « A vocação é um grande dom do Céu que entra em casa; é uma flor desabrochada do sangue do país, rorejada de celestial orvalho, exalando virginal perfume que a família oferece ao altar do Senhor afim de que consuma toda a vida consagrando-a a Ele só e às almas; vida mais bela do que esta não existe outra neste mundo ». ⁴

¹ Litt. Ap. ad Episcopatum Insularum Philippinarum, 18 jan. 1939: AAS 34, 254. [Cfr. n. 2037].

² Allocut. Card. E. Pacelli in ecclesia « Sta. Trinità dei Monti », Romae, 31 jan. 1932 (Poliglotta Vaticana 1944) pp. 18, 20.

³ Cfr. nn. 290, 628, 664, 713, 878, 1065.

⁴ Allocut. ad sponsores novensiles, 25 mart. 1942: *Discorsi e Radiomessaggi* 4, 14 [cfr. n. 2099].

2151

Nesse amplo trabalho de difusão da causa das vocações muito há de concorrer a Pontifícia Obra das Vocações Sacerdotais que Nós mesmo quizemos criar pelo Motu proprio « Cum Nobis » ¹ de quatro de Novembro de 1941. O desenvolvimento desta Obra Providencial em cada Diocese ser-vos-á por certo, Veneráveis Irmãos, de decisivo auxílio para o copioso recrutamento de seminaristas e para a obtenção de maiores meios de subsistência dos Seminários ampliados. É pois com íntima consolação que Nos alegamos convosco pelo incremento que, graças a Deus, a Pontifícia Obra das Vocações vem tomando em tantas Dioceses ao mesmo tempo que auguramos seja ela sempre mais desenvolvida e amparada pelo vosso zelo pastoral.

Nem deveis receiar, Veneráveis Irmãos, que o número crescido de alunos venha de algum modo prejudicar a sua primorosa formação sacerdotal nos Seminários. Ao contrário, esse mesmo elevado número de candidatos propiciará aos Superiores particular facilidade de selecção, primeiro e necessário passo para uma bem entendida educação sacerdotal.

2152

Mas a formação não se limitará à escolha diligente dos candidatos. Através de uma « estreita disciplina que precisa ser observada na vida do Seminário e na mesma vida sacerdotal, pois uma justa severidade é absolutamente necessária como preparação e defesa da vida pura e apostólica, especialmente nestes tempos de vida mole e excessivamente livre » ² dará aos levitas aquela preparação perfeita e completa de ciência sólida, de virtude provada, de piedade profunda que « Deus exige de seus Ministros e o povo espera justamente do Sacerdote ». ³ Formação prudente que, afastando do Santuário toda a sabedoria vã e falaciosa, dê aos futuros ministros do Evangelho, em hábitos de rigorosa ortodoxia, o verdadeiro sentido da doutrina revelada, da moral e da espiritualidade evangélicas, e os faça pensar sempre com a Igreja e os aparte de toda a novidade perigosa e os santifique na modéstia e pureza, na obediência e humildade, na fé e piedade.

E aqui desejamos fazer um paternal e afectuosíssimo apelo aos jovens sacerdotes que, apenas concluídos os estudos no Seminário, se atiram com entusiasmo ao trabalho na vinha do Senhor. Queremos dizer-lhes que certamente podem lançar mão de todos os meios modernos de apostolado, mas que seria engano grave fundar as verdadeiras esperanças do ministério sacerdotal em certas novidades que não constituem a solução essencial, a solução que devemos dar, aos graves problemas de hoje. Não será pois o feitio mais moderno do traje, nem certos desembaraços de atitudes e de modos, nem certa tendência por se conformar ao espírito do século, que há de promover os suspirados êxitos do apostolado, mas sim e sempre um intenso amor a Jesus Cristo, modelo sacerdotal ontem, hoje, e amanhã, unido a uma grande caridade e compreensão do próximo. Como S. Paulo será preciso fazer-se « tudo a todos ». ⁴ Fé e pureza, fortaleza e sacrifício, dignidade e docura é o que se requer no padre. O espírito profano destoa no sacerdote e aos poucos o torna penoso a si próprio e aos demais que dele perdem a estima e nele já não confiam inteiramente. No meio dos leigos, não como leigo mas como mestre de espírito, deve o padre ser como o raio de sol que desce luminoso do alto sobre a terra sem se tornar terra, sem deixar de ser luz.

Para que os Seminários, Veneráveis Irmãos, possam dar aos levitas este alto grau de perfeição não Nos parece demais repetir-vos as palavras de Nosso Predecessor: « O Seminário é e deve ser o objeto máximo das vossas solícitudes. Dái aos vossos Seminários os melhores sacerdotes e não receeis arrancá-los de outros cargos aparentemente mais-relevantes, mas que na realidade não sofrem confronto com esta obra capital e insubstituível ». ⁵

AAS 39, 286-289.

¹ [Cfr. n. 2093].

² Litt. Ap. ad Episcopatum Insularum Philippinarum: AAS 24, 255. [Cfr. n. 2037].

³ *Ibid.*

⁴ 1 C. 9, 22.

⁵ Litt. Encycl. *Ad Catholicos Sacerdotes*, 20 dec. 1935: AAS 28, 6. [Cfr. n. 1959].

De variis quaestionibus circa Alumnorum formationem

(Ex Epist. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. Romanorum Pontificum ad Episcopos Brasiliae, 3 mai. 1947).

2153

I. — De spirituali directione

In omnibus Maioribus ac Minoribus Seminariis oportet ut pietatis Moderator habeatur, cui, in eadem domo commoranti, animorum adolescentium efformatio, ratione magis peculiari quam ordinario confessario, committatur. Huius pietatis Magistri proprium erit praeter cetera, in commune adhortationes per hebdomadam ac colloquium spirituale singulis alumnis in mense privatim instituere. Idem Director spiritus inter prudentiores sanctioresque sacerdotes maxima diligentia eligatur. Quod iam ab anno 1894 Summus Pontifex Leo XIII, datis ad Brasiliae Episcopos litteris, ita commonebat: « Ut autem adolescens clerus germanum Ecclesiae spiritum hauriat et excolatur virtutibus, magistri pietatis diligentissime deligendi sunt ».¹ Quibus apte congruunt haec alia Pii XI, fel. rec., verba: « Diligens imprimis esto moderatorum magistrorumque delectus atque illius, peculiari modo, cui gravissimum concredatur officium sacerdotalis animorum conformationis ».²

Praeterea, ut pietatis moderatoris opus vere efficax evadat, stabile decet esse ac unicum; quapropter frequenter spirituales magistros mutare, pariterque eosdem plures simul advocare, valde incongruum videtur, etsi multi, ut praescribitur, confessarii arcessendi sint.

Cum insuper maximam atque integram fiduciam sacrorum alumni erga suum pietatis Moderatorem fovere debeant, cui arcana conscientiae libere committere solent, nullam omnino habeat ille oportet externam sive scholarem sive disciplinarem in Seminarii vitam actionem, prout iam haec Sacra Congregatio admonuit: « Cum ipsi (pietatis Moderatori) spiritualia et divina sint commissa, nulla umquam ratione externo disciplinae ordine se immisceat, nullaue aliarum rerum cura distineatur, sed ad munus suum toto pectore incumbat ».³ Nec cuiusque aliqua ex causa petenti sive de moribus sive de dotibus sive de iuvenum defectibus notitias tradere audeat. Clarissima ad hoc exstant laudati Pii XI, Summi Pontificis, verba: « Quod vero diximus spiritualis etiam disciplinae moderatores itemque sacros confessarios hoc discrimen, pro concredito officio, in se recipere; hoc ita intelligendum est non quasi iidem possint extrinsecus quoque ac publice operam proferre suam — quod immo vel ex religiose suscepto munere, vel ex inviolabili sacramenti secreto iisdem vetitum est — sed ita potius, ut in cuiusque iuvenis animum efficacem vim exserant prout assequenda sempiternae salutis bona postulent ».⁴ Denique iidem pietatis magistri, si in gravissimo munere suo obeundo

¹ Epist. Litteras a vobis, 2 iul. 1894: *Leonis XIII Acta* 14, 231; [cfr. n. 1065].

² Litt. Encycl. *Ad catholici Sacerdotii*: AAS 28, 37; [cfr. n. 1959].

³ [Cfr. n. 1559].

⁴ Litt. Encycl. *Ad catholici Sacerdotii*: AAS 28, 41; [cfr. n. 1964].

semper pontificias normas prae oculis habere studebunt, id facere maxime satagent erga iuvenem quemlibet « qui peculiari modo ad libidinis illecebras sese pronum impertiat, neque iam diu experiendo ostenderit illius dehonestamenta effugere posse ».¹

II. — De studiorum ratione

2154 Studiorum ratio, quam hoc Sacrum Dicasterium pro Brasiliensibus Seminariis adprobavit, non modo litterarum scientiarumque efformationem praebebit, quae haud inferior sit efformatione, quam ceterae praebent scholae, cum huiusmodi ratio studiorum, quantum fieri potuit, rationi studiorum civili respondeat; verum etiam firmam mentis et animi formationem, quemadmodum Summi Pontifices saepissime commendaverunt, parabit. Studiosam igitur velimus dent operam Excmi Episcopi ut haec ratio studiorum, peculiaribus Seminariorum Brasiliensium necessitatibus diligenter aptata, integre adoptetur eique Superiores et Magistri fideliter se conforment. — Cum autem sacri adolescentes latinam linguam cognoscere debeant, peroptandum videtur ut iisdem solidam litterarum formationem, iuxta veteris institutionis methodum, comparare studeant Magistri. — Similiter Philosophiae ac Theologiae disciplinae in Seminario Maiore, Provinciali aut Centrali, summa cum diligentia tradendae sunt; quare annui cursus, qui sive privatim sive in Minore Seminario forte peragantur, pro Sacris Ordinationibus validi computari non possunt. Nec, anno scholari percurrente, ulli sacrorum alumno licebit Seminarii disciplinae et studiis se eripere.

III. — De disciplina, rusticationis domo et schedula medica

2155 Alumni e Seminario Centrali dimissi in aliud Seminarium Maius admitti non poterunt, nec in Seminario Minore retineri, inconsulta Sancta Sede.

Si quando Seminarii Moderatores quemdam alumnum pro Sacra Ordinatione probare non autumarint, Episcopus, nisi absolute illum reicere velit, congruo probationis tempore eum subicere oportet antequam ad Sacros Ordines admittat.

Cum vero diuturnus ac constans usus docuerit aestivas ferias saepius longiores apud familiam, ob saeculi contagia, non parva detrimenta attulisse alumnis, curandum omnino erit ut feriae domi peragenda ad triginta vel, ad summum, quadraginta dies extendantur. In votis quidem est ut pro unoquoque Seminario rusticationis domus comparetur, sicut iam Summus Pontifex Leo XIII, ad Episcopos Brasiliae scribens, commendabat hisce verbis, quae retulisse iuvabit: « Vitandi periculi ratio suadet ut comparetur alumnis rusticatio ad feriandum, nec arbitrium relinquatur suae cuique ipsorum adeundae familiae. Multa enim pravitatis exempla manent incautos ».²

¹ Litt. Encycl. *Ad catholici Sacerdotii*: AAS 28 40; [cfr. n. 1964].

² Epist. Paternae, 18 sept. 1899: *Leonis XIII Acta* 19, 194; [cfr. n. 1126].

Optandum etiam videtur ut sanitatis schedula pro unoquoque alumno conficiatur, quae in Seminarii archivio caute et discrete asservetur opportunisque in annos notitiis augeatur.

IV. — De Pontificio in Urbe Collegio Pio-Brasiliensi

2156

Quoniam Dioecesium utilitatis et decoris maxime refert ut sacri adollescentes in Seminariis Urbis, veluti sub Christi in terris Vicarii oculis in spem Ecclesiae educentur, curent Episcopi ut bini delecti iuvenes, aut saltem unus, in Pontificium de Urbe Pio-Brasiliense Collegium, non intermissa vice, mittantur.

In eiusdem Collegii favorem celebrentur oportet quotannis tot Sanctae Missae quot pro unaquaque Dioecesi statutae sunt ex benigna Sanctae Sedis concessionem ad decennium; quarum eleemosynae, simul cum proventibus collectae annualis, quam valde Sacra haec Congregatio commendat, ad Excelsi Nuntium Apostolicum vel ad Episcopum specialiter deputatum mittendae erunt.

Haec sunt praecipua quae Sacra eadem Congregatio commemorare voluit, ideo ut Seminaria ad leges, quantum fieri possit, composita, quas Apostolica Sedes statuit, uberiores in Brasilia edant fructus sanctitatis et doctrinae.

Valde placet rei finem imponere his Leonis XIII, Pontificis Maximi, sanctissimis verbis: « Haec si praestabitis, et Clerus florebit honore suo, et Ecclesiae laus manebit, quae semper optimorum studiorum faulrix et alrix est habita vereque habenda est. Vobis praeterea idonei homines praesto erunt, qui, vocati in partem ministerii vestri, magno vobis erudiendis populis pietatique fovendae usui futuri sint et adiumento ».¹

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Normae pro recta institutione alumnorum: de vocationibus, disciplina, pietate et studiis

(Ex Epist. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. *Quamquam ad Te* ad Episcopos Venetiolae, 13 Iun. 1947).

2157

1. *De Seminariorum statu eorumque aedibus.* — In primis magno nobis solatio fuit (quod ipse Apostolicus Nuntius notavit) « Seminariorum minorum condiciones nonnullis abhinc annis in universum meliores factas esse, cum Excelsi Ordinarii de illis peculiare curas adhibuerint, non mediocribus saepe iacturis factis » — si iacturae dicendae sunt tanti boni comparatio —, et complures Praesules nunc totis viribus eniti ut pecunias colligant ad sua Seminaria opportune reficienda, vel a fundamentis excitanda, ornatiore aptisque exstructis aedibus. Quod quidem magni est momenti, non solum ut omnia rite in Seminario gerantur, verum etiam ad eius decus in hominum societate augendum et, quod exinde consequitur, ut frequentiores sacerdotales vocationes comparentur; rerum enim usus et experientia nos docent, sicut vitiosas Seminarii aedes vocationes arcere, ita e contra speciosum eius adspexit, cum omnium aestimationem et studia conciliet, facilius eas excitare et allicere.

¹ Breve *Inter graves*, 1 maii 1894: *Leonis XIII Acta* 14, 133. [Cfr. n. 1061].

2158

2. *De Vocationum Sacerdotalium Opere constituendo.* — Nunc quidem gravissima est sacerdotum penuria in omnibus Reipublicae Dioecesium, quod nobis magno est dolori et angustiae. Oportet igitur ut, Divina semper Providentia confisi, non solum oremus et multum oremus, secundum Domini nostri Iesu Christi monitum, sed etiam prae oculis habeamus ea quae hac de re S. P. Pius f. r. Pp. XI Litteris Enc. « Ad Catholici Sacerdotii » edicere non dubitavit: « Nullae ex homini permissis industriis curisque negligendae sunt, quae illuc in primis spectent, ut in generosis iuvenum animis divinitus acceptus afflatus quam diligentissime excitetur ».¹

Peropportune igitur in quibusdam Dioecesium institutum iam est *Opus Vocationum Sacerdotalium*, tantopere a Summis Pontificibus commendatum; nosque fraterne hortamur et vota facimus ut hoc Pontificium Opus in omnibus Dioecesium etiam dissitis paroeciis rite instruat promoveaturque.

Quem ad finem necesse omnino erit cunctas tum dioecesanarum tum paroeciales vires convocare. Actionis Catholicae praesertim ope, quae ideo est instituta, ut cum sacra hierarchia cooperetur in omnibus quae ad Regni Dei dilatationem in animis pertinent.

Ita enim, cum per consociationes, praedicationes et scripta typis data melius semper clarescant vera catholici Sacerdotii natura, excelsa eius dignitas, eiusque innumera in hominum consortium collata beneficia, facilius, praesertim in bonis familiis christianis, preces supplicationesque ad Dominum messis effunduntur, « ut mittat operarios in messem suam », et, una cum pietatis fervore, etiam generosa caritas excitabitur, dum interea augebitur numerus familiarum quae sancte gloriabuntur cum Ecclesiae aliquem ex suis filiis, divinae vocationis gratia praeditum, offerre poterunt.

2159

3. *De Alumnorum feriis rite ordinandis.* — Cum sacris vocationibus coniuncta est quaestio de feriis, quas adolescentuli nunc per duos fere continuos menses apud suam cuiusque familiam agunt. Si autem ubique gentium diuturnae vacationes periculum sunt sacrorum alumnis, multo in gravius huiusmodi erit periculum in illis nationibus in quibus, ut in Venezuela Republica, ii qui vocationis indicia praebeant plerumque e familiis tenuioris conditionis et loci proveniunt, ex quo fit ut, cum domi sint, neque se, ut oportet, recolligere, neque aliquot horas cotidie studiis vel bonis lectionibus, et praesertim pietati dedere possint, propter longinquitatem ab Ecclesia et a parocho, dum e contra non desunt, immo magis magisque nostra praesertim aetate mundi illecebrae multiplicantur, quae vel tenellam vocationem suffocant vel eius debilitant vigorem.

Optimum sane utileque tanto incommodo remedium erit ad feriandum domus, quam singula Seminaria, secundum pluries iteratas Summorum Pontificum hortationes, habere debeant ad annuam alumnorum rusticationem. Dum igitur multae dioeceses, omni adhibita industria — uti speramus — maximam hanc rem attingere conabuntur, in praesenti rerum discrimine summopere convenit ut singuli Episcopi, vacationibus aliquantisper intermissis, alumnos in Seminarium revocent, diei horis pro feriarum tempore ita distributis ut iuvenum valetudini consulatur, eorumque spiritalis atque intellectualis profectus aptius adhibitis exercitationibus promoveatur.

2160

4. *De Seminariis rite ordinandis deque Magistris seligendis.* — Ne autem Ecclesiae eiusque Pastorum spes frustretur, sacrorum Antistites curas viresque suas eo intendunt oportet ut omnia in ipso Seminario rite gerantur et iuvenes alumni, quam perfectissime fieri poterit, efformentur ita ut, sacerdotes deinde secundum Cor Divinum effecti, suis virtutibus suoque zelo sacerdotum penuriae supplere valeant.

Ad hanc rem rite assequendam Superiores et Magistri, numero et virtute, altissimo muneri suo pares esse debent. Visitator autem Apostolicus non sine animi moerore animadvertit huiusmodi rerum fastigium adhuc longe abesse, quia pauciores sunt sacerdotes qui Seminarii curam habent, quique Superioris et Professoris muneribus funguntur, et alia

¹ AAS 28, 45; [cfr. n. 1970].

² Cfr. *Mt.* 9, 38; *L.* 10, 2.

officia (cappellani, confessarii, praedicatoris) in civitate explere coguntur, magno sane cum detrimento educationis, disciplinae et institutionis alumnorum. Etenim, ut exempla afferamus, sacrorum alumni, praesertim in deambulationibus et in cubiculis, necessaria vigilia carent.

Ad Seminarii studia praeterea quod attinet, ut rite vigeant atque floreat, omnium aestimationem et nationis agnitionem sibi colligentes, necesse est ut pio Instituto comparatur corpus Professorum, qui magis magisque ad officium suum scientificum et educativum explendum idonei sint. Quocirca Sacrorum Antistites nihil hac in re intentatum relinquunt: cum Religiosis Familiis, quae Seminarium dirigunt, de tanto hoc negotio convenient oportet; praeterea iuvenes, qui virtute et intelligentia emineant et certam spem afferant se prosperos exitus assecuturos, ad ecclesiasticas et civiles studiorum Universitates mittere studeant.

- 2161 5. *De Sacerdotum exterorum ope et auxilio exquirendis.* - In tanta rerum tristitia quae ex sacerdotum exiguitate oritur, illud subito in mentem an interim expediat ut Episcopi — vel per se ipsos, vel per Nuntium Apostolicum — auxilium postulent sacerdotum ex Europa advenarum, qui ingenio, virtute ac zelo sint praediti, maxime autem ex Italia, cum Itali sacerdotes frequentiores et in quibusdam dioecibus vel superabundantes sint. Sacerdotes autem, qui hanc invitationem accepturi certe erunt, et in disciplinis in Seminario tradendis et in ministerio sacro adhiberi poterunt. Ita enim et Seminarium et Dioecesis universa decus utilitatesque maiores capient.

- 2162 6. *De Sacerdotum spiritali vita excolenda.* - Constat enim plus quam tertiam paroeciarum partem in ista Natione sacerdote proprio carere, quod malum eo gravius est, quia agitur de magnis paroeciis quae insuper longe inter se distant. Hinc gravis difficultas, qua necesse est ut laborent complures sacerdotes, tam segregati a ceteris, consulendi animae suae, cum per tot menses alium sacerdotem convenire nequeant, cui conscientiam suam aperiant. Itaque, nihil mirum si novelli levitae, nisi heroice in Seminario sint formati, in his rerum adiunctis multis exponantur periculis.

Quare his sacerdotibus quam maxime certe profutura erunt — nec desunt qui id animadvertant et suggerant — exercitia spiritalia quotannis peragenda, primis saltem post sacram Ordinationem annis, et eo v. gr. tempore, quo sacerdotes ipsi sacrarum disciplinarum examina ad normam Codicis Iuris Canonici (can. 130) subire tenentur. Et procul dubio maiorem illis utilitatem haec exercitia afferent, si in ipso Seminario habeantur, quod in eorum mentes formationis sacerdotalis annos pristinumque fervorem revocare facile potest.

Et ad servandum in eis hunc in Dei animarumque famulatu pristinum fervorem, perutile quoque erit si singulis mensibus vel saepe conventus spiruales ac scientifici in praecipuis Dioecesis locis habeantur, quibus probatus et gloriae Dei studio incensus sacerdos — tum saecularis cum regularis, e civitate vel e Seminario — ab ipso Ordinario missus adsit et praesit. Huiusmodi conventus, ut aliorum experimento constat, optimos uberesque fructus ferre videntur.

- 2163 7. *Quinam ad SS. Ordines admittendi.* - Attentis igitur etiam his gravissimis spiritalibus difficultatibus, quae in sacro ministerio exercendo obveniunt, necesse est ut locorum Ordinarii numquam manus imponant adolescentibus qui hoc honore digni non videantur; et ideoque magni faciant oportet Rectoris Seminarii iudicium de cuiusque ad Ordinationem sacram idoneitate.

- 2164 8. *De Magistri pietatis munere.* - Magna quoque ratio est habenda muneris quo in Seminario fungitur Director Spiritualis, ex quo profluit sensus ille supernaturalis vitae, quae Seminarium circumfundere illudque a ceteris Institutis seu Collegiis distinguere debet. Oportet igitur ut sanctissimum hoc munus committatur sacerdoti, qui omnibus mentis animique virtutibus ornatus sit, asceticam theologiam et paedagogiam satis calleat, neque aliis officiis obruatur. In primis, secundum ecclesiasticas praescriptiones, nullo modo rebus

fori externi se miscere debet, quae sacrorum alumnos respiciant, et numquam inter professores, eos saltem qui praecipuam disciplinam tradunt, deligendus erit, ut diligentius conscientiae libertati ipsorum alumnorum caveatur.

- 2165 9. *De Studiis ordinandis et provehendis.* - In Seminariorum studia, novissimis hisce annis, animum operamque suam diligenter intendit, huius Sacrae Congregationis consilio utens, Exc. mus. Nuntius Apostolicus, ab ipso Visitatore Apostolico rite adiutus. Spem magnam fovens ut nobilissimis eorum laboribus ab Exc. mis Episcopis et a cuiusque Seminarii Rectoribus libenti animo obsecundetur, praecipua signa ac notas huius scholasticae reformationis, paucis his afferimus.

a) Seminarium Minus proprie dictum, curriculum studiorum complectitur quinque annorum, in quod admitti nequeunt nisi pueri, qui per quatuor annos « primarias scholas elementares » — uti vocant — frequentaverint, de quibus rite peractis publicum testimonium sint consecuti. Pro pueris qui hoc quadriennium elementare non compleverint vel publicum testimonium adepti non sint, Seminario Praeparatorio seu « Prae-Seminario » prospicitur. In eadem Dioecesi etiam plura Praeseminarium esse poterunt, quod ad sacras vocationes melius deligendas maxime confert.

b) In quinquennali Seminarium Minoris curriculo peropportuno erit ut eadem adhibeatur ratio studiorum, universis Nationis Seminaris communis et, quantum fieri potest, rationi quoque studiorum publicarum scholarum conformis, maiore tamen consideratione habita de humanioribus litteris (lingua latina et graeca) deque lingua hispanica, ut finis principalis ecclesiasticae formationis plane requirit.

Si studium tamquam pietatis elementum, eruditionem autem apostolatus sociam consideramus, melius semper intelligitur studium ac pietatem, scientiam atque sanctitatem — omnia haec numquam satis a Summis Pontificibus inculcata — duo esse vere lumina sacerdotis, qui quidem, secundum verba et flagrans D. N. Iesu Christi desiderium, « sal terrae » et « lux mundi »¹ vocatur et esse debet.

Ad Maius Interdioecesanum Seminarium quod spectat, cum praestantissimum huiusmodi negotium maximas requirat sedulitatem ac perpensionem, separatim ac debita cura pertractabimus, ut, Deo inspirante atque confirmante, ad solutionem feliciter deveniamus quae animarum bono in ista nobili Republica quammaxime prospiciat.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De colendo gregoriano cantu deque re liturgica in Seminaris promovenda

(Ex Litt. Encycl. *Mediator Dei* de Sacra Liturgia, 20 nov. 1947).

- 2166 Ad res musicas quod attinet, certae praeclaraeque normae in Liturgia religiose servantur, quas Apostolica haec Sedes edidit. Gregoriani concentus, quos Romana Ecclesia ut rem propriam habet, utpote antiquitus a maioribus acceptam ac per saeculorum decursum sub impensam suam tutelam custoditam, quosque christifidelibus ut rem itidem propriam proponit, atque etiam in nonnullis Liturgiae partibus omnino praescribit,² non modo sacrorum Mysteriorum celebrationem magis decoram magisque sollemnem efficiunt, sed summopere etiam conferunt ad adstantium fidem pietatemque adaugendam. Quam ad rem Decessores Nostri imm. mem. Pius X et Pius XI decrevere — idque Nos libenter auctoritate

¹ Cfr. *Mat.* 5, 13-14.

² Cfr. Pius X, Litt. Ap. Motu Proprio *Tra le sollecitudini*, 22 nov. 1903; *Pii X Acta* 1, 75.

Nostra confirmamus — ut in sacris Seminariis religiosisque Institutis Gregorianus cantus diligenter studioseque coleretur, utque, praecipua saltem apud templa, veteres cantorum Scholae restituerentur; quod quidem haud paucis in locis felici cum exitu factum est.¹ ...

At est aliquid etiam maiorisque momenti, Venerabiles Fratres, quod peculiari modo sedulitati studioque vestro apostolico commendemus. Quidquid ad externum religionis cultum attinet suam profecto habet gravitatem; attamen pernecesse potissimum est christianos Liturgiae vitam vivere, eiusque supernum alere ac fovere afflatum.

Alacriter igitur consulite ut adolescens clerus, cum ad asceticas, theologicas, iuridicas ac pastorales disciplinas instituitur, ita etiam concordia ratione conformetur, ut sacras caerimonias intellegat, earum maiestatem pulchritudinemque percipiat, easque normas diligenter addiscat, quas rubricas vocant. Idque non modo culturae causa, non ea solummodo ratione, ut debito ordine, decore dignitateque sacrorum alumnus religionis ritus peragere aliquando valeat, sed ea praesertim, ut arctissima cum Christo sacerdote coniunctione devinctus educetur, ac sanctus fiat sanctitatis administer.

Eo quoque omni ope contendite, ut iis rationibus atque adiumentis, quae prudentia vestra ad rem aptiora iudicaverit, clerus populusque mentium animorumque unitate inter se copulentur; atque adeo christiana plebs Liturgiam tam actuose participet, ut haec reapse sacra actio fiat, in qua sacerdos, qui praesertim in sibi credita paroecia animorum curae incumbit, cum populari coetu consociatus, debitum tribuat aeterno Numini cultum.

Ad hoc aptius assequendum haud parum profecto conferet probos beneque excultos pueros ex quavis civium classe accurate seligere, qui sponte libenterque accedentes, rite, sedulo studioseque altari inserviant; quod quidem munus a parentibus altioris etiam ordinis altiorisve culturae magni aestimari debet. Quodsi opportune hi iuvenes excolantur, ac vigilantia sacerdotum cura ad creditum sibi ministerium statutis horis reverenter constanterque obeundum excitentur, tum facile eveniet ut novi ex iisdem sacerdotii candidati oriantur; neque id misere continget, quod Clerus interdum in catholicorum etiam regionibus lamentatur, ut ii nempe omnino desiderentur, qui sibi in augusto conficiendo Sacrificio respondeant ac famulentur.

AAS 39, 588 s., 591 s.

De essentia Sacramenti Ordinis: materia et forma

(Constitut. Ap. *Sacramentum Ordinis*, 30 nov. 1947).

2167

1. - Sacramentum Ordinis a Christo Domino institutum, quo traditur spiritualis potestas et confertur gratia ad rite obeunda munia ecclesiastica, unum esse idemque pro universa Ecclesia, catholica fides

¹ Cfr. PIUS X, loc. cit.; PIUS XI, Const. *Divini cultus* II, V, 20 dec. 1928: AAS 21, 36 s., [cfr. nn. 1705 s.]. Fere eadem habentur in documento posteriore: Epist. S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV. *Musicae Sacrae* ad Ordinarios, 15 aug. 1949: AAS 41, 618 s.

profitetur; nam sicut Dominus Noster Iesus Christus Ecclesiae non dedit nisi unum idemque sub Principe Apostolorum regimen, unam eandemque fidem, unum idemque sacrificium, ita non dedit nisi unum eundemque thesaurum signorum efficacium gratiae, id est Sacramentorum. Neque his a Christo Domino institutis Sacramentis Ecclesia saeculorum alia Sacramenta substituit vel substituere potuit, cum, ut Concilium Tridentinum docet,¹ septem Novae Legis Sacramenta sint omnia a Iesu Christo Domino Nostro instituta et Ecclesiae nulla competat potestas in «substantiam Sacramentorum», id est in ea quae, testibus divinae revelationis fontibus, ipse Christus Dominus in signo sacramentali servanda statuit.

2. - Quod autem ad Sacramentum Ordinis de quo agimus spectat, factum est ut, non obstante eius unitate et identitate, quam nemo unquam e catholicis in dubium revocare potuit, tamen, aetatis progressus, pro temporum et locorum diversitate, illi conficiendo ritus varii addicerentur; quod profecto ratio fuit cur theologi inquirere coeperint quinam ex illis in ipsius Sacramenti Ordinis collatione pertineant ad essentiam, quinam non pertineant: itemque causam praebuit dubiis et anxietatibus in casibus particularibus, ac propterea iterum iterumque ab Apostolica Sede humiliter expostulatum fuit, ut tandem quid in Sacrorum Ordinum collatione ad validitatem requiratur, suprema Ecclesiae auctoritate decerneretur.

3. Constat autem inter omnes Sacramenta Novae Legis, utpote signa sensibilia atque gratiae invisibilis efficientia, debere gratiam et significare quam efficiunt et efficere quam significant. Iamvero effectus, qui Sacra Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus Ordinatione produci ideoque significari debent, potestas scilicet et gratia, in omnibus Ecclesiae universalis diversorum temporum et regionum ritibus sufficienter significati inveniuntur manuum impositione et verbis eam determinantibus. Insuper nemo est qui ignoret Ecclesiam Romanam semper validas habuisse Ordinationes graeco ritu collatas absque instrumentorum traditione, ita ut in ipso Concilio Florentino, in quo Graecorum cum Ecclesia Romana unio peracta est, minime Graecis impositum sit, ut ritum Ordinationis mutarent vel illi instrumentorum traditionem insererent: immo voluit Ecclesia ut in ipsa Urbe Graeci secundum proprium ritum ordinarerentur. Quibus colligitur, etiam secundum mentem Ipsius Concilii Florentini, traditionem instrumentorum non ex ipsius Domini Nostri Iesu Christi voluntate ad substantiam et ad validitatem huius Sacramenti requiri. Quod si ex Ecclesiae voluntate et praescripto eadem aliquando fuerit necessaria ad valorem quoque, omnes norunt Ecclesiam quod statuit etiam mutare et abrogare valere.

4. - Quae cum ita sint, divino lumine invocato, suprema Nostra Apostolica Auctoritate et certa scientia declaramus et, quatenus opus sit, decernimus et disponimus: Sacrorum Ordinum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus materiam eamque unam esse manuum imposi-

¹ Concil. *Trid.* Sess. VII, can. 1, *De Sacram. in genere*.

tionem; formam vero itemque, unam esse verba applicationem huius materiae determinantia, quibus univoce significantur effectus sacramentales, — scilicet potestas Ordinis et gratia Spiritus Sancti, — quaeque ab Ecclesia qua talia accipiuntur et usurpantur. Hinc consequitur ut declarem, sicut revera ad omnem controversiam auferendam et ad conscientiarum anxietatibus viam praecludendam, Apostolica Nostra Auctoritate declaramus, et, si unquam aliter legitime dispositum fuerit, statuimus instrumentorum traditionem saltem in posterum non esse necessariam ad Sacrorum Diaconatus, Presbyteratus et Episcopatus Ordinum validitatem.

2168

5. - De materia autem et forma in uniuscuiusque Ordinis collatione, eadem suprema Nostra Apostolica Auctoritate, quae sequuntur decernimus et constituimus: In Ordinatione Diaconali materia est Episcopi manus impositio quae in ritu istius Ordinationis una occurrit. Forma autem constat verbis «Praefationis» quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: «*Emitte in eum, quaesumus, Domine. Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii tui fideliter exsequendi septiformis gratiae tuae munere roboretur*». In Ordinatione Presbyterali materia est Episcopi prima manuum impositio quae silentio fit, non autem eiusdem impositionis per manus dexterarum extensionem continuatio, nec ultima cui coniunguntur verba: «*Accipe Spiritum Sanctum: quorum remisisti peccata, etc.*». Forma autem constat verbis «Praefationis» quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: «*Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hunc famulum tuum Presbyterii dignitatem; innova in visceribus eius spiritum sanctitatis, ut acceptum a Te, Deus, secundi meriti munus obtineat censuramque morum exemplo suae conversationis insinuet*». Denique in Ordinatione seu Consecratione Episcopali materia est manuum impositio quae ab Episcopo consecratore fit. Forma autem constat verbis «Praefationis», quorum haec sunt essentialia ideoque ad valorem requisita: «*Comple in Sacerdote tuo ministerii tui summam, et ornamentis totius glorificationis instructum coelestis unguenti rore sanctifica*». Omnia autem haec fiant sicut per Apostolicam Nostram Constitutionem «Episcopalis Consecrationis» diei trigesimi novembris anni MCMXLIV statutum est.

6. - Ne vero dubitandi praebeatur occasio, praecipimus ut impositio manuum in quolibet Ordine conferendo caput Ordinandi physice tangendo fiat, quamvis etiam tactus moralis ad Sacramentum valide faciendum sufficiat.

Tandem quae supra de materia et forma declaravimus ac statuimus, nequaquam ita intelligere fas sit ut vel paulum negligere vel praetermittere liceat ceteros «Pontificalis Romani» ritus constitutos; quin immo iubemus ut omnia data praescripta ipsius «Pontificalis Romani» sancte serventur et perficiantur.

Huius Nostrae Constitutionis dispositiones vim retroactivam non habent; quod si dubium aliquod contingat, illud huic Apostolicae Sedi erit subiiciendum.

Haec edicimus, declaramus et decernimus, quibuslibet non obstanti-

bus, etiam speciali mentione dignis, proindeque volumus et iubemus ut eadem in «Pontificali Romano» quadam ratione evidentia fiant. Nulli igitur homini liceat hanc Constitutionem a Nobis latam infringere vel eidem temerario ausu contraire.

AAS 40, 5-7.

De aequiparatione Licentiae cum Laurea quoad effectus juridicos

(Declaratio S. C. SEM. ET STUD. UNIV. Cum, vi Constitutionis, 23 mai. 1948).

2169

Cum, vi Constitutionis Apostolicae *Deus scientiarum Dominus*, d. d. 24 m. Maii a. D. 1931, ad academicum Licentiae gradum omnia exigantur quae ante eandem Constitutionem ad Lauream assequendam requirebantur, Sacra Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus, de speciali mandato Summi Pontificis, declarat atque decernit *Licentiam*, dictae Constitutionis servatis normis obtentam, eosdem sortiri iuridicos effectus ac *Lauream* ante eandem Constitutionem adeptam, nisi aliter Sedes Apostolica in casibus particularibus decreverit, firmis potissimum praescriptis can. 1598, § 2 C. I. C. et art. 21, 2^a memoratae Constitutionis.¹

AAS 40, 260.

Condiciones eminentes omnis sacerdotis: desiderium sanctificationis, oratio, alacritas in propriis officiis, oboedientia, fidelitas et amor erga Ecclesiam

(Ex Exhortat. In auspiciando ad Clerum indigenam, 28 iun. 1948).

2170

In primis necessaria omnino est sanctimoniae propriae et alienae salutis cupido flagrans. Illud profecto, quod hominem cum Deo coniungat atque non indignum efficiat misericordiae eius administrum, est vitae morumque sanctitas, quae sine divinae gratiae munere obtineri nequit. Animarum autem studium fructusque apostolatus ad irritum revolvuntur, nisi bona hominis voluntas atque industria adiuvatur ac roboratur praestanti Dei auxilio: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus* (1 C. 3, 7).

Itaque, Dilecti Filii, ad graves sacerdotum virtutes acquirendas alendasque sedulo incumbite, aeternarum rerum meditationi atque ad Deum preceationi quotidianam tribuite operam, sacrorum piorumque librorum lectioni frequenter attendite, sub noctem, antequam somnus obrepat, vitam vestram diligenti discussione examine, ut quantum profeceritis vel quantum defeceritis plane agnoscat. Si sacratis veterum ethnicorum legibus a sacerdotibus quaedam sanctitudo postulabatur, ut apud Ciceronem scriptum videmus: «*Ad divos adeunto caste, pietatem adhibento...*» Qui secus faxit, deus ipse vindex erit;² quanto maior sanctitas requiritur a ministris Christi in praecellenti sacrificio, quod perenni virtute pro mundi vita innovatur?

¹ [Cfr. n. 1782].

² Leg. 2,8

At non sibi soli vivendum sancte sacerdoti; ipse est enim operarius, quem Christus conduxit in vineam suam. Iam vero sanctimoniae propriae studium, si recte sentiatur, non erit sane impedimentum ad omnes vestri ministerii partes obeundas, immo validissimum exstabit subsidium atque incitamentum. Vos igitur, quo clarioribus ornati eritis virtutibus, quo impensiore accensi penitus caritate, eo magis eritis, sicut primi apostoli, potentes opere et sermone.

Hac persuasione moti, officiis vestris alacres fungimini: cuiusmodi sunt verbum Dei nuntiare, ignaros fidei erudire, confessiones rite excipere, adesse infirmis praesertim morituris, moerentes solari, fulcire labantes, ad bonam frugem errantes reducere. Quare sacro ministerio vestro multum proderit vobis divinae humanaeque doctrinae copia; neque parvo adiumento erit cognitio quoque sermonis morumque populorum, quos ad praescripta evangelica informare debetis, itemque diuturna quidem experientia, qua pollent religiosi exterorum institutorum sodales, qui apud vos versantur, participes sane et consortes vestri eiusdem laboris ad regnum Dei in orbe amplificandum: «O magna et inclyta Dei instrumenta Sacerdotes, a quibus omnis populorum pendet beatitudo!».¹

2171

Praeterea illud fixum immotumque esto animis vestris, Dilecti Filii, sanctimoniam uniuscuiusque vitae atque apostolatus efficaciam niti et sustineri, tamquam solido fundamento, in constanti fidelique sacrae hierarchiae observantia. Vos enim, si Episcopis vestris caritatis et obedientiae vinculis arcte devincti eritis, etiam inconcussae Petri Cathedrae, super qua Ecclesia universa consistit, firmiter perpetuoque adhaerebitis. Nulla profecto vita, sive physica sive moralis, concipi potest sine quadam unitate. Iamvero usque ab Ecclesiae exordiis Sanctus Cyprianus scripsit: «Deus unus et Christus unus et una Ecclesia et cathedra una super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui et sacerdotium novum fieri, praeter unum altare et unum sacerdotium, non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit».² Nullus autem exercitus sine imperii unitate, sine disciplina, non modo consequi victoriam, sed ne stare quidem potest: brevi ipse dissolvitur atque certa obruitur ruina. Vos itaque catholicae Ecclesiae militiae quidem estis manipuli: si amore et fidelitate cum Ecclesia Romana coniuncti eritis, si cum Apostolica hac Sede constanter sentietis, intrepidi semper stabitis, atque inter tot labores, asperitates et pericula, proelia Domini in prima acie praeliantes nunquam fiducia aut virtute deficientis.

Estote igitur, Dilecti Filii, per terrarum orbem disseminati, splendendum Ecclesiae unius et universae documentum; contendite totis viribus ac satagite, ut ipsi, altissima conscientia officiorum vestrorum permoti, vere sitis lucernae ardentes, ex quibus virtutum omnium lumen in christianum populum effundatur.

AAS 40, 374-376.

¹ S. CAROLUS BORR., in *Syn.* I, Concilio I.

² *Epist.* 50: ML 4, 345.

Necessitas hodierni apostolatus exigit delectum accuratum Alumnorum. De studiis Romae habendis

(Ex Epist. No próximo ano Card. J. Pizzardo, Praefecti S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. ad Card. Patr. Lisbonen. et alios Episc. Lusitaniae, 8 dec. 1949).

2172

Os acontecimentos que durante certo tempo dificultaram a vida católica dessa nobilíssima Nação passaram felizmente. Hoje, graças à maternal predilecção da Virgem de Fátima, a fé e a piedade do povo português voltaram a ser dignas da sua passada história. Este rejuvenescimento católico, se facilita a actividade apostólica, cria-lhe também novas exigências e deveres. Aos graves problemas, que as condições do nosso tempo põem ao ministério sacerdotal, juntam-se naturalmente os originados pela própria intensificação da vida cristã e pela necessidade urgente de fazer chegar o espírito e a luz do Evangelho a todos os sectores da vida e da cultura.

Parece por isso evidente que o número e a qualidade dos alunos do Pontifício Colégio Português em Roma tem de aumentar ainda mais, para corresponder eficazmente às modernas necessidades. Foi prevendo estas exigências futuras que Leão XIII escreveu na carta já citada: «Mandem-se alunos de todas as dioceses de Portugal, assim do Continente como do Ultramar; e mandem-se dois, ao menos, de cada diocese do Continente. Esperamos que este número será suficiente para as necessidades actuais».

De harmonia com este mandato do Papa e segundo o que os novos tempos aconselham, desejamos ver preenchido o Colégio Português de estudantes escolhidos. Seria a maneira mais profícua de celebrar o seu cinquentenário.

No entanto, se é importante que no Colégio Português em Roma se estejam continuamente formando, não apenas dois alunos de cada diocese, mas quanto possível um número ainda maior, incomparavelmente mais importante é que na sua escolha se continue a usar, como nos é grato reconhecer que até agora se tem feito, do necessário cuidado e ponderação.

Com efeito, o primeiro requisito num sacerdote é a santidade apostólica. Por isso mesmo que não se pretende única nem primariamente, com a vinda a Roma, a mera aquisição da ciência, é que os Sumos Pontífices criaram, ao lado da Sua Universidade, Colégios eclesiásticos, onde o exercício da piedade, a austera observância da disciplina e da vida comum, a obediência, o recolhimento, a vida espiritual intensa, sob a orientação assídua e atenta dum bom Director espiritual, formem espíritos verdadeiramente sacerdotais, ao mesmo tempo eminentes na santidade e na ciência. Nem de outro modo poderiam vir a prestar à Igreja os serviços que ela espera e eles ficam na obrigação especial de lhe prestar.

Naturalmente a esperança que preside à escolha dos alunos, para dar efectivamente os seus frutos, é preciso que não seja desmentida durante a frequência do Colégio. Não bastaria que o aluno, ao fim de cada ano,

apresentasse boas classificações; é necessário que se proponha e se esforce por atingir um ideal de virtude eminente. Compete por isso aos superiores velar por que nenhum aluno atraia este sagrado objectivo, o que mais facilmente poderão conseguir, se se mantiverem, como é seu dever, em contacto assíduo com os venerandos Prelados.

Para se obterem plenamente os fins que presidiram à fundação do Colégio, ao empenho constante na própria santificação deverá unir-se o progresso na ciência, mediante o esforço sério no estudo. Por isso, além de especial inclinação para as disciplinas em que, segundo as necessidades de cada diocese, se deseja torná-los eminentes, requerem-se nos alunos dotes superiores de inteligência e uma espécie de vocação intelectual. Estas qualidades reconhecê-las-ão os professores, se acompanharem atentamente a evolução mental dos discípulos e procurarem desenvolver as aptidões do seu espírito.

Do acerto na escolha dependerá, em grande parte, não só o aproveitamento nos estudos universitários, mas o rendimento do trabalho futuro nas dioceses, uma vez que, regressados à pátria, lhes é ordinariamente confiada a formação do clero nos Seminários diocesanos. Ora difficilmente se cumpriria, com a seriedade devida, esta missão altíssima, se o professor não possuísse uma especial vocação para o estudo e não fosse capaz de passar os dias totalmente entregue ao estudo e ao ensino, aceitando de bom grado as grandes renúncias que tal missão, tão honrosa como cheia de responsabilidades, impõe.

Seleccionar portanto escrupulosamente os alunos que se enviam para Roma, eleger de preferência aqueles que reúnem às outras condições a de uma propensão natural para a vida de estudo, é assegurar a formação dos sacerdotes da diocese e fazer com que os Seminários, por meio de um professorado de escol, se tornem centros de irradiação da cultura católica nas dioceses e no País inteiro.

Desta maneira os professores do Seminários, unindo a virtudes eminentes o exemplo de uma actividade incansável e abnegada ao serviço da verdade, já não serão meros expositores de textos escolares, mas os formadores solícitos dos seus discípulos, e constituirão ao mesmo tempo um estímulo e exemplo constante para todo o clero da diocese.

De todos estes requisitos no entanto pouca vantagem se tiraria, se a permanência em Roma não durasse o tempo necessário. A formação científica, a criação de hábitos de pensamento e de convicções radicadas, exigem um sufficiente número de anos de assimilação e paciente exercício. Uma passagem demasiado breve pela Universidade Romana não é certo que chegue a dar benefícios sensíveis, podendo, ao contrário, originar alguns inconvenientes. Afigura-se-nos, por outro lado, que esta maior duração dos estudos não virá afinal a agravar notavelmente os encargos das dioceses, sobretudo se os mesmos alunos, ou os seus benfeitores por eles, contribuirem para a sua formação em Roma, como parece justo, ao menos com aquela pensão que pagavam no Seminário.

A láurea deve ordinariamente coroar os estudos feitos em Roma. A este propósito ninguém desconhece os benefícios que pode trazer a prepa-

ração e a defesa da Dissertação para o Doutoramento, prescrita pela Constituição Apostólica *Deus scientiarum Dominus*. Frequentados regularmente os cursos, a apresentação da Tese proporciona ao estudante uma ocasião única de pôr em exercício, sob a orientação de mestres experimentados, as qualidades próprias e a ciência até ali adquirida. Isto permite-lhe tomar uma consciência mais clara das suas aptidões naturais e verificar qual a sua capacidade real de produção e o seu domínio das idéias; obriga-o a vencer as dificuldades da investigação científica, pela consulta directa das fontes, e a criar o hábito de escrever, sem o qual grande parte dos seus conhecimentos ficaria improfícua, por ele não ser capaz de os pôr ao alcance do maior número de espíritos, mediante o livro e a imprensa.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De vera et tuta doctrina in Seminario Maiore exponenda

(Ex Epist. Esta Sagrada Congregação S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. ad Episcopatum Brasiliae, 7 mart. 1950).

2173

Sabemos também, particularmente, com quanto cuidado se procura, nos Seminários Maiores, aperfeiçoar os estudos e adaptá-los às necessidades do nosso tempo. É, de fato, necessário que o sacerdote esteja preparado para apresentar a doutrina exacta, segura e tradicional sob a forma que melhor iluminará as inteligências e conquistará os corações.

Por isso, deve-se, primeiro, aperfeiçoar sempre a arte de escrever e de falar, cujos princípios foram aprendidos durante os estudos clássicos. Cumpre depois, conhecer os erros modernos, considerando e refutando clara e solidamente os princípios que são a fonte dos vários sistemas de hoje e de amanhã. E, finalmente, é preciso prestar especial atenção àqueles problemas tanto especulativos como práticos que estão na ordem do dia e dos quais o sacerdote deve saber a solução conforme à Revelação e à reta razão. « *Labia sacerdotis custodient scientiam* ».¹ Não deixemos que nos arrebatem das mãos a direcção intelectual dos homens, quando se trata dos máximos problemas que interessam à integridade da fé e à salvação eterna das almas.

O acôrdo, porém, destes dois fins, isto é, ensinar uma doutrina sólida, tradicional, esclarecedora, e ao mesmo tempo apresentá-la de maneira adequada às necessidades atuais, não deixa de ter particulares dificuldades; tanto assim que, muitas vezes, o justo equilibrio deixa de ser observado, e vai-se cair, ou num ensino exato, mas incompleto e encerrado em formas arcaicas que o tornam difficilmente utilizável nas lutas de hoje, ou, por outro lado, em novidades que agradam devéras, de algum modo, à juventude, mas que corrompem a doutrina e impedem a verdadeira formação da inteligência.

¹ Ma. 2, 7.

Por isso, esta Sagrada Congregação julga de seu dever recordar a todos quantos são responsáveis pelo bom andamento dos Seminários «*opportune, importune*»,¹ as normas ditadas pela sabedoria dos séculos e pelas experiências cotidianas, para a obtenção de uma cultura sólida e atualizada ao mesmo tempo, consoante aquilo do pai de família que dá aos seus filhos «*nova et vetera*».²

Todavia, dado que o perigo mais urgente hoje, não é o de um apêgo demasiado rígido e exclusivo à tradição, mas principalmente o de um gôsto exagerado e pouco prudente por tóda e qualquer novidade que apareça, cremos de utilidade chamar a atenção dos Excelentíssimos Senhores Bispos, para êste grave perigo que tornaria vãos os melhores esforços e, ainda mais, produziria efeitos completamente opostos àqueles que se procuram conseguir com tanto sacrifício de pessoas e dispêndio de recursos materiais.

* * *

2174 Quando o Papa Leão XIII, de gloriosa memória, quis restituir a solidez e a profundidade que convêm ao ensino eclesiástico, então incerto e superficial, em muitos lugares, pediu e impôs com a Encíclica *Aeterni Patris*, a volta à Filosofia de Santo Tomás de Aquino, através do qual a razão alcançou talvez os mais elevados cumes que lhe sejam possíveis, e a fé encontrou na razão os mais numerosos e válidos auxílios.³ Exortava êle: «*Vos omnes, Venerabiles Fratres, quam enixe hortamur ut ad catholicae fidei tutelam et decus, ad societatis bonum, ad scientiarum omnium incrementum auream sancti Thomae sapientiam restituatis*». E acrescentava: «*Ceterum, doctrinam Thomae Aquinatis studeant magistri, a Vobis intelligenter lecti, in discipulorum animos insinuare; eiusque prae ceteris soliditatem atque excellentiam in perspicuo ponant*».⁴ De fato, obedecendo às normas do grande Pontífice, a filosofia e a teologia católica recommençaram a florescer, a produzir obras de grande valor, e conquistaram a estima das Universidades dos Estados, que não raro inseriram Santo Tomás nos seus programas. Os sucessores de Leão XIII têm todos recomendado a doutrina do Aquinate. O Santo Padre Pio XII, no primeiro ano de Seu Pontificado, reunindo no pátio de São Dâmaso os milhares de estudantes eclesiásticos que residem em Roma, disse-lhes: «*Quapropter, dilectissimi filii, animum afferte plenum amoris et studii erga Sanctum Thomam: totis viribus incumbite ut luculentam eius doctrinam intellectu perspiciatis: quidquid ad eam manifesto pertinet et tuta ratione ut praecipuum in ea habetur, libenter amplectimini*».⁵

O mesmo Código do Direito Canônico ordena: «*Philosophiae rationalis ac theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutionem*

¹ 2 T. 4, 2.

² Mt. 13, 52.

³ Leonis XIII Acta 1, 255 ss. [Cfr. nn. 900 ss.].

⁴ Ibid. pp. 282 s. [Cfr. n. 933].

⁵ AAS 31, 246 ss. [Cfr. n. 2042].

professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant».¹

Não se pode, portanto, duvidar do pensamento e da vontade da Santa Igreja; e, sem dúvida, entre os que devem especialmente demonstrar a própria submissão à Igreja, estão precisamente os clérigos que se formam para o seu serviço e os professores aos quais Ela confiou a educação dos seminaristas.

Conseqüentemente, não se deve mudar o método de ensino — queremos dizer o método escolástico — que é antigo, sim, mas não é antiquado. Definir com exatidão e precisão; dividir as questões; demonstrar com ordem, clareza e solidez; citar as autoridades com fidelidade e sobriedade; refutar os adversários sem ambigüidades: êstes são os ideais da exposição escolástica, e devem ser os de todo ensino sério e formativo. Quanto aos princípios e à doutrina, seria uma grande temeridade abandonar as razões que o gênio dos Padres e dos Santos Doutores empregou para ilustrar e defender a fé, e que o gênio de Santo Tomás recolheu e apresentou com o máximo de vigor que possuem.

Se o professor tiver aprofundado a doutrina tradicional, e estiver entusiasmado por ela, também os discípulos haverão de saboreá-la, sem necessidade de irem beber em fontes envenenadas. Se, pelo contrário, o professor, sob o pretêxto de filosofia modernizada ou de teologia «viva» procura ensinar com sentenças oratórias e com expressões peregrinas as novidades da moda do dia, deformará as inteligências e comprometerá o futuro da Igreja em todo o campo das influências de seus alunos.

2175

E certamente ao «snobismo» das novidades que se deve o pulular de erros ocultos sob uma aparência de verdade e, mui freqüentemente, com uma terminologia pretenciosa e obscura; que se quer fazer apologética sem falar do milagre, nem refutar os êrros, apresentando unicamente a vida íntima da Igreja; que se exalta a grandeza do homem, deixando na sombra o pecado original e as suas conseqüências; que se contempla a glória da Ressurreição do Redentor sem meditar sobre a Sua Paixão; que se magnifica a onipotência da graça, sem falar da necessidade da cooperação por parte do homem.

O grande progresso das ciências naturais, que deveria servir tão somente para exaltar a sabedoria do Creador e melhorar a condição dos homens, foi, ao contrário, para alguns, a ocasião de teorias arriscadas, destituídas de sólido fundamento, que abalam as inteligências inexperientes e desacomodadas. Em particular, fala-se da origem do homem, fazendo-o provir, sem mais, do bruto não levando em conta as exigências mais certas da filosofia e da teologia, exigências, porém, lembradas pelo Santo Padre, no discurso que pronunciou faz poucos anos, diante da Academia Pontifícia de Ciências;² põe-se em dúvida a descendência de

¹ Can. 1366 § 2. [Cfr. n. 1478].

² AAS 28, 506.

todos os homens de Adão e Eva, deixando por tal forma, cair dúvidas também sobre a elevação sobrenatural do homem, sobre o pecado original e sua transmissão; ou, caindo no excesso oposto propaga-se um certosobrenaturalismo que despreza tudo aquilo de que o Senhor nos dotou com a nossa natureza; a ética racional, a filosofia propriamente dita e o próprio direito natural que o Soberano Pontífice reafirmou, recentemente, ao receber os componentes da Sagrada Rota Romana. Outros, favorecendo as diversas formas do relativismo, expressam-se de modo a pôr em perigo a imutabilidade do dogma. Quem não vê a urgência de proteger contra semelhantes tendências os jovens clérigos, ainda incapazes de discernir por si mesmos os erros escondidos sob as aparências de puro zelo e sob o véu de uma forma brilhante?

2176

Perigos semelhantes existem no campo da vida espiritual. Em Sua Encíclica *Mediator Dei*,¹ cheia de tanta doutrina, o Santo Padre Pio XII, assinalou e desaprovou certos abusos, que alguns estavam introduzindo, sob pretêxo de uma Liturgia mais pura. Assim, falava-se contra a adoração do Santíssimo Sacramento, que, diziam, se conservava somente para o viático a ser levado aos doentes; falava-se contra a ação de graças prolongada por algum tempo depois da Comunhão e da Santa Missa; falava-se contra a Bênção Eucarística, tida por inovação irracional. Alguns iam mais longe, reprovando a representação de Jesus Crucificado, por ser menos conforme às suas concepções sobre a vida mística; outros não admitiam senão a oração litúrgica e desprezavam a meditação particular, os Exercícios Espirituais, os exames de consciência. Erros êsses todos, opostos à tradição mais sadia e constantemente aprovada pela Santa Sé, e que também depois da Encíclica, não parece tenham desaparecido inteiramente, muito embora hajam sido aberta e explicitamente atingidos por aquele documento. Relembremos apenas esta sentença, na qual Pio XII enumera alguns dos exercícios de piedade que a Igreja recomenda não só ao clero e aos Religiosos, mas também ao povo católico: «*Haec autem sunt, ut praecipua tantum attingamus, spiritualium rerum meditatio, diligens sui ipsius recognitio ac censura, sacri secessus aeternis commentandis rebus instituti, piae ad Eucharistica tabernacula salutationes ac peculiares illae preces supplicationesque in honorem Beatae Virginis Mariae habitae, in quibus, ut omnes norunt, Mariale excelsit Rosarium*».²

2177

É natural que, logo a seguir, as idéias erradas manifestem o seu perigoso influxo na atividade pastoral. O espírito de novidade não deixará jamais sem crítica a nada de quanto até hoje, mesmo com visíveis vantagens, se tenha praticado. Aproveitar-se-á de qualquer abuso, ou ainda de algum exagero num costume tradicional ou num método de apostolado, para ridicularizar e hostilizar o todo, tomado no seu conjunto.

¹ AAS 39, 588 ss.² AAS 39, 584.

Entre os mais graves erros dos tempos modernos, deve-se enumerar o laicismo, que mira excluir a Igreja e os seus mais altos representantes da direção da vida pública e social, reservando-a unicamente aos leigos. Excogitado pelos inimigos da Igreja, o laicismo difundiu o seu espírito também entre os católicos, os quais vêm constrangidos o intervento da Hierarquia Eclesiástica na vida concreta dos povos e relegariam, de muito boa vontade, a atividade dos sacerdotes às igrejas e às sacristias. Desejariam, também, que o ensinamento evangélico se atuasse por via de máximas genéricas, sem jamais descer às aplicações específicas práticas da verdade cristã acerca dos vivos problemas da família, da escola, da justiça social, da paz internacional e da própria liberdade pessoal do homem.

Um verdadeiro cristão, sem confundir os interesses espirituais com os temporais, saberá porém pedir, em todas as questões que tocam à consciência, ou que podem ter interferência com o fim último sobrenatural do homem, os conselhos e a ajuda da Igreja, persuadido de que esta, se lhe mandar dar a Deus o que é de Deus, igualmente ensinará a dar a César o que é de César.

Daqui, aparece evidente quanto estejam errados aqueles para os quais a própria Ação Católica, que por essência é submetida a Hierarquia, dever-se-ia subtrair o mais possível ao controle da mesma.

2178

Um outro erro, igualmente condenado pela Igreja, deve ser evitado pelo cristão: o Liberalismo. Ele nega que a Igreja, em razão do seu nobilíssimo fim e da sua divina missão, tenha uma natural supremacia a respeito do Estado. Admite e encoraja a separação entre os dois poderes. Nega à Igreja Católica o poder indireto sobre as matérias mixtas. Afirma que o Estado deve mostrar-se indiferente em matéria religiosa, no que respeita a todos os fieis; que se deve conceder a mesma liberdade à verdade e ao erro; que à Igreja não cabem privilégios e favores ou direitos maiores do que os concedidos às demais confissões religiosas, nem sequer nos países católicos; que a Ação Católica não tem direito de intervir nas questões temporais e civis, nem mesmo quando estas tocam os interesses supremos da religião e as finalidades próprias da Igreja. Ora deve-se ter presente, hoje como no passado, que, onde as circunstâncias o aconselharem, se poderá usar de tolerância para com as falsas religiões e as falsas doutrinas, mas que onde tais circunstâncias não se verificam, devem ser mantidos os direitos da verdade e os homens devem ser preservados do erro. O cristão que fala diversamente trai a sua fé, dá força ao indiferentismo e priva os seus concidadãos do benefício que lhes oferece o culto e o amor da verdade.

Para alguns, nem são suficientes, no campo social, as diretivas tão humanas, tão sábiamente favoráveis às classes trabalhadoras, que a Santa Sé, principalmente desde Leão XIII até Pio XII, tem promulgado, mas procurar-se-á avançar sempre mais para a esquerda, até nutrir uma verdadeira simpatia para com o comunismo bolchevista, destruidor da religião e de todo verdadeiro bem da pessoa humana.

* * *

2179 Afim de que os caros seminaristas de V. V. Excias. sejam mantidos afastados de um espírito assim deletério, faz-se mistér uma vigilância constante e sábia.

Muito, quase tudo, depende da boa escolha dos sacerdotes que devem viver em contacto com os jovens levitas e formar nêles, quer a inteligência, quer a vontade. Apenas algum dêles, Superior, Professor, Diretor Espiritual se manifeste contaminado pelo espírito que acima descrevemos, deve ser afastado, com firmeza e solicitude. Semelhante medida parecerá, às vêzes, tornar-se causa de conseqüências danosas, em virtude do afêto que não poucas vezes, a juventude tem a êsses inovadores; mas a experiência demonstra, ao invés, que os bons efeitos não tardam a aparecer, para o bem e a alegria de todos.

Se quisermos preservar os jovens da sedução das idéias menos seguras, o meio mais eficaz e mais digno dêles, consiste em ensinar-lhes uma boa e sã filosofia, isto é, a filosofia tradicional, segundo os princípios de Santo Tomás. Uma vez iluminados por verdadeiros e clarividentes princípios em metafísica e em moral, os clérigos verão, facilmente, a fraqueza e a inconsistência que tantas novidades ocultam sob as louçanias do estilo e sob a abundância de uma erudição mal digerida. Por tal forma, saberão resistir aos sistemas errôneos em voga, e hão de estar armados para enfrentar os novos êrros que surgirão sempre, com o mesmo fascínio e inconsistência daqueles de hoje.

É preciso, portanto, que a primeira orientação filosófica dos jovens clérigos, consista principalmente em fazer-lhes conhecer, entender e amar a verdadeira doutrina. Não haverá porisso, tempo suficiente para estender-se muito sôbre os sistemas modernos, mas, poder-se-á fazer conhecer suficientemente os principais, em seus princípios mais gerais, de maneira que os estudantes possam depois aprofundá-los mais, se tiverem necessidade.

Uma boa filosofia constitue a melhor preparação para uma boa teologia. Os alunos devem conhecer bem o sentido exato dos dogmas, devem saber defendê-los e estar em condições de ilustrá-los, como diz o Concílio Vaticano, com as analogias tiradas das coisas criadas; guardem-se do relativismo proveniente da filosofia de Hegel, que foi condenado juntamente com o modernismo, e que fala de uma evolução dos dogmas, de um sentido a outro totalmente diverso.

Não basta, porém, cultivar retamente a inteligência dos seminaristas; além do que, esta mesma cultura seria impossível, se não se procurasse formar primeiramente a vontade e o coração. De fato, o que se encontra no fundo dos desvios que indicamos é, principalmente, o amor próprio, a vaidade, o orgulho.

Quer-se aparecer, e por isto procura-se não o que é verdadeiro, mas aquilo que parecerá melhor recebido dos demais. É preciso, portanto, ir á raiz, e ensinar aos jovens o que há de formá-los: a humildade, a abnegação da vontade própria, a obediência. Alguns dizem que estas são

virtudes « passivas », que tiveram sua eficácia no passado, mas que não correspondem mais às exigências da sociedade moderna. Hoje, segundo eles, devem exercitar-se as virtudes que denominam « ativas » (ação, apostolado, organização). São, per consequente favoráveis às Ordens e Congregações de vida ativa e menosprezam as de vida contemplativa. Acrescentam que tanto os sacerdotes, como os simples fieis, devem gosar da mais ampla liberdade individual, seja no pensamento como na ação sendo o Espírito Santo, mais do que a Hierarquia quem age diretamente na consciência de cada um.

Estes erros funestos, derivados dos influxos protestantes, levariam a uma total desagregação a admirável disciplina existente ha séculos na Igreja de Cristo, por vontade mesma do Divino Fundador.

2180 Grave responsabilidade pesa sôbre os Superiores e os Diretores Espirituais dos jovens-clérigos, aos quais devem ensinar a viver segundo o Evangelho. O sacerdote de Nosso Senhor deve, por amor ao Divino Mestre e para imitá-Lo, renunciar de coração tanto às honrarias do mundo quanto às comodidades da vida. No estudo, na pregação, em qualquer apostolado não há de procurar a si próprio mas sômente as almas. Ora, a renúncia de si mesmo, dos próprios modos de vêr, do desejo de sobressair e fazer-se admirado, adquire-se tão só com a oração, com a meditação da vida de Jesus e das palavras por Êle proferidas para tôdas as gerações, com exercício paciente e controlado por freqüentes exames de si mesmo. Sem a vitória neste setor do combate espiritual, não se chega à humildade cristã, necessária para submeter-se em tudo à vontade de Deus. Com a humildade, ao contrário, também a obediência torna-se fácil, e então desaparece o espírito de contradição, de crítica a todas as coisas, de revolta mais ou menos consciente às diretivas das Autoridades. Então, o primeiro movimento não será mais o de reprovar e censurar quanto se fez antes de nós, ou sem nós, e de querer mudar tudo, mas antes de reconhecer e utilizar, com ânimo agradecido, o bem que já existe, procurando sômente, com modéstia, aperfeiçoá-lo naquilo que estiver ao nosso alcance. Então aparecem os sinais de uma boa formação clerical, sinais que são os seguintes: uma sólida piedade mantida pelos exercícios comuns e pelas devoções tradicionais ao Santíssimo Sacramento, à Sagrada Paixão, ao Sagrado Coração de Jesus, à Santíssima Virgem, a São José, aos Santos Patronos da juventude eclesiástica; — uma conduta regular e disciplinada; — um respeitoso afêto para com os Superiores, para com o próprio Bispo e toda a Hierarquia: — e, particularmente, um entranhado amor ao Vigário de Cristo, o Papa reinante, auxiliando-o com a oração, tomando parte às suas alegrias e às suas dores e seguindo com fervorosa fidelidade as Suas diretivas.

De Scriptura Sacra in clericorum Seminariis et religiosorum Collegiis recte docenda

(Instruct. Sanctissimus Dominus PONTIF. COMMISS. DE RE BIBLICA, 13 mai. 1950).

2181

« Sanctissimus Dominus Noster Pius Pp. XII, Summus Pontifex feliciter regnans, ut quinquagesimum post editas encyclicas litteras *Providentissimus Deus*¹ digne recoleret exeuntem annum, litteras item encyclicas *Divino afflante Spiritu*² d. d. 30 septembris 1943 edidit. Postquam Summus Pontifex luculenter demonstravit, quid Praedecessores sui his decem lustris ad studia biblica promovenda naviter fecerint, omnes tam praesules quam fideles graviter monuit, quantum eadem in Ecclesia valeant, quaque ratione providendum sit, ut et ipsa haec studia prospere proficiant et ad regnum Dei inter homines dilatandum efficaciter juvent, itemque sapienter statuit et praecepit qua via et ratione essent in dies magis colenda et perficienda.

Ut quae Summus Pontifex commendata et sancita voluit, summa cura et fidelitate ad effectum perducantur, Pontificia Commissio de Re Biblica opportunum censuit eadem proprio modo applicare ad disciplinas biblicas in Clericorum Seminariis ac Religiosorum Collegiis docendas, in quibus tradi nequeunt illa amplitudine qua in Facultatibus theologicis et Institutis peculiaribus proponuntur. In his enim illi formantur magistri quorum erit et futuros sacerdotes scientia sacra instituere et illas ipsas disciplinas profundius investigare, quae formatio propria erit paucorum. In Clericorum autem Seminariis et Religiosorum Collegiis ii parantur qui futuri sunt sacerdotes et gregis dominici pastores quorumque erit populum catholicum veritates fidei docere ac divinam revelationem contra incredulorum impetus tueri.

Non raro proximis decenniis Summi Pontifices disertis verbis inculcarunt, quanta cum cura Locorum Ordinarii et Supremi Religionum Moderatores tam exhortatione quam auctoritate providere teneantur, ut in Clericorum Seminariis et Collegiis Religiosorum Sacrae Scripturae studia « iusto in honore consistent vigeantque »³ ut Leo XIII imm. m. scripsit, ibique Divinae Litterae ita tradantur, « quemadmodum et ipsius gravitas disciplinae et temporum necessitas admonent »⁴.

Nuper vero Sanctissimus Dominus Noster Pius PP. XII felic. regn., decessorum admonitiones complectens suaque auctoritate confirmans, graviter monuit a sacerdotibus in cura animarum constitutis Libros Sacros nequaquam recte et cum fructu exponi et illustrari posse, « nisi ipsimet, dum in Seminariis commorati sunt, Sacrae Scripturae actuosum ac perennem imbiberint amorem. Quare sacrorum Antistites, quibus Seminariorum suorum paterna incumbit cura, diligenter vigilent, ut in hac quoque re nihil omittatur, quod ad eiusmodi finem assequendum iuvare possit »⁵.

At illo tempore quo tot nationes calamitatum et ruinarum pondere opprimebantur, Ordinarii quoque locorum et Seminariorum Rectores, cotidianis vitae et incolumitatis curis distenti, huic negotio fortasse minus efficaciter operam dare potuerunt quam rei gravitas atque momentum postulant. Verum nunc, silentibus iam armis, haec Summorum Pontificum monita ac iussa in memoriam redigenda ac denuo inculcanda videntur, ut sollerti Moderatorum cura ac diligenti magistrorum opera futurorum sacerdotum de Sacris Libris institutio fervide instauretur ac promoveatur, quo efficacius fideles ad saluberrimos vitae christianae fontes reducantur mundusque tam dire afflictus denuo imbuatur ac perfundatur doctrina Christi qui, ipseque unus, fons est libertatis, caritatis, pacis.

¹ Leonis XIII Acta 13, 326. [Cfr. nn. 1024 ss.].

² AAS 35, 297 ss. [Cfr. nn. 2113 ss.].

³ Litt. encycl. *Providentissimus; Ench. Bibl.* n. 118. [Cfr. n. 1055].

⁴ *Ench. Bibl.* n. 88; cfr. etiam n. 99; Pius X. Litt. apost. *Quoniam in re biblica*, 27 martii 1906; *Ench. Bibl.* n. 155. [Cfr. nn. 1025; 1209].

⁵ Litt. encycl. *Divino afflante Spiritu*: AAS 35, 321. [Cfr. n. 2117].

I. DE MAGISTRO REI BIBLICAE

Ad studia biblica in Clericorum Seminariis et Collegiis Religiosorum rite instauranda et promovenda potissimum opus est magistris qui ad hanc disciplinam omnibus aliis sanctiorem et sublimiorem rite docendam omni ex parte sint idonei.

1. Vix opus est monere S. Scripturae magistrum debere inter ceteros vita et virtute sacerdotali excellere, immo etiam plus ceteris, cum Verbi Dei intima cotidie fruatur familiaritate.

2. Praeterea autem debita oportet instructus sit rerum biblicarum scientia quam serio studio comparaverit et continuo labore conservet et augeat.¹

a) De doctrinae rite comparatae copia et indole ut certius constare possit, id quod Pius XI s. m. sapienter statuit, hodie quoque ratum atque validum habetur, ne quis Sacrarum Litterarum in Seminariis magister sit, « nisi confecto peculiari eiusdem disciplinae curriculo, gradus academicos apud Commissionem Biblicam vel Institutum Biblicum adeptus legitime sit »².

b) Sed cum huius disciplinae ambitus tantus sit, ut paucorum annorum spatio obtineri quidem possit generalis eius conspectus, discendi et docendi ratio, aliquarum gravium quaestionum cognitio, reliqua autem *ulteriori magistri studio et diligentiae relinqui debent*, insuper assiduo opus est proprio singulorum labore, quo scientia antea comparata augeatur, perficiatur solideturque, quaestiones quae de novo oriuntur, scite examinentur et disputentur, variae disciplinae partes quae clericis tradi debent, altius et profundius investigentur. Ad quod assequendum necesse est libros novos de rebus biblicis editos atque commentaria periodica studiose perlegat, bibliothecas consulat, conventibus rei biblicae provehendae institutis intersit, atque etiam, si condiciones permittant, opportuno tempore iter in Terram Sanctam peragat, quo urbes et regiones cum Sacra Historia conexas propriis oculis conspiciat atque perlustret. Tantus enim scientiae biblicae est ambitus, tot ac tanti sunt in explanandis Libris Sacris progressus, tot in auxilium vocandae sunt scientiae (nempe linguarum studium, historia, geographia, archaeologia, aliae), ut magister, nisi cotidie se dederit diligenti studio, mox arduo suo officio evadat impar neque ea praestare possit quae sacerdotes ministerio animarum dediti, immo ipsi quoque fideles iure ab eo expostulant.

c) His facile patet quantopere necesse sit, ut Sacrae Scripturae magister *totum se dare possit muneri suo*, « ut opus feliciter susceptum, renovatis in dies viribus, omni studio omnique cura exsequi pergat »³. Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.³⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁴⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁵⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁶⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁷⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁸⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.⁹⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁰⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹¹⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹²⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹³⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁴⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁵⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁶⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁷⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁸⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.¹⁹⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁰⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²¹⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²²⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²³⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁴⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁵⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁶⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁵ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁶ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁷ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁸ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁷⁹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁸⁰ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁸¹ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁸² Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁸³ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.²⁸⁴ Quare ne cogatur ut, praeter Sacrae Scripturae disciplinamque cura exsequi pergat.

tutione in futuris sacerdotibus alatur et in dies augeatur oportet illa erga verbum divinum veneratio, qua per totam vitam in eo inveniant praecipuum mentis cultum et animi occupationem, cordisque solatium ac delectationem.

a) Ad quem finem rite assequendum hodie quoque maxime confert *cotidiana Sacrae Scripturae lectio* quae olim clericis omnibus, tam sacerdotibus saecularibus quam religiosis, cotidianum erat exercitium non minus sacrum quam cotidiana meditatio, quin immo pia haec lectio ipsa eis erat meditatio.¹ Magister igitur discipulis inculcet, ut hanc cotidianam Sacrorum Librorum lectionem magni aestiment eamque humili cum fide et religiosa cum pietate peragant.² Eis commendet ut hoc exercitium adeo utile per totum studiorum tempus constanter ita continuent, ut totam Scripturam *identidem cursim perlegant*, sive versione Vulgata usi sive translatione aliqua recentiore e textu primigenio in linguam vulgarem confecta et a Superioribus ecclesiasticis rite approbata, nisi ipso textu primigenio melius iuventur. Quae Sacrae Scripturae lectio maiore cum fructu peragetur, si discipuli iam inde ab initio curriculum studiorum in Sacris Libris recte legendis scite instituuntur et dirigantur proposito etiam brevi singulorum Librorum conspectu seu analysi, quemadmodum in « Introductione speciali » fieri solet.³ Huiusmodi cotidiana lectione continuata et ordinatim concinneque facta sacerdotii candidati tam ad sacram liturgiam recte intellegendam et digne celebrandam quam ad ipsa studia sacrae theologiae cum fructu agenda egregie parantur. Haec autem Sacrae Scripturae cotidiana lectio ne inter feriarum quidem tempus omittatur, sive ab omnibus in commune sive a singulis domi suae peragatur, immo his maioris otii diebus etiam impensius fiat. Fidelitate illa qua magis magisque Sacram Scripturam intime cognoscere et gustare studebunt, clare patebit, quam sincerus sit eorum in Dei verbum amor et quantopere officiis a vocatione sacerdotali sibi impositis satisfacere nitantur.

2184

2. In *ipsis scholis* habendis magister Sacrae Scripturae alumnis suis sollicite omnia ea praebere curet, quibus in futuro opere sacerdotali indigebunt tam ad vitam sancte agendam quam ad animas Deo lucrandas. Quare:

a) Sacra Scriptura in Clericorum Seminariis et Religiosorum Collegiis tradatur adeo scientifice ac solide et complete, ut eam totam et secundum omnes eius partes cognoscant, ut probe sciant quae quaestiones graviores hisce nostris temporibus de singulis libris biblicis agitentur, et quae obiecta et difficultates contra historiam et doctrinam sacram opponi soleant, denique ut in pericopis biblicis populo explicandis validis innituntur scientiae fundamentis.

b) Cum tempus quod docendae Sacrae Scripturae suppetit, plerumque brevius sit quam ut ingens rerum biblicarum materia possit tota tradi, magister prae ceteris graviores quaestiones prudenter seligere curet, idque ita, ut non sua quaerat studia suasque animi propensiones, sed diligenter ante oculos habeat, quid utilitas postulet alumnorum qui futuri sunt verbi divini praecones. Huic autem utilitati tum tantum rite satisfiet, cum magister clare et perspicue monstraverit, quae sint praecipue *doctrinae* tam in Vetere quam in Novo Testamento a Spiritu Sancto propositae, quae revelationis a primis initiis usque ad Christum Dominum et Apostolos cernatur progressio, quae inter Vetus et Novum Testamentum intercedat ratio atque coniunctio; neque omittat apte ostendere, quanti momenti spiritalis, nostris quoque temporibus, sit Vetus Testamentum. Haec igitur sollerter declarare conetur, ubicumque sive in Introductione generali aut speciali sive in exegesi offeretur opportunitas. Utiliter etiam aptis historiae sacrae et profanae exemplis illustrabit, quanta Deus egerit, ut omnes salvos faceret et ad agnitionem veritatis perduceret,⁴ et quomodo

¹ Cfr. Ios. I, 8; S. Hier., *In Titum* III, 9: ML 26, 594 (al. 630); Ep. 52, 7. 8: ML 22, 533 ss.

² Cfr. *De Imitatione Christi*, I, cap. V.

³ Cfr. Pius X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 169 [cfr. n. 1223]; Pius XI: *L'Osservatore Romano*, 1 ottobre 1930.

⁴ Cfr. 1 T. 2, 4.

paterna eius providentia omnia sapienter disposuerit atque direxerit, ut cooperarentur « in bonum iis qui secundum propositum vocati sunt sancti ».¹

Dubium non est quin supernis his atque religiosis rationibus debito modo explanatis ac demonstratis in alumnorum mentibus profundior quidam Sacrorum Librorum amor maiorque existimatio exoritura sint, quibus facilliora et dulciora reddantur studia etiam magis arida, qualia sunt linguae hebraicae et graecae, quae quidem studia in Seminariis et Collegiis non plane omitti possunt, quin periculum oriatur, ne clerici linguarum ignorantia ab ipsis textibus primigeniis inspiratis arceantur ac ne translationes quidem recentiores recte intellegere et scite iudicare possint.² Quae linguarum atque etiam criticae studia, etsi in Seminariis et Collegiis summis contineri debent argumentis, hac superna luce illustrata fecundiora et iucundiora reddentur maioresque ad Sacrorum Librorum sensum percipiendum in dies fructus ferent.

In tradenda *Introductione generali*, ceteris quidem quaestionibus non plane omissis, maxime in doctrina inspirationis et veritatis Sacrarum Scripturarum et in legibus interpretationis (hermeneutica) immoretur; in *Introductione vero speciali* cum in Vetus tum maxime in Novum Testamentum diligenter de Sacris Libris agat ac dilucide ostendat, quod singulorum sit argumentum, qui finis, a quo auctore sint scripti et quo tempore.³ Qua in re, vitata omni vana de criticorum opinionibus eruditione quae alumnorum mentes magis perturbet quam excolat, ea potius proponat et nervose demonstret, quibus nostrae aetatis homines spiritali utilitate capiant et in quaestionibus et difficultatibus dissolvendis apte iuventur. Ut de omnibus Libris Sacris quantum satis est tractare possit, magister tempore quod ei conceditur, diligenter utatur neque in rebus inutilibus aut minoris ponderis immoretur.

In *exegetica* expositione, magister ne unquam obliviscatur *Ecclesiae* a Deo traditam esse Sacram Scripturam non solum custodiendam, sed etiam interpretandam, eamque non aliter esse explicandam nisi eiusdem Ecclesiae nomine et mente, quippe quae sit « columna et firmamentum veritatis ».⁴ Quare « sanctum habebit, numquam a communi doctrina ac traditione Ecclesiae vel minimum discedere: utique vera scientiae huius incrementa, quaecumque recentiorum sollertia peperit, in rem suam convertet, sed temeraria novatorum commenta negleget ».⁵

In seligendis autem partibus quarum accuratiorem explicationem tradat, ne merae eruditionis rationem habeat, sed ea exponat quibus utriusque Testamenti *doctrina* declaratur ac definiatur, ne, ut ait S. Gregorius, corticem rodant, medullam autem non attingant.⁶ Quare Veteris Testamenti *praecipue* explanet doctrinam de generis humani primordiis, vaticinia messiana, Psalmos; in Novo autem interpretando totius vitae Christi Domini ordinate tradat conspectum easque saltem Evangeliorum et Epistularum partes fusius explicet, quae diebus dominicis et festis in ecclesia publice leguntur; praeterea tradat historiam passionis et resurrectionis Domini atque unam ad minimum ex praecipuis epistulis S. Pauli penitus exponat, non omissis ceterarum quoque epistularum iis locis qui ad doctrinam spectant.

Interpretationis autem munere magister ita fungatur, ut primo loco *sensum litteralem* qui dicitur clare et perspicue exponat, in auxilium adhibito, ubi res ferat, ipso quoque textu primigenio. In determinando autem sensu litterali textuum ne via illa incedat quam pro dolor hodie non pauci sequuntur exegetae, ut non habeat rationem nisi ipsorum verborum et proximi contextus, sed sedulo antiquas illas normas ante oculos habeat quas Summus Pontifex Pius XII gl. r. in Litteris encyclicis *Divino afflante Spiritu* denuo incul-

¹ Cfr. R. 8, 28.

² Cfr. Pius X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 165. [Cfr. n. 1219].

³ Cfr. Pius X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 159. [Cfr. n. 1213].

⁴ 1 T. 3, 15.

⁵ Cfr. Pius X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 168. [Cfr. n. 1222].

⁶ Cfr. *Moralia* XX, 9: ML 76, 149.

cavit, nempe ut accurate dispiciat exegeta quid Sacra Scriptura in aliis assimilibus locis doceat, quae eiusdem textus sit explicatio apud SS. Patres et in traditione catholica, quid « analogia fidei » postulet, quid demum, si casus fert, ipsum Magisterium Ecclesiae de illo textu statuerit.¹ Quae omnia, ut rite facere possit, egregie versatus sit etiam in sacra theologia, magnoque et sincero sacrae doctrinae imbuatur amore, neque unquam, solis principis criticis et litterariis innixus, munus suum exegeticum ab universa theologica institutione separet.

Spiritalis quoque verborum significationem, dummodo eam a Deo intendi secundum sapientissimas normas a Summis Pontificibus identidem statutas rite constet,² debito modo explicare curet. Sensus illum spiritalem a SS. Patribus et magnis interpretibus tanto studio et amore expositum magister eo facilius intelleget eoque religiosius discipulis proponet, quo maiore ipse ornatur cordis puritate, animi excellentia, spiritus humilitate, Dei revelantis reverentia et amore.

Difficultates et obscuritates quae interpreti in Sacrae Scripturae Libris non raro occurrunt, magister ne attenuet aut dissimulet, sed quaestione aequae et honeste exposita, pro viribus, accitis variarum disciplinarum subsidiis, rem enodare conetur. Ne tamen obliviscatur « Deum Sacros quos ipse inspiravit Libros, consulto difficultatibus adpersisse, ut et intentius ad eos evolvendos et perscrutandos excitaremur, et salubriter mentis nostrae limites experti, debita animi demissione exerceamur ».³

Omnia haec magister quantum fieri potest, ratione exponat *synthetica* quae dicitur, iis quae praecipua sunt accuratius tractatis, reliquis autem ea amplitudine eoque loco quae eisdem convenient. Cui arti exponendi inde ab initio solerter operam det in eaque in dies magis perfici studeat, id persuasum habens ab ea fructum et efficaciam docendi magna ex parte pendere.

2185

3. *Quis sit finis, quae indoles* lectionum Sacrae Scripturae quibus Seminariorum et Collegiorum alumni instituuntur, eo definitur quod illae non ad formandos « specialistas » quos dicunt, diriguntur, sed ad futuros sacerdotes et apostolos parandos. Sacerdotum autem formatio, quamvis ab universis vitae et ordinis Seminarii vel Collegii condicionibus pendeat, haud dubie rei biblicae studio et cognitione peculiariter iuvatur. His enim lectionibus potissimum obtinendum est, ut futuri sacerdotes intellegant sibi persuadeant Sacros Libros tam ad fovendam suam ipsorum propriam vitam sacerdotalem quam ad munera sacerdotalia cum fructu peragenda plurimum conferre. Quapropter magister alumni suis, nequaquam contentus, ut rerum biblicarum notitias et cognitiones utiles et necessarias tradat, data occasione id quoque naviter ipsis ostendat, quomodo Sacrarum Scripturarum solida cognitione, assidua lectione, pia meditatione vitae propriae sacerdotalis sanctitatem alere, firmare, promovere⁴ ministeriumque apostolicum, maxime sacrae conclusionis et institutionis catecheticae, fecundum reddere possint.⁵

III. CONSILIA ET NORMAE

2186

Studia igitur biblica, cum ad pietatem sacerdotalem et muneris apostolici fructum tantopere valeant, summa diligentia esse peragenda et promovenda, nemo sane est quin videat, ideoque valde dolendum est eadem non semper in debito haberi honore, sed non raro aliarum disciplinarum studio indigne postponi, immo interdum perperam negligi.

¹ PIUS XII, Litt. encycl. *Divino afflante Spiritu*: AAS 35, 310.

² Litt. encycl. *Providentissimus*; *Ench. Bibl.* n. 97 [cfr. n. 1034], Litt. encycl. *Spiritus Paraclitus*; *Ench. Bibl.* nn. 498 s.; Litt. encycl. *Divino afflante Spiritu*: AAS 35, 311.

³ PIUS XII, Litt. encycl. *Divino afflante Spiritu*: AAS 35, 318.

⁴ Cfr. S. HIER., *Ep.* 130 in fine: ML 22, 1224 (al. 1124).

⁵ Cfr. LEO XIII, Litt. encycl. *Providentissimus*; *Ench. Bibl.* n. 72; BENEDICTUS XV, Litt. encycl. *Spiritus Paraclitus*; *Ench. Bibl.* nn. 496 s.; PIUS XII, Litt. encycl. *Divino afflante Spiritu*: AAS 35, 320 s.

Quare haec Pontificia Commissio de Re Biblica, variis ex diversis orbis partibus notitiis et votis commota, tam Excmis locorum Ordinariis Supremisque Religionum Moderatoribus quam Revmis Seminariorum Rectoribus ac rei biblicae Magistris enixe commendanda censuit quae sequuntur.

1. In Seminariorum et Collegiorum *bibliotheca biblica*,¹ praeter Sanctorum Patrum et maiorum interpretum catholicorum commentarios, adsint meliora opera de theologia biblica et de archaeologia et historia sacra, atque etiam encyclopaediae seu lexica biblica atque periodicae de rebus biblicis ephemerides, quae quidem opera singuli magistri varias ob rationes non facile acquirere possunt, suo sane et alumnorum ingenti damno.

2. Pari autem cura ac diligentia Seminariorum et Collegiorum Moderatores provideant, ut *Clericis* quoque, praeter Sacrorum Bibliorum volumen reique biblicae librum manualementis quibus singuli instruantur, in propria ipsorum bibliotheca illa praesto sint opera quibus ad lectiones in scholis auditas recolendas et apte complendas melius et efficacius iuvare possint.

2187

3. Magister rei biblicae, ut officio suo laudabiliter satisfacere possit, totus *relinquatur muneri suo* neque alia ei graviora committantur negotia, et tanta cum cura a Superioribus, collatis pecuniae quoque subsidiis aliisque opportunis auxiliis foveatur, ut animo libenti, etiam per totam vitam, in docendi munere perseveret.

Prima enim studii biblici in Seminariis et Collegiis provehendi condicio ea est, ut magistro rei biblicae omnia illa librorum et pecuniae subsidia suppeditentur, quibus et ipse in scientia progredi et progredientem scientiam suam facere, conventibus studiorum causa instituendis interesse, data opportuna occasione Terram Sanctam invisere, laborum suorum fructus typis edere possit.

Consultitur vero ut, ubi maior est alumnorum numerus (immo etiam alibi, ut futuris necessitatibus mature provideatur), duo constituantur Lectores rei biblicae, alter Veteris, alter Novi Testamenti.

4. Magistro rei biblicae, discipulorum progressus studioso, enixe commendatur, ut *selectis alumni* maiore ingenio praeditis peculiarem tradat cursum liberum, sive linguarum biblicarum aliarumque quae ad studia Sacrae Scripturae necessariae vel utiles sunt,² sive theologiae biblicae, historiae, archaeologiae aut cuiusvis alterius disciplinae auxiliaris. Quo in cursu tractare poterit etiam quaestiones peculiares, quae de singulis libris biblicis hodie magis agitantur quasque ipse sive proprio studio sive commentationum lectione accuratius investigaverit.

5. Magistro rei biblicae itidem suadet, ut *melioris spei alumni* qui peculiarem erga Sacras Paginas amorem ostendant, cum prudentia et moderatione, Superiorum consilia secutus, ad studia specialia praeparet, ita tamen, ut alias disciplinas nequaquam neglegant.³ Quibus opportunitatem praebet addiscendi linguas etiam recentes ad haec studia magis necessarias eosque ad cognoscenda et legenda instituat opera « de historia utriusque Testamenti, de vita Christi Domini, de Apostolorum, de itineribus et peregrinationibus palaestinensibus ».⁴ Probe enim meminerit grave detrimentum pati huiusmodi alumnos, cum sine iusta praeparatione, potissimum litterarum, ad studia specialia peragenda mittantur, sibi persuadeat unum ex praecipuis suis officiis esse, ut Seminario suo, propria experientia usus, optimos praeparet futuros praeceptores quorum opera res biblicae magis magisque colantur et florent.

2188

6. Cum exiguo illo temporis spatio quod Sacrae Scripturae scholis plerumque assignatur, iis omnibus quae ad Clericorum theologicam et asceticam institutionem et ad rectum Sacrorum Librorum in liturgia ac contione usum docendum requiruntur, debito

¹ Cfr. PIUS X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 173. [Cfr. n. 1227].

² Ita etiam PIUS X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 165. [Cfr. n. 1219].

³ Cfr. PIUS X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* nn. 165, 167. [Cfr. nn. 1219, 1221]; PIUS XI, Motu proprio *Bibliorum scientiam*; *Ench. Bibl.* n. 518 s. [Cfr. nn. 1628 s.].

⁴ Cfr. PIUS X, Litt. apost. *Quoniam in re biblica*; *Ench. Bibl.* n. 172. [Cfr. n. 1226].

modo satisfieri vix possit, valde laudatur et enixe commendatur, ut iam ab ineunte altiorum studiorum curriculo, id quod in quorundam Ordinum Collegiis laudabiliter fieri novimus, *compendiaria quaedam tradatur introductio*, qua opportune stimuletur et dirigatur totius Sacrae Scripturae lectio ab alumnis studiorum tempore cursim facienda. Quod si rite factum erit, magister intra quadriennium curriculi theologici in doctrina biblica exponenda diutius immorari poterit.

7. Clerici theologi semel vel bis in anno *homiliam* de pericopa aliqua biblica componere teneantur quem laborem ipse magister dirigat et diligenter iudicet. Hac ratione alumni, iam inde a principio institutionis theologiae, homilias diebus dominicis et festis habendas congruo studio et pia meditatione parare accurateque scribere addiscent, atque Verbi Dei sensum verum ac proprium populo christiano e suggestu recte, apposite, reverenterque proponere et explanare.

8. Postremo ut studium Scripturae Sacrae etiam peracto theologiae curriculo debita ratione colatur et perficiatur ac deinceps per vitam fideliter continuetur, ad *examina* quae sacerdotes saeculares saltem per triennium, religiosi saltem per quinquennium, expleto studiorum curriculo, ex praescripto Iuris canonici de variis sacrarum scientiarum disciplinis subire tenentur,¹ singulis annis etiam quaestiones aliquae graviores de Introductione generali et speciali et de exegesi parandae assignentur. Praeterea in *collationibus* seu *conferentiis* quae a Clero tam saeculari quam regulari ad normam eiusdem Iuris canonici statis temporibus de re morali et liturgica habendae sunt,² explicanda proponatur etiam — ut in quibusdam regionibus multa cum laude fit — pericopa aliqua biblica sive Veteris sive Novi Testamenti, quae a magistro rei biblicae Seminarii apte eligatur et ab eodem postea in periodicis commentariis dioeceseos, si casus fert, vel alibi ad rationem scientiae biblicae explicata evulgetur.

Excelsos Ordinarios et Reverendos Religionum Moderatores enixe rogamus, ut quae hisce exposuimus, ea qua moventur communis boni cura ac diligentia, ita accipiant et exsequi velint, ut futurorum nostrorum sacerdotum institutio in dies magis perficiatur atque solida illa sacra imbuantur scientia qua iam studii theologici tempore ac dein per totam vitam uti debent, idque non leviter et temere, nec proprio arbitrio et sensu, sed secundum scientiae sacrae normas, secundum Ecclesiae leges et praecepta, secundum genuinae traditionis catholicae regulas, ut Sacri Libri in propria vita spiritali alenda et excolenda eis sint quasi panis cotidianus, lumen et robur, in ministeriis autem apostolicis efficax auxilium quo adiuti quam plurimos ad veritatem, ad timorem et amorem Dei, ad virtutem et sanctitatem perducant. Sane non ignoramus, quot et quanta hodie obstant difficultates, quominus, quae commendavimus, brevi tempore et perfecte compleantur; at certum habemus Ecclesiarum Praesules et Religionum Moderatores, animis nequitquam fractis, nulli rei defuturos esse, ut Divinarum Litterarum studium et amor inter Clericos ac sacerdotes omnes novo floreant vigore atque in eorum animis et muneribus uberrimos ferant vitae et gratiae fructus.

AAS 42, 495-505.

De exemptione a servitio militari et de ministerio castrensi sacerdotum

(Ex Convent. cum Gubernio Hispano, 5 aug. 1950).

2189

Art XII. - El Estado español reconoce que los clérigos y religiosos, ya sean profesos, ya novicios, en virtud de los Cánones 121 y 614 del Código de Derecho Canónico, están exentos de todo servicio militar.

¹ CIO can. 130, 590.

² *Ibid.* can. 131, 591.

1) En tiempo de paz, el Vicario General Castrense, previo acuerdo con los Ordinarios diocesanos o Superiores Mayores Religiosos, puede llamar en la medida que sea necesario, y por un tiempo no superior en todo caso a la duración del Servicio Militar en filas, a los sacerdotes y religiosos profesos que hayan alcanzado los treinta años de edad, a prestar en los Ejércitos funciones de su sagrado ministerio o asistencia religiosa de las Fuerzas Armadas, con exclusión de todo otro servicio.

2) Los seminaristas, postulantes y novicios diferirán en tiempo de paz el cumplimiento de todas las obligaciones militares, solicitando prórrogas anuales durante el tiempo que les falte para recibir el Sagrado Presbiterado o para emitir sus votos respectivamente.

Los Rectores de los Seminarios y los Superiores de las Casas Religiosas enviarán, sin pérdida de tiempo, a las Autoridades militares correspondientes nota de aquellos seminaristas, postulantes y novicios, que, disfrutando de dichas prórrogas, abandonaren el Seminario o el Instituto religioso.

La misma obligación tendrán los señores Obispos y los Superiores Mayores Religiosos, respecto de los clérigos que, a tenor de los SS. Cánones, hubieran sido reducidos al estado laical o de los religiosos que no habiendo recibido Ordenes Sagradas y estando en edad militar, abandonaren el Instituto.

3) Todos los clérigos, seminaristas y religiosos, incluso los novicios y postulantes, quedarán excluidos de las movilizaciones que se decreten con fines de instrucción.

2190

Art. XIII. - En los casos de movilización general por causa de guerra, los sacerdotes seculares o regulares que tuviesen la edad a que alcance la movilización y fuesen necesarios a juicio del Vicario General Castrense, serán llamados a ejercer su sagrado ministerio en las fuerzas armadas, como Capellanes, disfrutando de la consideración de Oficiales.

En los casos de movilización por causa de guerra, los clérigos y religiosos no sacerdotes, así como los seminaristas, postulantes y novicios, en edad a la que alcance la movilización y en la medida que el Vicario General Castrense estimare necesario, serán destinados a ayudar a los Capellanes en su ministerio espiritual, o a otros servicios compatibles con su carácter eclesiástico. De entre ellos, los que en el momento de decretarse la movilización estén preparándose para el sacerdocio, disfrutarán de permisos prorrogables que, en cada caso, a juicio del Vicario Castrense autoricen las circunstancias, con el fin de que prosigan sus estudios en el Seminario o Casa Religiosa a la cual pertenecen.

Cesarán en su disfrute, si abandonan los estudios o cuando terminen la carrera, circunstancias que los Rectores o Superiores respectivos comunicarán inmediatamente a la Autoridad militar.

El seminarista o novicio en cuyo nombre se presente voluntariamente un sacerdote del clero regular o secular, debidamente autorizado por sus Superiores eclesiásticos, para prestar servicio de vanguardia propio de su ministerio sacerdotal, disfrutarán en todo caso de estos permisos.

2191

Art. XIV.- En los casos de movilización general por causa de guerra quedan exceptuados del cumplimiento de las obligaciones militares los sacerdotes que tengan cura de almas. Se consideran tales los Ordinarios, los Párrocos, los Vicepárrocos y los Rectores de Iglesias abiertas al culto.

Asimismo serán dispensados de las obligaciones antedichas, aún en los casos de movilización general por causa de guerra, los Obispos titulares; los Rectores de los Seminarios; y los Misioneros, a saber: aquellos sacerdotes y religiosos que, con la debida autorización de la competente autoridad eclesiástica, se consagran al apostolado en los territorios de misión.

AAS 43, 84.

**De periculis novae Philosophiae in materia dogmatica
atque de tuenda doctrina Sti. Thomae et scholasticae**

(Ex Litt. Encycl. *Humani generis*, 12 aug. 1950).

2192

Quod autem ad theologiam spectat, quorundam consilium est dogmatum significationem quam maxime extenuare: ipsumque dogma a loquendi ratione in Ecclesia iamdiu recepta et a philosophicis notionibus penes catholicos doctores vigentibus liberare, ut in catholica exponenda doctrina ad Sacrae Scripturae sanctorumque Patrum dicendi modum redeatur. Spem ipsi foveant fore ut dogma elementis denudatum, quae extrinsecus a divina revelatione esse dicunt, fructuose comparetur cum eorum opinionibus dogmaticis, qui ab Ecclesiae unitate seiuncti sint, utque hac via pedetemptim perveniatur ad assimilanda sibi invicem dogma catholicum et placita dissidentium.

Accedit quod, catholica doctrina ad hanc redacta condicionem, viam sterni autumant, qua, hodiernis necessitatibus satisfaciendo, hodiernae etiam philosophiae notionibus dogma exprimi possit, sive «immanentismi» sive «idealismi» sive «existentialismi» aliisve systematis. Quod idcirco etiam fieri posse ac debere audaciores quidem affirmant, quia fidei mysteria numquam notionibus adaequate veris significari posse contendunt, sed tantum notionibus «approximativis», ut aiunt, ac semper mutabilibus, quibus veritas aliquatenus quidem indicetur, sed necessario quoque deformetur. Quapropter non absurdum esse putant, sed necesse omnino esse ut theologia pro variis philosophiis, quibus decursu temporum tamquam suis utitur instrumentis, novas antiquis substituat notiones, ita ut diversis quidem modis, ac vel etiam aliqua ratione oppositis, idem tamen, ut aiunt, valentibus, easdem divinas veritates humanitus reddat. Addunt etiam historiam dogmatum consistere in reddendis variis sibi succedentibus formis, quas veritas revelata induerit, secundum diversas doctrinas et opiniones quae saeculorum decursu ortae fuerint.

Patet autem ex iis, quae diximus, huiusmodi molimina non tantum ducere ad «relativismum» dogmaticum, quem vocant, sed illum iam

reapse continere; cui quidem despectus doctrinae communiter traditae eorumque vocabulorum, quibus eadem significatur, satis superque favet. Nemo sane est qui non videat huiusmodi notionum vocabula cum in scholis tum ab ipsius Ecclesiae Magisterio adhibita, perfici et perpoliri posse; ac notum praeterea est Ecclesiam in iisdem vocibus adhibendis non semper constantem fuisse. Liquet etiam Ecclesiam non cuilibet systemati philosophico, brevi temporis spatio vigenti, devinciri posse: sed ea quae communi consensu a catholicis doctoribus composita per plura saecula fuere ad aliquam dogmatis intellegentiam attingendam, tam caduco fundamento procul dubio non nituntur. Nituntur enim principiis ac notionibus ex vera rerum creaturarum cognitione deductis: in quibus quidem deducendis cognitionibus humanae menti veritas divinitus revelata, quasi stella, per Ecclesiam illuxit. Quare mirum non est aliquas huiusmodi notiones a Conciliis Oecumenicis non solum adhibitas, sed etiam sancitas esse, ita ut ab eis discedere nefas sit.

2193

Quapropter neglegere, vel reicere, vel suo valore privare tot ac tanta, quae pluries saeculari labore a viris non communis ingenii ac sanctitatis, invigilante sacro Magisterio, nec sine Sancti Spiritus lumine et ductu, ad accuratius in dies fidei veritates exprimendas mente concepta, expressa ac perpolita sunt, ut eorundem in locum coniecturales notiones sufficiantur ac quaedam fluxae ac vagae novae philosophiae dictiones, quae ut flos agri hodie sunt et cras decident, non modo summa est imprudentia, verum etiam ipsum dogma facit quasi arundinem vento agitatam. Despectus autem vocabulorum ac notionum quibus theologi scholastici uti solent, sponte ducit ad enervandam theologiam, ut aiunt speculativam, quam, cum ratione theologica innitatur, vera certitudine carere existimant.

Utique, pro dolor, rerum novarum studiosi a scholasticae theologiae contemptu ad neglegendum, ac vel etiam ad despiciendum facile transiunt ipsum Magisterium Ecclesiae, quod theologiam illam sua auctoritate tantopere comprobant. Hoc enim Magisterium ab ipsis tamquam progressionis sufflamen ac scientiae obex exhibetur; ab acatholicis vero quibusdam iam veluti iniustum frenum consideratur quo excultiores aliqui theologi a disciplina sua innovanda detineantur. Et quamquam hoc sacrum Magisterium, in rebus fidei et morum, cuilibet theologo proxima et universalis veritatis norma esse debet, utpote cui Christus Dominus totum depositum fidei — Sacras nempe Litteras ac divinam «traditionem» — et custodiendum et tuendum et interpretandum concredidit, attamen officium, quo fideles tenentur illos quoque fugere errores, qui ad haeresim plus minusve accedant, ideoque «etiam constitutiones et decreta servare, quibus pravae huiusmodi opiniones a Sancta Sede proscriptae et prohibita sunt»,¹ nonnunquam ita ignoratur ac si non habeatur. Quae in Romanorum Pontificum Encyclicis Litteris de indole et constitutione Ecclesiae exponuntur, a quibusdam consulto neglegi solent, ea quidem de causa ut praevaleat notio quaedam vaga, quam ex antiquis Patribus,

¹ CIC. can. 1324: Cfr. Concil. *Vatic. I.*, DENZINGER, 1820, Const. *De fide cath.*, cap. 4, *De fide et ratione*, post canones.

praesertim graecis, haustam esse profitentur. Pontifices enim, ut ipsi dictitant, de his quae inter theologos disputantur iudicare nolunt, itaque ad pristinos fontes redeundum est et ex antiquorum scriptis recentiora Magisterii constitutiones ac decreta explicanda sunt.

Quae etsi fortasse scite dicta videntur, attamen fallacia non carent. Verum namque est generatim Pontifices theologis libertatem concedere in iis quae inter melioris notae doctores vario sensu disputentur; at historia docet, plura quae prius liberae disceptationi subiecta fuerint, postea nullam iam disceptationem pati posse.

Neque putandum est, ea quae in Encyclicis Litteris proponuntur, assensum per se non postulare, cum in iis Pontifices supremam sui Magisterii potestatem non exerceant. Magisterio enim ordinario haec docentur, de quo illud etiam valet: « Qui vos audit, me audit » (L. 10, 16); ac plerumque quae in Encyclicis Litteris proponuntur et inculcantur, iam aliunde ad doctrinam catholicam pertinent. Quodsi Summi Pontifices in actis suis de re hactenus controversa data opera sententiam ferunt, omnibus patet rem illam, secundum mentem ac voluntatem eorundem Pontificum, quaestionem liberae inter theologos disceptationis iam haberi non posse.

2194 Verum quoque est, theologis semper redeundum esse ad divinae revelationis fontes; eorum enim est indicare qua ratione ea quae a vivo Magisterio docentur, in Sacris Litteris et in divina « traditione », « sive explicite, sive implicite inveniantur ».¹ Accedit quod uterque doctrinae divinitus revelatae fons tot tantosque continet thesauros veritatis, ut numquam reapse exhauriatur. Quapropter sacrorum fontium studio sacrae disciplinae semper iuvenescunt; dum contra speculatio, quae ulteriorem sacri depositi inquisitionem negligit, ut experiundo novimus, sterilis evadit. Sed hac de causa theologia etiam positiva, quam dicunt, scientiae dumtaxat historicae aequari nequit. Una enim cum sacris eiusmodi fontibus Deus Ecclesiae suae Magisterium vivum dedit, ad ea quoque illustranda et enucleanda, quae in fidei deposito nonnisi obscure ac velut implicite continentur. Quod quidem depositum nec singulis christifidelibus nec ipsis theologis divinus Redemptor concedidit authentice interpretandum, sed soli Ecclesiae Magisterio. Si autem hoc suum munus Ecclesia exercet, sicut saeculorum decursu saepenumero factum est, sive ordinario sive extraordinario eiusdem muneris exercitio, patet omnino falsam esse methodum, qua ex obscuris clara explicantur, quin immo contrarium omnes sequi ordinem necesse esse. Quare Decessor Noster imm. mem. Pius IX, docens nobilissimum theologiae munus illud esse, quod ostendat quomodo ab Ecclesia definita doctrina contineatur in fontibus, non absque gravi causa illa addidit verba: « eo ipso sensu, quo ab Ecclesia definita est »...

2195 Quae si bene perspecta fuerint, facile patebit cur Ecclesia exigit ut futuri sacerdotes philosophicis disciplinis instruantur « ad Angelici Doc-

¹ Pius IX, *Inter gravissimas*, 28 oct. 1870: *Acta Pii IX* 1, 260.

toris rationem, doctrinam et principia », ¹ quandoquidem plurium saeculorum experientia probe noscit Aquinatis methodum ac rationem sive in tironibus erudiendis, sive in abseonditis veritatibus pervestigandis, singulari praestantia eminere; ipsius autem doctrinam cum divina « revelatione » quasi quodam concentu consonare, atque ad fidei fundamenta in tuto collocanda efficacissimam esse, necnon ad sani progressionis fructus utiliter et secure colligendos.²

Hac de causa quam maxime deplorandum est, philosophiam in Ecclesia receptam ac agnitam hodie a nonnullis despectui haberi, ita ut antiquata quoad formam, rationalistica, ut aiunt, quoad cogitandi processum, impudenter renuntietur. Dictitant enim hanc nostram philosophiam perperam opinionem tueri metaphysicam absolute veram exsistere posse; dum contra asseverant res, praesertim transcendentis, non aptius exprimi posse, quam disparatis doctrinis, quae sese mutuo compleant, quamvis sibi invicem quodammodo opponantur. Quare philosophiam nostris traditam scholis, cum sua lucida quaestionum descriptione ac solutione, cum accurata sua notionum determinatione clarisque distinctionibus, utilem quidem esse posse concedunt ad propaedeusim scholasticae theologiae, mentibus hominum medii aevi egregie accommodatam; non tamen praebere philosophandi rationem, quae hodiernae nostrae culturae ac necessitatibus respondeat. Opponunt deinde philosophiam perennem nonnisi philosophiam immutabilium essentiarum esse, dum hodierna mens ad « existentiam » singulorum spectet necesse est et ad vitam semper fluentem. Dum vero hanc philosophiam despiciunt, alias extollunt sive antiquas, sive recentes, sive Orientis, sive Occidentis populorum, ita ut in animos insinuare videantur quamlibet philosophiam vel opinionem, quibusdam additis, si opus fuerit, correctionibus vel complementis, cum dogmate catholico componi posse; quod quidem falsum omnino esse, cum praesertim de commentis illis agatur, quae vel « immanentismum » vocant, vel « idealismum », vel « materialismum » sive historicum, sive dialecticum, ac vel etiam « existentialismum » sive atheismum profitentem, sive saltem valori ratiocinii metaphysici adversantem, catholicus nemo in dubium revocare potest.

Ac denique philosophiae nostris traditae scholis hoc vitio vertunt, eam nempe in cognitionis processu ad intellectum unice respicere, neglecto munere voluntatis et affectuum animi. Quod quidem verum non est. Numquam enim christiana philosophia utilitatem negavit et efficacitatem bonarum totius animi dispositionum ad res religiosas ac morales plene cognoscendas et amplectendas; immo semper docuit huiusmodi dispositionum defectum causam esse posse cur intellectus, cupiditatibus ac mala voluntate affectus, ita obscuretur ut non recte videat. Immo Doctor Communis censet intellectum altiora bona ad ordinem moralem sive naturalem sive supernaturalem pertinentia, aliquo modo percipere posse, quatenus experiatur in animo affectivam quamdam « connaturali-

¹ CIC can. 1366, § 2. [Cfr. n. 1478].

² AAS 38, 387.

tatem » cum eisdem bonis sive naturalem, sive dono gratiae additam;¹ ac liquet quantopere vel subobscura huiusmodi cognitio investigationibus rationis auxilio esse valeat. Attamen aliud est voluntatis affectuum dispositioni vim agnoscere adiuvandi rationem ad certiore ac firmiore cognitionem rerum moralium assequendam; aliud vero est, quod isti novatores contendunt: facultatibus nempe appetendi et affectandi vim quamdam intuendi adiudicare, atque hominem, cum non possit rationis discursu cum certitudine discernere quidnam ut verum sit amplectendum, ad voluntatem declinare, qua inter oppositas opiniones ipse libere decernens eligat, cognitione et voluntatis actu inkompte permixtis.

2196

Nec mirum est novis hisce placitis in discrimen adduci duas philosophicas disciplinas, quae natura sua cum fidei doctrina arcte conectuntur, theodiceam nempe et ethicam; quarum quidem munus esse censent non aliquid certi de Deo aliove ente transcendentem demonstrare, sed ostendere potius ea quae fides doceat de Deo personali ac de eius praeceptis, cum vitae necessitatibus perfecte cohaerere, ideoque omnibus amplectenda esse ut desperatio arceatur atque aeterna attingatur salus. Quae omnia ut Decessorum Nostrorum Leonis XIII et Pii X documentis aperte adversantur, ita cum Concilii Vaticani decretis componi nequeunt. Has quidem a veritate aberrationes deplorare supervacaneum esset, si omnes, etiam in rebus philosophicis, qua par est reverentia ad Magisterium Ecclesiae animum intenderent, cuius profecto est, ex divina institutione, non solum veritatis divinitus revelatae depositum custodire et interpretari, sed ipsis etiam philosophicis disciplinis invigilare, ne quid detrimenti ex placitis non rectis catholica patiantur dogmata...

2197

Novimus quidem plerosque catholicos doctores, quorum studiorum fructus in athenaeis, in sacris seminariis et religiosorum sodalium collegiis impertiuntur, ab iis erroribus alienos esse, qui hodie, sive ob rerum novarum cupidinem, sive etiam ob immoderatum quoddam apostolatus propositum, aperte vel latenter divulgantur. At novimus quoque novas eiusmodi opinioniones incautos allicere posse; ideoque principiis obstare malumus, quam inveterato iam morbo medicinam praestare.

Quapropter, re coram Domino mature perpensa ac considerata, ne a sacro Nostro officio deficiamus, Episcopis ac Religiosarum Sodalitatum Moderatoribus, gravissime eorum onerata conscientia, praecipimus, ut quam diligentissime curent, ne in scholis, in coetibus, in scriptis quibuslibet opiniones huiusmodi proferantur, neve clericis vel christifidelibus quovis modo tradantur.

Qui in ecclesiasticis institutis docent, noverint se tuta conscientia munus docendi, sibi concreditum, exercere non posse, nisi doctrinae normas, quas ediximus, religiose accipiant atque ad amussim servent in discipulis instituendis. Debitam reverentiam atque obtemperacionem, quam in suo adsiduo labore Ecclesiae Magisterio profiteantur oportet, discipulorum quoque mentibus animisque instillant.

AAS 42, 565-569; 573-575; 577-578.

¹ Cfr. S. THOM., *Summa Theol.* II-II, q. 1, a. 4 ad 3 et q. 45, art. 2, in c.

De sacerdotalis vitae sanctitate promovenda

(Adhortatio ad Clerum universum *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950).

2198

Menti Nostrae vox resonat Divini Redemptoris Petro dicentis: « Simon Ioannis, diligis me plus his?... pasce agnos meos, pasce oves meas » (I. 21, 15 et 17); itemque illa, qua idem Apostolorum Princeps Episcopos ac sacerdotes aetatis suae hisce verbis adhortabatur: « Pascite qui in vobis est gregem Dei, ... forma facti gregis ex animo » (1 P. 5, 2-3).

Quae verba attento animo considerantes, praecipuas esse supremi ministerii Nostri partes putamus id efficere pro viribus, ut sacrorum Pastorum ac sacerdotum opera, quae christianum populum ad vitanda mala, ad superanda discrimina et ad sanctimoniam assequendam conducant oportet, efficacior cotidie fiat; quod quidem nostris praesertim temporibus necessarium est, dum adhuc gentes ac populi ob recens, immane bellum non modo gravibus difficultatibus vexantur, sed animorum etiam perturbatione acerrime afficiuntur; et dum catholici nominis hostes ob rerum adiuncta, in quibus civilis societas versatur, audaciores facti, homines a Deo et a Iesu Christo arcere exitiali odio obiectisque insidiis enituntur.

Christianae instaurationis necessitas, quam hodie boni omnes cernunt, Nos iubet mentem voluntatemque Nostram ad totius orbis sacerdotes potissimum convertere, quandoquidem novimus humilem, vigilem studiosamque eorum operositatem, qui, in media plebe cum vivant, eius aegritudines, poenas ac corporis animique angustias perspectas habent, posse evangelicis praeceptis omnium renovare mores, ac Iesu Christi « Regnum iustitiae, amoris et pacis »¹ firmissime in terris constabilire.

Verumtamen haud possibile est sacerdotale munus plenos nancisci effectus, qui aetatis huius nostrae necessitatibus omnino respondeant, nisi sacerdotes circumstanti populo insignis sanctitatis fulgore praeluceant; sintque digni « ministri Christi », fideles « dispensatores mysteriorum Dei », ² efficaces « Dei auditores », ³ ad omne opus bonum instructi.⁴

Iamvero nullo Nos posse aptiore modo putamus universo clero gratiam profiteri voluntatem Nostram — qui quidem quinquagesimo exeunte sacerdotii Nostri anno, per admotas ad Deum preces suam erga Nos pietatem testatus est — quam si clericos omnes ad illam assequendam sanctitudinem paterno adhortemur animo, sine qua concreditum eisdem ministerium frugiferum esse non potest. Annus Sacer, quem ea spe indiximus, ut omnium mores evangelicis praeceptis redintegrarentur, hoc imprimis afferat optamus, ut nempe, qui christiani populi sunt duces,

¹ Praef. Miss. in festo Iesu Christi Regis.

² Cfr. 1 C. 4, 1.

³ Cfr. 1 C. 3, 9.

⁴ Cfr. 2 T. 3, 17.

ad virtutis verticem alacriore gradu contendant, atque ita animati, ita instructi, sibi creditum gregem Iesu Christi spiritu renouent.

Quodsi adauctae hodie christianae societatis necessitates internae perfectionis formam magis magisque a sacerdotibus postulant, animadvertendum tamen est eos, ex ipsius altissimi muneris natura divinitus accepti, sanctitatis officio teneri semper, ubique totisque viribus assequendae.

Sacerdotium, magnum Dei donum. Oportet illi fideliter respondere.

2199

Quemadmodum Decessores Nostri peculiari modo Pius X¹ et Pius XI² docuere, ac Nosmet ipsi in Encyclicis Litteris *Mystici Corporis*³ et *Mediator Dei*⁴ attigimus, sacerdotium utique magnum est donum Divini Redemptoris; qui quidem ut humani generis redemptionis opera, quam ipse e Cruce pendens consummavit, ad saeculorum usque occasum perpetuaretur, potestatem suam Ecclesiae commisit, quam unici aeternique sacerdotii sui participem esse voluit. Sacerdos veluti « alter Christus » est, cum indelebili sit caractere insignitus, quo viva Servatoris nostri quasi imago efficitur; sacerdos Iesu Christi partes agit, qui dixit: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (I. 20, 21); *qui vos audit, me audit* (Lc. 10, 16). Caelesti quodam instinctu eiusmodi ministerio augustissimo initiatus, *pro hominibus constituitur in iis, quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis* (Hb. 5, 1). Ad eum igitur accedat oportet quisquis Divini Redemptoris vitam vivere, atque vim, solacium animique alimentum accipere cupit; itemque ab eo opportuna remedia quaerat, quisquis a collapsis moribus ad frugem bonam reverti nititur. Itaque sacri omnes administrari iure meritoque Apostoli gentium sententiam sibi tribuere queunt: *Dei... sumus adiutores* (1 C. 3, 9).

Excelsa haec dignitas a sacerdotibus postulat ut gravissimo officio suo fidelitate summa respondeant. Cum divinae in terris provehendae gloriae ac mystico fovendo augendoque Christi Corpori inservire debeant, oportet omnino ita santitudinis fulgore praestent, ut per eos *Christi bonus odor* (2 C. 2, 15) usquequaque propagetur.

Eo ipso die, quo vos, dilecti filii, ad sacerdotale fuistis evecti munus, Episcopus sollemniter Deique nomine praecipuum a vobis exsequendum officium hisce verbis indicavit: « Agnoscite quod agitis, imitamini quod tractatis; quatenus mortis dominicae mysterium celebrantes, mortificare membra vestra a vitiis et concupiscentiis omnibus procuretis. Sit doctrina vestra spiritualis medicina populo Dei; sit odor vitae vestrae delectamentum Ecclesiae Christi; ut praedicatione atque exemplo aedificetis domum, id est familiam Dei ».⁵ A peccatis omnino immunis, vita vestra, magis quam ea, quam christiani e laicorum ordine ducunt, abscondita

¹ Exhortatio *Haerent animo*: Acta Pii X 4, 237 ss. [Cfr. nn. 1263 ss.].

² Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*: AAS 28, 5 s. [Cfr. nn. 1955 ss.].

³ AAS 35, 193 ss.

⁴ AAS 39, 521 ss.

⁵ Pontificale Rom. De ord. Presbyt.

sit cum Christo in Deo;¹ atque ita eximia illa virtute exornati, quam vestra exigit dignitas, humanae redemptionis opus perficiendum pergite, ad quod quidem sacerdotalis consecratio vos destinavit.

Hoc propositum est, quod vos ultro libenterque exsequendum suscepistis; sancti estote, quia, ut nostis, sacrum est ministerium vestrum.

I

SANCTITAS VITAE SACERDOTALIS

Perfectio consistit in fervore caritatis, qui sacerdotem addeceat.

2200

Ex divini Magistri sententia,² christianae vitae perfectio caritate erga Deum, erga proximos potissimum innititur, quae tamen flagrans, studiosa, operosa sit. Ea enim, si ita conformatur, omnes quodammodo amplectitur virtutes;³ atque adeo iure meritoque *vinculum perfectionis* (C. 3, 14) dici potest. In quibusvis igitur rerum condicionibus versetur homo, opus est prorsus ut mentem suam suosque actus ad hoc propositum dirigat.

Ad id tamen peculiari officio adstringitur sacerdos. Quaevis enim eius sacerdotalis actio suapte natura — quatenus nempe sacrorum administrator hac de causa divinitus vocatus est, ac divino munere divinoque charismate insignitus — ut ad hoc contendat necesse est; ipse enim Iesu Christo, unico aeternoque sacerdoti, sociam operam navare debet; eumque sequatur, imitetur oportet, qui, cum terrenam vitam ageret, nihil potius habuit, quam incensissimum suum erga Patrem amorem testaretur suique Cordis infinitos thesauros hominibus impertiret.

IMITATIO CHRISTI

Coniunctio intima cum Christo, uti summo Exemplari. Initium christianae perfectionis est humilitas, quae ducit ad voluntatis immolationem per oboedientiam.

2201

Praecipuus, quo sacerdotis animus moveri debet, impulsus eo contendat, ut cum Divino Redemptore arctissime coniungatur, ut christianae doctrinae praecepta integerrime docilique voluntate amplectatur, utque eadem quovis suae vitae tempore tam impense ad effectum deducat, ut suae agendi rationi catholica fides praecluceat, eiusdemque fidei splendorem sua agendi ratio quodammodo reverberet.

¹ Cfr. C. 3, 3.

² Cfr. *Ml.* 22, 38-39.

³ Cfr. 1 C. 13, 4-7.

Huius virtutis fulgore ductus, continenter suos oculos ad Christum convertat; eius praescripta, actiones, exempla studiosissime sequatur; sibi quae omnino persuasum habeat non satis esse eis se officiis, quibus christifideles tenentur, obtemperare, sed oportere etiam citatiore cotidie gradu ad illam contendere quam excelsa sacerdotalis dignitas postulat, vitae perfectionem, secundum illud: « Clerici debent sanctiorem prae laicis vitam interioriorem et exterioriorem ducere, eisque virtute et recte factis in exemplum excellere ».¹

Sacerdotalis vita, ut a Christo oritur, ita nullo non tempore ad eum omnino dirigatur necesse est. Christus autem Dei Verbum est, qui humanam naturam non est dedignatus assumere; qui hanc terrestrem vitam egit ut Aeterni Patris obtemperaret voluntati; qui se circum lili suavitatem effudit; qui in paupertate vixit; *qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes* (Act. 10, 38); qui denique se hostiam pro fratrum salute obtulit. Habetis, dilecti filii, mirabilis huius vitae summam veluti ante oculos positam; eam in vos referre omni nisu studeatis, incitamenti illius memores: *Exemplum... dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis* (I. 13, 15).

Christianae autem perfectionis initium ex humilitatis virtute oritur. *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* (Mt. 11, 29). Nos siquidem probe considerantes ad quam celsissimam dignitatem per Baptisma et sacrum Ordinem vocati fuimus, ac spiritualem nostram noscentes inopiam, divinam illam meditemur sententiam Iesu Christi asseverantis: *Sine me nihil potestis facere* (I. 15, 5).

Sacerdos, non suis viribus confidat, non suis dotibus immodice delectetur, non hominum aestimationem laudationesque captet, non amplioribus muneribus cupide inhiet, sed Christum imitetur, qui non venit ministrari, sed ministrare (Mt. 20, 28) ac semet ipsum ad Evangelii normam abneget,² terrenisque rebus nimis ne adhaereat, ut facilius atque expeditius divinum sequatur Magistrum. Quidquid habet, quidquid est, ex Dei bonitate virtuteque defluit; si igitur gloriari velit, Apostoli gentium verba meminerit: *Pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis* (2 C. 12, 5).

Illius humilitatis studium, quae fidei luce collustretur, hominem ad quamdam voluntatis immolationem per debitam oboedientiam compellit. Christus ipse in societate ab se condita legitimam constituit auctoritatem, quae suam in aevum perpetuaret; quamobrem qui Ecclesiae obtemperat moderatoribus, Divino ipsi Redemptori obtemperat.

Aetate hac nostra cum auctoritatis fundamentum temerario ausu concutitur, opus omnino est ut sacerdos, fidei praecepta firma retinens mente, hanc eandem auctoritatem agnoscat riteque observet, veluti necessarium non modo religiosarum ac socialium rerum tutamentum, sed suae etiam ipsius procurandae sanctitatis principium. Dum divini nominis osiores nefaria quadam calliditate immodicas nonnullorum eu-

¹ CIC can. 124.

² Cfr. Mt. 16, 24.

pidines incitare ac pellicere idcirco enituntur, ut adversus Sanctae Matris Ecclesiae iussa eos erigant, debitis Nos cupimus exornare laudibus paternoque confirmare animo frequentissimum illorum sacrorum administratorum agmen, qui quidem, ut christianam suam oboedientiam luculenter profiterentur, utque integerrimam suam fidelitatem erga Christum ab eoque constitutam auctoritatem servarent incolumem, *digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati* (Act. 5, 41) ac non solum contumelias, sed insectationes, sed carcerem atque etiam mortem.

Custodia caelibatus per vigilantiam et orationem, devitando familiaritatem.

2202

In earum rerum ordine operatur sacerdos, quae ad supernam vitam pertinent, cum eiusdem supernae vitae incrementa provehat, eamque cum mystico Iesu Christi Corpore communicet. Quamobrem negotiis illis vale dicat oportet *quae sunt mundi*, ut ea solummodo curet, *quae Domini sunt* (1 C. 7, 32, 33). Cum igitur a saeculi sollicitudinibus liber esse debeat, seseque totum divino servitio mancipare, caelibatus legem Ecclesia constituit, quo magis etiam magisque manifestum omnibus pateat eum esse Dei administrum animorumque patrem. Qua quidem caelibatus lege potius quam paterni muneris officium omnino amittat sacerdos, in immensum revera adauget, quandoquidem non terrenae huic ac caducae vitae subolem parit, sed caelesti perpetuoque mansurae.

Quo splendidius autem sacerdotalis castimonia refulget, eo magis sacrorum administer fit una cum Christo « hostia pura, hostia sancta, hostia immaculata ».¹

Quam quidem castimonia ut integerrimam, quasi inaestimabilis pretii thesaurum, omni cura servemus, opportunum ac necessarium est illi Apostolorum Principis adhortationi religiose obsequi, quam cotidie in horariis precibus repetimus: *Sobrii estote, et vigilate* (1 P. 5, 8).

Advigilate utique, dilecti filii, quandoquidem castitati vestrae tot pericula occurrunt, tum ob mores publice pessumdatos, tum ob vitiorum illecebras, quae vobis hodie tam facile insidiantur, tum denique ob nimiam illam necessitudinum libertatem, qua utriusque sexus cives utuntur, et quae interdum in sacri etiam ministerii exercitium irrepere audet. *Vigilate, et orate* (Mc. 14, 38), semper memores manus vestrae res sanctissimas tangere; itemque memores vos esse consecratos Deo, eidemque debere unice servire. Vestis ipsa, quam geritis, quodammodo vos admonet ut non mundo, sed Deo vivatis. Omni igitur nisu omnique alacritate effice, maternae confisi Deiparae Virginis tutelae, ut « nitidi, mundi, puri, casti, sicut decet ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei »² cotidie sitis.

Quam ad rem opportunum ducimus peculiari modo vos adhortari ut in mulierum consociationibus ac sodaliciis moderandis tales vos exhibeatis, quales sacerdotes addecet; familiaritatem omnem devitate; ac

¹ Missale Rom., can.

² Pontificale Rom., In ordin. Diacon.

quotiescumque opera vestra necessaria est, eam utpote sacri administri impertite. Atque in iisdem consociationibus dirigendis novitatem vestram iis contineatis limitibus, quos sacerdotale ministerium vestrum postulat.

Sacerdos, a divitiis terrenisque rebus abalienus, omnibus virtutibus ornatus sit.

2203

Nec satis habeatis per castimoniam voluptatibus carnis renuntiare ac per oboedientiam moderatoribus vestris voluntatem sponte subicere, sed animum quoque a divitiis terrenisque rebus cotidie magis abalienatum gerite. Etiam atque etiam vos adhortamur, dilecti filii, ut res fluxas ac perituras huius mundi ne nimis diligatis: sanctissimos veteris nostraeque aetatis viros venerabundi in exemplum intuemini, qui quidem debitam externorum honorum abstinenciam summamque Providentis Numinis fiduciam cum flagrantissimo sacerdotali studio coniungentes, miranda prorsus opera patrarunt Deo unice confisi, qui necessaria nunquam auxilia denegat. Sacrorum etiam administri, qui paupertatis officio ob peculiare nuncupatum votum non obligantur, huius paupertatis amore ducantur oportet; quem quidem amorem simplicis ac moderatae vitae ratio demonstret, habitatio non sumptuosa declaret ac denique generosa erga egenos largitas confirmet. Potissimum vero se abstineant ab oeconomicis illis inceptis, quae eos a sacris obeundis muneribus abstrahant, debitamque sibi imminuere possint christifidelium aestimationem. Sacerdos siquidem, cum in animorum salutem procurandam omni ope incumbat necesse sit, illam sibi Apostoli Pauli sententiam tribuere debet: *Non... quaero quae vestra sunt, sed vos* (2 C. 12, 14).

Si heic opportunitas haberetur de virtutibus omnibus enucleate agendi, quibus sacerdos divinum Iesu Christi exemplar aptiore, quo potest, modo in se referat opus est, multa profecto, quae menti Nostrae occurrunt, pertractaremus; voluimus tamen ea solummodo peculiari modo menti vestrae inculcare, quae nostris hisce temporibus potiore ratione necessaria videntur; ad ceteras autem quod attinet, hanc satis esto aurei libelli de imitatione Christi recordari sententiam: «Sacerdos omnibus virtutibus debet esse ornatus; et aliis bonae vitae exemplum praebere. Eius conversatio non cum popularibus et communibus hominum viis, sed cum Angelis in caelo, aut cum perfectis viris in terra».¹

NECESSITAS GRATIAE SUPERNAE AD IMITATIONEM CHRISTI PERSEQUENDAM

Vita sacerdotis imitari debet sacrificium Christi, Sacerdotis et Victimae in monte Calvariae et in Eucharistico Sacrificio, ex quo thesauros gratiae haurit ad sanctitatis verticem assequendum.

2204

Nemo est qui ignoret, dilecti filii, singulis christianis peculiarique modo sacerdotibus possibile non esse miranda Divini Magistri exempla

¹ De imit. Christi, IV, c. 5, 13, 14.

in cotidianae vitae usu imitari, nisi supernae gratiae auxilio fruuntur, iisque utantur eiusdem divinae gratiae instrumentis, quae ipsemet nobis dilargitus est. Idque eo magis evadit necessarium, quo excelsior perfectio est, quam nos attingere debemus, et quo graviores ex natura nostra, in malum prona, oriuntur difficultates. Qua quidem ratione ducti, opportunum putamus gradum facere ad alias, granditatis ac solacii plenas, proponendas veritates, ex quibus vel luculentius patet quam elata esse debeat sacerdotalis sanctitas, et quam efficaces sint opes nobis a Jesu Christo datae, ut divina misericordiae consilia ad effectum in nobis deducere possimus.

Quemadmodum omnis Servatoris nostri vita ad sui ipsius sacrificium ordinata fuit, ita pariter sacerdotis vita, qui Christi imaginem in se referre debet, cum eodem, in eodem per eundemque gratum fiat sacrificium oportet.

Siquidem sacrificium, quod Divinus Redemptor e cruce pendens in Calvariae monte obtulit, non sui proprii corporis tantummodo immolatio fuit; ipse enim semet ipsum piacularem hostiam dedit utpote humani generis Caput; atque adeo «cum spiritum suum in manus Patris commendat, ut homo seipsum commendat Deo, ut omnes homines Deo commendat».¹

Idem profecto in Eucharistico sacrificio contingit, quod incruenta est crucis sacrificii renovatio; Christus enim semet ipsum Aeterno Patri offert pro sua gloria nostraque salute; quandoquidem autem ipse, sacerdos et hostia, ut Ecclesiae Caput agit, non modo semet ipsum, sed christianos universos et quodam modo omnes etiam homines offert et immolat.²

Iamvero si hoc pro christianis omnibus, maiore profecto titulo pro sacerdotibus valet, qui idcirco praesertim Divini Redemptoris ministri sunt, ut Eucharisticum sacrificium peragant. Quo quidem in Eucharistico sacrificio, dum personam Christi sustinentes, panem et vinum consecrant, quae Corpus et Sanguis Christi fiunt, inexhaustos ex ipso supernae vitae fonte haurire possunt salutis thesauros omniaque illa auxilia, quae sibi non modo necessaria sint, sed suo etiam ipsorum explendo muneri.

Sacrorum nempe administer, dum divinis hisce mysteriis acutissime coniungitur, facere non potest quin esuriat ac sitiatur iustitiam,³ seseque vehementer incitatum sentiat ad illi, qua ornatur, tam excelsae dignitati vitam aequandam suam, ad eandemque se devovendi studio conformandam, cum semet ipsum debeat una cum Christo quodammodo immolare. Quamobrem Eucharisticum sacrificium non modo celebret, sed etiam intima quadam ratione vivat oportet; ita enim supernam vim illam haurire potest, qua fiat ut penitus transformetur, atque piacularem Divini ipsius Redemptoris vitam participet.

¹ S. ATHANAS., De incarnatione, n. 12; MG 26, 1003 s.

² Cfr. S. AUG., De civitate Dei, I, X, c. 6: ML 41, 284.

³ Cfr. Mt. 5, 6.

2205

Ex Apostoli Pauli sententia, praecipuum christianae perfectionis principium hoc praecepto declaratur: *Induimini Dominum Iesum Christum* (R. 13, 14). Hoc autem praeceptum, si ad christifideles omnes pertinet, at potiore quodam modo sacerdotes obstringit. Atqui Iesum Christum indui non modo significat ad eius doctrinam mentem dirigere suam, sed novam etiam vitam ingredi, quae quidem ut Thaboris splendoribus fulgeat. Redemptoris nostri debet imprimis, in Calvaria patientis, doloribus angoribusque conformari. Hoc profecto arduum adsiduumque laborem postulat, quo animus noster quasi efficiatur, ut cum Christi sacrificio intima ratione communicet. Hic arduus adsiduusque labor non inani voluntate ducitur, non desideriis ac votis concluditur, sed studiosa esse debet indefessaque actio, quae ad frugiferam animi renovationem contendat; sed pietatis sit oportet exercitatio, qua omnia ad Dei gloriam referantur; paenitentiae sit exercitium, quod immoderatos animi motus temperet ac refrenet; caritatis sit navitas, quae nos erga Deum, erga proximos amore inflamet, nosque ad omnia provehenda misericordiae opera permoveat; sit denique actuosae voluntatis alacritas, qua enitendo eluctandoque perfectissima quaeque attingamus.

Necesse est igitur ut, quod in sacrificali ara agitur, sacerdotalis animus in se referre studeat: quemadmodum nempe Iesus Christus semet ipsum immolat, ita eius administer una cum illo se immolare debet; quemadmodum Iesus expiat peccata hominum, ita sacerdos per excelsum christianae asceseos iter ad propriam perveniat necesse est proximorumque purificationem. Ita enim eum S. Petrus Chrysologus admonet: «Esto Dei sacrificium et sacerdos; non amittas quod tibi divina dedit et concessit auctoritas. Induere sanctitatis stolam; praecingere balteum castitatis; sit in velamento capitis tui Christus; crux in frontis tui munimine perseveret: pectori tuo appone divinae scientiae sacramentum; in odorem thymiana semper orationis accende; arripe gladium Spiritus; altare cor tuum pone et sic corpus tuum admove Dei securus ad victimam... Offer fidem, ut perfidia sit punita; immola ieiunium, ut voracitas cesset; sacrificia castitatem, ut moriatur libido; impone pietatem, ut deponatur impietas; invita misericordiam, ut avaritia deleatur; et ut consumatur stultitia, semper sanctitatem convenit immolare: sic fiet corpus tuum tua hostia, si nullo peccati iaculo fuerit sauciata».¹

Quae Nos christianis universis per Encyclicas Litteras *Mediator Dei* meditanda proposuimus, ea placet in praesens iisdem verbis peculiari modo sacerdotibus iterare: «Christus utique sacerdos est, sed nobis non sibi sacerdos, cum vota religionisque sensus totius humani generis nomine Aeterno Patri deferat; idem pariter victima est, sed nobis, cum semet ipsum in vicem hominis culpis obnoxii reponat. Iamvero illud Apostoli «hoc... sentite in vobis, quod et in Christo Iesu» a christianis omnibus postulat, ut eo modo animum in se referant affectum, quantum humana potest facultas, quo Divini Redemptoris animus affectus erat, cum sui ipsius faciebat sacrificium; humilem nempe referant mentis demissionem

¹ Sermo CVIII: ML 52, 500. 501.

summaeque Dei Maiestati adorationem adhibeant, honorem, laudem, gratiarum actionem. Postulat praeterea ab iisdem ut victimae conditionem quodammodo sumant ut semet ipsos ad Evangelii praecepta abnegent, ut paenitentiae ultro libenterque dent operam, utque admissa quisque sua detestentur et expient. Postulat denique ut omnes una cum Christo mysticam in Cruce mortem obeamus, ita quidem ut Pauli sententiam usurpare possimus: «Christo confixus sum Cruci».¹

Sacerdotes ac filii dilectissimi, magnum nos habemus in nostris manibus thesaurum ac pretiosissimam margaritam, hoc est inexhaustas Iesu Christi Sanguinis divitias; iisdem quam largissime utamur, ita quidem ut, per plenum nostri sacrificium Aeterno Patri una cum Christo oblatum, veraces efficiamur iustitiae conciliatores *in iis, quae sunt ad Deum* (Hb. 5, 1), ac mereri possimus, ut preces nostrae benigne excipiantur, ac superfluentem gratiarum imbrem impetrent, quae Ecclesiam omnesque animos recreent atque fecundent. Tum solummodo, cum nempe veluti unum erimus cum Christo per suam nostramque immolationem, vocemque nostram cum caelestis Hierosolymae habitatorum choro consequemur secundum illud «illi canentes iungimur almae Sionis aemuli».² tum solummodo, Servatoris nostri virtute corroborati, e sanctitatis vertice, quem assecuti fuerimus, tute poterimus ac secure cunctis hominibus impertire per sacerdotale ministerium nostrum supernam Dei lucem supernamque vitam.

NECESSITAS ORATIONIS ET EXERCITIUM PIETATIS

Recitatio divini Officii, uti vox Christi et Ecclesiae, medium efficax sanctificationis, si recta meditatione absolvetur.

2206

Perfecta sanctitatis forma id etiam requirit ut cum Deo continenter communicemus; ut autem eiusmodi communicatio, quae sacerdotali animo cum Deo intercedat oportet, per subsequentes dies et horas ne intermittatur, Ecclesia sacros ministros officio teneri iussit horarias preces recitandi. Ea hoc modo Divini Redemptoris praecepto fideliter obsecuta est dicentis: *Oportet semper orare et non deficere* (Lc. 18, 1). Si quidem, quemadmodum Ecclesia ab effundendis precibus nullo tempore cessat, ita percipit ut filii sui supplicationes numquam intermittant; iisdemque Apostoli Pauli adhortationem repetit: *Per ipsum [Iesum] offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum laborum confitentium nomini eius* (Hb. 13, 15). Sacrorum autem ministris hoc peculiare munus concredit, ut nempe, populi etiam nomine comprecando, omnis temporis rerumque decursum quodammodo Deo consecrent.

Huic officio obsequens sacerdos, illud vertentibus saeculis, agere pergit, quod Christus fecit, qui *in diebus carnis suae preces supplicatio-*

¹ AAS 39, 552-553.

² Brev. Rom., Hymn. pro off. Dedic. Eccl.

nesque... cum clamore valido et lacrimis offerens, exauditus est pro sua reverentia (Ibid. 5, 7). Hae siquidem preces, cum adhibeantur Christi nomine, hoc est « per Dominum Nostrum Iesum Christum », qui, conciliator noster apud Patrem, suam eidem perpetuo offert satisfactionem, sua promerita validissimumque sui Sanguinis pretium, singulari procul dubio efficacitate pollent. Sunt enim peculiari ratione « vox Christi », qui « orat pro nobis ut sacerdos noster; orat in nobis, ut Caput nostrum ».¹ Parique modo sunt semper « vox Ecclesiae », quae vota ac desideria christifidelium omnium refert; qui quidem una cum sacerdotis precibus eiusque fide coniuncti, laudibus Iesum Christum prosequuntur, ac per ipsum Aeterno Patri grates agunt, ab eoque quovis die, quavis hora necessaria impetrant auxilia. Itaque quod Moyses quondam fecit, cum in montis vertice brachia ad caelum extollens cum Deo colloquebatur ab eoque pro populo suo, in subiecta valle aerumnis laborante, misericordiam efflagitabat, id per sacros ministros quodam modo cotidie iteratur.

At horariae preces multum etiam multumque ad sanctitatem efficaciter assequendam conferunt; non enim agitur solummodo de formularum recitatione, vel de canticis, quae ex artis legibus rite pangantur; non agitur solummodo de peculiaribus observandis normis, quas rubricas vocant, vel de externis tantum divini cultus caerimoniis; sed potiore ratione agitur de ascensu mentis animique nostri ad Deum, ut cum beatis spiritibus, laudes eidem in aeternum concinentibus, copulemur.² Quamobrem horariae preces, ut in earum notatur initio, « digne, attente ac devote » recitandae sunt.

Opus est autem ut sacerdos has supplicationes fundat eadem illa mente, qua Divinus Redemptor precabatur. Est igitur quasi ipsa vox eius, quae per suum administrum a clementissimo Patre suo redemptionis beneficia implorat; est ipsa vox eius, cui Angelorum Sanctorum agmina in Caelo, christianorumque multitudines in terra coniunguntur, ut debita Deo gloria referatur; Iesu Christi advocati nostri vox est, qua immensi suorum meritorum thesauri nobis impertiuntur.

Frugiferas illas veritates, quas Spiritus Sanctus per Sacrarum Litterarum sententias pandit, atque Patrum Doctorumque scripta commentantur, accurate diligenterque meditemini. Dum labia vestra divina verba repetunt quae afflatu superni Flaminis tradita fuere, nihil tanti thesauri amittatis; utque animus vester Dei voci fideliter resonet, ea omnia, quae mentem vestram avocent, adsidue studioseque dispellite; atque intentas cogitationes vestras colligite, ut faciliore ac fructuosiore ratione aeternarum rerum contemplationi vacetis.

In Encyclicis Litteris *Mediator Dei* copiose satis enucleavimus qua de causa Ecclesia per annum liturgiae cursum in memoriam revocet aptoque ordine veluti ante oculos repraesentet omnia Iesu Christi mysteria, diesque etiam festos celebrari iubeat Mariae Virginis sanctorumque Caelitum. Haec doctrinae praecepta, quae christianis universis, utpote om-

¹ S. AUG. *Enarrationes in Ps LXXXV*, n. 1: ML 37, 1081.

² Cfr. Litt. *Encycl. Mediator Dei*: AAS 39, 574.

nibus utilissima, impertivimus, addecet omnino vos, sacerdotes, peculiari modo recolere; vos dicimus, qui per Eucharisticum sacrificium Divinumque Officium, quod dicitur, in hoc eodem liturgiae cursu praecipuas partes agitis.

Pietatis exercitia fovenda: Meditatio sacra cotidiana, supplicatio vocalis, incensa erga Christi Matrem pietas, visitatio eucharistica, perscrutatio conscientiae, frequentia Paenitentiae Sacramenti, in spiritualibus consilium, Exercitia spiritualia.

2207

Ecclesia praeterea, ut nos ad sanctimoniam alacrius cotidie assequendam compellat, alia etiam pietatis exercitia, praeter Eucharisticum sacrificium et horarias preces, enixe nobis commendat. De quibus quidem placet aliquid heic attingere vestraeque considerationi proponere.

Imprimisque ad sacram meditationem nos adhortatur, quae mentem ad superna transvehit, et ad caelestium rerum cogitationem advocat, itemque animum nostrum, Dei desiderio inflammatum, recta ratione ad eum dirigit. Haec sacra meditatio aptissime nos praeparat ad Eucharisticum celebrandum sacrificium et ad debitas post illud grates agendas Deo; ad suavem nos inducit liturgiae pulchritudinem percipiendam gustandamque; itemque ad aeternas veritates et ad miranda Evangelii exempla ac praecepta contemplanda nos permovet.

Iamvero haec Evangelii exempla Divinique Redemptoris virtutes prorsus necesse est ut sacrorum ministri diligentissime in se referant. Sed, quemadmodum corporis cibus vitam nostram non alit, non sustentat, non auget, nisi digestus ac confectus in nostram fuerit substantiam conversus, ita sacerdos, nisi meditando contemplandoque Divini Redemptoris mysteria — qui quidem summum atque absolutum perfectionis exemplar est ac sanctitudinis fons inexhaustus — eius vitam vivat, sui suorumque sensuum dominio potiri non potest, neque animum purificare suum, neque ad virtutem, ut oportet, contendere, nec denique sacra munera sua fideliter, actuose, frugifere obire.

Gravi igitur officio Nos teneri ducimus ad cotidianae meditationis usum vos peculiari modo cohortari: quem quidem usum Codex etiam Iuris Canonici clericis omnibus commendat.¹ Quemadmodum enim ex cotidiana eiusmodi meditatione sacerdotalis perfectionis studium alitur ac refovetur, ita ex eius neglegentia illud oritur spiritualium rerum taedium, quo pietas defervescit ac languet, et quo non tantum suus cuiusque ad sanctitatem impulsus vel intermittitur, vel retardatur, sed sacri etiam ministerii opera haud leviter capiunt detrimenta. Quamobrem iure meritoque asserendum est peculiarem sacrae meditationis efficacitatem nulla posse alia ratione haberi, atque adeo cotidianus eius usus nullo alio modo substitui posse.

¹ Cfr. can. 125, 2°.

A caelestium autem rerum commentatione contemplationeque supplicationes viva voce factae ne disiungantur; ceteraeque ne desint privatim precandi formae, quae apte, pro peculiari sua cuiusque condicione, ad fovendam animi cum Deo coniunctionem conferant. Illud tamen animadvertendum est: potius quam multiplicatas preces, pietatem valere ac verax et ardens precandi studium hodie potissimum, si umquam alias, necessarium est, dum «naturalismus», qui, dicitur, hominum mentes animosque incessit, et dum virtus periculis omne genus circumvenitur, quae quidem interdum sacrum etiam obeuntibus ministerium occurrunt. Quid enim melius efficere possit, ut ab hisce insidiis praecaveatis, quid aptius mentem vestram ad superna erigat, vosque cum Deo coniunctos vivere iubeat, quam constans ad eum admota oratio divinique supplicatio auxilii?

Cum autem sacerdotes peculiari titulo Mariae Virginis filii vocari queant, temperare sibi non poterunt quin eam incensissima pietate adment, fidenti eam animo invocent, validamque eius tutelam frequenter implorent. Cotidie igitur, quod Ecclesia ipsa commendat,¹ mariale rosarium recitare studeant; qua quidem recitatione etiam Divini Redemptoris mysteria meditanda nobis proponuntur, nosque «ad Jesum per Mariam» ducimur.

Praeterea sacrorum administer, antequam cotidianos suos concludat labores, ad Eucharistica tabernacula adeat ibique aliquantisper saltem commoretur, ut Iesum in suo caritatis sacramento adoret, ut tot hominum ingratitudinem expiet, ut magis in dies divino amore ferveat, ut denique nocturnae etiam requietis tempore, quod mortis silentium in mentem revocat, aliquo modo praesens in sacratissimo eius Corde permaneat.

2208

Neque praetermittat suae conscientiae secreta cotidie perscrutari suique ipsius censuram gerere; quod procul dubio tantum valet simul ad spiritualis vitae rationem per elapsi diei spatium inquirendam, simul ad illa removenda obstacula, quae virtutis incrementa vel retardent, vel praepediant, simul denique ad ea omnia alacrius persequenda, quae sacerdotalia munera magis frugifera efficiant, et caelestis Patris, ob tot misere acta, misericordiam implorandam.

Quae quidem misericordia et admissorum venia per Paenitentiae Sacramentum nobis peculiari modo conceditur, quod praecipuum est divinae bonitatis opus, quo infirmitas nostra roboratur. Numquam contingat, dilecti filii, ut salutaris huius reconciliationis administer hoc Sacramento se abstineat. Hac de re, ut nostis, hoc Ecclesia edicit: «Curent locorum Ordinarii, ut clerici omnes Paenitentiae Sacramento frequenter conscientiae maculas eluant».² Quamvis enim Iesu Christi ministri, miseri tamen sumus; quomodo igitur possumus Dei aram ascendere ac sacra pertractare, nisi saepe nos expiare ac purificare studeamus? Hac enim ratione «recta sui ipsius cognitio augetur, christiana crescit humilitas,

¹ Cfr. CIC can. 125, 2.

² CIC can. 125, 1°.

morum eradicatur pravitas, spirituali negligentiae torporique obsistitur, conscientia purificatur, roboratur voluntas, salutaris animorum moderatio procuratur, atque ipsius sacramenti vi augetur gratia».¹

Quam ad rem opportunum etiam ducimus vos adhortari, dilecti filii, ut in spiritualis vitae itinere ingrediendo persequendoque ne nimis vobis confidatis, sed demisso docilique animo ab iis consilium suscipiatis petitisque auxilium, qui sapienti moderatione vos regere possint, qui adventantisque pericula vobis praenuntiare queant, itemque consentanea vobis indicare remedia, et in difficultatibus omnibus ex internis externisque rebus oriundis, vos recta ratione ducere, vosque ad perfectionem illam, cotidie auctiorem dirigere, ad quam sanctorum Caelitum exempla probatique christianae asceseos magistri vos alliciant et advocent. Etenim sine prudentibus hisce conscientiae moderatoribus, plerumque difficillimum est supernis Sancti Spiritus impulsione divinaeque gratiae recto modo obsecundare.

Cupimus demum Spiritualium omnibus commendare Exercitiorum usum. Cum enim nos per aliquot dierum spatium ex suetis rebus suetisque vivendi agendique rationibus segregamus, ac solitudinem silentiumque petimus, tum facilius profecto secundas damus aures divinis eloquiis, quae altius in animos descendunt nostros; dumque nos haec Exercitia ad officia sanctius exsequenda revocant et ad suavissima Iesu Christi mysteria contemplanda, voluntatem nostram ita confirmant, ut *serviamus illi in sanctitate et iustitia omnibus diebus nostris* (Le. I, 74, 75).

II

SANCTITAS IN SACRO MINISTERIO

Sacerdos, dispensator mysteriorum Dei, apostolatium exercens, iuxta formas quibus hodie christifideles indigent et cum Christo coniunctus, caveat «actionis haeresim», aemulator sanctorum.

2209

In Calvariae monte Divini Redemptoris fuit transverberatum latus, ex quo sacer eius cruor defluxit, qui veluti amnis per saeculorum cursum exundans, animos hominum eluit, eorum peccata expiat, eisdemque salutis thesauros impertit.

Ad hoc autem celsissimum obeundum ministerium sacerdotes destinantur. Ipsi enim non modo Iesu Christi vitam et gratiam mystici eius Corporis membris conciliant, cum iisdemque communicant, sed etiam ad eiusdem mystici Corporis fovendum incrementum conferunt, cum

¹ Litt. Encycl. *Mystici Corporis Christi*: AAS 35, 235. [Cfr. n. 2108].

novos continenter debeant Ecclesiae filios donare, eosque educere, excolere, moderari. Cum *dispensatores mysteriorum Dei* (1 C. 4, 1) sint, perfecta caritate debent Iesu Christo famulari suasque vires omnes in fratrum salutem impendere. Cum lucis apostoli sint, Evangelii doctrina collustrare mundum debent, christianaque fide ita ipsimet intus vigere, ut eam cum ceteris participare possint, ac Divini Magistri exemplis et praeceptis insistentes, ad eum omnes reducere queant. Gratiae ac veniae apostoli sunt, atque adeo hominum procurandae salutis se omnino devoteant, eosque ad Dei aram advocent, ubi caelestis vitae pane enutrirī possint. Caritatis apostoli sunt; huius igitur caritatis opera atque incepta urgeant, cum praesertim nostris hisce temporibus indigentium necessitates in immensum succreverint.

Curet praeterea sacerdos ut christifideles doctrinam de «Sanctorum Communionem» recte intellegant, sentiant, experiantur; impenseque eam per instituta illa promoveant, quae ab «Apostolatu liturgico» et a «preca-tionis Apostolatu» nuncupantur. Parique modo ceterae omnes apostolatus formae rationesque provehantur, quae hodie, ob peculiare christiani populi necessitates, tanti momenti sunt tantaeque gravitatis. In id nempe diligentissime contendatur, ut sacra catechesis omnibus impertiatur, ut «Actio Catholica» ac «Missionarium Actio» quam latissime propa-gentur et foveantur; itemque ut ea omnia per laicos viros apte instruc-tos ac conformatos cotidie maiora incrementa capiant, quae ad rem so-cialem recte ordinandam pertineant, quemadmodum nostra postulat aetas.

2210

Animadvertat tamen sacerdos gravissimum sibi creditum ministe-rium eo fructuosius fore, quo arctius ipse cum Christo coniunctus eiusque spiritu ductus operetur. Tum enim sacerdotalis eius actio non in naturalem tantum operositatem desinet, quae corpus animumque fatiget, et quae sacrum administrum, haud mediocri cum sui ipsius Ecclesiaeque detri-mento, ex recto possit itinere abstrahere; at eius labor eiusque constan-tes nisus divinae gratiae ope corroborabuntur, quam quidem si Deus superbis denegat, iis tamen, qui demisso animo in «vineam Domini» ope-rantes, non se suae quaerunt,¹ sed Dei gloriam hominumque salutem, large libenterque concedit. Quamobrem Evangelii praeceptis obsecutus, ne sibi, ut iam diximus, suisque viribus confidat, sed superno potius au-xilio, secundum illud: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus* (1 C. 3, 7). Per apostolatum hac conforma-tum ratione id non evenire non potest, ut sacerdos nempe superna qua-dam vi omnium animos vehementer ad se alliciat. Cum enim in se in suosque mores vivam quasi referat Iesu Christi imaginem, omnes, qui eo magistro utantur, intima quadam suasionem compulsi, facile agnoscent eum non suam, sed Dei verba loqui, itemque non suam, sed divina virtute operari: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tamquam*

¹ Cfr. 1 C. 10, 33.

ex virtute, quam administrat Deus (1 P. 4, 11). Quin immo, dum ipse ad sanc-titatem nititur, suumque munus summa perfectione exercet, tam studiose debet Iesu Christi partes personamque agere, ut verecunde queat Apo-stoli gentium iterare sententiam: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* (1 C. 4, 16).

Hisce de causis, dum debitis eos honestamus laudibus, qui Dei amore proximorumque caritate ducti per hos annos, qui immane diuturnumque bellum subsecuti sunt, totis viribus in id incubuere ut, Episcopis prae-euntibus ac ducibus, tot rerum animorumque miseras relevarent, absti-nere non possumus quin sollicitudinem anxitudinemque Nostram iis significemus, qui ob peculiaria rerum temporumque adiuncta in externa-rum actionum vorticem nimio saepius ita se ingurgitarunt, ut primum neglegerent sacerdotum officium, hoc est officium suae ipsius procuran-dae sanctitatis. Publice iam ediximus¹ ad rectius iter eos esse revocan-dos, qui temere autem salutem hominibus afferri posse per eam, quae «actionis haeresis» iure meritoque nominatur; per actionem dicimus, quae divinae gratiae ope non innitatur, neque ea constanter adhibeat necessaria assequendae sanctitudinis adiumenta quae a Iesu Christo fuere data. At pari modo opportunum duximus eos ad sacri ministerii opera impel-lere, qui animum ab externis rebus nimis abalienatum gerant, ac quasi superni auxilii potentia diffidentes, in id non satis contendunt, pro fa-cultate cuiusque sua, ut christiani spiritus virtus in vitae usum omnibus illis agendi rationibus inducatur, quas nostra tempora postulent.²

Vos igitur omnes enixe adhortamur ut arctissime cum Divino Re-demptore coniuncti, cuius virtute omnia possumus,³ impensa sollicitudi-ne adlaboretis, ut eorum pro viribus aeternam procuretis salutem, quos Providentissimus Deus apostolicis concedidit laboribus vestris. Quam vehementer cupimus, dilecti filii, ut sanctissimorum sitis illorum virorum aemulatores, qui elapsa aetate immensis exantlatis laboribus praeclare testati sunt quid possit hoc in mundo operari divinae gratiae potentia. Utinam illam Apostoli gentium sententiam sibi unusquisque vestrum, christifidelibus testantibus, sincere demisseque tribuere possit: *Ego au-tem libentissime impendam et superimpendar ipse pro animabus vestris* (2 C. 12, 15). Mentis superna luce collustrate; conscientias recto itinere dirigite; atque animos, vel dubitatione aestuantes, vel dolore excruciatos, confirmate ac reficite. Hisce autem praecipuis apostolatus operibus alia etiam adicite quorum necessitatem hodierna tempora clamant. Omni-bus tamen manifestum pateat sacerdotem quavis sua agendi ratione nihil aliud quaerere, nisi animorum bonum, ad nihil aliud spectare, nisi ad Christum, cui suas vires ac semet ipsum consecrare debet.

¹ Cfr. AAS 36, 239; Epist. *Cum proxime exeat*.

² Cfr. Orat. die 12 sept. 1947 habitam; *Discorsi e Radiomessaggi* 9, 230.

³ Cfr. Ph. 4, 13.

Sacerdos, Christi exempla persequens per caritatem, cum temperata terrenarum rerum abstinentia et congrua doctrina, sacerdotale munus magis salutiferum reddat, uti fulget in vita Sanctorum ac praesertim S. Iosephi Cafasso.

2211

Quemadmodum vero, cum vos ad vestram adipiscendam sanctimoniam admonuimus, vos adhortati sumus ut vivam Christi imaginem in vestros mores referatis, ita in praesens ad sacerdotalis muneris vestri sanctitatem atque efficientiam procurandam provehendamque vos etiam atque etiam appellamus, ut Divini Redemptoris vestigiis continenter insistere studeatis; qui quidem, Spiritu Sancto plenus, *pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Deus erat cum illo* (Act. 10, 38). Eodem vos Spiritu roborati, eiusque fortitudine impuls, tale vos procul dubio expleturi eritis ministerium, quod, christiana alitum atque inflammatum caritate, et superna virtute polleat, et ad eandem virtutem cum ceteris communicandam contendat.

Apostolicum studium vestrum divino illo amore flagret, quo omnia aequo animo toleretis, quo rebus non debilitemini adversis, et quo omnes amplectamini homines, tenuiores, vel rerum amplitudine praestantes, amicos, vel inimicos; fideles, vel infideles. Cotidianum eiusmodi laborem cotidianasque aegritudines a vobis poscit animorum salus, pro qua Servator noster dolores angoresque suos eo usque patientissime tulit, ut ad supremos cruciatus et ad mortem perveniret, quibus quidem nos voluit in divinam amicitiam restituere. Hoc unum, ut nostis, summum omnium bonorum est. Ne nimia igitur cupiditate exoptetis ut felix habeatur rerum successus; parique modo, si impense licet adlaborando, optatos tamen non poteritis consequi fructus, ne concidatis animo; etenim *alius est qui seminat, et alius est qui metit* (I. 4, 37).

Hoc praeterea apostolicum studium vestrum summa benignitate niteat; quandoquidem, si necessarium omnino est errores refellere ac vitiis repugnare — ad quod quidem faciendum officio tenemur omnes — semper tamen sacerdotis animus miseratione moveatur necesse est, oportet siquidem omni nisu profligare errores, sed errantes fratres adamare eosque impensa caritate revocare ad salutem. Quot bene facta, quot miranda opera viri sanctitudine ornat, patrare potuere ob suam etiam animi benignitatem; idque in rerum quoque adiunctis hominumque classibus, ubi omnia fere fallaciis ac vitiis circumveniebantur! At procul dubio ille suo officio deesset, qui ut hominibus gratificaretur, pravis blandiretur eorum voluntatibus, vel minus rectis eorum cogitandi agendique rationibus non sine christianae doctrinae morumque probitatis discrimine obsecundaret. Cum tamen Evangelii praecepta sarta tecta servantur, cum qui misere lapsi sunt, sincero desiderio moventur ad frugem redeundi bonam, tum illius sententiae reminiscatur sacerdos, quam Divinus Magister Apostolorum Principi tradidit, qui ab eo percontabatur quotiens fratribus venia concedenda foret: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies* (Mt. 18, 22).

2212

Vestra eiusmodi navitas non ad fluxa et caduca, sed ad aeterna potissimum spectare debet. Praecipuum hoc esto sacrorum administratorum propositum, qui ad sanctitatem, ut debent, contendere velint: pro divina tantum gloria animorumque salute laborare. Quot sacerdotes, in gravibus nostrorum temporum rerumque angustiis Apostoli gentium exempla ac monita prae oculis habuere, qui quidem parvo contentus et quae omnino necessaria essent solummodo quaerens asseverabat: *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus* (1 T. 6, 8).

Ex hac temperata terrenarum rerum abstinentia, quae cum Divinae Providentiae fiducia coniungitur, et quae summae laudis praeconio digna Nobis videtur, sacerdotale ministerium uberes profecto in spiritualement et in socialem etiam Ecclesiae utilitatem edidit fructus.

Haec impensa denique operositas vestra sapientiae ac disciplinae luce collustretur, caritatis ardore foveatur. Qui reapse ad propriam proximorumque sanctimoniam nititur, solidam callere debet doctrinam, quae non modo ad theologica studia quod attinet, sed ad ea etiam omnia, quae ex rebus pervestigandis excolendisque nostra peperit aetas, pertineat oportet; atque hisce animi ornamentis praeditus sacrorum administer, sicut optimus pater familias proferre de thesauro suo nova et vetera¹ poterit, ita quidem ut ministerium suum et ab omnibus valde aestimetur, et frugiferum evadat. Imprimis autem ministerium hoc vestrum huius Apostolicae Sedis praescriptis ac datis ab Episcopis normis fideliter conformetur. Numquam eveniat dilecti filii, ut novae illae apostolatus formae rationesque, quae hodie tam opportuna sunt, iis praesertim in regionibus, ubi clerus impar est numero, vel in inertia iaceant, vel, cum non sint recto ordine instructae, christiani populi necessitatibus non respondeant.

Operosum igitur eiusmodi studium vestrum cotidie magis augeatur, Ecclesiam Dei roboret, christifidelibus in exemplum praeluceat, atque ingentia propugnacula excitet, ad quae quidem Dei hostium incursus misere confringantur.

Cupimus etiam ut paterna haec adhortatio Nostra peculiari modo sacerdotes illos attingat, qui demisso quidem animo, sed incensa caritate, in ceterorum sacerdotum sanctitudinem procurandam augendamque sollerter incumbant, sive eorum consiliarios agant, sive eorum conscientiae moderatores vel Paenitentiae Sacramenti ministros. Quod hi in Ecclesiae inaestimabile bonum conferunt, plerumque, dum vivunt, silentio obtegatur; at in divini Regni gloria aliquando luculentissime manifestabitur.

Nos quidem, qui non multos ante annos magno cum animi solacio summos decrevimus Sanctorum Caelitum honores Taurinensi sacerdoti Iosepho Cafasso — qui, ut nostis, temporibus difficillimis, sacrorum ministris non paucis tam sapienter, tam sancte moderatus est, ut eorum non modo virtutem proveheret, sed eorum etiam sacerdotale munus salutiferum admodum redderet — fore omnino confidimus, ut ob eius etiam

¹ Cfr. Mt. 13, 52.

patrocinium validissimum Divinus Redemptor noster multos concedat pariter sanctitatis sacerdotes, qui semet ipsos suosque in sacro ministerio collegas ad tam excelsam vitae perfectionem dirigant, ut christifideles omnes praeclara eorum intuentes exempla, ad ea ultro libenterque sequenda permoveantur.

III

NORMAE AD HODIERNAE VITAE USUM

Recta selectio cleri.

2213 Hucusque praecipuas veritates ac praecipua scribendo proposuimus praecepta, quibus Catholicae Ecclesiae sacerdotium eiusque explenda munera innituntur. Hisce profecto veritatibus ac normis qui sacerdotes sunt sanctitate exornati, ii procul dubio per cotidianam cuiusque suam agendi rationem, diligenter obsequuntur; dum contra, pro dolor, desertores ac transfugae a susceptis per sacram ordinationem officiis misere recesserunt.

In praesens vero, ut paterna haec adhortatio Nostra efficacior evadat, opportunum ducimus nonnulla, quae ad hodiernae vitae usum peculiari modo pertineant, satius enucleare. Idque eo vel magis quod nostra hac aetate novae interdum rerum condiciones habentur novaeque disceptationis causae, quae diligentiores a Nobis requirunt animadversiones diligentioresque curas. Cupimus igitur clerum universum, imprimisque sacrorum Antistites paterno adhortari animo ut ad ea omnia provehenda, quae nostris hisce temporibus necessaria videantur, toto pectore incumbant: quae autem recto itinere devia vel prorsus depravata habeantur, ea ad veritatem, ad probitatem, ad virtutem reducant.

Ut probe nostis, post diuturnas ac varias recentis belli vicissitudines, sacerdotum numerus cum in catholicorum regionibus, tum in missionarium terris, impar plerumque incrementibus necessitatibus est. Quamobrem sacerdotes universos adhortamur, sive qui in saeculo vivunt, sive qui in religiosos Ordines vel in religiosas Congregationes adsciti sunt, ut coniunctis voluntatibus coniunctisque fraterno animo viribus ad communem metam alacriter procedant hoc est ad Ecclesiae bonum et ad suam proximorumque assequendam sanctitatem. Omnes utique, ii etiam qui umbratili in recessu et in silentio vitam traducunt, ad sacerdotalis ministerii efficacitatem, precando seseque devovendo, conferre queunt; qui tamen actione etiam possunt, id libenter, id alacriter faciant.

2214 At alios quoque necessarium est, divina adspirante gratia, advocare collegas ac laboris socios. Hac de re Nos sacrorum praesertim Antistites paterno admonemus animo, itemque ceteros omnes, qui christiani gregis quovis modo curam gerunt, ut gravissimam huiusmodi causam agant ac provehant, cui quidem futurus Ecclesiae status coniungitur quam maxime. Societati a Christo conditae procul dubio necessarii sacerdotes numquam deerunt; vigilemus tamen oportet ac laboremus omnes,

illius sententiae memores: *Mensis quidem multa, operarii autem pauci* (Lc. 10, 2) ac omni nisu contendamus ut quam plurimi habeantur et quam sanctissimi Dei administri.

Divinus ipse Redemptor nobis indicat quo aptiore modo frequentes suscitari queant sacerdotii candidati: *Rogate ... Dominum mensis, ut mittat operarios in messem suam* (Ibid.). Humilibus nempe ac fidentibus ad Deum admotis precibus id impetrare debemus.

At necesse quoque est ad invisibilem superni Flaminis impulsione actionemque eorum praeparentur animi, qui ad ingrediendum sacerdotium divinitus vocentur; ad quod quidem efficiendum cum christiani parentes, sacri pastores, Paenitentiae Sacramenti administri ac Seminariorum moderatores multum profecto conferre possunt, tum universi etiam sacerdotes ac christifideles, quibus Ecclesiae incrementa provehere eiusque occurrere necessitatibus cordi sit. Dei administri non modo sacris concionibus ac catecheseos institutionibus ad populum habitis, sed privatis etiam opportune intersertis sermonibus, sedulo curent ut illae refellantur praeiudicatae ac fallaces opiniones, quae hodie adversus sacerdotium tam late proferuntur; atque etiam eius excelsam dignitatem, pulchritudinem, utilitatem et eximia promerita in sua luce ponant. Patres vero matresque familias cuiusvis ordinis impensas ad Caelum admoveant preces, ut digni habeantur qui unum saltem e prole sua divino servitio mancipare queant. Omnes denique, qui christiano censentur nomine, officio sibi ducant eos fovere omni ope iuvare, qui se ad sacra vocatos sentiant.

2215

Sacerdotii candidatorum instituere ac fovere dilectum quod Codex Iuris Canonici¹ animorum pastoribus concredit eisdemque valde commendat, omnibus etiam sacrorum administis peculiari curae esse debet; qui quidem, non modo aeterno Numini demisse generoseque grates agant ob inaestimabile acceptum beneficium, sed nihil antiquius, nihil optatius habeant, quam sibi aliquem deligere omni ope iuvare successorem, quem illis perspexerint dotibus ornatum ad tantum opus necessariis. Utque id efficacius assequi possint, adolescentibus praesertim, quibus familiariter utantur, et in quibus divinae vocationis indicia animadverterint, optima exempla praebeant, quae imitentur.

Prudens ac sapiens huiusmodi candidatorum delectus semper et ubique instituat; non igitur inter iuvenes habeatur solummodo, qui iam in Seminario vitam agant, sed inter eos etiam qui in quibusvis litterarum ludis ac scholis disciplinarum studiis dent operam, atque inter eos potissimum, qui in variis apostolatus formis atque inceptis adiutricem suam navitatem praestent. Hi siquidem, etsi sero sacerdotium ingrediuntur, cum tamen iam graves eluctati fuerint difficultates, et in agitatione vitae animum firmaverint suum, cumque iam in operibus elaboraverint, quae cum sacerdotali munere arcte coniunguntur, maioribus non raro enitent solidioribusque virtutibus.

¹ Cfr. can. 1353. (Cfr. n. 1452).

Semper tamen necessarium est in singulos sacerdotii candidatos diligentissime introspicere, ac praesertim exquirere qua mente, quibus de causis eiusmodi inierint consilium. Ac peculiari modo, cum de pueris agitur, attente considerare oportet utrum necessariis animi corporisque dotibus iidem praediti sint, et utrum ad sacra suscipienda munera adspicient ob eorum tantum nobilitatem ac spiritualem suam ceterorumque utilitatem.

Cura vocationum.

2216 Vos profecto, Venerabiles Fratres, probe nostis quae sint mentis animique ornamenta, quibus, ad eiusmodi causam quod attinet, Ecclesia postulat ut sacrorum alumni praestent; supervacaneum igitur esse ducimus hisce exponendis rebus rationibusque immorari. Opportunum potius putamus vos adhortari, ut ea, qua enitetis, prudentia sedulo exquisitis, utrum, qui sacros suscipere ordines velint, physice etiam idonei sint; idque eo vel magis quod recens bellum succrescentem praesertim subolem funeste non raro affecit pluribusque modis perturbavit. Hi igitur candidati accurate hac de causa inspiciantur, adhibito etiam, si oportet, probati medici iudicio.

Hoc sapienti prudentique dilectu fore confidimus, ut ubique conferta habeantur lectissimaque sacrorum alumnorum agmina.

Quodsi plures sacri Pastores in gravi sunt sollicitudine, quod rariores cotidie adulescentes existant, qui sacerdotalia munera affectent, non minore tamen iidem sollicitudine afficiuntur de iuvenum institutione, qui in sacra iam fuerint Seminaria assumpti. Non nescimus profecto, Venerabiles Fratres, quam arduum id opus sit, quotque quantisque implicetur ad perficiendum difficultatibus; sed ex necessario hoc adhibito officio maximum reportabitis solacium, quandoquidem, ut Deceptor Noster Leo XIII monet, « ex industria diligentiaque in instituendis sacerdotibus posita, fructus percipietis summopere optabiles, munusque vestrum episcopale multo sentietis esse ad gerendum facilius, ad utilitatem uberius ».¹

Quamobrem a Nobis opportune factum censemus, si documenta vobis statuerimus, quae necessitate imperantur, hodie maiore quam cum maxima, sanctos educandi sacerdotes.

Animadvertendum primo loco est Seminariorum alumnos, qui primis disciplinis instituuntur, nonnisi adulescentulos esse a nativo suae domus humo separatos. Res igitur ipsa postulat ut, quam pueri in Seminariis vitam ducant, cum communi omnium puerorum vita, quantum potest, congruat; magni tamen hinc eorum religiosa conformatione existimata, hinc naturalibus eorum facultatibus spectatis ingeniique propensionibus; quae omnia in spatiosis et capacibus locis excurrant oportet ad salubritatem et ad tranquillitatem idoneis. Attamen hac etiam

¹ Litt. En cycl. *Quod multum*, ad Episcopos Hungariae, die 22 aug. 1886: *Acta Leonis XIII* 6, 158. [Cfr. n. 977].

in re « aequa mensura ac temperatio » servantur; ita quidem ut numquam eveniat ut « in sumptuosis domibus et in exquisitis suavitatibus et com-modis »¹ ii vitam agant, qui ad sui abnegationem atque ad evangelicam virtutem conformari debeant.

2217 In universum elaborandum praecipue est, ut singulorum puerorum indoles cuiusque propria recte conformetur; in iisque magis magisque se explicet conscientia quid ex actibus suis in se recidat periculi, quid ipsi de hominibus ac de eventibus iudicii ferant, quid denique ipsi operis ultro sponteque suscipiant. Quam ob causam ii qui sacris Seminariis praesunt modum prudenter animadversionibus imponent, ac cuiusvis generis refrenationibus sensim temperent; id prorsus consecuturi ut sibi met ipsis adulescentes moderentur, seseque suorum esse operum auctores sentiant. In quibusdam praeterea rebus non modo licitam largiantur alumni agendi libertatem, sed eos etiam ad secum cogitandum in animo insuescant, ut veritates, quae vel doctrinas vel quae usum spectent, faciliore negotio combibant. Neque extimescant moderatores ne concrediti sibi iuvenes homi-dier nos cognoscant eventus; quin etiam praeter quam quod illis rerum notitias aperient ex quibus maturum de factis iudicium iidem sibi faciant, controversias etiam de quaestionibus id genus ne declinent, ut iu-venum mentes ad aequam rerum rationumque aestimationem informant.

Quae si normae servatae religiose fuerint, cum alumni, ad probitatem sinceritatemque instituti atque eruditi, suam non minus ac ceterorum vitae integritatem animique firmitatem summo in pretio habeant, a fallacia et a cuiusvis generis simulatione abhorrebunt. Ab eiusmodi integritate ac sinceritate facile proficiscetur, ut a moderatoribus efficientius iidem adiuvari possint, cum dignoscendum sit utrum divinitus ad sacra capessenda munia vocentur.

Ubi vero iuvenes — qui praesertim a teneris in sacra Seminaria fuerint recepti — in locis educantur ab hominum societate paulo nimium seiunctis, ii profecto, cum in publicum prodibunt, haud ex facili sive cum minuta plebe sive cum litteratis hominibus commercium habebunt, fietque eis plurimum, ut aut inconsiderate cum christiano populo se gerant, aut, quam acceperint institutionem, secus existiment. Opera ideo danda est, ut alumni sensim prudenterque in intima populi consilia ac studia penetrent, ne, sacerdotio aliquando initiati sacrisque addicti muneribus, suae incerti sint actionis; quod non tantum ipsorum perturbaret animos, sed eorum etiam sacerdotales labores minueret.

Institutio intellectualis, litterarum et scientifica.

2218 Ad haec qui sacris Seminariis praepositi sunt plurimas oportet curas locent in mente alumnorum excolenda.

Perspecta sane habetis, Venerabiles Fratres, normas atque praescripta, quae hac de re Apostolica haec Sedes identidem tulit, et quae Nos-

¹ Cfr. Allocut. die 25 novembris a. 1948 habitam: AAS 40, 552. [Cfr. *Discorsi e Radiomessaggi* 10, 294].

met ipsi, omnibus commendavimus, cum primum, sub Pontificatus Nostri initio, Seminariorum atque Collegiorum Romanorum alumnos coram admisimus.¹

Qua de re cupimus cumprimis ne litterarum doctrinarumque studiis ii qui futuri sint sacerdotes iis nihil saltem cedant qui e laicis iuvenibus paris sint disciplinae auditores. Hoc namque si cautum fuerit, et ut discipulorum mentes severius expoliantur, et ut facilius eorum habeatur suo cuiusque tempore dilectus cautum sane fuerit. Re enim vera si id contigerit, cum sacrorum alumnus de suae vitae futura condicione deliberaturus erit, nulla prorsus necessitate astringetur; aberitque plane a periculo ne, quod ea non ornetur eruditione atque doctrina, quae civilia sibi munera obicere possit, viam insistere sibi non paratam cogatur, secundum illam villici infidelis sententiam: *Fodere non valeo, mendicare erubesco* (Lc. 16, 3). Quodsi quis alumnorum, utilem licet Ecclesiae operam ostendens, e Seminario nihilo minus cederet, hoc non esset omnino dolendum; quandoquidem is, rectam viam ingressus, beneficiorum in Seminario acceptorum non recordari non posset, nec ad laicorum hominum catholicam alacritatem multum suae alacritatis non adicere.

Necessitas doctrinarum philosophicae et theologicae.

2219

In sacrorum institutione alumnorum, quamvis multarum cognitio disciplinarum perquiratur, in quibus hodie rerum socialium investigatio magni quidem est momenti, maxima tamen vis doctrinis philosophicis ac theologicis « ad Angelici Doctoris rationem »² tribuenda est, cum his necessitatibus atque erroribus, quae nostra invexerit aetas, notitia coniuncta. Huiusmodi enim doctrinae cum sacerdotibus ipsis, tum christiano populo maximi sunt ponderis et utilitatis: pietatis magistris asseverantibus eas, modo fuerint idonea ratione traditae, ad servandum alendumque fidei studium, ad cupiditates debilitandas, ad animum cum Summo Dei Numine coniungendum maxime valere.

Accedit quod sacerdos, qui veluti *sal terrae et lux mundi*³ est putandus, opus est, ut in fidei tuitione conatu maximo elaboret, Christi Evangelium promulgans, atque oppositos errores coarguens, qui omnibus viis hoc tempore seruntur in vulgus. Atqui erroribus valenter refragari nequibit, nisi quod firmissima philosophiae ac theologiae catholicae elementa penitus didicerit.

A qua causa alienum non est animadvertere docendi rationem, quae in catholicis scholis iamdiu invaluit, plurimum habere efficacitatis simul ad perspicue rerum notiones mente concipiendas, simul ad hoc confirmandum: veritates nempe, quae ut sacrum depositum fuere Ecclesiae, christianorum magistrae, concreditae inter se perfecte congruere ac cohaerere.

¹ Cfr. Orationem diei 24 iunii 1939 habitam: AAS 31, 245-251. [Cfr. nn. 2040 ss.].

² Cfr. CIC can. 1366, 2. [Cfr. n. 1478].

³ Cfr. Mt. 5, 13-14.

Non desunt vero hac nostra aetate qui, cum de recentioribus Ecclesiae documentis deflexerint, cumque minus notionum definitae perspicuitati studeant, praeterquam recta discesserint nostrarum scholarum via, erratis etiam ambiguisque opinionibus, ut est experiendo cognitum, introitum patefaciant.

Quare ne sacrorum administrorum studia fluctuationibus, vel dubitationibus miserum in modum haereant, maximopere vos, Venerabiles Fratres, hortamur omnes sedulo evigiletis, ut quas Apostolica haec Sedes de huiusmodi studiis colendis certas constituit normas, eae integra fide accipiantur atque servantur.

Institutio spiritualis et moralis.

2220

Si tam impense, pro Apostolico quo fungimur officio, de clericorum intellegentia praeclare excolenda adhuc admonuimus, haud difficile tamen cognitu est cur nihil sit Nobis potius quam ut eorumdem iuvenum animi moresque probe conformentur; quoniam si secus acciderit, vel exquisitissima doctrina, ob superbiam atque arrogantiam, quae facile descenderit in animos, maximas edere poterit ruinas. Quapropter Ecclesia Mater vult praesertim in sacris Seminariis adulescentes illius sanctimoniae initia inchoent, quam deinceps in omni vita praestent atque confirmant.

Quemadmodum de sacerdotibus iam scripsimus, haud secus nunc instamus ut sacri ordinis alumnis persuasissimum sit debere se ad animi potiunda ornamenta, quae virtutes sunt, omni nisu contendere, eademque postquam assecuti fuerint, fortiter servare studioseque augere.

Cum cotidie, iisdem fere semper horis, eadem pietatis officia adulescentes exsequantur, timeri potest ne cum extrinseca religionis exercitatione intimus animi sensus non consonet; quod ferme ex consuetudine facilius fieri apud eos poterit vel etiam ingravescere, cum sacra iidem domicilia egressi, in necessariam suorum munerum perfunctionem saepenumero rapiuntur.

Omnis itaque opera atque industria impendatur, ut qui in cleri spem educantur, vitam pie sibi intentam vivant, quae superno spiritu gubernante moveatur. Omnia iidem operentur divina fide collustrati atque cum Christo Iesu coniuncti; pro certo habentes ab sancto hoc vivendi genere abesse eos non posse, qui sint olim sacerdotio initiandi, Divinique ipsius Magistri personam in Ecclesia gesturi. Nihil enimvero magis sacrorum alumnos impellit ad virtutes sacerdote dignas consequendas, ad perrumpendas difficultates, ad salutaria consilia explenda, quam intimus hic pietatis sensus.

Qui clericorum moribus effingendis dant operam id summe spectent opus est, ut iidem virtutes eas complectantur quas Ecclesia a sacerdotibus poscit. De quibus cum alio huius Exhortationis loco dixerimus, non est profecto cur eadem hic iteremus. Attamen facere non possumus quin ex omnibus virtutibus, quibus sacrorum alumni exornandi sunt, ad eas singulariter illos hic incitemus, quibus, veluti fundamentis, tota sacerdotum sanctitas nititur.

2221

Pernecesse est iuvenes ita obedientiae studium assequantur, ut suam voluntatem assuescant Dei voluntati candide subicere, cuius sunt Seminarii moderatores veluti interpretes habendi. Ac nihil umquam sit in eorum agendi ratione, quod a divina sit voluntate alienum. Huius, de qua loquimur, obedientiae iuvenes a Divino Redemptore exemplum expetant, cui hisce in terris illud unum erat propositum: *Ut faciam, Deus, voluntatem tuam* (Hb. 10, 7).

Qui adolescentes in Seminariis versantur iam a primis annis discant ex animo rectoribus suis filiorum more obsequi; ut aliquando Episcoporum suorum voluntati mansuete inserviant; sicuti in praeceptis est invictissimi Christi athletae Ignatii Antiochensis: « Omnes Episcopo obtemperate, ut Iesus Christus Patri ». ¹ « Qui honorat Episcopum a Deo honoratus est; qui clam Episcopo aliquid agit, diabolo servit ». ² « Sine Episcopo nihil facite, carnem vestram ut templum Dei custodite, unionem amate, dissidia fugite, imitatores estote Iesu Christi, sicut et ipse Patris sui ». ³

Vigil quoque diligensque cura adhibenda est, ut sacrae militiae tirones magni ducant, ament atque in animo suo pudicitiam tuteantur, quippe in qua sit magnam partem positum quod eiusmodi vitae genus iidem sibi constituent, in eoque permaneant. Quae propterea, cum in humana consortione in tanta incurrat pericula, est quod, qui sacerdotalem dignitatem suscepturi sint, in illorum animis iamdiu firmiterque inhaerent. Non modo igitur certiores clerici opportune fiant quid sint sacerdotum caelibatus ab iisdemque servanda castitas, ⁴ quidve ea officii exigant, sed de periculis etiam moneantur, quae hanc ob rem afferri ipsis possint. Cohortandi item sunt sacerdotum alumni, ut iam a prima aetate ab periculis praecaveant, ad eas confugiendo cupiditatum comprimendarum rationes, quas caelestium rerum magistri suadeant: quoniam quo erit cupiditatum firmior ac constantior moderatio, eo magis in ceteris virtutibus proficiet animus, uberioresque erunt sacerdotalis sollertiae fructus. Quodsi quis clericorum hac in re ad malum se praestiterit proclivem neque, experimento per aequum temporis spatium capto, ab improba propensione se removerit, is erit utique e Seminario exigendus, antequam sacris ordinibus initiatur.

Haec, de quibus diximus, ac cetera animi ornamenta, sacerdotibus digna, iuvenes in Seminariis degentes facile sibi comparaverint, si a pueris sinceram ac teneram pietatem suxerint erga Christum Iesum « vere, realiter, et substantialiter » sub Sacramenti augustissimi specie praesentem interque nos hisce in terris commorantem; si simul aequae a Christo incitata fuerint atque in Christum spectaverint vel consilia vel labores quae alumni susceperint. Laetitia vero summa perfundetur sane Ecclesia, si ad pietatem erga sanctissimum Eucharistiae Sacramentum adolescentuli

¹ *Ad Smyrneos*, VIII, 1: MG 8, 714.

² *Ibid.* IX 1, 714-715.

³ *Ad Philadelphienses*, VII, 2: MG 5, 700.

⁴ Cfr. CIC can. 132.

singularem pietatem adiunxerint in Beatissimam Virginem Mariam; pietatem inquam, cuius impulsu animus se totum Divinae Matri committat, ad eiusque sequenda exempla virtutum moveatur; quandoquidem numquam praeclara sollersque actio in sacerdote desiderabitur, cuius adulescentiam praecipuus enutriverit in Iesum et in Mariam amor.

Cura novellorum sacerdotum.

2222

Facere hoc loco, Venerabiles Fratres, non possumus quin etiam vobis hortatores simus, ut novellorum sacerdotum commendatam singulariter vobis curam habeatis.

Eo tempore quo e Seminarii claustris sacra obituri munera egrediuntur, sacerdotibus, idcirco quod in apertum prosiliunt apostolatus campum, periculum occurrere potest, nisi iam ad novam huiusmodi vitae rationem prudenter ii fuerint instructi. Quam ad rem opportune consideraveritis spes bonas de recentibus sacerdotibus captas saepe posse ad irritum cadere, nisi quis ad labores pedetemptim eos admoverit, nisi ipsis ad labores accedentibus sapienter quis advigilaverit paternoque more moderatus fuerit.

Quapropter probatur valde Nobis novos sacerdotes, ubicumque potest, per aliquot annos in certa collegia recipi, quibus locis, viris gubernantibus multarum rerum peritis, altius ad pietatem ad sacrasque disciplinas excolantur, ac pro suo cuiusque ingenio ad sacerdotalia munera erudiantur. Has ob causas in votis Nobis est eiusmodi collegia vel singula in singulis dioecibus vel, si res id postulaverit, singula ad plures dioeceses constitui.

Quod ad Nostram hanc Urbem attinet, idem iam Nos, quinquagesimo expleto Nostri sacerdotii anno, perlibentes fecimus, cum domum, cui a S. Eugenio nomen est inditum, recentibus a sacerdotio iuvenibus excitari iussimus. ¹

Vos adhortamur, Venerabiles Fratres, ut, quantum fieri potest, inexpertos adhuc sacerdotes in medias ne ingeratis operas, neve eos assignetis locis, vel ab urbe Dioecesis principe vel a celebrioribus eius oppidis remotis. In huiusmodi enim vitae statu si versarentur, segreges, imperiti, periculis oppositi, a magistris prudentibus inopes, incommoda procul dubio ipsi capere eorumque alacritas possent.

Probatur quoque admodum Nobis, Venerabiles Fratres, hos novos sacerdotes una cum loci curione maximo eiusque administris vivere; propterea quod facilius ita, senioribus praeceuntibus, ad sacra munera iidem poterunt informari, atque pietatis studio ardentius imbui. Animorum Pastores omnes ea de causa commonefacimus in suis, magna ex parte, positum esse manibus futurum horum iuvenum sacerdotum successum. Ardor namque et vis, quibus hi in sacerdotio tirones ad primas se conferunt operas, aut restingui aut certe imminui quandoque poterunt seniorum exemplo, talium videlicet qui sive virtutum ornamentis non

¹ Cfr. AAS 41, 165-167.

niteant, sive, illata causa ne veteres, quibus assueti sunt, consuetudines immutentur, otiosum praeoptent vitae institutum.

Quod in votum iam venerat Ecclesiae¹ id Nos et nunc comprobamus et commendamus vehementer, iniri scilicet vel ab unius curiae vel a plurium vicinarum curiarum clero communis vitae consuetudinem.

E qua communis vitae consuetudine etsi quaedam incommoditates oriri possunt, nemini tamen dubium est maximas proficisci utilitates: primum caritatis atque alacritatis studium magis magisque cotidie apud sacerdotes incendi; deinde christiano populo documentum supponi quomodo iidem sint a suis ipsorum rationibus a suisque propinquis voluntate seiuncti; tum palam fieri omnibus quam religiosa cura sacerdotes castimoniae suae consulant.

Ceterum opus est etiam studiis sacrorum administratos dare operam, uti Codice Iuris Canonici continetur: « Clerici studia, praesertim sacra, recepto sacerdotio, ne intermittant ».² Quo Codice praeter quam quod periculum a sacerdotibus novellis praecipitur « singulis annis saltem per integrum triennium » faciendum,³ conventus quoque saepius in anno ab iisdem habendi praescribuntur « ad scientiam et pietatem... promovendam ».⁴

Bibliothecae in usum cleri.

2223

Sed ad studia incitanda, quae saepenumero sacerdotes prae domesticae exiguitate rei celebrare nequeunt, summopere expedit locorum Ordinarios, ex vetere praeclaroque Ecclesiae instituto, bibliothecas vel ad aedem Dioecesis principem, vel ad canonicorum collegia, vel ad curias ipsas quondam ordinatas, in pristinam revocare dignitatem.

Quae quidem bibliothecae, quamvis plerumque expilatae eversaerque fuerint, non raro tamen acceptis quasi permagna hereditate cum membranis tum libris aut scriptis aut typis excusis adhuc ornantur atque ditantur: « quae praeclaro sane testimonio hinc sunt quantos Ecclesia exantlaverit labores quantaque auctoritate floruerit, hinc qua divina fide pietateque maiores nostri arderent, studia exercerent, politam elegantiam adamarent ».⁵ Ne neglectorum receptaculorum loco hae bibliothecae existimentur, sed veluti viventis potius structurae, in qua idoneum conclave libris pervolutandis paretur. At cum primis bibliothecae ad nostrorum temporum usus ordinentur, atque scriptis omne genus instruantur, praecipua religiosarum et sociabilium rerum ratione habita; ut nimirum praecipue ut curiones, ut novissimi praesertim e sacerdotibus satis inde doctrinarum ad veritates evangelicas promulgandas ad erroresque redarguendos haurire possint.

¹ Cfr. CIC can. 134.

² Can. 129.

³ Can. 130, 1°.

⁴ Can. 131, 1°.

⁵ Cfr. Epistolam Emil. Card. Gasparri, a publicis Ecclesiae negotiis, ad Italiae Episcopos datam die 15 mensis Aprilis anno 1923: in *Enchiridion Clericorum*, Romae, 1937, p. 613.

IV

DIFFICULTATES PRAECAVENDAE

Pericula nostrae aetatis.

2224

Nostrarum denique partium esse ducimus, Venerabiles Fratres, de difficultatibus vos commonere, quae ad nostra haec tempora proxime pertinent. Exploratum certumque esse vobis arbitramur serpere latius et gravius in dies novarum rerum studium inter sacerdotes, ut plurimum sive eruditione atque doctrina sive vitae severitate minus quam ceteri praeditos.

Per se novitas neutiquam est veritatis indicium, atque una ea est condicione laudanda, ut simul veritatem confirmet, simul probitati ac virtuti conducat.

Hac, quae volvitur, aetate graviter quidem itinere deerratum est: est siquidem dolendum plura philosophorum genera internasci, eademque, hominum moribus nullo modo emendatis, dilabi; insignia ad deformitatem artis opera cerni, quae christianum nihilo secius nomen mentiuntur; administrandae rei publicae rationem magis ad singulorum civium quam ad communem omnium prosperitatem haud paucis in locis spectare; vitae instituta de oeconomicis ac socialibus rebus plus periculi honestis quam versutis hominibus moliri. Ex quo proclive consequitur sacerdotes nostris hisce diebus omnino non deesse, in quos eiusmodi contagio aliquo modo influat; qui non numquam opiniones imbibant vitaeque genus, etiam in ipso vestis ornatu cultuque corporis, instituant, aequae a sua dignitate aequae a suis muneribus aliena; qui novitatis cupiditate ducantur, cum in concionibus ad christianum populum habendis, tum in adversariorum erroribus coarguendis; qui denique, cum haec fecerint, non solum animi sui fidem infirmant, sed, sua etiam attrita fama, efficacitatem sacri officii extenuant.

Quibus super rebus diligentiam summopere excitamus vestram, Venerabiles Fratres, nihil sane dubitantes inter immodicam, quae apud non paucos invaluit, vel acti temporis vel futuri cupiditatem, eam vos esse prudentiam adhibituros, quae tum etiam sapiens ac vigilans sit oportet, cum in novis periclitabitur viis, quid alacritatis quidve contentionis suscipiendum sit quaerens, ut una veritas tandem victrix emergat. Longe plane absumus, ut profiteamur apostolicos labores non debere cum ipsa, quae nunc agitur, vita congruere, neque eas, quae nunc instituuntur, operas non debere huius aetatis necessitatibus inservire. Sed cum sacerdotalem quamvis in Ecclesia sumptam operositatem per legitimae dignitatis gradus necesse sit digeri, nova hac de re incepta non nisi Episcopo sinente ineantur. Sacri autem Pastores ex eadem regione vel Natione hisce super causis identidem opportuna consilia inter se conferant, ea quidem mente ut propriis locorum utilitatibus prospiciant, ac rationibus caveant ad religiosam actionem magis accommodatis atque idoneis. Quae si omnia ad mandatum ordinem relata fuerint, sacerdotum

officia non poterit quidem efficacia non consequi. Haec sibi persuadeant omnes: Aeterni Numinis potius quam hominum voluntati esse obsequendum, atque apostolicam assiduitatem non pro suis cuiusque opinionibus, sed pro sacrae potestatis aut legibus aut normis esse praebendam. Spe enim usquequaque destituitur qui in opinione est posse se insolitis atque absurdis agendi rationibus et animi sui egestatem obtegere et Christi prolatando regno efficientem dare operam.

Clerus et quaestio socialis.

2225

Porro non dissimilem recto huic, de quo diximus, agendi modo sacerdotibus ineundum esse putamus, cum de doctrinis socialibus, perinde ut hodie explicantur, causa versatur.

Sunt quidem hoc tempore qui ad communistarum, quos vocant, machinationes id videlicet cumprimis spectantium, ut quibus temporalem iidem polliciti fuerint felicitatem, ex eorum animis fidem extrahant, non modo expavescant, sed aestuante etiam sint animo. Verumtamen Apostolica haec Sedes, documentis recens hac super re datis, luculentem stravit viam, cui se committant omnes, e qua, salva officii conscientia, excedat nemo.

Ex alia vero parte non desunt qui se pavidos atque incertos ostendant, ad oeconomicam illam rationem quod attinet, quae a nimio privatarum divitiarum congestu nomen invenit; ex quo gravia consequi nocumenta Ecclesia non semel declaravit. Ecclesia siquidem non tantum ingentium opum ac vel ipsius possidendi iuris abusus indicavit, quos eadem oeconomica ratio parit ac defendit, sed etiam edocuit divitiae ac possessiones ad res labore procreandas conferant oportere, cum universae hominum societatis emolumento, itemque cum humanae libertatis dignitatisque tuitione atque incremento. Quae ex utraque oeconomica ratione oriuntur damna omnibus peculiarique modo sacerdotibus persuadeant, ut de re sociali doctrinam, quam Ecclesia tradit, fideli animo amplectantur, eandemque ceteris impertiant ac pro viribus in usum deducant. Haec enim doctrina una potest tam late invalescentibus malis mederi; quandoquidem omnia iustitiae unaque simul caritatis officia summa perfectione componit; ac talem excitari iubet societatis ordinem, qui singulos cives non opprimat, neque ob nimium utilitatis cuiusque suae studium invicem eos distineat, sed omnes potius quodam mutuarum rationum concentu fraternaeque necessitudinis vinculis devinciat.

Sacerdotes, Divini Magistri vestigiis insistentes, egentium atque opificum necessitatibus pro facultate occurrant, iisque omnibus, qui in rerum angustiis versentur; in quibus quidem non pauci, ut omnes norunt, e media etiam societatis classe atque ex ipso sacerdotum ordine censendi sunt. Nihilominus eos ne neglegant, qui, cum satis fortunae habeant, animi tamen egestate laborant; atque adeo ad vitam penitus instaurandam vocandi sunt. Zachaei exemplo in memoriam redacto, qui dixit: *Dimidium bonorum meorum... do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum* (Lc. 19, 8). Cum de re sociali causa ver-

titur, sacrorum administri numquam obliviscantur quo suum debeat spectare munus: alacres nempe ac nihil haesitantes recta ea proponant doctrinae principia, quae, in variis societatis classibus, ad ius domini, ad divitias, ad iustitiam caritatemque pertineant, eademque principia quo aptiore modo efficienda sint suo exemplo doceant.

Haec tamen doctrinae praecepta laici homines ad effectum deducenda curent. Quodsi ad rem pares non sint, eos sacrorum administer quam aptissime instruat atque conformet.

Sollicitudo Summi Pontificis pro clero indigenti.

2226

Haec opportunum esse ducimus causam attingere de domesticarum rerum angustiis, quibus plurimi sacerdotes post recens bellum affliguntur; in iis praesertim regionibus, quae vel eiusdem belli causa, vel ob politicarum rerum statum maxima acceperunt detrimenta. Harum rerum conditionibus cum acerrime Nos angamur, nihil reliqui facimus, quod pro facultate Nostra possit calamitates, aerumnas summamque multorum indigentiam relevare.

Probe nostis, Venerabiles Fratres, Nos — quibus in locis maiores viderentur esse necessitates — per Sacrum Consilium cleri disciplinae praepositum, extraordinarias Antistitibus fecisse facultates ac peculiares edidisse normas, quibus graviores oeconomicarum rerum disparitates aequo modo componerentur, quae ad sacerdotes pertinerent Dioecesis cuiusque suae. Atque exploratum Nobis est alicubi sacrorum administros non paucos, laude sane dignos, suorum Pastorum monitis obsecutos esse; alicubi vero, ob natas difficultates, datas normas integra ex parte suos effectus consecutas non fuisse. Vos igitur adhortamur ut, paterno ducti animo, inceptum iter insistatis, cum non liceat operarios in vineam Domini missos cotidiano carere pane. Hac de re ne gravemini identidem Nos certiores facere qui successus operam vestram consecuti fuerint.

Ac praeterea consilia illa summopere commendamus, Venerabiles Fratres, quae inter vos collaturi estis, ut non modo in praesens sacerdotibus cotidiano victui necessaria ne desint, sed ut iisdem, etiam in posterum, certis statutis opportunisque rationibus, prospiciatur — quod quidem in civili societate factum admodum probamus — idque cum praecipue vel iidem sacerdotes in morbos incidant, vel devexa valetudine laborent, vel senectute conficiantur. Ita enim eos sollicitudine exsolveritis de futuro ipsorum vitae statu.

Quam ad rem gratum placet sacerdotibus Nostrum significare animum, qui incommoda posthabentes, quae inde sibi exoriantur, suis in sacro ministerio collegis, ope egentibus, suppetias venerint ac veniant, senio praesertim, vel infirmitate affectis. Id enim praestantes, egregium mutuae illius caritatis praebent indicium, quam Christus discipulis suis quasi insigne dedit, quo ab omnibus dignoscerentur: *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* (I. 13, 35). Ominamur quoque ut arctioribus cotidie fraternae huius necessitudinis vinculis Nationum omnium sacerdotes invicem copulentur, ut lu-

culentius usque pateat eos, cum Dei communis omnium Patris administrari sint, eodem, ubique gentium commorentur, amoris afflatu inter se animari.

At vobis procul dubio perspectum est gravibus huius causae difficultatibus vos mederi penitus non posse, nisi christifideles etiam se officio teneri sentiant, pro sua cuiusque parte, clero subveniendi; ac nisi opportuna omnia adhibeantur, quae ad huiusmodi conducant finem.

Propterea concreditum vobis populum admoneatis debito eum obstringi ferendi opem sacerdotibus, qui in necessitate versentur; quandoquidem semper Divini Redemptoris sententia viget: *Dignus est enim operarius mercede sua* (L. 10, 7). Quomodo enim a sacrorum administris alacrem sui muneris operam postulari potest, quibus necessariae ad vivendum res non suppetant? Ceterum qui christifideles hoc neglegunt, Ecclesiae inimicis, etsi nolentes, viam quasi sternunt, qua facilius iidem queant ad inopiam in non paucis Nationibus redigere clerum, ut eum a legitima auctoritate abstrahant.

Si etiam, qui publicae rei praesunt, pro diversis Civitatum conditionibus, necessitatibus cleri consulant oportet, ex cuius perfunctione muneris plurimae utilitates ad civium animos eorumque mores, summo cum totius societatis profectu, permanere possunt.

Monita, hortamenta ac vota pro omnibus Dei Ministris, praesertim pro iis Antistitibus ac Sacerdotibus, qui persecutionem patiuntur.

2227

Postremo, antequam scribendi finem faciamus, temperare Nobis non possumus quin ea hortamenta summam hic vobis iteremus, quae cotidie ante oculos habeatis necesse est, utpote praecipuae existimandae sint vitae navitatisque vestrae normae. Cum Iesu Christi sacerdotes simus, eo contendamus oportet, ut quam ipse egit, hominum redemptio validissimam in singulorum animos vim exserat. Gravissimas autem aetatis huius nostrae necessitates intento reputantibus animo, enitendum nobis est ut fratres, vel a recto itinere aberrantes, vel cupidinum obcaecatos caligine, ad christiana praecepta reducamus; ut populos christianae doctrinae luce collustremus, christianis regamus normis et christianorum officiorum conscientia penitus informemus; ut denique omnes incitemus ad veritatis et iustitiae animose certanda certamina.

At propositam metam tum solummodo assecuturi erimus, cum ad talem sanctitudinis pervenerimus verticem, ut quam a Christo vitam virtutemque in nos derivaverimus, eam in ceteros effundamus.

Singulos igitur sacerdotes Apostoli hortatione monemus: *Noli negligere gratiam quae in te est, quae data est tibi... cum impositione manuum presbyterii* (1 T. 4, 14). *In omnibus te ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis* (Tit. 2, 7, 8).

Dilecti filii, suscepti muneris gratiam plurimi facientes, ita vivite ut eadem in vobis vigeat fructusque pariat uberrimos, qui ad spiritualem Ecclesiae utilitatem ad eiusque inimicorum emendationem summopere conferant.

Utque paterna haec adhortatio Nostra quod spectat feliciter assequatur, vos etiam atque etiam hisce verbis admonemus, quae hoc Sacro praesertim vertente Anno tam opportuna videntur: *Renovamini... spiritu mentis vestrae et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis* (E. 4, 23, 24); *estote... imitatores Dei, sicut filii carissimi: et ambulate in dilectione sicut et Christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo* (Ibid. 5, 1, 2); *implemini Spiritu Sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis, et in canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino* (Ibid. 5, 18, 19), *vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis* (Ibid. 6, 18).

Quae Apostoli gentium incitamenta animo recogitantes, opportunum ducimus suadere vobis ut, hoc eodem Sacro volvente Anno, Spiritualibus Exercitiis operam praeter statum ordinem detis; ita quidem ut, pietatis ardore moti, quem inde percepturi estis, ceterorum quoque animos ad potiundos divinae indulgentiae thesauros aptius advocetis.

Cum autem peculiari modo experiemini quam difficile sit per arduum sanctimoniae procedere iter, ac vobis creditis perfungi officiis, tum ad eam fidentes oculos fidentemque animum erigite, quae Aeterni Sacerdotis cum sit Genetrix, catholici quoque cleri est Mater amantissima. Non modo huius Matris erga vos benignitatem optime nostis, sed multis etiam locis, illius Immaculati Cordis misericordia concionando proposita, christiani populi fidem ac pietatem mirum in modum saepenumero exsuscitastis.

Si omnes Deiparae Virgini flagranti in amore sunt, at singulari dilectionis studio ipsa sacerdotes amplectitur, qui vivam Iesu Christi imaginem in se referunt. Cum igitur eiusmodi singularem amorem ac peculiarem in vos omnes Beatissimae Virginis tutelam summo cum animi solacio consideraveritis, tum vestros sentietis ad sanctitatem et ad sacerdotalia exercenda munera nisus faciliores fieri.

Nos Almae Dei Parenti, caelestium gratiarum conciliatrici, omnes quotquot in orbe terrarum sunt sacerdotes, enixe commendatos volumus, ut, ea deprecante, largissimam Deus effusionem sui Spiritus descendere iubeat; qui quidem et sacrorum omnes administratos ad sanctimoniam impellat, hominumque genus renovatis moribus instauret.

Quae fausta ac salutaria, Immaculae Virginis Mariae interposito patrocinio, eventura sperantes, supernorum munerum copiam omnibus imploramus; sacris praesertim Antistitibus ac sacerdotibus, qui, cum Ecclesiae iura eiusque libertatem pro officii sui conscientia tuiti fuerint, insectationes, carcerem, exsilium patiuntur. Eos Nos peculiari caritate prosequimur; utque sacerdotali illa, qua adhuc in exemplum praestitere, fortitudine ac virtute excellere pergant, paterno eos adhortamur animo.

**Normae pro sacerdotibus Romae commorantibus
et iis qui Universitates Civiles frequentant**

(Normae S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV., 1 nov. 1950).

2228

1. Nessun Sacerdote può dimorare in Roma per ragioni di studio, se non è ospite in uno dei Seminari o Collegi o Convitti Ecclesiastici riconosciuti da questo Sacro Dicastero.

2. Gli Ordinari, prima di permettere che i Sacerdoti della loro Diocesi si rechino a Roma per ragioni di studio, si assicurino che questi possano essere ospitati in uno di tali Istituti.

A questo scopo abbiano cura di rivolgere direttamente domanda, in tempo utile, al Superiore dell'Istituto presso il quale desiderano che i loro Sacerdoti siano ospitati, e ne attendano la risposta prima di concedere il permesso di assentarsi dalla Diocesi per recarsi a Roma.

3. Gli Ordinari sono pregati di assicurarsi che i suddetti Sacerdoti dispongano di mezzi sufficienti a sostenere le spese occorrenti per la loro permanenza in Roma, e di ciò diano garanzia nella domanda di cui sopra.

4. I medesimi Sacerdoti dovranno essere muniti del « discessit » del proprio Ordinario, che presenteranno al Superiore dell'Istituto che li ha accettati. Si provvederanno poi del prescritto « celebret » del Vicariato di Roma.

5. Le domande di iscrizione alle Facoltà degli Atenei Pontifici debbono essere presentate, in tempo utile, alle rispettive Segreterie, direttamente, senza l'intervento di questo Sacro Dicastero.

6. Tali domande dovranno essere accompagnate da un documento del Superiore dell'Istituto presso cui lo studente prende dimora, nel quale si dichiara che l'alunno stesso vi è accolto con esplicito permesso del suo Ordinario.

7. Il medesimo Superiore comunicherà alla Sacra Congregazione nome e cognome del Sacerdote ospitati nel suo Istituto per ragioni di studio, con l'indicazione della Diocesi alla quale appartengono, dell'Ateneo e delle Facoltà a cui sono iscritti e della classe che frequentano.

Alla chiusura dell'anno scolastico riferirà al rispettivo Ordinario sul profitto negli studi dei singoli studenti e sulla loro condotta morale ed ecclesiastica.

Evidentemente le norme, di cui agli articoli 1, 2, 3, valgono anche per i Seminaristi, i quali però possono essere ospitati soltanto nei Seminari o Collegi Ecclesiastici aventi come fine proprio e diretto la formazione del Clero.

N O R M E

**PER GLI ECCLESIASTICI
CHE SI ISCRIVONO ALLE UNIVERSITÀ STATALI**

2229

1. Gli Ecclesiastici che, col permesso esplicito del loro Ordinario, intendono compiere in Italia gli Studi universitari debbono iscriversi nelle Facoltà dell'Università Cattolica del Sacro Cuore quando la disciplina prescelta è fra quelle che vengono in essa insegnate.

2. Quando l'Ordinario dispone che un Suo Sacerdote compia Studi superiori che presso l'Università Cattolica del S. Cuore non hanno corrispondente Facoltà, Egli può liberamente autorizzarne l'iscrizione ad una Università statale espressamente determinata, previa le providenze opportune a salvaguardare il bene spirituale dell'alunno.

3. Se per gravi motivi l'Ordinario non fosse in grado di osservare il disposto del primo numero di queste Norme, non potrà permettere l'iscrizione a qualsiasi Università statale se non dopo aver ottenuto, caso per caso, speciale indulto da questa Sacra Congregazione.

4. Nessun Ecclesiastico potrà essere inviato a tali Università se non è già Sacerdote.

se non ha compiuto lodevolmente il regolare corso di studi filosofico-teologico, se non è fornito di particolari doti d'ingegno e di volontà, se, soprattutto, non possieda in grado distinto lo spirito di pietà e le virtù proprie dello stato ecclesiastico.

5. Gli Ordinari, nell'inviare i loro Sacerdoti alle Università, abbiano come scopo quello di provvedere alle necessità e utilità delle proprie Diocesi.

6. I Sacerdoti che frequentano l'Università dovranno dimorare, durante il periodo degli studi, in un Convitto Ecclesiastico o in una casa Religiosa debitamente autorizzata, o, in mancanza dell'uno e dell'altra, presso qualche buon Sacerdote designato dall'Ordinario del luogo.

7. Se l'Università è fuori della propria Diocesi, l'Ordinario raccomanderà il suo Sacerdote al Vescovo del luogo, col quale prenderà gli opportuni accordi per la dimora. Il Sacerdote studente si presenterà al Vescovo della Diocesi ove ha sede l'Università e sarà a lui soggetto, oltre che al proprio Ordinario, durante la sua permanenza nella Diocesi stessa.

8. I Sacerdoti studenti non sono affatto esentati dagli esami prescritti dal Codice di Diritto Canonico (can. 130 e 590).

9. Gli Ordinari procureranno che durante gli studi gli Ecclesiastici universitari non solo non trascurino le pratiche di pietà, ma intensifichino la loro vita spirituale, anche in vista dei maggiori pericoli cui sono esposti.

10. I Vescovi di Diocesi in cui si trovano Università curino di istituire, quando riesca loro possibile, un'Associazione per gli Universitari Ecclesiastici, affidando ad un Sacerdote particolarmente idoneo l'ufficio di Assistente e promovendo opportune adunanze di carattere religioso e scientifico.

11. I Sacerdoti studenti non daranno il proprio nome ad associazioni studentesche; eviteranno altresì di prendere parte a circoli e manifestazioni che siano in contrasto con la dignità sacerdotale.

12. Qualora un Sacerdote, nonostante le cautele su accennate, tenesse una condotta aliena dallo spirito ecclesiastico, sarà cura del suo Vescovo di richiamarlo e non permettersi più oltre la frequenza dell'Università.

13. Terminati gli studi, i Sacerdoti rimarranno sotto la piena giurisdizione del proprio Ordinario, e perciò non sarà loro lecito assumere incarichi o uffici civili senza l'espresso consenso dell'Ordinario medesimo, come è già stato dichiarato dai competenti Sacri Dicasteri.

Le medesime Norme valgono, analogamente, anche per i Religiosi e le Religiose, dipendendo essi pure tutti da questo Sacro Dicastero per quanto si riferisce agli Studi Superiori.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

**Qui ad sacerdotium contendunt, non tantum scientias ecclesiasticas
sed etiam alias artes rite addiscant**

(Ex Litt. Encycl. *Evangelii Praecones*, 2 iun. 1951).

2230

Opus praeterea est ut qui ad huius generis apostolatam vocantur, dum adhuc apud suos sunt, non modo ad omnes virtutes ad omnesque ecclesiasticas disciplinas instituantur ac conformentur, sed peculiares etiam illas doctrinas et artes addiscant quae aliquando sibi, cum apud exterarum gentes Evangelii nuntios agent, summae erunt utilitatis. Itaque linguarum gnari scientesque sint oportet, earum praesertim, quae olim sibi necessariae erunt; ac rebus etiam rationibusque satis erudiantur, quae ad medicinam, ad agriculturam, ad ethnographiam, ad historiam, ad geographiam et ad cetera eiusmodi attineant...

Patet tamen Ecclesiam non posse novis in regionibus apte recteque constabilliri, nisi opportuna ac consentanea ibi habeatur rerum operum, que ordinatio, ac praesertim nisi necessitatibus par clerus indigena rite sit institutus ac conformatus. Placet hac de causa graves sapientesque sententias Litterarum Encyclicarum *Rerum Ecclesiae* quasi mutuando iterare: «...Si curandum, ut alumnorum indigenarum frequentia sit unicuique vestrum quam maxima, eos praeterea rite effingere atque excolere studete ad sanctitatem sacerdotali vitae congruentem ad eumque apostolatus spiritum cum studio fraternae salutis coniunctum, ut parati sint vel vitae iacturam pro tribulibus civibusque suis facere».¹

AAS 43, 507, 508 s.

Alumni Philosophiae et Theologiae in arte sacra erudiantur

(Ex Instruct. S. C. SANCTI OFFICII *Sacrae artis ad locorum Ordinarios*, 30 iun. 1952).

- 2231 Tandem curandum ut ad sacros ordines adspirantes in Philosophicis et Theologicis scholis, modo singulorum ingenio atque aetati accommodato, erudiantur in arte sacra atque ad eiusdem sensum conformentur a magistris, qui mores institutaque maiorum vereantur et Sanctae Sedis praescriptis obsequantur.

AAS 44, 545 s.

Praeparatio scientifica et pietas sacerdotalis, magis necessariae hodiernis temporibus

(Ex Allocut. *Wir entbieten*, habita quattuor saeculis elapsis a Pont. Collegio Germanico-Hungarico condito, 9 oct. 1952).

- 2232 Das Germanicum hat von der Gesellschaft Jesu unter anderem ein doppeltes kostbares Erbe überkommen: die solide Ausbildung seiner Alumnus in Philosophie und Theologie, so zwar, dass ihnen der katholische Glaube und die ganze katholische Weltanschauung persönliches geistiges Eigentum wurde und wird, das sie zu verteidigen und mit dem sie zu erobern wissen. Sodann eine echte priesterliche Frömmigkeit. Es ist die Frömmigkeit des Exerzitienbuches, wo das «agere», das «agere contra» und der Verzicht auf sich selbst, die volle Hingabe seiner selbst eine nicht geringe Rolle spielen, alles aus einer übermächtigen Liebe zu Jesus Christus und um «insignes se exhibere» in der persönlichen Nachfolge und im Apostolat des Gottmenschen, der uns geliebt und für uns sich hingegen hat.²

¹ AAS 18, 76. [Cfr. n. 1647].

² Cfr. *G.*, 2, 20.

Wir leben in einer Zeitenwende, voll von sich fortlaufend ablösenden Umbrüchen. Die Kirche beobachtet den Gang der Entwicklung offenen Auges, aber auch mit innerer Sicherheit. Sie ist gerne bereit, sich anzupassen, wo ihre Aufgabe es verlangt; sie weiss aber auch, dass sie Werte besitzt, die sich nie ändern und immer gleich hoch im Kurse stehen. Zu ihnen gehört jenes doppelte Erbe von dem Wir eben sprachen; es bleibt und behält seine Gültigkeit auch in der neuen Zeit. Was die Studien angeht, wären Wir aus euch verständlichen Gründen fast geneigt, das Wort «Philosophie» heute zu unterstreichen; freilich erhellet die Tragweite der christlichen Philosophie ganz erst aus den Tiefen der Offenbarung und dem Studium der Theologie. Und was die Ascese des Exerzitienbuchs angeht, so möchte man glauben, der hl. Ignatius habe es eigens für unsere Zeit geschrieben. Diese geistliche Schule hat jene Helden geschaffen, die ihr als eure Blutzengen verehrt. Die anderen Altalumnus hätten dieselbe Bereitschaft bewiesen, wenn Gott das Opfer ihres Lebens verlangt hätte. Jedenfalls, wenn ihr die Schule der Exerzitien ernst genommen habt, wird euer Priesterwirken das sein, was alles sacerdotium sein soll, das Rückgrat des katholischen Lebens, gleichviel ob im unblutigen oder blutigen Apostolat.

Eines hat man — Freud wie Feind von den Altgermanikern immer erwartet: Papsttreue, das «sentire cum Ecclesia» — und sie haben jene Erwartung nicht enttäuscht. Es würde der Weihe dieser Stunde etwas fehlen, wenn Wir dies nicht erwähnten. Wir möchten es aber so tun, dass Unser Wort der Anerkennung auch alle anderen eurer Mitpriester anspreche, die der Kirche und dem Papst von Herzen treu ergeben sind. Liebe zur Kirche und Treue zum Papst ist ein Herzstück der Liebe zu Christus und, wenn echt, von dieser nicht zu trennen. Was ihr vor den anderen voraushabt, ist das langjährige Erleben der Roma Aeterna, Roms als des Mittelpunktes der katholischen Kirche: ein kostbares Erlebnis, gewoben aus der Erfahrung, dass die Güte und Menschenfreundlichkeit des Erlöserherzens doch den Grundton angibt in der Regierung der Kirche, aus dem Innwerden, wie weltweit die Kirche ist und wie weltweit sie die Herzen macht, und aus dem unvergesslichen Eindruck grosser Stunden, an denen Rom und besonders St. Peter wahrlich nicht arm ist.

Discorsi e Radiomessaggi 14, 352-354.

De momento formationis clericorum in Urbe Roma

(Ex Allocut. *Le centenaire*, habita saeculo elapso a Pont. Seminario Gallico Romae condito, 16 apr. 1953).

- 2233 Ils (les Evêques) seraient venus de France pour la plupart, mais aussi des Missions et d'ailleurs, car accueillants pour d'autres nations et d'autres cultures, vous avez toujours compté parmi vous des étrangers à votre pays, réalisant ainsi dans votre maison même quelque chose de la grande union catholique dont Rome est l'instrument et le centre.

Cette importance et ce rôle de Rome, vous y croyiez et les sentiez avant

même de venir dans la Ville éternelle; mais vous les constatez de vos yeux maintenant et le comprenez davantage chaque jour, à mesure que vous vous pénétrez de sa doctrine, de son histoire et de son esprit. Lorsque vous venez dans la Basilique Vaticane vénérer et prier saint Pierre, lui demandant de bénir votre sacerdoce, vous trouvez dans la majesté même de l'édifice, dans le décor et les œuvres d'art, dans les textes fondamentaux qui ornent la grande frise dorée des nefs et de la coupole, un véritable traité « De Romano Pontifice ». Les voix les plus éloquentes de la Tradition vous invitent avec saint Cyprien à aimer toujours plus « cette chaire de Pierre et cette église principale, d'où l'unité du sacerdoce tire son origine ».¹ Plus près du foyer, la lumière est plus intense et plus pure. Près du gouvernement suprême de la Sainte Eglise, la sagesse séculaire, qui doit présider à l'exercice du sacerdoce, pénètre plus facilement, et plus profondément les esprits et les cœurs. Profitez bien, chers fils, des années précieuses que vous passez à Rome. Ne vous contentez pas du travail intellectuel, qui demeure toutefois le principal. Les mouvements, les institutions, le souvenir de tant de saints, qui ont parcouru les mêmes rues que vous, prié dans les mêmes églises, exercé le ministère sacerdotal, sont autant d'enseignement, que vous ne trouverez nulle part réunis avec une telle profusion.

Discorsi e Radiomessaggi 15, 79-81.

Ne permittantur clerici « operarii » inter vacationes

(Epist. S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV. *En quelques Diocèses* ad Episcopos Galliae, 27 jul. 1953).

2234

En quelques Diocèses de France l'usage s'est introduit de permettre aux séminaristes un « stage » en contact direct avec le peuple dans le but de connaître plus intimement les masses déchristianisées au milieu desquelles, devenus prêtres, ils devront exercer leur ministère sacerdotal. Le cas n'est pas rare de jeunes aspirants au sacerdoce qui, pendant leurs vacances, s'engagent comme véritables ouvriers dans les usines ou les ports, sur les navires, dans les hôtels, etc.

Certes, on peut le croire, il est sincère le zèle qui anime de telles expériences apostoliques; ces séminaristes obéissent au saint désir d'atteindre un monde si éloigné et pourtant si avide de l'idéal chrétien. On ne peut non plus mettre en doute la bonne foi de ceux qui, angoissés par le triste spectacle d'une société affreusement étrangère à l'influence de l'Eglise, s'étudient à découvrir de nouvelles méthodes d'apostolat et jugent légitime un entraînement spécifique des séminaristes dès leurs années de formation ecclésiastique.

La Sacrée Congrégation des Séminaires et des Universités n'entend pas prononcer un jugement de valeur sur la bonté théorique de telles initiatives qui peuvent présenter des aspects indubitablement séduisants.

¹ S. CYPRIANI *Ep.* LIX, c. 14 (Edit. HARTEL, *Corp. Script. Eccl. Lat.*, vol. 3, p. 2, 683).

Déjà, antérieurement, une telle considération a conseillé une attitude de prudente expectative: les faits eux-mêmes jugeraient les résultats pratiques. Mais les quelques années d'expérience autorisent maintenant, après des constatations documentées, à dire que de telles initiatives manquent leur but; bien plus elles apportent plutôt des résultats négatifs pour la formation de jeunes clercs, et, à cause de cela, leur application ultérieure est à déconseiller.

En conséquence, cette Sacrée Congrégation, dans l'unique but de fournir à l'Episcopat de France cette collaboration que lui imposent ses graves devoirs, après mûre délibération, défend, de manière absolue, à tous les élèves des Séminaires de France, sans aucune exception, de s'engager comme « stagiaires » en des travaux de quelque genre que ce soit. Et pour qu'il n'y ait aucune exception, la Sacrée Congrégation prie Leurs Excellences Révérendissimes les Archevêques et Evêques de révoquer toute permission qu'ils auraient éventuellement déjà accordée.

Grâce à l'œuvre assidue et constante de sages éducateurs capables mettre les séminaristes graduellement en contact avec la vie sans compromettre leur formation proprement ecclésiastiques, nous pensons qu'il est possible, aujourd'hui encore, de former des apôtres authentiques à la hauteur des devoirs plus difficiles et spécifiques de l'évangélisation moderne. On ne doit pas oublier la précieuse collaboration du curé qui est l'auxiliaire naturel du Séminaire dans la formation des clercs; c'est lui qui, sous sa responsabilité directe pendant les vacances, avec une vigilante prudence, aura soin d'initier les jeunes clercs aux différentes formes de l'apostolat.

Fort de cette amoureuse assistance le séminariste pourra ainsi assimiler facilement les principes qui, peu à peu, feront de lui l'« homo Dei ad omne opus bonum instructus », l'habile ouvrier de la vigne du Seigneur.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De clericis et Seminariis dotandis atque fovendis in Hispania

(Ex Convent. cum Gubernio Hispano, 27 aug. 1953).

2235

Art. IX. - 3. Lo Stato spagnolo si impegna a provvedere alle necessità economiche delle Diocesi che in futuro venissero erette, aumentando adeguatamente la dotazione stabilita nell'art. XIX.

Lo Stato inoltre, per sé o per mezzo delle Corporazioni locali interessate, contribuirà con una sovvenzione straordinaria alle spese iniziali di organizzazione delle nuove

3. El Estado español se compromete a proveer a las necesidades económicas de las Diócesis que en el futuro se erijan aumentando adecuadamente la dotación establecida en el artículo XIX.

El Estado, además, por sí o por medio de las Corporaciones locales interesadas, contribuirá con una subvención extraordinaria a los gastos iniciales de organización

¹ Cfr. 2 T. 3, 17.

Diocesi; in particolare sovvenzionerà la costruzione delle nuove Cattedrali e degli edifici da destinarsi a residenza del Prelato, agli uffici della Curia ed ai Seminari diocesani.

2236

Art. XIV. - I chierici e i religiosi non saranno obbligati ad assumere pubblici uffici od incombenze che, secondo le norme del Diritto Canonico, sono incompatibili con il loro stato.

Per occupare pubblici impieghi od uffici e cariche civili sarà loro necessario il « Nulla Osta » dell'Ordinario proprio, come pure quello dell'Ordinario del luogo dove dovrebbero svolgere la loro attività. Revocato il « Nulla Osta » non potranno continuare ad esercitarli.

2237

Art. XIX. - 2. Nel frattempo lo Stato, a titolo di indennizzazione per le passate alienazioni di beni ecclesiastici e come contributo all'opera della Chiesa a favore della Nazione, le assegnerà un'adeguata dotazione annua. Questa comprenderà, in particolare, gli assegni da corrispondersi agli Arcivescovi e Vescovi diocesani, ai loro Coadiutori, Ausiliari, Vicari Generali, al Clero dei Capitoli Cattedrali e delle Collegiate, al Clero parrocchiale nonché i contributi in favore dei Seminari e delle Università ecclesiastiche e per l'esercizio del culto.

Per quel che riguarda le dotazioni dei Benefici non concistoriali ed i contributi per i Seminari e le Università ecclesiastiche continuano a valere le norme fissate nei relativi Accordi del 16 Luglio e dell'8 Dicembre 1946.

Rimane inteso che se in avvenire si verificheranno notevoli mu-

de las nuevas Diócesis; en particular subvencionará la construcción de las nuevas Catedrales y de los edificios destinados a residencia del Prelado, oficinas de la Curia y Seminarios diocesanos.

Art. XIV. - Los clérigos y los religiosos no estarán obligados a asumir cargos públicos o funciones que, según las normas del Derecho Canónico, sean incompatibles con su estado.

Para ocupar empleos o cargos públicos, necesitarán el « Nihil Obstat » de su Ordinario propio y el del Ordinario del lugar donde hubieren de desempeñar su actividad. Revocado el « Nihil Obstat », no podrán continuar ejerciéndolos.

Art. XIX. - 2. Mientras tanto el Estado, a título de indemnización por las pasadas desamortizaciones de bienes eclesiásticos y como contribución a la obra de la Iglesia en favor de la Nación, le asignará anualmente una adecuada dotación. Esta comprenderá, en particular, las consignaciones correspondientes a los Arzobispos y Obispos diocesanos, los Coadjutores, Auxiliares, Vicarios Generales, los Cabildos Catedralicios y de las Colegiatas, el Clero parroquial así como las asignaciones en favor de Seminarios y Universidades eclesiásticas y para el ejercicio del culto.

Por lo que se refiere a la dotación de Beneficios no concistoriales y a las subvenciones para los Seminarios y las Universidades eclesiásticas, continuarán en vigor las normas fijadas en los respectivos Acuerdos del 16 de Julio y 8 de Diciembre de 1946.

Si en el futuro tuviese lugar una

tazioni nella situazione economica generale, le dotazioni di cui sopra saranno opportunamente adeguate alle nuove circostanze, in modo da assicurare sempre il mantenimento del culto ed un congruo sostentamento del clero.

3. Lo Stato, fedele alla tradizione nazionale, concederà annualmente sovvenzioni per la costruzione e la conservazione di Chiese parrocchiali e rettorali e di Seminari; per l'incremento degli Ordini, Congregazioni o Istituti ecclesiastici dedicati ad attività missionarie e per il mantenimento dei Monasteri di rilevante valore storico esistenti in Spagna, come anche per aiutare il sostentamento del Collegio Spagnuolo di San Giuseppe e della Chiesa e Residenza spagnuola di Monserrato, in Roma.

2238

Art. XXII. - 2. È ugualmente garantita l'immunità dei Palazzi e delle Curie Vescovili, dei Seminari, delle case e degli uffici parrocchiali e rettorali e delle case religiose canonicamente stabilite.

3. Salvo i casi di urgente necessità, la forza pubblica non può entrare nei detti edifici, per l'esercizio delle sue funzioni, senza il consenso della competente Autorità ecclesiastica.

4. Occorrendo per gravi necessità pubbliche, particolarmente in tempo di guerra, occupare temporaneamente qualcuno dei detti edifici, dovranno essere presi previ accordi con l'Ordinario competente.

Se ragioni di assoluta urgenza non permettessero di farlo, l'Autorità che procede all'occupazione dovrà informarne immediatamente l'Ordinario stesso.

alteración notable de las condiciones económicas generales, dichas dotaciones serán oportunamente adecuadas a las nuevas circunstancias, de forma que siempre quede asegurado el sostenimiento del culto y la congrua sustentación del clero.

3. El Estado, fiel a la tradición nacional, concederá anualmente subvenciones para la construcción y conservación de Templos parroquiales y rectorales y Seminarios; el fomento de las Ordenes, Congregaciones o Institutos eclesiásticos consagrados a la actividad misional y el cuidado de los Monasterios de relevante valor histórico en España, así como para ayudar al sostenimiento del Colegio Español de San José y de la Iglesia y Residencia españolas de Montserrat, en Roma.

Art. XXII. - 2. Queda igualmente garantizada la inviolabilidad de los Palacios y Curias Episcopales, de los Seminarios, de las casas y despachos parroquiales y rectorales y de las casas religiosas canónicamente establecidas.

3. Salvo en caso de urgente necesidad, la fuerza pública no podrá entrar en los citados edificios, para el ejercicio de sus funciones, sin el consentimiento de la competente Autoridad eclesiástica.

4. Si por grave necesidad pública, particularmente en tiempo de guerra, fuese necesario ocupar temporalmente alguno de los citados edificios, ello deberá hacerse previo acuerdo con el Ordinario competente.

Si razones de absoluta urgencia no permitiesen hacerlo, la Autoridad que proceda a la ocupación deberá informar inmediatamente al mismo Ordinario.

5. Detti edifici non potranno essere demoliti se non di intesa con l'Ordinario competente, salvo il caso di assoluta urgenza, come per motivo di guerra, incendio od inondazione.

6. Nel caso di espropriazione per utilità pubblica sarà sempre previamente sentita la competente Autorità ecclesiastica, anche per quanto riguarda l'ammontare dell'indennità. Non sarà comunque esercitato alcun atto di espropriazione senza che i beni da espropriare, quando sia il caso, siano stati privati del loro carattere sacro.

7. Gli Ordinari diocesani ed i Superiori religiosi, secondo le rispettive competenze, sono obbligati a vigilare perchè negli edifici su ricordati siano osservate le leggi comuni vigenti in materia di sicurezza e di sanità pubblica.

2239

Art. XXX. - 1. Le Università ecclesiastiche, i Seminari e le altre Istituzioni cattoliche per la formazione e la cultura dei chierici e dei religiosi continueranno a dipendere esclusivamente dall'Autorità ecclesiastica e godranno del riconoscimento e della garanzia dello Stato.

Continueranno ad essere in vigore le norme convenute nell'Accordo dell'8 Dicembre 1946 circa i Seminari e le Università di studi ecclesiastici.

Lo Stato procurerà di aiutare economicamente, nella misura possibile, le case di formazione degli Ordini e delle Congregazioni religiose, specialmente quelle di carattere missionario.

2. I gradi accademici maggiori in Scienze ecclesiastiche, conferiti sia a chierici che a laici, dalle Fa-

5. Dichos edificios no podrán ser demolidos sino de acuerdo con el Ordinario competente, salvo en caso de absoluta urgencia, como por motivo de guerra, incendio o inundación.

6. En caso de expropiación por utilidad pública, será siempre previamente oída la Autoridad eclesiástica competente, incluso en lo que se refiere a la cuantía de la indemnización. No se ejercitará ningún acto de expropiación sin que los bienes a expropiar, cuando sea el caso, hayan sido privados de su carácter sagrado.

7. Los Ordinarios diocesanos y los Superiores religiosos, según su respectiva competencia, quedan obligados a velar por la observancia, en los edificios citados, de las leyes comunes vigentes en materia de seguridad y de sanidad pública.

Art. XXX. - 1. Las Universidades eclesiásticas, los Seminarios y las demás Instituciones católicas para la formación y la cultura de los clérigos y religiosos, continuarán dependiendo exclusivamente de la Autoridad eclesiástica y gozarán del reconocimiento y garantía del Estado.

Seguirán en vigor las normas del Acuerdo de 8 Diciembre de 1946 en todo lo que concierne a los Seminarios y Universidades de estudios eclesiásticos.

El Estado procurará ayudar economicamente, en la medida de lo posible, a las casas de formación de las Ordenes y Congregaciones religiosas, especialmente a aquellas de carácter misional.

2. Los grados mayores en Ciencias eclesiásticas conferidos a clérigos o a seglares, por las Facultades

coltà approvate dalla Santa Sede, saranno riconosciuti, a tutti gli effetti, dallo Stato spagnolo.

3. Tali gradi maggiori in scienze ecclesiastiche, saranno considerati titoli sufficienti per l'insegnamento, in qualità di professori titolari, delle materie della Sezione di Lettere negli istituti di Istruzione Media dipendenti dall'Autorità ecclesiastica.

AAS 45, 630-647.

De scientiis ecclesiasticis modo scholastico tradendis

(Ex Allocut. *Animus Noster*, ad Em.mum P. D. Cardinalem Magnum Cancellarium, Rymos. Moderatores ac Doctores Decuriales Pontificiae Gregorianae Studiorum Universitatis ceterosque praeclaros viros atque olim alumnos, qui convenerant ad celebrandum IV expletum saeculum ab eadem Universitate condita, 17 oct. 1953).

2240

Laudamus scholasticam methodum, quae apud vos in usu versatur. Quam alibi haud raro negligi et contemni Nos minime latet. Ut ii ab ista incuria vel despicatione desistant, meminerint Summos Pontifices huiusmodi methodum saepe commendasse, quin etiam hortatos esse, ut ea in philosophicis et theologicis scholis in honore semper haberetur.

Id, quod scholastica methodus assequi contendit, ut scilicet hominis ratio revelatas a Deo veritates et eorum philosophica adiumenta perlustret, expoliendo illas quae eis insunt notiones et afferendo argumenta, quibus eorum certitudo solide fulcitur; utque praeterea quae contra disputantur resolvat, et veritates omnes tum naturales metaphysicas tum divinitus revelatas concorditer apteque componere conetur: hoc semper fuit et est philosophiae et theologiae certum firmumque positum. Neque opinandum est mysteria fidei et eorum supposita philosophica ab unoquoque ita comparari posse, ut facile vel ultro ab intellectu nostro obtineantur, neque opus esse, ut diuturno studio et apta methodo ratiocinando et meditando pertractentur.

Neve timueritis, ne ob studia spectativi generis illae quae «positivae» scientiae nuncupantur et praecipue theologia «positiva» aliquid detrimenti capiant. Inter utrasque enim nulla oppositio, quin etiam illae eo securius prodeunt, quo firmitus hisce superstruuntur. Exemplo sumto vobis ipse Doctor Angelicus, qui «positivarum» cognitionum appetens erat, et ex primaevi Athenaei vestri theologis Franciscus Suarez, qui iure post Sanctum Thomam primoribus sacrae theologiae cultoribus accensendus est, recens autem — saltem unum memoria repetere fas Nobis sit — Ioannes Baptista Cardinalis Franzelin, qui utriusque ordinis disciplinis diligentissimum tribuit cultum easdemque mirabili modo in unum coniunxit.

Ipsa vestra studiorum ratio et programmata vestra annualia abundantiam rerum «positivarum», nostrorum temporum sacerdotibus valde utilium, continent, et quod summum est, in tractatibus vestris dogmaticis theologiae «positivae» amplum spatium praebetur; et utinam studium Sanctorum Patrum et Scriptorum ecclesiasticorum apud vos floreat et augeatur.

2241

Quod vero ad studia vestra et ad apostolatam vestrum attinet, ne indistincte permisceantur doctrina catholica et veritates naturales illi cohaerentes, et ab omnibus catholicis agnitae, cum eruditorum hominum conatibus ad eas explicandas itemque cum propriis elementis peculiaribusque rationibus, quibus varia philosophica et theologica systemata, quae in Ecclesia inveniuntur, inter sese discriminantur; neve umquam ita agendum est, quasi sacrarum concionum materies et religiosa institutio hinc emanent atque dependeant. Nulla huiusmodi disciplina et ratio porta est, qua quis in Ecclesiam ingrediatur; maioreque ratione nefas hanc est asserere unicam portam patere. Etiam sanctissimo et praestantissimo Doctore numquam Ecclesia veluti primigenio veritatis fonte usa est neque nunc utitur. Doctores utique magnos habet et summis decorat laudibus Thomam et Augustinum; at falli nescios tantum Sacrarum Scripturarum caelitus inspiratos auctores profitetur. Ecclesia nempe Dei mandatu Sacrarum Scripturarum interpretes et custodes, in se viventis Sacrae Traditionis depositaria, ipsa est ad salutem adipiscendam porta, ipsa, sub tutela ductuque Spiritus Sancti, sibi fons est veritatis.

Varia doctrinarum systemata, quae Ecclesia teneri sinit, omnino convenient oportet cum omnibus iis, quae philosophiae et antiquae et christianae ab eiusdem Ecclesiae exordiis perspecta erant. Haec vero a nullo alio doctore tam lucide, tam perspicue, tam perfecte proposita sunt sive singularum mutua consensio partium ob oculos habetur, sive cum veritatibus fidei considerantur coniunctio et harum splendidissima cohaerentia, a nullo tam apta solidaque structura una simul composita sunt quemadmodum a Sancto Thoma Aquinate, ut Praecessor Noster Leo XIII hisce verbis sculpsit potius quam dixit: «Rationem, ut par est, a fide apprimè distinguens, utramque tamen amice consocians, utriusque tum iura conservavit, tum dignitati consuluit, ita quidem ut ratio ad humanum fastigium Thomae pennae eversa, iam fere nequeat sublimius assurgere, neque fides a ratione fere possit plura aut validiora adiumenta praestolari, quam quae iam est per Thomam consecuta».¹

In iis quae modo breviter attigimus, enumerentur, exempli causa, quae spectant ad naturam cognitionis nostrae; ad propriam veritatis rationem; ad principia metaphysica in veritate solidata eaque absoluta; ad Deum infinitum, personalem, Creatorem omnium rerum; ad hominis naturam, animi immortalitatem, personae congruentem dignitatem, officia, quae morum lex ei ex natura indita denuntiat et imperat.

His rebus haud dubio mentis retinendis assensu apponenda non sunt ea, quae, ad verum in natura «positivum» quod attinet, apud

¹ Litt. Enc. *Aeterni Patris: Leonis XIII Acta*, 1, 274. [Cfr. n. 921].

Sancti Thomae magnos commentatores et optimae notae discipulos adhuc in controversia sint. Neque de his loquamur, de quibus disputatur, an ad doctrinam Angelici Doctoris pertineant vel quomodo interpretanda sint; itemque utpote caduca silentio premimus ea quae reapse consecutaria sunt veterum hominum cognitionis et mancae et ieiunae de naturae rebus physicis, chymicis, biologicis vel alius generis.

Talem esse sensum illius legis, qua Codex iuris canonici¹ Sanctum Thomam ducem atque magistrum omnibus catholicis scholis praeficit, felicis recordationis Decessor Noster Pius XI hisce verbis asseruit: «Sanctum igitur unicuique eorum esto quod in Codice iuris canonici praecipitur ut «philosophiae rationalis ac theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutionem professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris rationem, doctrinam et principia, eaque sancte teneant»; atque ad hanc normam ita se omnes gerant, ut eum ipsi suum vere possint appellare magistrum. At ne quid eo amplius alii ab aliis exigant, quam quod ab omnibus exigit omnium magistra et mater Ecclesia: neque enim in iis rebus, de quibus in scholis catholicis inter melioris notae auctores in contrarias partes disputari solet, quisquam prohibendus est eam sequi sententiam quae sibi veri similior videatur».²

Hac prorsus ratione insignes vestri auctores et magistri pulchro consociarunt foedere fidelitatem, quam Summo Doctore continenter servabant, cum magni aestimanda libertate, quae doctrinarum per investigationem debetur, a Decessoribus Nostris, Leone scilicet XIII et iis qui in Petri Cathedra eum subsecuti sunt, semper in tuto collocata.

Unicuique igitur professorum integrum sit, intra assignatos limites, qui praetervehendi non sunt, alicui scholae adhaerere, quae in Ecclesia domicilii iure potita est, hac autem lege, ut veritates ab omnibus retinendas prorsus distinguat ab iis, quae lineamenta et elementa peculiaris sunt scholae, et in docendo haec discrimina notet, ut bene cordatum decet magistrum.

Sed iam ad ceteras veniamus disciplinas, quae in Gregoriana studiorum Universitate docentur. Ab ea initium facimus, quae ibidem postremo tradi coepta est, ab Instituto nempe doctrinarum socialium, nuper Philosophicae Facultati aggregato. Probe nostis, dilecti filii, quale momentum studio socialis quaestionis eiusdemque rectae solutioni, si eam sperare licet, Ecclesia tribuat; adeo ut affirmare non dubitaverimus, Apostolicam Sedem vix in ulla re tantas recens locasse curas quantas in huiusmodi quaestionibus enodandis. Quapropter paterno animo dilaudamus hoc Institutum eo consilio a vobis conditum, ut inibi sacerdotes sacrorumque alumni, etsi non ipsi unice, peculiari tamen modo, doctrinis socialibus instituuntur. Revera huius Instituti studiorum ratione perspecta, facere non possumus quin ex animo gratulemur, meritaque honestemus laude sive animi alacritatem qua coepistis, sive doctrinae copiam, qua discipuli imbuuntur.

¹ Can., 1366 § 2. [Cfr. n. 1478].

² Litt. Encycl. *Studiorum ducem*, 20 sept. 1923: AAS 15, 324. [Cfr. n. 1608].

Hoc Institutum Ecclesiae de re sociali doctrinam tradendam suscepit, cuius quidem capita praecipua in Apostolicae Sedis documentis continentur, in Encyclicis Litteris nempe, in Allocutionibus et in Pontificiis Epistulis. Ad rem quod attinet, variae de re sociali scholae exortae sunt, quae pontificia documenta explanarunt, evolverunt atque in systemata redegerunt. Quod quidem iure meritoque factum esse arbitramur. At illud evitari nequibat, ut eadem scholae in principiis applicandis atque in conclusionibus deducendis aliae aliter procederent, multumque haud raro inter se discreparent. Quapropter hac etiam in re id cavendum est, quod de catholicae fidei doctrina deque theologicis scholis supra monuimus, ne scilicet vera genuinaque Ecclesiae de re sociali doctrina cum variis ac propriis cuiusque scholae sententiis permisceatur; quae duo quidem semper inter se sunt apprime distinguenda.

2242 Ad theologicorum vestrorum provinciam pertinent etiam Facultates Iuris Canonici, Historiae Ecclesiasticae atque Missionologiae.

Ut ad ea veniamus quae ius canonicum respectant, gratissima animum Nostrum subit eorum temporum memoria, cum sive qua sacrorum alumnus, sive a sacerdotio recentes in huiusmodi studia peculiari modo incubuimus, vel etiam cum asciti ad adiutricem praestandam operam Codici Iuris Canonici redigendo, plures annos in hoc ipso iure versati sumus. Hac autem oblata occasione, silentio praeterire nolumus praeclarissimum illum per tot annos vestrae studiorum Universitatis Professore, itemque Societatis Iesu moderatorem supremum, Franciscum Xaverium Wernz, quocum tunc temporis saepe de rebus iuridicis collocuti sumus quique inter primarios suae aetatis disciplinae huiusmodi magistros excelsum tenuisse locum videtur. Diuturna igitur hac vitae experientia edocti, haec duo vobis commendanda censemus, quorum alterum ad rectam iuris canonici scientiam acquirendam, alterum vero ad sacerdotale obeundum ministerium spectant.

Quid vir iuris canonici addiscendi studiosus praestare debet, ut illud funditus pernoscatur? Imprimis ipse iuris vigentis systema adeo teneat necesse est, ut universas normas perspicuas habeat, secundum earum sensum «positivum» et «speculativum». Nequaquam enim recte vir Canonici Iuris peritus appellari potest, qui, etsi in canonum interpretatione sit versatus, non tamen iuris principia apprime noverit neque mutuas eorum rationes. Vestrae autem ducitur laudi quod huic rei efficiendae provehendaque vim magnam tribuitis.

Quod similiter pro studio Theologiae moralis valere hic inserere iuvat. Theologia moralis, ut optime nostis, in Universitate vestra inde ab eius initiis peculiari modo excolebatur, duce Ioanne Cardinali de Lugo, Collegii Romani quondam magistro, qui doctrinam «speculativam» cum disciplinae «positivae» applicationibus mirabiliter coniunxit. Pergite igitur, ut egregie facitis, veritates morales divinas, naturales et «positivas», hominibus nostri temporis, qui non solum quoad mores in discrimine versantur, sed ipsa principia moralia in disceptationem vocant, adhibitis omnibus subsidiis, quae tum a disciplinis iuridicis, tum a re-

centioribus pervestigationibus suppeditantur, accurate, fideliter, ac rationibus usui accommodatis proponere et explanare.

Deinde qui iuris canonici disciplinam apprehendere contendit, gradum ad iuris historiam faciat oportet, quae quidem ad res iuris mature aestimandas plurimum confert: adeo ut veterum sententiam circa eadem instituta iuridica exploratam habeat, iuris originem, progressionem nec non mutationes discat, atque exinde varia inter se iuris systemata comparare valeat. Denique studium theoreticum complendum manet per cognitionem usus et exercitii iuris, cui rei «exercitationes» vestrae apte inservire possunt, eo vel magis quod heic in alma Urbe opportunitas datur — quae nusquam alibi in Ecclesia habetur — frequentandi «studia» quae apud Apostolicae Sedis Officia habentur.

In considerata suorum munerum natura iuris canonici peritus hoc persuasum sibi habeat, quemadmodum omnia quae in Ecclesia sunt, ita ius canonicum quoque omnino in animorum curationem contendere, ut homines praesidio quoque nutuque legum veritatis et gratiae Christi sint compotes ac sancte, pie, fideliter vivant, crescant, moriantur. Sive cum is ecclesiasticas res administrat, sive cum iudicia exercet, sive cum sacrorum administratos aut christifideles consilio iuvat, adsidue cogitet a se de animorum salute, quibus multum quidem utilitatis, sed etiam multum nocementi afferre possit, rationem esse reddendam. Quam ob rem iuri tradendo schola, cum apostolatui exercendo debeat esse praevia, ad hunc fructuose obeundum alumnos, qui ibi sacrarum legum notitia imbuuntur, aequa diligentia et severitate praeparet summopere oportet.

2243

Nobis vehementer placet in Athenaeo vestro historiae ecclesiasticae studium ad uberiora incrementa provectum esse, et propriam esse Facultatem constitutam, cui quidem ea accedunt, quae Missiologica Facultas facit ad sacrarum expeditionum res gestas pervestigandas, atque ad huiusmodi incepta per insignia opera ad ethnologiam, sinologiam et islamologiam pertinentia provehenda.

In Ecclesiae historia colenda hoc vobis unum ex praecipuis est certum statumque propositum, ut huius disciplinae alumni criticae investigationis methodum sive ad eius praecepta, sive ad usum quod attinet ediscant. Neque mirum, immo laudabile est in id operam conferri, eo vel magis quod alienum praelucet exemplum. Quam appetenter, quam frugifere Instituta de rebus historicis colendis et studiosi viri, qui catholico non censentur nomine, praesertim postquam Vaticana secreta Tabularia patuerunt, repetendo diu recondita scripta documentaque, quae per longum praeteritarum aetatum decursum Ecclesiae labores et opera testantur, inde plurima cognitu utilia hauserunt, collegerunt, typis mandarunt!

Quanta fructuum ubertate etiam catholica Instituta et catholici homines, splendidis insistentes vestigiis tum Maurinorum benedictinorum doctorum, tum Bollandistarum, Societatis Iesu honoris et decoris, id genus investigationibus curas adhibuerunt!

Gratulamur igitur Nostrae Gregorianae studiorum Universitati, quod idem praeclarum terit iter et adhuc viginti per annos alumnos suos in

huiusmodi ingenii industria, saepe eos ad Apostolicae Bibliothecae et Vaticani Tabularii pegmata mittens, exercet.

Eadem in re Nobis persuasum est vix esse aliud quod magis quam Ecclesiae historiae studium ecclesiastice sentiendi vim facultatemque alat, acuat, maturet, dummodo id teneatur, quod prorsus modus et prudentia exigunt: ne particulatim et plus aequo in hoc vel illo tantum eventu aut discrimine inspiciendo haereatur, sed singula referantur ad totum, negativa relata ad «positiva»; ac magna et duratura ut magna perpetuaque habeantur, minora vero et transitura ut talia pari modo videantur. Idque imprimis menti praesens habeatur, quod ceteroquin a reverentia veritati debita omnino requiritur, Ecclesiam, quamvis in ea hominum menda deprehendantur, semper esse Ecclesiam Christi, eandemque veram et in servando ac tradendo sacro fidei deposito, veritatis scilicet et caelestis gratiae, falli nesciam sanctamque, ipsam denique esse *Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (Act. 20, 28). Cum Deus semper magnus et mirabilis est in operibus suis, tam maxime talis certo censendus est, ubi summa eius caritas fulget, ubi copiosa eius pro nobis redemptio perficitur, nempe in Catholica Ecclesia. Quam igitur viam ingressi estis, hac pergite, illam ingeminantes Pauli Apostoli vocem: *Deo gloria in Ecclesia, et in Christo Iesu* (E. 3, 21).

AAS 45, 682-689. Cfr. *Discorsi e Radiomessaggi* 15, 405-414.

De excellentia virginitatis et castitatis et quomodo colendae sint a clericis

(Ex Litt. Encycl. *Sacra Virginitas*, 25 mart. 1954).

2244

Quam quidem spiritualement corporis animique libertatem ut sacrorum administri adipiscantur, utque terrenis negotiis ne implicentur, Latina Ecclesia ab iisdem postulat ut volentes libentesque perfectae castitatis obligationi pareant.¹ « Quodsi eiusmodi lex — ut a Decessore Nostro imm. mem. Pio XI assertum est — Orientalis Ecclesiae administros non omnino tenet, iisdem tamen etiam ecclesiasticus coelibatus honori ducitur; atque interdum — cum praesertim de summis agitur hierarchiae gradibus — necessario requiritur atque praecipitur ».²

Considerandum praeterea est sacrorum administros, non ideirco solummodo quod apostolico munere funguntur, sed ideirco etiam quod altari inserviunt, matrimonio omnino abstinere. Etenim, si iam Veteris Testamenti sacerdotes, dum templi servitio fungebantur, ab usu matrimonii abstinabant, ne a Lege, sicut et ceteri homines, immundi declararentur,³ quanto magis opportunum est Iesu Christi administros, qui cotidie

¹ Cfr. CIC can. 132, 1.

² Cfr. Litt. Encycl. *Ad Catholicos Sacerdotes*: AAS 28, 24-25.

³ Cfr. *Lv.* 15, 16-17; 22, 4; 1 *Sam* 21, 5-7; cfr. S. SIRIO, Pp., *Ep. ad Himer.* 7: ML 56, 558-559.

Eucharisticum offerunt Sacrificium, perpetua castitate pollere? Ad perfectam hanc sacerdotum continentiam quod attinet, S. Petrus Damiani haec interrogando admonet: « Si igitur Redemptor Noster tantopere dilexit floridi pudoris integritatem, ut non modo de virgineo utero nasceretur, sed etiam a nutritio virgine tractaretur, et hoc, cum adhuc parvulus vagiret in cunis, a quibus nunc, obsecro, tractari vult corpus suum cum iam immensus regnat in caelis? ».¹

Hac de causa imprimis asseverandum est — quod luculenter Ecclesia docet — sanctam virginitatem excellentia sua matrimonio praestare. Id iam Divinus Redemptor utpote perfectioris vitae consilium discipulis suaserat;² ac Paulus Apostolus, postquam de patre, qui filiam suam matrimonio iungit, dixit: *Bene facit*, haec continuo adicit: *Et qui non iungit, melius facit* (1 *C.* 7, 38). Qui quidem Apostolus nuptias cum virginitate comparando, sententiam suam non semel, at praesertim verbis hisce aperit: *Volo enim omnes vos esse sicut meipsum... Dico autem non nuptis et viduis: bonum est illis, si sic permaneant, sicut et ego* (*Ibid.* 7, 7-8). Si igitur virginitas, ut scripsimus, matrimonio praestat, id potissimum procul dubio ex eo evenit, quod ad excellentiorem assequendum finem spectat;³ ac praeterea quod etiam efficacitate summa confert ad sese omnino divino servitio mancipandum; dum contra illius animus, qui coniugii vinculis negotiisque implicatur, plus minusve *divisus*⁴ est...

2245

Opportunum praeterea putamus breviter heic aliquid de eorum errore attingere, qui quidem ut iuvenes a sacris Seminariis, puellas vero a religiosis Institutis avertant, eorum mentibus inculcare enitantur Ecclesiam hodie illorum auxilio illorumque christianae virtutis professione magis indigere, qui matrimonio coniuncti communem cum ceteris in saeculo vitam traducant, quam sacerdotum sacrarumque virginum, qui ob nuncupatum castitatis votum quasi ab humana societate abstrahantur. Quod quidem commentum, Venerabiles Fratres, falsum omnino esse ac perniciosissimum nemo est qui non videat.

Equidem mens Nobis haud est infitiri catholicos coniuges, ob eorum christianae vitae exempla, in quibusvis locis commorentur et in quibusvis versentur rerum adiunctis, uberes posse eorum virtutis testimonio salutarisque edere fructus. Verumtamen qui hac de causa suadet magis optandum esse in matrimonio vivere, quam se Deo omnino consecrare, is rectum rerum ordinem procul dubio invertit ac miscet. Vehementer utique cupimus, Venerabiles Fratres, ut qui iam confecerint nuptias, vel in matrimonium ire exoptent, opportune edoceantur se gravi teneri officio non modo quam habeant aut habituri sint subolem recte diligenterque educandi, sed etiam suae fidei testimonio virtutisque exemplo ceteros pro facultate iuvandi. Attamen qui adolescentes ab ingrediendo Seminario vel a Religiosis Ordinibus ac Sodalitatibus a sacrisque nuncu-

¹ S. PETRUS DAM., *De coelibatu sacerdotum*, c. 3: ML 145, 384.

² Cfr. *Mt.* 19, 10-11.

³ Cfr. S. THOM., *Summa Th.*, II-II q. 152, aa. 3-4.

⁴ Cfr. 1 *C.* 7, 33.

pandis votis avertere contendunt, iisdem suadendo se posse, si matrimonio coniungantur, utpote patres matresve familias, christianae suae vitae professione omnibus aperta ac publica, maius assequi spirituale bonum, eos quidem omnes, ut officii Nostri conscientia postulat, facere non possumus quin omnino reprobemus. Aptius profecto rectiusque ii egerint, si innumeros eos, qui in coniugio vivunt, quam studiosissime possint, adhortentur ad apostolatus opera in laicorum ordine adiutrice navitate sua provehenda, quam si eos iuvenes, hodie non multos, pro dolor, qui se divino famulatu dedere cupiant, a virginitate abstrahere contenderint. Quam ad rem opportune scribit Ambrosius: «Semper spectavit ad gratiam sacerdotum iacere semina integritatis, et virginitatis studia provocare».¹

2246 Ac praeterea monendum putamus, omnino falsum esse asseverare, qui se perfectae castitati devoverint, eos ab hominum communitate quasi extraneos abesse. Sacrae enim virgines, quae vitam suam pauperum infirmorumque servitio dedunt, nullo habito stirpis, socialis ordinis, religionisve discrimine, nonne eorum miseriis eorumque doloribus intime coniunguntur, iisdemque suavissime afficiuntur, ac si reapse essent eorum matres? Itemque sacerdos nonne exemplo divini Magistri sui permotus, boni pastoris munere fungitur, qui oves suas cognoscit ac nominatim vocat? ² Iamvero ex perfecta, quam colunt, castitate hi sacerdotes ac religiosi viri religiosaeque mulieres habent, cur sese omnibus addicant, omnesque adament amore Christi. Atque ii etiam, qui vitam contemplativam ducunt, idcirco quod non modo suas preces supplicationesque, sed suam ipsorum quoque immolationem Deo offerunt pro ceterorum salute, multum profecto conferunt ad Ecclesiae bonum; quin immo, cum in praesentibus rerum adiunctis apostolatus et caritatis operibus se dedant ad normas, quas per Apostolicas Litteras *Sponsa Christi* ³ impertivimus, hac etiam ratione maxime probandi sunt; neque ab hominum consortione alieni dici queunt cum potius ad spiritualem eorum profectum duplici hac de causa adlaborent...

2247 Virginitas enim ardua virtus est: ut quis eam amplecti valeat, non modo requiritur ut firmum et expressum habeat propositum a legitimis oblectationibus, quae ex matrimonio oriuntur, omnino perpetuoque abstinendi, sed etiam ut rebellantes corporis animique motus constanter vigilando eluctandoque coërceat ac sedet, ut a mundi sollicitationibus refugiat, utque daemonis certamina evincat. Quam verum igitur est illud Chrysostomi: «Et radix et fructus virginitatis vita crucifixa est».⁴ Virginitas enim, secundum Ambrosium, veluti sacrificium est, et virgo ipsa «pudoris hostia, victima castitatis».⁵ Immo S. Methodius Olympi episcopus martyribus comparat virgines ⁶ et S. Gregorius Magnus docet castitatem

¹ S. AMBROS., *De virginitate*, c. 5, n. 26: ML 16, 272.

² Cfr. I. 10, 14; 10, 3.

³ Cfr. AAS 43, 20.

⁴ S. IOANN. CHRYSOST., *De virginitate*, 80; MG 48, 592.

⁵ S. AMBROS., *De virginibus*, lib. I, c. 11, n. 65: ML 16, 206.

⁶ Cfr. S. METHODIUS OLYMPI, *Convivium decem virginum*, Orat. VII, c. 3: MG 18, 128-129.

perfectam supplere martyrium: «Nam, quamvis occasio persecutionis desit, habet tamen pax nostra martyrium suum, quia, etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus».¹ Quapropter castitas Deo dicata fortes nobilesque animos postulat, qui ad suum certamen certandum ac vincendum parati sint *propter regnum coelorum* (Mt. 19, 12).

Antequam igitur arctissimum eiusmodi iter ingrediantur, ii omnes, qui experiundo noverint se hac in re animi nimia debilitate laborare, hanc Pauli Apostoli monitionem mente demissa audiant: *Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri* (1 C. 7, 9). Multis enim continentiae perpetuae onus procul dubio gravius est, quam quod iisdem suaderi possit. Parique modo, qui sacerdotes gravi tenentur officio eos adulescentes suo consilio iuvandi, qui ad sacerdotium capessendum vel ad religiosam ineundam vitam, quadam animi inclinatione, se excitatos dicant, ad rem diligenter considerandam eos adhortentur, ne viam ingrediantur, quam eos firmiter feliciterque ad finem usque obituros sperari non possit. Eiusmodi idoneitatem prudenter perpendant, audita etiam peritorum sententia, quoties consentaneum fuerit: tunc vero, si serium dubium supersit praesertim ex anteactae vitae experientia, suam auctoritatem interponant, ut candidati a statu perfectae castitatis capessendo desistant, neve iidem ad sacros ordines vel religiosam professionem admittantur.

2248 Verumtamen, etsi Deo dicata castitas ardua virtus est, eam nihilo secius ii fideliter perfecteque servare possunt, qui Iesu Christi invitationi, re diligenter considerata, generoso respondeant animo, et quidquid possunt ad hanc rem assequendam efficiant. Nam, cum eiusmodi virginitatis vel coelibatus statum capesserint, idcirco hoc donum gratiae a Deo accipient, quo adiuti suum propositum exsequi possint. Quapropter, si forte habeantur, «qui non sentiunt se castitatis (etiamsi eam voverint) habere donum», ² ne ipsi contendant exinde suis obligationibus hac in re satisfacere non posse: «Nam „Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, et facere quod possis, et petere quod non possis”³ et adiuvat ut possis».⁴ Hanc, solacio plenam veritatem eorum quoque in memoriam revocamus, quorum voluntas ob nervorum perturbationes infirmata est, et quibus nonnulli medici, interdum etiam catholici, nimia facilitate suadent — speciosam interponentes causam, se nempe non posse sine mentis aequilibratis detrimento castitatem servare — ut eiusmodi obligatione eximantur. Quam utilius opportuniusque est huius generis infirmos adiuvere ad suam solidandam voluntatem, eosdemque admonere ne ipsis quidem castitatem impossibilem esse, secundum Apostoli sententiam: *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere* (1 C. 10, 13).

¹ S. GREGOR. MAGNUS, *Homil. in Evang.* lib. I, hom. 3, n. 4: ML 76, 1089.

² Cfr. Conc. Trid., sess. XXIV, can. 9.

³ Cfr. S. AUGUSTIN., *De natura et gratia*, c. 43, n. 50: ML 44, 271.

⁴ Conc. Trid., sess. VI, c. 11.

Haec autem sunt, quae Divinus ipse Redemptor nobis commendavit adiumenta, quibus virtutem nostram efficaciter tueamur: sedula nempe adsiduaque vigilantia, qua quidquid in nostra facultate est diligenter efficiamus; ac praeterea constans precatio, qua id a Deo petamus, quod nos pro infirmitate nostra assequi non possimus: *Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem; spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (Mt. 26, 41).

2249 Eiusmodi vigilantia, quae ad quaelibet pertineat nostrae vitae momenta et ad quaevis etiam rerum adiuncta, nobis omnino necessaria est: *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem* (G. 5, 17). Si quis vero aliquid, etsi parum, corporis illecebris concesserit, facile is ad ea opera carnis, quae Apostolus enumerat, (ibid. 19-21), et quae turpiora ac foediora sunt hominum vitia, se prolabi sentiet.

Hac de causa imprimis invigilemus oportet cupidinum sensuumque motibus, eosdemque voluntaria etiam asperitate vitae corporisque castigatione ita coërceamus, ut rectae efficiamus rationi Deique legi subiectos: *Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis* (ibid. 24). Ipse gentium Apostolus de semet ipso confitetur: *Castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar* (1 C. 9, 27). Omnes sancti viri sanctaeque mulieres suorum sensuum cupidinumque motibus impense invigilarunt eosque interdum acerrime cohibuerunt, secundum verba ipsius Divini Magistri docentis: *Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te; expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam* (Mt. 5, 28-29). Qua admonitione, ut luculenter patet, id a nobis imprimis Redemptor noster postulat ut nempe, ne mente quidem, peccato umquam concedamus, itemque ut ea omnia a nobis firma voluntate arceamus, quae pulcherriam eiusmodi virtutem vel levissimo modo commaculare queant. Hac in re nulla nimia diligentia, nulla severitas nimia haberi potest. Si infirma valetudo aliaeve causae alicui graviores corporis austeritates non permittant, nunquam tamen eum ex vigilantia et interna sui ipsius refrenatione eximunt.

Quam ad rem animadvertendum praeterea est — quod ceteroquin Sancti Patres¹ Ecclesiaeque Doctores² docent — facilius nos posse peccati blandimenta cupidinumque illecebras eluctando compescere, si non recta adversus ea repugnemus, sed potius si ab iisdem pro viribus refugiamus. Ad tuendam castimoniam, secundum Hieronymi sententiam, fuga magis valet quam apertum certamen: « Ideo fugio, ne vincar ».³ Quae quidem fuga ita intellegenda est, ut non modo peccandi occasiones diligenter

¹ Cfr. S. CAESAR. ARELAT., *Sermo* 41; ed. G. Morin, Maredsous, 1937, vol. I, p. 172.
² Cfr. S. THOMAS, *In Ep. I ad Cor. VI*, lect. 3; S. FRANCISCUS SALES. *Introduction à la vie dévote*, part. IV, c. 7; S. ALPHONSUS A LIGUORI, *La vera sposa di Gesù Cristo*, c. 1, n. 16; c. 15, n. 10.

³ S. HIERONYM. *Contra Vigilant.*, 16; ML 23, 352.

arceamus, sed praesertim ut in huius generis certaminibus mentem animumque ad divina erigamus, in eo potissimum defixi, cui virginitatem nostram devovimus. « Inspecite pulchritudinem Amatoris vestri », ¹ ut Augustinus admonet.

2250 Iamvero eiusmodi fugam ac sedulam vigilantiam, quibus nos a peccandi occasionibus diligentissime removeamus oportet, sancti viri sanctaeque mulieres nullo non tempore habuerunt utpote aptiorem eluctandi hoc in genere rationem; verumtamen hodie non idem omnes sentire videntur. Nonnulli siquidem autumant christianos omnes, ac praesertim sacrorum administros non ut superioribus aetatibus esse a mundo segregandos, ut aiunt, sed mundo praesentes esse oportere, et ideo necesse esse eos aleam subire atque eorum castitatem in discrimen adducere, ut inde clare pateat utrum habeant, an non, validam obsistendi facultatem; omnia igitur videant iuvenes clerici, ita ut omnia cernere aequo animo asuescant, atque adeo quibusvis perturbationibus se immunes reddant. Hac de causa facile concedunt eos posse, nulla habita verecundia, in quidquid obversetur libere oculos convertere; cinematographica spectacula frequentare, ac vel illa etiam, quae ab ecclesiasticis censoribus prohibita fuerint; quoslibet commentarios, etsi obscenos, pervolvere, atque eas etiam amatorias fabulas legere, quae in Indice scriptorum prohibitorum annumerentur, vel ipso vetentur naturali iure. Idque idcirco concedunt, quod censent eiusmodi spectaculis editisque scriptionibus hodie hominum multitudinem pasci, quorum quidem cogitandi sentiendique modum intellegere debeant qui eos iuvare velint. Atqui facile cernitur falsam hanc esse ac detrimentosam cleri educandi rationem eiusdemque ad crediti muneris assequendam sanctitatem conformandi. Etenim qui amat periculum, in illo peribit (Sir. 3, 27); atque in hanc rem opportuna cadit haec Sancti Augustini admonitio: « Ne dicatis vos habere animos pudicos si habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius ».²

Procul dubio haec funesta agendi ratio in gravi ratiocinandi confusione innititur. Siquidem Christus Dominus de Apostolis utique asseveravit: *Ego misi eos in mundum* (I. 17, 18), sed antea tamen de iisdem dixerat: *De mundo non sunt, sicut et ego non sum de mundo* (ibid. 16), ac divinum Patrem suum hisce verbis precatus est: *Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo* (ibid. 15). Ab Ecclesia autem, quae iisdem permovetur principiis, ut sacerdotes a malis incitamentis arceantur, quae facile illos omnes attingere queant, qui in mediis mundi rebus versentur, opportunae sapientesque editae sunt normae,³ quibus eorum vitae sanctimonia longe satis a laicorum hominum curis et oblectamentis in tuto ponatur.

¹ S. AUGUSTIN. *De sancta virginitate*, c. 54; ML 40, 428.

² S. AUGUSTIN., *Epist.* 211, n. 10; ML 33, 961.

³ Cfr. CIC can. 124-142. Cfr. S. PIUS PP. X, Exhort. ad cler. cath. *Haerent animo*, ASS 41, 565-573. [Cfr. n. 1263]. PIUS PP. XI, Litt. enc. *Ad catholici sacerdotis*, AAS 28, 23-30; [Cfr. n. 1957]. PIUS XII, Adhort. apost. *Menti Nostrae*, AAS 42, 692-694. [Cfr. nn. 2222 ss.].

2251

Iamvero maiore profecto de causa iuvenis clerus, idcirco quod ad vitam spiritualem ad perfectionemque sacerdotalem vel religiosam educandus est, oportet a mundi tumultu segregatus sit, priusquam ad suum certandum certamen prodeat, et in sacrum Seminarium vel in scholasticorum sodalium domum per diuturnum temporis spatium excipiat, ubi edoceatur diligenter seduloque conformetur ad eas quaestiones sensim prudenterque attingendas cognoscendasque, quae praesens induxit aetas, secundum normas quas Nosmet ipsi per Apostolicam Adhortationem *Menti nostrae* impertivimus.¹ Quisnam enim viridarii cultor virgulta, electa quidem sed adhuc tenuia, procellosis tempestatibus idcirco obiciat, ut suae, qua nondum polleant, firmitudinis experimentum praebeant? Atqui sacri Seminarii alumni ac scholastici sodales instar iuvenum debiliūque arbustorum certo habendi sunt, quos adhuc in tuto ponere ac pedetemptim ad resistendum certandumque comparare necesse est.

Rectius profecto utiliusque fecerint sacrae iuventutis educatores, si adulescentium mentibus christianae pudicitiae praecepta inculcaverint, quae quidem tantopere valet ad virginitatis incolumitatem servandam et quae castitatis prudentia revera dici potest. Pudicitia enim et ingruens periculum prospicit, et vetat ne quis se discrimini prodatur, et ea etiam rerum adiuncta vitare iubet, a quibus aliquis minus prudens non refugit. Verba turpia minusve honesta non amat, et ab immodestia vel levissima abhorret, atque a suspecta familiaritate cum alterius sexus personis diligenter cavet, cum animo suadeat debitam corpori praestare reverentiam, quod membrum Christi sit² ac Spiritus Sancti templum.³ Qui christiana verecundia ornatus est, quodlibet abominatur impuritatis peccatum, ab eoque illico se abstrahit, quotiescumque eius illecebris alligitur.

Pudicitia praeterea parentibus atque educatoribus opportuna verba suggerit ac praebet, quibus oporteat iuvenum conscientiam, ad castimoniam quod attinet, conformare. « Quocirca — ut in allocutione haud ita multo ante habita animadvertimus — huiusmodi verecundia non ita accipienda est ut hac super causa perpetuo aequiparetur silentio, utque in impertienda disciplina morum ne sobrius quidem cautusque sermo de iis umquam fiat ».⁴ Verumtamen, nostris hisce temporibus, nonnulli institutores educatoresque nimio saepius sibi officium esse ducunt innocentis pueros puellasque tali modo arcanis humanae generationis initiandi rebus, qui eorum pudorem offendat. Atqui iusta hac in re agendi temperatio ac moderatio adhibenda est, quae a christiana pudicitia requiritur.

Haec autem pudica verecundia Dei timore alitur, eo videlicet filiorum timore, profundae humilitatis christianae virtute innixo, quo summa cura a peccato cuiusvis generis abhorremus, ut Decessor Noster S.

¹ Cfr. AAS 42, 690-691; [cfr. n. 2222].

² Cfr. 1 C. 6, 15.

³ Ibid. 19.

⁴ Alloc. *Magis quam mentis*, d. 23 sept. a. 1951: AAS 43, 736.

Clemens I hisce verbis asseverat: « Qui carne castus est, ne gloriatur, cum sciat alium esse qui continentiae donum ipsi tribuat ».¹ Quanti autem momenti christiana humilitas sit ad virginitatem custodiendam, nemo fortasse clarius quam Augustinus docuit: « Quia perpetua continentia, maximeque virginitas, magnum bonum est in sanctis Dei, vigilantissime cavendum est ne superbia corrumpatur. ... Quod bonum quanto magnum video, tanto ei, ne pereat, furem superbiam pertimesco. Non ergo custodit bonum virginale, nisi Deus ipse qui dedit: et "Deus est charitas" ».² Custos ergo virginitatis charitas; locus autem huius custodis humilitas ».³

AAS 46, 169-186.

De ecclesiasticis Seminariis tuendis in Republica Dominicana

(Ex Convent. cum Rep. Dominicana, 16 iun. 1954).

2252

Art. XI - 1. Gli ecclesiastici godranno, nell'esercizio del loro ministero, di una speciale protezione dello Stato.

2. Gli ecclesiastici non potranno essere interrogati da giudici o da altre autorità sopra fatti e cose di cui sia stata loro confidata notizia nell'esercizio del sacro ministero, e che pertanto cadono sotto il segreto del loro ufficio spirituale.

3. I chierici e i religiosi non saranno obbligati ad assumere pubblici uffici od incombenze che, secondo le norme del Diritto Canonico, siano incompatibili con il loro stato.

Per potere occupare altri uffici o cariche pubbliche, sarà loro necessario il « Nulla osta » dell'Ordinario proprio, come pure quello

Art. XI. - 1. Los eclesiásticos gozarán en el ejercicio de su ministerio de una especial protección del Estado.

2. Los eclesiásticos no podrán ser interrogados por jueces u otras autoridades sobre hechos o cosas cuya noticia les haya sido confiada en el ejercicio del sagrado ministerio y que por lo tanto caen bajo el secreto de su oficio espiritual.

3. Los clérigos y los religiosos no estarán obligados a asumir cargos públicos o funciones que, según las normas del Derecho Canónico, sean incompatibles con su estado.

Para poder ocupar otros empleos o cargos públicos, necesitarán el *Nihil obstat* de su Ordinario

¹ S. CLEMENS ROM., *Ad Corinthios* 38, 2; ed. Funk-Diekmann, *Patres Apostolici* vol. I, p. 148.

² 1 I. 4, 8.

³ S. AUGUSTIN., *De sancta virginitate*, cc. 33, 51; ML 40, 415, 426; cfr. cc. 31-32, 38; 412-415, 419.

dell'Ordinario del luogo nel quale essi dovrebbero svolgere la loro attività. Revocato il « Nulla osta » non potranno continuare ad esercitarli.

2253

Art. XII. - I chierici, i seminaristi dei corsi filosofico e teologico ed i religiosi, sia professi che novizi, sono esenti dal servizio militare, tranne il caso di mobilitazione generale.

In caso di mobilitazione generale, i sacerdoti presteranno il servizio militare in forma di assistenza religiosa; gli altri chierici e religiosi saranno destinati alle organizzazioni di sanità e della Croce Rossa.

Saranno esenti dal servizio militare, anche in caso di mobilitazione generale, i Vescovi, i sacerdoti in cura d'anime, come i parroci e i coadiutori, e i sacerdoti necessari al servizio delle Curie diocesane o prelatizie e dei Seminari.

2254

Art. XIII. - In caso che venga elevata accusa penale contro persona ecclesiastica o religiosa, l'Autorità giudiziaria dello Stato incaricata della causa dovrà darne opportuna informazione al competente Ordinario del luogo e trasmettere al medesimo i risultati della istruttoria, e, ove abbia luogo, comunicargli la sentenza, sia in prima istanza che in appello, in revisione o in cassazione.

In caso di detenzione o di arresto l'ecclesiastico o religioso sarà trattato con il riguardo dovuto al suo stato e al suo grado.

In caso di condanna di un ecclesiastico o di un religioso, la pena sarà scontata, per quanto possibile,

proprio y del Ordinario del lugar donde hubieren de desempeñar su actividad. Revocado el *Nihil obstat*, no podrán continuar ejerciéndolos.

Art. XII. - Los clérigos, los seminaristas de filosofía y teología y los religiosos, ya sean profesos o novicios, están exentos del servicio militar, salvo el caso de movilización general.

En caso de movilización general, los sacerdotes prestarán el servicio militar en forma de asistencia religiosa; los demás clérigos y religiosos serán enviados a las organizaciones sanitarias y de la Cruz Roja.

Estarán exentos del servicio militar, aún en el caso de movilización general, los Obispos, los sacerdotes que tengan cura de almas, como los párrocos y coadjutores, y los sacerdotes necesarios al servicio de las Curias diocesanas o prelaticias y de los Seminarios.

Art. XIII. - En caso de que se levante acusación penal contra alguna persona ecclesiástica o religiosa, la Jurisdicción del Estado apoderada del asunto deberá informar oportunamente al competente Ordinario del lugar y transmitir al mismo los resultados de la instrucción, y, en caso de darse, comunicarle la sentencia tanto en primera instancia como en apelación, revisión o casación.

En caso de detención o arresto el ecclesiástico o religioso será tratado con el miramiento debido a su estado y a su grado.

En el caso de condena de un ecclesiástico o de un religioso, la pena se cumplirá, en cuanto sea posible,

in locale separato da quello destinato ai laici, a meno che l'Ordinario competente abbia ridotto il condannato allo stato laicale.

2255

Art. XX. - 1. La Chiesa potrà liberamente fondare Seminari o qualsiasi altro istituto di formazione o di cultura ecclesiastica; il loro regime non sarà soggetto al controllo dello Stato.

2. I titoli, gradi, certificati e attestati scolastici rilasciati da tali istituti avranno lo stesso valore di quelli rilasciati dagli istituti statali nell'ordine corrispondente.

In considerazione di ciò l'Autorità ecclesiastica comunicherà alla competente Autorità statale i testi adottati in detti istituti per l'insegnamento delle materie non teologiche o filosofiche.

3. I gradi accademici conseguiti nelle Università o Istituti Pontifici di Studi Superiori saranno riconosciuti nella Repubblica Dominicana, a tutti gli effetti civili, come i gradi conferiti e riconosciuti dallo Stato.

2256

Art. XXIV. - 1. Gli edifici sacri, i Seminari e altri edifici destinati alla formazione del clero, gli edifici di proprietà della Chiesa impiegati a scopi di pubblica utilità, le residenze dei Vescovi e dei ministri del culto, quando siano proprietà della Chiesa, saranno esenti da qualsiasi imposta o contributo.

Circa l'Art. XX. - 1. La Santa Sede concede al Seminario Conciliare di San Tommaso d'Aquino in Ciudad Trujillo il titolo di Istituto Pontificio.

en un local separado del destinado a los laicos, a menos que el Ordinario competente hubiese reducido al estado laical al condenado.

Art. XX. - 1. La Iglesia podrá libremente fundar Seminarios o cualesquiera otros institutos de formación o de cultura eclesiástica; su régimen no estará sujeto a la fiscalización del Estado.

2. Los títulos, grados, certificados y comprobaciones escolares otorgados por tales centros tendrán la misma fuerza que los concedidos por los establecimientos del Estado en el orden correspondiente.

En vista de ello la Autoridad eclesiástica comunicará a la competente Autoridad del Estado los textos adoptados en dichas instituciones para la enseñanza de las disciplinas que no sean teológicas y filosóficas.

3. Los grados académicos adquiridos en las Universidades o Institutos Pontificios de Altos Estudios serán reconocidos en la República Dominicana, para todos sus efectos civiles, como los grados conferidos y reconocidos por el Estado.

Art. XXIV. - 1. Los edificios sagrados, los Seminarios y otros edificios destinados a la formación del clero, los edificios de propiedad de la Iglesia empleados en fines de utilidad pública, las residencias de los Obispos y de los ministros del culto, cuando sean propiedad de la Iglesia, estarán exentos de cualquier impuesto o contribución.

En relación con el Art. XX. - 1. La Santa Sede otorga al Seminario Conciliar de Santo Tomás de Aquino en Ciudad Trujillo el título de Instituto Pontificio.

Per parte sua, il Governo si impegna a compiere nell'edificio da esso donato al Seminario i lavori di ampliamento che le Parti, di comune accordo, ritengano necessari e a contribuire a sostenere le spese dell'istituto con una sovvenzione mensile di quindici pesos oro per ciascun seminarista dominicano che ivi segua i corsi di studio.

2. Allo scopo di elevare sempre maggiormente il prestigio del clero nazionale, lo Stato sosterrà quattro borse di studio per seminaristi dominicani che l'Autorità ecclesiastica invii a seguire gli studi negli Atenei Pontifici in Roma.

AAS 46, 440 s.; 445 s.; 449, 454 s.

Normae particulares pro Seminariis Galliae

(Ex Epist. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. *La Sacrée Congrégation* ad Cardin. A. Liénart, Commissionis Episcopalis Clericorum et Seminariorum Praesidem, 20 apr. 1954).

2257

I. - La Sacrée Congrégation fait siennes les préoccupations des Diocèses qui n'ont qu'un nombre restreint de Grands Séminaristes. Lorsqu'ils sont à peine plus de vingt, leur communauté peut difficilement se défendre d'une tendance au découragement. Ils manquent d'émulation et l'inévitable surcharge des divers services qui leur incombent ne favorise ni le travail ni la formation spirituelle. Aussi bien, le nombre des professeurs est alors disproportionné à celui de leurs élèves. C'est pourquoi beaucoup de Visiteurs Apostoliques proposent à ce problème angoissant la solution du regroupement de certains Séminaires. Cette Sacrée Congrégation a mûrement pesé le pour et le contre.

Si l'on peut espérer pour un jour prochain un meilleur recrutement, il convient de travailler à en hâter les progrès par une Œuvre des Vocations plus active et mieux organisée. Ce serait en effet, dans ce cas, du défaitisme que de s'avouer définitivement vaincu en fermant un Grand Séminaire. Mais s'il y a lieu de craindre une aggravation constante et prolongée de cette situation, comment ne pas encourager les Evêques, dont les Séminaires ont des effectifs très réduits, à examiner les possibilités concrètes de ce regroupement, en tenant compte des affinités régionales et de tous autres problèmes spirituels et financiers, urbains ou ruraux. Sans doute, le sacrifice sera douloureux, mais il sera compensé par les avantages dont bénéficieront les clercs dans un Séminaire plus vivant.

Para este fin el Gobierno se compromete a hacer en el edificio que donó al Seminario las ampliaciones que las Partes de común acuerdo juzguen necesarias y a contribuir a sufragar los gastos de dicha institución con una aportación mensual de quince pesos oro por cada seminarista dominicano que allí curse sus estudios.

2. Con el fin de levantar cada vez más el prestigio del clero nacional, el Estado sostendrá cuatro becas de seminaristas dominicanos que la Autoridad eclesiástica envíe a cursar sus estudios en los Ateneos Pontificios en Roma.

2258

II. - Une autre question de première importance a retenu l'attention de ce Sacré Dicastère dans les Rapports des Visiteurs Apostoliques. Il y a encore un trop grand nombre de Séminaires en France où l'on ne fait qu'une année de philosophie. On y étudie sans doute la philosophie pendant deux ans, mais en donnant la moitié du temps à la théologie. On fait alors compter comme l'autre année exigée par le droit canonique l'année de philosophie faite au Petit Séminaire, en vue de la préparation au baccalauréat classique. Cette Sacrée Congrégation a plus d'une fois manifesté combien elle déplore cette manière de faire. Elle prie Votre Eminence de vouloir bien profiter de la prochaine réunion plénière de l'Episcopat français pour faire connaître à tous ses vénérables Collègues le vif désir qu'elle a de voir cesser cette pratique. Il importe souverainement que dans les Séminaires, on enseigne pendant deux ans pleins la philosophie scolastique en toutes ses parties, comme le prescrit le canon 1365 du Code de Droit Canonique et dans l'esprit du canon 1366 § 2, c'est-à-dire selon la méthode, la doctrine et les principes du Docteur Angélique.

En effet, la philosophie de l'enseignement secondaire faite en vue du baccalauréat ne peut d'aucune façon compter pour l'une des deux années de philosophie nécessaires aux élèves du sanctuaire. Outre qu'elle est enseignée en même temps que beaucoup d'autres matières très absorbantes, elle doit suivre un programme qui laisse trop peu de place aux doctrines essentielles. En plus d'un cas même, lorsque le professeur par son autorité et par son zèle éclairé n'aura pas su orienter la pensée des élèves, le cours de philosophie dit universitaire, loin de préparer les esprits à l'étude des vérités chrétiennes, leur donnera un pli dangereux, qu'il faudra d'abord corriger. Ce n'est pas en effet pour un adolescent courir un risque léger que d'assister, sans le secours d'une saine doctrine déjà bien comprise, au défilé des systèmes philosophiques, si souvent opposés à la vérité.

2259

III. - Il est enfin un point unanimement signalé par les Visiteurs Apostoliques: les séminaristes connaissent de moins en moins le latin. Déjà le Rapport présenté à l'Assemblée des Cardinaux et Archevêques de France, en 1952, avait alerté l'Episcopat sur la gravité de la situation.¹ Il signalait dans tel ou tel diocèse des initiatives heureuses pour remédier à cet état de choses: ici ou là on faisait du latin l'objet d'un véritable enseignement, celui-ci étant sanctionné par un examen sérieux. Devant l'aggravation du mal, notée un peu partout par les Visiteurs Apostoliques, cette Sacrée Congrégation invite instamment les Evêques de France à envisager l'adoption de mesures semblables à celles qui ont déjà reçu la sanction de l'expérience et à en proposer d'autres, s'ils le jugent opportun.

La langue latine est la langue de l'Eglise; elle doit être familière au prêtre. Non seulement le Missel, le Bréviaire, le Rituel, le Code de Droit Canonique sont en latin; mais c'est aussi le latin que les grands théologiens

¹ Cfr. *Le Clergé diocésain en face de sa mission actuelle d'évangélisation*, 1952, p. 22.

ont employé et c'est en latin que les Pères de l'Eglise latine ont écrit et que les Pères grecs ont été traduits. Le latin nous ouvre toute la tradition. Il doit être en honneur dans les Séminaires. Il convient qu'il y soit l'instrument habituel de l'enseignement. La philosophie scolastique et la théologie ont été fixées en cette langue. Au long des siècles, les mots ont pris un sens précis, d'heureuses formules ont été forgées, beaucoup d'expressions techniques sont devenues classiques, et aident beaucoup à l'intelligence de la doctrine; tout cela s'est accompli sous le contrôle ou même sous l'impulsion des autorités responsables. Délaisser ce merveilleux outil amoureux et laborieusement fabriqué par tant de bons ouvriers de la pensée chrétienne, c'est sans raison faire une perte difficilement réparable. Les langues vulgaires, en effet, et même la langue française si claire et si pleine de ressources, n'ont pas été l'objet dans les sciences ecclésiastiques de ce travail minutieux, persévérant et fait en commun par les esprits de divers pays. Aussi voyons-nous tous les jours l'imprécision, la fantaisie et par suite l'inexactitude pénétrer dans le langage philosophique et théologique. Sans doute, il est nécessaire de parler et d'écrire sur la doctrine en bonne langue vulgaire. Mais pour le faire avec précision et exactitude, il faut avoir dans l'esprit des concepts distincts et des connaissances justes. Le moyen d'être ainsi préparé, c'est de recevoir l'enseignement du Séminaire dans la forme rigoureuse du latin. Que les élèves aient entre les mains un manuel latin. Le professeur peut sans doute de temps en temps donner quelque explication en français, surtout aux débutants. Mais que l'on puisse vraiment dire que l'enseignement de la philosophie et de la théologie dans les Séminaires se donne en latin.

Ex Archivo S. C. Semin. et Stud. Univ.

De vocationibus, Prae-Seminariis, Seminariis Maioribus et Minoribus, formatione clericorum, Professoribus, vocationibus alumnorum

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Feliciter peracta* ad Episcopos Nationis Columbianae, 24 febr. 1955).

2260

1. *Fervor operum*

Notum est inde ab aliquot annis in Columbiana Republica fauste crescere latiusque in dies explicari actuosum zelum apostolicum, tum Praesulum tum Sacerdotum. Ubique strenui natus sunt pro Seminariis, non praetermissis, ubi et quantum opus sunt, prudentibus experimentis sanctisque tentaminibus. Nobili certamine Dioeceses istae se invicem aemulari non desistunt, benemerentissime in primis cum Clero saeculari cooperantibus sodalibus Eudistis, Lazaristis, Salesianis, Sulpitianis. Quae quidem nobis magnae causa sunt laetitiae, attentis praesertim hodiernae pravitate ingravescens flagitiis, calamitosis praecipue Protestantismi et Laicis insidiis atque Communismi impietatibus.

2. *Opus vocationum Sacerdotalium*

Ad tanta coërcenda mala, nonnisi Catholicum Sacerdotium suppetit. Etenim, cetera quae urgentur valida remedia nonnisi ex Sacerdotio vim suam repetunt atque in illo ostendunt. Vulganda ideo est notio, dignitas, desiderium Sacerdotii. Indefesse Episcopi, parochi, sacerdotes omnes primordiali huic officio instant: parochi praesertim, quibus praeceteris, per exemplum sanctae vitae a divitibus alienae, sortes Ecclesiae ipsiusque immo generis humani ultimatum conceduntur. Efficaciter structuretur Opus Dioecesanum Vocationum Sacerdotalium, cui praesit oportet impiger sacerdos qui, donis Sancti Spiritus abunde cumulatus, communes Dioecesis vires et conatus utiliter componat, nulla praetermissa Christifidelium cooperatione, maxime Actionis Catholicae sociorum. In singulis parochiis ampla cura tribuatur pueris altari deservientibus, alicubi appellatis « Parvus Clerus »; experientia teste, in plerisque Nationibus semen et germen divinae vocationis ex activa plerumque coalescit participatione sacrorum rituum.

Superfluum est cetera hisce memorare incepta ad sacerdotalem vocationem excitandam et colendam. Indicare sufficiat ut haec divulgationis opera explicetur technica vere methodo, ad praeparationem praecipue quod attinet tum consiliorum tum praecorum.

3. *Prae-Seminaria seu Scholae Apostolicae Dioecesanae*

Apostolici Visitatores optima nobis rettulerunt de felici progressu Operis Vocationum Sacerdotalium in Dioecesibus Columbianis, adeo ut, Vobis, Sacri Praesules, sapienter providentibus, iam in omnibus fere Dioecesibus istis orta sint Prae-Seminaria seu Scholae Apostolicae Praeparatoriae. Quarum momentum Vos utique primi novistis, cum per ipsas iam numero augescere inciperet sacra iuventa in Minoribus Seminariis. Iure Sancta Ecclesia de hoc fausto gaudet exitu, atque per nos enixe adhortatur, ut quamprimum haec Prae-Seminaria in omnibus Dioecesibus excitentur. Probatas constat vocationes nonnisi per delectum repeti posse, delectum vero sat magnam postulare puerorum copiam ex qua meliores seligantur. Cohortationem nostram liceat Praesulibus offerre columbianae potissimum maritimae regionis, in qua, cum dolenter liqueat maiores quam alibi adversari difficultates, strenue est pugnandum ad primarium hoc opus perficiendum.

4. *Seminaria minora et maiora*

Laeti comperimus Seminaria ista Minora fere ubique sat florere. Firmiter confidimus fore ut non post multos annos Maiora quoque Seminaria suffloientur alumnis impleantur. Tunc tantum persuasum nobis est illa removeri posse menda intrinsece haerentia communitatibus exiguioribus, ut puta remissiore cultum disciplinae et aemulationis defectum in studiis peragendis. Interim, hoc commendare liceat ut, praesertim ubi omnes Dioecesis seminaristae, maiores et minores, uno tantum aedificio excipiuntur, vigilanter servetur separatio maiorum a minoribus, maxime ludorum tempore: constat enim indiscriminatam mutuam illorum consuetudinem crebris periculis esse obnoxiam, non modo ad externam quod attinet servandam disciplinam, bene vero ad rectam animorum efformationem. Cum nonnulla Seminaria nondum Regulis typis impressis hucusque utantur, enixe a Vobis petimus ut hac de re in illis, quamprimum imprimendis, perspicua norma exaretur.

Quod autem spectat ad quaedam Seminaria Interdioecesana (ad tempus utique) instituenda, privatis nostris litteris ad Excellentissimos Episcopos quorum interest agemus.

5. *Seminariorum aedificia*

Grato officio ducimus magna Vos laude, navi Praesules, extollere ob alacrem impensum zelum in Seminariorum aedificiis excitandis renovandisque. Alumnorum numero in dies feliciter augescente, in plerisque Dioecesibus Vestris nova aedificia excitata sunt, fere universa pro alumnis Humanitatis. Huiusmodi sedes ab Apostolicis Visitoribus ple-

rumque nobis describuntur tanquam aptae omnino ad servandam disciplinam, recentioribus bene instructae hygienicis subsidiis, campis ditatae ad commode ludendum, vere demum dignae quae animos alumnorum ex ipso quotidiano usu probate efforment.

Aliquot tamen sedes, quamvis recentissime excitatae, iure deprehenduntur ob graviora dispositionis vitia, ad servandam quod pertinet disciplinam, architectis quidem adscribenda rerum Seminariorum non sat peritis. Quapropter, prudentem aliquorum rogatum approbantes, re sedulo perspecta, etiam ad pecuniae iacturam in futurum impediendam, hisce mandare statuimus ut Commissio Episcopalis de Seminariis constituatur apud Secretariatum Nationalem Episcopatus Columbiani, tribus constans membris: cuius etiam sit propositas ab architectis aedificiorum descriptiones praevis recognoscere et probare.

2264 6. *Seminariorum patrimonialia et subsidia*

Pari sollicitudine Vos, Excellentissimi Praesules, suademus ut, decursu temporis, Seminariis Vestris sua cuique patrimonialia struatis, proventus certos redditura. Interim vero ad Civilem Auctoritatem accedere non pigeat, ad subsidia pro Seminariis impetranda, illa imprimis quae vulgo « bursae studiorum » veniunt, quaeque a plerisque benemeritis Administrationibus istis Provincialibus fere regulariter quotannis Vobis erogantur. Non enim mediocriter Seminaria conferunt Nationi civiliter provehendae.

Nullum, ceterum, dubium est quin Opus Vocationum Sacerdotalium plura ac momentosa auxilia Seminariis afferat, eo vel magis quod quae de hac re cognovimus a Christiana Vestra plebe fieri summo nobis gaudio fuerunt, nostramque ideo peramplam sibi conciliant probationem. Qua enim mensura agnoverint Christifideles dignitatem et necessitatem Sacerdotii, eadem mensura partem sibi vindicabunt in sumptibus sustinendis pro Seminariis et Levitis.

2265 7. *Quaedam de animorum efformatione in Seminariis*

Maxime Sanctae Ecclesiae interest ut Levitae quam perfectissime animo efformentur. Agitur nempe de profunde condenda ac solidanda personali persuasione, quae ex sincero coalescat studio interioris silentii et orationis, ex desiderio rerum aeternarum, ex animo perenniter intento ad altissima sacrae vocationis consecraria. Quae ut indefesse persequamini, totis viribus hortamur.

Cum tamen Columbiana Seminaria diversis Religiosis Familiis plerumque committantur — a quibus perite sane et studiosissime reguntur — periculum exoritur animorum efformationem fieri iuxta probatos quidem at diversos cuiusque Familiae spiritus. Ne generalis haec iuvenum efformatio nimis varia in eadem Dioecesi fortasse evadat, adeo ut communis consensus et mutua cooperatio Cleri Dioecessani inde detrimentum patiantur, Amplitudines Vestras rogamus ut, quantum fieri poterit, in singulis Dioecesibus Vestris cuncta Seminaria aut uni eidemque Familiae Religiosae committatis aut soli Clero Dioecessano, et interim periculum quam maxime arceatis defectus homogeneae conformationis.

Ad hoc quod attinet, enixe etiam petimus ut supra vires contendatis ad superandum in animis spiritum improbi « regionalismi ». Constat enim animorum divisionem quandoque eo usque progredi, ut de rebus politicis etiam a clero intemperanter agatur. Quin nihil demamus huiusmodi vitae publicae necessitati, luce clarius liquet sacerdotem ante omnia « hominem Dei » esse, eique, qua tali, primum quaerendum esse « Regnum Dei et iustitiam eius ».¹ Iure Roma praecipua fons huiusmodi universalisticae efformationis est semper habita. Vos igitur, Praesules curantissimi, rogare placet ut ex omnibus et singulis Dioecesibus Vestris electos ad Urbem mittatis, vel mittere pergatis, sacrorum alumnos, sanam illam romanitatem consequuturos quae profecto « cives orbis » efficit, immo vero « christianae civitatis » fratres.

¹ Cfr. Mt. 6. 33.

2266 8. *Directio spiritualis*

Ex relationibus patuit praecipuam Columbianae Seminariorum lacunam in eo esse, quod insufficientem spirituales alumnorum directionem sibi comparaverint. Ratio princeps est quia Religiosae Familiae, quibus Seminaria moderanda committuntur, probate utique traditioni suae quaeque inhaerentes, sacerdotem plerumque non constituunt exclusive ad illam deputatum. Quin etiam, illic quoque ubi huiusmodi Spiritus Director constituitur, non sine dolore repperimus aliis impossibilibus muneribus ipsum simul assignari, saepius scholasticae institutionis, adeo ut tempus tribuere sufficienter nequeat ad alumnos apud se frequentius recipiendos, ad hebdomadales tradendas instructiones, ad accuratissimam acquirendam singularum vocationum cognitionem.

Director Spirituales plane sit oportet omnium optimus sacerdos, suo officio exclusive deditus, specificis munitus dotibus et scientia ad tam altum munus obeundum effluendi laude dignos sacerdotes. Addere etiam liceat, Directorem Spirituales alium esse debere a Moderatoribus et a Professoribus, quolibet revocato contrario concessio privilegio (cfr. Enchiridion Clericorum, num. 1685).

2267 9. *Scholae et studia*

Ad studia gressum facientes, sincere gratulamur de insignibus a Vobis progressibus relatis. Quod enim studia in Seminariis Vestris peracta plurimi in Columbiana Natione habeantur, laus quidem est quae ex se patenter loquitur, quaeque perspicue prodit sollicitudinem Vestram clerum in dies eruditorem Sanctae Ecclesiae comparandi.

Novimus equidem momentosas quaestiones hic agitari sic dictae « purificationis » studiorum seu programmatum scholasticorum. De qua tamen, cum de ferendo agatur iudicio in re cuius indolis sit in primis practica et localis, agemus postquam sententias Vestras Vestrorumque audiverimus. Pariter, tunc alia communicabimus quae de studiis adnotanda repperimus quaeque a superiore solutione pendent.

2268 10. *Subsidia didactica*

Liquet probatum superiorum studiorum exitum tutum reddi ope personalis consultationis fontium et auctorum; quorum volumina manifeste nequeunt ab alumni Philosophiae et Theologiae omnia emi. Necessitas exinde oritur Bibliothecas instituendi, quas instrui oportet non modo praecipuis collectionibus theologicis et philosophicis, verum etiam celebrioribus recentioribusque auctoribus, saltem in maioris momenti disciplinis, nullo modo omissis praecipuis monographiis de rebus substantialibus et urgentioribus, necnon ephemeridibus sapienter selectis quae ad practicam vere conferant alumnorum institutionem.

Eodem modo, studia scientiarum quas « experimentales » et « naturales » dicunt, difficilius minusque utiliter coluntur, nisi discipuli uti valeant Laboratorio Physico-chemico et Collectionibus Geologico-botanicis, recte utique instructis atque dispositis. Quamvis in regione ista maritima humidior coeli natura huiusmodi scientificis subsidiis non parum noceat, operae tamen pretium est illa pro viribus acquirere vel sufficere.

2269 11. *Professores titulati Romanorumque athenarum frequentia*

Pauciores inventi sunt docentes requisito gradu academico ornat. Laude quidem digni sunt professores qui, cum studia « universitaria » non sint emensi, generosum nimum private obeunt necessariam scientiam proprio Marte sibi comparandi. Hi, nihilominus, fere nunquam videntur prae se ferre requisitam securitatem et plenitudinem doctrinae, et, si aliqualem sibi scientiam acquirere satagunt post inceptum docendi munus, alumnos interim lacunose et incerte docent. Statim, insuper, apparet « universitariam » Professoris praeparationem magis necessariam esse cum de quibusdam agatur difficiliorebus disciplinis, ut puta de Sacra Scriptura, in quibus professor autodidacta concipi vix potest.

Ultronea, profecto, consequitur necessitas praestantiores alumnos mittendi ad Athenaeas, tum Pontificia Romana tum Catholica civilia, ut suos quisque regulares gradus academicos consequantur in disciplinis quas erunt deinde tradituri. Opportune ab Apostolicis Visitoribus, quamquam allunde noveramus, edocti sumus de plurimis et optimis quae, ad rem quod attinet, apud Vos in actu sunt. Non pauci enim iam numerantur seminaristae recentesque sacerdotes Vestri, qui Romae vel aliis in Universitatibus superiora studia diligenter emetiuntur. Quae dum summopere laudamus, simul Revmis. Religiosis Moderatoribus quorum interest suademus, ut et ipsi, prout feliciter incepterunt, sodales suos qui in Seminariis sibi concreditis docendi munus accepturi sint, omnes respectivis gradibus academicis ornandos curent.

Ad rem, dilucide patet potior Athenaeorum Romanorum conditio, dum, prae ceteris, illis favent propinquitas Sedis Apostolicae, universalitas romanae formationis, consuetudo illustrium virorum ecclesiasticorum tum decentium tum scriptorum, occursus condiscipulorum ex omni orbis parte, copia ditissimarum Bibliothecarum, inestimabiles thesauri sacrae profanaeque artis, etc.

2270 12. *Methodus docendi in seminariis*

Excessu quandoque peccant professores, plerumque recens laureati, cum vel methodo quam vocant « universitariam » lectiones suas tradunt vel proprias tantummodo notas seu commentaria discipulis concedunt. Quod si forte librum ad usum alumnorum editum praestituunt (« liber textus »), illum postea non sectantur. Quamobrem, non modo huiusmodi docentes ab alumnis raro plene intelliguntur, verum etiam annum studiorum programma saepius totum non absolvunt. Quae quantum dedecant noceantque, omnibus patescit.

Videant ergo oportet singuli Studiorum Praefectus ut, inde a scholari anno incunte, pro omnibus disciplinis « libri textus » praestituantur, invigilentque postea ut hi presse a professoribus explanentur, illaque docendi methodus adhibeatur, quae alumnorum profectui securius abundantiusque conferat.

2271 13. *Praeparatio lectionum*

Non pauci, praeterea, reperti sunt professores nimis officiis seu negotiis dediti, vel nimis horis praelectionum onerati, ita ut inepte doceant, tam ob defectum praeparationis immediatae tum ob excessum defatigationis. Perniciosa addatur consuetudo, alicubi vigen, professores frequentius immutandi. Quamvis plane perspiciatur res quandoque a sacerdotum penuria tantummodo pendere, cum tamen intellectualis alumnorum efformationis grave sit momentum, Vos rogare properamus, Excellentissimi Praesules, ut, vix ac fieri potest, iustum numerum professorum renuntietis, illosque a non aequis laboribus prohibeatis. Pariter, amplius ne accidat rogamus, ut Theologiae alumni, ut alicubi factum est, praelectiones tradant minoribus alumnis.

2272 14. *Vacationes maiores domusque rusticationis*

Peculiariter placuit novisse fere in omnibus Seminariis Vestris, antequam maiores inchoantur vacationes, alumnos in Exercitia Spiritualia per aliquot dies incumbere. Iure idonea haec habetur tutela sacrae vocationis, maxime cum seminaristae in periculum sint ingressuri amittendi suum fervorem spirituales, immo et adsuescendi improbis moribus mundanis. Quare, omnibus consiliis alumnorum feris consulendum est: in discrimine enim sunt innumerae preces et labores, immo legitima expectatio Sanctae Ecclesiae. Invigilare ideo oportebit ut pretiosa germina, dum fatigatione salubriter relaxantur, duplicate student Deo inhaerere per arctiorem sanctamque disciplinam. Hoc fieri congruit per parochos praesertim, qui opportune a Vobis monebuntur de seminaristis feriantibus tamquam sibi peculiariter commissis.

Nemo, deinde, ignorat tres feriarum menses longiores evadere sacris vocationibus, in fallacibus plerumque adiunctis constitutis. Illa, idcirco, salutaris amplectenda est praxis in fere universis nationibus inducta, seminaristas in domos quas « rusticationis » vocant per unum saltem mensem revocandi. Statim ideo ac dignam Seminariis sedem ac suppellectiles comparaveritis, volentem operam impendatis hortamur, Exc.mi Praesules, ad huiusmodi domum apparandam.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De progressu humano in Seminariis adhibendo

(Ex Allocut. *El grupo ad Alumnos Convictorii « San Eugenio », Valentiae in Hispania, 16 iun. 1955).*

2273

El progreso humano en todos los ramos del saber, la creciente difusión de la cultura de nuestros tiempos, la exigencia de emplear mejor las fuerzas cuando apenas llegan a cubrir las primeras necesidades y hasta el decoro del ministerio apostólico en un época en que todo se pesa y se mide con crítica exigente — sin hablar de ese impulso que lleva a la Iglesia a desear siempre lo mejor, para corresponder a su vocación altísima — han dado vida a estos centros de formación, donde los noveles ministros del Señor se puedan preparar para el apostolado que les aguarda en el futuro.

Discorsi e Radiomessaggi 17, 141.

De necessitate fovendi augendique vocationes

(Ex Epist. *Ad Ecclesiam Christi* ad Emmum. Card. Piazza, S. C. Consistorialis a Secretis eundemque Conventus Sacrorum Antistitum Americae Latinae Praesidem, 29 iun. 1955).

2274

Verumtamen id te, Venerabilis Frater Noster, latere nolumus huiusmodi Nostrae considerationi adsiduam immisceri sollicitudinem, cum nondum solutas videamus ampliores usque et gravis momenti quaestiones, ad Ecclesiam in America Latina spectantes, ac praesertim necessariae effectum operae non accepisse id quod anxie, siquidem minax prospicitur instare periculum, iusto iudicio denuntiatur apprime arduum et noxium esse, scilicet ecclesiasticorum paucitatem virorum.

Ex quam causa haec exiguitas proficiscatur, satis habetur cognitum neque opus nunc est hac in re memorando enucleandoque insistere. Inde exacto saeculo consecutum est et nunc quoque, pro dolor, contingit, quamvis in adhibendis remediis magno elaboratum sit animo, ut in continenti ista terra ratio et actio catholicae vitae nonnulla monstrent, unde videtur haec cum ingravescenti damno et nocumento deficere, quamvis haud dubie altis radicibus animis inhaereat et miris significationibus saepe extrinsecus prodeat, e quibus aliquando martyrii palma, insigne fortium, effloruit.

Ubi enim vel deest sacerdos vel ipse non est *vas in honorem, sanctificatum et utile Domino, ad omne opus bonum paratum* (2 T. 2, 21) necessario religiosae veritatis lumen obscura caligine offunditur, enervantur leges et praecepta vitae, quae religio impleri praecipit, languidiores usque caelestis gratiae rivi deficiunt; facili irrepente mollietate et incuria populi mores corrumpuntur, in publice privatimque agendo concutitur ea salutaris propositorum firmitas, quae tunc solida stat, cum ad Evangelii normam se quique suaque moderatur ac dirigit.

Haec utriusque cleri exiguitas, quae pro magnitudine apostolicorum munerum nunc Ecclesiae commissorum acutior et gravior animadvertitur, quam exactis temporibus contingebat, impedimento aut saltem morae est, quominus dilectissimae Nobis Americae Latinae nationes, quemadmodum haud paucis aliis in rebus felicitate assequuntur incrementa, ita in religione sanctissima excolenda aequè proficiant...

Pro certo habemus sollertes et dignos laude sacrorum Antistites, ob oculos habentes ea quae illorum coetui examinanda praestituta sunt, conversuros esse consilia, ut suis in regionibus, quam maxime idonea et efficienti ratione, excitentur voluntates ad sacerdotium et ad religiosum statum capessendum inclinatae, quae et numero crescant et diligenter excolantur et adsiduo protegantur praesidio; ut, qua addecet disciplina, sancti et ad omne bonum opus parati Dei et Ecclesiae ministri formantur; et ecclesiastici, quibus ii affici debent, spiritus, prout sacri muneris partes postulant, tot inter pericula et insidias indemnes servantur; quin etiam magis magisque fervescent et perpetuo alacri permanente studio in alenda ega Deum pietate et in cotidianis perfungendis officiis, tota sacerdotalis vita sit vacua vacuis et plena plenis.

Quandoquidem facile prospici potest haud brevi temporis spatio in patria terra necessitatibus parem fore numerum eorum qui divino instinctu ad sacra munera evocantur, aequa contentione annitendum est, ut quam optime possit, Ecclesiae in America Latina utilitatibus inserviant et ecclesiastici viri, qui ex aliis nationibus illuc proficiscantur. Ii quidem minime vocandi sunt extranei, cum quilibet catholicus sacerdos, in officio sui muneris fideliter perstans, veluti, sua in patria se habeat ubicumque Dei Regnum floret vel sumet exordia.

AAS 47, 540 ss.

De vasta cultura clericis necessaria deque oratione et virtutibus sacerdotalibus

(Ex Allocut. *E com viva* ad Moderatores et Alumnos Collegii Brasiliensis in Urbe, 27 febr. 1956).

2275

É o vosso caso, amados Seminaristas do Colégio Brasileiro.

Escolhidos dentre os melhores nos vossos respectivos Seminários; enviados a Roma para receber ou completar a vossa formação no centro vital da Igreja; para beber a ciência sagrada, cristalina e límpida, como

brota imediatamente da Rocha inabalável da verdade; para cultivar as virtudes sacerdotais aqui, onde as mesmas ruínas vos exortam aos heroísmos que fazem os Santos e coroam os Mártires, — grande é, a vosso respeito, a expectativa de todos: dos Superiores que vos escolheram, dos Prelados que vos enviaram, do Clero e Fieis da vossa grande Pátria, aos quais em breve deveis prestar a vossa colaboração e servir de modelo e guia; e onde, pela imensidade do campo e pela escassez dos operários, se exigirá de cada um de vós que trabalhe por dez o mais.

É isto dizer, quanto precisais de vos assinalar, S. Inácio dizia «de vos extremar», de chegar mesmo aos extremos acessíveis, em saber e em virtude.

Hoje o campo da ciência cresceu desmedidamente; e o sacerdote, sobretudo o destinado a representar a ciência da Igreja, deve possuir vasta cultura científica, filosófica e teológica. Cultura vasta; mas ainda mais, profunda e sólida. Mente aberta ao progresso; mas critério bem formado e seguro, para saber distinguir o ouro do ouropel, o progresso verdadeiro do falso, sem comprometer em nada os princípios e a sã doutrina da Igreja. Hoje em todos os campos há, não raro, pouca precisão de ideias; e não só nos que estão fora,¹ mas talvez nos mesmos que desejam servir melhor a verdade. E então, vós, formados em Roma, deveis ser daqueles que, como o farol, mostram a rota segura que se deve seguir, e apontam a senda torcida onde há baixios e precipícios de que é preciso guardar-se. Para tanto é evidente que não basta uma ciência adquirida á pressa em poucos dias; é necessário um saber bem meditado e aprofundado e assimilado; para o qual todo o tempo da formação, conscienciosamente aproveitado, não é demais.

2276

Depois a virtude. *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (I. 20, 21), dizia o Mestre divino aos discípulos, a quem, terminada apenas a formação mandava pelo mundo, não só a ensinar, mas a santificar e a sacrificar-se, como ele próprio se sacrificava.

Isto supõe no candidato a apóstolo uma virtude bem enraizada na alma, e bastantemente sólida para nem sequer estranhar a mudança de clima ao ser transplantada do alfofre do Seminário para o campo da sua futura actividade.

Também para isto, e mais para isto, todo o tempo da formação, cuidadosamente aproveitado, é pouco. Quem, por exemplo, no concheço do Seminário não começou, pelo menos, a ser homem de oração, ou quem não sabia aproveitar os pequenos sacrifícios no cumprimento exacto do regulamento e deveres quotidianos, como saberá depois ser homem de oração e homem de sacrifício - tanta vez heróico! - no meio das distrações?

Discorsi e Radiomessaggi 17, 558 s.

¹ Cfr. Mc. 4, 11.

Sacerdos sanctus et pastor esse debet

(Ex Allocut. *Amadisimos hijos* ad sacerdotes novellos et alumnos Pont. Collegii Hispani, 22 mart. 1956).

- 2277 « *Gaudete* — digamos parafraseando un texto bien conocido, — *gaudete quod nomina vestra scripta sunt in coelis* » (Lc. 10, 20); alegráos sí, alegráos no sólo porque habéis alcanzado la anhelada meta, no sólo porque habéis realizado vuestro principal deseo, sino, primeramente, porque sois ya ministros del Señor — alter Christus, sacerdotes in aeternum. — Elección fué, porque *non vos me elegistis* (Io. 15, 16); pero fué una elección, una predilección que os arranca de la tierra, os orienta definitivamente hacia Dios, como si cada uno de vosotros fuese un nuevo elegido, un nuevo Aarón.¹

Pero es ley de providencia, hijos carísimos, que no haya honor sin alguna exigencia terminante, inseparable de la función misma que el honor supone. « Clerici — prescribe efectivamente la ley eclesiástica — debent sanctiorem prae laicis vitam interiorem et exteriorem ducere ». ² Vida santa, ante Dios y ante los hombres, con una santidad que impulse incansablemente al apostolado, que no reconozca obstáculos, que nunca vacile ante el sacrificio, que empuje al bien con el ejemplo, que edifique a los buenos y selle los labios de los malos, que a su paso — nuevo sol — haga florecer las virtudes, que aplaque la justa ira del cielo, que atraiga las gracias sobre la tierra, que sea en todos los momentos gloria de Dios y honor de la Iglesia.

En este siglo, en el que tanto y tan inútilmente se habla muchas veces de males y de remedios, más de una vez hemos pensado que uno de los principales sería precisamente éste: muchos sacerdotes santos. Porque la historia enseña que, doquiera un sacerdote santo o celoso ha surgido, doquiera ha vivido, en derredor suyo, y como por ensalmo todo se ha visto renovado, todo vivificado, como quando en el desierto rompe inesperada y audaz la alegría de una fuente e inmediatamente en torno a ella triunfan sobre la aridez y la desolación la frescura y el verdor. Y hasta las caravanas vienen de lejos para regocijarse, descansar, y cobrar fuerzas en el encanto del nuevo oasis.

Pero, supuesto esto, si todavía Nos preguntáis en particular qué es lo que de vosotros especialmente esperamos en estos momentos, acaso lo podríamos reducir a las siguientes sugerencias, que paternalmente os brindamos como recuerdo de este familiar encuentro.

- 2278 Corren los tiempos y es evidente el progreso humano en todas las ramas del saber; procurad estar siempre a la altura de vuestra misión de tal manera que todos — el sencillo lo mismo que el instruido — hallen en vosotros lo que ellos esperan, desempeñando vuestro ministerio de pastores y guías de las almas con modestia pero con seguridad, con suficiencia pero sin pretensiones, con humildad pero dignamente, con edificación

¹ Cfr. Hb. 5, 1-4.

² Can. 124.

y al mismo tiempo con aquella razonable autoridad que vuestro oficio exige.

Los tiempos avanzan y evolucionan rápidamente la organización interna de la más íntima contextura de la sociedad, marchando hacia una más justa distribución de los bienes de producción y de consumo, hacia una mayor aproximación entre las diversas categorías sociales y una más razonable satisfacción de las justas exigencias de la persona humana; que en un momento tan crítico de la historia del mundo no falte en vosotros la debida sensibilidad para percibir en cada caso el problema, la necesaria preparación para resolverlo y hasta aquel valor que sea indispensable para recordar a cada uno, no sólo sus derechos, sino también sus deberes.

Finalmente, la vida, complicándose cada vez más, va continuamente resultando más difícil, más compleja en todas sus manifestaciones, con no poco riesgo de desorientaciones y de confusionismos; que vuestro recto sentido sacerdotal os recuerde siempre la meta sobrenatural y única a que aspiráis, el sendero recto para llegar a ella sin perderos por otros caminos, el objeto exclusivo de toda vuestra vida de santidad y de apostolado, bien lejano de otras cuestiones y ocupaciones puramente humanas y terrenales, que podrían servir de estorbo a vosotros mismos y a vuestra misión con daño no sólo vuestro sino también de las almas y altísimos intereses de la Iglesia.¹

Discorsi e Radiomessaggi 18, 35-37.

De religiosa et apostolica institutione in statibus perfectionis clericis impertienda

(Ex Constitut. Ap. *Sedes Sapientiae*, 31 mai. 1956).

- 2279 I. - Maximo enim Dei Providentis beneficio factum est, ut iugiter decursu saeculorum Christus Redemptor animis a se praedilectis, interiore ac quasi mystico sermone, invitamentum illud inspiraverit, quod iam voce adulescenti de vita aeterna interroganti porrexerat: *veni, sequere me* (Mt. 19, 21). Continuo pariter non paucos ex his qui verbum istud, Deo dante, exceperint, atque non secus ac sancti Apostoli illud professi sunt: *ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te* (Mt. 19, 27), Dominus noster hominum fecit *piscatores* (Mt. 4, 19), et *operarios* (Mt. 9, 38) sibi delegit in *messem suam* mittendos.

Quod non minus hodie contingit atque olim, cum in dies frequentior ac penitior evaserit coniunctio statuum acquirendae perfectionis cum dignitate sacerdotali et munere apostolico. Etenim, dum antiquitus Monachi plerumque sacerdotio carebant et pauci inter eos ad illud suscipiendum quasi necessitate compulsi, ut populi scilicet ad christianam religio-

¹ Cfr. Allocut. PII XII occasione iacti principalis lapidis novae sedis Pont. Col. Hispani, 15 mart. 1956: *Discorsi e Radiomessaggi*, 18, 25-26.

nam converterentur, a propria Regula fere distrahebantur, dumque postea Mendicantes, etsi mirabili spiritu apostolico imbuti ad sacerdotium non omnes Regula adigebantur, ipso sancto Patre Assisiensi eo minime aucto; Canonici Regulares e contrario et praecipue Clerici item Regulares, ex speciali divinitus accepta vocatione sacros Ordines recipiebant atque exercebant. Quod deinde innumerae imitatae sunt Congregationes et Societates vitae communis eodem titulo clericales. Quibus nunc accedunt, Deo semper singularum aetatum necessitatibus providente, nonnulla Instituta saecularia eademque clericalia.

Praeterea, in praesens apud ipsos quoque antiquiores Ecclesiae Latinae Ordines, non formaliter laicos nuncupatos,¹ sodales omnes, iis exceptis qui coadiutores dicuntur seu conversi, sacerdotio destinantur, quod ceterum omnino requiritur in eis qui eorundem Ordinum regimen assumunt.

Quapropter temporibus nostris turba magna fruitur Ecclesia ministrorum, qui simul et perfectioni ope evangelicorum consiliorum acquirendae et sacerdotalibus muneribus adimplendis incumbunt. Quorum virorum multitudo clerum constituit qui religiosus dicitur, iuxta quidem eum qui saecularis seu dioecesanus appellatur, utrisque autem fraterna vigentibus ac florentibus aemulatione mutuoque fecundo auxilio, sub una eademque suprema Romani Pontificis auctoritate, incolumi sane Episcoporum potestate.

Iam vero omnibus compertum est clerum illum religiosum, ut duplicem proprium finem rite et secure assequatur, sapientissimis normis indigere, quibus eiusdem institutio ac conformatio sive religiosa sive clericalis et apostolica regatur et promoveatur.

Cui quidem necessitati hucusque magnopere satisfaciunt singularum sodalitatum constitutiones seu statuta de iuvenibus instituendis aut de studiorum ratione moderanda; nec certe desunt hac de re S. Sedis praescripta et commendationes. Nihil tamen minus iamdiu desiderantur ordinationes generales, rite coordinatae et magis completae, Auctoritate Apostolica fultae, ab omnibus et ubique servandae, ut tantum negotium, quod animorum boni summopere interest, in tuto collocetur ac perpetuo et congruo conatu feliciter evolvatur ac perficiatur...

2280

II. - Et primo quidem totius vitae sive religiosae, sive sacerdotalis et apostolicae fundamentum, quod divina vocatio appellatur, duplici veluti essentiali elemento constitui neminem ignorare volumus, divino scilicet altero, altero autem ecclesiastico. Ad primum vero quod attinet, Dei vocatio ad statum sive religiosum sive sacerdotalem ineundum tam necessaria dicenda est, ut si deficiat, ipsum fundamentum, quo totum nitatur aedificium, deficere debeat.

Quem enim Deus non vocat, gratia eius non movet nec adiuvat. Ceteroquin, si vera ad quemlibet statum vocatio eatenus divina quodammodo

¹ Cfr. CIC can. 488, 4°.

dicenda est, quatenus omnium statuum omniumque sive naturalium sive supernaturalium dispositionum donorumque principalis auctor ipse est Deus; quanto magis dici et esse debet religiosa et sacerdotalis vocatio, quippe quae tam sublimi fulgeat celsitudine, tot tantisque naturalibus et supernaturalibus ornamentis cumuletur, ut nonnisi a *Patre luminum*, a quo *omne datum optimum et omne donum perfectum*, descendere possint?¹

Nunc vero, ut ad alterum vocationis religiosae et sacerdotalis elementum gressus fiat, docente Catechismo Romano, *vocari a Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur*.²

Quod nedum iis quae de divina vocatione diximus, contradicat, arctissime potius cohaeret. Divina enim ad religiosum et clericalem statum vocatio, utpote qua quis in Ecclesia, societate scilicet visibili atque hierarchica, ad vitam sanctificationis publice ducendam et ad ministerium hierarchicum exercendum destinatur, a moderatoribus quoque hierarchicis, quibus Ecclesiae regimen divinitus commissum est, ex auctoritate comprobari, admitti atque regi debet.

Quod quidem omnes attendant oportet, quotquot huius generis vocationibus colligendis et probandis incumbunt. Neminem proinde umquam quovis modo ad statum sacerdotalem vel religiosum cogant,³ neve ullum alliciant vel admittant, qui vera divinae vocationis signa reapse non praebeat; item ad ministerium clericale neminem promoveant, qui se religiosam solummodo vocationem divinitus recepisse demonstret; neve eos qui hoc quoque donum a Deo habuerint, ad saecularem clerum coartent aut distrahant; neminemque tandem a sacerdotali statu avertant, qui divinitus ad illum vocari certis signis dignoscatur.⁴

Manifestum est enim in iis, qui ad clericalem militiam in perfectionis statu agendam adspirant et pro quibus hae normae statuuntur, una simul omnia convenire debere quae multiplicem huiusmodi vocationem religiosam, sacerdotalem et apostolicam constituendam requiruntur, omnesque proinde dotes et qualitates, quae ad haec Dei munera adeo excelsa adimplenda necessariae aestimantur, in iisdem inveniri oportere.

2281

III. - Porro vocationis divinae germina qualitatesque ad eandem requisitas, ubi adsint, educatione atque formatione indigere, qua evolvantur et maturescant, omnibus compertum est. Nihil enim ubi primum nascitur, statim perfectum apparet, sed gradatim proficiendo perfectionem acquirit. Qua in evolutione moderanda, omnium sive eius qui divinitus vocatus est, sive locorum et temporum conditionum ratio habenda est, ut finis praestitutus efficaciter attingatur. Iuniorum itaque sodalium educatio et efformatio omnino segura, illuminata, solida, integra, sapienter et audacter hodiernis sive externis necessitatibus accommodata, assidue exulta vigilanterque probata sit oportet, non ad religiosae solummodo, sed

¹ Cfr. Ia. 1, 17.

² Catech. Rom. ad Parochos, cura Pii V editus, pars II, cap. 7.

³ Cfr. CIC can. 971.

⁴ Cfr. CIC can. 971.

ad sacerdotalis quoque et apostolicae vitae perfectionem quod attinet.

Quae omnia, ut experiendo novimus, nonnisi probati ac selecti viri prae se ferre possunt qui, non modo doctrina, prudentia, discretionem spirituum, variaque rerum et hominum experientia aliisque humanis dotibus emineant, verum etiam Spiritu Sancto sint pleni atque sanctitate omniumque virtutum exemplo iuvenibus praefulgeant, quippe quos in toto institutionis negotio magis virtute et recte factis¹ quam dictis trahi compertum sit.

Hoc vero in gravissimo munere explendo educatoribus prima regula sit, quam Dominus enuntiavit in Evangelio dicens: «*Ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis... Ego sum pastor bonus et cognosco meas et cognoscunt me meae*» (I. 10, 11-12, 14), quamque divus Bernardus hisce verbis expressit: «*discite subditorum matres vos esse debere, non dominos; studete magis amari, quam metui*»,² atque ipsum Tridentinum Concilium Ecclesiasticos Moderatores saepissime adhortans, «*illud primum eos admonendos censet, ut se pastores, non percussores esse meminerint atque ita praeesse sibi subditis ut non eis dominantur, sed illos tamquam Filios et Fratres natu minores diligant: elaborentque ut, hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne ubi deliquerint, debitis eos poenis coercere cogantur. Quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab iis servanda praeceptio, ut illos arguant, obsecrent, incorepent, in omni bonitate et patientia: cum plus erga corrigendos agat benevolentia quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas. Sin autem ob delicti gravitatem, virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda est: ut sine asperitate disciplina populis salutaris ac necessaria conservetur, et qui correcti fuerint emendentur, aut, si resipiscere noluerint, caeteri, salubri in eos animadversionis exemplo, a vitiis deterreantur*».³

2282

Meminerint insuper omnes, quotquot sodalibus instituendis quavis ratione praesunt, huiusmodi educationem et formationem organica progressionem et omnibus pro opportunitate aptis opibus et rationibus adhibitis impertiendam esse, totumque hominem sub omnibus suae vocationis aspectibus amplecti debere ut reapse eum omni ex parte effingat «*hominem perfectum in Christo Iesu*» (C. I, 28). Ad opes autem rationesque institutionis quod attinet, manifestum est ea quae ab ipsa natura et humana huius quoque temporis inquisitione suppeditantur, si bona sint, minime spernenda esse, immo magni facienda et sapienter admittenda; nullius tamen error eo peior est, quo quis in tam lectis alumnis conformandis, rationibus huiusmodi naturalibus solum vel nimis innixus, supernaturalis ordinis instrumenta opesque postponit aut quacumque ratione negligit, quandoquidem ad religiosam et clericalem perfectionem apostolicis cumulatam fructibus assequendam, supernaturales opes, ut

¹ Cfr. CIC can. 124.

² In Cantica, Sermo 23: ML 183, 885 B.

³ Cfr. CIC can. 2214, § 2; Conc. Trid. sess. XIII, de ref., c. 1.

sacramenta, oratio, mortificatio, aliaque id genus, non necessaria solummodo, sed primaria et essentialia omnino sunt.

Quo tamen rationum atque operum ordine servato, nihil prorsus neglegatur, quod ad corpus animumque perficiendum, ad omnes naturales virtutes excolendas, et ad integram humanitatem viriliter conformandam quolibet modo conferat, ita ut supernaturalis deinde sive religiosa sive sacerdotalis institutio huic solidissimo inhaereat naturalis honestatis excoltaeque humanitatis fundamento,¹ siquidem hominibus eo facilior securiorque ad Christum via patet, quo in sacerdotis persona evidentior ipsis appareat «*benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei*» (Tt. 3, 4).

Verum, quamquam magni ab omnibus facienda est religiosi cleri humana naturalisque institutio, primum tamen procul dubio locum in toto formationis curriculo obtinet supernaturalis animae sanctificatio. Nam si de omni christiano monitum Apostoli valet testantis: «*Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra*» (1 Th. 4, 3), quanto magis ad id tenetur, qui, non modo sacerdotio est auctus, sed ipsam perfectionem evangelicam sibi acquirendam publice professus est, immo suo ipsius munere adeo ceterorum sanctificationis instrumentum constituitur, ut ab eius sanctitate ipsa animarum salus et regni Dei incrementum non parum pendeat?

Meminerint igitur omnes statuum perfectionis evangelicae acquirendae sodales, atque frequenter coram Deo recogitent, sibi non sufficere ad officium suae professionis implendum peccata sive gravia, sive etiam, Deo auxiliante, venialia vitare, neque materialiter solummodo exsequi Moderatorum praecepta, aut etiam vota seu vincula quibus conscientia adstringantur, vel proprias quoque constitutiones, secundum quas, ipsa Ecclesia in sacris canonibus praecipiente, «*omnes et singuli religiosi, Superiores aequae ac subditi, debent... vitam componere atque ita ad perfectionem sui status contendere*».² Haec enim omnia pleno animo flagrantique amore agant, oportet, non tantum ex necessitate, sed etiam propter conscientiam (R. 13, 5), quandoquidem, ut in sanctimoniae culmina ascendere, utque vivos christianae caritatis fontes sese omnibus praebere valeant, incensissima erga Deum et proximos caritate flagrare atque omni virtute ornati esse debent.

2283

IV. - Ubi autem huic animae sanctificationi provisum sit, accuratissima quoque religiosi cleri sive intellectualis sive pastoralis institutio curanda erit, de qua pro rei momento et supremi Nostri officii conscientia paulo fusiora principia proponere et commendare volumus.

Quanta enim sit istis religiosis sodalibus necessitas solidae eiusdemque numeris omnibus absolutae institutionis et formationis intellectualis, ex triplici praesertim qua in Dei Ecclesia dignitate praefulgent, scilicet religiosa, sacerdotali et apostolica, aperte colligitur.

¹ Cfr. Ph. 4, 8.

² Cfr. CIC can. 593.

Religiosi enim viri, quibus hoc praecipuum officium incumbit, ut nempe Deum unice requirentes eique adhaerentes divina contemplentur, aliisque tradant, meminerint se nullatenus hoc sanctissimo munere rite ac fructuose fungi posse et ad sublimem cum Christo coniunctionem efferi, si copiosa illa destituantur, quae e sacris doctrinis hauritur, Dei eiusque mysteriorum profunda et indesinenter perficienda cognitione.¹

Sacerdotalis vero dignitas, qua qui fulget Domini scientiarum² legatus constituitur atque *sal terrae* et *lux mundi* peculiari ratione appellatur,³ plenissimam ac solidam exigit in ecclesiasticis praesertim disciplinis institutionem; eiusdem scilicet quae ipsius sacerdotis spiritualem vitam nutrire atque fulcire valeat eumque a quovis errore aberrantique novitate immunem servare; quae insuper eum reddat fidelem *mysteriorum Dei* dispensatorem⁴ et perfectum hominem Dei *ad omne opus bonum instructum*.⁵

Apostolicum denique munus, quod pro sua quisque vocatione, statum perfectionis sodales in Ecclesia exercent, sive sacris ad populum contionibus, sive puerorum et iuvenum christiana institutione, sive sacramentorum praesertim paenitentiae administratione, sive sacris ad infideles expeditionibus, sive animarum in vita spirituali moderatione, sive tandem in ipsa cum populo cotidianae vitae consuetudine, uberioribus eosque perpetuo mansuros fructus producere minime poterit nisi ipsi sacram doctrinam plane cognitam et studio numquam intermittendo penitus perspectam habeant.

Ad quam solidam et absolutissimam intellectus institutionem et formationem, pro naturali iuvenum progressionem studiorumque distributione, assequendam, curent imprimis religionum Moderatores omni adhibita industria ut litterarum doctrinarumque cognitione religiosi alumni « *iis nihil saltem cedant qui e laicis iuvenibus pari sint disciplinae auditores. Hoc namque si cautum fuerit, et ut discipulorum mentes severius expoliantur, et ut facilius eorum habeatur suo cuiusque tempore delectus* »⁶ et etiam ut iidem alumni ad ecclesiasticas disciplinas altius addiscendas praeparentur aptisque instruantur subsidiis cautum sane erit.

2284

In disciplinis autem sive philosophicis sive theologicis per idoneos solummodo accurateque selectos magistros tradendis sanctissime ea omnia servantur quae a sacris canonibus et a Nostris Decessoribus aequae ac a Nobis ipsis praescripta sunt, de debita praesertim Magisterio Ecclesiastico reverentia atque omnimoda fidelitate semper et ubique profutenda et discipulorum mentibus animisque instillanda, de prudentia et cautela quae semper socianda est cum diligentissima eaque maximore commendanda per investigationem novarum, quae progrediente aetate

¹ Cfr. Pius XI, Ep. Ap. *Unigenitus Dei Filius*, 19 mart. 1924: AAS 16, 137-138.

² Cfr. 1 Rg. 2, 3.

³ Cfr. Mt. 5, 13-14.

⁴ Cfr. 1 C. 4, 2.

⁵ Cfr. 2 T. 3, 17.

⁶ Pius XII, Adhort. Ap. *Menti Nostrae*: AAS 42, 687. [Cfr. n. 2218].

exsurgunt, quaestionum, deque Angelici Doctoris ratione, doctrina et principiis sancte tenendis atque in philosophica et theologica alumnorum institutione omnino sequendis.¹

Aquinate autem duce et magistro, theologia methodo positiva simul et scholastica, quae dicitur, tradatur, ita nempe ut, praelucente authentico Ecclesiae Magisterio, Divinae Revelationis fontes accuratissime congruisque subsidiis adhibitis perscrutentur indeque hausti veritatis thesauri clare exponantur et efficaciter vindicentur. Cum enim Revelationis depositum soli Ecclesiae Magisterio authentice interpretandum commissum sit, non ratione mere humana et privato iudicio, sed iuxta sensum et ad mentem ipsius Ecclesiae fidelissime explicandum est. Sciant igitur christianae philosophiae et theologiae magistri se non proprio iure ac nomine, sed nonnisi supremi Magisterii nomine et auctoritate ac proinde sub eius vigilantia et moderatione, a quo canonicum veluti munus acceperunt, suo ministerio fungi: quapropter, salva quidem de iis quae disputationi adhuc subsunt iusta opinandi libertate, « *probe meminisse debent non idcirco sibi factam esse potestatem docendi, ut sua opinionum placita cum alumnis disciplinae suae communicent, sed ut iis doctrinas Ecclesiae probatissimas impertiant* ». ²

2285

Omnes praeterea, tum magistri tum discipuli, prae oculis semper habeant studia ecclesiastica non ad intellectualem solummodo institutionem, sed ad integram et solidam sive religiosam, sive sacerdotalem et apostolicam formationem spectare; ideoque non ad scholarum tantummodo periculum superandum dirigenda esse, sed ad quamdam quasi formam alumnorum animis imprimendam, quae nunquam elabatur, et ex qua, cum usus postulabit, lumen atque robur pro suis aliorumque necessitatibus semper hauriant.³

Ad quod assequendum, sit imprimis intellectualis instructio arcte cum precatationis studio divinarumque rerum contemplatione coniuncta; sit deinde plena, nulla ex praescriptis disciplinis parte praetermissa, cohaerens insuper sit omnique ex parte ita composita et integra, ut disciplinae omnes in unum dumtaxat systema idque solidum et apte temperatum conspirent; sit quoque nostrorum temporum erroribus refellendis ac necessitatibus iuvandis sapientissime aptata; itemque sit recenter inventis instructa ac simul venerandae traditioni apprime consonans: sit denique ad pastoralia cuiusvis generis munera fructuose obeunda efficaciter ordinata, ita quidem ut qui futuri sunt sacerdotes, ea instructi, expeditae et accurate valeant sanam doctrinam cum rudibus tum doctis in concionibus et catechesibus proponere ac tueri, rite sacramenta administrare, animarum bonum actuose promovere omnibusque verbo et opere prodesse.

¹ Pius XII, Litt. Enc. *Humani Generis*: AAS 42, 573-578. [Cfr. nn. 2192 s.]; CIO can. 1366.

² Pius X, Motu pr. *Doctoris Angelici*: AAS 6, 338. [Cfr. n. 1330].

³ Cfr. Pius XII, Alloc. *Sollemnis conventus*, 24 iun. 1939: AAS 31, 246. [Cfr. n. 2040].

Quamvis autem ea omnia quae de spirituali et intellectuali alumnorum institutione hucusque diximus ad viros vere apostolicos effingendos maximopere conferant et plane requirantur, ita ut si debita sanctitas et scientia sacerdoti desint, omnia et deesse compertum sit; gravissimo tamen officio Nostro ut obsequamur, addere hic debemus, praeter sanctitatem et scientiam congruentem, ad apostolicum ministerium rite implendum omnino postulari in sacerdote accuratissimam et omni ex parte perfectam pastorem praeparationem, eam scilicet, qua vera peritia et dexteritas in multiplicibus christiani apostolatus muneribus rite obeundis gignatur et efformetur.

2286 Si enim suae cuique arti exercendae diligens praehaberi solet sive theoretica, quae dicitur, sive technica, sive practica eaque diuturno tirocinio firmata praeparatio, parem immo multo accuratorem et altior formationem quis praehabendam esse neget illi, quae non immerito ars artium appellatur?

Haec vero pastoralis alumnorum conformatio, ab ineunte studiorum curriculo inchoanda, progrediente vero aetate gradatim perficienda, absoluto tandem theologico curriculo per peculiare tirocinium consummanda, pro suo cuiusque religiosi instituti fine, ad hoc imprimis contendere debet, ut ii qui Christi futuri sint ministri et apostoli, ad ipsius Christi formam spiritu et virtutibus apostolicis solide et penitus imbuantur et exerceantur, ardenti scilicet et purissimo provehendae Dei gloriae studio, actiosa et flagranti in Ecclesiam eiusque iura tuenda et doctrinam retinendam provehendamque caritate, incensissimo animarum salutis procurandae zelo, supernaturali in loquendo et operando prudentia cum evangelica simplicitate coniuncta, humili sui abnegatione et obsequen-tissima Moderatoribus subiectione, firmissima Dei fiducia et acuta sui officii conscientia, virili in negotiis suscipiendis sollertia atque magno ad fortissima quaeque patiunda et faciunda animo, christiana denique, quae omnes alliciat, amabilitate atque humanitate.

Ad aliud praeterea in pastoralis institutione tradenda contendendum est ut scilicet, pro studiorum gradu atque progressionem, iis omnibus disciplinis alumni instituantur, quae ad *«bonum militem Christi Iesu»* (2 T. 2, 3) omni ex parte efformandum aptisque apostolicis armis locupletandum omni ope conferre possint. Praeter igitur philosophica et theologica studia ad pastorem quoque actionem opportune, ut diximus, ordinanda, necesse omnino est ut futuris dominici gregis pastoribus per peritos magistros et ad huius Apostolicae Sedis normas tradatur ea de rebus psychologicis et paedagogicis, didacticis et catecheticis, socialibus et pastoralibus aliisque id genus eruditio, quae harum disciplinarum hodierno progressui respondeat, quaeque illos multiplicibus nostrorum temporum apostolatus necessitatibus idoneos paratosque efficiat.

Quam doctrinalem de re apostolica institutionem et formationem, ut usu et experientia firmetur, practica quoque, quae dicitur, per gradus sapienter progrediens prudenterque moderanda exercitatio comitetur oportet, quam peculiari deinde post adeptum sacerdotium tirocinio peritissimis viris sive doctrina sive consilio et exemplo moderantibus, exer-

cendam et perficiendam esse volumus, et studiis sacris numquam intermissis, continuo solidandam.

Postquam haec praemisimus summa principia, quibus sive institutionis opus, sive educatores et educandi singula gravissimi negotii capita, omnibus mature perpensis, certa scientia ac de Apostolicae potestatis plenitudine decernimus atque statuimus ab omnibus, ad quos pertinent, servari. Sacrae Congregationi de Religiosis potestatem insuper facimus Nostra Auctoritate per ordinationes, instructiones, declarationes, interpretationes aliaque id genus documenta, Statuta Generalia, iam a Nobis probata, ad effectum adducere omniaque illa peragere, quae ad Constitutionem atque Statuta Ordinationesque fideliter observanda spectant.

Contrariis quibuslibet non obstantibus, peculiari etiam mentione dignis.

AAS 48, 354-365.

De vocationibus, de Seminariis, eorumque regimine ac de perfecta formatione alumnorum

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Terminada felizmente* ad Episc. Lusitaniae, 6 aug. 1956).

I - ACÇÃO ARDOROSA

1387 A actividade exercida na reconstrução dos seminários, na preparação dum ambiente apto á formação do jovem clero, na organização dos estudos, no cuidado e desenvolvimento de vida espiritual e disciplinar dos seminaristas, não paralizou nas três décadas que decorreram desde a última visita Apostólica. A solicitude do Episcopado pelos seminários foi continua, digna de louvor a acção dos Superiores e Professores, surpreendente o trabalho realizado, consoladora a correspondência dos alunos. E se o ideal desejado se não atingiu, se ainda não se chegou àquela eficiente educação que está na mente de todos, não foi por falta de zelo ou boa vontade, mas devido às enormes dificuldades, inerentes a todas as obras de Deus.

A Visita Apostólica pôs em relevo as amarguras vividas pelo Excelentíssimo Episcopado nesta primeira metade do sec. XX, encontrando-se sem meios económicos e com pouco clero preparado para a direcção dos seminários. A falta de vocações tornava o problema mais difícil e exigia imediata actuação.

Foi o espírito de abnegação e sacrifício de insignes sacerdotes, o seu trabalho oculto e meritório em colaboração com a incansável solicitude do Episcopado, que permitiram erguer os seminários à altura onde hoje se encontram; pelo que, quem pensa no estado a que foi reduzida a Igreja em Portugal e no que são agora os seminários, não pode deixar de se alegrar pelo caminho já percorrido, e olhar o futuro com esperançosa confiança.

Não faltou a cooperação dos fiéis nesta grande empresa. Conheceremos os nobres sacrificios de famílias numerosas que não se poupam a fadigas e trabalhos para manterem no seminário ao menos um dos seus filhos. Esquecidas de si mesmas fixaram unicamente os olhos na radiosa visão de ter um filho sacerdote.

A perfeita ortodoxia verificada pelos Visitadores no ensino ministrado aos alunos, o apego sincero às directivas da Santa Sé, o vivo desejo de corresponder sempre cada vez melhor, são penhor seguro dos futuros êxitos e alegria para os seminários, onde uma pleiade de sacerdotes formados junto da cadeira de Pedro exerce missão educativa e formativa de incontestável importância.

Ferve um admirável espírito de emulação em cada diocese, que se esforça por actuar nos próprios seminários o que de melhor admirou nos das outras dioceses, interessando-se pelo problema das vocações, procurando construir novos edifícios, desenvolvendo mais intensa vida de piedade, inculcando maior respeito pela disciplina, propondo-se atingir mais alto nível nos estudos.

Desejando tomar parte nestas tão nobres iniciativas, vamos deter-nos em pontos concretos, que julgamos não falhos de utilidade.

II - A OBRA DAS VOCAÇÕES

2288

É certamente considerável a contribuição económica dada por esta piedosa Instituição à obra de reconstrução dos seminários. O interesse dos fieis e a sua colaboração foi verdadeiramente consoladora.

Nalgumas dioceses, porém, ela pode ser melhor organizada. Os bons resultados obtidos noutras, devem fazer abrir os olhos àquelas onde a Obra das Vocações existe só de nome, e onde, consequentemente, a sua acção não é tão eficaz como seria para desejar.

Importa dar maior atenção às actividades espirituais desta Instituição. As boas vocações são um dom especial de Deus à sua Igreja e os fieis devem ser convenientemente instruídos neste ponto, para que se organize uma cruzada de orações a fim de obter do Senhor santos e numerosos operários evangélicos. À intensa vida espiritual dos membros da Obra das Vocações deve unir-se uma constante actividade orientada no sentido de excitar, guardar e desenvolver nos jovens de fundadas esperanças, o germen do chamamento divino.

Não é raro o caso de jovens aspirantes que chegam ao seminário mal preparados espiritual e intelectualmente. Mantê-los longe dos graves perigos do ambiente em que vivem, desenvolver neles o amor da virtude, cuidar a sua instrução para poderem, mais tarde, percorrer com facilidade os estudos e a formação eclesiástica, são outros tantos fins que podem e devem considerar-se próprios duma bem organizada Obra das Vocações.

Na realidade, graças a Deus, não ha verdadeiramente falta de vocações em Portugal. Falta a sua preparação e cuidada defesa em não poucos casos. Nalgumas dioceses um sacerdote zeloso, encarregado exclusivamente de Obra das Vocações, soube obter resultados admiráveis, assegurando a indispensável cooperação dos Colegas em cura de almas e a de outras pessoas fervorosas. Somente onde isto se realiza, se poderá dizer que a Obra das Vocações atingiu completamente a meta que inspirou a sua criação.

III - CUIDADOSA SELECÇÃO

2289

A solução de muitos problemas que se levantam depois da entrada dos jovens no seminário, problemas causadores de não leves embaraços aos Prelados, poderá vir unicamente duma cuidada selecção dos aspirantes ao sacerdócio. Quanto menos tropeços houver, tanto mais fácil será o caminho dos candidatos, pelas vias da formação eclesiástica.

São já bem conhecidos os sinais duma boa vocação: recta intenção, suficientes dotes intelectuais e morais, amor às coisas religiosas, desejo do sacerdócio. A presença ou ausência destes requisitos pode conhecer-se com relativa facilidade. Mas não basta. Uma escolha segura requere o conhecimento da existência de qualidades negativas, que poderiam desaconselhar a admissão no seminário. Para os descobrir é imprescindível conhecer a família na sua situação real e com o seu nível de vida moral e espiritual. E, neste ponto, é necessário que os Párocos tenham presente a grave obrigação que sobre ellos recai de serem exactos nas informações acerca dos candidatos ao Santuário, não se contentando com respostas evasivas a módulos, mais ou menos formalistas.

Os Superiores do Seminário, por seu lado, devem, quanto possível, certificarse pessoalmente do nível moral e espiritual das famílias de cada um dos seminaristas, para evitar

que segundas intenções determinem os pais a enviar os filhos para o seminário e, consequentemente, uma exploração económica do Pio Instituto.

Sabemos que alguns Ex.mos Prelados, para impedir que as famílias aproveitem a situação menos custosa da vida no Seminário, estabeleceram não conceder reduções de mensalidade nos primeiros anos de Preparatórios. Tememos seriamente que este sistema não atinja o fim desejado, podendo, até, redundar em prejuízo para as verdadeiras vocações. Estas podem aparecer em famílias pobres, que não mandarão os filhos para o seminário, porque não podem pagar. Mais ainda: os fieis, que não costumam fazer muitas distinções, vêm com desagrado que sejam eliminados bons elementos e deixarão de dar as suas esmolas, porque, dizem, apesar delas, as portas do seminário só se abrem a quem paga.

Conhecimento directo das famílias, informações completas, selecção cuidadosa, ajudar quem precisa, parecem meios adequados a reprimir os abusos, sem ser necessário negar, em absoluto, qualquer auxílio económico nos primeiros anos.

IV - PERSEVERANÇA DOS SEMINARISTAS

2290

Parece-nos que a uma selecção cuidadosa ande estreitamente unida a perseverança dos alunos do Santuário. Dos relatórios dos Visitadores ressalta a grande preocupação dos Prelados pela falta de perseverança dos aspirantes ao sacerdócio. Talvez nem 20 por cento dos que entram no seminário cheguem à meta desejada. Verifica-se, por isso, o caso singular de que havendo muito mais seminaristas do que no passado, o número de novos sacerdotes permanece inferior. As consequências duma tal situação são evidentes. Sendo a mensalidade sempre inferior ao custo da vida, as dioceses vêm-se obrigadas a fazer enormes despesas para manter nos seminários um número de rapazes, desproporcionado ao êxito final. Constatase, depois, um desperdício real de inércia sacerdotal, devendo conservar-se no seminário certo número de Padres, necessários noutros campos. Não falemos já de certos elementos, que suportam de má vontade a disciplina, perturbam o desenvolvimento da vida verdadeiramente seminarística e arrefecem o ambiente. As poucas vantagens da sua permanência não compensam as energias despendidas.

É evidente, por isso, a necessidade de atingir uma perseverança lógica e confortante, em dependência, como dissemos, duma selecção cuidada. Auguramo-nos que a multidão dos que principiam não venha a prejudicar a qualidade. A própria escassez de pessoal directivo, Superiores ou Professores, encontra um grande obstáculo no número excessivo de alunos. Quando eles são em demasia não se lhes pode dar formação adequada. Verifica-se, por exemplo, o caso de que um aluno pode unicamente encontrar-se com o Superior no princípio e no fim de ano escolástico. Que formação podem receber estos rapazes, durante a permanência no Seminário?

Os Superiores devem poder manter-se em frequente contacto com os alunos, conhecê-los intimamente e afastá-los sem demora, quando os considerem inábeis para o Sacerdócio. Não devem continuar no seminário os jovens que não inspiram confiança de serem chamados. O seu afastamento, longe de prejudicar as verdadeiras vocações, permitirá, nos que ficam, uma vida seminarística mais intensa.

V - EDIFÍCIOS DOS SEMINÁRIOS

2291

Já manifestamos a nossa admiração pelo zelo indefectível com que o Ex.mo Episcopado Português trabalhou na construção de novos seminários e na adaptação dos já existentes.

Sabemos, todavia, como o sabem os Ex.mos Prelados, que nem tudo está feito e que os edifícios de não poucos seminários não estão ainda à altura das suas funções, necessitando instalações mais adequadas, que ajudem a observância da disciplina e o desenvolvimento

da vida de estudo. Serviços higiênicos e sanitários esperam imediato arranjo nalguns seminários. Não duvidamos que a obra iniciada será levada a bom termo e nas cartas individuais não deixaremos de assinalar a necessidade de tomar providências, àquelas dioceses onde se verificam algumas deficiências.

Permanecendo sempre num plano geral, constatou-se que em edifícios de recente construção se encontram defeitos, sobretudo na distribuição dos diversos compartimentos ou divisões, defeitos que são de atribuir a arquitectos pouco versados em tais construções. Assim por exemplo, na planta de certo seminário não figurava a capela. Para evitar dispendio de dinheiro, esta S. Congregação é de parecer que se nomeie uma Comissão Episcopal, formada ao menos por três Prelados, que se interesse particularmente pelos seminários, à qual se apresentem os projectos da construção dos novos edifícios. Uma vez examinados por pessoas competentes seriam executados, de modo a corresponder plenamente às exigências da vida dum seminário.

2292

VI - SUPERIORES

Como dispõe o Direito Canónico e como já foi sugerido na carta dirigida ao Ex.mo Episcopado, depois da última Visita Apostólica, insistimos na necessidade que, em cada seminário, haja um Reitor, responsável pelo andamento do Instituto, um Vice Reitor que o ajude, um Director Espiritual, Ecónomo distinto do Reitor, e Prefeitos de disciplina, todos suficientemente livres de compromissos externos ao seminário, para poderem realizar convenientemente a sua missão educativa. Conhecendo, muito embora, as necessidades pastorais dos nossos dias e a urgência impelente de emprego de energias sacerdotais no campo do apostolado, entendemos que nada se deve descurar para que os seminaristas possam receber uma formação condigna.

É bem que os Superiores tomem parte em actividades pastorais, mesmo para não ficarem separados da vida real; mas os compromissos externos devem sempre estar subordinados às exigências do Seminário. O trabalho dos Superiores é a formação dos seminaristas e a ele se deve submeter qualquer outro, na diocese.

Só em casos extraordinários se poderá recorrer à nomeação dum pro-Reitor, quando o Prelado julgar necessária uma intervenção directa na vida do Seminário. Na verdade só um Reitor poderá seguir *in loco* e adequadamente o andamento do Seminário. O Prelado, envolvido por outras inúmeras actividades não pode desempenhar, como convem, esta delicada missão.

Acresce que as relações entre Superior e Professores e entre estes e os alunos nunca podem ser regulares, se não ha um Reitor, à plena disposição de todos os membros da casa. Louvando, por isso, vivamente, o interesse do Ex.mo Episcopado para com os seminários, desejamos que à frente do Pio Instituto esteja um sacerdote plenamente responsável, que permita as imprescindíveis relações entre todos, e seja como que a alma da comunidade.

É evidente a necessidade de preparar sacerdotes para tão alta missão. Sobretudo o Reitor deve ser homem de eminentes qualidades e profunda experiência pedagógica. Só assim o andamento do Seminário atingirá a tão suspirada eficácia.

Cada seminário deve ter, como Director Espiritual, um sacerdote de grande piedade, de vida íntegra, sólida virtude e muita ciência. Exigem-no a delicadeza e importância da sua missão. Não deve ter outros encargos no seminário para que os jovens possam confiar na sua absoluta independência da vida disciplinar, e sentir-se em perfeita liberdade de consciência. Em caso de necessidade será sempre possível recorrer à acção dalgum religioso experimentado.

Nomeiem-se, em número suficiente, confessores ordinários e extraordinários para cada seminário. Com oportunas reuniões entre o D. Espiritual e os Confessores, adotem-se normas gerais e claras de acção para que a duns não venha a destruir a eficácia da dos outros. A uniformidade de direcção espiritual requiere uma estreita colaboração, um cordial programa de trabalhos; se assim for, o successo será garantido.

Os Prefeitos, onde fosse grande o número de seminaristas, não deveriam ter obrigações de ensino. Precisam de tempo para conviver com os alunos e colaborar com o Reitor, olhando pela vida de disciplina. Em pequenas comunidades podem ser bons Professores. Num ou noutro caso, porém, estejam sempre livres de obrigações fora do Seminário, que tornem difícil ou inútil a sua missão. Devendo encaminhar os alunos para o D. Espiritual, evitem absolutamente de se constituírem directores espirituais dos seminaristas.

Reuniões de Superiores, estudo de problemas pedagógicos, actualizar-se em relação às directivas Pontificias sobre formação, são coisas de aconselhar, para assegurar, com a experiência mútua, um trabalho cada vez mais proveitoso.

VII - PROFESSORES

A preparação científica dos Professores de Teologia e Filosofia, nos seminários de Portugal, pode considerar-se adequada. Para a continuar, não esqueçam os Ex.mos Prelados de manter nos ateneus romanos alunos em número suficiente. Não se pode dizer o mesmo dos Professores de ciências e, em geral, do curso de preparatórios. Não poucos insuccessos nos estudos, por parte dos alunos, devem atribuir-se à fraca preparação dos seus Professores. É preciso convencer-se que não basta ser Padre para estar à altura de ensinar no curso de preparatórios. Requiere-se preparação científica, feitas as devidas proporções, também para o ensino do latim, da língua pátria, do grego etc., sobretudo das ciências. Cuide-se, pois, da preparação destes sacerdotes, que, com admirável zelo, nem sempre sabem ensinar.

Também os Professores devem ter tempo suficiente para preparar as suas lições e se manterem actualizados. O seu dever de ensino deve ser considerado o primeiro entre todos os outros deveres apostólicos. Que resultado se pode esperar num seminário onde as horas de ensino são atamancadas, mal combinadas, reduzidas, por causa dos compromissos dos Professores?! E que poderá dar aos seminaristas um Professor extenuado pelo trabalho fora do Seminário?

Os relatórios dos Visitadores, apresentando como optima a preparação moral dos Professores, eficaz a científica, ao menos no campo teológico e filosófico, confessam que não é adequada a preparação didáctica. Se é verdade que para ensinar é preciso saber, não é menos verdade que não basta saber para se ensinar como deve. Julgamos que é necessário atingir uma preparação didáctica mais elevada, através de oportunas e bem organizadas reuniões ou congressos. Se isto se fizer, os frutos serão abundantes.

O mudar constantemente de Professores (e com maioria de razão de Superiores) é prejudicial à acção educativa. Desejariamos que o seminário não fosse considerado como um lugar de tirocinio, para passar, depois, a outras actividades. Os valores em causa ou seja a educação dos seminaristas, são grandes de mais para fazer do seminário um campo de experiências. Ali devem chegar homens já experimentados, que se aperfeiçoam, certamente, no exercício da sua missão, mas que desde o primeiro momento considerem como um altíssimo apostolado o educar seminaristas.

É absolutamente necessário que os Professores evitem inferiorizar a obra ou as matérias dos Colegas diante dos alunos, para exaltar unicamente a própria; como se todas não fossem importantes para a formação dos alunos! O acordo entre Professores e Superiores deve ser perfeito e cordial. Discutam-se os problemas em oportunas reuniões; adote-se um modo uniforme de acção, que todos devem manter com lealdade. Os Professores, bem longe de considerarem o ensino como um peso ou ocupação supérflua, dediquem-lhe o melhor da sua vida. É o seu apostolado. Julgamos conveniente que eles, quanto possível, vivam no seminário. O seu exemplo e participação na vida da comunidade muito deve contribuir para o bom andamento do Seminário.

VIII - TRABALHO E RETRIBUIÇÃO

- 2294 As horas de ensino devem ser convenientemente distribuídas. Parece que alguns Professores têm poucas aulas em confronto doutros Colegas. As actividades, quer dentro quer fora do Seminário, devem ser justamente divididas. Importa assegurar uma certa tranquilidade aos Professores, para que possam manter-se ao corrente dos estudos e preparar as lições. Será bem que a Comissão Episcopal examine a retribuição a dar aos Superiores e Professores dos seminários, tendo em conta os recursos de cada diocese. Só uma adequada solução do problema económico pode assegurar aos Padres do Seminário uma permanência serena, e afastar a miragem de lugares melhor retribuídos, tão nociva à formação dum corpo dirigente e docente verdadeiramente eficaz.

IX - VIDA DE PIEDADE

- 2295 Verifica-se, com prazer, que a vida de piedade é atentamente seguida nos seminários. A direcção espiritual, tão importante no campo educativo, efectua-se com facilidade e docilidade. Chama-se a atenção para a pontualidade e exactidão nos exercícios de piedade, particularmente retiro mensal e anual, e meditação. Louva-se a iniciativa de permitir aos maiores o fazerem a meditação pelo próprio livro; habituar-se-ão, assim, às exigências de vida sacerdotal de amanhã.

Em conformidade com o canon 1367, parágrafo 3, não deve ser transcurada a prática da Missa cantada e Vesperas nos domingos e dias de festa, na Catedral ou no Seminário. Na terceira época poderá reduzir-se exclusivamente aos dias de grande solenidade. Tenha-se sempre o cuidado de não obrigar os seminaristas, duas vezes no mesmo dia, a estas práticas. Em caso de necessidade dividam-se em dois ou mais grupos.

X - DISCIPLINA

- 2296 É evidente em cada seminário maior ou menor, a necessidade dum regulamento, actualizado e impresso, para se entregar aos alunos. Conhecerão, assim, melhor, o seu dever. Os seminários que ainda o não têm, devem prepará-lo quanto antes. Ao regulamento dê-se verdadeira importância. Saibam os alunos que as disposições dele exprimem a vontade de Deus. Os próprios Superiores atenham-se com fidelidade às prescrições que lhe dizem respeito, mesmo para exemplo dos alunos.

A ordem, a pontualidade, o silêncio e o recolhimento são factores de suma importância na vida do seminarista, que não se podem conseguir sem normas claras. O espírito de família que deve reinar no seminário, em nada se opõe à conscienciosa observância do regulamento. Muito ao contrário: será precisamente uma observância leal das disposições estabelecidas pela autoridade diocesana o que mais favorecerá a harmonia da comunidade e o espírito de família.

XI - ESTUDO

- 2297 Diversas queixas se fazem ao programa de estudos, em vigor nos seminários de Portugal. Considera-se superado pela evolução dos tempos. Esta S. Congregação pede insistentemente ao Ex.mo Episcopado para confiar a uma Comissão Episcopal a elaboração dum novo programa que, depois dum estudo cuidadoso de pessoas competentes e do beneplacito dos Ex.mos Prelados, a mesma Comissão mandará a esta S. Congregação, para ser devidamente aprovado.

Não é lícito, porém, aos Professores, mudar arbitrariamente o programa actual. Não se devem, por habito, trocar e muito menos diminuir as horas de ensino, com grave prejuízo para os alunos. As obrigações externas dos Professores, digamo-lo mais uma vez, estão subordinadas aos interesses do seminário.

Na elaboração do novo programa tenha-se em conta a formação humanista que a Igreja deseja e não deve ser inferior, no seminarista, aos jovens da sua idade. O programa de preparatórios deve ser superior ou pelo menos igual ao dos Liceus, tanto mais que bom seria também em Portugal os seminaristas conseguissem os diplomas nos estabelecimentos do Estado. São bem conhecidas as dificuldades dos textos de ensino. Não poderiam alguns sacerdotes competentes compilar em Portugal os textos para os Seminários? Haveria, assim, manuais aptos, com vantagens económicas para os alunos, que actualmente são obrigados a recorrer a livros estrangeiros.

XII - FÉRIAS

- 2298 Os três meses habitualmente dedicados às férias do verão devem ser interrompidos durante um certo tempo, a passar no Seminário ou, melhor ainda, na casa de campo. Onde de modo nenhum fosse possível reunir os alunos na casa de campo ou no Seminário, esta S. Congregação convida a fazerem-se reuniões ou concentrações.

Sabemos de iniciativas já neste ponto e louvamo-las calorosamente. Os Superiores e Professores mantenham-se no maior contacto possível com os alunos. Que estes se não deixem abandonados a si mesmos, com perigo de perderem a vocação ou contrair hábitos opostos à vida dum bom seminarista. As férias não devem destruir quanto se fez durante o ano escolástico. São uma prova da vocação, mas as provas devem ser proporcionadas ao estado de formação dos jovens. Esta S. Congregação julga que se deve fazer tudo o possível para acabar com férias durante o ano escolástico. É conhecido o dano que advém à vida seminarística por causa de frequentes interrupções.

XIII - HÓSPEDES DO SEMINÁRIO

Seja dada hospedagem aos sacerdotes que desejam encontrar no Seminário um lugar para tomar as refeições, quando vêm à cidade; mas prepare-se um local reservado, para não sofrer com isso a vida do Seminário. Este não pode transformar-se num hotel, onde os seminaristas se encontram, a cada passo, na necessidade de tratar com hóspedes, nem sempre cônscios das exigências duma vida metódica e regulada.

XIV - CONCESSÃO DE TÍTULO DE ESTUDO

No momento da concessão de título de estudo não parece conveniente pedir somas integrativas de mensalidade. Tal costume torna-se muito odioso. Uma oportuna selecção deve conseguir evitar especulações económicas, sem ser preciso criar ódios inúteis.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De erectione Seminariorum

(Ex Convent. cum Rhenania septentrionali atque Westphalia, 19 dec. 1956).

2299

6. - Il Vescovo di Essen ha il diritto di avere nella sua Diocesi un Seminario per la formazione scientifica degli ecclesiastici.

L'art. 12, capov. 2, proposizioni 2-3-4, della Solenne Conven-

6. - Der Bischof von Essen ist berechtigt, in seinem Bistum ein Seminar zur wissenschaftlichen Vorbildung der Geistlichen zu besitzen. Art. 12 Abs. 2 Satz 2, 3, 4 des Vertrages zwischen dem Heili-

zione fra la Santa Sede ed il Libero Stato di Prussia vale anche per tale Seminario.

Il diritto derivante dell'articolo 16, capov. 2, della Costituzione del Land Nordrhein-Westfalen del 28 Giugno 1950 rimane invariato anche per il resto.

AAS 49, 203.

De regulis et ratione studiorum in Seminariis, de Prae-seminariis et vocationibus ecclesiasticis

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. Hemos terminado, ad Episc. Peruviae, 6 Ian. 1957).

2300 2) ELABORACION DE UN REGLAMENTO QUE EN LINEAS GENERALES PUEDA SERVIR PARA TODOS LOS SEMINARIOS DEL PERU

No hace falta subrayar la importancia de este Reglamento. Deberá ofrecer a los Excelentísimos Ordinarios y a los Reverendísimos Rectores de los Seminarios del Perú una norma concreta, segura y uniforme en todos los puntos de alguna importancia, que tengan relación, directa o indirectamente, con el Seminario y con su marcha. Hará falta, pues, la colaboración concienzuda de los Obispos y, subordinadamente, de los Rectores, a quienes deberá interpelar el Visitador, solicitando, si es necesario, a Vuestras Excelencias que organicen un Convenio Nacional de Rectores de Seminarios para tratar también los problemas que indicaremos a continuación.

El esquema para el trabajo podría ser el de la letra F del mencionado « Proyecto ». Y es lógico que en esto, como en los trabajos sucesivos, el resultado del estudio deberá someterse a la consideración y examen de Vuestras Excelencias y, finalmente, a la aprobación de este Sagrado Dicasterio.

3) PROGRAMAS ESCOLASTICOS UNIFORMES PARA TODOS LOS SEMINARIOS DEL PERU

2301 El Reglamento de líneas generales mencionado deberá constar también de una clara « Ratio Studiorum » de los Seminarios, con arreglo a la triple subdivisión de los estudios, es decir: Humanidades, Filosofía, Teología. Se instaurará por lo tanto en los Seminarios la deseada uniformidad, tanto por lo que se refiere al número de años de estudio como a la justa plenitud y extensión de los programas escolásticos. Es lógico que el Visitador necesite, también en este campo, de los consejos de Vuestras Excelencias, que interpelarán previamente a los Superiores y a los Profesores de Seminario.

4) EQUIPARACION GOBERNATIVA DE LOS PROGRAMAS ESCOLASTICOS DE LOS TRES PRIMEROS AÑOS DE HUMANIDADES

2302 Hemos podido ver con satisfacción, por los Verbales de la reciente Conferencia Episcopal, que Vuestras Excelencias se han adherido plenamente a este consejo. Naturalmente, ello supone que el trabajo contenido en el número anterior ha sido llevado a cabo. Será

gen Stuhl und dem Freistaat Preussen gilt auch für dieses Seminar.

Das Recht aus Art. 16 Abs. 2 der Verfassung für das Land Nordrhein-Westfalen vom 28. Juni 1950 bleibt auch im übrigen unberührt.

necesaria la consideración de que los programas tengan una acentuada dirección humanística de los estudios, en sustitución, de disciplinas escolásticas más bien ajenas a la formación eclesiástica. Para ello hará falta entablar con el Gobierno las prácticas necesarias.

5) CENTRO NACIONAL PARA VOCACIONES ECLESIASTICAS

2303 Muy digno de encomio es el gesto de Vuestras Excelencias de nombrar el Director del Centro Nacional de las Vocaciones Eclesiásticas. El nombramiento lleva consigo la creación de un Estatuto apto que prevea los derechos y las obligaciones tanto del Centro como de cada una de las Obras Diocesanas de Vocaciones Eclesiásticas. Al Visitador Apostólico corresponderá el prepararlo en colaboración con el Director Nacional, que ya ha sido nombrado, y someterlo después, como en los otros casos, al examen y a la aprobación de Vuestras Excelencias. Como es lógico hace falta en primer lugar erigir el Centro Nacional.

Sobre todo en este sector de trabajo, es sumamente importante que el organismo sea activo, con arreglo a lo que ya indicamos sobre este particular en la letra E del « Proyecto » más arriba citado.

6) PRESEMINARIOS O ESCUELAS PREVOCACIONALES DIOCESANOS

2304 En la medida que lo consientan el estado actual y futuro del Clero diocesano y religioso del Perú, las Diócesis se ocuparán de fundar sus Preseminarios. Ello permitirá reclutar más jóvenes, y al mismo tiempo se podrá llevar a cabo una selección más cuidadosa de los mismos. Sobre este particular será muy útil valerse de las experiencias realizadas felizmente en otras Naciones de América Latina.

Para eventuales dificultades económicas, las Diócesis podrán utilizar los edificios o locales que quedarán libres por el cese de los Cursos de Teología o de Filosofía de los respectivos Seminarios, conformemente a lo que se dirá en los números 8 y 9.

7) CONSOLIDACION O FUNDACION DE LOS SEMINARIOS MENORES DIOCESANOS

2305 Por el momento, el fin de cada Diócesis del Perú es obtener un Seminario Menor propio. Este es efectivamente el verdadero punto fuerte de la Diócesis y solamente cuando funcionará perfectamente el Menor se podrá pensar a la onerosa carga de la creación del Seminario Mayor, porque de no ser así se gastarían inútilmente energías preciosas para obtener resultados desproporcionadamente pequeños. Por ello el « espíritu de cuerpo » de la Diócesis tiene que tener como punto de mira la creación o la consolidación de un eficientísimo Seminario Menor como fundamento indispensable para futuros desarrollos.

8) SEMINARIOS O CURSOS FILOSOFICOS

2306 Por consiguiente, los Cursos Filosóficos — dada su importancia porque rematan los estudios humanísticos, al mismo tiempo que ponen las bases filosóficas indispensables para el estudio de la Teología — se reservarán únicamente a las Diócesis que, por un conjunto de circunstancias favorables (profesores con título, número suficiente de alumnos, locales aptos pedagógicamente, facilidad de comunicación) estén objetivamente en condiciones de mantenerlos con decoro.

Teniendo en cuenta todo esto, establecemos con la presente que, desde el principio del año escolástico de 1958 y hasta un nuevo aviso nuestro, tendrán sede de Cursos Filosóficos solamente los Seminarios de las Diócesis de Arequipa, Ayacucho, Lima y Trujillo. Las demás Diócesis deberán enviar para esa fecha sus alumnos de filosofía al Seminario, o Seminarios, que prefieran de estos cuatro.

La presente disposición será modificada por esta Sagrada Congregación apenas lo exijan las circunstancias.

9) SEMINARIOS TEOLOGICOS Y SEMINARIO TEOLOGICO NACIONAL UNICO

2307

Hemos apreciado mucho y deseamos alabar vivamente la posición adoptada por Vuestras Excelencias durante la última Conferencia Episcopal con relación al proyecto del Seminario Teológico Nacional único. Vuestras Excelencias han comprendido perfectamente que no se trataba de pedir a las Diócesis sacrificios injustificados. Hemos acogido con mucho gusto y considerado las dificultades que nos han señalado Vuestras Excelencias, directamente o por medio del Excmo. Sr. Arzobispo de Lima, Presidente de la Conferencia Episcopal. Tratándose principalmente de una preocupación de carácter financiero justificada, nos es grato comunicarles ahora que el Excmo. Sr. Arzobispo de Lima, Mons. Juan Landazuri Ricketts, ha aceptado generosamente de sostener los gastos que origine la apertura (abril de 1958) de la sede del Seminario Teológico Nacional único. Este noble gesto del Excmo. Prelado, que exime de gastos a Vuestras Excelencias, nos llena de legítima alegría porque abre las puertas al anhelado y más sereno porvenir de la Iglesia en la querida Nación Peruana.

En tal fecha, pues, todos los Cursos Teológicos de los Seminarios del Perú quedarán suspendidos y sus alumnos deberán ir al Seminario Teológico Nacional único.

Esta disposición trae indudablemente consigo consecuencias no gratas, que nosotros mismos hemos considerado y continuamos a considerar. Sin embargo, repetimos, lo requiere el examen imparcial de las condiciones generales de la Iglesia en Perú durante los últimos cincuenta años, en los que el número de Clero secular ha ido disminuyendo continuamente con relación al de la población, y ha ido arrastrando parcialmente incluso la seriedad y la eficacia de la formación intelectual y moral de los alumnos del Seminario.

Creemos oportuno añadir que con la creación del Seminario Teológico Nacional único la misma Facultad Teológica de Lima llegará a una real eficiencia que le permitirá conceder títulos académicos a los mejores alumnos eclesiásticos del Perú, que no pueden frecuentar los Pontificios Ateneos Romanos.

Como es lógico, cada Provincia Eclesiástica en primer lugar, y después cada Diócesis, tendrán la autorización de este Sagrado Dicasterio para abrir de nuevo su propio Seminario Teológico — Provincial o Diocesano, respectivamente — en cuanto sus condiciones seminarísticas justifiquen suficientemente dicha reapertura.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Missiones ac missionarii in Seminariis foveantur

(Ex Litt. Encycl. *Fidei Donum*, 21 apr. 1957).

2308

Cotidie Nos instantanter appellant et sollicitant Evangelii praecones, quos acerbè angunt vel Ecclesiae bonum promovendum, vel removenda incommoda, vel aedificia excitanda, quibus omnino opus est, vel denique apostolatus varia opera condenda. Qua de causa vehementi animi aegritudine afficimur, cum omnibus hisce iustissimis expostulationibus minime Nobis respondere fas sit, uti oportet, sed tantum ex parte et ratione non satis idonea. Exemplo sit hac de re Pontificium Opus a S. Petro Apostolo. Amplissima profecto ab hoc Instituto subsidia in catholicarum Missionum regiones mittuntur; at sacerdotii candidati, Deo favente, in illis territoriis quotannis numero augescunt, atque adeo uberiora usque expostulant adiumenta. Numquid iuvenes, qui providentis Dei consilio in praesens ad sacerdotalia munera vocari videntur, pro auxilii accepti

paucitate, minore numero admittantur? Numquid a Seminariis tot adulescentes — qui sacerdotium alacri animo affectant suique optimam spem faciunt — ob pecuniae angustias excludere fas est, ut alicubi contigisse Nobis nuntiatur? Absit ut catholici homines, qui, uti par est, maximi pendant officiorum suorum gravitatem, renuant pecuniaria onera ultro suscipere ad hisce necessitatibus subveniendum.

Non angustias temporum ignoramus; non difficultates, quibus veteres Europae et Americae dioeceses affectae sunt et afflictae. Sed si res ad numeros revocetur, facile intellegatur paupertatem, qua unae laborent, quasi commodum aestimari posse, si conferatur cum condicione tristissima in qua aliae versantur. Ceterum haec perperam inter se comparantur, quandoquidem minus hic refert rationes inire, quam christifideles omnes, quemadmodum auspiciata occasione oblata olim iam fecimus, cohortari, «ut sub signis christianae abstinence et devovendi se studii, ultra quod morales leges praescribunt, volentes militent, pro uniuscuiusque propriis viribus, prout Dei gratia exstimulat, prout munus, quod exercetur, concedit... Quae quis subtraxerit vanitati — hoc etiam addidimus — impendat caritati, et Ecclesiae et pauperum necessitatibus misericors occurrat».¹ Quam multa autem et egregia opera sacer aliquis missionalis, qui, rerum inopia circumventus, in apostolico exercendo munere retardatur, patrare posset pecunia, quam christifidelis quivis in fluxa oblectamenta haud raro impendit! Oportet ergo singulos Ecclesiae filios, singulas familias, singulos christianorum coetus, ad hoc quod attinet, diligenter in se ipsos inquirere. Itaque, illud memoria recolentes: hoc est gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis (2 C. 8, 9), nonnihil eorum, quae supersunt, atque interdum etiam eorum, quae necessaria sunt, erogate! Ac mementote in vestra liberalitate posita esse incrementa, quibus religionis fines latius propagentur; atque novam speciem induturum esse terrarum orbem, si triumphaverit caritas.

2309

Cum Ecclesia in Africae regionibus, sicut aliis in plagis missionali opere excolendis, Evangelii egeat praeconibus, iterum vos, Venerabiles Fratres, appellamus, rogantes ut omni, qua possitis, ope studiosi sitis adiutores eorum, qui, divino vocati instinctu sive sacerdotes sunt, sive religiosi, sive religiosae, ad missionalia capessenda munia adsciscantur.

Vestrum est imprimis, quemadmodum supra diximus, christifidelium animos ita confirmare ac talem iis inicere sollertiam, ut Ecclesiae totius sollicitudines participant, ac libentius aures praebeant Domino, sive olim sive per hominum aetates omnes imperanti: *Egredere de terra tua et de cognatione tua, et de domo patris tui et veni in terram, quam monstrabo tibi* (Gn. 12, 1). Quodsi homines ad studia huiusmodi vere catholica in domestico convictu, in scholis, in paroeciis, in sodalitatibus ab Actione Catholica aliisque in piis coetibus, informati fuerint, non est dubium quin Ecclesiae subsidio mittant ministros, quibus haec indiget ad verbum divinum in-

¹ AAS 42, 787.

ter omnes gentes disseminandum. Nec praetereundum est hunc animum ad rem missionalem ardorem, in dioecesibus vestris excitatum, pignus esse novi religionis pietatisque studii, quo eadem inflammantur. Fieri autem non poterit ut christifidelium pereat communitas quae filios Ecclesiae donet. Si ergo vita supernaturalis caritate efficitur, atque se devovendi studio augetur, non immerito affirmari licet vitam catholicam nationis cuiuslibet perpendendam esse oneribus, quae ipsa pro opere missionali ultro suscipit ac sustinet.

Non autem satis est curare ut propensae sint ad hoc negotium hominum voluntates, cum multo maiora postulentur. Plures enim sunt dioeceses, quibus, Deo favente, talis suppetit sacrum administrorum copia, ut nullum detrimentum accipiant, si aliquorum sacerdotum iacturam forte faciant. Ad eas praesertim paterna cum animi sollicitudine Evangelii illam convertimus sententiam: quod superest date pauperibus¹.

At cogitatio convolat Nostra item ad Fratres Nostros Episcopos, qui angore afficiuntur, cum magis magisque sacerdotii vel religiosae vitae candidatos formidolose videant rarecere, et ovium sibi creditarum spiritualibus necessitatibus obvenire nequeant. Eorum anxietates participamus eosdemque, quemadmodum S. Paulus Corinthios, alloquimur: *Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex aequalitate* (2 C. 8, 13). Attamen dioeceses, quae huiusmodi inopia laborant, ne excludant a se supplicem vocem, quae dissitis sacris expeditionibus invocat opem. Viduae obolus a Domino profertur in exemplum imitandum; si pauper dioecesis alteram dioecesim pauperem iuvat, minime potest contingere, ut ea inde indigentior fiat, cum Deus se liberalitate vinci non patiatur.

2310

Quo autem efficacius expediantur multiplices quaestiones, quae ad Evangelii praeconum conquisitionem et delectum pertinent, singulorum nismus minime suppetunt. De iis quaestionibus in coetibus pertractate, Venerabiles Fratres, et ad easdem solvendas utimini illis institutis, si quae sint, quae intra cuiusque vestrum Nationis ambitum missionibus provehendis operam praestant. Hoc modo facilius erit aliis alia adicere instrumenta, quibus adolescentium voluntates ad sacras expeditiones divinitus inclinatae efficacius excitentur, et leviora evadant commissa vobis munera, quae in solidum vos communi Ecclesiae provehendo bono adstringunt. In dioecesibus vestris enixe fovete Missionalem Cleri Solidaritatem, quae a Decessoribus Nostris tam saepe et a Nobismetipsis commendata est.² Iam ad fastigium Pontificii Operis eam eveximus, ita ut nemini liceat in dubium revocare sive bonam aestimationem, qua Nos eam prosequimur, sive fructuum expectationem, quos ex eius incrementis prospicimus. Arcte igitur coalescant conatus, qui ab Ecclesiae Pastoribus et ab iis, qui pro credito munere sacris Missionibus vacant, eliciuntur, cum maxime ex concordia prosperi rerum eventus pendeant. In memoriam hic placet revocare Praesides Pontificiorum Operum Mis-

¹ Cfr. *Lc.* 11, 41.

² [Cfr. nn. 1517, 1642 s., 1882, 2022, 2080].

sionalium cuiusvis Nationis, quorum navitati favebitis, Dioecesana Consilia eorundem Operum studio et auctoritate vestra proseguendo. In memoriam etiam reducimus Moderatores illorum Institutorum, optime de re meritorum, quos Apostolica Sedes appellare non desistit, ut sacram expeditionum instantioribus necessitatibus prospiciant, quique nequeunt Evangelii praeconum numerum adaugere, nisi Ordinarii locorum eorum industriam benevolenti animo sustineant. Operam date, ut mutua consensione veri nominis utilitates, quae intento animo perpendendae sunt, concilientur. Hae si in praesentia trahi in diversum interdum videantur, quidni omnia satis valida fidei alacritate iterum considerentur, supernaturali unitatis et catholicitatis Ecclesiae causa ob mentis oculos proposita?

AAS 49, 241-245. Cfr. Discorsi e Radiomessaggi 19, 803-822.

Sacerdos cum sanctitate tum solida formatione praeditus esse debet

(Ex Allocut. *Tràs-vos* ad Alumnos Pont. Collegii Lusitani in Urbe, 14 mart. 1957).

2311

Mas um jubileu, num Instituto eclesiástico de formação, não pode ser meta; é marco miliário na marcha para novas conquistas. Como as necessidades da Santa Igreja, na sua avançada eterna, renascem e crescem continuamente, assim deve crescer o Colégio e renovar e redobrar a sua eficiência.

É indispensável que cresça em número, sem diminuir na qualidade. As dioceses têm aumentado. Novos Seminários surgem e mais devem surgir nas dioceses ultramarinas. Os Seminários existentes e as Obras católicas precisam de completar e renovar o pessoal. Por isso urge, e Nós desejamos vivamente que se realize o programa do Pontífice Fundador, na forma em que o renovou a Nossa Congregação dos Seminários, precisamente em carta de oito de Dezembro de mil novecentos e quarenta e nove, isto é, que todas as Dioceses, não só do Continente, mas das Ilhas e Ultramar tenham sempre no Colégio a formar-se «dois Alunos... mas quanto possível, um número ainda maior».¹

Mais indispensável ainda é que a formação, tanto moral como científica, se mantenha e intensifique. Amados Filhos! não há entre vós nenhum, que não reconheça como singular favor de Deus o ser escolhido para vir completar a sua formação em Roma, junto da Rocha viva donde mana incontaminada a torrente da verdade, e junto das Memórias Apostólicas, onde cada pedra é uma exortação à virtude e à santidade heróica. Se, depois, considerais as actividades que vos aguardam, vereis facilmente, que todas exigem não só virtude, mas perfeição, mas santidade invulgar. Afinal, de um modo ou doutro, estais destinados a ser modeladores de santos. Mesmo um simples Professor de Seminário tem bem outras responsabilidades que o Lente da maior Universidade civil. Se é homem de Deus, a sua virtude reflectir-se-á nos frutos do seu ensinamento. Por isso

¹ [Cfr. n. 2172].

entre vós deve haver, dir-vos-emos com Leão XIII, uma santa competição, a quem melhor corresponda à justa expectação dos fiéis, dos vossos Prelados e Nossa; podemos acrescentar: e à do Senhor que vos escolheu.

A par desta formação espiritual, absolutamente superior, e que reclama todos os minutos da vossa estada em Roma, a formação científica, ampla, sólida, nos estudos eclesiásticos; mais esmerada, mais profunda e completa no campo em que tendes de especializar-vos: filosófico, teológico, jurídico, bíblico.

Não é preciso repetir-vos hoje a advertência que fazia S. Pio X aos que vos precederam, há cinquenta anos: -Não tendes pressa de voltar a Portugal. Permaneei, em Roma, até vos sentirdes convenientemente dispostos para os futuros ministérios. Convenientemente dispostos, acrescentamos Nós, com uma formação esmerada e completa até ao doutoramento, com a tese bem elaborada e defendida. Poderá ser já um contributo para a ciência; mas é certamente um exercício indispensável para aprender a executar trabalho sério, rigoroso, científico; que vos torne aptos para elevar e manter alto na vossa Pátria o prestígio da cultura católica, como é vosso dever e como requer o serviço e honra da Igreja. Dê esperar é que as Superiores Autoridades saibam compreender a necessidade e vantagens de tal formação, e que depois, nos primeiros anos, vos dêem modo de continuar e aperfeiçoar a formação profissional.

Enfim, para tocar mais um ponto a que já acenámos com o Pontífice Fundador, lembraremos que, saídos do Colégio, encontrareis de certo imenso trabalho e talvez poucos operários. O Clero, em consequência de passadas travessias, é ainda pouco numeroso e talvez escasseie afluentemente, não só em Dioceses recentes, mas em outras bem mais antigas, como repetidas vezes tem lamentado o zelo do Nosso dilectíssimo Cardeal Patriarca. ... Quanto de vós depender, sabeis apreciar e aproveitar a sua colaboração e trabalhar fraternamente concordes, como exigem o zelo da divina glória, a salvação das almas, o serviço da Igreja e o bem da Pátria...

Discorsi e Radiomessaggi 19, 37-38.

**Proprietates romanitatis sunt: doctrina eximia
universalitas, sentire cum Ecclesia et eius Vicario**

(Ex Allocut. *Con la misma* ad novos sacerdotes Pont. Collegii Hispani, 21 mart. 1957).

2312

Al mismo tiempo que para dar oído a vuestros filiales deseos — hijos amadísimos, sacerdotes españoles que lleváis escrito en la frente el honor de haber recibido la imposición de las manos en el mismo centro de la Cristiandad, — queremos deciros en pocas palabras las que en estos momentos Nos parece que podrían ser tres características de romanidad, que pudieran distingueros para toda la vida.

1. - Y, primero, en el caso presente, romanidad podría querer decir un grado singular de perfección en todo lo que se refiere a la formación vuestra.

Escogidos ya entre los jóvenes levitas de vuestras propias diócesis, habéis podido, en esta Roma, poneros en contacto con unos maestros de la virtud y de la ciencia que, cada uno en su ramo, han sido igualmente objeto de una selección cuidadosa; sin hablar luego de los medios extraordinarios de preparación y de estudio que se han colocado al alcance de vuestras manos. Todo ha debido contribuir a moldear de modo eminente vuestros caracteres, a cultivar vuestras inteligencias, a ensanchar vuestros horizontes humanos y científicos y a enriquecer vuestras almas con los mejores ejemplos, las más altas lecciones, los recuerdos más sugestivos, las realizaciones más grandiosas contempladas con vuestros mismos ojos. Así, un sacerdote formado en Roma debería ser, más que ningún otro, ejemplo perpetuo de doctrina profunda y segura, espíritu dúctil y cultivado; debería ser, sobre todo, ejemplar acabado de todas las virtudes sacerdotales.

2313

2. — En segundo lugar, diríamos que, en este caso, romanidad pudiera significar también amplitud, anchura, universalidad; algo así como si romanidad fuera sinónimo de catolicidad.

Toda la Iglesia de Cristo es un cuerpo vivo, en cualquiera de cuyos miembros es fácil percibir las pulsaciones de ese caudal incontenible, que son sus notas esenciales. Pero aquí, en Roma, es decir, en el corazón de este gran organismo ¿por qué no hemos de afirmar que la corriente se percibe con mayor vigor; que se siente, que se toca esta realidad viviente, esta catolicidad que hace sitio para todos, que a todos los convierte en hermanos sin distinción de orígenes o de stirpes; esta realidad que funde a todos en un abrazo común de fraternidad inefable?

Vuestro pueblo, hijos amadísimos, aunque colocado en un rincón de esta vieja Europa, tiene conciencia también de que hoy en el mundo están resonando ya las trompetas que han de abatir los muros resquebrajados de los mezquinos particularismos, para abrir ancho campo a lo colectivo y a lo universal. Vosotros, desde Roma, con vuestro sacerdocio romano, podéis llevarle un grado más en ese tono de generosa catolicidad que, sin privarle de sus magníficas características y de sus ricas peculiaridades, sirva para incorporarle, cada vez más resueltamente, en estas corrientes de mutua cooperación, donde hoy ven muchos el porvenir y la salvación del mundo; sirva, sobre todo, para hacerle vivir, cada vez más intensamente, ese sentido católico que, cuando es menester, sabe superar lo propio para llegarse mejor a los demás, sin prevenciones contra ninguno y con la voluntad decidida de no rehuir ni siquiera el sacrificio, si fuera necesario, en aras de un bien más universal.

314

3. - Finalmente, parece cosa clara que romanidad debería decir también sentimiento arraigado y profundo de que en Roma está el centro de la Iglesia, está el Vicario de Cristo, cuya misión es la de apacentar este rebaño universal.

Nós, que no ignoramos Nuestras limitaciones y Nuestras debilidades, creemos igualmente poder decir que Nos esforzamos continuamente por cumplir con Nuestro deber pastoral, dejando oír Nuestra palabra «for-

titer et suaviter », « opportune et importune », con el corazón siempre puesto en el mayor bien de todos Nuestros hijos. ¡Ojalá pudiéramos decir con la misma verdad que Nuestra voz es oída y acogida, comprendida y aceptada, seguida y tenida en cuenta! Los sacerdotes todos, pero de modo muy especial los sacerdotes romanos, podrían considerar como función peculiar suya el no perder nunca este contacto viviente con el centro, el de servir de fieles resonadores de toda palabra salida de Roma, acercándola a las almas confiadas a sus cuidados con la misma comprensión y el mismo amor, con que han sido pronunciadas.

Discorsi e Radiomessaggi 19, 50-51.

Pietas et oratio in primis necessariae sunt sacerdotibus

(Ex Epist. *Le tricentenaire* ad Card. Feltin. Archiep. Parisien. (de Ven. Sac. Olier), 25 mart. 1957).

2315

Curé d'une paroisse parisienne, qui offrait à son zèle un champ d'apostolat difficile, éducateur du clergé à une époque où les prescriptions du Concile de Trente attendaient encore en bien des diocèses leur mise en pratique, Jean-Jacques Olier, qui avait une si haute idée de la grandeur du sacerdoce, invite encore aujourd'hui les prêtres à réfléchir aux exigences surnaturelles de leur vocation et de leur ministère. Ce sera, Nous le savons, le sens du prochain Triduum de prières et de prédications, sur lequel Nous appelons dès maintenant une large effusion de grâces.

Le riche patrimoine de valeur sacerdotale du clergé français, auquel souvent Nous Nous sommes plu à rendre hommage à la suite de Nos prédécesseurs, ne cesse pas de fructifier de nos jours, et nombreux sont les prêtres des villes et des campagnes qui s'efforcent, par une courageuse fidélité, de correspondre à l'idéal de sainteté que leur proposent les prières de l'Ordination: « *Innova in visceribus eorum spiritum sanctitatis... Eluceat in eis totius forma iustitiae!* » (Pontifical). Et pourtant, l'exercice du ministère se heurte actuellement à des obstacles nouveaux, ou du moins accrus par certains facteurs de déchristianisation et la transformation de bien des structures, par l'effervescence des idées et la liberté des mœurs. Le zèle même avec lequel le prêtre veut être présent dans tous les milieux de vie pour les évangéliser, auprès de toutes les souffrances pour y porter remède, ce zèle l'expose parfois au risque de manquer de prudence dans ses jugements et de réserve dans sa conduite. Mais inversement, pourrait-on excuser celui qui, cédant à de stériles regrets ou de faciles critiques, s'abstiendrait de regarder tel qu'il est ce monde à convertir et ne ressentirait pas, devant tant d'âmes en péril, l'angoisse qui Nous étreint Nous-même?

Dans un temps aussi difficile, le souvenir d'un Olier — d'autant plus convaincu de la nécessité de la vie intérieure qu'il connaissait mieux par expérience pastorale les tâches ardues du ministère — est instructif: il rappelle à la génération présente que la grandeur et la force du prêtre sont d'être en plénitude homme de Dieu et homme de l'Eglise.

2316

Etre homme de Dieu, c'est avant tout tendre à la perfection de la charité divine: « Soyez saints, car moi, le Seigneur votre Dieu, je suis saint » (Lv. 19, 2). Or, aujourd'hui comme hier, la sainteté a pour condition indispensable la prière et l'ascèse; et Nous ne saurions trop recommander à tous Nos fils engagés dans les travaux du ministère sacerdotal de s'interroger sur leur fidélité à cette double obligation. La doctrine spirituelle que la Compagnie de Saint-Sulpice a reçue de son fondateur est riche d'enseignements sur ce point; elle a formé depuis trois siècles des générations de prêtres, pour qui l'oraison et l'Office divin notamment étaient, dans une vie de prière, le devoir sur lequel on ne transigeait point, pour qui aussi, dans une vie d'ascèse, le célibat fidèlement gardé par la chasteté du cœur était l'honneur d'une existence sacerdotale. Ces voies tracées par leurs devanciers, ces voies surtout qu'exige la sainteté de leur vocation, les prêtres d'aujourd'hui voudront les suivre avec une générosité d'autant plus grande que les tâches apostoliques qui les sollicitent sont plus pressantes et plus astreignantes. Qu'ils méditent l'admirable Exhortation de Saint Pie X au clergé catholique;¹ qu'ils se souviennent de nos enseignements répétés! Ce n'est pas en vain qu'au début de Notre Pontificat Nous donnions cette consigne aux prêtres de l'Eglise: « Orate, magis magisque et instantius orate ».² Ce n'est pas sans de graves motifs que, dans Notre Exhortation *Menti Nostrae*, Nous exprimons « Notre préoccupation et Notre anxiété » à la pensée de certains de Nos fils qui sont « plongés dans le tourbillon de l'activité extérieure jusqu'à négliger le premier devoir du prêtre qui est le devoir de sa propre sanctification ».³ Les grandes lois de l'union à Dieu et de la fécondité apostolique restent les mêmes de siècle en siècle; la croix demeure l'instrument de notre salut; et c'est toujours par le sacrifice de soi qu'inspire la charité divine, c'est toujours « par le jeûne et la prière » que sera vaincu le Prince de ce monde.

2317

Homme de Dieu, le prêtre est aussi par excellence l'homme de l'Eglise. Vous savez, cher Fils, combien il importe de mettre aujourd'hui cette vérité en relief et de rappeler ce « principe inébranlable » que « la sainteté de la vie personnelle et l'efficacité de l'apostolat ont pour base et pour soutien... l'obéissance constante et exacte à la sainte hiérarchie ».⁴ Dans leur enseignement comme dans leur action, les prêtres aimeront se comporter en fidèles coopérateurs de leur évêque, auquel ils ont promis obéissance et qui est, sous l'autorité suprême du Vicaire du Christ, le vrai Docteur et Pasteur de son troupeau. Respectueux de la doctrine, dont l'Eglise est gardienne, qu'ils s'appliquent à la bien posséder par une sérieuse culture théologique et à la transmettre exactement par le ministère du catéchisme et de la prédication; serviteurs de la Vérité divine, qu'ils la proclament avec force, mais sans arrogance, qu'ils la dé-

¹ Exhort. *Haerent animo*, 4 aug. 1908; [cfr. nn. 1263 s.].

² AAS 31, 249. [Cfr. n. 2045].

³ AAS 42, 677. [Cfr. n. 2210].

⁴ AAS 40, 375. [Cfr. n. 2171].

fendient sans faiblesse, mais avec charité! Dans la conjoncture présente, l'union des prêtres entre eux, leur docilité envers la hiérarchie, leur fidélité à l'enseignement et aux directives du Saint Siège, sont des facteurs si importants pour les progrès de l'Eglise, que Nous ne saurions trop insister sur les vertus requises à ce témoignage d'unité et de charité. C'est autour de l'évêque, responsable de l'apostolat dans son diocèse, responsable de la doctrine qu'on y enseigne, que tous les efforts doivent converger. Faute de cette insertion profonde dans ce qui est l'œuvre commune de l'Eglise dans telle région ou tel milieu, le ministère particulier d'un prêtre risque vite de perdre sa fécondité surnaturelle, comme un fleuve, coupé de sa source, ne tarde pas à se tarir.

AAS 49, 273-275.

Qua ratione dimissi e Seminario denuo admitti possint

(Decretum S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Sollemne habet*, 12 iul. 1957).

- 2318 Sollemne habet Mater Ecclesia candidatos ad Sacerdotium maxima cura esse explorandos, ut digni habilesque Sacris Ordinibus augeantur, indigni vero ineptique arceantur. Quapropter, ab admittendis in Seminarium alumni, qui e cuicumque Dioecesis Seminario ipsi sua sponte exierint vel a Superioribus quavis de causa dimissi fuerint, generatim abstineant Episcopi; quodsi, omnibus diligenter perpensis, aliquem censeant admittendum, firmiter praescripto can. 1363 § 3 C. J. C., adeant insuper Sacram Congregationem de Seminariis et studiorum Universitatibus huiusmodi auctoritatem rogaturi, quo uberius de candidati aptitudine constare queat.

AAS 49, 640.

De Seminariis et Opere Vocationum, de Moderatorum ac Professorum labore, deque delectu et formatione Alumnorum

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Terminada felizmente* ad Episcopos Hispaniae, 22 aug. 1957).

- 2319 ... Hemos notado cómo desde el día en que la paz volvió a sonreír a España, la obra de reorganización y reconstrucción de los Seminarios no se ha detenido ni un solo momento. A la solicitud del Episcopado y de los Sacerdotes se unió la cooperación de las Autoridades Civiles y de todos los fieles, profundamente convencidos de que la recta formación del Clero es la base de la renovación de la Sociedad. Generosamente han contribuido todos, con arreglo a sus posibilidades, realizando su aportación con la más exquisita caridad y a menudo con mucho sacrificio.

La labor educativa llevada a cabo en los Seminarios se caracteriza por la más sincera adhesión a las Direcciones de la Santa Sede; todos los Visitadores han puesto de relieve el carácter plenamente ortodoxo que informa la enseñanza de los susodichos Centros. El amor que sienten los Seminaristas por la vida de piedad es sincero y profundo; la obser-

vancia de la disciplina aparece matizada por una cordial comprensión entre Superiores y Alumnos; un escogido grupo de Sacerdotes y Seminaristas continúan viniendo a Roma para formarse junto a la Cátedra de Pedro. Estos son, entre otros, los elementos que la Visita Apostólica ha ofrecido a nuestra consideración; todos ellos constituyen un elocuente testimonio de la extensión de la labor realizada, y de la rectitud de intención que la ha inspirado.

OBRA DE LAS VOCACIONES

La aportación prestada por esta piadosa Obra al florecimiento de los Seminarios — tanto en el aspecto espiritual como en el económico — es inestimable. La Obra, activa en casi todas las parroquias, ha sabido recoger en torno a los Seminarios fieles de toda la nación. La misión del Sacerdote es considerado como un gran regalo de Dios a las familias. No se debe pensar, sin embargo, que dicha Obra haya agotado sus posibilidades y su razón de ser, y que no sea ya necesaria en algunas diócesis por el solo hecho de que el número de Sacerdotes es suficiente y hasta abundante. Aparte de que las necesidades espirituales y materiales de los Seminarios aumentan cada día y que por lo tanto es indispensable que los fieles continúen prestando su ayuda, la Obra de las Vocaciones podría emprender ulteriores actividades de indudable provecho.

Se hizo notar en más de una ocasión que los jóvenes aspirantes llegaban al Seminario sin la adecuada preparación espiritual, y, sobre todo, intelectual. Esto constituye evidentemente un gran obstáculo para una cuidadosa selección, y es precisamente la Obra de las Vocaciones la institución llamada a removerlo, cultivando en dichos aspirantes el amor a la virtud, cuidando el perfeccionamiento de la instrucción elemental, procurando que estén alejados de los peligros del ambiente, para que lleguen a las puertas del Santuario con una preparación adecuada a su edad y a las exigencias del camino que van a emprender.

Especialmente en los jóvenes que proceden de ambientes rurales se ha observado la escasa preparación intelectual. ¡Qué benemérita actividad podrían desarrollar las almas amantes de las vocaciones dedicando especiales cuidados a los niños para que éstos, en general más seguros moralmente que los de las ciudades, estén en paridad con ellos en el desarrollo intelectual!

Por otra parte no en todas las diócesis de España las vocaciones son tan florecientes como sería de desear. Precisamente en aquellas diócesis, en que el número de vocaciones es menor, la Obra necesita una organización más eficaz y un trabajo más coordinado.

Si ese Excelentísimo Episcopado, por medio de la Comisión encargada de los Seminarios, llegase a la constitución de un Centro Nacional Coordinador para el aumento y cuidado de las Vocaciones, creemos que se lograría una agrupación armónica de tantas energías aisladas y la comunicación de experiencias y de programas acerca del trabajo actualmente desarrollado en distintos lugares.

Hay que tener presente que España necesita un número todavía mayor de Sacerdotes, principalmente en orden a las exigencias de la especialización en los campos de la Acción Católica, de la Acción Social, Catequística, Misionera, etc.; por lo cual la actual floración de vocaciones debe ser un incentivo para un trabajo más intenso, de manera que no solamente se evite el peligro de la disminución de seminaristas en un futuro próximo, sino que por el contrario su número vaya en aumento a medida que crecen las exigencias espirituales de los fieles.

SELECCIÓN CUIDADOSA

Los importantes problemas que se perfilan en el campo de la educación y formación durante los primeros años de Seminario de los aspirantes al Sacerdocio, señalan lo necesaria que es una cuidadosa atención al escoger los jóvenes candidatos. Efectivamente, en más

de un caso la falta de perseverancia de los alumnos deja insatisfechos: su salida del Seminario constituye una real preocupación; se nota además un progreso lento y difícil en los estudios y en algunos casos apatía en la vida espiritual, dificultades de adaptación a la disciplina, exagerada estima de las cosas materiales, un cierto malestar que a veces repercute en la vida de la Institución; síntomas que manifiestan suficientemente que en la comunidad se han infiltrado elementos no convenientemente seleccionados.

Las dificultades, como es lógico, se presentarán siempre, especialmente durante los primeros años del Seminario, y es natural que un determinado número de jóvenes no llegue al Sacerdocio. Pero lo que preocupa es que el fenómeno se va agudizando.

De la esmerada selección de los alumnos dependerá en gran parte la solución de estas situaciones y la seguridad de un desarrollo normal de la vida seminarística. Por lo que se refiere al examen y al escrutinio de los candidatos al Seminario habrá que tener siempre en cuenta particularmente dos clases de factores. Los positivos, es decir aquellas cualidades bien definidas de los aspirantes como, por ejemplo: las dotes morales e intelectuales, el amor a las cosas religiosas y el deseo del bien de las almas, y sobre todo la recta intención y la buena preparación. Y por otra parte hay que considerar los factores o notas negativas — atávicas o adquiridas — que ellos pueden presentar. Por lo tanto es necesario conocer adecuadamente el ambiente familiar en que han vivido y del que forman parte, sea mediante cuidadosos informes pedidos a los Párrocos, sea, sobre todo, mediante el conocimiento directo de la situación moral y espiritual de las familias a las que pertenecen, y en especial de los padres.

Con relación a los fines que se proponen alcanzar los padres al enviar a sus hijos al Seminario, la propaganda vocacional podrá dar una mayor aportación, mediante esmeradas instrucciones que consigan eliminar los motivos no sobrenaturales, como por ejemplo los que se inspiran en el egoísmo, avaricia o mezquindad.

PRE-SEMINARIOS O CURSOS PREPARATORIOS

2322

Con mucha satisfacción comprobamos que en las diversas diócesis no faltan las iniciativas encaminadas a lograr la selección de los aspirantes al Santuario. Como es lógico no puede existir en este terreno una completa uniformidad, pues el ambiente cambia y exige una solución apropiada para cada caso. Así por ejemplo, en algunas diócesis se pasa directamente de la escuela interna considerada como Pre-Seminario — en la que se permanece un año — al externado; en otras, en cambio, se procura que los aspirantes pasen por lo menos los meses del verano en un lugar conveniente.

Todas estas iniciativas nos parecen prudentes y creemos que por ahora no se puede escoger una definida para que la adopten todas las diócesis. Con las distintas experiencias realizadas podrá la Comisión Episcopal recoger todos los elementos suficientes para sugerir el camino más indicado.

De todas formas, de una manera o de otra, se debe procurar que los candidatos, antes de entrar en el Seminario, reciban un adecuado complemento a su formación intelectual y espiritual, y que al mismo tiempo exista un período de prueba de sus cualidades.

PERSEVERANCIA DE LOS ALUMNOS

2323

Si la cuidadosa selección es un factor de importancia primordial para la perseverancia de los jóvenes, no se puede negar que entran en juego también otros elementos que deben tomarse en consideración.

Aun admitiendo que es de indudable utilidad examinar atentamente las causas y circunstancias que más influyen actualmente en la falta de perseverancia en casos particulares, creemos que también en una situación normal, son siempre necesarios ulteriores cuidados para hacer el ambiente lo más favorable posible al buen desarrollo y a la perseverancia en la vocación.

Los Superiores deben conocer muy de cerca a sus alumnos; seguirlos y estudiarlos atentamente. Cuando se llegue a la certeza de que alguno de éstos no tiene vocación, no conviene que continúe en el Seminario, con la vana esperanza de que el buen ambiente influya sobre él, y creyendo hacer brotar una flor cuyo germen no existe. La comunidad para vivir vigorosamente debe estar libre de parásitos, pues de lo contrario se corre el riesgo de empañar toda la vida del Seminario. Es ciertamente doloroso ver que disminuye año tras año el número de los alumnos de los varios cursos; pero es preferible tomar desde el principio decisiones firmes, para evitar después sorpresas desagradables.

Creemos además que si en los Seminarios reina el espíritu de familia, inculcado con arreglo a los últimos Documentos Pontificios, será más espontánea la apertura de ánimo de los seminaristas, y por lo tanto el mejor conocimiento de los mismos consentirá a los Superiores una más fácil selección de los que son aptos para el Sacerdocio.

Queríamos finalmente recomendar, en especial a las diócesis que tienen aún escasez de vocaciones, que sean muy cautas en admitir a jóvenes dimitidos de otros Seminarios, teniendo cuidado de saber con exactitud los motivos que han determinado la decisión de los Superiores anteriores, con el fin de no recibir candidatos poco dignos, los cuales en un primer momento pueden quizás ocultar sus deficiencias, pero con el pasar del tiempo su presencia redundaría en perjuicio de la Institución.

SUPERIORES

3324

Con arreglo a las disposiciones canónicas y teniendo en cuenta la necesidad de asegurar un perfecto funcionamiento de los Seminarios, insistimos sobre la necesidad de que en cada uno de ellos haya un Rector que sea el responsable de la vida de la Institución, así como uno o más Vice-Rectores y uno o más Padres Espirituales, con arreglo al número de alumnos. Asimismo deberá haber un Ecónomo — que no será nunca el Rector —, un Prefecto de Estudios y un número adecuado de Prefectos de disciplina, a ser posible sacerdotes. Todos ellos deberán tener la disponibilidad de tiempo suficiente para poder atender debidamente a su misión.

Conviene como es lógico que los Superiores no estén separados completamente de la vida pastoral de la Diócesis, pero tienen que considerar como su primer deber el cargo que desempeñan en el Seminario.

Hemos constatado con verdadera admiración el empeño que ha puesto ese Excelentísimo Episcopado para escoger los Sacerdotes encargados de la dirección de los Seminarios. Quienes actualmente están al frente de los mismos son hombres de celo, piedad, integridad de vida y plena consagración a su tarea. A ellos se debe, en gran parte, la buena situación de estos Centros de piedad y estudio.

Sin embargo podrán obtenerse mejores resultados si se tienen presentes las consideraciones que hacemos a continuación.

Ante todo debe existir entre los Superiores la más cordial y plena compenetración. Ninguna divergencia, motivada por puntos de vista personales, debe ser advertida en absoluto por los alumnos. El Rector, aun consintiendo una cierta libertad de acción a sus colaboradores directos, es siempre el Jefe responsable de la marcha del Seminario. No debe excluirse la discusión antes de adoptar un determinado sistema pedagógico: al contrario, se discutirá, con sinceridad y cordialidad, en frecuentes reuniones. Pero la línea de conducta que sea elegida deberán seguirla todos, pues de otro modo reinará la incertidumbre en el Seminario, con grave perjuicio de la disciplina.

Se recomienda asimismo que los Superiores tengan títulos de estudio y que sobresalgan por su competencia en el campo de la pedagogía. Para pertrecharlos cada día más de los medios adecuados a su misión, se aconsejan reuniones regionales y nacionales, tanto de los Rectores, como de los Directores Espirituales y de los Prefectos de Estudio, para que puedan comunicarse recíprocamente sus experiencias y se fomenten los intercambios de

puntos de vista en materia de educación encaminados a lograr soluciones adecuadas y eficaces.

Téngase muy en cuenta la exacta misión del Director Espiritual: es el juez cualificado del fuero interno en materia de idoneidad de los seminaristas para el estado eclesiástico. Entre los Confesores y el Director Espiritual debe existir la más completa armonía de acción tanto por lo que se refiere al criterio de valoración de los Seminaristas que han de ordenarse, como por lo tocante a la actividad que se ha de desarrollar en el sector de la dirección espiritual. El Prelado diocesano disponga, a ser posible al principio del curso, que se celebren reuniones, y dé normas claras, a fin de que sea bien conocido su criterio. De esta manera se logrará la necesaria uniformidad en asunto de tanta trascendencia y se evitará el peligro de que jóvenes no idóneos reciban las Sagradas Ordenes con la aquiescencia de Confesores demasiado benignos.

En el sector de la enseñanza debe atribuírsele gran importancia al Prefecto de Estudios que es el responsable directo del desarrollo de los programas. Por lo que se refiere a determinados problemas generales, como formulación y reforma de los programas, libros de texto, horarios escolares, sería útil que la Comisión Episcopal promoviese — ya con carácter regional, ya nacional — asambleas de Prefectos de Estudio que traten dichos problemas.

Esta Sagrada Congregación estima que una vigilancia asidua es muy importante para la formación de los Seminaristas, y por lo tanto el responsable de esta misión tan delicada tiene que ser un sacerdote dotado de cualidades no mediocres. Procuren pues los Señores Obispos proveer en este sentido aun a costa de sacrificios, pensando en los beneficios que ello llevará consigo.

PROFESORES

2325

No pasa desapercibido para nadie que la misión de los Profesores en el Seminario es primordial y decisiva. Por ello exhortamos vivamente a que se les atribuya la estima que les corresponde y se les exija una preparación adecuada tanto en el aspecto pedagógico propiamente dicho como en el didáctico.

Con satisfacción hemos notado que por lo general los Profesores de las materias teológicas y filosóficas están científicamente bien preparados. Sin embargo haría falta que tuviesen una preparación semejante en el campo de las ciencias y en el de las letras no sólo para el liceo, sino sobre todo para los años de humanidades. Aun dándonos cuenta de las necesidades apostólicas de las Diócesis y de las posibilidades, con frecuencia limitadas, de obviar a las exigencias de los Seminarios, esperamos que en los cursos de Humanidades sea mayor también el número de Profesores cualificados, pues no se puede presumir que un Sacerdote, por el solo hecho de haber terminado sus estudios, sea capaz de enseñar y de enseñar como es necesario.

La causa del escaso rendimiento en los estudios se encuentra no pocas veces en la falta de preparación de los Profesores de los primeros años. Puesto que se aprende enseñando, el Seminario es sin duda un terreno fecundo de experiencias, aun para quien se ha preparado con estudios adecuados, tanto en el campo científico como en el pedagógico; pero no se le debe considerar como escuela para todos, ni exclusivamente un campo de experiencias para quien nunca las ha hecho. Se trata en efecto de educar y de enseñar, y para ello es necesario saber y conocer previamente.

Las asambleas de Profesores serán de gran utilidad para conocerse mutuamente, y puesto que trabajan todos por una misma causa reúnan sus experiencias y traten conjuntamente sus problemas. Dios bendecirá sus esfuerzos y coronará de magníficos frutos su labor.

Los Profesores deben estar convencidos de que todas las asignaturas que se enseñan en el Seminario tienen su importancia. No desprecien por lo tanto lo que ellos no enseñan. Sean diligentes en preparar las lecciones y controlen el progreso de los alumnos incluso

mediante trabajos escritos sobre temas literarios y científicos. Y no olviden que pesa sobre ellos la responsabilidad de garantizar a los Seminaristas una instrucción no inferior, como es el deseo del Santo Padre, a la que reciben los jóvenes de su edad. Cuiden con amor su tarea y no busquen en ocupaciones supererogatorias un pretexto para huir de la monotonía y dureza de la enseñanza.

OPOSICIONES

2326

Hemos notado que los sistemas seguidos en cada diócesis para la aplicación de los artículos de la « Convención » del 8 de Diciembre de 1946 son bastante diferentes entre sí y hemos considerado también los motivos que han determinado en cada caso la preferencia otorgada al sistema adoptado.

Es conveniente superar todos los obstáculos y llegar a la fiel aplicación de dicha « Convención »; especialmente por lo que se refiere a las cátedras que hay que sacar a concurso, a los opositores y a la retribución que se ha fijado para la enseñanza de cada asignatura.

La Comisión Episcopal tratará sin duda alguna este problema extraordinariamente delicado, dando normas concretas para que el Episcopado las lleve a cabo no sólo con relación a las oposiciones, sino también a las restantes prescripciones contenidas en la « Convención » (presentación de programas, libros de texto, etc.).

No nos pasa desapercibido que para efectuar lo que establece dicha « Convención » se requiere un mayor control de la situación de los Seminarios por parte de los Señores Obispos, pero ello redundará en beneficio de los estudios.

RETRIBUCIÓN DE LOS SUPERIORES Y PROFESORES

Puesto que la enseñanza en el Seminario no puede considerarse como un trampolín para obtener cargos más elevados, sino que es un campo de apostolado y trabajo, nos permitimos rogar que se estudie atentamente el problema de la retribución y jubilación de los Superiores y Profesores. En efecto, puede darse el caso de Sacerdotes que no disponen de los medios económicos necesarios para vivir con una cierta holgura y serenidad; en tales casos la preocupación actual por la estrechez económica y sobre todo la del futuro, puede determinar una disminución de la eficacia de su labor educadora.

La retribución adecuada del trabajo de los Superiores y Profesores además de ser un deber de estricta justicia, repercute de modo decisivo en toda la marcha de la Institución. También por ello se debe mantener en dicha retribución un nivel justo sin que para tal medida pueda significar un obstáculo el temor de producir un déficit en el presupuesto del Seminario: en caso de que se presente nunca faltarán los medios para enjugarlo. Rogamos, pues, que la Comisión Episcopal trate también de dar la solución que más convenga a este delicado problema.

Bien merecen los Superiores y Profesores que emplean sus energías en una misión tan sublime y que proporcionan tantos beneficios a la Diócesis, la seguridad de que al dejar la enseñanza en los últimos años de su vida no les faltarán los medios de subsistencia. Cuando se ha logrado este estado de cosas se evita automáticamente la necesidad de conservar en la plantilla de Profesores a personas no idóneas para la enseñanza, a causa de la edad, pero que de otro modo quedarían privadas de los recursos económicos indispensables.

Convendrá asimismo que el personal de servicio del Seminario goce de una honesta retribución y disfrute de la asistencia social prescrita por la ley civil.

ALUMNOS

2327

Los alumnos de los Seminarios de España se encuentran en las mejores condiciones para ser formados convenientemente. Llenos de vida, generosos, sinceros, con confianza en los Superiores, la mirada puesta en los problemas apostólicos, con el corazón y el deseo

de salvar almas, demuestran aprovechar bien la formación recibida. Por otro lado, las alabanzas que los Prelados y los Párrocos tributan a los nuevos Sacerdotes acreditan que los cuidados que se les prodigaron han surtido efecto.

Las líneas directivas de la Santa Sede, por lo que se refiere a la disciplina, piedad y estudio son la base para la vida del Seminario. Los nuevos problemas tienen alerta la atención vigilante de los Superiores, encaminada no sólo a reprimir, sino antes a prevenir y guiar. A este respecto es indudable que las experiencias realizadas continuamente, inspiradas por la prudencia, podrán ajustar a las necesidades de cada momento todas las medidas que deban adoptarse.

La dirección espiritual dirigida a mejorar la vida interior de los alumnos constituye el núcleo de la labor que debe realizar el Director Espiritual. A esta labor contribuyen indirectamente, con su doctrina y vida ejemplar, los Superiores y Profesores.

De todas formas será oportuno tener presente la importancia de las virtudes humanas que dan al joven la posibilidad de apreciar justamente los valores del espíritu y la belleza de las virtudes morales e intelectuales; asimismo habrá que subrayar las ventajas de una formación humanística sólida, que es el fundamento para la futura formación teológica y apostólica.

Vemos que no se descuida la educación artística y musical, y ello nos satisface pues tanto el arte como el canto son grandes medios de santificación.

Alabamos la buena preparación filosófica y teológica que se da, así como las experiencias de formación apostólica que adquieren los nuevos Sacerdotes en los Post-Seminarios. Creemos que también en este campo la Comisión Episcopal podrá dictar disposiciones comunes para todas las diócesis.

MÉTODOS DE FORMACIÓN

2328

Este Sagrado Dicasterio está muy lejos de desear para la vida del Seminario un régimen de inercia. Lo nuevo no se puede rechazar por el solo hecho de que es nuevo; las experiencias, los métodos de educación sugeridos por las exigencias de nuestro tiempo podrán dar frutos magníficos con tal de que sean llevados a la práctica de forma conveniente y con arreglo a las normas dictadas por la prudencia. Sin embargo el amor de la novedad no debe excluir lo que es ya tradicional.

No hay que olvidar que la vida interior, el espíritu de abnegación, el amor a la cruz, la disciplina, el silencio y la mortificación cristiana serán siempre indispensables para lograr el espíritu sacerdotal. Recomendamos igualmente mucha prudencia al poner en práctica nuevos sistemas de pedagogía. El educando de hoy en sus exigencias y problemas fundamentales es como el de todos los tiempos; y nadie crea que estos nuevos sistemas reducirán la educación a una cosa que puede tomarse a la ligera. Tanto lo antiguo y tradicional como lo nuevo tiene su importancia, pero no conviene exagerar en ninguno de los sentidos. En este caso puede decirse, sin temor a equivocarse, que «in medio stat virtus».

El entusiasmo de los Superiores jóvenes no les puede eximir de la sumisión que deben a los Superiores más ancianos. Por ello sería injusto que les creyesen atrasados y les considerasen culpables de las posibles dificultades relativas a la vida del Seminario. No confíen demasiado en la eficacia educativa de los medios naturales descuidando por ello los medios sobrenaturales. Recuerden siempre que además del conocimiento del bien, es necesaria también la voluntad de practicarlo.

Hay que poner un cuidado especial en todo lo que se refiere a los contactos con el ambiente exterior al Seminario. Ciertas experiencias, hechas sobre todo durante las vacaciones de verano, que vemos practicar con un entusiasmo demasiado fácil, deberían dar lugar a una vigilancia más cauta por parte de los Superiores responsables. Téngase presente que la vocación Sacerdotal de los jóvenes requiere una protección ilimitada; no se les puede exponer a peligros desproporcionados a sus fuerzas, pues se corre el riesgo de lamentar amargas y desagradables sorpresas.

TÍTULOS DE ESTUDIO

2329

Es muy conveniente dar a los seminaristas la posibilidad de tener un título de estudio que les pueda servir de base el día de mañana para ulteriores estudios en centros de enseñanza del Estado, o en el caso de que dejen el Seminario les ayude a obtener más fácilmente una colocación. Sabemos que en la práctica este problema encuentra difícil solución y que no todos los Señores Obispos siguen el mismo sistema para resolverlo. Confiamos pues que la Comisión Episcopal considerará esta cuestión, sobre todo teniendo en cuenta las disposiciones que en este sentido ha dictado el Gobierno en 1954.

VACACIONES

2330

Esta Sagrada Congregación cree conveniente que los Seminaristas tengan, en un determinado tiempo del año, un contacto justo y prudente con el ambiente exterior.

Sin embargo, nos parece que tres meses seguidos de vacaciones sean de mucho perjuicio para su formación espiritual. Insistimos por lo tanto en el deber de interrumpir las vacaciones de verano para reunir a los jóvenes por lo menos durante un mes en un lugar apropiado. Por lo demás esos periodos de convivencia ofrecen una buena oportunidad, sobre todo a los alumnos de teología, para integrar por medio de cursillos su preparación teológica, especialmente por lo que se refiere a los distintos campos de la Pastoral.

No es oportuno tampoco que los Seminaristas interrumpan, sin un motivo justificado, el año escolar para pasar determinados periodos con sus familias.

HÁBITO ECLESIASTICO

2331

Es conocida la variedad de costumbres en los diversos Seminarios y Diócesis. Por ello se recomienda una mayor uniformidad en este sector; pero de todas formas nos parece que la imposición del hábito eclesiástico en el primer año de humanidades no pueda ser sino causa de gastos inútiles y al mismo tiempo de una pérdida de la estima debida a dicho hábito.

Procure también la Comisión Episcopal dar disposiciones que se ajusten al buen sentido cristiano de los fieles.

EDIFICIOS DE LOS SEMINARIOS

2332

Creemos que sería de suma utilidad constituir un Consejo de personas competentes, dependiente de la Comisión Episcopal, que examine los proyectos de construcción y modernización de los edificios destinados a Seminarios.

En efecto, ha sido necesario con demasiada frecuencia introducir reformas en los proyectos relativos a la construcción de Seminarios, cuya ejecución estaba ya muy adelantada. En otras ocasiones, una vez terminado el edificio, se ha visto que sus características no correspondían a las exigencias de la vida del Instituto. Como es lógico, ello presenta el grave inconveniente de gastos inútiles y adaptaciones no satisfactorias. De aquí la necesidad de prevenir estos inconvenientes antes de que se presenten, para ahorrarse dinero y amargos disgustos.

ADMINISTRACIÓN DE LOS SEMINARIOS

Nos parece necesario que la Administración del Seminario y de sus bienes sea distinta y separada de la Administración de los restantes bienes de la Diócesis.

Nómbrense, pues, los Diputados para la Economía del Seminario y confíeseles también la vigilancia sobre todo lo que constituye el patrimonio de la Institución.

BIBLIOTECAS Y GABINETES CIENTÍFICOS

Es evidente la necesidad de dar a un Centro de estudios, como lo es el Seminario, los medios indispensables para que pueda lograr su exacta finalidad científica. Por ello la Administración dedicará un apartado del presupuesto anual para la Biblioteca y los gabinetes científicos, con el fin de lograr una dotación conveniente y puesta al día. No se trata de gastos superfluos sino de una medida necesaria que contribuirá sin duda al prestigio del Seminario.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De convenientia Seminarii Minoris levitarum ad rectam formationem

(Ex Allocut. *C'est une grande joie ad Alumnos Seminariorum Minorum, ex Gallia Roman convenientes, 5 sept. 1957*).

2333

2. - ... Après avoir imposé l'érection des grands séminaires dans les diocèses, elle a créé ensuite des établissements spéciaux destinés aux candidats à la vie ecclésiastique, et, bien loin de se repentir d'une telle institution, elle s'en félicite en constatant les heureux fruits des petits séminaires, aussi bien pour les études que pour la formation du caractère.

Vous devez vous réjouir tout d'abord de faire des études classiques, car elles demeurent inégalées pour exercer et développer les plus précieuses qualités de l'esprit: pénétration du jugement, largeur de vues, finesse de l'analyse et dons d'expression. Rien n'aide à comprendre l'homme d'aujourd'hui comme l'étude approfondie de son histoire; rien n'apprend à peser la valeur des mots, à saisir les nuances d'une pensée, la logique d'une composition et la solidité d'un raisonnement, comme le travail de la version et du thème sur les langues classiques. Pour vous, Français, latin et grec sont d'ailleurs à l'origine de la langue et de la littérature nationales; mais tout homme d'Eglise se doit de pouvoir lire dans l'original les documents les plus importants et les plus vénérables de l'Ecriture et de la Tradition.

2334

3. - Les études solides ne sont pas toutefois le seul bienfait ni la raison d'être principale des petits séminaires. Une saine pédagogie chrétienne, confirmée par de longs siècles d'expérience, enseigne que la personnalité véritable, la vertu solide, les convictions profondes, ne se forment pas au hasard et comme à l'aventure. La vie est trop brève, les années de l'adolescence et de la jeunesse trop décisives et trop délicates, pour n'avoir pas un impérieux besoin de direction et de protection. Le jeune homme, qui porte au cœur le désir du sacerdoce, doit mûrir dans le climat le plus favorable à un choix lucide; l'éducation de sa volonté encore fragile demande à être conduite avec prudence et respect. Aussi trouvera-t-il dans les petits séminaires des conseillers et des maîtres pleins d'expérience et de sollicitude, qui guideront ses pas, stimuleront son intelligence, développeront sa générosité et le sentiment de sa responsabilité dans la bonne marche du séminaire.

Chacun de vous sait par expérience les vicissitudes de la vie intérieure. C'est une flamme irrégulière, parfois dévorante, parfois languissante, sur

laquelle influent non seulement les vents du dehors, mais aussi les troubles et les tempêtes de l'âme, l'inexpérience ou les simples appréhensions et maladresses du sujet. Il est donc bien inutile, il serait le plus souvent imprudent, et parfois même téméraire, de l'exposer à des tentations supplémentaires. Si les petits séminaires sont tellement utiles et bienfaisants, c'est que leur institution repose sur une connaissance exacte des besoins de l'adolescence et de la jeunesse chrétienne. Les familles peuvent donc faire confiance à la sagesse de l'Eglise pour juger des aptitudes au sacerdoce et des moyens les plus adaptés pour y préparer.

Les maîtres, qui se dévouent sans compter à créer dans les petits séminaires de véritables foyers de culture solide et de vie spirituelle profonde, méritent les éloges et les encouragements de leurs Evêques, et c'est une consolation pour le Pasteur suprême de penser au zèle de ces hommes de confiance, sur qui repose pour une bonne part la valeur future du clergé de France.

4. - Le Mouvement « Jeunes Séminaristes », qui aide les aspirants au sacerdoce à mieux servir dès maintenant, n'a pas peu contribué à augmenter leur fierté et leur ardeur, à les faire entrer plus profondément dans la vie catholique de l'Eglise, à leur donner une conscience plus vive des besoins des âmes, des exigences de leur vocation, de la part qu'ils doivent prendre au souci pastoral de leur Evêque. Que le Maître de la moisson daigne envoyer des recrues de choix dans les petits séminaires. Certes il ne restera pas sourd aux prières des jeunes, qui l'implorent à cette intention.

AAS 49, 845-849. Cfr. *Discorsi e Radiomessaggi* 19, 362-364.

De lingua latina rite excolenda

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Latinam excolere ad locorum Ordinarios, 27 oct. 1957*).

2335

Latinam excolere linguam eandemque diligere sacrorum alumni per saeculorum decursum iustis probatisque institutis edocti sunt. Minime enim Te praeterire censem — utpote sacrae tuae inventae rectam educationem pro viribus prosequentem — quantopere instent Ecclesiae praecepta, ut ad Sacerdotium contententes cum generatim humanis literis tum praesertim Latino sermone sedulo imbuantur. Probe enim novimus hanc linguam esse Sacerdotis insigniter propriam, qua is uti iubetur cum Sacra exsequitur Christi vicem gerens apud Deum; non est dubium igitur quin ipsius muneris gratia ille non modo huius sermonis gnarus esse debeat, verum etiam peritus quam qui maxime.

At nostra aetate vulgata est opinio viros ecclesiasticos haud ita optimis artibus esse eruditos, quibus decessores anteactis temporibus omnium aestimationem sibi comparabant; quin etiam, saepe ac passim dici audimus non deesse sacerdotes sacris ordinibus recenter auctos, qui, ad Latinam linguam quod attinet, tanta inscitia laborent, ut eam non modo expedite loqui aut scribere inoffensis grammaticae legibus, sed etiam vel facillimum Latinitatis auctorem intelligere nequeant.

Quae sit huiusmodi rei causa, plane omnibus patebit, qui paulo penderint quomodo alumni nostri in praesens instituantur. Fatendum quidem est in nostris quoque Seminariis Latinae linguae studium multum esse imminutum, atque sacra Ephebea haud raro inclitam studiorum laudem amisisse, qua, litterarum cultum cum boni virtutisque amore egregie componendo, exemplo auctoritateque viguerunt: pro dolor! aetas haec nostra nihil aliud vel pluris facere vel avidius cupere videtur, quam commoda vitae utilitatesque, atque non sine contemptu aspernari quod politiorum artium et litterarum navitatem pulchritudinemque redoleat.

Ne quis existimet nos plus dicere quam patiat veritas, cum de Latinae linguae defectione in Seminariis nostris querimus, satis fuerit in medium quaedam proferre exempla quae huic Sacrae Congregationi comperta sunt. Etenim per Visitatores Apostolicos, qui nuper in singulis Nationibus de ratione studiorum penitus investigaverunt, factum est, ut de hac re tristissima nancisceremur testimonia. Quin imo non defuerunt, qui, ingravescente malo commoti, sua sponte animum nostrum in negotium tanti momenti converterent, omnes ipso quo funguntur munere fide digni et omni exceptione maiores, hoc est Universitatum studiorum Praesides, Seminariorum Moderatores ac Magistri, nec non aliqui viri laici haud parvae auctoritatis impenseque de Ecclesiae bono solliciti.

At nos moverunt praesertim plurimorum Episcoporum interventus, qui fuse et iisdem fere verbis damna denuntiant Ecclesiae obventura, nisi opportuna aptaque remedia adhibeantur. Afflictam Latinae linguae sortem conquesti, eius ignorantiam potissimum deplorant, eo quod, hac de causa, nostrorum Ephebeorum alumni disciplinas philosophicas et theologicas minus colere videantur vel leviter tantum attingere. Nam Latinum sermonem nisi sacrorum alumni optime calleant — id quoque Excmi Praesules iure meritoque affirmant — Sanctorum Patrum scripta, Conciliorum definitiones edictaque, Summorum Pontificum documenta, Theologorum sententiae, uno verbo, uberrima totius Traditionis monumenta divitias suas eis aperire non possunt.

Quapropter Sacra haec Congregatio tot tantique ponderis invitationes, quae undique ad eam pervenerunt, recipere non dubitavit; atque rem utilem simul et acceptam se facturam omnibus confisa, ut in libellum colligerentur decrevit documenta aliqua, quae SUMMI PONTIFICES nostro tempore propiores ad rem quod attinet luculentissime dederunt. Qui enim hoc parvum volumen evolverit, facile cernet quanta argumentorum vi Latina lingua nostris adolescentibus proponatur omni diligentia et cura perdiscenda. Summos Pontifices loquentes induximus, ut omnibus, ad quos pertinet, sine ulla ambiguitate pateat quid faciendum sit, ut quae eorum voce Ecclesia ipsa iubet, ad effectum studiosissime deducere non pigeat.¹

¹ Quo uberiora de Latinae linguae studio et usu argumenta Excellentissimis Ordinariis suppeditaret, Sacra Congregatio de Seminariis Studiorumque Universitatibus duo quoque opuscula ad eos misit, quibus titulus: I « Summorum Pontificum cum de huma-

Quo plenius vero propositum assequamur, operae pretium est exponere quanam sint remedia adhibenda, malo curando consentanea; quae sane ita deligenda sunt, ut sint pauca quidem numero, sed efficacitate validissima.

2336 I. - Dubitari non potest quin ad linguam Latinam in pristinum florem vigoremque restituendam, primum locum obtineat accurata selectio Magistrorum. Perspicuum est enim nullum huius disciplinae profectum esse sperandum usque dum magistri haudquaquam idonei huic operi addicti fuerint. Nam Visitatores Apostolici communi sententia affirmant ex hoc potissimum prodire valde dolenda consectaria, quod scilicet huic disciplinae tradendae saepe saepius magistri praeponantur haud pares. Curret igitur Ordinarii, ut discipulos doctis praeceptoribus solummodo committant, iis in primis qui, cum altius ac diligentius apud Universitates studiorum in litteris elaboraverint, sint instituendi docendique periti; qui si desint, omni contentione eos parare enitantur.

2337 II. - Ad Latinum autem sermonem facilius penitusque ediscendum, Seminarii alumni inde a primis navandis litterarum studiis huius linguae rudimentis instituantur necesse est. Recta vero institutionis methodus accurate seligatur oportet: quomodo scilicet tironibus haec disciplina sit impertienda, ut eam colant, diligant ac diligendo optime discant.

Sunt qui, severiorem sententiam secuti, nimis et temporis et curae philologicis pervestigationibus tribuant atque doctissimis quidem ac paene infinitis elucubrationibus discipulorum mentes referant: quid mirum, si tantam doctrinae congeriem oscitanter accipiunt alumni atque fastidiunt?

Alii contra, quibusdam recentioribus instituendi praeceptis indulgendo, censent discipulis, paucis dicendi scribendique legibus acceptis, quam primum in lectionem optimorum Latinitatis Auctorum esse incumbendum. Quo fit, ut discentes, necessariis rudimentis haud instructi, omne genus difficultatibus prohibeantur, quominus quae legant recte interpretari valeant; quamobrem crebro accidit, ut pueri, vanis infructuosisque inceptis fatigati, animo ita deficiant, ut desperent se id quod conantur assequi posse.

nioribus litteris tum praesertim de Latina Lingua documenta praecipua; II « Il Latino lingua viva nella Chiesa », in quo viri praeclari docte ac dilucide rem proponunt.

Ad Summorum autem Pontificum documenta quod attinet, haec quae sequuntur allata sunt: Pius IX, Epist. Encycl. *Singulari quidem*, 17 mart. 1856 (Ench. Cler., n. 811); — Leo XIII, Epist. *Plane quidem*, 20 maii 1885 (Ench. Cler., n. 965-969); Epist. Enc. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899 (Ench. Cler., nn. 1110 ss.); — Pius X, Epist. S. C. Studiorum. *Vehementer sane*, 1 iulii 1908, (Ench. Cler., nn. 1260 ss.); Epist. *Sollicitis Nobis*, 8 dec. 1910, (Ench. Cler., n. 1288); Epist. *Votre lettre*, 10 iulii 1912 (Ench. Cler., n. 1300); — Benedictus XV, Litt. S. C. de Sem. et Stud. Univ. *Vix dum Sacra Congregatio*, 9 oct. 1921 (Ench. Cler., n. 1563); — Pius XI, Epist. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922 (Ench. Cler., n. 1594); Epist. Ap. *Unigenitus Dei Filius*, 19 mart. 1924 (AAS 16, 141 s.); M. P. *Latinarum litterarum*, 20 oct. 1924 (Ench. Cler., nn. 1631-1633); — Pius XII, Epist. Encycl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947, (AAS 39, 1947, 544 s.); Serm. *Magis quam*, 23 sept. 1951, (AAS 43, 1951, p. 737); Serm. *C'est une grande joie*, 5 sept. 1957, (AAS 49, 1957, p. 845-849; cfr. Ench. Cler. n. 2333).

Cum omne, quod finem et modum excedat, semper noceat, medium iter tenere debemus: apta igitur et efficax illa nobis videtur alumnorum institutio, quae — opera congruenter impensa grammaticae regulis verborumque constructioni ediscendis — crebris exercitationibus ad difficultates evincendas et ad scriptores recte interpretandos gradatim perducatur.

Qui vero Auctores deligendi? Antiquitatis Romanae unis scriptoribus haud contentos nos esse oportet, sed etiam magni aestimandi sunt totius Latinitatis Auctores, qui tum incorrupta verborum integritate concinnaque oratione, tum dicendi genere ad aureae aetatis magistros iure accesserint. Latinus enim sermo numquam ita iacuit, ut aliquando cultores egregios non invenerit non minus elegantia quam doctrina conspicuos. Ex omnis aetatis igitur viris litteratis exemplum simul et incitamentum capiant discipuli, qui hac ratione certis innixam argumentis hanc detegunt veritatem: linguam Latinam non esse mortuum quiddam vel exsangue saeculorum pulvere contextum ideoque ad vitae disciplinam prorsus inutile, sed instrumentum atque sapientiae humanitatisque vehiculum, quibus, Ecclesia duce et magistra, noster civilis cultus effectus et conformatus est: eam igitur iure meritoque firmam etiam hodie servare vim et efficacitatem.

2338 III. - Postremo unum nobis valde commendandum restat, ut scilicet ad linguam discendam iusta alumnis concedatur facultas: ut enim eius praecepta et usum calleant — cum praesertim haud parvae obstant difficultates — multum temporis et laboris requiritur. Quid igitur dicendum de illis studiorum rationibus (quas in quibusdam Seminariis vigere comperimus), quibus tam paucae numero horae praelectionum linguae Latinae studio tribuuntur? Quidam excusationem afferunt, quod maioribus necessitatibus cedere cogantur: aiunt enim alumnos, nisi rationem studiorum a civili potestate praestitutam sequantur, gradus academicos publice probatos acquirere non posse. Quae tamen excusatio probari nequit. Nam Ecclesia ad sacrorum alumnos rite instituendos, cum suos peculiare habeat ac prosequatur fines, suis quoque utitur legibus, quibus nullo pacto se abdicare potest; ceterum esse Seminaria, in quibus tirores et latine discant et gradus academicos sibi comparent, omnibus compertum est.

AAS 50, 292-296.

Quomodo scientia cum oratione coniungenda sit

(Ex Allocut. *Oculis Nostris* ad Moderatores, Professores et Alumnos Pontificii Athenaei « Angelicum », 14 ian. 1958).

2339 Agitandum, quaerimus: quidnam potissimum Aquinas docuit? ubi nam quasi primo quodam aspectu ad erudiendum apto singulare eius magisterium colligitur? Hoc clarius luce patet: ore et exemplis vitae is apprimè sacrarum disciplinarum cultores, sed etiam rationalis philoso-

phiae sectatores docuit Ecclesiae Catholicae auctoritati summum obsequium, summam deberi reverentiam.¹

Haec obsequii plena observantia erga Ecclesiae auctoritatem inde causam repetebat, quod is sibi penitus persuasum habebat vivum et falli nescium magisterium Ecclesiae proximam et universalem catholicae veritatis regulam esse.

S. Thomae Aquinatis et eximiorum Dominicani Ordinis virorum, qui religione et sanctitate morum fulserunt, semitam persequentes, ubi Ecclesiae magisterii sive extraordinarii sive ordinarii resonat vox, attentis auribus hanc et obsequenti animo percipite, vos potissimum, dilecti filii, qui ex singulari Dei munere in hac alma Urbe apud « Petri Cathedram atque ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est », ² ad sacras disciplinas perdiscendas incumbitis. Nec tantummodo institutionibus et decretis sacri Magisterii, quae ad veritates divinitus revelatas pertinent, diligenter et prompte vobis assentiendum est, cum harum depositi una Ecclesia Catholica Christi Sponsa, fidelis custos et non fallax interpret sit; sed humili mentis obsequio ea quoque documenta excipienda sunt, quae in quaestionibus ad naturalia et humana attinentibus versantur; nam haec quoque catholicam religionem profitentes, cum primis theologi et philosophi, ut fas est, magni pendere debent, siquidem huiusmodi inferioris ordinis res proponuntur, utpote connexae et iunctae cum christianae fidei veritatibus et cum supernaturali hominis fine.

2340

Theologico viro haec etiam lex esto, ut, Aquinatis ob oculos habens exempla, is diligentissime scrutetur et adsidua manu volvat Sacras Scripturas, quae religiosarum disciplinarum studiosis incomparabili momento et ponderi sunt: nam, ipso sanctissimo Doctore obtestante, « auctoritatibus canonicae Scripturae utitur (sacra disciplina) proprie et ex necessitate argumentando... Innititur enim fides nostra revelationi Apostolis et Prophetis factae, qui canonicos libros scripserunt, non autem revelationi, si qua fuit aliis doctoribus factae ». ³ Is quemadmodum docuit, ita semper et egit. Commentaria enim ab ipso confecta ad libros Veteris et Novi Testamenti, cum primis ad S. Pauli Apostoli Epistulas, sententia eorum qui exquisitissimi iudicii sunt, tanta gravitate, subtilitate, diligentia lucent, ut maximis eiusdem theologicis operibus annumerari queant, et horum quasi biblicum complementum magni pendendum aestimentur. Quare si quis ea neglegat, minime dicendus est S. Angelici Doctoris plane et plene familiaritate et notitia uti. Divinarum Litterarum investigatio et consuetudo, quae Aquinatis Doctoris theologicis meditationibus continenter intermixta fuit et eius quoque exitum mire solata est, numquam a vestris studiis et a moribus spiritualis vitae fa- cessat. Praeterea singulari commendatione dignum reputamus Thomisticae Theologiae spectativi generis studium, quod vobis valde cordi

¹ Cfr. S. THOM. 3. p. *Suppl.* q. 29, a. 3. Sed contra 2; et II-II p. q. 10, a. 12 in c.

² S. CYR. *Epist.* 55 c. 14 — Ed. Hartel « Corp. Script. Eccle. Lat. » vol. 3 p. 2, p. 683.

³ S. THOM. 1 p. q. 1 a. 8 ad 2.

esse debet, ipso ex praecepto postremi vestri Capituli electivi: «Theologia Thomistica speculativa semper Ordinis vestri singulare patrimonium constituit».¹ Quapropter apud Athenaeum vestrum gratia et existimatione optima floreat sacra theologia, cui perillustris Aquinas aetate sua verae disciplinae et sapientiae iura recte vindicavit et omnium doctrinarum et artium principatum adscripsit.²

Nos quoque eius praecipua promerita in Encyclicis Litteris «Humani generis» contra quosdam novitatum sectatores aperte asseruimus.³ Quod vero ad varias theologicas quaestiones tractandas attinet, quamvis disciplinarum historicarum et earum quae experiundo cognoscuntur progressus et incrementa magni, ut par est, facienda sint, nihilo secius principia et summa doctrinae capita S. Thomae diligenter oportet tueamini.

Id autem et ad philosophicas disciplinas, aequa comparatione et proportionem servata, tribuendum esse arbitramur.

2341 Nunc postquam mentis obtutu angelicam paene sapientiam Praestitis et Magistri vestri incliti demirati estis, Nobiscum et virtutes eius meditamini, quas in mores vestros referre adsiduo conatu studeatis. Ipse enim procul dubio ad spiritualem profectum suum illas S. Apostoli Pauli sententias convertit: *Si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia, et omnem scientiam..., caritatem autem non habuero, nihil sum* (1 C. 13, 2) et *Scientia inflat, caritas vero aedificat* (1 C. 8, 2). Licet enim is speculativae partis doctrinas toto pectore coleret, agnovit tamen primas agere partes caritatem, cui, ut praecellenti decore diadematae reginae, ceterae famulantur virtutes: nam inde fides vitam, et Spiritus Sancti dona robur repetunt; inde etiam contemplationi mysteriorum Dei abscondita flamma enutritur. Vos quoque omni cum diligentia et certatione caritatem atque coniunctim cum ea religionis alacres sensus et ceteras virtutes, quae condicionem et statum vestrum addecent, colite, ut severa, quibus vos abditis, studia, nedum noceant, evangelicae perfectionis scandendis gradibus prosint. Una simul cum supernaturalibus virtutibus religiosa vota et uniuscuiusque vestri Instituti normas et leges vigilantia cura servate; sacra liturgia castis esto in deliciis vestris; de divinis rebus sermo de ore, immo de pectore vestro divite vena crebro et ferventer decurrat; utraque denique sit vobis fidissima comes et animi excelsitatis hortatrix, caritas veritatis et veritas caritatis.

AAS 50, 150-153.

¹ *Acta Capit. Gener. elect.* 1955, n. 113.

² Cfr. S. THOM. 1 p. q. 1 a. 5.

³ Cfr. AAS 42, 573. [Cfr. n. 2195].

De convenientia mittendi alumnos Romam

(Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Altioris sacrorum ad locorum Ordinarios*, 18 ian. 1958).

2342 Altioris sacrorum alumnorum institutionis nostris praesertim temporibus, tot inter rerum discrimina, ab omnibus animadvertitur necessitas. Dum enim undique existunt qui christianae doctrinae sacrum thesaurum vel aperte oppugnant vel subdole exinanire contendunt, oportet qui in sortem Domini vocati sunt, gladio doctrinae probe instructi, sciant duces esse multitudinis, evellere errores, sapientia augere omnes gentes, ac, sicut monent Apostoli, parati sint ad satisfactionem dandam omni poscenti rationem de ea quae in nobis est spe, atque exhortari valeant in doctrina sana, et eos qui contradicunt arguere.¹

Probe quidem novimus Excellentissimos locorum Ordinarios, huius supremi pastoralis officii plene conscios, summa ope niti, ut sacra inventus rerum temporumque necessitatibus congruenter conformetur.

Eos vero non effugit, ad tantum finem assequendum, nullum esse in universo terrarum orbe locum tam aptum quam almam hanc Urbem, memoriae claram atque Martyrum Sanctorumque exemplis celebratam. Nullum sane dubium, quin ubique iuvenes sancte doctaque ad Sacerdotium parari queant: at Romae quae impertitur institutio peculiaribus quidem notis et utilitatibus certe evidenterque pollet. Prope enim veneranda Apostolorum Principum sepulcra augustamque Petri Cathedram qui in spem Ecclesiae adolescent « catholicam veritatem ad fontem ipsum hauriunt, et unitatis centrum, quod in Sede Apostolica divinitus constitutum est, venerari coram atque adamare facilius assuescunt » (Leo XIII).²

Quibus sollicitudinibus studiisque permoti Romani Pontifices Ecclesiastica Collegia plurimum Nationum Romae condenda curarunt eademque permultis ditavit privilegiis, ut « ex omni lingua, tribu, populo et natione quae sub coelo est » iuvenes bonae spei tot tantisque ad suam spiritalem formationem beneficiis facile ac commode uti fruique possent.

De sacra quidem inventa in Urbe instituenda ipsi Summi Pontifices saepissime locuti sunt. Nobis quidem placuit hunc, quem inseruimus, libellum Excellentiae Tuae mittere, quo praecipua ecclesiastica documenta ad rem spectantia continentur.

Profecto animi nostri summo gaudio est animadvertere non paucos esse totius Orbis alumnos — sedula cura ab Excell. mis Praesulibus, voluntatibus hortationibusque Supremi Pastoris obsecundare cupientibus, selectos — qui Romae, ipso Summo Pontifice benigne sospitante, inter augustissima Christianae antiquitatis monumenta sacris initiantur, ac multiplici rerum ope expeditius ea paranda arma satagunt, quibus muniti, boni Christi milites, perutile religioni hominumque societati exhibeant ministerium.

Hisce sane utilitatibus probe matureque perspectis, dum vehementer exoptamus ut eis Sanctuarii alumni quamplurimi fruamur, Amplitudinem Tuam — cui nihil antiquius est quam doctos sanctosque Ecclesiae parare ministros — humanissime rogamus ut Tuae Dioeceseos egregiae spei adulescentes ad hanc Urbem formandos mittere pergas: « congruum enim est — veluti Summus Pont. Gregorius XVI edicebat — ut ad religionem propagandam sacerdotes proficiscantur ex ea Urbe, cui Apostoli acceptam a Christo doctrinam proprio sanguine firmatam tradiderunt ».³

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

¹ Cfr. 1 P. 315; *Tl.* 1, 9.

² [Cfr. n. 1128].

³ [Cfr. n. 724].

De formatione clericorum pro missionibus

(Ex Convent. cum Republica Boliviana, 1 febr. 1958).

2343

4. I Vicariati Apostolici e le Congregazioni missionarie potranno fondare, fuori dei territori di missione, case per il reclutamento e la formazione del personale missionario e case di riposo per i Missionari: queste case costituiscono un solo Istituto per ogni Vicariato Apostolico e per ciascuna Congregazione con personalità giuridica.

AAS 50, 72.

De alumnis Seminariorum inter vacationes operae manuali incumbentibus

(Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Este Sagrado* ad Episcopos Hispaniae, 14 iun. 1958).

2344

Este Sagrado Dicasterio no ha dejado de seguir con la debida atención las experiencias que se iniciaron desde hace algunos años en varias Diócesis españolas, en virtud de las cuales grupos de jóvenes Seminaristas, en tiempo de vacaciones, y por un período más o menos largo, se emplean en talleres, fábricas o en otros ambientes laborales.

Queremos precisar que no se ponen en duda las buenas intenciones de quienes han promovido o autorizado tales experiencias, ni se puede negar la sincera y efectiva voluntad de disminuir los peligros del ambiente, que desde luego no está en consonancia con el armónico desarrollo de la vocación sacerdotal. Ahora bien, mientras subsisten serias dudas sobre la necesidad de la fórmula adoptada para el logro de la finalidad que se desea, un sereno balance de los resultados obtenidos aconseja más bien que la continuación, la cesación del camino emprendido.

Ya en la Carta Circular del 22 de agosto de 1957, N. Prot. 288(56, no sin una clara referencia a las nuevas experiencias, esta Sagrada Congregación formulaba sus reservas declarando textualmente: « Hay que poner un cuidado especial en todo lo que se refiere a los contactos con el ambiente exterior al Seminario. Ciertas experiencias, hechas sobre todo durante las vacaciones de verano, que vemos practicar con un entusiasmo demasiado fácil, deberían dar lugar a una vigilancia más cauta por parte de los Superiores responsables. Téngase presente que la vocación Sacerdotal de los jóvenes requiere una protección ilimitada: no se les puede exponer a peligros desproporcionados a sus fuerzas, pues se corre el riesgo de lamentar amargas y desagradables sorpresas ».¹

Pero hoy, sobre la base de nuevos elementos y tras un atento examen de los distintos aspectos de la cuestión, este Sagrado Dicasterio, inspirándose únicamente en el supremo interés de la formación eclesial, se ve obligado a invitar a los Excelentísimos Ordinarios de España a que prohiban a sus clérigos cualquier experiencia obrera.

Tal prohibición no implica, ciertamente, la reprobación de las iniciativas útiles y legítimas que puedan conducir a la deseada finalidad de abrir y ampliar el horizonte de los jóvenes Seminaristas — especialmente los de los últimos cursos teológicos — sobre el

[Cfr. n. 2328].

mundo del trabajo y los muchos problemas concernientes al mismo desde el punto de vista pastoral. Séanos aquí permitido insistir para que en el terreno teórico — es decir en la enseñanza de la Ética, de la Teología Moral y sobre todo en el curso de Ciencias Sociales — se procure dar a los candidatos al Sacerdocio una sólida y segura orientación inspirada en la doctrina de la Iglesia y de los Sumos Pontífices.

Por lo que se refiere a la iniciativa práctica, deben proporcionar una colaboración decisiva los Párrocos y los Sacerdotes con cura de almas, a quienes corresponde integrar de distintas maneras la acción formativa del Seminario. Siguiendo las reglas de una iluminada prudencia, ellos guiarán en los primeros contactos pastorales a quienes constituyen las jóvenes esperanzas de la Iglesia, poniéndoles gradualmente en contacto con la realidad y exigencias del ministerio, con el prestigio y autoridad que confieren la competencia y la experiencia vivida. Respaldados por esta amorosa ayuda, los jóvenes clérigos se acostumbrarán a fundir en una unidad fecunda la tradición y el progreso en los métodos de la vida apostólica, sin los desequilibrios o, peor todavía, las fracturas que son perjudiciales para la presencia de la Iglesia en la solución de los problemas de nuestro tiempo.

Queremos añadir además que si se presta el mayor cuidado a la formación espiritual y cultural, todo lo demás derivará automáticamente, como consecuencia natural y necesaria. Los candidatos al Sacerdocio de hoy serán entonces los hábiles sucesores de aquel Clero español que ha escrito páginas brillantísimas en la historia de la Santa Iglesia: el mañana será digno del pasado, entre otras cosas, porque ha sido preparado sin impaciencias y sin intemperancias.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Candidati ad sacerdotium in sacra liturgia et in cantu sacro instituendi

(Ex Instruct. S. C. RITUM *De Musica sacra*, 3 sept. 1958).

2345

109. Si quaedam sacrae Liturgiae et Musicae sacrae cognitio ab omnibus fidelibus requiritur, *iuvenes ad sacerdotium contententes*, plenam solidamque institutionem, cum de sacra Liturgia universim, tum de cantu sacro consequantur oportet. Itaque ea omnia quae in iure canonico de hac re statuuntur,¹ vel a competente auctoritate pressius ordinata habentur,² adamussim servanda sunt, eorum ad quos spectat onerata conscientia.

AAS 50, 660 s.

Qualitates quibus alumni Seminarium Maioris exornandi sint

(Ex Exhort. *Si todos*, ad Rectores Seminariorum maiorum Americae Latinae Romae coadunatos, 23 sept. 1958).

2346

Pues ésta es la labor que os tiene confiada la Iglesia. ¡Comprendéis ahora con qué afecto especialísimo os hemos deseado recibir y con qué paternal deseo queríamos comunicaros Nuestras ansias, por lo que se refiere a la formación de los jóvenes candidatos al sacerdocio, que la Divina Providencia os ha confiado?

Los que podríamos llamar problemas técnicos de vuestro trabajo, los hemos visto ya incluidos en vuestro programa. Pero lo que la Iglesia siente sobre los Seminarios, y especialmente los Seminarios Mayores, donde todas las recomendaciones se pueden considerar como duplicadas por la inminencia de las Sagradas órdenes, vosotros lo conocéis perfecta-

¹ Can. 1364, 1; 3; 1365 § 2. [Cfr. nn. 1472 s.; 1476].² Cfr. praesertim Const. Ap. *Divini cultus* de Liturgia deque cantu gregoriano et Musica sacra cotidie magis provehendis, diei 20 dec. 1928: AAS 31, 33-41. [Cfr. nn. 1705 s.].

mente por muchos documentos y, en especial, por aquel en que Nuestro insigne Predecesor, de santa memoria, recomendaba estos centros a los Prelados, para que los tuvieran como la pupila de sus ojos, objeto principal de sus cuidados.¹ Y Nosotros mismo no hemos dejado de manifestar Nuestro pensamiento, calificándolos como cosa «*summi momenti summaeque gravitatis*»,² encareciendo la necesidad de multiplicarlos en proporción a las necesidades,³ y hasta alabándolos privada y públicamente, cuando Nos pareció justo y oportuno.⁴

Per eso, en esta reunión, que quisiéramos que revistiese el carácter más íntimo y cordial, abriéndolos Nuestro corazón, como un Padre que desea comunicar a sus hijos sus preocupaciones y sus ansias, preferimos reducirnos a proponeros tres sencillas sugerencias.

I. - Y lo primero, que se Nos viene a las mientes, es el problema urgentísimo de la escasez de vocaciones. Es verdad que se nota por todas partes una mejoría sensible; pero en el momento presente ¿de qué modo, hijos amadísimos, la buena formación actual de vuestros futuros sacerdotes podrá influir mañana en el remedio de esta necesidad? Se Nos ocurre que de tres maneras:

a) Las vocaciones non se han de imaginar como un fruto casual o esporádico, nacidas non se sabe cómo y hasta puede que en un ambiente contrario y hostil. Podrá suceder que alguna vez sea así, porque la potencia de la gracia divina non reconoce límites. Pero lo ordinario, lo normal, será que las vocaciones surjan en ambientes bien cultivados y debidamente preparados; lo corriente será que la vocación venga como el fruto último de una sincera y profunda vida de piedad.

Vuestros sacerdotes, ordinariamente hablando, conseguirán el día de mañana tantas más vocaciones entre sus fieles, cuanto mejor sepan conducir toda su vida apostólica, cuanto más profundamente consigan cultivar las almas, cuanto más realmente les inspiren y les inculquen una verdadera vida de piedad. Preparándose ahora para hacer así su apostolado, se estarán preparando ya para obtener vocaciones.

b) Pero hay algo a veces en las vocaciones, que non puede dejar de tenerse en cuenta; y es que non raramente, ante los ojos inocentes del niño, se presentará como un deseo ardiente de imitar y seguir el ejemplo de vida perfecta, que ve en alguna de las personas que tiene delante de sí, y que para él resume en concreto una serie de ideales apenas intuitivos.

Vuestros sacerdotes deberían ser mañana ejemplos vivientes, que arrastrasen los espíritus al deseo de la perfección, que les mostrasen prácticamente la atrayente belleza de la santidad y que pudieran ser, en una palabra, personificaciones de una felicidad: la de ofrecerlo todo por amor de Dios y de las almas, que es la mayor que en este pobre mundo puede haber.

c) Por fin las vocaciones non hay que olvidar que son una gracia del cielo, que podrá requerir luego la cooperación humana, pero que nunca dará por sí misma esta tierra reseca y yerma, que es el corazón del hombre, sin ser antes fecundada por el rocío de la gracia de lo alto. Es una gracia y las gracias se consiguen por medio de la oración y del sacrificio.

Haced a vuestros futuros sacerdotes sobre todo hombres de sacrificio y de oración, y ellos serán los que, con su mortificación y su plegaria, obtendrán finalmente que las vocaciones, en la amadísima América Latina, florezcan con la abundancia necesaria y desanda.

2347

II. - Sacerdotes apostólicos, ejemplares, sacrificados; pero ministros del Señor, que viven en medio de su pueblo, que comprenden sus necesidades, que sienten sus dolores, especialmente los de aquellos que más tienen que sufrir, non sólo para compadecerlos, sino

¹ Cfr. PII XI Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 37. [Cfr. n. 1959].

² Epist. Ap. ad Boliviae Episcopos *Haud mediocrem*, 23 nov. 1941: AAS 34, 233.

³ Epist. Ap. *Voleidos cinco años* ad Episcopos Brasiliae, 23 apr. 1947: AAS 39, 285-289. [Cfr. n. 2149].

⁴ Cfr. e. g. circa Seminarium Interdioecesanum Reipublicae Sti. Salvatoris: *Discorsi e Radiom.* 4, 291; AAS 34, 356.

también para procurar aliviarlos. Sacerdotes penetrados de lo que hoy suele llamarse preocupación social, tan acusada en las nuevas generaciones sacerdotales, que Nosotros sabemos perfectamente comprender y que deseáramos que non faltara en los vuestros, aunque también querriamos verla siempre perfectamente encuadrada, evitando tres defectos:

a) el primero sería permitir que una tal preocupación ocupase el puesto de honor en la vida del sacerdote de Cristo, que ha sido llamado y escogido de entre sus hermanos para llevar a las almas la palabra y la gracia de Dios, y para llevar a Dios las almas que son suyas. Los representantes de Aquél, que había sido enviado *evangelizare pauperibus* (Lc. 4, 18) y que pudo decir *misereor super turbam* (Mc. 8, 2), non permanecerán nunca insensibles ante ningún dolor; pero tampoco se desplazarán ordinariamente de su cátedra, de su confesionario y de su altar, para ocupar tribunas o cargos que non les corresponden. El sacerdote será siempre sacerdote, porque ha recibido un carácter espiritual e indeleble, que debe reflejarse en todos los momentos de su vida y en todas sus actuaciones;

b) ni hay que creer por eso que su actuación, en pro de sus hermanos, ha de ser menos eficiente. Manteniéndose él dentro de su campo, predicando y difundiendo la fraternidad cristiana y la auténtica caridad, rechazando el espíritu de discordia y exhortando a la comprensión, recordando a todos sus propios deberes y defendiendo los derechos de todos, conservará a la Iglesia, que él representa, apartada de las cuestiones puramente temporales, para poder ejercitar siempre con independencia su altísima misión. Porque en realidad todas las demás soluciones del problema social, si non parten de estos principios, carecen de base, y la experiencia enseña en cuales excesos y cuales horrores desembocan;

c) por fin, el sacerdote, procurando estar al corriente de todo lo que justamente se llama progreso en esta clase de estudios, non deberá olvidar que el primero de todos los códigos sociales es el Evangelio, donde la Iglesia de Cristo, bebiendo como en manantial inagotable, ha podido encontrar todos los elementos indispensables para la elaboración de una doctrina perfecta y completa. Inculcádlas en vuestros Seminarios a los jóvenes levitas, hacédsela entender rectamente y repetídsela una y muchas veces que non tienen necesidad de acudir a otras fuentes más o menos turbias, más o menos peligrosas, para su propia salud espiritual y para la de quienes deben aprender de ellos la vía segura.

2348

III. - Y sea esta precisamente Nuestra tercera sugerencia, queremos decir la necesidad de que vuestros seminaristas, oyéndoos y siguiéndoos dócilmente a vosotros, aprendan a seguir mañana con la misma filial sumisión la voz de sus legítimos Pastores.

a) Porque, en efecto, nuestros tiempos han traído sin duda ninguna y por muchas razones, que non es el caso de examinar aquí, una verdadera reivindicación y exaltación del valor y de los derechos de la persona humana, en todos sus aspectos. Nadie, pues, podría extrañarse de que también las juventudes sacerdotales sintieran los efectos de esta evolución, aunque bien lamentable sería que éstos hubieran de manifestarse, o en una tendencia excesiva a la propia independencia, o en una facilidad mayor para juzgar las resoluciones de los Superiores, o en una especial dificultad para someter el juicio propio.

b) Vosotros, hijos amadísimos, si fuera el caso, les recordaréis oportunamente que el Doctor Angélico,¹ al preguntarse si la obediencia es la mayor de todas las virtudes morales, responde que «*per se loquendo, laudabilior est obedientiae virtus, quae propter Deum contemnit propriam voluntatem, quam aliae virtutes morales, quae propter Deum aliqua alia bona contemunt*», llegando a sostener que «*quaecumque alia virtutum opera ex hoc meritoria sunt apud Deum, quod fiunt ut obediatur voluntati divinae*».

c) Que ellos tengan presente que, hoy más que nunca, precisamente porque la Santa Madre Iglesia está combatiendo una de sus más duras batallas, es necesaria la estrecha unión de todos sus miembros; es necesaria la más rigurosa unidad de acción y de mutuo sostén. Y esto solamente podrá obtenerse, cuando los fieles sepan agruparse, como rebaño fiel, en torno a sus Pastores; y los Pastores alrededor de los que el Espíritu Santo ha puesto

¹ S. THOM AQ., *Sum. Theol.* II-II q. 104, a. 3 in c.

para regir la Iglesia de Dios, formando todos ellos un cuerpo inexpugnable, cuya cabeza, también por divina disposición, es el Vicario de Cristo en la tierra.

! Hijos amadísimos! Venís de ese continente maravilloso de las altas cimas, de los volcanes humeantes, de las llanuras interminables, de los bosques frondosos y de los ríos como mares, donde parece que se refleja la grandeza de Dios. Pero, a pesar de todas sus maravillas y bellezas, Nós lo admiramos todavía más por su fe inquebrantable, por su intensa devoción a nuestro amadísimo Redentor y a su Santísima Madre, y por su tradicional adhesión a esta Sede de Pedro, donde siempre ha encontrado la mayor correspondencia. Casi Nos atreveríamos a decir que en vuestras manos está su porvenir cristiano, porque los pueblos son lo que son sus sacerdotes, y esos sacerdotes se los habéis de dar vosotros en vuestros Seminarios.

AAS 50, 948-952; *Discorsi e Radiomessaggi* 20, 387-392.

De recta formatione sacerdotali

(Ex Alloc. *Sull'esempio non prolata Pii Pp. XII occasione quinquagesimi anni a condito Seminario Apulico*).

2349

Nulla, infatti, di maggiormente pertinente e degno può fare il Romano Pontefice per la intiera Chiesa, ed ogni Vescovo per la propria Diocesi, dopo avere atteso con diligenza alle presenti necessità dei fedeli, che provvedere con ogni sollecitudine alla perfetta formazione di coloro che dovranno perennare sulla terra, a salvezza di tutte le genti, la mistica presenza del Sommo Sacerdote Cristo, fatto visibile in coloro nei quali si adempirà, fino alla consumazione dei secoli, il promesso quasi immedesimarsi con Sé e col Padre: *Qui vos audit me audit et qui vos spernit me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me* (L. 10, 16). A questo alto motivo, che vi rende cari ai vostri Pastori, si aggiunga l'altro, col primo strettamente unito, della naturale loro brama di assicurare la stabilità ed il progresso dell'opera, per cui essi spendono tutta la loro vita. La Chiesa è, in alcuni aspetti, anche una famiglia, al cui onore, avanzamento e continuità sono interessati vivamente i suoi Pastori, come padri. Ricevutala in eredità dai predecessori, nelle concrete e limitate attuazioni di diocesi o di parrocchie, coloro che l'hanno amata e servita con la dedizione ed il sacrificio di sé stessi, non saprebbero soffrire il pensiero di una possibile estinzione, sia per assenza di vocazioni, che per inettitudine di successori. Come in ogni grande casato, chi presiede è premuroso della continuità della stirpe e del mantenimento dell'avito splendore. Ebbene, voi, chierici, siete per Noi, per i vostri Vescovi, e per il Clero più anziano, i futuri eredi della nobilissima casata cui avete dato il nome, e dell'ingente patrimonio di beni e glorie spirituali, accumulato con tante immolazioni e fatiche da innumerevoli generazioni. Ecco perchè siete oggetto di amorevoli ed assidue cure, e perchè il Seminario è stimato dal Vescovo e dal Clero la pupilla dei loro occhi...

In che modo un Seminario può meritare il titolo di «modello»? Ecco quanto Ci proponiamo di indicarvi con brevi cenni, quasi come frutto durevole della vostra ricorrenza giubilare. La parola «modello», all'auspicio del Fondatore dei Seminari Regionali, significa perfezione esem-

plare nel raggiungimento degli scopi essenziali loro assegnati. Nelle istituzioni di educazione collegiale, come sono i seminari, in cui tutto è minutamente previsto ed ordinato — dalla distribuzione del tempo ai singoli atti di pietà e di studio, — la osservanza puramente esteriore e quasi meccanica delle norme stabilite, specialmente se subita, anzichè accolta con sincero consenso, può suscitare bensì l'impressione di un organismo sorprendente per ordine e disciplina; ma non è prova e garanzia del conseguimento del fine essenziale, il quale consiste nella solida formazione della coscienza sacerdotale e nell'indirizzare tutte le facoltà personali alla vita di perfetto ministro di Dio.

Il principio e fondamento della formazione sacerdotale è pertanto la persuasione illuminata, intima e ferma della eccelsa dignità del Sacerdozio: però questa verità s'impone alla volontà sotto la specie di un bene sommamente pregevole e desiderabile; è il «tesoro del campo», «la perla di gran pregio», il cui acquisto vale ogni rinuncia.¹ Essa muta direzione alla vita, avvalora ogni più piccolo atto della giornata del seminarista, gli fa accettare ogni precetto, benedire ogni rinuncia, gradire la fatica dello studio ed il peso della disciplina. Le testimonianze circa la eccelsa dignità del Sacerdozio, dai tempi Apostolici fino ai nostri giorni, sono così copiose e concordi, che l'educatore e l'allievo possono attingervi senza fatica. Seguendo questa aurea tradizione, Noi stessi non abbiamo trascurato occasione di ricondurvi l'attenzione del clero e dei chierici, specialmente con la Esortazione Apostolica «*Menti Nostrae*».² Volendo ora, non aggiungere, ma sviluppare alquanto qualcuno di quei concetti, particolarmente della terza parte, abbiamo stimato di proporvi questi pensieri:

1. - *Prepararsi al Sacerdozio significa formarsi un'anima sacerdotale.*

2350

Il carattere sacramentale dell'Ordine sigilla da parte di Dio un patto eterno del suo amore di predilezione, che esige dalla creatura prescelta il contraccambio della santificazione. Ma anche come dignità e missione, il Sacerdozio richiede l'adeguamento personale della creatura, sotto pena di essere giudicata alla stregua di invitati sprovvisti della veste nuziale e di servi sperperatori dei divini talenti.³ Alla dignità concessa deve corrispondere quindi una dignità acquisita, per cui non basta un sol atto di volontà e di desiderio, sebbene intensissimo. In concreto, si diventa sacerdoti, se si forma un'anima sacerdotale, impegnando incessantemente tutte le facoltà ed energie spirituali a conformare la propria anima sul modello dell'eterno e sommo Sacerdote, Cristo. A tale spirituale metamorfosi, di cui non si nascondono le difficoltà, ma neppure si tacciono le intime delizie, dev'essere rivolta l'opera educatrice dei seminari. I termini ad quem di questa interiore metamorfosi dovranno riguardare la persona del candidato, il mondo, la futura attività.

¹ Cfr. *Mt.* 13, 44-45.

² 23 sept. 1950: AAS 42, 657 ss. [Cfr. nn. 2198 ss.].

³ Cfr. *Mt.* 22, 11-12; 25, 15-30.

Con umiltà e verità il chierico deve assuefarsi a nutrire della sua persona un concetto ben differente e più alto di quello ordinario del cristiano, anche insigne: egli sarà un prescelto tra il popolo, un privilegiato dei carismi divini, un depositario del potere divino, in una parola un alter Christus, che sostituirà l'uomo con tutte le naturali sue esigenze e condizioni. La sua vita non sarà più sua, ma di Cristo: è anzi Cristo che vive in lui.¹ Egli non « si appartiene », come non appartiene a parenti, amici, neppure ad una determinata patria: la carità universale sarà il suo respiro. Gli stessi pensieri, volontà, sentimenti non sono suoi; ma di Cristo, sua vita. Tali concetti possono sembrare troppo arditati ai giorni nostri, in cui il motto « vivere la sua vita » è diffuso quasi assioma indiscutibile, anche allorché significa autonomia e libertà sfrenata; ma non è forse il sacerdote « sale della terra » e « luce del mondo »?²

Eguale diversa e più elevata è la visione del mondo nell'anima sacerdotale. I suoi occhi non vedono che un mondo popolato di anime: i loro pregi, le loro lotte, piaghe, necessità. I sensi esterni s'imbattono altresì coi corpi, ma in quanto sono tabernacoli di Dio, o destinati ad esserlo, e coi beni materiali, in quanto mezzi per la divina gloria. Tale visione spirituale, mentre attenua le seduzioni del mondo fisico, rende più intenso il senso di carità verso coloro, a cui la vita è prodiga di lacrime: questi sono i prediletti dell'anima sacerdotale. Nonostante che viva nel mondo, il sacerdote non si sente suo prigioniero, né sotto gl'impulsi talora violenti delle passioni, né per il gravame delle miserie: ma, libero come ogni spirito che si muove nel suo centro connaturale, egli signoreggia gli eventi, le contraddizioni, la vanità del tempo e della materia. Egli è il capo di tutti coloro che intendono ribellarsi alla servitù del peccato, dichiarando guerra alla concupiscenza della carne e degli occhi, e alla superbia della vita.³ Avversario dichiarato del « mondo »⁴ egli né teme le sue vendette, né soccombe ai suoi ricatti, né spera nei suoi premi. Neppure dalla Chiesa egli attende terrene ricompense alle sue fatiche, ben pago dell'onore di « cooperatore di Dio » e degli ineffabili conforti che Dio largisce ai suoi servi.

Anche della sua futura attività il chierico acquisterà concetti superiori, derivati dallo stato di « ministro di Cristo » e di « amministratore dei misteri di Dio »,⁵ di « collaboratore di Dio ».⁶ Il sacro ministero dovrà condizionare ogni suo atto ed opera. Sarà l'uomo delle rette e sante intenzioni, simili a quelle che muovono Dio ad operare. Ogni mescolanza d'intenzioni personali, suggerite dalla sola natura, saranno da considerarsi non degne del carattere sacro ed evasione dalla propria orbita. Se determinate attività gli saranno larghe di umane soddisfazioni, egli ne sarà riconoscente a Dio, accettandole come sussidio, non sostituzione, delle

¹ Cfr. G. 2, 20.

² Mt. 5, 13-14.

³ Cfr. 1 I. 2, 16.

⁴ Cfr. *ibid.* 15.

⁵ 1 C. 4, 1.

⁶ *Ibid.* 3, 5.

sante intenzioni. Ma la principale sua azione sarà strettamente sacerdotale, ossia di mediatore degli uomini con l'offrire a Dio il Sacrificio del Nuovo Testamento, col dispensare i Sacramenti e la divina parola, con la recita del divino Ufficio a vantaggio ed in rappresentanza del genere umano. Prescindendo dai rari casi di evidente ispirazione divina, il sacerdote che non ascendesse l'altare devotamente e frequentemente, come prescrivono i sacri canoni,¹ e non amministrasse, quando occorra, i Sacramenti, sarebbe simile ad un albero, piantato dal Signore nella sua vigna, forse ammirabile per molti pregi, ma tristemente sterile ed inutile. Tanto più negativo dovrebbe essere il giudizio verso il sacerdote che anteponesse, nella sua stima, all'esercizio della podestà sacramentale, attività esterne, anche nobilissime, quale la scienza, ed utilissime, quali le opere sociali e di beneficenza, quantunque egli, se è destinato dal suo Vescovo agli studi scientifici o alle attività caritatevoli, può ben in ambidue ravvisare un prezioso ed oggidì necessario apostolato. Non soltanto Dio e la Chiesa, ma anche i fedeli laici, talora i più tiepidi, amano di vedere nel sacerdote il Ministro di Dio innanzi tutto, circoscritto in ogni momento dal medesimo alone che irraggia dal sacro ostensorio. Sacra, infatti, non è solo la sua opera, ma altresì la sua persona. Di fronte a così profonda trasformazione e sublimazione richiesta dalla Chiesa alle vostre anime, l'umiltà vi faccia pur ripetere *Quomodo fiet istud?* (Lc. 1, 34); ma la fiducia nella onnipotenza della grazia vi rassicuri.

2351 2. - Prepararsi al sacerdozio significa rendersi strumenti atti nelle mani di Cristo.

Immensa la degnazione di Dio verso coloro che elegge a strumenti della sua volontà salvifica! Depositario e dispensatore dei mezzi di salute, il sacerdote come non può disporre a proprio arbitrio, poichè è « ministro », così mantiene inalterata l'autonomia di persona, la libertà e responsabilità dei suoi atti. Egli è, pertanto, strumento cosciente di Cristo, il quale, a guisa di geniale scultore, si serve di lui come dello scalpello, per modellare nelle anime l'immagine divina. Guai, se lo strumento si rifiutasse di seguire la mano del divino artista; guai, se ne deformasse, a proprio capriccio, il disegno! Ben mediocre risulterebbe l'opera, se lo strumento fosse, per propria colpa, inetto! Lo scopo dei seminari è propriamente questo: guidare i giovani chierici a formarsi strumenti di Cristo, perfetti, efficaci, docili.

Innanzitutto, *perfetti*, ossia provvisti delle doti necessarie all'esercizio del sacro ministero. Voi conoscete certamente quali esse siano: vorremmo, però, che notaste come la perfezione del sacerdote non è un fatto a sé stante; bensì segue e si sovrappone alla perfezione naturale ed umana del soggetto. Non si diventa sacerdote perfetto, se non si è, in qualche

¹ Cfr. CIC can. 805-806.

modo, uomo perfetto. A questo concetto sembrano ispirarsi i sacri canoni, che esigono nell'ordinando l'esenzione da taluni difetti ed irregolarità.¹ Tale esigenza è, per così dire, condivisa dal popolo cristiano, che brama riconoscere nel proprio pastore un uomo distinto dagli altri per doti e virtù anche naturali, una « persona superiore » per qualità intellettuali e morali, quindi, colto, intelligente, equilibrato nei giudizi, sicuro e calmo nell'agire, imparziale ed ordinato, generoso e pronto al perdono, amico della concordia e nemico dell'ozio, in una parola, il *perfectus homo Dei* (2 T. 3, 17). Per il sacerdote anche le cosiddette virtù naturali sono esigenze dell'apostolato, perchè senza di esse verrebbe ad offendere o a respingere gli altri. A questa perfezione, già acquisita come meglio è possibile, deve aggiungersi la perfezione propria dello stato sacerdotale, ossia la santità. Nella citata Nostra Esortazione illustrammo estesamente la equivalenza, e quasi sinonimia, tra Sacerdozio e Santità. Questa è l'elemento primo che fa del sacerdote un perfetto strumento di Cristo, poichè lo strumento è tanto più perfetto ed efficace, quanto più è unito strettamente alla causa principale, che è Cristo.

La sua *efficacia* è, inoltre, data dalla sua scienza, particolarmente teologica. Ma della formazione scientifica del clero Ci siamo occupati ripetutamente in altre circostanze, ed anche in documenti solenni.² Tenete per fermo che non si può essere strumenti efficaci della Chiesa, se non si sia forniti di una coltura proporzionata ai tempi. In molti casi non bastano né il fervore delle proprie persuasioni, né lo zelo di carità per conquistare e conservare le anime a Cristo. Anche qui il buon popolo ha ragione, quando si augura sacerdoti « santi e dotti! ». Sia dunque lo studio la vostra ascesi, tanto più che ha come oggetto le cose divine.

Ma, se la perfezione e l'efficacia dello strumento possono supplirsi da Dio, la docilità dipende dalla umana volontà. Uno strumento indocile, riottoso alla mano dell'artista, è inutile e dannoso: è piuttosto strumento di perdizione. Iddio può far tutto con uno strumento ben disposto, benchè imperfetto; nulla, invece, con un ribelle. Docilità vuol dire obbedienza; ma molto più, « disponibilità nelle mani di Dio » per qualsiasi opera, necessità, mutamento. La compiuta « disponibilità » si ottiene col distacco affettivo dalle mire personali, dai propri interessi, ed anche dalle più sante intraprese. Il distacco, a sua volta, si fonda sulla umile verità, insegnata da Cristo: « quando avrete compiuto tutte le cose comandatevi, dite: siamo servi inutili ».³ Esso, peraltro, non importa, come già abbiamo accennato, né menomazione d'impegno negli uffici affidativi, né rinuncia della legittima soddisfazione per i buoni risultati ottenuti. La disciplina che il seminario vi impone, con spirito sempre paterno, non ha altro scopo se non di educarvi alla docilità verso Cristo e la Chiesa.

¹ Cfr. CIC can. 984, 987. [Cfr. nn. 1407 ss., 1422 ss.].

² Cfr. *Discorsi e Radiomessaggi* 1, 211-228; [cfr. nn. 2040 ss.]; *Humani generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 561-578; [cfr. nn. 2192 ss.].

³ *Lc.* 17, 10.

3. - Prepararsi alla perseveranza.

Tutto sembra roseo intorno a voi, diletti chierici, in questi anni di preparazione, ai quali ritornerete col ricordo ricolmo di dolce nostalgia. Il vostro presente entusiasmo giovanile, le rette intenzioni che vi animano, l'impegno con cui attendete alla santificazione, vi fanno forse presagire un ministero sacerdotale fecondo e tranquillo, la cui serenità non sarà turbata neppure dalle lotte contro i nemici di Dio. Ve lo auguriamo di cuore; ma la realtà non deve essere taciuta. Occorre che fin d'ora vi prepariate, per ogni caso, a tollerare il suo flagello, esercitandovi alla vigilanza ed alla perseveranza. Col passare degli anni, col moltiplicarsi delle fatiche e delle lotte, col naturale sminuire delle forze fisiche e psichiche, non è affatto anormale che si producano nel vostro spirito quelle crisi profonde, che sembrano offuscare ogni ideale, sconvolgere ogni più bel programma, spegnere ogni più acceso fervore. A simili crisi, accompagnate talvolta dall'imprevisto scatenamento delle passioni, spesso si è dato adito per aver trascurato le più elementari cautele, se non proprio col volontario inadempimento di precisi doveri; ma, non di rado, esse sopravvengono egualmente, senza che se ne sia data occasione, quasi come uragani improvvisi in mare tranquillo. Il ritmo febbrile del dinamismo moderno, che impedisce all'anima di interrogarsi e di ascoltarsi, le mille insidie poste in agguato sul comune cammino, il diffuso disorientamento degli spiriti concorrono a creare questi drammi interiori. Il sacerdote, fino allora « uomo superiore », può venire a trovarsi nel novero di quegli uomini, descritti efficacemente con la espressione ordinaria « uomini dai nervi a pezzi », incapaci, cioè, di riprendere le redini e il dominio di sé stessi. Se ciò accadesse, nessuno potrebbe prevedere l'epilogo di una vocazione fino allora chiara e feconda. Vi scongiuriamo, pertanto, diletti chierici, di addestrarvi fin da questo momento a tali possibili eventi, prevedendo e provvedendo. Misurate, innanzi tutto, le vostre forze, calcolando, però, in un'unica somma, quello che Dio vi darà, ma fate di tutto per conservarle intatte, per accrescerle, adottando quelle cautele e risorse, che la Chiesa largamente vi offre. Nell'esercizio della perseveranza, molto dovete attendervi dalla saggia guida dei direttori di spirito, ed, inoltre, dalla ininterrotta morigeratezza dei vostri costumi, dall'ordine dei vostri orari, dalla moderazione nell'intraprendere e svolgere attività esteriori. Sublime è la dignità a cui Dio vi chiama, numerosi e pronti i sussidi a vostro salutare uso; ma tutto potrebbe risolversi in una dolorosa delusione, qualora non foste solleciti, come vergini prudenti, a vegliare e a perseverare. — Al clero anziano vorremmo raccomandare: non deludete il giovane sacerdote. Senza dubbio le delusioni sono inevitabili, sia che derivino dalle generali condizioni umane o da particolari motivi locali; ma non debbono provenire da ciò che sacerdoti seniori, forse scoraggiati dai disinganni della vita reale, intorpidiscono le vive energie del giovane clero. Dove la matura esperienza non esige un no risoluto, lasciatelo far progetti, lasciatelo provare, e se tutto non riesce, confortatelo e incoraggiatelo a nuove imprese.

IOANNES XXIII (1958-1963)

De exemptione clericorum a servitio militari

(Ex Convent. cum Republica Boliviana, 29 nov. 1958).

2353

Art. X. - En tiempo de paz, los clérigos, los seminaristas, los religiosos y los novicios, están exentos del servicio militar.

En caso de movilización general, los sacerdotes prestarán el servicio militar en forma de asistencia religiosa; los demás clérigos y religiosos serán destinados, a juicio del Vicario Castrense, para servicios auxiliares de los Capellanes o a las organizaciones sanitarias.

Estarán exentos del servicio militar, aún en el caso de movilización general, los Ordinarios, los sacerdotes que tengan cura de almas, como los párrocos y coadjutores, los rectores de iglesias abiertas al culto y los sacerdotes al servicio de las Curias diocesanas y de los Seminarios.

AAS 53, 302.

Vera gloria sacerdotii catholici

(Ex Allocut. *Le espressioni* ad Professores et alumnos Pont. Collegii Urbaniani de Propaganda Fide, 30 nov. 1958).

2354

Ciò che costituisce la gloria incontaminata del sacerdozio cattolico, in qualunque punto della terra, e in tutti i servigi di buon apostolato specialmente ora, e senza dubbio nell'avvenire, è questo: la vita immacolata, è cioè: la purezza della mente e del cuore; lo spirito di mitezza e di umiltà; la fiamma perenne e pura della azione e del sacrificio.

a) Non lasciatevi informare, né sedurre, da ogni vento di dottrina, né da ogni aura che tolga alcunchè alla integrità di questo insegnamento, che sta all'inizio di ogni altro. Ogni cedevolezza su questo punto, o compromesso anche in lieve misura, è sempre inganno e delusione.

Ah! cari figli: come è triste la sorte dei fiori avvizziti! Si attendeva da loro il profumo, la edificazione generale, e quasi la venerazione del popolo. Ed invece un colpo di vento e di tempesta tutto ha divelto.

Infelice è la giovinezza quando questo fiore è sciupato: e come si trascina a stento e con pena, anche per lunghi anni, il passo di chi non fece onore alla grande promessa della sua totale consacrazione a Dio!

Vita immacolata è sempre poesia e freschezza; sempre letizia ed entusiasmo; sempre fascino conquistatore delle anime.

b) Altro ornamento prezioso di vita sacerdotale sta nella mitezza e nella umiltà. Il Figlio di Dio, venuto sulla terra per ammaestrare gli uomini, di fatto non presentò altro insegnamento immediato più netto e preciso di questo: la umiltà dello spirito, della mente, della parola, del tratto.

Sovente questa umiltà è silenzio; questa mitezza può parere debolezza. Invero è robustezza di carattere e grande dignità di vita; è indicazione di sicuro valore, anche nel senso dell'avviamento pacifico di facili rapporti tra uomo e uomo.

Il successo è sempre assicurato e dato agli umili di cuore. Chi non lo è: chi cede alla tentazione della fierezza presuntuosa, è destinato a vivere giorni amari, a trovarsi presto a mani vuote, a passare anni di grande sconforto.

c) Anche lo studio, che traendo ispirazione dalla celeste sapienza, prepara le consolazioni della scienza vera e profonda, vuole essere tenuto in altissima considerazione, quando si innesta sopra propositi decisi di contributo serio all'apprendimento, alla diffusione ed alla difesa della verità.

Esso merita bene l'attenzione del giovane chiamato all'apostolato universale: alla trasmissione della grazia, passata dal cuore suo a quello dei fratelli suoi, e fatta servire alla conoscenza della dottrina rivelata ed alla gloria del Cristo.

È il caso di applicare l'ammonimento dell'Apostolo: « Beati voi, giovani, perchè siete forti ».¹

Tale fortezza trova le sue manifestazioni più gloriose nello spirito di sacrificio, che è mortificazione ed annientamento del proprio io, offerto come in olocausto alla volontà del Signore ed alla vera edificazione delle anime.

Discorsi 1, 63-65.

Quid studia sacerdotalia spectent

(Ex Allocut. *Verba studiosae* ad Moderatores, Professores et Alumnos Pont. Universitatis Gregorianae, 18 ian. 1959).

2355

Probe novimus Gregorianae Universitatis ceterorumque Athenaeorum alumnos, non modo ad miram illam, quae inter humanas divinasque disciplinas intercedit, convenientiam congruentiamque contendere, non modo ad animi ornamenta sacerdotalis ordinis propria pro viribus con-niti — intaminatam dicimus morum integritatem, allicientem animi lenitudinem, solidamque ac flagrantem pietatem ceteris in exemplum praelucentem — sed etiam, ut praeclarus asceseos magister admonet, saeculo decimo quinto vivens, S. Laurentius Iustinianus, Protopatriarcha Venetiarum ac Nobis familiarissimus, omni nisu cavere « per humilitatis virtutem contra ambitionis cogitationes ac stimulos » ab hac gravi imprudentia; qua scilicet unusquisque ne audeat, « se neglecto, aliorum oneribus se subigere, cathedras pastoralis officii optare, peculiare magistratus et popularum famam precibus mendicare ».²

Discorsi 1, 120.

¹ 1 I, 2, 24.² S. LAUR. IUSTIN. Opera, ed. 1721: *De exercitio perfectionis*, XI, 600.

Sacerdos Liturgiam sentiat eiusque spiritu imbuatur

(Ex Allocut. ad Moderatores et Alumnos Pont. Collegii Pii Latini Americani et P. Brasiliensis, 15 febr. 1959).

2356

Anzitutto l'insegnamento che si riferisce alla Liturgia. Il Sacerdote è fatto per la Liturgia: per viverla intensamente e farla vivere ai fedeli. Ciò è così vero che uno dei segni di vocazione nel bambino è l'attrattiva, il gusto che sente nell'imitare con frequenza le funzioni liturgiche. Quanti sacerdoti, da fanciulli, si sono costruiti un piccolo altare!

Ai giorni nostri si nota, nel campo liturgico, un gran movimento ricco di iniziative. È, indubbiamente, un segno di vitalità. La Chiesa, in linea di principio, non le respinge; le osserva prudentemente; non poche le approva. Nella gioventù tutti sentono incitamento a fare qualche cosa di diverso dall'antico, qualche cosa che rifletta la propria personalità. Tuttavia bisogna stare in guardia dalle esagerazioni: e occorre evitare il pericolo che si abbandonino le grandi linee fondamentali e classiche della Liturgia della Chiesa, come sono fissate nel Messale, nel Breviario e negli altri libri liturgici.

Al Sacerdote incombe l'insostituibile dovere di assimilarsi e sentire la Liturgia. Solo così potrà infondere uguale desiderio nei fedeli. Che cosa capita di osservare oggi? Non pochi cattolici, specie nelle grandi città, assistono alla S. Messa in maniera superficiale: sono presenti materialmente in chiesa; ma ben poco conoscono del sublime Mistero che, per essi, si svolge sull'altare. Non così si onora degnamente il Signore. Ecco dunque un'attività mirabile che il Sacerdote deve esplicitare, con profonda scienza, virtù, e zelo; si da conferire al movimento liturgico una conquista trionfale; si da rendere i fedeli a lui affidati veramente partecipi di quel *regale Sacerdotium* a cui è chiamato il popolo cristiano...

Il secondo pensiero riguarda il contenuto della sacra Predicazione nel tempo quaresimale. Il Supremo Pastore spera tanto che i predicatori siano, in tutto e sempre, gli araldi del Vangelo. La sacra Predicazione deve tenere costantemente vivo il significato, il contenuto della dottrina di Cristo, gli interessi del Signore e delle anime. Il Predicatore non deve abbandonarsi alla ricerca di temi astratti o peregrini, che talvolta possono impressionare le menti desiderose di novità, ma spiegare i punti base della dottrina cristiana. Non deve cercare effetti di ammirazione o di lode; ma soltanto parlare di Gesù Cristo, e di Gesù Cristo, Crocifisso.

Discorsi 1, 603 s.

Falsa notio et pericula sacerdotii hodierni

(Ex Allocut. *Il Nostro cuore* ad sacerdotes ex Apostolica Cleri Unione, centesimo volvente anno ab obitu S. Ioannis M. Vianney, e tota Italia Romae congregatos, 12 mart. 1959).

2357

Alti ideali sostengono, oggi come sempre, i Nostri sacerdoti. Essi nutrono il desiderio di una perfetta vita sacerdotale, che non scenda a compromessi con lo spirito del secolo; essi vogliono rafforzare i vincoli

di fraternità sacerdotale, affinché la vita spirituale e pastorale di ciascuno, superati i termini angusti della solitudine, si sviluppi con raddoppiato fervore e maggiore efficacia; essi si applicano con instancabile sollecitudine alla impostazione e risoluzione dei problemi sempre nuovi dell'apostolato odierno.

Di questo Ci compiaciamo intimamente. Ma d'altra parte non siamo ignari dei pericoli, che l'*inimicus homo* non cessa di seminare anche fra le opere più sante. Né ci sfugge come un malinteso spirito di conquista, e una smaniosa ricerca di novità possano produrre una perdita pericolosa delle genuine virtù sacerdotali...

1. - Il sacerdote è innanzitutto e soprattutto uomo di Dio, «vir Dei». Così vi pensa e vi giudica il popolo cristiano, così vi vuole il Signore. Cercate dunque di conformare la vostra vita a quei puri pensieri, che tale definizione di per sé stessa suscita nel vostro cuore. Dicendo uomo di Dio, si esclude dal sacerdote tutto ciò che non è Dio. Vero sacerdote è colui che, come Abramo, scelto ad essere *pater multarum gentium*,¹ ha abbandonato per sempre ogni cosa per seguire la voce divina. Gli è stato detto infatti: *Egredere de terra tua, de cognatione tua, et de domo patris tui et veni in terram, quam monstrabo tibi* (Gn. 12, 1). Su questa terra promessa si alza, per il vero sacerdote, la croce. Egli non cerca altro che Cristo, *et hunc crucifixum*.² Di fatto Iddio eterno ed invisibile si rivela in Gesù; e il sacerdote deve avere gli occhi esercitati nello scoprire il *Mediator Dei et hominum*,³ che indica il Padre. *Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me?... Qui videt me, videt et Patrem* (I. 14, 9).

La vostra vita sia dunque impregnata del buon profumo di Cristo, nell'amore ardente a Lui, che ci guida al Padre. Questa è la vera base di una vita sacerdotale piena di intima pace, e di irresistibile incanto per le anime. Vi diciamo pertanto: «Amor Christi et amor silentii». Gesù Cristo sia il vostro unico amico e consolatore, nelle veglie davanti al Tabernacolo, o al tavolo di studio, nella cura dei poveri e dei malati, nel ministero della sacra predicazione. Cercate soltanto Lui, considerando le cose umane nella sua luce, per conquistarle a Lui. Prendete su di voi il suo giogo soave e il suo peso leggero, praticando le virtù proprie di ogni vita consacrata: dedizione al Signore e alle anime, lavoro insonne per la Chiesa, esercizio delle quattordici opere di misericordia, obbedienza pronta e sincera al Vescovo, rispetto pieno di virile tenerezza per le cose sante.

Gesù non si trova nella vita dissipata, anche se si invocassero le più sacrosante ragioni del ministero. Per questo vi abbiamo anche detto: «Amor silentii». Il silenzio è sicura custodia di tutte le virtù, specialmente della castità e della carità; è garanzia di efficace lavoro pastorale.

Siate dunque sempre, e in ogni cosa, veri uomini di Dio, silenziosamente impegnati nella ricerca della perfezione e della carità, «in Christo Iesu Domino Nostro».

¹ Cfr. Gn. 17, 5.

² Cfr. 1 C. 2, 2.

³ Cfr. 1 T. 2, 5.

2358

2. - Un altro pensiero a Noi familiare vogliamo comunicarvi, Venerabili Fratelli e diletti figli, che già dichiarammo ai fedeli di Roma e del mondo, il giorno in cui prendemmo possesso della Nostra Cattedrale, l'Arcibasilica Lateranense. Spiegando l'augusta significazione del solenne rito liturgico, richiamavamo l'attenzione su due oggetti più preziosi dell'altare: «il Libro e il Calice». E dicevamo: «Il Vescovo e tutti i sacerdoti in sua collaborazione esprimono il primo carattere della missione pastorale della Chiesa: l'insegnamento della sacra dottrina. Eccovi nel Messale i due Testamenti; eccovi nell'annuncio fatto al popolo il punto principale e più alto del sacerdozio cattolico... È qui che piace innanzitutto affermare il carattere sacro del ministero pastorale: la catechesi robusta, splendente e fascinatrice.»¹ Anche oggi, nel ripetervi queste parole, amiamo indicarvi come fonte principale di vera dottrina, e di salutare alimento per la missione pastorale, i Libri santi. Non bastano i compendi e i prontuari di predicazione, e neppure le riviste teologiche anche più complete, se non c'è questo fondamento; e tanto meno basta alla vostra vita intellettuale e interiore la stampa multicolore e sottilmente seduttrice, che turba l'intimo silenzio e il colloquio dell'anima consacrata col suo Dio. Come avverte il Nostro Predecessore S. Gregorio Magno, di cui oggi ricorre la festa liturgica: «Valde namque inter humana verba cor defluit: cumque indubitanter constet quod externis occupationum tumultibus impulsus a semetipso corrumpat, studere incessabiliter debet, ut per eruditionis studium resurgat».²

Vi raccomandiamo pertanto lo studio assiduo della S. Scrittura, della teologia, delle scienze sacre, alla luce del vivo magistero ecclesiastico, che vi mantenga sempre giovani nello spirito, e vi sottragga al pericolo di dare agli altri un insegnamento impreciso, o nubiloso, o ardito, o monotono. Le anime cercano la parola di Cristo, e il sacerdote deve comunicarla loro nella sua integrità e freschezza.

«Accanto al Libro, ecco il Calice» — dicevamo ancora —. «La parte più misteriosa e sacra della Liturgia Eucaristica si svolge attorno al calice di Gesù, che contiene il suo Sangue prezioso. Gesù è il nostro Salvatore, e noi partecipiamo misticamente al Corpo suo, la Santa Chiesa. La vita cristiana è sacrificio. Nel sacrificio animato dalla carità sta il merito della conformità nostra a ciò che fu lo scopo finale della vita terrena di Gesù».³ Anche oggi vi esortiamo con paterno affetto a fare dei Sacri Misteri il centro delle vostre giornate. Non si dà perfezione né vero amore di Dio e di Cristo, senza una profonda devozione all'Eucaristia, che è la vita di tutti i fedeli, ma specialmente dei sacerdoti. In essa il Signore dolcemente ci invita con l'esempio a spenderci per le anime, ad amare la rinuncia, ad essere obbedienti com'Egli è stato, fino alla morte ed alla morte di Croce.⁴

¹ Ex Alloc. *Al saluto*, 23 nov. 1958: AAS 50, 916, 917.

² *Regul. Past.* II, c. 11: ML 77, 48.

³ AAS 50, 918.

⁴ Cfr. *Ph.* 2, 8.

Il sacerdote che vive del Libro e del Calice conserva intatta la sua vocazione *usque in diem Christi Iesu*.¹

2359

3. - Come ultimo ricordo del Nostro incontro vi raccomandiamo un altro grande amore, che deve trasfigurare la vostra vita: l'amore delle anime. Ben sappiamo che questo è il vostro ideale, ma non crediate superflua la Nostra ammonizione. Essa è dettata da una considerazione, che addolora i pastori di anime: come mai, dopo tanti sforzi e sacrifici, dopo innumerevoli seminagioni, il frutto raccolto è spesso tanto scarso? Come mai, pur adoperando tutti i mezzi dell'apostolato, non risorgono i morti figli della Chiesa, così come all'azione del servo del profeta Eliseo, di cui parla l'odierna liturgia quaresimale, il fanciullo rimase inerte?

Non surrexit puer! (4 Reg. 4, 31). Talvolta non avvengono i miracoli spirituali, perchè l'intenzione non è sempre pura; forse perchè non si cerca sempre e soltanto il bene delle anime, sacrificando per esse noi stessi; forse perchè si confida troppo in mezzi simili a quelli umani, e perciò labili, senza fondarsi sulla preghiera e sul sacrificio totale.

Vero amore alle anime vorrà dunque dire lavoro costante alla propria santificazione, con l'uso dei mezzi classici che la Chiesa inculca con particolare insistenza, specialmente nel tempo di Quaresima: *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et ieiunio* (Mc. 9, 28): vorrà dire pertanto amore alla preghiera e alla contemplazione, pratica della penitenza: continua ricerca di miglioramento ascetico — senza peraltro usare forme che eccessivamente imbrogolino o mortifichino la adulta personalità di ognuno.

AAS 51, 198-201.

De excellentia sacerdotii

(Ex Adhortat. *A quarantacinque anni* ad clerum qui e tota Venetorum regione Venetias convenerat, 21 apr. 1959).

2360

È ben naturale che clero e popolo, ma i sacerdoti innanzitutto, si domandino che cosa porti di nuovo Pio X, in questo suo ritorno a Venezia, dopo quasi mezzo secolo dalla sua dipartita: quali utili richiami egli ci rechi per la incertezza della vita ecclesiastica, determinata dalle circostanze odierne. La maestà della morte e la conclamata celeste glorificazione conferiscono una significazione speciale all'insegnamento di questo grande, di questo Santo insigne.

Pur tenendo conto delle variazioni delle età, che nel loro succedersi turbinoso ripetono i pregi e i difetti di ogni tempo: — giovani che subiscono il fascino delle novità e del passare innanzi agli anziani, talora con qualche presunzione: uomini maturi tentati di scegliere ciò che corrisponde alle proprie comodità, più che al bene comune e generale — gli impegni del sacerdote sono pur molti e gravi, e si impongono alla attenzione ed alla coscienza di ciascuno.

Pio X, tornato in mezzo ai suoi, a quelli che per sacra Ordinazione gli

¹ *Ibid.* 1, 6.

sono più particolarmente vicini, richiama solennemente tre punti di vita sacerdotale, specialmente interessanti in ogni epoca della storia: la luminosa sopravvivenza così accentuata, il fascino — di cui siamo testimoni — che esercita sulle anime e sulle collettività cattoliche di tutto il mondo, Ci fanno ripensare alla dignità sacerdotale, all'amore alla Santa Chiesa e alla saggezza umana e cristiana che specialmente si addice al vivere nostro, chiamati come siamo: *lumen mundi, sal terrae*.¹

Sono tre elementi di primissimo ordine per la edificazione della nostra vita, cari sacerdoti, per la efficacia del vostro ministero: tre moniti di questo *sacerdos magnus Dei excelsi*, sacerdote sommo dell'Altissimo, reso oggetto di così spontaneo amore popolare, e proposto alla imitazione di tutti.

L'autore della *Imitazione di Cristo*, nel IV libro, capo 5, definisce con un tratto ineffabile la caratteristica grandezza del sacerdote in faccia al cielo e alla terra: « Grande ministerium et magna dignitas sacerdotum, quibus datum est quod Angelis ipsis non est concessum ».

Ministero di grazia dunque, privilegio singolare!

Questa dignità è insita al fatto stesso della vocazione. Via via si definisce con la vestizione clericale, con il conferimento della tonsura, nella ascesa agli Ordini Sacri, nella *missio canonica*, che è tutto un poema di rispetto e di amore della Santa Chiesa per le anime, e di fiducia nei suoi sacerdoti.

Il Concilio di Trento, nelle cui sessioni passò sensibilissima la esigenza di un perfetto adeguamento del sacerdote ai suoi altissimi doveri, sta a rammentare, con parola severa e penetrante, ciò che più volte Ci permetteremo di sussurrare, quasi in preghiera, ai seminaristi e ai sacerdoti della Nostra cara Venezia. Le parole alte e gravissime del Concilio di Trento: « Sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos ut habitu, gestu, incessu, sermone nihil nisi grave, moderatum ac religione plenum praeseferant ».² Sono espressioni precise e degne di essere tenute a mente e ripetute come il *Gloria Patri* del Breviario.

Il popolo cristiano, nonostante il variare dei gusti e l'affievolirsi dell'antico spirito di raccoglimento attorno alla parrocchia, vuole ancora e sempre il sacerdote degno, illuminato, amabile, santo.

Purtroppo la polvere della mondanità sembra tutto confondere e tutti avvolgere. Ma la esigenza della ecclesiastica dignità resta intatta nella opinione generale e nelle intimità più riposte dei cuori, perfino nei fanciulli.

Il sacerdote se è vivo come fuoco, e perciò luminoso, puro, ardente, vale tutto: altrimenti conta un bel poco, anche nella considerazione di coloro che momentaneamente hanno disertato la pratica religiosa.

La « Haerent animo »³ di S. Pio X — che nel cinquantesimo della sua

¹ Cfr. Mt. 4, 13.

² Sess. XXII, *De Ref. can.* 1: CT. 8, 965 [Cfr. n. 288].

³ [Cfr. n. 1263].

acclamata apparizione rimeditammo il 18 settembre dell'anno scorso nella celebrazione del centenario del sacerdozio a Castelfranco — sgorgò dal cuore infuocato di Pio X, proprio come un gemito paterno, per richiamare il clero, diocesano e regolare di tutto il mondo, alla vita interiore più intensa ed alla santificazione.

Cari sacerdoti! Se Pio X è penetrato nella coscienza dei popoli, se tuttora la scuote, se la Chiesa docente attinge anche oggi al suo magistero, ciò è dovuto al fatto che egli sentì, visse e gustò questa altissima dignità, e vi si conformò senza sforzo e con naturalezza in ogni circostanza della sua vita, da cappellano cooperatore fino a Pontefice Sommo.

Prima ed accanto ad ogni altra preoccupazione di nuove risorse per opportuni aggiornamenti pastorali, e di applicazione di nuove risorse per accostare le varie categorie di fedeli, abbiate cura precipua della vostra anima. Ve lo diciamo con tutta semplicità e familiarità paterna.

L'anima pura e ardente di un prete è mistero di luce, di grazia e di amore. Gli Angeli del Cielo l'ammirano e vedono in essa il riflesso della Maestà divina.

Felice il sacerdote che adempie con fedele cura i quotidiani doveri della preghiera: che ama il raccoglimento del tempio e della casa: che attinge la sostanza viva della sua predicazione dal Libro Sacro: che nei giudizi, nelle parole, nel tratto si uniforma agli esempi di Nostro Signore, della Madre sua e dei Santi: che non nutre eccessiva fiducia nelle risorse umane.

Poichè la santità gli è necessaria per la salvezza dell'anima sua e per l'efficacia del suo apostolato, ogni sacerdote deve avere la massima cura di accostarsi al Sacramento della Penitenza e servirsi di tutti quei sussidi che la esperienza suggerisce e la Chiesa approva.

« Si ergo sacerdos omnibus virtutibus fuerit ornatus, tunc est quasi optimum sal, et totus populus de illo conditur, magis videndo eum quam audiendo. Nam prima doctrina est videre bonum, secunda autem audire ».⁴ ...

In tutto, il prete deve portare un senso di misura, di garbo, di cortiale cortesia. Voi Ci comprendete. I fedeli non amano vedervi immersi negli affari terreni, quasi doveste risolvere tutto nello spazio di una generazione: e non apprezzano il sacerdote che si dimostra troppo caloroso o parziale. Conviene saper portare dappertutto e con grande dignità l'abito talare, nobile e distinto: immagine della tunica di Cristo: *Christus sacerdotum tunica*, segno splendente della veste interiore della grazia.

In *diebus iracundiae* sapersi controllare è merito grande, così che gli amici trovino in voi i moderatori delle passioni anche generose; e gli avversari, qualora ne incontraste, possano sempre giudicarvi galantuomini a tutta prova.

AAS 51, 376-380.

⁴ S. IOHAN. CHRYSOST., *Homil. 10 in Mt.* — opus imperfectum: MG 33, 685.

Familia christiana et vocationes sacerdotales ac religiosas

(Ex Allocut. *Quelle joie* ad sodales Operis « Equipes Notre-Dame », 3 mai. 1959).

- 2361 Dans la pensée de l'Eglise, un foyer vraiment chrétien est le milieu nourricier où la foi des enfants grandit et s'épanouit, et où ils apprennent à devenir non seulement des hommes mais des fils de Dieu. Ces enfants, chers pères et mères de famille ici rassemblés, vous avez voulu, à l'occasion de ce pèlerinage, Nous exprimer votre résolution de les offrir généreusement à Dieu, s'il les appelait un jour à son service. Dans un respect absolu de la vocation personnelle de chacun d'eux, vous atteste que ce serait pour vous un honneur et un bonheur de donner à l'Eglise les prêtres, les religieux, les religieuses, dont elle a tant besoin aujourd'hui pour répondre à l'appel des âmes. Votre geste nous touche profondément et Nous vous remercions de grand cœur, souhaitant que votre attitude de foi soit un exemple pour de nombreux parents chrétiens. Autant en effet serait périlleuse toute pression abusive à cet égard, autant en revanche est précieuse, et parfois irremplaçable, la délicatesse vigilante avec laquelle un père et une mère collaborent en quelque sorte avec Dieu et l'Eglise pour favoriser, dans l'âme de l'enfant, l'éclosion et la croissance de cette fleur fragile de la vocation.

Discorsi 1, 298.

Normae pro Convictoriis ecclesiasticis Romae

(Ex Disposit. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Tutti i Sacerdoti*, 21 mai. 1959).

- 2362 Art. 1. - Tutti i Sacerdoti del Clero diocesano, inviati a Roma dai propri Ordinari per frequentarvi gli Atenei ecclesiastici, devono dimorare nei rispettivi Collegi Nazionali o nei Convitti Ecclesiastici approvati a tal fine dalla Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi.
- I Convitti Ecclesiastici dell'Urbe hanno con i Collegi Nazionali lo scopo di creare l'ambiente e il clima spirituale richiesti dal perfezionamento della formazione ecclesiastica presso la Sede Apostolica.
- Art. 2. - Il Convitto Ecclesiastico è destinato ai soli Sacerdoti alunni di Corso presso qualche Ateneo ecclesiastico romano; l'accoglimento di un Chierico non ancora Sacerdote, in linea del tutto eccezionale, potrà essere autorizzato o anche richiesto dalla Sacra Congregazione, la quale fisserà « in limine » le modalità di una particolare assistenza.
- La permanenza in Convitto degli alunni fuori Corso è ammessa per il periodo di tempo necessario, a giudizio dell'Autorità accademica, per il completamento della tesi dottorale.
- Art. 3. - Il Convitto Ecclesiastico dovendo offrire, sia dal punto di vista spirituale che disciplinare, ai Sacerdoti che ne fanno parte la possibilità di conservare e integrare la loro formazione sacerdotale, non potrà fare a meno:
- a) di un apposito Regolamento;
 - b) di un Orario quotidiano ben definito, che preveda alcuni atti in comune più importanti;
 - c) di un sufficiente personale dirigente ben preparato.

Art. 4. - In particolare dovrà abitare nella casa un Padre spirituale ed essere a disposizione, settimanalmente, almeno un altro Confessore.

Ogni mese vi sarà un Ritiro spirituale e, come minimo, una conferenza ascetica ogni quindici giorni.

I singoli Convittori dovranno esibire al Rettore un documento scritto dal quale risulti che essi hanno compiuto gli Esercizi Spirituali a norma del Codice di Diritto Canonico (can. 126).

Art. 5. - Nessun Sacerdote potrà essere ammesso in un Convitto Ecclesiastico, se non dietro richiesta del proprio Ordinario diocesano, il quale dovrà anche precisare a quale Ateneo e Facoltà il Convittore è destinato.

Ogni Convittore inoltre dovrà essere fornito della « facultas celebrandi » e, eventualmente, delle « litterae iurisdictionis recipiendi confessiones » rilasciate dalle rispettive Curie diocesane.

Art. 6. - Ogni Sacerdote che entra a far parte di un Convitto Ecclesiastico, si impegna con ciò stesso a dimorarvi per l'intero anno accademico.

Nel caso che un Convittore, per il tramite del proprio Ordinario, abbia inoltrato alla Sacra Congregazione domanda per dimorare « extra Collegia » (il che dovrà essere fatto prima dell'inizio dell'anno accademico o nei primi giorni di esso), egli continuerà ad abitare in Convitto in attesa della risposta.

Art. 7. - All'inizio dell'anno accademico la Direzione del Convitto si interesserà tempestivamente a che i Sacerdoti convittori si procurino, entro i limiti previsti dal Vicariato di Roma, la « facultas in Urbe celebrandi ».

Art. 8. - La Direzione del Convitto autenticherà le domande di iscrizione ai Corsi accademici, verificando in pari tempo che esse corrispondano alle designazioni fatte dagli Ordinari diocesani.

Art. 9. - Non potranno essere consentite iscrizioni a Corsi extra-accademici (ad esempio: Azione Cattolica, Studio Rotale, Prassi presso i Dicasteri della Santa Sede, ecc.) se non interviene il consenso scritto dell'Ordinario diocesano e, nello stesso tempo, non risulta che l'interessato può farlo in modo compatibile con gli obblighi accademici.

Art. 10. - Grave è l'obbligo della frequenza ai Corsi accademici, da cui potrà dispensare volta per volta solo la Direzione, per fondati ed eccezionali motivi.

La Direzione, anche attraverso opportuni contatti con le Segreterie degli Atenei, controllerà l'adempimento di questo grave dovere da parte dei singoli Convittori.

Art. 11. - Per quanto riguarda gli esami, si osserveranno le norme previste dai singoli Atenei; deve comunque valere il principio che nella sessione di giugno o settembre vengano sostenuti tutti gli esami delle materie di Corso.

Art. 12. - Le Segreterie degli Atenei hanno per norma di comunicare tempestivamente i risultati degli esami sostenuti nelle diverse sessioni; occorrendo, la Direzione ne solleciterà l'invio, onde poter informare a sua volta gli Ordinari diocesani interessati.

Art. 13. - La Sacra Congregazione dei Seminari, pur ritenendo che gli impegni di studio debbono essere considerati come l'occupazione precipua dei Sacerdoti studenti, e che pertanto essi verrebbero meno alla fiducia dei propri Vescovi se si dedicassero ad altre attività pur buone e lodevoli, vede con piacere che, nei giorni festivi, si prestino per il Sacro Ministero, specialmente nel suburbio di Roma, dietro autorizzazione della Direzione del Convitto, che dovrà determinare i limiti del ministero da svolgere.

La celebrazione quotidiana della Messa nelle parrocchie e cappellanie di Roma deve essere compatibile con gli orari della comunità e le esigenze della frequenza accademica.

Art. 14. - I Sacerdoti convittori non possono prestarsi ad impartire lezioni nè in Convitto nè fuori.

Parimenti è vietato assumere l'incarico di insegnante di Religione, tanto presso le scuole dipendenti dall'Autorità ecclesiastica che in quelle dello Stato.

Art. 15. - Si potrà permettere l'uso moderato della televisione, ma in una sala comune e a discrezione dei Superiori del Convitto.

Per quanto riguarda la frequenza dei locali di pubblici spettacoli, ci si atterrà fedelmente alle norme emanate in merito dal Vicariato di Roma.

Art. 16. - Qualora un Sacerdote risulti gravemente inadempiente ai suoi obblighi accademici, la Direzione ne informerà, anche durante il corso dell'anno, il rispettivo Ordinario.

Quando consti che un Convittore tiene una condotta non consona al suo stato sacerdotale, dovranno essere informati sia il rispettivo Ordinario che la Sacra Congregazione dei Seminari.

Art. 17. - I Superiori si faranno un dovere di seguire e controllare anche il comportamento esterno dei Convittori, vigilando soprattutto a che essi non frequentino case private.

Particolare attenzione dovrà essere posta perchè sia fedelmente osservata la puntualità del rientro serale, da fissarsi ad ora precisa e conveniente, escludendo ogni permesso di uscita notturna.

I Convittori si comporteranno, sia in casa che fuori, con la proprietà e il decoro richiesti dall'abito ecclesiastico.

Art. 18. - Durante l'anno scolastico la presenza in Convitto deve essere continuata; non si ammettono assenze se non per gravi motivi, a giudizio della Direzione.

Art. 19. - Il passaggio da un Convitto ad un altro non è ammesso se non dietro richiesta scritta dell'Ordinario. In ogni caso, la Direzione accettante chiederà riservatamente a quella del Convitto « a quo » le ragioni del cambiamento.

La Direzione del Convitto « a quo » segnerà poi alla Segreteria dell'Ateneo frequentato dal Convittore — ai fini dell'iscrizione accademica — l'avvenuto passaggio.

Identica notificazione dovrà essere fatta per il caso previsto dall'art. 6, cp. 2.

Art. 20. - Il rapporto di dipendenza del Convittore dalla Direzione del Convitto non cessa se non col passaggio — autorizzato dal proprio Ordinario — ad altro Convitto o ad una dimora « extra Collegia » approvata dalla Sacra Congregazione, oppure con il definitivo ritorno in diocesi.

Art. 21. - I Convittori che, terminato l'anno scolastico, non fanno ritorno alle proprie diocesi, debbono produrre, in tempo utile, il permesso del proprio Ordinario che li autorizza a trascorrere il periodo estivo nel luogo scelto in precedenza.

La Direzione si informerà con particolare diligenza sulla condotta tenuta dai medesimi Convittori durante le vacanze.

Art. 22. - Poichè il buon andamento della casa dipende in parte anche dalla presenza di un adeguato personale di servizio, la Direzione ne curerà una scelta giudiziosa, le debite prestazioni e una giusta retribuzione.

I rapporti tra i Convittori e i domestici dovranno essere ispirati al rispetto e al riserbo dovuti.

Art. 23. - I Convitti Ecclesiastici, nel fissare le rette mensili, pur tenendo conto del reale costo della vita, si manterranno su una quota accessibile alle possibilità economiche, spesso scarse, dei Sacerdoti studenti.

Onde evitare odiosi confronti, le Direzioni dei vari Convitti si consulteranno previamente, interrogando in merito la Sacra Congregazione.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De dignitate Sacerdotii deque momento formationis Alumnorum ecclesiasticorum

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. Ancora non è spenta ad locorum Ordinarios, primo expleto saeculo a morte S. Joannis M. Vianney, 5 iun. 1959).

3363 Tante cose ha da dire ed insegnare il Santo Curato d'Ars ai giovani leviti del nostro tempo, da poter affermare che il messaggio ch'egli loro invia dagli splendori della gloria celeste è più attuale che mai.

I. - Prima di tutto Egli brilla come esempio di fedeltà agli inviti della Grazia; una volta conosciuta la volontà di Dio a suo riguardo, persegui l'ideale sacerdotale con tenacia senza pari, non lasciandosi scoraggiare dalle molte difficoltà che sembravano sbarrargli il passo verso una meta tanto umilmente ma anche tanto ardentemente desiderata, sempre guidato da una incommensurabile stima della dignità sacerdotale, sì da fargli esclamare rapito e come fuori di sé: « Oh, com'è grande il sacerdote! la sua grandezza non si vedrà bene che nel cielo. Se un sacerdote comprendesse in terra interamente la sua dignità, morrebbe non di spavento, ma di amore ».

Questa stima, questa costanza, questa dedizione la Chiesa addita alla gioventù ecclesiastica dei nostri tempi, perchè ne prenda stimolo per coltivare il santo ideale cui il Signore l'ha chiamata. È ben nota la scarsità di vocazioni che affligge oggi la Chiesa, mentre le necessità spirituali dei fedeli vanno aumentando ogni giorno più. Non che il Signore meno abbondantemente vada spargendo il seme della divina chiamata; ma, purtroppo, pochi la raccolgono e, fra questi, tanti sono coloro che, dopo aver posto mano all'aratro, si voltano indietro ed abbandonano il lavoro incominciato. A quanti dunque hanno sentito pressante l'invito del Maestro che li chiama ad essere i continuatori della sua opera di salvezza, il Santo Curato d'Ars torna a far loro considerare il dono inestimabile che posseggono: non permettano, per mancanza di generosità e di donazione, che il maligno, con vane lusinghe, loro sottragga la perla nascosta alla quale tutto deve essere gioiosamente sacrificato.

« Sorte » divina — come dice chiaramente il loro nome di « Chierici » — porzione prediletta nell'immensa famiglia di Dio, chiamata ad un destino speciale, ad una eredità particolare, essi debbono sempre ricordare, per trarne coraggio ed incitamento alla perseveranza, di che tenera bontà, benignità e munificenza sono stati oggetto da parte del Signore. Se l'Apostolo, ricordando ai semplici cristiani l'inestimabile beneficio della Redenzione, li esortava a vivere degnamente quali figli della luce, dimentichi

per sempre delle opere della carne, quanto debbono sentire per sé tale invito i giovani chiamati, non solo a partecipare alla salvezza, ma, sulla scorta del Divino Maestro, ad esserne i dispensatori e i ministri! Pensino dunque continuamente al dono di Dio, a quell'atto di predilezione divina, e se ne rendano ogni giorno più degni con una condotta conforme, nella quotidiana offerta della loro giovinezza alla Chiesa, che la domanda per la salvezza loro e dei fratelli.

2364

II. - Se noi guardiamo alla fisionomia sacerdotale del Santo Curato d'Ars, ci rendiamo conto che essa brilla di tanto splendore, da farne un genuino archetipo di prima grandezza. Egli sapeva che il Sacerdozio lo aveva misteriosamente identificato con l'unico ed eterno Sacerdote, il Verbo Incarnato: ciò che gli faceva ripetere frasi come queste: « Quando vedete il sacerdote, pensate a Nostro Signore Gesù Cristo », oppure: « Il Sacerdozio è l'amore del Cuore di Gesù ». Ma che importano le parole, sia pur belle ed espressive, con cui egli indicava questa divina realtà? L'essenziale per lui era di vivere il sacerdozio che il Signore esercitava per suo mezzo. Ecco dunque il Santo Curato nell'atteggiamento, voluto dall'Apostolo, di mediatore per il suo popolo, votato per tutta la vita all'adorazione, all'intercessione, al sacrificio totale; anche lui vittima, come il Redentore, per implorare « con gemiti inenarrabili », giorno e notte, la remissione dei peccati, pronto sempre a compiere nel suo corpo quello che manca alla Passione di Cristo.

Questa aderenza perfetta a Dio, questa conformità all'Eterno Sacerdote, che gli facevano tanto stimare la preghiera e la vita interiore, furono anche il segreto dei suoi strepitosi successi. Sapeva egli perfettamente che l'efficacia dei sudori apostolici dipende innanzitutto dalla preghiera e dall'unione con Dio, e, conscio della sua umile quanto eccelsa condizione di strumento della grazia divina, da essa e da essa sola aspettò la riuscita della sua azione apostolica. Non senza ragione dunque il Sommo Pontefice Pio XI ha costituito il Santo Curato d'Ars Patrono speciale dei parroci e dei sacerdoti in cura d'anime, volendo sottolineare, con questo, che l'azione pastorale, per essere veramente efficace, deve appoggiarsi sulla santificazione personale ed ancorarsi ad una profonda vita interiore.

La Sacra Congregazione dei Seminari deve purtroppo constatare che tanto ancora resta da fare in merito negli Istituti di formazione ecclesiastica. Considerando, infatti, gli atteggiamenti e lo spirito con i quali, soprattutto da parte del clero giovane, si affrontano i problemi dell'azione apostolica, viene spontaneo di chiedersi se i tradizionali principi della formazione ecclesiastica non siano troppo trascurati. Nella maggioranza dei casi ci si dedica, è vero, con grande generosità al sacro ministero; ma, rallentando i dovuti contatti con la preghiera e non praticando la debita mortificazione e la custodia del cuore, ben presto ci si esaurisce in vani tentativi e si finisce nella tiepidezza e nello scoramento.

Il fatto si è che senza vita interiore non si dà vero apostolo, e che da tutto il chiasso che si può fare, anche con la più prestigiosa tecnica ed organizzazione esterna, ben poco si raccoglie di frutti durevoli e salutari. Il vero

apostolo, conscio di essere un semplice strumento nelle mani di Dio, sa di avere a sua disposizione ben altri mezzi, non condizionati dal contingente della tecnica: egli sa che l'edificio spirituale si erge interamente sulla grazia e la preghiera, e che i frutti sono abbondanti nella misura che si confida nei mezzi spirituali e non si presume di sostituirvisi: « Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed, qui incrementum dat, Deus... Dei enim sumus adiutores » (1 C. 3, 7.9).

Il Sommo Pontefice Pio XI dice chiaramente: « Sarebbe un errore gravissimo se il sacerdote, trasportato da falso zelo, trascurasse la propria santificazione per tutto immergersi nelle opere esteriori, per quanto buone, del ministero sacerdotale... Senza la pietà, le più sante pratiche, i più angusti riti del Sacro Ministero saranno eseguiti meccanicamente e per abitudine; mancherà loro lo spirito, l'unzione, la vita ».¹

Più vicino a noi, Pio XII nella « Menti Nostrae » (23 sett. 1950) insiste sullo stesso concetto con grande vigore: « Un ardente spirito di orazione, se mai in altri tempi, oggi specialmente è necessario, quando il cosiddetto "naturalismo" ha invaso le menti e gli animi, e la virtù è esposta a pericoli di ogni genere, pericoli che talvolta s'incontrano nell'esercizio dello stesso ministero. Che cosa potrà meglio premunire da queste insidie, che cosa potrà meglio elevare l'anima alle cose celesti e tenerla unita con Dio che l'assidua preghiera e l'invocazione del divino aiuto? ».²

Più recentemente ancora il Santo Padre Giovanni XXIII fel. regn., che tanto insiste perchè il Clero si dia con completa dedizione ad un proficuo ministero pastorale, nel Suo discorso alla Unione Apostolica del Clero (12 marzo 1959), additando precisamente la figura del Santo Curato d'Ars, ammonisce molto eloquentemente: « Come mai, dopo tanti sforzi e sacrifici, dopo innumerevoli seminazioni, il frutto raccolto è spesso tanto scarso? Come mai, pur adoperando tutti i mezzi dell'apostolato non risorgono i morti figli della Chiesa? Forse perchè l'intenzione non è sempre pura; forse perchè si confida troppo in mezzi simili a quelli umani, e perciò labili, senza fondarsi sulla preghiera e sul sacrificio ».³

Insistiamo pertanto nel modo più vivo perchè gli educatori dei nostri Seminari, soprattutto i Rettori e i Padri spirituali, istruiscano con la dovuta frequenza i loro alunni, specialmente coloro che sono vicini ai Sacri Ordini, sulla natura del Sacerdozio, gli scopi della sua missione e i mezzi dell'apostolato; e lo facciano sulla scorta della dottrina più sana e tradizionale, da mutuari dalla Rivelazione, interpretata dal pensiero dei Padri e dal magistero ecclesiastico, non indulgendo a novità che, su un argomento così delicato, spesso capovolgono o almeno sfigurano l'insegnamento della Chiesa. Si ritiene tutto questo di gran peso; poichè quali saranno le idee istillate in proposito fin dagli anni del Seminario, tale sarà il comportamento che gli alunni terranno una volta ordinati ed entrati nel Sacro Ministero.

¹ Litt. Encycl. *Ad Cathol. Sacerdotes*, 20 dec. 1935; AAS 28, 23 s.

² AAS 42, 673. [Cfr. n. 2207].

³ [Cfr. n. 2359].

2365

III. - È noto a tutti l'attaccamento senza riserva che il Curato d'Ars aveva per la Chiesa. Per questa Santa Madre di tutti i credenti egli aveva un amore tenerissimo, e quando ne parlava con parola semplice ed ispirata ai suoi numerosi ascoltatori, il suo volto si trasfigurava, la sua voce vibrava di zelo ardente. Ma se il cuore andava ben oltre gli angusti confini del suo piccolo borgo di Ars, abbracciando tutti i fratelli in Cristo — del resto non venivano da ogni plaga della terra i figli della Chiesa ad assiepare il suo pulpito o il suo confessionale? — la sua sottomissione, la sua venerazione, il suo amore puntavano soprattutto al vertice, al Capo visibile, al Papa. Dalle testimonianze dei processi di Canonizzazione risulta che egli cercava ogni occasione per testimoniare all'autorità del Sommo Pontefice la sua illimitata devozione; non poteva nascondere la sua emozione quando sentiva parlare o egli stesso parlava della Chiesa Madre e Maestra di tutte le Chiese. Al proprio Vescovo poi, testimoniava rispetto, amore ed obbedienza « tamquam Domino ». E quale obbedienza! Tutti sanno come il Santo Curato, preso da un grande senso della propria indegnità e schiacciato da una responsabilità che vedeva aumentare ogni giorno, meditasse più volte di ritirarsi in un angolo nascosto a piangere quella che egli chiamava sua povera vita. Ma l'ubbidienza, manifestata dai Superiori, lo voleva ad Ars, ad Ars egli rimase, a portare la sua pesante croce, in quotidiana immolazione.

Gli educatori dei candidati al sacerdozio hanno qui un argomento di severa meditazione, perchè la virtù dell'obbedienza è uno dei cardini di tutta l'opera di formazione che essi debbono impartire agli alunni del Santuario. Si tratta invero di creare un abito profondo, che penetri fin nel più intimo delle convinzioni degli alunni affidati alle loro cure, in un tempo come il nostro che sente così forte il demone dell'orgoglio e che, con incredibile presunzione, pretenderebbe di non sottostare a norme di alcun genere, se non a quella di un'illimitata indipendenza nel giudizio e nell'azione. E purtroppo tali principi, decantati come una conquista, si sono insinuati nei metodi di educazione, tentando di scardinare dalle sue stesse fondamenta la dottrina cattolica in materia pedagogica. Purtroppo anche negli Istituti di formazione ecclesiastica non è raro il caso — e questa Sacra Congregazione è dovuta volta a volta intervenire — di assistere ad esperimenti che troppo concedono all'indiscriminata iniziativa dell'educando e, quasi obliando la stessa condizione dell'inferma natura umana, si tenta di inaugurare più o meno velatamente i criteri della cosiddetta « autoeducazione ».

2366

Legittima certamente e necessaria è l'opera di coloro che, solleciti di creare nei loro giovani robuste e sane convinzioni, si studiano di sviluppare in loro gradualmente il senso della responsabilità personale, la capacità di giudizio, lo spirito d'iniziativa sia individuale che collettiva; ma quello che si vuol denunciare come deleterio si è quell'atteggiamento passivo dell'educatore che, abdicando alla sua posizione di Superiore e capovolgendo con ciò stesso il vero concetto di disciplina, teme che il comando sia lesivo della personalità del discepolo, quasi costituisse una indebita interferenza nel santuario della coscienza altrui. Si tratta di una

falsa impostazione; poichè solo attraverso una disciplina austera si può giungere al pieno possesso di una forte personalità, pronta al sacrificio e a quello spirito di abnegazione che è requisito essenziale per chi vuol seguire, senza compromessi o infingimenti, Nostro Signore Gesù Cristo fino a dividere con Lui, se necessario, il calice del Getsemani e l'immolazione della Croce. Soltanto con tale disciplina si ottengono i veri apostoli, pronti a vincere il proprio gusto e i propri capricci per fare ciò che Dio, attraverso l'autorità dei Superiori, ci comanda. Sia pertanto la disciplina — amorosamente vissuta e non soltanto passivamente subita — la pietra di paragone sulla quale i Superiori comprovino la vocazione dei loro alunni. Domandino ad essi un'obbedienza, non solo teorica, ma effettiva, integra, limpida, senza sottintesi, quale la Regola del Seminario la viene ogni giorno proponendo, anche negli atti più piccoli e ordinari. I Superiori sappiano esigerla, ma la sappiano anche proporre, richiamandosi ai motivi soprannaturali che la giustificano, derivandola soprattutto dal Motivo perfetto che in terra ebbe un solo ed unico programma: « Fare, o Dio, la tua volontà » (Hb. 10, 7). Ricordino in ogni circostanza come l'obbedienza implichi essenzialmente l'« obsequium », cioè l'offerta della mente e della volontà, nel quale consiste proprio il gradimento delle nostre azioni presso Dio.

Se tanto i Superiori saranno in grado di ottenere, potranno essere sicuri della piena riuscita dei loro giovani, anche per quanto riguarda l'acquisto delle altre virtù sacerdotali, specialmente di quelle che, come la castità, esigono volontà robusta e perfetto dominio di sé.

Per tutti i Pii Istituti deve dunque valere il principio che la Regola è la volontà significata di Dio, e quindi obbligatoria come mezzo necessario per la formazione del Sacerdote. La presenza e l'opera del Superiore non deve essere considerata come diretta a mortificare la personalità, ma ad aiutarne lo sviluppo in tutto quanto di buono e di utile essa può offrire per il raggiungimento di quella pienezza spirituale, che è requisito e vanto della vocazione sacerdotale: « Omnia vestra sunt: vos autem Christi: Christus autem Dei » (1 C. 3, 22-23).

Rivolgendoci ora direttamente ai diletti alunni del Santuario, vorremmo esortarli a tenere sempre presente il costante insegnamento della Chiesa, che in numerosi documenti paragona il Clero ad una milizia scelta, ben attrezzata, temibile ai nemici soprattutto per la disciplina che la governa. Durante il lungo e severo tirocinio del Seminario, coltivino lo spirito di disciplina, nutrendosi di salde convinzioni, prestando un'obbedienza a tutta prova a coloro che li dirigono, apprendendo così quel perfetto e incondizionato « sentire cum Ecclesia » che li farà, domani, capaci di combattere — con cuore « pro salute communi fortia facere et pati paratum » — le pacifiche battaglie del regno di Dio.¹

Se ardua può sembrare la preparazione al Sacerdozio e pieno di difficoltà, di fatiche, di sacrifici il futuro ministero, grande tuttavia e ricca di gioie consolanti è la ricompensa che il Signore promette a quanti mili-

¹ Cfr. LEO XIII, Alloc. 18 ian. 1885. [Cfr. n. 962].

tano con valore sotto le sue insegne. Lo afferma efficacemente il grande Sant'Agostino — anch'egli chiamato alle fatiche dell'apostolato in tempi difficili quanto quelli in cui viviamo — dichiarando: « Nihil esse in hac vita et maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius episcopi aut presbyteri aut diaconi officio, sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur quo noster Imperator jubet »¹.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Servitium militare iuvare potest ad sacerdotalem formationem

(Ex Allocut. Vi esprimiamo sacerdotibus olim militibus Italicis addictis, qui Conventui Romae habito interfuerunt, 11 iun. 1959).

2367

L'anno di volontariato sui vent'anni fu anzitutto per Noi assai utile e fecondo, perchè, permettendoci una vasta conoscenza di persone, in condizioni tutte particolari di vita, ci diede la preziosa possibilità di penetrare sempre più a fondo nell'animo umano, con inalterabile giovamento per la Nostra preparazione al ministero sacerdotale. Come voi ben sapete, il vivere in fraterno contatto per mesi e mesi, in una comunanza di anime, temperata nel pericolo e nella generosità quotidiana, fa scoprire nel nostro prossimo sempre nuove profondità, espressioni di fede, di fiducia in Dio, di abbandono nella preghiera, di serena rassegnazione. Da tale conoscenza reciproca scaturiscono poi i colloqui col sacerdote, la stima per il suo ministero, il riservare nella sua anima le confidenze più segrete, per riceverne incoraggiamento, esortazione, perdono.

Epoca dunque di spirituale arricchimento, a cui si aggiunge l'opera costruttiva della disciplina militare, che forma i caratteri, plasma le volontà, educandole alla rinuncia, al dominio di sé, all'obbedienza.

Queste varie esperienze di vero servizio militare, come reclute e soldati, che parecchi tra voi avete fatte, vi hanno certamente dato la possibilità di compiere tanto bene, di essere di esempio ad ufficiali e soldati, di conquistarne la fiducia; e voi sapete come i legami, allacciatisi negli anni giovanili, non si spezzano più per tutta la vita.

Quale motivo per ringraziare il Signore, che, chiamandoci al suo servizio, a tutti dà la possibilità di rendergli testimonianza, fin dai giovani anni, diffondendo tra le anime, anche nei momenti più difficili, il buon seme della sua grazia e della sua parola, il buon profumo del suo amore!

... I Cappellani di ieri e quelli di oggi, nelle varie specialità di cui è loro affidata la cura spirituale, rappresentano infatti una possibilità nuova ed immensa di bene, sulla quale la Chiesa fa grandissimo assegnamento. Essi vanno verso schiere innumerevoli di anime giovanili, robuste e gagliarde, ma talora esposte a gravi pericoli spirituali, per indirizzarle e formarle al bene. Così avete fatto voi nel passato, così fanno oggi i vostri più giovani Confratelli, ai quali va l'attenzione sollecita dell'Ordinariato per prepararli adeguatamente alle gravi responsabilità che li attendono.

... Siamo lieti di apprendere che tale ministero sia effettuato dappertutto in armonia felice di natura e di grazia, nella ricerca instancabile di tutto ciò che favorisce l'accostamento delle anime. E mentre incoraggiamo tutti i diletti Cappellani, cogliamo volentieri questa occasione per inculcare loro l'amore più schietto e ardente allo spirito sacerdotale, soprattutto allo spirito sacerdotale, che è da mettere al sommo della gerarchia dei valori.

AAS 51, 470-472.

¹ Epist. 21, 1: ML 33, 88.

De Episcoporum fiducia in Deo quoad inopiam sacerdotum

(Ex Litt. Enycl. Ad Petri Cathedram, 29 iun. 1959).

2368

... Ac novimus etiam angustias vestras, novimus moerore, quibus afficimini ob miserum tot filiorum discessum errorum fallacis deceptorum, ob rerum penuriam qua res catholica apud vos maiora incrementa interdum capere non potest, ac praesertim ob sacerdotum numerum, multis in locis, necessitatibus succrescentibus imparem. Sed ei confidite, ex quo omne datum optimum et omne donum perfectum (Iac. 1, 17) oritur; Iesu Christo, instantibus rogato precibus, confidite, sine quo nihil potestis facere (I. 15, 5), sed cuius gratia eam Apostoli gentium sententiam repetere vobis singulis licet: Omnia possum in eo, qui me confortat (Ph. 4, 13). Deus autem ... impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas in gloria, in Christo Iesu (Ibid. 4, 19); ita ut uberes possitis ex agro, labore sudoreque vestro exulto, metere messes, uberesque colligere fructus.

Eos etiam, qui in utroque cleri ordine militant, paterno appellamus animo; sive in curia proximi vobis, Venerabiles Fratres, adiutores sunt, sive in sacris Seminariis electae iuventuti, in sortem Domini vocatae, instituendae educandaeque tanti ponderis operam vobis navant, sive denique vel in frequentibus civitatibus, vel in pagis, vel in longinquis solitariisque vicis parochi munere funguntur, tam difficili hodie, tam arduo tantaeque gravitatis. Curent iidem — Nobis parcant si hoc in eorum memoriam revocamus, quod confidimus necesse non esse — ut Episcopo suo se obsequentes semper obtemperantesque praebeant, secundum illa S. Ignatii Antiocheni effata: « Cum Episcopo subiecti sitis ut Iesu Christo ... necessarium itaque est, quemadmodum facitis, ut sine Episcopo nihil agatis »; ¹ « quotquot enim Dei et Iesu Christi sunt, hi sunt cum Episcopo »; ² Ac meminerint etiam se non publicos officiales tantum, sed sacerdotum praesertim administratos esse; ideoque non labores, non temporis rerumque iacturas, non sumptus, non sua denique incommoda tantumquam esse existiment, quae non possint esse maiora, cum ad mentes divina luce collustrandas, tum ad pravos superno auxilio fraterna caritate flectendas voluntates, tum denique ad paciferum Iesu Christi regnum provehendum propagandumque. Ac magis quam operae laborique cuiusque suo, divinae gratiae confidant, quam supplicibus instantibusque precibus cotidie implorent.

Religiosos etiam sodales, qui, varios evangelicae perfectionis status amplexi, secundum peculiare Institutum sui leges se gerunt suisque obtemperant moderatoribus, paterno salutamus animo, eosque adhortamur ut in ea omnia, quae ipsorum Conditores, peculiaribus datis normis efficienda proposuere, impigro animo totisque viribus incumbant; in id potissimum ut precandi studio ferveant, paenitentiae operibus vacent, iu-

¹ Funk, Patres Apostolici I, 243-245; cfr. MG 5, 675.

² Ibid. 1, 267; cfr. MG 5, 699.

ventutem recte instituendam educandamque suscipiant, eosque pro facultate adiuvent, qui quoquo modo necessitatibus vel angoribus affligantur.

Novimus profecto non paucos ex his dilectis filiis ob rerum condiciones, quibus in praesens utimur, ad pastorem etiam christifidelium curam saepissime advocari, non sine magno christiani nominis christianaeque virtutis emolumento. Hos igitur etiam atque etiam adhortamur — quamvis confidamus eos admonitione non indigere Nostra — ut praeclaris illis promeritis, quibus eorum Ordines vel Religiosae Sodalitates elapsis temporibus florere, id quoque adiciant, ut nempe praesentibus populi necessitatibus — collata cum cetero clero studiosa opera diligentique navitate — pro facultate sibi impertita, libentes volentesque respondeant.

AAS 51, 518-520.

**Mirifica S. Ioannis M. Vianney exempla clero proponuntur.
De excellentia et requisitis dotibus Sacerdotii**

(Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, primo exeunte saeculo a pientissimo obitu S. IOANNIS Mariae Vianney, 1 aug. 1959).

2369

Ad haec ipsa sacerdotalis vitae fastigia S. Ioannes Maria Vianney nos omnes profecto allicit vehementerque compellit. Ut igitur in id ipsum nostrae aetatis sacerdotes potissimum contendat, Nobis pergratum est adhortationes addere Nostras. Eorum curas sollicitudinesque probe novimus, novimus quibus difficultatibus hodie apostolica eorum actio praepediatur. Quodsi conquerimur, fluctibus huius saeculi quorundam iactari animos ac lassitudine torpescere, attamen Nobis etiam experiundo cognita sunt aliorum longe plurium et fides inter ardua firma, et studiosa animi inflammatio, qua haud pauci ad optima quaeque generose contendunt. Iamvero ad utrosque, cum sacerdotio initiati sunt, Christus Dominus haec verba suavitatis plena convertit: «Iam non dicam vos servos sed amicos». ¹ Utinam Encyclicae hac Nostrae Litterae ad divinam hanc amicitiam alendam adaugendamque opem afferant clero universo, quippe cum hoc praesertim capite gaudium et fructus omnis sacerdotalis muneris contineantur.

Nobis consilium non est, Venerabiles Fratres, singulas, quae ad hodiernam sacerdotalem vitam spectent, quaestiones attingere; immo, S. Pii X vestigiis presse insistentes, «nihil plane inauditum vobis aut cuiquam novum dicemus, sed quae certe commemnis omnes oportet». ² Nam huius Caelitis animi lineamenta, si modo debita in sua luce ponantur, id profecto habent, ut per primum nos iter adducant ad ea considerata, quae omni aetate vigere necesse est, in praesens autem tantum habent

¹ Pontificale Rom.; Cfr. I. 15, 15.

² Exhort. *Haerent animo: Acta Pii X* 4, 238.

momenti, ut ad ea peculiari ratione suadenda, hac data saeculari commemoratione, obstringi Nos Apostolico munere videamur.

Catholica Ecclesia, quae ad Sanctorum Caelitum honores hunc sacri Ordinis virum evexit «pastorali studio et iugi orationis ac paenitentiae ardore mirabilem», ¹ post exactum saeculum ab ipsius obitu materno affecta gaudio eum universo clero ad imitandum proponit, utpote qui sive sacerdotalis asceseos, sive pietatis praesertim Eucharisticae, sive denique pastoralis alacritatis exemplar refulgeat praestantissimum.

2370

Iamvero, de S. Ioanne Maria Vianney sermo institui nequit, quin sponte menti obversetur sacerdotis imago, qui singularem in modum voluntaria corporis afflictatione praestans ac Dei amore proximorumque procuranda salute unice ductus, alimentis somnoque fere omnino abstinere, asperrimis paenitentiae actibus vacabat ac praesertim semet ipsum strenua animi fortitudine abnegabat. Quod quidem vivendi genus non omnes, pro certo, christifideles amplecti tenentur; nihilominus divino consilio provisum est, ut nullo non tempore in Ecclesia tales habeantur animorum pastores, qui Spiritus Sancti afflatui obsecuti, hoc non dubitent iter aggredi, quandoquidem eiusmodi praesertim agendi ratione homines non pauci ab errorum vitiorumque illecebris ad rectum tramentem et ad frugem bonam facilius revertuntur. Admirabile autem devotendi se studium, quo S. Ioannes Vianney «acerbus sibi, lenis in alios» ² tantopere praestitit, opportune luculenterque admodum in memoriam reducit praecipuas partes, quas sacerdotes, ad vitae perfectionem sibi propriam quod attinet, paenitentiae virtuti tribuant oportet. Decessor Noster fel. rec. Pius XII, ut doctrinam hanc satius illustraret et a quorundam non rectis dubitationibus vindicaret, negavit quidem «clericalem statum — utpote talem et prout ex divino iure procedit — ob naturam suam, vel saltem ob eiusdem naturae postulatum quoddam, exposcere ut ab eisdem sodalibus evangelica consilia serventur»; ³ ac iure merito rem hisce conclusit verbis: «Clericus igitur non vi divini iuris evangelicis consiliis paupertatis, castitatis, oboedientiae devincitur». ⁴ Attamen germanam eiusdem Summi Pontificis mentem, de cleri sanctimonia tantopere solliciti, procul dubio detorquet ac perpetuo de hac re Ecclesiae magisterio contradicit, qui exinde inferre audeat, clericos minus quam religiosos sodales officio adstringi ad evangelicam vitae perfectionem contendendi. Res enim prorsus aliter se habet; siquidem ad sacerdotalium munerum debitam perfunctionem «requiritur maior sanctitas interior, quam requirat etiam religionis status». ⁵ Quodsi ecclesiasticis viris, ut reapse hanc morum sanctitudinem adipisci valeant, non vi clericalis ipsius status consilia evangelica praecipiantur, eis nihilomi-

¹ Missale Rom.: Oratio Missae in festo S. Ioannis Vianney.

² Cfr. Archiv. Secr. Vat. C. SS. Rituum, Processus, t. 227, p. 196.

³ Alloc. *Annus Sacer*: AAS 43, 29.

⁴ *Ibid.*

⁵ S. THOM., *Sum. Th.* II-II, q. 184, a. 8, in C.

nus, quemadmodum christifidelibus universis, eadem consilia patent veluti tutissimum iter ad optatam christianae perfectionis metam contingendam. Ceterum, quod Nobis magno solacio est, quam multi hodie sacerdotes, generosa virtute praediti, se id ipsum sentire ostendunt, qui, etsi dioecetano clero adscripti, a piis consociationibus auctoritate Ecclesiae probatis opem et auxilium postulant, ut perfectionis viam facilius atque expeditius ingredi queant!

Plane autem sibi persuasi, «eximiam sacerdotii dignitatem in imitatione Christi totam consistere»,¹ ecclesiastici viri quam maxime pronas aures praebere debent his Divini Magistri monitis: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, tollat crucem suam et sequatur me* (Mt. 16, 24). Memoriae traditum est, «sanctum Arsiensem Parochum hanc dominicam sententiam saepe attento animo perpendisse, eamque statuuisse in suos mores referre». ² Quae suscepit alacer, opitulante divina gratia, virtute summa operi instans perfecit; suoque exemplo per varia virtutis officia sacerdotalis asceseos tutum adhuc commonstrat terendum iter, in quo claro micant fulgore eius paupertas, castitas, oboedientia.

2371

Paupertatis imprimis testimonium habete. Qua virtute humilis Arsiensis Curio aemulo studio Asisinatem Patriarcham imitatus est, cuius disciplinam in Tertianorum Franciscanum Ordinem ascitus fideliter servavit.³ Dives in alios, sibi autem pauperrimus, vitam transegit ab huius mundi fluxis periturisque bonis prorsus abstractus, eiusque animus impedimentis hisce liber atque expeditus, latissime patere potuit miseris omne genus, qui undique ad eum solacium impetraturi turmatim confluebant. «Secretum meum — aiebat — captu facillimum est. Paucis enim his concluditur verbis: omnia donare, sibi autem nihil retinere». ⁴ Quae externorum bonorum abstinentia effecit ut pauperibus, praesertim paroeciae suae, sedulas exquisitasque curas adhiberet. Humanissime erga eos se gerebat eosque complectebatur «sincera caritate, benignitate summa, immo cum reverentia». ⁵ Commonebat numquam egenos spernendos esse, quandoquidem eorum contemptus in Deum ipsum recidit. Cum autem mendici ad ipsius pulsabant fores, eos amanter excipiebat, vehementerque gaudebat se ita illos alloqui posse: «Ipse quoque in egestate vivo; ego de vobis unus sum». ⁶ Atque sub vitae exitum ipsi iucundum fuit effata eiusmodi iterare: «Iam laetus profecturus sum; nihil amplius possideo; atque adeo, cum benignissimo Deo me advocare placuerit, promptus ac paratus abibo». ⁷ Exinde iam vobis, Venerabiles Fratres, perspectum est, quo animo adhortemur omnes, quotquot habemus sacerdotii participes dilectissimos filios, ut haec paupertatis caritatisque

¹ Pii XII Alloc. d. 16 April. 1953: AAS 45, 288.

² Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 42.

³ Ibid. p. 137.

⁴ Ibid. p. 92.

⁵ Ibid. t. 3897, p. 510.

⁶ Ibid. t. 227, p. 343.

⁷ Ibid. p. 305.

exempla secum mente revolvant. «Quotidianis experimentis — haec scribendo, Pius XI ad S. Ioannem M. Vianney nominatim spectabat — cognitum est tenuioris vitae sacerdotes, qui ex evangelica doctrina suis reipsa utilitatibus nullo modo inserviunt, mirifica semper conferre in christianam plebem beneficia». ¹ Idemque Summus Pontifex, cum de hodierna humanae societatis condicione ageret, sacerdotibus quoque, non minus quam ceteris, haec monita gravitatis plena adhibebat: «Cum homines cernere est omnia pecunia vendere, omnia pretio mercari, per vitiorum illecebras gradientur illi nimio sui ipsius studio expertes; atque indignam quaestuum cupiditatem sancte respuentes, non rei nummariae sed animarum emolumenta quaerant, non suam ipsorum sed Dei gloriam affectent atque expetant». ²

Haec verba cuique sacerdoti alte insideant animo pernecesse est. Quodsi bona quaedam legitime sibi parta quis possideat, caveat ne eisdem cupide haereat. Meminerit potius se, ad normas Codicis Iuris Canonici de beneficiis ecclesiasticis latas, gravi officio teneri «impedendi superfluos [fructus] pro pauperibus aut piis causis». ³ Nemo unus patiatur, quod Deus avertat, in se cadere posse severam illam sententiam, qua olim Arsiensis Parochus oves suas reprehendebat: «Quam multi reconditam asservant pecuniam suam, cum tot egeni fame pereant». ⁴ Nobis profecto cognitum est hisce temporibus sacerdotes complures in egestate reapse vitam degere. Qui quidem cum considerent ex suis uni Caelitum honores esse delatos, qui rebus omnibus voluntarie abdicatis, nihil optabat magis, quam seipsum cernere in paroecia sua omnium pauperrimum, ⁵ habent profecto unde ad devovendi se studium, in evangelica paupertate impense excolenda, salutare capiant incitamentum. Ac si quid solacii paterna sollicitudo Nostra afferre valeat, sciant Nos vehementer gaudere, quod ipsi, nullo utilitatis suae studio permoti, Christo et Ecclesiae generose deserviant.

Cum autem hanc excelsam paupertatis virtutem tantopere commendemus atque extollamus, ne quis putet eam a Nobis non dignam rerum omnium inopiam probari, in qua sive in urbibus sive in remotis pagis Domini administri interdum versari coguntur. Quam ad rem S. Beda Venerabilis, dum dominica explanat verba de terrenarum rerum abstinentia, opportuna habita commentatione, hisce verbis a quavis praecavet inepta huius loci interpretatione: «Non hoc praeceptum esse putandum est, ut nil pecuniae reservetur a sanctis, vel suis scilicet, vel pauperum usibus suggerendae: cum et ipse Dominus... ad informandam Ecclesiam suam loculos habuisse legatur...: sed ne Deo propter ista serviatur, et ob inopiae timorem iustitia deseratur». ⁶ Ceterum dignus est operarius mercede sua⁷;

¹ Litt. Encycl. Divini Redemptoris: AAS 29, 99. [Cfr. n. 2021].

² Litt. Encycl. Ad Catholicos Sacerdotii: AAS 28, 28.

³ CIC c. 1473.

⁴ Cfr. Sermons du B. Jean M. Vianney, 1909, t. I, p. 364.

⁵ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 91.

⁶ In Lucae Evangelium expositio, IV, in c. 12; ML 92, 494-495.

⁷ Cfr. Lc. 10, 7.

ac Nos, eadem proximi Decessoris Nostri sollicitudine permoti, christifideles instanter rogamus, ut alacres suorum Pastorum monitis obsequantur, qui laudabiliter adnituntur, ut suis ipsorum sacri ministerii adiutoribus cotidiano victui necessaria ne desint.¹

2372

Ioannes M. Vianney, sicut externarum rerum abstinencia, ita etiam voluntaria corporis castigatione in exemplum praefulsit. « Una tantummodo ratione — ipse aiebat — aliquis, uti oportet, se Deo devovere potest per sui ipsius abnegationem et paenitentiae exercitationem: scilicet se eidem devovendo totum ».² Id sanctus Arsienis Curio quovis vitae suae tempore, ad castitatem quod attinet, strenue ad effectum deduxit.

Praeclara haec castimoniae exempla peculiari modo ad nostri temporis sacerdotes pertinere videntur, quippe quos — ut, pro dolor, in compluribus regionibus contingit — ex concredito sibi munere in media hominum societate degere necesse sit, quae nimia morum licentia, nimio pravae voluptatis inficitur afflatu. Iis profecto quam saepissime quadrat haec S. Thomae Aquinatis sententia: « Difficilius est bene conversari cum cura animarum, propter exteriora pericula ».³ Accedit quod saepe se a ceterorum consortio segreges persentiant, atque a christifidelibus ipsis, quorum procurandae saluti se dedunt, parum intelleguntur, ac parum suis in inceptis foventur et sustententur. Hos omnes, eos potissimum qui magis solitudine laborant atque in gravioribus virtutis huius versantur periculis, per has Litteras iterum iterumque adhortari percupimus, Venerabiles Fratres, ut castimoniae sanctae splendorem tota ipsorum vita quodammodo reverberet; quae quidem virtus a S. Pio X « nostri Ordinis lactissimum ornamentum »⁴ iure merito nuncupata est. Quod autem ad vos attinet, Venerabiles Fratres, pro viribus contendite atque nullis parcite laboribus, ut concreditis vobis clerus talibus vitae sacrique laboris condicionibus uti queat, quae ipsorum alacri navitati summopere faveant. Scilicet omni ope ac studio efficiendum est, ut nimis solitariae vitae pericula removeantur, ut quidquid inconsiderate vel inconsulte agitur opportunis admonitionibus prohibeatur, ut denique cum desidia illecebrae, tum immodica externae actionis discrimina compescantur. Quam ad rem prorsus expedit sapientiae plena praecepta in memoriam revocare a proximo Decessore Nostro impertita per Encyclicas Litteras, quae a verbis *Sacra Virginitas*,⁵ incipiunt.

Perhibent Arsienis Parochi vultum angelica radiasse castitate.⁶ Ac revera qui etiam nunc in eum mentem animumque convertit, non modo strenua animi fortitudine percellitur, qua hic Christi athleta corpus suum in servitutem redigebat,⁷ verum etiam efficacissima illa suadendi vi, qua

¹ Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 697-699. [Cfr. n. 2226].

² Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 91.

³ *Sum. Th.* II-II, q. 184, a. 8 in C.

⁴ Exhort. *Haerent Animo*: *Acta Pii X* 4, 260.

⁵ AAS 46, 161-191. [Cfr. nn. 2244 ss.].

⁶ Archiv. Secr. Vat. t. 3897, p. 536.

⁷ Cfr. I C. 9, 27.

ipse pias peregrinantium multitudines ad se affluentes ad sua sectanda vestigia superna quadam suavitate alliciebat. Siquidem ex diuturno Paenitentiae Sacramenti usu plane didicerat nefasta impurae libidinis detrimenta. Hac de causa ex eius pectore hi gemitus erumpebant: « Nisi animi innocentissimi habeantur, qui Deum admissis nostris offensum placent, quot et quam acerbis poenas nos luere debeamus! ». Ut erat autem hac in re apprime versatus, hoc consilio audientibus animum addebat: « Paenitentiae opera talibus affluunt deliciis talibusque suavitatibus, ut degustata semel numquam ex animo excedant... Hanc arripientibus viam primi gradus tantummodo laboriosi sunt ».¹

Haec asceticae vitae ratio, qua castimonia sacerdotalis servanda est, efficit ut sacerdotis animus, nedum sterilibus suae ipsius utilitatis limitibus contineatur, magis praesto sit ac latius pateat ad fratrum necessitates allevandas. Quam ad rem S. Ioannes Maria Vianney egregie animadvertit: « Animus virtute castitatis exornatus ceteros non amare non potest; ipsum enim amoris fontem et originem, hoc est Deum, repperit ».

Quot quantaque in humanam societatem beneficia conferunt homines eiusmodi, qui a saeculi sollicitudinibus liberi divinoque ministerio omnino mancipati in fratrum utilitatem vitam, cogitationes, vires suas impendunt! Quantopere Ecclesiae prosunt sacerdotes apprime solliciti de castimonia integerrime servanda, quam quidem, una cum Decessore Nostro fel. rec. Pio XI, praestantissimum catholici sacerdotii decus reputamus et « quae videtur Nobis Sacratissimi Iesu Cordis consiliis ac votis, ad sacerdotum animos quod attinet, dignius aptiusque respondere ».² Nonne ad eiusdem divinae caritatis consilia mens Ioannis Mariae Vianney pervolabat, cum elatam hanc sententiam scribebat: « Sacerdotium est amor Sacratissimi Cordis Iesu »?³

2373

Ad oboedientiae autem virtutem quod attinet, qua sanctus hic vir pariter enituit, innumera exstant testimonia. Vere asseverari potest fidelitatem erga Ecclesiae moderatores, quam in ipsa sacerdotii susceptione professus erat, perpetuoque servavit incolumem, eum ad quandam non intermissam voluntatis immolationem per quadraginta annorum spatium compulisse. Reapse quovis vitae tempore flagrantissime excupivit umbratilem in recessu et in silentio vitam traducere, ac pastoralia munera veluti onerosiorem sarcinam suis umeris impositam putavit, a qua, ut se expediret, haud semel enisus est. Admiranda prorsus fuit observantia Episcopo praestita; qua de re, Venerabiles Fratres, nonnulla in Encyclicas has Litteras referre placet testimonia: « Iam inde a quindecim annorum aetate solitariae vitae desiderio flagravimus, eoque inextinguibili, ab omni ipse re et ab omnibus solaciis interclusus fuit, quae eius vitae condicio afferre poterat »:⁴ at « Deus non sivit hoc propositum ad effectum deduci.

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 3897, p. 304.

² Litt. Encycl. *Ad Catholici sacerdotii*: AAS 28, 28.

³ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 29.

⁴ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 74.

Hoc modo procul dubio divinitus provisum erat, ut S. Ioannes Maria Vianney voluntatem suam oboedientiae subiceret, et optatis suis muneris sui officia anteponeret; atque adeo ipsius abnegandi se studium nullo non tempore enituit;¹ « Ioannes M. Vianney, ut omnino suis pareret moderatoribus, parochi Arsiensis munere functus est, in eodemque munere usque ad mortalis vitae exitum permansit ».²

Animadvertendum autem est plenam eiusmodi moderatorum iussis obtemperationem supernaturalibus principiis prorsus innixam esse; siquidem ecclesiasticam auctoritatem agnoscendo riteque observando, ipse fidei obsequium praestabat verbis Christi Domini Apostolis suis asseverantis *Qui vos audit, me audit* (Lc. 10, 16); suisque moderatoribus ut se fideliter conformaret, voluntatem suam coercere consueverat, sive onera sacras audiendi Confessiones suscipiendo, sive talem operam navando ceteris in apostolatu collegis, quae uberiores magisque salutare ederet fructus.

Iamvero, huiusmodi integerrimae oboedientiae formam clericorum Ordini in exemplum proponimus, fore omnino confisi, ut iidem huius virtutis vim pulchritudinemque satius percipientes, in eam acriore studio inardescant. Ac si qui summum eiusdem virtutis momentum in dubitationem adducere audeant, ut interdum hodie contingit, eos refellat Decessoris Nostri fel. rec. Pii XII haec, quae firma mente retineri debet, sententia: « sanctimoniam uniuscuiusque vitae atque apostolatus efficaciam niti et sustineri tamquam solido fundamento, in constanti fidelique sacrae hierarchiae observantia ».³ Ceterum, ut probe nostis, Venerabiles Fratres, recentiores Decessores Nostri saepe ac graviter de magnitudine discriminis sacerdotes monuisse, quod ex ingravescenti apud clerum oboediendi fastidio oritur, sive ad Ecclesiae doctrinae magisterium, sive ad varias apostolatus vias ac rationes ineundas, sive denique ad ecclesiasticam disciplinam quod attinet.

Nolumus diutius in hac re immorari, sed opportunum potius putamus adhortari omnes, quotquot participes sacerdotii catholici habemus filios, ut eum in suis animis amorem foveant augeantque, quo se Ecclesiae Matri artioribus usque vinculis obstringi persentiant. Memoriae traditum est S. Ioannem M. Vianney ita in Ecclesia vixisse, ut unice pro ea elaboraret seseque consumeret veluti paleam candentibus exustam carbonibus. Utpote sacerdotio Iesu Christi auctos, illa nos quoque flamma attingat omnino atque absumat, quae e Spiritu Sancto oritur. Nos nostraque omnia Ecclesiae debemus; nonnisi igitur ipsius nomine ipsiusque auctoritate cotidie operemur, et quidem ut munera ab ea nobis credita debite exsequamur, eique servire studeamus fraternae unitatis vinculis coniuncti atque ea perfecta agendi ratione, qua eidem deserviat necesse est.⁴

¹ Ibid. p. 39.

² Ibid. t. 3895, p. 153.

³ Exhort. *In auspiciando*, AAS 40, 375. [Cfr. n. 2171].

⁴ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 136.

2374

S. Ioannes M. Vianney, ut diximus, qui tantopere paenitentiae virtutem excoluit, pro certo etiam habebat « sacerdotem in primis precationi assidue deditum esse oportere ».¹ Quam ad rem constat, ipsum recens pagi parochum constitutum, ubi christianae vitae ratio omnino languiebat, nocturnae requietis tempore longissimas dulcissimasque traduxisse horas Iesum adorando in caritatis suae Sacramento: atque adeo Sacrum Tabernaculum veluti fons esse videbatur, unde ipse supernas continenter hauriebat vires, quibus suam ipsius pietatem aleret ac refoveret, et apostolici laboris efficacitati prospiceret; ita quidem ut pago Arsiensi, tempore sancti huius viri, aptissime tribui possent ea, quibus Decessor Noster fel. rec. Pius XII christianam paroeciam descripsit, praeclara verba: « Medium stat templum; in medio templo Sacrum Tabernaculum, et ad eius latera sedes sacris Confessionibus excipiendis, unde christianae plebi supernaturalis vita, vel sanitas restituitur ».²

Nostrae aetatis sacerdotibus, qui externae actionis efficacitatem plus aequo interdum extollere solent ac tam facile cum spirituali ipsorum detrimento ministerii agitationi indulgent, quam opportunum, quam saluterum est hoc assidue precationis exemplum ab eo viro praebitum, qui in animorum necessitates allevandas se totum impendit! « Quod nos sacerdotes ab adipiscenda sanctitate prohibet — Arsiensis Curio aiebat — inconsiderantia est. Taedet nos animum ab externis rebus alienare; quid recte faciendum sit nescimus. Intenta consideratione, iugi precatione, intima cum Deo coniunctione indigemus ». Ut ex ipsius vitae testimoniis colligitur, precationi continenter instabat, a qua eum nec sacras Confessiones excipiendi onus, nec cetera pastoralia munera ullo modo abducere poterant. « Maximis occupationibus distentus, colloqui cum Deo non intermittebat ».³ At eum ipsum loquentem inducamus: inexhausta enim fandi copia pollebat, cum de felicitate vel de utilitatibus, quas orando consequimur, loquebatur: « Mendici sumus, qui omnia a Deo postulare debemus »;⁴ « Quam multos nostris precibus ad Deum revocare possumus! ».⁵ Atque iterare solebat: « Ad Deum admota flagrantissima precatio: ecce hic in terris absoluta hominis felicitas! ».⁶ Qua quidem felicitate ipse abunde fruebatur, cum mentem superna luce illustratam ad rerum caelestium contemplationem intendebat, atque a Verbi Dei Incarnati mysterio usque ad Sanctissimae Trinitatis fastigia, quam summo prosequiebatur amore, suum animum simplicem ac purum erigebat. Ac peregrinantium turbae, quae in templo eum circumstabant, persentiebant aliquid ex intimae humilis huius sacerdotis vitae penetralibus foras proferri, cum ex eius inflammato pectore sueta haec verba creberrime erum-

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, 33.

² Cfr. *Discorsi e Radiomessaggi* di S. S. Pio XII, t. 14, p. 452.

³ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 131.

⁴ Ibid. p. 1100.

⁵ Ibid. p. 54.

⁶ Ibid. p. 45.

pebant: « Diligi a Deo, coniungi cum Deo, coram Deo ambulare, Deo vivere: o beatam vitam, o mortem beatam! ».¹

Vehementer cupimus, Venerabiles Fratres, ut sacrorum administri vigilantiae vestrae traditi, his S. Ioannis M. Vianney vitae documentis adducti, certum omnino habeant, omni ope sibi esse allaborandum, ut orandi studio praeellant; idque reapse effici posse, etiamsi plus nimio interdum apostolicis laboribus distineantur. Ad hoc tamen efficiendum, opus est ut ipsorum vita ad fidei normas prorsus conformetur, qua quidem penitus imbutus Ioannes Maria Vianney tam admiranda patravit. « O miram huius sacerdotis fidem! — ita asseverabat quidam sacri ministerii collega — Tanta est, ut universos Dioeceseos animos ditare possit! ».²

2375

Iamvero hanc adsiduam cum Deo coniunctionem efficiunt, maxime ac tuentur varia sacerdotalis pietatis exercitia, quorum plura, quae gravioris sunt momenti, Ecclesia sapientissimis normis praescripsit, uti sunt praesertim sacra cotidie habenda meditatio, pia ad divina Tabernacula salutationes, Marialis Rosarii recitatio, diligens sui ipsius recognitio.³ Ad horarias autem preces quod attinet, sacerdotes gravi officio erga Ecclesiam suscepto eas recitare tenentur.⁴ Ex eo fortasse quod aliqua ex hisce normis neglecta est, saepe ratio est petenda, cur ecclesiastici viri rerum externarum vortice abripiantur, pedetemptim sacro careant afflatu, ac tandem, pro dolor, terrenae huius vitae illecebris allekti, gravi in discrimine versentur, cum iam sint quovis spiritali praesidio destituti. At contra Ioannes Maria Vianney « cum alienae saluti impensissime vacaret, suam tamen non neglegebat. Propriam sanctitatem quam maxime affectabat, quo aptius ad eam posset ceteros adducere ».⁵ Ut igitur S. Pii X utamur verbis: « Hoc... certum ratumque habeamus, sacerdotem ut gradum officiumque digne sustineat suum, precandi studio eximie deditum esse oportere... Sed enim sacerdos multo impensius ceteris paruisse debet Christi praecepto: Oportet semper orare; cui inhaerens Paulus tantopere suadebat: Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione; sine intermissione orate ».⁶ Ac praeterea libenter Nostra facimus verba, quibus proximus Decessor Noster, in ipsis Pontificatus exordiis, sacerdotibus quasi tesseram dabat: « Orate, magis magisque et instantius orate ».⁷

2376

Precandi autem studium S. Ioannis M. Vianney, qui postremis triginta annis vitam suam fere in templo duxisse dici potest, ubi ingenti paenitentium multitudine detinebatur, peculiari distinguebatur nota, ad Eucharistiam nempe potissimum convertebatur. Credi vix potest, Christum Dominum Eucharisticis delitescemtem velis qua flagranti persecutus sit pietate. « Illic est — aiebat — qui nos tantopere diligit; cur eum non re-

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 29.

² Cfr. Ibid., p. 976.

³ CIC c. 125.

⁴ Ibid. c. 135.

⁵ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 36.

⁶ Exhort. *Haerent Animo: Acta Pii X*, 4, 248-249.

⁷ *Sermo* d. 24 iunii 1939: AAS 31, 249. [Cfr. n. 2045].

damemus? ».¹ Ipse adorabile altaris Sacramentum profecto incensa caritate prosequatur, eiusque animus ad sacrum Tabernaculum superno quodam, cui obsistere non poterat, rapiebatur impulsu. Ita autem orandi rationem suos christifideles edocebat: « Verbis pluribus minime opus est, ut recte precemur. Fide credimus illic, in sacro Tabernaculo, benignissimum Deum praesentem esse; ipsi animum pandimus; quod nos coram admittit, gaudemus; en optima precandi ratio ».² Nihil reliqui faciebat, ut christifidelium reverentiam atque amorem erga Christum in Eucharistiae Sacramento latentem excitaret, eosque ut se divina Synaxi reficerent, advocaret; exemplo autem pietatis suae ipse ceteros anteibat. « Ut quis de hoc sibi persuaderetur — rettulerunt testes — satis erat eum cernere sacra peragere ac vel tantum genua flectere, cum ante Tabernaculum transiret ».³

« Mirifica S. Ioannis Mariae Vianney exempla — ut Decessor Noster imm. rec. Pius XII testatur — nostris etiam temporibus integram vim suam retinent ».⁴ Sacerdotalis enim precatio diutissime producta ante adorabile Altaris Sacramentum tali pollet dignitate atque efficacitate, quae a sacerdote nulla alia ratione haberi, nullo alio modo substitui possit. Sacerdos igitur, sive cum Christum Dominum adorat eidemque grates agit, sive cum satisfactiones pro suis aliorumque admissis exhibet sive denique cum incensissime precatur ut sibi creditas causas Deo commendet, ferventiore usque caritate incenditur erga Divinum Redemptorem, cui fidem professus est, atque erga homines, quibus pastorales adhibet curas. Atque ex Eucharistica pietate, quae flagrans, studiosa, operosa sit, id prorsus efficitur, ut is intimam animi sui perfectionem alat ac foveat, eique in apostolico obeundo munere affluant supernaturales vires, quibus semper fortissimi Christi operarii praediti esse debent.

Silentio praeterire nolumus etiam beneficiorum vim, quae exinde in ipsos proficiscuntur christifideles, pietatis sacerdotum testes, eorumque exemplis alleetos. Etenim, ut opportune Decessor Noster fel. rec. Pius XII, animadvertit: « Si excupitis, ut christifideles vobis crediti pie libenterque precentur, opus est ut eis vestrum in templo praeluceat exemplum, ac vos ipsi precantes conspiciant. Sacerdos qui ante Sacrum Tabernaculum genibus positus, decoro corporis habitu, intensissimoque animo Deo preces fundit, praeclaro exemplo christiano populo est, cui quidem ad aemula pietatis studia incitamentum et invitamentum praebet ».⁵ His nimirum praesidiis in apostolico officio obeundo novensilis Arsienensis Curio usus est, quae, sine cuiuspiam dubitatione, in omnibus temporis et loci adiunctis semper validissima sunt.

2377

Numquam tamen e memoria excidat, praecipuam Eucharisticae precationis formam sacrosancto altaris Sacrificio absolvi et contineri. Id vero

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 1103.

² Ibid. p. 45.

³ Ibid. p. 459.

⁴ Cfr. Nuntius scripto datus d. 25 iunii a. 1956: AAS 48, 579.

⁵ Cfr. Alloc. 13 mart. a. 1943: AAS 35, 114-115.

diligentius considerandum esse, Venerabiles Fratres, opinamur, cum sacerdotalis vitae caput quoddam attingat, quod maxime est necessarium.

Nobis propositum non est in praesens fusius Ecclesiae a maioribus traditam explicare doctrinam, quae Sacerdotium et Eucharisticum Sacrificium complectitur. Decessores Nostri fel. rec. Pius XI et Pius XII gravibus iisque luculentis documentis haec argumenta explanarunt quae vos hortamur ut sedula etiam cura vestra a sacerdotibus et christifidelibus, moderationi vestrae commissis, diligentius dignoscantur. Ita enim quorundam evanescent incerta; audaciora vero ad rectiorem reducentur ordinem, quae de his rebus, in disceptationem vocatis, interdum enunciata sunt.

Verumtamen hac etiam de re admodum salutare ducimus per Encyclicas has Litteras ostendere, quam praecipua ex causa sanctus Arsiensis Curio, ut heroas addecet, sacerdotalium officiorum observantissimus, plane dignus sit, qui animorum moderatoribus veluti praeclarissimae virtutis proponatur exemplum, atque eorum caelestis Patronus recolatur. Si hoc plane verum est, sacerdotem scilicet ut altaribus inserviret, sacerdotio auctum esse, et huic perfungendo muneri per Eucharisticum Sacrificium esse initiatum, item veritati congruens est Eucharisticum Sacrificium Dei administro, quoad vixerit, manere veluti principium ac fontem tum sanctitatis, quam sibi comparet, tum apostolicae actionis, cui se tradat. Haec omnia in S. Ioanne Vianney optime contigerunt.

Quidnam est enim sacerdotalis apostolatus fastigium, si modo eius actionis summa ob oculos ponatur, nisi ubicumque Ecclesia vivit, circa sacrum altare populum congregare, fidei vinculis coniunctum, sacro baptismo regeneratum, culpis emundatum? Tunc enim sacerdos, sacra accepta potestate usus, divinum Sacrificium peragit, ubi Christus Iesus unicam immolationem renovat, quam humani generis redimendi et caelesti Patri gloriae comparandae causa in Calvariae loco perfecit. Tunc christiani, una simul coalescentes, sacerdotis ministerio, summo sempiternoque Deo divina Victima litant ac se ipsos offerunt *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (R. 12, 1). Ibidem populus Dei, fidei institutis et praeceptis eruditus atque Christi Corpore enutritus, id invenit quod supernaturalem vitam sibi indat, provehat et, si opus sit, unitatem instauret. Ibidem praeterea ubique terrarum, per aetatum decursum, Mysticum Corpus Christi, quod est Ecclesia, spiritualibus incrementis succrescit.

2378

Iamvero, cum S. Ioannes Vianney magis magisque labentibus annis in religionis veritates praedicandas et in animos noxarum maculis expurgandos alterna tempora apprime impenderet, cumque quovis in actu sacri sui muneris ad Dei altare se verteret, iure meritoque ipsius vita insigniter sacerdotalis et pastoralis dicenda est. Procul dubio ad Arsiensem sacram aedem turmatim libentissimeque peccatores affluebant, sancti Curionis fama allecti, cum contra sacerdotes haud pauci magnis haereant difficultatibus ut populum moderationi suae creditum apud se colligant atque, Missionarium more, vel prima christianae doctrinae principia impertire possint. Hi autem apostolici labores, qui necessarii et interdum ardui obeuntur, ne impediunt, quominus viri Dei in memoriam revocent sum-

mi momenti causam, quam ipsi semper adspicere debent et quam S. Ioannes Vianney assequabatur, cum in humili agresti templo praecipuis apostolicae vitae muneribus totum sese volebat.

Id autem potissimum animadvertendum est: sacerdotem nempe, quidquid animo intendit, vult, agit ut sanctus fiat, exempli formam supernamque vim ex Eucharistico Sacrificio, quo litat, sumere debere, hortamini quod tractatis. Quam ad rem fel. rec. proximi Decessoris Nostri verba quae in Adhortatione Apostolica, quae inscribitur *Menti Nostrae*, leguntur, opportune hic afferre placet: «Quemadmodum omnis Salvatoris nostri vita ad sui ipsius sacrificium ordinata fuit, ita pariter sacerdotis vita, qui Christi imaginem in se referre debet, cum eodem, in eodem, per eundemque gratum fiat sacrificium oportet... Quamobrem Eucharisticum Sacrificium non modo celebret, sed etiam intima quadam ratione vivat oportet; ita enim supernam vim illam haurire potest, qua fiat ut penitus transformetur atque piacularem Divini ipsius Redemptoris vitam participet...»¹ Itemque: «Necesse est igitur ut, quod in sacroficali ara agitur, sacerdotalis animus in se referre studeat: quemadmodum nempe Iesus Christus semet ipsum immolat, ita eius administer unicuique illo se immolare debet; quemadmodum Iesus expiat peccata hominum, ita sacerdos per excelsum christianae asceseos iter ad propriam perveniat necesse est proximorumque purificationem...»²

Hoc excelsae doctrinae caput prospectat Ecclesia, cum materna invitatione suos sacrorum ministros ad ascensum colendam et ad Eucharisticum Sacrificium summa cum religionis observantia celebrandum propellit. Nonne causae huic tribuendum est, sacerdotes a prima illa in sacra ordinatione accepta caritate paulatim descivisse, quod nempe non omnino perspectum habuerunt mutuum vinculum, quo donum sui et sacrificialis oblatio una simul coniungantur oportet? Hoc S. Ioannes Vianney experiundo didicit atque hisce verbis asseveravit: «Causa cur sacerdotum mores remissiores fiunt, inde oritur quod attente pieque sacris non litant». Ipse vero, cui excelsae virtutis mos erat «sese piaculariter pro sordibus offerendi»,³ lacrimas fundebat, «cum infelices sacerdotes, sanctitati impares suo muneri debitae, animo considerabat».⁴

Paterno hortatu a dilectissimis Nobis sacerdotibus expetimus, ut certo statoque tempore in se inquirant, quomodo divina mysteria celebrent, quonam animi affectu et habitu altare scandant et quemnam inde fructum sibi acquirere studeant. Saecularia sollemnia, in honorem peragenda praeclari huius et mirandi sacerdotis, qui «ex solatio et felicitate divina hostia litandi»⁵ ad devovendum se ardentissimos spiritus hauriebat, ipsos ad id impellant: ac deprecatio eius — id certo fore confidimus — ipsis lumina viresque ubertim deponat.

¹ AAS 42, 666-667; [cfr. n. 2204].

² Ibid. 667-668; [cfr. n. 2205].

³ Cfr. Arch. Secret. Vat., t. 227, p. 319.

⁴ Ibid. p. 47.

⁵ Ibid. pp. 667-668.

2379

Quae hucusque eximia sacerdotalis asceseos precationisque specimina vobis, Venerabiles Fratres, ante oculos proposita sunt, eadem hoc etiam luculenter ostendunt, quoniam scilicet ex fonte S. Ioannes M. Vianney suam hauserit pastorem sollertiam, eiusque profecta sit mira illa ministerii sacri superna efficacitas. Quam ad rem sapienter monebat Decessor Noster fel. rec. Pius XII: «Animadvertat sacerdos gravissimum sibi creditum ministerium eo fructuosius fore, quo arctius ipse cum Christo coniunctus eiusque spiritu ductus operetur».¹ Re quidem vera Arsienis Curionis vita novo eoque praeclaro argumento illam apostolici laboris supremam comprobatur normam, quae hisce innititur Iesu Christi verbis: *Sine me nihil potestis facere* (I. 15, 5).

Procul dubio hic recensenda non sunt omnia humilis huius agrestis pagi Curionis mira facinora, qui per triginta annos in tribunali Paenitentiae adeo innumeris stipabatur turbis, ut a quibusdam per contemptum appellatus sit «veluti undevicesimi saeculi vulgi turbator»;² neque de peculiaribus omnibus rationibus agendum putamus, quibus suo fungebatur munere, et quae haud semper possunt nostris accommodari temporibus. Ad rem quod spectat, hoc tantummodo memorare libet, hunc Caelitem nempe suis temporibus pastoralis studii exemplar exstitisse in humili pago, qui christianae fidei morumque iacturas, saeviente Gallica rerum perturbatione factas, adhuc referebat. Hoc enim accepit mandatum, antequam paroeciale munus iniret: «Parum Dei amoris in paroecia illa invenies; fac ut per te excitetur».³ Cum autem se ipse probaverit indefatigatum Dei operarium, sollertem ac sagacem ad iuventutem sibi conciliandam familiasque christianis moribus conformandas, de humanis suarum ovium necessitatibus impigre sollicitum, eisdem consuetudine vitae proximum, ad curas et ad labores omne genus ita paratum ut christianae instituerentur scholae sacraeque ad populum missiones haberentur: haec omnia ostendunt S. Ioannem M. Vianney apud parvum sibi creditum gregem veram in se rettulisse boni pastoris imaginem, qui suas oves cognoscit, procul a periculis avertit, fortiter suaviterque moderatur. Suas profecto ipsius laudes in seipsum praedicavit, cum populum alloquens olim in haec verba prorupit: «Bonum pastorem! O pastorem, qui Iesu Christi mandatis votisque omnino respondet! En beneficium, quod maximum paroeciae conferre potest benignissimus Deus».⁴

Cum autem sancti huius viri exempla tria capita praesertim nos recolere iubeant, quorum vis atque momentum ad omnia pertinent tempora, in eadem potissimum cupimus, Venerabiles Fratres, vestrum intentum animum convertere.

2380

Nos tangit imprimis summa, quae ipsi inerat, pastoralis muneris aestimatio. Tanta fuit eius animi demissio, tantopere ipsi per fidem innotuit humanae salutis pretium, ut numquam sine timore paroecialis mune-

¹ Adhort. *Menti Nostrae*: AAS 42, 676. [Cfr. n. 2210].

² Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 629.

³ *Ibid.* p. 15.

⁴ Cfr. Sermons, I. c., t. II, p. 86.

ris partes sustinere potuerit. «Amice mi — ita cuidam collegae animi sui sensus aperiebat — nescis quam tremenda res sit, sacerdotem ab animarum cura ad Dei tribunal transferri».¹ Ceterum in comperto est — ut iam diximus — quam diu flagrantissimis optaverit votis, ut in solitudinem secederet, ibique miseram — ut aiebat — vitam suam defferet riteque expiaret; itemque constat eum oboedientia alienaeque salutis studio unice compulsus esse, ut relictum apostolatus campum repeteret.

Quodsi adeo gravem sibi hanc oneris granditatem persentiebat, ut interdum quasi opprimi videretur, ex eo causa petenda est, quod ipsius in mente insidebat tam eximia officii sui onerumque pastoralium forma, quae nonnisi strenua animi fortitudine contingi possit. Enimvero sub exordium paroecialis muneris ita supplices ad Caelum admovebat preces: «Mi Deus, fac ut creditae mihi oves ad bonam frugem revertantur. Toto vitae meae tempore, omnia quae tibi placuerint, perpeti paratus sum».² Quibus quidem incensis precibus Deus benigne annuit, quandoquidem posteriore tempore confitendum ipsi fuit: «Si, cum ad Arsiensem pagum perveni, dolores, qui me subinde manebant, mihi innotuissent, eorum metu procul dubio statim interemptus essem».³ Apostolicorum virorum omnium temporum vestigiis insistens, is probe noverat, se per crucem potissimum efficacem conferre posse operam in eorum salutem, qui suis ipsius curis essent demandati. Pro eis, sine querela, calumnias, praeiudicatas opiniones, adversitates omne genus toleravit; pro eis, animi corporisque molestias sane acerbissimas libenter suscepit, quas cotidiana secum ferebat Paenitentiae Sacramenti administratio, per triginta annorum spatium fere numquam intermissa; pro eis, ut athleta Christi, adversus infernos hostes dimicavit; pro eis denique corpus voluntaria afflictatione in servitutem redegit. Quam ad rem vulgatissimum est eius responsum sacerdoti illi datum, qui cum eo apostolicam suam navitatem fructuum sterilem esse conquestus erat: «Supplices Deo preces admovisti, flevisi, ingemuisti, suspiria duxisti. Adiecistine etiam ieiunium, vigiliis, chameunias, corporis castigationem? Donec ad haec non deveneris, ne putaveris te omnia expertum esse».⁴

Ad sacrorum administratos, quibus animorum cura incumbit, rursus convolat mens Nostra, eosque enixe rogamus, ut gravium horum verborum insitam vim percipiant. Unusquisque, supernaturali ea prudentia ductus, qua actiones nostrae omnes conformandae sunt, de sua ipsius vitae ratione secum recogitet, utrum nempe talis sit, qualem postulat crediti populi pastoralis sollicitudo. Fiducia freti, humanae infirmitati fore defutura numquam miserentis Dei praesidia, sacri administri secum considerent suscepta onera et officia, in S. Ioannem M. Vianney tamquam in speculum oculos conicientes. «Nobis curionibus magna profecto accidit calamitas — conquerebatur sanctus hic vir — cum animus desidia languo-

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 1210.

² *Ibid.* p. 53.

³ *Ibid.* p. 991.

⁴ *Ibid.* p. 53.

reque torpescit; quibus verbis ad detrimentosum animi habitum spectabat eorum pastorum, quos iam minime tangit tot sibi commissas oves in peccati servitute sordescere. Immo, si pressius Curionem Arsiensem imitari excupiant, cui ita «persuasum erat amandos esse homines, ut eis benefacere possimus»,¹ iidem sacerdotes in se inquirent, qua caritate eos diligant, quorum curam Deus ipsis demandavit et pro quibus Christus mortuus est!

Procul dubio humanae libertati itemque eventibus, qui ex hominum arbitrio nequaquam pendent, tribuendum est, quod nisus sanctissimorum quoque virorum interdum in irritum cadunt. Nihilominus sacerdos remisci debet, ex arcanis Divinae Providentiae consiliis aeternam plurimorum hominum sortem indivulsam esse a sua ipsius pastoralis sollertia suaeque sacerdotalis vitae exemplis. Vis autem huiusmodi considerationis, nonne tanta est, ut torpentes salutariter permoveat, alacres vero Christi operarios ad flagrantiora excitet studia?

2381

Cum autem, ut memoriae traditur, «ipse omni tempore animorum necessitatibus praesto fuerit»,² S. Ioannes M. Vianney, utpote bonus pastor, hoc etiam egregie praestitit, ut ovibus suis christianae veritatis alimoniam abunde suppeditaret. Revera quovis vitae suae tempore sacrum contionatorem egit et catecheseos magistrum.

Ut huic explendo muneri par esset, quod primum et maximum officium a Concilio Tridentino nuncupatum est, norunt omnes quam impenso constantique labori ipse vacaverit. Nam studiorum curriculum, aetate iam provecta peractum, onerosum profecto illi fuit; ac primi ad populum habiti sermones noctes pervigiles bene multas postularunt. Quantum inde verbi Dei administrari sumere possunt, quod imitentur! Equidem sunt qui, dimissa fere omni studiorum cura, nimis facile ab eius exigua eruditionis copia perperam excusationem sibi quaerant. Hi potius in exemplum sibi proponant strenuam animi constantiam, qua Arsiensis Curio se aptum grandi huic perfungendo ministerio reddidit pro sui ingenii dotibus; quae quidem non ita tenues fuerunt, ut fert vulgaris opinio, cum mentis perspicuitate rectoque iudicio polleret.³

Ceterum sacri Ordinis viri communes eas rerum humanarum notitias, eamque doctrinae sacrae copiam comparare sibi debent, quae ingenio atque officio suo apte convenient. Atque utinam animorum pastores hac in re tantam industriam collocent, quanta Arsiensis Curio nisus est, ut discendi salebras difficultatesque devinceret, memoriam exercitatione firmaret, ac praesertim scientiam hauriret a Cruce Domini, quae librorum maximus est. Qua de causa ipsius Episcopus obtrectatoribus quibusdam respondit: «Nescio an sit eruditus: tamen superno lumine nitet».⁴

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat. t. 227, p. 1002.

² Cfr. *Ibid.* p. 580.

³ *Ibid.* t. 3897, p. 444.

⁴ *Ibid.* p. 272.

Iure igitur meritoque Decessor Noster fel. rec. Pius XII non dubitavit sacris Urbis contionatoribus veluti exempli formam humilem hunc ruriculam Curionem proponere: «Sanctus Arsiensis Curio minime fuit praeditus insita oratoris virtute, quali P. Segneri aut B. Bossuet praestitere. At illa sententiarum lumina, quae viva, clara, alta eius menti inerant, referebantur in sonitum vocis, ex oculorum intuitu elucebant atque audientium cogitationi et sensui notiones imagines aptas, accommodas, ac leporis plenas similitudines subiciebant, quae Sanctum etiam Franciscum Salesium in admirationem rapere potuissent. Hi sunt oratores, qui christifidelium animos sibi conciliant. Qui plenus est Christi, haud difficulter praesidia viasque invenit, quibus ceteros Christo adiungat».¹ Hisce verbis Arsiensis Curio utpote catecheseos magister ac sacer contionator mirum in modum depingitur. Cum autem, terrestris vitae exitu properante, vox eius nimis languida audientes attingere non posset, ignito oculorum coniectu, lacrimis, gemitibus divinum amorem testantibus, acerbi maioris significationibus, cum vel tantum culpa cogitatio in animum subibat, ad frugem bonam convertebat fideles, qui ipsius cathedram circumsaepiebant. Quomodo enim poterant non omnes vehementer commoveri, cum eiusmodi vita, omnino Christo dedita, ipsis tam luculenter praeluceret?

Usque ad pientissimum obitum suum S. Ioannes M. Vianney officii retinentissimus fuit in docendo sive christifideles curis suis commissos, sive pios advenas, qui eius stipabant templum, cum denuntiando *opportune, importune* (2 T. 4, 2) mala omnia, sub qualibet laterent specie, tum praesertim ad Deum animos sublime erigendo; nam «magis optabat virtutis speciosa, quam vitii demonstrare deformia».² Omnino enim intellegebat humilis hic sacerdos, quanta esset verbi Dei magisterii dignitas et granditas. «Dominus Noster — aiebat — qui ipsa est veritas, non minoris aestimat suum verbum quam suum Corpus».

Facile igitur animadvertitur, magno gaudio Decessores Nostros affectos esse, cum christianae plebis moderatoribus huiusmodi exemplum ad imitandum indicarent; nam profecto plurimi interest, sacrum clerum docendi munus sedula diligentia exercere. «Hic praestat — hac de re inquit S. Pius X — hoc unum consecrari atque urgere, nullo sacerdotem quemlibet graviore officio teneri, nullo arctiore nexu ligari».³ Hoc igitur monitum, quod Decessores Nostri firma constantia iteraverunt et in Codicis quoque Iuris Canonici⁴ praescripta insertum est, vobis, Venerabiles Fratres, iterum adhibemus, saecularibus Sancti Arsiensis catechistae et contionatoris vertentibus sollemnibus. Quam ad rem, laudando incitamus studia, in quae auspicio ductuque vestro, circumspecte et prudenter compluribus in regionibus incumbitur, ut religiosa institutio iuvenili et adultae aetati, multiplici forma eademque locorum adiunctis apte imper-

¹ Alloc. d. 16 mart. 1946: AAS 38, 186.

² Cfr. Archiv. Secr. Vat., t. 227, p. 185.

³ Litt. Encycl. *Acerbo nimis*; *Acta Pii X*, 2, p. 75.

⁴ CIC cc. 1330-1332.

tienda, in melius usque succrescat. Sunt haec conamina quidem utilia; at, dum haec saecularis commemoratio celebratur, Deus novo in lumine vult collocatam miram apostolici afflatus vim, cui omnia cedunt, huius sacerdotis, qui verbis atque vitae suae operibus Christi cruci adfixi testimonium reddidit *non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis* » (1 C. 2, 4).

2382

Reliquum Nobis est, ut, S. Ioannis M. Vianney pastorale ministerium fusius recolamus, quod in diuturno vitae ipsius spatio adsidium fuit veluti martyrium, et in quo perfungendo sacramenti Paenitentiae administratio peculiari laude refulsit atque uberrimos salutaesque edidit fructus. « Cotidie quindecim fere horas aures admissa fatentibus patienter praebebat. Tantus labor summo mane incohabatur et usque ad multam noctem producebatur ».¹ Cum autem defatigatione fracto quinque diebus ante obitum ei defuere vires, ad lectum, ubi moriturus iacebat, postremi paenitentes accesserunt. Numerus eorum, qui sub exitum vitae eius singulis annis ad eum visendum contendebant, ad hominum octoginta milia, uti fertur, supputatur.²

Vix cogitatione perpendi possunt acerbitates, incommoda, corporis molestiae viri huius, qui interminabili diuturnitate in tribunali Paenitentiae sacris excipiendis Confessionibus assidebat, eo vel magis quod ieiuniis, macerationibus, infirmitatibus, vigiliis, somni ademptione confectus erat. At praesertim animi angoribus, qui eum penitus opplebant, vexabatur. Audite gementis voces: « Tanta — aiebat — in Deum impie committuntur, quae ad huius mundi finem poscendum nos interdum permoveant!... Arsiense oppidum petendum est, ut peccatorum gravitas ac paene infinita multitudo compertae habeantur... Quid agendum sit, pro dolor, ignoramus, nihil aliud faciendum putamus, nisi ut lugeamus et Deo admoveamus preces ». Ac praeterea sanctus hic vir adicere poterat se nostrarum expiationis partem sibi ultro suscipere. Etenim iis, qui de hac re eum consulebant: « Parvum tantum — respondebat — paenitentiae onus peccata rite confitentibus impono; cetera eorum loco ipse perago ».³

Profecto S. Ioannes M. Vianney « miseros peccatores », ut aiebat, in oculis et in animo semper gerebat, spe motus fore, ut cerneret eos ad Deum tandem se convertere et fletus ob sua ipsorum admissa fundere. Huc omnes eius curae et cogitationes spectabant, itemque ad id pertinebat opus, in quod tempus omne et vires fere totas impendebat.⁴ Experientia et usu sacri Paenitentiae tribunalis, in quo nostrarum vincula solvebat, intellexit quanta culpis inesset malitia et quam saevam vastationem hominum animis peccatum afferret. Id taetris coloribus depingere solebat: « Si nos — ut asseverabat — fide praediti, animum mortali noxa maculatum penitus intueremur, terrore capti emoreremur ».⁵

¹ Cfr. Archiv. Secr. Vat., t. 227, p. 18.

² Ibid.

³ Ibid. p. 1018.

⁴ Ibid. p. 18.

⁵ Ibid. p. 290.

Ad ipsius autem doloris verborumque vim augendam, inferorum poenae animis obfirmatis in peccatis luendae minus valebant, quam angor ob divinum amorem aut oblivione neglectum aut offensa violatum. Quae quidem scelerum pervicacia tantaeque Dei bonitatis ingrata oblivio efficiebant, ut uberes ex eius oculis lacrimae profluerent. « Amice mi — aiebat — lugeo quia non luges ».¹ At contra, quanta benignitate sollertem operam dabat, ut peccatorum animi paenitentia compulsi ad spem bonam erigerentur! Nullis parcebat laboribus, ut se iisdem praeberet divinae administrum misericordiae; quae quidem, ut ipsius verbis utamur, « instar fluminis exundantis secum omnes trahit animos ».² ac plus quam materna palpitat caritate, « cum Deus citius det veniam, quam ex igne mater natum eripiat ».³

2383

Arsiensis Curionis exemplis excitati animorum moderatores curent, ut huic tantae gravitatis officio alacres debitaque doctrina instructi se dedant, cum illic potissimum divina misericordia tandem humanae malitiae victrix emergat, atque illic sceleribus abluti homines Deo reconcilientur. Idem reminiscantur etiam oportet, a Decessore Nostro fel. rec. Pio XII « gravissimis verbis » eorum reprobata esse opinionem, qui parvi faciant crebrum Sacramenti Paenitentiae usum, cum de venialibus admissis agatur; hic enim Summus Pontifex edixit: « Ad alacriorem cotidie virtutis iter progressionem faciendam, maxime commendatum volumus pium illum, non sine Spiritus Sancti instinctu ab Ecclesia inductum, crebrae confessionis usum ».⁴ Itemque fore omnino confidimus, ut sacrorum administri prae ceteris fideliter obtemperent Iuris Canonici praescriptis,⁵ quae Paenitentiae Sacramentum, assequendae sanctimoniae tantopere necessarium, pie certoque tempore frequentari iubent; ac maxima, ut oportet, instantes illas adhortationes aestimatione et usu prosequantur, quae ab eodem Decessore Nostro de hac re haud semel « dolenti animo » impertitae sunt.⁶

Dum Encyclicae hae Nostrae Litterae ad exitum properant, vobis Venerabiles Fratres, asseverare cupimus qua suavissima spe teneamur, fore ut saecularia haec sollemnia, divina favente gratia, sacerdotum omnium acrius exaquant studium ad sacrum ministerium incensiore alacritate peragendum, ac praesertim « ad primum sacerdotum officium, hoc est officium suae ipsius procurandae sanctitatis ».⁷

Cum ex hoc Supremi Pontificatus fastigio, ad quod arcano Dei Providentis consilio evecti sumus, sive ad ea mentem convertimus, quae in spe expectationeque animorum sunt, sive ad tot terrarum orbis regiones nondum Evangelii luce collustratas, sive denique ad innumeras christia-

¹ Ibid. p. 999.

² Ibid. p. 978.

³ Ibid. t. 3900, p. 1554.

⁴ Litt. *Mystici Corporis*: AAS 35, 235. [Cfr. n. 2108].

⁵ CIC. c. 125, 1.

⁶ Cfr. Litt. *Encycl. Mystici Corporis*: AAS 35, 235; Litt. *Encycl. Mediator Dei*: AAS 39, 585; Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 674. [Cfr. n. 2208].

⁷ Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 677. [Cfr. n. 2210].

nae plebis necessitates, semper oculis obversatur Nostris sacerdotis imago. Si sacerdos deesset, vel cotidiana ipsius opera deficeret, apostolica incepta omnia, ea etiam quae praesenti huic aetati maxime idonea videntur, quid tandem prodessent? Quid valerent vel ipsi e laicorum ordine viri, qui generoso animo adiutricem in apostolatu navant operam? Hos igitur omnes sacrorum administratos, quos Nos tantopere diligimus et in quibus Ecclesia tantam spem positam habet, hos sacerdotes, dicimus, Iesu Christi nomine paternoque animo appellare non dubitamus, ut fidelitate summa ea omnia praestent, quae ab ipsis ecclesiasticae dignitatis gravitas expostulat. Appellationi huic Nostrae vim addant haec S. Pii X sapientissima verba: «Ad Iesu Christi Regnum in orbe promovendum, nihil magis necessarium est, quam ecclesiasticorum virorum sanctimonia, ut exemplo, verbis, doctrina christifidelibus praeceant».¹ Quod quidem hisce verbis cohaeret, a S. Ioanne M. Vianney coram Episcopo suo prolatis: «Si vis Dioecesim totam ad Deum converti, curiones omnes oportet sancti fiant».

Vobis autem, Venerabiles Fratres, in quos potissimum cleri vestri sanctitudinis grave recidit onus, hos dilectissimos filios enixe commendatos volumus, ut difficultatibus interdum gravibus, quibus vel eorum vita vel explenda munera premuntur, solliciti obviam eatis. Quid efficere non valet Episcopus, qui clerum suae vigilantiae creditum adamat, sibi devinctum habet, revera cognoscit, adsidua cura prosequitur, forti ac paterno animo moderatur? Si universae dioecesis pastoralis sollicitudo vobis incumbit, eorum tamen singularis omnino cura gerenda est, quos in sacro ordine constitutos muneris vestri tam proximos adiutores habetis ac tam sacris vinculis vobismet ipsis consociatos sentitis.

Christifidelibus etiam universis paternas adhortationes adhibere volumus, saecularis huius celebritatis opportunitatem nacti, ut pro sacerdotibus suis instantes ad Deum admoveant preces, atque adeo ad ipsorum sanctimoniam iuvandam pro sua cuiusque parte conferant opem. Multa hodie cum spe expectationeque ii, qui flagrantiore pietate praestant, ad sacerdotem suos oculos animosque convertunt. In eo enim, cum ubique late vigeant et pecuniae dominatus, et sensuum illecebrae, et elata nimis technicae disciplinae aestimatio, virum intueri volunt, qui Dei nomine loquatur, qui firma animetur fide, et qui, sui ipsius quasi immemor, incensa flagret caritate. Animadvertant igitur omnes, multum se afferre posse auxilium, ut sacrorum administrati hanc excelsam assequantur metam, si modo sacerdotali dignitati debitam reverentiam adhibeant, si qua par est aestimatione eorum pastorale munus eiusque difficultates perspecta habeant, et si denique adiutricem operam actuosiore usque studio iisdem praestent.

Facere autem non possumus, quin peculiari modo paternum animum ad iuvenes convertamus Nostrum, quos incensiore caritate complectimur et in quorum opera spem futuri aevi collocat Ecclesia. Messis qui-

2384

¹ Cfr. Epist. *La Risorazione: Acta Pii X* 1, 257; [cfr. n. 1168].

dem multa, sed operarii pauci.¹ Quot in regionibus Evangelicae veritatis praecones laboribus confecti eos summo desiderio exspectant, qui in suas partes sufficiantur! Haud desunt populi, qui supernae magis quam terrenae alimoniae fame misere languescant. Quis caelestem vitae veritatisque dapem eis afferat? Fore utique omnino confidimus, ut aetatis nostrae iuvenes, haud minus quam anteactis temporibus, Divini Magistri invitationi, ad necessariam hanc causam provehendam quod attinet, generose respondeant.

Arduis profecto in rerum adiunctis saepe sacerdotes versari solent. Nec mirandum hoc est; nam Ecclesiae osiores primum sacrorum administratos vexationibus et insidiis hostiliter petunt, quia, ut ipse Arsienis Curio fatebatur, qui religionem evertere volunt, primo sacerdotes odio lacesunt.

Attamen, hisce etiam in gravissimis difficultatibus, excelsa verique nominis felicitas oritur sacerdotibus, religionis studio flagrantibus, ex sui ipsius muneris conscientia, cum se noverint a Divino Salvatore idcirco vocatos, ut rei sanctissimae auxiliatricem operam navent, quae nempe ad hominum redimendos animos et ad Mystici Christi Corporis incrementum spectat. Christianae igitur familiae excelsum munus considerent donandi scilicet Ecclesiae sacerdotes; atque adeo laeto gratoque animo sacris ministeriis offerant filios.

Sed cum adhortatio haec Nostra vestrum quoque animum vehementer commoveat, Venerabiles Fratres, haud necessarium est in ea diutius immorari. Pro certo enim habemus vos sollicitudinem animi Nostrae eiusque suadendi vim penitus intellegere, ac data opera participare. Interea autem S. Ioannis M. Vianney deprecationi hoc committimus tanti momenti negotium, cum quo innumerabilium hominum salus coniungitur quam maxime.

Ad Deiparam etiam, cuiuslibet labis ab origine expertem, oculos nostros convertimus. Paulo antequam Sanctus Arsienis Curio diuturnum aetatis suae curriculum, caelestibus meritis onustum, complevit, alia in Galliae regione ipsa conspiciendam se praestitit innocenti humilique puellae, ut per eam ad precum et christianae paenitentiae studium homines materno invitaret hortatu; quae quidem angusta vox, post exitum saeculum adhuc animos percellens, longe lateque quasi in immensum resonat. Profecto ea quae gessit et locutus est ille ad Caelitum Sanctorum honores evectus sacerdos, cuius saecularem celebramus memoriam, praevio quodam caelesti lumine supernaturales veritates collustrant, quae in Lapurdensi specu insonti puellae patefactae sunt. Ipse enim qui labis expertem conceptum Deiparae Virginis religiosissimo colebat obsequio, anno MDCCCXXXVI paroeciale templum Mariae sine culpa Conceptae dicavit, ac summo pietatis et gaudii affectu, anno MDCCCLIV, catholicum dogma, quo huiusmodi veritas falli nescio iudicio sancita est, venerabundus excepit.²

AAS 51, 548-578.

¹ Cfr. *Mt.* 9, 37.

² Cfr. *Archiv. Secr. Vat.*, t. 227, p. 90.

Quid nostrae aetatis gentes in sacerdotibus requirant

(Ex Epist. *Centum qui* ad Exemum. P. D. Martinum I. O'Connor, Archiepisc. tit. Laodiceum in Syria, Pontifici Collegii Foederatarum Americae Sept. Civitatum in Urbe Rectorem: saeculo exeunte ab eodem Collegio condito, 28 aug. 1959).

- 2385 Nova haec domus pro spatii sui amplitudine maiorem excipit numerum sacrorum alumnorum, qui ecclesiasticis disciplinis imbuantur, cum vetus domus destinata sit aptiori hospitio sacerdotum, qui penitus sacras doctrinas perdiscere volunt.

Probe novimus Sacram Foederatarum Americae Civitatum Hierarchiam indesinenti studio et omni contentione rebus istius Collegii prospicere. At huiusmodi sollicitudines uberi optandoque fructu non carebunt, cum solidis bene auspicandi et providendi rationibus innitantur.

Etenim florentissima et inclita patria vestra, ubi Catholica Ecclesia altrix salutis et felicitatis viget, communem civium movens respectum, pro ipsa magnitudine sua adulescentem clerum poscit ampliore eruditione instructum, catholici vigoris sensu, indita sibi natura universa amplectente, praeditum atque illa praeclare cogitandi et agendi sapientia exornatum, quam adsiduum studium christianae antiquitatis parit vel innutrit.

At ubinam id genus institutio securius suppeditari potest nisi hac in Urbe, quam divinae Providentiae decreta non uno nomine ceteris prae-tulerunt?

Singulari prorsus Dei muneri tribuendum est, si Romae, quae est *urbs caput rerum*¹ et *civitas sacerdotalis*,² apud Petri Cathedram ex illimi fonte Apostolico illustrata praeconio sincera hauritur fides, et christianae litterae perfectius ediscuntur.

AAS 51, 702.

Mirabile spectaculum iuventutis Deo dicatae

(Ex Epist. *Encycl. Grata recordatio*, de mariali Rosario per octobrem praesertim mensem pie recitando, 26 sept. 1959).

- 2386 ... Mirandum eiusmodi spectaculum ab his iuvenibus praebitum, qui, innumeris superatis difficultatibus atque incommodis, se totos Deo dedunt ut ceteri etiam homines Christum lucrifaciant,³ sive in longinquis terris, quibus nondum affulsit veritas, sive in immensis illis concitatis, negotiosisque urbibus, in quibus cotidiana impensa operositas tam verticosa et turbinea est, ut animos interdum aridos et quasi in terrena bona ingurgitados reddat, tale profecto est ut spem bonam commoveant felicio- rum temporum.

AAS 51, 675.

¹ TACITUS, *Hist.* 2, 32.

² S. LEO MAGNUS, *Sermo*, 82 in Nat. App. Petri et Pauli: ML, 54, 423.

³ Cfr. *Ph.* 3, 8.

Nihil prorsus est omittendum ad aptiorem sacerdotum institutionem

(Ex Allocut. *Plures easque gratissimas* ad Moderatores et Alumnos Pontifici Collegii Foederatarum Americae Sept. Civitatum in Urbe, saeculo exeunte ab eodem Collegio condito, 11 oct. 1959).

2387

Novum enim hoc erigendo Collegium, omnibus artis ac technicae rationis utilitatibus praeditum, ac vetus illud sacerdotibus destinando, luce clarius ostendistis velle vos potiora ac flagrantiora studia in *Dei ministros* rite formandos conferre. Ac iure meritoque: etenim, inter cetera nobilissima opera et consilia, ad Dei regnum constabiliendum et prolaturum apta, hoc princeps est opus, princeps est consilium.

Verum enim quanta est presbyterorum dignitas, quanta virtus atque efficacia! Sicut iam in Encyclicis Nostris Litteris, quibus index *Sacerdotii Nostri primordia*, scripsimus, «semper oculis obversatur Nostris sacerdotis imago. Si sacerdos deesset, vel cotidiana ipsius opera deficeret, apostolica incepta omnia, ea etiam quae praesenti huic aetati maxime idonea videntur, quid tandem prodessent?»¹

Cum igitur multa hodie ab Ecclesiae sacerdotibus requirantur, nihil prorsus est omittendum, quod ad auctiorem usque eorum institutionem conducat.

Praeterea, sacrum hoc condendo Ephebeum, ostendistis vos sacerdotes *Romana institutione* imbutos efficere voluisse: sacerdotes, dicimus, qui in Alma Urbe degentes, rei catholicae scilicet capite, ex ea virtutis fortitudinisque numquam cessuram hauriant undam.

In hac enim Urbe, ut ait Decessor Noster S. Leo Magnus, imperium illud a Deo praeparatum est, «cuius ad eos limites incrementa perducta sunt, quibus cunctarum undique gentium vicina et contigua esset universitas». In ea Romanorum adhuc iura, instituta ac magnificentissima manent vestigia. In ea potissimum Petri fides adhuc Sanctam conglutinat Ecclesiam; in ea Martyrum fulgent sepulcra, qui «gloriosum sanguinem fuderunt pro Domino».²

Qua de re, qui sacrorum alumni hac in Urbe degerint — et ea quidem aetate, qua futurae semina virtutis plena manu sparguntur — dubium non est quin mentem animumque non modo ad perfectum humanitatis cultum, qua haec Urbs in exemplum floruit, sed potissimum ad plenum Ecclesiae sensum componant, quo germana sacerdotalis alitur dignitas.

Discorsi 1, 468 s.

¹ AAS 51, 575 s. [Cfr. n. 2382].

² *Serm.* 82: ML 54, 423.

³ *Brev. Rom., Resp. in Comm. plur. Mart.*

**Puritas cordis, virilis animus, ardor caritatis:
ornamenta contententium ad sacerdotium**

(Ex Allocut. *L'incontro ad sacrorum alumnos ex quibusdam Italicis Seminariis*, 22 nov. 1959).

2388

Questo programma, che amiamo proporvi, si ispira alle tre grazie, che continuamente chiediamo a Dio per intercessione della Vergine Immacolata, Madre del Buon Consiglio, dei Santi Apostoli Pietro e Paolo, di S. Carlo Borromeo, e di tutti i santi Patroni delle diocesi e dei seminaristi: e cioè la purezza del cuore; la robustezza del carattere; e l'ardore della carità. Queste grazie sono come tre fiori, che debbono abbellire la profumata e promettente giovinezza dei chiamati, e renderla perenne per tutta la vita, anche quando gli anni e le fatiche apostoliche ne avranno indebolito il fisico vigore.

1. Anzitutto la *purezza del cuore*; quella che, attraverso una vigile e costante attenzione, diviene ordine e trasparenza di tutta la vita, di ogni parola, di ogni atto. Questa virtù è l'incanto delle famiglie cristiane, da cui fiorisce come nel suo naturale ambiente; ed è il fascino irresistibile delle anime. Passando come neve immacolata sul fango, che purtroppo ricopre tanta parte di questo povero mondo, che è *totus in maligno positus* (1 I. 5, 19), essa si impone al rispetto anche dei lontani, anche di chi a parole può averla qualche volta derisa, ma che la esige intatta e luminosa nei rappresentanti di Dio.

La purezza del cuore è l'atmosfera serena di cui vive ogni seria vocazione, il terreno in cui debbono germogliare e svilupparsi tutte le altre buone disposizioni. Certo, essa non è la prima virtù, nel senso che, qualora mancasse l'amore di Dio e del prossimo, essa diventerebbe freddo esercizio di perfezione naturale; ma essa è il respiro dell'amore di Dio, e la condizione insostituibile per il servizio disinteressato del prossimo nel sacerdotale ministero. È essa che prepara le gioie incomparabili dei lunghi colloqui ai piedi del Tabernacolo; che nutre i fervidi pensieri di apostolato e di carità; che ispira una serenità continua, che non si abbatte nelle avversità, nè trasmoda nella gioia. Essa conferisce all'agire dei seminaristi e dei sacerdoti, alle loro parole, al loro tratto, un'impronta inconfondibile di serena delicatezza, di geloso riserbo, e anche di signorile discrezione; ed attira le anime col fascino stesso di Gesù.

Vivete di questa virtù con la freschezza dei vostri giovani anni; e custoditela nella preghiera, nella mortificazione, e nello studio. Perché è ancora essa che conserva e accresce la gioia dello studio ecclesiastico, sentito come preparazione ai doveri del ministero, e aggiornamento continuo della propria cultura: studio teologico, pastorale, ascetico, di cui — come dicevamo ai dilettissimi sacerdoti del patriarcato Veneziano, celebrando con essi il Sinodo — « non manca tutta una letteratura moderna copiosa e ricchissima in varie lingue, e di facile accesso. Questi sono gli studi che convengono ai sacerdoti del Signore, ben più che le soporifere e velenose letture che corrodono le giovani coscienze, e sotto il velo di far conoscere tutto per tutto giudicare, per erudire la moderna generazione, diventano una scuola e un esercizio del *subtiliter fornicare*; esse tolgono alle anime sacerdotali il fascino che trascina gli innocenti verso le visioni e i propositi più alti, e che conserva agli apostoli della verità e del bene la gioia interiore, la purezza degli occhi e il sorriso ».¹

2389

2. Da questo proposito di purezza consapevole e luminosa, prende origine quella *robustezza di carattere*, che vi abbiamo presentata come la seconda dote della vostra vocazione. La Chiesa vuole degli uomini saldi e solidi, ben formati nella mente e nel cuore. Fortunatamente è passato il tempo in cui, non conoscendo la forte e roborante realtà della Chiesa, se ne presentavano i figli come esseri monchi e deboli, quasi senza spina dorsale. L'appartenere alla Chiesa esige invece tempra adamantina di carattere e di volontà, continua lotta

¹ Sinodo diocesano di Venezia, *Discorsi del Cardinale Patriarca*, Città del Vaticano 1959, p. 49.

contro passioni ed egoismi, superamento di se stessi con l'aiuto del Signore. Se questo è vero per chi vuole vivere da sincero cattolico, è tanto più vero per chi si è dedicato ad un altissimo ideale, qual è la vocazione sacerdotale, a cui soltanto è chiamata una eletta schiera di uomini risoluti e forti, che sappiano seguire la voce del Signore senza infingimenti, né compromessi, rinunciando anche alle gioie lecite per vivere già fin nel mondo terreno una vita celeste.

Ebbene la Chiesa vi vuole così. I futuri sacerdoti debbono essere capaci di resistere alle attrattive e seduzioni del secolo; debbono saper moderare la loro sensibilità, per essere sempre padroni di sé, in ogni circostanza; e avere in grado eminente anche le virtù naturali, perchè invano cercheremmo il cristiano ed il Sacerdote degni della loro vocazione, se non fossero altresì dotati di virtù naturali: ecco quindi il dovere della sincerità, dell'imparzialità, imitando la condotta di Dio, dinanzi al Quale non v'è accettazione di persone,¹ il mantenere la parola data; l'essere lineari e retti, non seguendo le vie tortuose della confusione e dell'imprecisione, nè giustificando intenzioni meno belle con pretesti di carità e di culto. A questa condotta di veri figli di Dio si riferisce un tratto della bella Epistola della Messa di oggi, che tutti esorta a camminare « in maniera degna di Dio, piacendo a Lui in ogni cosa, fruttificando in ogni opera buona, e crescendo nella scienza di Dio; corroborati con ogni sorta di forza dalla gloriosa potenza di Lui, ad ogni pazienza e longanimità con gaudio ».²

2390

3. In ultimo, vi è necessario l'*ardore della carità*, che dà il coronamento e la perfezione ad ogni nostra azione.

Questa virtù sublime « è la pienezza della Legge »:³ essa è dunque necessaria per l'adempimento ordinato e fedele dei doveri quotidiani, dai più piccoli ai più grandi; essa sostiene l'obbedienza cordiale al proprio Vescovo, e fa desiderare ardentemente il servizio della diocesi, dimenticando ogni preoccupazione di indole terrena, di umani riconoscimenti, di effimere lodi. Il seminarista che arde di questa carità non si spaventa delle difficoltà, che talvolta si frappongono nella sua vita di preghiera e di studio; si abbandona fiducioso alla volontà di Dio, che lo ha chiamato, e a cui non vuole portare dispiacere alcuno; si distingue nella disciplina e nell'ordine; compie quasi senza accorgersene i sacrifici inerenti alla sua vita, ed offre sorridendo al Signore la mortificazione di ogni spirito mondano, che talvolta lo vorrebbe sommergere; e soprattutto, animato da questa carità, fa della preghiera e dei Sacramenti il centro luminoso della sua vita.

Oh, sublime bellezza della vocazione sacerdotale! Non avremmo osato dipingervene i tratti essenziali, che la presentano con una grandezza quasi sovrumana, se non sapessimo che ci è vicino Colui, che mentre chiama al suo servizio, dona altresì la forza per corrispondere alla chiamata. Pertanto l'ispirazione di tutto questo si ha nel Cuore di Gesù, fornace ardente di carità, ricettacolo di giustizia e di amore; si ha nel Cuore Immacolato di Maria, Madre purissima, Vergine potente, Regina dei Vergini.

Quanti Sacerdoti, attingendo alle ricchezze del Cuore Divino, vi hanno trovato la fonte della loro santificazione! Basti ricordare il santo Curato d'Ars, di cui abbiamo proposto ai Sacerdoti di tutto il mondo l'esempio sublime di fedeltà alla propria vocazione, nella recente *Enciclica Sacerdotii Nostri primordia*.⁴ Ogni diocesi conserva nei suoi dittici la memoria di Sacerdoti umili e grandi, il cui nome, anche al di fuori del riconoscimento ufficiale della Chiesa, richiama santità, dedizione, fervore, anche oltre il breve termine della vita terrena.

A questo proposito amiamo confidarvi, cari figliuoli, il ricordo che conserviamo vivo e sacro nel cuore, come sempre ce ne sta cara e benedetta negli occhi, dopo oltre sessanta

¹ Cfr. R. 2, 11.

² C. 1, 10-11.

³ R. 13, 10.

⁴ Cfr. AAS 51, 545-549. [Cfr. nn. 2369 ss.].

anni dalla sua morte, l'immagine, quella del primo sacerdote che incontrammo nella vita, che Ci battezzò, che Ci diede la prima Comunione, accanto al quale si aprì e si svolse come fiore delicato la Nostra adolescenza: a tal punto di penetrazione spirituale da farci ritenere che quella sua fosse la forma migliore e più elevata di vivere sulla terra: cioè santificarsi e santificare: pregare per tutti e fare la carità; e da non permetterci di pensare ad altro, per la Nostra felicità personale di quaggiù, per la Nostra felicità eterna nella luce del Signore.

Ah! carissimi figlioli. Possiate voi incontrare sempre di tali sacerdoti, che vi ispirino edificazione ed incoraggiamento a proseguire nella ricerca della perfezione sacerdotale. Possiate voi, alla vostra volta, col vostro fervore e col vostro fascino dei buoni esempi, preparare generazioni nuove che procurino benedizioni al vostro nome quaggiù nella Chiesa militante, e vi assicurino le delizie eterne della Chiesa trionfante, con Gesù il Re glorioso dei secoli e dei popoli.

AAS 51, 903-907.

De Cleri institutione pro Missionibus et in locis Missionum

(Ex Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959).

2391 Memoratus Decessor Noster fel. rec. Benedictus XV in Epistula Apostolica, quae a verbis initium sumit *Maximum illud*, Catholicarum Missionum moderatores peculiari cura adhortatus est ut cleri, e loci populo delecti, mentes animosque ita effingerent et conformarent, ut eorum institutio atque educatio « perfecta et numeris omnibus absoluta »¹ evaderet. « Nam — ita ipse scribebat — sacerdos indigena, utpote qui ortu, ingenio, sensibus studiisque cohaereat cum suis popularibus, mirum quantum valet ad Fidem eorum mentibus insinuandam: multo enim melius, quam quisquam alius novit quibus modis quidpiam eis persuaderi queat ».²

Quam ad rem vix attinet in mentem revocare perfectam absolutamque sacerdotum institutionem educationemque eo spectare necesse esse, ut sacrorum alumni ad eas potissimum virtutes adipiscendas fortiter suaviterque permoveantur, quas primum postulat sacerdotale officium, « hoc est officium suae ipsius procurandae sanctitatis ».³ Novus autem illarum regionum clerus hac de causa pium quoddam certare certamen debet cum clero veterum illarum dioecesium, quae iam diu sacerdotes suo gremio ediderunt virtutibus omnibus tam miro modo praestantes, ut sacrorum administris universae Ecclesiae imitandi proponerentur. Etenim sanctitate potissimum sacerdotes esse possunt ac debent lux mundi et sal terrae,⁴ hoc est suae ipsorum nationis totiusque orbis terrarum; sanctitate potissimum Evangelii pulchritudinem supernamque potentiam omnibus demonstrare possunt, itemque edocere omnes christianae vitae perfectionem metam esse, quam cuncti filii Dei viribus omnibus eluctando perseverandoque assequi queant ac debeant e quibusvis

¹ AAS 11, 445. [Cfr. n. 1515].

² *Ibid.* [Cfr. n. 1514].

³ Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 677. [Cfr. n. 2210].

⁴ *Mt.* 5, 13-14.

gentibus sint orti, in quolibet vivendi genere versentur, et quovis fruantur civili cultu.

Ac praeterea paternus animus Noster spem fovet bonam fore ut ubique ex clero cuiusvis nationis ii eligi possint, qui sacrorum alumnos suae cuiusque gentis regere, ac recte sancteque instituere atque educare valeant. Quin immo Episcopos et Catholicarum Missionum rectores iam nunc adhortamur ut e clero autochthone ne dubitent eos deligere sacerdotes, qui ob suam virtutem peculiaremque agendi prudentiam suorum popularium in sacro ephebeo degentium magistri atque ad sacerdotalem assequendam sanctitatem duces esse possint.

Ceterum Ecclesia, ut probe nostis, Venerabiles Fratres, nullo non tempore praecepit ut sacrorum administris solidam ac plenam mentis animique institutionem adipiscerentur. Iamvero nemo, hodie praesertim, in dubium revocaverit id e quavis stirpe et e quavis terrarum orbis regione ortos iuvenes assequi posse, cum hoc tam luculenter ac reapse demonstratum iam fuerit. Ac procul dubio institutio, quae huic clero imperitanda est, peculiaribus etiam rerum condicionibus conformetur oportet, quae variis locis variisque nationibus sint propriae. Attamen omnes sacrorum alumnos hanc sapientissimam sequi normam opportunum est: est nempe consulendum ut hi iuvenes ne « in locis educantur ab hominum societate paulo nimium seiunctis », ¹ quandoquidem hoc modo, « cum in publicum prodibunt, haud ex facili sive cum minuta plebe, sive cum litteratis hominibus commercium habebunt, fietque eis plurimum, ut aut inconsiderate cum christiano populo se gerant, aut, quam acceperint institutionem, secus existiment ».² Hi autem iuvenes oportet ad plenam omnino sacerdotalem animi perfectionem conformentur, sed etiam « sensim prudenterque in intima populi consilia ac studia penetrent »;³ illius populi dicimus, quem evangelica illuminare veritate, et ad sanctitatem vitae, divina favente gratia, conducere debent. Huic igitur instituendi educandique rationi etiam Seminarii moderatores obtemperare debent, quamquam ea omnia ultro libenterque accipiant oportet, quae, ad res externas ac technicas quod attinet, nova ac progrediens in usum induxit aetas, utpote commune omnium gentium veluti patrimonium civilis cultus, quod ad melius faciliusque vivendi genus homines adduxit, et ad corporis valetudinem ac vires aptius servandas incolumes.

2392 Cleri autochthonis institutio — quod ipse Decessor Noster imm. rec. Benedictus XV scripsit — eo spectare debet ut, ubi primum par divino muneri obeundo evasit, « recte possit populi sui gubernationem ... suscipere », ⁴ popularesque suos ad aeternae salutis viam doctrina ministerioque suo adducere. Quam ad rem id summopere commendamus ut

¹ Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 686. [Cfr. n. 2217].

² *Ibid.*

³ *Ibid.* pp. 687.

⁴ Epist. Apost. *Maximum illud*: AAS 11, 445. [Cfr. n. 1515].

ii omnes, tam allogenae quam autochthones, qui sacrae huic institutioni dant operam, ex officii sui conscientia diligentissime curent ut sui alumni suscipiendi muneris gravitatem difficultatemque magis magisque perpendere addiscant, ac licita prudenterque data fruantur cogitandi agendique libertate,¹ qua facilius possint gradatim, sed quam primum, maiora etiam ecclesiastica ministeria suscipere una et concordissime cum alienigena clero, sed pari omnino ratione. Id enim impertitae institutionis efficacitatem comprobabit, iisque ad quos sacrorum alumnorum educatio pertinet, summum debitumque attribuet praemium.

Iamvero iis rationibus perpensis, quae non modo ad sacrorum alumnorum mentes animosque recte instituendos pertinerent, sed ad peculiare etiam singulorum populorum necessitates peculiaremque eorum sentiendi agendique modum, haec Apostolica Sedes clerum allogenam eorumque autochthonem adhortata est ut in Missionologiae, quae dicitur, studia incumberent. Etenim Decessor Noster imm. rec. Benedictus XV huius quoque disciplinae magisteria in Urbaniano Propagandae Fidei Athenaeo constituit;² et proximus Decessor Noster v. m. Pius XII non sine animi gaudio animadvertit apud idem Urbanianum Athenaeum « Missionale Institutum » conditum esse: « itemque Romae aliisque in locis „ Missionologiae », quae dicitur, „ Facultates » ac magisteria non pauca constituta esse ».³ Quamobrem in Catholicarum Missionum seminariis studiorum curricula non deerunt, quibus ea opportune explanentur, quae et ad varias Missionologiae rationes pertineant, et ad technicam etiam cognitionem earum rerum, quae ad futurum illarum regionum cleri ministerium utilia videantur. Hac de causa omnino necesse est ut quae impertitur institutio non modo ad integram solidamque Ecclesiae doctrinam conformetur a maioribus traditam, sed etiam alumnorum mentes ita aperiat et exacuat, ut recte indicare valeant suae cuiusque patriae peculiarem cultum, ad philosophicas praesertim ac theologicas disciplinas quod attineat, itemque peculiare rationes quae inter eas christianamque religionem intercedant. « Catholica Ecclesia — ita idem Decessor Noster — ethnicorum doctrinas neque despexit neque respuit, sed eas potius, a quovis errore et a quavis impuritate liberatas, christiana sapientia consummavit atque perfecit. Ita pariter eorum ingenuas artes ac liberales disciplinas..., peculiare quoque populorum mores eorumque tralaticia instituta ... quodammodo sacravit; atque etiam eorum dies festos, immutata ratione ac forma, ad martyrum memorias et ad sacra mysteria celebranda traduxit ».⁴ Ac Nosmet ipsi hac eadem de causa mentem Nostram hisce verbis aperuimus: « Quotiescumque auctiora verique nominis incrementa, ad liberales artes ingenuasque disciplinas quod spectat, possunt humanae familiae cultum ditare, Ecclesia eiusmodi ingenii nisus fovet et adiuvat. Ea enim, ut probe nostis, non unam tantum animorum culturam,

¹ Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 686. [Cfr. n. 2217].

² *Maximum illud*: AAS 11, 448.

³ *Evangelii Praecones*: AAS 43, 500.

⁴ *Evangelii Praecones*: AAS 43, 522.

despectis aliis, quasi propriam amplectitur, ne illam quidem, quam Europa ceterique occidentis populi pepererunt, etsi cum ea, historia teste, arctissime coniungitur; creditum enim Ecclesiae munus ad aliud potissimum pertinet, ad id nempe quod ad religionem et ad aeternam hominum salutem spectat. Verumtamen Ecclesia, utpote quae inventute polleat perpetuoque Sancti Spiritus afflatu renovetur, nullo non tempore ea omnia agnoscit libenterque in se recipit, quin immo actuose excitat, quae humanae menti animoque honori vertant, etiamsi eadem ex aliis terrarum orbis partibus oriantur, non autem e regionibus, quae mediterraneo mari circumluuntur, et quae, ex providentis Dei consilio, quasi suae infantiae incunabula fuere ».¹

2393

Quamobrem eorum sententia atque opera utentes curabunt Episcopi ut opportune matureque pro singularum vel plurium regionum necessitatibus constituentur sedes studiis provehendis aptaeque vulgandae doctrinae, in quibus cum allogenae, tum autochthones sacerdotes quae didicerint et experiundo noverint, ea omnia in illius nationis bonum utilitatemque convertant, in qua nati sunt vel ad quam christiana veritate excolendam adlecti. Quam ad rem in memoriam haec etiam revocare oportet, quae proximus Decessor Noster imm. rec. Pius XII hisce verbis edocuit: catholicorum nempe esse « scripta omne genus fusius in vulgus edenda ac disseminanda »;² itemque curandum esse ut omni ope provehatur « quidquid spectat ad recentiora artis inventa, quibus homines inter se communicant, quibusque doctrinae evulgantur, quandoquidem neminem latet quanti intersit vulgi opinionem ad se trahere recteque conformare ».³ Non omnia profecto ubique ad effectum deduci possunt; omnes tamen opportunitates arripiendae sunt quibus cuiusvis generis insurgentibus necessitatibus prospici queat, etiamsi interdum « alius est qui seminat, et alius est qui metit ».⁴

Iesu Christi veritatis caritatisque propagatio ad peculiare pertinet Ecclesiae munus; atque etiam « sanctissimum Ecclesiae est officium... populis, quantum fieri possit, praestantissima vitae suae suaeque doctrinae beneficia impertire, ex quibus novus proficiscatur socialis ordo christianis principiis innixus ».⁵ Hac de causa, in regionibus quoque evangelica doctrina excolendis, Ecclesia omni ope consulit ut incepta etiam de re sociali suscipiantur, utque opportuna adiumenta pro facultate indigentibus impertiantur, quae christianorum communitates populosque, ad quos eadem pertinent, adiuvent. Curandum tamen est ut apostolica Missionalium actio ne nimia profanorum operum congerie opprimatur vel praepediatur. Ea igitur tantum, quae necessaria sint et quae ex facili servari possint expediteque in usum deduci instituantur; atque eadem,

¹ Cfr. Alloc. iis qui interfuerunt Conventui II « Des Ecrivains et Artistes Noirs »: AAS 51, 260.

² *Fidei donum*: AAS 49, 233.

³ *Ibid.*

⁴ *I.* 4, 37.

⁵ *Fidei donum*: AAS 49, 231.

quam primum fieri possit, eiusdem nationis viris vel mulieribus administranda ordinandaque concedantur, ita quidem ut Missionales viribus omnibus queant ministerio doctrinae impertiendae ac suae ceterorumque sanitatis aeternaeque salutis procurandae se dedere...

Pastores dioecesium etiam antiquissimarum, quamquam sacerdotum exiguitas eos habet sollicitos, sine ulla tamen dubitatione foveant confirmantque eos, qui ad munus Missionale divinitus se sentiunt vocari, atque libenter patiantur se praestantissimos quosdam homines laicos amittere, ut novis dioecibus addicantur; qua ex iactura, quam Dei causa fecerint, caelestia munera iis haud sero provenient. Quo magis vero necessitates increseunt continuo, eo promptior sit oportet liberalitas, qua omnes christifideles per orbem terrarum certatim studium et subsidia caritatis in Opera conferant, quae, Sacro Consilio nomini christiano propagando subiecta, auxilia undique accepta iis attribunt, quibus utiliora sunt quique magis iis indigent.

AAS 51, 840-846. 863.

**De vocationibus, Prae-seminariis, perseverantia alumnorum;
moderatoribus et Professoribus, disciplina
et spirituali Alumnorum formatione**

(Ex Epist. S. C. SEMIN. ET STUD. UNIV. *Es lalea* ad Episcopos Mexicanos, 16 iun. 1960).

2394 I) Vocaciones

En el orden de los temas que desearíamos tratar, el primer problema grave que se presenta es el de las vocaciones sacerdotales y el de la perseverancia de los seminaristas.

Se ha podido observar con satisfacción casi en todas partes un nuevo florecer de vocaciones sacerdotales, lo que permite esperar un desarrollo más intenso para el porvenir. A nadie se le oculta, sin embargo, que el número de los que se encaminan al sacerdocio es todavía insuficiente, en relación con las crecientes necesidades espirituales de los fieles, cada día más expuestos a nuevos peligros de errores, por el rápido propagarse de doctrinas y de modos de vida, que amenazan con apagar en las almas el gran don de la fe, o con instaurar un indiferentismo religioso totalmente deletéreo para la práctica de la vida cristiana.

Se necesitan, pues, más vocaciones para el servicio de Dios y de la Iglesia; y es necesario — a costa naturalmente de una labor paciente y prolongada — crear el clima apto para que estas vocaciones nazcan y se desarrollen. Las causas de la escasez de vocaciones son bien conocidas, y han de tenerse muy en cuenta al tratar de arbitrar los remedios más eficaces. En primer lugar la frecuente ignorancia de lo que es la dignidad sacerdotal y la consiguiente falta de estimación por la misma. Muchas veces el sacerdocio es considerado no como un ministerio sagrado, sino como una carrera que exige graves y continuos sacrificios, sin que ofrezca en cambio una adecuada compensación. Después, la educación no siempre aceptable que se da a los jóvenes en muchas familias, que sin embargo se llaman cristianas, y desgraciadamente también en no pocos Colegios católicos, que no proporcionan aquella superior formación espiritual, que es la única que podría preparar sus tiernos corazones para recibir el precioso germen de la vocación. La educación de las escuelas públicas que en muchos casos acostumbra a los muchachos a vivir fuera de la influencia sobrenatural

tural del cristianismo; el ambiente social, con frecuencia indiferente o naturalista, no pocas veces inmoral; la vida llena de disipación que muchos llevan desde los primeros años de su juventud; la escasez de medios económicos de muchas familias y de no pocas diócesis; la lucha abierta o disimulada contra la Iglesia, etc. son otras tantas causas de la escasez de las vocaciones eclesiásticas.

2395 II) Obra de las Vocaciones

Para resolver tantas dificultades, resulta evidente que hay una imperiosa necesidad de trabajar con infatigable constancia y santo entusiasmo, a fin de que la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas se afiance profundamente en todas las diócesis y en todas las parroquias. Ella es, en efecto, como han enseñado muchas veces los Sumos Pontífices, el instrumento más apropiado para coordinar los esfuerzos de cuantos sienten la propia responsabilidad de cristianos ante los intereses más vitales de la Iglesia.

Puesto que, si es cierto que la vocación es un don gratuito de Dios,¹ y que « nemo sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron » (Hb. 5, 4), no es menos cierto que ella reclama también la cooperación humana.

Este grave y dulce deber de promover, cuidar y educar las vocaciones incumbe en primer lugar y de manera principal a los Pastores de las diócesis, a los párrocos y a los sacerdotes que con ellos comparten el deber de la asistencia espiritual al pueblo cristiano. El Código de Derecho Canónico recuerda de manera categórica a los ministros sagrados esta importantísima obligación en el Can. 1353: su ejemplo y su palabra serán los medios más eficaces para suscitar y descubrir nuevas vocaciones, como insistentemente señaló Pío XII en la Exhortación « Menti Nostrae »² y en el discurso dirigido a los Rectores de la América Latina, reunidos en Roma en septiembre de 1958.³

Pero no están exentos tampoco del deber de cooperar con la Obra de las Vocaciones Eclesiásticas los simples fieles, los cuales, como miembros del Cuerpo Místico, vienen también ellos obligados a trabajar « in aedificationem Corporis Christi » (E. 4, 12), sobre todo, si son militantes de Acción Católica. Llamada esta asociación por su misma naturaleza a « colaborar » en el Apostolado de la Jerarquía en favor de la difusión del Reino de Cristo, ha de sentir como deber primordial suyo el de procurar numerosos ministros a aquel Rey glorioso, por el cual tantos fieles y tantos sacerdotes derramaron generosamente su sangre en esa noble tierra mexicana.

Los Colegios católicos pueden y deben dar también una importante ayuda a la Obra de las Vocaciones: ya de una manera general, formando a los jóvenes en una piedad sana y un profundo espíritu de fe; ya de un modo más particular, atendiendo con especial cariño a los jovencitos que se sientan personalmente inclinados a la vida eclesiástica. Hemos sabido con satisfacción que en algunos Colegios se han fundado « Circulos vocacionales », en los que el problema del sacerdocio y de las vocaciones es estudiado con especial amor e interés, habiendo resultado por cierto los frutos muy consoladores.

Desearíamos también dirigir unas palabras particularmente encarecidas a todos los que colaboran con los sacerdotes en la enseñanza del Catecismo. El contacto continuo con almas juveniles y puras, abiertas al influjo de la gracia, les ofrece la posibilidad de hablar frecuentemente y con calor de la hermosura de la elevada misión sacerdotal, procurando suscitar en los jóvenes el generoso propósito de dedicarse al bien de las almas y a la propagación del Reino de Dios.

Un elemento de gran valor para fomentar, al menos en el círculo de la propia diócesis, el desarrollo de santas vocaciones, lo puede proporcionar el prestigio del Seminario y de su irradiación cultural, lo cual le atraerá la simpatía y la estima de toda clase de personas.

¹ Cfr. Iac. 1, 17.

² AAS 42, 682-683; [cfr. n. 2214].

³ AAS 50, 948 s.; [cfr. n. 2346].

No deben despreciarse tampoco, sobre todo en el plano nacional, para la difusión del pensamiento católico, y para el mejor conocimiento de la dignidad sacerdotal, los más modernos medios de propaganda, merced a los cuales se puede llegar a todos los sectores de la sociedad: la prensa, la radio, la televisión, el mismo cine, etc.

Más para que las varias actividades diocesanas en favor de las vocaciones resulten coordinadas y eficaces, es necesario que sea destinado a este apostolado específico un sacerdote particularmente apto, el cual, como Director diocesano de la Obra de las vocaciones, podrá dirigir las diversas iniciativas que hayan de llevarse a la práctica en este aspecto. No teman destinar a esta misión a uno de los mejores y más celosos sacerdotes ni siquiera los Excelentísimos Prelados que padecen escasez de clero. Se trata de un sacrificio que vendrá recompensado bien pronto y con largueza. Entre otras cosas, él se esforzará en organizar con solemnidad el « Día de las Vocaciones » o « Día del Seminario ». En dicha fecha se procurará instruir debidamente al pueblo cristiano, y se le invitará sobre todo a orar por esta intención.

Consideramos, por fin, que no debemos olvidar las llamadas « Vocaciones tardías », que si llegan a ser bien formadas, podrán proporcionar un servicio muy estimable a las propias diócesis. En esa nación se ha observado, en efecto, un notable aumento en el número de jóvenes que, habiéndose encaminado en un primer tiempo hacia las diferentes profesiones civiles, desean ponerse más tarde totalmente al servicio de la Iglesia. Sería tal vez conveniente reunir en un único centro a estos jóvenes que sin duda reclaman atenciones especiales, y que sin embargo no pueden y no deben subir al altar sin una preparación espiritual y una formación filosófica y teológica adecuada y completa. Ese dignísimo Episcopado podrá estudiar la conveniencia de tal proyecto y los modos de llevarlo a la práctica.

2396 III) Preseminarios

Los Reverendísimos Visitadores Apostólicos están conformes con absoluta unanimidad en la utilidad de los Preseminarios, deseables para todas las diócesis. Estos en efecto podrían desempeñar una doble función muy importante: 1) Preparar a los jóvenes directa e inmediatamente para los estudios humanísticos, puesto que, como se ha podido observar un poco en todas partes, estos jóvenes no siempre tienen los necesarios conocimientos escolares para iniciar los cursos del Seminario. 2) Ofrecer a los superiores la posibilidad de una selección mejor de los jóvenes que han de destinarse al sacerdocio.

Esta misión del Preseminario es de particular importancia para la buena marcha del Seminario que, de este modo, recibirá sujetos mejor preparados intelectualmente, y, en un cierto sentido, ya seleccionados respecto a su vocación. De aquí derivarán ventajas consiguientemente para la disciplina, la piedad y el aprovechamiento en los estudios.

2397 IV) Admisión en el Seminario

Los superiores deberán tener cuidado especial en examinar las dotes morales de los jóvenes candidatos, despidiendo del Seminario a cuantos, aun cuando sea en temprana edad, demostraren ciertas señaladas tendencias que se conforman mal con la vida austera del sacerdote. A este propósito será de no poca importancia el conocimiento exacto del ambiente de donde procede el seminarista. Desearíamos, por consiguiente, recordar a los párrocos la obligación grave en que se encuentran de proporcionar a los superiores informes precisos sobre los candidatos, teniendo ante la vista sólo el bien de la Iglesia y no fines humanos o personales. De este modo se convertirán en valiosos colaboradores en la obra educadora de los superiores, de suyo tan difícil. Esta observación vale también para el informe que deben dar anualmente sobre la conducta de los seminaristas en vacaciones.

Desearíamos, a este propósito, llamar la atención de los Excelentísimos Ordinarios sobre

dos decretos, el de 25 de julio de 1941,¹ y el de 12 de julio de 1957² en los que se determina que los jóvenes que durante algún tiempo hubieren pertenecido a alguna comunidad religiosa, o los que hubieren sido alumnos de un Seminario Diocesano, no pueden ser recibidos en otro Seminario, sin el permiso expreso de este Sagrado Dicasterio.

3398 V) Perseverancia de los Alumnos

Los Visitadores han encontrado a los Excelentísimos Prelados seriamente preocupados por la falta de perseverancia de los jóvenes que entran en el Seminario. Los problemas que se refieren a este punto son muy vastos y complejos y merecerían un profundo estudio, que los Obispos en sus reuniones episcopales, o los superiores en sus periódicas asambleas podrán realizar con utilidad y provecho, poniendo a disposición de los demás las propias experiencias. Queremos, no obstante, consignar lo siguiente:

1) Ante todo, una selección juiciosa y prudente de los candidatos, como antes hemos dicho, elevará el tono general del Seminario, procurando un más alto nivel espiritual y disciplinar, que servirá de gran valor para la perseverancia de los jóvenes y liberará al Seminario de elementos que podrían ser causa de tropiezo para los alumnos de buena voluntad.

2) Hemos observado en las relaciones de los Visitadores Apostólicos que aquellos Seminarios en los que los superiores se han esforzado por crear un ambiente de familia, en los que por consiguiente reina una sincera confianza, y donde los alumnos se dan cuenta de que se encuentran en medio de sacerdotes que viven su misión de educadores y formadores de futuros apóstoles, el número de seminaristas que llega al altar representa un porcentaje mayor. Se ha comprobado también que el interés personal y paternal del Obispo que conoce particularmente a sus seminaristas es un factor de perseverancia en sus santos propósitos para no pocos aspirantes al sacerdocio.

3) De todos modos siempre ha de tenerse en la más alta consideración por lo que se refiere no sólo al número de vocaciones, sino también a la perseverancia de los candidatos, la invitación del Divino Maestro a la oración constante.³ Si el pueblo, los sacerdotes y los mismos alumnos orasen « sine intermissione », los jóvenes que con rectitud de intención ponen mano en el arado,⁴ no se volverían tan fácilmente atrás, hacia lo fugaz y engañoso que el mundo ofrece, como nos amonesta el Apóstol.⁵ La atmósfera sobrenatural que el espíritu de oración crea en torno al Seminario y en toda la diócesis será también siempre una magnífica salvaguardia de las vocaciones sacerdotales.

3399 VI) Superiores y Profesores

Estamos admirados en verdad del empeño que ha puesto el Episcopado en la selección del equipo de profesores y superiores de los Seminarios. Hemos sido informados, en efecto, de que los superiores y profesores son, en general, hombres de piedad, celosos, abnegados y que viven seriamente consagrados a su misión, a veces a costa de graves sacrificios. Con mucha frecuencia, sin embargo, la escasez del clero diocesano les obliga a asumir excesivas ocupaciones fuera del Seminario, lo que les impide emplear lo mejor de sus energías en la formación de los alumnos. Recomendamos en particular los siguientes puntos:

1) Es de desear que cada Seminario, a tenor del Can. 1358, tenga su Rector propio. En muchos Seminarios hemos sabido que el Rector efectivo es el mismo Obispo. Sabemos muy bien que tal estado de cosas ha sido motivado por el único deseo de seguir más de cerca la marcha del centro por parte del Prelado; sin embargo, se han notado no pocos in-

¹ Consiliis initis: AAS 33, 371; [cfr. n. 2092].

² Sollemne habet: AAS 49, 640; [cfr. n. 2318].

³ Cfr. Mt. 9, 38.

⁴ Cfr. L. 9, 62.

⁵ Cfr. 1 I. 2, 14-17.

convenientes a este respecto, debidos sobre todo a la escasa autoridad de que resulta investido el Prorector o Vicerrector, de suerte que, cuando el Obispo se encuentra lejos del Seminario, lo cual necesariamente sucede con frecuencia, viene a faltar en realidad una autoridad responsable en la Casa.

Desearíamos por lo mismo que el oficio de Rector fuese confiado establemente a un sacerdote capaz y de probada virtud que pueda de hecho asumir toda la responsabilidad inherente al cargo, a no ser en casos verdaderamente excepcionales, con tal que aun entonces el cargo quedase vacante sólo de un modo transitorio.

Esto no quita al Obispo, como es natural, la posibilidad de seguir de cerca la vida de su Seminario, y de dar las normas que considere oportunas según lo que prescribe expresamente el Can. 1357.

2) El Rector es el jefe responsable al que todos deben obedecer. Es conveniente, no obstante, que él renna con cierta regularidad a los miembros del cuerpo directivo y docente para discutir en un ambiente de plena libertad sobre los problemas referentes a la marcha del Seminario. Tomada una decisión, ésta deberá ser aceptada dócilmente por parte de todos y nunca deberá llegar a conocimiento de los alumnos la sospecha de una diversidad de pareceres entre los superiores. Esto sería de grave perjuicio para la formación de los jóvenes, mientras que, por el contrario, la labor concorde de superiores y profesores servirá en gran manera para elevar el prestigio de la autoridad y robustecer la disciplina.

Exhortamos, por tanto, vivamente a cuantos están al frente de la dirección y formación de los alumnos a que actúen siempre de común acuerdo. Los puntos de vista y los intereses particulares deberán ser sacrificados para que reine en el Seminario la más cordial armonía. Los jóvenes deben ver en sus superiores y maestros los ejemplares vivientes de aquella caridad que un día habrán de predicar y practicar.

3) Todo Seminario, según lo que prescribe el Can. 1358, ha de contar con un verdadero Director espiritual propio, quien en el foro interno será, como es natural, el juez autorizado para aconsejar a sus dirigidos la conveniencia de continuar el camino hacia el sacerdocio o retirarse del mismo.

Incumbencia especial del Excelentísimo Ordinario será el elegir el sacerdote apto para esta delicadísima e importante misión, descargándole de otros oficios, a fin de que pueda encontrarse a completa disposición de los alumnos.

Esta Sagrada Congregación considera asunto de fundamental importancia la presencia efectiva del Padre espiritual en el Seminario, y que el mismo esté a la altura de su responsabilidad; que sea sabio, prudente, docto, piadoso, paternal y fuerte al mismo tiempo, consciente siempre de la grave responsabilidad que pesa sobre él. La experiencia nos enseña, en verdad, que cuando un Seminario cuenta con un buen Padre espiritual, la formación de los alumnos queda garantizada y su futuro sacerdocio asegurado.

Desearíamos, además, que, particularmente en los comienzos del curso escolar, el Director espiritual y los confesores ordinarios y extraordinarios — que nunca deben faltar — tuviesen en común un cambio de impresiones para lograr una mejor uniformidad de criterios y de métodos, con el fin de que su labor resulte verdaderamente *ad aedificationem*, ya que una diversidad de criterios entre el Padre espiritual y los otros confesores podría ser causa de desorientación para los alumnos.

4) Los Diputados para la disciplina y la economía (Can. 1359) deberían tener una actuación efectiva y ser consultados en las cuestiones de mayor importancia. Su experiencia será ciertamente útil y les permitirá cooperar realmente al bien del Seminario.

5) Hemos notado con satisfacción que en muchos Seminarios Mayores los Profesores se encuentran en general bien preparados para el desempeño de su cargo y tienen dedicación a la propia tarea pedagógica. Se deben hacer, no obstante, algunas reservas en cuanto a la preparación de los profesores de los Seminarios Menores. Estos, en realidad, las más de las veces carecen de la competencia científica necesaria, por lo cual su enseñanza no logra suscitar el interés de los alumnos. Evidentemente, el Seminario, dada su alta misión, no puede convertirse en campo de experimentación para profesores inexpertos. Habrá de

ponerse empeño, por consiguiente, en destinar a tan importante cometido a sujetos que posean desde el principio todas las cualidades necesarias — pedagógicas, didácticas, científicas — para garantizar un buen resultado.

6) Entre los profesores ha de poseer prestigio y autoridad especial el Prefecto de Estudios, cuya misión es principalmente la de coordinar los programas, a fin de que la enseñanza se desarrolle en su totalidad, y esto de una manera orgánica. Un contacto regular y periódico entre el Rector, el Prefecto de Estudios y el claustro de profesores daría también la posibilidad de examinar en común la eficiencia científica del Seminario, los programas, los horarios, los libros de texto, etc. según las especiales necesidades del propio Seminario y las normas concretas de la Santa Sede.

7) Desearíamos hacer un llamamiento a los profesores acerca de la necesidad imprescindible de preparar convenientemente cada día sus explicaciones. No pocas veces desgraciadamente, al encontrarse sobrecargados de trabajo, los profesores se presentan ante los alumnos sin preparación alguna. ¿Cómo podrá así ser eficaz, instructiva, interesante la lección? El escaso rendimiento escolar en determinados Seminarios, particularmente en los Menores, no debe atribuirse únicamente a los alumnos, sino también a la poca seriedad de la enseñanza que se les proporciona.

Los Visitadores han encontrado entre los superiores y profesores un gran espíritu de sacrificio y de abnegación, que cede ciertamente en su honor y debe ser altamente apreciado. Sin embargo, dentro de los límites que consientan las condiciones económicas de cada Seminario, se deberá proveer a aquella conveniente compensación, que les asegure una mayor estabilidad, evitando que el Seminario se convierta para ellos en un mero aprendizaje para alcanzar después otros puestos económicamente más seguros. De este modo se obtendrá además la ventaja de que, pudiendo los profesores consagrar su vida a la noble misión de la enseñanza, el Seminario no sentirá ya la necesidad de tener que cambiar continuamente los profesores, con grave daño para la formación científica de los alumnos.

2400

VII) Disciplina

1) En lo que se refiere a la marcha disciplinar de los Seminarios, la Visita Apostólica ha puesto de relieve una cierta diversidad de orientaciones: en algunos Seminarios se halla en vigor un sistema más bien autoritario, mientras que en otros se contemporiza con gran facilidad con métodos que conceden demasiado a la iniciativa indiscriminada del educando, métodos que vienen aceptados en la práctica con exagerado optimismo, sin haber sido previamente contrastados por una crítica razonable.

Todos saben que la Iglesia — teniendo presente las particulares situaciones históricas y religiosas que, en manera diversa, han presidido el nacimiento de los mismos Seminarios en los diferentes países — ha permitido siempre una cierta libertad en la elección de los métodos educativos que se consideraban más conformes con las peculiares condiciones de ambiente, temperamento, mentalidad, tal como los usos y costumbres locales lo han ido preparando poco a poco, y la tradición lo ha ido consagrando. Es evidente, sin embargo, que tal libertad de elección ha encontrado siempre en el pasado un límite que debe mantenerse también hoy; este límite lo constituyen los fines esenciales e insustituibles, determinados por la legislación eclesiástica, ya que el Seminario no se puede confundir con cualquiera otra institución educativa.

Muchos discuten en nuestro tiempo sobre la necesidad de adaptar los métodos pedagógicos tradicionalmente establecidos en los Seminarios a las nuevas exigencias psicológicas de la juventud de hoy. Esto obedece sin duda a una prudente preocupación; pero será necesario tener cuidado para no excederse pasando la raya. Es necesario tener presente que no se forma una robusta personalidad dando rienda suelta a todas las aspiraciones y tendencias incontroladas de un espíritu juvenil exuberante, frecuentemente fascinado por entusiasmos efímeros y dominado por inclinaciones contrapuestas; sino que la verdadera personalidad se forma poniendo en actividad todas las fuerzas buenas de la propia natura-

leza, mortificando las no buenas, y encauzando según la dirección debida las que fueren desorbitadas o en cualquier modo estuvieren en peligro de desviarse. No se puede pensar por consiguiente que los jóvenes acogidos al abrigo de nuestros Seminarios puedan conseguir dignamente su ideal sacerdotal sin el auxilio de un fuerte sentido de disciplina, aceptada y vivida con profunda convicción. A este propósito recordamos con gusto cuanto esta Sagrada Congregación ha escrito en su reciente Carta circular del 5 de junio de 1959, con ocasión del primer centenario de la muerte del Cura de Ars, San Juan María Vianney.¹ Para la buena marcha de los Seminarios y la rectitud en la formación eclesiástica recomendamos, pues, una vigilancia asidua por parte de los superiores disciplinarios, que deben ser educadores siempre atentos y amorosos.

2) Por lo demás, para que la disciplina sea más regular y formativa, es necesario que sus normas no se dejen al solo arbitrio de los superiores, sino que se recojan en un Reglamento, en el que todos puedan encontrar codificado cuanto se les exige para llegar a ser idóneos ministros de Dios.

Sabemos que en la reunión de Superiores de 1956 se estudió el problema de la promulgación de un Reglamento fundamental para todos los Seminarios de México. Hacemos votos para que esto llegue a ser pronto una realidad. Se tendrá así en toda la nación una cierta uniformidad de criterios y de métodos, que evitará comparaciones inútiles y nocivas, aun por parte de los mismos alumnos, acerca de normas y orientaciones, tal vez diferentes de otros Seminarios.

3) Sería también deseable una mayor uniformidad en lo que se refiere a las vacaciones de los alumnos. Hay, en efecto, Seminarios que no permiten nunca a los seminaristas pasar las vacaciones fuera del Seminario, mientras que otros autorizan a los alumnos a pasar con sus familias varias semanas al año.

Esta Sagrada Congregación considera, en general, conveniente que los seminaristas tengan, en un determinado tiempo del año, un contacto prudente con el mundo exterior. Sin embargo en este punto los Excelentísimos Prelados podrán decidir, de común acuerdo, cuál debe ser la línea más conveniente que debe seguirse, a la vista de las particulares exigencias locales.

4) Puesto que el Seminario intenta, sobre todo, la preparación de pastores de almas, los Superiores deben estudiar el modo mejor de poner gradualmente y con prudencia a los jóvenes en contacto con el que será su mundo de mañana, a fin de que no tengan que encontrarse después sorprendidos ante una dura realidad no prevista, con el consiguiente daño propio y para la misma actividad pastoral. Hemos visto, por esto, con agrado que los Superiores de algunos Seminarios se preocupan por que los alumnos de Teología enseñen el Catecismo, y procuran también llevarlos a visitar cárceles, hospitales, orfanotrofios, etc. con evidente fruto para su mejor formación pastoral.

Pero estas laudables iniciativas no han de turbar la marcha ordenada de la vida del Seminario, y han de considerarse sólo como un complemento de la educación eclesiástica fundamental de los alumnos, siempre basada en un sano tradicionalismo de métodos y de formas, que tiene detrás de sí la experiencia del pasado.

2401 VIII) Formación espiritual

Los Reverendísimos Visitadores han tenido palabras de sincero elogio para los esfuerzos realizados por los Excelentísimos Señores Obispos a fin de que los alumnos adquieran una formación espiritual sólida y profunda. Y esto es motivo de gran satisfacción para este Sagrado Dicasterio, que repite gozosamente, como orientación general, el voto formulado ya por el Episcopado Latino-Americano reunido en Río de Janeiro, y renovado con particular insistencia en el Congreso de Rectores de la América Latina, que tuvo lugar en

¹ [Cfr. n. 2366].

Roma en septiembre de 1958: « Que se eduque a los seminaristas en la imitación de Jesucristo, Sumo y Eterno Sacerdote, inculcando, especialmente a los estudiantes de Teología, la convicción práctica de la grandeza del apostolado sacerdotal y de la necesidad y posibilidad de santificarse en él, enseñándoles que el propio ministerio pastoral es fuente de santificación y perfección » (n. 14. a).

Este es el punto de apoyo de la formación eclesiástica, el verdadero fin de todo el trabajo de los Superiores, Profesores y Padres espirituales; formar en el joven que por misión será un día « alter Christus », la imagen de Jesús Sumo y Eterno Sacerdote.

Ahora bien, la formación espiritual del alumno, que tiende a reproducir en su corazón la figura del Divino Modelo, no puede prescindir en absoluto de cuanto el mismo Jesús exige de quien quiera seguirle: « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me » (Mt. 16, 24).

Hoy el mundo se halla bien lejos de este precepto del Señor, y sabemos que para algunos jóvenes seminaristas, hijos de su tiempo, esto suena mal y no lo querrian oír. Y sin embargo sobre este punto — tan fundamental como el espíritu de oración de los futuros apóstoles del Señor (cfr. Lc. 6, 12) — los Superiores deberán insistir sin reticencias y sin vacilaciones. Indiscutiblemente la vida del sacerdote es vida de sacrificio; y muchos venerables sacerdotes han experimentado hasta heroicamente, en tiempos no lejanos, entre vosotros, cuán verdadera es esta afirmación. Es indispensable, pues, que los alumnos del Seminario se templen en esta dura y divina realidad desde los primeros años del Seminario, a ejemplo siempre del Divino Maestro, cuya vida « crux fuit et martyrium », como enérgicamente afirma el autor de la « Imitación de Cristo » (II, 12, 7).

Algunas tendencias modernas tratan de desvirtuar este aspecto fundamental de la formación eclesiástica. Exhortamos, por ello, a los Superiores para que no oculten a los alumnos los sacrificios que acompañan a la vida del sacerdote, habituándolos, de este modo, desde los años del Seminario, a aceptar con sentido verdaderamente sobrenatural y con sincero amor las incomodidades y las privaciones que indefectiblemente les reserva la vida diaria.

Más aún, debemos subrayar que la sana pedagogía y la experiencia demuestran que, cuando al joven se le presenta una meta difícil, y se insiste en el valor de sus propias fuerzas sostenidas por la gracia de Dios, su rendimiento en la virtud en orden a la propia formación en un sentido heroico de la vida, es mucho más alto. Entonces sabe hacer frente al sacrificio con mayor generosidad, como arrastrado por el misterioso atractivo que ejercen las dificultades que hay que superar y la meta que debe conquistar.

Por consiguiente solamente cuando el joven seminarista llegue a amar el sacrificio, a ejemplo del Señor, en lugar de atemorizarse ante el mismo, será cuando los Superiores puedan considerarse verdaderamente satisfechos de su propio trabajo. El amor al sacrificio ha sido siempre, en realidad, el crisol de toda genuina formación eclesiástica.

2402 IX) Estudio

El nivel cultural de los Seminarios Mayores resulta generalmente bueno, sobre todo en algunos de ellos. Esto demuestra, aun con las reservas anotadas anteriormente (VI, 7), la preparación científica de los Profesores y su esfuerzo en el cumplimiento del propio deber. Los Visitadores han reconocido también y han puesto de relieve la ortodoxia y pureza de doctrina en la enseñanza.

En lo que se refiere, en cambio, a los Seminarios Menores, la situación general presenta deficiencias más bien notables. Y esto por doble motivo: ya sea por la falta de instrucción de los jovencitos que se presentan al Seminario, ya sea por la inadecuada preparación científica de los Profesores destinados a la enseñanza.

1) Repetimos, pues, y recomendamos al Episcopado cuanto ya hemos señalado antes (VI, 5). Los Seminarios deben disponer de Profesores competentes, y ha de evitarse que importante cargo sea confiado a personas inexpertas, dotadas quizás de óptimas cuali-

dades morales, pero carentes de las condiciones que se requieren para llenar con fruto la misión del profesor.

2) Es mente de la Sagrada Congregación que los programas de los Seminarios Menores deben estar en sus líneas esenciales de acuerdo con los de los centros estatales correspondientes, a fin de que, como afirma el Sumo Pontífice Pío XII, los jóvenes seminaristas adquieran una cultura «no inferior a la de los seglares».¹ Sin embargo, teniendo presente la peculiar finalidad de los Seminarios, insistimos en que al estudio de la lengua latina ha de dársele la importancia que la Iglesia le ha concedido siempre, de lengua viva y esencial para el sacerdote, como recientemente ha inculcado de nuevo este Sagrado Dicasterio en carta enviada a todo el Episcopado.²

Además, el plan escolar de todo Seminario ha de tener en la debida consideración el estudio de la lengua patria, instrumento indispensable para el ejercicio del sagrado ministerio, sobre todo de la predicación.

No se ocultará, por lo demás, al Episcopado la importancia que tiene la enseñanza de la Religión, gradualmente distribuida desde los primeros años, mucho más teniendo en cuenta que no pocos alumnos entran en el Seminario con escasos conocimientos de la misma.

3) Es sabido que los Seminarios han sido repetidamente despojados de sus muebles y enseres escolares; por esto se han encontrado bibliotecas realmente pobres, y en muchos sitios se comprueba que faltan casi del todo los gabinetes científicos. No dudamos que los Excelentísimos Ordinarios pondrán especial interés y cuidado en dotar a sus Seminarios, al menos de aquellos instrumentos que son indispensables para que la enseñanza obtenga la debida eficiencia, y para que sea dada a los Profesores la posibilidad de ponerse al día en los varios campos de su propia competencia.

4) Sabemos que ese Episcopado no rehusa sacrificios para poder enviar una abundante representación de alumnos a los Ateneos de Roma, a fin de que puedan aquí perfeccionar sus estudios y conseguir los grados académicos. Expresamos por ello nuestra más sincera satisfacción, con la esperanza de que la permanencia en Roma de los mejores alumnos reporte los frutos deseados, según cuanto recientemente señalábamos en la Circular que este Sagrado Dicasterio envió a todos los Excelentísimos Señores Obispos en 18 de enero de 1958. Es nuestro vivo deseo, en efecto, que dichos jóvenes, una vez de regreso en sus diócesis, después de haber pasado varios años en la Capital de la cristiandad, puedan servir de especial ejemplo, por su ciencia, su obediencia y su celo, a todos sus hermanos en el sacerdocio que han de mirarlos justamente con cierta curiosidad y expectante exigencia.

2403

X) *Post-Seminarios*

Ha sido para nosotros nuevo motivo de satisfacción el saber que en varias diócesis, de acuerdo con el deseo expreso del Santo Padre Pío XII, se piensa establecer Post-seminarios, en los que los nuevos sacerdotes sean gradualmente iniciados en el apostolado, bajo la guía de superiores y profesores especialmente aptos para ello por su doctrina y experiencia. No podemos menos de alabar semejantes iniciativas que tienen como finalidad llegar a una formación práctica cada día mejor del clero joven. Con todo, en no pocas diócesis será difícil establecer dichos cursos de una manera que resulte verdaderamente eficaz.

En tales casos sería preferible reunir a los nuevos sacerdotes en un determinado centro más amplio, acaso en un centro metropolitano; se favorecería también de esta suerte la hermandad sacerdotal, labor muy indicada para la provincia eclesiástica.

XI) *Amor a la Iglesia*

Deseamos por fin expresar nuestra complacencia y nuestra más íntima alegría, al comprobar cómo todos los Visitadores han encontrado en todos los Seminarios sin excep-

¹ Adhort. Ap. *Menti Nostrae*: AAS 42, 687; [cfr. n. 2218].

² Epist. *Latinam excolere*, 27 oct. 1957: AAS 50, 292-296; [cfr. nn. 2335 ss.].

ción un incondicional amor al Santo Padre y una profunda veneración hacia la Sede Apostólica, cuyas normas y cuyos documentos son siempre recibidos, estudiados y seguidos con filial atención.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De dignitate et sanctitate sacerdotis

(Ex Alloc. *Cum heri* in prima sessione Synodi Romanae, 25 ian. 1960).

2404

... Ut autem ad ea redeamus, de quibus agere cupimus, sacerdotis persona, quod iam diximus, *sacra* est; talis enim sollemni Ordinationis ritu efficitur. Primum praecipuumque munus, sacerdoti creditum, id postulat, ut se ipse hostiam immaculatam offerat ad humani generis Redemptionem, a Divino Servatore peractam, plene exsequendam. De hac sacerdotis coniunctione cum Christo, qua idem Crucis Sacrificium in ara iteratur, Tridentina Synodus haec admonet: «Divina res [est] tam sancti sacerdotii ministerium». Haec sacri ordinis dignitas augetur, cum eidem potestas sacerdoti collata adicitur absolventi a peccatis: *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus!* (Mc. 2, 7).

Cum asseveramus, sacerdotis personam sacram esse, sponte convolat mens nostra ad altare Dei, quod ipse cotidie ascendit, et a quo descendit, ut varia sibi concredita munera exsequatur.

In fastigium illud, ubi sanctissima christiani cultus mysteria peraguntur, intentis oculis intuetur adulescens sacrorum alumnus, ex eodemque, postquam per gradus congruam praeparationem adeptus erit, olim ad christifideles se convertet, qui quidem tunc solummodo sacerdotem hoc nomine dignum existimant, si nempe circumfusus sese exhibent superna illa luce supernaque gratia, quae e divino sacrificio Missae proficiuntur.

Suavis animi indoles, doctrinae copia, expolitus sermo, urbanitas pertinent ad eas dotes, quibus tamquam pulcherrimo pallio obtegatur atque exornatur humana sacerdotis dignitas; at supernaturalis illa virtus, quae eum aptum reddat ad divina mysteria et apostolatus opera digne peragenda, apud altare hauriri debet. Locus ille sacerdotem in primis addeceat. Illinc is christiano populo divina impertit praecepta. At cum christifideles alloquitur, eius sermo, interiore cogitatione paratus, templi Dei consuetudinem sapiat omnino oportet; atque sacra Missalis, Breviarii atque libri Ritualis verba ipsius animi penetralia imbuiere debent, antequam resonent intra sacrarum aedium parietes.

Sive aegrotis adest, sive in sacrae Paenitentiae tribunali sedet, sive Baptismum administrat, sive in coemeterio funebres ritus celebrat, sacerdos semper liturgici cultus divitias incomparabilemque pulchritudinem ostendit.

Magis quam lampas, quae ante Eucharisticum altare ardet, fulgida sacrorum administrorum exempla efficiunt ut christifideles ad Iesum Christum cogitationes, animi affectus suosque oculos convertant. Quam ad rem apte scripsit Eminentissimus Cardinalis Manning: «Augustum Eucharistiae Sacramentum sacrum reddit tabernaculum, altare, templum nec non ipsius sacerdotis domum. Ardebat quidem rubetum in monte Horeb; sed Ssinae Eucharistiae supernus fulgor supernaque vis sacerdotem ipsum atque omnia, quae ad eum pertinent, quodammodo afficiunt».

2405

Si igitur ad disserendum de sacro illo administro devenimus, qui ab antiquis sacerdotibus praenuntiabatur, magis magisque patet oportere omnino eius vitam summa sanctitate exornari. Hac sanctimoniam emittentem Petrus Apostolus eum proponit in exordio primae epistolae suae, cum scribit *electis advenis dispersionis Ponti, Galatae, Cappadociae, Asiae*

¹ Sess. XXIII, c. 2.

et Bithyniae (1 P. 1, 1), quarum regionum populi Nobis sane carissimi sunt, sed iam pro dolor a Iesu Christo abstracti, quamvis adhuc eius sectatores, qui illuc appulerint, quadam observantia humanitatisque officiis prosequantur. Ad eos enim Apostolorum Princeps divinae gratiae nuntium mittit *in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, in aspersionem Sanguinis Iesu Christi: gratia vobis et pax multiplicetur* (ibid. 2) Iamvero quid aliud significat haec *aspersio sanguinis*, nisi Sacrificium corporis et sanguinis, ad quod faciendum Iesu Christi sacerdos destinatur et consecratur? Quam dictionem non modo in se veram, sed etiam arcanum aliquid quasi in auspiciis portendentem, recentior Ecclesiae doctor hisce verbis interpretatus est: *Christus magna sacerdotum tunica*. Divinus nempe Redemptor quadam significatione sacerdotis tunica dici potest, quatenus sacer administer Iesu Christi sanctitate penitus imbui et informari debet secundum illud Apostoli Pauli: *Induimini Dominum Iesum Christum* (R. 13, 14).

Deinde vero in eadem epistula Beatus Petrus suos omnes electos filios, qui, ut ipse ait, gustarent quoniam dulcis est Dominus,¹ incensissimo apostolici animi sui studio quasi ad excelsam sanctitudinis apicem adhortans, hisce verbis allocutus est: *Ad quem (Dominum) accedentes lapidem virum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum: et ipsi tamquam lapides vivi superaedificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum* (1 P. 2, 4-5). Ac denique: *Vos autem genus electum* — asseverat — *regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis eius, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum* (Ibid. 2, 9).

Ut facile animadvertitis, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, haec Apostoli verba non ad sacerdotale munus peculiariter pertinent, sed ampliore significatione ad universum christianorum populum, quandoquidem etiam singuli christifideles debent semet ipsos offerre Deo. Ex quo S. Thomas Aquinas hanc sapientem eduxit sententiam: *Totus ritus christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi. Et ideo manifestum est quod character sacramentalis specialiter est character Christi; cuius sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres; qui nihil aliud sunt quam quaedam participationes sacerdotii Christi, ab ipso Christo derivatae*.²

2406

Nunc autem, quae discrete hac de re S. Paulus Apostolus admonet, audiamus. In epistula enim ad Hebraeos et in secunda ad Timotheum excelsam Presbyterorum sacerdotii dignitatem summis laudibus effert, qui quidem ex hominibus assumpti, pro hominibus constituuntur in iis quae sunt ad Deum, ut offerant dona et sacrificia pro peccatis.³ Ob quam excelsam dignitatem gravibus hisce verbis eos admonet: *Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus: ut ei placeat, cui se probavit* (2 T. 2, 4). Quae perspicua sententia, cum sacram esse sacerdotis personam clare satis asseveret, praecipuas indicat causas luculentasque notas, quibus eius sanctitas inniti ac conformari debeat. O utinam nos, Dei sacerdotes haec verba semper consideremus, immo semper recte prompteque exaudiamus! Iesu Christi exemplum imitemur, qui duodecim annos natus anxiae Matri suae ac Sancto Iosepho, qui vehementer dolentes se praebebant quod eum amisissent, hanc edidit admonitionem futuris etiam sacerdotibus meditandam: — *Nesciebatis quia in his, quae Patris mei sunt, oportet me esse?* (L. 2, 49).

Ut profecto nostis, S. Lucas Evangelista, qui hanc refert narrationem, aliis etiam in Evangelii sui paginis de generosa sacerdotum animi abalienatione agit a terrenis rebus, ac de serena et tranquilla eius mentis condicione et statu inter varias huius mundi vices ac procillas. Debet utique sacrorum administer inter homines vivere et conversari, tum praesertim cum pastoralis sollicitudine tenetur et angitur, et cum caritatis munere premittitur, quod etsi grave ei mandatum et officium est, interdum tamen potest pericula apponere sacerdotalis eius sanctitati vitae.

¹ Cfr. 1 P. 2, 3.² Sum. Theol. III, q. 63, a. 3 c.³ Cfr. Hb. 5, 1.

Ne gravemini, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, duodecimum Evangelii S. Lucae caput integrum diebus hisce legere ac meditari, quod illustris Bibliorum exegeta, P. Hetzenauer, hoc generali titulo *De institutione discipulorum et turbarum* interpretando explanandoque, de hisce magni ponderis argumentis tractat: *De sinceritate et animo impavido — De avaritia vitanda — De sollicitudine superflua — De vigilantia — De dispensatione fidei — De separatione hominum — De probatione temporis*.¹

Gravia huius generis monita audiens, quae, ut diximus, in S. Lucae Evangelio leguntur, Apostolus Petrus candida illa, qua praestabat, animi simplicitate Iesum hisce verbis interrogavit: *Dominus, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes?* (L. 12, 41). Divinus vero Redemptor sermonem non intermisit, sed monitiones suas ad prudentiam, ad moderationem adhibendam instant impertiens iis praesertim, qui gravibus onerantur muneribus, et qui ad ardua obeunda ministeria, ut Petrus eiusque socii, divinitus vocantur. Ex quo luculenter colligitur non modo necesse esse ut sacerdos, qui verum Iesu Christi apostolum agere velit, virtutibus illis reapse eniteat, quibus omnes christifideles exornentur oportet, ut ipsorum *vivendi modus* postulat, sed etiam ut praeclaro exemplo suo ceteris praeleceat, et ad christianorum promovendum incrementum viribus omnibus contendat, qui quidem iure meritoque in sua cuiusque parocchia sacerdotem sanctum requirunt, qui singulas familias ad caelestia munera, ad pacem, ad concordiam ad sanctitatemque sua doctrina suisque moribus revocet.

Atque heic opportunum ducimus ad S. Pauli praecepta satius enucleanda redire.

In Breviario, quod canonicas preces continet, diebus qui Natalicia Sollemnia subsequuntur, Ecclesia epistolam S. Pauli ad Romanos nobis legendam gustandamque proponebat.² O quam miro, quam magnifico ac praeclaro modo refulget ex ea apostolici ac pastoralis studii doctrina! Haec autem doctrina in duas dispertitur partes, quae quasi candidae alae supra divinae Redemptionis filios panduntur. In priore parte de Evangelio agitur, quatenus declarat ac revelat Dei iustitiam, cui nos omnes satisfacere debemus, non oriri neque demonstrari ex hominum philosophia vel ex Vetere Lege, sed Iesu Christi verbo ostendi; in altera vero de Evangelii virtute, quae credentes salvos facit, quae ab originali peccato, a peculiaribus commissis nostris, a Veteris Legis servitute et a mortis damnatione nos liberat; idque ob nobis impertitam Iesu Christi vitam, ob eius nempe gratiae vitam, et ob Sancti Spiritus auxilium, qui infirmitatibus medetur nostris, et qui *postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus* (R. 8, 26). Ex hac luculentissima doctrina novi sacerdotis sanctificatio pendet: ex divino nempe afflatu et gratia Spiritus Sancti, *quia secundum Deum postulat pro sanctis* (Ibid. 8, 27). Etenim *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti* (Ibid. 8, 28); idque ex eo fit quod Spiritus Sanctus voluntatem nostram confirmat nosque ad sanctitatem assequendam compellit. Haec autem verba ad mysterium meditandum nos provocant sacerdotalis muneris, ad quod suscipiendum vocati sumus, et quod nos ad excelsa evehit. *Nam quos praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et iustificavit; quos autem iustificavit, illos et glorificavit*. (R. 8, 29, 30).

2407

Intento recogitate animo, Venerabiles Fratres et dilecti filii, quale privilegium et quam celsissimus honor sacerdotali animo nostro nostraeque vitae collata sint; quod quidem grave nobis parit officium nos imprimis ac deinde eos omnes, quos proximos habemus, ad sanctitatem revocandi!

Iesus Dei Filius ac sacerdos aeternus, primogenitus frater noster factus est; quamobrem cum simus una cum eo idcirco sacerdotes, ut Redemptionis opus per saeculorum decursum ac per omnes terrarum orbis partes propagemus, id humili nomini nostro nostroque

¹ HETZENAUER, *Novum Testamentum*, Sumptibus Pustet, 1922.² Cfr. c. 8 ss.

animo splendorem incomparabilem ac dignitatem confert. Si Deus Pater eiusque Filius Iesus Christus pro nobis sunt — id animadvertit Doctor gentium in eadem epistula ad maiores nostros Romae commorantes data — si Dei Filius, dicimus, cuius sacerdotium participamus, pro nobis est, *quis contra nos?* (*Ibid.* 8, 31) Quis nos separabit a caritate Christi Patri supplicantis pro nobis? *Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius?* (*Ibid.* 8, 35).

Ne timeamus igitur. Victores semper erimus; immo aliquid magis quam victores ob eius auxilium et operam, qui nos ut fratres ad sacerdotium vocavit, nosque semper amavit ac diligit.

Paulinus nuntius, hac epistula datus, in parte altera, quae, ut diximus, quasi candida ala supra Redemptionis filios panditur, et quae mirandis hortamentis ac suasionibus renidet, ad officia nostra quod attinet erga Deum, erga proximos, erga nosmet ipsos, nos sapienter efficaciterque admonet, ut noxia omnia vitemus: ac nominatim iudicia iniuste vel temere edita, pusillorum offensionem seu scandalum, et alia non pauca. Itemque nos adhortatur, ut *imbecillitates infirmorum* (*Ibid.* 15, 1) sustineamus et adiuvemus; cui hortamento haec suavis et ad permovendos animos aptissima sententia respondet: *unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad aedificationem* (*Ibid.* 15, 2); itemque nos admonet, ut, Iesu Christi exempla secuti, *per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* (*Ibid.* 15, 4).

Venerabiles Fratres ac dilecti filii, cupimus admodum unumquemque vestrum paterno adhortari animo, ut hanc Pauli epistolam, mirandum prorsus apostolici sui studii opus, intente legatis ac meditemini. Procul dubio novae atque antea reconditae lucis ex hac lectione scatebunt, quae animos vestros ineffabilibus consolationibus afficient.

Postremis hisce diebus, primo mane, cum mens Nostra iam ea recogitaret, quae hoc in colloquio, fidenter vobiscum habendo, diceremus, hoc est de sacerdotali animo per vitae sanctitatem Deo sacrando, quadam perturbatione trepidationeque paulisper affecti sumus, cum actionem eaque verba, a Iesu Christo prolata, quaerendo pervestigandoque, ex quibus id oritur ut Episcoporum omniumque sacerdotum consecratio rite habeatur. Eucharistici Sacrificii canonem legebamus. Dictiones omnes, itemque benedictionis et crucis signa ad sacrae liturgiae praescripta diligenter peracta erant; ac pietatis fervore, etsi non seraphico, humili tamen ac sincero commovebamur. Haec arcana verba super candidam hostiam et super calicem *parum elevatum* voce submissa et intenta edebamus: *Hoc est corpus meum et hic est calix sanguinis mei...* Sed res dulcis ac memoria retinenda subito eluxit Nobis, cum cetera verba demissiore etiam voce elucimus, antequam genua flecteremus, et calicem in populi conspectum attolleremus; id est: *Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*; quibus quidem verbis ea S. Lucae Evangelistae respondet: *Hoc facite in meam commemorationem* (L. 22, 19). Facile interdum, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, ut Nobis ita vobis etiam, sacras caerimonias agentibus, contingere potest ut mira horum verborum significatio non penitus perspicatur.

Vota igitur facimus — atque unum hoc quoque sit e Romanae huius Synodi memorandis monitis — ut nos singuli cotidianam Eucharistici Sacrificii celebrationem impenso cum pietatis studio agere pergamus. Itemque angelum vitae nostrae custodem rogamus, qui sacris ritibus propitius adest, ut nos haec sacra verba *secrete* ad liturgiae praescripta, pronuntiantes, sed fidenter, sed amanter, sed quasi timide ac trepide, benigne suaviterque adiuvet; haec sacra dicimus verba, quae divini erga nos Iesu Christi amoris testamentum quasi obsignantia, eius nostrumque sacerdotium reapse indicant ac veluti consecrant, atque ineffabilia sempiternaque gaudia, in hac et in perenni vita fruenda, nobis pollicentur.

Cum ad aram Divina Hostia cotidie litamus, tunc potissimum sacerdotali munere perfungimur. Circa nos tunc omnia silent atque exiguae humanae nostrae vires, quas totas uni aeterno atque summo Sacerdoti dicavimus, ab Ipso adhibentur ad suum renovandum sacrificium.

Alia autem dantur adiuncta, quae cum vividorem fidem expostulent atque ad prae-

stantiores divini cultus, magisterii caritatisque significationes pertineant, requirunt ut sacerdotis persona sacra sit eiusque vita sanctitate refulgeat.

Duo haec, scilicet persona et vita sacerdotis, ex quibus mirum in modum perfecta sacerdotis imago coalescit, lucem et vim suam e divina Liturgia percipiunt.

Hanc sacerdotalis vitae disciplinam, quae cotidianum doctrinae studium virtutisque exercitationem complectitur, vobis enixe commendamus.

Uberrima haec doctrinae, sapientiae ac pulchritudinis copia, si quidem sacerdotis mentem, animum et labia penitus afficiant, eidem faciliorem reddit animarum curam, atque interdum solacia suppeditare potest, quae vel flagrantissima ipsius optata sancta exsuperent.

Dilecti filii! Quemadmodum vobis patefecimus animi Nostri votum, ut pientissime sacris operemini, rubricis diligenter servatis, ita pariter vos adhortamur, ut in sacrae Liturgiae studium incumbatis alacriter, eamque impenso amore prosequamini.

Amen, amen!

AAS 52, 204-211.

Virtutes dignitati sacerdotum necessariae: caput, cor et lingua sacerdotis

(Alloc. *Ad vobiscum*, in secunda Synodi Romanae sessione habita, 26 ian. 1960).

2408

Quamobrem sic decet omnino — quae verba « decet omnino » potius quam quoddam decus, necessitatem et praeceptum indicant — clericos in sortem Domini vocatos vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum prae se ferant. Levius etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.¹

Quibus Sacri Concilii Tridentini verbis haec monita adiciuntur: « Quo maiore, in Ecclesia Dei, utilitate et ornamento haec sunt, ita etiam diligentius sunt observanda ».²

Hisce sententiis delineatur ac describitur perfecta imago veri Iesu Christi Sacerdotis, et quasi speculum eidem proponitur, in quod ipse intuens, aut delectamentum et solacium demisso animo sibi sumit, aut rubore perturbationeque afficitur. Ac revera talis moderatio vitae et morum, quae habitu, gestu, loquendique modo componitur, talis serena, grata, animosque alliciens agendi gravitas, religione pietateque perfusa, observantiam ac venerationem subito omnibus commovent. Quamobrem hanc pulcherrimam ornamentorum summam, quae magno Ecclesiae decori est, christifidelibus autem exemplo, omnes oportet diligenti studio sibi comparent, eaque semper eniteant.

Verumtamen hae exteriores dotes, de quibus diximus, et quas sacrorum omnes administrandi adipisci necesse est, qui Ecclesiae Dei inservire velint ad salutem omnium procurandam, per se nihil aliud sunt, nisi quaedam facies aedificii; etenim felix et consentaneus se habendi, conversandi, agendique modus tum solummodo salutarem vim elicit, cum voluti pretiosa vestis esse videtur quae absconditum thesaurum exornat earum virtutum, quas divina gratia alit atque fecundat, et quibus tota nititur ac solidatur sacerdotalis sanctitas.

IN QUO SACERDOTALIS SANCTITUDINIS NATURA ET VIS CONSISTAT

Ne gravemini, Venerabiles Fratres ac dilecti filii, sed Nobis secundas praebeatis aures, qui praecipuas eiusmodi virtutes breviter attingere cupimus, humanae personae ac dignitati sacerdotum necessariae, ad mentis doctrinam quod attinet, ad castos animi affectus, et ad opportunum sermonis usum.

¹ CONC. TRID., Sess. XXII, can. 1. [Cfr. n. 288].

² *Ibid.*

Initium autem a mente facimus; quandoquidem a capite exordium. Etenim in mente insideant oportet et doctrina et rectum iudicium, quibus sacri Ecclesiae administri polleant necesse est.

Sed nemo doctrinam adipisci potest, nisi in disciplinarum studia incumbat. Harum igitur studium necessarium est; necessarium dicimus inde a iuvenilibus annis, cum sacerdotalis institutionis praecepta traduntur; necessarium, cum sacrum obitum munus; necessarium etiam usque ad postrema vitae tempora, cum gratior subit animum earum lubricationum memoria, in quas florens incubuit aetas, et cum earum usus sapientiores et pretiosiores fructus edere solet.

Hodie, si umquam alias, ut omnino patet, sana animorum cultura sacri administri indigent. Qui ignorantia vel nimia mentis debilitate laborat, is ad sacerdotale capessendum munus promoveri nequit. Sacra Seminaria, Synodi, Concilia, Summorum Pontificum acta, itemque scripta a Ss. Patribus et a Theologis edita, ingenii exercitationem a sacerdotibus postulant ad adipiscendum doctrinae ornamentum. In disciplinarum igitur studia incumbere oportet; idque per omne vitae tempus, quandoquidem res novae semper pervestigationi nostrae proponuntur.

Magni tamen momenti est in seligendis disciplinis earumque libris debita uti prudentia cauteque agere. Etenim non omnia, quae typis eduntur, probata doctrina enitent; non omnia integram et illimem referunt Evangelicam veritatem, eiusque rectam interpretationem ab his auctoribus datam, quorum magisterium tuta auctoritate pollet.

Hac recta institutione quilibet sacerdos, laude dignus, instruendus est, eamque fideliter exhibere debet; nam eius agendi prudentia eiusque virtus hac ratione comprobatur.

Idque eo vel magis quod nimium succrescens hodie librorum ephemeridumque copia, ad disciplinas et ad res omnes quod attinet, id saepenumero efficit ut nonnullorum mentes a recto itinere aberrant, et ad rationes inconsultas amplectendas non sine discrimine alliciantur, quibus quidem ii facile moventur, qui, ducendae vitae experientia destituti, sibi nimis praesidentes sunt.

Cognitio Sacrorum Bibliorum Veteris et Novi Testamenti, Ss. Patrum ac perillustrium doctorum philosophiae et theologiae, inter quos princeps excellit S. Thomas Aquinas: scientia sacrae Liturgiae et modus eam ad effectum deducendi, quasi amoenissimus quidam hortus halantibus floribus et proceris arboribus consitus: ac demum intelligentia et usus legum universalium Codicis Iuris Canonici, qui ordini inservit sociali sive quod ad causas domesticas attinet, hoc est ad dioecesium administrationem, sive ad rationes cum hominibus ac rebus externis: tres veluti fontes sunt doctrinae, disciplinae et sanctificationis, quibus refecti optimi quique sacerdotes, mente alta et animo firmo insignes, veri nobilesque effecti sunt administri Ecclesiae et animarum. Nonne quivis vir ecclesiasticus, licet mediocri ingenio praeditus, hanc animi oblectationem potest affectare, quae divinae gratiae munere iis solet impertiri, qui, bona ducti voluntate, recto aluntur et roborantur mentis cultu, non tenuibus comparato subsidiis, sed ex operibus eximiis hausto, quae haec etiam aetas condere valet, aemulans, christiana cum humilitate et animorum vi, egregia doctrinae monumenta maiorum, scilicet Patrum, Scriptorum, Doctorum Ecclesiae, quae per omnium saeculorum decursum numquam non fuit magistra veritatis?

S. Petrus in altera epistula sua de peculiari monet cautione in divinorum librorum studio adhibenda, hac usus sententia: *cui bene facitis attendentes, quasi lucernae lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris: hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripturae propria interpretatione non fit* (2 P. 1, 19-20).

Hoc idem iudicium, quo ingenii fit quaedam temperantia et moderatio, omnes oportet ad cetera transferant studia, caventes, ne induci se sinant, ut singulares videantur et novi; scilicet eo iudicio utantur oportet, quo fidem habeant Ecclesiae Sanctae docenti,

cum mentes dirigit et corrigit errata.¹ Peropportune hic subeunt ea, quae scriptor quidam ecclesiasticus e recentioribus, perquam conspicuus et pastor animarum perdiligens, ad sacerdotes suos scripsit, sic eos de hoc periculo monens: «Eorum ratio, qui, ad theologiam quod pertinet, omnia in sua ipsorum ponunt cogitatione, haereticos parit; in re ascetica homines nutrit ac fovet, qui se fallunt; in canonicis vero disciplinis gignit indociles, hoc est eos, qui, a recto decerrantes itinere, nihil pro sua parte conferunt ad opera Dei».²

Gratias igitur benignissimo Deo agamus atque in veritatem rerum semper intuemur. *Lex supplicandi* luculenter testatur *legem credendi*; ius vero canonicum, eo quod *legem vivendi* tradit, summa est eaque praeclarissima et gravissima vitae christianae et sacerdotalis, pietatis impulsione actuosae.

Nunc vero, Venerabiles Fratres et filii dilectissimi, transire Nos iuvat ad animum seu, uti vulgo appellamus, ad cor. Cum sacerdos aliquis esse dicitur homo benignus et suavis, scilicet in quo animi sensus praeponderant, prima iam laudabilis significatur proprietates, a qua exordium ducit praeconium, cui multi homines conspirantes solent assentiri. Quae in re eo saepe progrediuntur, ut nimios quosdam mentis motus, qui minus recti sunt minusque opportuni, eidem ignoscant. Atque multum tribuitur sententiae, quae auctoritate viri litterati potius innititur quam philosophi morumque praeceptoris, quaeque plurimum invaluit, scilicet saepe animi seu cordis proprias esse rationes, quas mens ignoret. Dignitas autem ministerii nostri impellit nos, ne levi haec aestimemus momento, nam etiam rationes cordis, quas diximus, studiose sunt considerandae et probandae aut corrigendae.

Animus seu cor sacerdotis amore oportet inflammetur, quemadmodum ingenium veritate ac doctrina debet refulgere. Iesu dicimus amorem, flagrantem, piissimum, vehementem, promptum et paratum ad mysticam illam cum Deo familiaritatem, qua gratissima efficitur exercitatio pietatis sacerdotalis et precatationis, sive publicae, quae nomine fit universalis Ecclesiae, sive privatae, cuius rationes opportuno consilio deligantur atque serventur; cui precatationi qui dedita opera vacet, oblectationem et alimoniam spiritus sapientiam et validam capit. Hic est fons perennis, unde fortitudo et solacium rebus in artis, interdum in acerbitatibus vitae et ministerii sacerdotalis ac pastoralis, ubertim hauriuntur.

Amorem dicimus erga Ecclesiam et animas, maxime erga eas, quae nostris curis commissae sunt religiosissimo cum officii nostri onere et ratione; erga animas, ad quemvis civium ordinem pertinentes, praesertim vero erga animas, peculiari studio nostro ac sollicitudine dignas, peccatorum, pauperum cuiusvis generis, eorum, qui numero comprehenduntur hominum, quibus opera misericordiae sunt impendenda. Cum quibus quidquid rationis habetur, a caritate evangelica oportet proficiscatur.

Quam praeclare haec dicta sunt a S. Petro: *Animas vestras castificantes, in obediencia caritatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius* (1 P. 1, 22). Quae quidem verba caritatem et fraternam voluntatum coniunctionem inducunt in purificationis opus, quod non modo animum, verum etiam corpus et carnem attingunt, siquidem omnes sumus *renati non ex semine corruptibili sed incorruptibili per verbum Dei vivi et permanentis in aeternum* (Ibid. 1, 23).

Hunc post locum primae suae Epistulae, S. Petrus fugaci similitudinum et verborum traiectu rapit sensa mentis ad id perpendendum, quod singillatim sacerdotii nostri vitam pertingit. Haec autem sacerdotalis nostra vita impletur quidem et communiter caelesti gratia, quae angelos et sanctos caelites format et fingit, at minime a carnis temptationi-

¹ Cfr. Litt. Enc. *Humani generis*: AAS 42, 561-578.

² Card. Schuster.

bus secunda est, quae cotidianam periculationem et nunquam relaxatas insidias animis, ad bonitatem proclivibus, parat. O quantum sollicitudinis animus amare cupiens et caro parere solent, ut integra a nobis servantur magna illa et sacrosancta promissa, quae sacerdotalis ordinationis die dedimus! Tunc a nobis audita est vox: *Adhuc liberi estis*, et post aliquantulum silentii progressi sumus ad consecrationem vitae nostrae peragendam, quae in caelesti aula rata habita, in terris etiam coram Ecclesia et universa hominum societate obnuntiata est.

Etiam cor carneum est: cor et caro una simul iter facere debent. Audite, quid S. Petrus eodem suae Epistolae loco dicat: *Omnis caro foenum: et omnis gloria eius tamquam flos foeni. Exaruit foenum, et flos eius decidit* (1 P. 1, 24).

Venerabiles Fratres et dilecti filii, in ferendo onere pontificalium et pastoralium obligationumstrarum praesidiis cumulamur Domini, qui indigno famulo suo abunde succurrit. Hortamur vos, ut animo Nostro haereatis et benedicatis Domino. Nostis, quid dies Nostros crebro et acerrime contristat! Gemitus est, qui e propinquo et e longinquo, a Romana scilicet Urbe et e variis orbis terrarum locis ad Nos pervenit, gemitus scilicet sacerdotum, quibus cor et caro simul terrestre iter percurrentia, etiam in parum evigilata perfunctione sacri muneris, magnum detrimentum attulerunt, atque coram Deo et Ecclesia et ante oculos fidelium dedecus itemque acutas et acerbissimas aegritudines pepererunt. Cumprimis moeremus, quod ad amissi sui decoris particulam reparandam, nonnulli, allucinationi cuidam indulgentes, putant Ecclesiam catholicam velle aut opportunum ducere ab ecclesiastici caelibatus lege desistere, quae per saeculorum decursum fuit et est sacerdotii praeclarum et nitidissimum ornamentum. Sacri caelibatus nempe lex atque impendenda cura, ut ea diligenter servetur, in mentem semper reducunt memoranda gloriosaque certamina eorum temporum, quibus Ecclesia Dei ad aspera praelia vocata fuit et triplicem retulit triumphum: nam hoc est insigne victoriae Ecclesiae Christi, coniti ut sit *libera, casta, universalis*.

Ad praecavenda autem et refrenanda peccata, quae cordis illecebris contrahuntur, S. Petrus suum resumit eloquium, quod ad illud *flos foeni* abruptum est, et pergit instantius proferens invitamentum sacerdotibus suis, ut caritatem exerceant. Nam caritate se munire debent ut miseros casus a se arceant in quos sensuum debilitas inducit, quasi ad inexorabilem castigationem mali sermonis usus.

Ad tertiam ita pervenimus alloqui Nostri partem in assequendo proposito, quod suscepimus, ut scilicet de sacerdotali nostra sanctificatione cura habeatur. O mira verba! Ad omnes ea spectant, at singulari ratione sacerdotibus salutaria sunt. Agitur nunc non de cogitando aut de sentiendo, sed de eloquendo. Semper res ad doctrinam caritatis, ad caritatis mores pertinent. Verumtamen praecipue ea refertur ad proprietatem, quam homo a Deo sibi muneri datam accepit, sonanti voce ea caelo terrisque palam faciendi quae in penetralibus animi concepit.

In fine autem — ita S. Petrus Roma scribebat ad christifideles longinquae illius Asiae regionis, quam hodie Anatoliam appellant — *omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles; non reddentes malum pro malo nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. Qui enim vult vitam diligere et dies videre bonos coercet linguam suam a malo, et labia eius ne loquantur dolum; declinet a malo et faciat bonum, inquirat pacem et sequatur eam; quia oculi Domini super iustos, et aures eius in preces eorum; vultus autem Domini super facientes mala* (1 P. 3, 8-12).

O Venerabiles Fratres et dilecti filii, ne concidant vestri animi propter ea quae modo dicturi sumus. In moderanda lingua plus minus, ut Nobis videtur, aliquantulum omnes

offendimus; qui ecclesiasticus vir recte tacere noverit ac sermone uti suo tempore atque erga alios benigne, is revera magna sapientia et perfecta absolutaque sacerdotali virtute ornatum animum ostendit.

In praeclaro opere, quo Decessoris Nostri Pii XI imm. mem. intimi animi sensus patefuit,¹ scriptum legimus, magnum illum Pontificem, qui tanta doctrina fuit praeditus ac dignitate gravitateque muneris sui penitus afficiebatur, adeo ab aliis temere iudicandis alienum fuisse, ut nunquam loquendo proximorum famam offenderet, ac si forte aliquem obtreptantem audiret, licet cum eo familiariter colloqueretur, vel res in bonam partem acciperet, vel medium illico abrumperet sermonem. Ex cotidianae vitae usu discant omnes, serenae animi beatitudini multo magis consuli posse, bonum in rebus perspicendo studioseque considerando, quam, quod malum et vitiosum est, inquirendo; idque vel animi levitate vel, quod peius est, malitia in lucem proferendo. S. Petri doctrina de hac re nobis probe comperta est. Paulus Apostolus multo etiam severius loquitur; ipsius tamen verba nunc afferre opus non est. At praesertim loquendi modo percellimur S. Iacobi, qui cum damna atque calamitates perscribit, quae effrenam sermonis licentiam contra veritatem et caritatem consequuntur, monita adhibet quam ceteri scriptores graviora. Locus eius Catholicae Epistolae, qui ad rem pertinet, dignus prorsus videtur, qui integer memoriae mandetur, atque in domesticis ecclesiasticorum virorum parietibus insculpat. Qui quidem locus, qui in Sacrarum Scripturarum editione, cura clarissimi Hetzenauer in lucem edita, capite tertio continetur, hisce verbis distinguitur: *De ambitione docendi: Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: potest etiam freno circumducere totum corpus... Lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat. Ecce quantus ignis, quam magnam silvam incendit! Et lingua ignis est, universas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus, et volucrum et serpentium et caelerarum, domantur a gehenna. Omnis enim natura bestiarum et volucrum et serpentium et caelerarum, domantur et domita sunt a natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum et Patrem, et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio et maledictio. Non oportet, fratres mei, haec ita fieri... Quis sapiens et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae. Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus et contentio, ibi inconstantia et omne opus pravam. Quae autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia et fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus autem iustitiae in pace seminatur, facientibus pacem* (Ia. 3, 1-18). Verba magni sane momenti et quasi ignita haec sunt, quae cuiusvis aetatis et cuiusvis nationis sacerdotum alte insideant animis oportet.

Absit, Venerabiles Fratres et dilecti filii, ut quis putet eiusmodi apostolica monita non iam ad nostra tempora, sed ad veneranda antiquitatis monumenta pertinere; vel satis existimet, ut doctrina ibidem proposita consideretur tantummodo utpote fide dignum testimonium, quo nobis aetatis praeteritae acerbitates ac vitae difficultates referantur. At contra, si Ss. Patrum atque ecclesiasticorum scriptorum volumina pervolvantur, colligi sane facile poterit, iterum iterumque per saeculorum decursum eiusdem veteris doctrinae resonuisse monitoriam vocem. Ceterum Romani cives S. Bernardi vocem satis cognitam et exploratam habere debent, quae quidem non modo ad edocendum de illius aetatis condicionibus, verum etiam ad omnium temporum sacerdotes commonendos plurimum valet. Nec vobis mirum videntur, si postremus Venetiarum Patriarcha, qui utpote *servus servorum Dei* universae Ecclesiae regimini est praepositus, adhuc operum ineluti

¹ CARLO CONFALONIERI, *Pio XI visto da vicino*, Ed. S.E.I., Torino 1957, cap. II, p. 105.

decessoris sui S. Laurentii Iustiniani, in illa Patriarchali dignitate primi, consuetudinem servet, quae quidem opera illius christiana sapientia sunt referta; atque adeo libenter oblatam sibi occasionem arripiat proponendi vobis ad meditandum quasdam breves sed pulcherrimas praeclari illius asceseos magistri sententias, quae rem nostram opportune attingunt, scilicet rectum vel improbandum sermonis usum.

In libro, qui inscribitur « De disciplina et perfectione monasticae conversationis », ¹ postquam Epistulae Catholicae S. Jacobi Apostoli doctrinam exposuit, ita prosequitur: « Nihil ita incongruum homini Deo famulanti, et ad perfectionem tendenti reperitur, sicut effrenata lingua, nullo considerationis moderamine religata, quae omnem mentis unitatem dissipat et occidit. Ideo qui Deo vacare et inhaerere elegit hanc regat, hanc refrenet, hanc sub rationis dominium subigere conetur. Est namque ianua per quam saepe diabolus ingreditur ad cor, et per quam patet omnis interioris hominis status. Ubi enim incompressa est lingua, ibi nil potest esse occultum. Haec si moderetur reddit hominem moribus ornatum, mente tranquillum, conscientia sincerum et cunctis amabilem. Nemo sapiens existimandus est, qui verborum suorum pondus non discernit. Priusquam proferantur, diligenter examinanda sunt verba: cum enim indiscussa emittantur, sine reprehensione esse vix possunt. Prout suggerit animus imprudens loquitur. Qui vero Deo placere cupit taciturnus erit. Non est aeternae sapientiae verus amator qui procaciter loquitur ».

Ac sententiam suam illustrando explicare pergit, aptis hortamentis extollens beneficia linguae, quam gemina in Deum et homines caritas inflammet. Itemque suavissimis verbis sententiarumque luminibus orationem suam distinguens, de Virgine Maria perbelle agit, quae, dum ab Angelo salutatur, in cogitatione defixa tacet; sed apud sanctam cognatam Elisabeth in illum hymnum « Magnificat » erumpit, et canora hac voce carmen, per saeculorum aetates concinendum, inchoat in Christi Iesu Servatoris honorem, qui saeculorum est Rex immortalis et invisibilis.²

Fratres ac filii dilectissimi! Quotiescumque pio colloquio de exercendis virtutibus deque divinae caritatis contemplatione agitur, mens quidem eorum, qui caelestia intellegere et sapere norunt, hic diutius morari cupit, quem ad modum Sanctus Benedictus eiusque pia soror Scholastica ad Montis Casini coenobium, ut traditur, experti sunt. Attamen haec pauca, quae nunc vobis, ut hesterno die, simplici alloquio diximus, ea communi omnium utilitati atque solatio satis esse putamus.

Quam ob rem liceat Nobis vota pro omnibus vobis suscipere, ut ex his, quae diximus, laetam capiat voluptatem, quae, suave veluti obsonium cibarium panem singulariter condicens, Synodali Constitutionum lectionem studiumque iucundo sapore delectet, in quibus perpendendis hi festivi gratique dies, horis praesertim matutinis, praeteribunt, quibus fraterno more Romani sacerdotes una simul congregantur.

Ut iam probe novistis, ex hortamentis Capituli, in vicesima et altera Sessione Tridentini Concilii exarati, cui index « De Reformatione » — in quo fundamenta veluti ponuntur colendae sacerdotum sanctitatis — tres potissimum locos excerptimus, ad uniuscuiusque ecclesiastici viri atque ad omnium simul vitam proprietatesque attinentes: qui scilicet de capite, de corde, de lingua agebant.

Quae autem sive diximus, sive audivimus, sive Nobiscum consideravimus, ea magis perspicuam atque aestimabilem Nobis reddiderunt verborum vim et significationem, quae in Tridentini Concilii decretis inveniuntur, quaeque hic iterum proferimus veluti consiliorum Nostrorum summarium et caput: « Levius etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant: ut eorum actiones cunctis afferant venerationem ».³

Haec prorsus est praecelsa christiani sacerdotii forma, hoc angustum sacerdotum pro-

¹ Pag. 89, 1. 47.

² Cfr. 1 T. 1, 17.

³ [Cfr. n. 288].

positum: ut scilicet tam absolutae virtutis exemplo, Christi lumine et imitatione, fidelium populo praecluceant, ut simul venerationem et amorem consequantur.

Ecce igitur vota ominaque Nostra: haec sane et in singulis et in omnibus vobis feliciter, Venerabiles Fratres et dilecti filii, nunc et in posterum, impleantur.

AAS 52, 221-230.

De pastoralis sacerdotis officio

(Ex Alloc. *Catholicus sacerdos* in tertia Synodi Romanae sessione habita, 27 Ian. 1960).

2412

Catholicus sacerdos hoc sibi peculiare habet, ut in pastorale munus obeundum incumbat. Quilibet sacrorum administer, ut probe nostis, christianus est, sed non solummodo christianus; recte enim ei haec sententia tribuitur: *christianus sibi, sacerdos aliis*.

Non il tantum, qui sacerdotali dignitate fruuntur, ut patet omnibus, ad sanctitatem adipiscendam vocantur. Etenim etiam e laicorum ordine non pauci lectissimi viri ac mulieres habentur, qui divina gratia enutriti, etsi per commune vitae iter gradiuntur, ob eximiam tamen excelsamque virtutem, admiratione, imitatione venerationeque a populo honorati sunt, et ab Ecclesia ut sancti caelites probati et conclamati.

In sacerdotalem autem ordinem nemo cooptari potest, qui peculiari supernoque instinctu ad hoc munus vocatus non sit, et ad extraordinarium suscipiendum Dei mandatum, qui suis electis edicit: *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech* (Ps. 109, 5). Apostolus Paulus in sua ad Hebraeos epistula eloquio incomparabili ad miram celsitudinem novum sacerdotium extollit, Iesu Christi nempe sacerdotium, cuius virtus et dignitas quodam modo impertuntur sacro administro, cui haec verba tribuuntur: *Ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis* (Hb. 5, 1).

Ut aeternam hominibus procuraret salutem Dei Verbum caro factum est (I. 1, 14); atque idem Dei Filius praefinito tempore a Patre cum hominibus conversatus est (Bar. 3, 38). Ut suam autem misericordiam ob innumeras miseras nostras magis nobis ostenderet, et ipse circumdatus est infirmitate (Hb. 5, 2) omnibusque miseriis nostris absque peccato.¹ Atque caelestis doctrinae magister non modo existens, sed incomparabilis etiam patientiae in acerrimis vitae doloribus tolerandis, crucis patibulum libens ascendit; unde semet ipsum Divino Patri holocaustum obtulit, nosque suae gratiae haeredes constituit, ut suis ipsius vestigiis insistentes, nos quoque pro peccatis et ad redemptionem totius mundi offeramus nosmet ipsos quasi sacrificium ad salutiferum suum consummandum opus.²

Sacerdotes igitur cum primi electi sint haeredes Iesu Christi gratiae, magisterii ac sacrificii, hodie quoque, post fere duo milia annorum, impertitis muneribus honoribus ac privilegiis, omne per aevum perpetuandis, utuntur. Quamobrem celsissimi huius honoris et beneficii perennitate nos quoque fruimur; reclinata igitur ad humum usque fronte, immortales Deo grates agamus.

Ac praeterea intento consideremus animo, Iesum Christum, Divinum Magistrum, cum mortalis suae vitae aequalibus traderet praecepta, imaginibus usum esse simplicibus quidem, sed audientium mentes allicientibus; et cum hoc modo loqueretur, divinos eius oculos, saeculorum cursum praetergredientes, ad futuram etiam Ecclesiam et ad universos populos, ad Regnum nempe suum, quod ex hac occidua aetate ad aeternitatem usque protenditur, procul dubio conversos esse. Haec autem imagines hisce verbis veluti effingebantur: *Ego sum vitis, vos palmites — Ego sum panis vitae — Ego sum via, veritas et vita — Ego sum lux mundi — Ego sum ostium ovium* (I. 15, 5; 6, 35; 14, 6; 8, 12; 10, 7).

Harum autem imaginum series hac sententia veluti concluditur, quae pulcherrima omnium videtur, et quae ad eos peculiari modo pertinet, qui ad sanctissimum Redemptionis

¹ Cfr. *Ibid.* 4, 15.

² Cfr. *C.* 1, 24.

opus persequendum destinati sunt. Haec imago, quam sibi tribuit, hisce verbis exprimitur: *Ego sum Pastor bonus*.

Animadvertendum autem est has duas imagines, quae verbis enuntiantur: *Ego sum ostium ovium*, et *Ego sum Pastor bonus* inter se consociari, atque alteram quasi pari gradu consequi alteram in sermone Iesu; qui bis profert: *Ego sum ostium*, atque bis itidem: *Ego sum Pastor ovium* (I, 10, 7-9; 10, 11-14); ita quidem ut videatur altera mutua quadam ratione alteri respondere.

Quae peculiaris nota Ioannem, familiarissimum eius, minime fugit. Ostium, ut ipse scribit, aperitur et clauditur ovibus, quarum ingressui et exitui pastor invigilat et moderatur.

Venerabiles Fratres ac dilecti filii! Nonne mysterium sacerdotalis muneris nostri hic declaratur? Nonne luce, quae a Divino manat Pastore, vultus cuiusque iuvenis levitae inaugurati perfunditur, cum ab altari, ubi Sacrae Ordinationis Sacramento donatus est, exurgit, vitae suae viam ingressurus quasi sub oculis Iesu Christi, qui ad ovium stat ostium, quo oves intrant et egrediuntur, eius nutui obtemperantes?

DE CLERO ROMANO AC DE VARIIS MUNERIBUS IPSI COMMISSIS

Nonne tu levita, fortasse humilium ac tenuium sed honoratorum parentum filius, nutui Iesu obsecutus, qui animum tuum permovit cum forte innocenti floreris aetate, et ad sacram capessendam militiam te vocavit, sacerdos factus es? Nonne propterea, ut Iesu totus adhaereres et cum eo consociareris ad perficiendam propagationem spiritualis regni ipsius in terra? Quid ergo contigit tibi? Quomodo evenit, ut post prima sacerdotalis vitae experimenta alio mentem converteres quam ad salvandas animas, ad peculiare ministerium, propter quod sacerdotium est institutum, scilicet ideo conditum, ut pastoralis cura animis directo adhiberetur, regimen obiretur animarum?...

Ecclesia vero, ut incrementis augeatur, ut Romae suo regimini consulat, ut prosperos assequatur eventus, altioribus bonis inservientes et in toto terrarum orbe efficiendos, multiplici sacerdotum indiget numero, praeter ipsos Sacramentorum ministros. Ecclesia magno momento aestimare debet officium, quo — ore et calamo — traditur et impertitur caritas, imprimis caritas eaque vehemens, apostolica, latissime patens, secundum varias hodiernae vitae condiciones et praeceptum Dominicum: *euntes docete omnes gentes* (Mt. 28, 19), eandem spem multam oportet possit habere repositam in variis familiis religiosis, quae cum clero saeculari operam sociant, in omnibus familiis religiosis, antiquitas vel recentiore aetate constitutis, sive virorum aut mulierum, sive caelestium rerum contemplationi deditis aut vitae actioni. Veruntamen universa haec, quae diximus, et alia plurima, quae his addi possunt uberiusque explicari, traduci debent et converti ad fervidum ardorem vitae et studii pastoralis atque ad perutilem auxiliatricem operam curae animarum praebendam, quarum salus efficit, ut mysterium Incarnationis Verbi, Evangelium, Crux Christi, Sanctissimae Eucharistiae Sacramentum, quo *Nobiscum Deus*, clara refulgeant luce, vi et significatione polleant, ac veluti triumphus ornentur honore.

Haec est enim Christi Ecclesia: hic vultus eius verus ac splendidissimus est; haec eius laus praecipua.

Hinc facile eruitur actionem pastorem directam et indirectam natura ipsa sua distinguere, quamvis eadem actiones adiutricem sibi invicem ac veram propriamque operam praestare debeant sacro provehendo ministerio.

Contingit tamen — his non modo qui inventute adhuc fruuntur, sed his etiam qui provecta sunt aetate — idcirco quod natura nostra humana est, non autem angelica, ideoque non est sicut flamma ignis semper parata ad Dei praeceptis obtemperandum, contingit dicimus ut inter ministerium directum et indirectum et adiutricem invicem praestandam operam, plures ad ministerium indirectum potius quam ad directum se dedant, atque prius minorem vim habeat, utraque vero pedetemptim languescant. Necesse igitur est ut nos singuli universi ea magis existimemus, quae magis coram Deo valeant ad praesentis vitae nostrae bonum procurandum et ad futuram felicitatem in aeternum assequendam.

Nos sacerdotes Excelsi omnes homines sumus, quos Deus singularibus privilegiis exornavit; attamen, donec Dominus permiserit nos hic degere suae addictos gloriae, sanctae Ecclesiae et christiano populo inservientes, monitum illud nobis tribuendum habemus *omnis caro foenum* (1 P. 1, 24), de quo heri Beatissimus Petrus, primus Romanus Episcopus et Pastor universalis Ecclesiae locutus est...

Amen, amen dico vobis, qui... intrat per ostium, pastor est ovium (I. 10, 1-2). Quibus verbis ostium quodammodo patefieri videtur ac per illud pastor intrare, qui universas suas cognoscit oves easque nomine vocat. O dilecti sacerdotes, qui paroeciale munus obitis! Si evangelica haec solacii plena verba in vos cadere vultis, sedulas adhibite curas christifidelium vestrorum rationario apparando ac semper diligenterque perficiendo; quod quidem magni momenti est ad paroeciae regimen recte moderandum. Oves libenter praecedentem pastorem obsequuntur; eius enim, praesentia tutas eas ac securas a quibusvis periculis reddit.

Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: et ingreditur, et egreditur, et pascua inveniet... Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant (Ibid. 10, 9-10). Con-sulto putamus dictiones severas omittere, quae suavis hisce verbis intermiscuntur; quae quidem ad ea pertinent, quae de mercenario pastore dicta sunt, de sacerdote scilicet, qui pastorem paroeciae curam quidem suscepit, sed cum adventantem lupum videt ovibus insidias minaciter struentem, dormit vel fugit, non autem clamorem attollit, ut invadens lupus aliorum etiam collato auxilio propulsetur atque arceatur. Mercenarius enim pastor non suarum ovium caritate movetur, neque de hisdem sollicitus est.

Venerabiles Fratres ac dilecti filii, ut Nos experrecti simus animosque augeamus nostros, Divinus Redemptor iterum iterumque asseverat: *Ego sum Pastor bonus*. Haec repetita verba nos alliciunt ac monent ut eius vestigiis animosi insistamus, atque nullis laboribus nullisque parcamus iacturis, eodem nempe modo, quo ipse Iesus, Pastor reapse bonus, Pastor vigilans, Pastor pius, e crucis patibulo pendens suam vitam pro nobis obtulit, atque per omne tempus in Eucharistia, maximo suae caritatis Sacramento, mystice offerre pergit.

Peculiari modo animadvertendum est, sub illius parabola exitum, qua de bono Pastore agitur, Christum Iesum eadem iterare verba, Divinumque memorare Patrem, cuius luce suffusa mens nostra ad excelsa panditur et extollitur: *Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem: et animam meam pono pro ovibus meis... Propterea me diligit Pater: quia ego pono animam meam* (I. 10, 15). Ac denique huic boni Pastoris imagini Ipse, pictoris instar, extremam admovent manum, haec addit: *Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile, et unus pastor* (Ibid. 10, 16). Quali gaudio haec asseverantia verba Nos afficiunt, quibus futurus hic eventus clare affirmateque portenditur: *Vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus Pastor* (Ibid.).

Ex hac pagina veluti caelestis luminis radii eliciuntur, qui populos nondum christiano nomini adiunctos attingunt, et quasi praenuntiare videntur primos lucis fulgores proxime celebrandi Oecumenici Concilii, quod arcana quadam et anxia expectatione christianorum animos totius terrarum orbis vehementer iam permovet.

Quae quidem pagina peculiari modo ad eos pertinet, qui, sacerdotio aucti et hac in alma Urbe commorantes, Romani cleri nomine gloriantur, vel eidem adiutricem praestant operam; et qui pastorem animarum curam habentes Summo Pontifici, Romae Episcopo, directo inserviunt cum eodemque familiariter coniunguntur. Atque ad eos etiam singillatim pertinet, qui — sive Praesules sive inferioris ordinis Romanae Curiae officiales, in Sacris Congregationibus et in multiplicibus Institutis Religiosis, maioris vel minoris momenti negotia tractantes, ad universae Ecclesiae regimen spectantia — sollicitudinem omnium Ecclesiarum participant, qua Augustum Ecclesiae Caput, Summus nempe Pontifex et Christi Vicarius imprimis potissimumque afficitur. Haec turba magna ex omnibus

gentibus et tribubus et populis et linguis¹ luce circumfusa videtur e Iesu Christo manans, Divino Pastore ac Redemptore totius mundi.

AAS 52, 240-244; 249-251.

Sacerdotium viros postulat electos et recte a terrenis rebus seiunctos

(Ex Alloc. *Flagrantissima voluntas*, ad sacrorum Alumnos romanae dioecesis vel Romae studiorum causa commemorantes, 28 ian. 1960).

2414

In praesens vero, ut rei consentaneum est, e Sacris Litteris afflatum sumimus, vobiscum qui iuniores estis hodie colloquendo, eodem nempe modo, quo tribus elapsis diebus cum apud sacerdotes verba fecimus in sollemnibus Dioecesis Nostrae Synodalibus coetibus una Nobiscum congregatos. *Iudicum liber* hac in causa Nobis opportune succurrit, in quo, ut nostis, res narrantur eorum hominum, qui post Moysis aetatem eius hereditatem accipientes, Populi Electi gesta per difficile iter proseguenda susceperunt.

Gedeon, cui ingens multitudo hominum praesto erat, qui quidem specie prompti paratique videbantur ad omnia eluctanda pericula superandasque difficultates, vocem Domini edicentis audit ad ardua fortiaque incepta exsequenda potius quam multorum numerum, paucorum virtutem valere. Lex enim vitae eiusque progressus et perfectio semper selectionem postulat.

Dilecti filii, consideretis oportet vos, postquam annorum curriculum transegeritis, quibus mens animusque vester recte conformari debent, in lectissima agmina cooptandos esse, quae ad divini Regni fines propagandos Dei nutu vocata sunt. Iamvero ad vos etiam haec, quae in *Libro Iudicum* leguntur, quadam ratione praenuntiata pertinent: *Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius, ne gloriatur contra me Israel et dicat: Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum, et cunctis audientibus praedica: Qui formidolosus et timidus est revertatur* (Idc. 7, 2-3).

Post autem verba, quae supra rettulimus, de viginti duobus milibus virorum, tantum decem milia remanserunt.² Et postquam dixit... Dominus ad Gedeon: ... Qui lingua lambuerint aquas... separabis eos seorsum: qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt (Idc. 7, 4-5), trecenti tantum viri, hoc superato discrimine, probati remanserunt.³

Hoc praeclarum exemplum intuemini, dilecti filii, et ad vos vestramque agendi rationem diligenter aptate. Qui anceps vel segnus est, qui in vitae commodis iacere percipit, qui nimia humanarum rerum humanarumque disciplinarum siti aestuat terrenaque omnia experiri exoptat, verus Dei Regni miles neque esse neque dici potest.

Dilecti filii, hoc intente animadvertite: arcanam nempe frugiferamque vim futuri apostolatus vestri in necessaria rectaque abalienatione animi a terrenis rebus potissimum innitit. Sinatis igitur ut vobis, vigiles nostrorum temporum excubiae, qui non ad militaria gesta neque ad terrenae dominationis incepta vocati estis, sed potius ad populos novo melioreque ordine conformandos et ad universam hominum familiam firmo proposito totisque viribus Christi lege virtuteque consociandam, sinatis, dicimus, ut vobis tres, quae sequuntur, sententias, quae tantopere Nobis cordi sunt, proponamus atque explanemus. Non Nobis divino afflante loquenteque Numine innotuerunt, ut Gedeoni contigit; sed, dum precationi sanctae, intimo cum Deo habito colloquio, instabamus, menti affulsere Nostrae.

DIGNE AMBULATE

2415

1. Imprimisque vos ad hoc adhortamur: *Digne ambulate*. Hisce verbis limpidissimum illud vitae genus proponitur vobis, quod sacerdotalis muneris excelsa species ac dignitas atque sanctae ducendae vitae proposita a vobis necessario postulant.

¹ Cfr. Ap. 7, 9.

² Cfr. Ibid. 7, 3.

³ Cfr. Ibid. 7, 6.

Vos ex omnibus terrarum orbis partibus Romam convenistis, atque in hac alma Urbe cotidianis fraternisque familiaritatis vinculis coniungimini. Nulla gravis morum distantia vel diversitas inter vos est, quandoquidem idem communeque vobis est doctrinae patri-monium, idem communeque votum Deo inserviendi animorumque saluti. Cum hoc catho-lici orbis caput ac veluti centrum unusquisque vestrum petiit, ex patria regione sua pecu-llares secum tulit nobiles uberesque praeceptorum divitias, quas a maioribus quasi sacram hereditatem acceperat. Et quandoquidem hec vos invicem cognoscitis ac facile vos mutua aestimatione prosequimini, idcirco quae a natura vel a divina gratia acceperatis munera ac dotes una simul coniuncta participatis.

Quemadmodum mentibus animisque vestris inventute florentibus atque anhelanti-bus futuras metendas messes patet ac persuasum est, non hac de causa Romam venistis, ut ad elatum munus peculiareque privilegium adipiscendum vos compararetis, sed ut doc-tiores, generosiores christianaque humilitate magis pollentes adiutricem vestram operam non modo Episcopis vestris aliquando praestaretis, sed futuris etiam in sacerdotio fratribus, qui tantopere auxilio vestro confidunt. In id igitur assequendum incumbite alacres; ex hac recta institutione vestra uberes salutareque fructus oriri poterunt.

Videtis igitur ac procul dubio intellegitis cur hisce verbis vos adhortemur: *Digne am-bulate*. Quae quidem verba monita illa clare resonare debent fidei Abraham a Domino im-pertita: *Ambula coram me et esto perfectus* (Gn. 17, 1).

Ut autem digne ambuletis, imprimis haec sunt vobis praestanda: scilicet oportet vos doctrinae ornamento mentes locupletetis vestras, quae quidem quibusvis pulchritudinis sanctitudinisque rationibus, quas Deus vobis ostendat, patere debent; oportet praeterea ad eam perfectam vitae innocentiam vos contendatis, quae a terrenis rebus prorsus expedi-tos animos vestros reddat, atque adeo vos gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus valeatis; oportet etiam exquisitam agendi prudentiam vobis comparetis, diuturno adsi-duoque studio excolendam atque maturandam, sine qua sacra munera vobis demandanda apte obire non poteritis; oportet denique cum benignum erga alios agendi modum adipi-scimini, quo aliorum benevolentiam semper vobis concilietis. Ut paucis dicamus, ad ea omnia *quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae* (Ph. 4, 8) vos contendere debetis, ita quidem ut ex hac alma Urbe, quae Apostolorum et Martyrum, Monachorum et Missionalium mater est, celsiores usque metas aliquando assequi possitis. Nam qui moratur, ut vitae commodis consulat, utque carnis et sanguinis invitamentis obsecundet, ei procul dubio grave instat periculum, ne tamquam stagnans paludis aqua in Ecclesia torpescat. Progredi igitur eni-tamini, sed *digne*.

Ceterum omnia, quae quoquo modo sacram institutionem vestram attingunt, palam vobis innotescere debent; ac vos compertas iam nunc atque exploratas habeatis oportet, non solum castas delicias, quibus divina Eucharistia litando abunde fruimini, verum etiam difficultates, quae vobis occurrant, itemque anxietudines dubitationesque, quibus interdum sacerdotalis navitas fortasse infusari ac praepediri videatur.

Digne ambulate! Cavete ab insidiis, quas animi affectus ac rationes necessitudinesque cum aliis habendae vobis struere possunt. Ecclesiasticus, hoc nomine dignus, inconsiderate non agit, nec vir est molli animo, parti favens, taciturnus, timidus, tristis. Ei mediocris evangelicae perfectionis gradus satisfacere nullo modo potest. Quin etiam inde a iuventutis flore, cum ad sacra capessenda instituitur, penitus se ipse vult noscere, ut a quibusvis vitis, quae forte eius morum candorem maculent, se removeat, atque ad excelsum illud vitae genus animum componat, quod Deus a sacerdotibus suis postulat, cum in eisdem potissi-mum illud cadat monitum: *et esto perfectus*.¹

¹ Cfr. Gn. 17, 1.

ACCIPITE LIBRUM ET DEVORATE ILLUM

2416

2. *Accipite librum et devorate illum* (Ap. 10, 9): hac secunda sententia ad salubres Sacrarum Scripturarum dulcedines delibandas vos adhortamur.

Imago haec per Libri Apocalypsis oraculum vobis proposita, numquam ab oculis recedat vestris; sub oculos subicit Angelum terrae et mari praepositum, qui, audita de caelo voce, vobis sicut Ioanni Apostolo, Divinum exhibet Librum. O quam efficaciter hac imagine Ecclesia ipsa describitur, quae toto terrarum orbe diffusa pretiosissimum vobis porrigit thesaurum suum!

Hoc Libro unicuique vestrum Dei voluntas luculenter ostenditur; scilicet vobis significatur, quo recte tendere debeat vita vestra, atque unde proficiatur frugifera apostolica actio, cuius prosper exitus handquaquam in percipito humanarum rerum successu, qui interdum abesse potest, est reponendus. Re quidem vera animadvertite Ecclesiae agendi rationem: suis Conciliis, Synodis ac Iuris Canonici praescriptis ipsa alio in saeculo semen spargit, et alio in saeculo maturos colligit fructus.

Ex Libro Sacro igitur sumite normas, quibus pietas vestra tutius validiusque foveatur atque ecclesiastica vita vestra in exemplum eniteat. Ex operibus S. Laurentii Iustiniani, Protopatriarchae Venetiarum, olim placuit Nobis quasdam excerpere sententias, quae mirum in modum ad rem nostram pertinent, cum Sacrarum Litterarum beneficia pandant; his nonnullas nunc afferre cupimus, quae in opere *De casto connubio Verbi Dei* inscripto continentur, utpote quae sapientiae plenae et praeclarae omnino videantur: « Est namque sacra pagina sapientiae Verbi speculum, et divinitatis armarium. Nullis in ea pure, prudenter, humiliterque accedens, recedit vacuus. Omnium quidem morum scientiam continet. Quis non Dei miretur sapientiam, quum tot mysteriorum sacramenta, tot veritates sub literae cortice esse videt contenta? In ipsa praedicatur omnipotentia divina, quum de mundi creatione modum insinuat, multa narrat Dei magnalia; nunc per angelorum ministeria: nunc per hominum instrumenta. Sanctae paginae potissime bonitatem Conditoris commendant. Nostram voluit per has Deus erudire ignorantiam, informare fidem, spem solidare, ablactare a visibilibus et invisibilibus pascere ».¹

En cibus mire ad alendum aptus, quem vobis unae Divinae Litterae praebere possunt; en ratio patet cur vobis adhibita sit huiusmodi adhortatio Nostra: *Accipite librum et devorate illum* (Ap. 10, 9). Cum iter est aggrediendum ad christianae pietatis sacrique apostolatus praestantiores formas addiscendas, vobis Sacrae Litterae aditum patefacient ad sublimiores evangelicae perfectionis rationes, atque ostendere poterunt praecipua religionis capita, ad quae peculiari modo vita optimi cuiusque ecclesiastici viri semper et ubique conversa est: nomen Iesu, dicimus, divinam Eucharistiam, Sacrum Cor Iesu, Pretiosissimum Redemptoris Sanguinem; praeterea Delparam Virginem; ac denique Veteris et Novi Testamenti Sanctos Caelites. Quae omnia veluti pulchram nominum coronam quandam efficiunt, miro sane ordine contextam, eademque alte vestris animis insidant oportet, ut plebs sancta Dei, vestra opera, ad perfectionis evangelicae fastigia gressus moveat et in rem deducat christianae disciplinae praecepta.

PSALLITE SAPIENTER ET FREQUENTER

2417

3. Postrema, quam vobis proponimus, sententia haec est: *Psallite sapienter et frequenter*. Quibus verbis plane consonat illa Iesu Christi adhortatio, qua dilucide nobis christiane vivendi norma praecipitur: *Oportet semper orare et non deficere* (Lc. 18, 1).

¹ S. LAUR. IUSTINIANI... *Opera Omnia*, Venetiis 1721, p. 157; cfr. A. G. Card. RONCALLI, *La Sacra Scrittura e San Lorenzo Giustiniani*, in « Rivista Biblica » (1958) 291-2.

Adsidue igitur ad Deum admoveantur preces vestrae, easque fundite attente atque sapienter. Hoc sit animorum vestrorum alimentum; hinc vos purissimas illas haurite auras, quae spirituales vitam vestram custodiant ac procul arceant a vestra cogitandi agenda ratione pestiferos saeculi huius afflatus, ecclesiasticae impertiendae vobis institutioni tam graviter infestos. In rem igitur alacres deducite iucundum illud gentium Apostoli invitamentum: *Verbum Christi habilet in vobis abundanter in omni sapientia docentes et commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo* (C. 3, 16).

Davidicum Psalterium, quo cotidie olim utemini et quo mens vestra vestraque sacerdotalis vita penitus afficiantur necesse erit, uberrimam sane vobis precandi copiam suppeditat. Vehementer cupimus ut illud iam nunc adsidua manu versetis; quamobrem in eius studium sedulo incumbite, atque tum universi operis rationem tum singulas partes pernoctate. Singulos Psalmos attente meditemini, ut arcana eorum venustas vobis plane pateat ac vosmet ipsi sincero *Dei et Ecclesiae sensu* penitus imbuamini. In iisdem animi vestri requiescant, eorumque lectio id efficiat, ut vestras mentes ad caelestia erigat ac supernam illam vobis praebeant lucem, qua humanas res, doctrinas, historiae eventus, cotidianaque vitae casus aequa aestimatione considerare ac perpendere possitis.

Recte quidem dicitur, labia sacerdotis semper admovere Deo preces oportere. Hanc autem adsidue precandi consuetudinem, sicut res omnes quae ad spirituales vitam pertinent, nemo brevis temporis spatio assequi valet, neque eius adeptio in illud tempus differri potest, quo quis sacerdotalia munera iam susceperit. Nam qui sacerdotio augetur, si hac precandi consuetudine destitutus sit, is procul dubio occasiones facile arripit sacra cum Deo relaxandi colloquia coniunctionemque; ac fortasse etiam huiusmodi relaxationis causam inferet, quod urgeat apostolici laboris necessitas. Vos vero impenso huic adipiscendo precandi studio iam nunc impigram date operam: patet igitur quantum lucis, solacii, pacis, aequalitatis animi, atque etiam auctoritatis apud christianum populum vobis afferre possit Psalterii consuetudo, si uberrimo robustoque hoc pabulo pietatem vestram alere addiscentis.

Dilecti filii!

Tres animi Nostri sententias vobis tradidimus; ac firmam concipimus spem fore ut eae in vobis et in omnibus sacrorum alumni, qui in universo terrarum orbe sunt, novarum virtutum veluti germina excitent, novumque animis ardorem addant.

Singulari caritate vos prosequimur, ac saepius cotidie pro vobis suppliciter oramus, praesertim primo mane, cum Eucharistica hostia litamus, atque cadente die, cum marialis rosarii preces fundimus.

Nos, utpote Iesu Christi Vicarius, vos ex animo diligimus. Et quotiescumque oculi Nostri ad adulescentes sacerdotii candidatos convertuntur, sive cum fidelium multitudines coram excipimus, sive cum sacrae Liturgiae ritus publice celebramus, tunc intellegimus hanc sacram iuventutem Nobis laetari ac perfecta Nobiscum affectuum consensione coniungi.

Ex vobis praesertim secunda cum fiducia et spe prospici licet, quae bona aetas futura nobis allatura sit. Sancta enim Ecclesia, quae laboris defectum nescit et senio numquam conficitur, vos praecipua caritate amat, et vobiscum crastini temporis anxietates et curas participat. Vos, inquit, fragrans estis veluti ver futurae aetatis, quam laetis Ecclesiae Dei triumphis locupletem mentis oculis contemplamur, dum manus extollimus ut animum vobis addamus beneque precemur.

Institutum iter digne prosequimini. E Sacrarum Litterarum fontibus, Veteris scilicet Novique Testamenti, pietatis haurite studium, erga Ecclesiam oboedientiae alacritatem, castitatis nitorem, generosam apostolatus exercendi voluntatem. Pro vobis haec etiam vota concipimus, ut Episcopis vestris solatio, natalique loco illustri decori sitis. Atque cum conscii sitis vires vestras facile debilitari posse, Iesu Christi virtuti semper confidite, qui vos ideo vocavit, ut eius Redemptionis opus prosequamini.

Ecclesiasticus vir, etsi gressu terram calcat, mente tamen, animo, oculis caelum suspicit. *Et videbunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucernae, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et regnabunt in saecula saeculorum* (Ap. 22, 4-5).

AAS 52, 263-269.

Sacerdotii munus ad sacrarium tantum restringi non potest

(Ex Alloc. *Lactemur admodum* in clausura Synodi Romanae, 1 febr. 1960).

- 2418 Administratio Sacramentorum, qua gratia caelestis dispertitur ad irrorandam veluti salubriter terram floresque inde eliciendos, aliae hoc genus muneris functiones, ac demum moderatio variorum et multiplicium institutorum, quibus beneficia socialia impertienda sunt proposita, quaeque sunt cultus religionis, magisterium, subsidia caritatis, innumera scilicet opera, quibus multifariis vitae humanae condicionibus consulatur: haec omnia officium nobile et liberale efficiunt atque usum sanctum salutaremque virium sacerdotalium. Interdum, immo saepius, homines saecularibus ducti opinionibus non aequae de beneficiis iudicant, quae ordo sacerdotalis a Christo institutus et in gradus distributus cleri saecularis et regularis, existimatione nullo interposito discrimine digni, civico socialique ordini tribuit continenter. Cum Nos ante multos iam annos in primo essemus flore aetatis, plures non semel monentes audivimus, ut clerus e sacrariis exiret in publicum. Nunc vero non desunt, qui mutatis studiis cupiant, ut clerus in sacraria redeat, ibique se continens, liturgicis tantum muneribus vacet; qui non meminerunt sacerdotes obsequi debere praeceptis Iesu Christi eiusque imitari exempla, qui templum quidem invisit noctesque in precationibus egit, tamen interdum, assidue penitusque deditus populo, civibus nempe Iudaeis et Galilaeis, sacras habuit orationes, ad bonum animos confirmavit, caritati inserviit, miracula etiam patravit, verus pastor bonus, quem se esse confessus est, in gregem suum curas omnes intendens.

AAS 52, 292.

De fraterna caritate in formatione Alumnorum adhibenda

(Ex Epist. Ap. *Dilecte Fili* ad Em.mum P. D. Valerianum Card. Gracias, Archiepisc. Bombayensem et caeteros Episc. Indiae, 20 aug. 1960).

- 2419 Quam ad rem, optimo sane iure vobis in primis cordi est Seminario-
rum alumnos Deique administros excolere, ad quos praecipuae Ecclesiae curae semper spectaverunt. Nulla enim res tam arte cum religionis prosperitate coniungitur, quam clericorum mores probi et christianae studia sanctitatis. Quapropter qui in spem sacerdotii adulescunt, eos summopere oportet non tantum numero augeri, verum etiam ad doctrinam et ad vitae innocentiam impensa opera sapientique disciplina infor-

mari, prout sanctissima sacerdotalia officia postulant, ad quae obeunda singulari prorsus Dei beneficio a Christo Iesu vocantur. Hanc autem celsissimam metam, quam proponere sibi debent, iidem tunc tantummodo tenere poterunt, si mentem caelesti illa doctrina penitus imbuerint, quam Ecclesia utpote hereditatem divinitus acceptam inviolate custodit, et ad sanctitudinem vitae pervenerint, quae diuturna perfectaque virtutum exercitatione ipsis est comparanda. Optata quippe humani generis salus non ex novitate sermonis, sed ex verbi Dei efficacitate expectanda est, quod variis rationibus in usum inductis traditur, ut Iesu Christi regnum in terris promoveatur. Hanc autem verbi Dei efficientiam in primis palam proferant necesse est *ministri sermonis* (L. 1, 2) supernaturali illa vitae suae novitate, qua christifidelium multitudini in exemplum praeire debent. Praeterea meminerint omnes utriusque cleri Indiae sacerdotes — quos in oculis ferimus et ad quos peculiari modo mentem Nostram convertimus, quotiescumque coram admittimus alumnos Collegii Urbaniani a Propaganda Fide, tam egregie meriti de re catholica ac Nobis perquam dilecti — nihil esse quod tam vehementer sacri muneris fructus adaugeat, quam prompto atque alacri animo sacris Pastoribus obsequium praestare ac mutuam fraternamque fovere caritatem, ut Apostolorum Principis verba admonent: *ministrare ... in amore fraternitatis caritatem. Haec enim si vobiscum adsint et superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent in Domini Nostri Iesu Christi cognitione* (2 P. 1, 5-8). Nisi enim sacri administri *cor unum et anima una* (A. 4, 32) fiant — qua quidem excelsa vivendi forma iam inde ab initio Iesu Christi Ecclesia dignota est ab hominibus — parum proderunt externa incepta, quamvis magni momenti, et vel ipsi apostolicae actionis labores; quin immo, monente Gentium Apostolo, «nihil» sunt, si divina altrice caritate careant.¹

AAS 52, 806 s.

Seminaria Regionalia condenda Episcopis Columbiae commendantur

(Ex Epist. S. C. SEM. ET. STUD. UNIV. *Ci è stato* ad Episcopatum Columbiae, 2 sept. 1960).

2420

D'altra parte però, nell'esaminare accuratamente la situazione generale, non sono sfuggiti a questo Sacro Dicastero i gravi problemi che rimangono ancora da superare. In base ai dati in nostro possesso, dobbiamo constatare che, non ostante la buona volontà degli Ecc.mi Ordinari, in molte Diocesi — specialmente tra le meno estese e le più scarse — il problema della formazione ecclesiastica deve ancora compiere un ulteriore sensibile progresso. Sappiamo che, come in varie altre Nazioni così anche in Colombia, non tutte le Diocesi si trovano in condizioni ugualmente vantaggiose, e non tutti i Vescovi sono in possesso di mezzi sufficienti per assicurare ai loro alunni — specie nei Seminari Maggiori — quella formazione che viene richiesta dalle prescrizioni della Santa Sede e dalle crescenti necessità dell'odierno ministero pastorale.

¹ Cfr. 1 C. 13, 1-3.

Così, o per la mancanza di mezzi finanziari, o per la scarsa disponibilità di idonei Professori, o per il numero esiguo di alunni, non poche Diocesi si trovano sprovviste del proprio Seminario Maggiore, mentre, d'altra parte, anche quelle che ne dispongono, non sempre possono risolvere convenientemente i gravi problemi di un'adeguata formazione filosofica e teologica.

Dal compiuto esame risulta chiaramente che l'ostacolo più grande al buon andamento dei Seminari Maggiori deriva sia dalla scarsità degli alunni che, soprattutto, dall'insufficienza di un personale dirigente ed insegnante ben preparato. Come vede, Eccellenza, si tratta di un problema assai complesso il quale, date le attuali limitate possibilità del Clero diocesano, certamente non potrà subito risolversi. Né a tal riguardo si potrà aspettare un aiuto efficace e tempestivo da parte delle Congregazioni Religiose, trovandosi anche esse in simili difficoltà. Infatti, più che assumere nuovi impegni, esse debbono piuttosto pensare al concentramento delle proprie forze per soddisfare agli incarichi già assunti.

Pertanto, in considerazione di questi fatti e dei problemi posti dalla recente creazione di nuove Diocesi — le quali evidentemente non sono in grado di avere un Seminario Maggiore — questo Sacro Dicastero vuole richiamare l'attenzione di cotesto Episcopato su un Decreto del Concilio Tridentino emanato per simili situazioni: « Si vero in aliqua provincia ecclesiae tanta paupertate laborent, ut collegium in aliquibus erigi non possit: synodus provincialis, vel metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis, in ecclesia metropolitana vel alia provinciae ecclesia commodiori unum aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum aut plurium ecclesiarum, in quibus singulis collegium commodè institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum ecclesiarum educantur »¹.

La ragionevolezza e l'utilità del principio formulato in questo Decreto sono così chiare, che non hanno bisogno di essere particolarmente sottolineate. Difatti, sia nei tempi passati che in quelli recenti, l'idea proposta dal Concilio Tridentino si è dimostrata veramente fruttuosa, ovunque è stata accettata e fedelmente praticata. Il Sommo Pontefice Benedetto XV l'ha giudicata così utile e necessaria da inserirla nello stesso Codice di Diritto Canonico², affinché gli Ecc.mi Ordinari, avendola sempre presente, potessero trarne profitto, ogni qual volta se ne sentisse la necessità. Pio XI, che ha dato tanto impulso alla retta formazione ecclesiastica nei Seminari, non mancò di proporla nel modo più esplicito e chiaro ai Vescovi di tutto il mondo: « Che se, come avviene specialmente in alcune regioni, la poca estensione delle Diocesi e la dolorosa scarsità degli alunni o la mancanza di mezzi e di uomini adatti non permettesse a ciascuna Diocesi di avere un proprio Seminario ben ordinato secondo tutte le leggi contenute nel Codice di Diritto Canonico³ e secondo le altre prescrizioni ecclesiastiche, sommamente conviene che i Vescovi della regione fraternamente si aiutino ed uniscano le loro forze concentrando in un Seminario comune che risponda interamente all'alto suo scopo. I grandi vantaggi di tale concentrazione compensano largamente i sacrifici sostenuti per conseguirli; anche il sacrificio, talvolta doloroso al cuore paterno del Vescovo, di vedere temporaneamente allontanati i suoi chierici dal Pastore, che vorrebbe trasfondere egli stesso il suo spirito apostolico nei suoi futuri collaboratori, e dal territorio che dovrà essere il campo del loro ministero, sarà poi ripagato dal riceverli meglio formati e più forniti di quello spirituale patrimonio che profonderanno in maggior copia e con maggior frutto a beneficio della loro Diocesi. E perciò Noi non abbiamo mai trascurato di incoraggiare e promuovere tali iniziative, spesso anzi le abbiamo suggerite e raccomandate... »⁴.

D'altra parte come è ben noto a Vostra Eccellenza il problema dei Seminari centrali o regionali è stato accuratamente trattato nel primo Congresso dei Rettori dei Seminari Maggiori dell'America Latina, tenuto a Roma nel settembre 1958. I partecipanti sono stati

¹ Sess. XXIII, Decr. De Reform. [Cfr. n. 294].

² Can. 1354, § 3. [Cfr. n. 1455].

³ Can. 1352-1371. [Cfr. nn. 1451-1490].

⁴ Litt. Enycl. *Ad catholicos sacerdotes*: cfr. AAS, 28, 38-39. [Cfr. n. 1961].

concordemente unanimi nell'affermare l'estrema necessità dei medesimi, tanto che si è formulato il seguente voto: « Tanto para la mejor formación espiritual e intelectual de nuestros seminaristas, como para el ahorro de energías sacerdotales, de que están tan escasas muchas de nuestras diócesis, ve la necesidad de la creación de Seminarios Regionales, Interdiocesanos o Nacionales o la mejor organización de los ya existentes ».

Questo Sacro Dicastero, richiamandosi alla suddetta prassi, che ha dato buona prova tutte le volte che le necessità ne hanno suggerito l'applicazione — sia nel Nuovo che nel Vecchio Continente, — e avute presenti le particolari condizioni dei pii Istituti di questa Nazione, è convinto che un concentramento dei Seminari Maggiori nella Colombia sia quanto mai necessario ed improrogabile. Infatti, piuttosto che disperdere le scarse energie disponibili in più Seminari, che per necessità di cose languiscono a causa di un insufficiente personale direttivo e per un esiguo alunnato, non è forse meglio giungere quanto prima a quel raggruppamento dei Seminari Maggiori che già nell'ultima Visita Apostolica era stato auspicato ed iniziato?

Eccellenza Reverendissima, noi ci limitiamo — rebus sic stantibus — a porre un principio che riteniamo di vera necessità. È chiaro tuttavia, che questo Sacro Dicastero lascia agli Ecc.mi Presuli della Nazione — di cui apprezza tutto lo zelo e l'impegno nella formazione dei proprii sacerdoti — la piena libertà di scelta per quanto riguarda la concreta realizzazione di quanto siamo venuti dicendo. Ad essi spetterà il determinare dove più convenientemente possono sorgere i Seminari Interdiocesani, tenuti presenti i fattori climatici, geografici (particolarmente le comunicazioni) ecc., anche se l'ideale sarebbe che ogni provincia ecclesiastica avesse il proprio Seminario.

Non ci nascondiamo, Eccellenza, che il complesso problema presenta non lievi difficoltà e richiede uno studio particolarmente accurato, per raggiungere un completo e fraterno accordo da parte degli Ecc.mi Presuli, i quali — ne siamo convinti — sapranno accettare quegli eventuali sacrifici che i nostri desideri possano comportare, nella serena visione di un più grande e sicuro bene che ne verrà a tutto il Paese. L'utilità generale derivante da una riorganizzazione dei Seminari Maggiori aderente alle reali necessità del Paese, ripagherà abbondantemente i sacrifici fatti per attuarla. Del resto, questa Sacra Congregazione è ben convinta del carattere transitorio di tale provvedimento: l'impegno con cui ogni circoscrizione ecclesiastica, ciascuna nell'ambito delle proprie responsabilità, concorrerà all'efficacia formativa degli erigendi Istituti, porrà naturalmente le migliori basi per un ritorno all'auspicabile indipendenza delle singole Diocesi.

Ex Archivo S. C. de Seminariis et Stud. Univ.

De sacerdotii novitate in Ecclesia Dei

(Ex Alloc. *È grande la gioia* ad alumnos Seminarii Maioris Romani, in Rocca antica in Sabina, 12 sept. 1960).

2421

... Diletti figli, pronunciamo con riverenza e quasi tremando queste parole: sacro ministero: sacro ministero sacerdotale, pastorale. *In Christo Iesu et in Ecclesia sancta*. Esse riassumono tutta la vita: la vostra, o figliuoli, *in spe et in initio*, e quella che si esprime in tutti i gradi della gerarchia di ordine e di giurisdizione, per i quali si eleva, soffusa di trepida ansia, la supplicazione delle Litanie Maggiori: « *Ut Domnum apostolicum et omnes ecclesiasticos ordines in sancta religione conservare digneris, te rogamus audi nos...* ».

Sì, Cristo Gesù al centro della nostra fede e della nostra vita. Egli è

il *nobiscum Deus*¹ lo è nel Vangelo; lo è, sempre vivente con noi, nel Santo Sacramento. Da questa duplice sorgente luminosa e divina la vita sacerdotale trae il suo sostentamento e il suo vigore, la sua bellezza, la sua gloria. La preparazione sacerdotale che si inizia nel Seminario non è forse tutta una ispirazione di questa fede intensa, che è amore intimo ed ardente, effuso nella elevazione ascetica dello spirito, godimento di contemplazione, dolce familiarità, sforzo di imitazione e come di trasfigurazione con Gesù paziente e sofferente *usque ad mortem*?²

A lasciarvi sempre più viva anche per gli occhi questa dottrina, e questa comunicazione della vostra anima e della vostra giovinezza con la presenza di Gesù che vi chiama al sacerdozio, vi abbiamo portato un prezioso ostensorio, che di tratto in tratto vi ripeterà col ricordo di questa Nostra visita non solo lo splendore della presenza sacramentale di Gesù nel mondo — *rex et centrum omnium cordium* — ma ancora la funzione caratteristica del sacerdozio, che è di portare ostensibilmente il Cristo dappertutto, e di assolvere sempre a questo compito con onore e con edificazione del popolo, di questo popolo nostro che ha in venerazione il sacerdote intemerato e santo. Oh! che dignità è questa nostra, di essere dappertutto *Christum ferentes in mundo ad omnium salutem et benedictionem*.

E con Cristo Gesù, la sua Chiesa Santa. Il sacerdozio è tutto per la Chiesa. Gesù è il primo, il grande, eterno sacerdote, investito dal Padre celeste dell'altissima dignità di Redentore del mondo, non attraverso i sacrifici del Testamento Antico, ma per *proprium sanguinem*,³ e questa sua dignità di primo, di grande, di eterno sacerdote gli ha conferito il diritto di formare il sacerdozio nuovo. È Gesù infatti che istituisce questo sacerdozio nuovo come fondamento della sua Chiesa. Vedete come egli esamina San Pietro il primo dei suoi, ed avutane la prova della fedeltà e dell'amore, gli conferisce la dignità di fondamento. *Tu es Petrus: et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam* (Mt. 16, 18). Accanto a questo primo vengono assunti gli altri discepoli allo stesso sacerdozio. Ma Pietro resta il capo, a insegnare, a reggere, a vivificare. Questa è la Chiesa dei secoli e a questa le generazioni umane affermano la loro appartenenza, con le parole del simbolo apostolico, « *Credo in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam*, parole più esplicite ancora nel simbolo Costantinopolitano: « *(Credo) in unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam* ».

Quattro parole queste che raccolgono invero tutta la sostanza del precetto e del testamento del Signore, di cui la Chiesa Romana è la depositaria autentica e fedele.

Discorsi 2, 467-469.

¹ Cfr. Mt. 1, 23; Is. 7, 14.

² Cfr. Ph. 2, 7-9.

³ Cfr. Hb. 9, 12.

Philosophicam Aquinatis disciplinam Ecclesia suam facit

(Ex Alloc. *Singulariter sane*, iis qui interfuerunt Conventui V ex omni natione, a Pontificia Academia a Sancto Thoma Romae coacto, 16 sept. 1960).

2422

Thomasiana namque Academia a certis non discedens normis, quas suus conditor immortalis memoriae Leo XIII illi dedit, quasque Decessores Nostri, qui pone secuti sunt, ratas habuerunt atque confirmaverunt, sive congressionibus ex omni populo initis, sive septem dierum coetibus convocatis, nunquam praetermisit quin illustraret, defenderet, vulgaret philosophicam Aquinatis disciplinam. Cuius doctrina, cum prae ceteris consentanea esset et veritatibus, Deo aperiente, cognitis, et Sanctorum Patrum documentis, et rectae rationis principiis, Ecclesia sancta sibi tamquam suam sumpsit, eiusdemque auctorem appellavit *Doctorem communem*, hoc est universalem.¹

Quoniam vero vobis non secus ac Nobismetipsis persuasum plane est, in omnes actus duratura Angelici Doctoris principia, praecepta docendique viam etiam ad ipsam morum disciplinam pertinere, de qua longior *Summae Theologiae* pars ordine, gravitate, et perspicuitate maximis agit, idcirco vos, dilectissimi filii, de tribus, quae sequuntur, perenni momenti doctrinae capitibus, cum rationibus Thomasianis congruentibus, disputastis, omnino servatis Ecclesiae sanctae praeceptis, quae hanc materiam complectuntur: sermones videlicet habuistis primum *de fundamento et de auxiliis moralitatis*, deinde *de iuribus servandis et componendis*, tum *de vero conceptu laboris*.

Non est profecto propositum Nobis ut argumenta huiusmodi, ne breviter quidem, attingamus, quibus de rebus uti opportune poteritis sive subtilioribus uberioribusque documentis a Decessore Nostro ven. mem. Pio XII editis, sive primis Litteris Encyclicis Nostri, quibus *Ad Petri Cathedram* initium.² His praeterea argumentis lumen attulerunt, eaque altius perscrutati sunt, qua disputationibus, qua commentationibus, viri disciplinarum philosophicarum et theologiarum peritissimi, quorum nomina in subiecto Nobis indice perlibenter scripta legimus.

Pro eo, quo fungimur, supremi fidei magistri munere, summam adhibemus curam, ut sempiterna animorum salus comparetur. Quod quidem in hisce rerum adiunctis Nos impellit, ut mentibus vestris considerandas duas veritates proponamus, quas ad confirmanda Congressionis vestrae commoda quam maxime conducere existimamus.

Prius quod animadvertendum esse ducimus hoc est: Aquinatis moralem disciplinam, etiamsi videatur ad unum sibi proxime statutum finem, investigandae scilicet rerum rationis, contendere, ubi eius altum indagetur consilium, eo semper spectare, ut homines disponat ad tutam perfectamque assecutionem supremi ac supernaturalis eorum finis, in quo aeterna felicitas contineatur. Huiusmodi moralis doctrinae S. Thomae praecipua proprietas, qua terrestria transcenduntur, et supernaturalis finis conquiritur, a Decessore Nostro Pio XI in Encyclicis Litteris « *Studiorum ducem* » sapienter in lumine collocata est hisce verbis: *Idem praeterea solidam theologiae doctrinam de moribus condidit, quae ad dirigendos totos humanos actus valeat supernaturali hominis fini congruenter*.³

AAS 52, 821 s.

¹ Cfr. Pii XI Litt. Encycl. *Studiorum ducem*: AAS 15, 314. [Cfr. n. 1604].

² Cfr. AAS 51, 497-531.

³ AAS 15, 319.

De problematibus summi momenti pro formatione ecclesiastica

(Litt. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. In data ad Episcopatum occasione tertii saeculi elapsi a morte S. Vincentii a Paulo, 27 sept. 1960).

2423

La figura luminosa di San Vincenzo de' Paoli, il cui nome, nel III centenario dalla morte, è risuonato in ogni angolo della terra, ci induce a continuare e a completare la trattazione. Infatti tale ricorrenza ripropone la vita di un Santo che — si può dire — fu copia perfetta di Gesù Cristo, Eterno Sacerdote, alla considerazione di quanti lavorano all'opera divina di assistere amorosamente coloro che sono chiamati per vocazione ad esprimere in se stessi la fisionomia del Maestro. Nè pensiamo di proporre un modello anacronistico; se le condizioni spirituali del clero e della formazione ecclesiastica sono fortunatamente assai differenti da quelle in cui il Santo esplicò la sua vigorosa opera riformatrice, valide permangono le norme che furono il fermento della sua azione molteplice, ispirata sempre agli eterni valori del Vangelo.

Gli eroismi di carità di cui è intessuta tutta la sua vita non si possono nè spiegare nè capire nel loro profondo significato che risalendo alla loro origine, cioè alla concezione che egli ebbe del sacerdozio e dei suoi compiti. L'uomo che, in un tempo provato da spaventose calamità, attingendo al suo gran cuore seppa adeguare alle miserie il conforto, alle necessità i soccorsi, con la sua opera riformatrice aveva già prima riacceso nei sacerdoti lo zelo che custodisce e alimenta nei fedeli le sorgenti stesse della carità.

Si può affermare che pochi come San Vincenzo hanno sentito il valore soprannaturale del sacerdozio e l'importanza primordiale che esso ha nella Chiesa come impulso animatore della vita cristiana. Egli ebbe in comune con i suoi grandi contemporanei della Scuola francese una tenerissima devozione al mistero dell'Incarnazione e al Sacerdozio di Cristo; tuttavia, condotto dalla sua stessa esperienza apostolica, egli venne maturando una propria spiritualità più direttamente volta alla pratica pastorale e sostenuta costantemente dallo zelo più vivo per la salvezza delle anime. Il suo pensiero, determinato dai casi concreti ed espresso nelle circostanze più diverse, scaturisce sempre da questo principio fondamentale: il sacerdote è l'uomo che Dio sceglie e chiama a partecipare al Sacerdozio di Gesù Cristo per prolungarne nel tempo la missione redentrice, e, animato dal suo spirito, compiere ciò che Cristo stesso ha fatto e nella maniera con cui lo ha fatto. Per lui Cristo è soprattutto il Salvatore degli uomini, e salvatore deve essere il sacerdote che ne continua la missione. Perciò nella sua visione sacerdotale sta in primo piano la carità ardente, lo zelo apostolico; e se l'amore di Dio deve essere l'anima dell'attività sacerdotale, l'oggetto di tale amore deve concretarsi nella salvezza dei fratelli. Ecco infatti come il Santo sottolinea l'amore effettivo verso Dio: « Amiamo Dio, fratelli, amiamo Dio, ma a spese delle nostre braccia, con il sudore della nostra fronte. Perchè, molto spesso, tanti atti di amor di Dio, di compiacenza, di benevolenza e altri simili affetti e pratiche intime di un cuore tenero, sebbene buonissime e desiderabilissime, sono non di meno sospette, quando non giungono alla pratica dell'amore effettivo. « In questo, dice Nostro Signore, sarà glorificato il Padre mio, se produrrete frutti copiosi ¹. Dobbiamo badarvi, perchè molti, per avere un buon contegno ed essere intimamente pieni di grandi sentimenti di Dio, credono di aver fatto tutto; e quando si arriva al fatto e si trovano nell'occasione di operare vengono meno. Si lusingano con la loro immaginazione eccitata; si contentano delle soavi conversazioni che hanno con Dio nell'orazione, ne parlano, anzi, come angeli; ma usciti di lì, se si tratta di lavorare per Iddio, di soffrire, di mortificarsi, d'istruire i poveri, di andare a cercare la pecorella smarrita, di essere lieti se sono privi di qualche cosa, di accettare le malattie o qualche altra disgrazia, ahimè! non c'è più nulla, il coraggio manca. No, no, non c'inganniamo: « Totum opus nostrum in operatione consistit » ².

¹ Cfr. I. 15, 8.

² S. VINCENT DE PAUL, *Corresp., Entrel., Docum.*; édit. P. Coste (Paris 1920-25) vol. XI, pp. 40 s.

2424

Possiamo quindi dire che San Vincenzo de' Paoli vede il sacerdote nella luce del suo ministero a servizio delle anime che giacciono nella ignoranza delle verità della fede e nel peccato; o, meglio ancora, al servizio di Cristo stesso, che il Santo sa scoprire nei membri doloranti del Corpo mistico sotto le più sconcertanti apparenze di miseria spirituale e corporale.

Un'attività dunque intensa, nell'oblazione continua di se stesso per amore di Dio visto e amato nei fratelli. Un'azione disancorata dalla preghiera e dall'unione con Dio! Anche il solo pensarla sarebbe far la più grande ingiuria al santo della carità, poichè il fuoco che accendeva negli altri, egli l'aveva prima attinto al cuore stesso di Dio. Per non riferirci che alla continuazione del brano citato, vediamo con quanta grazia e amabilità egli si esprima in proposito: « Non c'è nulla di più conforme al Vangelo quanto accumulare lumi e forze per l'anima propria nell'orazione, nella lettura e nella solitudine, e andar poi a far parte agli uomini di questo alimento spirituale. Questo è fare come nostro Signore faceva, e, dopo di Lui, han fatto i suoi Apostoli; è unire l'ufficio di Marta a quello di Maria; è imitare la colomba, la quale digerisce metà del pasto che ha preso, e il resto lo mette con il suo becco in quello dei suoi piccoli per nutrirli. Ecco come dobbiamo fare, ecco come dobbiamo dar prova a Dio, mediante le nostre opere, di amarlo » ³.

L'aspetto luminoso sotto cui egli ama contemplare il Salvatore è quello stesso già preconizzato dal Profeta e che Cristo si attribuisce all'inizio della vita pubblica: « Lo spirito del Signore sopra di me; perciò mi ha unto per evangelizzare i poveri: mi ha mandato a sanare i contriti di cuore, ad annunziare agli schiavi la liberazione, e ai ciechi la vista; a rimettere in libertà gli oppressi, a predicare l'anno accettabile del Signore, e il giorno della retribuzione ». (L. 4, 18 s.). I poveri, i tribolati, gli oppressi sono stati pure l'eredità di Vincenzo de' Paoli, anche se dal suo zelo apostolico non escluse nessuna categoria sociale, debitore a tutti del suo sacerdozio per far tutti salvi. Ma agli umili, certo, egli dimostrò le sue preferenze; per essi il suo cuore non ebbe confini e scrisse le pagine più fulgide negli annali della carità. E ad essi soprattutto pensò nella sua riforma sacerdotale. « Far dei buoni preti » — espressione che gli era abituale, e che in bocca sua significava « fare dei santi sacerdoti » — per lui voleva dire restituire il clero particolarmente alla sua missione evangelica per trarre il popolo dall'ignoranza delle verità della fede e redimerlo dal peccato. Per questo egli stabilisce un rapporto indissolubile tra sacerdozio e popolo: sono i buoni sacerdoti che lo salvano, sono quelli inetti o depravati che lo perdono. Da questa concezione unitaria — *Qualis sacerdos, talis populus* — nacquero tutte le iniziative vincentiane per la santificazione e la formazione del clero: la Congregazione della Missione, gli Esercizi per gli Ordinandi, le Conferenze del Martedì, gli Esercizi per gli ecclesiastici, e specialmente l'istituzione dei Seminari. Tutte iniziative sorte con il sigillo della volontà divina, ricercata umilmente e implorata senza posa, per poi seguirla passo passo, per non guastare, come spesso ripeteva, le opere di Dio.

Fu questa infatti una sua nota caratteristica: attendere in ogni impresa, piccola o grande, il cenno di Dio, resistendo ad ogni forma d'impazienza, sempre dannosa ma soprattutto pregiudizievole nell'attuazione dei piani divini. Ed è così ch'egli riuscì a fare tante opere, e tutte improntate d'inconcusca solidità, cercando Dio in ogni cosa, sempre proteso, con un immenso e costante sforzo di santità, alla conquista di quel perfetto ideale sacerdotale che non si stancava di predicare agli altri.

2425

1. - È noto come a chi gli proponeva un giorno di fare entrare negli Ordini Sacri uno dei suoi nipoti, per motivi che non erano perfettamente puri, San Vincenzo rispondesse tra l'altro: « Per me, se io avessi saputo che cos'era quando ebbi la temerità di entrarvi, come lo seppi dipoi, avrei preferito lavorare la terra piuttosto che mettermi in uno stato così

¹ O. c., XI, 41.

² L. 4, 18 s.

tremendo.¹ Un accenno personale nel quale, se da una parte rifulge l'abituale e profonda umiltà del Santo, possiamo dall'altra avere un indice della stima altissima che egli aveva per la vocazione sacerdotale. Il triste costume dell'epoca, per cui spesso ogni motivo era buono per farsi prete fuorché quello di servire Dio e le anime, non poteva determinare in San Vincenzo altro atteggiamento, se si voleva precludere la via ai tanti indegni² che facevano versare ai buoni lagrime di sangue.³ La ragione evidente si è che « Dio non dà le grazie necessarie per adempiere gli obblighi di questo sacro stato, se non a coloro che vi sono chiamati dalla sua bontà »,⁴ e che, pertanto, « la perdita sembra inevitabile per le persone che osano entrarvi senza esservi chiamate ».⁵

Non si può certo scorgere in queste e altre severe espressioni una vena di pessimismo giansenista, ben sapendo qual nemico acerrimo sia stato Vincenzo de' Paoli di questa rovinosa dottrina e quale parte egli abbia avuto nella sua condanna. Il fatto si è che San Vincenzo de' Paoli vedeva la vocazione sacerdotale con gli occhi del santo, cioè nella sua autentica luce soprannaturale di scelta individuale da parte di Dio, il quale, chiamando allo stato sacerdotale, dona sia le qualità indispensabili, sia le grazie necessarie per sostenerne gli obblighi. Nell'intento appunto e di verificare l'autenticità delle vocazioni ecclesiastiche e di renderle capaci a condurre le anime nelle vie della giustizia e della salvezza, si applicò con zelo ardente, nonostante le prime difficoltà e i primi insuccessi, alla fondazione dei Seminari secondo le prescrizioni tridentine.

2426

2. - Il Seminario infatti non può essere che un luogo di selezione e di formazione, nel quale i Superiori sono demandati dall'autorità della Chiesa a individuare i veramente chiamati da Dio per portarli al grado di perfezione richiesto dal fruttuoso espletamento delle loro future mansioni ministeriali. Selezione e formazione sono dunque due momenti essenziali e immutabili dell'istituzione; e la Chiesa aspetta che vengano fedelmente osservati, qualunque siano per essere i tempi e le circostanze. È pur vero che essa, mossa dalla Sapienza increata, dispone soavemente le cose al fine da raggiungere, scegliendo i mezzi più opportuni che le nuove congiunture vanno consigliando; mai però può transigere sulla sostanza, soprattutto quando si tratta dei Seminari, dal cui buono o cattivo funzionamento dipende il suo fiorire o la sua decadenza.

Il Sacerdozio è una missione troppo eccelsa, richiede qualità troppo speciali e conferisce poteri troppo grandi, perché non sia l'effetto di una scelta speciale e di una chiamata individuale da parte di Dio. Questa condizione è essenziale tanto per riceverne l'onore quanto per esercitarne le funzioni.⁶ Ne consegue che, sia il soggetto, sia la Chiesa, sono interessati a conoscere il volere divino: il primo, per non inoltrarsi alla leggera in uno stato specialissimo per il quale del resto non può vantare alcun diritto; la seconda, per non rischiare di conferirgli indebitamente a chi non presenta i requisiti necessari. L'autorità ecclesiastica ha dunque lo stretto obbligo di controllare l'autenticità della chiamata divina di tutti e ciascuno gli alunni del Santuario, verificando se essi possiedono le doti per adempiere degnamente ed efficacemente le funzioni sacerdotali; è certo, infatti, che Dio non può imporre doveri e responsabilità così alte senza fornire agli eletti stessi i mezzi adeguati per sopportarli. Della sua idoneità il candidato offre in se stesso le credenziali: i Superiori le verificano e agiscono in conseguenza.

Questa verifica s'inizia con la prima entrata in Seminario, e si conclude con l'ammissione agli Ordini nei casi positivi; in quelli negativi termina nella dimissione immediata ogni qualvolta si perviene a un giudizio pratico sulla non idoneità del soggetto. I Superiori

¹ O. c., V, 568.

² O. c., XII, 85.

³ O. c., VI, 155.

⁴ O. c., V, 569.

⁵ Cfr. Hb. 5, 4.

del Seminario pertanto, in forza del loro mandato, ed ognuno di essi nell'ambito delle proprie competenze, rivestono un duplice compito: quello di educatori, nell'ansia quotidiana di trasfondere l'uomo nuovo in ciascuno degli alunni loro affidati; e quello di giudici, per riscontrare se essi realmente corrispondono, per verificare i progressi e i regressi che registrano, le nuove manifestazioni che presentano maturando fisicamente e spiritualmente, le resistenze o addirittura l'incapacità che oppongono all'opera formativa. Lavoro assiduo, assorbente, pieno di difficoltà, ma indeclinabile; e da condursi sempre nella luce di Dio, cui sono aperti e obbediscono i cuori.

2427

3. - Per la retta valutazione di una vocazione è indispensabile giungere alla conoscenza dell'intera personalità del soggetto. Infatti si possono commettere molti errori considerando qualità e capacità, inettitudini e difetti, isolatamente, e non come manifestazioni di una persona determinata nella quale soltanto essi ricevono il loro valore proprio. Nel giudicare pertanto le vocazioni dei candidati al sacerdozio non si deve partire dal fatto singolo per concludere all'esistenza di una vocazione, ma ci si deve sforzare di vedere l'uomo nella sua interezza, per poi spiegarne e valutarne adeguatamente le caratteristiche particolari. E poiché l'indole di ciascuno costituisce l'elemento fondamentale da cui ogni personalità trae le sue luci e le ombre, il maggiore sforzo dell'educatore dovrà tendere ad individuare e studiare profondamente il carattere dei suoi alunni, attribuendo la massima importanza a quell'energia che è capace di tante risorse e che si chiama volontà. Certe nature brillanti, per esempio, possono far subito la migliore impressione; ma, mancando spesso di costanza, non reggendo allo sforzo e difettando della necessaria capacità di resistenza, non sapranno domani superare le grandi difficoltà della vita, vittime di una vorticoso corrente assai più forte delle loro modeste capacità volitive. Altre volte un accurato esame può rivelare ingiustificata la stima concessa a giovani che dimostrano di essere molto più, almeno di una pietà devozionale, senza per altro essere dotati di buone qualità di sostegno. Può trattarsi di una pietà apparente, rifugio inconsapevole di povertà spirituale ed intellettuale, che, una volta cambiato ambiente, manifesterà tutta la sua debolezza.

Vogliamo insistere perché gli educatori vigilino soprattutto sulle nature incostanti, per discernere se si tratta soltanto dell'incoerenza propria della età giovanile, specialmente rilevabile negli anni della maturazione fisica, o se invece è costituzionale, propria di alcuni ragazzi che si applicano a mille cose senza condurne alcuna al termine, irritabili all'eccesso, sempre pendolanti e indecisi, che pertanto fanno pensare a un fondo neurotico di dette manifestazioni. Tali caratteri — incolpevoli per quanto si voglia del loro stato, vittime di un mondo agitato fino al parossismo — non sono certamente i più adatti per la milizia sacerdotale, la quale esige tempre sane e robuste, pronte a tutto soffrire e a tutto osare per il regno di Dio.

L'alunno va dunque esaminato a fondo, sia nella sua personalità che nelle sue molteplici manifestazioni, soprattutto nella variissima gamma della sfera psichica, sentimentale ed emotiva. A questo mondo spirituale, in cui l'incontro dell'uomo con Dio attinge i vertici della responsabilità personale, l'educatore dovrà accostarsi con riverente delicatezza, umilmente, pronto ad ascoltare, e ad aspettare, e a pregare Iddio che si degni di manifestare la sua volontà. I mezzi soprannaturali dovranno ottenere certamente il primo posto, ma non si possono trascurare tutti quei sussidi che l'arte pedagogica e la psicologia possono offrire in proposito, e quando non basta l'esperienza propria, si interogherà lo specialista, senza tuttavia indulgere a dottrine o a prassi non conformi ai principi della morale cattolica. Le cautele in campo così delicato non sono mai troppe; tanto più che, secondo l'avviso di competenti psicologi, i giovani del nostro tempo presentano sovente un notevole scompenso tra maturità psichica e fisica, potendo ciò determinare deduzioni fallaci in chi si accontentasse delle apparenze.

2428

4. - Il giudizio cui si deve giungere per poter inoltrare « tuta conscientia » il candidato nell'ordine sacerdotale è, in ogni caso, quello che il Codice di Diritto Canonico enuncia con tanta chiarezza nel can. 973 § 3, il quale richiede una certezza morale fondata su argomenti

positivi. Che se tale morale certezza non potesse essere raggiunta, soccorre l'altra regola non meno esplicita fissata da Pio XI nell'Enciclica « *Ad catholicos Sacerdotes fastidium* »:¹ « *Eaque in causa pertractanda — si tratta della dimissione dal Seminario — tutiorem semper sententiam amplectantur, quae quidem, ad rem quod attinet, multo magis sacrorum alumnis favet, cum eos ex itinere avertat, per quod ad aeternam ruinam adduci possent* ».²

Il motivo di questo limpido ed inequivoco atteggiamento dovrebbe essere evidente per quanti hanno a cuore il bene della Chiesa, le cui sorti sono così strettamente legate alle qualità dei suoi ministri. Essa, attraverso una esperienza plurisecolare, è pervenuta a una chiara e sicura conoscenza della loro vera idoneità, conscia del resto dei molti e gravi oneri che pone sulle loro spalle. Il peso enorme della cura pastorale richiesto quotidianamente ad ogni sacerdote, la continua e logorante tensione cui egli viene sottoposto dai più vari ed assorbenti problemi, i numerosi pericoli che lo insidiano ad ogni passo nel forzato contatto con un ambiente che spesso ha perduto il senso cristiano e obbedisce ad una morale paganeggiante, impongono alla Chiesa la più grande cautela nella scelta dei candidati. Il danno che essa soffrirebbe, sia nella sua stima che nel bene comune dei credenti, sarebbe troppo grande, se permettesse l'accesso agli Ordini Sacri anche solo dei meno idonei. L'inetto di oggi sarà certamente l'indegno di domani. Soltanto su una gioventù sana moralmente, aperta ai più santi ideali, forte di convinzioni profonde, pronta al sacrificio e all'oblazione di se stessa, può contare la Chiesa per presentarla al divino suo Sposo perché l'impronti del sigillo della sua consacrazione. Chi pertanto non si attenesse al « tuziorismo » così chiaramente espresso in molti documenti ecclesiastici, sia generali che particolari, non può andar esente di quella severa minaccia che il citato canone commina agli inadempienti, di esporsi cioè al pericolo « *communicandi peccatis alienis* ». Quindi non solo si eviterà ogni specie di lassismo, ma neppure si dovranno accogliere altri indirizzi o sistemi di morale che si scostino dalla linea indicata, soprattutto quando si tratta di emettere un giudizio definitivo in ordine all'idoneità a sostenere gli obblighi del celibato ecclesiastico. È indubbio che alcune opinioni sostenute anche da moralisti, per altro autorevoli, difficilmente si possono conciliare con il tuziorismo delle norme pontificie sopra enunciate.

2429

5. - Purtroppo, si deve constatare che, nonostante le severe Istruzioni della Sacra Congregazione dei Sacramenti — « *Quam ingens* » (27 dicembre 1930) e « *Magna equidem* » (27 dicembre 1955) — non mancano candidati che vengono ammessi ai Sacri Ordini senza vera vocazione. E non si tratta di errori umanamente inevitabili, poichè, risalendo la storia di molti naufragi, si scopre a sufficienza che chiari indizi di assenza di vocazione ecclesiastica potevano essere ben individuati già durante la stessa vita di Seminario. Del resto, anche questa Sacra Congregazione ha potuto comprovare, mediante le Visite Apostoliche decretate periodicamente nei vari Paesi soggetti alla sua giurisdizione, che non di rado si pecca per un insufficiente vaglio dei candidati, e si mantengono in Seminario elementi di scarso valore umano e soprannaturale. Sembra che sull'atteggiamento di molti Superiori pesi la considerazione del triste stato in cui versano molte Diocesi, afflitte da una grande scarsità di Clero. Come poter fare altrimenti — si afferma — quando mancano i quadri indispensabili per una assistenza pastorale ridotta anche alla sola amministrazione dei Sacramenti? Non è forse meglio aver sacerdoti, anche non buoni, pur di far fronte alle estreme necessità spirituali dei fedeli? Tale concezione pragmatistica del Sacerdozio costituisce un rinnegamento dell'intima essenza della vocazione e del ministero sacerdotale; perchè, se è vero che i Sacramenti non ripetono la loro efficacia dalla bontà del sacerdote, non è men vero che il progresso della vita cristiana è profondamente legato alla santità dei ministri di Dio, la cui missione, secondo il mandato evangelico, consiste precisamente nell'illuminare e nel preservare dalla corruzione, oltre che con i mezzi della grazia, anche

¹ 20 dec. 1935.² AAS 28, 41. [Cfr. n. 1964].

con l'esempio della vita.¹ Prescindere dalle qualità personali del sacerdote, abbassarlo al livello di semplice burocrate delle cose di Dio, scoronarlo del diadema dell'intima somiglianza con Cristo, derivante non solo dalla partecipazione dei suoi poteri ma anche dalla riproduzione delle sue virtù, significa misconoscere in pratica le indeclinabili esigenze del sacerdozio cattolico e la trascendenza della sua dignità.

La preoccupazione del numero disgiunta da quella per la qualità si rivela, oltre tutto, un calcolo sbagliato. L'immissione nel sacro ministero di sacerdoti anche solo mediocri agisce come causa deprimente non soltanto sullo zelo dei confratelli di cui viene mortificato lo slancio apostolico, ma soprattutto sull'intensità della vita religiosa del popolo; condizione necessaria, questa, per lo sbocciare di numerose e scelte vocazioni. È bene ricordare, infatti, che, in via ordinaria, tanto la nascita che lo sviluppo delle vocazioni sacerdotali si ricollega come a causa strumentale all'azione personale ed esemplare del sacerdote. È un fatto innegabile che le vocazioni fioriscono dove autentici uomini di Dio, convinti essi stessi ed amanti delle altissime cose che trattano, fanno brillare nel suo incanto verginale l'ideale che predicano, e, agendo come poli di richiamo, provocano la scintilla della chiamata divina nel cuore di anime generose, sensibili, più che alle parole, all'esempio della vita vissuta.

Rimanga quindi ben chiaro che la preoccupazione del numero, quando venga in qualunque modo a compromettere la qualità, pecca contro se stessa, inaridendo progressivamente il terreno più propizio allo sboccio delle vocazioni e inceppando la stessa opera della grazia divina. Ed è anche un atto di poca fede, come fa rilevare energicamente il grande Pontefice Pio XI, citando il pensiero del Dottore Angelico: « *Nec quidquam de debita severitate remittant...*, eo ducti metu, ne... sacerdotum copia minuat. Hanc opinionis captionem S. Thomas Aquinas, ut jam occupaverat, ita, quo erat ingenii acumine sententiarumque planitate, revicerat: « *Deus numquam ita deserit Ecclesiam suam, quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur et indigni expellerentur* »²... Monuimus videlicet pluris esse procul dubio unum tantummodo sacerdotem haberi, qui sit omni ex parte ad idem conformatus. In his enim vero nihil spei Ecclesia reponere potest, ut ei non sit potius horum causa effuse lugendum ».³

Questa Sacra Congregazione pertanto chiede, con tutta la forza che le viene dal suo alto mandato di vigilanza, che si metta la più sollecita e scrupolosa attenzione nella scelta dei candidati, esortando tutti i responsabili a non transigere minimamente sulle sagge norme fissate in proposito dalla Santa Chiesa. Ci lasceremo sopravanzare anche in questo dai figli delle tenebre? Ben sappiamo con quale severa selezione essi preparino gli elementi che più si distinguono per doni di natura e hanno capacità d'influsso valido sugli altri, nell'intento di fermentare per loro mezzo le masse e guadagnarle ai loro disegni. È principio umano e divino insieme che le sorti delle istituzioni dipendono più dalla qualità che dal numero. « *Gedeone*, che ha ai suoi ordini una turba immensa, apparentemente pronta ad affrontare ogni pericolo e difficoltà, si sente dire dal Signore che nelle grandi imprese bisogna contare non sui molti, ma sui pochi. La selezione è legge di vita, di progresso, di perfezione ».⁴

Riponiamo quindi le nostre speranze sui soli eletti del Signore: ripieni dello spirito di Cristo, saranno essi il manipolo vigoroso che con l'integrità della vita e l'inflammato zelo apostolico ricondurrà il popolo di Dio alle pure sorgenti della vita cristiana, garantendo con questo il sorgere di una vigorosa progenie sacerdotale.

¹ Cfr. Mt. 5, 13 s.² Sum. Theol. Suppl. q. 36, a. 4, ad I.³ Litt. Encycl. *Ad catholicos sacerdotes*: AAS 28, 44. [Cfr. n. 1963].⁴ IOANNES XXIII, Alloc. *Flagrantissima voluntas* ad Collegiorum Romanorum Alumnos, 28 jan. 1960: AAS 52, 272. [Cfr. n. 2414].

II

2430

1. - « Dedicarsi a far dei buoni preti e concorrervi come causa seconda efficiente strumentale è fare l'ufficio stesso di Gesù Cristo, il quale, durante la sua vita mortale, sembra essersi prefisso, come scopo, di fare dodici buoni preti, che sono i suoi Apostoli, avendo voluto a tale effetto dimorare più anni con loro, per istruirli e formarli a questo divino ministero ». ¹ Gli educatori dei Seminari dovranno dunque essere intimamente uniti a Gesù Cristo e darsi completamente a Lui, perchè si tratta dell'opera sacerdotale per eccellenza, « la più difficile, la più alta, la più importante per la salute delle anime e l'avanzamento del Cristianesimo ». ² « Rendere migliori gli ecclesiastici! Chi potrà comprendere l'altezza di questo ufficio? ». ³ « È il più bel capolavoro del mondo fare dei buoni preti: nulla si può pensare di più grande e di più importante ». ⁴

Per San Vincenzo de' Paoli, dunque, coloro che hanno il compito di educare gli alunni del Santuario non sono altro che il prolungamento storico di Gesù nella più eccelsa delle mansioni sacerdotali. Del Salvatore essi perpetuano l'opera educatrice, instillando nei giovani chiamati alla sequela del Maestro quei principi che Egli stesso ha adottato nella formazione degli Apostoli, prima di inviarli a bandire il messaggio di salvezza agli uomini. Ne consegue che per il Santo il Seminario altro non deve essere che la scuola, dove, attraverso un'adeguata preparazione, si apprendono — da Superiori facenti le veci del Salvatore e capaci di trasfondere nei discepoli lo spirito di Cristo — le cose divine e umane necessarie per compiere poi frutti duraturi di salvezza.

La spiritualità del Santo è robusta; ad alcuni anzi, che si sono fermati alla lettera di alcune forti espressioni senza considerare l'insieme del suo pensiero, è parsa anche dura. Egli infatti non si stanca di predicare la rinuncia, il sacrificio, il distacco dalla famiglia e dai beni terreni; esige l'oblazione incondizionata della volontà; condanna con parole severe l'indolenza e la pigrizia; bolla l'orgoglio come il principale ostacolo al trionfo della grazia nell'anima sacerdotale; esige la penitenza come mezzo indiscutibile per portar frutto nel sacro ministero; esalta il valore della croce come strumento indispensabile per la redenzione propria e degli altri, e, sopra ogni altra cosa, lo spogliamento totale dello spirito proprio per il possesso completo dello spirito di Cristo. Siamo nella pura linea del Vangelo, non travisato nè da compromessi nè da umani intendimenti. E dal Vangelo la pedagogia ecclesiastica vincenziana ha tratto tutta la forza ed il vigore: se il Santo esige la rinuncia e il sacrificio, egli li proietta nella luce ineffabile dell'amore per Cristo e per le anime. Anch'egli predica la morte, ma perchè si possa giungere a una vita più abbondante; anch'egli porta alla vite le cesoie per una potatura di ciò che è disordinato e superfluo, ma perchè essa ne abbia un rigoglio maggiore; anch'egli predica la immolazione con Cristo, ma perchè si abbia a rinascere nel mattino trionfante della Pasqua e si maturi sotto il soffio della Pentecoste. Perchè insofferente di ogni forma di egoismo, anche di quello più sottile e capace di ammantarsi ambiguamente sotto i più speciosi pretesti, egli ebbe un cuore vasto come il mare; un cuore tenerissimo, sempre pronto a commuoversi sopra ogni forma di miseria e palpitare di uno zelo che in lui fu fiamma divoratrice. Degno amico di San Francesco di Sales, ebbe le delicatezze della mansuetudine e della longanimità, così capace di sorpassare con le ali del soprannaturale sulle angustie della natura, come di chinarsi comprensivo sulle sue debolezze. Nell'umana natura, di cui fu il buon samaritano, egli vide l'umanità di Cristo, e perciò non poté guardarla che con occhio sereno e benigno, come il sostrato necessario su cui edificare, sublimandola, la dignità dell'uomo redento.

¹ O. c., XI, 8.

² O. c., XI, 7-8.

³ O. c., XI, 9.

⁴ O. c., XII, 14.

Conscio del resto delle sue infermità, non le concesse che il ruolo di strumento, mai di fine, « perchè chi vorrà salvare la sua vita, la perderà: chi invece avrà perduto la sua vita per amor mio, la ritroverà ». ¹

2431

2. - Si suole ripetere, e con molta verità, che, prima di fare dei sacerdoti, gli educatori dei nostri Seminari dovrebbero preoccuparsi di fare degli uomini onesti, volendosi con questo sottolineare tutta la importanza che anche i valori semplicemente umani hanno nella formazione di una personalità sacerdotale completa. Ed è questo il genuino pensiero della Chiesa, la quale, esigendo precisamente la presenza di notevoli doti naturali nel formulare un giudizio positivo sulla idoneità dei candidati, viene con ciò stesso a dichiararle punto di partenza per una solida formazione ecclesiastica. La vocazione infatti non è rinnegamento dell'uomo, anzi lo valorizza al sommo in ciò che egli è per natura e per grazia; poichè il Dio che chiama, è lo stesso Dio che ha elargito i suoi doni e che pretenderà un giorno il frutto dei suoi talenti. ² La grazia non distrugge la natura; ma — secondo un principio tomistico così fecondo nel campo della teologia — la restaura, la purifica, la eleva e la trasforma. ³ Anzi si può dire che, in un certo senso e in via ordinaria, la natura condiziona la Grazia, in quanto la sua azione viene facilitata nelle nature ricche di doni e mortificata in quelle povere e ingenerose. Pertanto tutto ciò che è innaturale, non ha nulla a che fare con la virtù cristiana e sacerdotale; ed un'opera educatrice sdegnosa e livellatrice, magari avallata in nome dei valori più santi, non sarebbe che una inintelligente mistificazione, gravida delle più rovinose conseguenze. Essa potrebbe costituire lo scoglio contro cui verrebbero a battere miseramente le fragili navicelle di molte vocazioni, rette da nocchieri inesperti. Molto più incoraggiante è invece l'esortazione dell'Apostolo: « Fratelli, a quanto è vero, a quanto è nobile, a quanto è giusto, a quanto è puro, a quanto è amabile, a quanto è di buon nome, se altra virtù c'è e se altra lode, a questo siate intesi ». ⁴ Un saggio educatore dunque, conscio delle sue responsabilità di fronte ai suoi alunni e alla Chiesa, in religioso rispetto verso la individualità di ciascuno, ne saprà assumere, stimolare e sviluppare le più preziose energie personali.

2432

3. - Senonchè, oggi, si avverte anche in campo ecclesiastico, e in non pochi educatori, la tendenza ad abdicare eccessivamente ai loro compiti specifici, troppo concedendo all'individualismo insofferente di ogni disciplina, proprio dei giovani di questo nostro tempo. Si parla infatti della necessità di educare alla libertà mediante la libertà, ossia attraverso la spontanea autodeterminazione dell'educando e, trasferendo la cosa dal campo individuale a quello collettivo, si esalta l'autogoverno, il necessario spirito democratico con decisioni di gruppo, con sempre minore intervento o — come qualche volta si ama ripetere — « ingerenza » dell'autorità. Si accettano cioè, se non proprio in teoria almeno in pratica, le conclusioni di indirizzi pedagogici che per essere molto in voga non cessano per questo di essere riprovevoli. « Hue fere pertinent quae nostris temporibus palam proferuntur, variis quidem nominibus, doctrinae, quarum est, totum ferme cuiuslibet eruditionis fundamentum in eo ponere, ut pueris integrum sit sese informare ipsos ingenio atque arbitrato plane suo, vel repudiatis maiorum praeceptorumque consiliis omnique lege atque ope humana et divina prorsus posthabita... In quo profecto misere ipsi falluntur, cum, aventes puerum, ut aiunt, in libertatem revocare, eum demum insane superbiae ac pravis cupiditatibus mancipient, quae, — ut ex eorum commentis consequitur — tamquam necessitates quaedam humanae naturae, quam ex legem perhibent, probandae essent ». ⁵

¹ Mt. 16, 24-25.

² Cfr. L. 19, 22.

³ Cfr. S. THOM. AQUIN., S. Th. I, q. 2, a. 2, ad 1; a. 8, ad 2.

⁴ Ph. 4, 8.

⁵ PIUS XI, Litt. Encycl. Divini illius Magistri: AAS, 22, 69 s.

Tali teorie partono da una concezione troppo ottimistica della natura umana, della quale misconoscono le infermità, le insufficienze e, nello stato di decadenza in cui si trova, il bisogno di essere sorretta per giungere a padroneggiare se stessa. Questo è soprattutto il caso degli adolescenti e dei giovani, che sono per definizione immaturi, spesso affascinati da entusiasmi effimeri e dominati da inclinazioni contrastanti: « Non enim idem est possibile ei, qui non habet habitum virtutis, et virtuoso: sicut etiam non est idem possibile puero, et viro perfecto ».¹

Mancando di chiarezza e di costanza, i giovani mai potranno giungere a signoreggiare l'istinto se una mano amica non fa loro accettare l'impero della norma e non riesce a renderli sensibili allo stimolo della sanzione, portandoli così all'acquisizione di abitudini solide e profonde; le quali non smussano la coscienza e mortificano la libertà, ma ne assicurano l'esercizio e ne sono la molla di propulsione. Certo, l'incontro tra l'autorità del superiore e la libertà dell'allievo dovrà avvenire sul piano di un mutuo scambio, di fattiva collaborazione, di donazione reciproca e di amorosa comprensione, affinché lo sviluppo della personalità dell'educando sia veramente vitale e non si arresti a una docilità meramente passiva.

2433

4. - Non si può quindi approvare l'orientamento che va assumendo qualche Istituto in cui non si insiste debitamente sul valore primordiale che ha il Regolamento nella formazione ecclesiastica dei giovani. « La disciplina è regola della vita ed il sentiero della virtù; se per tutti è necessaria la regola della vita, tanto più per i chierici che sono chiamati al Sacerdozio. Quindi la disciplina del Seminario, l'osservanza della regola, anche nei piccoli precetti, deve essere a cuore ai chierici. I Superiori sono necessari; è necessario che il loro occhio vigile sia sopra di voi, ma i chierici devono diportarsi in guisa da non aver bisogno di un occhio che li vigili per compiere il proprio dovere ».²

Chiedere a giovani seminaristi, ancora in processo di formazione, di autodeterminarsi per i loro molteplici doveri senza l'ausilio di norme ben precise e complete; non prestare loro il soccorso di una organizzazione esterna fatta di ordine, di disciplina, e di chiarezza anche nei particolari: significa abbandonarli all'incertezza e al capriccio individuale, e privarli di un ambiente che corrobori il loro stesso sforzo personale. Il « sustine et absteine » quotidiano di una regola, adempita anche nelle sfumature, è assai fecondo: accumula preziose energie di volontà, prepara tempre robuste e pazienti, forma spiriti equilibrati e metodici, che nell'inevitabile urto con le difficoltà della vita, sapranno un giorno dominare se stessi e gli eventi. Lo ripetiamo: altro è curare che i nostri giovani, mentre vengono obbligati all'adempimento dei loro anche più minuti doveri, siano imbevuti di retti principi, umani e soprannaturali, in forza dei quali essi abbiano in seguito ad agire responsabilmente; altro è escludere o compromettere fin dall'inizio il valore dell'obbligo stesso. Affinchè poi la disciplina attinga veramente i suoi scopi, si richiede che i singoli educatori non rimangano isolati tra loro, ma, pur non interferendo indebitamente nel campo delle mansioni altrui, tutti collaborino con unanimità di convinzioni e costanza di sforzi al progresso dell'intero Seminario.

2434

5. - Non è nostra intenzione svolgere in modo completo tale argomento, ma non possiamo fare a meno dal constatare con tristezza che una ventata di naturalismo sembra essere penetrata anche in qualche Istituto di formazione ecclesiastica, spesso con la complicità di chi, condannando in blocco un passato giudicato insufficiente a plasmare le giovani generazioni sacerdotali, si affatica nella ricerca affannosa di metodi « aggiornati »; oppure con la passività alquanto fatalista di altri, i quali, pur lamentando in cuor loro la pericolosa svolta pedagogica, l'accettano rassegnati come inevitabile risultato dei tempi. Si tratta

¹ S. THOM. AQUIN., *S. Th.* I-II, q. 96, art. 2.

² S. PIUS X, Alloc. *Vi ringrazio* ad Seminarium Mediolanensis Alumnos, 14 oct. 1908; [cfr. n. 1266].

in questi casi, di un processo depressivo, che investe un po' tutti gli aspetti della pedagogia ecclesiastica. Il suo denominatore comune può riscontrarsi in una sensibile diminuzione dell'elemento soprannaturale. Le grandi realtà di un'autentica formazione ecclesiastica — la preghiera, l'intima unione con Dio, lo spirito di mortificazione, l'umiltà, l'obbedienza, il nascondimento, la separazione dal mondo — vanno sempre più entrando nella penombra, in nome di un attivismo che si ammanta di carità. Si vuole « comprendere » l'età nostra e i giovani che essa esprime; ma, in realtà, non si fa che indulgere alle loro carenze. Si ha quasi l'impressione che molti educatori siano presi dal complesso del nuovo e dell'ignoto, e, lungi dal frenare la corsa, l'alimentino con ebbrezza sconsigliata. Solleciti più nel concedere ciò che piace che nell'esigere ciò che giova, non si ha il coraggio di chiedere nè rinunzia nè sacrificio.

Ma Gesù chiede e la rinunzia e il sacrificio. L'« abneget semetipsum »¹ è alla base di tutto il suo insegnamento, ed in esso è il senso della vocazione cristiana e, in modo eminente, di quella sacerdotale. Il Sacerdote è l'uomo del sacrificio, votato — con le sue pene, coi suoi distacchi, con le sue quotidiane immolazioni — a compiere in se stesso quel che manca alla passione di Cristo.² Egli è chiamato a dar frutti di grazia: ma senza croce non c'è redenzione;³ egli è chiamato ad illuminare: ma a patto che si trasformi in fiamma di puro olocausto. Occorre dire che questa somiglianza con Cristo Sacerdote e Vittima deve prendere il suo avvio dal Seminario? Ben sappiamo quanto sia lungo il cammino e quanta resistenza vi opponga l'umana natura, poichè « molti seguono Gesù fino alla frazione del pane, ma pochi fino a bere il calice della passione ».⁴ È necessario quindi che i nostri giovani siano iniziati alla rinunzia e al sacrificio, e giungano a comprendere la gioiosa verità delle parole: « Quell'anima è beata, o Signore, la quale per amor tuo dà commiato a tutte le creature; e combatte la natura, e nel fervore dello spirito crocifigge le concupiscenze della carne, per poterti offrire con serena coscienza una pura orazione, ed essere degna di stare con gli angelici cori, escluse di dentro e di fuori le cose terrene ».⁵

Bisognerà insistere soprattutto sull'antinomia stabilita dal Salvatore tra lo spirito suo e lo spirito del mondo; di quel mondo per cui Cristo non volle pregare, in quanto tutto giacente nello spirito del maligno e impenetrabile all'influsso della Grazia, al quale dunque non devono appartenere i suoi come Egli stesso non vi appartiene.⁶ Occorrerà render loro familiare il pensiero che sono consacrati alle celesti cose, e che, tratti dal mondo ma non del mondo, solo nella misura in cui si sottrarranno alle sue lusinghe, ai suoi principi, ai suoi metodi, ai suoi facili compromessi, potranno diventare sale che preserva e fiaccola che illumina; renderli persuasi che un chierico non si estranea dal suo tempo per il solo fatto che non ne accetta le deviazioni; in breve, che « ecclesiastico cammina sulla terra, ma i suoi pensieri, il suo cuore, i suoi occhi guardano il cielo ».⁷

Anche in questo delicatissimo campo della formazione ascetica bisognerà procedere con sapiente gradualità, con discrezione, ma con perseveranza e con dolce fermezza: « fortiter in re, suaviter in modo », o, per citare il nostro Santo, « fermezza e costanza nel fine, dolcezza e umiltà nei mezzi » (op. cit. II, 298, 300). In tutto, poi, richiamarsi alla vita e alla dottrina del Salvatore, che, se ben presentate, esercitano un fascino e un'efficacia incomparabili sull'animo giovanile. È necessario portare i nostri giovani all'intimità con Gesù Cristo, a vivere della conoscenza di Lui, che è verità liberatrice dello spirito, a « credere » in Lui, secondo la forte espressione giovannea, che indica, al tempo stesso, certezza nella sua

¹ Mt. 16, 24.

² Cfr. C. 1, 24.

³ Cfr. Hb. 9, 22.

⁴ Imit. Christi II, II, 1.

⁵ Ibid. III, 48, 6.

⁶ I. 17, 9; 14-16; cfr. 1 I. 5, 19.

⁷ IOANNES XXIII, Alloc. *Flagrantissima voluntas* ad Collegiorum Romanorum Alumnos, 28 jan. 1960; AAS 52, 277. [Cfr. 2417].

parola, fiducia totale nel suo aiuto, fedeltà e corrispondenza spinta fino all'oblio di sé. Dalla quotidiana consuetudine con il divino Maestro essi sentiranno lo stimolo di somigliarli,¹ di impossessarsi del suo spirito, giungendo progressivamente « alla virile maturità, alla misura dell'età perfetta del Cristo ».²

2435

6. - Questa ci sembra la via regale e anche unica per fare dei nostri chierici dei futuri apostoli, dei perfetti uomini di Dio pronti per ogni opera buona,³ e per contribuire efficacemente all'edificazione del corpo di Cristo.⁴ Infatti lo zelo autentico per la salute delle anime ha sempre trovato il suo alimento e il suo calore in una profonda vita interiore e in una ascesi tutta orientata verso la santificazione personale.

Ma esiste il pericolo di distruggere con una mano e in breve tempo ciò che si costruisce faticosamente con l'altra. Intendiamo alludere in modo particolare all'impazienza, oggi tanto diffusa, per cui troppo facilmente e senza le debite cautele si vuole sobbarcare i nostri giovani chierici a prove sproporzionate alle loro forze, affinché, come si pretende, « prendano coscienza » di quel mondo che dovrà pur essere il campo del loro apostolato. Ci si illude così di immunizzarli contro gli immaneabili pericoli e, nello stesso tempo, sollecitare di buon'ora « nell'azione e con l'azione » lo spirito che deve animare l'apostolo di domani: ci si lusinga che le Diocesi potranno avere un clero capace di rendere immediatamente di più, e con risultati di più alto valore qualitativo: un clero presente al mondo, animatore di uomini, e veramente in grado di dare buona testimonianza all'Evangelo.

Questa impostazione non solo si fonda su un errore di prospettiva — si mette in primo piano ciò che deve seguire sia in senso gerarchico che cronologico — ma suppone quello che non esiste, cioè la maturità spirituale, intellettuale e morale necessaria perché dette esperienze possano essere utili e profittevoli. Essa inoltre sfigura la natura e il fine del Seminario quale lo concepisce la legislazione ecclesiastica. Questo, infatti, non è e non può essere una scuola di applicazione né, tanto meno, una palestra di esercitazioni rischiose e compromettenti; ma soltanto un luogo di profonda formazione spirituale e intellettuale. In essa, naturalmente, il futuro apostolato entra e deve entrare come motivo ispiratore; ma la sua pratica iniziazione deve essere soltanto moderato e graduale complemento, e solo nella misura consentita dal raggiungimento degli scopi essenziali. Tale il pensiero dei documenti Pontifici; i quali sono così preoccupati di conservare il Seminario alle sue genuine finalità, che prevedono una istituzione particolare con il compito specifico di iniziare i novelli sacerdoti alle varie mansioni sacerdotali, affinché il passaggio dalla quiete del Seminario si effettui con maggiore semplicità e naturalezza, senza il pericolo di eventuali squilibri spirituali, e con una più adeguata preparazione teorica e pratica.⁵

Spostare, in nome di una presunta « spiritualità dell'azione », il perno su cui si muove con frutto tutta la vita dei nostri Istituti non può non essere grandemente pregiudizievole. C'è da temere infatti che i futuri sacerdoti, qualora venissero formati mediante tale pedagogia a base di attivismo, non siano capaci di un lavoro apostolico veramente profondo, di superare vittoriosamente le difficoltà e scoraggiamenti, e diventino facile preda di spossamento morale in un mondo agitato e insidioso come è il nostro. L'esperienza dimostra che l'imbrigliamento delle passioni è un compito interiore, da affrontarsi nel segreto stesso dell'anima, e si matura lentamente nella riflessione e nel raccoglimento. Permettere ai nostri chierici di effondersi all'esterno, lasciarsi avvincere dall'entusiasmo con cui essi possono accogliere — sia pure per compiere esperienze apostoliche — le evasioni dalla loro severa ma necessaria vita di pietà e di studio, non significa forse distrarli dalla quotidiana

¹ Cfr. 2 C. 3, 18.

² E. 4, 13.

³ 2 T. 3, 17.

⁴ Cfr. E. 4, 12.

⁵ Cfr. *Menti Nostrae*: AAS 42, 691 s.; [cfr. nn. 2201]; *Motu Proprio Quandoquidem*: AAS 41, 165-167.

disciplina che si alimenta alle salutari sorgenti della preghiera, dello studio e del sacrificio? Quando poi essi, chiuso il ciclo del loro tirocinio seminaristico, affronteranno, non adeguatamente preparati, la cruda realtà della vita, non sarà terribile il ritorno offensivo delle passioni, dimenticate, assopite, ma non soggiogate?

I risultati di una simile impostazione pedagogica si possono già notare in Seminario. L'illanguidimento della pietà, il disamore per lo studio in genere e per quello speculativo in particolare, la disciplina scossa nei suoi cardini fondamentali — il silenzio, per esempio — e, soprattutto, la grande superficialità rilevabile in vari settori del campo educativo, non sono certamente le migliori premesse per la riuscita degli autentici apostoli che si vorrebbero dare alla Chiesa. È qui il caso di citare una massima di San Vincenzo, la quale, se può servire come norma generale di condotta, ha un valore tutto speciale in campo educativo: « Si guastano le opere buone perché si vuol andare troppo in fretta, perché si agisce secondo le proprie inclinazioni, che offuscano lo spirito e la ragione, e fanno pensare che il bene che si vuol fare è fattibile e di stagione: ciò che non è; e lo si vede in seguito dal cattivo esito che ne risulta ».¹ Prima dunque di pensare — fondandosi su metodi di dubbia validità — a fare il sacerdote dell'ora, mettiamo ogni nostro impegno a fare il sacerdote di sempre.

Eccellenza Reverendissima,

2436

sul punto di terminare questa lettera, nella quale non abbiamo voluto tacere alcune nostre preoccupazioni, non possiamo fare a meno di rivolgere un'ultima raccomandazione agli educatori dei nostri Seminari. Essi, qualunque sia il posto che occupano, sono ben consapevoli dei loro gravi doveri e della grande responsabilità che hanno verso Dio e verso gli alunni, che si sforzano di formare alla eccelsa missione che li attende. In quest'opera solerte, nascosta, spesso priva di umane soddisfazioni ma altrettanto meritoria, non dimentichino mai il fine da raggiungere. E poiché ben sappiamo quanta importanza abbia a tale scopo tutto l'ambiente in cui si vive, procurino con ogni mezzo che le buone disposizioni dei giovani trovino sempre nel Seminario gli aiuti adatti a secondare il raggiungimento di quello stato di perfezione, che si chiama santità sacerdotale. In modo particolare vorremmo che fossero ben scolpite nel cuore di ognuno le auree parole di Leone XIII: « Importa grandemente, che a formare negli alunni del Santuario un'immagine viva di Gesù Cristo — nel che si assomma tutta l'educazione ecclesiastica — i moderatori e gli insegnanti alla diligenza e alla perizia propria del loro ufficio congiungano l'esempio di una vita del tutto sacerdotale. La condotta esemplare di chi presiede, massime ai giovani, è il linguaggio più eloquente e persuasivo per ispirare negli animi loro il convincimento dei propri doveri e l'amore del bene ».²

Brillino dunque gli educatori dei nostri Seminari per una somma di doti naturali che valga loro la stima e la fiducia dei discepoli; ma, nello stesso tempo, siano convinti che a ben poco varrebbero le qualità e gli accorgimenti umani se non fossero animati da una vita interiore profondamente vissuta. Questa sola può assicurare e pieno valore e certa riuscita alla loro opera: il Maestro divino, ascoltato nell'intimo perché posseduto — « Habemus enim intus magistrum Christum »³ — sarà sempre pronto per benedire, fecondare e perfezionare la loro fatica, volta, nei disegni di Dio, all'attuazione del suo alto mistero d'amore.

Ex Archivo S. C. de Seminariis et Stud. Univ.

¹ O. c., IV, 122.

² Epist. Encycl. *Fin dal principio*, 8 dec. 1902: *Leonis XIII Acta* 22, 254 s. [Cfr. n. 1149].

³ S. AUG. *In Io.* 5, 19: ML 35, 1557.

De opere Actionis Catholicae vocationibus sacerdotalibus fovendis

(Instruct. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. *La preminente*, 1 oct. 1960).

2437

La preminente cura dei Pastori di anime è di poter disporre in ogni Diocesi di un adeguato numero di nuovi Sacerdoti, eccellenti per virtù e zelo apostolico, così da provvedere alle crescenti necessità del ministero sacro.

S. S. Giovanni XXIII ha dimostrato il Suo augusto interessamento verso tale problema fin dall'inizio del Suo Pontificato e dopo avere espresso la Sua preoccupazione per la scarsità di nuovo Clero, in diverse parti lamentata, ha formulato questo voto: « Fore utique omnino confidimus, ut aetatis nostrae iuvenes, haud minus quam antea actis temporibus, Divini Magistri invitationi, ad necessariam hanc causam provehendam quod attinet, generose respondeant ».¹

Il voto del Sommo Pontefice è stato raccolto da questa Sacra Congregazione, presso la quale è stata istituita da Pio XII, di f. m., per mezzo del Motu Proprio « Cum Nobis » del 4 novembre 1941, la Pontificia Opera delle Vocazioni Ecclesiastiche, col fine proprio di « intensificare nei fedeli — con ogni mezzo, ma soprattutto mediante le varie Opere esistenti nelle singole Diocesi — il desiderio di promuovere, custodire ed aiutare le Vocazioni Ecclesiastiche ».²

Per raggiungere tale santo scopo questa Sacra Congregazione ritiene di doversi rivolgere con particolare predilezione all'Azione Cattolica di ogni parte del mondo.

Pure essendo multiformi le strutture con le quali l'Azione Cattolica si presenta in ogni Nazione, emerge tuttavia un punto essenziale che costituisce la ragione di esistere dell'Azione Cattolica stessa, ossia: l'ordinata collaborazione dei laici all'apostolato della Sacra Gerarchia.

Tale definizione, enunciata dai Sommi Pontefici, costituisce per altro la finalità in vista della quale agiscono numerose Organizzazioni di laici in molti Paesi, sebbene esse non si presentino qualificate con il titolo specifico di « Azione Cattolica ». Anche a queste benemerite Istituzioni si rivolge con fiducia la Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università.

Se nell'umile e ordinata collaborazione dei laici all'apostolato della Gerarchia c'è un obbiettivo che sta sopra ad ogni altro, esso certamente consiste nel venire in aiuto ai Pastori delle Diocesi nell'assillante lavoro inteso ad arricchire le Diocesi stesse di numerosi e santi Sacerdoti, svolto in tutti quei modi che ai laici sono possibili.

Ed è appunto in tal senso e con sentimenti di piena fiducia che si è ripetutamente espresso l'Alto Magistero della Chiesa, qui sotto compendiato da Papa Pio XI, nella Lettera Enciclica « *Ad Catholicos Sacerdotes* »:

« Il Nostro grato pensiero corre di nuovo a quella Azione Cattolica da Noi così costantemente voluta, promossa, difesa, la quale, come partecipazione del laicato all'apostolato gerarchico della Chiesa, non può disinteressarsi di questo vitale problema delle Vocazioni Ecclesiastiche. E difatti, con Nostra intima consolazione, la vediamo in ogni luogo distinguersi, come in ogni altro campo di cristiana attività, così in modo speciale in questo; e certamente il più ricco premio di tale operosità è la quantità veramente mirabile di Vocazioni Sacerdotali e Religiose che vanno fiorendo in seno alle sue organizzazioni giovanili, mostrando con ciò di essere non solo un terreno fecondo di bene, ma anche una ben custodita e ben coltivata aiuola, dove i fiori più belli e delicati possono svilupparsi senza pericolo. Sentano tutti gli iscritti all'Azione Cattolica l'onore che con ciò ricade sulla loro associazione e si persuadano che il laicato cattolico in nessun'altra maniera meglio che col collaborare

¹ Cfr. Litt. Encycl. *Sacerdotes Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 577. [Cfr. n. 2383].

² Cfr. AAS 33, 479. [Cfr. n. 2093].

a questo accrescimento delle file del Clero secolare e regolare parteciperà davvero all'alta dignità di « regale sacerdozio » che il Principe degli Apostoli attribuisce a tutto il popolo dei credenti ».¹

Questo Sacro Dicastero, con l'intenzione di aggiornare le informazioni sulle attuali esperienze di lavoro apostolico, rivelaesi maggiormente atte a dare pratica esecuzione alle direttive dei Sommi Pontefici, ha disposto una consultazione dell'Ecc.mo Episcopato di tutto il mondo, ed ha richiesto notizia, fra l'altro, anche delle attività svolte dalla Azione Cattolica e dalle varie Associazioni Cattoliche in favore delle Vocazioni Ecclesiastiche.

I preziosi suggerimenti forniti dagli Ecc.mi Pastori costituiscono l'argomento delle presenti istruzioni che questa Sacra Congregazione si onora di portare a conoscenza delle Distingue Persone che sono preposte all'Azione Cattolica e alle altre Associazioni Cattoliche.

I. Attività generali, di carattere ordinario, in favore delle Vocazioni

Sotto questo titolo vengono comprese quelle attività che sono comuni a tutti i Movimenti, Associazioni, Rami di Azione Cattolica.

2438 1. COLLABORAZIONE ALLA CROCIATA DI PREGHIERE.

a) Partecipazione alle Giornate di preghiere per i Sacerdoti e per le Vocazioni, che sempre più vengono promosse in tutte le Parrocchie.

b) Celebrazione della S. Messa Votiva per le Vocazioni, in conformità con le prescrizioni liturgiche, con partecipazione dei militanti di A. C. e di altre Associazioni, S. Comunione, preghiere speciali.

c) Applicazione di SS. Messe per le nuove Vocazioni.

d) Partecipazione alle Sacre Tempore, con particolari pratiche di pietà per le Vocazioni.

e) Impegno dei singoli militanti di accostarsi frequentemente alla S. Eucaristia, di conservare lo stato di Grazia Santificante, di offrire sacrifici e mortificazioni, di recitare speciali preghiere composte o approvate dai Sommi Pontefici e dagli Ecc.mi Vescovi.

f) Primi nel fervore e nel buon esempio, i militanti delle Associazioni Cattoliche considereranno un motivo di onore quello di cooperare a invitare molti fedeli, piccoli, giovani e adulti, alla crociata di preghiere per le Vocazioni.

2439 2. FORMAZIONE DELLE IDEE.

a) Gli Statuti delle Organizzazioni Cattoliche prevedono per i loro iscritti un programma intenso di istruzione religiosa, da quella semplicemente catechetica per i più piccoli, a quella profondamente teologica per gli adulti di superiore cultura. Inoltre le varie Organizzazioni, con l'approvazione della competente Autorità Ecclesiastica, pubblicano appropriati testi di cultura religiosa, talvolta anche mirabili per adeguatezza di metodo.

Questa Sacra Congregazione rivolge viva preghiera perchè in occasione della normale istruzione religiosa si offra il modo di approfondire quelle verità sacre che riguardano la Chiesa, la Sacra Gerarchia, il Sacramento dell'Ordine, il Sacerdozio e la Vocazione Sacerdotale.

b) In modo particolare questa preghiera si rivolge alle Organizzazioni di Infanzia e di Gioventù, perchè aprano i tesori delle verità sopra ricordate ai fanciulli ed ai giovani i quali, non senza una speciale ispirazione della Grazia, molte volte si dispongono con animo meravigliosamente aperto ad accoglierle e a farle fruttificare, quando quelle verità sono presentate in modo chiaro, vivo e convincente.

¹ Cfr. AAS 28, 46; [cfr. n. 1971].

c) Poichè i militanti si onorano di essere « a servizio di tutti i fedeli », essi faranno cosa assai utile nel diffondere tra i fedeli stessi, con la parola e con gli scritti, la dottrina sul Sacerdozio e sulla Vocazione, in armonia con le iniziative predisposte a tale scopo dalle Opere Diocesane per le Vocazioni Ecclesiastiche.

2440 3. AIUTO ALLA ORGANIZZAZIONE.

a) La Pontificia Opera delle Vocazioni Ecclesiastiche svolge l'attività indicata dal Sommo Pontefice mediante il funzionamento:

- di Centri Nazionali,
- di Centri Diocesani,
- di Commissioni o Consigli Parrocchiali.

Tali Enti esigono la collaborazione anche di laici preparati e zelanti che le Associazioni Cattoliche potranno generosamente fornire, secondo le necessità e possibilità locali.

b) Affinchè non vengano a mancare alle benemerite Persone che cooperano all'Opera delle Vocazioni i favori spirituali appositamente concessi dalla Chiesa, è opportuno ricordare che, secondo quanto è previsto dagli Statuti della Pontificia Opera, i Centri Nazionali delle Associazioni di Azione Cattolica e delle altre Associazioni Cattoliche si possono aggregare direttamente alla stessa Pontificia Opera; mentre i Centri Diocesani si possono aggregare alle Opere Diocesane già aggregate alla Pontificia Opera. In entrambi i casi le Associazioni Nazionali ed i loro Centri Diocesani conseguono il diritto alle indulgenze ed ai privilegi concessi alla Pontificia Opera.¹

2441 4. CONTRIBUTO ECONOMICO.

a) È titolo di benemeritenza per le Associazioni Cattoliche tenersi a disposizione degli Ecc.mi Vescovi per sovvenire alle necessità economiche del Seminario, secondo le prescrizioni ed usanze locali. In alcune parti, gruppi di Persone generose hanno offerto considerevoli aiuti, pure operando con lodevole discrezione.

b) È insigne titolo di benemeritenza considerare quale onere gravi sulla Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università nel provvedere all'educazione di nuove Vocazioni in tante parti dove essa incontra difficoltà localmente non superabili.

c) Le forme e consuetudini pratiche più in uso per adempiere ai suddetti doveri, secondo le segnalazioni di Ecc.mi Vescovi, sono:

- l'offerta in occasione della giornata annuale per il Seminario,
- la fondazione di borse di studio per seminaristi, da mettere a disposizione degli Ecc.mi Vescovi e anche, direttamente, della Sacra Congregazione dei Seminari,
- l'offerta di un giorno di salario, o di stipendio, oppure dei proventi di una prestazione professionale,
- le disposizioni testamentarie.

II. Attività ordinarie a favore delle Vocazioni da parte di Associazioni specializzate

2442 I. CONSIGLI O PRESIDENZE CENTRALI DI ASSOCIAZIONI SPECIALIZZATE.

a) Le Presidenze o Consigli Centrali delle varie Associazioni sono invitati a richiedere all'E.mo Cardinale Prefetto della Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università l'aggregazione alla Pontificia Opera, come è suggerito dallo Statuto di essa. Tale aggregazione non soltanto offre il diritto alle indulgenze e privilegi concessi dalla Chiesa, come è stato prima ricordato, ma stabilisce anche la premessa di una fruttuosa collaborazione permanente con la Pontificia Opera.

¹ Quae concessa sunt peculiari rescripto Sacrae Paenitentiariae, 30 ian. 1942.

b) Le Associazioni cureranno che la dottrina del Sacerdozio e della Vocazione, come anche le iniziative pratiche a favore delle Vocazioni, siano adeguatamente illustrate mediante la propria stampa periodica e gli specifici programmi di attività.

c) Le Presidenze e i Consigli Centrali esorteranno i loro Centri Diocesani ad aggregarsi alle Opere Diocesane delle Vocazioni Ecclesiastiche, e a stabilire con esse permanenti relazioni di collaborazione nell'apostolato per le Vocazioni.

2443 2. ASSOCIAZIONI ADULTE: UOMINI E DONNE DI AZIONE CATTOLICA.

a) Un compito di fondamentale importanza è proprio delle Associazioni Cattoliche di adulti: quello di svolgere in modo organico e permanente una attività intesa a creare nelle famiglie cristiane il clima adatto al sorgere di nuove Vocazioni ed al loro perseverare. È bene che tale compito sia illustrato dalle parole del Magistero Pontificio:

« Ma il primo e più naturale giardino, dove devono quasi spontaneamente germinare e sbocciare i fiori del santuario, è sempre la famiglia veramente e profondamente cristiana. La maggior parte dei Santi Vescovi e Sacerdoti, « le cui lodi celebra la Chiesa », devono l'inizio della loro vocazione e della loro santità agli esempi ed insegnamenti di un padre pieno di fede e di maschia virtù, di una madre casta e pia, di una famiglia in cui regnava sovrana con la purezza dei costumi la carità di Dio e del prossimo ».¹

b) Le iniziative pratiche, a questo proposito, sono state segnalate con dovizia di particolari, ad esempio:

- esercizi spirituali per giovani sposi e per madri di seminaristi, e per giovani sposi e padri di seminaristi,
- ritiri spirituali per giovani famiglie e per genitori di seminaristi,
- convegni diocesani di genitori sul tema della Vocazione dei figli,
- corsi diocesani e parrocchiali per genitori, sulla educazione e sulla Vocazione dei figli,
- particolari pubblicazioni su tali argomenti, diffuse nelle famiglie.

2444 3. ASSOCIAZIONI CATTOLICHE PER PERSONE DI ELEVATA CULTURA E CONDIZIONE SOCIALE.

a) Queste Associazioni si organizzano sotto forme e titoli diversi nelle varie Nazioni: Professionisti, Docenti Universitari, Insegnanti, Giuristi, Medici, Dirigenti di azienda. Esse hanno un particolare, delicato, ma necessario compito da svolgere a favore del Sacerdote e delle Vocazioni negli ambienti socialmente e culturalmente più elevati della società. La gravità di tale compito è sottolineata dal Magistero Ecclesiastico:

« Si deve invece purtroppo confessare che spesso, troppo spesso, i genitori, anche quelli che si gloriano di essere sinceramente cristiani e cattolici, specialmente nelle classi più colte e più elevate della società, sembra che non sappiano rassegnarsi alla vocazione sacerdotale e religiosa dei loro figli e non si fanno scrupolo di combattere la divina chiamata con ogni sorta di argomenti, anche con mezzi che possono metter a repentaglio non la sola vocazione ad uno stato più perfetto, ma la coscienza stessa e l'eterna salute di quelle anime che pur dovrebbero essere loro così care. Il qual deplorabile abuso non torna certo ad onore di quelle stesse classi sociali più alte che ora sono così poco rappresentate, generalmente parlando, nelle file del Clero: poichè, se le dissipazioni della vita moderna, le seduzioni che, specie nelle grandi città, eccitano precocemente le passioni giovanili, le scuole in molte regioni così poco favorevoli allo sviluppo di simili vocazioni sono in molta parte causa e triste spiegazione della scarsità di esse in tali famiglie agiate e signorili, non si può negare che ciò arguisce anche una lacrimevole diminuzione di fede nelle famiglie stesse. Difatti, se si guardassero le cose alla luce della fede, quale più alta dignità potrebbero i

¹ Cfr. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholicos sacerdotes*: AAS 28, 47; [cfr. n. 1972].

genitori cristiani desiderare per i loro figli, quale ministero più nobile di quello che, come abbiamo detto, è degno della venerazione degli uomini e degli Angeli? ¹

b) Le iniziative pratiche lodevolmente intraprese in diverse parti sono, oltre a quelle già ricordate come attività generali e ordinarie:

- incontri, convegni, corsi specializzati sul Sacerdozio e sulla Vocazione,
- diffusione di pubblicazioni adeguate,

— l'esempio fulgido di famiglie che offrono i loro figli al Sacerdozio, oppure che si prendono cura, quasi adottandoli spiritualmente, di seminaristi di meno favorevole condizione economica.

4. INSEGNANTI E MAESTRI CATTOLICI.

2445

a) A queste benemerite categorie di Persone cristianamente ispirate, che svolgono come una missione la loro professione educativa, si rivolgono con fiducia i Pastori di anime, convinti che Insegnanti e Maestri, insieme alle famiglie, molto possono operare a favore del manifestarsi di nuove Vocazioni.

b) Data la delicata posizione professionale degli Insegnanti e Maestri, sia in Scuole Cattoliche, sia in Scuole di Stato, non si richiede ad essi una attività troppo manifesta. Si richiede piuttosto di creare nelle loro scuole quel clima di rispetto e venerazione per la Chiesa ed i Sacerdoti, che tanto hanno operato ed operano, non solo per la salvezza eterna, ma anche per l'elevazione civile dell'umanità. Giovani, ragazzi fanciulli dall'animo aperto ad ammirare ciò che è eroico, puro, disinteressato, non potranno non essere favorevolmente impressionati da un Insegnante e da un Maestro che è capace di additare le vere grandezze spirituali là dove esse si trovano.

c) È pure possibile che Insegnanti e Maestri, conoscendo in profondità l'indole dei loro alunni, ne segnalino i più meritevoli ai genitori ed ai Sacerdoti, nell'eventualità che siano invitati a prendere maggiormente in considerazione l'idea del Sacerdozio.

d) Naturalmente le Organizzazioni Centrali e Diocesane di Insegnanti e Maestri Cattolici non trascureranno di illuminare i loro associati su questi aspetti della loro missione.

2446

5. ASSOCIAZIONI GIOVANILI MASCHILI DI AZIONE CATTOLICA, MOVIMENTI DI LAVORATORI STUDENTI CATTOLICI E ALTRE ASSOCIAZIONI GIOVANILI.

a) Con inesprimibile affetto e profonda fiducia si rivolgono alle Associazioni Giovanili Maschili i Pastori di anime, i quali trovano in esse la riserva inesauribile delle nuove Vocazioni Sacerdotali.

b) È quindi gravissimo dovere di coloro che sono preposti alla organizzazione ed alla assistenza spirituale delle Associazioni Giovanili, non tanto di moltiplicare attività esteriori, quanto di creare saggiamente un clima di stima e di simpatia verso il Sacerdozio e verso la Vocazione Sacerdotale.

c) Ciò deriva, innanzitutto, dal luminoso esempio di Dirigenti e di Assistenti Ecclesiastici, bene convinti della verità che davanti allo sguardo critico della gioventù moderna ben più vale l'indiscussa testimonianza della vita, che non il cumulo di parole o il peso dell'organizzazione.

d) Fatte queste doverose premesse, occorre notare che dalle segnalazioni degli Ecc.mi Vescovi risulta che le Associazioni Giovanili, in ogni Paese, sono degli inesauribili cantieri di attività. Per cui, invece di suggerire nuove attività, si preferisce che siano utilizzate le stesse attività già positivamente sperimentate, per dare risalto, mediante esse, a tutto ciò che concerne il Sacerdozio Cattolico e la Vocazione Ecclesiastica. In modo particolare si sottolineano:

- la pratica della Eucaristia frequente, anzi quotidiana,

¹ Ibid.

- la pratica della meditazione quotidiana,
- la preghiera personale per i Sacerdoti e le Vocazioni,
- esercizi e ritiri spirituali sulla Vocazione,
- approfondimento della cultura religiosa negli argomenti che toccano la Chiesa, il Sacerdozio, la Vocazione,

— settimane di studio, convegni, giornate particolari, campeggi, campi-scuola, durante i quali i temi del Sacerdozio e della Vocazione siano illuminati e discussi sotto la guida di Educatori esperti,

— gli stessi temi di studio, piani formativi, argomenti di riunioni, inchieste, ecc., secondo le particolari didattiche dei singoli Movimenti, mettano ogni anno nel giusto rilievo il tema fondamentale della Vocazione,

— si creino contatti con i Seminari Diocesani ed i loro Superiori in modo che il Seminario non sia una istituzione ignota e lontana, ma ben familiare ed amata, nella quale i giovani generosi seguono la via più bella,

— infine gli Educatori saggi ed esperti abbiano l'ardire di spiegare ai giovani che quando essi posseggono quelle doti positive che la Chiesa esige dai candidati al Sacerdozio, la loro scelta dipende più da una meditata e generosa decisione personale, che non da una inclinazione del sentimento; che, in ogni caso, è il Vescovo della Diocesi che pronuncerà la parola definitiva ed autorevole sulla Vocazione Ecclesiastica.

e) Quanto sopra esposto, fatte le dovute proporzioni, si applica ai Movimenti di Fanciulli e di Ragazzi Cattolici, così fiorenti, sotto molteplici nomi, in tutti i Paesi del mondo. Sappiano i loro educatori, Sacerdoti e Laici, creare in questi Movimenti innanzitutto il clima favorevole alla Vocazione, mediante, sopra ogni cosa, la promozione della vita di grazia, la frequenza ai Sacramenti, la comprensione della Liturgia, il gusto di servire all'Altare e la limpida acquisizione delle verità catechistiche sulle quali si fonda ogni successiva idea di stima del Sacerdozio e della Vocazione.

f) Da parte loro, i Dirigenti o gli Assistenti cureranno che fanciulli e ragazzi vengano a contatto con il Seminario Diocesano, ed i più meritevoli siano invitati a quelle iniziative preseminalistiche, che ormai si stanno diffondendo in tutte le Diocesi.

III. Attività straordinarie a favore delle Vocazioni Ecclesiastiche

In seguito a favorevoli segnalazioni di Ecc.mi Vescovi, questa Sacra Congregazione propone all'attenzione dei Dirigenti delle Associazioni Cattoliche alcune attività straordinarie, realizzate con notevoli frutti in alcuni Paesi:

2447

1. LA CAMPAGNA NAZIONALE, O ANNO VOCAZIONALE, DELL'AZIONE CATTOLICA.

In alcuni Paesi le Organizzazioni Centrali di Azione Cattolica hanno studiato e realizzato un programma annuale dedicato al tema delle Vocazioni, interessando tutte le Associazioni ai diversi livelli: nazionale, diocesano, parrocchiale. I momenti principali del piano nazionale sono:

- inchiesta sulla Vocazione da parte di ogni Associazione Parrocchiale, giovanile e adulta,
- temi di studio, per le Associazioni Parrocchiali, sul Sacerdozio e sulla Vocazione,
- giornate di studio, convegni, congressi nazionali o diocesani sulle Vocazioni,
- programma di pubblicazioni sull'argomento e diffusione di idee per mezzo della stampa,
- celebrazione di solenni giornate nazionali, diocesane, parrocchiali di preghiera per le Vocazioni.

2. IL MESE DELLE VOCAZIONI.

In diversi Paesi le Associazioni Cattoliche, assecondando le iniziative delle Opere Vocazioni Ecclesiastiche, partecipano attivamente ad un mese particolarmente dedicato al problema delle Vocazioni. La preferenza è data al mese di marzo.

Il mese si svolge mediante un programma particolare di:

- preghiere, celebrazione di SS. Messe, ore di adorazione, frequenza ai Sacramenti,
- istruzione, ad ogni categoria di fedeli, in ogni parrocchia: dal catechismo dei piccoli, alla cultura religiosa dei giovani e degli adulti, a riunioni di genitori, e diffusione di apposite pubblicazioni per ragazzi, giovani e genitori,
- attività, come giornata del Seminario, visite al Seminario, ritiri spirituali, contatti personali con le famiglie, raccolta di offerte, proiezione di film sul Sacerdozio, giornate della riconoscenza verso i genitori dei Seminaristi, ecc.

La Sacra Congregazione dei Seminari e Università è ben grata agli Stim.mi Dirigenti delle Associazioni Nazionali di Azione Cattolica e delle altre Associazioni, se vorranno ogni anno presentare particolareggiata relazione all'E.mo Cardinale Prefetto della Sacra Congregazione stessa, sulle attività svolte a favore della Santa Causa delle Vocazioni Ecclesiastiche.

Ex Archivio S. C. de Seminariis et Stud. Univ.

De vita sacerdotali deque eius praestantia

(Ex Alloc. Da quando ci ad Romanum utriusque ordinis Clerum, postquam primae Romanae Synodi leges vim obligandi habere coeperunt, 24 nov. 1960).

I. - Il primo pensiero è tratto dal Salmo 14 di Davide: *Domine, quis commorabitur in tabernaculo tuo, quis habitabit in monte sancto tuo?* (Ps. 14, 1) Esso si riferisce alla perfezione caratteristica della nostra missione sacerdotale: ed è la prima luce del Sinodo.

Innanzitutto *ambulare sine macula*: dunque vita immacolata, condotta personale degna dello sguardo, della ammirazione degli angeli del Signore, della edificazione dei fedeli e della considerazione degli infedeli che ci accostano. Ogni altra lode di qualità personali di talento, di saper fare, di successi esteriori, è fatuità ed inganno. Il sacerdote si manifesta innanzitutto all'altare: in conformità e rispetto alle leggi liturgiche, in attenzione di prontezza e di semplicità, senza sofisticherie, estenuanti se stessi e chi ci avvicina, in continuata comunicazione di pensiero, di sentimento, di parole, con Gesù benedetto, in specchiata conformità di vita esteriore con la propria coscienza, ed in perfetta familiarità col proprio confessore, a sicurezza di buon indirizzo ascetico e di efficace disciplina di sé.

L'altare, l'altare, diletti figli, è il punto di attrazione degli occhi e del cuore. Esso conelama la raffigurazione caratteristica della nostra vita, e di là si dipartono in tutto il loro dispiegamento le occupazioni precipue del sacerdote: le confessioni, la direzione delle anime, l'insegnamento catechistico, la cura dei malati, il contatto pronto, prudente, paziente coi fedeli di tutte le età e condizioni, in circostanze di dubbio, di dolore, di calamità pubbliche, di miseria.

Poi: *facere iustitiam et cogitare recta in corde suo*.¹ L'abitudine di pensar male di tutto e di tutti è ingombrante di sé e dell'ambiente in cui si vive. Occhi modesti con chichessia, ma aperti e vivi sulle realtà nostre, e di chi vive con noi: disposizione abituale al *nosce teipsum*, per compatire gli altri: per tutto addolcire e volgere in bene, traendo motivi di fervore dall'esempio altrui.

¹ Cfr. Ps. 14, 2.

Soprattutto attenzione al governo della propria lingua: *non calumniare: non facere malum proximo suo: non opprobrium inferre vicino suo*.¹ Che orrore è questo nell'esercizio della vita sacerdotale!

Il saper disciplinare, e contenere su questo punto in uno sforzo di perfezione, non ci dispensa dal giudicare spregevole le disonestà del mondo, dal guardarcene, dal non lasciarci ingannare, e innanzi tutto dal non ammettere compromessi con il mondo, in vista di danaro a nostro vantaggio, di interessi materiali per noi, e, ciò che sarebbe più riprovevole e cattivo, a danno di persone innocenti.

Qui siamo ancora sulle basi del diritto naturale. Guai al sacerdote che, a colmo di riprovazione, ardisse farsi coprire da falsi orpelli e parvenze di diritto canonico e di consuetudini, inesistenti o falsificate.

Grande benedizione e motivo di delizia interiore è questa *commoratio* del sacerdote nel tabernacolo del Signore: questo abitare, nonostante i contatti con le bassure del mondo, *in monte sancto suo*.²

A confronto dello studio del tenerci in alto ben al di sopra delle seduzioni e degli incantesimi della vita presente, seguono a questo salmo 14 i salmi 15 e 16, egualmente di Davide: *Conserva me, Deus, quoniam confugio in Te*; e la preghiera: *Audi, Domine, iustam causam, attende clamorem meum*.

Oh! che pace serena in questa nostra vita sacerdotale sorretta dal canto: e che ci permette di guardare al magnifico nostro volume: *Prima Romana Synodus*, e di poter dire col Salmo 16 — nell'atto di rispettarlo e nella buona coscienza di averlo rispettato ad ogni costo — le parole: *Si scrutaris cor meum, si visilas nocte, si igne me probas, non invenes in me iniquitatem. Non est transgressum os meum hominum more: secundum verba labiorum tuorum ego custodivi vias legis* (Ps. 16, 3-4).

Notate: la lezione antica diceva veramente *vias duras*. Gli studiosi moderni in materia biblica hanno chiarito meglio e fanno dire: *vias legis*, con un senso più fiducioso nel Signore, che impone la sua volontà con soavità di aiuto, e con promessa incoraggiante di ricompensa sicura di terra e di cielo.

IL VERO DISTACCO DAL MONDO

2. - Ed ora eccovi, diletti figli, un secondo pensiero, che cogliamo non da Davide salmista e profeta, ma dai due grandi Dottori della S. Chiesa, Gerolamo ed Agostino.

Il Breviario, che ci è familiare, lo disvela in due pagine semplici e toccanti.

Il codice della vita sacerdotale, il volume nostro del Sinodo, segna le proporzioni del nostro distacco dalla vita del mondo, e lo spirito del lavoro nostro sacerdotale in rapporto alle anime, che noi sacerdoti siamo chiamati — *vocati estis* — a salvare e a santificare.

Che accenti nel linguaggio di S. Gerolamo nel suo commento di S. Matteo! *Grandis fiducia. Petrus piscator erat*. — Noi lo conosciamo bene a *iuventute nostra et sua* il nostro S. Pietro — *Dives non fuerat: cibos manu et arte quaerebat: et tamen loquitur confidenter: reliquimus omnia: et quia non sufficit tantum relinquere iungit quod perfectum est: Et secuti sumus te: fecimus quod iussisti: quid igitur nobis dabis praemii?*³

Puntiamo il nostro sguardo su questo: *relinquere omnia: Christum sequi*. I due termini suppongono il rimanere di una linea di contatto fra la barca e i remi da una parte, e Cristo Gesù, che noi dobbiamo servire e portare, dall'altra. Non si vive, e non si esercita ministero sacerdotale, nè si serve la S. Chiesa nei vari uffici della sua amministrazione centrale e universale, senza contatti con ciò che il mondo e lo spirito del mondo rappresentano. Questo spirito purtroppo non è solo sufficienza e necessità per fare onore all'altro termine, cioè

¹ *Ibid.* 3.

² *Ibid.* 1.

³ Lib. III *In Mt.* c. 19: ML 26, 144.

al servizio del Signore nel compito sacerdotale per eccellenza, che è annunzio di Vangelo, derivazione di grazia sacramentale, esercizio di carità sotto varie forme, ma può essere, e difatto diventa tentazione quotidiana e seduttrice di superficialità o di freddezza nell'assolvere i compiti della dignità e dell'impegno sacerdotale. Attraimento e ricerca di ricchezza, di distinzione, di onori, di interessi personali mal si compongono col *Christum sequi*, e sono in flagrante contraddizione col *reliquimus omnia*, che è il punto di partenza verso la grandezza e la gloria verace del Cristianesimo, della Chiesa e del sacerdozio cattolico di tutti i secoli.

Su questo punto vogliate consentire al vostro Vescovo e Padre la espressione di un lamento, che gli sta vivo nel cuore, e che sovente è gemito della sua preghiera.

Le espressioni moderne della tecnica e delle comodità superflue rappresentano una duplice fonte di pericoli: cioè la realtà, sovente ripugnante al buon senso umano e cristiano, di una artificiosa riproduzione e malefica diffusione di sottili deviazioni intellettuali e morali; e più in concreto la realtà dell'errore e del male — che del resto dura *ab initio saeculorum* — e la sua riproduzione e contraffazione visiva attraverso la stampa e la cinematografia, che ne moltiplicano all'infinito le immagini e le seduzioni.

Cogliamo l'occasione di rendere omaggio, e di dare incoraggiamento all'esercizio e al progresso della elevata produzione letteraria e scientifica, morale e religiosa, in tutti i gradi e in tutte le forme del buon apostolato: che sappiamo svolgersi in misura notevole, certo specialmente in alcune regioni a noi lontane e vicine, e tutte carissime e benemerite. Ma oh! quanta povertà ancora da parte nostra, in proporzione del diluvio immenso e limaccioso della produzione tipografica e audiovisiva del mondo intero, che invece di elevare le anime e i popoli alla conoscenza, all'amore, al culto di Dio, della verità, della bontà, della pura bellezza, della giustizia, della fraternità e della pace, finisce per corrompere ed attossicare il buon sentimento, e preparare germi nefasti di dissoluzione e di rovina.

Diletti figli: a dirvi queste cose, voi comprendete come la coscienza del Padre e del Pastore soffra fremiti di angoscia nell'atto di accostarsi alla coscienza di ciascuno di voi.

Ecce nos reliquimus omnia et seculi sumus Te (Mt. 19, 27). In questo *omnia* che abbiamo lasciato per Christo Gesh, c'è anche davvero la partecipazione ad ogni lettura e ad ogni visione di giornale, di rivista, di libro, di divertimento, che in qualunque modo contraddica alla verità e allo spirito di Cristo, all'insegnamento della Santa Chiesa, alle prescrizioni ed agli inviti del volume del nostro Sinodo benedetto.

Pregliamo tutti i Nostri cari sacerdoti a mettersi le mani sul cuore, e ad esaminarsi bene su questa materia, che giudichiamo gravissima ed importante.

Accanto a questa dottrina che ci viene suggerita da S. Gerolamo nel Breviario «*de Comuni Abbatum*», ecco venirci incontro un altro Dottore, la cui scienza ed illuminazione celeste soverchia di gran lunga molti altri Padri della S. Chiesa.

È S. Agostino, che nel Sermone decimo *De verbis Domini*,¹ riportato anche questo nel Comune degli Abbatì del Breviario, prende pure la parola. Non è quella degli Apostoli: *Reliquimus omnia et seculi sumus Te* rivolta a Gesù: ma quella di Gesù, tanto amabile e dolce, da lui espressa ai discepoli più intimi, e a quanti altri si aggiungessero a loro: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis: et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde: et invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est, et onus meum leve (Mt. 11, 28-30).*

E in queste parole stesse del Signore, oh! quanta esaltazione di ciò che nella vita sacerdotale è fatica, anche fatica fisica, durezza di sforzo, pena e dolore! E come a proposito essa si applica ai buoni sacerdoti di ogni tempo! Essi sono i privilegiati del Signore per la speciale vocazione ricevuta: ma, quanto al corpo, sempre uomini mortali, fragili, infermi, sovente vasi di argilla. Eppure anche a loro è riservato un grande premio. È Gesù, il primo sacerdote, che lo assicura: *Ego reficiam vos.*

¹ ML 38, 440 s.

Nell'atto di dare questa assicurazione è notevole il constatare come Gesù affermi l'invito ai suoi più intimi a non temere di nulla, ma a prendere sulle spalle il suo giogo: «*Iugum meum super vos*»; e li incoraggi perché apprendano da lui l'imitazione della sua mitezza e della sua umiltà di cuore, come a garanzia di quiete per le anime loro.

Oh! che orizzonte scoperto allo zelo di ogni sacerdote fervoroso in queste poche, soavi parole.

La lettura dei singoli articoli del Sinodo Romano per la loro sovrabbondanza può lasciare l'impressione di favorire certe esuberanze di un attivismo a cui, nell'età meno matura, anime nobili e fervide si abbandonano con vivo trasporto.

Ebbene S. Agostino ci ammonisce, prendendo l'ispirazione dalla parola di Gesù, a procedere con calma nel governo delle nostre energie. *Si angustiantur vasa carnis, dilatentur spatia caritatis*,¹ e trova qui la nota prodigiosa di accordo con quel cantico sublime della carità² che San Paolo in una pagina mirabile ha saputo ispirare tra lo slancio febbrile, *quae urget*, e la misura del suo prodigarsi per la gloria di Cristo e del suo Vangelo, e per la salute delle anime.

Dunque, a correggere e a temperare le esuberanze dell'attivismo è lo stesso Sant'Agostino che interviene, spiegandoci che *iugum Domini super nos* non significa rifabbricare il mondo, creare le cose visibili ed invisibili, compiere miracoli, al punto di resuscitare i morti, ma il tenerci fedeli alla mitezza ed alla umiltà del cuore, perché questo è il gran segreto di buon successo in ogni tempo e in ogni evento.³

2451

3. - Un terzo pensiero, diletti figli, viene a noi a comune incoraggiamento a far onore al Sinodo nostro dalla parola che ci è ben familiare di S. Pietro, primo Vescovo di Roma, umile, benedetto, santissimo, costituito da Gesù pietra fondamentale della Chiesa, una, santa, cattolica ed apostolica, che nell'ordine della Provvidenza esercita da Roma il suo centro e primato di onore e di governo sopra tutte le Chiese sparse nel mondo.

La sua voce giunge a noi dai secoli lontani, quale la rivolse già da Roma a due riprese ai cristiani, che costituivano le prime comunità di Oriente. Essa continua ad esprimere la celeste dottrina, la direzione spirituale, la buona disciplina che il Sinodo nostro contiene nella variazione di circostanze esteriori, ma con provvedimenti egualmente saggi ed appropriati alle contingenze della vita attuale.

Queste lettere apostoliche di S. Pietro — come quelle di S. Paolo, del resto, e tutta la S. Scrittura — dovrebbero fornire nutrimento spirituale per tutti i cattolici del mondo. E ben volentieri salutiamo l'occasione di invitare i fedeli a corrispondere agli inviti e agli indirizzi, che il Sinodo Romano porge a tutti per questa lettura del Libro Sacro, la cui ignoranza è veramente oggi imperdonabile per ogni cattolico che si rispetta. San Pietro dice che il «nostro fratello carissimo Paolo, secondo la sapienza che gli fu donata,»⁴ a proposito della pazienza di Nostro Signore in riferimento alla salvezza universale, tocca alcuni punti difficili che gli inesperti ed i deboli stravolgono come fanno anche delle altre Scritture a loro propria perdizione.

Ma ciò non è detto per noi sacerdoti, alla cui santificazione la lettura della Bibbia Santa potrebbe recare tanti vantaggi di ogni ordine spirituale e pastorale.

Le due lettere di S. Pietro, poi, a rivederle con calma e con la consueta preparazione per i sacerdoti Romani, e anche per i fedeli, meriterebbero di essere apprese e ritenute in grande familiarità, e quasi, come suol dirsi, a memoria.

Senza addentrarci in citazioni e richiami, che sfuggirebbero alle limitazioni di questo convegno, valga l'invito alla meditazione di queste due Encicliche del primo Papa. Cibo sostanziosissimo di alta e di pratica dottrina; vero rapimento spirituale, inatteso per i più:

¹ Sermo X de verbis Domini: ML 38, 440.

² Cfr. 1 Co. 13, 1-13.

³ ML 38, 441.

⁴ Cfr. 2 P. 3, 15-16.

doleissimo per chi vi si rende familiare. S. Paolo scrisse ai Romani verità stupefacenti su punti di ordine assai elevato e di interesse universale. S. Pietro scrisse invece da Roma ad incoraggiamento di tutti i sacerdoti e fedeli, per argomenti che attingono di preferenza alle condizioni della vita pratica della Chiesa e nella Chiesa di tutti i tempi. Facciamone tesoro noi sacerdoti della diocesi di Roma. Basta un saggio per inebriarci.

Il primo capo della prima lettera, ad esempio: la dignità del cristiano e la santità della sua vita; poi i doveri, in tutto splendidi di grazia in chi costituisce la stirpe eletta, il sacerdozio regale, la nazione santa, il popolo di acquisto: il dovere della obbedienza, le gioie della famiglia e della carità: i consigli nell'attesa della fine; le speciali raccomandazioni per gli anziani e per i giovani.

Per i presbiteri, infine, oh! quale tesoro di celeste e ammonitrice dottrina! Lui S. Pietro, il *consensor et testis Christi passionum, qui et eius, quae in futuro revelanda est, gloriae communicator*: come parla ancora ai sacerdoti: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneae secundum Deum, neque turpis lucris gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo* (1 P. 5, 1-3).

La seconda lettera è meno vivace e colorita della prima, trattenendosi sopra materie in discussione, errori da correggere, falsi maestri da evitare.

Non manca però di un tocco di umano sentimento, là dove Pietro dice *quod velox est depositio tabernaculi mei*, e promette di ricordarsi dei suoi fedeli anche poi, *Dabo operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis* (2 P. 1, 14-15).

AAS 52, 970-977.

De exemptione clericorum, seminaristarum et religiosorum a servitio militari

(Ex Convent. cum Republica Paraquariana, de erigendo Vicariatu Castrensi, 26 nov. 1960).

2452

Art. XVI. - El Estado paraguayano reconoce que los clérigos, según el Canon 121, y los religiosos, según el Canon 614, están exentos del servicio militar. Igualmente se reconoce esta exención a los seminaristas y a los alumnos de las escuelas de formación de religiosos.

Sin embargo, en caso de movilización general, los sacerdotes seculares o regulares, que tuvieren la edad que alcance la movilización y fuesen necesarios a juicio del Vicario Castrense, serán llamados a ejercer su sagrado ministerio en las Fuerzas Armadas como Capellanes, disfrutando de la consideración de los Oficiales de la reserva.

Los demás clérigos y religiosos no sacerdotes así como los seminaristas, postulantes y novicios, en la medida que el Vicario Castrense estimare necesario, serán destinados a ayudar a los Capellanes militares en su ministerio espiritual o a las organizaciones sanitarias.

Están exentos del servicio militar, aún en los casos de movilización general, los Obispos, los Ordinarios «loci», los Superiores Mayores religiosos, los Sacerdotes que tengan cura de almas, como los Párrocos y Coadjutores, los Rectores de Iglesias abiertas al culto y los Sacerdotes al servicio de las Curias y de los Seminarios.

AAS 54, 26.

Excellentia et necessitas vocationum ad vitam contemplativam

(Ex Alloc. *Gli innumerevoli ad ecclesiasticorum Institutorum Romanorum Moderatores et alumnos, cereos offerentes*, 2 febr. 1961).

2453

La prima destinazione alle case religiose di più rigida mortificazione e penitenza vuole affermare, una volta di più, la preminenza dei doveri di culto e della totale consacrazione alla vita di preghiera su qualsiasi altra forma di apostolato; e al tempo stesso sottolineare la grandezza e la necessità delle vocazioni a questo genere di vita. Il sacrificio e la immolazione preparano infatti le schiere, sempre rinnovantesi, di apostoli e di confessori per il Regno di Cristo. La società ha bisogno di sacerdoti, di religiosi, di religiose: ha bisogno di famiglie sane e generose, che non pongano ostacoli all'opera di Dio, e siano liete di offrire al Signore in gioioso sacrificio la loro porzione forse più bella e promettente: adolescenze che si aprono al domani con lo sguardo puro e il cuore vibrante di entusiasmo: giovinezze ardenti di fede e di amore per Iddio e per la Chiesa.

I ceri accesi nel silenzio austero di tante case religiose sparse nel mondo saranno come la esaltazione di questa necessità di apostoli santi: e ricorderanno altresì agli apostoli della vita attiva il valore imprescindibile della preghiera e della rinuncia, per procurare conquiste non effimere, che permangono oltre il volgere del tempo.

Discorsi 3, 143 s.

De missionariorum necessitate ad formationem cleri indigenae

(Ex Epist. Ap. *Sacrarum expeditionum ad Episcopos Indonesianae Reipublicae*, 20 mart. 1961).

2454

Ut par est, etsi istae Ecclesiastica Hierarchia constituta est, dioeceses vestrae adhuc egent auxiliis missionarium sodalium, in pastoralis vitae campo et finibus, praesertim ad animorum curam quod attinet, pro augescenti fidelium numero ac pro iis qui, ingens multitudo, Evangelii lucem exspectant. Ii adiutricem pergent impendere operam in instruendo educandoque autochthoni clero, quem vehementer optamus doctrina et virtute magis magisque praeditum ac divitem, ita ut potestatibus probe gerendis variis in muneribus par esse possit, iidemque in catholicis scholis, bene conformatis et magna assecutis incrementa, elaborare pergent; in nosocomiis, orphanotrophiis, ambulatoriis valedudinariis, in inceptionibus christiano proximorum amore excitatis, quae Ecclesiam fulgenti gloriae sermo circumdant et apud pernobilem Nationem vestram ad maiorem prosperitatem, ad civilem sinceram notae progressionem conferunt, consilio et opera, prout in praesens faciunt, aderunt.

AAS 53, 298.

De sanetitate fovenda ac de servitio a sacerdotibus praestando
non sine difficultatibus

(Ex Alloc. *L'incontro di questa* ad sacrorum alumnos ex variis Italiae dioecesis, 6 apr. 1961).

2455 Diletti figli! È ben naturale che non manchino le preoccupazioni. Ce ne sono sempre state nei secoli passati.

La storia si ripete. Non mancheranno prove alla Chiesa, in ogni tempo. Il Papa deve precedere tutti nella *Via Crucis* che è quella di Nostro Signore, il *Sacerdos in aeternum*.¹ E, come sapete, la via del Calvario ha come punto di partenza l'agonia del Getsemani.

Ebbene, diletti figli, voi siete i chiamati e gli eletti a questo cammino con la Chiesa perseguitata e sofferente.

La vostra vita seminaristica di oggi non è in funzione di preparazione ad un servizio, che possa e voglia esercitarsi in un mondo ideale e chimerico. Guai a voi se pensaste così! Andreste incontro a delusioni amare.

Lo sapete bene. Il vero sacerdote del Signore non vive inseguendo sogni di irrealizzabili felicità terrene, di comodità e benessere; il sacerdote non appare quasi triste nel richiamo di felici età passate, che non ci furono mai.

Ieri, oggi, sempre: avremo da combattere: per rimanere saldi nella fede e nella carità; per non cedere alle lusinghe della vita effimera e senza scosse.

Dinanzi all'uomo, al cristiano, e tanto più al sacerdote, sta il nemico del bene: *quaerens quem devoret* (1 P. 5, 8). Egli tenta di sovvertire l'ordine voluto da Dio. Tutte le armi per lui sono utili: dal disprezzo delle leggi eterne, quasi fossero superstizione di ignoranti, alla più gretta accidia spirituale; dall'accentuazione disordinata degli interessi personali alla demagogia facile e ribelle; dalle tentazioni della solitudine a quelle dell'orgoglio intellettuale e dell'insofferenza disciplinare.

Ma le armi nostre sono più forti di quelle del *princeps huius mundi* (I. 12-31) preparate contro di noi. Esse esigono vigilanza continua: *sobrii estote et vigilate... resistite fortes in fide* (1 P. 5, 8-9).

In fide, diletti figli, *in fide*. Come ai tempi di Santa Caterina e di Sant'Antonino. Anche allora le difficoltà e le ribellioni furono vinte dalla santità. Questo è il segreto, questa la consegna che vi affidiamo: la vostra vita deve svilupparsi nel nascondimento spirituale con Cristo in Dio.² Essa è chiamata a superare ogni insidia e difficoltà, lottando vigorosamente in esercizio di zelo, di purità di intenzione, di collaborazione con Dio alla salvezza del mondo.

¹ Cfr. Hb. 5, 6; Ps. 109, 4.

² Cfr. C. 3, 3.

Ed eccovi pertanto il secondo pensiero:

2456 È qui che si inserisce il contributo del sacerdote al piano del Signore. Qui è l'essenza e la spiegazione del ministero sacerdotale: *ministerium*, cioè vero servizio: umile e fervente, che dà senza chiedere, senza pensare a sé, quasi ministero di servi in apparenza inutili, ma di fatto, valorosi ed intrepidi: *quod debuimus facere, fecimus* (L. 17, 10).

L'apostolo è portato al servizio del Signore e delle anime da ben altri principî che quelli del mondo; non da presunzione, dunque, ma da vocazione; non da improvvisazioni sentimentali, ma da studio solido, da pietà convinta, da disciplina continua.

Il giovane sacerdote dei nuovi tempi si serve dei progressi della metodologia di conquista e dei sussidi di bene organizzate dottrine pastorali. Ma bada innanzitutto a non concepire l'apostolato come una tecnica, bensì a conformare il suo pensiero e la sua vita alla sincerità, alla generosità, al sacrificio, che il cristianesimo insegna e a cui dobbiamo tutti sentirci impegnati.

Vedete il brano odierno degli Atti degli Apostoli, letto durante la Santa Messa, con l'episodio del diacono Filippo. È una scena fragrante di spirituale letizia e di incanto apostolico.¹ Così va per le strade del mondo il servo di Dio e delle anime. Come Filippo: raccolto in preghiera, sempre fiducioso, sempre abbandonato completamente alle ispirazioni del Paracletto, all'azione della grazia. Pronto a compiere la parte sua, che è di assecondare la grazia, e non di prevenirla; di presentarsi al momento giusto, come di ritirarsi in silenzio quando l'opera è compiuta: lasciando nel cuore dei beneficiati una grande pace e letizia inenarrabile.

Il vostro apostolato sarà altrettanto fruttuoso, se della grazia di Dio saprete rendervi strumenti docili, che non cercano parole di lode umana e di approvazioni effimere, ma scavano nel profondo una via, ove passerà il Signore. Allora lo Spirito Santo potrà impadronirsi di voi, e compiere per mezzo vostro miracoli di rinnovamento e trasformazione delle anime.

Discorsi 3, 200-203.

De vocatione sacerdotali et qua ratione fovenda

(Ex Alloc. *È grande* I Conventui Romae habito ex universa Italia pro vocationibus sacris fovendis, 21 apr. 1961).

2457 L'argomento prescelto ha posto l'accento sulla insostituibile opera del Clero per la preparazione e la cura delle vocazioni, al fine di incoraggiare sempre più i sacerdoti a dare a tale problema un posto preminente nell'esercizio del ministero pastorale.

Il punto saliente della questione sta proprio qui: la vita dei santi sacerdoti lo conchiama con ogni efficacia, e l'esperienza di ciascuno di voi può darne aperta testimonianza. Anche il Papa che vi parla conserva su questo punto uno dei Suoi ricordi più cari e toccanti.

¹ Cfr. A. 8, 26-40.

Il ricordo del giorno della Sua prima Comunione: quando, a funzione finita, il Suo venerato parroco, ritenuto da tutti i ragazzi in concetto come di santo, scelse lui all'onore di scrivere alla presenza di ciascuno l'aggregazione all'apostolato della preghiera, primo impegno di onore per l'avviamento di una innocenza benedetta e felice.

Così come successivamente la familiarità rispettosa e pia del fanciullo, sotto l'attrazione amabile della persona e degli esempi, sbocciava in una vocazione sacerdotale così spontanea e tranquilla da non fargli mai dubitare di essere stato chiamato alla vita per altro scopo. Oh! la grande efficacia degli esempi ammirati nella infanzia come strumento della Provvidenza per aprire innanzi agli occhi del fanciullo il grande ideale del sacerdozio. Modo di pregare, modo di insegnare, modo di parlare, modo di vivere. Sempre amabilità e saggezza, dignitosa e serena. Così è sempre l'esempio di un sacerdote, veramente tutto di Dio e delle anime!

L'esperienza di ogni vocazione conferma l'importanza del ministero pastorale per la formazione dei giovani chiamati al sacerdozio, e ricorda ad ogni sacerdote in cura d'anime la sua responsabilità ed i suoi compiti in un campo così delicato e promettente. Per questo intendiamo affidarvi alcune considerazioni, che siano come suggello alle conclusioni e ai propositi di questo Congresso.

2458

I. - Innanzitutto: il rispetto e la stima per la grande dignità sacerdotale.

Il sacerdote in cura d'anime deve proporsi di infondere nell'animo dei fedeli, particolarmente dei più sensibili e generosi, un altissimo concetto della dignità e della missione sacerdotale.

La preminenza dei fattori tecnici e scientifici nell'orientamento della civiltà moderna, e le variazioni capricciose di certo spirito mondano, alimentato da una stampa e da uno spettacolo spesso vacui e superficiali, quando non apertamente deleteri e corrompitori, offuscano forse in troppe anime la suggestiva bellezza di un ideale superiore, al quale donarsi negli anni più promettenti per una vita di apostolato e di generosità.

Spetta principalmente al sacerdote, che è a contatto con la parte sana e aperta del gregge cristiano, far balenare agli occhi dei suoi fedeli, specialmente degli adolescenti e dei giovani, la sublime bellezza dello stato sacerdotale, superiore ad ogni altra pur nobile e ardua mansione. Come infatti rileva il Nostro predecessore Pio XII di v. m. nella Enciclica *Mediator Dei*, « il Sacramento dell'Ordine distingue i sacerdoti da tutti gli altri cristiani non consacrati, perchè essi soltanto, per vocazione soprannaturale, sono stati introdotti all'augusto ministero che li destina ai sacri altari, e li costituisce divini strumenti, per mezzo dei quali si comunica la vita celeste e soprannaturale al mistico Corpo di Gesù Cristo... essi soltanto sono segnati col carattere indelebile che li configura a Cristo sacerdote ».¹ Oh quale splendore irraggia dalla figura dell'umile sacerdote, ministro di salvezza e di grazia, largitore del perdono celeste, divinamente assorbito nella missione stessa di Gesù fino a prestargli la sua voce, le sue mani, i suoi gesti!

Più che lamentare la scarsità e insufficienza delle vocazioni in tante parti del mondo, conviene illustrare ai giovani l'ampiezza del campo che attende gli operai della messe, la bellezza dell'ideale sacerdotale, affinché sboccino numerose tra le cristiane famiglie le vocazioni al sacerdozio.

2459

II. - Il posto dei Seminari nella cura delle vocazioni ecclesiastiche. Questo pensiero Ci riporta agli studi prediletti della Nostra giovinezza sacerdotale, che, pur tra le gravi occupazioni di quegli anni fecondi, Ci inclinarono ad approfondire alquanto la conoscenza della preminente preoccupazione del Concilio di Trento in riferimento alla cura d'anime: cioè quei Seminari diocesani, che furono il felice compimento del progetto di rifiorimento di vita cattolica. Facemmo uno studio in merito: « Gli inizi del Seminario di Bergamo e

¹ AAS 39, 539.

S. Carlo Borromeo », riguardante — com'è ben naturale — l'applicazione dei decreti conciliari nell'ambito della Nostra diocesi di origine.

In quel lavoro abbiamo trasfuso tutto il Nostro amore per questo, che veramente può definirsi il giardino della diocesi: il Seminario, nel quale si sviluppano e giungono a maturazione le giovani energie del domani, le risorse del buon lavoro pastorale, le promesse di una perpetua giovinezza di vita sacramentale e spirituale nella Santa Chiesa.

Ci è conforto il sapere che questo Congresso è stato preparato da un anno di lavoro nelle 19 Regioni Conciliari Italiane, per mezzo di appositi Convegni di Rettori di Seminari e Direttori Diocesani delle Opere per le Vocazioni Ecclesiastiche. Le conclusioni di quegli incontri sono là, a dimostrare con quanto impegno i Seminari d'Italia cerchino di rendersi sempre più atti allo svolgimento della loro delicata e unica missione.

Coraggio, diletti figli, continuate senza intermissione nell'opera santa che vi è affidata. Il giovane che entra in Seminario con buone disposizioni e con purità di intenzione è un sacro deposito, che va seguito con ogni sollecitudine. Egli trova nel suo Seminario l'ambiente più adatto a formarne le virtù umane e cristiane, a temprarlo alle future difficoltà e contraddizioni a prepararlo al sacrificio. Trova dei Superiori solleciti ed esemplari, paterni e comprensivi, severi quando occorre, equilibrati, giusti, longanimi. Trova maestri di sapienza celeste, prima che di erudizione umana, che ne formano la mente e il cuore, e lo rendono sensibile alle esigenze delle anime più che alle vane curiosità di una scienza fine a se stessa. Viene formato, specie negli anni decisivi, alla scuola della carità e dell'apostolato, come abbiamo voluto esprimere in un articolo del primo Sinodo Romano: « *Extremis praesertim studiorum annis doctrina et usus alumnus explanetur de catechismo tradendo, de sacris orationibus habendis, de Poenitentiae sacramento ministrando atque directione animarum ... de aegrotis ac pauperibus invisendis, deque moribundis iuvandis* ».¹ E ancora: « *Qui sacrorum alumnos ad pietatem cum primis probe conformentur: conferant, ut eorum iuvenum animi moresque ad pietatem cum primis probe conformentur: quoniam si secus acciderit, vel exquisitissima doctrina, ob superbiam et arrogantiam quae facile descenderet in animos, maximas edere poterit ruinas* ».²

Il giovane seminarista è inoltre sostenuto e difeso nella sua perseveranza dalla paterna vigilanza dei parroci e dall'esempio del giovane clero; ed è aiutato nelle difficoltà economiche. Amiamo pensare che su questo punto i sacerdoti di oggi sapranno emulare i confratelli del passato, per offrire edificante esempio e sprone ai membri dell'Opera per le Vocazioni, e del laicato sempre sensibile e generoso.

Oh quanto si può e si deve fare, perchè il dono di Dio, che è la vocazione opportunamente scelta, aiutata e circondata di cure, possa giungere alla sua piena fioritura nel sacerdozio santo e santificatore! Questo è dunque quanto Ci suggerisce l'opera dei Seminari nella scelta e nella cura delle vocazioni ecclesiastiche.

2460

III. - Un terzo pensiero Ci è offerto infine dai dati statistici, che abbiamo sempre nella mente e davanti agli occhi. Certo, le considerazioni che scaturiscono dal numero dei sacerdoti, purtroppo impari alle esigenze di una popolazione in continuo aumento e di un ministero pastorale assai complesso, giustificano le ansietà dei Pastori. La parola accorata di Gesù, che passa i millenni, rimane vera e ammonitrice: « La messe è molta, e gli operai sono pochi ».³ Tuttavia il numero dei novelli sacerdoti e, specialmente, degli alunni dei Seminari Minori fanno presagire un più lieto rifiorimento dei Seminari Maggiori per i prossimi anni. Questo dà tanta consolazione.

Ma un sacerdote non si improvvisa, una vocazione non si fa da sé. Bisogna dunque lavorare. Tutti concordi e in buona volontà: i sacerdoti innanzitutto, e poi i buoni laici, i

¹ 478 § 3.

² 479.

³ L. 10, 2.

genitori, ciascuno secondo le indicazioni delle proprie possibilità, ma senza esitazioni o timori.

Il lavoro del raccoglitore di spighe non è complicato. Nella sua semplicità, richiede soltanto cuore aperto e pronto, intuito e discrezione, zelo sincero e amor di Dio. Basta seguire il solco, che è come dire la traccia della Provvidenza: scoprire un segno, rispettare un segreto, riscaldare un'idea, cogliendo il momento giusto per indirizzare, consigliare, reggere con mano leggera e ferma nei momenti di crisi e di tentazione.

E soprattutto pregare e far pregare, secondo l'invito suadente di Gesù: « Pregate adunque il padrone della messe, che mandi operai nella sua messe ».¹

Le Nostre parole vogliono appunto concludersi con una supplicazione ardente e fiduciosa al Padre celeste, *ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur* (E. 3, 15), affinché mandi sacerdoti numerosi e santi; Ci rivolgiamo alla Madre di Gesù e nostra, che è stata a fianco degli Apostoli nel Cenacolo con la sua presenza orante e silenziosa; ai Santi Apostoli, i primi Dodici, e a tutti gli altri che li seguirono, affinché continuino ad effondere i tesori del loro esempio e della loro intercessione validissima.

Ma poi vogliamo estendere la supplicazione al clero Nostro diletteissimo, perchè risplenda di quelle virtù, che divengono attrazione delle anime giovanette e ardimento e incoraggiamento dei giovani; determinando così una continua fioritura di vocazioni, che sono l'onore e la salvezza del nostro popolo cristiano.

E ancora Ci rivolgiamo alle famiglie fedeli e generose, affinché considerino come il più alto onore, che possa toccare loro su la terra, quando possono offrire al Signore un sacerdote, che sarà loro corona di gioia e di consolazione in vita e in morte, e specialmente nel Paradiso. Sappiano conservare nel loro seno un'atmosfera serena e gioiosa, laboriosa e pura, ove le tempeste minacciose si avvertono, ma come in eco lontana; abbiano la forza di compiere lietamente il distacco, quando il Signore lo chiede; siano la riserva preziosa di cuori ardenti, pronti a rispondere alle superne chiamate a lavorare per il Regno di Dio.

2461

Venerabili Fratelli, dilette figli: non volete voi concedere al Papa che vi parla di confidarsi una pena che Gli sta sempre sul cuore? Sì, è naturale e giusto che Noi ci occupiamo e preoccupiamo della formazione e del numero adeguato dei futuri sacerdoti per le diocesi d'Italia e di Europa. Ma gli occhi ansiosi vanno a cercare tutte le nazioni del mondo e particolarmente quelle dell'America Latina, dove la vastità dei territori, l'incremento rapido della popolazione, gli assestamenti politici ed economici hanno contribuito, con altre cause, a ritardare, a rendere difficile la soluzione del grave problema delle vocazioni e degli aspetti singolari della azione pastorale secondo le esigenze accresciute dei tempi.

Noi amiamo guardare avanti con la fiducia che anima la Pontificia Commissione per l'America Latina, che ha saputo puntualizzare la situazione e suggerire rimedi adatti.

La coscienza del Papa è ansiosa su questo punto.

LasciateCi formulare il voto che le diocesi d'Italia non solo provvedano presto e largamente alle loro necessità, ma siano in grado — specialmente quelle del Nord — di offrire alla Chiesa le preziose energie dei loro figliuoli, invitati a volgersi con amore verso i campi immensi delle diocesi doppiamente sorelle della America Latina.

Signor Cardinale Prefetto della Congregazione dei Seminari, prendiamo coraggio e conforto da questa cooperazione pronta, alta e generosa dei Dicasteri Romani che sentono, vivono e diffondono in tutta l'ampiezza il comando del Signore Gesù, che è sempre in atto di affrettare i suoi passi verso altre città e villaggi che attendono la sua parola.

Venerabili Fratelli e dilette figli!

Queste le Nostre sollecitudini, questi i Nostri voti paterni. Vogliate rendervene interpreti nel lavoro che compete al servizio di un ideale tanto alto e prezioso. E affinché le vostre attività portino i frutti più larghi e consolanti, siamo lieti di accompagnarvi con la

¹ L. 10, 2.

Nostra Apostolica Benedizione, che di cuore effondiamo su di voi, sui vostri seminaristi, sui vostri collaboratori nell'Opera per le Vocazioni Ecclesiastiche, e su quanti hanno a cuore questa missione di incomparabile merito davanti a Dio e alla Chiesa sua.

AAS 53, 308-314.

Davidis mansuetudo et sapientia Salomonis: secreta ratio apostolatus sancti et sanctificantis

(Ex Alloc. *La soave impressione* ad Excmos. Praesules et christifideles e variis Orientis Ritibus, 23 apr. 1961).

2462

Non volete gradire la confidenza, che Ci tocca il cuore, ed accogliere anche voi, ripetendole in augurio, le parole di un oscuro monaco, il cui incontro non dimenticammo più? Per i cardinali, patriarchi, arcivescovi e vescovi, ed ecclesiastici di ogni ordine, ma principalmente per voi, cari giovani seminaristi, amiamo ripetere con tenerezza l'augurio felice del monaco del Gran Balcano: *la dolcezza di Davide, la sapienza di Salomone*: sulle vostre labbra, nel vostro cuore, nella vostra vita risuonino questi accenti benedetti e santi.

Credetelo, in questa dottrina e in questi esempi sta il segreto per tutti di un grande apostolato santo e santificatore. Sta l'incoraggiamento per l'avvenire di tutte le anime e di tutte le nazioni; sta la letizia della Chiesa santa di Dio.

AAS 53, 317.

Sociologia addatur disciplinis Seminariorum

(Ex Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 mai. 1961).

2463

... Hac de causa, ut disciplinae eidem magis ac magis studeatur magno opere cupimus. In primis autem hortamur, ut ea, tamquam exigendum pensum, cum in catholicis scholis cuiusvis ordinis tradatur, tum vero maxime in sacris Seminariis, quamvis Nobis notum sit, in nonnullis huiusce generis ephebeis id iamdiu egregie fieri. Optamus praeterea, ut haec de re sociali disciplina in indicem addatur religiosarum materiarum, quibus vel paroeciae vel consociationes laicorum apostolatus incitando suos erudiunt; modis omnibus in vulgus emanet, quos recentior induxit aetas: hoc est, tum scriptis, quae vel cotidie vel in certos dies in lucem edantur; deinde in libris de studiis doctrinae emissis, aut eruditorum aut vulgi captui aptis; denique radiophonicis et televisificis transmissionibus adhibitis.

AAS 53, 453 s.

**De falsis quibusdam opinionibus circa peccata contra VI
Decalogi praeceptum et de examinibus psychoanalyticis**

(Monitum S. C. S. OFFICII, 15 iul. 1961).

2464

Cum compertum habeat passim esse vulgatas et adhuc spargi multas et periculosas opiniones circa peccata contra VI Decalogi praeceptum et circa imputabilitatem humanorum actuum, haec Suprema Sacra Congregatio sequentes normas publici iuris fieri censuit:

1) Episcopi, Praesides Facultatum Theologicarum, necnon Seminariorum et scholarum Religiosorum Moderatores, ab iis quibus munus incumbit docendae theologiae moralis vel congeneris disciplinae, omnino exigant ut traditae ab Ecclesia doctrinae ad amussim se conforment.¹

2) Censores ecclesiastici magnam adhibeant cautelam in recensendis ac iudicandis libris et ephemeridibus, in quibus agitur de sexto Decalogi praecepto.

3) Clericis et Religiosis interdicitur ne munere psychoanalystarum fungantur, ad mentem can. 139, par. 2.

4) Improbanda est opinio eorum qui autumant praeviam institutionem psychoanalyticam omnino necessariam esse ad recipiendos Ordines Sacros, vel proprie dicta psychoanalytica examina et investigationes subeunda esse candidatis sacerdotii et professionis religiosae. Quod valet etiam si agitur de exploranda aptitudine requisita ad sacerdotium vel religiosam professionem. Similiter Sacerdotes et utriusque sexus Religiosi psychoanalystas ne adeant nisi Ordinario suo gravi de causa permittente.

AAS 53, 571.

**Formatio seminaristarum ad vitam vere sacerdotalem
praesentibus condicionibus accommodatam**

(Ex Allocut. *L'incontro odierno* ad Seminariorum Rectores ex tota Italia conventos, 29 iul. 1961).

2465

1. La formazione dei giovani seminaristi alla vita sacerdotale.

Voi avete approfondito i principi essenziali della pedagogia e delle sue scienze ausiliarie, come la biologia, la psicologia e la sociologia, per completezza di informazione nell'esercizio dei vostri alti e delicati compiti. Di fatto, in questi giorni, tutto è stato rivolto ad illustrare la formazione delle vocazioni ecclesiastiche e i sussidi che le si impongono.

Desideriamo pertanto sottolineare l'importanza di questo problema nei confronti della vita della Chiesa, di cui esso è base e presupposto insostituibile. Un clero ben formato — testa, lingua, cuore — è ciò che dà affidamento di buon apostolato e di ordinate energie poste a servizio della Chiesa. Il *depositum fidei*² è intangibile ed infrangibile. Ma esso po-

¹ Cfr. CIC c. 129.

² Cfr. Allocut. *Ad vobiscum* in secunda sessione Synodi Romanae: AAS 52, 231 ss. [Cfr. nn. 2408 ss.].

³ Cfr. 1 T. 6, 20.

trebbe non venire trasmesso con assoluta fermezza e sicurezza, qualora nel clero venisse a indebolirsi quella fedeltà alla tradizione, quel vigile senso di moderazione e rispetto, quella dirittura mentale che sono espressione di integrità e coraggio. Non si può far fronte allo spirito disgregatore e indipendente, che una erudizione superficiale, priva di basi filosofiche, diffonde purtroppo con leggerezza e pertinacia, se nel giovane clero si allentasse la vigilanza contro le smanie di certe divagazioni e di curiosità *quae ad rem non pertinent*.¹ La scienza del clero deve progredire su lo studio della Scrittura, dei Padri, delle grandi correnti della spiritualità, della sociologia cristiana.

A questo proposito Ci piace qui ripetere quanto avemmo occasione di dire a Castelfranco Veneto il 18 settembre del 1958, nel primo centenario della ordinazione sacerdotale di San Pio X: « È diffusa negli ambienti del laicato la impressione... — Ci venne di dire con gravità — che qualche ecclesiastico dei nostri giorni non sappia resistere alle tentazioni dell'ora presente: tentazioni che sono di maggiori e più raffinate comodità di vita: di superficialità di studio, di giudizio, di parola: di esagerato interesse per ciò che fa rumore: di disagio innanzi ai doveri quotidiani che impongono abnegazione, distacco, pazienza, mitezza.

Non lasciamoci avvilire — dicevamo allora —: non adattiamoci al comodo letto della routine quotidiana senza letizia e senza entusiasmo, al rezzo mondano dell'ora che passa e travolge: non costringiamo il Vangelo di Gesù e gli insegnamenti della sua Chiesa negli angusti spazi dell'egoismo personale e del tornaconto. Dilatiamo i padiglioni della carità e intervoriamoci qui al bene e al meglio...²

Non si può venire incontro alle necessità del popolo cristiano, specialmente alle esigenze di perfezione del laicato più vicino e sensibile se il clero non è per primo nutrito di profonda vita spirituale, se la sua luce non brilla sul candelabro di una irraggiante e conquistante perfezione.

Tale formazione completa e armoniosa tanto necessaria negli anni fecondi del Seminario, che ne è l'ambiente ideale, appositamente creato dalla lungimirante sapienza dei Padri del Concilio Tridentino, dipende da tutti coloro, che hanno la responsabilità della educazione dei giovani: ma possiamo dire che essa si assomma nella figura del Rettore. È a lui che, come a un buon padre di famiglia, fanno capo i vari rami della ordinata vita del Seminario, e dalla sua oculatezza dipende la efficienza dell'Istituto nelle sue complesse attività.

Ora, la formazione che viene impartita dai singoli superiori, ciascuno al suo posto di responsabilità, sotto la direzione del Rettore, ha un duplice aspetto: intellettuale e religioso-morale; aspetto che si integra armoniosamente per dare il suo risultato pieno e completo. La prima non deve essere di ostacolo o, Dio non voglia, di danno per la seconda, e questa vuole permeare ed equilibrare la prima...

2466

2. Formazione alla santità di vita, senza debolezze né compromessi, secondo la buona tradizione nostra che mira alla virtù, al sacrificio, alla rinuncia. I sodi principi ascetici sollevano il giovane dallo stato di immaturità, di indecisione, di timidezza, che in soggetti predisposti può anche condurre a forme psico-patologiche.

D'altra parte, la formazione così intesa mira a debellare alla radice lo spirito di indipendenza, di insofferenza, di critica, alimentato da una affermazione della personalità, che — almeno nelle espressioni di una male intesa educazione — accampa solo diritti e pochi doveri: gravissimo pericolo che può soffocare le energie di un giovane, e pregiudicare la sovrannaturale efficacia del suo futuro apostolato.

La Chiesa, fin dai primi anni del Seminario, vuol radicare profondamente negli adolescenti, chiamati al sacerdozio, la stima profonda, soprannaturale, della missione, che il

¹ E. 5, 4.

² Card. A. G. RONCALLI, *Scritti e Discorsi* 3, 654 s.

Signore ha fatto balenare al loro sguardo: *sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei* (1 C. 4, 1). Questo chiede il popolo cristiano: ministri, dispensatori, sacerdoti dell'Altissimo, compresi della propria dignità, e della responsabilità di riportare a Dio tutte le forme della umana società.

Fin dal Seminario, il candidato al sacerdozio è qualche cosa di sacro, di distinto, di separato: il contegno stesso esteriore, anche nella letizia della ricreazione, non ha mai nulla di dissipato, tanto meno di grossolano o di secolare, ma denota qualcuno che si prepara a consacrarsi a Dio: senza affettazione, senza pose, ma come *habitus* che esprime l'interiore armonia dell'anima.

In questa luce prendono rilievo i punti basilari della formazione religiosa: la pietà Eucaristica, che porta con naturalezza il giovane verso l'altare e le anime; pietà profonda, continua, centro di attrazione e di aspirazione per la mente e il cuore, così da diventare in seguito il fulcro dell'attività apostolica; con essa, le devozioni al Santissimo Nome di Gesù, al suo Sacro Cuore e al suo Preziosissimo Sangue, alle quali — come abbiamo detto il 30 giugno scorso, parlando nella Basilica di San Paolo — « è buona cosa incoraggiare sacerdoti e fedeli, avviare specialmente i futuri maestri della generazione a noi contemporanea e di quella che ci seguirà dappresso, a dignità e ad elevazione di alta e più penetrante catechesi, di cui si scorgono qua e là indicazioni interessanti e fervorose ».¹

La devozione alla Madonna, Madre di Gesù e Madre nostra, vuol essere coltivata in senso cattolico, così da moderare la tendenza al soffermarsi nelle piccole effusioni del sentimento, a cui si abbandona talora il popolo nostro: esaltando particolarità locali, piuttosto che i titoli di onore preclari e preminenti di Maria: la sua verginità, la divina maternità, il posto suo accanto alla croce.

E come verso Maria Ssma, così vogliate suggerire ai giovani seminaristi una speciale confidenza verso San Giuseppe, la cui presenza — che abbiamo voluto più risonante nel massimo tempio della cristianità — si rivela assai opportuna nella Santa Chiesa tra gli splendori dell'apostolato universale e dei più insigni dottori e martiri della fede.

Mite, silenzioso, discreto: San Giuseppe è modello perfetto da imitarsi in circostanze che si ripetono in ogni tempo e che esigono abnegazione di sé e abbandono totale in Dio.

Accanto a queste devozioni insostituibili per formare un clero santo e santificatore, ecco ancora la Confessione settimanale, che, unita alla direzione spirituale, è fonte di purificazione e di santificazione, alimento e stimolo di costanti ascensioni spirituali; ecco la meditazione quotidiana, la lettura spirituale, condotta specialmente sui Sacri Testi, gli esami di coscienza, la contemplazione e meditazione dei misteri del Rosario.

2467

3. Quando la preparazione religioso-morale è fondata su queste basi sicure e luminose, allora la *preparazione intellettuale* ne diventa come un aspetto complementare, inserendosi armonicamente in essa, e raggiunge il massimo rendimento per le multiformi esigenze della vita pastorale. Anzitutto una soda formazione filosofica cristiana, secondo i principi, la dottrina e il metodo di San Tommaso, che dia all'allunno di oggi e all'uomo di domani equilibrio di giudizio, profondità di vedute, buon senso e maturità intellettuale. Alla luce di quei principi chiarificatori potranno essere giudicati nel loro giusto valore i vasti movimenti culturali e letterari, le correnti del pensiero moderno, le lacune e i pericoli del tecnicismo. Come infatti osserva il Nostro Predecessore Pio XII di v. m., « aemulatio in veritate quaerenda et propaganda per commendationem doctrinae sancti Thomae non supprimitur, sed excitatur potius ac tuto dirigitur »². Tutto ciò che di bello e di grande ha prodotto e continua a creare lo spirito umano, sarà giudicato così nel suo giusto valore, acquisterà nuovi riflessi per l'azione apostolica, che deve essere mossa dal grande annunzio paolino: *omnia vestra sunt... vos autem Christi, Christus autem Dei* (1 C. 3, 22-23).

¹ OR 2 iul. 1961.

² Alloc. *Sollemnis conventus* ad sacrorum alumnos, 24 iun. 1939: AAS 31, 247. [Cfr. n. 2042].

E per questa visione totale alla luce del piano di Dio, ecco lo studio della teologia, nei suoi meravigliosi trattati, che dischiudono sempre nuovi splendori all'intelletto assetato di verità; studio che viene compiuto nel filiale ossequio al Magistero della Chiesa, cioè del Sommo Pontefice e dei Vescovi uniti con Lui, regola prossima di verità. Ecco i tesori del Libro Divino, nelle armonie congiunte dell'Antico e del Nuovo Testamento; il pensiero dei Padri e dei Dottori; lo splendore dei riti liturgici, approfonditi nella loro genesi e nel loro significato; lo studio della sociologia alla luce dei documenti dei Romani Pontefici; ecco il dispiegarsi della storia della Chiesa, e insieme le altre scienze ausiliarie degli studi teologici, che danno alle menti quella formazione completa, che illumina tutta una vita, e da cui potranno trovare certezze sovrumane tante anime disorientate, confuse, desiderose di verità.

AAS 53, 561-565.

De cura interna et externa Seminariorum De momento Directoris spiritus, deque sanctitate et studio

(Ex Epist. *Pater misericordiarum* ad Em.mum P. D. Rufinum Card. Santos, Archiep. Manilensem, ceterosque Ordinarios Insularum Philippinarum, 22 aug. 1961).

2468

Ante omnia sollertiam et diligentiam laudamus, quibus moti apta domicilia Seminariorum vestris comparastis: ex iis pleraque ampla, salubria, loco edita ac ne numero quidem aedium imparia. Ferme omnes ecclesiasticae ditiones apud vos de suo Seminario gloriari merito possunt, quod quidem aemula certatione unusquisque vestrum in oculis fert, ne congruentibus suae vitae praesidiis unquam careat. Procul dubio si eo quae ad corpora attinent attente prosequenda sunt, ad ea tamen quae mentium animorumque cultum fovent, sacrorum alumnis congruentem, maxime conferendae sunt curae. Etenim Christi sensus, pietas, disciplinae sanctitas, doctrinae studium, christianae humanitatis nitor veri nominis decora Seminariorum sunt, quae ita veluti sacra cenacula constituuntur, ubi spes et flos Ecclesiae abscondito maturescunt aevo. Talia ista esse pro certo habemus itemque hortamur, ut praeclara id genus ornamenta et solidiora usque fiant et sui amplificatione nobiliora, vigilantibus moderatoribus et exemplo vitae suae praecluentibus. Potissimum enim expedit et decet, ut hi adolescentibus animatum fiant exemplar virtutum. Quapropter annitendum vobis summopere est, ut Seminariorum vestrorum rectores et doctores dotibus animi eximii, moribus honorabiles, delectu spectabiles sint...

O b id minime necesse est, fusius vos commoneamus, quantum operae pretium sit, ut in quolibet Seminario spiritualis, quem nuncupant, pater viis Domini expertissimus, doctus et navus sit, qui adolescentes sibi commissos in sacerdotii ascensum quasi manu porrecta perducatur et in conscientiae foro de eorum ecclesiastica vocatione iudicium ferat. Suum ceterorumque moderatorum munus erit surgentia ingenia tenerasque mentes ab illecebris novitatum, a saeculo in voluptates verso amovere, praeis virtutibus, christiana sanitate fulgentibus, eadem imbueri, scilicet devovendi se studio, voluntaria corporis castigatione, firma oboedientia, scientia Cruels, assidua cum Deo familiaritate.

Numquam ex animo decidat evangelico sapore insignis sententia, sacerdotes vitae sanctimoniam salem terrae, doctrina autem lucem esse mundi, cum praesertim veritatis a Deo revelatae magistri sint oporteat. Qua de causa libentissime percepimus postremis hisce annis istis haud exiguas progressionem in studiorum provincia contigisse ob id potissimum, quod studiorum curriculum generatim in unum coactum est ordinem. Quod autem ad humanas litteras attinet, expedit in memoriam revocare ea quae proximus fel. rec. Decessor Noster Pius XII in Apostolica Adhortatione « Menti nostrae » edixit: « Cupimus cumprimis ne litterarum doctrinarumque studiis ii qui futuri sint sacerdotes iis nihil saltem cedant

qui e laicis iuvenibus paris sint disciplinae auditores.¹ Sollicitudo tamen impensior adhibenda est, ut, studiorum ratione quae in publicis adhibetur scholis ob oculos habita, maiore honore et pondere putentur eae disciplinae — praesertim Latinae linguae cultus — quae ecclesiasticae institutioni singulari modo congruant et eius magisterio natura sua propriiores sint.

Post haec in peculiari laude vestra ponimus, quod sollertes cogitationes ad Praeseminaria et Postseminaria, ut aiunt, pressim constituenda confertis. Quidnam utilitatis praebeant huiusmodi ad rem deducta incepta, diuturno rerum usu comprobata, commovere fusius minime nunc attinet: ita procul dubio tutior delectus adulescentium, qui in Seminariis hospitio excipiendi sunt, et novensillum sacerdotum conformatio in re morali, ascetica, sociali absolutior et sacro ministerio, gradatim obeundo, accommodatior fieri solet.

AAS 53, 676-677.

De musica sacra et de usu linguae Latinae in liturgia deque canticis lingua vernacula

(Ex Epist. *Iucunda laudatio* ad Rev. P. D. Hyginum Anglés Pamies, Praesidem Pontificii Instituti Musicae Sacrae, 8 dec. 1961).

2469

Profecto ei spiritualis hereditas servanda et augenda concredita est, quam nemo unus non videt in Ecclesia inaeestimabilis esse momenti et pretii. Spectatissimam profecto causam id agit, cum ad formandos alumnos musica sacra, liturgico adflante spiritu, det operam, qui in divino cultu moderando consilio et actu praecipuas partes sustinebunt. Praeterea ex mandatu et suo excolendorum studiorum genere Romanae liturgicae musices documenta integra servat, incontaminata tradit, diligenter investigat, plane perfecteque docet. Quamquam latius commissa provincia patet, tamen iure meritoque apprime nobilem attribuit locum cantui choralis, mirae et unisonae voci plebis sanctae Dei, qui, a S. Gregorio Magno eius instauratore Gregorianus appellatus, a S. Pio X musicae sacrae fundamentum constitutus est, nec minore sollertia et peritia ad polyphonicum cantum vocalem, saeculis XV et XVI perfectionis fastigia assecutum, ad cantum nostra aetate usitatorem pluribus vocibus concinnatum et ad instrumenti, quod organum dicitur, pulsandi disciplinam et artem discentium convertit ingenia.

Fel. rec. Decessores Nostri Pius XI per Constitutionem Apostolicam *Divini cultus sanctitatem*² et Pius XII per Encyclicas Litteras, quibus initium *Musicae Sacrae disciplinae*,³ religionis studio moti et rerum provisu optimo hac super re complura praescripserunt, quae attente considerari semper oportet ab iis universis, qui commissio sibi officio tenentur; itemque diligenter ponderanda est *Instructio de musica sacra et sacra liturgia*,⁴ quam Sacrum Consilium legitimis ritibus cognoscendis die III Septembris anno MCMLVIII promulgavit.

Delectat Nos ad nonnulla singillatim spectare. Valde id Nobis perplacet, quod istae Latinae linguae in sacra liturgia sollemni secundum praescriptas normas honor exquisita diligentia colitur, tuitio sumitur: haec enim, praeter sibi tribuenda decora, cum Romanae

¹ AAS 42, 687. [Cfr. n. 2218].

² Cfr. AAS 21, 33-41. [Cfr. nn. 1705 s.].

³ Cfr. AAS 48, 5-25.

⁴ Cfr. AAS 50, 630-663. [Cfr. n. 2345].

Ecclesiae sacris modulaminibus acutissime coniungatur, perspicuum est venustumque unitatis signum. Venerandus et augustus sermo, Ecclesiae filiis maternus, indole sua musicis numeris tractabilis, gravis et canorus, incorruptis verbis suis condens veritatis et pietatis thesauros, in sacra liturgia auctoritate acceptus, locum principem obtinere pergat non uno ex nomine oportet. Aptius usque impertienda liturgica catechesis, et ea quae invalescit consuetudo manualium libellorum, quos legentes fideles sacros ritus intellegenter devoteque sequuntur, causam sane praebent, cur publicae preces suos pandant etiam humilibus sensus; atque ita liturgicus progressus apto itinere sincera studia sibi conciliat.

Valde Nobis probandum erit, si apud Institutum istud singulari cum cura excoluntur et docebuntur religiosa cantica, vulgari sermone composita, maiorum usu et more recepta aliaque nova elaboratione musicis notis exornata. In liturgia enim non sollemni huiusmodi et formulae precum et cantica, intra templi saepta iam diu hospitio quodam recepta, spirituales utilitates haud modicas pariunt. Attamen in liturgia sollemni, sive in templis dignitate praecellentibus, sive in parvis aedibus sacris oppidulorum, Latinae linguae regale sceptrum et nobile exercere imperium fas semper erit.

Haud absimili ratione si excitandus est in sacris aedibus multitudinis fidelium popularis concentus — vox una unius caritatis significantissima imago — tamen dignas laude ducimus sollicitudines, quibus tu et bene multi prudentes navique ferimini, ut scholae cantorum in honore habeantur et, ubi lapsae sint vel languerint, restaurentur: scholae cantorum scilicet maiorum templorum et coenobiorum, saepenumero laudibus et memoriis inclitae, et eae quoque, quae in paroeciis, in Seminariis, in ephebeis constitutae sunt aut felici omne constituentur.

Haud tenuis insumendus est labor, sed haud tenuis est messis, quae inde ad Dei amplificandam gloriam et ad christianae vitae provehendum profectum maturescent.

Hactenus haud pauca istae bene peracta sunt, quae meliora quoque et potiora futura haud dubia spe spondent. Valde siquidem gratulamur tibi, dilecte fili, de incrementis, quae, annitente studiosa diligentia tua Musicae Sacrae Institutum istud suscepit.

Praeter alia oblectamenti Nobis causa est, quod nuper, magnifice opitulante viro, cui pro merito Deus praemia attribuat, peculiare istae constitutum est magisterium musicae pro missionalibus regionibus excolendae. Namque populi, quibus Evangelii praecones Dei regnum et lumen afferunt, saepe antiquos musices thesauros possident et nativis cantilenis summopere laetantur. Quare provido consilio prospicitur, cum certatur in eorum spirituale emolumentum illic ortas modulationes colligere, polire et in catholicae religionis usum convertere: ita fiet quoque, ut autochthonae religiosae musicae fundamentum iaciatur.

AAS 53, 811-813.

Institutio "Diei nationalis pro vocationibus ecclesiasticis fovendis"

[Litt. S. C. SEM. ET STUD. UNIV. *L'Ecc.mo Signor* ad Ordinarios Italiae, 20 febr. 1962].

2470

La Sacra Congregazione dei Seminari, nell'accogliere l'unanime e fervente voto per l'istituzione della Giornata, elevato in occasione del Primo Congresso Nazionale Italiano per le Vocazioni Ecclesiastiche, aveva ben presenti le preoccupazioni di Coloro a cui è confidata la responsabilità delle anime, e nel prendere l'iniziativa per realizzarla, ha inteso offrire una nuova felice opportunità per stringere attorno ad essi, in un cuore ed in un'anima sola, tutti i Sacerdoti ed i Fedeli della Nazione, per una approfondita riflessione sull'ineffabile Mistero del Sacerdozio Cattolico e per un'intensa comune preghiera in favore delle Vocazioni Ecclesiastiche.

La Giornata Nazionale trae infatti la sua ispirazione da queste altissime finalità soprannaturali, che già affermate da Pio XII, di f. m., nel Motu Proprio « Cum Nobis », ¹ istitutivo della Pontificia Opera delle Vocazioni Ecclesiastiche, sono state più recentemente riconfermate mediante la paterna parola di S.S. Giovanni XXIII, il quale si compiacceva di dire:

1) « Spetta principalmente al Sacerdote, che è a contatto con la parte sana e aperta del gregge cristiano, far balenare agli occhi dei fedeli, specialmente degli adolescenti e dei giovani, la sublime bellezza dello stato sacerdotale, superiore ad ogni altra pur nobile ed ardua mansione ... Più che lamentare la scarsità e l'insufficienza delle vocazioni in tante parti del mondo, conviene illustrare ai giovani l'ampiezza del campo che attende gli operai della messe, la bellezza dell'ideale sacerdotale ». ²

2) « E soprattutto pregare e far pregare, secondo l'invito suadente di Gesù: "Pregate il padrone della messe, che mandi operai nella sua messe" ». ³

La stessa data della Giornata per le Vocazioni, suggerita da più parti e definitivamente fissata per la seconda Domenica dopo la Pasqua, chiamata anche, nel rito romano, del « Buon Pastore », è apparsa come una favorevole circostanza atta ad avvicinare maggiormente ai Fedeli le verità sul Sacerdozio, con l'ausilio della soave immagine prescelta dal Signore e presentata dalla Sacra Liturgia.

I pastori di anime, quindi, nella predicazione, si sentiranno quasi condotti per mano a infondere nei Fedeli quanto essi ben conoscono circa il Sacerdozio Cattolico e la Vocazione Ecclesiastica, sia per profondità di personale meditazione, sia per esperienza di vita esemplare.

L'avere sottolineato le finalità eminentemente soprannaturali della Giornata Nazionale non significa porre in dimenticanza le altre giornate generalmente denominate « Pro-Seminario », che si svolgono in ogni Diocesi, in diversi tempi, secondo le provate consuetudini locali. Anche la carità ben fatta, soprattutto se presentata al Vescovo per aiutare la formazione del nuovo Clero, è atto di grande valore soprannaturale. Riteniamo tuttavia auspicabile che la Giornata o le Giornate destinate a raccolta di offerte rimangano distinte dalla Giornata Nazionale per le Vocazioni Ecclesiastiche, come peraltro già avviene in numerose Diocesi.

In ogni caso gli Ecc.mi Ordinari conservano la facoltà di procedere gradualmente, per ragionevoli motivi, al passaggio dalle tradizionali Giornate Diocesane alla celebrazione della Giornata Nazionale; come pure all'eventuale distinzione di questa dalle Giornate Pro-Seminario.

Ci piace frattanto ricordare che tra i favori spirituali benevolmente concessi dal Santo Padre di recente e con maggiore ampiezza alla Pontificia Opera delle Vocazioni Ecclesiastiche ed alle Opere Diocesane canoni-

¹ [Cfr. n. 1093].

² Ex Allocut. *E grande convenientibus* I Conventui Nationali Italico Vocationum Ecclesiasticarum, 21 apr. 1961: AAS 53, 308. [Cfr. n. 2458].

³ Ibidem; [cfr. n. 2460]; cfr. L. 10, 2.

camente erette e ad essa aggregate, ve ne sono alcuni che possono in modo particolare interessare la celebrazione della Giornata Nazionale:

1) Indulgenza Plenaria, alle solite condizioni, per gli Iscritti all'Opera Diocesana, nella ricorrenza della Giornata Nazionale;

2) Indulgenza Plenaria per gli Iscritti all'Opera Diocesana che partecipano ad un ritiro spirituale, come di sovente avviene in preparazione alle Giornate per le Vocazioni;

3) Indulgenza Parziale di trecento giorni per ogni atto di pietà compiuto in favore delle Vocazioni Ecclesiastiche, come nel caso delle speciali preghiere durante la Giornata Nazionale;

4) Facoltà per gli Ecc.mi Vescovi di impartire la Benedizione Papale, alle solite condizioni, al termine di funzioni sacre in occasione di riunioni diocesane indette dall'Opera delle Vocazioni, come per lo più avviene nella Giornata per le Vocazioni. ¹

Poichè la preparazione della Giornata Nazionale per le Vocazioni, soprattutto della prima, richiederà una particolare attenzione, rivolgiamo preghiera all'Ecc.za Vostra Rev.ma di volere cortesemente trasmettere al Rev.mo Direttore Diocesano dell'Opera per le Vocazioni ed al Rev.mo Rettore del Seminario alcuni suggerimenti pratici che ci permettiamo di accludere.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De lingua Latina in Ecclesia

(Ex Alloc. *L'incontro coi parroci* ad Urbis curiones sacrosque temporis quadragesimalis concionatores, 22 febr. 1962).

2471

Tutte le lingue hanno avuto nei secoli diritto di cittadinanza nella Chiesa. Dalle antiche lingue orientali delle regioni che furono culla del Cristianesimo, al greco, che fu primo, potente veicolo di diffusione missionaria nel bacino del Mediterraneo; dal latino alle lingue slave, che rivestono forme di singolare solennità e bellezza nelle splendide Liturgie di quei paesi; tutte le lingue, ripetiamo, furono e restano rappresentate nella Chiesa.

Ma particolari circostanze storiche hanno dato un tocco di speciale rilievo alla lingua latina, che fu nobile espressione della civiltà romana, e poté apparire, e di fatto in gran parte lo fu, vincolo di unificazione ed avviamento a pacificazione. Anch'essa fu strumento della diffusione del Vangelo, portato sulle vie consolari, quasi a simbolo provvidenziale della più alta unità del Corpo Mistico. Lo afferma concisamente il Nostro Predecessore — ancora lui — San Leone Magno: « *Disposito namque divinitus operi maxime congruebat, ut multa regna uno confoederarentur imperio, et cito pervios haberet populos praedicatio generalis, quos unius*

¹ Cfr. Rescriptum S. Paenitentiarie Apostolicae, die 9 iun. 1961.

teneret regimen civitatis». ¹ E anche quando le nuove lingue delle singole individualità nazionali europee si fecero strada fino a sostituire l'unica lingua di Roma, questa è rimasta nell'uso della Chiesa Romana, nelle saporose espressioni della Liturgia, nei documenti solenni della Sede Apostolica, strumento di comunicazione dei diversi popoli col centro augusto della cristianità.

Motivi storici e affettivi inducono alla fede e al culto della lingua latina, come è detto nella Costituzione «Veterum sapientia»; ma soprattutto piace qui ricordare l'importanza e il prestigio di questa lingua nel presente momento storico, in cui, insieme con una più sentita esigenza di unità e di intesa fra tutti i popoli, non mancano tuttavia espressioni di individualismo. La lingua di Roma, usata nella Chiesa di rito latino, particolarmente fra i suoi sacerdoti di diversa origine, può ancora oggi rendere nobile servizio all'opera di pacificazione e di unificazione. Lo può rendere anche ai nuovi popoli, che si affacciano fiduciosi alla vita internazionale. Essa infatti non è legata agli interessi di alcuna nazione, è fonte di chiarezza e di sicurezza dottrinale, è accessibile a quanti abbiano compiuto studi medi e superiori; e soprattutto è veicolo di reciproca comprensione, «magni pretii vinculum», secondo le parole di Pio XII.²

AAS 54, 173-175.

De lingua latina rite excolenda in Ecclesia et in Seminariis

(Const. Apost. *Veterum Sapientia*, 22 febr. 1962).

2472 Veterum sapientia, in Graecorum Romanorumque inclusa litteris, itemque clarissima antiquorum populorum monumenta doctrinae, quasi quaedam praenuntia aurora sunt habenda evangelicae veritatis, quam Filius Dei, gratiae disciplinae arbiter et magister, illuminator ac deductor generis humani,³ his nuntiavit in terris. Ecclesiae enim Patres et Doctores, in praestantissimis vetustorum illorum temporum memoriis quandam agnoverunt animorum praeparationem ad supernas suscipiendas divitias, quas Christus Iesus in dispensatione plenitudinis temporum (E. 1, 10), cum mortalibus communicavit; ex quo illud factum esse patet, ut in ordine rerum christianarum instaurato nihil sane perierit, quod verum, et iustum, et nobile, denique pulchrum ante acta saecula peperissent.

Quam ob rem Ecclesia sancta eius modi sapientiae documenta, et in primis Graecam Latinamque linguas, sapientiae ipsius auream quasi vestem, summo quidem honore coluit: atque etiam venerandos sermones alios, qui in orientis plagis floruerunt, quippe cum ad humani generis profectum et ad mores conformandos haud parum valerent, in usum re-

¹ Sermo 82: ML 54, 423.

² Alloc. *Magis quam*, 23 sept. 1951: AAS 43, 737.

³ TERTULL., *Apol.* 21: ML 1, 394.

cepit; iidemque sive in religiosis caerimoniis sive in Sacrarum Scripturarum interpretatione adhibiti, usque ad praesens tempus in quibusdam regionibus, perinde ac vivacis antiquitatis numquam intermissae voces, vigerunt.

Quarum in varietate linguarum ea profecto eminet, quae primum in Latii finibus exorta, deinde postea mirum quantum ad christianum nomen in occidentis regiones disseminandum profecit. Siquidem non sine divino consilio illud evenit, ut qui sermo amplissimam gentium consortionem sub Romani Imperii auctoritate saecula plurima sociavisset, is et proprius Apostolicae Sedis evaderet¹ et, posteritati servatus, christianos Europae populos alios cum aliis arto unitatis vinculo coniungeret.

Suae enim sponte naturae lingua Latina ad provehendum apud populos quoslibet omnem humanitatis cultum est peraccommodata: cum invidiam non commoveat, singulis gentibus se aequabilem praestet, nullius partibus faveat, omnibus postremo sit grata et amica. Neque hoc neglegatur oportet, in sermone Latino nobilem inesse conformationem et proprietatem; siquidem loquendi genus pressum, locuples, numerosum, maiestatis plenum et dignitatis² habet, quod unice et perspicuitati conducit et gravitati.

2473

His de causis Apostolica Sedes nullo non tempore linguam Latinam studiose asservendam curavit eamque dignam existimavit, qua tamquam magnifica caelestis doctrinae sanctissimarumque legum veste³ uteretur ipsa in sui exercitatione magisterii, eademque uterentur sacrorum administri. Hi namque ecclesiastici viri, ubicumque sunt gentium, Romanorum sermone adhibito, quae sunt Sanctae Sedis promptius comperire possunt, atque cum ipsa et inter se expeditius habere commercium.

Eam igitur, adeo cum vita Ecclesiae conexam, scientia et usu habere perceptam, non tam humanitatis et litterarum, quam religionis interest,⁴ quemadmodum Decessor Noster imm. mem. Pius XI monuit, qui, rem ratione et via persecutus, tres demonstravit huius linguae dotes, cum Ecclesiae natura mire congruentes: Etenim Ecclesia, ut quae et nationes omnes complexu suo contineat, et usque ad consummationem saeculorum sit permansura..., sermonem suapte natura requirit universalem, immutabilem, non vulgarem.⁵

Nam cum ad Ecclesiam Romanam necesse sit omnem convenire ecclesiam,⁶ cumque Summi Pontifices potestatem habeant vere episcopalem, ordinariam et immediatam tum in omnes et singulas Ecclesias, tum in omnes et singulos pastores et fideles⁷ cuiusvis ritus, cuiusvis gentis,

¹ Epist. S. Cong. Stud. *Vehementer sane*, ad Epis. universos, 1 iul. 1908; [cfr. n. 1260]; Cfr. etiam Epist. Ap. PII XI, *Unigenitus Dei Filius*, 19 mart. 1924: AAS 16, 141.

² PIUS XI, Epist. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922: AAS 14, 452-453. [Cfr. n. 1594].

³ PIUS XI, Motu Proprio *Litterarum Latinarum*, 20 oct. 1924: AAS 16, 417. [Cfr. n. 1631].

⁴ PIUS XI, Epist. Apost. *Officiorum omnium*: AAS 14, 452. [Cfr. n. 1594].

⁵ Ibid.

⁶ S. IREN., *Adv. Haer.* 3, 3, 2: MG 6, 848.

⁷ Cfr. CIC c. 218, § 2.

cuiusvis linguae, consentaneum omnino videtur ut mutui commercii instrumentum *universale* sit et aequabile, maxime inter Apostolicam Sedem et Ecclesias, quae eodem ritu Latino utuntur. Itaque tum Romani Pontifices, si quid catholicas gentes docere volunt, tum Romanae Curiae Consilia, si qua negotia expediunt, si qua decreta conficiunt, ad universitatem fidelium spectantia, semper linguam Latinam haud secus usurpant, ac si materna vox ab innumeris gentibus accepta ea sit.

Neque solum universalis, sed etiam *immutabilis* lingua ab Ecclesia adhibita sit oportet. Si enim catholicae Ecclesiae veritates traderentur vel nonnullis vel multis ex mutabilibus linguis recentioribus, quarum nulla ceteris auctoritate praestaret, sane ex eo consequeretur, ut hinc earum vis neque satis significanter neque satis dilucide, qua varietate eae sunt, omnibus pateret; ut illinc nulla communis stabilisque norma haberetur, ad quam ceterarum sensus esset expendendus. Re quidem ipsa, lingua Latina, iamdiu adversus varietates tuta, quas cotidiana populi consuetudo in vocabulorum notionem inducere solet, fixa quidem censenda est et immobilis; cum novae quorundam verborum Latinorum significationes, quas christianarum doctrinarum progressio, explanatio, defensio postulerunt, iamdudum firmae eae sint rataeque.

Cum denique catholica Ecclesia, utpote a Christo Domino condita, inter omnes humanas societates longe dignitate praestet, profecto decet eam lingua uti *non vulgari*, sed nobilitatis et maiestatis plena.

Praetereaque lingua Latina, quam *dicere catholicam vere possumus*,¹ utpote quae sit Apostolicae Sedis, omnium Ecclesiarum matris et magistrae, perpetuo usu consecrata, putanda est et *thesaurus ... incomparandae praestantiae*,² et quaedam quasi ianua, qua aditus omnibus patet ad ipsas christianas veritates antiquitus acceptas et ecclesiasticae doctrinae monumenta interpretanda;³ et vinculum denique peridoneum, quo praesens Ecclesiae aetas cum superioribus cumque futuris mirifice continetur.

2474 Neque vero cuique in dubio esse potest, quin sive Romanorum sermoni sive honestis litteris ea vis insit, quae ad tenera adolescentium ingenia erudienda et conformanda perquam apposita ducatur, quippe qua tum praecipuae mentis animique facultates exerceantur, maturescant, perficiuntur; tum mentis sollertia acuatur indicandique potestas; tum puerilis intellegentia aptius constituatur ad omnia recte complectenda et aestimanda; tum postremo summa ratione sive cogitare sive loqui discatur.

Quibus ex reputatis rebus sane intellegitur cur saepe et multum Romani Pontifices non solum linguae Latinae momentum praestantiamque in tanta laude posuerint, sed etiam studium et usum sacris utriusque cleri administris praeceperint, periculis denuntiatis ex eius negligentia manantibus.

¹ Cfr. Pius XI, Epist. Ap. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922: AAS 14, 453; [cfr. n. 1594].

² Pius XII, Alloc. *Magis quam*, 23 nov. 1951: AAS 43, 737.

³ Leo XIII, Epist. Encycl. *Depuis le jour*, 8 sept. 1899; *Acta Leonis XIII* 19, 166. [Cfr. n. 1111].

Iisdem igitur adducti causis gravissimis, quibus Decessores Nostri et Synodi Provinciales,¹ Nos quoque firma voluntate enitumur, ut huius linguae, in suam dignitatem restitutae, studium cultusque etiam atque etiam provehatur. Cum enim nostris temporibus sermonis Romani usus multis locis in controversiam coeptus sit vocari, atque adeo plurimi quid Apostolica Sedes hac de re sentiat exquirant, in animum propterea induximus, opportunis normis gravi hoc documento editis, cavere ut vetus et numquam intermissa linguae Latinae retineatur consuetudo, et, sicubi prope exoleverit, plane redintegretur.

Ceterum qui sit Nobismetipsis hac de re sensus, satis aperte, ut Nobis videtur, declaravimus, cum haec verba ad claros Latinitatis studiosos fecimus: *Pro dolor, sunt sat multi, qui mira progressionem artium abnormiter capti, Latinitatis studia et alias id genus disciplinas repellere vel coërcere sibi sumant ... Hac ipsa impellente necessitate, contrarium prosequendum iter esse putamus. Cum prorsus in animo id insideat, quod magis natura et dignitate hominis dignum sit, ardentius acquirendum est id, quod animum colat et ornet, ne miseri mortales similiter ac eae, quas fabricantur, machinae, algidi, duri et amoris expertes exsistant*.²

Quibus perspectis atque cogitate perpensis rebus, certa Nostri muneris conscientia et auctoritate haec, quae sequuntur, statuimus atque praecipimus.

2475 1. Sacrorum Antistites et Ordinum Religiosorum Summi Magistri parem dent operam, ut vel in suis Seminariis vel in suis Scholis, in quibus adulescentes ad sacerdotium instituuntur hac in re Apostolicae Sedis voluntati studiose obsequantur omnes, et hisce Nostri praescriptionibus diligentissime pareant.

2476 2. Paterna iidem sollicitudine caveant, ne qui e sua ditione, novarum rerum studiosi, contra linguam Latinam sive in altioribus sacris disciplinis tradendis sive in sacris habendis ritibus usurpandam scribant, neve praedudicata opinione Apostolicae Sedis voluntatem hac in re extenuent vel perperam interpretentur.

2477 3. Quemadmodum sive Codicis Iuris Canonici (can. 1364) sive Decessorum Nostrorum praeceptis statuitur, sacrorum alumni, antequam studia proprie ecclesiastica inchoent, a peritissimis magistris apta via

¹ Cfr. *Collectio Lacensis*, praesertim: vol. III, 1018 s. (Conc. Prov. *Westmonasteriense*, a. 1859); vol. IV, 29 (Conc. Prov. *Parisiense*, a. 1849); vol. IV, 149, 153, (Conc. Prov. *Rhemense*, a. 1849); vol. IV, 359, 361 (Conc. Prov. *Avenionense*, a. 1849); vol. IV, 394, 396 (Conc. Prov. *Burdigalense*, a. 1850); vol. V, 61 (Conc. *Strigoniense*, a. 1858); vol. V, 664 (Conc. Prov. *Colocense*, a. 1863); vol. VI, 619 (Synod. *Vicariatus Suchnensis*, a. 1803).

² Ad Conventum internat. «Ciceronianis Studiis provehendis», 7 sept. 1959; in *Discorsi Messaggi Colloqui del Santo Padre Giovanni XXIII*, I, pp. 234-235; Cfr. etiam Alloc. Ad cives dioecesis Placentinae Romam peregrinantes habita, 15 apr. 1959; OR, 16 apr. 1959; Epist. *Paler Misericordiarum*, 22 aug. 1961: AAS 53, 677; Alloc. in sollemni auspiciatione Collegii Insularum Philippinarum de Urbe habita, 7 oct. 1961: OR, 9-10 oct. 1961; Epist. *Iucunda laudatio*, 8 dec. 1961: AAS 53, 812.

ae ratione congruoque temporis spatio lingua Latina accuratissime imbuantur, hanc etiam ob causam, ne deinde, cum ad maiores disciplinas accesserint... fiat ut prae sermonis inscitia plenam doctrinarum intelligentiam assequi non possint, nedum se exercere scholasticis illis disputationibus, quibus egregie iuvenum aevuntur ingenia ad defensionem veritatis.¹ Quod ad eos quoque pertinere volumus, qui natu maiores ad sacra capessenda munia divinitus vocati, humanitatis studiis vel nullam vel nimis tenuem tradiderunt operam. Nemini enim faciendus est aditus ad philosophicas vel theologicas disciplinas tractandas, nisi plane perfecteque hac lingua eruditus sit, eiusque sit usu praeditus.

2478 4. Sicubi autem, ob assimilata studiorum rationem in publicis civitatis scholis obtinentem, de linguae Latinae cultu aliquatenus detractum sit, cum germanae firmaeque doctrinae detrimento, ibi tralatitium huius linguae tradendae ordinem redintegrari omnino censemus; cum persuasum cuique esse debeat, hac etiam in re, sacrorum alumnorum institutionis rationem religiose esse tuendam, non tantum ad disciplinarum numerum et genera, sed etiam ad earum docendarum temporis spatia quod attinet. Quodsi, vel temporum vel locorum postulante cursu, ex necessitate aliae sint ad communes adiciendae disciplinae, tunc ea de causa aut studiorum porrigatur curriculum, aut disciplinae eadem in breve cogantur, aut denique earum studium ad aliud reiciatur tempus.

2479 5. Maiores sacraeque disciplinae, quemadmodum est saepius praescriptum, tradendae sunt lingua Latina; quae ut plurimum saeculorum usu cognitum habemus, aptissima existimatur ad difficillimas subtilissimasque rerum formas et notiones valde commode et perspicue explicandas;² cum superquam quod propriis ea certisque vocabulis iam pridem aucta sit, ad integritatem catholicae fidei tuendam accommodatis, etiam ad inanem loquacitatem recidendam sit non mediocriter habilis. Quocirca qui sive in maximis Athenaeis, sive in Seminariis has profitentur disciplinas, et Latine loqui tenentur, et libros, scholarum usui destinatos, lingua Latina scriptos adhibere. Qui si ad hisce Sanctae Sedis praescriptionibus parendum, prae linguae Latinae ignorance, expediti ipsi non sint, in eorum locum doctores ad hoc idonei gradatim sufficiantur. Difficultates vero, si quae vel ab alumnis vel a professoribus afferantur, hinc Antistitem et Moderatorum constantia, hinc bono doctorum animo eae vincantur necesse est.

2480 6. Quoniam lingua Latina est lingua Ecclesiae viva, ad cotidie succrescentes sermonis necessitates comparanda, atque adeo novis iisque aptis et congruis ditanda vocabulis, ratione quidem aequabili, universalis et cum veteris linguae Latinae ingenio consentanea — quam scilicet rationem et Sancti Patres et optimi scriptores, quos *scholasticos* vocant, secuti sunt — mandamus propterea S. Consilio Seminariis Studio-

¹ Pius XI, Epist. Ap. *Officiorum omnium*: AAS 14, 453; [cfr. n. 1594].

² Epist. S. C. Studiorum *Vehementer sane*, 1 iul. 1908; [cfr. n. 1261].

rumque Universitatibus praeposito, ut Academicum Latinitatis Institutum condendum curet. Huic Instituto, in quo corpus Doctorum conflatur oportet, linguis Latina et Graeca peritorum, ex variisque terrarum orbis partibus arcessitorum, illud praecipue erit propositum, ut — haud secus atque singularum civitatum Academiae, suae cuiusque nationis linguae provehendae constitutae — simul prospiciat congruenti linguae Latinae progressionem, lexico latino, si opus sit, additis verbis cum eius indole et colore proprio convenientibus; simul scholas habeat de universa cuiusvis aetatis Latinitate, cum primis de christiana. In quibus scholis ad pleniorum linguae Latinae scientiam, ad eius usum, ad genus scribendi proprium et elegans ii informabuntur, qui vel ad linguam Latinam in Seminariis et Collegiis ecclesiasticis docendam, vel ad decreta et indicia scribenda, vel ad epistolarum commercium exercendum in Consilio Sanctae Sedis, in Curia dioecesium, in Officiis Religiosorum Ordinum destinantur.

2481 7. Cum autem lingua Latina sit cum Graeca quam maxime coniuncta et suae conformatione naturae et scriptorum pondere antiquitus traditorum, ad eam idecirco, ut saepe numero Decessores Nostri praeceperunt, necesse est qui futuri sunt sacrorum administri iam ab inferioris et medii ordinis scholis instituantur; ut nempe, cum altioribus disciplinis operam dabunt, ac praesertim si aut de Sacris Scripturis aut de sacra theologia academicos gradus appetent, sit ipsis facultas, non modo fontes Graecos philosophiae scholasticae, quam appellant, sed ipsos Sacrarum Scripturarum, Liturgiae, Ss. Patrum Graecorum primiformes codices adeundi probeque intellegendi.¹

2482 8. Eidem praeterea Sacro Consilio mandamus, ut linguae Latinae docendae rationem, ab omnibus diligentissime servandam, paret, quam qui sequantur eiusdem sermonis iustam cognitionem et usum capiant. Huiusmodi rationem, si res postulaverit, poterunt quidem Ordinarios coetus aliter digerere, sed eius numquam immutare vel minuere naturam. Verumtamen iidem Ordinarii consilia sua, nisi fuerint a Sacra Congregatione cognita et probata, ne sibi sumant efficere.

Extremum quae hac Nostra Constitutione statuimus, decrevimus, ediximus, mandavimus, rata ea omnia et firma consistere et permanere auctoritate Nostra Apostolica volumus et iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus, etiam peculiari mentione dignis.

AAS 54, 129-135.

¹ LEO XIII, Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893: *Acta Leonis XIII*, 13, 342; Epist. *Plane quidem intelligis*, 20 mai. 1885, *Acta* 5, 63-64; Pius XII, Alloc. *Magis quam*: AAS 43, 737.

Sacerdotes congrue formentur pro hodierni temporis necessitatibus

(Ex Alloc. *Legentibus Nobis*, post exactos labores IV Commissionis Centralis Concilio Oecumenico Vaticano II apparando, 27 febr. 1962).

2483

Recens confectum rationarium, quod latissimas regiones Americae Latinae et etiam alias aliarum continentium terrarum spectat, sane causa est, cur magna trepidatio occupet pectora, ac perinde actiosa excitet totius Ecclesiae studia, ut meliore quo fieri possit modo tantis necessitatibus consulatur. Ut feliciter attingatur culmen veri honoris, ad sacerdotalem dignitatem spectantis, cui Dominus Iesus Christus absolutae consecrationis indelebile signum impressit — dicimus morum innocentiam, caritatis et alacritatis excitos sacros ignes, adsidue precandi et se devovendi consuetudinem — oportet sane variae quaestiones ad ecclesiasticam vocationem, ad temperationem et structuram Seminariorum et ephaeorum, novae aetati consentaneam, probe et plane exsolvantur.

Prospiciendum est, ut sacrorum alumni doctrinas sacras sibi acquirant, et moderate etiam saeculares disciplinas et litteras discant, itemque ut congruenter rei ea omnia excogitentur et disponantur, quibus quam maxime Evangelii diffusio et progressio continetur.

Hodierni tamen temporis condiciones atque adversa rerum adiuncta haud raro christianis praeteritarum aetatum institutis et moribus prorsus adversantur: quin immo in eo esse videntur, ut multos e sacerdotali ordine ad vehementissimos maerores cruciatusque perpetiendos perducant, qui a Sancto Ignatio Antiocheno in epistula ad Romanos tam significanter descripti sunt: «Ignis, crux, bestiae, confractio ossium, membrorum divisio et totius corporis contritio et tota tormenta».¹

Haec, quae nunc breviter commoto animo attingimus, Nobis suadet *caritas Christi*, quae in omnibus apostolici muneris praegravibus oneribus *urget Nos*,² quaeque nos monet ad ea aperto in lumine collocanda, unde Sanctae Ecclesiae prospera futura condicio quasi e primario capite proficiscitur: inter quae priorem obtinent locum nova, frequentissima, sanctoque vigore praedita agmina sacerdotum, qui sancti sint ceterosque sanctificent.

Communia studia et sollicitudines Nostris plane coniungi debent, ut adulescentes, in sortem Domini vocati, opportuna inveniant auxilia ad capessenda munera, quae eos manent: sacerdotes, qui animorum curam agunt, sacras vocationes ut oculorum pupillam custodiant atque foveant; sodales ab actione catholica; scholae conformandis ad christiana praecepta pueris; ac praesertim patres matresque familias, in quorum tutela tenella germina crescunt. Hic referre Nobis liceat, quae in epistula scriptissimus ad saecularem memoriam recolendam beatae mortis Sancti Gabrielis a Virgine Perdolente: «Si in domestico convictu pietas viget, vitae inte-

¹ MG 5, 692 A.

² Cfr. 2 C. 5, 14.

gritas floret, christianae legis auctoritas obtinet, facile ibi, divina operante gratia, semina ponuntur vocationis ad vitam sacerdotalem et religiosam, et fundamenta iaciuntur sanctitatis».³

AAS 54, 176-177.

Ordinationes ad Constitutionem Apost. «Veterum Sapientia»
rite exsequendam

(Ex Decreto S. C. de Sem. et Stud. Univ., 22 apr. 1962).

2484

SACRUM LATINAE LINGUAE DEPOSITUM, quod Petri Cathedra a primis saeculis sancto semper custodit habuitque perspicuum venustumque unitatis signum ac veritatis christianae integre tuendae propagandaeque ac rituum sacrorum validissimum instrumentum, SS^{mus} Dominus noster Ioannes Pp. XXIII a neglectu et impugnationibus firmiter vindicavit, ac ratum in Ecclesia confirmatumque edixit. Apostolica enim Constitutione «Veterum sapientia»⁴ quam sollemni ritu die 22 Februarii sua ipsius manu subsignavit in Petriana Basilica, fundamenta iacit traditque praecepta, quibus haec lingua Ecclesiae propria et cum Ecclesiae vita perpetuo coniuncta, in antiquum gloriae et honoris locum restituitur.

Quantum vero difficultatis et laboris instauratio haec praestantissima et necessaria habeat, cum ex praesenti studii ususque latinae linguae infelici condicione, tum ex locorum, temporum hominumque adiunctis, nemo equidem ignorat, eoque minus hoc Sacrum Studiorum Concilium, ut iam in Epistola ad Excellentissimos locorum Ordinarios die 27 Oct. 1957 data,⁵ animadvertit.

At vero non difficultatibus vinci, sed eas vincere nos docet vita fidesque christiana, ubi ardui aliquid, sed nobile et necessarium, est assequendum. Si quid igitur adsidui operis et laboris hac instaurazione efficiendum proponitur, id erit nostris conatibus incitamentum ad eos percipiendos fructus, quos merito Ecclesia a prompto et alacri singulorum animo — at eorum potissimum, qui ad haec suo tenentur officio — exspectat, his praesertim gravissimis vitae temporibus, quibus per universale Concilium Vaticanum II ad christiani populi unitatem assequendam confirmandamque tota adlaborat. «Nunc maxime meminisse iuvat — aiebat Summus Pontifex in sermone quo et Constitutionem de lingua latina promulgabat⁶ — huius linguae momentum et praestantiam, cum ea decurrant tempora, quibus unitatis mutuaeque populorum coniunctionis necessitas acrius sentitur, nec desunt tamen imprudentes ad eam infringendam conatus. Etenim latina lingua, a Latina Ecclesia adhibita, etiamnunc potest, praesertim vero inter eius sacros diversarum gentium administratos, magno esse usui ad animos, extinctis dissensionibus, reconciliandos. Magno et novis populis esse potest usui, qui civilem gentium consortium fidentes ingrediuntur, cum nullius gentis commodis bonisque sit peculiariter adstricta vel faveat, fons omnibus exstet perspicuae tutaeque doctrinae, sit iis ad intellegendum facilis, qui humanitatis studia peregerint, sit praecipue mutuae intelligentiae instrumentum atque *magni pretii vinculum*».

Edocet nos Ecclesiae historia nullis difficultatibus non praesto esse remedium, dummodo eius necessitatis habeatur persuasio et omnium, sacrorumque praesertim ministrorum, prompta docilisque accedat voluntas ad illud adhibendum. Quod idem ipsa latinae linguae

¹ Ep. *Sanctitatis alitrix*: AAS 54, 164.

² AAS 54, 129-135; [cfr. nn. 2472-2482].

³ Epist. *Latinam excolere linguam*, 27 oct. 1957; AAS 50, 292-296; [cfr. nn. 2335-2338].

⁴ AAS 54, 173-175; [cfr. n. 2471].

vita probat luculentissime. Iacuit enim pluries latina lingua, temporum iniquitate veluti oppressa, at rursus floruit renovata semper, cum eam tota ipsa Ecclesia quasi commune patrimonium, sanctum ac venerandum, sollicite defenderet ac strenue sustentaret.

Instaurari potuit pluries, cum magis etiam quam nostra aetate iacebat, ut, post merovingiam barbariem, potuit in Gallia per Pipinum et Carolum Magnum albescente saeculo IX; potuit iterum saeculo XII altius insurgere ac fieri mirabile Philosophiae ac Theologiae vehiculum; potuit praecipue saeculis XV-XVI ita renasci et extolli perfectissima, ut Ciceronis Augustique aetas reddita nobis fuisse videretur.

Potest igitur etiam nunc instaurari, si debitum huic studio tempus ac potiores partes tribuantur nec tot aliis obruatur ac paene suffocetur disciplinis, quae in publicis scholis succrevit; si ratio docendi magis ad illam antiquitus traditam accedat, ita ut usus loquendi scribendique latine comparetur; si praeceptores bene parati, Latinae linguae cognitione et usu experti et paedagogicis dotibus instructi, ex dissitis etiam locis — ut a latinistis instauratoribus saepe factum esse constat — accersiti, ad hoc munus designentur; si Latinae linguae exercitatio privatim et in peculiaribus scholis continuetur etiam inter altiora studia ecclesiastica, et in his praescriptus huius linguae usus religiose servetur; si omnis in ea docenda discendaque ponatur cura, industria, alacritas, quales in rebus maximi momenti et pretii solent ac debent adhiberi; si, denique ac praecipue, summum Ecclesiae bonum spectetur et certa ac firma Summorum Pontificum voluntas attendatur eique prompta oboedientia ac debito obsequio obtemperetur.

Hoc Sacrum Consilium Seminariis et Studiorum Universitatibus praepositum, prompto animo obtemperans mandato Constitutionis Apostolicae « Veterum sapientia », omni sedulitate accuravit huius linguae docendae discendaeque rationem, idoneam sane ad eius instaurationem plene et efficaciter consequendam.

Has igitur Ordinationes Seminariis, Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum tradit easdemque religiose servandas praescribit.

CAPUT I

Normae Generales

2486

ART. I. - *De rationibus studiorum singularum gentium ad normas « Ordinationum » accommodandis.*¹

§ 1. Cum variae studiorum rationes in singulis gentibus earumque ecclesiasticis scholis vigentes, interdum, quod ad Latinae linguae studium attinet, impares sint ad plenam huius linguae scientiam et usum consequendum, vario modo erunt, ad normas ab his Ordinationibus constitutas, accommodandas, ut plene finem assequi possint neque ulla detur excusatio de non obtento proposito.

Partim igitur cedat oportet publica studiorum ratio, si componi nequeat cum plena et propria studiorum ecclesiastici viri institutione et cum ea in Latina lingua formatione quae a Constitutione Apostolica et Ordinationibus in omnibus sacris administris requiritur et praecipitur.

§ 2. Ut hae Ordinationes fideliter servantur, atque ut vigentes in singulis gentibus studiorum rationes ad easdem rite accommodentur, unusquisque Nationis Episcopi quibusdam peritis viris hoc munus committant, ut, pro locorum adiunctis, una eademque sit, in eadem Natione, huius studii ratio, utique Sacrae Congregationi recognoscenda et probanda.

¹ *Const. Apost.* n. 8: AAS 54, 135; [cfr. 2482].

§ 3. Cum vero in fidei Apostolicae Constitutionis et harum Ordinationum executione, primis praesertim temporibus, variae pro locorum temporumque condicionibus oriri possint difficultates, Sacra Studiorum Congregatio peritorum Coetum constituet, cuius auxilio eas ad mentem Constitutionis et Ordinationum solvet, dubia definiet, responsa et consilia dabit, totamque huius rei executionem prosequendam curabit.

2486

ART. II. - *De Latinae linguae magistris.*¹

§ 1. Quod attinet ad linguae Latinae professores in scholis inferioribus et mediis seu humanitatis quas vocant (atque in scholis celsioris ordinis — Seminariis Maioribus et Facultatibus Ecclesiasticis — pro peculiaribus cursibus de interpretatione SS. Patrum, Theologorum, Documentorum Ecclesiae), primum et omnino requirendum est, ut hi apti ac periti in hac lingua sint debitisque praediti paedagogicis dotibus, cum ex ipsis procul dubio pendeat pars maxima felicitis exitus huius institutionis.

§ 2. Antistitem igitur Moderatorumque cura sit eos clericos tempestive deligere, qui ad hoc munus aptiores propensioresque videantur, ac de iis probe formandis parandisque sint solliciti, ut sunt de ceterarum disciplinarum professoribus.

§ 3. Semper in magistris designandis non quantulacumque, sed peculiaris huius linguae scientia in eiusque usu peritia requiratur.

Quam ob rem antequam docere incipiant, debitam doctoris lauream in litteris classicis consecuti sint in aliqua studiorum Universitate, et aptam linguae ac litterarum Latinarum scientiam acquisierint sintque in eiusdem sermonis usu probe exercitati. Quod si in propria natione huiusmodi Facultates non dentur vel minus aptae sint, ad optimas studiorum Universitates in exteris gentes mittantur.

§ 4. Cum autem in plerisque civilibus studiorum Universitatibus fere una philologica eruditio, parum vero usus Latinae linguae spectetur, curent sacrorum Antistites, ut invenes professores, etiam publica laurea donatos, et laudabiliter eos etiam qui in altioribus disciplinis fontes commentari debebunt,² mittant ad aliquod ex Institutis ab hac Sacra Congregatione iam probatis vel constituendis, praesertim vero ad ACADEMICUM LATINITATIS INSTITUTUM ex Constitutione Apostolica « Veterum sapientia » Romae condendum,³ ut comparare sibi possint non modo vivum huius linguae usum in loquendo et scribendo, sed pleniorum etiam Latinitatis Christianae et Medii Aevi cognitionem.

§ 5. Professores Latinae linguae a suo munere ne amoveantur sine gravi causa, at in eo stabiles sint, ut docendo se perficere et excellentiores fieri in dies possint.

§ 6. Idem ne nimis horis docendi onerentur, quare complures numero sint; neque aliis cuiusvis generis occupationibus distineantur.

§ 7. Qui inepti quavis de causa agnoscantur, quique praesertim huic linguae adversentur, tempestive amoveantur, ne, ex falsa indulgentia vel negligentia improbanda, prima adolescentium institutio detrimentum, forte sine remedio, capiat.

§ 8. Ubi periti Latinae linguae professores pauciores in quibusdam locis sint, curent Antistites, donec illorum numerus aequè augeatur, ut eos etiam ab aliis Dioecibus vel a Religiosis petant. Quod mutuum auxilium inter varias, etiam diversae nationis, Dioeceses et inter utrumque Clerum, plurimum conferet et ad instaurationem Latinae linguae iuvandam et ad vinculum solidandum caritatis.

¹ *Ibidem*, nn. 3, 6, p. 133, 134; [cfr. nn. 2477, 2480].

² Cfr. Cap. III, Art. 1, § 3; Cap. IV, Art. 1, § 3.

³ *Const. Apost.* n. 6: AAS 54, 134; [cfr. n. 2480].

2487 ART. III. - De examinibus.

§ 1. Examina — quibus et alumnorum debita huius linguae scientia et docentium in suo munere industria ac peritia comprobatur — summa cum diligentia momentique conscientia habenda sunt. Quaevis igitur indulgentia omnino vitetur in admittendis ad superiores scholas vel ad gradus academicos vel ad ipsum magisterium qui imparati sint vel non satis probati: quaevis enim hac in re facilitas vel remissio detrimentum et illis ipsis affert, cum postea maiores inveniant difficultates claudicantesque semper sint, et ipsi Ecclesiae, cum eius linguam minus intellegant et ament, vel etiam spernant.

§ 2. Propria igitur examina habeantur post singulos annos scholares, iteranda si non fuerint superata, antequam ad superiorem classem fiat accessus; in iis autem habeatur semper oportet (praeter exercitationem componendi, postremis annis) *translatio* ex latina in vernaculam et ex vernacula in latinam linguam, ad verbum primis annis, dein usque expolitius secundum utriusque linguae proprietates genusque dicendi.

§ 3. Pariter examen habeatur post absolutum curriculum studiorum mediorum, idque eiusmodi sit, ut praeter debitam latinae linguae scientiam, comparatum etiam eius sufficientem usum comprobent, ut alumni reapse parati accedant ad superiores disciplinas discendas, easque latine intellegere et proponere valeant.

§ 4. Qui ad Seminarium Maius vel ad Facultates ecclesiasticas admitti cupiunt, neque studia classica peregerint in aliquo Seminario Minore, sed vel in civili aliqua schola vel in aliquo alio collegio, in quo alumni non ad sacerdotium, sed ad publica munia parantur, severius in scientia et usu linguae latinae examinentur, ut non minus parati, quam qui in Seminario Minore studia peregerint, admittantur. Quod si requisitam latinae linguae scientiam non habeant, per conveniens tempus studia classica resumant atque rite perficiant.

§ 5. Ab alumnis, qui ex aliis Institutis vel Seminariis admittuntur in Seminaria interdiocesana et regionalia ad maiores disciplinas discendas, peculiare examen, ad modum colloqui latini vel per aptam scriptiunculam, a Moderatoribus Seminariorum Maiorum exquiratur. Qui haud satis parati inveniantur, non ante admittantur, quam per congruum tempus supplerint quae non perfecerint.

§ 6. Peculiaris adhibenda est cura atque muneris conscientia in iis rite in latina lingua instituendis, qui *nati maiores* ad sacerdotium vocati sunt et nihil vel parum admodum latine didicerunt. Vix enim credi potest quantum haec studia ad maturiorum etiam animos atque ingenia informanda conferant; quantum, contra, tota eorum sacra institutio lacunosa sit, et quantae dein sollicitudini sint moderatoribus, si cursim ac leviter ea peregerint. Ceterum, ut aperte praescribit Constitutio: «Nemini... faciendus est aditus ad philosophicas vel theologicas disciplinas tractandas, nisi plane perfecteque hac lingua eruditus sit, eiusque sit usu praeditus».¹ — Hi igitur alumni:

1° In scholis peculiaribus ad eos recipiendos destinatis ita integram huius studii rationem — etsi citatiore gressu, non tamen perfunctorie ac prope summis labiis — absolvant, ut nihil ex ea, aetatis causa, praetermittant.

2° Huiusmodi studium latinae linguae, antequam studio Philosophiae Scholasticae initientur, saltem per biennium protrahant.

3° Examen subeant ac superent, antequam in Seminarium Maius mittantur; huius autem erit comprobare utrum sufficienti scientia et usu instructi sint.

¹ *Const. Apost.* n. 3: AAS 54, 133; [cfr. n. 2477].

2488 ART. IV. - De latinae linguae pronuntiatione.

Quod ad pronuntiandi rationem attinet, quamvis nihil detrahendum sit ei, quam «classicam» vocant, quaeque, cum sit in pluribus celsioribus praesertim scholis recenter restituta, utique cognoscenda est, attamen, ut iam S. Pius X¹ et Pius XI² monuere, ea pronuntiatio, uniformitatis causa, in usu retineatur, quae «romana» dicitur, quippe quae non modo «intime conexas sit cum instauratione cantus gregoriani, ad cuius numeros modosque formandos multum valuit usitata eo tempore ratio accentuum et pronuntiationis linguae latinae», et maxime apta «ad unitatem liturgicam in dies solidandam»,³ sed etiam sit in usu nunquam intermisso in Ecclesia et in plurium gentium scholis a saeculo circiter quarto, ita ut fere internationalis seu communis evaserit; sitque insuper pronuntiatio, qua legebantur ecclesiastica documenta cum exarata sunt, qua igitur legi etiamnunc debent.

CAPUT II

De communi ratione studii linguae latinae in scholis Humanitatis

2489 ART. I. - De fine huius studii et ratione eum assequendi.⁴

§ 1. Nemo ignorat latinae linguae et humaniorum litterarum vim propriam ad insurgentia ingenia conformanda. His enim potiores mentis animique dotes exercentur, explicantur, perficiuntur; acuitur ingenii acies et indicandi vis; mens ad omnia recte amplectenda et aestimanda redditur aptior; lucidior comparatur ordo in cogitando et loquendo; verborum dicendique proprietas et elegantia suppeditatur; animus non ad unam utilitatis conquisitionem, sed ad altiorem cultum veramque humanitatem efficaciter excolitur; plenior solidiorque acquiritur scientia non romanicarum modo linguarum, sed aliarum etiam cultiorum.

Haec tamen formandae mentis bona, quae una fere a studio latinitatis expectantur in publicis scholis, non eadem una sunt, quae in clericorum institutione attenduntur, quippe in his praecipua ratione spectetur peculiaris illa mens informanda, quae requiritur ad futura munia ecclesiastica rite obeunda.

§ 2. Latinae linguae studium in scholis Humanitatis clericorum eo pariter praecipue tendit, ut sacri ordinis tirores adire possint sacrae Traditionis fontes, ipsa intellegere Pontificum, Conciliorum, Liturgiae monumeta; denique, ut hac lingua uti valeant in maioribus discendis disciplinis, in conscribendis ecclesiasticis documentis et epistolis, in epistolarum commercio habendo cum fratribus ex clero aliarum gentium, denique in disceptationibus ecclesiasticis circa fidei et disciplinae catholicae capita, quae fiunt in conciliis et conventibus ecclesiasticis ex omni gente habendis.

§ 3. Ut autem hunc finem, seu debitam huius linguae scientiam et usum sacri tirores consequantur, huiusmodi studium accommodatum esse debet tum quod ad temporis spatium insumendum attinet, tum ad Auctorum explicandorum quantitatem qualitatemque, tum ad rationem docendi discendique.

¹ *Epist. Votre lettre* ad Ludovicum Ernestum Dubois, Archiep. Bituricensem, 10 iul. 1912: AAS 4, 578; [cfr. n. 1300].

² *Epist. ad Ludovicum Card. Dubois, Archiep. Parisien.*, 28 nov. 1928.

³ S. PIUS X, *Epist. Votre lettre*, l. c.

⁴ *Const. Apost.* § «Neque vero»: AAS 54, 132; [cfr. n. 2474].

ART. II. - De temporis spatio huic studio tribuendo.¹

§ 1. Cum tempus huic studio assignatum in variis gentibus, multis de causis tantopere variet, sive anni spectentur, sive horae singulis hebdomadis ei tributae, tantum temporis in ecclesiasticis scholis erit huic disciplinae dandum, quantum in praesentibus adiunctis necessarium ac sufficiens ad finem eius consequendum censetur. — Hac igitur in re statuitur:

1° Huius studii tempus per annos saltem *septem* est protrahendum pro adolescentibus qui latinitatis scholas in Seminariis incohant, horas vero non minus *sex* primis quinque annis, non minus *quinque* reliquis duobus.

2° Ubi laudabiliter vigeat ratio dandi *octo* vel plures annos litteris latinis, haec ibi omnino retineatur. Quo tempore Auctores deligantur vel secundum propriam loci rationem studiorum, vel secundum schema infra propositum (Art. III, § 3).

Neque praescriptum tempus putetur inutiliter insumptum: si enim alte nunc adolescentibus non egerint in his disciplinis radices, nunquam imbuentur solidioribus, quae sequentur, doctrinis, neque ecclesiasticae institutionis fructus plene percipient.

§ 2. Sic igitur variae disciplinae disponendae contrahendaeque sunt (nisi etiam aliqua vel omnino relinquenda vel ad aliud tempus differenda sit), ut hoc praescriptum temporis spatium Latinae linguae tribuendum omnino servetur.

§ 3. Qui Seminarium vel scholam ecclesiasticam ingrediuntur post unum pluresve annos in hoc studio impensos in publicis scholis, ei cursui assignentur, qui cum eorum vero scientiae gradu conveniat, non autem simpliciter cum numero annorum.

§ 4. - In iis denique gentibus, apud quas Seminarium ex peculiaribus historiae adiunctis habentur quoque pro Collegiis, in quibus et sacri tirores et alii alumni eadem ratione studiorum instituuntur, omnino curandum erit ut haec communis studiorum ratio compleatur rite pro iis, qui ad sacerdotium contendunt, ita ut quae Ordinationes praescribunt circa spatium temporis studio Latinae linguae tribuendum et circa explanandorum Auctorum quantitatem, prorsus serventur et eo, quo ecclesiastica haec institutio spectat, perveniatur.

ART. III. - Auctores explicandi.*

§ 1. In deligendis explicandisque auctoribus, haec fere attendenda sunt: ut gressus fiat a facilioribus ad difficiliore; ut ille eligantur qui probatiore sint latinitate, qui nihil, saltem in delectis ad interpretandum locis, contineant quod adolescentium aures animosque offendant, qui, contra, aliquid contineant, quod et elegantia dictionis et rebus contentis plus conferat ad veram animi iudicii formationem; ut ea varietate sumantur, qua possit veluti prospectus aliquis sat amplius haberi in praecipua Romanorum documenta atque adeo in totas Latinas litteras; ut ea quantitate explanentur, quae sufficiat ad veram Latinae linguae scientiam suppeditandam; denique, ut cum recentioribus Ecclesiae Scriptorumque documentis gradatim coniungantur, quo melius possint alumni puram Latinam linguam discere eandemque ad res novas exprimendas optime accommodatam.

§ 2. His ducti principiis, delectum quemdam Auctorem exhibemus eosque ordine plus minus in scholis recepto disponimus per singulos annos, ita tamen, ut cum Auctorem delectus, tum eorum per annos distributio possit, iustis de causis (ut ex diu inducta consuetudine, ex accommodatione ad publicam huius studii rationem, etc.), aliquantulum mutari, dummodo definita haec *quantitas*, minima et sufficiens, nihil immutetur.

¹ *Const. Apost.* nn. 3-4: AAS 54, 133-134; [cfr. nn. 2477-2478]. — Cfr. S. C. de Sem., Epist. *Latinam excolere*, 27 oct. 1957, n. III: AAS 50, 295; [cfr. n. 2338].

* Cfr. S. C. de Sem. Epist. *Latinam excolere*, 27 oct. 1957, n. II: AAS 50, 295; [cfr. n. 2337].

§ 3. Hi Auctores, igitur, et hac mensura fere deligantur pro singulis annis:

I anno: primum, sententiae integrae et elegantes, ex Auctoribus decerptae; quaedam proverbia et effata memoriter retinenda; altera anni parte, sumi poterunt quaedam ex Vetere et Novo Testamento (ut creatio mundi, narratio de septem fratribus Machabaeis, parabola filii prodigi, ovis perditae, etc.), saltem 100 versiculi, quorum nonnulli etiam memoriae mandandi sunt; forte addi poterit aliqua Phaedri brevior fabella vel brevissima Ciceronis epistula;

II anno: saltem 10 Phaedri fabulae, una alterave Nepotis vita, circiter 20 Ciceronis epistulae, nonnulli breviores dialogi latini (ex Erasmo, Vives, Jac. Pontano, etc.);

III anno: saltem liber ex Caesare, quaedam Ciceronis epistulae, 300 versus ex Ovidio, aliquot hymni Breviaril Romani, quaedam capita ex Catechismo ad Parochos;

IV anno: 3 eclogae Vergilii, 5 elegiae ex Tibullo et Propertio, saltem liber ex Livio, aliquot Ciceronis epistulae et aliquot capita ex Catechismo ad Parochos;

V anno: aliqua oratio Ciceronis, 30 capita ex Sallustio, liber unus ex Aeneide, et alius ex Georgicis; quaedam capita Catechismi ad Parochos;

VI anno: aliquis liber philosophicus Ciceronis (vg. De Amicitia, De Senectute, ex Tusculanis, etc.); 10 carmina Horatii, 5 ex Catullo, liber unus ex Annalibus vel monographiis Taciti; quaedam capita Catechismi ad Parochos.

VII anno: Ars Poetica Horatii; commoedia aliqua Plauti vel Terentii; excerpta ex Lucretio (saltem 300 versus); liber aliquis ex De Officiis Ciceronis, vel rhetoricus Ciceronis aut Quintiliani.

[*VIII-IX anno:* Praeter opera quae vel ex superius tradita distributione restant interpretanda (quod amplius tempus suppetat), vel ex propria loci ratione studiorum explananda sunt, addantur selectae quaedam epistulae ex Plinio et Seneca; selecta ex Christianis latinis Scriptoribus et SS. Patribus (Minucio, Lactantio, Ambrosio, Augustino etc.); ex Documentis Romanorum Pontificum; ex optimis Scriptoribus latinis recentioribus].

§ 4. *Catechismus ad Parochos*, qui saepissime a Summis Pontificibus et Conciliis Provincialibus commendatus, in scholis, ad saeculum usque elapsus, adhibitus est ut liber aureae latinitatis idemque optimus discendae christianae doctrinae textus, semper in manibus habeant alumni a tertio latinitatis anno, quo fiet ut sensim discant aureum Latinum sermonem coniungere cum propria et perspicua lingua documentorum disciplinarumque Ecclesiae.

§ 5. Etsi de vita et scriptis singulorum Auctorum, qui in scholis interpretandi explicandique sunt, iam aliqua notitia exhibita est a Professore antequam opus explicandum aggredieretur, hic tamen debet totum Latinae rei litterariae contextum dare, a *quinto* anno. Recenseantur praecipuorum scriptorum vita, opera, argumenta, momentum historicum vel philosophicum vel poeticum, genus dicendi proprium, imitationes mutationesque ex antiquioribus, alia huiusmodi. Haec autem omnia latine explicentur et librum auditores possideant, qui si latine conscriptus desit, professor poterit vel aliquid dictare vel scripta folia distribuere.

Caveant haec in re ne nimis indulgeant eruditioni, sed ea modo exquirant, quae reapse ad Auctoris vitam, artem, linguam, momentum proprium et ad formationem iudicii animique spectent.

ART. IV. - De ratione docendi discendique linguam latinam.¹

§ 1. Cum Latinae linguae studium postulet praeviam partium orationis seu, quam vocant, *analysis grammaticalis* vel *logicae* cognitionem, alumni rudimenta huiusmodi.

¹ *Const. Apost.* n. 3: AAS 54, 133; [cfr. n. 2477]. — Cfr. S. C. de Sem. Epist. *Latinam excolere*, 27 oct. 1957, n. II: AAS 50, 294; [cfr. n. 2337].

omnino necessaria, per congruum tempus ante doceantur, quam ipsum huius linguae studium incipiant.

§ 2. Ratio docendi latinam linguam sit oportet *ad eius usum assequendum* accommodata. Quare nimia illa philologica farrago, quae in scholis litterariis, altioribus praesertim, prope una viget neque optatos fert huius studii fructus, amputanda erit atque ad veterem docendi rationem redeundum, cuius praecipua capita in memoriam infra revocabimus (§§ 8-10).

§ 3. Cum in latina sacrorum tironum institutione, huius linguae plena scientia et usus spectanda et assequenda sint, *grammatica institutio* non perfunctorie ac leviter tradenda est, sed plene et recte; gradatim quidem pro auditorum captu, et semper cum ipsa textuum comparatione et lectione coniuncta.

§ 4. *Pars igitur theoria* ita fere dividi potest, ut 1° anno tradatur phonetica et morphologia integra, etsi summario modo; accedat 2° anno repetitio generalis morphologiae, quae complenda erit in sua parte magis anomala, et praeterea pars syntaxis, quae concordantiam casuum spectat; 3° anno absolvatur syntaxis temporum et modorum; 4° anno syntaxis resumatur et perficiatur in partibus etiam difficilioribus; 5° anno prosodia et metrica plene, etsi summario modo, doceatur, neque interim syntaxis repetitio neglegatur; 6° et 7° anno, non modo stili praeccepta tradantur breviter, sed etiam grammatica, syntaxis et metrica (hexametrika, horatiana et hymnica) in Auctoribus ipsis legendis, commentandis, vertendis detegatur et resumatur.

§ 5. Praecepta grammaticae (quae omnia, praeter ea quae interim prudenter praetereunda sunt, memoria sunt bene tenenda) facili ac perspicua ratione magister explicet, sine quaestionibus de nugis, at crebris earundem rerum repetitionibus. In exemplis, quibus pueri doceantur quemadmodum illa sint ad loquendi scribendique usum accommodanda, magister occupetur, potius quam in omnibus, utilibus, inutilibus, hic inde magno studio congerendis; quare summo studio seligat quae admodum significantia et utilia sint, ita ut eius schola sapientia eluceat.

§ 6. *In deligendis grammaticis magna adhibeatur cura*, ut cum certam et perspicuam, tum plenam etiam contineant doctrinae tractationem. Non igitur, praesertim in primis scholis, sint nimis eruditione minutis refertae; neque tamen simpliciores levioresque, cum usus linguae, in scribendo et loquendo, perspectam admodum requirat eius doctrinam atque naturam. Perutile autem erit unam tantum sequi pro integro curriculo, ut discipuli eam perspectam et deinde semper comitem fidelem habeant, quam consulant cum dubium aliquod oriatur.

§ 7. Secundum antiquitus traditam rationem docendi, iam diu fere ubique non sine detrimento intermissam (quae tamen nostris diebus magis magisque aestimatur atque, ad recentiora scientiae paedagogicae praeccepta scite accommodata, apte excolitur), *usus latine loquendi in ipsas praelectiones, interrogationes, repetitiones inducatur*.

Textus ipse syntaxis latine conscriptus sit, vel ipse magister breviter praeccepta latine tradat, quae ut memoriter a discipulis retineantur ac recitentur curabit.

§ 8. Magni igitur facienda est *exercitatio*, quae varia ratione in scholis latinitatis haberi potest, gradatim tamen et congruenter ad doctrinae gradum uniuscuiusque scholae.

1) Discipuli exerceantur in *declinandis* primum formis regularibus, dein formis etiam anomalis usitatissimis, quas memoriae omnes mandent; in eisque diligentissime, diversorum generum et nominibus et verbis ad declinandum propositis, insistant.

2) Altera exercitatio erit *memoriae*, ita ut non modo grammaticae praecipua saltem praeccepta ad verbum (ut clare et firmiter retineantur, quasi artis cuiusdam formulae), sed etiam selectae sententiae et dicta, lectissimi tum poetarum tum oratorum loci memoriae mandentur ac recitentur.

3) Pariter exerceantur *interrogationibus* de praecceptis grammaticae, etc., de argumento Auctorum, de explanatione significationum verborum: in primis autem scholis vernaculâ linguâ, dein latine; primum, eorum quae explicata et adnotata sunt, hisdem prope verbis, dein propriis.

4) Plurimi fiat exercitatio *loquendi*, bene tamen et polite, ita ut, si in aliqua re peccarint alumni, statim a magistro corrigantur; qui et selecta de rebus communioribus verba suppeditabit.

5) *Scriptio*, quae praecipua ratio est perveniendi ad plenam linguae scientiam et usum, fiat nunc inter scholas extemporaliter, nunc inter privatum studium; in superioribus autem scholis, alternis soluta et ligata oratione bis saltem in hebdomada; argumentum proponatur vel iam explicatum vel simpliciter enuntiatur; in carminibus metricis pangendis (qui maximus labor maximos etiam, si non ipsius poëseos, certe saltem scientiae linguae et metricae latinae fructus afferre solet), primum magister versus aliquos, dissoluto ordine verborum proponat, quos discipuli adstringant rursus; dein ipsi, suis viribus, et certo aliquo metro pangant.

6) *Numquam desit conversio ex vernacula lingua in latinam et ex latina in vernaculam*, quae si fiat proprie et secundum utriusque genus dicendi, plurimum confert ad utriusque linguae plenioris scientiam acquirendam, indolem detegendam, et ad mentes reapse informandas.

7) *Auctorum explicatio*, ad modum praelectionis professoris, ab uno, ceteris audientibus, facienda.

§ 9. *Praelectio*, in qua professoris eruditio, peritia, industria, efficacitas maxime elucent, instrumentum est praecipuum ad felicem huius institutionis exitum assequendum. Ea sit in primis scholis simplex et vulgari tantum sermone; post, ad vulgarem accedat interserta latina explicatio; a quarto anno sit tantum latina et uberior.

Sic autem magister procedere fere potest, ut primum praecedat *argumentum* libri vel orationis vel loci in singulis scholis explicandi vel breviter resumendi; dein sequatur *explanatio*, quae, in scholis grammaticae, exponet verborum ordinem, orationis structuram et vocabula obscuriora; in superioribus scholis, latine idem exponet, sed ornatus et uberius; tum accedat *grammatica*, pro scholis inferioribus, in qua perpenduntur singula verba et uniuscuiusque genus, declinatio, coniunctio, modi, tempora, etc., vel *rhetorica*, pro scholis superioribus, seu observatio earum rerum, quae, prout Auctor explicandus erit orator vel poeta, ad eloquentiam, ad poësim, ad grammaticam, syntaxim et orationis structuram pertinent; tum *eruditio*, quae in scholis inferioribus erit plenior explicatio (per exempla, similitudines, descriptiones, etc.), quam suggerunt quaedam vocabula, narrationes, etc.; in scholis superioribus, eodem modo procedet, sed uberius et adductis notionibus historicis, mythologicis, poëticis, etc.; denique *latinitas*, quae in scholis inferioribus pueros docebit quomodo verborum ordo mutetur, alia aliis praependantur, haec et non illa vocabula usurpentur, etc.; in superioribus scholis explicabit metaphoras proprias, vim verborum et significantiam, diversam vim ex diverso ordine et artificio, proprietates utriusque linguae in eadem re exprimenda, denique omnia, quae ad eloquentiam, poësim, genus dicendi pertinent.

§ 10. *Interpretatio Auctorum* fiat primum, saltem ex parte, ab alumni in cotidianis pensis (eiusque rationem professor in scholis et interdum corrigat in proprio cubiculo, ut melius certior fiat de uniuscuiusque profectu); dein a professore in scholis, qui vocabula, modos dicendi, constructiones difficiliore, notitias historicas et geographicas, etc. explicabit variis modis latine vel vernacula lingua, sed quam lectissimis verbis et ratione dicendi propria, ut utriusque linguae color proprius eluceat. Iuvat autem alternis scholis poetam et oratorem interpretari, ne, deficiente varietate, fastidio auditores afficiantur.

CAPUT III

De studio et usu latinae linguae in Seminariis Maioribus

2493 ART. I. - De studio linguae latinae.

§ 1. Seminarii Maioris alumni studium latinae linguae non omnino deponere debent, at illud prosecui ac perficere in iis praesertim, quae sunt propria ac peculiaria latinitatis fontium sacrae Traditionis, documentorum Ecclesiae et disciplinarum, quibus operam navant.

§ 2. Non modo igitur privata classicorum christianorumque Auctorum lectione hanc linguae excolant, sed, ut haec quasi vernacula, quasi materna ac nativa evadat, varia ratione in ea assidue exerceantur, quomodo olim fiebat ac fit etiam nunc in recentium linguarum studio, quae ipsa colloquutione, potius quam praeceptis discuntur. Quare commendanda erunt latina colloquia certis diebus inter animorum relaxationem et cum professoribus in privatis explicationibus; neque neglegenda latina compositio, cuius fructus, sollemnioribus praesertim diebus, in publicis academiis recitari vel exponi possunt.

§ 3. Ut alumni qui maioribus disciplinis operam navant studium latinae linguae constanter prosequantur ac paulatim introducantur in peculiarem fontium latinitatem, praecipitur ut:

1° a perito professore peculiaris huius latinitatis cursus pro omnibus alumnis latine habeatur, qui horam saltem in hebdomada complectatur per integrum Theologiae curriculum;

2° in eodem cursu, variarum disciplinarum praecipua documenta et fontes — ut scripta SS. Patrum, et Theologorum, documenta Pontificum et Conciliorum, textus Liturgiae — ex communi cum singulis professoribus consensu delecta, legantur et explicentur;

3° ab hoc cursu frequentando nemo eximatur, et eo absoluto, examen omnes subeant, ac repetant qui plene non satisfecerint.

Sic fiet ut ex perspectis proprietatibus suae cuiusque latinitatis, non modo solidum ponatur fundamentum ad exegesis doctrinae, sed etiam augeatur directa fontium cognitio et vera eorum percipiatur interpretatio — sine qua nulla dari potest tuta ac sincera institutio ecclesiastica — et simul complementum magni pretii addatur scholasticis praelectionibus.

2494 ART. II. - De usu linguae latinae.¹

§ 1. In maioribus disciplinis ecclesiasticis tradendis latinae linguae usus prompte et plene instaurandus ubique est, quibusvis superatis difficultatibus; nullique Antistiti vel Moderatori iam liceat arbitrio suo aliquid indulgendo permittere contrarium.

§ 2. Disciplinae latine tradendae erunt Philosophia theoretica, Theologia universa, dogmatica et moralis, generalis et specialis Introductio in S. Scripturam, Ius Canonicum. Eximi ideo possunt disciplinae quae ad doctrinam pastorem proprie dictam, ad catechetica et eloquentiam sacram pertinent; item Historia Philosophiae, Historia Ecclesiastica et reliquae disciplinae.

§ 3. Quavis contraria reprobata consuetudine, praecipitur:

1° ut libri disciplinarum latine tradendarum in usum scholae editi et in schola adhibiti, sicuti etiam privata professorum scripta in auditorum usum multiplicata, quibus quaedam doctrinae capita opportunum censeant illustrare, semper sint latine exarata.

¹ Const. Apost. n. 5: AAS 54, 134; [cfr. n. 2479].

2° ut auditores singuli non modo librum de singulis disciplinis latine tradendis, latine conscriptum possideant, sed etiam integram S. Scripturam iuxta editionem Vulgatam, Codicem Iuris Canonici et varia documentorum Enchiridia latina.

3° Index librorum in scholis adhibitorum Sacrae Studiorum Congregationi significetur, secundum eiusdem praescriptum.¹

§ 4. Assuefiant praeterea alumni, quae latine legerint vel audierint, latine etiam in mente evolvere, perpendere, repetere, retinere; vocabula locutionesque cuiusque disciplinae propria bene intelligere ac memoriae mandare, ut dein in repetitionibus et examinibus usque expeditius et polite eloqui possint.

§ 5. Examina sive scripto sive ore habenda de disciplinis latine tradendis, latine fiant; idem autem dicatur de publicis disputationibus et praelectionum repetitionibus.

§ 6. Professores quibus superiores ecclesiasticae disciplinae latine docendae sunt:

1° omnia latine parent accurate, dilucide, emendate, ut dignitas ipsa harum disciplinarum postulat, nec formam dicendi relinquunt extemporali afflatui;

2° quare ita deligantur, ut in eis non tantum in propria disciplina peritia, etiam singularis, attendatur, sed ratio quoque habeatur debita eorum scientiae et usus linguae latinae;²

3° tempestive igitur moneantur, ut in hac etiam parte parare se possint, et eis congrua ad hanc praeparationem suppeditentur auxilia;

4° si vero praescriptum latinae linguae usum in habendis praelectionibus neglegant et contemnant, ne et doctrina et exemplo auditoribus noceant, a munere amoveantur.³

§ 7. Moderatores Seminariorum sollicite curent quae de bibliotheca apte instruenda, etiam ad linguam latinam et graecam quod attinet, infra edicuntur (Cap. IV, Art. II. § 14).

CAPUT IV

De studio et usu latinae linguae in Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum

2495 ART. I. - De studio linguae latinae.

§ 1. Cum altiorum praecipue studiorum munus sit auditores ad fontium cognitionem, ad investigationis laborisque scientifici usum atque ad magisterium exercendum instruere,⁴ patet huiusmodi auditores peculiari etiam instructos esse debere scientia et usu latini sermonis, qui scientiae sacrae clavis est necessaria.

§ 2. Nemo igitur in Universitatem vel Facultatem ad gradus academicos adipiscendos ascribi potest, nisi curriculum medium studiorum classicorum rite absolverit;⁵ quod utique probandum erit documentis authenticis, firmo iure Universitatis vel Facultatis imponendi examen, quandocumque documenta allata non sufficere censeantur. Falsa enim hac in re indulgentia aliaeque humanae rationes non poterunt gravi non esse detrimento et studiis ipsis et debita horum auditorum institutioni.⁶

¹ Cfr. infra Cap. VII, § 3. 2.

² Const. Apost. n. 5: AAS 54, 134; [cfr. n. 2479].

³ Const. Apost. nn. 2 et 5: AAS 54, 133-134; [cfr. nn. 2476 et 2479].

⁴ Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus*, Tit. I, Art. 2: AAS 23, 247; [cfr. n. 1763].

⁵ Const. Apost. *Veterum sapientia*, n. 3: AAS 54, 133; [cfr. n. 2477].

⁶ Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus*, Tit. II, Art. 25; « Ordinationes », Art. 14: AAS 23, 252 et 267; [cfr. 1786 et 1833].

§ 3. Quo latius et fructuosius alumnis pateat aditus ad fontes (quorum cognitionem, ex Art. 2 Const. Apost. « *Deus scientiarum Dominus* », spectare debent Universitates et Facultates studiorum ecclesiasticorum) et eorum accuratior habeatur exegesis philologica — cuiusvis ulterioris exegesis fundamentum primum ac necessarium — et inde plena certa-que intelligentia, praescribitur:

1° ut in Facultate Philosophiae et in Facultatibus atque Institutis superioribus disciplinarum sacrarum peculiaris habeatur cursus, quo alumni de propria fontium lingua (graecca et latina) edoceantur;

2° ut huiusmodi cursus unam minimum horam in hebdomada duobus annis saltem per semestre complectatur;

3° ut haec disciplina computetur inter *auxiliares*, ad normas Const. Apost. « *Deus scient. Dominus* » (Art. 33, § 1, 3; Art. 34).¹ Quare ab hoc cursu frequentando nemo eximatur, et eo absoluto, examen est ab omnibus subeundum, ac repetendum ab iis qui plene non satisfecerint.

§ 4. Poterunt cum hac disciplina coniungi peculiare illae exercitationes, quae in doctrinali selectorum textuum interpretatione versantur,² dummodo horarum numerus (iuxta praescriptum § 3, n. 2°), augeatur, ita ut distincta explanatio philologica et doctrinalis detur vel ab eodem professore, si sit in utraque parte peritus, vel a diversis.

§ 5. In hoc cursu, post traditas praecipuas proprietates grammaticas et lexicales latinitatis documentorum quae explicanda veniunt, philologice et semanticè explanentur delecti loci, qui et lingua et argumento possunt auxilio esse praecipuis disciplinis illustrandis. Sic verbi gratia, in Philosophia, quaedam hac ratione exponantur ex praecipuis antiquis philosophis et praesertim ex S. Thoma; in Theologia seligantur, congruenter cum variis tractatibus theologicis et ex eorum professorum consilio, loci SS. Patrum, praecipuorum Theologorum, Doctorum Ecclesiae, Conciliorum et Documentorum Pontificum, textuum dogmaticorum S. Scripturae, partes Liturgiae, etc.; in Iure Canonico et Romano, introducantur alumni in cognitionem lexicæ ac generis dicendi proprii harum disciplinarum, illustrando vim propriam praecipuarum vocum, et exponendo delectos locos antiquos et recentes.

2496

ART. II. - *De usu latinae linguae.*

§ 1. Usus latinae linguae in studiorum Universitatibus et Facultatibus, quavis superata difficultate integre restituatur, nulli facta potestate ex arbitrio hac in re dispensandi.

§ 2. Disciplinae latine tradendae erunt Philosophia theoretica, Theologia universa, Sacra Scriptura, Ius Canonicum et Romanum.³

§ 3. Reliquae disciplinae vernacula lingua tradi possunt, nisi ex necessitate — quod nimirum auditores ad varias pertineant gentes et linguas — vel ex laudabili consuetudine aliter cautum sit.

§ 4. Publicae pariter disputationes et praelectionum repetitiones latine fiant.

§ 5. Quod ad examina attinet, haec praecipiuntur:

1° Examina sive scripto sive ore habenda de disciplinis latine traditis, latine fiant;

2° peculiari ratione latine pariter fiant examina praeponenda cuius gradui academico in dictis disciplinis suscipiendo, « lectio coram » et thesis defensio;

¹ [Cfr. nn. 1794, 1795].

² Cfr. Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus*, Tit. III, Art. 30 § 1, et eius « Ordinationes », Art. 22-23: AAS 23, 254 et 169; [cfr. nn. 1791, 1841 et 1842].

³ Cfr. « Ordinationes » ad Const. Ap. *Deus scient. Dom.*, Art. 21: AAS 23, 268; [cfr. n. 1840].

3° in his latinis examinibus iudicium etiam de latinitate ne leviter feratur, sed debita severitate, ut reapse, praeterquam de doctrina, de examinatorum etiam expedito et emendato huius linguae usu constet; qui vero non satis, hac etiam in parte, instituti ac periti videantur, ad gradus ne promoveantur.

§ 6. Experimentum ad licentiam consequendam requisitum ad normam Art. 37 « Ordinationum » ad Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus*,¹ in disciplinis de quibus supra (§ 2), latino sermone exarandum est.

§ 7. Thesis ad doctoris lauream assequendam in disciplinis de quibus in eadem § 2, suadendum valde est ut latine conscribatur.

Quod si Universitatum vel Facultatum statuta decernunt vel decernent in posterum latinae linguae usum in conscribendis thesibus, hic firmiter retineatur.

§ 8. Cum thesis lingua aliqua ex vernaculis, quae ex Statutis cuiusque Universitatis vel Facultatis admittuntur, conscripta est, ei congruens summarium latine exaratum praemittatur.

§ 9. Quod autem attinet ad professores tum mature designandos parandosque ut in usu quoque latinae linguae bene sint exercitati, tum amovendos si inepti in hac parte sint vel renitentes, eadem valent, quae pro Seminariorum Maiorum professoribus dicta sunt Cap. III, Art. II, § 6).

§ 10. Auctoritates academicae Universitatum et Facultatum ecclesiasticarum in professorum nominibus Sanctae Sedi proponendis, quibus disciplina aliqua latine tradenda erit, declarent etiam, praeter ea quae praescribuntur in Const. Apost. « *Deus scient. Dominus* » (Tit. II, Art. 21),² utrum ii debitae latinae linguae scientia et usu praediti sint.

§ 11. Ex iis quae in Constitutione Apostolica dicta sunt de praestantia latinae linguae pro Catholica Ecclesia, cuius iure meritoque dicitur et est lingua propria, valde optandum est ut, qui in Actis periodicis de sacris disciplinis scientificas commentationes conscribunt ad clerum destinatas, id latine faciant, hoc est lingua harum disciplinarum propria, quo periculum vitetur inducendi, pro cuiusque arbitrio, profanas vocum novitates et, per eas, in dogmata varietates et ambiguitates atque etiam perversiones, et quo plures cuiusvis gentis et linguae sacerdotes eas legere et intellegere valeant.

Quod si id fieri non possit, saltem congruum commentationis summarium latine addatur.

§ 12. Enixe pariter commendatur usus latinae linguae in criticis apparandis editionibus documentorum primaevae Aetatis christianae et Medii Aevi, et in versionibus scriptorum Ecclesiarum Orientalium. Hoc enim non modo cum huiusmodi documentorum natura consentaneum est, sed plurimum etiam confert ad universalitatem doctrinae provehendam facilioremque reddendam eruditionis acquisitionem.

§ 13. Idem dicendum est de latinae linguae usu in ecclesiasticis coetibus, qui ad quaestiones sacrae disciplinae, doctrinae vel pastoralis muneris tractandas coaguntur ex gentibus et linguis diversis. Plurimum enim communis omnibus lingua confert ad mutuum animorum coniunctionem, ad faciliorem promptioremque communicationem, quam tot linguarum multitudo impedit, efficitque ut magis in dies intra cuiusque gentis confinia sacri Universalis Ecclesiae ministri conclusi et constricti, omnia prope ignorent etiam scire neglegant, quae alibi a sodalibus in eodem implendo munere fiant.

§ 14. Curent pariter Seminariorum et Facultatum scholarumque ecclesiasticarum Moderatores ut bibliotheca, etiam quod attinet ad latinam graecamque linguam, diligenter

¹ [Cfr. n. 1864].

² [Cfr. n. 1782].

instruatur ac ditetur, ne desint, professoribus praesertim, debita auxilia ad propriam institutionem perficiendam et ad opera etiam critice conscribenda. Si enim debita librorum suppellex desit, nullus etiam erit stimulus ad investigandum et scribendum, nulla curiosa conquisitio et progressio, at modo inertia animi et confidens ignorantia.

CAPUT V

De studio linguae graecae¹

2497

§ 1. Etsi Apostolica Constitutio spectat praecipue instaurationem studii et usus linguae latinae, minime tamen negligit claram definitamque dare normam de studio etiam linguae graecae. Maxima igitur cura addiscatur oportet, cum et ipsa non modo multum conferat ad adolescentium mentes informandas, et sit cum latina lingua peculiari affinitate coniuncta, ita ut ad plenam veramque illius scientiam requiratur, sit praeterea in quavis fere civili ratione classicorum studiorum recepta, sed etiam necessaria prorsus sit tum alumnis omnibus qui maiores disciplinas in Seminariis aggrediantur, ac praesertim iis qui in Universitatem vel Facultatem ecclesiasticam ad gradus academicos adipiscendos ascribi velint;² tum ecclesiastico cuique viro, cui ex munere docendi Philosophiam vel Sacras disciplinas, veteres ipsi fontes sacri et profani adeundi sunt.

§ 2. Quare praescribitur:

1° ut in illis quoque gentibus, ubi in publicis scholis, scientiarum institutionem praecipue spectantibus, non traditur graeca lingua, tradatur in Seminariis et aliis scholis ecclesiasticis, ne alumni ad superiores disciplinas discendas imparati admittantur.

2° Tempus, tum quod attinet ad annorum tum ad horarum numerum in hebdomada, huic linguae discendae tribuatur, quod ad debitam eius praescriptam cognitionem pro rerum locorumque adiunctis necessarium requiratur.

3° Quod spectat ad Auctores cum profanos tum sacros explicandos atque ad graecae grammaticae cognitionem, proportione facta, ea ratio minima et sufficiens servetur, quae pro latina lingua praecipitur in harum Ordinationum Capite II (Art. III, §§ 1-3; Art. IV, §§ 2-6).

4° Professor linguae graecae sit reapse peritus et in litteris doctoris laurea in Studiorum Universitate donatus.

5° Ratio etiam docendi enarrandique Auctores accommodata sit oportet ad debitam utilemque huius linguae cognitionem, iuxta ea quae traduntur in his Ordinationibus (Cap. II, Art. IV).

Quare in scholis peculiaris impendatur cura in verborum etymis detegendis, in illustrandis vocabulorum familiis, quae ex illis derivantur in recentes etiam linguas et artes, ut apprehensis etymis eorumque vi, plures inde voces intellegantur ac vera utilitas habeatur pro altioribus studiis.

§ 3. Constituenda peritorum Commissio ad studiorum rationem in singulis gentibus secundum Pontificis Constitutionem et has Ordinationes aptandam,³ in hac quoque parte rationem definiat, ab hac Sacra Studiorum Congregatione probandam.

¹ Const. Apost., n. 7: AAS 54, 135; [cfr. n. 2481].

² Cfr. Const. *Deus scient. Dom.*, Tit. II, Art. 25; Ordinationes, Art. 14: AAS 23, 252 et 267; [cfr. nn. 1786 et 1833].

³ Cfr. supra, Cap. I, Art. I § 2.

§ 4. Quod attinet ad linguam hellenistico-biblicam, praecipitur:

1° ut in Seminariis habeatur inter studia theologica peculiaris cursus unius horae in hebdomada per annum, examine absolvendus;

2° ut in Facultatibus theologicis quoad omnes effectus religiose aervetur praescriptum Ordinationum ad Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus*, quo huiusmodi disciplina auxiliariis adnumeratur (Art. 27, I, 2).¹

CAPUT VI

De Visitoribus

2498

§ 1. Constituitur munus Visitorum, quorum erit, certis temporibus, inspicere utrum, ad sedulam executionem Constitutionis Apostolicae,² omnes et singulae Ordinationes cum debita promptaque diligentia atque etiam cum fructu, qui iure expectandus est, religiose servantur.

§ 2. Secundum propriam constitutam Visitationis rationem, Visitatores praesertim inquirent: de docentium numero et debita praeparatione ac diligentia; de studiorum rationibus, prout fuerint a constitutis peritis digestae secundum has Ordinationes; de omnibus quae ad debitum tribuendum tempus, ad Auctores explanandos, ad rationem docendi, ad exercitationes faciendas, ad adhibendas industrias, pertinent.

§ 3. Poterunt etiam quibusdam praelectionibus interesse, discentes interrogare, pensa videre, aliquid scripto vel ore declarandum proponere, omnia denique experiri, quibus certiores fiant de vera et plena huius studii efficacia.

§ 4. Nec Maiora Seminaria et Ecclesiasticas Facultates neglegant, in quibus inspicient utrum alumni debite parati in latinae linguae scientia et usu veniant ex inferioribus scholis; utrum latinae linguae usus servetur in praescriptis tradendis disciplinis; utrum textus et Enchiridia documentorum Ecclesiae, latine conscripta sint et a singulis alumnis possideantur; utrum cursus latinitatis christianae institutus sit, et quanta cum utilitate proficiat; utrum examina quoque latine habeantur, et exerceantur alia ratione alumni in usu et cultu latinae linguae.

§ 5. Visitatione peracta, de vero latinae linguae statu referent ad Sacram studiorum Congregationem; remedia, quae iis aptiora videbuntur, eidem proponunt; significabunt pariter quae laudanda et imitatione digna invenerint.

§ 6. Singula in explendo munere fusius inquirenda Visitatores inspiciant in Appendice I^a his Ordinationibus adnexa.

CAPUT VII

De Relatione ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus mittenda

2499

§ 1. Relatio de ratione et statu instaurationis linguae latinae mittatur:

1) singulis annis ad quinquennium (nisi pro locorum condicionibus S. Congregatio ad longius tempus eam mittendam exquirat), ut constet utrum Ordinationes plene iam inductae sint, vel aliquid cunctationis adhuc remaneat, et possint postrema impedimenta definitive amoveri;

¹ [Cfr. n. 1847].

² Const. Apost., nn. 1-2: AAS 54, 133. [Cfr. nn. 2475; 2467].

2) dein relatio erit quinquennalis, una simul mittenda cum relatione generali de statu Seminariorum;

3) Universitates vero et Facultates ecclesiasticae, post primum quinquennium, relationem ex more mittent triennalem.

§ 2. Relatio conficienda erit a Praefecto studiorum, subsignanda vero ab Excellentissimo loci Ordinario; in Universitatibus et Facultatibus conficienda et subsignanda erit a Rectore vel Praeside.

§ 3. Relatio mittenda:

1) a Seminariis Minoribus ceterisque scholis in quibus sacri futuri administri curriculum infimum et medium studiorum classicorum peragunt, erit praecipue: de temporis spatio huic studio tributo, de magistrorum numero et doctrina, de ratione docendi discendique, de examinibus, de omnibus denique, quae pro his scholis in Ordinationibus praeci-piuntur (cfr. *Appendix I*);

2) a Seminariis Maioribus, Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum, erit praesertim: de peculiari cursu latinitatis fontium, quomodo habeatur et quibus magistris; de latinae linguae usu in tradendis disciplinis, indicando quae latine, quae vernacula lingua tradantur; de auditorum professorumque praeparatione et peritia in lingua latina; de variis industriis ad latinae linguae studium in alumniis fovendum, continuandum; de libris manualibus in scholis adhibitis; de ceteris, iuxta Ordinationes.

CAPUT VIII

Normae transitoriae

2500

§ 1. Quae in his Ordinationibus ex mandato Summi Pontificis praescribuntur, integre valere incipient a primo die anni academici 1963-64 vel 1964 pro cuiusque hemisphaerii consuetudine.

§ 2. In regionibus autem in quibus latinae linguae scientia et usus ita tepuerint, ut in maioribus disciplinis alumni intellegere professores latine loquentes non possint, ac brevi edoceri vel usum loquendi nequeant sibi comparare: ne debita in his disciplinis institutio detrimentum patiatur, omnino curandum est:

1° ut interim, harum disciplinarum textus latine conscripti adhibeantur, et conatus fiant a professoribus explicandi gradatim latine aliquam praelectionem ac dein libri partem, ut auditores idoneam huius linguae intelligentiam sensim acquirant;

2° ut sollerti pariter industria Moderatores studium huius linguae in scholis superioribus varia ratione promoveant, ei designando definita quaedam cotidiana temporis intervalia, quibus, moderante magistro, alumni assiduae exercitationi dent operam ut quam citius possint praelectiones sequi cum fructu;

3° ut peculiaris annus propedeuticus instituatur — quod quidem magis opportunum et efficax videtur — quo qui parum exculsi ex scholis humanitatis veniant (donec instauratio suos dederit fructus), in latinae linguae cognitione et usu congrue perficiantur, antequam ad disciplinas superiores accedant.

§ 3. Ordinarii locorum, antequam Seminarium Maioris professoribus munus committant docendi aliquam ex disciplinis latine tradendis (cfr. Cap. III, Art. II, § 2), eorum nomina — donec aliter cautum fuerit — Sacrae Congregationi de Seminariis et Studiorum Universitatibus proponant, significantes utrum candidati, praeter ceteras requisitas qualitates, latinae quoque linguae adhibendae peritiam habeant.

APPENDIX I

Delineatio Relationis ad Sacram Congregationem de Seminariis et Studiorum Universitatibus mittendae¹

I. DE STUDIO LINGVAE LATINAE IN SCHOLIS INFERIORIBUS ET MEDIIS

2501

1. Quot anni studio linguae latinae tribuuntur? Quot horae singulis hebdomadis et singulis annis? Sufficiuntne ad totam Auctorum et grammaticae, etc. portionem explicandam convenienti modo? Qui Auctores explicantur singulis annis? iidem an diversi quam qui in Ordinationibus indicantur? eodem ordine? Habentne singuli alumni proprios textus?

2. Debitne ratio huius studii accommodari, ut Ordinationum praescripta servarentur? quomodo accommodata est?

3. Si « Collegium-Seminarium » sit, qua ratione pro tironibus, qui ad Sacerdotium adspirant, suppleantur quae publica ratio non habet?

4. Praesens ratio agnosciturne a publica Potestate?

5. Si non agnoscatur, huius Seminarii (vel scholae) alumni subeuntne examina publica, ut publicos titulos assequantur? omnes, vel optimi tantum?

6. Quot Professores linguae latinae dantur? Quot horae singulis tribuuntur et in quibus classibus? Habentne etiam alia munera domi vel extra, quibus a proprio hoc munere distraherentur?

7. Suntne omnes doctoris laurea in litteris classicis donati? Si secus, quas alias superiores scholas frequentarunt? vel qua alia ratione praeparati sunt?

8. Quid fit ut quidam apti praeparantur?

9. Habentne latinae linguae usum in loquendo et scribendo, praesertim qui in superioribus scholis docent?

10. Quo exitu docent? Suntne debitis dotibus paedagogicis ornati? Frequenter permutantur, an stabiles (praesertim qui in superioribus scholis docent) sunt?

11. Examina fiuntne post singulos annos, etsi publice haec non fiunt?

12. Si publica fiant, fiuntne etiam privata in Seminario, ut iudicium de singulis feratur an debitum cuiusque anni progressum fecerint et an propriam alumni institutionem habeant, iuxta Ordinationes?

13. Qua ratione examina habentur? Fitne conversio ex utraque lingua? compositio, in superioribus scholis?

14. Constatne de vera scientia et usu latinae linguae in iis, qui ad altiores disciplinas ascendunt?

15. Danturne alumni qui maturiores ingressi sint? quibus classibus attributi sunt? suntne impedimento ceteris? habentne proprias scholas? vel qua ratione edocentur omnia, quae exigenda sunt hac in re, antequam in Seminarium Maius admittantur?

Quomodo totum hoc studium distributum est pro his vocationibus? Quot anni tribuuntur? Exigitur ab iis eadem latinae linguae scientia et usus antequam altiora studia petant? Qua ratione student linguae graecae?

16. Quae ratio docendi? Estne, ut Ordinationes praescribunt, sic accommodata, ut non eruditionem tantum, sed praecipue veram latinae linguae scientiam et usum spectet? Conanturne magistri, praesertim superiorum scholarum, propositam in Ordinationibus rationem sequi?

17. Qui usus loquendi in scholis habetur? Quae exercitatio scribendi latine? Habentne frequentes repetitiones, interrogationes, etc.?

¹ Cfr. Ordin., Cap. VII, § 3.

18. Qui *textus* grammaticae latinae adhibentur? Quae partitio grammaticae, etc. servatur singulis annis? Absolviturne pars theoria et Auctorum explanatio singulis annis ab Ordinationibus assignata? Traditurne sufficiens notitia totius rei litterariae latinae seu litteraturae?

19. Quae difficultates peculiares habentur in hoc Seminario? ex parte professorum, alumnorum, rationis docendi, temporis, Auctorum explicandorum, numeri disciplinarum, etc.?

2502

II. DE STUDIO ET USU LINGVAE LATINAE IN SEMINARIIS MAIORIBUS

1. In *disciplinis maioribus tradendis*, servaturne firma praescriptio adhibendi linguam latinam? Iamne vigeat haec ratio? an modo inducta est? Consciuntur sunt Professores et alumni de firma voluntate Ecclesiae circa usum latinae linguae in his disciplinis tradendis?

2. Professores possuntne latine docere? Si vero omnes vel aliquis non possint, quid interim cautum est? Danturne qui huic usui adversentur?

3. Auditores singuli habentne *textus* latine conscriptos et Enchiridia latine pariter conscripta? Possidentne integram S. Scripturae Vulgatam editionem? Suntne satis parati ut latine docentem intellegere valeant? an averso sunt animo linguae latinae?

4. Quid ad prosequendum perficiendumque latinae linguae studium fit in Seminario Maiore? Danturne academiae vel scholae vel exercitationes ad hoc peculiares?

5. Circa peculiarem *cursum latinitatis christianae*, omniane executioni mandata sunt, quae in Cap. III Ordinationum praescribuntur circa tempus, professores, rationem illum habendi?

6. *Examina* fiuntne latine? adhibeturne de hac re debita severitas?

7. Satisne parati in scientia et usu huius linguae veniunt ex Seminario Minore? Admittunturne *aetate maturiores* sine debita in his studiis humanioribus scientia?

2503

III. DE STUDIO LINGVAE GRAECAE

1. Studio linguae graecae quot anni tribuuntur? quot horae? Absolviturne grammatica? Qui Auctores singulis annis? qua mensura? Traditurne sufficiens notitia litterarum graecarum? Suntne sufficienter in hac disciplina parati alumni qui ad altiores disciplinas ascendunt?

2. Peculiaris schola de lingua graeco-biblica habeturne inter studia theologica?

3. Professores suntne debita doctoris laurea donati in litteris classicis?

Relatio fiat de singulis, non perfunctorie, sed debito conscientiae munere, ut remedia, si necesse sit, tempestive et efficaciter adhibeantur.

APPENDIX II

Praecipua SS. Patrum opera
e quibus apti ad explicandum loci desumi possunt
in cursu Latinitatis Christianae¹

2504

Finis huius peculiaris cursus non modo est breves SS. Patrum locos vel sententias explicare, quibus theologica suffulciantur argumenta, sed etiam alumnos introducere in intellegentiam et consuetudinem latinitatis christianae.

¹ Cfr. Ordin., Cap. III, Art. 1, § 3.

Opportunum igitur est, ut, praeter breves delectos locos Enchiridiorum, quorum vim plenam dabit ipse Theologiae professor, etiam longiora excerpta, explicato primum breviter eorum sensu, clare et distincte legantur a latinitatis christianae professore, qui propriam alicuius verbi vel locutionis significationem detegat, obscuriores formas et constructiones illustrabit, paucis significabit proprium cuiusque scriptoris genus dicendi.

Sic auditores ad amorem SS. Patrum excitabuntur; eos adire et legere frequenter, intellegere et sensu suo gustare consuescent; non modo sua studia perficient, sed haurient ex his amorem veritatis et rationem defendendi catholicam fidem contra cuiusvis generis novitates et corruptelas; discunt quo studio, qua intellegentia, scientia, sapientia amplificandus sit religio profectus in Ecclesia Christi, « ut vere profectus sit ille fidei, non permutatio », hoc est « ut religionis dogma annis consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur aetate, incorruptum tamen illibaturnque permaneat et universis partium suarum mensuris cunctisque quasi membris ac sensibus propriis plenum atque perfectum sit, quod nihil praeterea permutationis admittat, nulla proprietatis dispendia, nullam definitionis sustineat varietatem ».¹

Quaedam Scriptorum ecclesiasticorum et SS. Patrum opera hic indicantur, e quibus apti ad explicandum legendumque loci desumi possunt; non tamen latinitatis christianae professor prohibetur alia scripta pro opportunitate seligere.

I. Theologia Fundamentalis

ATHENAGORAS, *Supplicatio pro Christianis*.

S. IUSTINUS Martyr, *Apologiae*.

EPISTOLA ad Diognetum (praesertim cc. 5-6).

TERTULLIANUS, *Apologeticus*; De praescriptione haereticorum; De Idololatria.

S. CYPRIANUS, De catholicae Ecclesiae unitate (praesertim cap. IV); Epistolae (praesertim ad Cornelium Papam).

LACTANTIUS, *Divinae Institutiones*.

S. AUGUSTINUS, De doctrina christiana (Lib. II-III; De exegesi biblica); De vera religione; De utilitate credendi; De consensu Evangelistarum; De symbolo ad catechumenos.

S. LEO MAGNUS, *Epistolae*.

VINCENTIUS LERINENSIS, *Commonitorium*.

II. Theologia Dogmatica

1. De Deo Uno et Trino.

MINUCIUS FELIX, *Octavius*, cap. 14-38.

TERTULLIANUS, *Adversus Praxean*.

NOVATIANUS, *De Trinitate*.

S. HILARIUS Pict., *De Trinitate* (praesertim libri II-III).

S. BASILIUS, *Tractatus de Spiritu Sancto*.

S. AMBROSIIUS, De fide, ad Gratianum; De Spiritu Sancto.

S. AUGUSTINUS, *De Trinitate* (praesertim lib. V).

S. GREGORIUS NAZIANZ., *Sermones*.

S. IO. CHRYSOSTOMUS, *De incomprehensibilitate Dei*.

S. GREGORIUS NYSSENUS, *De Trinitate*, ad Eustathium (agit praesertim de divinitate Spiritus Sancti).

¹ VINCENTIUS LERIN., *Commonitorium*, c. 23: ML 50, 667.

2. De Deo Creante et Elevante.

- S. GREGORIUS NYSSENUS, *Liber de hominis opificio*.
 S. AMBROSIIUS, *Hexameron; De Paradiso*.
 S. HIERONYMUS, *Dialogus adversus Pelagianos*.
 S. AUGUSTINUS, *De Genesi contra Manichaeos; De Genesi ad litteram; De gratia Christi et de peccato originali*.

3. De Verbo Incarnato.

- S. IGNATIUS ANTIOCH., *Epist. ad Ephes., ad Smyrn.*
 TERTULLIANUS, *De carne Christi*.
 S. AMBROSIIUS, *De Incarnationis Dominicae sacramento*.
 S. ATHANASIUS, *De Incarnatione Verbi*.
 S. GREGORIUS NYSSENUS, *Oratio magna catechetica* (cap. 10-32).
 S. AUGUSTINUS, *Contra sermonem Arianorum; In Ioannis Evangelium tractatus*.
 CASSIANUS, *De Incarnatione Christi contra Nestorium*.
 S. GREGORIUS MAGNUS, *Homiliae in Evangelia*.
 S. HIERONYMUS, *Adversus Helvidium de perpetua virginitate B. Mariae*.
 S. HIERONYMUS, *Epistolae*.
 S. LEO MAGNUS, *Sermones*.

4. De gratia et virtutibus.

- S. HIERONYMUS, *Epistolae*.
 S. AUGUSTINUS, *De libero arbitrio; De fide rerum quae non videntur; De natura et gratia; De gratia Christi et de peccato originali. De gratia et libero arbitrio; De dono perseverantiae; Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et caritate*.
 S. PROSPER AQUITANUS, *De gratia Dei et libero arbitrio liber contra Collatorem*.
 S. FULGENTIUS, *De fide ad Petrum liber*.

5. De Sacramentis.

- TERTULLIANUS, *De Baptismo; De Paenitentia*.
 S. CYPRIANUS, *De lapsis*.
 S. CYRILLUS JEROSOL., *Catecheses*.
 S. AMBROSIIUS, *De Paenitentia; De Sacramentis, De Mysteriis*.
 S. AUGUSTINUS, *De Baptismo*.
 S. IO. CHRYSOSTOMUS, *Catecheses ad illuminandos; De Sacerdotio*.

6. De Novissimis.

- TERTULLIANUS, *De carnis resurrectione; De anima*.
 S. CYPRIANUS, *De mortalitate*.
 LACTANTIUS, *Divinae Institutiones* (liber VII).
 S. AMBROSIIUS, *De bono mortis; De Iacob et vita beata*.
 S. AUGUSTINUS, *De cura pro mortuis gerenda; De praedestinatione sanctorum; De dono perseverantiae; De Civitate Dei* (lib. XXII, de caelesti beatitudine).

III. Theologia Moralis et Pastoralis

- CLEMENS ALEXANDRINUS, *Paedagogus*.
 S. AMBROSIIUS, *De officiis; De Virginitate*.
 S. AUGUSTINUS, *Contra mendacium; De continentia; De bono coniugali; De moribus; Enchiridion* (cap. LXIV-LXX, de peccatis). *De catechizandis rudibus; Sermones; Confessiones*.
 S. GREGORIUS M., *Moralia in Job; Liber Regulae pastoralis*.

AAS 54, 339-368.

De mediis adhibendis ad vocationes sacras fovendas

(Ex Alloc. *Quod spectaculum* ad eos qui primo Conventui internat. pro vocationibus eccl. interfuerunt, 26 mai. 1962).

2505

At vero, ad permovendos animos et ad christiani populi gratiam causae vestrae conciliandam, aliquid in nostra potestate est, quod effectu carere nullo modo potest; sanctos mores dicimus, quibus sacerdotalem vitam fulgere oportet.

Ad rem quod attinet, liceat Nobis, quod iam alias fecimus, quaedam ad recolendum iucunda commemorare.

Inde a teneris annis, nihil aliud spectavimus, nisi ut vitam Nostram sacris sacerdotii muneribus dedicaremus. Antequam hoc propositum susciperemus, nemo umquam de hac re Nobiscum sermonem habuit; non mater Nostra, quae piissima erat, non patrii oppidi parochus, vir sanctissimus.

Attamen sive christianae vitae consuetudo, quae apud familiares Nostros florebat, sive praeclara ecclesiasticorum virorum exempla tantopere apud Nos valuerunt, ut inde a puerili aetate in Nostro animo celsissima de sacerdotali dignitate opinio iam insideret.

Elapsis diebus, praeter cetera, disseruistis de familia, de paroecia ac de iis qui apud dioecesanum Opus vocationibus ecclesiasticis excolendis suam operam praestant. Quibus omnibus hoc proprium ac potissimum officium incumbit, ut nempe suae exemplo vitae suaeque observantia atque amore erga Dei administros palam ostendant, quanti facienda sit sacerdotum dignitas, quantaque religione sanctissima ipsis demandata munera sint proseguenda. Quod si contigerit, labores et incepta vestra certissime optatos exitus consequentur. Sacerdotii enim granditas atque pulchritudo tam vehementer adolescentium attrahunt animos, ut dubium non sit, quin iidem, si intra domestica saepta cernant sacros administros debito in honore haberi, caelesti invitationi sponte generoseque obtemperent.

Aliud praeterea est quod precatione Nostra Dominum rogavimus, ut nempe in Ecclesiam suam sacros operarios mittat sapientiae plenos atque actuosos.

Quam ad rem, iuvat palam profiteri, quae sentimus.

Ecclesiasticus vir ita ad vitae morumque sanctitatem sui ordinis propriam conformandus est, ut quemadmodum castitate, ita etiam pietate, paupertate, docili navitate, caelestiumque rerum studio in exemplum eniteat. Quae virtutes, si perfecta quadam congruentique ratione una simul sacerdotum animos exornent, tunc profecto habent, quod ad sacerdotium amplectendum adolescentes alliciant; eademque efficiunt ut animus eam aequalitatem et constantiam pertingat, quam nec aetatis flexus, nec mutatae rerum condiciones auferre valeant.

Quamobrem caveant sacerdotes, ne corrupti huius saeculi afflatus ullo modo ipsorum temeret innocentiam. Invigilent etiam iis levibus, sed minus rectis, animi impulsione, quas quidem falso putant sine

discrimine esse aut noxa carere. Fallaces enim huiusmodi herbae, quas quis tempestive evellere neglegat, fortasse temporis decursu flebilis causa erunt spiritualis detrimenti.

Videant denique sacerdotes, ne sacri ministerii agitationi atque externis operibus totos se dedant. Huiusmodi inconsultum agendi studium, cum animum ad egestatem pedetemptim conducat, non parociae bonum neque multiplex dioecesis procuranda utilitas comprobare potest. Idque non sine gravi quoque sacerdotii candidatorum detrimento contingere potest. Quomodo enim adulescentes aequa aestimatione sacerdotalis officii perpendant gravitatem, si in sacerdotes oculos conicientes, exinde perfecti exempli formam sumere nequeant, quam imitentur? Ad quam quidem perfectam formam moribus exprimendam, sacerdotes probe meminerint, praecipuas sui muneris partes has esse: altaris Sacrificium digne offerre, verbum Dei nuntiare, Sacramenta ministrare, adesse infirmis praesertim morituris, ignaros fidei erudire; cetera, quae ad haec officia non pertineant, posthabenda esse vel summum toleranda.

AAS 54, 451-453.

De adhibendis cautelis in Operibus P. Petri Teilhard de Chardin legendis

(Monitum SUPR. S. CONGR. S. OFFICII, 30 iun. 1962).

2506 Quaedam vulgantur opera, etiam post auctoris obitum edita, Patris Petri Teilhard de Chardin, quae non parvum favorem consequuntur.

Praetermisso iudicio de his quae ad scientias positivas pertinent, in materia philosophica ac theologica satis patet praefata opera talibus scatere ambiguitatibus, immo etiam gravibus erroribus, ut catholicam doctrinam offendant.

Quapropter Eñi ac Revñi Patres Supremae Sacrae Congregationis S. Officii Ordinarios omnes necnon Superiores Institutum religiosorum, Rectores Seminariorum atque Universitatum Praesides exhortantur ut animos, praesertim iuvenum, contra operum Patris Teilhard de Chardin eiusque asseclarum pericula efficaciter tutentur.

AAS 54, 526.

De sequendo exemplo Boni Pastoris in sacerdotum vita

(Ex Alloc. L'ultimo incontro ad sacrorum alumnos e variis Seminariis, 10 aug. 1962).

2507 Ah! figliuoli. Il vostro avvenire vuol essere soprattutto realtà di ministero sacro. Siate voi destinati ad esercitarlo direttamente nelle parrocchie, oppure nei molteplici servizi che, per altro, nella loro ultima finalità tendono egualmente a coadiuvare e sorreggere il ministero pastorale, è là che si incentra e si ingemma il vostro servizio: per le singole

anime, per le famiglie, per le popolazioni. È là, e non altrove: e là nella sua perfezione anche di sacrificio estremo. *Pastor bonus animam suam dat pro ovibus suis* (I. 10, 11).

Un ecclesiastico può sentire pure l'attrazione della gloria effimera e del successo mondano. Ma tutto si scolora davanti alle pure finalità dell'ordine sacerdotale, che le parole evangeliche esprimono, che le labbra di Gesù ripetono con suadente accento, come a dire: configuratevi al buon pastore, in ogni circostanza della vita, nelle ore più gravi delle prove e delle difficoltà, delle incomprensioni e degli abbandoni: *bonus pastor, bonus pastor!*

Lo ripetiamo. Là è il sacerdozio. Ed è nell'esercizio sacro e più elevato di questa eminente funzione pastorale che il sacerdote esprime la vera grandezza sua.

Gesù benedetto continua il suo ministero per mezzo dei sacerdoti suoi: sempre in atto di dirigere le pecorelle, di ricercarle, di ricondurle all'ovile sulle sue spalle.

Ma alle anime sacerdotali che si volsero alla realizzazione di questo disegno, subito apparve, e senza uscire dall'immagine del Buon Pastore, anzi interpretandone i palpiti, lo sviluppo di tale dottrina nel mondo intero.

Nel Buon Pastore infatti è la Chiesa: la Chiesa che va a cercare le pecore; che sa le parole da dire, l'indirizzo che deve dare; gli alimenti della vita spirituale, l'acqua pura, attinta alle sorgenti del Salvatore.

Pur troppo — e Noi lo riconosciamo e Ci è motivo di pena — lungo i secoli il gregge di Cristo in parte si è disperso, disperso un po' in tutto il mondo. Queste separazioni, individuali e collettive, sono la contraddizione all'ultima preghiera di Cristo al Padre, *ut unum sint*.¹

Diletti figli, nella familiarità paterna che discende dalla partecipazione vostra ai sacri misteri celebrati sull'altare con voi e per voi, amiamo dirvi che nello stesso tempo in cui eravamo intesi ai progetti di ricostituzione dell'ordinamento pastorale, subito giunsero al Nostro orecchio le voci di chi di fatto, pur non appartenendo ancora a questo unico ovile, dapprima con tenerezza quasi ascosa ma confidente, e poi spiegantesi in un desiderio sincero e generoso di udire, di vedere, di sapersi compresi nell'amplesso della carità, Ci fecero sentire quanto il loro spirito possa riaccostarsi alla maternità della Chiesa universale.

La carità, diletti figli, è la forza misteriosa che prepara *diem Domini*, il giorno del Signore.

Il Congresso Eucaristico Internazionale celebrato a Monaco due anni or sono trasse dal capo vi di Giovanni il punto luminoso del suo programma e lo fece risuonare in tutta la terra: *pro mundi vita*.²

Cristo si fece uomo, fondò la sua Chiesa, morì in croce e risorse, lasciò nell'Eucaristia il memoriale della sua passione, perchè gli uomini tutti,

¹ Cfr. I. 17, 21.

² Cfr. I. 6, 52.

fatti figli adottivi di Dio, siano partecipi della divina natura, ed in tal modo riflettano in ogni rapporto ed attività umana gli splendori della loro più alta vocazione.

Pro mundi vita, sì, per la santificazione dei fedeli cattolici, per il progresso della vera civiltà e per la concordia delle nazioni, ecco, il Concilio vuol prendere la via larga, la via dei popoli e delle genti, le vie intraviste dai Profeti e indicate da Cristo: *euntes in mundum universum* (Mc 16, 15).

Non ci sono equivoci di sorta in questa missione sacerdotale ed apostolica. La dottrina non si adegua alle debolezze umane, ma la verità rivelata splende dall'alto in tutto il suo fulgore, mentre l'azione del Buon Pastore, sempre presente nella sua Chiesa, continua ad indicare la via regale della salvezza e a diffondere nelle anime e nei popoli la luce e la virtù del suo Vangelo, la grazia che corrisponde alla sua volontà salvatrice e redentrice del genere umano, di cui il Cristo è giustamente salutato ed adorato come Re glorioso ed immortale.

AAS 54, 584-586.

De gravi officio Moderatoris Spiritus in Seminario

(Ex Alloc. Questo incontro ad Magistros pietatis Romae coadunatos, 9 sept. 1962).

2508

Innanzi tutto vi ringraziamo, dilette figli, per l'opera nascosta, ma pur tanto preziosa, che voi svolgete in un terreno ricco di speranze per l'apostolato. Le diocesi contano su di voi. Le future sorti della Chiesa sono, si può dire, in gran parte nelle vostre mani. È vero che la formazione dei seminaristi deve realizzarsi mediante l'armonica collaborazione di tutti i superiori del Seminario, sotto la direzione saggia e amabile del Rettore. Ma a voi spetta la parte più importante, perchè la vostra azione si svolge nell'intimo della coscienza, dove si imprimono le convinzioni profonde, e dove si compie la vera trasformazione del giovanetto chiamato al sacerdozio. Ad avviarla e a coronarla c'è il soffio dello Spirito del Signore. Ma in via ordinaria difficilmente il giovane saprà seguirne gli impulsi senza l'esperto controllo del Direttore Spirituale.

Possiamo immaginare il vostro quotidiano sacrificio, le vostre trepidazioni, le vostre silenziose sofferenze. E Dio sa con quante preghiere, con quali sforzi e talora con quali angosce voi pagate giornalmente le grazie di luce e di perseveranza che implorate per i vostri figli spirituali. Nel manifestarvi la Nostra gratitudine, Noi sentiamo di avere i sentimenti stessi di Gesù, che, affidandovi i suoi tesori più preziosi, vi ha chiamato a collaborare a questa sublime opera della sua grazia.

Desideriamo inoltre esprimere il Nostro compiacimento per il vostro Congresso, che fa prevedere liettissimi risultati.

L'educazione della gioventù — non è mai fuori luogo ripeterlo — è una missione assai ardua. Giustamente è stata chiamata arte delle arti. Molto più ciò si avvera quando si tratta della gioventù che si volge con animo grande verso il sacerdozio. Orbene, l'educatore dei seminaristi è ben consapevole che la sua preparazione personale all'altissimo ministero deve continuare per tutta la durata del suo servizio. Deve studiare la psicologia degli alunni del Seminario; deve vivere con gli occhi aperti sul mondo che lo circonda; deve imparare dalla vita. Ma deve apprendere anche dai libri, dallo studio, dalle esperienze dei confratelli e dal progresso delle scienze pedagogiche, particolarmente da quei testi ed autori che la stessa Congregazione dei Seminari raccomanda.

Non possiamo nascondere che si son commessi — e si continua a commettere — degli errori nel campo educativo, con la facile scusa che a discernere le vocazioni e a formarle convenientemente bastano il buon senso, l'occhio clinico e soprattutto l'esperienza. Diciamolo con animo afflitto. Una direzione spirituale più illuminata avrebbe risparmiato alla Chiesa diversi sacerdoti non del tutto all'altezza del loro ufficio, mentre le avrebbe procurato un numero decisamente superiore di ecclesiastici santi.

Del resto, a voi tutti è noto che ogni epoca incontra e conosce difficoltà caratteristiche nell'educare la gioventù. Nel caso vostro, non potete dimenticare che i seminaristi appartengono ad una generazione che ha assistito alla tragedia di due guerre immani, e viene da un mondo che si evolve con sorprendente rapidità. Per cui talvolta proverete come un disorientamento di fronte ad alcune manifestazioni della personalità ancora informe, di fronte ad aspirazioni ed esigenze, che sembrano lontane dalla mentalità corrente di soltanto vent'anni or sono.

Ciò può far pensare che la formazione tradizionale abbia fatto il tempo suo, e si debbano tentare vie nuove.

A questo riguardo, vorremmo esprimervi apertamente il Nostro pensiero.

Se nel campo della formazione dei seminaristi non giova irrigidirsi su schemi superati, bisogna tuttavia essere ben convinti che permangono in tutto il loro valore i principi fondamentali, senza dei quali tutto l'edificio crollerebbe e andrebbe in rovina. Come pure bisogna accuratamente evitare il pericolo che le riforme marginali per quanto importanti, e talora forse opportune, distolgano l'attenzione da quello che è il problema centrale di ogni educazione seminaristica.

Orbene, ciò a cui devono essere principalmente indirizzati i vostri sforzi è di creare nei giovani una concezione evangelicamente integrale del sacerdozio, ed una coscienza acuta e vibrante del dovere di tendere alla santità.

Il problema della propria santificazione fu il punto d'onore e di letizia dei vostri e dei Nostri giovani anni, dilette figli.

I chiamati al sacerdozio di questa seconda metà del secolo ventesimo niente altro di diverso possono avere maggiormente a cuore e prima del sacerdozio e nel suo fiorire e maturarsi, persuasi dell'inermità di ogni sforzo apostolico non informato da un'anima in stato di grazia, tendente alla santità.

Procurerete inoltre di avviare i giovani a conoscere e a comprendere il mondo, nel quale sono chiamati a vivere e ad operare, insegnando a santificare tutto ciò che il progresso offre di buono, di sano, di bello. Ma ciò non vuol dire accettare compromessi con lo spirito secolare, e tanto meno attenuare l'importanza della mortificazione e della rinuncia. Un malinteso aggiornamento che si preoccupasse solo di raddolcire la vita seminaristica, o di blandire troppo la natura, creerebbe una personalità antitetica a quella di Gesù Sacerdote e Vittima. Al contrario, l'adeguamento moderno alle esigenze dei tempi dovrà risolversi in una più profonda assimilazione alla personalità di Gesù e di Gesù Crocifisso. Bisogna innamorare i seminaristi del rinnegamento della Croce, perchè sappiano amare la condizione di povertà in cui il clero tanto spesso è costretto a vivere, ed affrontare coraggiosamente le rinunce e le fatiche dell'apostolato.

2510

Si sente parlare, talvolta, anche di autoformazione, di autodominio. Certamente non è ben formato chi non sa essere regola a se stesso; e giustamente gli educatori si preoccupano di lasciare al giovane quell'utile e progressivo esercizio della libertà, che lo allena a regolarsi in determinate circostanze da solo, e lo prepara meglio alla vita di ministero. Ma ciò non può essere disgiunto da una ferma disciplina. Mai il giovane saprà autodominarsi, se non avrà imparato ad osservare amorosamente una forte regola, che lo eserciti alla mortificazione e al dominio della volontà. Diversamente, nel pieno esercizio del ministero non sarà poi pronto alla piena e lieta obbedienza al suo Vescovo, e potrebbe subire la tentazione verso atteggiamenti di indipendenza, che se non avranno il clamore di aperta

ribellione, si manifesteranno tuttavia in un'azione personale, non in armonia con il disegno di azione pastorale promosso e proposto dal Superiore.

Infine, non si insisterà mai a dovere sulla importanza dell'esempio. E questo lo date voi, diletti figli, lo danno i sacerdoti anziani; oh! potessimo dire, lo danno tutti! È questo il linguaggio eloquente e più persuasivo per i giovani. E mentre attirerà l'abbondanza delle grazie fecondatrici del Signore, da esso gli alunni impareranno quasi spontaneamente ciò che molte volte è difficile spiegare a parole.

Proprio a motivo dei confidenziali e frequenti contatti con i seminaristi, la figura del Direttore Spirituale è una di quelle che si incidono nella memoria, e potrà costituire — se veramente edificante — uno dei più efficaci sostegni di perseveranza per l'avvenire. Quante volte il sorprendente rigoglio di vita cristiana in una diocesi trova la sua spiegazione vera nell'opera silenziosa di un santo Direttore Spirituale, che con i suoi esempi ed insegnamenti ha saputo formare generazioni di sacerdoti santi.

Volgendo alla fine la Nostra meditata parola sopra questioni così gravi ed elevate in riferimento alla formazione dei seminaristi, al cui buono spirito è affidato, con la grazia celeste, e con l'applicazione della legislazione Conciliare, il rinvigorismento del fervore ecclesastico in tutto il mondo cattolico, amiamo rendere omaggio, in questa circostanza così solenne, alla sacra memoria di quei sacerdoti, ora riposanti nella eterna luce e nella pace del Signore, al cui ministero di confessori e di guide spirituali voi e Noi affidammo la intimità della nostra coscienza nelle varie epoche della vita. Essi sono ben degni della nostra pia commemorazione.

Anime elette che, entrate nella eternità, ne godono il termine più alto, o lo stanno raggiungendo — in ogni caso anime sante e benedette tutte quante — esse, secondo l'insegnamento della fede cattolica, sono compartecipi delle vicende della Chiesa militante, prestandole aiuto, specialmente nelle ore più solenni, come questa del Concilio Ecumenico. Così la grazia del Signore che le rese in terra benemerite della santificazione del clero nel passato, ottenga ampiezza di fervore per la generazione novella che il Concilio intende consacrare al trionfo del Regno di Cristo Signore: *in sanctitate et iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris* (L. 1, 75).

AAS 54, 673-677.

De studio et amore Sacrae Scripturae

(Ex Alloc. La diciassettesima Settimana ad S. Script. cultores, 24 sept. 1962).

2511

E qui poniamo subito l'accento sul carattere degli studi biblici e sui propositi che devono animare e condurre quanti ad essi si dedicano con amore e singolare competenza.

Diletti figli, lo studioso dei Sacri Testi non è, non deve essere semplicemente un ammiratore erudito, nè un esploratore ansioso di insondabili ricchezze. Può anche ridursi a questo. Ma limiterebbe assai il campo del suo lavoro, e non farebbe onore alla sua vocazione.

Ciò vi è noto, e voi temete i pericoli di questa limitazione. Ne è prova l'impegno che ponete nell'accostarvi con decisione all'ideale propostovi e nell'aderire ad esso con tutte le vostre nobili energie. Lo studioso, il biblista è innanzitutto un trepido ed intrepido ascoltatore della Divina Parola: egli sa che questa non è fredda lettera, racchiusa in documenti di archivio, ma vivo e intatto messaggio, che viene da Dio, e va accolta integra con l'animo aperto, e diremo appassionato, con cui fu ascoltata dai profeti, dagli apostoli e dalle innumerevoli schiere di uomini timorati di Dio dell'Antico e del Nuovo Testamento. In tal modo lo studioso diventa un paziente collaboratore della Chiesa nella custodia, nello studio, nella esatta trasmissione del genuino pensiero rivelato, che le sacre carte racchiudono.

Si comprende quindi l'animo trepido della Chiesa nei confronti degli studi biblici. Essa infatti, mentre ha fiducia serena nella serietà di indagine dei suoi figli, non può accontentarsi di raccogliergli i frutti, ma deve guidarne i passi, come pure le spetta di ratificarne le conclusioni. E incoraggiandoli a proseguire nel solco promettente dell'odierno sviluppo, è essa ancora che ha il dovere di invitare tutti a ponderatezza, a docile e incensurata fedeltà alle norme del supremo Magistero...

Ci accontentiamo di formulare un duplice voto:

2512

1. Anzitutto l'amore dei Sacri Testi sia sempre più dilatato, e porti alla meditazione del loro messaggio. A questo devono tendere i vostri studi. Le stesse ricerche erudite, le nuove luci che vengono al Libro Sacro dai contributi delle scienze ausiliarie, hanno la loro giustificazione ultima in questo impegno di diffondere l'amore alla Parola rivelata, e guidare gli animi alla intelligenza dei suoi sensi spirituali e didattici. Sotto questo aspetto sono di aiuto sempre nuovo e insostituibile le opere dei Padri della Chiesa e le voci dei Papi e dell'Episcopato nel corso dei secoli, anche se debbono essere letti con l'occhio esercitato dalle nuove acquisizioni di critica testuale.

Prima e al di sopra di ogni sfoggio erudito deve esserci la fame e la sete della Divina Parola, perchè essa è vita per le anime, luce alle menti, soffio vivificatore. Gesù l'ha proclamato, e Giovanni ce ne ha riferito il testo esatto: *Verba, quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt* (I. 6, 64).

2. Il secondo voto auspica la penetrazione della Divina Parola nella vita dei popoli, delle famiglie, delle comunità. Non è forse il *Vangelo* la buona novella, che essi attendono? Non è l'*epistola Dei ad homines*, che dovrebbe liberarli da troppe sovrastrutture sentimentali, o freddamente e unicamente scientifiche e tecniche? Non è la *rivelazione* dei « cieli, nuovi e terre nuove », ¹ che attira i cuori umani, quasi pregustamento della celeste beatitudine?

L'uomo di oggi, non meno di quello che leggeva la *Biblia pauperum* sulle pareti delle antiche chiese, ha desiderio vivo della parola di Dio. L'uomo l'attende ed ascolta con la stessa devozione, con cui il popolo ebreo accolse la lettura del Libro Sacro, fattagli da Esdra, dopo le fortunate vicende del ritorno dalla cattività. Quali accenti di trepida commozione nel racconto del Libro di Neemia, quale è riferito nel capo ottavo: *Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum et mulierum cunctisque qui poterant intelligere, in die prima mensis septimi; et legit in eo aperte in platea, quae erat ante portam aquarum, de mane usque ad mediam diem in conspectu virorum et mulierum et sapientium, et aures omnis populi erant erectae ad librum ... Et aperuit Esdras librum coram omni populo (super universum quippe populum eminebat), et cum aperuisset eum, stetit omnis populus. Et benedixit Esdras Domino Deo magno et respondit omnis populus: Amen, amen, elevans manus suas. Et incurvati sunt, et adoraverunt Deum prout in terram ... Et legerunt in libro legis Dei distincte et aperte ad intelligendum; et intellexerunt cum legeretur.* (Neh. 8, 2-3, 5-6, 8).

Che parole, diletti figli! C'è tutto quanto si riferisce all'insegnamento e al culto del Libro Divino: la vostra missione sacerdotale, che è apostolato fecondissimo di sacro ministero; il dovere della chiarezza e sollecitudine pastorale: *distincte et aperte ad intelligendum*; il coraggio e lo zelo di proporre la celeste dottrina a tutti: *in conspectu virorum et mulierum et sapientium*; e la rispondenza generosa delle anime al vostro sforzo: *aures erectae ad librum*.

In tal modo la rinnovata fioritura degli studi biblici annunzia la lieta novella, e offre alle anime continuo pascolo di santo insegnamento.

AAS, 54, 716-719.

¹ Cfr. Is. 66, 22; 2 P. 3, 13; Ap. 21, 1.

De re Archivistica in Seminariis docenda

(Ex Litt. In una recente, S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV. ad Episc. Italiae, 27 mai. 1963).

2513

Per questi motivi, Eccellenza Reverendissima, questo Sacro Dicastero ha giudicato opportuno d'istituire nei Seminari Maggiori d'Italia un Corso di Archivistica, da intendersi come un insegnamento non già di specializzazione, ma piuttosto di formazione pratica, indirizzato agli studenti di Sacra Teologia, per prepararli convenientemente alla diligente cura dell'Archivio, come dovere del loro prossimo ministero sacerdotale.

Tale Corso, da svolgersi secondo lo schema allegato, sarà opportunamente inserito nell'insegnamento della Teologia Pastorale, con la dovuta autonomia e continuità.

E perché la materia, nei pii Istituti, sia svolta con criteri uniformi, verranno indette a cura di questa Sacra Congregazione, presso l'Archivio Vaticano, settimane di studio, alle quali potranno partecipare i Professori, che gli Ecc.mi Ordinari designeranno per tale insegnamento.

Data l'importanza del problema in ordine al servizio che un archivio ben ordinato rende a una diocesi o a una parrocchia, e considerato il prestigio che ne viene a tutta la Chiesa, siamo sicuri d'incontrare il pieno consenso dell'Eccellenza Vostra.

PARTE GENERALE: L'ARCHIVIO

2514

Nozioni generali. — L'archivio ed i suoi rapporti con l'Ente da cui proviene — Definizione di archivio — Diversità dell'archivio dalla biblioteca, dal museo, da altre raccolte o collezioni documentarie — L'archivio e la documentazione.

Contenuto dell'archivio. — Il materiale archivistico secondo i caratteri esterni (materia scrittoria, forma, ecc.) — Il materiale archivistico secondo il valore intrinseco: documenti, atti e scritture — Natura del documento — Classificazione dei documenti.

Ordinamento — Criteri generali per l'ordinamento e modalità pratiche.

Inventario — Inventario sommario e inventario analitico — Regole per la redazione.

Mezzi per la ricerca — Indici e repertori; registi — Guide e altre pubblicazioni archivistiche — Sussidi bibliografici.

Accrescimento e diminuzione del materiale. — Versamenti, donazioni, depositi, cambi — Rivendicazioni, recuperi e complementi — Eliminazione e scarto.

Conservazione del materiale — Il locale: previdenze contro le cause di danneggiamento — Gli scaffali e gli altri mobili — Igiene archivistica — Difesa contro i parassiti della pergamena e della carta — Provvedimenti di protezione in tempo di emergenza.

Restauro dei documenti. — Principi generali e vari sistemi — Il Laboratorio Vaticano — L'Istituto di Patologia del Libro — L'Istituto per il restauro scientifico del Libro.

Servizi dell'Archivio — Il personale — Apertura al pubblico ed ammissione degli studiosi — Ricerche e copie — Il prestito dei documenti — Le fotografie: di sicurezza, di complemento, di sostituzioni e di studio — Apparecchi di lettura — Documentazione: schedario bibliografico — La biblioteca — Mostre permanenti e temporanee.

PARTE SPECIALE: GLI ARCHIVI ECCLESIASTICI

Nozioni di archivio ecclesiastico. — Archivio prodotto da un Ente ecclesiastico — Archivio appartenente ad un Ente ecclesiastico — Archivio ecclesiastico presso Ente non ecclesiastico.

Gli archivi della Chiesa.

A) Santa Sede: Congregazioni Romane, Tribunali, Uffici, Commissioni diverse.

B) Diocesi: Curia Vescovile, Capitolo Cattedrale, Opera del Duomo, Seminario, Vicariati Foranei, Parrocchie, Confraternite, altri Istituti ecclesiastici della Diocesi.

C) Religiosi: Case e Procure generalizie, Sedi provinciali, Case religiose.

Ordinamento dell'archivio ecclesiastico — Schemi e titolari per l'ordinamento dell'archivio della Curia Vescovile e della Parrocchia.

Legislazione sugli archivi ecclesiastici. — Norme del Codice di Diritto Canonico ed altre disposizioni della Santa Sede sull'amministrazione degli archivi — Disposizioni diocesane sull'amministrazione degli archivi — Posizione giuridica degli archivi ecclesiastici in Italia.

Ex Archivio S. C. de Sem. et Stud. Univ.

PAULUS VI (1963-...)

De necessitate sacerdotum et christianorum laicorum
ad mundum evangelizandum

(Ex Alloc. A Lei, veneratissimo, ad Card. Clem. Micara, Vicarium Urbis et universum Clerum Romanum, 24 iun. 1963).

2515

E cioè: l'evangelizzazione del mondo, anche di questo nostro moderno tanto profano, e spesso tanto ostile alla religione, dipende massimamente, come Cristo ha stabilito, come la Chiesa continuamente proclama, dal Clero. Nessuna età, forse, è stata storicamente, sia per indole, sia per meditato proposito, estranea e contraria al Sacerdozio e alla sua religiosa missione come quella presente; e nello stesso tempo nessuna età come la nostra si è dimostrata bisognosa, e diremo di più (quasi aprendo davanti a Noi una grande speranza), suscettibile dell'assistenza pastorale di buoni e zelanti Sacerdoti. Notissima cosa. Ma quale importanza essa assume davanti a chiunque è responsabile, pensoso e desideroso della vera prosperità dell'odierna società; quale voce segreta essa può pronunciare nel cuore di quella gioventù, che sente l'ansia d'una missione, d'un eroismo, d'una vocazione per dare a questo nostro meraviglioso e insieme pauroso mondo moderno un nuovo, un vivo volto cristiano!

L'altra convinzione si è che il Clero addetto alla cura d'anime, disciplinato nel secolare schema della Parrocchia, tutto dedito al servizio delle anime, tutto compreso del privilegio di sacrificio e di carità d'essere ad ogni ora, per ogni bisogno, con ogni ceto di fedeli e di lontani, a diretto contatto con l'umanità, palpitante di grandezza e di miseria, per infondervi il balsamo della Parola e della Grazia, merita per primo la Nostra considerazione, la Nostra affezione, il Nostro sostegno e la Nostra benedizione.

Non già, non già che nella Chiesa di Dio altre innumerevoli vocazioni e funzioni siano da posporre, o da dimenticarsi; no certo. E non già che l'istituto parrocchiale sia da solo capace a corrispondere ai moltissimi e complessi bisogni dell'evangelizzazione e della formazione cristiana. E non già, aggiungeremo, che il Laicato, il Nostro carissimo e degnissimo Laicato cattolico sia superfluo al grande e comune sforzo di far vivere Cristo nel mondo. Ma crediamo semplicemente che questa antica e venerata struttura della Parrocchia ha una missione indispensabile e di grande attualità; ad essa spetta creare la prima comunità del popolo cristiano; ad essa iniziare e raccogliere il popolo nella normale espressione della vita liturgica; ad essa conservare e ravvivare la fede nella gente d'oggi, ad essa fornire la scuola della dottrina salvatrice di Cristo; ad essa praticare nel sentimento e nell'opera l'umile carità delle opere buone e fraterne.

AAS 55, 673-674. Cfr. *Insegnamenti*¹ 1, 15-16.

De urgenti necessitate cleri in America Latina

(Ex Alloc. *Ancora gli inizi*, ad Pont. Commissionem pro America Latina, 9 iul. 1963).

2516

Dalla sua relazione, Signor Cardinale, abbiamo appreso le linee direttrici nelle quali si sono articolate in questi anni le attività a favore della Chiesa in America Latina: collaborazione in personale, seminari e formazione del clero, istruzione religiosa e azione sociale. Ci è caro rilevare che nessun grande settore degno di attenzione è stato trascurato e che cure del tutto particolari sono state poste nell'invio di personale ecclesiastico e religioso. È superfluo ricordarlo: è questo il problema più angustante. Pensare alle principali metropoli sud-americane, attorno alle quali si raccolgono milioni di esseri umani, che accorrono dall'interno in cerca di migliori fortune, e non poter destinare alla loro assistenza spirituale che un numero troppo ristretto di sacerdoti — Ci viene il ricordo delle più vaste città del Brasile, Rio de Janeiro e São Paulo, che visitammo personalmente or sono tre anni — è cosa che riempie il cuore di amarezza, di ansie e di vivissime preoccupazioni, e che richiama il dolce lamento del Signore: *Messis quidem multa, operarii autem pauci* (L. 10, 2).

La missione della Chiesa è essenzialmente religiosa, è comunicazione di grazia e consiste nel prolungare nel mondo la vita di Cristo, nel far partecipe l'umanità ai misteri di Lui, l'Incarnazione e la Redenzione. Tutto ciò avviene ad opera del ministero sacerdotale. Di qui la necessità di intensificare l'azione pastorale propriamente detta, di scegliere i mezzi più adatti per allargarne il raggio di influsso, sì che raggiunga tutti gli strati della società. Quanto più profonda diventerà questa azione, tanto più intensi saranno i benefici riflessi che essa non mancherà di far sentire anche in altri settori dell'attività umana. Se, infatti, la missione della Chiesa non è direttamente né politica, né sociale, né economica, nulla di estraneo vi sarà per il sacerdote che ha ben compreso il valore e l'estensione del suo ministero, che è quello di tutto permeare dello spirito di Cristo.

Il *misereor super turbam* (Mc. 8, 2) del Divino Salvatore diventerà parte del programma di lavoro del sacerdote, il quale non resterà indifferente, insensibile o inoperoso dinanzi ai fratelli che soffrono, ma da buon Samaritano saprà piegarsi su di loro e comprenderne i problemi. E così anche l'azione sociale, bene intesa, trova il posto che le spetta tra i doveri del sacerdote: sarà come una estensione del ministero sacerdotale propriamente detto.

¹ *Insegnamenti di Paolo VI*, vol. I... (Poliglotta Vaticana 1963...).

Siamo ben lieti di sapere che i Nostri Venerabili Fratelli e dilette figli in America Latina hanno questa sensibilità pastorale, che li fa operare anche sui corpi per il bene delle anime, sempre in vista del fine supremo dell'uomo.

Una parola, infine, per ricordare i seminari, dai quali dipende l'avvenire delle diocesi, ai quali numerose popolazioni e i sacerdoti anziani, stanchi nel fisico e curvi sotto il peso di lunghi anni di servizio pastorale, guardano con ansiosa attesa; per ricordare l'istruzione religiosa, la catechesi, la predicazione al popolo, soprattutto alla gioventù, che avrà maggiori responsabilità nella vita del domani; per ricordare il generoso laicato cattolico, collaboratore nelle opere di bene.

Oh! Noi prevediamo la complessità e la difficoltà di questa impresa apostolica; Noi ben sappiamo quanto siano impari le Nostre forze per condurla a buon termine; ma Ci sembra di udire al Nostro orecchio risuonare le parole prodigiose di Gesù, ospite sulla barca di Simone Pietro, al momento della pesca miracolosa: *Duc in altum, et lazate retia vestra in capturam* (L. 5, 4).

Sull'esempio dei Nostri venerati Predecessori, fidenti nella vostra fedele e multiforme collaborazione, e sicuri soprattutto dell'assistenza del Signore, Noi osiamo applicare a Noi e a questa presente condizione della Chiesa cattolica nel grande continente latinoamericano le parole divine; e stringendo con pavidità, ma ferma mano il timone della faticosa barca, la spingiamo al largo, sull'oceano della storia d'oggi e di domani, per la nuova vittoria evangelica.

AAS 55, 684-685. Cfr. *Insegnamenti* 1, 64.

De praeparatione catechetica omnibus candidatis ad sacerdotium necessaria

(Instruct. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Mentre in ogni parte*, ad omnes Episcopos, 3 sept. 1963).

2517

Dal prezioso tesoro di insegnamenti dottrinali e norme disciplinari ci sembra ora opportuno scegliere, per farne oggetto di particolare riflessione, il canone 14 del Decreto « De reformatione », emanato appunto in quella medesima Sessione, nel quale si stabilisce che i candidati al Sacerdozio, fra le altre doti rigorosamente accertate dal Vescovo, « etiam ad populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem ac ministranda sacramenta, diligenti examine praecedente, idonei comprobentur ».¹

Quanto le norme tridentine, non solo quella sopra citata, ma anche le altre sancite sullo stesso argomento nelle Sessioni V^a e XXIV^a, fossero state accolte ed apprezzate con unanime consenso, è dimostrato dalla universale diffusione di opere catechistiche, che di quelle norme costituiscono la pratica irradiazione, per quanto riguarda sia il purissimo contenuto dottrinale, sia il metodo più conveniente per trasmetterlo ai fedeli. Fra esse ci piace particolarmente ricordare le opere di San Pietro Canisio, quali la « Summa doctrinae christianae per quaestiones tradita », del 1555; la piccola raccolta catechistica « ad captum rudiorum accommodata », del 1556; ed il « Parvus catechismus catholicorum », del 1558; quella di San Roberto Belarmino, « Dottrina cristiana breve », del 1597; ma soprattutto il « Catechismus ex decretis Concilii Tridentini ad parochos Pii V iussu editus Romae » nel 1566, alla cui preparazione si dedicò in misura eminente un altro Santo: Carlo Borromeo.

A non breve distanza di secoli, alle preoccupazioni dei Padri Tridentini corrispondono ora le sollecitudini di tutti gli zelanti Pastori di anime, i quali, con convinzione unanime, vedono in una evangelizzazione nutrita di sostanziosa e pura dottrina ed espressa in forme adatte ai tempi ed alle persone, il fattore fondamentale del progresso spirituale del popolo cristiano.

¹ Cfr. [n. 289]; CT 9, 627.

Anzi, questa convinzione è tanto più sentita e condivisa, in quanto ci si rende conto delle situazioni oggi profondamente mutate nei confronti di quelle, sia pure allarmanti, che costituirono lo sfondo storico del Concilio di Trento. Anche se dolorosissima, infatti, si manifestava allora la divisione della cristianità e molto pericolose si annunciavano le dottrine ereticali serpeggianti in Europa, non si può tuttavia negare che, nel suo insieme, la famiglia cristiana conservava ancora una ricca eredità di vita religiosa. Nei tempi correnti, invece, la situazione non è solamente contrassegnata dalla lacerazione protestante che purtroppo permane e riesce anzi ad insidiare perfino alcuni cattolici meno provveduti; ma soprattutto dalla ufficiale proclamazione dell'ateismo quale atteggiamento ormai acquisito da governi, da gruppi dotati di efficaci mezzi di penetrazione culturale, da larghe masse popolari in modo più o meno cosciente attratte dall'errore; come pure dalla disseminazione di una inquietante indifferenza religiosa, che, agli effetti pratici, viene a confondersi con l'ateismo stesso, alle cui rapide conquiste apre facilmente le strade.

A ciò si aggiunge un'altra grave circostanza, alla quale oggi occorre dare il massimo peso. Ai tempi tridentini la scuola, nelle sue varie manifestazioni, manteneva ancora stretti contatti con l'organizzazione ecclesiastica, per cui riusciva difficile concepire un insegnamento scritto od orale, che non conservasse qualche legame con la dottrina evangelica, pacificamente ritenuta madre comune della civiltà. Quali che fossero allora le opinioni di persone e di gruppi circa la rivalutazione della cultura classica, nessuno osava mettere in dubbio che essa pure era passata in eredità all'Europa, perchè amorevolmente custodita e tramandata dalla Chiesa Cattolica.

Nelle presenti condizioni, invece, la progressiva laicizzazione della scuola di ogni ordine e grado, insieme all'enorme diffusione degli strumenti diversi di cultura e di informazione, — che vanno dalle biblioteche accademiche a quelle popolari, dai libri ai quotidiani, dalla radio al cinematografo, dalla televisione alla propaganda politica —, hanno praticamente raggiunto l'effetto di costituire una livellata mentalità di massa, nella quale il lievito del genuino pensiero e costume cristiano riesce con difficoltà a penetrare e ad operare.

Pertanto — dalla lieta e fruttuosa diffusione del cristianesimo come avveniva in tempi in cui nulla sistematicamente si opponeva all'opera della Chiesa e le popolazioni restavano fondamentalmente disposte ad accoglierla — siamo arrivati al punto in cui l'evangelizzazione non può generalmente avvenire se non in forma di faticosa competizione, sia quando essa è violentemente osteggiata da ingiuste pressioni di regimi politici; sia quando è insidiata con non minore animosità da dottrine atee liberamente professate; sia quando, infine, viene ad urtare contro gli ostacoli della indifferenza religiosa e dei costumi ritornati in certa misura pagani.

Anche da questi semplici ma necessari cenni, i quali, dall'altra parte, non fanno che riecheggiare le precise e profonde diagnosi del nostro tempo contenute nel Magistero dei Sommi Pontefici, appare quanto sia giusta l'attesa di tutti coloro che auspicano dai candidati al Sacerdozio una preparazione sempre più adeguata per essere gli autentici evangelizzatori della nostra epoca, tanto più esperti e sicuri quanto più aspre sono le condizioni del mondo, violente le opposizioni, urgenti le necessità spirituali delle masse forse ricche di beni terreni, ma certo povere di quelli celesti.

2518

Questa Sacra Congregazione dei Seminari e delle Università degli Studi non è mai venuta meno al suo ufficio di esortare i responsabili della formazione del Clero al grave dovere di mettere in atto ogni accorgimento idoneo, affinché i candidati, al termine degli studi seminaristici, arrivino ad essere veramente e compiutamente «uomini di Dio», capaci quindi di dedicare le loro migliori energie al santo ministero del divino insegnamento.

Proprio a tale fine questa Sacra Congregazione, nella lettera agli Ecc.mi Ordinari del 18 settembre 1926 (AAS, 18, 1926, 453), che trattava di proposito l'argomento della formazione catechistica del Clero, dichiarava: «Ad tantum opus diuturnum ac prorsus diligens adhibenda est praeparatio. Haec fieri debet in sacris seminariis: ad hoc enim sunt ipsa constituta. Ut autem munus docendi christianum populum rite et fructuose quis obeat,

non sufficit praeparatio doctrinalis, quae in veritatum tradendarum cognitione versatur... sed requiritur etiam illa quae dicitur didascalica, ad modum pertinens quo veritates tradi debent, eaque fit tum per congrua praecepta tum per practicas exercitationes».¹

A logico complemento delle direttive sopra ricordate, questa stessa Sacra Congregazione alcuni anni dopo, con lettera del 28 agosto 1929 (AAS, 22, 1929, 146), procedeva alla vera e propria istituzione della cattedra di catechetica nei seminari: «Sacra Congregatio unum aliud urgendum existimat, ea etiam de causa, ne prae altioribus studiis humilia quae videntur, at multo etiam maioris sunt reipsa necessitatis ac ponderis, neglegantur. Id autem est quod a sanctissimis Ecclesiae Pastoribus aliisque apostolicis viris tam saepe tamque impense commendatum accepimus quodque haec quidem ipsa Sacra Congregatio non semel nec segniter inculcavit, ut in singulis clericorum Seminariis, apud alumnos theologiae praesertim, schola seu magisterium instituat ac rite foveatur de sacra Catechesi proprium».²

Nel moltiplicare le sue sollecitudini in vista di una sempre più adeguata formazione catechistica del Clero, questa Sacra Congregazione intendeva esattamente ispirarsi al Magistero dei Sommi Pontefici, che andavano via via intensificando a tale riguardo le loro esortazioni ed offrivano insegnamenti di valore incomparabile.

Ci sia consentito di dedicare almeno un cenno di ricordo a quel memorabile documento sulla catechesi che è, appunto, la lettera Enciclica di San Pio X *Acerbo nimis*, del 15 aprile 1905 (*Acta Pii X*, 2, 75; *Fontes CIC*, 3, 659). Dopo avere diffusamente descritto le condizioni spirituali del tempo ed avere autorevolmente ribadito il principio che solo in una evangelizzazione profonda, continua, universale si possono trovare i rimedi ai mali dell'umanità e le vie sicure della sua eterna salvezza, il Santo Pontefice si rivolgeva accuratamente al Clero: «In sacerdote ad vitae sanctimoniam debere scientiam adici, quis neget? «Labia sacerdotis custodiant scientiam» (Ma. 2, 7). Atque illam reapse severissime Ecclesia requirit in iis qui sint sacerdotio initiandi. Quorsum id vero? Quia scilicet ab eis divinae legis notitiam christiana plebs expectat, illosque ad eam impertientiam destinat Deus: «Et legem requirent ex ore eius; quia angelus Domini exercituum est» (*ibid.*). Quamobrem Episcopus, in sacra initiatione, Sacerdotii candidatos alloquens: «Sit, inquit, doctrina spiritualis medicina populo Dei; ... sint providi cooperatores ordinis nostri; ... ut in lege tua die ac nocte meditantes, quod legerint credant, quod crediderint doceant» (*Pont. Rom. De Ordin. Presb.*)».³

Agli altissimi insegnamenti del Santo Pontefice faceva eco Pio XI, il quale in ogni occasione esortava all'apostolato catechistico non solo i Sacerdoti, ma anche coloro che devono essere i collaboratori dei Sacerdoti, poichè questi, pure restando i primi ed insostituibili maestri della Parola di Dio, per la stessa limitatezza delle loro forze non possono da soli raggiungere tutti quelli a cui essa per divina disposizione è destinata. «In presenza di maestri cristiani — diceva una volta Pio XI — il Santo Padre non può fare a meno di pensare che si trova di fronte a veri e propri coadiutori e collaboratori del Suo Ministero Apostolico. In che cosa infatti si assomma tale ministero, se non in quella parola che il Divino Maestro diceva ai primi Apostoli e si ripete sempre ai loro successori, ai Vescovi, ai Sacerdoti, di tutti i paesi, e principalmente al primo dei Sacerdoti, al Vescovo dei Vescovi: «Euntes docete?». E voi, o maestri cristiani, che cosa fate? quale occupazione riempie la vostra giornata? Voi insegnate: fino a voi dunque discende in qualche modo quel mandato divino al quale il mondo deve la sua redenzione. Anche a voi il Cuore divino dice: Andate e insegnate! Andate e insegnate anzitutto la verità eterna, la verità cristiana, la dottrina di Cristo, la vita di Cristo, gli esempi di Cristo, la Redenzione di Cristo» (A pellegrini scozzesi, 20 luglio 1925: *Discorsi di Pio XI*, vol. 1, pag. 416). Lo

¹ [Cfr. n. 1653].² [Cfr. n. 1727].³ [Cfr. n. 1194].

stesso Pio XI, quasi a confermare la parola con l'esempio, nella detta circostanza manifestava questa confidenza riguardante il suo precedente ministero sacerdotale: « La presenza di maestri rievoca i suoi primi anni di Sacerdozio e i molti anni dati al ministero dell'insegnamento che gli sembrano i più belli, i più cari, i più radiosi anni di sua vita, nei quali il lavoro assiduo era il procurarsi luce per l'anima, per il cuore, per l'intelligenza per poi rifletterla su altre intelligenze, su altri cuori, su altre anime in preparazione preziosa alla vita » (*loc. cit.*).

Pio XII, a sua volta, ha lasciato ai Pastori di anime in eredità una somma grandiosa di sacro insegnamento, nella quale non si trova praticamente tema di istruzione religiosa, che non sia limpidamente trattato, con mirabile profondità di dottrina, pari all'arte di una attraente esposizione.

Giovanni XXIII, di cara e venerata memoria, seguendo la via tracciata dai suoi predecessori, rese ancora più amorevolmente insistente il suo appello ai Pastori di anime, perchè offrano al popolo una catechesi adeguata ai tempi, anche se fedelissima sempre alle sue divine sorgenti. E se, da una parte, Giovanni XXIII offerse al mondo, con le sue Lettere Encicliche, alcuni monumenti di dottrina, dall'altra volle dare primo l'esempio di un insegnamento religioso che trovava, nella soave semplicità e nella soprannaturale ispirazione, quasi immediatamente le vie delle menti e dei cuori, non solo in ristrette accolte di fedeli, ma anche nelle moltitudini di ogni provenienza e condizione.

Il Sommo Pontefice Paolo VI, gloriosamente regnante, proprio nella felice aurora del Suo ministero pontificale, nell'Augusto Messaggio rivolto al mondo dopo l'avvenuta Elezione alla Cattedra di Pietro, si premurava di annunciare il Suo alto intendimento di operare perchè il mondo conosca che solo nel Vangelo di N. S. Gesù Cristo c'è il segreto della universale salvezza: « In obeundo apostolico munere id Nobis in primis proponimus, ut coram universo mundo manifestius usque ac sollemnius declaretur, optatam salutem tantummodo ex Iesu Christi Evangelio expectandam esse » (*L'Osservatore Romano*, 23 giugno 1963).

Premesse queste doverose considerazioni, che offrono ispirazioni e forza ai nostri migliori propositi, crediamo opportuno rivolgere ai responsabili della formazione del Clero una nuova e fervida esortazione, affinché, salve restando le vigenti disposizioni circa la cattedra di catechetica nei Seminari, sia compiuto un ulteriore passo in avanti per dedurle a sempre più fruttuose applicazioni.

2519

I. - L'armoniosa cospirazione di tutte le discipline seminaristiche alla formazione del perfetto maestro della Parola di Dio.

Sarà costante sollecitudine di coloro che sono preposti alla formazione del Clero provvedere affinché tutti gli insegnamenti, sia delle discipline maggiori che di quelle minori, conspirino armoniosamente a formare il perfetto maestro della Parola di Dio.

A ciò concorrerà, prima di tutto, la purezza della dottrina cattolica, presentata in ogni suo aspetto secondo la divina Rivelazione, la Tradizione, il Magistero pontificio, gli insegnamenti dei Padri e Dottori della Chiesa, sotto la guida di docenti esperti non solo nell'insegnamento, ma anche nella vita pastorale, e con l'aiuto di Autori provati, gli unici che possano essere affidati al diligente studio dei candidati al Sacerdozio.

Alla purezza incontaminata della dottrina si aggiungerà la profondità nell'esposizione e nell'apprendimento della medesima; profondità richiesta non solo dalla sublime dignità della verità rivelata; non solo dalla natura stessa dell'uomo di Dio, che non può essere superficiale in nessuna circostanza, soprattutto quando si consideri che è atto di giustizia elargire ai popoli le incommensurabili ricchezze delle verità rivelate da Dio; ma anche dalle crescenti esigenze del mondo d'oggi, poichè non si tratta soltanto di ripetere semplicemente cose note a fedeli credenti e ben disposti; ma di insegnare, non poche volte dall'inizio, il cristianesimo tutto intero a persone forse già avvinte da altre dottrine che non di rado si impongono alle menti proprio per le loro concezioni universali della vita e della storia.

Alla formazione del perfetto maestro della Parola di Dio non sono certo estranei, ma anzi quanto mai benefici, sia il restaurato studio della lingua latina, sia il migliorato impegno nell'apprendimento della filosofia tomistica. Da entrambi, infatti, può provenire al candidato al Sacerdozio, oltre la più sicura conoscenza delle discipline sacre, anche quella ricchezza di umanità e quella chiarezza di pensiero, che sono richiesti dall'apostolato dei nostri tempi, e che si manifesteranno poi nella felice spontaneità della parola scritta e dell'insegnamento orale dei ministri di Dio (cf. Allocuzione di Giovanni XXIII, 22 febbraio 1962, in occasione della firma della Cost. Apost. *Veterum Sapientia*).¹

2520

II. - La necessità che la catechetica assuma sempre di più le caratteristiche di una disciplina istituzionale.

Poichè ormai la cattedra di catechetica è stata ovunque fondata ed i corsi si susseguono ordinatamente secondo le superiori direttive, ci sembra opportuno richiamare i responsabili sulla necessità che tale insegnamento non avvenga in forma episodica, quasi solo affidato alla ispirazione ed alle personali vedute dei docenti, ma che acquisti sempre di più i caratteri di un vero e proprio insegnamento superiore istituzionale, che sia, al tempo stesso, completo nel suo genere, bene ordinato nella distribuzione delle materie, logico nella successione dei principi teorici e delle pratiche applicazioni.

A tale proposito ci permettiamo di ricordare che proprio il detto criterio di istituzionalità ci sembra felicemente rispettato in non pochi trattati di catechetica apparsi in diverse Nazioni, nei quali ci pare di poter cogliere, quasi come linea comune, questo organico sviluppo di argomenti:

1. I fondamenti teologici della catechesi.
2. Il contenuto completo e organico della catechesi.
3. Storia dei metodi impiegati nella catechesi.
4. Aspetti della mentalità moderna di fronte alla catechesi (elementi di sociologia religiosa).
5. Aspetti di psicologia individuale e di gruppi, secondo le varie età e condizioni, di fronte alla catechesi.
6. La figura del maestro della Parola di Dio: la preparazione, la capacità, le virtù, lo spirito soprannaturale, l'attività.
7. I metodi più in uso nella catechesi di oggi, nelle sue varie forme e nelle differenziazioni secondo l'età, le situazioni, gli ambienti (scuole pubbliche e private, associazioni di giovani e di adulti, città, campagna, zone operaie, ecc.).
8. Elementi di didattica catechistica, compresi i mezzi didattici più in uso (testi adatti secondo età e categorie di persone, illustrazioni, mezzi audiovisivi, ecc.). Nozioni su ciò che oggi si chiama scienza della pubblica opinione, e quindi sui mezzi di propaganda.
9. L'organizzazione catechistica nazionale, diocesana, parrocchiale, secondo il C. I. C., le deliberazioni dei Sinodi Provinciali e Diocesani, e specialmente la Confraternita della Dottrina Cristiana.
10. I laici, necessari operatori nella catechesi. Loro formazione generale cristiana e formazione specifica catechistica. Le forme pratiche della collaborazione.

2521

III. - La necessaria integrazione della teoria con la pratica secondo le norme canoniche e le istruzioni della S. Congregazione.

Il canone 1365, 3 del C. I. C. dispone che nei Seminari: « Habeantur etiam lectiones de theologia pastoralis, additis practicis exercitationibus praesertim de ratione tradendi pueris aliisque catechismum ». ² A questo canone hanno fatto costante riferimento le istruzioni della S. Congregazione dei Seminari, già prima citate.

In base alle varie esperienze, ormai divenute buona consuetudine, ci piace rilevare che

¹ [Cfr. n. 2471].

² [Cfr. n. 1476].

la norma delle « pratiche esercitazioni » è stata interpretata ed applicata in modi che volentieri vorremmo vedere ovunque diffusi, approfonditi ed arricchiti con altre opportune iniziative:

1) Esperienze di pratiche lezioni tenute in classe dagli allievi, immaginando le diverse situazioni, come se il medesimo argomento fosse da trattare ai fanciulli, agli adolescenti, ai giovani, agli adulti, ecc. Queste pratiche esperienze, simili a quelle tradizionalmente in uso presso insigni Ordini Religiosi, se sono ben preparate e seriamente svolte, sono cosa tutta diversa da un puro gioco verbale, perchè diventano manifestazione di sicura spiritualità e di fervido animo apostolico, il quale, come oggi si rivela in un sia pure umile esercizio, domani risplenderà nella pienezza della dedizione sacerdotale.

2) Lezioni pratiche tenute da persone di particolare esperienza in singoli campi di ministero pastorale: parroci, insegnanti di religione nelle scuole, assistenti di associazioni cattoliche, cappellani del lavoro, ecc.

3) Aiuto offerto dagli Ordinandi ai Parroci per tenere alcune lezioni di catechismo ai fanciulli, nei tempi e nei modi approvati dalla competente Autorità Ecclesiastica.

4) Utilizzazione massima del periodo delle vacanze estive per studiare le situazioni concrete delle proprie parrocchie e per porgere pratica collaborazione ai Parroci secondo le possibilità e le circostanze.

2522

IV. - Alcuni aspetti del problema catechistico da prendere in particolare considerazione.

Nella preparazione teorica e pratica dei candidati si dovrà in modo del tutto speciale tenere conto di alcune fondamentali esigenze della moderna cura di anime, perchè così facendo si potranno rendere servizi inestimabili alla causa della Chiesa.

Esse sono principalmente le seguenti:

1. L'organizzazione della scuola parrocchiale di catechismo per ragazzi, adolescenti e giovani, in modo da raggiungerli personalmente tutti, e seguirli progressivamente durante gli anni della loro formazione. Nella dolorosa eventualità che tale efficace opera educativa venisse a mancare o riuscisse insufficiente, le conseguenze che ne deriverebbero nella vita cristiana delle nuove generazioni sarebbero di una gravità incalcolabile, come purtroppo in alcune parti è dato constatare.

2. L'insegnamento della religione nelle scuole pubbliche e private, non solo per provvedere al formale svolgimento dei programmi approvati, ma soprattutto per dare un fondamento ed un coronamento cristiano agli insegnamenti profani, controbilanciando anche, ove occorra, l'influenza negativa di insegnanti ed insegnamenti religiosamente indifferenti od ostili; e per stabilire un fruttuoso colloquio spirituale con numerosi studenti di animo aperto e suscettibili di più profonda vita soprannaturale.

3. L'insegnamento agli appartenenti ad organizzazioni cattoliche, in modo che non venga mai a mancare ad essi, dai quali molto la Chiesa si attende, la dottrina sicura, l'ispirazione valida e l'invito costante alle vette stesse della santità.

4. L'insegnamento a gruppi di persone di superiore cultura, siano esse organizzate in particolari associazioni, o siano semplicemente seguite con illuminata attenzione dai Pastori di anime. Tali persone si trovano in condizione di agire profondamente nella società, poichè, occupando posti di distinta responsabilità, possono e debbono esercitare una influenza grande sul popolo, con la parola, con l'esempio, col modo di operare genuinamente cristiano. Comprendiamo quale sia la delicatezza e la difficoltà di questa catechesi: ciò tuttavia non può costituire un pretesto, perchè i candidati al Sacerdozio non abbiano a prenderla in considerazione e a prepararsi come meglio sarà possibile.

Non ultima fra le difficoltà ora accennate sarà quella derivante dall'incontro del Sacerdote, la cui mentalità è prevalentemente coltivata mediante le discipline filosofiche e teologiche, con la mentalità di molte persone che invece sono quasi unicamente formate al metodo sperimentale come oggi è applicato a tutte le scienze e a tutte le tecniche, com-

prese quelle che riguardano l'uomo e la società. Eppure non dovrebbe essere impossibile al Sacerdote adeguatamente preparato stabilire solidi contatti spirituali con quelle persone, poichè a tutti deve apparire ben chiaro che nulla esiste nella ricerca sperimentale, nella scienza positiva, nella tecnica applicata moderna, anche la più avanzata, le cui origini prime, le cui leggi immutabili, il cui divenire, ancora oggi, in gran parte misterioso, non derivi dal primo sapientissimo ed onnipotente atto di Dio Creatore, che sta all'origine, non soltanto delle cose in sè stesse, ma anche della loro destinazione all'uso dell'uomo: « Benedixitque illis Deus et ait: Crescite et multiplicamini et replete terram et subdite eam » (Gen. 1, 28).

5. L'insegnamento agli operai che possono essere avvicinati in modo continuativo non è certo da ritenersi oggi di minore importanza in rapporto agli altri sopra ricordati. Quanto è avvenuto, infatti, in tempi passati ha reso gli operai, e specialmente quelli addetti alle grandi industrie, dolorosamente suscettibili, per molte ragioni, alla pesante pressione delle ideologie e delle organizzazioni marxiste. Anche se è lecito sperare che non necessariamente le masse operaie continueranno anche per l'avvenire ad essere dominate ciecamente da quelle forze paurose, tuttavia non ci sembra sufficiente assumere atteggiamenti di rassegnata attesa che esse si decidano a mutare opinioni e disposizioni d'animo. Crediamo invece che sia assolutamente necessario ricominciare, se occorre, dall'inizio, con tutti i mezzi disponibili, perchè una pura e intensa evangelizzazione possa giungere presto a coloro che nella quotidiana attività non dovrebbero trovare occasione di distacco da Dio e di negazione di Dio, ma piuttosto mezzo salutare di vita e di perfezione cristiana.

6. La preparazione a rendere sempre più efficiente l'organizzazione catechistica voluta dalla Chiesa. Ci sembra infine necessario aggiungere almeno un cenno alla organizzazione catechistica che la legge della Chiesa vuole efficiente in ogni Diocesi e Parrocchia: che i Sommi Pontefici hanno continuamente richiamato all'attenzione dei Pastori; e che la Sacra Congregazione del Concilio non ha mancato di disciplinare e arricchire di norme preziose: la Confraternita della Dottrina Cristiana.

In qualunque modo la detta organizzazione abbia preso forma nelle concrete situazioni delle varie circoscrizioni ecclesiastiche, ci sembra tuttavia doveroso mettere in rilievo un punto che ne spiega l'universale e perenne valore: la causa della evangelizzazione cristiana è di così preminente importanza per la vita della Chiesa, che essa, per potere attingere i risultati migliori, ha assoluto bisogno della umile, capace, zelante, soprannaturale collaborazione di tutti coloro che, in qualunque misura, hanno responsabilità e doveri nella Chiesa: in primo luogo i Sacerdoti, poi i genitori, i maestri, gli insegnanti, i laici dedicati alle opere apostoliche.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De sublimi natura ministerii pastoralis

(Ex Alloc. *Voi avete partecipato*, ad eos qui ex italico clero interfuerunt Conventui. v. d. aggiornamento pastorale, 6 sept. 1963).

2523

Ma, ciò detto, Ci piace rendere onore, anche in questa occasione, a quanto di evangelico e di apostolico cotesta qualifica di « pastorale » ci presenta. Essa ci richiama alla mente uno dei nomi, con cui Gesù Cristo volle a noi descriversi; e col nome la figura ineffabile, soave ed eroica del buon Pastore; e con la figura la missione di guida, di maestro, di custode, di salvatore, che Cristo fece sua per amore nostro, e che a Pietro fra tutti assegnò. Ci richiama alla mente uno dei rami più fiorenti della teologia pratica, la teologia pastorale, e cioè la scienza e l'arte propria della Chiesa, arricchita di particolari poteri e carismi, di salvare le anime, ch'è quanto dire di conoscerle, avvicinarle, istruirle, educarle, guidarle, servirle, difenderle, amarle, santificarle. Ci richiama alla mente l'umile,

grande comune espressione del ministero sacerdotale: la cura d'anime, la carità della Chiesa in atto, nella forma più consueta, più assidua, spesso più generosa, certo più necessaria.

Noi profitiamo di questa occasione per manifestare la Nostra altissima stima, la Nostra speciale benevolenza, il Nostro fraterno e vivissimo incoraggiamento ai Pastori d'anime. È loro dovuto questo particolare ricordo, che la vostra insegna pastorale subito solleva nell'animo Nostro, perchè siamo stati fatti Noi stessi Pastori, dapprima in una diocesi che sembra essere stata nei secoli passati, con S. Ambrogio, con San Carlo, e ai giorni nostri con i Servi di Dio Cardinali Ferrari e Schuster, ed essere tuttora campo sperimentale di tipica e positiva importanza pastorale; ed oggi su questa Cattedra di Pietro chiamati da Cristo a pascere la sua Chiesa.

È loro dovuta questa espressione della Nostra affettuosa venerazione, perchè il ministero pastorale obbliga a dedizione completa, come c'insegna, con la parola e l'esempio, Gesù nostro Maestro: *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis*; (J. 10, 10) ed è perciò dedizione che tocca i vertici della carità, come ancora Cristo stesso ci ammonisce: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (J. 15, 13). È dovuto il Nostro incoraggiamento ai Pastori d'anime, ai Vescovi e ai Parroci specialmente, e a quanti altri alle cure pastorali sono dedicati, perchè sappiamo in quali condizioni essi oggi lavorano; lo stato spirituale del mondo presenta oggi difficoltà enormi, alcune delle quali fino a ieri sconosciute.

Noi sappiamo quali apprensioni pesano spesso sul cuore d'un Vescovo, quali sofferenze sovente lo affliggono, non tanto per la indigenza dei mezzi, anch'essa talora così grave e mortificante, ma per la sordità di chi dovrebbe ascoltare la sua parola, per la diffidenza, che lo circonda e lo isola, per l'indifferenza e la disistima, che squalificano il suo ministero e lo paralizzano. Noi sappiamo quanti Parroci e Coadiutori esercitano la cura d'anime in quartieri vasti e popolosi, dove il numero, la mentalità, le esigenze degli abitanti li obbligano a lavoro indefesso ed estenuante; e sappiamo anche quanti Sacerdoti invece devono esercitare il ministero nel nascondimento in piccoli paesi, nella mancanza di conversazione, di collaborazione e di risultati confortanti: gli uni e gli altri spesso in condizioni economiche penose, spesso contrastati ed incompresi, e obbligati a vivere ripiegati su se stessi; paghi solo di ritrovare negli umili che li circondano, nel libro sacro delle loro preghiere e nel tabernacolo il mistero del divino Presente. Noi Ci sentiamo obbligati ad assicurare questi cari e venerati fratelli, affaticati operai del Vangelo, ovvero modesti e tenaci ministri della Chiesa di Dio, che il Papa li pensa, li comprende, li stima, li assiste, li ama, e perciò li segue con la sua preghiera e con la sua benedizione.

Ed ecco che questo riferimento alla comunione di spirito che Ci unisce alla grande schiera di Sacerdoti, impegnati nella cura d'anime, Ci fa concludere queste Nostre parole con un accenno al tema trattato durante la vostra Settimana di aggiornamento pastorale, e cioè al tema sull'Eucaristia e la comunità cristiana, per augurare che la vostra riflessione su argomento di tanta ricchezza dottrinale e spirituale abbia a continuare nell'esercizio del vostro ministero, a conferma della convinzione che nessuna altra azione ne realizza la pienezza di grazia e l'efficacia pastorale quanto la celebrazione del divin Sacrificio, nella quale, da un lato, la sovrumana potestà dell'Ordine rende realmente presente, in forma sacramentale, l'Umanità reale di Cristo, Capo di tutto il Corpo mistico e delle singole comunità locali, e dall'altro la missione pastorale, che è affidata al Sacerdote in cura d'anime, è obbligata a rendere realmente presente, in forma comunitaria, il Corpo mistico di Cristo, che è la Chiesa.

Abbiamo a continuare, dicevamo, per alimentare nel vostro Sacerdozio l'inebriante coscienza del suo rapporto antecedente e conseguente con la Eucaristia, per il quale il Sacerdote è ministro generatore di tanto Sacramento, e poi primo adoratore e sapiente rivelatore e instancabile distributore. Abbiamo a continuare per assegnare al vostro stesso Sacerdozio come primo dovere, anche sotto l'aspetto della carità e della fecondità pastorale, quello, comune e sublime, di « dire la Messa ». Sì, dire la Messa, ma in modo tale che sia puntuale e perfetta nel rito, sia semplice nella solennità e solenne nella semplicità, sia

raccolta nel silenzio e nella compostezza dell'assemblea e unanime nella preghiera e nel canto, sia parlante e misteriosa nel significato, sia da tutti partecipata nello svolgimento, e sia da tutti cordialmente, devotamente assistita, dai fanciulli, dai giovani, dagli studenti, dagli operai, da ogni ceto sociale; dagli uomini e dalle donne, dalle famiglie intere, dalle associazioni cattoliche e dalle istituzioni dimoranti nel territorio parrocchiale, e con accoglienza più premurosa, dalle care Suore, fiori sacri delle nostre Parrocchie; e poi dai sofferenti, dai piangenti, dai vecchi, dai poveri, da tutto il popolo di Dio, da tutta la comunità invitata, insieme col Sacerdote, che ivi funge *in persona Christi* e nello stesso tempo da capo, interprete e rappresentante della plebe cristiana, ad esprimere il suo proprio « sacerdozio regale », ¹ in modo da rinnovare e perpetuare il fenomeno, indice e vertice della realtà comunitaria, della prima « moltitudine dei credenti », che era, com'è scritto negli *Atti degli Apostoli*: « un cuor solo e una anima sola ». ²

AAS 55, 752-755. Cfr. *Insegnamenti* 1, 119-122.

De sacerdotii multiplici fecunditate

(Ex Alloc. *Se bendice*, prolata occasione benedictionis auspicalis lapidis Pont. Collegii Mexicani in Urbe, 12 oct. 1963).

2524

Al bendecir la primera piedra de este Centro de formación sacerdotal, dejad que vaya Nuestro pensamiento ya a los predicadores de la palabra de Dios que, salidos de este Cenáculo, llevarán el evangelio a los hombres hambrientos de verdad; a los guías de espíritu que sabrán dar robustez, vigor y actualidad a la práctica religiosa heredada de los mayores; a los defensores y amigos de los pobres; a todos los sacerdotes santos y sabios que, templados aquí junto a la tumba de Pedro, han de contribuir con su fervor a multiplicar las vocaciones eclesíasticas y religiosas en vuestro País, y sabrán suscitar las legiones de almas consagradas, que campos sedientos esperan con impaciencia y reclaman con apremio.

AAS 55, 887. Cfr. *Insegnamenti* 1, 216-217.

De potioribus normis servandis in candidatis ad sacerdotium efformandis

(Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, ad Episcopatum quarto exacto saeculo a Decreto Conc. Trid. de Seminariis constituendis, 4 nov. 1963).

2525

Summi Dei Verbum, lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (J. 1, 9), quemadmodum aeternae salutis nostrae causa humanam assumere naturam voluit, interque nos aetatem degere, ut nobis ostenderet gloriam quasi unigeniti a Patre plenum gratiae et veritatis, (*Ibid.* 1, 14), item pro parvo non putavit in tenui Nazarethana domuncula triginta ferme annos latere, ut preces Deo admovendo opera-

¹ Cfr. 1 P. 2, 9.

² Cfr. At. 4, 32.

que faciendo convenienter munus suum apostolicum componeret, omniumque virtutum exempla praeberet. In conspectu enim duleissimo Ioseph ut patris habiti sanctissimaeque matris Mariae, puer Iesus *proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum, et homines* (L. 2, 52).

Atqui, si omnes, qui Christo auctorati sunt, Verbum hominem factum imitari tenentur, profecto ii vel magis tenentur, a quibus non minus morum sanctimonia ostensa, quam evangelica disciplina enuntiata et Sacramentis dispensatis, Christi ipsius persona coram hominibus sustinenda aliquando erit.

Quam ob rem cum Ecclesia sibi conscia esset ad Christi Iesu administratorum officium pertinere, coram hominibus se magistros virtutis primum exemplis editis tum elicitis verbis praestare, ut re ipsa *sal terrae* ... et ... *lux mundi* (Mt. 5, 13-14) fierent, iam inde a primis suae vitae saeculis singulariter cavit, ut adulescentes ad sacerdotium nitentes bene instituerentur et educerentur. Cuius rei gravissimum testem habemus S. Leonem Magnum, apud quem scriptum legimus: *Merito beatorum Patrum venerabiles sanctiones cum de sacerdotum electione loquerentur, eosdem ut idoneos sacris administrationibus censuerunt, qui multo tempore per singulos officiorum gradus proveci, experimentum sui probabile praebuissent, ut unicuique testimonium vitae suae actuum suorum ratio perhiberet.*¹ Concilia posthac sive universalis sive peculiaris, ut traditas antiquitus consuetudines quodammodo stabilirent gradatim leges ususque definierunt, quae in posterum Ecclesia universa veluti praescripta sancta ascivit. Qua de re satis est circumscripta commemorare decreta a Conciliis Lateranensibus III et IV facta.²

2526 Attamen cum pro! mundi improbitas ordinem ipsum ecclesiasticum plus plusque in dies pervaderet, ethnicorumque sensus in scholis quodamtenus reviviscere viderentur, in quibus erudiebantur adulescentes, factum est ob eas causas, ut quae ab Ecclesia adhuc normae datae essent, ad quas instituerentur sacerdotii tirones, impares iam praesenti rei existimarentur. Quapropter saeculis xv et xvi pernecesse esse censuerunt plurimi, ut simul in universa Christi Ecclesia mores in melius corrigerentur, simul sacrorum alumni et tuti ab impendentibus periculis praestarentur, et opera educatorum praeceptorumque prudentium in domiciliis ad rem idoneis eorum animi, ut oporteret, conformarentur.

Cui summae et angustae necessitudini operam pro viribus Romae dederunt saeculo xv Patres Cardinales Dominicus Capranica et Stephanus Nardinius collegiis conditis, quae ab ipsis nomen invenerunt; saeculo autem xvi S. Ignatius Loiolaeus, in Urbe collegiis constitutis Romano et Germanico, altero magistris, altero alumni erudiendis. Per idem vero tempus Reginaldus Polus Cardinalis, Archiepiscopus Cantuariensis, Episcopos Cameracensem et Turnacensem hortatus, ut exemplum S. Ignatii sequerentur, illud paravit de Seminariis decretum ad Angliam

¹ Epist. 12: ML 54, 650-651.

² MANSI, *Amplissima Concil. Collect.* XXII, 227, 999, 1013. [Cfr. nn. 232 ss. et 239 ss].

pertinens, quod Synodus Londinensis anno MDLVI confirmavit, quodque die X mensis Februarii eodem anno in vulgus emissum est. Ad cuius exemplum decreti lex scripta est, paucos post annos a Concilio Tridentino universae posita Ecclesiae, quam caput XVIII continet, quod *De Reformatione* est, die xv mensis Iulii anno MDLXIII ratum habitum.¹

Cum igitur a gravissimo illo decreto nunc quater centesimus exeat annus, huius memoria rei eo diligentius recordanda videtur, quod in celebrationem incurrit Concilii Oecumenici Vaticani II. Hoc enim Concilio coacto Ecclesia, quemadmodum in primis agit, ut opportunis praecipis traditis christiani populi mores in melius referantur, ita sane non praetermittet, quin in ea re praecipuas collocet curas, quae ad vitam ipsam totius mystici Corporis Christi maximopere pertinet, ad pueros videlicet conformandos, qui in Seminariis se ad sacerdotium instruunt.

Non est quidem Nobis propositum hoc loco neque ea exponere, quae acta sunt antequam caput confirmaretur, quod ad condenda Seminaria revertebatur, neque in singulis eius praescriptis perpendendis commorari; sed Nos e decreti commemoratione uberiores posse fructus percipi putamus, si hinc clariore in luce posuerimus commoda ex eo in catholicam Ecclesiam inque hominum societatem profecta, si illinc filiorum Nostrorum memoriam breviter ad quaedam revocaverimus capita de sacerdotii tironibus ad pietatem, ad ingenii cultum, ad quaerendum Deo animorum studium instituendis; quippe cum aetate hac nostra haec omnia studiosius quam antea sint sane reputanda.

Sacra vero Seminaria praeclaras esse utilitates singulis Ecclesiae dioecesibus allatura facili cogitatione prospexerunt Concilii Tridentini Patres, qui in Sessione XXIII caput, ad eam pertinens, cunctis iusserunt suffragiis. Qua super re haec Sfortia Pallavicinus Card. scribit: *In primis Seminariorum constitutio probata est: multique profiteri non dubitaverunt, etiamsi nihil commodi praeter hoc e Concilio perceptum esset, id ipsum satis omnium laboribus et curis respondisse; utpote quod tamquam instrumentum omnium praesentissimum esset habendum ad perditos mores corrigendos; siquidem in quavis republica hoc evenit communiter, ut tales habeamus cives, quales finxerimus.*²

2527 Sed quantam spem in aedificandis Seminariis sacrae Ecclesiae potestates defigerent, quod ad Ecclesiae ipsius renovationem, sanctioremque sacerdotum vitam parandam attinebat, e constanti studio colligitur, quo, vix ad finem adducto Concilio, opera data est, ut, per impedimenta omne genus, decreti illius normae efficerentur. Cuius studii Decessor Noster f. r. Pius IV in primis specimen edens, die i mensis Februarii anno MDLXV suae Romanae dioecesi Seminarium condidit; quem tamen praeiverant sive eius nepos S. Carolus Borromaeus anno MDLXIV Mediolani Seminario constituto, sive tenuiore quadam ratione Reatinus, Lari-

¹ Cfr. ROCCABERTI, *Bibliotheca maxima Pontificia*, XVIII, p. 362; et L. VON PASTOR, *Storia dei Papi*, Roma 1944, vol. VI, p. 569; et vol. VII, p. 329. [Cfr. n. 290].

² Cfr. P. SFORZA PALLAVICINO, *Istoria del Concilio di Trento*, ed. di A. M. Zaccaria, Tom. IV, Roma 1833, p. 344.

nensis, Camerinensis, et Montis Politiani Episcopi. Post hos alii Episcopi, ad suarum dioecesium instaurationem intenti, Seminaria excitaverunt, quibus plurimi viri, iique conspicui, subsidio venerunt, in Ecclesiae utilitatibus diligentissimi. In quorum numerum ascribere iuvat, ad Galliam quod spectat, Petrum de Berulle Cardinalem, Hadrianum Bourdoise, S. Vincentium Paulanum ab eoque conditos sodales, quibus a Missione appellatio, S. Ioannem Eudes, Ioannem Iacobum Olier sacerdotem, ab eoque institutam Societatem, cui a S. Sulpitio nomen. In Italia vero praecipuae S. Gregorii Barbadici laudi tribuendum est, quod exeunte saeculo XVII, assiduas et perpetuas in eo curas posuit, ut nova ratione Seminaria digereret Bergomense et Patavinum, intuitus non modo normas a Concilio Tridentino latas et S. Caroli Borromaei exemplum, sed etiam suorum temporum necessitates, quod ad animorum ornamenta pertineret et bonarum artium studia. Quod apposuit hic Pastor impiger ceteris Italiae Episcopis exemplum, id vel nostris hisce diebus valet plurimum; quandoquidem apte ille cum servatis normis antiquitus traditis novas coniunxit: cuius est generis imperatum linguarum studium populorum orientalium. Hoc namque non parum conferre opinabatur ad cognoscenda commodius sive Sanctorum Patrum sive scriptorum ecclesiasticorum orientalium opera; atque adeo ad seiunctas illas christianas communitates catholicae Ecclesiae paulatim conciliandas. Quae praestantissimi Patavini Episcopi merita commemorare placuit Decessori Nostro fel. rec. Ioanni XXIII, eo die habita homilia, quo Gregorium Barbadicum in Sanctorum caelitem albo sollemni ritu ascripsit.¹

Iure optimo quivis opinari potest, ex hoc Concilii Tridentini decreto, veluti ex semine, in fertilem Ecclesiae agrum, quosdam quasi flores, exiisse Seminaria seu Collegia illa, quibus peculiare quid est propositum; cuius sunt generis et Collegium de Propaganda Fide, Romae excitatum, et Collegium a Missionibus Exteris appellatum, Parisiis erectum; exiisse pariter Collegia variis nationibus vel Romae, vel in Hispania, vel in Flandria constituta; ita quidem ut quaecumque peropportuna domicilia sacerdotii tironibus informandis, ad similitudinem sacri illius Cenaculi, hodie in Ecclesia universa existunt, eadem cum arbore illa conferri possint, de qua in evangelica parabola mentio, quae, licet e perexiguo semine nata, ita crevit tamque mirabiliter diffluit, ut in ramos suos innumeras caeli aves veluti hospites accipere possit.²

Immortales ergo gratiae a nobis Deo sunt agenda, quod insequentibus saeculis, quamvis per multos populos et opiniones et consuetudines serperent, a doctrina a saluberrimoque Ecclesiae munere alienae, tantum afuit ab eo ut Seminaria excitari desinerent, ut in dies longius latiusque erigerentur. Neque solum in Europa id evenit, sed etiam in utraque America, in ipsisque terris evangelica adhuc luce collustrandis, simulatque catholica fides radices egit, Seminaria pariter constituta sunt. Apostolica autem Sedes id prolixè elaboravit semper, ut ad Seminaria

¹ Cfr. AAS 52, 458-459.

² Cfr. Mt. 13, 31-32.

quod spectaret, praecepta traderet, cum necessitatibus sive animorum sive mentium congruentia, quae vel temporum vel locorum indoles postularet. Quam multae prudentiae rem dum tangimus, quam Sanctus Spiritus, supernus omnium salutarium praeceptorum auctor, a Concilii editorum, in primis Summo Ecclesiae Pastori concedidit,¹ facere profecto non possumus, quin egregia merita laudemus Decessorum Nostrorum, in quibus enitent Gregorius XIII, Sixtus V, Clemens VIII, Urbanus VIII, Innocentius XI, Innocentius XIII, Benedictus XIII, Benedictus XIV, Clemens XIII, Pius VI, Gregorius XVI, Pius IX, Leo XIII, S. Pius X, Benedictus XV, Pius XI, Pius XII, Ioannes XXIII.

Nihil propterea mirum, si Seminaria, in quae tot tantaeque curae ab Apostolica Sede et a vigilantissimis ubique gentium Episcopis collatae sunt, ingentia ceperunt incrementa, maxima cum Ecclesiae civilisque consortionis utilitate. Iamvero haec magna et egregia commoda saeculis volventibus a Seminariis parta, Decessor Noster fel. rec. Pius IX appellare voluit Litteris Apostolicis *Cum Romani Pontifices*, die XXVIII mensis Iunii anno MDCCCLIII datis, quibus Seminarium Pianum condidit. Iis enim Litteris cum civitatum moderatores, tum homines quoslibet, publici boni studiosos, docuit *quantopere ad augustae religionis et humanae societatis incolumitatem prosperitatemque procurandam, atque ad veram sanamque doctrinam tuendam conducere recta et accurata cleri institutio*.²

Artam huiusmodi salutaremque connexionem, quae inter populorum progressum, ad religionem, ad mores, ad mentis culturam attinentem, et congruum sacrorum administratorum numerum sanctitudine doctrinae conspicuorum intercedit, rursus Pius XI gravibus hisce verbis significavit: *Id enim est eiusmodi, quod Ecclesiae et dignitatem et efficientiam et vitam ipsam coniunctam habet; quodque ad salutem humani generis tam interest quam quod maxime: siquidem quae mundo parta sunt a Iesu Christo Redemptore immensa beneficia, ea non cum hominibus nisi per ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei communicantur*.³ Exemplum igitur libenter capientes a Decessore Nostro Pio XII, aptissimam sententiam usurpamus a Leone XIII imm. mem. de Seminariis prolata: *quorum cum statu fortuna Ecclesiae coniungitur maxime*.⁴

2528

Quare, dum omnes Venerabiles in Episcopatu Fratres, sacerdotes et christifideles rogamus, ut omnipotenti Deo, bonorum omnium largitori, debitas grates persolvant de praestantissimis beneficiis, quae e providenter conditis Seminariis in Ecclesiam profecta sunt, interea saecularis huius celebrationis opportunitate libenter utimur, ut omnibus paternam adhortationem adhibeamus. Scilicet universos catholicae Ecclesiae filios commonere cupimus, ut se communi officio devinctos sentiant, auxilia-

¹ Cfr. A. 15, 28.

² Cfr. Pii IX Acta 1, 473. [Cfr. n. 800].

³ Epist. Apost. *Officiorum omnium*: AAS 14, 449. [Cfr. n. 1591].

⁴ Epist. *Paternae providaeque*: Acta Leonis XIII, 19, 194; cfr. Pii XII, Epist. ad Ep. Polonae: *Per hos postremos annos*: AAS 37, 207. [Cfr. nn. 1125; 2137].

tricem operam, quaecumque ea est, Seminariis navandi. Haud dubie ad supremos dioecesium Pastores, ad Seminariorum rectores pietatisque magistros, itemque ad variarum disciplinarum praeceptores maxime pertinet in multiplex opus incumbere sacros tirones rite sustentandi, instituendi, tuendi atque educandi. Ad irritum tamen ipsorum actio cadat, aut saltem multo difficilior sit ac minus efficax, nisi praeceat atque adiungatur alacris assiduaeque socia opera tum curionum, tum sacerdotum, tum Religiosorum laicorumque hominum, qui iuventuti educandae praepositi sunt, tum denique, et quidem peculiari modo, christianorum parentum.

Ac revera, si ad sacerdotium animi inclinatio a primo suo initio usque ad plenam maturitatem diligenter expendatur, quis non videat, eandem, quamvis Dei donum potissimum sit habenda, nihilominus plurimum hominum, sive e clero sive e laicorum ordine, liberalem postulare operam? Etenim, dum nostrorum dierum civilis cultus apud christianum populum externorum bonorum aestimationem atque cupiditatem valde adauxit, minoris inter haec apud multos habentur bona, quae peritura non sunt et ad supernaturalem ordinem pertinent.

Quae cum ita sint, quomodo eveniet, ut plurimi iuvenes, iidemque recta voluntate permoti, sacra capessendi propositum imbibant, si in domestico convictu, vel in scholis, ubi adolescunt, nonnisi profanarum artium praestantiam atque beneficia laudibus efferri audierint? Nimirum pauci christiani homines pro dolor secum intento animo haec reputant Servatoris nostri monitoria verba: *Quid enim prodest homini, si lucretur mundum totum, et detrimentum animae suae faciat* (Mc. 8, 36)? Nimirum arduum est, inter innumera huius saeculi oblectamenta atque illecebras, in proprios referre mores hanc Apostoli sententiam: *Non contemplantur nos quae videntur, sed quae non videntur; quae enim videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt* (2 C. 4, 18). Ceterum, nonne Christus Dominus, cum pauperes Galilaeae piscatores accivit, ut divini muneris sui adiutores fieri vellent, eorum animos ad caelestium praemiorum contemplationem et spem erexit? Etenim cum Simonem et Andream fratres vidisset, piscatoriam artem exercentes, ita eos est allocutus: *Venite post me, et faciam vos piscatores hominum* (Mt. 4, 19). Petro autem ceterorum apostolorum nomine ab eo quaerenti, quamnam mercedem acciperent, cum ipsius causa omnia reliquissent, Iesus Christus haec affirmate pollicitus est: *Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel* (Mt. 19, 28).

Quamobrem, ut pueri atque adulescentes aequam sacerdotalis vitae aestimationem faciant ac foveant, eorumque animi ad eam amplectendam sancto ardore incenduntur, necesse est, ut idoneae ad id condiciones, cum intra domesticos parietes tum in studiorum domiciliis, pariantur. Iamvero, quamquam pauci christifideles ad sacerdotium vel ad religiosae vitae institutum divinitus vocantur, omnes tamen vivere ac sentire ea ratione tenentur, quae supernaturalis fidei normis apprime respon-

deat;¹ ac propterea summa observantia ac reverentia eos prosequi, qui vitam totam sive in suam ipsorum sanctimoniam, sive in spirituale humani generis bonum, sive in Dei gloriam amplificandam impendant. Hoc pacto tantummodo fiet, ut christianum populum magis magisque sensus Christi² pervadat, ac facilius sacerdotii candidatorum numerus augeatur.

2529

Verum, quod ad sacerdotalis militiae incrementum attinet, primae christifidelium partes sunt, preces Deo admove, Christo Domino praecipiente: *Messis quidem multa, operarii autem pauci; rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (Mt. 9, 37-38). Ex quibus divini Redemptoris verbis explicate efficitur, ipsius Dei misericordem ac liberissimam voluntatem primum fontem putandum esse, unde animi inclinatio ad sacra capessenda munera proficiscitur. Hac enim de causa Christus Apostolos suos hisce vocibus monebat: *Non vos me elegistis; sed ego elegi vos, et posui vos, ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat* (I. 15, 16). Atque S. Paulus, quamquam statuerat sacerdotium Iesu Christi sacerdotio veteris Testamenti dignitate antecellere, docebat tamen, potissimum ex divina voluntate quemlibet legitimum sacerdotem pendere, utpote qui suapte natura mediator inter Deum et homines constitutus sit: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad Deum ... Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron* (Hb. 5, 1-4). Longe igitur potiore iure excellens et gratuita habenda est divina vocatio ad Christi sacerdotium participandum, de quo idem Apostolus scribit: *Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret; ... et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae, appellatus a Deo pontifex iuxta ordinem Melchisedech* (Ibid. 5, 5-9). Recte igitur S. Ioannes Chrysostomus, de sacerdotio agens, haec habet: *Sacerdotium enim in terra peragitur, sed caelestium ordinum classem obtinet; et iure quidem merito. Non enim homo, non angelus, non archangelus, non alia quaequam creata potestas, sed ipse Paracletus hoc officium ordinavit: qui manentibus in carne auctor fuit, ut angelorum ministerium animo conciperent*.³

2530

Iuvat tamen animadvertere divinam hanc vocationem ad sacerdotalia munia ineunda, non tantum ad animi dotes, hoc est ad mentem et liberam candidatorum voluntatem spectare, verum etiam ad sensus atque ad ipsum corpus; ita quidem ut homo totus habilis existat ad ardua suscipienda sacri muneris officia, quae saepe cum asperis incommodis sunt coniuncta, et quandoque, ut exemplo utamur Boni Pastoris Iesu Christi, vel ipsius iacturam vitae eos facere iubent. A Deo idcirco ad sacerdotium pueri vel adulescentes vocari nequaquam putandi sunt, qui, cum ingenii atque voluntatis dotibus non satis praediti sint, aut ingenua quadam animi infirmitate vel corporis vitio laborent, non apti propterea existimandi sunt, ad digne explenda complura sui muneris officia,

¹ Cfr. Hb. 10, 38.² Cfr. 1 Cr. 2, 16.³ De Sacerdotio, Hb. III, n. 4: MG 48, 642.

atque ad ecclesiastici ordinis onera ferenda. Contra, solacii plena est Angelici Doctoris sententia, qui confirmat, ad singulos sacerdotes ea pertinere, quae ab Apostolo de primis Evangelii praeconibus dicta sunt. Etenim scribit S. Thomas: *Illos quos Deus ad aliquid eligit, ita praeparat et disponit ut ad id ad quod eliguntur inveniantur idonei, secundum illud 2 Cor., 3-6: Idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti.*¹

Quamobrem parentes, sacri pastores iique omnes, in quos puerorum iuvenumque educandorum officium recidit, non solum condiciones parent oportet, iis aptas, qui ad sacerdotium vocantur, atque ad eorum augendum numerum supernas Dei gratias precibus impetrent, sed etiam solerter pro viribus enitantur, ut adolescentuli Seminarium vel aliquod Religiosum Institutum ingrediantur, statim atque iidem palam significaverint et ostenderint, se sacerdotium reapse appetere, et ad illud esse habiles. Nam tunc tantum, cum hoc factum erit, iidem tutius saeculi illecebras praecavere, atque aptissimo in loco divinae vocationis semen excolere poterunt. Tunc pro officio quisque suo moderatores, pietatis magistri praeceptoresque incipient primum signa diligentius dignoscere, quibus constet utrum Christus hos iuvenes re vera elegerit administrare suos, deinde sacerdotii candidatis praesentes adesse, ut iidem ad huiusmodi excelsum munus idoneos se praestent. Quod magnum et difficile educationis opus, intra Seminarii parietes perficiendum, quod adolescentium corpus, pietatem, mores, ingenium attingit, apprime declaratur illo decreti Tridentini capite, cuius verba haec sunt: *Alere ac religiose educare et ecclesiasticis disciplinis instituere.*²

2531

Sed hoc loco summi momenti haec quaestio proponitur: quo videlicet peculiarissimo ac necessario indicio divina ad sacerdotium vocatio dignoscenda sit, quove propterea indicio potissimum ducendi sint qui in Seminario sacris tironibus educandis instituendisque vacant, ac praesertim pietatis magister. Quod indicium haud dubie in recto proposito ponendum est, hoc est in manifesta et firma voluntate, qua quis in divinum famulatum se totum dedere exoptet; idque cogitur ex eiusdem Tridentini canonis praescripto, quo statuitur in Seminarium eos dumtaxat iuvenes esse accipiendos: *quorum indoles et voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros.*³ Quare Decessor Noster fel. rec. Pius XI, de recto huiusmodi proposito agens, in praeclaris Litteris Encyclicis, quibus initium *Ad catholici sacerdotii*, asseverare non dubitavit: *Qui ad sacrum huiusmodi institutum ea una nobilique de causa contendat, ut divino famulatu animarumque saluti se dedat, simulque et solidam pietatem et probatam vitae castimoniam, et consentaneam, ut diximus, doctrinam assecutus sit vel assequi nitatur, is profecto, ut perspicue patet, ad sacerdotale ministerium a Deo vocatur.*⁴

¹ Sum. Theol. III, q. 27, art. 4c.

² MANSI 23, 147. [Cfr. n. 290].

³ Concil. Oecumen. Decr. Centro di Documentazione, Istituto per le Scienze Religiose, Herder 1962, p. 726, 38-39; Sess. 23, *De Ref.*, Can. 18; [Cfr. n. 290].

⁴ Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*: AAS 27, 40.

Attamen, si ad iuvenes in Seminarium recipiendos satis est eos saltem prima indicia ostendere recti propositi atque indolis ad sacerdotale munus eiusque onera habilis, nihilo tamen secius sacrorum alumni, ut rite ad sacros Ordines ac praecipue ad Presbyteratum promoveantur, Episcopo vel Moderatori Ordinis religiosi talem praebere debent sanctorum propositorum maturitatem, ut hi ex animi sui sententia certum habeant, coram se adesse, quos elegit Deus.¹

Ex quo consequitur, ut formidandum gravissimumque onus atque periculum in Ordinarios cadere dicendum sit, utpote ad quos pertineat tum munus ultimum faciendi iudicium de divinae electionis indicibus in sacrorum Ordinum candidatis, tum ius pertineat eos ad sacerdotium vocandi, atque adeo ratam habendi coram Ecclesia efficacemque reddendi divinam ad sacerdotium vocationem, quae in iuvenibus pedetemptim ad maturitatem venit. Haec vis est illis Catechismi Concilii Tridentini verbis subiecta: *Vocari a Deo dicuntur qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur.*² Nostra quoque aetate, cum Nobis dolendum est nonnullos Ecclesiae administrare ab officiis suis defecisse — quae calamitas severiore adhibita diligentia in sacerdotii tironibus deligendis atque instituendis praecaveri forsitan potuisset — sacri dioecesium Pastores peropportune secum gravia verba perpendent, quibus S. Paulus Timotheum monebat: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis* (1 T. 5, 22).

2532

Postquam igitur id summatim memoravimus, quod prorsus requiritur in iis, qui divino afflatu ad sacerdotium vocantur, hoc est manifestam, promptam atque firmam voluntatem sacra munera capessendi, spectatis potissimum Dei gloria amplificanda et sui ipsius fratrumque aeterna salute exquirenda, imo et omnium pretiosissimo divini Servatoris Sanguine redemptorum, non alienum esse arbitramur et alia breviter attingere, quae ad sacerdotii candidatos perfecte absoluteque instituendos prosunt. Quas res, cum summopere ad ipsam conducant Ecclesiae vitam, saepenumero Decessores Nostri pertractatas habuerunt, quorum recentiora scripta, omnibus sane nota, hic recordari iuvat, scilicet: Pii XI Litteras Encyclicas a verbis incipientes *Ad catholici sacerdotii*,³ Pii XII Adhortationem Apostolicam, cui initium: *Menti Nostrae*,⁴ et Ioannis XXIII Litteras Encyclicas, quibus index: *Sacerdotii Nostri primordia*.⁵ Praeterea ad Oecumenicum Concilium Vaticanum II lata est Constitutio *De sacrorum alumnis formandis*, quae, cum probata erit, opportuna Concilii Tridentini decreta, aliaque subsequencia Apostolicae Sedis praescripta perficiet, et sine ulla dubitatione id dabit, ut valde procedat opus ad sacerdotii tirones conquirendos

¹ Cfr. 1 Rg. 16, 6.

² Catech. Concil. Trid., p. III, de Ordine, 3.

³ AAS 28, 5-53. [Cfr. nn. 1955 s.].

⁴ AAS 42, 657-702. [Cfr. nn. 2198 s.].

⁵ AAS 51, 545-579. [Cfr. nn. 2369 s.].

spectans, atque, quod sane maioris momenti est, ad eosdem sive ad sacerdotalium virtutum amorem et exercitationem, sive ad sacrorum rituum studium, sive ad ingenii culturam, sive ad pastorem, quam vocant, disciplinam informandos.

Dum igitur praeclaras normas, quae de Seminariis a Concilio Oecumenico edentur, exspectamus, supremi muneris Nostri partes esse putamus, omnes hortari, qui sacrorum alumni erudiendis dant operam, ut pariter pericula acri animo perpendant, quae artem educandi, in Seminariorum usum nunc receptam, eiusque efficacitatem extenuare possunt, atque pariter ea prospiciant, quae in eorumdem institutione alumnorum impensiore studio sunt accuranda.

2533 De insidiis vero, quae, non secus atque fallaces herbae, nostris hisce temporibus plus quam olim, adolescentium animum, quasi agrum cui-libet semini expositum, incedere videntur, voluntatem illam omnes reprehendendi, omnia carpendi indicamus, quae eorum inficiat mentem. Illud praeterea incusandum est, vel minimos natu nullum ferre vinculum velle, sive a lege naturae, sive ab auctoritatibus vel ecclesiasticis vel civilibus iniectum; atque adeo eos effrenatam agendi libertatem affectare. Nihil igitur mirum si, viribus animi infirmatis et ascensibus ad verum rectumque cohibitis, cum interiores tum exteriores iuvenum sensus debitam rectae rationis bonaeque voluntatis moderationem defugiunt; quippe qui se a continua efficacique gratiae et supernaturalium virtutum vi removerint. Ex quo illud natura consequitur, ut saepe saepius adolescentes loquendi agendique generi nonnihil permittant, quod ab humilitatis, ab oboedientiae, a modestiae atque a castitatis normis abhorreat, rationabilis creaturae dignitati omnino congruentibus ac praesertim christiani hominis, cuius etiam corpus, caelestis gratiae ope, Iesu Christi membrum ac Spiritus Sancti templum factum est. Etenim ex hisce iuvenilis levitatis atque etiam intemperantiae indicibus, quis fore non prospiciat, ut iidem iuvenes in posterum multa quidem iura sibi vindicent, pauca vero officia recipiant? Quis non vereatur ne has ob causas apparere desinant conscii generosique iuvenes sacerdotium percipientes? Quocirca ea omnia prohibere oportet, quae sano iuvenum cultui officiant, eorumque maxime, qui a Christo Iesu eo vocantur, ut ipsius Redemptionis opus pergant.

2534 Sed quibus subsidiis haec obtinenda erunt? Ad hoc potissimum est a parentibus et a praeceptoribus nitendum, ut eorum filii vel alumni, iique praesertim qui mitiore et alacriore ornentur indole, ad sacerdotium inclinata, imbuantur humilitate, oboedientia atque orandi seque devovendi studio. Praeterea Seminariorum moderatorum et magistrorum partes sunt, non tantum eas, quas diximus, virtutes in sibi commissorum adolescentium animis custodire et augere, verum etiam curare, ut in sacerdotii candidatis progrediente aetate aliae quoque animi dotes eluceant ac firmentur, quae prorsus necessariae sunt habendae ad solidam plenamque formationem morum.

In quibus dotibus praecipuum obtinere locum existimamus tum animi

inclinationem ad meditandum, tum rectam in agendo voluntatem, tum facultatem libere et per se eligendi id quod bonum, immo melius est, tum suae voluntatis suique corporis moderationem. Haec enim moderatio valet adversus immodicum sui ipsius amorem, adversus mala aliorum exempla, et adversus proclivitatem ad malum, quae vel ex humana natura oritur, hereditaria labe infecta, vel ex improborum hominum societate, vel e spiritu illo maligno et perdito, qui nostra hac aetate acriore videtur rabie insidias struere, si eos perdere possit, quos Deus singulari prosequitur amore.

Ad proximos autem quod attinet, ii qui cum Christo et pro Christo coram hominibus testes esse cupiunt evangelicae veritatis, quae homines liberat atque salvos praestat,¹ informantur oportet ad veritatis studium in loquendo et in agendo, atque adeo ad animi sinceritatem, ad probitatem, ad constantiam, ad fidelitatem; ita S. Paulo dilectum Timotheum hortante: *Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium. Sollicite cura te ipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis* (2 T. 2, 14-15).

2535 Ut autem efficaciter adolescentium animi emendentur, ut mala noxarum vitiorumque germina ipsi praecaveant, utque bona in iis sparsa semina in salubres arbores erumpant, debita ratio habeatur opus est etiam sanarum virium, quae in hominis natura insitae sunt; ita quidem ut ecclesiasticae perfectionis opus in virtutibus naturalibus tamquam in solido fundamento innitatur.

In quam rem opportune quadrare videntur haec Doctoris Angelici verba, sapientiae plena: *Cum enim gratia non tollat naturam, sed perficiat, oportet quod naturalis inclinatio intellectus subserviat fidei, sicut et naturalis inclinatio voluntatis subsequitur caritati.*²

Verum tamen sanae hominis vires atque naturales virtutes plus aequo non sunt extollendae, quasi veri et permansuri apostolicae alacritatis fructus sint potissimum humanis nisibus tribuendi. Atque illud pariter animadvertere necesse est, non posse iuvenum animos ad ipsas virtutes naturales recte apteque educari atque institui, ad prudentiam nempe, ad iustitiam ad fortitudinem, ad temperantiam, ad modestiam, ad lenitatem ad ceterasque virtutes cum his conexas, si rectae rationis principia dumtaxat adhibeantur et humanarum disciplinarum normae, cuius sunt generis psychologia experimentalis, et paedagogia, quas vocant.

Catholica enim disciplina edocetur, neminem, vacuum a gratia Servatoris Nostri, quam sanantem appellant, omnia ipsius naturalis legis praecepta servare posse, neque idcirco perfectas solidasque virtutes adipisci.³

Quo firmissimo principio posito, illud sequitur, quod in ecclesiasticae vitae usu magni est ponderis, humanam nempe educationem pari gradu

¹ Cfr. I. 18, 37; 8, 32.

² Sum. Theol. I^a, q. 1, a. 8 c.

³ Cfr. Ib. I^a-II^{ae}, q. 109, a. 4 c.

procedere oportere cum educatione, quae christianum hominem et sacerdotem addeceat, ut naturae humanae vires evehantur ac roborentur, sive ope precationis, supernaeque gratiae, quae per Paenitentiae et Eucharistiae sacramenta saepe suscepta confertur, sive supernaturalium virtutum pulsu, quibus quidem exercendis naturales virtutes praesidio sint et auxilio.

Neque haec satis. Etenim, ut Apostolus monet, necesse praeterea est, ut hominis vires cum ingenii tum voluntatis fidei normis caritatisque motibus obsecundent; ita quidem ut actiones nostrae ob Domini Nostri Iesu Christi amorem positae, valeant ad sempiternam mercedem promerendam.¹

Quae exposuimus, uti patet, bene expendant opus est, qui divinitus vocati sunt, ut cum Redemptore nostro coniuncti pro hominum salute veluti amoris et oboedientiae hostias se devoveant; itemque ut castam, quemadmodum virgines decet, vitam ducant, atque a fluxis huius mundi bonis re et animo abalienatam. Ita enim sacrum ipsorum munus dignius evadet, salutariumque fructuum fecundius. Hac de re ab iis aliquando postulabitur ut, sacri muneris causa, non tantum omnes praestantiores suas dotes commodent, sed etiam ut hinc legitimas quasdam naturae necessitates posthabeant, hinc aerumnas et vexationes perferant, ut Boni Pastoris partes fideli generosoque animo agant. Par namque est quemlibet fidelem Iesu Christi administrum de se ipso dicere posse, quod S. Paulus de se dicebat: *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificarem; omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Omnia autem facio propter Evangelium, ut particeps eius efficiar* (1 C. 9, 22-23).

Non aliam agendi rationem secuti sunt tot Episcopi totque sacerdotes, quos Ecclesia omnibus viris, qui rebus divinis praesunt, in exemplum proponit, cum eos in Sanctorum caelitem numerum adscribit.

Haec sunt summa ac praecipua capita, quibus, si de disciplina et de vita spirituali agatur, gravissimum educandi munus continetur, quod, sub Episcopi supremo moderamine, Seminarii rectori pietatisque magistro demandatur.

In id tamen adiutricem conferre curam debent variarum quoque disciplinarum magistri, quod spectat ad sacerdotii tironum ingenii vires congrua via excolendas atque perficiendas.

Ex hac autem socia opera, a Seminarii moderatoribus et praeceptoribus sapienti concordique consilio collata, illud commodi profecto consequetur, ut iuvenibus educatio impertiatur omni ex parte perfecta, iidemque excelsae eiusmodi dignitatis gradum attingant, qui non tantum in communi homine vel in christifideli, sed maxime in sacerdote convenit, utpote qui divinae revelationis lumine penitus sit imbuendus; cuius

¹ Cfr. C. 3, 17; 1 C. 13, 1-3.

praesertim rei gratia fiet, ut ipse *perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus* (2 T. 3, 17). Etenim meminisse operae est quae S. Ioannes Chrysostomus scribit: *Animum sacerdotis instar lucis totum orbem illustrantis splendore oportet*.¹

2536

In studiorum denique supellectile, qua adulescens clerus ornari oportet, sane ponenda est non exigua variarum linguarum scientia, in primisque Latinae, si maxime de sacerdotibus agatur Latini ritus; scientia praeterea ponenda est praecipuarum rerum, quae ad historiam, ad physica, ad mathematicas disciplinas, ad terrarum descriptionem, ad formas atque figuras pertinent, quibusque omnes nostrorum temporum homines doctrina exculti, pro populorum diversitate, instruuntur atque informantur. At praestantiores sacerdotalis animi divitiae in illa continentur humana atque christiana sapientia, quae in firma ac certa philosophiae et theologiae institutione constat, secundum S. Thomae rationem, doctrinam atque principia, veritatibus divinitus traditis atque docentis Ecclesiae praeceptis studiose religioseque servatis. Quam pariter institutionem vel efficiunt vel complent hae quae sequuntur disciplinae: Sacrarum litterarum interpretatio iuxta catholicae Ecclesiae hermeneumatis artem atque praecepta, sacra Liturgia, Musicae sacrae disciplina, Ius canonicum, Ecclesiasticarum rerum historia, Archaeologia, Patrologia, Dogmatum historia, Theologia ascetica ac mystica, Hagiographia, sacrae Eloquentiae institutiones, ingenuarum artium praecepta, et id genus alia.

Cum autem maioribus Ordinibus, quos vocant, sacrorum alumnus proxime initiandus erit, primisque deinde annis post initum sacerdotium, ei theologiae, quam pastorem appellant, opera danda erit, atque omni cura efficiendum, ut cotidie laboriosius in partem veniat, tamquam auctor, negotiorum suae dioecesis, hoc est, divini cultus exercendi, christianae doctrinae tradendae, sacrarum denique expeditionum iuvandarum et incitandarum; ita ut, qui futurus est animorum pastor, munus suum atque officium paulatim quidem sed tempestive cognoscat, et se ad illud apte et congruenter accingat. Qua in re magno erit illi auxilio non exiguus Gregoriani cantus sacrique concentus usus atque exercitatio. Tum demum sua studia in unum convertet aspectum suosque labores ad animorum salutem diriget, cum ei persuasum esse debeat, eo omnem industriam esse convertendam, ut Christi et Dei Regnum adveniat, iuxta S. Pauli monitum: *Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei* (1 C. 3, 22-23). Quo enim magis nostrae aetatis homines omnia ad Deum pertinere oblivisci videntur, eo magis ut alter *Christus et homo Dei* (1 T. 6, 11) debet in mundo enitere sacerdos.

2537

Sanctitate igitur ac scientia ornetur necesse est, qui a Deo vocatur, ut Verbi Dei, omnium hominum Redemptoris, nuntius ac minister existat; sanctitate, dicimus, in primis eximia, quae sanctitati scilicet praestet sive laicorum hominum sive Religiosorum, sacris non initiatorum, quia,

¹ De Sacerdotio, lib. VI n. 4: MG 48, 681.

ut Doctor Angelicus merito monet: *Si religiosus ordine careat, sic manifestum est excellere praecminentiam ordinis, quantum ad dignitatem. Quia per sacrum ordinem aliquis deputatur ad dignissima ministeria quibus ipsi Christo servitur in sacramento altaris.*¹ Quapropter incensissima erga sanctissimam Eucharistiam pietate eius vita fulgeat opus est, qui augusti huiusmodi Sacramenti consecrator atque dispensator aliquando fieri exoptat; quem quidem Corporis et Sanguinis Christi cultum par est alias pietatis formas coniunctas habere apprime consentaneas: hoc est, pietatem erga venerabile Christi nomen eiusque Cor sacratissimum.

- 2538 Hisce demum adhortationibus finem facientes, paterna caritate iis gratulamur omnibus, ex utroque clero, qui summa diligentia nec sine magnis iacturis contendunt, ut iuvenes ad sacerdotium inclinatos et reperiant et congregent et instituant. Praecipua vero laude eos Nobis ornare placet, qui iisdem funguntur officiis in illis regionibus, quae graviore clericorum penuria laborant, et ubi maiores difficultates suscipere, atque pericula saepe subire coguntur qui novos sacrorum administros Ecclesiae parare student. Illis etiam gratulari exoptamus qui, Sacrae Seminariorum atque Studiorum Universitatum Congregationis incitamenti praeceptisque obsequentes, summa ope conantur, scriptis editis et conventibus peractis, sacrorum alumnorum institutionem ad exactiorem rationem adducere cum temporum locorumque necessitudine eumque progressibus artis educandi consentaneam, sanctae semper sacerdotalis vitae proposito ac natura servatis. Id enim quam maxime ad Ecclesiae utilitatem decoremque conducit.

Vobis denique, filii dilectissimi, qui intra sacros Seminarii parietes, haud secus atque olim Apostoli in Cenaculo, in maternis oculis Apostolorum Reginae, omni vos diligentia paratis ad potestatem illam, quae omnem humanum modum excedit, adipiscendam, Corpus scilicet et Sanguinem Christi Dei consecrandi et condonandi peccata, et ad Sancti Spiritus largiorem gratiae profusionem accipiendam, quae expeditiores vos reddat ad *reconciliationis ministerium* (2 C. 5, 18) digne perficiendum, verbis usi Apostoli dicimus: *Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat* (1 C. 7, 20). Omnes enim qui pariter hominum salutem cum Christo coniunctissimi quaerere volunt, pariter fulgidam sibi aeternae gloriae coronam parare, eos omni docilitate et constanti oboedientia divino instinctui respondere oportet.

Mirabile Dei donum cum animo reputate, et inde a iuvenilibus annis illi *in laetitia et in exultatione servite.*²

AAS 55, 979-995.

¹ Sum. Theol. II^a-II^{ae}, q. 184, a. 8 c.

² Cfr. Ps. 99, 2.

De sacrae vocationis inaeestimabili praestantia

(Ex Alloc. *Il grande rito*, quarto exacto saeculo post constituta a Trid. Synodo sacra Seminaria, 4 nov. 1963).

2539

Le Nostre labbra si aprono verso di voi — vi diremo, cari alunni dei nostri Seminari, con San Paolo, — il Nostro cuore a voi si effonde (2 Cor. 6, 11). Noi vogliamo ora vedere in voi gli esponenti più autentici e più generosi della gioventù, di quella gioventù che tra le scelte supreme, le quali, nella prima lucida chiaroveggenza della vita e nella prima rivelazione dell'amore genuino, bisogna pur fare, ha scoperto l'ottima scelta, che decide per tutte: ricordate: *... il regno dei cieli è simile ad un tesoro nascosto nel campo; l'uomo, che l'ha trovato, lo nasconde di nuovo, e tutto contento va, vende tutto quello ch'egli ha e compra quel campo* (Mt. 13, 44). Di quella gioventù, che tra i doni, di cui la vita è prodiga, e di cui la gioventù è avidissima, ha compreso che un dono vale per tutti; ricordate ancora: *... il regno dei cieli è simile ad un ricercatore di perle bellissime; e, trovata una di gran pregio, va, vende quanto possiede, e la compra* (Mt. 13, 45). Di quella gioventù, che ha individuato tra tutte le voci, che risuonano intorno a lei e la frastuonano e la incantano, una con un accento singolarissimo, misterioso, ma inconfondibile, grave e soave insieme, mite e potente, una voce piana ed arcana, che risuona dentro, quasi tormentando, nel segreto della coscienza, e risuona fuori, quasi pacificando, nella confidenza di un consiglio sereno e autorevole, d'un richiamo, che, interpretando quella voce interiore, la dice divina, e la dice, sì, proprio rivolta a lei, alla gioventù, che non ha paura delle cose grandi e che teme piuttosto le cattive e le mediocri; una voce, ch'è insieme invito e comando, una voce semplice come un sospiro e profonda come un dramma, la voce di Cristo, che ancor oggi, ed oggi più che mai, dice: *Vieni e seguimi* (Mt. 19, 21).

Giovani, che Ci ascoltate: avete voi udito quella voce: *viene e seguimi*? Essa continua: *Io sono la luce del mondo; chi mi segue non camminerà nelle tenebre, ma avrà la luce della vita* (Gv. 8, 12).

Voi sapete bene come cotesto dialogo si chiama. Si chiama la vocazione. Ognuno di voi la custodisce nel cuore, come il segreto della sua vita, come la direzione del suo avvenire, come la forza del suo operare: « *Vieni e seguimi* ».

Lasciate che qui, lasciate che oggi, lasciate che Noi, proprio come Vicario di quel Gesù, che primo si rivolse ai discepoli, che dovevano diventare suoi apostoli, la ripetiamo a voi, qui presenti, ai vostri compagni, e a quant'altri giovani, di oggi e di domani, che abbiano la grazia ed il coraggio di ascoltarla: *Venite dietro a me, e vi farò pescatori di uomini* (Mr. 1, 17).

2540

Che è quanto dire: l'opera della redenzione non si compie nel mondo e nel tempo senza il ministero di uomini votati, di uomini, che mediante un'oblazione di totale carità umana, attuano il piano di salvezza del-

l'infinita carità divina. Questa carità divina avrebbe potuto, se Dio lo avesse voluto, diffondersi da sé, salvare direttamente da sé. Il disegno di Dio è diverso; Dio salverà in Cristo gli uomini mediante un servizio di uomini. Dio non ha dato al mondo soltanto una rivelazione, una religione; ha dato una Chiesa, una società organica, una comunità articolata, dove alcuni fratelli operano per la salvezza degli altri fratelli; ha istituito una gerarchia, ha istituito un sacerdozio: là arriva il messaggio e la virtù della salvezza di Cristo, dove arriva il sacerdozio di Cristo. Il Signore ha voluto far dipendere la diffusione del Vangelo dal numero e dallo zelo degli operai del Vangelo.

Ecco perchè la chiamata al servizio del Vangelo assume un'importanza incalcolabile. Il dramma della salvezza del mondo vi è interessato. Il dono della vocazione è segreto di Dio, sì; ma non sia viltà, non sia pigrizia, non sia pusillanimità, non sia sordità, non sia impurità, figli carissimi, quella che ne priva anime giovanili, che il pensiero di Dio avrebbe fatte pure e forti per il ministero del suo Regno.

Beati voi, figlioli, che conoscete queste verità e ne fate ardimentosa e umile esperienza. Beati voi, che sapete quale aspetto assuma, oggi, l'attrattiva della vocazione ecclesiastica: non è la consuetudine dinastica, certamente, non l'interesse del quieto vivere in un buon beneficio, non la prospettiva di onori clericali, non la volontà altrui che si sostituisca o prevalga su quella del candidato, e nemmeno il disgusto pessimista d'un mondo insopportabile, o la delusione di speranze cadute, che vi tracciano la via che conduce al Seminario; e neppure quelle più nobili della cultura, o dell'arte, che possono per sé comporsi in via subordinata con le attrattive autentiche che oggi spingono un giovane a farsi prete. Le attrattive autentiche, che fanno di voi gli alunni del Seminario, sono quelle paradossali del seguace di Cristo, che ha detto: *Chi vuol venire dietro a me, rinneghi se stesso, prenda la sua croce e mi segua* (Mr. 8, 34). La vocazione oggi vuol dire rinuncia, vuol dire impopolarità, vuol dire sacrificio. Vuol dire la preferenza della vita interiore a quella esteriore, vuol dire la scelta d'una perfezione austera e costante in confronto con una mediocrità comoda e insignificante; vuol dire la capacità di ascoltare le voci imploranti del mondo, le voci delle anime innocenti, di quelle sofferenti, di quelle senza pace, senza conforto, senza guida, senza amore, e insieme la forza di far tacere le voci lusinghiere e molli del piacere e dell'egoismo; vuol dire comprendere la dura, ma stupenda missione della Chiesa, oggi più che mai impegnata ad insegnare all'uomo il suo vero essere, il suo fine, la sua sorte, e a svelare agli spiriti fedeli le immense, le ineffabili ricchezze della carità di Cristo.

Vuol dire, giovani, essere giovani: avere l'occhio limpido e il cuore grande, vuol dire accettare per programma di vita l'imitazione di Cristo, il suo eroismo, la sua santità, la sua missione di bontà e di salvezza. Nessuna prospettiva sulla vita offre ideale più vero, più generoso, più umano, più santo che l'umile e fedele vocazione al sacerdozio di Cristo.

Non è enfasi, figlioli carissimi, non è retorica, soprattutto non è suggestione, non è bugia, che dà alla Chiesa l'ardimento di parlare così.

È la conoscenza che la Chiesa ha dei vostri cuori, delle grazie che il Signore ha riversate nelle vostre anime; è la stima che essa nutre per voi; è la speranza che essa pone nei vostri verdi anni e nei vostri sogni generosi.

E forse sapete, figlioli, che la Chiesa non oserebbe esprimere su di voi vaticini così alti e così difficili, se le mancasse la pratica possibilità di esservi vicina nell'annunciarli e sollecita nell'aiutarvi a raccogliarli e nel seguirvi. Se la Chiesa non avesse sviluppato la sua arte di maestra delle anime e mancasse della sede e degli strumenti per esercitarla, non potrebbe parlarvi con tanta franchezza. Ma oggi la Chiesa si è resa idonea, e più ancora lo sarà certo domani, ad esercitare la sua sublime missione di educatrice di futuri sacerdoti, perchè la Chiesa ha istituito a tal fine i suoi Seminari. Il Seminario è la scuola per il silenzio interiore, in cui parla la voce misteriosa di Dio, è la palestra per l'allenamento alle virtù difficili, è la casa dove abita Cristo, il Maestro. Ricordate? Due discepoli di Giovanni, udito ch'egli diceva di Gesù, che passava sulla riva del Giordano: ecco l'Agnello di Dio!, andarono dietro a Gesù. Gesù si voltò, e notato che lo seguivano, domandò loro: Chi cercate? Essi gli dissero: Rabbi (che tradotto vuol dire Maestro), dove abiti? Egli rispose loro: *Venite e vedrete* (Gv. 1, 38-39).

Se mai, giovani, la stessa domanda salisse dal fondo incerto e commosso delle vostre anime, che hanno intuito essere Gesù il solo salvatore del mondo, ed essere Lui Colui che cercate e Colui che vi cerca, e venisse alle vostre labbra: Maestro, dove abiti?, dove poterti incontrare, o Cristo Signore, dove conoscere, o Gesù, dove ascoltare, dove a Te unirti, per rivestire poi la tua stessa missione?, ricordate che per la bocca della Chiesa, per quelle dei vostri Vescovi, dei vostri Superiori, dei vostri Maestri, la risposta è sempre quella: venite e vedrete. E la porta benedetta del Seminario si aprirà davanti a voi. Così sia!

AAS 55, 1032-1035. Cfr. *Insegnamenti* 1, 288 s.

De admittendis illegitimis in Seminarium

(Ex Motu Proprio *Pastorale munus*, 30 nov. 1963).

- 2541 [Episcopis conceditur facultas] 31 « Admittendi in Seminario filios illegitimos, si qualitates praebeant, quae pro admissione in Seminarium requiruntur, dummodo ne agatur de adulterinis aut sacrilegis ».

AAS 56, 10.

CONCILIUM ŒCUM. VATICANUM II (1962-1965)

SESSIO III (4 dec. 1963)

De Sacra Liturgia a Concilio instaurata clericis tradenda

(Ex Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, 4 dec. 1963).

- 2542 Cap. I-II. - 15. Magistri, qui sacrae Liturgiae disciplinae in seminariis, studiorum domibus religiosis et facultatibus theologicis docendae praeficiuntur, ad munus suum in institutis ad hoc speciali cura destinatis probe instituendi sunt.
- 2543 16. Disciplina de sacra Liturgia in seminariis et studiorum domibus religiosis inter disciplinas necessarias et potiores, in facultatibus autem theologicis inter disciplinas principales est habenda, et sub aspectu cum theologico et historico, tum spirituali, pastorali et iuridico tradenda. Curent insuper aliarum disciplinarum magistri, imprimis theologiae dogmaticae, sacrae Scripturae, theologiae spiritualis et pastoralis ita, ex intrinsecis exigentiis proprii uniuscuiusque obiecti, mysterium Christi et historiam salutis excolere, ut exinde earum connexio cum Liturgia et unitas sacerdotalis institutionis aperte clarescant.
- 2544 17. Clerici, in seminariis domibusque religiosis, formationem vitae spiritualis liturgicam acquirant, cum apta manuuctione qua sacros ritus intellegere et toto animo participare queant, tum ipsa sacrorum mysteriorum celebratione, necnon aliis pietatis exercitiis spiritu sacrae Liturgiae imbutis; pariter observantiam legum liturgicarum addiscant, ita ut vita in seminariis et religiosorum institutis liturgico spiritu penitus informetur.
- 2545 18. Sacerdotes, sive saeculares sive religiosi, in vinea Domini iam operantes, omnibus mediis opportunis iuventur ut plenius semper quae in functionibus sacris agunt intellegant, vitam liturgicam vivant, eamque cum fidelibus sibi commissis communicent.
- 2546 Cap. III. - 51. Quo ditior mensa verbi Dei paretur fidelibus, thesauri biblici largius aperiantur, ita ut, intra praestitutum annorum spatium, praestantior pars Scripturarum Sanctarum populo legatur.
- 2547 52. Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponuntur, ut pars ipsius liturgiae valde commendatur; quinimmo in Missis quae diebus dominicis et festis de praecepto concurrente populo celebrantur, ne omittatur, nisi gravi de causa.
- 2548 53. « Oratio communis » seu « fidelium », post Evangelium et homiliam, praesertim diebus dominicis et festis de praecepto, restituatur, ut, populo eam participante, obsecrationes fiant pro sancta Ecclesia, pro iis qui nos in potestate regunt, pro iis qui variis premuntur necessitatibus, ac pro omnibus hominibus totiusque mundi salute.¹

¹ Cfr. 1 Th. 2, 1-2.

- 2549 54. Linguae vernaculae in Missis cum populo celebratis congruus locus tribui possit, praesertim in lectionibus et « oratione communi », ac, pro condicione locorum, etiam in partibus quae ad populum spectant, ad normam art. 36 huius Constitutionis.
- 2550 57. § 1. Concelebratio, qua unitas sacerdotii opportune manifestatur, in Ecclesia usque adhuc in usu remansit tam in Oriente quam in Occidente. Quare facultatem concelebrandi ad sequentes casus Concilio extendere placuit:
- 1° a) feria V in Cena Domini, tum ad Missam chrismatis, tum ad Missam vespertinam;
- b) ad Missas in Conciliis, Conventibus Episcopalibus et Synodis;
- c) ad Missam in Benedictione Abbatibus.
- 2° Praeterea, accedente licentia Ordinarii, cuius est de opportunitate concelebrationis iudicare:
- a) ad Missam conventualem et ad Missam principalem in ecclesiis, cum utilitas christifidelium singularem celebrationem omnium sacerdotum praesentium non postulat;
- b) ad Missas in conventibus cuiusvis generis sacerdotum tum saecularium tum religiosorum.
- § 2. 1° Ad Episcopum vero pertinet concelebrationis disciplinam in dioecesi moderari.
- 2° Salva tamen semper sit cuique sacerdoti facultas Missam singularem celebrandi, non vero eodem tempore in eadem ecclesia, nec feria V in Cena Domini.
- 2551 Cap. IV. - 83. Summus Novi atque aeterni Testamenti Sacerdos, Christus Iesus, humanam naturam assumens, terrestri huic exilio hymnum illum invexit, qui in supernis sedibus per omne aevum canitur. Universam hominum communitatem ipse sibi coagmentat, eandemque in divino hoc concinendo laudis carmine secum consociat.
- Illud enim sacerdotale munus per ipsam suam Ecclesiam pergit, quae non tantum Eucharistia celebranda, sed etiam aliis modis, praesertim Officio divino persolvendo, Dominum sine intermissione laudat et pro totius mundi salute interpellat.
- 2552 84. Divinum Officium ex antiqua traditione christiana ita est constitutum ut totus cursus diei ac noctis per laudem Dei consecratur. Cum vero mirabile illud laudis canticum rite peragunt sacerdotes alique ad hanc rem Ecclesiae instituto deputati vel christifideles una cum sacerdote forma probata orantes, tunc vere vox est ipsius Sponsae, quae Sponsum alloquitur, immo etiam oratio Christi cum ipsius Corpore ad Patrem.
- 2553 85. Omnes proinde qui haec praestant, tum Ecclesiae officium expleant, tum summum Sponsae Christi honorem participant, quia laudes Deo persolventes stant ante thronum Dei nomine Matris Ecclesiae.
- 2554 86. Sacerdotes sacro pastoralis ministerio addicti eo maiore fervore Horarum laudes persolvent, quo vividius conscii erunt sibi observandum esse monitum Pauli: « Sine intermissione orate » (1 Th. 5, 17); operi

enim in quo laborant Dominus solus efficacitatem et incrementum dare potest, qui dixit: « Sine me nihil potestis facere » (Io. 15, 5); propterea Apostoli, diaconos instituentes, dixerunt: « Nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus » (4. 6, 4).

2555 87. Ut autem divinum Officium, sive a sacerdotibus sive ab aliis Ecclesiae membris melius et perfectius in rerum adiunctis peragatur, Sacrosancto Concilio, instaurationem ab Apostolica Sede feliciter inceptam persequenti, de Officio iuxta ritum romanum ea quae sequuntur placuit decernere.

2556 88. Cum sanctificatio diei sit finis Officii, cursus Horarum traditus ita instauretur ut Horis veritas temporis, quantum fieri potest, reddatur, simulque ratio habeatur vitae hodiernae condicionum in quibus versantur praesertim ii qui operibus apostolicis incumbunt.

2557 89. Itaque, in instauratione Officii, hae normae servantur:

a) Laudes, ut preces matutinae, et Vesperae, ut preces vespertinae, ex venerabili universae Ecclesiae traditione duplex cardo Officii cotidiani, Horae praecipuae habendae sunt et ita celebrandae;

b) Completorium ita instruatur, ut fini diei apte conveniat;

c) Hora quae Matutinum vocatur, quamvis in choro indolem nocturnae laudis retineat, ita accommodetur ut qualibet diei hora recitari possit, et e psalmis paucioribus lectionibusque longioribus constet;

d) Hora Prima supprimatur;

e) In choro, Horae minores Tertia, Sexta, Nona servantur. Extra chorum e tribus unam seligere licet, diei temporis magis congruentem.

2558 90. Cum praeterea Officium divinum, utpote oratio publica Ecclesiae, sit fons pietatis et orationis personalis nutrimentum, obsecrantur in Domino sacerdotes alique omnes divinum Officium participant, ut in eo persolvendo mens concordet voci; ad quod melius assequendum, liturgicam et biblicam, praecipue psalmorum, institutionem sibi uberiores comparent.

In instauratione vero peragenda, venerabilis ille romani Officii saecularis thesaurus ita aptetur, ut latius et facilius eo frui possint omnes quibus traditur.

2559 91. Ut cursus Horarum, in art. 89 propositus, reapse observari possit, psalmi non amplius per unam hebdomadam, sed per longius temporis spatium distribuuntur.

Opus recognitionis Psalterii, feliciter inchoatum, quamprimum perducatur ad finem, respectu habito latinitatis christianae, usus liturgici etiam in cantu, necnon totius traditionis latinae Ecclesiae.

2560 92. Ad lectiones quod attinet, haec servantur:

a) lectio sacrae Scripturae ita ordinetur, ut thesauri verbi divini in pleniore amplitudine expedite adiri possint;

b) lectiones de operibus Patrum, Doctorum et Scriptorum ecclesiasticorum depromendae melius seligantur;

c) Passiones seu vitae Sanctorum fidei historicae reddantur.

2561 93. Hymni, quantum expedire videtur, ad pristinam formam restituantur, iis demptis vel mutatis quae mythologiam sapiunt aut christianae pietati minus congruunt. Recipiantur quoque, pro opportunitate, alii qui in hymnorum thesauro inveniuntur.

2562 94. Praestat, sive ad diem revera sanctificandum, sive ad ipsas Horas cum fructu spirituali recitandas, ut in Horarum absoluteione tempus servetur, quod proxime accedat ad tempus verum uniuscuiusque Horae canonicae.

2563 95. Communitates choro obligatae, praeter Missam conventualem, tenentur Officium divinum cotidie in choro celebrare, et quidem:

a) totum Officium, Ordines Canonicorum, Monachorum et Monialium, aliorumque Regularium ex iure vel constitutionibus choro adstrictorum;

b) Capitula cathedralia vel collegialia, eas partes Officii, quae sibi a iure communi vel particulari imponuntur;

c) omnes autem illarum Communitatum sodales, qui sunt aut in Ordinibus maioribus constituti aut solemniter professi, conversis exceptis, debent eas Horas canonicas soli recitare, quas in choro non persolvunt.

2564 96. Clerici choro non obligati, si sunt in Ordinibus maioribus constituti, cotidie, sive in communi, sive soli, obligatione tenentur totum Officium persolvendi, ad normam art. 89.

2565 97. Opportunae commutationes divini Officii cum actione liturgica a rubricis definiantur.

In casibus singularibus iustaque de causa, Ordinarii possunt subditos suos ab obligatione Officii recitandi ex toto vel ex parte dispensare vel id commutare.

2566 98. Sodales cuiusvis Instituti status perfectionis, qui, vi constitutionum, partes aliquas divini Officii absolvunt, orationem publicam Ecclesiae agunt.

Item, publicam Ecclesiae orationem agunt, si quod parvum Officium, vi constitutionum, recitant, dummodo in modum Officii divini confectum ac rite approbatum sit.

2567 99. Cum Officium divinum sit vox Ecclesiae seu totius Corporis mystici Deum publice laudantis, suadet ut clerici choro haud obligati ac praesertim sacerdotes conviventes vel in unum convenientes, aliquam saltem divini Officii partem in communi persolvant.

Omnes autem sive in choro sive in communi Officium persolventes munus sibi concreditum quam perfectissime, tam interna animi devotione quam externa agendi ratione, peragant.

Praestat insuper ut Officium in choro et in communi, pro opportunitate, cantetur.

2568 100. Curent animarum pastores ut Horae praecipuae, praesertim Vesperae, diebus dominicis et festis sollemnioribus, in ecclesia communiter celebrentur. Commendatur ut et ipsi laici recitent Officium divinum, vel cum sacerdotibus, vel inter se congregati, quin immo unusquisque solus.

- 2569 101. § 1) Iuxta saecularem traditionem ritus latini, in Officio divino lingua latina clericis servanda est, facta tamen Ordinario potestate usum versionis vernaculae ad normam art. 36 confectae concedendi, singulis pro casibus, iis clericis, quibus usus linguae latinae grave impedimentum est quominus Officium debite persolvant.

§ 2) Monialibus, necnon sodalibus, sive viris non clericis sive mulieribus, Institutorum statuum perfectionis, in Officio divino, etiam in choro celebrando, concedi potest a Superiore competente ut lingua vernacula utantur, dummodo versio approbata sit.

§ 3) Quivis clericus Officio divino adstrictus, si Officium divinum una cum coetu fidelium, vel cum iis qui sub § 2 recensentur, lingua vernacula celebrat, suae obligationi satisfacit, dummodo textus versionis sit approbatus.

- 2570 Cap. VI. - 115. Magni habeatur institutio et praxis musica in Seminariis, in Religiosorum utriusque sexus novitiatibus et studiorum domibus, necnon in ceteris institutis et scholis catholicis; ad quam quidem institutionem assequendam, magistri, qui Musicae sacrae docendae praeficiuntur, sedulo conformentur.

Commendantur insuper Instituta Superiora de Musica sacra pro opportunitate erigenda.

Musicae vero artifices, cantores, imprimis pueri, etiam germana institutione liturgica donentur.

Cap. VII. - 129. Clerici, dum philosophicis et theologicis studiis incumbunt, etiam de artis sacrae historia eiusque evolutione instituantur, necnon de sanis principiis quibus opera artis sacrae inniti debent, ita ut Ecclesiae venerabilia monumenta aestiment atque servent, et artificibus in operibus efficiendis congrua consilia queant praebere.

AAS 56, 104-105; 114-116; 121-125; 129; 133.

De instituendis alumnis ad rectum usum instrumentorum communicationis socialis

(Ex Decr. de instrumentis communicationis socialis, *Inter mirifica*, 4 dec. 1963).

- 2571 16. Cum rectus instrumentorum usus communicationis socialis, quae receptoribus praesto sunt aetate cultuque diversis, accommodatas et proprias requirat eorundem receptorum institutionem atque exercitationem, incepta quae huic fini consequendo sint apta — praesertim si iunioribus destinantur — in scholis catholicis cuiusve gradus, in Seminariis necnon in apostolatus laicorum coetibus foveantur, multiplicentur atque iuxta morum christianorum principia dirigantur. Quod ut promptius efficiatur, doctrinae et disciplinae catholicae de hac re propositio ac explicatio in catechismo tradatur.

AAS 56, 151.

De erectione Seminariorum in Rep. Venetiolae

(Ex Convent. cum Republica Venetiolae, 6 mart. 1964).

- 2572 Art. XIV. - La Chiesa potrà fondare liberamente Seminari Maggiori e Minori, tanto Diocesani che Interdiocesani, ed altri Istituti destinati alla formazione del Clero Secolare e Religioso, i quali dipenderanno unicamente dalla Autorità Ecclesiastica nella loro direzione, regime e programmi di studio.

Riconoscendo lo Stato i fini specifici dell'educazione impartita in tali Seminari ed Istituti, è disposto a concedere l'equivalenza degli studi dell'educazione secondaria sempre che il piano di detti studi contenga, a parità di condizioni, i programmi dell'educazione secondaria.

AAS 56, 930 s.

De sana doctrina rectaque methodo in ecclesiasticis studiis servanda

(Ex Alloc. *Incensissimo desiderio*, ad Pont. Univ. Gregorianae Moderatores, Professores et alumnos, 12 mart. 1964).

- 2573 Attamen Nobis in animo non est laudibus tantummodo extollere, quae meritis virtutisque vestrae debentur; sed etiam utilia quaedam sermone Nostro placet proferre, unde vobis pateat, quo animo Christi Vicarius in Universitatem vestram intueatur, et quid Ecclesia nostris hisce temporibus ab ea potissimum exspectet.

Imprimis id Nobis summopere cordi est, ut in iuniore clero instituendo semper sacra lex sit doctrinae incolumitati consulere. Etenim ecclesiastica Romana Athenaea, quibus omnibus vestrum tempore antecedit, non aliam ob causam hac in alma Urbe condita sunt, nisi ut prope Petri Cathedram constituta, eius vocem ac monita fidelius perciperent. Apud vos igitur integra maneat haec antiqua laus, qua potissimum praemii dignos vestros censemus labores, ut nempe hinc alumni proficiscantur ad

plenum imbuti romana illa fide, quam laudavit Apostolus,¹ ex qua normas haurire necesse est catholice agendi atque sentiendi.

Quandonam autem doctrina tuta censenda est? Profecto si constet, eam omnino cum veritate esse concordem. Fatemur tamen id non semper facile obtineri posse. Etenim doctrinae cultores, dum veritatem inquirunt, ad investigationis cardinem tandem perveniunt, in quo discrimen adest, idque eo gravius, quo magis ipsi ingenio praestant, quo gravior est res ad considerandum proposita, et quo maioris momenti est consilium quod tunc ipsi capiunt, quod attinet sive ad iudicium ferendum de rei veritate, sive ad methodum in subsequentibus investigationibus retinendam: quae methodus hanc ob causam ab iisdem scientifica appellabitur. Id autem tunc contingit, cum vir doctus aut ea vera esse affirmat, quae vera reapse non sunt, sed eius opinioni, vel privatae interpretationi vel mentis habitui respondent; aut vera affirmat, quae cum veritate reapse concordant, quaeque humanae intelligentiae lumen et vires exsuperare possunt, atque interdum revera exsuperant. Cum autem de verbo Dei agitur, is, qui in ipsius studio versatur, quomodo sese gerere debet? Agnoscere ipse debet verbo Dei incommensurabilem amplitudinem supremamque veritatem, an ipsi fas est verbum Dei intra humanae mentis fines coërcere atque propriae interpretationi obnoxium facere? Vir doctus qui fatetur verbum Dei supra humanam naturam esse, eique supremam auctoritatem supernamque virtutem agnoscit, sine dubio catholicus appellandus est. De homine autem, qui aliter se habet, nescimus an idem sit dicendum; is profecto nec veri nominis doctus habendus est, neque veri nominis christifidelis.

Exinde manifesto patet, quanti facienda sit reverentia atque oboedientia Ecclesiae Magisterio debita, cui profecto ex divina institutione munus concreditum est fidei depositum fideliter custodire et infallibiliter declarare.² Idque minime detrahit dignitati vel praestantiae doctrinae sacrae. «*Nam licet locus ab auctoritate quae fundatur ratione humana sit infirmissimus; locus tamen ab auctoritate quae fundatur super revelatione divina est efficacissimus*».³ Quare ii, quibus munus docendi demandatum est, omni cura omni que contentione nitantur, ut ad hoc obsequium erga Ecclesiae Magisterium discipulorum animum conforment. Iidem praeterea vocem Ecclesiae Doctorum reverenter auscultent, inter quos Divus Aquinas praecipuum obtinet locum; Angelici enim Doctoris tanta est ingenii vis, tam sincerus veritatis amor, ac tanta sapientia in altissimis veritatibus pervestigandis, illustrandis aptissimoque unitatis nexu colligendis, ut ipsius doctrina efficacissimum sit instrumentum non solum ad fidei fundamenta in tuto collocanda, sed etiam ad sanae progressionis fructus utiliter et secure percipiendos. Faciant denique ut, dum in hodiernas quaestiones, quas progrediens cultura in medium protulerit, diligentissimas suas conferunt investigationes, ac dum novis disciplinarum inventis antiquam sapientiam, ubi opus est, aequare conantur,

¹ Cfr. R. 1, 8.

² Cfr. Conc. Vat. I Sess. III, c. 4.

³ S. THOMAS, *Summa Theol.* I, q. 1 a. 8, ad 2.

faciant, dicimus, ut non omittant iugi studio redire ad genuinos sacrae doctrinae fontes, ubi veritatis thesauri numquam exhausti continentur.

2574

Ad methodum autem doctrinae sacrae tradendae quod spectat, methodum positivam et methodum speculativam, quales in scholis ecclesiastica probante auctoritate vigent, diligenter servate. Utraque enim suum momentum, suam utilitatem habet. Quodsi positiva methodus magis nostrae aetatis indoli consentanea videtur ac plurimum afferre potest utilitatis, cavendum tamen est, ne eadem in detrimentum cedat alterius methodi, quam maximi theologiae cultores praeteritis temporibus tanto cum sacrarum disciplinarum profectu excoluerunt. Cui quidem speculativae methodo praesertim tribuendum est, si sacrorum alumni, inter tot ac tam varias disciplinas necessario hodie addiscendas, admirandam illam totius doctrinae sacrae cohaerentiam atque unitatem tandem percipere possunt, quae tantopere confert ad congruam ipsorum ecclesiasticam institutionem. Quare ambae huiusmodi methodi, nedum sibi invicem quodammodo opponantur, sese mutuo compleant ac perficiant omnino oportet.

Verum, ut pretiosis fructibus haec ecclesiastica educatio cumuletur, eo semper spectare debet, ut invenies instituendi aliquando evadant sal terrae, lux mundi, idoneique christiani populi duces ac magistri. Quare iidem ex doctrinae haustibus, quos studiorum cursus emetientes excipiunt, id semper habeant, quo pietatem alant et ad spiritualem profectum moveantur. Absit, ut theologica studia mentem illustrent, caritatem autem non accendant. Quam ad rem Nobis perplacet nonnulla Sancti Bonaventurae praeclara monita vobis proponere: «*(Nemo) credat quod sibi sufficiat lectio sine unctione, speculatio sine devotione, investigatio sine admiratione, circumscriptio sine exultatione, industria sine pietate, scientia sine charitate, intelligentia sine humilitate, studium absque divina gratia, speculum absque sapientia divinitus inspirata... Exerce igitur te, homo Dei, prius ad stimulum conscientiae remordentem, antequam oculos elevas ad radios sapientiae in eius speculo relucentes, ne forte, ex ipsa speculatione radiorum, in graviores incidas foveas tenebrarum*».¹

2575

Restat ut aliquid vobis dicamus de rationibus, quas inter Romana Athenaea intercedere optamus. Quae quidem opportunum est suas cuiusque peculiare notas servare; attamen, licet sapienti studiorum ratione ordinata ac multiplicibus Institutis optime instructa sint, nequeunt sibi ipsis consulere, ut oportet, si alia nimis seorsum ab aliis actionem suam ponant, aut ad ecclesiasticae vitae cursum, qualis praesertim hic Romae ponitur, assidua qua par est alacritate non attendant. Quare Nobis in optatis est, ut haec studiorum altiorum domicilia Ecclesiae eventus diligentia cura prosequantur, potissimum hoc Concilii Oecumenici Vaticani tempore; ita quidem, ut alumni, inde ab aetatis flore, vitam Ecclesiae actuose participare assuescant. Item magnopere cupimus, ut inter varia Romana Athenaea arctiora in dies fraternae concordiae vincula fiant, eademque magis magisque sibi invicem adiutricem sociamque operam praestent. Quod quidem postulat sive Ecclesiae bonum sive ipsorum Institutorum emo-

¹ *Itinerarium mentis in Deum*, n. 4: *Opera omnia*, Quaracchi, 1882-1902, t. V, 305.

lumentum, quia vis unita fortior validiorque evadit ad commune propositum obtinendum.

Antequam autem orationem Nostram ad exitum adducimus, cor Nostrum peculiari modo patet ad vos, iuvenes dilectissimi. Optatissimo et singulari beneficio, quod romana commoratio vobis praebet, sapienter utamini. Divinitus vocati estis, ut viam ad Iesu Christi amorem in hominum animis aliquando muniatis. Quare efficite, ut ex severis studiis, in quae incumbitis, germanos Iesu Christi spiritus hauriatis, qui semper in mentibus, in verbis, in operibusque vestris resplendeant. Ex diversissimis atque maxime inter se dissitis regionibus orti, omnes tamen eiusdem fidei, eiusdem vocationis, eiusdemque omnino iuris in Ecclesia particeps, discite hac in Urbe, christiani nominis capite, Ecclesiam, matrem nostram amantissimam, totis viribus diligere, in eaque plenam fiduciam vestram reponere. At si in Ecclesiae amore crescere vultis, foveatis oportet oboedientiam, amorem, fiduciam erga Iesu Christi Vicarium, licet tam excelsam auctoritatem in humili persona Nostra conspiciatis. Christo enim per Ipsum reverentiam et oboedientiam exhibetis; Christus in Ipso vobis praesens est. Quare sensus illi, qui in familia vere christiana patrem cum filiis, filios vero cum patre arctissime coniungunt, iidem inter Nos et vos regnent, ita ut omnes in caritate Christi cum Summo Pontifice unum sitis.

AAS 56, 363-357. Cfr. *Insegnamenti* 2, 177 s.

De studio Sacrae Scripturae in Seminariis

(Ex Instruct. PONT. CONSILII STUD. BIBL. PROVEHENDIS, *Sancta Mater Ecclesia*, de historica Evangeliorum veritate, 21 apr. 1964).

- 2576 3. Illorum vero quibus munus docendi in Seminariis vel in id genus Institutis commissum est, « prima cura sit, ut ... sic omnino tradantur Divinae Litterae, quemadmodum et ipsius gravitas disciplinae et temporum necessitas admonent ».¹ Magistri imprimis theologicam doctrinam exponant, ut Sacrae Scripturae « futuris Ecclesiae sacerdotibus fiant et propriae cuiusque vitae spiritualis fons purus atque perennis, et sacri concionandi muneris quod suscepturi sunt, alimentum et robur ».² Iidem cum artem criticam, ante omnia litterariam, ut aiunt, exercent, id agant, non ut hanc artem propter seipsam colant, sed ut eius luce sensum a Deo per hagiographum intentum enucleatius perspiciant. Ne igitur sistant media via, suis litterariis inventis unice contenti, sed insuper ostendant quomodo haec reapse conferant ad doctrinam revelatam clarius intelligendam, vel, si res ferat, ad fallacias refellendas. Qui alios instituentes has normas sequuntur, efficient ut alumni in Sacra Scriptura id inveniant « quod mentem ad Deum attollat, animum enutriat, interiorem vitam promoveat ».³

AAS 56, 717.

¹ Litt. Apost. *Quoniam in re biblica*; EB 162; *Pii X Acta*, 3, 72. [Cfr. n. 1209].

² *Divino afflante Spiritu*; EB 567; AAS 35, 322. [Cfr. n. 2117].

³ *Divino afflante Spiritu*; EB 552; AAS 35, 311.

De vocationibus in Seminario Minore fovendis

(Instruct. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV., ad Rectores Seminariorum et Directores Operum « Pro vocationibus » Italiae, 30 mai. 1964).

- 2577 Per quanto riguarda particolarmente la sensibile diminuzione dei piccoli seminaristi, è opinione comune che ciò derivi dall'entrata in vigore della nuova scuola media obbligatoria e gratuita, oltre che da altre cause ben note, di natura più generale.

La nuova scuola, infatti, con la sua facile accessibilità e ancor più con la sua gratuità, esercita un forte potere di attrazione su numerose famiglie, anche di buoni sentimenti cristiani, le quali inducono i figli a seguire la via più facile della scuola pubblica, che non comporta complicati problemi e tanto meno oneri economici.

Molti genitori, è vero, asseriscono, e convintamente, di non opporsi ad un'eventuale vocazione sacerdotale, ma di preferire una scelta rinviata ad età più matura, come al termine della scuola media; non riflettendo essi abbastanza che nel frattempo il germe della vocazione può andare distrutto per colpa propria dei figli o per colpa altrui, soprattutto quando i figli devono frequentare un ambiente che, sia per gli insegnamenti impartiti, sia per l'influenza dei compagni, costituisce un ostacolo grave alla stessa perseveranza nella vita cristiana.

Quanto sopra è stato doverosamente accennato non deve essere motivo di scoraggiamento, tanto più che rimane in noi inoppugnabile la convinzione che « Deus numquam ita deserit Ecclesiam suam, quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis ».¹

Anzi, osiamo dire che le stesse difficoltà sono provvidenzialmente permesse da Dio, affinché, da parte nostra, adoperiamo tutto lo zelo pastorale di cui siamo capaci per superarle, mentre umilmente invociamo, da parte sua, la grazia di poterle superare.

Pertanto, senza ripetere qui le sapienti norme comuni della Chiesa a riguardo della scelta e cura delle vocazioni sacerdotali, ancora recentemente ricordate ai Pastori di anime da S.S. Paolo VI, nella Lettera Apostolica « Summi Dei Verbum » del 4 novembre 1963,² stimiamo opportuno rivolgere una nuova fervida esortazione ai benemeriti Rettori di Seminari e Direttori delle Opere per le Vocazioni, insieme ad alcuni pratici suggerimenti applicabili particolarmente nel corso dei prossimi mesi estivi, affinché ogni lodevole sforzo sia compiuto per inviare ai Seminari Minori, all'inizio del nuovo anno scolastico 1964-1965, un adeguato numero di alunni.

Si può affermare, anche in base ad una felice esperienza compiuta in molte parti, che i mesi estivi si prestano provvidamente ad alcune efficaci iniziative.

¹ S. THOMAS, *Summa Theol. Suppl.* q. 36, a. 4, ad 1. Cfr. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholicos Sacerdotes*, 20 dec. 1935. [Cfr. 1968].

² [Cfr. n. 2525].

2578

1) È necessario, innanzi tutto, predisporre nelle Parrocchie degli incontri con i genitori degli alunni della quinta classe elementare, e della scuola media, per illuminarli debitamente circa l'avvenire dei propri figli. Si parlerà anche della vocazione sacerdotale, quindi del Seminario e delle doti e retta intenzione richieste ai fanciulli che vi possono essere ammessi. Si risolveranno dubbi e difficoltà, si prenderanno accordi sul come e quando parlare ai figli circa la scelta che dovranno fare all'inizio del nuovo anno scolastico. Se fossero, da alcuni, fatte presenti insuperabili difficoltà di ordine economico, si dovrà dare assicurazione che la Parrocchia e la Diocesi compiranno tutto il loro dovere per venire in aiuto. In ogni caso la cooperazione dei genitori è indispensabile, non solo affinché non impediscano la vocazione dei figli, ma perchè la circondino di quelle cure che rientrano nei doveri fondamentali della coscienza cristiana.

2) Dopo i genitori, occorre pensare ai figli. Anche per essi si prepareranno nei modi migliori, nelle Parrocchie, o Vicarie, o Diocesi, appositi incontri, convegni, giornate di ritiro spirituale. Si parlerà ad essi anche del sacerdozio e della vocazione, delle qualità richieste per entrare in Seminario e della retta intenzione. Si inviteranno a prendere contatto con Sacerdoti e Superiori di Seminario, che si terranno a loro disposizione durante i mesi d'estate, per consigliarli personalmente.

3) I Rettori dei Seminari, in comune accordo con i Direttori delle Vocazioni, stabiliranno un programma preciso da svolgere durante le vacanze, e, con l'approvazione dell'Ecc.mo Ordinario, lo proporranno a tutti i Sacerdoti della Diocesi, seguendone poi via via lo sviluppo, fino al fruttuoso compimento.

4) Frattanto in ogni Chiesa i Pastori di anime illustreranno accuratamente ai fedeli questo essenziale problema della Chiesa e promuoveranno speciali preghiere per ottenere in dono dal « Padrone delle messi » quei nuovi operai che sono nell'ardente desiderio di tutti.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De usu spectaculorum « televisivo-cinematographicorum » in Seminariis

(Instruct. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *L'attenzione*, ad Rectores Seminariorum Italiae, 19 iun. 1964).

2579

L'attenzione rivolta dal Concilio Ecumenico Vaticano II agli strumenti della comunicazione sociale, e culminata poi nel Decreto conciliare « *Inter mirifica* », non può non essere di stimolo a quanti hanno la responsabilità di formare i futuri Ministri, per avviarli a una più adeguata valutazione degli strumenti suddetti e alla loro illuminata utilizzazione pastorale.

Sappiamo, d'altra parte, che già da alcuni anni è andato sempre più diffondendosi l'uso di proiettare alcune pellicole e di consentire la visione di alcune trasmissioni televisive agli alunni dei Seminari, specie delle classi superiori, con successiva discussione, intendendo con ciò di offrire

ai Seminaristi un aiuto, che valga a far loro apprezzare rettamente gli audiovisivi in genere e ad abilitarli, in particolare, alla critica estetico-morale delle singole rappresentazioni.

Mentre auspichiamo che, anche in conseguenza del Decreto conciliare, si approfondisca la sensibilità del Clero, specialmente giovane, verso strumenti di così facile, e talvolta decisiva, incidenza sociale; e mentre approviamo in linea di massima le iniziative già in atto negli Istituti di formazione ecclesiastica, non possiamo non ricordare ai responsabili che le medesime dovrebbero esser regolate secondo le norme di questo Sacro Dicastero,¹ né possiamo trascurare la gravità dei rilievi che ci pervengono da parte di alcuni Sacerdoti, giustamente preoccupati per la frequenza e la qualità delle rappresentazioni offerte in visione agli alunni dei Seminari.

A questo riguardo, ci sembra superflua ogni parola che voglia mettere in nuova luce la delicatezza di coscienza e la particolare sensibilità di chi sta preparandosi a diventare « homo Dei » (2 Tl. 3, 17) di fronte al mondo, e la conseguente sconvenienza che a rappresentazioni cinematografiche o televisive, sia pure di alto livello artistico, ma di contenuto frivolo o naturalistico, vengano ammessi gli alunni del Santuario. Desideriamo solo significare a chi di ragione che i criteri di scelta per questo speciale tipo di spettatori dovranno essere molto più oculati e rigorosi, di quelli seguiti per i semplici fedeli, se non vogliamo che il germe del naturalismo attacchi, forse irreparabilmente, quanti sono chiamati ad essere, per singolare privilegio, « dispensatores mysteriorum Dei » (1 C. 4, 1) e « boni dispensatores gratiae » (1 P. 4, 10).

Giudichiamo quindi necessario che ogni Rettore, al quale più che ad altri spetta d'invigilare al riguardo, voglia attenersi scrupolosamente a quanto segue:

2580

1) ogni Seminario sia abbonato alle Segnalazioni cinematografiche del CCC, le quali, riportando analiticamente le caratteristiche dei films e le motivazioni del giudizio estetico e morale, offrono sufficiente base di orientamento per la scelta di pellicole adatte anche a Seminaristi, tenuto conto della loro età e cultura;

2) poichè non è possibile attendersi dagli organi centrali un giudizio obbiettivamente valido sui singoli programmi televisivi, per la particolare natura dei medesimi, il Rettore consentirà la visione pubblica solo di quelle trasmissioni, a proposito delle quali non abbia alcun motivo di apprensione, sia per diretta conoscenza dell'opera in programma, sia per il giudizio indicativo offerto settimanalmente su « Guida allo Spettacolo » dal Centro Cattolico Televisivo;

3) perchè il Seminario non venga meno alle sue nobili finalità di « palaestra mansuetae Christi militiae fingendae; studiorum domus; et coenaculum in quo alumni, Spiritu Sancto operante, novi homines fiunt »² il Rettore non permetterà che i Seminaristi assistano troppo frequente-

¹ Cfr. Litt. Circul. 10 iul. 1957.

² [Cfr. nn. 975, 1585, 1698].

mente a spettacoli cinematografici e televisivi, e ciò mai più di due volte il mese;

4) ogni spettacolo sia sempre seguito da opportuna discussione critica, guidata da un Sacerdote convenientemente preparato, e di provata spiritualità;

5) il Rettore, d'accordo con l'Ecc.mo Ordinario del luogo, provveda alla specifica formazione di detto Sacerdote, e possibilmente di più, facilitandone la partecipazione ai Corsi di aggiornamento promossi dall'Ente dello Spettacolo, e dotando la biblioteca dei Professori delle principali opere di critica cinematografica, nonché dell'abbonamento alla Rivista del Cinematografo.

Ex Archivio S.C. de Semin. et Stud. Univ.

De usu spectaculorum « televisivo-cinematographicorum » in Collegiis et Convictoriis Ecclesiasticis Urbis

(Instruct. S. C. DE SEMINARIIS ET STUD. UNIV. *Profondamente*, ad Rectores Collegiorum et Convictorium Urbis, 15 iul. 1964).

2581 Profondamente colpito dalle segnalazioni di non infrequenti abusi verificatisi in alcuni Seminari circa l'uso della Televisione e il ripetersi degli spettacoli cinematografici, questo Sacro Dicastero ha giudicato doveroso disciplinare il particolare settore ricreativo degli spettacoli nei Seminari con la Lettera Circolare¹ del 19 giugno 1964, n° 1677-55-64, che ci pregiamo di compiegare anche alla Signoria Vostra Rev.ma per Sua opportuna conoscenza.

Consapevoli della diversa condizione in cui si trovano, rispetto a quella dei Seminaristi, i Sacerdoti residenti nei Collegi e nei Convitti ecclesiastici dell'Urbe, siamo del parere che non possano applicarsi alla lettera anche ai detti Collegi e Convitti le norme, rese obbligatorie per i Seminari.

È peraltro fuori dubbio che anche il Collegio o il Convitto ecclesiastico va considerato come luogo di perfezionamento della formazione sacerdotale, con la conseguente necessità di un ambiente e di un clima spirituale, in cui sia promosso e facilitato il raggiungimento di tale scopo. È infatti negli intendimenti della Sede Apostolica che i Sacerdoti diocesani, studenti nei Pontifici Atenei di Roma, riportino nelle diocesi d'origine, con il corredo della scienza, anche e specialmente quello della virtù, nonché uno stile sacerdotale che abbia ad essere di esempio e di ammirazione ai confratelli e ai semplici fedeli.

A questo riguardo, non è difficile comprendere come la frequenza, e non di rado anche la qualità degli spettacoli televisivi incidano negativamente sull'animo dei giovani Sacerdoti, attenuandone la sensibilità per le cose dello spirito e inducendo in essi una mentalità più o meno mondanizzata.

A scongiurare cotesto pericolo, ci è sembrato necessario stabilire quanto appresso:

1) a chiarimento dell'art. 15 delle « Norme per i Convitti Ecclesiastici in Roma », ² mentre si rinnova la raccomandazione circa l'uso moderato della televisione, si precisa che la relativa facoltà discrezionale è del Rev.mo Rettore, al quale perciò spetta di decidere se, quando e per quanto tempo i Sacerdoti studenti possano assistere a trasmissioni televisive;

¹ [Cfr. n. 2579 s.l.].

² [Cfr. n. 2362].

2) il Rev.mo Rettore consentirà la visione soltanto di quei programmi, a proposito dei quali non abbia alcun motivo di apprensione, o per diretta conoscenza di essi, o per il giudizio indicativo offerto settimanalmente su « Guida allo Spettacolo » dal Centro Cattolico Televisivo;

3) è fatto obbligo perciò ai Rev.mi Rettori dei Collegi e Convitti Ecclesiastici di Roma di abbonarsi alla suddetta « Guida allo Spettacolo »;

4) per quanto riguarda la frequenza dei locali di pubblici spettacoli, ci si atterrà fedelmente alle norme emanate in merito dal Vicariato di Roma e dal Sinodo Romano.

Ex Archivio S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Normae de Extra-collegialitate pro clericis Romae studia peragentibus

(Instruct. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *Gli studenti*, 15 iul. 1964).

2582 A) PREMESSA:

Gli studenti ecclesiastici dei Pontifici Atenei Romani appartenenti al Clero *secolare* (Seminaristi o Sacerdoti: esclusi, tra questi ultimi, quelli *incardinati* alla Diocesi di Roma) debbono dimorare nei pii Istituti dell'Urbe loro destinati, il cui *tassativo* elenco appare ogni anno nell'Annuario Pontificio (nel capitolo « Istituti Ecclesiastici di Educazione e di Istruzione », alle due voci: « Seminari e Collegi per candidati al Sacerdozio » e « Collegi e Convitti per alunni Sacerdoti »).

B) EXTRACOLLEGIALITÀ entro LA DIOCESI DI ROMA:

Si autorizzano, però, i Pontifici Atenei Romani ad iscrivere *Sacerdoti secolari non* dimoranti nei suddetti pii Istituti, ma *entro la Diocesi di Roma*, alle seguenti condizioni:

1. che essi inizino *personalmente* la loro pratica di iscrizione presso le Segreterie universitarie *entro* i prescritti termini di tempo, e presentino poi alle medesime, *entro il 30 novembre*, l'apposito *Rescritto annuale* di Extracollegialità *rilasciato dal Ven. Vicariato di Roma* (Cfr. qui sotto N. B., lett. b);

2. che — nel caso di Sacerdoti che chiedono la *rinnovazione annuale* del *Rescritto*, o che lo chiedono per la *prima volta* *provenendo* da uno dei pii Istituti di cui alla lettera A — essi siano in regola, pena la *nullità* dell'iscrizione, con *tutti* i loro obblighi accademici dell'anno *precedente* (eccetto il caso del corso di Laurea, per il quale è consentito dedicare un secondo anno e, quindi, ottenere la rinnovazione del *Rescritto* anche per tale anno).

L'inadempienza anche di un *solo* obbligo accademico impedisce la presentazione stessa della domanda, anche se si tratta di iscriversi in un *altro* Pontificio Ateneo Romano. Agli inadempienti, quindi, per continuare i loro studi, non resta che entrare (o rientrare) in uno dei suddetti pii Istituti.

Nota bene: La procedura cui attenersi per ottenere il *Rescritto* è la seguente:

a) L'Ecc.mo Ordinario Diocesano dei richiedenti dirige la sua domanda — *motivata* e corredata dei dati richiesti (nominativo esatto dei candidati, dell'Università e Facoltà presso cui intendono iscriversi, indirizzo esatto della dimora prescelta) — *direttamente* al *Vicariato dell'Urbe* (Roma: Piazza San Callisto, 16);

b) Il Vicariato di Roma — *esclusivo* giudice sulla convenienza della dimora prescelta — *rilascia il Rescritto (annuale)*, che i candidati presenteranno alle Segreterie universitarie (non oltre il 30 novembre);

c) Nel caso di cui al superiore num. 2, i richiedenti, per ottenere il Rescritto, devono presentare *previamente* al Vicariato di Roma un *attestato* della Segreteria universitaria, comprovante che essi sono in regola con *tutti* i loro obblighi accademici dell'anno *precedente*, oppure (nel caso dell'anno di Laurea) che dedicano un *secondo* anno alla preparazione della dissertazione dottorale. (Gli alunni che non difendono la dissertazione entro i due anni concessi, non possono più ottenere la rinnovazione dell'Extracollegialità, anche se iniziano studi *diversi* presso altre Università o Facoltà romane).

C) EXTRACOLLEGIALITÀ *fuori* DELLA DIOCESI DI ROMA:

1. I Pontifici Atenei Romani sono autorizzati ad iscrivere, in condizione di alunni « extra Collegia », Sacerdoti *secolari* o *Religiosi* anche quando dimorano *fuori* della Diocesi di Roma, purché *entro la tassativa distanza di Km. 50*.

2. In questo caso, i candidati non devono presentare alle Segreterie universitarie alcun Rescritto di Extracollegialità, bensì (entro i normali termini di tempo stabiliti dall'Università) il *nulla osta* del proprio Ordinario Diocesano o Religioso, dal quale risulti chiaramente la loro incardinazione diocesana o appartenenza religiosa e il luogo della loro dimora *abituale*, con rispettiva distanza da Roma.

3. Anche per questa categoria di alunni « extra Collegia », l'inadempienza anche di *un solo* obbligo accademico dell'anno *precedente* rende *invalida* la *rinnovazione* dell'iscrizione in qualità di alunni « extra Collegia », (con dimora *entro o fuori* la Diocesi di Roma) presso il medesimo o *altro* Pontificio Ateneo Romano.

D) CONTROLLO DELLA FREQUENZA SCOLASTICA:

Le Segreterie universitarie, indipendentemente dalle iniziative assunte dai Professori in fatto di verifica della presenza alle lezioni, assoggetteranno a *speciale* vigilanza la *frequenza scolastica* degli alunni « extra Collegia » di *ambidue* le suddette categorie, istituendo al riguardo un controllo *scritto* almeno *bisettimanale*.

Le disposizioni precedentemente emanate da questa Sacra Congregazione in merito alla Extracollegialità sono abrogate dalle presenti, che entrano in vigore con l'anno accademico 1964-65.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

Aliquae normae de institutione liturgica Clericorum

(Ex Instruct. S. C. RIT. *Inter Oecumenici*, 26 sept. 1964).

2583 II. De liturgica clericorum institutione (ad Const. art. 15-16 et 18).¹

11. Ad liturgicam clericorum institutionem quod attinet:

a) in facultatibus theologicis cathedra liturgiae habeatur, ut omnes alumni debitam institutionem liturgicam accipiant; in seminariis autem studiorumque domibus religiosis curent Ordinarii locorum et Superiores maiores ut quamprimum adsit specialis magister disciplinae liturgicae probe formatus;

b) magistri qui sacrae Liturgiae disciplinae docendae praeficiuntur, quamprimum formentur, ad normam art. 15 Constitutionis;

¹ [Cfr. nn. 2542, 2543, 2545].

c) ad ulteriorem clericorum institutionem liturgicam, eorum praesertim qui in vinea Domini iam operantur, pro opportunitate erigantur Instituta liturgica pastoralia.

12. Liturgia per congruum tempus doceatur, a competenti auctoritate in ratione studiorum indicandum, et apta methodo tradatur, ad normam art. 16 Constitutionis.

13. Celebrationes liturgicae quam perfectissime agantur, ac proinde:

a) rubricae sedulo observentur et caeremoniae decore exerceantur, sub assidua moderatorum vigilantia, praemissis necessariis exercitationibus;

b) clerici muneribus liturgicis sui ordinis frequenter fungantur, idest diaconi, subdiaconi, acolythi, lectoris, et insuper commentatoris et cantoribus;

c) ecclesiae et oratoria, sacra supellex in genere et sacrae vestes speciem genuinae artis christianae, etiam hodiernae, praeseferant.

2584 III. De clericorum vitae spiritualis formatione liturgica (ad Const. art. 17).²

14. Ut clerici formentur ad plenam celebrationum liturgicarum participationem et ad vitam spiritualem ex iis hauriendam atque cum aliis postea communicandam, Constitutio de sacra Liturgia in seminariis studiorumque domibus religiosis, ad normam documentorum Apostolicae Sedis, plane ad effectum ducatur, unanimiter et concorditer ad hoc conspirantibus omnibus moderatoribus et magistris. Aptam autem introductionem ad sacram Liturgiam clericis praebetur commendatione librorum de Liturgia, praesertim sub aspectu theologico et spirituali, tractantium, qui in bibliotheca debito numero praesto sint; meditationibus atque praedicationibus, quae in primis ex fonte sacrae Scripturae et Liturgiae hauriantur (cfr. Const. art. 35, 2); et communi exercitio eorum, quae consuetudines christianaeque disciplinae secum ferunt, variis temporibus anni liturgici congruentia.

15. Eucharistia, totius vitae spiritualis centrum, cotidie celebretur variis et aptioribus adhibitis formis, quae participantium conditioni melius respondeant (cfr. Const. art. 19).

Die vero dominica aliisque maioribus diebus festis, Missa, omnibus qui in domo sunt participantibus, in cantu celebretur, cum homilia, et, quantum fieri potest, communionem sacramentali eorum qui non sunt sacerdotes. Sacerdotes autem, cum utilitas christifidelium singularem eorum celebrationem non postulat, praesertim in solemnioribus festivitatibus, conceleberrare possunt, postquam novus ritus publici iuris factus fuerit.

Expedit ut saltem maioribus diebus festis sacrorum alumni Eucharistiam circa Episcopum in ecclesia cathedrali congregati participant (cfr. Const. art. 41).

2585 16. Maxime convenit ut clerici, etsi divini Officii obligatione nondum adstricti, cotidie in communi recitent vel cantent mane Laudes,

² [Cfr. n. 2544].

ut preces matutinas, sero autem Vesperas, ut preces vespertinas, vel Completorium, in fine diei. Ipsi moderatores hanc communem recitationem, quantum fieri potest, participant. Praeterea clericis in sacris ordinatis tempus sufficiens ad Officium divinum persolvendum in ordine diei tribuatur.

Expedit ut saltem maioribus diebus festis, sacrorum alumni Vesperas in ecclesia cathedrali, pro opportunitate, cantent.

17. Pietatis exercitia secundum cuiusque loci vel Instituti leges aut consuetudines ordinata, debito in honore habeantur. Attendatur tamen, ut, praesertim si in communi fiunt, sacrae Liturgiae, ad mentem art. 13 Constitutionis, congruant et temporum anni liturgici rationem habeant.

2586 IV. *De sodalium Statuum perfectionis formatione liturgica*

18. Ea quae de clericorum vitae spiritualis formatione liturgica in articulis praecedentibus dicuntur, etiam ad sodales Statuum perfectionis, sive viros sive mulieres, servatis servandis, applicari debent.

AAS 56, 879-881.

CONCILIUM ŒCUM. VATICANUM II (1962-1965)

SESSIO V (21 nov. 1964)

De indole sacra sacerdotum
deque eorum dignitate ac missione salvifica

(Ex Constit. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, 21 nov. 1964).

2587 Cap. II. - 10. Christus Dominus, Pontifex ex hominibus assumptus,¹ novum populum « fecit regnum et sacerdotes Deo et Patri suo ».² Baptizati enim, per regenerationem et Spiritus Sancti unctionem consecrantur in domum spiritualem et sacerdotium sanctum, ut per omnia opera hominis christiani spirituales offerant hostias, et virtutes annuntient Eius qui de tenebris eos vocavit in admirabile lumen suum.³ Ideo universi discipuli Christi, in oratione perseverantes et collaudantes Deum,⁴ seipsos hostiam viventem, sanctam, Deo placentem exhibeant,⁵ ubique terrarum de Christo testimonium perhibeant, atque poscentibus rationem reddant de ea, quae in eis est, spe vitae aeternae.⁶

Sacerdotium autem commune fidelium et sacerdotium ministeriale seu hierarchicum, licet essentia et non gradu tantum differant, ad invicem tamen ordinantur; unum enim et alterum suo peculiari modo de

¹ Cfr. *Hb.* 5, 15.

² *Ap.* 1, 6; cfr. 5, 9-10.

³ Cfr. *1 P.* 2, 4-10.

⁴ Cfr. *A.* 2, 42-47.

⁵ Cfr. *R.* 12, 1.

⁶ Cfr. *1 P.* 3, 15.

uno Christi sacerdotio participant.¹ Sacerdos quidem ministerialis, potestate sacra qua gaudet, populum sacerdotalem efformat ac regit, sacrificium eucharisticum in persona Christi conficit illudque nomine totius populi Deo offert; fideles vero, vi regalis sui sacerdotii, in oblationem Eucharistiae concurrunt,² illudque in sacramentis suscipiendis, in oratione et gratiarum actione, testimonio vitae sanctae, abnegatione et aeterna caritate exercent.

2588 11. Indoles sacra et organice exstructa communitatis sacerdotalis et per sacramenta et per virtutes ad actum deducitur. Fideles per baptismum in Ecclesia incorporati, ad cultum religionis christianae caractere deputantur et, in filios Dei regenerati, fidem quam a Deo per Ecclesiam acceperunt coram hominibus profiteri tenentur.³ Sacramento confirmationis perfectius Ecclesiae vinculantur, speciali Spiritus Sancti robore ditantur, sicque ad fidem tamquam veri testes Christi verbo et opere simul diffundendam et defendendam arctius obligantur.⁴ Sacrificium eucharisticum, totius vitae christianae fontem et culmen, participant, divinam Victimam Deo offerunt atque seipsos cum Ea;⁵ ita tum oblatione tum sacra communione, non promiscue sed alii aliter, omnes in liturgica actione partem propriam agunt. Porro corpore Christi in sacra synaxi refecti, unitatem Populi Dei, quae hoc augustissimo sacramento apte significatur et mirabiliter efficitur, modo concreto exhibent.

2589 Cap. III. - 28. Christus, quem Pater sanctificavit et misit in mundum,⁶ consecrationis missionisque suae per Apostolos suos, eorum successores, videlicet Episcopos participes effecit,⁷ qui munus ministerii sui, vario gradu, variis subiectis in Ecclesia legitime tradiderunt. Sic ministerium ecclesiasticum divinitus institutum diversis ordinibus exercetur ab illis qui iam ab antiquo Episcopi, Presbyteri, Diaconi vocantur.⁸ Presbyteri, quamvis pontificatus apicem non habeant et in exercenda sua potestate ab Episcopis pendeant, cum eis tamen sacerdotali honore coniuncti sunt⁹ et vi sacramenti Ordinis,¹⁰ ad imaginem Christi, summi

¹ Cfr. PIUS XII, Alloc. *Magnificate Dominum*, 2 nov. 1954: AAS 46, 669. Litt. Enclcl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947: AAS 39, 555.

² Cfr. PIUS XI, Litt. Encycl. *Miserentissimus Redemptor*, 8 maii 1928: AAS 20, 171 s. PIUS XII, Alloc. *Vous nous avez*, 22 sept. 1956: AAS 48, 714.

³ Cfr. S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 63, a. 2.

⁴ Cfr. S. CYRILLUS HIEROS., *Catech.* 17, de Spiritu Sancto. II, 35-37: MG 33, 1009-1012. NIC. CASSIUS, *De vita in Christo*, lib. III, de utilitate chrismatis: MG 150, 569-580. S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3 et q. 72, a. 1 et 5.

⁵ Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947: AAS 39, praesertim p. 552 s.

⁶ Cfr. *I.* 10, 36.

⁷ Cfr. S. IGNATIUS M., *Ad Ephes.* 6, 1: ed. FUNK, I, p. 218.

⁸ Cfr. *Conc. Trid.*, Sess. 23, *De sacr. Ordinis*, cap. 2: DENZ. 958 (1765), et can. 6: DENZ. 966 (1776).

⁹ Cfr. INNOCENTIUS I, *Epist. ad Decentium*: ML 20, 554 A; MANSI 3, 1029; DENZ. 98 (215): « Presbyteri, licet secundi sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent ». S. CYPRIANUS, *Epist.* 61, 3: ed. HARTEL, p. 696.

¹⁰ Cfr. *Conc. Trid.*, l. c., DENZ. 956a-968 (1763-1778), et in specie can. 7: DENZ. 967 (1777). PIUS XII, Const. Apost. *Sacramentum Ordinis*: DENZ. 2301 (3857-61).

atque aeterni Sacerdotis,¹ ad Evangelium praedicandum fidelesque pascendos et ad divinum cultum celebrandum consecrantur, ut veri sacerdotes Novi Testamenti.² Muneris unici Mediatoris Christi (I T. 2, 5) participes in suo gradu ministerii, omnibus verbum divinum annuntiant. Suum vero munus sacrum maxime exercent in eucharistico cultu vel synaxi, qua in persona Christi agentes.³ Eiusque mysterium proclamantes, vota fidelium sacrificio Capitis ipsorum coniungunt, et unicum sacrificium Novi Testamenti, Christi scilicet Sese Patri immaculatam hostiam semel offerentis,⁴ in sacrificio Missae usque ad adventum Domini⁵ repraesentant et applicant.⁶ Pro fidelibus autem poenitentibus vel aegrotantibus ministerio reconciliationis et alleviationis summe funguntur, et necessitates ac preces fidelium ad Deum Patrem afferunt.⁷ Munus Christi Pastoris et Capitis pro sua parte auctoritatis exercentes,⁸ familiam Dei, ut fraternitatem in unum animatam,⁹ colligunt et per Christum in Spiritu ad Deum Patrem adducunt. In medio gregis Eum in spiritu et veritate adorant.⁹ In verbo demum et doctrina laborant,¹¹ credentes quod in lege Domini meditantur legerint, docentes quod crediderint, imitantes quod docuerint.¹²

Presbyteri, ordinis Episcopalis providi cooperatores¹³ eiusque adiutorium et organum, ad Populo Dei inserviendum vocati, unum presbyterium¹⁴ cum suo Episcopo constituunt, diversis quidem officiis munitum. In singulis localibus fidelium congregationibus Episcopum, quocum fidenti et magno animo consociantur, quodammodo praesentem reddunt eiusque munera et sollicitudinem pro parte suscipiunt et cura cotidiana exercent. Qui sub auctoritate Episcopi portionem gregis dominici sibi addictam sanctificant et regunt, Ecclesiam universalem in suo loco visibilem faciunt et in aedificando toto corpore Christi¹⁵ validam opem afferunt. Ad bonum autem filiorum Dei semper intenti operam suam ad opus pastorale totius dioeceseos, immo totius Ecclesiae conferre studeant. Propter hanc in sacerdotio et missione participationem Presbyteri Episcopum vere ut patrem suum agnoscant eique reverenter oboediant.

¹ Cfr. Hb. 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28.

² Cfr. INNOCENTIUS I, l. c., S. GREGORIUS NAZ., *Apol.* II, 22: MG 35, 432 B. Ps.-DIONYSIUS, *Eccl. Hier.*, 1, 2: MG 3, 372 D.

³ Cfr. *Conc. Trid.*, Sess. 22: DENZ. 940 (1743). PIUS XII, Litt. *Encycl. Mediator Dei*, 20 nov. 1947: AAS 39, 553; DENZ. 2300 (3850).

⁴ Cfr. Hb. 9, 11-28.

⁵ Cfr. I C. 11, 26.

⁶ Cfr. *Conc. Trid.*, Sess. 22: DENZ. 938 (1739-40). *Conc. Vat. II*, Const. *De Sacra Liturgia*, n. 7 et n. 47: AAS 56, 100-101; 113.

⁷ Cfr. Hb. 5, 1-4.

⁸ Cfr. PIUS XII, Litt. *Encycl. Mediator Dei*, l. c., sub. n. 67.

⁹ Cfr. S. CYPRIANUS, *Epist.* 11, 3: ML 4, 242 B; HARTEL, II, 2, p. 497.

¹⁰ Cfr. I. 4, 24.

¹¹ Cfr. I T. 5, 17.

¹² *Ordo consecrationis sacerdotalis*, in impositione vestimentorum.

¹³ *Ordo consecrationis sacerdotalis*, in praefatione.

¹⁴ Cfr. S. IGNATIUS M., *Philad.* 4: ed. FUNK, I, p. 266. S. CORNELIUS I, apud S. CYPRIANUM, *Epist.* 48, 2: HARTEL, III, 2, p. 610.

¹⁵ Cfr. E. 4, 12.

Episcopus vero Sacerdotes cooperatores suos ut filios et amicos consideret, sicut Christus discipulos suos iam non servos, sed amicos vocat.¹ Corpori igitur Episcoporum ratione Ordinis et ministerii, omnes sacerdotes, tum dioecesani tum religiosi coaptantur et bono totius Ecclesiae pro sua vocatione et gratia inserviunt.

Vi communis sacrae ordinationis et missionis Presbyteri omnes inter se intima fraternitate nectuntur, quae sponte ac libenter sese manifestet in mutuo auxilio, tam spirituali quam materiali, tam pastorali quam personali, in conventibus et communione vitae, laboris et caritatis.

Fidelium vero, quos spiritualiter baptismate et doctrina genuerunt² curam tamquam patres in Christo agant. Forma facti gregis ex animo³ suae communitati locali ita praesint et inserviant, ut ista digne vocari possit illo nomine, quo unus et totus Populus Dei insignitur, Ecclesiae scilicet Dei.⁴ Memores sint se sua cotidiana conversatione et sollicitudine fidelibus et infidelibus, catholicis et non catholicis, faciem ministerii vere sacerdotalis et pastoralis exhibere, omnibusque testimonium veritatis et vitae reddere debere, et ut boni pastores illos quoque quaerere,⁵ qui baptizati quidem in Ecclesia catholica a praxi sacramentorum, vel immo a fide defecerunt.

Quia genus humanum hodie magis magisque in unitatem civilem, oeconomicam et socialem coalescit, eo magis oportet ut sacerdotes, coniuncta cura et ope sub ductu Episcoporum et Summi Pontificis, omnem rationem dispersionis elidant, ut in unitatem familiae Dei totum genus humanum adducatur.

2590 29. In gradu inferiori hierarchiae sistunt Diaconi, quibus « non ad sacerdotium, sed ad ministerium » manus imponuntur.⁶ Gratia etenim sacramentali roborati, in diaconia liturgiae, verbi et caritatis Populo Dei, in communione cum Episcopo eiusque presbyterio, inserviunt. Diaconi est, prout ei a competenti auctoritate assignatum fuerit, solemniter baptismum administrare, Eucharistiam servare et distribuere, matrimonio Ecclesiae nomine adistere et benedicere, Viaticum moribundis deferre, fidelibus sacram legere Scripturam, populum instruere et exhortari, fidelium cultui et orationi praesidere, sacramentalia ministrare, ritui funeris ac sepulturae praeesse. Caritatis et administrationis officiis dediti, meminerint Diaconi moniti Beati Polycarpi: « Misericordes, seduli, incedentes iuxta veritatem Domini, qui omnium minister factus est ».⁷

¹ Cfr. I. 15, 15.

² Cfr. I C. 4, 15; I P. 1, 23.

³ I P. 5, 3.

⁴ Cfr. I C. 1, 2; 2 C. 1, 1; et passim.

⁵ Cfr. L. 15, 4-7.

⁶ *Constitutiones Ecclesiae aegyptiacae*, III, 2: ed. FUNK, *Didascalia*, II, p. 103. *Statuta Eccl. Ant.* 37-41: MANSI 3, 954.

⁷ S. POLYCARPUS, *Ad Phil.* 5, 2: ed. FUNK, I, p. 300: Christus dicitur « omnium diaconus factus ». Cfr. *Didachè*, 15, 1: *ib.*, p. 32. S. IGNATIUS M., *Trall.* 2, 3: *ib.*, p. 242. *Constitutiones Apostolorum*, 8, 28, 4: ed. FUNK, *Didascalia*, I, p. 530.

Cum vero haec munera, ad vitam Ecclesiae summopere necessaria, in disciplina Ecclesiae latinae hodie vigenti in pluribus regionibus adimpleri difficulter possint, Diaconatus in futurum tamquam proprius ac permanens gradus hierarchiae restitui poterit. Ad competentes autem varii generis territoriales Episcoporum coetus, approbante ipso Summo Pontifice, spectat decernere, utrum et ubinam pro cura animarum huiusmodi diaconos institui opportunum sit. De consensu Romani Pontificis hic diaconatus viris maturioris aetatis etiam in matrimonio viventibus conferri poterit, necnon iuvenibus idoneis, pro quibus tamen lex coelibatus firma remanere debet.

2591

Cap. V. - 41. Presbyteri in similitudinem ordinis Episcoporum, quorum spirituales coronam efformant,¹ de eorum munere gratia participantes per Christum, aeternum et unicum Mediatorem, quotidiano officii sui exercitio in Dei proximique amore crescant, communionis sacerdotalis vinculum servent, in omni bono spirituali abundant atque vivum Dei testimonium omnibus praestent,² aemuli eorum sacerdotum, qui saeculorum decursu, in humili saepe et abscondito servitio praeclarum sanctitatis specimen reliquerunt. Quorum laus est in Ecclesia Dei. Pro plebe sua et toto Populo Dei ex officio precantes et sacrificium offerentes, agnoscendo quod agunt et imitando quod tractant,³ nedum apostolicis curis, periculis et aerumnis impediuntur, per ea potius ad altiorem sanctitatem ascendant, ex abundantia contemplationis actionem suam nutriendo et fovendo, in oblectamentum totius Ecclesiae Dei. Omnes presbyteri et speciatim illi qui peculiari suae ordinationis titulo sacerdotes dioecesani vocantur, meminerint quantum ad suam sanctificationem conferant cum suo Episcopo fidelis coniunctio atque generosa cooperatio.

Missionis autem et gratiae supremi Sacerdotis peculiari modo participes sunt inferioris quoque ordinis ministri, imprimis Diaconi, qui mysteriis Christi et Ecclesiae servientes,⁴ ab omni vitio puros se custodire atque Deo placere et omne bonum coram hominibus providere debent.⁵ Clerici, qui a Domino vocati et in partem Eius sepositi, sub vigilantia Pastorum ad officia ministrorum se praeparant, mentes et corda sua tam praeclarae electioni conformare tenentur, in oratione assidui, amore ferventes, quaecumque sunt vera, iusta et bonae famae cogitantes, omnia in gloriam et honorem Dei perficientes. Quibus accedunt illi a Deo electi laici, qui, ut plene se dedant apostolicis operibus, ab Episcopo vocantur et in agro Domini cum multo fructu laborant.⁶

AAS 57, 14, 15, 33-36, 46.

¹ Cfr. S. IGNATIUS M., *Magn.* 13, 1: ed. FUNK, I, p. 241.

² Cfr. S. PIUS X, Exhort. *Haerent animo*, 4 aug. 1908: AAS 41, 560 s. *Cod. Iur. Can.*, can. 124. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 22 s.

³ *Ordo consecrationis sacerdotalis*, in Exhortatione initiali.

⁴ Cfr. S. IGNATIUS M., *Trall.* 2, 3: ed. FUNK, I, p. 244.

⁵ Cfr. I T. 3, 8-10 et 12-13.

⁶ Cfr. PIUS XII, Alloc. *Sous la maternelle protection*, 9 dec. 1957: AAS 50, 36.

Praescriptiones ad Ecclesiarum Orientalium ritus et clericos spectantes

(Ex Decr. de Ecclesiis Oriental. Cath. *Orientalium Ecclesiarum*, 21 nov. 1964).

2592

4. Provideatur igitur ubique terrarum tuitioni atque incremento omnium Ecclesiarum particularium ac propterea constituentur parociae atque propria hierarchia, ubi id postulat bonum spirituale fidelium. Hierarchae vero variarum Ecclesiarum particularium in eodem territorio iurisdictionem obtinentes, eurent, collatis consiliis in periodicis conventibus, unitatem actionis fovere, et, viribus unitis, communia adiuvere opera, ad bonum religionis expeditius promovendum et cleri disciplinam efficacius tuendam.¹ Clerici omnes et ascendentes ad ordines sacros bene instruantur de ritibus et praesertim de normis practicis in materiis interritualibus, imo et laici in institutione catechetica de ritibus eorumque normis doceantur. Omnes denique et singuli catholici, necnon baptizati cuiusvis Ecclesiae vel communitatis acatholicae ad plenitudinem communionis catholicae convenientes, proprium ubique terrarum retineant ritum eumque colant et pro viribus observent,² salvo iure recurrendi ad Sedem Apostolicam in casibus peculiaribus personarum, communitatum, vel regionum, quae, uti suprema relationum interecclesiarum arbitra, providebit necessitatibus in spiritu oecumenico, ipsa vel per alias auctoritates, datis opportunis normis, decretis vel rescriptis.

2593

5. Historia, traditiones et plurima ecclesiastica instituta praeclare testantur quantopere de universa Ecclesia Orientales Ecclesiae merita sint.³ Quapropter Sancta Synodus patrimonium hoc ecclesiasticum et spirituale non solum aestimatione debita et iusta laude prosequitur sed etiam tamquam patrimonium universae Christi Ecclesiae firmiter considerat. Quamobrem sollemniter declarat, Ecclesias Orientis sicut et Occidentis iure pollere et officio teneri se secundum proprias disciplinas peculiare regendi, utpote quae veneranda antiquitate commendantur, moribus suorum fidelium magis sint congruae atque ad bonum animarum consulendum aptiores videantur.

2594

6. Sciant ac pro certo habeant omnes Orientales, se suos legitimos ritus liturgicos suamque disciplinam semper servare posse et debere, ac nonnisi ratione proprii et organici progressus mutationes inducendas esse. Haec omnia, igitur, maxima fidelitate ab ipsis Orientalibus observanda sunt; qui quidem harum rerum cognitionem in dies maiorem usumque

¹ Cf. PIUS XII, Motu proprio *Cleri sanctitati*, 2 iun. 1957, can. 4: AAS 49, 437.

² PIUS XII, Motu proprio *Cleri sanctitati*, 2 iun. 1957, can. 8: « sine licentia Sedis Apostolicae », sequendo praxim saeculorum praecedentium; item quoad baptizatos acatholicos in can. 11 habetur: « ritum quem maluerint amplecti possunt »; in textu proposito disponitur modo positivo observantia ritus pro omnibus et ubique terrarum. Cfr. AAS 49, 438.

³ Cf. LEO XIII, Litt. Ap. *Orientalium dignitas*, 30 nov. 1894; Ep. Ap. *Praeclara gratulationis*, 20 iun. 1894, et documenta in nota 2 allata.

perfectiorem acquirere debent, et, si ab iis ob temporum vel personarum adiuncta indebite defecerint, ad avitas traditiones redire satagant. Illi vero qui ratione sive muneris, sive apostolici ministerii frequens cum Orientalibus Ecclesiis aut cum earum fidelibus habeant commercium, in cognitione et cultu rituum, disciplinae, doctrinae, historiae atque indolis Orientalium accurate, pro gravitate officii quod gerunt, instituantur.¹ Religionibus vero et associationibus latini ritus, quae in regionibus orientalibus vel inter fideles orientales operam praestant, enixe commendatur, ut, ad maiorem apostolatus efficaciam, domos aut etiam provincias orientalis ritus, quantum fieri potest, constituent.²

2595 17. Ut antiqua sacramenti Ordinis disciplina in Ecclesiis Orientalibus iterum vigeat, exoptat haec Sancta Synodus, ut institutum diaconatus permanentis, ubi in desuetudinem venerit, instauretur.³ Quoad subdiaconatum vero et Ordines inferiores eorumque iura et obligationes, provideat Auctoritas legislativa uniuscuiusque Ecclesiae particularis.⁴

2596 22. Clerici et religiosi orientales celebrent iuxta propriae disciplinae praescripta et traditiones Laudes Divinas, quae inde ab antiqua aetate magno in honore fuerunt apud omnes Ecclesias Orientales.⁵ Fideles quoque, exempla maiorum secuti, in Divinas Laudes pro viribus et devote incumbant.

2597 25. Ab Orientalibus seiunctis, in unitatem catholicam sub influxu gratiae Sancti Spiritus convenientibus, ne plus exigatur quam quod simplex fidei catholicae professio exigit. Et cum apud eos sacerdotium validum servatum sit, clericis orientalibus, in unitatem catholicam convenientibus, facultas est proprium Ordinem exercendi, iuxta normas a competenti Auctoritate statutas.⁶

AAS 57; 77-78, 81, 83-84.

¹ Cf. BENEDICTUS XV, Motu proprio *Orientis catholici*, 15 oct. 1917; PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum orientalium*, 8 sept. 1928, etc.

² Praxis Ecclesiae catholicae temporibus Pii XI, Pii XII, Ioannis XXIII motum hunc abunde demonstrat.

³ Cf. SYN. NIC. I, can. 18; SYN. NEOCAESARIEN., an. 314-325, can. 12; SYN. SARDICEN., an. 343, can. 8; S. LEO M., Litt. *Omnium quidem*, 13 ian. 444; SYN. CHALCED., can. 6; SYN. CONSTANTINOP. IV, can. 23, 26; etc.

⁴ Subdiaconatus consideratur apud Ecclesias Orientales plures Ordo minor, sed Motu proprio Pii XII, *Cleri sanctitati*, ei praescribuntur obligationes Ordinum maiorum. Canon proponit ut redeatur ad disciplinam antiquam singularum Ecclesiarum quoad obligationes subdiaconorum, in derogationem iuris communis « *Cleri sanctitati* ». Cfr. AAS 49, 457.

⁵ Cf. SYN. LAODICEN., 347-381, can. 18; Syn. Mar Issaci Chaldaeorum, an. 410, can. 16; S. NERSES GLAIEN. ARMENORUM, an. 1166; INNOCENTIUS IV, Ep. *Sub catholicae*, 6 mart. 1254, § 8; BENEDICTUS XIV, Const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § 7, n. 5; Instr. *Eo quavis tempore*, 4 maii 1745, §§ 42 ss.; et Synodi particulares recentiores: Armenorum (1911), Coptorum (1898), Maronitarum (1736), Rumenorum (1872), Ruthenorum (1891), Syrorum (1888).

⁶ Obligatio synodalis quoad fratres seiunctos orientales et quoad omnes Ordines cuiuscumque gradus tum iuris divini tum ecclesiastici.

De aspectu oecumenico institutionis theologicae

(Ex Decr. de oecumenismo *Unitatis redintegratio*, 21 nov. 1964).

2598 4. ... In necessariis unitatem custodientes, omnes in Ecclesia, secundum munus unicuique datum, cum in variis formis vitae spiritualis et disciplinae, tum in diversitate liturgicorum rituum, immo et in theologica veritatis revelatae elaboratione, debitam libertatem servant; in omnibus vero caritatem colant. Hac enim agendi ratione ipsi veri nominis catholicitatem simul et apostolicitatem Ecclesiae in dies plenius manifestabunt...

2599 5. Ad totam Ecclesiam sollicitudo unionis instaurandae spectat, tam ad fideles quam ad pastores, et unumquemque secundum propriam virtutem afficit, sive in vita christiana quotidiana sive in theologicis et historicis investigationibus. Haec cura fraternam coniunctionem inter omnes Christianos existentem iam quodammodo manifestat, atque ad plenam perfectamque unitatem secundum Dei benevolentiam conducit.

2600 6. Cum omnis renovatio Ecclesiae¹ essentialiter in aucta fidelitate erga vocationem eius consistat, ea procul dubio ratio est cur motus versus unitatem contendat. Ecclesia in via peregrinans vocatur a Christo ad hanc perennem reformationem qua ipsa, qua humanum terrenumque institutum, perpetuo indiget; ita ut si quae, pro rerum temporumque adiunctis, sive in moribus, sive in ecclesiastica disciplina, sive etiam in doctrinae enuntiandae modo — qui ab ipso deposito fidei sedulo distinguendum debet — minus accurate servata fuerint, opportuno tempore recte debiteque instaurentur.

Haec igitur renovatio insigne obtinet momentum oecumenicum. Varii autem illi modi vitae Ecclesiae, per quos haec renovatio iam efficitur — ut sunt motus biblicus et liturgicus, praedicatio verbi Dei atque catechesis, laicorum apostolatus, vitae religiosae novae formae, matrimonii spiritualitas, doctrina et activitas Ecclesiae in re sociali — tamquam pignora et auspicia quaedam sunt habenda, quae futuros oecumenismi progressus fauste portendunt.

2601 10. Sacrae theologiae institutiones et aliae disciplinae praesertim historicae tradantur oportet etiam sub aspectu oecumenico, ut usque accuratius rerum veritati respondeant.

Multum enim interest futuros pastores et sacerdotes pollere theologia hoc modo adamussim elaborata, non polemica, in iis imprimis, quae fratribus seiunctorum erga Ecclesiam catholicam relationes spectant. A sacerdotum enim formatione necessaria institutio ac formatio spiritualis fidelium et religiosorum quam maxime pendet.

Etiam Catholici in missionalia opera in iisdem terris ac alii Christiani incumbentes hodie praesertim cognoscant oportet quaestiones et fructus, quae ex oecumenismo in eorum apostolatu oriuntur.

¹ Cfr. CONC. LAT. V, Sess. XII, Const. *Constituti*: Mansi 32, 988 B-C.

- 2602 11. Modus ac ratio fidem catholicam exprimendi nullatenus obstaculum fieri debet dialogo cum fratribus. Integra doctrina lucide exponatur omnino oportet. Nil ab oecumenismo tam alienum est quam ille falsus irenismus, quo puritas doctrinae catholicae detrimentum patitur et eius sensus genuinus et certus obscuratur.

Simul fides catholica et profundius et rectius explicanda est, modo et sermone qui etiam a fratribus seiunctis possit vere comprehendere.

Insuper in dialogo oecumenico theologi catholici, doctrinae Ecclesiae inhaerentes, una cum fratribus seiunctis investigationem peragentes de divinis mysteriis, cum veritatis amore, caritate et humilitate progredi debent. In comparandis doctrinis meminerint existere ordinem seu «hierarchiam» veritatum doctrinae catholicae, cum diversus sit earum nexus cum fundamento fidei christianae. Sic via sternatur qua per fraternam hanc aemulationem omnes incitentur ad profundiorum cognitionem et clariorem manifestationem investigabilium divitiarum Christi.¹

- 2603 17. Quae supra de legitima diversitate dicta sunt, eadem placet etiam de diversa theologica doctrinarum enuntiatione declarare. Etenim in veritatis revelatae exploratione methodi gressusque diversi ad divina cognoscenda et confitenda in Oriente et in Occidente adhibiti sunt. Unde mirum non est quosdam aspectus mysterii revelati quandoque magis congrue percipi et in meliorem lucem poni ab uno quam ab altero, ita ut tunc variae illae theologicae formulae non raro potius inter se compleri dicendae sint quam opponi. Ad traditiones theologicas authenticas Orientalium quod attinet, agnoscendum est eas eximio quidem modo in Sacris Scripturis radicas esse, vita liturgica foveri et exprimi, viva apostolica traditione scriptisque Orientalium Patrum ac spiritualium auctorum nutriri, ad rectam vitae institutionem, immo ad christianam veritatem plene contemplandam tendere.

Haec Sancta Synodus, gratias agens Deo quod multi orientales Ecclesiae catholicae filii, qui hoc patrimonium custodiunt et illud purius pleniusque vivere cupiunt, iam cum fratribus traditionem occidentalem colentibus in plena communione vivunt, declarat, totum hoc patrimonium spirituale ac liturgicum, disciplinare ac theologicum in diversis suis traditionibus ad plenam catholicitatem et apostolicitatem Ecclesiae pertinere.

AAS 57, 95, 96-97, 99, 103.

De prae excellentia vocationis sacerdotalis

(Ex Alloc. *Our heart*, sacrorum alumnis Bombayensis Seminarii, 4 dec. 1964).

- 2604 Our heart is filled with gladness and consolation as We greet you with special affection.

We salute you as associates in Our ministry: «cooperatores ordinis nostri». Like Saint Paul writing to Timothy, We have longed to see you,

¹ Cfr. E. 3, 8.

that We might be filled with joy; and We remember you without ceasing in Our prayers night and day.

Moreover, We greet you as workers, our future workers, of the Gospel; of that Good News which gives men eternal happiness. Like the Apostles, you leave all things and follow Jesus, Who said: «If anyone wishes to come after me, let him deny himself, and take up his cross, and follow me»; and you do this the more cheerfully and willingly, because that cross is the Cross of Jesus.

Understand your vocation; first, with regard to Christ, Who calls you to follow Him as servants of Christ and stewards of the mysteries of God, strive to be found trustworthy. Then, as regards the Church, «obey your superiors and be subject to them, for they keep watch as having to render an account of your souls; so that they may do this with joy». As far as the world is concerned, remember that you are lights set high on candlesticks, so that your light may shine before men and they may see your good works.

To strengthen you in your vocation, We invoke the assistance of Our Lady, Queen of Apostles, Mother of the Church; and in pledge of copious divine graces We impart to you all Our Apostolic Blessing.

AAS 57, 133-134. Cfr. *Insegnamenti* 2, 719.

Doctoratus «in Studiis Ecclesiasticis Orientalibus» certis condicionibus aequiparatur, ad docendi finem, doctoratui «in Sacra Theologia»

(Decr. *Optatissimam* S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV., 27 ian. 1965).

2605

Optatissimam christifidelium «ab oriente et occidente venientium» (cfr. *Matth.* 8, 11) iunctionem impigre strenueque prosequens, Apostolica Sedes «proprium altiorum studiorum domicillum de rebus orientalibus in hac Urbe, christiani nominis capite, condidit» (Benedicti XV M. P. d. xv m. octobris a. D. MCMXVII: AAS 9, 532). Pontificum hoc Institutum studiis rerum Orientalium Christianorum provehendis magnopere profuit, ita ut distinctae in eo «sectiones» ortae sint annorumque decursu probe succreverint, theologica scilicet, historica, liturgica, una cum Iure Canonico Orientali. Quum dubium nunc propositum sit de norma applicanda quae d. XXVIII m. augusti a. D. MCMXLV (AAS 37, 275) promulgata est, re diligentissime perpensa, Sacra Congregatio de Seminariis et studiorum Universitatibus, auctoritate a Ssmo D. N. Paulo Div. Prov. Pp. VI sibi credita, declarat atque statuit gradum doctoratus in «studiis ecclesiasticis orientalibus» laudati Pont. Instituti ab ecclesiasticis viris obtentum qui, quadriennium theologicum praescriptum can. 1365 C. I. C. emensi et licentiam post expletum in Theologica Sectione biennium assecuti, examina ad doctoratum superaverint ac approbatam dissertationem doctoralem typis saltem ex parte ediderint, *Lauream esse doctoralem congruentem ad docendum in Facultate Theologica ad normam Constitutionis Apostolicae «Deus scientiarum Dominus», art. 21, 2^a, ceteris servatis de iure servandis; contrariis quibuslibet minime obstantibus.*

AAS 57, 347.

¹ [Cfr. n. 1782].

De theologica Facultate pro Saxonia Inferiore erigenda

(Ex Convent. cum Saxonia Inferiore, 26 febr. 1965).

Articolo 4

- 2606 (1) A suo tempo il Land erigerà una Facoltà teologica cattolica nell'Università di Göttingen. I rapporti di detta Facoltà con l'Autorità ecclesiastica sono regolati dal comma 1 dell'articolo 12 del Concordato del 14 giugno 1929 e relative disposizioni del Protocollo Finale.
- (2) Con l'erezione della Facoltà di cui al comma 1 cessa di aver vigore per i Vescovi di Hildesheim e Osnabrück il comma 2 dell'articolo 12 del Concordato del 14 giugno 1929.

Allegato § 2

(circa il comma 1 dell'articolo 4)

(1) Prima di procedere alla chiamata, ossia all'offerta di una cattedra della Facoltà teologica cattolica, il Ministro dell'Istruzione si procurerà dal Vescovo competente la dichiarazione prevista dal Protocollo Finale del Concordato del 14 giugno 1929 nelle disposizioni relative al periodo 2 del comma 1 dell'articolo 12.

(2) Circa le liste di personalità idonee da presentarsi al Ministro prima che vengano assegnate per la prima volta le cattedre della Facoltà teologica cattolica decide una commissione, di cui fanno parte tre membri del corpo docente dell'Università, da eleggersi dal Senato dell'Università, e tre membri di ciascuna delle Facoltà teologiche cattoliche delle Università di Bonn e di Münster, da eleggersi dalle medesime Facoltà.

AAS 57, 838; 848.

Artikel 4

(1) Das Land wird zu gegebener Zeit eine katholisch-theologische Fakultät an der Universität in Göttingen errichten. Ihr Verhältnis zur kirchlichen Behörde regelt sich nach Artikel 12 Absatz 1 des Konkordats vom 14. Juni 1929 und dem dazugehörigen Schlußprotokoll.

(2) Für die Bischöfe von Hildesheim und Osnabrück entfällt mit Errichtung der in Absatz 1 vorgesehenen Fakultät Artikel 12 Absatz 2 des Konkordats vom 14. Juni 1929.

Anlage § 2

(zu Artikel 4 Absatz 1)

(1) Der Kultusminister wird, bevor die Berufung, d. h. das Angebot eines Lehrstuhles an der katholisch-theologischen Fakultät, ergeht, die im Schlußprotokoll zu Artikel 12 Absatz 1 Satz 2 des Konkordats vom 14. Juni 1929 vorgesehene Äußerung des zuständigen Bischofs einholen.

(2) Über die Listen geeigneter Persönlichkeiten, die vor der erstmaligen Besetzung der Lehrstühle der katholisch-theologischen Fakultät dem Minister einzureichen sind, beschließt ein Ausschuß, dem drei vom Senat der Universität zu wählende Mitglieder des Lehrkörpers der Universität und je drei von den katholisch-theologischen Fakultäten der Universitäten Bonn und Münster zu wählende Mitglieder dieser Fakultäten angehören.

De fidelitate in vocatione et in ministerio sacerdotali

(Ex Alloc. *Non possiamo tacere*, ad Urbis curiones et quadragesimae concionatores, 1 mart. 1965).

FEDELITÀ ALLA VOCAZIONE SANTA

Dunque ascoltateCi!

O meglio, leggete nel Nostro cuore le tante, le troppe cose che Noi vorremmo a voi comunicare; diciamo per sommi capi. Primo Nostro pensiero a vostro riguardo è la vostra fedeltà alla vocazione ed al ministero sacerdotale: *hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur* (1 C. 4, 1): cioè l'interiore adesione alla offerta da voi fatta, totale e irrevocabile, della vostra vita al Signore e alla Chiesa, l'olocausto all'unico amore, l'immolazione alla Croce di Cristo, l'imitazione di Lui come unico modello attuale e perenne di perfezione, la vostra santificazione, in una parola: *haec est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra; ... vocavit nos Deus ... in sanctificationem* (1 Th. 4, 3.7). Secondo punto: la linea pratica giusta e degna della benedizione di Dio e Nostra, da tenere nel pensiero, nella condotta, nel ministero pastorale, nella guida delle anime, nella predicazione, nell'azione sociale. Comprendiamo bene la difficoltà di determinare tale linea pratica in un momento come questo, che vede ogni posizione scossa dall'insinuazione o dall'assalto d'una problematica che tutto mette in questione, tutto espone alla critica, tutto crede potersi giudicare e cambiare; ebbene, vi diremo, sappiate essere aperti allo spirito di rinnovamento, che invade il mondo e che penetra anche nelle norme ecclesiastiche; ma sappiate insieme difendervi dal capogiro delle innovazioni arbitrarie, dalla suggestione della moda corrente di idee non approvate dalla Chiesa e punto collaudate dalla esperienza — *ex fructibus eorum!* ricordate; — se mai l'obbedienza ebbe ragion d'essere nella vita della Chiesa e fu fonte di salvezza e di merito, questa Ci sembra l'ora di scoprirne i motivi profondi e salutari, e di darvi testimonianza libera, virile, veramente degna di chi vuol essere seguace di Colui che si è fatto *oboediens usque ad mortem* (Ph. 2, 8). Abbiate fiducia nella guida dei vostri Superiori; vi ripeteremo ancor Noi: *Oboedite praepositis vestris et subiaceat eis. Ipsi enim peragunt quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciatis, et non gementes; hoc enim expedit vobis* (Hb. 13, 17)! Cioè siate sicuri che l'obbedienza, quale dovrà fiorire in ogni settore della Chiesa di Dio, non sarà né superfluo o superbo sfoggio d'autorità, non sarà né illogica, né umiliante; non sarà imposta da un comando dispotico e irresponsabile, ovvero, come oggi si va dicendo, costantiniano o feudale; ma deriverà con sempre maggiore evidenza da una potestà voluta e derivata da Dio, buona e forte, per la trasmissione dei suoi insegnamenti e per la edificazione della comunità ecclesiale, per l'esercizio tanto provvido e complesso della carità pastorale, per la liberazione delle anime dai loro dubbi e dalle loro debolezze, per l'elevazione dei figli di Dio alla coscienza della loro dignità e all'esercizio delle loro rispettive responsabilità, per la santificazione comune, di chi dirige, di chi obbedisce, di chi osserva la soavità e la fermezza del costume cattolico.

2608 LA COSTITUZIONE CONCILIARE SULLA SACRA LITURGIA

Vi sarebbero moltissimi altri punti; ma non vogliamo, ne possiamo in questo momento soffermarci sopra di essi.

Vogliamo piuttosto profittare di questo incontro per fare a voi la raccomandazione propria di questa particolarissima congiuntura della vita ecclesiastica, quella della applicazione, ormai giunta al suo effettivo traguardo, della Costituzione conciliare su la sacra Liturgia. Vi sarà distribuito un libretto su tale tema, alla fine di questa cerimonia. Voi del resto già tutto conoscete. Ebbene: la Nostra raccomandazione è questa: dedicate somma cura, specialmente in questo primo anno, alla conoscenza, alla spiegazione, all'applicazione delle nuove norme, con cui la Chiesa vuole d'ora innanzi celebrare il culto divino.

Non è cosa facile; è cosa delicata; richiede interessamento diretto e metodico; richiede assistenza vostra, personale, paziente, amorosa, veramente pastorale. Si tratta di mutare tante abitudini, che sotto molti aspetti sono pur rispettabili e care; si tratta di disturbare i fedeli pii e buoni per proporre loro forme nuove di preghiera, che subito non capiranno; si tratta di guadagnare ad un'espressione personale e collettiva di preghiera tantissima gente, che in chiesa prega e non prega come vuole; si tratta di incrementare una scuola più attiva di orazione e di culto in ogni assemblea di fedeli, d'introdurre cioè in essa aspetti, gesti, usi, formole, sentimenti nuovi; un attivismo, diremmo, religioso, ancora per molti inusitato; si tratta, in una parola, di associare il popolo di Dio alla azione liturgica sacerdotale. Ripetiamo: è cosa difficile e delicata; ma aggiungiamo: necessaria, doverosa, provvidenziale, rinnovatrice. E speriamo anche: consolatrice. Forse non mai il vostro ministero sarà per voi fecondo di soddisfazioni esteriori e di interiori consolazioni, come quando comincerete a notare i frutti dello sforzo pedagogico e pastorale che vi è domandato, e come quando farete nella realtà l'esperienza delle parole del salmo: *Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum* (Ps. 132, 1): l'unità profonda, cordiale, attiva dei vostri fedeli, oranti ed offerenti con voi, vi si rivelerà nella sua sempre nuova e mistica bellezza e vi compenserà intimamente delle premure spese per giungere a tale risultato. Ma badate: occorre avere la persuasione che si tratta d'un grande avvenimento, che sono in giuoco altissime idee, che vengono anzi in scena verità divine, realtà divine, e che si pensa arrivare con questo metodo, il vero metodo, il più autorevole, il più benedetto, il più efficace, al cuore dell'uomo moderno e riaccendere in lui la fiamma dell'amore a Dio e al prossimo, la capacità, timida e inebriante, del colloquio religioso, quello autentico, consolatore e redentore. E occorre, insieme a questa grande concezione del nuovo fatto liturgico, avere l'arte di curare i particolari, in ogni loro esigenza, di orario, di ordine, di oggetti, di gesti, di movimenti, di silenzi e di voci; e soprattutto — la parte forse più difficile — di canti: occorreranno anni da noi, ma bisogna cominciare, ricominciare, perseverare per riuscire a dare all'assemblea la sua voce grave, unanime, dolce e sublime.

2609 L'ALTISSIMO MINISTERO DELLA PAROLA DIVINA

E fra le molte cose, che esigono preparazione, impegno, dignità e proprietà, voi lo sapete, è la parola! Alla parola è assegnata, niente meno, che una parte della Liturgia della Messa: diciamo della Parola della Sacra Scrittura, la Parola divina, da pronunciarsi, da ascoltarsi con rinnovata dignità, con cosciente fervore; e diciamo della Parola del Sacerdote, in funzione di apostolo, di profeta, di maestro, di guida del Popolo di Dio. A questa Parola, che è la vostra, o Pastori d'anime e Quaresimalisti che Ci ascoltate, Ci riferiamo adesso per confortare il vostro ministero, che la sacra Liturgia solleva alla sua primigenia funzione di annunciatore del messaggio della salvezza, riempie ed arricchisce di contenuto biblico, collega intimamente al culto sacrificale, spoglia d'ogni orpello retorico e rinvigorisce di divina autorità. Voi ricordate certamente tutto quello che è stato detto e scritto sulla predicazione sacra: dal rapporto ch'essa deve avere con la vita spirituale e morale di chi la esercita: la preghiera deve precederla; colui che predica, insegna S. Agostino, *sit orator antequam dicat*¹; la sincerità deve caratterizzarla: *Sacerdotis Christi mens osque concordant*, dirà S. Girolamo;² dal contenuto, che deve essere veramente religioso e rivolto non all'ammirazione, ma all'istruzione e all'edificazione dei fedeli; dall'eccellenza e dalla necessità del ministero della parola alla sua multiforme, secolare, immensa espressione, sia didascalica che parenetica, sia dogmatica che oratoria.

¹ *De doct. chr.*: ML 34, 103.² *Ep.* 52, 7: ML 22, 533.

2610 PERCHÉ SIA FECONDA LA SACRA PREDICAZIONE

Ebbene Noi non ripeteremo alcuno di questi insegnamenti; vorremmo, se mai, ricordarvi quanti Maestri e quanti Santi di questo ministero hanno trattato; sarebbe una letteratura da raccogliere e da studiare. Ci limitiamo ad esprimere un voto: che la predicazione sacra sia efficace. L'arte di renderla oggi efficace dovrebbe essere uno degli studi pratici più importanti della preparazione pastorale moderna. Ci stimola a ciò l'esempio dei locutori, che ogni giorno ascoltiamo parlare mediante gli strumenti televisivi; Ci invita la cresciuta cultura del pubblico; Ci obbliga l'insoddisfazione dell'uomo d'oggi per ogni forma di imperizia, di enfasi, di retorica, di pseudocultura, di surrogati profani al verbo sacro; Ci favorisce l'esigenza odierna d'una parola piana, semplice, essenziale, breve ed intelligibile. Resterà la difficoltà di esprimere in linguaggio umano cose divine, di dare alla parola sacra quella segreta virtù, che la rende persuasiva e salutare, di rendere il nostro povero linguaggio acuto e vivo, come una spada, secondo che sta scritto: *Vicus est enim sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti* (Hb. 4, 12). La vita religiosa del nostro tempo, ricordate, può in gran parte dipendere da questa umana ed insieme misteriosa efficacia della predicazione sacra, cari Parroci e cari Quaresimalisti. Ecco perché la Nostra esortazione vuol rendere onore al vostro ministero, vuol confortarvi a dedicargli non solo la voce, ma la mente, lo studio, la preghiera, la sofferenza e l'ardore del cuore, e vuol concludersi nell'augurio che a voi sia riservato il gaudio ed il merito d'una predicazione veramente sacra e veramente efficace.

Voi siete qua venuti per sentirvi dire queste cose, le quali per voi, esperti ed affaticati nel ministero della parola di Dio, altro non aggiungono a quanto già sapete e volete, se non un duplice coefficiente nuovo e misterioso, che Noi vogliamo, sì, aggiungere alla vostra pastorale eloquenza, e che vorremmo fosse per voi potente e consolatore: il Nostro mandato, cioè, e la Nostra benedizione: l'uno e l'altra diamo a voi con la parola stessa di Cristo: *Euntes ergo docete ... Ecce vobiscum sum ...* (Mt. 28, 19-20).

AAS 57, 326-330. Cfr. *Insegnamenti* 3, 155 s.

De sacerdotalibus vocationibus magna cura fovendis

(Ex Epist. *Il felice esito* ad E. mos DD. Cardinales Iosephum Pizzardo, S. C. de Semin. et Stud. Univ. Praefectum, et Hildebrandum Antoniutti, S. C. de Religiosis Praefectum, 26 apr. 1965).

2611 La causa nobilissima delle vocazioni sacerdotali e religiose, causa essenziale per la vita della Chiesa e sommamente benefica al mondo intero, reclama uno studio approfondito dei suoi multiformi aspetti; merita di essere promossa, prima fra tutte, con costante impegno; richiede di essere aiutata dalle preghiere, auspicata dai desideri, servita con zelo, sorretta dalla carità universale.

Non v'è dubbio che al Nostro apostolico ministero, alle solerti fatiche dei Venerabili Fratelli Nostri nell'Episcopato, si unisce il dovere di tutti gli insigniti del sacerdozio, di tutte le anime consacrate a Dio, di tutti i laici che collaborano nell'apostolato della Sacra Gerarchia, anzi di tutti i fedeli, per preparare e promuovere, mediante la preghiera e la penitenza, col sacrificio e con l'opera, una novella e splendente fioritura di sacre vocazioni.

La Chiesa, nelle formidabili dimensioni della sua missione di evangelizzazione e di salvezza, soffre ancor oggi della condizione, che sulle labbra di Cristo Signore mise un delicato, ma profondo lamento: « La messe è copiosa e gli operai sono pochi! » (Mt 9, 37). La Nostra esortazione vuol farsi eco vibrante all'invito del Redentore divino: « Pregate adunque il Padrone della messe, perché mandi operai nella sua messe » (Mt 9, 38).

Noi nutriamo viva fiducia che dalle schiere generose dei cattolici di tutto il mondo, pensosi con Noi di questo dovere così grave e responsabile, e uniti a Noi in questa ansia, si leveranno concordi e fervorose le suppliche, specialmente nell'indetta Giornata, per implorare da Gesù, divino Fondatore della Chiesa e Buon Pastore delle anime, l'incremento delle vocazioni al sacerdozio e alla vita religiosa; e per invocare altresì la grazia e l'assistenza celeste sui privilegiati, ai quali Iddio fa sentire la sua chiamata, perché docili e perseveranti essi rispondano al dono ineffabile e sublime.

AAS 57, 505.

De sublimi natura et unitate sacerdotii catholici

(Ex Homil. *Due fatti*, ad sacerorum alumnos Seminariorum et Collegiorum Urbis, 6 iun. 1965).

Il Sacerdote riceve e diffonde la grazia

2612

La solennità che stiamo celebrando deve in noi, in noi eletti al sacro ministero, ravvivare il ricordo, accendere la coscienza di questa investitura particolarissima conferita dallo Spirito Santo; la sua festa dev'essere celebrata nel santuario interiore delle nostre anime; e se la religione cristiana ha il segreto di avvicinare Dio all'uomo, la nostra vocazione deve farci comprendere e gustare più che ad ogni altro cristiano il mistero di vicinanza, d'inabitazione, di amicizia, di spirituale intimità, d'interiore ispirazione, di dolcezza e di forza, di pace e di gioia, che lo Spirito Santo concede alle anime mediante la grazia. E se la grazia si definisce l'iniziativa soprannaturale di Dio elevata e santificante l'essere umano, null'altro capace di portare all'ineffabile incontro che l'umiltà del suo nulla, la sua fede, la sua voluta disponibilità, quanto più il mistero di unilaterale gratuità della grazia, di operante presenza dello Spirito Santo si realizza nell'eletto al sacro ministero per essere egli trasformato in strumento dispensatore dei doni divini! Il Sacerdote non solo riceve la grazia, ma la diffonde; non solo è dalla grazia santificato, ma altresì dalla grazia reso degno strumento di santificazione.

Lo Spirito Santo suscita nella Chiesa i suoi ministri

2613

Il secondo fatto, il secondo pensiero, si collega pertanto col primo; ed è quello della Santa Messa che Noi stiamo concelebando con i Rettori dei Seminari e dei Collegi ecclesiastici di Roma, presenti, anzi partecipanti tutti gli Alunni di tali Istituti, siano questi Alunni già insigniti del sacerdozio, o siano nella trepida e ardente attesa di esserne insigniti. Se mai festa del Sacerdozio rallegra la Chiesa romana e la Chiesa universale, questa è la più bella, è la più piena. Se davvero è lo Spirito Santo che anima la Chiesa e nella Chiesa Egli suscita i suoi ministri, i suoi apostoli, che hanno missione e potere di chiamare lo Spirito Santo, affinché vivifichi e santifichi la Chiesa medesima, questo prodigio qui ha la sua espressione più ricca e più commovente. Non ci sfugga la pienezza di questo momento. Qui prende significato immenso il fatto di vivere a Roma, di compiere a Roma gli studi ecclesiastici, di prendere a Roma coscienza del proprio Sacerdozio ricevuto, o da ricevere; perché qui la comunione, anzi l'unità del Sacerdozio nostro partecipa di quello unico di Cristo è più vasta e più profonda; qui il senso delle potestà conferite da Cristo ai continuatori della sua opera di salvezza è più palese e più tremendo; qui il rapporto tra Spirito e Gerarchia appare in tutto il suo meraviglioso equilibrio: ideale, per la fedeltà che qui dimostra al pensiero istitutivo di Cristo; potenziale, per lo sforzo che qui più che altrove si compie, affinché tale equilibrio, tale complementarità, tale fusione fra l'anima e il corpo della Chiesa storicamente si realizzi.

Noi vorremmo che questo momento spirituale avesse per ciascuno di voi, diletti figli, un'efficacia determinante nella vostra formazione ecclesiastica, e avesse potere di infondere nelle vostre anime un fervore inestinguibile, alieno dall'inquietudine che pervade tante anime belle e generose di Sacerdoti e di Alunni ecclesiastici ai nostri giorni; un fervore, derivante dalla certezza che la vostra educazione è autentica e sapiente; un fervore, capace non già di attenuare la coesione interiore ed esteriore con i vostri Vescovi e con questa Cattedra apostolica, ma di rinvigorire piuttosto tale coesione e di farne sorgente di energie spirituali e pastorali; un fervore, che vi faccia altrettanto refrattari alle suggestioni profane e viziose del mondo, quanto sensibili delle sue morali necessità e amorosi per la sua salvezza. Noi vorremmo che la visione ora a voi offerta da questa singolare assemblea, orante e giubilante nella celebrazione del mistero di Pentecoste, rimanesse nelle vostre anime come una luce ispiratrice e orientatrice; e vi ricordasse, come idonee a perpetuare il beneficio di questo superlativo incontro liturgico, le parole, che tutto dicono, di S. Agostino: *Habemus ergo Spiritum Sanctum, si amamus Ecclesiam; amamus autem, si in eius compage et charitate consistimus*.¹ Così sia.

AAS 57, 585-586. Cfr. *Insegnamenti* 3, 329 s.

De paupertate et suipsius abnegatione in vita sacerdotali

(Ex Alloc. *Siamo particolarmente*, ad eos qui interfuerunt Coetui duodevicesimo habito a Sodalitate v. d. «Federazione Associazioni del Clero Italiano», 30 iun. 1965).

2614

Noi vorremmo poter ripetere ai nostri sacerdoti la domanda che Gesù pose ai suoi discepoli durante l'ultima Cena: *Quando misi vos sine sacculo et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: nihil* (Lc 22, 35). Perché ben comprendiamo come la vocazione sacerdotale oggi si pronuncia, per fortuna, con totale oblio dei vantaggi economici, e anche sociali, che in tempi passati erano abbinati all'ordinazione clericale. La Chiesa chiama anime generose al suo servizio, e nulla può promettere nel campo dei beni temporali, che possa non solo reggere al confronto della più modesta professione profana, ma spesso che possa bastare alla vita più semplice, *et quidem* individuale, poiché fra le grandi rinunce, a cui il cuore forte del prete deve acconsentire, vi è quella massima d'una famiglia propria: povertà e celibato spogliano veramente il Clero d'ogni cosa temporale, d'ogni vincolo terreno, per farlo libero e schiavo per l'unico e sommo e straripante amore di Cristo. Ebbene, Noi vorremmo che i nostri sacerdoti avessero ad apprezzare questa paradossale ed eroica posizione, a cui la Chiesa li invita ed a cui la sua legge li obbliga. Voi capite tutto: la storia presente della Chiesa ci riporta a questa originaria spoliazione — *reliquimus omnia* — (Mt 19, 27), imposta ai seguaci, futuri apostoli, del divino Maestro. Il mistero della Povertà, che lo rivestì del suo umile mantello, ritorna imperioso davanti a coloro, che ora accettano di seguire la voce di Lui, e si fa di nuovo precetto, costume, stile, poesia della vita ecclesiastica. Figli e Fratelli carissimi, non deludiamo i disegni della Provvidenza, che ci riconducono al distacco, alla sobrietà, alla semplicità del vero discepolo di Cristo; accettiamo coraggiosamente e fiduciosamente la beatitudine dei Poveri di spirito, a cui è promesso il regno dei cieli, ed a cui — come a noi! — è dato il sublime mandato d'essere profeti annunciatori del Vangelo. Non andiamo in cerca di surrogati, che ci restituiscano quella ricchezza a cui abbiamo rinunciato; non cerchiamo di recuperare per puro comodo nostro, o per nostra rinascante ambizione, quel tanto e appariscente benessere, di cui non hanno più bisogno la dignità e l'autorità del nostro ministero, e da cui piuttosto gli è tolto credito non solo presso i nostri fedeli, ma

¹ In Io. Tract. 32, 8: ML 35, 1646.

presso altresì i cultori della ricchezza mondana; ed anche la indispensabile ricerca dei mezzi per le nostre opere (e chi non sa quanto ne abbiamo bisogno! e quanto mortifichi la nostra carità e il nostro apostolato la loro deficienza!), anche questa umile e saggia ricerca non la facciamo fine del nostro programma pastorale; non misuriamo il valore della nostra opera sacerdotale dal valore dei mezzi economici trovati e impiegati; e non pensiamo mai che sia per noi prudente saggezza l'avarico risparmio, o il riposo senile su qualche fondo personale di riserva. Vorremmo che lo spirito di povertà ci difendesse dalle facili tentazioni della prosperità economica o dell'attività affaristica, e conservasse pura, libera ed energica la nostra capacità di annunciare al mondo idolatra del denaro e del piacere il messaggio liberatore e santificante del Vangelo.

AAS 57, 646-648. Cfr. *Insegnamenti* 3, 385 s.

De momento S. Thomae in ecclesiasticis studiis renovandis

(Ex Alloc. *Nous sommes*, ils qui interfuerunt Conventui sexto Internationali de S. Thomae Aquinatis doctrina, 10 sept. 1965).

2615 De nos jours en particulier, en vue de mieux assurer cette restauration de l'intelligence chrétienne dont le besoin se faisait impérieusement sentir, les Pontifes romains, à la suite de Léon XIII, ont prescrit l'étude de saint Thomas d'Aquin, déclaré « Docteur commun » ou « universel » de l'Eglise.¹

Mais comment éviter, en un temps où toutes choses semblent remises en question, des interrogations pressantes? La doctrine d'un penseur du Moyen Age peut-elle avoir un intérêt autre qu'historique et prétendre à une valeur universelle? Comment le magistère ecclésiastique a-t-il pu engager son autorité dans l'approbation donnée à cette doctrine? La liberté et le progrès de la recherche intellectuelle enfin ne risquent-ils pas d'en être entravés?

La réponse à la première de ces questions tient au fait que la philosophie de saint Thomas possède une aptitude permanente à guider l'esprit humain vers la connaissance du vrai, la vérité de l'être même qui est son objet premier, la connaissance des premiers principes, et la découverte de sa cause transcendante, Dieu. Elle échappe par là à la situation historique particulière du penseur qui l'a dégagée et illustrée comme « la métaphysique naturelle de l'intelligence humaine ». Aussi avons-Nous pu dire que, « reflétant les essences des choses réellement existantes dans leur vérité certaine et immuable, elle n'est ni médiévale ni propre à quelque nation particulière; mais qu'elle transcende le temps et l'espace, et n'est pas moins valable pour tous les hommes d'aujourd'hui ».²

Cette valeur permanente de la métaphysique thomiste explique l'attitude du magistère ecclésiastique à son égard. Gardienne de la Vérité révélée accueillie par la foi surnaturelle, l'Eglise sait que cet accueil même suppose un esprit capable de notions intelligibles stables et d'affirmations

¹ PIE XI, Litt. *Encycl. Studiorum Ducem*: AAS 15, 314. [Cfr. n. 1604 ss.].

² Lettre au T. R. P. A. Fernandez, Maître général des Frères Prêcheurs, 7 mars 1964: AAS 56, 303.

certaines sur l'être des choses et sur Dieu; sinon la Parole de Dieu proposée et tenue sous forme d'affirmations humaines ne serait plus accessible en tant que Vérité absolue.¹ Comme le disait Notre prédécesseur Pie XII, « il s'agit de savoir si l'édifice que saint Thomas d'Aquin a construit avec des éléments réunis et rassemblés par delà et par-dessus tous les temps et que lui fournirent les maîtres de toutes les époques de la sagesse chrétienne, repose sur une base solide, conserve toujours sa force et son efficacité, s'il protège encore maintenant d'une manière efficace le dépôt de la foi catholique, et s'il est également pour les progrès nouveaux de la théologie et de la philosophie d'un usage et d'une direction assurés ».² A la suite de ce grand Pape, Nous répondons à notre tour positivement à ces questions, et c'est pourquoi Nous continuons à recommander l'œuvre de saint Thomas comme une norme sûre pour l'enseignement sacré.³

2616 Ce faisant, Nous n'entendons nullement amoindrir — à peine est-il besoin de le souligner — la valeur que l'Eglise n'a cessé de reconnaître à ce précieux héritage des grands penseurs chrétiens de l'Orient et de l'Occident, au sein desquels le nom d'un saint Augustin brille d'un éclat particulier. L'étude naturelle de l'être et du vrai, comme le service fidèle de la Parole de Dieu, ne sont certes pas l'apanage exclusif du Docteur angélique. En le déclarant « Docteur commun » et en faisant de sa doctrine la base de l'enseignement ecclésiastique, le Magistère de l'Eglise n'a pas entendu en faire un Maître exclusif, ni imposer chacune de ses thèses, ni exclure la légitime diversité des écoles et des systèmes, et encore moins proscrire la juste liberté de la recherche. La préférence accordée à l'Aquinate, — préférence, et non pas exclusivité —⁴ va à sa réalisation exemplaire de la sagesse philosophique et théologique, non moins qu'à l'harmonieux accord qu'il a su dégager entre la raison et la foi.

2617 A l'heure où le Concile s'appête à donner des directives pratiques pour les études ecclésiastiques, nul doute que le retour aux sources vives de la sainte Ecriture, et l'étude des Pères, conjugués avec l'indispensable approfondissement de la doctrine théologique à la lumière des enseignements du magistère, ne provoquent un renouveau, si ardemment souhaité. Dans cette humble et confiante démarche de la « foi qui cherche l'intelligence », vous aurez à cœur de maintenir avec la pensée de saint Thomas — comme vous l'avez fait au cours de votre Congrès — un contact vivant et fécond. Vous montrerez ainsi par votre vivant exemple que le thomisme, loin d'être un système stérilement clos sur lui-même, est capable d'appliquer avec succès ses principes, ses méthodes et son esprit aux tâches nouvelles que la problématique de notre temps propose à la réflexion des penseurs chrétiens.

AAS 57, 790-792. Cfr. *Insegnamenti* 3, 447 s.

¹ Cfr. PIE XII, Litt. *Encycl. Humani Generis*: AAS 42, 565-567. [Cfr. nn. 2192 s.].

² PIE XII au Chapitre général dominicain: AAS 38, 387. [Cfr. n. 2145].

³ Cfr. CIC: Can 1366, par. 2; PIE XI, Const. Apost. *Deus Scientiarum Dominus*, art. 29 a: AAS 23, 253. [Cfr. nn. 1478; 1790].

⁴ PIE XII, Alloc. à l'Université grégorienne: *Discorsi*: 15, 409-410. [Cfr. n. 2241].

CONCILIUM ŒCUM. VATICANUM II (1962-1965)

SESSIO VII (28 oct. 1965)

De obligatione Episcopi ecclesiasticas
vocationes fovendi atque sacerdotum pastorem
ac theologicam formationem altius provehendi(Ex Decr. De pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia *Christus Dominus*, 28 oct. 1965).

2618 15... Qua perfectores, Episcopi clericorum suorum, religiosorum et laicorum sanctitatem, secundum suam cuiusque peculiarem vocationem, promovere studeant,¹ memores quidem se teneri ad exemplum sanctitatis praebendum, in caritate, humilitate et vitae simplicitate. Ita Ecclesias sibi concreditas sanctificent ut in eisdem universae Christi Ecclesiae sensus plene effulgeat. Idcirco vocationes sacerdotales ac religiosas quam maxime foveant, speciali cura vocationum missionarium adhibita.

2619 16... Sacerdotes, quippe qui munera et sollicitudinem ipsorum pro parte suscipiant et cura cotidiana tam studiose exerceant, peculiari semper caritate amplectantur, eosdem ut filios et amicos habentes² ideoque ad eos audiendos parati atque confidenti cum eisdem consuetudine, integrum opus pastorale totius dioecesis promovere studeant.

Solliciti sint eorum condicionum spiritualium, intellectualium et materialium ut hi sancte pieque vivere atque ministerium suum fideliter ac fructuose adimplere valeant. Quare institutiones foveant et peculiari conventus instaurent, in quibus sacerdotes aliquoties congregentur tum ad longiora peragenda exercitia spiritualia in vitae suae renovationem, tum ad altiore acquiritur cognitionem ecclesiasticarum disciplinarum, praesertim Sacrae Scripturae et theologiae, socialium maioris momenti quaestionum, necnon novarum actionis pastoralis rationum. Operosa misericordia prosequantur sacerdotes qui in periculo quoquo modo versantur aut in quibusdam defecerunt.

AAS 58, 680-681.

De urgenti necessitate vocationes
ad religiosam vitam fovendi(Ex Decr. De accommodata renovatione vitae religiosae *Perfectae caritatis*, 28 oct. 1965).

2620 24. Sacerdotes educatoresque christiani seria conamina adhibeant ut vocationibus religiosis, congruenter et accurate selectis, novum detur incrementum Ecclesiae necessitatibus plane respondens. Etiam in prae-

¹ Cfr. CONC. VAT. II. Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, nn. 44-45; AAS 57, 50-52.

² Cfr. I. 15, 15.

dicatione ordinaria saepius agatur de consiliis evangelicis et de statu religioso amplectendo. Parentes filios suos christianis moribus educando, vocationem religiosam in eorum cordibus excolant ac tueantur.

Institutis autem fas est sui notitiam, ad vocationes fovendas, divulgare atque candidatos quaerere, dummodo hoc fiat cum debita prudentia et servatis normis a Sancta Sede et Ordinario loci traditis.

Meminerint vero sodales exemplum propriae vitae optimam commendationem esse sui instituti et invitationem ad vitam religiosam capeendam.

AAS 58, 711-712.

De universa efformatione sacerdotali
novis necessitatibus nostri temporis accommodanda(Decr. De institutione sacerdotali *Optatum totius*, 28 oct. 1965).

PROOEMIUM

2621 Optatum totius Ecclesiae renovationem probe noscens Sancta Synodus a sacerdotum ministerio, Christi spiritu animato, magna ex parte pendere,¹ gravissimum institutionis sacerdotalis momentum proclamat, eiusque primaria quaedam principia declarat, quibus confirmantur leges iam saeculorum usu probatae in easque nova inducantur, quae huius Sancti Concilii Constitutionibus et Decretis necnon mutatis temporum rationibus respondeant. Quae sacerdotalis conformatio ob ipsam catholici sacerdotii unitatem, omnibus sacerdotibus utriusque cleri et cuiusvis ritus necessaria est; ideoque haec praescripta, quae clerum dioecesanum directe respiciunt, congrua congruis referendo, omnibus accommodanda sunt.

¹ Universi populi Dei progressum ex ipsius Christi voluntate a sacerdotum ministerio quam maxime pendere, ex verbis patet quibus Dominus Apostolos eorumque successores et cooperatores constituit Evangelii praecones, novi populi electi duces et mysteriorum Dei dispensatores; idem confirmatur ex Patrum ac Sanctorum effatis atque ex iteratis Summorum Pontificum documentis.

Cfr. in primis:

S. PIUS X, Exhort. ad Clerum *Haerent animo*, 4 aug. 1908: S. Pii X Acta 4, 237-264.

[Cfr. nn. 1263 s.].

PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, imprimis 37-52.

[Cfr. nn. 1955 s.].

PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 657-702. [Cfr. nn. 2198 s.].

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 545-579. [Cfr. nn. 2369 s.].

PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 979-995. [Cfr. n. 2525 s.].

I. DE SACERDOTALIS INSTITUTIONIS RATIONE
IN SINGULIS NATIONIBUS INEUNDA

- 2622 1. Cum in tanta gentium regionumque diversitate nonnisi generales leges ferri possint, in singulis nationibus vel ritibus peculiaris *Sacerdotalis Institutionis Ratio* ineatur, ab Episcoporum Conferentiis statuenda,¹ certis temporibus recognoscenda atque ab Apostolica Sede approbanda, qua leges universales ad peculiaria locorum temporumque adiuncta accommodentur, ut sacerdotalis institutio semper congruat pastoralibus necessitatibus illarum regionum in quibus ministerium exercendum sit.

II. DE VOCATIONIBUS SACERDOTALIBUS INSTANTIUS FOVENDIS

- 2623 2. Fovendarum vocationum officium² ad totam christianam communitatem pertinet, quae imprimis vita plene christiana id provehere debet; maxime in id conferunt tum familiae, quae, spiritu fidei, caritatis et pietatis animatae, veluti primum seminarium fiunt, tum parociae quarum uberem vitam ipsi adolescentes participant. Magistri atque omnes qui puerorum iuvenumque institutionem quovis modo curant, praecipue Consociationes Catholicae, adolescentes sibi concreditos ita excolere studeant ut vocationem divinam percipere et libenter sequi valeant. Omnes sacerdotes zelum apostolicum in fovendis vocationibus quam maxime ostendant et propria ipsorum vita humili, operosa, laeto animo peracta, necnon mutua sacerdotali caritate et fraterna operae consortione, adolescentium animos ad sacerdotium trahant.

Episcoporum autem est in vocationibus provehendis gregem suum excitare arctamque omnium virium laborumque curare coniunctionem; eos vero quos ipsi ad sortem Domini vocatos iudicaverint, ut patres, nullis parcentes sacrificiis adiuvere.

Haec actiosa ad vocationes fovendas universi populi Dei conspiratio Divinae Providentiae actioni respondet, quae hominibus ad Christi Sacerdotium hierarchicum participandum divinitus electis congruas dotes

¹ Universa institutio sacerdotalis, id est Seminarium ordinatio, institutio spiritualis, ratio studiorum, alumnorum vita communis et disciplina, exercitia pastoralia variis locorum adiunctis accommodanda sunt. Quae accommodatio, ad praecipua principia quod spectat, secundum normas communes facienda est, pro clero saeculari ab Episcoporum Conferentiis, et congrua ratione a Superioribus competentibus pro clero regulari (cfr. S. Congr. de Religiosis, Const. Apost. *Sedes Sapientiae* etque adnexa *Statuta Generalia*, art. 19, ed. altera, Romae 1957, 38 s.; [cfr. nn. 2279 s.]).

² Inter praecipuas aerumnas quibus Ecclesia hodie affligitur, fere ubique eminet vocationum exigua copia.

Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: «... sacerdotum numerus cum in catholicorum regionibus, tum in missionalibus terris, impar plerumque incrementibus necessitatibus est»: AAS 42, 682. [Cfr. n. 2213].

IOANNES XXIII: «Il problema delle vocazioni ecclesiastiche e religiose è quotidiana sollecitudine del Papa... è sospiro della sua preghiera, aspirazione ardente della sua anima». (Ex Allocutione ad I Congressum Internationalem de Vocationibus ad Status Perfectionis, 16 dec. 1961: AAS 54, 33).

tribuit eosque sua gratia adiuvat, dum legitimis Ecclesiae ministris committit ut idoneitate agnita, candidatos qui tantum munus recta intentione et plena libertate petierint, comprobatos vocent et Sancti Spiritus sigillo Dei cultui et Ecclesiae servitio consecrent.¹

Sancta Synodus tradita quidem communis cooperationis subsidia imprimis commendat uti sunt instans oratio, christiana paenitentia necnon in dies altior christifidelium institutio, sive praedicatione et catechesi sive etiam variis communicationis socialis instrumentis imperitienda, qua quidem necessitas, natura et praestantia vocationis sacerdotalis declarentur. Insuper mandat ut Opera vocationum, secundum pontificia ad rem documenta, in singularum dioecesium, regionum vel nationum ambitu iam constituta vel ineunda, universam fovendarum vocationum pastorem actionem, nullis opportunis auxiliis posthabitis quae hodiernae doctrinae psychologice et sociologicae utiliter protulerint, methodice et cohaerenter disponant atque pari discretione ac zelo promoveant.²

Opus vero fovendarum vocationum fines singularum dioecesium, nationum, familiarum religiosarum atque rituum dilatato corde transcendat oportet atque ad universalis Ecclesiae necessitates respiciens illis praecipue regionibus auxilium afferat, in quibus ad Domini vineam instantius operarii advocantur.

- 2624 3. In Seminariis Minoribus ad germina vocationis excolenda erectis alumni peculiari religiosa conformatione, imprimis apta moderatione spirituali, ad Christum Redemptorem generoso animo et puro corde sequendum componantur. Sub paterno superiorum moderamine, parentibus opportune cooperantibus, vitam ducant quae adolescentium aetati, spiritui et evolutioni conveniat et sanae psychologice normis plene aptetur, congrua rerum humanarum experientia et consuetudine cum propria familia non praetermissis.³ Ea praeterea quae in sequentibus de Seminariis Maioribus statuuntur, quatenus fini et rationi Seminarii Minoris conveniunt, ipsi quoque accommodentur. Studia ab alumnis peragenda sic ordinentur oportet ut ipsi ea sine incommodo alibi prosequi possint, si alium vitae statum aplectantur.

¹ PIUS XII, Const. Apost. *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 357. [Cfr. n. 2280].

PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 984 ss. [Cfr. nn. 2529 s.].

² Cfr. imprimis: PIUS XII, Motu proprio *Cum nobis* «de Pontificio Opere Vocationum Sacerdotalium apud S. Congregationem Seminariorum et Studiorum Universitatibus praepositam constituendo», 4 nov. 1941: AAS 33, 479; cum adnexis Statutis et Normis ab eadem S. Congregatione promulgatis die 8 sept. 1943. Motu proprio *Cum supremae* «de Pontificio Opere primario religiosarum vocationum», 11 febr. 1955: AAS 47, 266; cum adnexis Statutis et Normis a S. Congr. de Religiosis promulgatis (*ibid.*, pp. 298-301); CONC. VAT. II, Decr. De accommodata renovatione vitae religiosae, *Perfectae Caritatis*, n. 24; Decr. De Pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, *Christus Dominus*, n. 15. [Cfr. nn. 2093; 2620, 2618].

³ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 685. [Cfr. n. 2216 s.].

Pari cura foveantur etiam germina vocationis adolescentium et invenum in peculiaribus Institutis quae pro locorum adiunctis Seminariorum Minorum quoque fini inserviunt, necnon eorum qui sive in aliis scholis sive ceteris educationis mediis instituuntur; ac sedulo promoveantur Instituta aliaque incepta pro iis qui maiore aetate divinam sequuntur vocationem.

2625

III. DE SEMINARIORUM MAIORUM ORDINATIONE

4. Seminaria Maiora ad sacerdotalem conformationem necessaria sunt. In eis integra alumnorum institutio eo tendere debet ut ad exemplar Domini Nostri Iesu Christi, Magistri, Sacerdotis et Pastoris, veri animarum pastores ipsi formentur;¹ praeparentur ergo ad ministerium verbi: ut verbum Dei revelatum semper melius intelligant, meditantes possideant, lingua et moribus exprimant; ad ministerium cultus et sanctificationis: ut orantes et sacras liturgicas celebrationes peragentes opus salutis per Sacrificium eucharisticum et Sacramenta exerceant; ad ministerium Pastoris: ut sciant repraesentare hominibus Christum, qui « non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis » (Mc. 10, 45; cfr. Io. 13, 12-17) et ut, omnium facti servi, plures lucrifaciant (cfr. 1 Cor. 9, 19).

Quare omnes institutionis rationes, spiritualis, intellectualis, disciplinaris, consociata actione ad hunc finem pastorem ordinem, eique assequendo sedulam concordemque operam navent omnes moderatores et magistri, Episcopi auctoritati fideliter obsequentes.

2626

5. Cum alumnorum institutio et a sapientibus legibus et maxime quidem ab idoneis educatoribus pendeat, Seminariorum moderatores et magistri ex optimis viris seligantur² atque solida doctrina, congrua experientia pastoralis et peculiari institutione spirituali et paedagogica diligenter praeparentur. Instituta igitur ad hunc finem assequendum vel saltem cursus apta ratione disponendi necnon Moderatorum Seminariorum conventus statutis temporibus celebrandi promoveantur oportet.

Moderatores vero et magistri persentiant quantopere a suis ipsorum cogitandi agendique ratione pendeat alumnorum formationis exitus; sub Rectoris ductu arctissimam spiritus et actionis consortionem ineant atque inter semetipsos et cum alumnis eam familiam constituent quae Domini orationi *Ut sint unum* (Io. 17, 11) respondeat et in alumnis propriae vocationis gaudium nutriat. Episcopus autem assidua praedilectio-

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 28; AAS 57, 34. [Cfr. n. 2589].

² Cfr. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935; AAS 28 (1936), p. 37: « Diligens imprimis esto moderatorum magistrorumque delectus... Sacris eiusmodi conlegiis sacerdotes tribuite maxima virtute ornatos; neque gravemini eos e muneribus abstrahere, specie quidem maioris ponderis, quae tamen cum hac capitali re, cuius partes nulla alia susceperit, comparari nequeunt ». Quod seligendi optimos principum iterum inculcatur a Pio XII in Litteris Apostolicis ad Ordinarios Brasiliae directis die 23 aprilis 1947, *Discorsi e Radiomessaggi* 9, 579-580. [Cfr. nn. 1959; 2152].

nis cura animet eos qui in Seminario laborant ac ipsis alumnis se demonstret verum in Christo Patrem. Omnes denique sacerdotes cor dioecesis Seminarium considerent eique propriam adiutricem operam libenter praestent.¹

2627

6. Vigilanti cura, pro singulorum aetate eorumque progressu, inquiretur de candidatorum recta intentione ac libera voluntate, de idoneitate spirituali, morali et intellectuali, de congrua physica et psychica valetudine, consideratis quoque dispositionibus a familia forsitan transmissis. Expendatur quoque candidatorum capacitas sacerdotalia onera ferendi et officia pastoralia exercendi.² In universa autem alumnorum selectione et probatione debita semper adhibeatur animi firmitas etiamsi lugenda sit sacerdotum penuria,³ cum Deus Ecclesiam suam ministris carere non sinat, si digni promoveantur, non idonei tempestive ad alia munera obeunda paterne dirigantur atque inventur ut vocationis suae christianae conscii, alacriter apostolatum laicalem ineant.

2628

7. Ubi singulae dioeceses proprio Seminario rite instruendo impares sint, erigantur ac foveantur Seminaria pluribus dioecesibus vel universae regioni vel nationi communia, ut solidae alumnorum institutioni, quae in hac re suprema lex est habenda, efficaciori ratione consulatur. Haec vero Seminaria, si regionalia sint vel nationalia, regantur iuxta statuta ab Episcopis quorum interest⁴ condita et ab Apostolica Sede probata.

In Seminariis autem ubi multi sunt alumni, retenta regiminis et scientificae institutionis unitate, alumni apta ratione distribuuntur in coetus minores ut singulorum conformationi personali melius provideatur.

IV. DE INSTITUTIONE SPIRITUALI
IMPENSIUS EXCOLEND A

2629

8. Institutio spiritualis cum doctrinali et pastoralis arte connectatur et, direttore spiritus praecipue adiuvante,⁵ ita impertiatur, ut alumni cum Patre per Filium Eius Iesum Christum in Spiritu Sancto familiari et assidua societate vivere discant. Per sacram ordinationem Christo Sa-

¹ De communi officio Seminariis auxiliatricem operam navandi cfr. PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963; AAS 55, 984. [Cfr. n. 2528].

² Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950; AAS 42, 684; S. CONGR. DE SACRAMENTIS, Litt. circulares *Magna equidem* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955, n. 10, Pro religiosis cfr. *Statuta Generalia* adnexa Constitutioni Apostolicae *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1956, art. 33. [Cfr. nn. 2216; 3227 s.].

PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963; AAS 55, 987 s. [Cfr. n. 2531].

³ Cfr. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935; AAS 28, 41. [Cfr. n. 1968].

⁴ Statuitur, ut in determinandis Seminariorum regionalium vel nationalium Statutis omnes Episcopi quorum interest partem habeant, derogando praescripto canonis 1357, par. 4 CIC. [Cfr. nn. 1461; 3217].

⁵ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950; AAS 42, 674; S. CONGR. DE SEM. ET STUD. UNIV., *La Formazione spirituale del candidato al sacerdozio*, Città del Vaticano 1965. [Cfr. n. 2208].

cerdoti configurandi, etiam intima totius vitae consortione, ut amici, Ei adhaerere assuescant.¹ Eius Mysterium Paschale ita vivant ut in illud initiare sciant plebem sibi committendam. Christum quaerere edoceantur in verbi Dei fideli meditatione, in actuosa cum sacrosanctis Ecclesiae Mysteriis communicatione, imprimis in Eucharistia et in officio divino;² in Episcopo, qui eos mittit et in hominibus ad quos mittuntur praesertim pauperibus, parvulis, infirmis, peccatoribus et incredulis. Beatissimam Virginem Mariam, quae a Christo Iesu in cruce moriente discipulo data est uti mater, filiali fiducia diligant et colant.

Enixe foveantur pietatis exercitia venerando Ecclesiae usu commendata; curandum vero est ne formatio spiritualis in iis solis consistat nec solum affectum religiosum excolat. Discant potius alumni secundum formam Evangelii vivere, in fide, spe et caritate firmari, ut in earum exercitio spiritum orationis sibi acquirant,³ vocationis suae robur et munimen consequantur, ceterarum virtutum vigorem obtineant et zelo omnes homines Christo lucrificandi crescant.

- 2630 9. Mysterio Ecclesiae ab hac Sancta Synodo praecipue illustrato alumni ita imbuantur ut Christi Vicario humili et filiali caritate devincti atque, sacerdotio aucti, proprio Episcopo tamquam fidi cooperatores adhaerentes et sociam cum fratribus operam praestantes, testimonium exhibeant illius unitatis qua homines ad Christum attrahuntur.⁴ Dilatato corde participare discant in totius Ecclesiae vita secundum illud S. Augustini: *Quantum quisque amat Ecclesiam Christi, tantum habet Spiritum Sanctum.*⁵ Clarissime intelligant alumni, se non dominatui nec honoribus destinari, sed totos servitio Dei et pastoralis ministerio mancipari. Peculiari sollicitudine in sacerdotali oboedientia, in pauperis vitae ratione et in sui abnegandi spiritu ita excolantur,⁶ ut etiam ea quae licita sunt, sed non expediunt, prompte abdicare et Christo crucifixo se conformare assuescant.

De oneribus ab ipsis suscipiendis alumni reddantur certiores, nulla vitae sacerdotalis difficultate reticita; ne tamen in futura operositatem

¹ Cfr. S. PIUS X, Exhort. ad Clerum, *Haerent animo*, 4 aug. 1908: *S. Pii X Acta* 4, 242-244; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950; AAS 42, 659-661; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri Primordia*, 1 aug. 1959; AAS 51, 550 s. [Cfr. nn. 2201; 2369].

² Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947; AAS 39, 547 ss. et 572 s.; IOANNES XXIII, Adhort. Apost. *Sacrae Laudis*, 6 jan. 1962; AAS 54, 69; CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, art. 16 et 17; AAS 56, 104 s.; S. CONGR. RITUM, *Instructio ad executionem Constitutionis de Sacra Liturgia recte ordinandam*, 26 sept. 1964, nn. 14-17; AAS 56, 880 s. [Cfr. nn. 2543 s.; 2584 s.].

³ Cfr. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri Primordia*; AAS 51, 559 s. [Cfr. n. 2374 s.].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 28; AAS 57, 35 s. [Cfr. n. 2589].

⁵ S. AUGUSTINUS, *In Ioannem tract.* 32, 8; ML 35, 1646.

⁶ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*; AAS 42, 662 s., 685, 690; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri Primordia*; AAS 51, 551-553; 556 s.; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam suam*, 6 aug. 1964; AAS 56, 634 s.; CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, imprimis n. 8; AAS 57, 12. [Cfr. nn. 2198 s., 2369 s.].

periculi rationem fere unice conspiciant, sed potius ad vitam spiritualem ex ipsa eorum pastoralis actione quam maxime roborandam conformentur.

- 2631 10. Alumni qui secundum proprii ritus sanctas firmasque leges venerandam coelibatus sacerdotalis traditionem sequuntur, diligenti cura educentur ad hunc statum, in quo societati coniugali propter regnum caelorum renuntiantes (cfr. *Mat.* 19, 12), Domino adhaerent amore indiviso¹ novo Foederi intime congruente, futuri saeculi resurrectionis testimonium exhibent (cfr. *Le.* 20, 36)² et aptissimum consequuntur auxilium ad eam perfectam caritatem continuo exercendam, qua in ministerio sacerdotali omnia omnibus fieri valeant.³ Alte persentiant quam grato animo ille status suscipi debeat non quidem solum ut lege ecclesiastica praeceptus, sed ut pretiosum donum Dei humiliter impetrandum, cui gratia Spiritus Sancti excitante et adiuvante, libere et generose respondere properent. Officia et dignitatem christiani matrimonii, quod amorem inter Christum et Ecclesiam repraesentat (cfr. *Eph.* 5, 22-23), alumni debite cognoscant; perspiciant autem virginitatis Christo consecratae praecellentiam,⁴ ita ut optione mature deliberata ac magnanimi, integra corporis et animi deditio Domino se devoveant.

De periculis quae eorum castitati maxime in praesentis temporis societate occurrunt, moneantur;⁵ aptis praesidiis divinis humanisque adiuti, matrimonii renuntiationem ita integrare addiscant ut ipsorum vita et operositas ex coelibatu non modo ullum patiatur detrimentum, sed potius ipsi altius animi corporisque dominium pleniorisque maturitatis profectum acquirant atque Evangelii beatitudinem perfectius percipiant.

- 2632 11. Christianae educationis normae sancte servantur, et recentioribus sanae psychologiae et paedagogiae inventis rite compleantur. Institutione igitur sapienter ordinata in alumni excolenda est etiam debita maturitas humana, praecipue comprobata in quadam animi stabilitate, in facultate ferendi ponderatas decisiones atque in recta de eventibus et hominibus iudicandi ratione. Alumni propriam indolem recte componere assuescant; ad animi fortitudinem formentur et in universum illas virtutes aestimare discant quae inter homines pluris fiunt et Christi ministrum commendant,⁶ cuiusmodi sunt animi sinceritas, assidua iustitiae cura, promissis servata fides, in agendo urbanitas, in colloquendo modestia cum caritate coniuncta.

Vitae Seminarii disciplina aestimanda est non solum validum vitae communis caritatisque praesidium, sed totius institutionis necessaria

¹ Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Sacra Virginitas*, 25 mart. 1954; AAS 46, 165 ss.

² Cfr. S. CYPRIANUS, *De habitu virginum*, 22; ML 4, 475; S. AMBROSIIUS, *De virginibus* I, 8, 52; ML 16, 202 s.

³ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*; AAS 42, 663. [Cfr. n. 2202].

⁴ Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Sacra Virginitas*, l. c., pp. 170-174. [Cfr. n. 2244 s.].

⁵ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, l. c., 664 et 690 s. [Cfr. nn. 2202; 2221].

⁶ Cfr. PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963; AAS 55, 991. [Cfr. n. 2535].

pars ad sui dominium acquirendum, ad solidam personae maturitatem promovendam ceterasque animi dispositiones efformandas quae ordinata et fructuosam Ecclesiae operositatem maxime iuvant. Ita tamen exerceatur ut fiat alumnorum interna aptitudo qua auctoritas superiorum ex intima persuasione seu propter conscientiam (cfr. *Rom.* 13, 5) et propter supernaturales rationes suscipiatur. Disciplinae vero normae iuxta alumnorum aetatem ita applicentur ut ipsi, dum gradatim sibi metipsis moderari addiscant, libertate sapienter uti, sponte naviterque agere¹ et cum confratribus et laicis sociam praestare operam assuescant.

Tota Seminarii ratio, pietatis et silentii studio atque mutui adiutorii sollicitudine perfusa, ita ordinetur oportet ut iam quaedam initiatio sit futurae vitae a sacerdote ducendae.

- 2633 12. Ut spiritualis institutio solidiore ratione innitatur et alumni vocationem optione mature deliberata amplectantur, Episcoporum erit congruum instaurare temporis intervallum pro impensiore tirocinio spirituali. Eorundem quoque erit opportunitatem perpendere quandam studiorum interruptionem statuendi vel aptum tirocinium pastorale disponendi ut sacerdotii candidatorum probationi satius consulatur. Pro singularum regionum condicionibus Episcoporum pariter erit decernere de protrahenda aetate a iure communi in praesenti pro sacris ordinibus expositulata necnon deliberare de opportunitate statuendi ut alumni, expleto cursu theologico, per congruum tempus diaconalem exerceant ordinem, antequam ad sacerdotium promoveantur.

V. DE STUDIIS ECCLESIASTICIS RECOGNOSCENDIS

- 2634 13. Antequam sacrorum alumni studia proprie ecclesiastica aggrediantur, ea humanistica et scientifica institutione ornentur, qua iuvenes in sua cuiusque natione superiora studia inire valeant; ac praeterea eam linguae latinae cognitionem acquirant, qua tot scientiarum fontes et Ecclesiae documenta intelligere atque adhibere possint.² Studium linguae liturgicae unicuique ritui propriae necessarium habeatur, cognitio vero congrua linguarum Sacrae Scripturae et Traditionis valde foveatur.

- 2635 14. In ecclesiasticis studiis recognoscendis eo imprimis spectandum est ut disciplinae philosophicae et theologicae aptius componantur et concordie ratione conspirent ad alumnorum mentibus magis magisque aperiendum Mysterium Christi quod totam generis humani historiam afficit, in Ecclesiam ingiter influit et ministerio sacerdotali praecipue operatur.³

Ut haec visio ab institutionis limine cum alumni communicetur, studia ecclesiastica inchoentur cursu introductorio per congruum tempus protrahendo. In hac studiorum initiatione Mysterium salutis ita pro-

¹ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, l. c., p. 686. [Cfr. n. 2217].

² Cfr. PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*, l. c., 993. [Cfr. n. 2536].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium* nn. 7 et 28: AAS 57, 9-11; 33. [Cfr. n. 2589].

ponatur ut alumni studiorum ecclesiasticorum sensum, ordinem eorumque finem pastorem conspiciant simulque ad propriam vitam universam fide fundandam et penetrandam iuventur atque in vocatione deditione personali et laeto animo amplectenda firmentur.

- 2636 15. Philosophicae disciplinae ita tradantur ut alumni imprimis ad solidam et cohaerentem hominis, mundi et Dei cognitionem acquirendam manuducantur, innixi patrimonio philosophico perenniter valido,¹ ratione quoque habita philosophicarum investigationum progredientis aetatis, praesertim earum quae in propria natione maiorem influxum exercent, necnon recentioris scientiarum progressus, ita ut alumni hodiernae aetatis indole recte percepta ad colloquium cum hominibus sui temporis opportune praeparentur.²

Historia philosophiae ita tradatur ut alumni, dum variorum systematum principia ultima attingunt, ea quae ibi vera probantur teneant, errorum radices detegere eosque refellere valeant.

In ipsa docendi ratione excitetur in alumni amor veritatis rigore quaerendae, observandae, demonstrandae simul cum honesta agnitione limitum cognitionis humanae. Sedulo attendatur ad necessitudinem inter philosophiam et vera problemata vitae necnon quaestiones quae alumnorum mentes movent; ipsi quoque adiuventur ad perspicuos nexos qui intercedunt inter argumenta philosophica et mysteria salutis quae in theologia superiore lumine fidei considerantur.

- 2637 16. Disciplinae theologicae, in lumine fidei, sub Ecclesiae Magisterii ductu³ ita tradantur ut alumni doctrinam catholicam ex divina Revelatione accurate hauriant, profunde penetrent, propriae vitae spiritualis reddant alimentum⁴ eamque in ministerio sacerdotali annuntiare, exponere atque tueri valeant.

Sacrae Scripturae studio, quae universae theologiae veluti anima esse debet,⁵ peculiari diligentia alumni instituuntur; congrua introductione praemissa, in exegeseos methodum accurate initientur, maxima divinae Revelationis themata perspiciant et in Sacris Libris quotidie legendis et meditandis incitamentum et nutrimentum recipiant.⁶

¹ Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani Generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 571-575. [Cfr. n. 2195].

² Cfr. PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 637 ss.

³ Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani Generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 567-569; Allocutio *Si diligis*, 31 maii 1954: AAS 46, 314 s.; PAULUS VI, Allocutio in Gregoriana Pontificia Studiorum Universitate habita, 12 mart. 1964: AAS 56, 364 s.; CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium* n. 25: AAS 57, 29-31. [Cfr. nn. 2193; 2573 s.].

⁴ Cfr. S. BONAVENTURA, *Itinerarium mentis in Deum*, Prol., n. 4: «(Nemo) credat quod sibi sufficiat lectio sine unctione, speculatio sine devotione, investigatio sine admiratione, circumscriptio sine exultatione, industria sine pietate, scientia sine charitate, intelligentia sine humilitate, studium absque divina gratia, speculum absque sapientia divinitus inspirata» (S. BONAVENTURA, *Opera Omnia*, V, Quaracchi 1891, p. 296).

⁵ Cfr. LEO XIII, Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893: AAS 26, 283. [Cfr. n. 1036].

⁶ Cfr. PONTIFICIA COMMISSIO DE RE BIBLICA, *Instructio de Sacra Scriptura recte docenda*, 13 maii 1950: AAS 42, 502. [Cfr. n. 2183].

Theologia dogmatica ita disponatur ut ipsa themata biblica primum proponantur; quid Patres Ecclesiae Orientis et Occidentis ad singulas Revelationis veritates fideliter transmittendas et enucleandas contulerint necnon ulterior dogmatis historia — considerata quoque ipsius relatione ad generalem Ecclesiae historiam — alumnis aperiatur;¹ deinde ad mysteria salutis integre quantum fieri potest illustranda, ea ope speculationis, S. Thoma magistro, intimius penetrare eorumque nexum perspicere alumni addiscant;² eademque semper in actionibus liturgicis³ et universa Ecclesiae vita praesentia et operantia agnoscere doceantur; atque humanorum problematum solutiones sub Revelationis luce quaerere, eius aeternas veritates mutabili rerum humanarum condicioni applicare easque modo coaevis hominibus accommodato communicare discant.⁴

Item ceterae theologicae disciplinae ex vividiore cum Mysterio Christi et historia salutis contactu instaurentur. Specialis cura impendatur Theologiae morali perficiendae, cuius scientifica expositio, doctrina S. Scripturae magis nutrita, celsitudinem vocationis fidelium in Christo illustret eorumque obligationem in caritate pro mundi vita fructum ferendi. Similiter in iure canonico exponendo et in historia ecclesiastica tradenda respiciatur ad Mysterium Ecclesiae, secundum Constitutionem dogmaticam *De Ecclesia* ab hac S. Synodo promulgatam. Sacra Liturgia quae primus, isque necessarius fons spiritus vere christiani habenda est, doceatur ad mentem articulorum 15 et 16 Constitutionis de Sacra Liturgia.⁵

Variarum regionum condicionibus opportune consideratis, manducantur alumni ad plenius cognoscendas Ecclesias et Communitates ecclesiales a Sede Apostolica Romana seiunctas, ut unitatis redintegrationi inter universos Christianos secundum huius S. Synodi praescripta promovendae conferre valeant.⁶

¹ Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani Generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 568 s.: «...sacrorum fontium studio sacrae disciplinae semper juvenescunt; dum contra speculationem quae ulteriorem sacri depositi inquisitionem negligit, ut experiundo novimus, sterilibus evadit». [Cfr. n. 2194].

² Cfr. PIUS XII, Sermo ad Alumnos Seminariorum, 24 iunii 1939: AAS 31, 247: «Aemulatio... in veritate quaerenda et propaganda per commendationem doctrinae S. Thomae non supprimitur, sed excitatur potius ac tuto dirigitur». PAULUS VI, Allocutio in Gregoriana Pont. Studiorum Univ. habita, 12 mart. 1964: AAS 56, 365: «(Magistri) ... vocem Ecclesiae Doctorum reverenter auscultent, inter quos Divus Aquinas praecipuum obtinet locum; Angelici enim Doctoris tanta est ingenii vis, tam sincerus veritatis amor, ac tanta sapientia in altissimis veritatibus pervestigandis, illustrandis aptissimoque unitatis nexu colligendis, ut ipsius doctrina efficacissimum sit instrumentum non solum ad Fidei fundamenta in tuto collocanda, sed etiam ad sanae progressionis fructus utiliter et secure percipiendos». Cfr. etiam Allocutio coram VI Congressu Internationali Thomistico, 10 sept. 1965: AAS 57, 788-792. [Cfr. nn. 2042, 2573, 2615 s.].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nn. 7 et 16: AAS 56, 100 s. et 104 s. [Cfr. n. 2543].

⁴ Cfr. PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 640 s.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nn. 10, 14, 15, 16; S. CONGR. RITUM, *Instructio ad executionem Constitutionis de Sacra Liturgia recte ordinandam*, 26 sept. 1964, nn. 11 et 12: AAS 56, 879 s. [Cfr. nn. 2542, 2543, 2583].

⁶ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de Oecumenismo, *Unitatis Redintegratio* nn. 1, 9, 10: AAS 57, 90 et 98 s. [Cfr. nn. 2598 s.].

Introducantur etiam ad alias religiones cognoscendas in singulis regionibus magis vulgatas, quo melius id quod boni et veri, Deo disponente, habent, agnoscant, errores refellere discant et plenum veritatis lumen non habentibus communicare valeant.

2638 17. Cum vero doctrinalis institutio non ad meram notionum communicationem, sed ad veram intimamque alumnorum formationem tendere debeat, methodi didacticae recognoscantur tum ad praelectiones, colloquia et exercitationes quod attinet, tum quoad alumnorum studium sive privatum sive in parvis coetibus excitandum. Totius institutionis unitas ac soliditas sedulo curetur, vitata nimia disciplinarum et lectionum multiplicatione atque iis quaestionibus omissis, quae vix ullum momentum retinent vel quae ad altiora academica studia remittenda sunt.

2639 18. Episcoporum erit curare ut iuvenes indole, virtute et ingenio apti ad peculiaria Instituta, Facultates vel Universitates mittantur ut in scientiis sacris necnon in aliis quae opportuna videantur, sacerdotes praeparentur altiore ratione scientifica instructi, qui variis apostolatus necessitatibus satisfacere valeant; eorum vero institutio spiritualis et pastoralis, maxime si sacerdotio nondum sint aucti, nullo modo negligatur.

VI. DE INSTITUTIONE STRICTE PASTORALI PROMOVENDA

2640 19. Pastoralis illa sollicitudo quae integram prorsus alumnorum institutionem informare debet,¹ postulat etiam ut ipsi diligenter instruantur in iis quae peculiari ratione ad sacrum ministerium spectant, praesertim in catechesi et praedicatione, in cultu liturgico et sacramentorum administratione, in operibus caritatis, in officio occurrendi errantibus et incredulis, et in ceteris pastoralibus muneribus. Accurate instituantur in animarum moderandarum arte, qua universos Ecclesiae filios imprimis ad vitam christianam plene consciam et apostolicam atque ad sui status officia implenda conformare valeant; pari sollicitudine adjuvare discant

¹ Perfecta pastoris forma potest deduci ex recentiorum Pontificum documentis quae de vita, de dotibus et de institutione Sacerdotum distincte agunt, imprimis:

S. PIUS X, Exhort. ad Clerum *Haerent animo*, S. Pii X Acta, 4, 237 ss.; [Cfr. nn. 1263 s.].

PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholicos Sacerdotes*: AAS 28, 5 ss.; [Cfr. nn. 1955 s.].

PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42, 657 ss.; [Cfr. nn. 2198 s.].

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*: AAS 51, 545 ss.; [Cfr. nn. 2369 s.].

PAULUS VI, Ep. Apost. *Summi Dei Verbum*: AAS 55, 979 ss.; [Cfr. nn. 2525 s.].

Non pauca de formatione pastoralis inveniuntur etiam in Litt. Encycl. *Mystici Corporis* (1943), *Mediator Dei* (1947), *Evangelii Praecones* (1951), *Sacra Virginitas* (1954), *Musicae Sacrae Disciplina* (1955), *Princeps Pastorum* (1959), necnon in Const. Apost. *Sedes Sapientiae* (1956) pro Religiosis.

PIUS XII, IOANNES XXIII et PAULUS VI etiam in suis allocutionibus ad seminaristas et sacerdotes formam boni pastoris compluries illustrarunt.

religiosos et religiosas ut in propriae vocationis gratia perseverent et secundum variorum Institutorum spiritum proficiant.¹

In universum in alumnis congruae aptitudines excolantur, quae maxime ad dialogum cum hominibus conferunt, uti sunt capacitas alios audiendi et ad varia necessitudinis humanae adiuncta animum aperiendi in spiritu caritatis.²

- 2641 20. Subsidiis quoque uti edoceantur quae disciplinae sive paedagogicae, sive psychologicae, sive sociologicae³ afferre valent, iuxta rectas methodos et Auctoritatis Ecclesiasticae normas. Item ad apostolicam laicorum actionem excitandam ac fovendam accurate instruantur,⁴ necnon ad varias efficacioresque apostolatus formas promovendas; atque eo spiritu vere catholico imbuantur, quo propriae dioecesis, nationis vel ritus fines transcendere et totius Ecclesiae necessitates iuvare assuescant, animo parati ad Evangelium ubique praedicandum.⁵
- 2642 21. Cum vero opus sit ut alumni apostolatus exercendi artem non tantum theoretice, sed etiam practice addiscant atque propria responsabilitate et consociata opera agere valeant, iidem iam per studiorum curriculum, feriarum quoque tempore, praxi pastoralis initientur per opportunas exercitationes; quae vero pro alumnorum aetate ac locorum conditione, prudenti Episcoporum iudicio, methodice et sub virorum in re pastoralis peritorum ductu fieri debent, praepollente supernaturalium auxiliorum vi semper memorata.⁶

VII. DE INSTITUTIONE POST STUDIORUM CURRICULUM PERFICIENDA

- 2643 22. Cum sacerdotalis institutio, ob recentioris potissimum societatis rerum adiuncta, etiam studiorum in Seminariis curriculo absoluto proseguenda atque perficienda sit,⁷ Conferentiarum Episcoporum erit in

¹ De momento status, qui professione consiliorum evangelicorum constituitur cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, cap. VI: AAS 57, 49-53; Decr. de accommodata renovatione vitae religiosae, *Perfectae Caritatis*: AAS 58, 702 s.

² Cfr. PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, passim, imprimis 635 s. et 640 ss.

³ Cfr. imprimis IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: AAS 53, 401 ss. [Cfr. n. 2463].

⁴ Cfr. praecipue CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 33: AAS 57, 39.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 17: AAS 57, 20 s.

⁶ Plurima documenta Pontificia praemonent contra periculum in actione pastoralis negligendi finem supernaturalem et parvipendendi saltem practice subsidia supernaturalia; cfr. imprimis documenta in nota 1, p. 1167 laudata.

⁷ Recentiora S. Sedis documenta particularem de neosacerdotibus curam habendam urgent; commemoranda sunt imprimis;

PIUS XII, Motu Proprio *Quandoquidem*, 2 aprilis 1949: AAS 41, 165-167; Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 septembris 1950: AAS 42, 657-702; Const. Apost. (pro Religiosis) *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1956 et Statuta Generalia adnexa; Allocutio ad sacerdotes « Con-

singulis nationibus aptiora media adhibere, cuiusmodi sunt pastoralia Instituta cum paroeciis opportune selectis cooperantia, conventus statis temporibus cogendi et accommodatae exercitationes quarum ope iunior clerus sub aspectu spirituali, intellectuali et pastoralis in sacerdotalem vitam atque apostolicam operositatem gradatim introducat easque in dies magis renovare ac fovere valeat.

CONCLUSIO

Huius Sanctae Synodi Patres, opus a Concilio Tridentino inchoatum prosequentes, dum Seminariorum moderatoribus et magistris fidenter concedunt munus futuros Christi sacerdotes efformandi in spiritu renovationis ab hac Sacrosancta Synodo promotae, eos qui ad sacerdotale ministerium se praeparant, vehementer hortantur ut ipsi spem Ecclesiae animarumque salutem sibi committi persentiant atque huius Decreti normas libenti animo suscipientes, fructus qui semper maneant, uberrimos afferant.

AAS 58, 713-727.

De Facultatibus Ecclesiasticis novis necessitatibus accommodandis

(Ex Declar. De educatione christiana *Gravissimum educationis*, 28 oct. 1965).

- 2644 10. Altioris ordinis pariter scholas, praesertim Universitates et Facultates Ecclesia sedula prosequitur cura. Quin etiam in iis quae ab ipsa dependent, organica ratione intendit ut singulae disciplinae propriis principiis, propria methodo atque propria inquisitionis scientificae libertate ita excolantur, ut profundior in dies earum intelligentia obtineatur et, novis progredientis aetatis quaestionibus ac investigationibus accuratissime consideratis, altius perspiciatur quomodo fides et ratio in unum verum conspirent, Ecclesiae Doctorum, praesertim S. Thomae Aquinatis vestigia premendo.¹ Ita quidem veluti publica, stabilis atque universalis praesentia efficiatur mentis christianae in toto culturae altioris promovendae studio atque horum institutorum alumni formentur homines doctrina vere praestantes, gravioribus officiis in societate obeundis parati atque fidei in mundo testes.²

victus Barcinonensis », 14 iunii 1957: *Discorsi e Radiomessaggi*, 19, 271-273. [Cfr. nn. 2222; 2286].

PAULUS VI, Allocutio coram sacerdotibus Instituti « Gian Matteo Giberti » dioecesis Veronensis, 11 martii 1964: *L'Osservatore Romano*, 13 marzo 1964.

¹ Cf. PAULUS VI, Allocutio coram VI Congressu Thomistico Internationali, 10 sept. 1965: AAS 57, 788-792. [Cfr. nn. 2615 s.].

² Cf. PIUS XII, Allocutio ad magistros et alumnos Institutum Superiorum Catholicorum Galliae, 21 sept. 1950: *Discorsi e Radiomessaggi*, XII, 219-221; Ep. ad XXII Congressum « Pax Romana », 12 aug. 1952: *Discorsi e Radiomessaggi*, XIV, 567-569; IOANNES XXIII, Allocutio ad Foederationem Universitatum Catholicarum, 1 apr. 1959: *Discorsi*,

- 2645 In Universitatibus Catholicis in quibus nulla Facultas S. Theologiae exstet, Institutum habeatur vel Cathedra S. Theologiae, in qua lectiones laicis quoque alumni accommodatae tradantur. Cum scientiae per investigationes peculiares altioris scientifici momenti praecipue proficiant, in Universitatibus et Facultatibus catholicis Instituta maxime foveantur, quae primario investigationi scientificae promovendae inserviant.
- 2646 Sancta Synodus valde commendat ut Universitates et Facultates catholicae in diversis terrae partibus convenienter distributae, promoveantur, ita tamen ut non numero, sed doctrinae studio eniteant; eorumque aditus facile pateat alumni maioris spei, etsi tenuioris fortunae, iis praesertim qui e novis adveniant nationibus.
- 2647 Quandoquidem sors societatis et ipsius Ecclesiae cum iuvenum altiora studia excolentium profectu intime connectitur,¹ Ecclesiae Pastores non tantum impensam habeant curam de vita spirituali alumnorum qui Universitates Catholicas frequentant; sed de formatione spirituali omnium filiorum suorum solliciti, inter Episcopos consiliis opportune collatis, provideant ut etiam apud Universitates non catholicas convictus et centra universitaria catholica habeantur, in quibus sacerdotes, religiosi et laici, accurate selecti et praeparati, iuventuti universitariae spirituale et intellectuale adiutorium praebeant permanens. Iuvenes autem melioris ingenii sive catholicarum sive aliarum Universitatum, qui ad docendum et investigandum apti videantur, peculiari cura excolantur et ad magisteria suscipienda promoveantur.
- 2648 11. A scientiarum sacrarum Facultatum operositate plurimum expectat Ecclesia.² Ipsi enim concredit gravissimum officium proprios alumnos praeparandi non solum ad ministerium sacerdotale sed maxime sive ad docendum in superiorum studiorum ecclesiasticorum sedibus sive ad disciplinas propria ope promovendas sive ad magis ardua apostolatus intellectualis munera suscipienda. Ipsarum Facultatum item est varias sacrarum disciplinarum regiones altius pervestigare ita ut profundior in dies Sacrae Revelationis intellectus obtineatur, patrimonium sapientiae christianae a maioribus traditum plenius aperiatur, dialogus cum fratribus seiunctis et cum non christianis promoveatur atque quaestionibus a doctrinarum progressu exortis respondeatur.³
- 2649 Quare ecclesiasticae Facultates, propriis ipsarum legibus opportune recognitis, scientias sacras et cum sacris connexas impense promoveant

Messaggi, Colloqui, I, Roma 1960, 226-229; PAULUS VI, Allocutio ad Senatum Academicum Universitatis Catholicae Mediolanensis, 5 apr. 1964: *Encicliche e Discorsi di Paolo VI*, II, Roma 1964, 438-443.

¹ Cf. PIUS XII, Allocutio ad Senatum Academicum et alumnos Universitatis Romanae, 15 iunii 1952: *Discorsi e Radiomessaggi XIV*, 208: «La direzione della società di domani è principalmente riposta nella mente e nel cuore degli universitari di oggi».

² Cf. PIUS XI, Const. Apost. *Deus Scientiarum Dominus*, 24 maii 1931: AAS 23, 245-247, [Cfr. nn. 1761 s.].

³ Cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani Generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 568 s., 578; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, Pars III, 6 aug. 1964: AAS 56, 637-659; CONC. VAT. II, Decr. de Oecumenismo, *Unitatis Redintegratio*, AAS 57, 90-107, [Cfr. nn. 2194 s.; 2598 s.].

et recentioribus quoque methodis et auxiliis adhibitis, ad altiores investigationes auditores instituant.

- 2650 12. Cum cooperatio, quae in ordine dioecesano, nationali et internationali altius in dies urgetur et invalescit, etiam in re scholastica maxime sit necessaria, omni ope curandum est ut inter scholas catholicas apta foveatur coordinatio, atque inter easdem ceterasque scholas provehatur collaboratio, quam universae hominum communis bonum requirit.¹

Ex maiore coordinatione sociaque opera praecipue in Institutorum academicorum ambitu uberiores fructus percipiuntur. In omni igitur Universitate variae Facultates mutuam sibi, prout obiectum siverit, praestent operam. Ipsae quoque Universitates mutua inter sese operae coniunctione conspirent, conventus internationales una simul promovendo, scientificas pervestigaciones inter sese distribuendo, inventa vicissim communicando ac magistros ad tempus permutando inter se ceteraque quae ad maiorem adiutricem operam conferunt provehendo.

AAS 58, 736-739.

De momento sacerdotalis formationis Romae percipiendae

(Ex Alloc. *Las bondadosas palabras*, occasione sollemnis caerimoniae, qua nova Collegii Seminarii Hispanici sedes inaugurata est, 13 nov. 1965).

- 2651 La existencia de un Colegio o Seminario Sacerdotal en el centro de la cristiandad, por encima de todo, está condicionada por una nota dominante: la ejemplaridad en su función formadora. Las cifras que el Señor Cardenal de Sevilla acaba de leer, por si solas ponen de relieve lo brillantemente que ha cumplido con esta misión el Colegio de San José en el Palacio Altemps durante todos los años de su historia. Nos congratulamos de ello y felicitamos a la Hermandad de Sacerdotes Operarios Diocesanos que ha rendido este preciado servicio a la Iglesia de España. Abrigamos la más firme esperanza de que esta nueva sede, funcional, bella y moderna, facilite a Superiores y Alumnos bajo la guía sapiente del Episcopado la tarea de continuar proporcionando a las Diócesis españolas — ¿por qué no también al mundo hispanoamericano, a África, a las Misiones? — en el campo de la pastoral, de la ciencia y de la investigación eclesiásticas, del gobierno y de la administración diocesana o nacional, sacerdotes selectos que respondan a la expectativa del Obispo que los mandó a Roma y a la esperanza del mundo moderno.

Hoy como ayer la misión específica del sacerdote es la de comunicar, como pedagogo de la fe, el pan de la palabra; la de distribuir, como ministro del culto, el perdón, la gracia, la santidad. Podrán cambiar los tiempos, y, hasta cierto punto, los métodos en conformidad con la evolución de las costumbres. Pero el contenido del mensaje seguirá siendo el mismo; el apostolado será siempre transmisión de vida espiritual: *ut vitam habeant* (Jo 3, 10) la eficacia fundamental del testimonio propio derivará de la misma fuente: la unión con Dios; el ideal deberá estar colocado en la misma meta: el acercamiento de los hombres a Dios.

«La navecilla apostólica — decíamos en solemne ocasión al Sacro Colegio Cardenalicio — está compeñada en el doble problema de conservar la preciosa e intangible carga de su patrimonio religioso y de surcar el mar tempestuoso de este mundo: flotar

¹ Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: AAS 55, 284 et passim.

y navegar es el doble cometido de la Iglesia Romana, la que con el doble símbolo de la piedra y de la nave expresa espléndidamente la dialéctica de los nuevos deberes y de los nuevos destinos. Establecer esta relación entre el elemento inmutable de nuestra fe y el ambiente que cambia en grado sumo en nuestro tiempo es arte difícil, es sabiduría que requiere la luz divina, es caridad que supone distancia de todo cuanto no es interés real por el reino de Dios ... La hora presente exige tal virtud.¹ ¡Oh qué prodigio de fe, cuánto amor y sacrificio se pide al sacerdote que ha de sacar del evangelio palabras nuevas, energías nuevas, gracias nuevas! Cristo ha de estar vivo en el mundo de hoy, sí, más vivo aún que en el mundo de ayer, a través de sus sacerdotes.

Y por otra parte, ¡cuántos problemas y peligros, cuántas angustias se evitarían en las existencias sacerdotales si se mantuviese y acrecentase esta vida interior, fuente de serenidad personal y de eficiencia en el ministerio, la que encuentra su centro en la misa, que se sostiene con la meditación, con el coloquio de las visitas eucarísticas, con la devoción filial a la Madre de Dios y Madre nuestra, con la dirección espiritual abierta y confiada, con el ejercicio ascético incluso del pequeño sacrificio que dispone al heroísmo! ¡Serán éstas acaso, amadísimos sacerdotes y seminaristas, prácticas superadas y pasadas de moda? No; que son ahora, como antes lo fueron, la norma segura para poner en la propia persona y en la actividad el signo del «alter Christus». Más aún, ellas ofrecerán manantial puro de renovación perenne, de progreso y desarrollo.

2652

Al sacerdote de hoy se le confía un deber más difícil que el de los llamados «siglos de fe», pues está encargado de sostener y alimentar la fe amenazada y expuesta de los cristianos de nuestro tiempo, de extenderla a ambientes menos propicios al fermento evangélico, buscando incluso con espíritu misionero a los distantes y alejados. Cuando la vida religiosa del pueblo podía casi descansar en la pacífica posesión de la fe, al amparo de un conjunto de cosas que por sí solas la mantenían despierta, las exigencias de la preparación no eran tan subidas. La responsabilidad del sacerdote de hoy es mucho más pesada y su ministerio más delicado; la responsabilidad viene de una más sentida conciencia de la profundidad que ha de dar a su intervención en las cosas santas: no sólo ha de repetir y reproducir fórmulas o ritos, sino que ha de traducir mayormente el mensaje que anuncia en palabras accesibles, en el *sermone rectum et bene sonantem*,² en el discurso «que desenrede las intenciones y penetre hasta las entrañas» (Hebr. 4, 12) del hombre y de la vida moderna, cuidando al mismo tiempo de encarnar en estilo de vida la realización ejemplar de cuanto predica y exhorta a los demás.

Por el hecho de estudiar en Roma se os exige además — y con justa razón — una preparación científica en grado excelente. Tenemos la confianza de que este Colegio será un factor poderoso en la renovación de las ciencias sagradas en España, dándole incluso en el terreno de la investigación, el rango que sus gloriosas tradiciones reclaman. Sea vuestro estudio una respuesta amorosa al Dios que se revela, obra y está presente en la historia de la salvación: alimente la ciencia vuestra vida espiritual y sirva de cauce al coloquio con el mundo de hoy y su iluminación en Cristo.

Y viene ahora una gran palabra que el mundo moderno casi no quiere oír: la obediencia. En el renacimiento que la Iglesia y la sociedad cristiana piden para dar una nueva faz al mundo contemporáneo se impone el trabajo comunitario, se necesita estar y vivir unidos; por lo tanto hay que ser obedientes. Hoy como ayer es de ley la actitud de respeto y obediencia, a ejemplo de Cristo *factus obediens usque ad mortem* (Phil. 2, 8). Los poderes fundamentales del ministerio derivan de un mandato, prolongación y eco del *Euntes ... docete omnes ... baptizantes ...* (Matth. 28, 19). Cultivad esta disposición en la zona íntima de vuestra personalidad; dad a vuestro servicio una intencionalidad sobrenatural de sumisión a la voluntad de Dios, presente en toda ley justa y en toda legítima autoridad; seguid el lema del Divino Maestro *Ego quae placita sunt ei facio semper* (Jo. 8, 29).

¹ Cfr. AAS 56, 43 ss.

² Ex S. Liturgia.

La regla sacerdotal *nihil sine Episcopo* lleva carga de eficacia certera en la salvación de las almas. «Crean que Dios rige a los que rigen, decía el Beato Maestro de Ávila. ... tengan por gran merced de Nuestro Señor la obediencia ... y si fe tuvieran en el obedecer, gozarán de gran paz».¹

AAS 57, 974-977. Cfr. *Insegnamenti* 3, 617 s.

CONCILIUM ŒCUM. VATICANUM II (1962-1965)

SESSIO VIII (18 nov. 1965)

De normis in catholica exegesi servandis

(Ex Const. dogm. de divina revelatione *Dei verbum*, 18 nov. 1965).

2653

12. Cum autem Deus in Sacra Scriptura per homines more hominum locutus sit,² interpretes Sacrae Scripturae, ut perspiciat, quid Ipse nobiscum communicare voluerit, attente investigare debet, quid hagiographi reapse significare intenderint et eorum verbis manifestare Deo placuerit.

Ad hagiographorum intentionem eruendam inter alia etiam *genera litteraria* respicienda sunt. Aliter enim atque aliter veritas in textibus vario modo historicis, vel propheticis, vel poeticis, vel in aliis dicendi generibus proponitur et exprimitur.

Oportet porro ut interpretes sensum inquirat, quem in determinatis adiunctis hagiographus, pro sui temporis et suae culturae condicione, ope generum litterariorum illo tempore adhibitorum exprimere intenderit et expresserit.³ Ad recte enim intelligendum id quod sacer auctor scripto asserere voluerit, rite attendendum est tum ad suctos illos nativos sentiendi, dicendi, narrandive modos, qui temporibus hagiographi vigebant, tum ad illos qui illo aevo in mutuo hominum commercio passim adhiberi solebant.⁴

Sed, cum Sacra Scriptura eodem Spiritu quo scripta est etiam legenda et interpretanda sit,⁵ ad recte sacrorum textuum sensum eruendum, non minus diligenter respiciendum est ad contentum et unitatem totius Scripturae, ratione habita vivae totius Ecclesiae Traditionis et analogiae fidei. Exegetarum autem est secundum has regulas adlaborare ad Sacrae Scripturae sensum penitus intelligendum et exponendum, ut quasi praeparato studio, iudicium Ecclesiae maturetur. Cuncta enim

¹ El B. JUAN DE ÁVILA, *Obras completas*, BAC (Madrid 1952), vol. I, p. 1055.

² Cf. S. AUGUSTINUS, *De Civ. Dei*, XVII, 6, 2: ML 41, 537; CSEL 40, 2, 228.

³ Cf. S. AUGUSTINUS, *De Doctr. Christ.*, III, 18, 26: ML 34, 75-76; CSEL 80, 95.

⁴ Cf. PIUS XII, Litt. Enc. *Divino afflante Sp.*: DENZ. 2294 (3829-3830); EB 557-562; AAS 35, 314.

⁵ Cf. BENEDICTUS XV, Litt. *Encycl. Spiritus Paraclitus*, 15 sept. 1920: EB 469. S. HIERONYMUS, *In Gal.* 5, 19-21: ML 26, 417 A.

haec, de ratione interpretandi Scripturam, Ecclesiae iudicio ultime sub-
sunt, quae verbi Dei servandi et interpretandi divino fungitur mandato
et ministerio.¹

AAS 58, 823-824.

De revelatione divina tamquam principali scientiae sacrae fonte

(Ex Constit. dogm. de divina revelatione *Dei verbum*, 18 nov. 1965).

- 2654 23. Verbi incarnati Sponsa, Ecclesia nempe, a Sancto Spiritu edocta,
ad profundiorum in dies Scripturarum Sacrarum intelligentiam assequen-
dam accedere satagit, ut filios suos divinis eloquiis indesinenter pascat;
quapropter etiam studium sanctorum Patrum tum Orientis tum Occi-
dentis et sacrarum Liturgiarum rite fovet. Exegetae autem catholici,
aliique Sacrae Theologiae cultores, collatis sedulo viribus, operam dent
oportet, ut sub vigilantia Sacri Magisterii, aptis subsidiis divinas Lit-
teras ita investigent et proponant, ut quam plurimi divini verbi admini-
stri possint plebi Dei Scripturarum pabulum fructuose suppeditare, quod
mentem illuminet, firmet voluntates, hominum corda ad Dei amorem
accendat.² Sacra Synodus Ecclesiae filiis, biblicarum rerum cultoribus,
animum addit, ut opus feliciter susceptum, renovatis in dies viribus,
omni studio secundum sensum Ecclesiae exsequi pergant.³
- 2655 24. Sacra Theologia in verbo Dei scripto, una cum Sacra Traditione,
tamquam in perenni fundamento innititur, in eoque ipsa firmissime
roboratur semperque invenescit, omnem veritatem in mysterio Christi
conditam sub lumine fidei perscrutando. Sacrae autem Scripturae ver-
bum Dei continent et, quia inspiratae, vere verbum Dei sunt; ideoque
Sacrae Paginae studium sit veluti anima Sacrae Theologiae.⁴ Eodem
autem Scripturae verbo etiam ministerium verbi, pastoralis nempe prae-
dicatio, catechesis omnisque instructio christiana, in qua homilia litur-
gica eximium locum habeat oportet, salubriter nutritur sancteque virescit.
- 2656 25. Quapropter clericos omnes, imprimis Christi sacerdotes ceterosque
qui ut diaconi vel catechistae ministerio verbi legitime instant, assidua
lectione sacra atque exquisito studio in Scripturis haerere necesse est,
ne quis eorum fiat «verbi Dei inanis forinsecus praedicator, qui non est
intus auditor»,⁵ dum verbi divini amplissimas divitias, speciatim in sacra
Liturgia, cum fidelibus sibi commissis communicare debet.

AAS 58, 828-829.

¹ Cf. CONC. VAT. I, Const. dogm. de fide catholica, *Dei Filius*, cap. 2: DENZ. 1788 (3007).

² Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Divino afflante*, 30 sept. 1943: EB 551, 553, 567. Pont. Comm. Biblica, *Instructio de S. Scriptura in Clericorum Seminariis et Religiosorum Col-
legiis recte docenda*, 13 maii 1950: AAS 42, 495-505. [Cfr. nn. 2116; 2183].

³ Cfr. PIUS XII, *ibidem*: EB 569.

⁴ Cfr. LEO XIII, Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*: EB 114; BENEDICTUS XV, Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitis*, 15 sept. 1920: EB 483. [Cfr. n. 1036].

⁵ S. AUGUSTINUS, *Serm.* 179, 1; ML 38, 966.

De munere sacerdotis in apostolica laicorum actuositate fovenda

(Ex Decr. de apostolatu laicorum *Apostolicam actuositatem*, 18 nov. 1965).

- 2657 25. Prae oculis habeant Episcopi, parochi, ceterique sacerdotes
utriusque cleri, ius et officium exercendi apostolatatum esse commune omni-
bus fidelibus sive clericis sive laicis, et in aedificatione Ecclesiae etiam
laicos proprias partes habere.¹ Quapropter fraterne cum laicis operentur
in Ecclesia et pro Ecclesia, specialemque curam habeant laicorum in
eorum operibus apostolicis.²

Diligenter seligantur sacerdotes apostolatus laicorum specialibus
formis iuvandis idonei et apte formati.³ Qui vero huic ministerio vacant,
missione accepta ab Hierarchia, hanc repraesentant in sua actione pa-
storali; congruas laicorum relationes cum ipsa foveant, semper spiritui
et doctrinae Ecclesiae fideliter inhaerentes; seipsos in alenda vita spirituali
et sensu apostolico consociationum catholicarum sibi commissarum im-
pendant; earum apostolicae operositati sapienti suo consilio adsint atque
incepta foveant. Continuo cum laicis instituto colloquio, attente inquirant
quae sint formae ad magis frugiferam reddendam apostolicam actionem;
spiritum unitatis intra ipsam consociationem et eam inter et ceteras pro-
moveant.

Religiosi demum, sive fratres sive sorores, opera apostolica laicorum
aestiment; secundum spiritum et normas suorum institutorum, operibus
laicorum promovendis libenter se devoveant;⁴ munera sacerdotalia susti-
nere, adiuvare, complere studeant.

AAS 58, 857-858.

De solida formatione liturgica sacerdotum alumnis impertienda

(Ex Alloc. *II Concilio*, ad Conferentiam Episcopalem Italianam, 6 dec. 1965).

- 2658 Accenniamo appena, e al punto che ci sembra principale: la formazione propria-
mente religiosa sia del Clero, che dei Fedeli. Il Concilio ci ha dato una magnifica e ric-
chissima costituzione sulla sacra Liturgia. Superfluo ora descriverla. Ricordiamo solo
una cosa: essa non mira soltanto alla riforma dei riti sacri; essa mira a condurre all'es-
senziale la nostra educazione e la nostra espressione religiosa: alla parola divina, al dog-
ma, al sacramento, al corpo mistico, alla preghiera compresa ed espressa da tutta la co-
munità, a Cristo, a Dio, alla SS.ma Trinità. Ciò che è primo nella realtà obbiettiva della

¹ Cf. PIUS XII, Alloc. ad *II Conventum ex Omnibus Gentibus Laicorum Apostolatus
provehendo*, 5 oct. 1957: AAS 49, 927.

² Cf. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 37: AAS 57, 42-43.

³ Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 660. [Cfr.
n. 2209].

⁴ Cf. CONC. VAT. II, Decr. *De accommodata renovatione vitae religiosae*, n. 8: AAS
58, 706.

rivelazione deve ritornare primo nella devozione soggettiva della vita religiosa. Specialmente nella formazione degli Alunni dei Seminari. Temi questi ormai noti; ma che esigeranno commenti e sviluppi non pochi. Il Concilio ci apre questa strada: essa conduce al rinnovamento religioso del nostro tempo, alla conservazione della fede e della pratica religiosa del nostro popolo, alla efficacia positiva e costruttiva del nostro ministero, alla apologia della nostra santa Chiesa, alla gloria di Cristo e di Dio.

AAS 58, 70. Cfr. *Insegnamenti* 3, 710.

CONCILIUM ŒCUM. VATICANUM II (1962-1965)

SESSIO IX (7 dec. 1965)

De peculiaribus necessitatibus respiciendis in missionalis cleri praeparatione promovenda

(Ex Decr. De activitate missionali Ecclesiae *Ad Gentes divinitus*, 7 dec. 1965).

- 2659 16. Gaudio magno Ecclesia gratias agit pro inestimabili vocationis sacerdotalis dono, quod inter Gentes ad Christum recenter conversas tot iuvenibus Deus elargitus est. Firmiores enim radices Ecclesia in unoquoque coetu humano figit, cum variae communitates fidelium ex suis membris proprios habent salutis ministros in ordine Episcoporum, Presbyterorum ac Diaconorum, fratribus suis inservientes, ita ut novellae Ecclesiae structuram dioecesanam cum proprio clero paulatim acquirant.

Quae de sacerdotali vocatione et formatione ab hoc Concilio statuta sunt, sancte servantur ubi Ecclesia primo plantatur, et apud novellas Ecclesias. Maximi facienda sunt quae dicuntur de institutione spirituali cum doctrinali et pastoralis arcte connectenda, de vita secundum formam Evangelii gerenda sine consideratione commodi proprii vel familiaris, de intimo sensu mysterii Ecclesiae excolendo. Inde mirabiliter discent totos se ipsos in servitium Corporis Christi et ad opus Evangelii dedicare, proprio episcopo tanquam fidi cooperatores adhaerere et sociam confratribus operam praestare.¹

- 2660 Ad quem generalem finem assequendum, tota alumnorum formatio ordinetur sub luce mysterii salutis uti in Scripturis exhibetur. Hoc mysterium Christi et salutis humanae in Liturgia praesens inveniant et vivant.²

Quae exigentiae communes sacerdotalis institutionis, etiam pastoralis et practicae, ad normam Concilii,³ componantur cum studio obviam eundi peculiari cogitandi agendique modo propriae gentis. Alumnorum mentes ergo aperiantur et exacuuntur ut bene cognoscant et indicare

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. De Institutione Sacerdotali, *Optatum totius*, nn. 4, 8, 9: AAS 58, 716, 718-719. [Cfr. nn. 2625, 2629 s.].

² Cfr. CONC. VAT. II, Const. De Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 17: AAS 56, 105. [Cfr. n. 2544].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. De Institutione Sacerdotali, *Optatum totius*, n. 1: AAS 58, 714. [Cfr. n. 2622].

valeant suae gentis culturam; in disciplinis philosophicis et theologicis perspiciant rationes quae traditiones ac religionem patrias inter et religionem christianam intercedunt.¹ Item institutio sacerdotalis necessitates pastorales regionis respiciat: alumni discant historiam, finem et methodum actionis missionalis Ecclesiae, et speciales condiciones sociales, oeconomicas, culturales proprii populi. In spiritu oecumenismi educantur, et ad dialogum fraternum cum non-christianis rite praeparentur.² Haec omnia postulant, ut studia ad sacerdotium peragantur, quantum fieri potest, in consuetudine et convictu cum sua cuiusque gente.³ Cura tandem habeatur de formatione in administratione ordinata ecclesiastica, imo etiam oeconomica.

- 2661 Insuper idonei sacerdotes seligantur qui, post praxim aliquam pastorem, in studiorum Universitatibus etiam exteris, maxime in Urbe, aliisque Institutis scientificis studia superiora perficiant, ita ut Ecclesiis novellis ex clero locali praesto sint ad magis ardua munera ecclesiastica implenda, congrua scientia et peritia praediti.

- 2662 Ubi Conferentiis Episcoporum opportunum apparuerit, ordo diaconatus ut status vitae permanens restauretur ad normam Constitutionis De Ecclesia.⁴ Iuvat enim viros, qui ministerio vero diaconali fungantur, vel verbum divinum tanquam catechistae praedicantes, vel nomine parochi et episcopi dissitas communitates christianas moderantes, vel caritatem exercentes in operibus socialibus seu caritativis, per impositionem manuum inde ab Apostolis traditam corroborari et altari arctius coniungi, ut ministerium suum per gratiam sacramentalem diaconatus efficacius expleant.

- 2663 19. Hae vero Ecclesiae, saepissime in pauperioribus orbis partibus sitae, gravissima plerumque sacerdotum penuria et subsidiorum materialium inopia adhuc laborant. Quare summopere indigent ut continuata totius Ecclesiae actio missionalis ea subministret adminicula quae Ecclesiae localis incremento vitaeque christianae maturitati praeprimis inserviant. Quae actio missionalis opem etiam ferat iis Ecclesiis, diu fundatis, quae in quodam statu regressionis vel debilitatis versantur.

- 2664 Attamen istae Ecclesiae commune pastorale studium aptaque opera instaurent, quibus vocationes ad clerum dioecesanum et ad Instituta religiosa numero augeantur, securius diiudicentur et efficacius excolantur,⁵ ita ut paulatim sibimetipsis providere et aliis auxilium afferre valeant.

¹ Cfr. IOANNES XXIII, Litt. Enc. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 843-844. [Cfr. n. 2392].

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. De Oecumenismo, *Unitatis Redintegratio*, n. 4: AAS 57, 94-96. [Cfr. n. 2598].

³ Cfr. IOANNES XXIII, Litt. Enc. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 842. [Cfr. n. 2391].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. De Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 29: AAS 57, 36. [Cfr. n. 2590].

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. De Presbyterorum Ministerio et Vita, *Presbyterorum Ordinis*, n. 11: AAS 58, 1008-1009; Decr. De Institutione Sacerdotali, *Optatum totius*, n. 2: AAS 58, 714-715. [Cfr. nn. 2706, 2623].

- 2665 20. Curent Conferentiae Episcopales ut statis temporibus cursus renovationis biblicae, theologicae, spiritualis et pastoralis instituantur eo consilio, ut inter rerum varietates et mutationes clerus plenior cognitionem scientiae theologicae et methodorum pastoralium acquirat.
- 2666 22. Semen quod est verbum Dei, germinans ex terra bona, rore divino irrigata, succum trahit, illum transformat sibi que assimilatur ut denique fructum multum afferat. Equidem ad instar oeconomiae Incarnationis, Ecclesiae novellae in Christo radicatae Apostolorumque fundamento supraedificatae, in admirabile commercium assumunt omnes divitias nationum quae Christo datae sunt in haereditatem.¹ Ipsae e suorum populorum consuetudinibus et traditionibus, sapientia et doctrina, artibus et disciplinis, ea omnia mutantur quae ad gloriam Creatoris confitendam, ad gratiam Salvatoris illustrandam et ad vitam christianam rite ordinandam conferre possunt.²
- 2667 Ad hoc propositum assequendum necesse est, ut in unoquoque magno territorio socio-culturali, uti aiunt, ea consideratio theologica stimuletur qua, prae lucente Traditione universalis Ecclesiae, facta et verba a Deo revelata, in Sacris Litteris consignata et ab Ecclesiae Patribus et Magisterio explicata, novae investigationi subiciantur. Sic clarius percipietur quibus viis fides, ratione habita philosophiae vel sapientiae populorum, quaerere possit intellectum, et quibus modis consuetudines, vitae sensus et socialis ordo, cum moribus revelatione divina significatis componi queant. Inde patebunt viae ad profundior aptationem in toto ambitu vitae christianae. Hoc agendi modo omnis syncretismi et falsi particularismi species secludetur, vita christiana ingenio indolique cuiusque culturae accommodabitur,³ traditiones particulares cum propriis cuiusque familiae gentium dotibus luce Evangelii illustratis, in unitatem catholicam assumuntur. Novae denique Ecclesiae particulares, suis traditionibus exornatae, locum suum habebunt in ecclesiastica communione, integro manente Primatu Petri Cathedrae, quae universo caritatis coetui praesidet.⁴
- 2668 Optandum est ergo, imo omnino convenit, ut Conferentiae Episcopales intra limites uniuscuiusque magni territorii socio-culturalis inter se ita coadunentur ut concordanti animo communibusque consiliis hoc aptationis propositum prosequi valeant.

26. Quare omnes missionarii — sacerdotes, fratres, sorores, laici — pro sua quisque condicione praeparandi et efformandi sunt, ne exigentiis futuri operis impares inveniantur.⁵ Ab ipsis iam initiis, formatio doctrinalis eorum ita instituat, ut et universalitatem Ecclesiae et diversitatem gentium comprehendat. Quod de omnibus disciplinis valet, per

¹ Cfr. Ps. 2, 8.

² Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. De Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 13: AAS 57, 17-18.

³ Cfr. Alloc. PAULI VI in Canon. Ss. Mart. Ugandens., 18 oct. 1964: AAS 56, 908.

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. De Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 13: AAS 57, 18.

⁵ Cfr. BENEDICTUS XV, *Maximum illud*, 30 nov. 1919: AAS 11, 440; PIUS XII, *Evangelii Praecones*, 2 iun. 1951: AAS 43, 507.

- quas ad ministerium obeundum parantur, necnon de aliis scientiis, quibus utiliter edocentur, ut communem habeant populorum, culturarum, religionum cognitionem, non tantum ad praeteritum, sed et ad praesens tempus spectantem. Quicumque nempe alium populum aditurus est, magni aestimet eius patrimonium et linguas et mores. Futuro missionario apprime necessarium est studiis missiologicis incumbere, id est cognoscere doctrinam et normas Ecclesiae circa activitatem missionalem, scire quas vias nuntii Evangelii decursu saeculorum percurrerint, necnon praesentem missionum condicionem simul ac methodos, quae nunc temporis efficaciores censentur.¹
- 2669 Etsi vero haec integra institutio pastoralis sollicitudine imbuenda sit, peculiaris tamen et ordinata formatio apostolica praebeatur, tam doctrina quam practicis exercitationibus.²
- 2670 31. Conferentiae Episcopales communi consilio graviores quaestiones et problemata urgentia tractent, quin tamen differentias locales negligant.³ Ne insufficiens personarum et subsidiorum copia dissipetur, neve incepta sine necessitate multiplicentur, commendatur ut opera bono omnium inservientia collatis viribus condant, uti e. g. seminaria, scholas superiores et technicas, centra pastoralia, catechetica, liturgica necnon instrumentorum communicationis socialis.
- Eiusmodi cooperatio pro opportunitate etiam inter diversas Conferentias episcopales instituat.
- 2671 34. Cum rectum et ordinatum exercitium actuositatis missionariae requirat ut operarii evangelici ad munera sua, praesertim ad dialogum cum religionibus et culturis non-christianis, scientifice praeparentur, et in ipsa executione efficaciter adiuventur, desideratur ut in favorem missionum inter se fraterne et generose collaborent quaelibet Instituta scientifica quae colunt missiologiam aliasque disciplinas vel artes missionibus utiles, uti ethnologiam et linguisticam, historiam et scientiam religionum, sociologiam, artes pastorales et similia.
- 2672 39. Professores Seminariorum et Universitatum iuvenes veram condicionem mundi et Ecclesiae doceant, ut necessitas impensis evangelizationis non-christianorum eis appareat et eorum zelum nutriet. In tradendis vero disciplinis dogmaticis, biblicis, moralibus et historicis rationes missionales in illis contentas in lucem ponant, ut hoc modo conscientia missionaria in futuris sacerdotibus formetur.

AAS 58, 966-967; 970; 971; 973-974; 977; 981-982; 873; 987.

¹ BENEDICTUS XV, *Maximum illud*, 30 nov. 1919: AAS 11, 448; Decr. S. C. P. F., 20 maii 1923: AAS 15, 369-370; PIUS XII, *Saeculo exeunte*, 2 iun. 1940: AAS 32, 256; *Evangelii Praecones*, 2 iun. 1951: AAS 43, 507; IOANNES XXIII, *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 843-844.

² CONC. VAT. II, Decr. De Institutione Sacerdotali, *Optatum totius*, nn. 19-21: AAS 58, 725-726; Cfr. etiam Const. Apost. *Sedes Sapientiae cum Statutis generalibus*, 31 maii 1956: AAS 48, 354-365. [Cfr. nn. 2640 s.; 2286].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. De pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, *Christus Dominus*, nn. 36-38: AAS 58, 692-693.

**De presbyterorum ministerio
et vita huius temporis necessitatibus aptanda**

(Decr. De presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum Ordinis*, 7 dec. 1965).

PROOEMIUM

- 2673 1. Presbyterorum Ordinis in Ecclesia excellentiam iam pluries haec Sacrosancta Synodus in memoriam omnium revocavit.¹ Cum tamen huic Ordini in Ecclesiae Christi renovatione partes maximi momenti et in dies quidem difficiliore assignentur, perutile visum est fusius et profundius de Presbyteris tractare; ea quae hic dicuntur omnibus Presbyteris applicantur, speciatim iis qui curae animarum inserviunt, congrua congruis referendo ad religiosos Presbyteros quod attinet. Presbyteri enim, sacra Ordinatione atque missione, quam ab Episcopis recipiunt, promoventur ad inserviendum Christo Magistro, Sacerdoti et Regi, cuius participant ministerium, quo Ecclesia in Populum Dei, Corpus Christi et Templum Spiritus Sancti, hic in terris, indesinenter aedificatur. Quapropter, ut in adiunctis pastoralibus et humanis persaepe tam funditus mutatis eorum ministerium efficacius sustineatur atque eorundem vitae melius provideatur, Sacrosancta haec Synodus quae sequuntur declarat ac decernit.

Caput I

PRESBYTERATUS IN MISSIONE ECCLESIAE

- 2674 2. Dominus Iesus, quem Pater sanctificavit et misit in mundum (Io. 10, 36), unctionis Spiritus qua unctus est² totum Corpus suum mysticum particeps reddit: in eo enim omnes fideles sanctum et regale sacerdotium efficiuntur, spirituales offerunt hostias Deo per Iesum Christum, et virtutes annuntiant Eius, qui de tenebris eos vocavit in admirabile lumen suum.³ Nullum ergo datur membrum quod in missione totius Corporis partem non habeat, sed unumquodque sanctificare debet Iesum in corde suo,⁴ et spiritu prophetiae testimonium de Iesu reddere.⁵
- 2675 Idem vero Dominus, inter fideles, ut in unum coalescerent corpus, in quo omnia membra non eundem actum habent (Rom. 12, 4), quosdam

¹ CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*: AAS 56, 97 ss.; Const. dogm. De Ecclesia, *Lumen gentium*: AAS 57, 5 ss.; Decr. de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, *Christus Dominus*; Decr. de institutione sacerdotali, *Optatam totius*.

² Cfr. Mt. 3, 16; Lc. 4, 18; Act. 4, 27; 10, 38.

³ Cfr. 1 Pt. 2, 5 et 9.

⁴ Cfr. 1 Pt. 3, 15.

⁵ Cfr. Apoc. 19, 10; CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 35; AAS 57, 40-41.

instituit ministros, qui, in societate fidelium, sacra Ordinis potestate pollerent Sacrificium offerendi et peccata remittendi,¹ atque sacerdotali officio publice pro hominibus nomine Christi fungerentur. Itaque, missis Apostolis sicut Ipse missus erat a Patre,² Christus, per ipsos Apostolos, consecrationis missionisque suae participes effecit eorum successores, Episcopos,³ quorum munus ministerii, subordinato gradu, Presbyteris traditum est,⁴ ut in Ordine presbyteratus constituti, ad rite explendam missionem apostolicam a Christo concreditam, Ordinis episcopalis essent cooperatores.⁵

- 2676 Officium Presbyterorum, utpote Ordini episcopali coniunctum, participat auctoritatem qua Christus Ipse Corpus suum exstruit, sanctificat et regit. Quare sacerdotium Presbyterorum initiationis christianae Sacramenta quidem supponit, peculiari tamen illo Sacramento confertur, quo Presbyteri, unctione Spiritus Sancti, speciali charactere signantur et sic Christo Sacerdoti configurantur, ita ut in persona Christi Capitis agere valeant.⁶

- 2677 Munus Apostolorum cum pro sua parte participant, Presbyteris gratia datur a Deo ut sint ministri Christi Iesu in gentibus, sacro Evangelii munere fungentes, ut fiat oblatio gentium accepta, sanctificata in Spiritu Sancto.⁷ Per Evangelii enim apostolicum nuntium convocatur et congregatur Populus Dei, ita ut omnes ad hunc Populum pertinentes, sanctificati cum sint Spiritu Sancto, seipsos offerant *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (Rom. 12, 1). Per Presbyterorum autem ministerium sacrificium spirituale fidelium consummatur in unione cum sacrificio Christi, unici Mediatoris, quod per manus eorum, nomine totius Ecclesiae, in Eucharistia incruente et sacramentaliter offertur, donec Ipse Dominus veniat.⁸

Ad hoc tendit atque in hoc consummatur Presbyterorum ministerium. Eorum enim ministratio, quae ab evangelico nuntio incipit, e Sacrificio Christi suam vim et virtutem haurit, atque eo tendit ut *tota ipsa redempta civitas, hoc est congregatio societasque sanctorum, universale sacrificium offeratur Deo per Sacerdotem Magnum, qui etiam se ipsum obtulit in Passione pro nobis, ut tanti Capitis corpus essemus*.⁹

¹ Cfr. CONC. TRID., Sess. XXIII, cap. 1 et can. 1; DENZ 957 et 961 (1764 et 1771).

² Cfr. Io. 20, 21; CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 18; AAS 57, 21-22.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 28; AAS 57, 33-36. [Cfr. n. 2589].

⁴ Cfr. *ibid.*

⁵ Cfr. *Pontificale romanum*, De Ordinatione Presbyterorum, Praefatio. Haec verba iam inveniuntur in *Sacramentario veronensi*: ed. L. C. Möhlberg, Romae 1956, p. 122; item in *Missali Francorum*: ed. L. C. Möhlberg, Romae 1957, p. 9; item in *Libro Sacramentorum Romanae Ecclesiae*: ed. L. C. Möhlberg, Romae 1960, p. 25; item in *Pontificali romano-germanico*: ed. Vogel-Elze, Città del Vaticano 1963, vol. I, p. 34.

⁶ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 10; AAS 57, 14-15. [Cfr. n. 2587].

⁷ Cfr. Rm. 15, 16 gr.

⁸ Cfr. 1 Cr. 11, 26.

⁹ S. AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, 10, 6; ML 41, 284.

2678 Finis igitur quem ministerio atque vita persequuntur Presbyteri est gloria Dei Patris in Christo procuranda. Quae gloria in eo est quod homines opus Dei in Christo perfectum conscie, libere atque grate accipiunt, illudque in tota vita sua manifestant. Presbyteri itaque, sive orationi et adorationi vacent, sive verbum praedicent, sive Eucharistia cum Sacrificium offerant et cetera Sacramenta administrent, sive alia pro hominibus exerceant ministeria, conferunt cum ad gloriam Dei augendam tum ad homines in vita divina provehendos. Quae omnia, dum ex Paschate Christi manant, in glorioso Eiusdem Domini adventu consummabuntur, cum Ipse tradiderit Regnum Deo et Patri.¹

2679 3. Presbyteri, ex hominibus assumpti et pro hominibus constituti in iis quae sunt ad Deum ut offerant dona et sacrificia pro peccatis,² cum ceteris hominibus tamquam cum fratribus conversantur. Sic et Dominus Iesus, Filius Dei, homo ad homines a Patre missus, habitavit in nobis et voluit per omnia fratribus assimilari, absque tamen peccato.³ Ipsum iam imitati sunt sancti Apostoli, et testatur beatus Paulus, Doctor gentium, *segregatus in evangelium Dei* (Rom. 1, 1), omnia omnibus se factum esse ut omnes faceret salvos.⁴ Presbyteri Novi Testamenti, vocatione quidem et ordinatione sua, quodam modo in sinu Populi Dei segregantur, non tamen ut separentur, sive ab eo, sive a quovis homine, sed ut totaliter consecrentur operi ad quod Dominus eos assumit.⁵ Ministri Christi esse non possent nisi alius vitae quam terrenae testes essent et dispensatores, sed neque hominibus inservire valerent si ab eorum vita condicionibusque⁶ alieni remanerent. Ipsum eorum ministerium spe-

¹ Cfr. 1 Cor. 15, 24.

² Cfr. Hebr. 5, 1.

³ Cfr. Hebr. 2, 17; 4, 15.

⁴ Cfr. 1 Cor. 9, 19-23 vg.

⁵ Cfr. Act. 13, 2.

⁶ «Huiusmodi vero religiosae ac moralis perfectionis studium magis magisque excitatur externis etiam condicionibus, in quibus Ecclesia vitam agit; nequit enim ea immobilis manere atque incuriosa vicissitudinis humanarum rerum, quae circa sunt et multiplicem vim habent ad eius agendi rationem, eique modum et condiciones imponunt. Pro comperto sane est, Ecclesiam ab humana consortione non seiungi, sed in ea versari, ideoque ipsius filios ab eadem moveri ac duci, eiusque cultum civilem imbibere, legibus obtemperare, mores induere. Haec vero Ecclesiae consuetudo cum humana societate continenter difficilis parit quaestiones, quae nunc potissimum praegraves sunt. (...) Gentium Apostolus ita suae aetatis christianos hortabatur: *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas luci ad tenebras? ... aut quae pars fidei cum infidei?* (2 Cor. 6, 14-15). Hanc ob causam qui in praesenti educatores praeceptoresque in Ecclesia agunt, eos necesse est catholicam inventum commonefacere praestantissimae condicionis suae, atque officii, quod inde nascitur, vivendi in hoc mundo, non autem ad huius mundi sensum, convenienter ad hanc precepcionem, a Christo Iesu pro discipulis suis factam: *Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo: de mundo non sunt, sicut et ego non sum de mundo* (Io. 17, 15-16). Quam precepcionem asciscit sibi Ecclesia.

Nihilominus tamen huiusmodi discrimen non idem significat atque disiunctionem; neque neglegentiam declarat, neque metum, neque contemtionem. Etenim cum Ecclesia se ab hominum genere discernit, adeo huic non obsistit, ut potius cum eo coniungatur: PAULUS VI, Litt. En cycl. Ecclesiam suam, 6 aug. 1964: AAS 56, 627 et 638.

ciali titulo exigit ne huic saeculo sese conforment;¹ simul tamen requirit ut in hoc saeculo inter homines vivant, et sicut boni pastores oves suas cognoscant, easque etiam quae non sunt ex hoc ovili adducere quaerant, ut et ipsae vocem Christi audiant et fiat unum ovile et unus Pastor.²

2680 Quod ut consequi valeant multum conferunt virtutes quae in humano consortio merito aestimantur, ut sunt cordis bonitas, sinceritas, robur animi et constantia, assidua iustitiae cura, urbanitas aliaeque, quas Apostolus Paulus commendat, dicens: *Quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate* (Phil. 4, 8).³

Caput II

PRESBYTERORUM MINISTERIUM

I. PRESBYTERORUM MUNERA

2681 4. Populus Dei primum coadunatur verbo Dei vivi,⁴ quod ex ore sacerdotum omnino fas est requirere.⁵ Cum enim nemo salvari possit, qui prius non crediderit,⁶ Presbyteri, utpote Episcoporum cooperatores, primum habent officium Evangelium Dei omnibus evangelizandi,⁷ ut, mandatum exsequentes Domini: *Euntes in mundum universum praedicare evangelium omni creaturae* (Mc. 16, 15),⁸ Populum Dei constituent

¹ Cfr. Rom. 12, 2.

² Cfr. Io. 10, 14-16.

³ Cfr. S. POLYCARPUS, *Epist. ad Philippenses*, VI, 1: «Et presbyteri sint ad commiserationem prout, misericordes erga cunctos, aberrantia reducentes, visitantes infirmos omnes, non neglegentes viduam aut pupillum aut pauperem; sed solliciti semper de bono coram Deo et hominibus, abstinentes ab omni ira, acceptione personarum, iudicio iniusto, longe recedentes ab omni avaritia, non cito credentes adversus aliquem, non severi nimium in iudicio, scientes, nos omnes debitores esse peccati»: ed. F. X. Funk, *Patres Apostolici*, I, 273.

⁴ Cfr. 1 Pt. 1, 23; Act. 6, 7; 12, 24. «Praedicaverunt (Apostoli) verbum veritatis, et genuerunt Ecclesias»: S. AUGUSTINUS, *Enarr. in Ps.*, 44, 23: ML 36, 508.

⁵ Cfr. Mal. 2, 7; 1 Tim. 4, 11-13; 2 Tim. 4, 5; Tit. 1, 9.

⁶ Cfr. Mc. 16, 16.

⁷ Cfr. 2 Cor. 11, 7. De Presbyteris, utpote qui sint Episcoporum cooperatores, valent quoque illa, quae de Episcopis dicuntur. Cfr. *Statuta Ecclesiae Antiqua*, c. 3 (ed. Ch. Munier, Paris 1960, p. 79); *Decretum Gratiani*, C. 6, D. 88 (ed. Friedberg, I, 307); CONC. TRID., Sess. V, Decr. 2, n. 9 (CONC. Oec. Decreta, ed. Herder, Romae 1962, p. 645); Sess. XXIV, Decr. de reform., c. 4 (p. 739); CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 25: AAS 57, 29-31.

⁸ Cfr. *Constitutiones Apostolorum*, II, 26, 7: «(Presbyteri) sint doctores scientiae divinae, cum et ipse Dominus nos mandaverit dicens: Euntes docete...»: ed. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, I, Paderborn 1905, p. 105. — *Sacramentarium leonianum* et cetera sacramentaria usque ad *Pontificale romanum*, Praefatio in Ordinatione Presbyterorum: «Hac providentia, Domine, Apostolis Filii tui Doctores fidei comites addidisti, quibus illi orbem totum secundis praedicatoribus (vel: praedicationibus) impleverunt». — *Liber Ordinum Liturgiae Mozarabicae*, Praefatio ad ordinandum Presbyterum: «Doctor plebium et rector subiectionum, teneat ordinate catholicam fidem, et cunctis annuntiet veram salutem»: ed. M. Férotin, *Le Liber Ordinum en usage dans l'Eglise Wisigothique et Mozarabe d'Espagne: Monumenta Ecclesiae Liturgica*, vol. V, Paris 1904, col. 55, lin. 4-6.

et augeant. Verbo enim salutari in corde non fidelium suscitatur et in corde fidelium alitur fides, qua congregatio fidelium incipit et crescit, secundum illud Apostoli: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi* (Rom. 10, 17). Omnibus ergo debitores sunt Presbyteri, ut cum eis communicent veritatem Evangelii¹ qua in Domino gaudent. Sive igitur, conversationem inter gentes habentes bonam, ad Deum glorificandum eas adducunt,² sive, aperte praedicantes, mysterium Christi non credentibus annuntiant, sive catechesim christianam tradunt vel Ecclesiae doctrinam explanant, sive sui temporis quaestiones sub luce Christi tractare student, eorum semper est non sapientiam suam, sed Dei Verbum docere omnesque ad conversionem et ad sanctitatem instanter invitare.³ Sacerdotalis vero praedicatio, in hodiernis mundi adiunctis haud raro perdifficilis, ut auditorum mentes aptius moveat, verbum Dei non modo generali et abstracto tantum exponere debet, sed concretis applicando vitae circumstantiis veritatem Evangelii perennem.

- 2682 Ita ministerium verbi multiformiter exercetur, secundum diversas audientium necessitates et praedicantium charismata. In regionibus vel coetibus non christianis, nuntio Evangelico homines ad fidem et Sacramenta salutis adducuntur,⁴ in ipsa autem communitate christianorum, praesertim pro illis qui parum intellegere vel credere videntur quod frequentant, verbi praedicatio requiritur ad ipsum ministerium Sacramentorum, quippe quae sint Sacramenta fidei, quae de verbo nascitur et nutritur;⁵ quod praecipue valet pro Liturgia verbi in Missarum celebratione, in qua inseparabiliter uniuntur annuntiatio mortis et resurrectionis Domini, responsum populi audientis et oblatio ipsa qua Christus Novum Foedus confirmavit in Sanguine suo, cui oblationi fideles, et votis et Sacramenti perceptione, communicant.⁶

- 2683 5. Deus, qui solus Sanctus et Sanctificator est, voluit quasi socios et adiutores sibi assumere homines qui operi sanctificationis humiliter inservant. Hinc Presbyteri a Deo, ministrante Episcopo, consecrantur, ut, participes Sacerdotii Christi speciali ratione effecti, in Sacris celebrandis tamquam ministri agant Eius, qui suum sacerdotale munus per Spiritum

¹ Cfr. Gal. 2, 5.

² Cfr. 1 Pt. 2, 12.

³ Cfr. Ritus Ordinationis Presbyteri in Ecclesia Alexandrina Iacobitarum: "... Congrega populum tuum ad verbum doctrinae, quemadmodum nutrix, quae fovet filios suos". H. Denzinger, *Ritus Orientalium*, Tom. II, Würzburg 1863, 14.

⁴ Cfr. Mt. 28, 19; Mc. 16, 16; TERTULLIANUS, *De baptismo*, 14, 2 (Corpus Christianorum, Series latina, I, p. 289, 11-13); S. ATHANASIUS, *Adv. Arianos*, 2, 42; MG 26, 237 A-B; S. HIERONYMUS, *In Mt.*, 28, 19; ML 26, 226 D: "Primum docent omnes gentes, deinde doctas intingunt aqua. Non enim potest fieri ut corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei susceperit veritatem"; S. THOMAS, *Expositio primae Decretalis*, § 1: "Salvator noster discipulos ad praedicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem ut docerent fidem; secundo ut credentes imbuerent sacramentis"; ed. Marietti, *Opuscula Theologica*, Taurini-Romae 1954, 1138.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 35, 2: AAS 56, 109.

⁶ Cfr. *ibid.*, nn. 33, 35, 48, 52: AAS 56, 108-109, 113, 114.

suum iugiter pro nobis in Liturgia exercet.¹ Baptismate quidem homines in Populum Dei introducunt; Sacramento Poenitentiae peccatores cum Deo et Ecclesia reconciliant; oleo infirmorum aegrotantes alleviant; celebratione praesertim Missae Sacrificium Christi sacramentaliter offerunt. In omnibus autem Sacramentis conficiendis, ut iam primaevae Ecclesiae temporibus testatus est beatus Ignatius Martyr,² Presbyteri diversis rationibus cum Episcopo hierarchice colligantur, et sic eum in singulis fidelium congregationibus quodammodo praesentem reddunt.³ Cetera autem Sacramenta, sicut et omnia ecclesiastica ministeria, et opera apostolatus, cum Sacra Eucharistia cohaerent et ad eam ordinantur.⁴ In Sanctissima enim Eucharistia totum bonum spirituale Ecclesiae continetur,⁵ ipse scilicet Christus, Pascha nostrum panisque vivus per Carnem suam Spiritu Sancto vivificatam et vivificantem vitam praestans hominibus, qui ita invitantur et adducuntur ad seipsos, suos labores cunctasque res creatas una cum Ipso offerendos. Quapropter Eucharistia ut fons et culmen totius evangelizationis apparet, dum catechumeni ad participationem Eucharistiae paulatim introducuntur, et fideles, iam sacro baptismo et confirmatione signati, plene per receptionem Eucharistiae Corpori Christi inseruntur.

- 2684 Est ergo Eucharistica Synaxis centrum congregationis fidelium cui Presbyter praeest. Edocent igitur Presbyteri fideles divinam victimam in Sacrificio Missae Deo Patri offerre atque cum ea oblationem vitae suae facere; in spiritu Christi Pastoris instituunt eos peccata sua corde contrito Ecclesiae in Sacramento Poenitentiae submittere, ita ut magis magisque in dies ad Dominum convertantur, memores verborum Eius: *Poenitentiam agite, appropinquavit enim Regnum caelorum* (Mt. 4, 17). Ipsos pariter edocent Sacrae Liturgiae celebrationes ita participare, ut sinceram orationem in eis quoque attingant; eos ad spiritum orationis semper perfectiorem per totam vitam exercendum, pro uniuscuiusque gratiis et necessitatibus, manuducunt, omnesque ad officia proprii status observanda, et profectiores ad consilia Evangelii, modo cuique congruo exercenda, alliciunt. Erudiunt proinde fideles ut possint hymnis et canticis spiritualibus in cordibus suis cantare Domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo et Patri.⁶ Laudes et gratiarum actiones quas adhibent in Eucharistiae celebratione ipsi Presbyteri ad diversas horas diei dilatant in Divino persolvendo Officio, quo quidem nomine Ecclesiae, pro toto populo sibi commisso, immo pro universo mundo, Deum deprecantur.

¹ Cfr. *ibid.*, n. 7: AAS 56, 100-101; PIUS XII, Litt. En cycl. *Mystici Corporis*, 29 iun. 1943: AAS 35, 230.

² S. IGNATIUS M., *Smyrn.*, 8, 1-2: ed. F. X. Funk, 240; *Constitutiones Apostolorum*, VIII, 12, 3: ed. F. X. Funk, 496; VIII, 29, 2, *ibid.*, 532.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 33-36. [Cfr. n. 2589].

⁴ "Eucharistia vero est quasi consummatio spiritualis vitae, et omnium sacramentorum finis": S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 73, a. 3 c; cfr. *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3.

⁵ Cfr. S. THOMAS, *Summa Theol.* III, q. 65, a. 3, ad 1; q. 79, a. 1, c, et ad 1.

⁶ Cfr. Eph. 5, 19-20.

- 2685 Domus orationis in qua Sanctissima Eucharistia celebratur et servatur, fidelesque congregantur, et in qua praesentia Filii Dei Salvatoris nostri in ara sacrificali pro nobis oblatis, in auxilium atque solatium fidelium colitur, nitida, orationi et sacris sollemnibus apta esse debet.¹ In ea Pastores et fideles invitantur ut grato animo respondeant dono Ipsius, qui per Humanitatem suam continuo vitam divinam in membra Corporis sui infundit.² Curent Presbyteri scientiam et artem liturgicam recte colere, ut, suo ministerio liturgico, a christianis communitatibus sibi commissis perfectius in dies laudetur Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus.
- 2686 6. Munus Christi Capitis et Pastoris pro sua parte auctoritatis exercentes, Presbyteri, nomine Episcopi, familiam Dei, ut fraternitatem in unum animatam, colligunt, et per Christum in Spiritu ad Deum Patrem adducunt.³ Ad hoc autem ministerium exercendum, sicut ad cetera munera Presbyteri, confertur potestas spiritualis, quae quidem ad aedificationem datur.⁴ In aedificanda autem Ecclesia, Presbyteri cum omnibus eximia humanitate ad exemplar Domini conversari debent. Neque iuxta placita hominum,⁵ sed iuxta exigentias doctrinae et vitae christianae erga eos agere debent, eos docentes et ut filios etiam carissimos monentes,⁶ secundum verba Apostoli: *Insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina* (2 Tim. 4, 2).⁷
- 2687 Quapropter ad sacerdotes, qua in fide educatores, pertinet curare sive per se sive per alios, ut singuli fideles ad suam propriam vocationem secundum Evangelium excolendam, ad sinceram operosamque caritatem, et ad libertatem, qua Christus nos liberavit,⁸ in Spiritu Sancto adducantur. Parum proderunt caeremoniae, etsi pulchrae, vel conso-ciationes, etsi florentes, si non ordinantur ad educandos homines ad maturitatem christianam consequendam.⁹ Quam ut promoveant, eis auxilio erunt Presbyteri ut in ipsis eventibus magnis vel parvis, quid

¹ Cfr. S. Hieronymus, *Epist.*, 114, 2: «... sacrosque calices, et sancta velamina, et caetera, quae ad cultum Dominicae pertinent Passionis... ex consortio Corporis et Sanguinis Domini eadem qua Corpus eius et Sanguis maiestate veneranda»: ML 22, 934. CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nn. 122-127; AAS 56, 130-132.

² «Insuper visitationem sanctissimi Sacramenti, in nobilissimo loco et quam honorificentissime in ecclesiis secundum leges liturgicas adservandi, interdum facere ne omittant, utpote quae erga Christum Dominum, in eodem praesentem, sit et grati animi argumentum et amoris pignus et debitae adorationis officium»: PAULUS VI, Litt. Encycl. *Mysterium Fidei*, 3 sept. 1965: AAS 57, 771.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 33-36. [Cfr. n. 2589].

⁴ Cfr. 2 Cor. 10, 8; 13, 10.

⁵ Cfr. Gal. 1, 10.

⁶ Cfr. 1 Cor. 4, 14.

⁷ Cfr. *Didascalia*, II, 34, 3; II, 46, 6; II, 47, 1; *Constitutiones Apostolorum*, II, 47, 1: ed. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones*, I, pp. 116, 142 et 143.

⁸ Cfr. Gal. 4, 3; 5, 1 et 13.

⁹ Cfr. S. Hieronymus, *Epist.*, 58, 7: «Quae utilitas est parietes fulgere gemmis, et Christum in paupere fame periclitari?»: ML 22, 584.

- res exigant, quae sit Dei voluntas perspicere valeant. Edoceantur etiam christiani ut non sibi solum vivant, sed, secundum exigentias novae legis caritatis, unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administret¹ et ita omnes officia sua in communitate hominum christiane absolvant.
- 2688 Quamvis vero omnibus debitores sint, Presbyteri tamen peculiari modo commendatos sibi habent pauperes et tenuiores cum quibus Dominus Ipse sese sociatum ostendit,² et quorum evangelizatio signum messianici operis datur.³ peculiari etiam diligentia prosequuntur iuniores, et insuper coniuges ac parentes, qui ut in amicales coetus conveniant optandum est, ad sese mutuo adiuvandos ut christiane in vita saepe ardua facilius pleniusque agant. Meminerint Presbyteri religiosos omnes viros ac mulieres, quippe qui pars praececellens sint in domo Domini, speciali cura dignos esse ad eorum spiritualem profectum in bonum totius Ecclesiae. Maxime tandem solliciti sint aegrotantium et morientium, eos visitantes et in Domino confortantes.⁴
- 2689 Munus vero Pastoris non ad fidelium singillatim curam habendam coarctatur, sed etiam ad genuinam communitatem christianam efformandam proprie extenditur. Spiritus autem communitatis debite ut colatur, non tantum ecclesiam localem sed et universam Ecclesiam amplecti debet. Communitas autem localis non suorum dumtaxat fidelium curam fovere, sed etiam zelo missionali imbuta viam ad Christum omnibus hominibus parare debet. Specialiter tamen sibi commendatos habet catechumenos et neophytos, qui gradatim ad vitam christianam cognoscendam et ducendam educandi sunt.
- 2690 Nulla tamen communitas christiana aedificatur nisi radicem cardinemque habeat in Sanctissimae Eucharistiae celebratione, a qua ergo omnis educatio ad spiritum communitatis incipienda est.⁵ Quae celebratio ut sincera et plena sit tam ad varia caritatis opera mutuumque adiutorium quam ad missionalem actionem, necnon ad varias christiani testimonii formas, ducere debet.
- 2691 Praeterea caritate, oratione, exemplo et poenitentiae operibus, ecclesialis communitas veram erga animas ad Christum adducendas maternitatem exercet. Ipsa enim instrumentum efficax constituit quo nondum

¹ Cfr. 1 Pt. 4, 10 ss.

² Cfr. Mt. 25, 34-45.

³ Cfr. Lc. 4, 18.

⁴ Aliae categoriae nominari possunt, v. g. migrantes, nomades, etc. De quibus agitur in CONC. VAT. II, Decr. de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, *Christus Dominus*.

⁵ Cfr. *Didascalia*, II, 59, 1-3: «Docens autem iube et hortare populum in ecclesia frequentare et penitus numquam deesse, sed convenire semper et ecclesiam non angustare, cum se subtrahunt, et minus membrum facere corpus Christi... Nolite ergo vosmet ipsos, cum sitis membra Christi, spargere ab ecclesia, cum non coadunamini; Christum enim caput habentes secundum promissionem ipsius praesentem et communicantem vobis, nolite ipsi vos neglegere nec alienare salvatorem a membris suis nec scindere nec spargere corpus eius...»: ed. F. X. Funk, I, p. 170; PAULUS VI, Allocutio his qui ex italico clero interfuerunt Coetui XIII per hebdomadam habito Urbiveti v. «di aggiornamento pastorale», 6 sept. 1963: AAS 55, 750 ss. [Cfr. n. 2523].

credentibus via ad Christum eiusque Ecclesiam indicatur vel sternitur, quo etiam fideles excitantur, aluntur et ad pugnam spirituales roborantur.

- 2692 In extruenda vero christianorum communitate, Presbyteri numquam alieni ideologiae vel factioni humanae inserviunt, sed, ut Evangelii Praecones et Ecclesiae Pastores, ad Corporis Christi spirituale incrementum consequendum operam impendunt.

II. PRESBYTERORUM HABITUDO AD ALIOS

- 2693 7. Presbyteri omnes, una cum Episcopis, unum idemque sacerdotium et ministerium Christi ita participant, ut ipsa unitas consecrationis missionisque requirat hierarchicam eorum communionem cum Ordine Episcoporum,¹ quam optime aliquando in liturgica concelebratione manifestant, et cum quibus coniuncti profitentur se Eucharisticam Synaxim celebrare.² Episcopi igitur, propter donum Spiritus Sancti quod Presbyteris in sacra Ordinatione datum est, illos habent ut necessarios adiutores et consiliarios in ministerio et munere docendi, sanctificandi et pascendi plebem Dei.³ Quod enixe, iam ab antiquis Ecclesiae temporibus, liturgica documenta proclamant, dum sollemniter postulant a Deo super Presbyterum ordinandum infusionem spiritus gratiae et consilii, ut adiuvet ac gubernet populum in corde mundo,⁴ quemadmodum in eremo Moysis spiritus in mentes septuaginta virorum prudentium propagatus est,⁵ quibus ille adiutoribus usus, in populo innumeras multitudines facile gubernavit.⁶

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 28; AAS 57, 35. [Cfr. n. 2589].

² Cfr. sic dictam *Constitutionem Ecclesiasticam Apostolorum*, XVIII: Presbyteri sunt symmystai et synepimachoi Episcoporum: ed. Th. Schermann, *Die allgemeine Kirchenordnung*, I, Paderborn 1914, 26; A. HARNACK, *Die Quellen der sog. apostolischen Kirchenordnung*, T. u. U., II, 5, 13, n. 18 et 19; PSEUDO-HIERONYMUS, *De Septem Ordinibus Ecclesiae*: «... in benedictione cum episcopis consortes mysteriorum sunt»: ed. A. W. Kalf, Würzburg 1937, p. 45; S. ISIDORUS HISPALENSIS, *De Ecclesiasticis Officiis*, II, c. VII: «Praesunt enim Ecclesiae Christi, et in confectione divini corporis et sanguinis consortes cum episcopis sunt, similiter et in doctrina populorum, et in officio praedicandi»: ML 83, 787.

³ Cfr. *Didascalia*, II, 28, 4: ed. F. X. Funk, p. 108; *Constitutiones Apostolorum*, II, 28, 4; II, 34, 3; *ibid.*, 109 et 117.

⁴ *Ibid.*, VIII, 16, 4: ed. F. X. Funk, I, 523; cfr. *Epitome Const. Apost.*, VI: *ibid.*, II, 80, 3-4; *Testamentum Domini*: «... da ei spiritum gratiae, consilii et magnanimitatis, spiritum presbyteratus... ad coadiuvandum et gubernandum populum tuum in opere, in metu, in corde puro»: trad. I. E. Rahmani, Moguntiae 1899, 69. Item in *Trad. Apost.*: ed. B. Botte, *La Tradition Apostolique de Saint Hippolyte*, Münster i. W. 1963, 20.

⁵ Cfr. Num. 11, 16-25.

⁶ *Pontificale romanum*, De Ordinatione Presbyterorum, Praefatio; quae verba iam habentur in *Sacramentario leoniano*, *Sacramentario gelasiano* et *Sacramentario gregoriano*. Similia inveniuntur in Liturgiis Orientalibus: cf. *Trad. Apost.*: «... respice super servum tuum istum et impartire spiritum gratiae et consilii praesbyteris ut adiuvet et gubernet plebem tuam in corde mundo, sicuti respexisti super populum electionis tuae et praecepisti Moysi ut elegeret praesbyteros quos replesti de spiritu tuo quod tu donasti famulo tuo»: ex antiqua versione latina Veronensi, ed. B. Botte, *La Tradition Apostolique de S. Hippolyte. Essai de reconstruction*, Münster i. W. 1963, 20; *Const. Apost.* VIII, 16, 4: ed. F. X. Funk, I, 522, 16-17; *Epit. Const. Apost.* VI: ed. F. X. Funk, II, p. 80, 5-7; *Testamentum Do-*

- 2694 Propter hanc ergo in eodem sacerdotio atque ministerio communionem, Episcopi ut fratres et amicos suos habeant Presbyteros,¹ eorumque bonum, tam materiale quam praesertim spirituale ipsis pro viribus cordi sit. Potissimum enim in illos sacerdotum suorum sanctitudinis grave recidit onus:² maximam ergo curam exerceant in continua formatione Presbyterii sui.³ Eos libenter audiant, immo consulant et cum eis colloquantur de iis quae ad necessitates operis pastoralis et ad bonum dioecesis spectant. Ut vero id ad effectum deducatur, habeatur, modo hodiernis adiunctis ac necessitatibus accommodato,⁴ forma ac normis iure determinandis, coetus seu senatus⁵ sacerdotum, Presbyterium repraesentantium, qui Episcopum in regimine dioeceseos suis consiliis efficaciter adiuvare possit.

- 2695 Presbyteri autem, ante oculos habentes plenitudinem Sacramenti Ordinis qua Episcopi gaudent, in ipsis revereantur auctoritatem Christi supremi Pastoris. Suo igitur Episcopo sincera caritate et oboedientia adhaereant.⁶ Quae sacerdotalis oboedientia, cooperationis spiritu perfusa, fundatur in ipsa participatione ministerii episcopalis, quae Presbyteris per Sacramentum Ordinis et missionem canonicam confertur.⁷

mini: trad. I. E. Rahmani, Moguntiae 1899, p. 69; *Euchologion Serapionis*, XXVII: ed. F. X. Funk, *Didascalia et Constitutiones*, II, 190, lin. 1-7; *Ritus Ordinationis in ritu Maronitarum*: trad. H. Denzinger, *Ritus Orientalium*, II, Würzburg 1863, 161. Inter Patres citari possunt: THEODORUS MOPSUESTENUS, *In 1 Tim.* 3, 8: ed. Swete, II, 119-121; THEODORETUS, *Quaestiones in Numeros*, XVIII: MG 80, 369 C-372 B.

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 28; AAS 57, 35.

² Cfr. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 576; S. PIUS X, Exhortatio ad clerum *Haerent animo*, 4 aug. 1908: *S. Pii X Acta* 4, 237 ss.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, *Christus Dominus*, nn. 15 et 16: AAS 58, 680. [Cfr. nn. 2618, 2619].

⁴ In iure condito iam habetur Capitulum Cathedrale, tamquam Episcopi «senatus et consilium» (CIC, c. 391), vel, eo deficiente, Coetus consultorum dioecesanorum (cfr. CIC, cc. 423-428). In votis tamen est talia instituta ita recognoscere, ut hodiernis adiunctis atque necessitatibus melius provideatur. Uti patet, huiusmodi Coetus Presbyterorum differt a Consilio pastoralis de quo in Conc. Vat. II, Decr. *Christus Dominus*, de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, 28 oct. 1965, n. 27, cui pertinent etiam laici, et cuius est tantummodo pervestigare quae ad pastoralia opera spectant. De Presbyteris ut consiliariis Episcoporum videri possunt *Didascalia*, II, 28, 4: ed. F. X. Funk, I, p. 108; *It. Const. Apost.*, II, 28, 4: ed. F. X. Funk, I, 109; S. IGNATIUS M., *Magn.*, 6, 1: ed. F. X. Funk, 194; *Trall.*, 3, 1: ed. F. X. Funk, 204; ORIGENES, *Contra Celsum*, III, 30: Presbyteri sunt consiliarii seu bouleytai: MG 11, 957 D-960 A.

⁵ S. IGNATIUS M., *Magn.*, 6, 1: «Hortor, ut in concordia Dei omnia peragere studeatis, episcopo praesidente loco Dei et presbyteris loco senatus apostolici, et diaconis mihi suavissimis concreditum habentibus ministerium Iesu Christi, qui ante saecula apud Patrem erat et in fine apparuit»: ed. F. X. Funk, 195; S. IGNATIUS M., *Trall.*, 3, 1: «Cuncti similiter revereantur diaconos ut Iesum Christum, sicut et episcopum, qui est typus Patris, presbyteros autem ut senatum Dei et concilium apostolorum. Sine his ecclesia non vocatur»: *ibid.*, 204; S. HIERONYMUS, *In Isaiam*, II, 3: ML 24, 61 D: «Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, coetum presbyterorum».

⁶ Cfr. PAULUS VI, Allocutio ad Urbis curiones et quadragenarii temporis oratores in Aede Sixtina habita, die 1 martii 1965: AAS 57, 326.

⁷ Cfr. *Const. Apost.*, VIII, 47, 39: «Presbyteri... absque sententia episcopi nihil peragant; ipse enim est, cui commissus est populus Domini et a quo de animabus eorum ratio poscetur»: ed. F. X. Funk, 577.

- 2696 Unio Presbyterorum cum Episcopis eo magis nostris diebus requiritur quod aetate hac nostra, diversis ex causis, incepta apostolica non tantum multiplices formas induere, verum etiam limites unius paroeciae vel dioecesis praetergredi necesse est. Nullus ergo Presbyter seorsum ac veluti singillatim suam missionem satis adimplere valet, sed tantum viribus unitis cum aliis Presbyteris, sub ductu eorum, qui Ecclesiae praesunt.
- 2697 8. Presbyteri, per Ordinationem in Ordine presbyteratus constituti, omnes inter se intima fraternitate sacramentali nectuntur; specialiter autem in dioecesi cuius servitio sub Episcopo proprio addicuntur unum Presbyterium efformant. Etsi enim diversis officiis mancipientur, unum tamen gerunt sacerdotale pro hominibus ministerium. Ad idem enim opus ut cooperentur mittuntur omnes Presbyteri, sive ministerium paroeciale vel supraparoeciale exerceant, sive scientiae investigandae aut tradendae operam conferant, sive etiam manibus laborent, ipsorum operariorum, ubi id probante quidem competenti Auctoritate expedire videatur, sortem participantes, sive tandem alia opera apostolica vel ad apostolatum ordinata adimpleant. Ad unum omnes quidem conspirant, ad aedificationem nempe Corporis Christi, quae, nostris praesertim temporibus, multiplicia officia necnon novas accommodationes requirit. Quapropter magni momenti est ut omnes Presbyteri, sive dioecesani sive religiosi, sese invicem adiuvent, ut semper sint cooperatores veritatis.¹ Cum ceteris ergo membris huius Presbyterii, unusquisque specialibus apostolicae caritatis, ministerii et fraternitatis nexibus coniungitur: quod iam ab antiquis temporibus liturgice significatur, cum Presbyteri adstantes super novum electum, simul cum Episcopo ordinante, manus imponere invitentur, et cum Sacram Eucharistiam unanimo corde concelebrant. Singuli ergo Presbyteri cum confratribus suis uniuntur vinculo caritatis, orationis et omnimodae cooperationis, atque ita manifestatur illa unitas qua Christus voluit suos in unum esse consummatos, ut cognoscat mundus Filium missum esse a Patre.²
- 2698 Quam ob rem, qui sunt profectionis aetatis iuniores vere ut fratres suscipiant eosque in primis inceptis et oneribus ministerii adiuvent, itemque mentem eorum, etsi a propria diversam, intellegere satagant atque incepta eorum cum benevolentia prosequantur. Iuvenes pariter revereantur aetatem atque experientiam seniorum cumque illis de rebus curam animarum spectantibus consilia conferant et libenter collaborent.
- 2699 Spiritu fraterno ducti, Presbyteri hospitalitatem ne obliviscantur,³ colant beneficentiam et communionem bonorum,⁴ praesertim solliciti eorum qui sunt aegroti, afflicti, laboribus nimis onerati, solitarii, e patria exsules, necnon eorum qui persecutionem patiuntur.⁵ Etiam ad relaxan-

¹ Cfr. 3 Io. 8.² Cfr. Io. 17, 23.³ Cfr. Hebr. 13, 1-2.⁴ Cfr. Hebr. 13, 16.⁵ Cfr. Mt. 5, 10.

dum animum libenter et cum gaudio conveniant, memores verborum quibus ipse Dominus Apostolos defatigatos invitabat: *Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum* (Mc. 6, 31). Insuper, ut Presbyteri in vita spirituali et intellectuali colenda mutuum iuvamen inveniant, ut aptius in ministerio cooperari valeant utque a periculis solitudinis forte orientibus eripiantur, aliqua vita communis vel aliquod vitae consortium inter eos foveatur, quod tamen plures formas, iuxta diversas necessitates personales vel pastorales, induere potest, nempe cohabitationem, ubi possibilis est, vel communem mensam, vel saltem frequentes ac periodicos conventus. Magni quoque habendae sunt et diligenter promovendae associationes quae, statutis a competenti ecclesiastica auctoritate recognitis, per aptam et convenienter approbatam vitae ordinationem et per iuvamen fraternum, sanctitatem sacerdotum in exercitio ministerii foveant, et sic toti Ordini Presbyterorum servire intendunt.

- 2700 Demum, ratione eiusdem communionis in sacerdotio, se sciant Presbyteri specialiter obligatos erga eos qui aliquibus difficultatibus laborant; quibus tempestivum praebeant auxilium, etiam si opus sit eos discrete monendo. Illos autem qui in quibusdam defecerunt fraterna caritate atque magno animo semper prosequantur, pro ipsis instantes preces Deo effundant eisque continuo sese praebeant ut revera fratres et amicos.

- 2701 9. Novi Testamenti sacerdotes, licet Sacramenti Ordinis ratione praestantissimum ac necessarium in Populo et pro Populo Dei munus patris et magistri exerceant, tamen simul cum omnibus christifidelibus sunt discipuli Domini, Dei vocantis gratia Eius Regni participes facti.¹ Cum omnibus enim in fonte baptismi regeneratis Presbyteri sunt fratres inter fratres,² utpote membra unius eiusdemque Christi Corporis, cuius aedificatio omnibus demandata est.³

Presbyteros igitur sic oportet praeesse, ut non quae sua sunt quae-rentes, sed quae Iesu Christi,⁴ cum fidelibus laicis operam coniungant et in medio eorum se gerant ad exemplum Magistri, qui inter homines non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis (Mt. 20, 28). Presbyteri sincere laicorum dignitatem atque propriam, quam laici in missione Ecclesiae habent partem, agnoscant et promoveant. Iustam etiam libertatem, quae omnibus in civitate terrestri competit, sedulo in honore habeant. Libenter audiant laicos, eorum desideria fraterne considerantes, eorumque experientiam et com-

¹ Cfr. 1 Thess. 2, 12; Col. 1, 13.² Cfr. Mt. 23, 8. «Opus est deinde, ut ea re quod hominum pastores, patres et magistri esse cupimus, idcirco eorum fratres agamus»: PAULUS VI, Litt. Encycl. Ecclesiam suam, 6 aug. 1964: AAS 58, 647.³ Cfr. Eph. 4, 7 et 16; Const. Apost., VIII, 1, 20: «Quin etiam neque episcopus in diaconos vel presbyteros se extollat neque presbyteri in plebem; ex utrisque enim coetus compositio exstat»: ed. F. X. Funk, I, p. 467.⁴ Cfr. Phil. 2, 21.

petentiam in diversis campis humanae actionis agnoscentes, ut simul cum ipsis signa temporum recognoscere queant. Probantur spiritus si ex Deo sint,¹ charismata laicorum multiformia, tam humilia quam altiora, cum sensu fidei detegant, cum gaudio agnoscant, cum diligentia foveant. Inter alia vero dona Dei quae in fidelibus abundanter inveniuntur, peculiari cura digna sunt, quibus non pauci ad altiore vitam spiritualem attrahuntur. Item cum fiducia laicis in servitium Ecclesiae officia committant, eis agendi libertatem et spatium relinquentes, immo eos ut opera etiam sua sponte aggrediantur opportune invitantes.²

2702 Presbyteri demum in medio laicorum positi sunt ut omnes ad caritatis unitatem ducant *caritate fraternitatis invicem diligentes, honore invicem praevenientes* (Rom. 12, 10). Eorum igitur est diversas mentes ita componere ut nemo in fidelium communitate extraneum se sentiat. Boni communis, cuius nomine Episcopi curam habent, sunt defensores, atque simul veritatis strenui assertores, ne fideles omni vento doctrinae circumferantur.³ peculiari sollicitudini eorum committuntur qui a praxi Sacramentorum, immo a fide forsitan defecerunt, quos quidem ut boni pastores adire non omittent.

Ad praescripta de oecumenismo attendentes,⁴ non obliviscantur fratrum qui plena nobiscum ecclesiastica communione non fruuntur.

Commendatos sibi tandem habebunt illos omnes qui Christum Salvatorem suum non agnoscunt.

Ipsi vero christifideles conscii sint se obligatos esse Presbyteris suis, et ideo filiali amore eosdem, pastores suos et patres, prosequantur; item, eorum sollicitudines participantes, oratione et opere quantum fieri possit auxilio sint suis Presbyteris, ut hi aptius difficultates superare et fructuosius officia sua adimplere valeant.⁵

III. PRESBYTERORUM DISTRIBUTIO ET VOCATIONES SACERDOTALES

2703 10. Donum spirituale, quod Presbyteri in ordinatione acceperunt, illos non ad limitatam quandam et coarctatam missionem praeparat, sed ad amplissimam et universalem missionem salutis *usque ad ultimum terrae* (Act. 1, 8), nam quodlibet sacerdotale ministerium participat ipsam universalem amplitudinem missionis a Christo Apostolis concredita. Christi enim Sacerdotium, cuius Presbyteri vere participes facti sunt, ad omnes populos et ad omnia tempora necessario dirigitur, neque ullis limitibus sanguinis, nationis vel aetatis coarctatur, ut iam in figura Melchisedech arcano modo praefiguratur.⁶ Meminerint igitur Presbyteri

¹ Cfr. 1 Io. 4, 1.

² Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 37: AAS 57, 42-43.

³ Cfr. Eph. 4, 14.

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de Oecumenismo, *Unitatis redintegratio*: AAS 57, 90 ss.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 37: AAS 57, 42-43.

⁶ Cfr. Hebr. 7, 3.

omnium ecclesiarum sollicitudinem sibi cordi esse debere. Quapropter Presbyteri illarum dioecesium, quae maiore vocationum copia ditantur, libenter se paratos praebeant, permittente vel exhortante proprio Ordinario, ad suum ministerium in regionibus, missionibus vel operibus cleri penuria laborantibus exercendum.

2704 Normae praeterea de incardinatione et excardinatione ita recognoscantur ut, pervetere hoc instituto firmo manente, ipsum tamen hodiernis pastoralibus necessitatibus melius respondeat. Ubi vero ratio apostolatus postulaverit, faciliora reddantur non solum apta Presbyterorum distributio, sed etiam peculiaria opera pastoralia pro diversis coetibus socialibus, quae in aliqua regione, vel natione aut in quacumque terrarum orbis parte perficienda sunt. Ad hoc ergo quaedam seminaria internationalia, peculiare dioeceses vel praelaturae personales et alia huiusmodi utiliter constitui possunt, quibus, modis pro singulis inceptis statuendis et salvis semper iuribus Ordinariorum locorum, Presbyteri adduci vel incardinari queant in bonum commune totius Ecclesiae.

2705 Ad novam tamen regionem, praesertim si illius linguam et mores nondum bene cognoverint, in quantum fieri potest, Presbyteri ne mittantur singuli, sed, ad exemplum Christi discipulorum,¹ saltem bini vel terni, ut ita mutuo sibi sint adiutorio. Pariter expedit sollicitam curam adhibere de eorum vita spirituali, necnon de eorum valetudine mentis et corporis; et, quatenus id fieri possit, loca et condiciones laboris pro ipsis praeparantur iuxta uniuscuiusque adiuncta personalia. Magnopere expedit simul ut, qui novam nationem petunt, apte cognoscere curent non solum linguam illius loci, sed etiam peculiarem indolem psychologicam et socialem illius populi cui in humilitate servire volunt quam perfectissime cum eodem communicantes, ita ut exemplum sequantur Pauli Apostoli, qui de se ipso dicere potuit: *Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem. Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer...* (1 Cor. 9, 19-20).

2706 11. Pastor et Episcopus animarumstrarum,² ita suam Ecclesiam constituit, ut Populus quem elegit et acquisivit sanguine suo³ semper et usque in finem saeculi suos habere deberet sacerdotes, ne umquam christiani essent sicut oves non habentes pastorem.⁴ Quam voluntatem Christi agnoscentes, Apostoli, suggerente Spiritu Sancto, suum esse officium duxerunt ministros eligendi *qui idonei erunt et alios docere* (2 Tim. 2, 2). Quod officium sane pertinet ad ipsam missionem sacerdotalem, qua quidem particeps fit Presbyter sollicitudinis totius Ecclesiae, ne in Populo Dei hic in terris operarii umquam desint. Quoniam tamen *rectori navis et navigio deferendis ... causa communis existit*,⁵ ideo universus Populus christianus edoceatur suum esse officium diversimode coope-

¹ Cfr. Lc. 10, 1.

² Cfr. 1 Pt. 2, 25.

³ Cfr. Act. 20, 28.

⁴ Cfr. Mt. 9, 36.

⁵ Pontificale romanum, De Ordinatione Presbyterorum.

randi, per instantem orationem itemque per alia media quae sibi praesto sunt,¹ ut semper Ecclesia illos habeat sacerdotes, qui necessarii sint ad missionem suam divinam explendam. Primum igitur Presbyteris summo opere cordi sit verbi ministerio proprioque testimonio vitae, spiritum servitii et verum gaudium paschale aperte manifestantis, sacerdotii excellentiam et necessitatem fidelibus ante oculos ponere, ac quos, sive iuvenes sive adultiores, prudenter ad tantum ministerium idoneos iudicaverint, nullis parcendo curis neque incommodis adiuvere ut se rite praeparent ac proinde aliquando, plena eorum libertate externa et interna servata, ab Episcopis vocari possint. Ad hunc finem proseguendum, maximae utilitatis est diligens ac prudens directio spiritualis. Parentes et magistri, atque omnes ad quos spectat quocumque modo institutio puerorum ac iuvenum, eos sic erudiant, ut sollicitudinem Domini pro grege suo cognoscentes et necessitates Ecclesiae considerantes, parati sint generose Domino vocanti respondere cum propheta: *Ecce ego, mitte me* (Is. 6, 8). Haec tamen vox Domini vocantis nequaquam ita exspectanda est, ac si modo quodam extraordinario ad aures futuri Presbyteri perveniat. Ipsa enim potius ex signis intellegenda et diiudicanda est, quibus cotidie voluntas Dei prudentibus christianis innotescit; quae signa attente a Presbyteris consideranda sunt.²

Ipsis ergo valde commendantur Opera vocationum, sive dioecesana sive nationalia.³ In praedicationibus, in catechesi, in scriptis periodicis, diserte declarentur oportet necessitates Ecclesiae tam localis quam universalis, sensus et praestantia ministerii sacerdotalis in vivida luce ponantur, quippe in quo cum tantis oneribus tanta gaudia componantur, et in quo praesertim, ut docent Patres, potest dari Christo maximum testimonium amoris.⁴

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de institutione sacerdotali, *Optatam totius*, n. 2: AAS 58, 715. [Cfr. n. 2623].

² « La voce di Dio che chiama si esprime in due modi diversi, meravigliosi e convergenti: uno interiore, quello della grazia, quello dello Spirito Santo, quello ineffabile del fascino interiore che la « voce silenziosa » e potente del Signore esercita nelle insondabili profondità dell'anima umana; e uno esteriore, umano, sensibile, sociale, giuridico, concreto, quello del ministro qualificato della Parola di Dio, quello dell'Apostolo, quello della Gerarchia, strumento indispensabile, istituito e voluto da Cristo, come veicolo incaricato di tradurre in linguaggio sperimentabile il messaggio del Verbo e del precetto divino. Così insegna con San Paolo la dottrina cattolica: *Quomodo audient sine praedicante... Fides ex auditu* (Rom. 10, 14 et 17): PAULUS VI, Allocutio habita die 5 maii 1965: *L'Osservatore Romano*, 6 maggio 1965, 1.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de institutione sacerdotali, *Optatam totius*, n. 2: AAS 58, 715. [Cfr. n. 2623].

⁴ Hoc docent Patres, dum explicant verba Christi Petro: « Amas me? ... Pasce oves meas » (Io. 21, 17): sic S. IOANNES CHRYSOSTOMUS, *De sacerdotio*, II, 2: MG 48, 633; S. GREGORIUS MAGNUS, *Reg. Past. Liber*, P. I, c. 5: ML 77, 19 A.

Caput III PRESBYTERORUM VITA

I. PRESBYTERORUM AD PERFECTIONEM VOCATIO

2707

12. Sacramento Ordinis Presbyteri Christo Sacerdoti configurantur, ut ministri Capitis, ad totum Eius Corpus quod est Ecclesia exstruendum et aedificandum, tamquam Ordinis episcopalis cooperatores. Iam quidem in baptismi consecratione, sicut omnes christifideles, signum et donum acceperunt tantae vocationis et gratiae ut, vel in infirmitate humana,¹ perfectionem prosequi possint et debeant, iuxta verbum Domini: *Estote ergo vos perfecti sicut et Pater vester coelestis perfectus est* (Mt. 5, 48). Ad illam vero perfectionem acquirendam peculiari ratione tenentur sacerdotes, quippe qui, Deo in Ordinis receptione novo modo consecrati, Christi Aeterni Sacerdotis viva instrumenta efficiantur, ut mirabile opus Eius, quod superna efficacitate universum hominum convictum redintegavit, per tempora persequi valeant.² Cum ergo omnis sacerdos, suo modo, ipsius Christi personam gerat, particulari quoque gratia ditatur ut, inserviando plebi commissae et universo Populo Dei, Eius perfectionem aptius prosequi possit, cuius partes sustinet, utque humanae infirmitati carnis medeatur sanctitas Illius, qui nobis factus est Pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus (Hebr. 7, 26).

Christus, quem Pater sanctificavit seu consecravit et misit in mundum,³ dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum (Tit. 2, 14), et sic per passionem intravit in gloriam suam;⁴ simili modo Presbyteri, unctione Spiritus Sancti consecrati et a Christo missi, in seipsis opera carnis mortificant et hominum servitio totaliter se devovent, et sic in sanctitate qua in Christo ditati sunt ad perfectum virum⁵ progredi valent.

Itaque, ministerium Spiritus et iustitiae⁶ exercentes, dummodo sint docibiles Spiritui Christi qui eos vivificat et ducit, in vita spiritus firmantur. Per ipsas enim cotidianas sacras actiones, sicut et per integrum suum ministerium, quod cum Episcopo et Presbyteris communicantes exercent, ipsi ad vitae perfectionem ordinantur. Ipsa autem sanctitas Presbyterorum ad proprium ministerium fructuose complendum plurimum confert: quamvis enim gratia Dei etiam per indignos ministros opus salutis explere possit, tamen per illos ordinaria lege prae-

¹ Cfr. 2 Cor. 12, 9.

² Cfr. PRUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 10.

³ Cfr. Io. 10, 36.

⁴ Cfr. Lc. 24, 26.

⁵ Cfr. Eph. 4, 13.

⁶ Cfr. 2 Cor. 3, 8-9.

optat Deus sua mirabilia ostendere, qui, dociliores impulsui et ductui Spiritus Sancti facti, ob suam intimam cum Christo unionem et vitae sanctimoniam, cum Apostolo dicere valeant: *Vivo autem, iam non ego, vivit vero in me Christus* (Gal. 2, 20).

Quapropter haec Sacrosancta Synodus, ad suos fines pastorales renovationis internae Ecclesiae, diffusionis Evangelii in universo mundo, necnon colloqui cum mundo hodierno attingendos, vehementer hortatur omnes sacerdotes ut, aptis adhibitis mediis ab Ecclesia commendatis,¹ ad illam semper maiorem sanctitatem nitantur, qua evadant in dies aptiora instrumenta in servitium totius Populi Dei.

2708 13. Sanctitatem propria ratione consequentur Presbyteri munera sua sincere et indefesse in Spiritu Christi exercentes.

Verbi Dei ministri cum sint, cotidie legunt et audiunt Dei verbum quod alios docere debent; quod si simul in seipsos recipere satagant, perfectiores in dies fient Domini discipuli, iuxta verba Pauli Apostoli ad Timotheum: *Haec meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi et doctrinae: insta in illis. Hoc enim faciens et teipsum salvum facies et eos, qui te audiunt* (1 Tim. 4, 15-16). Quaerentes enim quomodo aptius contemplata aliis tradere possint,² profundius sapient investigabiles divitias Christi (Eph. 3, 8) et multiformem sapientiam Dei.³ Prae oculis habentes Dominum esse qui corda aperit⁴ et sublimitatem non ex ipsis sed e Dei virtute provenire,⁵ in ipso actu verbi tradendi intimius cum Christo Magistro coniungentur Eiusque Spiritu ducentur. Ita communicantes cum Christo, Dei participant caritatem, cuius mysterium, a saeculis abseonditum,⁶ in Christo revelatum est.

2709 Ut Sacrorum ministri, praesertim in Sacrificio Missae, Presbyteri personam specialiter gerunt Christi, qui seipsum ad sanctificandos homines victimam dedit; ideoque invitatur ut quod tractant imitentur, quatenus mortis Dominicae mysterium celebrantes, membra sua a vitiis et concupiscentiis mortificare procurent.⁷ In mysterio Sacrificii Eucharistici, in quo munus suum praecipuum sacerdotes adimplent, opus nostrae redemptionis continuo exercetur,⁸ et ideo enixe commendatur eius celebratio cotidiana, quae quidem etiam si praesentia fidelium ha-

¹ Cfr. inter alia:

S. PIUS X, Exhortatio ad clerum, *Haerent animo*, 4 aug. 1908: *S. Pii X Acta* 4, 237 ss. [Cfr. nn. 1263 s.].

PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 5 ss. [Cfr. nn. 1955 s.].

PIUS XII, Adhort. Ap. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 657 ss. [Cfr. nn. 2198 s.].

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 545 ss. [Cfr. nn. 2369 s.].

² Cfr. S. THOMAS, *Summa Theol.*, II-II, q. 188, a. 7.

³ Cfr. Eph. 3, 9-10.

⁴ Cfr. Act. 16, 14.

⁵ Cfr. 2 Cor. 4, 7.

⁶ Cfr. Eph. 3, 9.

⁷ Cfr. *Pontificale romanum*, De Ordinatione Presbyterorum.

⁸ Cfr. *Missale romanum*, oratio super oblata dominicae IX post Pentecosten.

beri non possit, actus est Christi et Ecclesiae.¹ Ita, dum Presbyteri cum actu Christi Sacerdotis se coniungunt, cotidie se totos Deo offerunt, et, dum Corpore Christi nutriuntur, ex corde participant Eius caritatem qui se in cibum dat fidelibus. Similiter in Sacramentis administrandis qui se in cibum dat fidelibus. Similiter in Sacramentis administrandis cum intentione et caritate Christi uniuntur; quod speciali ratione efficiunt, cum Sacramenti Poenitentiae fungendo muneri omnino semperque paratos se ostendant quotiescumque id a fidelibus rationabiliter petitur. In Officio Divino recitando, vocem praebent Ecclesiae, quae in oratione, nomine totius generis humani, perseverat, una cum Christo, qui est *semper vivens ad interpellandum pro nobis* (Hebr. 7, 25).

Populum Dei regentes et pascentes, caritate Boni Pastoris incitantur ut animam suam dent pro ovibus suis,² parati quoque ad supremum sacrificium, exemplum sequentes sacerdotum qui etiam hodiernis temporibus vitam suam ponere non renuerunt; educatores in fide cum sint, et ipsi habentes *fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi* (Hebr. 10, 19) ad Deum accedunt *cum vero corde in plenitudine fidei* (Hebr. 10, 22); spem erigunt firmam pro fidelibus suis,³ ut possint consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua et ipsos Deus exhortatur;⁴ communitatis rectores ascetism pastoris animarum propriam colunt, propriis commodis renuntiantes, non quod sibi utile est quaerentes sed quod multis, ut salvi fiant,⁵ semper ulterius progredientes ad opus pastorale perfectius complendum et, ubi opus sit, ad novas vias pastorales ingrediendas parati, sub ductu Spiritus amoris, qui ubi vult spirat.⁶

2710 14. Hodierno in mundo, cum tot sint officia quae obire debent homines cumque tanta sit diversitas problematum quibus anguntur, quaeque saepius ipsis celeriter solvenda sunt, in discrimine haud raro versantur qui sese in diversa dispergant. Presbyteri autem, permultis obligationibus sui muneris implicati et distracti, non sine anxietate quaerere possunt quomodo cum exterioris actionis ratione interiorem vitam suam ad unitatem componere valeant. Quam vitae unitatem, nec mere externa operum ministerii ordinatio, nec sola pietatis exercitiorum praxis, quantumvis ad eam fovendam conferat, efficere potest. Eam vero exstruere valent Presbyteri exemplum in ministerio adimplendo sequentes Christi

¹ Quaelibet enim Missa, etsi a sacerdote privatim celebratur, privata tamen non est, sed actus Christi et Ecclesiae; quae quidem Ecclesia in sacrificio, quod offert, seipsam tamquam universale sacrificium discit offerre et unicam et infinitam redemptricem sacrificii Crucis virtutem universo mundo ad salutem applicat. Unaquaeque enim Missa quae celebratur, non pro aliquorum tantum sed pro totius etiam mundi salute offertur (...) Pa-terne igitur et enixe commendamus sacerdotibus, qui potissimum gaudium Nostrum et corona Nostra sunt in Domino, ut... quotidie digne et devote Missam celebrent: PAULUS VI, Litt. Encycl. *Mysterium Fidei*, 3 sept. 1965: AAS 57, 761-762. Cfr. CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, nn. 26 et 27: AAS 56, 107.

² Cfr. Io. 10, 11.

³ Cfr. 2 Cor. 1, 7.

⁴ Cfr. 2 Cor. 1, 4.

⁵ Cfr. 1 Cor. 10, 33.

⁶ Cfr. Io. 3, 8.

Domini, cuius cibus erat voluntatem facere Illius qui Eum misit ut opus suum perficeret.¹

Re quidem vera Christus, ut eandem voluntatem Patris in mundo per Ecclesiam indesinenter faciat, per ministros suos operatur, et ideo semper principium et fons remanet eorum vitae unitatis. Presbyteri ergo suae vitae unitatem consequuntur sese Christo coniungentes in agnitione voluntatis Patris et in dono sui ipsius pro grege sibi commisso.² Sic Boni Pastoris partes agendo, in ipso caritatis pastoralis exercitio invenient vinculum perfectionis sacerdotalis ad unitatem eorum vitam et actionem redigens. Haec quidem pastoralis caritas³ maxime profluit a Sacrificio Eucharistico, quod ideo centrum et radix totius vitae Presbyteri exstat, ita ut quod in sacrificali ara agitur, sacerdotalis animus in se referre studeat. Hoc autem obtineri nequit, nisi ipsi sacerdotes in mysterium Christi oratione semper intimius penetrent.

Ut unitatem vitae suae etiam concrete verificare valeant, omnia incepta sua considerent probantes quae sit voluntas Dei,⁴ quae nempe sit inceptorum cum normis evangelicae missionis Ecclesiae conformitas. Fidelitas enim erga Christum a fidelitate erga Ecclesiam suam seiungi nequit. Pastoralis ergo caritas postulat ut Presbyteri, ne in vacuum currant,⁵ in vinculo communionis cum Episcopis et cum aliis in sacerdotio fratribus semper laborent. Hac ratione agentes, Presbyteri propriae vitae unitatem invenient in ipsa missionis Ecclesiae unitate, sicque cum Domino suo, et per Eum cum Patre, in Spiritu Sancto, unientur, ut possint consolatione repleti et superabundare gaudio.⁶

II. PECULIARES EXIGENTIAE SPIRITUALES IN VITA PRESBYTERI

- 2711 15. Inter virtutes quae ministerio Presbyterorum maxime requiruntur, nominanda est illa dispositio animi qua semper parati sunt non suam voluntatem quaerere, sed voluntatem Eius qui misit eos.⁷ Divinum enim opus ad quod implendum a Spiritu Sancto assumpti sunt,⁸ omnes humanas vires humanamque sapientiam transcendit; nam *infirmi mundi elegit Deus, ut confundat fortia* (1 Cor. 1, 27). Propriae igitur infirmitatis conscius, verus Christi minister in humilitate laborat, probans quid sit beneplacitum Deo,⁹ atque, veluti alligatus Spiritu,¹⁰ ab Illius voluntate

¹ Cfr. Io. 4, 34.

² Cfr. 1 Io. 3, 16.

³ « Sit amoris officium pascere dominicum gregem »: S. AUGUSTINUS, *Tract. in Io.*, 123, 6: ML 35, 1967.

⁴ Cfr. Rom. 12, 2.

⁵ Cfr. Gal. 2, 2.

⁶ Cfr. 2 Cor. 7, 4.

⁷ Cfr. Io. 4, 34; 5, 30; 6, 38.

⁸ Cfr. Act. 13, 2.

⁹ Cfr. Eph. 5, 10.

¹⁰ Cfr. Act. 20, 22.

in omnibus ducitur, qui omnes homines vult salvos fieri; quam voluntatem in cotidianis rerum adiunctis detegere et exsequi potest, humiliter inserviando omnibus qui ei, in munere sibi commisso et in multiplicibus vitae suae eventibus, a Deo concrediti sunt.

- 2712 Ministerium autem sacerdotale, cum sit ministerium ipsius Ecclesiae, nonnisi in communione hierarchica totius corporis adimpleri potest. Caritas ergo pastoralis Presbyteros urget ut, in hac communione agentes, voluntatem propriam per oboedientiam servitio Dei ac fratrum dedent, in spiritu fidei accipientes et exsequentes quae a Summo Pontifice et a proprio Episcopo necnon ab aliis superioribus praecipuntur vel commendantur; libentissime impendentes et superimpendentes seipsos¹ in quocumque munere etiam humiliori et pauperiori quod ipsis conceditur. Hac enim ratione necessariam unitatem servant et firmant cum fratribus suis in ministerio, maxime autem cum eis quos Dominus rectores visibiles Ecclesiae suae constituit, et ad aedificationem operantur Corporis Christi, quod *per omnem iuncturam subministrationis* crescit.² Haec oboedientia, quae ad maturiorem libertatem filiorum Dei adducit, natura sua exigit ut, dum, in suo munere adimplendo, caritate moti, vias novas ad maius Ecclesiae bonum prudenter exquirunt, Presbyteri incepta sua fidenter proponant, et necessitudines gregis sibi commissi instantur exponant, parati semper ad illorum se subiiciendos iudicio, qui princeps in Ecclesia Dei regenda munus exercent.

Hac humilitate et oboedientia responsabili et voluntaria Presbyteri sese Christo conformant, sentientes in se quod et in Christo Iesu, qui *semetipsum exinanivit formam servi accipiens... factus oboediens usque ad mortem* (Phil. 2, 7-8), et hac oboedientia inoboedientiam Adami devicit redemitque, testante Apostolo: *Per inoboedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi: ita et per unius oboedientiam, iusti constituentur multi* (Rom. 5, 19).

- 2713 16. Perfecta et perpetua propter Regnum coelorum continentia a Christo Domino commendata,³ per decursum temporum et etiam nostris diebus a non paucis christifidelibus libenter accepta et laudabiliter observata, ab Ecclesia speciali modo pro vita sacerdotali semper permagni habita est. Est enim signum simul et stimulus caritatis pastoralis atque peculiaris fons spiritualis foecunditatis in mundo.⁴ Non exigitur quidem a sacerdotio suapte natura, uti apparet ex praxi Ecclesiae primaevae⁵ et ex traditione Ecclesiarum Orientalium, ubi praeter illos qui cum omnibus Episcopis ex dono gratiae coelibatum eligunt servandum, sunt etiam optime meriti Presbyteri coniugati: dum vero ecclesiasticum coelibatum commendat, Sacrosancta haec Synodus nullo modo absimilem illam disciplinam immutare intendit, quae in Orientalibus

¹ Cfr. 2 Cor. 12, 15.

² Cfr. Eph. 4, 11-16.

³ Cfr. Mt. 19, 12.

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 42: AAS 57, 47-49.

⁵ Cfr. 1 Tim. 3, 2-5; Tit. 1, 6.

Ecclesiis legitime viget, omnesque illos peramanter hortatur, qui in matrimonio presbyteratum receperunt, ut, in sancta vocatione perseverantes, plene et generose vitam suam gregi sibi commisso impendere pergant.¹

Coelibatus vero multimodam convenientiam cum sacerdotio habet. Missio enim sacerdotis integra dedicatur servitio novae humanitatis, quam Christus, victor mortis, per Spiritum suum in mundo suscitavit, quaeque originem suam non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo (Io. 1, 13) habet. Per virginitatem autem vel coelibatum propter Regnum coelorum servatum,² Presbyteri nova et eximia ratione Christo consecrantur, Ei facilius indiviso corde adhaerent,³ liberius in Ipso et per Ipsum servitio Dei et hominum sese dedicant, Eius Regno ac operi regenerationis supernae expeditius ministrant, et sic aptiores fiunt qui paternitatem in Christo latius accipiant. Hoc ergo modo, coram hominibus profitentur se velle indivise muneri sibi commisso dedicari, fideles scilicet despondendi uni viro, illosque exhibendi virginem castam Christo,⁴ et sic arcanum illud evocant conubium a Deo conditum et in futuro plene manifestandum quo Ecclesia unicum Sponsum Christum habet.⁵ Signum insuper vivum efficiuntur illius mundi futuri, per fidem et caritatem iam praesentis, in quo filii resurrectionis neque nubent neque ducent uxores.⁶

2714 His rationibus in mysterio Christi Eiusque missione fundatis, coelibatus, qui prius sacerdotibus commendabatur, postea in Ecclesia Latina omnibus ad Ordinem sacrum promovendis lege impositus est. Quam legislationem, ad eos qui ad Presbyteratum destinantur quod attinet, Sacrosancta haec Synodus iterum comprobatur et confirmatur, confidens in Spiritu donum coelibatus, sacerdotio Novi Testamenti tam congruum, liberaliter a Patre dari, dummodo qui sacerdotium Christi per Sacramentum Ordinis participant, immo et universa Ecclesia, humiliter et enixe illud expetant. Exhortatur etiam haec Sacra Synodus omnes Presbyteros, qui sacrum coelibatum gratia Dei confisi libera voluntate secundum exemplum Christi acceperunt ut, illi magno animo et toto corde inhaerentes, atque in hoc statu fideliter perseverantes, agnoscant praeclarum illud donum, quod a Patre sibi datum est quodque a Domino tam aperte extollitur,⁷ necnon prae oculis habeant magna mysteria, quae in eo significantur atque adimplentur. Quo magis autem perfecta continentia in mundo huius temporis a non paucis hominibus impossi-

¹ Cfr. Pius XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 28.

² Cfr. Mt. 19, 12.

³ Cfr. 1 Cor. 7, 32-34.

⁴ Cfr. 2 Cor. 11, 2.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, nn. 42 et 44: AAS 57, 47-49 et 50-51; Decr. de accommodata renovatione vitae religiosae, *Perfectae caritatis*, n. 12: AAS 58, 707.

⁶ Cfr. Lc. 20, 35-36; Pius XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 24-28; Pius XII, Litt. Encycl. *Sacra Virginitas*, 25 mart. 1954: AAS 46, 169-172.

⁷ Cfr. Mt. 19, 11.

bilis reputatur, eo humiliter et perseverantius Presbyteri gratiam fidelitatis, numquam petentibus denegatam, una cum Ecclesia expostulant, cuncta subsidia supernaturalia et naturalia insimul adhibentes, quae omnibus praesto sunt. Normas praesertim asceticas quae ab experientia Ecclesiae probantur et quae in mundo hodierno haud minus necessariae sunt, sequi ne omittant. Rogat itaque haec Sacrosancta Synodus non solum sacerdotes, sed et omnes fideles, ut eis hoc pretiosum donum coelibatus sacerdotalis cordi sit, petantque omnes a Deo, ut Ipse illud donum Ecclesiae suae semper abundanter largiatur.

2715 17. Amicabili et fraterna conversatione inter se et cum ceteris hominibus, discere valent Presbyteri valores humanos colere et bona creata tamquam Dei dona aestimare. Versantes in mundo sciunt tamen semper se secundum verbum Domini Magistri nostri non esse de mundo.¹ Utentes ergo mundo tamquam non utentes,² perveniunt ad illam libertatem, qua liberati ab omni cura inordinata dociles fiunt ad vocem divinam in vita cotidiana audiendam. Ex hac libertate et docilitate excrevit discretio spiritualis qua recta habitudo ad mundum bonaque terrestria invenitur. Quae habitudo ideo pro Presbyteris magni est momenti, quia missio Ecclesiae in medio mundo adimpletur et quia bona creata profectui personali hominis prorsus sunt necessaria. Grati ergo sint pro omnibus, quae eis Pater coelestis ad vitam recte peragendam largitur. Discernant tamen oportet in lumine fidei omnia, quae eis occurrant, ut ad rectum usum bonorum Dei voluntati respondentem ducentur et quae missioni suae sunt noxia respuant.

Sacerdotes enim, quippe quorum Dominus sit *pars et hereditas* (Num. 18, 20), bonis temporalibus uti debent tantummodo eos in fines, ad quos iuxta Christi Domini doctrinam Ecclesiaeque ordinationem eadem destinari licet.

2716 Bona ecclesiastica proprie dicta, secundum rei naturam, ad normam legum ecclesiasticarum, sacerdotes, adiuvantibus quatenus fieri possit peritis laicis, moderentur atque eadem destinant semper eos in fines ad quos proseguendos Ecclesiae licet bona temporalia possidere, videlicet ad cultum divinum ordinandum, ad honestam cleri sustentationem procurandam, necnon ad opera sacri apostolatus vel caritatis, praesertim erga egenos, exercenda.³ Bona autem quae occasione exercitii alicuius ecclesiastici officii sibi comparant, salvo iure particulari,⁴ Presbyteri, non secus ac Episcopi, adhibeant imprimis ad suam honestam sustentationem et ad officiorum proprii status adimplentionem; quae vero supersint, in bonum Ecclesiae vel in opera caritatis destinare velint. Itaque officium ecclesiasticum ne quaestui habeant neve redditus ab eo provenientes in propriae rei familiaris amplificationem impen-

¹ Cfr. Io. 17, 14-16.

² Cfr. 1 Cor. 7, 31.

³ CONC. ANTIOCH., can. 25; Mansi 2, 1327-1328; *Decretum Gratiani*, c. 23, C. 12, q. 1 ed. Friedberg, I, 684-685.

⁴ Hoc intellegitur praesertim de iuribus et consuetudinibus in Ecclesiis Orientalibus vigentibus.

dant.¹ Quare sacerdotes, nequaquam divitiis cor apponentes,² omnem cupiditatem semper vitent et ab omni specie mercaturae sedulo abstineant.

2717 Immo ad paupertatem voluntariam amplexandam invitantur, qua Christo manifestius conformentur, et ad sacrum ministerium promptiores fiant. Christus enim propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut Illius inopia divites essemus.³ Apostoli autem exemplo suo testificati sunt gratuitum Dei donum gratis dandum esse,⁴ scientes et abundare et penuriam pati.⁵ Sed et aliqualis rerum communis usus, ad instar bonorum communionis quae in historia primaevae Ecclesiae extollitur,⁶ caritati pastoralis optime viam sternit; et per eam vivendi formam Presbyteri laudabiliter ad praxim reducere possunt spiritum paupertatis qui a Christo commendatur.

Spiritu ergo Domini ducti, qui Salvatorem unxit et evangelizare pauperibus misit,⁷ Presbyteri, necnon et Episcopi, omnia illa vitent quae pauperes quolibet modo avertere possent, prae ceteris Christi discipulis omnem speciem vanitatis in suis rebus seponentes. Habitationem suam ita disponant, ut haec nemini impervia appareat et ut nemo umquam, etiam humilior, eam frequentare vereatur.

III. SUBSIDIA PRO PRESBYTERORUM VITA

2718 18. Unionem cum Christo ut in omnibus vitae adiunctis fovere valeant, Presbyteri, praeterquam exercitio conscio ministerii sui, gaudent mediis communibus et particularibus, novis et veteribus, quae Spiritus Sanctus in Populo Dei suscitare numquam destitit et quae Ecclesia ad suorum membrorum sanctificationem commendat, immo aliquando et iubet.⁸ Prae omnibus spiritualibus subsidiis illi eminent actus, quibus christifideles ex duplici mensa Sacrae Scripturae et Eucharistiae Verbo Dei nutriuntur;⁹ quanti momenti sit eorum assidua frequentatio pro sanctificatione Presbyterorum propria neminem latet.

2719 Christo Salvatori et Pastori intime uniuntur sacramentalis gratiae ministri per fructuosam Sacramentorum receptionem, speciatim in frequenti Poenitentiae sacramentali actu, quippe qui, cotidiana conscientiae discussione praeparatus, necessariam cordis conversionem ad Patris misericordiarum amorem tantopere foveat. Sub lumine fidei lectione

¹ CONC. PARIS., a. 829, cap. 15: MGH, Legum sectio III, *Concilia*, t. 2, p. 622, CONC. TRID., Sess. XXV, Decr. de reform., cap. 1: *Conc. Oec. Decreta*, ed. Herder, Romae 1962, 760-761.

² Cfr. Ps. 62, 11 Vg 61.

³ Cfr. 2 Cor. 8, 9.

⁴ Cfr. Act. 8, 18-25.

⁵ Cfr. Phil. 4, 12.

⁶ Cfr. Act. 2, 42-47.

⁷ Cfr. Lc. 4, 18.

⁸ Cfr. CIO, can. 125 ss.

⁹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de accommodata renovatione vitae religiosae, *Perfectione caritatis*, n. 6: AAS 58, 705; Const. dogm. de divina Revelatione, *Dei verbum*, n. 21: AAS 58, 827.

divina enutritae, possunt Dei voluntatis signa et Eius gratiae impulsus in variis vitae eventibus sedulo inquirere, et ita missioni suae in Spiritu Sancto assumptae dociliores in dies fieri. Talis docilitatis mirum exemplum in Beata Maria Virgine semper inveniunt, quae, a Spiritu Sancto ducta, seipsam mysterio hominum Redemptionis totam devovit;¹ quam Summi et Aeterni Sacerdotis Matrem et Apostolorum Reginam, atque ministerii sui praesidium, Presbyteri filiali devotione et cultu venerentur ac diligant.

2720 Ad suum ministerium cum fidelitate adimplendum, colloquium cotidianum cum Christo Domino in visitatione et personali cultu Sanctissimae Eucharistiae sibi cordi sit; recessui spirituali libenter vacent atque directionem spirituales magni habeant. Multimodis, speciatim per probatam orationem mentalem et varias precum formas, quas libere eligunt, Presbyteri quaerunt et a Deo enixe rogant illum verae adorationis spiritum, quo ipsi, simul cum plebe sibi commissa, intime se cum Christo Novi Testamenti Mediatore uniant, et ita tamquam filii adoptionis clamare possint: *Abba, Pater* (Rom. 8, 15).

2721 19. Presbyteri ab Episcopo in sacro ritu Ordinationis admonentur ut sint *maturi in scientia* et sit doctrina eorum *spiritualis medicina populo Dei*.² Scientia autem ministri sacri sacra esse debet, quia e sacro fonte desumpta et ad sacrum finem directa. Praeprimis itaque hauritur ex lectione et meditatione Sacrae Scripturae,³ sed et studio Sanctorum Patrum et Doctorum aliorumque Traditionis monumentorum fructuose nutritur. Praeterea, ad aptas responsiones reddendas quaestionibus ab hominibus huius aetatis agitis, Presbyteri bene noscant oportet Magisterii ac praecipue Conciliorum ac Romanorum Pontificum documenta, atque consulant optimos et probatos scientiae theologiae scriptores.

Cum vero nostris temporibus cultura humana et etiam scientiae sacrae novo gressu progrediantur, incitantur Presbyteri ut scientiam suam de divinis et humanis apte et sine intermissione perficiant, atque ita ad colloquium cum coetaneis opportunius ineundum se praeparent.

2722 Quo facilius Presbyteri in studia incumbant et methodos evangelizationis et apostolatus efficacius addiscant, omni cura ipsis opportuna subsidia comparentur, cuiusmodi sunt institutio, iuxta cuiusque territorii condiciones, cursuum vel congressuum, erectio centrorum pastoralibus studiis destinatorum, constitutio bibliothecarum et apta per personas idoneas studiorum moderatio. Considerent insuper Episcopi singuli aut inter se uniti modum opportuniorem efficiendi ut omnes sui Presbyteri, statis temporibus, maxime autem paucos post annos ab eorum ordinatione,⁴ frequentare possint cursum, quo ipsis praebeatur

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, n. 65: AAS 57, 64-65.

² *Pontificale romanum*, De Ordinatione Presbyterorum.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de divina Revelatione, *Dei verbum*, n. 25: AAS 58, 829. [Cfr. n. 2656].

⁴ Hic cursus idem non est ac cursus ille pastoralis, statim post ordinationem perficiendus, de quo in Decreto de institutione sacerdotali, *Optatum totius*, n. 22: AAS 58, 727. [Cfr. n. 2643].

occasio cum ad pleniorum methodorum pastoralium et scientiae theologiae cognitionem acquirendam, tum ad vitam spiritualem roborandam et ad mutuo experientias apostolicas cum fratribus communicandas.¹ His aliisque aptis subsidiis peculiari cura iuventur etiam neoparochi et illi qui novo pastoralis operi addicuntur, vel qui in aliam dioecesim vel nationem mittuntur.

- 2723 Tandem solliciti erunt Episcopi ut aliqui ad profundiorum rerum divinarum scientiam se dedicerent, ut numquam desint magistri ad clericos instituendos idonei, ut reliqui sacerdotes et fideles iuventur ad necessariam sibi doctrinam comparandam, utque sanus in sacris disciplinis foveatur progressus, qui Ecclesiae prorsus est necessarius.

- 2724 20. Servitio Dei dediti in implendo officio sibi commisso, digni sunt Presbyteri qui aequam recipiant remunerationem, quia *dignus est operarius mercede sua* (Lc. 10, 7),² atque *Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere* (1 Cor. 9, 14). Quapropter, quatenus aequae Presbyterorum remunerationi non aliunde provisum fuerit, ipsi fideles, quippe in quorum bonum Presbyteri operam impendant, vera obligatione tenentur curandi ut eisdem necessaria ad vitam honeste et digne ducendam subsidia procurari valeant. Episcopi autem de hac eorum obligatione fideles monere tenentur et curare debent, sive singuli pro sua quisque dioecesi, sive aptius plures simul pro communi territorio, ut normae instituatur, quibus debite consulatur honestae sustentationi eorum qui in Populi Dei servitium aliquo munere funguntur vel functi sunt. Remuneratio autem ab unoquoque percipienda, ratione quidem habita tum ipsius muneris naturae tum locorum temporumque conditionum, fundamentaliter eadem sit pro omnibus in iisdem adiunctis versantibus, eorum conditioni sit congrua et eis praeterea tribuat facultatem non solum debite providendi remunerationi eorum qui servitio Presbyterorum se dedicant, sed etiam indigentibus per se ipsos aliqua ratione subveniendi, quod ministerium erga pauperes, iam a primis suis exordiis, magno semper in honore Ecclesia habuit. Haec remuneratio insuper talis sit, quae Presbyteris permittat quotannis debitum et sufficiens habere feriarum tempus, quod quidem, ut Presbyteri habere valeant, Episcopi curare debent.

- 2725 Officio vero, quod sacri ministri adimplent, praecipuum momentum tribuere oportet. Quare systema sic dictum beneficiale relinquatur aut saltem ita reformetur ut pars beneficalis, seu ius ad redditus ex dote officio adnexos, habeatur tamquam secundaria, et princeps in iure tribuatur locus ipsi officio ecclesiastico, quod quidem deinceps intellegi debet quodlibet munus stabiliter collatum in finem spirituales exercendum.

- 2726 21. Prae oculis semper habeatur exemplum credentium in primaeva Ecclesia hierosolymitana, in qua *erant illis omnia communia* (Act. 4, 32),

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia, *Christus Dominus*, n. 17: AAS 58, 681-682.

² Cfr. Mt. 10, 10; 1 Cor. 9, 7; 1 Tim. 5, 18.

dividebatur autem singulis prout cuique opus erat (Act. 4, 35). Summo-pere itaque congruit ut, in regionibus saltem in quibus cleri sustentatio penitus aut magna ex parte a fidelium oblationibus pendet, bona in hunc finem oblata colligat institutio quaedam dioecesis, quam administrat Episcopus, adiuvantibus sacerdotibus delegatis et, ubi utilitas id suadeat, etiam laicis in re oeconomica peritis. In votis quoque est ut praeterea, quantum fieri possit, in singulis dioecesibus vel regionibus constituatur massa bonorum communis, qua valeant Episcopi aliis obligationibus erga personas Ecclesiae deservientes satisfacere variisque dioecesis necessitatibus occurrere, quaque etiam valeant dioeceses divitiores adjuvare pauperiores, ut illarum abundantia harum inopiam suppleat.¹ Quae etiam massa communis imprimis constituatur oportet ex bonis a fidelium oblationibus, sed ex aliis quoque fontibus, iure determinandis, provenientibus.

- 2727 In nationibus praeterea ubi praevidentia socialis in favorem cleri nondum apte ordinata est, curent Conferentiae Episcopales ut, attentis semper legibus ecclesiasticis et civilibus, habeantur sive instituta dioecesis, etiam inter se foederata, sive instituta pro variis dioecesibus simul constituta, sive associatio pro toto territorio condita, quibus, sub vigilantia Hierarchiae, satis provideatur tum congruenti praecaventiae et adistentiae sanitariae, quam vocant, tum debitae sustentationi Presbyterorum qui infirmitate, invaliditate aut senectute laborant. Sacerdotes vero instituto erecto opem ferant, moti spiritu solidaritatis erga fratres suos, communicantes tribulationibus eorum,² simul considerantes se ita, sine anxietate de sorte futura, alacriore sensu evangelico paupertatem colere atque animarum saluti penitus se tradere posse. Sategant autem ii, ad quos spectat, ut eadem diversarum nationum instituta inter se colligantur, ut firmiter robur consequantur latiusque propagentur.

CONCLUSIO ET EXHORTATIO

- 2728 22. Sacrosancta haec Synodus gaudia vitae sacerdotalis prae oculis habens, etiam difficultates non praeterire potest, quas in hodiernae vitae adiunctis patiuntur Presbyteri. Scit etiam quantum condiciones oeconomicae et sociales, immo et hominum mores, transformantur, quantumque ordo valorum in aestimatione hominum immutatur; Ecclesiae ministri inde, immo et nonnumquam christifideles, in hoc mundo quasi alienos ab ipso se sentiunt, anxie quaerentes quibusnam idoneis mediis et verbis cum eodem communicare valeant. Nova enim quae fidei obstant impedimenta, apparens peracti laboris sterilitas necnon acerba quam experiuntur solitudo, eos in periculum adducere possunt ne animo depressantur.

¹ Cfr. 2 Cor. 8, 14.

² Cfr. Phil. 4, 14.

Mundum autem, qualis hodie dilectioni et ministerio Pastorum Ecclesiae concreditur, sic Deus dilexit, ut Filium suum Unigenitum pro ipso daret.¹ Revera, mundus hic, multis quidem peccatis detentus sed non parvis etiam facultatibus praeditus, Ecclesiae lapides vivos² praebet, qui coaedificantur in habitaculum Dei in Spiritu.³ Idem Spiritus Sanctus, dum Ecclesiam impellit ut ad mundum huius temporis adeundum novas vias aperiatur, congruas quoque ministerii sacerdotalis accommodationes suggerit ac fovet.

Meminerint Presbyteri se in opere exercendo numquam solos esse, sed inniti omnipotenti Dei virtute: atque in Christum credentes, qui eos ad Sacerdotium suum participandum vocavit, cum omni fiducia suo ministerio sese devoveant, scientes potentem esse Deum ut augeat in eis caritatem.⁴ Meminerint etiam fratres in sacerdotio, immo et fideles totius mundi sibi socios habere. Cooperantur enim omnes Presbyteri in exsequendo Dei salutari proposito, mysterio scilicet Christi seu sacramento abscondito a saeculis in Deo,⁵ quod nonnisi paulatim ad effectum deducitur, diversis conspirantibus ministeriis in aedificationem Corporis Christi, donec Eiusdem compleatur aetatis mensura. Quae omnia, cum abscondita sint cum Christo in Deo,⁶ fide maxime percipi possunt. Fide enim necesse est ambulare duces Populi Dei, exemplum sequentes fidelis Abrahae, qui fide oboedivit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem: et exiit, nesciens quo iret (Hebr. 11, 8). Revera mysteriorum Dei dispensator assimilari valet homini in agro seminanti, de quo Dominus dixit: « Et dormiat, et exurgat nocte et die, et semen germinet, et increseat dum nescit ille » (Mc. 4, 27). Ceterum Dominus Iesus, qui dixit: *Confidite, ego vici mundum* (Io. 16, 33), his verbis Ecclesiae suae non promisit perfectam in hoc saeculo victoriam. Gaudet vero Sacrosancta Synodus quod terra Evangelii semine inseminata nunc multis in locis fructificat sub ductu Spiritus Domini, qui replet orbem terrarum, quique in multorum cordibus sacerdotum atque fidelium spiritum vere missionalem excitavit. De quibus omnibus Sacrosancta Synodus universis orbis Presbyteris peramanter grates agit: *Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intelligimus, secundum virtutem, quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, et in Christo Iesu* (Eph. 3, 20-21).

AAS 58, 991-1024.

¹ Cfr. Io. 3, 16.

² Cfr. 1 Pt. 2, 5.

³ Cfr. Eph. 2, 22.

⁴ Cfr. Pontificale romanum, De Ordinatione Presbyterorum.

⁵ Cfr. Eph. 3, 9.

⁶ Cfr. Col. 3, 3.

De necessitate accommodatae praedicationis
necnon scientiae theologiae ad hodiernum mundum
efficacius evangelizandum

(Ex Constit. past. de Ecclesia in mundo huius temporis *Gaudium et spes*, 7 dec. 1965).

2729 43... Episcopi vero, quibus munus moderandi Ecclesiam Dei commissum est, cum presbyteris suis nuntium Christi ita praedicent, ut omnes fidelium terrestres activitates Evangelii luce perfundantur. Insuper pastores omnes memores sint se sua cotidiana conversatione et sollicitudine¹ mundo faciem Ecclesiae exhibere, ex qua homines vim et veritatem nuntii christiani iudicant. Vita et verbo, una cum religiosis atque suis fidelibus, demonstrent Ecclesiam sola sua praesentia, cum omnibus quae continet donis, inexhaustum fontem esse illarum virtutum, quibus mundus hodiernus maxime indiget. Studiis assiduis se ita aptos reddant, ut in dialogo cum mundo et hominibus cuiuscumque opinionis instituendo partes suas agere possint. Imprimis vero in corde verba huius Concilii habeant: *Quia genus humanum hodie magis magisque in unitatem civilem, oeconomicam et socialem coalescit, eo magis oportet ut Sacerdotes, coniuncta cura et ope sub ductu Episcoporum et Summi Pontificis, omnem rationem dispersionis elidant, ut in unitatem familiae Dei totum genus humanum adducatur.*²

2730 62. (De humano civilique cultu cum christiana institutione rite componendo). Quamvis Ecclesia ad culturae progressum multum contulerit, experientia tamen constat compositionem culturae cum christiana institutione ex causis contingentibus non semper sine difficultatibus procedere.

Istae difficultates non necessario vitae fidei damnum afferunt, immo ad accuratorem et altiore intelligentiam fidei mentem excitare possunt. Etenim scientiarum, necnon historiae ac philosophiae recentiora studia et inventa novas suscitant quaestiones, quae sequelas pro vita quoque secumferunt et etiam a theologis novas investigationes postulant. Praeterea theologi, servatis propriis scientiae theologiae methodis et exigentiis, invitantur ut aptiorem modum doctrinam cum hominibus sui temporis communicandi semper inquirent, quia aliud est ipsum depositum Fidei seu veritates, aliud modus secundum quem enuntiantur, eodem tamen sensu eademque sententia.³ In cura pastoralis non tantum principia theologica, sed etiam inventa scientiarum profanarum, imprimis psychologiae et sociologiae, satis agnoscantur et adhibeantur, ita ut etiam fideles ad puriorem et maturiorem fidei vitam ducantur.

2731 Suo quoque modo litterae et artes pro vita Ecclesiae magni sunt momenti. Indolem enim propriam hominis, eius problemata eiusque

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, cap. III, n. 28: AAS 57, 34-35. [Cfr. n. 2589 l.]

² *Ibid.*, n. 28: AAS I. c., 35-36.

³ Cfr. IOANNES XXIII, Allocutio habita d. 11 oct. 1962, initio Concilii: AAS 54, 792.

experientiam in conatu ad seipsum mundumque cognoscendum et perficiendum ediscere contendunt; situationem eius in historia et in universo mundo detegere necnon miseriae et gaudia, necessitates et vires hominum illustrare atque sortem hominis meliorem adumbrare satagunt. Ita vitam humanam, multiplicibus formis secundum tempora et regiones expressam, elevare valent.

Exinde adlaborandum est ut artium illarum cultores se ab Ecclesia in sua navitate agnitos sentiant et, ordinata libertate fruente, faciliora commercia cum communitate christiana instituunt. Novae quoque formae artis, quae coaevis nostris aptantur iuxta variarum nationum et regionum indolem, ab Ecclesia agnoscantur. In sanctuario autem recipiantur, cum, modo dicendi accommodato et liturgiae exigentiis conformi, mentem ad Deum erigunt.¹

Sic notitia Dei melius manifestatur ac praedicatio evangelica in intellectu hominum magis perspicua fit et eorum condicionibus quasi insita apparet.

Fideles ergo coniunctissime cum aliis suae aetatis hominibus vivant, et perfecte eorum cogitandi atque sentiendi modos, qui per ingenii cultum exprimuntur, percipere studeant. Novarum scientiarum et doctrinarum necnon novissimorum inventorum notitias cum christianis moribus christianaeque doctrinae institutione coniungant, ut religionis cultus animique probitas apud ipsos pari gressu procedant cum scientiarum cognitione et cotidie progredientibus technicorum artibus, et ideo ipsi valeant res omnes integro christiano sensu probare atque interpretari.

2732 Qui theologicis disciplinis in Seminariis et Studiorum Universitatibus incumbunt, cum hominibus qui in aliis scientiis excellunt, collatis viribus atque consiliis, cooperari studeant. Theologica inquisitio insimul profundam veritatis revelatae cognitionem prosequatur et coniunctionem cum proprio tempore ne negligat, ut homines variis disciplinis ex cultos ad pleniorum fidei scientiam iuvare possit. Haec socia opera plurimum proderit institutioni sacrarum ministrorum qui Ecclesiae doctrinam de Deo, de homine et de mundo aptius coaevis nostris explanare poterunt, ita ut verbum illud etiam libentius ab eis suscipiatur.² Immo optandum ut plures laici congruam in disciplinis sacris institutionem adipiscantur, nec pauci inter eos haec studia, data opera, colant et altius producant. Ut vero munus suum exercere valeant, agnoscatur fidelibus, sive clericis sive laicis, iusta libertas inquirendi, cogitandi necnon mentem suam in humilitate et fortitudine aperiendi in iis in quibus peritia gaudent.³

AAS 58, 1963; 1082-1084.

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 123; AAS 56, 131; PAULUS VI, *Discorso agli artisti romani*, 7 mai 1964: AAS 56, 439-442.

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. de institutione sacerdotali, *Optatum totius*, et Decl. de educatione christiana, *Gravissimum educationis*. [Cfr. nn. 2621 s.].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen gentium*, cap. IV, n. 37: AAS 57, 42-43.

De arcta unione sacerdotis cum Deo et cum proprio Episcopo

(Ex. Alloc. *È bello*, occasione ordinationis sacerdotalis alumnorum Pont. Collegii Urbaniani in Urbe, 6 ian. 1966).

2733

2. Domina fra tutte le circostanze di questa scena la vostra ordinazione sacerdotale, testé avvenuta. Siete tutti diventati sacerdoti. Miei figli carissimi, miei fratelli (perché questo titolo ora vi è confermato dal sacramento ricevuto); siete capaci, in questo momento di commozione e di ebbrezza spirituale, di rendervi conto, con un solo sguardo spirituale, di ciò che è avvenuto? Forse ricordando la frase singolare di San Paolo: «Siate resi capaci di comprendere... quale sia la larghezza e la lunghezza e l'altezza e la profondità e intendere quest'amore di Cristo, che sorpassa ogni scienza...» (Ef 3, 18-19), forse, diciamo, misurando con l'occhio dell'anima queste misteriose dimensioni che ora vi circondano, potete afferrare in sintesi che cosa è accaduto, che cosa voi siete diventati, quali proporzioni e quali doveri assumete la vostra vita. Pare a Noi che quattro ordini di nuovi rapporti si concentrano su ciascuna delle vostre persone. Come uno che sia messo al governo, al timone d'una nave, immediatamente s'accorge che un nuovo mondo lo avvolge, nuove funzioni, nuovi doveri, nuova coscienza. Vedete dapprima: il rapporto con Dio, quanto è diventato pieno, diretto, qualificante; ognuno di voi è un eletto alla conversazione con Dio, alla conoscenza di Dio, all'amore e al servizio esclusivo di Dio: *Dominus pars*; voi sapete ciò molto bene; ora questo è vero, questo è reale. Ciascuno di voi è «nomo di Dio, *homo Dei*» (2 Tm 3, 17); è nel fascio misterioso dei suoi raggi penetranti, santificanti; a tal punto che poteri divini vi sono comunicati. L'ordinazione, voi sapete, è appunto il conferimento di potestà nuove, trascendenti, divine, che fanno del vostro ministero lo strumento vivo dell'azione soprannaturale di Dio. Vi è di che rimanere incantati. Ma ecco che un altro rapporto richiama la vostra attenzione: è il nuovo rapporto che voi assumete con la Chiesa, con il vostro Vescovo in modo speciale; da oggi in avanti voi non siete più disponibili per alcuna altra attività che non sia il suo servizio; siete diventati i collaboratori, i corresponsabili, gli esecutori del ministero e del magistero e del governo pastorale del Vescovo; vi rendete conto d'aver rinunciato a tutto, alla vostra stessa libertà, per essere agli ordini del Pastore, gli interpreti fedeli, premurosi, devoti della sua volontà? E questo rapporto si estende in un altro: voi siete destinati al Popolo di Dio, e per una duplice funzione, che basta da sola a rendere interminabile la meditazione sul sacerdozio: perché, rivestendo la persona di Cristo, eserciterete in qualche modo la sua missione di mediatore; sarete interpreti della parola di Dio, dispensatori dei misteri di Dio verso il popolo; e sarete interpreti della preghiera del popolo stesso, portatori delle sue offerte, assimilati alle sue sorti: di dolore, di peccato, di penitenza, di santità, presso Dio! Tramite cotesto esaltato e umiliato in una funzione estremamente sacra, che rapa scoprire un altro vostro rapporto, che riassume gli altri e li realizza in pienezza: il rapporto con Cristo; un rapporto che sembra identificare il vostro essere umano con Lui: *sacerdos alter Christus*. Ed è questo rapporto vitale, che penetra il nostro essere in modo tale da riempirlo di grazia, di poteri, di doveri, e da obbligarci a fare programma della Nostra vita un'intima, una progrediente, una corroborante imitazione di Cristo.

AAS 58, 138-139. Cfr. *Insegnamenti* 4, 10 s.

¹ Cfr. 1 Cor 4, 1; 2 Cor 6, 4.

Tamen Ecclesia nostra, prouti Latina et Romana est, publicam suam Latinam linguam obtinet, exercitatione sustentat, profuturis inceptis colit. In quibus memoratu dignum ob oculos habuistis Romae conditum Pontificium Institutum altioris Latinitatis,¹ in quo multum spei reponitur fore, ut, cum optimi cuiusque magistri disciplinae pateat, et nova ratione et via ad omnem humanitatem adolescentes informet, Latinitas ad honorem revocetur ex ingenio eorum, qui docent, ex praescripto eorum, qui praesunt.

Non una causa est, cur vobis valde gratulemur, quod linguae Latinae decus tueamini et eo contendatis, ut honorem per omnes gentes venerabilem diffundatis. Est enim lingua pernobilis et numerosa, copiosa et futilitatis fastidiosa, comis et vehemens, ad sculptandum verum et iustum peridonea, plena decoris, incessu patens regina, pulchrior parens pulchrarum filiarum, quae se ipsas nesciunt, ubi ea nescitur, et suis expressa formis operum exemplaria exhibet «linenda cedro et levi servanda cupressu».²

Licet haurire e Latino emporio sapientissime, ornatissime, splendidissime scripta sive ad profanos, sive ad sacros auctores — Ecclesiae latinae Patres et doctores — pertinentia. «Sed pleni omnes sunt libri, plenae sapientium voces, plena exemplorum vetustas: quae iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet».³

Nativa sua dignitate ac litterarum suarum monumentis lingua Latina ab honorabili viro perbelle nuncupata est «artium optima magistra» eaque ei visa est magnopere conferre «ad gravissimam illam causam liberalioris institutionis publicae».⁴

Cum omnis civilis animi cultus e linguae Latinae cultu nactus est et nanciscitur praesidium, quod cum paucis est comparandum, tum maxime illi honori et merito fuit, quod doctorum et eruditorum communis lingua multa per saecula exstitit. Theologi, philosophi, mathematici, medici, iurisperiti, philologi, inter se huius linguae commercio uti sunt. Quae cum perdisceretur et in amore haberetur, res litterarum publica «erat terra labiis unius» (Gn. 11, 1).

AAS 58, 359-361. Cfr. *Insegnamenti* 4, 171 s.

De quibusdam immutationibus in dispensationibus clericis concedendis

(Ex Motu Propr. *De Episcoporum muneribus*, 15 iun. 1966).

2736 IX. Salvis facultatibus Legatis Romani Pontificis et Ordinariis specialiter tributis, Nobis expresse reservamus dispensationes quae sequuntur:

1. Ab obligatione caelibatus seu a prohibitione matrimonii contrahendi, qua diaconi et presbyteri astringuntur, etiam si ad statum laicalem legitime redacti aut regressi sint.⁵

2. A prohibitione exercendi ordinem presbyteratus facta coniugatis, qui eundem ordinem sine dispensatione Apostolicae Sedis receperint.

3. A vetito, quod in clericos in sacro Ordine constitutos cadit:

a) exercendi medicinam vel chirurgiam;

b) assumendi officia publica, quae exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secum ferant;

¹ [Cfr. nn. 3304 ss.].

² HOR., *De arte poetica*, 332.

³ CIC., *Pro Archia*, VI, 14.

⁴ I. M. Borovskij.

⁵ Cfr. can. 213 § 1.

c) exquirendi vel assumendi munus senatoris vel legiferi deputati, in locis ubi pontificia prohibitio intercesserit;

d) exercendi per se vel per alios negotiationem aut mercaturam, sive in propriam sive in aliorum utilitatem.

4. A legibus generalibus, quae afficiunt religiosos qua tales, non autem quatenus iidem Ordinariis locorum ad normam iuris communis et praesertim Decreti Conciliaris *Christus Dominus* (nn. 33-35) subsunt, firma semper manente religiosa disciplina et salvo iure proprii Superioris.

A ceteris legibus generalibus, tantum si agatur de sodalibus Religionis clericalis exemptae.

5. Ab obligatione denuntiandi sacerdotem reum delicti sollicitationis in confessione, de qua in can. 904.

6. Ab ordinandorum defectu aetatis, qui annum excedat.¹

7. A ratione studiorum cursus philosophiae rationalis et theologiae, tum ad legitimum temporis spatium, tum ad primarias disciplinas quod attinet.²

8. Ab omnibus irregularitatibus ad forum iudiciale deductis.

9. Ab irregularitatibus et impedimentis ad ordines *suscipiendos*:

a) ab irregularitate ex defectu, si agatur de filiis adulterinis vel sacrilegis, de corpore vitiatis, de epilepticis et amentibus;

AAS 58, 470.

De necessitate consociatae operae ad sacerdotales vocationes fovendas

(Ex Alloc. *Salutiamo l'Assemblea*, ad Conferentiam Episc. Italicam, 23 iun. 1966).

2737

Vogliamo ancora Noi pure accennare ad un tema che è oggetto della Nostra più viva preoccupazione pastorale e che sappiamo esserlo anche delle vostre: quello delle vocazioni sacerdotali.

Ben conoscete con quanta sollecitudine il Concilio Ecumenico ha ripetutamente sottolineato la preminenza e l'urgenza di tale problema, che è di vitale importanza per la Chiesa.³

L'argomento interessa tutta la comunità ecclesiale, dal Vescovo ai Sacerdoti, ai semplici fedeli.

Le condizioni della vita moderna, la corsa non sempre ordinata verso un maggiore benessere materiale, il modificato ambiente delle famiglie hanno portato in qualche regione, come di riflesso, ad una diminuzione degli aspiranti al sacerdozio. È forse il Signore che chiama di meno o la sua voce è diventata meno efficace? No di certo. Si tratta, invece, di creare le condizioni, sempre con grande rispetto alla libertà delle anime, perché la chiamata divina possa essere ascoltata e seguita. Occorre porre ogni cura ed ogni diligenza nel lavoro di ricerca e di educazione delle vocazioni. È un lavoro che deve impegnare tutti,

¹ Meminerint Episcopi, in perpendendis causis propter quas ab ordinandorum aetatis defectu dispensare valent, gravitatem eorum quae Decreto Conciliari *Optatum totius*, n. 12, statuuntur. [Cfr. n. 2633].

² Cfr. Decretum *Optatum totius*, n. 12: AAS 58, 721.

³ Cfr. Decreto *Presbyterorum Ordinis*, n. 11: AAS 58, 1008 e Decreto *Optatum totius*, n. 2: AAS 58, 714. [Cfr. nn. 2706, 2623].

sacerdoti, religiosi e laici, in una stretta collaborazione, per offrire alla Chiesa ciò di cui essa ha maggiormente bisogno: anime ardenti che si consacrino a Dio per rinnovare e moltiplicare la presenza salvifica di Cristo sulla terra. È un lavoro che impegna i Pastori di anime, ed anche i buoni genitori ad un'opera educativa, esplorativa, assai bella e delicata, che richiede pazienza, grandezza di animo, cure assidue, dedizione, amore; ma questo lavoro darà, a Dio piacendo, i suoi frutti. Ai giovani, generosi e forti per natura, conviene presentare l'ideale della vita sacerdotale in tutta la sua completezza: non nascondendone le rinunce e l'abnegazione che esso comporta, ma illustrandone altresì il significato ed il valore.

Possa la diletta Italia, con il moltiplicarsi delle vocazioni ecclesiastiche e religiose, provvedere non soltanto alle sue necessità, ma rispondere altresì, nel solco delle sue luminose tradizioni missionarie, alla chiamata di operai evangelici da terre lontane.

AAS 58, 576. Cfr. *Insegnamenti* 4, 305 s.

De necessitate sacerdotum in Americam Latinam mittendi

(Ex Alloc. *Impossibile isolare*, occasione ordinationis sacerdotum destinatorum ad apostolatum in America Latina expleendum, 3 iul. 1966).

2738

Poi l'altra circostanza, che Ci obbliga a sostare in gratissimo e meravigliato pensiero, siete voi, carissimi figli, che abbiamo testé investiti del sacerdozio eterno di Cristo. Voi che venite dai Seminari della Obra di Cooperación Sacerdotal Hispano-Americana, dal Collegium di Lovanio, dagli Stati Uniti, dai Collegi Pio-Latino e Pio-Brasiliano dell'Urbe, da differenti Comunità religiose; voi che venite da quel Seminario di Nostra Signora di Guadalupe, che il cuore magnanimo del Nostro venerato Fratello, il Vescovo di Verona ideò e attuò, che il concorso di questa Sede Apostolica e dell'Episcopato Italiano, con altri benemeriti sostenitori, promosse e sostenne, e che l'Italia cattolica, quasi dimentica dei suoi gravi bisogni e amorosamente prodiga dei suoi gelosi tesori, destina ai Paesi fratelli dell'America Latina. L'America Latina! eccola davanti a Noi, in questo momento. Questi novelli Sacerdoti, che le sono destinati — molti dei quali già le appartengono, qua venuti per prepararsi e pronti a subito ritornarvi come ministri del Vangelo — ce ne fanno intravedere l'immensità; i Familiari dei neo-ordinati Ci stimolano a ricordare le molte Nazioni, a cui questi nuovi apostoli saranno mandati; e i Rappresentanti ufficiali di quelle medesime Nazioni, i quali hanno voluto assistere a questo rito solenne, Ci offrono il quadro stupendo dei loro rispettivi Paesi. Tanta è l'importanza di quanto stiamo compiendo, tanto il sentimento che riempie di commozione e di letizia questa cerimonia, che un vaticinio di amore e di speranza vorrebbe salire dal cuore alle labbra: America Latina, questa è l'ora tua. Erede fedele del patrimonio di fede e di civiltà, che l'antica, non vecchia Europa ti ha consegnato nel giorno della tua indipendenza, e che la Chiesa, madre e maestra, custodi con amore superiore talora alle sue forze realizzatrici, adesso un nuovo giorno illumina la tua storia: quello della vita moderna, con tutti i suoi impetuosi e portentosi problemi; vita non già paganamente profana, non già ignara dei destini spirituali e trascendenti dell'uomo, ma vita cosciente della tua originale vocazione a comporre in sintesi nuova e geniale l'antico e il moderno, lo spirituale e il temporale, il dono altrui e la tua propria originalità, vita non incerta, non debole, non lenta; ma giusta, ma forte, ma libera, ma cattolica: un immenso continente è tuo; il mondo intero attende la tua testimonianza di energia, di sapienza, di rinnovamento sociale, di concordia e di pace; testimonianza novissima di cristiana civiltà.

Fratelli e Figli, che Ci ascoltate: come possiamo Noi osare simile linguaggio? Noi potremmo esporre le ragioni naturali, che a ciò Ci confortano. Conosciamo quanto basta

la gente di quelle terre per essere pieni di stima e di fiducia. Voi che vi predicherete il Vangelo farete l'esperienza della bontà di quelle popolazioni e della loro predisposizione all'accoglienza delle verità superiori, quelle che idealizzano l'attività umana e quelle religiose che la ispirano, la guidano e la santificano. Non diciamo di più, in questo momento. Ma vogliamo invece dire una parola sulla ragione soprannaturale che quasi a ciò Ci invita; la ragione soprannaturale è il vostro sacerdozio, cari Candidati al ministero sacro nell'America Latina.

Siamo infatti convinti che cotesto sacerdozio (e parliamo di tutti i Sacerdoti, dei Vescovi specialmente, che del sacerdozio hanno la pienezza), cotesto sacerdozio possiede il tesoro di luce e di forma, che può dare a quelle popolazioni la capacità di rinnovamento, di sviluppo, di ordine morale e civile, che si attende da loro. Voi siete la luce del mondo, vi diremo con la parola di Nostro Signore. Voi siete il sale della terra. Voi siete il fermento. Voi siete i dispensatori della parola e della grazia. Voi siete i pastori e i maestri spirituali del popolo. Voi siete l'amicizia, la letizia, la forza, la speranza delle anime. Voi il conforto, il collega, il sostegno di chi soffre, di chi attende giustizia, di chi ha bisogno di pentimento e di resipiscenza. Voi, ancora, gli esponenti di quel principio attivo in seno alla comunità dei fedeli e alla società circostante, ch'è la gerarchia, il sacerdozio ministeriale, concepito da Cristo al tempo stesso come servizio e come autorità; tutto dedito, fino al sacrificio, per il bene altrui, e tutto trasfigurato da carismi e da funzioni, che solo dall'alto derivano, e che da tutti meritano ossequio e docilità.

Noi abbiamo fiducia, lo ripetiamo, immensa fiducia che il ministero sacerdotale sia sorgente di salvezza per il mondo; così il Signore ha stabilito; e confidiamo che lo sia, in modo particolare, per i diletti Paesi dell'America Latina. Per tale motivo è compiuto lo sforzo di cui voi, neo-ordinati, siete espressione, lo sforzo di collaborazione pastorale. Esso vuol rendere onore all'Episcopato e al Clero, che con tanta dedizione già apostolicamente lavorano in quelle terre benedette; vuol compiere atto di solidarietà, aumentando colà il numero dei Sacerdoti e offrendo il saggio di qualche utile esperienza ecclesiale verso quelle buone e promettenti comunità cattoliche; e vuol dimostrare che i voti del Concilio Ecumenico circa l'aiuto reciproco, che i membri della Chiesa cattolica devono prestarsi l'un l'altro, non sono parole vane, ma sono vive ed operanti e cominciano a portare i loro frutti.

Ed ora, venerati Fratelli e Figli carissimi, il Nostro pensiero dovrebbe fissarsi sul testo evangelico, proposto dalla Liturgia alla nostra meditazione. Non sosteneremo, per dovere di brevità, che sopra una espressione del discorso di Cristo, la prima della pericope odierna: «*Se la vostra giustizia non sarà maggiore...*» (Mt 5, 20), con quel che segue. Voi conoscete questa parola, grave come una minaccia, esigente come una sfida, penetrante come una vivisezione, originale come un programma nuovo di perfezione morale. Cristo non si contenta d'una giustizia puramente formale ed esteriore. Cristo ci vuole buoni d'una virtù che ci trasforma interiormente e che ci educa continuamente ad un'estrema sincerità di cuore e di azione. Se noi sovrapponiamo questa espressione alla nostra vita sacerdotale, quale stimolo, quale tormento verso la perfezione, verso la santità!

Ebbene non ci spaventi, ma ci incoraggi la severa parola di Gesù a fare della vita sacerdotale un'equazione progrediente verso la santità. Il sacerdozio esige e genera santità. La giustizia, che il Signore vuole da noi, è quella evangelica. Voi tutto già conoscete. Quella della carità, della grazia, della misericordia divina ricevuta e dispensata. Perché questo sia, oh! non dimenticate le auree massime della vostra formazione: custodire e alimentare la vita interiore, prima d'ogni altra cosa. Il silenzio, la meditazione, la preghiera personale; poi quella liturgica e comunitaria, che alla prima dà nutrimento e da essa ne riceve. Poi sapersi conservare immacolati anche se immersi nella conversazione pastorale e profana; perciò l'ascetica semplice e virile, che temprava l'animo a vigore personale, e snobbia lo spirito dagli incantesimi mondani. E poi sapersi donare, nella «*diaconia*», nella ricerca dell'altrui bene con sacrificio; la carità, la carità: non è la carità la via alla santità per il sacerdote destinato al servizio pastorale?

È finalmente Gesù! Gesù conosciuto; chi può mai dire di averlo conosciuto abbastanza? Gesù imitato; non è questa la norma più alta e più comprensiva di tutti i nostri doveri? Gesù seguito, nell'obbedienza che fa grande l'umile, dove Lui vuole, come Lui vuole, fino al Gethsemani, fino al Calvario. Gesù annunciato: quale gioia, quale onore, quale merito maggiore di questo? Gesù vissuto: *Mihi vivere Christus est* (Fil 1, 21): questo è tutto, Fratelli e Figli carissimi.

È il sacerdozio. È la missione. È il mistero. È la speranza. Adesso potete accogliere l'ultima parola: andate! predicate, battezzate; andate; Cristo vi manda; la Chiesa vi aspetta, il mondo è aperto dinanzi a voi!

AAS 58, 636-639. Cfr. *Insegnamenti*, 4, 351.

De Ecclesiae Magisterio in indagationibus theologicis sequendo

(Ex Alloc. *Siamo particolarmente lieti*, ad eos qui interfuerunt Coetui a theologis habito de originali peccato, 11 iul. 1966).

2739 È concessa, dunque, agli esegeti e ai teologi cattolici tutta quella libertà di ricerca e di giudizio, ch'è richiesta dall'indole scientifica dei loro studi e dal fine pastorale della salvezza delle anime, cui deve mirare, come a scopo supremo, ogni attività in seno alla Chiesa. Vi sono, però, dei limiti, che l'esegeta, il teologo, lo scienziato, che vogliano veramente salvaguardare ed illuminare la propria fede e quella degli altri cattolici, non possono e non devono imprudentemente oltrepassare. Questi limiti sono segnati dal Magistero vivo della Chiesa, ch'è norma prossima di verità per tutti i fedeli, come Noi stessi abbiamo ricordato nell'Enciclica *Mysterium Fidei*. In questa, infatti, denunciando alcune spiegazioni del dogma della Transustanziazione che turbavano gli animi dei fedeli, abbiamo riprovata un'eccessiva libertà nella interpretazione dei dogmi della religione cristiana: « Quasi cuique doctrinam semel ab Ecclesia definitam in oblivione adducere liceat aut eam ita interpretari ut genuina verborum significatio, seu probata conceptuum vis extenuetur ».¹

Abbiate, perciò, figli dilette, sempre presenti nelle vostre discussioni e conclusioni i principii della sana esegesi cattolica, enunziati più volte dai Nostri più prossimi Predecessori e di recente confermati nella Costituzione dogmatica *Dei Verbum*, che tratta della divina rivelazione. Stando a questi principii, esiste un nesso intimo e imprescindibile tra la Sacra Tradizione, la Sacra Scrittura e il Magistero della Chiesa, così che il Concilio ha potuto concludere il capitolo II, riguardante la trasmissione della divina rivelazione, affermando: « Patet igitur Sacram Traditionem, Sacram Scripturam et Ecclesiae Magisterium, iuxta sapientissimum Dei consilium, ita inter se connecti et consociari, ut unum sine aliis non consistat, omniaque simul, singula suo modo sub actione unius Spiritus Sancti, ad animarum salutem efficaciter conferant ».²

AAS 58, 653.

¹ AAS 57, 755.

² Cap. 2, n. 10.

De momento doctrinae Duns Scoti in ecclesiasticis disciplinis provehendis

(Ex Epist. Apost. *Alma Parens*, ad Episcopatum Britannicum septimo expleto saeculo ab ortu Ioannis Duns Scoti, 14 iul. 1966).

2740

Iam in limine expectationis, dum stato Conventui felicem decursum et uberes fructus percipimus, aperte profiteamur Nos laetitiam capere ex singulari habitu certisque notis, quibus Conventum istum distingui plane placuit. Enimvero illud manet fixum statutumque, ut praecipue in nitenti lumine collocentur Ioannis Duns Scoti persona, philosophica et theologica doctrina, itemque lineamenta quae ad eius mores et asceticam indolem spectant. Disceptionum et controversiarum, quae praeteritis aetatibus haud raro exortae sunt, scopulis vitatis, praeoptatur criticae artis et historiae ratio et regula, quae nunc temporis magni ducitur, eaque, cum a praeclaris doctis viris adhibita esset ad excutiendum, quatenus germana essent Doctoris Subtilis opera, quatenus verae et sincerae eius sententiae, cultu valde fructuosa exstitit.

Hac quidem de causa convolutis nisibus intenditur, ut late patentibus lineis undelibet componatur conspectus, visio scilicet totius Scholasticorum doctorum familiae, ex quo quidem praeter alia metiri et complecti licebit varietatem, opulentiam, ubertatem philosophicae et theologicae doctrinae, quae media aetate floruit.

Procul dubio hoc in prospectu S. Thomas Aquinas cum sua « Summa theologiae » veluti vertex sese extollit qui celsior imminet finitimis editis montibus, scilicet orbi sacrae doctrinae illa aetate perpolitae. Synthesis, quam Angelicus Doctor composuit in enuntiandis congruentiis inter Fidem et Rationem, inter Fidem quaerentem intellectum — prout antea vester S. Anselmus Cantuariensis edixerat¹ — et intellectum quaerentem Fidem, tam unanimos nacta est consensus, ut ille in Scholasticorum numero et serie quasi princeps appareat et Doctoris Communis appellatione rite gloriatur. Verumtamen apud eum conspicui Scholastici magistri et doctores consurgunt quasi interlucentia sidera, quibus eodem aetatis decursu catholica doctrina micanter radiat.

Ceterum in Encyclicis Litteris *Aeterni Patris* Leonis XIII fel. rec., Decessoris Nostri, ubi magnopere exposcitur, ut Scholasticorum studia refloreat, S. Thomas Aquinate duce, contra hodiernos opinionum errores, postquam illud enuntiatum est: « longe eminent Thomas Aquinas », ² alii enumerantur Scholastici doctores, et in eminenti collocatur gradu S. Bonaventura, qui postea a S. Pio X « princeps Scholasticorum alter » ³ vocatus est; et huius Seraphici Doctoris apud omnes constat Ioannem Duns Scotum perfectorem evasisse.

¹ S. ANSELMUS, *Proslogion*, prooemium: ML 158, 225; (Ed. Schmitt F. S., I, Seccovii 1938, 94).

² LEO XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: *Acta Leonis XIII* 1, 272. [Cfr. n. 920].

³ S. PIUS X, Epist. *Doctoris Seraphici*: *Acta Pii X* 1, 235.

Praeterea animadvertendum est Oecumenicum Concilium Vaticanum II edito Decreto *De institutione sacerdotali* praescripsisse: «Philosophicae disciplinae ita tradantur, ut alumni imprimis ad solidam et cohaerentem hominis, mundi et Dei cognitionem acquirendam manuducantur, innixi patrimonio philosophico perenniter valido»,¹ quo haud dubie franciscalis Schola continetur.

Apud augustum et primarium templum S. Thomae Aquinatis praeter alia honorabile exsurgit, quamvis dissimili structura et mole, templum, quod, firmis innixum fundamentis et arduis exornatum pinnaculis, ardenti contemplativo ingenio usus, Ioannes Duns Scotus ad aethera extulit. In speculando, rationem et inclinationem Platoniam et Augustinianam is plerumque secutus est, Stagiritam modo probans, modo improbens; cumque summam comprehendisset et altius perpolisset de re sacra commentationes quinquaginta plusque franciscalium Scholasticorum doctorum, in quibus S. Antonius Patavinus, Alexander de Hales, S. Bonaventura, Matthaeus de Aquasparta, Richardus de Mediavilla, Adamus de Marisco, Rogerus Bacon, Vilelmus de Ware, eosdem omnes subsecutus, franciscalis Scholae maiore nobilitate praestans signifer exstitit.

AAS 58, 610-611.

**De clericis ad universae Ecclesiae sollicitudinem educandis
de meliore cleri distributione deque peculiari
Praelaturae constitutione**

(Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966).

- 2741 I. 3. § 1. Clerici in Seminariis ita instituuntur, ut non tantum dioecesis, in cuius servitium ordinantur, sed universae Ecclesiae quoque sollicitudinem habeant, utque, de licentia proprii Episcopi, paratos se exhibeant qui Ecclesiis particularibus, quarum gravis urget necessitas, sese devoveant;
- 2742 § 2. Extra casum verae necessitatis propriae dioecesis, Ordinarii seu Hierarchae ne denegent licentiam emigrandi clericis, quos paratos sciant atque aptos aestiment qui regiones petant gravi cleri inopia laborantes, ibidem sacrum ministerium peracturi; curent vero, ut per conventionem scriptam cum Ordinario loci quem petunt iura et officia eorum clericorum stabiliantur;
- 2743 § 3. Curent autem iidem Ordinarii, ut clerici a propria dioecesi ad dioecesim alterius nationis transmigrare intendentes apte praeparentur ad ibidem sacrum ministerium exercendum; ut scilicet et linguae regionis scientiam acquirant, et eiusdem institutorum, condicionum socialium, usum et consuetudinum intellegentiam habeant;

¹ Decretum de institutione sacerdotali *Optatum totius*, n. 15: AAS 58, 722. [Cfr. n. 2636].

2744 § 4. Ordinarii licentiam ad aliam dioecesim transmigrandi concedere possunt suis clericis, ad tempus praefinitum, etiam pluries renovandum, ita tamen ut iidem clerici in propria dioecesi incardinati maneant, atque in eandem redeuntes omnibus iuribus gaudeant, quae haberent si in ea sacro ministerio addicti fuissent;

2745 § 5. Clericus autem qui a propria dioecesi in aliam legitime transmigraverit, huic dioecesi, transacto quinquennio, ipso iure incardinatur, si talem voluntatem in scriptis manifestaverit tum Ordinario dioecesis hospitis tum Ordinario proprio, nec horum alteruter ipsi contrariam scripto mentem intra quattuor menses significaverit.

2746 4. Praeterea, ad peculiaria opera pastoralia vel missionaria perficienda pro variis regionibus aut coetibus socialibus, qui speciali indigent adiutorio, possunt ab Apostolica Sede utiliter erigi Praelaturae, quae constant presbyteris cleri saecularis, peculiari formatione donatis, quaeque sunt sub regimine proprii Praelati et propriis gaudent statutis.

Huius Praelati erit nationale aut internationale erigere ac dirigere Seminarium, in quo alumni apte instituuntur. Eidem Praelato ius est eosdem alumnos incardinandi, eosque titulo servitii Praelaturae ad Ordines promovendi.

Praelatus prospicere debet vitae spirituali illorum, quos titulo praedicto promoverit, necnon peculiari eorum formationi continuo perficiendae, eorumque peculiari ministerio, initis conventionibus cum Ordinariis locorum ad quos sacerdotes mittuntur. Item providere debet ipsorum decorae sustentationi, cui quidem consulendum est per easdem conventiones, vel bonis ipsius Praelaturae propriis, vel aliis subsidiis idoneis. Similiter prospicere debet iis qui ob infirmam valetudinem aut alias ob causas munus sibi commissum relinquere debent.

Nihil impedit quominus laici, sive caelibes sive matrimonio iuncti, conventionibus cum Praelatura initis, huius operum et inceptorum servitio, sua peritia professionali, sese dedificent.

Tales Praelaturae non eriguntur, nisi auditis Conferentiis Episcoporum territorii, in quo operam suam praestabunt. In qua exercenda sedulo caveatur, ut iura Ordinariorum locorum serventur et cum iisdem Conferentiis Episcoporum aetate rationes continuo habeantur.

AAS 58, 759-761.

**De ecclesiasticis studiis
et scientiis pastoralibus fovendis**

(Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966).

- 2747 I. 7. Curent Episcopi aut singuli aut inter se coniuncti ut omnes Presbyteri, etiam si ministerio addicti sunt, seriem praelectionum pastoralium statim post ordinationem per annum perficiant, atque frequent, statis temporibus, alias praelectiones, quibus ipsis Presbyteris praebeatur occasio cum ad pleniorum rationum pastoralium et scientiae

theologicae, moralis et liturgicae cognitionem acquirendam, tum ad vitam spiritualem roborandam et experientias apostolicas inter se cum fratribus communicandas.

Curent etiam Episcopi vel Conferentiae Episcopales, iuxta cuiusque territorii condiciones, ut eligantur unus vel plures Presbyteri probatae scientiae et virtutis, qui, tamquam studiorum moderatores, promoveant et ordinent praelectiones pastorales ceteraque subsidia, quae necessaria existimantur ad fovendam formationem scientificam et pastorem Presbyterorum proprii territorii: centra studiis destinata, bibliothecas itinerantes, congressus de re catechetica, homiletica vel liturgica et alia huiusmodi.

AAS 58, 761.

Normae de habitu ecclesiastico deferendo

(Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966).

- 2748 I. 25. § 2. Item tenentur legibus, decretis et ordinationibus ab Ordinario loci vel a Conferentia Episcoporum latis, quae respiciunt, inter alia:
- a) habitum ecclesiasticum, firmis quidem manentibus C.I.C. can. 596 et CICO, de Religiosis, can. 139 et secundum hanc quae sequitur rationem: Ordinarius loci vel Conferentia Episcopalis, ad vitandam fidelium admirationem prohibere potest quominus clerici, sive saeculares sive religiosi, etiam exempti, habitum laicalem publice deferant.

AAS 58, 770.

De potestate Ordinarii loci Instituta religiosorum visitandi

(Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966).

- 2749 I. 39. § 2. Ordinarius loci quaslibet Institutum religiosorum scholas, collegia, oratoria, recreatoria, patronatus, hospitalia, orphanotrophia aliaque similia instituta, ad opera religionis vel caritatis sive spiritualis sive temporalis destinata, exceptis tantum scholis internis quae exclusivè patent pro propriis Instituti alumni, visitare potest, sive per se sive per alium, ad normam sacrorum canonum.

AAS 58, 773.

De sacerdotali religiosorum formatione normis Decreti «Optatam totius» aptanda

(Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966).

- 2750 II. 34. Quae in Decreto *Optatam totius* (de institutione sacerdotali) statuuntur, congruenter aptata iuxta cuiusque Instituti indolem, fideliter in ratione instituendi clericos religiosos observanda erunt.

AAS 58, 781.

De missionali spiritu in seminariis promovendo, vocationibus missionalibus fovendis deque scientiis sacris necessitatibus territoriorum missionalium uberius accommodandis

(Ex Motu Propr. *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966).

- 2751 III. 1. Theologia Missionis doctrinae theologicae tradendae et progressionibus provehendae ita inseratur ut natura missionaria Ecclesiae plene in luce ponatur. Insuper viae Domini ad praeparationem Evangelii et possibilitas salutis non-evangelizatorum considerentur, necnon inculcetur necessitas evangelizationis et incorporationis in Ecclesiam (Cap. 1 Decr. *Ad gentes divinitus*).

Quae omnia in disponendis denuo recto ordine studiis in Seminariis et Universitatibus prae oculis habeantur (n. 39).¹

- 2752 5. Ad spiritum missionalem promovendum, incitentur Seminariorum alumni et iuvenes consociationum catholicarum, ut relationes cum Seminariorum alumni et consociationibus similibus in missionibus ineant et servant ita ut cognitio mutua conscientiam missionalem et ecclesiam in populo christiano foveat (n. 38).

- 2753 6. Episcopi, quantopere evangelizatio mundi urgeat, sentientes, vocationes missionales inter proprios clericos et iuvenes promoveant et Institutis quae in opere missionali laborant, media et opportunitatem praebeant, quibus necessitates missionum in dioecesi notas faciant et vocationes excitent (n. 38).

In vocationibus excitandis pro missionibus diligenter proponantur et missio Ecclesiae ad omnes gentes et modi quibus alii et alii (Instituta, sacerdotes, religiosi et laici utriusque sexus) illam efficere conantur. Praesertim autem specialis vocatio missionaria «ad vitam» (nn. 23, 24) extollatur et exemplis illustretur.

- 2754 11. Episcopi utantur etiam Institutis missionalibus ut studio rei missionalis fideles accendant eisdemque opportunitates praebeant, servato recto ordine, vocationes iuvenum pro missionibus excitandi et fovendi et stipem quaerendi (nn. 23, 37, 38).

Ut autem maior unitas et efficacia obtineantur, Episcopi utantur Consilio Nationali aut Regionali Missionali, quod constabit ex Directoribus Operum Pontificalium et ex Institutis missionalibus in Natione aut Regione existentibus.

17. 2º Institutum coetus a studiis qui investigent populorum cogitandi modos de universo, de homine, et de eius mentis habitu erga Deum, quique in considerationem theologiam (n. 22)² assumant quaecumque sunt bona et vera.

¹ [Cfr. n. 2672].

² [Cfr. n. 2667].

Tale theologicum studium fundamentum necessarium praebeat accommodationibus faciendis, in quarum studium incumbere quoque debent praedicti coetus a studiis. Quae accommodationes respiciant inter alia methodos evangelizationis, formas liturgicas, vitam religiosam et legislationem ecclesiasticam (n. 19).¹

Quoad methodos evangelizationis et catecheseos perficiendas (nn. 11, 13, 14), promoveatur a Sacra Congregatione de Propaganda Fide arcta cooperatio inter Instituta Pastoralia superiora.

Quoad formas liturgicas, coetus a studiis documenta et vota mittant Consilio ad exsequendam Constitutionem de Sacra Liturgia...

2755

3° Promovere, statis temporibus, conventus Docentium in Seminariis ad rationes studiorum aptandas et informationes mutuo communicandas, collato consilio cum coetibus a studiis de quibus supra, ut aptius prospiciatur hodiernis necessitatibus institutionis sacerdotalis (n. 16).²

AAS 58, 783; 784; 786.

De potioribus principiis servandis in novis indagationibus theologicis

(Ex Epist. *Venerabilis Frater*, ad E. mum Card. Josephum Pizzardo, Praefectum S. C. de Semin. et Stud. Univ., occasione Congressus Internat. de Theologia Concilii Vat. II, 21 sept. 1966).

2756

Quo quidem procedendi modo Concilium viam rationemque ostendit, qua theologi, fidei rationisque lumine ducti, in sacra studia iam incumbere debeant, ita ut, dum verbo Dei fidele semper praestant obsequium, simul animum intendant ad omnes voces, ad omnes necessitates, ad omnia veri nominis bona nostrae huius aetatis, quae tam cito progreditur. Scilicet Concilium sacrae doctrinae cultores adhortatur ad eiusmodi theologiam efformandam, quae non minus pastoralis evadat, quam ad scientiae rationem exacta; quae arctam coniunctionem cum Ecclesiae Patrum doctrina, cum sacra Liturgia, ac praesertim cum Sacris Scripturis sedulo servet; quae magisterium Ecclesiae, ac nominatim Vicarii Christi, summo semper in honore habeat; quae ad homines spectet, prout in huius vitae adiunctis et condicione versantur; quae denique sit aperte oecumenica, non minus quam aperte et sincere catholica.

Arduum igitur immensaeque molis opus theologorum studio proponitur; ad quod quidem rite aggrediendum, ii omnes, qui proximo Congressui intererunt, semper ob oculos habeant auream illam normam: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.*

¹ [Cfr. n. 2665].

² [Cfr. n. 2660].

In primis unitas necessaria est in doctrina universa a Concilio tradita religiose servanda. Quae, cum Oecumenicae Synodi auctoritate sit comprobata, ad magisterium ecclesiasticum iam pertinet; ac propterea, ad fidem et mores quod attinet, norma proxima et universalis veritatis existit, a qua theologis viris in suis peragendis studiis numquam discedere fas est. In eadem autem doctrina aestimanda atque interpretanda, cavendum est, ne quis eam a reliquo sacro doctrinae Ecclesiae patrimonio disiungat, quasi inter haec discrimen aut oppositio intercedere possit. At vero, quaecumque a Concilio Vaticano II docentur, arcto nexu cohaerent cum magisterio ecclesiastico superioris aetatis, cuius continuatio, explicatio atque incrementum sunt dicenda. Revera hac etiam de causa Concilium est indictum, ut Decessor Noster Ioannes XXIII f. r. in auspicali allocutione asseveravit, nempe *ut iterum magisterium ecclesiasticum ... affirmaretur*.¹ Nemo igitur audeat ad privatas interpretationes Concilii doctrinam detorquere, magisterio Ecclesiae posthabito: qui ita agunt, ut verbis utamur S. Leonis Magni, *magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt*.²

2757

Hisce finibus statutis — quos ipsa verbi Dei dignitas postulat, quod univocum ac perenne perstare oportet — amplissimus patet investigationis campus, in quo agnoscitur *sive clericis sive laicis iusta libertas inquirendi, cogitandi necnon mentem suam in humilitate et fortitudine aperiendi, in iis in quibus peritia gaudent*.³ In qua legitima libertate vere sita est theologiae doctrinae progressio. Nam, ut Concilium declarat, *methodi gressusque diversi (adhiberi possint) ad divina cognoscenda ... Unde mirum non est quosdam aspectus mysterii revelati quandoque magis congrue percipi et in meliorem lucem poni ab uno quam ab altero, ita ut tunc variae illae theologiae formulae non raro potius inter se compleri dicendae sint, quam opponi*.⁴ Hinc discant theologi de angustis suarum virium finibus conscii fieri et aliorum opinionum debitam habere rationem, eorum in primis, quos Ecclesia habet christianae doctrinae testes et interpretes praecipuos, quemadmodum Concilium, de altioris ordinis scholis agens, monet: *... singulae disciplinae ... ita excolantur, ut ... novis progredientis aetatis quaestionibus ac investigationibus accuratissime consideratis, altius perspiciatur quomodo fides et ratio in unum verum conspirent, Ecclesiae Doctorum, praesertim S. Thomae Aquinatis, vestigia premendo*.⁵ Qui hanc libertatem in se et in aliis tuetur, numquam sibi nimis confidit, non aliorum theologorum opiniones spernit, nec audebit coniecturas suas pro certa veritate proponere, sed colloquium cum aliis humiliter quaerit atque omnibus cogitatis opinionibusque suis veritatem ipsam semper anteferet.

AAS 58, 879-880.

¹ AAS 54, 786.

² *Tomus ad Flavianum*; ed. C. Silva Tarouca, Romae 1932, 21.

³ *Const. Gaudium et spes*, n. 62; AAS 58, 1084. [Cfr. n. 2732].

⁴ *Decr. Unitatis redint.*, n. 17; AAS 57, 103. [Cfr. n. 2603].

⁵ *Declat. Gravissimum educationis*, n. 10; AAS 58, 737. [Cfr. n. 2644].

**De munere Magisterii Ecclesiae
in disciplinis sacris excolendis**

(Ex Alloc. *Libentissimo sane*, ad eos qui interfuerunt Conventui de Theologia Conc. Vat. II, 1 oct. 1966).

- 2758 Quod in primis affirmamus, quia hoc tempore per quosdam hominum circulos proclivitas serpit, vel ad infitiandam vel ad extenuandam rationem Theologiae cum Ecclesiae Magisterio. Nam cum ad intelligendum propositum et animum eruditorum hominum nostrae aetatis mentem convertimus, hanc veluti peculiarem notam in iis deprehendimus, quod iidem, plus aequo propriis viribus confisi, arbitrantur quamlibet reiciendam esse auctoritatem, ac statuunt suo quemque Marte procedere posse ad cuiusvis generis cognitionem hauriendam et, pro cognitionis gradu, ad vitam componendam. Dolendum sane est, hanc libertatem, seu potius licentiam, plus minusque quandoque extendi ad ipsam fidei cognitionem et ad ipsam theologicam scientiam. Quo fit, ut nulla exterior seu transcendens regula accipiatur, quasi vel totus veri ambitus intra humanae rationis limites contineatur aut etiam ab ea producat; vel nihil definitum et absolutum statui possit, quod ulterius et contra progredi nequeat; vel quodvis systema eo magis valeat quo plenius respondeat subiectivis instinctibus et affectionibus. Hinc, magisterium auctoritativum pariter reicitur, vel, ad summum, ad errores praecavendos valere solummodo dicitur. Haud difficile est perspicere his opinionibus non modo debitam Ecclesiae reverentiam detrectari, sed ipsam theologiae germanam naturam et notionem subverti.
- 2759 At vero illud maximi momenti est, quod Magisterio et Theologiae communis est radix, scilicet divina Revelatio, quae per Spiritum Sanctum catholicae Ecclesiae tradita est, in eaque asservatur. Etenim probe nostis Ecclesiam, cum a Conditore suo mandatum accepisset nuntiandi Evangelium omnibus gentibus, ad huiusmodi munus rite explendum constitutam esse fidissimam veritatis magistrum et charismate indefectibilis veritatis pollere. Cuius rei sibi semper conscia, Ecclesia nunquam profiteri destitit, se in mundo esse columnam et firmamentum veritatis.¹
- 2760 Ex divina autem Christi voluntate, huius indefectibilis veritatis norma proxima et universalis non nisi in authentico Ecclesiae Magisterio inveniri poterit, cuius est depositum fidei fideliter custodire et infallibiliter declarare.² Apostolis enim Christus Dominus promisit Spiritus Sancti donum, quo testes evangelicae veritatis fierent usque ad ultimum terrae,³ ipsis potestatem tribuit docendi cum auctoritate: *Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes... docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis* (Mt. 28, 18-19); iisdem

¹ Cfr. 1 Tim. 3, 15.

² Cfr. CONC. VAT. I, Sess. III, c. 4: DENZ-E. 1798.

³ Cfr. Act. 1, 8.

denique pollicitus est Spiritum veritatis¹ et praesentiam suam nunquam defuturam,² qua quidem in docendo contra omnes errores praemunirentur.

- 2761 Praeterea, quod summum etiam momentum habet arctamque inter Magisterium et Theologiam coniunctionem confirmat, illud est, quod Magisterium et Theologia idem propositum assequi student: nempe sacram Revelationis depositum custodire, altius usque introspicere, exponere, docere, defendere: hoc est, Ecclesiae humanique generis vitam lumine divinae veritatis collustrare, ita ut omnes homines, ad sempiternam salutem perducantur. Grande sane opus, idemque summi momenti Nobis, Episcoporum Collegio, vobisque, Filii et Magistri dilectissimi, perficiendum proponitur.

- 2762 At Magisterium et Theologia propriis officiis et donis inter se differunt. Etenim sacra Theologia — ratione a fide collustrata, nec sine aliquo Divini Paracliti lumine, ad quod doctor theologus docilem animum advertere debet³ — officium exsequitur divinae Revelationis veritates perfectius cognoscendi atque pervestigandi; fructusque sui laboris in christianae societatis, ac praesertim in ipsius Magisterii notitiam perferendi, ut, per doctrinam ab ecclesiastica Hierarchia traditam, cuncto christiano populo lumen fiant; denique adiutricem navandi operam, ut veritas, quam Magisterium auctoritate declarat, latius proferatur, illustretur, comprobetur atque defendatur.

- 2763 Magisterium autem, ob potestatem a Christo Iesu acceptam, atque ob Spiritus Sancti donum, sibi datum, quo Dei populum docet,⁴ munere fungitur in primis ab Apostolis susceptam doctrinam tradendi et testificandi, ut universae Ecclesiae et totius humanae familiae propria fiat; tum eam ab erroribus et mendaciis integram servandi; deinde auctoritate iudicandi, divina Revelatione lumen praebente, de novis doctrinis, deque rationibus a Theologia propositis, ut novae solvantur quaestiones; denique auctoritate proponendi novas altioresque divinae Revelationis investigationes, eiusdemque Revelationis ad nostra haec tempora accommodationes, quas Magisterium, Spiritus Sancti lumine adiutum, existimat cum Iesu Christi doctrina fideliter concordare.

- 2764 Sacra igitur Theologia duplicem habet rationem cum Ecclesiae Magisterio atque cum universa christianorum Communitate. Ea namque in primis medium quodammodo obtinet locum inter fidem Ecclesiae atque eiusdem Magisterium. Etenim sollicitudine permota agnoscendi quomodo christiana Communitas fidem suam in mores traducat, eiusque percipiendi veritates, voces, quaestiones, atque propensiones, quae Spiritus Sanctus in populo Dei excitat,⁵ sacra Theologia viis ac rationibus, suae scientiae propriis, expendere debet hanc fidem

¹ Cfr. Io. 14, 16-17.

² Cfr. Mt. 28, 20.

³ Cfr. Litteras Encyclicas Pii Papae XII, *Humani generis*: AAS 42, 567 s. [Cfr. nn. 2192 s.].

⁴ Cfr. Const. dogm. de Ecclesia, *Lumen Gentium*, n. 21-25: AAS 57, 24-31.

⁵ "... quid Spiritus dicat Ecclesiae": *Apoc.* 2, 7.

in vitae actionem adductam eiusque proposita, ut ea conferat cum verbo Dei atque cum doctrinae patrimonio fideliter ab Ecclesia tradito, ut solutionem proponat quaestionum, quae oriuntur ab eius comparatione cum vitae usu, cum historia atque cum humana investigatione; atque adeo auxiliatricem det operam, ut Magisterium pro suo munere sit semper lux et regula Ecclesiae, utique non supra verbum Dei, sed eidem ministrans.

Quapropter Ecclesiae Magisterium magnum commodum utilitatemque capit ex fervidis et operosis theologorum studiis, atque ex eorum socia libentique opera; sive ipsi, divinam Revelationem scriptis vel ore tenus traditam pervestigando, arcanas subtilesque eius significationes atque praecipuas compendiosasque notiones detegunt; sive, diligenter interpretando universam nostrae aetatis mentis culturam atque hominum experientiam, contendunt eorum quaestiones perspicere atque dissolvere, luminis ope, quod ab historia salutis manat.

Magisterium enim absque sacrae Theologiae auxilio poterit quidem fidem tueri atque docere, sed magna cum difficultate illam altam plenamque cognitionem pertingere, qua indiget, ut muneri suo cumulate satisfaciatur, cum non charismate Revelationis vel inspirationis ditatum se reputet, sed tantum charismate adsistentiae Spiritus Sancti.

2765 Praeterea sacra Theologia altero fungitur munere, si eius rationes cum Magisterio reputantur; mediam nempe adhibet Magisterio operam, ut huius doctrina populus christianus recte instituatur, ad fidem et mores quod attinet.

Nam in tradendis disciplinis theologicis fit, ut Ecclesiae doctrina formam sumat omnibus partibus definitam atque ad scientiae rationem redactam; ita ut respondere possit quaestionibus ab universis christifidelibus propositis.

Theologia praeterea Magisterio argumenta atque auxilia praebet, quibus ostendatur doctrinam fidei esse humanae rationi consentaneam; insuper Theologia sacrorum Pastorum mentem recte conformat, sive in excelso sive in humili auctoritatis gradu constitutorum, eosque ita instituit, ut vere fidei et christianorum morum magistri evadant.

Sacrae Theologiae opera destitutum, Magisterium instrumentis careret, sibi necessariis ad illum gignendum agendi cogitandique concentum, quo universa Communitas christiana regi debet, ut sentire ac vivere possit ad Iesu Christi praecepta et normas.

E duplicis vinculi consideratione, quo sacra Theologia cum Ecclesiae Magisterio atque cum christianorum hominum societate coniungitur, quaedam oriuntur animadversiones: hae vero ad mentem consiliumque spectant, quibus doctores theologi, ex proprio munere res divinas altius perscrutantes, suum officium in Ecclesia exsequantur oportet, ut salubrem utilitatem habeat, ac mansuris fructibus sit ferax.

2766 Animadversionum prima ad studium illud pertinet, quo doctores theologi suam operam aliis prompto animo ferant. Ii enim in hoc valde laetantur, ac valde laetari debent, quod et christianae Communitati et Magisterio sese addictos sciunt.

Eorum munus magno Ecclesiae muneri interseritur, quod eo spectat, ut hominum animis impertiatur salus; quam ob causam, excellens eorum momentum non potius in novis opinionibus doctrinisve proponendis consistit, quam in constanti ac studiosa cura *verba vitae aeternae* dicendi; ita ut in animis penitus insideant eosque ad fidem Iesu Christi, unius omnium Servatoris, vel perducant, vel in ipsa confirmant. Qua de re, doctores theologi potissimum operam dabunt rebus et quaestionibus investigandis, quae animorum salutem magis respiciant, atque cum Ecclesiae Magisterio sollicitudinem communicabunt, in fidelium notitiam perferendi non aliquam a semetipsis inventam, sed ab uno Iesu Christo traditam veritatem, utpote quae in sancta Ecclesia, ductu sacri eius Magisterii, ab omnibus ubique fide teneatur.

Veritati etiam inserviunt; immo, quotiescumque aliquod in Ecclesia docendi munus ab auctoritate susceperunt, ii quoque fiunt quodammodo magistri veritatis. Ipsis propterea summae religioni erit, veritati fidei et Ecclesiae doctrinae fideles permanere; pari ratione cavebunt, ne facilis cuiusdam plausus et aurae popularis cupiditate alliciantur, qua securae doctrinae, a Magisterio traditae, detrimentum inferatur; Magisterium dicimus, quo in Ecclesia ipsius Christi Magistri persona geritur. Quin etiam summo in honore habebunt, sese obsequentes perspicacesque Magisterii interpretes praestare, cum persuasum habere debeant, nihil christiano populo universoque humano generi aequo prodesse, quam certam salutis veritatum notitiam habere, atque hasce veritates ab iis tantum servari, quibus Christus Iesus dixit: *Qui vos audit, me audit* (L. 10, 16).

2767 Animadversionum secunda studium respicit communionis, quae vobis sive cum universa plebe Dei, sive cum Sacra Hierarchia, sive denique inter vos ipsos Theologiae doctores intercedere debet.

Huiusmodi communionis studium ad ipsam christianae vocationis essentiam pertinet, sicut Ioannes Apostolus docet;¹ sed peculiari modo ad essentiam etiam pertinet optimae cuiusque theologiae viae atque rationis. Divina veritas in universa christiana societate a Spiritu Sancto servatur: quam ob rem illic veritatem eo facilius invenietis, quo artius intimo communionis vinculo coniuncti vixeritis cum universa fidelis populi societate, et humilitate cordis aemulando *parvulos*, quibus caelestis Pater suae naturae suorumque consiliorum mysteria apertius revelat. Divina veritas a Spiritu Sancto in Ecclesia, praecipue sacri Magisterii ope, asservatur atque illustratur; quam ob causam, vos in primis eo securius illa veritate potiimini, quo magis cum Ecclesiae Magisterio toto pectore coniuncti eritis; quodsi in veri inquisitione ab ipso discesseritis, ut arbitrio vestro singularia itinera teratis, periculum erit, ne magistri sine discipulis, ab omnibus seiuncti, efficiamini, aut laborem perdatis, nullo edito fructu in fidelium societatis utilitatem, aut etiam de recta via excidatis, iudicium vestrum, non sensum Ecclesiae, pro

¹ Cfr. 1 Io. 1, 2-3.

veritatis norma eligentes: quae eligendi ratio inconsulte sane fieret, quaedam esset *αἵρεσις*, vel ad haeresim panderet viam.

Praecipue autem nunc insistere volumus officio, quo tenemini, mutuum inter vos ipsos communionem servandi. Eo quod a diversis regionibus ortum ducitis atque a diversis traditionibus, quod attinet ad rem spirituales cultumque humanum, estis profecti, et eo quod diversis necessitatibus ac difficultatibus debetis succurrere, patet ad diversa vos studium conferre, diversas esse apud vos institutionem et methodos inquirendi, diversa iudicia. In materiis tam difficilibus et a communi experiendi ratione seiunctis, scilicet in quaestionibus theologicis, moderata quaedam diversitas opinionum componi potest cum unitate fidei et fidelitate erga doctrinas et normas Magisterii. Nihil ergo admirationis ea inicit, quin immo utilis est habenda, quatenus ad altiore et accuratorem inquisitionem argumentorum impellit, eo consilio ut plena veritas per sinceras ac diligenter elaboratas disputationes tandem comparetur.

Hae autem illud, quod ipsis est propositum, tunc solummodo consequentur, si communionis servandae fovendaeque voluntate fulciantur et constanter ducantur, qua nempe mutua egregia existimatio ac mutua reverentia alantur; qua efficitur, ut in sodali agnoscamus fratrem, requirentem sedulo ac religiose eandem veritatem; qua denique nitamur imprimis eius rationes et argumenta intellegere, antequam iudicium de eo feramus. Ut paucis dicamus, studium caritatis habeatur oportet, quo inducimur, ut erga alios ita nos geramus, quemadmodum cupimus ut erga nos se alii gerant, et quo potissimum exoptamus, ut una simul de plena veritate Iesu Christi gaudeamus. Quo acrius veritatem quaesieritis, sincera caritate moti, eo magis in illius cognitione et in Ecclesiae famulatu proficietis.

- 2768 E cogitationibus, quas adumbrando simul suscepimus, facile compe-
rimus opus theologorum propriam habere *methodologiam*, ab ea differentem, quae in profanis disciplinis obtinet, quae tamen, ea de causa, non minorem indolem doctrinarum pervestigationis et certae cuiusdam rationis et viae prae se fert. Hoc ideo fit quod instrumentum, quo ea utitur, non est merus intellectus ratiocinans, sed intellectus credens, ratio videlicet, qua fides illustratur et roboratur. Cogitatio theologica est quiddam participatum et analogicum prae cogitatione divina, quae simplicissima veritate sua omnes comprehendit veritates, quas theologus, Revelatione innixus, paulatim nec sine labore detegit. *Fides necessaria est theologo magis quam acumen mentis*: ita vir quidam Theologiae peritus scripsit;¹ fidem dicimus, Deo revelanti habendam; fidem dicimus Ecclesiae praestandam, quae, Spiritu Sancto assistente, Revelationem integram servat; fidem dicimus, Magisterio Ecclesiae tribuendam, quod illam cum auctoritate explanat et interpretatur, cum Christum Iesum Magistrum repraesentet eiusque sit quasi instrumentum.

¹ A. STOLZ, *Introductio in Sacram Theologiam*, (Friburgi in Br. 1941).

Spiritus veritatis et caritatis, qui Ecclesiam quoad singulos eius ordines illuminat et sanctificat, ita ut unusquisque mandatum sibi munus recte gerat, illuminet et sanctificet opus vestrum, ita ut toti Communitati et animis vestris frugiferum evadat.

AAS 58, 890-896. Cfr. *Insegnamenti* 4, 443 s.

De ratione qua experimenta quaedam ad Seminaria renovanda in effectum deduci debent

(S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV., Litt. Praecedentibus litteris, ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū, 12 oct. 1966).

- 2769 2. Saepe saepius ab hac Congregatione quaesitum est utrum liceat statim, experimenti causa, aliquas innovationes in normas nunc vigentes introducere. Sacra Congregatio censet huiusmodi experimenta fieri non posse nisi accurate servatis quae sequuntur condicionibus:

a) Experimenta stricte respondeant menti et praescriptis Decreti *Optatam totius*.¹

b) Innovationes ne fiant nisi in ambitu integrae Conferentiae Episcopalis vel saltem numquam ea inscia vel abnuente, Conferentiis Episcopalibus enim, non autem singulis Episcopis, vi Decreti supra dicti, incumbit munus apparandi schema novae Rationis Institutionis Sacerdotalis.

c) Innovationes tales sint quae redditum non excludant ad pristinam rerum condicionem, si definitiva ratio Institutionis Sacerdotalis id exigat.

Ex Archivo S. C. de Sem. et Stud. Univ.

De erectione Facultatis Theologicae Ratisbonae

(Ex Convent. cum Bavaria, 28 oct. 1966).

2770

Articolo 1

La Santa Sede consente all'erezione di una Facoltà di Teologia cattolica della Università di Ratisbona ed alla conseguente soppressione dell'Alta Scuola filosofico-teologica di Ratisbona.

Artikel 1

Der Heilige Stuhl stimmt der Errichtung einer katholisch-theologischen Fakultät der Universität Regensburg und der damit verbundenen Auflösung der Philosophisch-Theologischen Hochschule Regensburg zu.

¹ [Cfr. nn. 2621 s.].

Articolo 2

La Facoltà di Teologia cattolica dell'Università di Ratisbona godrà in tutto della stessa posizione giuridica che la Facoltà di Teologia cattolica delle Università dello Stato Bavarese. Alla Facoltà di Teologia cattolica dell'Università di Ratisbona si applicano le relative disposizioni del Concordato con la Baviera del 29 Marzo 1924 e complementariamente quelle del Concordato con il Reich del 20 Luglio 1933.¹

Articolo 3

Alla Facoltà di Filosofia della Università di Ratisbona si applica l'art. 4, § 2 del Concordato con la Baviera.

Articolo 4

Le divergenze di opinione, che sorgessero in avvenire fra le Alte Parti contraenti circa l'interpretazione di qualche disposto del presente Accordo saranno eliminate a norma dell'art. 15, § 1 del Concordato con la Baviera.

AAS 58, 1135-1136.

**De nova theologicorum studiorum ordinatione in Archid.
Monacensi-Frisingensi**

(Ex Convent. cum Bavaria, 28 oct. 1966).

2771

Articolo 1

La Santa Sede consente alla soppressione dell'Alta Scuola filosofico-teologica di Frisinga.

¹ [Cfr. nn. 1624 s.; 1895 s.].

Artikel 2

Die katholisch-theologische Fakultät der Universität Regensburg erhält im vollen Umfang den gleichen Rechtsstatus, wie ihn die katholisch-theologischen Fakultäten der anderen Bayerischen Landesuniversitäten besitzen. Die einschlägigen Bestimmungen des Bayerischen Konkordates vom 29. März 1924 und ergänzend die einschlägigen Bestimmungen des Reichskonkordates vom 20. Juli 1933 finden auf die katholisch-theologische Fakultät der Universität Regensburg Anwendung.

Artikel 3

Auf die philosophische Fakultät der Universität Regensburg findet Art. 4 § 2 des Bayerischen Konkordates entsprechende Anwendung.

Artikel 4

Eine in Zukunft etwa zwischen den Hohen Vertragschliessenden entstehende Meinungsverschiedenheit über die Auslegung einer Bestimmung dieses Vertrages wird nach Artikel 15 § 1 des Bayerischen Konkordates beseitigt werden.

Artikel 1

Der Heilige Stuhl stimmt der Auflösung der Philosophisch-Theologischen Hochschule Freising zu.

Articolo 2

Il Governo dello Stato Bavarese si impegna a dotare la Facoltà di Teologia cattolica dell'Università di Monaco di personale e di mezzi, in maniera tale che questa possa soddisfare adeguatamente alle esigenze odierne e future della formazione teologica, anche in quanto essa finora aveva luogo presso l'Alta Scuola filosofico-teologica di Frisinga.

Articolo 3

Particolari circa il trasferimento dello studio teologico vengono riservati ad un Accordo a parte tra lo Stato Bavarese e l'Arcidiocesi di Monaco e Frisinga.

AAS 58, 1139.

**De lingua latina in Pontificio Instituto
altioris Latinitatis profundius excolenda**

(Ex Alloc. Abbiamo accolto, occasione inaugurationis novae sedis Athenaei Salesiani in Urbe, 29 oct. 1966).

2772

Praeterea singulare studium oportet conferamus ad « Pontificium Institutum altioris Latinitatis », quod, auctoritati Sacri Consilii Seminariis studiorumque Universitatibus praepositi obnoxium, huic Athenaeo est adiunctum.

Rem nobilem ac praeclaram suscepistis, et aeri ingenio magnoque animo perduxistis ad exitum, atque — hoc licet addere — non sine audacia; quod quidem religiosae Societati vestrae ornamento et decori vertit. Macte virtute, dilectissimi Nobis Salesiani sodales! Profecto hoc modo aliud caput praecelsae disciplinae, quam ab Auctore et Legifero Patre vestro quasi hereditate accepistis, laudabiliter servastis, ex quo videlicet humanus cultus Graecorum et Romanorum vobis est provehendus et celebrandus. Liberaliter etiam respondistis ei, qua Ecclesia angitur, sollicitudini inter clericos studia Latinitatis promovendi eiusque magistros instituendi; atque adeo Ioannis Vicesimi Tertii, Decessoris Nostri, Constitutionem Apostolicam, a verbis *Veterum sapientia* incipientem, ad effectum adduxistis.¹

Quae primo anno ex hac schola perceptae sunt veluti primitiae, sine dubio et laetae sunt et spem confovent bonam: scilicet ea est arbor, quae fructus iam tulit eorumque ampliore copiam portendit in posterum.

¹ [Cfr. n. 2667].

2776

Alia quoque patet via iuvenibus ad verbi Dei vocem percipiendam, si nempe actuosam Ecclesiae vitam experimento cognoscant. Quare omnibus, qui ecclesiasticis vocationibus dant operam, magnopere cordi sit, ut in iuvenum notitiam perferantur vel operariorum evangelicorum necessitates, vel pauperum angustiae, vel condiciones cuiusdam christianae communitalis quae religiosae vitae exemplo ceteris praestat, ac vel etiam sacra ephebae ubi adulescentes in spem Ecclesiae succrescunt. Iidem iuvenes nonnulla quoque sacri apostolatus munera suscipiant, ut noscant quid valeant ipsorum vires in huiusmodi operibus obeundis; peculiarique modo inde a teneris annis assuescant liturgicos ritus actuose participare, cum nihil magis permovere animos ad pietatem, quam sacrorum mysteriorum consuetudo, cuius virtus efficit ut iuvenilis aetas sacro quodam afflatu penitus imbuatur ac desiderio inflammetur Christi Domini vestigia sequendi.

2777

Denique, ut ecclesiastica vocatio feliciter tandem effloreat, necessarium prorsus est, ut adolescentibus occasio detur adeundi et audiendi ipsos divini verbi magistros, scilicet sacerdotem quendam, qui, gravitate morum et consilii maturitate spectabilis, noverit ipsorum animi secreta paterne excipere, et iisdem adsit velut praeceptor, ductor, amicus. Plerumque reapse contingit, ut ad amplectendam sacerdotalem vitam vocatio non ex se sponte prodeat, sed quasi evangelica sit gemma quae in agro abscondita est detegenda. Deus enim, qui sibi electorum suorum arcessitum reservat, postulat tamen sacrorum administratorum adiutricem operam, ut iuvenes caelestis gratiae actionem animadvertant atque divinum germen in suis animis positum ad maturitatem perducant. Quare sacris vocationibus numquam desit sacerdotis amicale colloquium, paternum consilium ac praesertim spiritualis moderatio; quae omnia ita praestanda sunt ut debita observantia servetur sive Dei actioni sive sacerdotii candidatorum libertati.

Haec sunt quae Nobis visum est ad considerationem vestram proponere, quaeque vestrae sollertiae vestroque religionis studio commendamus. Nunc nihil Nobis restat, nisi ut inceptionibus, quibus his diebus vacatis, felicissima quaeque exoptemus, atque vos vehementer exhortemur ut illabefacta fiducia sanctissimi apostolatus vestri opus alacriter pergatis. Quamvis enim in permagnas difficultates incurratis, numquam et nunquam cogitandum est Deum necessitatibus Ecclesiae suae non consulere, atque nunc temporis, aequae ac praeteritis aetatibus, non ad se vocare innumeros manipulos adolescentium qui generosi, fortes, integri, puri, Christi vocis obtemperant et vota concipiunt sese Ecclesiae devovendi. Dilectissimis hisce filiis numquam desinite excelsa sacri apostolatus et christianae sanctitatis itinera proponere; necessitates animarum indesinenter ostendite; ad Christi vestigia sequenda eorum animos incendite: ipsi vos generoso animo sequantur.

Ut haec vota Nostra, quae Omnipotenti Deo ex animo commendamus, feliciter effici possint, vobis omnibus vestrisque laboribus Apostolicam Benedictionem, paternae benevolentiae pignus, peramanter in Domino impertimus.

AAS 59, 34-38. Cfr. *Insegnamenti* 4, 604 s.

De sanis principiis fidei in theologica indagatione tuendis ac servandis

(Ex Adhort. Apost. *Petrum et Paulum*, saeculo XIX expleto postquam Sancti Apostoli Petrus et Paulus martyrium Romae fecerunt, 22 febr. 1967).

2778

Dum autem apud nostrae aetatis homines religionis sensus minuitur, quo fides veluti suo naturali fundamento innititur, opinioniones novae ad exegesim vel ad theologiam attinentes, saepe sumptae a philosophicis doctrinis audacibus quidem sed ineptis, huc illuc in catholicae doctrinae campum irrepunt. Quibus opinionibus non solum in dubium vocatur vel

depravatur germana veritatum significatio, quas Ecclesia cum auctoritate docuit, sed, ficta causa religionem ad nostrorum temporum ingenium accommodandi, magisterii ecclesiastici norma negligitur, investigationis theologiae studia ad placita *historicismi*, quem vocant, prorsus conformantur, audetur Sacrarum Scripturarum testimonio indolem sacram et historiae fidem denegare, et vel eo contenditur, ut apud Populum Dei ille mentis habitus inducatur, quem *post-conciliarem* appellant; talis scilicet mentis habitus, qui, firma cohaerentia posthabita, qua affluens et praeclara copia doctrinae legumque Concilii Oecumenici cum sacro patrimonio magisterii et disciplinae Ecclesiae componitur, eo spectat, ut translaticium fidelitatis studium erga Ecclesiam pessumdetur atque inanis propagetur spes christianam religionem nova interpretatione donandi, quae tamen nonnisi temeraria ac sterilis esse posset. Quid superesset de nostrae fidei veritatibus aut de theologali virtute, qua easdem credimus, si huiusmodi conatus, auctoritati magisterii ecclesiastici subducti, aliquando praevalerent?

2779

Iamvero ad confirmandam fidem nostram recto sensu expressam, ad studium excitandum doctrinarum quae nuper a Concilio Oecumenico propositae sunt, ad catholicorum nisus sustinendos, qui novas rationes exponendi veritates fidei inquirunt, sed cum deposito doctrinae Ecclesiae plane consentientes *eodem sensu eademque sententia*;¹ ad haec omnia assequenda, dicimus, nunc, certo transacto temporis spatio, feliciter adveniunt saecularia huiusmodi Apostolorum sollemnia. Quae quidem omnibus Ecclesiae sanctae filiis eam geminam opportunitatem praebent: ut in primis Iesu Christo, Dei Filio, Mediatori et fidei nostrae Consummatori, verbis illis respondeant humilitatis et magnitudinis plenis: *ego credo*, scilicet eius Verbo, eius Personae eiusque salutis nuntio plenum praestent intellectus et voluntatis assensum;² ut praeterea summos illos Christi testes, Petrum et Paulum, debito prosequantur honore, renovantes nempe christianum propositum nostram ipsorumque fidem sincere et actuose profitendi, atque etiam precatione et opera allaborantes, ut inter christianos universos eiusdem fidei unitas redintegretur.

In animo non habemus aliud indicere Iubilaeum, cum proxime ad finem venerit Iubilaeum extraordinarium, quod post conclusum Concilium Oecumenicum Vaticanum secundum statuimus; attamen paterno animo vos omnes hortamur, Venerabiles Fratres in Episcopatu, ut Symbolum fidei verbis explanetis, peculiaribus sacris officiis honestetis, ac praesertim rite et saepe una cum vestris sacerdotibus et christifidelibus pronuntietis, hac vel illa adhibita formula, quae in catholicae Ecclesiae precibus in usu est.

¹ Cfr. VINC. LERIN., *Commonitorium* 1, 23; ML 50, 668; D.-S. 3020.

² Cfr. *Hebr.* 12, 3; CONC. VAT. I, Const. Dogm. de fide catholica, c. 3; D.-S. 3008, 3020; CONC. VAT. II, Const. Dogm. de Ecclesia *Lumen Gentium*, 5; AAS 57, 7; Const. Dogm. de Divina Revelatione *Dei verbum*, 5, 8; AAS 58, 819; 821.

Cfr. *Professionem fidei*, PAULI VI, 30 iun. 1968 in conclusione Anni Fidei: *Insegnamenti* 6, 292 ss.

Periucundum scitu Nobis erit, Symbolum fidei in honorem beatorum Apostolorum Petri et Pauli, in unoquoque templo cathedrali recitatum esse, praesentibus, una cum Episcopo, Presbyteris, sacrorum Seminariorum alumniis, Laicis catholicis pro Christi regno militantibus, Religiosis viris et sacris virginibus atque quam frequentissimo christifidelium coetu. Idem facere curent singulae universae Paroeciae, quod attinet ad suam communitatem, atque quaevis religiosa domus. Itemque suademus, ut huiusmodi christianae fidei professio statuto definitoque die pronuntietur in unaquaque domo, ubi christiana versetur familia, in catholicarum consociationum sedibus, in scholis atque in valetudinariis catholicis, in omnibus locis sacris ritibus destinatis, in omnibus denique aedibus et conventibus, in quibus vox fidei significare et confirmare possit sinceram animi assensionem christianae vitae generi, ad quod omnes vocati sumus.

Singulari autem adhortatione Sacrarum Scripturarum interpretes atque sacrae Theologiae peritos compellamus, ut Ecclesiae magisterio adiutricem dare velint operam, ad veram fidem a quovis errore tuendam, ad eius haud explorata arcana penitus perscrutanda, ad eius notiones recte explanandas, atque ad rectas exponendas rationes, quibus ea investigetur atque divulgetur. Quod idem sacris concionatoribus, christianae religionis praeceptoribus et catechesis institutoribus dicimus.

AAS 59, 198-200.

De institutione et praxi musica in Seminariis

(Ex Instruct. S. C. RIT. *Musica sacram* de Musica in Sacra Liturgia, 5 mart. 1967).

- 2780 52. Ad thesaurum musicae sacrae servandum, et ad novas formas cantus sacri promovendas, «magni habeatur institutio et praxis musica in Seminariis, in Religiosorum utriusque sexus novitiatibus et studiorum domibus, necnon in ceteris institutis et scholis catholicis», praesertim autem apud Instituta Superiora ad hoc specialiter destinata.¹ Studium imprimis et usus promoveatur cantus gregoriani, quia, ob peculiare eius notas, fundamentum magni momenti est cultus musicae sacrae.

AAS 59, 315.

De recta alumnorum formatione philosophica et spirituali deque eorundem cooperatione in sua propria educatione

(S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV., ex Litt. *Plures menses*, ad Praesides Conferentiarum Episcopaliū, 7 mart. 1967).

Quaestio de institutione philosophica

- 2781 Quaestio de philosophia magnas affert difficultates et rerum circumstantiae quae hic illic dudum existunt — secundum etiam ipsorum Seminariorum sententiam — non

¹ CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia *Sacrosanctum Concilium*, n. 115: AAS 56, 129; [cfr. n. 2570].

plene sanae sunt et ipsius Fidei futurum in discrimen adducere possunt; si enim quaedam rationes cogitandi agendique cum suis defectibus permanerent, tunc fides sacrorum alumnorum et sacerdotum impar evaderet perniciosis hodierni temporis opinionibus superandis. Omnes concretae determinationes quae attingunt institutionem philosophicam duas has praevias quaestiones tamquam solutas praesupponunt:

1. Curnam Ecclesia praecipiat formationem philosophicam his qui ad Fidem docendam praeparantur. Etsi huic quaestioni responsum varias implicet difficultates, magna tamen claritate respondendum est.

2. Quanam sint lineamenta quae Concilium, iuxta Ecclesiae constantes normas, denno expositulaverit pro alumnorum institutione philosophica.

Agitur de quaestione conscientiae, quia quaedam opiniones vel systemata ab Ecclesia minus bona, in praxi minus apta, immo perniciose habentur; quapropter ea cognoscere necesse est ne alumnorum efformatio damnum patiat.

2782 *Efformatio spiritualis*

Quod ad efformationem spiritualem et Seminariorum ordinationem attinet, non parvum damnum profluere videtur ex eo quod quaedam magni momenti res parvipendantur nec earum virtus in congrua luce ponatur, e. g. silentium. In hac sicut etiam in aliis nostri temporis quaestionibus, periculum est nihil vel parum operandi, omnia per quandam negligentiam suo cursui relinquendo; sed hoc permittere nefas est. Quod ad silentium attinet potius quam de eo omittendo,¹ sermo est de genuina ipsius natura investiganda. Nostra enim aetate minime impellere valebimus sacrorum alumnos ut silentium externum acceptent nisi ratione ac mensura qua ipsi intelligant et acceptent silentium internum praesentiae Dei, cuius silentium externum est condicio; et forsitan lactari possumus eo quod hac occasione inducimur ad inveniendum sensum profundum et essentialiorem quarundam normarum, quae non raro proponuntur et etiam ab alumniis facile acceptantur, quin ipsi perspiciant earum significationem ac momentum. Hic non agitur de mutanda quadam Seminariorum norma, concedendo libertates, sed de educandis alumniis ad acceptandum ab intus quod interdum forsitan tantum externe et immediate servabatur.² Relinquere singulorum arbitratui servandum quoddam pietatis vel disciplinae exercitium aliquando potest esse mera regiminis abdicatio; videndum est autem quinam sit huiusmodi exercitii genuinus sensus, quasnam utilitates afferre debeat; et denique inveniendae sunt illae viae quibus ipsum exercitium ad praxim deduci valeat.

2783 *Unitas Seminariorum servanda*

Hic illic fiunt quaedam experimenta de quibus indagandum videtur quonam valido fundamento innituntur, quam ratione probentur, e. g. variis in locis favetur divisioni Seminariorum in parvas communitates; huiusmodi incepta sedulo perpendenda sunt, ne ipsa Seminariorum unitas in discrimen adducatur, supprimendo scilicet exercitium auctoritatis Rectoris, immo abolendo illas condiciones quae requiruntur pro ipsa appellatione ad S. Ordines.³

¹ Ipsum Concilium praecipit momentum silentii: cfr. n. 11 Decreti *Optatum totius*: AAS 58, 721. [Cfr. n. 2632].

² Cfr. n. 11 Decreti *Optatum totius*: *l.c.*

³ Cfr. n. 7 Decreti *Optatum totius*, ubi dicitur: «In seminariis autem ubi multi sunt alumni, retenta regiminis et scientificae institutionis unitate, alumni apta ratione distribuuntur in coetus minores ut singulorum conformationi personali melius provideatur». [Cfr. n. 2628].

2784 *Sacrorum alumnorum cooperatio*

Saepe nobis posita est quaestio utrum liceat necne permittere ut sacrorum alumnorum suam adiutricem praestent operam in vita Seminarii ordinanda et dirigenda. Hac in re plura dicta et scripta sunt quae haud raro non iusta esse videntur.

Tota Seminarii vita regitur clara *perceptione muneris quod Deus ab ipso Seminario implendum expectat*; animatur cognitione laboris complendi quo Seminarium Episcopo aptos efformet cooperatores, laicis sacerdotes quibus ipsi tantopere indigent. Huc ordinatio totius Seminarii eiusque consuetudines normaeque spectant. Hae igitur memoratae res non sunt subiciendae discussionibus, sed potius considerandae sunt fundamentum ad quod omnis discussio se referat oportet. Moderatorum est hunc finem proponere et acceptabilem reddere; ipsis enim missio et gratia data est ad hoc munus explendum. De cetero cognitio huius finis est obvia quia ex ipsa Fide promanat. Haec igitur materia discussioni et dialogo inepte subiceretur; nec hoc fieri posset quin tota Seminarii vita vitaretur et incertae fortunae relinqueretur.

Dialogus vero *circa media* adhibenda institui potest; et hac in re sat longe progredi possumus, dummodo bonum commune integrum servetur. Varii aspectus vitae Seminarii, praesertim quaedam regularum concreta praecepta, bono cum fructu, communi sacrorum alumnorum studio considerari possunt, salvo tamen Moderatorum iure ultimum proferendi iudicium. Tali modo consuli potest iuvenum desideriis, qui suum animum ample et libere aperire exoptant; optima offertur occasio ut ipsis quaedam delucidentur principia et in eis efformetur capacitas iudicandi. Ita etiam fovebitur iuvenum generositas ex qua multa expectari poterunt; denique Moderatoribus offertur possibilitas eos melius cognoscendi. Cooperatio sic instaurata necessaria videtur non solum pro definiendis regularum minimis applicationibus sed pro fovendo quoque illo spiritu Seminarii, quo efformari valeant ii qui postea erunt fidi et alacres Episcopi cooperatores.¹ Item clariore in luce poni poterit oboedientiae et auctoritatis valor. Proh dolor, praesentibus rerum commutationibus, haud raro accedit ut auctoritas et libertas considerentur ut duae res sibi oppositae, tamquam si omnis progressus in libertate auctoritatem extenuet. Revera studium boni communis instigulat partem activam libertatis, efficiendo ut iuvenes auctoritati libere adhaereant eamque diligant tamquam fundamentum ipsius boni communis a Deo et ab Ecclesia constitutum. Oboedientia igitur apparebit non quasi personalitati efformandae adversetur, sed potius ut elementum decisivum totius sacrorum alumnorum educationis. Hac in re duo distinguenda sunt extrema, inter quae via procedit media: ex una parte ille rigidus modus qui omnem reicit conversationem, frustrando sive possibilitatem iuvenes cognoscendi sive ipsos ad sanam cooperationem alliciendi; ex altera parte ille modus remissivus qui omni conatui educationis renuntiet.

Ex Archivo S. C. de Semin. et Stud. Univ.

De attentione praestanda vocationi divinae ad sacerdotium

(Ex Alloc. *Vous Nous offrez*, ad « Iuvenes ministrantes » e diversis Europae Nationibus Romae conventis, 30 mart. 1967).

2785

Et puis l'attention à l'appel divin. Nous vous confierons une de Nos angoisses; devant l'immensité de la tâche que représente ce monde moderne à évangéliser, Nous Nous demandons parfois: où et comment trouver assez de prêtres, assez de religieux pour suffire à la besogne? Ne semble-t-il pas que Dieu appelle en vain? que la jeunesse d'aujourd'hui

¹ Cfr. nn. 9 et 11 Decreti *Optatum totius*: AAS 58, 719; 720-721. [Cfr. nn. 2630; 2632].

ne veut plus l'entendre? qu'elle n'a plus le goût de Dieu, le sens de l'idéal, l'attrait du sacrifice?

Chers Fils, bon nombre d'entre vos aînés ont donné un démenti éclatant à ces craintes! Puissiez-vous, en grand nombre, suivre leurs traces! Soyez attentifs à ne pas laisser se perdre et rester sans écho la voix qui appelle. Et priez tous avec ferveur pour que le Christ se choisisse dans vos rangs de nombreux continuateurs de son sacerdoce.

AAS 59, 351. Cfr. *Insegnamenti* 5, 126 s.

De quibusdam dispensationibus clericorum ritus orientalis Summo Pontifici reservatis

(Ex Motu Propr. *Episcopalis potestatis*, normae Episcopis Ecclesiarum Orientalium, ad facultatem dispensandi spectantes, 2 mai. 1967).

2786

VIII. Salvis facultatibus quae Patriarchis, Archiepiscopis Maioribus, Legatis Romani Pontificis et Hierarchis legitime competunt, Nobis expresse reservamus dispensationes quae sequuntur:

1. Ab obligatione caelibatus seu a prohibitione matrimonii contrahendi, qua diaconi et presbyteri astringuntur, etiam si ad statum laicalem legitime redacti aut regressi sint, in ritibus in quibus non admittuntur clerici coniugati;¹ in ceteris vero ritibus iidem, si caelibatum libere elegerint.

2. In ritibus in quibus non admittuntur clerici coniugati, a prohibitione exercendi ordinem presbyteratus facta coniugatis, qui eundem ordinem sine dispensatione Apostolicae Sedis receperint.²

3. A vetito, quod in clericos in maiore Ordine constitutos cadit, exercendi per se vel per alios negotiationem aut mercaturam, sive in propriam sive in aliorum utilitatem.³

AAS 59, 388.

De educatione ad sacrificium Missae actuose participandum

(Ex Instruct. *Eucharisticum mysterium*, de cultu mysterii eucharistici, 25 mai. 1967).

2787

20. Ad fovendam rectam ordinationem sacrae celebrationis atque actuosam fidelium participationem, ministri non tantum munus suum recte expleant, ad normam legum liturgicarum, sed ita se gerant ut eo ipso sensum rerum sacrarum insinuent.

Populus ius habet in Missa nutrirī verbi Dei annuntiatione et explicatione. Proinde sacerdotes non solum homiliam quoties praescribitur aut expedit habeant, sed etiam curent ut ea quae tum ipsi quam mi-

¹ Litt. Ap. motu proprio d. *Cleri sanctitati*, can. 157, § 2: AAS 49, 477. [Cfr. n. 3301].

² *Ibid.*, can. 72, § 2: AAS 49, 457. [Cfr. n. 3283].

³ *Ibid.*, can. 83. [Cfr. n. 3294].

nistri pro suo munere proferunt ita distincte dicant vel cantent, ut fideles illa clare percipiant et sensum eorum intellegant, immo ad responsionem et participationem sponte adducantur.¹ Ad hoc congruis exercitationibus praeparentur ministri, praesertim in seminario et in domibus religiosis.

47. Hinc superiores competentes faciliorem reddant, immo foveant concelebrationem, quoties necessitas pastoralis vel alia rationabilis causa aliud non exigit.

Facultas concelebrandi spectat etiam ad Missas principales in ecclesiis et oratoriis publicis ac semipublicis seminariorum, collegiorum et institutorum ecclesiasticorum, necnon religionum ac societatum elektorum in communi viventium sine votis. Ubi tamen magnus habetur numerus sacerdotum, superior competens concedere potest ut concelebratio etiam pluries eodem die fiat, sed temporibus successivis, vel in locis sacris diversis.

AAS 59, 552-553; 566.

Normae generales de diaconatu permanenti in Ecclesia Latina restituendo

(Motu Propr. *Sacrum Diaconatus Ordinem*, 18 iun. 1967).

I

- 2788 1. Est officium legitimorum episcopalium Coetuum seu Conferentiarum, Summo Pontifice assentiente, deliberare, utrum et ubinam diaconatus, tamquam proprius ac permanens Hierarchiae gradus in fidelium bonum sit instituendus, necne.
- 2789 2. In petenda ab Apostolica Sede approbatione exponendae sunt tum causae, quae novam huiusmodi disciplinam aliqua in regione constituendam suadeant, tum rerum condiciones, quae veram boni eventus spem afferant; itemque describendus erit eiusdem disciplinae modus, utrum videlicet agatur de diaconatu conferendo *iuvenibus idoneis, pro quibus ... lex caelibatus firma remanere debet*, an *viris maturioris aetatis, etiam in matrimonio viventibus*, an utrique candidatorum generi.
- 2790 3. Approbatione ab Apostolica Sede impetrata, uniuscuiusque Ordinarii est in sua sacra ditione candidatos probare et ordinare, nisi agatur de casibus eadem facultate exceptis.
- In relatione de statu suae dioecesis conscribenda, Ordinarii de hac etiam instaurata disciplina commemorent.

¹ CONC. VAT. II, Const. de Sacra Liturgia, *Sacrosanctum Concilium*, n. 11: AAS 56, 102-103.

II

- 2791 4. Ex Ecclesiae instituto, ipso Oecumenico Concilio comprobante, ii, qui ad diaconatum iuvenes vocantur, lege caelibatus servandi astringuntur.
- 2792 5. Diaconatus permanens ante quintum et vicesimum expletum annum ne conferatur; grandior tamen aetas ab Episcoporum Conferentiis requiri poterit.
- 2793 6. Iuvenes, ad munus diaconale instituendi, in peculiare recipiantur Collegium, ubi probentur, ad vitam vere evangelicam vivendam informantur, ad propria et sua officia utiliter exsequenda instruuntur.
- 2794 7. Ad huiusmodi Collegium condendum, Episcopi eiusdem regionis, vel, si usus fuerit, plurium quoque regionum eiusdemve nationis, pro variis locorum adiunctis suam consociant operam. Eidem autem moderando praepositos peridoneos eligant, legesque tum de morum disciplina, tum de studiorum ratione accuratissime faciant, servatis, quae sequuntur, normis.
- 2795 8. In diaconatus tirocinium ii tantum iuvenes ascribantur, qui naturalem animi inclinationem ad sacrae Hierarchiae et christianae communis ministerium ostenderint, quique sat bonam doctrinae copiam, pro suae gentis sui que loci consuetudine, sibi comparaverint.
- 2796 9. Proprium diaconatus tirocinium per tres saltem annos producat; disciplinarum autem series ita digeratur, ut candidati ad varia diaconatus munera scite salutariterque obeunda ordinatim et gradatim adducantur. Tota praeterea studiorum ratio ita poterit componi, ut extremo anno praecipua tradatur institutio pro diversis muneribus, quae diaconi potissimum exsequentur.
- 2797 10. Huc insuper addantur usus atque exercitationes edocendi pueros aliosque fideles christianae religionis elementa, cantum sacrum evulgandi et moderandi, divinos Scripturae libros in fidelium coetibus perlegendi, populum alloquendi et adhortandi, Sacramenta, quae ad diaconos spectant, ministrandi, aegrotos invisendi, eaque in universum implendi ministeria, quae ipsis committi possunt.

III

- 2798 11. Grandioris aetatis viri, sive caelibes sive etiam matrimonio coniuncti, ad diaconatum vocari possunt; hi vero ne admittantur, nisi constet non solum de uxoris consensu, sed de eiusdem etiam christiana morum probitate illisque dotibus, quae viri ministerium nec impediunt nec dedecorent.
- 2799 12. Grandior, de qua agitur, aetas attingitur quinto et tricesimo anno expleto; et tamen ita est intellegenda, ut nemo ad diaconatum vocari possit, quin diuturno vitae vere christianae exemplo, integris moribus et ingenio ad ministrandum proclivi, cleri fideliumque existimationem sibi conciliaverit.
- 2800 13. Cum de viris matrimonio iunctis agitur, cavendum est, ut ii tantum ad diaconatum provehantur, qui, plures iam annos in matrimonio

viventes, se domui suae bene praeesse ostenderint, quippe quibus et uxor et filii sint vitam vere christianam agentes et integra fama praestantes.¹

2801 14. Optandum est, ut tales etiam diaconi haud mediocri sint ornati doctrina, de qua nn. 8, 9, 10 supra diximus, vel illa saltem polleant scientia, quae episcopalis Conferentiae iudicio iisdem necessaria erit ad propria et sua munera implenda. Quam ob rem in peculiare Collegium aliquamdiu admittantur, ubi ea omnia addiscant, quae ad munus diaconale digne exsequendum opus erunt.

2802 15. Quodsi forte id fieri nequit, candidatus educandus tradatur spectatissimo sacerdoti, qui de eo curam agat, eumque doceat, deque eius prudentia ac maturitate testimonium afferre valeat. Semper autem ac sedulo cavendum est, ut tantummodo idonei peritique viri in sacrum ordinem ascribantur.

2803 16. Post ordinem receptum diaconi, grandiore etiam aetate promoti, ex tradita Ecclesiae disciplina ad ineundum matrimonium inhabiles sunt.

2804 17. Caveatur, ne diaconi artem vel professionem exerceant, quae Ordinarii loci iudicio eos dedecet, vel fructuosam sacri muneris functionem impediat.

IV

2805 18. Quilibet diaconus, qui in aliqua religione non sit professus, alicui dioecesi sit rite ascriptus oportet.

2806 19. Quae normae de congruenti sacerdotum sustentatione accuranda deque socialibus, ut aiunt, cautionibus in eorum commodum spondendis vigent, eae in favorem quoque stabilium diaconorum servandae sunt, habita etiam ratione familiae diaconorum in matrimonio viventium, atque articulo n. 21 harum Litterarum perspecto.

2807 20. Episcopalis Conferentiae erit de honesta sustentatione diaconi eiusque familiae, si matrimonio est iunctus, certas edere normas, pro diversis locorum temporumque adiunctis.

2808 21. Diaconi, qui civilem professionem exercent, ex perceptis inde fructibus sibi suaeque familiae necessitatibus, quantum possunt, consulere debent.

V

2809 22. Secundum memoratam Concilii Vaticani II Constitutionem,² diaconi est, quatenus loci Ordinarius haec ipsa expedienda commiserit:

1) inter actiones liturgicas episcopo et presbytero adesse in omnibus, quae rituales varii ordinis libri eidem attribuunt;

2) baptismum sollemni ritu administrare atque omissas caeremonias super baptizatum sive infantem, sive adultum supplere;

3) Eucharistiam asservare, sibi ceterisque distribuere, eam in viaticum morientibus afferre, atque eucharisticam benedictionem, quam dicunt, cum sacra pyxide populo impertire;

¹ Cfr. I T. 3, 10-12.

² [Cfr. n. 2590].

4) ubi sacerdos deest, Ecclesiae nomine matrimoniis celebrandis assistere et benedicere ex delegatione episcopi vel parochi, ceteris servatis, quae in C. I. C. iubentur¹ atque firmo manente can. 1098, ubi quae de sacerdote dicuntur, ea de diacono etiam sunt intellegenda;

5) sacramentalia ministrare, funeris ac sepulturae ritibus praeesse;

6) divinos Scripturae libros fidelibus legere, populumque edocere et adhortari;

7) religiosi cultus officiis et supplicationibus praesidere, ubi sacerdos non adest;

8) verbi Dei celebrationes moderari, ubi praesertim sacerdos deest;

9) caritatis et administrationis officiis atque socialis subsidii operibus, Hierarchiae nomine, perfungi;

10) parochi et episcopi nomine, dissitas christianorum communitates legitime regere;

11) apostolica laicorum opera fovere et adiuvere.

2810 23. Quae omnia munera in perfecta cum episcopo eiusque presbyterio communione exsequenda sunt, videlicet sub auctoritate episcopi et presbyteri, qui eo loci fidelium curae praesunt.

2811 24. In Consiliis Pastoralibus diaconi, ut fieri potest, suam partem habeant.

VI

2812 25. Diaconi, utpote qui Christi et Ecclesiae mysteriis inserviant, a quovis pravitatis vitio se abstineant Deoque semper placere studeant, ad omne opus bonum pro hominum salute parati.² Ob receptum ergo ordinem, longe aliis excellant oportet in vitae liturgicae actione, in studio precandi, in divino ministerio, in oboedientia, in caritate, in castitate.

2813 26. Episcopalis Conferentiae erit efficaciores normas statuere ad spirituales vitam alendam diaconorum, tam in caelibatu quam in matrimonio viventium. Curent tamen locorum Ordinarii, ut omnes diaconi:

1) assidue legendo attenteque secum meditando Dei verbo vacent;

2) frequenter, vel etiam cotidie, quantum fieri potest, Missae sacrificio actuosi intersint, SS. Eucharistiae sacramento reficiantur idemque pietatis causa invisant;

3) frequenter Paenitentiae sacramento sui animi maculas abluant, quod ut digne recipiant cotidianam conscientiae suae censuram gerant;

4) Deiparam Virginem Mariam impenso pietatis cultu venerentur ac diligant.

2814 27. Maxime decet stabiles diaconos aliquam saltem divini Officii partem, ab episcopali Conferentia definiendam, cotidie recitare.

2815 28. Diaconi dioecesani saltem tertio quoque anno in pia aliqua religiosa domo, ab Ordinario designata, sacris exercitationibus vacare debent.

2816 29. Doctrinarum, praesertim sacrarum, studia diaconi ne inter-

¹ Cfr. cann. 1095 § 2; et 1096.

² Cfr. 2 T. 2, 21.

mittant; divinos Scripturae libros assidue legant; ecclesiasticis disciplinis ita se dedant, ut catholicam doctrinam recte ceteris explanare possint, utque in dies magis idonei fiant ad fidelium animos erudiendos et roborandos. Ad id assequendum, diaconi in conventus statis temporibus habendos advocentur, ubi quaestiones de vita et sacro ministerio agantur.

- 2817 30. Diaconi, ob peculiare commissi sibi ministerii rationes, reverentiam et oboedientiam episcopo profiteri tenentur; episcopi vero hos plebis Dei ministros magni faciant in Domino, eosque paterna caritate prosequantur. Si quis autem diaconus extra propriam dioecesim iusta de causa aliquamdiu commoratur, vigilantiae et auctoritati loci Ordinarii in iis, quae ad diaconalis status officia ac munera pertinent, libenter obsecundet.¹
- 2818 31. Quod ad vestis habitum spectat, loci consuetudo servanda erit secundum normas, ab episcopali Conferentia praestitutas.

VII

- 2819 32. Diaconatum permanentem constituere apud religiosos ius proprium Sanctae Sedis est, ad quam unice pertinet Capitulum Generale hac de re vota expendere atque probare.
- 2820 33. Diaconi religiosi ministerium diaconale obeant sub episcopi suorumque antistitem auctoritate, secundum normas, quae in sacerdotibus religiosos valent; tenentur quoque legibus, quibus eiusdem religionis sodales astringuntur.
- 2821 34. Diaconus religiosus, sive stabiliter, sive ad certum tempus commorans in regione, quae diaconatu permanenti caret, munera diaconalia ne exerceat, nisi loci Ordinarii assensu.
- 2822 35. Quae nn. 32-34 de religiosis dicuntur, eadem de sodalibus ceterorum institutorum, evangelica consilia profitentium, sunt pariter intellegenda.

VIII

- 2823 36. Quod denique attinet ad ritum servandum in sacro diaconatus Ordine conferendo, et ad Ordines, qui ipsi diaconatui praeponuntur, disciplina adhuc obtinens servetur, donec a Sancta Sede recognoscatur. Ad extremum, post hasce traditas normas, illud sponte ex animo Nostro veluti profluit votum, ut diaconi, arduo suo munere in nostrae huius aetatis adiunctis perfungentes, praeclara, quae illis ad imitandum proponimus, sequantur exempla S. Stephani protomartyris, qui, ut ait S. Irenaeus, *primus in diaconium ab Apostolis electus est*,² et S. Laurentii Romani, *qui non solum ministerio sacramentorum, sed etiam dispensatione ecclesiasticae substantiae praeeminebat*.³

AAS 59, 699-704.

¹ IUS ORIENTAL., *De Personis*, can. 87: AAS 49, 462. [Cfr. n. 3298].

² *Adv. Haereses*, IV, 15, 1: MG 7, 1013.

³ S. LEO MAGNUS, *Serm.* 85: ML 54, 436.

De quibusdam principiis paedagogicis
servandis in educatione clericorum ad caelibatum

(Ex Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, de sacerdotali caelibatu, 24 Iun. 1967).

- 2824 14. Legem igitur vigentem sacri caelibatus nunc etiam cum sacerdotali munere esse conectendam censemus; eaque fulciri oportere sacerdotem, cum constituit praeterquam se totum, se in perpetuum, se uni tantummodo summo Christi amoris dicare, operam quoque suam Dei religioni, Ecclesiaeque commodis navare. Ea insuper caelibatus lege status et condicio sacerdotis opus est distinguatur, sive ad fidelium sive ad profanorum hominum convictum quod spectat.
- 2825 15. Concedimus sane, donum supernae invitationis ad sacerdotium, ad cultum Deo adhibendum et ad religiosa bona christiano populo ministranda spectans, a dono differre, quo quis ad caelibatum, uti vitae condicionem Deo sacratam, eligendum movetur.¹ Attamen superna, quam diximus, ad sacerdotium invitatione nihil sane efficitur, nihil absoluitur, nisi is illam periclitatus fuerit et probaverit, penes quem ministerii populi christiani est onus et potestas. Quam ob causam in rationem ecclesiasticae auctoritatis cadit, pro locis et temporibus, decernere quibus reapse numeris et virtutibus eos ornari debeat, quibus opportune animorum et Ecclesiae sint utilitates concedendae.
- 2826 47. Iesus Dominus noster paucis admodum viris, quos nemo sane et numero et viribus impares non indicaret, formidandum munus evangelium usque quaque evulgandi concedere non dubitavit. Sed gregi tam pusillo mandavit ne timeret,² cum per ipsum atque cum ipso, diuturna scilicet praesentissimi auxilii continuatione,³ victoriam de mundo esset adepturus.⁴ Idem praeterea monuit, Dei regnum tam interiore ac recondita vi sua pollere, qua et increbrescere et messem edere, etiam dum nescit homo, possit.⁵ Huiusce porro regni *messis quidem multa, operarii autem* — nunc ut initio — *pauci*, quin etiam numquam totidem fuerunt, quot humano saltem iudicio sufficere viderentur. Verum caelestis Rex impensas a nobis preces postulat, ut ipse *dominus messis mittat operarios in messem suam* (Mt. 9, 37-38). Qua in re humanae prudentiae consiliis praeponderari nequit arcana sapientia Christi, qui semper in memoria reparatae salutis sive hominum sapientiam sive potentiam sua stultitia suaeque infirmitate contempsit.⁶
- 2827 48. Nunc igitur fidei virtute suffulti, quid hac de re sentiat Ecclesia in medium proferimus: quae si alacrius et constantius divinae gratiae obsequatur, si apertius et amplius arcanae eius invictaeque potentiae

¹ Cfr. nn. 5 et 7 istius documenti.

² Cfr. L. 12, 32.

³ Cfr. Mt. 28, 20.

⁴ Cfr. Io. 16, 33.

⁵ Cfr. Mc. 4, 26-29.

⁶ Cfr. I C. 1, 20-31.

confidat, si denique Christi mysterium palam pleneque testificetur, pro certo habet se numquam defuturam esse gravissimo illi muneri salutis universo mundo afferendae, quamvis humanae rationes ac falsae rerum species sibi repugnent. Unusquisque se noverit omnia posse in eo, qui solus animos confortat,¹ suaeque Ecclesiae incrementum dat.²

- 2828 49. Neque vero facile adducimur ut credamus, si ecclesiasticus tollatur caelibatus, continuo ea de causa numerum ad sacra munia vocatorum valde increbrescere. Nostrorum enim dierum usus Ecclesiarum ceterarumque communitatum religiosarum, quae suos sinunt ministros nuptias inire, in contrarium prorsus videtur inclinare. Aliunde sane repetendae sunt causae, cur ad sacerdotium vocati numero decreverint. Nam eae, ut nonnulla exempla subiciamus, in hoc sunt positae, quod apud singulos domesticosque convictus rerum divinarum ac sacramentorum sensus amissus ac paene sit extinctus, quod ab iis minoris nihilque fere aestimetur Ecclesia, quae sui vi muneris hominum salutem per fidem atque sacramenta prospiciat. Haec igitur quaestio, unde est exorta, ibidem est pervestiganda.

- 2829 60. Ex huiusmodi, quae exposuimus, cogitatis de sacrae virginitatis nitore, gravitate atque recondita convenientia, ad Christi et Ecclesiae ministros quod attinet, iis, qui Magistri Pastorisque partes in Ecclesia sustinent, praegrave onus oritur, omnibus viribus curandi, ut virginitas reapse colatur iam inde ab illa aetate, qua animus ad tam praeclarum suscipiendum donum paratur.

Etenim difficultates atque molestiae, quae nonnullis sacerdotibus sacri caelibatus conservationem vel asperam vel prorsus impossibilem faciunt, haud raro ex impertita sacrorum alumnis institutione afferuntur, quae, ob recentes rerum conversiones, iam omnino apta haud censenda sit ad *Dei hominem*³ digne formandum.

- 2830 61. Qua de re Sacri Concilii Oecumenici Vaticani II Patres iam normas ac praecepta ediderunt sapientissima, non modo cum progressibus disciplinarum de hominis animo deque adolescentium educatione congruentia, sed etiam cum singulorum hominum et civilis societatis condicionibus convenientia, nostra hac aetate valde immutatis.⁴ Volumus propterea, ut quam primum peculiare condantur leges, quibus de hac disciplina late diffuseque, ut par est, agatur, peritis quoque viris ad adiutricem navandam operam accessitis; ut iis, qui in Ecclesia gravissimum susceperunt munus sacerdotii candidatos instruendi, praesens opportunumque praebeatur subsidium.

- 2831 62. Sacerdotium est ministerium a Christo Iesu institutum, ad inserviendum eius Mystico Corpori, quod est Ecclesia. Quam ob causam

¹ Cfr. Ph. 4, 13.

² Cfr. 1 C. 3, 6.

³ Cfr. 1 T. 6, 11.

⁴ Cfr. Decr. *Optatum totius*, nn. 3-11: AAS 58, 715-721; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 12: AAS 58, 707. [Cfr. nn. 2624 s.].

illud ad Ecclesiae Auctoritates spectat, ut eos tantum, quos idoneos indicaverint, ad sacerdotium admittant, hoc est eos, quibus Deus, praeter cetera sacrae vocationis indicia, etiam sacri caelibatus donum concesserit.¹

Ex huiusmodi dono, canonica lege confirmato, vocatur homo ut libera voluntate plenoque sui devovendi studio invitanti Deo obtemperet, eiusque auctoritati mentem atque conscientiam accommodet. In re vera Deus certum aliquem virum vocat, sui ipsius plane compotem, cuius libertatem caelestis gratia neutiquam intercipit. In sacerdotii ergo candidatis animus ita excolendus est, ut divinum munus in se docili ingenio recipiant, et Deo vocanti praesto sint, atque adeo praecipuum locum supernis subsidiis tribuant.

- 2832 63. Sed ratio quoque accurate habeatur oportet de corporis animique candidati condicionibus, ut is apte ad celsum sacerdotii fastigium consequendum dirigi atque institui possit. Quam ob rem ut educatio candidati, cuius verae animi condiciones et facultates iam penitus perspectae sint, reapse id assequatur ad quod spectat, necesse plane est divinae gratiae processum cum naturae processu concinne componat. Quae animi condiciones religiosissima diligentia inspiciendae sunt, ubi primum sacrae vocationis indicia se ostendunt. Cum enim nemini oporteat tumultuario levique iudicio fidem adiungere, ad rem adhibendus quoque erit aliquis medicinae vel, ut Graeco verbo utamur, psychologiae peritus, qui huic investigationi adsit auxiliumque ferat. Neque praetereunda erit accurata pervestigatio, quam *anamnesticam* appellant, ut probetur utrum candidatus ad sacerdotium idoneus sit, etiam gravissima illa ratione considerata, quae ad animi corporisque bona a parentibus quasi hereditate accepta pertinet.

- 2833 64. Ii autem, qui, corporis, animi ac morum ratione habita, minus idonei existimentur, statim a sacerdotio capessendo dehortandi sunt. Quare sciant educatores, se ad hoc faciendum gravissimo officio adigi; ne inani spei aut fiduciae periculis plenae indulgeant, neve ullo modo sinant, sacrorum alumnos hanc spem fovere, cum magno sui et ipsius Ecclesiae detrimento. Tale enim vitae genus, quale caelebs sacerdos agere debet, cum interius exteriusque tam impense divinis rebus vacare iubeat ac tanta indigeat prudentia, candidatum minime admittit, qui, ad corpus, ad animum, ad mores quod attinet, haud satis se praebeat necessariis dotibus ornatum; neque expectandum est, hac in re divinam gratiam ea, quae naturae desint, subiecturam esse.

- 2834 65. Statim atque candidatum idoneum esse constiterit, eidemque facultas facta erit iter, quod ad sacerdotium eum perducet, ingrediendi, sedula cura adhibenda erit, ut ipse plenam personae suae maturitatem gradatim per congruam educationem adipiscatur, quae eius corpus, mentem ac mores attingat, adeo ut nativam indolem, animi sensus atque impetus cohibere ac regere valeat.

- 2835 66. Quam congruam educationem comprobabit ea animi fortitudo, qua fit ut quis privatam et communem vivendi disciplinam, qualem

¹ Cfr. supra, n. 15. [Cfr. n. 2825].

sacerdotalis vita postulat, ultro amplectatur. Haec disciplina, cuius defectio aut enervatio deplorandae sunt, utpote quae ad gravia pericula adducant, non quasi onus extrinsecus impositum ferri debet, sed, ut ita dicamus, intus in animum excipienda atque inserenda, ut vitae spiritualis pars necessaria habeatur.

2836 67. Ars educandi in eo versari debet, ut iuvenes ad sinceritatis virtutem, sacri Evangelii propriam,¹ et ad sponte agendum conformentur; quod eveniet, si quaevis bona privata incepta foveantur, eo spectantia, ut iuvenis discat se noscere suasque vires recte aestimare, onera scienter suscipere, illudque sui ipsius imperium adipisci, quod summi momenti est in sacerdotali educatione impertienda.

2837 68. Oportet praeterea usus auctoritatis, cuius suprema principia semper firmiter sunt retinenda, non solum sapienti moderatione pastoralique animo fiat, et colloqui instar procedat, sed etiam alumnos per gradus exerceat; adeo ut educator magis magisque iuvenis animum perspicere possit, atque educatio hoc habeat proprium, ut sit praecipue actiosa, idemque iuvenis, ex animi sententia, ad reapse agendum moveatur.

2838 69. Plena ac perfecta sacerdotii candidati educatio eo spectare debet, ut is tranquillo animo, scienter et libere gravia ea munera eligat, quae ipsi aliquando summa religione coram Deo et Ecclesia erunt suscipienda.

Animi ardor atque magnitudo sane mira sunt iuvenum ornamenta, quae, si recte excolantur atque firmentur, eiusmodi sunt, ut non modo caelestia praesidia, verum etiam admirationem et fiduciam Ecclesiae, immo et universorum hominum, ipsis concilient. Iuvenes nulla lateat earum difficultatum, quas huiusmodi vitae genus eligentes in se ipsi aut in hominum societate reapse in posterum experientur, ut sui animi inflammatio ne levis aut inanis evadat; at una cum difficultatibus aequum erit iisdem in sua luce ostendere, non minore veritate et claritate, sublimem electae vitae praestantiam; quae quidem, si hinc personae humanae vacuum quoddam in corpore et in animo parat, hinc nihilominus talem affert spiritualem plenitudinem, quae valeat sacerdotis vitam penitus afficere et ad summum evehere perfectionis fastigium.

2839 70. Iuvenes persuasum habeant, se arduum huiusmodi iter terere non posse, nisi peculiarem asceseos disciplinam amplectantur, communia officia ceterorum christifidelium exsuperantem atque sacerdotii candidatorum propriam.

Asceticam disciplinam dicimus, severam quidem, non autem animos opprimentem, quae coniunctam habeat conscientiam assiduamque earum virtutum exercitationem, quae efficiunt, ut sacerdos a ceteris hominibus distinguatur. Hae virtutes sunt: summum se devovendi studium — quae necessaria condicio est, ut quis Christi assecla fiat² —; humilitas atque oboedientia, quae interiorem veritatem recteque ordinatam libertatem

¹ Cfr. Mt. 5, 37.

² Cfr. *ibid.*, 16, 24; Io. 12, 25.

significant; prudentia et iustitia, fortitudo atque temperantia, sine quibus veri nominis religiosa vita, eaque excellens, haberi nequit; egregia officii conscientia; fidelitas ac probitas in muneribus gerendis; actuosae et contemplativae vitae apta coniunctio; animi a terrestribus rebus abalienatio paupertatisque studium, e quibus suam vim et virtutem accipit evangelica libertas; castitas, numquam intermisso nisu comparata, cum ceteris naturalibus et supernaturalibus virtutibus pulchre conveniens; animi serenitas ac securitas in commercio habendo cum hominibus, quorum causa sacerdotii candidatus Christo eiusque regno sese aliquando devovebit.

Hac via sacrorum alumnus, iuvante Dei gratia, vir evadet aequo, forti ac maturo animo praeditus; in quo scilicet nativae vires cum virtutibus labore partis conspirabunt, omnesque facultates mirum in modum inter se cohaerebunt, cum eas illuminent fides atque coniunctio cum Christo, qui illum elegit, ut sibi famularetur et salutis administer humano generi fieret.

2840 71. Attamen, quo certius constet, iuvenem ad sacerdotium idoneum esse, et deinceps testimoniis probetur eundem humanam ac supernaturalem maturitatem adeptum esse — est enim *difficilius bene conversari cum cura animarum, propter exteriora pericula*¹ — oportet sane sacri caelibatus observantia certis spatiis experimento probetur, antequam per presbyteratus ordinem stabilis ac perpetua evadat.²

2841 72. Cum pro viribus probatum erit, maturitatem sacerdotii candidati satis iam firmitatis habere, tunc ipse profecto poterit grave et suave sacerdotalis castitatis onus suscipere, tamquam plenam sui ipsius donationem Christo eiusque Ecclesiae factam.

Ita enimvero sacrorum alumnus, divina aspirante gratia, caelibatus legem, quae ex voluntate Ecclesiae cum sacerdotali ordine re vera coniungitur, plane conscius ac liber in se suscipiet, non sine tamen, uti patet, prudenti et sapienti probatorum pietatis magistrorum consilio, quorum erit magnam ac liberam optionem factam non iniungere, sed magis conscientiam reddere. Atque eo gravissimi temporis momento, in quo totius futurae vitae suae cursus vertetur, candidatus non modo externae cuiusdam vexationis onus non persentiet, sed potius ex optione illa propter Christi amorem peracta magnam hauriet laetitiam.

2842 73. Sacerdos nullo modo existimet, sacra ordinatione suscepta, sibi iam omnia facilia reddi, aut se a quibusvis vitiorum illecebris vel periculis in perpetuum iam tutum fore. Castitas non eiusmodi virtus est, ut quis eam semel in perpetuum adipiscatur; sed magno labore et cotidiana exercitatione comparatur. Nostra haec aetas magnopere germana bona extollit illius amoris, qui ad mutuum utriusque sexus commercium pertinet; sed hac in re, pro dolor, difficultates et pericula etiam multiplicavit. Quapropter, ad castitatis bonum omni diligentia tuendum, atque ad excelsam huius virtutis dignitatem palam testandam, necesse prorsus

¹ S. THOMAS, *Summa Theol.* II, II, q. 184, a. 8 c.

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 12: AAS 58, 721. [Cfr. n. 2633].

est, ut sacerdos aperto ac sereno animo suam condicionem consideret, hoc est, se existimet iugè spiritali certamini obnoxium, adversus cupiditatem illecebras, quas in se ipso et in mundo experietur; ac praeterea sine intermissione propositum renovet, magis magisque irrevocabile sui ipsius donum perficiendi, cui fidem plenam ac sinceram reapse praestare debet.

- 2843 74. Christi sacerdos novam vim novamque laetitiam percipiet, si cotidie precando meditandoque altius donationis suae causas exploraverit atque in dies magis persuasum habuerit, se optimam partem elegerisse. Hanc ob causam sacerdos humiliter et perseveranter fidelitatis gratiam implorabit, iis defuturam numquam, qui illam sincero animo postulaverint, ad id naturalibus et supernaturalibus subsidiis, quae ipsi praesto sunt, simul adhibitis. Ac praesertim sedulo servandas curabit illas asceseos normas, quae in Ecclesia experiendo iam comprobatae sunt, quaeque in praesentibus rerum adiunctis, non minus quam anteacta aetate, necessariae videntur.¹

- 2844 75. In primis sacerdos, quam maximo potest amore, divina gratia indito, det operam excolendae intimae suae cum Christo coniunctioni, eiusque inexhausto ac beatitudinis pleno mysterio investigando. Studeat praeterea Ecclesiae mysterium praeclarius perspicere, a quo seiuncta sacerdotalis vitae condicio in periculo est, ne vana atque absurda ipsi videatur.

At vero, si pietas sacerdotalis a purissimis divini Verbi et sanctissimae Eucharistiae fontibus alimoniam ducat; si cum actione liturgica vitaliter coniungatur; si denique tenero et conscio cultu fulciatur SS. Virginis, summi et aeterni Sacerdotis Matris eiusdemque Apostolorum Reginae,² tunc sacerdos scaturigines attinget ipsius germanae spiritalis vitae, quae sola efficit, ut sacrae virginitatis conservatio veluti in firmissimo fundamento consistat.

- 2845 76. Sacerdos, qui divina gratia atque interiore pace fruatur, forti sane animo vitae suae suique ministerii multiplicia munera tueri valet; nam, dum fide ac religionis studio permotus eadem obeat, novas occasiones nanciscitur testandi, se totum ad Christum pertinere ad eiusque Mysticum Corpus, ut sanctitudinem sibi aliisque hominibus comparet. Caritas Christi, quae eum urget,³ opem et auxilium feret, non ut potissimos animi sui sensus cohibeat, sed ut eosdem sublimiores et altiores reddat; idque efficiet devovendi se studio, sicut Christus, summus sacerdos, qui artissimam vitae communionem cum hominibus habuit, eos dilexit et pro ipsis passus est;⁴ sicut etiam Paulus Apostolus, qui omnium sollicitudines participabat,⁵ ut in mundo lucem et virtutem Evangelii gratiae Dei testificaretur.⁶

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 16, 18; AAS 58, 1015-1016; 1019. [Cfr. nn. 2713; 2718].

² Cfr. *ibid.*, n. 18.

³ Cfr. 2 C. 5, 14.

⁴ Cfr. *Hb.* 4, 15.

⁵ Cfr. 1 C. 9, 22; 2 C. 11, 29.

⁶ Cfr. A. 20, 24.

- 2846 77. Sollicitudine actus integrum servandi donum suipsius Christo factum, sacerdos sese tueatur ab iis animi impulsionibus, qui affectus gignunt haud satis cum rationis lumine et moderamine consentaneos, neque necessitates vitae spiritalis vel apostolatus tamquam causas afferat ad excusandas animi propensiones, quae reapse periculorum plenae sunt habendae.

- 2847 78. Sacerdotalis vita flagrans studium postulat pietatis verae ac sincerae, vi cuius sacri administri Spiritu vivant, Spiritu et ambulent;¹ postulat internam atque externam christianae asceseos disciplinam virili animo vere dignam, quemadmodum eos addecet qui, et peculiari quodam nomine Christo famulentur, et in ipso et propter ipsum *carne suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis suis*;² atque adeo minime dubitant ardua ac diuturna inire certamina.³ Quae si praestiterit, Christi administer apertius mundo ostendere poterit fructus Spiritus, qui sunt: *caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas* (G. 5, 22-23).

- 2848 79. Sacerdotalis castitas invalescit, custoditur ac defenditur eo etiam vivendi genere, iis socialibus condicionibus iisque artibus, quae Dei administratorum sunt propriae; quare omnino oportet quam maxime illam foveri *intimam fraternitatem sacramentalem*,⁴ qua sacerdotes omnes ob sacrum Ordinem susceptum fruuntur. Dominus Iesus docuit urgere novum praeceptum caritatis; idque exemplo suo mirum in modum testatus est, tunc praesertim cum SS. Eucharistiae et catholici sacerdotii sacramenta instituit,⁵ atque caelestem Patrem rogavit, ut dilectio, qua ab eo ex omni aeternitate diligeretur, in illis esset, et ipse in illis.⁶

- 2849 80. Perfecta sit igitur inter sacerdotes animorum coniunctio, ac frequens inter eos foveatur precationum, serenae amicitiae et cuiusvis mutuae opis commercium. Nec satis umquam sacerdotibus commendabitur quaedam vitae communis forma, ut sacerdotale munus magis magisque pietate imbuatur; vel frequens conventuum consuetudo, in quibus ipsi fraterno more cogitata, hortamenta et experimenta inter se communicent; vel denique consociationum incrementum, ad sacerdotalem sanctitudinem incitandam spectantium.

- 2850 81. Sacerdotes diligentissime perpendant Concilii Vaticani II monitum,⁷ quo invitantur ad mutuam sensuum communionem fovendam, ut penitus sentiant in se sortem recidere suorum in sacerdotio fratrum, qui difficultatibus laborent ac divinum donum, quod in ipsis est, in grave discrimen adduci patiantur. Erga eos caritate flagrent, utpote qui magis quam ceteri amore, benevolentia, precibus et auxiliis prudentibus efficacibusque indigeant, atque iustam habeant causam, cur inexhausta

¹ Cfr. G. 5, 25.

² *Ibid.* 5, 24.

³ Cfr. 1 C. 9, 26-27.

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8; AAS 58, 1003. [Cfr. n. 2697].

⁵ Cfr. *Io.* 13, 15 et 34-35.

⁶ Cfr. *ibid.*, 17, 26.

⁷ Cfr. Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8; AAS 58, 1003-1005. [Cfr. n. 2697].

illorum caritate nitantur, qui prae ceteris verissimi ipsorum amici sunt atque esse debent.

- 2851 82. Denique, ut Nostri huius epistolaris colloquii quoddam quasi complementum et monumentum tradamus, vos, Venerabiles in Episcopatu Fratres, vosque, sacerdotes, altaris administri, hortari velimus, ut unusquisque vestrum quotannis, anniversario die suscepti sacerdotii, aut omnes una simul animo coniuncti feria V in Cena Domini, quo religiosissimo die sacerdotium institutum est, propositum ineatis plenam fidentemque vestram ipsorum donationem olim Christo Domino factam renovandi, nec non conscientiam in vobis excitandi vestrae ad sacra munera electionis, ac denique cum humilitate et animi fortitudine iterum Christo pollicendi, vos unico eius amoris vestraeque castissimae donationi¹ in perpetuum futuros esse fideles.

AAS 59, 662-663; 676-677; 681-690.

S. Congregationis pro Institutione catholica competentia definitur

(Ex Const. Apost. *Regimini Ecclesiae universae*, de Romana Curia, 15 aug. 1967).

- 2852 75. Quae haecenus Sacra Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus nuncupata est, nomen sumit Sacrae Congregationis pro Institutione catholica.

76. § 1. Congregatio, cui praest Cardinalis Praefectus, iuvantibus Secretario et Subsecretario, competentiam habet circa ea quae respiciunt promovendam clericorum formationem et scientificam institutionem catholicam sive clericorum sive laicorum, firma competentia tum Congregationis pro Religiosis et Institutis saecularibus in iis quae ad religiosos qua tales formandos pertinent, tum Congregationis pro Gentium Evangelizatione.

§ 2. Congregatio in triplex dispescitur officium.

- 2853 77. Per PRIMUM OFFICIUM videt:

1. omnia quae spectant ad regimen, disciplinam, temporalem administrationem seminariorum, salva competentia Congregationis pro Gentium Evangelizatione, quacum concordii consilio et debita rerum coordinatione agendum est;

2. ea quae attingunt promovendam educationem cleri dioecesani atque scientificam institutionem religiosorum et institutorum saecularium; peculiariter vero perpendit et approbat seminariorum regionalium vel interregionalium statuta, ab Episcopis quorum interest parata.²

- 2854 78. Per SECUNDUM OFFICIUM moderatur Universitates vel Facultates, Athenaea, necnon quaevis instituta seu coetus superiorum stu-

¹ Cfr. R. 12, 1.

² CONC. VATIC. II, Decr. *Optatum totius*, n. 7: AAS 58, 719. [Cfr. n. 2628].

diorum, quae catholico nomine rite ornentur, quatenus ab Ecclesiae auctoritate quomodocumque dependeant, haud exclusis iis quae a religiosis reguntur vel a laicis; institutiones et associationes ad studia promovenda fovet et approbat; adnititur ut in Universitatibus catholicis habeantur tum instituta quae primariae investigationi scientificae vel artisticae promovendae inserviunt, tum saltem cathedra sacrae theologiae, in qua lectiones tradantur laicis quoque alumni accommodatae;¹ normas praebet quoad academias et bibliothecas, praeter Vaticanam; fovet cooperationem mutuamque adiutorium Universitatum catholicarum atque consociationes earum sive nationales sive internationales; adlaborat ut apud Universitates non catholicas erigantur convictus et centra universitaria catholica.²

- 2855 79. Per TERTIUM OFFICIUM curat erectionem scholarum paroecialium et dioecesanarum, invigilat omnibus scholis catholicis, cuiusque generis et gradus, infra tamen Universitates et Facultates, itemque institutis instructionis seu educationis ab auctoritate Ecclesiae dependentibus, nisi agatur de scholis quae dumtaxat praeparent ad vitam religiosam, firmo tamen praescripto n. 77, 2°; idcirco ad universum orbem catholicum extenditur eius competentia ad scholas quod attinet, nisi agatur de locis dependentibus a Congregatione pro Ecclesiis Orientalibus vel a Congregatione pro Gentium Evangelizatione.

80. Praeterea Congregatio quaestiones generales perscrutatur educationem et studia respicientes; cooperationem curat cum Conferentiis Episcopalibus, itemque cum auctoritatibus civilibus coetibusque nationalibus et internationalibus, servata debita coordinatione cum S. Consilio pro Publicis Ecclesiae negotiis; vires coordinat mediaque ad iura et libertatem scholae vindicanda; congressus nationales et internationales approbat, in quibus praefatae quaestiones agitantur.

AAS 59, 913-915.

De Seminariorum unitate servanda

(Ex Litt. Em. Card. G. M. Garrone, Praefecti S. C. PRO INSTIT. CATH. ad Em. Card. R. Silva Henriquez, Archiepiscopum S. Jacobi in Chile, 28 oct. 1967).

- 2856 Vous avez bien voulu me poser la question suivante:
Peut-on concevoir un Séminaire divisé en petites communautés dispersées dans une Ville et dont chacune serait rattachée à une équipe paroissiale?
La question, à vrai dire, n'est pas nouvelle et, sous une forme ou sous une autre — simple question, suggestion, article de revue ou même, je le soupçonne, essai de réalisation... —, elle est déjà venue jusqu'à la Congrégation. On entendait même parfois, semble-t-il, le rattachement à une simple « communauté humaine » et non à une communauté paroissiale.

¹ *Ibid.*, Declaratio *Gravissimum educationis*, n. 10: AAS 58, 737. [Cfr. n. 2645].

² *Ibid.*, n. 10. [Cfr. n. 2647].

Les deux expériences concrètes auxquelles on se référerait souvent sont: celle du Séminaire Jean XXIII à Louvain, et celle du Séminaire de Vocations Tardives de San Juan de las Misiones au Paraguay. Ces deux expériences, qui ont fait beaucoup de bruit, sont plus souvent évoquées que précisément connues. Or, il ne faut en parler que sur connaissance directe, car elles se présentent dans des conditions très différentes de celles qu'on leur prête communément: le Séminaire belge n'intéresse que les années de Philosophie et ne réalise aucunement une dispersion dans une ville; le Séminaire paraguayen est une réalisation extrêmement modeste — une dizaine d'élèves — dans le cadre d'une toute petite ville où l'on ne peut parler de « dispersion ». Et surtout, quel que soit le jugement qu'on porte sur ces deux expériences, elles appellent, dans la pensée même de leurs initiateurs, le jugement du temps.

Il faut donc répondre à la question initiale en analysant avec soin les raisons générales dont pourrait s'inspirer et se réclamer un tel projet. Ces raisons ne sont certes pas sans valeur, pour autant qu'on puisse les interpréter exactement, mais elles ne peuvent aller sans un examen et une critique sérieuse portant sur les dangers à prévenir. On est ainsi conduit à se redire les conditions d'existence et de fonctionnement d'un Séminaire authentique, et, par voie de conséquence, à reconnaître comme seule possible et raisonnable une formule bien plus limitée que celle qui est envisagée dans la question posée par Votre Eminence.

* * *

2857 A quelles raisons profondes répond la perspective d'un Séminaire fragmenté?

On peut en discerner deux, de valeur indiscutable: la nécessité d'un régime de formation tel que la personnalité puisse se développer et s'exercer; la nécessité ou le besoin d'un engagement réel dans la vie de l'Eglise et du monde.

C'est au Concile lui-même, et en particulier au Décret sur la Formation des Clercs, que l'on peut légitimement se référer pour exiger d'un Séminaire qu'il se prête à cultiver la personnalité, l'initiative, la prise effective de responsabilité. Ce vœu des jeunes, qui est ainsi également une exigence de l'Eglise, ne peut être satisfait en n'importe quelles conditions de cadre matériel et d'organisation. En particulier le rassemblement dans un unique édifice sans divisions internes, d'une masse considérable, peut sembler incompatible avec l'éducation de la personnalité des futurs prêtres et il provoque dans leur conscience une véritable répugnance et une irritation. En effet, le fonctionnement ordonné d'une masse est impossible sans le secours d'une « discipline » sévère, qui est une nécessité mais aussi une commodité pour les « gardiens de l'ordre », qu'elle dispense de provoquer chacun aux initiatives nécessaires en créant dans la psychologie des jeunes d'aujourd'hui un sentiment insurmontable d'insatisfaction. Le Règlement minutieux peut en effet et a pu servir à la formation d'âmes de grande qualité qui acceptaient d'y voir aussitôt en chaque détail une expression de la Volonté de Dieu. Mais il faut bien

reconnaître qu'il a pu être également souvent un procédé économique pour se dispenser d'un véritable et difficile effort d'éducation personnelle. Le milieu général est devenu tel qu'il faut trouver une organisation où la coopération active de chacun soit une condition essentielle de la formation. Et on ne voit pas pourquoi on le regretterait.

C'est ainsi que l'idée d'une fragmentation du Séminaire s'est peu à peu fait jour sous toutes sortes de formes et à des degrés divers, depuis la simple « équipe » jusqu'à la « dispersion » qui fait l'objet de la demande d'aujourd'hui.

Mais cet aspect des choses n'est pas le seul. On peut, plus ou moins formellement, en discerner un autre. En effet, la conscience des jeunes d'aujourd'hui est profondément sensible au fait que le Séminaire, sous sa forme classique d'une Maison unique et plus ou moins fermée, crée et entretient une atmosphère très différente de l'atmosphère réelle. Le jeune éprouve un malaise à se sentir ainsi installé dans l'artificiel, et il redoute sourdement de se trouver un jour plongé dans la réalité par son ministère avec les ressources d'une éducation qui y était absolument étrangère. Il faut sans doute attribuer pour une large part à ce sentiment l'hésitation généralisée des jeunes à s'engager. Or l'ouverture nécessaire pour une préparation pastorale vraie prend assez naturellement la forme d'un désir d'« insertion » et, par conséquent, — car on ne voit pas comment une telle insertion pourrait se réaliser autrement — d'un désir de « division » en petites communautés partageant la vie réelle des hommes ou au moins des prêtres.

Ce sont là sans doute les deux aspirations fondamentales où prend sa source l'idée d'une dispersion du Séminaire. On ne peut considérer ces deux aspirations comme sans valeur. Elles comportent certainement en profondeur une vue juste à laquelle le Séminaire se doit de donner satisfaction.

Peut-être faut-il également attribuer une certaine influence à l'image qui est offerte ici ou là de plus en plus par la nécessité d'une « concentration » — c'est le nom que ce phénomène a pris en Hollande —. En effet, la réduction des effectifs, la pénurie des maîtres, l'intérêt d'une entraide pour un enseignement plus qualifié amènent à envisager, autour d'un centre d'enseignement, la création d'unités satellites dont chacune correspond ou correspondrait soit à une Congrégation religieuse, soit à un Diocèse déterminé. Même si une telle organisation ne correspond pas précisément à la question posée, elle n'est peut-être pas sans influence pour la faire surgir.

* * *

2858 Quelle que soit la valeur des raisons que nous venons d'évoquer, il est impossible de douter qu'elle se complique, dans la psychologie des jeunes en particulier, de quantité d'aspirations moins valables ou moins contrôlées, capables d'entraîner de véritables dangers et qu'il faut par conséquent prévenir.

Le premier danger et le plus évident c'est le glissement d'une recherche d'éducation personnalisante à la recherche d'une *existence indépendante*. Or une éducation qui ne voudrait pas faire découvrir et accepter une autorité, celle d'un chef et même celle d'une règle, ne mériterait pas le nom d'éducation et ne serait en réalité qu'une démission. En particulier pour les générations d'aujourd'hui, la découverte de l'autorité et de l'obéissance ne peut se faire sans un grand effort: on ne peut pas reculer devant cette exigence fondamentale, et l'on doit par conséquent prévenir avec soin ce qui, dans une organisation, signifierait à cet égard une concession de principe et un abandon. Si donc le Séminaire doit peu à peu répondre à la requête légitime de jeunes qui répugnent à être des éléments passifs et anonymes dans une masse; si l'on doit également accepter, malgré le poids d'un tel engagement, les servitudes d'un dialogue permanent, cela doit se faire dans un contexte tel qu'il représente non un obstacle mais un moyen à la découverte de la loi foncière d'une vie commune dans l'Eglise, qui est celle de l'obéissance, volontaire mais réelle et franche.

* * *

- 2859 Le second danger est celui d'un glissement analogue de la nécessité d'un contact avec la réalité à l'illusion d'une *pseudo-expérience* ou à une *confusion sourdement entretenue entre la condition sacerdotale et la condition laïque*.

En effet, une véritable éducation doit plutôt donner la conscience de ce qu'il y a d'inédit et d'imprévisible dans toute expérience plutôt que de prétendre y suppléer par anticipation. Rien n'est plus dangereux pour un jeune que d'arriver au contact de la vie avec l'illusion de n'avoir plus rien à en apprendre. Et d'ailleurs, bien des requêtes profondes de l'âme des jeunes appellent davantage, quoiqu'à leur insu, une refonte interne de la vie du Séminaire que l'ouverture prématurée de celui-ci: cette ouverture est souvent de la part de l'autorité une solution de paresse. Par exemple l'orientation pastorale de l'enseignement sera bien plus le fruit d'une restructuration de cet enseignement par le dedans qu'une recherche de prolongements ou d'applications dites pastorales.

En effet encore, l'un des périls les plus graves parmi ceux qui menacent la vie sacerdotale consiste, pour répondre aux exigences d'un contact perdu, à chercher du côté d'une *assimilation entre la condition du prêtre et celle du laïc*, jusqu'à effacer entre les deux toute différence essentielle. Ce ne sont pas là des dangers chimériques, et une organisation de Séminaire qui les méconnaîtrait trahirait les responsabilités confiées par l'Eglise aux formateurs de prêtres.

* * *

- 2860 A ces dernières remarques se relie l'idée assez fréquemment exprimée de faire des années de formation sacerdotale des années de *travail matériel* et même de travail salarié, l'exercice de travail étant plus ou moins parfaitement combiné avec le travail intellectuel et la préparation

spirituelle. On peut accepter probablement l'idée de quelque expérience de cet ordre — une certaine idée des « stages » veut y répondre et en certains pays les vacances y sont habituellement consacrées pour gagner le prix du séjour au Séminaire — mais la conciliation entre un travail manuel sérieux et la préparation propre du Séminaire semble à exclure absolument, au nom de la santé physique des jeunes ou du sérieux de leurs études. L'un ou l'autre serait infailliblement sacrifié.

* * *

- 2861 Toutes ces remarques conduisent à retrouver quelques-unes des *conditions essentielles de l'Institution-Séminaire* telle que l'Eglise n'a cessé de l'entendre, de la définir et de la vivre depuis des générations.

Quelle que soit la représentation matérielle qu'on a pu se faire à travers les siècles du Séminaire, de la maison qui l'abritait, du cadre dans lequel il était situé, il y a cependant un certain nombre de lois dont on ne pourrait s'écarter sans vider de leur contenu tous les mots par lesquels la structure du Séminaire n'a cessé d'être exprimée.

On ne pourrait plus parler de Séminaire là où toute *véritable unité* aurait cessé d'exister. Le Séminaire constitue un ensemble véritablement organisé, tel que *la fonction de celui qui en est responsable* puisse encore avoir une signification sérieuse. La présence permanente du responsable à tous ceux dont il a la charge constitue le fondement de l'existence même d'un Séminaire.

Par ailleurs, l'idée du Séminaire inclut une *unité réelle du Corps entier des responsables* de l'enseignement et de la formation autour du responsable principal. Le Séminaire a été traditionnellement réalisé, suivant les pays, dans des conditions très différentes, par exemple au point de vue de la direction spirituelle, confiée ici à un seul, ailleurs à plusieurs ou à tous, mais tous: professeurs, directeurs, recteur ou supérieur ont toujours dû constituer un « Corps ». Jamais plus qu'aujourd'hui une telle unité ne s'est imposée face à des circonstances nouvelles et à des problèmes toujours renaissants: en particulier bien des déficiences sont venues de ce que le Séminaire dissociait la formation intellectuelle et la formation spirituelle. De plus, le Séminaire porte devant l'Evêque la responsabilité de présenter les futurs prêtres à son appel. Cette responsabilité est portée par le Conseil tout entier des formateurs du Séminaire qui n'ont pas trop de leurs jugements complémentaires pour formuler une appréciation de si considérable portée. On ne peut non plus parler de Séminaire là où cette rencontre habituelle et cette consultation n'est plus possible ou devient fictive.

Ensuite, comme on l'a dit, le cadre du Séminaire doit être capable de préparer à la vie dans la *communauté sacerdotale*. Il doit faire vivre l'expérience d'une communauté à la recherche d'un Bien commun où chacun apporte son concours personnel irremplaçable, mais accepte finalement l'arbitrage décisif d'une autorité qualifiée; d'une communauté où la vie liturgique se présente non comme une simple expérience per-

sonnelle ou comme une expérience de chapelle, mais comme l'expérience même de l'Eglise et de son presbyterium transmise, par ceux qui en ont la charge à un ensemble suffisamment nombreux et cohérent.

* * *

2862 Peut-être est-il possible, à la faveur des réflexions précédentes, de donner une réponse à la question posée au départ.

On ne peut accepter l'idée du Séminaire fragmenté en petites communautés dispersées dans une ville sans manquer à quelque chose d'essentiel de ce que l'Eglise appelle un Séminaire. En effet, le contact habituel et régulier peut encore être possible s'il s'agit seulement de bâtiments séparés mais disposés sur un unique « campus », comme c'est le cas par exemple au Séminaire de Buffalo en Amérique, ou même au Séminaire Jean XXIII, tandis que, dans l'hypothèse de communautés dispersées dans une ville, toute unité effective de direction devient pratiquement impossible. Et l'on se demande de plus quel diocèse peut réunir un grand nombre d'hommes d'une qualité suffisante pour prendre la responsabilité à eux seuls de petites « communautés de Séminaire ».

D'ailleurs, tout changement qui créerait une situation vraiment nouvelle par rapport aux usages exigerait l'accord de la *Conférence entière* pour être acceptable.

Bref, si l'on doit reconnaître l'intérêt et la légitimité des préoccupations qui inspirent de telles recherches, il faut souhaiter que nulle réalisation ne vienne prématurément paraître donner une réponse totale et brutale; celle-ci, par son caractère radical et simpliste, serait en fait une façon de renoncer à l'éducation plutôt que de lui préparer des conditions plus favorables.

Il faut donc, semble-t-il, ressaisir les raisons profondes qui font souhaiter un changement et rechercher *patiemment et progressivement* les moyens de leur donner satisfaction sans rompre avec l'essentiel.

Ex Archivo S. C. pro Instit. Cath.

De sacris vocationibus in Africa peculiari modo fovendis

(Ex Nuntio scripto dato *Africae terrarum*, ad sacram Catholicæ Ecclesiæ in Africa Hierarchiam et ad universos eiusdem terræ populos, 29 oct. 1967).

2863 25. Sed si multa sunt perfecta, multa tamen supersunt facienda. Non solum enim perseverare oportet et inchoata opera ad exitum perducere — quæ quidem progressionem mirabili augentur et amplificantur — sed etiam gentibus opem ferre, quæ etiam nuntium Christi expectant et cognoscere petunt. Profecto in hæc ipsa tempora nostra cadunt Salvatoris verba: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (Mt. 9, 37-38).

Peculiari modo hortamur vos, Venerabiles Fratres, qui Africae Ecclesiis praeestis, ut, dum in pastorem christianarum communitatum curam incumbitis, nihil missum faciatis, ut Christus etiam ab iis plurimis, qui adhuc illum ignorant, cognoscatur.¹

Ac dum operam datis, ut in vestris communitatibus magis magisque eorum numerus augeatur, qui sacerdotalem et religiosam vitam amplectantur, simul hoc etiam efficiendum curate, ut eorundem educatio, in pietatis studio firmiter innixa, vere apostolica alacrisque evadat. Eodem tempore cura vestra versetur in laicis hominibus ad apostolatam informandis secundum eiusdem Concilii Oecumenici sapientissima praescripta.²

AAS 59, 1087-1088.

De praecipuis mediis ad vocationes ecclesiasticas efficacius fovendas

(Ex Litt. *Haud parvo*, ad Em.mum Card. Josephum Pizzardo, S. C. PRO INSTIT. CATH. Praefectum, 4 dec. 1967).

2864

In animo Augusti Pontificis non est, per has litteras, omnes quaestiones vestris coetibus propositas, amplas quidem et implexas, penitus enodare ac diiudicare. Attamen, quasi ad propositum rediens orationis superiore anno inchoatae, qua illustravit³ quomodo adulescentes facilius vocem Dei vocantis audire possint, nunc Ipse maiore in lumine vult ponere quaedam capita, quæ spectant ad modum quo iisdem adolescentibus sacerdotium Christi sit proponendum. Quæ quidem capita, cum non satis semper aestimentur, inter causas praecipuas recensenda sunt, cur multae Europae regiones — eae praesertim quæ in cultura, in re technica et oeconomica maiorem progressum assecutae sunt — ecclesiasticarum vocationum inopia laborent.

Nemo est qui ignoret, nostra hac aetate magnum pondus atque momentum attribui humanitatis bonis vindicandis, quibus potissimum adolescentium mentes afficiantur. Quam ob rem, qui in proponendo iuvenibus sacerdotio huiusmodi bona praetermittit, procul dubio in errorem incidit, eo vel magis quod Concilium Oecumenicum Vaticanum II eadem bona tantopere illustravit (cfr. Decretum *Optatum totius*, n. 11). At non minus erret, qui, horum bonorum urgendorum causa, lineamenta sacerdotalis vitae posthabeat, quæ in Ecclesiae doctrina veluti catholici sacerdotii fundamentum semper habita sunt.

Ecclesiasticae autem vocationes fiunt hodie numero rariores, quia sacerdotis vita atque sacrum officium aliter describitur, ac re et veritate sunt. Quare in primis sedula opera danda est, ut germana sacerdotii natura in sua luce bene collocetur; ut adulescentes, eam plane perspicendo, ad sacerdotalia munia sicut ad excelsiorem quandam vitae plenitudinem assequendam totis viribus aspirent; sacerdos enim gratiam habet, cui nulla alia est comparanda, Christi imaginem ad vivum referendi, atque in mundo ipsius vices fungendi, ut Christi nomen, verbum et gratiam hominibus deferat. Quapropter sacerdotii candidati, sicut Concilium Vaticanum II sapientissime admonuit, «intima totius vitae consortione, ut amici, Ei adhaerere assuescant. Eius Mysterium Paschale ita vivant, ut

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 20: AAS 58, 970.

² Cfr. *ibid.*, n. 21: AAS 58, 972.

³ [Cfr. nn. 2773 s.].

in illud initiare sciant plebem sibi committendam. Christum quaerere edoceantur in verbi Dei fidei meditatione, in actiosa cum sacrosanctis Ecclesiae mysteriis communicatione, imprimis in Eucharistia et in Officio divino; in Episcopo, qui eos mittit, et in hominibus ad quos mittuntur, praesertim pauperibus, parvulis, infirmis, peccatoribus et incredulis. Beatissimam Virginem Mariam, quae a Christo Iesu in cruce moriente discipulo data est uti mater, filiali fiducia diligant et colant... Discant... alumni secundum formam Evangelii vivere, in fide, spe et caritate firmari, ut in earum exercitio spiritum orationis sibi acquirant, vocationis suae robur et munimen consequantur, ceterarum virtutum vigorem obtineant et zelo omnes homines Christo lucrificandi crescant » (ib. n. 8).¹

Cum haec adolescentibus recto rerum ordine proponuntur, eorum animi ad sacerdotium alliciuntur, et intimam quandam flammam concipiunt, quae in omni vita alitur atque extollitur, cum generosa iuvenum indoles suapte natura ad ardua quaeque et nobilia assequenda incendatur. Quodsi in sacerdotii effigie describenda, et, postea, in sacrorum seminariorum tradenda institutione id curetur, ut iuvenes Christum imitandum prae oculis semper habeant, eo consilio ut, sacerdotes quondam effecti, eius vitam hominibus nostri temporis repraesentent eiusque gratiam cum iis communicent et ubique diffundant, non modo ab incepto itinere non deficient, sed etiam omnia, quae ipsis gravia ac difficultatis plena sustinenda fuerint, libentissime amplectentur eaque parvi quidem laboris arbitrabuntur prae magnitudine propositi finis; spiritum etiam abnegationis et christianae mortificationis, sacrae disciplinae severitatem, onera, praecepta censebunt non veluti quaedam libertatis vincula, sed quasi palaestram, in qua non solum ad sui dominium adipiscendum exerceantur, sed etiam Crucem amare et Christo conformari assuescant; perspectam quoque habebunt virtutis oboedientiae praestantiam ac necessitatem — quae hodie minus aestimari videtur — ad Christi Domini alacri studio imitandum exemplum, qui sua oboedientia humanum genus redemit (cfr. *Rom.* 5, 19; *Hebr.* 5, 8-9).

AAS 60, 47-49.

De lege caelibatus fideliter servanda

(Ex Alloc. *A Lei, Signor Cardinale*, ad Cardinales et Romanae Curiae Praelatos, occasione festi Nativitatis Domini, 22 dec. 1967).

2865 Non ignoriamo le difficoltà che la legge del sacro celibato oggi presenta, sia per le condizioni ambientali, in cui si svolge la vita del Clero, e sia per le discussioni che si vanno facendo su tale legge quasi a metterne in dubbio l'opportunità e la spiritualità; ma dobbiamo dare testimonianza alla comprensione e alla fedeltà che la grandissima maggioranza del Nostro Clero latino tributa coraggiosamente a questo arduo e sublimante dovere, così profondamente collegato con la totalità e l'unicità dell'amore che lega a Christo il suo ministro, e così venerato e reclamato dal concetto che di lui si è fatto e di lui difende il buon popolo cristiano. Vogliamo con questo fugace e affettuoso accenno sostenere i Nostri dilettissimi Sacerdoti nella fedeltà integra e gioiosa allo stato da essi scelto e dalla Chiesa sancito: oblazione alla carità che sola possiede i loro cuori, e segreta sorgente della migliore efficacia e della maggiore fecondità del loro ministero.

AAS 60, 22. Cfr. *Insegnamenti* 5, 634.

¹ [Cfr. n. 2629].

Professionis Fidei formula adhibenda loco formulae Tridentinae et iuramenti antimodernistici¹

(Ex decr. S. C. PRO DOCTRINA FIDEI, a. 1967).

PROFESSIO FIDEI

2866 Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula quae continentur in Symbolo fidei, videlicet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantiali Patri per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, et homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est: et resurrexit tertia die secundum Scripturas, et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris, et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis; et in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur, qui locutus est per Prophetas; et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, et expecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

Firmiter quoque amplector et retineo omnia et singula quae circa doctrinam de fide et moribus ab Ecclesia, sive solenni iudicio definita sive ordinario magisterio adserta ac declarata sunt, prout ab ipsa proponuntur, praesertim ea quae respiciunt mysterium sanctae Ecclesiae Christi, eiusque Sacramenta et Missae Sacrificium atque Primatum Romani Pontificis.

AAS 59, 1058.

De condicione vitae sacerdotalis hodierna aetate

(Ex Alloc. *Questa Udienza*, ad Romanae dioecesis curiones et quadragesimalis temporis in Urbe concionatores, 26 febr. 1968).

2867 Ma vi sono altre prove, altre angustie in molti Sacerdoti del nostro tempo, alle quali, se vostre sono, vorremmo portare conforto. Anche a voi, Sacerdoti carissimi, a voi giovani Sacerdoti specialmente, può essere arrivata, se non con l'impeto altrove osservato, forse con qualche risultante ed infido risucchio, l'onda tempestosa di questioni, di dubbi, di negazioni, di spregiudicate novità, che oggi investe in altre nazioni il Sacerdozio ministeriale, sollevando problemi circa il suo vero concetto, la sua primaria funzione, la sua giusta posizione, la sua originaria e autentica realtà. Il prete, così assalito, interroga se stesso, mette in questione la sua vocazione, discute la forma canonica del Sacerdozio cattolico, teme d'avere scelto male l'impiego della sua vita, sente il suo celibato non più come una libera pienezza d'immolazione e d'amore, ma come un peso innaturale; e soprattutto guarda al mondo, da cui egli si è sottratto e difeso per poterlo meglio conoscere, evangelizzare e servire, con senso, non più d'amore apostolico, ma di nostalgia profana, e facilmente si illude che, immergendosi nella sua temporale, sociale realtà, lo potrebbe meglio redimere, o almeno dare equilibrio alle proprie interiori inquietudini.

² [Cfr. nn. 1276 s.].

Figli e Fratelli Nostri: se mai stati d'animo di questa natura si affacciassero ai vostri spiriti, lasciate che questa Nostra occasionale esortazione sia valido conforto alla vostra fedeltà sacerdotale. Non possiamo qui trattare in modo organico ed esauriente questo tema, il quale coinvolge una quantità di problemi, che circostanze, di per sé meritevoli di accurate analisi, hanno sollevati ed esacerbati. Una sola parola del Maestro divino Noi vi diciamo: *Nolite timere* (Mr 6, 50). Non abbiate paura. Non lasciatevi suggestionare da teorie e da esempi, che scuotono il normale e autorevole giudizio della Chiesa. Non mettete in dubbio la vostra fede, la vostra scelta, la vostra irrevocabile dedizione. Non sfuggite all'amore che Cristo ha avuto per voi. Siate felici d'essere i suoi umili ministri. Amate con nuova passione il modesto, faticoso, ma sublime servizio sacerdotale, a cui lo Spirito Santo vi ha chiamati ed abilitati.

2868 Noi vorremmo che la prossima Quaresima servisse a ciascuno di voi per confermare nel vostro spirito una triplice certezza. La certezza, innanzi tutto, di quel rapporto originale, irreversibile, ineffabile, che ci lega a Cristo e che chiamiamo sacerdozio. Il sacerdozio non è un semplice ufficio ecclesiastico, un semplice servizio, che è prestato alla comunità; è un sacramento, una santificazione interiore, consistente nel conferimento di particolari, prodigiose facoltà, che abilitano il Sacerdote ad agire *in persona Christi*, e perciò gli danno un « carattere » specialissimo, incancellabile, che lo qualifica di fronte a Cristo come suo vivo strumento, e lo mette perciò in una relazione particolare e inesauribile d'amore con Cristo: *Vos amici mei estis* (Gr 15, 14). La nostra vita spirituale dovrebbe essere continuamente alimentata dalla coscienza della nostra ordinazione, e dall'amorosa elezione che Cristo ha fatto di noi: *Ego vos elegi* (Gr 15, 16); e non subirebbe oscillazioni di dubbio e di tepidezza, se questa immanente volontà amorosa e potente di Cristo di voler agire mediante la nostra umile persona, resa a Lui per sempre disponibile, fosse da noi avvertita come un invito ad una fiduciosa intimità.

2869 L'altra certezza, che deve sostenere la nostra coscienza sacerdotale, è quella del rapporto che ci lega in modo totale e irrevocabile al servizio dei nostri fratelli. Il sacerdote non si appartiene più. Lo scopo del sacerdozio è la « diaconia », la prestazione senza riserve, senza condizioni al Corpo mistico di Cristo, alla Chiesa, al Popolo di Dio, agli uomini. Questa avvertenza del perduto dominio di sé, del dono fatto alla carità per sempre, questa qualifica di servitore degli altri, quale corroborante sicurezza può conferire al prete, che conosce i propri limiti ed i propri bisogni, e che può essere continuamente tentato di « rifarsi la sua vita », di cercare il proprio prestigio e il proprio interesse, e di turbare perciò la destinazione che caratterizza la vita sacerdotale.

2870 Donde una terza certezza, tormentosa forse perché implacabile nelle sue esigenze, ma estremamente fortificante, quella della santità, che deve stilizzare la vita d'un uomo a cui è toccato, da un lato, d'essere scelto da Cristo per suo ministro, dall'altro d'essere destinato a trasmettere agli altri « i misteri di Dio »¹ non mediante un ministero impersonale, burocratico, puramente canonico, ma mediante un ministero vivo, che sia quasi la personificazione della Parola predicata, mediante uno sforzo vitale di farsi modello, di farsi davvero *alter Christus*. Anche questa certezza d'essere obbligato alla santità infonde nel Sacerdote un coraggio caratteristico; egli non teme più né di se stesso, né degli altri, affrancato com'è dai vincoli d'ambiziosi egoismi, e cammina umile e ardito verso il compimento del suo sacrificio nell'imitazione di quello di Cristo, verso la perfezione e la pienezza della carità.

Noi vogliamo credere che non manchino a voi i conforti di queste certezze; e se Noi ve lo ricordiamo, si è per avvalorarle, e per rinnovare a voi, Parroci, Sacerdoti e Religiosi, che avete la ventura d'appartenere al Clero Romano, l'esortazione alla piena ed esemplare fedeltà al Sacerdozio cattolico. Pensate sempre alla vostra vocazione: *Videte enim vocationem vestram, fratres* (1 Cor 1, 26), e ricordate che l'irradiazione del vostro esempio assume, pro-

¹ Cfr. 1 Cor 4, 1.

prio perché siete Romani, un'ampiezza universale e si allarga non solo su tutta la Chiesa, ma anche oltre i suoi precisi confini, verso i Fratelli Cristiani da noi separati, verso il mondo tutto che guarda a questa Città e giudica spesso la religione cattolica dal modo con cui voi la vivete e la presentate.

AAS 60, 216-218. Cfr. *Insegnamenti* 6, 81 s.

De libertate servanda in sacerdotalibus vocationibus promovendis

(Nuntius scripto datus *La quinta Giornata*, occasione diei celebrandae ecclesiasticis iuvandis vocationibus per totum terrarum orbem dicatae, 19 mart. 1968).

2871 La quinta Giornata mondiale di preghiere per le vocazioni chiede a noi un messaggio per la sua prossima celebrazione (28 aprile).

Il nostro messaggio consta di due parole; la prima è necessità. Sì, necessità, com'è noto, perché l'economia della salvezza, per realizzarsi, ha necessità di persone che consacrino allo svolgimento del suo disegno la loro vita. Questa necessità risale al pensiero di Dio, che volle Cristo unica fonte di salvezza e di santità, e che volle fosse perpetuata e diffusa la missione di Lui mediante uomini scelti, partecipi del sacerdozio di Cristo, come ministri indispensabili della parola e della grazia fra gli altri uomini. Il ministero ecclesiastico è di istituzione divina, come ci ricorda il Concilio;¹ e se esso viene a mancare è il disegno divino della salvezza che ne soffre e che arresta il suo corso nelle file dell'umanità.

Questa necessità è perciò di piena evidenza nell'opera che la Chiesa è destinata a compiere. La Chiesa è apostolica; cioè ha bisogno di apostoli che personifichino la testimonianza e ne compiano la missione. La Chiesa è cattolica; cioè universale, e se vuole essere fedele alla funzione che le è affidata d'essere strumento per tutti gli uomini dell'avvento del regno di Dio, deve essere in continua tensione espansiva, ed ha quindi di necessità di nuovi e sempre più numerosi ministri. A questa necessità costituzionale s'aggiunge oggi una necessità funzionale, che fa tanto pensare e soffrire quanti hanno responsabilità nella Chiesa di Dio: oggi i ministri del Vangelo numericamente non bastano, perché diminuiscono i loro quadri statistici, e perché crescono i campi aperti al loro lavoro.

È fortuna, che dobbiamo al Concilio, quella dell'onore reso al sacerdozio regale dei Fedeli; ma sarebbe sfortuna per la santa Chiesa se questa provvida e doverosa esaltazione del sacerdozio comune a tutto il Popolo di Dio ci facesse porre in ombra il sacerdozio ministeriale, o gerarchico, da cui quello comune è formato e diretto.² Diremo anzi che quanto più il sacerdozio comune dev'essere valorizzato, tanto più esso stesso ha bisogno del ministero del sacerdozio gerarchico, e tanto più la funzione a questo affidata mostra la sua imprescindibile necessità.

¹ Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 33 ss. [Cfr. n. 2589].
² Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 10: AAS 57, 14-15. [Cfr. n. 2587].

Cioè la Chiesa ha bisogno di ministri; ha bisogno di vocazioni. Le sorti della Chiesa, e perciò della salvezza cristiana del mondo, non possono giudicarsi fondate su fenomeni o su movimenti carismatici, bisognosi essi stessi del ministero e del collaudo del sacerdozio gerarchico; ma su persone votate e consacrate, insignite di carattere potestativo, che vivono e perpetuano in se stesse il sacrificio di Cristo, e che, in virtù del sacramento dell'Ordine, ne rinnovano l'incruenta celebrazione. E questa esigenza risulta parimente dalle condizioni spirituali del mondo moderno: quanto più questo tende a secolarizzarsi e a smarrire il senso del sacro e l'avvertenza dell'insopprimibile rapporto religioso fra Dio e l'uomo tanto maggiore risulta la necessità d'una presenza qualificata, specializzata, consacrata, in mezzo al mondo profano, di « dispensatori dei misteri di Dio » (1 Cor 4, 1); come pure dobbiamo ciò affermare in vista dell'accresciuto impegno che la Chiesa va assumendo nel servizio dell'umanità, al quale impegno né la forza, né la rettitudine sarebbero, a lungo andare, assicurate, senza Preti capaci di contemplazione non meno che di azione, e muniti della virtù santificatrice e dell'autorità pastorale proprie del sacerdozio ministeriale.

Necessità. Occorrono dunque alla Chiesa nuovi e molti e buoni ministri; occorrono vocazioni.

2872 Ed ecco allora la seconda nostra parola: libertà. La necessità, derivante dal piano divino, viene a confronto con la libertà sul piano umano. Perché per libertà qui intendiamo l'oblazione personale e volontaria alla causa di Cristo e della sua Chiesa. La chiamata si commisura con la risposta. Non vi possono essere vocazioni, se non libere; se esse non sono cioè offerte spontanee di sé, coscienti, generose, totali.

Quanto diciamo si applica tanto alle vocazioni al sacerdozio ministeriale, quanto alle vocazioni religiose, di cui la Chiesa ha pure immenso bisogno; e vale per le vocazioni maschili, come per quelle femminili; queste, non meno delle prime, apprezzate e desiderate dalla santa Chiesa.

Oblazioni, diciamo: qui sta praticamente il vero problema. Come avrà ancor oggi la Chiesa l'offerta di giovani vite, che si consacrano al suo servizio? il mondo della religione non ha più le suggestive attrattive d'un tempo; in certi ambienti è un mondo screditato dall'ateismo ufficiale e di massa, o dall'edonismo diventato ideale di vita; è un mondo senza risorse economiche, e senza gloria; è un mondo reso quasi incomprendibile alla psicologia delle giovani generazioni.

Eppure la Chiesa, stretta, dicevamo, dalla sua caratteristica necessità, attende, chiede, chiama. Chiama la gioventù specialmente, perché la Chiesa sa che i giovani hanno ancora l'udito buono ad intendere la sua voce. È la voce che invita alle cose difficili, alle cose eroiche, alle cose vere. È la voce che implora comprensione e soccorso per innumerevoli bisogni di fratelli privi di chi loro parli di Cristo e di Dio; di fratelli piccoli, sofferenti, poveri; di fratelli lanciati nella grande, ma equivoca, conquista scientifica, tecnica, economica, sociale, politica del mondo temporale, bisognosi essi pure di conforto, di luce, di ideale trasfigura-

zione. È la voce umile e penetrante di Cristo, che dice, oggi come ieri, più di ieri: vieni.

La libertà è posta al suo supremo cimento: quello appunto dell'oblazione, della generosità, del sacrificio.

Noi pensiamo che vi siano oggi anime forti, capaci di « udire ciò che lo Spirito santo dica alla Chiesa »¹ e il nostro messaggio è a loro principalmente rivolto. Ma non solo a loro; lo rivolgiamo alle Famiglie cristiane — per le quali è sacrificio, sì, ma quanto meritorio, quanto onorifico! — contribuire all'offerta d'un loro figlio, d'una loro figlia, alla Chiesa, a Cristo.

E lo rivolgiamo altresì ai Pastori d'anime e agli Educatori, affinché sappiano scoprire, sorreggere, guidare le vocazioni nascenti nei cuori giovanili.

E alle persone già esperte della vita e pensose delle realtà supreme anche lo rivolgiamo: le vocazioni adulte sono oggi una speranza nuova per la Chiesa, che ne comprende il valore, ne assiste la psicologia, ne apprezza il contributo.

E infine a tutto il Popolo di Dio chiediamo di riflettere sul grande problema delle vocazioni, facendo nostro l'ammonimento del Concilio che dice: « il dovere di dare incremento alle vocazioni ... spetta a tutta la comunità cristiana ». Ad essa perciò noi chiediamo quel concorso spirituale e morale che offre l'ambiente sociologico favorevole al fiorire delle vocazioni, e che è dato « anzitutto con una vita pienamente cristiana », e con « la fervente preghiera ».²

AAS 60, 280-283. Cfr. *Insegnamenti* 6, 133 s.

De instituenda Theologiae catholicae cathedra in Studiorum Universitate Saravica «Saarland»

(Ex Conv. cum Civ. Foederata Saravica, 9 apr. 1968).

2873

§ 1

Nell'Università del Saarland viene eretta una Cattedra di Teologia cattolica.

§ 1

An der Universität des Saarlandes wird ein Lehrstuhl für katholische Theologie errichtet.

§ 2

A questa Cattedra si applica l'Articolo 12, comma 1, dell'Accordo fra la Santa Sede e lo Stato Prussiano del 14 giugno 1929 con la disposizione supplementare, che ad esso si riferisce nel Protocollo Finale. Il Vescovo competente è quello di Treviri.

§ 2

Auf diesen Lehrstuhl wird Artikel 12 Abs. 1 des Vertrages zwischen dem Heiligen Stuhl und dem Freistaat Preußen vom 14. Juni 1929 nebst der durch das Schlußprotokoll zu diesem Vertrag hinzugefügten Ergänzung entsprechend angewendet. Der zuständige Bischof ist der Bischof von Trier.

¹ Cfr. *Apoc.* 2, 7.

² Decr. *Optatum totius*, n. 2: AAS 58, 714. [Cfr. n. 2623].

PROTOCOLLO ADDIZIONALE

Le Parti contraenti sono d'accordo su quanto segue:

1. L'Università del Saarland nel preparare le proposte di nomina alla Cattedra, di cui si tratta, prenderà consiglio dalla Facoltà Teologica di Treviri.

2. Alla detta Cattedra deve essere chiamato un ecclesiastico.

AAS 60, 780-781

De necessitate linguae latinae profundius excolendae
ad traditionis et S. Liturgiae thesauros aperiendos

(Ex Alloc. In Nostrum, ad eos qui a «Certamine Vaticano» victores abierunt, 26 apr. 1968).

2874

Ad quam miram animorum populorumque coniunctionem efficiendam quoniam nonnihil haec lingua, pro portione, contulit, eam esse, ad historiae fidem, linguam catholicae Ecclesiae Latini Ritus appellandam nemo, opinamur, iure non assentietur; etenim Ecclesia, de Decessoris Nostri f. r. Pii XI sententia, *ut quae et nationes omnes complexu suo contineat, et usque ad consummationem saeculorum sit permansura...*, sermonem suapte natura requirit universalem, immutabilem, non vulgarem.¹ Quae extrema significantia verba proximus Decessor Noster ven. mem. Ioannes XXIII, sermonis Latini commoda et utilitates paucis commemorans, ea maximi momenti edita Constitutione Apostolica *Veterum sapientia*² copiose explicavit.

Quod vero ad nosmetipsos attinet, non modo gravia Decessorum Nostrorum acta aperte probavimus, sed etiam Litteris Apostolicis Motu proprio datis,³ quibus *Studia Latinitatis* initium, Pontificium Institutum Altioris Latinitatis condidimus, eo pertinens ut diligentissime lingua Latina erudirentur, quibus munus esset obeundum eandem linguam cum in sacris Seminariis tum in religiosis Sodalitatibus docendi. Alia praeterea in lucem emissa Epistula Apostolica, *Summi Dei Verbum* inscripta,⁴ quarto exacto saeculo a Seminariis per Concilium Tridentinum constitutis, omnino oportere asseveravimus: *in studiorum... supellectile... sane ponendam esse non exiguum variarum linguarum scientiam, in primisque Latinae, si maxime de sacerdotibus ageretur Latini ritus.*⁵

Quamobrem, hisce freti rationibus, hodie, vestro coram prudentissimorum viro-
rum coetu, haec iterare percipimus: scilicet linguam Latinam nostro etiam tempore colendam esse, praesertim in sacris Seminariis domibusque inventuti ad religiosam vitam instituendae. Nam hunc praeterire sermonem haudquaquam licet, si vere contendatur adulescentium ingenia exacuere, eademque ad litterarum studia et ad Sanctorum Patrum perscrutanda ac pervolutanda opera formare, et praesertim ad vetustos sacrae Liturgiae delibandos thesauros parare. Cuius linguae si desit notitia, aliquid prorsus detrahatur altiori illi atque absolutae mentis educationi — nominatim ad theologiam et liturgiam

¹ Pius XI, Epist. Ap. *Officiorum omnium*: AAS 14, 452. [Cfr. n. 1594].

² Cfr. AAS 54, 129-135. [Cfr. nn. 2472 s.].

³ Cfr. AAS 56, 225-231. [Cfr. nn. 3304 s.].

⁴ Cfr. AAS 55, 979-995. [Cfr. n. 2525].

⁵ Cfr. *Ibid.*, 993. [Cfr. n. 2536].

ZUSATZPROTOKOLL

Die vertragschließenden Teile sind sich über folgendes einig:

1. Die Universität des Saarlandes wird bei der Vorbereitung der Berufungsvorschläge den Rat der Theologischen Fakultät zu Trier einholen.

2. Auf den Lehrstuhl soll ein Geistlicher berufen werden.

quod attinet — quam nostri temporis homines a sacerdotibus requirunt, quamque Oecumenici Concilii Vaticani II Patres saepius atque impensissime suaserunt, sive decreto a verbis incipiente *Optatum totius* de disciplina sacerdotali, sive Constitutione de sacra Liturgia,¹ sive aliis quoque editis normis.

Quare ob hanc linguae Latinae vim atque efficacitatem ad ingenia colenda eaque ad graviora studia componenda, valde cupimus ut ipsa debitas partes obtinere pergat. Neminem tamen latet, Nos, volenti libentique animo obsecundantes perspicuis ab Oecumenico Concilio Vaticano II traditis normis, ubique curavisse, ut in sacram Liturgiam singularum huius temporis linguarum usus induceretur. Ad quod faciendum adducti profecto sumus, non quadam quasi Latinitatis negligentia, sed acri pastoralis Nostri muneris eiusque necessitatis conscientia, quae ab animorum ductoribus exposcit, ut divini verbi pabulum, sacra Liturgia comprehensum, ubertim praebatur, simplici tamen forma atque ad intellegendum apta, quae Christi fideles ad religiosorum rituum percipiendam suavitatem ad eosque alacriter seduloque participandos conducat.

AAS 60, 268-269. Cfr. *Insegnamenti* 6, 164 s.

De quibusdam potioribus principiis servandis
in laboribus inceptis ad Constitutionem Apostolicam
«Deus scientiarum Dominus»
de studiis ecclesiasticis academicis recognoscendam

(Normae quaedam, leges a S. C. pro Institutione Catholica ad interim datae ad Const. Apost. «Deus scientiarum Dominus» novis necessitatibus accommodandae, 20 mai. 1968).

INTRODUCTIO

2875

Cum iuxta Concilii Vaticani II monitum Facultatum studiorum ecclesiasticorum leges recognoscendae sint (cfr. «Gravissimum educationis» n. 11),² ad Constitutionem autem Apostolicam «Deus scientiarum Dominus»³ ex toto recognoscendam congruum tempus meditationis et experimentorum requiratur, opportunum visum est aliquot *Normas* interim promulgare, iuxta quas singulae Facultates, ratione habita peculiarium adiunctorum variarum regionum et consiliis initis cum aliis eiusdem regionis Facultatibus studiorum ecclesiasticorum, propriorum Statutorum accommodationem statim inire valeant ac debeant.

Proinde leges Constitutionis Apostolicae «Deus scientiarum Dominus», Ordinationesque eidem adnexae, quae sequentibus normis non afficiuntur vel ea mensura qua non afficiuntur, suam vim retinent.

Statuta (una cum Facultatum «Ratione studiorum») secundum has normas recognita ante diem 1 septembris 1969 mittenda erunt ad S. Congregationem pro Institutione Catholica, ut approbentur.

Exitu experimentorum ponderato ac nova Constitutione Apostolica edita, Statuta ex toto recognoscenda erunt et S. Congregationi ut definitive approbentur exhibenda.

¹ N. 16: AAS 56, 104. [Cfr. n. 2543].

² [Cfr. n. 2649].

³ [Cfr. nn. 1761 s.].

PRINCIPIA

In conscribendis sequentibus normis semper prae oculis habita sunt monita Concilii Vaticani II; quae quidem ad quattuor capita principaliora reducta, ad instar principiorum, sequens novarum normarum schema penitus informant, quaeque in normarum interpretatione et applicatione semper prae oculis habeantur oportet.

- 2876 I. *Studiorum ecclesiasticorum recognitio secundum normas Concilii Vaticani II.*

Studia ecclesiastica renovanda sunt *tum quoad materiam*, quo magis respondeant orientationibus a Concilio datis et profundiori scientiarum cognitioni a mundo hodierno expositae; *tum quoad methodos didacticas et paedagogicas*, ita ut, dum in alumnis internus processus navigationis personalis aptius promovetur, iidem in studiis peragendis, magis magisque — progredientibus curriculi annis — partem activam assument.

- 2877 II. *Iusta libertas in investigando et docendo.*

Docentibus iusta agnoscatur libertas in investigando, secundum cuiusque disciplinae methodum; quae vero libertas contineri semper debet intra limites verbi Dei prout iugiter servatum est et a vivo Magisterio Ecclesiae imprimisque Vicarii Christi docetur et explicatur. Item ipsi in docendo congrua libertate gaudeant, honeste et prudenter exercenda; ita tamen ut, muneris gravitatis conscii, sedulo persentiant se, imprimis ad disciplinas sacras quod attinet, non nomine proprio magistros agere, sed vi missionis, quam a Magisterio receperunt.

- 2878 III. *Omnium participatio organica vitae internae Universitatis vel Facultatis.*

Cum Universitas vel Facultas communitas quaedam sit, in eis omnes et singuli pro sua cuiusque parte, ad finem ipsius Universitatis vel Facultatis assequendum, suam operam sedulo praestent oportet, ideoque huiusmodi officii conscii fieri et ad suam operam exercendam congruis iuribus gaudere debent. Haec vero iura determinanda sunt secundum singulorum condicionem in communitate universitaria ideoque exercenda intra definitos limites. Ad bonum commune totius Universitatis consequendum requiritur non tantum singulorum sed etiam ipsarum Facultatum cooperatio.

- 2879 IV. *Mutua cooperatio omnium Institutorum academicorum eorumque habitudo ad Facultates civiles.*

Curanda est inter omnigena Instituta academica ecclesiastica cooperatio sociisque opera ita ut viribus unitis auctoritates et docentes progres-

sum scientiae promoveant, clarius elucescat fidei consensus atque efficacius problematibus nostri temporis occurratur.

Item curanda est eorum habitudo ad Facultates civiles ad fovendum inter se scientificum commercium, ita ut, in mutuum beneficium, integratio inter institutionem christianam et culturam humanam perficiatur.

A) AD NORMAS GENERALES

(Cfr. Const. Apost. «Deus scientiarum Dominus» artt. 1-12; Ordinationes artt. 1-4)

- 2880 I. *De finibus Facultatum* (cfr. Const. Apost. art. 2).¹

1. Facultatum studiorum ecclesiasticorum est:

a) *disciplinas sacras vel cum sacris connexas altius excolere ac provehere*, scilicet:

— profundiore in dies divinae Revelationis intellectum obtinere; patrimonium sapientiae christianae plenius aperire; dialogum cum fratribus seiunctis, cum non christianis et cum non credentibus promovere;

— in studium quaestionum quae exsurgunt in campo scientiarum et doctrinarum nostri temporis incumbere, quo altius perspiciatur quomodo fides et ratio in unum verum conspirent progredientesque culturae humanae acquisitiones cum christiana visione mundi et hominis harmonice componantur;

— exinde populo Dei et sacrae Hierarchiae invamen praestare in fide intelligenda, tuenda ac dilatanda, in promovendo opere pastoralis et oecumenico, in instituendis, gradu (livello) quidem scientifico, futuris cleri formatoribus.

b) *Auditores in iisdem disciplinis altius instituere* eosque ad fontium cognitionem manuducere, necnon praeparare sive ad investigationis ceterique laboris scientifici usum, sive ad magisterium exercendum vel alia apostolatus peculiaria munera obeunda.

2. Ad quos fines assequendos, Facultates opportuna adiumenta²

¹ Aptius enucleantur fines Universitatum et Facultatum studiorum ecclesiasticorum, respectu habito documentorum Concilii, praecipue *Gravissimum educationis* (n. 11) et *Gaudium et spes* (nn. 53-62). Animadvertendum est haberi non posse veram Facultatem nisi uterque finis attingatur.

² Exempli tantum causa, varia indicantur adiumenta, quibus fines Universitatum et Facultatum melius obtineri valeant.

Notatu digna videtur praescriptio, iuxta monitum ipsius Concilii (cf. *Gravissimum educationis*, n. 10), de Institutis investigationis condendis, ut cognitio veritatis efficaciter promoveatur in definitis sectionibus, quae maiore et constanti virium contentione indigent. Huiusmodi labores sunt v. g. editiones criticae textuum ecclesiasticorum, uti Textuum Sacrorum, scriptorum Patrum, documentorum Traditionis ecclesiasticae, canonum et actorum Conciliorum aliorumque Magisterii ecclesiastici documentorum, necnon impensus studium quarundam quaestionum maioris momenti et actualitatis.

Investigatio scientifica nostris temporibus expositatur etiam in campo actionis pastoralis, in quo non amplius mere empirice procedi debet; variae quaestiones quae ex campo v. g. sociologico, psychologico exsurgunt, uti personarum indoles, factorum cau-

adhibeant, qualia sunt: periodica et collectiones scientificas typis edere, studiorum curricula ad diversos gradus consequendos et ad varia diplomata universitaria pro variis muneribus obtinenda apte ordinare, instituta scientifica investigationis creare, conventus scientificos ad peculiare quaestiones pertractandas cogere, cooperationem scientificam sive cum aliis Facultatibus imprimis eiusdem Universitatis, sive etiam cum Universitatibus, Facultatibus et Institutis scientificis civilibus quam maxime fovere.

3. Salvo semper officio et iure Ordinarii loci iuxta cann. 1381-1382 C.I.C., Magnus Cancellarius Ecclesiae doctrinam et disciplinam tutatur, cooperantibus auctoritatibus academicis una cum docentium coetu, corresponsabilitatis suae consciis.¹

2881 II. *De gradibus academicis* (cfr. Const. Apost. artt. 7-10).²

4. Gradus academici, qui a Facultate conferuntur, secundum regionum et universitatum mores, plures esse possunt, veluti Baccalaureatus, Licentia, Doctoratus; qui gradus in Facultatis Statutis determinandi sunt una cum condicionibus, quae ad eos consequendos explendae sint.

5. Integrum studiorum curriculum in qualibet Facultate triplicem successivum processum seu tres cyclos secumfert.

In primo cyclo quaedam generalis initiatio (seu substantialis institutio) alumni traditur, in qua conspectus syntheticus principalium disciplinarum et quaedam prima initiatio in methodum scientificam praebentur.

In secundo cyclo alumni in aliqua sectione disciplinarum specialius excoluntur et in usum scientificae investigationis methodi perfectius introducuntur, quod fit per cursus profundiores vel speciales quibus selecta themata critice et funditus exponuntur, per seminaria scientifica seu exercitationes, per primum quoddam opus scriptum in quo methodus scientifica applicatur.

In tertio tandem ad veram scientificam maturitatem provehuntur alumni per ulteriora exercitia et praesertim per aliquod opus scriptum quod ad scientiae profectum vere conferat.

sae, rerum condiciones etc., scientificae indagandae sunt, ut efficaciores rationes actionis inveniri possint. Ita ipsis pastoribus in variis apostolatus regionibus rationes et elementa suppeditabuntur, quibus ipsi generalibus totius orbis catholici atque particularibus singulorum locorum, hominum, temporum exigentis tempestive mederi possint, ad propagationem christianae veritatis.

¹ Responsabilitas doctrinalis omnibus et singulis incumbit qui partem habent in doctrinae investigatione vel communicatione. Responsabilitas haec etiam collective sumenda est. Ideo, iuxta desiderium quarundam Facultatum, salvo quidem semper iure officioque Ordinarii loci, responsabilitas tutandi doctrinam et disciplinam Ecclesiae extensa est etiam ad auctoritates academicas et docentium coetum.

² Quoad graduum determinationem, secundum regionum et Universitatum mores varietas quaedam admittenda videtur, sed praescribitur ut, in unaquaque Facultate (cf. n. 5), studiorum curriculum habeat triplicem successivum processum seu cyclum ad tutandam semper institutionem tum generalem seu substantialem tum scientificam. Requiritur hodie institutio generalis seu substantialis (synthetica) etiam ut praecaveantur pericula praematurae specializationis.

6. Ubi Statuta Facultatis tres gradus distinguunt, singuli gradus academici communiter aliquem studiorum cyclum concludunt (cfr. nn. 44, 48, 49) et de experimentis feliciter superatis testimonium dant:

a) *Primus gradus* conferri potest tamquam gradus academicus quo cognoscitur eum, qui hoc gradu donatur, curriculum studiorum generalium in Facultatis disciplinis feliciter absolvisse;

b) *Secundus gradus* est gradus academicus quo cognoscitur eum, qui hoc gradu donatur, cursus profundiores vel speciales in eiusdem Facultatis disciplinis frequentasse, in scientificam investigandi methodum introductum esse, atque sui profectus congrua dissertatione specimen dedisse;

c) *Tertius gradus* est gradus academicus quo cognoscitur eum, qui hoc gradu donatur, peculiaribus experimentis ac praecipue opere scripto typis edito quod ad scientiae profectum conducatur, suae maturitatis scientificae testimonium dedisse.

2882 III. *De mutua omnium Institutorum academicorum cooperatione eorumque habitudine ad Facultates civiles et cooperatione cum variis centrīs investigationis scientificae*.¹

7. In unaquaque Universitate Facultates cooperentur inter se, sibi invicem omnia praestantes quae continuo et organico progressui scientiae faveant. In Universitate Catholica Facultates studiorum tum ecclesiasticorum tum profanorum ita invicem cooperentur ut finis proprius Universitatis Catholicae efficacius attingi valeat.

8. Universitates et Facultates, quae alicuius Universitatis non sint partes, mutua operae coniunctione conspirare satagant: v. g. conventus nationales vel internationales una simul promovendo, scientificas per investigationes inter se distribuendo, inventa et incepta invicem communicando, docentes permutando ad tempus, cetera quae ad maiorem adiutricem operam conferunt provehendo.

9. Colatur intimior nexus inter Universitates Facultatesque ecclesiasticas et Universitates Facultatesque civiles, praecipue per assiduum, mutuum commercium scientificum inter professores, praesertim circa quaestiones scientificas nostri aevi. Qui intimior nexus fovendus est etiam cum quibuslibet centrīs investigationis scientificae.

¹ Secundum praescriptum Concilii (cfr. *Gravissimum educationis* n. 12) extollitur momentum mutuae cooperationis Universitatum et Facultatum studiorum ecclesiasticorum inter se et cum Universitatibus et Facultatibus civilibus. Scientiae munera efficaciter absolvi nequeunt nisi collaboratione multorum. Sicut in variis campis, v. g. politico, commerciali, etc., hodie progressus promovetur cooperatione multorum hominum, subsidiorum, rationum, ita etiam scientifica institutio et praesertim investigatio indigent virium consociatione, operum conspiratione, hominum collaboratione. [Cfr. n. 2650].

Insimul necessarium est hodie commercium scientificum cum Facultatibus et Universitatibus civilibus, ad efficaciorum quoque redendam praesentiam scientiae ecclesiasticae in mundo altioris culturae profanae, ita ut magis in dies promoveatur necessitudo inter culturam humanam et institutionem christianam atque foveatur educatio ad hominis integrum cultum (cfr. *Gaudium et spes* n. 61 s.).

10. In Universitatibus vel Facultatibus Statutis, tum quoad terminorum academicorum usum, tum quoad studiorum ordinationem — salvis semper exigentiis studiorum ecclesiasticorum propriis, praecipue de spatio curriculi theologici — congrua ratio habeatur normarum in Facultatibus civilibus eiusdem regionis vigentium, ita ut Facultatum studiorum ecclesiasticorum exigentiae nunquam sint inferiores exigentiis optimarum Facultatum civilium, facilius fiat cum illis graduum academicorum agnitio atque arctior cooperatio promoveatur.

2883 IV. De Facultatibus « planificatione ».¹

11. Cum maxime intersit Facultates ecclesiasticas scientifica praestantia vere gaudere atque in variis terrae partibus apta ratione et congruo numero distribui, necessaria est illa quae dicitur « planificatio ».

12. Ad hanc planificationem, tum quoad vigentes Facultates in debito gradu (livello) conservandas tum quoad novas condendas, opem conferre debent:

a) *Conferentiae Episcopales*: quae, iis omnibus auditis quorum interest, atque imprimis Facultatum vigentium Moderatoribus, necessitates propriae regionis examinant et aptas solutiones proponunt S. Congregationi pro Institutione Catholica.

b) *Commissio quaedam internationalis*: status iuridicus, munus et modus procedendi huius Commissionis internationalis determinabuntur in Statutis edendis a S. Congregatione una cum Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis. Commissionis sodales eliguntur modo repraesentativo et periodico ab omnibus Institutis academicis; eius est — peritis viris regionum quarum interest auditis — condiciones Facultatum, sive iam vigentium sive novarum quae proponuntur, perpendere et propriam mentem cum S. Congregatione pro Institutione Catholica et iis quorum interest communicare.

c) *S. Congregatio pro Institutione Catholica*: quae, propositionibus consideratis tum Conferentiae Episcopalis tum Commissionis internationalis aliisque notitiis, quae utiles videantur, acceptis vel comparatis, opportunas decisiones profert.

13. Ad quod rite perficiendum, imprimis expedit:

a) accurate considerare omnia regionis adiuncta, quae vigentium Facultatum conservationem vel novarum erectionem suadeant vel dissuadeant;

¹ Concilium in n. 10 Declarationis *Gravissimum educationis* monet ut Universitates et Facultates in variis terrae partibus convenienter distributae, promoveantur, ita tamen ut non numero, sed doctrinae studio eniteant. Quo melius huic monito Concilii consuli possit, praescribitur sic dicta « planificatio ». Criterium huius novae praescriptionis repetendum est ex fine Universitatis et Facultatis, promovendi scilicet scientiam ecclesiasticam et satisfaciendi variorum locorum necessitatibus altioris investigationis. Ideoque novae Universitates et Facultates erigendae non sunt ubi aliae iam numero sufficientes exstant vel quando requisita necessaria ad finem assequendum desunt. [Cfr. n. 2646].

b) attente perpendere necessaria Facultatum elementa, cuius generis sunt: numerus et valor docentium, status bibliothecae aliorumque subsidiorum scientificorum, auditorum numerus, pecuniae summa exigentiis Facultatum vere sufficiens, etc. Quodsi alicui Facultati vigenti necessaria requisita desint, etiam eius suspensio consideranda erit;

c) prae oculis habere varios modos quibus multiplicibus Ecclesiae necessitatibus provideri possit, veluti:

1) meliori institutioni cleri ad normam n. 47 consulere, ita ut sub Facultatis ductu plures sacerdotes diplomata, quibus indigere possint, obtineant;

2) sub Facultatis ductu peculiaria instituta promovere, quibus religiosi et laici solidam formationem et etiam diplomata prout in unaquaque natione requirantur ad Religionem docendam vel alia munera obeunda, consequantur, firmiter quoad Religiosos art. 73 Const. Apost. *Regimini Ecclesiae universae*, collato cum artt. 13-14 et 76-79.

3) Facultatum, praesertim quae loco et indole invicem propinquiores sunt, arctiorem cooperationem et, si opus fuerit, rationalem et organicam coniunctionem procurare.

B) AD PERSONAS ET REGIMEN¹

(Cfr. Const. Apost. artt. 13-28; Ordinationes artt. 5-17)

2884 I. *Auctoritates Academicae - Officiales* (cfr. Const. Apost. artt. 13-18; Ordinationes artt. 5-9).

14. Auctoritates academicae, quarum nomina et officia Statutis determinanda sunt, designentur ex viris qui vitae universitariae vere periti sint et ordinarie ex alicuius Facultatis professoribus.

Officiales, in proprio munere rite versati, auctoritatibus academicis in adiutorium dentur.

15. Facultas regitur a Consilio, cui praest Decanus vel Praeses et quod ita constituitur ut, praeter docentes ordinarios, includat delegatos ceterorum docentium cuiusvis gradus (cfr. n. 17), non exclusa, pro Facultatis adiunctis, possibilitate includendi omnes docentes.

Statuta determinent casus, in quibus Decanus iuxta locorum consuetudines universi docentium coetus sententiam exquirere debeat. Sta-

¹ In votis transmissis a Facultatibus et Universitatibus maior collegialitas in ordinanda et dirigenda vita academica desiderabatur. Lamentabantur regimen academicum penes paucas personas esse, nempe Magnum Cancellarium, Rectorem vel Praesidem et Decanos, qui omnes ab una ex Auctoritatibus superioribus eligerentur. Plures animadvertabant talem modum nimis rigidum energiam vitae academicae non leviter debilitare et progressum Universitatis et Facultatis non fovere.

Normae admittunt momentum principii collegialitatis academicae et statuunt in rebus maioris momenti hoc principium observandum esse. Cum vero condiciones sint diversae in variis Facultatibus, etiam ad instituta academica familiis religiosis commissa quod attinet, mensura applicationis principii non indicatur sed relinquatur Statutis, servata quidem — ut aliunde constat — Rectoris vel Praesidis et Decani vera executionis potestate.

tuta definiant etiam vim suffragii iuxta ordinem docentium et indolem argumentorum.

Universim, in definienda Consilii Facultatis competentia, in Decani electione vel designatione, in docentium cooptatione et promotione atque in ceteris rebus maioris momenti, Statuta congruam rationem habeant collegialitatis academicae, Decano vel Praesidi necessaria potestate executionis in moderanda Facultate servata.

16. Ubi plures sunt Facultates, Senatus academicus habetur, cui praeest Rector. Senatus academicus constat ex Decanis Facultatum Institututorumque quae sint ad instar Facultatum Directoribus, iusto numero professorum ordinariorum atque aliqua ceterorum docentium representatione. In eligendo vel designando Rectore, in determinandis mutuis relationibus tum inter Rectorem et Senatum academicum, tum inter Senatum et Consilia Facultatum ac cetera Consilia vel Commissiones stabiles, servetur semper principium collegialitatis academicae.

Rector ea auctoritate pollere debet quae officio totius Universitatis moderandae respondeat.

2885 II. *Docentes* (cfr. Const. Apost. artt. 19-22; Ordinationes artt. 10-11).

17. In unaquaque Facultate numerus docentium respondeat ponderi et incremento disciplinarum necnon alumnorum congruenti curae et profectui.¹

Habeantur diversi gradus docentium, uti sunt ordinarii, extraordinarii, simplices docentes, assistentes, vel alio nomine distincti, opportune ratione habita praxis academicae in loco vigentis.

Ordinarii, seu docentes supremi gradus, sunt qui propter praeclara doctrinae testimonia pleno ac firmo iure in Facultatem sunt cooptati, ideoque in Facultate animanda et provehenda ampliores agunt partes.

18. Ut quis munere docendi fungatur, requiritur ut condiciones serventur, ulterius in Statutis determinandae, quae illum muneri academico parem ostendant, prae oculis habitis iis quae in n. 1 dicuntur.

Docentes cooptantur et promoventur² principio collegialitatis servato. Promotio ad varios gradus fit modo et tempore progredientibus, iuxta opera scientifica typis edita et peritiam docendi.

Ut quis inter superiores docentium gradus annumeretur, praecipue ut ordinarius, doctoratu vel aequivalenti titulo academico iuxta regio-

¹ Fit expressa mentio de numero docentium, quia sive quoad institutionem (praesertim ad strictae specializationis partes, disciplinas et cursus quod attinet) sive, et maxime, quoad exercitationes, finis academicus frustratur, nisi singulis alumnis cura et ductu peculiari propriorum docentium frui liceat; quod quidem a congruo tantum docentium numero obtineri potest, computatis sive disciplinarum natura sive alumnorum copia.

² Quod ad docentium cooptationem et promotionem attinet, affirmatur ipsas faciendas esse principio collegialitatis internae servato, ad evitandos quoque indebitos influxus Facultati externos.

Notum est quemlibet docentem munere docentis «ordinarii» fungi non posse nisi in una tantum Facultate.

num exigentias ornatus sit oportet atque, ob eximiam doctrinae copiam certis documentis, imprimis libris vel dissertationibus typis editis comprobata, ad investigandum et sufficienti magisterii experimento ad docendum idoneus iudicetur.

19. Statuta recognoscenda provideant ut universi docentes, pro suo quisque ordine, efficaciter participant regimen et activitatem academicam, ita ut fraternae cooperationi et singulorum responsabilitati plene locus detur.

20. Omnes qui investigant vel docent res ad fidem spectantes vel cum fide connexas, conscii sint oportet se hoc munus inserviendi veritati explere non posse, nisi in plena communione cum Magisterio Ecclesiae.

In docendi munere explendo, imprimis ea tradantur quae ad patrimonium acquisitum Ecclesiae pertinent vel cum eo connectuntur. Ea quae sunt nova ita exhibeantur, ut continuitas in veritate manifestetur.

Opiniones autem, sententiae, hypotheses, quas secumfert alta investigatio, nonnisi ut tales praesententur.

Quae etiam dicenda sunt pro omnibus iis qui quocumque modo fructus propriae investigationis communicant praesertim scriptis edendo, attenta celeri universalique diffusione per hodierna instrumenta communicationis.

21. Docentes ut suo muneri se totos dedant, liberi sint ab aliis muneribus, quae cum ipsorum officio academico investigandi et docendi componi nequeunt.

22. Statuta determinent quibus condicionibus et quando docentes a munere cessent.

2886 III. *Auditores* (cfr. Const. Apost. artt. 23-28; Ordinationes artt. 12-17).

23. Ut quis Facultati ad gradus academicos consequendos adscribi possit, requiritur ut curriculum studiorum mediorum rite absolverit et titulum obtinuerit qui necessarius est ad admissionem assequendam in Universitatem civilem sive propriae nationis sive illius nationis in qua studia peragere intendit. Facultatum est examinare et comprobare an candidatus reapse adimpleverit ea quae in n. 13 Decreti «Optatam totius» continentur.

24. Universitates et Facultates ecclesiasticae pateant, iuxta propria Statuta, etiam laicis utriusque sexus, qui scientias sacras vel cum sacris connexas sincere discere cupiant (cfr. Const. «Gaudium et spes», n. 62).

25. Statuta recognoscenda determinent alumnorum vitae universitariae participationem circa ea in quibus ad bonum commune totius Universitatis vel Facultatis ipsi conferre possunt.¹

¹ Quam maxime agitur hodie quaestio de participatione alumnorum in vita universitaria. Non una est sententia hac de re, nec desunt qui in extremas partes inclinent aut nulla aut nimia lura concedendo. Norma proposita ad radicem iuris prospicit, nempe capacitatem alumnorum ad bonum commune Universitatis et Facultatis promovendum, ideoque ad propriam responsabilitatem assumendam.

C) AD RATIONEM STUDIORUM¹

(Cfr. Const. Apost. artt. 29-34; Ordinationes artt. 18-25)

2887 I. *De methodo generali studiorum, imprimis theologorum* (cfr. Const. Apost. art. 29; Ordinationes artt. 18, 22).

26. In recognoscendis studiis Facultatum, imprimis scientiarum theologiarum, sedulo servanda sunt principia et normae data a Concilio Vaticano II, praesertim ea quae in Declaratione « Gravissimum educationis » nn. 10-12 et Conclusionem; in Const. Dogm. « Dei Verbum » nn. 10-12, 23-24; in Const. Past. « Gaudium et spes » nn. 53-62; in Decreto « Optatam totius » nn. 14-17; in Const. « Sacrosanctum Concilium » n. 16; in Decreto « Unitatis redint. » n. 10; in Decreto « Ad gentes » nn. 16, 26, 39; in Decreto « Inter mirifica » n. 15, necnon in Motu Proprio « Ecclesiae Sanctae » enuntiantur, prae oculis habitis exigentiis scientificis studio academico propriis.²

27. In universum, Facultates id studeant ut novae inveniendae rationes institutionis academicae respondeant tum profundiori salutis mysterii intelligentiae, quam Ecclesia, seipsam perscrutans, in Concilio Vaticano II adepta est, tum propensionibus et exigentiis, quae in studiis superioribus instaurandis hodie universaliter sentiuntur, quaeque secundum locorum adiuncta opportune ad effectum deducendae sunt.

28. In obiecto cuiusvis disciplinae definiendo, in materiis seligendis, in variis disciplinis coordinandis, in methodis investigationis et expositionis adhibendis semper sedulo servandae sunt normae atque exigentiae scientificae variis scientiae provinciis propriae, ratione habita eorum quae verus scientiae progressus hodie invehit. Studentes non ea tantum addiscant quae ex investigatione harum scientiarum hucusque acquisita sunt, sed in indolem et praesertim in methodum harum scientiarum introducantur, ita ut ipsi personali modo eas exercere postea valeant.

Disciplinae aperiantur validis acquisitionibus quae oriuntur in campo illarum scientiarum quae « scientiae hominis » et « scientiae naturae » appellantur; ita, mutuo cum beneficio, occurreretur quaestionibus quae agitantur de mundo, vita, homine.

29. Institutio theologica ita recognoscatur ut, minime neglecto momento necessariae penetrationis speculativae, tradatur dimensionibus quae ad doctrinae sacrae indolem intrinsece pertinent, nempe: biblica, patristica, historica, liturgica, pastoralis, spirituali, missionaria, oecumenica.

¹ Ad studiorum recognitionem quod attinet, plura dicenda videbantur; at, re mature perpensa, opportunum visum est mentionem documentorum Concilii facere, iuxta quae singulae Facultates recognitionem propriae Rationis studiorum perficiant.

Quaedam autem peculiari modo in his normis recoluntur, v. g. circa necessitatem servandi methodum unicuique disciplinae propriam, circa praecipuum momentum tribuendum studiis biblicis, etc.

² [Cfr. nn. 2644 s., 2653 s., 2730 s., 2635 s., 2543, 2601, 2659 s., 2751 s.].

30. Curent sacrarum disciplinarum docentes, ex intrinsecis exigentiis proprii uniuscuiusque disciplinae obiecti, mysterium Christi et historiam salutis ita excolere, ut exinde, omni disciplinarum vel methodorum confusione seclusa, unitas totius institutionis theologicae aperte clarescat.¹

31. Cum « Sacrae Paginae studium sit veluti anima sacrae theologiae » (cfr. Const. Dogm. « Dei Verbum » n. 24), apte provideatur tum augendo studio disciplinarum et linguarum biblicarum tum ceteris disciplinis Sacra Scriptura magis imbuendis.

32. Secundum mandatum Concilii haec quoque observentur:

— In investigandis et exponendis singulis quaestionibus theologis probe prae oculis habeatur earum necessitudo cum doctrina et vita Ecclesiarum et Communitatum ecclesialium a Sede Apostolica Romana seiunctarum, necnon cum doctrina et vita Religionum non christianarum.

— Veritas revelata ita quoque investigetur ut eius expositio, seclusa omnis syncretismi et falsi particularismi specie, ingenio indolique uniuscuiusque culturae accommodetur, peculiari ratione habita philosophiae et sapientiae populorum.

33. Rationes Studiorum Facultatum theologiarum, in quibus praebetur etiam institutio ad sacerdotium,² adamussim servent, prae oculis semper habitis exigentiis studiorum proprie academicorum, ea quae praescribuntur in Decreti « Optatam totius » numeris 14, 15, 16, 17, imprimis ad solidam institutionem philosophicam quod attinet.³ Quae in-

¹ Inculcatur unitas fovenda inter varias disciplinas theologicas. Centrum huius unitatis, a Concilio Vaticano propositum, est Mysterium Christi ad quod integra historia salutis convergit, a quo proinde tota Revelatio et oeconomia gratiae unitatem accipit (cfr. Const. Dogm. *Dei Verbum* nn. 2-4, 14-17; Decretum *Optatam totius* n. 16). [Cfr. n. 2637].

Proinde omnes disciplinae theologicae ex intrinseca ratione proprii obiecti formalis explicare curent historiam salutis quae est semper in actu. Singulae autem disciplinae hoc faciunt proprio cuiusque modo. Exegesis, per theologiam biblicam continuata et ad perfectionem adducta, prout historia salutis continetur in S. Scriptura; patristica, prout historia illa apparet in testimonio Patrum; scientia liturgica, prout continetur in cultu Ecclesiae; theologia dogmatica, prout a S. Scriptura usque ad praesentem Ecclesiae doctrinam continuitatem et progressum explicat, atque syntheticam mysteriorum intelligentiam in mysterio Christi « incentratam » per laborem theologorum quaerit; theologia moralis, prout ostendit quomodo veritas evangelica hominem sollicitet et ducat ad formam Christi suscipiendam; theologia spiritualis, prout historia salutis efficitur et manifestatur in vita ascetico-mystica fidelium ad perfectionem christianam tendentium; theologia pastoralis, prout a pastore animarum cum grege suo communicari debet, etc.

Sufficit ergo ut singulae disciplinae, ex intrinsecis rationibus proprii cuiusque obiecti, historiam salutis (manifestatam maxime in magnis thematibus theologiae biblicae) suo quaque modo in iusta luce ponant, ut eo ipso, sine indebita disciplinarum vel methodorum confusione, earum unitas theoretice et practice eluceat, et discendi constet se, per disciplinas in quas incumbit « de fide in fidem » procedere, sive agatur de fide perscrutanda sive de fide communicanda ad salutem hominum.

² Cum ad normam n. 1 Decreti *Optatam totius* Ratio institutionis intellectualis pro Seminariis, in singulis nationibus ab Episcoporum Conferentiis statuenda sit, formatio intellectualis quae in primo cyclo (cfr. n. 44, a) dabitur, praestanda erit initis consiliis cum Conferentia Episcopali cuius interest, sed semper prae oculis habitis exigentiis studiorum proprie academicorum. [Cfr. n. 2622].

³ In primo cyclo (de quo cfr. n. 44, a) curriculum studiorum philosophicorum-theologicorum ita ordinetur ut ex una parte, iuxta monitum Concilii (cfr. n. 14 Decreti *Op-*

stitutio, ubi habetur Facultas philosophica, curetur consiliis cum eadem initis, servatis semper eiusdem propria autonomia et Ratione studiorum pro alumnis ad gradus in Philosophia contendentibus.

Disciplinae de quibus in n. 19 Decreti « Optatam totius » sermo est, tradendae sunt in ipsa Facultate theologia, ratione habita peculiarium Institutum pastoralium extra Facultatem vigentium.¹

Rationes Studiorum singularum Facultatum definiant quomodo ea quae institutionem stricte pastorem respiciunt, praestanda sint, initis consiliis et conventionibus cum Collegiis, Convictibus, Seminariis, Religiosorum domibus, ex quibus proveniunt alumni ad sacerdotium tendentes.

2888 II. De disciplinarum et cursum diversitate et coordinatione (cfr. Const. Apost. artt. 33-34; Ordinationes artt. 19-20).²

34. Disciplinae quae traduntur, quod ad finem Facultatis obtinendum attinet, sunt:

- vel *principales*, quae proxime hunc finem respiciunt;
- vel *auxiliares*, quae ad principales bene tractandas necessariae sunt.

latam totius) disciplinae philosophicae et theologiae aptius inter se componantur, ex altera vero parte detur alumnis solida institutio proprie philosophica. [Cfr. n. 2635].

Institutio philosophica renovata ad normam documentorum Concilii et praesertim Decreti *Optatam totius* n. 15 (cum notis), ita tradatur alumnis ut ipsi acquirere possint personalem, solidam et cohaerentem hominis, mundi et Dei cognitionem et ita modo conscio obviam venire novis quaestionibus quae nostra aetate agitantur. Proinde institutio philosophica:

- a) sit vitalis et non merum exercitium intellectus;
- b) innixa sit patrimonio philosophico perenniter valido, sed in se recipiens omnia vera et bona quae progredientibus aetatibus genuinus progressus philosophicus invehit;
- c) sit aperta scientiarum naturae progressui ac proinde non haerens visioni mundi iam superatae;
- d) tradatur methodo philosophica stricte servata, imprimis illustrata capacitate rationis humanae ens, verum et bonum attingendi;
- e) adiuvet ad percipiendos nexus qui intercedunt inter quaestiones philosophicas et mysteria salutis, melius intellecta insufficientia philosophiae ad dandam visionem completam realitatis humanae.

Institutio circa historiam philosophiae curetur modo valutativo et critico, mente aperta necque ad occidentalem philosophiam limitata, ita ut alumni, dum variorum systematum principia ultima attingunt, ea quae ibi vera probantur teneant, errorum radices detegere eosque refellere valeant. [Cfr. n. 2636].

¹ [Cfr. n. 2640].

² In comparatione cum Constitutione *Deus scientiarum Dominus* disciplinae magis distinguuntur secundum mores universitarios nostri temporis ut aptius foveatur specializatio. Quo melius autem vitetur deplorata disunctio, quinimmo quasi oppositio, quae non semel invenitur inter disciplinas eiusdem Facultatis, urgetur assidua et organica operae consortio inter docentes. Ex eo enim quod singulae disciplinae non raro aliae ab aliis segregatae excoluntur, perniciose pati possunt damna studentes; prae oculis quoque habendo ex quasi « dissociata » scientiae sacrae cognitione eorum mentem, etiam quoad vitam et praxim, non organicam nec integram sed quasi disgregatam ac truncam fieri et quandoque in singulis humanae et christianae vitae functionibus discordem et incoharentem. Hanc rerum condicionem, quae ex defectu unitatis intrinsecae omnium disciplinarum manat, exempla pauca illustrent: scientia biblica aliquando institutionem dogmaticam quasi ignorare videtur, theologia dogmatica autem exegesis biblicam non suffi-

Cursus, qui ad varias disciplinas pertinere possunt, dividuntur:

- a) quoad gradum academicum, in
 - *requisitos* (necessarios), sine quibus nemo gradum academicum recipere valet et qui tum principales tum auxiliares disciplinas complectuntur;
 - *optionales* (eligibiles), qui iuxta Statuta eliguntur;
- b) quoad modum tradendi et progressum studiorum, in
 - *generales* (seu institutionales), quae alicuius disciplinae essentialia elementa tradunt;
 - *speciales*, quae aliquam quaestionem altius indagant.

35. Propter gravem necessitatem, hodiernis rerum adiunctis impositam studiis specializationis diutius vacandi, programma studiorum ita ordinetur, ut — semper in tuto posita institutione generali pro omnibus requisita et attentis condicionibus culturalibus, socialibus et religiosis regionum — cursus optionales (seu eligibiles) sufficienter numerosi offerantur, aliisque adiumentis studii activi alumnorum specializationi faveatur. Ex his cursibus aliqui secundum Statuta ad duos saltem superiores gradus consequendos eligi debent. Suadet ut habeantur in Facultatibus variae sectiones (vel Instituta) secundum specializationes distinctae (v. g. in Facultate theologia sectiones biblica, patristica, dogmatica, moralis, pastoralis, historica, oecumenica, missiologica, liturgica, spiritualis, etc.). In gradibus a Facultate collatis mentio fieri potest harum sectionum.

36. Ut variae Facultatis disciplinae, potius quam aliae ab aliis seiunctae, in corpus organice compaginatae alumnorum mentibus innotescant utque inutiles vitentur repetitiones, docentes sibi invicem mutuam praestent operam.

Decani vel Praesidis est, ad hunc finem obtinendum, programmata una cum docentibus determinare.

37. Assidua quoque collaboratio inter docentes diversarum Facultatum requiritur ad unitatem fovendam inter varias disciplinas vel scientias, quae eandem vel affinem materiam tractant. Insuper necesse est promovere omnia quae varias disciplinas vel scientias invicem coniungere possunt: v. g. conficere programmata quae circa idem thema seu argumentum plures scientias connectunt, conferre et congregare disciplinas quarum materia affinis est, relationes instituere inter diversas disciplinas (« interdisciplinary approach »), penitus studere disciplinis (v. g. philosophiae idiomatis, hermeneuticae, criticae) quae nexum scientiarum in luce ponunt.

cienter respicit; item dogmatica institutio a theologia morali nimis aliena est et ideo saepe etiam theologia moralis a dogmatica; exinde fit, ut non raro in praxi fides christiana absque vita christiana et vita christiana absque vera et viva fide habeatur.

Necessaria quoque est mutua collaboratio inter professores variarum Facultatum ad fovendam praesertim novarum scientiarum vivam conjunctionem cum aliis scientiis; exemplo sit sociologia christiana, quae simul a philosophia, a theologia, a iure, a scientiis politicis et oeconomicis pendet; vel paedagogia christiana, quae a philosophia, theologia, psychologia aliisque disciplinis plurima mutuetur oportet.

2889 III. *De methodis didacticis* (cfr. Const. Apost. art. 30; Ordinationes artt. 20-25).¹

38. Institutio ita tradatur ut tendat:

- ad profundam acquisitionem materiae simulque ad syntheses personalem singularum disciplinarum;
- ad suscitandum in alumnis spiritum investigationis scientiae necnon permanentem scientiae amorem;
- ad acquirendam methodum personalem laboris, quae foveat in alumnis capacitatem ulterioris investigationis et assimilationis, necnon capacitatem proprium iudicium recte proferendi.

39. Ad quos fines attingendos praescribuntur:

- a) *Praelectiones seu Lectiones magistrales*, ad fundamentalia doctrinae capita vel profundiores quaestiones secundum naturam курсuum explicanda, ad orientationes generales pro alumnorum studio tradendas, ad bibliographiam apte proponendam, ad ostendendum quomodo scientia quam tractant elaboretur;
- b) *Exercitationes* (seminaria), cum scriptis commentationibus, quibus alumni sub ductu professorum vel assistantium in laborem scientificum introducantur;
- c) *Indagationes* peculiare sive singulis sive parvis coetibus commissae, sub professorum vel assistantium ductu;
- d) *Studium personale* sub eorundem directione, frequentibus colloquiis habitis;
- e) Quorundam librorum *lectio et scripta ponderatio*;
- f) *Examina* varii generis.

¹ Urgetur momentum exercitationum, seu introductionis alumnorum in personalem laborem scientificum. Hae exercitationes iam Constitutione *Deus scientiarum Dominus postulabantur*. Quia autem ipsae exigunt magistros vere peritos, alumnorum numero congruentes necnon bibliothecas particulares etc., Constitutionis praescriptio nec semper nec ubique sufficienter in praxim deducta est, cum summo detrimento dissertationum ad Doctoratum confectarum.

Praescribitur igitur ut, progrediente curriculo, momentum praelectionum decrescat et momentum investigationis scientificae personalis augeatur. Attendendum est praecipue ad investigationem veri adhuc incogniti vel non satis cogniti proprio labore conficiendam circa selecta argumenta apte restricta; cuius investigationis fructus iuxta regulas artis scripto exponendi sunt, ita ut alumnorum capacitas scientifica et quoad substantiam et quoad formam excolatur et comprobetur.

Ut per gradus habeatur introductio in laborem scientificum, quaedam praescribuntur formae activitatis, insistendo ut hae formae ad effectum deducantur semper sub ductu docentium. Fructus enim scientificae formationis eo uberiores maturescunt quo familiarior vita et impensius spiritus commercium coluntur inter magistrum et discipulum. Alumnus hodie fere ubique et saepe conqueruntur quod docentes in praelectionibus et in tota institutione nimis abstracte quoad rem et quoad personas se gerant itemque quod raro communicatione cum docentibus ad vivum scientiae amorem et thesaurum attrahantur. Exempla et historia totius scientificae institutionis revera demonstrant non solum ex docentium auctoritate scientificae etsi eminenti, ab alumnis agnita plurimique existimata, sed etiam et multo magis exemplo eorum deditionis et vivo commercio cum ipsis discipulis a magistris vere formari et integre institui. Frustra ergo docentes ex mera auctoritate et peritia scientifica munere proprio se fungi arbitrantur, si ipsis desint manifestus amor scientiae, studium se devovendi non fictum, viva communicatio spiritus, quibus suffulti veri educatores efficiuntur.

40. In determinandis numero praelectionum seu lectionum magistratum earumque necessaria frequentatione, Statuta attendant ad methodos in studio individuali et communi adhibitas, ita ut aequa proportio inter eas servetur. Attentis materiis et quaestionibus, aliquae earundem partes privato studio absolvendae relinqui possunt sub ductu professorum, curando semper ut formatio alumnorum efficaciter promoveatur et relationes studentium cum professoribus arctae sint.

41. Unaquaeque Facultas in lectionibus et examinibus linguam eligat ad scientiae communicationem aptiorem.

Uniuscuiusque Facultatis erit definire qualis notitia linguarum biblicarum, classicarum et modernarum requiratur ad studium in variis curriculum aggrediendum et prosequendum atque ad varios gradus obtinendos, servatis semper iis quae in Decreto « Optatam totius » n. 13 praescribuntur pro institutione sacerdotali, praesertim ad linguae latinae studium quod attinet.

2890 IV. *De curriculum et de collatione graduum academicorum* (cfr. Const. Apost. artt. 31-32, 35-46; Ordinationes artt. 26-43).

42. Varii sunt in variis nationibus modi secundum quos absolutio partium curriculum studiorum academicorum mensuratur, scilicet aut absolutio studiorum per semestre vel annum academicum, aut acquisitio sic dictorum « creditorum » vel « certificationum », aut alius modus.¹ Facultates definiant modum propriae indoli et moribus academicis suae nationis magis accommodatum et statuunt ea quae ab alumnis praestari debeant ad absolvendas respectivas curriculum partes. Suadetur ut haec determinatio fiat initio consilio inter Facultates eiusdem regionis et praesertim eiusdem urbis.

43. Statuta Facultatis definiant:

- a) servato semper praescripto n. 23, normas pro alumnorum admissione in Facultatem adhibendas quod attinet sive ad primum sive ad superiores gradus academicos, ita ut apta candidatorum selectio tum ineunte curriculo tum subsequenti tempore fiat;
- b) normas quibus congrua ratio habeatur studiorum, quae alumni alibi iam perfecerint et quorum ope nonnullis Facultatis requisitis iam satisfecerint.

2891 44. In *Facultate Theologica*² curriculum studiorum ita ordinetur, ut

¹ Mens normarum est ut « creditorum » vel « certificationum » usus omnino subiciatur criterio annorum in nn. 44, 48, 49 praescriptorum.

² Normae praescribunt ampliationem curriculum theologiae academici. Statuitur ad Licentiam septennium philosophico-theologicum. Annorum augmentum placuit omnibus Patribus in Congregatione Plenaria praesentibus. Haec ampliatio curriculum omnino requiritur pro omnibus alumnis, ut possit satisfieri duplici fini, pastoralis scilicet et scientifico, quem habent studia academica theologiae.

In specie, ad alumnos ecclesiasticos quod attinet, Facultatis theologiae est:

a) ipsos instituere ad Sacerdotium suscipiendum et illud in magis arduis apostolatus intellectualis muneribus exercendum;

complectatur vel saltem rationem habeat (si studia philosophica extra Facultatem iam peracta sint) studiorum philosophicorum quae ad studia theologiae requiruntur.

a) Ad primum gradum academicum in theologia consequendum (ubi confertur), cursus institutionales seu generales requiruntur saltem per 5 annos vel 10 semestria, si includatur philosophia. Alumni qui ad secundum gradum academicum assequendum selecti non sunt vel quomodocumque ad eum non tendunt, tenentur sexennium perficere vel in Facultate, vel extra, ad normam can. 1365 et Motu Proprio « De Episcoporum Muneribus » 15 iunii 1966 (AAS 58 (1966) 470).¹

b) Ad secundum gradum academicum in theologia consequendum, requiruntur, post exactos 5 annos de quibus in a), cursus speciales vel profundiores per temporis spatium quod saltem biennium vel 4 semestria includat.

c) Ad tertium gradum academicum in theologia consequendum, Statuta Facultatis determinent an, inter peculiaria experimenta requisita, cursus quoque speciales frequentandi sint. Doctoratus conferri non potest nisi post congruum temporis intervallum, utiliter interim aliqua experientia magisterii facta et postquam dissertatio doctoralis, saltem ex parte, typis edita fuerit; omnino semper servato praescripto n. 5, ut scilicet dissertatio doctoralis ad scientiae profectum vere conferat.

45. Facultas agnoscere potest studia alibi peracta (cfr. n. 43, b); quare

b) illo gradu scientiae eos ornare ut idonei reddantur ad magisterium theologicum (in Seminariis vel Facultatibus) exercendum necnon ad investigationem scientificam peragendam.

Sat diuturna experientia constat vigenti ordinatione exigentis dictis apte satisfieri non posse. Quamvis enim Constitutio *Deus scientiarum Dominus* notabilem progressum in scientiam ecclesiasticam induxerit, nostra tamen tempora ostendunt ad plenam scientificam formationem requiri maiores exigentias, quae sine diuturniore curriculi tempore impleri nequeunt.

Quare illi quibus cordi est ut studia ecclesiastica ea scientifica praestantia polleant quam Ecclesiae necessitates hodiernae et ipsum bonum animarum postulant, non sine sollicitudine vident nunc tendi in minorem aestimationem laboris scientifici seri et constantis. Adhuc enim nimis est numerus studentium, qui, sive proprio desiderio sive non raro impulsu suorum Superiorum ducti, Doctoratum in Theologia assequi conantur quam citius et minimo labore, non iam respectu habito finium qui huic gradui proprii sunt, sed solummodo utilitatum varii generis.

Ut ergo vitari possint detrimenta quae in vigenti institutione ecclesiastica universitaria animadvertuntur, sive sub aspectu pastoralis sive sub aspectu scientifico, opus est in primis ut studiis S. Theologiae tempus diuturnius assignetur.

Altera ex parte can. 1365 et Motu Proprio *De Episcoporum Muneribus* (15 iunii 1966: AAS 58, 470) ad studia in Seminario explenda statuunt sexennium philosophicum-theologicum. Iniustum certe esset si idem tempus praescriberetur ad accipiendam simul institutionem ad sacerdotium et institutionem scientificam.

Ampliatio curriculi expostulatur etiam pro ceteris Facultatibus, ratione habita et multiplicatis novarum disciplinarum et necessitatis se conformandi exigentis scientificis optimarum Facultatum civilium.

Circa annos requisitos ad Doctoratum, in conventu plenario Delegatorum et Peritorum, mense novembri 1967 celebrato, fere unanimiter existimatum est difficile esse dissertationem, quae veram investigationem scientificam contineat, breviori tempore quam biennio confici posse.

¹ [Cfr. nn. 1475 s.; 2736].

qui sexennium philosophico-theologicum in Seminario perfecit, potest, diligenti inquisitione facta, admitti ad incipiendum biennium requisitum ad secundum gradum academicum.

46. Facultas theologiae alia studiorum curricula, in disciplinis quae ad ipsam pertinent, instituere potest ad congrua diplomata universitaria conferenda, v. g. curriculum pro religiosiis et laicis ad eorum meliorem formationem vel ad docentes religionis in scholis medio-secundariis parandos.

Insuper Facultas theologiae potest in iisdem disciplinis alia curricula instituere ad peculiare gradum academicum conferendos, dummodo id fiat ad mentem nn. 4 et 10 et secundum exigentias proprie academicas seu scientificas, sive quoad methodos et qualitates docentium sive quoad curriculi tempus, etc.

47. Facultas theologiae meliori institutioni clericorum ita quoque opem ferre potest, ut scholae quaedam studiorum theologicorum,¹ sub continua et efficaci alicuius Facultatis vigilantia circa propriam scientificam qualitatem per affiliationem positae, Baccalaureatum vel diplomata universitaria, seclusis tamen Licentiae et Doctoratus gradibus, conferre valeant, peculiaribus sub conditionibus a S. Congregatione pro Institutione Catholica statutis, cuius est ipsam affiliationem concedere. Ut Facultatis vigilantia vere efficax esse possit, huiusmodi affiliationes ordinarie ne extendantur ultra propriam nationem vel regionem culturalem.

2892

48. In Facultate Philosophica curriculum studiorum, ratione autonomia et independenti a Facultate theologiae, ordinari debet.

a) Ad primum gradum academicum in philosophia consequendum (ubi confertur), cursus institutionales seu generales requiruntur saltem per duos annos vel 4 semestria.

b) Ad secundum gradum academicum in philosophia consequendum requiruntur, post expletum biennium de quo in a), cursus speciales vel profundiores per temporis spatium quod saltem biennium vel 4 semestria contineat.

c) Ad tertium gradum academicum in philosophia consequendum, Statuta Facultatis determinent an, inter peculiaria experimenta requisita, cursus quoque speciales frequentandi sint. Doctoratus conferri

¹ Ut desideriis quarundam Facultatum atque necessitatibus locorum provideatur, Normae sanciant ut scholae quaedam studiorum theologicorum Facultati theologiae affiliari possint. Huiusmodi scholae possunt esse Seminaria regionalia, Seminaria maiorum dioecesium, Scholasticatus theologici religiosorum etc.

Hac affiliatione duplex obtineri potest finis: primo, ut studiorum qualitas augeatur et, secundo, ut aliquem gradum academicum vel diploma alumni acquirere valeant, in tuto posita semper formatione strictae pastoralis de qua in Decreto *Optatum totius*.

Vi affiliationis Institutum affiliatum quoad studiorum rationem, quoad examina, quoad gradum vel diploma conferendum, quoad qualitatem scientificam Facultati affilianti subicitur. Ut in Instituto affiliato studia revera evehantur et in optata perfectione serventur, Facultas sedulam exercere debet vigilantiam et ductum.

Ad candidatos autem quod attinet, notandum est in his Institutis affiliatis non omnes alumnos necessarie et quasi automatico gradum vel diploma consecuturos esse, sed eos tantum qui omnia experimenta, in statutis determinanda, laudabiliter superaverint.

non potest nisi post congruum temporis intervallum, utiliter interim aliqua experientia magisterii facta et postquam dissertatio doctoralis, saltem ex parte, typis edita fuerit; omnino semper servato praescripto n. 5, ut scilicet dissertatio doctoralis ad scientiae profectum vere conferat.

2893 49. In *Facultate Iuris Canonici ceterisque Facultatibus*:

a) Ad *primum* gradum academicum consequendum (ubi confertur), cursus institutionales seu generales requiruntur saltem per duos annos vel 4 semestria.

b) Ad *secundum* gradum academicum consequendum requiruntur, post expletum biennium de quo in a), cursus speciales vel profundiores per temporis spatium quod saltem unum annum vel 2 semestria includat.

c) Ad *tertium* gradum academicum consequendum, Statuta Facultatis determinent an, inter peculiaria experimenta requisita, cursus quoque speciales frequentandi sint. Doctoratus conferri non potest nisi post congruum temporis intervallum, utiliter interim aliqua experientia magisterii facta et postquam dissertatio doctoralis, saltem ex parte, typis edita fuerit; omnino semper servato praescripto n. 5, ut scilicet dissertatio doctoralis ad scientiae profectum vere conferat.

2894 V. *De examinibus* (cf. Const. Apost. art. 34; Ordinationes artt. 31-34).

50. Ad mentem principii III (cfr. p. 1268) et ad normam nn. 38-40, alumni in propria formatione activam partem sumere debent eorumque profectus a Facultate comprobatus est examinibus necnon aliis modis, uti activa participatione in scholis et seminariis, dissertationibus scriptis, etc. Singulae Facultates determinent modum concretum horum experimentorum, ratione habita probatarum traditionum academicarum propriae nationis. Exigentiis et gravitati horum experimentorum semper magna cura provideatur et, si casus ferat, etiam examinatores externi eis intersint. Nemo ad ullum gradum academicum promoveri potest, nisi experimentis ad eum adipiscendum praescriptis rite satisfecerit.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

De Seminariis Minoribus
novis necessitatibus temporis accommodandis

(Nota adiuncta Litteris S. C. pro Inst. Cath. *Synodi Episcopalis*, ad Praesides Conf. Episc., 23 mai. 1968).

2895 La question des Petits Séminaires est posée à peu près partout dans l'Eglise, de façon aiguë.

Le fait est grave car il traduit un malaise ou une crise à la source même, ou du moins à la source traditionnelle des vocations: on ne peut donc la traiter à la légère, ni en abandonner la solution au hasard d'entreprises ou d'essais mal réfléchis, sinon aventureux, où l'avenir du Sacerdoce se trouverait compromis.

C'est pourquoi la Congrégation ne peut se dérober aux *interpellations* qui lui arrivent de toutes parts sur ce point.

L'objet de la présente Lettre est de dégager, en tenant compte des faits, les conclusions qui s'imposent à tous, en fonction de la doctrine de l'Eglise. Car cette doctrine existe: on ne peut en effet sacrifier sans imprudence une expérience d'Eglise, et le Deuxième Concile du Vatican n'a pas hésité à tracer sur le point des Petits Séminaires les lignes, parfaitement quoique sagement mesurées, du travail à accomplir et de ses conditions.

Dans la crise qui se révèle pour l'ensemble du monde au sujet des vocations, de leur recherche et de leur culture, les Petits Séminaires ne pouvaient pas ne pas être le point le plus sensible.¹ A l'âge du Petit Séminaire, la vocation est en effet plutôt un indice qu'une promesse assurée: les Séminaires doivent opérer une sélection et celle-ci entraîne inévitablement déception, voire découragement quand l'élimination devient trop considérable. Par ailleurs, c'est au niveau sans doute des Petits Séminaires que le vieillissement et l'inadaptation se sont le plus cruellement affirmés.

C'est ainsi qu'on en est venu à *accuser l'institution*, et à la critiquer même si sévèrement qu'il peut en résulter un *abandon*.

C'est bien ce qui se produit présentement. *La critique des Petits Séminaires est généralisée*: on y renonce ou l'on cherche à découvrir quelque institution d'un type nouveau à lui substituer, en particulier des «convicts» qui mobilisent moins de personnel en assurant un contact humain plus large.

2896 Il y a à cette situation des *raisons d'ordre général* et des raisons propres à tel ou tel cas, à tel ou tel pays.

Les raisons d'ordre général qui rendent compte de l'état des choses sont nombreuses: situation générale de la Foi; situation du milieu familial; situation scolaire; psychologie de la jeunesse actuelle...

C'est au niveau de l'enfance que traditionnellement s'est opérée la recherche des vocations. Le candidat au Séminaire était donc moins le fruit d'un travail personnel de la grâce, même si ce travail était réel, que le fruit d'un milieu chrétien. Les temps ont changé et dans le monde l'intégrité et la densité religieuse sont devenues singulièrement moins parfaites. Il est normal que les signes d'un appel divin soient moins perceptibles aujourd'hui qu'ils ne l'étaient hier, et le germe plus lent à se développer.

Le milieu chrétien dans lequel ces signes de vocation se révélaient étaient avant tout le milieu familial. Or c'est lui peut-être qui a enregistré le plus durement dans son ensemble l'effet d'une nouvelle condition de la vie religieuse. Ce milieu a perdu de son tonus dans la plupart des cas, et de toute façon il est moins fermé, moins replié sur l'enfant qu'il

¹ Les Grands Séminaires l'éprouvent pour leur compte, mais on se borne, plus ou moins heureusement, à des transformations, tandis que dans le cas des Petits Séminaires, l'on est porté à des décisions radicales c'est-à-dire à des suppressions.

ne l'était dans le passé. L'enfant s'éduque aujourd'hui dans une large mesure au grand air du monde dont il subit très tôt les influences. Là où ce milieu familial a gardé ou retrouvé une réelle qualité chrétienne, les vocations continuent d'y éclore, mais ce n'est plus la situation commune. Et même il n'est pas rare que la famille commence d'être le principal obstacle non seulement à l'épanouissement d'une vocation et à son discernement, mais à sa réalisation.

De plus, en tout pays le régime scolaire a évolué. L'enseignement est en général plus étroitement surveillé ou organisé par l'Etat. Il se fait plus rigoureux et plus technique. Il exige par conséquent des concentrations qui soustraient l'enfant aux influences immédiates grâce auxquelles jadis la vocation pouvait se révéler. De plus, la scolarisation est un système complexe qui doit se prolonger longtemps et par conséquent prépare de loin l'avenir. De ce point de vue on peut dire que progressivement tout est changé dans le cadre jusqu'ici classique d'orientation des enfants vers un Séminaire. Le fait le plus éclatant aujourd'hui et absolument universel est celui de la baisse du recrutement au niveau des classes élémentaires des Séminaires.

Il faut tenir compte également de la psychologie très nouvelle de la jeunesse d'aujourd'hui. Elle se trouve mêlée, par une information impossible à contenir, à toutes les rumeurs du monde. Elle participe au mouvement général qui est dans le sens d'une affirmation précoce de la personnalité, d'une difficulté à subir une contrainte qui ne serait pas absolument nécessaire et inévitable. La famille et les divers orienteurs ont donc plus de difficultés que jadis à accomplir leur œuvre dans de bonnes conditions de prudence et d'efficacité.

2897 *Les raisons propres à tel ou tel lieu* — pays, diocèse... — sont également diverses.

Il faut relever: la *pénurie de professeurs qualifiés*, la *diminution du nombre des élèves*, et surtout, en profondeur, l'*inadaptation assez généralisée de l'institution*.

Le Petit Séminaire se situe, pour ce qui est de l'enseignement, au niveau commun à tous les jeunes du même âge dans un pays donné. Il doit communiquer les mêmes connaissances générales que l'on donne en toute institution scolaire analogue. Soit pour satisfaire aux examens, soit même simplement pour accomplir consciencieusement son rôle et en particulier permettre le reclassement scolaire des enfants qui se découvriraient sans vocation, le Séminaire doit donc *disposer de maîtres* et de moyens dignes du but à poursuivre. Or beaucoup de diocèses n'ont pas les hommes en nombre suffisant pour cet office et, par ailleurs, les exigences techniques se font de plus en plus rigoureuses.

Le nombre des élèves peut aussi descendre au-dessous du niveau critique, c'est-à-dire du minimum indispensable pour qu'une institution scolaire puisse exercer sainement sa fonction éducative. Dès que le nombre des élèves devient trop restreint, ceux-ci ne sont plus portés par un milieu assez dense et il se crée un climat de lassitude et de détresse qui ruine peu à peu la volonté de travail et paralyse les énergies de tous,

élèves et maîtres. Un tel milieu n'est capable que de perdre les vocations et d'user inutilement les responsables. Il faut chercher une autre forme d'institution, ou au moins un regroupement.

2898 Il faut surtout peut-être noter le *retard de cette institution* à s'interroger elle-même sur ses finalités et sur ses méthodes. C'est là que se trouve sans doute la source d'une désaffection et d'un détachement progressif qui réduisent le nombre des élèves. On découvrirait là en effet des négligences accumulées. En bien des cas le Petit Séminaire n'a pas été pensé pour lui-même. Il n'est guère qu'un Grand Séminaire en miniature: même maison, même supérieur, même règlement ou peu s'en faut. Alors qu'il s'agit simplement d'étudier une vocation, on la suppose acquise. Il en résulte une atmosphère qui paralyse ou étouffe le développement humain et spirituel. Il arrive également que le Petit Séminaire ne fasse aucune différence entre les divers âges et traite par les mêmes méthodes des enfants de dix ans et des adolescents de seize ou dix-sept ans. On peut encore signaler une séparation radicale d'avec la famille qui est contraire à toutes les indications de la psychologie, de la raison et même de la charité. Tout cela, en créant une inadaptation de l'instrument tend à éloigner et les familles et les jeunes.

Le Concile a recueilli à cet égard une lourde documentation dont il a tenu le plus grand compte et qui a contribué à orienter sa position. S'il retient le principe du Petit Séminaire, c'est à la stricte condition d'une transformation profonde dans la plupart des cas.

Le danger existe évidemment à l'heure actuelle que, devant les résultats décevants et des situations de véritable détresse, on en vienne à un geste de désespoir en brisant délibérément l'instrument quitte à présenter ensuite comme une authentique trouvaille ce qu'on essaie d'y substituer. Or la ligne a été définie sur cette matière par le récent Concile. Ses directives ont valeur de document conciliaire où s'exprime la sagesse de l'Eglise et qu'on ne saurait rejeter sans méconnaître la lumière qui guide cette même Eglise.

2899 En contraste avec ce qui est dit du Grand Séminaire, on doit relever la souplesse des orientations conciliaires touchant les Petits Séminaires. Elles tiennent compte de la diversité très grande des situations — certains pays n'ont jamais connu l'institution de Petits Séminaires à l'état pur, mais seulement des écoles secondaires où les vocations se révélaient dans un contexte éducatif chrétien non spécialisé; en d'autres pays le Petit Séminaire restait au contraire le moyen normal et comme la préface et l'anticipation du Grand Séminaire lui-même; ailleurs on a flotté de l'une à l'autre méthode. On ne peut donc parler ici comme pour le Grand Séminaire d'un instrument unique et indispensable. La doctrine conciliaire tient compte également de l'évolution qui s'est produite et des contextes très nouveaux, scolaires en particuliers, dans lesquels on se trouve désormais engagé.

Cette largeur de vue aboutit à trois conclusions complémentaires très expressément affirmées: le *caractère normal*, quoique non indispensable, d'une institution destinée à des jeunes qui donnent des signes ou accep-

tent l'éventualité d'une vocation; la *légitimité de recherches* et d'expériences différentes, si les circonstances le demandent; l'absolue et urgente nécessité, en toute hypothèse, d'une adaptation.

Il faut étudier ce texte avec soin en l'éclairant des éléments historiques qui en expliquent la genèse et, à travers les remarques des Pères du Concile, la structure définitive...

Le *Décret conciliaire*, qui donne le Grand Séminaire comme nécessaire, laisse au sujet du Petit Séminaire une juste liberté. Il tient compte en effet du pluralisme existant déjà dans l'Eglise. Mais il ne manque pas cependant de mettre sur le Petit Séminaire un accent spécial et de considérer comme ayant sa pleine raison d'être cette institution destinée à des jeunes ou à des adolescents qui s'orientent vers le Sacerdoce. Telle est d'ailleurs la doctrine qu'on retrouve par exemple dans le Discours de Pie XII du 5 septembre 1957 (AAS, 49, p. 361).¹ Mais c'est bien entendu à la condition d'un *aggiornamento* important dans la ligne de « *Menti nostrae* ». L'institution a un but précis: « *vocationis germinare* » (C. 1353). Il en résulte l'obligation d'un régime en harmonie avec l'âge et les âges; un contact plus étroit avec les réalités de la propre famille, de la paroisse, des groupements de jeunes. Les moyens de communication sociale doivent être utilisés à cet effet suivant les indications de la prudence éducative. Le Séminaire doit préparer dans un climat d'authentique liberté le choix de la vocation et rendre possible en toute sérénité le choix d'une autre route. Toutes les interventions conciliaires qui ont préparé le Décret soulignaient l'importance d'une formation religieuse originale, d'une direction spirituelle adaptée, d'une formation intellectuelle et d'une culture qui mette les élèves du Petit Séminaire au niveau des jeunes de leur âge. Tous les moyens légitimes doivent être pris quand ils sont nécessaires.

Cette attention du Concile aux Petits Séminaires n'exclut pas la légitimité des recherches et des expériences différentes, pourvu qu'elles visent expressément le même but et qu'elles prennent des moyens qui y soient adaptés. Cette ligne tient compte d'une situation déjà existante dans l'Eglise et des conditions nouvelles qui peuvent provoquer la création de nouveaux instruments.

2900 Quelles conclusions doit-on tirer de cette analyse des faits et de ce rappel des principes?

1. Si l'importance du lieu — grande ville, diocèse considérable...; ou bien la solidité d'une tradition — intensité de vie chrétienne, puissance des institutions... —; ou bien encore la présence de ressources en personnel et en argent permettent d'assurer l'existence d'un Petit Séminaire, il faut le maintenir. On peut même dire qu'il faudrait, le cas échéant, le créer.

Ce qui n'est pas possible à un seul diocèse peut d'ailleurs l'être à plusieurs diocèses unissant leurs moyens, et les exigences techniques d'un

¹ [Cfr. n. 2533 s.].

enseignement de qualité recommanderont sans doute souvent la solution d'un *Petit Séminaire Régional*.

2. Il demeure entendu et fondamental que l'institution doit être partout renouvelée en tenant compte des facteurs nouveaux, des directives conciliaires, et souvent des retards graves dans l'aménagement matériel, scolaire, disciplinaire et moral de ces maisons.

On pourrait résumer ainsi les exigences actuelles: édifices adaptés; moyens financiers pour un fonctionnement normal; éducateurs préparés (peut-être dans le cadre des instituts dont le Synode a prévu la création); pour enseignants hautement qualifiés; présentation franche de la finalité authentique du Séminaire; méthode éducative adéquate, conforme aux exigences des deux Décrets conciliaires sur les Séminaires et sur l'Éducation chrétienne; absence totale de toute pression qui risquerait d'empêcher un choix libre; éventuellement rapports de collaboration avec des Ecoles officielles, si la nécessité d'un enseignement qualifié le demande et si la Conférence le juge possible prudemment.¹

3. Mais un tel *Petit Séminaire* ne peut plus être conçu simplement comme un centre plus ou moins fermé d'étude et de culture des vocations, même si son organisation est renouvelée et son équipement intellectuel et culturel perfectionné. Il doit être conçu comme le centre d'un effort global au service des vocations, comme le point de départ, le point de ralliement et le symbole d'une activité qui intéresse, dans un diocèse ou une région, l'avenir du Sacerdoce, celui de la vie religieuse et celui des Missions.²

4. Bien plus, le Petit Séminaire ne peut plus se concevoir et jouer son rôle que s'il devient, au service des vocations, un organe dans l'ensemble d'une pastorale de la Jeunesse, scolaire et universitaire. Cette pastorale ne pourra elle-même être réelle et efficace que si elle mobilise toutes les forces actives: prêtres, religieux, laïcs; familles et individus; Mouvements d'Action Catholique...

5. La conception du Petit Séminaire ne peut, tout en suivant les directrices conciliaires, que s'adapter aux circonstances, aux besoins et aux possibilités des divers lieux. La Conférence Episcopale ne saurait imposer à un Evêque la forme de son Petit Séminaire et lui interdire les initiatives, mais elle doit arrêter en commun les lignes directrices et les principes qui permettent, dans un pays donné, en particulier en fonction de la législation et de l'atmosphère scolaire, un certain accord sans lequel les initiatives peuvent mutuellement se gêner.

6. Au moins au plan national s'impose l'attention aux vocations d'aînés qu'une pastorale doit permettre de découvrir de plus en plus

¹ Sans parler de la collaboration excellente que pourraient apporter les Frères enseignants avec leur éminentes ressources, si s'établissait enfin un vrai climat d'unité.

² Il ne s'agit évidemment pas de contester l'existence de maisons propres aux Instituts missionnaires, mais de marquer l'unité profonde et nécessaire du travail: l'Evêque est responsable de tous les charismes que Dieu distribue à ses fidèles, et le Petit Séminaire doit être équipé de façon à les déceler et à les servir.

nombreux, et la création d'institutions adaptées pour préparer les jeunes gens à la vie et aux études d'un Grand Séminaire.

Ces conclusions n'apportent pas la solution aux problèmes que l'Épiscopat se pose et qu'il cherche à résoudre. Elles remettent cependant les initiatives dans la ligne voulue par l'Église, et à ce titre ne sauraient être sans intérêt.

On ne peut même pas dire que ce soit là un rappel banal de principes déjà connus. En effet, en certaines lignes presque tout reste à faire et on peut espérer qu'en entrant résolument dans cette voie on y rencontrerait la bénédiction de Dieu. Quelques questions suffisent pour faire sentir aussitôt à quel point l'on est généralement encore très loin d'être entré dans la réalité des choses.

2901 Où en est, dans l'ensemble de l'Église, l'unité de l'effort au service des vocations? Dans quelle mesure a-t-on dépassé l'étape des efforts parallèles, voire concurrents: diocèse, religieux, Congrégations religieuses entre elles, missionnaires? Le caractère anormal et quelquefois franchement scandaleux de certaines activités en ce domaine laisse déconcerté quand on pense à la gravité de l'enjeu.¹

Où en est généralement une pastorale de la Jeunesse? A-t-elle cette cohérence, cette intégralité qui assureraient à la recherche des vocations un cadre sain et indispensable? Qui peut le dire? Certains secteurs sont encore à l'abandon et l'unité n'est pas faite.

Dans quelle mesure le Petit Séminaire est-il autre chose, là où il existe, qu'une maison où se forment de futures vocations? Dans quelle mesure est-il vraiment le centre de départ et de ralliement de toutes les énergies qui se déploient ou doivent se déployer au service des germes déposés par Dieu dans les consciences?

Qu'est-ce qui est fait au niveau des jeunes gens plus âgés, du monde universitaire en particulier, pour qu'à la faveur d'une assistance religieuse attentive les âmes appelées puissent reconnaître l'appel?

On pourrait multiplier de telles questions. Aucune formule, aucune institution ne sauraient suppléer aux réponses que ces questions attendent. C'est seulement dans le cadre de réponses vraies à de telles questions qu'on peut espérer donner aux institutions existantes leur valeur, ou découvrir les institutions qu'il serait opportun de créer.

Le mal principal dont a souffert cette institution, c'est de n'avoir été ni pensée pour elle-même souvent (le Petit Séminaire étant une sorte de Grand Séminaire en réduction), ni pensée à l'intérieur d'un contexte pastoral intégral.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

¹ Les difficultés éprouvées en particulier par les Congrégations religieuses conduisent parfois à ces méthodes inacceptables et profondément contraires soit à l'esprit de l'Église, soit au respect des âmes, soit au véritable respect de la Volonté de Dieu. On peut penser qu'une unité d'efforts, en supprimant l'angoisse des responsables au point de vue du recrutement, mettrait fin à ces désordres.

De momento profundioris studii Iuris Canonici pro sacerdotali vita

(Ex. Alloc. *Salvere libenter*, ad disciplinarum Iuris Canonici cultores, qui interfuerant Coetui ex omnibus Nationibus Romae habito, 25 mai. 1968).

2902

Ut igitur eiusmodi deformitates emendentur, praeiudicatae evalantur opiniones et mentis errata auferantur, omnino necessarium est, ut germana forma Iuris Canonici legumque ecclesiasticarum proponatur eademque dilucida reddatur atque perspicua. Ex quo consequitur necessitas, urgens neque ullam recipiens dilationem, afferendi incrementa Iuris Canonici studiis. Hoc quippe officio certo ac definito, quod praetermitti non licet, universa tenetur Ecclesia; idem suscipi debet in cuiusvis ordinis institutione ac formatione christiana atque in singulis gradibus «ecclesialis» societatis: potissimum vero hoc pertinet ad illos quasi cardines subsidiorum rationis, quae Ecclesiae, ad has ipsas partes sibi peculiare obundas, praesto est: ecclesiasticas dicimus studiorum Universitates et Magisteria et Instituta academica Iuris Canonici. Oportet sane curetur, ut iuvenes, praesertim sacerdotes, atque etiam laici, numero in dies augescentes et ex omnibus regionibus orbis terrarum advenientes, veluti novi tirones, eodem asciscantur; atque ut omnia subsidia technica et didactica amplificentur ac perficiantur, quibus professores munus suum efficacius queant explere. Plures ex vobis, qui hic adestis praesentes, modo apud sacra Theologiae Magisteria et studiorum Universitates in altiora Iuris studia incumbunt, sicut illa addeceat doctrinarum domicilia; quam ob causam, vester labor — qui tantopere iam eminet ad doctrinarum investigationem quod attinet, ut supra diximus, cum ad ecclesiasticarum legum codicem efficiendum ordinandumque plurimum conferat — utilior ac pretiosior redditur adiuncto munere Iuris scientiam docendi et prolatandi. Maximi igitur ponderis et auctoritatis illud erit ministerium, quod, haec facientes, Ecclesiae sanctae navabitis, idemque fructibus ditabitur amplissimis; id ergo volumus Nostra laude et hortatione prosequi, quas vobis expromere placet, verba sumentes ab insigni illo atque perhumano iuris Magistro, Ivone Chartusiano: *Quicumque ergo ecclesiasticus doctor ecclesiasticas regulas ita interpretatur aut moderatur, ut ad regnum charitatis cuncta quae docuerit vel exposuerit, referat, nec peccat, nec errat; cum salutis proximorum consulens, ad finem sacris institutionibus debitum pervenire intendat.*¹ Vestras frequentantes scholas, vestra scripta legentes, accommodatis viis ac rationibus efficacis vestri magisterii discentes, iuvenes germanum Ecclesiae Iuris sensum cognitionemque adipiscuntur; vobis ducibus atque doctoribus tales educabuntur sacerdotes et laici viri, qui, iuris scientia pollentes atque consilia et proposita in diligentissima studiorum ratione penitus defixas habentes, valeant Ecclesiae leges in Populi Dei notitiam latius usque perferre, curare pariter, ut verum earum officium et munus perspiciatur,

¹ *Prol. in Decretum*: ML 161, 47-48.

eaedemque leges magis magisque colantur atque fidenti laetoque animo accipiantur. Peculiares autem sollicitudines in eos quoque impendatis oportet, qui vel advocandi erunt, ut una vobiscum munus Magistri iuris prosequantur et provehant, vel gravia onera et moderandi officia suscipere in Ecclesia aliquando poterunt.

Pergite, igitur, sapientes doctrinaeque studiosi Nobis dilectissimi filii, partes vestras constanti, magno strenuoque animo exsequi; id postulant a vobis supremae Ecclesiae utilitates; immo, in praesentibus temporum adiunctis, Ecclesia renovato et quasi anxio studio hoc urgere videtur.

Nostram autem sinceram laudem, paterna Nostra hortamenta Nostraeque flagrantia vota confirmare iuvat Apostolica Benedictione, quam vobis omnibus, hic praesentibus, caelestium gratiarum auspiciis, permanenter impertimus.

AAS 60, 341-342. Cfr. *Insegnamenti* 6, 205 s.

De quibusdam principiis asceticis maxime necessariis pro sacerdotali ministerio et vita

(Nuntius scripto datus *A voi Sacerdoti*, universis catholici orbis Sacerdotibus Anno Fidei ad finem vertente, 30 iun. 1968).

2903 A voi Sacerdoti della santa Chiesa cattolica, a voi Figli carissimi fra tutti, che l'Ordine sacro rende nostri Fratelli e nostri collaboratori nel ministero della salvezza, come lo siete dei vostri rispettivi Pastori; a voi vogliamo oggi rivolgere direttamente una parola, nel momento in cui si conclude l'Anno della Fede, commemorativo del XIX centenario del martirio dei due Apostoli Pietro e Paolo.¹ Una parola breve e semplice, ma proprio per voi. Da tanto tempo noi l'abbiamo nel cuore; come vostro Confratello, da sempre, da quando cioè a noi pure toccò la sorte misteriosa d'essere ordinato prete e di sentire la nuova, profonda solidarietà con tutti i colleghi, eletti a personificare Cristo nel nostro dono alla volontà del Padre, alla santificazione, alla guida, al servizio dei Fedeli, al rapporto di salvezza col mondo. Non è mai mancata in noi la comunione di riverenza, di simpatia, di fraternità con voi Sacerdoti. Poi, quando la Santa Chiesa ci chiamò all'esercizio di funzioni pastorali, dapprima come Vescovo, poi come Papa, il pensiero del Clero divenne in noi un'istanza interiore continua, piena di stima, di sollecitudine, di carità. Ci siamo spesso rammaricati con noi stessi di non avervi parlato abbastanza, di non aver testimoniato con maggiore frequenza, con migliori segni il sentimento, che lo Spirito del Signore metteva e mette tuttora nel nostro cuore per voi; un sentimento che sale dal cuore e trascina con sé quanti altri pensieri e sentimenti il nostro ministero fa sorgere nella nostra coscienza: sopra ogni cosa,

¹ [Cfr. nn. 2778 s.].

con ogni cosa, nell'ordine della carità, siete voi, Sacerdoti, con i vostri Vescovi e nostri Fratelli, che occupate il primo posto.

Per questo oggi vi parliamo. Non è un'enciclica che vi rivolgiamo, non è un'istruzione, non è un atto dispositivo canonico; è una semplice effusione di cuore. *Os nostrum patet ad vos ... cor nostrum dilatatum est* (2 Cor 6, 11). Questa ricorrenza centenaria della memoria degli Apostoli, che col messaggio evangelico e col proprio sangue hanno posto le basi di questa Chiesa romana, ci obbliga ad aprirvi un istante il nostro animo.

Con grande ammirazione, con grande affezione. Conosciamo la vostra fedeltà a Cristo, alla Chiesa. Conosciamo il vostro impegno, la vostra fatica. Conosciamo la dedizione al vostro ministero, l'ansia del vostro apostolato. Conosciamo anche il rispetto e la riconoscenza che suscitano in tanti fedeli il vostro evangelico disinteresse, la vostra carità apostolica. Anche i tesori della vostra vita spirituale, del vostro colloquio con Dio e del vostro sacrificio con Cristo, il vostro anelito di contemplazione simultanea all'attività, noi conosciamo. Di ciascuno di voi siamo portati a ripetere le parole del Signore nell'Apocalisse: *Scio opera tua, et laborem, et patientiam tuam* (2, 2). Quanta commozione, quanta letizia ci procura questo spettacolo! quanta riconoscenza! Noi vi ringraziamo e vi benediciamo, nel nome di Cristo, per quello che siete, per quello che fate nella Chiesa di Dio. Voi ne siete, con i vostri Vescovi, gli operai più validi, voi le colonne, voi i maestri e gli amici, voi i dispensatori diretti dei misteri di Dio.¹ Volevamo dirvi questa pienezza del nostro cuore, affinché ciascuno di voi si sappia e si senta apprezzato ed amato; e ciascuno di voi goda d'essere in comunione con noi nel grande disegno e nel duro sforzo dell'apostolato.

Non è questa una visione miope ed irenica. Accanto a tanti sacerdoti che trovano nel loro ministero la serenità e la gioia, la cui voce non si fa sentire così clamorosamente come altre voci, sappiamo che vi sono non poche situazioni dolorose. Vi è, in una parte del clero, una inquietudine, una incertezza sulla propria condizione ecclesiastica. Pensa d'essere stato buttato in disparte dalla moderna evoluzione sociale.

Certo, i sacerdoti non sono al riparo dalle ripercussioni della crisi di trasformazione che scuote oggi il mondo. Come tutti i loro fratelli nella fede, essi conoscono anche delle ore di oscurità nel loro cammino verso Dio. In più essi soffrono per il modo spesso parziale con cui certi fatti della vita sacerdotale sono interpretati ed ingiustamente generalizzati. Domandiamo dunque ai sacerdoti di ricordarsi che la situazione di ogni cristiano ed in particolare del sacerdote sarà sempre una situazione paradossale e incomprensibile agli occhi di chi non ha la fede. È dunque ad un approfondimento della propria fede che la situazione attuale deve invitare il sacerdote, cioè ad una coscienza sempre più chiara di chi egli è e di quali poteri è insignito, di quale missione incaricato. Cari Figli e Fratelli, noi chiediamo al Signore di farci abili e degni di porgere a voi qualche luce, qualche conforto.

¹ Cfr. 1 Cor 4, 1; 2 Cor 6, 4.

A tutti i sacerdoti, dunque, diciamo: non dubitate mai della natura del vostro sacerdozio ministeriale, il quale non è un ufficio o un servizio qualsiasi da esercitarsi per la comunità ecclesiale, ma un servizio che partecipa in modo tutto particolare, mediante il Sacramento dell'Ordine, con carattere indelebile, alla potestà del sacerdozio di Cristo.¹

2904 Possiamo quindi mettere in evidenza alcune dimensioni proprie del sacerdozio cattolico. E dapprima, la dimensione sacra. Il sacerdote è l'uomo di Dio, è il ministro del Signore; egli può compiere atti trascendenti l'efficacia naturale, perché agisce *in persona Christi*; passa attraverso di lui una virtù superiore, della quale egli, umile e glorioso, in dati momenti è fatto valido strumento; è veicolo dello Spirito Santo. Un rapporto unico, una delega, una fiducia divina intercorre fra lui ed il mondo divino.

Tuttavia questo dono il sacerdote non lo riceve per sé, ma per gli altri: la dimensione sacra è tutta quanta ordinata alla dimensione apostolica, cioè alla missione e al ministero sacerdotale.

2905 Lo sappiamo bene: il Sacerdote è un uomo che vive non per sé, ma per gli altri. È l'uomo della comunità. È questo l'aspetto della vita sacerdotale oggi meglio compreso. Vi è chi trova in esso la risposta alle aggressive questioni circa la sopravvivenza del sacerdozio nel mondo moderno, fino a chiedersi se il prete abbia ancora una ragion d'essere. Il servizio ch'egli rende alla società, a quella ecclesiale specialmente, giustifica ampiamente l'esistenza del sacerdozio. Il mondo ne ha bisogno. La Chiesa ne ha bisogno. E dicendo questo tutta la fila dei bisogni umani passa davanti al nostro spirito: chi non ha bisogno dell'annuncio cristiano? della fede e della grazia? di qualcuno che si dedichi a lui con disinteresse e con amore? dove non arrivano i confini della carità pastorale? e dove minore si manifesta il desiderio di questa carità non è forse maggiore il bisogno? Ecco: le missioni, la gioventù, la scuola, i malati, e con più pressante chiamata, oggi, il mondo del lavoro costituiscono un'urgenza continua sul cuore sacerdotale. Dubiteremo noi ancora di mancare d'un posto, d'una funzione, d'una missione nella vita moderna? Diremo piuttosto: come rispondere a quanti hanno bisogno di noi? come pareggiare col nostro sacrificio personale la crescita dei nostri doveri pastorali e apostolici? Non mai forse come ora la Chiesa ha avuto coscienza d'essere tramite indispensabile di salvezza, né grande come ora è stato in passato il dinamismo della sua «*dispensatio*»; e noi ci illuderemo di ipotizzare un mondo senza la Chiesa, e una Chiesa senza ministri preparati, specializzati, consacrati? Il prete è di per sé il segno dell'amore di Cristo verso l'umanità, ed il testimonio della misura totale con cui la Chiesa cerca di realizzare quell'amore, che arriva fino alla croce.

2906 Dalla coscienza viva della sua vocazione, della sua consacrazione come strumento di Cristo per il servizio degli uomini, nasce nel sacerdote la coscienza di un'altra dimensione, quella mistico-ascetica che qualifica la sua persona. Se ogni cristiano è tempio dello Spirito Santo,

¹ Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 10 et 28: AAS 57, 14, 33 s. [Cfr. nn. 2587, 2589].

quale sarà la conversazione interiore dell'anima sacerdotale con l'inabitante Presenza, che lo trasfigura, lo tormenta, lo inebria? Sono per noi Sacerdoti queste parole apostoliche: *Habemus ... thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei et non ex nobis* (2 Cor 4, 7). Figli e Fratelli Sacerdoti: come si afferma, come si alimenta in noi questa coscienza? come arde in noi la lampada della contemplazione? come ci lasciamo attrarre da questo intimo punto focale della nostra personalità, e distrarre perciò, per qualche pausa, per qualche interiore conversazione, dall'assillo dell'impegno esteriore? abbiamo conservato il gusto dell'orazione personale, della meditazione? del Breviario? come possiamo sperare di dare alla nostra attività il suo massimo rendimento, se non sappiamo attingere dalla fonte interiore del colloquio con Dio le energie migliori, ch'Egli solo può dare? e dove trovare la ragione prima e la forza sufficiente del celibato ecclesiastico, se non nella esigenza e nella pienezza della carità diffusa nei nostri cuori consacrati all'unico amore e al totale servizio di Dio e del suo disegno di salvezza?

2907 Ma le strutture, si dice da alcuni, non sono oggi tali da realizzare effettivamente questa dedizione feconda ed esaltante. Qui è la quarta dimensione del sacerdozio: quella ecclesiale. Il Sacerdote non è un solitario, è membro di un corpo organizzato, la Chiesa universale, la diocesi, e, nel caso tipico, e diremmo superlativo, la sua parrocchia. Ed è tutta la Chiesa che deve adattarsi ai nuovi bisogni del mondo: la Chiesa, celebrato il Concilio, è tutta impegnata a questo rinnovamento spirituale ed organizzativo. Aiutiamola con la nostra collaborazione, con la nostra adesione, con la nostra pazienza. Fratelli e Figli carissimi, abbiate fiducia nella Chiesa. Amatela assai. È il termine diretto dell'amore di Cristo: *dilexit Ecclesiam* (Ef 5, 25). Amatela anche nei suoi limiti e con i suoi difetti. Non certo per ragione dei limiti e dei difetti, e forse anche delle sue colpe; ma perché solo amandola potremo guarirla e far risplendere la sua bellezza di Sposa di Cristo. È la Chiesa che salverà il mondo, la Chiesa che è la stessa oggi come lo era ieri, come lo sarà domani, ma che trova sempre, guidata dallo Spirito e con la collaborazione di tutti i suoi figli la forza di rinnovarsi, di ringiovanire, di dare una risposta nuova ai bisogni sempre nuovi.

Pensiamo dunque a tanti sacerdoti tesi in uno sforzo metodico di accrescimento spirituale nello studio della Parola di Dio, nella fedele e retta applicazione della riforma liturgica, nell'ampliamento del servizio pastorale verso gli umili e gli affamati di giustizia sociale, nell'educazione del popolo alla pace e alla libertà, nell'accostamento ecumenico dei Fratelli cristiani da noi separati, nell'umile e quotidiano compimento dei doveri loro assegnati, e soprattutto nell'amore irradiante a nostro Signor Gesù Cristo, alla Madonna, alla Chiesa, a tutti gli uomini. E siamo noi stessi consolati e edificati.

Ed è con questi sentimenti nel cuore, Sacerdoti carissimi, siate voi vicini ovvero lontani, che, nella memoria dei Santi Apostoli e martiri Pietro e Paolo, noi vi salutiamo e tutti vi benediciamo.

AAS 60, 466-470. Cfr. *Insegnamenti* 6, 311 s.

De sanis principiis servandis
in scientiis ecclesiasticis promovendis

(Ex. Alloc. *Benedicamus Domino*, ad Exc.mos Praesules ex Americae Latinae regionibus, secundo Coetui Generali Medellii interfuturos, 24 aug. 1968).

- 2908 La fe es la base, la raíz, la fuente, la primera razón de ser de la Iglesia, bien lo sabemos. Y sabemos también cómo la fe es insidiada por las corrientes más subversivas del pensamiento moderno. La desconfianza que, incluso en los ambientes católicos se ha difundido acerca de la validez de los principios fundamentales de la razón, o sea, de nuestra *philosophia perennis*, nos ha desarmado frente a los asaltos, no raramente radicales y capciosos, de pensadores de moda; el «vacuum» producido en nuestras escuelas filosóficas por el abandono de la confianza en los grandes maestros del pensamiento cristiano, es invadido frecuentemente por una superficial y casi servil aceptación de filosofías de moda, muchas veces tan simplistas como confusas; y éstas han saecudido nuestro arte normal, humano y sabio de pensar la verdad; estamos tentados de historicismo, de relativismo, de subjetivismo, de neo-positivismo, que en el campo de la fe crean un espíritu de crítica subversiva y una falsa persuasión de que, para atraer y evangelizar a los hombres de nuestro tiempo, tenemos que renunciar al patrimonio doctrinal, acumulado durante siglos por el magisterio de la Iglesia, y de que podemos modelar, no en virtud de una mejor claridad de expresión sino de un cambio del contenido dogmático, un cristianismo nuevo, a medida del hombre y no a medida de la auténtica palabra de Dios. Desafortunadamente también entre nosotros algunos teólogos no siempre van por el recto camino. Tenemos gran estima y gran necesidad de la función de teólogos buenos y animosos; ellos pueden ser providenciales estudiosos y valientes expositores de la fe, si se conservan discípulos inteligentes del magisterio eclesiástico, constituido por Cristo en custodio e intérprete, por obra del Espíritu Santo, de su mensaje de verdad eterna. Pero hoy algunos recurren a expresiones doctrinales ambiguas, se arrogan la libertad de enunciar opiniones propias, atribuyéndoles aquella autoridad que ellos mismos, más o menos abiertamente, discuten a quien por derecho divino posee carisma tan formidable y tan vigilantemente custodiado, incluso consienten que cada uno en la Iglesia piense y crea lo que quiere, recayendo de este modo en el libre examen que ha roto la unidad de la Iglesia misma y confundiendo la legítima libertad de conciencia moral con una mal entendida libertad de pensamiento que frecuentemente se equivoca por insuficiente conocimiento de las genuinas verdades religiosas.

AAS 60, 642. Cfr. *Insegnamenti* 6, 406.

De necessitate clericos ad dialogum
cum non credentibus apte praeparandi

(Ex Documento *De dialogo cum non credentibus*, edito a SECRETARIATU PRO NON CREDENTIBUS, 28 aug. 1968).

- 2909 Praelucente Concilio Vaticano II optandum est, ut publica opinio in Ecclesia persentiat opportunitatem et quidem maximam colloqui instituenti.

1. In clericis instituendis atque formandis necesse est, ut disciplinis philosophicis ac theologicis ita imbuantur, ut «hodiernae aetatis indole recte percepta, ad colloquium cum hominibus nostri temporis opportune praeparentur»,¹ ad non credentes etiam quod attinet; quare futuri sacerdotes de praecipuis formis «non credendi» (praesertim quae in eorum regione serpunt) recte edoceantur, ac rationem fundamentaque philosophica et theologica dialogi condiscant. Quae quidem in Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis uberius latiusque tradenda sunt.

2. In pastoralis renovatione clericorum promovenda, quae cursibus, studiorum hebdomadis, conventibus, etc, fit, attendatur opus est ad illas quaestiones de colloquio cum non credentibus explanandas, quae ad concreta adiuncta referuntur, in quibus clerici ministerium pastorale exercebunt.

AAS 60, 701-702.

De constituendis peculiaribus Commissionibus «technicis»
pro Seminariis deque specifica educatorum praeparatione promovenda

(S. C. PRO INST. CATH., ex Litt. *Nuperrime*, ad Praesides Conferentiarum Episcopali, 7 nov. 1968).

- 2910 Inter varia argumenta ... potiora etiam in memoriam revocantur incepta, ab Episcopali Synodo auspiciata, ad Seminariorum reformationem in spiritu Concilii Vaticani II efficacius promovendam. Ad hunc assequendum finem vivide commendatum est, ut penes singulas Conferentias Episcopales Nationales crearentur tum Commissiones Episcopales pro Seminariis, tum peculiare Commissiones technicae, e viris in materia peritis compositae, quae Seminaria in Natione repraesentarent, et modo efficaci et continuo cooperarent cum Commissione Episcopali ad tempestive solvendas principales quaestiones cum educatione sacerdotali connexas...

... Nunc autem tertium et quidem grave munus quasi ex integro implendum nobis adhuc remanet, specifica scilicet praeparatio educatorum futuri cleri promovenda, cuius magnam necessitatem Patres, in Synodo congregati, adverterunt. Suppositis enim omnibus qualitatibus intellectualibus et moralibus, educatores possideant oportet sufficientem scientiam psychologiam, sociologiam et paedagogico-didacticam, necnon callere debent omnia problemata educationis sacerdotalis et peculiari gaudere experientia pastoralis. Quam ob rem, ad sublimem hunc finem securius efficaciusque assequendum, Syno-

¹ Decr. *Optatum totius*, n. 15: AAS 58, 722. [Cfr. n. 2636].

us expressis verbis voluntatem suam manifestavit, ut educatores futuri cleri ad specificam praeparationem acquirendam tenerentur «per regularem frequentiam alicuius Instituti vel Scholae Superioris, a Conferentia Episcopali erectae aut approbatae, vel saltem per participationem aliquorum Cursuum (etiam ciclice peragendorum) a Conferentiis apposite institutorum». Tamquam media ad propositum hoc facilius exsequendum eadem Synodus indicavit institutionem «specialis peritorum Commissionis, a singulis vel pluribus simul Conferentiis nominandae», et insuper cooperationem cum Familiis Religiosis, his praesertim quae ex instituto iuveni Clero efformando adlaborant.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

De maximis curis impendendis in sacrorum alumnos recte efformandos

(Ex Epist. Apost. *Antiquae nobilitatis*, ad Exc.mos Praesules, Clerum et Christifideles Cechoslovachiae, 2 febr. 1969).

- 2911 Date idcirco operam, ut crescenti iuventutis suboli Evangelium ad vestrorum Apostolorum exemplum annuntietis. Quid quaerit florens ista aetas, saepe audax intimis suis cogitationibus, nisi horridae vacuitatis voraginem abhorrere et Christum, solem iustitiae, suspirium saeculorum, in quo est omnis plenitudo veri, pulchri, boni, amplecti?

Id pertinet quam maxime etiam ad sacrorum alumnos et ad ipsos sacerdotes, quibus universis et singulis valde cupimus inesse flammantem Spiritum Christi, quibus precando exoptamus, ut veluti gentis vestrae Apostolus Cyrillus, aeternae Sapientiae sponsi sint et pro Sancta Trinitate et vivere et mori sciant.¹ Haud modici delectamenti Nobis est causa, cum edocemur istis in regionibus ad sacerdotalia munera vocationes paulatim crescere. Deo vobiscum summas agimus gratias, qui mittit operarios in campos messis suae, numero necessitatibus minus impari, virtute, utinam, omni ex parte praestabiles et in diem praestabiliores. Quare nulli parcite labori, ut sacrorum seminariorum alumni ductores praeficiantur suo munere digni, sanctimonia et prudentia spectabiles, nullo modo cum malo coniventes.

AAS 61, 144.

De sacerdotis ministerio et vita in societate nostri temporis

(Ex Alloc. *Questo annuale incontro*, ad Romanae dioecesis curiones et quadragesimarii temporis in Urbe oratores, 17 febr. 1969).

Il Sacerdote nella società contemporanea

- 2912 Dobbiamo innanzi tutto ricordare alcune idee dinamiche, che percorrono oggi tutta la Chiesa, e che specialmente fra gli ecclesiastici suscitano non poco turbamento. La prima di queste idee riguarda la figura del prete. La si considera quasi sempre esteriormente, nella sua posizione sociologica, nel quadro della società contemporanea, la quale come ognuno sa, è tutta in movimento, tutta in trasformazione. Il prete, rimasto al suo posto, s'è visto abbandonato dalla sua tradizionale comunità; il

¹ Cfr. *Vita Constantini VI*, 8; *Fontes*, 179.

vuoto s'è fatto intorno a lui, in molti luoghi; in altri la clientela pastorale si è cambiata; difficile avvicinarla, difficile capirla, difficile interessarla alle cose religiose, difficile ricomporla in una comunità affiatata, fedele, orante. Il prete, allora si è chiesto, che ci sta a fare in un mondo così diverso da quello ch'egli una volta assisteva? chi lo ascolta? e come può egli farsi ascoltare? Egli si è sentito un fenomeno sociale strano, anacronistico, impotente, inutile, perfino ridicolo. Ed ecco allora l'idea nuova e dinamica: bisogna fare qualche cosa, bisogna osare tutto per riavvicinarsi al popolo, per comprenderlo, per evangelizzarlo. L'idea, per sé, è ottima; e noi l'abbiamo vista germinare dalla carità del cuore desolato del prete, che si è sentito escluso dal mondo storico, sociale ed umano, in cui egli doveva trovarsi personaggio centrale, maestro e pastore; ed in cui invece è diventato forestiero, solitario, superfluo e deriso. La incongruenza e la sofferenza di questa sorte si sono fatte intollerabili. Il sacerdote ha cercato ispirazione ed energia nella profondità e nell'essenza della sua vocazione. Bisogna muoversi, ha detto, e riprendere la «missione»; e talvolta così lo ha detto a scapito anche della celebrazione del culto divino e della normale amministrazione dei sacramenti.

Ottima, diciamo, l'idea e segno d'una altissima coscienza sacerdotale. Il Sacerdote non è per sé, è per gli altri; il Sacerdote deve lui rincorrere gli uomini per farne dei fedeli, e non solo aspettare che gli uomini vengano a lui; se la sua chiesa s'è fatta vuota, egli dovrà uscire «per le piazze e i vicoli della città» in cerca della povera gente, e poi ancora «per le vie e lungo le siepi», e spingere invitati raccoglietici ad entrare.¹ Questa urgenza apostolica preme sui cuori di tanti Sacerdoti, le cui chiese sono diventate deserte. E quand'è così, come non ammirarli? come non sostenerli?

Perfezionare le forme tradizionali di apostolato

- 2913 Ma facciamo attenzione, proprio in omaggio del carattere sperimentale e positivo dell'apostolato. Primo: non è sempre così. Vi sono tuttora comunità di fedeli straripanti di numero e desiderose di regolare osservanza; perché lasciarle? perché cambiare per loro il metodo del ministero, quando questo è ancora autentico, valido e magnificamente fecondo? Non faremmo torto alla fedeltà di tanti buoni cristiani per tentare avventure d'esito incerto? E, secondo, quando basta aprire una nuova chiesa e accogliere con amorosa premura la gente che vi accorre spontanea ed avida di parola divina e di grazia sacramentale, perché escogitare forme nuove e strane d'apostolato di dubbia riuscita e forse di precaria durata? Non conviene forse perfezionare quelle tradizionali, e farle rifiorire, come il Concilio c'insegna, di realismo pastorale, di nuova bellezza e di nuova efficacia, prima di tentarne altre, spesso arbitrarie e di non sicuro risultato, o ristretto a gruppi particolari e staccati dalla comunione della plebe fedele? Oh! noi non dimenticheremo

¹ Cfr. *Lc* 14, 21-23.

la parola di Gesù, che ci raccomanda di lasciare le novantanove pecorelle che sono al sicuro per andare in cerca dell'unica smarrita;¹ e ciò specialmente se la proporzione, come oggi capita in certe situazioni, fosse contraria, quella cioè d'una sola pecorella al sicuro, mentre novantanove fossero quelle disperse: ma sempre il criterio della unità e della completezza del nostro gregge, il criterio dell'amore pastorale e della responsabilità nostra verso le anime e del loro inestimabile valore ci sarà di guida.

Bisogna fare attenzione. Il bisogno, anzi il dovere, della missione efficace e inserita nella realtà della vita sociale può produrre altri inconvenienti, come quello di svalutare il ministero sacramentale e liturgico, quasi fosse di freno e d'intralcio a quello dell'evangelizzazione diretta del mondo moderno; ovvero quello, oggi piuttosto diffuso, di voler fare del prete un uomo come qualsiasi altro, nell'abito, nella professione profana, nella frequenza agli spettacoli, nell'esperienza mondana, nell'impegno sociale e politico, nella formazione d'una famiglia propria con l'abdicazione al sacro celibato. Si parla di volere così integrare il Sacerdote nella società. È così che dev'essere concepito il significato della magistrale parola di Gesù, che ci vuole nel mondo, ma non del mondo? non ha Egli chiamato ed eletto i suoi discepoli, quelli che dovevano estendere e continuare l'annuncio del regno di Dio, distinguendoli, anzi separandoli dal modo comune di vivere, e chiedendo a loro di lasciare ogni cosa per seguire Lui solo? Tutto il Vangelo parla di questa qualificazione, di questa «specializzazione» dei discepoli che dovevano poi fungere da apostoli. Gesù li ha staccati, non senza loro radicale sacrificio, dalle loro occupazioni ordinarie, dai loro interessi legittimi e normali, dalla loro assimilazione all'ambiente sociale, dai loro affetti sacrosanti; e li ha voluti a Sé dedicati, con dono completo, con impegno senza ritorno, puntando, sì, sulla loro libera e spontanea risposta, ma preventivando una loro totale rinuncia, un'immolazione eroica. Riascoltiamo l'inventario delle nostre spogliazioni dalle labbra stesse di Gesù: *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum ...* (Mt 19, 29). E i discepoli avevano coscienza di questa loro personale e paradossale condizione; Pietro che parla: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus Te* (Mt 19, 27). Il discepolo, l'apostolo, il Sacerdote, l'autentico ministro del Vangelo può essere un uomo socialmente come gli altri uomini? Povero sì, come gli altri; fratello sì, agli altri; servitore sì, degli altri; vittima sì, per gli altri... «il buon pastore dà la sua vita per le pecore» (Gv 10, 11); ma nello stesso tempo egli è dotato d'una funzione altissima e specialissima: *Vos estis sal terrae ... Vos estis lux mundi!* Ed è chiaro, se abbiamo la nozione della composizione organica del corpo ecclesiale; S. Paolo non potrebbe al riguardo essere più esplicito: *Corpus non est unum membrum, sed multa ... Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus...* (1 Cor 12,

¹ Cfr. Lc 15, 4.

14-21 ss.). La diversità delle funzioni è principio costituzionale nella Chiesa di Dio; ed essa riguarda in primo luogo il sacerdozio ministeriale: vediamo di non perderla questa specifica funzione per un malinteso proposito di assimilazione, di «democraticizzazione», come oggi si dice, nella società ambientale: «Se il sale diventa insipido, con cosa gli si renderà il suo sapore? Non è più buono ad altro che ad essere buttato via e calpestato dalla gente» (Mt 5, 13). Sono parole del Signore, le quali devono fare riflettere al discernimento necessario nell'applicazione della formula ricordata: essere nel mondo, ma non del mondo. La mancanza di questo discernimento, del quale l'educazione ecclesiastica, la tradizione ascetica, il diritto canonico ci hanno tanto parlato, può proprio conseguire l'effetto contrario a quello che un suo incauto abbandono ci aveva fatto sperare: l'efficacia della presenza e dell'azione sacerdotale nel mondo; l'efficacia che proprio si voleva ottenere quando si reagiva imprudentemente alla separazione del sacerdote dal resto della società. Annullata: nella stima e nella fiducia del popolo, e dalla pratica esigenza di dedicare ad occupazioni profane e ad affezioni umane: tempo, cuore, libertà, superiorità di spirito,¹ che solo il ministero sacerdotale voleva per sé confiscate.

Propositi generosi ed erronee suggestioni

2914

Ripetiamo, fratelli venerati e carissimi: bisogna fare attenzione. Questo desiderio d'inserire il sacerdote nel complesso sociale, in cui si svolge la sua vita e il suo ministero è buono, ma da proposito generoso di uscire dal guscio d'una condizione cristallizzata e privilegiata, può tradursi in una suggestione erronea gravissima, la quale può paralizzare la vocazione sacerdotale in ciò che ha di più intimo, di più carismatico, di più fecondo; e può demolire di colpo l'edificio della funzionalità pastorale. Come anche può esporre Sacerdoti buoni, giovani specialmente, agli influssi delle correnti più discutibili e più pericolose di mentalità estranee di moda; li può rendere perciò vulnerabili dall'esterno ed esporli all'accettazione supina e incontrollata delle idee altrui. Il gregarismo ideologico e pratico è diventato contagioso. In una seria relazione, ad esempio, sui fatti del maggio scorso nell'ambiente universitario francese si leggeva: «On a signalé aussi l'imprégnation de la mentalité maoïste chez certains aumôniers d'étudiants».

AAS 61, 188-192. Cfr. *Insegnamenti* 7, 117 s.

¹ Cfr. 1 Cor 2, 15.

**De potioribus muneribus totius communitatis christianae
in vocationibus sacris excitandis**

(Nuntius scripto datus *La celebrazione*, universis Christifidelibus et clero occasione sexti diei mundialis vocationibus dicati, 19 mart. 1969).

2915 La celebrazione della sesta Giornata mondiale di preghiere per le vocazioni, il prossimo 20 aprile, seconda domenica dopo la Pasqua, mette sulle Nostre labbra e nel Nostro cuore un trepido, implorante, fiducioso invito a tutta la Chiesa, perché voglia unirsi, con Noi, in un più intenso vincolo di carità per implorare dalla bontà nel Signore i sacerdoti, numerosi e santi, che le necessità del suo Corpo Mistico oggi richiedono.

È un invito che, come ogni anno, sentiamo di rivolgere per un imperioso dovere del Nostro ministero, e che particolari circostanze rendono più pressante. Di fatto, il tempo pasquale, che presenta, con maggior vivezza, il lieto annuncio della morte redentrice e della gloriosa Risurrezione di Cristo Signore, illumina dei suoi riflessi la figura, l'opera, la missione di coloro, che la più alta vocazione data all'uomo chiama a rinnovare quaggiù quel Sacrificio Redentore, e ad essere nel mondo i testimoni del Divino Risorto, i banditori del messaggio della salvezza. Inoltre, la figura, mite ed eroica, del Buon Pastore, che la Liturgia romana presenta con suggestiva ricchezza di significati nella domenica scelta per la celebrazione della « Giornata », dà a questa un preciso punto di riferimento e per la riflessione dei sacerdoti, e per la generosità dei chiamati, e per la preghiera dell'intera comunità dei fedeli. L'ampio orizzonte, infine, delle opere apostoliche, che su tutti i fronti del mondo odierno sono impegnate a rinnovare la presenza e l'azione del Cristo e spesso languono, contro forza, per mancanza di energie più valide e più proporzionate alle crescenti necessità delle anime, fa a tutti comprendere l'urgenza, diremmo la drammaticità del problema delle vocazioni.

Gravissimo problema, fra tutti. Perché è un problema di uomini, che nel sacerdozio si dedichino anima e corpo « principalmente e propriamente al sacro ministero », ¹ consacrati « per predicare il Vangelo, pascere i fedeli e celebrare il culto divino, quali veri sacerdoti del Nuovo Testamento, partecipi, nel loro grado di ministero, dell'ufficio dell'unico Mediatore, Cristo »; ² e se il Concilio Ecumenico Vaticano II ha chiaramente affidato la consacrazione del mondo alla maturata consapevolezza del laicato cattolico, ³ ne ha nondimeno riconfermato la guida ai Vescovi e ai sacerdoti, loro collaboratori, perché solo essi « devono ... predicare il messaggio di Cristo in modo che tutte le attività terrene dei fedeli siano pervase dalla luce del Vangelo ». ⁴ È un problema di anime aperte, che nella vita religiosa « diano la splendida e singolare testimonianza, che il mondo non può essere trasfigurato e offerto a Dio senza lo spirito delle beatitudini ». ⁵ È un problema di giovani, che sappiano affrancarsi dal conformismo alla vacuità edonistica come all'opposizione irreflessa e sterile, per offrirsi a Cristo Gesù con l'ineguagliabile forza della loro intatta freschezza spirituale, per diventare suoi ministri e dispensatori dei misteri di Dio, ⁶ « veri pastori di anime, sull'esempio di Nostro Signore Gesù Cristo, Maestro, Sacerdote e Pastore ». ⁷ È un problema dell'intera comunità cristiana, che, viva e operante nelle parrocchie e nelle varie istituzioni, è tenuta ad assolvere il dovere di dare incremento alle vocazioni

¹ Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 31: AAS 57, 37.

² Cfr. *ibid.*, n. 28: AAS 57, 34. [Cfr. n. 2589].

³ Cfr. *ibid.*, n. 34: AAS 57, 40.

⁴ Const. past. de Eccl. in mundo huius temporis *Gaudium et spes*, n. 43: AAS 58, 1063. [Cfr. n. 2729].

⁵ Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 31: AAS 57, 37.

⁶ Cfr. *1 Cor* 4, 1.

⁷ Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, n. 4: AAS 58, 716. [Cfr. n. 2625].

sacerdotali, anzitutto con una vita pienamente fedele al Vangelo, ¹ talché « a tutto il Popolo cristiano va insegnato che è suo dovere di collaborare in vari modi, con la preghiera insistente e anche con gli altri mezzi a disposizione, a far sì che la Chiesa disponga sempre di sacerdoti di cui ha bisogno per compiere la propria missione divina ». ² È problema di tutta la società, entro cui cresce e si forma la gioventù; ³ ma è anche, e principalmente, problema di famiglie veramente cristiane, « le quali, se animate da spirito di fede, di carità e di pietà, costituiscono come il primo seminario », ⁴ entro il cui terreno, come insegna la grande tradizione familiare che ha dato alla Chiesa tanti santi, germogliano i virgulti delle genuine vocazioni maschili e femminili, se ne difende il primo sbocciare, come se ne porta a maturazione lo splendido frutto, che, centuplicato dalla grazia di stato, si riverserà a beneficio di tutto il Popolo di Dio.

Per questo, Noi Ci rivolgiamo ancora una volta a tutta la grande famiglia cattolica per ripetere il Nostro invito, che è ispirato dalla preghiera stessa di Gesù al Padre, e vuol ripetere la sua voce, far sentire il suo assillo: « Io per essi prego: ... consacrati nella Verità; la tua parola è verità. Come tu hai mandato me nel mondo, così anch'io ti ho mandati nel mondo e per essi io consacro me stesso ... Nè prego per questi soltanto, ma anche per coloro che crederanno in me per mezzo della loro parola, affinché tutti siano una cosa sola, come tu, Padre, sei in me e io in te, affinché anch'essi siano una cosa sola in noi, e il mondo creda che tu mi hai mandato » (Gv 17, 9, 17-21).

La Nostra voce, pur tanto impari e indegna, vuol farsi eco fedele di queste parole: non sentite l'ansia che le fa vibrare, non suscitano esse in voi tutti, venerabili Fratelli e dilette Figli, un fremito di generosità, un fervoroso esame di coscienza, un proposito santo, un programma vasto e ardito?

Ci rivolgiamo a voi, Vescovi e Fratelli nella Chiesa di Dio, che « posti dallo Spirito Santo a reggere la Chiesa di Dio » (At 20, 28), più di ogni altro sentite la Nostra universale sollecitudine, affinché consideriate le vocazioni sacerdotali e religiose come la pupilla dei vostri occhi e ad esse dedicate le premure costanti delle vostre attività; la piena misura della vita cristiana delle comunità, a voi affidate, sta nel numero e nella qualità di coloro che a Dio irrevocabilmente si consacrano. Curate dunque con trepida vigilanza i vostri seminari, affinché siano templi di preghiera, scuole di santità e di dottrina, palestre di anime forti, non mutevoli ad ogni vento che spiri, ma pronte e desiderose di impegnarsi per la santa causa; seguite la chiamata di Dio nei cuori degli adolescenti, ma date attentissimo impulso anche alla cura delle vocazioni, che lo Spirito Santo suscita oggi più che mai, nella gioventù già adulta, che studia e che lavora.

Ci rivolgiamo a voi, sacerdoti, primi e insostituibili collaboratori dei Vescovi in questa grande missione, affinché, « col ministero della parola e con la propria testimonianza di una vita, in cui si rifletta chiaramente lo spirito di servizio e la vera gioia pasquale », facciate comprendere ai fedeli l'eccellenza e la necessità del sacerdozio, aiutando — « senza badare a fatiche o a difficoltà » — quanti considerate « veramente idonei a un così elevato ministero, siano essi giovani o adulti ». ⁵

Ci rivolgiamo alla magnifica schiera di educatori cattolici, ai maestri e agli insegnanti di ogni ordine, affinché sappiano coltivare, con discrezione amorevole e sollecita del bene futuro della Chiesa, i germi che sbocceraanno nelle anime degli alunni più generosi e sensibili.

Ci rivolgiamo alle famiglie, agli sposi cristiani, ad essi ripetendo la commossa esor-

¹ Cfr. *ibid.*, n. 2: AAS 58, 714. [Cfr. n. 2623].

² Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 11: AAS 58, 1008. [Cfr. n. 2706].

³ Cfr. Const. past. de Eccl. in mundo huius temporis *Gaudium et spes*, n. 25: AAS 58, 1045 s.

⁴ Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, n. 2: AAS 58, 714. [Cfr. n. 2623].

⁵ Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 11: AAS 58, 1008. [Cfr. n. 2706].

tazione del Nostro Predecessore Pio XII: «Che farete voi, qualora il Maestro divino venisse a domandarvi la parte di Dio, cioè l'uno o l'altro dei figli o delle figlie, che Egli si sarà degnato di accordarvi, per formarne il suo sacerdote, il suo religioso o la sua religiosa? ... Ve ne supplichiamo, in nome di Dio: no, non chiudete allora in un'anima, con gesto brutale ed egoistico, l'ingresso e l'ascolto della divina chiamata. Voi non conoscete le aurore e i tramonti del sole divino sul lago di un giovane cuore, i suoi affanni e la sua lena, i suoi desideri e le sue speranze, le sue fiamme e le sue ceneri. Il cuore ha abissi inscrutabili anche a un padre e a una madre; ma lo Spirito Santo, che sostiene la nostra debolezza, domanda per noi con gemiti inenarrabili, e Colui, che scruta i cuori, conosce quel che brami lo Spirito».¹

A questi cuori giovanili Noi soprattutto Ci rivolgiamo, al termine del presente Messaggio, il quale è più che altro un colloquio e un dialogo: a voi, giovani, che, oggi più che mai, potete e dovete sentire la voce di Cristo che chiama, indicandovi le regioni del mondo già prossime a maturazione, pronte per la mietitura,² ove mancano, e sono pur tanto necessari, i sacerdoti, i missionari, le suore di contemplazione e di apostolato. L'anima dei giovani del tempo nostro è forse più adatta e disposta a captare quest'imponderabile chiamata, perché essi sono più che mai assetati di assoluto, di generosità, di autenticità. I giovani oggi, certo la grande maggioranza, non vogliono parole, ma fatti; vogliono pagare di persona, vogliono costruire un mondo nuovo. E ad essi, come sempre, la Chiesa è ancora là, viva e discreta, stimolante e silenziosa, a chiedere le loro energie, a spalancar loro il campo immenso della collaborazione, a presentar loro le anime ansiose di verità, le moltitudini delle nostre città e delle nostre campagne, ed anche, più oltre, i corpi minati dalla fame, le braccia languenti dei malati e dei lebbrosi, per ripetere, con la sua voce non mai affievolita, che sovrasta i clamori della violenza inconsulta, e i seducenti richiami dell'edonismo molle ed egoista, la voce dell'antica parabola: «Perché ve ne state tutto il giorno oziosi? Andate anche voi nella mia vigna!» (Mt 20, 6).

Ecco, Fratelli e Figli dilette, quanto Ci è sgorgato dal cuore in questa preparazione della Giornata mondiale di preghiera per le vocazioni: il Signore accompagni e avvalori le Nostre parole con la sua grazia, suscitando energie novelle, risposdenze consapevoli e gioiose, riflessioni ardite e concrete; e mentre vi invitiamo a elevare più intense e ferventi le vostre suppliche, affinché il Signore mandi operai nella sua messe,³ in pegno dell'aiuto divino, di cuore impartiamo a voi tutti la Nostra Apostolica Benedizione.

AAS 61, 330-333. Cfr. *Insegnamenti* 7, 1270 s.

De munere educatoris in sacrorum alumnis recte efformandis

(Ex Alloc. *Libenti fraternoque animo*, ad Praesides Membraque Commissionum Episcopali-um ad Seminaria spectantium Romam conventos ad Rationem fundamentalem institutionis sacerdotalis praeparandam, 27 mart. 1969).

2916

Libenti fraternoque animo vos salvere iubemus, Praesides Commissionum Episcopali-um ad Seminaria spectantium, gratiamque vobis habemus quod, pro munere vestro, huic conventui interesse voluistis, cui res non levis ponderis est proposita, scilicet ut de «*Ratione fundamentali institutionis sacerdotalis*» cognoscatis. In officio tam gravi atque difficili versantibus, vobis singulari prorsus modo cordi est, ut alumni ad sacerdotium rite instituantur; rem videlicet agitis, quacum ipsa fortuna Ecclesiae coniungitur maxime.

¹ Ai novelli sposi, 25 marzo 1942: *Discorsi e Radiomessaggi* 4, 13. [Cfr. n. 2099].

² Cfr. *Gr* 4, 35.

³ Cfr. *Mt* 9, 38.

Etenim, si merito quaeritur: «*Quid par illi arti quae dirigendae animae et efformandae iuvenis menti et indoli incumbit*»¹, quid erit dicendum de arte, quae eo pertinet, ut homines, aetate plerumque florentes, ad munus celsissimum et sanctissimum et perarduum obeundum comparentur? Huius sane educationis causae summum momentum tribuatur oportet, et qui eam gerunt, noverint se Ecclesiae peculiari omnino ratione inservire.

Non necesse habemus, Venerabiles Fratres, de plurimis commemorare testimoniis, quibus comprobetur, quanta cum sollicitudine eadem Ecclesia hanc rem tractaverit et tractet. Viget memoria Concilii Oecumenici Vaticani Secundi, quod novae aetatis signa perspiciebat, non modicum studium eo contulit. Proximi in apostolico munere Decessores Nostri hac cura uri videbantur; et Nosmet ipsi paucis mensibus postquam arcano Dei consilio ad ministerium universi dominici gregis pascendi sumus asciti, Epistolam Apostolicam edidimus, quarto exacto saeculo post constituta a Concilio Oecumenico Tridentino sacra Seminaria, ita ut iam in ipso Pontificii huius servitii exordio Nobis datum sit eandem curam cum Ecclesia communicare.²

Vestra autem praesentia opportunitatem Nobis praebet de nonnullis rationibus huius argumenti breviter exponendi.

Neminem latet, quot et quanta difficultates his temporibus ortae sint, quod ad educationem attinet eorum, qui ad ineundum sacerdotium componuntur. Quae quidem difficultates latius patent, ut omnes novistis, atque adeo non solum ad hos candidatos pertinent, sed quoquoersus pervaserunt atque pervadunt: cuiusvis enim fere ordinis iuvenes moventur et concitantur; novus quidam mentis habitus inductus est, quem maturitatem vocant et ex quo illi cupiunt res, quae ad ipsos spectant, cognoscere suarumque actionum arbitri esse. Nolunt, ut ab iis tantum, qui praesunt, de se ipsis statuatur, sed exoptant hinc aliquam partem habere operis ad sui institutionem et profectum spectantis, illinc libertate frui suoque uti arbitrio. Haec duo propria sunt et peculiaria discriminis seu «crisis», uti appellant, qua iuventus nunc temporis urgetur.

2917

Quemadmodum liquet, ex his consequitur, ut auctoritas ipsa in controversiam vocetur. Quod quidem est sedulo perpendendum. Quodsi primaria et probata institutionis praecepta non sunt abicienda, tamen etiam novae huius aetatis novique mentis habitus, quem diximus, ratio ducatur oportet. Etenim necessitudo inter educatorem et alumnum non amplius eiusmodi esse putatur, ut externo quodam mandato perficiatur, quatenus alter imperet sitque activus, alter passivus, ut aiunt, obtemperet, sed illa mutua necessitudo in iis innitatur, quae ipsi iusso inhaerent atque adeo ex eius interiore veluti parte procedunt. Munus institutoris et, ut ita dicamus, monstratoris viae sine dubio semper est necessarium, attamen eius exercitatio aequis rationibus determinetur

¹ S. IO. CHRYSOST., *Hom.* 59 in *Matth.*, 7; MG 58, 584.

² Cfr. *Epist. Ap. Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 979-995; [cfr. nn. 2525 ss.].

oportet, fiat considerate cogitateque, et sit ad persuadendum apta et accommodata.

Non negamus hoc modo difficiliter praeceptoris partes impleri, sed affirmari debet novam hanc institutionis disciplinam, cum recta firmitate copulatam, mori christiano magis esse consentaneam; scilicet in hoc educationis opere iam magis causae respiciantur, quae efficiuntur sacra ipsius praeceptoris indole, siquidem etiam veteres, christianae religionis non participes, «*paedagogos plurimum benevolentiae postulare, non neglegendos esse, sed alio quodam modo aestimandos*» censuerunt;¹ quae causae praeterea efficiuntur ipsis finibus educationi propositis, quippe qui pertineant ad rem spiritualem, disciplinam, doctrinam, ministerium pastorale, ac denique exemplis institutoris, qui oportet sit vivendi magister eo quod in ipso vera virtus elucet, maxime humilitas et firmitas animi.

2918 Institutio, praeterquam quod his rationibus seu causis suffulciatur oportet, secum ferre debet etiam sermocinationem seu colloquium, praesertim quatenus id praeceptor cum alumnis singillatim facit. Qua in re affabilitas, sincerus animi affectus, patientia non satis commendantur, scilicet superemineat caritas, «*dulce ac salubre vinculum mentium*».²

Hoc vero principium, quasi lux totum institutionis opus dirigens, studiose diligenterque attendatur: magister seu praeceptor, cuius officium necessarium quidem est, utpote cum ipse sit veluti artifex imprimens formam, paulatim se quodam modo subducat, ita ut eius opus non amplius sit expetendum; is enim virtutem ac doctrinam sic in animos alumnorum transfundere debet, ut horum ipsorum vires iam sufficiant et iidem libere et ex conscientiae officio agere sciant. Iter autem, quo ad hoc fastigium pervenitur, est caritas.

Nec timeat magister, si ita se gerat, virtutem educatoris propriam imminui, cum potius ea semper vigilans esse debeat et efficax; neque colloquia sua cum alumnis ad quaestiones tantum minores et vanas spectare velit, cum potius sermonem familiarem, quem illi cum ipso habent, ut occasionem arripere debeat eorundem mentibus et cordibus inserendi altissimas illas notiones, in quibus vita sacerdotalis omnis nititur; idque agat sobrie quidem sed continenter, maxime has duas notiones praecipuas inculcans: consortium Sacerdotii Christi, cuius scilicet erunt participes, et munus pastorale, quod in medio Populo Dei obibunt.

Quis neget hanc educandi rationem perdifficilem esse? Etenim ea postulat, ut impensius et apertius imitatione exprimatur usus Divini Magistri, qui, «*mitis et humilis corde*» (Mt. 11, 29), discipulos, olim rudes et imperitos, ad apostolicum munus, quo «*faciem terrae renovarent*», informavit.

Multum denique studii ac diligentiae positum esse videmus in apparanda «*Ratione fundamentali institutionis sacerdotalis*», quae ad normam Decreti «*Optatam totius*» Concilii Oecumenici Vaticani Secundi

¹ Cfr. Ctc. *De amic.* 74.

² S. AUG. Sermo 350, 3: ML 39, 1534.

et ex consulto Synodi Episcoporum est composita sed nondum absoluta. Cui opportuno consilio propositum est, ut in hoc gravissimo educationis negotio cuidam unitati prospiciatur et simul varietati, pro regionum necessitatibus, locus detur. Non est quin momentum huius veluti primariae legis institutionis sacerdotalis videat et ponderet; ex ea enim efficacia eiusdem educationis et ministerii, quod sacrorum alumni quondam gerent, non minima ex parte pendeat. Eadem ex caritate, cuius praeconium diximus, vim suam hauriat oportet, cum futura sit instrumentum illorum, quorum est potissimum caritate iuvenes ad altare Dei perducere.

Ceterum, quaecumque est forma huius «*Rationis*» eadem tum solum sufficit, si rerum optimus magister, usus, quem experiendo estis consecuti, atque dilectio, qua alumnos non solum complectimini sed etiam educare studetis, accesserint.

Itaque Christum Dominum humili prece rogamus, ut labori vestro aspiret, isque in Ecclesiae bonum et profectum feliciter vertat. Haec vota, quae, magnitudinis huius causae conscii, animo sollicito suscipimus, Apostolica Benedictio confirmet, quam vobis, Venerabiles Fratres, flagrantem caritate impertimus.

AAS 61, 253-256. Cfr. *Insegnamenti* 7, 166 s.

De necessitate futuros sacerdotes ad «*turismi*» phaenomenon intellegendum educandi

(S. C. PRO CLER., Directorium generale pro ministerio pastorali quoad «*turismum*», 30 apr. 1969).

2919 Ordinario loci cura est ut:

a) Quoad cleri formationem in genere:

— provideat lectiones orientativas circa Turismi Pastorem, etiam opportunis exercitationibus¹ (v. g. itinera culturae acquirendae utilia promovenda), ut fere manducantur futuri Sacerdotes ad realem in hoc sectore pastorem;²

— faveat linguarum extranearum inter Clerum studium;³

— doceat quod dialogus omissus vel neglectus cum turistis et operatoribus turisticis — praesertim cum his qui minus religionem servant — minus grave non est quam mediocris hospitalitatis oblatio.

AAS 61, 373-374.

¹ Cfr. Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, n. 21; AAS 58, 726. [Cfr. n. 2642].

² Cfr. Card. A. Ciegnani: «*Summus Pontifex exoptat ut institutio theologica pastoralis Turismi suum debitum locum obtineat in formationis ecclesiasticae religiosaeque Institutis, ad hunc finem etiam maiorem Professorum et Docentium in Universitatibus Seminariisque collaborationem fovendo*». *Epistula ad «Convegno Ital. per i Docenti di Teologia Pastorale»*, *L'Osservatore Romano*, 18 sept. 1966; cfr. etiam Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, n. 8 et 19; AAS 58, 718, 725. [Cfr. nn. 2629, 2640].

³ Cfr. Decr. de past. Episcop. munere in Ecclesia *Christus Dominus*, n. 23; AAS 58, 685.

De candidatis ad Diaconatum permanentem instituendis

(S. CONGR. PRO INSTIT. CATH., Litt. Come è a conoscenza, ad Nuntios Apost., 16 lul. 1969).

2920 Il Santo Padre, con il Motu proprio «*Sacrum Diaconatus ordinem*»,¹ ha concesso, secondo i voti espressi nel Concilio Vaticano II, il permesso di ripristinare nella Chiesa latina il Diaconato permanente.

Dal momento che alcune Conferenze episcopali hanno chiesto alla Santa Sede tale permesso per la propria Nazione, si rende necessario e urgente definire alcune norme per la preparazione dei candidati al Diaconato permanente.

Il primo passo da compiere da parte di ciascuna Conferenza episcopale dovrebbe consistere, nel caso che non sia fatto già, nella nomina di una Commissione di esperti, la quale studi a fondo il problema secondo le esigenze della propria Nazione, per esaminare se esistano validi motivi che consiglino l'introduzione della nuova istituzione e in qual modo si possa efficacemente attuarla.

Sarà bene però che in tale studio si tengano presenti alcuni principi fondamentali, già indicati nel citato Motu proprio.

Trovandoci di fronte ad un problema nuovo per il nostro tempo, stabilire «*a priori*» una «*ratio studiorum*» e un programma di formazione per i candidati al Diaconato permanente non è una questione priva di difficoltà.

Innanzitutto occorre determinare le funzioni proprie del Diacono, intermediario tra il Sacerdote e i fedeli; funzioni che sono diversamente impostate dalle varie Conferenze episcopali, come già era avvenuto durante la discussione nell'Aula Conciliare.

Inoltre bisogna tener presente che i candidati al Diaconato possono essere di due specie, come è previsto dal Concilio² ed al Motu proprio: i giovani votati al celibato, e uomini di una certa età, già coniugati e aventi una professione o un impiego. Altra diversità è quella della destinazione dei Diaconi: non si potrà richiedere la medesima formazione per i Diaconi destinati a luoghi di missione o a paesi ancora in via di sviluppo, e per quelli che dovranno esplicare la loro funzione in Nazioni di una certa civiltà e con una cultura abbastanza elevata.

Spetta pertanto a ciascuna Conferenza episcopale determinare il tipo — o i tipi — di Diaconato che sembrano più confacenti ai bisogni del paese, e, di conseguenza, la preparazione che si dovrà loro impartire.

Considerati i diversi tipi di formazione, ne deriva che gli schemi dei programmi di studio debbano essere anch'essi differenti.

Per i giovani, che si votano al celibato, si dovrebbe pensare alla creazione di Istituti particolari con corsi di studio abbastanza organizzati e con formazione spirituale, che prepari i candidati al futuro ministero diaconale. Per gli uomini già sposati, invece, i corsi devono essere com-

¹ [Cfr. nn. 2788 s.].² Cfr. Const. dogm. *Lumen Gentium*, n. 29; [cfr. n. 2590].

patibili con gli impegni di lavoro, e perciò si potranno organizzare corsi serali o settimane di studio più o meno prolungate. Per questa seconda categoria di candidati occorre tener presente la cultura già acquisita, e, in tal caso, i corsi potranno essere più accelerati; mentre per gli altri, che hanno appena svolto i corsi elementari, la preparazione richiederà certamente maggior tempo. Ad ogni modo si deve assolutamente escludere una preparazione affrettata o superficiale, perché i compiti dei Diaconi, secondo quanto è stabilito nella Cost. «*Lumen gentium*» (n. 29) e nel Motu proprio (n. 22), sono di tale importanza da esigere una formazione solida ed efficiente.¹

I Diaconi infatti devono preparare al Battesimo i catecumeni; spiegare e commentare la Parola di Dio con la predicazione; preparare i fedeli al Matrimonio e osservare tutto quanto regola la celebrazione di tale sacramento; supplire il Sacerdote, quando manca, nella preparazione dei fedeli alla morte e amministrare loro il Viatico.

Tutto ciò comporta una formazione dottrinale, che è al di sopra di quella di un semplice catechista e, in qualche modo, analoga a quella del Sacerdote.

2921 I corsi pertanto dovranno comprendere lo studio:

a) della Sacra Scrittura con tutte quelle nozioni, che mettano i Diaconi in grado di comprendere e spiegare ai fedeli la Parola di Dio in ordine al progresso della vita spirituale. Il Diacono dovrà, perciò, in assenza del Sacerdote, essere capace di tenere l'omelia e presiedere alla Liturgia della Parola.

b) del Domma. Tale studio potrà essere simile a quello previsto negli Istituti di Catechesi, destinati ai religiosi non sacerdoti. Si potrà prendere come esempio quello svolto dai Fratelli delle Scuole Cristiane o dai corsi superiori di Religione riservato ai laici di una certa cultura. L'impostazione peraltro dovrà essere maggiormente biblica e kerigmatica; si potranno certo evitare le parti eccessivamente di controversia, accennando però a queste problematiche mediante la lettura di brani scelti dai Padri della Chiesa, dai teologi e da autori ascetici.

c) della Morale, concernente l'approfondimento della morale individuale, sociale e politica, almeno al livello dei catechisti o dei corsi che si tengono per gli iscritti all'Azione Cattolica.

d) del Diritto canonico, specialmente per quanto riguarda il Matrimonio e comprendente la pastorale circa il modo di preparare i fedeli a ricevere tale sacramento.

e) della Liturgia, da inserirsi possibilmente nel corso di Dommatica e che include anche le nozioni circa lo svolgimento delle cerimonie sacre.

f) di insegnamenti tecnici, che preparino i candidati a certe attività di ministero, come la psicologia, pedagogia catechistica, eloquenza, canto sacro, impostazione di organizzazioni cattoliche, amministrazione

¹ [Cfr. nn. 2590; 2809].

ecclesiastica, modo di tenere aggiornati i registri di battesimo, cresima, matrimoni, defunti, ecc.

Benché non si debba insistere nel richiedere dai futuri diaconi tutto quel complesso di discipline che costituiscono il corredo indispensabile per gli aspiranti al sacerdozio (come la Storia ecclesiastica, il corso completo di Diritto canonico, la filosofia), tuttavia, in certe regioni e specialmente per i Diaconi che dovranno svolgere il loro ministero nelle città, sarà bene che essi completino la loro formazione culturale con quelle discipline che le specifiche situazioni locali esigono, come, per esempio, lo studio delle religioni pagane, l'ecumenismo, il complesso delle questioni filosofiche, specialmente quelle più in voga, lo studio di certi problemi economici, politici, ecc.

Spetterà pertanto ai Vescovi di ogni Nazione prevedere quale complesso di discipline esige il ministero diaconale nel proprio territorio.

Inoltre occorre tener presente che la formazione culturale non si esaurisce con l'ordinazione diaconale, ma si deve prevedere una formazione « permanente », cioè continua, con corsi di aggiornamento riservati ai diaconi o con la partecipazione alle settimane di studio destinate ai sacerdoti.¹

Ex Archivo S. Congr. pro Instit. Cath.

De futuris sacerdotibus ad pastorem migratorum curam peculiari modo instituendis

(S. C. PRO EPISC., Instruct. de pastoralis migratorum cura, 22 aug. 1969).

2922

§ 3. Si res ferat, Collegium sacerdotum migrationibus destinandorum instituere, aut saltem quaedam eligere Instituta, sacerdotum Seminariorum ope collata, si quae adsint, ad sacerdotii candidatos e peculiari sermone formandos; quibus in institutionibus sacerdotes, sive antequam ad exteris nationes proficiscuntur sive cum in iis iam deversantur, peropportunas scholas statis temporibus rite frequentent et insuper, si res id suaserit, novas apostolatus rationes cognoscere et condicionum ad oeconomicam socialemque vitam et ad civilem cultum spectantium notitias sibi comparare contendunt.

AAS 61, 625-626.

De munere theologorum in Ecclesia

(Ex Alloc. *Gratia Domini*, membris Commissionis Theologicae Internationalis, primum plenarium Coetum habentibus, 6 oct. 1969).

2923

Liceat Nobis tertium animi Nostri sensum quo in praesens afficimur significare; exoptamus scilicet vobis, Venerabiles Fratres et Filii carissimi, copiose sensus affirmare Nostrae existimationis Nostraeque fiducia erga vosmetipsos atque erga vestri gravissimi muneris conscientiam, ad eam doctrinam quod attinet, qua iure appellamini theologi in Ecclesia

¹ [Cfr. nn. 2619; 2643; 2924 s.].

Catholica. Quod cum dicimus, vobis totidem verbis confirmamus Nos velle omnino agnoscere leges et postulata studiorum vestrorum propria, tueri nempe eam dicendi libertatem quae scientiae theologicae insit, eamque pervestigandi facultatem quae huius scientiae progressionem postulatur, quam quidem scimus magnopere cordi esse unicuique vestrum. Ad rem quod attinet, volumus ut abiciatis ex animis timorem, ne officia a vobis flagitata ita circumscribere debeant atque coarctare amplitudinem studiorum vestrorum, ut legitimae investigationes vel formulae doctrinae convenientes praepediantur. Nolumus perperam insidere vestris in animis suspicionem alicuius contentione inter duos primatus, hinc scientiae, illinc auctoritatis; etenim quoties divina agitur doctrina, unus solus viget primatus, primatus scilicet revelatae veritatis, primatus fidei, cui tam theologia ipsa quam Ecclesiae magisterium patrocinari student unanimes consensione, licet ratione diversa.

Estote propterea tam fideles argumento studiorum vestrorum, id est fidei ipsi, quam spe certa ducti, fieri posse ut inquisitiones illae secundum propria principia explicentur atque secundum vestrum cuiusque ingenium nativum. Id declarat, libenti animo Nos concedere progressionem atque varietatem scientiarum theologiarum, illum « pluralismum », quem aiunt, qui hodie notare apteque designare videtur nostri temporis cultum et humanitatem; verumtamen non possumus quin commoneamus prorsus esse necessarium custodire, quemadmodum semper professa est traditio Ecclesiae, eandem doctrinam catholicam intimam veritatem, « in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia », ut probe novistis.¹

AAS 61, 715-716. Cfr. *Insegnamenti* 7, 650 s.

De permanenti cleri, maxime iunioris, institutione et formatione

(Instruct. S. C. PRO CLER. *Inter ea*, de permanenti cleri institutione, 4 nov. 1969).

2924

1. Inter ea, quae ad Sacram Congregationem pro Clericis pertinent, Constitutione Apostolica *Regimini Ecclesiae universae* hoc statuitur: « Congregatio media et subsidia quaerit, proponit et urget quibus sacerdotes ad sanctitatem assequendam contendunt; studia ne intermittant, adeo ut iidem praesertim in divina revelatione, scientia theologica, artibus liturgicis necnon in humanis disciplinis magis magisque edocti, fructuosius exerceant sacerdotale ministerium; instituta pastoralia promoveat; curat erigendas bibliothecas pro clero; instituendos ubique statis temporibus cursus, quos vocant, pro sacerdotibus, praesertim novensilibus, ut iidem pastorales cognitiones et methodum perficiant atque amplificent, experientias apostolicas mutuo communicent, activitates pastorales coordinent ».²

¹ Cfr. *Denz.-Sch.* 3020, etc.

² PAULI VI, Const. Apost. *Regimini Ecclesiae universae*, n. 67, 1: AAS 59, 908-909.

2. Quod officium ut recte impleveret, Sacra Congregatio pro Clericis necessarium esse duxit peculiari examine expendere quaestionem de permanenti clericorum, potissimum iuniorum, formatione, quo efficacius ad usum deducerentur statuta hac de re a Concilio Vaticano II edita.¹

Hunc in finem, ampla quaestionum series ad Conferentias Episcopales missa est, unde cognosci possent, modo quidem vivido ac definito, cum verae et germanae quaestiones, quae ex illa permanenti formatione in variis orbis terrarum partibus oriuntur, tum ea, quae hac in re experiendo usque adhuc sunt comperta.

Postquam omnia responsa mature considerata sunt atque perpensa, eorum summarium propositum est, ut de eo inquireret, Coetui plenario Sacrae Congregationis pro Clericis, die 18 mensis Octobris anno 1968 acto. Ea, quae eiusdem coetus Sodales concluserunt, per has litteras cum Conferentiis Episcoporum communicantur, ut Episcopi, sive singuli sive plures coniunctim, ad eiusmodi institutionem et formationem efficiendam ordinandamque iuventur.

CONSIDERATIONES GENERALES

2925 3. Neminem sane latet totius *Ecclesiae renovationem*, quam Concilium Vaticanum II et exoptavit et promovit, magnam partem pendere e *sacerdotali ministerio*,² atque adeo e formatione sacerdotibus tradita, ex eiusque continuitate ac perfectione post susceptam sacerdotalem ordinationem, maxime per priores vitae pastoralis annos. Ad potiores vero partes ministerii Episcoporum pertinet, ut haec formatio tuta reddatur et excolatur altius: «Cum sacerdotalis institutio, ob recentioris potissimum societatis rerum adiuncta, etiam studiorum in Seminariis curriculo absoluto proseguenda atque perficienda sit, Conferentiarum episcoporum erit in singulis nationibus aptiora media adhibere, cuiusmodi sunt pastoralia Instituta cum paroeciis opportune selectis cooperantia, conventus statis temporibus cogendi et accommodatae exercitationes quarum ope iunior clerus sub aspectu spirituali, intellectuali et pastoralis in sacerdotalem vitam atque apostolicam operositatem gradatim introducatur easque in dies magis renovare ac fovere valet».³

2926 4. Hi tres *aspectus sacerdotalis formationis* — *spiritualis, intellectualis, pastoralis* — intime, et apte convenienterque inter se componantur

¹ Cfr. CONC. OEC. VAT. II, de past. Episcop. munere in *Ecclesia Christus Dominus*, n. 16: AAS 58, 680-681; Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 19: AAS 58, 1019-1020; Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, n. 22: AAS 58, 726-727. [Cfr. nn. 2619, 2706, 2643].

² Cfr. CONC. OEC. VAT. II, Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 1: AAS 58, 991; Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, Prooemium: AAS 58, 713. [Cfr. nn. 2673, 2621].

³ CONC. OEC. VAT. II, Decr. de institutione sacerdotali *Optatam totius*, n. 22: AAS 58, 726-727; cfr. etiam Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 19: AAS 58, 1019-1020; PAULI VI Litt. Apost. motu proprio datae *Ecclesiae Sanctae*, I, n. 7: AAS 58, 761. [Cfr. nn. 2643, 2722, 2747].

oportet: est enim omnino necessarium, ut recta vigeat congruentia inter fines, quos assequi permanenti formationi est propositum, inter doctrinam nempe theologiam, praxim pastorem et vitam spirituales, ac quidem arcta quadam coniunctione mutuaeque cooperatione. Periculum modum excedendi in formatione spirituali, saltem his ipsis temporibus, minus frequens atque remotius esse videtur. Haec vita spiritualis ceterorum duorum *aspectuum* est veluti fundamentum habenda, cum pastoralis actio sit quasi eius fructus et scientia theologica merito dici possit eius criterium dirigens.

2927 5. Sub respectu *intellectualis*, sacerdotum formatio, ordine rationeque composita, complecti debet non solum iteratam tractationem sed etiam confirmationem primariorum disciplinarum, quarum studio ipsi iam diu operam dederunt, praesertim quod ad eas doctrinae sacrae quaestiones attinet, quae maius momentum habent ad vitam spiritualem pastoremque operositatem; considerentur quoque oportet doctrinae theologicae *progressio* ac *novae quaestiones pastorales*, maxime vero quatenus hae a vivo Ecclesiae Magisterio elucidatae sunt; demum curandum est, ut omnia, quae circa rem pastorem experiendo sunt comperta, cum *solida doctrinae summa* conectantur.

Quapropter, inter studia sacram ordinationem subsequenda haec recensenda esse videntur: quae scilicet pertinent ad Sacram Scripturam, Ecclesiae Patres ac Doctores, traditionis documenta — in quibus peculiarem locum obtinent Decreta Magisterii Conciliorum ac Summorum Pontificum —, Liturgiam, probata theologorum opera, necnon practicas exercitationes de re pastori, catechetica, homiletica ac paedagogica et quaestiones de doctrina sociali Ecclesiae. Prae oculis quidem habeantur oportet haec verba Decreti *Presbyterorum ordinis*: «Presbyteri ab Episcopo in sacro ritu ordinationis admonentur ut sint *maturi in scientia* et sit doctrina eorum *spiritualis medicina populo Dei*. Scientia autem ministri sacri sacra esse debet, quia e sacro fonte desumpta et ad sacrum finem directa».¹

2928 6. *Determinatio* autem *materiae* huius studii pro sacerdotum formatione non videtur esse remittenda singulorum arbitrio vel optatis. Hanc enim materiam non licet determinari placitis quibusdam hac aetate vigentibus neque schola quadam theologica. Semper quidem considerandum et attendendum est id, quod sacerdotes cupiunt, non ita tamen, ut eiusmodi optatum fiat ratio et norma materiae pro theologica formatione seligendae.

2929 7. Expedi hic nonnullas exponere considerationes circa quasdam *difficultates*, quae *his temporibus* non raro contingunt, cum haec iuniorum sacerdotum institutio ad usum deducitur. Nostra enim aetate fere quoad omnia, etiam quoad fidei veritates, dubitationes exceptionesque proponuntur, unde etiam consequitur, ut apud multos sacerdotes personalis certitudo circa germanam doctrinam catholicam iam non habeatur.

¹ CONC. OEC. VAT. II, Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 19: AAS 58, 1019-1020. [Cfr. n. 2721].

tur, ita ut ipsa principia, quae vitam christianam et sacerdotalem regunt ac moderantur, in dubium vel saltem in controversiam vocentur.

Hic mentis habitus spiritui supernaturali nullatenus favet, qui omnino necessarius est ad sacerdotum vitam et ministerium, sed eos potius ad illam «saecularizationem», quae dicitur, inducit, quaeque non solum reapse invenitur, sed etiam interdum aperte intenditur. Si enim catholicae doctrinae veluti patrimonium, quod quisque certe ac personali ratione possidet, ita ut eius vitam et operationem efficaciter dirigat, amittitur, subsidia deficiunt, quorum ope resisti possit naturalismo et materialismo practico, quibus vita socialis nostra aetate in toto circuitu suo inficitur.

- 2930 8. Iuniores sacerdotes non raro difficultates experiuntur in *fidei deposito integre retinendo*, quod a Iesu Christo est Ecclesiae traditum. Cuius rei multiplices causae sunt: etenim partim ex aucta voluntate oritur contra dicendi, adeo ut non dubitetur etiam ipsas traditas veritates fidei improbare, praesertim quod ad modum attinet eas enuntiandi; quae quidem ad improbandum propensio imprimis authentici Magisterii ecclesiastici dicta respicit, eo progrediens, ut oboedientia in discrimen vocetur; partim vero causa huius animorum turbationis ponenda etiam esse videtur in aucto momento disciplinarum empiricarum, quarum conclusiones theologi modo fidei non congruenti interdum interpretantur: quam interpretationem ne ipsi quidem harum disciplinarum cultores probant, saltem ii qui non imbuti sint ideologia aliqua religioni christianae infensa. Demum memoranda est rei socialis mutatio, quae magnam vim habet ad ea, quae ad socialem sacerdotis vitam spectant.

- 2931 9. Vita vero *spiritualis* vividam *fidem personalem* postulat, ex qua illa oritur, in qua innititur, ex qua incrementa capit. Mutua est autem haec ratio: etenim vita spiritualis, quantum ad ipsam pertinet, fidem roborat ideoque tutum efficit modum theologalem in studia incumbendi, cogitandi ac statuendi, quid sit agendum, atque ita faciliorem etiam reddit probationem doctrinae a Magisterio propositae, quod quidem est norma proxima laboris theologici.

Supremo enim Ecclesiae Pastori et Episcopis cum Eo coniunctis ex divina institutione competit munus docendi ea, quae ad fidem spectant; quae potestas neque laicis neque presbyteris tribuitur. Ea igitur, quae a Magisterio proponuntur, sincere accipiantur oportet: quae omnia nisi accipiantur ac quidem sine ullis ambagibus vel exceptione, cetera omnia ad vanum et irritum rediguntur. Etenim propter auxilium Spiritus Sancti Ecclesiae Magisterio promissum, *suppositis* quidem *supponendis*, «religiosum voluntatis et intellectus obsequium... praestandum est Romani Pontificis authentico magisterio etiam cum non ex cathedra loquitur», immo vero supremi Magisterii «definitionibus fidei obsequio adhaerendum».¹

¹ CONC. OEC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 25: AAS 57, 29-31.

Ad confirmandam hanc vitam spiritualem et conscientiam sacerdotii, optandum est, ut Feria V Hebdomadae Sanctae mane quisque presbyter — sive Missae chrismatis intersit sive non intersit — renovet actum, quo se Christo devovit, quo officia sacerdotalia se exsecuturum, maxime sacrum caelibatum servaturum et oboedientiam Episcopo (aut Moderatori Religioso) praestitutum esse promisit, atque in animo suo celebret munus sacro Ordine sancitum, quo vocatus est ad servitium Ecclesiae.

- 2932 10. Idcirco theologica institutio imprimis catholicam doctrinam ab Ecclesiae Magisterio propositam plene omnibusque partibus tutari atque explicare debet atque subtilius explanare, adiumentis subsidiisque adhibitis, quae disciplinae Biblicorum sacrorum, Ecclesiae Patrum necnon et «patrimonii philosophici perenniter validi»¹ importaverunt. Neque omitti licet catholicam doctrinam de ipsius Magisterii Ecclesiae auctoritate eodem modo tuenda. Haec omnia praestanda sunt ratione quoque habita difficultatum, quae circa sacram doctrinam e quaestionibus, hodie acriter motis, oriuntur ac quibus responsio vere christiana danda est.

- 2933 11. Solida vita spiritualis atque recta scientia theologica excitant foventque impulsionem et operositatem *pastoralem*, fructuosam sacramentorum administrationem, verbi Dei praedicationem vi persuadendi praeditam, et omnimodam caritatem pastorem, ad quod munus exsequendum sacerdotes ordinationem receperunt:² ita quidem, ut Dei caritas fundamentum semper sit caritatis erga proximum, et illi fidei doctrinam exponant omnino congruenter Ecclesiae Magisterio apteque distinguant sacerdotalem operam ab actione politica et sociali, quae ad laicos propria ratione pertinet.³ Necessarius est habitus animi inducens ad vitam agendam pietate ac disciplina conformatam, cum sacerdotale ministerium, cuius sunt presbyteri participes, omnino postulet modum ac rationem vitae congruentem donis in sacramentali ordinatione susceptis et muneribus in vita pastoralis cuique exercendis: «ut, aptis adhibitis mediis ab Ecclesia commendatis, ad illam semper maiorem sanctitatem nitantur, qua evadant in dies aptiora instrumenta in servitium totius Populi Dei».⁴

Beatus Paulus Apostolus praeterea hortatur: *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quae est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, et dilectionis et sobrietatis* (2 T. 1, 6-7).

¹ CONC. OEC. VAT. II, Decr. de institutione sacerdotali *Optatum totius*, n. 15: AAS 58, 722; cfr. etiam Decl. *Dignitatis humanae*, n. 14: AAS 58, 940. [Cfr. n. 2636].

² Cfr. *Pont. Rom.*, De Ordinatione Presbyt.: CONC. OEC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 33-36. [Cfr. n. 2589].

³ Cfr. CONC. OEC. VAT. II, Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 32: AAS 57, 38-39; Decr. de apostolatu laicorum *Apostolicam actuositatem*, n. 7: AAS 58, 843-844; Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 6: AAS 58, 999-1001; Const. Past. *Gaudium et spes*, nn. 43 et 76: AAS 58, 1061-1064 et 1099-1100. [Cfr. n. 2692].

⁴ CONC. OEC. VAT. II, Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 12: AAS 58, 1009-1011. [cfr. n. 2707].

Sacerdotes, si haec in ipsis inveniantur et vigeant, numquam obli-
viscentur, cur se olim Deo eiusque gregi devoverint in sacerdotio, neque
periculum erit, ne ignorent, quid fidelibus praestare possint ad salutem
procurandam neve pro caritate proximi substituatur merus humanismus
naturalis.

2934

12. Qua de causa Episcopus instanter curet oportet, ne docentes,
quibus munus instituendi sacerdotes credatur, casu designentur. Ratio
seligendi eiusmodi docentes sana mens ecclesiastica esse debet. Illud
enim *sentire cum Ecclesia*, quod iterum iterumque excitari debet, postu-
lat sane theologum Ecclesiae fidelem. In universum autem, ut vita sacer-
dotalis eiusque vis persuasibilis foveantur, arctior coniunctio inter scien-
tiam theologicam et spiritualitatem sacerdotum propriam efficienda est.

Itaque ii magistri ad hoc opus praestandum apti possunt haberi,
qui propositas sibi quaestiones solvunt, non autem qui dubitationes
ingerunt et augment. Nominis fama, qua palam fruuntur, novitatis stu-
dium in quaestionibus proponendis et explanandis vel enuntiandi mo-
dus, qui animos quidem allicit, non tamen erudit neque iis persuadet,
nequeunt esse rationes, ob quas designentur. Mos ille impugnandi tra-
ditiones, institutiones auctoritatemque Ecclesiae, non idoneum quem-
quam reddunt ad hoc munus exsequendum. Sed ut magister, qui disci-
pulos instruat, sacerdos asciscatur, qui sincero animo cum Ecclesia sentit,
ac de hac via neque in hanc neque in illam partem deflectit. Magistri
sacerdotum, attento animo et corde sincero germana bona nostrae aetatis
et ea, quae haec vere postulat, inspicientes, atque penitus inhaerentes,
quoad vitam ac doctrinam, traditionibus Ecclesiae, mente et opere com-
ponere studeant ea, quae haec tempora nostra exigunt et in quae incli-
nant atque propendent, prout eadem sunt legitima, cum Ecclesiae tra-
ditione. «Facile cernitur quam opportunum ac prorsus necessarium
sit optimos habere duces ac magistros, qui eis non tam doctrinae prae-
ceptis, quam sacerdotalis ministerii exercitatione in exemplum praelu-
ceant».¹

2935

13. Ut autem sacerdotum formatio ordine rationeque progrediatur,
accurate est praeparanda ac disposite exsequenda. «Quam doctrina-
lem de re apostolica institutionem et formationem, ut usu et experien-
tia firmetur, practica quoque, quae dicitur, per gradus sapienter pro-
grediens prudenterque moderanda exercitatio comitetur oportet, quam
peculiari deinde post adeptum sacerdotium tirocinio peritissimis viris
sive doctrina sive consilio et exemplo moderantibus, exercendam et
perficiendam esse volumus, et studiis sacris numquam intermissis, con-
tinuo solidandam».² Cui necessitati optime occurri videtur, si Episcopus
cuidam sacerdoti tamquam *Directori studiorum* vel parvo cuidam coetui,
qui non e pluribus quam tribus sacerdotibus constet,³ sacerdotum insti-

¹ PII XII, Litt. Apost. motu proprio datae *Quandoquidem*: AAS 41, 166.

² PII XII, Const. Apost. *Sedes Sapientiae*: AAS 48, 364. [Cfr. n. 2286].

³ PAULI VI, Litt. Apost. motu proprio datae *Ecclesiae Sanctae*, I, n. 7: AAS 58, 761:
«Curent etiam Episcopi vel Conferentiae Episcopales, iuxta cuiusque territorii condi-

tutionem consulto committat. Propter rei momentum valde expedit,
ut Episcopus arctam habeat necessitudinem cum *Directore* vel *Directoribus*
formationis sacerdotalis.

Foveatur, quatenus fieri potest, per speciales disciplinarum cursus
congrua illorum sacerdotum praeparatio, qui permanenti ceterorum
formationi atque institutioni erunt addicti.

SUBSIDIA PROPONENDA

2936

14. Cura rerum gerendarum, ratione atque executione, quoad
sacerdotalem formationem, primo *spectat ad loci Ordinarium*, idque
hinc quia presbyteri munera et sollicitudinem Episcoporum pro sua
quisque parte in se recipiunt et cotidiano studio gerunt: si igitur Epi-
scopus «integrum opus pastorale totius dioecesis promovere» studet,
etiam continuae formationi sacerdotum prospiciat necesse est;¹ illinc
vero, quia necessitates et possibilitates formationis sacerdotum tanto-
pere differunt pro populorum ac regionum diversitate, ut seria forma-
tio haberi possit solummodo, si condicionum uniuscuiusque loci ratio
habeatur. Patet tamen interdum hanc quaestionem melius solvi posse
intra fines latiores, ex. gr. Conferentiarum Episcopaliū.

2937

15. Quapropter, inter subsidia quae hoc in documento recensentur,
quaeque sunt etiam fructus multarum rerum, quae experiendo variis
in locis compertae sunt, ea Episcopi vel Conferentiae Episcopales se-
ligant, pro proprio quidem cuiusque territorio, quae *secundum rerum*
adiuncta ac possibilitates opportuniora videantur. Nec quidquam ob-
stat quominus, communi consensu eorum quorum intersit, *incepta in-*
terdioecesana constituentur, praesertim ubi cleri penuria id suadeat.

1. *Annus pastoralis*

2938

16. In Litteris Apostolicis *Ecclesiae Sanctae*, die 6 mensis Augusti
anno 1966 motu proprio datis ad exsequenda ea, quae in Decreto *Chri-*
stus Dominus, n. 16, et Decreto *Presbyterorum Ordinis*, nn. 19-21, sta-
tuta sunt, hoc decernitur: «Curent Episcopi aut singuli aut inter se
coniuncti ut omnes Presbyteri, etiam si ministerio addicti sunt, seriem
praelectionum pastoralium statim post ordinationem per annum per-
ficiant».² Nonnullis in dioecesibus huic pastorali anno usque adhuc per
diaconatum plus minusve protractum provisum est.

ciones, ut eligantur unus vel plures Presbyteri probatae scientiae et virtutis, qui tamquam
studiorum moderatores, promoveant et ordinent praelectiones pastorales ceteraque sub-
sidia, quae necessaria existimantur ad fovendam formationem scientificam et pastorem
Presbyterorum proprii territorii». [Cfr. n. 2747].

¹ CONC. OEC. VAT. II, Decr. de past. Episcop. munere in *Ecclesia Christus Dominus*,
n. 16: AAS 58, 680-681. [Cfr. n. 2619].

² I, n. 7: AAS 58, 760. [Cfr. n. 2747].

Huic pastorali anno haec, quae sequuntur, sunt *proposita*:

a) faciliior transitus a vita Seminarii ad exercitium ministerii pastoralis;

b) accessus per gradus faciendus ad opera pastoralia ita ut cognitio hominum consortionis, in qua sacerdotes vivere et agere debeant, et ars exercendi varia ministeria atque communicandi cum variis personarum coetibus gradatim procedant, sine improvisis inceptis;

c) absolutior maturitas humana et sacerdotalis, probante experientia pastoralis.

Necessitas haec in omnium memoriam revocata iam fuit a Summo Pontifice Pio XII, fel. rec., in Adhortatione Apostolica *Menti Nostrae*, ubi suadebatur etiam, tamquam subsidium opportunissimum, communis vita iuniorum sacerdotum: « Vos adhortamur, Venerabiles Fratres, ut, quantum fieri potest, inexpertos adhuc sacerdotes in medias ne ingeratis operas, neve eos assignetis locis, vel ab urbe Dioecesis principe vel a celebrioribus eius oppidis remotis. In huiusmodi enim vitae statu si versarentur, segreges, imperiti, periculis oppositi, a magistris prudentibus inopes, incommoda procul dubio ipsi capere eorumque alacritas possent. Probatur quoque admodum Nobis, Venerabiles Fratres, hos novellos sacerdotes una cum loci curione maxime eiusque administris vivere; propterea quod facilius ita, senioribus praeerantibus, ad sacra munera iidem poterunt informari, atque pietatis studio ardentius imbui... Quod in votum iam venerat Ecclesiae id Nos et nunc comprobamus et commendamus vehementer, iniri scilicet ab unius curiae vel a plurium vicinarum curiarum clero communis vitae consuetudinem ».¹

2939 17. Annus pastoralis peragi potest sive in instituto aut domo ad hoc destinatis sive in paroeciis aliisve actionis pastoralis sedibus. Tempus ita componatur, ut sive doctrinae sive praxi pastoralis debite prospiciatur.

In hoc anno pastoralis introducendo sequentes prae ceteris *condiciones* servantur necesse est:

a) parochi et paroeciae, quo mittuntur diaconi vel iuniores sacerdotes inducendi in ministerium curae animarum, sedulo et accurate seligi debent;

b) quoad sacerdotum a presbyteratu suscepto recentium pastorem operam, condiciones clare definitae statuuntur quod ad laboris magnitudinem attinet; iunior enim sacerdos, cum considerandus non sit veluti cooperator, licet nondum plene exercitatus, ad eos sacerdotes mittendus est, qui vere parati sint tempus et laborem impendere in formationem iuvenis sodalis;

c) per annum pastorem, sacerdotibus novensilibus sufficiens occasio danda est in conventibus cum aequalibus ea, quae experiendo cognoverunt, mutuo communicandi, complendi et, si casus ferat, corrigendi;

¹ AAS 42, 692-693. [Cfr. n. 2222].

d) speciatim per annum pastorem fovendum est alacre colloquium sacerdotum cum Episcopo, cum Vicario Generali vel Episcopali, etc.;

e) solummodo post expletum annum pastorem sacerdotes novensiles in paroecia aliqua certam nominationem accipiant.

2. *Examina triennalia et paroecialia*

2940 18. Normae canonis 130 Codicis Iuris Canonici de examinibus triennialibus, quae dicuntur, pergunt vigere. Remanet etiam examen paroeciale, quo candidatus suam idoneitatem ostendat, etsi abrogati sunt concursus praescripto Litterarum Apostolicarum *Ecclesiae Sanctae*, I, n. 18, § 1.¹

Opportuna tamen accommodatio huiusmodi subsidiorum traditione receptorum, necnon examinum ordinatio, materiarum distributio ac quaestionum particularium determinatio fieri possunt ab Episcopo vel a Conferentia Episcopali.

Haec examina verti debent non solum in doctrina, verum etiam in praxi, neque quidquam obstat, quominus forma colloquii adhibeatur aut pensi alicuius peculiaris, quod fiat de materia definita sub ductu magistri periti.

3. *Cursus disciplinarum sacerdotibus destinati*

2941 19. Decretum *Presbyterorum Ordinis* ante omnia postulat, ut sacerdotibus, paucos post annos ab eorum ordinatione, copia detur frequentandi « cursum, quo ipsis praebeatur occasio cum ad pleniorum methodorum pastoralium et scientiae theologiae cognitionem acquirendam, tum ad vitam spiritualem roborandam et ad mutuo experientias apostolicas cum fratribus communicandas ».² Expedit, ut initium huius cursus destinetur recessui spirituali per sufficiens tempus protrahendo.

Agitur ergo de cursu diverso ab anno pastoralis, qui dicitur, et fortasse in hoc cursu speciatim opera dari potest, ut « iuvenes a sacerdotio recentes opportunis illis disciplinis ac rebus exerceantur, quibus iisdem opus sit ut novas etiam apostolatus formas, quas nostra induxerit aetas, expedite, apte alacriterque tractare valeant ».³

Eiusmodi disciplinarum cursus per aliquot annos imponi ac praescribi possunt; libere tamen pateant etiam ceteris sacerdotibus.

4. *Sessiones studii causa agenda*

2942 20. Expedit ut S. Theologiae Facultates universo clero offerant opportunas *sessiones studii* causa agendas (ex. gr. per hebdomadam in anno,

¹ Cfr. AAS 58, 767.

² CONC. OEC. VAT. II, Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 19; AAS 58, 1019-1020. [Cfr. n. 2722].

³ PII XII, Litt. Apost. motu proprio datae *Quandoquidem*: AAS 41, 165.

vel semel in mense), quibus ipsis praebeatur utile complementum formationis theologiae. Cursus hebdomadales fieri possunt per seriem lectionum quae litteris mittendis accipiendisque peraguntur.

Post 10 et 25 a recepto sacerdotio annos imperari possunt huiusmodi studiorum sessiones.

5. Sacerdotum conventus

- 2943 21. Conferentiae decanales, de quibus in can. 131 C.I.C., opportune ad hodiernas rationes accommodantur; foveantur sacerdotum sive eiusdem aetatis sive eiusdem regionis conventus ad mutuam fovendam caritatem, ad ea, quae experientia cognoverunt, inter se communicanda, ad differentias ex aetate ortas superandas.

6. Institutio bibliothecarum

- 2944 22. Convenit ut, per decanatus vel saltem per regiones, bibliothecae instituantur, libris probatae doctrinae instructae, quibus sacerdotes indigere possunt ad confirmandam augendamque cognitionem rei theologiae, spiritualis ac pastoralis, ita ut ipsis libri facile et sine expensis praesto sint.

7. Feriae studiorum causa habitae

- 2945 23. Libenter vacationes concedantur sacerdotibus, qui eas desiderant ad sua studia theologica amplificanda.

8. Aliae opportunitates formationis sacerdotum

- 2946 24. Singulis in dioecesibus vel in regione interdioecesana, prout unoquoque in casu fieri potest, *Institutum Pastorale*, sub ductu Commissionis opportune nominatae, condi potest, quod faciliorem etiam reddat progressum in cognitione theologiae pastoralis, per breves cursus, commentarios per intervalla editos, acroases aliaque id genus, quae universis sacerdotibus destinantur.
- 2947 25. Expedit, ut foveatur — cum opportunis cautelis, quas singulis in casibus prudentia suggerat — libera formatio coetuum de re theologica, atque, generatim, provehantur institutiones, quae sacerdotibus adiutorium praebeant ad eorum vitam spiritualem, actionem pastorem et formationem intellectualem: constat enim multis in locis uberes fructus percipi, quoad sacerdotum sanctitatem ac ministerium, ex eiusmodi institutionum alacritate.

CONCLUSIO

- 2948 26. Sacra haec Congregatio, Cleri servitio addicta, mutuas cum Conferentiis Episcopalibus et cum earundem particularibus Commissionibus pro Clero necessitudines quam maxime fovere intendit, sibi proponens notitias de inceptis atque rebus experientia cognitae colligere easdemque cum omnibus, quorum interest, communicare.

Pergrata itaque erit Episcopis atque Conferentiis Episcopalibus, si referre voluerint ea, quae experientia compererint, suggestiones ac propositiones, quibus dirigatur et in tuto collocetur permanens sacerdotum formatio, quae tanti momenti est pro universae Ecclesiae vita.

Confidit hoc Sacrum Dicasterium fore ut colloquium, his litteris de permanenti sacerdotum institutione atque formatione inchoatum, futuro tempore melius usque perficiatur ad communem, in sacerdotum servitio, utilitatem.

AAS 62, 123-134.

De condicione sacerdotalis vocationis et vitae in praesentibus rerum adiunctis

(Ex Alloc. *Il Signor Cardinale*, ad Em.mos DD. Cardinales et Romanae Curiae Praelatos occasione Nativitatis D. N. Jesu Christi, 15 dec. 1969).

2949

Quali osservazioni principali ci offre la vigilanza sulle condizioni della Chiesa? La prima osservazione è sul Clero, sul nostro amatissimo Clero. Che cosa vediamo? Vediamo, con nostra grandissima consolazione, che il Clero, nella sua maggioranza, è ottimo per virtù religiose e morali, per dedizione al proprio ministero, per convinta fedeltà alla Chiesa, nella quale si trova inserito, per spirito di servizio. Vogliamo mandare, e proprio per il Natale, una speciale pensiero augurale e benedicente a tutti i Sacerdoti della Chiesa cattolica, un'assicurazione della nostra stima e della nostra fiducia, un'esortazione alla fedeltà e alla perseveranza. Sul Clero buono, pio, fedele, laborioso, disinteressato e intelligente poggia la solidità, la vitalità, la fecondità della Chiesa: questo vediamo.

Ma vediamo altresì due altri fenomeni, ai quali la facile pubblicità odierna e la curiosità dell'opinione pubblica danno maggiore risalto che non ad altri fenomeni ben più larghi e confortanti. Uno di questi fenomeni abbastanza diffuso è l'incertezza del Sacerdote sul proprio stato; una incertezza che investe la fede nella natura stessa del sacerdozio, la sua formazione umana ed ecclesiastica, la sua funzione religiosa e apostolica, la sua posizione gerarchica e sociologica, il suo costume interno ed esterno, la sua missione nel mondo moderno. È di somma importanza dare alta testimonianza alla grande maggioranza del Clero forte e fedele alla sua missione e al suo dovere; e insieme ridare sicurezza ad ogni sacerdote circa la sua vocazione, la sua elezione, la sua investitura sacramentale, la sua relazione col Vescovo, con i Confratelli, con i fedeli, con quelli « qui foris sunt »; infondergli consapevolezza della sua indispensabile attualità; proporgli la forma di vita, evangelica e moderna, che lo aiuti a immedesimarsi nel mistero che gli è proprio, e a irradiarne i carismi di parola, di grazia, di esempio alla comunità e alle singole anime; bisogna anche dare dignità seppure spoglia di orpelli alla sua persona, e pane sicuro e sufficiente alla sua volontariamente povera e faticosa giornata umana. Non dovrà essere troppo difficile, noi pensiamo, perché già vigenti disposizioni vi provvedono, già le nuove strutture suggerite dal Concilio sono in via di attuazione, già i nostri Dicasteri romani intendono offrire opportuni sussidi per lo stile di vita dei Seminari e per gli organismi presbiterali nelle diocesi, e già le Conferenze Episcopali in varie Nazioni stanno studiando come rendere più soddisfacente e più efficiente l'opera dei Sacerdoti. Ma questo rinnovamento spirituale e canonico richiederà molto studio e molto impegno. Abbiamo già in altra occasione accennato al proposito di dedicare particolare interesse a così complesso problema; e, a Dio piacendo, lo faremo con amore e con sollecitudine, fidando nella collaborazione dell'Episcopato e nella corrispondenza dei nostri buoni sacerdoti stessi.

L'altro fenomeno è la defezione d'una parte minima, ma pur sempre troppo sensibile, di alcuni Sacerdoti e Religiosi dai sacri impegni a cui davanti a Cristo, davanti alla

Chiesa, davanti alla loro coscienza essi erano solennemente, liberamente e amorosamente impegnati. È questa la nostra corona di spine. Comprendiamo quanto sia complicato e drammatico, in ogni suo caso, questo fenomeno; e come sia vietato giudicare l'interno di questi cuori infelici, anche se l'esterno di simili diserzioni rechi tanta amarezza e tanto scandalo al Popolo di Dio, e meriti per sé grave deplorazione. Anche questo fenomeno è oggetto di studi e di provvedimenti. Vi accenniamo per avere il suffragio delle comuni preghiere per tali confratelli infedeli e per non lasciare loro mancare, ove possibile, il soccorso della carità. Ma riteniamo opportuno confermare, anche in questa occasione, il nostro apostolico dovere e il nostro pastorale proposito di conservare nella sua intatta bellezza la legge del sacro celibato nella Chiesa latina, ed esprimiamo la vivissima speranza che i nostri sacerdoti, quelli giovani non meno che quelli anziani, con la grazia del Signore, ne sapranno sempre comprendere, difendere, illustrare l'incomparabile valore spirituale, morale e apostolico.

AAS 62, 43-44. Cfr. *Insegnamenti* 7, 798 s.

**Normae ad Concilii Vaticani II praescripta
circa formationem sacerdotalem ad effectum deducenda**

(S. C. PRO INSTIT. CATH. *Ratio Fundamentalis Institutionis sacerdotalis*, 6 ian. 1970).

NOTAE PRAELIMINARES

2950 In Synodo Episcopali, mense octobri 1967 Romae celebrata, sequens Quaesitum, a Cardinali Praefecto S. Congregationis pro Institutione Catholica propositum, a Patribus approbatum est:

«An opportunum videatur ut, enumeratis thematibus quae cunctis Rationibus Institutionis sacerdotalis inserantur oportet, praeparetur, una cum Conferentiis, Ratio quaedam Fundamentalis, ad normam Decreti *Optatam totius*¹ ceterorumque documentorum conciliarium, quae in proxima Congregatione Plenaria S. Dicasterii pro Institutione Catholica examinetur atque definiatur, ita ut norma fiat omnibus Rationibus conficiendis, ad unitatem servandam simulque sanam varietatem admittendam».

Quod autem attinet ad memoratam thematum enumerationem, Sacra Congregatio peculiarem indicem — cui titulus *De Ratione Institutionis sacerdotalis iuxta documenta Concilii Vaticani II renovanda* — apparandum curavit atque singulis Conferentiis Episcopalibus misit, quo in laboribus suis opportune adiuvarentur.

Quoad alterum munus, Fundamentalem nempe Rationem conficiendi, huius textus Exc.mis Conferentiis Episcopalibus hic proponitur tamquam necessaria via ad unitatem in varietate servandam.

Quo clarius vero eius momentum et finis pateant, haec quae sequuntur prae oculis habenda sunt:

2951 1. Documentum hoc ita concipitur ut Conferentiis Episcopalibus, quarum est Rationes Institutionis sacerdotalis unicuique Nationi proprias

¹ [Cfr. nn. 2621 ss.].

conficere, solida fundamenta indicentur ad grave hoc munus facilius exsequendum vel perficiendum, atque S. Congregationi pro Institutione Catholica certa criteria suppeditentur in singulis Rationibus ad normam Decreti *Optatam totius*, n. 1, examinandis et approbandis.

2952 2. Huiusmodi Documentum, cum a Conferentiis Episcopalium delegatis pertractatum atque a Sancta Sede approbatum sit, quoad praecipua capita (quae inferius accuratius circumscribuntur) obligans habendum est, ita ut, iuxta Primae Synodi Episcopalis vota, norma fiat omnibus et singulis Rationibus conficiendis.*

Quod si in aliquibus Nationibus vel Regionibus rerum condiciones eiusmodi sint, quae etiam in rebus praecipuis peculiares quasdam sacerdotales formationis accommodationes postulent, ambitum excedentes huius Fundamentalis Rationis, res inter Sacram Congregationem pro Institutione Catholica et eorum locorum Conferentias Episcopales pertractanda est.

3. Sicuti ex natura rei elucet, Documentum quaedam generaliora tantum fundamenta indicat, quibus Conferentiae Episcopales in propriis normis definiendis inniti debent. Eius est aptas indicare vias, quibus variis institutionis sacerdotalis necessitatibus opportune occurratur, atque certos fines designare, intra quos Seminariorum vita tuto progredi possit.

Quare, pro variorum argumentorum natura, saepe Documentum diversas prospectat condiciones inter quas singulae Conferentiae viam eligere poterunt propriam et magis cuiusque loci condicionibus congruentem (cfr. nn. 17, 18, 19, 42, 60, 63, 83, 84, 85, 97, 98, 99, 101). Itaque, maius uniuscuiusque Nationis bonum appetens, eius industriam atque incepta non cohibet, sed extimulat.

* Ut essentialia ideoque necessario servanda ab iis quae talia habenda non sunt facilius distinguere possint, haec notare oportet:

a) Magna ex parte ex natura rei elucet quae ad rectam futurorum sacerdotum efformationem omnino necessario ubique requiruntur.

b) In aliquibus paragraphis aperte indicantur quae, licet tamquam essentialia requirantur, pro locorum tamen adiunctis variare possunt; cfr. v. gr. nn.: 60 (universa studiorum coordinatio), 75, 80, 81 (rationes studiorum, indices disciplinarum conficiendi), 93 examina, 84, 101 (ratio qua studiis specialibus et formationi post Seminarium perficiendae consulatur).

c) Quaedam prorsus nonnisi ad modum exempli vel consilii practici adducuntur ad affirmata principia facilius applicanda: Cfr. v. gr. nn.: 9 (varietas mediorum ad vocationes fovendas), 39, 40, 41 (inculcatur necessitas seriae probationis sed tantum consilium tantum quibus ipsa obtineri potest), 48, 49, 50, 51 (inculcantur virtutes et praerogativae sacerdoti propriae, nonnulla vero media et modi tantum proponuntur ad eas excolendas), 52, 53, 54, 56 (affirmatur necessitas quorundam subsidiorum vitae spiritalis, quae tamen non tamquam exhaustiva habenda sunt), 91 (inculcatur quidem necessitas sed non modus methodos didacticis recognoscendi);

27 (elenchus variorum Moderatorum), 29 (ratio agendi et vivendi Moderatorum, v. gr. vita communis), 31, 36 (varietas mediorum ad paedagogicam et scientificam idoneitatem perficiendam), 38 (ea quae de consociata opera Professorum conerere dicuntur, v. gr. «saltem semel in mense conveniant»), 67, 68 (ratio qua alumnorum institutio uberius perfici potest), 89 (lectio communis librorum ad sensum criticum acuendum), 90 (coordinator studiorum), 94, 95, 97, 98, 99 (exercitationum pastoralium obiecta, loca et tempora nonnisi ad modum exempli adducuntur).

4. Inter normas in Documento propositas, aliae iam ad instar articulorum redactae sunt, ita ut, si placuerit, integre in nationales Institutionis sacerdotalis Rationes inseri possint (v. gr. nn.: 5-7, 11-14, 16, 20-26, 28-41, 44-58, 67-74, 76-79, 82, 86-89, 94-95, 99); aliae, contra, nonnisi principia tradunt ad ulteriorem requisitam elaborationem dirigendam (v. gr. nn.: 9, 15, 19, 27, 42, 43, 61-66, 75, 80, 93, 98, 99, 101).

5. In Documento conficiendo opus erat ante omnia tribus hisce necessitatibus pro viribus consulere: *claritati*, ut variae quae hodie hic illic divulgantur ambiguae opiniones circa formationem sacerdotalem dissiparentur; *universalitati*, ut pro varietate condicionum, opportuna suppeditarentur normae ad constituendas leges diversis locis accommodatas; *actualitati*, ut nostrae aetatis quaestionibus in sacerdotali formatione ante omnia consideratis, insurgentibus periculis remedia adhiberentur.

6. Documentum penitus imbutum est spiritu Concilii Vaticani II, atque ipsa eius verba alicubi refert. Experientia enim docet non esse superfluum aliquas obligatorias Concilii normas et principia iterum atque iterum in medium proferre, ne forte negligantur, eo quod in Ratione Fundamentali expresse non nominentur (v. gr. nn.: 11, 13, 20, 29, 30, 44, 45, etc.).

7. Has igitur normas Documentum admisit, ut Conferentiis Episcopalis in praeparanda vel recognoscenda Ratione Institutionis sacerdotalis quam maximo adiumento esset: nihil omittere quod utile videretur; nihil superflui addere; nihil umquam inculcare nisi quod universaliter valet; ad praesentem rerum statum semper attendere. Hoc posito multiplici fine, non poterat non adesse aliquis defectus in partium proportionem, cum hic fusius, illic autem brevius, hic ad modum codicis, illic ad modum directorii agendum esset: decus enim necessitati cedat oportet.

INTRODUCTIO

Hodierni conatus ad Seminaria renovanda, quibus Concilium Vaticanum II per decretum *De institutione sacerdotali* praecipuas et generaliores normas praestituit ut tuto procederent ac salutare pietatis, scientiae et pastoralis fervoris incrementum in candidatis ad sacerdotium producerent, ultiores quasdam determinationes exigunt, ut peculiaribus singularum nationum necessitatibus quam optima ratione accommodentur atque illa catholici sacerdotii unitas et figura servetur, quam ipsa rei natura postulat et idem Concilium enixe inculcavit.¹ Hac igitur duplici necessitate prae oculis habita, Fundamentalis, quae hic proponitur, Ratio Institutionis sacerdotalis a Sacra Congregatione pro Institutione Catholica et a Delegatis Conferentiarum Episcopali communi nisu consilioque elaborata est, nec sine constanti sollicitudine sinceris-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, Prooem.; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 1, 2, 7 et passim. [Cfr. nn. 2621, 2673 ss.].

que votis ut et genuinus Concilii Vaticani II spiritus et pastoralis finis fideliter in hoc documento significarentur atque, definitiore forma expressi, efficacius conferre possent ad educationis operam in Seminariis novis temporum necessitatibus aptandam.

2953 1. Quo sensu Concilium Vaticanum II Seminarii institutionem confirmet.

Suam de Seminariis experientiam, iam pluribus comprobata saeculis, Ecclesia in Concilio Vaticano II ut validam retinendam decrevit, asserens *Seminaria necessaria esse* tamquam institutiones ad sacerdotes efformandos ordinatas et potioribus illis educationis elementis praeditas, quae coniunctim cum aliis ad integram futurorum presbyterorum formationem possunt efficaciter conferre.¹ Probatam vero hanc ad sacerdotium viam denuo confirmando, minime silentio praeterire voluit varias et multiplices necessitates, ex vetustate instrumentorum vel ex mutatis conditionibus decursu temporum exortas, admisitque vel etiam praescripsit immutationes non paucas, quibus huius utilissimae institutionis vis et paedagogica efficacia augerentur.

Etsi diverso modo Concilium locutum est de Seminariis quae *Maiores* et de iis quae *Minores* dicuntur, quaedam tamen definivit quae de utrisque valent.² Antequam vero peculiaribus utriusque problemata in medium proferantur, necesse est ut primum ea bene considerentur, quae omnibus infra dicendis quodammodo praesupponenda sunt: Seminarium, utpote iuvenum communitatem,³ primam vim aptitudinemque suam ad futuros sacerdotes formandos ex ipsis condicionibus moribusque loci derivare, in quo iuvenes vivere solent, cuius veluti aërem respirant, in quo definiendo et in melius immutando ipsi partem habent. Agitur de variis concurrentibus elementis, cum internis tum externis; de totius communitatis structura deque eius spiritu, qui meliora sive inhibere sive promoveri potest, cuiusque influxus vario gradu in omnibus manifestatur.⁴

Hac igitur in re, primum Moderatorum munus in hoc consistit, ut consociatam omnium operam ad spirituales has condiciones inducendas perficiendasque obtineant. Eiusmodi enim sint oportet, ut quicumque Seminarium ingreditur, necessaria in eo inveniat auxilia ad propriam vocationem excolendam atque integre exsequendam Dei voluntatem.⁵ Neque ad finem hunc assequendum parvi aestimentur quae ad rerum materialium dispositionem pertinent: loci scilicet, aedium, suppellectilis et ceterarum rerum sobria et digna compositio, cum iuvenum vita congruens.

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, nn. 4-6. [Cfr. nn. 2625-2627].

² *Ibid.*, n. 3. [Cfr. n. 2624].

³ Accuratio Seminarii descriptio refertur in p. 1339, nota 3.

⁴ PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 685; PAULUS VI, Alloc. *Non è senza*, habita occasione inaugurationis novarum aedium Pont. Collegii Lombardici Romae, 11 nov. 1963: *Insegnamenti di Paolo VI*, III, pp. 604-605, Poliglotta Vaticana 1965. [Cfr. n. 2216].

⁵ IOANNES XXIII, Alloc. *E' grande*, I Conventui Romae habito ex universa Italia vocationibus sacris fovendis, 21 apr. 1961: AAS 53, 311. [Cfr. n. 2459].

2954 2. De condicione iuvenum nostrae aetatis circa educationem.

Praeterea, in quavis sana Seminariorum renovatione, oportet omnino considerentur praesentis quoque temporis adiuncta earumque peculiare necessitates circa educationem.¹ Iuvenes enim, qui a divina Providentia ad munus sacerdotale inter nostrae aetatis homines exercendum vocantur, *peculiares animorum habitus referunt*, cum mente ingenioque hodiernorum hominum congruentes. Sic, percipitur in eis ardens sinceritatis desiderium et veritatis in variis animi sui manifestationibus; percipitur magna propensio ad omnia nova et insolita amplectenda; aestimatio mundi eiusque progressus technici et scientifici; voluntas inserendi se penitus in mundum ut ei serviat; sensus «solidarietatis» praesertim cum hominibus humilioris condicionis et oppressis; spiritus communitatis. Sed, praeter haec omnia, animadvertitur in eis etiam diffidentia erga omnia vetera antiquo usu recepta, mobilitas in consiliis capiendis, inconstantia in propositis ad effectum deducendis, defectus docilitatis ad verum progressum spiritualem pernecessariae, animus difficilis et censorius erga auctoritatem et varias institutiones societatis civilis et ecclesialis, etc.² Omnes has peculiare qualitates educator in sua opera paedagogica non solum non negligit, sed etiam intellegere studet et, quantum potest, cooperantibus ipsis futuris sacerdotibus, ad suum formationis finem vertere, semper tamen bene distinguens quae inter eas plus vel minus vel nullo modo conferant ad aptiorem conformationem sacerdotalem, immo eidem educationi officiant. Omnibus consideratis, ignorari non potest nonnullas difficultates, praesertim hisce postremis annis, exortas esse sive ex iuventute sive ex hodierna societate, quae in totam formationis operam vim suam exercent et ideo maiores nusus ab educatoribus postulant.

Duo autem in nostrae aetatis iuvenibus praesertim animadvertenda sunt: eos impensius sentire tum propriae personae dignitatem tum res hominesque huius mundi sive quoad eius indubia bona, sive etiam quoad eius peculiarem statum spiritualem, qui neglegentiam religionis magis in dies redolet.³ Duo haec et alia etiam elementa in animis commixta, mentem quamdam veluti communem creant, quae exigit ut in Seminariis, praeter alia adhibita remedia, maior personae aestimatio habeatur, tollatur quidquid habet iniustificatae «conventionis» rationem, omnia ad veritatem et caritatem fiant, inter omnes dialogus veri nominis insti-

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Declar. *Gravissimum educationis*, Introd.; Const. past. *Gaudium et spes*, cap. II; PAULUS VI, Alloc. *Salutiamo con vivissima*, moderatoribus consociationis v. d. «Movimento Adulti Scouts Cattolici Italiani», 5 nov. 1966: *Insegnamenti*, IV, 538 ss.

² Cfr. PAULUS VI, Nuntius radiophon. *La ricorrenza*, occasione festi Nativitatis Domini, 22 dec. 1964: *Insegnamenti*, II, 761; Alloc. *Le parole*, ad sodales Confoederationis Universitariae Catholicae Italicae (FUCI), 6 dec. 1966: *Insegnamenti*, IV, 611; Alloc. *Noi sappiamo*, Christifidelibus coram admissis, 25 sept. 1968: *Insegnamenti*, VI, 927 ss.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 25, 26, 41; PAULUS VI, Alloc. *Salutiamo con vivissima*, cfr. supra, n. 1.

tuatur, rationes cum mundo, pro iusta rectae formationis necessitate, frequentiores foveantur, denique omnia, quae praecipuntur et postulantur, veram qua nituntur rationem ostendant et liberis animis fiant.¹

Si haec exigunt ut quaedam formationis elementa antiquo usu recepta recognoscantur, paedagogicam etiam veri nominis operam requirunt, quae, in mutua fiducia et intellegentia innixa, rectam libertatis notionem habeat et sciat praesertim probe discernere educationis media et fines. Si enim circa media utilis dialogus et fructuosa inquisitio una cum alumnis institui potest, finis Seminarii et universae educationis iam ab initio est semper prae oculis bene retinendus tamquam omnium considerationum fundamentum,² ad quod quaevis huiusmodi disputatio se referre debet. Quo clarius enim sublimis formationis finis iuvenibus proponetur, eo libentius illi aptiora media ad eum adipiscendum communi consilio quaerent, atque ducti proposito boni communis et voluntate Dei verum libertatis et auctoritatis sensum assequuntur.

2955 3. De notione sacerdotii catholici tamquam fine sacerdotalis educationis proprio.

Proprius sacerdotalis educationis finis nititur notione sacerdotii catholici, qualis oritur ex revelatione divina, constanti Ecclesiae traditione et magisterio illustrata. Haec doctrina, quae omnem Rationem Institutionis sacerdotalis informare debet, propriam vim et sensum ei infundendo, ex ipsis Concilii Vaticani II verbis erui potest:

Omnis sacerdotalis potestas et ministerium in Ecclesia Catholica originem suam trahit ab unico et aeterno sacerdotio Christi, qui a Patre sanctificatus et missus in mundum (cfr. Io. 10, 36), eiusdem sacerdotii sui apostolos imprimis et eorum successores, episcopos, participes fecit. De uno eodemque sacerdotio Christi varia Ecclesiae membra varia ratione participant: Simplicem quemdam huiusmodi participationis gradum constituit sacerdotium commune fidelium, qui, per baptismum et Spiritus Sancti unctionem «consecrantur in domum spiritualem et sacerdotium sanctum, ut per omnia opera hominis christiani spirituales offerant hostias».³ Diverso modo quam fideles sacerdotium Christi participant Presbyteri, qui, «quamvis pontificatus apicem non habeant et in exercenda sua potestate ab Episcopis pendeant, cum eis tamen sacerdotali honore coniuncti sunt et vi sacramenti Ordinis ad imaginem Christi summi atque aeterni sacerdotis (cfr. Hebr. 5, 1-10; 7, 24; 9, 11-28) ad Evangelium praedicandum fidelesque pascendos et ad divinum cultum Evangelium praedicandum fidelesque pascendos et ad divinum cultum celebrandum consecrantur, ut veri sacerdotes Novi Testamenti».⁴ Hac ratione igitur presbyterorum sacerdotium ministeriale superat commune fidelium sacerdotium, cum per illud aliqui in corpore Ecclesiae Christo

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 31.

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, passim. [Cfr. nn. 2621 ss.].

³ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 10. [Cfr. n. 2587].

⁴ *Ibid.*, n. 28. [Cfr. n. 2589].

Capiti assimilentur atque promoveantur «ad inserviendum Christo Magistro, Sacerdoti et Regi, cuius participant ministerium, quo Ecclesia in populum Dei, Corpus Christi et Templum Spiritus Sancti, hic in terris indesinenter aedificatur».¹

- 2956 «Sacerdotium autem commune fidelium et sacerdotium ministeriale seu hierarchicum, licet essentia et non gradu tantum differant, ad invicem tamen ordinantur; unum enim et alterum suo peculiari modo de uno Christi sacerdotio participant».²

Sacerdotio aucti, Presbyteri multiplices ineunt *relationes cum proprio Episcopo*, cum ceteris sacerdotibus et cum populo Dei.³ Etenim «presbyteri omnes, una cum Episcopis, unum idemque sacerdotium et ministerium Christi ita participant, ut ipsa unitas consecrationis missionisque requirat hierarchicam eorum communionem cum Ordine Episcoporum... Episcopi igitur... illos habent ut necessarios adiutores et consiliarios in ministerio et munere docendi, sanctificandi et pascendi plebem Dei».⁴ Ipsi cum suo Episcopo «unum presbyterium constituunt, diversis quidem officiis mancipatum. In singulis localibus fidelium congregationibus Episcopum, quocum fidenti et magno animo consociantur, quodammodo praesentem reddunt eiusque munera et sollicitudinem pro parte suscipiunt et cura quotidiana exercent».⁵

- 2957 Vera haec in uno eodemque presbyterio dioecesano participatio intima et multiplicia ligamina constituit *inter ipsos quoque sacerdotes*. «Presbyteri, per Ordinationem in Ordine presbyteratus constituti, omnes inter se intima fraternitate sacramentali nectuntur»,⁶ «quae sponte ac libenter sese manifestat in mutuo auxilio, tam spirituali quam materiali, tam pastoralis quam personali, in conventibus et communione vitae, laboris et caritatis»,⁷ «ita ut manifestetur illa unitas qua Christus voluit suos in unum esse consummatos, ut agnoscat mundus Filium missum esse a Patre».⁸

- 2958 Omnis tamen presbyter ex populo Dei sumitur ut pro eodem *populo* constituatur. Sed licet vi sacramenti Ordinis munus patris et magistri presbyteri exerceant, «tamen simul cum omnibus christifidelibus sunt discipuli Domini, Dei vocantis gratia Eius Regni participes facti. Cum omnibus enim in fonte baptismi regeneratis Presbyteri sunt fratres inter fratres, utpote membra unius eiusdemque Christi Corporis, cuius aedificatio omnibus demandata est».⁹ Quapropter «fidelium, quos spiritua-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 1. [Cfr. n. 2673].

² CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 10. [Cfr. n. 2587].

³ Quod quidem praesertim in spirituali et pastoralis alumnorum formatione prae oculis habendum est (cfr. cap. VIII et XVI). [Cfr. 3005 s., 3064 s.].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 7. [Cfr. n. 2693].

⁵ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28. [Cfr. n. 2589].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8. [Cfr. n. 2697].

⁷ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28. [Cfr. n. 2589].

⁸ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8.

⁹ *Ibid.*, n. 9. [Cfr. n. 2701].

ram tamquam patres in Christo agant. Forma facti gregis ex animo (cfr. *1 Pt.* 5, 3), suae communitati locali ita praesint et inserviant, ut ista digne vocari possit illo nomine, quo unus et totus Populus Dei insignitur, Ecclesiae scilicet Dei (cfr. *1 Cor.* 1, 2; *2 Cor.* 1, 1). Memores sint se sua cotidiana conversatione et sollicitudine fidelibus et infidelibus, catholicis et non catholicis, *faciem ministerii vere sacerdotalis et pastoralis* exhibere, omnibusque testimonium veritatis et vitae reddere debere, et ut boni pastores illos quoque quaerere (cfr. *Lc.* 15, 4-7), qui baptizati quidem in Ecclesia catholica a praxi sacramentorum, vel immo a fide defecerunt»,¹ ita ut per indefessam eorum operam «Ecclesia ut universale salutis sacramentum»² coram omnibus eluceat et signum fiat praesentiae Dei in mundo.³ Vita et verbo, una cum religiosis atque suis fidelibus, demonstrent Ecclesiam sola sua praesentia, cum omnibus quae continet donis, inexhaustum fontem esse illarum virtutum, quibus mundus hodiernus maxime indiget».⁴ «Manus vero Pastoris non ad fidelium singillatim curam habendam coarctatur, sed etiam ad genuinam communitatem christianam efformandam proprie extenditur»,⁵ quae genuino spiritu missionali et catholicae universalitatis imbuta esse debet.

- 2959 *Ministerium presbyterale*, quale a Concilio Vaticano II exponitur, absolvitur praecipue in *ministerio verbi et opere sanctificationis*. «Cum enim nemo salvari possit, qui prius non crediderit, Presbyteri, utpote Episcoporum cooperatores, primum habent officium Evangelium Dei omnibus evangelizandi»,⁶ mandatum exsequentes Domini: *Euntes in mundum universum praedicate evangelium omni creaturae* (*Mt.* 16, 16). Quod tunc explent, quando «sive... conversationem inter gentes habentes bonam, ad Deum glorificandum eas adducunt, sive, aperte praedicantes, mysterium Christi non credentibus annuntiant, sive catechesim christianam tradunt vel Ecclesiae doctrinam explanant, sive sui temporis quaestiones sub luce Christi tractare student».⁷

At ministerium verbi eo tendit, ut homines ad fidem et sacramentum salutis adducantur, culmenque suum attingit in Eucharistiae celebratione: «Suum vero munus sacrum (presbyteri) maxime exercent in eucharistico cultu vel synaxi, qua in persona Christi agentes Eiusque mysterium proclamantes, vota fidelium sacrificio Capitis ipsorum coniungunt, et unicum sacrificium Novi Testamenti, Christi scilicet Sese Patri immaculatam hostiam semel offerentis (cfr. *Hebr.* 9, 11-28), in sacrificio Missae usque ad adventum Domini (cfr. *1 Cor.* 11, 26) repraesentant et applicant. Pro fidelibus autem poenitentibus vel aegrotantibus ministerio reconciliationis et alleviationis summe funguntur, et

¹ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28. [Cfr. n. 2589].

² *Ibid.*, n. 48.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Ad gentes*, n. 15.

⁴ CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 43. [Cfr. n. 2729].

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 6. [Cfr. n. 2689].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 4; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28. [Cfr. n. 2681, 2589].

⁷ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 4. [Cfr. n. 2681].

necessitates ac preces fidelium ad Deum Patrem afferunt (cfr. *Hebr.* 5, 1-3).¹ Itaque munus praedicationis id habet proprium, ut munere sanctificationis compleatur, quo sacerdos, Christi personam gerens, in Ecclesia aedificanda cooperatur.

- 2960 Populo autem Dei per evangelicam praedicationem atque sacramenta et praecipue per eucharistiae celebrationem congregato *praest* *Presbyter*. Talis ideo esse debet, qui ab omnibus pariter agnosci possit ut Christi Capitis vices gerens: nam «munus Christi Capitis et Pastoris pro sua parte auctoritate exercentes, Presbyteri, nomine Episcopi, familiam Dei, ut fraternitatem in unum animatam colligunt, et per Christum in Spiritu ad Deum Patrem adducunt. Ad hoc autem ministerium exercendum, sicut ad cetera munera Presbyteri, confertur *potestas spiritualis*». ² Hac potestate sacerdotium ministeriale seu hierarchicum a sacerdotio communi fidelium non gradu tantum sed essentia differt. ³ Nam, etiamsi fideles aliquam partem habere possint et debeant in munere evangelico et pastoralis, ⁴ solus is qui sacrum presbyteratus ordinem accepit, ministerium sacramentale, et praecipue eucharisticum, a quo alia ministeria derivantur et ad quod tendunt, plene exercere potest. Ideoque *segregatus in evangelium Dei* (*Rom.* 1, 1), totam suam vitam Dei et hominum servitio devovere, animam immo suam pro ovibus ponere non dubitet. ⁵

- 2961 4. De sacerdotis actione et vita in praesentibus rerum adiunctis.

Munus sacerdotale, quale ab Ecclesia essentialiter definitum est, exercetur hodie in *condicione rerum omnino nova*, quae ex novis hominum necessitatibus et ex natura civilis cultus hodierni manifestatur. ⁶

Necessitates hominum hodie determinantur potissimum sive a nobilitata persona humana, sive a progrediente immutatione sensus religiosi. Si non semper re et expresse, saltem virtualiter cuivis homini sua agnoscitur dignitas humana, ius progrediendi, manifestandi mentem suam

¹ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28. [Cfr. n. 2589].

² CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 6. [Cfr. n. 2686].

³ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 10. [Cfr. n. 2587].

⁴ *Ibid.*, nn. 11, 12.

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 13. [Cfr. n. 2709].

⁶ Nova haec rerum condicio in qua apostolica sacerdotis opera exercetur in Concilio Vat. II et recentioribus Summorum Pontificum documentis accuratius describitur, v. gr.: CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Pacem in terris*, 11 apr. 1963: AAS 55, 257 ss.; Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: AAS 53, 401 ss.; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 609 ss.; Litt. Encycl. *Populorum progressio*, 26 mart. 1967: AAS 59, 257 ss.; Alloc. *Potrebbe bastare*, iis qui interfuerunt Conventui Romae habito de pastoralis animarum cura hodiernis necessitatibus accommodanda, 9 sept. 1966: *Insegnamenti*, IV, 388-392; Alloc. *Benedicamus Domino*, ad Exc.mos Praesules ex Americae Latinae regionibus secundo Generali Coetui Medellini interfuturos, 24 aug. 1968: *Insegnamenti*, VI, 403 ss.; Alloc. *Questo annuale incontro*, ad Concionatores quadrages. et Parochos Romae, 17 febr. 1969: *L'Osservatore Romano*, 17-18 febr. 1969, 1; Alloc. *Il Sig. Cardinale*, ad Sacrum Collegium, 15 dec. 1969: *L'Osservatore Romano*, 15-16 dec. 1969, 1 s. [Cfr. nn. 2912 s., 2949].

libere, et partem habendi in suis et rerum progressu. Et prout plenior dominatio hominis in mundo instauratur, cum magnis mutationibus socialibus coniuncta, minus spatii conceditur antiquitus receptis formis vitae christianae. Dum enim, in hac generali rerum conversione, christiani quidam coetus formam vitae religiosae exhibent magis personalem, quae manifestatur ex peculiari reverentia erga verbum Dei et Sacram Liturgiam et ex maturiore acquisita conscientia, magis etiam in dies eorum numerus percrebrescit, qui debitam cum Ecclesia consuetudinem partim vel omnino amittunt, et in naturalem quamdam religionem et ethicam propendent. Immo, saepius eo usque pervenitur ut atheismus — quondam potius philosophis reservatus — communior in dies evadat ac plurium mentes lente imbuat. Hi autem varii aspectus civilis cultus nostrae aetatis prae oculis constanter habendi sunt, cum ad eos respiciat oportet vita actioque sacerdotis eiusque ad munus suum praeparatio. ¹

Iuvenes enim qui Seminarium hodie ingrediuntur, in huiusmodi civili consortio inserti sunt per varias communicationis socialis rationes, et in animis suis afficiuntur quaestionibus, quae religionem et praesertim sacerdotalem actionem et vitam respiciunt. Saepe ad theologica studia accedunt sincera quidem voluntate serviendi Deo et hominibus in vita sacerdotali, quin tamen, ut olim mos erat, certa perspectaque habeant bona religionis, quorum praecones et administri aliquando fieri debent. Haec autem et graves quandoque in Seminario difficultates suscitant, et verum ac praecipuum obiectum educationis constituunt, ad quod moderatores peculiari sollicitudine attendant oportet. In sua formandi ratione contentur imprimis non tam subitaneo et radicali interventu varia huiusmodi obstacula remove, sed potius gradatim animos intentionesque purgare et praesertim uti prudenti iudicio ac moderatione, ut quicquid sani est in iis quae iuvenes appetunt, magis in dies progrediatur et roboretur, atque ita possit in posterum sacerdotalis eorum vita et opera fructus ferre uberiores.

Ad hoc autem auxilio esse poterit non solum eorum magnus alacerque animus et ardens studium subveniendi societati humanae, sed quandoque etiam ipsa ab iis superanda dubia et critica fidei perscrutatio, cum homines, ad quos sacerdotes mittentur, incerta et ambigua religione imbuti, magisterium sacerdotis haud inertes facilesque accipiant, nec sine praeiudicatis opinionibus credant teneantque doctrinam, quam eos sacerdos ex officio edocere contendit.

Iuvenes igitur ita educandi sunt, ut peculiaris haec condicio, quam hodie una cum tota Ecclesia experiuntur, nedum eos in periculum cadendi animis adducat, eos ad nova experienda auxilia novasque vias temptandas, spe fideque in Deum erectos, extimet, quibus cum nostrorum temporum hominibus facilius communicare valeant. Mundum enim «qualis hodie dilectioni et ministerio Pastorum Ecclesiae concre-

¹ CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 4-10; PAULUS VI, Homilia *Hodie Concilium*, in IX Concilio Vat. II Sessione, 7 dec. 1965: *Insegnamenti*, III, 720 ss.

ditur, sic Deus dilexit, ut Filium suum Unigenitum pro ipso daret (cfr. *Io.* 3, 16). Revera, mundus hic, multis quidem peccatis detentus sed non parvis etiam facultatibus praeditus, Ecclesiae lapides vivos (cfr. *1 Pt.* 2, 5) praebet, qui coaedificantur in habitaculum Dei in Spiritu (cfr. *Eph.* 2, 22). Idem Spiritus Sanctus, dum Ecclesiam impellit ut ad mundum huius temporis adeundum novas vias aperiatur, congruas quoque ministerii sacerdotalis accommodationes suggerit ac fovet.¹

Haec nova sacerdotalis actionis et vitae accommodatio plurimorum animos nostra aetate inquietat et occupat et ubique varii generis quaestiones suscitatur. Hinc quoque fit ut de sacerdote ipso, de eius natura, de proprio eius loco in sinu societatis, de eius vitae condicione et de eius aptiore praeparatione ad munus suum efficacius exercendum, multa ore et scripto agitata sunt atque proposita.² Haec Seminarium, uti patet, debet numquam ignorare vel negligere sed, contra, sollicite tueri ac servare quae sacerdotii certa et perennia bona sunt. Huius *Rationis Fundamental*is erit haec acquisita bona in tuto collocare; cetera vero contingentia elementa necessitatibus locorum et temporum accommodanda curabunt Conferentiae Episcopales plena libertate.

I. NORMAE GENERALES³

- 2962 1. Ratio Institutionis sacerdotalis a Conferentia Episcopali ad normam n. 1 Decreti *Optatam totius* statuta, a Sacra Congregatione pro Institutione Catholica prius « ad experimentum » approbatur.

Quod si intra tempus experimenti aliqua urgens necessitas oriatur Rationem aliqua parte novis adiunctis accommodandi, huiusmodi mutationes non excluduntur, dummodo tempestive admoneatur Sancta Sedes.

Ante expletum experimenti tempus Ratio a Conferentia Episcopali ex acquisita experientia recognoscenda erit, Commissione Episcopali de Seminariis⁴ et viris peritis adiuvantibus, atque novae approbationi eiusdem Sacrae Congregationis subicietur.

Eiusmodi recognitio et approbatio postea certis temporibus repetitur, prout singulis Conferentiis Episcopalibus necessarium vel utile visum fuerit.

Solis Conferentiis Episcopalibus, non autem singulis Episcopis, ius et officium competit statuendi Rationem Institutionis sacerdotalis in propria natione vel regione et approbandi peculiaria experimenta, si quae opportune introducenda videantur.

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 22. [Cfr. n. 2728].

² PAULUS VI, cfr. Alloc. *Questo annuale incontro*, l. c.; cfr. Alloc. *Il Sig. Cardinale*, l. c., cfr. p. 1330, nota 6; [cfr. nn. 2912 s., 2949].

³ His normis generaliora quaedam capita Conferentiis Episcopalibus proponuntur, quibus propriae cuiusque Nationis Rationes Institutionis sacerdotalis conficiantur.

⁴ Vel a Commissione aut Secretariatu, cui Seminariorum cura concredita est. Quae Commissiones vel Secretariatus, sicut etiam sic dictae Commissiones *technicae* peritorum, a Synodo Episcopali a. 1967 maxime commendatae sunt; earum autem compositio, munus atque competentia a Conferentia Episcopali accuratius determinanda sunt.

- 2963 2. Normae Rationis sic elaboratae servandae erunt in omnibus cleri dioecesani Seminariis sive regionalibus sive nationalibus; earum autem particulares accommodationes ab Episcopis competentibus determinandae erunt in Ordinationibus (*règlement, regolamento, Lebensordnung, Rule of Life, regolamento*) unicuique Seminario propriis.

His normis etiam Rationes Institutorum Religiosorum, congrua congruis referendo, accommodandae sunt.¹

Ubi Seminarii alumni studia philosophica et theologica apud Facultates vel alia Superiorum studiorum Instituta peragunt, quoad studia respiciendum erit ad ea quae in documento, cui titulus *Normae quaedam*,² sub n. 33 a Sacra Congregatione pro Institutione Catholica statuta sunt.

- 2964 3. Ratio fundamentalem institutionem sacerdotalem complectitur, nempe humanam, spiritualem, intellectualem et pastorem; quae partes apte componi debent, ut sacerdos Christi pro nostrorum temporum necessitatibus praeparetur.

- 2965 4. Tota institutio sacerdotalis, ratione habita documentorum Sanctae Sedis quae formationem alumnorum respiciunt, informetur oportet imprimis spiritu et normis Concilii Vaticani II, prout elucet ex Decreto *Optatam totius* atque ex aliis Constitutionibus et Decretis, quae clericorum educationem attingunt.³

II. DE PASTORALI CURA VOCATIONUM

- 2966 5. Vocatio ad sacerdotium in ampliorem inseritur ambitum vocationis christianae, in sacramento baptismi radicatae, qua Populus Dei « a Christo in communionem vitae, caritatis et veritatis constitutus, ab Eo etiam ut instrumentum redemptionis omnium adsumitur et tamquam lux mundi et sal terrae (cfr. *Mt.* 5, 13-16) ad universum mundum emittitur ».⁴ Haec vocatio, suscitata a Spiritu Sancto, « qui varia sua dona, secundum divitias suas atque ministeriorum necessitates ad utilitatem Ecclesiae dispertit (cfr. *1 Cor.* 12, 1-11) », ⁵ ordinatur ad aedificationem Corporis Christi, in qua « diversitas viget membrorum et officiorum ».⁶

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, Prooem.; PAULUS VI Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966: AAS 58, 781; ad territoria missionum quod attinet, cfr. Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16. [Cfr. nn. 2621, 2750, 2659 s.].

² NORMAE QUAEDAM ad Constitutionem Apostolicam *Deus scientiarum Dominus* de studiis academicis ecclesiasticis recognoscendam, editae a S. Congregatione pro Institutione Catholica, 20 maii 1968. [Cfr. n. 2887].

³ V. gr. Decr. *Presbyterorum Ordinis*, Declar. *Gravissimum educationis*, Decr. *Perfectionis caritatis*, Const. *Lumen gentium*, *Gaudium et spes*, Decr. *Unitatis reintegrationis*, Const. *Sacrosanctum Concilium*, Decr. *Apostolicam actuositatem*, etc.

⁴ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 9; cfr. PAULUS VI, Alloc. *Il Nostro desiderio*, Christifidelibus coram admissis habita, 5 maii 1965: *Insegnamenti*, III, 928 s.

⁵ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 7.

⁶ *Ibid.*

- 2967 6. Omnes vocationes tamquam manifestationes investigabilium divinarum Christi (cfr. *Eph.* 3, 8) in Ecclesia magni aestimandae sunt, ideoque omni cura et sollicitudine excolendae ut maturescant et augeantur. Ad totam igitur christianam communitatem,¹ sed peculiari modo «ad sacerdotes, qua in fide educatores, pertinet curare sive per se sive per alios, ut singuli fideles ad suam propriam vocationem secundum Evangelium excolendam, ad sinceram operosamque caritatem, et ad libertatem, qua Christus nos liberavit, in Spiritu Sancto adducentur»,² ita ut suam «maturitatem christianam consequantur».³
- 2968 7. Inter multiplices vocationes a Spiritu Sancto in Populo Dei incessanter excitatas peculiare momentum habet vocatio ad statum perfectionis et praesertim ad sacerdotium, qua homo christianus ad Christi Sacerdotium hierarchicum participandum divinitus eligitur: «ad Ecclesiam verbo et gratia Dei pascendam».⁴ Haec vocatio in variis vitae humanae aetatibus varia ratione manifestatur: apud adolescentes, apud aetate proveciores, atque etiam, sicuti constans Ecclesiae experientia testatur, apud pueros, in quibus, ad instar cuiusdam «germinis», non raro sociata exhibetur cum singulari pietate, cum ardenti amore erga Deum et proximum, cum animi inclinatione ad apostolatam.⁵
- 2969 8. Magnis Christifidelium necessitatibus inspectis atque bene percepta voce Divini Salvatoris qui omnes invitat: *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam* (*Mt.* 9, 38; *Lc.* 10, 2), summopere oportet ut tota communitas christiana assidue ac fidenter curet religiosas et sacerdotales vocationes praesertim fovere. Ideoque in singulis dioecesibus, regionibus vel nationibus Opus Vocationum, secundum pontificia de re documenta, instituatur et augeatur, ut omnia quae pertinent ad pastorem fovendarum vocationum actionem, nullis neglectis opportunis auxiliis, apta cohaerentique ratione ordinet atque pari prudentia et studio promoveat.⁷

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 2. [Cfr. n. 2623].

² CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 6. [Cfr. n. 2687].

³ *Ibid.*, cfr. Decr. *Christus Dominus*, n. 15. [Cfr. n. 2618].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 2.

⁵ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 11. [Cfr. n. 2588].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 11; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 357 ss.; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 984 ss.; cfr. Alloc. *Il grande rito*, quarto exacto saeculo post constituta a Concilio Trid. Seminaria, 4 nov. 1963: *Insegnamenti*, I, 288-290; Alloc. *Il Nostro desiderio*, *Insegnamenti*, III, 928; Alloc. *Vous nous offrez*, ad «Juvenes ministrantes» ex universa Europa, 30 mart. 1967: *Insegnamenti*, V, 126-127. [Cfr. nn. 2706, 2280, 2530 s., 2539, 2785].

⁷ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 2; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 11; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 24; Decr. *Christus Dominus*, n. 15; Decr. *Ad gentes divinitus*, nn. 16, 39; cfr. etiam PIUS XII, Motu proprio *Cum nobis*, «de Pont. Opere Vocationum Sacerdotalium apud S. Congregationem Seminariis et studiorum Universitatibus praepositam constituendo», 4 nov. 1941: AAS 33, 479; cum adnexis *Statutis et Normis* ab eadem S. Congregatione promulgatis d. 8 sept. 1943; Motu proprio *Cum supremas*, «de Pont. Opere primario religiosarum vocationum», 11 febr. 1955: AAS 47, 266; cum adnexis *Statutis et Normis* a S. Congregatione de Religiosis promulgatis (*ibid.*, 298-301). [Cfr. nn. 2623, 2706, 2620, 2618, 2659, 2672, 2093, 2111 s.].

«Haec actiosa ad vocationes fovendas universi populi Dei conspiratio Divinae Providentiae actioni respondet, quae hominibus ad Christi Sacerdotium hierarchicum participandum divinitus electis congruas dotes tribuit eosque sua gratia adjuvat, dum legitimis Ecclesiae ministris committit ut idoneitate agnita, candidatos qui tantum munus recta intentione et plena libertate petierint, comprobatos vocent et Sancti Spiritus sigillo Dei cultui et Ecclesiae servitio consecrent».¹

Ad Opus provehendum et vocationes fovendas, Episcopi enixe curent uti consociata opera sacerdotum, religiosorum et laicorum, imprimis parentum et magistrorum,² atque etiam Consociationum catholicarum, iuxta rationem generalis curae pastoralis organice coordinatae.

- 2970 9. Omnia promovere oportet quae ad vocationes a Deo obtinendas requiruntur, imprimis preces ab ipso Christo postulas (cfr. *Mt.* 9, 39; *Lc.* 10, 2). Quod quidem fieri debet tam privatim quam in communi certis opportunis anni liturgici temporibus sollemnioribusque occasionibus ab auctoritate ecclesiastica definiendis. Finem hunc praecipue spectat *Dies mundialis pro vocationibus*, a Sancta Sede statutus et ubique terrarum ab Ecclesia quotannis celebrandus.³ Omnia etiam promoveantur oportet quae animos excitare et aperire valent ad vocationem divinam discernendam et excipiendam. Quare exemplum sacerdotum, «verum gaudium paschale aperte manifestantium»,⁴ pastoralis iuventutis cura in dioecesibus bene ordinata, sacrae conciones et catechesis vocationem ipsam tractantes, praeparatio spiritualis, v. gr. per exercitia spiritualia; quae omnia tamquam prima ac praecipua ratio huius pastoralis operae habenda sunt.

Quae actio, servatis sanae psychologiae et paedagogiae legibus, ad variarum aetatum homines dirigi debet; at urget in praesens novus labor

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 2; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 357; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 984 ss. [Cfr. nn. 2623, 2280, 2530].

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 2; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 11; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 11; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 24; Decr. *Apostolicam actuositatem*, n. 11; Decr. *Christus Dominus*, n. 15; Const. past. *Gaudium et spes*, n. 52; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 39; cfr. etiam PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 683; Alloc. *Una parola*, ad sponsos novellos, 25 mart. 1942: *Discorsi* sept. 1950: AAS 42, 683; Alloc. *E grande*, I Conventui Romae habito e Radiomessaggi, IV, 11-17; IOANNES XXIII, Alloc. *E grande*, I Conventui Romae habito ex universa Italia pro vocationibus fovendis, 21 apr. 1961: AAS 53, 308-314; Alloc., *Quod spectaculum*, ad eos qui primo Conventui internat. pro vocationibus eccl. interfuerunt, 26 maii 1962: AAS 54, 451-453; PAULUS VI, Litt. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 985 ss.; Nuntii Radiophon. habiti occasione celebrationis «*Dies mundialis pro vocationibus*», *Pregate il Padrone*, 11 apr. 1964: *Insegnamenti*, II 240-242; *Quest'anno, pro vocationibus*, *Insegnamenti*, V, 699-702; *La quinta Giornata*, 19 mar. 1968: *Insegnamenti*, VI, 133-136; Nuntius scripto datus *La celebrazione*, 19 mart. 1969: AAS 61, 330-333; S. CONGR. SEM. ET STUD. UNIV., *La preminente*, Instructio de opere Actionis Catholicae vocationibus sacerdot. fovendis, 1 oct. 1960. [Cfr. nn. 2623, 2706, 2588, 2620, 2618, 2672, 2214, 2099, 2457, 2505, 2529 s., 2871, 2915, 2437 s.].

³ Litt. D. Hamleti I. Card. Cicognani, Secr. Status, ad D. Iosephum Card. Pizzardo, Praef. S. Congr. Sem. et Stud. Univ., 23 jan. 1964. [Cfr. n. 3303].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 11; Decr. *Optatum totius*, n. 2. [Cfr. nn. 2623, 2706].

ad vocationes — quas plures in maturiore aetate manifestant (quandoque post exercitam aliquam professionem) — propriis institutis et rationibus inveniendas, excolendas, formandas.¹

- 2971 10. Liberali animo vocationes foveantur non tantum pro sua cuiusque dioecesi et natione, sed etiam pro aliis dioecesibus et nationibus, ratione habita necessitatum universalis Ecclesiae et divinae actionis, quae singulos ad diversa munera vocat, sive ad sacerdotium saeculare, sive ad laborem missionalem, sive ad instituta religiosa. Ad quem finem facilius assequendum Centra unica peroptanda sunt in singulis dioecesibus, quae veluti exprimant cooperationem et unitatem inter utrumque eorum, dioecesanum et religiosum, pro omnibus vocationibus.²

III. DE SEMINARIIS MINORIBUS³ ET ALIIS INSTITUTIS AD EUNDEM FINEM ERECTIS

- 2972 11. Proprius Seminarii Minoris finis est adolescentes, qui vocationis germina exhibere videntur, adiuvere quo facilius vocationem suam dignoscant eique respondere valeant. In re tantae prudentiae et consilii, quae perfici nequit nisi luce ductuque Spiritus Sancti, qui dona sua dividit prout vult (cfr. I Cor. 12, 11), manuducantur candidati a Moderatoribus, parentibus, communitate paroeciali et aliis ad quos pertinet, ut, divinae Providentiae intentionibus fideliter respondentes, baptismalem suam consecrationem plenius in dies vivant et impleant, apostolico spiritu progrediantur, atque ita paratiores evadant ad sublime sacrae vocationis donum in sua vera natura percipiendum et, si legitimae auctoritatis comprobatio accesserit, libero et laeto animo amplectendum.⁴

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 2; cfr. Documenta in p. 1335, n. 2 relata; quoad vocationes aduulorum, cfr. Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 684.

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 2; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 10, 11.

³ De praeparatione ad Seminarium *Maius*, quod est institutio immediate ad sacerdotium ordinata et habita ut necessaria, Concilium Vaticanum II sententiam suam protulit, spectabatque institutionem hucusque communem, quae sub Seminarii Minoris nomine venit. Eam Concilium censuit esse quidem integre renovandam, sed nostris etiam temporibus permanere validam atque aptam ad vocationis germina excolenda. Ut autem Seminarium Minus huic magni momenti proposito in praesentibus rerum adiunctis melius respondeat illudque assequatur, paucae quidem sed aptissimae normae a Concilio editae sunt ut haec institutio suam propriam structuram habeat, suae naturae suoque fini consonam, nec figuram exhibeat alienius Seminarii Maioris in minorem formam redacti, in quo neque studio neque verae libertati vocationum convenienter consuli possit.

Concilium vero dum illud commendat, non negat ut alias vias simul experiri aliquis possit, immo opportune experiatur ad sacerdotales vocationes fovendas, dummodo ipsa institutio Seminarii Minoris inde detrimentum non patiatur, et ipsae novae experientiae sint prudenter serieque ordinatae ad suum finem, nec meram abdicationem dissimulent. Ecclesia enim censet — sicuti ex eius doctrina, experientia usuque constat — iam inde a pueritia signa quaedam vocationis divinae discerni posse, quae sollertem et accommodatam curam requirunt.

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 3; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 685; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 358 ss.; Alloc. *C'est une grande joie*, alumniis e Seminariis Minoribus Galliae peregrinationis causa Romae coadunatis, 5 sept. 1957: AAS 49, 845-849. [Cfr. nn. 2624, 2216, 2281, 2533].

Cum autem vocatio ad sacerdotium, quamvis donum supernaturale sit et omnino gratuitum, in naturae quoque dotibus necessario innitatur ita ut, si earum aliqua desit, vocationem adesse recte dubitandum sit, alumni accurate examinentur circa eorum familias, qualitates physicas, psychicas, morales et intellectuales, ut certa iudicii elementa de eorum idoneitate tempestive haberi possint.¹

- 2973 12. Debitum momentum tribuatur oportet Seminario Minori in vita dioecesis, cui prudenter apertum sit et quasi membrum vitaliter insertum, ut non solum alacrem fidelium et cleri cooperationem alliciat, verum etiam — tamquam fulcrum pastoralis curae vocationum — beneficam efficacemque vim in inventutem exerceat atque ad spiritualem eius progressum conferat. Ex hoc convenienti cum mundo externo contactu discant alumni potiora Ecclesiae et humanae vitae problemata pro sua ingenii facultate cognoscere atque christiano spiritu interpretari, et sic vero ecclesiali et missionali spiritu magis in dies progredientur.²

Congruens et necessaria etiam servetur alumnorum consuetudo cum propriis familiis et aetate aequalibus, qua indigent ad sanam evolutionem psychologiam, praesertim affectivam. Opportuno spirituali auxilio familiis praestito provideatur ut eadem ad ecclesiasticarum vocationum curam efficacius in dies una cum Seminario adlaborare valeant.³

- 2974 13. In Seminario vitam ducant alumni quae eorum aetati et progressioni conveniat ac sanis psychologiae et paedagogiae normis sit aptata; sedulo autem vitentur omnia quae liberam electionem status quocumque modo minuere possint, ac semper prae oculis habeatur inter alumnos inveniri alios qui sacerdotium aperte spectent, alios qui illud tamquam possibile admittant, denique alios qui se haesitantes quidem dubiosque circa vocationem manifestent, sed bene dotibus instructi sunt nec spem omnem adimunt posse eos ad sacerdotium pervenire.⁴

Haec omnia requirunt ut in Seminario Minore vigeat familiaris confidentia erga Superiores et fraterna inter alumnos amicitia, ita ut omnes in unam familiam coalescentes, satis facile possint naturam sibi

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 6; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 684; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 357; PAULUS VI, Litt. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 990 ss. Cfr. infra notas ad nn. 39-40. [Cfr. nn. 2627, 2216, 2280, 2530 s.].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 9; Const. past. *Gaudium et spes*, n. 25; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 39; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 627, 638; Alloc. *L'odierna udienza*, Christifidelibus coram admissis, 2 sept. 1964: *Insegnamenti*, II, 517-519. [Cfr. nn. 2630, 2672].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 3; Declar. *Gravissimum educationis*, n. 3; cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 685. [Cfr. nn. 2624, 2217].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 3; Declar. *Gravissimum educationis*, n. 1; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 687; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 357; PAULUS VI, Nuntius Radiophon. *La quinta Giornata*, habita occasione V diei mundialis pro vocationibus, 19 mart. 1968: *Insegnamenti*, VI, 134-135. [Cfr. nn. 2624, 2218, 2282, 2871].

propriam convenienter et apte atque iuxta divinae Providentiae dispositiones excolere.¹

- 2975 14. Alumni in spirituali cuiusque conformatione apta moderatione adiuventur, ut omnes suas facultates physicas, morales, intellectuales et affectivas harmonice excolant et magis in dies sensu iustitiae, sinceritatis, amicitiae fraternae, veritatis, iustae libertatis et conscientiae officii imbuantur ita ut, omnibus elementis etiam naturalibus debita cura excultis,² ad Christum Redemptorem magno et puro animo sequendum eique in apostolica vita serviendum facilius disponi possint.³

Praecipuum ac necessarium spiritualis huius conformationis elementum est vita liturgica, pleniore in dies conscientia participanda pro alumnorum progrediente aetate, et pariter alia pietatis exercitia sive cotidiana sive certis temporibus in singulorum Seminariorum Ordinationibus determinanda. Haec iuvenibus christianis convenient eaque omnes laeto et volenti animo peragant.⁴

- 2976 15. Seminarium etiam in aliis suae vitae partibus proprias normas habeat, quibus varia alumnorum officia et activitates per diem totumque annum apte disponantur.⁵

- 2977 16. Curriculum studiorum alumni perficiant quod in propria natione ad studia academica inchoanda requiritur; quantum vero studiorum ratio permittit, ea studia praeterea colant quae candidatis ad sacerdotium necessaria vel utilia sunt. Communiter vero curent civilem studiorum titulum consequi, ut pares sint aliis iuvenibus, ac libertate et facultate gaudeant alium statum vitae amplectendi, si ad sacerdotium vocati non inveniantur.⁶

- 2978 17. Haec studia perficiantur in scholis propriis Seminarii vel etiam, si Episcopi id melius iudicaverint pro peculiaribus locorum adiunctis et si ita prudenter fieri potest, apud externas catholicas scholas peragantur, aut etiam apud alias.

- 2979 18. Eidem proposito inserviunt Instituta quoque in variis regionibus erecta, nempe Collegia, Scholae etc., in quibus simul cum aliis vo-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 5. [Cfr. n. 2626].

² CONC. VAT. II, Declar. *Gravissimum educationis*, n. 1; cfr. PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 359-360. [Cfr. n. 2282].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 3.

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 8; Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 13, 14, 17; cfr. Declar. *Gravissimum educationis*, nn. 2, 4; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 671, 689; PAULUS VI, Alloc. *II Concilio*, ad Episcopos Italiae, 6 dec. 1965: *Insegnamenti*, III, 710; S. CONGR. DE SACR., Instructio *Postquam Pius*, ad Episcopatum de Communionem quotidiana in Seminariis et aliis Institutis eccles., 8 dec. 1938; S. CONGR. RIT., Instructio *Inter Oecumenici*, ad executionem Constitutionis de Sacra Liturgia recte ordinandam, 26 sept. 1964, nn. 14, 15, 17, 18: AAS 56, 880-881; Instructio *De cultu mysteriorum Eucharistici*, 25 maii 1967: AAS 59, 539-573. [Cfr. nn. 2629, 2644, 2658, 2659, 2684].

⁵ IOANNES XXIII, Alloc. *Questo incontro*, ad Moderatores spiritus Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 676. [Cfr. n. 2510].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 3; cfr. n. 13; cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 687; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 361-362; [cfr. nn. 2624, 2218, 2283].

cationis quoque sacerdotalis germina curantur et excoluntur. Similes pro his Institutis normae statuuntur, quibus provideatur tum solidae institutioni christianae alumnorum, tum congruae institutioni ad altiora studia requisitae tum eorum apostolicae actuositati per varias consociationes aliaque subsidia.¹

- 2980 19. Pro cuiusque nationis necessitatibus erigantur ac foveantur Instituta iis efformandis destinata, qui proveciore aetate ad sacerdotium vocantur. Hae autem peculiare institutionis sacerdotalis domus, auxilio Episcoporum regionis vel etiam nationis ita conformentur et instruantur ut sibi praestituto fini omnino respondeant.²

Huiusmodi Instituta propriam pietatis, disciplinae atque studiorum Ordinationem habeant oportet, ut aetate maturiores, ratione habita praecedentis uniuscuiusque formationis, apta ratione paedagogica et didactica, eam qua indigent formationem spiritualem et scientificam accipiant, quae necessaria videatur ad studia ecclesiastica inchoanda.

Attentis locorum adiunctis, videndum etiam erit utrum alumni, post absoluta per congruum tempus studia media, aggregandi sint ordinariis Seminariorum curriculum, an peculiaribus addicendi sint scholis philosophicis et theologicis.

IV. DE SEMINARIIS MAIORIBUS³

- 2981 20. Seminarium Maius alumnos excipit qui, actis studiis quae media dicuntur, institutionem stricte sacerdotalem exoptant. Seminarium enim eo spectat, ut vocatio candidatorum clarius pleniusque excolatur atque, ad exemplum D. N. Iesu Christi, Magistri, Sacerdotis et Pastoris, veri animarum pastores formentur ac parentur ad ministerium docendi, sanctificandi et regendi populum Dei.⁴

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 3; cfr. n. 13. [Cfr. nn. 2624, 2634].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 3.

³ Seminarium Maioris necessitatem Concilium Vaticanum II affirmat (*Optatum totius*, n. 4), ac plures normas praescribit ad hanc institutionem in variis suis partibus renovandam. Ut igitur apertae huic voluntati satisfiat et novis insurgentibus necessitatibus in institutione sacerdotati opportune occurratur, requiritur prorsus ut perspectum sit quid ad essentiam huius institutionis ex Ecclesiae sententia pertineat, quid non.

Ut veri nominis Seminarium habeatur, prout ex documentis et constanti Ecclesiae mente erui potest, haec prorsus requiruntur: communitas vero caritatis spiritu imbuta, ad hodierni mundi necessitates aperta atque ad modum corporis composita, in qua nempe auctoritas legitimi moderatoris ex animo et iuxta exemplum Christi efficaciter exerceatur et, omnibus iuvantibus, alumnorum maturitas humana et christiana vere foveatur; facultas inchoandae experientiae condicionis sacerdotalis per relationes tum fraternitatis tum dependentiae hierarchicae; illustratio doctrinae sacerdotii a moderatoribus facta ab ipso Episcopo delegatis, ac simul vitae sacerdotis et condicionum omnium quae in sacerdote requiruntur, quas alumni paulatim cognoscere et recipere debent, sive fidem doctrinamque spectant, sive vivendi rationem; opportunitas probandae vocationis sacerdotalis certisque signis et qualitatibus confirmandae, ut de idoneitate candidati ad sacerdotium possit certum iudicium Episcopo praeberi.

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 4. [Cfr. n. 2625].

- 2982 21. Seminarium Maius erigi et servari nequit nisi habeantur tum congruus alumnorum numerus, tum moderatores ad munus suum probe parati atque consociata fraterne opera coniuncti, tum etiam, ubi Institutum scholam philosophico-theologicam simul includit, professores numero et qualitate sufficientes, apta praeterea sedes, bibliotheca atque eis aliis subsidiis instructa, quae pro institutionis gradu et natura requiruntur.¹

Ubi vero hae condiciones in una dioecesi haberi nequeunt, necessaria est Seminarii interdioecesani (Regionalis, Centralis vel Nationalis) erectio et, pro locorum adiunctis, fraterna dioecesani et religiosi cleri cooperatio ut, coniunctis viribus opibusque atque servatis convenienter utriusque cleri iuribus et officiis, facilius constitui possint aptae ecclesiasticorum studiorum sedes, ab alumnis utriusque cleri frequentatae, qui suis in domibus spiritualem pastoremque formationem accipiunt.²

- 2983 22. Cum Seminarii institutio et educatio eo spectet ut candidati, unius eiusdemque sacerdotii et ministerii Christi aliquando participes effecti, communionem hierarchicam cum proprio Episcopo ceterisque in sacerdotio fratribus ineant, unicum dioecesis Presbyterium componentes, valde expedit ut inter alumnos et proprios Episcopos atque dioecesanum clerum, iam ab annis Seminarii aetate vincula nectantur, in mutua caritate et frequenti sermonis commercio et omnis generis cooperatione innixa.³

- 2984 23. Ratione habita numeri alumnorum, ut propria cuiusque formatio magis promoveatur, coetus distincti utiliter constitui possunt in eodem aedificio vel in aedibus propinquis, ne assiduitas mutui commercii impediatur. Retinenda tamen est efficiens unitas regiminis, directionis spiritualis et scientificae institutionis.⁴

Singuli coetus proprium sacerdotem moderatorem habeant, ad munus suum probe paratum, qui aetam constantemque coniunctionem servet cum Seminarii Rectore, cum alumnis proprii coetus et cum aliorum coetuum moderatoribus, ut per consociatam sic operam omnia promoveantur, quae ad meliorem alumnorum institutionem conducant.

- 2985 24. Ad Seminarii vitam ordinandam perficiendamque, atque ad industriam conscientiamque officii in alumnis fovendam, curetur eorundem cooperatio cum Superioribus, quae progrediente alumnorum maturitate paulatim quoad extensionem et qualitatem augeatur, ita tamen ut in hac communi agendi ratione, diversa Superiorum alumnorumque responsabilitas clare definita et servata remaneat.

Quare, inter educatores et alumnos mutua fiducia omnibus modis

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, nn. 5, 9. [Cfr. nn. 2626, 2630].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 7; cfr. PIUS XI, Epist. Apost. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922: AAS 14, 456-457; Lit. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 38-39. [Cfr. nn. 2628, 1598, 1961].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 690. [Cfr. nn. 2697 s., 2589, 2221].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 7. [Cfr. n. 2628].

foveatur ad verum et efficacem dialogum instaurandum, ita ut decisiones, quae ad Superiores iure spectant, post aequam boni communis inquisitionem habeantur (cfr. n. 49).¹

- 2986 25. In unoquoque Seminario disciplinae Ordinatio (*règlement*, *Lebensordnung*, *regolamento*, *Rule of Life*, *reglamento*) habeatur, ab Episcopo (vel, si de Seminario interdioecesano agatur, a coetu Episcoporum) approbata, qua indicentur potiora disciplinae capita quae ad alumnorum cotidianam vitam et totius Instituti ordinem spectant.²

- 2987 26. Quae sive in Seminarii Ordinatione sive in aliis deliberationibus statuta sunt, omnes magno et alacri animo servant, sibi persuasum habentes quantum hoc necessarium sit tum ad veram vitam communitatis habendam tum ad proprium cuiusque ingenium explicandum et roborandum. Ideo normae vitae communis vel privatae — iustum quoddam libertatis spatium servantes — non ex inertia et coactione subeundae sunt, sed sponte et alacriter, ex intima persuasione et caritate. Temporis autem decursu, prout nempe creverit alumnorum maturitas et officii conscientia, gradatim attenuandae sunt, ita ut ii sibi metipsis moderari pedetentim addiscant.³

V. DE MODERATORIBUS

- 2988 27. Secundum regionis consuetudinem in singulis Seminariis adsint qui de eorum moderatione spondeant, ut sunt Rector, Vice-Rector, Director vel Directores Spirituales, Praefectus studiorum, Moderator exercitationum pastoralium, Praefectus vitae communis Seminarii ordinandae, Oeconomus, Bibliothecarius; quorum singulorum munera, obligationes, iura atque iusta retributio clare definiantur.

In Seminariis modestioris condicionis, cum minore numero alumnorum, non requiritur stricte ut singulis his muneribus totidem homines tribuantur.

- 2989 28. Moderatores nominantur ab Episcopo — nisi Seminarii statuta aliud decernant — diligenti praehabita consultatione. Sint omnes de Seminarii progressu vere solliciti ac frequentem dialogum cum Episcopo et alumnis foveant ad maius commune bonum quaerendum atque ad paedagogicam suam operam magis in dies perficiendam.⁴

- 2990 29. Rector, qui praecipuum graviusque in Seminarii regimine onus suscipit, sit Moderatorum coordinator atque fraterna caritate aetam

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 11; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 684, n. 68; Alloc. *Libenti fraternoque animo*, ad Delegatos Commissionum Episcoporum pro Seminariis Romae coadunatos ad Rationem Fundamentalem elaborandam, 27 mart. 1969: AAS 61, 253-256. [Cfr. nn. 2632, 2837, 2917].

² Cfr. p. 1338, nota 5.

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 11; cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 686; IOANNES XXIII, Alloc. *Questo incontro*, ad Moderatores spiritus Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 676; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 684, n. 67. [Cfr. nn. 2632, 2217, 2510, 2836].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 5; PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 37; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 984. [Cfr. nn. 2626, 1959, 2528].

cum ipsis foveat cooperationem, conscientiae foro semper religiose servato, ut concordi opera alumnorum institutio promoveatur. Ad hoc quam maxime conferre potest Moderatorum vita communis. Saepe, v. gr. saltem semel in mense, convenient ad communem actionem suam componendam, ad Seminarii difficultates et negotia expendenda et congruas inveniendas solutiones.¹

- 2991 30. Maxima cura seligantur Moderatores, qui viri sint spiritu sacerdotali et apostolico imbuti, ad mutuam fraternamque cooperationem in communi educationis opera praestandam idonei, ad percipiendas necessitates communitatis ecclesialis et civilis alacres et aperti, pastoralis experientia instructi in paroeciali ministerio vel in aliis, atque iuvenilium animorum perspicacia praestantes.²

Cum Superiorum munus in Seminario sit ars omnium praecellentissima, quae extemporalem fortuitamque agendi rationem non patiatur, praeter naturales et supernaturales dotes necessario habere debent, pro cuiusque muneris natura, debitam praeparationem spirituales, paedagogicam vel technicam, quam sibi acquisiverint praecipue in peculiaribus Institutis ad hunc finem sive in propria sive in aliis regionibus erectis vel erigendis.³

- 2992 31. Curandum quoque est ut Moderatorum praeparatio ex inductis cotidie innovationibus (*aggiornamento*) perficiatur, frequentando conventus vel cursus, qui institui solent ad spiritualium et paedagogicarum scientiarum progressus cognoscendos ac novas methodos novasque experientias addiscendas. Nec neglegantur varia experimenta et incepta, quibus Moderatores quaestiones — iuvenum praesertim — quae nunc agitantur, melius cognoscere atque ex luce fidei solvere possint.⁴

¹ Cfr. IOANNES XXIII, Alloc. *L'incontro odierno*, ad Seminariorum Rectores qui ex universa Italia interfuerunt Conventui de alumni ad praesentis aetatis rationem instituendis, 29 iul. 1961: AAS 53, 562; Alloc. *Questo incontro*, ad Moderatores spiritus Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 673. [Cfr. nn. 2465, 2508].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 5; cfr. Decr. *Perfectae caritatis*, n. 18; PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*, 20 dec. 1935: AAS 28, 37; cfr. IOANNES XXIII, Alloc. *E grande*, ad eos qui Conventui interfuerunt Romae habito ex universa Italia pro vocationibus sacerdot. fovendis, 21 apr. 1961: AAS 53, 311. [Cfr. nn. 2626, 1959, 2459].

³ Cfr. *Quaesitum n. IV in Synodo Episcopali* a Card. Praefecto S. Congregationis pro Institutione Catholica propositum: "An praecipere oporteat, ut Educatores futuri Cleri specifica praeparatione polleant, acquisita per regularem frequentiam alicuius Instituti vel Scholae Superioris a Conferentia Episcopali erecta aut approbata, vel saltem per participationem aliquorum Cursuum apposite institutorum".

In quaesitum istud Patres haec vota emisunt: 120 placet, 8 non placet, 51 placet iuxta modum, 3 abstensiones.

Cfr. IOANNES XXIII, Alloc. *Questo incontro*, ad Moderatores spiritus Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 674. [Cfr. n. 2508].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Christus Dominus*, n. 16; IOANNES XXIII, Alloc. *L'incontro odierno*, ad Seminariorum Rectores qui ex universa Italia interfuerunt Conventui de alumni ad praesentis aetatis rationem instituendis, 29 iul. 1961: AAS 53, 560; Alloc. *La vostra vibrante*, ad Magistros catholicos Romae coadunatos, 22 sept. 1962: AAS 54, 713-714; PAULUS VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966: AAS 58, 786; III, n. 3. [Cfr. nn. 2619, 2465, 2755].

VI. DE PROFESSORIBUS

- 2993 32. Congruus habeatur numerus Professorum, ratione habita disciplinarum tradendarum, rationis docendi et numeri alumnorum; pro unoquoque Seminario, ubi institutio philosophico-theologica traditur, elenchus habeatur Professorum qui requiruntur in diversis curriculum et disciplinis.

- 2994 33. Pro disciplinis sacris Professores sint communiter sacerdotes; omnes autem ex animo operam suam cum aliis fraterne consociant, et tales sint ut pro sua condicione, vel christianae vel sacerdotalis vitae exemplum alumni praebant. Nominantur ab Episcopo, nisi aliter cautum sit, vel si de Seminariis Regionalibus agitur, ab Episcopis qui eorumdem Seminariorum curam habent, consulto tamen Rectore et collegio Professorum, qui idoneos candidatos proponere possunt.¹

- 2995 34. Professores in sua quisque disciplina vere periti esse debent et convenientem disciplinarum affinium cognitionem habere.² Quare debitam praeparationem habuerint oportet et sint congruis gradibus academicis ornati: ad scientias sacras et philosophiam docendas saltem Licentiam vel aequivalentem qualificationem, ad ceteras vero disciplinas idoneas qualificationes academicas habere debent.

- 2996 35. Dotibus quoque paedagogicis ornati sint oportet, ideoque curandum est ut idoneam praeparationem etiam in hac re habeant et instituantur methodis didacticis activis, quibus alumnos per cooperationem et dialogum aptius docere valeant.³

- 2997 36. Curent Professores propriam praeparationem scientificam constanter perficere (*aggiornare*) lectione periodicorum et novorum librorum, frequenti cum viris doctis commercio partemque habendo in conventibus scientificis.⁴

- 2998 37. Professores officia ne sibi sumant, quibus a suo munere rite implendo impediuntur; ideo etiam aequa remuneratione donari debent, ut proprio gravi muneri totos se dedere possint. Laudabiliter tamen quaedam ministeria moderate exercebunt ut experientia pastoralis iuventur in problematibus nostri temporis, praesertim iuventutis, plenius cognoscendis tradendisque suis disciplinis ad futuros animarum pastores aptius formandos.

- 2999 38. In munere explendo vere educatores se reputent, et ideo prae oculis habeant normas de doctrina tradenda et de ratione docendi, quae infra indicantur; curent singulorum alumnorum institutionem et universam sacerdotalem formationem, ut illi in scientiis et in spirituali vita vere proficiant; frequenter, v. gr. saltem semel in mense, congregentur ad

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 5; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 18. [Cfr. n. 2626].

² PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 362. [Cfr. n. 2284].

³ Cfr. superius, nota 1.

⁴ Cfr. PAULUS VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966: AAS 58, 786; III, n. 3. [Cfr. n. 2755].

res scholasticas coniunctim examinandas, ut sedula concordique opera alumnorum institutionem formationemque promoveant.

Aetam assiduamque foveant cooperationem etiam cum Seminarii Moderatoribus, ut non solum ad scientificam, sed etiam ad integram sacerdotalem alumnorum formationem efficacius possint conferre. Denique, moderatores et professores unam constituent educatorum communitatem, ita ut una cum alumnis vere imaginem praebeant unius familiae, quae Domini votum expleat: «ut unum sint» (Io. 17, 11).¹

VII. DE ALUMNIS

- 3000 39. Ad aptam alumnorum institutionem requiritur non tantum prudens eorum selectio, sed etiam singulorum iuvenum seria probatio inter studiorum decursum, consilio peritorum facienda ut de voluntate Dei circa eorum vocationem certo constet. In hac sincera voluntatis Dei inquisitione ipsorum candidatorum probandorum participatio libenter requiratur, ad eorum maius spirituale bonum citius et securius procurandum.

Qua in re considerandae sunt iuvenum dotes humanae et morales (v. gr. animi sinceritas, maturitas affectiva, urbanitas, promissis servata fides, assidua iustitiae cura, sensus amicitiae et iustae libertatis ac responsabilitatis, industrius animus, voluntas cooperandi cum aliis, etc.), spirituales (v. gr. amor erga Deum et proximum, studium fraternitatis et abnegationis, docilitas, probata castitas, sensus fidei et Ecclesiae, sollicitudo apostolica et missionalis), et intellectuales (v. gr. rectum et sanum iudicium, ingenium sufficiens ad studia ecclesiastica perficienda, recta sacerdotii notio eiusque condicionum, etc.), ut indicari possit utrum apti necne sint ad ministerium sacerdotale.

Pariter a peritis medicis et aliis, qui scientiam psychologiam callent, generatim examinanda est eorum valetudo physica et psychica, consideratis quoque habitibus a familia forte hereditate transmissis.²

Imprimis autem iuvandi sunt alumni ut serio et sincere coram Deo recogitent an revera vocari se ad sacerdotium credere possint, et rationes, quibus ad illud contendunt, discernere valeant ut, si Deo placuerit, recta et libera voluntate ad officium sacerdotis accedant.³

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 5; cfr. PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 362-363; IOANNES XXIII, Alloc. *E grande*, I Conventui Romae habito ex universa Italia pro vocationibus fovendis, 21 apr. 1961: AAS 53, 311. [Cfr. nn. 2626, 2281, 2459].

² S. CONGR. S. OFFICII, *Monitum Cum compertum*, de falsis quibusdam opinionibus circa peccata contra VI praeceptum et de examinibus psychoanalyticis, 15 iulii 1961: AAS 53, 571; S. CONGR. PRO RELIG. ET INST. SAEC., *Instructio Renovationis causam*, de accommodata renovatione institutionis ad vitam religiosam ducendam, 6 ian. 1969: AAS 61, 113, n. 11. [Cfr. n. 2464].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 6; PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholicos Sacerdotes*, 20 dec. 1935: AAS 28, 41; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 684; S. CONGR. DE SACRAM. Litt. circulares *Magna equidem*, ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955, n. 10; pro religiosis cfr., *Statuta Generalia* adnexa Constitutioni Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956, art. 33; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps*

- 3001 40. Certis temporibus una cum singulis alumnis, de quibus probatio fit, propria cuiusque condicio examinetur, ita ut qui a Rectore eiusque consiliariis non idonei inveniantur, ad alium vitae statum amplectendum benigne invitentur atque etiam adiuventur in Ecclesiae et ipsius alumni bonum. Haec autem certa status vitae electio tempestive et quam primum obtinenda est, ne nimia et inutilis dilatio in candidati damnum vertatur.¹

- 3002 41. Peculiare autem momentumtribuendum est scrutiniis ante sacros Ordines suscipiendos praescriptis. Quare Rector, ex muneris sui conscientia accuratas notitias de singulis candidatis colligat per se et per alios qui eos bene noverint, imprimis ex parochis, sacerdotibus et selectis laicis (conscientiae foro semper religiose servato) easque Episcopo transmittat ut de candidatorum vocatione tuto iudicare possit. Si vero dubium perstet, tutior sententia sequenda est.²

- 3003 42. Ad meliorem alumnorum institutionem et maturiorem ad Ordines sacros praeparationem, Conferentiae Episcopales perpendant utrum opportunum sit ut in propria regione peculiaris experimenta seu probationes introducantur, sive pro omnibus alumnis, sive pro aliquibus singulis, iuxta proprii Ordinarii iudicium.³

Inter varias probationes quae fieri possunt hae, exempli causa, proponuntur:

a) Ineunte curriculo philosophico-theologico, peculiare temporis spatium tribui potest perpendendis sacerdotalis vocationis excellentiae et naturae atque obligationibus cum ipsa connexis, ut accuratiore consideratione impensioreque oratione maturae deliberationi alumni initientur.

Haec initiatio, quae vario temporis spatio produci potest, generatim apte coniungitur cum introductione in mysterium Christi et historiam salutis, quae ineunte curriculo philosophico-theologico iuxta Concilium habenda est.

b) Inter curriculum philosophico-theologicum, interruptio haberi potest commorationis in Seminario, v. gr. per annum aut semestre, quo tempore alumnus interrumpit vel studia vitamque in Seminario, vel solummodo vitam in Seminario, studia autem philosophico-theologica alibi prosequitur. Inter huiusmodi interruptionem alumnus, ductus a perito sacerdote, pastoralis ministerio auxilium praestat, homines quae-stionesque et difficultates cognoscit in quibus erit ei operandum, atque

Pastorum, 28 nov. 1959: AAS 51, 842-843; Alloc. *Ad vobiscum*, in secunda Synodi Romanae sessione habita, 26 ian. 1960. AAS 52, 224 ss.; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 987 s.; Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 682 s. [Cfr. nn. 2627, 1962, s., 2213, 2215, 2392, 2410, 2530 s., 2831 s.].

¹ S. CONGR. DE SACRAM. Litt. circulares *Magna equidem*, ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955, nn. 4 ss. [Cfr. nn. 3232 s.].

² Cfr. C.I.C.: can. 994, 1000; PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholicos Sacerdotes*, 20 dec. 1935: AAS 28, 39 ss. [Cfr. nn. 1432, 1444, 1968].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 12; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 685, n. 71; cfr. S. CONGR. PRO RELIG. ET INST. SAEC., *Instructio Renovationis causam*, de accommodata renovatione institutionis ad vitam religiosam ducendam, 6 ian. 1969: AAS 61, 109; 115 s.; nn. 5, 23, 24. [Cfr. nn. 2633, 2841].

propriam aptitudinem ad sacerdotalem vitam et ad ministerium expectatur. Nec excluduntur experimenta vitae saecularis in opera manuali vel in militia ubi ea est obligatoria.

Vel etiam, post primum Seminarii Maioris annum, alumnis facultas detur ut aut secundum ineant, aut studiis profanis in Universitate vacent, aut studia cuiusdam peculiaris disciplinae extra Seminarium peragant; hoc modo, primis experientis in Seminario expletis, candidato spatium verae libertatis interioris et exterioris offeretur ad suam propriam vocationem solidius diligentiusque excolendam.

c) Expleto curriculo philosophico-theologico, poterunt per unum vel plures annos officia diaconalia exercere ut, sub periti sacerdotis moderatione, plenior vocationis maturatio et confirmatio obtineatur, atque disciplinae pastorales, quas iuvenes in Seminario didicerunt, melius assimilentur et transitus ad ministerium sacerdotale convenientius faciliusque fiat.

Experimentorum, de quibus sub b) et c), congruae definiantur condiciones ad feliciorum exitum tutum reddendum.

- 3004 43. Conferentia Episcopalis consideret quoque an, attentis conditionibus regionis, protrahenda sit aetas a iure communi pro sacris Ordinibus requisita.¹

VIII. DE INSTITUTIONE SPIRITUALI²

- 3005 44. Institutio spiritualis quae ad perfectionem caritatis ordinatur, eo praesertim tendere debet ut sacrorum alumnus non tantum vi sacrae ordinationis, sed ex intima totius vitae consortione, peculiari ratione alter fiat Christus et, Eius spiritu imbutus, in *mortis Dominicae mysterio*

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 12; cfr. S. CONGR. PRO RELIG. ET INST. SAEC., Instructio *Renovationis causam*, 6 ian. 1969: AAS 61, 110, n. 6 (ad vota sollemnia quod attinet). [Cfr. n. 2633].

² Hoc capite traduntur aliqua lineamenta spiritualis vitae sacerdotalis, ab alumnis pedetemptim acquirendae. Sic autem perstringi possunt:

Spiritualis alumnorum vita praecipuam suam formam a Christo Sacerdote accipit, cui futuri sacerdotes per vocationem suam peculiari modo sociantur. Cum enim debeant « unum idemque sacerdotium et ministerium Christi » (*Presbyterorum Ordinis*, n. 7) participare, necesse est ut Ei non solum per sacram Ordinationem, sed toto prorsus animo configurentur, evangelicam vitae formam per conatus cotidianos paulatim assumendo. Peculiari modo se Christo devoveant Eumque sequantur « qui virgo et pauper » (cfr. *Mt.* 8, 20; *Lc.* 9, 58) per oboedientiam suam usque ad mortem Crucis (cfr. *Phil.* 2, 8) homines redemit et sanctificavit » (*Perfectae caritatis*, n. 1).

In fide, spe et caritate magis in dies radicati, luci Spiritus Sancti suos aperiant animos atque studeant habitum orationis praesertim ex Liturgia et verbi Dei contemplatione acquirere et, assiduo sacramentorum usu vitam nutriendo, omnes virtutes harmonice excolere, ita ut digni « ministri Capitis » (*Presbyterorum Ordinis*, n. 12) in mystico Christi Corpore fieri possint. Ita ad sensum Ecclesiae et futurum munus apostolicum educentur, ut valeant, sub Episcopi auctoritate et in spiritu servitii, modestam et fraternam cooperationem suam in Clero dioecesano praestare. Pastoralis caritate moti addiscant mutationes humanae societatis prompto apertoque animo percipere, temporum signa interpretari et in voluntatis Dei lumine (cfr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 14) interiorem suam vitam cum actione externa unire, ita ut per fidele apostolatus exercitium sancti fiant et quamvis his in terris vivant, semper tamen ostendant non esse ex hoc mundo (cfr. *Lumen gentium*, n. 41).

celebrando vere agnoscat quod agit, imitetur quod tractat, Eum sequatur qui *non venit ministrari sed ministrare* (cfr. *Mt.* 20, 28).³

- 3006 45. Prae oculis constanter habito fine pastoralis totius formationis sacerdotalis, spiritualis vita alumnorum, auxilio Directoris spiritus,⁴ in variis suis partibus ordinate evolvatur,⁵ ita ut simul cum iis virtutibus, quae inter homines pluris fiunt⁶ iuvenes gratiam suam baptismalem ad perfectionem excolere studeant, clarius in dies certiusque sentiant peculiarem suam vocationem sacerdotalem et sic aptius se disponant ad virtutes habitusque presbyteralis vitae sibi acquirendos.

- 3007 46. Debitum pondus in spirituali formatione tribuendum est etiam communitati, in qua alumni inserti, assuescant propriam voluntatem deponere et communi consilio et nisu quaerere maius proximi bonum, sic pro viribus conferentes ad propriam cuiusque et communem totius Seminarii vitam perficiendam, ad exemplum primaevae Ecclesiae, in qua multitudo credentium erat cor unum et anima una (cfr. *Act.* 4, 32). Per caritatem enim communitas fruitur praesentia Dei, plene legem observat, vinculum perfectionis assequitur et magnam exereet virtutem apostolicam.⁷

- 3008 47. Per vitam in Seminario communem candidati ad sacerdotium praeparentur, ut tandem aliquando Ordine sacro aucti, « sacramentali fraternitate » uniantur ampliori communitati dioecesani Presbyterii « vinculo caritatis, orationis et omnimodae cooperationis ... ad aedificationem Corporis Christi, quae praesertim nostris temporibus, multiplicia officia necnon novas accommodationes requirit ». ⁸ Introducantur igitur alumni pedetentim in veram dioecesis condicionem (cfr. supra n. 22), ut cleri fideliumque res et necessitates spirituales cognoscant et futurum munus pastorale maiore cum fructu explere possint.⁹

- 3009 48. Ecclesia ritus latini normam sibi statuit, venerando usu commendatam, eos tantum ad sacerdotium eligendi qui ex Dei gratia libere

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, nn. 4, 8; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 4, 5, 6; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 660 ss.; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 545 ss.; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 979 ss. [Cfr. nn. 2625, 2629, 2589, 2681 s., 2200 s., 2369 s., 2525 s.].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 8; cfr. IOANNES XXIII, Epist. Apost. *Pater misericordiarum*, 22 aug. 1961: AAS 53, 677; Alloc. *Questo incontro*, ad Magistros pietatis Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 673-674. [Cfr. nn. 2629, 2468, 2508].

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 8.

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 11; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 3; cfr. PIUS XII, Alloc. *Magis quam*, ad Ord. Carmel. Disc. sodales, 23 sept. 1951; *Discorsi e Radiomessaggi*, XIII, p. 256; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 358-360; PAULUS VI, Alloc. *Il 12 dicembre*, habita occasione inaugurationis novae sedis Pont. Collegii P. Lat. Amer. Romae, 30 nov. 1963: *Insegnamenti*, I, p. 352; Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59 683-684, nn. 65-67. [Cfr. nn. 2632, 2680, 2282, 2834 s.].

⁷ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Perfectae caritatis*, n. 15.

⁸ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8. [Cfr. n. 2697].

⁹ Cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 686-687; cfr. etiam IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 842. [Cfr. nn. 2217, 2391].

propter Regnum caelorum caelibatum amplecti velint.¹ Quae forma vitae in evangelica doctrina et genuina Ecclesiae traditione radicata, multo magis convenientiam cum sacerdotio habet. Missio enim sacerdotis integra dedicatur servitio novae humanitatis, quam Christus, victor mortis, per Spiritum suum in mundo suscitavit; est status quo presbyteri Christo «facilius indiviso corde adhaerent, liberiori... servitio Dei et hominum se dedicant... et sic aptiores fiunt qui paternitatem in Christo latius accipiant...». Hoc igitur modo, statum nempe virginalem propter Regnum caelorum (Mt. 19, 12) eligentes, «signum vivum efficiuntur illius mundi futuri, per fidem et caritatem iam praesentis», «in quo filii resurrectionis neque nubent neque ducent uxores» (cfr. Lc. 20, 35-36).²

Qui ideo ad sacerdotium se praeparant, caelibatum tamquam peculiare donum Dei agnoscant et acceptent; per vitam impense deditam orationi et unioni cum Christo atque sinceræ caritati fraternæ necessarias creent condiciones, quibus illum integre et laeto animo servare possint, constanter solliciti de sinceritate factæ suipsius donationis.³

Ut autem electio caelibatus vere libera sit, requiritur ut iuvenis evangelicam huius doni vim luce fidei perspicere possit, idemque bona status matrimonialis recte aestimet.⁴ Plena etiam gaudeat libertate psychologica interna et externa, atque necessarium gradum maturitatis affectivæ possideat, ita ut caelibatum tamquam suae personae completionem sentire atque vivere possit.⁵

- 3010 Ad hoc congrua educatio sexualis requiritur,⁶ quae in alumniis qui maturiorem adolescentiam iam assecuti sint, magis in formatione ad castum personarum amorem consistit quam in sollicitudine, aliquando molestissima, vitandi peccata; eos enim ad futurum pastoralis ministerii commercium praeparare debet. Quare gradatim, sana ac spiritali discretionem invitentur iuvenes et adducantur, ut in coetibus ac diversis apostolatus et cooperationis socialis partibus amorem experiantur ac manifestent sincerum, humanum, fraternum, personalem atque immolatum in exemplum Christi, erga omnes ac singulos, praesertim vero pauperes, afflictos, aequales; hac ratione solitudinem cordis superabunt. Hunc amorem aperte ac fidenter manifestatum Magistris spiritus et Superioribus, cum iis in Domino dijudicare addiscant; devitent autem relationes singulares, praesertim solitarias et productas, cum personis

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 10; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 16; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 657-697. [Cfr. nn. 2631, 2713, 2824 s.].

² CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 16. [Cfr. n. 2713].

³ PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 686-690, nn. 72-82. [Cfr. nn. 2841, 2851].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 10. [Cfr. n. 2631].

⁵ PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 683, nn. 65, 66. [Cfr. nn. 2834 s.].

⁶ Cfr. CONC. VAT. II, Declar. *Gravissimum educationis*, n. 1; cfr. PIUS XII, Alloc. *Magis quam*, ad Ordinis Carm. Disc. sodales, 23 sept. 1951: *Discorsi e Radiomessaggi*, XIII, 257; Litt. Encycl. *Sacra Virginitas*, 25 mart. 1954: AAS 46, 183-186. [Cfr. n. 2251].

alterius sexus, sed potius amorem omnibus apertum, ideoque vere castum, exercere studeant et tamquam donum a Deo impetrare assuescant.

Inspecta igitur peculiari huius doni natura, quod *desursum est*, descendens a Patre luminum (Ia. 1, 17), oportet ut candidati ad sacerdotium auxilio Dei nixi et propriis viribus non nimis confidentes, «mortificationem sensuumque custodiam adhibeant. Media quoque naturalia ne omittant, quae mentis et corporis sanitati favent. Ita fit ut falsis doctrinis, quae continentiam perfectam tamquam impossibilem vel humano profectui nocivam ostendant, non moveantur, et omnia quae castitatem in periculum adducunt, instinctu quodam spiritali, respuant».¹

- 3011 49. Arcata et amica necessitudo quam alumnus appetere debet cum persona et missione Christi, qui suum opus in humili obsequio erga voluntatem Patris conficit (cfr. Io. 4, 34), necessario requirit ut sacerdotii candidatus «voluntatem propriam per oboedientiam servitio Dei et fratrum»² sincera fide dedicare sciat. Maxime enim oportet ut is, qui una cum Christo crucifixo in Corpore Eius aedificando partem habere cupiat, crucem non solum acceptare discat, sed etiam amare atque libenti et pastoralis animo omnia onera sibi assumat, quae ad apostolicam missionem agenda requiruntur.

Ad Moderatores igitur spectat iuvenes ad veram maturamque oboedientiam instituere, Christo confisos, qui oboedientiam a suis quidem quaesivit, sed prius sese exemplar eiusdem virtutis exhibuit, idemque gratia sua semetipsum in nobis oboedientiae principium fecit. Oportet proinde ut auctoritatem cum prudentia et respectu personarum exerceant. Iuvenes autem sociam suam operam hac in re profecto praestabunt, dummodo eis oboedientia in vera luce proponatur, ostendendo nempe quomodo oporteat ut omnes ad communis boni assecutionem concurrant et ut auctoritas ad hoc sit ordinata (cfr. n. 24).

Quam oboedientiam, plenam et sinceram, imprimis Summo Pontifici, Christi Vicario, humili obsequio et filiorum pietate praestare debent, atque proprio Episcopo eodem spiritu, ut per sacerdotium fiant, eius fidi cooperatores, sociam cum aliis Presbyterii sacerdotibus operam magno ac liberali animo praestando.³

- 3012 50. Spiritum paupertatis, utpote quae tantopere hisce diebus ab Ecclesia expostulatur et ad opus apostolicum implendum est necessaria,

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Perfectae caritatis*, n. 12; cfr. IOANNES XXIII, Litt. Enc. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 554-556; Alloc. *Questo incontro*, ad alumnos ex quibusdam Italicis Seminariis, 22 nov. 1959: AAS 51, 904-905; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Sacerdotalis caelibatus*, 24 iun. 1967: AAS 59, 684-685, n. 70. [Cfr. nn. 2372, 2388, 2839].

² CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 15. [Cfr. n. 2712].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, nn. 9, 11; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 7, 15; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28; cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 690; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 556-558; PAULUS VI, Alloc. *A voi, che siete qua*, Christifidelibus coram admissis, 5 oct. 1966: *Insegnamenti*, IV, 863-866; Alloc. *Il Concilio*, Christifidelibus coram admissis, 9 oct. 1968: *Insegnamenti*, VI, 959-963; Alloc. *Libenti fraternoque*, ad Delegatos Commissionum Ep. pro Seminariis coadunatos Romae ad Rationem Fundamentalem elaborandam, 27 mart. 1969: AAS 61, 253-256. [Cfr. nn. 2630, 2632, 2695 s., 2712, 2589, 2221, 2373, 2917 s.].

non tantum verbis sed factis fovere discant, ita ut fide innixi Patris providentiae, aequo animo ad instar Apostoli *abundare et deficere* (Phil. 4, 12) sciant. Quamvis, aliter ac religiosi, plene abdicare se bonis materialibus non teneantur, studeant tamen ut homines spirituales veram libertatem et docilitatem filiorum Dei acquirere atque ad eam spiritualem moderationem pervenire, quae necessaria est ad rectam habitudinem ad mundum et bona terrestria inveniendam.¹ Immo, exemplum Christi secuti, qui *egenus pro nobis factus est, cum esset dives* (2 Cor. 8, 9), peculiari modo commendatos sibi habeant pauperes et tenuiores² atque simplicitate et austeritate vitae testimonium paupertatis praebere valeant, iam a rebus superfluis liberaliter se abstinere assueti.³

- 3013 51. Formatio spiritualis totum hominem complecti debet (cfr. nn. 14, 45). Cum enim gratia naturam non tollat sed eleve, et nullus verus christianus esse possit, nisi virtutes possideat et exerceat homini congruentes et ab ipsa caritate requisitas, ut eas animet eis utatur, futurus sacerdos exercere discat animi sinceritatem, assiduam iustitiae curam, in agendo urbanitatem, in promissis fidem, in colloquiis modestiam cum caritate coniunctam,⁴ spiritum fraterni servitii, operositatis, facultatem cooperandi cum aliis, etc., ut ad illam harmonicam conciliationem inter bona humana et supernaturalia perveniat, quae necessaria est ad verum christianae vitae testimonium in hodierna societate exhibendum.

Cum autem sacerdos omnes homines evangelizare debeat, satagat sacerdotii candidatus facultatem suam profundius excolere ad congruas relationes cum hominibus variae condicionis ineundas. Discat praesertim artem alios alloquendi congruo modo, patienter audiendi atque cum eis communicandi magna cum reverentia erga omnis generis homines spiritu imbutus humilis caritatis, ut mysterium Christi in Ecclesia viventis aliis revelare possit.⁵

- 3014 52. Celebratio cotidiana Eucharistiae quae communione sacramentali, plena quidem libertate et digne suscepta, consummatur, centrum

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 17. [Cfr. n. 2715].

² *Ibid.*, n. 6. [Cfr. n. 2688].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 9; cfr. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 551-554; PAULUS VI, Alloc. *Siamo particolarmente*, ad sacerdotes qui interfuerunt Conventui habito a Sodalitate v. d. « Federazione Associazioni del Clero Italiano », 30 iun. 1965: *Insegnamenti*, III, 385-386; Alloc. *Benedicamus Domino*, ad Praesules ex America Lat. secundo generali Coetui Medelli inter-futuros, 24 aug. 1968: *Insegnamenti*, VI, 411-412; Alloc. *Se vogliamo*, Christifidelibus coram admissis, 2 oct. 1968: *Insegnamenti*, VI, 943 ss. [Cfr. nn. 2630, 2371, 2614].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 11; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 3; Declar. *Gravissimum educationis*, n. 1; cfr. PIUS XII, Alloc. *Sull'esempio*, praeparata occasione quinquagesimi anni a condito Seminario Reg. Apulico, oct. 1958: *Discorsi e Radiomessaggi*, XX, 446-447; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 991; cfr. etiam notam 4, p. 1347. [Cfr. nn. 2632, 2680, 2351, 2535].

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 19; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 6, 9; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 640 ss.; Alloc. *Il Concilio*, Christifidelibus coram admissis, 9 oct. 1968: *Insegnamenti*, VI, 959 ss. [Cfr. nn. 2640, 2686, 2701 s., 2589].

sit totius vitae Seminarii, eique alumni devote intersint. Alumni enim Sacrificium Missae, « totius vitae christianae fontem et culmen », ¹ participantes, caritatem participant Christi, supernaturalem vim pro sua spirituali vita et apostolico labore ex hoc ditissimo fonte hauriendo.

Sacrificium igitur eucharisticum atque adeo tota Sacra Liturgia, ad mentem Const. *Sacrosanctum Concilium*, talem in Seminario locum obtineat, ut appareat vere esse « culmen ad quod actio Ecclesiae tendit et simul fons unde eius virtus emanat ». ²

Procuretur etiam sana varietas in modo Sacram Liturgiam participandi, ita ut alumni non solum maiorem profectum spiritualem exinde percipiant, sed etiam inde a Seminarii annis ad futurum ministerium et apostolatam liturgicum practice praeparentur. ³

- 3015 53. Formationi ad cultum Eucharisticum stricte iungatur formatio ad divinum Officium, quo sacerdotes « nomine Ecclesiae pro toto populo sibi commisso, immo pro universo mundo, Deum deprecantur ». ⁴ Modum igitur orandi Ecclesiae discant alumni per convenientem introductionem in Sacram Scripturam, Psalmos et alias preces S. Scriptura imbutas, per frequentem recitationem communem alicuius partis Officii (v. gr. *Laudum vel Horarum vespertinarum*), ut Verbum Dei in Psalmis et in tota Liturgia loquens maiore intellegentia reverentiaque percipiant, simulque educantur ad obligationem Divini Officii in sacerdotali vita fideliter observandam. ⁵

Haec tamen institutio liturgica perfecta dici non poterit, si alumni non detegat arctam connexionem inter Sacram Liturgiam et cotidianam laboris vitam, cum eius necessitatibus apostolatus et veri testimonii vivae fidei, per caritatem operantis. ⁶

- 3016 54. Ad vitam sacerdotalem recte et fideliter gerendam, alumni pedetentim acquirant oportet, pro sua quisque aetate et maturitate, firmam formam vitae, solidis virtutibus munitam, sine qua Christo et Ecclesiae vere et perseveranter adhaerere non valebunt.

¹ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 11. [cfr. n. 2588].

² CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 10; cfr. S. CONGR. RIT., Instructio *De cultu mysterii Eucharistici*, 25 maii 1967: AAS 59, 539-573. [cfr. n. 2787].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 8; Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 17, 18, 19; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 5; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 19; S. CONGR. RIT., Instructio *Inter Occumenici*, ad executionem Constitutionis de S. Liturgia recte ordinandam, 26 sept. 1964: AAS 56, 880-881; nn. 14, 15; cfr. etiam PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*, 20 nov. 1947: AAS 39, 547 ss.; Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 666 ss.; 691; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 561 ss.; PAULUS VI, Alloc. *Voi avete*, ad eos qui interfuerunt Coetui v. d. « XIII Settimana Nazionale di Orientamento Pastorale » habito Romae, 6 sept. 1963: *Insegnamenti*, I, 121-122; Litt. Encycl. *Mysterium Fidei*, 3 sept. 1965: AAS 57, 770 ss. [Cfr. nn. 2629, 2544 s., 2683 s., 2665, 2584, 2166, 2204, 2221, 2378, 2523].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 5. [Cfr. n. 2684].

⁵ CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 17, 90; S. CONGR. RIT., Instructio *Inter Occumenici*, l. c., nn. 14-17; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei*, l. c., 547 ss., 572 s.; IOANNES XXIII, Adhort. Apost. *Sacrae Laudis*, 6 jan. 1962: AAS 54, 69; Alloc. *Flagrantissima voluntas*, ad alumnos Romae studiorum causa commorantes, 28 jan. 1960: AAS 52 275 s. [Cfr. nn. 2544, 2558, 2584, 2417].

⁶ CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 10.

Oportet enim ut sacerdos:

a) « cum Patre per Filium Eius Iesum Christum in Spiritu Sancto familiari et assidua societate vivere »¹ discat;

b) Christum invenire possit habitualiter in familiari communione orationis;

c) verbum Dei in Scriptura Sacra didicerit amanter in fide prae manibus tenere et aliis dein tradere;

d) Christum in Eucharistia sacramentaliter praesentem visitare et adorare cupiat et gaudeat;

e) Virginem Mariam, Matrem Christi, in opere redemptionis peculiari modo sociam, secundum Ecclesiae sensum, ardenti amore prosequatur;

f) libenter sacrae traditionis documenta et opera Patrum Sanctorumque exempla consulturus adeat;

g) sciat seipsum, scilicet conscientiam suam eiusque rationes recto sinceroque animo scrutari et discernere.

Quae omnia tunc modo sacerdos servabit, si alumnus in Seminario piis exercitiis, venerando usu commendatis et Ordinatione Seminarii sancitis, fideliter incubuerit et eorum momentum et vim recte intellexerit. Quod si necessitas detur unum vel alterum horum exercitiorum novis exigentiis accommodandi, provideatur ut essentialis finis huic pio exercitio inhaerentes semper firmi in animo perstent, atque ut alio apto modo attingi queant.²

- 3017 55. Cum conversio animi quotidiana ad sequelam Christi et spiritum evangelicum prorsus requiratur, virtus poenitentiae futuris sacerdotibus inculcanda est etiam per poenitenciales actus communes sive ad propriam sui formationem sive aliorum educationem. Studium vitae crucifixae et cordis purificationem ex amore Christi constanter assequi contendant. Ad hoc igitur auxilium gratiae necessariae ferventer requirant, et imprimis ad Poenitentiae sacramentum, in quo cuiusque labor quodammodo consecratur, frequenter accedere assuescant; atque ideo unusquisque suum habeat directorem spiritualem, cui humiliter et confidenter conscientiam suam aperiat, ut in via Domini tutius dirigatur.³

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 8. [Cfr. n. 2629].

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 8; Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 12, 13; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 6. [Cfr. n. 2629].

Quoad potiora haec spiritualis vitae media, cfr. IOANNES XXIII, Litt. *Encycl. Sacerdotii Nostri primordia*, 1 aug. 1959: AAS 51, 560: « Iamvero hanc assiduam cum Deo coniunctionem efficiunt maxime ac tuentur varia sacerdotalis pietatis exercitia, quorum plura, quae gravioris sint momenti Ecclesia sapientissimis normis praescripsit, uti sunt praesertim sacra cotidie habenda meditatio, pia ad divina Tabernacula salutationes, Marialis Rosarii recitatio, diligens sui ipsius recognitio (C.I.C., can. 125). Ad horarias preces quod attinet, sacerdotes gravi officio erga Ecclesiam suscepto eas recitare tenentur (*ibid.*, can. 135). Ex eo fortasse quod aliqua ex hisce normis neglecta est, saepe ratio est petenda, cur ecclesiastici viri rerum externarum vortice abripiantur, pedetemptim sacro careant afflatu, ac tandem, pro dolor, terrenae huius vitae illecebris allecti, gravi in discrimine versentur, cum iam sint quovis spirituali praesidio destituti ». [Cfr. n. 2375].

³ PIUS XII, Litt. *Encycl. Mystici Corporis*, 29 iun. 1943: AAS 35, 235; Adhort. Apost.

Moderator spiritus et Confessarius ab alumnis plena libertate sibi eligantur inter eos, qui ad hoc munus idonei ab Episcopo deputati sunt.⁴

- 3018 56. Ad sacerdotium nonnisi per gradus acceditur; quos gradus etiam significat institutio Ordinum minorum ad determinatas functiones ecclesiasticas disponentium, paedagogica spiritualique initiatione rite peracta. Spiritualis vero alumnorum institutio per gradus procedit atque opportunas accommodationes requirit pro singulorum aetate, experientia et ingenii facultate. Ad eam autem efficacius promovendam multum invant statuta quaedam tempora impensioris tirocinii, ut v. gr. occasione ingressus in Seminarium, initio curriculi theologici, vel occasione proximae ordinationis sacerdotalis, etc. Ut autem iuvenum labor in spirituali vita novos semper impulsus accipiat atque ratione ordinetur ad veram et maturam spiritualitatem sacerdotalem acquirendam ad sensum Ecclesiae, praeter singulorum conscientiae directionem, certis temporibus, pro cuiusque Seminarii Ordinationibus, tradatur alumnis instructio seu collatio spiritualis, ad res mentesque iuvenum nostrae aetatis accommodata; habeantur insuper recognitio vitae, periodica animorum collectio et alia huiusmodi; singulis vero annis omnes per aliquot dies exercitiis spiritualibus vacent.

- 3019 57. Iuxta exemplum et consilia Christi (cfr. *Mt.* 6, 6; 14, 13; *Mc.* 6, 30, 46), qui inter quotidianos labores libenter solitudinem quaerebat, ut animo intento orationi ad Patrem vacaret, fovere studeant alumni « vitam absconditam cum Christo in Deo » (cfr. *Col.* 3, 3), unde profluit et urgetur proximi dilectio in salutem mundi Ecclesiaeque aedificationem.⁵ Solliciti proinde sint de silentio externo servando, quod requiritur ad animi silentium internum, ad cogitandum atque ad laborem et quietem totius communitatis.⁶

- 3020 58. Congruens cum hominibus commercium, inter quos Salvator caritate Patris missus (cfr. *Io.* 4, 9), suum redemptionis opus explevit, permittet ut alumnus educetur ad recte discernenda signa temporum,⁷ ad iudicium de eventibus ferendum ad lumen evangelii, ad rectam interpretationem variarum condicionum et necessitatum humanae vitae, quae vera « semina Verbi in se latentia »⁸ continent, eademque postulant ut « luce evangelica collustrentur, liberentur et in Dei Salvatoris dominium reducantur ».⁹

In hoc commercio cum mundo probe animadvertendum est, ut

Menti Nostrae, 23 sept. 1950: AAS 42, 674; IOANNES XXIII, Litt. *Encycl. Sacerdotii Nostri primordia*, l. c., 574-575; PAULUS VI, Const. Apost. *Paenitemini*, 17 nov. 1966: AAS 58, 177 ss. [Cfr. nn. 2108, 2208, 2383].

¹ C.I.C., can. 1358, 1361; CONC. VAT. II, Decr. *Perfectae caritatis*, n. 18. [Cfr. nn. 1462, 1466].

² CONC. VAT. II, Decr. *Perfectae caritatis*, n. 6.

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 11; PAULUS VI, Alloc. *Il grande rito*, habita quarto exacto saeculo post constituta a Conc. Trid. *Seminarla*, 4 nov. 1963: AAS 55, 1034. [Cfr. nn. 2632, 2540].

⁴ CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 1-4.

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 11.

⁶ *Ibid.*

omnes huiusmodi experientiae ad pastorem Seminarii finem ordinantur atque alumni ita spiritualiter praeparantur, ut futura actusitas non impedimento sit, sed potius auxilio ad propriam vitam spiritualem fovendam et roborandam.¹

IX. DE INSTITUTIONE DOCTRINALI IN GENERE

- 3021 59. Finis institutionis doctrinalis est ut alumni, una cum cultura generali necessitatibus nostrorum temporum accommodata, acquirant amplam atque solidam doctrinam in scientiis sacris, ita ut, sua fide infundata et nutrita, evangelii doctrinam hominibus nostri temporis apte nuntiare atque in eorum culturam inserere valeant.²

Haec doctrinalis institutio complectitur:

- a) complementum, quatenus opus sit — expleto curriculo de quo in n. 16 — formationis in litteris et scientiis;
- b) formationem philosophicam;
- c) formationem theologicam.

- 3022 60. Varia ratio qua haec studia coordinari possunt, ad tria praecipua exempla reducitur:

A) Periodis distinctis et successivis fiunt: studia in litteris et scientiis (quatenus opus sit) — studia philosophica — studia theologica.

B) Studia in litteris et scientiis peraguntur cum studiis philosophicis (cfr. *American College*); dein fiunt studia theologica.

C) Post studia in litteris et scientiis, studia philosophica componuntur cum studiis theologicis ita ut philosophia simul cum theologia doceatur; attamen attendendum est ut philosophia tradatur distinctis disciplinis et propria methodo, nec philosophiae studium reducat ad fragmentariam et dispersam problematum tractationem occasione quaestionum theologicarum.

Quae vero hic ad modum exempli adducuntur, alias rationes studia ordinandi non excludunt. In unaquaque Ratione Institutionis sacerdotalis indicentur modi a Conferentia Episcopali selecti et approbati, ratione habita adiunctorum regionum.

- 3023 61. Quocumque modo studia ordinentur, haec sedulo notanda sunt:

a) semper initium fiat a cursu introductorio in mysterium Christi, de quo in numero sequenti agitur;³

b) quod si philosophia et theologia distinctis temporum periodis doceantur, coordinatio procuranda est inter disciplinas philosophicas et

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 11; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 3; cfr. IOANNES XXIII, Alloc. *Questo incontro*, ad Magistros pietatis Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 675-676; PAULUS VI, Litt. *Encycl. Ecclesiam suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 627, 638. [Cfr. nn. 2632, 2679, 2509].

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, nn. 13-17; Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 58, 62; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 361 s.; PAULUS VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966: AAS 58, 786; III, n. 2. [Cfr. nn. 2634-2638, 2730, 2660, 2238, 2754].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 14. [Cfr. n. 2635].

theologicas, praesertim inter theologiam naturalem et tractatum dogmaticum de Deo, inter ethicam et theologiam moralem, inter historiam philosophiae, Ecclesiae, dogmatum, etc.;¹

c) temporis spatium consecratum studiis praecipue philosophicis saltem biennium aequet (vel, secundum systema studiorum apud aliquas nationes vigens, congruentem numerum sic dictarum *horarum semestralium*); temporis spatium consecratum studiis theologicis saltem quadriennium comprehendat (vel congruentem numerum *horarum semestralium*), ita ut complexive studia philosophica et theologica saltem sexennium complectantur (vel, secundum alios modos studia computandi, eam copiam materiae quae sexennio pertractari solet).²

- 3024 62. Introductio in mysterium Christi et historiam salutis, quae initio cursus philosophici et theologici tradenda est, eo tendit ut alumni studiorum ecclesiasticorum sensum et ordinem et finem apostolicum percipere possint, simul vero iuventur ad propriam fidem fundandam atque ad vocationem sacerdotalem penitus intellegendam et prudentius amplectendam.

Duratio et programma cursus in unaquaque Ratione Institutionis sacerdotalis determinanda sunt, ratione habita experientiarum in propria Natione vel universali Ecclesia, atque curandum est ut bene cohaereat cum ceteris studiis theologicis et continuetur postea, praesertim per Sacrae Scripturae lectionem sub professorum ductu.³

- 3025 63. Magistri in suis disciplinis tradendis de interna totius doctrinae fidei unitate et harmonia iugiter solliciti esse debent (cfr. n. 90), salvificum eius aspectum in clariore luce ponendo. Sed ad hoc opus perficiendum, vertente studiorum curriculo vel, si ita Conferentiae episcopales melius iudicaverint, post aliquot annos experientiae pastoralis, opportune reservabitur congruum tempus, etiam aliquamdiu protractum, quo alumni, propria et apta methodo, integro disciplinarum cursu peracto, verbum Dei, ductu magistrorum et ope doctrinae acquisitae, melius percipere et veluti contemplari et experiri possint in simplici eius unitate, qua fidelibus ad salutem tradendum est, convergentibus in unamquamque partem luminibus omnium disciplinarum, quae hucusque separatim docebantur. Hoc summariae collectionis tempus quam maxime commendatur, ut notiones acquisitae nedum disiectae et veluti una ab altera avulsae remaneant, apte componantur ad spiritualem profectum fidelium et ipsorum sacerdotum, qui, percepta scientiae acquisitae utilitate, maiore amore erga disciplinas sacras exardescant.

Quod si Episcopi — vel singuli vel ex communi Conferentiae Episcopalis instituto — opportune decreverint exercitium Diaconatus post expletum studiorum curriculum per unum vel plures annos instaurare

¹ *Ibid.*

² C.I.C., can. 1365; PAULUS VI, Motu proprio *De Episcoporum muneribus*, 15 maii 1966: AAS 58, 470. [Cfr. nn. 1475, 2736].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 14; cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 16; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16. [Cfr. nn. 2635, 2543, 2660].

(cfr. n. 42 c), huiusmodi omnium disciplinarum collectio, seu simplex et cohaerens disciplinarum compositio, utilius transferenda erit ad tempus quo Diaconi ad Seminarium revertentur ut se ad sacerdotium praepararent. Huius autem temporis spatium satis producendum erit, ut proxima ad sacerdotium praeparatio vere efficax habeatur.

- 3026 64. In tota formatione doctrinali sedulo curanda est eius accommodatio ad diversas culturas, ut alumni nuntium Christi secundum formam unicuique culturae propriam intellegere et exprimere valeant atque inde vitam christianam ingenio indolique cuiusque culturae aptare possint.

Quare professores philosophiae et theologiae ne omittant in suis praelectionibus doctrinam christianam cum intimis notionibus, quas populi secundum sacras sibi traditiones de Deo, de mundo, de homine efformaverunt, comparare et, in quantum fieri potest, his sapientiam philosophicam et intellectum fidei ditare.¹

X. DE STUDIIS LITTERARUM ET SCIENTIARUM

- 3027 65. Antequam alumni ad studia proprie sacerdotalia accedant, oportet ut studiorum mediorum curriculum perfecerint (cfr. n. 16) prout in unaquaque natione requiritur ad studia academica inchoanda, et convenienter titulum civilem obtinuerint.²

- 3028 66. Si peracto studiorum curriculo, quaedam adhuc desint candidatis ad sacerdotium necessaria, v. gr. congrua linguae latinae cognitio ad mentem permanentis instantisque Ecclesiae voluntatis,³ ea supplenda sunt sive ante curriculum philosophicum sive cum studiis philosophicis, prout in n. 60 indicatum est. Harum autem disciplinarum index et programma in Ratione Institutionis sacerdotalis indicanda sunt.

- 3029 67. Addiscant alumni etiam linguas quae, praeter nationalem, ratione habita programmatum civilium, necessariae vel utiles sint ad futurum ministerium pastorale. Ratio quoque sese exprimendi, hominibus aetatis nostrae accommodata, tradatur, ut ars dicendi et scribendi atque penetrandi naturam quaestionum, quae ars sacerdoti est omnino necessaria. Conveniens quoque impertiatur alumni institutio qua artem et musicam sacram ac profanam intellegere possint.⁴

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Ad gentes divinitus*, nn. 16, 19, 22; Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 44, 58, 62; Decr. *Unitatis redintegratio*, nn. 4, 17; Decr. *Orientalium Ecclesiarum*, nn. 4, 5, 6; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Evangelii Praecones*, 2 iun. 1951: AAS 43, 521 ss.; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 843 ss.; PAULUS VI, Homil. *Hi amicti sunt*, habita occasione canonizationis Martyrum Ugandensium, 18 oct. 1964: *Insegnamenti*, II, 588-589; Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966: AAS 58, 786, III, n. 2. [Cfr. nn. 2666 s., 2754].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 13; cfr. n. 3; PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 687; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS., 48, 361-362. [Cfr. nn. 2634, 2283, 2218].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 13; PAULUS VI, Epist. Apost. *Summi Dei Verbum*, 4 nov. 1963: AAS 55, 993; Litt. Apost. *Studia Latinitatis*, 22 febr. 1964: AAS 56, 225 ss. [Cfr. nn. 2536; 3304].

⁴ De humano civili cultu cum christiana institutione componendo, cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 59, 62. [Cfr. nn. 2730 s.].

- 3030 68. Cum in hodierno vitae cultu non tantum per libros et magistros, sed largius in dies per audiovisiva instrumenta informantur et moveantur homines, maxime oportet ut sacerdotes his instrumentis uti valeant, et quidem recte, non inertes ad ipsa se habentes sed ad iudicandum semper parati. Quod fieri nequit nisi ad hoc in Seminario, debita tamen servata prudentia et mensura, usu et doctrina per apta experimenta, atque a viris peritis educantur, ita ut, quoad huiusmodi instrumenta, possint et seipsos regere et fideles efformare, et etiam in apostolatu iis efficaciter uti.¹

- 3031 69. Alumni inde a primis Seminarii annis, uberius vero aetate institutioneque progrediente, vitae socialis necessitatibus praesertim suae nationis ita initientur, ut ex variis in quas incumbunt disciplinis et ex rerum hominumque usu eventibusque cotidianis probe discant quaestiones controversiasque sociales cognoscere, earum naturam, mutuas relationes, difficultates et consecretaria perpendere, atque solutiones in legis naturalis praeceptorumque evangelicorum lumine aequae iusteque perspicere.²

XI. DE STUDIIS PHILOSOPHIAE ET SCIENTIARUM AFFINIUM³

- 3032 70. Studia philosophiae et scientiarum affinium quae — utcumque disciplinae per annos distribuuntur (cfr. n. 60) — integrum biennium aequare debent, eo tendunt ut iuvenum formationem humanam perficiant, sensum in eis acuendo intellectualis discretionis atque exquisitiorum cognitionem antiquae et recentis sapientiae suppetitando, qua fa-

De arte et musica sacra: CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 115, 129; S. CONGR. RIT., Instructio *Musicae sacram*, de musica in S. Liturgia, 5 mart. 1967: AAS 59, 300 ss.; cfr. n. 52. [Cfr. nn. 2570; 2780].

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Inter mirifica*, n. 16; Const. past. *Gaudium et spes*, n. 61; Decr. *Christus Dominus*, n. 13; cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 20; PAULUS VI, Nuntius Radiophon. *Ci rivolgiamo*, occasione I diei mundialis pro recto instrumentorum communicationis socialis usu provehendo, 2 maii 1967: *Insegnamenti*, V, 203-206. [Cfr. n. 2571].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 20; cfr. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 687, 696-697; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: AAS 53, 453; PAULUS VI, Alloc. *The visit of so many*, ad iuvenes catholicos Britannicos, 30 iul. 1963: *Insegnamenti*, I, 94. [Cfr. nn. 2641, 2463].

³ Praesentes rerum condiciones varia ratione postulant ut vera formatio philosophica habeatur. Etenim:

a) Sive ex fine studiorum philosophicorum, sive ex circumstantiis quae hodie accuratam formationem requirunt, satis apparet haec studia a fide quaerenda et communicanda non solum non esse aliena, sed apprimè ad hoc ipsum adiuvere. Relationem autem hanc in semper clariorem lucem ponere oportet sive in modo docendi, sive in consociata opera inter professores philosophiae et theologiae, sive in ordinata distributione tractatum utriusque scientiae, ita ut per studia philosophica futuri sacerdotes nedum a veritate et amore Christi quasi per vim abstrahantur, in eis se proficere experiantur. Ipsum Concilium Vaticanum II variis in documentis, praesertim autem in Constitutione pastoralis *Gaudium et spes*, luculenter demonstrat quomodo sanae philosophiae principia conferant ad vera bona christiana in hodierna vita sociali et culturali servanda, fruenda atque altius provehenda in totius humanitatis bonum (cfr. nn. 23 ss., 53 ss.).

b) Praeter necessariam determinationem methodorum et disciplinarum tradendarum, finis quoque ultimus formationis philosophicae clare percipiendus est atque, sicuti

milia humana saeculorum decursu ditata est. Ita simul tradantur ut alumnum iuvent ad propriam fidem penitus penetrandam et vivendam, et pariter ut eum ad studia theologica praeparent, ad ministeria apostolica rite obeunda ita disponant, ut dialogus cum hominibus nostri temporis aptius institui possit.¹

- 3033 71. Peculiaris momenti sit *philosophia systematica*, cum omnibus suis partibus, quae ad solidam et cohaerentem hominis, mundi et Dei cognitionem acquirendam perducit.

Haec philosophica institutio inniti debet patrimonio philosophico perenniter valido,² cuius testes sunt maximi philosophi christiani, qui prima philosophica principia, perenni vi praedita utpote in ipsa natura fundata, tradiderunt.

Firmo hoc fundamento posito, ratio habenda est philosophicarum investigationum progredientis aetatis, praecipue earum quae in propria natione maiorem vim exercent, atque etiam progressus recentiorum scientiarum ita ut alumni, hodiernae aetatis indole recte percepta, ad colloquium cum hominibus accommodate praeparentur.³

- 3034 72. *Historia philosophiae* pari cura tradenda est, ut et maximorum problematum origo et progressio appareat, et alumni, ex diversis solutionibus decursu temporum propositis, vera discernere elementa, falsa detegere et refellere valeant.⁴

- 3035 73. *Scientiae affines* quoque tradantur, quales sunt scientiae naturales et mathematica quoad quaestiones cum philosophia connexas, debita ta-

ex operis exitu probatur, iterum atque iterum considerandus. Ministros enim fidei acquisiverint oportet tum sensum eius quod est *«esse»*, qui permittat affirmationis soliditatem; facultatem discernendae veritatis, percipiendae et acceptandae a quocumque veniat. Pariter necessarium est ut peracre iudicium sibi ipsi acquirant, ita ut cotidianae vitae problemata et condiciones recte percipere et iudicare possint. Haec igitur assequenda sunt ut futuri sacerdotes magis idonei evadant ad docendum, ad efficacem dialogum fovendum, nec omni vento doctrinae iacentur cum gravi muneris sui detrimento. Inde sollicitudo Ecclesiae de aptis viis debita cum prudentia quaerendis experiendisque ad institutionem philosophicam in Seminariis efficacior reddendam.

c) Munus philosophiae docendae *professores vere paratos* exigit. Nonnumquam enim accidit ut, cum peculiaris haec peritia in docendo desit, iuvenes nec disciplinas discant nec inter diversas sententias recte eligere sciant, et philosophicas sententias admodum cuiusdam ludi habeant.

d) Ut philosophica institutio efficax utilisque evadat, requiritur pariter ut studeat *arctam connexionem servare cum quaestionibus quae nostra aetate moventur*. Quapropter respiciat oportet v. gr. ad hodiernam ingravescentem propensionem ad atheismum et ad conatus disiungendi fidem a religione; vel ad posita principia philosophica quae veram interpretationem Verbi Dei in discrimen adducunt, vel ad momentum quod psychologia, sociologia et scientiae humanae apud hodiernos homines habent.

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 15; cfr. Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 44, 59; Declar. *Gravissimum educationis*, n. 10; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16; cfr. PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 637 ss. [Cfr. nn. 2636, 2664, 2659].

² Cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 571-575; PAULUS VI, Alloc. *Nous sommes*, ad eos qui VI Conventui Internationali Thomistico interfuerunt, 10 sept. 1965: *Insegnamenti*, III, 445 ss. [Cfr. nn. 2195, 2615].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 15.

⁴ *Ibid.*

men proportionem servata, ita ut disciplinis principalibus utile complementum praebeant, et vitetur encyclopaedica et superficialis eruditio.⁵

- 3036 74. In omnium disciplinarum expositione ratio habenda est tum intrinseci momenti singularum quaestionum tum praesentis necessitatis ipsarum pro discipulorum et regionum adiunctis.⁶

- 3037 75. In Ratione Institutionis sacerdotalis (vel in eius Appendice) referatur conspectus omnium disciplinarum quae ad curriculum philosophicum pertinent, breviter indicando singularum disciplinarum programma, numerum annorum vel semestrium et horarum in hebdomada, quibus traduntur in scholis.

Si vero hoc ob varia rerum adiuncta (sicuti v. gr. in magnis latissimisque Nationibus accidere potest, ubi variorum systematum diversitas viget) vel summa difficultate fieri potest vel omnino non potest, indicentur saltem aliqua exempla programmatum, quae secuta indicia in omnium utilitatem praestare possint.

XII. DE STUDIIS THEOLOGICIS

- 3038 76. Studia theologica, quae saltem integro quadriennio respondere debent,⁷ eo spectant ut alumni doctrinam ex Divina Revelatione in lumine fidei et sub ductu auctoritatis magisterii accurate haustam, penitus penetrent, in alimentum propriae vitae spiritualis convertant, atque in ministerio sacerdotali eam tueri et ad spiritualem fidelium utilitatem nuntiare et exponere valeant.⁸

- 3039 77. Disciplinae theologicae variis attentis aspectibus (oecumenico, missionali, etc.)⁹ ita tradantur, ut intima connexio inter eas vicens clare appareat,⁶ mysterium Ecclesiae debita in luce ponatur,⁷ atque omnes

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 15; Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 44, 62; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1955: AAS 48, 362; PAULUS VI, Alloc. *Siate i benvenuti*, ad eos qui XXXVI Conventui Italico Stomathologiae interfuerunt, 24 oct. 1963: *Insegnamenti*, I, 256-257. [Cfr. nn. 2636, 2236].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 15, cfr. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 843 s. [Cfr. 2636, 2391].

³ C.I.C., can. 1365; cfr. PAULUS VI, Motu proprio *De Episcoporum muneribus*, 15 iun. 1966: AAS 58, 470. [Cfr. nn. 1475, 2736].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 567-569; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 361-363; PAULUS VI, Alloc. *Incensissimo desiderio*, ad Senatum academicum et alumnos Pont. Univ. Gregorianae Romae, 12 mart. 1964: *Insegnamenti*, II, 178 ss.; Alloc. *Libentissimo sane*, ad eos qui interfuerunt Conventui Internat. de Theologia Concilii Vat. II Romae, 1 oct. 1966: *Insegnamenti*, IV, 443 ss.; Alloc. *Gratia Domini*, ad Commissionem Theologicam Internat., 6 oct. 1969: *L'Osservatore Romano*, 6-7 oct. 1969, 1. [Cfr. nn. 2713, 2192 s., 2283 s., 2573 s., 2758 s.].

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Unitatis redintegratio*, nn. 4, 5, 6, 10, 17; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 39; Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 16; Decr. *Orientalium Ecclesiarum*, nn. 4, 6. [Cfr. nn. 3129 s.: 3095 s.].

⁶ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 17; Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 16; cfr. PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 363. [Cfr. nn. 2638, 2543, 2285].

⁷ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 8 et passim; Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 2; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16; cfr. PAU-

— suo quaeque modo — harmonice in finem conspirent explicandi historiam salutis, quae in vita Ecclesiae et mundi vicissitudinibus perpetuo agitur.¹

- 3040 78. Universae Theologiae veluti anima est *Sacra Scriptura*, quae omnes disciplinas theologicas informare debet.²

Quam ob rem debitum institutioni biblicae pondus tribuatur. Congrua introductione praemissa, alumni, auxiliaribus disciplinis suffulti, exegeseos methodis accurate initiuntur. Apte a professoribus edoceantur de potiorum problematum natura et solutione, atque efficaciter adiuventur ut *totius* Sacrae Scripturae conspectum acquirant, et principaliora historiae salutis capita penitus perspiciant. Contendant pariter professores theologiam divinae Revelationis synthesim sacrorum alumni praebere ad spiritualem eorum vitam et futuram praedicationem solidis fundamentis muniendam.³

- 3041 79. *Sacra Liturgia* nunc inter principales disciplinas habenda est; neque ideo sub uno aspectu iuridico, sed praecipue theologico et historico atque etiam spirituali et pastorali in connexione cum aliis disciplinis tradatur, ut alumni agnoscant imprimis quomodo mysteria salutis in actionibus liturgicis praesentia sint et operentur. Praeterea, explanatis textibus ritibusque tam Orientis quam Occidentis, illustretur *Sacra Liturgia* ut praecipuus locusologicus, quo Ecclesiae fides et vita spiritualis significatur.⁴

Denique alumni exponendae sunt normae de instauratione liturgica, quo melius intellegant accommodationes seu mutationes ab Ecclesia decretas; discernere quoque valeant et alias quae legitime optari possint, atque, inter graviores et difficiliore quaeestiones hodie passim agitatae, distinguant partem liturgiae immutabilem, utpote divinitus institutam, ab aliis partibus mutationi obnoxiiis.⁵

LUS VI, Alloc. *Salve, Fratres*, secunda Conc. Vat. II periodo ineunte, 29 sept. 1963: *Insegnamenti*, I, 172 ss. [Cfr. nn. 2637, 2659].

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, nn. 14, 16; Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 16; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16; cfr. PAULUS VI, Alloc. *Nous sommes profondément*, ad Observatores Delegatos ad Conc. Vat. II, 17 oct. 1963: *Insegnamenti*, I, 232, 235. [Cfr. nn. 2635, 2637, 2543, 2660].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; Const. dogm. *Dei verbum*, n. 24; cfr. LEO XIII, Litt. Encycl. *Providentissimus Deus*, 18 nov. 1893: ASS 26, 283. [Cfr. nn. 2637, 2655].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; Const. dogm. *Dei verbum*, n. 23; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu*, 30 sept. 1943: AAS 35, 310 ss.; cfr. PONT. COMM. BIBLICA, *Instructio de S. Scriptura recte docenda*, 13 maii 1950: AAS 42, 502 s.; IOANNES XXIII, Alloc. *La diciassettesima Settimana*, iis qui interfuturi erant decimo septimo Coetui ab Italica Sodalitate Sacris explanandis Litteris Romae habito, 24 sept. 1962: AAS 54, 716-719; PAULUS VI, Alloc. *Noi dobbiamo esprimere*, iis qui interfuerunt undevicesimae Hebdomadae Biblicae exegetarum Italicorum, 23 sept. 1966: *Insegnamenti*, IV, 414 ss.; Alloc. *Nous remercions*, ad eos qui interfuerunt VI Conventui Internat. exegetarum Vet. Test., 19 apr. 1968: *Insegnamenti*, VI, 138 ss. [Cfr. nn. 2637, 2654].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, nn. 2, 10, 14, 15, 16; Decr. *Orientalium Ecclesiarum*, n. 4. [Cfr. nn. 2637, 2542, 2592].

⁵ CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 23; cfr. S. C. RITUM, *Instructio Inter Oecumenici*, ad executionem Constitutionis de S. Liturgia recte ordinandam, 26

- 3042 *Theologia dogmatica* integre et ordinate ita tradatur, ut ipsi textus biblici primum exponantur, dein ostendatur quid Patres Ecclesiae Orientis et Occidentis ad veritates revelatas transmittendas et enucleandas contulerint, quomodo progressa sit dogmatum historia, ac tandem ope speculationis, S. Thoma magistro, mysteria salutis plenius penetrare eorumque nexum perspicere alumni addiscant; eadem semper in actionibus liturgicis praesentia et operantia agnoscere doceantur; discant praeterea humanorum problematum solutiones ope Revelationis quaerere, aeternas veritates in mutabili rerum humanarum condicione insertas cernere easque cum hominibus accommodate communicare.¹

Nihil tamen impedit, quominus dogmatum expositio sic dicta *methodo regressiva* a definitionibus conciliaribus incipiatur, ascendendo per doctrinam Patrum ad Sacram Scripturam, quae hoc modo in luce vivae traditionis Ecclesiae legi atque intellegi possit.²

- 3043 Apposite et iam initio institutionis theologicae firma tradatur de fontibus theologice doctrina;³ nec omittatur, spiritu oecumenico et forma hodiernis circumstantiis accommodata, illa tradere quae sub nomine *Apologeticae* veniebant, et quae praeparationem ad fidem fideique foundationem rationalem et vitalem respiciunt, ratione habita etiam elementorum ordinis sociologici, quae in christianam vitam peculiari modo vim exercent.⁴

- 3044 *Theologia moralis* pariter doctrina S. Scripturae nutriatur, vocationem christianam fidelium in caritate fundatam illustret eorumque obligationes ratione scientifica exponat; curet humanorum problematum solutionem sub Revelationis luce invenire et aeternas veritates in varias rerum humanarum condiciones transferre. Studeat etiam conferre ad sensum virtutis et peccati in conscientiis hominum restaurandum, non omissis ad hoc sanae anthropologiae recentioribus inventis.⁵ Haec doctrina moralis completur in *Theologia Spiritualis*, quae, praeter alia, studium quoque complecti debet theologiae et spiritualitatis sacerdotii

sept. 1964: 56, 879 s., nn. 11, 12; cfr. PAULUS VI, Alloc. *Facile conicere*, ad XI sessionem plenariam Consilii ad exsequendam Const. de S. Liturgia, 14 oct. 1968: *Insegnamenti*, VI, 535 ss. [Cfr. n. 2583].

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; Decr. *Gravissimum educ.*, n. 10; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 568-569; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 362 s.; IOANNES XXIII, Alloc. *Gaudet Mater Ecclesia*, qua Conc. Vat. II sollempniter inchoatum est, 11 oct. 1962: AAS 54, 791 ss.; PAULUS VI, Alloc. *Siamo particolarmente lieti*, ad eos qui interfuerunt Coetui de mysterio peccati originalis Romae, 11 iul. 1966: *Insegnamenti*, IV, 364 ss.; Alloc. *Incensissimo desiderio*, ad Senatum academicum et alumnos Pont. Univ. Gregorianae Romae, 12 mart. 1964: *Insegnamenti*, II, 178 ss. [Cfr. nn. 2637, 2644, 2191 s., 2284].

² Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Dei verbum*, nn. 8, 9.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Dei verbum*.

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 62; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 22. [Cfr. nn. 2732, 2666].

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; Const. past. *Gaudium et spes*, nn. 52, 62; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 22; cfr. PIUS XII, Alloc. *Animus Noster*, ad Senatum academicum et alumnos Pont. Univ. Gregorianae Romae, 17 oct. 1953: AAS 45, 688; PAULUS VI, Alloc. *Praesentia vestra*, ad Capitulum gen. Congr. Ssmi Redemptoris, 22 sept. 1967: *Insegnamenti*, V, 444. [Cfr. nn. 2637; 2730, 2666, 2242].

et vitae consecratae per sequelam consiliorum evangelicorum, ut homines pro suo quisque statu in via perfectionis dirigi possint.¹

- 3046 *Theologia pastoralis* principia theologica illustret actionis, qua salvifica voluntas Dei in Ecclesia hodierna per varia ministeria et institutiones ad effectum deducatur.²

- 3047 Cum vero ad feliciorum muneris pastoralis exitum haud parum conferat solida in re sociali institutio, curandum est ut saltem certus ac sufficiens praelectionum numerus *Doctrinae sociali Ecclesiae* addiscendae tribuatur, ut edoceantur alumni qua ratione doctrina Evangelii et principiorum accommodanda sit ad vitam socialem.³

- 3048 *Historia ecclesiastica* originem et progressionem Ecclesiae tamquam Populi Dei tempore et spatio se expandentis illustret, historicos fontes scientificè expendendo. In materiae expositione attendatur oportet tum ad doctrinarum theologiarum progressum tum ad veram condicionem rei socialis, oeconomicae et politicae necnon ad sententias et doctrinas quae maximam vim exercuerunt, earum mutua dependentia, connexione et evolutione perspecta; tum denique ad mirum actionis divinae et humanae concursus, atque ad verum Ecclesiae et traditionis sensum⁴ in alumni fovendum. Debita attentio tribuatur oportet etiam historiae propriae regionis.

- 3049 *Ius canonicum* doceatur ratione habita mysterii Ecclesiae, in Concilio Vaticano II penitus explorati. In principiorum et legum expositione, praeter alia ostendatur quomodo universa ecclesiastica ordinatio et disciplina debeat cum salvifica voluntate Dei congruere, animarum salutem in omnibus quaerendo.⁵

- 3050 80. Determinentur quoque disciplinae auxiliares et cursus speciales, et quinam necessario vel libere eligendi sint. Alumni pariter opportunitas detur linguas hebraicam et graeco-biblicam addiscendi,⁶ quibus textus primigenios biblicos adire, intellegere et explicare possint.

Curandum vero est ut, potius quam multiplicentur disciplinae, in disciplinis iam statutis novae quaestiones vel novi aspectus apta ratione inserantur.⁷

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 19; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 5, 6; Decr. *Christus Dominus*, n. 15. [Cfr. nn. 2640, 2684, 2687, 2618].

² De speciali peritia pastoralis in Cap. XVI fusi tractatur. [Cfr. n. 3064 s.].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 20; cfr. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: AAS, 53, 453; PIUS XII, Alloc. *Animus Noster*, ad Senatum academicum et alumnos Pont. Univ. Gregorianae Romae: I. c., 686 s. [Cfr. nn. 2641, 2241].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, nn. 9, 16; PIUS XII, Alloc. *Sollemnis conventus*, ad sacrorum alumnos studia Romae celebrantes, 24 iun. 1939: AAS 31, 248; Alloc. *Animus Noster*, ad Senatum academicum et alumnos Pont. Univ. Gregorianae Romae, 17 oct. 1953: AAS 45, 689. [Cfr. nn. 2630, 2637, 2243].

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; PIUS XII, Alloc. *Animus Noster*, I. c., 688; PAULUS VI, Alloc. *Singulari cum*, ad Pont. Commissionem Codici Iuris Can. recogno-scendo, 20 nov. 1965: *Insegnamenti*, III, 640 ss.; Alloc. *Salvere libenter*, ad eos qui interfuerunt II Conventui Internat. de Iure Canonico, 25 maii 1968: *Insegnamenti*, VI, 205 ss. [Cfr. nn. 2637, 2242, 2902].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 13. [Cfr. n. 2634].

⁷ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 17. [Cfr. n. 2638].

Sic modus procuretur quo alumni manuducantur ad plenius cognoscendas Ecclesias et communitates ecclesiales a Sede Apostolica seiunctas ut unitatis redintegratio promoveatur,¹ prae oculis habitis Decreto *De Oecumenismo* et *Directorio Oecumenico* a Sancta Sede edito;² pari modo providendum est quomodo alumni introducantur ad alias religiones cognoscendas in singulis regionibus magis vulgatas, ut quae bona et vera sunt in iis agnoscantur, errores refellantur, et plenum veritatis lumen cum non habentibus communicari possit.³

Nec minor cura tribuenda est etiam quaestionibus hodierni atheismi variis sub aspectibus tractandis, ut futuri sacerdotes aptiores evadant ad gravia, quae exinde oriuntur, pastoralia munera facilius solvenda.⁴

- 3051 81. In Ratione Institutionis sacerdotalis (vel in eius Appendice) referatur conspectus omnium disciplinarum quae ad curriculum theologicum pertinent, breviter indicando singularum disciplinarum programma, numerum annorum vel semestrium necnon horarum in hebdomada, quibus unaquaeque in scholis traditur.

Si hoc vel valde difficile evadat vel fieri omnino non possit in maioribus Nationibus, territorio nimis extensis, ubi legitima varietas rationum studiorum viget a Conferentia Episcopali approbata, indicentur ad modum exempli saltem aliqua programmata, ad quaedam generaliora studiorum capita determinanda.

XIII. DE STUDIIS SPECIALIBUS AD PECULIARIA MUNERA PRAEPARANTIBUS

- 3052 82. Hodiernus apostolatus magis in dies postulat ut, praeter generalem institutionem omnibus communem, de qua supra, aliqua specialis praeparatio habeatur, quae propria et accommodata sit pro varietate munerum, quae a singulis exercenda erunt.⁵

- 3053 83. In tuto autem posita solida formatione generali philosophico-theologica pro omnibus, huiusmodi praeparatio, duplex esse potest:
A) Altera quae ad pastorem actionem perutilis sacerdotibus est et iam in Seminario, praesertim ultimo anno, sine peculiarium Institu-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Unitatis redintegratio*, n. 9; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16. [Cfr. n. 2660].

² AAS 59, 574 ss.; pars Seminariorum alumnos directe respiciens: AAS 62, 709-723. [Cfr. nn. 3093 ss.].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 16; Declar. *Nostra aetate*, n. 2; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 34. [Cfr. nn. 2637, 2671].

⁴ CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 21; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, 650 ss.; Alloc. *Nous sommes*, ad eos qui VI Conventui Internationali Thomistico interfuerunt, 10 sept. 1965: *Insegnamenti*, III, 445 ss.; SECRETARIATUS PRO NON CREDITIBUS, *Documentum de dialogo*, 28 aug. 1968: AAS 60, 692-704. [Cfr. nn. 2615, 2909].

⁵ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, nn. 18, 19, 20; cfr. Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16; Decr. *Apostolicam actuositatem*, n. 25; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 364; PAULUS VI, Alloc. *Voi avete*, ad eos qui interfuerunt Conventui v. d. « XIII Settimana Nazionale di Orientamento Pastorale », 6 sept. 1963: *Insegnamenti*, I, 118-119. [Cfr. nn. 2639 ss., 2661, 2657, 2285].

torum frequentia acquiri potest; v. gr. praeparatio ad apostolatam exercendum cum aliquo hominum ordine (cum operariis, ruricolis, etc.).

B) Altera iis sacerdotibus necessaria qui destinati sunt ad ea munera exercenda, quae propriam praeparationem requirunt in specialibus Institutis; v. gr. praeparatio ad scientias sacras vel profanas docendas.

3054 84. Quoad A) curandum est ut ea inter sexennium philosophicum et theologicum fiat; quod ex. gr. hac ratione obtineri potest:

a) per speciales disciplinas quae, sive inter annum scholasticum (praesertim ultimis annis) sive inter ferias, modo ordinato et servata debita proportionem cum disciplinis principalibus, proponantur apta et convenienti cohaesione cum formatione generali;

b) disponendo in primo quinquennio omnes, vel fere omnes disciplinas communes, et sexto anno copiam dando formationis specialis per peculiare cursus et disciplinas.

His et aliis rationibus, quae haberi poterunt, varii coetus alumnorum variam formationem specialem accipient secundum singulorum aptitudines et praesertim secundum peculiare dioecesis necessitates, de quibus Episcopus iudicabit.

In Ratione Institutionis sacerdotalis indicetur quid Conferentiae Episcopales pro singulis regionibus et Seminariorum possibilitatibus definierint.

3055 85. Quoad B) oportet ut, absoluta generali formatione et facta quoque aliqua experientia pastoralis, candidati ad altiora Instituta vel Facultates mittantur ubi haec peculiaris institutio, una cum congruentibus diplomatis vel gradibus academicis, obtineri possit.

Ad hunc finem seligendi sunt qui indole, virtute et ingenio vere apti sint; et sedulo curandum est ut eorum institutio spiritualis et pastoralis, maxime si nondum sacerdotes sint, plene compleatur.¹

In singulis regionibus Conferentiae Episcopales de re opportunas normas statuunt,² et ubi Seminaria Maiora habentur cum studiis theologicis scientifica ratione ordinatis, videant utrum haberi possit affiliatio ad aliquam Facultatem theologicam ut, sub ipsius Facultatis ductu, plures alumni Seminarii primum gradum academicum in Theologia (Baccalaureatum) consequi valeant.

Considerato peculiari momento Collegiorum Romanorum,³ utpote quae magnam studiorum peculiarium copiam offerre possunt, arcta inter Conferentias Episcopales et haec sua cuiusque Collegia servantur vincula, ut eorum peculiare munus communi nisu promoveatur atque ad novas necessitates Nationum et universalis Ecclesiae accommodetur.

¹ CONC. VAT. II, *Optatam totius*, n. 18; cfr. Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16. [Cfr. nn. 2639, 2661].

² Valde optandum est ut ad peculiare normas, a singulis Conferentiis hac de re statuendas, Religiosi quoque accedant.

³ Cfr. PIUS XII, Alloc. *Le centenaire*, ad Moderatores et alumnos Pont. Seminarii Gallici Romae, 16 apr. 1953: AAS 45, 287 s.; PAULUS VI, Alloc. *Due fatti*, habita in Basilica Vaticana in S. Missa concelebrata cum Moderatoribus Romanorum Collegiorum, 6 iun. 1965: *Insegnamenti*, III, 330. [Cfr. nn. 2233, 2613].

XIV. DE DOCTRINA TRADENDA

3056 86. Primum fundamentum et verus totius formationis sacerdotalis ambitus est divina Revelatio, cuius devoti fideique ministri alumni fieri debent. Ideoque tam professores quam alumni verbo Dei scripto et tradito fideliter inhaereant, illudque ament, assidue scrutentur atque spirituale alimentum sibi reddant.¹ Traditionis — quae cum Sacra Scriptura unum verbi Dei sacrum depositum constituit Ecclesiae commissum² — vivum sensum imprimis ex SS. Patrum operibus hauriant, magni facientes doctrinam eorum aliorumque Doctorum, quorum laus est in Ecclesia.³ Sanctum Thomam Aquinatem tamquam unum e maximis Ecclesiae magistris habeant, iidemque debitum momentum tribuant auctoribus recentioris aetatis.⁴

3057 87. Professores scientiarum ecclesiasticarum, honorificum quidem munus sed officii plenum in Ecclesia habentes, non proprio sed Ecclesiae nomine docent, a qua missionem acceperunt. Peculiarem igitur conditionem suam in Corpore Christi prae oculis habentes, Ecclesiae sensum semper manifestent docili obsequio erga ipsius magisterium, ita ut ad aedificandos in fide tum alumnos tum omnes fideles conferre possint.⁵

3058 88. Professores de praesenti statu deque progressu doctrinae curam habeant; iusta libertate utantur inquirendi necnon mentem suam aperiendi, semper tamen, prout sinceri «cooperatores veritatis»,⁶ in novis quaestionibus ea prudentia gravitateque procedentes, quae a dignitate sui muneris et ipsius veritatis revelatae postulatur.

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 16; Const. dogm. *Dei verbum*, nn. 24-26; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu*, 30 sept. 1943: AAS 35, 321. [Cfr. nn. 2637, 2655 s., 2116].

² CONC. VAT. II, Const. dogm. *Dei verbum*, n. 10.

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 16; Const. dogm. *Dei verbum*, nn. 8, 23; Decr. *Unitatis redintegratio*, n. 17; cfr. PIUS XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu*, 30 sept. 1943: AAS 35, 312. [Cfr. nn. 2637, 2654, 2603].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 16; Declar. *Gravissimum educationis*, n. 10; PIUS XII, Alloc. *Sollemnis conventus*, ad Collegiorum alumnos studia eccles. Romae celebrantes, 24 iun. 1939: AAS 31, 247; Alloc. *Animus Noster*, ad Senatum academicum Pont. Univ. Gregorianae Romae, 17 oct. 1953: AAS 45, 684 ss.; IOANNES XXIII, Alloc. *L'incontro odierno*, ad Seminariorum Rectores ex universa Italia, 29 iul. 1961: AAS 53, 564 s.; PAULUS VI, Alloc. *Incensissimo desiderio*, ad Senatum academicum et alumnos Pont. Univ. Gregorianae Romae, 12 mart. 1964: *Insegnamenti*, II, 178 ss.; Alloc. *Nous sommes*, coram VI Congressu Thomistico Internationali, 10 sept. 1965: *Insegnamenti*, III, 446 s. [Cfr. nn. 2637, 2644, 2042, 2241, 2467, 2573, 2615].

⁵ CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen Gentium*, n. 25; PIUS XII, Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 362; PAULUS VI, Alloc. *Libentissimo sane* ad eos qui Conventui de theologia Concilii Vat. II Romae interfuerunt, 1 oct. 1966: *Insegnamenti*, IV, 443 s.; Alloc. *Benedicamus Domino*, Praesulibus ex universa America Lat. secundo Coetui Plenario Medellii interfuturis, 24 aug. 1968: *Insegnamenti*, VI, 405 s.; Alloc. *Gratia Domini*, ad Commissionem Theol. Internat., 6 oct. 1969: *L'Osservatore Romano* 6-7 oct. 1969, 1. [Cfr. nn. 2284, 2758 s., 2908, 2923].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8. Cfr. Const. past. *Gaudium et spes*, n. 62. [Cfr. n. 2732].

Spectatis diversis certitudinis theologicae gradibus, distincte doceant professores ea quae tamquam doctrina fidei et ea quae consensu doctorum probantur; quod quidem efficaciter fieri nequit nisi adhibito quodam fundamentali et valido textu. Doctrina certa imprimis in tuto posita, probabiles, novas et proprias explicationes modeste proponant.¹

3059

89. Simul cum Ecclesiae doctrina magis recondite excolenda, curandum est ut alumni recte et moderate aperti sint ad modernam culturam. Magistri igitur hoc propositum spectantes, ad debitum aequilibrium atque sanum discretionis sensum sacerdotii candidatos formare contendunt,² ita ut in hodierna cultura dijudicanda et legendis auctoribus critice procedere discant, retinentes quae probanda sunt, quae vero improbanda reiicientes. Ad hoc quam maxime conferre poterit communis cum Professoribus lectio ephemeridum et librorum, quam sequatur critica discussio.

XV. DE RATIONE DOCENDI³

3060

90. Disciplinarum ratio statis temporibus recognoscatur, ut quaeestiones obsoletae omittantur, quae autem pergunt vim exercere suam melius et fusius tractentur.

Novae disciplinae — ut iam dictum est (cfr. n. 80) — ne facile introducantur, sed potius novae quaestiones in disciplinas tradi solitas apto loco inserantur.

Professores sciant et velint unum corpus constituere: exoptata enim unitas in doctrina proponenda solum tunc obtinebitur, si simul aderit in ipsis magistris. De mutuis relationibus disciplinarum ac de earundem unitate solliciti sint, ita tamen ut non plures sed unam scientiam — nempe fidei et Evangelii — iuvenes se discere experiantur.⁴

Quod ut facilius obtineatur, adsit in Seminario qui integrae ordinationi studiorum moderetur.

3061

91. Rationes quoque didacticae recognoscendae sunt; ad quod assequendum haec prae oculis habeantur:

a) In institutionalibus omnium disciplinarum cursibus certus praelectionum numerus, iuxta commune professorum consilium, habendus est ad praecipua doctrinae capita proponenda et enucleanda, ad normas generales pro privato alumnorum studio tradendas et bibliographiam apte indicandam.

¹ PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis*, 12 aug. 1950: AAS 42, 572; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 362; PAULUS VI, Alloc. *Siamo particolarmente lieti*, ad eos qui Coetui Theologorum de mysterio peccati origin. Romae interfuerunt, 11 iul. 1966: *Insegnamenti*, IV, 365; Alloc. *Incensissimo desiderio*, ad Senatum academicum Pont. Univ. Gregoriana Romae, 12 mart. 1964: *Insegnamenti*, II, 177 s. [Cfr. nn. 2193, 2740, 2573].

² IOANNES XXIII, Alloc. *L'incontro odierno*, ad Seminariorum Rectores ex universa Italia, 21 iul. 1961: AAS 53, 564; PAULUS VI, Alloc. *En vous accueillant*, ad Pont. Academiam Scientiarum, 23 apr. 1966: *Insegnamenti*, IV, 197 ss. [Cfr. n. 2465].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, n. 17. [Cfr. n. 2638].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatum totius*, nn. 5, 17; cfr. Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 16. [Cfr. nn. 2626, 2638, 2543].

b) Instituuntur *seminaria* et exercitationes ad activam alumnorum participationem promovendam; professores vero qui exercitationibus moderari debent, conscii sint de gravitate huius muneris, quod non minore diligentia explendum est quam ipsae praelectiones.

c) Labor quoque in parvis coetibus factus praeside magistro foveatur, et pariter studium privatum moderantibus per frequentia colloquia professoribus, ut alumni etiam personalem laboris intellectualis methodum addiscant.

d) Denique, candidati ad sacerdotium aptis investigationibus initientur ad varia dioecesis pastoralia problemata scientifica methodo examinanda,¹ ut, per commune eventuum factorumque studium theologicum, intimus nexus inter vitam ipsam pietatemque atque doctrinam ex praelectionibus haustam clarius appareat, et ad pleniorum alumnorum theologicam praeparationem conferat.

Ut autem omnibus his methodorum et personalis studii postulatis revera satisfieri possit, professores et numero sufficientes et ad munera sua rite parati sint oportet.

3062

92. Instrumentum necessarium pro studiis tum professorum tum alumnorum est Bibliotheca, quae propterea in unoquoque Seminario magna cura a bibliothecario idoneo et ad hoc parato est ordinanda, conservanda et, adiuvantibus quorum interest, continenter augenda per annuam pecuniae summam, quae ad hunc finem liberali animo statuenda est.

De usu bibliothecae edoceantur alumni secundum methodologiam recentem.

3063

93. De profectu in studiis alumni statis temporibus rationem reddant per colloquia, scriptas dissertationes et examina, quorum certa ratio a Conferentiis Episcopalibus determinanda est.

XVI. DE INSTITUTIONE STRICTE PASTORALI²

3064

94. Tota sacerdotalis institutio spiritu pastoralis informari debet, cum finis Seminarii sit animarum pastores formare (cfr. n. 20), et pro-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Christus Dominus*, n. 17; cfr. Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16. [Cfr. n. 2660].

² Haec institutio requirit, ut hoc capite accuratius indicabitur, ut alumni studiorum decursu non solum amore apostolico Christo Redemptori adhaereant, sed etiam « in rebus divinis et humanis ita instituuntur ut revera fermentum in mundo sint ad robur et incrementum Corporis Christi » (*Perfectae caritatis*, n. 11). Itaque, alumni pastorem animum pedetemptim acquirant atque, perceptis doctrinae normis, illas aptitudines per opportunas exercitationes in se explicare studeant, quibus Christi gratiam et doctrinam possint variarum condicionum hominibus apto modo afferre.

Quae omnia requirunt ut inter Seminarium atque societatem ecclesiam et civilem, quae proprium apostolicae actionis campum constituunt, congruae contactus rationes stabiliantur. Seminarium enim non ita reclusum concipiendum est, ut alumni a vera conditione hominum et rerum, quasi contra quod exoptant, abstractos se sentiant; nec tamen ita apertum, ut iuvenes quaslibet experientias sibi licere putent. Omnia in veritate fieri oportet, in lumine scilicet futurae vitae sacerdotalis, recte intellectae et acceptae.

Ut uberiores ex huiusmodi institutione fructus capiantur, Superiores solliciti sint

pterea aspectus pastoralis in omnibus disciplinis sit in peculiari luce ponendus.¹

Impertienda vero est et institutio stricte pastoralis, accommodata diversis regionum condicionibus, cum in aliquibus ferveat vita christiana, aliae notentur vel neglecta vel nulla religione aliae in diversas confessiones vel religiones sint divisae. Haec institutio respicere debet imprimis artem catechetica et homiletica, sacramentorum celebrationem, directionem spiritualem pro variis statibus vitae, administrationem parociae, pastorale commercium cum acatholicis et non credentibus, et alia ad aedificationem Corporis Christi necessaria.²

Simul tamen cum hac instructione alumni aptitudinem acquirere studeant, ut in vita christifidelium vera cum attentione et animo pastoralis praesentes esse sciant. Ad hanc pleniorum hominum rerumque cognitionem haud parum adiuvari poterunt disciplinis psychologicis, paedagogicis et sociologicis, quibus tamen edocendi sunt iuxta rectas methodos et Auctoritatis ecclesiasticae normas.³

opportunas normas proponere, quae studiorum orationisque vitae necessitatibus respondeant et rectam hierarchiam rerum servant. Hoc imprimis spectent, ut futurum sacerdotem ad rectum suae libertatis usum efforment et nonnisi ea experimenta admittant, quae ad proprium pastoralis formationis finem revera conferre possunt. Quae omnia libenter a sacerdotii candidatis accipientur, dummodo communium nisum finis, ardentius in dies quaesitus, clare semper prae oculis appareat, a Superioribus apte colloquiis illustratus.

In huiusmodi practica ad apostolatam praeparatione ulterius requiritur, ut alumni fructuosae cooperationi non solum cum dioecesis presbyteris, sed etiam cum laicis initientur, ut pastorem dioecesis condicionem melius in dies perspiciant. Ad Concilii Vaticani II doctrinam respicientes, quae laicorum in Ecclesia condicionem exponit (*Lumen gentium*, cap. 4) atque proprias activitatis partes illustrat (*Apostolicam actuositatem*, cap. 3), congruos contactus, sub peritorum moderatorum ductu, cum apostolicis laicorum coetibus paulatim capiant, atque peculiare et distinctum eorum munus in Corpore Christi in sua vera natura considerent. Necessitatem apostolici laboris laicorum merito aestimantes (*Presbyterorum Ordinis*, n. 9; *Apostolicam actuositatem*, n. 25), discant tum excelsum eorum munus quod in Ecclesia explent, in vera luce eis proponere, tum officium sacerdoti proprium in servitium laicorum ita exercere, ut vera utriusque status dignitas et complementaris natura clare percipiantur.

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, nn. 4, 19. Perfectam pastoris formam varia Summorum Pont. documenta illustrant, v. gr.: S. PIUS X, Exhort. ad Clerum *Haerent animo*; PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii*; PIUS XII, Adhort. *Apost. Menti Nostrae*; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia*; PAULUS VI, in plurimis alloc., v. gr. *Voi avete*, 3 sept. 1963: *Questo annuale incontro*, 17 febr. 1969. [Cfr. nn. 2625, 2640; 1263 s., 1955 s., 2198 s., 2369 s., 2523, 2912 s.].

² CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 19; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 18; Decr. *Orientalium Ecclesiarum*, n. 4; cfr. PIUS XII, Const. *Apost. Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 363 s.; IOANNES XXIII, Alloc. *L'ultimo incontro*, ad alumnos e variis Seminariis, 10 aug. 1962: AAS 54, 584 ss.; PAULUS VI, Alloc. *Voi avete*, ad eos qui interfuerunt Conventui v. d. « XIII Settimana Nazionale di Orientamento Pastorale », 6 sept. 1963: *Insegnamenti*, I, 117 ss. [Cfr. nn. 2640, 2660, 2592, 2286].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 20; Decr. *Christus Dominus*, nn. 16, 17; Const. past. *Gaudium et spes*, n. 62; cfr. PIUS XII, Adhort. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 680; Const. *Apost. Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 364; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum*, 28 nov. 1959: AAS 51, 842; Litt. Encycl. *Mater et Magistra*, 15 maii 1961: AAS 53, 401 ss.; PAULUS VI, Litt. Encycl. *Ecclesiam Suam*, 6 aug. 1964: AAS 56, passim; Alloc. *Benedicamus Domino*, Episcopis ex universa America Lat. II Coetui plenario Medellii interfuturis, 24 aug. 1963: *Insegnamenti*, VI, 403 ss. [Cfr. nn. 2641, 2615, 2730].

3065 95. Instituendi etiam sunt alumni de variis formis moderni apostolatus: de actione catholica aliisque consociationibus, de cooperatione cum diaconis, de ratione agendi cum laicis ad eorum propriam apostolicam actuositatem excitandam ac fovendam atque eorum consociatam operam magis in dies promovendam,¹ de modo subveniendi omnibus hominibus pro variis adiunctis locorum et variis vitae condicionibus atque de arte fructuosum dialogum cum eis instituendi.²

Debitum momentum quoquetribuendum est praeparationi alumnorum ad rectas et sanas relationes cum mulieribus, ut sane edocti de peculiari earum indole et psychologia pro vario earum vitae statu et aetate, in ministerio pastoralis explendo possint et efficaciorum spiritualem curam eis praestare et cum ea sobrietate et prudentia se gerere, quae Christi ministros decet.³

3066 96. Spiritu vere catholico imbuantur alumni, quo propriae dioecesis, nationis vel ritus fines transcendere valeant et disponantur ad alios dilatato corde iuvandos. Proinde edoceantur de totius Ecclesiae necessitatibus, ut sunt problemata oecumenica, missionalia aliaque in variis terrarum partibus urgentiora.⁴ peculiari cura praeparentur alumni etiam ad dialogum cum non credentibus instituendum.⁵

3067 97. Apostolicae exercitationes, quae in institutione stricte pastoralis necessario habentur pro alumnorum aetate ac locorum condicione, inducantur prudenti Episcoporum iudicio, toto studiorum curriculo tum inter annum scholasticum tum inter vacationes.⁶

Cum hodie saepe contingat, ut alumni vacationum tempore exterarum nationes adeant ad experientias pastorales acquirendas, valde expedit

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 20; Decr. *Apostolicam actuositatem*, n. 25; Decr. *Christus Dominus*, n. 17; Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 33; cfr. PIUS XII, Adhort. *Apost. Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 676 s.; PAULUS VI, Alloc. *Salutiamo i Delegati*, Episcoporum Delegatis et Sacerdotibus consiliariis Sodalitatis ab Actione Catholica, 9 iul. 1966: *Insegnamenti*, IV, 355 ss. [Cfr. nn. 2641, 2657, 2209].

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Christus Dominus*, n. 18; S. CONGR. PRO CLERICIS, Directorium *De peregrinantibus*, 30 apr. 1969: AAS 61, 361 ss., n. 21; PAULUS VI, Motu proprio *Pastoralis Migratorum cura*, 15 aug. 1969: AAS 61, 601-603; cfr. S. CONGR. PRO EPISCOPIS, Instructio *De pastoralis migratorum cura*, 22 aug. 1969: AAS 61, 614-643; cfr. etiam CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, nn. 6, 9. [Cfr. nn. 2919, 2922].

³ Cfr. PIUS XII, Adhort. *Apost. Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 664; cfr. supra n. 48, p. 1348. [Cfr. n. 3010].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 20; Const. dogm. *Lumen gentium*, nn. 17, 23; Decr. *Christus Dominus*, n. 6; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 20; Decr. *Orientalium Ecclesiarum*, n. 4; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 39; cfr. PAULUS VI, Litt. Encycl. *Populorum progressio*, 2 apr. 1967: AAS 49, 257 ss.; Alloc. *L'odierna udienza*, ad alumnos studiorum missionarium causa coadunatos, 2 sept. 1964: *Insegnamenti*, II, 517-518; Alloc. ad Conventum plenarium Secretariatus ad Christianorum unitatem fovendam, 28 apr. 1967: *Insegnamenti*, V, 187-193; Alloc. *As we look*, Christifidelibus qui in civ. Bombayensi interfuerunt Liturgiae Syriaco-Malankarensi, 4 dec. 1964: *Insegnamenti*, II, 712 ss. [Cfr. nn. 2641, 2592].

⁵ SECR. PRO NON CREDENTIBUS, *Documentum de dialogo*, 28 aug. 1968: AAS 60, 692-704. [Cfr. n. 2909].

⁶ CONC. VAT. II, Decr. *Optatam totius*, n. 21; cfr. PIUS XII, Adhort. *Apost. Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 676; Const. *Apost. Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 364. [Cfr. nn. 2642, 2209, 2286].

ut Conferentiae Episcopales, ad quas pertinet, communi consilio aptas normas constituent, quibus proprius huiusmodi experientiarum finis efficacius obtineatur.

- 3068 98. Inter annum scholasticum, attentis Seminarii situ, alumnorum numero ceterisque adiunctis, illae exercitationes seligendae sunt quae aptiores videantur, quales sunt: catechesim tradere, diebus festis activam partem habere in liturgicis paroeciae ritibus, visitare infirmos, pauperes et captivos, auxilium praestare sacerdotibus qui iuvenibus et opificibus spirituales operam navant, etc.

Spatium vero temporis huiusmodi exercitationibus tribuendum cum studiorum necessitatibus recte componatur; praeterea agantur ad lumen principiorum theologicorum et considerate, moderantibus vere peritis et prudentibus sacerdotibus, qui partem singulis assignent, eos edoceant de ratione agendi, in agendo adsint, recognitionem cum alumnis instituunt, ita ut factae experientiae expendantur atque eis dentur apta consilia. Six fiet ut haec exercitia, nedum institutioni spirituali et doctrinali noceant, eas efficaciter iuvent.

- 3069 99. Huiusmodi exercitationes vacationum tempore facilius peragi poterunt, iuxta rationem a Seminarii Superioribus statuendam, sive sacerdotes iuvando in ministerio pastoralis, sive operam praestando operariis etc., semper sub peritorum ductu, ut in numero praecedenti dictum est.

XVII. DE INSTITUTIONE POST SEMINARIUM PERFICIENDA

- 3070 100. Institutio sacerdotalis natura sua talis est, ut per totam vitam, praesertim autem primis post sacram ordinationem annis, continuari atque magis magisque perfici debeat.¹ Quam ob rem decretum *Optatam totius* n. 22 praescribit sacerdotalem institutionem post Seminarium proseguendam et perficiendam esse quoad partem spiritualem, intellectualem et maxime pastorem, ut novi sacerdotes apostolicum munus melius inire et prosequi valeant. Hac in re foveatur inter sacerdotes labor manipulatim factus (*équipe, teamwork*), qui plura commoda ministerio pastoralis praesertim hodie afferre potest.²

- 3071 101. Ad formationem post Seminarium perficiendam, in Ratione Institutionis sacerdotalis indicentur industriae quas Conferentia Episcopalis pro regionis adiunctis selegit et commendat. Ad modum exempli nonnullae usitiores proponuntur:³

a) annus pastoralis vel biennium, quo novi sacerdotes simul de-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 19; Decr. *Christus Dominus*, n. 16; Decr. *Perfectae caritatis*, n. 18; cfr. PIUS XII, Motu proprio *Quandoquidem templum*, 2 apr. 1949: AAS 41, 165; Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42, 691-692; Const. Apost. *Sedes sapientiae*, 31 maii 1956: AAS 48, 364; IOANNES XXIII, Alloc. *Questo incontro*, ad Magistros pietatis Romae coadunatos, 9 sept. 1962: AAS 54, 674; PAULUS VI, Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, 6 aug. 1966: AAS 58, 761. [Cfr. nn. 2619, 2222 s., 2508, 2747].

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 7. [Cfr. n. 2696].

³ Cfr. S. CONGR. PRO CLERICIS, Litt. Circulares ad Conf. Episc. Praesides de permanenti cleri, maxime iunioris, institutione, 4 nov. 1969: nn. 16-21. [Cfr. nn. 2924 s.].

gunt et singulis hebdomadis per aliquot dies scholae et studio pastoralis vacant, per alios dies in paroeciis ministerium exercent;

b) institutio pastoralis per aliquot annos protrahitur, quibus annis iuvenes sacerdotes, iam ministerio addicti, singulis hebdomadis per unum duosve dies conveniunt ad scholam et studium pastorale;

c) cursus inter vacationes vel alio opportuno tempore habendi, quibus iuniores sacerdotes quaestiones pastorales scrutantur et expendunt atque examina quoque triennalia praeparant;

d) mensis sacerdotalis post 5 circiter annos ministerii sacerdotalis, quo iuvenes sacerdotes per exercitia spiritualia spiritualiter renovantur, et ulterius perficiuntur tum in doctrina per peculiare cursus (*aggiornamento*) tum in re pastoralis per problematum pastoralium tractationem adiuti opera peritorum.

Attamen haec omnia exoptatam efficaciam non attingent, nisi coordinatio inter Seminarium et *Post-Seminarii* cursus habeatur atque eorundem directio sacerdoti concedatur tam scientia quam virtute experientiaque vere eminenti.

Denique, in omnibus his inceptis habeatur oportet fraterna parochorum et sacerdotum maturioris aetatis et experientiae cooperatio, quae dum formationem pastorem iuvenum sacerdotum perficit, illam fraternitatem fovet quae a decreto *Presbyterorum Ordinis* (n. 8) commendatur et fracturam praecavet inter novas veteresque sacerdotum generationes.

Fundamentalem hanc Rationem Institutionis sacerdotalis Summus Pontifex PAULUS div. Prov. Pp. VI ratam habuit, confirmavit atque evulgari iussit.

AAS 62, 321-384.

De fidelitate servanda praescriptis et doctrinae Concilii Vat. II

(Ex Alloc. *Nessuno sfugge*, Christifidelibus coram admissis, 14 ian. 1970).

- 3072 Questa è la base: il Concilio. Dovere nostro è di attenerci a questa grande parola, che la Chiesa, nella pienezza della sua coscienza e della sua autorità, nell'invocazione e nell'obbedienza al carisma dello Spirito Santo, che l'assiste e la francheggia, nella visione del mondo, in cui vive e per cui vive, ha pronunciata per questa ora della storia. Nel Concilio è la chiarezza; nel dopo-Concilio sia la fermezza.

Perché, voi lo sapete, voi lo vedete, il risveglio, non solo autorizzato, ma promosso dal Concilio, tende ad assopirsi in molti cristiani e in molte forme di vita cristiana; l'indolenza ci vince, la pigrizia sembra togliere e sciogliere ogni questione; ovvero il risveglio si traduce in spirito critico corroditoro e demolitore; impugna l'obbedienza, e lascia all'arbitrio modellare a piacimento una comoda concezione della Chiesa, più conforme allo spirito e al costume del mondo, che non alle esigenze del suo genio soprannaturale e della sua missione apostolica.

Per questo vi diciamo: stiamo al Concilio. Esso ci deve togliere quel senso d'incertezza, che tanto turba oggi l'umanità. Pellegrini nel tempo, noi abbiamo la nostra lampada che rischiara il cammino. Noi vorremmo infondere in voi quel conforto che viene

dalla sicurezza di sapere che si cammina per la buona strada. Lo diciamo a voi, Sacerdoti, assaliti da tanti dubbi sul vostro essere, nella Chiesa e nel mondo; non temete, rileggete la pagina del Concilio, che vi riguarda, e andate avanti con fiducia e con coraggio.

AAS 62, 105.

De studiis promovendis ad Ius Canonicum novis temporis necessitatibus aptandum

(Ex Alloc. *La ringraziamo*, ad eos qui Coetui internationali Iuris Canonici peritorum Romae interfuerunt, 20 jan. 1970).

3073 È ciò che risulta dal Concilio. Esso ha approfondito la dottrina della Chiesa, ha messo in rilievo l'aspetto mistico che le è proprio, ed ha perciò obbligato il Canonista a ricercare più profondamente nella Sacra Scrittura e nella teologia le ragioni della propria dottrina. Questo fatto lo ha scosso nella sua abitudine, solita per lo più a fondare in una secolare e indiscussa tradizione il suo insegnamento, e a confortarlo con il confronto e con l'apporto, dapprima del Diritto Romano (« quod ratio scripta est merito nuncupatum », come dicevano i Canonisti), poi con quello dei Popoli verso i quali la Chiesa ha rivolto la sua missione evangelizzatrice; ciò che per troppo ovvi motivi ella continuerà a fare nel suo pensiero e nella sua storia; ma, fedele, in quest'ora post-conciliare, all'impulso dottrinale e disciplinare del grande Sinodo, ella cercherà in se stessa, nella sua intima e misteriosa costituzione, il perché ed il come della sua antica e rinnovata disciplina canonica.¹

Questa sembra a noi la novità, che entra oggi nello studio e nella formulazione del Diritto Canonico; novità dalla quale germina la revisione del Codice vigente; e non già, come quasi sempre sono nate nella storia del Diritto le grandi compilazioni giuridiche, per uno scopo principalmente pratico, *ad communem et maxime studentium utilitatem*,² o, come fa dire Dante a Giustiniano: *d'entro le leggi trassi il troppo e il vano*,³ ma per derivare la legge canonica dall'essenza stessa della Chiesa di Dio, per la quale la legge nuova e originale, quella evangelica, è l'amore, è la *gratia Spiritus Sancti, quae datur per fidem Christi*; ⁴ così che, se questo è il principio interiore che guida la Chiesa nel suo operare, esso dovrà manifestarsi sempre più nella sua disciplina visibile, esteriore e sociale, con quali conseguenze è più facile ora intravedere che dire. Vedremo sorgere innanzi tutto da questa introspezione mistico-etica della Chiesa un bisogno, quello della Chiesa stessa di definirsi in una « Lex fundamentalis », che la Teologia ancor più che il Diritto va approfondendo, e che, qualora fosse formulata in canoni espliciti, risolverebbe, fors'anche susciterebbe, molte e gravi questioni circa la vita cattolica nel nostro tempo.

AAS 62, 108-109.

De sanctitate et convenientia legis caelibatus

(Epist. *Le dichiarazioni*, ad Em.mum D. Card. Joannem Villot, a publicis Ecclesiae negotiis, 2 febr. 1970).

3074 Le dichiarazioni rese pubbliche in questi giorni in Olanda sopra il celibato ecclesiastico Ci hanno profondamente addolorato ed hanno sollevato tante questioni nel Nostro spirito: per i motivi di così grave at-

¹ Decr. de institutione sacerdotali *Optatum totius*, n. 16; AAS 58, 723; [Cfr. n. 2637].

² Cfr. *Decret. Gregorii IX*.

³ *Par.* 6, 12.

⁴ *S. Th.* I-II, 106, 1; et 108, 1.

teggiamento, contrario alla sacrosanta norma vigente nella nostra Chiesa Latina; per le ripercussioni in tutto il Popolo di Dio, specialmente nel clero e nei giovani che si preparano al sacerdozio; per le conseguenze perturbatrici nella vita dell'intera Chiesa, e per le risonanze che essa provoca presso tutti i cristiani, ed anche tra gli altri membri della famiglia umana.

Davanti a questi interrogativi, Noi sentiamo il bisogno di aprire il Nostro animo a Lei, Signor Cardinale, che così da vicino condivide le sollecitudini del Nostro Apostolico ufficio.

Noi Ci domandiamo innanzitutto con umile ed assoluta sincerità interiore se non vi fosse da parte Nostra qualche responsabilità al riguardo di così infelici risoluzioni, tanto difformi dall'atteggiamento Nostro e da quello, crediamo, dell'insieme della Chiesa.

Il Signore Ci è testimone dei sentimenti di stima, d'affetto, di fiducia, che abbiamo sempre nutrito verso una porzione tanto benemerita del Corpo Mistico di Cristo come quella di Olanda. Ed Ella ben conosce, Signor Cardinale, l'azione sempre deferente ed amica, da Noi svolta, sia nelle personali conversazioni, sia nella corrispondenza epistolare, sia mediante l'interessamento degli Organi di questa Sede Apostolica per prevenire le dichiarazioni in questione.

Tali dichiarazioni portano a molte incertezze e turbamenti.

Di conseguenza è per Noi un dovere grave e impellente di precisare con ogni chiarezza l'atteggiamento Nostro: di colui, cioè, al quale un misterioso disegno della Divina Provvidenza ha affidato, in quest'ora difficile, la « sollicitudo omnium Ecclesiarum ».¹

I motivi addotti per giustificare un cambiamento così radicale della norma secolare della Chiesa Latina, apportatrice di tanti frutti di grazia, di santità e di apostolato missionario, sono ben conosciuti. Ma questi motivi, Noi dobbiamo precisarlo senza equivoco, non Ci appaiono convincenti. Essi sembrano trascurare in realtà una considerazione fondamentale ed essenziale che non va in nessun modo dimenticata e che è di ordine soprannaturale; sembrano cioè rappresentare un cedimento nel genuino concetto del sacerdozio.

3075 La sola prospettiva che debba essere tenuta presente è, in effetti, quella della missione evangelica, di cui noi con fede, e nella speranza del Regno, siamo araldi e testimoni. Il Vescovo e il prete hanno missione di annunciare l'Evangelo della grazia e della verità,² portare il messaggio della salvezza al mondo, fargli prendere nello stesso tempo coscienza del suo peccato e della sua redenzione, invitarlo alla speranza, strapparli agli idoli sempre rinascanti, convertirlo al Cristo Salvatore. I valori evangelici non possono essere compresi e vissuti se non nella fede, nella preghiera, nella penitenza, nella carità e non senza lotte né mortificazioni, né senza suscitare ancora, talvolta, come il Cristo e gli Apostoli, lo scherno e il disprezzo del mondo, l'incomprensione e perfino la persecuzione. Il dono totale al Cristo giunge fino alla follia della Croce.

¹ Cfr. 2 *Cor.* 11, 28.

² Cfr. *Gr.* 1, 14.

È la sempre più profonda comprensione di queste considerazioni, maturata provvidenzialmente nel corso d'una storia che ha conosciuto tanti sforzi e tante lotte per affermare l'ideale cristiano, che ha condotto la Chiesa Latina a fare della rinuncia al diritto di fondare una propria famiglia — già spontaneamente compiuta da tanti servitori dell'Evangelo — condizione per l'ammissione dei candidati al sacerdozio. Le accennate considerazioni sono valide tuttora, ed oggi forse più che in altri tempi. E noi, chiamati al seguito di Gesù, saremmo divenuti forse incapaci di accettare una legge comprovata da così lunga esperienza, e abbandonare tutto, famiglia e reti, per seguire Lui e portare la Buona Novella del Salvatore?¹ Chi potrà trasmettere con pienezza di grazia e di forza,² agli uomini dei nostri giorni, questo messaggio liberatore, meglio di pastori che sappiano consacrarsi irrevocabilmente e senza riserve al servizio esclusivo del Vangelo?

Di conseguenza, considerando tutto davanti a Dio, davanti al Cristo e alla Chiesa, davanti al mondo, Ci sentiamo in dovere di riaffermare chiaramente ciò che Noi abbiamo già dichiarato e più volte ripetuto, cioè che il legame tra sacerdozio e celibato, stabilito da secoli dalla Chiesa Latina, costituisce per essa un bene sommamente prezioso e insostituibile. Sarebbe grave temerità sottovalutare o addirittura lasciar cadere in desuetudine questo legame consacrato dalla tradizione, segno incomparabile di una dedizione totale all'amore del Cristo,³ che manifesta così luminosamente l'esigenza missionaria essenziale ad ogni vita sacerdotale, nel servizio del Cristo risuscitato, sempre vivente, al Quale il sacerdote si è consacrato, in una disponibilità totale per il Regno di Dio.

3076 Quanto ai preti che, per ragioni riconosciute valide fossero venuti a trovarsi, malauguratamente, nella impossibilità radicale di perseverarvi — Noi sappiamo che si tratta solo di un piccolo numero, mentre la grande maggioranza vuole restare fedele, con l'aiuto della grazia, agli impegni sacri assunti davanti a Dio e alla Chiesa —, è con grande dolore che Noi Ci induciamo ad accogliere la loro istante preghiera di essere prosciolti dalle loro promesse e dispensati dai loro obblighi, dopo un attento esame di ogni singolo caso. Però la profonda comprensione che, in uno spirito di paterna carità, Noi vogliamo avere per le persone, non deve impedirCi di deplorare un atteggiamento così poco conforme a ciò che la Chiesa legittimamente attende da coloro che si sono definitivamente consacrati al suo esclusivo servizio.

La Chiesa, pertanto, continuerà domani come ieri ad affidare il divino ministero della parola, della fede e dei sacramenti della grazia ai soli sacerdoti che restino fedeli ai loro obblighi.

La stessa contestazione multiforme che si manifesta oggi nei riguardi di una istituzione così santa qual è il sacro celibato, rende ancor più imperioso il Nostro dovere di sostenere e di incoraggiare in ogni modo la

¹ Cfr. Mr 1.

² Cfr. At 6, 8.

³ Cfr. Mt 12, 29.

innumerevole schiera dei sacerdoti rimasti leali ai loro impegni, ai quali va con specialissimo affetto il Nostro pensiero benedicente.

Per questo, con decisione presa dopo maturo esame, Noi affermiamo chiaramente il Nostro dovere di non ammettere che il ministero sacerdotale possa essere esercitato da coloro che dopo aver messo mano all'aratro si sono voltati indietro.¹

Non è questa d'altronde la tradizione costante anche delle venerabili Chiese Orientali, alle quali si ama far riferimento a questo proposito?

Del resto, appena osiamo pensare alle conseguenze incalcolabili che una diversa decisione comporterebbe per il Popolo di Dio sul piano spirituale e pastorale.

3077

Mentre Ci sentiamo in dovere di riaffermare così, con tanta chiarezza, la norma del sacro celibato, non dimentichiamo una questione che Ci è proposta con insistenza da alcuni Vescovi, dei quali Noi conosciamo lo zelo, l'attaccamento alla venerabile tradizione del sacerdozio nella Chiesa Latina ed ai valori tanto eminenti che esso esprime, ma anche le ansie pastorali di fronte a certe necessità, del tutto particolari, del loro ministero apostolico. In una situazione di estrema carenza di sacerdoti — essi Ci domandano — e limitatamente alle ragioni che si trovino in simile situazione: non si potrebbe forse considerare l'eventualità di ordinare per il sacro ministero uomini di età già avanzata, che abbiano dato nel loro ambiente la buona testimonianza di una vita familiare e professionale esemplare?

Non possiamo dissimulare che una tale eventualità solleva da parte Nostra gravi riserve. Non sarebbe, infatti, tra l'altro, un'illusione molto pericolosa il credere che un tale cambiamento della disciplina tradizionale potrebbe, nella pratica, limitarsi a casi locali di vera ed estrema necessità? Non sarebbe poi una tentazione, per altri, di cercarvi una risposta apparentemente più facile all'insufficienza attuale di vocazioni?

In ogni caso, le conseguenze sarebbero così gravi e porrebbero delle questioni talmente nuove per la vita della Chiesa, che dovrebbero, semmai, essere previamente e attentamente esaminate, in unione con Noi, dai Nostri Fratelli nell'Episcopato, tenendo conto davanti a Dio del bene della Chiesa universale, che non si potrebbe disgiungere da quello delle Chiese locali.

Questi problemi, che si pongono alla Nostra responsabilità pastorale, sono veramente gravi e Noi, Signor Cardinale, abbiamo voluto a Lei confidarli.

Con Noi Ella è testimone degli appelli che da ogni parte Ci pervengono: numerosi Nostri Fratelli e Figli Ci supplicano di nulla cambiare in una così venerabile tradizione, ed insieme essi auspicano con Noi che i Nostri Venerati Fratelli Vescovi di Olanda intraprendano con la Sede Apostolica, in un contatto fiducioso e fraterno, una nuova riflessione, la quale dovrà maturare nella preghiera e nella carità.

Più che mai, per parte Nostra, Noi desideriamo di ricercare con i Pastori delle diocesi dei Paesi Bassi i mezzi per risolvere in modo con-

¹ Cfr. Lc 9, 62.

veniente i loro problemi, nella comune considerazione del bene di tutta la Chiesa. E perciò stimiamo necessario innanzi tutto, Signor Cardinale, di assicurare i Vescovi, i sacerdoti e tutti i membri della Comunità cattolica olandese della Nostra affezione costante, ma nello stesso tempo del Nostro convincimento che è indispensabile di riconsiderare, alla luce delle riflessioni sopra esposte e nello spirito di una autentica comunione ecclesiale, i voti espressi e l'atteggiamento assunto in una questione di così grave portata per la Chiesa universale.

Nel lavoro che, a questo scopo, sarà da svolgersi dalla Santa Sede, Noi contiamo particolarmente, Signor Cardinale, sulla sua valida collaborazione.

Il suo aiuto Ci sarà prezioso, anche per i contatti che saranno da prendere con i Vescovi del mondo intero affinché tutte le Conferenze Episcopali, mantenendosi in perfetta comunione con Noi e con la Chiesa universale nell'assoluto rispetto delle sue sante leggi, vogliano assicurare i sacerdoti, Nostri collaboratori, che seguiamo e continueremo a seguire con affetto paterno le loro ansie d'apostolato e i loro problemi, e ricordare loro, insieme, la bellezza della grazia che il Signore ha ad essi accordato, i loro impegni sacri, le esigenze missionarie del loro ministero. Né, in questa circostanza, il Nostro cordialissimo pensiero potrebbe non andare ai giovani che con la generosità del loro slancio apostolico si preparano a servire di tutto cuore, nel Sacerdozio, Cristo e i loro fratelli. Essi, infatti, sono la speranza della Chiesa per l'evangelizzazione del mondo di domani: sempre che si impegnino irrevocabilmente e senza riserve nella forma di vita che la Chiesa loro propone.

Bisognerà finalmente, Signor Cardinale, chiedere insistentemente alla moltitudine delle anime fedeli, che restano silenziose, ma non per questo soffrono meno in quest'ora di prova, generose preghiere.

Che il Signore conceda a tutti, Pastori e fedeli, la fermezza della fede, la forza della speranza e l'ardore della carità: «la grazia sia con tutti quelli che amano Nostro Signore Gesù Cristo di un amore immutabile» (Ef. 6, 24).

Con questi sentimenti Noi Le impartiamo, Signor Cardinale, la Nostra Benedizione Apostolica.

AAS 62, 98-103.

De urgenti necessitate ecclesiasticas vocationes numero et qualitate augendi

(Ex Alloc. *Questo incontro*, ad Romanum Clerum et quadragenarii temporis concionatores, 9 febr. 1970).

3078

Subito vengono alla nostra mente alcuni temi di questa attività pastorale simultanea e concertata: primissimo quello delle vocazioni ecclesiastiche. Noi non ci rassegniamo a pensare che il nostro campo pastorale sia sterile di anime giovanili e adulte, capaci d'intendere la chiamata all'eroico servizio del regno di Dio; noi pensiamo sempre che la scarsità di vocazioni nelle grandi città dipenda, sì, in gran parte dall'ambiente familiare e sociale, che rende refrattaria la coscienza delle nuove generazioni allo stimolo della voce di

Cristo, ma abbiamo sempre la fiducia che un prete, un vero prete, né bigotto, né secolarizzato, ma vivente in intensità di sapienza e di sacrificio il suo sacerdozio al contatto con la comunità, con quella giovanile specialmente, abbia la virtù, o meglio la grazia di accendere in altre anime la fiamma che arde in lui dell'amore totale a Cristo Signore; e crediamo che la presentazione della vita sacerdotale, vissuta nella pienezza dell'immolazione, col sacro celibato ch'essa comporta, all'unica dilezione di Gesù Maestro e Signore, di Gesù sommo Sacerdote e unico Agnello redentore, e insieme alla completa ed esclusiva sua sequela nel servizio pastorale del Popolo di Dio, eserciti maggiore attrattiva ad abbracciare lo stato ecclesiastico, che non una formula umanamente più naturale e apparentemente più facile, nella quale però dedizione a Cristo e sacrificio di sé non abbiano più la perfetta ed esaltante coincidenza che noi conosciamo. Tutto sta nel capire; questo è il carisma condizionante; ma dobbiamo dubitare che lo Spirito lo possa dare ai figli più generosi della nostra generazione? La forza morale, il dono di sé, la dilezione a Cristo, sacra e sovrumana, ma verissima, vivissima e dolcissima, staccata da ogni pur legittimo amore,¹ la croce insomma per la propria e per l'altrui salvezza, hanno più efficace incidenza nel cuore umano, giovanile specialmente, che non quell'invito al sacerdozio, che fosse agevolato dalla combinazione dell'amore naturale con quello soprannaturale. Così che, anche nell'assillante bisogno di vocazioni ecclesiastiche, noi pensiamo che il celibato, spiritualmente trasfigurato e trasfigurante, sia migliore incentivo al loro reclutamento qualitativo e quantitativo, che non una flessione alla legge canonica, che lo vuole integro e fermo e che costituisce l'epilogo di fedeltà e di amore al regno di Dio dell'esperienza storica e dell'agone ascetico e mistico della nostra Chiesa latina. Voi lo sapete, e con noi voi lo volete, Figli e Fratelli nostri. Siate benedetti.

E allora col problema delle vocazioni che dobbiamo riprendere a studiare e a risolvere, con proposito comunitario, quello del Seminario. Anch'esso dev'essere più che mai un centro di convergenza della nostra comunità ecclesiale, per l'affezione, per la fiducia, per il sostegno di ciascuno e di tutti. Una tradizione, che non deve spegnersi, ha fatto del nostro Seminario un focolare del cuore per tanti degnissimi ecclesiastici, che vi furono alunni e maestri, ancor più che una scuola scientifica e una palestra pedagogica; esso fu ed è la casa della nostra incomparabile madre, la nostra Chiesa, la casa degli affetti che non muoiono mai, dei ricordi che rivivono sempre, dei propositi che sorreggono la vita. Così ancora e sempre dev'essere per la vostra collettiva e cordiale fedeltà. Ne avrete merito e vantaggio anche voi, Religiosi.

AAS 62, 168-169.

De fiducia sacerdotis in suam propriam vocationem

(Ex Alloc. *Diamo il benvenuto*, ad Conferentiam Episcopalem Italicam, 11 apr. 1970).

3079

Analogamente, noi diremo a voi, Sacerdoti, a quanti qui siete, ed a quanti Confratelli qui voi moralmente rappresentate: abbiate fiducia!

Fiducia in chi, e in che cosa, e perché? Qui la risposta è più complessa.

Ma diciamo subito: fiducia in Cristo. Sì, in Lui, fiducia immensa, personale e totale. Ma diciamo subito: fiducia in Cristo. Sì, in Lui, fiducia immensa, personale e totale. In Cristo dobbiamo assai confidare; Lui lo vuole.² Lui vi ha chiamati (Mr 3, 13), vi ha a Sé assimilati, vi ha estremamente, divinamente amati; la vostra spiritualità deve fondarsi su questa fiducia, su questa teologia, dalla quale emerge la prevalente causalità divina nel qualificarvi suoi discepoli, suoi eletti, suoi amici, suoi testimoni, suoi ministri, suoi apostoli. Voi conoscete questa storia ineffabile, che discende nelle profondità della vostra psicologia e si esprime nelle vicende esteriori della vostra vita nell'umiltà del vostro ser-

¹ Cfr. Mt 19, 29.

² Cfr. Ge 14, 1; 16, 33; Mr 6, 50.

vizio, spesso estenuante ed eroico. Rileggete la pagina autobiografica di San Paolo, e fate vostra la sua estrema fiducia: *Scio cui credidi* (2 Tm 1, 7-12).

E quindi: fiducia in voi stessi; vogliamo dire nella definizione canonica della vostra identità ecclesiale e sociale. Conosciamo bene anche noi i molteplici e gravi motivi dell'inquietudine ecclesiale presente, e ne pesiamo davanti al Signore la loro validità, scostando dai nostri occhi il velo della comoda consuetudine, e ci fermiamo con affettuosa intensità di spirito a considerare la cosiddetta « crisi », che oggi tormenta tanti strati del sacerdozio cattolico, e tanto interessa la pubblica opinione, la quale però spesso drammatizza episodi e costruisce fantasmi, esagerando e deformando il quadro della realtà. Soffriamo anche noi osservando tale situazione nelle file del Clero, e tanto di più quanto ci sembra talora artificiosamente inasprita; ma ci domandiamo se non si creano problemi pesanti, che potrebbero essere evitati con qualche maggiore riverenza alla tradizione, da cui tutto abbiamo ereditato, e dalla quale riceviamo quel tesoro intangibile del famoso « depositum », non peso da trascinare, ma riserva di certezze e di energie per la Chiesa vivente nella storia.

Ciò che ci affligge a questo riguardo è la supposizione, più o meno penetrata in certe mentalità, che si possa prescindere dalla Chiesa qual è, dalla sua dottrina, dalla sua costituzione, dalla sua derivazione storica evangelica e agiografica, e che si possa inventarne e crearne una nuova, secondo dati schemi ideologici e sociologici, mutevoli anch'essi e non suffragati da intrinseche esigenze ecclesiali; così che talora vediamo che a scuotere e a indebolire la Chiesa a questo riguardo non sono tanto i suoi nemici di fuori, quanto alcuni suoi figli, alcuni che pretendono essere suoi liberi fautori, di dentro. E che diremo di quei casi rarissimi, per fortuna, ma clamorosi, di Sacerdoti e Religiosi che ostentano una rottura aperta e sacrilega degli impegni solenni verso Cristo e verso la Chiesa? *neccesse ut veniant scandala; verumtamen vae homini illi, per quem scandalum venit* (Mt 18, 7). Di quale coraggio, di quale nuovo amore abbiamo bisogno per superare in forza e in carità urti così dolorosi!

Noi vorremmo che un'accentuazione problematica del genere non avesse a invadere i vostri spiriti. Diciamo a voi, Sacerdoti; a voi, Religiosi: *Sobrii esote et vigilate*, ... con quel che segue (1 Pt 5, 8). Abbiate fiducia: la definizione essenziale della vostra figura di ministri della Chiesa cattolica non deve essere messa in discussione; siate forti e siate felici d'essere ciò che siete, come Cristo, *dati* alla Chiesa e per ciò stesso assunti a quella superlativa fusione del duplice amore di Cristo e della Chiesa, che conferisce alla vostra personalità un'incomparabile interiore pienezza di carità e di felicità, e che fa della vostra sacrificata esistenza, in mezzo alla comunità dei fratelli e in mezzo al mondo profano, un tale segno di fuoco del regno di Dio, che solo il celibato, insieme col sacerdozio liberamente scelto, può realizzare.

Abbiate fiducia nella vostra vocazione. La vita del Prete domanda, oltre questo, molti altri sacrifici; voi li conoscete: il suo è un genere di vita a sé. Tutto ciò riguarda anche la posizione del Sacerdote nella società contemporanea: da essa vi distingue, e in essa vi innesta, come il sale della terra. Non vi inibisce alcuna conoscenza della cultura e della vita; vi sottrae a molte esperienze inutili o nocive al vostro ministero. Vi dispensa da tante cure, che, diventate diritti-doveri, avrebbero diritti d'avere per sé, non più per l'*unum necessarium*, cioè il servizio pastorale, l'*optimam partem*, del vostro cuore e del vostro tempo.

Ma ripetiamo, abbiate fiducia nella Chiesa. Essa attraversa un'ora di tensione e di ricerca; ma ha il Concilio a sua guida: questo grande avvenimento non sarà sepolto nel passato, ma darà i suoi frutti per l'avvenire; e voi, Sacerdoti, ne sperimenterete le nuove esigenze ed i nuovi vantaggi. Le prospettive sono per il riconoscimento della vostra personalità, per l'assistenza ad ogni vostro legittimo bisogno, per la vostra più stretta collaborazione e per la vostra adeguata corresponsabilità alla cura pastorale del Vescovo, per il rinnovamento delle strutture che fossero superate e dei metodi troppo vecchi ed empirici, in ordine ad una migliore efficienza del vostro ministero.

De parte quam familiae et sacerdotes in vocationibus sacris fovendis habent

(Nuntius scripto datus *Desideriamo ancora*, ob diem celebrandum ecclesiasticis fovendis vocationibus per totum terrarum orbem dicatum, 15 mart. 1970).

3080

Desideriamo ancora una volta rivolgere la Nostra esortatrice parola ai Nostri Fratelli e figli diletteissimi di tutto il mondo per richiamare la loro attenzione su un tema di vitale importanza per la Chiesa: le vocazioni sacerdotali e religiose. Ce ne offre l'opportunità, come di consueto, la prossima Giornata mondiale di preghiere per le vocazioni, che sarà celebrata nella seconda domenica dopo Pasqua.

Riflettere sulla molteplice realtà delle vocazioni nella Chiesa: sacerdoti, diaconi, religiosi, missionari, contemplativi; rendere più cosciente ed operoso l'impegno di tutti al servizio di una causa, che investe l'intera comunità cristiana; infine e soprattutto elevare verso il Padrone della messe un'ardente e comune preghiera perché mandi operai per la sua Chiesa:¹ tali sono gli obiettivi proposti ai fedeli in questa Giornata.

Tra i problemi che travagliano la Chiesa nel tempo presente, quello del declino generale delle vocazioni è senza dubbio il più urgente, e in molte parti esso segna momenti di una gravità ognora crescente. Fenomeno, questo, che ha molteplici cause, le stesse che mettono a prova la Chiesa in ogni parte del mondo, e che sono, nella Chiesa stessa, la ripercussione dei turbamenti violenti e delle rapide trasformazioni in atto oggi nella società.

Di fronte all'estensione di una realtà così angosciante, nessun cristiano degno di questo nome potrebbe rimanere indifferente, senza rendersi colpevole di viltà o senza dar prova di insensibilità verso un dovere essenziale di ciascun membro del Popolo di Dio. Tuttavia sarebbe un errore altrettanto grave se da questa constatazione derivasse un senso di scoraggiamento o di pessimismo, giacché il mistero delle vocazioni appartiene solo a Dio, e in nessun modo si può dubitare che Dio non voglia provvedere al bene della Chiesa, a cui ha promesso la sua presenza e la sua assistenza sino alla fine del mondo.

3081

È dunque in noi stessi che bisogna ricercare la causa della situazione attuale delle vocazioni nel mondo.

In noi, diciamo, e non nell'animo dei giovani, la cui generosità oggi non è minore di ieri. Anche se il loro atteggiamento di fronte alla società contemporanea prende sovente forma di rifiuto o di violenta ribellione, Noi abbiamo fiducia nella gioventù del nostro tempo, così aperta ai grandi ideali, così bramosa di autenticità, così disponibile alla dedizione verso i propri fratelli; e crediamo pertanto che siano ancora numerose le anime giovanili, capaci di rispondere con grandezza d'animo e fedeltà ad una eventuale chiamata di Dio. Del resto la qualità stessa delle vocazioni

¹ Cfr. Mt 9, 38.

che si offrono oggi nella Chiesa, manifesta la continuità dell'azione divina e le profonde ragioni della Nostra speranza.

La grazia di una vocazione deposta da Dio in un'anima non è altro, in fondo, che un apporto più abbondante di carità divina destinata alla sua Chiesa per la edificazione del Regno di Dio sulla terra. Accade di frequente, nel tempo in cui viviamo, che questa grazia non raggiunga lo scopo. Perché ciò si ottenga è necessario creare le condizioni favorevoli, in particolar modo nell'animo dei giovani, nell'ambiente familiare, nella comunità cristiana e nei luoghi stessi di formazione sacerdotale e religiosa.

Nell'animo dei giovani, anzitutto. Per far loro accogliere con entusiasmo il dono della vocazione divina, occorre che questo ideale sia presentato ad essi nella sua vera realtà e con tutte le sue severe esigenze, come donazione totale di sé all'amore di Cristo¹ e come consacrazione irrevocabile al servizio esclusivo dell'Evangelo. A tale riguardo la testimonianza di un sacerdozio esemplarmente vissuto o il valore di una vita religiosa che si rivela in concreto nelle varie istituzioni riconosciute dalla Chiesa, hanno un peso considerevole, anzi preponderante. Il «vieni e seguimi» di Cristo a un futuro suo ministro passa attraverso il sacerdote, e così pure avviene analogamente per una vocazione religiosa. È vero che le difficoltà sono gravi per il sacerdote stesso, ma egli saprà trovare nella coscienza delle sue responsabilità nei riguardi dell'avvenire della Chiesa, una nuova sorgente di coraggio. Gli uomini, oggi più che mai, invocano coloro che annunceranno ad essi Gesù Cristo: ma *come potranno sentirne parlare* — dice San Paolo — *se non vi è chi lo annuncerà?* (Rm 10, 15).

3082 Inoltre è necessario mettere in grado il giovane di intendere la voce di Dio che chiama, e di darvi il suo assenso. Qui la responsabilità delle famiglie è immensa, perché dipende in gran parte dall'atmosfera dell'ambiente familiare la possibilità di un fruttuoso dialogo interiore con Dio. Purtroppo in talune famiglie il clima non è né di fede né di amore. Diventare sacerdoti significa accettare di amare gli altri con una donazione eccezionale per intensità e qualità, in vista del Regno di Dio. Abbracciare lo stato religioso vuol dire accettare che Dio basti alla propria vita, mettendo così in evidenza di fronte al mondo la presenza di Dio e del suo amore. Auspichiamo pertanto che nelle famiglie questi ideali trovino sempre più aperta rispondenza, e regni in esse un clima saturo di fede e di carità, condizione indispensabile perché una vocazione possa maturare.

3083 A questo punto il Nostro discorso si allarga per richiamare l'attenzione anche sulle responsabilità della comunità cristiana a questo riguardo. «Il dovere di dare incremento alle vocazioni sacerdotali — così si esprime il Concilio Vaticano II — spetta a tutta la comunità cristiana, che è tenuta ad assolvere questo compito anzitutto con una vita perfettamente cristiana». ² Infatti è la stessa vocazione cristiana, fondata sul Bat-

¹ Cfr. Mt. 12 29.

² Decr. de institutione sacerdotali *Optatum totius*, n. 2: AAS 58, 714 s. [Cfr. n. 2623].

tesimo, sulla Confermazione e sull'Eucaristia, che trova la sua espressione e il suo culmine nella vocazione sacerdotale e religiosa. Questa è inconcepibile, se quella non è stata precedentemente risvegliata e educata. Qui, pertanto, si ha l'indice chiaro e inequivocabile della vitalità delle singole comunità parrocchiali e diocesane. Una comunità che non vive generosamente secondo il Vangelo non può essere che una comunità povera di vocazioni. Là invece dove il sacrificio quotidiano tiene sveglia la fede e mantiene ad un alto livello l'amore di Dio, le vocazioni allo stato ecclesiastico sacerdotale continuano ad essere numerose. Ne abbiamo conferma dalla situazione religiosa nel mondo: i paesi dove la Chiesa è perseguitata sono paradossalmente i paesi dove le vocazioni maggiormente fioriscono, talvolta in sovrabbondanza.

Si deve ancora notare che la responsabilità della comunità cristiana non si restringe al solo problema, già così delicato, del reclutamento delle vocazioni. In realtà essa si estende alla formazione stessa degli aspiranti al sacerdozio, poiché un clima di conformità al mondo e di rilassamento nello spirito di preghiera e di amore alla Croce non può non influire sul livello spirituale del seminario, e condurre così a soluzioni pratiche, nell'educazione del giovane clero, che sono in contrasto con i doveri essenziali di una vita sacerdotale. In tal modo verrebbe compromesso alla base il coraggioso sforzo di rinnovamento dei seminari, che, sulla linea del Concilio, è ovunque già felicemente in via di esecuzione.

3084 Tutto ciò deve convincere che invano si cercherebbero spiegazioni unicamente umane dell'attuale crisi delle vocazioni. Essa non è che un aspetto della crisi di fede che travaglia oggi il mondo. Non è perciò rendendo più facile il sacerdozio — liberandolo per esempio da ciò che la Chiesa Latina da secoli considera suo sommo onore: il celibato — che si renderà più desiderato l'accesso al sacerdozio stesso. I giovani si sentiranno attirati ancor meno da un ideale di vita sacerdotale meno generosa. Non è in questo senso che ci si dovrà orientare. Del resto là dove la preparazione al sacerdozio si svolge in una atmosfera saturo di preghiera, di carità, di mortificazione, il problema del celibato neppure si pone, e i giovani trovano più che naturale consacrare se stessi a Cristo in una disponibilità piena e totale per il Regno di Dio.

Abbiamo voluto presentare questo quadro delle necessità più urgenti della Chiesa nel nostro tempo perché più facilmente la Nostra voce trovi eco presso le anime generose, e perché più suavo e pressante riesca l'invito alla ricerca dei rimedi mediante la collaborazione di tutti. Collaborazione che esige dalle nostre umili forze un'offerta piena, un massimo rendimento, ma facendo della fiducia in Dio e del ricorso ai mezzi soprannaturali le vere condizioni per l'efficacia delle nostre fatiche; giacché è ben più Iddio ad operare per la salvezza degli uomini, che non noi, i quali, come avverte San Paolo, solamente *Dei ... sumus adiutores* (I Cor 3, 9).

Ecco allora che la Giornata mondiale per le vocazioni si traduce anzitutto in giornata di preghiera, espressione culminante di una preghiera abituale da cui la comunità cristiana non può dispensarsi. Noi pertanto nutriamo viva fiducia che dalle schiere dei cattolici di tutto il mondo,

pensosi con noi di queste necessità così urgenti, e uniti a Noi in questa ansia, si eleveranno concordi e fervorose le suppliche per implorare da Gesù, Buon Pastore delle anime, una novella e splendente fioritura di vocazioni al sacerdozio e alla vita religiosa; e per invocare altresì la grazia dell'assistenza celeste sui privilegiati che Gesù ha chiamato alla sua sequela.

A tale scopo Noi impartiamo di cuore l'Apostolica Benedizione a tutti coloro che accoglieranno il Nostro invito, e in special modo a quanti, nei seminari e nelle case religiose, si preparano nello studio e nella pietà ad essere un giorno cooperatori dell'ordine sacerdotale.

AAS 62, 308-312.

De Seminariis Columbiae necessitatibus temporis et Concilii Vaticani II praescriptis uberius accommodandis

(S. C. PRO INST. CATH., ex Litteris *Hace algun tiempo*, ad Conferentiam Episcopalem Columbianam, 19 mart. 1970).

III. DE LOS SUPERIORES DEL SEMINARIO

Antes de hacer algunas consideraciones sobre los formadores de los Seminarios, séanos permitido enviarles nuestra cordial enhorabuena por la labor que llevan a cabo. Nos consta el cuidado con que los Obispos seleccionan a los formadores de los Seminarios, y cómo los Superiores Religiosos, que tienen a su cargo numerosos Seminarios de Colombia, escogen con diligencia a los miembros de sus Institutos para que colaboren con los Obispos en tan delicada tarea. El Informe de los Visitadores nos ha permitidos comprobar que al frente de los Seminarios se hallan hombres de piedad, celosos, abnegados, que viven seriamente dedicados a su misión, incluso a veces a costa de grandes sacrificios. La Iglesia reconoce el mérito de los Obispos y de los Superiores Religiosos de Institutos para la educación del clero, pues son quienes han sabido seleccionar a los formadores del clero y prescindir oportunamente de quienes, por una u otra causa, no han sido considerados idóneos para continuar la labor.

3085 Es necesario tener en cuenta que a tiempos nuevos corresponden exigencias nuevas. Por ello el I Sínodo de Obispos ha afrontado también el problema de la preparación de los educadores para los Seminarios. Además de las condiciones requeridas hasta hoy, nos parece que en la renovación de los equipos formadores deben tenerse en cuenta, dentro de lo posible, otras tres:

a) Preparación específica en psicología y pedagogía, adquirida a través de una asidua frecuencia escolar en Institutos especializados, o por lo menos por la participación a cursos organizados a este fin con la aprobación de la Conferencia Episcopal.

b) Dada la orientación pastoral conferida por el Decreto «Optatam» a la formación de los seminaristas, se requeriría, dentro de lo posible, la suficiente práctica pastoral que les permita tener, además de los conocimientos adecuados, el necesario prestigio ante los alumnos.

c) Capacidad de comprensión, de relaciones humanas y sobre todo la posibilidad de integrarse en una vida de equipo con los demás Superiores, quienes «bajo la guía del Rector, establezcan una muy estrecha unión de espíritu y de acción, y formen entre sí y con los alumnos una familia que responda a la oración del Señor 'que sean una sola cosa' (Io, 17, 11) y fomenten en los alumnos el gozo de su propia vocación» («Optatam», n. 5; cfr. *Ratio Fundamentalís*, cap. V, VI).¹

¹ AAS 58, 717; 62, 345 ss. [Cfr. nn. 2988 s., 2993 s.].

Finalmente debe crearse en el Seminario la conciencia de que los alumnos se están formando para ser parte del presbiterio en torno al Obispo Diocesano (cfr. *Ratio Fundamentalís*, n. 22),¹ como providenciales cooperadores de su ministerio pastoral. Por consiguiente, en conformidad con esta exigencia, corresponde al Obispo dar las orientaciones que definen el estilo de conducta que debe llevarse en el Seminario. Ello lleva consigo que la vida del Seminario no puede estar desconectada de la vida de la Diócesis, ni la labor de los sacerdotes del Seminario de la labor del clero diocesano.

Para esto es necesario coordinar las prácticas pastorales de los seminaristas, que es de desear conduzcan bajo la dirección de una comisión mixta compuesta por superiores del Seminario y por párrocos, evitando en todo caso la dispersión en actividades que distraigan a los alumnos de sus esfuerzos en la vida espiritual y en su dedicación al estudio.

IV. PASTORAL DE LAS VOCACIONES Y SEMINARIOS MENORES

3086

El porvenir de la vida de los seminarios depende en gran parte de una pastoral de las vocaciones perfectamente integrada en la pastoral de conjunto, tanto si se trata de adolescentes, como de jóvenes y adultos. Subrayamos este aspecto pastoral del problema, pues las vocaciones, fruto precioso de la vida cristiana, se fomentarán y se seleccionarán mejor cuanto mejor se lleve a cabo la pastoral de conjunto, que se encamina precisamente a una mayor maduración de la gracia bautismal de todos los miembros de la comunidad cristiana. Lo mismo puede decirse por lo que se refiere a las vocaciones para la vida religiosa y misionera, cuya pastoral debe realizarse también en perfecta armonía con la pastoral de la Diócesis (cfr. *Ratio Fundamentalís*, cap. II).² Conocemos sobre el particular las iniciativas realizadas o que se están realizando, tanto a nivel nacional como diocesano. Nos es grato pues exhortar a los Obispos a que sigan apoyando dichas iniciativas, que sin duda redundarán en una selección y madurez cada día mayores de los candidatos al Sacerdocio.

En cuanto a los Seminarios Menores, que el Concilio juzga muy adecuados para cultivar los gérmenes de la vocación, así como por lo que se refiere a otros Institutos erigidos con la misma finalidad (cfr. *Ratio Fundamentalís*, cap. III, nota 60)³, convendría introducir algunas innovaciones, teniendo en cuenta sobre todo las circunstancias propias de cada región y las reflexiones tan fructuosamente comenzadas en la Reunión de Rectores de los Seminarios Menores de Colombia celebrada en 1969, cuyo curso sería oportuno continuar. De esta manera, en lugar de pensar en la supresión de los mismos, se logrará conferirles una mayor apertura la cual, al mismo tiempo que se corrigen las pasadas deficiencias permite esperar en un futuro prometedor.

Por consiguiente no hay duda de que conviene conservar los Seminarios Menores, pero reformándolos y procurando obtener apoyo por parte de las familias de los alumnos. Sería pues un error, quizá irreparable, suprimir sin discriminación los Seminarios Menores hasta que no se encuentre una fórmula nueva que pueda substituirlos con resultado satisfactorio, sobre todo en las Diócesis donde han constituido una tradición y donde no existen todavía instituciones semejantes con adecuada orientación espiritual y vocacional.

V. SEMINARIOS MAYORES

3087

Creemos que nadie puede dudar de la necesidad e importancia de los Seminarios Mayores. Sin embargo es muy conveniente que sean objeto de una profunda revisión encaminada a una eficaz renovación (cfr. *Ratio Fundamentalís*, Introducción, n. 1; cap. IV,

¹ AAS 62, 343; [cfr. n. 2983].

² AAS 62, 33.5 ss; [cfr. nn. 2966 ss.].

³ AAS 62, 338 s. [Cfr. n. 2972].

nota 74),¹ que aun confiriéndoles la necesaria apertura apostólica hacia el mundo, les convierta sobre todo en un centro de profunda espiritualidad y en que se llevan a cabo seriamente los estudios. Sólo de esta manera serán capaces de forjar a los pastores del pueblo de Dios, que siguen el ejemplo de Cristo Maestro, Sacerdote y Pastor. Es decir, hombres verdaderos de Dios, dispuestos a cualquier obra buena (cfr. 2 Tim. 3, 17) en orden al ministerio de guiar, enseñar y santificar.

Nos permitimos subrayar las conclusiones de la II Conferencia Episcopal Latinoamericana de Medellín, sobre todo las que se refieren a la formación personal de cada seminarista a base de equipos, sin que ello signifique la destrucción de la unidad que debe tener todo seminario en sí mismo (cfr. Carta de esta Sagrada Congregación del 23 de mayo de 1968; *Ratio Fundamentalis*, n. 23).² Por consiguiente no es aconsejable, pues está fuera del pensamiento de la Iglesia, que jóvenes candidatos — aunque sean pocos — vivan en casas particulares y asistan aisladamente a las clases de la Universidad. Lo mismo puede decirse sobre la idea de que los Seminarios Mayores tengan que estar capacitados para conferir títulos para asegurar la influencia de los sacerdotes en la sociedad técnica de hoy y de mañana, o para favorecer a los que no se ordenarán. Antes que nada, dicha influencia no depende de los títulos de estudio sino de la posesión ordinaria y espontánea de la ciencia y de la sabiduría propias del sacerdote. La comprensión que lógicamente se debe tener hacia los seminaristas que no llegan a ordenarse no puede constituir el fin primario del Seminario Mayor, puesto que el fruto de la formación del Seminario tiene que llevar a una responsabilidad cada vez más consciente para elegir a medida que el joven se va acercando a los momentos supremos de decisión ante las Sagradas Ordenes. La experiencia demuestra que los jóvenes diáconos — realmente pocos — que han ido a estudiar a la Universidad para obtener títulos en ciencias civiles, no han llegado al presbiterado.

Por consiguiente es preciso que cuando un joven Sacerdote desee obtener títulos académicos civiles — o lo designe su Obispo a tal fin —, será siempre dentro de un plan de servicio a su Diócesis, para que el clérigo tenga siempre bien claro el objeto de sus estudios, aunque sean civiles.

Por todas estas razones, los jóvenes sacerdotes, y a mayor razón los clérigos durante el tiempo de sus estudios, deben permanecer en un Instituto cuyo ambiente sea adecuado para su vida espiritual. Sabemos que algunos Institutos destinados al alojamiento de los jóvenes que seguirán sus estudios en la Universidad Javeriana están atravesando un período de crisis. A este propósito quisiéramos recomendar que antes de clausurarles se lleve a cabo un examen detenido y atento de la situación. Existen además algunos casos de Seminarios o de Institutos que se organizan para el servicio de diferentes Diócesis, pero que forman pequeños grupos muy heterogéneos por el personal que reciben. A ello se añade que disponen de un solo Sacerdote responsable. A nuestro modo de ver, estas iniciativas no pueden dar las garantías suficientes para la formación a que aluden la « *Ratio Fundamentalis* » y la presente carta.

a) Formación espiritual

Es sumamente importante que la formación espiritual se encamine a adquirir la capacidad de escuchar fielmente la palabra de Dios, a través de la oración y del trato personal con el Señor, que lleve al Seminarista a una experiencia personal de amor a Cristo. Toda la espiritualidad debe estar centrada en los consejos evangélicos, de modo que el testimonio de pobreza efectiva sea una señal tangible en Colombia, que está ahora en una fase de desarrollo y donde las marcadas diferencias pueden ser ofensivas. « Es necesario que el sacerdote dé a sus hermanos, de una manera convincente, el testimonio de saber vivir con equilibrio y libertad la renuncia de aquellos bienes, sin darles un valor absoluto, impidiendo

¹ AAS 62, 324 s.; 342 s. [Cfr. n. 2981].

² AAS 62, 344. [Cfr. n. 2984].

así que se repitan errores ya conocidos » (II Conferencia General del Episcopado Latinoamericano, II concl. 13, n. 11; cfr. *Ratio Fundamentalis*, cap. VIII, nota 99, n. 50).¹

3088

Al tratar ahora sobre la formación relativa a la castidad sacerdotal, en orden a la elección consciente del celibato, es conveniente citar el más reciente Documento de S. S. Paulo VI: « Por lo tanto tomando en consideración todo, delante de Dios, delante de Cristo y de la Iglesia y a la faz del mundo sentimos necesidad de reafirmar claramente lo que ya hemos declarado y muchas veces repetido, a saber: que la unión entre sacerdocio y celibato establecido desde hace muchos siglos por la Iglesia Latina, constituye para ella un bien sumamente precioso e insustituible. Sería grave temeridad subestimar o de plano dejar caer en desuso esta unión consagrada por la tradición, signo incomparable de una entrega total al amor de Cristo (cfr. *Math.* 12, 29) que manifiesta espléndidamente la exigencia misionera esencial a toda vida sacerdotal, en el servicio de Cristo resucitado, siempre vivo, al cual se ha consagrado el sacerdote en una disponibilidad total para el Reino de Dios » y en otra parte: « En esta circunstancia nuestro pensamiento no podía menos de dirigirse en una forma cordialísima a los jóvenes que con la generosidad de su arrojo apostólico se preparan a servir de todo corazón a Cristo y a sus hermanos. Ellos son de hecho la esperanza de la Iglesia para la evangelización del mundo del mañana, con tal que se comprometan irrevocablemente y sin reserva a la forma de vida que la Iglesia les propone » (*Carta de S. S. Paulo al Cardenal Secretario de Estado*, 2 de Febrero de 1970).²

Habiendo quedado claros los motivos, es conveniente tener en cuenta la exigencia de una formación gradual en la castidad, de acuerdo con el desarrollo físico y psicológico, para estar en condiciones de realizar una elección bien ponderada, consciente y libre; capacidad de amor y de entrega sin reservas, lo que a su vez reclama una fe fuerte que haga capaz de responder al llamado de Dios; disciplina ascética y vida de oración que lleve al equilibrio en el trato con personas de otro sexo, realización del sentido de amistad y capacidad para trabajar en equipo (Cfr. II Conferencia Episcopal Latinoamericana ib., id.; *Ratio Fundamentalis*, n. 48).³

3089

Por lo que se refiere a la obediencia séanos permitido recordar lo que en otra ocasión hemos comentado. El problema de la obediencia es, sin duda, uno de los más delicados y angustiosos que los seminarios tienen que resolver hoy. Es necesario pues afrontarlo con valentía y, para darle una efectiva solución, conviene buscar en una doctrina profunda y segura los puntos de apoyo de una pedagogía no tanto nueva como renovada al contacto con las fuentes mismas del pensamiento de la Iglesia (cfr. *Ratio Fundamentalis*, n. 49).⁴ El peligro estaría en no afrontar el problema, o bien porque se ceda sin más a las exigencias de la juventud que llevan una carga de confusión y vehemencia propias de la edad, o bien porque no se quiera reconocer lo que de menos bueno puede haber en nuestros habituales métodos educativos. El rechazo de la obediencia por parte de los jóvenes exige no una condenación a secas, sino una educación; lo demás depende de la gracia, que no falta nunca, y de la generosidad inteligente de los jóvenes, que no se puede en justicia negar « a priori ». Este tiempo de « contestación » global no puede por menos de marcar profundamente la vida de nuestros seminarios. « Contestación » que puede ser fatal, si se llega a ser víctimas de ella, pero que puede traer grandes progresos, si se la domina humilde y valientemente.

La obediencia debe decir siempre relación a Dios y por esto la función del responsable es triple. Primero, definir adecuadamente el bien común. Segundo hacerlo descubrir a los demás, en este caso a aquellos con quienes se trabaja; hacer patente a sus ojos la voluntad de Dios a la que deben tender sus esfuerzos. Tercero, hacer amar ese bien y con-

¹ AAS 62, 351 s.; 356. [Cfr. n. 3005].

² [Cfr. n. 3075].

³ AAS 62, 353 s. [Cfr. n. 3009].

⁴ AAS 62, 355. [Cfr. n. 3011].

seguir que las voluntades se comprometan aceptando sacrificar sus propios gustos, su propio punto de vista y sus ventajas estrictamente personales.

Profundizando en estos principios resulta más claro que la formación en la obediencia está unida a la formación de la propia personalidad.

- 3090 En este contexto es necesario afirmar que ningún seminario puede prescindir de un « reglamento » (cfr. *Ratio Fundamental*, nn. 2, 15, 25)¹. Pero hay que examinar el contenido de este reglamento. No todo tiene la misma importancia. No todo debe presentarse como voluntad de Dios bajo el mismo título. Muchos elementos deben considerarse como sujetos a una revisión habitual, al ritmo de la experiencia, que deben aportar los mismos alumnos. Muchos elementos tendrán que ser estudiados con ellos, e incluso invitarles para que puedan ejercer un control.

Permitásenos finalmente recordar en este apartado la importancia que un clima de piedad y de silencio tiene para lograr la eficacia de un Reglamento, así como una sabia dirección espiritual, que es imprescindible en todo Seminario y que debe lograrse, en forma estable y segura, aún con menoscabo de otras actividades (cfr. *Ratio Fundamental*, nn. 55, 56)².

b) Formación doctrinal

- 3091 No nos extenderemos mucho en esta cuestión, sobre todo porque es patente la preocupación que hay en todos los Seminarios por seguir las directivas del Concilio. Confiamos, además en que otras orientaciones de la « *Ratio Fundamental* Institutionis Sacerdotalis » serán muy útiles (cfr. cap. IX-XV)³.

Quisiéramos solamente insistir sobre la importancia que tiene una sana formación filosófica para poder fundamentar la propia fe y para ejercer el apostolado (cfr. *Ratio Fundamental*, XI, nota 148)⁴. Habrá que tener presente en dicha formación el conocimiento de las corrientes ideológicas que determinan los movimientos sociales en Colombia y que, de una forma u otra, influyen en el ambiente.

La enseñanza de la Teología en cada uno de sus aspectos (Sagrada Escritura, Moral, Liturgia, Derecho Canónico, etc.) exige una sana renovación, no sólo en la materia que se expone, sino también en la forma de exponerla, en los métodos didácticos y en el aprovechamiento de los nuevos recursos pedagógicos (cfr. *Ratio Fundamental*, nn. 76-79; 91)⁵.

Todo esto debe ser realizado y perfeccionado bajo la guía del Magisterio de la Iglesia, especialmente el del Sumo Pontífice (cfr. *Ratio Fundamental*, nn. 76, 87)⁶, tan cercano y familiar, después de su reciente y fructuosa visita a Colombia.

c) Formación pastoral

- 3092 El Concilio Vaticano II, eminentemente pastoral, ha dado a todos un eficaz impulso en este campo. Los Visitadores no han dejado de comprobar la profunda preocupación apostólica que reina en los Seminarios colombianos. El hecho constituye un motivo de consuelo, y que da lugar a fundadas esperanzas. Estimamos que, sobre este particular, conviene recordar las conclusiones de la II Conferencia Episcopal Latinoamericana que, en uno de sus puntos dice: « Procurese en el seminario una reflexión continua sobre la realidad que vivimos, a fin de que sepan interpretar los signos de los tiempos, y se creen actitudes y mentalidad pastorales adecuadas » y « En una forma más concreta y en orden a su fu-

¹ AAS 62, 334; 341; 344. [Cfr. nn. 2963, 2976, 2986].

² AAS 62, 359; 360. [Cfr. nn. 3017, 3018].

³ AAS 62, 361 ss. [Cfr. nn. 3021 s.].

⁴ AAS 62, 366. [Cfr. n. 3032].

⁵ AAS 62, 368 s.; 378. [Cfr. nn. 3038 s., 3061].

⁶ AAS 62, 368; 376. [Cfr. n. 3038, 3057].

tura actividad pastoral, debe cuidarse la preparación de los seminaristas en algunos aspectos de particular importancia en nuestro ambiente latinoamericano: formación básica sobre pastoral de conjunto, preparación para la iniciación y asistencia de las comunidades de base, conveniente información y entrenamiento en dinámica de grupos y relaciones humanas, información adecuada para la utilización de los medios de comunicación social ».

« Por otra parte, ha de procurarse que participen en actividades pastorales en forma gradual progresiva y prudente, de manera especial en época de vacaciones » (II Conferencia Episcopal Latinoamericana *ib.*, id., n. 26, 21, 22; cfr. *Ratio Fundamental*, cap. XVI)¹.

Nos permitimos poner de manifiesto algunos inconvenientes que convendría eliminar para alcanzar un justo equilibrio y evitar que los valores efectivos sufran detrimento. Es de desear que los sistemas que se adoptan sean fruto de la realidad de las cosas propias y no de la importación de otros sistemas que probablemente no se adaptan a las exigencias de Colombia. La concienzuda elaboración de los programas, la preparación suficiente y, sobre todo, la valorización objetiva, respaldada por una prudente dirección, contribuirán tanto a la selección del campo apostólico, como al provecho de las distintas actividades, que redundarán en beneficio de los alumnos y podrán integrarse perfectamente en el conjunto de su formación (cfr. *Ratio Fundamental*, cap. XVI, nota 196; n. 98)².

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

De ratione oecumenica institutionis religiosae et theologiae

(SECR. AD CHRISTIANORUM UNITATEM FOVENDAM, *Directorium* ad ea quae a Concilio Vat. II de re oecumenica promulgata sunt exsequenda, 16 apr. 1970).

Caput II

DE RATIONE OECUMENICA INSTITUTIONIS RELIGIOSAE ET THEOLOGICAE

- 3093 (70) 1. *De institutione spirituali.*

Cum censendum sit Spiritum Sanctum in motu oecumenico operari, in institutione oecumenica imprimis ad cordis conversionem et ad vitam spiritualem eiusque renovationem attendatur oportet; scilicet « ex novitate mentis, ex sui ipsius abnegatione atque ex caritatis liberrima effusione proficiscuntur et maturescunt desideria unitatis ».³ Quae quidem renovatio radicitus fundari debet in vita ipsius Ecclesiae, in eiusque liturgia et sacramentis; eademque complectatur oportet orationem pro unitate omnium christianorum et ad munus Ecclesiae in mundo implendum dirigatur. Catholicorum vita spiritualis germana esse debet: quae quidem, quasi centrum habens ipsum Christum Salvatorem et ad gloriam Dei Patris spectans, variis religiosis actibus et exercitationibus consentaneum debitumque momentum tribuet.

Ut Ecclesiae nota catholica et apostolica satius patescat,⁴ oecume-

¹ AAS 62, 379. [Cfr. n. 3064].

² *Ibid.*; AAS 62, 382. [Cfr. nn. 3064; 3068].

³ Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, n. 7; AAS 57, 97.

⁴ Cfr. *Ibid.*, n. 3; AAS 57, 93.

nica catholicorum spiritualis vita alatur etiam thesauris multarum traditionum, temporis acti vel praesentis, quae in aliis Ecclesiis vel Communitatibus ecclesialibus vigent: veluti thesauris, qui inveniuntur in liturgia et in monastico instituto necnon in mystica traditione Orientis christiani; in cultu ac pietate anglicana; in evangelica oratione et re spirituali protestantica.

Haec vero necessitudo cum aliis traditionibus spiritualibus, ne in theoretica tantum regione versetur, practica quoque, peculiaribus rerum adiunctis faventibus, cognitione aliarum spiritualium traditionum perficiatur. Quam ob rem, quaedam oratio in communi necnon communicatio in publico cultu fovendae sunt, servatis normis a competenti auctoritate sancitis.¹

3094 (71) 2. *De institutione doctrinali.*

Oecumenismus vim exercere debet ad omnem theologiam disciplinam ut una ex necessariis eius rationibus,² auxilium praebendo ad uberiorem manifestationem plenitudinis Christi. Nihilominus, singularis quaestio de oecumenismo materiam peculiarem alicuius cursus lectionum, data opportunitate, efficiat, vel saltem argumentum quorundam lectionum, in praecipuos de dogmate tractatus inserendarum.

3095 (72) 3. *De aspectu oecumenico in omni disciplina theologica.*

Oecumenismus hos aspectus complecti debet:

a) elementa christiani patrimonii tum veritatis tum sanctitatis quae in omnibus Ecclesiis et Communitatibus christianis communiter inveniuntur³ etsi, quandoque, diversa theologica enuntiatione declarata;⁴

b) spirituale thesaurum ac doctrinae divitias, quae variis christianis Communionibus propria sunt et ad altius intellegendam naturam Ecclesiae omnes christianos perducere possunt;⁵

c) ea, quae in rebus fidei causa sunt dissensionis et discidii, sed ad altius pervestigandum Verbum Dei incitare possunt, ut manifesto appareat, quae in veritate enuntianda verae sint contradictiones et quae tales esse tantum videantur.

3096 (73) 4. *De aspectu oecumenico in singulis theologis disciplinis.*

In omni theologica disciplina aspectus oecumenicus faciat, ut vinculum inter illam et mysterium unitatis Ecclesiae existens considere-

¹ Cfr. *Directorium Oecumenicum*, Pars 1, nn. 25-63. Cfr. etiam «Una dichiarazione del Segretariato per l'unione dei cristiani circa la posizione della Chiesa cattolica in materia di Eucaristia comune tra cristiani di diverse confessioni», *L'Osservatore Romano*, 12-13 gennaio 1970, p. 3.

² Cfr. Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, nn. 9, 10: AAS 57, 98 s.

³ Cfr. *Ibid.*, n. 3: AAS 57, 92 s.

⁴ Cfr. *Ibid.*, n. 17: AAS 57, 103. [Cfr. nn. 2603].

⁵ Cfr. *Ibid.*, n. 4; cfr. etiam Litteras Encyclicas Ss. Dom. Pauli VI *Ecclesiam suam*: AAS 66, 609 ss.

tur. Praeterea, in disciplinae expositione, discipulis ingerendus est sensus plenitudinis christianae traditionis in doctrina, re spirituali ac disciplina ecclesiastica. Cuius plenitudinis conscii discipuli tunc fieri possunt, cum propria traditio refertur ad divitias variarum christianarum traditionum Orientis et Occidentis, quod attinet tum ad antiquas illarum formas tum ad hodiernas easdem exprimendi rationes.

Hic modus ad patrimonium aliarum christianarum Ecclesiarum et Communitatum ecclesialium attendendi reapse magni momenti est: in studio Sacrae Scripturae, fontis communis fidei omnium christianorum; in studio apostolicae traditionis, qualis exstat in operibus sanctorum Patrum et ecclesiasticorum scriptorum Ecclesiae Orientis et Occidentis; in institutione liturgica, in qua variae formae cultus divini necnon earum momentum doctrinale et spirituale inter se scientifica ratione comparantur; in expositione theologiae dogmaticae et moralis, peculiari modo quod pertinet ad quaestiones ex oecumenismi motu exortas; in historia Ecclesiae, cum unitas ipsius Ecclesiae in vicissitudinibus temporum, et causae discidiorum inter christianos accurate pervestigantur; in docendo iure canonico, ubi elementa iuris divini diligenter distinguenda sunt ab elementis iuris tantum ecclesiastici, quae, ratione ducta temporis, ingenii cultus vel traditionis, mutationi esse possunt obnoxia;¹ denique in institutione pastoralis et missionaria atque etiam in studiis rei socialis, in quibus peculiari cura attendi debet communis status omnium christianorum quod attinet ad hodierni mundi requisita. Sic plenius meliusque plenitudo divinae revelationis exprimitur atque sic impletur munus circa mundum implendum, quod Christus Ecclesiae suae concredidit.²

3097 (74) 5. *De condicionibus germanae mentis oecumenicae in theologia.*

Actio oecumenica «non potest esse nisi plene sincereque catholica, fidelis nempe veritati, quam ab Apostolis et Patribus accepimus, et consentanea fidei quam Ecclesia Catholica semper professsa est». Semper vero servetur sensus ordinis per gradus constituti, seu «hierarchiae» in veritatibus doctrinae catholicae, quae, etsi omnes debitum assensum fidei requirunt, non universae tamen aequalem et praecipuum, quasi centri, locum in mysterio revelato in Iesu Christo obtinent, cum diversus sit earum nexus cum fundamento fidei christianae.³

Alumni inter veritates revelatas, quae cunctae eundem assensum fidei expostulant, ac doctrinas theologicas discernere condiscant. Edoceantur igitur distinguere inter «ipsum depositum fidei seu veritates quae veneranda doctrina nostra continentur», et modum, quo eadem

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 13; cfr. Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, nn. 4 et 16: AAS 57, 17; *ibid.* p. 94 et 102.

² Cfr. Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, n. 12; cfr. CONC. VAT. II, Decr. de activ. mission. Ecclesiae *Ad gentes divinitus*, nn. 12 et 36: AAS 57, 99; 58, 960 et 983.

³ Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, n. 24: AAS 57, 106.

⁴ Cfr. *Ibid.*, n. 11: AAS 57, 99. [Cfr. n. 2602].

enuntiantur,¹ inter veritatem enuntiandam et modos varios eam percipiendi et in meliore luce ponendi,² inter traditionem apostolicam et traditiones mere ecclesiasticas. Iam inde a tempore philosophicae suae institutionis alumni componendi sunt ad intellegendam legitimam rationem diversae alicuius enuntiationis etiam in sacra theologia, propter diversitatem methodorum seu viarum, quibus apud theologos res divinae intelleguntur ac proferuntur; quo fit, ut variae illae theologiae formulae non raro inter se potius compleri quam opponi dicantur oporteat.³

3098 (75) 6. *De oecumenismo ut peculiari disciplina.*

Eo quod oecumenicus aspectus totam institutionem theologicam complectitur, non supervacaneus redditur cursus de oecumenismo. Qua in re haec, quae sequuntur, considerari possunt elementa, pro diversis rerum adiunctis ac temporis spatio concessio:

a) Notiones «oecumene», «oecumenismus» earumque historica origo et praesens significatio.

b) Fundamenta doctrinalia oecumenismi, peculiari habito respectu vinculum communionis adhuc vigentis inter Ecclesias vel Communitates ecclesiales.

c) Finis et methodus oecumenismi, variae formae unionis et cooperationis, spes unitatis redintegrandae, condiciones unitatis, plena et perfecta unitas, exercitium oecumenismi praesertim in re sociali.

d) Historia oecumenismi, praesertim varii conatus ad unitatem instaurandam saeculorum decursu suscepti, positivis et negativis eorum aspectibus consideratis.

e) Expositio aspectus «institutionalis» et vitae praesentis variarum christianarum Communionum: propensiones, in doctrinis, verae causae dissensionum, missionales conatus, res spiritualis, formae cultus divini.

f) Multiplices de oecumenismo quaestiones: peculiare videlicet quaestiones e motu oecumenico ortae quoad hermeneuticam, ministerium, cultum divinum, «intercommunionem», traditionem, pravam conquisitionem proselytorum et veram evangelizationem, falsum irenismum, laicos, ministeria mulierum in Ecclesia hisque similia.

g) Spiritualis accessus ad oecumenismum, praesertim significatio orationis pro unitate et variae formae spiritualis oecumenismi.

h) Rationes, quae nunc intercedunt inter Ecclesiam Catholicam et alias Ecclesias Communitatesque ecclesiales vel earum foederationes necnon rationes, quibus hae inter se continentur.

i) Momentum peculiaris partis motus oecumenici, quam Ecume-

¹ Cfr. Allocutio Summi Pontificis IOANNIS XXIII ad Concilium Vaticanum Secundum die 11 octobris 1962 habita, in: *Constitutiones, Decreta etc.*, Ed. Polyglotta Vaticana, p. 865; Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, n. 6; Const. past. de Eccl. in mundo huius temporis *Gaudium et spes*, n. 62; AAS 57, 96; 58, 1082. [Cfr. nn. 2600, 2730].

² Cfr. Decr. de Oecumenismo *Unitatis redintegratio*, n. 17; AAS 57, 103. [Cfr. n. 2603].

³ Cfr. *Ibid.*, n. 17.

nium Ecclesiarum Consilium habet, et status rationum, quae inter Ecclesiam Catholicam Romanam et Ecumenicum Ecclesiarum Consilium vigent.

CAPUT III

NORMAE PARTICULARES DE INSTITUTIONE OECUMENICA

3099 (76) 1. *De dialogo inter Christianos in superiore educatione.*

Ex accurata investigatione principiorum generalium quae ad dialogum inter Christianos spectant omnino manifestum est seminaria, facultates theologiae ceteraque instituta superioris educationis peculiarem partem habere dialogi oecumenici atque ipsum dialogum in eiusmodi institutis adiumento esse ad suum munus, iuventutis educationem respiciens, implendum.

Dialogus vero, ut elementum educationis, postulat:

a) erga propriam fidem sinceram firmamque fidelitatem, sine qua dialogus ad colloquium redigitur, quod utriusque partis vera participatione caret;

b) animum apertum et pronum ad altius in propria fide fundandam vitam ob pleniorum cognitionem haustam e dialogo cum aliis, qui et ipsi, veri nominis christiani consortes sunt aestimandi;

c) investigationem viarum et subsidiorum ad mutuas ineundas necessitudines et unitatem restituendam, quae non in animo indifferenti vel in falso irenismo vel in modo illo facile ad requisita saeculi se accommodandi innititur, sed in maiore fidelitate erga Evangelium et in authentica christianae religionis professione, quae et veritati et caritati congruat;

d) commercium et cooperationem cum pastoribus Ecclesiae necnon debitam obtemperacionem praeceptis et consiliis eorum; dialogus enim numquam est merum colloquium inter personas vel instituta, sed suapte natura officium totius Ecclesiae;¹

e) voluntatem agnoscendi eos, qui variarum Ecclesiarum vel Communitatum ecclesialium membra sint, plerumque plurimum conferre posse ad rectam expositionem doctrinae vitaeque propriarum Communionum;

f) reverentiam erga conscientiam et cuiusque persuasionem in exponendo aspectu ac doctrina propriae Ecclesiae vel proprio modo divinam Revelationem intellegendi;

g) voluntatem agnoscendi non omnes ad dialogum plane faciendum esse aequaliter praeparatos propter diversitatem institutionis intellectualis, animi maturitatis necnon spiritualis progressus; qua de causa academici ordines disciplinarum tractandarum earumque, ad discipulos quod attinet, auditio ita sunt recognoscenda, ut rerum statui vere sint consentanea.

¹ Cfr. *Ibid.*, n. 4; AAS 57, 94 s.

3100 (77) 2. *De illis ad quos munus oecumenicae actionis singulatim pertinet.*

Ecclesia, ut oecumenicum officium, quo tenetur, implere possit, in promptu habeat oportet congruum numerum peritorum in re oecumenica, clericorum et religiosorum necnon utriusque sexus laicorum. Qui quidem ubique desiderantur, etiam in regionibus, ubi catholici maiorem partem incolarum efficiunt.

Inter munera iis mandata haec possunt recenseri: oportet scilicet eos episcopum et clerum loci necnon regionis auctoritates adiuvere ad praeparandos fideles, ut hi sibi mentem vere oecumenicam comparent; iuvare vel moderari varias dioecesanis vel regionales de re oecumenica commissiones; apto nexu disponere necessitudines cum aliis christianis Communitatibus; speciales lectiones de oecumenismo in seminariis aliisque institutis educationis impertire; actionem oecumenicam catholicarum scholarum et institutorum apto nexu disponere, fovere formationem missionariorum ad peculiare suum opus oecumenicum suscipiendum.¹

Praeter solidam generalem institutionem theologicam, optandum est ut periti:

a) peculiarem formationem ordinis superioris in aliqua disciplina academica sint adepti, veluti in theologia, exegesi, historia, philosophia, sociologia religiosa;

b) proprie sint instructi in principiis, quaestionibus, rebus actis et agendis, quae ad hodiernum motum oecumenicum pertinent. Praeter ea, quae ad hanc cognitionem per lectiones vel studium fontium spectant, enixe iis suadetur, ut, pro viribus, in oecumenica hominum consortione ipsimet necessitudines ineant, quod contingere potest per conventus, collationes, «centra» seu instituta oecumenicorum studiorum etc.;

c) proprie sint instructi in traditionibus christianorum, regionem, ubi opus suum faciunt, incolentium. Quae studia, quantum fieri potest, exercentur commercio habendo cum iis, qui harum traditionum sunt cognitores fautoresque.

3101 (78) 3. *De iis qui iam in pastoralis ministerio collocant operam suam.*

Dum constitutam rationem institutionis pastoralis clericorum exsequuntur, per congressus cleri, instituta peculiaris, exercitationes spirituales, dies ad meditationem interiorum vel argumenta pastoralia pertractanda destinatos, episcopi superioresque religiosorum studiose admonentur, ut solliciti incumbant in oecumenismum debita diligentia considerandum atque ut sequentia doctrinae capita perpendant.²

Pro oblata opportunitate, peculiare praeparentur instructiones, quibus sacerdotes, religiosi, laici doceantur de statu hodierno motus oecumenici ut in contiones, cultum divinum, catechismum, vitam christianam

¹ Cfr. *Directorium Oecumenicum*, Pars I, nn. 3-8: AAS 59, 575-577.

² Cfr. Conc. Vat. II, Decr. de past. Episcop. munere in *Ecclesia Christus Dominus*, n. 16; Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, n. 9: AAS 58, 681; 1006. [Cfr. nn. 2619; 2702].

universim inserere discant aspectum oecumenicum. Insuper, prout fieri poterit, prudentia adhibita, minister alius Ecclesiae vel Communitatis rogetur, ut propriam traditionem explicet vel de rebus pastoralibus loquatur, quae saepius communes sint omnibus ministris christianis.

Ubi id opportunum videbitur et Ordinarius consentiet, clerus catholicus invitetur, ut simul cum ministris aliarum Ecclesiarum vel Communitatum assistant peculiaribus conventibus, quibus propositum sit mutuam cognitionem reddere meliorem atque, communi christianorum opera, pastorales quaestiones resolvere. Haec vero incepta saepius revera provehantur, cum instituuntur consociationes, uti sunt consilia cleri, localia vel regionalia, sodalitates ministrorum, etc., vel cum talibus sodaliciis iam constitutis nomen datur.

Sacrae theologiae facultates, seminaria aliaeque institutionis sedes plurimum conferre possunt ad conatus oecumenicos, tam conficiendis studiorum curriculis pro clero, qui iam versatur in ministerio pastoralis, quam incitandis praeceptoribus propriis ut ii alacriter operam navent disciplinis et studiis ab aliis ordinatis.

3102 (79) 4. *De moderatoribus et magistris in institutis theologiae educationis.*

Principia universalis in capite II enumerata conformare, gubernare, instigare debent institutionem eorum omnium, qui ad theologiam tradendam cum eaque coniunctas disciplinas destinantur, ut rite erudiantur et comparentur ad officium iuniores sacerdotes, sacrorum alumnos, religiosos, laicos educandi.

Ut magistri ad oecumenico officio satisfaciendum adjuvantur, episcopi sive in propria dioecesi, sive una cum aliis episcopis eiusdem regionis vel nationis, religiosorum superiores, et ii, qui seminarium aliquod regunt vel studiorum universitatem, vel institutum simile, motum oecumenicum promovere studeant omnibusque viribus contendat, ut iis, qui in illis docent, innotescant progressus quilibet facti in cogitatione et actione oecumenica. Praeterea vigilantibus studio efficiendum est, ut iisdem debita copia sit praesto librorum, commentariorum, ephemeridum ac similium scriptorum tam a catholicis quam a non catholicis editorum.

Cum studiorum rationes componuntur, haec maxime suadentur:

a) Consentaneum videtur disciplinam specialem tradere de oecumenismo paulo postquam coepta sunt studia theologica, ut latam cognitionem rei oecumenicae assequantur alumni sicque altius comprehendant peculiare disciplinae.

b) Ut rei oecumenicae studium semper ferveat vigeatque familiaritas cum toto motu oecumenico, subinde utiliter haberi poterit, oblata occasione, collatio pro discipulis. Utiliter etiam poterunt magistri singularum scholarum assignare auditoribus argumenta vel alias exercitationes de re oecumenica.

c) Debita cum cura eligendi sunt vel scribendi libri scholastici et quidquid adiumento esse potest alumnorum institutioni. Oportet enim haec eruditionis subsidia fideliter exponant sententias aliorum

christianorum de re theologica, historica, spirituali, quae quidem res minime existimandae sunt tamquam a vita ipsa seiunctae sed in hominum viva traditione infixae.

d) Maximi interest ut alumni, qui ad sacerdotium vel vitam religiosam instituuntur, plene discant, quomodo se gerere debeant in futuro pastoralis commercio cum aliis christianis; v. g. quomodo in necessitate quadam spirituali iis subveniant, simul tamen eorum conscientiae libertatem observent necnon gratiam Spiritus Sancti in iisdem.

e) Seminariorum et aliorum educationis superioris institutorum bibliothecae diligenter locupletentur libris et ephemeridibus, quae et oecumenismum generatim pertractant et quaestiones particulatim explanant, quae momentum oecumenicum prae se ferunt pro regione ubi illa sita sunt, vel peculiari proposito talium institutorum.

Caput IV

DE COOPERATIONE CUM INSTITUTIONALI TUM PERSONALI INTER CATHOLICOS ET CETEROS CHRISTIANOS

3103 (80) 1. Secundum condiciones alias aliis in locis atque superius commemorata principia,¹ cooperatio inter superioris educationis instituta et commercium, in diversis gradibus, inter doctores et alumnos diversarum Ecclesiarum vel Communitatum, maxime prodesse possunt non solum ipsi motui oecumenico universim, verum etiam eruditioni oecumenicae tam praeceptorum quam auditorum particulatim.

3104 (81) 2. Talis cooperatio inter christianos in superioris educationis regione proficere multum institutis potest, quae eius partem habent; confert nempe:

ad pleniorum theologiae cognitionem, praesertim ad subsidia quod attinet, utilia ad disciplinam exegeticam, et simul aliarum disciplinarum, quae in superioris educationis institutis excoluntur;

ad succurrendum ipsi academicae facultati, communi usu librorum et bibliothecarum, maiore praeceptorum numero congrua eruditione praestantium, deminutione quorundam curriculum inutilium vel geminatorum, ad normas deinde tradendas;

ad opes materiales augendas, ubi necesse est, v. g. per communem aedificiorum, praesertim bibliothecarum, et auditoriorum scholasticorum usum;

ad auxilium multiplicandum, quod illud institutum toti societati afferre valet; homines enim libentius obsequuntur auctoritati et impulsui alicuius actionis communis christianae, quam singulorum institutorum seorsum agentium;

ad corroborandum testimonium, quod aliis christianis exhiberi poterit de probata quadam institutionis ratione quodque homines petunt ab illa formatione, praeter doctrinae praestantiam solummodo academicam.

¹ Cfr. supra, Caput III, n. 1.

3105 (82) 3. Haec cooperatio atque necessitudinum consuetudo cum aliarum Communitatum christianarum collegis novas cotidie vias aperiunt magistris ad scientiarum investigationes eosque adiuvant ad docendi munus, melius obeundum. Alumni denique, iam per totum institutionis tempus, ad futura oecumenica incepta aliquo modo praeparari possunt, atque, auxiliantibus catholicis praeceptoribus vere peritis, aptius discere difficultates intellectualis vel spiritualis naturae superare, quae ex huiusmodi mutuis rationibus forsitan exortae fuerint.

3106 (83) 4. In hac cooperatione duo hominum ordines distinguuntur: eorum,
1) qui academicos gradus iam sunt assecuti vel institutionem generalem sacrae theologiae;
2) qui curriculum educationis generalis nondum absolverunt.

3107 (84) 5. Episcopales conferentiae, in paranda Ratione Institutionis Sacerdotalis iuxta Decretum *Optatum totius*,¹ normas generales cooperationis ea quae mox sancientur, edant de casibus peculiaribus cooperationis inter seminaria catholica et ceterorum christianorum. Cum vero instituta quoque educandis religiosis sodalibus talis cooperationis partem habere valeant, superiores maiores ipsi vel eorum legati, sociam praestare operam debent ad eas normas conficiendas secundum Decretum *Christus Dominus*, n. 35, art. 5 et 6.² Si peculiares inciderint quaestiones ad aliquod seminarium vel institutum spectantes, Ordinarius in illud iurisdictionem exercens constituat oportebit, secundum rationes a conferentia Episcopali statutas, quatenus incepta suam ipsius approbationem requirant et quae in eos ipsos recidant, qui seminario praesint.

3108 (85) 6. *Academicos gradus consecuti et ceteri institutionem generalem theologiae adepti.*

Oecumenicus dialogus et actio provehantur oportet erigendis oecumenicis institutis vel sedibus primariis in variis locis et nationibus, legitima approbante auctoritate, prout adiuncta et res id postulant. Haec instituta seu «centra», quae appellantur, vel separatim conduntur, vel uti partes alicuius facultatis, vel cooperatione inter facultates vel universitates iam existentes. Structura et fines harum sedium diversa esse possunt. Attamen, dum ipsa ordinantur et disponuntur, valde expedit totum et integrum negotium oecumenicum considerari secundum omnes suos aspectus.

3109 (86) 7. Haec quidem genera talium institutorum distingui possunt:
a) Sedes oecumenicae investigationis, in quibus quaestiones theologicae in certo quodam argumento penitus perquiruntur, et ad dialogum oecumenicum diriguntur per fontium inquisitionem, commercium scientificum, scripta edita.

¹ AAS 58, 713. [Cfr. n. 2622].

² AAS 58, 692.

b) Oecumenica instituta theologica, in quibus studiosi post generalem theologicam institutionem peractam seorsum ac data opera elaborant in theologia oecumenica per cursus speciales et peculiare coetus (Seminarwork, Seminar) etc. Talia instituta aut ad universalem oecumenicam institutionem destinantur — et tunc totum negotium oecumenicum amplectuntur — aut cuidam studio speciali in certa quadam disciplina se dicant (v. g. Theologiae Orientalium Ecclesiarum, Protestantium vel Anglicanorum etc.); at tum minime neglegenda est integra contemplatio totius argumenti oecumenici.

c) Associationes pro studio theologicarum et pastoralium quaestionum inter ministros diversarum Ecclesiarum vel Communitatum, qui conveniunt ad colloquendum de theoreticis et practicis aspectibus sui ministerii inter proprios fideles, ac de communi suo testimonio in mundo.

d) Foederationes studiorum universitatum et aliorum institutorum ad usum communem expediendum bibliothecarum aliorumve instrumentorum et arctiorem coniunctionem efficiendam inter magistros et discipulos, quoad ipsum studiorum ordinem.

3110 (87) 8. *De institutis «interconfessionalibus».*

Secundum temporum locorumque condiciones, instituta et «centra» modo commemorata sint sub moderamine vel catholicorum vel plurium confessionum simul. Talia instituta communia ibi praesertim utilia sunt, ubi Ecclesiae vel Communitates ecclesiales coniunctim ponderare debent certas quasdam quaestiones (v. g. opus missionale, commercium cum religionibus non christianis, quaestiones de atheismo et infidelitate, usum instrumentorum communicationis socialis, architecturam artemque sacram et, in provincia theologica, explicationem Sacrae Scripturae, doctrinam Historiae Salutis, theologiam pastorem, etc.), quae si recte solvantur, christianorum unitati valde prodesse possunt. Constitutio et administratio horum institutorum, illis ex solito concredi debent, qui ibidem partes sustinent, servatis iuribus competentis auctoritatis ecclesiasticae.

3111 (88) 9. Ubi opportunum visum fuerit, catholica instituta nomen dare possunt, ad normam n. 5 huius capituli, sodalitatibus quibus fovere propositum est: perfectiores rationes educationis theologicae, accuratiorem institutionem eorum qui pastoralis ministerio addicuntur, atque maiorem cooperationem inter sedes religiosas superioris institutionis. Si autem coniunctio ineatur cum talibus sodaliciis, curandum est ut intacta custodiatur propria catholici instituti autonomia in iis, quae ad rationem studiorum, ad doctrinam ipsam disciplinarum tradendarum atque ad spiritualem et sacerdotalem institutionem alumnorum spectant, quatenus haec determinantur tam proprio fine illius instituti quam normis a legitima ecclesiastica auctoritate sancitis.

3112 (89) 10. *De illis omnibus qui institutionem generalem theologiae nondum absolverunt.*

Animus praecipue attendendus est ad principia in cap. III, n. 1 enuntiata, quotiescumque in formatione intellectuali alumnorum catholicorum de cooperatione agitur inter ipsos et alios discipulos christianos, per totum tempus generalis eorum in theologia institutionis. Etenim hae mutuae rationes (e studio communi, oratione, actione sociali etc. procedentes) eo fructuosiores sunt, quo magis singuli nituntur fundamento propriae fidei et traditionis necnon conscii sunt propositorum oecumenismi et necessitatum dialogi oecumenici.

3113 (90) 11. Seminaria catholica, scholae theologiae, domus et sedes formationis religiosorum et religiosarum, ut talia, operam conferre possunt cum ceteris christianis institutis pariter generis. Pro variis locorum adiunctis et indole propria institutorum, haec cooperatio varias formas induere potest, quales sunt permutatio nonnumquam magistrorum, agnitio mutua quorundam curriculum, foederationes multiplicis generis, sociatio cum aliqua universitate. In his autem omnibus, curandum est, ut nativa indoles instituti catholici conservetur eiusque ius instituendi proprios alumnos et doctrinae catholicae exponendae, ratione eorum habita quae in numero 13 infra dicentur.

3114 (91) 12. Quicumque aliis in Communitatibus christianis rei oecumenicae periti sunt, a legitima auctoritate invitari possunt, ut in catholicis institutis collationes habeant, immo et aliquas explicent scholas, dummodo respiciatur indoles propria uniuscuiusque instituti. Etiam catholici professores omnino parati sint ad idem officium aliis praestandum, si rogentur.

3115 (92) 13. Alumnis catholicis permitti potest, ut lectionibus intersint quae apud instituta, etiam seminaria, ceterorum christianorum traduntur iuxta normas sequentes. Prae oculis habeantur: a) utilitas eiusmodi cursus et solidum adiutorium ad integram alumnorum institutionem; b) publica probitas atque scientiae peritia necnon mens oecumenica ipsius magistri; c) praevia praeparatio alumnorum; d) maturitas eorum spiritualis et psychologica; potissimum vero e) natura ipsa disciplinarum; nam eo cautius discipuli astare sinentur, quo maiorem locum obtinebit aspectus doctrinalis materiae. Dum igitur institutio communis seu systematica a magistris catholicis impertienda est, praesertim quatenus de exegesi, theologia dogmatica et morali agitur, alumni catholici frequentare valent scholas, quae in disciplinis practicis versantur, uti sunt linguae biblicae, instrumenta communicationis, sociologia religiosa quantum haec nova scientia adnititur ad rerum observationem, etc. Aliquibus etiam lectionibus disciplinarum, quae communem utilitatem inferunt, quamvis etiam aspectum doctrinalem prae se ferant, velut historia Ecclesiae, patrologia, etc., alumni interesse possunt secundum iudicium superiorum, qui eorum statum praeparationis scientificae et spiritualis, ut superius dictum est, expendere debent. Decernere haec

omnia superiorum est, consiliis cum alumnis collatis, secundum ordinariam seminarii disciplinam et normas ab Ordinario editas, qui iurisdictionem in illud habet.¹

Ut exsecutio talium curriculum veros fructus afferat, multum proderit, si magistri catholici copiosiore habuerint cognitionem scriptorum, sententiarum, oecumenicae mentis illorum ex aliis christianis Communitatibus praeceptorum, quorum ut frequentent scholas catholicis alumnis concedetur. Hoc facilius effici poterit, si crebro cum eis convenient et in eorum versabuntur institutis. Praeterea, magnopere suadet, ut seminarii superiores, statis temporibus, colloquantur cum magistris atque moderatoribus spiritualibus eiusdem seminarii, ut simul rationes studiorum recenseant, mutationes proponant, difficultates fortasse exortas evincant. Similes congressiones et colloquutiones etiam cum collegis aliorum christianorum seminariarum commendantur.

- 3116 (93) 14. In variis mundi partibus, ordo et formae superioris educationis graviores hodie patiuntur vicissitudinem, et multiplicia suadentur incepta ad consocianda diversa instituta « de religione » in universitatibus publicis vel nullius religionis propriis. Episcopalis conferentia competit, per aptas personas et instrumenta, iudicare quam partem in talibus inceptis sacrorum alumnis capere liceat. Hoc diligenter examinantes curam peculiarem collocent in recta ac debita sacrorum alumnorum vel etiam aliorum discipulorum intellectuali et spirituali educatione, sub ductu catholicae auctoritatis, et simul in actiosa participatione professorum catholicorum in iisdem studiis, ac denique in tota firmaque magisterii Ecclesiae libertate, qua genuinas doctrinas traditionesque catholicas statuatur.

Quo uberiores fructus pariant haec sociata incepta, optandum est, ut in ipsum collegium moderatorum universitatis vel facultatis quidam cooptentur catholici (laici, clerici, religiosi), qui proprii muneris atque dialogi oecumenici revera sint periti.

- 3117 (94) 15. Alia catholica instituta, quae religiosam institutionem suppeditant cum alumnis ad gradus in theologia adlaborantibus, tum etiam iis qui ex aliis advenerunt facultatibus, secundum haec eadem principia regantur, verum accommodata ad ea, quae indoles instituti ac peculiaris status utilitasque studiosorum alumnorum exposcunt. Quae iam sunt dicta de praevia educatione religiosa et mentis maturitate discipulorum, sicut et de muneris peritia universaeque habilitate praeceptorum, aequaliter ad has studiorum sedes erunt applicanda.

AAS 62, 709-723.

¹ Cfr. supra, Caput IV, n. 5.

De necessitate mutuae cooperationis inter dioeceses Italianas ad Seminaria Regionalia sustentanda ac promovenda

(S. CONGR. PRO INSTIT. CATH., Litt. Circulares ad Archiepiscopos et Episcopos Regionum Conciliarium Italiae, 30 apr. 1970).

La recente pubblicazione della « Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis » da parte di questo Sacro Dicastero... ci offre l'occasione per aprirle con tutta franchezza l'animo e sottoporre alla Sua attenzione alcune nostre considerazioni sulla particolare funzione che oggi, non meno di ieri, sono chiamati a svolgere i Seminari Regionali italiani, e sulle specifiche responsabilità, nei loro confronti, di tutti e singoli i Vescovi delle Regioni conciliari ad essi interessati.

I. - Il documento sopra citato mostra chiaramente la sollecitudine della Santa Sede per una sempre più adeguata formazione dei futuri sacerdoti e dà, in pari tempo, utili orientamenti che potranno costituire motivo di riflessione e di stimolo per una più stretta e proficua collaborazione tra tutte le diocesi di cotesta Regione conciliare.

- 3118 1) Non c'è dubbio, infatti, che dalle nuove esigenze della formazione sacerdotale, ribadite e sottolineate dalla « Ratio fundamentalis », derivino anche precise conseguenze circa la necessità dei Seminari Regionali e l'urgenza del loro potenziamento. (Cfr. *Ratio fundamentalis*, n. 21; cfr. inoltre, *Optatam totius*, n. 7).¹

La funzione attualmente insostituibile di questi centri di formazione ecclesiastica risulta evidente, del resto, dalle seguenti costatazioni.

La diminuzione dei candidati al sacerdozio, il forte declino nel numero di coloro che giungono alla ordinazione sacerdotale, i vari problemi pedagogico-culturali che si presentano con accentuazioni e istanze nuove, se rendono indilazionabile per tutti il rinnovamento della formazione sacerdotale, ad alcune diocesi, a quelle più piccole soprattutto, creano situazioni particolari, alle quali non si potrà dare la giusta risposta senza un intenso e comune sforzo di ricerca né, inevitabilmente, senza modificazioni delle proprie abitudini e senza sacrifici.

- 3119 2) Si richiedono istituti di formazione ecclesiastica a livello sempre più qualificato, dotati di personale sufficiente e specializzato, alacre e aperto nel percepire le necessità della comunità ecclesiale e civile, che abbia la capacità di rispondere ai bisogni presenti per ottenere i fini di sempre, in un impegno continuo, condotto nella fedeltà e nell'apertura. (Cfr. *Optatam totius*, n. 5; *Ratio fundamentalis*, n. 30).²

- 3120 3) I Professori, in particolare, siano in numero sufficiente per rispondere adeguatamente alla natura delle materie da insegnarsi, alle condizioni dell'insegnamento e al numero degli alunni; siano veramente competenti nelle loro specifiche discipline, liberi da occupazioni che impediscano il buon compimento del loro dovere e il necessario aggiornamento della loro preparazione scientifica. Siano, perciò, anche equamente remunerati perché possano totalmente dedicarsi al loro grave impegno. (Cfr. *Optatam totius*, n. 5; *Ratio fundamentalis*, n. 32 ss.).³

- 3121 4) D'altra parte, oggi non è più possibile concepire un Seminario veramente efficiente, con un numero limitato di alunni, distribuiti in diverse classi. Ne sarebbe palesemente compromessa la serietà della formazione nelle sue varie componenti, e questo in un'epoca di accresciute esigenze, in cui risultano valide e vitali soltanto quelle comunità capaci di offrire un ambiente ricco di stimoli, di esperienze e di confronti, e pertanto idonee a consentire un armonico sviluppo delle personalità dei singoli.

In un Seminario con pochi alunni si potrebbe cedere alla pericolosa tentazione di

¹ AAS 62, 343; 58, 718. [Cfr. nn. 2982; 2628].

² AAS 58, 716 s.; 62, 346. [Cfr. nn. 2626; 2991].

³ AAS 58, 716 s.; 62, 347 s. [Cfr. nn. 2626; 2993 s.].

ridurre il numero dei Professori, spesso costretti a svolgere altre mansioni, per avere assicurato il necessario sostentamento. In simili condizioni, è difficile pensare ad un'attività didattica-scientifica, veramente efficace e formativa, da parte di insegnanti che manchino della indispensabile serenità e disponibilità, e che non trovano certo nel troppo ristretto ambiente scolastico fecondo motivo di stimolo per il loro impegno scientifico.

3122 5) Queste considerazioni, Rev.mo Monsignore, mentre confermano pienamente la validità dei Seminari Regionali, giustificano il convincimento di quanti ravvisano in essi istituzioni al presente insostituibili, che devono essere ulteriormente potenziate con l'impegno solidale e responsabile di tutte le diocesi della Regione, a costo anche di notevoli sacrifici.

È fuori dubbio che la partecipazione di tutte le diocesi alla vita dei Seminari Regionali favorirà largamente la scelta degli elementi più idonei e qualificati, e consentirà, altresì, di aumentare opportunamente il numero degli insegnanti al fine di soddisfare le necessità dei «gruppi di lavoro».

3123 6) Qualora un Seminario si mostrasse impari ad assolvere i particolari compiti cui oggi è chiamato, — sia per l'impossibilità di avere una comunità di alunni, sufficientemente numerosa, in grado di realizzarsi pienamente, sia per il numero insufficiente dei Professori o per la loro non completa disponibilità, sia, infine, per la inadeguatezza dei sussidi didattico-scientifici —, non resterebbe che chiederne tempestivamente la chiusura.

Vorremmo, pertanto, pensare che nessuno si assumerà la responsabilità di un pericoloso disimpegno al riguardo che, per altro, condurrebbe inevitabilmente alla estinzione di centri di formazione ecclesiastica i quali hanno reso un segnalato servizio alla Chiesa.

3124 7) Ci sia consentito, però, di manifestare, a questo punto, le nostre preoccupazioni per la tendenza di alcune diocesi di ritirare gli alunni dal Seminario Regionale, per trattenerli nel proprio Seminario o per inviarli in un Seminario viciniore, oppure presso centri di studi ecclesiastici a livello universitario.

È evidente che un tale modo di agire crea, oltre a tutto, incertezza e disagio per il regolare svolgimento della vita del Seminario Regionale, specialmente quando occorra prendere decisioni particolarmente impegnative.

3125 II. — Non sarà superfluo qui ricordare quanto prescrive il can. 1354 § 3, C.I.C., sull'obbligo dei Vescovi di inviare i propri alunni nel Seminario Regionale, eretto dalla Santa Sede, e riferire, in pari tempo, il pensiero del Presidente della Conferenza Episcopale Italiana sulla importanza e la necessità dei Seminari Regionali.

1) Se non è possibile avere un proprio Seminario, o se la «conveniens institutio» non è realizzabile in maniera «conveniente», il canone sopra citato lascia libertà ai Vescovi interessati di inviare gli alunni in qualche Seminario viciniore, ma non lascia loro identica libertà quando esista un Seminario «auctoritate apostolica constitutum». In tal caso, i Vescovi impossibilitati di realizzare la «conveniens institutio» non hanno altra scelta.

C'è, inoltre, da osservare che qualsiasi decisione relativa al ritiro dei propri alunni dal Seminario Regionale — qualora si ravvisino le condizioni necessarie per avere un Seminario «convenientemente organizzato» — deve essere presa sempre nell'ambito della Conferenza Episcopale Regionale, e dopo avere assicurato che non ne verrebbe pregiudizio al Seminario Regionale stesso. Questa Sacra Congregazione, allora, non avrebbe difficoltà a dare la sua approvazione.

2) Siamo certi che per tutti costituirà ulteriore motivo di riflessione quanto lo stesso Presidente della Conferenza Episcopale Italiana, il Card. Giovanni Urbani, di v. m., dichiarava a proposito dei Seminari Regionali, nella relazione alla sessione inaugurale della IV Assemblea Generale, del 14 aprile 1969: «È infatti ben noto — affermava il Cardinale — che allo stato attuale delle diocesi, gran parte della nostra penisola trova nei Seminari Regionali la sola possibilità di vedere organizzata in modo efficiente la preparazione dei giovani aspiranti al Sacerdozio». (C.E.I., *Atti della IV Assemblea Generale*, Roma, 14-19 apr. 1969, p. 75).

3) Come la Signoria Vostra Rev.ma sa, questa Sacra Congregazione è andata in-

contro, in passato, a quei Vescovi che chiedevano, per varie ragioni, di poter avere in diocesi il Seminario Maggiore distinto dal Seminario Regionale.

Ma le mutate situazioni, alle quali abbiamo fatto riferimento, aprono un discorso nuovo e diverso: quanto ieri poteva essere una comprensibile eccezione o un legittimo privilegio, oggi può risultare privo di fondamento e persino controproducente.

3126 III. — La Signoria Vostra Rev.ma ci consentirà, infine, di rammentare quanto scriveva questa Sacra Congregazione nel documento «Criteri e suggerimenti pratici per il passaggio dei Seminari Regionali Italiani dalla Santa Sede alle Conferenze Episcopali Regionali», N. 1, 2, inviato, con Lettera circolare del 28 maggio 1968 (Prot. N. 472/66/68),¹ agli Ecc.mi Arcivescovi Presidenti delle Commissioni Vescovili per i Seminari Regionali e, per conoscenza, ai Vescovi cointeressati e ai Rev.mi Rettori:

«(viene fissato) l'impegno di ogni singola Conferenza Episcopale di considerare il Regionale come il proprio Seminario Maggiore con obbligo da parte dei Vescovi cointeressati di inviare ad esso i propri alunni e di provvedere il Personale dirigente e insegnante». E al N. IV si stabiliva: «Nella Regione dove esiste un Seminario Regionale Maggiore non deve sussistere alcun altro Seminario Maggiore Diocesano».

Nella introduzione del medesimo documento si precisava, inoltre, «che questo trasferimento non deve mettere in causa l'esistenza stessa dei Seminari Regionali sia per il fatto che si rendono sempre più necessari centri di studi ecclesiastici altamente qualificati, sia perché questa è la espressa volontà del Santo Padre».

Lo studio e la soluzione di un problema così urgente e fondamentale per la vita stessa della Chiesa, qual è quello della preparazione dei suoi futuri ministri, potrà offrire un'occasione propizia perché cotesta Conferenza Episcopale Regionale si dimostri veramente «come uno strumento idoneo a che l'opera dei Vescovi superi i limiti del proprio gregge e del proprio territorio per il bene anche di altre Chiese e della Chiesa universale, in unione con il Capo del Collegio Episcopale». (C.E.I., *Atti della IV Assemblea Generale*, Roma 14-19 apr. 1969, p. 28 s.).

IV. — Per tutti i motivi sopra esposti, reputiamo nostro dovere rivolgerci alla Signoria Vostra Rev.ma perché voglia attentamente esaminare, in Domino, nell'ambito di cotesta Conferenza Episcopale Regionale, i problemi riguardanti la formazione degli alunni dei corsi filosofici e teologici, appartenenti a cotesta Regione conciliare, in vista di una deliberazione comune, che definisca chiaramente i doveri e le responsabilità di tutti e singoli i Membri della medesima Conferenza nei confronti del Seminario Regionale.

Nel valutare i vari aspetti delle questioni concernenti la vita e il funzionamento del pio Istituto non si mancherà, inoltre, di tener presente anche l'aspetto finanziario, che per altro risulterebbe assai gravoso, se dovesse essere affrontato e risolto soltanto coll'impegno di poche diocesi.

Ex Archivo S. Congr. pro Inst. Cath.

De magna Patrologiae utilitate ad theologicas disciplinas profundius excolendas ac renovandas

(Ex Alloc. I *Nostri passi*, occasione inaugurandi Institutii Patristici «Augustinianum», 4 mai. 1970).

3127 Ma ciò che a Noi preme sottolineare in questo momento è soprattutto il fatto che questo Istituto Patristico risponde in pieno ai bisogni attuali della Chiesa. Il ritorno ai Padri della Chiesa, infatti, fa parte di quella risalita alle origini cristiane, senza la quale non sarebbe possibile attuare il rinnovamento biblico, la riforma liturgica e la nuova ricerca teologica auspicata dal Concilio Ecumenico Vaticano II.

¹ [Cfr. Appendix, nn. 3321 ss.].

Per convincerci di ciò, basta pensare alla particolare funzione che i Padri esercitano nella Chiesa. Testimoni della fede dei primi secoli, essi sono vitalmente inseriti nella Tradizione che deriva dagli Apostoli. « Le asserzioni dei Santi Padri — come rileva il Concilio — attestano la vivificante presenza di questa Tradizione, le cui ricchezze sono trasfuse nella pratica e nella vita della Chiesa che crede e che prega ». ¹ Si comprende allora quanto sia importante lo studio dei Padri per una più profonda intelligenza della Sacra Scrittura, e come sia decisivo per la Chiesa il loro accordo sull'interpretazione della medesima. Come ricorda l'Enciclica « Divino afflante Spiritu », benché i Padri fossero « talora meno forniti di erudizione profana e scienza linguistica degli interpreti del nostro tempo, tuttavia, per l'ufficio che Dio loro affidò nella Chiesa, eccellono per una serena penetrazione delle cose celesti e per un mirabile acume del pensiero, con cui penetrano intimamente la profondità delle divine parole ». ²

Ma i Padri furono altresì teologi illuminati che illustrarono e difesero il dogma cattolico, e, per la maggior parte, zelantissimi pastori che lo predicarono e l'applicarono ai bisogni delle anime. Come teologi, essi per primi diedero forma sistematica alla predicazione apostolica, per cui, come afferma S. Agostino, essi furono per lo sviluppo della Chiesa quello che erano stati gli Apostoli per la sua nascita: « Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, aedificatoribus, nutritoribus crevit ». ³ Come pastori, poi, i Padri sentirono la necessità di adattare il messaggio evangelico alla mentalità dei loro contemporanei e di nutrire con l'alimento delle verità della Fede se stessi e il popolo di Dio. Ciò fece sì che per essi catechesi, teologia, Sacra Scrittura, liturgia, vita spirituale e pastorale si congiungessero in una unità vitale, e che le loro opere non parlassero soltanto all'intelletto, ma a tutto l'uomo, interessando il pensare, il volere, il sentire. Essi ebbero in più una sovrabbondante ricchezza di spirito cristiano, derivata dalla loro personale santità, per cui alla loro scuola la Fede non si accontenta di pure elucubrazioni intellettuali, ma facilmente si accende anche di senso mistico. Come rilevava il grande Bossuet, le loro opere « producono un frutto mirabile in chi le studia: perché, dopo tutto, quei grandi uomini sono nutriti dello schietto frumento degli eletti, della pura sostanza della religione, e siccome sono come saturi dello spirito primitivo che hanno attinto più direttamente e più abbondantemente dalla stessa sorgente, accade, non di rado, che ciò che emana con naturale freschezza dalla loro pienezza è più nutritivo di quello che è stato, poi, ripensato e meditato ». ⁴

Per questi motivi non vi è dubbio che uno studio più approfondito e più organico della patristica possa offrire un aiuto incalcolabile al rinnovamento teologico in questo periodo post-conciliare. Rinnovamento il quale richiede una teologia che sia non meno pastorale che scientifica; che rimanga in stretto contatto con le fonti bibliche; che abbia come centro Cristo; che consideri l'uomo inserito nella storia della salvezza; che sia costantemente fedele alla parola di Dio, devota al Magistero della Chiesa, ma nello stesso tempo attenta a tutte le voci, a tutte le necessità, a tutti gli autentici valori della nostra epoca.

Non per nulla lo studio dei Padri è stato raccomandato con insistenza dal Concilio per la sua incidenza sullo studio della Sacra Scrittura, ⁵ sul rinnovamento degli studi teologici ⁶ sulla costruzione di una scienza sacerdotale valida, ⁷ sulla teologia missionaria. ⁸

¹ Const. dogm. de Divina Revelatione Dei verbum, n. 8: AAS 58, 820 s.

² AAS 35, 312.

³ Contra Iulianum Pelagianum (de originali peccato) II, 10, 37: ML 44, 700.

⁴ Défense de la Tradition et des Saints Pères, I Partie, L. IV. c. XVIII.

⁵ Cfr. Const. dogm. de Divina Revelatione Dei Verbum, n. 23: AAS 58, 828. [Cfr. n. 2654].

⁶ Cfr. Decr. de institutione sacerdotali Optatum totius, nn. 11; 16: AAS 58, 720 s.; 723 s. [Cfr. nn. 2632, 2637].

⁷ Cfr. Decr. de Presbyt. ministerio et vita Presbyterorum ordinis, n. 19: AAS 58, 1019 s. [Cfr. n. 2721].

⁸ Cfr. Decr. de activ. mission. Ecclesiae Ad gentes divinitus, nn. 3; 22: AAS 58, 948 ss.; 973 s. [Cfr. n. 2667].

3128 In ciò sorprendente è l'attualità e l'efficacia dell'esempio di S. Agostino, a cui il vostro Istituto, nella distribuzione dei Corsi, ha voluto assegnare una sezione a parte, non soltanto per la vastità del suo insegnamento, ma altresì per la sua importanza. In realtà, oltre a riflettere in esso in grado eminente le qualità dei Padri, si può dire che tutto il pensiero dell'antichità confluisca nella sua opera, e da essa derivino correnti di pensiero che pervadono tutta la tradizione dottrinale dei secoli successivi.

Egli ha amato appassionatamente la verità, e non si è stancato di scrutare il contenuto della fede e di coltivarla come scienza. È suo il motto: « intellectum valde ama »; ¹ sua la nozione della teologia come scienza « qua fides saluberrima, quae ad veram beatitudinem ducit, gignitur, defenditur, nutritur, roboratur ». ² Ma nessuno più di lui ha saputo inchinarsi alle altezze del mistero, preferendo egli la *fidelis ignorantia* alla *temeraria scientia*, ³ alla scienza cioè che, abbandonata la guida della fede, si affida alla sola indagine della ragione.

Egli conobbe tutte le risorse della cultura filosofica e letteraria del suo tempo: ma il suo amore appassionato fu per i Libri Santi, che egli meditò e spiegò con incomparabile intelletto d'amore. Biblica fu la sua teologia, come pure biblico fu il suo linguaggio.

Nella speculazione teologica raggiunse cime non facilmente accessibili; ma l'autore del *De Trinitate* ama anche la concretezza della storia e vuole anzi che l'esposizione della dottrina cristiana sia fatta sulla linea della storia della salvezza. ⁴

Come tutti i Padri anch'egli sentì viva l'esigenza di approfondire il messaggio evangelico, di adattarlo alla mentalità dei suoi contemporanei e di esprimerlo con un linguaggio appropriato; ma nessuno più di lui ha insegnato e praticato la fedeltà al senso tradizionale del dogma. « Liberis verbis — scrive il Dottore d'Ippona nel *De Civitate Dei* — loquuntur philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus, quae his significantur, impliam gignat opinionem ». ⁵

Figli carissimi, abbiamo voluto fare insieme a voi queste brevi considerazioni, affinché comprendiate quanto grande sia l'importanza che noi attribuiamo al vostro Istituto, e quanto Noi da esso Ci attendiamo.

AAS 62, 424-427.

De dimensione missionali formationis sacerdotalis

(Litt. *Puisque la Ratio*, S. C. PRO EV. POR. ad Conferentias Episc., die Pentecost. 1970).

3129 Puisque la *Ratio institutionis sacerdotalis* doit être élaborée par les Conférences Episcopales pour leur territoire respectif, ⁶ et que celles-ci disposent maintenant de la *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* qui doit servir de base et de guide dans cette élaboration, ⁷ cette Sacrée Congrégation pour l'Évangélisation, bien consciente de ce que la coopération missionnaire de tout le Peuple de Dieu dépend en grande partie

¹ Ep. 120, 13: ML 33, 459.

² De Trin. 14, 1, 3: ML 42, 1037.

³ Serm. 27, 4: ML 38, 179.

⁴ De Catechizandis rudibus, 3, 6; 7, 11: ML 40, 313; 317.

⁵ 10, 23: ML 41, 300.

⁶ Optatum totius, 1: AAS 58, 713-714.

⁷ S. C. PRO INST. CATH., *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 6 janv. 1970: AAS 62, 321-384; [Cfr. n. 2950].

de l'esprit missionnaire du clergé,¹ croit de son devoir d'intervenir auprès des Conférences Episcopales pour rappeler à leur bienveillante attention la nécessité qu'il y a de développer au mieux la dimension missionnaire de la formation sacerdotale partout dans l'Eglise.

Dans les Séminaires, il faut éveiller chez les futurs prêtres une spiritualité sacerdotale ouverte à l'universalité de l'Eglise, à la mission rédemptrice du Christ qui doit se réaliser sur la terre entière. Saint Augustin avait dit: « Si tu veux aimer le Christ, que ta charité embrasse le monde entier »;² et ce qui doit se vérifier chez tous les chrétiens doit particulièrement briller dans le clergé qui, comme l'avait souligné Saint Pierre, doit se faire « modèle du troupeau » (1 Pet. 5, 3).

Et comme c'est la sollicitude pour les « brebis égarées » (Mt. 18, 11-3, Lc. 15, 4-7) qui doit prédominer chez tous ceux qui sont consacrés au ministère ou qui s'y préparent, il faut donc former le clergé à une spiritualité apostolique tendue aussi vers les horizons missionnaires où se jouent les grands destins du plan rédempteur de l'humanité.

C'est selon ces perspectives que le Concile Vatican II a déclaré au sujet de la formation des séminaristes: « On les pénétrera de ce véritable esprit catholique qui les habituera à dépasser les limites de leur propre diocèse, nation et rite, pour s'intéresser aux grandes causes de l'Eglise entière, prêts dans l'intime d'eux-mêmes à proclamer l'Evangile en tout lieu ».³ Et ce même Concile engagea vivement tous les prêtres à développer leur vie spirituelle en sorte d'être des instruments dociles de la grâce « dans le renouveau interne de l'Eglise comme dans la diffusion de l'Evangile à travers le monde entier ».⁴ Cette dimension missionnaire de la spiritualité sacerdotale ne pourra qu'élargir les perspectives chrétiennes à la mesure du monde, et constituera pour le prêtre un excellent facteur d'équilibre humain, d'animation vitale de sa consécration au Christ, et de dynamisme dans son service du Peuple de Dieu.

3130 Cette spiritualité apostolique où les perspectives missionnaires auront leur juste place, sera inculquée aux séminaristes par un enseigne-

¹ « Presbyteri in cura pastoralis zelum pro mundi evangelizatione inter fideles excitabunt et conservabunt ». *Ad Gentes*, 39: AAS 58, 987.

² « Munus vero pastoris non ad fidelium singillatim curam habendam coarctatur... Communitas autem localis non suorum dumtaxat fidelium curam fovere, sed etiam zelo missionali imbuta viam ad Christum omnibus hominibus parare debet ». *Presbyterorum Ordinis*, 6: AAS 58, 1000. [Cfr. n. 2689].

³ « Extende caritatem per totum orbem, si vis Christum amare ». S. AUGUST., *In Ep. Ioannis*, 10, 8: ML 35, 2060.

⁴ « Atque eo spiritu vere catholico imbuantur, quo propriae dioecesis, nationis vel ritus fines transcendere et totius Ecclesiae necessitates juvare assuescant, animo parati ad Evangelium ubique praedicandum ». *Optatum totius*, 20: AAS 58, 726. [Cfr. n. 2641].

Ce fut repris dans les normes d'application en ces termes: « Clerici in seminariis ita instituuntur, ut non tantum dioecesis... sed universae Ecclesiae quoque sollicitudinem habeant ». *Motu Proprio Ecclesiae Sanctae*, I, 3, par. 1: AAS 58, 756. [Cfr. n. 2741].

Et la « Ratio fundamentalis » signale, à bon droit, à propos de la spiritualité des séminaristes: « le sens de l'Eglise, le zèle apostolique et missionnaire » (n. 39), « l'amour du prochain en vue du salut du monde et de l'édification de l'Eglise » (n. 57).

⁵ « Ad suos fines pastorales renovationis internae Ecclesiae, diffusionis Evangelii in universo mundo ». *Presbyterorum Ordinis*, 12: AAS 58, 1010. [Cfr. n. 2707].

ment théologique de qualité qui tienne compte des aspects missionnaires des divers exposés relatifs aux sciences sacrées. C'est ce qu'entrevoit le Décret « Ad Gentes » pour l'enseignement à donner dans les Séminaires, en vue de former la conscience missionnaire des futurs prêtres et les hausser à leurs futurs devoirs dans la coopération missionnaire du Peuple de Dieu: « Dans l'enseignement des disciplines dogmatiques, bibliques, morales et historiques, on devra mettre en lumière les aspects missionnaires qui y sont impliqués afin qu'ainsi la conscience missionnaire soit formée chez les futurs prêtres ».¹ Cette norme du Décret Missionnaire du Concile ne faisait, en fait, que mettre en évidence la dimension universelle du mystère du salut de l'humanité dans le Christ, sur lequel, selon le Décret « Optatum totius », toutes les disciplines philosophiques et théologiques doivent être centrées.²

3131 Il ne peut être, sans doute, question pour les Séminaires ordinaires d'offrir une formation proprement missiologique, que le Décret « Ad Gentes » prescrit uniquement pour la formation des futurs prêtres destinés à l'activité missionnaire;³ il convient toutefois de réserver à tous les séminaristes destinés au ministère dans les régions où l'Eglise est implantée, souvent de longue date, soit une certaine missiographie,⁴ soit une introduction dans les questions fondamentales de théologie missionnaire:⁵ ceci comme programme missionnaire minimum dans l'enseignement du Séminaire.

Le récent Concile a évoqué aussi pour le clergé, après les années du Séminaire, une « formation sacerdotale continuée », dont les Conférences Episcopales⁶ en plus des évêques résidentiels,⁷ ont à s'occuper pour en

¹ « In tradendis vero disciplinis dogmaticis, biblicis, moralibus et historicis rationes missionales in illis contentas in lucem ponant, ut hoc modo conscientia missionaria in futuris sacerdotibus formetur ». *Ad Gentes*, 39: AAS 58, 987 [n. 2672]. Ce point fut traduit concrètement dans une conclusion du Congrès International sur la Théologie du Concile Vatican II, tenu à Rome du 26 sept. au 1 oct. 1966: « Exoptat ut dimensio missionaria et oecumenica Ecclesiae in theologia postconciliari se habeat non ut notam quandam marginalem, sed ut proprietatem ubique aliquomodo praesentem ». *Acta Congressus Internationalis de Theologia Concilii Vaticani II*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1968, p. LXVI. Cette conclusion fut reprise dans la *Ratio fundamentalis*, n. 77. [Cfr. n. 3039].

² « In ecclesiasticis studiis recognoscendis eo imprimis spectandum est ut disciplinae philosophicae et theologicae aptius componantur et concordant ratione conspirent ad alumnorum mentibus magis magisque aperiendum Mysterium Christi quod totam generis humani historiam afficit, in Ecclesiam iugiter influit et ministerio sacerdotali praecipue operatur ». *Optatum totius*, 14: AAS 58, 722. [Cfr. n. 2635].

³ *Ad Gentes*, 16 et 26: AAS 58, 966 s.; 977. [Cfr. n. 2660].

⁴ « Professores Seminariorum et Universitatum iuvenes veram condicionem mundi et Ecclesiae doceant, ut necessitas impensioris evangelizationis non-christianorum eis appareat et eorum zelum nutriet ». *Ad Gentes*, 39: AAS 58, 987 [n. 2672]. « Proinde edocentur de totius Ecclesiae necessitatibus, ut sunt problemata oecumenica, missionalia atque in variis terrarum partibus urgentiora ». *Ratio fundamentalis*, n. 96. [Cfr. n. 3066].

⁵ « Theologia Missionis, doctrinae tradendae et progressionibus provehendae ita inseratur ut natura missionaria Ecclesiae plene in luce ponatur. Insuper viae Domini ad praeparationem Evangelii et possibilitas salutis non-evangelizatorum considerentur, nec non inculcetur necessitas evangelizationis et incorporationis in Ecclesiam. Quae omnia in disponendis denuo recto ordine studiis in Seminariis et Universitatibus prae oculis habeantur ». *Ecclesiae Sanctae* III, art. 1: AAS 58, 783. [Cfr. nn. 2751 s.].

⁶ *Optatum totius*, 22: AAS 58, 726 s. [Cfr. n. 2643].

⁷ *Christus Dominus*, 16: AAS 58, 681. [Cfr. n. 2619].

concretizar au mieux les formes et les méthodes; et la S. C. pour le Clergé est intervenue récemment sur ce sujet.¹

En tant que responsable de tout le mouvement de coopération missionnaire des fidèles, qui dépend pour une large part de l'animation spirituelle du clergé paroissial, cette S. C. pour l'Evangélisation se permet de rappeler, à ce sujet, aux Conférences Episcopales, le rôle assigné par les récents Papes à l'Union Pontificale Missionnaire du Clergé, en vue d'alimenter et de développer la spiritualité missionnaire et l'orientation largement ecclésiale du zèle au service du Christ, auprès du clergé, en même temps que chez les séminaristes, les religieux et les religieuses. Qu'il suffise ici de citer la Lettre Apostolique « Graves et crescentes » publiée à l'occasion du 50ème anniversaire de fondation de cette Oeuvre Missionnaire Pontificale, où le Pape Paul VI fit l'éloge de l'Union Missionnaire du Clergé comme grand moyen de formation aidant les prêtres à vivre en plénitude le sacerdoce du Christ, c.à.d. de le vivre dans ses dimensions également apostoliques et missionnaires, et la recommanda vivement comme objet d'un devoir de conscience pour les évêques et le clergé.²

Ex Archivo S. C. pro Evang. Pop.

De natura sacerdotii ministerialis

(Ex Alloc. *Con gran alegría*, occasione sollemnis canonizationis Beati Joannis de Avila, 1 iun. 1970).

3132 Amadísimos hijos: permitidnos reflexionar ahora, siquiera por breves instantes, con vosotros. Con el Concilio Vaticano II, la Iglesia y con ella la Jerarquía, los sacerdotes, el pueblo fiel está en trance de ejercicio espiritual. Nos invita a definir, a comprender mejor nuestro sacerdocio. Este acto de reflexión sobre nuestra vida sacerdotal, sugerido por el Santo que hemos canonizado, y por el reciente Concilio, se refiere a dos aspectos de esta nuestra misión.

El primero es el de la naturaleza del sacerdocio ministerial. Todos vosotros sabéis cuántas cuestiones han sido planteadas en estos últimos años sobre el concepto de nuestro sacerdocio, hasta el punto de que es frecuente oír decir que hoy el sacerdocio sufre una crisis en la conciencia misma de quienes lo han escogido como estado de vida y al que han tenido la suerte de haber sido admitidos sacramentalmente. Es este uno de los puntos que turban hoy notablemente la vida de la Iglesia y que procuran a Nos — os lo confiamos fraternalmente — mayor preocupación y mayor dolor. Vosotros lo sabéis: hay algunos que abandonan las santas filas del sacerdocio, por decaimiento moral, por cansancio espiritual, por temor de haberse equivocado en la elección del sagrado ministerio. Por añadidura algunos profetas de la duda y de la crítica negativa contestan la existencia misma del sacerdocio ministerial, su existencia y su razón de ser, y no dudan en atacarlo con radicales contestaciones. Y ciertamente no os son desconocidas las tendencias que propenden a asimilar el estado clerical al estado seglar, y que quisieran « desclericalizar » el sacerdocio,

¹ S. C. PRO CLERICIS, Litterae Circulares ad Conferentiarum Episcopaliū Praesides, de permanenti cleri institutione et formatione, 4 nov. 1969: AAS 62, 123-134. [Cfr. nn. 2924 s.].

² PAUL VI, Epist. Apost. *Graves et crescentes* de Pont. Missionali Cleri Unione, 5 sept. 1966: AAS 58, 750-756.

sumergiendo a los que se preparan, o a los que ya lo han recibido, en la vida profana, en las experiencias mundanas, y en las profesiones laicas. Sabemos que a veces el motivo de estas inquietudes tiene su origen incluso en legítimas y nobles aspiraciones del clero y particulares necesidades de revisión de ciertas incómodas condiciones de la vida eclesiástica; aspiraciones y necesidades, a las cuales los Pastores de la Iglesia tratan sabla y premurosamente de dedicar su atención y poner remedio. Pero la cuestión fundamental es la que se refiere a la conciencia que el sacerdote debe tener de sí mismo, según la mente de la Santa Iglesia. Nosotros quisiéramos que tal cuestión fuese superada mediante la palabra, el ejemplo y la intercesión de San Juan de Avila. Superada en primer lugar entre el Clero Español, que puede dar gracias al Señor por la magnífica riqueza de fe, de fidelidad, de virtud, de ejemplaridad, que distingue no sólo su tradición secular, sino en general su misma actitud moderna, con grandísimo consuelo de la Iglesia, para honor de la generosa Nación Española, y también para beneficio espiritual del mundo profano. Escuchemos entre otras unas palabras del nuevo Santo. Escribe él:

« No sé otra cosa más eficaz con que a vuestras mercedes persuada lo que les conviene hacer que con traerles a la memoria la alteza del beneficio que Dios nos ha hecho en llamarnos para la alteza del oficio sacerdotal; pues que, habiendo tantos a quien lo pudiera encomendar, *elegit nos ab omni vivente*.¹

¿Será acaso necesario recordaros que San Juan de Avila acompaña este repetido llamamiento a una auténtica conciencia sacerdotal haciéndose maestro de vida interior, y especialmente sosteniendo la necesidad de la oración, de la mental en particular, sin la cual el sacerdote sufriría pobreza espiritual y el predicador carecería de palabra convincente? »

AAS 62, 505 s.

De studio atheismi et de institutione alumnorum ad dialogum cum non credentibus

(SECR. PRO NON CRED., *Nota circa studium atheismi et instructionem ad dialogum cum non credentibus habendum*, 10 iul. 1970).

PROOEMIUM

3133 1. Ampliores rationes suscipiens de studiis ecclesiasticis novo aptiore modo ex integro ordinandis ac de magis congrua formatione candidatis sacerdotii impertienda, Sacra Congregatio pro Institutione Catholica, in Instructione cui titulus *Ratio Fundamentalis Institutionis sacerdotalis*, peculiare quoque momentum tribuit urgenti necessitati iuvenes mature informandi ad dialogum cum non credentibus atque diligentius considerandi, quod attinet sive ad docentes sive ad alumnos, progredientem atheismi vim et saecularizationem, quae in hominum nostrae aetatis consortionem inducuntur.²

2. Secretariatus pro non Credentibus cum Sacra Congregatione pro Institutione Catholica plane conspirat in hunc nisum renovandi studia ecclesiastica, quem postulationi et expectationi hodiernae societatis

¹ *Eccli.* 45, 4; *Pláticas a Sacerdotes*, Obras completas del Beato Juan de Avila, T. 2, BAC, p. 1284.

² Epistolario: *Carta a un Predicador*, Ibidem, T. I, p. 283.

³ AAS 62, 373; 381. [Cfr. nn. 3050; 3066].

plene congruere arbitratur; potissimum vero assentitur illi parti documenti eiusdem Sacrae Congregationis pro Institutione Catholica, ubi speciali modo de atheismo et dialogo agitur.

3. Rationem ipsam attingere nolens, qua statutum studiorum programma ad ipsum usum deducatur — hoc enim dumtaxat ad competentiam Sacrae Congregationis pro Institutione Catholica et Conferentiarum Episcopaliū pertinet — idem Secretariatus maxime expedire aestimat, ut momento insistat, quod, in studiis ecclesiasticis renovandis et clero formando, inest altius cognoscendis formis saecularizationi faventibus et atheis hodierni cultus humani, atque admodum responsabili praeparationi cleri ad dialogum cum non credentibus ineundum. Quapropter vehementer exoptat, ut Commissiones, quae a Conferentiis Episcopaliū instituentur ad conficiendam et necessitatibus dioecesium accommodandam Rationem Studiorum, ad suasionem respiciant, quae circa studium atheismi et formationem ad dialogum habendum, infra praebentur, singulis in casibus expedientes, quomodo ea consilia in regionibus propriis utilia evadant, atque ut diligenter ponderent alios aspectus, qui, utpote magis consentanei postulatis cuiusque regionum, in componenda Ratione Studiorum prae oculis sint habendi.

I. DE EXSISTENTIA ATHEISMI ET SAECULARIZATIONIS

3134 4. Ad hoc quod attinet, expedit imprimis recogitare saecularizationem et atheismi propagationem esse his temporibus factum quoddam *reale* in societate, quod paulatim vigescat non solum apud delectos homines doctrina ornatos, sed etiam in vulgo latissime pervagetur.

Atheismus, e multiplicibus variisque causis promanans, magis in dies diffunditur, altius agit radices, pugnacior redditur. In regionibus orientalibus, ubi ideologiis politicis ac socialibus alitur et imponitur, ipse ad immensam hominum multitudinem, multo maiorem centies centenis milibus, pertinet atque populos et nationes amplius in dies subigit. In partibus vero occidentalibus, ubi eius fons maxime infectus neopositivismus et pragmatismus sunt, quaedam forma mentis evasit in dies validior et hodiernae culturae insita. Apud populos ad civilem cultum nitentes eodem modo apparere videtur, qui apud gentes occidentales et orientales viget, prout illi ad cultus humani gradum paulatim ascendunt, nationum proprium ad hunc iam pridem evectarum.

3135 5. Atheismus et saecularizatio universam hominum consortionem potentialiter permovent, illa parte non excepta, quae se magis proprie et ex traditione christianam profitetur.

Exsistentiam huius facti non amplius licet ignorari. Eam Concilium Vaticanum II illustravit quidem, ostendens eius causas, varias formas, remedia, quae adhiberi possunt ad christianam fidem animique culturam tuendam. Omnia etiam documenta pontificia et ecclesiastica, quae praeclarum illum eventum sunt subsecuta, non omiserunt, quominus mentes eo iugiter revocarent, eo consilio ut cunctos admonerent de gravi momento, quod ad futuram sortem totius generis humani haberet.

II. DE NECESSITATE CONGRUAM NOTITIAM HUIUS FACTI TRADENDI

3136 6. Quodsi eiusmodi consideratio vera est, quemadmodum videtur, sacri ordinis alumnis facultas detur oportet hoc factum penitus cognoscendi, ut instructi sint paratique ad occurrendum necessitatibus mundi, qui a Deo magis magisque licet abalienetur, nihilominus Deum ipsum sitit.

Definiri profecto nequit in omne tempus et modo pro omnibus pari, qua ratione haec candidatorum praeparatio peragatur. Genus enim saecularizationis et atheismi pervagantis variatur pro populorum diversis cultus civilis formis ac temporibus. Quapropter varia methodologia sit oportet, quae usurpari debet ad apta comparanda instrumenta, quibus huic rei repugnetur, et ad clerum componendum, ut munera peculiariora, hac aetate sibi suscipienda, rite exsequi valeat.

Qui enim destinatur ad operandum inter homines civili cultu minus praeditos, non eadem ratione informandus est, quae in eo requiritur, qui inter opifices vel homines Studiorum Universitati addictos ideoque doctrinis excultos ministerium obibit. Sed uterque postulationes et interrogationes debet cognoscere, quae animum eius exagitant, quem alloquitur.

3137 7. Conferentiarum Episcopaliū et Organorum institutioni praepositorum erit programmata studiorum dirigere et apparare secundum varia requisita regionum, suum cultum civilem habentium, et communitatum, in quibus munere suo funguntur. Praedictorum pariter Organorum erit, pro variis rerum adiunctis, statuere, utrum consideratio altiorque cognitio atheismi et saecularizationis hauriri expediat e peculiaribus doctrinae cursibus, an usitatis cursibus historiae, philosophiae, theologiae inserere.

Liquet tamen adulescentem clerum penitus consciū fieri debere gravitatis huius rei, atque congrue praeparari ad causas intellegendas, quae hominum genus ad atheismi formam magis magisque induendam adducant, ne quasi inermis inveniatur respectu huiusce facti, sed potius ut operam conferre valeat ad fidem christianam in mundo purificandam confirmandamque.

Ad haec quod spectat, sive cursus speciales de atheismo et saecularizatione, sive tractatus eorundem in varias disciplinas inserti, propria efficacia pollere possunt aut ea carere: omnia enim e studio ac diligentia pendent, quae, sive docentes sive alumni, in iis collocant, et ex ratione, qua speciales vel non speciales cursus cum postulatis et vitae humanae rebus congruunt, in quibus candidatus sacerdotii versabitur et operabitur. Paucis, in intellegenti iudicio docentium potius quam in studiorum programme speciali vel generali positum est, ut praeparatio illa temporibus conveniens, quae in sacri ministerii tironibus hodie requiritur, feliciter eveniat aut parum prospere procedat.¹

¹ Cum vero aliquis reapse definire velit, qui cursus de atheismo sint instituendi aut cui disciplinae, quae tradatur, nectendi, titubatio quaedam profecto suboritur. Fieri enim non potest, ut una solutio, ad omnes casus pertinens, statuatur. Quaecumque autem solutio accipitur, in ea semper aliquid positivum et negativum quippe invenitur.

Ad ea igitur quod attinet, hic quaestionum ordo, tantummodo exempli causa, proponitur:

3138 8. Affirmari quoque potest minoris momenti esse quaestionem de speciali tractatu atheismi et saecularizationis, necne. Id enim revera agitur, ut novus mentis habitus effingatur et sive studentes sive docentes vehementius conscii fiant huius causae humanae tam amplae, quae ad atheismum et saecularizationem in dies fit proclivior. Necessaria est formatio *humanistica*, ut aiunt, temporibus novis accommodatior, quae efficiat, ut sacerdos propius contingat hominem huius aetatis, qui, ut talis, semper gravioribus difficultatibus praepeditur, ne fidem accipiat.

Utilis hic cadit in rem consideratio quaedam. Videtur enim, post Concilium, propensio, saltem nonnullis in regionibus, invalescere, ex qua institutio philosophica candidatorum sacerdotii deminuat ea mente, ut plus temporis et amplior locus tribuantur studiis theologicis et personali inquisitioni *scientificae*. Quae propensio perquam periculosa esse videtur. Etenim ex formatione candidatorum sacerdotii, secundum hoc principium disposita, consequi potest, ut futuri sacerdotes ad disputandum cum credentibus dissidentibus, praesertim cum protestantibus, sint capaces, tamen inhabiles ad dialogum cum hominibus nostrae aetatis instituendum, qui non credunt.

Non solum itaque non minuenda est eruditio philosophica, sed etiam curandum, ut programma et institutio philosophica ad hominem potissimum dirigantur ad eiusque extremum problema, quo nempe quaeritur, utrum is rebus sensum transcendentibus pateat, necne. Hae igitur sunt quaestiones fundamentales, in quibus studia philosophica futuri sacerdotis vertantur oportet: Homo (anthropologia philosophica) et

- *Origo historica atheismi horum temporum.*
- *Atheismus in philosophia hodierna* (id est in idealismo, marxismo, existentialismo, neopositivismo ...).
- *Atheismus in litteris et artibus.*
- *Atheismus et problema de cognitione Dei.*
- *Atheismus et disciplinae naturales* (problema de origine mundi, de vita et homine).
- *Atheismus et problema de humanis valoribus* (huc pertinent: res moralis, ius, vita oeconomica et socialis, problema de malo et morte ...).
- *Atheismus ut problema theologicum* (theologia atheismi, possibilitas atheismi, religiositas implicita, incredulitas credentium ...).
- *Historia religionum respectu problematis de atheismo* (problema de atheismo primitivo, de populis atheis ...).
- *Sociologia, psychologia et paedagogia respectu problematis de atheismo.*
- *Atheismus ut ratio credendi et pseudoreligio.*
- *Atheismus militans.*
- *Actio christiana in mundo, quem atheismus pervagatur* (problema de dialogo, cooperatio inter christianos et atheos, oecumenismus et atheismus, institutio sacerdotalis ad occurrendum mundo atheo ...).

Quod autem hasce quaestiones contingit, intra fines studiorum programmatum apte inserendas, iisdem locus quasi naturalis tribui posse videtur in his tradendis disciplinis: Historia philosophiae, Philosophia religionis, Philosophia moralis, Philosophia cultus humani, Sociologia, Anthropologia philosophica et theologica, et, quoad Theologiam, in Theologia fundamentali (de Revelatione) et in tractatibus de Deo Uno, de Fide, de Gratia.

In formatione *specializata*, sive indolis pastoralis sive indolis scientificae, peculiare cursus institui possunt, quemadmodum in «*Ratione Fundamentali Institutionis sacerdotalis*», nn. 83 et 85, cavetur. [Cfr. nn. 3053; 3055].

rationes humanae existentiae, in quibus indicia rerum sensum transcendentium appareant (in his maius in dies momentum obtinet historia). Notitia cultus humani hodie necessario postulatur, ut quis hominem ipsum possit cognoscere.

III. DE MARXISMO

3139 9. Ad Marxismum nominatim quod spectat, separatim est tractandum, non solum quia genus humanum late pervasit, ut supra significatum est, sed etiam quia peculiarem prorsus indolem prae se fert, sive quoad ipsam doctrinalem materiam philosophicam, politicam, socialem, sive quoad methodum, qua cultui humano et societati se inserere solet.

Formatio igitur candidatorum sacerdotii complecti debet notitiam quam fieri potest amplissimam et accuratissimam Marxismi. Quae quidem institutio comprehendat oportet non solum cognitionem satis plenam sententiarum conditorum Marxismi, Henrici C. Marx et Friderici Engels, ac seminum earum, quae in philosophia Georgii V. F. Hegel ac potissimum Ludovici A. Feuerbach continentur, sed etiam eas doctrinae illorum mutationes, quae hac quidem aetate peculiare obtinent momentum: imprimis Marxismum-Leninismum, fundamentum scilicet doctrinale omnium motuum communisticorum, cum iis, quae ex illo manarunt, rationibus (veluti *Maoismo* et *Castrismo*), varia placita et incepta *revisionismi* nomine insignia (hoc est communismum Iugoslavicum, conatus anno 1968 in Cecoslovachia susceptos, homines studiosos, ut Rogerum Garaudy, Georgium Lukacz, Ernestum Bloch...), ac demum motus neomarxisticos, veluti Marxismum *structuralisticum* Ludovici Althusser, «*scholam* Francofurtensem» et Heribertum Marcuse, unde multa hauserunt motus iuvenes «*novarum partium sinistrarum*», quorum ideologia non est certis finibus circumscripta.

Quae quidem cognitio non ita coartanda est, ut solum atheismum comprehendat, qui in Marxiana doctrina continetur, eiusque philosophiam materialismo infectam, sed latius excurrans totum corpus doctrinarum Marxismi-Leninismi, etiam eas, quae ad rem socialem et politicam pertinent, attingat. Ipsarum enim cognitio doctrinarum politicarum summo opere necessaria est ad dialogum cum communistis instituendum. Dialogus autem, praecipue publicus et qui de socianda opera agit,¹ illis semper est causa quaedam politica; cum igitur huiusmodi sit, dialogus a communistis semper cuidam *systemati* doctrinarum politicarum inseritur et magnae illi dimicandi rationi inservit, a Lenin inductae, quae ad dominationem adipiscendam contendit, foedere cum aliis partibus politicis inito. Ut vero iudicari possit de opportunitate socium se praebendi, atque ut vitetur, ne quis socius fiat quin id velit vel sciat, omnino opus est pugnandi artem et singularia consilia communistarum pernoscere. Haec necessitas aetate nostra etiam magis urgetur, quae e dialogo peculiarem indolem accepit.

¹ Cfr. Doc. *De dialogo cum non credentibus*: AAS 60, 703 s. [Cfr. n. 2909].

IV. DE SAECULARIZATIONE

- 3140 10. Quod ad implicatam quaestionem de saecularizatione pertinet et ad eam in studiorum curriculum candidatorum sacerdotii includendam, revocari possunt, ex parte, ea, quae de atheismo universe ac de Marxismo specialiter sunt dicta. Quaestio de saecularizatione differt quidem a quaestione de atheismi introductione, sed cum problemate ad atheismum spectante quodammodo coniungitur.

Verumtamen est animadvertendum in saecularizatione duplicem vim inesse, quatenus, una cum nonnullis aspectibus negativis, etiam aspectus positivos exhibeat, qui momentum possint habere ad rem pastorem novis temporibus accommodandam; praeterea distinguendum sane est congruenter inter saecularizationem, prout est factum, et *saecularismum*, prout est ideologia.

Sunt autem potius perspicenda multiplicia elementa saecularizationis eorumque per postrema quattuor saecula gradatim factus processus in sua luce collocandus, quam annitendum, ut *theoria* de ea condatur ac proponatur.

Imparem institutionem ad historiam et humanum cultum esse in clero quandoque animadvertitur. Hoc ipsum causa esse videtur, cur inferiorem ipse se quodammodo sentiat respectu hodiernae hominum consortionis. Differentia inter copiosam institutionem historicam, quae in laicorum Universitatibus studentibus traditur, et exiguitatem, qua eruditio sacri ordinis alumnorum nonnumquam in Seminariis ex hac parte laborat, efficit, ut hi animo haud paululum se demittant. Candidati sacerdotii mundum nostrae aetatis intellegere profecto non valent, nisi probe norint quomodo ipse historico progressu sit conformatus. Unumquodque cogitatum in vitam transfertur, vita vero in historia instauratur. Ipsae Ecclesiae praeceptiones ad rem socialem attinentes non intelleguntur, nisi ad tempora et experientias referuntur, in quibus enuntiatae sunt.

V. DE DIALOGO

- 3141 11. Ad institutionem demum dialogi faciendi quod spectat, non quidem peculiare cursus sunt necessario instituendi, sed potius et imprimis assuefaciendi alumni in mentis habitum apertum et promptum cuius collocutori; agitur enim de forma vel genere vitae, quod oportet vivere et perfectius reddere in quolibet ordine et quovis tempore humanae experientiae.

Est autem schola sedes aptissima, ubi necessitudo inter magistrum ac discipulos, etiam, ac quidem potissimum, extra praelectiones, augere et perfici potest. Sacri ministerii candidati, una cum docentibus, officio se teneri sciant veritatem diligentissime inquirendi, opiniones aliter sentientium reverenter aestimandi, de collocutorum doctrinae placitis censuram faciendi potius ex interna critica ratione, proprias sententias cum aliorum opinionibus animo sereno et sine sui studio

conferendi, quamvis hae secundum cogitandi modum personalem vel ex Revelatione haustum paulum vel nullatenus videantur posse probari.

Haec vero forma mentis in candidatis institutione tantum doctrinali et *theoretica* imprimi profecto nequit, licet fatendum sit cursum specialem de hac re utilissimum evadere posse. Ea enim potissimum e continua experientia, vivendo comparata, exoritur.

Dialogus difficultates et pericula non levia, uti patet, secum fert. Quas quidem candidatus noscere debet, praevenire, devitare. Oportet fugiatur mediocritas atque subita et fortuita rei tractatio. Necesse autem est candidatus solido fundamento doctrinae theologicae et imprimis philosophicae praeditus sit, ne quasi inermis mundo saecularizzato et in atheismum delapso occurrat.

Dignoscatur oportet, utrum dialogus revera fieri possit, an, e contrario, rei politicae dumtaxat inserviat, utpote effectus aperte vel occulte instrumentum ad consequendos fines, qui prorsus alieni sint ab inquisitione veritatis et a mutuae necessitudinis studio. Hoc peculiari modo prae oculis est habendum, cum de publico agitur dialogo, qui cum hominibus communismum profitentibus instauratur, sive sit *theoreticus* sive practicus, id est ad operam sociandam spectans.

Dialogus ne fiat quidam, uti dicunt, «mythos», quatenus falsa foveatur opinio, ex qua quis arbitretur eiusdem ope se expeditam facultatem habere omnia comprehendendi, omnia solvendi, sive problemata extenuando sive responsiones aptas antea concinnando. Procul dubio solutiones omnium quaestionum nequeunt semper et ubique esse in promptu, neque dialogus eas ex integro suppeditare valet.

Ex Archivo Secr. pro Non Credentibus.

De momento anthropologiae in disciplinis philosophicis ac theologicis profundius excolendis

(Ex Alloc. *L'homme existe-t-il?*, ad eos qui interfuerunt Internationali Conventui de S. Thomae Aquinatis doctrina, 12 sept. 1970).

3142

Il est donc d'une importance capitale, bien plus d'une première nécessité, que philosophes et théologiens s'intéressent à toutes les manifestations de la vie de notre temps, écoutent les requêtes qui montent, des jeunes en particulier, comprennent les aspirations parfois confuses qui sourdent du plus profond des cœurs, en un mot sachent écouter pour pouvoir répondre, selon les lois essentielles du dialogue que Nous rappelions dans notre première encyclique, *Ecclesiam suam*.¹ Il y a là, est-il besoin de le dire, plus qu'une exigence pédagogique; c'est une requête profonde, qui tient à la nature même de l'homme, et de la vérité de salut que Nous voulons lui apporter, cette Bonne Nouvelle qui a pris visage d'homme pour révéler à l'homme qu'il était «la face humaine de Dieu», selon le mot admirable de saint Grégoire de Nysse.² *Gloria Dei vivens homo*.³

¹ AAS 56, 638-647.

² MG 44, 446 B.

³ S. IRÉNÉE, *Adv. Haer.*, IV, 20, 7; MG 7, 1037.

Cela est très important, Nous semble-t-il, pour les études philosophiques et théologiques des futurs prêtres, religieux et religieuses; c'est souvent pour avoir manqué de conscience anthropologique qu'un enseignement, par ailleurs respectable, est demeuré stérile, apparaissant par trop étranger aux requêtes d'un homme qui parcourt les immensités de l'espace, sonde les mystères de l'atome, et descend dans les profondeurs de son subconscient. « C'est à l'homme d'aujourd'hui, tel qu'il est, que l'Eglise apporte l'eau vive toujours jaillissante de la parole de vie..., lui révélant toute la grandeur de son destin et l'aidant à le réaliser, en accomplissant le dessein d'amour créateur et rédempteur ».¹

AAS 62, 605.

De Facultate Theologica Augustae erigenda

(Ex Conventione cum Bavaria, 17 sept. 1970).

3143

Articolo 1

La Santa Sede consente all'erezione di un Dipartimento (propriamente *Fachbereich*) di Teologia cattolica dell'Università di Augusta ed alla conseguente soppressione dell'Alta Scuola teologica di Dillingen.

Articolo 2

Per quanto riguarda la sua autonomia all'interno dell'Università, il Dipartimento di Teologia cattolica dell'Università di Augusta ottiene uno stato giuridico non inferiore a quello che posseggono le Facoltà di Teologia cattolica delle altre Università dello Stato Bavarese. Al Dipartimento di Teologia cattolica dell'Università di Augusta si applicano le relative disposizioni del Concordato con la Baviera del 29 marzo 1924 e complementariamente quelle del Concordato col Reich del 20 luglio 1933.²

Artikel 1

Der Heilige Stuhl stimmt der Errichtung eines katholisch-theologischen Fachbereichs der Universität Augsburg und der damit verbundenen Auflösung der Philosophisch-theologischen Hochschule Dillingen zu.

Artikel 2

Der katholisch-theologische Fachbereich der Universität Augsburg erhält hinsichtlich seiner Selbständigkeit innerhalb der Hochschule keinen geringeren Rechtsstatus, als ihn die katholisch-theologischen Fakultäten der anderen bayerischen Landesuniversitäten besitzen. Die einschlägigen Bestimmungen des Bayerischen Konkordates vom 29. März 1924 und ergänzend die einschlägigen Bestimmungen des Reichskonkordates vom 20. Juli 1933 finden auf den katholisch-theologischen Fachbereich der Universität Augsburg Anwendung.

¹ Allocution au Sacré-Collège, le 23 juin 1970. Documentation Catholique, Paris, 1970, t. LXVII, p. 652; cfr. AAS 62, 516.

² [Cfr. nn. 1624 s.; 1895 s.].

Articolo 3

In luogo delle cattedre nominate nell'articolo 4 § 2 del Concordato con la Baviera del 29 marzo 1924, nel Dipartimento di Teologia cattolica dell'Università di Augusta verranno erette una cattedra di Filosofia sistematica, una di Storia della Filosofia ed una per Questioni-limite fra la Teologia e le Scienze naturali.

Articolo 4

Lo Stato Bavarese provvederà a che per i professori dell'Alta Scuola filosofico-teologica di Dillingen, che non vengano assunti nel Dipartimento di Teologia cattolica dell'Università di Augusta attraverso un normale procedimento di chiamata, venga garantita un'attività di insegnamento e di ricerca in questo Dipartimento mediante la creazione di cattedre non permanenti.

Articolo 5

In caso di trasferimento del Seminario presbiterale da Dillingen ad Augusta, lo Stato Bavarese si dichiara pronto a concedere un conveniente contributo per le spese che ne risultino, in particolare per quelle di erezione di un nuovo edificio.

PROTOCOLLO FINALE

Le Parti contraenti sono d'accordo su quanto segue:

1. Le Parti contraenti conven-gono nell'affermare che le norme dell'Accordo hanno egualmente valore nel caso che, in luogo di un Dipartimento di Teologia cattoli-

Artikel 3

Anstelle der in Art. 4 § 2 des Bayerischen Konkordates vom 29. März 1924 genannten Professuren wird je eine Professur für Systematische Philosophie, für Geschichte der Philosophie und für Grenzfragen der Theologie und der Naturwissenschaft im katholisch-theologischen Fachbereich der Universität Augsburg geschaffen werden.

Artikel 4

Der Freistaat Bayern wird dafür Sorge tragen, dass für die Professoren der Philosophisch-theologischen Hochschule Dillingen, die nicht im Wege des üblichen Berufungsverfahrens an den katholisch-theologischen Fachbereich der Universität Augsburg berufen werden, durch Schaffung von sogenannten k.w.- Professuren eine Lehr- und Forschungstätigkeit in diesem Fachbereich gewährleistet wird.

Artikel 5

Der Freistaat Bayern erklärt sich bereit, bei einer Verlegung des Priesterseminars von Dillingen nach Augsburg zu den hierdurch entstehenden Kosten, insbesondere zu denjenigen der Errichtung eines Neubaus, einen angemessenen Zuschuss zu leisten.

SCHLUSSPROTOKOLL

Die Vertragspartner sind sich über folgendes einig:

1. Zwischen den Vertragspartnern besteht darüber Einigkeit, dass die Bestimmungen des Vertrages in gleicher Weise für eine katholisch-theologische Fakultät

ca, venga eretta una Facoltà di Teologia cattolica.

2. Inoltre esse convengono nel ritenere che alle norme ecclesiastiche, di cui all'articolo 4 § 1 del Concordato con la Baviera del 29 marzo 1924 ed all'articolo 19 del Concordato col Reich del 20 luglio 1933, attualmente appartengono anche le « Normae quaedam ad Constitutionem Apostolicam *Deus scientiarum Dominus* de studiis academicis ecclesiasticis recognoscendam » in vigore dal 20 maggio 1968.¹

AAS 62, 821-825.

Normae circa inscriptionem alumnorum in Athenaeis Romanis

(S. CONGR. PRO INST. CATH., Litt. Circulares, *Ci permettiamo*, ad Rectores et Praesides Athenaeorum eccl. Romanorum, 21 nov. 1970).

3144

Come Ella sa, le vigenti disposizioni relative alla iscrizione degli studenti ecclesiastici del clero secolare (*seminaristi* o *sacerdoti*) agli Atenei Ecclesiastici dell'Urbe richiedono che gli stessi dimorino nei pii Istituti loro destinati (cfr. Circolare della S. C. dei Seminari e delle Università degli Studi, in data 15 luglio 1964, Prot. N. 695/52/20, A),² il cui elenco tassativo appare ogni anno nell'Annuario Pontificio, nel capitolo « Istituti Ecclesiastici di Educazione e di Istruzione », alle due voci: « Seminari e Collegi per candidati al sacerdozio » e « Collegi e Convitti per alunni sacerdoti ».

a) Per i *sacerdoti secolari* — residenti entro la diocesi di Roma — è prevista, a determinate condizioni, la dispensa di « Extracollegialità », che viene concessa, d'intesa con questo Sacro Dicastero, direttamente dal Vicariato dell'Urbe, dietro presentazione della domanda dell'Ordinario diocesano dell'interessato (cfr. Circolare citata, B).

b) I *sacerdoti secolari* — dimoranti fuori della diocesi di Roma, purché entro la tassativa distanza di Km. 50 — possono essere iscritti in qualità di alunni « extra Collegia », dietro presentazione del nulla osta del proprio Ordinario diocesano, dal quale risulti chiaramente la loro incardinazione diocesana e il luogo della loro dimora abituale durante il periodo degli studi, con rispettiva distanza da Roma (cfr. Circolare citata, C).

c) Per gli *studenti seminaristi*, invece — oggetto particolare della presente Circolare — questa Sacra Congregazione non concede eccezioni dalla suddetta norma, se non in casi particolarissimi e per motivi gravi. Tutti i seminaristi, infatti, hanno il preciso obbligo di risiedere in Seminari o in Collegi per poter ricevere la dovuta formazione sacerdotale (cfr. « Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis », IV, 20, pag. 29, ed. it., Roma 1970).³

¹ [Cfr. nn. 2875 s.].

² [Cfr. n. 2582].

³ [Cfr. n. 2981].

L'osservanza delle disposizioni sopra indicate è da considerarsi, pertanto, condizione indispensabile per la validità dell'iscrizione ai Pontifici Atenei Romani.

La presentazione degli studenti seminaristi all'Ateneo deve essere fatta, come di consueto, per iscritto, dal Rettore del rispettivo Seminario o Collegio di residenza.

Poiché da più parti sono giunte a questo Sacro Dicastero segnalazioni e lamentele di irregolarità che si verificherebbero circa l'adempimento dell'obbligo della residenza da parte di studenti seminaristi, siamo a pregare la Signoria Vostra perché voglia cortesemente disporre che la Segreteria di cotesto Ateneo controlli, con cura, la relativa posizione disciplinare di tali iscritti.

Coloro che non risultassero in regola non potranno in nessun modo essere considerati, a qualsiasi effetto, alunni dell'Ateneo.

Le saremo, pertanto, assai grati, se avrà la bontà di significarci, quanto prima, i nominativi — con l'indicazione della diocesi di provenienza — di quanti si trovassero in posizione irregolare.

d) Quanto sopra detto non pregiudica la prassi finora seguita per l'iscrizione degli studenti *laici non seminaristi*, la cui presentazione spetta all'Autorità ecclesiastica competente (Const. Ap. *Deus scientiarum Dominus*, art. 24).¹

Ex Archivo S. Congr. pro Inst. Cath.

De relatione catholici sacerdotis cum Christo et cum Ecclesia

(Ex Alloc. *Dearly beloved*, ad novensiles sacerdotes Insularum Philippinarum, 23 nov. 1970).

3145

Dearly beloved sons and brothers. Newly ordained priests of God's Church.

We will only say a few short words, because the ceremony is long enough already and speaks for itself; then too, you are already well informed concerning the sacrament which you are receiving.

We will do no more than recommend you to meditate on your ordination for the rest of your lives. Today sees the beginning for you of a subject for thought, prayer and action, which you must always recall, examine, explore and seek to understand. It must be stamped on your consciousness, just as the sacramental character is already stamped on your souls, on your being as men, on your being as Christians. Think of it! Today you have become priests! Try to give a definition of yourselves and the words come with effort and difficulty; the reality which they try to express is still more difficult, mysterious and inexpressible. What has taken place in you makes one truly marvel; *How can I repay the Lord for his goodness to me?* (Ps. 115, 12), each of you can say, on feeling himself invested by the transforming action of the Holy Spirit. You become for yourselves something to wonder at and revere. Never forget it. Though the world does not know of it, and though many seek to strip the priest's personality of it, your "sacrality" must be kept ever present in your minds and in your conduct. It derives from a new qualifying presence of the Holy Spirit in your souls; if you are watchful in love, you will also experience it within you.² Never doubt your priestly identity; seek rather to understand it.

You will be able to understand something of your priesthood by trying to comprehend two orders of relationships set up by it. The first order concerns the relationships with Christ which you have taken on by your priestly ordination. You know that in the religious dispensation of the New Testament there is only one true priesthood, that of Jesus Christ, the one mediator between God and mankind (1 Tim. 2, 5). But by virtue

¹ [Cfr. n. 1785].

² Cfr. Jo. 14; 17, 22-23.

of the Sacrament of Orders you have become sharers in Christ's priesthood, so that not only do you represent Christ, not only do you exercise his ministry, but you live Christ. Christ lives in you. Inasmuch as you are associated with him in a degree that is so high and so filled with a sharing in his mission of salvation, you can say, as Saint Paul said of himself: *I live now not with my own life but with the life of Christ who lives in me* (Gal 2, 30). This is something that opens to the priest the way of ascent for spirituality, the highest way open to man, one that reaches the summits of ascetical and mystical life. If ever some day you feel lonely, if ever some day you feel that you are weak secular men, if ever some day you are tempted to abandon the sacred commitment of your priesthood, remember that you are "through him, with him and in him"; each one of you is "another Christ".

The second order of relationship linking you from now on to the Church is that with your bishop or superior, with the People of God, with persons, and also with the world. The priest is no longer for himself; he is for the ministry of Christ's Mystical Body. He is a servant, an instrument of the Word and of grace. The proclamation of the Gospel, the celebration of the Eucharist, the remission of sins, the exercise of pastoral activity, the life of faith and worship, and the radiation of charity and holiness are his duty, a duty that reaches the points of self-sacrifice, of the cross, as for Jesus. It is a very heavy burden. But Jesus bears it with his chosen one and makes him feel the truth of his words: *My yoke is easy and my burden light* (Mt 11, 30). For, as Saint Augustine teaches us, *my weight is my love*.¹ When love of Christ becomes the single supreme principle of the life of a priest, it makes all easy, all possible, all happy.

We would like the awareness of being thus destined as a pastor to serve your neighbor never to be extinguished within you; we would like it to make you always sensitive to the ills, the needs and the sufferings which surround the life of a priest. All classes of people seem to stretch out their hands to him and to ask for his understanding, his compassion and his assistance: children, young people, the poor, the sick, those who hunger for bread and for justice, the unfortunate, the sinners — all have need of the help of the priest. Never say that your lives are irrelevant and useless. *Who is weak*, says Saint Paul, *and I am not weak?* (2 Cor 11, 29). If you have this sensitivity to the physical, moral and social deficiencies of mankind, you will also find in yourselves another sensitivity, that to the potential good which is always to be found in every human being; for a priest, every life is worthy of love. This twofold sensitivity, to evil and to good in man, is the beating of Christ's heart in that of the faithful priest. It is not without something of the miraculous, a miracle that is psychological, moral and, if you like, mystical, while at the same time being very much a social one. It is a miracle of charity in the heart of a priest.

AAS 63, 28-30.

De catholicae disciplinae et doctrinae unitate in diversis conditionibus locorum et morum servanda

(Ex Alloc. *We have come*, ad Exc.mos Praesules ex universae Oceaniae regionibus, 1 dec. 1970).

3146

How can Catholicism, so firm and so jealous about its unity, embrace all men, who are so different from each other? Does it perhaps demand absolute uniformity in all manifestations of life? Is there perhaps only one practical and historical way of interpreting the true and unique faith of Christ?

You know, brothers, how easy and clear is the answer to this disturbing question.

¹ *Confessions* 13, 9: ML 32, 849.

It was given by the Holy Spirit himself on the day of Pentecost, when those who had been filled by the divine outpouring sent from heaven by Christ in fire and in wind began to speak foreign languages so that each of their listeners heard them *in his own native language* (Acts 2, 6), although they belonged to different races. Then too the reply is given by the recent Council, amply and repeatedly, especially in the now famous Decree "*Ad Gentes*", where the unity which marks Catholicism is shown in harmony with its apostolicity. Far from smothering what is good and original in every form of human culture, it accepts, respects and puts to use the genius of each people, endowing with variety and beauty the one seamless garment (Jn 19, 23) of the Church of Christ.¹

So, one may ask, is "pluralism" admitted? Yes, but the significance of this word must be well understood. It must on no account contradict the substantial unity of Christianity.² You are acquainted with some dangers that lie hidden in pluralism. These occur when it is not limited to the contingent forms of religious life, but presumes to authorize individual and arbitrary interpretations of Catholic dogma, or to set up as a criterion of truth the popular mentality, or to prescind in theological study from authentic tradition and from the responsible magisterium of the Church.

AAS 63, 56.

De necessitate et praecellentia vocationis missionariae

(Ex Alloc. *Our joy*, occasione consecrationis episcopalis primi sacerdotis e Nova Guinaea, 2 dec. 1970).

3147

The missionary mandate, *Go, therefore, and make disciples of all nations* (Mt. 28, 19), is always relevant. Throughout the centuries Jesus Christ repeats to all classes of the baptized his missionary command: "As the Father sent me, so am I sending you" (Jn. 20, 21). Our missionary duty finds its origin in this order. It finds its source in the merciful love of the Father for all mankind, without distinction of persons. Hence, prompted by the Holy Spirit, the Church must walk the same road which Christ walked and the Church means all of us, joined together like a body receiving its life-giving influence from the Lord Jesus.³ God chose to rely on men to be the bearers of his Gospel, the stewards of his grace, and the builders of his Kingdom. Who can claim that this is no concern of his? Since there is a variety of conditions of life, and, consequently, different ways of giving a response, every member of the Church is reached by this call which is directed to each and every one. The whole Church is missionary, for her missionary activity, as the recent Council so forcibly reminded us, is an essential part of her vocation. To forget it or to carry it out carelessly would be, on our part, a betrayal of our Master. We are dealing with a fundamental impulse, a duty of the first order, one which we must all accept, without leaving any room for doubt or limitation.

In the course of this moving ceremony, in which for the first time a Christian of New Guinea ascends to the fulness of the priesthood, we find it easy to speak to you of the missions. Between our stay in the Philippines and our arrival in your country we have ourselves been in an immense mission region beyond the borders of Australia. Measureless distances, numberless islands scattered over the ocean surface and many isolated peoples are waiting for the announcement of the Good News — what a call, on your very doorstep,

¹ Cfr. Ps. 44, 10; Decr. de activ. mission. Ecclesiae *Ad gentes* divinitus, n. 22; etc.: AAS 58, 973 s. [Cfr. n. 2666].

² Cfr. Eph. 4, 3-6.

³ Cf. Decr. de activ. mission. Ecclesiae *Ad gentes* divinitus, n. 5: AAS 58, 951.

brothers and sisters of Australia! Lift up your eyes and look at this vast harvest waiting for reapers to gather it in.¹ Is it possible that your community, which has had the great good fortune to receive the grace of the Gospel, which has responded with fervour to the teaching of your priests, and which offers the world a noteworthy testimony of faith, fidelity to doctrine, and generosity towards the upkeep of works of the apostolate — is it possible for it not to be at the same a land of missionaries?

Young men and women listening to us, do you not hear the call of the Lord urging you to launch out on to the deep and go to serve the poorest? You parents, so worthy of being held up as examples of so many domestic virtues, will you not share the most precious thing you have received, the gift of faith, by allowing your children to consecrate themselves to the pursuit of the very mission of Jesus Christ? Members of the parish clergy, and you the religious who serve the many schools and colleges throughout your great country, will you not hold up, as the great witness to Christian life, enrolment in the peaceful army of missionaries? It is the Pope who asks this of you, and he would like to take back from this meeting with you, which gives him so much comfort, the hope for a levy of volunteers for the God-given work of evangelization, a work so closely bound up with men's aspirations for peace, truth, and brotherly love.²

AAS 63, 71-73.

De praecipuis muneribus theologorum in doctrina fidei profundius excolenda

(Ex Adhort. Apost. *Quinque iam*, ad universos Episcopos, 8 dec. 1970).

3148 Eos ergo, qui in Ecclesia Dei grave munus inexhaustas divitias huius mysterii penitus pervestigandi suscipiunt, praesertim theologos et exegetas, in testimonium confirmabimus et fulciemus, ita ut adiuventur ad pergendum opus suum, magnum illum Traditionis christianae cursum tenentes.³ Non ita pridem haec rectissime sunt dicta: «Theologia, ut doctrina fidei, locum suum obtinere nequit nisi in Ecclesia, ut communitate credentium. Theologia, si ea, quae ipsi pro certo antea posita sunt, negat locumque suum aliter intelligit, suum fundamentum suumque obiectum amittit. Libertas religiosa, a Concilio affirmata, quae in libertate conscientiae nititur, ad cuiusque personalem decisionem circa fidem refertur, nequaquam autem ad determinandum id, quod Revelatione continetur, et ad munus huic proprium, spectat».⁴ Usus pariter disciplinarum humanarum in studiis hermeneuticis est modus quidam pervestigandi depositum revelatum, quod tamen ad eorum indagationes redigi nequit, cum suapte origine suoque ipso argumento eas excedat.

Post Concilium peractum, quod locupletissima rerum copia in doctrina biblica et theologica adepta, fuit apparatus, non modicus adhuc manet labor praesertim ad amplius excolendam theologiam de Ecclesia

¹ Cf. *Jn* 4: 35.

² Cfr. Decr. de activ. mission. Ecclesiae *Ad gentes divinitus*, n. 8: AAS 58, 956.

³ Cfr. *Relatio Commissionis in Synodo Episcoporum constitutae*, Romae, oct. 1967, pp. 10-11.

⁴ Cfr. *Declaratio Episcoporum Germaniae*, Fulda, 27 dec. 1968, in *Herder Korrespondenz*, Friburgi in Brisgovia, ian. 1969, p. 75.

et ad conficiendam anthropologiam christianam, ratione habita progressionis in doctrinis humanis factae et quaestionum, quae inde credentium intellectui ponuntur. Quis ex nobis non agnoscit, praeter huius operis momentum, ea, quae hoc ipsum postulat, et non intellegit inevitabiles cunctationes? Attamen, si perniciēs aspicitur, quam in vulgus editae coniecturae, periculi plenae, atque opiniones, fidem perturbantes, hodie populo christiano afferunt, nos officio tenemur monendi cum Concilio veram theologiam verbo Dei scripto inniti, a sancta Traditione inseparabili, velut fundamento perenni.¹

Dilectissimi Nobis Fratres, ne nos obmutescere patiamur, timentes vituperationes, quae semper fieri possunt atque interdum non sunt omnino gratuita. Quantumvis necessarium sit munus theologorum, non tamen sapientibus Deus officium authentice interpretandi Ecclesiae fidem commisit: haec enim in vitam populi inseritur, de quo Episcopis Deo est ratio reddenda. Ipsorum est ea, quae Deus credi iusserit, huic populo nuntiare.

AAS 63, 102-103.

De quibusdam condicionibus servandis a sacerdotibus ad statum laicalem reductis

(Ex Normis S. C. PRO DOCTR. FIDEI de reductione sacerdot. ad statum laicalem, 13 ian. 1971).

3149 4. Ordinarius, ad quem spectat Rescriptum cum oratore communicare, hunc enixe hortetur, ut vitam Populi Dei, ratione congruente cum nova eius vivendi condicione, participet, aedificationem praestet, et ita amantissimum Ecclesiae filium se exhibeat. Simul autem eidem notum faciat cuilibet sacerdoti ad statum laicalem reducto et ab oneribus dispensato vetitum esse ne:

a) ullam ordinis sacri functionem peragat, salvo iis quae habentur can. 882 et 892 § 2;

b) ullam partem liturgicam agat in celebrationibus cum populo, ubi eius condicio est nota, neve unquam homiliam habeat;

c) ullum officium pastorale gerat;

d) munere Rectoris (vel alio munere directivo), Directoris spiritualis et Docentis fungatur in Seminariis, Facultatibus Theologicis et similibus Institutis;

e) itemque ne munere Directoris scholae catholicae neve munere magistri religionis in quibuslibet scholis, catholicis aut secus, fungatur. Attamen Ordinarius loci, pro suo prudenti iudicio, potest in casibus particularibus permittere ut sacerdos ad statum laicalem reductus et ab oneribus cum sacra ordinatione conexis dispensatus, religionem doceat in scholis publicis, ex exceptione etiam in scholis catholicis, dummodo ne scandalum aut admiratio sit timendum.

AAS 63, 308.

¹ Cfr. Const. dogm. de Divina Revelatione *Dei Verbum*, 24: AAS 58, 828. [Cfr. n. 2655].

**De vera imagine sacerdotis
secundum exemplar B. V. Mariae formanda**

(Ex Alloc. *Venire*, ad alumnos Seminarium Romani Maioris, 20 febr. 1971).

3150 Ma dobbiamo limitarci alla scelta d'un punto solo, fra i tanti che urgono sul cuore, per questo breve colloquio; e qual è? esso si presenta da sé, come un tema d'obbligo, oggi: quello, così detto, della «identità» propria del Sacerdote. È tema, che travaglia certamente voi, alunni del Seminario, tesi verso la definizione del vostro avvenire; e tema, che può insorgere come un angelo di luce, o come uno spettro notturno, nella coscienza di voi, Sacerdoti, in un atto riflesso sul vostro passato, ovvero sull'esperienza del vostro presente. Ecco: chi è il Sacerdote? la domanda, dapprima ingenua ed elementare, si appesantisce di dubbi molesti e profondi: è davvero giustificata l'esistenza d'un sacerdozio nell'economia del nuovo Testamento? quando sappiamo che quello levitico è terminato, e solo quello di Cristo adempie la funzione mediatrice fra Dio e gli uomini, e quando questi, elevati al livello di *genus electum* (1 Pt. 2, 9) sono rivestiti d'un sacerdozio loro proprio, che li autorizza ad adorare il Padre *in spirito e verità* (Gv. 4, 24)? E poi questo travolgente processo di desacralizzazione, di secolarizzazione, che invade e trasforma il mondo moderno, quale spazio, quale ragion d'essere lascia al prete nella società, tutta rivolta a scopi temporali e immanenti, al prete rivolto a scopi trascendenti, escatologici e così estranei all'esperienza propria dell'uomo profano? Il dubbio incalza: è giustificata l'esistenza d'un sacerdozio nell'intenzione originaria del cristianesimo? d'un sacerdozio quale è fissato nel profilo canonico? Il dubbio si fa critico, sotto altri aspetti, psicologico e sociologico: è possibile? è utile? può ancora galvanizzare una vocazione lirica ed eroica? può ancora costituire un genere di vita, che non sia alienato, o frustrato? Questa problematica aggressiva i giovani la intuiscono, e molti ne restano scoraggiati: quante vocazioni spente da questo vento sinistro! e la sentono talvolta come un interiore tormento sconvolgente anche quelli che al sacerdozio sono già impegnati; e per taluni diventa paura, che si fa coraggiosa in alcuni, ahimé!, solo alla fuga, alla defezione: *Tunc discipuli... relicto Eo, fugerunt*, l'ora del Gethsemani! (Mt. 26, 56).

Si parla di crisi del sacerdozio. Il fatto che voi siate qui raccolti dice subito che essa non ha presa su i vostri animi: grande fortuna! grande grazia! Ciò non esclude che anche voi ne avvertiate il pericolo, ne sentiate la pressione, ne desideriate la difesa. Vorrei che questa mia visita agisse in voi come conferma interiore e gioiosa della vostra scelta. Per questo oggi sono venuto. Nulla è ora più necessario per il nostro Clero che la ripresa d'una coscienza ferma e fiduciosa della propria vocazione. Si potrebbero adattare alla presente situazione le parole di San Paolo: *Videte, vocationem vestram, fratres* (1 Cor 1, 26). Non mi diffondo in analisi e in discussioni. Voi sapete che su questo tema esiste ormai una vasta lette-

ratura. Ai libri corrosivi della sicurezza, che francheggia il sacerdozio cattolico, rispondono ora libri che non solo confortano tale sicurezza ma che la avvalorano di nuovi argomenti, di quello fra tutti più valido d'una fede più illuminata e convinta, donde la vita del prete trae sorgente inesaurita di luce, di coraggio, di entusiasmo, di speranza. E sapete che la Chiesa, in questo tempo, svolge ad alto livello, negli studi teologici, nei documenti del magistero, (citeremo, ad esempio, la lettera dell'Episcopato Tedesco sull'ufficio sacerdotale), e svolgerà nel prossimo Sinodo episcopale, la verifica dottrinale e canonica della propria struttura sacerdotale.

3151 Vorrei dirvi ora soltanto due parole. La prima: non abbiate timore di questa problematica sul sacerdozio. Essa può essere provvidenziale, se davvero ne sappiamo trarre uno stimolo a rinnovare la concezione genuina e l'esercizio aggiornato del nostro sacerdozio; ma purtroppo può anche diventare eversiva, se si attribuisce valore più del merito a luoghi comuni, oggi divulgati con grande facilità, sulla crisi, che si vorrebbe fatale, del sacerdozio, sia per novità di studi biblici tendenziosi, sia per autorità di fenomeni sociologici, studiati per via di inchieste statistiche, o di rilievi di fenomeni psicologici e morali. Interessantissimi dati, se volete, meritevoli di seria considerazione in sedi competenti e responsabili, ma non mai tali da scuotere la nostra concezione sull'identità del sacerdozio, se questa coincide con la sua autenticità, quale la parola di Cristo e la derivata e provata tradizione della Chiesa consegnano intatta, anzi dopo il Concilio approfondita, alla nostra generazione. Tale autenticità si sostiene, come ben sapete, anche al confronto del mondo areligioso moderno, il quale, proprio perché tale e perché enormemente progredito nella esplorazione e nella conquista delle cose accessibili alla nostra esperienza, avverte, e più avvertirà, il mistero dell'universo che lo avvolge e l'illusione della propria autosufficienza, esposta al pericolo d'essere asservita e inaridita dal suo stesso sviluppo, ed eccitata all'exasperante conato di raggiungere l'ultima verità e la vita che non muore. In un mondo come il nostro, non è annullato, è accresciuto il bisogno di chi compia una missione di verità trascendente, di bontà supermotivata, di salvezza escatologica: il bisogno di Cristo. E noi non disperiamo della gioventù del nostro tempo, quasi essa fosse allergica e refrattaria alla vocazione più audace e più impegnativa, quella del regno di Dio. Preghiamo, operiamo e speriamo: *Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ* (Lc 3, 8). Abbiamo fiducia in voi, giovani Alunni della scuola della Chiesa, e in voi, fratelli nostri nel sacerdozio e collaboratori nel ministero; abbiamo fiducia che saprete desumere dalla sempre vera sapienza della fede cattolica le forze vive e le forme nuove per riprendere il colloquio col mondo moderno: il Concilio vi offre il suo volume, che non indarno voi custodirete. E voi tutti, figli e fratelli, abbiate fiducia nel vostro Vescovo! il quale non ha nulla da promettervi di quanto può fare attraente la vita per chi ama questa vita; ma per chi ama Cristo, per chi ama la Chiesa, per chi ama i fratelli, offre ciò che a tanto amore conforta: la fede, il sacrificio, il servizio; la Croce insomma; e con essa la forza, il gaudio e la pace; e poi l'orizzonte estremo delle speranze eterne. E tutto questo uniti

insieme, nella ricomposizione di quel presbiterio romano, di quella comunità ecclesiale, che ci dia l'ansia ed il presagio di realizzare in continua e paziente tensione la preghiera testamentaria di Gesù: *Siamo tutti uno* (Gv. 17, 21)

3152 L'altra parola è quella che sempre risuona in questa aula di pietà vigilare del sacerdozio: *Maria, mater mea, fiducia mea*. È la festa della Madonna qui e così venerata, che ora ci riunisce e che senza alcuno artificio devozionale, o convenzionale mette in luce la *conversatio*, la relazione cioè, l'intimità, diciamo pure il dialogo, che deve esistere fra l'ecclesiastico, alunno, diacono o sacerdote che sia, e la Vergine Madre di Dio. La festa familiare di questo Seminario riporta il pensiero della nostra trepidante controversia e della nostra fiduciosa apologia del sacerdozio a quello di Maria, Madre di Cristo. Non già che noi possiamo attribuire alla Madonna le prerogative del Sacerdozio, e al Sacerdozio quelle proprie della Madonna, ma esistono analogie e rapporti fra l'ineffabile somma di carismi, di cui è ricolma Maria, e l'ufficio sacerdotale, che faremo sempre bene a studiarne e a goderne la corrispondenza. È di questa armonia che può edificarsi la nostra formazione, sempre in via di perfezionamento: *Donec formetur Christus in vobis* (Gal. 4, 19), e può arricchirsi la nostra esperienza sacerdotale. È questa armonia, innanzitutto, che ci trasporta, per via esistenziale, quasi per incanto, nel quadro evangelico, dove visse la Madonna e da lei Gesù: così ella ci è subito maestra di questo ritorno alle fonti scritturali, del quale oggi tanto si parla, e subito ella sveglia in noi quella vita profonda, quell'attività personalissima, ch'è la nostra coscienza interiore, la riflessione, la meditazione, la preghiera. Dobbiamo pensare e modellare la nostra esistenza in modo reduplicato: non possiamo avere un'azione esteriore, per buona che sia, di ministero, di parola, di carità, d'apostolato, veramente sacerdotale, se essa non nasce e non ritorna alla sua sorgente e alla sua foce interiore. La nostra devozione a Maria ci educa a questo indispensabile atto riflesso a duplice titolo: perché ci conduce al Vangelo, che ci ispira e ci misura, e perché incontriamo la Madonna in questo identico atteggiamento, di ripensare gli avvenimenti della sua vita, *cogitabat qualis esset ista salutatio* (Lc. 1, 29); *conferens in corde suo* (Lc. 2, 9); *Mater Eius conservabat omnia verba haec in corde suo* (Lc. 2, 51). Maria scopre in ogni sua cosa un mistero; e non poteva essere altrimenti per lei, così prossima a Cristo. Può essere diversamente per noi che a Cristo siamo tanto vicini da essere autorizzati a *dispensare i suoi misteri*,¹ e a celebrarli *in persona Christi*?

Introdotti in questo sentiero della ricerca dell'esempio di Maria, tutta la nostra vita trova la sua *forma*,² quella spirituale, quella morale, quella ascetica specialmente. Non è tutta permeata di fede la vita di Maria? *Beata, quae credidisti!* (Lc. 1, 45) la saluta Elisabetta; né più alto elogio si può fare di lei, la cui vita tutta si svolge nella sfera della fede. Lo ha

¹ Cfr. 1 Cor. 4, 1.

² Cfr. Phil. 2, 7.

riconosciuto il Concilio.¹ E la nostra vita sacerdotale non ha forse lo stesso programma, non deve essere vita che attinge dalla fede la sua ragion d'essere, la sua qualificazione, la sua speranza finale? Poi, il suo titolo privilegiato ci trema sulle labbra: è la Vergine. Cristo ha voluto nascere da una Vergine, e quale! l'Immacolata! Non dice nulla questo accostamento dell'Immacolata alla nostra scelta dello stato ecclesiastico, che deve essere non represso, ma esaltato, trasfigurato, potenziato dal sacro celibato? Ne sentiamo oggi criticare il lato negativo, fino a dirlo inumano e impossibile: la rinuncia cioè all'amore dei sensi e del vincolo coniugale, normale, altissima e santa espressione dell'amore umano. Vicini a Maria, noi avvertiamo il triplice e superiore valore positivo del sacro celibato, estremamente confacente col sacerdozio: primo, il perfetto e rigoroso dominio di sé (ricordate San Paolo: *Castigo corpus meum et in servitutem redigo...* [1 Cor. 9, 27]), dominio indispensabile per chi tratta le cose di Dio e si fa maestro e medico delle anime, e segno luminoso e direttivo al Popolo cristiano e profano delle vie che conducono al regno di Dio; secondo, la disponibilità totale al ministero pastorale che il celibato ecclesiastico garantisce al sacerdote; è evidente; terzo, l'amore unico, immolato, incomparabile e inestinguibile a Cristo Signore, il Quale dall'alto della croce affida la Madre sua al discepolo Giovanni, che la tradizione asserisce essere rimasto vergine: *Ecce filius tuus; ecce mater tua...* (Gv. 19, 26-27).

E così dite, sempre facendo di Maria il nostro modello, della sua obbedienza assoluta, che inserisce la Madonna nel disegno divino: *Ecce ancilla Domini...* (Lc. 1, 38); dite così dell'umiltà, della povertà, del servizio a Cristo: tutto è esemplare per noi in Maria. Dite così del suo magnanimo coraggio, superiore ad ogni classica figura di eroismo morale: Ella stava *iuxta crucem Iesu*, (Gv. 19, 25), a ricordarci che, come partecipi dell'unico sacerdozio di Cristo, noi dobbiamo essere altresì partecipi della sua missione redentrice, essere cioè con lui vittime, totalmente consacrati ed offerti al servizio e alla salvezza degli uomini; potremo meditare così la profezia che ha fatto pesare sul cuore di Maria, durante tutta la sua vita, l'incombente, misteriosa spada della passione del Signore² e potremo così applicare a noi stessi le parole dell'Apostolo: *Adimpleo ea, quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore Eius, quod est ecclesia, cuius factus sum ego minister* (Col. 1, 24).

È facile, è dolce, è corroborante ripetere allora la bella giaculatoria: *Maria, mater mea, fiducia mea*. Oggi e sempre nella nostra vita sacerdotale.

AAS 63, 219-223. Cfr. *Insegnamenti* 9, 120-126.

¹ Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, nn. 53, 58, 61, 63, ecc.; AAS 57, pp. 58, 61, 63 ss.

² Cfr. Lc. 2, 35.

**De urgenti necessitate ecclesiasticas vocationes
impensa cura fovendi**

(E Nuntio scripto dato *Con animo*, ad universos catholicos Christifideles et clerum, 12 mart. 1971).

3153

Con animo pieno di letizia e di speranza, Ci rivolgiamo, come ogni anno, a tutti i Nostri figli della grande famiglia cattolica per chiedere la loro spirituale partecipazione, fervida, unanime, volenterosa, alla Ottava Giornata Mondiale di preghiere per le Vocazioni. E cogliamo l'occasione per invitarli a riflettere non solo sulla grandezza della vocazione, ma sul dovere che a tutti incombe di favorirne la crescita in ogni modo possibile: è un colloquio che amiamo annualmente intessere con ciascuno dei nostri Vescovi, sacerdoti e fedeli, per disporre i nostri cuori, insieme, alle effusioni della grazia divina che tutti ci chiama all'impegno più alto e più sacro di ogni altro, quello di pregare il Padrone della messe affinché mandi — in numero sufficiente agli accresciuti bisogni della Chiesa e del mondo — gli operai necessari alla sua messe.¹ E questo colloquio Ci è facilitato dalla particolare atmosfera offerta dalle celebrazioni liturgiche. Di fatto, la Giornata ritorna a noi nel giorno stesso in cui la liturgia offre alla nostra meditazione l'immagine viva del Buon Pastore.

1. Quando Gesù presentava se stesso come il Pastore Buono, si ricollegava ad una lunga tradizione biblica, già familiare ai suoi discepoli ed agli altri ascoltatori. Il Dio d'Israele, infatti, si era manifestato sempre come il Pastore buono del suo popolo. Egli ne aveva ascoltato il lamento (*Es* 3, 7), lo aveva liberato dalla terra di schiavi (*Dt* 5, 6), aveva guidato nella sua bontà il popolo da lui salvato (*Es* 15, 3) durante il faticoso cammino nel deserto verso la patria promessa (*Sal* 78 [77], 52 ss.). Con l'alleanza del Sinai lo aveva costituito come popolo di sua proprietà, regno sacerdotale, gente santa (*Es* 19, 5 s). Secolo dopo secolo, il Signore aveva continuato a guidarlo, anzi, a portarlo sulle sue braccia come il pastore porta gli agnelli (*Is* 40, 11). Lo aveva ancora portato dopo la punizione dell'esilio, chiamando di nuovo e radunando insieme le pecore disperse per ricondurle nella terra dei padri (*Is* 49, 8 ss.; 56, 8; *Zc* 10, 8).

È per questo motivo che gli antichi credenti si rivolgevano filialmente a Dio, chiamandolo il loro Pastore: *Il Signore è il mio Pastore, non manco di nulla; in erbosi pascoli mi fa riposare; ad acque ristoratrici mi conduce, rievoca l'anima mia; mi guida per giusti sentieri* (*Sal* 23 [22], 1 ss.; cf. 80 [79], 2). Essi sapevano che il Signore era un Pastore buono, paziente, talvolta severo, ma misericordioso sempre verso il suo popolo, anzi, verso tutti gli uomini.

Il Signore aveva chiamato anche degli uomini, perché fossero pastori del suo gregge e lo guidassero in suo nome e secondo il suo cuore: uomini scelti, uomini di grande fede, come Mosè ed Aronne (*Sal* 77 [76], 21), Giosué (*Nm* 27, 15 ss.), Davide (*2 Sam* 5, 2), e numerosi altri capi del suo popolo.

Però quegli uomini, con tutte le debolezze umane, non erano che figure e anticipazioni dei tempi che ancora dovevano venire. Inoltre, essi non potevano dare quella sicurezza e quella pace, che era l'aspirazione profonda degli animi, e perciò il popolo eletto non trovò chi veramente ne dirigesse i passi sulla via della verità, nell'ossequio alla giustizia, nel rispetto della Parola divina. Finalmente il Signore, per mezzo dei profeti, annunciò la venuta di un nuovo Davide, dell'unico Pastore, che avrebbe guidato il suo popolo con assoluta fedeltà (*Ez* 34, 23; cf. tutto 34), e avrebbe risposto alle sue ansie profonde.

3154

E infatti, quando nella pienezza dei tempi venne Gesù, Egli trovò il suo popolo come

¹ Cfr. *Mt* 9, 38.

un gregge senza pastore e ne provò una profonda pena (*Mt* 9, 36). In Lui le profezie si adempivano e finivano i tempi dell'attesa. Con le stesse parole della tradizione biblica¹ Gesù si è presentato come il Pastore Buono, che conosce le sue pecore, le chiama per nome, e per esse dà la sua vita (*Gv* 10, 11 ss.). E così si farà un solo gregge, un solo pastore (*Gv* 10, 16). In questo modo Gesù rivela il suo programma di azione nelle anime, che non si svolgerà con violenza o costrizione, ma con dolcezza, con persuasione, con amore (*Mt* 11, 28-30).

Gli Apostoli, fedeli alla memoria di Gesù, si rallegravano con i nuovi credenti, perché avevano trovato in Lui il Pastore delle loro anime (*1 Pt* 2, 25), anzi, il Principe dei Pastori (*1 Pt* 5, 4).

Giunta poi l'ora di far ritorno al Padre, lasciando questo mondo, Gesù volle scegliersi e chiamare altri pastori secondo il suo cuore. Lo fece per sua libera elezione (*Mr* 3, 13), affinché continuassero la sua stessa missione, in tutto il mondo, sino alla fine dei secoli (*Mt* 28, 18 ss.). Essi saranno i suoi inviati, i suoi messaggeri, i suoi apostoli. Essi non saranno pastori se non nel suo Nome, per il bene del gregge e in virtù del suo Spirito, a cui dovranno rimanere fedeli. Primo fra tutti Pietro, che, dopo la sua triplice professione di amore verso Gesù, è nominato pastore delle Sue pecore e dei Suoi agnelli (*Gv* 21, 15-17). Poi tutti gli apostoli. E dopo di loro, altri ancora, ma tutti nel medesimo Spirito. E tutti, in ogni tempo, dovranno guidare il gregge del Signore, ad essi affidato non come dominatori, ma come modelli del gregge, con pieno disinteresse, con slancio del cuore (*1 Pt* 5, 2 ss.). Solo così essi potranno ricevere un giorno il premio meritato, quando riapparirà il Principe dei Pastori (*1 Pt* 5, 4).

3155

2. La missione di Gesù, dunque, continua. Egli rimane sempre con noi (*Mt* 28, 20b): i cieli e la terra passeranno, ma le sue parole non passeranno (*Mt* 24, 35). Gesù, il Pastore Buono, continua quindi a chiamare chi voglia collaborare con Lui a compiere la sua stessa missione. Tutti noi abbiamo ricevuto il Battesimo di Gesù. In questa vocazione comune ad essere cristiani, ognuno di noi è chiamato a svolgere una funzione particolare, per l'attuazione del disegno di Dio (*Rm* 12, 4-7; *1 Cor* 12, 4 ss.). Tutti, dunque, dobbiamo avvicinarci con fiducia a Cristo, alla sua vita, alle sue parole, per riscoprire la volontà di Dio sopra di noi, e mettere a servizio degli altri, della Chiesa, dell'umanità, i doni che ciascuno ha ricevuto (*1 Pt* 4, 10 ss.).

Ora, Gesù ha voluto che la sua Chiesa abbia sino alla fine dei tempi anche dei pastori che partecipano al sacerdozio di Lui, in modo che l'atto salvatore di Gesù diventi presente ed efficace in tutta l'umanità e per tutte le generazioni.² In questi tempi in cui l'umanità ricerca nell'oscurità la sua strada e gli uomini sono come pecore erranti (*1 Pt* 2, 25; cf. *Mt* 9, 36), il cuore di Cristo è più che mai vicino ad essa, per prevenire i pericoli che la minacciano, i passi falsi e fatali, e per spronarne la generosità.

È per questo che ciascuno deve misurare la propria responsabilità e farsi attento per scoprire in sé ed accogliere i segni possibili della chiamata ad una missione « pastorale », più prossima all'azione del sommo Pastore, nella sua parola e nel suo sacrificio.

La vita dev'essere consacrata a qualcosa di grande. Non si può rimanere inerti e insensibili, quando si pensa che tante mani si alzano dai cinque continenti verso chi, presentando Cristo in mezzo a loro, possa colmare le loro aspettative e rispondere alle loro speranze. Sono mani di bambini e di giovani, che attendono chi insegni loro la via della verità e della giustizia; mani di uomini e donne, a cui l'asprezza dura della vita quotidiana fa sentire più acuto il bisogno di Dio; mani di anziani, di sofferenti, di ammalati, che aspettano chi si interessi di loro, si chini sulle loro tribolazioni, ne consoli le amarezze, schiudendo all'anima stanca la speranza del Cielo; mani di affamati, di lebbrosi, di reietti della società, che chiedono aiuto. Per questo sono necessari sacerdoti e religiosi, sono necessarie Suore, sono necessarie anime consacrate negli Istituti Secolari: e purtroppo spesso

¹ Cfr. *Ez* 34, 11-16.

² Cfr. Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 33. [Cfr. n. 2589].

essi mancano proprio là, dove il bisogno è più grande, e si fa più tragico di giorno in giorno. Per questo Noi Ci indirizziamo al Popolo di Dio: a ognuno il Signore può far sentire la sua voce; e saranno retribuiti con lo stesso salario d'amore eterno gli operai della prima, come dell'ultima ora.¹

3156 Ma è soprattutto ai giovani che Ci rivolgiamo, perché, oggi come ieri, sono essi che Gesù di preferenza sceglie e chiama ad essere sacerdoti secondo il suo cuore, ai quali si rivolge come ai suoi amici (Gv. 15, 9-15); essi Egli sceglie e chiama ad essere testimoni della sua carità assetata di anime, nei vari stati della vita religiosa e della spiritualità consacrata. Il mondo di oggi, come ha bisogno di pastori, così ha altrettanto bisogno di quei simboli viventi, in cui brilla di più viva luce il mirabile disegno di Dio sull'umanità: ha bisogno di quelle vite, quali lo Spirito Santo ha suscitato fin dall'origine della Chiesa e che, in forza di una consacrazione totale al Signore e di una immolazione integrale di sé a servizio di Dio e dei fratelli, manifestano agli occhi di tutti ciò che Dio attende da ciascuno e che Egli prepara per tutti: il suo regno di amore. La nostra difficile epoca esige anche dei religiosi e delle religiose. Tutti i giovani di cuore generoso devono interrogarsi per sapere se il Signore Gesù non stia parlando proprio al loro cuore.² Non ci sono confini a questa generosità e a questo dono di sé: al di là della patria di ciascuno, si aprono alla evangelizzazione i campi illimitati, dove crescono le messi del Signore.³

A voi, pertanto, giovani e figliole credenti, vogliamo perciò ripetere le parole della parabola: « Perché ve ne state oziosi? Quid hic statis tota die otiosi? » (Mt. 20, 6). Non di parole vi è bisogno oggi, ma di opere. Non di velleità, ma di generosità concreta, che paghi di persona. Non di contestazioni sterili, ma di sacrificio personale che, impegnandosi direttamente trasformi il mondo fatiscante. Solo i giovani possono comprendere questa necessità: ed ai migliori tra essi si può aprire il campo sterminato dell'apostolato sacerdotale, missionario, caritativo, assistenziale, di cui abbisognano i fratelli. Ascoltate la voce di Cristo, che vi chiama tra i suoi operai: date un senso alla vita, facendo vostre le sollecitudini della Chiesa per l'elevazione e il progresso dei popoli. La Chiesa, infatti, comprende veramente a fondo le istanze del vostro cuore generoso, e solo essa non le delude, non le strumentalizza per secondi fini, non le rende vane.

3157 Ma è anche tutto il popolo cristiano, che è invitato a contribuire, ognuno per la sua parte, allo scopo di offrire al Signore questi pastori e queste anime consacrate, di cui lo stesso popolo cristiano ha bisogno per vivere e per crescere. Tutti hanno il dovere di cooperare alla edificazione del Corpo Mistico di Cristo. Il Concilio Vaticano II ha sottolineato vigorosamente questo dovere: « Se nella Chiesa non tutti camminano per la stessa via, tutti però sono chiamati alla santità e hanno avuto in sorte la stessa fede in virtù della giustizia di Dio.⁴ Quantunque alcuni per la volontà di Cristo siano costituiti dottori e dispensatori dei misteri e pastori per gli altri, tuttavia vige fra tutti una vera uguaglianza riguardo alla dignità e all'azione comune a tutti i fedeli nell'edificare il Corpo di Cristo. La distinzione, infatti, posta dal Signore tra i sacri ministri e il resto del Popolo di Dio, comporta un legame, essendo i Pastori e gli altri fedeli uniti tra di loro da una comunità di rapporti: i Pastori della Chiesa, sull'esempio di Cristo, sono al servizio gli uni degli altri e al servizio degli altri fedeli, e questi a loro volta prestano volentieri la loro collaborazione ai Pastori e ai maestri. Così, nella varietà, tutti danno testimonianza della mirabile unità del Corpo di Cristo.⁵ Di qui la necessità dell'apostolato, della collaborazione missionaria, soprattutto della preghiera per le vocazioni.

¹ Cfr. Mt. 20, 9-16.

² Cfr. Os. 2, 16.

³ Cfr. Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 44: AAS 57, 50. Decr. de accomm. renov. vitae religiosae *Perfectae caritatis*, n. 1: AAS 58, 702; Decr. de activ. mission. Ecclesiae *Ad gentes divinitus*, n. 3: AAS 58, 948.

⁴ Cfr. 2 Pt. 1, 1.

⁵ Cfr. Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 32: AAS 57, 38.

È tutto il popolo cristiano che deve preparare, nelle sue famiglie esemplari, il buon terreno dove la semente possa germinare e produrre. È tutto il popolo cristiano che deve manifestare la sua attesa e la sua stima verso il sacerdote, il religioso, la religiosa, creando così il clima favorevole al dischiudersi dei giovani alle cose di Dio. È tutto il popolo cristiano che deve domandare a Dio umilmente ciò che Dio solo può dare, pregando, secondo il comando del Maestro, perché Egli mandi operai nella sua messe (Mt. 9, 38). Tutto il popolo: ma primi fra tutti gli stessi sacerdoti e i religiosi, all'esempio, al fervore, alla fedeltà dei quali è sospeso l'intero avvenire della Chiesa.

Siamo certi che le Nostre parole troveranno eco nel cuore dei Nostri figli e figlie della cattolicità universale, suscitandovi più ardente il bisogno della preghiera, più intensa l'offerta del sacrificio, più fedele la rispondenza alla volontà divina che tutti chiama a impegnarsi nell'amore per l'edificazione della Chiesa. Nessuno si ritragga da questo dovere; e affinché la buona disposizione non manchi, di cuore impartiamo la Nostra Benedizione Apostolica, in modo particolare a quanti seguono la sacra vocazione, alle famiglie che li hanno offerti al Signore, e a quanti, con la preghiera, con la sofferenza, con l'aiuto concreto li sostengono nell'arduo e letificante cammino.

AAS 63, 375-380.

De iis qui a sacerdotali vita defecerunt

(Ex Homilia A questo punto, habita in Archibas. Lateranensi feria quinta « in Coena Domini », 8 apr. 1971).

3158 Fratelli! io non posso pensare a questo tragico dramma pasquale, senza che anche nel mio spirito di Vescovo e di Pastore si associ la memoria dell'abbandono, della fuga di tanti Confratelli nel Sacerdozio dal nostro cenacolo di *dispensatori dei misteri di Dio* (1 Cor. 4, 1). Lo so, lo so; bisogna distinguere caso da caso, bisogna comprendere, bisogna compatire, bisogna perdonare, e forse bisogna riattendere, e sempre bisogna amare. E ricordare nell'amore angosciato che anche questi confratelli, infelici o disertori che siano, sono segnati dall'indelebile impronta dello Spirito, che li qualifica Sacerdoti in eterno, qualunque sia la metamorfosi, che essi esteriormente e socialmente subiscono e molti da sé, per vili motivi terreni, reclamano. Ma come non avvertire, in quest'ora di comunione, i posti vacanti di questi un giorno nostri commensali? Come non piangere per la defezione cosciente di alcuni, come non deplorare la mediocrità morale che vorrebbe trovare naturale e logico infrangere una propria promessa, lungamente premeditata, solennemente professata davanti a Cristo e alla Chiesa? Come, questa sera, non pregare per questi fratelli fuggiaschi e per le comunità da loro lasciate e scandalizzate? Come non intensificare la nostra affettuosa invocazione per la nuova generazione di ministri, che nella nostra Chiesa latina, accettando il sacerdozio, compiono liberamente e coscientemente la propria generosa opzione per l'unico amore a Cristo, per l'unico servizio alla Chiesa, per l'unico e totale ministero ai fratelli, consumando così nella propria carne ciò che ancora manca alle passioni di Cristo,¹ affinché il loro sacrificio d'amore valga come segno, come esempio, come merito all'efficacia della Redenzione nella nostra moderna età secolarizzata ed edonistica?

AAS 63, 276-277.

¹ Cfr. Col. 1, 24.

**De alumnorum inscriptione in Universitatibus civilibus
et in Pont. Athenaeis Ecclesiasticis Romanis**

(Litt. S. C. PRO INST. CATH. *Ci permettiamo*, ad Episcopos Italiae, 22 apr. 1971).

Ci permettiamo rivolgerci alla Signoria Vostra Rev.ma per attirare la Sua cortese attenzione su due problemi che sono per noi motivo di seria preoccupazione:

a) La iscrizione di seminaristi a università civili durante il periodo del sessennio filosofico-teologico.

b) Le irregolarità che si verificano nell'osservanza delle vigenti disposizioni riguardanti la dimora, in Roma, degli studenti, seminaristi o sacerdoti, iscritti presso i Pontifici Atenei Ecclesiastici dell'Urbe.

I

3159

Siamo venuti a conoscenza che alunni di alcuni seminari, mentre frequentano i corsi filosofico-teologici, sono iscritti a facoltà di università civili. Si tratta — come è evidente — di una questione che tocca tanto da vicino la preparazione dei candidati al sacerdozio e la stessa concezione della formazione sacerdotale. Questo Sacro Dicastero, pertanto, che per il suo grave ufficio è particolarmente impegnato nel promuovere e incoraggiare tutti gli sforzi che si stanno compiendo — alla luce degli insegnamenti e delle direttive del Concilio Vaticano II e della « Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis » — per rinnovare i seminari in modo che procedano con sicurezza e producano salutare incremento di pietà, scienza, fervore pastorale nei candidati al sacerdozio (cf. « Ratio fundamentalis », Introduzione),¹ dopo avere esaminato il problema sopra menzionato nei vari aspetti, non può non disapprovare, come abuso contrario alle disposizioni vigenti e gravemente pregiudizievole alla formazione sacerdotale, tale simultanea iscrizione.

La « Ratio fundamentalis », infatti, fra i vari esperimenti consentiti per una migliore formazione e per una più matura preparazione degli alunni agli Ordini sacri, prevede che, « dopo il primo anno di seminario maggiore, si può (...) concedere agli alunni o di iniziare il secondo anno, o di dedicarsi a studi profani nelle università » (n. 42 b).² Resta quindi esclusa, in maniera esplicita, la contemporaneità dei due impegni scolastici. Poiché è ivi offerta una semplice alternativa, l'iscrizione ad università civili può essere concessa, ceteris servatis de iure servandis, soltanto a condizione che ci sia l'interruzione del corso filosofico-teologico da parte dell'interessato. Tale concessione tuttavia, come risulta dal contesto del n. 42, non contempla un ciclo completo di studi universitari, bensì piuttosto un certo periodo da concedersi in casi determinati, per risolvere dubbi circa la vocazione. Vero e primo scopo di un tale esperimento, quindi, non è quello di dare al candidato l'opportunità di acquistare un titolo accademico civile, ma — come dice espressamente la « Ratio fundamentalis » — « hoc modo, primis experiētiis in Seminario expletis, candidato spatium verae libertatis interioris et exterioris [offerre] ad suam propriam vocationem solidius diligentiusque excolendam ».³ Il conseguimento di un titolo accademico civile sarà pertanto da prendersi in considerazione, eventualmente, soltanto dopo l'ordinazione sacerdotale.

L'abuso sopra menzionato, inoltre, mentre è chiaro indice di poco impegno negli studi ecclesiastici, denota noncuranza per le stesse discipline ecclesiastiche e dimostra, nel contempo, scarsa sensibilità per le sempre crescenti esigenze della formazione sacerdotale. È ovvia l'impossibilità oggettiva di attendere con la necessaria diligenza e serenità

¹ [Cfr. n. 2952].

² [Cfr. n. 3003].

³ *Ibidem*.

ai particolari impegni che la formazione sacerdotale comporta, quando si hanno altri interessi e preoccupazioni assorbenti, quali appunto gli studi presso università civili. Durante il periodo del seminario maggiore tutta l'educazione degli alunni, nelle sue varie componenti — spirituale, intellettuale, pastorale e disciplinare — dev'essere orientata nella direzione definitiva del sacerdozio; deve, cioè, « tendere allo scopo di formarli veri pastori d'anime, sull'esempio di Nostro Signore Gesù Cristo Maestro, Sacerdote e Pastore » (« Optatam totius », n. 4).¹ Tale formazione pastorale — scopo di tutta la formazione sacerdotale — non è un aspetto affiancato a quello spirituale e a quello intellettuale, ma deve investire e compenetrare tutta l'azione educativa, la quale, per essere veramente valida ed efficace, ha bisogno di trovare respiro nelle dimensioni teologiche, mediante uno studio assiduo e una riflessione approfondita (cf. « Lineamenti per una Ratio institutionis sacerdotalis », Conferenza Episcopale Italiana, pag. 54, Roma 1968).

II

3160

Da più parti sono giunte a questo Sacro Dicastero segnalazioni e lamentele di irregolarità che si verificherebbero circa l'adempimento dell'obbligo della residenza da parte di studenti seminaristi e sacerdoti in Roma.

È noto che le vigenti disposizioni relative all'iscrizione degli studenti del clero secolare (seminaristi o sacerdoti) ai Pontifici Atenei dell'Urbe prescrivono che gli stessi dimorino nei pii Istituti loro destinati (cf. Circolare della S. C. dei Seminari e delle Università degli Studi, in data 15 luglio 1964, Prot. N. 695/52/20, A)² il cui elenco tassativo appare ogni anno nell'Annuario Pontificio, nel capitolo « Istituti Ecclesiastici di Educazione e di Istruzione », alle due voci: « Seminari e Collegi per candidati al sacerdozio » e « Collegi e Convitti per alunni sacerdoti ».

Se ne richiamano qui le prescrizioni essenziali.

3161

A) — I sacerdoti secolari che compiono a Roma gli studi presso i Pontifici Atenei devono risiedere — come si è detto — nei Collegi e Convitti loro riservati. Per essi però è prevista, eccezionalmente ed a determinate condizioni, la dispensa di « Extracollegialità », che viene concessa, d'intesa con questo Sacro Dicastero, direttamente dal Vicariato dell'Urbe, dietro presentazione della domanda dell'Ordinario diocesano dell'interessato (cf. Circolare citata, B). I sacerdoti studenti non possono quindi risiedere in parrocchie o altri istituti religiosi senza l'esplicito permesso del Vicariato.

3162

B) — Per gli studenti seminaristi questa Sacra Congregazione non concede eccezioni dalla norma che li riguarda, se non in casi particolarissimi e per motivi gravi. Tutti i seminaristi, infatti, hanno il preciso obbligo di risiedere nel Seminario o Collegi per loro previsti, al fine di potervi ricevere la dovuta formazione sacerdotale (cf. *Ratio fundamentalis*, IV, n. 20, pag. 29).³

L'osservanza delle disposizioni sopra indicate è condizione indispensabile per la validità dell'iscrizione ai Pontifici Atenei Romani. I sacerdoti e i seminaristi, pertanto, che non risultassero in regola con esse, non potranno in nessun modo essere considerati, a qualsiasi effetto, alunni dell'Ateneo.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

¹ [Cfr. n. 2625].

² [Cfr. n. 2582].

³ [Cfr. n. 2981].

De pastorali cura vocationum necessitatibus temporis nostri accommodanda

(Ex Alloc. *C'est de tout*, ad Moderatores nationales Operum ad ecclesiasticas vocationes spectantium, 13 mai. 1971).

3163 Nous savons tout ce que vous mettez en œuvre pour que les vocations sacerdotales soient largement estimées chez les fidèles éveillés et soutenues chez ceux, jeunes ou plus âgés, que le Seigneur appelle à ce plus haut service.

Toute l'Eglise se penche sur ce problème qui revêt, en certaines régions surtout, une gravité exceptionnelle. A vous il revient d'abord d'étudier cette situation en profondeur et objectivement pour susciter les remèdes spirituels et pédagogiques adéquats. Il ne suffit pas de dire ou d'écrire que les temps sont changés, qu'ils appellent une autre forme de ministère, un autre mode d'insertion du clergé dans la société, un autre style de formation des candidats au sacerdoce. Le prochain Synode d'évêques,¹ vous le savez, examinera ces graves questions. Les conditions de la vie sacerdotale ont certes une grande importance; mais l'appel à vouer toute sa vie au service du Christ, avec la disponibilité des apôtres, transcende toutes ces conditions: ne trouve-t-il pas son meilleur enracinement et sa plus grande possibilité de déploiement dans un climat de foi profonde au Seigneur, un sens authentique de l'Eglise, et le désir passionné de servir les âmes, jusqu'à la générosité de la croix, vécue dans l'espérance pascalle?

Dès lors, la première urgence est sans nul doute de sensibiliser le peuple chrétien, les familles, à la grandeur et à la nécessité de ces vocations, à l'estime du sacerdoce spécifique, exigé par l'épanouissement du « sacerdoce baptismal » des laïcs eux-mêmes. On suscitera en même temps une ardente prière pour ces vocations, pour que le Maître de la moisson envoie des ouvriers à sa moisson.² N'est-ce pas la première recommandation, — la seule semble-t-il —, que le Seigneur ait laissée à ses disciples en pareille circonstance? Jamais l'Esprit-Saint ne refusera à un peuple chrétien, généreux et assidu dans une telle prière, les pasteurs dont il a un réel besoin: ce doit être pour nous une conviction profonde.

Le même Esprit Saint nous fait par ailleurs le devoir de mettre en œuvre toutes les ressources pastorales capables d'éveiller les jeunes à la vocation sacerdotale, de les aider à reconnaître l'appel du Seigneur et les besoins de l'Eglise, de les guider et de les soutenir au milieu des difficultés: apprenons-leur à surmonter ces dernières avec esprit de foi, dans l'espérance et un plus grand amour. Beaucoup d'offices nationaux et diocésains des vocations ont déjà organisé avec succès des rencontres, des recollections, des sessions, bref de multiples occasions de dialogue, de réflexion, de prière, où les jeunes, sous une direction pédagogique appropriée, approfondissent leur lien avec le Christ et avec son Eglise, et s'ouvrent ainsi à l'engagement auquel l'Esprit Saint peut les appeler. Cet effort ne peut porter tous ses fruits que si, parallèlement, parents, éducateurs et mouvements d'action catholique mettent cet objectif au cœur de leurs préoccupations.

Enfin, est-il besoin de le souligner, n'est-ce pas aux prêtres eux-mêmes qu'il appartient de faire briller le sacerdoce d'une lumière qui le rende désirable? Là où le prêtre mène une vie vraiment évangélique, puisant amour, courage et joie dans un ministère exercé en union profonde avec le Christ, ce témoignage ne saurait rester longtemps infécond pour les vocations. Qui ne le voit, par contre? Tout affaissement de l'idéal sacerdotal, toute hésitation à son sujet, comme toute médiocrité de vie et toute dissension à l'intérieur du clergé, en tarit inévitablement la source. Ne serait-ce pas là l'un des drames de la crise

¹ [Cfr. nn. 3171 ss.].

² Cfr. *Mt.* 9, 38.

actuelle, à laquelle tant de laïcs chrétiens assistent avec douleur? Mais Nous en avons la ferme conviction: avec l'aide de Dieu, avec le soutien de tant de prêtres généreux et avec la prière de tant de fidèles et d'âmes consacrées, cette crise sera surmontée. Aidez-Nous à faire prendre tout particulièrement conscience aux prêtres de leur responsabilité capitale en ce domaine.

AAS 63, 465-466.

De instituendis alumnis ad rectum usum mediorum communicationis socialis

(Ex Instr. *Pastorali Communio et progressio* PONT. CONSILII INSTRUMENTIS COMMUNICATIONIS SOCIALIS praeposito ad Decr. Conc. Vat. II de Instrumentis communic. soc. rite applicandum, 23 mai. 1971).

3164

111. Ne procul omnino a rebus vitae detineantur neve impares deinceps accedant ad munia apostolica, futuri sacerdotes et religiosi religiosaeque, cum in seminariis et collegiis instituuntur, recte addiscant quomodo haec subsidia humanam societatem afficiant, quaque ratione technica usurpentur. Haec cognitio pars integralis, ut dicitur, erit illorum institutionis. Etenim est condicio sine qua non potest quisquam efficaciter exercere apostolatam in hodierna mundi communitate, quae eis instrumentis plus movetur in singulos dies.¹ Necesse praeterea est sacerdotes et religiosi viri ac mulieres penitus noverint, quo pacto opiniones et sensus gignantur indeque aptentur huius aetatis adiunctis, siquidem Verbum Dei hodiernis nuntiatur hominibus et illa instrumenta eidem nuntiationi validissimum subsidium ministrant. Qui autem ex alumnis peculiarem proclivitatem et facultatem ostenderint haec inventa communicationis adhibendi, perfectius condocerent.

AAS 63, 632-633.

Novae normae de Pont. Commissione Biblica ordinanda

(Ex Motu Propr. *Sedula cura*, 27 iun. 1971).

3165

Itaque, omnibus mature perpensis, motu proprio ac Nostra Apostolica auctoritate novas leges de Pontificia Commissione Biblica ordinanda statuimus ac decernimus, quae sequuntur.

1. Commissio Biblica, quae pro suo munere pergit studia rei biblicae recte promoveri atque auxiliatricem operam Magisterio Ecclesiae in Sacra Scriptura interpretanda praestare, secundum novas normas recognoscitur eademque cum Sacra Congregatione pro Doctrina Fidei colligatur.

2. Munere Praesidis Commissionis Biblicae fungitur Cardinalis Praefectus Sacrae Congregationis pro Doctrina Fidei, qui adjuvari poterit a vices gerente, e membris Commissionis seligendo.

3. Commissio Biblica constat ex scientiarum biblicarum cultoribus e variis scholis et Nationibus, qui scientia, prudentia et catholico sensu erga Ecclesiae Magisterium excellant.

4. Commissionis Biblicae Membra a Summo Pontifice, cuius iudicio proponuntur a Cardinali Praeside post consultationem Conferentiarum Episcopaliarum, ad quinquen-

¹ Cfr. Sacra Congregatio pro Institutione Catholica: *Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis*: AAS 62, 321-384. Ibidem vide potissimum par. 4, et num. 68 [Cfr. nn. 3030; 2571].

nium nominantur, quo expleto, confirmari possunt. Numerus autem Membrorum summam XX ne excedat.

5. Secretarius Commissionis Biblicae, proponente eiusdem Commissionis Praeside, a Summo Pontifice ad quinquennium nominatur et inter Consultores Sacrae Congregationis pro Doctrina Fidei adnumeratur. Expleto quinquennio, confirmari potest. Expedi autem, ut Cardinalis Praeses, quantum fieri possit, inter Membra Commissionis consultationem instituat, antequam nomina ad hoc munus aptorum Summo Pontifici subiciat.

6. Coetus Plenarius Commissionis Biblicae saltem semel in anno convocatur.

7. Si studium peculiarium quaestionum id exigat, Cardinalis Praeses speciales Subcommissiones e Membris illius argumenti singulariter peritis instituere potest, quae, studio expleto, a munere suo cessant. Subcommissiones, annuente Praeside Commissionis, alios quoque peritos, et, si casus ferat, etiam non catholicos, consulere possunt. Qui ad hanc consultationem vocantur non fiunt Membra.

8. Commissionis Biblicae Membra etiam scripto consuli possunt.

9. Quaestiones et argumenta studio expendenda a Summo Pontifice aut a Praeside Commissionis designantur, proponentibus vel Sacra Congregatione pro Doctrina Fidei, vel Synodo Episcoporum, vel Conferentiis Episcopalibus, vel ipsa Commissione Biblica suggerentibus eiusdem Membris, vel etiam catholicis Studiorum Universitatibus et Societatibus Biblicis, salvo praescripto n. 136 Constitutionis Apostolicae *Regimini Ecclesiae universae*.¹

10. Conclusiones, ad quas Commissio Biblica in Sessione Plenaria pervenerit, praevis, si casus ferat, Commissionibus specialibus, Summo Pontifici subiciuntur atque in Sacrae Congregationis pro Doctrina Fidei usum traduntur.

11. Commissionis Biblicae est studia perficere, necnon instructiones et decreta parare, quae a Sacra Congregatione pro Doctrina Fidei publici iuris fieri possunt, speciali mentione Commissionis Biblicae facta, approbante Summo Pontifice, nisi aliter ipse Summus Pontifex in casibus particularibus statuerit.

12. Commissionis Biblicae cura erit necessitudines fovere cum variis biblicorum studiorum Institutis sive catholicis sive non catholicis.

13. Eadem Commissio consuli debet, antequam novae de rebus biblicis normae edantur.

14. Commissio Biblica pergat, donec aliter provideatur, gradus academicos in re biblica conferre, secundum speciales normas opportune recognoscendas.²

15. Membra Commissionis Biblicae in rebus Commissionis tractandis secretum, secundum illarum naturam et momentum, religiose servabunt, normis obsequendo quae circa idem secretum vigent.

AAS 63, 666-668.

De missione sacerdotis in opinione mundi et Ecclesiae

(Ex Alloc. *Questa volta* Christifidelibus coram admissis, 13 oct. 1971).

3166 Questa volta il nostro discorso, come sempre breve ed elementare, consisterà semplicemente in una domanda, alla quale voi stessi, nel foro interiore della vostra opinione, (la quale sta di solito al piano superficiale, sopra quello più intimo e riflesso della coscienza), potrete rispondere; e la domanda è questa: che cosa pensate voi del sacerdote? O, come d'ordinario si dice, del prete?

¹ Cfr. AAS 59, 898.

² [Cfr. n. 1797].

Intanto diciamo perché sorge in noi la curiosità d'avere risposta da una simile interrogazione: perché in questi giorni il tema sul sacerdozio, che nel pensiero del pubblico diventa il tema sul sacerdote, cioè sulla persona, o sulle persone rivestite del sacerdozio, è d'attualità. Tutti sapete che questo tema è allo studio del Sinodo dei Vescovi,¹ riunito qui a Roma, con le sue adunanze in Vaticano; e tutto il mondo ne parla, la Chiesa specialmente, con un vivissimo e quasi trepidante interesse, come se si trattasse d'una novità e come se riguardasse, ed è vero, non solo il ministero sacerdotale, ma tutta la comunità ecclesiale, e tutta la missione della Chiesa nel mondo.

Non attendete che noi vi parliamo di quanto si espone e si discute nelle riunioni sinodali, e nemmeno dei commenti che le circondano; non parliamo del Sinodo; parliamo di voi che ci ascoltate, e vi parliamo con la domanda già espressa: voi, che cosa pensate del prete? Chi è? Che cosa fa? Che cosa dovrebbe fare? E come piacerebbe a voi che fosse? Vi interessa la sua presenza nella nostra società moderna? O non ne vedete più la necessità? Vi dà noia, vi disturba la sua figura? La sua attività? Lo vorreste «emarginato», cioè escluso, finito nel nostro mondo profano e secolarizzato? Come lo giudicate? Come lo pensate? Quali sono gli aspetti del prete che vi danno fastidio? O quali invece vi sembrano meritare qualche attenzione, qualche stima, qualche interesse? Come lo vorreste?

Vedete che la domanda si ramifica in molte questioni; e può darsi che queste questioni vi portino a pensare a problemi anche più grandi, come quelli che riguardano il fatto che noi deriviamo da una tradizione cattolica tutta tessuta di attività pastorale, che esiste la Chiesa, che è ammessa nei canoni del diritto moderno, teoricamente almeno, la libertà religiosa, che si pone tuttora, in termini insopprimibili, la più grande questione: ha ragion d'essere l'affermazione Dio esiste? E quali rapporti ha questa suprema e trascendente Esistenza con noi? Con la nostra coscienza, con i nostri destini? E alla fine: di Cristo, che ne sappiamo, che ne pensiamo? È poi vero che Cristo vive ed opera ancora e sempre nella Chiesa mediante una sua personificazione, il sacerdozio ministeriale?

Le domande, su questo sentiero teologico ed esistenziale, non finirebbero più. E tanto basta per giustificare la nostra domanda: che cosa voi pensate del prete?

3167

Noi pensiamo di non sbagliare che, sorpresi dalla domanda, nella vostra fantasia, si presentino due serie di figure del prete; dapprima quelle delle reminiscenze letterarie. La letteratura ci ha insegnato una galleria di immagini, che in qualche modo si sono impresse nella memoria; immagini ridicole e immagini gravi; caricature e santi; il prete è un personaggio che si presta ad uno scrittore, che s'interessa più dei personaggi messi in scena, che della scena stessa, cioè dei fatti narrati; è un personaggio carico di note interiori, le quali impongono un confronto fra la realtà esteriore del prete e la realtà interiore, che egli dovrebbe

¹ [Cfr. nn. 3171 ss.].

avere; è una figura a doppio fondo. « In me, scrive Leo Trese, c'è un po' del leone e un po' dell'agnello; c'è carità ed egoismo; penitenza e amore alle comodità; preghiera e profanità; umiltà e orgoglio » (*Vaso d'argilla*, p. 139). Come scriveva S. Paolo di sé: *Noi abbiamo questo tesoro* (il Vangelo) *in vasi di creta, affinché (si riconosca che) la nostra sublimità è cosa di Dio e non viene da noi* (2 Cor. 4, 7). Ora la letteratura si è divertita a dipingere questo paradossale dualismo, in tanti modi diversi che crea imbarazzo nel lettore davanti alla scelta del tipo di prete preferito, per condannarlo, o per deriderlo, o per ammirarlo, o per comprenderlo nel suo segreto interiore (tanto per intenderci, ripensiamo alle figure di ecclesiastici in autori notissimi: Manzoni, Fogazzaro, Marino Moretti, Barbey d'Aurevilly, Chesterton, Bernanos, Cronin, Graham Greene, Marshall, ecc.). Ma poi viene la seconda serie, anche questa molto varia, quella dei preti veramente esistiti: i Santi, come S. Vincenzo de Paul, D. Bosco, il Curato d'Ars, e aggiungiamo Massimiliano Kolbe (che domenica dichiareremo Beato); e accanto a questi grandi (e sono mille) altre immagini care e modeste di buoni e santi Sacerdoti, che, noi supponiamo ciascuno di noi abbia incontrato sul proprio cammino: Parroci, Religiosi, Maestri, Assistenti, Cappellani, ... i quali al dono carismatico propriamente ministeriale della Parola di Dio e della Grazia sacramentale hanno aggiunto qualche cosa di proprio, una loro umana, umile arte di invitare, di accogliere, di ascoltare, di ammonire, di compatire, di consolare, di capire, di beneficiare, ... e poi un loro proprio stile di vita, povero e forte, che ci ha fatto abbassare il capo pensoso per dire fra noi: sì, questo è un prete vero.

3168 Ma ritorniamo alla nostra domanda: quale concetto avete voi del Sacerdote? Può darsi che ne abbiate riscontrato i difetti. Ma perché i difetti dei Sacerdoti provocano tanta reazione? Tanta critica? Tanta facilità a generalizzarli e condannarli? Lo abbiamo già detto: perché nel Sacerdote vorremmo sempre incontrare la perfezione. Non è il Sacerdote l'uomo di Dio? Il suo rappresentante, il suo ministro?

Sì. Ma noi vorremmo che questa ovvia considerazione avesse da parte nostra un approfondimento: se il Sacerdote è l'uomo di Dio, è un « altro Cristo », segno è che un flusso di grazia è passato nella storia della sua vita: egli è stato un chiamato, un eletto, un preferito dalla misericordia del Signore. Egli lo ha amato in modo particolare; Egli lo ha segnato con un carattere speciale, lo ha così abilitato all'esercizio di potestà divine;¹ Egli lo ha innamorato di Sé, al punto di maturare in lui l'atto di amore più pieno e più grande di cui il cuore umano sia capace: l'oblazione totale, perpetua, felice di sé... Egli ha avuto il coraggio di fare della sua vita un'offerta, proprio come Gesù, per gli altri, per tutti, per noi.

Ascoltiamo, fra le tante, una parola del Concilio sui Sacerdoti, detti con termine tradizionale, Presbiteri. Essi « in virtù della Sacra Ordinazione e della missione che ricevono dai Vescovi, sono promossi al ser-

¹ Cfr. S. Th. III, 53, 2.

vizio di Cristo, Maestro, Sacerdote e Re, partecipando al suo ministero, per il quale la Chiesa qui in terra è incessantemente edificata in Popolo di Dio, Corpo di Cristo e Tempio dello Spirito Santo ».¹ Ed ecco allora perché il Concilio, « affinché il ministero dei Presbiteri, nelle presenti circostanze pastorali ed umane, spesso radicalmente nuove, possa trovare sostegno più valido, e affinché si provveda più adeguatamente alla loro vita »² ci ha richiamato a meditare sulla natura che è soprannatura del Sacerdozio, e sulla sua umana e sovrumana missione.

Chi non sa queste cose, che offrono gli elementi della definizione del prete?

Certamente lo sappiamo un po' tutti; e riflettendo, quante altre cose potremmo aggiungere, non tanto per idealizzare la figura del prete e la essenza della sua missione e per farne un mito alla nostra fantasia o alla nostra devozione, ma piuttosto per comprendere meglio questo fratello, che Cristo ha voluto per Sé. Ricordiamo come S. Paolo ha risposto alla domanda, che noi ci siamo proposti. Egli scrive: « Noi vogliamo essere considerati come servitori di Cristo, e come dispensatori dei misteri di Dio » (1 Cor. 4, 1).

Non merita dunque il Sacerdote che noi ci si faccia un giusto concetto di lui? Della sua trasfigurazione in ministro di Cristo, in diffusore del regno di Dio? Non per farne un'esaltazione iperbolica e convenzionale, ma per meglio riconoscere la sua dignità e la sua funzione? Per compatire alle sue deficienze? Per amarlo di più? Per saperlo e averlo nostro?

Ripensate un po' a queste cose, almeno durante il Sinodo. Con la nostra Benedizione Apostolica.

L'Osservatore Romano, n. 237, 14 oct. 1971. Cfr. *Insegnamenti* 4, 860 s.

De caritate et animi fortitudine quae in sacerdotali vita refulgere debet

(Ex Alloc. Massimiliano Kolbe in sollemni beatificatione eiusdem sacerdotis, 17 oct. 1971).

3169

Eroe calmo e sempre pio e sospeso a paradossale e pur ragionata fiducia. Il suo nome resterà fra i grandi, svelerà quali riserve di valori morali fossero giacenti fra quelle masse infelici, agghiacciate dal terrore e dalla disperazione. Su quell'immenso vestibolo di morte, ecco aleggiare una divina e imperitura parola di vita, quella di Gesù che svela il segreto del dolore innocente: essere espiazione, essere vittima, essere sacrificio, e finalmente essere amore: *Non vi è amore più grande che quello di dare la propria vita per i propri amici* (Gv. 15, 13). Gesù parlava di sé nell'imminenza della sua immolazione per la salvezza degli uomini. Gli uomini sono tutti amici di Gesù, se almeno ascoltano la sua parola. Padre Kolbe realizzò, nel fatale campo di Oswiecim, la sentenza dell'amore redentore. A duplice titolo.

Chi non ricorda l'episodio incomparabile? « Sono un sacerdote cattolico », egli disse offrendo la propria vita alla morte — e quale morte! — per risparmiare alla sopravvivenza uno sconosciuto compagno di sventura, già designato per la cieca vendetta. Fu un momento grande: l'offerta era accettata. Essa nasceva dal cuore allenato al dono di sé, come

¹ Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 1: AAS 58, 991 [Cfr. n. 2673].

² *Ibidem*.

naturale e spontanea quasi come una conseguenza logica del proprio Sacerdozio. Non è un Sacerdote un «altro Cristo?». Non è stato Cristo Sacerdote la vittima redentrice del genere umano? Quale gloria, quale esempio per noi Sacerdoti ravvisare in questo nuovo Beato un interprete della nostra consacrazione e della nostra missione! Quale ammonimento in quest'ora d'incertezza nella quale la natura umana vorrebbe tal volta far prevalere i suoi diritti sopra la vocazione soprannaturale al dono totale a Cristo in chi è chiamato alla sua sequela! E quale conforto per la diletta schiera compatta e fedele dei buoni Preti e Religiosi, che, anche nel legittimo e lodevole intento di riscattarla dalla mediocrità personale e dalla frustrazione sociale, così concepiscono la loro missione: sono Sacerdote cattolico, perciò io offro la mia vita per salvare quella degli altri! Sembra questa consegna che il Beato lascia particolarmente a noi, ministri della Chiesa di Dio, e analogamente a quanti di essa ne accettano lo Spirito.

AAS 63, 822-823.

Ecclesiae disciplina circa sacerdotale ministerium et legem caelibatus confirmatur

(Ex Alloc. *Quod, Deum* habita occasione conclusionis Synodus Episcopalis, 6 nov. 1971).

3170 Liceat nunc mentem Nostram aperire de duobus argumentis maximi ponderis, quae huic Synodo proposita sunt. Primum, ad sacerdotium ministeriale spectans, diu omnique ex parte excussum est et expressum. Novimus sane, quemadmodum et vos qua pastores fere cotidie experimini, quam multiplex sit quaestio de vita sacerdotali in hodierna societate tantopere immutata et mutationibus continenter obnoxia. Non ignoratae sunt difficultates spirituales, psychologicae, sociales, materiales, quibus tot sacerdotes hac aetate premuntur. Non pauci ex iis anxie ac serio se interrogant, qui locus sibi tribuendus sit in mundo huius temporis.

Iure merito vos sedulo expendistis partes, quae ad presbyteros spectant in apostolico munere corporis episcopalis, necnon germanam sacerdotii ministerialis naturam, cum peculiare studium contulistis in Evangelii praedicationem, vi cuius sacerdos hominibus nostrae aetatis Christum annuntiat, mundi Salvatorem.

Ex vestris autem disceptationibus consequitur, ut Episcopi totius orbis catholici integre retinere velint donum illud absolutum, quo sacerdos Deo mancipatur; cuius quidem doni pars non levis — in Ecclesia Latina — est sacer caelibatus.

Itaque Patres huius Synodi, experientia quoque fulti, quae post Concilium Vaticanum Secundum circa hanc rem hausta est, doctrinam eiusdem Concilii prorsus asseruerunt, quod docuit: «Caelibatus... multamodam convenientiam cum sacerdotio habet...». Per eum, «propter Regnum caelorum servatum, Presbyteri nova et eximia ratione Christo consecrantur, Ei facilius indiviso corde adhaerent, liberius in Ipso et per Ipsum servitio Dei et hominum se dedicant, Eius Regno ac operi regenerationis supernae expeditius ministrant, et sic aptiores fiunt qui paternitatem in Christo latius accipiant».¹

Quod igitur Synodus sensit, Nos confirmamus, salva disciplina vene-

¹ Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 16: AAS 58, 1015 s. [Cfr. n. 2713].

rabiliū ac nobis semper dilectarum Ecclesiarum Orientalium. Hoc edicentes, mentem ad omnes sacerdotes, quorum res interest, convertimus. Quot ex iis, etiam magnas inter difficultates, inconcussa cum fidelitate Domino servire et animarum salutem procurare student! Quot, in abscondito laborantes ac dolores et iniurias patientes, Ecclesiae maximas vires suppeditant! Expedit sane in fine huius Synodi tot veri nominis sacerdotum laudem celebrare! Noverint singuli universi Papam sibi adesse, se caritate sincera diligere, preces fundere pro ipsis.

Confidimus igitur fore, ut sacerdotes, supernaturali mente ducti et voci Ecclesiae dociles, in praeclara via, quam ex divina vocatione libere elegerint, alacres persistent. Iis cunctis salutem ex animo impertimus.

AAS 63, 832-834.

SYNODUS EPISCOPORUM (1971)

Capita doctrinae de sacerdotio atque de sacerdotum ministerio et vita

PROOEMIUM

3171 Ultimis temporibus, praesertim post Concilium Vaticanum II expletum, Ecclesia experitur profundum motum renovationis, quem christiani omnes magno gaudio ac fidelitate erga Evangelium prosequi debent. Adest enim virtus Spiritus Sancti ad nostram missionem illuminandam, roborandam perficiendamque.

Omnis veri nominis renovatio indubia necnon magni pretii beneficia Ecclesiae affert. Probe novimus per Concilium nuper celebratum sacerdotes novo ardore inflammatos esse et quotidiana sollicitudine ad fovendam hanc renovationem multum contulisse. Prae oculis habemus tot heroicis confratres, ministerio fideles, qui sive in populis, ubi Ecclesia duro subiaceret iugo, sive in terris missionis, vitam Deo dicatam contentis animis degunt. Simul tamen et quaedam ardua illa renovatio secum fert, quae sacerdotes omnes sive episcopi sive presbyteri modo speciali persentiunt.

Nos omnes hac aetate renovationis signa temporum perscrutari et sub luce Evangelii interpretari debemus,¹ ut consociatis viribus discernamus spiritus, si ex Deo sint, ne ambiguitatibus unitas missionis Ecclesiae obscuretur, vel nimia uniformitate aptatio necessaria impediatur. Sic omnia probando et, quae bona sunt, tenendo, hodierna crisis occasionem praebere potest fidei incremento.

Pro rei gravitate Beatissimus Pater Synodo huius anni sacerdotum ministeriale tractandum proposuit. Multae Episcoporum Conferentiae hoc thema cum presbyteris et saepius cum laicis ante Synodum exploraverunt. Ad Synodum vocati sunt quidam presbyteri ut auditores, qui praesto essent episcopis de magni momenti quaestionibus acturis.

Officium nostrum adimplere volumus ea evangelica simplicitate, quae pastores Ecclesiae servientes decet. Perpensa nostra *responsabilitate*

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 4: AAS 58, 1027.

pro fraterna communitate Ecclesiae, fratrum nostrorum in sacerdotio ministeriali omniumque christianorum fidem cupimus confirmare, spem erigere, caritatem fovere. Possint verba nostra Populo Dei eiusque servitio deditis sacerdotibus solacium afferre et gaudium renovare!

Descriptio status rerum

- 3172 1. Missionis Ecclesiae amplitudo a Concilio Vaticano II fusius explicata est, quin immo eius cum mundo consuetudo argumentum fuit praesertim Constitutionis Pastoralis *Gaudium et Spes*. Multi fructus ex huius materiae impensiore consideratione promanarunt: clarius perspicitur salutem non esse *abstractam* quandam ac veluti *ahistoricam* vel *intemporealem* categoriam, sed ex Deo provenire et totum hominem totamque humanitatis historiam pervadere debere, eosdemque homines ad Regnum Dei libere ducere, ut tandem *sit Deus omnia in omnibus* (1 Cor. 15, 28).

Difficultates tamen, ut facile intellegitur, etiam exortae sunt: quidam sacerdotes sese alienos sentiunt a motibus, qui ad hominum coetus pertinent, et impares ad quaestiones solvendas, quae hominibus cordi sunt. Saepe etiam problemata et perturbationes presbyterorum ex eo manant, quod in sua sollicitudine pastoralis et missionaria, methodis nunc fortasse obsoletis, hodierno mentis habitui occurrere debent. Tunc gravia problemata et plures interrogationes exoriuntur, praeprimis e veris difficultatibus, quas presbyteri in munere suo fungendo experiuntur, et non (quod quidem verum est aliquando) ex spiritu exacerbato contendendi et controversiam inferendi vel ex curis personalibus tantum ob sui amorem habitis. Estne possibile laicos quasi ab extra exhortari? Estne Ecclesia aliquibus coetibus satis praesens sine presbyteri actiosa praesentia? Si vero condicio propria presbyteri ea est, ut a saeculari vita segregetur, nonne melior est laicorum condicio? Quid sentiendum est de caelibatu sacerdotum Ecclesiae Latinae in hodiernis rerum adiunctis et de vita propria spirituali presbyteri in mundo immersi?

- 3173 2. Non pauci sacerdotes, in se ipsis contentiones *saecularizatione* mundi exortas sentientes, exigentiam experiuntur navitates profanas immediato exercitio sanctificandi necnon fermentum Evangelii medios in eventus inferendi. Simili modo augescit desiderium cooperandi cum coniunctis hominum conatibus, ut extruatur societas magis iusta et fraterna. In mundo, ubi fere omnium problematum aspectus politici patent, participatio rei politicae, immo actionis ad rerum conversionem tendentis pernecessaria a nonnullis censetur.

- 3174 3. Concilium extulit praecellentiam proclamationis Evangelii, quae per fidem ad plenitudinem celebrationis sacramentorum ducere debet, sed hodierna cogitatio circa phaenomenon religiosum in multorum animis alit dubia circa sensum ministerii sacramentalis et *culturalis*. Per multi sacerdotes vero, qui nullam patiuntur suae identitatis crisis, aliam quaestionem sibi ponunt: quibusnam agendi modis uti debent, ut praxis sacramentalis sit expressio fidei, quae revera totam vitam et personalem et socialem afficiat, ne cultus christianus perperam ad externum quendam *ritualismum* redigatur?

Sacerdotes valde attenti cum sint ad imaginem, quam sui ipsius Ecclesia coram mundo praebere videtur, simulque penitus consci de dignitate singulari personae humanae, mutationem inducere cupiunt, intra ipsam Ecclesiam, in relationes inter personas, inter has et institutiones atque in ipsas structuras auctoritatis.

- 3175 4. Relationes etiam inter episcopos et presbyteros atque inter ipsos presbyteros eo difficiliores fiunt, quo magis exercitium ministerii variatur. Societas enim hodierna dividitur in multos coetus, disciplinis diversis utentes, quae varias competentias et formas apostolicas expostulant. Exinde oriuntur problemata, quae ad fraternitatem, animorum coniunctionem et cohaerentiam in ministerio sacerdotali attinent.

Concilium recens feliciter in memoriam revocavit traditionalem et fecundam doctrinam de sacerdotio communi fidelium.¹ Inde tamen, reciprocante quodam motu, quaestiones nonnullae oriuntur, quae conditionem sacerdotalis ministerii in Ecclesia videntur obscurare et animos quorundam sacerdotum et fidelium vehementer perturbant. Multae navitates, e. gr. catecheticae, administrationis communitatum, immo liturgicae, antea presbyteris reservatae, hodie a laicis saepius exercentur, cum ex altera parte multi sacerdotes, propter causas iam allatas, conditioni vitae laicorum sese inserere nitantur. Quo ex facto apud nonnullos plures quaestiones oriuntur: estne aliqua ratio specifica ministerii sacerdotalis necne? Estne necessarium hoc ministerium? Estne sacerdotium inamissibile? Quid sibi vult hodie: presbyterum esse? Nonne sufficeret habere pro servitio communitatum christianarum praesidentes designatos ad bonum commune servandum, citra sacramentalem ordinationem, munusque suum ad tempus exercentes?

- 3176 5. Quaestiones adhuc graviores ponuntur, partim ex investigationibus exegeticis et historicis exortae, quae fiduciae crisis quoad Ecclesiam manifestant: num hodierna Ecclesia nimis longinqua est a suis originibus, ut credibiliter antiquum Evangelium hominibus huius aetatis nuntiare possit? Estne adhuc possibilis aditus ad *realitatem* Christi post tot criticas indagationes? Suntne essentielles structurae primaevae Ecclesiae nobis ita sufficienter notae, ut tamquam forma invariabilis pro omnibus saeculis, etiam nostro, retineri possint ac debeant?

- 3177 6. Praedictae quaestiones, partim novae partim vero olim iam notae sed hodie novis formis indutae, extra totam regionem hodierni cultus humani, de sensu et valore suo valde dubitantis, intellegi nequeunt. Nova subsidia technica spem, mentium quodam aestu nimis innixam, simulque anxietatem profundam excitant. Merito quaeritur, num homo capax futurus sit suum opus dominandi et ad progressum dirigendi.

Alii, praesertim iuniores, de sensu huius saeculi desperant et salutem quaerunt in systematibus pure *meditativis*, in paradisis artificialibus et secundariis, communem conatum humanitatis deserentes.

Alii ardenti et *utopica* spe sine respectu ad Deum ducti, alicui statui

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 10: AAS 57, 14. [Cfr. n. 2587].

liberationis totalis adipiscendo sese devovent et sensum totius suae vitae personalis de praesenti in futurum transferunt.

Ita profunde actio et contemplatio, labor et ludus, cultus ingenii et religio, aspectus immanens et transcendens vitae humanae disiunguntur.

Sic mundus ipse solutionem huius dilemmatis subobscure exspectat viamque sternit, qua Ecclesia Evangelium nuntians procedere possit. Profecto unica et integra salus hominibus oblata est Ipse Christus, Filius Dei et filius hominis, qui per Ecclesiam se ipsum in historia praesentem reddit: ille enim inseparabiliter conglutinat inter se caritatem erga Deum et Dei usque in finem, caritatem erga homines inter umbras viam quaerentes, et vim amoris humani, quo quis dat vitam pro amicis suis. In Christo et nonnisi in Ipso haec omnia in unum coalescunt et ex hac denique *synthesi* sensus vitae humanae tam *individualis* quam socialis elucet. Missio ergo Ecclesiae, quae est Corpus Christi nequaquam obsoleta est, quin immo maxime consentanea temporis praesenti et futuro: Ecclesia tota huius unionis testis atque efficax signum exstat, peculiari modo per ministerium sacerdotale. Ministri enim in medio Ecclesiae munus proprium est repraesentare amorem Dei in Christo erga nos verbo et sacramento simulque excitare communionem hominum cum Deo et inter se. Quae omnia utique postulant, ut nos universi, praesertim qui sacro munere fungimur, quotidie secundum Evangelium nos renovare studeamus.

3178 7. Scimus quidem esse mundi plagas, ubi illa profunda mutatio cultus humani usque adhuc minus sentiatur, et quaestiones supra propositas non ubique poni, neque ab omnibus sacerdotibus neque sub eodem respectu. Sed quia hodie communicationes inter homines et populos frequentiores factae sunt et celerrime procedunt, bonum et opportunum iudicamus, ut his quaestionibus sub lumine fidei prospiciamus et eisdem aliqua principia ad responsiones magis *concretas* inveniendas humiliter et in fortitudine Spiritus Sancti afferamus. Etiam si hoc responsum diversimode secundum circumstantias uniuscuiusque regionis applicari debeat, vim tamen habebit veritatis pro omnibus fidelibus et sacerdotibus, qui in condicione maioris quietis versantur. Quapropter fidei testimonium ardentem cupientes roborare, omnes christifideles fraterne hortamur, ut Dominum Iesum in sua Ecclesia viventem contemplari studeant Eumque peculiari modo per suos ministros operari velle perspiciant, et sic persuasum habebunt communitatem christianam plenam missionem suam sine sacerdotio ministeriali adimplere non posse. Noscant autem sacerdotes Episcopos plane participare ipsorum anxietates magisque participare cupere.

* * *

Hoc desiderio moti, Patres Synodi, in spiritu Evangelii, doctrinam Concilii Vaticani II plane sequentes atque etiam documenta et allocutiones Summi Pontificis Pauli VI considerantes, capita quaedam doctrinae Ecclesiae de sacerdotio ministeriali hodie urgentiora nec non aliquas rationes directorias quoad praxim pastorem breviter exponere intendunt.

PARS PRIMA - CAPITA DOCTRINAE

3179

1. (*Christus Alpha et Omega*). Iesus Christus, Dei Filius et Verbum, quem *Pater sanctificavit et misit in mundum* (I. 10, 36), plenitudine Spiritus Sancti signatus,¹ mundo annuntiavit Evangelium reconciliationis inter Deum et homines. Eius praedicatio prophetica, per signa confirmata, culmen attingit in mysterio paschali, supremo verbo amoris divini, quo Pater nos allocutus est. In cruce Iesus se ipsum quam maxime ostendit ut Pastorem bonum, qui vitam suam pro ovibus posuit, ut eas ad illam unitatem in Ipso consistentem congregaret.² Sui ipsius oblatione summum atque unicum exercens sacerdotium, omnia ritualia sacerdotia et sacrificia Veteris Testamenti immo et gentium adimplendo superavit. In suo sacrificio hominum miseras et sacrificia cunctarum aetatum assumpsit, atque etiam conamina eorum, qui propter iustitiam patiuntur, vel infausta sorte quotidie premuntur, ac molimina eorum, qui, mundo relicto, per ascesim et contemplationem Deum attingere conantur, vel labores eorum, qui vitam suam in meliorem praesentem et futuram societatem animo sincero impendunt. Omnium nostrum peccata in cruce portavit, a morte resurgens et Dominus constitutus,³ cum Deo nos reconciliavit et Populi Novi Foederis, qui est Ecclesia, iecit fundamentum.

Ille est unicus Mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus (I Tim. 2, 5), in Ipso condita sunt universa (Col. 1, 16; cf. I. 1, 3 ss.) et in Eo omnia recapitulantur.⁴ Cum sit imago Patris et manifestatio Dei invisibilis,⁵ per suam exinanitionem et exaltationem in communionem Spiritus Sancti, quam Ipse vivit cum Patre, nos introduxit.

Quando ergo loquimur de sacerdotio Christi, oportet prae oculis habere *realitatem* unicam, incomparabilem, in se includentem munus propheticum et regale Verbi Dei incarnati.

Ita Iesus Christus multifarie significat et manifestat praesentiam et efficaciam praevenientis amoris Dei. Ipse Dominus, permanentem influens per Spiritum suum in Ecclesiam, omnium responsiones hominum sese huic gratuito amoris offerentium suscitatur et promovet.

3180

2. (*De aditu ad Christum in Ecclesia*). Aditus ad personam et mysterium Christi semper in Spiritu Sancto per Scripturas, in viva Ecclesiae Traditione intellectas, patet. Scripturae omnes, praesertim Novi Testamenti, ut unica inspiratione intime inter se conexas et ad invicem ordinatae interpretandae sunt. Nec libri Novi Testamenti ponderis adeo diversi sunt, ut aliqui eorum ad mera figmenta seriora redigi possint.

Personalis et immediata relatio cum Christo in Ecclesia etiam pro hodierno fidei totam eius vitam spiritualem sustentare debet.

3181

3. (*Ecclesia a Christo per Apostolos*). Ecclesiam suam, quam in B.

¹ Cfr. L. 4, 1. 18-21; A. 10, 38.

² Cfr. I. 10, 15 ss.; 11, 52.

³ Cfr. Ph. 2, 9-11.

⁴ Cfr. E. 1, 10.

⁵ Cfr. C. 1, 15.

Petro se aedificaturum nuntiaverat, Christus super Apostolos fundavit,¹ in quibus iam duplex eius aspectus manifestatur: in duodecim enim Apostolorum coetu iam adsunt et communio in Spiritu et origo hierarchici ministerii.² Quapropter scripta Novi Testamenti loquuntur de Ecclesia super Apostolos fundata;³ quod idem antiqua traditio sic breviter expressit: «Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo».⁴

Ecclesia autem, super Apostolos fundata et in mundum missa, in eoque peregrinans, ad hoc instituta est, ut sacramentum illius salutis sit, quae a Deo in Christo ad nos usque pervenit. In ea Christus mundo ut Salvator praesens est et operatur, ita ut amor, a Deo hominibus oblat, eorumque responsiones inter sese conveniant. Spiritus Sanctus excitat in Ecclesia et per eam impetus generosae libertatis, quibus homo ipsum opus creationis et redemptionis participat.

3182 4. (*Ministerii hierarchici origo et ratio*). Ecclesia, per donum Spiritus organica compagine instructa, munera Christi Sacerdotis, Prophetae et Regis, diversimode participat, ut salutis missionem nomine ac virtute eius, qua populus sacerdotalis,⁵ exsequatur.

Ex Novi Testamenti scriptis patet ad originalem Ecclesiae structuram inalienabilem pertinere Apostolum et Communitatem fidelium, mutua sibi connexionione sub Christo Capite et Spiritu eius influxu respondentes. Duodecim enim Apostoli missionem ac munera sua exercuerunt, et non solum varios adiutores in ministerio habuerunt;⁶ sed ut missio ipsis concredita post eorum mortem continuaretur cooperatoribus suis immediatis, quasi per modum testamenti, mandaverunt munus perficiendi et confirmandi opus ab ipsis inceptum;⁷ monentes eos, attenderent universo gregi, in quo Spiritus Sanctus eos posuit pascere Ecclesiam Dei.⁸ Constituerunt ergo huiusmodi viros ac deinceps ordinationem iis contulerunt, ut cum decessissent, ministerium ipsorum alii viri probati exciperent.⁹

Epistulae S. Pauli monstrant eundem sibi conscius esse se missione ac mandato Christi agere.¹⁰ Potestates, Apostolo pro Ecclesiis commissae, aliis viris, in quantum communicabiles, tradebantur,¹¹ qui et ipsi easdem aliis tradere debebant.¹²

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 18: AAS 57, 21-22.

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 5: AAS 58, 952.

³ Cfr. *Ap.* 21, 14; cfr. *Mt.* 16, 18.

⁴ TERT. *De Praescr. haer.* XXI, 4; cf. etiam I Ep. CLEMENTIS *Ad Cor.* XLII, 1-4; IONATIUS ANT. *Ad Magn.* IV et passim; IRENAEUS *Adv. Haer.* 4, 21, 3; ORIGENES *De Princip.* IV, 2, 1; SERAPION EP. ANT. apud EUS. *Hist. Eccl.* VI, 12.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 10: AAS 57, 14. [Cfr. n. 2587].

⁶ Cfr. A. 6, 2-6; 11, 30; 13, 1; 14, 23; 20, 17; 1 Th. 5, 12-13; Ph. 1, 1; C. 4, 11 et passim.

⁷ Cfr. A. 20, 25-27; 2 T. 4, 6 s.; C. 1, 1; 1 T. 5, 22; 2 T. 2, 2; Tl. 1, 5; S. CLEM. ROM. *Ad Cor.* 44, 3.

⁸ Cfr. A. 20, 28.

⁹ Cfr. S. CLEM. ROM. *Ad Cor.* 44, 2; CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 20: AAS 57, 23.

¹⁰ Cfr. 2 C. 5, 18 ss.

¹¹ Cfr. 2 T. 1, 6.

¹² Cfr. Tl. 1, 5.

Illa Ecclesiae structura essentialis, e grege et pastoribus consulto deputatis¹ constituta, secundum ipsius Ecclesiae Traditionem semper normativa fuit et manet; qua quidem structura fit, ut Ecclesia numquam in se ipsa clausa manere possit et semper Christo, tamquam suo origini et Capiti, subdatur.

Inter diversi generis charismata et ministrationes unum sacerdotale Novi Testamenti ministerium, quod Christi mediatoris munus continuat, a communi omnium fidelium sacerdotio essentia et non gradu tantum distinctum,² perenne reddit Apostolorum opus essenziale: Evangelii etenim efficaci proclamatione, communitatis congregatione ac ductu, peccatorum remissione, et praesertim eucharistica celebratione, Christum, Caput communitatis, praesentem reddit in eius humanae redemptionis et perfectae Dei glorificationis opere exercendo.

Episcopi enim et, subordinato quidem gradu, presbyteri, vi sacramenti Ordinis, quod unctionem Spiritus Sancti confert eosque Christo configurat,³ participes fiunt munerum sanctificandi, docendi et regendi, quorum exercitium hierarchica communione pressius determinatur.⁴

Ministerium sacerdotale culmen attingit in peragenda sacra Synaxi, quae et fons et centrum est unitatis Ecclesiae. Solus sacerdos in persona Christi agere valet ad praesidendum et perficiendum sacrificale convivium, in quo Populus Dei Christi oblationi consociatur.⁵

Sacerdos signum est divini ac praevenientis propositi, hodie in Ecclesia proclamati et efficacis. Ipse Christum, totius hominis Salvatorem, inter fratres sacramentaliter praesentem reddit et quidem tam in eorum vita personali quam sociali. Ipse sponsor est tam primae Evangelii proclamationis ad Ecclesiam congregandam, quam indefessae renovationis Ecclesiae iam congregatae. Deficiente praesentia et actione illius ministerii, quod per impositionem manuum cum oratione recipitur, Ecclesia plenam certitudinem de sua fidelitate ac de sua visibili continuitate habere nequit.

3183 5. (*Permanens indoles sacerdotii*). Per manuum impositionem donum inamissibile Spiritus Sancti communicatur.⁶ Haec ipsa res ministerium ordinatum Christo Sacerdoti configurat et consecrat,⁷ eundemque participem efficit Christi missionis sub duplici eius respectu, auctoritatis nempe et servitii. Ista auctoritas non est ministri propria: est enim manifestatio «exousiae» (i. e. potestatis) Domini, cuius virtute sacerdos legatione fungitur, in opere eschatologico reconciliationis.⁸ Ipse quoque inservit humanis libertatibus in Deum convertendis ad christianae communitatis aedificationem.

¹ Cfr. 1 Pt. 5, 1-4.

² Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 10: AAS 57, 14. [Cfr. n. 2587].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 2: AAS 58, 991 ss. [Cfr. n. 2674].

⁴ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, nn. 24, 27 et 28: AAS 57, 29, 32 s.

⁵ Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 34. [Cfr. n. 2589].

⁶ Cfr. 2 T. 1, 6.

⁷ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 2: AAS 58, 992. [Cfr. n. 2674].

⁸ Cfr. 2 C. 5, 18-20.

Permanens haec indoles per totam vitam huius *realitatis signantis*, quae ad fidem pertinet et in Traditione Ecclesiae nomine characteris sacerdotalis appellatur, id exprimit Christum Ecclesiam sibi modo irrevocabili consociasse pro mundi salute et ipsam Ecclesiam modo definitivo Christo dicari ad eius opus adimplendum. Minister, cuius vita obsignationem praesefert doni per sacramentum Ordinis accepti, Ecclesiae in memoriam revocat donum Dei definitivum esse. In medio communitalis christianae, quae Spiritu vivit, non obstantibus suis defectibus, pignus est salvificae Christi praesentiae.

Haec sacerdotii Christi peculiaris participatio minime evanescit, etiamsi sacerdos ecclesialibus aut personalibus ex causis ab exercitio sui ministerii dispensetur vel amoveatur.

- 3184 6. (*In servitium communionis*). Sacerdos, licet ministerium suum in peculiari communitate exerceat, tamen in singularem fidelium coetum exclusive intentus esse nequit. Ministerium enim eius semper ad totius Ecclesiae tendit unitatem et ad omnes gentes in eam congregandas. Quaevis singularis fidelium communitas indiget communionem cum Episcopo et Ecclesia universali. Hoc modo sacerdotale etiam ministerium essentialiter *communitarium* est in presbyterio et cum Episcopo, qui, communionem servans cum Petri successore, corpori Episcoporum est insertum. Quod dicendum est etiam de sacerdotibus non immediate servitio alicuius communitatis addictis, aut de iis, qui in remotis ac seiunctis territoriis operantur. Religiosi presbyteri quoque, intra ambitum peculiaris finis atque structurae sui Instituti, modo indissolubili missioni ecclesialiter ordinatae inserti sunt.

Vita et navitas tota presbyteri imbuatur spiritu catholicitatis, sensu nempe universalis missionis Ecclesiae, ita ut omnia Spiritus dona illa libenter agnoscat, eis libertatis spatium aperiat eaque ad commune dirigat bonum.

Christi exemplum sequentes, presbyteri fraternitatem cum Episcopo et inter se excolant, in ordinatione et unitate missionis fundatam, qua credibiliter fiat sacerdotale testimonium.

- 3185 7. (*Sacerdos et res temporales*). Quaevis incepta vere christiana ordinantur ad hominum salutem, quae, cum indolis eschatologicae sit, res quoque temporales complectitur: omnis enim huius mundi *realitas* Christi dominatui est submittenda, quod tamen non significat Ecclesiam sibi vindicare technicam competentiam in ordine saeculari, huius autonomia neglecta.

Missio propria sacerdotis, sicut et Ecclesiae, quam Christus ei concedit, non est ordinis politici, oeconomici vel socialis, sed religiosi,¹ attamen secundum rationem sui ministerii multum conferre potest ad ordinem saecularem magis iustum instaurandum, ibi praesertim, ubi humana problemata iniustitiae et oppressionis graviora sunt, semper tamen communionem ecclesiali servata et seposita violentia, sive in dictis sive in factis, utpote quae non sit evangelica.

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 42: AAS 58, 1060.

Revera verbum Evangelii, quod ipse annuntiat in nomine Christi et Ecclesiae, atque efficax gratia vitae sacramentalis, quam administrat, hominem a suis personalibus et socialibus *egoismis* liberare ac iustitiae condiciones inter homines promovere debent, quae signum sint caritatis Christi apud nos praesentis.¹

PARS ALTERA - DIRECTORIAE RATIONES QUOAD VITAM ET MINISTERIUM SACERDOTIS

Sacerdotalem missionem considerantes sub lumine mysterii Christi et communionis Ecclesiae, Patres huius Synodi, cum Romano uniti Pontifice, consilii anxietatem, quas Episcopi et presbyteri ex difficultatibus in communi munere hodie fungendo experiuntur, sequentes exhibent directorias rationes ad nonnullas quaestiones apertius explicandas et ad illorum animos corroborandos.

1. Presbyteri in missione Christi et Ecclesiae

1. (*Missio: evangelizatio et vita sacramentalis*).

- 3186 a) « Presbyteri Novi Testamenti, vocatione quidem et ordinatione sua, quodam modo in sinu Populi Dei segregantur, non tamen ut separantur, sive ab eo sive a quovis homine, sed ut totaliter consecrentur operi ad quod Dominus eos assumit ».² Suam ideo identitatem inveniunt presbyteri, quatenus missionem Ecclesiae plene vivunt eamque diversis exercent modis in communionem cum toto Populo Dei, ut pastores et ministri Domini in Spiritu, ad propositum salutis in historia opere complendum. « Cum autem Presbyteri per proprium suum ministerium — quod praecipue in Eucharistia, quae Ecclesiam perficit, consistit — cum Christo Capite communicent et alios ad hanc communionem adducant, non possunt non sentire quantum adhuc ad plenitudinem Corporis desit, et quantum proinde praestandum sit ut in dies crescat ».³
- 3187 b) Ad omnes homines mittuntur presbyteri eorumque missio a praedicatione verbi Dei initium sumere debet. « Presbyteri ... primum habent officium Evangelium Dei omnibus evangelizandi... Verbo enim salutare in corde non fidelium suscitatur et in corde fidelium alitur fides ».⁴ Evangelizatio ad id ordinatur, « ut omnes, per fidem et Baptismum filii Dei facti, in unum conveniant, in medio Ecclesiae Deum laudent, Sacrificium participant et cenam dominicam manducent ».⁵ Ministerium verbi, si recte intellegitur, ducit ad Sacramenta et ad vitam christianam, prout haec in visibili Ecclesiae communitate et in mundo ad praxim deducitur.

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. past. *Gaudium et spes*, n. 58: AAS 58, 1079.

² CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 3: AAS 58, 994. [Cfr. n. 2679].

³ CONC. VAT. II, Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 39: AAS 58, 986. [Cfr. n. 2672].

⁴ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 4: AAS 58, 995. [Cfr. n. 2681].

⁵ CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 10: AAS 56, 102.

Sacramenta enim cum Verbi Dei proclamatione coniuncta celebrantur atque ita fidem provehant, eam gratia corroborando. Non licet ergo parvipendi Sacramenta, quia per ea verbum ad suum plenior effectum pervenit, scilicet ad communionem mysterii Christi. Immo sacerdotes officium suum praestent ita ut fideles « ea Sacramenta impensissime frequentent, quae ad vitam christianam alendam sunt instituta ».¹

Constans autem evangelizatio et ordinata vita sacramentalis communitatis postulant, natura sua, diaconiam auctoritatis, id est servitium unitatis et munus praesidendi caritati. Ita relatio mutua inter evangelizationem et celebrationem Sacramentorum manifeste apparet in missione Ecclesiae. Divisio inter utramque ipsum veluti cor Ecclesiae divideret usque ad fidei discrimen et presbyter, qui servitio unitatis in communitate est mancipatus, ministerium suum graviter detorqueret.

Unitas inter evangelizationem et vitam sacramentalem semper est propria ministerialis sacerdotii et ab omni presbytero sedulo prae oculis habenda. Applicatio vero huius principii ad vitam et ministerium singulorum cum prudentia et moderatione fiat oportet; nam exercitium ministerii sacerdotalis saepe variari practice debet, quo melius respondeat rerum condicionibus peculiaribus vel novis, in quibus Evangelium nuntiandum est.

3188 c) Quamvis paedagogia fidei exigit, ut homo vitae christianae gradatim initiatur, Evangelium tamen mundo integre semper ab Ecclesia nuntiari debet. Quilibet presbyter speciale participat onus et officium praedicationis totius verbi Dei eiusdemque interpretationis iuxta fidem Ecclesiae.

Verbi Dei proclamatio, quae est in virtute Spiritus annuntiatio rerum mirabilium a Deo patratarum ac vocatio hominum ad paschale mysterium participandum idque ut fermentum inducendum in historiam *concretam* hominum, actio Dei est, qua virtus Spiritus Sancti Ecclesiam interius exteriusque congregat. Minister verbi evangelizatione parat vias Domini magna cum patientia et fide, variis condicionibus singulorum et populorum vitae, citius vel tardius pregredientis, sese conformans.

Necessitate compulsa respiciendi aspectus sive personales sive sociales nuntii evangelici, ut eo simul respondeatur quaestionibus primariis hominum,² Ecclesia non modo singulis hominibus conversionem ad Deum praedicat, verum etiam, pro parte sua, quasi conscientia societatis effecta, ipsam societatem alloquitur et munere prophetico circa eam fungitur, curans semper de sua propria renovatione.

Quod vero ad vitae experientias, sive hominum in genere sive presbyterorum attinet, quae prae oculis habendae sunt et semper sub lumine Evangelii interpretandae, eae non possunt esse neque sola neque principalis norma praedicationis.

3189 d) Salus, quae per Sacramenta perficitur, non e nobis provenit sed desuper a Deo; quod demonstrat primatum actionis Christi, unici Sacerdotis et Mediatoris, in corpore Eius, quod est Ecclesia.

¹ CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 59: AAS, 56, 116.

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Christus Dominus*, n. 13: AAS 58, 678.

Sacramenta, cum revera sint fidei sacramenta,¹ a quovis christiano, qui usu rationis capax est, consciam et liberam participationem exigunt. Hinc magnum patet momentum praeparationis atque dispositionis fidei pro eo, qui Sacramenta recipit; hinc etiam necessitas testimonii fidei, quod minister in tota vita sua perhibere debet, praesertim vero in modo aestimandi et celebrandi ipsa Sacramenta.

Episcopis et, in casibus iure statutis, Conferentiis Episcopalibus, munus committitur, iuxta normas a S. Sede datas, authentice promovendi actionem pastorem et instaurationem liturgicam, magis unicuique regioni accommodatas, et etiam criteria definiendi circa admissionem ad Sacramenta. Quae criteria, a presbyteris applicanda, fidelibus quoque explicanda sunt, ita ut, qui sacramentum petit, proprii officii magis conscius fiat.

Presbyteri, conscii muneris sui reconciliandi omnes homines in Christi caritate et attento animo praecavent pericula divisionum, magna cum prudentia caritateque pastoralis satagant communitates zelo apostolico imbutas formare, quae spiritum missionarium Ecclesiae ubique manifestent. Parvae communitates, quae structurae paroeciali vel dioecesanee non opponuntur, ita inseri debent in communitatem paroecialem et dioecesanam, ut eidem tamquam fermentum spiritus missionarii inserviant. Necessitas inveniendi formas aptas, ut nuntium evangelicum omnibus hominibus, in variis adiunctis positus, modo quidem efficaci afferatur, locum praestat multiforini exercitio ministeriorum presbyteratu inferiorum.

2. (Operositates profanae et politicae).

3190

a) Ministerium sacerdotale, etiam si cum ceteris operositatibus conferatur, non modo ut navitas humana plene *valida* considerandum est, quin immo ceteris operositatibus praestantius, quamvis hoc eximium bonum tantum sub fidei luce prorsus intellegi possit. Itaque ex ordinaria rei ratione tribuatur ministerio sacerdotali tempus plenum. Minime enim participatio navitatum saecularium, quas homines exercent, praecipuus finis habenda est neque ad presbyterorum peculiarem *responsabilitatem* exprimendam sufficere potest. Presbyteri, cum de mundo non sint neque hunc quasi exemplar assumant, in mundo tamen vivere debent,² testes existentes et dispensatores alterius vitae.³

Ut in *concretis* adiunctis determinetur congruentia inter operositates profanas et ministerium sacerdotale, oportet inquirere, an et quo pacto illa officia et operositates inserviant tum missioni Ecclesiae, tum hominibus nondum evangelizatis, tum denique communitati christianae de iudicio Episcopi localis cum eius presbyterio, consulta, quantum opus sit, Conferentia Episcopali.

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Const. *Sacrosanctum Concilium*, n. 59: AAS 56, 116.

² Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 3, 17: AAS 58, 994; 1017; I, 17, 14-16. [Cfr. nn. 2679; 2715].

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 3: AAS 58, 994. [Cfr. n. 2679].

Quando huiusmodi operositates, quae ordinario modo laicis competunt, ipsa missione evangelizatrice presbyteri quasi postulantur, oportet ut eae cum aliis ministerialibus navitatibus componantur, siquidem iis in circumstantiis ut necessarii modi ac rationes veri ministerii considerari possunt.¹

- 3191 b) Presbyteri, simul cum tota Ecclesia, debent omnibus, quibus possunt, viribus definitam agendi rationem seligere, cum agitur de primariis humanis iuribus defendendis, de personis integre promovendis, de causa pacis et iustitiae provehenda, subsidiis et viis cum Evangelio semper quidem congruentibus. Quae omnia valent non tantum in ambitu *individuali*, sed etiam sociali; quocirca presbyteri laicos adiuvent, ut hi propriam conscientiam recte formare studeant.

In illis adiunctis, in quibus diversae optiones politicae aut sociales aut oeconomicae legitime exstant, presbyteri, sicut omnes cives, ius habent proprias optiones faciendi. Sed cum optiones politicae natura sua *contingentes* sint et Evangelium numquam omnino, congruenter et perenniter, interpretentur, presbyter, qui testis est eorum, quae futura sunt, certa quadam ratione, se removeat a quolibet politico officio vel studio.

Ut autem signum *validum* unitatis maneat atque Evangelium in eius plenitudine nuntiare queat, presbyter quandoque obligatione teneri potest sese ab exercitio sui ipsius iuris hac in re abstinendi. Insuper curandum est, ne eius optio quasi unica legitima christianis appareat vel causa discidii inter christifideles fiat. Memores sint presbyteri maturitatis laicorum, quae magni facienda est, cum de ambitu peculiari, in quo versantur, agitur.

Assumptio muneris ad moderationem pertinentis (*leadership*) vel actuose militandi modus pro aliqua factione politica excludi debent a quolibet presbytero, nisi id in *concretis* extraordinariisque circumstantiis bono communitatis reapse postuletur, de consensu quidem Episcopi, consultis Consilio Presbyterali et — si casus ferat — Conferentia Episcopali.

Prioritas ergo missionis peculiaris, quae totam existentiam presbyterorum pervadit, prae oculis semper habenda est, ita ut ipsi magna cum fiducia, renovatam eorum, quae Dei sunt, experientiam habentes, ea hominibus, qui talia exspectant, efficaciter et cum gaudio nuntiare valeant.

3. (*Vita spiritualis presbyterorum*).

- 3192 Intimam rationem totius suae vitae in unitate et robore Spiritus ducendae inveniet quisque sacerdos in sua ipsa vocatione et ministerio. Vocatus enim, sicut et ceteri baptizati, ut conformis sit Christo,² presbyter insuper, sicut Duodecim, participat modo speciali consuetudinem cum Christo et Eius missionem ut Pastoris Supremi: *Et fecit Duodecim ut essent cum illo, et ut mitteret eos praedicare* (Mc. 3, 14). Ideo in vita

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8: AAS 58, 1004. [Cfr. n. 2697].

² Cfr. R. 8, 29.

sacerdotali divisionem haberi non licet inter amorem Christi et zelum animarum.

Sicut Christus, unctus a Spiritu Sancto, ex intimo suo amore ad Patrem impulsus est, ut propriam vitam pro hominibus daret, ita presbyter, a Spiritu Sancto consecratus et Christo specialiter configuratus se operi Patris per Filium patrato dedicat. Ideo tota regula vitae sacerdotalis his verbis Iesu exprimitur: *Pro eis ego sanctifico meipsum: ut sint et ipsi sanctificati in veritate* (Io. 17, 19).

Exemplo ergo Christi, qui continenter orabat, et Spiritus Sancti ductu, in quo clamamus « Abba, Pater », presbyteri contemplationi Verbi Dei incumbere debent et occasionem quotidie capere eventus vitae sub luce Evangelii perpendendi, ita ut, verbi auditores fideles atque attentif facti, veraces ministri sermonis evadant; in oratione personali, in Liturgia horarum, in sacramento Paenitentiae frequentius recipiendo, et praesertim in devotione erga mysterium Eucharistiae assidui sint. Eucharistica celebratio, etsi eam sine fidelium participatione fieri, contingit, manet tamen centrum vitae totius Ecclesiae et veluti cor existentiae sacerdotalis.

Mente ad caelestia elata, communionis Sanctorum consors, presbyter saepius aspiciat Mariam Dei genetricem, quae Verbum Dei fide perfecta suscepit, et quotidie ab ea imploret gratiam sese conformandi eius Filio.

Apostolatus navitates, pro sua parte, alimentum pernecessarium praebent ad vitam spiritualem presbyteri fovendam: « Boni Pastoris partes agendo, in ipso caritatis pastoralis exercitio invenient vinculum perfectionis sacerdotalis ad unitatem eorum vitam et actiones redigens ».¹ Presbyter enim in suo ministerio exercendo illuminatur et roboratur actione Ecclesiae et exemplo fidelium. Abnegationes, ipsa vita pastoralis impositae, semper ad profundiorum Christi crucis participationem ideoque ad puriorem caritatem pastorem adipiscendam illum adjuvant.

Eadem caritas presbyterorum efficit quoque, ut vitam suam spiritualem accommodent modis et formis sanctificationis, quae aptiores sunt et magis consentaneae hominibus propriae aetatis et cultus humani. *Omnibus omnia fieri* cupiens, *ut omnes faciat salvos*,² attentus esse debet sacerdos afflatui Spiritus Sancti hisce diebus. Ita non solum humano conatu Dei verbum annuntiabit, sed ut instrumentum validum ab ipso Verbo assumetur, cuius sermo est *efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti* (Heb. 4, 12).

4. (*Caelibatus*).

- 3193 a) Fundamentum caelibatus.

Caelibatus sacerdotum plene concordat cum vocatione ad apostolicam sequelam Christi necnon cum responso, omnis exceptionis nescio, hominis vocati, qui servitium pastorale assumit. Per caelibatum sacer-

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 14: AAS 58, 1013. [Cfr. n. 2710].

² Cfr. 1 C. 9, 22

dos Dominum suum sequens, se pleniore modo promptum et paratum demonstrat et, viam crucis aggrediens, cum gaudio paschali quodammodo eucharistice consummari cupit.

Si autem caelibatus in spiritu Evangelii, in oratione et vigilantia, cum paupertate, laetitia, honorum despectu, amore fraterno vivitur, signum est, quod diu latere non potest, sed efficaciter Christum hominibus etiam nostrae aetatis proclamatur. Nam verba hodie vix aestimantur, sed vitae testimonium, *radicalismum* evangelicum ostendens, virtutem habet vehementer trahendi.

b) Causarum in unum convergens ratio.

- 3194 Caelibatus uti optio personalis, pro aliquo bono maioris momenti etiam mere naturali, personae humanae plenam maturitatem et *integrationem* promovere potest; idque magis dicendum de caelibatu propter regnum caelorum assumpto, uti patet in vita tot sanctorum necnon fidelium, qui vitam caelibem viventes pro Deo et hominibus sese prorsus impenderunt progressum humanum et christianum promovendo.

In humano cultu hodierno, in quo valores spirituales valde obnubilantur, sacerdos caelebs praesentiam Dei absoluti significat, qui ut ad Eius imaginem nos renovemus invitat. Ubi autem valor *sexualitatis* ita exaggeratur, ut genuinus amor oblivioni tradatur, caelibatus propter Regnum Christi homines ad altitudinem amoris fidelis revocat et ultimum sensum vitae patefacit.

Recte insuper sermo fit de valore caelibatus uti signi eschatologici. Omnem *contingentem* valorem humanum superans, sacerdos caelebs Christo ut bono ultimo et absoluto speciali modo se consociat atque libertatem filiorum Dei anticipando manifestat. Plene agnito valore signi et sanctitatis matrimonii christiani, caelibatus propter Regnum clarius ostendit illam *pneumaticam* fecunditatem seu virtutem generatricem Novae Legis, qua Apostolus se in Christo patrem et matrem suarum communitatum esse novit.

Ex hac peculiari Christi sequela sacerdos vim et virtutem potiore haurit ad Ecclesiam aedificandam; quae virtus nonnisi intima ac permanenti coniunctione cum Eius Spiritu servari et augeri potest. Hanc coniunctionem cum Christo fidelis Populus Dei in suis pastoribus agnoscere vult et discernere potest.

Per caelibatum sacerdotes facilius corde indiviso Deo servire possunt et pro ovibus sese impendere ita ut plenius promotores evangelizationis et ecclesiasticae unitatis esse queant. Ideo sacerdotes, etsi numero pauciores sed praeclaro hoc vitae testimonio fulgentes, maiore fecunditate apostolica pollebunt.

Caelibatus sacerdotalis est insuper testimonium non modo unius tantum personae, sed vi communionis peculiaris, quo membra Presbyterii inter se devinciuntur, etiam socialem notam induit, utpote testimonium totius ordinis sacerdotalis populum Dei ditans.

e) Caelibatus in Ecclesia Latina servandus.

- 3195 Salvae maneant Ecclesiarum Orientalium traditiones, prout nunc vigent in variis territoriis.

Ecclesia ius habet et officium determinandi formam *concretam* ministerii sacerdotalis et proinde etiam seligendi candidatos aptiores, certis qualitatibus humanis et supernaturalibus insignitos. Cum Ecclesia Latina caelibatum ut condicionem *sine qua non* ad sacerdotium suscipiendum exigit,¹ hoc non facit propterea quod putet hunc vitae modum esse unicam viam ad sanctificationem assequendam. Id facit sedulo considerans formam *concretam* ministerium exercendi in communitate ad aedificationem Ecclesiae.

Propter intimam et multiformem cohaerentiam inter munus pastorale et vitam caelibem, lex vigens sustinetur: qui enim libere vult *disponibilitatem totalem*, quae est nota distinctiva huius muneris, libere etiam suscipit caelibem vitam. Candidatus hanc vitae formam non ut *ab extrinseco* impositam, sed potius ut manifestationem liberae suae donationis, quae ab Ecclesia per Episcopum acceptatur et rata habetur, sentiat oportet. Hoc modo lex tutela et praesidium fit libertatis, qua sacerdos se Christo donat, et tamquam « iugum suave » evadit.

d) Condiciones caelibatui faventes.

- 3196 Novimus plane caelibatui in mundo hodierno difficultates peculiaries undequaque impendere, quas ceterum per saeculorum decursum iam pluries sacerdotes experti sunt. Difficultates vero presbyteri superare possunt, si promoveantur condiciones aptae, nempe: vitae interioris incrementum ope orationis, abnegationis, caritatis ardentis erga Deum et proximum, aliisque subsidiis vitae spiritualis; aequilibrium humanum per ordinatam insertionem in compaginem socialium relationum; fraterna cum aliis presbyteris et cum Episcopo consuetudo et conversatio, pastoralibus structuris ad hoc melius aptatis, adiuvante quoque communitate christifidelium.

Fatendum est caelibatum ut Dei donum servari non posse, nisi candidatus ad eum congruenter praeparetur. Inde ab initio candidati attendant oportet ad rationes positivas pro caelibatu eligendo, neque se obiectionibus turbari sinant, quarum cumulatio et continua oppositio potius est signum valorem pristinum in discrimine positum esse. Meminerint insuper virtutem, qua Deus nos confortat, semper adesse iis, qui Illi fideliter et integre servire contendunt.

Sacerdos, qui exercitium ministerii reliquit, aequae et fraterne tractetur; etsi in servitio Ecclesiae adiutricem operam praebere potest, non tamen admittatur ad actus sacerdotales exercendos.

- 3197 e) Lex caelibatus.

Lex caelibatus sacerdotalis in Ecclesia Latina vigens integre servari debet.²

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 16; AAS 58, 1015. [Cfr. n. 2713].

² Exitus suffragationis: *Placet* 168. *Non placet* 10. *Placet iuxta modum* 21. *Abstentiones* 3.

* * *

3198

f) De ordinatione virorum matrimonio iunctorum.

Duae formulae propositae sunt suffragationibus Patrum:

Formula A: Salvo semper Summi Pontificis iure, ordinatio presbyteralis virorum matrimonio iunctorum non admittitur ne in casibus quidem particularibus.

Formula B: Solius Summi Pontificis est, in casibus particularibus, ob necessitates pastorales, attento bono universalis Ecclesiae, concedere ordinationem presbyteralem virorum matrimonio iunctorum provectionis tamen aetatis et probatae vitae.¹

* * *

II. Presbyteri in communione Ecclesiae

1. (Relationes inter Presbyteros et Episcopum).

3199

Sacerdotes eo fidelius suae missioni adhaerebunt, quo magis fideles se communioni ecclesiali et sciant et exhibeant. Ita enim ministerium pastorale, quod ab Episcopis et presbyteris et diaconis exercetur, evadit in Ecclesia signum eminens huius communionis ecclesialis, quatenus ipsi peculiare mandatum acceperunt huic communioni serviendi.

Ut vero hoc ministerium fiat revera communionis signum, censendae sunt maximi ponderis condiciones *concretæ*, quibus exercetur.

Principium vero dirigens in Decreto *Presbyterorum Ordinis* a Concilio Vaticano II expressum, quo scilicet ipsa unitas consecrationis missionisque requirit hierarchicam presbyterorum communionem cum ordine Episcoporum, habetur fundamentale ad practice restaurandam vel renovandam, plena cum fiducia, mutuam relationem inter Episcopum et Presbyterium, cui ipse Episcopus praest. Hoc autem principium in praxim praesertim per Episcoporum sollicitudinem pressius deducendum est.

Servitium auctoritatis, ex una parte, et exercitium oboedientiae non mere passivae, ex altera parte, in spiritu fidei, mutua caritate, filiali atque amicali fiducia, constanti et patienti dialogo fieri debent, ita ut sociata opera et *responsabilis* cooperatio presbyterorum cum Episcopo sincera, humana simulque supernaturalis evadat.²

Libertas autem personalis, propriae vocationi et charismatibus a Deo susceptis respondens, simul atque omnium ordinata mutua necessitudo in servitium communitatis et in bonum missionis adimplendae, sunt duae condiciones, quae modum proprium actionis pastoralis Eccle-

¹ Iuxta dispositiones a Praesidibus datas suffragationes habitae sunt non per *placet* aut *non placet*, sed electionem unius aut alterius formulae (Prima formula, seu *A*, obtinuit 107 suffragia, altera, seu *B*, 87. Abstentiones fuerunt 2 et 2 pariter vota nulla).

² Cfr. CONC. VAT. II, Const. dogm. *Lumen gentium*, n. 28: AAS 57, 35; Decr. *Christus Dominus*, n. 15: AAS 58, 679; Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 7: AAS 58, 1001 s. [Cfr. nn. 2589; 2618; 2693].

siae efficere debent;¹ quarum condicionum spontrix est auctoritas Episcopi in spiritu servitii exercenda.

Fraternitatis inter sacerdotes in sacramento Ordinis fundatae, Consilium Presbyterale, quod natura sua est dioecesanum, quaedam forma est *institutionalis* manifestationis.

Navitas huius Consilii lege plene definiri non potest; eius efficacia pendet praesertim ex iterato conamine omnium opiniones audiendi, ut ad consensum perveniatur cum Episcopo, cuius est decisionem finalem ferre.

Si haec fiant maxima cum sinceritate et humilitate, quavis ratione unam tantum partem spectandi superata, facilius ad bonum commune recte procurandum perveniri potest.

Consilium Presbyterale est institutio, in qua presbyteri, crescente in dies varietate in exercitio ministeriorum, agnoscunt sese invicem compleri in serviendo uni eidemque Ecclesiae missioni.

Ei competit inter alia investigare fines certos et distincte circumscriptos, prioritates proponere, rationem agendi indicare, quidquid Spiritus per singulos et coetus excitare solet, adjuvare, vitam spiritualem fovere, ut necessaria unitas facilius attingi possit.

Communione hierarchicae inter Episcopos et presbyteros² inve-niendae sunt novae rationes, quibus Ecclesiae locales magis inter se pateant et agant, quaerendi sunt modi communis operae presbyterorum cum Episcopis in institutis et in inceptis plurium dioecesium.

Presbyterorum religiosorum adiutrix opera cum Episcopo in Presbyterio necessaria est, etiamsi eorum actio Ecclesiae universali validum adiutorium praestat.

2. (Relationes presbyterorum inter se).

3200

Cum presbyteri intima fraternitate sacramentali et munere consociantur inter se et ad idem opus annitantur et conspirent, quaedam communitas vitae vel aliquod vitae consortium, quod varias formas, etiam non *institutionales*, induere potest, inter eos excitetur et ipso iure, opportunis normis ac renovatis aut inventis novis pastoralibus structuris, sanciat.

Consociationes sacerdotales etiam provehendae sunt, quae, in spiritu ecclesialis communionis, a legitima ecclesiastica auctoritate recognitae, «per aptam et approbatam vitae ordinationem et per iuvamen fraternum»³ fines suo muneri proprios necnon «sanctitatem sacerdotum in exercitio ministerii»⁴ promovere student.

Optandum est, ut, quantum fieri potest, requirantur modi, quavis difficiliores evadant, quibus consociationes clerum fortasse in factio-

¹ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 7: AAS 58, 1001 s. [Cfr. n. 2693].

² Cfr. *Ibidem*.

³ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 8: AAS 58, 1005. [Cfr. n. 2697].

⁴ *Ibidem*.

nes dividentes ad communionem et structuram ecclesiam adduci valeant.

Maior habeatur communicatio sacerdotum religiosorum cum sacerdotibus dioecesanis, ut vera fraternitas sacerdotalis inter eos existat, et mutuum adiutorium sibi praebeant praesertim in rebus spiritualibus.

3. (*Relationes inter presbyteros et laicos*).

- 3201 Meminerint presbyteri « cum fiducia laicis in servitium Ecclesiae officia » committere, « eis agendi libertatem et spatium relinquentes, immo eos ut opera etiam sua sponte aggrediantur opportune invitantes ».¹ Laici « item, eorum sollicitudinem participant, oratione et opere, quantum fieri possit, auxilio sint suis presbyteris ut hi aptius difficultates superare et fructuosius officia sua adimplere valeant ».²

Oportet semper prae oculis habere indolem communionis Ecclesiae propriam, ut tum libertas personalis, iuxta uniuscuiusque probata officia et charismata, tum unitas vitae et actionis Populi Dei apte inter se componantur.

Consilium Pastorale, in quo clerici, religiosi et laici delecti partes habent,³ suo studio et consideratione iudicia praebeat necessaria, ut communitas dioecesis munus pastorale tum *organice* praeordinare, tum efficaciter persolvere possit.

Quo vero magis in dies invalescit Episcoporum ac presbyterorum mutua *responsabilis* cooperatio praesertim ope Consiliorum Presbyteralium, eo magis desiderandum est, ut in singulis dioecesibus Consilium Pastorale constituatur.

4. (*Ratio oeconomica*).

- 3202 Quaestiones oeconomicae Ecclesiae congruenter solvi nequeunt, nisi bene perspiciantur ratione habita communionis et missionis Populi Dei. Nam omnium christifidelium est necessitatibus Ecclesiae inservire.

In his autem quaestionibus tractandis prae oculis habenda est non tantum solida necessitudo in sinu Ecclesiae localis aut dioecesis aut Instituti religiosi, sed insuper condicio dioecesium eiusdem regionis aut nationis, immo orbis universi, praesertim Ecclesiarum in territoriis missionum, quae dicuntur, atque aliarum pauperum regionum.

Remuneratio sacerdotum, certe in spiritu paupertatis evangelicae determinanda sed pro viribus aequa et sufficiens, est officium iustitiae et debet etiam socialem cautionem comprehendere. Auferendae sunt in hac re nimiae differentiae, praesertim inter presbyteros eiusdem dioecesis vel ditionis, attenta etiam communi gentis regionis condicione.

Valde optandum videtur, ut christianus populus ita pedetemptim formetur, ut proventus sacerdotum separentur ab actibus ministerii, praesertim sacramentalibus.

¹ CONC. VAT. II, Decr. *Presbyterorum Ordinis*, n. 9: AAS 58, 1006. [Cfr. n. 2701].

² *Ibidem*.

³ Cfr. CONC. VAT. II, Decr. *Christus Dominus*, n. 27: AAS 58, 687.

CONCLUSIO

Sacerdotibus, ministerium Spiritus¹ in medio communionis totius Ecclesiae exercentibus, novae viae patent ad testimonium profunde renovatum in mundo hodierno exhibendum.

Christiana ergo cum fiducia futurum tempus aspicere oportet ac Spiritum Sanctum implorare, ut, non obstantibus periculis, quibus Ecclesia ope adminiculorum mere humanorum occurrere nequit, Suo ductu ac Sua inspiratione portae Evangelio aperiatur.

Apostolos, praesertim Petrum et Paulum, uti exempla imaginis renovandi sacerdotii, semper prae oculis habentes, gratias Deo Patri agamus, quod nobis occasio datur, ut maiore cum fidelitate omnes vultum Christi manifestemus.

Iam adsunt vera signa nascentis vitae spiritualis, dum homines ubique terrarum, in incertitudine huius temporis versantes, plenitudinem vitae exspectant. Haec renovatio certe fieri nequit sine participatione crucis Domini, quia *non est servus maior domino suo*.² Obliviscentes ea, quae retro sunt, nos ad ea quae sunt futura extendimus.³

Vera cum audacia mundo ostendere plenitudinem mysterii a saeculis in Deo absconditi necesse est, ut homines per eius participationem in totam plenitudinem Dei intrare possint.⁴

Annuntiamus vobis vitam aeternam, quae erat apud Patrem et apparuit nobis: quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum et societas nostra sit cum Patre et cum Filio eius Iesu Christo (1 Io. 1, 2-3).

AAS 63, 898-922.

De necessitate Philosophiae studia in Seminariis impensius promovendi

(Ex Litt. S. C. PRO INST. CATH. ad universos Episcopos, 20 Ian. 1972).

- 3203 Nel periodo attuale di vari cambiamenti nella vita dei seminari, questa Sacra Congregazione si permette di intrattenere l'Eccellenza Vostra Rev.ma su un argomento che, a suo parere, riveste una grande importanza.

Com'è noto, tra i vari problemi connessi con il rinnovamento conciliare dei seminari si pone in modo particolare anche quello della formazione filosofica dei futuri sacerdoti. Il Concilio Vaticano II, nell'intento di creare una solida base per gli studi teologici e di porre le necessarie premesse per un fecondo incontro tra la Chiesa ed il mondo, tra la

¹ Cfr. 2 C. 3, 4-12.

² Cfr. I. 13, 16.

³ Cfr. Ph. 3, 13.

⁴ Cfr. E. 3, 19.

fede e la scienza, tra il patrimonio spirituale cristiano e la cultura odierna, ha creduto opportuno di insistere, tra l'altro, anche su una profonda riforma dell'insegnamento filosofico, offrendo a tal fine alcuni orientamenti fondamentali.¹

Si tratta di un programma molto vasto ed impegnativo che nelle attuali circostanze, mentre da una parte assume il carattere di urgenza, dall'altra incontra non poche difficoltà. Infatti, la Sacra Congregazione per l'Educazione Cattolica, che segue con particolare interesse la situazione in questo campo, ha potuto constatare in varie occasioni non solo lodevoli sforzi e progressi, ma, purtroppo, anche segni inquietanti che causano talvolta sfiducia e scoraggiamento.

Oggi, a distanza di sei anni dal Concilio, è necessario fare il punto della situazione, per trarne conclusioni concrete e precise per l'avvenire. Infatti, le difficoltà che gli sforzi per il rinnovamento filosofico oggi incontrano sono innegabili e tali da richiedere un accurato esame insieme con un attento studio degli opportuni rimedi per il loro superamento.

I

DIFFICOLTÀ ATTUALI DEGLI STUDI FILOSOFICI

3204 L'attuale riforma degli studi filosofici nei seminari s'inquadra in un clima spirituale che si presenta nei confronti della filosofia ad un tempo favorevole e ostile. Mentre, infatti, da una parte la nostra epoca con numerosi cambiamenti sociali e movimenti ideologici è ricca di richiami ad un serio ripensamento filosofico, dall'altra si nota la tendenza a sottovalutare la filosofia fino al punto di dichiararla, in alcuni casi estremi, inutile o di farla scomparire. Non v'è alcun dubbio che la cultura odierna, chiudendosi sempre più al problema della trascendenza, stia diventando avversa ad un autentico pensiero filosofico, ed in specie alla speculazione metafisica, la quale sola è in grado di raggiungere i valori assoluti.

A tale riguardo bisogna menzionare anzitutto l'odierno spirito tecnologico che tende a ridurre l'«homo sapiens» all'«homo faber». La tecnica, mentre comporta per l'umanità numerosi innegabili vantaggi, non sempre favorisce nell'uomo il senso dei valori dello spirito. Come viene oggi comunemente rilevato, la mentalità dell'uomo sembra essere rivolta prevalentemente al mondo materiale, concreto, al dominio della natura mediante il progresso scientifico e tecnico, riducendo la conoscenza al livello dei metodi delle scienze positive. L'accento posto unilateralmente sull'azione rivolta al futuro, l'ottimismo alimentato da una fiducia quasi illimitata nel progresso, mentre spingono alle trasformazioni immediate e radicali nel campo economico, politico e sociale, fanno spesso dimenticare il carattere permanente di certi valori morali e spirituali e, soprattutto, apparire come superflua, o addirittura dannosa, l'autentica specu-

¹ Cfr. Decr. *Optatum totius*, n. 15: AAS 58, 722; Const. past. *Gaudium et spes*, n. 62 et passim; AAS 58, 1082 s.; Decr. *Ad gentes divinitus*, n. 16: AAS 58, 966. [Cfr. nn. 2639; 2731; 2695].

lazione filosofica, che dovrebbe invece essere considerata come base indispensabile per tali cambiamenti. In questo clima la ricerca seria delle verità supreme è spesso disprezzata, ed i criteri della verità non sono più i fermi e gli indiscussi principi metafisici, ma l'attualità ed il successo; è pertanto facilmente comprensibile che lo spirito dei nostri tempi si manifesti sempre più come antimetafisico e quindi aperto ad ogni specie di relativismo.

Non fa nessuna meraviglia se in tale contesto molti non trovano più il posto per una filosofia distinta dalle scienze positive. Oggi, infatti, mentre si nota quasi dappertutto una notevole diminuzione dell'interesse per le discipline filosofiche classiche, va aumentando rapidamente l'importanza delle scienze naturali ed antropologiche, con le quali spesso si pretende di dare una spiegazione esaustiva della realtà, arrivando fino al punto di eliminare completamente la filosofia, come qualcosa di arcaico e destinato ad essere superato. In tal modo, invece di un auspicabile incontro che potrebbe contribuire al vero bene e progresso sia delle scienze sia della filosofia, si va verificando un antagonismo con conseguenze negative per entrambe le parti.

Se molti scienziati si oppongono alla filosofia distinta dalle scienze positive fino a contestarne l'esistenza, certi teologi considerano la filosofia inutile e persino dannosa per la formazione sacerdotale. Essi ritengono che la purezza del messaggio evangelico sia stata compromessa, nel corso della storia, dall'introduzione della speculazione greca nelle scienze sacre; pensano che la filosofia scolastica abbia appesantito la teologia speculativa con una quantità di problemi falsi, e pertanto sono del parere che le discipline teologiche debbano essere coltivate esclusivamente con il metodo storico.

3205

Altre difficoltà nascono nello stesso campo della filosofia. Infatti, là dove la filosofia non è contestata, si fa sempre più strada il pluralismo filosofico, dovuto non solo all'incontro di varie culture del mondo, alla diversità ed alla complessità delle correnti filosofiche, ma anche al pluralismo quasi inesauribile delle fonti dell'esperienza umana. Questo processo si va accentuando nonostante i lodevoli sforzi che vari filosofi moderni stanno compiendo per giungere ad una maggiore coerenza dei loro sistemi ed a posizioni più equilibrate. La vastità e la profondità della problematica suscitata dal sorgere di varie nuove filosofie e dal progresso scientifico è tale da rendere estremamente difficile non solo una sintesi, ma anche l'assimilazione di nuove nozioni tanto necessarie per un insegnamento filosofico veramente vivo ed efficace.

È naturale che questa situazione si ripercuota gravemente sugli studi filosofici nei seminari: ne risentono sia i professori sia gli alunni. È comunemente noto quanti gravi e numerosi compiti s'impongano oggi all'attività di un professore di filosofia: la necessità di assimilare una grande quantità di nozioni nuove derivanti dalle varie mentalità filosofiche e dal progresso delle scienze; la problematica spesso del tutto nuova da affrontare; le esigenze di nuovi adattamenti nel linguaggio e nei metodi didattici, ecc. E tutto ciò bisogna assolvere spesso in una relativa

ristrettezza di tempo, in un ambiente povero di mezzi e con un alunnato non sempre sufficientemente interessato e preparato.

3206 Non poche difficoltà si riscontrano pure negli alunni. Essi, anche se dimostrano interesse per certi problemi vivi, attinenti all'uomo ed alla società, non vengono generalmente incoraggiati agli studi filosofici dall'odierno clima culturale — rivolto in genere più alle immagini che alla riflessione — e, soprattutto, dalla preparazione previa, che è spesso di indole prevalentemente tecnica ed indirizzata alla prassi. Vi sono inoltre altre circostanze più particolari, che rendono agli alunni lo studio della filosofia meno attraente: la perplessità che molti provano di fronte alla molteplicità delle correnti filosofiche contrastanti; il carattere a loro parere troppo impegnativo e magari l'impossibilità di una ricerca disinteressata della verità; l'avversione ai sistemi fissi e raccomandati dall'autorità; le deficienze di un insegnamento poco aggiornato che presenta una problematica antiquata, avulsa dalla vita; un certo linguaggio filosofico arcaico, poco accessibile all'uomo moderno; un eccessivo astrattismo, che impedisce agli studenti una visione chiara del nesso tra filosofia e teologia e, soprattutto, l'attività pastorale per la quale essi desiderano in primo luogo prepararsi.

Da qui, in vari seminari un certo senso di malessere, di disagio e di disaffezione riguardo alla filosofia; i dubbi circa il valore e la pratica utilità degli studi filosofici; da qui anche i fenomeni di cedimento o addirittura di abbandono dell'autentico insegnamento filosofico a favore delle scienze che sembrano essere più attuali ed indirizzate alle concrete esigenze della vita.

Come si vede, le difficoltà principali che mettono oggi in questione gli studi filosofici nei seminari sembrano potersi ridurre alle tre seguenti:

3207 1. La filosofia non ha più il suo oggetto proprio: essa è stata ormai assorbita e sostituita dalle scienze positive, naturali ed umane, le quali sono rivolte ai problemi veri e reali, studiandoli con l'aiuto dei metodi che sono riconosciuti oggi come unicamente validi. È l'atteggiamento ispirato alle correnti positiviste, neopositiviste e strutturaliste.

2. La filosofia ha perso d'importanza per la religione e per la teologia: gli studi teologici devono staccarsi dalla speculazione filosofica come da un inutile giuoco di parole, e costruirsi in piena autonomia su base positiva, fornita dalla critica storica e da particolari metodi esegetici. La teologia dell'avvenire sarà pertanto un compito specifico degli storici e dei filologi.

3. La filosofia contemporanea è divenuta oggi una scienza esoterica, inaccessibile alla maggior parte dei candidati al sacerdozio: le moderne scuole filosofiche (la fenomenologia, l'esistenzialismo, lo strutturalismo, il neopositivismo, ecc.) coltivano il loro sapere a un tale livello di tecnicità nel vocabolario, nelle analisi e nelle dimostrazioni, da diventare un campo privilegiato per studiosi altamente specializzati. Non si vede pertanto né la convenienza né la possibilità di inserire una scienza così difficile e complessa nella formazione normale dei candidati al sacerdozio.

È comprensibile che questi ostacoli sembrino a molti quasi insuperabili e tali da suscitare in certi ambienti un vero e proprio scoraggiamento.

II

LA NECESSITÀ DELLA FILOSOFIA PER I FUTURI SACERDOTI

3208 1. Pur tenendo conto di quanto è stato detto sopra, siamo tuttavia convinti che tutte le tendenze ad abbandonare la filosofia o a sminuirne l'importanza possono essere superate e pertanto non devono scoraggiarci. Anche se gli ostacoli che oggi si oppongono all'insegnamento filosofico sono numerosi e difficili, non si vede come la filosofia possa essere sottovalutata o, addirittura, soppressa nella formazione ad un vero ed autentico umanesimo e, in particolare, in vista della missione sacerdotale. Infatti, il voler cedere a tali tentazioni significherebbe ignorare tutto ciò che vi è di maggiormente genuino e profondo nel pensiero contemporaneo. Non v'è alcun dubbio che i problemi filosofici più fondamentali si trovino oggi più che mai al centro delle preoccupazioni degli uomini contemporanei, e ciò fino al punto di invadere tutti i campi della cultura: la letteratura (romanzi, saggi, poesia...), il teatro, il cinema, la radio-televisione e persino la canzone. Vi si trovano costantemente evocati i temi eterni del pensiero umano: il senso della vita e della morte; il senso del bene ed del male; il fondamento dei valori; la dignità e i diritti della persona umana; il confronto tra le culture e il loro patrimonio spirituale; lo scandalo della sofferenza, dell'ingiustizia, dell'oppressione, della violenza; la natura e le leggi dell'amore; l'ordine e il disordine nella natura; i problemi riguardanti l'educazione, l'autorità, la libertà; il senso della storia e del progresso; il mistero dell'al di là; ed infine, sullo sfondo di tutti questi problemi: Dio, la sua esistenza, il suo carattere personale e la sua provvidenza.

3209 2. È evidente che nessuno di questi problemi può trovare un'adeguata soluzione al livello delle scienze positive, naturali o umane, perché i loro metodi specifici non offrono alcuna possibilità di affrontarli in modo soddisfacente. Tali questioni appartengono alla sfera specifica della filosofia, la quale, trascendendo gli aspetti meramente esteriori e parziali dei fenomeni, si rivolge alla realtà intera, cercando di comprenderla e di spiegarla alla luce delle cause ultime.

Così la filosofia, pur avendo bisogno dell'apporto delle scienze sperimentali, si presenta come una scienza distinta dalle altre, autonoma e di massima importanza per l'uomo, il quale è interessato non solo a registrare, a descrivere e ad ordinare i vari fenomeni, ma anche, e soprattutto, a comprenderne il vero valore e il senso ultimo. È chiaro che ogni altra conoscenza della realtà non porta le cose a questo supremo livello dell'intelligenza, prerogativa caratteristica dello spirito umano. Finché non viene data la risposta a questi interrogativi fondamentali, tutta la cultura rimane al di sotto delle capacità speculative del nostro intelletto. Si può pertanto dire che la filosofia ha un valore culturale insostituibile: essa costituisce l'anima dell'autentica cultura, in quanto pone le questioni circa il senso delle cose e dell'esistenza umana in modo veramente adeguato alle aspirazioni più intime dell'uomo.

3210 3. Ma, in molti casi, non è nemmeno possibile un ricorso esclusivo alla luce della rivelazione. Un tale atteggiamento di spirito risulterebbe radicalmente insufficiente per i seguenti motivi:

a) L'adesione perfetta dell'uomo alla rivelazione divina non può essere concepita come un atto di fede cieca, un atteggiamento fideistico privo di motivi razionali. L'atto di fede presuppone per sua natura « le ragioni di credere », « i motivi di credibilità », i quali sono in gran parte di natura filosofica: la conoscenza di Dio, il concetto di creazione, la provvidenza, il discernimento della vera religione rivelata, la conoscenza dell'uomo come persona libera e responsabile. Si può dire che ogni parola del Nuovo Testamento presuppone formalmente queste nozioni filosofiche fondamentali. Il sacerdote ha pertanto bisogno della filosofia per assicurare alla sua fede personale le basi razionali di valore scientifico che siano a livello della sua cultura intellettuale.

3211 b) Il programma della « fides quaerens intellectum » non ha perso nulla della sua attualità: la verità rivelata richiede sempre la riflessione da parte del credente; essa l'invita al lavoro di analisi, di approfondimento e di sintesi, che si chiama la « teologia speculativa ».

Evidentemente qui non si tratta di ripetere l'errore commesso nei secoli passati, quando la speculazione teologica è stata coltivata in modo spesso esagerato ed unilaterale, fino a sopraffare gli studi biblici e patristici. A tale riguardo è necessario restituire il primato allo studio delle fonti della rivelazione come anche a quello della trasmissione del messaggio evangelico attraverso i secoli; primato che è indiscutibile e che non deve essere mai sminuito. È altrettanto da condannare l'impiego abusivo della filosofia nel campo che è essenzialmente quello della scienza rivelata. Ma oggi, ristabilito il giusto equilibrio e compiuti progressi enormi nelle scienze bibliche ed in tutti i settori della teologia positiva, è possibile e necessario completare e perfezionare un tale lavoro storico con la riflessione razionale sui dati rivelati. Disponendo ormai di dati molto più sicuri e più ricchi che un tempo, il teologo speculativo deve sottomettere ad una critica intelligente i concetti e le categorie mentali nei quali si esprime la rivelazione. In questo delicato lavoro egli dovrà non soltanto fare tesoro delle scoperte compiute dalle scienze naturali e, soprattutto, umane (psicologia, antropologia, sociologia, linguistica, pedagogia, ecc.), ma dovrà ricorrere anche e, in modo particolare, all'aiuto della sana filosofia, perché essa possa dare il suo contributo di riflessione sui presupposti e sulle conclusioni delle conoscenze fornite dalle discipline positive. Dal momento che gli stessi metodi delle scienze positive (esegesi, storia, ecc.) partono spesso da vari preliminari, che comportano implicite scelte filosofiche, una sana filosofia potrà notevolmente contribuire, tra l'altro, anche al chiarimento e alla valutazione critica di tali scelte (oggi particolarmente necessaria per es. per il metodo esegetico di Bultmann) senza però arrogarsi una funzione critica assoluta nei confronti dei dati rivelati.

Questo influsso reciproco delle due scienze, radicato profondamente già nella stessa loro natura, viene accentuato dalla nuova situazione ve-

nutasi a creare in questi ultimi anni nella teologia, la quale — cercando di aprirsi a nuove dimensioni (storica, antropologica - esistenziale - personalistica), di sviluppare vari nuovi aspetti (psicologico, sociale-politico, ortoprassi, ecc.), come anche di approfondire i suoi metodi (il problema ermeneutico) — comporta una nuova problematica che tocca talvolta gli stessi presupposti della conoscenza teologica (per es. la possibilità delle definizioni dogmatiche di valore permanente) e che richiede pertanto un nuovo chiarimento ed approfondimento dei concetti, quali, per es., la verità, la capacità ed i limiti della conoscenza umana, il progresso, l'evoluzione, la natura umana e la persona umana, la legge naturale, l'imputabilità delle azioni morali, ecc.

3212 c) La filosofia è, infine, un terreno insostituibile d'incontro e di dialogo tra i credenti e i non credenti. A tale riguardo essa ha un valore pastorale molto evidente. È pertanto assolutamente inammissibile che un sacerdote cattolico, chiamato ad esercitare il suo ministero in seno alla società pluralista, nella quale fondamentali problemi filosofici vengono dibattuti attraverso tutti i mezzi di comunicazione sociale ed a tutti i livelli culturali, sia incapace di un intelligente scambio di punti di vista con i non cristiani sulle questioni fondamentali che riguardano da vicino sia la sua fede personale sia i problemi più scottanti del mondo.

d) C'è, inoltre, da rilevare che tutti gli orientamenti pastorali, le scelte pedagogiche e le stesse norme giuridiche, le riforme sociali e molte decisioni politiche comportano presupposti e conseguenze di ordine filosofico che hanno bisogno di essere chiarite e criticamente valutate. Non v'è alcun dubbio che un'autentica filosofia possa notevolmente contribuire alla umanizzazione del mondo e della sua cultura, fornendo una giusta gerarchia di valori tanto necessaria per un'azione fruttuosa.

III

ALCUNE LINEE DIRETTRICI PER L'INSEGNAMENTO DELLA FILOSOFIA

Si è cercato di mettere in evidenza come una solida formazione filosofica sia oggi più che mai necessaria per i futuri sacerdoti. In pari tempo si è voluto dare una risposta ad alcune obiezioni che vengono sollevate contro la filosofia sia da parte di certi cultori delle scienze positive, sia da parte di alcuni ambienti teologici. Rimane ancora da rispondere alle difficoltà che nascono dalla situazione attuale della stessa filosofia, cioè dal pluralismo filosofico, dall'alto livello di tecnicità del vocabolario, ecc.

Queste difficoltà sono reali, ma non devono essere esagerate. In ogni caso è cosa buona desiderare di essere all'altezza dei tempi, ma d'altra parte bisogna essere realisti, evitando il « perfezionismo ». Nelle difficoltà odierne ogni seminario dovrà realizzare quello che è possibile, tenendo conto della sua situazione concreta, delle risorse locali, senza pretendere il raggiungimento di una perfezione ideale.

3213

1. I primi sforzi devono essere rivolti all'organizzazione concreta degli studi, perseguendo innanzi tutto i seguenti obiettivi:

a) Provvedere ad una solida preparazione professionale dei docenti. Date le aumentate esigenze nel campo filosofico, è assolutamente necessario che i professori abbiano una seria preparazione specifica, acquisita nei Centri di studi che offrano garanzie dal punto di vista dottrinale e siano riconosciuti come istituti di un'autentica ricerca filosofica.

b) Favorire in tutti i modi un aggiornamento permanente dei professori mediante corsi di studio ed incontri al fine di scambiare le idee e le esperienze didattiche. Per agevolare il loro lavoro contribuirà anche un conveniente trattamento economico ed una giusta distribuzione delle lezioni, tale da consentire ad ognuno un serio e sistematico studio personale.

c) Venire incontro alle difficoltà degli alunni, migliorando i metodi didattici come si auspica nel Decreto «*Optatam totius*», n. 17, e nella «*Ratio Fundamental*», cap. XV, ma conservando integro il tempo assegnato alla filosofia, cioè il biennio contemplato al n. 61c della «*Ratio Fundamental*».¹

Per un orientamento più sicuro degli alunni sarà bene promuovere, pur nell'autonomia delle singole discipline, un dialogo tra i docenti di filosofia e di teologia, per creare una certa coerenza tra i due ambiti, come viene richiesta da un'efficace collaborazione interdisciplinare.²

d) Potenziare le biblioteche dei seminari, per offrire pubblicazioni utili alle ricerche dei professori e degli alunni.

e) Promuovere una stretta collaborazione tra seminari ed istituti teologici, favorendo lo scambio degli insegnanti.

È evidente che circa l'adozione di questi e di altri rimedi opportuni giudicheranno le autorità locali secondo le necessità concrete. In ogni caso però, in tutti gli auspicati sforzi rinnovatori non si dovrà mai perdere di vista l'importanza fondamentale delle Facoltà filosofiche e di altri Centri di studi filosofici specializzati, ai quali spetta il grave e delicato compito sia di preparare i futuri insegnanti, sia di sostenerne l'attività formativa mediante periodici corsi di aggiornamento, la divulgazione scientifica e soprattutto la pubblicazione di buoni libri manuali rispondenti alle necessità dei nostri tempi. Sarà pertanto una delle principali preoccupazioni delle autorità competenti organizzare bene e promuovere l'attività di tali Istituti.

3214

2. Nella misura in cui sarà assicurata una buona organizzazione degli studi, bisognerà provvedere anche e, soprattutto, alla soluzione dei problemi più importanti e delicati che riguardano il contenuto dell'insegnamento ed i programmi degli studi. Tali problemi dovranno essere risolti tenendo in debito conto la finalità dei medesimi studi nel quadro della formazione sacerdotale.

¹ Cfr. *AAS* 62, 362.

² Cfr. *Ratio Fundamental*, n. 61b; cap. XI, nota 148a: *AAS* 62, 362; 366. [Cfr. nn. 3023; 3032].

Benché il Concilio Vaticano II abbia tracciato con chiarezza alcune linee fondamentali per l'auspicato rinnovamento dell'insegnamento filosofico, oggi, a distanza di sei anni, dobbiamo purtroppo constatare che non tutti i seminari si trovano sulla linea voluta dalla Chiesa. Varie cause, spesso complesse e difficilmente definibili, hanno fatto sì che l'insegnamento filosofico invece di progredire abbia perso molto del suo vigore, presentando incertezze soprattutto circa il suo contenuto e il suo fine. In considerazione di questa situazione, si ritiene necessario precisare quanto segue:

La formazione filosofica nei seminari non deve limitarsi ad insegnare ai giovani a «*filosofare*». Certamente è importante che i giovani seminaristi imparino a filosofare, cioè a ricercare con amore sincero e continuo la verità, sviluppando ed acuendo il loro senso critico, riconoscendo i limiti della conoscenza umana ed approfondendo i presupposti razionali della propria fede: ma questo non basta. È necessario che l'insegnamento della filosofia presenti dei principi e contenuti validi che gli alunni possano attentamente considerare, cercare di vagliare e gradatamente assimilare.

Né si può ridurre l'insegnamento della filosofia ad una indagine che si limiti a cogliere e descrivere con l'aiuto delle scienze umane i dati dell'esperienza; è necessario invece procedere ad una riflessione veramente filosofica, alla luce di sicuri principi metafisici, in modo da giungere ad affermazioni di valore oggettivo e assoluto.

A tale scopo è certamente utile la storia della filosofia, che presenta le principali soluzioni che i grandi pensatori dell'umanità hanno cercato di dare nel corso dei secoli ai problemi del mondo e della vita e in particolare la storia della filosofia contemporanea nonché lo studio di opere scelte della letteratura, per meglio comprendere la problematica odierna; ma l'insegnamento della filosofia non può ridursi alla presentazione di quanto altri hanno detto: è necessario aiutare il giovane ad affrontare direttamente i problemi della realtà, a cercare di confrontare e vagliare le varie soluzioni per formarsi delle convinzioni proprie ed arrivare ad una visione coerente della realtà.

È chiaro inoltre che questa visione coerente della realtà, a cui deve portare l'insegnamento della filosofia nei seminari, non può essere in contrasto con la rivelazione cristiana. Certamente non c'è difficoltà ad ammettere un sano pluralismo filosofico, dovuto alla diversità delle regioni, delle culture, delle mentalità, per cui per vie diverse si possono raggiungere le stesse verità, che si possono presentare ed esporre in modo diverso; ma non è possibile ammettere un pluralismo filosofico che comprometta quel nucleo fondamentale di affermazioni connesse con la rivelazione, non essendo possibile contraddizione tra le verità naturali della filosofia e quelle soprannaturali della fede. A tale proposito si può in genere affermare che la natura della rivelazione giudeo-cristiana è assolutamente incompatibile con ogni relativismo epistemologico, morale o metafisico, con ogni materialismo, panteismo, immanentismo, soggettivismo ed ateismo.

3215 Pertanto il summenzionato nucleo fondamentale di verità comporta in modo particolare:

a) che la conoscenza umana è in grado di cogliere nelle realtà contingenti verità oggettive e necessarie, e di arrivare così ad un realismo critico, punto di partenza dell'ontologia;

b) che è possibile costruire un'ontologia realistica, che metta in luce i valori trascendentali e termini nell'affermazione di un Assoluto personale e creatore dell'universo;

c) che è parimenti possibile un'antropologia che salvaguarda l'autentica spiritualità dell'uomo, che conduce ad una etica teocentrica e trascendente la vita terrena, ed insieme aperta alla dimensione sociale dell'uomo.

Questo nucleo fondamentale di verità, che esclude ogni relativismo storicistico ed ogni immanentismo materialistico o idealistico, corrisponde a quella conoscenza solida e coerente dell'uomo, del mondo e di Dio, di cui parla il Concilio Vaticano II (Decr. « Optatam totius », n. 15),¹ il quale vuole che l'insegnamento filosofico nei seminari non trascuri le ricchezze che il pensiero passato ci ha trasmesso (« innixi patrimonio philosophico perenniter valido »),² ma insieme sia aperto ad accogliere le ricchezze che il pensiero moderno continua ad apportare (« ratione habita quoque philosophicarum investigationum progredientis aetatis »).³

3216 In questo senso sono pienamente giustificate e permangono tuttora valide le ripetute raccomandazioni della Chiesa circa la filosofia di S. Tommaso, nella quale quei primi principi di verità naturale sono limpidamente ed organicamente enunciati ed armonizzati con la rivelazione, e nella quale vi è pure racchiuso quel dinamismo innovatore che, come attestano i biografi, caratterizzava l'insegnamento di S. Tommaso e deve anche oggi caratterizzare l'insegnamento di quanti vogliono seguire le sue orme, in una continua e rinnovata sintesi delle conclusioni valide ricevute dalla tradizione con le nuove conquiste del pensiero umano.

Tutto questo dovrà essere fatto tenendo in particolare conto le problematiche e le caratteristiche proprie delle varie regioni e culture, procurando che gli alunni abbiano un'adeguata conoscenza delle maggiori concezioni filosofiche del proprio tempo e del proprio ambiente in modo che lo studio della filosofia sia una vera preparazione alla vita e al ministero che li attende, e li metta in condizioni di poter dialogare con gli uomini del proprio tempo (Decr. « Optatam totius »),⁴ non solo con i credenti, ma anche con quelli che non hanno la fede.

Eccellenza Reverendissima,

nel richiamare la Sua attenzione sui problemi della formazione filosofica dei futuri sacerdoti, desideriamo offrirLe qualche elemento di ri-

¹ Cfr. AAS 58, 722. [Cfr. 2639].

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

flessione e soprattutto l'aiuto per un conveniente rinnovamento formativo in un campo che, nelle attuali circostanze, si dimostra tanto importante. Ben consci dei limiti di questa nostra lettera — ristretta di proposito soltanto all'essenziale, data la sua finalità — vogliamo sperare che essa, insieme con i testi chiari del Concilio Vaticano II e della « Ratio Fundamental Institutionis sacerdotalis » possa fornire almeno qualche utile indicazione ed orientamento ai docenti nell'attività educativa che stanno compiendo.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

De Auctoritate competenti pro Seminariis Regionalibus erigendis

(Resp. PONT. COMMIS. DECRETIS CONCILII VAT. II INTERPRETANDIS, 11 feb. 1972).

3217 Patres Pontificiae Commissionis Decretis Concilii Vaticani II interpretandis, proposito in plenario coetu quod sequitur dubio, respondendum esse censuerunt ut infra:

(De Auctoritate competenti pro erectione Seminarii Regionalis)

D. Quaenam sit Auctoritas competens pro erectione Seminarii nationalis vel regionalis, de quo in n. 7 decreti de institutione sacerdotali, *Optatam totius*, Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II.¹

R. Auctoritas competens est Conferentia Episcoporum cuius interest; eius tamen decisio a Sede Apostolica approbari debet.

SS.mus Dominus Noster PAULUS Pp. VI in Audientia die 11 februarii 1972 infrascripto impertita supradictam decisionem ratam habuit, adprobavit et publicari iussit.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

Omnes Christifideles vocationes sacras fovere debent

(E.Nuntio scripto dato A voi. venerabili, occasione IX diei mundialis vocationibus sacris dicati, 18 mart. 1972).

3218 Anzitutto il nostro pensiero va a coloro, che rispondendo alla vocazione sacerdotale, sono destinati a rinnovare nel mondo, in modo tutto particolare, la presenza di Cristo Salvatore, che « ha reso partecipi della sua consacrazione e della sua missione » i Vescovi e coloro ai quali essi hanno affidato l'ufficio del loro Ministero.² Tale missione è amplis-

¹ [Cfr. n. 2628].

² Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, 28; Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis* 2. [Cfr. nn. 2589; 2675].

- 3219 sima perché, come ha sottolineato il Concilio Vaticano II, «ogni ministero sacerdotale partecipa della stessa ampiezza universale della missione affidata da Cristo agli Apostoli.¹ E come potremmo per primi non pensare ai sacerdoti, noi che li abbiamo carissimi, e ad essi e ai loro problemi abbiamo voluto che si dedicasse, in primo luogo, la trattazione della recente II Assemblea generale del Sinodo dei Vescovi, nello scorso ottobre? I nostri Fratelli nell'episcopato, facendo propria la nostra indicazione, hanno dedicato la loro proficua meditazione all'argomento: e giustamente hanno voluto scrivere, nel documento finale a noi sottoposto sul sacerdozio ministeriale, che «il sacerdote è il segno del divino e preveniente disegno, che oggi è proclamato ed è efficace nella Chiesa. Egli rende presente sacramentalmente Cristo, Salvatore di tutto l'uomo, tra i fratelli e, precisamente, tanto nella loro vita personale quanto in quella sociale. Egli è garante tanto della prima proclamazione del Vangelo affinché si raduni la Chiesa, quanto dell'instancabile rinnovamento della Chiesa, già radunata. Mancando la presenza e l'azione di quel ministero che si riceve mediante l'imposizione delle mani e con la preghiera, la Chiesa non può avere la piena certezza della propria fedeltà e della propria continuità visibile.² Ognun vede la gravità e la urgenza delle vocazioni sacerdotali, nel momento presente, in cui crescono le necessità della Chiesa e del mondo, mentre il numero dei generosi, che possano venire incontro a tanti e così gravi problemi, rimane impari al bisogno.
- 3220 Ma, accanto ai sacerdoti, ecco tutta la gamma delle altre vocazioni: quelle maschili e femminili, nella vita consacrata nei voti, che nei suoi membri meglio rappresenta «Cristo ai fedeli e agli infedeli; o mentre Egli è in contemplazione sul monte, o annunzia il Regno di Dio alle turbe, o risana i malati e gli infermi e converte a miglior vita i peccatori, o benedice i fanciulli e fa del bene a tutti, e sempre obbedisce alla volontà del Padre che lo ha mandato;³ le vocazioni agli Istituti secolari, forma di vita consacrata a Dio e all'ele-
- 3221 vazione del mondo, dalla quale tanto ci attendiamo; le vocazioni missionarie, alle quali si è dischiuso un campo sterminato, ove le messi mature aspettano gli operai inviati dal Signore;⁴ e a questi amiamo associare nel pensiero anche i loro collaboratori laici, splendida fioritura che è destinata a crescere, medici, insegnanti, catechisti, tecnici, operai specializzati, che si mettono al servizio del Vangelo nei paesi ove è necessaria la loro opera, rinunciando a più cospicue affermazioni in patria per amore di Cristo crocifisso, per il servizio del Vangelo.
- 3222 Un'onda di letizia e di commozione ci pervade il cuore al pensiero di tante persone, che si donano senza riserva con una funzione unica di esempio e, diciamo, di salutare reattività in tutta la Chiesa; e ci rivolgiamo ad esse con le parole di Paolo: «Come potremmo ringraziare abbastanza Dio per voi e per tutta la gioia che proviamo a causa vostra davanti al nostro Dio? (1 Tess. 3, 9).
- 3223 Al ringraziamento nostro e di tutta la Chiesa deve congiungersi l'implorazione, affinché la voce del Signore, che incessantemente chiama, sia udita con generosità da schiere sempre più ardenti e numerose di giovani, che siano anime di solida pietà eucaristica, di illuminata devozione mariana, affinché sappiano trafficare i loro talenti⁵ e vivere intensamente quella vita, che essi anelano di spendere per rendere più giusto il mondo, dedicandola a qualcosa che vale. Ecco perché, all'inizio, ci siamo più particolarmente ad essi rivolti: ma, come ogni anno non meno pressante invito, rivolgiamo a tutti i nostri figli,
- 3224 perché tutti sono tenuti a collaborare, ciascuno al proprio posto e secondo la propria missione. Effettivamente, il problema delle vocazioni è un problema che interessa tutta la compagine vivente della Chiesa, fondata da Cristo per la salvezza del mondo, è un pro-

¹ Decr. de Presbyt. ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, 10 [Cfr. n. 2703].

² Pars prima, 4. [Cfr. 3182].

³ Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, 46.

⁴ Cfr. *Io.* 4, 34-38.

⁵ Cfr. *Mt.* 25, 14 ss.

blema di Chiesa,¹ e, fra tutti, uno dei più importanti, come segno della sua visibilità, conferma della sua credibilità, garanzia della sua vitalità, sicurezza del suo avvenire. Tutti, in virtù della loro vocazione battesimale, sono fundamentalmente solidali e corresponsabili delle sorti della Chiesa, perché «i battezzati, per la rigenerazione e l'unzione dello Spirito Santo, vengono consacrati a formare un tempio spirituale e un sacerdozio santo, per offrire, mediante tutte le attività del cristiano, spirituali sacrifici, e far conoscere i prodigi di Colui, che dalle tenebre li chiamò all'ammirabile sua luce.²

- 3225 Se l'indole propria della Chiesa è quella della comunione, per l'intimo rapporto dei nessi che stringono in essa tutta la società umana, tale problema deve essere sentito, specialmente oggi in cui tanto è viva l'istanza comunitaria, in modo che nessuno se ne ritenga estraneo. La vocazione è un impegno serio, che esige una disponibilità, una attitudine interiore, e diciamo pure un rischio, una rottura con ogni progetto di calcolo e di umana prudenza, sia da parte dei chiamati, sia di quanti li circondano. Che cosa facciamo per favorirla? Quando il Signore chiama, nell'ambito delle famiglie, delle scuole, delle parrocchie, noi, comunità ecclesiale di oggi, siamo pienamente disposti che uno dei nostri si ponga al servizio della Chiesa? Diamo nelle nostre conversazioni l'impressione di un'alta stima della vocazione? Siamo capaci di sviluppare l'intimità e la confidenza degli adolescenti e dei giovani verso il Signore, e il desiderio di un più grande servizio?

- 3226 Esortiamo perciò le famiglie, che sono il «primo seminario»³ e l'insostituibile riserva di nuove vocazioni per la Chiesa, ove in esse si custodiscano diligentemente i valori primari della fede, della pietà, della fedeltà gioiosa alla Legge divina: così ci raccomandiamo agli educatori, di ogni ordine e grado, dai quali tanto dipende l'integrale formazione umana e cristiana degli alunni, su cui fa presa la chiamata di Dio; famiglia e scuola sono l'ambiente favorevole perché i giovani ascoltino la voce del Signore, vi rispondano, e perseverino; pensiamo, in generale, a tutto il laicato cattolico, che accetta generosamente i suoi impegni in seno alla Chiesa, e da cui tanto ci attendiamo.

AAS 64, 375-378.

¹ Const. past. de Eccl. in mundo huius temporis *Gaudium et spes*, 25; Decr. de institutione sacerdotali *Optatum totius*, 2. [Cfr. n. 2623].

² Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, 10. [Cfr. n. 2587].

³ Decr. de institutione sacerdotali *Optatum totius*, 2. [Cfr. n. 2623].

PIUS XII (1939-1958)

De scrutinio alumnorum ante ordinationes peragendo

(S. C. DE SACRAM. Litt. Circul. *Magna equidem* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955).

3227 Magna equidem cum Ecclesiae oblectatione nostris hisce temporibus conferta conspicitur cohors candidatorum ad Ordines utriusque clericalis militiae, qui in Seminariis et religiosis Institutis sollertium Moderatorum ductu ac Episcoporum sedula vigilantia ecclesiasticae institutioni serio incumbunt; animum ad pietatem in Deum informare, congruentem disciplinam ediscere, sacras scientias comparare generose satagunt. Et ita divinis charismatibus adiuti, mentis et cordis virtutes, naturale ingenium excolere student ut tandem naturae et gratiae donis, quae opus sunt, exornati digni Dei administri sacri ministerii nobilibus muniis rite obeundis pares aliquando inveniantur.

Quo vero ista prospera rerum conditio aptius perseveret magisque provehatur in posterum et incommoda, si quae exsurgant, arceantur, opportunum duxit haec S. Congregatio hanc ad Excmos locorum Ordinarios mittere epistulam, quae in expediendo negotio deligendi et religiose instituendi candidatos ad Ordines eis non parvo adiumento foret.

Favens vero perhibetur occasio: quintus enim supra vicesimum hodie reapse completur annus, quo ab hac eadem Sacra Congregatione ad Revmos locorum Ordinarios missa fuit Instructio, quae inscribitur: «*de scrutinio alumnorum peragendo antequam ad ordines promoveantur*», die 27 m. decembris 1930, n. 2819/29 (*AAS*, vol. XXIII, p. 120 ss.)¹.

Experientia teste ab eodem hoc S. Dicasterio isto temporis intervallo comparata, constat salutare effectus, ad quos gignendos Instructio erat ordinata, Deo opitulante, abunde suppetiisse in locis ubi ipsius praescripta diligenter executioni mandata fuerunt, prout postulabat canonica disciplina maximi momenti cuius tutelae per illam consulebatur.

Ita provide cautum fuit ut saepe a presbyteratu recipiendo arcerentur candidati, qui divinae vocationis expertes inventi sunt: quia aut ipsi marte proprio, difficili huiusmodi negotio coram Deo mature perpenso inspecta doctrina recollecta a praefata Instrukione, compererunt se non fuisse divinitus vocatos; aut quia Ordinariorum ope per inquisitiones sedulo peractas ad normam praescriptionum eiusdem apostolici documenti, iidem positivis argumentis de canonica idoneitate ad ordines (can. 973 § 3)² destituti reperti sunt.

Nec minus saepe idcirco accidit ut a clericali militia prohiberentur Institutorum alumni, qui a parentibus vel consanguineis, et quandoque etiam ab eorundem Moderatoribus, ad eandem capessendam cogeantur

¹ [Cfr. nn. 1733 ss.].

² [Cfr. n. 1394].

ex gravi metu ab extrinseco incusso (can. 214), ob rationes sane quam longe aberrantes plerumque a germanis divinae vocationis elementis. Quod quidem expresse assequi intendebat Instructio ad canonicas causas de nullitate onerum S. Ordinationis exinde postea oritur praecavendas.

Hinc factum est ut clerici in sacris iam constituti citra presbyteratum aut sponte Beatissimo Patri supplicaverint ut, dispensatione ab oneribus omnibus suscepti ordinis impetrata, sibi liceret ad saecularia vota remeare; aut, tamquam sacerdotio indigni, licet inviti, *ex officio* ad statum laicalem redacti fuerint ab hac S. Congregatione per supplices preces ab Ordinariis sibi porrectas.

Ideoque gravissimum datum fuit avertere periculum ut ad S. Presbyteratus ordinem promoverentur subdiaconi et diaconi immerentes iam ad postremum limen usque progressi, studiorum curriculo prope emenso, recipiendi sacram Ordinationem.

Quot acerbis angoribus et acerbis cruciatibus divexatos sese ostendant miseri sacerdotes, qui sine quodam divino afflatu, inconsiderate praesumpserint sacro presbyteratu insigniri tractu temporis ab inito sacro ministerio, fere est impossibile dictu. Id luculenter conieitur ex precibus heic receptis ad implorandam declarationem nullitatis S. Ordinationis vel obligationum eidem inhaerentium. Qua vero non impetrata aut ob carentiam canonici nullitatis capitis aut non iuridice evictum eiusdem capitis interventum in casu, per integram vitam in suo infelici statu, pro dolor, permanere coguntur, ut plurimum simplici reductione ad statum laicalem contenti, incolumi nempe manente obligatione servandi sacrum caelibatum, quin tamen se abstineant a propemodum infinitis querelis interponendis ut et ab hoc onere liberentur.

Conatus ab istis presbyteris pertentati ad hanc contra ius infringendam legem, quae a veneranda et perantiqua traditione ad nostra usque tempora pervenit illaesa et in Codice I. C. est recepta, miseratione postposita in irritum cadant necesse est, ut ista disciplina integra intaminataque in suo robore permaneat.

Commune enim bonum, cuius praesidio lex ista est constituta, praevalere debet privato quorundam commodo; secus tentamina exantlata, ad eam etiam dumtaxat extenuandam, disciplinam hanc pessum darent et consecraria inducerent, temporis decursu, tantae amplitudinis, quae nemo forsitan nunc valet dimetiri.

E relationibus quae huc pervenerunt non semel eruitur quibusdam in locis et per quaedam temporis abnormia adiuncta (puta: tempore postremi belli) monita et praecepta memoratae Instructionis vel penitus oblitterata vel non satis servata fuisse ab omnibus ad quos pertinet, cum exitialibus effectibus, quae hinc copiose processerunt.

- 3228 I. Quo Ordinariorum vigilantia in posterum penitius et efficacius exerceatur in exploranda alumnorum divina vocatione et idoneitate candidatorum ad Ordines, Sacra haec Congregatio, collatis consiliis cum S. Congregatione de Seminariis et studiorum Universitatibus, sub illorum oculis proponere satagit praecipuos questus, quos passim recolunt sacer-

dotes causas agitantes de nullitate S. Ordinationis aut adnexorum onerum penes SS. Dicasteria Apostolica.

a) Ignorantiam non semel ostendant memoratae Instructionis « de scrutinio » proindeque asserunt se ad SS. Ordines accessisse quin rite perspecta haberent illius praescripta suaeque vocationis negotium satis perpensum.

b) Nonnulli contendunt se, e paupere familia ortos, in Seminarium aut Collegium religiosum a parentibus vel parochis missos iuniori aetate cum nimis incerta notitia ecclesiasticae vocationis, processisse usque ad Maiores Ordines ut sese torpide accommodarent ad statum in quo reperiebantur. Evenit ideo ut, congruenti ad rem institutione utili tempore non comparata, in actu S. Ordinationis haud sufficienti pollerent conscientia officiorum, quae sacerdotalis conditio secumfert, et periculorum exercitium sacri ministerii attinentium.

c) Alii affirmant se non fuisse proclives ad statum clericalem amplectendum et caruisse peculiari pietate in Deum atque studio in sacras res, attamen incitatos fuisse ad recipiendos SS. Ordines a Moderatoribus, autumantibus divinum auxilium ad sacerdotalia munia rite exercenda in posterum sibi non defuturum.

d) Non desunt qui recolant parentum vel propinquorum influxum indebitum, importunas crebrasque preces, hortamenta et quandoque etiam graves minas ut clericalem militiam capesserent intuitu bonorum temporalium, quae sibi suisque obventura forent, utque assequerentur elatiorem statum praeclarumque nomen in civili consortio; et ideo fuisse confractam suam reluctantiam in suscipiendo statu, cui maxime adversabantur.

e) Alii profitentur se animo pusillo praeditos, anxios, dubios, scrupulis exagitatos, incapaces prorsus ad quamlibet alienius momenti resolutionem capiendam, unice fuisse compulsos ad SS. Ordines diuturnis consiliis et suasionibus suorum Moderatorum, qui veriti non sunt sibi significari in mundum reversos ab omnibus relictum iri absque honestae sustentationis mediis, quippe qui arte quacumque aut professione destituti essent post sat longum studiorum tirocinium in Institutis peractum.

Adsunt etiam qui declarent se ad Ordines fuisse adductos periculo amittendi salutem aeternam et incurrendi inferni paenas per Moderatores sibi adustiore colore depictas, si clericali statui valedixissent.

f) Ast longe uberiores querimoniarum fontes perhibent presbyteri, qui contendunt se psychicis in re sexuali laborasse morbis, quos psycastheniam, neurosim aut psycosim nuncupant. Hi se pingunt invincibiliter et quasi corporis constitutione pronos ad libidinem, quos, aiunt, suo aestu reapse vexavit, et impares reddidit castitati servandae, quam violasse autumant interdum usque ad tempus S. Ordinationi recipiendae proximum; dictitant sincere candideque vesanam hanc ad illecebras proclivitatem miserosque lapsus se fassos esse spiritus Moderatoribus, quin ideo aversi fuissent a SS. Ordinibus suscipiendis. Recursus, uti asse-

runt, ad ordinaria et quandoque etiam extraordinaria spiritualia remedia (uti: confessiones frequentes et Communiones, poenitentias et abstinentias longius protractas, et vel quandoque ipsa cilicia adhibita corporisque macerationes) non valuerunt turpis passionis stimulos vehementes coercere.

Istorum nonnulli affirmant se animi anxietatibus pressos de vocationis problemate, praesertim ob intimas enunciatas difficultates in genere morum et nonnumquam ob pravum *viti solitarii habitum* inde a pueritia contractum nec tempore studiorum emendatum atque cum fere cotidianis prolapsibus coniunctum, recepisse nihilominus consilium ulterius progrediendi, aliquando adiectis etiam importunis precibus et adhortationibus a Moderatoribus, veluti sponsoribus inanibus effectis de felici exitu ordinationis eorundem.

Sacerdotes isti hisce similibusque freti rationibus, culpam suae Ordinationis in Institutorum Moderatores refundere nituntur, quasi se requisitis conditionibus carentes ad sacerdotium admiserint vel compulerint. Audacter proinde flagitant ut, errori suorum Ministrorum medendo ecclesiastica Auctoritas, se ab oneribus omnibus S. Ordinationis liberos ad saeculum dimittat.

Ceterum non est diffitendum saepe has presbyterorum in processibus factas allegationes fucata duntaxat perhibere veritatis speciem; constat enim plerumque eas esse propositas a solis oratoribus, quorum maxime intersunt, nec per testes aut documenta in iudicio evictas.

Exinde tamen non sequitur, (quod est honeste animadvertendum), semper adlectos fuisse in clericalem militiam alumnos vera vocatione munitos atque plena libertate fruente aut pathologicis psychicis defectibus immunes, uti constat ab actis processuum.

Ad igitur praecavendam, quatenus fieri queat, etiam quamcumque querelae speciem, per has litteras Excmos locorum Ordinarios admonitos vult hoc S. Dicasterium ut intimius et accuratius inquirent super canonica idoneitate, vel minus, candidatorum ad Ordines.

II. Quo aptius in hoc moderando negotio, periculis consito, procedere valeant, sequentia prae oculis iidem locorum Ordinarii rogantur ut habeant.

3229 1. Memoratam Instructionem adamussim diligenterque observent per Seminariorum administros sub ipsorum prudenti moderamine.

3230 2. Eadem Instructio *quotannis*, uti in ipsa praecipitur *sub finem*, Seminariorum alumni perlegatur in parte dispositiva, quae eosdem respicit, ut de illius ignorantia prorsus sint inexcusabiles et impertitas normas rite addiscant.

Insuper de eadem praelectiones tradantur alumni cursus theologici ad sacras Ordinationes accessuris praesertim a professoribus theologiae moralis, in explicando tractatu « *de Ordine* » de eaque habeatur ratio in periculis ab iisdem subeundis circa singulos ordines recipiendos (can. 996 § 1;

997).¹ Quod vero instantius est urgendum quando agatur de maioribus Ordinibus suscipiendis. Tunc maturius candidati perpendant oportet gravia onera ab iisdem dimanantia, praesertim quod attinet ad sacrum caelibatum, prout cavetur in *Declaratione* iurata Appendici (Mod. 1) Instructionis adiecta.²

Concionatores exercitiorum spiritualium SS. Ordinibus praeiorum fuse de hoc argumento loquantur.

Spiritus Moderatores pro suo munere in contiunculis tradendis de more seminarii tironibus haud infrequenter disciplinam canonicam ab Instructione recolitam memorentur et explicant.

3231 3. De fidei adimplemento praescriptionum Instructionis (uti in eadem *sub finem* cavetur) tenentur Apostolicam Sedem edocere in ordinaria de statu Dioecesis *Relatione*: idem est dicendum de hisce apostolicis litteris.

3232 4. Cum Episcoporum sit postremum iudicium promere de sacerdotali vocatione suorum alumnorum, impensius eandem excutiant una cum alumnorum idoneitate canonica ad Ordines (cit. can. 973 § 3; et can. 974 § 1 n. 2).³ Exploratio vocationis peragatur iuxta regulas a probatis Auctoribus in theologia morali, ascetica et mystica traditas; et ratio habeatur, servatis debitis cautionibus, de conclusionibus, quae ad rem faciunt, ad quas devenerunt psychiatriae et biologiae scientifica studia huius nostri temporis, dummodo prorsus sint putido materialismo immunia.

Vocationis supernaturalia motiva recolant foveantque in alumni reprobando humanas rationes, quibus eorum nonnulli et ipsorum parentes saepe aspirant: uti emolumenta, commoda, honores, altioreque auctoritatem in plebe et similia.

Canonica idoneitas candidati *positivis argumentis* suffulta sit oportet (can. 973 § 3)⁴ eaque constare debet omnibus requisitis et qualitatibus, quae sub nomine donorum naturae et gratiae veniunt: inter quae eminet *castitatis virtus*.

Sacerdotalis castimoniae caelibatusque ecclesiastici praeclaram profecto excellentiam mediaque iisdem custodiendis magis consona mente et corde perpendant Excmi Ordinarii alumni seminariorum frequenter inculcent, quae Pius Pp. XII, fel. regn., luculenter describit in Litteris Encyclicis *Sacra virginitas*, 25 martii 1954 (AAS, a. XLVI, pp. 161-191) et in Adhortatione Apostolica *Menti Nostrae*, 23 septembris 1950 (AAS, a. XLII, pp. 657-702).⁵

3233 5. Ad removendum quemlibet influxum indebite exercitum a quacumque persona in candidatum: metum, minas, importunas preces, et similia, quibus permotus ipse non vocatus aut invitatus ad ordines compellatur, serventur ea quae indidem statuta reperiuntur sub § 1 n. 4

¹ [Cfr. nn. 1435; 1438].

² [Cfr. n. 1753].

³ [Cfr. nn. 1394; 1395].

⁴ [Cfr. n. 1394].

⁵ [Cfr. nn. 2244 ss.; 2198 ss.].

Instructionis, inspecto can. 971¹ habitoque respectu ad poenam contra quocumque modo cogentes ad suscipiendos ordines (can. 2352).

Cum saepe accadat ut clerici coacti metum sibi illatum occultent Superioribus et condiscipulis ne grave damnum sibi incumbens incurrant, paterne ne omittant Moderatores monere tirones, quodsi quis forte invitatus ad ordines ex metu incusso adaectum se sentiat, candide et confidenter Superiori aut parocho aut personae sibi familiari hanc rerum conditionem patefaciat; sese autem exhibeant paratos ad ei auxilium porrigendum ut indemnis e tali discrimine egredi queat, si fieri potest alteram aperiendo viam qua convenienter in saeculo honestam vitae conditionem adipiscatur ut ita se subducat a personis metum incutientibus (cfr. Instr. n. 9).

- 3234 6. Quando alumnus Superiori declaret se de consilio confessarii aut spiritus Moderatoris non esse ad sacerdotium idoneum, Superior eius declarationi acquiescat, quin ulteriora inquirat; et, si subdiaconus vel diaconus exsistat, de eius reductione ad statum laicalem obtinenda cum Apostolica Sede agat.
- 3235 7. Quum agitur de alumnis animo ancipitibus, dubiis et anxiiis, qui ad ordines recipiendos vel reiciendos non valent determinari, Moderatores eorumdem equidem obligatione tenentur eos avertendi ab incepto si indignos sacerdotio noscant, et versa vice si dignos censeant eos adhortandi et commonendi ut ordinari se sinant: attamen se abstineant ab urgenda Ordinatione et sententiam amplectendam linquant eorum arbitrio, indubitum influxum omittentes et recursum ad minitandum spiritualia mala (puta: paenas inferni), secus incurrenda si ab Ordinatione recedant.
- 3236 8. Quoad probationem virtutis castitatis in seminariorum alumnis istud habeatur *generale principium*: alumnus castus ac purus bene posse exstare si physice et psychice normalis sit; ideoque talis ut respondere queat divinae gratiae vocationis cum plenitudine virium suarum in ordine physico et psychico; ut paucis dicam, candidatus ad ordines necessario indiget sanitate animi et corporis.
- 3237 9. Si quis proinde comperiatur alumnus peccato turpi solitario ad-suetus et inde a pueritia moribus corruptus, praesertim ob foedam cum adultis aut puellis institutam conversationem, si sese non emendaverit et de peracta emendatione, seu de probata castitate congruens ac diuturnum experimentum non dederit, pro gravitate nempe ac diuturnitate pravi contracti habitus, quolibet vero casu uno saltem anno non inferius, est a clericali militia dimittendus.
- 3238 10. Peculiari prorsus animadversione indiget alumnus, qui forte psycopathia seu hyperaesthesia sexuali laboret, scilicet ad censendus sit inter eos, quos psychiatrae nuncupant neuroticos, scrupulosos, abulicos, hystericos, et in genere abnormibus defectibus physiologicis vel psychologicis in ambitu sexuali, aut aliquo mentis vitio affectos (schizophaenicos, paranoicos etc.). Si iste indicia suae morbidae seu inaequalis constitutionis

¹ [Cfr. n. 1390].

exhibuerit, Instituti Moderatores eum diligenter speculentur et corporali inspectioni subiciant peragenda a vere perito medico in re psychiatricae, arte, moribus, religionis professione commendato provectaeque aetatis, placitis materialismi alieno, qui post diuturna examina declaret ntrum alumnus iste, eius inspectis psychicis et physicis conditionibus, aptus sit ad onera S. Ordinationis, praesertim caelibatus, cum decore clericalis status sustinenda.

Quodsi illum physice aut psychice ita dispositum repperit ut inhabilis haberi debeat ad ordines, ipsi, posthabitis ceteris etiam egregiis qualitatibus, paterne sed firmiter suadendum est ut sacerdotio amplectendo se abstineat.

- 3239 11. Sunt a sacerdotio prohibendi qui natura fortiores patiuntur propensiones ad sensum, et qui tristes exhibent hereditates parentum vitiis deditorum. Animadvertendum est ad ea, quae Summus Pontifex Pius XI f. r. Litteris Encyclicis *Ad catholici Sacerdotii*, 20 decembris 1935 (A.A.S., a. XXVIII, p. 5 ss.),¹ declarat: « qui peculiari modo ad libidinis illecebras sese primum impertit... hi omnes ad sacrum hoc munus non nati aptique sunt ». Iuvenes igitur graciles, imbecilli corporis, maxime debiles in systemate nervoso, prout ad sexuales degenerationes, et a fortiori si psychica melancholia obstinata atque pavore aut morbo comitiali (epilepsia), cum ideis obsessivis, quas nuncupant, aut homosexualitate laborant et, si suspicari patiuntur aliquam mentis laesionem, a sacerdotio suscipiendo arceantur.
- 3240 12. Castitatis problema *de more* oportet ut resolutum sit anno saltem theologiae studia praecedente: necesse est ut alumnus *habitu castitatis* iam acquisierit (*probatam castitatem experiendo ostensam*, quae nempe probationem requirit circiter unius anni). Si post repetitas probationes dubium adhuc supersit de vocatione, reiciendus est alumnus a sacerdotio (cfr. Litt. Enc. *Ad catholici Sacerdotii*, III).²
- 3241 13. Quomodo sese gerere debeant candidatorum ad ordines spiritus Moderatores et Confessarii tum ordinarii tum extraordinarii, conferantur quae sapienter enunciata sunt in mem. Litteris Encyclicis Pii XI, et peculiare normae quae forte alicubi in hac provincia constitutae sint ab animarum Pastoribus pro sua unaquaque dioecesi.
- 3242 14. Quo accuratius candidati ad ordines, praesertim sacros, instituantur, curandum est ut sacrae Ordinationes tempore ad eas magis idoneo habeantur. Ideoque minus aptum censetur *aestivum tempus* congruenti examini explendo in sacris exercitiis Ordinibus praeviis; pariter valde expedire videtur ut excludatur tempus quod immediate sequitur vel praecedit finem anni scholaris, quando nempe alumni vel ob recenter expleta pericula in sacris disciplinis vel ob proxime eadem subeunda labore defessi ac mente distenti necessaria carent conditione ut rite valeant perpendere maximum negotium suae ordinationis.

¹ [Cfr. n. 1964].

² [Cfr. n. 1958].

Abstineant insuper Ordinarii a nimis facile implorandis indultis Apostolicis habendi sacras Ordinationes *extra tempora a iure* (can. 1006) *statuta*. Temporibus enim a canone praefixis iuxta liturgicas praescriptiones universus christianus populus et sacerdotes inter Missarum sollemnia publicas elevent ad Deum propitiatorias preces ut dignos ministros misericors Deus ad suam Ecclesiam mittat, iisdemque temporibus adiecit Codex I. C. etiam legem abstinentiae et ieiunii (can. 1252), quo praefatae supplicationes efficaciores evadant.

- 3243 15. Quod attinet ad liceitatem SS. Ordinationum, prae oculis habendum est statutum can. 974 § 1; et quoad irregularitates et impedimenta, quibus prohibentur alumni ab iisdem recipiendis, cfr. cann. 975; 983 et ss.¹

Quod vero propius respicit defectum aetatis candidatorum, super immodica eiusdem mensura dispensationem ne implorent Episcopi, neve pronos se praebeant ad dispensandum super interstitiis inter SS. Ordinationes iure (can. 978) ² constitutis.

- 3244 16. Ne admittantur ad experimentum subeundum in aliena Dioecesi aut in Congregatione religiosa clerici subdiaconi et diaconi saeculares, qui in sua Dioecesi graviter deliquerint praesertim in genere morum: sed iidem, si indigni prorsus sacerdotio habeantur, ad saeculum sunt dimittendi per dispensationem ab Apostolica Sede impetrandam.

- 3245 17. Opportuno antea tempore providendum est ad ea omnia, quae SS. Ordinationes spectant comparanda. Congruum necesse est intercedat spatium pro iisdem habendis, ut interim documenta omnia requirantur, dispensationes, si quae opus sint, impetrentur, ne casus accidat ut in limine ordinationis ipsiusmet *per telegrammata* postulentur ab Apostolica Sede indulta pro dispensationibus aut quaestiones solvendae proponantur pro candidatis ad ordines; quod vero inconsiderantiam ac negligentiam in hoc gravi explendo munere evidenter prodit.

- 3246 18. Quum ab hac S. Congregatione postulatur indulta reductionis ad statum laicalem subdiaconorum vel diaconorum, et etiam presbyterorum, firma pro istis ultimis manente obligatione servandi sacrum caelibatum, precibus *adiciantur semper acta scrutinii* ante SS. Ordinationes ad normam memoratae Instructionis et praesentium litterarum peracti.

Haec autem preces oratorum manu scripto exaratae eorumque nomine et cognomine subsignatae sint oportet. Quodsi ab Ordinariis mittantur ut hi clerici in sacris constituti ad statum laicalem *ex officio* reducantur ob admissa probra vel scandala sine spe emendationis, si isti preces conficere et subsignare, ut supra, recusent, id significare ne omiserint.

- 3247 19. Probe est animadvertendum, ad postumas praecavendas querelas, inderogabilem esse praxim huius S. Congregationis numquam readmittendi in clericalem militiam clericos in sacris constitutos postquam redacti fuerint ad statum laicalem. Id ceterum expresse cavetur per hanc specialem clausulam apostolico indulto adiectam: *sine spe readmissionis ad pristinum statum*.

¹ [Cfr. nn. 1395; 1396].

² [Cfr. n. 1401].

Alte proinde in eorum mente residere debet ante indulti implorationem, quando istud proprio Marte invocant: nempe ut mature probeque hi clerici omnia perpendant reductionis ad statum laicalem consecutaria, ne accidat quod, ipsa impetrata, eorum conditio deterior quam antea evadat eosque poeniteat de novo statu, a quo amplius, inutiliter interpositis conatibus, recedere non valent.

- 3248 20. Hae litterae una cum Instructione cogitate et serio expendantur ab omnibus sacerdotibus et in coetibus ecclesiasticis, necnon de iisdem sermo instituatur in spiritualibus exercitiis ad clerum.

Recolant Moderatores et Superiores in suum caput recidere eventum de examine perficiendo candidatorum ad ordines; ad eos fertur adhortatio Pii XI: « Animadvertant hi qui iuvenum animis moderantur ... quam magni periculi — ad Deum, ad Ecclesiam et ad ipsos iuvenes quod attinet — auctores fiant si suas cuiusque partes omni ope non expleant ne eiusmodi erratum perpetretur » (Litt. Enc., *Ad cath. Sacerdotii*, III).¹

Per enunciatas digestas normas aequae compositas cum praescriptionibus saepe memoratae Instructionis hoc S. Dicasterium arbitratur, Deo cooperante, haud spernendam contulisse opem solutioni ardui operis canonicae idoneitatis explorandae candidatorum ad ordines, ad hoc ut indigni a sacra capessenda militia tempestive et a limine prorsus arceantur, ne dedecus ac probum Ecclesiae Dei impingant; et ut idonei undequaque ministri Dei servitio mancipentur uberesque sanctimoniae fructus comparent, animarum profectum, Ecclesiae decus Deique honorem maximum efficaciter provehant et assequantur.

Ex Archivo S. C. de Sacram.

Canones Ecclesiarum Orientalium ad clericos spectantes

(Promulgati a Pio XII, Litteris Ap. Motu Pr. datis *Cleri Sanctitati* 2 iun. 1957).²

TITULUS III

De Clericis in genere

Can. 38

- 3249 § 1. 1° Qui divinis ministeriis, per sacrum ritum in propria disciplina receptum, mancipati sunt, clerici dicuntur;
2° Clerici ex divina institutione a laicis distinguuntur.

¹ [Cfr. n. 1964].

² Ad istorum Canonum validitatem quod attinet, cf. PAULI VI Motu Pr. *Episcopalis potestatis*, 2 maii 1967: AAS 59, 386; « I. Quas leges providentissima Mater Ecclesia Litteris Apostolicis *Crebrae allatae* (22 febr. 1949), *Sollicitudinem Nostram* (6 ian. 1950), *Postquam Apostolicis Litteris* (9 febr. 1952), *Cleri sanctitati* (2 iun. 1957), pro Ecclesiis Orientalibus sanxit atque aliis deinceps editis documentis statuit nec revocavit, integras et sanctas declaramus, nisi eas Concilium Oecumenicum Vaticanum II aperte abrogaverit aut iis in quibusdam obrogaverit vel derogaverit ». [Cfr. n. 2786].

§ 2. Non sunt omnes in eodem gradu, sed inter eos ecclesiastica hierarchia est in qua alii aliis subordinantur.

§ 3. Ex divina institutione ecclesiastica hierarchia ordinis constat Episcopis, presbyteris et ministris; hierarchia iurisdictionis constat pontificatu supremo et episcopatu subordinato; ex Ecclesiae autem institutione alii quoque gradus accessere.

Can. 39

- 3250 Qui in ecclesiasticam hierarchiam cooptantur, vel, cooptati, ad altiorem eiusdem hierarchiae gradum promoventur, non ex populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione adleguntur vel promoventur; sed in gradibus potestatis ordinis constituuntur sacra ordinatione: in supremo pontificatu, ipsomet iure divino, adimpleta condicione legitima electionis eiusdemque acceptationis; in reliquis gradibus iurisdictionis, canonica missione.

Can. 40

- 3251 In iis ritibus in quibus admittuntur clerici ad subdiaconatum et ad maiores ordines non ascensuri, iidem clerici reguntur tantum iure particulari.

Can. 41

- 3252 § 1. 1º Patriarcha titulo praelatio, honoris causa, condecorare potest, firmo can. 260, § 1, n. 3, presbyteros sui ritus virtute et doctrina praestantes, qui tamen suis insignibus et privilegiis uti non possunt extra patriarchatus, nisi aut Patriarcham comitentur vel eiusdem personam sustineant in Synodis aliisque solemnitatibus, aut consensum Hierarchae loci obtinuerint;

2º Haec potestas competit Episcopis quoque pro suo cuiusque territorio ad normam n. 1, firmo praescripto § 2, et iure particulari quo haec potestas, etiam quod attinet ad clericos saeculares, Patriarchae reservetur.

§ 2. Religiosi extra proprias domos officia exercentes augeri non possunt titulis sui ritus dignitatum nisi Patriarcha, audito Superiore, consensum dederit. Cessante officio, cessat, nisi aliter ferant liturgicae leges, etiam dignitatis titulus.

§ 3. Circa privilegia et insignia quae titulis de quibus in § 1 adnexa sunt, servetur ius particulare.

Can. 42

- 3253 § 1. Patriarcha et Episcopi, ad normam can. 41, titulo praelatio, honoris causa, condecorare possunt, de consensu tamen, in scriptis dato, ipsorum Hierarchae, presbyteros alienae eparchiae, diversi quoque ritus, latino excepto.

§ 2. Hi tituli praelatii facultates haud ferunt quae iisdem titulis

in ritu concedentis adnexae sunt, sed tantum tribuunt ius deferendi liturgica honoris insignia in liturgicis caeremoniis ritus eiusdem concedentis.

Can. 43

- 3254 Circa Romani Pontificis Familiares, sive praelati titulo gaudeant, sive non, standum privilegiis, regulis et traditionibus Domus eiusdem Summi Pontificis.

CAPUT I

De clericorum adscriptione alicui eparchiae vel Religioni

Can. 44

- 3255 Quemlibet clericum oportet esse vel alicui eparchiae vel alicui Religioni adscriptum, firmo can. 52.

Can. 45

- 3256 Per sacrum ritum, quo quis clericus fit, clericus adscribitur eparchiae pro cuius servitio promotus fuit.

Can. 46

- 3257 § 1. Per sacrum ritum quo religiosus, etiam professus ad tempus in monasteriis aut in Ordinibus vel Congregationibus in quibus emittuntur vota perpetua, clericus fit, religiosus suae Religioni qua clericus adscribitur.

§ 2. Clericus in Religionem legitime receptus, votis ad tempus adstrictus, etsi suae eparchiae maneat adscriptus, Superiore religioso qua clericus subiicitur. Emissa autem professione perpetua vel elapso sexennio a prima professione in Religione sine votis perpetuis, propriam eparchiam amittit.

§ 3. Salvis iuris praescriptis de religiosis clericis subdiacono inferioribus a Religione dimissis, religiosus clericus subdiacono inferior, qui ad normam § 1, suae Religioni, qua clericus, adscriptus est, si Religionem relinquat, nisi ab aliquo Hierarcha benevolo receptore propriae eparchiae adscribatur, ipso iure e statu clericali decedit.

Can. 47

- 3258 Praeter casum de quo in can. 49 et casum receptionis, ab Hierarcha benevolo, religiosi in subdiaconatu vel in maiore ordine constituti qui propriam eparchiam ad normam can. 46, § 2 non amiserit, ut clericus alienae eparchiae valide adscribatur, a suo Hierarcha obtinere debet litteras ab eodem subscriptas dimissionis perpetuae et absolutae; et ab Hierarcha alienae eparchiae litteras ab eodem subscriptas adscriptionis pariter perpetuae et absolutae.

Can. 48

3259 Clericum adscribere alicui eparchiae vel ex aliqua eparchia dimittere valide nequeunt:

1° Syncellus sine mandato speciali;

2° In patriarchatibus, Administrator patriarchatus ad tempus constitutus, sine consensu Synodi permanentis, Exarchus patriarchalis et Administrator eparchiae vacantis, sine consensu Patriarchae;

3° Extra patriarchatus, Exarchus archiepiscopalis sine consensu Archiepiscopi, Administrator eparchiae vacantis, nisi post annum a vacatione sedis episcopalis et de consensu consultorum eparchialium.

Can. 49

3260 Clericus, qui ab Hierarcha alienae eparchiae quodvis beneficium residentiale obtinuerit cum consensu sui Hierarchae in scriptis dato, vel cum licentia ab eodem in scriptis concessa ex eparchia discedendi in perpetuum, ipso iure censetur dimissus a sua eparchia et adscriptus alienae eparchiae.

Can. 50

3261 Dimissio ex aliqua eparchia fieri nequit sine iustis causis, et effectum non sortitur, nisi secuta sit adscriptio alii eparchiae, cuius Hierarcha de eadem priorem Hierarcham quantocius certiore reddat.

Can. 51

3262 Hierarcha suae eparchiae alienum clericum ne adscribat, nisi:

1° Necessitas aut utilitas eparchiae id exigit, et salvis iuris praescriptis circa canonicum ordinationis titulum;

2° Ex legitimo documento sibi constiterit de obtenta legitima dimissione ex eparchia, et habuerit praeterea a curia dimittente, sub secreto, si opus sit, de clerici natalibus, vita, moribus ac studiis opportuna testimonia, praesertim si adscribendus sit clericus diversae linguae vel nationis; Hierarcha autem dimittens, graviter onerata eius conscientia, advigilare debet ut testimonia sint veritati conformia;

3° Clericus scripto declaraverit se in perpetuum novae eparchiae servitio velle addici ad normam canonum.

Can. 52

3263 Si, iure particulari ita ferente, clerici adscribantur non certae eparchiae sed ipsi patriarchatui: eorundem tum adscriptioni tum e patriarchatu dimissioni applicentur praescripta can. 44-51.

CAPUT II

De iuribus et privilegiis clericorum

Can. 53

3264 Soli clerici possunt potestatem sive ordinis sive iurisdictionis ecclesiasticae et beneficia ac pensiones ecclesiasticas obtinere.

Can. 54

3265 Omnes fideles debent clericis, pro diversis eorum gradibus et muneribus, reverentiam, seque sacrilegii delicto commaculant, si quando clericis realem iniuriam intulerint.

Can. 55

3266 § 1. Clerici in omnibus causis sive contentiosis sive criminalibus apud iudicem ecclesiasticum conveniri debent, nisi aliter quod attinet ad particularia loca legitime provisum fuerit, firmo praescripto § 2.

§ 2. Apud iudicem laicum conveniri nequeunt:

1° Sine licentia Sedis Apostolicae: Patres Cardinales, Legati Romani Pontificis, Patriarchae, Archiepiscopi; ob negotia ad ipsorum officium pertinentia, Officiales maiores Romanae Curiae, Administratores apostolici et Visitatores apostolici; extra patriarchatus: Episcopi etiam titulares, Exarchi cum territorio proprio, Exarchi apostolici, Administratores eparchiarum vacantium, firmo praescripto n. 3, supremi Religionum iuris pontificii Moderatores et Superiores monasteriorum sui iuris exemptione pontificia fruuntur;

2° Sine licentia Patriarchae: Episcopi, etiam titulares, Exarchi patriarchales, Syncelli Patriarchae, Administratores eparchiarum vacantium, Delegati Patriarchae ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, supremi Moderatores Religionum iuris pontificii vel patriarchalis, et Superiores monasteriorum sui iuris exemptorum;

3° Sine licentia Archiepiscopi, Exarchi archiepiscopales et Administratores eparchiarum vacantium;

4° Sine licentia Hierarchae loci in quo causa peragitur, ceteri privilegio fori gaudentes, quam tamen Hierarcha, praesertim cum actor est laicus, ne deneget sine iusta et gravi causa, tum maxime cum controversiae inter partes componendae frustra operam dederit.

§ 3. Si nihilominus ab eo qui nullam habuerit licentiam conveniantur, possunt, ratione necessitatis, ad vitanda maiora mala, comparere, certiore tamen facto Superiore a quo licentia obtinenda fuisset.

Can. 56

3267 Clerici omnes ab onere militiae itemque a muneribus et publicis civilibus officiis a statu clericali alienis immunes sunt.

Can. 57

- 3268 Clericis qui creditoribus satisfacere coguntur, salva sint quae ad honestam sui sustentationem, prudenti ecclesiastici iudicis arbitrio, sunt necessaria, firma tamen eorundem obligatione creditoribus quamprimum satisfaciendi.

Can. 58

- 3269 Memoratis privilegiis clericus renuntiare nequit; sed eadem amittit, si ad statum laicalem reducat aut privatione perpetua iuris induendi habitum ecclesiasticum plectatur, ad normam can. 157, § 1; recuperat vero, si haec poena remittatur aut ipse rursus inter clericos admittatur. Privilegia vero suspenduntur si clericus privetur ad tempus iure deferendi habitum ecclesiasticum.

Can. 59

- 3270 § 1. Curet Hierarcha ut in sua eparchia habeatur pecuniae summa pensionibus solvendis destinata, ad sublevandos parochos aliosque clericos saeculares eparchiae, qui, viribus deficientes, officiis obeundis impares existunt.

§ 2. Ad hanc pecuniae summam constituendam et augendam conferre debent domus seu mensa episcopalis, paroeciae vel quasi-paroeciae, singuli eparchiales consultores, parochi, vicarii paroeciales et, si statuta eparchialia ita ferant, ceteri clerici eparchiae adscripti.

§ 3. Hierarchae plures, in finem de quo in § 1, inter se convenire possunt pro clericis omnium suarum eparchiarum.

CAPUT III

De obligationibus clericorum

Can. 60

- 3271 Clerici debent sanctiorem quam laici vitam interiorem et exteriorem ducere iisque virtute et recte factis in exemplum excellere.

Can. 61

- 3272 Curent locorum Hierarchae ut clerici omnes:

1° Poenitentiae sacramento frequenter conscientiae maculas eluant;
2° Quotidie per congruum tempus veritates fidei, mysteria vitae Domini nostri Iesu Christi, obligationes proprii status meditentur; Christum Dominum in divina Eucharistia praesentem adorent, Deiparam Virginem receptis ab Ecclesia orationibus colant, conscientiam suam discutiant et Sacram Scripturam Veteris et Novi Testamenti assidue legant.

Can. 62

- 3273 § 1. Omnes presbyteri saeculares debent tertio saltem quoque anno recollectioni spirituali, per tempus a proprio Hierarcha determinandum, in pia aliqua religiosae domo ab eodem designata vacare; neque ab iis quisquam eximatur, nisi in casu singulari, iusta de causa ac de expressa eiusdem Hierarchae licentia.

§ 2. Eadem obligatione tenentur etiam diaconi ad presbyteratum non promovendi.

Can. 63

- 3274 Omnes clerici, praesertim vero presbyteri, speciali obligatione tenentur suo quisque Hierarchae reverentiam et obedientiam exhibendi, Meminerint autem Hierarchae se esse patres, non dominos; paterno idcirco affectu clericos prosequantur.

Can. 64

- 3275 Quoties et quandiu id, iudicio proprii Hierarchae, exigit Ecclesiae necessitas, clericis, nisi legitimum impedimentum excuset, suscipiendum est ac fideliter implendum munus quod ipsis fuerit ab eodem commissum.

Can. 65

- 3276 § 1. Clerici studia, praesertim sacra, recepto sacerdotio, ne intermittant; et in sacris disciplinis solidam illam doctrinam a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam.

§ 2. Pro viribus autem studeant ita catholicam de fide deque moribus doctrinam callere, ut eam ceteris proponere apte possint, et ad hominum animos regendos magis in dies idonei fiant.

§ 3. Profanarum quoque scientiarum, earum praesertim quae cum sacris disciplinis arctius cohaereant, talem sibi copiam comparare negligant, quam exultos homines habere decet.

Can. 66

- 3277 § 1. Expleto studiorum curriculo, presbyteri omnes, nisi ab Hierarcha loci ob iustam causam fuerint exempti, examen singulis annis saltem per integrum triennium in diversis sacrarum scientiarum disciplinis, antea opportune designatis, subeant secundum modum ab eodem Hierarcha determinandum.

§ 2. In collatione officiorum et beneficiorum ecclesiasticorum ratio habeatur eorum qui, ceteris paribus, in his periculis praestiterunt.

Can. 67

3278 § 1. In civitate episcopali et in singulis protopresbyteratibus saepius in anno, diebus arbitrio Hierarchae loci praestituendis, conventus habeantur, quos collationes seu conferentias vocant, de re morali et liturgica; quibus addi possunt aliae exercitationes, quas Hierarcha opportunas indicaverit ad scientiam et pietatem clericorum promovendam.

§ 2. Si conventus haberi difficile sit, resolutae quaestiones scriptae mittantur, secundum normas ab Hierarcha loci statuendas.

§ 3. Conventui interesse, aut, deficiente conventu, scriptam casuum solutionem mittere debent, nisi a loci Hierarcha exemptionem antea presse obtinuerint, tum omnes presbyteri saeculares, tum religiosi, licet exempti, curam animarum habentes et etiam, si collatio in eorum domibus non habeatur, alii religiosi qui iurisdictionem ad audiendas confessiones ab Hierarcha obtinuerunt.

Can. 68

3279 Caelibatus clericorum eorundem statui ac divinorum ministeriorum exercitio dignius aptiusque respondens, prout fert unanimis Ecclesiae cum Orientalis tum Latinae traditio, ab omnibus in honore habendus est.

Can. 69

3280 Nullus ad episcopalem ordinem promoveri potest qui non sit caelebs vel a matrimonii vinculo legitime solutus.

Can. 70

3281 Subdiaconi omnesque clerici in maioribus ordinibus constituti ita a nuptiis arcentur ut, ad normam iuris, ad matrimonium contrahendum inhabiles sint.

Can. 71

3282 Quod attinet ad coniugatos, ad subdiaconatum vel ad maiores ordines admittendos aut absolute aut cum dispensatione sive Patriarchae sive loci Hierarchae, non autem Syncelli, vel etiam ad eosdem ab iisdem ordinibus arcendos, hae Litterae Apostolicae nihil innovant circa vigentem in unoquoque orientali ritu disciplinam.

Can. 72

3283 In ritibus in quibus non admittuntur clerici coniugati:

1° Clerici subdiacono inferiores possunt quidem nuptias inire, sed initis nuptiis, ipso iure e statu clericali decidunt, nisi matrimonium fuerit nullum vi aut metu iisdem incusso;

2° Coniugatus qui sine dispensatione apostolica subdiaconatum vel ordines maiores, licet bona fide, suscepit, ab eorundem ordinum exercitio prohibetur.

Can. 73

3284 Clerici, etiam coniugati, castitatis decore elucere debent. Qui contra castitatem peccaverint, ad normam iuris puniantur.

Can. 74

3285 § 1. Caveant clerici ne mulieres, de quibus suspicio esse possit, apud se retineant aut quoquo modo frequentent.

§ 2. Firmo can. 71, iisdem licet cum illis tantum mulieribus cohabitare, in quibus naturale foedus nihil mali permittit suspicari, quales sunt mater, soror, amita et huiusmodi, aut a quibus spectata morum honestas, cum provectiore aetate coniuncta, omnem suspicionem amoveat.

§ 3. Iudicare an retentio aut frequentatio mulierum, etiam illarum in quas communiter suspicio non cadit, in peculiari aliquo casu scandalo esse possit aut incontinentiae afferre periculum, ad Hierarcham loci pertinet, eiusdemque est clericos ab hac retentione vel frequentatione prohibere.

§ 4. Contumaces praesumuntur concubinari.

Can. 75

3286 Consuetudo vitae communis inter clericos caelibes laudanda est iisque suadenda, eaque, ubi viget, quantum fieri potest, servanda.

Can. 76

3287 Clerici in subdiaconatu vel in maioribus ordinibus constituti, exceptis iis de quibus in can. 157, 158, obligatione tenentur divinum officium publice vel privatim persolvendi iuxta praescripta iuris particularis.

Can. 77

3288 § 1. Clerici ecclesiasticum habitum decentem induant, eumque conformem cum legitimis locorum consuetudinibus et Hierarchae loci praescriptis; capillorum simplicem cultum adhibeant. Ad barbam gestandam quod attinet, servantur locorum consuetudines et Hierarchae loci praescripta.

§ 2. Annulo ne utantur, nisi id ipsis iure, sive communi sive particulari, aut privilegio, sit concessum.

§ 3. Clerici, subdiaconis inferiores, qui contra praescriptum § 1 propria auctoritate sine legitima causa habitum ecclesiasticum dimiserint, nec, ab Hierarcha moniti, sese intra mensem emendaverint, ab eodem Hierarcha, pro eius prudenti arbitrio, ad statum laicalem redigi poterunt.

Can. 78

3289 A fideiubendo, etiam de bonis propriis, clericus prohibetur, inconsulto loci Hierarcha.

Can. 79

- 3290 Clerici ab iis omnibus quae statum suum dedecent, prorsus abstinant: indecoras artes ne exercent; aleatoriis ludis, pecunia exposita, ne vacent; arma ne gestent, nisi quando iusta timendi causa subsit; venationi ne indulgeant, clamorosam autem nunquam exercent; tabernas aliaque similia loca sine necessitate aut alia iusta causa ab Hierarcha loci probata ne ingrediantur.

Can. 80

- 3291 § 1. Clerici etiam ea quae, licet non indecora, a clericali tamen statu aliena sunt, vitent.
- § 2. Sine apostolico indulto medicinam vel chirurgiam ne exercent, tabelliones seu publicos notarios, nisi in curia ecclesiastica, ne agant; officia publica quae exercitium laicalis iurisdictionis vel administrationis secumferunt, ne assumant, firmo praescripto can. 260, § 1, n. 2, 5.
- § 3. Sine licentia sui Hierarchae ne ineant gestiones bonorum ad laicos pertinentium aut officia saecularia quae secumferant onus reddendarum rationum; procuratoris aut advocati munus ne exercent, nisi in tribunali ecclesiastico, aut in civili quando agitur de causa propria aut suae ecclesiae; in laicali iudicio criminali, gravem personalem poenam prosequente, nullam partem habeant, ne testimonium quidem sine necessitate ferentes.
- § 4. Senatorum aut oratorum legibus ferendis, quos *deputatos* vocant, munus ne sollicitent neve acceptent, sine licentia Patriarchae vel Archiepiscopi, quae concedi potest dummodo nihil obstet ex parte Hierarchae clerici; sine licentia tum sui Hierarchae tum Hierarchae loci in quo electio facienda est, extra patriarchatus et archiepiscopatus; ubi vero prohibitio Sedis Apostolicae praecesserit, sine eiusdem licentia.

Can. 81

- 3292 Spectaculis, choreis et pompis quae eos dedecent, vel quibus ipsos interesse scandalo sit, praesertim in publicis theatris, clerici ne intersint.

Can. 82

- 3293 § 1. Saecularem militiam ne capessant voluntarii, nisi cum sui Hierarchae licentia, ut citius liberi evadant; neve intestinis bellis et ordinis publici perturbationibus opem quoquo modo ferant.
- § 2. Clericus, subdiacono inferior, qui contra praescriptum § 1 sponte sua militiae nomen dederit, ipso iure e statu clericali decedit.

Can. 83

- 3294 Prohibentur clerici per se vel per alios negotiationem aut mercatutam exercere sive in propriam sive in aliorum utilitatem.

Can. 84

- 3295 Clerici, licet beneficium aut officium residentiale non habeant, a sua tamen eparchia per tempus non breve, sine licentia saltem praesumpta proprii Hierarchae, ne discedant.

Can. 85

- 3296 § 1. Licentiam commorandi extra regiones orientales concedere potest suis clericis Hierarcha loci, non tamen ultra sex menses, nisi causa studiorum intercedat, firmo praescripto § 3.
- § 2. Licentiam pro ulteriore commoratione concedere competit Sedi Apostolicae, firmo praescripto can. 260, § 3.
- § 3. Exceptis casibus vis maioris et salvis praescriptis iuris de stipe cogenda et probatorum statutorum quae, causa sacri ministerii sub obedientia Superiorum exercendi, aliter caveant, Superiores non possunt permittere ut subditi extra domum propriae Religionis degant, nisi gravi et iusta de causa atque ad tempus quam brevissimum secundum statuta; ad absentiam vero quae sex menses excedat, nisi causa studiorum intercedat, requiritur licentia Patriarchae, aut, extra patriarchatus, Praesidis Confoederationis monasticae vel Supremi Moderatoris Religionis.

Can. 86

- 3297 Qui cum licentia sui Hierarchae in aliam eparchiam transierit, suae eparchiae manens adscriptus, revocari potest, iusta de causa et naturali aequitate servata; et etiam Hierarcha alienae eparchiae potest ex justa causa eidem denegare licentiam amplius commorandi in proprio territorio, nisi beneficium eidem contulerit.

Can. 87

- 3298 Clericus qui extra propriam eparchiam, propter magisterium, studia vel aliam iustam causam, per tempus non breve commoraturus sit, loci Hierarcham sine mora adeat, eumque ut suum Hierarcham, in iis quae sui status obligationes respiciunt, habeat, eiusque vigilantiae, auctoritati et correctioni subiectus maneat.

CAPUT VI

De reductione clericorum ad statum laicalem

Can. 155

- 3299 § 1. Etsi sacra ordinatio, valide recepta, nunquam irrita fit, subdiaconus tamen et clericus maior ad statum laicalem redigitur rescripto Sedis Apostolicae, decreto vel sententia ad normam can. 158, demum poena depositionis maioris.
- § 2. Clericus subdiacono inferior ad statum laicalem reducitur ipso

facto, ob causas in iure definitas, aut Hierarchae decreto iusta de causa lato, si nempe Hierarcha, omnibus perpensis, prudenter iudicaverit clericum non posse cum decore status clericalis ad subdiaconatum vel ad ordines maiores promoveri; itemque ad eundem statum regreditur sua ipsius voluntate, praemonito loci Hierarcha.

Can. 156

3300 § 1. Clericus subdiacono inferior, ad statum laicalem quavis de causa regressus vel reductus, inter clericos denuo admitti nequit, nisi loci Hierarcha, audito Hierarcha eparchiae vel Superiore maiore Religionis cui clericus adscriptus erat ante reductionem vel regressum ad statum laicalem, post diligens examen super vita et moribus, et congruum experimentum, eum sacro ministerio dignum iudicaverit, graviter super hac re eius onerata conscientia.

§ 2. 1° Subdiaconus vel clericus maior ad statum laicalem a Sede Apostolica reductus, inter clericos ab una Sede Apostolica denuo admitti potest.

2° Si autem ad statum laicalem a Superiore infra Romanum Pontificem reductus est, ut inter clericos denuo admittatur, indiget Sedis Apostolicae licentia, firmiter praescripto can. 260, § 1, n. 2, c.

Can. 157

3301 § 1. Omnes qui e clericali statu ad laicalem legitime reducti aut regressi sunt, eo ipso amittunt officia, beneficia, iura ac privilegia clericalia et vetantur habitum ecclesiasticum induere.

§ 2. Subdiaconus et clericus maior, matrimonio ante receptam ordinationem legitime non iuncti, si ad statum laicalem reducantur, lege sacri caelibatus tenentur, salvo praescripto can. 158.

Can. 158

3302 Clericus qui metu gravi coactus subdiaconatum vel ordinem maiorem recepit, nec postea, remoto metu, eandem ordinationem ratam habuit saltem tacite per ordinis exercitium, volens tamen per talem actum obligationibus clericalibus se subiicere, ad statum laicalem, legitime probata coactione et ratihabitionis defectu, sententia iudicis redigatur, sine ullis clericalibus obligationibus.

AAS 49, 448; 476-477.

PAULUS VI (1963-.....)

De die mundiali
pro vocationibus ecclesiasticis quotannis celebrando

(Litt. H. J. Card. Cicognani Secretarii Status ad J. Card. Pizzardo, Praef. S. C. DE SEMIN. ET STUD. UNIV. *E qui pervenuto*, 23 ian. 1964).

3303 È qui pervenuto il venerato Foglio N. 2000/63, in data 18 corrente mese, con il quale Vostra Eminenza Reverendissima, confortata dal felice esperimento della Giornata Nazionale Italiana per le Vocazioni ecclesiastiche, celebratasi nei due trascorsi anni, esprimeva il voto che l'Augusto Pontefice Si compiacesse di istituire una *Giornata Mondiale per le Vocazioni*, da tenersi ogni anno, nella seconda Domenica dopo Pasqua.

È stata mia premura di sottoporre tale voto alla sovrana considerazione del Santo Padre, il Quale Si è benevolmente degnato di accoglierlo con le seguenti clausole:

1) sia denominata « Giornata Mondiale di preghiere per le Vocazioni »;
2) sia unica, ed abbia luogo nella seconda Domenica dopo Pasqua, detta del Buon Pastore;

3) nel determinare i particolari della celebrazione, le Sacre Congregazioni competenti esaminino in spirito di piena collaborazione e decidano di mutuo accordo circa le sue modalità, ponendone specialmente in rilievo il carattere e la finalità spirituale.

Ex Archiv. S. C. De Semin. et Stud. Univ.

Pont. Institutum altioris Latinitatis in Urbe conditur

(Litt. Ap. Motu Pr. d. *Studia latinitatis*, 22 febr. 1964).

3304 Studia latinitatis antiquarumque litterarum quam maxime coniungi cum sacrorum alumnorum institutione atque disciplina persuasum nullo non tempore Summi Pontifices habuerunt, qui non minus praeterita quam nostra hac aetate huiusmodi super re gravia in lucem ediderunt documenta; Nosque ipsi Litteris Apostolicis recens datis, quibus a verbis *Summi Dei Verbum* initium, haec commonuimus: *In studiorum... supellectile, qua adulescens clerus ornari oportet, sane ponenda est non exigua variarum linguarum scientia, in primisque Latinae, si maxime de sacerdotibus agatur Latini ritus.*¹

Sed in actis, quae hac de re ab Apostolica Sede in vulgus nostris hisce diebus profecta sunt, principem obtinere locum dicenda sane est Constitutio Apostolica, a verbis *Veterum Sapientia* incipiens, quam De-

¹ Epist. Ap. *Summi Dei Verbum*: AAS 55, 993. [Cfr. n. 2536].

cessor Noster fel. rec. Ioannes XXIII duos abhinc annos promulgavit.¹ In ea enim cum quaedam quasi laudum summa in medio ponitur, quibus Maximi Ecclesiae Pastores, spectatis catholicae rei utilitatibus, alius ex alio linguam Latinam ornaverunt, tum vero momenta illustrantur, quae praeclara multaque habent Graecae Romanaeque litterae ad sacerdotii tirones disciplinis, sui muneris propriis, optime instituendos et erudiendos. Quibus admonitionibus certa praescripta continentur eo nimirum pertinentia, ut sive sacrorum Seminariorum sive religiosorum Ordinum ac Sodalitatum alumni magna cum cura et diligentia ad antiquas et humanas litteras informetur; in primisque illud, quasi totius Constitutionis caput, Sacro Consilio Seminariis Studiorumque Universitatibus praeposito mandatum datur, ut *Academicum Latinitatis Institutum* condendum curet.²

Quae praescripta, in rebus atque in usu posita, quam opportune sint edita in confesso est omnibus. Nam si dioecesium et religiosorum Ordinum Antistites, ad quos illa spectabat Constitutio, consentienti approbatione ea acceperunt quae de pondere docebantur linguae Latinae ad sacrae iuventutis optimam disciplinam quod attinet, non defuerunt tamen qui animadverterent, se non posse facili negotio quae praescriberentur ad effectum brevi adducere, eam praesertim ob causam quod magistrorum copiam non haberent ad auctam sui muneris gravitatem idoneorum.

3305 Etenim exploratum est prudenti cuique, nihil magis valere ad imbuendos iuvenes antiquitatis linguis quam praestantissimos praeceptores; qui scilicet et doctrinae possessione, et linguae, quam tradere debeant, scientia, et docendi arte scholis ita praesint, ut non solum frugiferas, verum etiam eas discipulis delectabiles faciant, a quibus materies eadem sit olim in alios vulganda discipulos. Cum vera namque, tum honesta, et digna sapiente haec habenda est S. Ambrosii sententia: *Primus discendi ardor nobilitas est magistri.*³

Quam ob rem, quolibet impendio et onere neglecto, habiles praeceptores, si desint, in Seminariis maioribus et minoribus parentur oportet; cum cuiusvis eruditionis progressiones in disciplinae initiis plerumque consistant. Maximopere idcirco contendatur necesse est, ut magistri habeantur non subitarii, sed omnibus numeris ornati, sui officii propriis; abundanti eruditione exculi, atque adeo ad animos discipulorum capiendos habiles; docendi vias persequentes, non in experimentis tantum vel in memoria positas, sed rationi etiam convenientes; siquidem inepte ii sentire dicendi sunt, qui opinentur linguae Latinae professoribus sufficere, si eam aliquanto magis quam discipuli noscant. Quin immo optandum est, ut quibus tantum hoc munus deferendum sit, ii, si ullo pacto fieri queat, in maximis Athenaeis instituatur, ubi a praestantissimis magistris simul exquisitiore antiquarum litterarum cognitione, simul arte informandi alios imbui possint.

¹ Const. Ap. *Veterum Sapientia*: AAS 54, 129-135. [Cfr. nn. 2472 ss.].

² [Cfr. n. 2480].

³ S. AMBROS., *De Virg.* 2, 2, 7: ML 16, 209.

3306 Iure igitur ac merito Decessor Noster fel. rec. Ioannes XXIII, ea, quam commemoravimus, Constitutione iniunxit Sacrae Congregationi Seminariis et Studiorum Universitatibus praepositae, ut Romae Pontificium Institutum condendum curaret Latinitati docendae, quod plane hoc spectaret, ut delectum manipulum condoceretur sacerdotum, qui qua totius Latinitatis notitia, qua assidua et rationali Latine scribendi exercitatione, pares honestissimo officio existerent linguam Latinam aut in sacris Seminariis et in Collegiis ecclesiasticis docendi, aut in variis Romanae Sedis Consiliis et in Curiis vel dioecesium, vel religiosorum Ordinum ad maiorum exemplum scribendo usurpandi.¹

Quapropter, cum Nobis prorsus persuasum sit id peropportune fieri, ut Romae altior Schola ab Apostolica Sede constituatur, quae ceterorum Athenaeorum, almam hanc Urbem non uno nomine illustrantium, veluti magisteria complens, ad linguae Latinae studium omni ex parte absolutum conducat, Nos, grato animo amplas et ornatas aedes accipientes, quas Sodalitas Salesiana, non sine suis incommodis, ob egregiam hanc causam Nobis dedit, ea quae sequuntur motu proprio Nostraque auctoritate decernimus.

3307 I – Ut ad effectum adducantur praescripta Constitutionis Apostolicae *Veterum Sapientia* a Decessore Nostro Ioanne XXIII promulgatae, ad Pontificium Athenaeum Salesianum fundamus atque condimus Pontificium Institutum altioris Latinitatis, simulque praecipimus, ut inibi studiorum cursus primo quoque tempore principium ducant.

3308 II – Institutum obnoxium erit auctoritati Sacrae Congregationis Seminariis et Studiorum Universitatibus praepositae, non modo ob generalem moderationem, quam eadem ex canone 256 C.I.C. in hac provincia tenet, sed etiam ob peculiare Instituti patrocinium, quod ipsa Congregatio suscepit; ita quidem, ut huiusmodi Institutum auxilio esse possit Apostolicae Sedi in iis omnibus, quae ad linguae Latinae incrementum in Ecclesia efficaciter pertinere videantur.

3309 III – Munus propterea Magni Cancellarii penes erit Eñum Cardinalem Praefectum Sacri Consilii Seminariis et Studiorum Universitatibus moderandis.

Quoniam vero Societas a S. Francisco Salesio in se recepit Instituti altioris Latinitatis prosperitatem, Magno Cancellario adiutricem praestabunt operam cum Moderatore Supremo «pro tempore» Societatis Salesianae, qui Magni Cancellarii vice fungetur, tum Rector Magnificus Pontificii Athenaei Salesiani.

3310 IV – Proxima autem et ordinaria Instituti moderatio erit penes Praesidem a Sacra Congregatione Seminariis et Studiorum Universitatibus praepositam, Nobis probantibus, delectum ac nominatum. Qui quidem Praeses, a Collegio academico in expediendis negotiis maioris momenti adiutus, coniunctissimas habebit rationes cum eadem Sacra Congregatione in iis omnibus, quae ad ipsius Instituti actionem et incepta attinebunt.

¹ Cfr. Const. Ap. *Veterum Sapientia*, n. 6. [Cfr. n. 2480].

- 3311 V - Cum omnino necesse sit Institutum parem habere facultatem professorum, tam famae auctoritatisque celebritate quam suae cuiusque disciplinae peritia insignium, opera idcirco danda erit, ut nullo nationum discrimine tales doctores sive ex utroque clero, sive e laicorum ordine eligantur. Quorum scilicet nominatio dumtaxat ad Sacrum Consilium spectabit Seminariis et Studiorum Universitatibus praepositum.
- 3312 VI - Quae doctrinarum instructio in Instituto tradetur, eas complectatur disciplinas primarias et secundarias, per quas alumnus et veterem et recentiorum Latinitatem penitus noscere possit, vias nempe rationesque secutus, quae ad litteras discendas nostris hisce diebus aptissimae putantur.
- Ad quam institutionem accedat necesse est assidua Latine scribendi exercitatio, ut discipuli non solum linguae Latinae naturam, vim, praecepta cognitione comprehensa habeant, sed etiam expedite, integre, eleganterque hac lingua scribant.
- 3313 VII - In numero autem disciplinarum tradendarum suus tribuatur locus oportet linguae Graecae, quam qui ignoret, litteris Latinis bene doctus nullo pacto dicendus sit. Nemo enim dubitat, quin lingua Latina quam maxime cum Graeca coniungatur, sive ad utriusque naturam structuramque respiciat, sive expendat quantum haec ad illius progressionem labentibus saeculis contulerit.
- 3314 VIII - Omne studiorum curriculum quattuor annorum spatio continebitur; ita ut qui duos annos studiis laudabiliter operam dederit, Baccalaureatum, uti dicunt, adipisci possit; qui tres, Licentiam; qui vero quattuor, Lauream. Sed ad hos gradus academicos nemo traduci poterit, nisi prius disciplinarum omnium, quotquot imperatae sunt, periculum fecerit, pariterque scriptas exercitationes subierit, quae summa industria elaborato studiorum ordine statuentur.
- 3315 IX - Ut quorundam discipulorum necessitatibus serviatur, ita universus studiorum ordo opus est digeratur, ut praeter plenum cursum, quo quis ad Lauream perducatur, breviora iis praeparentur curricula, qui peculiariter consecretentur diplomata studii in litteris vel Latinis vel Graecis collocati.
- 3316 X - Pontificium Institutum altioris Latinitatis adolescentibus ex omnibus gentibus patebit; quod ideo non modo alumnis e clero saeculari, quem vocant, et religiosi sodalibus liberum erit adire, sed etiam laicis hominibus.
- Episcopos autem ac summos religiosorum Ordinum et Sodalitatum Antistites hortamur, ut eos praeceptores qui in sacris Seminariis vel in religiosi Collegiis docent, maxime si iuniores, ad hoc Institutum mittendos curent, ut studia litterarum, quibus dediti sint, absolvant atque perficiant.
- 3317 XI - Censemus praeterea, ut optimis quibusque discipulis, qui nempe diligentia, studio, doctrina praestent, beneficia et commoda impertiantur, quibus studiorum sumptus tolerare possint. Quam in rem

suademus, ut pariter alumnis studiorum celebrandorum causa annua praebeantur, pariter Instituto iusta pecunia suppeditetur, qua coepta ad litterarum doctrinarumque processus necessaria iuventur. Cuius pecuniae et annuorum administratio propria lege temperabitur, a Sacro Consilio Seminariis et Studiorum Universitatibus praeposito probanda, cuius sane erit omni rei procuratori invigilare.

3318 XII - Institutum scriptorum opera et acta ad universam Latinitatem attinentia in lucem edenda curabit; atque deliberationes omnes capiet, coeptisque favebit, quae ad linguae Latinae scientiam et usum conducant.

3319 XIII - Extremum Sacro Consilio Seminariis et Studiorum Universitatibus praeposito mandata damus ut, Nostris hisce praescriptis congruenter, leges et iura opportune describat, quibus, natura et fine Instituti spectatis, tum eiusdem ordinationi, tum litterarum progressibus, tum moderatorum magistrorumque conditioni prospiciatur. Peculiari modo studiorum ratio conficiatur, et docendi viae dentur et educandi normae tradantur.

Quaecumque a Nobis hisce Litteris motu proprio datis decreta sunt, ea omnia firma ac rata esse iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus.

Datum Romae, apud S. Petrum, die XXII mensis Februarii, Cathedrae S. Petri Ap. sacro, anno MDCCCLXIV, Pontificatus Nostri primo.

AAS 56, 225-231.

Fideles ad ecclesiasticas vocationes impense fovendas invitantur

(Nuntius Radiophonicus *Pregate il padrone* occasione Primae Diei mundialis pro vocationibus, 11 apr. 1964).

3320 « *Pregate il padrone della messe, affinché mandi operai* » per la sua Chiesa.¹

Lanciando lo sguardo ansioso sulla sterminata distesa di campi spirituali verdeggianti, che in tutto il mondo attendono mani sacerdotali, sgorga dall'animo l'accorata invocazione al Signore, secondo l'invito di Cristo. Sì, oggi come allora, « *la messe è copiosa, ma gli operai sono pochi* »² pochi, in confronto delle accresciute necessità della cura pastorale; pochi, di fronte alle esigenze del mondo moderno, ai suoi fremiti di inquietudine, ai suoi bisogni di chiarezza e di luce, che richiedono maestri e padri comprensivi, aperti, aggiornati; pochi, di fronte a coloro, i quali, sebbene lontani, indifferenti, o ostili, pur vogliono nel sacerdote un modello vivente irreprensibile della dottrina, ch'egli professi. E soprattutto scarseggiano queste mani sacerdotali nei campi di missione, ovunque ci siano uomini e fratelli da catechizzare, da soccorrere, da consolare.

La presente domenica, che nella Liturgia Romana prende dal Vangelo il nome del Buon Pastore, veda dunque unite in un unico palpito di preghiera le schiere generose dei cattolici di tutto il mondo, per invocare dal Signore gli operai necessari alla sua messe. E perché questa Giornata mondiale di preghiera per le Vocazioni sacerdotali e religiose avesse

¹ Cfr. *Matth.* 9, 38.

² *Ibid.* 9, 37.

quella risonanza, che essa merita, abbiamo desiderato rivolgere la Nostra incitatrice parola a tutti i Nostri figli diletteggianti, affinché nessuno manchi a un dovere così grave e responsabile. Il problema del numero sufficiente dei sacerdoti tocca da vicino tutti i fedeli: non solo perché ne dipende l'avvenire religioso della società cristiana, ma anche perché questo problema è il preciso e inesorabile indice della vitalità di fede e di amore delle singole comunità parrocchiali e diocesane, e testimonianza della sanità morale delle famiglie cristiane. Ove numerose sbocciano le vocazioni allo stato ecclesiastico e religioso, là si vive generosamente secondo il Vangelo: là vi è segno che vi sono genitori fervorosi e buoni, che non solo non temono, ma si sentono ben lieti ed onorati di dare i propri figli alla Chiesa; là vi sono sacerdoti zelanti e fedeli, per i quali la continuità del proprio sacerdozio è il primo e più importante programma di cura pastorale; là soprattutto vi sono adolescenti generosi e aperti, puri e coraggiosi che, nutriti di vita eucaristica e sensibili alla voce di Cristo, sanno alimentare nel loro giovane cuore il desiderio di servire un giorno la Chiesa, e di donarsi alle anime per tutta la via, per riprodurre in sé i lineamenti del Buon Pastore, e seguirne fedelmente le orme.

Sì alzi dunque al Cielo la nostra preghiera: dalle famiglie, dalle parrocchie, dalle comunità religiose, dalle corsie degli ospedali, dallo stuolo dei bimbi innocenti, affinché crescano le vocazioni, e siano conformi ai desideri del Cuore di Cristo.

Così pregheremo:

O Gesù, divino Pastore delle anime, che hai chiamato gli Apostoli per farne pescatori di uomini, attrai a te ancora anime ardenti e generose di giovani, per renderli tuoi seguaci e tuoi ministri; falli partecipi della tua sete di universale Redenzione, per la quale rinnovi sugli altari il tuo Sacrificio. Tu, o Signore, « *sempre vivo a intercedere per noi* » (Hebr. 7, 25), dischiudi loro gli orizzonti del mondo intero, ove il mutuo supplicare di tanti fratelli chiede luce di verità e calore di amore; affinché, rispondendo alla tua chiamata, prolunghino, quaggiù la Tua missione, edificino il Tuo Corpo mistico, che è la Chiesa, e siano « *sale della terra* », « *luce del mondo* » (Matth. 5, 13). Estendi, o Signore, la tua amorosa chiamata anche a molte anime di donne illibate e generose, e infondi loro l'ansia della perfezione evangelica, e la dedizione al servizio della Chiesa e dei fratelli bisognosi di assistenza e di carità. Così sia.

In pegno delle particolari predilezioni del Signore su quanti, unendosi alla Nostra preghiera, offriranno oggi al Cielo le loro suppliche, di cuore impartiamo a voi, dilette figlie, la Nostra propiziatoria Benedizione Apostolica, che estendiamo in special modo a tutti i sacerdoti e alle anime consacrate, ed a quanti, nei seminari e nelle case religiose, si preparano nella pietà, nello studio, nel sacrificio a salire all'Altare, ad essere un giorno i cooperatori dell'ordine sacerdotale.

Insegnamenti 2, 240-242.

Seminaria Regionalia Italiae in Conferentiarum Episc. Regionalium iurisdictionem transferuntur

(S. C. DE SEM. ET STUD. UNIV. Litt. *Varie circostanze ad Praesides Conferentiarum Episc. Regionalium*, 6 iul. 1966).

3321 Varie circostanze hanno indotto questa Sacra Congregazione a sottoporre il problema dei Pontifici Seminari Regionali ad un serio ed accurato esame, in vista delle decisioni che le circostanze sopra accennate sembrano suggerire.

Tale esame, dopo approfondito studio della questione nei suoi aspetti generali e par-

ticolari, ha fatto apparire opportune alcune proposte che riguardano la conformazione e l'assetto giuridico dei Pontifici Istituti in futuro. Queste proposte sono:

1 - di affidare i Seminari Regionali alla giurisdizione immediata delle Conferenze degli Eccellentissimi Vescovi rispettivamente interessati, i quali potranno esercitarla attraverso una Commissione di tre membri da essi eletti: uno per la disciplina, uno per gli studi ed uno per l'economia, e sotto l'alta vigilanza di questa Sacra Congregazione, a cui è riservata, almeno per ora, la nomina del Rettore (in seguito si potrà vedere se, per tale nomina, possa bastare il « nulla osta » di questa Sacra Congregazione);

2 - di passare alle stesse Conferenze Episcopali l'amministrazione ordinaria dei Seminari Regionali, mentre la proprietà degli immobili e le spese straordinarie per la loro manutenzione rimarranno alla Santa Sede;

3 - che le singole Conferenze Episcopali di cui sopra mandino annualmente a questa Sacra Congregazione un'accurata relazione sullo stato dei Seminari Regionali.

L'Eccellenza Vostra abbia la bontà di portare quanto sopra a conoscenza dei Suoi Ecc.mi Confratelli, riuniti in assemblea straordinaria per esaminare tali proposte. Le saremo vivamente grati se vorrà poi riferirci il Suo personale pensiero e quello della Conferenza Episcopale.

Ex Archivio S. C. de Sem. et Stud. Univ.

Criteria et normae cum Exc.mis Episcopis communicantur de Seminariis Regionalibus in eorum iurisdictionem transferendis

(S. C. PRO INST. CATH. Litt. *Questa Sacra ad Archiepiscopos Praesides Commissionum Episc. pro Seminariis Regionalibus Italiae*, 6 iul. 1968).

3322

Questa Sacra Congregazione, dopo avere sottoposto agli Ecc.mi Ordinari cointeressati l'opportunità di trasferire alla giurisdizione delle Conferenze Episcopali Regionali i Pontifici Seminari Regionali d'Italia, accolse con viva soddisfazione la notizia che i suddetti Ordinari avevano costituito un Comitato Vescovile per lo studio delle modalità di pratica attuazione della proposta predetta.

Come l'E. V. ha saputo, tale Comitato si è riunito a Chieti nei giorni 12-13 marzo u. sc., ed ha redatto una Nota contenente alcuni desideri e indicazioni, che questo Sacro Dicastero ha attentamente valutato alla luce del diritto vigente, delle concrete condizioni locali e delle conseguenze previste dal nuovo assetto dei Seminari Regionali.

Si è ora lieti di trasmettere all'E. V. il Documento allegato, dove troverà indicati i criteri con cui questo Sacro Dicastero, aderendo sostanzialmente alle proposte del Comitato e facendole proprie, vuol portare un efficace contributo di collaborazione con l'Ecc.mo Episcopato alla realizzazione del trasferimento in parola.

Preghiamo pertanto l'E. V. di voler invitare i Suoi Ecc.mi Confratelli ad applicare generosamente i presenti criteri, maturati nel clima della collaborazione ma non senza il superamento di alcune difficoltà, del resto facilmente comprensibili, per portare ad effetto, nel tempo previsto, un disegno dal quale non è estranea la volontà del Santo Padre.

Trattandosi di criteri generali, è facile presumere che le singole situazioni di fatto, proprie di ogni Seminario Regionale, incontrino qualche difficoltà a inserirsi nel quadro comune. Mentre troviamo naturale che ciò possa verificarsi, e ci dichiariamo pronti a discutere direttamente le difficoltà inerenti a situazioni particolari, ci sentiamo tenuti a confermare l'orientamento generale per una sollecita attuazione del disegno prima accennato.

CRITERI E SUGGERIMENTI PRATICI

per il passaggio dei Seminari Regionali Italiani
dalla Santa Sede alle Conferenze Episcopali Regionali

Come è noto, in seguito alla Congregazione Plenaria del 14 giugno 1966 — le cui conclusioni furono approvate dal Santo Padre nell'Udienza del 5 luglio 1966 — questa S. Congregazione, con lettera circolare del 6 luglio 1966, n. 472/66, ha comunicato agli Ecc.mi Vescovi interessati che i Seminari Regionali Italiani venivano trasferiti alla diretta giurisdizione delle relative Conferenze Episcopali Regionali.

La data di questo passaggio viene ora fissata con il 1 luglio 1968.

Al fine di facilitare il compito delle Conferenze Episcopali Regionali nella fase di attuazione di detto trasferimento, comunichiamo i seguenti criteri e suggerimenti pratici, tenendo conto delle proposte, pervenuteci recentemente, da parte del Comitato Episcopale per i Seminari Regionali.

Premettiamo che questo trasferimento non deve mettere in causa la esistenza stessa dei Seminari Regionali sia per il fatto che si rendono sempre più necessari centri di studi ecclesiastici altamente qualificati, sia perché questa è la espressa volontà del Santo Padre.

Precisiamo inoltre che — ancora secondo la volontà del Santo Padre — la riforma in corso delle circoscrizioni diocesane non deve essere motivo di esitazione a sfavore dei Seminari Regionali. Siamo peraltro sicuri che l'incertezza forse esistente in taluni ambienti diocesani circa tale riforma non renderà meno pressante il dovuto interessamento di ciascun Presule e del suo Presbiterio alla vitalità del Seminario Regionale.

* * *

3323 I. — Ciò premesso, in base ai contatti della S. Congregazione con la Segreteria di Stato di Sua Santità, con la Conferenza Episcopale Italiana e con gli Ecc.mi Ordinari interessati, è da considerarsi stabilito:

1) il trasferimento dei Seminari Regionali alla giurisdizione delle relative Conferenze Episcopali, ferma restando la nomina del Rettore da parte di questo S. Dicastero, secondo la prassi vigente per i Seminari Regionali esistenti nei territori di diritto comune;

2) l'impegno di ogni singola Conferenza Episcopale di considerare il Regionale come il proprio Seminario Maggiore con obbligo da parte dei Vescovi cointeressati di inviare ad esso i propri alunni e di provvedere il Personale dirigente ed insegnante;

3) il trasferimento dell'Amministrazione e manutenzione ordinaria dei Regionali alle Conferenze Episcopali, ferma restando la proprietà degli immobili alla S. Sede. Il bilancio consuntivo e preventivo del Seminario Regionale dovrebbe essere esaminato e approvato dalla Conferenza Episcopale Regionale;

4) l'obbligo delle Conferenze Episcopali di riferire annualmente a questo Sacro Dicastero sull'andamento complessivo del rispettivo Regionale.

3324 II. — La giurisdizione sui Seminari Regionali compete alle relative Conferenze Episcopali, e viene esercitata in solidum con eguaglianza di diritti e di doveri per ognuno dei loro membri. L'esercizio immediato di essa è demandato ad una Commissione Vescovile, nominata dai Vescovi della Regione, composta da un congruo numero di membri, la quale avrà il compito specifico di interessarsi della Amministrazione, della disciplina e degli studi. Della Commissione farà obbligatoriamente parte l'Ordinario del luogo dov'è ubicato il Seminario.

3325 III. — Le singole Conferenze Episcopali Regionali, tenute presenti le « Norme per i Pontifici Seminari Regionali d'Italia », provvederanno — secondo quanto prescrive il n. 7 della « Optatam totius » — alla redazione degli Statuti del proprio Seminario Regionale.

Detto Statuto dovrà essere inviato per l'approvazione a questo S. Dicastero, il quale curerà di coordinare i vari Statuti in maniera da raggiungere una certa uniformità.

3326 IV. — Nella Regione dove esiste un Seminario Regionale Maggiore non deve sussistere alcun altro Seminario Maggiore Diocesano.

Le Conferenze Episcopali decideranno sull'opportunità di destinare i Seminari Regionali agli studi prettamente ecclesiastici (biennio filosofico e quadriennio teologico), il che eviterà il pericolo previsto dall'« Optatam totius » n. 7 dell'eccessivo numero di alunni.

Le classi del Liceo (biennio di Liceo inferiore già ginnasio, e triennio liceale superiore) potranno essere ospitate nei Seminari diocesani solo se questi abbiano la « conveniens institutio » di cui al Cn. 1354/3 del CIC; in caso contrario le Conferenze Episcopali fisseranno una o più sedi interdiocesane a norma del già citato n. 7 della « Optatam totius ».

3327 V. — Là dove esistono dei centri di formazione per i Religiosi è auspicabile, per quanto è possibile, la concentrazione dell'organizzazione dell'insegnamento, nell'interesse degli alunni, che potranno così disporre di migliori Professori.

Le Conferenze Episcopali pertanto prenderanno opportuni accordi con le Famiglie Religiose, per ottenere la collaborazione alla formazione intellettuale dell'uno e dell'altro Clero, ammettendo i Religiosi alle scuole dei Regionali e offrendo a qualche Religioso alcune cattedre dei medesimi. Questo S. Dicastero rimane a disposizione delle Conferenze Episcopali al fine di offrire il proprio servizio nell'eventuale necessità di facilitare detto accordo.

3328 VI. — Sarà bene che gli Ecc.mi Ordinari interessati volgano la loro attenzione sulla necessità di *mantenere* le cattedre d'insegnamento dei Seminari Regionali secondo l'ordinamento degli studi tuttora in vigore, evitando gli smembramenti e le dispersioni che possono essere conseguenza di una non razionale distribuzione delle cattedre, al fine di garantire l'unità dell'insegnamento richiesta dal Decreto Conciliare « Optatam totius » n. 17.

3329 VII. — Spetta alle Conferenze Episcopali di scegliere e nominare il Personale dirigente ed insegnante dei propri Regionali, salva la riserva prima accennata della nomina del Rettore.

È ovvio che si offre come prima soluzione quella di mantenere il Personale insegnante e dirigente attualmente in servizio, di provata capacità ed esperienza. La S. Congregazione è sicura che detto Personale è disposto a facilitare il compito delle Conferenze Episcopali Regionali, continuando a prestare la sua preziosa opera almeno in un primo periodo.

3330 VIII. — Essendo il Regionale il Seminario Maggiore proprio di tutti i Vescovi d'una determinata Regione, il finanziamento del medesimo è a carico di tutti: pertanto ognuno di essi si farà premura di prendere conoscenza dei propri obblighi finanziari.

La S. Congregazione affida loro il beneficio delle 40 SS. Messe « pro populo » celebrate dai Parroci ogni anno, a norma del Rescritto N. 431/65 del 21 marzo 1965, le quali d'ora in avanti sono a disposizione degli Ordinari per il proprio Seminario Regionale.

La S. Congregazione cercherà di venire eventualmente incontro alle necessità dei Regionali con intenzioni di SS. Messe, le quali però, purtroppo, ci giungono con sempre minore frequenza.

Inoltre, come ci è stato suggerito, altro criterio di contribuzione da parte delle singole diocesi, per il mantenimento del proprio Seminario Regionale, potrebbe essere, per es., quello di dividere le spese generali di organizzazione e le spese convittuali, in ragione del 50 % ciascuna, gravando per le prime su tutte le diocesi « pro capite fidelium », e per le seconde su tutte le diocesi « pro capite alumnorum ».

3331 IX. — Tenendo presente quanto detto al n. VII, le Conferenze Episcopali definiranno i rapporti tra i Seminari Regionali e il Personale attualmente in servizio in ordine alla continuità o meno del loro ufficio, ed al relativo trattamento economico.

Per il Personale dei ruoli già esistenti e che continuerà a prestare la propria opera, si dovrebbe prendere in esame il dovere di assicurare loro un trattamento degno e per quanto possibile analogo alla loro anteriore situazione, stabilendo con esso un nuovo e

definitivo rapporto di servizio, sia si tratti di Personale che continua nel proprio incarico, sia di Personale assunto « ex novo ».

Secondo quanto ci è stato ancora suggerito, gli attuali Superiori e Docenti extraregionali potrebbero accettare l'incardinazione in una diocesi della Regione; oppure si dovrebbe fare una convenzione temporanea tra le diocesi di provenienza e una diocesi della Regione; oppure — per i più anziani — dovrebbe scattare la pensione secondo le norme vigenti della S. Congregazione.

3332 X. — Questa S. Congregazione assicura a tutti i dipendenti dei Regionali la regolizzazione delle loro spettanze a norma del Regolamento organico attualmente in vigore, nel momento in cui i Regionali passano agli Ecc.mi Vescovi. Perciò:

1) quanto ai Superiori e Professori che, o non faranno più parte dei Pontifici Seminari Regionali, o continueranno la loro opera in detti Seminari, la S. Congregazione assumerà nei loro riguardi gli oneri e le responsabilità che risultano dalla loro assunzione, e cioè tanti 35/mi di pensione sullo stipendio attuale per coloro che hanno iniziato il 20/mo anno di servizio, e per la liquidazione di tante mensilità per gli anni di servizio prestati (cfr. art. 12 del Reg. Org.);

2) per il Personale che rimane a servizio del Seminario e che non ha maturato il minimo di pensione, questa S. Congregazione è disposta a versare alla Conferenza Episcopale Regionale l'ammontare della liquidazione dovuta, invitando la medesima ad assumersi l'obbligo di versare agli interessati, quando per essi maturerà il trattamento di quiescenza, tanti 35/mi di pensione quanti saranno gli anni di servizio a cominciare dal 20/mo anno;

3) al Personale che decida di interrompere il servizio dopo il passaggio dei Seminari Regionali alle relative Conferenze Episcopali e prima di maturare il minimo previsto per la pensione, dovrebbe venir corrisposta dalla propria Conferenza una liquidazione comprendente: a) la somma a tale scopo versata dalla S. Congregazione alla Conferenza stessa al momento del passaggio; b) le spettanze per gli anni successivi, da stabilirsi in base ai criteri adottati dalla Conferenza Episcopale.

ULTERIORI SUGGERIMENTI PRATICI

3333 1. È stato suggerito che ogni Vescovo potrebbe impegnarsi a tener libero un canonico o un mansionariato da conferire a qualcuno del personale del Seminario Regionale come contribuzione ad un equo compenso.

Se la Conferenza Episcopale Regionale ritenesse opportuno concedere al Personale del Seminario Regionale di insegnare la Religione nelle scuole statali — per ragioni di utile contatto dei docenti del Seminario con gli ambienti culturali della città, di aiuto economico ai singoli e di qualificazione dell'insegnamento stesso impartito da Sacerdoti particolarmente preparati — lungi dal considerare tale possibilità come una soluzione di facilità, si dovrebbe porre una particolare cura nell'assicurare al Seminario l'assistenza educativa necessaria e la serietà della preparazione dell'insegnamento.

2. La Commissione Episcopale per i Seminari Regionali ha fatto notare che, essendo i Seminari Regionali Italiani tutti ubicati nelle Regioni Centro-meridionali, ove si trovano i Santuari di Loreto e Pompei, ed altri Santuari a carattere nazionale e regionale (Padova, Cascia, Assisi, ecc.), tra questi Santuari e detti Seminari Regionali esiste una relazione evidente.

Pertanto la Commissione Episcopale penserebbe di umiliare al Santo Padre una supplica intesa ad ottenere un congruo numero di SS. Messe di questa provenienza per dispensarle ai Vescovi che ne faranno domanda, poiché è noto che i fedeli del Centro-meridione affollano detti Santuari e richiedono tutti celebrazioni di SS. Messe: si tratta di fedeli che nelle rispettive Parrocchie hanno talvolta perduto l'abitudine di fare altrettanto.

Ex Archivio S. C. pro Inst. Cath.

Disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina innovatur

(Litt. Motu Pr. Ministeria quaedam, 15 aug. 1972).

3334 In officiis peculiaribus servandis et ad hodiernas necessitates accom-
dandis, continentur ea, quae praesertim cum ministeriis Verbi et Altaris
arctius conectuntur et in Ecclesia Latina Lectoratus, Acolythatus et
Subdiaconatus vocantur; quos ita servari et accommodari convenit, ut
duplex ex hoc tempore habeatur munus: *Lectoris* nempe et *Acolythi*, quod
et Subdiaconi partes complectatur.

3335 Praeter officia Ecclesiae Latinae communia, nihil obstat, quominus
Conferentiae Episcopales alia quoque petant ab Apostolica Sede, quo-
rum institutionem in propria regione necessariam vel utilissimam, ob pe-
culiaries rationes, iudicaverint. Ad haec pertinent ex. gr. munera *Ostiarum*,
Exorcistae et *Catechistae*,¹ necnon alia munera iis mandanda, qui operibus
caritatis sunt addicti, ubi hoc ministerium diaconibus non sit collatum.

3336 Congruit autem cum rei veritate et hodierno mentis habitu, ut mi-
nisteria, de quibus supra, non amplius ordines minores vocentur; eorum
vero collatio non « ordinatio » sed « institutio » appelletur; clerici autem
proprie ii tantum sint et habeantur, qui Diaconatum receperunt. Hac ra-
tione melius etiam apparebit discrimen inter clericos et laicos; inter ea,
quae clericis sunt propria et reservantur, atque ea, quae christifidelibus
laicis demandari possunt; ideo apertius apparebit mutua ratio, quatenus
*sacerdotium ... commune fidelium et sacerdotum ministeriale seu hierar-
chicum, licet essentia et non gradu tantum differant, ad invicem tamen ordi-
nantur; unum enim et alterum suo peculiari modo de uno Christi sacerdotio
participant.*²

Omnibus igitur mature perpensis, peritorum voto exquisito atque
Conferentiis Episcopalibus consultis earumque sententiis attentis, necnon
collatis consiliis cum Venerabilibus Fratribus Nostris membris Sacrarum
Congregationum, ad quas res pertinet, Apostolica auctoritate Nostra de-
cernimus ea, quae sequuntur, derogando — si et quatenus opus sit —
praescriptis Codicis Iuris Canonici hucusque vigentis, eademque hisce
Litteris promulgamus.

3337 I. Prima Tonsura non amplius confertur; ingressus vero in statum
clericalem cum Diaconatu coniungitur.

3338 II. Ordines, qui hucusque minores vocabantur, « ministeria » in
posterum dicendi sunt.

3339 III. Ministeria christifidelibus laicis committi possunt, ita ut candi-
datis ad sacramentum Ordinis reservata non habeantur.

¹ Cfr. Decr. de activ. mission. Ecclesiae *Ad gentes divinitus*, n. 15: AAS 58, 965; ibid.,
n. 17; l. c., pp. 967-968.

² Const. dogm. de Ecclesia *Lumen gentium*, n. 10: AAS 57, 14. [Cfr. n. 2387].

3340 IV. Ministeria in tota Ecclesia Latina servanda, hodiernis necessitatibus accommodata, duo sunt, *Lectoris* nempe et *Acolythi*. Partes, quae hucusque Subdiacono commissae erant, Lectori et Acolytho concreduntur, ac proinde in Ecclesia Latina ordo maior Subdiaconatus non amplius habetur. Nihil tamen obstat, quominus, ex Conferentiae Episcopalis iudicio, Acolythus alicubi etiam Subdiaconus vocari possit.

3341 V. Lector instituitur ad munus, quod est ei proprium, legendi in coetu liturgico verbum Dei. Quapropter in Missa et in aliis sacris actionibus, lectiones (non autem Evangelium) e Sacra Scriptura proferat; deficiente psalmista, psalmum inter lectiones recitet; intentiones orationis universalis enuntiet, ubi diaconus vel cantor praesto non sint; cantum moderatur et populi fidelis participationem dirigat; fideles ad Sacramenta digne recipienda instituat. Poterit quoque — quatenus opus sit — praeparationem curare aliorum fidelium, qui ex temporanea deputatione in actionibus liturgicis Sacram Scripturam legant. Quo autem aptius atque perfectius hisce muneribus fungatur, Sacras Scripturas assidue meditetur.

Lector suscepti officii conscius, omni ope contendat atque apta subsidia adhibeat, quo plenius in dies sibi acquirat suavem et vivum Sacrae Scripturae affectum¹ atque cognitionem, quibus perfectior fiat Domini discipulus.

3342 VI. Acolythus instituitur, ut Diaconum adiuvet ac Sacerdoti ministret. Eius igitur est servitium altaris curare, Diacono atque Sacerdoti opitulari in liturgicis actionibus, praesertim in Missae celebratione; eiusdem praeterea, qua ministri extraordinarii, est Sanctam Communionem distribuere, quoties ministri, de quibus in can. 845 C.I.C., desunt vel propter adversam valetudinem, provectam aetatem vel aliud pastorale ministerium impediuntur aut quoties numerus fidelium ad Sacram Mensam accedentium tam ingens est, ut Missae celebratio nimis protrahatur. Iisdem in extraordinariis adiunctis ei mandari licebit, ut SS. Eucharistiae Sacramentum fidelium adorationi publice exponat ac postea reponat; non autem ut populo benedicat. Poterit quoque — quatenus opus sit — aliorum fidelium institutionem curare, qui ex temporanea deputatione sacerdoti vel diacono in liturgicis actionibus opitulantur, missale, crucem, cereos etc. deferendo vel alia huiusmodi officia exercendo. Quae munera dignius exsequetur, si SS. Eucharistiam flagrantiore in dies pietate participet, de ipsa enutriatur eiusque altiorem cognitionem adipiscatur.

Acolythus, servitio altaris peculiari modo destinatus, ea omnia, quae ad publicum cultum divinum pertinent, discat, eorumque intimum et spirituale sensum percipere studeat, ita ut cotidie se totum offerat Deo atque omnibus gravitate et reverentia exemplo sit in templo sacro,

¹ Cfr. Const. de S. Liturgia *Sacrosanctum Concilium*, n. 24; AAS 56, 107; Const. dogm. de Divina Revelatione *Dei Verbum*, n. 25; AAS 58, 829. [Cfr. n. 2656].

necnon Christi corpus mysticum seu populum Dei, praesertim vero debiles et infirmos, sincero amore prosequatur.

3343 VII. Institutio Lectoris et Acolythi, iuxta venerabilem traditionem Ecclesiae, viris reservatur.

3344 VIII. Ut quis ad ministeria consequenda admitti possit, requiruntur:

a) petitio ab aspirante libere exarata ac subscripta exhibenda Ordinario (Episcopo et, in institutis perfectionis clericalibus, Superiori Maiori), penes quem est acceptio;

b) congrua aetas et peculiares dotes, a Conferentia Episcopali determinandae;

c) firma voluntas fideliter Deo famulandi et christiano populo serviendi.

3345 IX. Ministeria conferuntur ab Ordinario (Episcopo et, in institutis perfectionis clericalibus, Superiore Maiore) ritu liturgico « de institutione Lectoris » et « de institutione Acolythi » a Sede Apostolica recognoscendo.

3346 X. Interstitia, a S. Sede aut a Conferentiis Episcopalibus statuta, servantur inter collationem ministerii Lectoratus et Acolythatus, quoties eisdem personis non unum tantum confertur ministerium.

3347 XI. Candidati ad Diaconatum et ad Sacerdotium ministeria Lectoris et Acolythi recipere, nisi ea iam receperint, et per congruum tempus exercere debent, quo melius disponantur ad futura munera Verbi et Altaris. Dispensatio a suscipiendis ministeriis pro iisdem candidatis Sanctae Sedi reservatur.

3348 XII. Collatio ministeriorum ius non confert ad sustentationem vel remunerationem ab Ecclesia praestandas.

3349 XIII. Ritus institutionis Lectoris et Acolythi a competenti Romanae Curiae Dicasterio proxime publici iuris fiet.

AAS 64, 530-533.

Nonnullae normae ad S. Diaconatus Ordinem spectantes

(Litt. Motu Pr. *Ad pascendum*, 15 aug. 1972).

3350 Nunc autem, dum, ulterius procedentes, hoc ipso die Apostolicas Litteras, a verbis *Ministeria quaedam* incipientes, promulgamus, expedire arbitramur certas edere normas circa Diaconatum; itemque volumus, ut candidati ad Diaconatum noscant, quae ministeria ipsi exercere debeant ante sacram ordinationem, necnon quo tempore et qua ratione onera caelibatus et precationis liturgicae sibi assumenda sint.

Cum vero ingressus in statum clericalem ad Diaconatum differatur, non amplius habetur ritus primae tonsurae, quo laicus fiebat clericus.

Attamen novus ritus inducitur, quo is, qui ad Diaconatum vel Presbyteratum adspirat, publice manifestat suam voluntatem se Deo et Ecclesiae offerendi, ut sacrum ordinem exerceat; Ecclesia vero, hanc oblationem accipiens, eum eligit et vocat, ut ad sacrum ordinem recipiendum se praeparet, et hac ratione inter candidatos ad Diaconatum et Presbyteratum rite cooptetur.

- 3351 Peculiari autem ratione convenit, ut ministeria Lectoris et Acolythi committantur iis, qui ut candidati ad ordinem sacrum specialiter se Deo et Ecclesiae devovere cupiunt. Ecclesiae enim, quippe quae *non desinat ex mensa tam verbi Dei quam Corporis Christi panem vitae sumere atque fidelibus porrigere*,¹ valde opportunum existimat, ut sacrorum ordinum candidati tum studio tum exercitio, quod gradatim fiat, ministerii Verbi et Altaris, duplicem hunc sacerdotalis muneris aspectum familiari consuetudine perspiciant atque meditentur. Ex quo fit, ut veritas ministerii maxima eniteat efficacitate. Candidati, enim, ad sacros ordines accedant, suae vocationis plene conscii, *spiritu ferventes, Domino servientes... orationi instantes, necessitatibus sanctorum communicantes* (R. 12, 11-13).

Omnibus igitur mature perpensis, peritorum voto exquisito atque Conferentiis Episcopalibus consultis earumque sententiis attentis, necnon collatis consiliis cum Venerabilibus Fratribus Nostris membris Sacrarum Congregationum, ad quas pertinet, Apostolica auctoritate Nostra decernimus ea, quae sequuntur, derogando — si et quatenus opus sit — praescriptis Codicis Iuris Canonici hucusque vigentis, eademque hisce Litteris promulgamus.

- 3352 I. a) Ritus inducitur admissionis inter candidatos ad Diaconatum et Presbyteratum. Ad quam admissionem rite habendam requiritur libera adspirantis petitio, propria manu exarata ac subscripta, necnon competentis Superioris ecclesiastici acceptio scripto data, vi cuius Ecclesiae electio efficitur.

Professi in religionibus clericalibus, ad Presbyteratum contendentes, hoc ritu non tenentur.

b) Superior competens pro hac acceptione est Ordinarius (Episcopus et, in clericalibus institutis perfectionis, Superior Maior). Acceptari possunt ii, qui signa verae vocationis praebeant, atque, bonis moribus ornatii et, a mentis corporisque defectibus immunes, vitam suam Ecclesiae servitio dicare velint ad Dei gloriam animarumque bonum. Oportet, ut, qui ad Diaconatum transeuntem adspirant, vigesimum saltem aetatis annum expleverint et studiorum theologicorum curriculum coeperint.

c) Vi acceptionis candidatus vocationem suam peculiari modo curare altiusque excolere debet; atque ius acquirit ad necessaria subsidia spiritualia, quibus vocationem suam colere atque Dei voluntati, nulla condicione apposita, obtemperare possit.

¹ Const. dogm. de Divina Revelatione *Dei Verbum*, n. 21: AAS 58, 827.

- 3353 II. Candidati ad Diaconatum, sive permanentem sive transeuntem, et ad Presbyteratum ministeria Lectoris et Acolythi debent recipere, nisi ea iam receperint, et per congruum tempus exercere, quo melius disponantur ad futura munera Verbi et Altaris.

Dispensatio a recipiendis ministeriis pro iisdem candidatis Sanctae Sedi reservatur.

- 3354 III. Ritus liturgici, quibus fit admissio inter candidatos ad Diaconatum et Presbyteratum ac ministeria supra memorata demandantur, peragi debent ab Ordinario (Episcopo et, in clericalibus institutis perfectionis, Superiore Maiore) adspirantis.

- 3355 IV. Interstitia a S. Sede vel a Conferentiis Episcopalibus statuta, servantur inter collationem — per curriculum theologicum habendam — ministeriorum Lectoratus et Acolythatus, necnon inter collationem Acolythatus et Diaconatus.

- 3356 V. Candidati ad Diaconatum, ante ordinationem, Ordinario (Episcopo et, in clericalibus institutis perfectionis, Superiore Maiori) tradant declarationem propria manu exaratam et subscriptam, qua testificentur se sponte ac libere sacrum ordinem suscepturos esse.

- 3357 VI. Consecratio propria caelibatus, propter Regnum caelorum servati, huiusque obligatio pro candidatis ad Sacerdotium et pro candidatis non uxoratis ad Diaconatum reapse conectuntur cum Diaconatu. Publica ipsius sacri caelibatus assumptio coram Deo et Ecclesia etiam a religiosis celebranda est speciali ritu, qui ordinationem diaconalem praecedat. Caelibatus hoc modo assumptus impedimentum dirimens est ad nuptias ineundas.

Diaconi quoque uxorati, amissa uxore, ex tradita Ecclesiae disciplina ad novum matrimonium ineundum inhabiles sunt.¹

- 3358 VII. a) Diaconi ad Presbyteratum vocati ne ordinentur nisi prius expleverint studiorum curriculum, Apostolicae Sedis praescriptionibus definitum.

b) Quod spectat ad theologicorum studiorum cursum, ordinationi Diaconorum permanentium praeponendum, Episcoporum Conferentiae, attentis locorum adiunctis, congruas normas tradant easque Sacrae Congregationi pro Institutione Catholica approbationi subiciant.

- 3359 VIII. Ad normam nn. 29-30 Institutionis generalis de Liturgia Horarum:

a) Diaconi ad Presbyteratum vocati ex ipsa sacra ordinatione obstringuntur obligatione Liturgiam Horarum celebrandi;

b) maxime decet stabiles Diaconos aliquam saltem partem Liturgiae Horarum, ab Episcopali Conferentia definiendam, cotidie recitare.

¹ Cfr. PAULUS VI, Litt. Apost. motu proprio *Sacrum Diaconatus Ordinem*, n. 16: AAS 59, 701. [Cfr. n. 2803].

- 3360 IX. Ingressus in statum clericalem et incardinatio alicui dioecesi ipsa ordinatione Diaconali habentur.
- 3361 X. Ritus admissionis inter candidatos ad Diaconatum et Presbyteratum necnon consecrationis propriae sacri caelibatus a competenti Romanae Curiae Dicasterio proxime iuris publici fiet.
- 3362 NORMA TRANSITORIA. — Candidati ad sacramentum Ordinis, qui ante promulgationem harum Litterarum Primam Tonsuram iam receperunt, omnia officia, iura et privilegia clericorum propria retinent; qui vero ad ordinem Subdiaconatus sunt promoti, susceptis obligationibus sive circa caelibatum sive circa Liturgiam Horarum tenentur; at publicam sacri caelibatus assumptionem coram Deo et Ecclesia, novo speciali ritu, qui ordinationem Diaconalem praecedat, iterum celebrare debent.

AAS 64, 537-540.

De Seminariis Religiosorum vel a Religiosis moderatis, in quibus alumni cleri saecularis ad sacerdotium praeparantur

(Litt. S. C. PRO INST. CATH. *The difficulties* ad Exc.mum L. J. Watters, Praesidem Commissionis Ep. Americae Sept. pro Seminariis, 2 dec. 1972).

- 3363 It might be useful to the United States' Bishops for us to restate the policy of our Sacred Congregation regarding those seminaries which are owned and/or operated by Religious Communities but which are destined, at least in some way, for the formation of the diocesan clergy.
- We would be most grateful to you, Your Excellency if you would bring this policy again to the attention of His Eminence, Cardinal Krol and to the other members of the NCCB. Please inform as well the Major Religious Superiors.
- Preliminary remarks:* On April 27, 1964, His Excellency, the Most Reverend Apostolic Delegate to the United States, sent a circular letter to all the Bishops-Ordinary in the United States, setting forth the policy of this Sacred Congregation regarding seminaries owned and/or operated by religious, but which accept candidates for the diocesan priesthood. On November 25, 1970, by means of a letter to the Chairman of the NCCB Committee on Priestly Formation, this policy was updated with regard to ecumenism and reiterated. It is as follows:
- 3364 1. Each Ordinary within whose territory there exists a seminary destined for the training of a diocesan clergy, even though it be the exclusive property of a Religious Community, has the duty *ipse per se* to exercise vigilance over that seminary with regard to the spiritual, disciplinary, and doctrinal formation of candidates for the diocesan clergy.
- 3365 2. The above is stated without prejudice to the exempt status which Religious enjoy. Hence, the Ordinary is not expected to investigate the

life of the Religious Community or the formation of the students of a Religious Community. Whatever vigilance is called for, the Bishop may exercise it only with regard to the preparation of candidates for the diocesan priesthood.

- 3366 3. The Bishop of a Diocese where there is such a seminary may visit it whenever he considers it opportune.
- 3367 4. The Bishop may inquire of the Superiors and Professors concerning the seminary's disciplinary and scholastic life and the program of spiritual practices for the students preparing to be diocesan priests.
- 3368 5. The Bishop may interview diocesan candidates from any Diocese.
- 3369 6. The Bishop may make suggestions, in keeping with Canon Law, the directives of the Holy See (*Ratio Fundamentalis, Ecumenical Directory*, etc.) and the directives of the Episcopal Conference (Program of Priestly Formation) relative to the disciplinary, scholastic, and spiritual organization of the seminary.
- 3370 7. The Ecumenical Directory gives to the Bishops a wide authority in the matter of ecumenism in higher education. The Directory states (65), "Bishops have a special responsibility for promoting the ecumenical movement and it is *for them* to lay down the required guiding principles... It belongs, therefore, to Bishops and Episcopal Conferences both to transform general principles into practice and to adjust undertakings already on foot to existing conditions as these affect men and matter..."¹ (64)... "Episcopal Conferences in drawing up a Programme of Training for the Priesthood, according to the Decree "Optatam totius", should issue general rules on lines to be laid down later, about particular cases of cooperation between Catholic seminaries and those of other Christians. But, since institutions for training members of religious orders can also take part in this cooperation, Major Superiors or their delegates should contribute towards drawing up rules in accordance with the decree "Christus Dominus". If particular questions arise about some seminary or institution, the Ordinary who has jurisdiction over it must decide, according to the rules laid down by the *Episcopal Conference*..."².
- 3371 8. The Bishop may refer any points of dispute between himself and the Community which runs the institution to the Sacred Congregation for Catholic Education for resolution, in accordance with Canon Law, the directives of the Holy See, and the directives of the Episcopal Conference.

Thank you very much, Your Excellency, for your very gracious help in bringing this to the attention of the Bishops of your country.

Ex Archivo S. C. pro Inst. Cath.

¹ Cfr. AAS 62, 705-706.

² Cfr. AAS 62, 705.

INDEX RERUM

(Indicationes numeros in margine positos referunt)

Abnegatio: a clericis quotidie exercenda, 616, 1071; cfr. 990, 1150, 1180, 2046, 2119, 2328, 2630; naturalismum excludit, 2424; fiat per gradus et perseveranter, 2434; in vita sacerdotali, 2614.

— Vide *Spiritualis institutio*.

Acatholici: filii acatholicorum relate ad sacros Ordines suscipiendos, 1422; confessiones acatholicae in studiis ecclesiasticis, 2601 s., 2637, 2648, 2660, 2671, 3050, 3093 s.; de pastoralis ratione agendi cum acatholicis, 2589, 2598 s., 2671, 2702, 2958, 2960, 3064, 3066.

Accusatores fratrum ad clerum non recipiendi, 60.

Actio Catholica: non est a sacerdotibus ignoranda, 1732; praelectiones de A.C. habeantur, 1936, 1977, 2038, 2133, 3065; est gratia Dei singularis, 1944; homines qui in A.C. militare velint sunt formandi, 1946; virium nisuumque unitas promovenda, 1948-1949; eius moderatores et propugnatores sunt formandi, 1732, 1950; socii optimam spiritualem ac doctrinalem formationem percipiant, 1951, 2039; familiae religiosae ad A.C. progressum conferant, 1953; politicarum partium studia et commodane persequatur, 1954; apostolica A.C. natura, 1978; eius definitio, 1979; sacerdotes sint A.C. promotores, 1732, 1980, 2039; 2209; est votorum Leonis XIII adimpletio, melioris futuri Ecclesiae auspiciu,

1981; indefessi labores in A.C. fovendam sunt impendenti, 1982 s.; dissertationum et librorum de A.C. copia, 1984; et liberalismus, 2178; et vocationes ecclesiasticae, 1901, 1971, 2054, 2058, 2091, 2096, 2133, 2150, 2158, 2260, 2395, 2437-2448.

— Vide *Apostolatus, Laici*.

Adaptatio: *Novis necessitatibus temporis:* Facultatum studiorum ecclesiasticorum, 2644-2650, 2875-2894; formationis sacerdotalis, 2621-2643, 2659-2672, 2856-2862, 2895-2901, 2910, 2950-3071; methodi paedagogicae, 2216, 2217, 2281, 2624, 2625 s., 2638, 2887 s., 2954, 2972 s., 3003, 3005 s., 3060, 3064 s.; pastoralis structurae, 2741-2746, 2788-2823, 2907, 3189; sacerdotalis actionis et vitae, 2707-2728, 2924-2948, 3171-3202; theologiae, 2637, 2730-2732, 3038-3050.

Peculiari locorum culturae: in liturgia, 2754; in theologia, 2665-2667, 2754, 3026; in philosophia, 3216; in actione missionali, 2666 s., 2751 s.

— Vide *Facultates studiorum ecclesiasticorum*.

Administratio: *Bonorum ecclesiasticorum*, 1722, 2660, 2716.

— *Bonorum Seminarii*, 363, 412, 441, 730, 892, 1005, 1092, 1304, 2034, 2332.

— Vide *Deputati*.

— *Seminarii:* ii qui Seminario praeesse debeant, 2988; cfr. 2025; *Seminaria Regionalia*, 1461, 1986 s.

— *Parocciae*, 3064, 2921, 766, 771.

Admissio: *Ad sacros Ordines*, vide *Ordinandi*.

— *In Seminarium*: qualitates requisitae, 290, 303, 361, 462, 880, 1004, 1304, 1469-1471, 1520-1521, 2026, 2064, 2089; accuratae selectionis necessitas, 354-355, 361, 462, 474-479, 775, 791, 826, 841, 872, 1107, 1148, 1697, 1924, 1962s., 2215, 2280, 2289, 2321, 2397, 2426 s., 2531, 2627; illegitimi, 725, 863, 1469, 2541; qui ex alio Seminario dimissi sunt, 1201-1208, 1268, 1471, 2318; qui ad aliquam familiam religiosam pertinuerint, 2092; condiciones admissionis in Seminarium Maius, 2634, 3027 s., Minus, 2972, 2974.

— *In Facultatem studiorum ecclesiasticorum*, 1785-1788, 1831 s., 2886, 2582.

Adulator et Proditor clericus degradandus, 69.

Adulcentes curentur ut ad utrumque clerum idonei servantur, 1970; praesertim per consociationes Actionis Catholicae, 1971 et per parentes christiana fide ac virtute spectatos, 1972.

Advenae Sacerdotes: dioecesium suum proprium seminarium habeant, etiam ne animarum curam advenis sacerdotibus committere cogantur, 878.

Aedificium, 302, 360, 424, 733, 1808, 1871, 2157, 2216, 2263, 2291, 2332, 2468, 2953, 2982.

Aequator, 861 s., 863 s.

— Vide *Conventiones*.

Aetas admittendorum in seminario: providentissimis gravissimisque Ecclesiae legibus cautum semper est, ut adulescentes clerici vel a teneris annis in seminario excipiantur et ad spiritum ecclesiasticum conformentur, 95, 122, 282, 290, 356, 413, 513, 538, 627, 664, 669, 713, 721, 754, 777, 790, 795, 810, 811, 816,

818, 855, 1132, 1169, 1263, 1391, 1603, 1705; cfr. 42, 97, 199, 746, 972, 2166, 2785, 2968; de iis qui provectioris aetatis sunt, 2980; cfr. 672, 2215, 2395, 2900 s.

Aetas canonica: ordinandorum, 24, 34, 131, 223, 298, 997, 1396, 3004; ad diaconatum permanentem, 2799.

Aeterni Patris: Litterae Encyclicae Leonis XIII de christiana philosophia instauranda, 1114.

Affiliatio: seminarii facultati theologicae (notio, finis, effectus), 2892 (n. 47); seminariis in studiis bene ordinatis commendatur, 3055.

Afri et s. ordinationes, 107, 125.

Africa: de sacris vocationibus in eius regionibus peculiari modo fovendis, 2309, 2651, 2863.

Agapitus (S.), Papa, 98.

Aggregatio: ad Pont. Opus vocationum sacerdotium, 2111s., 2442.

Alexander II, Papa, 225.

Alexander III, Papa, 232-235.

Alexander VII, Papa, 465-470.

Aloisius Gonzaga (S.): studiosae iuventutis patronus, 2007; exemplum puritatis, humilitatis et caritatis, 1649.

Alphonsus De Ligorio (S.): probabilissimus theologiae moralis fons, 1000; eius sententiae in theologia morali tuto teneri possunt, 1548-1573; quid de admissione in seminarium, de dimissione, de seminarii regimine deque ad sacros ordines promotione senserit, 1697-1702; confessarius, cum agitur de seminariorum alumnis indignis vel ineptis, «eo se durior poenitentibus praestat, quo ipsis se faciliorem imperit», 1964; non sufficit quod Episcopus nihil mali noverit de ordinando, sed debet certus fieri de eius positiva probitate, 1966; cfr. 1701.

Alumni: et condiciones nostri temporis, 2632, 2961, 3020, 3064; et iuvenes coactanei, 2954, 2973, 2977; et mulieres, 3010, 3065; et necessitates Ecclesiae universalis, 2973, 3066; pauperes iuvandi, 235, 269; cfr. 2441; inter pauperes eligendi, 290, 2630, 2641; et presbyterium, 3008; cfr. 2956, 2957, 2630, 2632; et religiosi, 2640; et seminarii communitas, 2953, 3007; et superiores, 2630, 2632, 2954, 2985, 3011.

Aetas — vide *Aetas admittendorum in seminario*, *Aetas canonica ordinandorum*.

Dotes humanae et morales, spirituales, intellectuales, condicio physica et psychica — vide *Admissio*, *Ordinandi*, *Scrutinia*.

Scientia, virtutes et aptitudines acquirendae — vide *Institutio humana, intellectualis, pastoralis, spiritualis*.

Amentes: irregulares ex defectu, 1409.

America Latina: 876, 1092 s., 2274, 2346 s., 2356, 2516, 2738, 2908.

Americae Sept. Civitates Foederatae: 718, 806, 878, 819 s., 1244, 1678 s., 2059, 2385, 2387.

Amor: sacerdotis erga Ecclesiam, 2171, 2403; si amore et fidelitate cum Ecclesia coniuncti erunt sacerdotes, numquam fiducia aut virtute deficient, 2171, 2365, 2630; cfr. 3066; erga confratres, 2589, 2697, 2712, 2957, 3008; erga Summum Pontificem, 2365; erga fideles, 2359; erga Patriam, 2119.

Anacletus (S.), Papa, 1-2.

Anastasius I (S.), Papa, 29-30.

Angelicum Pont. Athenaeum: 2339-2341.

Angelicus Doctor — vide *Thomas Aquinas*.

Annus Pastoralis: post ordinationem presbyteralem, 2536, 2938 s.; eius finis proponitur, 2938, 3071.

Annus Scholaris: quando ad effectum sacrae ordinationis, studiorum anni expleti dici possint, 1291, 1293.

Anthropologia: de eius momento in disciplinis philosophicis et theologicis, 2887 (n. 28), 3142, 3148; in theologia morali, 3044; in philosophia, 3215.

— Vide *Scientiae humanae*.

Antiquitates — vide *Monumenta*.

Apologetica: in solida Patrum et Scholasticorum doctrina fundetur, 930; modo hodiernis necessitatibus aptat tradatur, 3043; cfr. 1311.

Apostatae a Fide non ordinandi, 38; sunt irregulares ex delicto, 1414.

Apostolatus: studia specialia ad fines apostolatus, 2630; apostolicam laicorum actuositatem excitare et fovere alumni addiscant, 2641, 2657, 3065; practica in apostolatu exercitia, 2642, 3067 s.; universitates et apostolatus intellectualis munera, 2648, 2880; laicorum apostolatus, 2657, 2863; peculiaris et ordinata formatio apostolica alumnis praebeatur, 2669; studia specialia ad apostolatatum obeundum, 3052-3055.

Aquinas — vide *Thomas Aquinas*.

Archaeologia Sacra: in Urbe addiscenda, 702; in Seminariis docenda, 842, 1248, 1314; disciplina theologica specialis, 1877; Pont. Institutum Archaeologiae Sacrae Romae: studiorum methodus, 1790; curriculum, 1792, gradus academici, 1802 s.; disciplinae tradendae, 1853; a. biblica, 1220, 1544.

Archiva et Tabularia: catalogus et inventarium rite et accurate faciendae, 547; quanti ar-

chiva seu tabularia et bibliothecas semper fecerit Ecclesia catholica et in primis Romanus Pontifex, 1135 s.; clerici idonei ad archiva et bibliothecas regenda opportune praeparantur, 1137; quae cura et vigilantia ab Ordinariis sint adhibendae archivis et bibliothecis ecclesiasticis, 1137; archivum seminarii opportunis normis ordinetur, 1607.

Archivistica in seminariis doceatur, 2513 s.

Argentina: de officio sacerdotum circa Actionem Catholicam, 1732; de erigendis seminariis, 1902.

Arma clericis non gerenda, 103, 140, 222, 223, 325.

Armenia: 394 s., 756, 1976.

Ars Sacra: alumni philosophiae et theologiae in ea erudiantur, 2231; cfr. 1314, 1544; in seminariis historia bonarum artium et speciatim artis sacrae tradatur, 1634, 2570, 3029.

Ascetica: a scientia theologica non disiungenda, cfr. 1719; selectiores meditationum libri nec non de re ascetica probatissima ab alumni cognoscantur, 1926; ascetica et mystica theologia in seminariis tradenda, 1546, 1548, 1573, 2640, 3045, 3064; cfr. 566, 580, 1275.

Atheismus: debita cura tribuenda est quaestionibus hodierni atheismi, 3050; de eius studio et de institutione alumnorum ad dialogum cum non credentibus, 3133 s., 2961, 2909, 3064, 3066, 3212.

Athenaea Ecclesiastica Romana: de rationibus quae inter ea exoptantur, 2575; normae pro sacerdotibus et seminaristis italicis Romae commorantibus et pro eorum inscriptione in eis, 2142; normae circa alumnorum inscriptionem, 3144; cfr. 2104, 2228.

Auctores: librorum manualium delectus, 811; ne in seminario adhibeantur libri falsas opiniones continentes, 885; auctores in seminariis adhibendi, 952; praesertim in theologicis et philosophicis disciplinis, 805; clerici theologiarum doctrinarum, ecclesiasticae historiae et sacrorum canonum scientiam ex auctoribus ab Apostolica Sede probatis depromptam consequantur, 795; litterae ex clarissimis ethnicis scriptoribus ab omni labe purgatis optimo iure addiscuntur, 795, 886, 890; auctorum explicandorum delectus, 2491; selecta SS. Patrum opera tractanda in cursu Latinitatis christianae, 2504.

Auctoritates Academicae Facultatum studiorum ecclesiasticorum, 1774 s., 1824 s.

Auditores: Universitatum et Facultatum studiorum ecclesiasticorum, 1784; eorum inscriptio, 1785 s., 1831, 2886; Universitates et Facultates auditoribus laicis pateant, 2886; auditorum in Universitatis vita participatio, 2886.

« Augustinianum » Institutum Patristicum a Paulo VI inauguratur, 3127 s.

Augustinus (S.): studio et pietate summus, 1729 s., quanti fecerit lectionem, 1729; quam utile sit in studium operum S. Augustini incumbere, 1728; momentum theologicum operis « De Civitate Dei », 981; humaniores litteras commendat, 766; cfr. 917; peculiari luce inter ceteros doctores refulget, 2616; viam ostendit ad veritatem naturalem et revelatam investigandam, 3128.

Autoeducatio: abdicationem muneris paedagogici denotat, 2366, 2432, 2510; optimismo circa naturam humanam indiget, 2432; veram iuvenum

murationem praepedit, 2432; regulas seminarii parvi habet, 2433; naturalismum sapit, 2434; individualismum alumnorum exaltat, 2432.

Austria: 335 s., 807 s., 810, 811 s., 1887 s.
— Vide *Conventiones*.

Baccalaureatus: de eo leges, 1802 s.; cfr. primus gradus academicus, 2881, 2891, 2892, 2893; seminaria Facultatibus theologicis affilianda ut baccalaureatum concedere possint, 3055.

Badenia: 820 s., 1883.
— Vide *Conventiones*.

Baptizati ab Aetholicis irregulares sunt ex delicto, 1415.

Barba — vide *Coma*.

Barbadius Gregorius (S.): seminarium inter primos condidit idque conditum optimis legibus instruxit, 1358; cfr. 1531; doctrinae amplificandae cupidissimus, 659, reformationis tridentinae propugnator, 2527.

Basilius M. (S.): humaniores litteras commendat, 966; cfr. 917.

Bavaria: 694, 784, 865, 979, 1624, 2770, 2771, 3143.
— Vide *Conventiones*.

Belgium: 343, 710 s., 719, 1130, 2118.
— Vide *Conventiones*.

Bellarminus Robertus (S.): apologeta praestantissimus, 1602, 2517.

Benedictini, 895.

Benedictus XII, Papa, 257-259.

Benedictus XIII, Papa, 532-547.

Benedictus XIV, Papa, 626-651.

Benedictus XV, Papa, 1357-1585.

Beneficentia pro seminario commendatur, 775, 812, 1022, 1585, 2056, 2095, 2441.

Beneficium: clericorum magistris competens beneficium conferendum, 235, 239, 242; beneficia simplicia seminario applicari et incorporari possunt,

292; beneficiorum quorumcumque pars aliqua vel portio in seminarii utilitatem cedenda, 292; beneficia ecclesiastica congruae clericorum sustentationi destinata, 529; aliqua beneficia alumni virtutibus claris conferantur, 627; beneficia ecclesiastica non sunt conferenda nisi dignis, 643; systema beneficiale relinquendum vel saltem reformandum, 2725.

Bernensis Pagus: 714 s.

— Vide *Conventiones*.

Bibliotheca: bibliotheca sacerdotum instruat bonis libris, 311; erectio et cura in seminariis commendatur, 893, 2332, 2982, 3062; bibliothecae Romanae, 2044; Bibliotheca Apostolica Vaticana, 1135-1137; bibliotheca in usum cleri, 2223, 2722, 2944; bibliotheca in Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum, 1809, 1872; adsit in seminariis specialis bibliotheca biblica, 1227, 2186; liturgica, 2584; de re oecumenica, 3102; communis usus bibliothecae cum aetholicis, 3104, 3109.

Bibliothecarius: specialis institutio, 1137; in seminariis necessarius, 2988, 3062.

Bigami: irregulares ex defectu, 1410; cfr. 18.

Bolivia: 2094 s., 2343, 2353.
— Vide *Conventiones*.

Bona Temporalia: sacerdotis habitudo ad bona temporalia, 2203, 2212, 2371, 2414, 2450, 2630, 2715, 3012; cfr. 603.

Seminarii — vide *Administratio*.

Bonaventura (S.): eminet inter scholasticos doctores, 2740.

Bonifatius I (S.), Papa, 34.

Bonifatius IV, Papa, 120.

Borussia: 970, 1714.

— Vide *Conventiones*.

Brasilia: 1014, 1063 s., 1125 s., 1943 s., 2105, 2148 s., 2153 s., 2173 s., 2275 s., 2356.

Breviarium — Vide *Officium divinum*.

Britannia: 231; 243, 281 s., 356, 791, 993 s., 1513, 2740.

Caelestinus I (S.), Papa, 35.

Caelibatus sacerdotalis: sacerdotes et levitae insolubili lege caelibatus constringuntur, 19 s.; 23, 31, 44, 49, 50, 95, 97, 117, 229, 230, 684; c. obligatio cum diaconatu connectitur, 3357; eius fecunditas, 2246; Ecclesiae disciplina hac in re confirmatur, 2713, 3170; ea lex fideliter servanda, 2865, 3195 s.; gloriosa pro ea lege Ecclesiae certamina, 2410; de eius sanctitate et convenientia, 2244, 2410, 3074 s.; eius fundamentum, 3193; alumni diligenti cura educuntur ad hunc statum, 2631; cfr. 2221; Ecclesiae ritus Latini eos tantum ad sacerdotium eligit, qui caelibatum amplecti velint, 3009; de periculis castitati adversantibus alumni moneantur, 2631; custodiatur per vigilantiam, orationem et abnegationem sui ipsius, 2202, 2247, 2248; de eo Litterae Encyclicae Pauli VI, 2824 s.; caelibatus lex denuo confirmatur, 2824; sacer caelibatus et exiguus sacerdotum numerus, 2828, 3084; recta alumnorum institutio ad caelibatum, 2829 s.; minus idonei ad caelibatum a sacerdotio capessendo dehortandi sunt, 2247, 2833; libera caelibatus electio, 2838; eius observantia certis spatiis experimento probetur, 2047, 2840 s.; sacerdotalis vita et caelibatus, 996, 2410, 2842 s.; dispensatio a caelibatu, 2736; condiciones servandae a sacerdotibus dispensatis, 3149; c. in Eccl. Orientali, 996, 3279, 3301.

Caeremoniae Sacrae: addiscendae, 291, 351, 348, 377, 378, 389, 406, 425, 486, 502, 531, 536,

543, 546, 562, 754, 771, 783, 791, 842, 873, 1003, 1013, 1482, 2166; alumni altaris ministerio inserviant, ut ritus et caeremonias addiscant, 426, 829; populus de c. s. edocendus, 308.

— Vide *Liturgia*.

Canadia: 803 s., 817, 886, 2031 s.
Canones Sacri: a clericis addiscendi, 25; non licet eos ignorari, 35, 172, 215, 279.

Canonicus Theologus, sacras disciplinas in seminario docere potest, 1376.

Cantus sacer: alumni cantum Gregorianum addiscant, 543, 649, 1067; cfr. 291, 502; ut traditione acceptus est, in seminariis cum diligentia colatur, 1162-1166, 2166; apparet mira pulchritudine praeditus, 1165; quantum cordi sit Romano Pontifici, 1300, 2608; plena et solida institutio in cantu sacro impertienda est, 2345, 2469; eius momentum pro ministerio pastoralis, 1314, 2536; magni habeatur institutio et praxis musicae in seminariis, 2570, 3029; cfr. 27-80.

— Vide *Musica sacra*.

Cappella (Oratorium): maxima habeatur cura ecclesiarum, 389; habitatio in domibus aedificatis super cappellis, 464; ecclesiae et oratoria speciem genuinae artis praeseferant, 2583; nitida et orationi apta esse debent, 2685.

Caritas: c. opera, 2090; requiritur ad sacerdotium, 2119; fundamentum sanctitatis, 2200; ardor caritatis, 2390; signum vocationis, 2968, 3000; caritas pastoralis, 2709, 2413.

Carnifices: irregulares sunt ex defectu, 1413.

Carolus Borromaeus (S.): seminariarum patronus, 964, 2007; de clericorum disciplina egregie meruit, 961, 1538, 2527; cfr. 891, 1125, 1153, 1531;

«modica negligentia in sacris ordinibus conferendis maximam irrogare potest culpam», 1966.

Castitas: a levitis et sacerdotibus custodiatur, 23, 50, 3284; clericis praescripta, 95, 117, 228, 652; de eius excellentia, 2244; cfr. 1613, 1720; c. et Eucharistia, 20, 23, 49, 50, 1720, 2244; in ordinandis per plures annos probanda, 106, 111, 954; Episcopi clerum sibi commissum in sobrietate et castitate nutrant 189, 192; quomodo clericis colenda, 605, 2244; adiumenta ad eam servandam: vigilantia ac fuga periculorum, 2249; falsae opiniones hac de re confutantur, 2250; pudica verecundia, 2221, 2251, praecellentia et fecunditas, 2327, 2388; de c. instructio, 684, 2221; c. et scientia, 1589, 1613, 1616 s., 1720; puritas cordis, 2410; ante sacrorum Ordinum susceptionem probanda, 106, 117, 228, 1963, 2153, 3000, 3232, 3236 s.; cfr. 160, 186, 249.

— Vide *Virginitas sacra*.

Catechetica: in seminariis magisterium instituatur de sacra catechesi, 1727; cfr. 2120, 2122, 3064; theologiae pastoralis adiciantur practicae exercitationes, 1476, 1652, 1654, 3068; quaedam proponuntur ad catecheticae cathedram in seminario erectam attinentia, 2517 s.; huius disciplinae magistri tuta doctrina sint, 2519; tradatur theoretice et cum practicis exercitationibus, 2520.

Catechismus: in seminariis minoribus tradendus, 486, 1310; materia ad instrumenta communicationis socialis spectans in catechismo tradatur, 2571; sacerdotis officium, 2681; de vocationibus ecclesiasticis tractet, 2970.

Catechismus Romanus: est catholicae doctrinae summa, 348, 366, 652, 706, 1000, 1120, 2517; a clericis prae manibus habeatur, 1120; clerici doctrinam e Catechismo Romano haurire assuescant, 486, 842; ad exercitationes in lingua latina aptus, 2491; cfr. 781, 782.

Cathedrae: eas omnes in seminariis Episcopi constituent, quas ad completam clericorum suorum institutionem necessarias indicant, 711; in Universitatibus catholicis habeatur saltem cathedra S. Theologiae, 2645.
Cathedralis Ecclesia: servitium ab alumni seminarii praestandum, 426, 526, 734, 1482; cfr. 291, 2584, 2585.

— Vide *Chorus*.

Cathedralis Schola: pro clericis instituenda, 226, 227, 235.

Cecoslovachia: 701, 746, 840 s., 992, 1579 s., 1660, 2138, 2911;

Chilia: 523, 2050 s., 2856 s.

Chorus: quid professores excusati a choro percipere possint, 1377 s.; seminarii alumni ne choro cathedralis vel aliarum ecclesiarum ultra certos dies interveniant, 734; in choro congruum locum occupent, 736; etiam in officiis in choro obediendis a suis superioribus dependent, 735; choro assistant superpelliceo induti, 726.

Christiani scriptores (Graeci et Latini): clariores et cognoscantur et magni fiant, 1130, 1535; cfr. 795, 886, 890, 2504.

— Vide *Patres (Ss.)*.

Chrysostomus Ioannes (S.): «Episcopus qui indignum ad sacerdotium promoveat, poenam dabit peccatorum quae ab illo committantur», 1965; cfr. 1966.

Cinematographeum: normae ad pericula praecavenda, 2579 s., 2581.

— Vide *Instrumenta communicationis socialis*.

Classicae disciplinae: ante philosophiae studium levitae eas addiscant, 1960.

Classici scriptores: scribendi elegantia discenda est ab iis, 1130; cfr. 2489 s.

— Vide *Ethnici scriptores, Linguae, Litterae*.

Clemens VIII, Papa, 415-439.

Clemens XI, Papa, 516-522.

Clemens XII, Papa, 548-625.

Clemens XIII, Papa, 652-662.

Cleri Regina: consociatio Deiparae Virginis Immaculae sub titulo Cleri Regina, 1296.

Clerici: vi nominis clericus est in sortem Domini vocatus, 288; mulierem corruptam ne ducat, 6; non accipiens symbolum Apostolorum condemnatur, 124; accurate deligendi qui clero ascribuntur, 626; nefas est quemquam ad statum clericalem cogere, vel canonice idoneum ab eodem avertere, 1390; excommunicatio in eos qui quoquo modo cogant virum ad statum clericalem amplectendum, 1494; clerici, plus fortasse in hac vita habituri sunt quod angantur, quam quod gaudeant, 961; tot in seminario alantur alumni, quot respectivae dioecesis necessitas vel utilitas postulat, 637, 643; clerici ceterique seminario addicti nemini mancipentur, 733; clerici (sacerdotes) et illiberales occupationes et saecularia negotia, 656; pauperes iuvandi, 235 s., 242; ecclesiastica disciplina instituendi, 192; memoranda clericorum officia, 1265-1267; cfr. 1157-1159; plus quam clericorum numerus, perfecta eorum institutio Ecclesiae interest, 1302; in educandis clericis vigilans adhibeatur diligentia, 212; clericis duo necessaria sunt: doctrina ad cultum mentis et virtus ad perfectionem animi, 1271, 1273; litteris et

severioribus disciplinis, praesertim theologicis rite imbuantur, 746, 754, 795, 810, 811, 816; cfr. 39; philosophicis theologicisque disciplinis, ab omni erroris et profanae novitatis periculo alienis diligentissime imbuantur, 790; educandi sunt etiam congruenter peculiariibus locorum et temporum necessitatibus, 1023; cfr. 1956; solida clericorum institutio ipsius reipublicae interest plurimum, 1096; cfr. 979, 989; tales efformentur, quales et sanctitas vocationis suae et populi christiani necessitas expostulant, 1151; instituuntur ut forma gregis fiant, 711; clerici spes sunt et velut inchoata forma sacerdotis, 977; tonsura atque habitu clericali semper utantur, 291; ab iis omnino declinent, quae clericis vetita quaeque eos nequaquam decent, 790; necesse est excellenti sedulitate, studio, devotione, paucitas clericorum compensetur, 938; ita parentur ut bonitate, disciplina, scientia ceteris prae luceant 1663, 1717-1721; cfr. 288, 532, 1371; in exercitus ordines adsciti quomodo se gerere debeant, 2060; a radiaesthesiae consultationibus se abstineant, 2100; ne fungantur psychoanalystarum munere, neque psychoanalystas adeant, 2464; clerici «operarii» inter vacationes ne permittantur, 2234; cfr. 2344; Institutum clericorum saecularium in communi viventium a S. Sede approbatum, 473.

Clerici Ecclesiarum ritus Orientalis, 3249-3302; normae generales, 3249 s.; aliae eparchiae adscriptio, 3255 s.; iura et privilegia, 3264 s.; obligationes, 3271 s.; reductio ad statum laicalem, 3299 s.; nova dispensandi ratio, 2736; cfr.

2541, 2786. — Vide *Oriens christianus*.

— Vide *Alumni, Ordinandi, Scrutinia*.

Clerus — Vide *Sacerdos*.

Codex Iuris Canonici: canones ad clericos et seminariorum alumnos spectantes, 1370-1496; ad Ecclesias ritus Orientalis quod attinet, 3249 s.

Collaboratio: cum acatholicis (christianis), 2703, 3103; cum diaconis, 3065; cum Episcopo, 2589, 2591, 2619, 2712, 2983, 3199; cum laicis, 2657, 2702, 2746, 3201; cum non credentibus, 3141, in missionibus, 2663, 2670, 2752, 2755; inter sacerdotes, 2589, 2697, 2712, 2957, 3008; inter scholas, 2650; inter Universitates, 2650, 2879, 2882; cum Superioribus seminariis, 2784, 2954, 2985; professorum cum Superioribus seminariis, 2999; interdisciplinaris, 2638, 2732, 2879, 2882, 2888 (n. 37), 3060.

Collegia: pro clericis Universitatem frequentantibus, 273;

ad diaconos formandos commendantur, 2793;

pro laicis etiam episcopalia, distincta sint a seminariis, 1125, 1132, 1304; praefecti munus alumnis seminariorum, et Romae etiam sacerdotibus in studia incumbantibus, interdicitur, 1176, 1655; apud Universitates convictus pro iuvenibus laicis habeantur, 2647.

Collegia et Convictoria Ecclesiastica Urbis: de eorum utilitate, 394 s., 894; solidam institutionem Romae acceptam alumni in patriam referant, 2110; de usu spectaculorum «televisivo-cinematographicorum» in eis, 2581; normae pro Convictoriis ecclesiasticis Romae, 2362.

— Vide *Romana institutio clericorum*.

Collegium: Americae Septentrionalis Foederatorum Civitatum (Pont. Collegium): ad eius alumnos, de praeparatione Romana ad sacerdotium, 2019; saeculo exeunte, ex quo conditum est, a Ioanne XXIII invisitur, 2387; novum in Urbe conditum ephebeum, omnibus artis ac technicae rationis utilitatibus praeditum, 2387.

— **Anglorum** (Venerabile Collegium): in Urbe instituitur, 356.

— **Armenorum** (Pont. Collegium Leoninum): de utilitate Collegiorum ecclesiasticorum in Urbe, 394 s.; ad eius alumnos, de magno sacerdotalis praeparationis opere, 1976.

— **Belgarum** (Pont. Collegium): primo saeculo ab eius ortu exeunte, a Pio XII gratulationibus ac votis cumulat, 2118.

— **Bohemorum** (Collegium): in Urbe condendum, 992.

— **Germanicum** (Collegium): de obligatione eius constitutionum, 414; 280, 368.

— **Germanicum - Hungaricum** (Pont. Collegium): Pius XII, eius alumnos adhortans, quasdam praecipuas virtutes candidatorum ad sacerdotium collustrat, 2119; idemque gratulatur de quarto saeculo impleto ab eiusdem collegii ortu, 2232.

— **Graecum** (Pont. Collegium): eius natura in perpetuum definitur, 442 s.

— **Hibernicum** (Pont. Collegium): de eius fine praecipuo, 702 s.

— **Hispanicum** (Pont. Collegium): ob dena vitae lustra feliciter expleta, a Pio XII dilaudatur, 2101; Pius XII sacerdotes novellos eiusque alumnos alloquitur, 2277 s.; idemque eius novellos sacerdotes adhortans, proprietates Romanitatis collustrat, 2312.

- *Hispanicum* (Pont. Collegium-Seminarium): nova eius sedes Romae a Paulo VI inauguratur, 2651; momentum recolitur ecclesiasticae institutionis in Urbe, 2651 s.
- *Lusitanum* (Pont. Collegium): in Urbe erigitur, 1129; sacerdos cum sanctitate tum solida formatione praeditus esse debet, 2311.
- *Nepomucenum* (Pont. Collegium): a Pio XII commendatur, 2138.
- *Pium Brazilianum* (Pont. Collegium): curent episcopi ut alumni, non intermissa vice, in id mittantur, 2156; de vasta cultura clericis necessaria deque oratione et virtutibus sacerdotalibus, 2275 s.; de sacra liturgia, 2356.
- *Pium Latinum Americanum* (Pont. Collegium): de sacra liturgia, 2356.
- *Sancti Hieronymi Illyricorum* (Collegium): de ratione admit-tendi alumnos, 462.
- *Sancti Iosaphat* (Pont. Collegium): Romae ad sacerdotium institui magnum est donum, 1884 s.
- *Sancti Petri Apostoli* (Collegium): instituitur in Urbe ad excolendos sacerdotes indigenas, 2170 s.
- *Urbanum de Propaganda Fide* (Pont. Collegium): ad eius alumnos, de veritatis catholicae apostolis, 1923; sana doctrina et sacerdotales virtutes alumni commendantur, 2354; de arcta unione sacerdotis cum Deo et cum proprio Episcopo, 2733.
- Columbia:** 986 s., 1901, 2260 s., 2420, 3085.
- Vide *Conventiones*.
- Coma:** comam et barbam clericus ne nutriat, 61, 86, 3288.
- Commissio: Biblica** (Pont.): S. C. de Sem. et Stud. Univ. Praefectus inter Cardinales eius-

- dem Commissionis refertur, 1664-1667; decisiones eius plurimi sunt faciendae et explanandae in schola sacrae Scripturae, 1575; novae normae de ea ordinanda, 3165; cfr. 2113 s.; gradus ab ea concessi, 1630; de eius iure gradus academicos concedendi, 1797.
- *Episcopalis* pro seminariis, 2962.
- «*Technica*» peritorum pro seminariis, 2910.
- *Theologica* internationalis, 2923.
- Communicatio socialis** — Vide *Instrumenta communicationis socialis*.
- Communio Eucharistica:** frequens et cotidiana in seminariis commendatur, 291, 364, 425, 537, 613, 706, 873, 1071, 1200, 1481, 1673, 2036, 2083, 2584, 2813, 3014.
- Vide *Eucharistia*.
- Communio Hierarchica:** 2693, 2712, 2956, 3184.
- Communis vita:** et institutio ecclesiastica adspirantium ad sacerdotium, 122, 199; cfr. 219, 473; et clerici canonici, 146, 170, 182, 199, 204; communis vita sacerdotum promoveatur, 2222, 2699; cfr. 221.
- Vide *Collegia, Seminaria*.
- Communismus:** alumni admonendi de perniciosis theoriis communismi, 1548; de remediis contra communismum adhibendis, 2021; c. et sacerdotes, 2225; destudio marxismi, 3139.
- Communitas Fidelium:** de eius potioribus muneribus in vocationibus sacris excitandis, 2623, 2967, 2915; communitas et vita seminarii, 2973; et formatio spiritualis, 3008, 3157.
- Concilium Vaticanum II: Capita documentorum** in hoc volumine exstantium:
 - Const. de Sacra Liturgia «*Sacrosanctum Concilium*», 2542-2570.

- Decr. de instrumentis communicationis socialis «*Inter mirifica*», 2571.
- Const. de Ecclesia «*Lumen Gentium*», 2587-2591.
- Decr. de Ecclesiis Orient. Cath. «*Orientalium Ecclesiarum*», 2592-2597.
- Decr. de Oecumenismo «*Unitatis redintegratio*», 2598-2603.
- Decr. de pastoralis Episcoporum munere «*Christus Dominus*», 2618-2619.
- Decr. de accommodata renovatione vitae religiosae «*Perfectae caritatis*», 2620.
- Decr. de Institutione sacerdotali «*Optatam totius*», 2621-2643.
- Declar. de educatione christiana «*Gravissimum educationis*», 2644-2650.
- Const. de divina revelatione «*Dei verbum*», 2653, 2656.
- Decr. de apostolatu laicorum «*Apostolicam actuositatem*», 2657.
- Decr. de activitate missionali Ecclesiae «*Ad Gentes divinitus*», 2659-2672.
- Decr. de presbyterorum ministerio et vita «*Presbyterorum Ordinis*», 2673-2728.
- Const. de Ecclesia in mundo huius temporis «*Gaudium et spes*», 2729-2732.
- Spes in Concilium reponenda, 2658; eius sortes ex sacerdotali institutione pendent, 2621, 2925; fidelitas Concilio servanda, 3072; in eius spiritu alumni formandi sunt, 2643; eius doctrinalis auctoritas, 2756; eius doctrina recto sensu intelligenda et exponenda, 2756, 2779.
- Concelebratio:** concelebrationis usus a Concilio Vaticano II extenditur, 2550; commendatur praesertim in sollemnioribus festivitibus, 2584; concelebratione communio hierarchica apte significatur, 2693, 2697; casus,

- in quibus concelebrare licet augentur et definiuntur, 2787.
- Concubinaril:** subdiaconi officio ac beneficio careant, 229.
- Conferentiae Episcopales:** et Ratio institutionis sacerdotalis conficienda, 2622, 2950 s. passim; 2692; cfr. 3107; et paedagogica experimenta in seminariis, 2769; et diaconatus permanentis instauratio, 2590, 2788; cfr. 2920 s.; et Facultatum Ecclesiasticarum «*planificatio*» 2883; et peculiarium Praelaturarum erectio, 2746; et ratio oecumenica institutionis sacerdotalis, 3107; et permanentis institutionis cleri promotio, 2643, 2722, 2747, 2952; et missionalis activitatis iusta accommodatio culturalis, 2668. C. e. Regionales, 1153, 3321 s., 3118 s.
- Confessarii:** confessarii ordinarii in seminario, 705, 1462, 1560; 1685, 1964; extraordinarii, 1466; plena libertas confessarium sibi eligendi, 1466, 3017; in seminariis quae presbyteris Societatis a S. Sulpitio, Congregationis Missionum, Eudistarum et aliarum huiusmodi conceduntur, 1685; numquam confessariorum votum exquiratur, 601, 1467; moderatores spiritus (confessarii) et forum externum, 1964, 2153; et admissio ad Ordines, 3241; 1964 s.; S. Thomas a Villanova et confessarii plus aequo leniores, 1964; praeter confessarios ordinarios adsint alii spiritus magistri, 376; c. extraneorum copia, 837, 1466; superiores seminariorum et confessiones suorum alumnorum, 688, 1105; cfr. 1382, 1558, 1910; et materia castitatis, 1964, 2153, 3241.
- Confessio frequens:** — Vide *Poenitentiae sacramentum*.
- Congregatio Missionis (Lazaristae):** 1865 (confessio); Vide *Vincetius a Paulo (S.)*.

Congregatio (S.) Consistorialis: 1259. — Vide *Congregatio (S.) de Seminariis et Studiorum Universitatibus*.

Congregatio (S.) de Propaganda Fide: et seminaria in locis missionum, 1516; cfr. 1373.

Congregatio (S.) de Seminariis et Studiorum Universitatibus: a Benedicto XIV a. 1915 condita, 1360-1366; eius competentia, 1373 s., 1664-1665; eius merita de recta clericorum institutione, 1696; nexus inter S. Congregationem Consistorialem et S. Congregationem de Seminariis, 1360; cfr. 1364. — Vide *Congregatio (S.) pro Institutione Catholica*.

Congregatio Peculiaris Seminariorum: a Benedicto XIII instituta, 541.

Congregatio (S.) pro Ecclesia Orientali: et seminaria rituum orientalium, 1373.

Congregatio (S.) pro Institutione Catholica: eius competentia, 2852 s.

Congregatio (S.) Sancti Officii: Praefectus S. C. de Sem. et Stud. Univ. inter eius membra numeratur, 1664-1667; et iuramentum contra Modernismum, 1277-1283.

Conscientiae discussio: — Vide *Examen conscientiae*.

Consensus: populi circa presbyteros aut diaconos eligendos, 99; cfr. 45.

Consilium: missionale, 2754; pastorale, 3201; presbyterale, 3201.

Consociationes: clerici et consociationes ab Episcopo non dependentes, 836, 1238; sacerdotum consociationes commendantur, 2699, 3200; c. mulierum et sacerdos, 2202.

Contubernia: eorum distinctio servetur, 453; proprium praefectum habeant, 457; alumnorum numerus, 1006.

Corpus: mens sana in corpore sancto et sano, cfr. 513; eius cura, 1487; corporis animique candidati condiciones, 2832 s.; cfr. 2627, 2972, 3000; corpore vitiatum ne suscipiantur in clerum, 54, 56, 107, 125, 267, 361, 371, 410, 462; irregulares ex defectu, 1408.

— Vide *Gymnicae exercitationes, Admissio, Candidatorum selectio*.

Costarica: 792.

— Vide *Conventiones*.

Cuba: 1155, 2130 s.

«Cursus introductorius»: a Concilio Vaticano II praecipitur introductio in mysterium Christi et historiam salutis, 2635, 3024; eius duratio et fines, 3024.

Conventiones inter Sanctam Sedem et

— Regnum Neapolitanum (a. 1741), de seminariorum exemptionibus et de iis quae ad ss. Ordines adspirare possint, 635 ss.;

— Rempublicam Gallicam (a. 1801), de seminariis clericorum, 667;

— Rempublicam Italicam (a. 1803), de seminariorum dotatione et regimine, 679 ss.;

— Regnum Bavaricum (a. 1817), de episcopali iurisdictione super seminariis, 694 ss.;

— Regnum Gallicum (a. 1817), de seminariis stabiliter dotandis, 697;

— Regnum Utriusque Siciliae (a. 1818), de congrua seminariorum dotatione deque clericis titulo canonico providendis, 698 s.;

— Regnum Belgicum (a. 1827), de seminariis instituendis conservandisque, 710 ss.;

— Pagos Lucernensem, Bernensem, Solodorensem, Tugiensem (Zugensem), in Helvetia (a. 1828), de seminariorum erectione et dotatione, 714 s.;

— Pagum Sangallensem, in Helvetia (a. 1845), de seminario gubernando et administrando sub Episcopi moderatione, 747 ss.;

— Imperium Russicum (a. 1847), de praestanti Episcopi moderatione in seminarii disciplinam et doctrinam, 755 ss.;

— Regnum Hispanicum (a. 1851), de seminariis generalibus et conciliaribus, 786 ss.;

— Rempublicam Costaricae (a. 1852), de seminariorum erectione et regimine, 792;

— Rempublicam Guatimalae (a. 1852), de seminariorum erectione, 793 s.;

— Austriae Imperium (a. 1855), de Episcoporum iure in seminariis gubernandis et administrandis, 807 ss.;

— Regnum Wirtembergense (a. 1857), de seminario constituendo et quibusdam convictibus moderandis, 813 s.;

— Magnum Ducatum Badensem (a. 1859), de institutis dioecesanis pro ecclesiasticae militiae alumnis, 820 ss.;

— Rempublicam Haitianam (a. 1860), de seminariis constabulandis et sustentandis, 832 s.;

— Rempublicam Hondurensensem (a. 1861), de seminariis dotandis et moderandis, 848 s.;

— Rempublicam Nicaraguae (a. 1861), de seminariorum dotatione et regimine, 850 ss.;

— Rempublicam S. Salvatoris (a. 1862), de seminariorum dotatione et regimine, 854;

— Rempublicam Venetiolae (a. 1862), de seminariis erigendis, ordinandis, dotandis, 856 ss.;

— Rempublicam Aequatoris (a. 1862), de seminariorum erectione et regimine, 861 s.; eiusdemque nova versio seu reductio facta est (a. 1882), 861 s.;

— Gubernium Russicum (a. 1882), de seminariis ab Epi-

scopis libere regendis et administrandis, 941 ss.;

— Rempublicam Guatimalensem (a. 1884), de seminario et clericis, 955 ss.;

— Gubernium Ticinense, in Helvetia (a. 1884), de sacra iuventute efformanda et adiuvanda, 958 ss.;

— Principatum Montisnigri (a. 1886), de clericis studiorum causa Romam mittendis, 976;

— Rempublicam Columbiae (a. 1887), de seminariorum et clericorum exemptionibus, 986 ss.;

— Gubernium Britannicum per notas reversales (a. 1890), de institutione cleri in insula Melita, 993 s.;

— Lettoniam (a. 1922), de cleri exemptionibus deque seminarii erectione et regimine, 1586 ss.;

— Bavariam (a. 1924), de seminariorum bonis augendis tuendisque, 1624 ss.;

— Poloniam (a. 1925), de clericorum et seminariorum exemptionibus, 1636 ss.;

— Romaniam (a. 1927), de constitutione sacri patrimonii interdioecesanis deque episcopali seminariorum regimine, 1661 s.;

— Lithuaniam (a. 1927), de cleri exemptionibus deque seminariorum regimine, 1668 ss.;

— Italiam (a. 1929), de clericorum et seminariorum exemptionibus, 1707 ss.;

— Borussiam (a. 1929), de scientifica clericorum institutione, 1714;

— Rempublicam Badensem (a. 1932), de scientifica clericorum institutione, 1883;

— Austriam (a. 1933), de clero educando et doctrinis sacris imbuendo ad mentem Ecclesiae, 1887 ss.;

— Rempublicam Germanicam (a. 1933), de iure Ecclesiae in seminaria, 1895 ss.;

- Rempubicam Lusitanam (a. 1940), de seminariorum iuribus, 2070 ss.;
- Gubernium Hispanum (a. 1946), de tuendis et fovendis seminariis, 2146;
- Gubernium Hispanum (a. 1950), de exemptione a servitio militari et de ministerio castrensi sacerdotum, 2189 ss.;
- Gubernium Hispanum (a. 1953), de clericis et seminariis dotandis atque fovendis, 2335 ss.;
- Rempubicam Dominicanam (a. 1954), de ecclesiasticis seminariis tuendis, 2252 ss.;
- Rhenaniam Septemtrionalem atque Westphaliā (a. 1956), de erectione seminariorum, 2229;
- Rempubicam Bolivianam (a. 1958), de formatione clericorum pro missionibus, 2343;
- Rempubicam Bolivianam (a. 1958), de exemptione clericorum a servitio militari, 2353;
- Rempubicam Paraquarianam (a. 1960), de exemptione clericorum, seminaristarum et religiosorum a servitio militari, 2452;
- Rempubicam Venetiolaē (a. 1964), de erectione seminariorum, 2572;
- Saxoniam Inferiorem (a. 1965), de theologica facultate erigenda, 2606;
- Bavariam (a. 1966), de erectione facultatis theologicae Ratisbonae, 2770;
- Bavariam (a. 1966), de nova theologiarum studiorum ordinatione in archidioecesi Monacensi-Frisingensi, 2771;
- Bavariam (a. 1970), de facultate theologica Augustae erigenda, 3143.
- Conventus:** commendantur conventus moderatorum seminariorum, 2626; c. docentium, 2755; c. alumnorum, 2028; sacerdotum, 2162, 2643, 2222,

2722, 2943; Universitatum et Facultatum, 2822; c. scientifici, 2880.

Convictoria: — Vide *Collegia*.

Convivia haereticorum et schismaticorum clericis vitanda, 81.

Coordinatio: inter scholas catholicas, 2650; laboris pro vocationibus, 2971; actionis pastoralis in territoriis missionum, 2670.

Daemon: a daemone possessi irregulares ex defectu, 1409; daemonis insidiae, 2455; abrenuntiatio operibus diaboli, 208.

Damasus (S.), Papa, 18.

Delectus alumnorum: — Vide *Admissio*, *Scrutinia*, *Vocatio*.

Delictum: alicuius delicti reus a clero arcendus, 15, 17; irregularitas ex delicto, 1414 s.

Deputati seminarii: bini ab Episcopis constituentur deputatorum coetus, 291 s., 412, 420; cfr. 547, 892, 1092-1095, 1289, 1463, 2034; de eorum munere, 441.

Deus scientiarum dominus (*Const. Apost.*), 1761-1881; cfr. 1883, 1889, 1956, 2029, 2041, 2063, 2088, 2145, 2169, 2875 s.

Diaconatus: aetas canonica, 1396, studia requisita, 1398; interstitia, 1402; scrutinia ante ordinationem, 1748; materia et forma sacramenti, 2168; neophyti statim ad diaconatum ne admittantur, 13; qualitates animi, 189; de iis qui, ordine diaconatus aucti, vocatione careant, 1749; reductio ad statum laicalem, 3246.

Diaconi: ad ministerium ordinantur, 2590; eorum praecipua munera, 2590; spiritualis vita, 2591; cooperatio cum diaconis, 3065.

Permanentis diaconatus restauratio: Concilii Vaticani II praescripta, 2590, 2595, 2662;

praescriptorum Concilii practica applicatio, 2788-2823 (*Motu Pr. «Sacrum Diaconatus Ordinem»*); studia a permanentibus diaconis peragenda, 2920 s.

Nova circa diaconatum disciplina: ingressus in statum clericalem cum diaconatu coniungitur, 3337; ritus admissionis inter candidatos ad diaconatum, 3352; ministeria lectoris et acolythi recipienda, 3353; interstitia servanda, 3355; consecratio ad caelibatum, 3357; diaconorum ad presbyteratum contendendum studia, 3358; obligatio ad Liturgiam horarum, 3359; ingressus in statum clericalem et incardinatio, 3360.

Dialogus: studia praeparare debent ad dialogum cum: mundo huius temporis, 2636, 2729, 2961, 3032, 3065, 3216; confessionibus christianis seiunctis, 2602, 2648, 3099 s.; religionibus et culturis non christianis, 2648, 2671; non credentibus, 2909, 3050, 3064, 3066, 3136 s., 3212, 3216; laicis, 2657, 3064 (nota 2), 2701; dialogus paedagogicus inter alumnos et superiores, 2782, 2784, 2918, 2954, 2974, 2983, 2985, 2996; inter superiores, 2990, inter professores, 2999; inter sacerdotes et Episcopum, 2619, 2694, 3199.

Diaria et Ephemerides: alumnis vetantur, nisi ad fidem et pietatem fovendam natura sua sint utilia, 1146, 1235, 1253, 1280, 1285, 1563, 2024, 2028, 2031, 2084; et professores Seminariorum Regionalium in Italia, 2003, 2069 (n. 10); facultas iuvenibus detur hodiernos eventus cognoscendi, 2217; cfr. 2973, 3031; sensu critico legenda, 2409; cum magistris critica ephemeridum lectio, 3059.

Didactica: doceatur in seminariis, 2120.

Didacticae methodi renovatio, vide *Methodus*.

Dies mundialis pro vocationibus ecclesiasticis quotannis celebratur, 3303; cfr. 2970; nuntia Pauli VI ad hunc diem, 2611, 2874 s., 2915 s., 3080 s., 3153, 3218 s.

Dies Nationalis pro vocationibus ecclesiasticis in Italia instituitur, 2470.

Dies Orientis celebrandus in seminariis commendatur, 1921.

Dies sacerdotalis: pium exercitium diei sacerdotalis commendatur, 2112.

Dimissio e seminario: qui alumni e seminario sint dimittendi, 291, 367, 449, 461, 552, 732, 1013, 1148, 1272, 1490, 1964, 1700, 2064; incorrigibiles, praesertim si contra bonos mores peccaverint, 732, 891, 1490, 1700; curetur ut dimissio tempestive, fortiter et simul suaviter fiat, 1935, 3001; a sacro ordine arceantur non idonei, 1962, 1964, 3001; ex aliquo seminario dimissi in alia ne excipiantur, 1201-1208, 1272, 1471, 2064; ex-seminaristae et religiosae familiae, 1268; qua ratione dimissi de novo admitti possint, 2318; dimissi a Seminario Centrali in Brasilia, 2155.

Dimissoriae litterae: requiruntur ut Episcopus alienum subditum ad primam tonsuram promoveri possit, 1383; certis condicionibus a Vicariis Capitularibus dari possunt, 646.

Dioeceses: unaquaeque dioecesis suum seminarium habeat, 290, 668, 700, 758, 1014, 1453, 1524; in maioribus dioecesibus sit seminarium minus et maius, 295, 1454, 1525; dioecesis quae seminarium maius habere nequeat, alumnos in metropolitano vel aliud pro-

vinciae suae ecclesiasticae mittat, retento tamen parvo puerorum seminario, 1182-1189, 1455, 1526; seminarii habitudo ad dioecesim, 2741 s., 2973, 2983, 3008, 3054; cor dioecesis, 1585, 2626.

Directio spiritualis: commendatur presbyteris, 2212, 2720; apud seminaristas, 2624, 2629, 2975, 3006, 3010, 3017; in convictoriis universitariis, 2647; instituuntur alumni ad directionem spirituales impertientiam, 499, 688, 1573, 2283, 3045, 3064; praeter singulorum conscientiae directionem curanda est instructio generalis, 3018; cfr. 364; d. s. et rector Seminarii, 688.

— Vide *Director spiritus*.

Director spiritus seu Moderator pietatis: praeter confessores a Superioribus constitutis adsint in Collegio plures spiritualium rerum magistri, 376; in seminariis sit pietatis moderator, 420, 448, 891, 1150, 1237, 1462, 1527, 1673, 1925, 2027, 2031, 2153, 2629, 3006; omni cura deligendus, 1065, 1961; ab alumni plena libertate sibi eligatur, 3017; cfr. 1007; eius eximiae dotes, 896, 1559; cfr. 1059, 1070, 1237, 1559, 1925, 2164; in seminario resideat, 1010, 1699; eius munera et officia, 1007, 1070, 1150, 1559, 1673, 1684, 2468; cfr. 486-497; totus officio suo se dedicet, 1010; externo disciplinae ordini ne se immisceat, 1559, 1684, 2164, 2153; d. s. et scrutinia, 3241, 1964s.; ministerii ipsius fructus, 951; magistros pietatis Ioannes XXIII alloquitur, 2508 s.; potissimas partes ii habent in sacrorum alumni instituendis, 2508 s.; magni habeant rationes traditas in iuvenum institutione, 2509; ad sanctitatem et amorem crucis eos informet,

2509; moderatoris pietatis opera in convictoriis universitariis, 2647.

Disciplina: antiqua clericorum disciplina, 24-30, 58-82; disciplina ecclesiastica a seminariorum statu dependet, 739; 1008; vitae sanctimonia sub vigilantia observantia et accurata disciplina fovenda est, 1169, 2171; cfr. 142 s.; de disciplina et regimine seminariorum, 367, 433, 891, 548 s., 1002, 1236, 1266, 2037; cfr. 2028; de eius studio in clericis omni cura fovendo, 1071, 1128 s.; disciplinae momentum pro pastoralis vita, 973; servilis timor et animi levitas in disciplina servanda, 1272; cfr. 1933; laeta disciplinae observantia est signum vocationis, 2366; seminarii disciplina multiplices fructus profert, 2632; variis maturitatis gradibus aptanda, 2217, 2987; in parvis communitatibus unitas regiminis vitae servetur, 2984; errores disciplinae adversi, 2179. — Vide: *Autoeducatio*; *Naturalismus*.

Disciplinae studiorum curriculum: quatenus disciplinae in seminariis tradi debeant, 291, 366, 402, 543, 625, 765 s., 767-771, 774 s., 780 s., 843, 874 s., 1000, 1110 s., 1310 s., 1472 s., 1544 s., 1562 s., 1594 s., 1674, 2041 s., 2536, 2634 s., 3021 s.; in Universitatibus, Facultatibus et Institutis studiorum ecclesiasticorum, 276 s., 843, 1572, 1794 s., 1838, 1846 s., 1877 s., 2887, 2888; earum in principales et secundarias (auxiliares) divisio: 1313, 1544, 1569, 1794, 2041, 2888, 3050, 3312; potiora renovationis principia, 2635 s., 2653 s., 2660, 2666 s., 2732, 3026, 3032 s., 3038 s., 3060; conveniens mutua coordinatio: 3022, 3032 (nota 3), 3050, 3060, 3137

(nota 1); omnium disciplinarum conspiratio ad formationem ministri verbi, 2519; disciplinae profanae et missiones, 2081, 2230; d. profanae et apostolatus, 2090.

— Vide *singulas disciplinas*.

Dispensationes Romano Pontifici reservatae, 2736; cfr. 2541, 2786.

Disputationes scholasticae: in Facultate theologiae et philosophiae, 1791; in philosophiae et theologiae schola, 1937; in Seminariis Reg. Italiae, 2010; earum paedagogica utilitas, 1594; cfr. 673, 769, 772, 875, 919; forma adhibenda in disputationibus philosophiae scholasticae, 1566; dies festus S. Thomae disputatione celebratur, 1609.

Distributio cleri: de meliore cleri distributione, 2741 s.; cfr. 2703 s.

Docendi licentia: dotes requisitae in ea concedenda, 785, 808, 810, 834, 836, 845; cfr. 235, 816, 855, 1782, 1959, 2284, 2626, 2885, 2994 s., 3057; docentes congruis gradibus academicis ornati esse debent, 293, 834, 1477, 2995.

— Vide *Professores*.

Docentes et Magistri Catholici et vocationes, 2053, 2445, 2623, 2915, 2969.

Doctoratus «in Studiis Orientalibus»: certis condicionibus aequiparatur, ad docendi finem, doctoratui in sacra theologia, 2605.

— Vide *Laurea*, *Gradus academici*.

Doctrina: ante ordinationem sacram examine probanda et requirenda, 12, 32, 33, 124, 127, 155; laus doctrinae et scientia Dei in clericis, 721-723; robustum doctrinae pabulum, 929; ex bonis libris haurienda, 311; divinae sapientiae studium exquirendum, 827; sacerdotes

doctrina non communi ornentur, 765, 884, 936, 1274, 1533, 1562, 2212; sacerdos non satis doctrina instructus, 1290, 1702; clerici magis in dies doctrina emineant, 765; doctrinam cum sanctitate coniungant, 664, 774, 977, 1000, 1057, 1064, 1190, 1885; lumen doctrinae sacerdoti necessarium ad munus docendi, 989, 1702; doctrinae qualitas necessitatibus temporis respondeat, 1562, 2063, 2144; lux doctrinae et candelabrum virtutis, 985; doctrinae rectitudo et sanitas, 625, 746, 754, 777, 790, 795, 811, 816, 855; eius securitas, 2173 s., 2573; animi alumnorum forma, 2043; immutabilis, 2144; a relativismo aliena, 2043, 2192; necessaria ad docendum, 2219; in sana philosophia et pietate fundata, 2232; in traditione radicata, 1181; doctrina et veritates naturales, 2241; cum oratione coniungenda, 2285; eius biblicum et philosophicum fundamentum, 2339; doctrina integra est gloria sacerdotis, 2354; cum ceteris virtutibus sacerdotis coniungenda, 2355; eam docere est primum munus sacerdotis, 2358, 2930; de sacerdotis capite seu de eius doctrina, 2409; profundo studio philosophiae et theologiae acquirenda, 2467; ecumenismus et doctrinae integritas, 3097; doctrinalis institutio cum spirituali et pastoralis connectatur, 2629; non ad meram notionum communicationem tendere debet, 2638; quantum Facultates ecclesiasticae ad eam excolendam conferant, 2648; lectione divina fundanda, 2656; eius missionalis adaptatio, 2660 s.; est spiritualis medicina populo Dei, 2721, cum testimonio vitae connectatur, 2729; moderna-

rum scientiarum repertis ditanda, 2730; iustae libertatis in doctrina limites, 2730; unitas in Concilio Vaticano II doctrina est servanda, 2756; Magisterio Ecclesiae subiecta, 2758 s.; doctrinae continuitas eodem sensu et eadem sententia, 2799; difficultates ei occurrentes, 3176 s.; normae ad doctrinam in seminariis recte proponendam, 3056 s.; doctrinae fidei dimensio oecumenica, 3094 s.; dimensio missionalis, 3129 s.

Dogmatica Theologia: ex divinis Libris Sanctorumque Patrum traditione et infallibili Ecclesiae auctoritate hauriatur, 811; cfr. 918, 119, 1545, 1570, 1596; per quot horas seminariorum alumni sit tradenda, 1313; de periculis novae philosophiae in materia dogmatica, 2192 s.; aliqua renovationis principia a Concilio Vaticano II commendata, 2637, 3042.

— Vide *Theologia, Methodus*.

Domestici: 362, 458, 509, 2029, 2033.

Dominicana Respublica: 2252 s.

Dominicani: 754, 789, 930, 2145.

Duns Scotus Ioannes: de momento eius doctrinae, 2740.

Ecclesia: habet ius proprium et exclusivum suos clericos formandi, 971 s., 979, 1295, 1451, 1555; cfr. 869 s., 897 s., 1555; maximum eius officium est sufficientem copiam sacerdotum parare, 1591; cfr. 728; eius sollicitudo de suorum sacerdotum formatione, 1958; de eorum selectione, 1663; ita sacerdotes efformat, ut religioni et civitati prodesse possint, 1323; cfr. 637; maximum eius bonum in bona sacerdotum formatione consistit, 1357; cfr. 663, 1129; est opti-

morum studiorum faultrix et alitrix, 968, 1061, 1578; eius fortuna cum seminariorum statu coniungitur, 1125, 1518, 1578; clerici spem Ecclesiae nunquam eludant, 417; Ecclesiae amor, 1717, 2365; sensus Ecclesiae, 842, 2119, 2223, 2243, 2417, 2421, 2507, 2907; E. et actio temporalis, 2178.

Ecclesiae renovatio conciliaris et sacerdotes, 2621, 2673, 2734; universale salutis sacramentum, 2958; fons virtutum, quibus mundus indiget, 2958; sacerdotii ecclesialis dimensio, 2421, 2507, 2712, 2905, 2907; mysterio Ecclesiae alumni imbuendi, 2630; mysterium Ecclesiae in theologicis disciplinis tradendis, 3039; mysterium Ecclesiae in iure canonico et in historia ecclesiastica docendis, 2637, 3048, 3049; totius E. necessitates alumni illustrentur, 2641; discant alumni potiora E. problemata cognoscere, 2973, 3066; vocationes fovendae in universalis E. bonum, 2971, 2703; presbyteri et totius E. sollicitudo, 2706; sensus E. signum vocationis, 3000; E. super apostolos fundatur, 3181; E. essentialis structura, 3182; dubia circa eius originem, 3176.

Ecclesiae Orientales: Conc. Vat. II praescripta de ritibus et clericis, 2592 s.; earum patrimonium spirituale, 2593; earum ius ad propriam suam disciplinam, 2593; possunt ac debent liturgiam et disciplinam suam conservare, 2594.

— Vide *Oriens Christianus*.

Educatio: — Vide *Institutio sacerdotalis*.

Eloquentia Sacra: — Vide *Homiletica, Praedicatio*.

Ephemerides: — Vide *Diaria et ephemerides*.

Epileptici: irregulares ex defectu, 1409.

Episcopales conferentiae: — Vide *Conferentiae episcopales*.

Episcopatus: aspectus dogmatici, 1, 2, 883, 2168, 2589, 2675, 2693.

Episcopi: eorum constitutio (electio), 45, 883; qualitates requisitae, 43, 47, 105, 211, 233; aetas requisita, 85, 796; eorum obligationes erga clerum, 192, 344 s., 352, 815, 2068, 2589, 2618, 2619, 2693, 2694; 2696, 2733, 2956, 3199; et formatio sacerdotalis, 95, 754, 795, 817, 997, 1160 s., 1195, 1243, 1527, 1694, 1703; et spiritualis lectio, 172; et pauperes, 178; et ius inviolabile clericos suos formandi, 970-975, 1555;

— *et Seminaria:* eorum cura, 291, 296, 419, 420, 627, 664, 669, 711, 717, 746, 737, 754, 816, 855, 865, 935, 972, 1023, 1196, 1286, 1323, 1458, 1555, 2152; Seminarium visitent, 627, 727, 1071, 1459, 1584, 2025, 2983; eorum in Seminarium iurisdiclio, 861, 1014; et Seminarii professores, 810, 1233, 1959; alumnos cognoscere studeant, 627, 1243, 1521; eorum libertas in Seminario regendo, 757 s., 785, 792, 794, 805, 807 s., 813 s., 816, 820, 822, 832, 849, 850, 852, 856, 861, 870, 897, 941, 955, 970 s., 979, 1014, 1188, 1295, 1555, 1709, 1888, 1896 s., 2146; E. et Seminaria Religiosis commissa, 523, 838 s.; et eorum alumni in monastica Collegia admissi, 895. — Vide *Religiosi*.

— *et admissio ad Ordines sacros:* — Vide *Ordinandi, Scrutinia*.

— *et vocationes fovendae*, 2618: — Vide *Vocationes*.

— *obligationes erga E.:* oboedientia et amor, 545, 573, 1372, 2171, 2180, 2221, 2629, 2652, 2695, 2712, 2983, 3011, 3199; preces pro E. fundendae, 148; clerici de oboedientia erga E. examinandi, 164.

Epistolae: alumnorum a Moderatoribus inspiciantur, 365, 454, 708; alumnos dedecentes, 382.

Epulator clericus obiurgandus, 78.

Errores: in praelectionibus confutentur, 768, 771, 881, 952, 2219; alumni formentur ad eos refutandos, 722 s., 983, 1702, 2173, 2285, 2636, 3034.

— *quidam errores particulares:* in S. Scriptura docenda, 1621; in philosophia, 2195; relativismus dogmaticus «novae theologiae», 2143, 2175; e. rationalismi et liberalismi, 866 s., 2178; protestantism, 1920; materialismi, monismi, pantheismi et socialismi, 1328; communismi, 1548, 2225; national-socialismi, 2035; periculi novarum philosophiarum et methodorum in materia dogmatica («Humani generis»), 2192 s.; e. et sacerdotum actio, 2224; actionis haeresis, 2210; e. in vita spirituali, 2176, 2179, 2250; formatio alumnorum sit ab e. aliena, 865; atheismus et saecularizatio, 3134 s.; P. Teilhard de Chardin, 2506; pericula nostrae aetatis, 2224, 2778 s., 2908, 3172 s.; errores sanae philosophiae adversantes, 3214, 3215.

Ethnici scriptores: utiles ad doctrinam christ. explanandam, 905 s.; ad linguae elegantiam addiscendam, 795, 886, 890. — Vide *Auctores, Classici scriptores*.

Ethica: ab erroribus defendenda, 2196; sustinenda e. theocentrica e transcendens vitam terrestrem, 3215.

Eucharistia: a clericis veneranda, 609, 706, 826 (n. 7), 828, 842, 1002, 1013, 1611, 1719, 2027, 2062, 2083, 2105, 2176, 2207, 2221, 2375 s., 2466, 2651, 2720, 3016, 3192.

— *fons virtutum* et abnegationis, 2046, 2204 s., 2375, 2844; fons

- caritatis, 2709; caritatis pastoralis, 2710, 3014.
- *centrum vitae* et actionis sacerdotalis, 2107, 2358, 2404, 2421, 2449, 2523, 2584, 2588, 2651, 2677, 2682, 2709, 2734, 2959, 3005, 3014, 3186, 3192, 3182; *centrum totius vitae Seminarii*, 3014; aedificatio communitatis ab ea incipit, 2690; in E. celebranda sacerdotes personam Christi gerunt, 2709, 3186; Christus eucharisticus auxilium et solatium, 2685; *centrum* ad quod cetera sacramenta se referunt, 2683; fons et culmen evangelizationis, 2683; totum spirituale bonum Ecclesiae continet, 2683.
- E. et dignitas sacerdotalis, 803, 883, 2107.
- *digna Euch. sacrificii celebratio*, 129, 2608, 2709, 2787; puritatem in sacerdote requirit, 1191, 1720, 2244, 2377.
- E. celebratio circa *Episcopum*, 2584; concelebratio tamquam hierarchicae communionis cum Episcopo expressio, 2693, 2697.
- Diaconus administer E., 2590, 2809.
- E. quotidiana celebratio et frequentatio in Seminariis. — Vide *Missae sacrificium*, *Concelebratio*, *Communio eucharistica*.
- Eugenius II, papa, 196-205.
- Eugenius III, papa, 230-231.
- Evangelica forma vitae a clericis ducenda, 2629.
- Evangelizatio: officium S. Pontificis, 55; ad e. sacerdotes et laici vocantur, 2515; momentum praedicationis, 2610; e. et paupertas, 2614; alumnis impensis e. necessitas illustratur, 2672; varii aspectus formationis ad e., 2659-2672, 2751-2755; per e. sacerdotum convocatur populus Dei, 2677; e. est sacerdotum primum officium, 2681; est ad sacramen-

talem vitam necessaria, 2682; Eucharistia fons et culmen e., 2683; adaptationes ad e. hodierni mundi necessariae, 2729 s.; e. et sacramenta, 2913, 3186 s.; obstacula e., 2929, 2961, 3133 s., 3172 s.; e. finis formationis intellectualis, 3021, 3026, 3038; dimensio missionalis formationis sacerdotalis, 3129 s.; necessitas e., 3147.

— Vide *Praedicatio*.

Examen conscientiae: quotidie a clericis peragendum, 364, 486, 557, 609, 828, 1002, 1927, 2170, 2208, 2375, 2466, 2719, 3016.

Examina: in Universitatibus et Facultatibus studiorum eccl., 1795, 1858, 2894;

— in Seminariis ad alumnorum profectum in studiis cognoscendum, 350, 358, 783, 766, 770, 773, 1553, 2012 s., 2029, 3063; peculiare e. in lingua latina, 2487; e. admissionis in Seminarium, 361, 369;

— apud instituta civilia ad titulos assequendos, 1312, 1554;

— de cura animarum, 162, 238, 279, 358, 407;

— triennalia et paroecialia, 2940; et studia biblica, 2188;

— Ordinandorum, 39, 41, 162, 335-340, 466, 522, 527, 884 (etiam a Religiosis subeunda), 1199, 1435-1439, 2066; qui gradus academicos possident non sunt examinandi, 340; examinandi ratio, 335 s., 358.

— Vide *Scrutinia*.

Excardinatio Clericorum: 1098-1104; litterae e., 1239-1241; normae de e. et incardinatione recognoscantur, 2704, 2744, 2745.

Excommunicatio quam incurrit qui virum ad statum clericalem amplectendum cogit, 1494.

Exegesis Biblica: in cursu theologico tradenda, 100, 1024 s., 1088 s., 1121, 1209-1227; 1313,

1476, 1546 s., 1574 s., 1621, 1628 s., 1790, 1850, 2113, 2184, 2194, 2511, 2576, 2637, 2654, 3040; Conc. Vat. II normae, 2653.

— Vide *Scriptura Sacra*.

Exemptio: bonorum Seminarii a vectigalibus, 635 s., 862.

— Seminarii a iurisdictione paroeciali, 1485;

— alumnorum a militia: vide *Militia*.

Exercitationes: in labore scientifico, 1791, 1856, 2638, 2889, 3061.

— In ministerio pastoralis: vide *Pastoralis institutio*.

Exercitia Pietatis: vide *Pietatis exercitia*.

Exercitia Spiritualia: a clericis peragenda, 418, 492, 584, 688, 873, 896, 1002, 1062, 1483; commendantur, 2208, 2619, 2720, 2815; ad perfectionem servandam et augendam, 754, 1062, 1930, 1974, 2232, 2619, 2815, 3018; e. s. et sacerdotes novelli, 2162; ordinationi sacrae praemittenda, 380, 468 s., 471, 585, 678, 825 (n. 9), 998, 1446-1449; et vocationis exploratio, 684, 2970.

Experimenta Paedagogica: in Seminariis; qua ratione fieri possint, 2769; cfr. 2952; peculiaris e. « parvarum communitatum », 2856 s.

— In Seminariis minoribus, 2895 s.

— Ad vocationem probandam: vide *Probationes*.

Extra-Collegia alumni Romae commorantes: normae servandae, 2582, 3160 s.

Facultates (Universitates) Studiorum Ecclesiasticorum: Constitutione Apostolica « Deus scientiarum Dominus » reguntur, 1761-1819;

— Normae generales: Facultatum st. eccl. erectio, finis, species, Instituta analogia, statutorum

approbatio, graduum genera et collatio, 1762-1773.

— *De personis et regimine*: auctoritates academicae-officiales, 1774-1779; professores, 1780-1783; auditores, 1784-1789.

— *De ratione studiorum*: methodus generalis docendi, 1790-1791; studiorum curriculum, 1792-1793; Disciplinae tradendae et examina, 1794-1795.

— *De collatione graduum academicorum*: normae generales, 1796-1801; Baccalaureatus, 1802-1803; Licentia, 1804-1805; Laurea, 1806-1807.

— *De rebus didacticis et economicis*: aedificium, 1808; bibliotheca et adiumenta scientifica, 1809-1810; professorum et officialium honoraria atque auditorum tributa, 1811-1813.

— Normae transitoriae: 1814-1819.

— *Ordinationes ad Constitutionem* Apost. « Deus scientiarum Dominus » rite explendam;

determinationes particulares pertinentes ad:

normas generales, 1820-1822; personas et regimen (auctoritates academicas et officiales; professores, auditores) 1824-1836; rationem studiorum (methodum generalem docendi; studiorum curriculum; disciplinas tradendas in singulis Facultatibus et Institutis; examina; singulorum graduum collationem), 1837-1870; res didacticas et economicas (aedificium, bibliothecam et adiumenta scientifica; professorum et officialium honoraria et auditorum tributa), 1871-1876.

— Appendix I: *Disciplinae speciales et cursus peculiare* in Facultate theologica, Iuris Canonici et philosophica, 1877-1879.

— Appendix II: normae ad quas Universitates vel Facul-

- tates « Statuta » conficere debent, 1880.
- Appendix III: normae pro « Relatione triennali » conficienda, 1881.
- *Concilii Vaticani II praescripta*, 2648-2650; earum necessitas et finis: formatio sacerdotalis, praeparatio docentium, scientia promovenda, munera magis ardua apostolatus iuvanda, 2648; scientifica investigatio, profundior Revelationis div. intellectus, dialogus, 2648; Statuta earum recognoscenda, scientiae sacrae impensius promovendae, 2649, larga cooperatio instauranda in dioecesi, natione et toto mundo, 2650.
- *Accommodatio Constitutionis* « Deus scientiarum Dominus » ad novas necessitates (*Normae quaedam*), 2875-2894.
- *Principia generalia*: studiorum ecclesiasticorum recognitio iuxta normas Concilii Vat. II, 2876; iusta libertas in investigatione et in munere docendi, 2877; omnium participatio in vita Universitatis vel Facultatis, 2878; mutua cooperatio omnium Facultatum et earum habitudo ad Facultates civiles, 2879. — Indicationes:
- *Ad normas generales*: de finibus Facultatum, 2880; de gradibus academicis, 2881; de mutua omnium Institutorum academicorum cooperatione eorumque habitudine ad Facultates civiles et cooperatione cum variis centrīs investigationis scientificae, 2882; de Facultatum planificatione, 2883.
- *Ad personas et regimen*: auctoritates academicae, officiales, 2884; docentes, 2885; auditores, 2886.
- *Ad rationem studiorum*: de methodo studiorum, imprimis theologicorum, 2887; de disciplinarum et cursuum diversitate et coordinatione, 2888; de methodis didacticis, 2889; de examinibus, 2894.
- *Latinae linguae studium*: peculiare normae pro Universitatibus et Facultatibus studiorum ecclesiasticorum, 2495-2496.
- Facultas Theologiae**: erigenda in Universitatibus Catholicis, ubi nondum existit; vel: habeatur Institutum vel saltem Cathedra S. Theologiae, 2645; affiliatio Seminariorum Facultatibus th., 2892, 3055; laurea congruens requisita ad docendum in F. th., 2139; cfr. 1771 (3); 1630; 2605; 2114; 2169; de alumnis Seminarii studia apud F. th. peragentibus, 2963; de selectis clericis ad Univ. vel Fac. eccl. mittendis, 246, 247, 254, 255, 259, 271; specializationis studia, 889, 894, 896, 1491, 1582, 2639, 3055.
- Vide *Universitates Catholicae*.
- Familia**: et vacationes alumnorum, 1126, 1305, 1529, 1712, 1941, 2028, 2031, 2082, 2136, 2155.
- et vocationes fovendae, 338, 1369, 1972, 2053, 2095, 2099, 2105, 2132, 2158, 2214, 2361, 2443, 2460, 2623, 2896, 3080, 3157.
- et Seminarium, 2624, 2896, 2972, 2973; cfr. 2216, 361.
- spiritus f. in Seminario, 367, 447, 512, 776, 1686, 2025, 2626, 2891 (nota 3), 3007.
- et admissio alumnorum ad Ordines, vide *Ordinandi, Scrutinia*.
- Familiae S. Iesu Christi Congregatio**: statuta, 602 s.
- Famuli**: Vide *Domestici*.
- Felix IV (S.)**, Papa, 95-97.
- Feriae**: Vide *Vacationes*.
- Feriae studiorum causa**: sacerdotibus concedendae, 2945.
- Fideles**: et Seminarii sustentatio, 775, 812, 1585, 2056, 2095; et

- testimonia de Ordinandis, 817, 847, 1755, 3002; cfr. 99; et preces pro Ordinandis, 847; et Episcopi electio, 883.
- Fidelitas**: in fide profitenda, 2140; sacerdotis erga Ecclesiam, 2171; in sacra vocatione, 417, 2607; in ministerio sacerdotali, 2607; praescriptis et doctrinae Conc. Vat. II, 3072; in deposito fidei servando, 2930, 3057.
- Fides**: eius cum ratione consensio, 981; intelligentiam perficit, 903, 912 s., eius spiritualis fecunditas; 911 s., 1055; dispositiones spirituales ad faciliorem mysteriorum fidei cognitionem, 908; constantia in f. profitenda, 2140; alumni in f. firmari discant, 2629; Cursus introductorius et alumnorum f., 2629; philosophiae studium et alumnorum f., 3032; formatio doctrinalis et alumnorum f., 3021; Ordinandi de f. examinandi, 277; professio f. ante ordinationem, apud Orientales, 998; docentes Fac. ecclesiasticarum et res ad f. spectantes, 998; professores et professio f., 834, 1493; professionis f. formula, 2866; iuvenes hodierni et f., 2961; sacerdotes fidei magistri, 2681 s.; in f. educatores, 2687; invitantur ad fidem profitendam, 2779; Annus fidei, 2903; recitatio f. et praedicatio, 164.
- Foederatae Americae Sept. Civitates**:
- Vide *Americae Septemprovincialis Foederatae Civitates*.
- Fontes theologiae**: praecipui f. th., 2655; institutionis theologicae initio exponantur, 3043.
- Formatio**: Vide *Institutio*.
- Franciscus Salesius (S.)**: eius de bona selectione et formatione sacerdotum sollicitudo, 1701, 1702; F. S. Congregatio, 309.
- Fraternitas Sacramentalis**: quae inter sacerdotes vigere debet, 2697, 2848, 2957, 3200; eius multiplex manifestatio, 2967, 3200; eius initia in Seminario, 3007, 3008.
- Fundationes**: Vide *Legata*.
- Gallia**: Allocutiones, 2333, 2361; Concilia (synodus) particularia, 230, 236, 244, 544, 765, 767, 770; conventiones, 229, 237; epistulae ad Episcopos, 795, 1106 (« Depuis le jour »), 1299, 1300, 2123, 862, 882, 916; Episcopi Gal. et Conc. Vat. I, 887; Institutum Cath. Parisiense, 991, 1255; exhortatio ad Episcopos g., 435; Seminarium Pont. g. Romae (allocutiones, epistulae), 827, 1157, 1190, 1242, 1368, 2233; S. Ioannes M. Vianney, 2363, 2369; S. Vincentius a Paulo, 2423.
- Gelasius I (S.)**, Papa, 54-82.
- Germania**: *Concilia* particularia, 270, 784, 834.
- Pont. *Collegium Germanicum-Hungaricum* Romae: Constitutio, 280; Statuta, 368, 414; allocutiones ad alumnos, 2035, 2119, 2232.
- *Conventiones*, 694, 700, 813, 820, 1624, 1714, 1883, 1895, 2299, 2606, 2770, 2771, 2873, 3143.
- *Epistulae* ad Episcopos, 815, 865, 970, 979, 1243, 1555.
- *Instructio* ad Episcopos de erroribus « national-socialismi », 2035.
- Gradus Academici Ecclesiastici**: auctoritas concedens, 1767; eorum genera et definitio, 1768 s.; collatio in variis Facultatibus et Institutis studiorum ecclesiasticorum, 1796-1807; ius Pont. Commissionis de Re Biblica, 1797; laurea in honorem, 1862.
- *Peculiaria praescripta* de singulis g.: de Licentia, 1864-1866; de Laurea, 1867-1870.
- *agnitio* g. in aliis disciplinis acquisite, 1793.

- *aequiparatio*: Laurea in Re Biblica, 1771, 1630, 2114, 1797; Laurea in Studiis ecclesiasticis Orientalibus, 2605; Licentia et Laurea consecuta ante Const. «Deus scientiarum Dominus», 2169.
- Ad Lauream in Theologia et Iure Canonico assequendam requiritur expletum curriculum in scholastica philosophia, 1250.
- quidam casus particulares: privilegia Pont. Collegii Armeni Romae quoad g., 399; Seminarii S. Mariae ad Montem (arch. Cincinnatensis), 806.
- gradus academicos possidentes et examina ad Ordinationem, 340.
- g. requisiti *ad docendum in Seminariis*, 2995; cfr. 293, 428, 1477, 1692.
- g. requisiti *ad S. Scripturam docendam*, 1630, 2114, 2182.
- principia generalia *ad novam disciplinam in graduum materia introducendam* (*Normae quaedam*): 2881; condiciones ad primum, secundum et tertium g. a. in Facultate theologica, philosophica et iuris canonici, 2890-2893.
- Graeci: Pont. Collegium in Urbe erigitur, 442 s.
- Grammatica: in g. institutio, 251, 252, 256, 258, 260, 266, 269, 270, 284, 291, 371, 781.
- Gregoriana Pont. Universitas Romae: Summorum Pont. ad professores et alumnos allocutiones, 1600 s., 1648 s., 2240 s., 2355, 2573 s.
- Gregorius I M. (S.), Papa, 105-119; eius «Regula pastoralis», 173, 209, 210, 215, 217.
- Gregorius II (S.), Papa, 125.
- Gregorius IV, Papa, 206-218.
- Gregorius VII (S.), Papa, 226-227.
- Gregorius IX, Papa, 245-246.
- Gregorius X, Papa, 247-249.
- Gregorius XIII, Papa, 344-400.
- Gregorius XIV, Papa, 414.
- Gregorius XVI, Papa, 718-752.
- Guatemala: 793 s., 955 s.
- Gymnasium (Lycaum): studiorum programma pro Seminaris Italicis, 1534-1543; cfr. 1310-1312; studium linguae latinae, 1594; Religiosorum studia humaniora promovenda, 2088.
- Clericorum *studia in litteris*, 303, 346, 425, 481, 506, 707, 743, 765, 768, 775, 782, 880, 1111, 1311, 1472 s., 1535 s., 1563, 2088, 2218, 2624, 2977 s., 3027-3029.
- Gymnicae exercitationes: commendantur, sed cum moderatione, 1687; commendantur, 1940.
- Vide *Corpus*.
- Habitus clericalis: deferendus, 62, 140, 184, 288; vestimenta saecularia prohibentur, 103, 220; seminariorum alumni eo utantur, 291, 327, 836; vestis talaris more Romano deferenda, 220, 708, 1934, 2028, 2031; clericorum habitus decens et honestus, 86, 103, 530 s., 640, 645, 790; cfr. 495, 513, 536, 567, 846, 863; 2331, 2360, 2913; Ordinarius loci vel Conferentia Episcopalis prohibere potest quominus clerici habitum laicalem publice deferant, 2478; in Eccl. Orient. 3288.
- Hadrianus I, Papa, 132-133.
- Haeresis: ex h. provenientes non ordinandi, 5; «h. actionis», 2209, cfr. «virtutes activae» plus aequo exaltatae, 2199.
- Haeretici: eorum convivia vitanda, 81; pastoralis ratio agendi cum h., 309; irregulares ex delicto, 1414.
- Haiti: 832 s.
- Hebraica lingua: in Seminariis tradenda, 280, 881, 888, 1219, 1225, 2187, 2536, 2634, 2889 (n. 41), 3050.

- Helvetia: 714 s., 747 s., 958 s.
- Hermeneutica biblica: docenda, 881; 1210, 1575, 2184; eius principia, 1029; problema h. modernae, 3211.
- Hibernia: Conc. Tuamense, 693; Collegii Pont. in Urbe constitutio, 702 s., Litt. ad Episcopos, 790, 940.
- Hierarchica Communio: Vide *Communio hierarchica*.
- Hilarius I (S.), Papa, 49-53.
- Hispania: allocutiones, 2237, 3132; Collegium Pont. Romae, 2101, 2110, 2277, 2312, 2651.
- *Concilia particularia*, 251, 255, 257, 258, 261, 265, 419, 516; Const. Apost. ad formationem cleri spectantes, 524, 532.
- *Conventiones*: 786, 2146, 2189, 2235; epistolae ad Episcopos, 2090, 2319, 2344; responsio S. C. Concilii, 1069; Litt. Apost., 548; Universitas Pont. Comillensis, 2102.
- Historia: eius momentum, 945; in Seminariis docenda, 769, 775, 936, 1312, 1476, 1562; cfr. 795, 811, 890; methodus et spiritus docendi, 1122, 1313, 1536, 1543, 1551, 1577; iusta perceptio eius naturae, 1122; h. et interpretatio S. Scripturae, 1045; historiae geographia addenda, 769, 775; docenda h. propriae regionis, 3048; cfr. 2074.
- *Veteris et Novi Testamenti* in cursu humanitatis tradenda, 1310.
- h. *artis*, 1634; *philosophiae*, 2636, 3034, 3214; *iuris*, 2242.
- Historia Ecclesiae: in Seminariis docenda, 766, 768, 772, 776, 1122, 1313, 1476, 1551, 1577; scientifice tractetur, 2243, 3048; et Oriens christianus, 1725; h. investigationes et oecumenismus, 2599, 2601, 2603, 3115; dimensio historica doctrinae sacrae, 2887; h. dogmatum respicienda, 2637, 3042; historia generalis E. in expositione dogmatum respicienda, *ibid.*
- Historia salutis: in Cursu introductorio tradenda, 2635, 2887 (nn. 26, 30, 33), 3024; in disciplinis theologicis in clariore luce ponenda, 2543, 2887; in peculiari Instituto interconfessionali profundius excolenda, 3110.
- Homiletica: prout disciplina theologica praescribitur, 280, 541, 766, 771, 825, 881, 1314, 1476, 1497-1501, 1549, 2536, 2610, 2640, 3064.
- *Homiletica ars*, Vide *Praedicatio*.
- Homo Dei: sacerdos esse debet, 1140, 1579, 1648. — Vide *Sacerdos*.
- Honduras: 848.
- Honoraria: professorum in Seminariis, 242, 293, 292, 1693, 1939, 2998; professorum et officialium in Facultatibus studiorum eccl., 1811 s., 1874.
- Honorius I, Papa, 121-122.
- Honorius III, Papa, 242-244.
- Honorius IV, Papa, 250.
- Hormisdas (S.), Papa, 92-94.
- Humana institutio: disciplinam externam et urbanitatem complectens, 365, 367, 375, 433, 455, 459, 500 s., 513, 614, 622, 1013, 1487, 1686 s., 2085, 2282, 2530, 2534 s., 2632, 3013; cfr. 2680, 2351; urbanitas in sacerdotis vita et actione, 2679, 2697.
- Humanae scientiae: 2145, 2641, 2730, 2832, 2887, 2970, 3000, 3064, 3142, 3148, 3204, 3211, 3238.
- Humanae virtutes: in sacerdotali formatione magni habendae, 2282, 2351, 2535, 2632, 2680, 2975, 3006, 3013; cfr. 2832.
- Humanus respectus: in clericis seligendis ad Ordines seponendus, 39, 626, 633, 1964.
- Humilitas: apostolatus et scientiae fundamentum, 459, 456, 779, 2354, 2832; praesidium

- contra ambitiones, 2355; ad Episcopi perfectionem pertinet, 47, 2618; voluntatis immolationem significat, 1721, 2201; quomodo h. fovenda sit, 621; vultu exprimitur, 184; — h. et virtutes « passivae », 2179.
- Hungaria:** Collegium Germanicum-Hungaricum, 368, 370, 2119, 2232; Conc. Strigonense, 824 s.; Epist. ad Episcopos, 977, 1023, 1070, 1285.
- Hygienes:** alumni de h. instruantur, 1487; ab alumnis servanda, 365, 1688.
- Iesuitae:** Vide *Societas Iesu*.
- Ignorantia:** religionis inimica, 981, 1702; in clericis vitanda, 251, 720; cfr. linguam latinam ignorantes, 256, 260, 261; recitationem Psalterii, 32; Ecclesiae contra i. actio, 801; i. damna et poenae, 1702, 1718, 1976; i. impedimentorum et irregularitatum non excusat, 1429.
- Illegitimi:** in Seminarium admissio, 725, 863, 1469, 2541; et Ordines sacri, 188, 267; irregulares ex defectu, 1407.
- Illitterati:** in Seminarium non admittendi, 731; ad Ordines non admittendi, 54, 56, 107, 111, 121, 125, 258, 267.
- Imitatio Christi:** summa totius formationis sacerdotalis, 1149, 1160, 1242, 1527, 1556 s., 1579, 1682, 2232; statuta in i. Ch. fundata, 555 s.; ad i. Ch. virtus paenitentiae requiritur, 3017; necessitas gratiae ad i. Ch., 2204 s.; in calamitatibus, 2140; in sacerdotali vita, 2201.
- Impedimenta** (ad sacros Ordines): simpliciter impediti, 1422-1429; ignorantia i. non excusat, 1429, 339, 600.
- Incardinatio:** 534, 1098-1104, 1240; quoad clericos Ruthenos in Statibus Foed. Ameri-

- cae Sept., 1244; normae quoad i. recognoscendae, 2704, 2744 s.
- India:** 470, 602 s., 740 s., 1017 s., 1021, 1068, 2419, 2604.
- Indigena Clerus:** Vide *Missiones*.
- Indonesia:** 2454.
- Infamia:** irregularitas ex defectu, 1411; cfr. 725; infamia facti laborantes sunt simpliciter impediti quoad s. ordines, 1428.
- Infantia:** inde a primis infantiae annis iuvenes bonae spei ad munia sacra educandi, 24, 34, 42, 95, 122, 128, 191, 204, 282; alumni « inde a teneris annis » in Seminarium admittendi: 290, 303, 338, 354, 361, 413, 437, 462, 627, 669, 672, 729, 741, 754, 774, 777, 784, 785, 811, 812, 816, 818, 824, 826, 830, 853, 872, 880, 896, 1132, 1169, 1263, 1391, 2023, vocationis s. manifestatio in i., 2087, 2166, 2785, 2968. — Vide *Prae-Seminaria, Aetas admittendorum*.
- Infirmi:** 345, 360 (valetudinarium), 623; et examina scholastica, 2017; sacerdotes, 2226.
- Innocentius II, Papa,** 229.
- Innocentius III, Papa,** 236-241.
- Innocentius XI (B.), Papa,** 471-515.
- Innocentius XIII, Papa,** 523-531.
- Inspiratio Biblica:** in schola S. Scripturae illustretur, 1575; cfr. 1041-1049, 1053, 1790.
- Instituta « Interconfessionalia »:** erigenda ad plurimum ecclesiarum communitatum communia problemata tractanda, 3110; casus, in quibus catholica instituta nomen dare possunt sodalitatibus constitutis ad quaedam communis utilitatis problemata solvenda, 3111.
- Instituta Pontificia Studiorum Ecclesiasticarum (Romae):** eorum utilitas, 889, 894; inscriptio, 1178. — Eorum notio et elenchus (secundum Const. « Deus scien-

- tiarum Dominus »), 1764; admissionis condiciones, 1786; studiorum ratio (methodus generalis et curricula), 1790-1795; collatio graduum, 1796-1807.
- *Biblicum:* disciplinae tradendae, 1850; inscriptio, 1786; quid eius Laureae valeat, 1771, 1630; professor S. Scripturae donatus sit gradu consecuto apud I.B., 1630, 2182; eiusdem Instituti merita, 1629, 2113, 2114.
- *Orientalium Studiorum:* disciplinae tradendae, 1851; eius Laureae iuridici effectus, 2605; alumni bonae spei ad idem I. mittendi, 1726.
- *Utriusque Iuris:* disciplinae tradendae, 1852.
- *Archaeologiae Christianae:* disciplinae tradendae, 1853.
- *Musicae Sacrae:* disciplinae tradendae, 1854; scientifica eius activitas commemoratur, 2469.
- *Altioris Latinitatis:* eius erectio decernitur, 2480; ad effectum deducitur (Motu Pr. « Studia Latinitatis »), 3304; eius figura iuridica et fines, 3307-3319; novae sedis inauguratio, 2772, 2874.
- *Doctrinarum socialium* apud Pont. Univ. Gregorianam, 2241.
- Instituta liturgica et pastoralia** a Conc. Vat. II auspiciata: Vide *Liturgia, Pastoralis institutio*.
- Instituta Scientifica** (vel « sectiones ») specializationis in Facultatibus studiorum eccl. erigenda, 2888.
- Institutio Sacerdotalis:** — *modo generali:* in Novo Testamento nititur altaris disciplina, 92; eius est ad verum ecclesiasticum spiritum fingere, 122, 199, 816; cfr. 219; generalis i. s. in Seminario descriptio, 290 s., 546; methodi, 2328, 2346 s.; rectae animi dispositio-

iones ad i. s., 2349 s.; sit accurata, 664; est ius proprium et exclusivum Ecclesiae, 972, 979, 1451, 1455; societati utilitates affert, 802, 812, 989; cfr. 665; est maxima Summi Pont. cura, 1055; sancta et sublimis missio sacerdotis prae oculis habenda, 717, 1157-1159, 1317; cfr. 1265-1267; accurata ecclesiasticae educationis ratio, 810, 1561; doctrina et virtus iungantur, 977, 1967; cfr. 1651, 1155; omnes partes i. conspirent ad sacerdotalem perfectionem, 1271, 1522; sincera pietas, morum integritas, 878; Concilii Vat. II praescripta quoad i. s. (Decr. *Optatam totius*), 2621; ineunda est in singulis nationibus « Sacerdotalis i. Ratio », 2622; omnes i. s. aspectus ad *pastoralem finem* ordinentur, 2625; recentiores i. s. difficultates et problemata, 2916; inter educatorem et alumnum necessitudo, 2817 s.; Concilii Vat. II praescriptorum applicatio: « Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis », 2950; documentum huius propositum, 2950-2952; i. s. in Seminario validitas, 2953, 2972, 2981; condiciones iuvenum nostrae aetatis circa educationem, 2954; iusta notio sacerdotii fundamentum et finis i. s., 2955 s.; sacerdotalis vita et actio in praesentibus rerum adiunctis, 2961; 2673, 3171; paedagogicae accommodationes in Seminario Minore, 2624, 2972, 2895 s.; in Seminario Maiore, 2625, 2981 s., 2856 s.; novae exigentiae quoad Moderatores, 2626, 2988 s.; quoad Professores, 2993 s., 3056 s.; accuratior alumnorum probatio, 2627, 3000 s.; nova adaptatio institutionis spiritualis 2629, 3005 s.; institutionis intellectualis: in litteris, 2634,

- 3027 s.; in philosophia, 2635, 2636, 3032 s.; in theologia, 2637, 3038 s.; institutionis intellectualis in genere, 2638, 3021 s., 3052 s., 3060 s.; institutionis pastoralis, 2640 s., 3064 s.
- *modo particulari*: Vide singulas eius rationes:
Humana (disciplinaris) institutio.
Intellectualis institutio.
Pastoralis institutio.
Permanens institutio.
Spiritualis institutio.
 — Vide etiam *Romana* clericorum institutio.
- Instrumenta communicationis socialis**: eorum rectus usus, 2571, 2579, 2581, 3030, 3164; pericula exinde derivantia, 2450.
- Intellectualis institutio**:
 — *modo generali* sumpta: *medio aevo*: scholae cathedrales (monasticae), 132, 145, 183, 203, 204, 219, 239, 825 (n. 8); academica studia, 256, 247, 254, 255, 259, 271, 836.
aetate post-tridentina: 291, 303, 346, 366, 406, 425, 546, 673, 692, 707, 745, 780, 799, 811, 871, 896, 1000, 1472 s., 1582, 1674, 1702, 2218-2219.
 — *modo particulari* sumpta: *medio aevo*: artes liberales, 254, 259, 280; grammatica: 251, 252, 256, 258, 260, 266, 269, 270, 284; litterae, 250, 253, 258, 279, 280; cantus, 133, 141, 290; Vide etiam *Psalterium* (Psalmi).
aetate post-tridentina: studia in litteris, 303, 346, 425, 481, 506, 707, 743, 765, 768, 775, 782, 880, 1111, 1311, 1472 s., 1535, 1563, 2088, 2218, 2634, 3027; philosophia (generice), 328, 383, 482, 507, 692, 701, 707, 766, 770, 783, 881, 900 s. (*Aeterni Patris*), 984, 1475, 1564 s., 1595, 2031, 2088 (n. 6), 2232; (indicationes particulares), 1114, 1245, 1311, 1537, 1543, 1564 s., 2024, 2145, 2174, 2179, 2195, 2636, 3032 s., 3203 s.; theologia (generice), 383, 483, 508, 692, 701, 707, 766, 771, 776, 783, 836, 843, 871, 874, 875, 881, 1000, 1246, 1476, 1596, 2043, 2145, 2536; (indicationes particulares), 1544 s., 1569 s., 2240, 2637, 3038: Vide *varias disciplinas theologicas*.
 — Vide: *Disciplinae*, *Facultates studiorum eccl.*, *Gradus academici*, *Libri manuales*, *Methodus*, *Professores*, *Ratio studiorum*, *Specialia studia*, *Tituli studiorum*.
- Intentio recta in vocatione sacerdotali**: accurate consideranda, 91, 277, 317, 318, 361, 402, 533, 670, 1299, 1963, 2215, 2627, 3000; a parentibus declaranda, 305; i. r. in praedicatione, 624 (VIII).
- Interstitia**: sunt servanda, 1401-1403; in novis ministeriis, 3341, 3347; ordinationes per saltum ne admittantur, 114, 115; cfr. 436, 520, 817, 1400, 1496, 3346, 3355.
- Introductio in mysterium Christi et historiam salutis**: tradenda initio institutionis philosophicae, 2635, 3023; qua ratione tradenda sit, 3024.
- Introductio in S. Scripturam**: qua methodo tradenda sit, 1547, 1575.
- Invidens clericus ne promoveatur**, 68.
- Ioannes III.**, Papa, 101-102.
Ioannes VIII., Papa, 220-222.
Ioannes XXII., Papa, 251-256.
Ioannes XXIII., Papa, 2353-2514.
Ioannes M. Vianney (S.): et vocationes impetrandae, 1969; exemplum paupertatis, 2021, 2371; castitatis, 2372; obediendiae et sensus Ecclesiae, 2373, 2365; orationis assidue, 2374; pastoralis muneris aestimatio, 2380; eius magna erga sacerdotium aestimatio, 2363;

- assiduitas in ministerio verbi, 2381; in confessionibus audiendis, 2382.
- Irregularitates quoad Ordines sacros**: irregulares ordinari non possunt, 1385; ordinati, ordines exercere prohibentur, 1386; i. ex defectu, 1407-1413; i. ex delicto, 1414-1421; ignorantia irregularitatum non excusat, 1429.
- Iudex qui mortis sententiam tulit**: irregularis ex defectu, 1412.
- Iulius II.**, Papa, 263-265.
Iulius III., Papa, 280.
- Iuramentum**: Vide *Iusiurandum*.
- Iurans clericus**: obiurgandus et excommunicandus, 77.
- Iurisdictio**: Episcopi super Seminarium, 711; Vide *Exemptio*.
- Ius canonicum**: medio aevo: scientia i. c. requiritur ad Ordinationem, 265; clerici ad s. i. mittendi, 254, 255, 259; canones a clericis addiscendi, 25; non licet eos ignorare, 35, 172, 215, 279; ad institutionem theologiam pertinet, 776, 795, 811, 1313, 1476, 1692; eius momentum, 772, 2242, 2902; cfr. 1550, 1576; eius indoles pastoralis, 2043, 2242; methodus docendi, 1550, 1576; principia eius renovationis, 2637, 2902, 3049, 3073; i. c. studia academica, 1550, 1576, 1790 s. passim; disciplinae principales et auxiliares, 1848; novae condiciones ad gradus assequendos, 2893; iuris historia magni habenda est, 2242.
- Ius civile**: studio iuris can. praemitti potest, 328; non commendatur, 372, 383; canonum cum legislatione civili comparatio, 1550, 1576.
- Ius publicum Ecclesiae**: docendum, 1550, 1576.
- Iusiurandum**: ante Ordinationem, 1753; contra modernismum, Vide *Modernismus*.
- Iuventus**: nostrae aetatis et vocationis (Seminarium), 2838, 2896, 2901, 2954, 3078, 3081, 3156, 3223.
- Kolbe Maximilianus Maria**: exemplar vitae sacerdotalis, 3169.
- Labor manualis**: in schola media, 2088 (n. 5); 2089 (n. 6); clericorum ad victum sibi procurandum, 65, 654, 733, 3190; ad experientias pastorales acquirendas et vocationem probandam, 2234, 2344, 3003.
- Laici**: Collegia (Convictoria) pro alumni laicis, 877, 1304, 1561, 2030; confusio inter institutionem ecclesiasticam et laicam vitanda, 1125, 1132, 1139, 1143, 1148, 1232, 1304, 1519 s., 1593, 2023, 2032; cfr. exceptiones, 284; potestas l. et sacerdotalis formatio, 897, 1295; studia a clericis peracta laicorum st. non sint inferiora, 2218, 2977; clerici sanctiorem prae laicis vitam ducant, 1371, 2199; moribus et doctrina eos praeceant, 532, 989; eorum servitio ne addicantur, 654; laicorum inscriptio in Facultates stud. eccl., 1785, 2886; ne facile ad Ordines admittantur, 83, 96, 101, 114, 115, 118, 224.
- *apostolatus l.*: sacerdotibus in a. sociantur, 2515; alumni instituantur ad l. actuositatem apostolicam excitandam, 2641, 3065; sacerdos et l. apostolica actuositas, 2657; ratio agendi pastoralis circa l., 2701 s., 3201; peritiam in theologia sibi acquirant, 2732; diaconi et apostolica opera l., 2809; l. ad apostolatam formandi, 2863. Vide *Actio Catholica*.
- Laicismus**: 2177. Vide *Errores*.
- Latina lingua**: eius necessitas, 366, 527, 765, 811, 825, 826 (n. 5), 1111 s., 1262, 1288, 1310, 1473, 1690, 1674, 2026, 2165, 2536, 2634, 3028; adhibenda in theologia docenda, 765, 772, 776, 825, 836, 843,

863, 1261, 1315, 1540, 1563, 1566, 1572, 1674, 1691, 2088, 2479; ignorantia l. l. ad Ordines non sunt admittendi, 256, 260, 261, 265; eius praecellentia et notae, 1260, 1594, 1631, 1632, 2471, 2473, 2735; pro S. Sede utilitas, 2473; congruum temporis spatium eius studio concedatur, 2335 s., 2355 s., 2477; pronuntianda ad usum Romanum, 1300, 2488; peculiaris schola l. l. in Urbe erigitur, 1633; difficultates et inclinatae sortes l. l. in Seminariis, 2259, 2335; media ad eas superandas, 2336 s.; studiorum l. l. instauratio, 2472 s. (*Veterum sapientia*); 2484 (*Ordinationes*); ratio studiorum in scholis humanitatis, 2489 s.; in Seminariis Maioribus, 2493 s.; de studio et usu l. l. in Facultatibus studiorum eccl., 2459; relatio de studio l. l. ad S. Sedem mittenda, 2499;
— eius *studium academicum*. Vide *Institutum Pont. Altioris Latinitatis*.
Laurea: congruens ad docendum in Facultate theol., 2139; l. requiritur ad docendum in Fac. studiorum eccl., 2885; de l. conferenda, 1806 s.; nova legum de l. accommodatio, 2890 s.; l. «ad honorem», 1801; curriculum in scholastica philosophia requiritur ad Lauream in Theologia et in Iure Canonico concedendam, 1250.
— Vide *Gradus academici*.
Lectio: spiritualis, 97, 270, 364, 558, 580, 706, 1002, 1926, 1928, 2083, 2170, 3016; S. Scripturae, 139, 613 (V), 1003, 2116, 2183, 3016 (vide *Sacra Scriptura*); l. in vita sacerdotali, 311, 501, 558, 1729, 2721; l. apud mensam, 104, 170, 364, 622; studium lectionis, signum vocationis, 111; est

promovendum, 128, 129; ab Episcopis foveatur l. S. Scripturae et Patrum, 172.
— l. critica ephemeridum et librorum, 3059; cfr. 2889; commendatur Professoribus, 2997. Vide *Diaria, Libri*.
Legata: pro clericis, 1468.
Legitimitas: per subsequens matrimonium filii illegitimi et admissio in Seminarium, 1469.
Leo I M. (S.), Papa, 36-48.
Leo III (S.), Papa, 134-191.
Leo IV, Papa, 219.
Leo X, Papa, 266-267.
Leo XII, Papa, 702-716.
Leo XIII, Papa, 899-1156.
Lettonia: Conventio, 1586 s.
Libanus: Synodus Montis Libani, 599 s.
Liberalismus, 2178. Vide *Errores*.
Libertas: vitae et iudicii modum excendens et Seminaria, 1181; in investigando et docendo, 2732, 2877, 3058; Episcopi (Ecclesiae) in Seminariis regendis, 757 s., 785, 792, 794, 805, 807 s., 813 s., 816, 820, 822, 832, 849, 850, 852, 856, 861, 870, 897, 941, 955, 970 s., 979, 1014, 1188, 1295, 1555, 1709, 1888, 1896 s., 2146; in vocatione sacra amplectenda, 817, 1973, 1494; l. falsi nominis in vita spirituali, 2179.
Libri: *manuales* praelectionum: 875, 1000, 1276, 1281, 1284, 1316, 1331, 1492, 1532, 1675, 3059; copia librorum habenda de liturgia, 2584; de S. Scriptura, 1227, 2186; de oecumenismo, 3102 (e); vigilantia S. C. de Seminariis super l. manuales, 1664-1667; librorum pro scholis et studio privato magnus delectus, 451, 811; qui sint e scholis excludendi, 1316, 1318-1322; sint ab erroribus immunes, 811, 1532; Episcopi approbationi subiciantur, 1321; textus adhibiti quotannis Episcopo exhibendi sunt, 1281, 1284; textus theol. dog-

maticae sint ad mentem S. Thomae exarati, 1572;
— librorum (speciatim auctorum ethnicorum) accuratus delectus et purgatio, 247, 270, 311, 366, 451, 707, 769, 811, 855, 871, 872, 874, 1492, 1563; l. et sacerdotes, 169.
— Vide *Auctores*.
Licentia (gradus academicus): de l. conferenda normae, 1804 s., 1864 s.; ad Lauream concessam ante Const. «Deus scientiarum Dominus» aequiparatio, 2169; secundus gradus academicus (nova normarum accommodatio), 2881, 2890; ad docendum in Seminario requiritur, 2995.
Lingua vernacula: de canticis in lingua v. in Liturgia, 2469; in Missis cum populo, 2549, 2874.
Linguae: biblicae (hebraica et graeca) addiscendae, 657-660; 765, 769, 775, 880, 881, 888, 1040, 1219, 1225, 1314, 2184, 2634, 3050, 3313; l. veteres, 1068, 1574; lingua liturgica ritus proprii, 896, 2536, 2634; lingua palaeoslava, 1000, 1003; lingua patria et linguae modernae, 238, 463, 707, 743, 769, 775, 826 (n. 5), 880, 882 (n. 181), 1473, 2165, 2170, 2230, 2668, 2919, 3029; biblicarum, classicarum et modernarum linguarum notitia requiritur a Facultatibus definiatur, 2889 (n. 41); l. ad communicationem scientiae aptior eligatur, 2889.
— Vide *Hebraica lingua, Latina lingua*.
Lithuania: 1668 s., 1694.
Litigiosus vir et eius testimonia de Ordinandis, 72.
Litterae (studium). Vide *Intellectualis institutio, Gymnasium*.
Litterae dimissoriae: 9, 243, 265, 342, 355, 380, 884, 1383, 1495, 1496.
Litterae testimoniales: pro admis-

sione ad S. Ordines, 355, 467, 517, 528, 641, 884, 885, 1431-1434, 1496; pro admissione in Seminarium, 882, 885, 1470. Vide *Admissio*; pro clericis ordinandis iam militiae addictis, 1069; pro inscriptione in Facultatem stud. ecclesiasticorum, 1785.

Liturgia Sacra: est in Seminariis docenda, 543, 702, 783, 811, 842, 1476, 1552; Concilii Vat. II dispositiones: in Seminariis l. inter disciplinas necessarias et potiores est habenda; in Facultatibus th. est disciplina principalis, 2543; iuxta Concilii Vat. II normas doceatur, 2637, 3041; in Facultatibus th. cathedra l. habeatur, 2583; in Seminariis magistri in re l. periti formentur, 2583; de ulteriore clericorum formatione provideatur, 2583; religiosorum formatio liturgica, 2586; ritus Orientales illustrentur, 1725, 3041; l. Instituta condenda, 2583, 2670.
— *vita liturgica*: in Seminario promovenda, 2166, 2345, 2658, 2975; cfr. 1314, 1552; eius studium et amor apud sacerdotes, 2356, 2407, 2608, 2685; sollemnis celebratio diebus festis et Dominicis, 829, 1482, 1929; modo perfectissimo in Seminariis exsequatur, 2583; vitam spiritualem alumnorum alat, 2884; S. Missae et Divini Officii momentum, 2584 s.; recta S. Missae celebratio in Seminariis foveatur, 2787; l. connexio cum apostolatu, 3015; apostolatus liturgicus, 2209; liturgici errores, 2176.
— Vide *Caeremoniae sacrae, Cantus sacer, Officium divinum*.
Loca: a clericis non frequentanda, 64-66; 2085, 2250, 2913.
— Vide *Tabernae*.
Lucernensis Pagus: conventio, 714 s.

Ludi: clerici a l. abstineant, 130, 455, 1006, 3290; ludi gymnici moderate exerceantur, 1687, 2028; ad vires restaurandas commendantur, 1940, 2085.

Lusitania: Collegium Romae, 1129; Conventio, 2070, 2075; Epistolae ad Episcopatum, 855, 978, 1195, 1295, 1924 s., 2079, 2172, 2287; Responsum S. C. Concilii, 650.

Lycæum: Vide *Gymnasium*.

Magister Spiritus: Vide *Director Spiritus*.

Magistri Clericorum in scholis prae-tridentinis: 122, 145, 191, 199, 203, 219, 235, 236, 239, 242, 266, 269, 284, 287; in Facultatibus theologicis, 242, 246, 275, 276.

Magisterium Ecclesiae: obsequium ei est exhibendum, 2193 s., 2637, 2654, 2739, 3038; m. et quaestiones scientiarum cum fide connexae, 2885 (n. 20); et professores Seminarii, 3057; de munere m. in disciplinis sacris excolendis, 2758 s.

Maledicus clericus: ad postulandam veniam cogatur, 70.

Marcellinus (S.), Papa, 3-5.

Maria Ss.ma: devotissime colenda, 576, 1002, 1007, 2027, 2207, 2221, 2227, 2629, 2719, 3016, 3152, 3192; devotio erga M. signum vocationis, 477; — s. *rosarii recitatio*, 502, 580, 828, 1928, 2207, 2386, 2465.

Martinus I (S.), Papa, 123.

Marxismus: in alumnorum institutione, 3139 s.; vide *Errores (communismi)*.

Matrimonium: clericorum, 6, 97, 56, 97, 125, 230, 682, 683; cfr. *caelibatus*, 19-20, 23, 31, 44, 49, 50, 95, 97, 117, 229, 230, 684; m. attentantes, 1416; uxorati sunt simpliciter impediti ad s. Ordines, 1423; — in ecclesia vel oratorio Seminarii, 1450; in Eccl. Orient., 3281 s.

— Vide *Caelibatus*.

Maturitas: alumnorum humana, 2632, 2834, 2981 (n. 3); affectiva, 3000, 3009; m. et caelibatus, 2631; sacerdotum christiana, 2712; doctrinalis, 2721; apostolica, 2062; fideles ad m. educandi, 2687, 2663.

Mauritania: 41 s.

Medica schedula: de unoquoque alumno conficienda, 2155.

Medicina: exercenda clericis prohibetur, 328; cfr. 254, 372; clerici m. exercentes irregulares ex delicto, 1419; cfr. 3291; m. et missionarii, 2230.

Meditatio: assidue fovenda, 216, 502, 556, 580, 615, 828, 891, 1002, 1480, 1926, 2170, 2629, 2720, 3016, 3192; alumni in modo meditandi instruendi sunt, 489, 776, 791, 837; exemplum Mariae, 3152; m. fructus, 990; semi-hora ad m. praescripta, 501, 828; vespere praeparanda, 502; cum vocali oratione est iungenda, 556.

Melchitae: Seminarii constitutio, 682 s.; de alumnis admittendis, 1713; graeco-melchitae, 1128.

Melita: de sacerdotali institutione, 993.

« **Menti Nostrae** »: Pii XII adhortatio ad clerum universum, 2198 s.

Methodologia scientifica: propria methodus singularum scientiarum servetur, 2644, 2887 (n. 26); in theologia, 2730, 2889 s.

Methodus:

— *educationis*: iusta severitas, 2152; quaedam innovationes minus rectae reprehenduntur, 1138, 1140, 2328, 2346 s., 2432 s., 2508 s., 2857 s.; recta principia renovationis, 2216 s. (« **Menti Nostrae** »), 2282 (« **Sedes Sapientiae** »), 2535 (« **Summi Dei Verbum** »), 2624 (« **Optatam totius** »), 2632, 2782, 2784, 2898 s., 2861, 2954, 2974, 2985, 2987, 2992.

— *studiorum*: considerationes generales, 810, 865, 867; cfr. 1144, 1531, 1937, 2270;

in scientiis et litteris: 795, 886, 890, 1110-1112, 1130, 1533, 1535, 1542, 2336 s., 2489 s.;

in philosophia et theologia, 765, 867, 870, 901, 920, 1478, 1540, 1545, 1566, 1571, 1596, 2041, 2042 s., 2145, 2174, 2194, 2240, 2284 s., 2339 s., 2422, 2536, 2574;

in Facultatibus studiorum ecclesiasticorum: 1790 s., 1837-1844; in Universitatibus catholicis, 2644;

— *adaptationes* in studiis novis necessitatibus temporis: a) in Seminariis, 2638, 2732, 2996, 3060 s., 3213 s.; b) in Facultatibus studiorum ecclesiasticorum, 2649, 2732 (cfr. 2730), 2889.

— Vide *Disciplinae studiorum curriculum*.

Mexicum: 401 s., 2039, 2394 s., 2524.

Militia: et admissio ad Ordines, 21, 22, 30, 31; m. exercitium et clerici, 48, 3293; clericorum a m. exemptio, 868, 2189; candidati ad militiam vocati, simpliciter impediti quoad Ordines, 1426; vigilantiae et curae Episcopi committantur, 898; a militia reversi cum cautelis ad Ordines admittantur, 898, 1509-1512; litteras testimoniales exhibeant, 1069; quomodo tempore belli se gerere debeant, 2060 s.; pretiosae experientiae pastorales exinde colligendae, 2062, 2367; servitium m. ad vocationem probandam, 3003 (b).

« **Militia Angelica** »: consociatio sub praesidio S. Thomae Aq., 1606.

Ministeria: Lectoris et Acolythi ministeria confirmantur, 3340; partes quae prius ad Subdia-

conatum spectabant ad eadem transferuntur, 3340; alia ministeria a Conferentiis Ep. institui possunt, 3335; ministeria « ordines » amplius non vocentur, 3336, 3338; laicis committi possunt, 3339; munera Lectoris, 3341; Acolythi, 3342; solis viris reservantur, 3343; admissio ad m., 3344; ritus liturgici, 3345, 3349; interstitia, 3346; per congruum tempus m. exerceantur, 3347; ministrorum sustentatio, 3348.

Ministerium: hierarchicum, 2589, 2956, 3182; cultus, 2588, 2589, 2682 s., 2959; m. cultus et evangelizatio, 3186 s.; pastorale, 2523, 2673 s., 2958, 2961, 2960; verbi, 1147, 2589, 2609, 2681, 2959; cfr. 776.

— susceptorum m. exercitium, 425; ad ea exercenda congrua praeparatio, 468, 519.

— Vide *Pastoralis institutio, Praedicatio*.

Missae Sacrificium: actiosa participatio, 2356, 2787, 2975, 3014; centrum sacerdotalis vitae, 2204 s., 2358, 2404, 2421, 2449, 2523, 2584, 2561, 2588, 2677, 2682, 2709, 2734, 2959, 3005, 3014, 3186, 3192; centrum Seminarii vitae, 2584 (n. 15), 3014; digna celebratio, 129, 406, 561, 1191, 1720, 2244, 2377, 2608, 2709, 2787; non praetermittenda a presbyteris, 144; quotidiana (frequens) participatio, 29, 291, 360, 375, 425, 501, 537, 561, 805, 828, 1002, 1013, 1480, 2083, 2584, 2813, 3014; fons et culmen totius evangelizationis, 2683; fundamentum communitatis, 2690; totum spirituale Ecclesiae bonum continet, 2683.

— Vide *Communio eucharistica, Concelebratio, Eucharistia*.

Missio Canonica: 808, 834, 836, 845, 1782, 1892.

— Vide *Docendi licentia*.

- Missiologia:** pars theologiae pastoralis, 1882; maxime in Seminariis fovenda, 2230, 2243, 2392, 2751, 3131.
- Missionalis unio cleri:** in Seminariis fovenda commendatur, 1882, 2080, 2310, 3131; alumnorum adscriptio, 2022.
- Missiones:** earum *cognitio* et studium in Seminariis, 1641, 1882, 2081, 2133, 2672, 2751; missionalis dimensio formationis sacerdotalis, 3129, cfr. 2641, 2752, 2973, 3066;
- *cleri indigenae* formatio, 463, 470 s., 602 s., 670 s., 740 s., 751 s., 876, 946 s., 1017 s., 1375, 1514 s., 1645 s., 2230; Seminaria Regionalia in locis missionum, 1903 s., 2075, 2170, 2343, 2397, 2454; novis necessitatibus accommodatio, 2659 s., 2755; formatio permanens, 2665;
- *actuositas* in favorem missionum, 1642 s., 2209, 2308 s., 2393, 2663; auxiliorum coordinatio, 2670, 2752, 2754, 3131;
- *vocationes* missionales fovendae ac parandae, 2079 s., 2230, 2664, 2668, 2671, 2753, 2754, 3142;
- *diaconatus permanens* in locis missionum, 2662;
- *adaptatio* culturalis et theologica, 2666 s., 2754, 3026;
- Unio cleri pro missionibus et alumni, 2022, 2080.
- Vide *Missiologia*.
- Moderatores:** qui m. nomine veniunt, 362, 431, 1006, 1462, 2988; eorum necessitas, 775, 2982; nominatio, 785, 2989; accurata selectio, 362, 427, 581, 837, 842, 1581, 1686, 1959, 2179, 2991; animi qualitates, 199, 362, 754, 824, 844, 1059, 1464, 1557, 1699, 1959, 2468, 2626, 2991; praeparatio paedagogica et pastoralis, 844, 2626, 2991; formatio paedagogica permanens, 2626, 2992; cooperatio mutua, 2626, 2990;

- dialogus cum Episcopo, 362, 2989; cooperatio cum professoribus, 1488, 2999; cum alumnis, 776, 2217, 2626, 2784, 2954, 2985, 2989; praecipua officia et ratio agendi, 512, 776, 872 s., 882, 1004, 1059, 1272, 1486-1488, 1557, 2025, 2916, 3011; suis muneribus ne abdicent, 2366, 2432, 2510, 2784; exemplo alumnis praeceant, 837, 1149, 1527, 2510; cfr. 1059, 1557; prudenter disciplinam externam temperent maturitate alumnorum progrediente, 1059, 1557, 2217, 2987; ab officiis externis sint liberi, 1964, 1967; peculiaria Instituta ad m. formandos, 2626, 2991; cfr. 887; m. et formatio oecumenica, 3102; alumnorum oboedientia et amor erga m., 875, 2221. Vide *Director spiritus*, *Oeconomus*, *Praefecti*, *Rector*.
- Modernismus:** vigilantia Episcoporum contra m., 1245-1254, 1259; moderatores et professores modernistae amoveantur ab officiis, 1248, 1259, 2043; m. scripta alumnis legenda ne permittantur, 1253; horror scholasticae, signum m., 1571; S. Thomas Aq. antidotum m., 1595;
- *iuramentum* contra modernismum: formula, 1278; quando praestandum, 1277, 1292, 1294, 1502 (s. ordinationes); 1276 (a professoribus); a quo suscipiendum est, 1276, 1282, 1284; violatio iuramenti c. m., 1277, 1283 s.
- Monachi:** vagantes, 87; eorum ordinatio, 87, 243; cooperatio monachis praestanda ex parte sacerdotum, 129.
- Monasticum Collegium:** ius Episcopi in clericos saeculares in m. c. admissos, 895.
- Mons Niger:** conventio, 976.
- Monumenta:** S. Sedis cura de litterarum et rerum monumentis

- servandis, 1135; alumni ad m. servanda instituuntur, 2570.
- Vide *Archiva et tabularia*.
- Moralis Theologia:** in theologica institutione tradenda, 527, 535, 546, 1313, 1476, 1544, 1548, 1648, 2043, 2242, 2637, 3044; in casibus solvendis exercitationes, 366, 383, 407, 516, 531, 625 (VII), 842, 1573; th. m. prout practica ad Confessiones audiendas praeparatio, 291, 406, 499, 516, 1147, 1544, 1573, 1648; eius necessitudo cum th. ascetica et mystica, 1548, 1573, 3045; th. moralis naturalis (ethica) ab erroribus defendenda, 2196; S. Alphonsus M. de Liguori, Doctor praecipuus, 1548; illustris traditio in th. m. Pont. Universitatis Gregorianae, 2242; th. m. summa utilitas, 1648; normae pro materia VI Decalogi praecepti docenda, 2464; principia renovationis, 2637, 3044; th. m. et disciplinae anthropologicae, 2242, 3044.
- Vide *Intellectualis institutio*, *Methodus*.
- Mores:** in candidatis ad sacerdotium requisiti: vide *Ordinandi*, *Virtutes*, *Vitia*.
- Mulieres:** clerici et cohabitatio cum m., 63, 98, 136, 142, 154, 201, 222, 536; cfr. 202, 3285; relationes pastorales cum m., 2202, 3010, 3065; opiniones falsae de relationibus cum m., 2250; earum confessiones excipiendae, 864.
- Musica Sacra:** et cantus sacer clericis commendatur, 133, 141, 290, 362, 403, 425, 536, 543, 546, 649, 783, 791, 1067, 1163, 1164, 1314, 1476, 1705-1706, 2166, 2469, 2536, 2570, 2780, 3029; eius cognitio ad Ordines minores suscipiendos requiritur, 403; ratio docendi, 1163-1164.
- Vide *Cantus sacer*, *Institu-*

tum Pont. Musicae Sacrae, Psalterium.

Mutilatio: irregularitas ex delicto, 1418.

Mystica Theologia: vide *Ascetica*.

National-Socialismus: eius errores vitandi, 2035; et Ecclesia, 2141.

Naturalismus: eius pericula socialia, 1142; in clericorum formatione, 2359, 2364, 2359, 2432-2434; in actione pastoralis, 2207, 2210, 2346; n. sensu philosophico, 983.

— Vide *Autoeducatio*, *Errores*.

Naturalium rerum studia: vide *Scientiae naturales*.

Neapolitanum Regnum: conventio, 635 s.

Neerlandia (Hollandia): 871 s., 1673 s., 3074 s.

Neophyti: simpliciter impediti ad sacros Ordines, 1427; cfr. 13, 14, 118.

Nicaragua: 850 s.

Nicolaus II, Papa, 224.

Non christiani: studium religionum non christianarum, 2667, 2668, 2751, 2754, 3050; et quaestiones theologicae exponendae, 2887 (n. 32); missionarii et dialogus cum n. ch., 2660, 2671; praeparatio ad pastorale commercium cum n. ch., 3067.

Non credentes: vide *Atheismus*.

«Normae quaedam» ad Const. Apost. «Deus scientiarum Dominus» novis necessitatibus accommodandam, 2875 s.

— Vide *Facultates (Universitates) studiorum ecclesiasticorum*.

Nova Guinaea: 3147.

Novitates: profanae vitae, 790; in formatione sacerdotali, 1138, 1140; in scientiis biblicis, 1575; in theologia, 2144, 2173, 2175 s., 2192 s., 2464; in Seminariorum ordinatione et vita, 2769; cfr. 2783, 2856 s.; sit alienus sacerdos a n., 1249, 2224.

- Oboedientia:** erga Ecclesiae auctoritates (S. Pontificem, Episcopum et Seminarii Superiores), 365, 545, 607, 985, 1152, 1154, 1158, 1266, 1372, 2049, 2143, 2171, 2221, 2652, 2817, 3011, 3175, 3199; educatio ad o. ex interna persuasione, 365, 607 s., 2632; o. et humilitas, 1721; et Societas Iesu, 2143; et «virtutes passivae», 2179.
- Oceania:** 1147, 3146.
- Oeconomica ratio:** cleri, 2226, 2724 s., 3202.
- Oeconomus:** in Seminario adsit, 363, 393, 1005, 1010, 1462, 1712, 2968; vide *Administratio Seminarii; Bona temporalia*.
- Oecumenismus:** aspectus oecumenicus in tota institutione theologica, 2598 s.; in singulis disciplinis theologis, 2887 (n. 29, 30), 3039, 3095; plenior cognitio communitatum christ. a Sede Apostolica seiunctarum, 3050; in problemata oe. introductio, 3066; pastores animarum et fratres seiuncti, 2702; — *exercitium oecumenismi:* in vita quotidiana, in investigationibus scientificis, 2599; Ecclesiae renovationem exigit, 2600; spiritum polemicum in studiis excludit, 2601; in missionum locis, 2601, 2660; evitetur falsus irenismus, 2602; cfr. 2192; methodus et exigentiae dialogi, 2601, 2602; — *ratio oecumenica institutionis* religiosae et theologicae (Directorium oecum., Pars II): de institutione spirituali, 3093; doctrinali, 3094; aspectus oe. in omni disciplina theol., 3095; in singulis disciplinis, 3096; germana mens oe. in theologia, 3097; oe. prout peculiaris disciplina, 3098; dialogus oe. in superiore educatione, 3099; ii, qui actionem oe. promovere debeant, 3100; sacerdotes in ministerio pastoralis, 3101; moderatores et professores, 3102;

cooperatio cum institutionalis tum personalis, 3103 s.; dialogus et actio personarum in theologia peritorum, 3108 s.; instituta interconfessionalia, 3110 s.; incepta illorum qui institutionem theologiam generalem nondum adepti sunt, 3112 s.

Officium Divinum: et promotio ad subdiaconatum, 32; a clericis addiscendum, 133, 223, 266, 837, 842; a sacerdotibus recitandum, 148, 182; 168, 364, 377 s.; ad o. d. obligatio, 3359.

— Instructio de clericis ad O. d. formandis, 2124-2129; O. d. momentum pro sacerdotali vita, 2124; singulorum professorum cooperatio, 2125; cooperatio Rectoris, 2126; Moderatoris spiritus, 2127; recitandum in spiritu apostolatus, 2128; cursus specialis de Psalmis, 2129; formatio ad O. d. inculcatur, 3015.

— Sacerdotes psallant nomine Ecclesiae, 2206; sapienter et frequenter, 2417; Conc. Vat. II normae de O. d. instaurando, 2551-2569; O. d. in vita Seminarii, 2585; in Ecclesiis Orientis, 2596, 3287.

Operarii clerici: ne permittantur, 654, 733, 2234, 2344; clerici et labor manualis, 65, 71, 80.

— Vide *Labor manualis, Sacerdos* (occupationes profanae).

Operarii Dioecesani, 548 s. (statuta); eorum merita, 2110.

«**Optatam totius**»: Decretum Concilii Vat. II de institutione sacerdotali, 2621 s.

Opus Vocationum Sacerdotalium: quid sibi proponat, 1970, 2132; valde commendatur, 1592, 1629, 1942; impensae curae conferendae in eius promotionem, 1970; 812, 1585, 1970, 2132; 1969, 1369, 1660; maximum momentum orationis, 1969, 2054, 2132.

— Pontificium O. V.: penes S. C. de Seminariis et St. Univ. instituitur, 2093; eius statuta, 2111 s.

— O. V. in singulis nationibus et Dioecesibus: cum sollicitudine instituatur, 2969; cfr. 1679, 1942, 2091, 2151, 2158; eius momentum et finis, 2395; arctae omnium cooperationis necessitas, 2969; a sacerdotibus fovendum, 2706; cfr. 2052 s.; oratio pro vocationibus, 2054; Centra unica ad cooperationem cum Religiosis, 2971; pro clero Orientali: pia societas «Catholica Unio», 1756 s.

Oratio: eius necessitas et exercitium, 615, 2206; spiritus o. 2046, 2062, 2629, 2720, 3016, 3019; O. quotidiana, 555; cfr. 790; O. vocalis, 2207; mentali O. iungatur, 556; «O. apostolatus», 2209; studium O. est signum vocationis, 111; O. Dominica in catechesi, 162, 166.

— Vide *Meditatio*.

Ordinandi: canonica idoneitas, 1385-1406; *qualitates* requisitae, 39, 57, 114, 123, 189 s., 224, 233, 243, 256, 261, 264, 265, 268, 289, 298, 411, 436, 535, 599, 819, 864, 954, 1701, 1966, 3000; testimoniis probandae, 3, 12, 14, 16, 25, 27, 58, 96, 111, 116, 119, 127, 162, 243, 249, 267, 268, 277, 289, 299, 335, 401, 408, 411, 436, 452, 467, 517, 527, 601, 626, 645, 648, 653, 663, 676, 753, 806, 817, 819, 825 (n. 9), 847, 873, 1004, 1072, 1133, 1273, 1167, 1171, 1199, 1444 s., 1701, 1733-1755 («Quam ingens»), 1967, 2066, 2163, 2627, 3000 s., 3227 s. («Magna equidem»); libera status electio, 817, 1753, 1494, 1393; *aetas* requisita, 12, 24, 33, 59, 84, 85, 95, 109, 131, 179, 223, 233, 249, 298, 303, 796, 997, 1396, 3004; *studia* requisita, 693, 1179, 1291, 1397 s.; in

Seminario peracta, 864, 1179, 1290, 1391, 1399; *scientia* requisita, 12, 32, 33, 92, 121, 124, 127, 139, 155, 198, 250, 269, 291, 347-8, 466, 518, 527, 796, 871, 879, 1199, 1267, 1718 s.; cautela adhibenda in ordinandis peregrinis, 3, 107, 262, 263, 297, 339, 353; filiis rusticorum, 232, 248; servis, 90, 248, 1425; laicis, 90;

— *probationes* ante Ordinationem, 373-374, 445, 677, 2155, 2633, 3002, 3244; ad Ordinationem praesentatio, 341; animi dispositiones, 675; — *irregulares* et simpliciter impediti ad s. Ordines, 1407-1429; cfr. 339, 600; antiquae irregularitates et impedimenta: lapsi, 17, apostatae, 38, Symbolum Athanasianum non accipientes, 124; neophytae, 13, 14, 118; qui aegrotantes fuerint baptizati, 11, 207; peregrini, 3, 107, 263; presbyter ante triginta annos, 10; illegitimi, 267, seditioarii, 74; clerici vagi, 248; invidentes fratrum, 68; curiae obnoxii, 107, 111, 125; a militia reversi, 21, 22; ignari linguae latinae, 256, 260, 261; recitationis Psalterii, 32; illiterati, 54, 56, 107, 111, 121, 125, 258, 267; corpore vitiati, 54, 56, 107, 125, 267, 410; bigami aut interuptarum mariti, 18, 56, 88, 125, 267 (ex-) paenitentes, 56, 82, 88, 92, 94, 107, 125;

— *necessarii* vel utiles dioecesi tantum ordinantur, 200, 297, 525, 696, 1387.

— Vide *Scrutinia ordinandorum, Probationes*.

Ordinatio (Sacra): proprius S. O. minister, 1383, 1384; cfr. 884, 1097; subiectum O. S., 1385-1391; intentionis declaratio, 1430; de rebus S. O. praemittendis, 1430-1449; percontationes de ordinandorum vita, 1444-1445; cfr. 1968, 3002;

testimonia ab ordinandis exhibenda, 1431; praevium de Ordine suscipiendo examen, 1435-1439; de idoneitate examen, 237, 278, 335 s., 466, 518, 522, 528, 847, 884; commissio examinatrix, 2066 (n. 11, 12); peritorum consultatio, 109, 436, 3000, 3238; tutorismus sequendus, 1964, 1968, 2037, 2429, 2627; manus nemini cito imponendae, 4, 41, 653, 753, 817, 819, 1072, 1133, 1161, 1197, 1230, 1290, 1512, 1733, 1965, 2050; exercitia spiritualia, 1446-1449; cfr. 380, 486 s., 471, 519, 585, 678, 825 (n. 9), 998; fidei professio, 1277, 1292, 1294, 1502; declaratio ab Ordinandis facienda, 1753; gratuito et dignis est conferenda, simonia exclusa, 93, 100, 102, 108, 109, 113, 115, 118, 134, 209, 223, 267; delicta et poenae in administratione vel susceptione Ordinum, 1495; 647; Ordinationis s. locus, 436, 599, 817, 847; tempus, 46, 56, 125, 354, 436, 599, 817, 847, 3242; interstitia servanda, 1401 s.; titulus canonicus Ordinationis, 1404-1406; cfr. 234, 298, 332, 380, 521, 638, 642, 655, 758, 885; t. c. ordinationis et religiosi, 333 s.; ritus ordinationis (apud Chaldaeos), 797; consensus compresbyterorum, 58; populi, 98.

— Vide *Ordinandi, Sacerdotium, Scrutinia*.

Ordines Minores (Prima Tonsura): *antiqua disciplina*: 12, 24, 40, 57, 83, 91, 95, 97, 100, 101, 114, 115, 118, 243, 249; eorum necessitas et exercitium, 12, 40, 520; o. m. neglectio deploratur, 114, 115; ordinationes per saltum, 118, 355; clerici minores bona testimonia vitae exhibeant, 243; — *aetas post-tridentina*: ad o. exercendos requiritur praepa-

ratio, 468, 519; o. m. sunt via ad sacerdotium, 883; collatio o. m. apud Chaldaeos, 796, 797; aetas minima requisita, 796;

— singuli o. m.: acolytatus, 12, 57, 283; exorcistatus, 12; ostiarius, 883; lectoratus, 12, 24, 95, 97, 101.

— Codex iuris canonici: ad o. m. suscipiendos requiritur intentio ad presbyteratum ascendendi, 1392; interstitia servanda, 1402 s.; spiritualia exercitia praemittenda, 1446; scrutinia, 1738 s.;

— nova disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina, 3334-3349.

— Vide *Ministeria, Subdiaconatus, Tonsura*.

Ordinis Sacramentum: eius praecellentia ac momentum, 803, 817, 847, 883 s.; cum aliis sacramentis connexio, 804, 883; materia et forma definitur, 2167; aspectus dogmatici, 670 s., 796 s., 803; eius dignitas tuenda, 1108 s.; triplex sacerdotale munus per s. o. confertur, 2589; intimam fraternitatem inter Presbyteros producit, 2589, 2697, 3200; characterem imprimit, et donum inamissibile Spiritus Sancti communicat, 3183; o. s. institutum est a Christo ad missionem apostolicam explendam, 2675; vi s. o. Presbyteri vicem Capitis gerunt in Ecclesia, 2686, 2960; de s. o. falsae opiniones, 3175, s. o. origo et ratio 3182; ad sacras Ordinationes accessuris praelectiones de o. s. impertiantur, 3230.

— Vide *Sacerdos, Sacerdotium*.

Oriens Christianus:

— *eius studium et cognitio*: cognitionis Ecclesiae O. necessitas, 1723; in omnibus Seminariis quaestionum orientalis theologiae ratio est habenda, 1724;

potiores quaestiones tractandae enumerantur, 1725; studia orientalia in scholis theologicis provehantur; alumni bonae spei Romam ad Pont. Institutum O. mittantur, 1726; idonei professores rerum O. parentur, 1704; *Dies Orientis* in Seminariis celebratur, 1921, 2133; elenchus quaestionum hac occasione tractandarum, 1922; Concilii Vat. II ad rem exhortationes, 2592, 2594.

— *Orientalis cleri disciplina*: 3249-3302; vide *Clerici*.

Nova dispensationum disciplina, 2786; diaconatus permanentis instauratio, 2595; Ecclesiae O. ius habent ad suam propriam disciplinam, 2583; Divinae Laudes persolvendae, 2596; quid requirendum ab iis qui ad unitatem redeunt, 2597.

— *Orientalis cleri formatio*: Summorum Pontificum de hac re sollicitudo, 853, 1068, 1128, 1244, 1731, 1884, 1976, 2140; *S. Sedis normae*: pro Seminario Melchitarum S. Annae, 1713; pro cleri institutione in territoriis patriarchalibus: alumnorum in Seminarium admissio, 2064, studia, 2065, ad Ordines admissio, 2066, dispensationes et sanctiones, 2067.

— *Synodorum praescripta*: Concilium Ruthenorum (Zamoscie), 517-522; Synodus Montis Libani, 599-601; S. nationalis Melchitarum, 682-692; S. Chaldeensis, 796-799; Conc. Prov. Alba-Iuliense et Fogarasiense I, 896; S. Leopolitana Ruthenorum, 996-1013.

— *Pont. Collegia Romana*: Coll. Armeni erectio, 394-400; Coll. Graecorum Constitutiones, 442-461; Allocutiones S. Pontificum ad Coll. Ruthenum, 1884; Armenum, 1976.

— *Pont. Institutum Orientale*: vide *Instituta Pont. stud. eccl.*
— *Vocationum eccl. Opus*: pia Societas Catholica Unio, 1757.

Paedagogia: in Seminariis tradenda, 498 s., 887, 1152; eius studium inculcatur, 2120 s. (litt. circul.), 2286, 2641, 3064.

Paenitentiae Sacramentum: a clericis et sacerdotibus frequenter adeundum, 291, 364, 425, 537, 562, 613, 687, 706, 828, 842, 873, 896, 1002, 1071, 1481, 1673, 2083, 2108, 2208, 2719, 2813, 3017, 3192; libenter a sacerdotibus administrandum, 592, 842, 2212, 2382 s., 2709; praeparatio ad p. s. administrandum, 291, 406, 499, 516, 1147, 1544, 1573, 1648; facultas confessiones audiendi ne facile concedatur, 806; facultas ad confessiones mulierum audiendas, 864.

Papa: vide *Pontifex Romanus*.

Paraquaria, 2452.

Parentes: vide *Familia*.

Parochus: curent eccl. vocationes, 354, 652, 775, 824, 841, 1004, 1107, 1301, 1369, 1452, 1523, 1585, 1592, 1660, 1942, 2052; et clerici inter vacationes, 841, 846, 1004, 2028, 2031; clericorum rationi agendi invigilent, 804; percontationes ad sacras ordinationes, 847, 1444, 1743 s., 1754, 3002; in Seminario rector officio p. fungitur, 1485, 834; p. et officium catechistae, 1653.

Paroecia: Seminarii a iurisdictione p. exemptio, 650 s., 1485; alumni de administratione p. edocendi, 766, 771, 3064.

Paroeciales Scholae: earum utilitas, 1678.

Participatio:

— alumnorum in sua formatione, 2217, 2784, 2954, 2987;
— in liturgia, 2544, 2584, 2975; cfr. 2787, 3014;

- in Seminarii vita ordinanda, 2935, 2985;
- professorum et alumnorum in Facultatis (Universitatis) vita, 2878, 2886 (n. 25);
- professorum in formatione alumnorum, 2999, 846, 836;
- presbyterorum dioecesis in formatione alumnorum, 846.
- «**Parvae communitates**»: magnarum communitatum divisio, 2628, 2984; quidam hac in re excessus, 2783, 2856 s.; p. c. in parocciis: sint fermentum spiritus missionarii, 3189.
- Paschalis I** (S.), Papa, 192-195.
- Pastoralis Institutio**: 291, 366, 425, 498 s., 766, 1476, 2133, 2285 s., 2456, 2640 s., 2729 s., 3064 s.;
 finis p. totius institutionis sacerdotalis, 1106, 2625, 3064; institutio spiritualis cum doctrinali et pastoralis connectatur, 2629; philosophicorum studiorum p. finis, 2636, 3032, 3212, 3216; theologorum studiorum p. finis, 3021, 3038, 3042, 3064; pastoralis institutio et theologiae studia academica, 2887 (n. 33); studia specialia ad fines pastorales, 3052 s., 3061 (d); studia pastoralia sacerdotum, 2747: vide *Permanens institutio*;
- *exercitationes practicae*, 366, 1476, 1549, 2286, 2642, 3067 s.
- particularia quaedam problemata p.: migratorum cura, 2922; phaenomenon «turismi», 2919; atheismus, 3133; media communicationis socialis, 3164;
- p. *Instituta*: et alumnorum formatio, 2887 (33); erigenda commendantur, 2643, 2619, 2670; arcta cooperatio inter I. p. superiora est promovenda, 2754 (n. 17).
- Pastoralis Theologia**: in Seminario docenda, 1476, 1549; cfr. 239, 498 s.; 1597; prout disciplina theologica stricto sensu, 3046; latiore sensu, 3064.

Pastoris officium: est plus oneris quam honoris, 120; exemplum vitae et praedicatio, 135; potiora p. officia, 159, 240, 546, 2170, 2209; pastoralis ratio agendi circa baptismum, 208; p. dotes sacerdotis, 210; examen de pastoralis cura, 162, 238, 279, 358, 407, 527, 535; clerici ad p. o. educandi, 280, 546, 766; p. ratio agendi sacerdotis, 2209 s.; errores circa actionem p., 2177.

Patres (Ss.): Episcopi opera Patrum legant, 172; operibus P. clerici imbuantur, 754, 769, 775, 795, 886, 890, 1130, 1311, 1535; eadem opera adire discant, 652, 3016; doctrina P. summe veneranda, 1181; cfr. 811; P. optimi testes fidei et defensores, 1594, 3127; eorum auctoritas in S. Scripturis interpretandis, 1052, 2512; eorum classicarum litterarum praeclara scientia, 968, 1631; P. et scientiae theologicae, 2637, 2721, 3016, 3042; studium P. floreat et augeatur, 2240; opera selecta P. pro variis theologicis disciplinis, 2504.

— Vide «*Augustinianum*» Pont. Institutum.

Patrimonium: vide *Bona*.

Patrologia: doceatur, 1314, 1544; textus scholastici magna diligentia seligantur, 1320; utilitas p. in theologia, 3127.

Paulus III, Papa, 268-279.

Paulus IV, Papa, 281-287.

Paulus V, Papa, 440-441.

Paulus VI, Papa, 2515 s.

Pauperes: eorum cura, 125, 178; p. et Ecclesiae bona, 218; clerici p. iuvandi, 235, 269, 384, 2441; filii p. ante omnia in Seminarium admittantur, 283, 290, 304, 354, 361, 775.

Paupertas: in vita clericorum, 603 s., 620, 2021, 2203, 2212, 2614, 2688, 2699, 2717, 3012; paupertatis negligentia, 169.

Pelagius II, Papa, 103-104.

Penuria sacerdotum: in America Latina, 876, 2274, 2461, 2516, 2651, 2738; et criteria in selectione vocationum, 1968, 2429, 2627; de aequa distributione cleri, 2741 s., 2703.

Peregrini: non ordinandi, 3, 107; ad sacramenta administranda non facile admittendi, 262, 263, 297, 339; clerici a dioecesi discedentes, 353.

Perfectio: in sacerdotali vita appetenda, 318, 989, 1966, 2200.

— Vide *Sanctitas*, *Virtutes*.

Permanens Institutio Cleri: 2223, 2619, 2643, 2722, 2747, 2916, 2924-2948; 3070, 3101; clerici studia ne intermittant, 806, 815, 873, 1059, 1151, 1569, 2059, 2222.

Pericula: pro spirituali sacerdotum vita, 2224, 2450, 2607, 2734, 2865, 2867, 2903, 2912 s., 2949, 3079, 3150, 3158, 3172 s.

Peruvia: 359, 1060 s., 2300 s.

Petri (S.) Apostoli Opus pro vocationibus indigenis, 1643, 1757.

Philippinae Insulae: 1132 s., 2037 s., 2468, 3145.

Philosophia: praescriptiones de eius studio genericae: 328, 482, 507, 692, 701, 707, 766, 770, 783, 881, 900 (Litt. Enc. *Aeterni Patris*), 984, 1475, 1564 s., 1595, 2031, 2088 (n. 6), 2203, 2219, 2232, 2781, 3138; in modo particulari, 1114, 1245, 1311, 1537-1543, 1564 s., 2024, 2145, 2174, 2179, 2195, 2636, 2887 (n. 33), 3032-3037, 3208 s.

— et S. Thomas Aq., dux et magister, 963, 965, 1288, 1607, 2098; 24 theses thomisticae, 1326-1331; scholastica ratio secundum S. Th. sequenda, 1478, 1561, 1595, 1608, 1790, 2029, 2042, 2174, 2179, 2194, 2219, 2241, 2644, 3216;

— et fidei veritates, 910-916; et fidei praeambula, 904-907; et

religionis fundamenta, 909, 929, 1117, 1565, 1595; et moralis vita, 902; et theologia, 1245, 1326, 1539; et character scientificus theologiae, 908, 1596; et gradus academici in theologia et in iure canonico, 1250; et scientiae naturales, 901, 932, 928; eius necessitas et utilitas, 701, 936, 1960, 2232, 3208 s.; eius usus apud Patres, 916-917; hodiernae difficultates in ph. docenda, 2781, 3208; ininitatur patrimonio perenniter valido, 2636, 3033.

Pietas: spiritualis vitae fundamentum, 450, 1190, 1237, 1527, 1925, 2119, 2232; puritatem morum requirit, 1720; alumnis necessaria, 291, 364, 644, 805, 721, 746, 754, 1169, 1717, 1719, 2102, 2027; p. divina, Romana et papalis, 1717; p. et veritas, 1590, 1619; et scientia, 1190, 1610, 1614, 1885; p. et Maria, vide *Maria*; et opportuna adiumenta, 977.

Pietatis Exercitia: 364, 375, 450, 537, 555 s., 580, 609, 615, 828, 842, 873, 896, 1002, 1013, 1480 s., 1558, 1925 s., 2032, 2069, 2083, 2176, 2180, 2207 s., 2220, 2585 (n. 17), 2629, 2718 s., 3016.

— Vide *Eucharistia*, *Missa*, *Communio frequens*, *Paenitentiae sacramentum*, *Oratio*, etc.

Pius IV, Papa, 288-315.

Pius V (S.), Papa, 316-343.

Pius VI, Papa, 663-666.

Pius VII, Papa, 667-701.

Pius VIII, Papa, 712.

Pius IX, Papa, 753-898.

Pius X (S.), Papa, 1157-1356.

Pius XI, Papa, 1586-2039.

Pius XII, Papa, 2040-2352.

Pluralismus: in philosophia, 3214; in theologia, 2603, 2923, 3026; limites servandi, 3146.

Politica actio: politici sermones inter alumnos, 1006; factiones p. et clerici, 1127; conveniens

instructio de quaestionibus p. et socialibus, 1152; agitationes p., 1146, 1235, 2090; sacerdos et p. actio, 2048, 2141, 2178, 2225, 2914, 3191, 3291.
Polonia: 263, 727, 1057 s., 1636 ss., 2023 s., 2137, 3169.
Pontifex Romanus: oboedientia ac reverentia erga P. R., 572, 874, 1154, 1717, 2049, 2171, 2180, 2232, 2630, 2712, 3011; iuramentum fidelitatis ordinandorum, 999; ab eo norma agendi sumenda est, 964; ei subesse est de necessitate salutis, 984; eius potestas imperialem superat, 55; eorum sollicitudo et merita de sacerdotali formatione, 628-630, 800, 1073, 1695, 1958; quid eis debeant instituta formationis intellectualis, 800; litterae, 968; eorum praescripta sunt servanda, 288; P. R. et vocationes indigenae cleri, 751.
Post-Seminarium: 2222, 2273, 2403; cfr. 701, 779.
 — Vide *Permanens institutio, Sacerdotes novelli*.
Praedicatio: potius officium sacerdotis, 135, 159, 174; eius necessitas, 163, 312, 2609 s.; omnibus diebus dominicis et festis sacerdos praedicet, 150; salus populi in doctrina et p. consistit, 193; recta fides et p., 164; potiora p. themata, 180; honeste et recte sacerdos praedicet, 205, 310; diversitas et discretio in p., 217; recta intentio in p., 624 (VII s.); magna cura praedicator eligatur, 310; praedicatorem vita commendat, 120, 165, 174, 206; evitentur formae oratoriae profanae, 112; assiduitas in p., 163, 174, 205, 307, 312, 625; necessitas accommodatae p., 2356, 2729 s.; homilia et pericopa biblica, 2188; homilia liturgica, 2547, 2787; praedicationis inspiratio biblica, 2655; principale sacerdotis

munus, 2681; momentum et fecunditas ministerii verbi, 2609 s.; praedicatio et sacramenta, 3186 s.; exercitationes practicae in p., 366, 707, 776, 825, 881, 1003.

— Vide *Ministerium verbi, Homiletica*.

Praefecti: in Seminario; eorum qualitates et officia, 362, 457, 1006, 1699; eorum necessitas, 457, 1306; sint pro possibilitate neo-sacerdotes, 1306, 1676, 1932; pietate et doctrina excellent, 2031, 1528; cautelae servandae in alumnis praefectis, 1677;

— in *collegiis laicorum:* in c. l. munus praefecti alumnis ne concedatur, 1655; quodsi ad tempus tolerari debeant, peculiare normae servantur, 1656-1659; clericis et sacerdotibus studia Romae navantibus munus p. in c. l. interdictur, 1176.

Praefectus Studiorum: 704, 707, 783, 1315, 2988, 3060.

Praeparatoria Schola: 807 (n. 8), 880, 947 s., 1681.

Prae-Seminarium: 2149, 2165, 2261, 2322, 2396.

Preces: pro vocationibus ecclesiasticis: vide *Vocationes*; preces quotidianae, 828, 1351, 1480; vide *Oratio, Pietatis exercitia*.

Presbyterium: et ordinatio sacerdotis, 58; eius notio et fines, 2589, 2694, 2956; p. et alumni Seminarii, 2983, 3008.

Probationes: ad vocationem maturius amplectendam, 2633, 3002; cfr. etiam, 373-374, 445, 677, 2155, 3244.

Professio Fidei: a moderatoribus Seminarii emittenda, 362; praescribitur moderatoribus et professoribus ineunte anno scholari, 1276, 1493; et ii qui gradibus academicis donati sunt, 1799; et professores Facultatum studiorum ecclesia-

sticorum, 1782, 1821, 1825; et clerici maiores Ordines suscipientes, 998, 1277, 1493; formula a S. Sede probata, 1277; nova formula loco formulae Tridentinae et iuramenti antimodernistici adhibenda, 2866.

Professores:

— *Facultatum* studiorum ecclesiasticorum: eorum divisio in gradus, 1780, 2885; numerus, 1781, 1820, 2885; iura et officia; nominatio, cfr. 845, 877; 1781; condiciones cooptationis in p. collegium, 1782; sanctiones contra doctrinae defectus, 1783; honoraria, 1811, 1874; missio canonica, 1824; cfr. 836, 845; disciplinarum homogeneitas, 1829; plena muneri suo deditio, 1830, 2885 (n. 21); normarum de p. adaptatio: iusta libertas in investigando et docendo, 2877; cooperatio cum aliis Institutis, 2879, 2888 (n. 36); commercium scientificum inter p., 2882; permutatio docentium inter Facultates, 2882; cooptatio et promotio, 2885 (n. 18); participatio in vita Facultatis, 2886 (n. 19); cessatio a munere, 2885 (n. 22); p. et res ad fidem proxime spectantes, 2885 (n. 20); eorum studiorum fructus vulgandi, 2885 (n. 20); cooperatio interdisciplinaria, 2888 (n. 36); relationes cum alumnis, 2889 (n. 40).

— *Seminariorum:* accurata selectio, 627, 754, 766, 767, 773, 777, 810, 816, 842, 1009, 1248, 1477-1479, 1664-1667, 1959, 2029, 2131; necessarii ad Seminarium constituendum, 349, 427, 1462, 1938, 2982; distincti sint pro variis disciplinis, 1479, 2088 (n. 7), 2993; nominatio, 293, 269, 758, 785, 816, 825, 834, 845, 856, 874, 896, 1262, 1315, 2088 (n. 6), 2994; eorum dotes et ratio agendi, 293, 627, 766, 775, 824, 834,

836, 855, 874, 896, 977, 1009, 1014, 1065, 1070, 1109, 1149, 1330, 1477-1479, 1488, 1703, 2029, 2134, 2994, 2996, 2999; gradus requisiti, 293, 428, 1477, 1692, 2134, 2995; conveniens praeparatio, 242, 765, 1567, 1582, 1693, 1763, 1938, 2160, 2880; tituli civiles studiorum, 1110; muneris eorum gravitas, 810, 1531, 1959; vita communis in Seminario, 1939, 2999; plena muneribus suis deditio, 2134, 2160; professio fidei, 834, 1276, 1282-1284, 2866; exemplum vitae, 1149, 1959; methodus docendi, 246, 773, 775, 874, 1315, 1595, 1596, 1608, 1675, 1939; textus praelectionum, 875, 1000, 1276, 1281, 1284, 1316, 1331, 1471, 1492, 1532, 1563, 1675; usus linguae latinae, 765, 772, 776, 825, 836, 843, 863, 1261 s., 2479; remuneratio, 235, 239, 292, 1693, 1939, 2029, 2998; chori obligatio, 1377; continua scientifica qualificationis perfectio, 2997; instituta pro futuris Professoribus formandis, 765, 894; normae pro professoribus *Seminariorum Regionalium Italiae*, 1994-2003; 2069;

— *aetate medii aevi:* professores in scholis cathedralibus, 122, 145, 191, 199, 203, 219, 235, 236, 239, 242, 266, 269, 284, 287; in Facultatibus theologicis, 242, 246, 275, 276.

«*Providentissimus Deus*»: Litt. Enc. Leonis XIII de studio Sacrae Scripturae, 1024-1056.

Prudentia: requiritur in candidatis ad sacerdotium, 2119; in sacerdotali vita, 2706.

Psalterium (Psalmi): ignarus in recitatione p. non admittendus ad subdiaconatum, 32; in psalmis institutio, 97; p. canendis invigilare, 129, 133; sacerdotes de arte psallendi sunt examinandi, 157; p. in scholis

- addiscendi, 204, 223, 266; peculiaris cura p. studio dicenda, 1215; programma cursus specialis de p., 2129.
— Vide *Officium divinum*.
- Psychoanalysis:** clerici et munus psychoanalystae, 2464; et admissio ad S. Ordines vel ad Professionem religiosam, 2464.
- Psychologiae usus:** in Seminariis maioribus, 2632, 2641, 3238; minoribus, 2624.
- Publicationes:** promovendorum ad S. Ordines, 467; 1440-1443.
- Pudicitia:** custos castitatis, 2250 s.
- Puritas vitae:** in clericis, 1157, 1191, 1589, 1613, 1617, 1620, 1649, 1720.
— Vide *Castitas*.
- Quattuor Tempora:** preces et ieiunia pro Ordinandis, 847; cfr. 3242.
- Radiaesthesia:** clericis vetita, 2100.
- « Ratio Fundamentalis Institutionis Sacerdotalis »:** documentum S. Congregationis pro Institutione Catholica de institutione sacerdotali ad praescripta Concilii Vaticani II in effectum deducenda, 2950-3071.
- Ratio Institutionis Sacerdotalis:** conficienda a Conferentiis Episcopalibus, 2622, 2962; a S. Sede approbata, 2622, 2962; cfr. 2952; quoad Religiosos, cfr. 2621, 2750; quoad territoria missionum, 2659.
- Ratio studiorum** (seu programma): in Facultatibus (Universitatibus) studiorum ecclesiasticorum, 1790 s., 1837 s., 2887 s.; in Seminariis: r. s. pro philosophia, 3037; pro theologia, 3051; — Vide *Studia*.
- Recognitio:** institutionis sacerdotalis a Concilio Vat. II praescripta, 2621; cfr. Decretum « Optatam totius » de institu-

tione sacerdotali, 2621-2643; Declaratio « Gravissimum educationis » de educatione christiana, 2644-2650; Documentum S. Congregationis pro Institutione Catholica « Normae quaedam », 2875-2894; Documentum S. C. pro Institutione Catholica « Ratio fundamentalis inst. sacerdotalis », 2950-3071.

Recollectio menstrua: in Seminariis praescripta, 1930, 1974, 1996.

Rector Seminarii: eius necessitas, 1462, 1464, 1931, 2988; accurata selectio, 1464, 2025, 2626, 2991; nominatio, 856, 861, 1014, 2989; dotes animi, 362, 390, 977, 1010, 1070, 1132, 1464, 2626, 2991; specialis praeparatio, 2626, 2991; munera et officia: 390, 740, 891, 1010, 1486, 1558, 1686, 1699, 1742, 2990, 3002; ratio agendi cum alumniis, 367, 390, 2626, 2632, 2985, 2987; paedagogicae praeparationis necessitas, 2626, 2992; nulla alia officia habeat, 1010; in Seminario resideat, 1010; reverentia versus r., 456; eius auctoritas in professores, 1465; r. et munus confessoris, 1382; r. et iurisdictio paroecialis in Seminario, 650, 1379, 1485.
— Vide *Moderatores*.

Reductio ad statum laicalem: 1773 s., 3227 s.; 3246; 3299 s., de quibusdam condicionibus servandis a sacerdotibus ad statum laicalem reductis, 3149.

Regula: Seminaria sint r. praedita, 368, 500, 664, 729, 799, 1460, 2025, 2032, 2976, 2986; regulae finis, 891; peculiare momentum, 1011, 1002, 1266, 2366, 2433; sit ab Episcopo concinnata vel saltem approbata, 738, 1460, 2963; perfecte observetur, 875, 882, 1011, 1236, 1266; disciplina est regula vitae, 1266; modus

regulas explanandi, 610; r. ad clericorum probationem maxime confert, 368; praeparat ad leges Ecclesiae servandas, 1272; regulae quorundam Institutum a S. Sede approbatae, 319, 368, 414, 450-461, 473-515, 609, 702, 827-829; a Concilio particulari approbatae r., 365.
— Vide *Disciplina*.

Regulares: vide *Religiosi*.

Relatio de Seminario: triennalis ad S. Sedem mittenda, 1254, 1623; Instructio « Quam ingens » et r. t., 1752; r. quotannis de Seminariis in locis missionum ad S. Sedem mittenda, 1914, 1919.

Religio: in scholis cathedralibus (paroecialibus) docenda, 266; schola r. in Seminariis habenda, 366, 425, 444, 768, 834, 486, 1311, 1537; in inferioribus Seminariis scholis principem locum r. habeat, 1472, 1534, 1563; in lycaeo catechismus superior et apologia religionis tradantur, 1311.

Religiones non christianae: earum studium in Seminariis, 2637, 3050; in missionali praeparatione, 2660, 2667 s., 2677, 2754.
— Vide *Non christiani*.

Religiosi: Seminaria eis concedi possunt cum venia S. Sedis, 838; normae hac in re servandae, 1900; de Episcopi iurisdictione in Seminario r. concedito, 523; de Seminariis Religiosorum vel a Religiosis moderatis, quae saecularis cleri alumnos excipiunt, 3363-3371; clerici saeculares generatim prohibentur quominus Ordines r. ingrediantur, 831; cfr. 387; de iure Episcopi super clericis saecularibus in monasticum Collegium studiorum causa cooptatis, 985; ex-religiosi prohibentur munera in Seminario assumere, 1269, 1380 s.; ex Seminario dimissi

in familiam religiosam non admittendi, 1268; studia r. in Italia studiis clericorum saecularium uberius accommodanda, 2088; de institutione sacerdotali in Statibus perfectionis (Const. Apost. *Sedes Sapientiae*), 2279 s.; de ex-religiosis in Seminarium, vel ex-seminaristis in Familiam r. admittendis, 2092; cfr. 1471; quae pro saeculari clero instituendo statuta sunt etiam a r. observentur, 1967; ratio agendi quoad psychoanalysim, 2464; S. C. pro Institutione Cath. iurisdictio in scientificam r. formationem, 2853; in Universitates et Facultates, 2854; r. et Facultatum planificatio, 2883 (13c); Concilii Vat. II praescripta de institutione sacerdotali et r., 2621, 2750, 2963; Ordinarii loci potestas r. Instituta visitandi, 2749; r. habitum laicalem portantes et Ordinarius loci, 2748; r. et auctoritas doctrinalis S. Thomae, 1245; r. et opera apostolatus laicorum, 2657; et pastoralis sollicitudo sacerdotum, 2688; et formatio liturgica, 2586; et diaconatus permanens, 2819 s.; et vocationes excitandae, 2620; et Centra unica pro vocationibus, 2971; et Seminaria Regionalia (Centralia, Nationalia) una cum dioecesano clero constituenda, 2982; et normae statuendae pro clericis specialia studia apud Universitates peragentibus, 3055 (nota 2); titulus ordinationis et r., 334; r. et examen de scientia debita ad S. Ordinationes, 884.

Respectus humanus: ne subrepat in admissione ad S. Ordinationes, 116, 1161, 1167, 1197, 2066 (n. 10).

— Vide *Ordinandi, Ordinatio*.

Revelatio Divina: fons Sacrae Theologiae, 2654 s., 3056.

Rhenania Septemtrionalis: 700.
Romana Institutio: momentum et fines Collegiorum eccl. Romanorum, 889, 1128, 1513, 1583, 1600 s., 1886, 1923, 2019, 2020, 2101, 2110, 2118, 2119, 2172, 2232, 2233, 2275, 2311, 2312 (« Romanitatis notae »), 2385, 2387, 2613, 2651; de alumnis Romam mittendis, 227, 462, 724, 976, 1066, 1134, 1156, 1902, 2342 (Litt. Circul.); Collegia Romae condenda, 702 s., 894, 992, 995, 1129, 2059, 2524; Collegia Romana Episcoporum curis commendantur, 2138, 2156, 3055; clerici studia Romae celebrantes in Collegiis resideant, 1172 s.; Visitationes Apostolicae in Collegiis Romanis, 630; cantus sacer in Collegiis R. peculiari cura fovendus, 1164, 1166; normae pro sacerdotibus Romae commorantibus, 2228; normae pro Convictoriis eccl. Romanis, 2362; Romana Athenaea et eorundem mutua cooperatio, 2575. Constitutiones aliquorum Collegiorum: Germanicum, 280, 368 s., 414; Capranicense, 319, 332; Armenum, 394 s.; Graecum, 442 s.; Hibernorum, 702 s.
Romania: 877, 896, 1661 s.
Rosarium Mariale: recitandum, 502, 828, 1928, 2207, 2386, 2465.
Russia: 755 s., 941 s.
Rusticatio: rusticationis domus pro alumnis, 1126, 1305, 1529, 1941, 2028, 2031, 2082, 2136, 2155, 2159. Vide *Vacationes*.
Rusticorum filii: eorum ordinatio, 232, 248.
Rutheni: 248 s., 517 s., 996 s., 1244, 1731, 1884, 2140.
Sacerdos: eius praecellentia et dignitas, 344, 1106, 1368, 1958, 2037, 2050, 2068, 2094, 2097, 2199, 2349 s., 2360, 2364, 2404, 2421, 2423 s., 2449,

2458, 2587, 2612, 2673, 2733, 2904; s. sunt primaria membra Ecclesiae, 2106; vicem Capitis in Eccl. gerunt, 2589, 2676, 2686, 2960.
 — eius potiora officia, 119, 129, 144, 148, 535, 884, 1140, 1191, 1579, 2107, 2141, 2356, 2412, 2456, 2505, 2523, 2588, 2681, 2683, 2684-2691, 2734, 2913, 2959, 3186 s. Vide *Ministeria*, *Pastoris officium*.
 — eius spiritualitas: 49, 105, 123, 127, 134, 210, 664, 802, 812, 936, 1157, 1190, 1242, 1263, 1265 s., 1287, 1527, 1556, 1579, 1616 s., 1650, 1717 s., 1975, 2027, 2060-2062, 2102, 2118, 2119, 2152, 2170, 2179, 2180, 2200 s., 2203, 2220 s., 2369-2384, 2388, 2414, 2430, 2449, 2466, 2584 s., 2607, 2629 s., 2680, 2906, 2707 s., 2829 s., 3005 s., 3192 s. Vide *Pietas*, *Pietatis exercitia*, *Sanctitas*, *Spiritualis institutio*.
 — exemplum vitae, 47, 98, 211, 288, 524, 613, 626, 720, 753, 790, 873, 985, 1140, 1168, 1191, 1663, 2096, 2045, 2406, 2591, 2623, 2706;
 — eius potiores praerogativae:
 « lux mundi et sal terrae », 132, 135, 183, 204, 723, 871, 972, 989, 995, 1057, 1169, 1193, 1368, 1379, 1579, 1955, 2037, 2040, 2050, 2063, 2219, 2283, 2525, 2913, 2966; « Pastor bonus », 120, 210, 214, 317, 1579, 2068, 2281, 2379, 2412, 2413, 2507, 2523, 3192; cfr. 2359; « minister Christi et dispensator mysteriorum Dei », 129, 613, 805, 972, 1063, 1139, 1143, 1191, 1242, 1555, 1579, 1591, 1695, 2094, 2110, 2198, 2209, 2240, 2871, 3158; « homo Dei », 1140, 1559, 2090, 2116, 2128, 2282, 2316, 2351, 2357, 2535 s., 2733, 2829, 2904; « alter Christus », 1139, 1160, 1579, 2199, 2536, 3005; cfr. 1242.

— intellectualis praeparatio: vide *Intellectualis institutio*, *Doctrina*, *Permanens institutio*, *Scientia*, *Studia*.
 — eius relationes ad
 Episcopum, 2589, 2591, 2618 s., 2693-2696 (communio hierarchica), 2956, 2712, 2733, 3175, 3199; *ad alios sacerdotes*, 2589, 2697-2700 (fraternitas sacramentalis), 2957, 3008, 3175, 3200; *ad fideles*, 2589, 2657, 2679, 2687 (in fide educatores), 2701 s., 2905, 2958; « qualis sacerdos, talis populus », 653, 753, 1168, 1884; qualitas quantitati praeferenda, 240, 401, 626, 753, 1703, 1968, 2037; apostatae, 417, 3158.
 — condiciones vitae:
 sacerdotes novelli, 779, 2222 (collegia, Convictus pro s. n.), 1151, 2162; et perniciosae novitates, 2132; et munus praefectorum in Seminario, 1306; *aetate proveciores*, 345, 2698, 2727, 3071; *aegroti*, 345, 2699, 2727; *aequa s. distributio*, 2703, 2704; *ratio oeconomica*, 2226, 2724, 2727, 3202.
 — condiciones temporis:
 idearum influxus, 1138-1142, 2867, 2912 s., 2949, 3171 s.; *progressus humanus*, 2273, 2275, 2278, 2456, 2721; *difficultates* (crisis s.) nostri temporis, 2375, 2607, 2700, 2734, 2887, 2903, 2905, 2912, 2914, 2929, 2949, 2961, 3079, 3132, 3150, 3158, 3172 s.; s. vera imago, 2351, 2383, 2409, 2412, 2458, 2734, 2903, 3166, 3179 s.; s. et *quaestio socialis*, 1152, 2039, 2141, 2177 s., 2344, 2418, 2660, 2692, 3191; s. et occupationes profanae, 48, 110, 129, 137, 185, 620, 1424, 2090, 2141, 2344, 2418, 2600, 2679, 2692, 2715, 3185, 3190, 3290, 3291.
 — et militia: vide *Militia*.
 — s. indigenae: vide *Missiones*.

Sacerdotium: eius natura et finis, 796, 803, 883, 1139, 2167, 2675-2678, 2868 s., 2904 s., 2955-2960, 3183 s.; origo divina et apostolica, 411, 2167, 2589, 2675, 3182 s.; s. commune fidelium et s. ministeriale, 2587, 2674, 2871, 2956; s. indoles permanens, 3183, dignitas et momentum, 1106, 1368, 1955 s., 2037, 2040, 2050 s., 2068, 2094, 2199.
 — Vide *Sacerdos*, *Ordinis sacramentum*, *Ordinandi*, *Episcopi*, *Diaconi*.
Saecularia vestimenta: et clerici, 103, 224, 225, 2748.
 — Vide *Habitus clericalis*.
Saecularis dignitas: et clerici, 48; vide *Sacerdos*: occupationes profanae.
Saecularizatio:
 — sensu philosophico: eius studium in Seminariis, 3134 s.; eius manifestatio in vita et actione sacerdotali, 2912, 2961, 3150, 3166, 3173;
 — prout reditus ad saeculum: vide *Reductio ad statum laicalem*.
Salesianum Pont. Athenaeum in Urbe: novae sedis inauguratio, 2772.
Salvatoriana Respublica: 854
Sancta Sedes: vide *Pontifex Romanus*, *Congregatio S.*
Sanctitas: eius necessitas in sacerdote, 49, 135, 206 s., 318, 411, 706, 1168, 1169, 1976, 2039, 2102, 2170, 2198 s., 2277, 2311, 2316, 2350, 2354, 2357, 2383, 2408, 2414, 2421, 2449, 2455, 2466, 2509, 2614, 2707 s.; s. prout imitatio Christi: vide *Imitatio Christi*; et peccata venialia fugienda, 288, 1192, 1264; clerici sanctiorem vitam prae laicis ducere debent, 536, 754, 1371; s. et disciplina severa vitae, 990, 2370, 2372; clerici ad s. tendere debent, 1701, 1957, 1966, 1976, 2020, 2359, 2360, 2364; s. et fervor caritatis, 2200; et

- aliae virtutes, 977, 1527, 1556, 1698, 1930; s. et Seminario-
rum finis, 1263, 1527.
— Vide *Abnegatio*, *Pietas*,
Virtutes.
- Sangalensis Pagus: 747 s.
- Saxonia Inferior: 2606.
- Schedula medica: pro alumnis
conficienda, 2156.
- Schismatici: irregulares ex de-
licto, 1414; eorum convivia a
clericis vitanda, 81.
- Scholae: medii aevi pro clericis
erudiendis, 95, 122, 128, 132,
141, 145, 146, 183, 199, 222,
226; s. canonicorum clerico-
rum, 170, 191; cathedrales
(monasticae), 203, 204, 212,
235, 239, 252, 281; s. paroe-
ciales, 194, 251; scholarum ca-
thedralium merita, 834, 974.
- catholicae: earum momentum
pro missionibus, 742; coordi-
natio inter s. c., 2650; compe-
tentia S. Congregationis pro
Institutione Catholica quoad
s. c., 2855. Vide *Paroeciales
scholae*.
- Seminarii: inter septa Semi-
narii reservandae, 1307, 1530,
2978; sint consentaneae sacer-
dotii candidatis, 1307, 1530;
quas s. Seminarium Minus et
Maius complecti debeant, 1472-
1476; lectiones opportune re-
petendae, 506-508; s. publicae
et alumni, 505, 2978.
- Scholastica: methodus et doctrina
in scientiis sacris adhibenda,
707, 766, 825, 867, 918 s., 985,
1114, 1119, 1245 s., 1250,
1326 s., 1332 s., 1367, 1478,
1539, 1564 s., 1582, 1595,
1596, 1604, 1608, 1674, 1960,
2024, 2029, 2098, 2145, 2174,
2179, 2195, 2219, 2240, 2284,
2339, 2467, 2519, 2573, 2574,
2615, 2740.
- Vide *Thomas Aq. S.*
- Scientia: in sacerdote et clericis
requisita: 92, 127, 139, 183,
193, 198, 215, 223, 250, 265,
291, 466, 518, 527, 543, 723,
746, 806, 871, 1000, 1063,
1096, 1131, 1193, 1194, 1267,
1270, 1589, 1612, 1702, 1718
s., 1956 s., 1976, 2119, 2173,
2275, 2285, 2409, 2721; s. mi-
nima requisita, 121, 258, 260,
347-348, 527, 796; examine
probanda, 33, 39, 155, 162,
238, 279, 352, 466, 518, 601;
scientiae defectus (ignorantia),
33, 35, 54, 121, 139, 196,
197, 250, 251, 1063, 1267; s.
et caritas, 1064, 2341, 2574;
et pietas, 664, 979, 1610, 1718
s., 1885; et puritas morum,
774, 1000, 1613 s., 1617, 1720;
eius utilitas, 1050, 1512, 1718;
— s. clericorum est incessanter
renovanda et continuanda,
806, 815, 873, 1059, 1151,
1569, 2059, 2222.
- Scientiae naturales: a clericis addi-
scendae, 765, 769, 775, 783,
871, 889, 932, 936, 939, 994,
1015, 1042 s., 1096, 1061,
1098, 1116, 1247, 1311, 1531,
1534, 1536, 1538, 1541, 1562,
1567, 1873 (laboratoria scien-
tifica), 2268, 2730 s., 2887 (n.
28), 3033, 3035.
- s. profanae: sacerdotibus non
commendantur, 237, 254; uti-
les esse censentur, 827, 871,
889, 904, 1159, 1533, 2230,
2275, 2721.
- Scientiae Sacrae: a clericis colen-
dae, 128, 754, 777, 790, 795,
810, 818, 855, 1000, 1016,
1118, 1589, 1689, 1702, 1718.
- Scriptura Sacra: in formatione sa-
cerdotali (modo generico), 33,
54, 80, 97, 128, 138, 139, 145,
162, 183, 198, 239, 247, 543,
657, 717, 776, 783, 811, 825,
836, 874, 881, 1000, 1118,
1476, 2358, 2409, 2536, 2932,
3100, 3211; prout disciplina
theologica (modo magis con-
creto), 1121, 1209-1227, 1233,
1313, 1546 s., 1574 s., 1621,
1628 s., 2183, 2511, 2576,
2637, 2653, 2778, 2921, 3040;
— documenta maioris momenti

- S. S. dedicata: « Providentissi-
mus Deus », 1024-1056; « Quo-
niam in re biblica », 1209-
1227; « Bibliorum scientiam »,
1628-1630; « Divino afflante
Spiritu », 2113-2117; « Sanctis-
simus Dominus », 2181-2188;
Const. « Dei Verbum », 2653-
2656.
- et eius momentum pro theo-
logia, 1119, 2340, 2467, 2637,
2655, 2739, 2756, 2887 (n. 31),
3040, 3042, 3044, 3058, 3096.
- de Magistro S. S.: 219, 1621,
1630 (n. III), 1673, 2187, 2779.
- linguae biblicae: 657-660, 888,
1000, 1040, 1219, 2187, 2634,
3050, 3115.
- lectio S. S., 97, 104, 111, 172,
215 s., 558, 622 (IV), 871,
2116, 2358, 2418, 2451, 2511,
2656, 2721, 2813, 3016, 3192;
in Liturgia, 2560, 2609; « mo-
tus biblicus », 2560, 2600.
- S. S. et praedicatio, 112,
2360, 2656.
- editiones et versiones S. S.,
1088; commentaria in Semina-
riis prohibita, 1297 s.; biblio-
theca biblica in Seminario,
1227, 2186.
- Vide *Commissio Pont. Bi-
blica*, *Institutum Pont. Bibli-
cum*.
- Scrutinium: duo documenta S.
Sedis de s. Ordinandorum:
« Quam ingens », 1733-1755;
« Magna equidem », 3227-3248.
- diurnae probationis obliga-
tio: 12, 16, 27, 92, 96, 111,
116, 119, 127, 243, 249, 267,
268, 277, 289, 335 s., 401, 408,
411, 436, 452, 467, 517, 601,
626, 648, 653, 663, 676, 753,
806, 817, 819, 825 (n. 9), 847,
1072, 1133, 1167, 1199, 1701,
1733-1755, 1967 s., 2066, 2163.
- de examinatore: 278, 335
s., 466, 522, 847, 884; commi-
ssio examinatrix, 2066 (n. 11,
12), 335-340; consilium peri-
torum petendum, 109, 436.
- testimonia: moderatorum Se-
minarii, 873, 1004, 2066, 2163;
fidelium, 817, 847, 1755, 3002;
parentes et libertas electionis
status, 817, 1964, 1973, 2530,
2577.
- Seditionarii clerici: numquam or-
dinandi, 74.
- Selectio candidatorum: vide *Ad-
missio* in Seminarium.
- Seminarium:
- nominis s. origo, 281, 290,
1065, 1518; s. a Collegio di-
stinguendum, 1112, 1125.
- eius necessitas: 290, 300, 313,
343, 357, 359, 419, 421, 439,
440, 539, 544, 627, 628, 664,
665, 666, 668, 710, 711, 713,
714, 716, 718, 729 s., 754, 784,
786, 799, 805, 816, 824, 872,
878, 887, 896, 975, 978, 979,
1014, 1065, 1132, 1182, 1196,
1358, 1391, 1453 s., 1580,
1902, 2149, 2333, 2459, 2625,
2953, 2972 (nota), 2981 (nota).
- sollicitis curis cumuletur: 437,
669, 717, 746, 777, 790, 795,
802, 810, 811, 830, 855, 865,
939, 1023, 1058, 1065, 1070,
1155, 1161, 1231, 1286, 1323,
1357, 1518, 1584, 1603, 1663,
1694 s., 2037, 2123, 2157.
- fructus ex s. percepti, 801,
830, 834, 840, 872, 1195.
- fidelium munificencia susten-
tetur, 775, 812, 1585, 2056,
2095; conveniens s. dotatio,
785, 787, 848, 851, 1456 s.;
tributa pro s., 1457.
- quid ad s. constituendum re-
quiratur, 1451 s., 2982.
- solis candidatis ad s. reserve-
tur, 633 (VI), 791, 1125, 1132,
1143, 1148, 1232, 1304, 1519
s., 1593; vitanda confusio cum
educatione laicali, 1139, 1148,
2023, 2032.
- Seminariorum genera:
Seminarium Minus: de eius
regimine et vita, 743, 768,
775, 816, 826, 835, 841, 880,
893, 1012 s., 1108 s., 1184,
1306, 1307, 1472 s., 1660,
2023, 2032, 2134, 2165, 2333,

2624, 2895 s., 2972 s.; *Seminarium Maius*: de eius regimine et vita, 745, 771, 776, 824, 842, 881, 887, 893, 1000 s., 1113 s., 1286 s., 1313 s., 1525 s., 1544 s., 1556 s., 1579, 1591 s., 1673 s., 1682 s., 1924 s., 2025 s., 2031, 2173, 2262 s., 2625 s., 2981 s.; separationis seminarium Minoris a Maiore necessitas, 1132, 1231, 1303, 1454, 1525, 2262.

Seminarium interdioecesana (Regionalia, Centralia, Nationalia): eorum necessitas, 786, 806, 879, 880, 893, 1183, 1231, 1303, 1324 s., 1455, 1461, 1526, 1598, 1715 s., 1961, 2034, 2094, 2135, 2420; S. centralia ad studia specialia, 894, 896; in locis missionum, 949, 1903-1919; normae ad ea regenda, 1455, 1461, 2628, 2982, 3217; normae pro S. regionalibus Italiae, 1710-1712, 1985-2018, 2069 (n. pro professoribus); pro S. in locis missionum, vide supra; S. interdioecesana et auctoritas S. Sedis, 1455, 1461, 2628, 3217; dispositiones particulares de translatione S. reg. Italiae in iurisdictionem Conferentiarum Ep. regionalium, 3321, 3322-3333; de necessitate mutuae cooperationis inter dioeceses Italicas ad S. r. sustentanda ac promovenda, 3118-3126.

— novae s. formae et s. unitas servanda, 2628, 2984, 2783, 2856-2862 (documentum de «parvis communitatibus»).

— experimenta ad novam s. adaptationem, 2769; commissiones «technicae» ad novas adaptationes tuto dirigendas, 2910; vide *Adaptatio*.

— Seminarium Religiosis concredita: vide *Religiosi*.

— Seminarium Ecclesiarum Orientalium: vide *Oriens Christianus*.

Servi: simpliciter impediti ad s. Ordines, 90, 248, 1425.

Servitium militare: vide *Militia*.

Sexualis educatio: 2249 s., 2464, 2830 s., 3000, 3010, 3228, 3236 s.

Silvester (S.), Papa, 19-28.

Simonia: in s. Ordinatione, 93, 100, 102, 108, 109, 113, 115, 118, 134, 209, 223, 267; in sacramentorum administratione, 153, 241, 243.

Sinae: 602, 670, 946.

Siricius (S.), Papa, 19-28.

Sixtus IV, Papa, 261-262.

Sixtus V, Papa, 401-413.

Socialis Doctrina Ecclesiae: docenda in Seminariis, 1138, 1152, 1313, 1548, 1573, 1936, 1977, 2241, 2463, 2660, 3031, 3047; Institutum doctrinarum socialium in Pont. Universitate Gregoriana, 2241; sacerdotes Ecclesiae doctrinam s. fidei animo amplectantur, 2225.

Socialis quaestio: et sacerdos: vide *Sacerdos*.

Socialis sensus: et alumni Seminariorum, 3020, 3031; cfr. 1152, 2344.

Societas Jesu: 280, 381, 799, 787, 867, 945, 1127, 2143, 2232.

Sociologia: prout «scientia humana», 2641, 2660, 3064, 3211.

Solodornensis Pagus: 714 s.

Specialia studia («specializatio»): 889, 894, 896, 1491, 1582, 2630, 3052-3055.

Spectacula «Televisivo-Cinematographica»: et vita sacerdotalis, 2450; eorum usus in Seminariis, 2579 s.; in Collegiis eccl. Romanis, 2581.

Spiritualis Directio, Director: — Vide *Directio, Director Spiritualis*.

Spiritualis Institutio: 291, 351, 364, 375, 484 s., 537, 555 s., 580 s., 603 s., 615, 828, 882, 990, 1002, 1013, 1480 s., 1527, 1556 s., 1925 s., 2045, 2153, 2198 s., 2220 s., 2244 s., 2281 s., 2346 s., 2466, 2423, 2532 s., 2629 s., 2824 s., 3005 s.

Status perfectionis: ratio educationis et studiorum in s. p., 2279 s. (Constit. Ap. «Sedes Sapientiae»); vide *Religiosi*.

Statuta ecclesiae antiqua: disciplina clericorum saec. v-vi, 58-82.

Studia: clerici s. diligenter incumbant, 460, 543, 644, 720 s., 765, 767, 769, 1589, 1718, 2043, 2063; impedimenta studiorum removeantur, 460; s. foveantur praemiis, 775; s. et pietas, 1590, 1619, 1730, 2165; amor studiorum sacrorum, 1612; s. tempore vacationum, 2084; s. societatis culturae sint aptata, 2090; ad apostolatam efficacius promovendum conferant, 2144.

— studiorum curriculum (duratio): 383, 1475 s., 1535 s., 1566, 1569, 1582, 1674, 2024, 2065, 2088; in Facultatibus stud. eccl., 1792 s., 2882 (n. 10);

— normae vigentes: 1475 s.; 3021 s.; 3027, 3032, 3038; cfr. 2736.

— studiorum programma: 1533 s., 1569, 2090, 2154; conficiendum praescribitur, 3037, 3051; Seminarium et studiorum programma civile, 1110, 1111, 1295, 1307, 2088, 2089, 2090, 2154, 2165.

— Vide *Intellectualis institutio, Facultates studiorum eccl. Scientia, Gradus, Professores, Methodus, Specialia studia*.

Subdiaconus: et admissio ad Ordinationem, 3; eius necessitas, 12; quotidianae Missae frequentatio, 29; et Psalterium recitandum, 32; obligatio caelibatus, 44; 229; castitas eius probanda, 106; aetas ad s. requisita, 796; cfr. 95; necessarius ad sacerdotium gradus, 101; reductio ad statum laicalem, 3246; cfr. 1748 s.; s. abolitur in Eccl. occid., 3340.

Sulpitiani (Presbyteri a S. Sulpitio): 574, 753, 916, 1615, 1685, 2097.

Superiores Seminarium: vide *Modificatores Seminarium*.

Symmachus (S.), Papa, 83-91.

Tabernae: earum frequentatio, 28, 34, 181, 380.

Tabularia: vide *Archiva*.

Talaris (vestis): vide *Habitus clericalis*.

Televisio: vide *Spectacula televisivo-cinematographica*.

Testimoniales litterae: vide *Litterae testimoniales*.

Testimonium bonum: ordinandi t. b. superiorum indigent, 289, 467, 1171, 1431; cfr. 645.

Textus et versiones S. Scripturae: vide *Scriptura Sacra*.

Textus scholastici: vide *Libri manuales*.

Theilard De Chardin Petrus: eius opera non commendantur, 2506.

Theologi:

— eorum in Ecclesia locus et missio, 2194, 2766, 2908, 2923, 3057, 3148; t. laici, 2732.

— iusta in investigationibus scientificis libertas, 2193, 2732, 2739, 2757, 2877, 2923, 3058, 3148;

— necessitas communionis ecclesiasticae, 2767, 3057;

— theologorum methodologia specifica, 2768;

— errores t. recentioris aetatis, 2144, 2192 s., 2778, 2908;

— et pluralismus, 2923; cfr. 2603, 3146, 3214.

Theologia:

— eius natura et dignitas, 991, 1036, 1545, 1570, 1596, 1790; indoles ecclesialis, 3056 s., 3148; scientifica, 908, 1596;

— eius fontes, 2194, 2617, 2637, 2655, 3043, 3056; alimentum S. Scripturae, 1024, 1119, 1545, 1628, 2194, 2340, 2467, 2637, 2655, 2887 (n. 31), 3040, 3042, 3044, 3211; anima th., 1036, 2637, 3040;

— et Magisterium Ecclesiae, 1030 s., 2193, 2284, 2339, 2467,

- 2573, 2637, 2739 s., 2758-2768, 2778, 2932, 3038, 3056 s.;
 — eius methodus: genetica, 2637, 3042; regressiva, 3042; speculativa (scholastica), 919 s., 1119, 1245, 1246, 1313, 1545, 1570 s., 1790, 2174, 2219, 2240, 2284, 2340, 2574; positiva (historica), 1119, 1246, 1545, 1571, 1596, 1790, 2029, 2191, 2240, 2284, 2574; character complementaris methodi speculativae et positivae, 1246, 1545, 1596, 2284, 2574;
 — unitas interna, 908, 3025, 3039, 3060; varietas scholarum, 2241, 2603, 2740; pluralismus th., 2923, 3026, 3146; cfr. 3214 (philos.);
 — S. Thomae Aq. auctoritas, 900-934, 1061, 1233, 1245, 1288, 1326, 1329 (principia metaphysica), 1478 (C.I.C.), 1564, 1604 («Studiorum Ducem»), 1608, 1790, 1960, 2029, 2042, 2098, 2174, 2195, 2219, 2241, 2284, 2339, 2422, 2467, 2536, 2573, 2615, 2637, 2644, 2740, 3042, 3056;
 — philosophiae auxilium, 908, 1245 s., 1331, 1545, 1564, 1568 (triplex ph. munus in theologia), 1595, 1596, 1960, 2043, 2195, 2219, 2422, 2467, 2615, 2781, 3208 s.; ph. et indoles scientifica theologiae, 908, 1596; th. naturalis (theodicea), 2196;
 — humanarum scientiarum auxilium, 2641, 2887 (n. 28), 3064, 3142, 3211;
 — specifica sua methodo utatur, 2194, 2730, 2768, 2887 (n. 28, 30);
 — eius pastoralis finis, 3038, 3064; dialogus cum mundo, 2730, 2732;
 — th. quaestiones maxime ad Orientales spectantes, 1724 s.;
 — «nova theologia», 2144, 2174 s., 2192, 2219, 2340; cfr. 2778;
 — renovationis principia in th.; vide *Adaptatio* in th.

- Vide *Intellectualis institutio, Methodus, Disciplinae studiorum curriculi*.
Theresia ab Infante Iesu (S.): patrona Operis S. Petri pro vocationibus missionaribus, 1644.
Thomas Aquinas (S.):
 — Dux et Magister in disciplinis philosophicis et theologicis, 923-927, 928, 933, 963, 965, 984, 1014, 1228, 1233, 1245, 1288, 1326-1331, 1478, 1582, 1595, 1608, 1790, 1960, 2029, 2042, 2098, 2174, 2195, 2219, 2241, 2284, 2339 (in th. moralis), 2467, 2536, 2573, 2615, 2637, 2644, 2740, 3042, 3056, 3216;
 — eius Opera alumnis exponantur, 928, 984, 1014, 1061, 1728; eius Summa laudatur et commendatur, 981, 1120, 1545, 1572;
 — eius principia metaphysica: a magistris tenenda, 1326-1331; quatenam sint, 1332-1356 («24 theses»); 1367; ab eisdem discedere non licet, 1245, 1329;
 — eius doctrina apta ad mentes conformandas, 984, 2467; errores debellandos, 921, 1595 (modernismus), 2098; fidem cum ratione conciliandam, 1328, 2240 s.; scientiarum progressum assumendum, 2615, 3211; est doctrina Ecclesiae propria, 1329;
 — elogia Summorum Pontificum, 922-924; tituli honorifici, 920, 1604, 2098; catholicarum scholarum Patronus, 2098; cfr. 1607, 2007;
 — eius Persona: exemplum virtutum, 1605, 1607, 1729 s.;
 — et Augustinus, 1730, 2241; et alii Magistri scholastici, 2740;
 — quaedam elementa caduca eius doctrinae, 2241.
Ticinensis Pagus: 958 s.
Tituli: civiles studiorum
 — et alumni, 1312, 1554, 2026, 2065, 2088, 2089, 2218;
 — et professores, 1110; quoad ti-

- tulos ecclesiasticos; vide *Gratus academici, Professores*.
Titulus ordinationis: 234, 298, 332, 380, 521, 638, 642, 655, 785, 885, 1405;
 — et Religiosi, 333 s.
Tonsura: et intentio ad presbyteratum ascendendi, 257, 1392; condiciones ad eam conferendam, 533, 536; accipienda incepto cursu theologico, 1397; scrutinium praemittendum, 1738-1746; a clericis deferenda, 530, 645, 846; spiritualia exercitia t. praemittenda, 1446; secundum novam eccl. disciplinam non amplius confertur, 3337, 3350.
Traditio: eius contemptus in th. deploratur, 2173, 2193; reditus ad t., 2194; fidelitas, 2465.
 — prout fons theologiae, 2654 s., 3056; cfr. 2637, 3042; studium linguarum classicarum ad fontes t. aperiendos, 2634, 2874;
 — Orientalium venerabiles traditiones, 2593 s.
Tributa: pro Seminarii constitutione et sustentatione, 292, 539, 665, 1456.
Tridentinum Concilium: Decr. «Cum adolescentium aetas», 290; decreti applicatio; vide *Seminarium* (eius necessitas).
Tugiensis Pagus: 714 s.
Turismus: in alumnorum formatione pastoralis, 2919, 3065 (in nota 2).
Tutiorismus: in candidatis ad sacerdotium seligendis, 1964, 1968, 2037, 2429; cfr. sententia S. Thomae Aq., 1968, 2429.
Ultiores: suarum iniuriarum non ordinandi, 74.
Unio Cleri Apostolica: allocutio Ioannis XXIII ad eius sodales, 2357, 2364.
Unio Missionalis Cleri: vide *Missiones*.
Unitas: in theologia appetenda, 908, 3025, 3039, 3060; in ra-

tione studiorum, 780, 843; inter pastorem actionem et spiritualem sacerdotis vitam, 2710.

Universitates:

- *civiles:* convenientia sacerdotum ad U. «specializationis» causa mittendi, 889, 894, 896, 1491, 1582, 2639, 2661, 3055; S. Sedis ad rem documenta: Instruct. «Perspectum est», 1073-1087; Decr. «Nemo de sacro clero», 1503-1508; Decr. «Nessun Ecclesiastico», 2103; Normae «Gli ecclesiastici», 2229; Litt. circul., 3159; de frequentia U. c. praecipuae normae:
 frequentia caute permittenda, 1077, 1145; licentia Episcopi, 1075, 1503, 2229 (n. 2); solis sacerdotibus permittenda, 1504, 2103 (n. 2), 2229 (n. 4); cfr. 272, 2639, 3055 (etiam non sacerdotibus permittenda); necessitates dioecesis respiciendae, 1075, 1505, 2103 (n. 3), 2229 (n. 5); sacerdotes U. frequentantes et examina triennalia, 1506, 2103 (n. 7), 2229 (n. 8); nonnisi necessaria studia peragenda, 1076; accurata studentium selectio, 274, 1077, 3055; eorum dotes requisitae, 1078; ubinam habitare debeant, 1079, 1561, 2103 (n. 5), 2229 (n. 6), 3087; responsabilitas vigilantiae Episcopo loci incumbens, 1080, 1561, 2103 (n. 6), 2229 (n. 7); cauta selectio Universitatis frequentandae, 273, 1082; in Italia Univ. Catholica Mediolanensis frequentanda, 2229 (nn. 1, 3); in Gallia Univ. cath. praeferenda, 1255 s.; prudentia in librorum usu, 270, 1083, 2103 (n. 8); bona sacerdotum externa conversatio, 1084; eorum vita spiritualis, 1086, 2229 (n. 9), 3055; consociationes studentium non frequentandae, 2103 (n. 9), 2229

(n. 11); peculiares consociationes pro sacerdotibus constituendae, 1085, 2103 (n. 10), 2229 (n. 10); studiis expletis in dioecesim redeant, magisteriaque saecularia sine licentia Episcopi ne sibi assumant, 1507, 2103 (n. 12), 2229 (n. 13); pro Italia « Nihil obstat » S. Congregationis de Semin. et Stud. Univ. 2103 (nn. 1, 13); sanctiones disciplinares contra negligentes, 2103 (n. 11), 2229 (n. 12);

Seminarii alumnorum inscriptio apud U. c. durante sexennio philosophico-theologico, 3159; studia apud U. c. peracta studia Seminarii supplere non possunt, 666; studia apud U. c. peracta agnoscuntur, 641;

— *catholicae*: Declar. Conc. Vat. II « Gravissimum educationis », 2644-2650:

progressum disciplinarum scientificarum foveant, 2644; christianam mentem in culturam hodiernam inserant, 2644; S. Thomas Aq. sequendus, 2644; Facultatem vel saltem cathedram S. Theologiae habeant, 2645; earum aequa per orbem terrarum distributio, 2646; studentium pastoralis cura, 2647; quid sibi Ecclesia ab U. c. exspectet, 2648; leges (statuta) U. opportune recognoscantur, 2649; cooperationis mutuae necessitas, 2650. — De c. U. in Belgio condenda, 719; c. U. condantur, 889.

— Vide *Facultates (Universitates) studiorum ecclesiasticorum*, « Normae Quaedam », *Athenaea Eccl. Romana, Instituta Pont. Romana*.

Urbanitas: in Seminariis, 1487, 2632; in vita et actione sacerdotali, 2679, 2697.

Urbanus II, Papa, 228.

Urbanus VIII, Papa, 442-464.

Vacationes: in domo rusticationis transigantur, 891; v. in familia ad minimum reducantur, 1305, 1529, 1722, 2028, 2031, 2136, 2155, 2159; domus rusticationis commendatur, 1126, 1526, 1941, 2136, 2272, 2330; de ratione vacationes peragendi alumni instruuntur, 873; pro v. normae, 2082, 2272; alumni in v. parochorum curis commendantur, 841. — Vide *Parochus*; v. presbyterorum, 2724.

— Vide *Familia, Rusticationis domus*.

Vagi clerici: et admissio ad Ordines Sacros, 52, 53, 248; cl. itinerantes, 53, 333; monachi vagi, 87.

Venationes: et clericorum vita, 130, 3290.

Veneficiola: 856, 1286 s., 1603, 2157, 2572.

Vestis clericalis:

— Vide *Habitus clericalis*.

Victor II, Papa, 223.

Vigilius, Papa, 99.

Vincentius a Paulo (S.): maximi aestimat formationem optimorum sacerdotum, 1970; eius principia paedagogica in alumnorum selectione et formatione, 2423 s.

Virginitas Sacra: eius momentum sociale, 2246; virtus ardua, 2247; v. et caelibatus sunt magnum donum Dei, 2248; vigilantia et sana ascensi custodiendum, 2249; errores moderni circa v. et castitatem, 2250; v. et pudicitiae munimen, 2251.

Virtutes: in clericis requirendae, 47, 49, 92, 105, 115, 120, 135, 165, 184, 189, 204, 210, 316, 350, 411, 532, 536, 619 s., 626, 753, 790, 799, 985, 989 s., 1140, 1157, 1190, 1242, 1263, 1265 s., 1287, 1527, 1556, 1579, 1616 s., 1717 s., 1975, 2027, 2050, 2102, 2118, 2119, 2152, 2170, 2179 (virtutes « passivae »), 2180, 2200 s.,

2203, 2220 s., 2277, 2351, 2355, 2369 s., 2388, 2408, 2414, 2419, 2449, 2466, 2534 s., 2607, 2680, 2847.

— Vide *Sacerdos*, eius spiritualitas; *Humanae virtutes, Spiritualis institutio*.

Visitatio apostolica: eius necessitas, 630; Nuntiis Apostolicis peragenda demandatur, 632; v. apostolicae ratio, 633; officium Visitatoris Ap. pro Italia instituitur, 1759; visitationes ad linguae latinae studium in Seminariis promovendum, 2498.

Visitatio Ss.mi Sacramenti: 2207, 2720, 3014.

— Vide *Eucharistia*.

Vita communis: clericorum studia peragentium, 146, 122, 170, 835; canonicorum cl., 182, 191, 199, 201, 221; sacerdotum, 3286.

— Vide *Communis vita*.

Vitalianus (S.), Papa, 124.

Vitia (et occupationes indecorosae): a clericis vitanda, 60-82, 126, 130, 326, 408, 530, 3290; mundana laetitia, 138, 147, 167, 169, 171, 175, 176, 185, 222; cl. vitiosus, 653; cfr. 316.

Vitium Corporis:

— Vide *Corpus, Ordinandi*.

Vocatio Ecclesiastica (sacerdotalis, religiosa, missionalis):

vocatio in se:

— eius notio (natura), 316 (Cat. Rom.), 1299, 2280, 2530, 2966 s., 2969; v. ad sacerdotium et v. ad caelibatum, 2825; v. iuvenum et adultorum, 1679; eius distinctio a v. christiana communi, 318, 2968; — eius origo divina, 316, 373, 670, 803, 817, 1004, 1107, 2280, 2346 (n. 1c), 2412, 2423, 2529, 2969; — Ecclesiae mediatio, 316, 1299, 2280, 2531, 2969; — recta intentio, 317, 318, 361, 372, 492, 435, 524, 533, 670, 684, 1148, 1155, 1299, 1697, 1963, 2289, 2321, 2425;

— condicio liberae electionis, 672, 817, 1494 (C.I.C.), 2280, 2633, 2872, 2972, 3000, 3003; dona et supplicationes, 108, 109, 118, 265, 337, 824 (n. 4), 1167; parentum consilia et vota, 305, 339, 361, 479, 817, 1964, 1973, 2530, 2577;

— vocationum selectio, 361, 371, 401, 438, 474, 476, 522, 601, 606, 624, 626, 633 (n. VIII), 653, 817, 819, 824 (n. 4), 847, 954, 1167, 1697, 1701, 1733 s., 1962, 2215, 2261, 2289, 2320, 2321, 2394, 2396, 2426 s., 2972, 3227 s.;

— de v. iudicium (signa v.), 361, 477, 478, 663 s., 670, 684, 743, 775, 791, 872, 1004, 1107, 1171, 1265, 1299, 1521, 1613, 2026, 2289, 2321, 2427, 2530, 2611;

— v. incertae probatio, 374, 445, 671, 672, 947, 954, 2633, 3003;

— v. inaestimabile donum considerandum, 373, 418, 2150, 2363, 2390, 2407 s., 2458, 2460, 2466, 2529, 2539, 2604, 2734, 2864, 2871, 3003, 3079, 3153 s., 3168, 3218 s.; fidelitas et perseverantia in v., 2607, 2734; v. et Cursus Introductorius, 2635, 3024.

Vocationes excitandae et fovendae:

— ad quos officium hoc spectat: 354, 475, 627, 711, 741, 742, 715, 777, 778, 710, 812, 816, 826, 835, 841, 947, 948, 1004, 1107, 1301, 1452 (C.I.C.), 1523, 1585, 1592, 1678, 1969 s., 2032, 2051 s., 2053, 2148, 2214 s., 2260, 2274, 2281, 2346, 2505, 2577 s., 2618, 2623, 2706, 2737, 2773 s., 2864, 2871, 2901, 2871, 2966-2971, 2978, 3086, 3153 s., 3163, 3218, 3320;

— peculiaria officia Seminarii Minoris: vide *Seminarium Minus*; scholarum: vide *Docentes, Scholae cath., Prae-seminaria*, — cooperatio familiarum, 1972,

- 2053, 2095, 2099, 2105, 2150, 2361, 2453, 2460, 2528, 2623, 2737, 2896, 2915, 3082, 3157, 3226: totius communis christianae, 2623, 2969, 3083, 3086, 3157, 3224;
- v. et indoles iuvenum nostri temporis, 2896, 2901, 2954, 3078, 3081, 3156, 3223; conditiones nostri temporis et Seminarium Minus, 2895 s.;
- v. ad statum Religiosum, 2453, 2618, 2620, 3220; cleri indigenae et missionales, 876, 947 s., 1017 s., 1514 s., 1517, 1642, 2079, 2308 s., 2618, 2659, 2753, 2863, 3080, 3147, 3221;
- v. adultorum, 1679, 2359, 2624, 2980; v. puerorum: vide *Infantia*; v. et filii pauperum: vide *Pauperes*;
- v. et sacerdotis exemplum, 2346, 2457 s., 2505, 2623, 2706, 2777, 2915, 2978, 3163;
- « Rogate Dominus messis... » (oratio), 627, 1592, 1660, 1969, 2054, 2079, 2109, 2214, 2529, 2611, 2863, 2969, 3080, 3163, 3320;
- paucitas v., 627, 841, 978, 1301, 1517, 1660, 2051, 2257, 2274, 2346, 2363, 2368, 2516;
- *Dies mundialis* pro Vocationibus Eccl. instituitur, 3303; nuntii Summi Pontificis pro D. m.: vide *Dies mundialis*;
- *Dies nationalis* pro v. e. Italiae, 2470;
- Actionis Catholicae cooperatio, 1901, 1971, 2058, 2091, 2096, 2133, 2150, 2158, 2437-2448 (Instructio de cooperatione);
- Opus Pontificium pro Vocationibus: constituitur, 2093; 2111-2112 (statuta), 2151;
- Opus Vocationum Ecclesiasticarum: 1592, 1643 s., 1679, 1756 s., 2052, 2054, 2091, 2132, 2148, 2158: vide *Opus Vocationum eccl.*
- Westphalia:** 2290.
- Witembergia:** 813 s.
- Zacharias (S.), Papa,** 126-131.
- Zelus:** gloriae Dei et salutis animarum, 990, 1071; cfr. 415-418, 482, 891.